1. 3. 14

Digitized by Google

1
3
14

AULI GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
LIBRI XX
PROUT SUPERSUNT

Quos

AD LIBROS MSS^tos

Novo & multo labore exegerunt,

Perpetuis notis & emendationibus illuſtraverunt

JOHANNES FREDERICUS

ET

JACOBUS GRONOVII.

ACCEDUNT

GASP. SCIOPPII integra MSStorum duorum codicum Collatio, PETRI LAMBECII Lucubrationes GELLIANÆ, & ex LUD. CARRIONIS Caſtigationibus utilia Excerpta, ut & ſelecta variaque Commentaria ab ANT. THYSIO & JAC. OISELIO congeſta.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud { CORNELIUM BOUTESTEYN, & JOHANNEM DU VIVIE, } A°. 1706.

1453

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO

A B B A T I

D. DOMINICO PASSIONEO

VIRO ERUDITISSIMO ET HUMANISSIMO

P. S. D.

JACOBUS GRONOVIUS

SIT ergo, quem ipſa fata elegerunt, Gellius hic ſequeſter ſimul tuæ magnanimitatis ac benevolentiæ, & erga utramque meæ obſervantiæ. Satis idoneum & locupletem fore quid dubitem, quum eum in id elegerit vir divinus ad omnia & meorum ſemper ventorum ſapientiſſimus moderator ANTONIUS MAGLIABEQUIUS? Hunc ut jam per tot annos ubique adhibere & ſequi ſolum ſpretis quibuslibet aliis ſoleo & lætor, ita nunc ab ejus tam laudabili ſententia diſcedere religioni mihi fuit. Ille ſimul certior

Digitized by Google

fuit factus propoſiti mei, ut eſt loci ſediſque medius, ita medius notitiæ noſtræ eſſe voluit. Te maxime reſpexit, qui maxime eſſe poteras, futurum ſalutarem hujus Gellii genium, ut qui quum vivas intus & extra circumdatus omni genere adjumentorum, quibus illa tam placens & feſtiva indagatio vetuſtæ ſapientiæ provolvi aut paſci amat, etiam hoc quidquid Gellius illuc confert, poſſes promovere & incendere. Ille ad te ſtatim hæc contulit, ut quum hoc diſciplinæ genus, in quo eſt unica via ad ingenii perſpicaciam acuendam, tibi in tanta vitæ dignitate præcipue tamen placeret, atque inde notus illi foret animus tuus, qui hinc ſecunda omnia ſpondebat, imaginari debeam te unicum fuiſſe illi viſum, cujus voluntas eſſet prompta ad hoc adjuvandum. Neque tu conjectationem auguris plane optimi & auſpicatiſſimi fefelliſti; neque indicium Viri Amiciſſimi & ipſa quoque mentis integritate Spectatiſſimi tibi ſpernere placuit. Etenim quæ iſta promptitudo mentem tuam movit non ad applaudendum, quod ſatis fuiſſet, verum ad circumſpiciendas ſubſidii & favoris oportunitates? & quum conſideratis multis variiſque obortum fuiſſet illud quo nihil poterat mihi evenire jucundius, quam facile libenterque acquieviſti? adeo ut è veſtigio in chartam conjiceres verba & cedro digna & publico lumine, ut ſe ad ea exigant alii, quorum iſte in alto locus eſt, & certe hoc felicitatis noſtræ ſpecimen pateat. Nondum enim inſinuaveram tibi vel dicto vel facto, nec ullo inſerviendi aut etiam palpandi

Digitized by Google

di obſequio in familiaritatem tuam adſcitus eram. At quid familiarius fingi vel excogitari poteſt, quam tua iſta verba? „Significavit mihi per epiſtolas Vir fama & doctri-
„ na Clariſſimus Antonius Magliabechus novam iſtinc Gel-
„ lii editionem adornari, & nobile hoc onus à te ſuſceptum
„ fuiſſe alacri ſtudio, quo ſummopere præſtas, & politiſ-
„ ſima eruditione, qua emines. Quam mihi jucundum
„ fuerit hoc nuncium (quo certe nihil optatius accidere
„ poterat) tu velim ita tibi perſuadeas; lectis enim Ma-
„ gliabechi litteris, ſtatutum eſt à me toto animo de hujus
„ editionis ornamento cogitare, & illico mihi occaſionem
„ tui demerendi oblatam eſſe arbitratus ſum. Nec iſte verborum honor fuit, ut intra eum ſtaret comitas tua: rebus affirmanda ſine morâ cenſuiſti. Et cur non ſis ipſe præco viri doctiſſimi, qui ante centum annos meruerat in hoc ſtadio coronam, niſi læva ſors obliteraviſſet hunc præclarum ejus in affectandâ ex egregio labore palmâ iſtâ impetum? & forſan penitus aboleviſſet, niſi in tuarum manuum fidem cecidiſſet. Quidni publice ipſe pronuncies, quod publico imputare potes? ſubnectis enim: „Scias
„ igitur ſervari in mea Bibliotheca, quæ modo optimis
„ cujuscunque generis voluminibus à me inſtruitur, nulla
„ ſumtuum ratione habita, Gellium ipſa Scioppii manu
„ adnotatum, & variantibus lectionibus non uno in loco
„ illuſtratum. Si ad rem tuam facere putares hoc Sciop-
„ pii exemplar, ex eo deſcribendas hujusmodi lectiones &
„ ad-

„ adnotationes curarem, vel librum ipſum ultro ad te mit-
„ terem. Quam vero ſumma voluntate hoc præſtiturus
„ eſſem, vix tibi explicare valeo; ex eo enim, quod Gel-
„ lianæ editioni prodeſſem, me ad amicitiam tuam jam diu
„ in votis habitam totum conferrem. Satis jam, ſatis profecto amœniſſimæ oblationis, quam ipſas oportet tibi inſpiraviſſe Muſas, ut ipſarum cultus cauſa conſtitueres carere tam exquiſita munditiæ tuæ & ſupellectilis librariæ portione, modo ſcires eam inſtar donarii illis ſuſpendi. Patet hinc, quem præconcipiebat catus noſter ANTONIUS, inſitus tibi & adfixus favor Gellianus, cujus tamen partem magnam in me derivari ſentiebam: & mihi, cui jam idem perſuaſerat te ex animo agere, abunde ſatisfactum erat, niſi quod in loco hoc deſtinato beatitudinem ætatis noſtræ libet ſpectare amplius, & exemplo patefacere, quam ſuavis ac lepida res ſit auctoritas ad commune bonum exſerta. Nam quum ſic excitatus, ſic capite & mente ad te & prorſus inuſitatam bonitatem tuam converſus ſuſtinuiſſem mox tecum agere de eo, quod unum eſt in Gellio maculoſiſſimum & ſolertiam virorum eruditiſſimorum ante nos omnium eluſit, ex lib. 1. cap. 13 *ad magiſtrum architectonem mole* vel *molis* vel *more Athenienſium*, in quibus vocibus mihi videbar non fruſtra fuiſſe, inſtigaviſti te ipſe ad omnia bibliothecarum velut ſacra peragenda, ut aliquid Gellio & mihi offerretur lucri. Quippe non ita jejune ac tenuiter ſpectari & æſtimari meruerunt hæc tuæ benignitatis in utrumque pigno-

ra,

rá, ut innotuerint mihi; proſint & aliis, quoniam ſicut mihi prodeſſe voluiſti, ita libenter κοινὸν Ἑρμῆν cum publico in hac parte venerabor. Placuit certe tibi in hæc verba reſpondere. „Obſervas diligenter pro more vocem *Molea-*
„ *tenſium* in editionibus Gellianis corruptam eſſe, autores-
„ que non in una manere ſententia, ſed varie hunc locum
„ agitare. Edunt enim nonnulli ex Salmaſio *Elatenſium*,
„ & Lipſium ex quatuor codicibus Vaticanis exhibuiſſe
„ conſtat *Moleatenſium*. Quæris an hoc ita proſtet in his
„ codicibus. Ego ut tibi morem gererem, rogavi V. C.
„ Laurentium Zaccagnium Bibliothecæ Vaticanæ Præ-
„ fectum, ut omnes, qui inibi ſervantur Gellii codices, lu-
„ ſtraret, & mecum variantes lectiones communicaret;
„ quæ ſunt hujuſmodi. In Codice qui omnibus Gelliis
„ antiquitate præſtat, ſignatus num. 3452 legitur *ſcripſit*
„ *ad Magiſtrum G Mole attenifium*, quam lectionem Sciop-
„ pius quoque ſuo Gellio appoſuit; in duobus codicibus
„ recentioribus num. 1534 *ad magiſtrum G more Atheni-*
„ *enſium*, in duobus aliis ejuſdem notæ numero 1533 &
„ 1536 *ad magiſtrum* .... *more Athenienſium*, in co-
„ dice recenti num. 1532 *ad magiſtrum Graecum more*
„ *Athenienſium*, in alio conſimili num. 1535 *ad magiſtrum*
„ *Graecum more Athenienſium*, in alio ejuſdem notæ 1537
„ *ad magiſtrum mole Athenienſium.* Verum ut veritatis cer-
„ tior fieres, placuit etiam ex Bibliot. Ottoboniana annu-
„ ente docto ejus Præfecto Franciſco Blanchinio has lectio-

Digitized by Google

illuſtrant, non mei, ſed omnium, qui ad legendos flores hunc Gellium volvent, oculi convertantur, quò fortunam ejus devenerentur; mihi autem quinque hæc nomina tantopere Gellium demerita in ore & pectore futura per ſingulas hujus vitæ horas teſter. Habes, Vir Illuſtriſſime, Dedicationis exemplum novum, tuis ſcilicet verbis conſtans & ornatum, non meis, quod fieri debuerat; ſed tua mihi aurum ſunt, atque etiam felicius demonſtrant, quàm tantis tuis beneficiis devotum habeas animum meum, & quantum amoris præſtiteris & præſtiturus ſis Gellio, cujus fortunam ſicut in hac juventute jam voluiſti exornare, ita porro tibi commendo. Vale & vive undecunque felix. Lugduni ad Rhenum a. d. XIV Cal. Octob. CIƆ IƆ CCV.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

NON memini ab ullo induſtriæ meæ ſpecimine me diſceſſiſſe lætiorem ad verba tecum de eo facienda, quam cummaxime ab pervigilio, quod his Noctibus iterum impendiſſe me vides, quò tu, mi Lector, lepidius & venuſtius eaſdem deinde vigilare poſſes. Erat quidem id jamdiu neceſſarium; ſed ab eo averſum me & abhorrentem magis ſenſi, quam ut vel ab librariorum petitione, vel ex cauſa mearum, quas ſæpe, immo aſſidue verſando alleveram, liturarum converti illuc potuerim. Querebantur quidem illi ab ſe requiri quotidie Gellios, & nullos exponi venum poſſe. Nec minus hæ urgebant, ut diu ſuppreſſæ tandem venirent in uſum & notitiam, aut ſpem implerent Gellii adjuvandi. Juſta in utroque genere non diffitebar, ſed ad tædium ibam recordatione caſus, quem Patri accidiſſe nunquam dememinero, ut quem hic labor velut ferale quid apportans obſopivit, & Gellianæ operæ iſta merces fuit, ut opprimeret iſtam manum, priusquam ad calcem veniret; illud videlicet ipſum, quod tot aliis eandem ad provinciam comparatis evenit; & licebat utique metuere exempla. Sed quid multa? Quum ſic diu affectus eſſem, nunc tempus ipſum hanc rem egit. Etſi enim mea ratio mutata non eſſet, tamen quanta pertinacia quantoque animi ſtudio antehac me immunem hujus laboris optavi curavique, tanto impetu nunc expertus fui me impelli ad eum ſubeundum, ut patientia vix libera ſupereſſet. Huic tempori debebatur tanto majore jure talis labor, quoniam præcedenti ſæculo tam frequens & lætus ſcriptionum proventus exſtitit, in quarum nulla non videas Gellium ad partes vocari, ut citetur, mutetur, explicetur, judicium in eo exerceatur etiam ab illis, qui ut conditionem Gellii noſcerent, pedem unquam non moverunt nec ullis inſiſtere videas auxiliis. Idcirco iſta, quæ vides, adhiberi tandem & colligi ad pretium ſtatuendum & Gellio conſulendum referre videbatur. Urebat me ipſe cupiditatis paternæ ardor in harum Noctium ſplendore augendo & inſtaurando. Hanc ipſe mihi privatim, per literas amicis ſæpe teſtatus

Digitized by Google

erat, & referebat cogitatio; etiam lineamenta principii nuper editi oculos identidem ferientia huc me vocare videbantur. Sic tormento velut adactus ſum, ut ne diutius tot literulas vel ab ipſo vel à me confectas & ad harum Noctium ingenia illuſtranda atque ad originis ſuæ venuſtatem, unde per nefas fuerunt nimium abductæ, reducenda, ut forſan non per omnia, ſic multum certe efficaces ac validas paterer ſegnes & inutiles jacere. Non jam ultra deterrebar omine, quod ſcirem tractari à me ſcriptorem tam violentæ & perniciabili exſecrationi obnoxium & quaſi devotum, ut ejus accuratior emendatio nulli eorum, quos bene politos & huic negotio pares legimus adeo multos auxiliari & opem ferre iſta ratione voluiſſe filumque hoc exorſos fuiſſe, fauſte & pro voto ceſſerit: adeo ut quum partim memorentur multiplices curæ in ejus bonum exhauſtæ, partim quoque exſtare jam cœperint primordia ſcriptionum ſatis fervida, univerſa tamen ab invidia quadam velut Saturni falce fuerint præciſa & interrupta. Non eſt credo liber, circa quem magis acres & urgentes & bene multa pollicentes exſtiterunt conatus hominum doctorum prope finem ſæculi quintidecimi & initia ſequentis ad eum illuminatione ingenti poliendum, quam hic ipſe Gellius. Non aliter ac ſi hunc eſſe ſtatuiſſent, qui vel maxime poſſet explorare illorum ſtudia iſtâ & rerum varietate & ſtyli proprietate ac pleniſſimum illis conciliare decus. Sed quaſi tactio ejus foret equi Seiani poſſeſſio, univerſa interciderunt. Nomina recenſere non eſt jam neceſſe, quum ipſæ poſt hanc præfationem, quam onerare nolo, paginæ ſint quaſi per fletum leſſumque exclamaturæ, quot fateantur operoſos ſe & pervigiles fuiſſe adjutores ad abigenda ab his Noctibus tam Attice, tam urbane modulateque traductis omnia nubila aliunde contracta, ſed ita ut & æmulos quamplures ejuſdem voti laudent indicentque. Verum victrix triumphavit fortunæ publicæ calamitas, & vaſtitas quædam Gellio ſic fuit addita, ut integro meditationis contextu & quaſi cohærente corpore exornari eum contigerit ab nullo iſtorum, quos præſumere licet ad tanti operis molitionem congeſſiſſe materiam æquam & robur huic fiduciæ conveniens. Nemo iſtorum, qui id egiſſe ſe oſtenderunt, ut varia priſcarum rerum ſeu Romæ ſeu per Græciam lectione imbuti nanciſcerentur libros ante ſæcula ſcriptos, eoſque ſtudioſa attentione inſpicerent, potuit hoc obtinere, ut eſſent perficiendo Gellio. Decolavit labor & ſpes omnium, & cujus generis cunque promiſſa forſan eventui jam proxima in nihilum abierunt. Quando ecce amputata omni exſpectatione nec ulterius reſidua ulla pollicitationis tam denſæ parte, Patri meo in mentem venit circa annum 1650 partem otii ſui in Gellium conferre, ea fortuna,

ut

Digitized by Google

ut editionem daret congruentiorem voluntati & ſcopo auctoris, quam ullus
ante dederat. Itaque hactenus feliciter ea res ceſſit, nec ultra licuit pro-
deſſe. Sed quum volventibus annis de multis peculiariter in conſilium ire,
modum reponendi veri ab ipſo excogitatum proponere & commendare,
quidquid ruptum fractumve eſſe animadvertebat ſanare inſtitit, aſſlatus
hinc abiit. Non fui immemor tam diri faſcini, & debui cavere; unde
dum hac re occupor, tanquam nullus forem, de medio ſubduxi me & la-
tendo celare anniſus nihilque niſi Gellium verſans, nequaquam ſategi,
quid hîc illic ſcriberetur atque exiret, & ſic effugiſſe me lætor. Nihilo-
minus Pater efferendus in hoc luctificum ſpecimen horas ſuas Gellio acrius
& preſſius exigendo tradidit, non tam novum opus inchoans, quam cu-
ram priorem renovans, prout magis colligo ex ipſo conſpectu exemplaris,
quod in Gallia ab eo adhibitum ſcio, quum chirographum eſſet juvenilius
& minus conſtans, quam ex certa ſcripti notitia.

Ita vides mihi oboriri oportunitatem enarrandi ſubſidia, quæ paulatim
multiplicata huc detulerunt Patrem, ut de edendo Gellio cogitaret, eumque
cuperet in beneficiis ſuis deferre. Unde etiam mihi neceſſitas poſita fuit altius
penetrandi ad recognoſcenda chirographa ſive paterna ſive aliorum, quæ mihi
relicta & ad manum ſunt, quam potui facere intervallo toto, quo à nobis
diſceſſit Pater; ut agnoſcas aliam cauſam lætitiæ ex opera Gellio data. Reli-
quit enim Gryphianam editionem anni 1539, quam variis lectionibus onera-
vit à libro nono ad finem, quarum ipſum chirographum oſtendit juventutis
lætitiam (perinde ut in aliis illis, quæ per Gallicam peregrinationem collegit)
majorem quam quum multis annis poſt excerperet eaſdem ex codicibus Voſſia-
nis. Hic inter prima ſcribitur Initium libri Mem. etiam in fine Huc uſque
Mem. unde cenſui indicari codicem Memmii, quod nomen ut & Menardi
habuit in ea regione pergràtum, etſi poſtea plerumque notaretur Me, & inſuper
paſſim Ch. quaſi Chifletii aliquid innueret. Cum horum priore plerumque
conſpirat altera collatio inſtituta antea ab viro docto ſine anni 1594 ad
editionem Gryphii anno 1534. quæ & ipſa ab Patre mihi relicta eſt, cujus
paginæ ubique ſignantur literâ P, notavitque in fronte manus ejus, qui
contulit, fuiſſe Pauli Petavii Senatoris. Hac prima occaſione conciliatus
Gellio & ex Salmaſii ſcriptis lectionibuſque in Regio Galliæ codice ſparſim
productis adeptus conſpectum Gellii longe alium, quam habuerant priores,
quem tamen & editor Lugdunenſis anni 1644 habere poterat & debue-
rat, ut præfatione ex monito & indicio Salmaſii præponenda con-
ſpicuam faceret rationem ſcriptionis Gellianæ, acceſſit denique ad ex-
emplar editioni parandum, quam procuravit Ludovicus Elzevi-

rius, certe caſtigatiorem prioribus omnibus, ut merito dixit in indice.

Id vero ita adminiſtravit, ut lateret, malletque tacitum fovere, quod intus cogitabat multi poſthac & alterius laboris, quam in publicum efferre & ad pollicita efflanda projectum ſe oſtentare, quæ an eſſet præſtiturus, necdum etiam in ſua habebat poteſtate. Itaque quum fidem ſuam non interpoſuiſſet, tamen ipſe ſeu ſponte ſua aliquid ulterius hoc principio agitavit, ſive incenſus & adactus ſtimulis aliorum nequivit abſtinere, quin omni horâ, quâ poterat, huc ſe referret. Tempus hoc quum inciderit in illam pueritiæ meæ partem, qua in epiſtolis ad Janum Vlitium me vocat contubernalem ſuum, & qui centum Latina vocabula tenerem anno 1650 Cal. Mart. nihil de eo poſſum edere peculiare, ut qui ignorem univerſum, & ideo ſufficiet profiteri quid poſtea repererim hujus generis ac deprehenderim, ut inde colligatur. Incidit enim in oculos epiſtola Caroli Annibalis Fabrotti 8 Kal. Mart. 1652 ſcripta, unde iſtud quod ſequitur ſpecimen excerpſi. In Auli Gellii Noctes nihil moliris? emendatiſſimam editionem nullisne notis illuſtrem reddes? — Multa in Gellium dudum obſervavi ſpectatæ fidei libris uſus. Sed his nondum manus acceſſit ultima, & mallem ſpicilegium tantum à te mihi relictum, quam uberes commentarios ſcribendi occaſionem. *Similia veniſſe animadverto ab aliis; ſed non eſt mihi tempus evolvendi omnium & exſcribendi, quibus obruor. Propterea ſemper admonitus nullam omiſit occaſionem multiplicandi inſtrumenti, quo ornatus fateri poſſet, quod diu coxerat. Hinc neſcio quomodo aut quando compos factus collationis duorum Regiæ bibliothecæ codicum, quos inſtar omnium eſſe noverat, vel quam Salmaſius inſtituerat, vel quam Lambecius, & ſic velut ſine votorum jam fruens ne ſic quidem juſta ſupellectile ſuccinctum ſe ſtatuens, opperiri etiam tunc voluit alia tempora. Interim acceſſit beneficiis Cl. Schefferus, cujus citationem quum frequenter offenſurus ſis, occaſionem ejus codicis huc quoque advocati diſcas licet. Ita enim illi ſcripſit Pater prid. Id. Februar.* CIↃ IↃC LXVII. Video in Militia Navali tua te mentionem facere MS. Gellii tui. Huic ego ſcriptori jamdudum eſt cum impertivi aliquid operæ, & plus debeo. Contuli enim cum codicibus bonæ notæ, & ſilvam paravi obſervatorum non ſpernendam, quam nuper à Livio vacuus digerere cœpi, nec nunc aliud agerem, niſi me ad Tacitum avocaſſet Elzevirius. Itaque diffindere illi diem compellor: non abjeci tamen, ſed identidem reſumo, & ſi Deus Opt. Max. vitam & vires dabit, multis partibus eum tibi nitidiorem ſiſtam. Hic tu vide

an

Digitized by Google

an tuum illud vetus exemplar ſymbolam mihi conferre velis: ſive ipſum mittas (quod quidem optimum erit: ſed vereor, ne ſit improbum deſiderium: itaque ſi gravabere, non iraſcar tibi) ſive varietates excerpas, aut ab homine induſtrio excerpi cures. Sed ante omnia videndum, an ſit tanti. Itaque ſcire geſtio, in membrana ſcriptus ſit, an in charta? quam opineris ætatem? Græca habeat expreſſa, an diſſimulet? integer ſit, an ut plerique à nono aut decimo libro initium faciat? & ſi integer eſt, an præfationem, quæ in vulgatis ad finem adhæſit, ſuo loco habeat? item ut concipiat principium lib. I cap. I. *Plutarchus in libro, quem ſcribit* ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ &c. *longitudiniſque Herculis præſtantia.* Longe aliter enim optimi quique. Hæc igitur oro te, doceas quam primum. *Ad quæ hoc ſenſu reſpondit Schefferus* 15 *Martii* 1667. In Gellio reformando te occupatum eſſe lubentiſſime audio. Scilicet aut tu eum reſtitues nobis, aut nemo. Itaque ad hoc tam egregium diuque exoptatum munus, quo beabis orbem eruditum, vires valetudinemque tibi à divina gratia ex corde precor. De meo codice ſic habe breviter: Scriptum eſſe in membrana, literis non inelegantibus, viderique trecentorum circiter annorum ætatem referre. In pagella prima membranacea hæc habentur ſcripta: *Nicolaus Beraldus attulit è Maſſilia An.* 1533. Subditur, ſed alia manu: *Exemplar infidum.* Inverſa facie legitur rubrica notatum: *Don. Joannis Lunæ & amicorum ſuorum.* Quali rubrica, non ex minio vel cinnabari, ſed ligno Braſilienſi excocta cum & Græca ſcripta ſint in libro ipſo, quæcunque ibi exſtant, de illorum ætate licebit forſan aliquid colligere. In eadem legitur: *Emptus à me* XXIV *ſolidis Turonenſibus Pariſiis à typographo Vaſceno An.* 1588. Additur ſed ab alio. *Manus O. Georgii Obrechti.* Liber hic ad me pervenit ex bibliotheca Berneggeriana munere hæredum. Et in fronte manu Berneggeri habet adſcripta iſta: *Georgius Obrechtus Juris ſtudioſus Argentoratenſis Codicem hunc MS. ex bibliotheca magni ſui patrui Georgii Obrechti (qui eum Pariſiis olim emit) acceptum exemplari Taciti recens editi mecum permutavit menſe Julio An.* 1638. *Matthias Berneggerus.* Græca in multis locis non habet adſcripta, ſed eorum loco relinquuntur fere lacunæ. Quæ adſcripta ſunt, ea palam à manu diverſa eſſe deprehenduntur, & ut ſuſpicor, illius, cujuſcunque tandem Joannis Lunæ, propter cauſas ante memoratas. Initium abſque nomine auctoris ac argumentis libri primi habet: Quali proportione quibuſque collectionibus &c. His ſubjungitur textus, atque ſic in libris

 cæte-

cæteris. Libri octavi nulla extant argumenta. Nec ullius libri vel inſcriptio aliqua vel numerus. Deſinit in lib. XVI, capite quod incipit: *Cincius in libro tertio*, quod eſt ipſum ſextum. Adde his & ſpecimen lectionum variarum. Tu hinc videris an prodeſſe tibi queat. Si exiſtimas, operam dabo, ut per fidum aliquem, quam primum potero, ipſum codicem tibi mittam. Utinam aperuiſſes prius mentem tuam, potuiſſem jam per Nob. D. Heinſium miſiſſe, qui hoc oneris in ſe tua cauſſa ſine dubio recepiſſet libentiſſime. Fac tamen ut in tempore cognoſcam voluntatem tuam. *Quam eximie benevolam prolixitatem quum rebus approbatam experiretur Pater, his verbis eam eſt proſequutus pridie Cal. Mart.* CIↃ IↃC LXXI, *unde de ipſo codice inſtrueris.* Magnopere demeruiſti me, S. P. cum Gellium in membranis mecum communicaſti, nihil tot terrarum tantique maris periculis deterritus. Non ea quidem ætas voluminis, non fides, ut multis ad priſtinam faciem reſtituendis auctoritatem idoneam præſtet: habet tamen aliquid ſuæ Veneris, & poſt aſellum quoque juvant hæc diaria. Scis ut in Livio, Seneca, Plinio, archetyporum lectiſſimorum ſcitamentis ineſcatus vulgaria non contempſerim. Si nihil aliud, oſtendunt, ut ab uno & optimo varie ſit diſceſſum, & error paulatim creverit. Jam cœpi per ſubſeciva temporum conferre & intra menſem ſic eo uſurum ſpero, ut cur eum morer, cauſæ nihil habeam. Tum ſcilicet vel tu monſtraveris mihi, vel ego invenero, qui ſalvum reportet tibi, quando merito carum tibi eſſe ſignificas. *Habes, niſi fallor, quidquid poteſt ad notitiam codicis Schefferiani pertinere.*

Sed neque deſidere potuit pro ardore ſuo perpetuo Vir Excellens Bern. Rottendorfius, quin poſtquam indicaverat per literas 22 May 1651 ſcriptas, ſe in catalogo Nundinarum Francofurtenſium vidiſſe Patrem recenſuiſſe hoc anno Aulum Gellium, teſtaretur, ſi maturius hoc ſciviſſet, procuraturum fuiſſe antiquiſſimas membranas, & omnium primam editionem Romanam de anno 1472 in fol. Unde quum pergeret mox 3 Junii ſcribere ſe vidiſſe Aulum Gellium præcedenti anno ad Rhenum, addit: verum illo potiri nequeo, niſi fuero præſens; *atque ita quum variis circa Weſtphaliam Principibus eſſet à medicina, affirmabat jucunde blandeque ſe venatum iturum; donec quacunque ratione ſive illum ſive alium Gellii codicem quoque ad manum Pater opera ejus habuit, etſi nondum aſſequi poſſim, quo tempore acceptum. Habeo literas manu filii Bernardi Euſtathii Rottendorfii exaratas, quibus mitti ad eum teſtatur ab ſe juſſu patris Gellium Monaſterio 5 Junii, cui non addita eſt notatio anni. Etiam in Calendario anni 1652 video*

ab

Digitized by Google

ab Patre annotatum 5 *Novembr.* [*Redii & inveni à Rottendorfio literas cum MSS. Statio & vetere Gellio*] *quod forſan huc pertinet. Sicut eodem anno ibidem ſcripſit Gellium ab ſe miſſum eſſe ad Salmaſium, qui maximus vir tunc inter homines eſſe deſiit. Quid quod & ab Luca Langermanno ſcriptum video Roma ipſis feriis Paſchalibus Anni* 1652*?* Jam ad Gellium progrediar. Incidi enim in exemplum aliquod credo cum diverſis codicibus collatum. *Denique ad eum venit editio continens Aſcenſiana ſcholia cum Ægidii Maſerii Pariſienſis & Petri Moſellani Protogenſis annotatis ex officina Vaſcoſani* M DXXXV, *de qua habeo hanc chartulam ab Patre conſcriptam.* Eo exemplari uſus aliquando fuit Henr. Stephanus, & id paſſim conſcribillaverat. Sub finem adjectum erat minuta litera. *Contuli J. Bourdelotius Agellium cum duobus cod. Bibl. Reg. & cum MS. Frederici Morelli, in quo non extabant Græca.* Eadem manu paſſim ſunt adſcripta, quæ in Carrionis Stephanica differunt à ſuperioribus. Videtur id exemplar poſſediſſe & Scriverius, quia in eo jacebat manu ejus ſchedula continens Telorum & jaculorum vocabula apud Gellium lib. x cap. xxv. Habuit & Thyſius pag. 51. pag. 191.

Adeo multa adminicula quum augerentur duobus exemplaribus ex Iſ. Voſſii copia, in quorum unoquoque habebatur poſterior Gellii pars poſt librum octavum, ejus notæ ac ſortis, ut eorum alterum contineret etiam Græca pleraque, quam proxime accederet ad conſenſum codicis Regii, atque hinc præberet indicia optimæ venæ, tunc certe videbatur ſubſidiis quæ huc requiruntur, vel fortunatiſſime affluere. Neque ita tamen ad contexendam expolitæ meditationis ſeriem progredi ſevere voluit, prout ſciebat multa infeliciter hîc illic latere, niſi etiamnum aliquid aperuiſſet; cui rei me deſtinavit, ſic ex Anglia etiam & rurſum ex Gallia impetrato adhuc aliquorum mediæ ætatis codicum conſpectu. Hinc igitur non collatio tantum inſtituta exemplaris, quod pro benignitate ſua indulgebant collegio Lincolnienſi apud Oxonium Præfecti, quum id præferrem, etſi forent in aliis Collegiis alia. Hinc, quod oportuit fieri ante omnia, primarii illius utriuſque Regii Pariſiis renovata collatio, unde allata aut ipſius clariore notitia, aut varietatum accuratiore & magis veſtigata ſpectatione, ſic denique judicavit ſe eſſe poſſe certum & de vetuſtiſſimi & de citerioris temporis diſcrepantia in exhibendis Gellii locis, quæ nec ipſi ſcribæ intellexerant, & editores pro arbitrio ſuo diverſimode & prout captus cuique fuit, concinnaverant. Hos quippe Regios codices, & præcipue illum, qui exhiberet primos ſeptem libros & his præpoſitam præfationem, cui ſolus facem

facem præbuerat Salmaſio, in oculis fuiſſe, ut ex ſolo rectiſſima amuſſis haberetur, docet tam curioſa indagatio & larga deſiderii ſui ſignificatio, quam mihi poſuit, cum Pariſiis eſſem, a. d. XIV. *Cal. Jun.* CIϽ IϽC LXXI, *ſic concepta.* Tres habeo collationes Gellii Regii doctorum hominum manibus factas. hi omnes ſatis me docent præfationem in eo exemplari eſſe, quod olim poſtremi libri ultimum caput ponebatur: & huic præfationi ſubjici lemmata capitum per omnes XX libros. Sed quid ſequatur ea lemmata, & unde incipiat contextus auctoris, quaſi de compacto ſilent. Suſpicor autem prima duo capita libri primi in eo volumine deeſſe; quando nihil à quoquam ibi varietatis notatum video, quum tamen habeant dignos vindice nodos. Codex à lib. I ad VI uſque pertinet; ſed tam, ut dixi, à principio, quam in fine aliquid deſiderari cenſeo. quod accurate cognoſcas velim, & à quo capite, quibus capitis ejus verbis & literis incipiat, quove capite libri VI quibuſve verbis & literis ejus capitis finiatur, mihi perſcribas. *Ad quæ omnia quum attendiſſem, & Gellium iſto pacto collatum conſcriptumque miſiſſem, ita conditionem ejus libri concepit ſignavitque in fronte exemplaris, quo uti ſolebat.* Regius liber primum habet Julii Cæſaris bellum Gallicum. Deinde incipit Liber A Gellii noctium Atticarum. Hinc quæ in editis erat pars ultimi capitis libri poſtremi. Mox lemmata capitum libri primi uſque ad IΘ de Sibyllinis. Græcis enim literis numerus ad ſingula lemmata notatur. Poſt illud IΘ apparet DEEST, & ſpatium columnæ (nam in eas diviſæ paginæ) dimidiatæ vacuum. In ſummo ſequentis columnæ prima ſunt: ΔΕΙΚνΕΕΠωϹ (quod eſt in ſecundo editorum capite) uſque ad ΜΕΤΑΠΕΛΑΨΗΤΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΙΝ. Quibus hæret continenter: *Hic autem Chilo præſtabilis homo.* Deſiderantur igitur totum caput primum: & ſecundum uſque ad τὰ Δείκνυε πῶς εἴωθας in verbis Arriani: quæque horum ſequuntur poſt μεταπέμψηται κατηγορούμενον: & capitis tertii principium, quod Guil. Cantero debemus. De Canteriano tamen habet *Hic autem*, quod in vulgatis antea deerat. Quintum librum excipit ſeptimus: poſt hunc lemmata ſexti, deque ipſo capita tria integra, quartum uſque ad τὰ *adverſus ictus ſolis.* in quibus finitur pag. 203 (quæ in iſta editione incidebat in caput quartum libri ſexti) collationis, quam mihi miſit filius. *Hinc ergo progredienti inter varia faſtidia in adhibendo quibuſcunque varietatibus judicio, vitæ ſimul & hujus operæ filum ei ruptum eſt, poſtquam in mundum redegiſſet hæc, quæ & ante annos octodecim publicavi & nunc iterum vides. Quum interim inter litura-*

turarios laterent adhuc quædam ſemiperfecta, alia tantum quod inchoata & primas cogitationis ad emendandum progreſſæ lineas habentia, quæ tunc fefellerunt, & poſtea demum, quum denſiorem paulatim placeret Gellio curam impartiri, in manus & conſpectum venerunt, quæ nunc univerſa conjunximus & bona fide proximas morti paternæ horas in Gellio uſque ad libri noni caput quintum decimum efferimus. Si recognoſcere hæc ipſa ſcripta, ſi examine altero collationem percenſere Patri licuiſſet, non poteſt eſſe dubium, quin & hæc ipſa pinguiora elaboratioraque fuiſſes ab eo habiturus, & magis uberes etiam in Gellio emendationes. Sed iſta in vanum.

Harum igitur omnium tot notationum, tot linearum ſucceſſione mihi fratrique tanquam hercto non cito data, fieri nequivit, ut non frequenter mentem oculosque retulerim ad eum, cujus in loquendo ſimplicitas leporque & vocum quæſita proprietas, in colligendo varietas, in ſtudendo ſpeculum & exemplum ab ineunte ætate mihi perquam dulcia & habilia apparuerant; imprimis quum Lutetiæ ita proceſſiſſet iſta collatio, ut vetus ſcriptura multifariam mihi blandiretur, longe eo quod editum & impreſſum erat, ſuavior, mollior, & tum ad aures lenior, tum ad ſententiam enucleatior & copioſior. Sed quum nuper ederem Paterna, nihil appendendum exiſtimabam, ſententiæ meæ aut meditationis, quoniam ſola illa progredi deſiderabam, id curaſſe pro tempore amans, ſi ab vermibus & ſitu iſta domeſtica liberarem; vel quia quidquid id meum eſſet, non ſatis multos annos mitigatum, renovatum, verſatumque videbatur; quod mihi præcipue in hac ſcribendi ratione placet requiri, quippe experto jampridem hunc unicum eſſe modum, quo ſolide venerabilia iſta antiquitatis ingenia noſci & perſpici poſſunt; & præſertim editio aliqua decenter profligari: prout viſum fuit etiam illis, qui gloriam ſtudiorum in has terras invexerunt, etſi hodie cum miſeria publica ſoleat aliter fieri, & conſcribitur, dum imprimitur, ut ipſi huic Gellio patet contigiſſe & ab Thyſio & ab Oiſelio, utque animadvertis prodiſſe hodie iſtas editiones Græcorum auctorum, nequaquam eo ſtudio, ut in illis aliquid egregium & antehac latens & multo labore ex fundo aliquo receptum exhiberetur ab ingenio & doctrina editoris.

Multa poſthac ad id faciendum oborta eſt ex inopinato oportunitas, quotidie, ut ex vita mea facile conſtare poteſt, offerentibus ſe cauſis: verum & non ſemel voluptas per omnem deinceps Gellium eundi, quæ augeri tum maxime ſolet, quo magis intelligentia inſtruitur. Sed ſemper interpellatus hinc id ipſum nunc ſtrenue iteravi, ut & nihil non eorum quæ

Digitized by Google

memoravi adhibuerim, & ſi quid ex codice non valde antiquo S. Marci apud Florentiam obiter inſpecto frater, ſi quid ipſe in Thuaneo, quem Pariſiis itidem inſpexi, deprehendi ab aliqua Gellianæ illuſtrationis parte non alienum, ſtudioſe prodere in animo habuerim, ut ita certe, quo ſolo modo fieri poteſt, ſi non pleniſſima, certe plenior, quam antebac, Gellii exſtaret notitia.

Id autem inſtiteram exſequi adrepens normæ, quam antea duxerat Pater quaſi ad exemplum, ut ſic perhiberetur telæ opus per nos duos eadem Minerva exactum. Sed arcuit hanc uniformem actionem & invitum me ad plura circumegit ſola librariorum voluntas, qui pariter ejus, quam dixi, Thyſii & Oiſelii editionis rationem habere urſerunt, quum prout receptum eſt ab eorum corpore, ipſi emiſſent quaſi propriam, ut penes ipſos jus foret ejus typis ſubjiciendæ. Cui ſententiæ quum reſiſterem perinde, ac illam male-factam maleque utilem editionem & celerrima imprudentia collectarum notarum acervum ſpernerem, non quivi tamen conſilio vincere, & acerrimam pertinaciam expugnare, quam tuebantur argumentis non ex ſtudiorum commodo petitis, ſed talibus, quæ quilibet haud rudis adſequitur facillime. Ubi quum ſic eſſem inferior, cavendum hactenus putavi, ne ad puerilia prorſus relaberemur, & paſſim legerentur ea, quæ vel nullus ignorat vel ad tædium ſunt ſcribendo repetita, certe omnia melius alibi exſtarent, unde erant per tagacem calamum arrepta aut in brevius prave contracta. Id enim plane exiſtimo non eſſe hujus temporis, nec Gellii, quippe ad quem legendum qui venit, prima illa utique & continnata per longi temporis catenam hiſtoriarum lectione initiatus ſit oportet, ut non imperitus & hinc tanquam per infantiam attonitus ad quædam fruſta hic repoſita accedat. Recidi igitur permagnam partem, in ejusque vicem ſubjeci partim indicia locorum, unde erant maligne petita, partim Lambeciana repetitu digna, quæ non ſatis crebro occurrunt, ut merito huc adderentur, aut ſi quid probabile aut ſuum protulit Philippus Carolus, quod admodum raro videas ab eo fieri, dum plerumque volens incidit in ῥῆσιν ſæpe ab aliis laboratam, aut profert, quo carere poſſumus. Nec plura merentur ſcribi de iſto perinfauſto & amariſſimo lolio, ut ego cenſeo, ridens illorum hominum ineptias, qui dum neſciunt quid ſit ſtudere, etiam de ſtudiis judicant, & tota vita nihil ſentiant commodi vel ex ſe conferre in alios queunt. Et tamen vel iſtam editionem Batavam vel Thyſium nominare ad inſultandum ſuſtinuit editor Gellii in uſum Ser. Delphini; unde quum utique illi nihil noxæ ſit illatum, perferet interdum inſpici & iſtam Pariſinam, quæ in notis oſtentat nihil præter Lambecium & ætates no-

bilium

Digitized by Google

bilium ſcriptis aut alia dote virorum, quæ ubique demonſtrantur; ſed ſicubi incidit in eos, quorum annos alii non dixerunt, quia ſunt obſcuriores, etiam ipſe hos tangere nequaquam per aſtutiam trahens caudam ſub alvum audet, ut videbis, atque inde concipe omnino nihil adportari boni, nihil editione dignum, nec vel editionem nominari debere, niſi ex illo genere tralaticio, quo chartæ & typi debent exerceri vel perdi: neque etiam poteſt uſum præbuiſſe, in cujus uſum jactatur comparata, neque credibile eſt ſub auſpiciis Huetii nunc ſcribi poſſe Alliam eſſe fluvium Umbriæ in Sabinis. Sed vel præcipue dixeris eam minime in ſumma laudandam, quod codicem bibliothecæ Regiæ non modo ſequi, ſed ne quidem inſpicere ſuſtinuerit; unde præfationem maluit referre ſordidam ex nugis illis conſuetis aliorum, quam vere Gellianam. Noluit accipere ab Regio Gellio indicium, quo poſteris tradidit à quibuſdam ſcriptos libros appellatos fuiſſe Ανθηρὰ, Ευρήματα, Λύχνους, Στρωματεῖς, Ελικῶνα, Προβλήματα & ſimilis elegantiæ titulos alios, quorum auctores Gellio priores aliquando colligere voluit Pater, prout quoque Scioppius nonnulla auctorum nomina adſcripſit: quæ quoniam Gellio nunc non proderant, neglexi. Noluit ea quæ Gellius vocavit capita rerum, ac præfationi ſtatim ſubnecti voluit, obedienter ſervare, ſed ad finem libri & locum indicibus deſtinatum retulit neſcio quo aut levi aut inepto prætextu; neque enim nugatoria indicum multitudo debuit depravare Gellii propoſitum. Etiam quum Gellius Regius plene exprimat Nonodecimo commentario hæc inſunt, ille ex Stephano maluit adoptare Undeviceſimo, prout jam præmiſerat Duodeviceſimo. Equidem in codice quem Pater indicat literis Me, legit Undeviceſimo commentario in eo quem nos habemus XVII. Sed pro eodem illic quoque Lugdunenſis major Nonodecimo, & ubi eſt noſter XVI^us^, plane habet Octavo decimo comm. ſicut etiam Regius. Profecto horum duorum codicum auctoritatem nec prægravare Stephanus poteſt, nec æquare. Hæc, inquam, pigratus fuit agnoſcere, quum ineptias quaſdam adoptet, neſcio an nefarius calumniis Raph. Fabretti aurem hac in parte præbens, quibus Salmaſii fidem, quam & ante Salmaſium Bourdelotius, & poſt eum Lambecius confirmaverant, deludere homo ſenex & morti proximus voluit, quaſi ex incerto quodam optimo libro Utopianæ ut puto bibliothecæ (hæc ſunt Fabretti verba) novaverit, unde etiam retinet Prouſtens 11, 22 unum meridionalem ventum. Quid ſtatuemus? Certe quum is ipſe & præfationem agnoſcat Gellianam, & in ea citet auctoritatem manuſcripti codicis ex bibliotheca Regia longe optimæ notæ; etiam citet probetque aliquoties Lambecium, qui nihil niſi ex iſto codice protulit meliores quaſdam lectio-

nes ; dicas nequiviſſe illum cenſeri tamen aſſeclam voluiſſe eſſe calumniæ Fabrettinæ. Quid ergo? Non aliud mihi imaginor, quam ſolummodo in lectore admirationem concitare voluiſſe: cur enim non ubique ipſe illum codicem & inſpexit & ut unice admirabilem ſectatus fuit? Prorſus enim ille codex eſt, cui nulla poteſt moveri lis vel ſuſpicio; cui nulla alterius exemplaris quod publice etiamnum innotuit, vetuſtas poteſt æquiparari; cujus iſta fides & tutela in Græcis Latiniſque, prout ab Gellio venerunt, cuſtodiendis venerationem meretur palmariam. Sed & hoc patienter ferendum in iſto.

De meis non eſt quod dicam, quum ipſa ſe ſint oblatura cujuſque arbitrio. In quibus animadvertes codices ab Patre editos Voſſianos, quorum alter etiam ab Thyſio olim inſpectus fuit, ut nihil boni inde proferret, à me etiam ut oportuit, non ita, ſed Lugdunenſes appellari, quoniam prius nomen eâ tutelâ & gloriâ ſe exuit, & venditione in Academiam hanc tranſcripſit. Quæ qualiacunque videbuntur, declarabunt utique voluntatem meam erga Gellium & induſtriam variis annis illi impenſam, cujus nunc difficillima quædam loca & ab aliis deſperata, unde tamen vel maxime incommodabatur, non deterruerunt me, quin conarer prout ipſe ſpeculari, ſic tibi conſpiciendam dare manum Gellii. Falleris enim vehementer, niſi ita ſtatuas & animum inducas nihil poſſe eum tibi prodeſſe, immo vel maxime obeſſe, ſi aliorum infeſtiviter illudentium ſpuria & ſpurca pro hominis Romani, qui & Græca didicerat, & in Latina penitiſſime intraverat, expolito ſermone te impleant. Res ipſa monſtrabit id abunde. Mihi interim propter hos ipſos labores blandiri & cœpi & auſus fuī, ſimul per eos reſcivi fore, ut ſic non amplius opprimerentur ea, quæ etiam Caſp. Scioppius non detrectaverat elam ſedulo annotare ad emendationem & intelligentiam auctoris, quem palam ita vili pendere ſolitus fuit, ut etiam vocaverit putidiuſculum ſcilicet homuncionem & ſæpe ſubineptum, quicquid Criticis iſtis videatur; & quum nactus fuiſſem atque animadvertiſſem diligentiam, tum ob ipſa exultaviſſe me fateor, tum ob poſſeſſoris amicitiam prorſus inæſtimabili felicitate acquiſitam, cujus te conſcium fecit dedicatio, quum aliter ſolvere grates debitas nequirem. Sed etiam libens fateor me obſtrictum Viris Eruditiſſimis & Amiciſſimis Petro Burmanno & Theodoro Johanni Schalbruchio, dum hic editionis Antonii Gryphii anni 1566 *exemplar ab Johanne Iſaacio Pontano uſurpatum & hic illic conſcriptum, ille editionem Brixienſem ſponte mihi obtulerunt; quibus publice gratias ago, quia videbis utrumque alicubi citari.*

Sic quum poſt omnia typis abſoluta præfatus viderer tibi rationem meæ operæ, quam huc uſque impendere volui, reddidiſſe, ut jam liceret aulæa

tollere

Digitized by Google

tollere, ſubito admoneor inopinatæ moleſtiæ. Quippe etiam nunc quomodo inſcribi deberet hoc opus, deliberare debui. Nam quum caute plurimi titulum fecerint A. Gellii Noctes Atticæ, *tum Badiana maluit* Auli Gellii Noctium Atticarum lib. xix. *additur rubricâ* (Nam octavus præter capita deſideratur) pluribus locis quam antehac integriores. *Vetuſtæ editiones nulla habita cura octavi libri in nono decimo finiunt. Aldus autem anno* 1515. *inſcripſerat* Auli Gellii Noctium Atticarum libri undeviginti, *quum & agnoſcat capita libri octavi, & in proceſſu operis habeat librum* xx *ultimum. Quum interim omnes ita agant, quaſi neſciviſſent in principio libri* vi. *acceptam jacturam. Sed etiam modò exhibetur mihi Bibliotheca Latina ſeu Notitia Auctorum Veterum Latinorum, in qua pag.* 12 *ſcribitur:* Exſtant Noctium Atticarum ad liberos ſuos libri xx. *Si exſtant, certe ab aliquo inſpecta ſunt & uſurpata; quod ſi ita eſt, obſtrinxerit certe nos plurimum, ſi communes voluerit eſſe. Sed video mox illic addi libri octavi ſola argumenta ad nos perveniſſe, ut verear tam fruſtra illud prius expectari, quam temere aut ſic ſcriptum eſt exſtare, aut commendatur editio Thyſii & Oiſelii, iniquiſſimâ profecto ſententiâ, ut quæ habeat ſelecta ex variis doctiſſimorum hominum ſcriptis commentaria & ſubjectum accuratum indicem ſcriptorum à Gellio allegatorum. Compulſus ergo fui & hanc cauſam noſcere, non ſolitus indices curare; & reperi, quum jam pridem inprimendum dederam mutatis, quæ per occaſiones corrigenda mihi obvenerant & notaveram, ſane leviter ſe auferendum præbuiſſe virum illum variæ oppido notitiæ. Neque enim index iſte eſt accuratior præcedentibus editionibus, utpote viliter ex illis tranſcriptus, tantummodo ut quædam, ſed pauca nomina emendatiora per viros doctos in alia loca tranſtulerit, ut* L. Accius *ex* Attius, *quum alioquin tam fuerint abſurdi, ut & ſuo ordine ponant* Ælius Gallus 16, 5, *& retineant mox* Cæcilius Gallus libro ſecundo de verborum ſignificatione, quæ ad jus pertinent 16,5. *Ita vides illos ſibi non conſtare. Sed perinde ut ab prioribus, editur* M. Attius Plautus in comœdia 1, 7, *quod eſt nihili, perinde* Ariſtoteles *non tantum in libro* 22,3 *citatur, ſed etiam* in problematibus Acroaticis 20. *perinde ſcribunt* Bacchilides, *perinde* Cares, *perinde* Ennius in Iphigenia 19. 1. 10. *perinde* Euripides 23, 7, *perinde* Heraclitus Epheſius 20, 10, *aliique errores in numeris ſervati, perinde* Laberius in Fullonica, *perinde* Cornelius Nepos de viris illuſtribus 1, 18, *pro* 11, 8 *perinde* Lælius Felix, 15, 7. *quin immo perinde* Maſſurius Sabinus libris juris civilis, *non expreſſo libri & capitis numero, perinde P. Nigidius Figulus.* . . 18, 4. 14, 1. *ut ſic librum quartum decimum ordinent poſt octa-*

 vum

Digitized by Google

vum decimum, perinde Porcius Cato contra Furium & pro Ptolemæo; *&* ſi ſe Cœlius T. R. P. J. appellaſſet, *& alia ejuſmodi, quæ ſunt propagata jam, quod vix credas, ex editione Stephani, & ut nunc non appareant, curatum per me eſt, alioquin minime in hac parte ſollicitum. Imo præclare illic agnoſcas has pravitates auctas, vel dum edunt* C. Atejus Capito 12, 2. 2, 24. *quum antea ederetur* 12, 2, 24. *ubi numerus primus omiſſus in principio; vel dum edunt* M. Terentius Varro uno & viceſimo rerum humanarum 11, 11. 3, 12, 13. *Hoc enim proprie ipſorum eſt, nec ita exhibetur in prioribus. Itaque inquire iſta. Perinde digerunt* Verrius *poſt* Virgilius, Epictetus *poſt* Epicurus. *Si placet tamen ſcire, in quo fecerint indicem accuratiorem, eſt quod addiderunt* Juventius 18, 12, *ignoratus Stephano, & poſterioribus etſi per Rutgerſium indicatus, etiam in contextum adoptatus, non tamen pro certo & ſtabili in indice agnitus, ab illis inſertus eſt, qui ſuſque deque faciunt, quid fiat. Hinc & ipſe eum expuli, quia certe anceps locus eſt. Hoc ſcire te volui. Quod ſi ex indicibus placet aliquid novi accipere, & videas qui poſſint augeri ſcripta veterum, Prouſteus ex Gellio prodit.* M. Valerius Meſſala Augur Juriſconſultus de auſpiciis libro primo XIII, 15. idem libro de minoribus magiſtratibus: *videlicet quia ibi ſcribitur* idem Meſſala in eodem libro de minoribus magiſtratibus ſcribit; *quum antecedat mentio libri primi de auſpiciis, & in eo aliquid obiter ſcripſerit de minoribus magiſtratibus, nunquam vero de his librum fecerit. Quin & agnoſcitur ab eo* M. Terentius Varro in primore libro de ratione vocabulorum 1, 18. *quum ibi pateat Varronem in quarto decimo humanarum libro aliquid ſcripſiſſe, & quidem in primore libro, quod Gellius judicat ſcriptum ſcitiſſime de ratione vocabulorum, peritiſſime de uſu utriuſque linguæ, clementiſſime de ipſo Ælio; non autem novum & ſingularem libri titulum proferat.*

An vero ſelecta ex variis doctiſſimorum hominum ſcriptis commentaria dici mereantur, res ipſa doceat. An ſelectum id dicam, ſi ubi Gellius ſcribit de virgine Veſtali, ibi integra pagina conſumatur in colligendo & contrahendo, quicquid Lipſius notavit de Veſta? aut ſi quando vox aliqua in Gellio occurrat, ut verbi gratia augur, *afferantur omnia de vocabulis, quibus diſtinxerunt aves? ubi Fabius Pictor citatur, deſcribere Voſſii hiſtoricos Latinos? ubi Gellius deſcripſit ex Homero Therſiten, quod ſatis erat ad rem præſentem, illic chartæ perdendæ gratia univerſum Homeri locum ſubnectere non Græce tantum, ſed & Latine? Sic infinita, ex quibus nec Gellius adjuvatur, nec lectori quidquam obtingit,*

Digitized by Google

ſtringit, quod non ut millies ſcriptum in aliis libris viderat, ut ſint mera ſtudiorum detrimenta & tum chartæ, tum temporis deploranda ἀναλώματα. *Porro niſi Stephanus & Pater meus utplurimum fide codicis Regii expuliſſent editionum vulgatarum ineptias, & hinc ab iis diſceſſiſſent, quoniam probanda erat fides codicis illius unici, quanta notarum turba exemta fuiſſet Thyſio, in cujus notis fere utramque paginam faciunt differentiæ editionis hujus vel illius ab Stephaniana aut Paterna? quæ ſunt omnia nullius momenti. Accedit, ut non aſſequar, cur in iſta Bibliotheca Latina ſcribatur*, Primus Gellium edidit Aldus Manutius Venetiis 1477. Inde ſæpius in Italia, Galliis, Germania vulgatus eſt. *Unde enim potuit id habere is, qui Petri Lambecii prodromum lucubrationum in Gellio pag. 23 legit, ubi citat Aldinam editionem, quæ Romæ prodiit anno* CIↃCCCCLXIX *& Jenſonianam impreſſam Venetiis* CIↃCCCCLXXII? *ex qua negligentia judicavi impoſitum & injunctum mihi eſſe, ut quæ de Gellio collegi, ordine poſt ea quæ præmitti adſolent, exponam. Neſcio autem an non ſit deceptus per Thyſianam eruditionem, quam tantopere laudat, quamque Thyſius profert lib.* IX *cap.* II *pag.* 483. Ita Vet. Ed. Ven. anni CIↃCCCCLXXVII, quaæ vice Ms. eſſe poteſt. *Sed bonus ille vir ne hoc quidem dicit ex ſe, verum iſta editione utens ex publica Academiæ hujus Bibliotheca, quam illi donaverat Putſchius, vidit verba Putſchii in paginis primis expoſita, & ſtatim credidit. Chirographum Putſchii quod bodieque inſpici ab unoquoque poteſt, hoc eſt.* Uſui creſcentis indies Bibliothecæ Illuſtriſſimæ atque per omnes oras famoſiſſimæ Academiæ Lugd.Batavæ L. M. Q. reliquit Helias Putſchius Germanicarum rerum Scriptores à Frehero editos, A Gelli Noctes Atticas impreſſas a°. CIↃCCCCLXXVII. Flori Rerum à Romanis geſtarum libr. IIII Principem editionem. Hæc MS. vicem præſtare poſſunt.

Certe præ univerſa illa recenſione rerum ad Gellium ſpectantium maluiſſem ex viro laboris ſedulo intellexiſſe, quid pag. 53 ſenſus eſſet in his Marini verbis: Ηλίας ὁ νέος δείγματα φέρων καὶ ἐν μειρακίῳ ἐναργῆ πασῶν προγονικῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς ἀπολωλότος χρυσῆς ὄντως τοῦ γένους σειρᾶς. *Intelligo* σειρὰν, *ſed non intelligo ſimul omnia, nec conſtructionem poſteriorum vocum, nedum ut inde exſculpi poſſit iſta verſio* ſane unus ex genere aureæ illius catenæ, quæ jam pridem oculis hominum ſe ſubduxit, *per quam vox* ἀπολωλότος *confertur cum* σειρᾶς, *& recte, non cum* γένους, *à quo eſt abciſa. Sive ita Holſtenius ſive Gudius ſcripſerint, ſcripſerunt aliquid vitioſum, ſicut vitioſum nunc expreſſum typis, neque illis credo ita in exemplari Mſto exſtare, neque ſive hoc exſtet editum, ſive ignoratum, quidquam intereſt, quia eſt nihili.*

De

De nomine id poſſum teſtari, eſſe in Bibliotheca publica vetuſtiſſimas membranas Virgilii cum commentariis Servii, in quibus circa finem libri quinti diſerte ſcribitur prout etiam excuſum eſt Aulus Gellius, *ſed ibidem in vacuo, quod patet inter duas columnas, adſcripſit recentior* agellius, *unde liquet manuum ludus & progreſſus erroris, quum perinde ſic exſtet ibidem Lucanus omnino vetuſtiſſimus, cui præſcriptum eſt* Mannejus; *& jam in ipſo Gellio ſic produximus* Cælius Gallus *ex libro Regio, ut is ſit protritus mos in MSStis, quod etiam ſuboluit Mureto lib.* 11. *epiſt.* 6. *ad Giſanium ex Pandectis: atque idcirco illa quæ ab viris doctis ſunt elaborata de auctoris nomine, nunc addi nequaquam fuit neceſſe, ſicut ob molem hujus editionis etiam omitto addere Diſſertationem Paternam de Populis Fundis, quam antea conſtitueram adnectere. Et hæc quidem omnia ex ſolo amore Gellii, quo eum proſequor, qui multa me docuit, multas ſuaves horas præſtitit, crebramque materiam mentis in utili cogitatione exercendæ; utque agnoſcas qua ratione ad Gellium legendum pervenire queas, quem profecto iſtæ priores editiones legendum non præbent, ſed variorum ingeniorum ſub tanti viri umbra jocantium aſperitatem: quam detergere ipſas decuerat, niſi quod ad frivola nec ignota & Gellio non utilia operam non neceſſariam atque illaudabilem pertinere maluerunt. Atque ita Vale.*

Con-

Digitized by Google

Conſpectus operæ poſt renatas literas & typographiam repertam Aulo Gellio impenſæ, cum nominibus virorum doctorum, quos illi aliquid auxilii tuliſſe ad meam notitiam venit, uſque ad annum MDC, *quia ſæculo iſto labente vix prodierunt dignæ aliquo pretio, præter inſtructam ſcriptis Salmaſianis Paternam, quam ſequutæ aliæ, & Lambeciana.*

AULI GELLII Noctes ſeu Vigiliæ Atticæ Romæ 1469, prout citantur in Catalogo Heinſiano pag. 6. in literatoribus. Hæc prima Gellii editio, quam & poſſedit Grævius. Sed & habet Bibliotheca Regia. Ut mirari oporteat auctorem Bibliothecæ Latinæ nuper editæ in Anglia ſcribere ſuſtinuiſſe: *Primus Gellium edidit Aldus Manutius Venetiis* 1477. Satis ſcio eſſe Lambecium, quem auctorem ſequatur; quippe qui in diſſertatione de vita & nomine A. Gellii ſic quoque ſcribit: *Abſit enim ut Aldum Romanum, qui primus hunc auctorem dedit, & Theodorum Gazam quo adminiculatore Aldus ſe unum eſſe fatetur, tanta condemnemus perfidiæ, ut contra codicum veritatem veterum Aulum Gellium nobis pro Agellio obtruſerint.* Sed omnia temere.

In ædibus Petri de Maximis editus eſt Gellius a. M CCCC LXXII, qui eſt in Bibliotheca Voſſiana collatus ab Junio. Meminit Thyſius ad libri VI caput 11, vocatque principem Venetam. Sed ad librum IX cap. 4. optimam Venetam And. Catharenſis, & ad caput XI. laudat quaſi vice MS. eſſe poſſit. Sed & Romana editio exſtare dicitur Conradi Sweinheim & Arnoldi Panartz in domo Petri de Maximis M CCCC LXXII. die ſexta Auguſti, ut alibi notatum vidi, & hæc fuerit illa, quam Rottendorffius dicit omnium primam editionem Romanam de anno 1472. Sed etiam alius alicubi notavit: Lambecius narrat e Mazariniana ſe habuiſſe Romæ impreſſum ab Aldo Manutio a. 1469. & a Nic. Jenſon Venetiis 1472. Inquire, de utrovis enim dubito. Sed maxime de priore: & primum editum puto a Sucinheim & Arnoldo Panartz Romæ factam a. 1472.

Auli Gellii Noctium Atticarum commentarii finis. Impreſſi Venetiis per Andream Jacobi Catharenſem M CCCC LXXVII. Andrea Vendameno duce Venetiarum inclyto.

Impreſſum Brixiæ per Boninum de Boninis de Raguſia anno domini M CCCC LXXXV. Die tercio Martii, Correctore Marco Scaramucino de Palatiolo: additurque carmen.

Si quem Cecropia clarum Latiaque Camœna
  Eſſe juvat, Gelli ſcripta probanda legat.
Attica nox luci nunquam ceſſura diurnæ
  Ad varias artes quam bene monſtrat iter?
En tibi docta cohors, Marcus correxit ad unguem,
  Quem tulit Adriaco Brixia Marte potens.
Si quid erit falſi, veniam dabis: inſcia turba
  Forſitan huic nocuit, dum celerabat opus.

Ἔῤῥωσο ἀναγνώστης. ***** **

Auli

Auli Gellii Noctes Atticæ Venet. 1486. fol. Catalogus Wittii.

Contuli Oxonii ad editionem Venetam an. 1491.

Veneta Philippi Picii Mantuani anno Domini MCCCCC die xv menſis Julii Auguſtino Barbadico Sereniſſimo Venetiarum Duce.

Auli Gellii Noctes Atticæ Baſil. 1506. in Catalog. Oxon.

„ Accipite ſtudioſi omnes Auli Gellii Noctes micantiſſimas, in quibus vigilias & „ ſomnum pacatiſſime reponatis. Nihil enim in Latinis obſtrepet inconcinnum, in „ Græcis minus. Quippe quæ nunquam antehac fuerunt accuratius emendata. Hinc „ rerum & dictionum ſpecioſarum indicem locupletiſſimum habetote. Et libri VIII „ quem deſideramus capita quæ antehac nunquam in lucem prodierunt. Hinc igitur & Jo. Petrus Feretrius Ravennas ad lectorem epigramma appendit. Item Caroli Caſtelli P. V. Franciſci equitis, & Victor Falchorius Græcum aliquid effudit. Sequitur Philippi Beroaldi præfatio ad Sigiſmundum Hoenloum Scholaſticum Germanum, & Nicolai Feretti Ravennatis ad ſplendidiſſimum Equitem D. Georgium Cornelium allocutio ſcripta Idibus Octobris MDVIII, in qua eum laudans, quod Georgium Trapezuntium, Gregorium Tiphernum, Franciſcum Philelphum, Pomponium Lætum, Georgium Merulam, Matthæum Siculum & Paulum Marſum, & Bartholomæum Merulam dignatus hoſpites & contubernales habere inque amicorum numero adſcribere, rogat ita: ne me infimum aſperneris, effecit Joannes Tridinus ut auderem nomini tuo in præſentia dedicare tot variarum rerum exempla, quas Noctes Atticas inſcripſit operi ſuo Aulus Gellius. Hinc in ipſo contextu ſcribitur: A. Gellii Noctium Atticarum liber octavus hac ætate non reperitur. Sed ex vetuſtiſſimo exemplari hæc capita excerpta ſunt. In fine: Impreſſum Venetiis per Joannem de Tridino, alias Tacuinum, Anno Domini MDIX die xx Aprilis. fol. Hæc editio non diu poſt renovata fuit in minore forma, ut patet ex verbis, quæ illam coronant. Jo. Connellus lectoribus. Accipite Romanæ militiæ ſtudioſi adoleſcentes quam diligentiſſimi Auli Gellii noctes micantiſſimas. In quibus vigilias ſomnumque veſtrum reponatis pacatiſſime. Sint vobis manuale enchiridionque. Nihil enim Gellio duce in Latialis eloquii floribus occurret expetendum. Impreſſas rurſum ad exemplar Beroaldinæ recognitionis in ædibus quidem Aſcenſianis, impenſis autem Joannis Parvi Bibliopolæ nobiliſſimi. Anno ſalutis noſtræ MDXI ad Idus Novemb. Quin & poſtea anno 1517. repetitam Argentorati lego.

Auli Gellii Noctes redditæ nuper omni diſcuſſa caligine micantiſſimæ, ſcriptum literis aureis. In fine Impreſſæ ſunt Florentiæ A. Gellii Noctes iſtæ lucubratiſſimæ ſuprema arte curaque & ſumptibus Philippi de Giunta Florentini Anno 1513. Menſe Januario. Leone Pont. Max. Chriſtianam R. P. moderante, quæ dedicata Laurentio Mediceo ab Carolo Aldobrando præfert. jactationem collatorum variorum exemplarium, & ode adeſt Aleſſii Lapacini ad Carolum Aldobrandum.

Auli Gellii Noctium Atticarum libri undeviginti. Supponitur ancora cum voce ALDVS. In fine: Venetiis in ædibus Aldi & Andreæ ſoceri menſe Septembri MDXV, in cujus editione Joannes Baptiſta Egnatius Venetus ſcribit Antonio Marſilio Veneto, ſe illi dicare *has Noctes, quas ego exacti ore cura recognitas, quantum eſt datum otii per alias occupationes meas, in Aldina olim officina imprimendas curavi, ut quæ caſtigatiſſima induſtria noſtra reddita erant, &c.*

Etiam

Etiam Lugdunenſis minore forma exſtat Anni MDXV.

Auli Gellii Noctes Atticæ cum dictatis MSS. Franciſci Silvii in Gellium. Pariſ. 1515. in IVto. Catalogus Wittii.

A. Gellii editio procurata in 8vo Argentorati anno 1521 citatur in Græviants, unde opinari cogor hanc eſſe quam poſſedit Vir CL. Adrianus Beeckers van Thienen, ut docet catalogus pag. 26.

Auli Gellii Luculentiſſimi Scriptoris Noctes Atticæ Caſtigatæ ſunt emaculatæque diverſorum codicum collatione, nec id tamen ſine doctioris cujuſdam judicio: à quo & Græca quæ paſſim depravatiſſima erant, ſunt recognita, & quantum licuit, genuinæ puritati reſtituta. Eucharius Cervicornus excudebat Anno MDXXVI, ſumptu & ære M. Godefridi Hittorpii civis Colonien. nonis Martiis. Qui quidem Godefridus Hittorpius, laudans Arnoldum Veſalienſem, etiam memorat Andreæ Cratandri chalcographi non indiligentis editionem.

Auli Gellii Luculentiſſimi ſcriptoris Noctes Atticæ apud Seb. Gryphium Lugduni 1534 in 8.

Auli Gellii Noctium Atticarum lib. XIX. (Nam octavus præter capita deſideratur) pluribus locis quam antehac integriores. Cum Aſcenſianis ſcholiis collectis fere ex annotatis ſane doctorum hominum Ægidii Maſerii Pariſienſis & Petri Moſellani Protogenſis. in officina Michaelis Vaſcoſani, Menſe Septembri MDXXXVI. Hæc frons. In fine: Excudebat Johannes Lodoicus Tiletanus MDXXXVI menſe Septemb. Eodem volumine Annotationes Petri Moſellani Protogenſis in clariſſimas A. G. Noctes Atticas. Vænundantur Jodoco Badio Aſcenſio cum ipſo Gellio etiam aliis elucidationibus illuſtrato. Rurſus Anno MDXXXIIII. Sed in catalogo Græviano exſtat Gellius cum notis Petri Moſellani a. 1541. Certe Martin. Gymnicus Coloniæ anno MDXLIX edidit Auli Gellii Noctes Atticas cum Moſellani Adnotationibus, etiam ſelectis ex optimis auctoribus in loca quædam obſcuriora.

Auli Gellii Luculentiſſimi ſcriptoris Noctes Atticæ Lugduni apud Seb. Gryphium 1539.

Etiam Venetam 1544 citarj video in catalogo Anonymi, quem inſpexi.

Giſanius agnoſcit Gryphianam editionem anni MDXLVI. Muretus Epiſt. p. 481. Nec addit, quæ ſit forma. Cæterum Lugdunenſis minore forma anni MDXLVI exſtat in Catalogo Graswinkelii: quæ ſi fuit octavæ plicæ, forſan erit eadem, qua fuit uſus Lambecius.

Leo Allatius de patria Homeri capite 6.

Jacobus Crucius Bononienſis annotationibus in Gellium.

Editio Gelliana Sebaſtiani Gryphii anni 1550 & anni 1555 in 8. In Heinſii Catalogo pag. 59 citatur Gryphiana Lugduni editio anni 1559 in XII.

Circa hoc tempus meditatur Julius Cæſar Scaliger problemata Gelliana CXI, quæ edidit centum fere annis poſt Amſtelodami Jodocus Janſſonius 1650.

Gellii editio Pariſina anni 1564 in XII° citatur in Heinſianis p. 59.

Joſephus Scaliger anno CIↃ IↃ LXIIII ad Varronem de re ruſtica p. 206 ſcribit: Quod & in lege XII. Tabularum apud Gellium commiſſum eſt. Nam cum ita concepta primum eſſet lex, *Poſt meridiem præſente ambobus litem addicito*: qui ἐγχαίσμὸν, *præſente ambobus*, interpretari voluit, adjecit, ſi ambo præſentes. Sed

***** 2 totam

totam legem explicabimus in Gellianis animadverſionibus. Hoc Scaligeri exemplar venit in manus G. J. Voſſii, à quo petiit Elmenhorſtius, ut patet ex Voſſii Epiſtolis num. xxx, ubi etiam num. xcvi Jo. Beverwyckius ſcribit: Utinam & Agellium haberemus a te perpolitum! Promiſerat quid Giſanius & alii; nemo vero quod ſciam ſalutares ei perſanando manus attulit, cum tamen varia ejus loca non ſolum à Criticis, ſed & Medicis & Juriſconſultis paſſim correcta & explicata animadverterim.

SCALIGERANA.

Carrio cepit ex Gellio folium in quo correxeram verſus Menandri; ego volui illum occidere, mihi reddidit valde timens. Habebat divitem diſcipulum; cum quo deprehenſus eſt, niſi fugiſſet, male habuiſſet.

Item Carrion m'a eſcrit une lettre, par laquelle il me confeſſe le larcin qu'il avoit fait en deſchirant quelques catuers du Gellius de mon Pere. Lipſius l'apelle Stellio.

Apud Nicol. Heinſ. p. 59. citatur Pariſina 1564.

Auli Gellii Luculentiſſimi ſcriptoris Noctes Atticæ Lugduni apud Antonium Gryphium an. 1566.

M. Ant. Muretus ſcribit Hub. Giſanio xvii. Cal. Jan. M. D. LXIX.

Impetravi tandem librum a Fulvio, qui ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν minime reſpondit expectationi meæ. Nam neque totus eſt ille Noctium Atticarum ſcriptor, neque quod eſt, valde diligenter ſcriptum eſt. Contuli quicquid erat accuratiſſime ipſemet cum meo Gryphiano anni MDXLVI. Quod aliter quam vulgo repperi, id omne tibi hic cum fide repræſentabo. Primum igitur moneo, librum Fulvii σύμμικτα quædam eſſe ex Gellio ſive Agellio & ex Valerio Maximo, ita ut alternis ſingulis Agellii capitibus ſingula Valerii ſubjecta ſint. Idque nullo certo ordine. Græca nuſquam comparent, niſi paucis admodum locis: Idque ubi una tantum aut altera vox Græce ſcripta erat. Jam tu facile potes conjicere librum non valde magni pretii fuiſſe. Antiquus tamen videtur.

Hub. Giphanius ſcribit Mureto v. Kal. Febr. MDLXX.

De Agellio quæ adſeram, te rogo, ut accurate perpendas: quæ ſi tibi probabuntur, fac ut ratione aliqua adfirmes. Contuli igitur manuſcriptos ſeptem: Lovanii Buſlidianum antiquum ſatis, ſed minime integrum; alterum Cuiacii, in quo decem libri poſteriores, item bonum: tertium Mæmianum, clariſſimi ſenatoris Henrici Mæmii, ejuſdem bonitatis ac magnitudinis; duo præterea erant Pinellini; quos tamen, quia minime eſſent vetuſti non libuit totos conferre, ut neque Rhedingeri unum, juvenis nobiliſſimi Germani. Septimus quem Lutetiæ diligentiſſime contuli, Danielis, amici cujuſdam mei, advocati Pariſienſis erat, omnium longe pulcherrimus & antiquiſſimus; accedat huic, bonitate, ni fallor, proximus Fulvianus.

Henr. Valeſius fuit uſus editione Lugdun. apud Barthol. Vincentium MDLXXI.

Auli Gellii Luculentiſſimi Scriptoris Noctes Atticæ cum indice locupletiſſimo. Pariſiis apud Hieronymum de Marnef, & Viduam Guillielmi Cavellat, ſub Pelicano monte D. Hilarii 1584.

Auli Gellii Noctes Atticæ, ſeu Vigiliæ Atticæ, quas nunc primum a magno mendorum numero magnus veterum exemplarium numerus repurgavit. Henrici Stephani

Digitized by Google

phani Noctes aliquot Pariſinæ Atticis A. Gellii Noctibus ſeu Vigiliis invigilatæ.

Ejuſdem H. Stephani Annotationes in alios Gellii locos prodibunt cum Notis Lud. Carrionis (qui vet. exemplaria contulit) prelo jam traditis. Pariſiis MDLXXXV. Hanc editionem renovatam audio Francofurti 1624. & meminit Lambecius in præfatione.

J. LIPSIUS Lugduni 1585. ſcribit ad Victorem Giſelinum.

Giſanii Agellium excudi audimus. Ego ſcriptorem ante quatuor menſes ad Plantinum miſeram, ſevere & anxie correctum, cuique omiſerit aut admiſerit, ne nunc quidem ſcio. Nam ſi mens aut otium mihi, ſatis multa in aliis ſcriptoribus quæ agamus: ne eripiam hanc patri prolem, jam certo nubilem & plus quam quindecennem. Centur. 1. Select. ep. 70.

Ad JANUM LERNUTIUM.

Sed illa aſpis etiamne Audomari? Æternum velim necubi propinquior halitu ſuo vos afflet. Agellius autem ejus tam ambitioſe promiſſus ubi eſt? Stephanicum enim videmus, & in eo ſcommata ac tela non obſcure in iſtum. O improbum pariter & infelicem! Ubique vapulat, & corpus ejus tot cicatricibus infamiæ occalluit, ut plagæ novæ non ſit locus. Et tu tamen hoc cadaver petis me invito: qui mucronem hunc acutiſſimi ingenii ſervari & dirigi velim in dignum hoſtem. Hic quidem calcandus, non feriendus eſt, & demittat atque abjiciat ſe neceſſum eſt, quiſquis eum tangat. Centur. 1. Sel. ep. 86.

Jo. WOUWERIUS ſcribit anno 1595. ad Jan. Gruterum.

Accingam me editioni Gellianæ, in quo ſi quid me juvare potes, quæſo ne recuſes. Giſanius vero quid molitur? Jam olim fuiſſe nuntiatur ejus Agellius. Jam ſeculum exſpectamus. Et vero Schegkius glòriatur in Præmeſſis de MS. Gellio, qui utinam extrahi poſſet aut ſaltem ut transſcriberet lectiones variantes! Centur. 1. Epiſt. 14.

Idem Hamburgo 1604. ad Pet. Scriverium.

Nos, quantum per negotia licet, paramus editionem Apuleji & Agellii Cent. 1. epiſt. 49.

Idem ad Lindenbrogium Lugduno cum Petronium edidiſſet.

Scio te frequentem in Gellii lectione. Itaque ſi quid illic dignum nota natum tibi, quæſo amice communices. Centur. 2. epiſt. 18.

Iſaacus Caſaubonus anno CIƆ IƆ XCV. ſcribit ad Suetonium in Julio capite ſeptimo.

Nam quod in nuperis A. Gellii editionibus mutatum id eſt, contra veterum librorum auctoritatem factum, quos nos vidimus antiquiſſimos. Hos videtur terminare in notis ad Othonis caput 1, ubi ſcribit: *Sic enim in vetuſtis duobus codd. legi.*

J. Lipſius ad Cornelium van Dalen, Lovan. XV. Kal. Febr. 1603.

Scribis te cogitare aliquid in Agellium, & ſubſidium poſtulas. Illud laudo, & ſcriptorem ego habeo puriſſimæ Latinitatis, & plane ad comœdiam antiquam. Iſtud non abnuo, ſed nunc differo, a valetudine & otio negatum. 4. Centur. Miſcell. ep. 67.

Idem Wouwerius ad Scalig. Hamburg. 1604.

In Gellio fere omnia occupata ab aliis vere dixeras. nam poſtquam excuſſi libros

meos, non pauca quidem reſidua offendi, ſed ea tamen novam editionem vix mereri viſa. Immenſum tamen tibi debeo, quod vel gratia mea in hoc argumento verſari tibi imperaris. Cent. 2 epiſt. 69.

Circa quod tempus quanto fervidius privatim viri docti incubuerunt Gellio emendando, eo frigidius in publico actum, ut raro aut vix primis ſæculi XVI^mi^ temporibus typos Gellius fatigaverit, niſi tantum obiter in variis alienæ materiæ ſcriptis.

Interim & Barthius venditat Gloſſarium Gellianum libro VIII Adverſar. cap. XVI, quod & citare dignatus fuit Thyſius, & Pricæus ſcribit in fine notarum ad Apuleji Metamorph. pag. 706 *Quæque in Gellium ultra menſuram commentarii iſt us collecta*, & in Notis ad Apologiam citat Colonienſem codicem. Ipſe hic Pricæus eſt, qui quum anno CIↃIↃCXXXV Pariſiis ediderit Apuleji Apologiam cum notis ſuis, tamen præſtantiam Salmaſianæ induſtriæ in transferenda præfatione noluit revereri, adeo ut pag. 15 citaret ſcriberetque [Corrige in hac loquutione Saluſtium . . . item Gellium l. 20. cap. XI ubi vulg. *cæptus noſter*] Denique ex his omnibus nihil video, quid moverit Lambecium, ut Aldo Manutio, Joſ. Scaligero, Iſ. Caſaubono, Adr. Turnebo, J. Lipſio, Lud. Carrioni & H. Stephano, ut qui purgandis his Atticis Noctibus ſe exercuerint, præponat Eraſmum Roterodamum, cujus ullam partem nec commemorari ſcio nec exſtare.

Nuper hæc legimus in editione Epiſtolarum G. I. Voſſii, ad quem ſcribit Erycius Puteanus Lovanio III Kal. Septemb. CIↃIↃCXLII. Sed quid audio? In Aulo Gellio te eſſe? Laudo conſilium. Hic ille ſcriptor eſt, qui magnam Antiquitatis partem noctibus ſuis illuſtrat, varius, Latinus, accuratus. Quantum, o Muſæ! damnum, librum VIII intercidiſſe! Quantum bonum, ſuppleri poſſe! Vide etiam an caput ultimum libri XX, præfatio operis totius fuerit potius quam concluſio, ut nunc habetur. Pluſcula obſervabam nuper, cum ſelecta totius voluminis hujus capita publice explicarem: ſi intempeſtivum ſit, mittere velim, & meam quoque ſymbolam, ut ita dicam, conferre.

Denique Thyſius ad librum X cap. 16 potuit citare Pontanum in Animadverſionibus ad Gellium.

LUX

LUX NOVA

REDDITA NOCTIBUS ATTICIS

AULI GELLII

Studio & vigiliis

Viri Clariſſimi & Doctiſſimi

JACOBI GRONOVII, J. FR. F.

Eloquentiæ, Græcarum Literarum, Hiſtoriarum Profeſſoris
& Geographi Academiæ.

Labante ſæclo per varium nefas,
Romana pubes deſes in otio
Cultus avitos priſtinumque
Perdidit eloquii nitorem.
Sic magna priſci gloria temporis
Turpi periſſet condita inertiâ,
Si non ſagaces excitaſſet
Cura vigil proprios in uſus.
Hac arte noctes Gellius Atticas
Muſis ſacravit, queis ſtudio nova
Vetuſta Doctorum tenebris
Eripuit monumenta priſcis.
Quot non lepores, delicias, jocos
Rituſque cultuſque explicuit liber
Auctore, doctrina, ſtyloque
Luce dieque nitente dignus?
Sed & nepotum barbaries rudis
Oblivioſis abdita nubibus
Hos noctis inſomnis labores
Perpetuâ quaſi nocte preſſit.
Sic illa cedro digna volumina
Turpi nitorem perdiderant ſitu,
Rurſumque cæcis involuta
Noctibus & ſenio jacebant,

Donec

Digitized by Google

Donec reductum per varias vices
Scientiarum non rude ſæculum,
Novoque tranſmiſit theatro
Helladis huc Latiique cultus.
Non defuerunt tum tenebris Viri,
Quotquot labore aut Pallade nobiles,
Quin hæc latebris Gelliana
Eruerent monumenta pigris.
Sed preſſit omnes vis truculentior
Fati: nec illis abſtinuit Parens
Linguæque doctrinæque verum
Gronovius columen Latinæ,
Maleominato conſilio ſtudens
Noctes opacas in mediam diem
Referre, acerba nocte raptus
Vix medio jacet umbra cœpto.
Nunc clara magno par ſoboles Patri,
At non paterno territus omine
Gelli miſertus obſoletas
Gronovius maculas reterget.
Nunc ire certo per medias pede
Noctes licebit; fax nebulis nova
Lampaſque prælucet benigno
Lumine diſcutiens tenebras.
Jam luce grata fulget amabilis
Gelli venuſtas; dum medicas manus
Parti laboranti, diemque
Reddit Apollineus ſacerdos.
O digne ſummæ laudis honoribus
Vates! vetuſtis ſordibus eruti
Gaudere manes Gelliani
Dote nova & titulis videntur.
Atque ut lituras tetricaque omina
Curis abacta & judicio tuo
Miratur hæc ætas ſtupente
Invidia tacito dolore:
Sic fama docti præmia nominis
Intaminatis reddet honoribus
Servanda Muſis per nepotum
Progeniem veniens in ævum.

HENR. SNAAKENBURG.

A. GEL-

A. GELLII IN NOCTES ATTICAS

PRÆFATIO.

IUCUNDIORA [1] alia reperiri queunt. *ipſe autem* ad hoc *ſcripſi*, ut [2] liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent: quando animus eorum [3] interſtitione aliqua negotiorum data, laxari [4] indulgerique potuiſſet. Uſi autem ſumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. Nam perinde ut librum quemque in manus ceperam ſeu

1 *Jucundiora*] Fruſtra hanc præfationem in editionibus, quæ vulgatæ ſunt, quis quærat. Sciatur itaque oportet, nullam hodie extare eo loco, quem debuit occupare ex nominis ac rei merito, ſed peſſimo facinore in poſticum libri tejectam eſſe ad finem ultimi capitis, cum quo indivulſâ ſerie cohæret. Capitis illius ultimi titulus eſt, *Quid ſit Sculnæ verbum poſitum apud M. Varronem*. Quod ad rem quæ illo capite tractatur, attinet, finem accipit in illo verſu, qui & finis idem capitis:

Per Deos immortales nolite vos ſequeſtro ponere.

Poſt hunc verſum ſequitur ſatis longa diſſertatio, quæ nihil habet cum illo capite commune aut conjunctum, quàm nos præfationem eſſe volumus. Et ſane ita eſt. Ut convenire poſſet ac cohærere cum illo poſtremo capite, cui eam uno tenore ſubjunxerunt, ſic ejus initium interpolarunt correctores: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autem ad hoc ſcripſi, ut liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent.* Transferendam eſſe omnino conſtat totam hanc diſſertationem in eum locum, qui præfationi debetur, ac legendum ejus exordium ex vetuſto codice ad hunc modum: *Jucundiora alia reperiri queunt. Ipſe ad hoc ſcripſi, ut liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent.* Prologum eſſe auctoris noctibus præfixum, præter antiqui codicis auctoritatem, omnia quæ ibi narrantur, clare indicant. Inſtitutum ſuum ac propoſitum ſcriptionis explanat. Quid ſcripſerit, quo conſilio & in quem finem ſcripſerit. De inſcriptione etiam operis tractat, & rationem reddit, cur *Noctes Atticas* titulum commentationibus iſtis fecerit: occaſione data ibidem carpit uſitatas pleriſque auctorum qua Græcis qua Latinis titulorum feſtivitates exemplis etiam allatis. *Salmaſius*. In optimæ notæ MS. R. erat hoc caput in initio totius operis poſitum: incipiebat autem hoc modo: *Jucundiora alia reperiri queunt* &c. Neutra lectio placet mihi, tam manuſcripta, quam excuſa. Nam velim vocem *atqui* nec plane deeſſe, nec ſupereſſe. Meâ quidem ſententiâ vetus lectio eſt: *Alii jucundiora alia reperire queunt: Ipſe autem* &c. ut ſcilicet in mente habuerit Gellius Atticorum illud proverbium, ἄλλαι δ᾽ ἄλλων ἐπιλεχόντες, quo nihil aptius ad hanc ſententiam. Ita Plinius lib 9 epiſtolam ad Paulinum inchoat: *Alius alium, ego beatiſſimum exiſtimo, qui* &c. Et Julianus Imperator epiſtolam ad Serapionem: ἄλλοι μὲν ἄλλους τὰς πανηγύρεις νομίζουσι· ἐγὼ δὲ &c. Et Theon Arati interpres: ἄλλοις μὲν μελέτω γραφὰς ἀλλοίας ποιεῖν, ἡμεῖς δὲ &c. Hac ratione etiam Gellium noſtrum præfationem ſuam inchoaſſe credo. Quod ſequitur: *Ipſe autem ad hoc ſcripſi*, id eſt, in hunc finem, à Græcis deſumtum eſt, qui dicunt πρὸς τοῦτο & ἐπὶ τούτῳ. Ita Phædrus fabulator:

Cum deſtinaſſem terminum operis habere,
In hoc, ut aliis eſſet materiæ ſatis.

Lambec. Hæc & quæ ſequuntur, uſque ad ſummas capitum uniuſcujuſque libri, antehac in fine totius operis adhæſerant. At eam præfationem eſſe demonſtrat & locus, quem obtinet in ſcripto Regio, & res ipſa clamat, ut docuit Salmaſius in Prolegomenis ad Solinum. Animadvertit hoc quoque neſcio an non prior Erycius Puteanus Apparatus Epiſtolarum centuria 2 epiſt. 45. Subſcribunt membranæ Rottendorfiæ, idem principium Noctium Atticarum facientes. Uterque autem codex: *Jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis quoque meis paratæ* (Reg. *partæ*) *iſtiuſmodi remiſſiones eſſent.*

ſeu Græcum ſeu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita, quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, [5] indiſtinctè atque promiſcè annotabam: eaque mihi ad ſubſidium memoriæ, quaſi quoddam literarum penus, recondebam; ut, quando uſus veniſſet aut rei aut verbi, cujus me [6] repens fortè oblivio tenuiſſet, & libri, ex quibus ea ſum-

eſſent. Salmaſius ubi tradit, quemadmodum ex vetuſto codice legendum ſit, de poſterioribus ſolum *autem* expunxit; credo, quod τὰ *ipſe ſcripſi*, quæ tamen etiam, ut dixi, in ambabus membranis deſiderantur, ad ſenſum implendum neceſſaria judicaret. Ego vero & in Chartaceo veteri, qui cum vulgatis hæc ad calcem rejeciſſet, inveni: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. ad hoc ut liberis.* Et ſane τὸ *Atqui* ἱκανὸν ἄσκοντι θυμῷ omiſi, quippe quod interdum & exordium ſermonis ornet. Sic Appulejus incipit Mileſias: *At ego tibi ſermone iſto Mileſio varias fabulas conſeram.* Ubi male mutarunt. Virgilius ſecundo Æneid. *At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis.* Ovidius tertio Faſtorum: *At quam ſunt ſimiles, at quam formoſus uterque!* Et in Epiſtola Medeæ: *At tibi Colchorum, memini, regina vacavi.* Ubi & ὁ πάνυ Nic. Heinſius particulæ iſtius vim animadvertit. Tale principium Hippodromi eſt Sophiſtæ, quod & Megiſtias audiens & narrans Philoſtratus admirati ſunt: Ἀλλ' ἱμανθὸν γε δύναμαι. Hæc autem etiam quaſi indignatio lectoris eſt: cui potuit reſpondiſſe auctor pari brevitate: *Atqui jucundiora alia reperiri queunt. At hæc, ut liberis quoque meis.* Juxta enim commode intelligas in his, *à me reperta ſunt*, atque à principio, *Exſpecto ut lector dicat.* Plautus Ciſtellar. *At pol ille à quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.* LA. *At ſibi ille quidam volt dari mercedem.* Mercatore: *At ego, ſi velim, jam dantur ſeptem & viginti minæ.* De. *At ego.* Gronovius. Nemo ambigat vel intelligi ſatis commode omnia poſſe, vel in alium quendam modum refiugi aut aliquid tolerari. Sed quum codex Regius adeo præclare hæc omnia ſolus digeſta habeat, ſolus ſalebras univerſas adæquaverit; etiam ſanctior haberi à nobis debet, quam ut uſpiam in tota utique hac parte ſecus de eo ſentiamus, nec velimus pro unica Cynoſura habere. Apparet Lambecio idem accidiſſe, quod pater ſcribit de Salmaſio, ut iſta *Ipſe autem ſcripſi* pro interpolatis nequiverit agnoſcere, Unde *ad hoc* debuit explicare, quum nullus inde veniat fructus, immo periculoſiſſimum ſit tueri illud *atqui*, nedum in aliam vocabuli ſpeciem convertere. Apparet cuicunque acutiori ex fide optima Regii codicis ab Gellio nihil ſcriptum eſſe præterquam *Jucundiora alia reperiri queunt. At hoc, ut liberis quoque* &c. ſive intelligas ſcriptum reperi vel confeci aut à me repertum eſt, revocando ex ſequentibus *literarum penus.* Ideo ſingularem *hoc* poſuit, non pluralem: neque ſingularis ille deceuter poteſt mutari. Mireris autem licet, cur Lambecius in hoc loco & mox in dicto Heracliti ſic agat, quaſi Salmaſii Prolegomena in Solinum non vidiſſet, repetens pro ſuo, quod Salmaſius egregie jam patefecerat, unde iſtæ duæ notæ indignæ erant, quæ huc referrentur, niſi ipſe voluiſſet eas publicari nonniſi ad ludibrium tantæ ejus ineptiæ. Quanto magis ridere oportet notas Gellio allitas in uſum Ser. Delphini, ubi Lambecius venditatur annotaviſſe hanc autoritatem Manuſcripti ex bibliotheca Regia longe optimæ notæ. Non decet hoc. An quod Pariſiis impreſſum eſt anno 1629, inhonotatum eſt præ eo quod anno 1617. Valeant. Interim tria iſta verba charactere diverſo curavi excudi. *Jac. Gronovius.*

2 *Liberis*] Ita Cicero libros aureos de officiis filio, & Aſconius Pædianus commentarios, quos in Ciceronis Orationes ſcripſerat, liberis inſcripſit. *Thyſ.*

3 *Interſtitione*] Gloſſæ, *interſtitio*, διάθεσιν. Ita & *conſtitio* dicitur, à *conſiſto*, ubi conſiſtitur. Vide auctorem noſtrum lib. 16 cap. 5. *Idem.*

4 *Indulgerique*] Paſſive. Ita & active Ter. in Eunucho, *nimis me indulgebo.* Lucilius, *iram indulges nimis.* Idem.

5 *Indiſtinctè atque promiſcee*] Sic Rot. & in ſequentibus libris *promiſca*, *promiſcam*, *promiſce*, tanto conſenſu membranæ, ut diffidere nequeas. Nimirum pronuntiatio contraxit duas ſyllabas, primum ut quaſi *promiſquus* dicerent, quemadmodum *arquatus* pro *arcuatus*: poſtea & *promiſcus*, ut *cocus*, *precocis*, *cotidie.* Sic Lucretius *vaceſit*, pro *vaqueſit*, ex *vacueſit.* Nam *miſcus* ab initio dixiſſe non magis credo quam *mutus* pro *mutuus* à *muto*, *continus* pro *continuus* à *contineo*: etſi ſerior ætas audacius *continari* pro *continuari* fecerit, ut & *vacum* pro *vacuo*: ſed *miſcuus*, *miſquus*, *miſcus*, *miſculus*, *miſcellus.* Gronovius. Sane & in unico Taciti codice legitur 4 ann. 37 *promiſcis adulationibus*, ubi edunt *promiſcuis.* Et tamen *promiſcue* nunc eſt in Regio ſecus ac in argumento cap. 3. lib. 3.

6 *Repens forte*] Hæc ſeries vocum eſt in MS. Regio, quæ longe manifeſtius exponit mentem Gellii, ut ne minima quidem cauſa ſit invertendi; ſicut & mox Ἀμαλθείας κέρας, non vice verſa, ut exhibetur in editionibus.

7 *Diſpa-*

Digitized by Google

ſumſeram, non adeſſent, facile inde nobis inventu atque depromtu foret. Facta igitur eſt in his quoque commentariis eadem rerum [7] diſparilitas, quæ fuit in illis annotationibus priſtinis: quas breviter & indigeſtè & inconditè [8] [9] eruditionibus, tractationibus, lectionibuſque variis feceramus. Sed quoniam longinquis, per hiemem, noctibus in agro, ſicuti dixi, terræ Atticæ commentationes haſce ludere ac facere exorſi ſumus: idcirco [10] eas inſcripſimus, *Noctium Atticarum*, nihil imitati [11] feſtivitates inſcriptionum, quas plerique alii [12] utriuſque linguæ ſcriptores in id genus libris fecerunt. Nam quia variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiverant; eo

7 *Diſparilitas*] Varietas. Hoc vocabulo utitur quoque Macrobius lib. 1 Sat. cap. 1. Varro & Cicero *diſparilem* quoque dixere. *Thyſ.*

8 *Eruditionib.*] Multum moleſtiæ hic locus doctis viris præbuit, quibus repetitio iſthæc dativi *annotationibus* ſuſpecta erat, nec immerito. Abſit tamen, ut perſuaderi nobis patiamur, Gellium jam antè alias annotationes edidiſſe, quàm Noctium Atticarum commentarios aggrederetur. Nodum hunc ſolvo ex MS. R. in quo ſcriptum inveni: *quas breviter & indigeſte & incondite eruditionibus, lectionibuſque variis feceramus.* Optime. Quicquid enim in Noctibus Atticis tractatur, in duo hæc aut eruditionum, aut lectionum genera cadit, ut nimirum ea vel ex aliis audierit, vel ipſe legerit. Paulò inferius in ſimili ſenſu vocem *eruditionis* repetit. *Lambec.*

9 *Annotationibus, tractationibus lectionibuſque variis*] Satis hoc abſonum atque abhorrens: *annotationes facere annotationibus.* Itaque H. Stephanus *obſervationibus* ſubjicit. Duo optimi Regius & Rottendorfius, *incondite eruditionibus lectionibuſque variis.* ſine τῷ *tractationibus.* Atque etſi inſolentior videatur vox *eruditiones*, exſtat tamen & apud Vitruvium lib. 1 cap. 1. *Architectura eſt ſcientia pluribus diſciplinis & variis eruditionibus ornata.* Et ibidem: *Diſciplina condecorata & abundans eruditionibus variis ac pluribus.* Item: *qui à teneris ætatibus eruditionibus variis inſtruuntur.* Sed nondum ſalva res eſt. Quam enim belle cadit *annotationes facere eruditionibus lectionibuſque?* Si nihil aliud, præpoſitio deſideratur. Denique ſcripſiſſe auctorem cenſeo: *quæ fuit in illis annotationibus priſtinis, quas breviter & indigeſte & incondite ex auditionibus lectionibuſque variis feceramus.* Meminerat enim ſe ſupra dixiſſe; *proinde ut librum quemque in manus ceperam ſeu Græcum ſeu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram.* Ideo nunc repetit *auditiones* & *lectiones.* Lib. 9, 4. *in iſtiuſmodi rerum auditiones.* Lib. 20, 4. ἐξωτερικὰς *auditiones* Lib. 14, 1. Et per omne opus ſatis eſt utraſque agnoſcere. *Gronovius.*

10 *Eas inſcripſimus Noctium Atticarum*] Atqui MS. Regius & nonnulli inſuper alii *Noctium eſſe Atticarum*, quod ignorari non debet: qui codex mox quoque retinet *conquiſiverant.* Jac. Gronov.

11 *Feſtivitates inſcriptionum*] Si conferas hæc cum editis, quid additum ſit à nobis, quid detractum, quid emendatum tibi conſtabit. Colorem hunc è Plinio mutuatus eſt Agellius, qui in præfatione ſua ad Veſpaſianum Græcos eo nomine obſtrigillat, quod in titulis conquirendis feſtivioribus nimiam curam ponerent. Agellius Græcas pariter Latinaſque inſcriptiones miſcuit. Plinius eas diſcrevit, & Latinos Græcis hac in re modeſtiores ac ſimpliciores exemplis utrimque allatis confirmavit. *Inſcriptionum*, inquit, *apud Græcos mira felicitas.* Κηρίον *inſcripſere quod volebant intelligi favum, Alii* Κέρας Ἀμαλθείας, *quod copiæ cornu, ut vel lactis gallinacei expectare poſſis in volumine hauſtum. Jam* Μοῦσαι, Πανδέκται, Ἐγχειρίδια, Λειμὼν, Πίναξ, Σχέδιον, *inſcriptiones propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cum intraveris, Dii Deæque quam nihil in medio invenies!* Omnes ſupraſcriptæ inſcriptiones Græcanicæ & arceſſiti affectatique ac ſucati decoris: Latinos ut ſeveriores & ſimpliciores, ab iſta affectatione & ambitione titulorum ſubmovet. *Salm.*

12 *Utriuſque linguæ ſcriptores*] Agellius nullo judicio Latinos una cum Græcis in eadem culpa involvit, quaſi hoc vitio pariter laborarint, nec tamen omnia quæ ibi ex Latinis refert titulorum nomina redolent concinnitatem, aut argutam ineptiam. *Antiquarum lectionum* libri, aut *Epiſtolarum Moralium*, aut *Epiſtolicarum quæſtionum*, aut *Naturalis Hiſtoriæ*, quid habent quæſo te in titulo quod jure poſſis ſuggillare tanquam operoſius exquiſitum, vel facetis nugis comparandum, quas Græci in faciendis indicibus conſectabantur. Ne ipſe quidem ille titulus, quem Agellius probavit, ut ſimpliciſſimum, videri poteſt illis quos percen-

eò titulos quoque ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Namque alii [13] *Muſarum* inſcripſerunt ; alii *Silvarum* ; ille [14] Πέπλον [a], hic [15] Ἀμαλ-

a *Peplum.*

ſimus ſimplicior. *Noctes Atticas* inſcripſit. Non tam rectus eſt quam *Epiſtolicarum quæſtionum*, ubi quæſtiones per Epiſtolas explicantur, nec quam *Moralium Epiſtolarum*, ubi de moribus Epiſtolæ tractant: nec denique quam *Antiquarum lectionum*, quando hoc ipſum agitur, ut lectiones antiquæ recenſeantur atque explanentur. Immo quod ego maximè miror inter inſcriptionum feſtivitates retulit *Hiſtoriæ Naturalis*, qui titulus eſt Pliniani operis, quo nihil ſimplicius & inaffectatius fingi potuit, & ab illo autore inditus eſt, à quo præcipue damnatas legerat atque deriſas hujuſmodi omnes titulorum ambitioſas facetias. Idem dicendum de *Memorialibus & Conjectaneis*. Quid enim in his inepte moroſum, aut putidum? *Memoriales libri* ſunt Græcorum Ἀπομνημονεύματα. Maſſurium Sabinum ſæpe citat Agellius in *Memorialibus*. *Conjectanea* quoque minime fucato titulo, ſed aperto ac ſimplici propoſitum auctoris declarant, qui conjecturas ſuas divulgare voluerit. Sed & inter Græcas inſcriptiones quædam ab eo notantur, quæ nihil habent, quare merito ſuo reprehendi eo nomine, quo voluit, poſſint. Ut περὶ παντοδαπῆς ἱστορίας. Hic titulus non alienior ab argumenti ſui profeſſione quam Βιβλιοθήκης, immo etiam minus. Ex quo tamen Diodorum inter Græcos deſiſſe nugari Plinius judicat. Si nimis accuratus & lepidus Agellio titulus viſus eſt Παντοδαπῆς ἱστορίας, nihil non erit in hanc claſſem redigendum. Quod *Pratum* inter Latinas refert inſcriptiones vitioſas, puto eſſe interpretationem Græcæ λειμῶν. *Idem.* Dubito an Vir Magnus jure ac merito ſic increpet in auctorem noſtrum; qui dum ſcribit *feſtivitates* & *concinnitates*, nequaquam intelligit quaſcunque illas, ut explicare oporteat aut argutam ineptiam titulorum aut facetas nugas aut ambitioſas facetias; ſed quæ per ſatis perſpicuum tranſlationis ænigma exprimerent & promitterent id quod in quoque libro promebatur, nempe variam iſtam & miſcellam & confuſaneam doctrinam. Hanc feſtive arceſſito indice demonſtrabant *Muſæ*, *Silvæ*, Κέρας, Κέρας Ἀμαλθείας & reliqua. Sic namque non obſcure pollicendo in titulo libri oſtentabatur ſimul doctrina, ſimul varietas quædam ejus. Similiter & *Epiſtolicæ quæſtiones*, & *Morales Epiſtolæ*, & *Antiquæ Lectiones*, & *Hiſtoria Naturalis*, & *Memoriales*, & *Conjectanea*, præferebant feſtive venditationem doctrinæ & ejus variæ, atque etiam hinc laboris conatuſque in doctrina, ut quilibet audiens feriretur non tantum illecebra cognoſcendi, ſed ad benigne de eo opere cogitandum auferretur. Id non faciunt Noctes Atticæ, quæ nihil doctrinæ promittunt, tempus ſolummodo indicantes, aut aliquid quod eo tempore ſolet fieri, non modum laboris, non copiam doctrinæ & varietatis ſpem afferentes, atque ita nihil ad commendationem; niſi quod legerit aut excerpſerit ad lucernam, unde lucubratiunculas demum poſtea vocat. *Jac. Gronov.*

13 *Muſarum*] Ita Hiſtoriam ſuam inſcripſit Aurelius Opilius apud Latinos, ut Gellius & Suetonius de claris Grammaticis teſtantur, de quo ita Suetonius: *Quia ſcriptores ac poetas ſub clientela Muſarum judicaret, non abſurde ſcripſiſſe & feciſſe ait ex numero divarum ſignificationem*, ſæpe quoque Chariſio & Feſto citatur. Ita inſcripſit Herodotus opus ſuum novem Muſarum nominibus. Nempe quâ ratione tres Æſchinis orationes ob numerum, ſimulque gratiam ſermonis, *Gratias:* & novem ejus epiſtolas, *Muſas* vocarunt à Muſarum numero; teſte Photio tmem. LXI. Atque ita novimus etiam, Cephalæonem epitomen hiſtoricam, quam dialecto Ionicâ venuſtiſſime ſcripſerat, nomen Muſarum nominibus appellâſſe; teſte eodem Photio cod. ſeu tmem. LXVIII. Etiam Bion ὁ ῥητορικὸς novem libris ſuis Muſarum nomen impoſuit: ut apud Laërtium legimus in Bione. Lucianus verò libro de ſcribendâ hiſtoriâ ita loquitur, quaſi libri illi Herodoti non ab auctore, ſed ab aliis, hoc nominis acceperint, quod ſummopere eos admirarentur. Verba ejus ſunt: Ὁ Θουκυδίδης ὁρῶν μάλιστα θαυμαζόμενον τὸν Ἡρόδοτον, ἄχρι τοῦ καὶ Μούσας κληθῆναι αὐτοῦ τὰ βιβλία. *Thucydides, cum videret, Herodotum in ſumma admiratione eſſe, adeo ut Muſæ vocarentur illius libri.* Vide Voſſ. de Hiſt. Gr.

14 Πέπλον] *Peplum proprie eſt palla fœminea picta Minervæ conſecrata. hodie multi abutuntur hoc nomine*, ut Servius in lib. 1. Æneid. teſtatur. Sed etiam pro quocunque matronali pallio ſumitur. Athenis vero καθ᾽ ἐξοχὴν hoc nomine, teſte Suida, vocabatur, *velum Panathenaicæ navis*, quam Athenienſes Minervæ apparabant feſto Quinquatrium, ſive Panathenæorum majorum. Lutatius Placidus, in lib. 10. Theb. *Peplum eſt veſtis candida, aureis clavis picta, ſine manicis, quod ſimulacbris fiebat. Sed hoc Peplum primum eſt ab Athenienſibus inſtitutum, quod matronæ ſuis manibus faciebant & inter triennium* (leg. *quadriennium*) *numinibus offerebant.* Satis liquet ſermonem eſſe de *peplo Minervæ*: intextum erat, ut Pallas Enceladum, alioſque gigan-

[15] Ἀμαλθείας Κέρας[b]; alius Κηρία[c], partim Λειμῶνας[d], quidam *Lectionis ſuæ*; alius *Antiquarum lectionum*; [16] atque alius Ἀνθηρῶν[e]; & item alius Εὑρημάτων.[f] Sunt etiam, qui Λύχνους[g], inſcripſerunt: ſunt item, qui [17] Στρωματεῖς[h]: ſunt adeò, qui Πανδέκτας[i] & Ἑλικῶνα[k] & Προβλήματα[l] & [18] Ἐγχειρίδια & Παραξιφίδας.[m] Eſt qui [19] *Memoriales* titulum fecerit. [20] eſt

b *Cornucopiæ.* c *Favos.* d *Prata.* e *Floridorum.* f *Inventorum.* g *Lucernas*, vel *Faces.* h *Involucra ſtraguli inſtar.* i *Pandectas*, *omne complexos.* k *Heliconem.* l *Problemata*, *projecta ad materiam.* m *Pugiones*, *gladiolos.*

---

gantas interemerit: ut Virgilius teſtatur in Ciri. Nec ſola tantum gigantomachia ei intexta erat: ſed etiam geſta ducum Athenienſium, qui ſtrenue rem geſſiſſent. Hoc vult Suidas, cum de *peplo* agens extremo addit, Καὶ σύγγραψιν τοὺς ἀρ ευς ἐν αὐτῷ. Eſtque hæc ratio, cur Ariſtoteles quoque *Peplum* vocarit poëma, quo Heroum tumulos celebravit. Ejus poematis & Euſtathius meminit: non tamen Stagiritæ fuit, ſed alterius Ariſtotelis: ut indicat Tzetzes in Heſiodi ἔργα. *Voſſ. P.* Legendum ex regio, ut præcepit Salmaſius: *ille* Πέπλον, *hic* Ἀμαλθείας Κέρας, *alius* Κηρία, *partim* Λειμῶνας. Habes eoſdem indices in præfatione hiſtoriæ naturalis apud Plinium. Nam *partim* eſt quidam, ut paſſim noſtro. Sic. 2, 22. 5, 6. 7, 3. Plinius: *Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas.* Κηρίον *inſcripſere, quod volebant intelligi favum. alii* Κέρας Ἀμαλθείας, *quod Copiæ cornu, ut vel lactis gallinacei exſpectare poſſis in volumine hauſtum. Jam Muſæ*, Πανδέκται, Ἐγχειρίδια, Λειμῶν, Πίναξ, Σχεδίον, *inſcriptiones, propter quas vadimonium.* Quibus ad Solinum acquievit Salmaſius, ſed ad Simplicium mavult Καίρια, quia MS. Καιβια. *Gronovius.* Quum ὁ πάνυ adeo potuerit mutaviſſe ſententiam, ipſa ejus verba optime declaratura cenſui idcirco exſcribenda & huc apponenda ex notis in Simplicium pag. 4. [Maxime ad rem facientia & opportuna ea καιριώτατα ſunt, quæ rei definiendæ ac decidendæ prorſus apta. . . Quidam & inſcripſere libros ſuos olim τὰ καίρια, quod maxime ad rem quam tractabant pertinentia eo opere perſequebantur. Agellius in præfatione Noctium Atticarum: *Namque alii Muſarum inſcripſerunt, alii Silvarum, ille* πέπλον, *hic* Ἀμαλθείας κέρας, *alius* καίρια, *partim* λειμῶνας, & reliqua. Ita enim ex veteri codice ibi ſcribendum eſt, non ut vulgo editur, κηρία.]

15 Κέρας Ἀμαλθείας] Capræ lacte Jupiter per nympham quandam nutritus fingitur, ei ſcilicet & nutrici ut gratiam jam adultus Jupiter referret, ipſam capram inter ſidera retulit, & nutrici alterum capræ cornu dedit, ea imbutum virtute, ut quod vellet nutrix inde depromeret. Varie narratur hæc fabula. Hinc inſcriptio quaſi proverbialis facta eſt, eorum librorum, ſcilicet in quibus generis omnis tractatus complecterentur. Sotion libro ſuo talem titulum dedit. Gell. lib. 1 c. 8. *Eraſm.*

16 *Atque alius* Πινακίδιον, *& item alius* Ἐγχειρίδιον, &c. *de natura humana*] Pro his omnibus regius: *Atque alius* Ἀνθηρῶν, *Et item alius* Εὑρημάτων. *Sunt etiam qui* Λύχνους *inſcripſerunt. Sunt item qui* Στρωματεῖς. *Sunt adeo qui* Πανδέκτας, *&* Ἑλικῶνα, *&* Προβλήματα, *&* Ἐγχειρίδια, *&* Παραξιφίδας. *Gronov.*

17 Στρωματεῖς] Libros varii argumenti: proprie Stragula variegata. Ita Clemens Alexandrinus propter argumenti varietatem libros ſuos στρωματεῖς ſe vocaſſe fatetur. Reſpexiſſe videtur ad Plutarchi στρωματεῖς, quos citat Euſebius lib. 1 de Præparat. Euang. *Thyſ.*

18 Ἐγχειρίδια] Manuale notat. vocatur quoque *pugio*, quod ob brevitatem aptius manu geſtetur, quam gladius. Et fortaſſe hæc ſignificatio hic primaria eſt. Sane Simplicius ſcribit, Epicteti libellum inſcribi ἐγχειρίδιον, διὰ τὸ πρόχειρον ἀεὶ αὐτὸ δεῖν καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ ζῆν. καὶ γὰρ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον ξίφος ἐστὶ πρόχειρον αὐτοῖς χρωμένοις ὠφέλιμον εἶναι. Quod ut pugio militibus, ſic libellus, iis qui recte ſtudent vivere in promptu paratuſque ſemper eſſe debeat. Eraſmus quoque libellum inſcripſit, *Enchiridium militis Chriſtiani*, ſanè appoſitè, utramcunque reſpicias ſignificationem. *Voſſ. P.*

19 Qui *memoriales titulos*] Suſpecta mihi ſunt ſunt & iſta verba, quæ nonnulli ita intelligunt, ut is cujus mentionem facit, dicatur ſuum librum inſcripſiſſe *Memoriales Tituli*. Atqui, ſi ita intelligamus, quid verbo *fecerit* faciemus? niſi aut cum illo nomen Titulum vel deeſſe vel ſubaudiri putemus, aut certè pro *inſcripſerit* accipi poſſe exiſtimemus. Atqui hoc abſurdum eſſe aio. Si qui autem Titulum vel deeſſe vel ſubaudiri dicant, & horum alterum credendum ſit, potius deeſſe crediderim. Sed cur non hæc mea conjectura, *eſt qui Memoralia titulum fecerit*, potius admittatur? H. S. *Memoriales titulos*] Libri vocabantur memoriales, atque illis tales titulos fecerant. Ita Maſſurium Sabinum ſæpe citat Gellius. *Thyſ.* Merito his offenſus

[20] eſt qui Πραγματικὰ [n] & Πάρεργα [o] & Διδασκαλικὰ [p]. Eſt item qui *hiſtoriæ naturalis*. [21] eſt Παντοδαπῆς ἱστορίας [q]; [22] eſt præterea qui *Pratum*; [23] eſt itidem qui Πάγκαρπον [x]; eſt qui Τόπων [ſ] ſcripſit. Sunt item multi qui *Conjectanea*; [24] neque item non ſunt, qui [25] indices libris ſuis fecerunt aut *epiſtolarum moralium* [26] aut *epiſtolicarum quæſtionum* aut *confuſarum*; & quædam alia inſcripta nimis lepida, [27] multaſque prorſum con-

n *Negotialia*, *politica*. o *Parerga*. p *Didaſcalica*, vel *Doctrinas*. q *Omnimodæ hiſtoriæ*. x *Pancarpum* vel *frugiferum*. ſ *Locorum*.

ſenſus Stephanus correxit, *Memorialia titulum*. Sed ſufficiebat poſterius, & id Regius confirmat. Cogitabat autem *Memorialia* Maſſurii Sabini, quæ & in Digeſtis juris civilis & apud noſtrum appellantur. Sed Gellio Macrobioque conſtanter ea *Memorabilium* inſcribi, & quod in nuperis A. Gellii editionibus id mutatum eſt, contra ſcriptorum, quos viderit antiquiſſimos, auctoritatem factum contendit Caſaubonus ad Suetonii Julium. Haud dubiè manum adierunt ſummo viro, quos putavit antiquiſſimos. Nam & Regius Rottendorfiuſque lib. 4, 20 *in ſeptimo memoriali*, & lib. 5, 6 *in undecimo librorum memorialium*: & ne nuper demum *Memorabilium* in editis mutatum putes, prima omnium editio 1474 Romæ Sueinhemo & Panartio auctoribus lib. 4, 20 *in ſeptimo memorali*: lib. 5, 6 *in XI librorum memoralium*; lib. 6, 7 *in primo memoralium*, exhibent. *Memoriales* autem dixit, ut *Annales*: & plenius *Memoriales libri*, quemadmodum Atejum Capitonem *in libris conjectaneis* advocat Nonius, quæ noſtro & aliis *Conjectanea*. Gronovius.

20 *Eſt qui Studioſorum & De ridiculis & περὶ ποικίλης ἱστορίας*] Ne hæc quidem ἀμώμων ille Regius, ſed loco illorum: *Eſt qui* Πραγματικά, & Πάρεργα, & Διδασκαλικά. *Gronov.*

21 *Eſt qui* βιβλιοθήκην] Reg. *eſt* Παντοδαπῆς ἱστορίας. Interponendum τὸ *qui*, ut fecit Salmaſius. *Idem.*

22 *Eſt præterea qui Pratum*] Quod *Pratum* inter Latinas refert inſcriptiones, puto eſſe interpretationem Græcæ Λειμῶνος, inquit Salmaſius. *Idem.*

23 *Eſt item qui* Ἐποπτίδων· *eſt qui ſcripſit* Συγγραφῶν] Mirifice ſudat in his optimus Stephanus, ſed fruſtra. non ſunt enim Gellii; ſed ex Plinio transſcripta, ut apparet è Regio, qui vicem eorum: *Eſt itidem, qui* Πάγκαρπον, *eſt qui* τὸ Πᾶν *ſcripſit*. Unde Salmaſius, *qui* Τόπων. Ad τὸ *ſcripſit* intellige ex ſuperioribus *titulum*. Sic minuitur quæſtio, an *ſcripſit* pro *inſcripſit* dicere potuerit auctor. *Gronov.* Id vero τὸ Πᾶν non videtur mutandum ullo genere. Etſi enim videam ab patre in deleticiis, incipiente annotare, quos ſcriptores aut habeamus aut noverimus illis titulis uſos, annotatum eſſe Ἠθικῶν τόπων περὶ τὸν κοινὸν λόγον & Λογικῶν τόπων Chryſippi libros, & Stratonis Τόπων προοίμια apud Diogenem Laertium exſtare; tamen ut inde colligitur libros ea inſcriptione fuiſſe, ita etiam hoc titulo Τὸ Πᾶν non defuiſſe crediderim vel ab exemplo Hebræi ſcriptoris, quem dediſſe librum ornatum hac inſcriptione τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ notavit If. Caſaubonus de Satira pag. 323. *Jac. Gron.*

24 *Neque item deſunt*] Uterque cum Chartaceo: *Neque item non ſunt*. Gron.

25 *Indices*] Titulos: proprie tamen index ſeries materiarum per ordinem digeſta, titulus ἐπιγραφή. Thyſius. Stupendum eſt tempore tam claro ab Thyſio potuiſſe tam inſipida in editione ejus allini. Hoc tamen ille deſcripſit ex Salmaſii præfatione in Solinum, ubi videbis eadem verba & valide inculcata. An propriè igitur non loquuntur auctores, dum de libris agentes paſſim ea voce ſic utuntur? Quo igitur figuræ aut improprietatis genere dixiſſe eredendus Cicero in verbis jam ab Salmaſio allegatis, *in philoſophos veſtros ſi quando incidi deceptus indicibus librorum, quod ſunt fere inſcripti de rebus notis & illuſtribus!* id quod imitantur omnes fere alii. Opinor illud *proprie* ex hodierno uſu venit, quæ egregia eſt Latinæ Linguæ illuſtratio. Sane tam index erit, ſi uno verbo concipiatur, quam ſi pluribus. Et dum libros indices dicit Varro, oſtendit illi voci *index* aliquid addi debere, ut notet ſeriem materiarum per ordinem digeſtam; quum vero ſola ponitur, de quocunque intelligi poſſe, ubi aliquid monſtratur & indicatur quod præſertim facit titulus & inſcriptio libri, unde is quoque index. *Jac. Gronov.*

26 *Aut Epiſtolicarum quæſtionum*] Lipſius, *epiſtolarum quæſitiorum*, 2. Elect. 4. ſed qui uteretur exemplari, in quo ſuperius habebatur: *de natura humana & epiſtolicarum quæſtionum*. Quæ verba cum jam virtute vett. libb. ſublata ſint, nihil impedit, quo minus maneat, quod illi hic ſanciunt, *Epiſtolicarum Quæſtionum*. Gronov.

27 *Multaſque prorſus concinnitates*] Uterque *prorſum*. Idem.

32 In-

concinnitates redolentia. Nos vero, ut captus noſter eſt, [28]incurioſè & immeditate ac propè etiam ſubruſticè ex ipſo loco ac tempore hibernarum vigiliarum, *Atticas Noctes*, inſcripſimus; tantum cæteris omnibus in ipſius quoque inſcriptionis laude cedentes, quantum ceſſimus in cura & elegantia ſcriptionis. Sed ne conſilium quidem in excerpendis notandiſque rebus idem mihi, quod pleriſque iſtis, fuit. namque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cumque [29]inciderant, [30]alba, ut dicitur, linea ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati converrebant: quibus in legendis antè animus ſenio aut tædio languebit; quàm unum alterumve repererit, quod ſit aut voluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego vero, quum [31]illud Heracliti Epheſii viri ſummè nobilis verbum cordi haberem, quod profecto ita eſt [32]Πολυμαθίη νόον ὐ διδάσκει,

18 *Incurioſe & immediate*] In Regio erat *immedietate*, litera ſecunda e ſubnotata puncto, quo delendam ſignificavit librarius aut doctus poſſeſſor ac lector ejus exemplaris. Ita mox legebatur ibidem *deſeſſuſque ſtum*, itidem litera *t* ſubſignata. Quid igitur certius, quam exhiberi debuiſſe, ut exhibui.

29 *Inciderant*] Ita habet codex Regius, non *inciderent*. Recte: agit enim de præterito. Etiam mox non *repereris*, ſed in tertia. *Idem*.

30 *Alba linea*] *Linea*, architectitonica vox, quæ à lino deducitur, eſt regula, funiculus, quem rubrica aut alio colore oblinunt. *Linea alba*, λευκὰ σταθμη, dicitur de eo, qui omnia ſine diſcrimine probat. Nam alba linea in albo nil diſcernit. Ideo fabri ferè utuntur rubrica aut minio, aut eo deficiente, carbone. Linea pro funiculo paſſim utitur Vitruvius, ſicuti & Plinius, Columella, Palladius. *Thyſ.*

31 *Illud Heracliti Epheſii viri ſumme nobilis*] In Regio non apparet nomen Philoſophi. Et poterat profecto abeſſe. Sed Rottend. plane: *illud eracliti*. Gron.

32 Πολυμαθίη] Correctores ſubſtituerunt præclaram ſententiam, *Introite, nam & heic Dii ſunt*. Unde expiſcati ſint, neſcio, ad rem non facere ſcio. Præterea Græce conceptum oportuit Heracliti dictum. Et ſane Græca verba præfert vetus liber, ſed corrupta ad hoc inſtar, πολυμαθίη νόον ΥΔΙΔΣΚΕΙ. Ex his veſtigiis & mente auctoris facile eſt divinare, πολυμαθίη νόον ὐ διδάσκει. *Mentem bonam non docet varia & omnigena eruditio.* Græcos pleroſque in libris conſcribendis ſolam copiam ſectari dicit Agellius, & πολυαναγνωσίας gloriam affectare. Se vero memorem ſententiæ Heraclitex, qui dixit ad bonam mentem non facere multarum rerum ſcientiam, ex multis quæ legerit modica accepiſſe fatetur, eaque tantum quæ vitæ potius prodeſſent, quam delectarent. Ita Seneca alicubi ſcripſit, non referre quam multi, ſed quam boni legantur libri. Lectionem certam prodeſſe, variam delectare. *Salmaſ.* Senſus Græci proverbii eſt, confuſam & prolatam doctrinæ varietatem mentem potius obtundere, quam ad ſapientiam promovere. Vere autem hoc Heracliti Epheſii dictum eſſe, nec ut priſtinum illud, falſum & ſuppoſititium liquet ex Diogene Laertio, cujus in ipſius vita hæc verba ſunt: Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὁντιναῦν καὶ ὑπερόπτης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησὶ, Πολυμαθίη νόον ὐ διδάσκει. id eſt, *Fuit autem præ ceteris ſublimi animo præditus, & aliorum contemptor, ut ex ipſius opere perſpicuum, ubi dicit, multarum rerum peritia mentem non docet.* Itidem fit ejus mentio apud Athenæum lib. 13. ubi, cum Myrtilus multa quidem & immodica, ſed parum utilia de philologicis doctrinis ediſſeruiſſet, tum addit Cynulcus, conſimili prorſus ratione qua hîc Gellius: Πολυμαθημοσύνης τ' ὐ κενώτερον ὐδὲν, Ἵππων ἔφη ὁ ἄθεος; ἀλλὰ καὶ Ἡράκλειτος ὁ θεῖος φησὶ, Πολυμαθίη νόον ὐ διδάσκει. Τί γὰρ ὄφελος τῶν τοσούτων ὀνομάτων, ὦ γραμματικὲ, πάντας ἐπιτρίψαι μᾶλλον ἢ εὐφρᾶναι δυναμένων τοὺς ἀκούοντας. Accipe & illud quo minus de veritate hujus lectionis dubites. In duabus antiquiſſimis Gellii editionibus, Græcis hiſce verbis vacuus relictus locus eſt: utrum vero id caſu factum ſit, quod Græca hæc in manuſcriptis, ad quorum fidem editionibus iſtæ impreſſæ ſunt, defuerint: an conſulto, quod ſolitum circa prima typographicæ artis incrementa, neutrum temere affirmarim. Id certe verum eſt, lacunam iſtam ſuppoſititio huic proverbio; *Introite, nam & hîc Dii ſunt*, locum dediſſe. Puto autem id à ſemidocto quodam conflatum eſſe ex male lectis & intellectis hiſce

Digitized by Google

διδάσκει [t], ipſe quidem volvendis [33] tranſeundiſque multis admodum voluminibus, per omnia ſemper negotiorum intervalla, in quibus furari otium potui, exercitus defeſſuſque ſum: ſed modica ex iis, eaque ſola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaque ad honeſtæ eruditionis cupidinem utiliumque artium contemplationem celeri facilique compendio ducerent, aut homines aliis jam vitæ negotiis occupatos à turpi certe agreſtique rerum atque verborum imperitia vindicarent. [34] Quæ erunt autem in his commentariis pauca quædam ſcrupuloſa & anxia, vel ex grammatica, vel ex dialectica, vel etiam ex geometria, quæque erunt item paucula remotiora [35] ſuper augurio jure & pontificio; non oportet ea defugere quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia, non enim fecimus altos nimis & obſcuros in his rebus quæ-

t *Varia eruditio mentem non docet.*

---

hiſce Plinii verbis, quibus in Hiſtoriæ naturalis præfatione eodem modo, ut hoc loco Gellius, titulorum feſtivitates inſectatur: *Inſcriptiones*, inquit, *propter quas vadimonium deſeri poſſit, ac cum intraverit, Dii Deæque, quam nihil in medio invenies.* Lamb. *Introite, nam & hic Dii ſunt*] Sic ſuppleverunt ætate avorum noſtrorum aut proavorum ex Ariſtotelis lib. 1. cap. 5. de partibus animalium. nam prima editio pro his verbis habet ſpatium vacuum; chartaceus nil niſi G ut ſolet, Græca deſiderari ſignificans. Laus hujus loci reſtituti Salmaſio debetur, neque ab eo averti poteſt. Is primus è Regio codice produxit: Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει & quidem loco tam illuſtri, ut mirum ſit inventos, qui laureolam in hoc muſtaceo. Niſi quod addiderunt apud Julianum τὸ παραβάτην, Diogenem Laertium, Athenæum, Clementem Alexandrinum id Heracliti dictum quoque exſtare. Sed, inquit Crojus 4. Obſerv. mens Agellii poſtulat, ut ex Heracliti verbis tollatur negatio, atque ut ita legantur: Πολυμαθίη νόον διδάσκει. Ita ut quod negavit Heraclitus, affirmet Agellius: alioqui quomodo quave ratione teſtaretur, ſe in variorum librorum lectione plurimum temporis impendiſſe? Credo, ſi ſtitiſſet ibi auctor, nec ſtatim ſubjeciſſet: *ſed modica ex iis eaque ſola accepi*, & quæ ſequuntur proprie illi dicto reſpondentia & exponentia id, quod in ſe agnoſcit Heracliti ſententiæ ſimile. Memor illius, multa ſcire non facere meliores, legi quidem multos, ſed non multa ex illis ad me pertinere putavi, dignaque habui, quæ memoria tenere ac ſcire me poſtularem. Præterea Heracliti dictum tot auctoribus eſt ἀρνητικόν· quod ſi invertere & contrarium illi pronuntiare voluiſſet auctor, non dixiſſet *cum illud dictum cordi haberem*, ſed potius, *cum ſentirem ſecus atque Heraclitus: cum mihi videretur Πολυμαθίη νόον διδάσκειν contra atque Heraclitus ſenſit.* Nam dicere ſe cordi habere alicujus monitum, & ei contrarium monito facere ipſum mentiri eſt. *Gronov.* Certe enim iniquior genius viros egregios occupavit vel Rigaltium in notis repetitæ lectionis ad Tertullianum ſubjunctis Cypriano pag. 198, ubi ignorans Salmaſium, ſcribit in exemplaribus antiquis dictum Heracliti legi, ſed aliud; quum ne nunc quidem conſtet in ullo niſi in ſolo Regio exemplari ſententiam hanc Heracliti ſervatam eſſe. Sed ſequutus fuit ultor Menagius, qui loca Juliani & Democratis ab Rigaltio illic citata etiam producit in Animadverſionibus iſtis longis ſane ac tædioſis ad Diogenem Laertium non agnito Rigaltio. Et tamen Prouſteus hic denuo agnoſcit ſuum Lambecium, quem amet ſane. *Jac. Gronov.*

33 *Tranſeundis*] Curſim legendis. *Curſim tranſire* dixit autor noſter lib. 9. cap. 4. Græci dicunt τὰ βιβλία διεξιέναι καὶ διεξέρχεσθαι. *Salmaſ.*

34 *Quæ erunt autem . . . Quæque erunt.*] Sic edunt viri docti. Ego tamen utroque loco vidi in Regio ſcriptam notam q̄d, quæ involvit *quod.* Tum *Geometrica*, non *Geometria*. Jac. Gronov.

35 *Super augurio jure & pontificio*] Sic MSS. & recte Stephanus edidit, cum legeretur, *ſuper augurio & jure pontificio.* Quis igitur locus conjecturis, *ſuper augurum jure*, & *augurali jure?* Lib. VI, 6. *cum de jure augurio quæreretur.* Apud Ciceronem quoque de Senectute cap. 4. *quæ præcepta? quanta notitia antiquitatis? ſcientia juris augurii?* libri veteres, ubi vulgo fecerant *augurandi*. Sed Car. Langius diſtinguit: *ſcientia juris? augurii?* Adverſus quem diſputat Giſanius Ind. Luc. in *Clarere*. Lib. 3. famil. 9. *ipſam cognitionem juris augurii conſequi cupio.* Sic ediderunt Victorius & ex illo Gruterus: ſic ego quoque in optimæ notæ codicibus legi notavi: etſi diſſimulet Manutius. *Gronov.*

36 *Pri-*

Digitized by Google

quæſtionum ſinus: ſed [36] primitias quaſdam & quaſi [37] libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ virum [38] civiliter eruditum neque audiſſe umquam neque attigiſſe, ſi non inutile, at quidem certè indecorum eſt. Ab his igitur, ſi cui fortè nonnumquam tempus voluptaſque erit lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum impetratumque volumus, ut in legendo, quæ pridem ſcierint, non aſpernentur quaſi nota invulgataque. Nam & quid tam remotum in litteris eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? & ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc neque in ſcholis decantata neque in commentariis protrita. Quæ porrò nova ſibi ignotaque offenderint; æquum eſſe puto ut ſine vano obtrectatu conſiderent, an [39] minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ nequaquam tamen ſint [40] vel ad alendum ſtudium inhoneſtæ, vel [41] ad oblectandum [42] frigidæ fovendumque animum: ſed ejus ſeminis generiſque ſint, ex quo facilè adoleſcant aut ingenia hominum vegetiora, aut memoria [43] adminiculatior aut [44] oratio ſollertior, aut ſermo incorruptior, [45] aut de-lectan-

36 *Primitias*] Prima artium capita; deſumptum à ſacris. Erant enim primitiæ frugum, vel ſacrorum, quas diis ſuis offerebant gentiles. Frugum primitiæ etiam *præmetiva* appellantur. Gloſſæ: *præmetivum ἡ πρὸ θερισμοῦ Δημήτρας θυσία*. dicebatur & *præmetium*. Feſtus: *præmetium, quod prælibationis cauſa ante præmetitur*. ἱερὰ δράγματα vocat Callimachus præmetiva illa frugum, *primitias frugum* appellat Plinius. Nihil aliud ſunt *ſacrorum primitiæ*, quam θυμάτων ἀπαρχαὶ, proficiæ ſcilicet ex immolata hoſtia, extorumque partes. Vide *Salmaſium* ad *Solinum*.

37 *Libamenta*] Primum veluti guſtum. à ſacris quoque deſumptum. Poſt immolationem victimæ vinum aſpergebat ſacerdos, ſed priuſquam id effunderet, ſimpulo aut ſimpluvio ligneo vel fictili admodum parvo & ipſe leviter delibabat, & adſtantibus guſtandum deferebat, ut pariter delibarent. Vocabatur hic ritus libatio. Hinc libare paſſim apud probatos auctores deguſtare. Virgil. *Purpureoſque metunt flores & flumina libant*. Græci λείβειν dixerunt, vel λίβειν, quod idem ſignificat. Heſychius, λίβω, σπένδω.

38 *Civiliter*] Ut civem Romanum decet, mediocriter.

39 *Minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ*] Et Regia & Rottendorfia membranæ, *admonitiones epauxillulæ*. Nemo non viderit legendum, *& pauxillulæ*. Gronovius.

40 *Vel ad alendum ſtudium inhoneſtæ*] Sic à Carrione opinor Stephanus, qui & alios legere notat *ineptæ*. Prima editio & aliæ ſuperiores *honeſtæ*. Reg. *veſcæ*, Rot. plane *veſcæ*. quæ vera omnino & docta ſcriptura eſt. Nam *veſcum* aridum, tenue, exſuccum, macilentum, eoque ad alendum minimè idoneum. Sic Virgilius 3 Georg. *veſcas ſalicum frondes*, Servio *teneras & exiles. nam veſcum apud antiquos ſignificabat macrum, & quod quaſi eſcam non reciperet*. Sequitur ut nec præbere multum poſſit. Feſtus: *Veſculi, male curati & graciles homines*. Idem.

41 *Ad oblectandum frigidæ fovendumque animum*] Tres codices: *ad oblectandum fovendumque animum frigidæ*. Idem.

42 *Frigidæ*] Lege poſt vocabulum, *animum*.

43 *Adminiculatior*] Magis in promptu. *Adminiculum* proprie pedamentum, quo aliquid ſuſtinemus, & quaſi minamus, id eſt, ducimus. Hinc per metaphoram pro auxilio ponitur. Simplex eſt *miniculum*. In gloſſis Iſidori, *miniculo auxilio*. Alii ducunt ab *ad* & *manus* quaſi ſit baculum, quo ad manus utimur, vel quod ad manus præſto ſit. Ita Chriſt. Becm. *Adminiculatior*] Gloſſarium Gellii juxta Barthium, id eſt, *adjutorio expeditior*.

44 *Oratio*] Ipſa ratio legendum monet: *aut ratio ſolertior, aut ſermo incorruptior*. Eodem modo corrige Macrobium, qui, uti integram fere Saturnaliorum præfationem ex hac Gelliana concinnavit, ita vitio quoque cum ipsà communi laborat. *Lamb.*

45 *Aut delectantior motio aut in ludo*] Sic edebatur, cum Stephanus fecit, quod & prima habet editio, *delectatior motio*: fatetur tamen neutram ſibi vocem ſatisfacere, ſeque malle; *delicatior notio*. Philippus Rubenius 2 Elect. 21. *delectantior in otio*; quod ipſum & ab ſeſe & ex cod. Var. laudat

lectantior in otio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana videbuntur, aut minus plena inſtructaque; petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonendi gratia ſcripta exiſtiment: & quaſi demonſtratione veſtigiorum contenti perſequantur ea poſt, ſi libebit, vel libris repertis vel magiſtris. Quæ verò putaverint reprehendenda; his, ſi audebunt, ſuccenſeant, unde ea nos accepimus. ſed enim, quæ aliter apud alium ſcripta legerint, ne jam ſtatim tempore obſtrepant: [46] [47] ſed tractationes rerum & auctoritates hominum penſitent quos illi quoſque nos ſequuti ſumus. Erit autem id longè optimum, ut, qui in lectitando, ſcribendo, commentando, numquam voluptates, numquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque ullis inter ejuſdem Muſæ æmulos certationibus [48] [49] diſceptationibuſque percunctando, ſcribendo, elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumque pleni ſunt: abeant à Noctibus his procul; atque alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt, [50] Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino ſui. Atque etiam, quò ſit quorumdam malè doctorum hominum [51] ſcævitas & invidentia irritatior, [52] [53] mutuabor ex Ariſtophanæ

Rutgerſius 4 Var. 11. Joh. Iſac. Pontanus ad Macrobium, *delectatior in otio*. Chartaceus, *delectatior motio*: Reg. & Rottend. *delectatior in otio atque in*. Scribe: *aut ſermo incorruptior, aut delectatio in otio atque in ludo liberalior*. Lib. 3, 15. *in oſculis atque in manibus filiorum*. Gronovius.

46 *Tractationes*] In antiquiſſima Veneta editiune, *tractiones*. Forſan *rationes*. Thyſ.

47 *Sed tractationes rerum*] Chartaceus & prima editio *tractiones*. Reg. & Rot. *ſed & rationes rerum & auctoritates hominum*. Præclare. Idque conjecerat Antonius Thyſius. *Gronovius*.

48 *Percunctando*] Hæc verba hoc loco reponenda. Vulgo ponuntur poſt voculam, *abeant*.

49 *Diſceptationibuſque percunctando ſcribendo, elimati ſunt*] Huc à Carrione. Scripti, ut prima & aliæ editiones: *diſceptationibuſque elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumque pleni ſunt, abeant percontando ſcribendo à noctibus his procul*. Prius *ſunt* videtur exterendum. De reliquo poſſis ſuſpicari alterum verbum excidiſſe ſupra, & cum ad marginem relatum eſſet una cum ſequenti proximo verbo, utrumque à ſuccedente librario in locum non ſuum fuiſſe additum. Furet enim non male: *qui in lectitando, percontando, ſcribendo, commentando, nunquam voluptates, nunquam labores ceperunt*. Grun.

50 *Nihil cum fidibus graculo, &c.*] Proverbialis locutio. Imperito homini nihil cum Muſis commercii eſt, ſicut graculi loquaciſſimæ aves fidibus, id eſt, Muſicæ obſtrepunt: infeſtumque ſuibus amaracinum unguentum. De Amaraco ſuccurrunt verba Servii non aliena huic loco: *Amaracus puer regius unguentarius fuit, qui caſu lapſus dum ferret unguentum, majorem ex confuſione odorem creavit. Unde optima unguenta amaracina dicuntur. Hic poſtea in herbam ſampſucum dicitur verſus, quam nunc amaracum dixit.* Videndus Artemidorus Oneirocr. lib. 1 cap. 79. & Dioſcor. lib. 1 cap. 9. Amaracinum unguentum ſuibus contrarium, hinc Proverbium natum. Lucret. lib. 6.

Denique Amaracinum fugitat ſus, & timet omne
Unguentum. nam ſetigeris ſubus acre venenum eſt.
Th.

51 *Scævitas*] Ita loquitur alibi Gellius. ſcævitas ſiniſtra voluntas. σκαιὸς, ſcævus. Vulgo *ſævitas*. Ita ſævire in aliquem maledictis dicitur.

52 *Ariſtophanis choro*] Extant hi verſus apud Ariſtophanem ἐν Βατράχοις Actu 1. Scena 7. in Epirrhemate. Epirrhemata autem dicebantur verſus, qui poſt parabaſin à choro dicebantur. Heſychius: Ἐπιῤῥήματα οὕτω προσαγορεύεται, τὰ μετὰ τὴν παράβασιν τασσόμενα τετράμετρα ὑπὸ τοῦ χοροῦ λεγόμενα. Vide & ſcholiaſtem Ariſtophanis. *Th.*

53 *Mutuabor ex Ariſtophanis choro anapeſta pauca*] Egregie ſic reſtituir P. Victorius 17 Var. Lect. 4. cum legeretur *coronopeſta*. Et eo ducunt Reg. qui *choronapeſta*, & Rot. qui *choroapeſta*. Sed ambo cum Chartaceo habent *Ariſtophane*. Scribe: *ex Ariſto-*

næ choro anapæſta pauca, & quam ille, homo feſtiviſſimus, fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit, eamdem ego commentariis his legendis dabo; ut ea ne attingat neve adeat profeſtum & profanum vulgus, à ludo Muſico diverſum. Verſus legis datæ hi ſunt:

Εὐφημεῖν χρὴ κἀξίςαθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,
Ὅστις ἄπειρος τῶνδε λόγων, [54] ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει
Ἢ γενναίων [55] ὄργια μουσῶν, μήτ' ἶδε πώ, μήτ' ἐχόρευσε.
Τούτοις αὐδῶ, κ' αὖθις ἀπαυδῶ, κ' αὖθις τὸ τρίτον μάλ' ἀπαυδῶ,
Ἐξίςαθαι τοῖσι χοροῖς, ὑμεῖς δ' ἀνεγείρετε μολπὴν
Καὶ παννυχίδας τὰς ἡμετέρας, αἳ τῇδε πρέπουσιν ἑορτῇ.[a]

[56] Volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam facta ſunt. Quantum autem vitæ mihi deinceps deûm voluntate erit, [57] quantumque à tuenda re familiari procurandoque cultu liberorum meorum dabitur otiùm: ea omnia [58. 59. 60] ſubſiciva & ſubſecundaria tempora ad colligendas

a *Favere lingua oportet noſtriſque choris decedere,*
Quisquis harum imperitus litterarum; & mente impura agat,
Aut nobilium orgia muſarum neque vidit unquam neque celebravit.
His clamo & rurſus inclamo, & rurſus tertia vice valde acclamo,
Excedere his choris: vos autem excitate cantum,
Et noſtra hæc pervigilia, quæ hoc feſtum decent.

ſtophani choro. Sic amat noſter *Sophocli*, *Euripidi*, *Empedocli*, *Socrati*, patrio caſu. Niſi malumus *Ariſtophane*, ut 14, 1 *Socrate & Antiſthene.* & ibid. c. 6 *Hippocrate*, licet alio iſta caſu. *Gronov.*

54 Ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει] Tres hos verſus de conjectura interpoſuit Victorius; utrum plures apponi debeant, an tribus his contentus fuerit auctor, adfirmare non auſus. Docte ſimul & modeſte. Regius & hos ipſos habet verſus, & præterea tres alios juxta opportunos: ſed & in utriſque aliquid à vulgatis diverſum, quod non temere incidiſſe videtur. Eſt enim illic, μὴ καθαρεύει, (ſcriptum eſt καθαρεύει) ut & apud Plutarchum Πότεροι Ἀθηναῖοι, & μήτ' εἶδε μήτ' ἐχόρευσε, ubi Plutarchus μήτ' ᾖσε μήτ' ἐχόρευσε. Subjiciuntur:

Τούτοις αὐδῶ, κ' αὖθις ἀπαυδῶ, κ' αὖθις τὸ τρίτον μάλ' ἀπαυδῶ
Ἐξίςαθαι τοῖσι χοροῖς, ὑμεῖς δ' ἀνεγείρετε μολπὴν
Καὶ παννυχίδας τὰς ἡμετέρας, αἳ τῇδε πρέπουσιν ἑορτῇ.

Primus verſus hic integrior quam apud auctorem ſuum: deſunt enim illic τὸ τρίτον, eoque labant pedes. Sed in ſecundo verſu rectius μόνοισι χοροῖς & ob elegantiam ſermonis & propter metrum. *Gronovius.* Nihil potuit igitur morari, quin tres poſtremos verſus nunc quoque reliquis Gellio auctore apponerem, plane ptout in bibliotheca Regia deſcripſi. Sed & ſcire oportet iſtic legi τοίσδε, non τῇδε, ut vulgo reſtituentem Victorium ſequuntur, etſi illæ egregiæ Variæ lectiones Thyſio ignotæ fuerint, unde nec annotare potuit, quomodo huc venerint iſti verſus. *Jac. Gronovius.*

55 Ὄργια] Sacra Muſarum. Ita Syneſius dixit ὄργια φιλοσοφίας, *arcana ſacra Philoſophiæ.*

56 *Volumina comment. facta ſunt*] Hinc colligi nequit non eſſe hanc Præfationem operi præfigendam. Abſolutis quippe demum commentariis eam, ut moris eſt, auſpicatus eſt autor. Nec aliter etiam nunc ſolent, qui libros condunt. Quod primum locum habere debet, ultimo peragitur. *Salmaſ.*

57 *Quantumque à cura publica & à re familiari*] Scripti *curæ* iſti *publicæ* gratiam faciunt. Chartaceus, *quantumque acuens à re familiari.* Rotten. *quantumque ad venda re familiari.* Regius, *quantumque à tuenda re familiari*, ut beneficio Carrionis edidit Stephanus. *Gronovius.*

58 *Subſiciva*] *Subſicivum*, an *ſucciſivum* ſcribi debeat, quæritur. Vulgò *ſucciſivum* placet, atque ajunt, id eſſe à *ſuccido.* Sed potius ſcribendum *ſubſecivum*, ſive *ſubſicivum*, prout legere eſt in antiquâ inſcriptione Domitiani, quæ eſt pag. 081. num. 2. editione Grut. Ita vox ea fuerit à *ſubſecando*, ſive *ſubſicando*, unde & in vett. libb. in ſecunda ſyllaba nunc per ſecundam, nunc per tertiam

das hujuſcemodi [61] memoriarum diſceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum, diis benè juvantibus, cum ipſius vitæ, quantuli quique fuerint, progreſſibus, [62] neque longiora mihi dari ſpatia vivendi volo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem ſcribendi commentandique idoneus. [63] [64] Capita rerum, quæ cuique commentario

tiam effertur vocalem. Rectius tamen per I proferatur quam per E, cum iii vett. libb. itidem legatur *reſicare*, *proſicare*, *diſſicare* ſeu *diſſicere*; quo de ſcribendi modo, Aldus in Ortographiâ, & Colvius in 8. Met. Apul. vide & quæ fuſe hac de voce ſcribit, & ab Angelo Colotio ſe accepiſſe tradit Hieronymus Ferrarius emendat. in Phillipp. II. Ciceronis. *Voſſ.*

59 *Subſecundaria*] *Secundarium*, tanquam ſecundarii ordinis: ſubſecundarium diminutionem adhuc denotat. Eſt enim vocula *ſub*, ut ait Donatus, *temperamentum plenæ pronunciationis.*

60 *Subſeciva & ſubſecundaria tempora*] Suſpicari poſſis poſterius *ſub* imprudentia librarii repetitum, cum ſcripſiſſet auctor: *ſubſeciva & ſecundaria tempora.* Gronovius.

61 *Memoriarum diſceptatiunculas*] Reg. & Rot. *delectatiunculas.* Mox Reg. & Rot. *Progreditur ergo.* Idem.

62 *Neque longiora mihi dari ſpatia vivendi volo*] Rot. neſcit *τὰ mihi dari.* Idem.

63 *Capita rerum*] Hinc eſt quod octavi libri indicem habemus, libri vero jacturam paſſi ſumus. Adſcriptionem hanc titulorum ac lemmatum ad ſingulos tractatus parum frequentatam fuiſſe veteribus comperi. Agellius ipſe cui propoſitum fuit, variis de rebus commentationes diſtinctis ac ſeparatis tractatibus expedire, non ſicut Plinius fecit, qui naturam rerum more hiſtoricorum continenti ſcripturâ explicavit, eandem tamen legem in commentariis ſuis quantum res paſſa eſt, cum Plinio tenuit, quoad capitum diſpoſitionem ac materiarum ſeriem uno ſyllabo comprehenſam. Nam ſtatim poſt præfationem expoſuit capita rerum univerſa quæ cuique commentario ineſſent, eodem conſilio quo Plinius & ſui, ut ſtatim declaretur, quid quo in libro quæri inveririque poſſet. Atque hoc ipſe profeſſus eſt. Super ipſis autem capitibus nullas Epigraphas impoſitas videre eſt in optimo ac diligentiſſime ſcripto codice, qui non alio diſcrimine ea notata habet quam novo lineæ initio cum litera majuſcula, adpoſitis ad marginem è regione elementis Græcis quæ numerum deſignant. Nam primum caput littera A notatur, ſecundum B, tertium Γ, quartum Δ, atque ita deinceps, qualis in ſummaria illa & univerſali *indice* deſcriptus eſt. Eodem prorſus modo antiquiſſima Novi Teſtamenti exemplaria in anteriore libri parte ſingulorum Evangeliorum præſcriptam exhibent omnium capitulorum expoſitionem numerali ſerie diſpoſitam, quæ ἔκθεσις τῶν κεφαλαίων vocatur. In ipſo verò contextu nihil unicuique capitulo inſcriptum legitur, ſed adſcripti tantum numeri, qui ordinem prodant, quod & in aliis pleriſque libris veteribus ſervatum invenimus. *Salm.*

64 *Capita rerum -- expoſuimus hic univerſa*] Quæ quoniam adeo aſpere excipiuntur ab Henr. Stephano, & deinde à nullo quidquam allatum fuit, unde pateret vere Gelliana eſſe; etiam Salmaſius quædam modo aperire inceperit; recte me feciſſe videor, quum conditionem Regii exemplaris, prout ea ab patre meo haud dubie prolaturo ad Gellii commodum, eſt collecta ex collatione quam Pariſiis confectam illi miſeram, in præcedentis editionis præfatione evulgaverim. Quippe hoc loco evulgem quod hic audimus lemmatibus præfixas habere literas Græcas, id credibile non eſt contigiſſe per alium, quam ipſum Gellium, moleſto charactere Græco etiam in præſtantiſſimis Latinis codicibus, ut omnino id ſit propagatum ex ipſo Gellii archetypo, ſed quod librarius ille idcirco continuare noluit. Tum patet illas Epigraphas non junctas ex quibuſdam manuſcriptis libris, ut ait Stephanus, ſed ſolis præſtantiſſimis. Voluiſſe vero aliquem tegere ſe ita componendo, ut in quibuſdam de ſe loquatur Gellius, conjectura aut nulla eſt aut vana, & quæ validius negari poteſt quam confirmari. Itaque & irritum eſt illud Thyſii de Avieno conjectantis, quia in MS. quodam habetur eum recenſuiſſe; quia nec illa recenſentis opera eſt, nec vel ſabulis ipſius Græcos numeros appoſitos intelligimus. Deinde ſperamus favente Stephano nobis licere pro Gelliano agnoſcere, quidquid in iſto exemplari tale venditatur à fine ad calcem, in quarum medio ponuntur iſta lemmata pura puta Gelliana, ut reliqua omnia. Unde etiam merito leviſſimas ejus collectiones appellat Philippus Carolus, & quibus ſe ridendum doctis propinaverit. Salmaſius in collatione ſua progreditur ultra ΙΘ, & novit ΚΑ, ΚΒ, ΚΓ. Ego non adſcripſi, & ut forſan dememini, ita opinor haud ultra progredi. *Jac. Gronovius.*

65 *Quod*

Digitized by Google

rio inſunt, expoſuimus hîc univerſa: ut jam ſtatim declaretur, [65] quid quove in libro quæri invenirique poſſit.

65 *Quod quove in libro quæri invenirique poſſit*] Alii, *quid quoque*. Magis antiqui moris, in quod conſentiunt MSS. & prima editio: *quid quo in libro*. Atque his verbis ſubnexuiſſe auctorem in fronte operis ſummas capitum quis non intelligit? Crojus tamen hunc indicem non in principio librorum, ut Plinius ac Solinus, ſed ad eorum finem adſcripſiſſe eum, quicquid alii ſentiant, pluribus ſe probare argumentis ex verbis ipſis Agellii collectis poſſe gloriatur. Nempe qualibus probavit ex Heracliti verbis inficiationem tollendam. Potiſſimum ex iis fuit opinor, quod paullo ſuperius legitur, *volumina commentariorum ad hunc diem viginti jam ſibi facta.* Sed huic jam occurrit Salmaſius, abſolutis demum commentatiis, ut moris eſt, præfationem ſcriptam. Demus igitur manum rebus ipſis & optimorum codicum auctoritati. *Gronovius*.

Digitized by Google

INDEX CAPITUM.

Commentario primo hæc inſunt.

CAP. I. QVALI proportione quibuſque collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret.

2. Ab Herode Attico C. V. tempeſtive deprompta in quemdam jactabundum & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus feſtiviter à vero Stoico ſejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoïcos nuncuparent.

3. Quod Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit; quodque eſt circumſpecte & anxie conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit: notataque inibi & relata quæ & Theophraſtus & M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

4. Quam tenuiter curioſeque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.

5. Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis atque veſtitu probris obnoxio infamique mundicia fuit; quodque item Hortenſius orator ob ejuſmodi mundicias geſtumque in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.

6. Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit in cenſura ad populum, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur; eaque oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quem contra in modum defenſa ſit.

7. In hiſce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, *Hanc ſibi rem præſidioſperant futurum*, neque mendam eſſe neque vitium; errareque iſtos, qui bonos violant libros, & *futuram* ſcribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probe ſcriptum perperam mutatur: & adſperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avide ſectatus eſt.

8. Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demoſthene rhetore.

9. Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit dicendi ſimul ac tacendi.

10. Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſce nimis & priſce loquentem.

11. Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclutus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit; verbaque ejus ſuper ea re poſita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria.

12. Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu quibuſque cærimoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximo capiatur, & quo ſtatim jure eſſe incipiat ſimulatque capta eſt: quodque, ut Labeo dicit, nec illa inteſtato cuiquam nec ei inteſtatæ quiſquam jure hæres eſt.

13. Quæſitum in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt; an nonnumquam etiam contra, ſi id ſperes ei qui mandavit utilius fore: ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ.

14. Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna vir gloria magniſque rebus geſtis, ſed familiæ pecuniæque inops, quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.

15. Quam importunum vitium ſit, plenumque odii futilis inaniſque loquacitas, & quam multis in locis à principibus utriuſque linguæ viris deteſtatione juſta culpata ſit.

16. Quod verba iſthæc Quadrigarii ex annali tertio, *ibi mille hominum occiditur*, non licentia neque de poëtarum figura, ſed ratione certa & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt.

17. Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi, quid M. Varro in quadam ſatura de officio mariti ſcripſerit.

18. Quod M. Varro in quartodecimo Humanarum L. Ælium magiſtrum ſuum περὶ ἐ-

ἐτυμολογίαν differentem falſa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falſum.

19. Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.

20. Quid geometræ dicant ſchemata, quibuſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.

21. Quod Julius Higinus affirmatiſſime contenderit legiſſe ſe librum P. Virgilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet, *& ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror*, non, quod vulgus legeret, *ſenſu torquebit amaro.*

22. An, qui cauſas defendit, recte Latineque dicat *ſupereſſe ſe ei quod defendit*; &, *ſupereſſe*, proprie quid ſit.

23. Quis fuerit Papirius Prætextatus, quæve iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaque iſta omnis ſuper eodem Papirio cognitu jucunda.

24. Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii; quæ facta ab ipſis, ſepulcris ipſorum inciſa ſunt.

25. Quibus verbis M. Varro *inducias* definierit: quæſitumque inibi curioſius, quænam ratio ſit vocabuli *induciarum.*

26. Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percunctanti, an ſapiens iraſceretur.

Commentario ſecundo hæc inſunt.

1. Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deque ejuſdem viri patientia.

2. Quæ ratio obſervatioque officiorum eſſe debeat inter patres filioſque in diſcumbendo ſedendoque, atque in id genus rebus domi foriſque, ſi filii magiſtratus ſunt & patres privati: ſuperque ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

3. Qua ratione verbis quibuſdam vocabuliſque veteres immiſerint, *h*, litteræ ſpiritum.

4. Quam ob cauſam Gabius Baſſus genus quoddam judicii divinationem appellari ſcripſerit, & quam alii cauſam eſſe ejuſdem vocabuli dixerint.

5. Quam lepide deſignateque dixerit Favorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem.

6. Quibus verbis ignaviter & abjecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid his qui id improbe dicunt reſpondeatur.

7. De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum quæſitumque eſt, an ſemper omnibus patris juſſis obſequendum ſit.

8. Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina.

9. Quod idem Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit.

10. Quid ſint *faviſſæ Capitolinæ*, & quid ſuper eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti reſcripſerit.

11. De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.

12. Conſiderata perpenſaque lex quædam Solonis, ſpeciem habens primorem iniquæ injuſtæque legis, ſed ad uſum emolumentumque ſalubritatis penitus reperta.

13. *Liberos* in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixiſſe.

14. Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt contra Tiberium exſulem, *ſtitiſſes vadimonium*, per *i* litteram dicit, non *ſtetiſſes*: ejuſque verbi ratio reddita.

15. Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſunt ampli honores: & cur poſtea ad maritos & ad patres iidem iſti honores delati ſint. atque ibi quædam de capite legis Juliæ ſeptimo.

16. Quod Cæſellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione.

17. Cujuſmodi naturam eſſe quarumdam præpoſitionum M. Cicero animadverterit: diſceptatumque ibi ſuper eo ipſo quod Cicero obſervaverat.

18. Quod Phædon Socraticus ſervus fuit; quodque item alii philoſophi compluſculi ſervitutem ſervierunt.

19. *Reſcire* verbum quid ſit, & quam habeat veram atque propriam ſignificationem.

20. Quæ vulgo dicuntur *vivaria*, id vocabulum veteres non dixiſſe, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum.

21. Super eo ſidere, quod Græci ἅμαξαν, nos ſeptemtriones vocamus: ac de utriuſque vocabuli ratione & origine.

22. De

22. De vento Iapyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibuſque accepta ex Favorini ſermonibus.

23. Conſultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ *Plocium* inſcripta eſt.

24. De vetere parſimonia, deque antiquis legibus ſumtuariis.

25. Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν vocent.

26. Sermones M. Frontonis & Favorini philoſophi de generibus colorum vocabuliſque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color ſpadix cujuſmodi ſit.

27. Quid T. Caſtricius exiſtimarit ſuper Salluſtii verbis & Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium.

28. Non eſſe compertum, cui deo rem divinam fieri oporteat, quum terra movet.

29. Apologus Æſopi Phrygis memoratu non inutilis.

30. Quid obſervatum ſit in undarum motibus, quæ in mari alio atque alio modo fiunt auſtris flantibus aquilonibuſque.

Commentario tertio hæc inſunt.

1. Quæſitum atque tractatum, quam ob cauſam Salluſtius avaritiam dixerit non animum modo virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare.

2. Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum qui ante noctis horam ſextam poſtve eam nati ſunt: atque inibi de temporibus terminiſque dierum, qui civiles nominantur & uſquequaque gentium varie obſervantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea muliere, quam maritus non jure uſurpaviſſet, quod rationem civilis anni non habuerit.

3. De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis, quoniam promiſce veræ atque falſæ nomine ejus inſcriptæ feruntur: atque inibi, quod Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere, fabulas ſcriptitarint.

4. Quod P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem ſenectam barbam & genas radere mos patrius fuit.

5. Deliciarum vitium & mollities oculorum & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbe ſimul & feſtiviter.

6. De vi atque natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur.

7. Hiſtoria ex annalibus ſumta de Q. Cædicio tribuno militum, verbaque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

8. Litteræ eximiæ conſulum C. Fabricii & Q. Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ.

9. Quis & cujuſmodi fuerit, qui in proverbio fertur *equus Sejanus*: & qualis color equorum ſit qui *ſpadices* vocantur; deque iſtius vocabuli ratione.

10. Quod eſt quædam ſeptenarii numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animadverſa, de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſe.

11. Quibus & quam frivolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe quam Homerum natu antiquiorem.

12. Largum atque avidum bibendi, à P. Nigidio doctiſſimo viro, nova & propemodum abſurda vocabuli figura *biboſum* dictum.

13. Quod Demoſthenes, etiam tum adoleſcens, quum Platonis philoſophi diſcipulus foret, audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus Calliſtratum eſt.

14. *Dimidium librum legi*, aut, *dimidiam fabulam audivi*, aliaque ejuſcemodi qui dicat, vitioſe dicere: ejuſque vitii cauſas reddere M. Varronem; nec quemquam veterum hiſce verbis ita uſum eſſe.

15. Exſtare in litteris, perque hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum; interclusa anima & vim magni novique motus non ſuſtinente.

16. Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam ſit à medicis & a philoſophis tradita atque inibi poetarum quoque veterum ſuper eadem re opiniones, multaque alia auditu atque memoratu digna: verbaque ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς.

17. Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretiis fidem non capientibus.

18. uid

Digitized by Google

18. Quid ſint *pedarii ſenatores*, & quam ob cauſam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralaticio conſulum, SENATORES. QUIBUS. QUE. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

19. Qua ratione Gabius Baſſus ſcripſerit *parcum hominem* appellatum: & quam eſſe ejus vocabuli cauſam putârit; & contra, quem in modum quibuſque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluſerit.

Commentario quarto hæc inſunt.

1. Sermo quidam Favorini philoſophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in ſermone dictum, quibus verbis *penus* à Q. Scævola definita ſit, quodque eadem definitio culpata reprehenſaque eſt.

2. Quid differant *morbus* & *vitium*; & quam vim habeant vocabula iſta in edicto ædilium: & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diverſæque ſuper ea re ſententiæ.

3. Quod nullæ fuerunt rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid ſit proprie *pellex*, quæque ejus vocabuli ratio ſit.

4. Quid Servius Sulpicius, in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de jure atque more veterum ſponſaliorum.

5. Hiſtoria narrata de perfidia haruſpicum Etruſcorum, quodque ob eam rem verſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt: *Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.*

6. Verba veteris ſenatuſconſulti, in quo decretum eſt hoſtiis majoribus expiandum, quod in ſacrario haſtæ Martiæ moviſſent: atque inibi enarratum quid ſint *hoſtiæ ſuccidaneæ*, quid item *tempora præcidanea*; & quod Capito Atejus *ferias* quaſdam *præcidaneas* appellavit.

7. De epiſtola Valerii Probi grammatici ad Marcellum ſcripta, ſuper accentu nominum quorundam Pœnicorum.

8. Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem, quum odiſſet, inimicuſque eſſet, deſignandum tamen conſulem curavit.

9. Quid ſignificet proprie *religioſus*, & in quæ diverticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus ſuper eâ re ſumta.

10. Quid obſervatum de ordine rogandarum in ſenatu ſententiarum, jurgiorumque in ſenatu C. Cæſaris conſulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

11. Quæ qualiaque ſint quæ Ariſtoxenus quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ mandavit: & quæ item Plutarchus eumdem in modum de eodem Pythagora ſcripſerit.

12. Notæ & animadverſiones cenſoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

13. Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſint.

14. Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorum, ad quos à Mamilia provocatum eſt.

15. Defenſa à culpâ ſententia ex hiſtoriâ Salluſtii, quam inimici ejus cum inſectatione maligne reprehenderint.

16. De vocabulis quibuſdam à Varrone & Nigidio, contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

17. De natura quarumdam particularum, quæ præpoſitæ verbis intendi atque produci barbare & inſcite videntur, exemplis rationibuſque pluſculis diſceptatum.

18. De P. Africano ſuperiore ſumta quædam ex annalibus memoratu digniſſima.

19. Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium.

20. Notati à cenſoribus, qui audientibus iis dixerant joca quædam intempeſtiviter: ac de ejus quoque nota deliberatum, qui ſteterat forte apud eos oſcitabundus.

Commentario quinto hæc inſunt.

1. Quod Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum diſſerentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus.

2. Super equo Alexandri regis, qui *Bucephalas* appellatus eſt.

3. Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ litteras adeundi.

4. De verbo *duodevicesimo*, quod vulgo incognitum, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.

5. Cujuſcemodi joco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

6. De coronis militaribus, quæ ſit earum *triumphalis*, quæ *obſidionalis*, quæ *civica*, quæ *muralis*, quæ *caſtrenſis*, quæ *navalis*, quæ *ovalis*, quæ *oleaginea*.

7. *Perſona* vocabulum quam lepide interpretatus ſit, quamque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.

8. Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Julius Higinus grammaticus, & ibidem quid ſit *litus*; deque etymologia vocis ejus.

9. Hiſtoria de Crœſi filio ſumta ex Herodoti libris.

10. De argumentis quæ Græce *ἀντιστρέφοντα* appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt.

11. Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri poſſe *ἀντιστρέφοντα*.

12. De nominibus deorum populi Romani *Dijovis* & *Vejovis*.

13. De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obſervato.

14. Quod Appion doctus homo, qui Pliſtonices appellatus eſt, vidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.

15. Corpuſne ſit vox, an *ἀσώματον*, varias eſſe philoſophorum ſententias.

16. De vi oculorum atque videndi rationibus.

17. Quam ob cauſam dies primi poſt kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus quaſi religioſum plerique vitant.

18. In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.

19. Quid ſit *adoptatio*, quid item ſit *arrogatio*, quantumque hæc inter ſe differant; verbaque ejus quæ qualiaque ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.

20. Quod vocabulum Latinum *Solœciſmo* fuerit Capitoni Sinnio; quid autem id ipſum appellaverint veteres Latini; quibuſque verbis Solœciſmum definierit idem Capito Sinnius.

21. *Pluria* qui dicat & *compluria* & *complures* non barbare dicere, ſed Latine.

Commentario ſexto hæc inſunt.

1. Quem in modum reſponderit Chryſippus adverſus eos qui providentiam conſiſtere negaverunt.

2. Quo itidem modo & vim neceſſitatemque fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium confirmaverit.

3. Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inviſitatæ longitudinis.

4. Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ de Atilio Regulo à Karthaginienſibus capto litteris mandaverit: quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.

5. Quod Alfenus Jureconſultus in verbis veteribus interpretandis erraverit.

6. Temere inepteque reprehenſum eſſe à Julio Higino Virgilium, quod *præpetes* Dædali pennas dixit: atque ibi quid ſint aves *præpetes*, & quid illæ ſint aves, quas Nigidius *inferas* appellavit.

7. De Acca Larentia & Caja Tarratia; deque origine ſacerdotii *fratrum arvalium*.

8. Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.

9. Locus exemtus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ & orationis lepidiſſimæ.

10. Hiſtoria ſuper Euclide Socratico, cujus exemplo Taurus philoſophus hortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt ad philoſophiam gnaviter ſectandam.

11. Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ ducentia.

12. Quod neque *teſtamentum*, ſicuti Servius Sulpicius exiſtimavit, neque *ſacellum*, ſicuti C. Trebatius, duplicia verba ſunt, ſed à teſtatione productum, alterum à ſacro imminutum.

13. De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in convivio agitatis, quæ ſympoſiacæ vocantur.

14. Pœniendis peccatis tres eſſe rationes à philoſophis attributas, & quamobrem Plato tantum duarum ex his meminerit.

15. De verbo *quieſco*, an *e* littera corripi an produci debeat.

16. Notatum verbum, *deprecor*, à poëta Catullo inuſitate quidem, ſed apte poſitum & proprie: deque ratione ejus verbi exempliſque veterum ſcriptorum.

17. Quis

Digitized by Google

17. Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos, quantuſque numerus fuerit Athenis ante clades Perſicas librorum in bibliothecis publicorum.

Commentario ſeptimo hæc inſunt.

1. Admiranda quædam ex annalibus ſumta de P. Africano ſuperiore.

2. De Cæſellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris ejus, quos inſcripſit lectionum antiquarum.

3. Quid Tiro Tullius Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit; & quid ad ea quæ reprehenderat reſponderimus.

4. Cujuſmodi ſervos, & quam ob cauſam Cælius Sabinus, juris civilis auctor, pileatos venundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more majorum venierint: atque idipſum *ſub corona*, quid ſit.

5. Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna.

6. Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.

7. An *affatim* quaſi *admodum* prima acuta pronunciandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum vocum accentibus.

8. Res ultra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato.

9. *Popoſci* & *memordi*, *pepigi*, *ſpepondi* & *occecurri* pleroſque veterum dixiſſe, non, uti poſtea receptum eſt dicere, per *o* aut per *u* litteram in prima ſyllaba poſitam, ſed per *e*: atque id Græcæ rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quòd viri non indocti neque ignobiles à verbo *deſcendo* non *deſcendi*, ſed *deſcendidi* dixerunt.

10. *Uſuſcapio* ut copulate & recto vocabuli caſu dicitur, ita *pignoriſcapio* conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſſe.

11. Neque *levitatem* neque *nequitiam* ea ſignificatione eſſe, qua in vulgi ſermonibus dicuntur.

12. De tunicis chiridotis, quod earum uſum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

13. Quem *claſſicum* dicat M. Cato, quem *infra claſſem*.

14. De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum legati ſunt.

15. Quam ſevere moribus majorum in fures vindicatum ſit, & quid ſcripſerit Mucius Scævola ſuper eo, quod ſervandum datum commendatumve eſſet.

16. Locus exſcriptus è ſatura M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus: & appoſiti verſus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit.

17. Sermo habitus cum grammatico inſolentiarum & imperitiarum pleno de ſignificatione vocabuli, quod eſt, *obnoxius*: deque ejus vocis origine.

18. De obſervata cuſtoditaque apud Romanos jurisjurandi ſanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

19. Hiſtoria ex annalibus ſumta de Tiberio Sempronio Gracchо, patre Gracchorum tribuno plebei: atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipſis verbis relata.

20. Quod Virgilius ob aquam à Nolanis ſibi non permiſſam ſuſtulit è verſu ſuo, *Nola*, & poſuit, *Ora*: atque ibi quædam alia de conſonantia litterarum jucunda.

21. *Quoad vivet*, &, *quoad morietur*, cur id ipſum temporis ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrariis.

22. Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis & præpinguibus: quæſitumque, utrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta ſit.

Commentario octavo hæc inſunt.

1. *Heſterna noctu* rectene an cum vitio dicatur: & quænam ſuper iſtis verbis grammatica traditio ſit: item quod Decemviri in XII tabulis *nox* pro *noctu* dixerunt.

2. Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſint adulterina & barbara; quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique uſu Latine loquentium minime Latina ſint, neque in veterum libris reperiantur.

3. Quem in modum & quam ſevere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum, ex equeſtri familia, ſtantem ſegnem apud ſe & aſſidue oſcitantem.

4. Quod Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parum vere dixerit, unam ſo-

Digitized by Google

lamque pinum arborum omnium cæſam numquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluviali & nive rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit.

5. Quid illud ſit quod Virgilius *cælum ſtare pulvere*, & quod Lucilius *pectus ſentibus ſtare* dixit.

6. Quum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe: ſuperque ea re & ſermo Tauri expoſitus & verba ex Theophraſti libro ſumta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ ſenſerit, cum ipſius verbis additum.

7. Ex Ariſtotelis libro, qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt, cognita acceptaque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu ejus lecta auditaque.

8. Quid mihi uſu venerit interpretari & quaſi effingere volenti locos quoſdam Platonicos Latina oratione.

9. Quod Theophraſtus philoſophus, omnium ſuæ ætatis facundiſſimus, verba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quodque idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem verba facienti evenerit.

10. Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſine diſceptatio cum grammatico quodam præſtigioſo, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæſtionum nebulas & formidines capiendis imperitorum animis oſtentante.

11. Quam feſtive reſponderit Xanthippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionyſia largiore ſumtu cœnitarent.

12. Quid ſignificet in veterum libris ſcriptum, *plerique omnes:* & quod ea verba accepta à Græcis videntur.

13. *Quopſones*, quod homines Afri dicunt, non eſſe verbum Pœnicum, ſed Græcum.

14. Lepidiſſima altercatio Favorini philoſophi adverſus quemdam intempeſtivum de ambiguitate verborum diſſerentem: atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & Cn. Gellio non uſitate collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum exploratæ.

15. Quibus modis ignominiatus tractatuſque ſit à C. Cæſare Laberius poëta: atque inibi appoſiti verſus ſuper eadem re ejuſdem Laberii.

Commentario nono hæc inſunt.

1. Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeviceſimo annali ſcripſerit rectiores certioreſque ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quam ſi deorſum.

2. Quibus verbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu amictuque nomen habitumque philoſophi ementientem.

3. Epiſtola Philippi regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato.

4. De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deque diris & exitioſis faſcinationibus: atque inibi de feminis repente verſis in mares.

5. Diverſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere ac natura voluptatis: verbaque Hieroclis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

6. Verbum, quod eſt ab *ago* frequentativum, in prima ſyllaba quonam ſit modulo pronunciandum.

7. De converſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die; deque fidibus id temporis ictu alieno ſonantibus.

8. Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere: deque ea re Favorini philoſophi cum brevitate eleganti ſententia.

9. Quis modus ſit verba vertendi in Græcas ſententias, deque iis Homeri verſibus, quos Virgilius vertiſſe aut bene apteque aut improſpere exiſtimatus eſt.

10. Quod Annæus Cornutus verſus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudice operteque dixit, reprehenſione ſpurca & odioſa inquinavit.

11. De Valerio Corvino: & unde Corvinus.

12. De verbis, quæ in utramque partem ſignificatione reciproca & adverſa dicuntur.

13. Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis & hoſtis Galli provocatoris pugnam depinxit.

14. Quod idem Quadrigarius, *hujus facies*, patrio caſu probe & Latine dixit; & quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.

15. De genere controverſiæ, quod Græce ἄπορον appellatur.

16. Quod Plinium Secundum, hominem non in-

Digitized by Google

indoctum fugerit latueritque vitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt.

Commentario decimo hæc inſunt.

1. *Tertiumne conſul*, an *tertio*, dici oporteat; & quonam modo Cn. Pompejus, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio Ciceronis vitaverit.

2. Quid Ariſtoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.

3. Locorum quorumdam illuſtrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

4. Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia.

5. *Avarus* ſimplexne vocabulum ſit, an compoſitum & duplex, ſicut P. Nigidio videtur.

6. Multam dictam eſſe ab ædilibus plebei Appii Cæci filiæ, mulieri nobili, quod loquuta eſſet petulantius.

7. Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum; ſecunda Hiſtrum, proxima Rhodanum, ſicuti M. Varronem memini ſcribere.

8. Inter ignominias militares, quibus milites coercebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionem; & quænam eſſe videatur cauſa hujuſcemodi caſtigationis.

9. Quibus modis, quoque habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit, quæque earum inſtructionum ſint vocabula.

10. Quæ ejus rei cauſa ſit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito geſtaverunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus.

11. Verbum, *mature*, quid ſignificet: quæque vocis ejus ratio ſit: & quod eo verbo vulgus hominum improprie utitur: atque inibi, quod *præcox* declinatum *præcocis* facit, non *præcoquis*.

12. De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indigniſſime in Democritum Philoſophum confert: ibidem de ſimulacro volucri columbæ.

13. *Cum partim hominum*, qua ratione veteres dixerint.

14. *Injuria mihi factum itur*, quali verborum ordine Cato dixerit.

15. De flaminis Dialis, deque flaminicæ cærimoniis; verbaque ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coacturum ſe ad jurandum neque virgines Veſtæ neque Dialem.

16. Quos errores Julius Higinus in ſexto Virgilii animadverterit in hiſtoria Romana erratos.

17. Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe privaverit: & ſuper ea re verſus Laberii pure admodum & venuſte facti.

18. Hiſtoria de Artemiſia, deque eo certamine, quod apud Mauſoli ſepulcrum à ſcriptoribus inclutis decertatum eſt.

19. Non purgari neque levari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, ſimilitudo: atque inibi verba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis.

20. Quid ſit *rogatio*, quid *lex*, quid *plebiſcitum*, quid *privilegium*, & quantum iſta omnia differant.

21. Quam ob cauſam M. Cicero his omnino verbis *noviſſime* & *noviſſimus* uti obſervantiſſime vitarit.

22. Locus exemtus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris, quibus philoſophos temere inceſſunt, qui emolumenta veræ philoſophiæ ignorant.

23. Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehenſam necare.

24. *Die priſtini*, *die craſtini*, & *die quarti*, & *die quinti*, qui elegantius loquuti ſunt, dixiſſe, non ut ea vulgo dicuntur nunc.

25. Telorum & jaculorum gladiorumque, atque inibi navium quoque vocabula, quæ ſcripta in veterum libris reperiuntur.

26. Inſcite ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quod *transfretationem transgreſſum* dixerit; *& transgreſſos qui transfretaſſent*.

27. Hiſtoria de populo Romano deque populo Pœnico, quod pari propemodum vigore fuerint æmuli.

28. De ætatum finibus *pueritiæ*, *juventæ*, *ſenectæ* ex Tuberonis hiſtoria ſumtum.

29. Quod particula, *atque*, non complexiva tantum ſit, ſed vim habeat pluſculam variamque.

Commentario undecimo hæc inſunt.

1. De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa, quæ *ſuprema* appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit.

2. Quod *elegantia* apud antiquiores non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.

3. Qualis quantaque ſit *pro* particulæ varietas; deque exemplis ejus varietatis.

4. Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidi æmulatus ſit.

5. De Pyrrhoniis philoſophis quædam, deque Academicis ſtrictim notata, deque inter eos differentia.

6. Quod mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Caſtorem.

7. Verbis antiquiſſimis relictiſque jam & deſitis minime utendum.

8. Quid ſenſerit dixeritque M. Cato de Albiuo, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia ſibi ante ejus imperitiæ petita, compoſuit.

9. Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta.

10. Quod C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſuprascriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni, attribuit: verbaque ipſius C. Gracchi relata.

11. Verba P. Nigidii, quibus differre dicit *mentiri* & *mendacium dicere*.

12. Quod Chryſippus philoſophus omne verbum ambiguum dubiumque eſſe dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum eſſe putat.

13. Quid T. Caſtricius de verbis deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimaverit; quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit.

14. Sobria & pulcherrima Romuli Regis reſponſio circa vini uſum.

15. De *ludibundo* & *errabundo*, atque id genus verborum productionibus; & quod Laberius ſic *amorabundam* dixit, ut dicitur *ludibunda* & *errabunda*: atque inibi quod Siſenna per hujuſcemodi verbum nova figura uſus eſt.

16. Quod Græcorum quorundam verborum difficillima eſt in Latinam linguam mutatio: velut quod Græce dicitur, πολυπραγμοσύνη.

17. Quid ſignificet in veteribus prætorum edictis, *qui flumina retanda publice redemta habent*.

18. Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit, & qua poſtea Solon, & qua item Decemviri noſtri, qui XII tabulas ſcripſerunt: atque inibi adſcriptum, quod apud Ægyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria ſententia.

Commentario duodecimo hæc inſunt.

1. Diſſertatio Favorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, uti liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.

2. Quod Annæus Seneca judicans de Q. Ennio deque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.

3. *Lictoris* vocabulum qua ratione conceptum ortumque ſit; & ſuper eo diverſæ ſententiæ Valgii Rufi & Tullii Ciceronis.

4. Verſus accepti ex Q. Ennii ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitaſque hominis minoris erga amicum ſuperiorem.

5. Sermo Tauri philoſophi de modo atque ratione tolerandi doloris ſecundum Stoicorum decreta.

6. De ænigmate.

7. Quam ob cauſſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem veneficii, confitentemque, ad Areopagitas rejecit.

8. Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.

9. Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod *honoris* quoque vocabulum ancipiti ſententia fuerit.

10. Quod *æditumus* verbum Latinum ſit.

11. Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophocli poetæ ſententia.

12. Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacii.

Digitized by Google

13. *Intra kalendas* quum dicitur, quid ſignificet, utrum *ante kalendas*, an *kalendis*, an utrumque: atque inibi quid ſit in oratione M. Tullii, *intra Oceanum*, & *intra montem Taurum*, & in quadam epiſtola, *intra modum*.

14. *Saltem* particula quam vim habeat & quam originem.

15. Quod Siſenna in libris hiſtoriarum adverbiis huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, *celatim*, *vellicatim*, *ſaltuatim*.

Commentario tertiodecimo hæc inſunt.

1. Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullii curioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro: *Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum:* tractatumque an idem duo iſta ſignificent, *fatum* atque *natura*, an diverſum.

2. Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

3. An vocabula hæc, *neceſſitudo* & *neceſſitas*, differenti ſignificatione ſint.

4. Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium reſcriptio.

5. De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo, philoſophis: deque eleganti verecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis.

6. Quid veteres Latini dixerunt, quas Græci προσῳδίας appellant; item quod vocabulum *barbariſmi* non uſurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.

7. Diverſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis.

8. Quod Afranius poëta prudenter & lepide Sapientiam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit.

9. Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de *ſuculis* & *hyadibus*, quæ ſunt ſtellarum vocabula.

10. Quod *ſororis* etymon eſſe dixerit Labeo Antiſtius, & quod *fratris* Nigidius.

11. Quem M. Varro aptum juſtumque eſſe numerum convivarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis & de bellariis.

12. Tribunos plebis prenſionem habere, vocationem non habere.

13. Quod in libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, *ædiles & quæſtores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari poſſe*.

14. Quid ſit pomœrium.

15. Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet, qui ſint *minores magiſtratus*; & *conſulem prætoremque collegas eſſe*: & quædam alia de auſpiciis: item verba ejuſdem Meſſalæ, differentis, aliud eſſe *ad populum loqui*, aliud *cum populo agere*: & qui magiſtratus à quibus avocent comitiatum.

16. *Humanitatem* non id ſignificare quod vulgus putat; ſed eo vocabulo, qui ſinceriter loquuti ſunt, magis proprie eſſe uſos.

17. Quid apud M. Catonem ſignificent verba hæc, *inter os atque offam*.

18. Platonem tribuere Euripidi Sophocli verſum; & inveniri verſus verbis iiſdem, aut paucis ſyllabis immutatis, apud diverſos poëtas temporibus variis natos.

19. De genere atque nominibus familiæ Porciæ.

20. Quod à ſcriptoribus elegantiſſimis major ratio habita ſit ſonitus vocum atque verborum jucundioris (quæ Græcis εὐφωνία dicitur) quam regulæ diſciplinæque quæ à Grammaticis reperta eſt.

21. Verba T. Caſtricii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de veſtitu atque calceatu non decoro.

22. Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ in libris ſacerdotum; inter quas Marti *Nerienem* tribuunt, & quid *Neriene* ſeu *Nerio* nomen importet.

23. M. Catonis conſularis & cenſorii pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine & non re.

24. Quæſitum tractatumque quid ſint *manubiæ*: atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem ſignificantibus.

25. Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine *Valerî* in caſu vocandi primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex ejuſdem verbis ad rectam ſcripturam pertinentia.

26. De verſibus, quos Virgilius ſectatus videtur, Homeri ac Parthenii.

27. De ſententia Panætii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo; qua hortatur, ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique ſint.

28. Quod Quadrigarius *cum multis mortalibus* dixit, an quid & quantum differret, ſi dixiſſet, *cum multis hominibus*.

29. Non

Digitized by Google

29. Non hactenus eſſe *faciem*, qua vulgo dicitur.

30. Quid ſit in ſatura M. Varronis, *caninum prandium*.

Commentario quartodecimo hæc inſunt.

1. Diſſertatio Favorini philoſophi adverſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibuſque ſiderum & ſtellarum fata ſe hominum dicturos pollicentur.

2. Quem in modum diſſeruerit Favorinus conſultus à me ſuper officio judicis.

3. An æmuli offenſique inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato.

4. Quod apte Chryſippus & graphice imaginem Juſtitiæ modulis coloribuſque verbotum depinxit.

5. Lis atque contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu vocativo vocabuli, quod eſt, *egregius*.

6. Cuimodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant: ſed neque delectent neque utilia ſint; atque inibi de vocabulis ſingularum urbium regionumque immutatis.

7. Quod M. Varro Cn. Pompejo conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellavit Iſagogicum, de officio ſenatus habendi.

8. Quæſitum eſſe diſſenſumque, an præfectus Latinarum cauſa creatus jus ſenatus convocandi conſulendique habeat.

Commentario quintodecimo hæc inſunt.

1. Quod in Q. Claudii annalibus ſcriptum eſt, lignum alumine oblitum non ardere.

2. Quod Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores lætioreſque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles eſſe exiſtimaverit.

3. Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit ſcripſeritque, quæ præpoſita eſt verbis *aufugio* & *aufero*: & an in verbo *autumo* eadem iſta hæc præpoſitio eſſe videri debeat.

4. Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine; quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.

5. Verbum *profligo* à pleriſque dici improprie inſciteque.

6. In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo manifeſtum eſſe erratum, in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Ajace.

7. Obſervatum eſſe in ſenibus, quod annum fere ætatis tertium & ſexageſimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſervatione exemplum appoſitum epiſtolæ divi Auguſti ad Cajum filium.

8. Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ opprobratione, qua uſus eſt, quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit.

9. Quod Cæcilius poëta *frontem* genere virili non poëtice, ſed cum probatione & cum analogia appellavit.

10. De voluntario & admirando interitu virginum Mileſiarum.

11. Verba Senatusconſulti de exigendis urbe Roma philoſophis: item verba edicti cenſorum, quo improbati & coërciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.

12. Locus ex oratione Gracchi de parſimonia ac de pudicitia ſua memoratiſſimus.

13. De verbis inopinatis, quæ utroqueverſum dicuntur, & à grammaticis *communia* vocantur.

14. Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Græcis mutuatus eſt.

15. *Paſſis velis* & *paſſis manibus* dixiſſe veteres, non à verbo ſuo, quod eſt, *patior*, ſed ab alieno, quod eſt, *pando*.

16. De novo genere interitus Crotonienſis Milonis.

17. Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.

18. Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæſaris, quam vicit in Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per cujuſpiam remigis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patavii.

19. Verba M. Varronis memoriâ digna, ex ſaturâ, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων.

20. Notata quædam de Euripidi poetæ genere, vita, moribus, deque ejuſdem fine vitæ.

21. Quod à poëtis Jovis filii prudentiſſimi humaniſſimique, Neptuni autem ferociſſimi & inhumaniſſimi traduntur.

22. Hiſtoria de Sertorio duce, deque aſtu ejus

Digitized by Google

ejus commenticiiſque ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandoſque ſibi utebatur.

23. De ætatibus hiſtoricorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

24. Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quem de poëtis ſcripſit, de comicis Latinis judicarit.

25. De verbis quibuſdam novis, quæ in Cn. Matii mimiambis offenderamus.

26. Quibus verbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum; ejuſque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

27. Quid ſint *comitia calata*, quid *curiata*, quid *centuriata*, quid *tributa*, quid *concilium*, atque inibi quædam ejuſmodi.

28. Quod erravit Cornelius Nepos, quum ſcripſit Ciceronem tres & viginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe.

29. Quali figura orationis & quam nova L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit.

30. Vehiculum, quod *petorritum* appellatur, cujatis linguæ vocabulum ſit, Græcæ an Gallicæ.

31 Quæ verba legaverint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, quum ab eo obſiderentur, ſuper illa incluta Ialyſi imagine.

Commentatio ſextodecimo hæc inſunt.

1. Verba Muſonii philoſophi Græca, digna atque utilia audiri obſervarique, ejuſdemque utilitatis ſententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

2. Cuimodi ſit lex apud dialecticos percunctandi diſſerendique, & quæ ſit ejus legis reprehenſio.

3. Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus forte deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit, & tolerari fames: verbaque ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta.

4. Quo ritu quibuſque verbis fecialis populi Romani bellum indicere ſolitus ſit his, quibus populus Romanus bellum fieri juſſerat. Et item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id jusjurandum remitti æquum eſſet.

5. *Veſtibulum* quid ſignificet; deque ejus vocabuli rationibus.

6. Hoſtiæ, quæ dicuntur *bidentes*, quid ſunt, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt: ſuperque ea re P. Nigidii & Julii Higini ſententiæ.

7. Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiuſque finxit: & quod multis item verbis utitur, de quibus, an ſint Latina, quæri ſolet.

8. Quid ſignificet & quid à noſtris appellatum ſit, quod *ἀξίωμα* dialectici dicunt, & quædam alia quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

9. Quid ſignificet verbum in libris veterum creberrime poſitum, *ſuſque deque*.

10. Quid ſint *proletarii*, quid *capiteccenſi*, quid item ſit in duodecim tabulis *aſſiduus*, & quæ ejus vocabuli ratio ſit.

11. Hiſtoria ex Herodoti libris ſumta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

12. De his vocabulis, quæ Cloatius Verus aut ſatis commode aut nimis abſurde & illepide ad origines linguæ Græcæ redegit.

13. Quid ſit *municipium*, & quid à *colonia* differat, & quid ſint *municipes*; quæque ſit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod divus Hadrianus in ſenatu de jure atque vocabulo *municipum* verba fecit.

14. Quod M. Cato differre dixit *properare* & *feſtinare*, & quam incommode Verrius Flaccus vim verbi, quod eſt *feſtinat*, interpretatus ſit.

15. Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.

16. *Agrippas* à partus ægri & improſperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur *Proſa* & *Poſtverta*.

17. Quæ ratio vocabuli ſit *agri Vaticani*.

18. Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia κανονικὴ, & tertia itidem quæ dicitur μετρικὴ.

19. Sumta hiſtoria ex Herodoti libro ſuper fidicine Arione.

D Com-

Commentario ſeptimodecimo hæc inſunt.

1. Quod Gallius Aſinius & Largius Licinius ſententiam M. Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Cælio; & quid adverſus homines ſtolidiſſimos pro eadem ſententia vere digneque dici poſſit.

2. Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata.

3. Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.

4. Quid Menander poeta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quod ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus eſt.

5. Nequaquam eſſe verum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem, in libro quem de amicitia ſcripſit, vitioſo argumento uſum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου poſuiſſe: totumque id conſideratius tractatum exploratumque.

6. Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in ſecundo librorum, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de *ſervo recepticio* ſcriptum reliquit.

7. Verba hæc ex Atinia lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. P. Nigidio & Q. Scævolæ viſa eſſe non minus de præterito furto, quam de futuro caviſſe.

8. In ſermonibus apud menſam Tauri Philoſophi quæri agitarique hujuſmodi ſolita, cur oleum ſæpe & facile, vina rarius congelaſcant, acetum haud fere umquam, & quod aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

9. De notis litterarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deque aliis clandeſtinis litteris ex vetere hiſtoria petitis: & quid *ſcytale* ſit *Laconica*.

10. Quid de verſibus Virgilii Favorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam ſequutus eſt: collataque ab eo ſuper eadem re utriuſque carmina & dijudicata.

11. Quod Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu atque natura ſtomachi fiſtulæque ejus quæ τραχεῖα dicitur, adverſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

12. De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia diſputatis.

13. *Quin*, particula quot qualeſque varietates ſignificationis habeat, & quam ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit.

14. Sententiæ ex Publii mimis ſelectæ lepidiores.

15. Quod Carneades Academicus elleboro ſtomachum purgavit ſcripturus adverſus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri.

16. Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamentis ſollertia.

17. Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere ſe dixiſſe, quod tres linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam.

18. Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaque data dimiſſum.

19. Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus: & quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longe ſalubria.

20. Verba ſumta ex Sympoſio Platonis numeris coagmentiſque verborum ſcite, modulate, apteque exercendi gratia in Latinam orationem verſa.

21. Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romanique illuſtres viri floruerint ante ſecundum bellum Karthaginienſium.

Com-

Commentario octavodecimo hæc inſunt.

1. Diſputationes à philoſopho Stoïco, & contra à Peripatetico, arbitro Favorino, factæ: quæſitumque inter eos; quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque eſſet in iis quæ dicuntur exrranea.

2. Cujuſmodi quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus: atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria.

3. Quid Æſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſavit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet.

4. Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi illuſit, quæſtione propoſita, quid verba iſta apud Salluſtium ſignificarent; *incertum ſtolidior an vanior.*

5. Quod Q. Ennius in ſeptimo annali *quadrupes eques*, ac non *quadrupes equus*, ut legunt multi, ſcriptum reliquit.

6. Quod Ælius Meliſſus, in libro cui titulum fecit *de loquendi proprietate*, quem quum ederet *cornum* eſſe *copiæ* dicebat, rem ſcripſit neque dictu neque auditu dignam; quum differre *matronam* & *matrem familias* exiſtimavit differentia longe vaniſſima.

7. Quem in modum Favorinus tractaverit intempeſtivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot ſignificationes capiat *concio*.

8. Ὁμοιοτέλευτα ϗ ὁμοιόπτωτα, atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia, Lucilii quoque verſibus declarari.

9. Quid ſignificet apud M. Catonem verbum *inſecendo*, quodque *inſecendo* potius legendum ſit, quàm quod plerique exiſtimant, *inſequendo*.

10. Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus venarum pertentari putant, non arteriarum.

11. Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Cæſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.

12. Morem iſtum veteribus noſtris fuiſſe, verba *patiendi* mutare ac vertere in *agendi* modum.

13. Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertentatus à dialectico quodam ſophiſmatio impudenti.

14. Quid ſit numerus *hemiolios*, quid *epitritos*, & quod vocabula iſta non facilè noſtri auſi ſunt vertere in linguam Latinam.

15. Quòd M. Varro in herois verſibus obſervaverit rem nimis anxiæ & curioſæ obſervationis.

Commentario Nonodecimo hac inſunt.

1. Reſponſio cujuſdam philoſophi interrogati, quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

2. Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes.

3. Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbius vituperari.

4. Quamobrem venter repentino timore effluat; quare etiam ignis urinam laceſſat.

5. Ex Ariſtotelis libris ſumtum, quòd nivis aqua potui peſſima ſit, & quòd ex nive cryſtallus concreatur.

6. Quòd pudor ſanguinem ad extera diffundit, timor verò contrahit.

7. Quid ſit *obeſum;* nonnullaque alia priſca vocabula.

8. Quæſtio an *barena*, *cœlum*, *triticum*, pluralia inveniantur: atque inibi de *quadrigis*, *inimicitiis*, nonnullis præterea vocabulis, an ſingulari numero comperiantur.

9. Antonii Juliani in convivio ad quoſdam Græcos lepidiſſima reſponſio.

10. Verba hæc, *præter propter*, in uſu vulgi prodita, etiam Ennii fuiſſe.

11. Ponit verſus Platonis amatorios, quos admodum juvenis luſit, dum tragœdiis contendit.

12. Diſſertatio Herodis Attici ſuper vi & natura doloris, ſuæque opinionis affirmario per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

13. Quos *pumiliones* dicimus, *Græcè* νάνυς appellari.

14. Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos: & quod Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem ſubtilitatemque in vulgus non exeunt.

Digitized by Google

Commentario Vigeſimo hæc inſunt.

I. Diſceptatio Sex. Cæcilii jureconſulti & Favorini philoſophi de legibus duodecim tabularum.

2. Vocabulum *ſiticinum* in M. Catonis oratione quid ſignificet.

3. Quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis *ſicinniſtas nebuloſo nomine* eſſe dixerit.

4. Artificum ſcenicorum ſtudium amoremque inhoneſtum probroſumque eſſe: & ſuper ea re verba Ariſtotelis philoſophi adſcripta.

5. Exempla epiſtolarum Alexandri regis & Ariſtotelis philoſophi ita uti ſunt edita: eaque in linguam Latinam verſa.

6. Quæſitum atque tractatum, utrum ſit rectius dicere, *habeo curam veſtri*, an *veſtrum*.

7. Quam diverſæ Græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum.

8. De iis, quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augeſcente.

9. Qualibus verbis delectari ſolitus ſit Antonius Julianus poſitis in mimiambis, quos Cn. Matius ſcripſit.

10. Quid vocabulum *ex jure manum conſertum* ſignificet.

11. Quid ſit *ſculna* verbum poſitum apud M. Varronem.

A. GEL-

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

[1] *Quali proportione, quibuſque collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viveret.*

PLUTARCHUS[2] in [3] libro, quem de Herculis quali inter homines fuerit animi corporiſque ingenio & virtutibus conſcripſit, ſcite ſub-
tili-

1 *Quali proportione*] Quum Gellius in hac primi capitis ſylloge noluerit pedis Herculani mentionem facere, & de induſtria ſuppreſſerit, mirifice ſibi placuit Henr. Stephanus, quum finxit tria alia ſylloges talis exempla, quæ Gellio impingeret, ubi ejus mentio interponeretur. Gellius noluit hanc ſyllogen adeo plenam eſſe, ut omnia quæ in ipſo capite dicuntur, ibidem efferrentur. Nam quum dicit Gellius *quali proportione*, id non dicitur, pro quo proportionis genere, ut ſolent proportiones varie conſiderari & in diverſa genera diſtingui; ſed quo proportionis ab ipſo animadverſæ auxilio & quidem ſatis ſapienter captato. Certe autem & Gellius novit ex ratiocinatione fieri collectiones, aut ratiocinando nos colligere, quum utique in fine capitis poſt præmiſſas ratiocinationes colligere Pythagoram dicat. Sed non id agit nunc Gellius, & collectiones vocat ſedes, loca, graduſque & tranſitus argumentationum, quarum una alteram ſequens facit, ut ex iſtis collectionibus pariat commoditatem alicujus cum ratione affirmandi. Sed interim idem Stephanus aliam appoſuit, ubi mentio illius pedis non fieret, verum in qua nimium amavit uti vocibus Gellii, quas hic in ipſo capite, non in ſylloge exſtare voluit, ut ſit nullius pretii. An Hercules eadem in cœlo quoque proceritate fuerit, qua erat quum vitam inter homines viveret, debuit Stephanus ex Atlante ſciſcitari, qui tunc ſenſit pondus. *Jac. Gronov.*

2 *Plutarchus*] Multa ſcripta Plutarchi perierunt, quod partim ex ipſo ſcimus, qui deperdita è ſuis citat: partim ex veteri opuſculorum catalogo; quem in ſuis ſe manuſcriptis reperiſſe teſtatur Henr. Stephanus: partim ex Gellio noſtro, Philopono, aliis qui Plutarchum laudant in libris variis, quos nos non habemus. Quemadmodum verò non pauca ejus perierunt; ita & aliqua genuinis permiſcentur, quæ alium habent auctorem. Forte Πλούταρχον τ̃ νεώτερον, ut eum vocat Io. Tzetzes Chil. I. hiſt. XIV. Et hujus credo junioris Plutarchi fuerint quoque libri 5. περὶ τ̃ ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, item liber περὶ ποταμῶν: quem Plutarchi ejus, cujus de amatoriis affectionibus librum habemus, eſſe credebat Janus Cornarius; ut ex præfatione eâ conſtat, quam Marcello Empirico præmiſit. Imò & alii fuere ſcriptores Plutarchi nomine. Ut Nicandri interpres, teſte Stephano in Κορόπη. Poterat verò & de iſtis, quibus caremus, & aliis quibuſdam, quæ ſub ejus nomine leguntur, certius judicium ferri; ſi nobis viſus foret ὁ πίναξ ſive καταγραφή; quam, ut ait Suidas, de Plutarchi ſcriptis fecerat Lamprias filius; quamque in Italia editam eſſe, refert Joannes Rualdus libro de vita Plutarchi cap. 6. Opinor, non aliam eſſe ab ea, cujus antea ex H. Stephano meminimus. *Vide Voſſ. de Hiſtor. Græcis.*

3 *Quem ſcribit*, ὁπόση ψυχῶν κὴ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν κὴ ἀρετὴν διαφορά] Carrio quæ in Buſlid. loco Græcorum hic mere Latina, & quidem longe alio ſenſu, reperit, expoſuit timide 3. Ant.

tiliterque [4] ratiocinatum [5] Pythagoram philoſophum dicit, in reperienda [6] modulandaque [7] ſtatus longitudiniſque ejus præſtantia. Nam quum fere conſtaret, [8] curriculum ſtadii, quod eſt [9] Piſæ ad Jovis [10] Olympii, [11] Herculem

L. 17. Ad Salluſtii fragmenta, quum notaſſet eadem in Pariſienſi, confidentior vetuit homines ineptiſſimos veterem ſcripturam à ſe primo aſſertam irridere. Ut vero in rem præſentem venit, ipſumque auctorem recenſuit, non potuit quin labeſceret, & licet quatuor ſcriptis codicibus in ſumma re conſentientibus, ob leviculam varietatem, non auctoris, ſed neſcio cujus ea vetuſti literatoris eſſe decerneret. Ego quatuor iſtis addo quatuor, in quorum uno eſt, *Plutarchus in libro, quem de Herculis, quantum inter homines fuit, animi corporiſque ingenio atque virtutibus conſcripſit*: in altero, *Plutarchus in libro, quem ſcribit de Herculis genealogia, quantum inter homines fuit, animi corporiſque ingenio*: in tertio, *Plut. in lib. quem de Hercule ſcribit, quantum inter homines animi corporiſque ingenio atque virtutibus interſit conſcripſit*, rite: in quarto, *quem ſcribit G. quantum inter homines*, &c. Non temere eſt conſpirare tot codices, & in his valde bonos. Et quæ varietas eſt, ea mihi confirmat ab auctore hæc verba, ut ſana ſunt, profecta eſſe, & captum librariorum literatorumque ante quadringentos annos exceſſiſſe. Sunt autem vel, ut primo loco ex Rottendorfiano ea poſui, vel ut in binis apud Carrionem eſt, *de Herculis quali inter homines fuerit animi corporiſque ingenio*. Sermo uterque non publici ſaporis, & prorſus decens noſtrum, tum iſta, tum qua parte *animi corporiſque ingenio* legis. Alterum eſt veteris Poëtæ apud Ciceronem 1. de Inventione: *Nam ſi veretur, quid eum accuſes, qui eſt probus? Sin inverecundum animi ingenium poſſidet, Quid eum accuſas qui id parvi auditu æſtimet?* Alterum habet Salluſtius in oratione Cottæ: *Atque ego, cujus ætati mors propior eſt, non deprecor, ſi quid ea vobis incommodi demitur; neque mox ingenio corporis honeſtius quam pro veſtra ſalute finem vitæ fecerim.* Quæ Salluſtii videtur etiam ob oculos habuiſſe Appulejus, cum ſcriberet de dogmate Platonis: *Adhæc ei* (mundo) *attributa eſt perpetua juventus & inviolata valetudo: eoque nihil præterea extrinſecus eſt relictum, quod corrumpere poſſet ejus ingenium.* Ipſe hoc libro cap. 9. *conjectatione quadam de oris & vultus ingenio.* Super omnia notandum, ubi vulgo legebatur, *longitudiniſque Herculis præſtantia*, omnes omnino ſcriptos, etiam Carrione teſte, & primam editionem pro *Herculis* præferre *ejus*; in quo ille multa & inania verba profundit· ſed id argumentum certum eſt in ſuperioribus verbis hujus ipſius capitis, non lemmatis tantum, factam mentionem Herculis. *Gronov. Mentis* quidem *ingenium* ſic in libro de Deo Socratis obſervavit Vulcanius ad libellum de mundo pag. 6. *Jac. Gronov.*

4 *Ratiocinatum*] Id eſt, acri meditatione poſuiſſe rationem, vel ſupputationem & calculum, procurrendo à pari numero pedum & impari menſura ſtadiorum, ad imparitatem pedum Herculis & aliorum. *B.*

5 *Pythagoram*] Qui ſectæ Italicæ autor, Pherecydæ Syri, vel potius Scyrii diſcipulus, ab eo Theologiam & Philoſophiam myſticam hauſit, multum idem numeris & proportionibus tribuit. vide *Meurſium de Denario Pythagorico.*

6 *Modulandaque*] Verbum derivari à *modulus* judicat Voſſius, non ἀπὸ τῶ μοδιτρᾶν, ut putabat Nunneſius, notatque menſurare & cum menſura vel numerorum ratione componere apud Rob. Stephanum, ut ab nonnullis *culina* dicebatur *modulus vitæ*. Jac. Gron.

7 *Status*] Columella lib. 7. *Statum longiorem & productiorem* dixit.

8 *Curriculum ſtadii*] Stadium pro menſura geometrica ſumitur vel pro ipſo loco, in quo ſe exercebant curſores & athletæ, aliquando pro ipſa ſtructura, ex qua ſpectabantur certamina, de cujus forma vide Mercurialem lib. 4. de Arte Gymnaſtica cap. 10. & Hermolaum Barbarum in Vitruvium. *Stadii*] Mire torquent ſe hoc loco eruditi homines, dum ſtadii appellationem, ad Geometricam menſuram CXXV. paſſuum, hoc eſt, DCXXV. pedum applicare conantur, cum tamen hic Gellius ſtadium accipiat ſexcentos pedes tantum. Sic opinor Suidas innuit eſſe duplicem ſtadii rationem ſive appellationem; alteram qua intelligitur ſpatium, quod homo unico ſpiritu, curſu ſuo tranſmittere queat, quod procurrentis robore, aut fragilitate nunc brevius, nunc longius redditur, quam ſtadii appellationem hic Gellius videtur amplecti: alteram, quæ ſit Geometrica, de qua Plinius lib. II. c. XXIII. continens, ut diximus, pro certo ſexcentos & XXV. pedes, qua utuntur coſmographi, quæ & à longiſſimo curſus humani ſtadio deſumpta videtur. *M. Stadii*] Tria faciunt ſtadiorum genera; Italicum, Olympicum, & Pythicum, unumquodque diſpari menſura. Nam Italicum facit pedes ſexcentos viginti quinque, uti etiam Plin. lib. 2. c. 24. Columell. lib. 5. de re ruſt. cap. 1. Iſidor. lib. 15. Orig. c. 16. Olympicum pedes ſexcentos. quot etiam Herod. lib. II. p. 167. Suid. in ςάδιον, item μίλιον, & πλέθρον. Pythicum pedes mille.

culem [12] pedibus ſuis metatum, idque feciſſe longum pedes ſexcentos; cætera quoque ſtadia [13] in terra Græcia, ab aliis poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen aliquantulum breviora: facile intellexit, modum ſpatiumque plantæ Herculis ratione [14] proportionis habita, tanto fuiſſe quàm aliorum procerius, quanto Olympicum ſtadium longius eſſet quàm cætera. Comprehensâ autem menſurâ Herculani pedis, [15] quanta longinquitas corporis ei menſuræ conveniret, ſecundum naturalem membrorum omnium inter ſe [16] competentiam, modificatus eſt: atque ita id colligit, quod erat conſequens, tanto fuiſſe Herculem corpore excelſiorem quàm alios, quanto Olympicum ſtadium cæteris pari numero factis anteiret.

mille. Sed inter Italicum & Olympicum ſtadium nullam eſſe differentiam, acutiſſime animadvertit Lucas Pætus lib. 1. de menſur. & ponderib. pag. 3. & Robert. Hueſ. tractat. de glob. part. 3. c. 2. Nam pes Græcus excedit pedem Romanum ſemunciа. Sexcentæ autem ſemunciæ conſtituunt pedes illos viginti quinque, quibus pes Græcus Rom. pede longior eſt.

9 *Piſæ*] Vulgo, *Piſis*. *Piſa* legendum eſt ſingulariter, neque enim quod ſciam, Piſa hæc Græciæ civitas, quæ poſtea Olympia dicta eſt, apud ullum ſcriptorem pluraliter dicitur. Nam quod Virg. Piſas in plurali extulit, intelligit Piſas Italiæ urbem, à Græca ſic tranſnominatam; certe Plin. in Græcia Piſam una cum Stephano, in Italia Piſas collocat.

10 *Olympii*] Scilicet ſanum. Jupiter Olympius cognominatus eſt, quod apud Piſam, ſive Olympiam, magnificis certaminibus coleretur. Unde Olympiades dictæ, quæ quinto anno celebrabantur. Nam Ovidius fallitur, qui cum luſtro confundit. De earundem origine vide Scal. ad Euſeb. Extant Pindari vatis Olympica cantica. *Olympii*] Hic fanum illud Jovis orbi notum, & Gymnica certamina, quæ Hercules inſtituit, Iphitus reſtauravit. Strab. l. 8. ex auro ſolido ſimulactum ſabrefactum ait: Plin. l. 34. ex ebore, ſingulari Phidiæ artificio. Potuit utrunque verum eſſe, ſi diverſa ſimulachra intelligantur. Nam præter fanum Olympii Jovis, fuit ejuſdem quoque delubrum ſive ſacellum, in quo σύμβωμος Neptuno viſebatur, & quidem longe antiquior illo Phidiaco. Sex enim illic erant delubra totidemque aræ, quibus inſiſtebant θεοῖς συμβώμοις. *Salmaſ.*

11 *Herculem*] Pauſanias ſcribit Herculem fuiſſe quatuor cubitis & pede longum. Hunc tanquam Deum Ἀπόμυιον coluiſſe Romanos Clemens in Protreptico teſtatur. In Elide Jovem Ἀπόμυιον fuiſſe ſupra dixi.

12 *Pedibus ſuis metatum*] Si ultro Pythagoras venerit ad hanc curam, recte eſt. Sed probabiliter magnus Eraſmus hunc locum & hanc inventionem confert in proverbium *Ex ungue leonem cognoſcere*, quod potuit excitaviſſe Pythagoram, ubi citat quoque Vitruvium lib. 3. cap. 1, ubi tradit humani corporis membra ſuos habere commenſus proportionis, ſed quod notari debuit etiam ab ipſo Pythagora, nonniſi in homine bene figurato. Quod vero addi debet, eſt, quod Phlegon narrat humano dente ob mirandam magnitudinem allato Romam ab Tiberio geometram Pulchrum nomine juſſum fuiſſe πρόσωπον πλάσαι πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ὀδόντος, quod & feciſſe illic narratur. *Jac. Gronovius.*

13 *In terra Græcia*] Ita Plautus in Trinummo, *terra Arabia*. Cato, *Italia*.

14 *Proportionis*] *Proportio* apud Mathematicos eſt, cum numeri duo aut plures, cum item magnitudines inter ſe comparantur, ad ſimilitudinem ſecundæ comparationis, juxta æqualitatem, aut inæqualitatem. Sic proportionem facis ſi dicas, ut ſe habent quatuor ad duo, ſic octo ad quatuor, & quanto eſt longior pes Herculanus alterius alicujus pede, tanto item ſtadium Herculanum pede ſexcenties commenſum, longius eſt eo ſtadio quod alterius pede toties tranſmiſſum eſt.

15 *Quanta longinquitas corporis, &c.*] Hæc verba à veteribus editionibus abſunt, & hic ex libro Buſlidiano repoſuit Carrio, quæ niſi interjiciantur, ſententiam orationis ſuſpenſam relinquunt, neque eam abſolvunt.

16 *Competentiam*] Symmetriam: quam ex hoc ipſo Pythagoræ facto extollit Gauricus de Sculptura cap. 2.

Cap.

CAP. II.

Ab Herode Attico Cl. V. tempeſtive deprompta in quendam [1] jactabundum & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus feſtiviter à vero Stoico ſejunxit vulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent.

[2] Herodes Atticus, vir & Græca facundia & conſulari honore præditus, arceſſebat ſæpe nos, quum apud magiſtros Athenis eſſemus, in villas ei urbi proximas, me & Cl. V. Servilianum, compluresque alios noſtrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenii cultum conceſſerant. Atque ibi tunc, quum eſſemus apud eum in villa, cui nomen eſt [3] Cephiſia, & æſtu anni & ſidere autumni flagrantiſſimo; propulſabamus caloris incommoda [4] lucorum umbra ingentium, [5] longis ambulacris & [6] mollibus [7] ædium poſticum refrigerantibus, [8] lavacris nitidis & [9] abundis & collucentibus, totiuſque villæ venuſtate [10] [11] aquis undique canoris atque avibus perſonante. Erat ibidem

1 *Jactabundum & glorioſum*] Ita quis & unde correxerit, ſicut neſcio, ita nec improbo. Sed ſcias oportet in MS. Regio exſtare *jactatum*, quod vide, quo tendat. An forſan jubemur credere ab Gellio eſſe *jactatulum?* Jac. Gronov.

2 *Herodes Atticus*] Suidas bis conſulatu functum refert. Sub Hadriano & M. Antonino Imperatoribus eruditus à Favorino, & Polemone. Ejus vitam deſcribit Philoſtratus. Vide Salmaſiana ad Simplicium pag. 2.

3 *Cephiſia*] Cephiſiam urbem cum undecim aliis, quarum nomina à Strabone libr. IX. recenſentur, in unam Athenienſem civitatem contraxiſſe Theſeus dicitur. Sed potius forſan à Cephiſo fluvio hæc villa nomen accepit, qui circa Athenas in mare immittitur. *Cephiſia*] Fortaſſe appellatione ſumpta à Cephiſio amœniſſimo fonte, quem in agro Attico ſcaturire tradit Plin. lib. IV cap. 1. Erat enim receptum apud veteres, quod ex Catone colligi poteſt, villas in propinquo fontem aliquem habere.

4 *Lucorum*] Lucus proprie ſylva ſacra, quod luminibus religionis cauſa luceret. Iſidor. lib. XIV. ſicut Græcorum ἄλσος, quod aquis irriguum erat, ut Homeri interpres teſtatur.

5 *Longis ambulacris & mollibus*] Sic Plinio lib. 2. epiſt. 3. *illa mollis & tamen ſolida geſtatio.* Gronov.

6 *Mollibus*] Jucundis, placidis, amœnis. Græci dicunt μαλακοῖς. poteſt hic comma poni.

7 *Ædium poſticum refrigerantibus*] Utrum *ambulacris* an *lavacris*? dein quare *poſticam* potius, quam alias partes? Ocius ſcribe ex Fulviano & Rot. *ædium poſitu refrigeranti.* Ovidius 4. Faſtor. *Trinacris à poſitu nomen adepta loci.* Tacitus 4. ann. *Dalmatiam, quæ poſitu regionis à tergo illis.* Et alludunt huc Carrionis codicum ludibria, *poſitieum refrigerantis* & *poſticum refrigeranti* & *poſt refrigerandi.* Lincolnienſis quoque ac Schefferi, *refigeranti.* Gronov.

8 *Lavacris*] Balneis. De quibus late F. Urſinus in appendice de Triclinio.

9 *Abundis*] Vide cap. 2. notata à Jano Mellero Palmerio in *ſpicilegiis.*

10 *Aquis undique*] Unde Virgil.

Nec percuſſa juvant fluctu tam littora, nec quæ
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.

Et Ovid.

Aſpice labentes jucundo murmure rivos.

Nimis tamen poëtice aquæ dicerentur canoræ, unde mallem diſtinguere, ut ſit *canoris atque avibus* vel *canoriſque. B.*

11 *Aquis undique canoris atque avibus*] Lipſius diſtinguit, *aquis undique, canoris atque avibus:* & cum ſic priſcos eam quoque copulam locare ſolitos monuiſſet, Notet, inquit, & imitetur juventus 2. Elect. 19. Caveat potius. Omnia enim, quibus id probare ſe poſtulat, fucata ſunt. Lib. 19, 1 & 9 nullus ita, ut ille voluit, noſtrorum codicum. In lege Mamilia: *municipibus. iis. in. quorum. agro id. factum erit.* Florus quoque 1, 6 ex melioribus libris

dem nobiſcum ſimul adoleſcens philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, Stoicæ, ſed loquacior [12] impendio & promptior. Is plerumque in convivio, ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſolent, multa atque immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtive atque [13] inſubide diſſerebat, præquè ſe uno cæteros omnes [14] linguæ Atticæ principes [15] gentemque omnem togatam, totumque [16] nomen Latinum, rudes eſſe & agreſtes prædicabat: atque interea vocabulis [17] haud facile cognitis, ſyllogiſmorum [18] captionumque dialecticarum laqueis ſtrepebat, [19] [20] κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας καὶ σωρείτας[a], alioſque id genus [21] gri-

a *Dominantes, Quieſcentes & Acervos.*

bris reſtitutus: *quod in bullis ſingulisque anunlis.* Quare autem, *aquis undique canoris atque avibus*, non queat intelligi, ut ſit, & aquis & avibus canotis? an unda labunda ſonans non poteſt dici *canora?* Ego tamen, quia ſatis prædicavit lavacra, malim: *auris undique canoris atque avibus perſonante.* Gronov.

12 *Impendio*] Plus quam ſatis, ſupra modum.

13 *Inſubide*] Præcipitanter, προπετῶς, inſulſe. Ita & ſubidus dicitur lib. XIX cap. XII. utitur & Macrobius lib. VII. Sat. legitur etiam *inſolite.*

14 *Attica lingna*] Linguam Atticam dicit pro Græcorum eloquentia, quæ ſit omnium longe mundiſſima gratiſſimaque. Siquidem è quinque linguæ Græcæ differentiis, Attica proprietas omnium ſemper fuit laudatiſſima, de qua multa vide apud Fab. lib. XI. Item Cicer. in Perfecto Oratore.

15 *Gentemque omnem togatam*] Romanam. toga enim Romanorum propria, pallium Græcorum. Hinc togatæ fabulæ, & palliatæ, quod Latini, Græcique argumenti eſſent. Vide Aldum Manutium de toga lib. I. de quæſit. per Epiſtol.

16 *Nomen Latinum*] De Latio vide Cluverum in deſcriptione Italiæ.

17 *Haud facile cognitis*] Quorum autor Zeno: Cicero III. de Finib. *Zeno quoque eorum Princeps, non tam rerum inventor fuit quam verborum novorum.*

18 *Captionum*] *Subtile vel ſpinoſum dicendi genus* appellat Cicero. Sed his omnibus ad oſtentationem hic juvenis abutebatur.

19 Κυριεύοντας] Inter eas ſophiſmatum argutias, quibus præclaram differendi diſciplinam Stoici inquinarunt, numeratur à veteribus ὁ κυριεύων λόγος, &, quem Acervum Latini, Græci Σωρείτην vocant; & is, quem, quod ad ſingulas Soritis interrogationes aſſenſum ſuſtineret, ac quieſceret, dixerunt ἡσυχάζοντα. Vulgò, κυρτῶν τὰς σκαζέσας θεωρίας. Ita enim is locus vulgò ridicule legitur. In libro Vaticano, cujus excerpta à Wouwerio humaniſſime nobiſcum communicavit V. C. quem honoris cauſſa nomino, Geberartus Elmanhorſtius, ita legitur, κυρτοῦντας ἰζυγάσοντας ἰδωρίτας. Non dubitabis puto, quin verè à nobis emendatum ſit, κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας, καὶ σωρείτας. *Rutgerſ.* Κυριεύοντας, &c.] Dominantes, Quieſcentes & Acervos. Sunt ſophiſmatum dialecticorum vocabula. Sic autem reſtituit hunc locum Janus Rutgerſius, eo verius, quod horum ipſorum cum deriſu meminit hoc libro capiteque eodem & præcedenti Arrianus.

20 Κυριεύοντας, ἡσυχάζοντας, σωρείτας] Felix auxilium, quod noſtro tulit Rutgerſius 4. Var. II Arrianus 2, 18. Κομψὸν σοφισμάτιον λύσας πολλῷ κομψότερον τοῦ κυριεύοντος. Et mox: τοῦτο μὲν ἤδη τὸ σόφισμα ὑπὲρ τοῦ ψευδομένου, ὑπὲρ τοῦ ἡσυχάζοντα. Et ſequenti: Ἀντίπατρος οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἰδίαν ἐν τοῖς περὶ κυριεύοντος. Apud Lucianum βίων πράσει ait Chryſippea Vita: Θάῤῥει, καὶ ἄλλα γάρ σε διδάξομαι θαυμασιώτερα. Ἀγορ. τὰ ποῖα; Χρυσ. τὸν θερίζοντα, καὶ τὸν κυριεύοντα, καὶ τὸν ἐγκεκαλυμμένον. Ἡσυχάζοντες λόγοι, inventum Chryſippi, quibus acervum ſoriticum circumſcribere & inhibere tentavit: duoſque de illis libros eum ſcripſiſſe teſtis Diogenes Laertius. Cicero 4. Acad. *Placet enim Chryſippo, cum gradatim interrogetur, verbi cauſa, tria pauca ſint anne multa, aliquanto prius quam ad multa perveniat, quieſcere. id eſt, quod ab illis dicitur* ἡσυχάζειν. Gronovius. Hæc tamen acri faſtidio repellit hinc Prouſteus, negatque eſſe, quoniam vulgata iſta κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας interpretari novit *laqueorum flexuoſas commentationes* (dubites ab eo Græca intelligi) cur hic locus videatur corruptus Batavis, qui rejecta veterum codicum lectione cum Johanne Rutgerſio ſic corrigunt. At obloquitur ſibi ipſe. Nam Batavi & Rutgerſius non fuere laſcivi in loco habendo corrupto, ſed id indicavit eis codex Vaticanus; nec habet Prouſteus, quem inſpexit aut proferat codicem magis veterem.

[21] griphos neminem poſſe dicens niſi ſe diſſolvere : rem vero ethicam, naturamque humani ingenii, [22] virtutumque origines [23] officiaque earum & confinia aut contraria, morborum [24] vitiorumque fraudes, animorumque labes ac peſtilentias, aſſeverabat [25] nulli eſſe magis ea omnia explorata, comperta, meditataque quam ſibi. [26] Cruciatibus autem doloribuſ-

Sed quid miramur in hoc, quum illo longe doctior Lud. Creſollius in Theatro Sophiſtarum 11, 5 ſcribat Agellium item lib. 1 inter laqueos Dialecticorum ponere *σκάζουσας θεωρίας claudicantes.* At hæc ipſorum claudicatio ſatis maniſeſte dictat Gellium non loqui de claudicantibus theoriis, nec *σκάζουσας* notare flexuoſas, niſi forſan apud Gallos & in ſodalitio ſocietatis impolitæ. *Jac. Gronovius.*

21 *Griphos*] Γρῖφος eſt naſſa piſcatoria, id eſt, vas vimineum multis nodis, multis laqueis textum & flexum, ad piſces capiendos, claudendos. Hinc perplexa & flexuoſa dicta, ænigmata *γρῖφοι* vocata antiquis: ſimilitudine inflexæ illius & implexæ viminum texturæ. Suidas: Γρῖφος τὸ δίκτυον. λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. Lucianus: τὰ αἰνίγματα καὶ τοὺς γρίφους αἰνίσσας. Paraſitus in lapide antiquo: *Viatores optimi, his nugis, griphis, ambagibuſque meis condonate poſcimus.* Hi Griphi ſæpius etiam verſibus conſtabant, ut indicat libr. x. Athenæus. Unde poëmati Auſoniano index, *griphus.* Colv. in Apul.

22 *Virtutum origines*] Quarum quatuor M. Cicer. ex Stoicorum ſententia lib. Offic. ſtatim in princip. oſtendit.

23 *Officiaque earum confinitima aut contraria*] Sic Carrio ex uno Buſlid. Sed neque *officium confinitimum* neque ipſa vox placere poteſt. Edebatur antea: *officiaque earum confinia aut contra.* Membrana Rottendorfia & Schefferi addunt conjunctionem, *earum & confinia.* Scribe igitur, *officiaque earum & confinia, ut & contra, morbos vitiorumque fraudes.* Sed G. Ranchinus 1 Var. L. 3 trajicit, *vitiorumque labes ac p. animorumque fraudes:* quia ſit locutio inaudita *fraudes morborum ac vitiorum.* Imo non eſt inaudita, ſi cogites ſæpe veteribus *fraudem* idem omnino eſſe quod malum vel incommodum: ut in illo, *ne cui fraudi ſit,* & *incidere in fraudem* & *ſine fraude eſto*, & ſimilibus. *Gronov.*

24 *Vitiorum fraudes*] Non otioſum eſt quod vitiorum fraudes dicit, quod vitia ſeſe virtutis ſpecie hominibus inſinuent, unde Horat.

In vitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte. Vitiorum fraudes] Incommoda, fallaciam. Sunt tamen qui repoſuerunt, *ſordes.*

25 *Nulli eſſe magis ea omnia explorata*] MSS. & vett. edit. *nulli eſſe ulli magis ea omnia.* Schef. *nulli eſſe quam illi.* Omiſſa vox in Stephanica invito Carrione, qui de loquendi ratione ſe alibi dixiſſe ait. Cenſeo Gellium ſcripſiſſe: *nulli eſſe uni magis ea omnia explorata.* Ut *nemo unus* & alii & noſter 18, 5. *nemo unus veterum literarum diligens.* Gronovius.

26 *Cruciatibus*] Ita quidem Stoici, non tamen cruciatus, mortem aliaque mala contemnebant, ſed virtutem omnibus malis ſuperiorem ſtatuebant. Audi Senecam Epiſtol. LXVI. *Eſtne aliquod contra Naturam igitur bonum? minime. Sed illud aliquando contra naturam eſt, in quo bonum illud exſiſtit. Vulnerari enim, & ſubjecto igne tabeſcere, contra naturam eſt: ſed inter iſta ſervare animum infatigabilem, ſecundum naturam eſt. Et ut, quod volo, breviter exprimam, materia boni aliquando contra naturam eſt, Bonum numquam: quoniam Bonum ſine Ratione nullum eſt, ſequitur autem Ratio naturam.* Veriſſime. Imo adeo Bona hæc ſunt, ut etiam aliquando optanda. Quo modo? iſto. ut *non incommoda optabilia ſint, ſed Virtus qua perferuntur incommoda*, ut idem Seneca Epiſt. LXVII. Ecce in exemplo: *tormenta abeſſe à me velim: ſed ſi ſuſtinenda fuerint, ut me in illis fortiter, animoſe, honeſte geram, optabo.* Miles pugnam aut vulnera non optat, ob ipſa: ſed gloriæ aut victoriæ mixta, optat. Itaque *non ultro præbebit ſe periculis fortis neque etiam timebit illa, ſed vitabit. Cautio illum decet, timor non decet.* Idem Epiſt. LXXXV. *Scit omnia hæc externa, quæ mala appellantur, non niſi timidis timenda eſſe. Sentit tamen, atque etiam dolet. Senſum enim hominis nulla exuit virtus: ſed non timet, & invictus ex alto dolores ſuos ſpectat.* Vides cujuſmodi Bona ſint; ſed Bona, imo & illis quæ lætam faciem habent paria. Supra tetigi, ſed iterandum eſt ex Seneca Epiſt. LXXI. *Quid ergo? jacere in convivio, & torqueri, paria ſunt? Hoc mirum videtur tibi? illud licet magis admireris. jacere in convivio, Malum eſt: torqueri in eculeo, Bonum eſt: ſi illud turpiter, hoc honeſte fit. Bona iſta aut Mala non efficit materia, ſed virtus. Hæc ubicumque apparuit, omnia ejuſdem menſuræ ac pretii ſunt.* Et quid mirum Stoicos dicere, quibus nullum extra animum Malum eſt? ecce Epicurus ille voluptatis magiſter, doloris hoſtis, quas voces teſte Cicerone emittit? *Si uratur ſapiens, ſi crucietur, in Pha-*

Digitized by Google

ribuſque corporis & periculis mortem minitantibus habitum ſtatumque vitæ beatæ, quem ſe eſſe adeptum putabat, neque lædi, neque imminui exiſtimabat; ac ne oris quoque & vultus ſerenitatem Stoici hominis unquam ulla poſſe ægritudine [27] obnubilari. Has ille inaneis quum [28] flaret glorias, jamque omnes finem cuperent, verbiſque ejus [29] defatigati [30] pertæduiſſent: tum Herodes Græca, [31] ut hujus plurimus mos fuit, oratione utens, Permitte, inquit, philoſophorum ampliſſime, quoniam reſpondere nos tibi non quimus, quos [32] idiotas & rudes vocas, recitari ex libro, quid de hujuſcemodi magniloquentia veſtra ſenſerit dixeritque [33] Epictetus, Stoicorum vel maximus; juſſitque proferri [34] diſſertationum Epicteti digeſtarum ab Arriano ſecundum librum: in quo ille venerandus ſenex juvenes, qui ſe Stoicos appellabant, neque

Phalaridis tauro ſi erit, dicet, quam ſuave eſt hoc! quam hoc non curo! Lipſ.

27 *Obnubilari*] Quod Seneca epiſt. 59 dixerat: *Talem eſſe bonam conſcientiam, qualis eſt ſtatus cœli ſupra lunam, perpetuam ibi ſerenitatem.* Phil. Car.

28 *Flaret glorias*] Tumidas efflaret jactationes. Ut Fab. lib. XI. inquit, *Omnis jactatio eſt odioſa, ſui vero eſt odioſiſſima.*

29 *Defatigati*] Optimæ membranæ *defetigati*. Perpetua ea eſt Latini ſermonis conſuetudo, ut a in compoſitione nominum mutent in e. *paciſcor*, *depeciſcor*, & alia hujuſcemodi. *Carrio*. Etiam Stephanus edidit *defetigati*, ſed Rottendorſ. & Scheff. exhibent vulgatum.

30 *Pertæduiſſent*] Inuſitate utitur hoc verbo perſonaliter. Sed & rara eſt ea vox: impérſonale *pertæſum* eſt frequens, ut Æneid. IV.

Si non pertæſum thalami tædæque fuiſſet. B.

31 *Ut hujus plurimus mos fuit*] Sic Carrio è Buſlid. Vulgo, *cujus plurimus ei mos fuit*, quod è Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 2. Rot. *ut plurimus ei mos fuit*. Forte: *ut plurimus ei mos fuit*. Gronov.

32 *Idiotas*] Cicero & in Piſonem & in Verrem & pro Seſtio & alias eadem illa voce ut probe Latina eſt uſus. ἰδιώτης, inquiunt Gloſſæ B. Germani, ὁ μὴ νομικὸς, ruſticus, rudis. *Carrio*. Imperitos. proprie hæc vox privatum denotat, cui opponitur ὁ ἄρχων apud Demoſthenem, quia vulgus ſolet eſſe imperitum. Cœlius Aurelianus inertes vocavit.

33. *Epictetus*] Clarum hîc ſidus ſe oſtendit, Epictetus ævo, non merito Seneca poſterior. Et ſcriptorum pondere, ſi non numero, comparandus, vita præponendus. Ille vir totus à ſe & à Deo, nihil à Fortuna fuit. Origine vilis & inter ſervos; corpore claudus ac debilis; mente nobiliſſimus, & inter omnis ævi lumina refulſit. Ipſe de ſe Epigrammation hoc ſcripſit:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, ϗ σώματι πηρὸς
Καὶ πενίην Ἶρος ϗ φίλος ἀθανάτοις.
Servus Epictetus ſum natus, corpore claudus,
Irus pauperie, deliciæ ſuperûm.

Ipſe, inquam, ſive de ipſo alius (nonnulli Leonidæ adſcribunt, ſed incerti potius autoris:) ſed confeſſionem ingenuam vides, & generoſam in fine vides, de amicitia divina. Natum Hierapoli, Phrygiæ oppido, tradunt: & Epaphrodito ſerviſſe (ſed fortaſſe poſt Neronem) ipſe etiam indicat, & jocoſe ejus meminit 1. Diſſertationum, quas Arrianus digeſſit, cap. XIX. *Lipſ.* Neronis ævo ſervitutem ſerviit Epaphrodito, uni de cuſtodia Cæſarei corporis. Philoſophiam profeſſus Zenonis, propter quam à Domitiano in exilium miſſus eſt. Enchiridion & diſſertationes ab Arriano digeſtæ, quas hîc laudat A. Gellius, & Viri quique prudentiſſimi admirantur. *Philip. Car.* Suidas illum perveniſſe ad Marci Antonini tempora teſtatur. Quod tamen verum non eſſe poſt Lipſium multis oſtendit Salmaſius in Anim. in Epictetum & Simplicium.

34 *Diſſertationum*] Ἀῤῥιανοῦ Ἐπίκτητος vulgo inſcribitur volumen, quo continentur variæ ejus diſſertationes ab Arriano digeſtæ. Διατριβὰς vocat Simplicius cum ſcribit quæ in Enchiridio habentur, eadem ferme & iiſdem verbis reperiri ſparſim ἐν τοῖς Ἀῤῥιανοῦ περὶ τῶ Ἐπικτήτου Διατριβῶν. Autor noſter lib. XIX. cap. 1. citat quintum Διαλέξεων Epicteti librum, quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis Zenonis & Chryſippi non eſſe dubium ait. Λόγους Ἐπικτήτου ipſe Arrianus vocat in præfatione eorum quæ vulgata ſunt. *Diſſertationes* Latine appellat Agellius ut nunc, ita lib. XVII. cap. XIX. *Salmaſ.*

que frugis neque operæ probæ, [36] [37] ſe in theorematis tantum nugalibus & puerilium [38] iſagogarum commentationibus oblectantes, objurgatione juſta inceſſivit. Lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus ſevere ſimul ac feſtiviter ſejunxit atque diviſit à vero atque ſincero Stoico, qui eſſet procul dubio [40] ἀκώλυτος, [41] ἀνεκβίαστος, [42] ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων [a], vulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe [43] Stoicos nuncuparent; atraque verborum & argutiarum [44] fuligine ob oculos audientium jacta ſanctiſſimæ diſciplinæ [45] nomen ementirentur. Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄκουε.

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος [46] Κικόνεσσι πέλασσεν.

Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα. Ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν. Κακὰ δὲ, κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας. Ἀδιά-

a *Solutus, inviolatus, minime implicitus, liber, dives, felix.*

b *De bonis cedo & malis. Audi.*

Ad Ciconas Troja referens me ventus adegit.

Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſane, virtutes: & quæ participant earum. Mala autem, vitia & quæ vitii participant, Indifferentia vero illa; quæ horum intermedia ſunt, opes, ſanitas, vita, mors,

36 *Se in theorematibus &c. oblectantes*] Sic Carrio ex uno Buſl. niſi quod Antiq. 3, 17. *ſeque in theor.* in Notis *ſed ſe in theor.* Olim erat: *ſed theorematibus &c. dilatrantes.* Gebhardus *delatrantes.* Fulv. *deblaterantes.* Rottend. *ſed theorematis tantum nugalibus &c. deblaterantes.* Buſlidianus quoque *theorematis*, ut in Antiquis notavit Carrio. Scribe igitur: *neque operæ probæ, de theorematis tantum nugalibus & puerilium iſagogarum commentationibus deblaterantes.* Verbum *Deblaterare* exſtat 9, 15. Priſcianus auctor eſt Ciceronem quoque *toreumatis*, *peripetaſmatis*, *emblematis* in plurativo dixiſſe. Et noſter *poëmatis* 9, 9 & 12. *Gronov.*

37 *Theorematis*] Speculationibus.

38 *Iſagogarum*] Introductionum.

40 Ἀκώλυτος] Ἀκώλυτοι eum hominem dicimus, qui nullis terriculis à propoſito dimoveri queat, quem Horatius hiſce verſibus eleganter depinxit:

Juſtum & tenacem propoſiti virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni,
Mente quatit ſolida, neque Auſter
Dux inquietus turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

41 Ἀνεκβίαστος] Fulvianus: ἀνανάγκαστος. Quo verbo & Arrianus utitur 1, 17. προαίρεσιν ἔχεις ἀκώλυτον φύσει καὶ ἀνανάγκαστον. Et mox: τὸ προαιρετικὸν ἔχεις ἀκώλυτον, ἀνανάγκαστον, ἀπαραπόδιστον, 2, 19. ἀποτελέσαι ὑμᾶς ἀκωλύτους, ἀνανάγκαστους, ἀπαραποδίστους, ἐλευθέρους, εὐροοῦντας, εὐδαιμονοῦντας. Lib. 3, 3. καὶ ἔδωκεν, εἶεν οἶχεν αὐτὸς, ἀκώλυτον, ἀνανάγκαστον, ἀπαραπόδιστον. Gronovius.

42 Ἀπαρεμπόδιστος] Qui nullis rebus ad ſe non pertinentibus movetur, nulloque obſtaculo à virtutibus abſtrahi poſſit. Siquidem ἐμποδίζω Græcis ſignificat *impedio*. *M.*

43 *Stoicos*] Raros hos homines Stoicos, & fortaſſe nimium rigidos virtutibus, Horat. in Epiſt. lib. 1. epiſt. 1. ſubridens complectitur his verſibus:

Ad ſummum ſapiens uno minor eſt Jove, dives,
Liber, honoratus, felix; Rex denique Regum,
Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

Apud Laërtium lege vitam Zenonis, & apud Ciceronem de Finibus. *M.*

44 *Fulig.*] Obfuſcatione, qualem vim habet fuligo ex fumario deraſa, qui ſicut fumus oculos acrimonia ſua mordet. *B.*

45 *Nomen ementirentur*] Oſtendit hunc locum & purgavit primus Bongarſius ad Juſtinum XII, 4. *Jac. Gronov.*

46 Κικόνεσσι] Proverbialis locutio de iis, qui à malo ad pejus deflectunt. Cicones autem populi in Thracia ferociſſimi. *B.*

47 Ἐλ-

Digitized by Google

διάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. Πόθεν οἶδας; οὕτως [47] Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι [48] Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ [49] Χρύσιππος, ἢ [50] Κλεάνθης; βεβασάνικας οὖν αὐτὸ καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι· δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι· μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. Καὶ ἀνακραυγάσαντί σοι ἐάν τις [51] κακόσχολος παραστὰς εἴπῃ, [52] λέγε μοι σὺ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι· μή τι κακίας μετέχον; Οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; τί ἡμῖν καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις. Ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον, μέμνησαι τῆς διαιρέσεως. Ἄν τις σοὶ εἰσιόντι καὶ ὠχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι προσελθὼν εἴπῃ, τί τρέμεις ἄνθρωπε; περὶ τίνων σοί ἐστιν ὁ λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχομένοις δίδωσι; τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; ὅμως φιλόσοφε εἰπέ μοι, τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγὴ, ἢ ἀδοξία; τί γὰρ ἄλλο; μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας; σὺ οὖν τίνα πρὸς ταῦτα ἔλεγες; τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. Καὶ καλῶς λέγεις· ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ κακὰ, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἀλαζονεύου ἐν τῇ σχολῇ καθήμενος. Τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σεαυτόν; τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε τίνος ἐστὲ αἱρέσεως. Τοὺς πλείστους ὑμῶν Ἐπικουρείους εὑρήσετε, ὀλίγους τινὰς Περιπατητικοὺς, καὶ τούτους ἐκλελυμένους[b].

[53] His

voluptas, labor: unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in Ægyptiacis tradis. Quid enim refert, ita dicam, An Diogenes in moralibus, Chryſippuſve aut Cleanthes? Hoc itaque exquiſiviſti decretumque feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in navi feras: numquid ejus diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet velum: & exclamantem te ſi quis male feriatus adſtans ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo ajebas, num ſit malum naufragium facere? num particeps vitii ſit? an non iſti ſuſtem impingas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus; & ipſe accedens ludis.

Si reus ad Cæſarem citeris, memento diviſionis hujus. Si quis ingreſſo tibi ac pallenti dixerit: quid tremis homo? quæ tua res agitur? numquid intus Cæſar virtutem & vitium ingredientibus largitur? Quid & tu meis malis inſultas? Tamen, philoſophe, dic mihi, quid tremis? nonne mortis aut carceris periculum eſt? aut doloris corporis, aut exilii, aut ignominiæ? Quid vero aliud? numquid in iſtis vitium eſt, aut aliqua vitii pars? Quid his de rebus ipſe diſſeruiſti? Quid mihi rei tecum eſt homo? Mala mihi mea ſufficiunt. Recte dicis. Sufficiunt enim tibi tua mala, degener animus, timiditas, arrogantia, quam in ſchola ſedens præ te fers. Quid alieno ſplendore gloriabaris? Cur te Stoïcum profitebaris? Id vobis uſurpate nomen, quod actiones veſtræ demonſtrant. Ita invenietis, cujus ſectæ ſitis. Invenietis autem pleroſque veſtrum Epicureos eſſe, paucos Peripateticos, eoſque effæminatos.

---

47 Ἑλλάνικος] Mytilenæus, qui annis duodecim major Herodoto, ut oſtendit Voſſius de Hiſtor. Græc. lib. I. cap. I. alter fuit Mileſius, minor, qui etiam Hiſtoriam conſcripſit. Hellanici Ægyptiaca citat quoque Athenæus lib. XI.

48 Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ] Diogenes Laërtius citat ἐν τέχνῃ ἠθικῇ. Antiſthenis fuit diſcipulus, qui ſectam Cynicam inſtituit. Multa Cynici cum Stoicis communia habuerunt, unde Juvenalis Satira XIII.

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit,
A Cynicis tunica diſtantia.

49 Χρύσιππος] Chryſippus Zenonis diſcipulus. Horat. *Melius Chryſippo & Crantore dicit.*

50 Κλεάνθης] Zenonis diſcipulus, magiſter Chryſippi, qui tamen hic priore loco ponitur. Illius hæc fuit ſententia in eo felicitatem hominis eſſe, ut convenienter juxta naturam communem vivat. Zeno, ut apud Stobæum liquet, ὁμολογίαν, ſive convenientiam vitæ ſtatuebat. Hinc Seneca Epiſt. LXXIV. *Virtus convenientia conſtat, omnia opera ejus cum ipſa concordant, congruunt.* Chryſippus communem & particularem humanam ſtatuebat. Per communem naturam Deum intelligebat, teſte Clemente Alexand. II. Στρωμ. Perſpicue Epictetus, *Finem eſſe ſequi Deum.*

51 Κα-

[53] His ille auditis inſolentiſſimus adoleſcens obticuit, tamquam ſi ea omnia non ab Epicteto in quoſdam alios, ſed ab Herode in eum dicta eſſent.

51 Κακόσχολος] Cujus vocis hanc uſurpationem ab Arriano factam non recordabatur Th. Reineſius lib. 1. Var. Lect. cap. 4, ubi ex Iſidori Peluſiotæ auctoritate eam uſurpat, quaſi Græcia eam non niſi tam ſero tempore admiſiſſet, videlicet quia Henr. Stephanus nulla citatione eam probavit. *Jac. Gron.*

52 *Λέγε μοι σὺ τοὺς θεοὺς ὦ κρέων*] Sic quidem & apud Arrianum. Sed Regius monſtrat aliquid vitii ſubeſſe: λέγε μοι τοὺς τινας σοὶ ἄτρωμα. Scribe: λέγε, μοι τοὺς θεοὺς, μοί, ὦ κρεῖον ἔλεγες. Eodem ſpectat, quod ex ſuo notavit Carrio: λέγε μοί τοὺς θεοὺς σὺ κρέων. Gronovius.

53 *His ille*] Hujus periodi nec in veteribus nec in recentioribus publicationibus ullum eſt veſtigium. Nos primi è libro Buſlidiano ante annos multos in Antiquis noſtris eruimus, & neceſſario deſiderabantur. *Carrio.*

Cap. III.

Quod Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit, quodque eſt circumſpectè & anxiè conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit: notataque inibi & relata quæ Theophraſtus & M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

[1] Lacedæmonium [2] Chilonem, unum ex illo inclito numero [3] ſapientium, ſcriptum eſt in libris eorum qui vitas reſque geſtas clarorum hominum memoriæ mandaverunt, quum die vitæ ſuæ poſtremo eum inibi mors occuparet, ad circumſtantes amicos ſic loquutum: Dicta mea, inquit, factaque in ætate longa pleraque omnia fuiſſe non pœnitenda, forſitan vos etiam ſciatis. Ego certe in hoc quidem tempore non fallo me, nihil eſſe quicquam commiſſum à me, cujus memoria rei aliquid pariat ægritudinis: niſi profecto illud unum ſit, quod rectene an perperam fecerim, nondum mihi plane liquet. Super amici capite judex cum duobus aliis fui. Lex ita fuit, uti eum hominem condemnari neceſſe eſſet. Aut amicus igitur [4] [5] capitali perdendus, aut adhi-

1 *Lacedæmonium*] Hæc ex Buſlidiano Codice (vulgo enim in antiquis editionibus abſunt) reſtituit Gul. Canterus Novar. Lect. 2. c. 6.

2 *Chilonem*] Nomen accepiſſe videtur ἀπὸ τῶν χειλέων, ut *Labeones* & *Labieni* apud Romanos à *Labris*, & *Labiis*. Lucretius nominat *labroſos*. Ita de Chilone, Feſtus, Chariſius, & Velius Longus.

3 *Sapientium*] Quos Dicæarchus *quatuor*, conſenſu omnium tradit, Thaletem, Biantem, Pittacum & Solonem; alii *ſeptem & decem* eſſe volunt; alii *duodecim*, quos inter *Orpheum*, *Linum*, *Epicharmum* & *Pythagoram* excluſo iſto Chilone Agelliano, collocant. Septenarium tamen numerum uſus & longa ſeculorum præſcriptio jam confirmavit, & Plutarchi ſtabilit auctoritas. *Phil. Car.* De nominibus & numero non conveniebant inter ſe antiqui, ut teſtatur Diogenes Laërtius in vita Thaletis. *Thyſ.*

4 *Capitali*] Scil. judicio, vel ſententia, vel pœna. *Capitalis* legit G. Canterus. Mendoſum hunc locum eſſe, jam pridem notaverunt docti viri, qui pro *capiti perdendus* reſcribendum cenſuere *capitali perdendus*; ſed quo ſenſu quave ratione, mihi hactenus non liquet. Legendum exiſtimo *aut amicus igitur capite pœniendus*. Ita ipſe Gellius lib. 20 cap. 1. *Niſi duram eſſe legem putas, quæ judicem arbitrumve jure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe convictus eſt, capite pœnit.* Et ibidem paulo poſt: *quod ita de injuria pœnienda ſcriptum eſt.* Lambecius.

5 *Capitali perdendus*] Sic Carrio, cum in libro uni-

Digitized by Google

hibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad caſum tam ancipitem medendum conſultanti viſum eſt id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu facilius. Tacitus ad condemnandum ſententiam tuli: his, qui ſimul judicabant, ut abſolverent, perſuaſi. Sic mihi & judicis & amici officium in re tanta ſalvum [6] fuit. Sed hanc capio ex eo facto moleſtiam, quod metuo ne à perfidia & culpa non abhorreat, in eadem re eodemque tempore, inque communi negotio, quod mihi [7] optimum factu duxerim, diverſum ejus aliis ſuaſiſſe. [8] Hic autem Chilo [9] præſtabilis homo ſapientia, quonam uſque debuerit contra legem contraque jus pro amico progredi, dubitavit; eaque res in fine quoque vitæ ipſo animum ejus anxit. & alii deinceps multi philoſophiæ ſectatores, ut in libris eorum ſcriptum eſt, ſatis [10] anquiſite ſatiſque ſollicite quæſierunt, ut verbis quæ ſcripta ſunt, ipſis utar, εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου, καὶ ποῖα [a]. Ea verba ſignificant, quæſiſſe eos, an nonnunquam contra jus contrave morem faciendum pro amico ſit, [11] & in qualibus, & in quibus cauſis, & quemnam aduſque modum. Super hac quæſtione cum ab aliis, ſicuti dixi, multis, tum vel diligentiſſime à [12] Theophraſto diſputatur, viro in philoſophia Peripatetica modeſtiſſimo doctiſſimoque. Eaque diſputatio ſcripta eſt, ſi recte meminimus, in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legiſſe; quum ipſe quoque librum de amicitia componeret. Et cete-

a Numquid oporteat præter juſtitiam amico ſubvenire? & quouſque & in cujuſmodi?

unico, unde Canterus hanc partem ſectionis hujus vulgavit, eſſet *capitalis*; miratus tamen & ipſe genus loquendi, ſuſpicatuſque excidiſſe vocem *ſententia*. Alii advocant ut priſcam ſcripturam, *capili perdendus*: quod ſi eſt, quid propius promptiuſve, quam *capitis perdendus*, Plautino ſermone? Aſinar. 1, 2. *Capitis te perdam ego & filiam.* Bacchid. 3, 3. *Egone illam mulierem capitis non perdam?* Milite, 2, 4. *quem pol ego capitis perdam.* Gronovius.

6 *Fuit*] Forte, *fuiſſet*. Thyſ. Sed nugatur: nam Canterus edidit *fuiſſet*: at in margine ponit, Forte *fuit. ſed hanc.*

7 *Optimum factu*] Forſan *optimum factum*. Fuit veteribus formula loquendi BONUM FACTUM. Præter autores probatos etiam ita loquitur Modeſtinus JC. in l. 9. D. de ſuſp. tut. *Thyſ.* Sed in longe diverſo uſu.

8. *Hic autem Chilo*] Hic lib. Vett. caput auſpicantur.

9 *Præſtabilis homo ſapientia*] Sic ex duobus Carrio: etſi fateatur non ſuppetere ſibi exempla hujus locutionis, *præſtabilis aliqua res*; ſed & *præſtabilior* & *præſtabilius* frequenter dixiſſe veteres, *præſtabilis* vix unquam. Quod ne quem ſollicitum habeat, Cicero lib. 2 de Oratore: *Sumendæ autem res erunt aut magnitudine præſtabiles aut novitate primæ aut genere ipſo ſingulares.* Gronovius.

10 *Anquiſite*] Vulgo *inquiſite*. Anquirere Feſto, *circum quærere*: in Cicerone aliiſque autoribus hæc vox ſæpe corrupta. Vide Langium ad officia Ciceronis.

11 *Et in qualibus & in quibus cauſis & quemquam aduſque modum*] Fulv. Reg. Rott. *& in qualibus cauſis & quemnam uſque ad modum.* Ut & nonnulli apud Carrionem. *Gronovius.*

12 *Theophraſto*] Quem cum antea Tyrtamus vocaretur, propter divinam dicendi ſuavitatem, eo nomine Ariſtoteles non benignus alioquin aliorum judex primus indigetavit. Ariſtoteli in ſchola ſucceſſit. Libri ejus, quos hic citat autor noſter, perierunt, ſicut complures alii. Vide Diogenem Laërtium. Et forſan & aliena irrepſerunt, quæ non ſunt Theophraſti noſtri, ſed alterius. Sicuti de characteribus Ethicis dubitatur. Vide tamen Caſaubonum in Notis ad characteres.

13 Stri-

Digitized by Google

cetera quidem, quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimavit, ut ingenium facundiaque ejus fuit, ſumſit & tranſpoſuit commodiſſime aptiſſimeque: hunc autem locum, de quo ſatis quæſitum eſſe dixi, omnium rerum aliarum difficillimum [13] ſtrictim atque curſim tranſgreſſus eſt: neque ea, quæ à Theophraſto [14] [15] penſim atque enucleate ſcripta ſunt, exſecutus eſt; ſed, anxietate illa & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantum paucis verbis notavit. Ea verba [16] Ciceronis, ſi recenſere quis vellet, appoſui. *His igitur finibus utendum eſſe arbitror, ut, quum emendati mores amicorum ſunt, tum ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, voluntatum, ſine ulla exceptione communitas: ut etiam ſi qua fortuna acciderit, ut minus juſtæ voluntates amicorum adjuvandæ ſint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via ſit, modo ne ſumma turpitudo ſequatur: eſt enim quatenus amicitiæ venia dari poſſit. Quum agetur*, inquit, *aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de via*, ut etiam iniquam voluntatem illius [17] adjutemus. Sed cujuſmodi declinatio eſſe iſta debeat, qualiſque ad juvandum digreſſio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert ſcire me in ejuſmodi periculis amicorum, ſi non magna me turpitudo inſequutura eſt, de via recta eſſe declinandum, niſi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem, & quum deceſſero de via, quouſque degredi debeam? *Eſt enim*, inquit, *quatenus dari amicitiæ venia poſſit.* Hoc immo ipſum eſt, quod maxime diſcendum eſt, quodque ab his, qui docent, minime dicitur, [18] quatenus quaque fini dari amicitiæ venia debeat. Chilo ille ſapiens, de quo paulo ante dixi, conſervandi amici cauſa de via declinavit; ſed vi-

13 *Strictim*] Pomponius Mela in præfat. *Dicam autem alias plura & exactius; nunc ut quæque clariſſima & ſtrictim.* *Stringere*, juxta Nonium præter alia etiam denotat *radere*, *decerpere*.

14 *Penſim atque enucleate*] Et hoc ex uno Buſlid. Alii & olim vulgati, quibuscum noſtri, *penſiculate atque enucleate*: Et poſſis putare hæc ὁμοιό-πτωτα compoſuiſſe, ut paullo ante *ſtrictim atque curſim*. Gronovius.

15 *Penſiculate atque enucl.*] *Penſiculare* Gellio & *penſitare* eadem ſunt. *Verborum*, inquit, *penſitatores ſubtiliſſimi* lib. XVII cap. I. Et, *penſicula utrumque moderate*. Hinc fortaſſe *penſiculate* dixit. Membranæ tamen Buſlidianæ habent *penſim*. Quod etſi certa nulla certi auctoris auctoritate poſſum confirmare; neſcio tamen quomodo eam in opinionem adducor, ut verum illud & germanum Gellii verbum credam eſſe. *Carrio.*

16 *Ciceronis*] In Lælio, ſive de Amicitia, hæc verba extant. ubi & præclare agit, in quantum amico tribuendum: atque Biantis illud reprehendit, *ita amandum, ut aliquando ſis oſurus.* Vide Ariſtotelem Rhetoric. 1. & Val. Max. lib. 7. c. 3.

17 *Adjutemus*] Ita codex Regius, quod non apparet in omnibus editis. Sed in eodem mox legitur *qualiſque ad juvandum*, non *ad adjuvandum*. Omnino accurate & diſtincte ex Gellii genio. Etiam ne dubites, mox revocavi *in ejuſmodi periculis* & *inſecutura*, quum hodierni legant *hujuſmodi* & *ſecutura*, quod jam Carrio nominavit vitium typographicum. Nam quod Phil. Carolus putat legendum *in cuimodi periculis*, vellem & ego: ſed libri veteres intercedunt, quorum valida eſt in his auctoritas. *Jac. Gron.*

18 *Quatenus quoque fine*] Error operarum Stephanicæ, ut obteſtatur Carrio: nam præter unum, quem tamen ille ſequendum non putarat, omnes, ut & vulgati, *quaque fini.* Gronovius.]

19 *The-*

video quouſque progreſſus eſt; falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. Id ipſum tamen in fine quoque vitæ, an jure poſſet reprehendi culparique, dubitavit. *Contra patriam*, inquit Cicero, *arma pro amico ſumenda non ſunt.* Hoc profecto nemo ignoravit, etiam priuſquam [19] Theognis, ut [20] Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro, id deſidero: quum pro amico contra jus & contra quam licet, ſalva tamen libertate atque pace, faciendum eſt; & quum de via, ſicut ipſe ait, declinandum eſt: quid & quantum, & in quali cauſa, & quonam uſque id fieri debeat. [21] Pericles ille Athenienſis, egregius vir ingenio, boniſque omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpecie, ſed planius tamen, quid exiſtimaret profeſſus eſt. Nam quum amicus eum rogaret, ut pro re cauſaque ejus falſum [22] dejeraret, his ad eum verbis uſus eſt: [23] Δεῖ με συμπεράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχει [24] θεῶν a. [25] Theophraſtus autem in eo quo dixi libro anquiſitius quidem ſuper hac re ipſa & exactius preſſiuſque quam Cicero diſſerit; ſed is quoque in docendo non de unoquoque facto ſingillatim exiſtimat, neque certis exemplorum documentis, ſed generibus rerum ſummatim univerſimque utitur, ad hunc ferme modum: Parva, inquit, & tenuis vel turpitudo, vel infamia ſubeunda eſt, ſi eâ re magna utilitas amico quæri poteſt. Rependitur quippe & com-

a i.d. *Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſque ad deos.*

19 *Theognis*] Non admodum mihi placet, quod quidam hoc Lucilii dictum ad Theognidis Megarenſis Elegiaci poëtæ ætatem referunt, ut ſit ſenſus hoc nulli fuiſſe ignotum unquam etiam ante tempora Theognidis antiquiſſimi poëtæ. Nam Plutarchus ſemel atque iterum proverbium hoc ſic uſurpat, quaſi de frivola & vulgatiſſima re dici conveniat. Sumptum itaque à Theognide quodam, ut Suidas indicat, ineptarum & frivolarum rerum tragico ſcriptore; quomodo hic ſenſus erit, à nullo ignoratum fuiſſe, etiam antequam autor ille ineptus hæc ſcripſerit. Sentit nobiſcum Eraſmus.

20 *Lucilius*] Acer & violentus Poëta, quem lutulentum vocat Horatius. Fragmenta collegit Janus Douſa, notaſque addidit.

21 *Pericles*] De quo Cicero affirmat veteres comicos dixiſſe, in ejus labris leporem habitaſſe. Ariſtophanes Poëta eum fulgurare, tonare & permiſcere Græciam dixit. Eadem tempeſtate, qua Thucydides & Alcibiades vixit, teſte Cicerone. Idemque lib. 2. de Orator. ſcribit Thucydidem, uti & Periclem & Alcibiadem eſſe *ſubtilem, acutum, brevem, ſententiis magis quam verbis abundantem.* Hic fuit Anaxarchi diſcipulus. Vide plura de eo apud Plutarchum.

22 *Dejeraret*] Reg. *dejuraret*, quo & ipſo utuntur, ut probat Carrio teſtificans in pleriſque libris optimis idem exſtare. *Jac. Gronov.*

23 Δεῖ με συμπεράττειν] Carrio notat alios dare μέχρι βωμῶν. Fulv. & Regius juſtum faciunt trochaicum: Δεῖ μὲν συμπεράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι τῶν θεῶν. Gronovius.

24 Θεῶν] Quod codices vulgati habent, legendum opinor βωμῶν, id eſt, *aras*, tum ex veteri Theodori Gazæ tranſlatione, quæ habet *uſque ad aras*, tum quod Plut. in lib. de inepta verecundia, in hunc modum proverbium effert, *uſque ad aram ſum amicus.* Tametſi ſenſus in idem recidit cum priore lectione. Siquidem veteres in jurando aras manibus contingebant. Certe Eraſmus proverbium citra mendæ ſuſpicionem in Proverbiis ita ex hoc loco citat *Moſell.*

25 *Theophraſtus autem quo dixi libro*] Sic Carrio ex Buſlid., cum eſſet vulgo, *in eo quem dixi libro.* Rottend. *in eo quo dixi.* Suſpicor, *Theophraſtus in quo dixi libro.* Vide obſer. in Eccleſiaſt. cap. 17 extremo. *Gronovius.*

compenſatur leve damnum [16] delibatæ honeſtatis majore alia gravioreque in adjuvando amico honeſtate: minimaque illa labes & quaſi [27] [28] lacuna famæ munimentis partarum amico utilitatum [29] ſolidatur. Neque nominibus, inquit, moveri nos oportet, quod paria genere ipſo non ſunt honeſtas meæ famæ & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim poteſtatibuſque præſentibus, non vocabulorum appellationibus neque dignitatibus generum dijudicanda ſunt. Nam quum in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, utilitas amici [30] aut honeſtas noſtra conſiſtit, honeſtas proculdubio præponderat. Quum verò amici utilitas nimio eſt amplior; honeſtatis autem noſtræ in re non gravi levis jactura eſt: tunc, quod utile amico eſt, [31] id præ illo, quod honeſtum nobis eſt, fit plenius.

16 *Delibatæ honeſtatis*] Judicat Phil. Carolus ſuaviter dici, & adſpergit ſimilia. Quæ cuì non collecta? Verum Regius codex habet *delinatæ*, & ſuperſcripta eſt litera c, quaſi indicaret per errorem ita ſcripſiſſe, quum vellet ac deberet *declinatæ*, quod ex Buſlidiano profert Carrio. Igitur hoc conſidera; ſicut ſane Carrio id defendit quoque; & cui non annotatum id verbum? Attamen licet etiam referre, an non fuerit placeatque *delimatæ*. In eo enim eſt damnum, dum delimat aliquid. *Jac. Gronov.*

27 *Lacuna*] Quidam *lacinia* legunt, inepte Ed. Ven. *laſcivia*. Lacuna, id eſt, ruptura, hiatus, proprie vorago ſordium capax. Lacuna in pavimento pro loco ſidente dicitur à Vitruvio lib. 7. cap. 1. Metaphora hæc ex Architectonica deſumpta, addit enim auctor noſter, *ſolidatur*, quod illius artis proprium vocabulum. Sicut igitur lacunæ tectoriorum ſolidantur, firmantur, ita hic comparatæ lacuna famæ ſolidari dicitur.

28 *Lacuna famæ imminentis partarum amico utilitatum ratione*] Quid ſibi voluerit Lipſius, cum *laciniam* maluit, quaſi duriter dicatur *lacuna ſolidari*, non *lacinia*, 2 Elect. 3, haud exputo. Quin *laciniam ſolidari* quid ſit, Romanum hominem ſciſſe arbitror neminem: at *lacunam ſolidare*, quis dubitet eſſe quod Ciceroni & Varroni *lacunam explere*, Palladio *lacunam ſarcire*? Plinius lib. 11. cap. 27. *Perfracta* (oſſa capitis) *non queunt ſolidari*. Lib. 24, 16. *boum nervos abſciſſos vomere ſolidari ea rurſuſque jungi*. Ut & lib. 30, 13. loquitur. Lib. 35, 6. *ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo*. Ennodius in vita S. Antonii: *planari ardua, ſolidari ſciſſa, pendentia non timeri*. *Minuentis* habet aliquam ſpeciem, & Carrioni etiam in mentem venit. Sed Fulv. Regius, Rottendorf. Lincoln. *lacuna famæ munimentis partarum amico utilitatum ſolidatur*: nec aliter quintus apud me, niſi quod *laſcivia*: omnes ſine τῷ *ratione*, quod & Carrio ſuis in nonnullis quæri annotat. Eam ſcripturam jam produxit è regio ad Solinum Salmaſius. Quid autem τὸ *munimentis*? In hujus vocabuli ſignificatione aliquid novaſſe noſter, aut ſecutus auctores, qui non exſtant, videtur. Satis notum eſt *munire viam*. Appius apud Ciceronem pro Cœlio: *Ideo viam munivi, ut tu eam alienis viris comitata celebrares?* Suetonius Julio: *viam muniro à mari ſupero per Appenninum dorſum ad Tiberim uſque*. Sic Livius *munire rupem* pro perviam facere. Hinc *munimenta* dixit pro impenſis, quarum, ut canit Statius, *injectu ſolidantur* & muniuntur viæ. De quibus idem: *& alto Egeſtu penitus cavare terras, Mox hauſtas aliter replere foſſas, Et ſummo gremium parare dorſo*. Inde transtulit noſter. *Gronovius.* Sed etiam MS. Reg. *utilitacium*.

29 *Solidatur*] Quod hodie dicimus *ſolidare* de his quæ invicem conglutinantur & ferruminantur, id verbi etiam olim hoc ſenſu uſurpatum fuiſſe hìc apparet. Ita *Solidati parietes tectorio* paſſim leguntur apud Vitruvium. Quod eſt munire, loricare, tegere. Nam inde *tectores* dicti quod parietes tegerent ac ſolidarent. Apud eundem Vitruvium lib. 7. cap. 1. *Lorica ex calce & arena*. Hinc etiam *ſolidare* pro ſarcire lacunas tectoriorum, & ſimilium rerum. Quod & *malthare* dixerunt. In genere *ſolidare*, idem eſt atque *indurare*. unde & Ovidio *ſolidæ aquæ* glacie concretæ dicuntur. *Salm.* Hac autem loquendi formula utitur quoque Symmachus in Epiſtolis.

30 *Aut honeſtas*] Sic Reg. ut opinor, neceſſarie, ubi edunt *& honeſtas*. Jac. Gronov.

31 *Id primum illo, quod honeſtum nobis eſt*] Quam commodum hic τὸ *primum*? Cogitabam aliquando: *id primum, illoque quod honeſtum*. At Reg. & Rott. *Id præ illo*. Recte, nam ea particula interdum & comparationis eſt. Ut cum Plautus in Curcul. *omnium unguentum odor præ tuo nautea eſt*. Menæch.

Solem

nius. [32] Sicuti magnum pondus æris [33] parva lamina auri ſit precioſius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi: [34] οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη, καί, ὁτιοῦν ἂν ᾖ μέρος, τούτου, πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον, αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, εἰ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλίκον τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον, πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος [a]. [35] Favorinus quoque philoſophus hujuſcemodi indulgentiam gratiæ [36] tempeſtivius, laxato paulum remiſſoque ſubtili juſtitiæ examine, his verbis definivit, ἡ καλουμένη χάρις [37] παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι [b]. Poſt deinde idem Theophraſtus ad hanc ferme ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & parvitates rerum & magnitudines, atque has omnes [38] officiorum æſtimationes alia nonnunquam momenta extrinſecus [39] atque

a *Haud ſatis novi quid in hoc genere præſtet: & an quæcumque pars ad quantamcumque alterius partem comparata, eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit, & auri pars qualibet, portionis cujuslibet æris comparatione ſit pluris: verum nonnihil diſcriminis cum numerus, tum verò magnitudo efficiet.*

b *Quæ gratia apud homines vocatur, hæc quidem eſt juris rigoris loco & tempore imminutio.*

Solem vides: Satin ut occæcatus præ hujus corporis candoribus. Gronovius.

32 *Sicuti magnum pondus*] MS. Reg. *ſicuti eſt magnum*, prout in veteribus editionibus & membranis exſtare ait Carrio. Lege *ſicuti & magnum*. Carrio monet in aliis correctum *ſicut eſt & magnum*. Jac. Gron.

33 *Parva lamina auri*] Reg. & Rot. *lamna*. Ut ſemper optimi libri hiſtoriæ naturalis Plinii. *Gron.*

34 Οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει] Fulv. Reg. Scheſferi: τούτου. Forte, εἰ τοῦ τι τῷ γένει. niſi malis, εἴπου τοῦ τῷ γένει τιμιώτερον. Neque intelligitur ſatis vulgo. Haud ſatis novi, inquit, numquid ejus quod in genere ac totum majoris precii eſt, ſi pars definita cum alterius certa parte conferatur, tamen etiam præoptanda ſit. Non enim (verbi gratia) ut aurum æri præſtat, ita tantillum quoque auri magno æris ponderi compoſitum plus valebit: ſed aliquid momenti ea in æſtimatione facient copia & modus. *Idem.*

35 *Favorinus*] Philoſophus Arelatenſis ex Gallia, in multitudine ſcribendi Plutarchi æmulator, plurima Hiſtorica & Philoſophica ſcripſit, ut ex Stobæo liquet. Aliquot libri à Galeno quoque citantur, qui contra illum & Academicos in libello de optimo genere interpretandi ſcripſit. Præter Stephanum Laërtius quoque complures libros citat. De vita ejus vide Philoſtratum lib. 1. de vitis Sophiſtarum. Meminit & Spartianus in Hadriano.

36 *Tempeſtivius, laxato paullum permiſſoque*] Carrionis quidam, *tempeſtive laſſato*. Fulv. Reg. Rot. *tempeſtive laxato*. Scribe *hujuſmodi indulgentiam gratiæ tempeſtive*. Statius 2 Thebaid. *& oſcula mæſtis Tempeſtiva genis poſuit*. Statim legendum, *laxato paullum remiſſoque*, utcumque libri *permiſſoque*: nam quod repugnat Carrio, & vocis notionem notare jubet, eſt in eo errore, quo imbuit complures Cujacius. Vide 4 Obſerv. 2. *Gronovius.*

37 Παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστιν] Regius; τοῦτο ἐστὶν. Fulvianus, τοῦτ᾽ἐστιν. Parum intereſt. Sic autem diſtingue: ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, τοῦτ᾽ἐστιν, ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. Gronovius.

38 *Officiorum exiſtimationes*] Lætatur hoc Carrio. Ego quoque alibi hoc vocabulum defendi: ſed hîc malo cum editis & ſcriptis noſtris *æſtimationes*. Equidem *exiſtimatio* interdum eſt ſenſus, ſententia, judicium, & facultas illa mentis, per quam de re opinamur vel judicamus, & eam vel magni vel parvi facimus: ſed pro taxatione, indicatione pretii, compoſitione rerum, ut intelligatur quid anteferendum, quid poſthabendum ſit, non puto *exiſtimationem* dixiſſe veteres. Sic apud Juſtinum lib. 12, 6. *in iræ locum ſucceſſit exiſtimatio*, rectè ſe habet: & ne ſero quidem *æſtimatio*, quod de Bongarſii conſilio ſubjecerunt. At ubi Cicero ait *æſtimationem cenſus*, aut *prædia in æſtimationem accepit*, aut *æſtimationem litium*, inſanum puto de *exiſtimatione* ibi ſurroganda cogitare. *Idem.*

39 *Atque alia quaſi appendices*] Sic edunt hodie, quum & MS. Reg. & quædam priores edit. *alia*, quod egregium cenſeo, ſi diſtinguas, ut feci nunc in ipſo contextu. Neque enim vox iſta pertinet ad *appendices*, ſed *alia atque alia momenta*, ut jam olim monuit quoque Carrio. *Jac. Gronov.*

que alia, quaſi appendices perſonarum & cauſarum & temporum, & circumſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc taliaque Theophraſtus ſatis caute & ſollicite & religioſe, [40] cum diſcernendi magis diſputandique diligentia, quam cum decernendi ſententia atque fiducia, diſſeruit. quoniam profecto [41] cauſas ſcientiæ, corporum varietates, diſceptationumque differentiam ignorantes, [42] directum atque perpetuum diſtinctumque in rebus ſingulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt. Ejus autem Chilonis, à quo diſputatiunculæ hujus initium fecimus, quum alia quædam ſunt monita utilia atque prudentia, tum id maxime exploratæ utilitatis eſt, quod duas ferociſſimas affectiones amoris atque odii [43] intra modum [44] tantum coërcuit. [45] [46] *Hac*, inquit, *fini ames, tamquam forte fortuna oſurus: hac itidem tenus oderis, tamquam fortaſſe poſt amaturus.* Super hoc eodem Chilone Plu-

40 *Cauſa diſſerendi magis diſputandique*] Fulv. Reg. Rot. Scheff. *cum diſcernendi magis diſputandique diligentia quam cum decernendi ſententia atque fiducia.* Nec τὸ *diſſerendi* patitur, quod mox ſequitur *diſſeruit*: etſi pro eo Reg. & Rot. *ſervitute*: quod monſtri inſtar: ſed tamen majorem partem ejus verbi & in corrupto agnoſcimus. *Diſcernendi*, inquit, id eſt, ſeparandi & diſtinguendi, quæ miſceri non debent, & vulgo ab indoctis miſcentur, ac pro iiſdem putantur. Vide 3 Obſerv. 13. *Gronov.* Sane in Regio etiam eſt *diſceptandique*.

41 *Cauſas ſcientiæ, corporum varietates, diſceptationumque differentiam ignorantes*] Nihil meo judicio vexatius: & tamen omnes ſine offenſione tranſeunt: niſi quod illud pro *diſſertationumque ac differentiarum*, cum in ſcriptis haberet *differentias*, fecit Carrio. Ego vero nec *cauſæ ſcientiæ*, nec *corporum varietates* quid hic faciant, hilum video. Unum video *ignorantes* illos auctorem non inculcaſſe. nam quum de his dici putes aliquid eos *non capere*, hoc *non capere* ille nequaquam de perſonis, ſed de rebus pronuntiavit. Quid enim cenſes non capi? *præceptum, quod in prima parte tractatus iſtius deſideraverat.* At id præceptum omnino dari non poteſt: adeo non verendum eſt, ne, ſi detur, deſit, qui capiat. Eſt aliquid ſenſum deprehendiſſe: verba ſi tractavero violentius, at occaſionem mollius ea tractandi acutioribus præminiſtrabo. Reg. & Rot. habent *varietates diſcriminumque ac differentiarum.* Hoc voluit dicere: *quoniam profecto cauſarum, perſonarum, temporum varietates diſcriminaque ac differentia directum atque perpetuum diſtinctumque in rebus ſingulis præceptum, quod ego nos in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt.* Gronovius.

42 *Directum*] Omni modo abſolutum, ſimplex, & verum.

43 *Intra modum tantum coërcuit*] Carrio non male, ut & Schefferi membrana: *intra modum tamen.* Reg. & Rot. *intra modum cautum coërcuit.* Gronov. Hinc apparet vocem debere eſſe Gellianæ terminationis, nempe *cautim*, etſi *caute* præceſſerit. *Jac. Gron.*

44 *Tantum*] In margine Codicis Voſſiani, *cautum.* Forſan *caute.*

45 *Hac fini*] Ita præter alios in ablativo utitur Papinianus *lib.* 1. *de Pign.* id eſt, in hunc modum. Vide Duaren. *lib.* 1. *Diſp. anniv. cap.* 12. Thyſ. Hanc autem ſententiam Cicero in Lælio non Chiloni, ſed Bianti tribuit; cui & Diogenes videtur aſſentiri. Scribit enim Biantem monuiſſe φιλεῖν ὡς μισήσοντας. Carrio.

46 *Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna oſurus*] Hoc eſt, eouſque ames, ita te des dedaſque amico & in poteſtatem ejus venias, ut latere tecto inde diſcedere ſalvuſque & honeſtus eſſe poſſis, ſi quando te ille amare deſinat: ſic perſequare inimicitias, ut non reddas inexpiabiles, & tuto poſſis cum adverſario in gratiam redire. Exemplum inſigne præbet hic locus, ut ſuperioribus ſeculis, homines, ut tempora ferebant, doctos in emendandis, quæ librarii rudiores in ſcriptis antiquorum peccaſſent, conatus deſtituerit: utque libri veteres ab ipſis, qui eos juvare volebant, mangonizati ſint. Puteani codex apud Carrionem: *Hac, inquit, finiam ex tanquam ſ. f. o.* Proximè hunc Rottendorfianus: *Hac inquit finiam & tanquam ſ. f. o.* Vides

Digitized by Google

Plutarchus philoſophus in libro [47] περὶ ψυχῆς [a] primo ita ſcripſit: Χείλων ὁ παλαιὸς, ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ ϗ μηδένα φίλον ἔχει. Νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν [48] [49] ϗ συνεπάγεσθαι φιλίας ϗ ἀπεχθείας [b].

a *De animo.*

b i.e. *Chilo ſenior, quum quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogavit: amicitias inimicitiasque invicem conſequi conjungique neceſſe eſſe arbitratus.*

Vides per indoctos, ſed fidos & quod invenerant ſine dolo imitatos, ſcriptores τὰ *fini ames* male diviſa eſſe, corrupta etiam una litera, ſic ut ex illis fieret *finiam ex* vel *finiam &*: in quibus etiam vides, quam leve cenſorium opus foret pudentem cenſorem geſturo. At ecce ſarcinatorem probum & ſuendi centonis gnarum, qui & mutare, & quaſi aliquid deëſſet, ſupplere hæc auſus eſt in Buſlid. hoc modo: *Hunc, inquit, amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus.* Teneo ſalſum manifeſtarium. Qui miraretur, quid ſibi vellet, *Hac, inquit, finiam*, neque aut ſciret *hac fini* elegantius eſſe, aut ſuſpicaretur τὸ *am* eſſe partem τοῦ *ames*, interpoſuit (ut fere tum ſolebant addendo & inſulciendo curare) *amorem ita*: quorum alterum vocabulum materia, alterum τὸ *tanquam* videbatur petere: priori aptandum fuit *Hunc* pro *Hac*. Idem mango ex *Hac itidem tenus oderis* (quod perpauxillum modo excedit quotidianas loquendi formas, & ideo diſplicuit) fecit *Hoc odium ita ut te nunc oderim*, ſatis affinibus & propinquis literis, ut liquido appareat, qui hæc concepit, ab illis ductibus quantum poſſet minimum recedere voluiſſe. Carrionem, qui primum hæc quaſi apertius elegantiuſque dicta laudaverat, deriſus æmuli tamen ſaniora ſentire compulit. At quam fiſtula paſtoritia dignus, qui mangonium improbum novo mangonio interpolavit expatravitque? *Hunc amorem ita ineam, tanquam forte fortuna oſiturus: hoc odium ita, ut te nunc oderim fortaſſis poſt amaturus.* Et tamen inventus eſt elitellarius, qui carduis hiſce veſci gauderet. *Gronovius.*

47 Περὶ ψυχῆς] Præter libros de Animâ, quorum hic meminit autor noſter, ejuſdem commentarios in Ariſtotelem de Anima crebro citat Philoponus. Sed interciderunt temporum injuria.

48 Καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας ϗ ἀπεχθείας] In Fulv. & Regio & Schefferi non eſt poſterior copula. Fulv. φιλίας. Forte: νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίαις ἀπεχθείας. Gronovius.

49 Συνεπάγεσθαι] Salmaſiana collatio regii codicis CYΝΕΠΑCΚΕCΤΑΙ, mea CYΝΕΝΠΛΕΚΕCΤΑΙ. Inde lego συνεμπλέκεσθαι. Jac. Gronov.

CAP. IV.

Quam [1] tenuiter curioſeque exploraverit Antonius Julianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.

[2] Antonius Julianus rhetor perquam fuit honeſti atque amœni ingenii; doctrina quoque iſta utiliore ac delectabili, veterumque elegantiarum cura & memoria multa fuit: ad hoc, ſcripta pleraque omnia antiquiora tam [3] curioſè ſpectabat, & aut virtutes penſitabat, aut vitia rima-

1 *Tenuiter*] Id eſt, *ſubtiliter.*

2 *Antonius Julianus*] Julianorum nomen ſub Hadriano notum atque inter illos Salvii Juliani, qui edictum perpetuum compoſuit. An hic idem ſit, cujus tanquam Hiſtorici meminit Minutius Felix in Octavio, dubium eſt. Ita autem Minutius loquitur: *Scripta Judæorum relege, vel ſi Romanis magis gaudes, ut tranſeamus veteres, Flavii Joſephi; vel Antonii Juliani, de Judæis require. Jam ſcies nequitia ſua hanc eos meruiſſe fortunam: nec quicquam accidiſſe quod non ſit his, ſi in contumacia perſeverarent, ante prædictum.* Quiſquis ſit, vixiſſe ſub Hadriano videtur, & ex occaſione tumultuum Iudaicorum hanc hiſtoriam ſcripſiſſe. Vide Spartianum in vita Hadriani, Euſebium & Hieronymum.

3 *Curioſe ſpectabat, aut virtutes*] Hiat indecore oratio. Quare ſcribe cum Reg. & Rott. *ſpectabat, & aut virtutes.* Gronovius.

 4 *Exa-*

rimabatur, ut [4] [5] judicium factum eſſe examuſſim diceres. Is Julianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione M. Tullii, [6] qua pro Cn. Plancio dixit, ita exiſtimavit. Sed verba prius, de quibus ab eo judicium factum eſt, ipſa ponam. [7] *Quamquam diſſimilis eſt* [8] *pecuniæ debitio & gratiæ: nam qui pecuniam diſſolvit, ſtatim non habet id, quod reddidit: qui autem debet,* [9] *æs retinet alienum: gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Neque ego nunc Plancio deſinam debere, ſi hoc ſolvero: nec minus ei redderem voluntate ipſa, ſi hoc moleſtiæ non accidiſſet,* [10] Criſpum ſanè, inquit, [11] agmen orationis [12] rotundumque, ac modulo ipſo [13] numerorum venuſtum, ſed quod

4 *Examuſſim*] Feſtus: *Amuſſim, regulariter, tractum à regula, ad quam aliquid exæquatur, quæ amuſſis dicitur.* Nonius Marcellus: *Eſt amuſſis regula fabrorum, quam architecti, cum opus probant, rubricâ illinunt.* Ibidem citat hæc verba Varronis ex ejus ſecundo, ſive, ut in veteri Venetâ legitur, ex tertio Quæſtionum Plautinarum: *Amuſſis eſt æquamentum lævigatum; & eſt apud fabros tabula quædam, quâ utuntur ad ſaxa coæquanda.* Etiam ex Siſenna hæc adducit Chariſius, cap. de Adverbiis: *Examuſſim, pro, examinato. Amuſsis enim eſt tabula rubricata, quæ demittitur, examinandi operis gratiâ, an opus ſurgat.* Inque Gloſſis Iſidori eſt: *Amuſsis, regula, fabrica, quâ tabulæ diriguntur.* Ab *amuſsis* eſt *adamuſsim*, & *examuſſim*. Poſterius hoc crebrum eſt Plauto. Ac Carrio lib. 1. Antiquarum Lect. cap. 19. eandem vocem Gellio ait reſtitui debere, ubi in vulgatis legi ſolet, *adamuſsim*. In quo Carrioni aſſentio, quia ita in MSS. invênit. Ceteroquin *adamuſſim* furcillari non oporteat. Nam ita loquutus Varro, περὶ παιδοποιίας, ut idem Nonius teſtatur. Item lib. 1. de re ruſt. cap. 1. & Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 4. *Voſſ. P.*

5 *Judicium factum examuſsim*] Quis non delectaretur vocabulo, ſi certa ratio id auctori aſſereret! Scripti & editi omnes, *ad amuſſim*: quod ex mera Carrionis conjectura mutari anceps & incivile eſt. Varro lib. 2 de re ruſt. 1. *Si, inquam, numerus non eſt ut ſit ad amuſsim, ut non eſt, cum dicimus mille naves iiſſe ad Trojam, centumvirale eſſe judicium.* Noſter 20, 1. *talionem in eo vel ad amuſſim æquiperarent.* Gronovius.

6 *Qua*] In antiq. Edit. *quam*, & *Planco*.

7 *Quanquam diſsimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ*] Eadem ſententia eſt in oratione Ciceronis Poſt reditum ad Quirites: *Atqui in officio perſolvendo diſſimilis ratio pecuniæ debitæ eſt, propterea quod pecuniam qui retinet, non diſſolvit: qui reddidit, non habet. Gratiam & qui retulit habet & qui habet diſſolvit.* Hoc ab alio antè dictum fuiſſe, idem Cicero ſignificat in lib. de officiis 2. *Commode*, inquit, *quicunque dixit, pecuniam qui habeat, non reddidiſſe, & qui reddiderit, non habere: gratiam autem & qui reddiderit habere, & qui habeat retuliſſe.*

8 *Pecuniæ debitio & gratiæ*] Ut debere pecuniam, ita debere gratiam, ſæpe invenies à Cicerone dici. Ut in Philippica ſecunda: *Quo etiam majorem Reſp. gratiam debet, qui libertatem populi Rom. unius amicitiæ præpoſuit.* Et pro L. Cornelio Balbo: *Juſtam & debitam gratiam refero.* Debere quoque beneficium, apud eundem dicitur.

9 *Æs retinet*] Vulgo apud Ciceronem, *is retinet.* Sed ex Gellio emendandus. Neque aliter Urſini vetus liber. male Lambinus, *is retinet alienam.* Thyſ. Codex tamen Regius nunc quoque *is*.

10 *Criſpum*] Intortum. Ita Cicero *criſpioris elegantiæ materiem* dixit 4. Tuſculan.

11 *Agmen*] Ductus orationis. Ita & veteres locuti. Virgil. *leni fluit agmine Tibris.* Vide Macrob. lib. 6. Saturn. c. 4. Hæc autem verborum ſtructura circumacta & in orbem comprehenſa non ab Ariſtotele modo, ſed etiam Cicerone, Quintiliano, Demetrio, Hermogene Periodus vocatur.

12 *Rotundum*] Volubile, & concinnum.

13 *Numerorum*] Harmonia enim & pedum menſura non tantum poëtica, verum etiam oratoria aures demulcet. De pedibus in oratione obſervandis agunt Ariſtoteles, Dionyſius Halicarnaſſeus, Cicero, Quintilianus. Alii enim ſuaviores, atque horridiores: & pro rei natura differunt. Græci ῥυθμὸν dixere. quem ita differre ab harmonia Plato voluit, ut rythmus ſit ἐκ τοῦ τάχεως καὶ βραδέως, harmonia ἐκ τοῦ τάχεως καὶ ὀξέως. Sed hæc nomina confunduntur. Diſtinguunt quoque inter numerum, ſive Rythmum & μέτρον, numeri conſtant temporum ſpatio, metra etiam ordine. Fabius lib. 9. c. 4. Cicero de oratore: *Quicquid eſt enim, quod ſub aurium menſuram aliquam cadit, etiamſi abeſt à verſu (nam id quidem orationis eſt vitium) numerus vocatur, qui Græcis ῥυθμὸς dicitur.* Atque in eo eſt ἄρ-

σις,

Digitized by Google

quod cum venia legendum ſit verbi paulùm ideo immutati, ut ſententiæ fides ſalva eſſet. Namque debitio gratiæ & pecuniæ collata verbum utrobique ſervare poſſet. Ita enim rectè oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæque debitio videbitur, ſi & pecunia quidem deberi dicatur & gratia: ſed quid eveniat in pecunia debita ſolutave, quid contrà in gratia debita redditave, debitionis verbo utrimque ſervato, diſſeratur. Cicero autem, inquit, quum gratiæ pecuniæque debitionem diſſimilem eſſe dixiſſet, ejuſque ſententiæ rationem redderet, verbum *debet* in pecunia ponit; in gratia [14] *habet* ſubjicit pro *debet*: ita enim dicit, *Gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert.* Sed id verbum cum propoſita comparatione non ſatis convenit. Debitio etiam gratiæ, non habitio, cum pecunia confertur. Atque ideò conſequens quidem fuerat ſic dicere: *& qui debet, in eo ipſo quod debet, refert.* quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum redditam gratiam eo ipſo redditam diceret, quia debetur. Immutavit ergo, inquit, & ſubdidit verbum ei verbo, quod omiſerat, finitimum; ut videretur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & concinnitatem [15] ſententiæ retinuiſſe. Ad hunc modum Julianus enodabat dijudicabatque veterum ſcriptorum ſententias, quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

σις, καὶ θέσις, id eſt, ſublatio & depoſitio, unde & Medici in pulſu ῥυθμὸν poſuere.

14 *Habet* ſubjicit pro *debet*] Inque eo ſibi placet, ut ratione & induſtria ab eo factum ſcias, peritumque ex alio. Sic enim ſcribit II Offic. 20. *Commode autem, quicunque dixit, pecuniam qui habeat, non reddidiſſe; qui reddiderit, non habere: gratiam autem & qui retulerit habere; & qui habeat, retuliſſe.* Interim vidi, qui ita de Juliani hac enodatione cenſeret: [Fallitur Julianus. Induxit Cicero debitionem utriuſque. poſtea oſtendit in hoc diſſimilia eſſe non quod qui debet non ſolvit, qui ſolvit non debet, ut ſumit Iulianus: ſed quod qui reddidit pecuniam, non habeat; qui retulit gratiam, habeat. Rurſus qui habet pecuniam, non reddidit; qui habet gratiam, hoc ipſo quod habet jam retulit. Et hoc Cicero ibi, *ſtatim non habet id.*] Ut vero edidi, is eſt verborum ordo in MS. Regio. *Jac. Gronov.*

15 *Sententiæ*] Delet hoc vocabulum in margine Voſſianus codex.

CAP. V.

Quod [1] *Demoſthenes rhetor cultu corporis atque veſtitu probris obnoxio, infamique munditia fuit: quodque item Hortenſius orator ob ejuſmodi munditias* [2] *geſtumque in agendo hiſtrionicum, Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.*

1 *Demoſthenes Rhetor*] More Græco ita oratorem vocat, vel δημαγωγόν. Ita etiam vocatur cap. 8. lib. 1. Alibi tamen lib. 17. cap. 21. oratorem more Latino appellavit. Sugillavit hoc H. Stephanus, ut Epigraphas non eſſe Gellii oſtendat. & cap. 8. ex Epigraphe in textum irrepſiſſe arbitratur.

2 *Geſtumque in agendo hiſtrionicum*] Tres, *hiſtrionum.* Forte, *hiſtrionium.* Gronovius.

3 *De-*

[3] [4] Demoſthenem tradunt & veſtitu ſincero & cultu corporis nitido venuſtoque [5] & nimis accurato fuiſſe. [6] Hinc etiam κομψὴ illa [7] χλανὶς καὶ μαλακοὶ [8] χιτωνίσκοι [a] ab æmulis adverſariiſque probro data. Hinc etiam [9] turpibus indigniſque in eum verbis non temperatum, quin [10] parum vir, & ore quoque polluto diceretur. Ad eundem modum [11] Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior, quod multa munditia & circumſpectè compoſiteque indutus & amictus eſſet, manuſque ejus inter agendum forent [12] argutæ admodum & ge-

a *Elegans veſtis, & molles tuniculæ.*

3 *Demoſthenem*] Qui & βάταλος appellatus, ut Æſchines contra Timarchum loquitur, ἐξ ἀνανδρίας τινὸς καὶ κιναιδίας ἐπικεκλημένος τοὔνομα. quibus verbis illum cinædum & pathicum eſſe voluit. Ejus autem graviſſimi inimici Æſchines, Dinarchus, Demades, Midias, Nicoſtratus, Aphobus, Theramenes, aliique complures. Ipſe in exilio Calauriæ, cum illi inſidias strueret Antipater, veneno ſibi mortem conſcivit. Accepiſſe autem ab Harpalo pecuniam, falſum eſſe commemorat Pauſanias in Corinthiacis, ejuſque monimentum τοῦ περιβόλου ἐντὸς, juxta fanum Neptuni fuiſſe teſtatur. Ita miſere perierunt duo Principes eloquentiæ, Demoſthenes Atticæ, Cicero Latinæ. De quibus vide declamantem Juvenalem Satira 10.

4 *Demoſthenem tradunt veſtitu ſincero*] Reg. Lincol. Rot. *traditum.* quaſi vellent *traditur.* Dein lectum ante Carrionem, *& veſtitu ceteroque cultu corporis.* Quod ex Pal. refert Gebhardus, 1 Ant. Lect. 2, & rogat: Quid eſt *veſtitus ſincerus*? Nempe pluribus id adjunxerunt veteres, quam nunc vulgo ſolemus. *Sincerum purum*, ut Donatus ad Terentium interpretatur, ſine labe, ſine macula. Sic *porci ſinceri* Plauto, qui probatæ poſſint fieri hoſtiæ: eidem *corium opere faciundo optimum & ſinceriſſimum*: Ovidio *corpus ſincerum* ſine vulnere: Lucretio *ſincera membra* illæſa. Quærit etiam an non ſatis ſit *nitidum*? Id vero ad veſtitum non pertinet, ſed ad alium cultum corporis: quod intelligere potuit ex eo ipſo, quem apponit, Ciceronis loco: *pexo capillo nitidos & imberbes aut bene barbatos.* Sic Plauto *nitidiuſculum caput.* Gronovius.

5 *Et nimis accurato*] In Regio *nimiſque accurato.* Jac. Gronov.

6 *Hinc etiam κομψὴ illa χλανὶς*] Rot. *hinc eita.* Reg. *Incerta κομψὰ.* Lege *Hinc certe κομψὴ illa.* Gronovius.

7 Χλανὶς] Χλαῖνα μαλακωτέρα, læna mollior & tenuior, quæ tunicæ ſuperinducebatur. Unde & fœminis quoque tribuitur apud Athenæum lib. 13. à χλαῖνα *læna*, quamvis Feſtus Tuſcum vocabulum juxta quoſdam eſſe dicat. Strabo lib. 4. Gallicum. Sed Græcæ originis arbitror.

8 Χιτωνίσκοι] Parvæ tunicæ. χιτῶνες autem de intima tunica & exteriori dicuntur. De veterum tunica vide Bayſium de Re veſtiaria, & Aldum Manutium de quæſitis per Epiſtolam. Per χιτωνίσκον muliebris veſtis magis intelligi videtur, ut ex Suida apparet, qui veſte muliebri adoleſcentem ſæpe uſum teſtatur. χλανίσκια κομψὰ καὶ χιτωνίσκους in opprobrium Demoſthenis Æſchines in Timarchum propoſuit.

9 *Turpibus verbis*] Opinor turpia hæc & indigna verba eſſe, quæ in Demoſthenis vita recenſet Plutarchus. Scribit enim eum vulgo βάταλον & ἀργᾶν cognominatum; quorum prius præterquam quod fracti cujuſdam & effæminati tibicinis nomen fuerit, ſignificat etiam pudendam hominis partem, & podicem juxta Harpocrationem. Poſterius ſcurrilem quandam mordacitatem in eo notavit. Eſt enim ἀργᾶς ut idem autor ait, mordaciſſimi ſerpentis genus, tametſi mihi vero propius videtur, hoc cognomentum à deſidia muliebri inditum. Siquidem ἀργὸς Græcis pigrum & deſidioſum notat. *Moſ.* vide Heſychium & Suidam.

10 *Parum vir, ore quoque*] Et hic copulativa excidit. Reg. & Rottend. *parum vir & ore quoque polluto.* Gronovius.

11 *Hortenſius*] Vide Macrobium III. Satur. qui dicit habitu plus decoro mollem fuiſſe. Eum magnis laudibus extollit Cic. lib. de clar. Orat. *Erat*, inquit, *in verborum ſplendore elegans, compoſitione aptus, facultate copioſus. Eaque erat cum ſummo ingenio, tum exercitationibus maximis conſecutus. Rem complectebatur memoriter, dividebat acute; nec prætermittebat fere quicquam quod eſſet in cauſa aut ad confirmandum, aut ad refellendum. vox canora & ſuavis, motus & geſtus etiam plus artis habebat, quam erat oratori ſatis.*

12 *Argutæ*] Elegantes in actione exprimenda. Eo modo, quo Virgilius *argutam ſerram*, *Tum ferri rigor atque argutæ lamina ſerræ*, quanquam aliò nonnihil torſit. Quemadmodum enim *argutari pedibus* eſt apud Titinium Fullonibus; ſic Gellius *argutari manibus* & inde *argutas manus* potuit dicere. *Carr.*

13 *Com-*

& geſtuoſæ, maledictis [13] compellationibuſque [14] probroſis [15] jactatus eſt, multaque in eum, quaſi in [16] hiſtrionem, in ipſis cauſis atque judiciis dicta ſunt. Sed quum [17] L. Torquatus, ſubagreſti homo ingenio & infeſtivo, gravius acerbiuſque apud [18] conſilium judicum, quum de cauſa Sullæ quæreretur, non jam hiſtrionem eum eſſe diceret, ſed geſticulariam Dionyſiamque eum notiſſimæ [19] ſaltatriculæ nomine appellaret: tum voce molli atque demiſſa Hortenſius, *Dionyſia*, inquit, *Dionyſia malo equidem eſſe, quàm quod tu, Torquate,* [20] [21] ἄμυσος, ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος [a].

a *inelegans*, *invenuſtus*, *illiberalis*.

---

13 *Compellationibuſque probroſis*] Sic & ex antiquis editis & ex omnibus membranis ſe reſtituiſſe ait Carrio, cum legeretur, *appellationibus propoſitis*. Alterum fert Lipſius: de altero, Subſtituunt, inquit, *probroſis*; ego ex ſcripturæ tramite, *prope Oſcis*, 2 Elect. 3. Nimirum leporem veteris conjecturæ tacitus perdere non potuit: nam, ut Carrio dixerat, noſtri quoque, ut & Romana editio, aut prima aut in primis, plane ac ſine dubio, *compellationibuſque probroſis*. Gronovius.

14 *Probroſis*] Lipſius in Electis legit *prope Oſcis*, [qu]oniam in Hortenſium, ut mollem & parum ex[...]'s indiciis virum, cavilli quidam & joci obſcœni ja[c]tatur & in modum Oſcum. Sed ſerva antiquam [le]ctionem.

15 *Jactatus*] Cicero, *plurimis jactatus injuriis*.

16 *Hiſtrionem*] *Hiſtrio* in vett. Gloſſ. exponitur παντόμιμος, Παντόμιμοι autem iidem qui ὀρχησταὶ, ſive *ſaltatores*: ut Lucianus περὶ ὀρχήσεως tradit. Sed priuſquam οἱ χοροὶ ſe à dramatis ſepararunt, quod Auguſti ætate cœpit à Pylade & Bathyllo, *hiſtriones* non ſolum ſaltabant, ſed etiam diverbia pronunciabant. *Hiſtrio* autem dictus à quodam, cui nomen *Hiſtro*: ut quidem Plutarchus ſcribit, probl. 106. Feſtus aliter: *Hiſtriones*, inquit, *quod primum ex Hiſtriâ venerint*. Idem legas apud Iſidorum, lib. 18. cap. 48. Sed addit alterum etymon oppido quam ineptum. Nam *hiſtriones* dici quaſi *hiſtoriones*, *quia perplexas hiſtoriis fabulas exprimerent*. Non dubium autem quin *hiſtrio* ſit à voce *hiſter*. Thuſcis ſignificat ὀρχηστὴν, ſive *ſaltatorem*, qui & *ludio* vocatur. A Thuſcis autem & vocem & rem accepere Romani: uti docet Livius pene initio lib. 7. Vide Voſſium in Etymol.

17 *Torquatus*] Cicero tamen de claris Orator. *L. Torquatum* dicit fuiſſe *elegantem in dicendo*, *in exiſtimando admodum prudentem*, *toto genere perurbanum*. Idem eodem libro vitæ dignitatem, integritatem, & in dicendo gravitatem laudat. *Thyſ.* Si modo iſte eſt, quem nunc Gellius tangit, & quem certe Cicero in ipſa Sullæ defenſione oſtendit prorſus talem eſſe, ut immoderatione verborum elatus ipſum quoque Ciceronem ſtolide fuerit aggreſſus vaniſſimis calumniæ imitamentis: & utique nunc Gellius quoque ſe retulit ad Hortenſii reſponſum.

18 *Conſilium judicum*] Publicam cauſam fuiſſe Sullæ, de qua quæſtio movebatur, haud dubitandum: Judices autem alii in cauſis publicis, & privatis. Prætores cum quæſitore & judicibus ex ordine equeſtri & ſenatorio ſelectis de cauſis criminalibus cognoſcebant, de quibus non videbatur extra ordinem quærendum eſſe, ut de repetundis, ambitu, majeſtate, peculatu. Nam propterea quæſtiones perpetuæ dicebantur, tum quod lege erat præſcripta quædam forma perpetua judicii de his rebus exercendi, ut nova ſemper lege opus non eſſet; tum quod annuam provinciam de his quæſtionibus exercendis illi prætores peragerent, non quemadmodum olim fieri ſolebat, cum ita caſus tuliſſet, ut quærendum videretur, tum crearetur à Populo vel Senatu, ut tradit Liv. lib. 39. qui quæreret, ſtatimque hoc abſoluto poteſtatem de eadem re quærendi non haberet.

19 *Saltatriculæ*] Oratoris geſtus non debet ita mollis eſſe, ut effœminatas & turpes ſaltationes imitetur. Alioqui verendum plane, ne idem nobis uſu veniat, quod equis Sybaritarum. Nam, ut mollis erat populus iſte, equos etiam ſuos ſaltare ad modulos docebat. Sed ea res peſſime ceſſit. Nam cum Marte eſſet decertandum adverſus Crotoniatas, equi laſcivis motibus ſe atque univerſum exercitum perdiderunt. Philiſci quoque exemplum ab hoc more nos revocare debet. Nam quia voce & geſtu μιξόθηλυς erat: ideo in tantum diſplicuit imperatori Antonino, ut neutiquam concedere illi vellet immunitatem, qua Rhetorum alii gauderent. Etiam ad ignominiam Sexti Titii pertinet, quod tam ſolutus ac mollis fuerit in agendo, ut ſaltationis genus ab eo Titii nomen invenerit. vide *Voſſ. in Rhet.*

20 Ἀναφρόδιτος] Vulgo ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος. In MS. Regio erat, ἄμουσος, ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος, quæ lectio ita defendi poteſt, ut videatur

Hortenſius Torquatum ἀπροσδιόνυσον vocare lepide ſimul atque ſevere & ad Dionyſiæ nomen alludens & ipſum inculpans, quod intempeſtive extra cauſam, quæ agebatur, in alienam vitam moreſque inquireret; ἀναφρόδιτον autem, quaſi hominem rudi & inſeſtivo ingenio, ut infra lib. 19 cap. 9. Sed ne nos, id eſt, nomen Latinum tanquam profeſtos quosdam & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis, &c. Cum tamen ſuus utrique lectioni ſenſus conſtet, utrumque ego in medium relinquo. *Lambecius.*

21 Ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος] Ita eſt, codex Regius: ἄμουσος, ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος. Medium firmat Vaticanus, nec tertio indubito. Neque tamen præciſe ἀπροσδιόνυσον accipio, qui aliena rei ac tempori & non τὰ καίρια loqueretur, quique extra cauſam, quæ agebatur in alienam vitam moreſque inquireret. Id enim ſic faciebant cauſarum patroni omnes, ut quæ in adverſarios, & qui illis aderant, invidiam conflare poſſent, arriperent. Tria hæc unum ſignificant ruſticum, inficetum, inelegantem, inhumanum. Nam doctum quis negabit Torquatum fuiſſe? Ἄμουσος tamen, hoc eſt, remotus ab ea ſuavitate morum, quam efficit *didiciſſe fideliter artes*; quam Juſtinus ait Alexandro ingeneratam *Græcorum literis*; qua præditi ſunt οἱ τὰς χάριτας ταῖς Μούσαις συμμίσγοντες. Eam hic & Μοῦσαι & Ἀφροδίτη & Διόνυσος ſignificant. Sic transfert τὸ ἄμουσον pro inepto vel ingrato Plutarchus 4 συμποσ. quum ſuem dicit προσοδείλῳ καὶ αἰσχρῷ τὴν ὄψιν οὐκ ἀτοπώτερον, ἢ τὴν φύσιν ἀμουσότερον. Ἀναφρόδιτος quoque, non quia viri munia non fungeretur, ſed quia nihil habebat de illis, quas Lesbia Catulli

Omnibus una omnes ſurripuit Veneres:

quia illi deerat ea comitas & facilitas, quam præcipiunt Artis amatoriæ duo libri, & non magis amatorem hominem quam petitorem & ambitioſum, & quem nunc vocant Politicum, formant: ut Horatio *Fabula nullius Veneris.* Item ἀπροσδιόνυσος, qui nihil ad Liberum: Liberum proprie ipſum, quem Semeles filium fecerunt, intelligo. Sic Plutarch. 4 συμποσ. Οἶμαι δεῖ καὶ τὴν τῶν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. Quem vero Bacchum? nempe Apollinis prope σύνναον & contubernalem in Parnaſſo, quem Poëtæ invocant ἀοιδῆς ὑποφήτορα, & in cujus tutela ſunt οἱ Διονύσου τεχνῖται κόλακες, qui & Μουσοκόλακες. Sic ἄμουσον & ἀπροσδιόνυσον conjunxit & Plutarchus 1 συμποσ. πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. Gronovius.

CAP. VI.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam in cenſura dixit ad populum, quum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaque oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quem contra in modum defenſa ſit.

Multis & eruditis viris audientibus legebatur oratio [1] Metelli Numidici, gravis ac diſerti viri, quam [2] [3] in cenſura dixit ad populum de

1 *Metelli*] De eo Cicero de claris Oratoribus ita loquitur: *Q. Metellus Numidicus, & ejus collega M. Silanus dicebant de Republ. quod eſſet illis viris & conſulari dignitati ſatis.* Numidicus appellatus quod in Numidia contra Jugurtham feliciter bellum geſſit. Cujus in liberis tanta felicitas fuit, ut vivens treis liberos Coſs. videret, unum quoque triumphantem, quartum prætorem, eoſque ſalvos reliquit. vide Cicer. lib. 5. de Fin. Tanta conſtantia ut maluerit in exilium proficiſci, quam in leges Saturnini jurare, ut teſtatur Val. Max. cap. de conſtantia.

2 *Cenſura*] Cenſores cum Nomophylacibus Græcorum comparavit Cicero. Eorum hoc officium juxta eundem fuit: *Cenſores populi, ævitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſento; urbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuento: populique parteis in tribus diſtribuunto: exin pecunias, ævitates, ordines partiunto: Equitum peditumque prolem deſcribunto: cælibes eſſe probibento: mores populi regunto: probrum in Senatu ne relinquunto: boni ſunto: Magiſtratum quinquennium habento: reliqui magiſtratus annui ſunto, eaque poteſtas ſemper eſto.* Vide Turnebi commentarium in lib. 3. de legib. & Sigonium lib. 1. de Antiq. Jur. Civ. Rom. cap. 4. alioſque antiquitatis Romanæ ſcriptores.

3 *In cenſura dixit ad populum*] Hunc ordinem quum Gellius verbis ſuis præbuerit in ipſo libro & commentario, an credibile eſt in capitis expoſitione & argumento voluiſſe eum uti alio? Id faciunt tamen editiones, & quidem contra quam notavi ex libro Regio; quem nunc denique fideliter exhibui. In eo erat etiam ſcriptum, *& quod contra modum defenſa ſit.* Jac. Gronov.

4 *Me-*

Digitized by Google

de ducendis uxoribus, quum eum ad [4] [5] matrimonia capeſſenda adhortaretur. In ea oratione ita ſcriptum fuit. *Si ſine uxore, Quirites, poſſemus eſſe, omnes ea moleſtia careremus: ſed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis ullo modo vivi poſſit; ſaluti perpetuæ potius, quam brevi voluptati conſulendum.* Videbatur quibuſdam, Metellum cenſorem, cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari, [6] non oportuiſſe neque de [7] moleſtia incommodiſque perpetuis rei uxoriæ confiteri; neque adhortari magis eſſe, quàm diſſuadere, abſterrereque: ſed contra [8] in illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerumque eſſe in matrimoniis moleſtias aſſeveraret, &, ſi quæ tamen accidere nonnunquam viderentur, parvas & leves facileſque eſſe toleratu diceret; majoribuſque eas emolumentis & voluptatibus oblitterari: eaſdemque ipſas neque omnibus, neque naturæ vitio, ſed quorundam maritorum culpa & injuſtitia evenire. Titus autem [9] Caſtricius rectè atque condignè Metellum eſſe loquutum exiſtimabat. Aliter, inquit, cenſor loqui debet, aliter rhetor. [10] Rhetori con-

4 *Matrimonia*] Quæ merito ſulcra Reip. cenſebantur. Nullæ tamen hactenus leges. Cenſores quidem eos, qui ad ſenectutem cœlibes pervenerant, æra pœnæ nomine in ærarium deferre juſſerunt. quod æs uxorium Feſtus appellavit. Apud Athenienſes fuit *ἀγαμίου δίκη*. Apud Spartanos etiam *ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου*, ut Pollux teſtatur. Julius Cæſar poſt bellum Africanum exhauſta urbe præmia propoſuit multitudini liberorum. Auguſtus primus Legem Juliam de maritandis ordinibus tulit, quæ poſtmodum in Legem Papiam Poppæam inſerta & mixta. Ideoque hæ leges in Jure civili nonnunquam confunduntur. Vide *Lipſium* in Excurſu ad lib. 3. Annal. Taciti.

5 *Ad matrimonia adhortaretur*] Et noſtræ, ut Carrionis membranæ, *hortaretur*. Gronovius.

6 *Non oportuiſſe neque de moleſtia*] Turbat orationem τὸ *Neque*: quod ſi retinemus, τὸ *oportuiſſe* etiam ad ſequens membrum ejus pertinet, quo tamen niſi inepte non poteſt referri: ſive malis, ut edebatur, *neque adhortari magis quam diſſuadere abſterrereque*; ſive ut reddidit Carrio, *neque adhortari id magis eſſe quam diſſuadere abſterrereque.* Priori modo foret, non oportuiſſe Metellum neque confiteri neque adhortari magis quam diſſuadere: cum res exigeret, non oportuiſſe neque confiteri neque diſſuadere magis quam adhortari. Poſteriori modo acciperes, non oportuiſſe neque confiteri neque oportuiſſe id magis eſſe adhortari; quod rurſus ineptum & intolerabile. Ergo fidenter inducimus eam particulam, & quidem Rott. quoque & Lincoln. ac Regio jubentibus. Qui etiam, *adhortari magis eſſe*, eo ipſo alludentes ad τὸ *magis id eſſe*, quod fuit in duobus apud Carrionem. *Idem.*

7 *Moleſtia incommodiſque perpetuis*] Sed MS. Regius habet *incommodeque*. Quod jam Salmaſius adſpexit pro *incommodoque*. An Gellius vetabitur duobus ſubſtantivis in ſingulari conceptis apponere adjectivum in numero plurali? Cur igitur mutarunt? *Jac. Gronov.*

8 *In id potius*] Ita eſt in Regio, quo quoque melius eſt Vulgatum *illud*? Idem.

9 *Caſtricius*] Ejus meminit quoque auctor noſter lib. 11. cap. 13. Non puto eundem eſſe qui [illegible] ſcripſit, ex quo in lib. 19. Hiſtor. Natural. multa tranſtulit Plinius. Nomen familiæ à Caſtris originem accepit. Hinc & Caſtriciani milites appellantur in Cod. Theodoſ. l. ult. de Re Mil. Caſtrianos appellavit Vopiſcus in Aureliano. Meminit & Caſtricii cujuſdam Suetonius in Auguſto c. 57.

10 *Rhetori*] Oratori, cauſidico. Proprie alioquin Rhetor Latinis qui artem Rhetoricam docet, vel juventutem exercet. *Rhetori*] Quod hic de Rhetore diſſerit Caſtricius, fortaſſe locum habet in eo oratore, qui Gorgiæ, Protagoræ ac ſimilium exemplo profiteantur ſeſe ex mala cauſa bonam facturos, & ex bona malam, dicendi fraudulento artificio. Sed hoc ſtudium mentiendi parum convenit ei, quem bonum virum ſtatuunt eloquentiſſimi oratores, Cicero & Quintilianus, item Ariſt. in Rhet. Atque hinc eſt quod præpoſteram illam Rhetoricen, Baſilius mentiendi artem definit, imitatus, opinor,

conceſſum eſt ſententiis uti [11] falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis, [12] ſi modo veriſimiles ſunt & poſſunt ad movendos hominum animos qualicumque aſtu irrepere. Præterea turpe eſſe ait rhetori, ſi quid in mala cauſa [13] deſtitutum atque [14] impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, ſanctum virum, illa gravitate & fide præditum, cum [15] tanta honorum atque vitæ dignitate, apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum eſſe ſibi atque omnibus videbatur: præſertim quum ſuper ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia & communi pervulgatoque vitæ uſu comprehenderetur. De moleſtia igitur cunctis hominibus notiſſima confeſſus, eaque confeſſione fidem [16] ſedulitatis veritatiſque commeritus; tum denique facilè & [17] procliviter, quod fuit rerum omnium validiſſimum atque veriſſimum, perſuaſit, civitatem ſalvam eſſe ſine matrimoniorum [18] frequentatione non poſſe. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum eſſe exiſtimavimus aſſidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à graviſſimis philoſophis ſcripta. Verba Metelli hæc ſunt: *Dî immortales plurimum poſſunt; ſed non plus velle nobis debent, quam parentes. At parentes* [19] *ſi pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à Dîs immortalibus* [20] *divinitus exſpectemus,* [21] *niſi malis rationibus finem*

opinor, Platonem in Gorgia. Quanquam & Fab. permittit bono viro, hoc eſt, oratori, ſententiis uti falſis, ad perſuadendum ea quæ vera ſunt, & vel audientibus, vel Reip. utilia. Et Ariſt. in ſuis Rhetoric. permittit aliqua inique fieri, ut per hoc æquitas obtineatur. *Moſell.*

11 *Falſis, &c. captioſis*] Tale genus hominum vivis coloribus depingit Ammianus Marcellinus lib. 30. Hermogenes κακοτεχνίαν appellavit. Videndus quoque Sextus Empiricus lib. 2. adverſus Mathem. Maximus Tyrius in Orat. 12. Unde etiam Rhetores aliquando Roma pulſi vide Sueton. In laudem proborum advocatorum egregia lex 14. C. de Adv. div. jud.

12 *Si modo veriſimiles ſunt*] Reg. & Rot. *ſi veri modo ſimiles ſunt.* Gronovius.

13 *Deſtitutum atque impugnatum relinquat*] Quid eſt *impugnatum?* an haud oppugnatum? At non ea vis verbi. Præterea in mala cauſa magis præcavere tempus quam ulciſci. Lege ex Regio: *deſtitutum atque inpurgatum.* Cujus verbi ſi nobis exemplum deeſt, at non defuiſſe Gellio certum habeo: adeo non inſolens ad aures accidit. *Impurgabile* dicit Ammianus lib. 22. *impurgabile crimen excuſari poſſe exiſtimans.* Idem.

14 *Impugnatum*] Non defenſum, ſine pugna vel certamine relictum, vel quod non eſt ratione tractatum, & argumentis quaſi munitum, & circumſeptum.

15 *Tanta honorum*] Magiſtratus honores vocat. Ita jus Prætorium ab iis qui honores & magiſtratus gerunt, honorarium in Jure Civili appellatur.

16 *Sedulitatis*] Aſſiduæ & fidelis diligentiæ, quam ſine dolo in uſum Reip. præſtabat.

17 *Procliviter*] In margine mei codicis à viro erudito ſcriptum, *perpolite.* Thyſ.

18 *Frequentatione*] Alii, *frequentia*, ſed male juxta Carrionem. *Thyſ.* Ita tamen MS. Regius.

19 *Si pergimus errare, ſuis bonis nos*] Plenius hoc quidem uno in Buſlidiano, ſed antiquius mihi & magis cenſorium videtur, quod noſtri & omnes ante Carrionem: *At parentes ſi pergunt liberi errare, bonis exheredant.* Quod etiam ex Pal. laudat Gebhardus 2 Antiq. l. 10. *Gronovius.*

20 *Divinitus*] Antiq. Ed. *diutius.* Thyſ. Sed & liber Regius.

21 *Niſi errationibus finem faciamus*] Ne hoc quidem ex uno codice [illegible] placet præ altero: *niſi malis rationibus finem faciamus.* Nam & *ratio*, pro eo, quod agitur vel inſtituitur, & *mala ratio* pro peccato exquiſite dicuntur, & non poſſunt à quoquam ſubjecta videri. Sic Terentianus Demea: *Veſtram nequeo mirari ſatis rationem*: Et reſpondet Syrus:

Digitized by Google

finem faciamus? [22] [23] *His demum Deos propitios eſſe æquum eſt, qui ſibi adverſarii non ſunt. Dî immortales virtutem approbare, non adhibere debent.*

Syrus: *Eſt hercle inepta.* Idem Demea: *ne nimium modo Bonæ tuæ iſti nos rationes, Micio, Et tuus iſte animus æquus ſubvortat.* Et quemadmodum *optimæ & honeſtæ* ſunt *rationes*, quæ appellantur apud Ciceronem, ſic etiam ſunt *malæ.* Actione prima in Verrem: *quoniam pugnare contra me inſtituiſti ex iſtius tempore & cauſa malitioſe, neceſſe eſt iſtiuſmodi rationi me aliquo conſilio obſiſtere. Tua ratio eſt, ut ſecundum binos ludos mihi reſpondere incipias; mea, ut ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua iſta ratio exiſtimetur acuta, meum hoc conſilium neceſſarium.* Cum dicit, *Tua ratio eſt*, ſignificat, *tu hoc agis*: ſimiliter cum, *Mea ratio eſt*, vult, *ego autem in hoc ſum*: tum, *tua iſta ratio, id quod tu agis, moliris.* Et ſic apud Tullium centies, quod tamen perpauci obſervant, vix quiſquam ſcit imitari. Sic quamvis in alia re, l. 40. pr. D. de Statuliberis: *quam ea, quæ mala ratione reliquatus eſt, quæ furatus eſt, repoſuerit.* Horat. 2 Sat. 6. *feci ratione mala rem.* Contra Seneca de benef. 4, 17. *Dic enim cuilibet ex iſtis, qui rapto vivunt, an ad illa, quæ latrociniis & furtis conſequuntur, malint ratione bona pervenire?* Aſconius Pedianus in Divin. *Quaſi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortenſius.* Et in lib. 1. *Deſtitiſſe cum cœperis, mala ratio: eſt enim inconſtantia & mutatio quædam in deterius.* Gronovius.

22 *His demum*] Antiq. Ed. *iiſdem.*

23 *Iſdem deos propitios eſſe*] Fulv. *His demum.*

CAP. VII.

In hiſce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc ſibi rem [1] præſidio ſperant futurum, *neque mendam eſſe nec vitium: errareque iſtos, qui bonos violant libros, &*, futuram, *ſcribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum, quod probe ſcriptum perperam mutatur: & adſperſa pauca de modulis numeriſque orationis, quos Cicero avide ſectatus eſt.*

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, in libro ſpectatæ fidei [2] [3] Tironiana cura atque diſciplina facto, ita ſcriptum fuit. *Homines tenues obſcuro loco nati navigant: adeunt ad ea loca, quæ numquam ante adierant;* [4] *neque noti eſſe iis, quo venerunt, neque ſemper cum* [5] *cognitoribus eſſe poſſunt. Hæc una tamen fiducia civitatis, non modo apud noſtros*

1 *Præſidio ſperant futurum*] Ita citavit ex Cicerone auctor. Nec dubitandum igitur, quin idem vocum ordo placuerit eidem in capitis expoſitione, prout ex membrana regia mutavi, quum edant *ſperant præſidio futurum.* Itidem legitur in eo MS. *mendum.* Jac. Gronov.

2 *Tironiana*] Tiro hic homo doctus & recti judicii liberaliter adeo M. Tullio ſervivit, ut domini beneficio ex ſervo libertus fieret, id quod colligimus ex epiſtol. Q. Ciceronis fratris, hujus manumiſſionis gratulationem complectente. Utebatur hoc homine familiariter adeo, ut omnium lucubrationum ſuarum eum quaſi cenſorem faceret, eique facultatem concederet, ſua vel publicandi, vel ſupprimendi, id quod ex aliis Ciceronis Epiſtolis colligitur. *Moſell.*

3 *Tironiana*] Ejus ſcripta citantur à Plutarcho. Notas ejus, quibus litera verbum facit, edidit Gruterus.

4 *Ubi neque noti eſſent quo venerunt*] Rot. & Regius, *noti eſſetis quo* Scribe, *neque noti eſſe iis quo venerunt*: ut legitur apud ipſum Ciceronem 5 in Verrem 65. Tò *ubi* noſtri, perinde ut Carrionis, veteres libri ignorant. *Gronovius.*

5 *Cognitoribus*] Cognitores dicuntur, qui cauſam præſentis defendunt teſte Aſconio Pediano. Vel qui noſcerent alios.

 6 Spe-

ſtros magiſtratus, qui & legum & exiſtimationis periculo continentur, neque apud civeis ſolum Romanos, qui & ſermonis & juris & multarum rerum ſocietate juncti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur, ſed quocumque venerint hanc ſibi rem præſidio [6] *ſperant futurum.* [7] Videbatur compluribus in extremo verbo menda eſſe. [8] Debuiſſe enim ſcribi non [9] *futurum*, ſed *futuram:* neque dubitabant quin liber [10] emendandus eſſet, ne, ut in Plauti [11] comœdia mœchus, (ſic enim [12] mendæ ſuæ illudiabant) ita in Ciceronis oratione [13] ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat forte ibi amicus noſter, homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia veterum litterarum quæſita, [14] meditata, evigilataque erant. Is libro inſpecto ait [15] nullum eſſe in eo verbo neque mendum neque vitium: Ciceronem probe ac venuſte loquutum. Nam *futurum*, inquit,

6 *Sperant futurum*] Eſt hæc Syllepſis generis, cum aliud proferimus, aliud mente concipimus. Ita Plautus, *Juſtam rem eſſe oratum à vobis volo*, & hæc Syllepſis generis cum Syllepſi numeri ſæpe concurrit, ut in illo, *credo ego inimicos meos hoc dictarum*, ſimile illud Virgilii, *pacem Trojano ab rege petendum.* In quibus locutionibus juxta Gellium indefinite verba hæc *futurum*, *oratum*, *dicturum*, *petendum*, & abſolute ponuntur ſine reſpectu ad genus vel numerum, neque declinantur: poteſt tamen aliud quoque ſubintelligi vocabulum, ut pluribus oſtendit Scioppius, qui & nulla eſſe ſupina cenſet, ſecus atque veteres Grammatici ſtatuunt.

7 *Videbatur complaribus*] Ita MSS. & recte ſic editum invito licet Carrione. Mancinellus olim adverſus Vallam diſputavit *quam plures* Latine dici, uſus verbis Ciceronis 5 Tuſc. 21, & auctoris ad Herennium 2, 1. & Senecæ epiſt. 78. quibus omnibus locis nunc è melioribus exemplaribus *complures* habetur. Idem puta factum illis, quæ ex Plauto, Cicerone, Cæſare, Plinio minatur Carrio. Gebhardus quoque 1 Ant. Lec. 6 reducit *quam pluribus*, idque confirmat Salluſtiano: *ut illi quam plurimi deberent.* Si Vallam inſpexiſſet, ſciret, quid inter iſta ſit diſcriminis. *Gronovius.*

8 *Debuiſſe enim ſcribi non futarum*] Omnes etiam noſtri, non modo Carrionis: *ſcribi putabant.* Suſtulit ille hoc verbum auctoritate vetuſtiſſimæ editionis. Poteſt fieri, ut & aliis videretur pulcrius, quod ipſi: Romana tamen, ut ſcripti. Qui ſi ſancirent illam non inſuavem ſermonis brevitatem, primus aſſentiter: nunc editi unius auctoritas tanta mihi non eſt, ut innovare quicquam velim. *Idem.*

9 *Futurum*] Suſpicio vitii hinc eſt apud Latinos, quod infinitivum hoc futuri temporis, in eandem vocem recidat cum participio activo neutro futuri temporis, quod & numeros, & genera admittit, & pro horum diverſitate, diverſis quoque adjungitur. Sed in Græca oratione futurum indefinitum, imitans præſentis ſui terminationem nullam habet ſimilitudinem cum participio. *Moſell.*

10 *Emendandus*] Antiqui libri *emendatas;* pro quo nonnulli reponunt, *inen.eudatus.*

11 *Comœdia*] Amphitruone vel Caſina.

12 *Mendæ ſuæ illudebant*] Vidit Carrio membranas, in quibus erat, *illudiabant.* Qui de mera conjectura Plautinum *examuſſim* inculcare auſus eſt, eum nunc certe tempus erat imitatorem Plauti agnoſcere. Pœnulo 5, 4. *At tu hercle alludiato.* Sticho 2, 3. *Quando adbibero, alludiabo.* Hic friget homo bonus, cauſatus, plures in iſtis membranis fuiſſe mendas, & præcipiens cum magna cautione ſcriptis utendum. At tu ſcito in duobus emendatiſſimis, Regio & Rott. *inludiabant* legi, idque auctoris noſtri eſſe, ut quod optima lege. Lincolnienſis quoque *illudiabant.* Gronovius.

13 *Solœciſmus*] Dictus ab oppido Solis in Cilicia, cujus incolæ Athenienſibus dicebantur σολοικίζειν. vide Diogenem *Laërtium* in vita Solonis. Gellius noſter *Stribliginem* alibi dixit. Pro quocunque errore quoque ponitur. in hoc autem notatur Gellius à Quintiliano, quod qui neget ſolœciſmum Latine dici, eo hic utatur.

14 *Meditata*] Paſſive. Ita Cicero, Terentius, aliique probaːi auctores loquuntur.

15 *Nullum eſſe in eo verbo neque mendam*] Fortaſſis in hoc conjuraverint Carrionii libri: at noſtri *mendum:* neque aliter procedit oratio. Statim Rot. Lincoln. & quintus apud me, *probe ac vetuſte.* nec ſpreverim. *Gronovius.* Sic certe duo prædicat huc optime congrua, præſertim quum jam eò reſpexiſſe videatur celebrando veteres literas in hoc amico. *Jac. Gronov.*

71 Im-

Digitized by Google

quit, non refertur ad *rem*, ſicut legentibus temere & incurioſe videtur; neque pro participio poſitum eſt: ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον [a], neque numeris neque generibus præſerviens, ſed liberum undique & [17] impromiſcuum eſt. Quali [18] C. Gracchus verbo uſus eſt in oratione cujus titulus eſt, *De Quinto Popilio circum* [19] *conciliabula*, in qua ita ſcriptum eſt, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* [20] *Inimicos*, inquit, *dicturum*, & non, *dicturos*. Videturne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchum, *dicturum*, qua eſt apud Ciceronem, *futurum?* ſicut in Græca oratione, ſine ulla vitii ſuſpicione, omnibus numeris generibuſque ſine diſcrimine attribuuntur hujuſcemodi [21] [22] verba Ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν [b], & ſimilia. [23] [24] [25] [26] In CL. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc eſſe dixit,

a *Infinitum*, ſeu *indefinitum*.
b *Facturum*, *futurum*, *dicturum*.

17 *Impromiſcuum eſt*] *Impromiſcum* ex optimis optimorum librorum exemplaribus feciſſe ait Cario, in quo noſtri optimi ei non ſubſcribunt. At quo illi noſtri juvant hunc ſermonem, mutus Cario. Ambo enim ablegant τὸ *eſt*. Et ſufficit ſane: *ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant* ἀπαρέμφατον, *neque numeris neque generibus præſerviens, ſed liberum undique & impromiſcuum.* Gronovius.

18 *C. Gracchus*] Cicero de claris Orator. præſtantiſſimo hunc ingenio & flagranti ſtudio fuiſſe, eloquentia nulli cedere, grandem verbis, ſapientem ſententiis, genere toto gravem fuiſſe affirmat. Præter hujus Orationes, etiam aliorum Gracchorum à Servio & Chariſio citantur.

19 *Conciliabula*] Conciliabula ſunt ea loca juxta Feſtum, ubi in concilium convenitur. In iis quoque jus dicebatur, hinc eo frequens populi confluxus, ſed foris inferiora erant. Quomodo coloniæ, municipia, præfecturæ, fora, conciliabula diſtinguantur, vide Turneb. Adverſ. l. 1. cap. 11. Per conciliabula Livius intellexit extra urbem majora & minora oppida, & loca in quibus jus dicebatur. Frontinus etiam in municipiorum jus aſcendiſſe commemorat. Sed pro quocunque conventu etiam conciliabula appellantur. Onomaſticum, conciliabulum, συνέδριον, & gloſſæ Cyrilli, ὄψις τῆς πόλεως *conciliabulum*. Vide Etymol. magnum.

20 *Inimicos inquit dicturum*] MS. Regius, *inimicos dicturum, inquit*, quæ ſeries magis videtur ferire aures attendentis. *Jac. Gronovius.*

21 Ποιήσειν] In antiquiſſ. Ed. Venet. quæ prodiit anno 1477. ita legitur ποιήσειν ἔσεσθαι, id eſt, *futurum* (potius *facturum*) λέξειν ἔσεσθαι, *dicturum*. Aldus recte edidit, ita ut hic legitur.

22 *Verba peni* ποιήσειν] Ita eſt in MS. Regio. Quod quia non aſſequor, propino aliis, niſi velit περιποιήσειν. *Jac. Gronov.*

23 *In Q. quoque Quadrigarii*] Inepte in Edit. ſua H. Stephanus legit, *in centeſimo quoque Quadrigarii libro.* Error ortus eſt ex Cl. nota prænominis Claudii, quod male à correctoribus in *centeſimum quinquageſimum* mutatum eſt, omnes excuſæ antea *Q. Quadrigarii.* vocabatur Q. CL. Quadrigarius. Vide Gellium lib. 9 cap. 1. & alibi. *Lambec.*

24 *Q. Quoque Quadrigarii*] Quæ *Q. Claudius Quadrigarius* ſcripſit, triſariam video à veteribus appellari. Nunc enim Annales, nunc Hiſtoriæ, nunc Romanarum rerum libri vocantur. Multa ex iis adducit Livius, longe plura Gellius, nec pauca Macrobius, Servius, Nonius, Priſcianus. Illuſtre quoque ex duodevigeſimo Annalium eſt apud Senecam fragmentum lib 3. de beneficiis c. 23. Nonius in *Horrea* citat Claudii Orationem in Quintum Gallum. Meminit & hujus hiſtorici Joannes Sariſberienſis lib. 5 cap. 7. Ambigo autem, hic ne, an alius ſit Claudius ille, qui Annales C. Acilii Plutarcho etiam memoratos in Romulo, latine tranſtulit. Livius lib. 25. *Ad triginta ſeptem millia hoſtium cæſa, auctor eſt Claudius, qui Annales Acilianos ex Græco in Latinum ſermonem vertit.* Apud Appianum etiam lib. de bellis Gallicis mentio Claudii Pauli Annalium, in quibus proditum dicitur, quomodo bello Cimbrico à Tigurinis cæſus ſit Piſonis exercitus, & Claudii ſub jugum miſſus. Addit ὡς ἐν χρονικαῖς συντάξεσι δοκεῖ Παύλῳ τῷ Κλαυδίῳ. *Ut in Annalibus ſuis videtur Paulo Claudio.* Non puto in gente Claudia fuiſſe Paulos, ſed in Æmiliis, Juliis, Sergiis. Quare locum cenſeo corruptum. Nec video quem ſiguet Appianus, niſi Claudium Quadrigarium,

vel

dixit, *Dum ii conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum.* In duodeviceſimo annali ejuſdem Quadrigarii principium libri ſic ſcriptum: *Si pro tua bonitate & noſtra voluntate tibi valetudo ſuppetit; eſt quod ſperemus deos bonis bene facturum.* Item [27] Valerii Antiatis [28] quarto & viceſimo ſimili modo [29] ſcriptum: *Si hæ res divinæ factæ* [30] *riteque* [31] *perlitatæ eſſent*, [32] *haruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum eſſe.* [33] Plautus etiam in Caſina, quum de puella loqueretur, *occiſurum* dixit, non *occiſuram*, his verbis:

> *Etiamne habet Caſina gladium? Habet, ſed duos,*
> *Quibus, altero te occiſurum ait, altero villicum.*

Item [34] Laberius in Gemellis:

Non

vel Acilianorum Annalium interpretem. Vide *Voſſium* de Hiſt. Lat.

25 *In Centeſimo quinquageſimo quoque Quadrigarii*] Lectio inepta; error ortus eſt ex CL. nota nominis Claudii, quod male à correctoribus in centeſimum quinquageſimum mutatum eſt. Quare indubitanter ſcribendum ex fide MS. R. *In Cl. quoque Quadrigarii tertio annali verba hæc eſſe dicit.* Et ita legunt omnes antea excuſæ editiones, niſi quod pro CL., Q. ſubſtituant, vitio leviſſimo, vel ſi id mavis, nullo. Utrumque enim & Quinti & Claudii nomen Quadrigario fuiſſe infra lib. 9 cap. 1. & alias paſſim videre eſt. *Lambecius.*

26 *In centeſimo quinquageſimo quoque Quadrigarii annali libro*] Hoc ex Buſlid. irrepere paſſus eſt Carrio, cum legeretur: *In Q. quoque Quadrigarii tertio annali verba.* Sed in Notis monuit Gellium lib. 3. cap. 3, commemorare, eam fortitudinem tribuni Q. Claudio Quadrigario deſcriptam annali tertio: nec ſe comperiſſe tot annales libros eum compoſuiſſe: eoque numerum Buſlidiani corruptum jure ſuſpicari, & vulgatum ſuo loco manere jubere. Regius & Rottendorfianus: *In Cl. quoque Quadrigarii tertio annali libro verba hæc eſſe dixit.* Gronovius.

27 *Valerii Antiatis*] Q. Valerius Antias Annales reliquit, grande opus. Nam librum eorum LXXIV citat Priſcianus in IX. LXXV autem Gellius lib. 7 cap. 9. Iis quoque expoſuiſſe quæ reges geſſerunt, ſatis oſtendunt, quæ ex Antiate hoc de Romulo narrat auctor de Origine Gentis Romanæ: de Numa etiam Arnobius lib. 5. deque Servio Tullio Plinius lib. 13 cap. 12. ac Plutarchus de Fortuna Romanorum. Præter iſtos multa ex eo refert Livius. Inter alia extremo lib. 38. habes: *Eas naves Valerius, prædam Hetruſcam Ligurumque montanorum captivos Carthaginem portantes, captas tradit.* Qui locus addendus Fragmentis à Riccobono collectis. Nec parum debet ei Plinius, ut cognoſcimus ex indice lib. 2. lib. 3. cap. 5. lib. 34. cap. 8. Præterea meminere Pedianus, Cenſorinus, Gellius, Chariſius, Macrobius, Priſcianus. Facileque eis ſubſcribo, qui apud Arnobium lib. 6. legunt, *Quid ſi planum fieri teſtimoniis poſtulatis auctorum; Sammonicus, Granius, Valerius Antias, vobis, & Fabius, indicabunt, cujus Tolus fuerit filius*, &c. Vulgo *Valerianus*, pro *Valerius Antias*, legitur. *Voſſ.*

28 *Quarto & viceſimo*] Regius clare, *quarto viceſimo.* Jac. Gron.

29 *Scriptum*] Additur ex MS. *eſſe*, ut referatur, ad *dixit.*

30 *Riteque*] Vulgo, *recteque.*

31 *Perlitatæ*] Litare eſt Sacrificio facto numen placare. Græci dicunt καλλιεργεῖν.

32 *Haruſpices*] Qui exta hoſtiarum inſpiciebant. Ab harviga nomen accepere, quæ erat proprie hoſtia, quà aries mactabatur. Ἀῤῥιχὲ enim arietem appellarunt Græci, juxta Heſychium, unde & aries nomen accepit. Ab harviga vel haruga haruſpices. Illi autem, ut meminit Vitruvius, immolatis pecoribus inſpiciebant exta, qualia ſunt jecur, pulmo, lien, cor, præcordia, renes, an integra eſſent, necne, vel nulla contaminata tabe. Hæc vana diſciplina Hetruſcos habet autores. Vide Peucerum de Divinat. & Camerarium.

33 *Plautus in Caſina*] Actu III. Scena V. ubi ita verſus leguntur,

> — *Sed etiam ne habet & nunc Caſina Gladium.*
> Pa. *habet ſed duos.* St. *quid duos?* Pa. *altero te occiſurum ait, altero villicum.*

34 *Laberius*] Decimus Laberius Eques Romanus, qui apud Julium Cæſarem in ſummo honore fuit. Vide Macrob. lib. 2. Saturn. & Suetonium. Horatius, *Et Laberi mimos & pulchra poëmata miror.*

Digitized by Google

Non putavi, inquit, *hoc eam facturum.* Non ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet [35] ignoraverunt. Sed & Gracchus, *dicturum*, & Quadrigarius, *futurum* [36] & *benefacturum*, & Plautus, *occiſurum*, & Antias, *proceſſurum*, & Laberius, *facturum*, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in perſonas, [37] neque in genera, [38] neque in [39] tempora diſtrahitur, ſed omnia iſthæc una eademque declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit, *futurum*, non virili genere neque neutro (ſolœciſmus enim plane foret,) ſed verbo uſus eſt ab omni neceſſitate generum abſoluto. Idem autem ille amicus noſter [40] in ejuſdem M. Tullii Ciceronis oratione, quæ eſt [41] de imperio Cn. Pompeji, ita ſcriptum eſſe à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: *Quum veſtros portus, atque eos portus, quibus vitam ac ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe* [42] *poteſtatem ſciatis.* Neque ſolœciſmum eſſe ajebat [43] *in poteſtatem fuiſſe*, ut vulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat, qua & Græci ita uterentur: & [44] Plautus

ror. Citatur etiam à Chariſio, Nonio. Mimi excuſi ſunt ab H. Stephano, cum veterum Latinorum fragmentis.

35 *Ignoraverunt*] MS. Reg. *ignorarunt*, ex quo etiam mox editum *plane foret*, quum editi invertant *foret plane*, neſcio cur. Immo in eodem legebatur *& Antias proceſſurum, & Plautus occiſurum*. Jac. Gronovius.

36 *Et benefacturum*] Notat Carrio in altero Puteani τὸ *bene*, in altero hoc totum deeſſe. In noſtris quoque non comparet τὸ *bene:* & merito: non enim *benefacturum* una compoſita voce, ſed binis ſimplicibus *benefacturum* dixiſſe Quadrigarium accepit Gellius: itaque, ut cæterorum exemplorum ſingula tantum verba, ita hic quoque unum *facturum* repetit. *Gronovius.*

37 *Neque in tempora*] Dubium mihi non eſt, quin indocti alicujus calamo hæc clauſula, *Neque in tempora*, in contextum Gellii irrepſerit, ſed hoc mirum, tot caſtigatores hujus ſcriptoris viros inſignes ingentem adeo maculam non vidiſſe: apertiſſimum enim eſt vel pueris, infinitivum alium eſſe præſentis temporis, alium præteriti, alium futuri. *Moſell.*

38 *Neque in tempora diſtrahitur*] Hoc ab Aldo, cum Rot. & Venetiis omiſiſſent tres voces priores, pro quarta dediſſent *diſtribuitur*. Regius confirmat Aldinum. Rot. & Scheff. *neque in perſonas neque in tempora neque in genera diſtrahitur*, Verum tamen eſt modi hujus tempora diſtingui & ea, de quibus hic agitur, unam tantum habere τοῦ μέλλοντος ſignificationem: quo argumento delenda eſſe τὰ *neque in tempora* colligit Phil. Rubenius Elect. 2, 17. Immo diu ante illum Petrus Moſellanus. *Gron.*

39 *Tempora*] Abeſt hæc vox in antiquiſſ. Edit. Ven. anni 1477. Et in Veneta anni 1509. Primus Aldus in ſua Editione, ut arbitror, ita expreſſit. Supra quoque *tempora* omiſit autor noſter, cum dicit, *neque numeris, neque generibus præſerviens.*

40 *In ejuſdem M. Tullii Ciceronis oratione*] Reg. Rott. Lincolnienſis, Schefferi conſpirant in abolendo cognomine Tullii: neque amplius habent, quam, *in ejuſdem M. Tullii oratione.* Gronovius.

41 *De Imperio Cn. Pompeji*] Intelligit Orationem pro lege Manilia, ſeu de Imperatore Pompejo deligendo, ad Populum.

42 *Poteſtatem*] Græci ἐν cum dandi caſu, εἰς cum accuſativo conſtruunt. igitur græciſmus.

43 *In poteſtatem*] Ita etiam JC. loquuntur. Sueton. in Auguſto, *in volucrum poteſtatem fore.* Cicero pro Quint. *Ex eo tempore res eſſe in vadimonium cœpit.* P. Arbiter, *neque enim res quæ viderentur in controverſiam eſſe.* Ter. in Eunucho *eſſe in tantum honorem.* Ita & Græci præpoſitione εἰς utentes, καθιζόμενοι εἰς τὸ ἱερὸν, Thucyd. lib. 1 Matth. 2. v. 23. κατῴκησεν εἰς πόλιν, pro ἐν πόλει. Vide Vechneri Hellenolexiam cap. 10. & Carolum Stephanum de Latinæ linguæ cum Græca collatione.

44 *Plautus verborum Latinorum elegantiſſimus*] Merito rejiciunt Carrio & Stephanus illum, qui, quaſi aliquid deeſſet, inſeruit *conſervator:* ſed non debebat Stephanus & iſtis offendi atque conjicere *diligentiſſimus* aut *eligentiſſimus.* Nam τὰ *verborum Latinorum* accipienda ſunt, ut Cicero Terentius-

Digitized by Google

tus verborum Latinorum [45]elegantiſſimus in Amphitryone dixit, *Numero mihi* [46]*in mentem fuit*. Non, ut dici ſolitum eſt, *in mente*. Sed enim præter Plautum, [47]cujus ille [48]in præſens exemplo uſus eſt, multam nos quoque apud veteres ſcriptores loquutionum talium copiam offendimus; atque his vulgo annotamentis inſperſimus. Ut rationem iſtam miſſam faciamus & autoritates: ſonus tamen & poſitura ipſa verborum ſatis declarant, id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων[a] modulamentiſque orationis M. Tullii conveniſſe, ut, quoniam utrumvis dici Latine poſſet, *poteſtatem* dicere mallet, non *poteſtate*. Illud enim ſic compoſitum jucundius ad aurem [49]completiuſque, inſuavius hoc [50]imperfectiuſque eſt; ſi modo ita explorata aure homo ſit, non ſurda nec [51]jacenti: ſicuti eſt hercle, quod, *explicavit*, dicere maluit, quam *explicuit*, quod eſſe jam uſitatius cœperat. Verba ſunt hæc ipſius ex oratione, quam de imperio Cn. Pompeji habuit: *Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, ſed conſilii celeritate explicavit.* At ſi, *explicuit*, diceret, imperfecto & debili [52]numero verborum [53]ſonus [54]clauderet.

CAP.

a *Vocabulorum delectai diligenti.*

---

que ſolent dicere *cæterarum rerum*, pro eo, quod eſt, quod ad cæteras res attinet, quemadmodum Hotomannus & alii obſervarunt. Lib. 7, 17. *Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps*. Gronovius.

45 *Elegantiſſimus*] Non eſt neceſſe cum H. Stephano mutare in *diligentiſſimus*, vel *eligentiſſimus*. In Badiana editione *conſervator elegantiſſimus*. Quod ex margine alicujus MS. libri irrepſiſſe in illam editionem perſpicuum.

46 *In mentem fuit*] Vulgo, *non vero mihi in mentem fuit*. Sed ita, ut nunc editum, legitur in MS. Collegii trilinguis Lovanienſis, & in Codicibus Plautinis ita exprimitur, ut apud Agellium eſt reſcribendum. Fruter. Veriſ. lib. 1. cap. 19.

47 *Cujus ille in præſenti exemplo uſus eſt*] *In præſens* voluit Carrio, idque orationem minus præſtat ambiguam. Quemadmodum etiam: *Ut rationem autem iſtam miſſam facias & auctoritates*. Denique, *ἐπιμελεία τῶν λέξεων modulamentiſque orationis*. Hæc omnia ille ſic edi ſe voluiſſe ſcribit in Notis, & omnibus adſtipulantur noſtri: quæ jam toties ex Stephanica corrupta referunt. Quin & Stephanus in ſuis Noctibus confectar *& modulamentis*, quaſi non diſerte alterum in MSS. eſſe Carrio monuiſſet. Forte autem & melius ſit ἐμμέλεια τῶν λέξεων. Gronovius.

48 *In præſenti*] Emenda *in præſens* ex libro Buſlidiano. neque dubium eſt, quin Gellius cum de ea loquendi ratione diſſereret, ſtatim etiam eadem ſit uſus. quod ſæpius apud illum eſt obſervare, quanquam etiam ita ſæpius veteres loquuti ſunt, Sic Livius libro x. *Satis proſpera in præſens oppugnatione*. Et alibi: *Id modo eſſe ſalutare etiam in præſens credebat, cedere inde quantum poſſet*. Et ipſe Gellius x, 3, & xii. 12. *Carrio*.

49 *Conſpectiuſque inſuavius hoc imperfectiuſque eſt*] Sic Carrio ex editione vetuſta, cum vulgares haberent *imperſpectiuſque*, in Put. autem libro eſſet *inſpectiuſque*. Regius & Rottend. *imperpetiuſque*. Sed prima vox, de qua nihil Carrio, in utroque codice ſic editur. *complectiuſque*: quo videtur ſignificari, quod exſtat in Fulviano, *completiuſque*. Gronovius.

50 *Imperfectiuſque*] Ita antiquiſſ. Ven. male Bad. Edit. *inperſpectiuſque*. forte, *perplexiuſque*.

51 *Jacenti*] Non arrecta vel alacri, ſed ſtupida.

52 *Numero verborum ſonus clauderetur*] Quaſi de conjectura Lipſius 1 Elect. 7 *clauderet*: hoc opinor nobilius ratus: ſed credibile eſt ex MS. habuiſſe, unde & Fruterius Carrioque, quibus Regius Rottendorfianuſque faciunt ſecundas: haud dubie & alii, ſi libuiſſet excerptoribus annotare. *Claudeo* & *claudo* vetuſtis idem quod *claudico*. Vide Addenda ad Livii lib. 22. Ubi ad ea, quæ alii obſervarunt de hoc verbo, primi addidimus Plinii locum:

nunc

nunc addemus & Appuleji alterum, qui priores, quod ſciam, effugit. De Deo Socratis: *ſicubi tamen interſectis ſapientiæ officiis, non conſilio, ſed præſagio indigebat, ut ubi dubitatione clauderet, ibi divinatione conſiſteret.* Sic Florentinus, ubi vulgo *claudicaret:* ut notavit optimus Elmenhorſtius; hoc tantum, neque enim aut probavit; aut cum altero Appuleji loco comparavit. Novi apud eundem *interſectam virginitatem:* hic tamen malim, *defectis ſapientiæ officiis.* Gronovius.

53 *Sonus*] In duabus antiquis Ven. Edit. *ſonus, qui* Εὐφωνία, id eſt, *voculatio*, ſed interpretatio Græcarum vocum non eſt à Gellio. Badius tamen Εὐφωνίαν retinet, quæ Quintiliano vocatur vocalitas. verum hoc vocabulum in textum irrepſit.

54 *Clauderet*] Ita legit Lipſ. lib. 1. Elect. cap. 7. quæ lectio reprobatur à Joſepho Caſtalione Decad. 1. Obſ. cap. 2. vide & Fruter. Veriſ. 1. cap. 19. Vulgo, *clauderetur*, rectius *clauderet*, ut in MS. Codice repperit Fruterius.

CAP. VIII.

Hiſtoria in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laïde meretrice & Demoſthene rhetore.

[1] SOTION ex Peripatetica diſciplina haud ſanè ignobilis vir fuit. Is librum multæ variæque hiſtoriæ refertum compoſuit, cumque inſcripſit, Κέρας Ἀμαλθείας.[a] Ea vox hoc fermè valet, tamquam ſi dicas, *Cornucopiæ*. In eo libro ſuper Demoſthene rhetore & Laïde meretrice hiſtoria hæc ſcripta eſt: [2] Laïs, inquit, Corinthia ob elegantiam venuſtatemque formæ grandem pecuniam demerebat, conventuſque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat, quod popoſcerat. [3] Poſcebat autem illa [4] nimium quantum. Hinc ait natum eſſe illud frequens apud Græcos adagium,

a *Cornu Amalthea.*

1 *Sotion*] Vulgo, *Phocion*, qui etiam Platonis fuit diſcipulus, & inde in Xenocratis diſciplinam abiit. Cujus Orationes admodum laudat Plutarchus. Sed legendum *Sotion*, qui à Diogene Laërtio & Eunapio quoque citatur *de Succeſſione Philoſophorum.* Alius à Sotione præceptore Senecæ, qui fuit Pythagoricus. vide Sen. Ep. 29. & 188.

Sotion] Laërtius: Εἴχετο καὶ Λαΐδι τῇ ἑταίρᾳ, καθά φησι Σωτίων ἐν δευτέρᾳ τῶν διαδοχῶν· πρὸς οὖν τοὺς μεμφομένους ἔφη, ἔχω Λαΐδα, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι. Meminit ejuſdem Cicero ad Papirium Pætum ſcribens lib. 9. Epiſt. ult. Meminit etiam Athenæus lib. 12. Dipnoſophiſt. Exprobatur Gentilibus à Theodoreto lib. 2. de Activa vita. Numeratur inter cætera vitia à Tatiano. Cæterum de Laïdis amatoribus lege eundem Athenæum lib. 13. ubi etiam de morte & patria, item Pauſaniam in Corinth. Paulo aliter hæc commemorat Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 2. *Demoſthenes*, inquit, *excitatus ad Laïdis famam, cujus formam tunc Græcia mirabatur, acceſſit, ut & ipſe famoſo amore potiretur, qui, ubi dimidium talentum unius precium noctis audivit, diſceſſit hoc dicto,* οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μεταμέλειαν.

2 *Laïs Corinthia*] Revera fuit Sicula nativitate. Nicias enim Athenienſium Imperator in Siciliam miſſus, poſtquam Catinenſes ſe ſponte dediderant; Laïdem tunc parvulam cum aliis captivis in Peloponneſum devexit, ut ſcribit Plutarchus in Nicia. Corinthia itaque fuit habitatione, nativitate Sicula. De illa Propertius,

Non ita complebant Ephyrææ Laïdos ædes,
Ad cujus jacuit Græcia tota fores.

3 *Poſcebat illa nimium quantum*] Rectè ſic Carrio ἀντὶ τῆς *nimiam quantitatem.* Et tamen tricatur Stephanus, mallerque *mirum quantum*, ut magis reſponderet τῷ θαυμαστὸν ὅσον. Sed hoc eſt nodum in ſcirpo. *Nimium quantum* libri veteres, & ſic Cicero, Quintilianus, Symmachus, Ammianus loquuntur. *Gronovius.*

4 *Nimium quantum*] Vulgo, *Nimiam quantitatem.* In Buſlidiano Codice, *poſcebat autem illa nimium quantum vix dari poterat.* Quæ poſteriora

 verba,

gium, [5] οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς[a]· quòd fruſtra iret Corinthum ad Laïdem, qui non quiret dare, quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculum adit; &, ut ſibi ſui copiam faceret, petit: at Laïs [6] [7] μυρίας δραχμὰς [8] ἢ τάλαντον[b] popoſcit. Hoc facit nummi noſtratis [9] denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine [10] [11] ictus expaviduſque Demoſthenes [12] avertitur; & diſ-

a *Non viri cujuſque eſt Corinthum navigare.*
b *Decem drachmarum millia, vel talentum.*

verba, quod priora non intelligerentur, ex gloſſemate ſunt. Simile quid accidit Ciceroni lib. 4. de Finibus, qui ita loquitur: *Quid Zeno? portenta hæc eſſe dicit, nec ea ratione ullo modo poſſe vivi, ſed differre inter honeſtum & turpe nimium quantum, neſcio quid immenſum*, ubi procul dubio, verba poſteriora, *neſcio quid immenſum*, ab imperito primum librario margini adſcripta ad explicandum novum & inſolens loquendi genus, *nimium quantum*. Idem in oratore ad Marcum Brutum: *huic generi orationis aſpergentur etiam ſales, qui in dicendo mirum quantum valent*. Nam & ibi *nimium quantum* veteres libros repræſentare Lambinus teſtatur, & vero in optimo Gymnaſii Lovanienſis Codice reperiri Carrio monuit, quanquam prior illa loquendi ratio non eſt ignota Græciæ. Græci enim dicunt, θαυμαστὸν ὅσον. Carrio Antiq. Lect. lib. 2. c. 12. & 13. Fruſtra autem *nimiam quantitatem* defendit ex medii ævi ſcriptoribus, quibus quantitas copiam denotat, Barthius. lib. 1. Adv. c. 14.

5 Οὐ παντὸς ἀνδρὸς] *Non cuivis homini contingit adire Corinthum.* quod Proverbium, contra atque Gellius voluit, inde natum, quod teſte Suida difficilis eſſet in portum Corinthium appulſus. Atque ideo Eraſmus præfert dici de rebus arduis periculoſiſque, & quas non ſit cujusvis hominis ſperare aut affectare. Vide tamen Strabonem alioſque autores de avaritia, & mollitie Corinthiarum mulierum. *Bad.* Sed MS. Reg. *apud Græcos adagium proverbium.*

6 Μυρίας δραχμὰς] Drachma eſt idem Græcis quod denarius Romanis, hoc eſt, ſeſtertii quatuor. Quod ad pondus, ſeptem drachmæ incurrunt unciam; unde conſequitur, cum libra ſit XII. unciarum, LXXXIV. drachmas fore in libra. Hinc Scribonius Largus Epiſtola ad Calliſtum: *Erit autem nota denarii unius pro Græcâ drachmâ. Æque enim in librâ octoginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.* Dicitur *drachma* à δράττεσθαι, id eſt, *continere*, quia comprehendit tantum κερμάτων ſive κερματίων (ſic Græci vocabant exiguos nummulos æreos, quos cum Seneca minutias æris dicere poſſumus) quantum manu quis in punctum contracta capere ac continere poſſit. Cum antiquam ὀβολοῦ, tum hanc *drachmæ* originationem diſcimus, partim ex veteribus Grammaticis, partim illo Plutarchi loco in Lyſandro: Κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἀρχαῖον οὕτως ἔχειν, ὀβελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς, ἀφ' ὧν παραμένει πλῆθος ἔτι καὶ νῦν τῶν κερματίων ὀβολοὺς καλεῖσθαι· δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολούς· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο. *Videtur autem omnino vetus moneta ſic ſe habere, quia obeliſcis utebantur, ferreis nummis; quidam etiam æreis. Unde permanet, ut hodieque multitudo minutiarum æris oboli vocentur: drachma autem ſex oboli, quia tantum manus περιεδράττετο ſeu complectebatur.* Mihi dubium non eſt, quin ſit ab Hebræo דרכמן, quod idem ſignificat. Invenias Ezr. 11. 65. & Nehem. 7. 78. vid. *Voſſ. in Etym.*

7 Μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον] Hinc myriadem drachmarum ſeu talentum, ut ait nummi Romani, denarium dena millia facere nimis ſupine collegit Chokierius. Aliquid ſuboluit Carrioni, qui neſcire ſeſe ait, τὸ ἢ τάλαντον ſintne ipſius Gellii, an recentioris alicujus interpretis. Sane talentum Æginæum decem millium drachmarum Atticarum eſt. Sed quoties talentum ſine alia deſcriptione nominant, fere ſex millium & ipſum Atticum intelligunt. Et video in Vaticano Regioque; qui omnia Græca diligenter & egregie exhibent, tantummodo legi: *At Laïs μυρίας δραχμὰς popoſcit.* Nec ſecus in Schefferi codice, cui pleraque Græcorum rubrica notavit. *Gronovius.*

8 Ἢ τάλαντον] Abeſt hoc vocabulum ab antiquiſſima Veneta Editione. Et forſan gloſſema eſt.

Ἢ τάλαντον] Atque talentum Atticum continebat drachmas ἑξακισχιλίας, juxta Pollucem. Sed idem aliud fuiſſe Babylonium, aliud Syrium, aliud Æginæum oſtendit. Æginæum continebat decem mille drachmas, atque, ut arbitror, etiam Corinthiacum.

9 *Denarium*] Confundit itaque denarium cum drachma. quanquam nonnulli drachmam & denarium ſeſquiſeptima differre voluerunt. Videndus Hotomannus de Re nummaria, aliique.

10 *Expaviduſque*] Colvius in Apuleium *expavitus* legit. *Pavire* antiquis verberare, ferire, tundere,

& diſcedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ὠνῦμαι, inquit, *μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν*[a].

a *Non emo millibus x drachmarum pœnitentiam.*

dere, *depavire* apud Lucilium. Hinc putat expavitum dici conſternatum, attonitum. Sed mihi durius hoc & quæſitum videtur.

11 *Ictus expaviduſque Demoſthenes avertit*] Colvius ad ſeptimum Appuleji *expavituſque*, à verbo *pavire*: unde *terram pavire* pro ferire apud Ciceronem, & *Depavire* Lucilio Feſtoque verberare. Accipio *expavitus* ſed τῇ παραληγούσῃ in pronuntiando correpta, ut ſit idem quod pavefactus, ab *expaveſco, expavi*: unde & *pavito pavitanſque*. Et *expavitus, expavefactus*, ut *expergitus, expergefactus*. Omnes autem ſcripti *avertitur*: unde certatum Fruterius, Giſanius, Carrio, *avertit*. Lib. 4, 18. *Id quum dixiſſet, avertit & ire in Capitolium cœpit*. Gron.

12 *Avertit*] Vulgo, *avertit iter*. Sed ita bis idem inculcabitur. Quid enim aliud eſt *avertere iter*, quam *diſcedere*. Sed *averti*, ut in MS. codice habetur, vel *avertere* longe aliud vult. Idque plerunque expavidis & attonitis accidit, præſertim vero riſu excipientibus dictum alicujus ridiculum, ut ſeſe avertant, & ſecum mirentur, & rideant ſoli. *Fruter. veriſ. lib.* 1. *c.* 19.

Cap. IX.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obſervatumque ſit dicendi ſimul ac tacendi.

Ordo atque ratio [1]Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceſſionis ejus, recipiendi inſtituendique diſcipulos hujuſcemodi fuiſſe traditur. Jam à principio adoleſcentes, qui ſeſe ad diſcendum obtulerant,

1 *Pythagoræ*] Pherecydæ hic diſcipulus. Diogenes Laërtius tradit, Pythagoram ἀκμάσαι κατὰ τὴν ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα. Ab eodem traditur Pherecydem Syrium γεγονέναι κατὰ τὴν πεντηκοστὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα. unius tantum luſtri Olympiaci differentia eſt. Non video, quî veriſimile ſit quod dicitur Pherecydem iſtum præcepiſſe Pythagoræ, cum eodem ambo tempore floruerint, nec longe alter ab altero deceſſerit. Forſan dicendum duos fuiſſe Pherecydas, ut Salmaſius cenſet in Solinum. Hic in Magna Græcia docuit, cum Sami, ubi natus Pythagoras, tyrannidem occupaſſet Polycrates. atque hinc ſectæ Italicæ autor. Philoſophiam ſymbolicam & perplexam docuit, quam ab Ægyptiis hauſit, ut Jamblichus lib. 1. de vita ejus c. 5. teſtatur. Numeris, id eſt, harmonia conſiſtere hoc univerſum docuit & cum Ariſtarcho Samio terram moveri. Etiam Metempſychoſis Ægyptiorum commentum fuit, teſte Herodoto in Euterpe. Arabas, Hebræos & Chaldæos quoque acceſſiſſe Porphyrius teſtatur, multaque Judæorum dogmata amplexum Clemens Alexandrinus lib. 1. affirmat. Et quod Judæi ſanguine abſtinerent, hinc forſan omnibus animantibus abſtinuit. Libros quoſdam citat Laërtius, quamvis nonnulli exiſtiment nihil ſcripſiſſe. Utique aurea Pythagoræ carmina, Lyſidis Pythagoræ diſcipuli vel alterius Pythagorici ſunt. Etiam chymiæ peritum fuiſſe, qua metalla mutantur, nonnulli voluerunt, atque hos fuiſſe ἱεροὺς λόγους fabulantur. Namque & Chymiam ἱερὰν τέχνην illius patroni Græculi appellant, ut ex veteri Lexico Græco apparet. Inedia ac mœrore vitam finiit, cum enim Pythagoras in Delo Pherecydem ſepeliiſſet, Cyloniana factione omnes diſcipuli ejus combuſti ſunt, ut teſtatur Jamblichus de vita Pythagoræ.

Pythagoræ] *Pythagoram* diſcendi cupiditate ultimas terras peragraſſe, Ægyptum luſtraſſe, & Perſarum Magos adiiſſe referunt Iſocrates in Laudat. Buſiridis, Cicero de finibus lib. 5. Tuſculan. Quæſt. 4. Lucianus in Dialogo inſcripto βίων πρᾶσις. Plinius lib. 25. cap. 2. & libr. 35. cap. 9. Strabo lib. 14. Theodoretus de Curat. Græcarum affect. ſermon. 2. Jamblichus, Porphyrius, & Laërtius in ejus vita. Clemens præterea Alexandrinus Strom. libr. 1. nominat etiam ſacerdotem, ſub quo proſecerat Pythagoras. ἱστορεῖται δὲ Πυθαγόρας μὲν Σώγχηδι τῷ Αἰγυπτίῳ ἀρχιπροφήτῃ μαθητεῦσαι. Πλάτων δὲ Σεχνούφιδι τῷ Ἡλιοπολίτῃ. Εὔδοξος δὲ ὁ Κνίδιος Κονούφιδι τῷ καὶ αὐτῷ Αἰγυπτίῳ. Difficilem tamen acceſſum apud ſacerdotes Ægyptios habuiſſe teſtatur

rant, [2] ἐφυσιογνωμόνει [a]. Id verbum ſignificat, mores naturaſque hominum conjectatione quadam de oris & vultus ingenio deque totius corporis [3] filo atque habitu ſciſcitari. Tum, qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim [4] jubebat, & tempus certum tacere; [5] non omnes idem, ſed alios aliud tempus pro æſtimato captu ſollertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis, audiebat; neque percunctari, ſi parum intellexerat, neque [6] commentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quiſquam tacuit, quàm biennium. Hi prorſus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκουστικοί [b]· aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audireque, atque eſſe jam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen [7] ἐχεμυθία [c]; tum verba facere & quærere, quæque audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur expromere poteſtas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ [d]; ab his, ſcilicet, artibus, quas jam diſ-

a *Naturam ex indiciis ſcrutabatur.*
b *Auſcultabundi.*
c *Continentia ſermonis.*
d *Doctrinales, diſcendo paret.*

ex Antiphonte Porphyrius, qui ſua per invidiam aliis occulrabant.

2 Ἐφυσιογνωμόνει] Φυσιογνωμονία in pretio fuit apud veteres. Cicero de Fato: *Socratem nonne legimus quemadmodum notarit Zopyrus φυσιογνώμων, qui ſe profitebatur hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere? ſtupidum eſſe Socratem dixit & bardum, quod jugula concava non haberet, obſtructas eas partes & obturatas eſſe dicebat, addidit etiam mulieroſum, in quo Alcibiades cachinnum dicitur ſuſtuliſſe.* Videndus quoque idem lib. Tuſc. 4. & Alexander Aphrodiſienſis. Φυσιογνώμονες ex aſpectu totius corporis, μετωποσκόποι ex ſola facie vel potius fronte judicabant. Scripſit Φυσιογνωμονικὰ Ariſt. & Adamantius duos libros, in quibus Polemonem, qui de eadem materia ſcripſit, preſſe ſecutus eſt. Ægyptiis quoque hæc ſcientia in uſu. Hinc Adamantius, Αἰγυπτίοις μὲν γὰρ τοῖς πᾶσιν ἔπεισι κοινὰ σημεῖα ἐξ ὧν τὸ γένος αὐτῶν φυσιογνωμονεῖται. Theophraſtum quoque hujus artis peritum fuiſſe ex Characteribus Ethicis apparet.

3 *Filo*] Lineamento. Ita loquitur autor lib. 14. cap. 4. Plautus: *ſcitum filum mulieris.*

4 *Jubebat. quin & certum tempus ſtatuebat, ut tacerent, non in omnes idem*] Quam ineptiſſimam omnium vulgatorum & plurimarum membranarum ſcripturam vocat Carrio, retinent mei: & eſt in ea forſan aliquid vitii: ſed lacunam tantam eſſe, & ſic ſolidandam è Buſlidiano, parum conſuadet. *Tum* habent noſtri pro *Eum.* præterea *omnes idem* ſine media præpoſitione & *alius aliud* pro *aliud aliis*, unde faciendum *alios aliud.* Sic enim ſcripſit Gellius: *Tum qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim jubebat & certum tempus tacere, non omnes idem, ſed alios aliud pro æſtimato captu ſolertiæ.* Melius *Tum* quam *Eum.* nam oratio hæc, *qui exploratus ab eo idoneuſque fuerat,* habet figuram, per quam ex uno plures intelligi ait Fabius, & perinde ſe habet, ac ſi dixiſſet, *qui explorati.* Sic iiſdem verbis reſpondent, *non omnes idem, ſed alios aliud*, ad intellectum magis quam ad voces relata. *Exiſtimato* Carrionis in eodem errato eſt, quo ſupra *exiſtimationes officiorum.* Vellet etiam Stephanus *idoneuſque inventus* vel *compertus fuerat.* Videtur id ſatis intelligi. Alioqui poſſemus ſcribere: *qui exploratus habituſque idoneus fuerat.* Gronovius.

5 *Non omnes idem*] Quinquennale ut plurimum erat ſilentium, ſed aliquando pro auditorum ratione minori ſpatio circumſcribebatur, ut præter Gellium etiam Apuleius in Floridis teſtatur. vide *Voſſ. de Philoſ. antiq.*

6 *Commentari*] Scribendo meditari, ſicut ipſe autor poſtmodum exponit; namque licebat poſt ἐχεμυθίαν, *verba facere, & quærere, quæque audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur, expromere.*

7 Ἐχεμυθία] Ἐχεμυθεῖν, quaſi ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν μῦθον σιωπῇ. vid. Heſychium & Suidam. Hoc ſilentium tempore definitum erat, cæterum in genere ante omnia docuit Pythagoras tacere. Apuleius in Floridis: *tot ille doctoribus eruditus tot tamque multi jugis fontibus diſciplinarum toto orbe hauſtis, vir præſertim ingenio ingenti, ac profecto ſupra captum hominis animi auguſtior, nihil prius diſcipulos ſuos docuit,*

Digitized by Google

diſcere atque meditari inceptaverant; quoniam Geometriam & [8] Gnomonicam, Muſicam, ceteraſque item diſciplinas altiores μαθήματα [a] veteres Græci appellabant: vulgus autem, quos [9] gentilicio vocabulo Chaldæos dicere oportet, [10] mathematicos dicit. Exinde his ſcientiæ ſtudiis ornati ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοὶ [b]. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter [11] Taurus quum dixiſſet; Nunc autem, inquit, iſti qui repentè [12] pedibus illotis ad philoſophos devertunt, non eſt hoc ſatis, quod ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι [c]; ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant. Alius ait; hoc me primùm doce. Item alius; hoc volo, inquit, diſcere, iſtud nolo. Hic à [13] ſympoſio Platonis incipere geſtit [14] [15] [16] propter Alcibiadis comiſſationem; ille à [17] Phæ-

a *Doctrinas.*
b *Naturæ ſtudioſi.*
c *A contemplatione, à Muſis, à geometria penitus alieni.*

---

docuit, quam tacere; primaque apud eum meditatio ſapienti futuro, linguam omnem coërcere; verbaque, quæ volantia Poëtæ appellant, ea detractis pinnis intra murum candentium dentium premere. vide & Iſocratem in Buſiride. Cum extraneis quoque de iis, quæ didiciſſent, loqui illicitum. Cic. lib. 1. de Natur. Deor. *Nec tum celas, ut Pythagoras ſolebat, alienos.* Hinc apud Ægyptios, à quibus hæc accepit Pythagoras, Harpocrates ſilentii deus. Et apud Romanos Angerona ore obſignato pingebatur, quæ inter tutelares Romæ Deas cenſebatur. Vide Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 9. Gloſſæ, *Angerona*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς, καὶ καιρῶν. Numam Pompilium ſilentii Deam quoque coluiſſe Plutarchus in ejus vita teſtatur.

8 *Gnomonicam*] Nihil aliud eſt, quam grumatica ſive gromatica. Recte enim explicat Gloſſarium; γνώμων *gruma*, & *gruma* βασιλικὴ γνώμη. Item *grumat* μετρεῖ, ἰξοῖ. Exſtant veterum de arte gromatica ſcriptorum libri, quali nos Langobardicis literis exarato Duaci a quodam I. Arcerio uſi ſumus. *Carrio.*

Gnomonicam] Gnomonici ex umbrarum momentis, indicio gnomonis non ſolum horas, verum etiam climatum diverſitates & poli elationes deprehenderunt. Ars hæc γνωμονικὴ appellabatur. In Geometricis quoque gnomon dicitur, quo ablato aut addito figura quadrata non mutatur, ut Euclides oſtendit l. 2. Elem. Etiam in Architectonica teſte Vitruvio, & Hygeno de Limit. conſtituendis. Sed Gnomon proprie indicat ſtilum, qui in medio amuſio collocatur ad umbras indagandas, qui Græcis σκιαθήρας appellatur. De horologiis ſciotericis & quando inventa, vide Salm. ad Solin. p. 632. & ſeqq.

Gnomonicam] Quam invenit Anaximander, vel juxta alios Anaximenes Mileſius.

9 *Gentilicio*] Chaldæi enim & Babylonii vanis illis prædictionibus addicti. Etiam inter Arabes, quorum præcipuus Aly.

10 *Mathematicos*] Qui ex natalibus utura prædicebant. Ab illis ut *maleficis &* impoſtoribus abhorruit antiquitas. Vide tit. Cod. de Maleſ. & Mathemat. Cæterum in Græcia ante omnes ſcientias in matheſi Arithmeticam potiſſimum & Geometriam pueri addiſcere ſoliti. & Pythagoras inprimis ſuos exercebat in Arithmeticis, Geometricis, & Muſicis. Adeo quidem ut omnia numeris, figuris, & harmonia conſiſtere affirmaret. vide Athenæum lib. 17. Deipnoſ. & Platonem in Timæo, & Proclum ejus interpretem egregium.

11 *Taurus*] Philoſophus Platonicus, qui ſub Antonino Pio vixit, & de differentiis dogmatum Platonis & Ariſtotelis ſcripſit, teſte Suida. In Platonis Gorgiam quoque commentaria ſcripſiſſe teſtatur autor noſter lib. 6. cap. 14.

12 *Pedibus illotis*] Tractum proverbium à ſacrorum cæremoniis, ad quas accedere illotos non decebat.

13 *Sympoſio Platonis*] Sive περὶ Ἔρωτος, ſive *Amore.* Eſt autem allegorica diſputatio.

14 *Alcibiadis*] Qui in eodem dialogo loquens introducitur, quemque cum luxu diffueret, ad bonam frugem deduxit Socrates. De quo, poſtmodum imperatore maximo, vide Plutarchum in Alcibiade.

15 *Propter Alcibiadis*] Corriges *propter Alcibiada comiſſ.* quod in veteribus eſt editionibus & membranis. Gellius veteres ſecutus libentius hæc per

[17] Phædro propter [18] Lyſiæ orationem. Eſt etiam, inquit, pro Jupiter! qui Platonem legere poſtulet, non vitæ ornandæ, ſed [19] linguæ orationiſque comendæ gratia, nec ut modeſtior fiat, ſed ut lepidior. Hæc Taurus dicere ſolitus novitios philoſophorum ſectatores cum veteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quoque non prætereundum eſt, [20] quòd omnes ſimul, qui à Pythagora in [21] cohortem illam [22] diſciplinarum recepti erant, quod quiſque [23] familiæ pecuniæque habebat, in medium dabant; & [24] coibatur ſocietas inſeparabilis, tamquam illud fuerit antiquum conſortium, [25][26] quod re atque verbo appellabatur [27] hercto non cito.

CAP.

per primam, quam per tertiam enunciat. cujus exempla inferiu, habebimus frequentia. Itaque etiam *Demoſthenen*, *Æſchinen* apud eum in antiquiſſimis membranis ſemper invenias: *Demoſthenem*, *Æſchinem* vix unquam. *Carrio.*

16 *Propter Alcibiadis comiſſationem*] Quod Carrio ex vett. & editis & membranis omnibus notat *Alcibiade*, Reg. Rott. Schefferi confirmant. Sic *Parmenide* apud Appulejum de dogmate Platonis. *Gronovius.*

17 *Phædro*] Sive περὶ καλοῦ, *de Pulchro*. Quod itidem myſticum eſt colloquium.

18 *Lyſiæ orationem*] Quam Phædrus Socrati in eodem dialogo prælegit.

19 *Linguæ comendæ*] Id eſt, ornandæ. Ejus dictio ita elegans & diſerta, ut veteres dixerint Jovem Platonis lingua uſurum, ſi Græce loqui vellet. Hinc Platonem θεῖον appellarunt. Dictio tamen ejus poëtica, & metaphoris audax, ut Ariſtoteles, & Dionyſius Halicarnaſſeus cenſent. vide & Ciceronem in Bruto.

20 *Quod omnes ſimul, qui a Pyth.*] Neſcio quî legentibus non fuerit offenſioni illud *ſimul*, quod nulli bono eſt, & ſi quam vim habet, ea neceſſario atque etiam facile intelligi poteſt. Ex codice Regio notavit Salmaſius, Lambecius, ego, frater *atqui*, certiſſimo indicio Gellium ſcripſiſſe *quod omnes, ſimulatque a Pyth.* Jac. Gronov.

21 *Cohortem*] Ruſticum hoc vocabulum, quo denotatur, quod in villa clauſum ſeptumque. Hinc militare *cohortis* vocabulum originem ſumpſit. χόρτον Græci appellarunt, atque hinc Latini hortum, quod ſepimento cingeretur. Pro quacunque hominum congregatione apud probatos etiam autores invenitur. Itaque pro *diſciplinarum*, hic legendum, *diſcipulorum*.

22 *Diſciplinarum*] Potius legendum *diſcipulorum*. Ita lib. 2. cap. 17. *Phædon Elidenſis ex Socratica cohorte fuit.*

23 *Familiæ*] Feſtus: *familia antea in ingenuis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur Pater & Mater familiæ, poſtea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt.* Familia tamen propriè à famulitio nomen accepit. Senec. l. 6. Ep. 67. *ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores noſtri dominis, omnem contumeliam ſervis detraxerint; dominum Patrem familias, ſervos familiares appellarunt.* Cæterum poſtmodum & liberi & uxor, & omnes qui ſub unius poteſtate in eadem domo, familiæ nomine comprehendi cœperunt. Tandem tranſlatum eſt ad totam cognationem ſanguinis, imo etiam res hæreditarias.

24 *Coibatur*] Id eſt, contrahebatur.

25 *Quod re*] Antiquæ editiones, *quod in re atque verbo Romano appellatur* κοινόβιον, id eſt, contubernium. κοινόβιον ex margine gloſſatoris irrepſit, & monachale vocabulum. Vir celeberrimus G. Hornius putabat legendum *convivium*. quod vocabulum etiam vitæ conjunctionem continebat, ut loquitur Cicero de Senectute. Atque ita hoc Pythagoreorum convivium ex collatis familiis & pecuniis alebatur. utique κοινόβιον delendo, ad *conſortium* trahi ultima verba poſſunt, ſi pro *in*, *ita* legas.

26 *Quod re atque verbo Romano appellabatur κοινόβιον*] Sic Carrio, cum inveniret, *quod in re atque verbo*. Fatetur autem de hoc loco, quid ſtatui debeat, non ſeſe habere quod dicat, quum neque verbum Romanum ſit κοινόβιον, neque juri Romano locus hic ullus. Catanæus delebat τὸ *Romano*, ut refert Flavius Conject. cap. 81. qui tamen excuſat vulgatum, ut *cœnobium* ſit vox Latina, qualis *rhetor*, *helleborum*, *ſycophanta*, *philoſophus*, & ſimilia, quæ Latinus uſus mollivit, ut jam peregrina non videantur. Rottendorf. *quod jure atque verborum ano appellabatur ertonocito.* Vides quam prope accedat ad id, quod ex Regio codice divine prorſus eruit Salmaſius: *quod jure atque verbo Romano appellabatur Hercto non cito.* Servius ad lib. 8. Æneidos ver. 642. *Donatus hoc loco contra metrum ſentit dicens, Cita, diviſa, ut eſt in jure, Ercto non cito,*

cito, id eſt, patrimonio vel hæreditate non diviſa. Gronovius.

27 Κοινόβιον] In libro MS. *Herčto non cito.* Eam quam poſuimus ſcripturam liber vetus expreſſam plane repræſentat, hoc tantum differens quod legit, *Erto non cito.* Societas illa *Herčto non cito* inter cohæredes proprie fuit, qui à communione diſcedere nolebant. Et ſane *conſortes* dicebantur quamdiu hæreditas diviſa non erat. Gloſſæ: *conſortes*, κοινόβιοι, σύγκληροι. Inde & *conſortium* hæc ſocietas & communio cohæredum. Contra *diſſortes* poſtquam diviſerant. Gloſſæ; *diſſortes*, διακληρωθέντες. Ex eo *diſſortiones* apud Paulum Feſti Epitomatorem, *diviſiones patrimoniorum: inter conſortes.* At *exſortes* ἄκληροι quaſi exhæredes. Hinc *exſortium* Apuleio de Deo Socratis, ἡ ἀκληρία. *incerta vacatione ſeu quodam exortio punitur.* Ita ſane ibi legendum ex veteri codice, non uno, qui habent, *exordio.* In illa igitur antiqua juris formula ac verbo, *Herčto non cito*, quum *citum* ſignificet diviſum, *Herčtum*, hæreditatem, patrimonium, & bona ſignificare utique debet. Inde *Forčtum* & *Fortum*, quod inſequenti ætate *Ferčtum* & *Herčtum* appellatum pro bonis & hæreditate, ut illa formula *Herčto non cito*, de cohæredibus qui Hertum inter ſe non ciebant, hoc eſt, hæreditatem & bona defuncti non dividebant. *Herčti citi*, aut *non citi* nulla hodie mentio in Juriſconſultorum libris, quos nobis ſolos eſſe voluit notos Tribonianus, in cujus Digeſtis titulus eſt *Familiæ Erciſcundæ.* Sed Servius ſcribit ad Virgilii verſum *Citæ Metium in diverſa quadrigæ, Donatus hoc loco contra metrum ſentit, dicens citæ diviſæ, ut eſt in jure Herčto non cito, id eſt patrimonio vel hæreditate non diviſa. nam Citus, cum diviſus ſignificat, Ci longa eſt.*] Salmaſius ad Solinum pag. 1261.

Cap. X.

Quibus verbis compellaverit Favorinus philoſophus adoleſcentem caſcè nimis & vetuſte loquentem.

Favorinus philoſophus adoleſcenti veterum verborum cupidiſſimo, & pleraſque voces nimis priſcas & ignotiſſimas in quotidianis communibuſque ſermonibus expromenti, [1] Curius, inquit, & [2] Fabricius, & [3] Coruncanius [4] antiquiſſimi viri noſtri, & [5] his antiquiores

1 *Curius*] M'. Curius Imperator, qui nec acie vinci, nec pecunia corrumpi potuit, & cum Fabricio Pyrrhum regem Epirotarum exegit Italia, Samniteſque ſæpius devicit. De cujus frugalitate vide Plutarchum & Valer. Max. lib. 4. cap. 3. Floruit circa An. V. CDLXIII.

2 *Fabricius*] C. Fabricius Luſcinus, quem Cicero confert cum Ariſtide Athenienſi. vide Ciceronem lib. 1. & 3. offic. Gellium noſtrum l. 3. c. 8.

3 *Coruncanus*] Scribe *Coruncanius* ex optimis libris, inſcriptionibus, Pandectis Piſanis in l. 2 de origine juris. Sic & apud Senecam reponendum eſt, a quo Gellius hæc quodammodo ſumſiſſe videri poteſt, niſi quod a propoſito exemplari nonnihil deflexerit. *Conſuetudo*, inquit, *civitatis*, regulam orationis, *quæ nunquam in eodem ſtetit, verſat. multi ex alieno ſæculo petunt verba. Duodecim tabulas loquuntur. Gracchus illis & Craſſus & Curio nimis culti & recentes ſunt. ad Appium uſque & Coruncanium redeunt.* Hæc Seneca epiſtola CXV. Recte ſane Appium conjungit cum Coruncanio. Fuit enim Appius Decemvir in XII tabulis conſcribendis, nec longe ab eo Coruncanius orator, teſte Cicerone in Bruto, & pontifex, ut ait idem libro tertio de oratore, ideoque ſupra dixit, *duodecim tabulas loquuntur.* Peccant, qui in Seneca emendant *Curius* pro *Curio.* ille a ſeveritate famam habet, ab eloquentia non item. at in hujus domo tres ſerie continua fuerunt oratores, quod in admirandis habitum Plinius, Solinus, alii prodiderunt. Aptius hæc omnino Seneca quam Gellius, quem tamen iſte vult videri inſubidum. *Carrio.*

4 *Antiquiſſimi viri noſtri*] Carrio jubet deleri τὸ *viri* de membranarum ſententia: & ſic Schefferi codex. In Fulviano, Reg. Rottend. deeſt τὸ *noſtri.* Sed hoc eodem pertinet, nam τὸ *viri* ἐν τῷ *noſtri* contracto eſt. Sic infra cap. 22. *ſic noſtros quoque veteres ſupereſſe alias dixiſſe.* 2, 3. *inſerebant eam veteres noſtri pleriſque vocibus.* Et 21. *noſtri quoque veteres à bubus junctis ſeptentriones appellarunt.* Lib. 19, 9. *diſcite noſtros quoque antiquiores amaſios ac Venerios fuiſſe.* Gronovius.

5 *His antiquiores*] Fuit enim pugna illa trigeminorum anno V. C. XXCVII. at Decemviri creati ſunt

Digitized by Google

res Horatii illi trigemini, planè ac dilucidè cum ſuis fabulati ſunt: neque [6] Auruncorum, aut [7] Sicanorum, aut [8] Pelaſgorum, qui [9] [10] primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis locuti ſunt. Tu autem, [11] proinde quaſi cum [12] matre Evandri nunc loquare, ſermone abhinc multis annis jam deſito uteris, quod ſcire atque intelligere neminem vis, quæ dicas. [13] Nonne, homo inepte, ut quod vis abundè conſe-

anno demum P. R. C. ccc. Itaque ad illos Horatios referendum eſt, ne hiſtoria confundatur. Nam & ſtatim ante Decemviros creatos unus Horatius Tergeminus conſul fuit, & in ipſis Decemviris eſt Tergeminus. *Carrio.*

6 *Auruncorum*] Qui inter Campanos & Volſcos, juxta mare ſiti. Idem Joannes Tzetza affirmat. Horum Auruncorum etiam meminit lib. 6. Halicarnaſſeus, & Virgilius Æneid. lib. 7. *Auruncos ita ferre ſenes*, quos Græcis *Auſones* vocari addit in eum Servius. Auſonum tamen generalius vocabulum fuiſſe oſtendit Cluverius in deſcriptione Italiæ lib. 3. cap. 8.

7 *Sicanorum*] Italiæ populi in prima regione, apud Plinium. Docet hoc Virg. 10. Æneid. Alias alio nomine *Siculi*, qui fugati à Liguribus, in Siciliam trajecere, ut tradit Halicarnaſſ. primo. Sed autorem ipſum audiamus, qui ita loquitur: Τὴν ἡγεμόνα γῆς, &c. Hoc eſt: *Urbem, terræ mariſque totius principem, quam nunc Romani habitant, primi in omni memoriâ tenuiſſe feruntur barbari Siculi, gens indigena. Superiore autem tempore alioſne colonos habuerit, an inculta fuerit, nemo poteſt certò dicere. Poſteà verò, pulſis longo bello priſcis cultoribus, Aborigines eam occuparunt. qui primum in montibus paſſim ſine mœnibus vicatim habitaverunt. Sed poſtquam Pelaſgi & cæterorum Græcorum nonnulli, ipſis admiſti, opem in debellandis finitimis attulerunt; exacta inde Siculorum gente, oppida crebra communiverunt; ſubegeruntque ſibi totum id terrarum ſpatium, quod amnes duo Liris atque Tiberis terminant. Eas ſedes deinde perpetuo tenuit idem genus hominum, mutatis tantum appellationibus; vetus Aboriginum nomen ſervantes ad Trojani uſque belli tempora; quando à Latino rege denominati ſunt Latini.* Ergo primi mortalium, quorum memoria exſtet, hanc regionem incoluere *Siculi*. Hinc Varro etiam de Linguâ Latinâ lib. 4. *Lepus*, inquit, *quod è Siculis Græci quidam dicunt* λέποριν. *à Romà quòd orti Siculi, ut annales noſtri veteres dicant, fortaſſe hinc illud tulerunt; & heic reliquerunt hoc nomen.* Plinius lib. 3. cap. 5. de Lario agens, *Tam tenues*, inquit, *primordio imperii fuere radices. colonis ſæpe mutatis, tenuère alii aliis temporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli.* Quum ab Aboriginibus aliiſque populis Italiâ pulſi Siculi *Sicaniam* inſulam occupaſſent; quæ tum de eorum nomine dici cœpit *Sicilia*; nonnulli antiquorum ſcriptorum eos à ſede ſua adpellaverunt *Sicanos*; quamquàm priſcorum *Sicanorum* gente in occidentali inſulæ parte etiamnum relictâ. Id Virgilius poſteà etiam in Italia hic uſurpavit; & Virgilium, ut mea fert opinio, imitati deinde alii. *Vide Cluv. Ital.*

Sicanorumque] Rectius dixiſſet *Siculorumque*. Siculi enim non Sicani olim Italiam incoluere, iique à Pelaſgis expulſi in Trinacriam inſulam quam tunc Sicani tenebant, trajecere, ut tradit Dionyſius Halic. in lib. 1. Hellanicus in lib. 2. de ſacerdotibus Junonis Argivæ, & Menippus ac Thucydides initio lib. 6. Conſtantinus in lib. 1. περὶ Θεμάτων.

8 *Pelaſgorum*] Gens antiqua, per univerſam Græciam quondam diffuſa. de qua vide Herodotum 1. Apud eundem l. 3. lego eos in Aſia circa Æolidem commoratos. Et Idam montem, teſte Herodoto 7. ubi *Pelaſgidem* eorum regionem nominat. Latium aliquando habitaſſe, teſtes ſunt Halicarnaſſeus 1. Plinius 3. cap. 5. vide *Ortelii Onom. Geogr.*

9 *Incoluiſſe Italiam*] Emenda *coluiſſe Italiam*. Sic enim vetuſtiſſimæ editiones & membranæ. In Macrobio eſt *coluiſſe in Italia*. *Colere urbem, agrum, domum*, pro *inhabitare* veteribus uſitatum eſt: uti & *incolere*. at *colere in loco* an Latinum ſit neſcio: & mihi quidem ἀμάρτυρον eſt. *Carrio.* Quid ergo illud Livii XXXVIII, 19. *Qua Cilices maritimi colunt.* Aut unde alii dixerunt *qui trans Rhenum incolunt*, ut Julius ipſe ac Suetonius? *Jac. Gronov.*

10 *Primi incoluiſſe Italiam*] Reg. Rot. Schefferi, *coluiſſe*, ut omnes apud Carrionem. *Gronovius.*

11 *Proinde*] Aliter, *perinde*.

12 *Matre Evandri*] Nicoſtrata mater Evandri, vel ut nonnulli Themis, quæ quia fatidica Carmenta appellata; carmen enim & carmentum dixere veteres, ut momen, momentum. vide Plutarchum ἐν Αἰτίοις & Dionyſ. lib. 1. Ovid. lib. 1. Faſtor. Hinc vetus nummus ab una parte inſcriptionem habet Q. Fabii Maximi, à dorſo mater Evandri inciſa cum cithara. Quo vatem fuiſſe denotatur.

13 *Nonne, h. i. ut quod vis abunde conſequaris, taceres*] Notavit Salmaſius & ipſe vidi in Regio libro eſſe *taces*. Id prorſus eſt Petronianum: *Non taces,*

ſequaris, taceres? Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta & bona & ſobria & modeſta ſit: vive ergo moribus præteritis; loquere verbis præſentibus; atque id, quod à [14] C. Cæſare excellentis ingenii ac prudentiæ viro, in primo de Analogia libro, ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore, ut [15] tamquam ſcopulum, ſic fugias inſolens verbum.

taces, gladiator obſcæne, quem de ruina arena dimiſit? Non taces, nocturne percuſſor &c.

14 *C. Cæſare*] Libros hos Cæſaris prædicat Cicero in Bruto, & quod in primo libro dixerit *verborum delectum eſſe originem Eloquentiæ*. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 5. Gellium ſecutus eadem fere verba recitat.

15 *Tanquam ſcopulum*] Schefferi membrana: *tanquam navis ſcopulum*. Gronovius.

CAP. XI.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclitus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit: verbaque ejus ſuper ea re poſita: quodque Herodotus Haliatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit: atque inibi quædam notata [1] de Gracchi fiſtula concionatoria.

AUCTOR hiſtoriæ Græcæ graviſſimus Thucydides Lacedæmonios ſummos bellatores non [2] cornuum [3] tubarumve ſignis, ſed [4] tibiarum

1 *De Gracchi fiſtula concionatoria*] Et hic Regius Schefferique, *concionaria*, & poſtea Regius cum Rottendorfiano: *Ecce autem per tibicinia* (de hoc jam monuit Lambecius, ubi vulgo *pro tibicina*) *Laconica tibiæ quoque illius concionariæ in mentem venit* Quin & prima editio, Veneta Pincii & Aldina in lemmate *contionaria* vel *concionaria*. Et hoc vocabulum cur alteri cederet, cauſa non erat. *Concionarius* à *concione*, ut ab *legione legionarius*. Sed & quemadmodum *ſtationarius* & *ſtationalis* à *ſtatione*, ſic à *concione concionalis* & *concionarius*. Gronovius.

2 *Cornuum*] Varro lib. 4. *Cornua, quòd ea quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.* Cornua igitur inflexa, tubæ rectum tubum, unde & nomen accepere, ſive canalem habebant. Ovid.

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

Qui illa inflabant, cornicines, vel tubicines vel æneatores appellati. Tubis autem non tantum in convocando Populo in militia, verum etiam in ſacris utebantur; hinc tubiluſtrium, ut Varro teſtatur lib. 5. de ling. Lat.

3 *Tubarum*] *Tuba* ejus formæ erat, cujus apud Europæos fere hodie vides: ære directo ducta, canali ad exitum latiore; quæ erat militaris. Nam & alia ſacrorum eſt, diſpari uſu, & fortaſſe forma. *Tuba* dicta à tubo ſive canali, quem referebat. Tuba etiam digniores uſi, & illa canebant, imo ſummates viri exercuerunt. Tuba priſcis Græcis ignota. Homerus novit, ſed nuſquam Heroibus tribuit, quia nondum in uſu Græcorum. Ejus ſex genera facit Euſtathius. 1. Quam Minerva invenit, & ab Argivis hoc cognomento colitur Σάλπιγξ Ἀθηνᾶ. 2. Apud Ægyptios, quam Oſiris reperit, quæ χνώη ipſis dicitur, & ad ſacrificia utuntur. 3. Gallica, conflatilis, non nimis magna, quæ os habet deformatum in beſtias, & canalem plumbeum, in quem inſpirant tibicines, atque eſt acuti ſoni: vocatur ab ipſis Gallis *Carnyx*. 4. Paphlagonica, cujus os effigie bovis, gravi mugitu, ſurſum inflanda. 5. Medica, è calamo tubam habens, gravi ſono. 6. Tyrrhenica, ſimilis tibiæ Phrygiæ, habens orificium ſciſſum aut fractum: ea valde acuta. Et iſtam volunt eſſe hanc noſtram & Romanam, atque à Tyrrhenis traductam.

4 *Tibiarum modulis*] Idem refert Martianus Capella lib. 9. & Plutarchus in lib. de *Cohibenda iracundia*. Idemque lib. de Muſica, Terpandrum ſeditionem, quæ Lacedæmonios vexabat, ſuſtuliſſe Muſica teſtatur. Tibiæ primo ex arundine vel ex ligno conflatæ, inprimis ex loto arbore. Unde λώτινοι αὐλοὶ Athenæo lib. 5. quas ſcribit ab Alexan-

I 2 drinis

Digitized by Google

rum modulis in præliis uſos eſſe refert : non prorſus ex aliquo ritu religionum , [5] neque rei divinæ gratia , [6] neque etiam ut excitarentur atque [7] evibrarentur animi , quod cornua & [8] litui moliuntur : ſed contrà , ut moderatiores modulatioreſque fierent ; [9] quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeò in congrediendis hoſtibus atque in principiis præliorum ad ſalutem virtutemque aptius rati , quàm [10] ſi permulcti ſonis mitioribus non immodicè ferocirent. Quam [11] procinctæ igitur claſſes erant , [12] & inſtructæ acies , cœptumque

drinis Φώτιγξις appellari. Tibia autem uti recta, ita quibuſdam codon obliquè è cornu adnexum teſte Athenæo lib. 15. Erat itaque tibia dextra , quæ recta , ſiniſtra, quæ obliqua, & Phrygia. Qui talem tibiam inflabat, ἐγκεραύλης appellabatur. Heſychius: Ἐγκεραύλης ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλῶν. ἔχει γὰρ ὁ ἀριστερὸς κέρας. Cornu illud inflexum erat in extremitate, reliquum buxeum vel oſſeum erat teſte Polluce. Tibiæ autem artificio quodam vel molliorem vel horridiorem ſonum edebant. De molliori hic loquitur Gellius , qua animi ſedabantur. Artem inflandi expreſſit Cyprianus in Libello de Spectaculis: *Alter*, inquit, *cum choris & cum hominis canora voce contendens , ſpiritu ſuo , quem de viſceribus ſuis ſuperioribus nitens hauſerat , tibiarum foramina modulans , nunc effuſo , nunc intus recluſo , nunc certis foraminibus emiſſo , atque in aërem profuſo , item in articulos ſonum frangens , loqui digitis elaborat , ingratus artifici , qui linguam dedit.* Sed ad rem. Tibiis itaque in militia Lacedæmonii utebantur. Et nuper admodum Belgæ. Sicut adhuc in armiluſtrio civium fieri conſuevit.

5 *Neque rei divinæ gratia*] Non tantum apud Græcos , verum etiam apud Latinos Tibicines ſacris præerant , qui & ſpondaulæ appellabantur. Hinc Victorinus de ſpondeo: *Dictus à tractu cantus , qui per longas tibias in templis à ſupplicantibus editur : unde ſpondaulæ appellantur , qui hujuſmodi tibias inflare conſueverunt.* & qui religionis cauſa funeribus adhibebantur, συμβαῦλαι appellabantur , ſicut liquet ex Dione Chryſoſtomo Orat. XLIX. quos Apulejus primo Floridorum *monumentarios ceraulas* appellavit.

6 *Neque etiam ut excitarentur*] Rott. Regius, Schefferi cum prima Venetaque editionibus: *neque autem ut*. In Aldina jam mutatum eſt. Male ; ſic enim Plautus Aulular. prologo: *Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.* Lucretius lib. 6. *Nec ſunt multa parum tactu fugienda , neque autem Aſpectu fugienda.* Appulejus in Floridis : *nec revocare illud , nec autem mutare nec emendare mihi inde quicquam licet.* Noſter 2. 7. *neque autem illa , quam primo in loco diximus , vera & proba videri poteſt. Exercitarentur* ſane ſcripti : ſed rectè primi editores inde fecerunt *excitarentur*. nam *exſertarentur* Gebhardi 1 Antiq. Lect. 15. tam hic ineptum , quam quod apud Quintilianum ſibi gaudet inventum in corrupto exemplari ; *motus corporis exſertat oratorem*. Gronovius.

7 *Evibrarentur*] In furorem bellicum commoverentur. Vibrari idem proprie denotat quod motu tremulo agitari. Ita fulmina vibrare dicuntur. *Sed* ad qualemcunque commotionem quoque illud vocabulum transfertur. Vibriſſare quoque apud Lucretium invenies. Et Vibriſſa Motacilla dicitur à vibranda cauda. Evibrare tamen raro apud probatos autores invenies.

8 *Litui*] Diſtincti à cornu , à tuba : nam Seneca facit adunca eſſe forma ; quæ non in tuba. Dixeris à ſimilitudine auguralis litui appellatos , qui in extremo incurvus. Qui in eo cecinit , Liticen dictus. Dabat acutum & ſtridulum ſonum : unde colligendum , grandem aut patulum canalem hunc non fuiſſe. Fuit igitur *Lituus* medium quoddam inter tubam & cornu ; non rectum prorſus , ut illa , nec totum incurvum , ut iſtud. Quin tamen confundant ſcriptores , haud abnuo. *Lipſ. de Mil. Rom.*

9 *Quod tibicinis numeris temperatur*] Sic omnes ſane libri. Scribendum tamen cenſeo , *tibicinis numeris comparatur*. id eſt , efficitur. Cicero pro Quinctio : *Itaque majores noſtri raro id accidere voluerunt ; prætores , ut conſiderate fieret comparaverunt.* Gronovius.

10 *Si permulcti*] Nonnulli libri *permulſi*. Utrumque dici notat Priſcianus libro nono , eamque in rem illud Salluſtii ex hiſtoria quarta affert: *Dein lenita jam ira poſtero die liberalibus verbis permulcti ſunt.* Et Ciceronis in concione Metelli , *permulſa atque recreata eſt.* Carrio.

11 *Procinctæ claſſes*] Ad pugnandum paratæ , & expeditæ. Notandum autem claſſes non tantum navales intelligi , ſed etiam terreſtrem exercitum. Ita Agellius lib. 10. c. 15. *Claſſes clypeatas antiqui dixerunt , quos nunc exercitus vocamus.* Et paulo poſt,

Digitized by Google

que in hoſtem progredi: tibicines inter exercitum poſiti canere incœptabant. Ea ibi præcentione tranquilla & [13] delectabili atque adeò venerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam vis & impetus militum, ne ſparſi [14] [15] diſpalatique proruerent, cohibebatur. Sed ipſius illius egregii ſcriptoris uti verbis libet, quæ & dignitate & fide graviora ſunt. Καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν. Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως [16] καὶ ὀργῇ χωροῦντες; Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμῳ ἐγκαθεστώτων. Οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις· ὅπερ φιλεῖ τὰ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν ἐν ταῖς προσόδοις [a]. [17] [18] Cretenſes quoque prœlia ingredi ſolitos memoriæ datum eſt præcinente ac præmoderante [19] cithara greſſibus. [20] Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, quum bellum Mileſiis faceret, ut Herodotus in hiſtoriis tradit, [21] concinentes fiſtulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas, in exercitu atque in

prɔ-

a *Et poſt hæc congreſſum eſt. Argivi quidem ſociique acriter, ac cum ira adorientes: Lacedæmonii autem ſegniter & ſub tibiarum multarum præcentu, tibicinibus lege interpoſitis, non adeo divinæ rei gratia, verum uti junctim ad numerum incedentes in hoſtem tenderent, neque ordines illis diſſiparentur: quod in magnis exercitibus, ubi congrediendum eſt, fieri ſolet.*

poſt, *claſſem procinctam, exercitum armatum.* Ita in Lege Numæ: QUOJUS. AUSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. JOVI. FERETRIO. BOVEM. CÆDITO. Cæterum claſſis proprie dicitur multitudo, quæ calatur, ſive convocatur.

12 *Et inſtructæ acies*] *Inſtructa acies*, ut libri veteres. nam in altero numero pro exercitu dici niſi apud poetas vix exiſtimo. Sunt autem hæc omnia illius *procinctæ claſſes* interpretatio. Primum enim *acies* dicitur *inſtructus exercitus* auctore Vegetio lib. 3. cap. 14. Deinde quid eſt aliud *procincta claſſis*, quam exercitus ad prælium inſtructus? interpretante Feſto. *procinctum* inquiunt cotidiana gloſſaria, ὅταν εἰς πόλεμον συγκαλέσωνται. Et Ulpianus lib. XLIII ad Edictum dixit *in procinctu milites verſari*. l. unica de bonor. poſſ. ex teſt. milit. Quod ſi ita eſt, ut *claſſis procincta* ſit inſtructa acies; quid fuit neceſſe utrumque poni? Certe pro eo & putarem *id eſt* legendum; eamque interpretationem alicujus eſſe ſcholiaſtæ, niſi meminiſſem infra libro decimo cap. XV idem contigiſſe. Sic enim ibi legitur: *Claſſem procinctam extra pomœrium, id eſt, exercitum armatum videre.* Carrio.

13 *Delectabili atque adeo*] Has tres voces addi à melioribus membranis, quarum auctoritatem ille flocci facere noluerit, ſcribit Carrio. Sed nemo eas agnoſcit noſtrorum, quorum tamen quoſdam auſim in melioribus ponere. *Gronovius.*

14 *Diſpalatique*] Nonius: *diſpalare eſt ſeparare. Siſenna Hiſtor. lib. 3. Diſpalati à ſignis digreſſi ac diſſipati.* Ita & Corn. Nepos non uno in loco loquitur.

15 *Diſpalatique proruerent*] Aut *ruerent* ſcripſit Gellius aut *ſe proruerent.* nam τὸ *proruere* attente locutis συγγνῶμον eſt, ut ad Livium & Tacitum monuimus. *Gronovius.*

16 Καὶ ὀργῇ χωροῦντες] Regius & Schefferi ὁρμῇ, cui patrocinatur Carrio: & quod idem in illo, καὶ ὑπὸ αὐλητῶν, ſecutum ſeſe ait, quod apud Thucydidem legitur, non quod in noſtris exemplaribus, ſciendum in Regio quoque ſic legi; non ὑπὸ αὐλοῖς. Idem.

17 *Cretenſes*] Qui diſciplinam militarem à Lacedæmoniis accepere, teſte Xenoph. de Rep. Laced. Præter hanc Muſicam Cretes quoque armatam ſaltationem habuere, quam Pyrricham appellabant. Vide Dionyſ. Halicar. lib. 7. & Diod. Siculum lib. 4. & 6. Hæc erat quædam exercitatio militaris.

18 *Cretenſes quoque in prælia*] Præpoſitio nuſquam in noſtris. *Gronovius.*

19 *Cithara*] Lyram appellavit Athenæus lib. 14. quæ ſæpe cum cithara confunditur.

20 *Halyattes*] Pater Crœſi, unde ab Horatio Halyatticus appellatur. Herodot. lib. 1. ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ αὐλοῦ γυναικηΐου τε καὶ ἀνδρηΐου.

21 *Concinentes*] Vulgo additur, *habuit.*

22 *In-*

procinctu habuit, laſcivientium delicias conviviorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam [22] indipiſci ait non fidicularum tibiarumque [23] concentu, ſed mentium animorumque conſpiratu tacito nitibundos.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ,
[24] Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν [a].

[25] Quid ille vult ardentiſſimus [26] clamor militum Romanorum, quem in congreſſibus prœliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memoravere? [27] Contrane inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? an tum etiam

a *Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achivi,*
Inque vicem auxilium cupida ſibi mente ferebant.

22 *Indipiſci*] Sæpe Gellius dixit, ſed plerumque in ejus verbi notione variavit. Hic enim aliud eſt *pugnam indipiſci*, quam libro XII cap. 1. *copias ubertateſque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipiſci potuerit.* quomodo Plautus plerumque uſurpat in Aulularia, Aſinaria, Trinummo alibi. Aliud libro XVII cap. 11 *Memoriæ vegetandæ gratia indipiſci animo ac recenſere.* Nonius *petere & uſurpare*, Feſtus *aſſequi & adipiſci* interpretantur. *Carrio.*

23 *Concentu verum conſpiratu*] Hæc lectio a conjectaneis eſt. *Concentu* deeſt nonnullis libris: & utræque Puteani membranæ *tibiarumque concentu conſpiratum tacito nitibundos.* Quod locum illum male habere magno indicio eſt. Optime liber Buſlidianus *tibiarumque ſed mentium animorumque concentu conſpiratuque tacito nitibundos.* Idem.

24 Ἐν θυμῷ] Non, ſicut quidam volunt, ἐν θυμῷ, cum μένεα πνείοντες ſed cum μεμαῶτες jungendum. Neque vero Gellium his verbis *Conſpiratu tacito nitibundos* interpretari voluiſſe exiſtimo verba illa, σιγῇ μένεα πνείοντες, ſed iſta ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισι. Quomodo enim ignoraſſe Gellium credibile ſit σιγῇ ad verbum ἴσαν pertinere? Sed enim quia notiſſimum eſt illam vocem *tacito* convenire cum iſta σιγῇ, non mirum eſt illa Gellii verba pro interpretatione prioris verſus quoſdam habuiſſe: quibus haud itidem notum fuit, hæc quoque verba ἐν θυμῷ interdum idem valere, quod adverbium σιγῇ. ut certe hic à Gellio accipi, & quidem rectè accipiente, dico. Nam & quod ab eodem poëta dicitur ἐν θυμῷ χαίρειν. Tibullus dixit, *in tacito ſinu gaudere*, item, *in tacito ſinu clauſa gaudia cohibere*: quum alioqui proverbium illud & breviore & uſitatiore loquendi forma efferendo, diceretur, *in ſinu gaudere.* Schegk.

Extant hi verſus apud Homerum Ιλ. γ. in pr. ad utrumque autem verſum reſpexit Gellius. De ſilentio autem militum, vide Plutarchum in vita Ageſilai, ubi de Lacedæmoniis & Thebanis ad Coroniæ campum agit.

25 *Quid ille vult ardentiſſimus*] Verbum *vult* inſiticium cenſeo. Videtur enim hactenus orationem ſuſpendiſſe auctor, hoc modo: *Quid ille clamor? contrane inſtitutum fiebat?* Sic autem noſtri, non *contra inſtitutum*, ut Carrionii. Neque vero mutandum *tam probabile:* multo minus, *An tum etiam gradu clementi.* Quare enim non appellet illud antiquæ diſciplinæ inſtitutum *tam probabile*, quod ipſe ratione atque exemplis illuſtribus approbavit? Quod autem, ubi ad hanc quæſtionem reſpondet, & tum illi veteris diſciplinæ inſtituto, tum mori Romanorum conſtare rationem, pergit interrogare, quid facit aliud quam Ariſtoteles in Problematis & Plutarchus in Quæſtionibus Romanis? qui ſolutiones omnium fere quæſtionum per modeſtiam ſic quaſi deliberando potius quam decernendo expediunt. Memineris autem in illo, *An tum etiam*, tertiam particulam accipi eo ſenſu, quo vulgo dicunt *adhuc*, vel *etiamnum*: ut ſæpe apud Plautum. *Gronovius.* Legitime quidem omnia. Sed iſtud *vult* vix poteſt deleri invitis omnibus libris, qui evincunt in eo aliquid a Gellio veniſſe, quod videtur fuiſſe *ille vel ardentiſſimus.* Jac. Gronov.

26 *Clamor*] Quem *baritum* nonnulli ſcriptores vocant, quæ vox barbaris originem debet juxta Ammianum. Germani clamorem edere hodieque *baeren* appellant, ſicut à ſonitu fluctus marinos. Qualis fuerit hic concentus, idem Ammianus lib. 16. teſtatur: *qui clamor ipſo fervore certaminum à tenui ſuſurro exoriens, paulatimque adoleſcens ritu attollitur fluctuum cautibus alliſorum.* Clamorem autem univerſi tollebant, ut hoſtes terrerent, & ſuos incitarent. Vide Frontinum lib. 3. Strateg. cap. 9. & Leonem de bellico apparatu cap. 12. Græcorum quoque clamores Homerus paſſim celebrat.

27 *Contra inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile?*] Ita hunc locum edidit H. ST. cum in ante excuſis legeretur: *Contrane inſtitutum* &c. Sed non minus a veteri ſcriptura, quam a ſenſu longius aber-

Digitized by Google

etiam gradu [28] clementi & ſilentio eſt opus, quum ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? quum verò propè ad manus ventum eſt, tum jam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus & clamore terrendus eſt? Ecce autem, [29] per tibicinia Laconica, tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem venit, quam [30] [31] C. Graccho cum populo agenti [32] [33] præiſſe ac præmonſtraſſe modulos ferunt. Sed nequaquam ſic eſt, ut à vulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui [34] ponè eum loquentem ſtaret; variiſque modis tum demulcere animum actionemque ejus, tum intendere. Quid enim foret iſta re ineptius, ſi, ut [35] planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros & modos & [36] frequentamenta quædam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, [37] ſtetiſſe in circumſtantibus dicunt occultius, qui [38] fiſtula brevi ſenſim graviuſculum ſonum inſpiraret [39] ad depri-men-

aberravit. In MS. R. ſcriptum erat: *Contrane inſtitutum fiebat antiqua diſciplina, tumque probabile.* Quare legerim: *Contrane inſtitutum fiebat antiqua diſciplina? utrumque probabile.* ut ſenſus ſit: utrumque in congreſſibus præliorum probari poteſt, & Græcorum militum ſilentium & Romanorum clamor. Quæ ſequuntur indubitanter ita ſcripſerat Gellius: *Nam* tum & gradu elementi & ſilentio eſt opus c. a. h. l. l. c. l. diſtantem: cum vero &c. Male omnes hactenus excuſæ legunt: *An* tum *etiam* gradu &c. & poſt *diſtantem* addunt ſignum interrogandi. *Lambecius.*

28 *Clementi*] Leni, quieto. Ita Terentius *clementem vitam* dixit.

29 *Pro tibicina Laconica*] Lege: *per tibicinia Laconica.* Anſam mendi dederunt abbreviationes vocum *per* & *pro.* Mirum quam frequens hoc in bonis auctoribus occurrat. *Lambecius.*

30 *C. Graccho*] De quo ſupra diximus.

31 *Graccho cum populo agenti præiſſe*] Ita meliores membranæ. in aliis tamen & antiquiſſimis excuſis eſt *agente*, ἀρχαϊκῶς. *Te agente præmonſtro modulos. Te ſtudente deſino iraſci.* In iis enim alius dandi caſus *tibi* ſubintelligendus, & hæc hunc in modum reſolvenda ſunt, *dum tu agis, præmonſtro tibi modulos: dum tu ſtudes, deſino tibi iraſci*, quod & veteres Grammatici diligenter monuerunt. Sic & vetus poëta:

Eſuriente leone ex ore exſculpere prædam.

in quo ſimile quid ſubintelligendum venit. Neque enim iis aſſentiri poſſum, qui *leone* pro *leoni* mutua illa literarum *i* & *e* transmigratione dictum exiſtimant. *Carrio.*

32 *Præiſſe*] Ita ut modulos Gracchus ſequeretur in pronunciando.

33 *Præiſſe ac præmonſtraſſe*] Fulvianus, Reg. Rottendor. *præminiſtraſſe*, ut non male quoſdam ſuos habere ait Carrio. Lib. 10, 3. *magiſtratibus in provincias euntibus parere ac præminiſtrare.* Gronovius.

34 *Pone eum*] Retro, poſt ipſum occulte.

35 *Planipedi*] De quo ſic Diomedes libro tertio: *Quarta eſt ſpecies Planipedis, qui Græce dicitur μῖμος. Ideo autem Latine planipes dictus, quod actores planis pedibus, id eſt, nudis in proſcenium introirent, non, ut tragici actores cum cothurnis, neque ut comici cum ſoccis; ſive quod olim non in ſuggeſtu Scenæ, ſed in plano orcheſtræ poſitis inſtrumentis mimicis actitabant. Cujus planipedis Atta togatarum ſcriptor ita in Ædilicia fabula meminit. Daturin' eſtis aurum? exſultat planipes.* Carrio.

36 *Frequentamenta*] Iteratos numeros, & pro re nata varios: vox hæc infrequens, & Gelliana: quippe Gellio eadem in re uſitata infra libro v cap. 1. *Si clamitant*, inquit, *ſi vocum ejus feſtivitatibus, ſi modulis verborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis moventur, exagitantur & geſtiunt: tum ſcias & qui dicit & qui audivit fruſtra eſſe, neque illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere.* Carrio.

37 *Stetiſſe*] In margine Codicis, quem Bourdelotius cum MS. Reg. & Morelli contulerat, *feciſſe.*

38 *Fiſtula*] Quæ ex calamo vel compactis calamis proprie conſtabat. Erat enim σῦριγξ μονοκάλαμος & πολυκάλαμος. Atque cerâ illa ultima fulciebatur. Tibullus,

Fiſtula cui ſemper decreſcit arundinis ordo:
Cum calamus cera jungitur uſque minor.

Septem calamis compacta erat, atque illis vocum diſcrimina, quas non tantum inflabant, ſed labiis quoque percurrebant. Lucret. lib. v.

Et

mendum ſedandumque impetum vocis ejus. Effervescente namque impulſu & inſtinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguiſſe, non, opinor, exiſtimanda eſt. Marcus tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utrique rei adhibitum eſſe à Graccho putat; ut [40] ſonis tum placidis tum citatis aut demiſſam jacentemque orationem ejus erigeret, aut ferocientem ſævientemque cohiberet. Verba ipſius [41] Ciceronis appoſui: *Itaque idem Gracchus, quod potes audire, Catule, ex Licinio cliente tuo litterato homine, quem ſervum ſibi habuit ille ad manum, cum eburnea [42] ſolitus eſt habere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum occultè quum concionaretur, peritum hominem; qui inflaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione revocaret.* Morem autem illum [43] [44] ingrediendi ad tibicinum modulos prælii, inſtitutum eſſe à Lacedæmoniis [45] [46] Ariſtoteles in libris problematum ſcripſit; quo manifeſtior fieret exploratiorque militum ſecuritas & alacritas. Nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingreſſione hujuſcemodi minimè convenit: & mœſti atque formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. Verba pauca Ariſtotelis ſuper ea re appoſui. [47] *Διὰ τί ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσι; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν* [a].

Cap.

a *Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos ingrediuntur? ut timidos minus decorè agentes dignoſcant.*

Et ſupra calamos unco percurrere labro.
Cæterum hic fiſtula pro tibia vel alio vocali inſtrumento ponitur, ut ex Plutarcho in vita Gracchorum liquet. Uti autem tibias inflando dulcem ſonum ederent, frangere ſpiritum ſoliti capiſtro, quo ora obligabantur, ut teſtatur Ariſtophanis interpres, niſi hoc factum ne bucca nimium intumeſceret. De forma illius lori vide Salm. in Solin. pag. 833.

39 *Ad deprimendum ſedandumque impetum*] Et Reg. & Rottend. *reprimendum*. Gronovius. Sed præterea Reg. & Scheff. *ſedandumque impetus*. quod etiam notum fuit Carrioni ſic notanti [Lege ex antiquitus excuſis & membranis, *impetus ejus. ἀεχαϊσμὸς. Sedandum impetus*, ut *Pacem Trojano ab rege petendum*. quo genere uti amat Gellius, ut poſterius indicabitur.]

40 *Sonis tum placidis tum citatis*] At horum quidem in iſto negotio nullum diſcrimen: unde in verbis Ciceronis dicitur mox *inflaret celeriter eum ſonum qui* &c. Citate igitur fiebat iſta inflatio, quæ poterat in duplicem modum temperari aut diverſæ vocis tuendæ Graccho indicium dare. Sed & Regius codex habet *creatis*. An non exigit *ſcreatis*? Jac. Gron.

41 *Ciceronis*] Lib. 3. de oratore. Licinii quoque meminit Plutarchus in Gracch.

42 *Solitus eſt hærere*] Omni ſententia deficitur oratio. Quo enim illud? *Gracchus ſolitus eſt cum eburnea hærere fiſtula, peritum hominem.* Latina hæc eſt loquendi ratio, an verborum ſordes? Scribe, *cum eburnea ſolitus eſt habere fiſtula.* Res clara nec obſcura oratio. Ait C. Gracchum ſolitum habere peritum hominem cum eburnea fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum. *hre* compendio literarum ſcriptum erat: uti etiamnum in membranis Puteani eſt: quod ſignificabat *habere*. Fungi illi *hærere* inde exſculpſerunt. adeo compendia illa noſtris in libris ſunt ſcriptoribus perniciosa. *Carrio.*

43 *Ingrediendi*] Ineundi.

44 *Ingrediendi ad tibicinum modulos prælii*] Lincolnienſis, *ad tibicinum prælii*, ſine τῷ *modulos*. ut ſuſpicari liceat & hic ſcripſiſſe auctorem, *ingrediendi ad tibicinium prælii*. Gronovius.

45 *In libris problematum*] Diu quæſivi hunc locum in Ariſtotele, ſed non invenio. Vide tamen Sect. 19.

46 *Ariſtoteles in libris problematum*] Reg. & Rot.

Rot. quod mirere, *problemato*. Ergo voluere *problematon*. niſi tamen *problematorum*. nam & hoc audebant interdum. *Gronovius.*

47 Ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι] Regius, ἐπειδὰν κινδυνεύειν μέλλωσι· cujus illud interpretatio eſt. Demoſthenes: μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι κινδυνεύσαντας. Xenophon de arte equeſtri: τὸ μέλλοντα ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν. Schefferi MS. alludit exhibendo κινωνῦ. Gronovius.

Cap. XII.

Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibuſque cærimoniis ac religionibus, ac quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo ſtatim jure eſſe incipiat, ſimulatque capta eſt: quodque, ut Labeo dicit, [1] *nec illa inteſtato cuiquam, nec ei inteſtatæ quiſquam jure hæres eſt.*

Qui de [2] [3] Veſtali virgine capienda ſcripſerunt, quorum diligentiſſimè ſcripſit [4] Labeo Antiſtius, minorem quàm annos VI, majorem quàm annos X natam, negaverunt [5] capi fas eſſe. Item quæ non ſit [6] patrima & matrima. Item quæ [7] lingua debili ſenſuve aurium dimi-

1 *Nec illa inteſtato*] Hoc pronomen in Regio libro non exſtat, neque deſideres; ad omnia enim ſufficere poteſt *Virgo Veſtæ*, quæ anteceſſit. Sed & in prioribus editis non apparet. Porro etiam tum in illo MS. tum in editis legitur *nec ejus inteſtatæ*, quaſi Gellius captaviſſet varietatem non illicitam & notabilem, & a qua non abhorrere auctorem docent conſpicua ſimilia exempla. Ex eodem ſimiliter MS. ante addidi conjunctionem, alteramque mutavi. *Jac. Gronov.*

2 *Veſtali Virgine*] Quæ Veſtæ ſacra. Sed non quia Gellius de Veſtali Virgine loquitur, idcirco illa quæ notata ſunt de Veſta, hîc erant ſubjicienda; quæ melius collecta cernes apud Lipſium in ſcripto his rebus deſtinato.

3 *De Veſtali virgine*] *Veſtali* abeſt a membranis Puteani & antiquiſſimis editionibus. Fortaſſis ex ipſo capitis lemmate, de qua virgine loqueretur, voluerunt intelligi. *Carrio.* Certe & ab MS. Regio abeſt.

4 *Labeo Antiſtius*] Scripſerat hic inter alia, commentaria juris Pontificii, quæ Feſtus quoque Pompejus citat. Fuit veterum Juriſconſultorum Princeps, ut apparet ex Pomponio in l. 2. ff. de orig. juris. Petronius: *Atque eſto quicquid Servius & Labeo.* Sicut pater ejus bello Philippenſi pro libertate fortiter occubuit teſte Appiano lib. 4. ita ipſe nimia libertate inviſus Auguſto. Vide Sueton. in Auguſto cap. 54. Et Tacitum lib. 2. Annal. Prætoria dignitate, nunquam conſulari ideo functus. Suffectum conſulatum, ab Auguſto oblatum, repudiaſſe Pomponius teſtatur. Sed hoc apud alios autores non invenies. Proconſulem fuiſſe Narbonenſis Provinciæ Plinius teſtatur lib. 35. Nat. Hiſt. cap. 4. & nuper extinctum in longa ſenectute ſuo tempore affirmat. Complures ejus libri in jure civili citantur, libri nimirum Πιθανῶν, *Poſteriorum*, qui poſt mortem Labeonis editi teſte Gellio noſtro lib. 13. c. 10. *Ad Edictum*, libri *Epiſtolarum*, & *reſponſorum*. Proculus quoque & Ariſto notas ad Labeonem ediderunt. Edidit quoque lib. ad Leges 12. tabularum teſte Gellio. librum *juris Pontificii*, & *Augurii*. Auguſtinus lib. 4. & 8. de Civitat. Dei. lib. de *Diis Animalibus.* vide Servium in Æneid. lib. 15. *de diſciplinis Etruſcis* citat Fulgentius. Librum *de Diis Penatibus*, *de Oraculo Apollinis Clarii*, *Faſtorum* lib. Macrobius lib. 1. Saturnal. vide Labitti indicem antiquorum in jure interpretum, uti etiam Antonii Auguſtini.

5 *Capi*] Signata & quaſi conſecrata erant verba *capio te Amata*, ut mox docet auctor.

6 *Patrima & Matrima*] Quæ utrunque parentem viventem haberet. nam patrimi dicebantur, qui patrem, matrimi qui matrem ſuperſtitem habebant; qui utrunque, junctim patrimi matrimi dicebantur. Feſtus: *patrimi & matrimi pueri pretextati tres nubentem deducunt, unus qui facem præfert ex ſpina alba, quia noctu nubebant, duo qui tenent nubentem.* Græcis ἀμφιθαλεῖς dicuntur, quaſi utrinque florentes.

7 *Lingua debili*] Hoc in aliis ſacris quoque obtinuit; namque non tantum ſanas & integri corpo-

diminuta, aliave qua corporis labe inſignita ſit. item quæ ipſa aut cujus pater [8] emancipatus ſit, etiam ſi vivo patre in avi poteſtate ſit. item cujus parentes alter ambove [9] ſervitutem ſervierunt; aut in [10] negotiis ſordidis [11] diverſantur. ſed eam, cujus ſoror ad id ſacerdotium [12] lecta eſt, excuſationem mereri ajunt. item cujus pater [13] flamen [14] aut

ris hoſtias Diis offerendas, ſed etiam ſacerdotes ſanos, non mutilos, minimeque deformes eſſe, antiqui voluerunt. Nam, Seneca *lib.* 4. *Decl.* lege fuiſſe cautum demonſtrat, ut ſacerdos corpore vitiato nec integro, à ſacris removeretur; quod tamquam res mali ominis homo ejuſmodi eſſet devitandus. Plutarchus *Problemate* 72. teſtatur, *Augures ſi ulcus habuiſſent, augurandi cauſa ſevere prohibitos.* Cujus rei cauſam ille ita explicat, *An & hoc ſignum eſt non oportere, qui morbum aliquem aut ulcus, aut perturbationem in animo haberent, res divinas tractare, ſed tum Deorum mentem hominibus prodere, cum & liquido, & integro animo eſſent? An illud rationem habet, ſi neque victimam ſanandi vulneris cauſſa quiſquam adhiberet, nec avibus ulceratis ad auſpicandum uteretur, eo multo magis in ſe ipſis ſervanda exiſtimaſſe, ut ad ea, quæ à Diis ſignificarentur, puri, & integri accederent? Ulcus enim diminutio quædam, & corporis pollutio videtur.* Hæc ille. vid. Magium tom. 2. fac. crit. p. 1105. Neque mutili admittebantur, unde Antigonus Hyrcanum captum utriſque auribus truncavit, ne ad Pontificiam dignitatem aſpirare poſſet.

8 *Emancipatus*] Patria poteſtate ſolutus. Manceps antiquis pro domino ſumitur. Emancipatio autem eſt abalienatio. Quia autem ex lege Romuli Patres in liberos jus vitæ & necis habebant, & διαπρατικὴν poteſtatem, ita ut ter vendere licitum eſſet filium, ſemel filiam & cæteros liberos antequam emanciparentur, ad hanc formam poteſtate illa ſevera ſublata, patres ſimulatò liberos vendebant, & receptis uno aut duobus nummis à patre fiduciario, qui emptor fuerat, & caverat de remancipando, emancipabant, ſive ſui juris faciebant. vide Dionyſ. Halicarn. lib. 2. & Boëthium in Topica Ciceronis. Abdicatio ſive ἀποκήρυξις Græcorum, quando filius juxta leges propter gravem cauſam domo expellebatur. vide Lucianum in ἀποκηρυττόμενος. Hæc abdicatio ignota Romanis. quare autem emancipata non poſſet eſſe Veſtalis, ratio hæc fuiſſe videtur, quia emancipatio ſpeciem ſervilis conditionis præ ſe ferebat, unde etiam in jure civili aliquando cum manumiſſione confunditur.

9 *Servitutem ſervierunt*] Male in quibuſdam membranis *ſervitute ſervierunt*. Sic dixit in lemmate capitis primi *cum vitam inter homines viveret*. Carrio. Neſcio an hunc locum innuat Salmaſius in Plinianis pag. 879, quum docet *pugnare pugnam* dici, ut *ſervitutem ſervire* & *vitam vivere*. Sed ille connivit ac neglexit annotare in membranis Regiis plane legi etiam *ſervitute ſervierunt*, quod notavi quoque in Lincolnienſi. Nec video quid obſtet, quo minus id dici potuerit, ut *occidione occidere*. Jac. Gronov.

10 *Negotiis ſordidis*] Qualia hæc ſint, vide Ciceronem lib. 1. offic.

11 *Diverſantur*] Membranæ & antiquitus excuſi, *deverſantur*, perpetua illis ſcribendi ratione. Buſlidianus non minus bene *in negotiis ſordidis deſervierunt*. Carrio.

12 *Lecta eſt*] Ita manifeſto exſtat in codice Regio, ut ignorem, cur vulgo habeant *ſit*.

13 *Flamen*] *Flamen*, à *filo* quaſi *filamen* dici ait Feſtus in *Flamen*; & Priſcianus, lib. 4. Integrum *filamen* in antiqua legitur inſcriptione, pag. 237. n. 6. DIVÆ AUGUSTÆ ALBINUS ALB. F. FILAMEN DIVÆ AUG. PROVINCIÆ LUSITA. Ratio nominis eſt, ſive quod *filum* eſſet *annexum pileo* ſacerdotali, ſive quod *ſolo filo*, urgente æſtu, *caput cingerent*. Hinc Varro lib. 1. de L. L. *Flamines, quod in Latio capite velato erant ſemper, ac caput velatum erat filo.* Quem locum ita emendat Scaliger: *Flamines, quod licio in apice velati erant ſemper*, &c. *Licium* iſthoc fuiſſe *filum lanæ* indicat cum Feſtus, tum imprimis hic Livii locus, lib. 1. *Legatus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen erat.) Audi Jupiter, inquit, audite fines*, &c. Vide *Voſſ.* in Etym. Flamines velatos incedere oportebat, pone autem regerebant apicem, ne gravis eſſet ſummis æſtatis caloribus. Amentis enim, quæ offendices dicebantur, ſub mentum adductis religabant, ut cum vellent, regererent, & pone pendere permitterent. Nam duarum rerum neceſſitate ſemper obſtrictus erat flamen, numquam nudo capite in publicum prodeundi, ac numquam apicem dimittendi. Hoc enim eſt caput ex lege Flaminica: SINE. APICE SUB. DEIVO. ESSE. NEC. FAS. ESTO. IN TECTO. UTEI. LUBET. LICETO. Flamines autem à flameis duci poſſunt. Nam certum eſt eos velamenta geſtare ſolitos, quæ flamea vocabantur. Dionyſius: οὓς (Flamines) ἀπὸ τῆς φορήσεως πίλων τε καὶ στεμμάτων ἃ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλαμινας καλοῦντες, οὕτω προσαγορεύουσι. Vide Scalig. in Feſtum.

14 *Aut*

[14] aut augur, [15] [16] [17] aut quindecimvirûm ſacris faciundis, aut qui ſeptemvirûm epulonum, aut [18] Salius eſt. Sponſæ quoque pontificis & [19] tibicinis ſacrorum filiæ vacatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Præterea [20] Capito Atejus ſcriptum reliquit, neque ejus legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet, & excuſandam ejus qui [21] libe-

ros

14 *Aut Augur*] Augures proprie avium garritum obſervabant, auſpices volatum: ſed crebro confunduntur, atque ad alia ſigna, quæ quid portendunt, extenduntur. In avibus autem garritus, volatus & paſtus obſervabatur.

16 *XV-Vir*] Fuere primo Duum-viri, dein Decemviri, Syllæ tempore Quindecimviri ſacris faciundis, quibus jus erat inſpiciendi libros Sibyllinos. Lactantius lib. 1. de falſa Rel. cap. 6. *Harum omnium Sibyllarum carmina & feruntur, & habentur, præterquam Cumææ, cujus libri occuluntur, nec eos ab ullo niſi à Quindecemviris inſpici fas habent.* Quia ſacra quoque procurabant, videntur à Fl. Vopiſco Pontifices appellari. Sed videndus Salmaſius in Vopiſcum p. 362. *XV-Vir* autem hîc legendum, non ut Badius edidit *decemvir*, cujus quidem munus idem fuerat, ſed à Syllano tempore numerus auctus.

17 *VII-Vir Epulonum*] Feſtus: *Epolonos dicebant antiqui, quos nunc Epulones dicimus, datum autem eſt his nomen, quod epulas indicendi Jovi cæteriſque diis poteſtatem haberent.* Primum Pontifices procurare ſoliti epulare hoc ludorum ſacrificium, poſtea Tresviri epulones ab iis creati, poſtmodum Septemviri, etiam Decemviri à Julio Cæſare. teſt. Dion. lib. 43.

15 *Aut XV vir S. F. aut qui VII vir epulorum*] Reg. Rott. Lincoln. Schefferi: *aut quindecemvirûm ſacris faciundis aut qui Septemvirûm Epulonum aut Salius eſt.* Utrumque in aliquot ſuis repperit Carrio. Et ſic haud dubie noſter. *Cujus pater eſt Septemvirûm* aut *Quindecimvirûm* exquiſite dicitur pro eo, qui eſt e Septemviris Quindecimviriſve, vel qui eſt Septemvir aut Quindecimvir. Intelligitur enim τὸ τὶς, ut in illo, [illegible]. Lib. 11, 12. Feſtus in Præfectura: *Alterum, in quas ſolebant ire præfecti vigintiſexvirum pro populi ſuffragio creati:* Sic legendum. nam male Scaliger. Cato apud Feſtum in Spatiatorum: *In coloniam me hercules ſcribere nolim, ſi triumvirumſim, ſpatiatorem atque feſcenninum.* Gronovius. Eſt imitatio mere Græca, Unde in nummo apud Parutam: Καῖσαρ Αὐτοκράτωρ Τριῶν ἀνδρῶν. Hinc & lex Athenis, Μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τ̃ ἐννέα ἀρχόντων γενέσθαι.

18 *Salius*] *Salii* ſacerdotes Martis à Numa Pompilio inſtituti, *teſtibus Livio, Dionyſio, & Plutarcho*, ex patricio ordine numero duodecim, ut ſcilicet ejus ſacra in Palatio curarent, unde *Palatini* ſunt appellati, non ab Arcade Salio, quem Æneas à Mantinea deduxerit in Italiam, appellationem habent, etſi Polemoni id viſum fuerit, ſic referente Feſto, verum à *ſaliendo* ſive *ſaltando*, quod quotannis cogerentur ſaltare in Comitiis tunicis verſicoloribus amicti, & æneis baltheis ſuccincti. Inde Ovidius *Faſtor.* 3. *Jam dederat Saliis à ſaltu nomina dicta, Armaque & ad certos verba canenda modos.* Saltatores quoque eos & laudatores Deorum belli præſidum appellat Dionyſius. Qui quomodo multiplicati & veſtiti fuerint, & quid porro egerint, non eſt hujus loci.

19 *Tibicinis ſacrorum*] Uterque Puteani *tubicinis*. Illud malo. *Tibicinis ſacrorum* frequens in Inſcriptionibus mentio. Cenſorinus de die natali. *Non tibicen omnibus ſupplicationibus in ſacris adhiberetur; non cum tibicine triumphus ageretur; non Apollini cithara, non Muſis tibia cæteraque id genus eſſent attributa; non tibicinibus per quos numina placantur, eſſet permiſſum aut ludos publice facere, ac veſci in Capitolio, aut quinquatrubus minuſculis urbem veſtitu, quo vellent, perſonatis temulentiſque pervagari.* Sic enim locus ille corrigendus eſt, qui etiam in noſtra editione gloſſematum paucorum interjectione laborat. Sed de tibicinibus ſacrorum in commentario Cenſoriniano plura. *Carrio.* Tamen & membranæ Reg. *Tubicinis.*

20 *Capito Atejus*] Vixit tempore Auguſti, de quo ita C. Tacitus lib. 2. Annal. *Et Capito Atejus, de quo memoravi, principem in civitate locum ſtudiis adſecutus civilibus, ſed avo centurione Sullano, patre prætorio: conſulatum ei acceleraverat Auguſtus, ut Labeonem Antiſtium iiſdem artibus præcellentem dignatione ejus Magiſtratus anteiret.* Inviſum enim Labeonem Auguſto fuiſſe propter nimiam libertatem ſupra oſtendi. quam vecordiam alibi Gellius appellat, Suetonius contumaciam, Horatius Sat. 3. inſaniam. Vide Gellium noſtrum lib. 13. cap. 12.

21 *Liberos tris*] In antiqua Veneta & Aldina *liberos tres non haberet.* male. Carrio recte ita emendavit ex Buſlidiano libro, aliiſque veteribus nonnullis. Jus hoc ex Lege Papia Poppæa profluxit. Qui enim tres liberos habebat in urbe, in Italia quatuor, in Provinciis quinque, à cura, tutela, cæteriſque muneribus perſonalibus immunis erat

ros tris haberet. Virgo autem Veſtalis [22] ſimul eſt capta atque in atrium Veſtæ deducta & pontificibus tradita; eo ſtatim tempore ſine [23] emancipatione ac ſine [24] capitis minutione è patris poteſtate exit, & jus teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem rituque capiundæ virginis litteræ quidem antiquiores non exſtant, niſi, quæ capta prima eſt, à Numa rege eſſe captam. [25] Sed Papiam legem invenimus; qua cavetur, ut Pontificis maximi arbitratu virgines è populo viginti legantur: ſortitioque in concione ex eo numero fiat; [26] &, cujus virginis ducta erit, ut eam Pontifex maximus capiat, eaque Veſtæ fiat. Sed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc videri ſolet. Nam, ſi quis honeſto loco natus adeat Pontificem maximum, [27] atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cujus dumtaxat ſalvis religionum obſervationibus ratio haberi poſſit, gratia Papiæ legis [28] per ſenatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehenſa ab eo parente, in cujus poteſtate eſt, veluti bello capta abducitur. In libro primo

l. 11. De Excuſat. & l. 2. C. Qui num. lib. à patrimonialibus non excuſatur lib. 2. §. 4. l. 10. & ſeq. de Vac. mun.

22 *Simul atque capta*] Veteres emendationes & membranæ *ſimul eſt capta.* antiqua loquendi conſuetudine. *Simul eſt*, pro, *ſimul atque eſt.* Sic Horatium, Ciceronem, vetuſtiores omnes locutos ad loca quædam Tertulliani in poſtrema eaque omnium optima publicatione a me emendata nuper monui. In membranis tamen *eſt* temere repetitur. Carrio. Sic enim legitur in Regio: *ſimul eſt capta atque in atrium Veſtæ deducta & pontificibus tradita eſt.*

23 *Emancipatione*] Ergo alius eſt hic modus a Jureconſultis prætcritus, quo patria poteſtas ſolvitur ſine capitis minutione. Exit aliquis patriam poteſtatem nec capite minuitur morte parentis l. 3. §. ult. ad SC. Macedon. Alias tamen eſſe cauſas, quibus quis patria abſolvitur poteſtate, nec capite tamen minuitur, ſatis indicat Ulpianus ad Edictum libro XXIX, dum ait: Filiofamilias facto crediderim ſive capite diminutus ſit, ſive morte patris vel alias ſui juris ſine capitis deminutione fuerit effectus, &c. *Alias.* hoc, ut dixi, exeundi patria poteſtate modos ſine capitis minutione fuiſſe arguit. *Carrio.*

24 *Capitis minutione*] Minima, qua ſtatus familiæ mutatur; caput enim ſtatum denotat. Putat autem Hotomannus ad perſonam tranſlatum eſſe, quod de ipſo ordine dici debeat; nam cum quis emancipatur, ordo agnatorum uno capite minuitur. Ita etiam in civitatis, vel libertatis jure dici poteſt.

25 *Sed Papiam*] Papiam Poppæam intelligit. In Buſlidiano legitur, *Popiliam.* Ita Hotomannus quoque eam, quæ de Veſtalibus, ex Gellio appellat. Pro *Poppæus* etiam legitur apud Dionem *Popillus.* In antiqua Veneta, poſtmodum quoque legitur, *Legis Popiliæ.*

26 *Et cujus virginis*] Ita ex Buſlidiano Codice verba hæc addidit Carrio, & ante eum Rævardus Varior. lib. 2. cap. 17.

27 *Atque offerat ad ſacerdotium*] Utrumque Auguſti tempore etiamnum in uſu fuiſſe, ut & invitorum parentium filiæ ducerentur ſorte, & a volentibus parentibus ad ſacerdotium offerrentur, teſtis eſt Suetonius, qui in Octavio ita ſcribit: *Sacerdotum & numerum & dignitatem, ſed & commoda auxit, præcipue Veſtalium Virginum; cumque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambirentque multi, ne filias in ſortem darent, adjuravit, ſi cujuſquam neptium ſuarum competeret ætas, oblaturum ſe fuiſſe eam.* Vide Veſtales *capi*, *ſorte duci*, & *offerri* eodem in loco. *Carrio.*

28 *Per ſenatum fit*] Libri primitus publicati *per ſe ratum fit.* Inde adeo mendæ illius indoles in omnes omnino libros, quos quidem viderim hactenus editos, inolevit: neque quicquam à quoquam mutatum eſt. In quibuſdam membranis Puteani eſt *perſeveratum fit.* in aliis, uti & in Buſlidianis, *per ſenatum fit*, quod aperte verum eſt. Si quis, inquit, adeat Pontificem & filiam offerat, cujus ratio haberi poſſit ſalvis religionum obſervationibus; ſenatus ſolvit eam neceſſitate legis Papiæ, &, ut nunc loquimur, diſpenſat. *Gratiam facere decreti* dixe-

primo [29] Fabii Pictoris, quæ verba pontificem maximum dicere oporteat, quum virginem capit, ſcriptum eſt. Ea verba hæc ſunt: SACERDOTEM. VESTALEM. QUAE. SACRA. FACIAT. QUAE. [30] JOUS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. [31] [32] POPOLO. ROMANO. QUIRITIUM. [33] UTEI. QUAE. OPTUMA. LEGE. [34] FOUIT. ITA. TE. AMATA. CAPIO.

Plerique autem capi virginem ſolam debere dici putant. Sed [35] flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. [36] L. Sulla

dixerunt in epiſtola Divi Fratres ad Voconium Saxam l. 1. de quæſtionibus: *edicti* Suetonius in Domitiano: *Edicti de excidendis vineis propoſiti gratiam facere non alia magis re compulſus creditur.* Nihil enim eſt in his *gratiam facere*, quam *neceſſitatem remittere.* At in aliis ſimpliciter *remittere.* Sic Plautus Pſeudulo, *gratiam facere argenti*, & ſcitiſſime Annæus Senec. epiſtola x ad Lucilium *dis votorum gratiam facere* dixerunt. Quid quod & *criminum gratiam facere* idem dixit Suetonius Caligula. Et Livius libro tertio: *Omnium tibi, Appi Claudi, quæ impie nefarieque per biennium alia ſuper alia es auſus, gratiam tibi facio.* Poſtremo *jurisjurandi gratiam facere* nullus non veterum dixit. Plautus Rudente: *jurisjurandi volo gratiam facias.* Suetonius Tiberio. Quo utroque loco eſt *abſolvere jurejurando quod jam juratum eſt.* Nam & Labrax apud Plautum ſe juratum fatetur. Sic & Papirius Juſtus libro ſecundo de conſtitutionibus l. ult. ad Municip. At alibi ſignificat, cum jurandum eſſet, illam tibi neceſſitatem remittere, ut paſſim toto titulo de jurejurando. Sic quod propius ad rem facit, ætatis gratiam facere dixit Capitolinus in M. Antonino. Hæc paulo prolixius dicenda fuerunt, ut vitium turpiſſimum per tot milia librorum propagatum & ex locutionis hujus ignorantia natum ab ſtirpe tolleretur. *Carrio.*

29 *Fabii Pictoris*] De quo videri poteſt opus G. J. Voſſii de Hiſtoricis Latinis.

30 Jous] Jouris, ἀρχαϊκῶς.

31 *Populo Romano*] Cujaciaous liber, *populo Romano Quiritium.* Omnes alii tam manuſcripti quam typis excuſi *populo Romano Quiritibus.* quod aſpernandum non eſt. Sic enim conjunctim dicebant *populus Romanus Quirites.* Solus Buſlidianus *populo Romano Quiritibuſque.* Et placet. Feſtus: *Dici mos erat Romanis in omnibus ſacrificiis precibuſque* POPOLO ROMANO QVIRITIBOVSQVE, *quod eſt Curenſibus, quæ civitas Sabinorum potentiſſima fuit.* Scripſi *popolo* pro *populo*, quod ita in veteribus fœderibus & legibus ſcribi conſueviſſe teſtentur Scaurus & Victorinus. item *Quiritibous* pro *Quiritibus.* Nam & in reliquiis legum ita eſt, & præcipue in columna Roſtrata Duillii; quæ annis ſuperioribus Romæ e ruderibus eruta toties jam pro nova publicata fuit, ut in frequenti transſcriptione pæne a ſe ipſa prorſus degenerarit. *Carrio.*

32 *Populo Romano Quiritibuſque*] Et noſtri quemadmodum omnes apud Carrionem præter Buſlid. *populo Romano quiritibus uti.* Sed ut Cujacianus apud eum, Urſinianus quoque, *populo Romano Quiritium.* Nec ſecus ergo lib. 10, 24 ſcribendum cenſeo, ubi item libri, *populo Romano Quiritibus:* & apud Feſtum in *Dici mos erat: populo Romano Quiritium, id eſt, Curenſium.* Gronovius. Quæ non ſatis placebunt Harduino in Noris ad Plinii librum XVI cap. 32, ubi profert *populi Romani Quirites* ſane etiam ex MSS.

33 VTEI QVAE OPTVMA] Editiones omnes, *uti quod optima lege fiat.* Pleræque membranæ *utique quod optima lege fuit.* Aliæ *utique optima lege fiat.* Buſlidianus *uti quæ optima lege fuit*, niſi quod *que* ſcriptum eſſet pro *quæ.* Eam ſcripturam ſervo. Feſtus, VT QVI OPTVMA LEGE FVERINT, *adjici ſolet cum quidam magiſtratus creantur.* Sic optime Fulvii editio. Auguſtini male *optima lege.* Neque illorum opinio eſt recipienda, qui *optima lege luant* in Feſto volunt corrigi. Auguſtinus denique dum eà verba cum opimis ſpoliis conjungit, magno verſatur in errore. Aliarum enim interpretationum eſſe illa initium e ſchedis Fulvianis diſci poteſt. Quare dum Feſtus in teſtimonium vocatur, a literarum aut ſyllabarum ſerie argumentum duci idonee non poteſt, quod tamen doctos etiam viros hodie facere video. *Fouerit*, pro, *fuit*, ita eſt ut ſupra *Quiritibous*, *Navibous*, & his ſimilia. *Carrio.*

34 Fouit] Scal. *fuat.*

35 *Flaminei quoque Diales*] Qui Jovis miniſterio aſſignati à Numa Pompilio, ut Livius lib. 1. teſtatur.

36 *L. Sylla*] *L. Cornelius Sulla* reliquit libros rerum geſtarum: quorum ex ſecundo quædam adfert

la rerum geſtarum libro 11. ita ſcripſit: *P. Cornelius, cui primùm cognomen Sullæ impoſitum eſt, flamen Dialis captus.* [37] M. Cato de Luſitanis, quum Ser. Galbam accuſavit: [38] [39] *Tamen dicunt deficere voluiſſe. Ego me nunc volo jus pontificium optimè ſcire. jamne ea cauſa pontifex capiar?* [40] *Si volo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam rem augurem capiat?* Præterea [41] in commentariis Labeonis, quæ ad duodecim tabulas compoſuit, ita ſcriptum eſt: *Virgo Veſtalis neque hæres eſt cuiquam inteſtato, neque inteſtatæ quiſquam: ſed bona ejus in publicum redigi ajunt. Id quo jure fiat, quæritur.* Amata inter capiendum à Pontifice max. appellatur, quoniam, [42] quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

ſert Gellius hic & lib. 20. cap. 6. ex vigeſimo primo autem Priſcianus lib. 9. Iis in libris de rebus ſuis egit; Plutarcho teſte in vita Sullæ.

37 *M. Cato*] Intelligit M. Porcium Catonem Cenſorium, qui teſte Cicerone orationes amplius centum quinquaginta edidit, quas ſummopere laudat idem Eloquentiæ Princeps. Scripſit etiam originum ſive hiſtoriarum libros, quibus, inſerta hæc, cujus hic meminit autor noſter, oratio, ut teſtatur Livius lib. 49.

38 *Tamen dicunt*] Vulgo in antiq. edit. *eum dicit jus Pontificum diſcere noluiſſe.* Locus corruptiſſimus, ex quo nihil ſani elicies. In MS. R. ſcriptum erat: *M. Cato de Luſitanis, cum Ser. Galbam accuſavit, tamen dicunt deficere voluiſſe.* Quare facta interpunctione poſt vocem *accuſavit*, reliqua ita legerim: *Luſitanos dicunt deficere voluiſſe.* Sunt ſcilicèt hæc verba, & quæ ſequuntur, fragmentum ex Oratione Catonis, quam habuit pro direptis Luſitanis contra Ser. Sulpicium Galbam. Sed quo manifeſtior ſit emendationis noſtræ veritas, addidi ex Liviana epitome libri quadrageſimi noni, quæ ad rem pertinere viſa ſunt: *Cum L. Scribonius tribunus pl. rogationem promulgaſſet, ut Luſitani, qui ex fœdere Po. Ro. dediti à Ser. Sulpicio Galba in Gallia vœniſſent, in libertatem reſtituerentur, M. Cato àcerrimè ſuaſit: extat oratio in annalibus ejus incluſa. Q. Fulvius Nobilior ſæpè ab eo in ſenatu laceratus reſpondit pro Galba. ipſe quoque Galba cùm ſe damnari videret, amplexus duos filios prætextatos, & filium C. Sulpicii, cujus tutor erat, ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt, ut rogatio antiquaretur. Extant tres orationes ejus, duæ adverſus L. Scribonium trib. pl. rogationeſque ejus habitas de Luſitanis, una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Luſitanos prope ſe caſtra habentes cæſos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine ſuo ritu immolatis, per ſpeciem pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe.* Habes in poſterioribus hiſce verbis excuſationem Galbæ, quæ nititur juſta reprehenſione voluntatum in rebus illicitis. Dicit enim Luſitanos per ſpeciem pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe, & niſi occupaſſet repentina eorum incurſione oppreſſum fuiſſe. Huic argumento reſpondet nunc Cato: *Luſitanos*, inquit, *dicunt deficere voluiſſe. Ego me nunc volo, &c.* Simili ἐπαγωγῇ uſus eſt idem Cato in Oratione pro Rhodienſibus, ex qua hæc citantur apud Gellium lib. 7. cap. 3. *Qui acerrimè*, inquit, *adverſus eos dicit, ita dicit, hoſtes voluiſſe fieri. Et quis eſt tandem noſtrorum, qui quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat, quenquam pœnas dare ob eam rem quod arguatur malè facere voluiſſe? &c.* Plura autem de hac actione in Ser. Sulp. Galbam, vide apud Ciceronem, Valer. Maximum, Suetonium, & Aſcon. Pædianum Comment. in Divinationem. *Lambec.*

39 *Eum dicit jus pontificium diſcere noluiſſe*] Mirifice perturbarunt locum. Quatuor MSS. apud me: *eum dicunt deficere voluiſſe*: ut & uterque Put. apud Carrionem. Duo optimi: *Tamen dicunt deficere voluiſſe.* Rectiſſime: neque apex ullus in his mutandus. Nam de Luſitanis agi quis ignorat? *Tamen* eſt particula contradictionem proponendi. Quaſi diceret: Utcumque hæc ita ſeſe habeant, quemadmodum diſputavimus, *tamen*, qui favent Galbæ, putant ſe rem factam habere, ac devolvere omnem culpam in Luſitanos, cum *dicunt* eos ab ſocietate Romana *deficere voluiſſe*, eoque præveniendos fuiſſe. *Gronovius.*

40 *Si volo augurium optime tenere*] Sic quidem editi omnes & ſcripti. Valde tamen probabilis conjectura Auſonii Popinæ in fragmentis hiſtoriarum: *Jus volo augurium optime tenere.* Vide ad Præfationem. *Idem.*

41 *Commentariis Labeonis*] Vide ſupra de Labeone. Feſtus Labeonis commentaria juris Pontificii citat, quæ fortaſſe eadem.

42 *Quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine*] Rot. & Reg. *nomen.* Lege: *quoniam, quæ prima capta, ei hoc fuiſſe nomen traditum eſt.* Gronovius.

CAP.

CAP. XIII.

[1] *Quæſitum eſſe in philoſophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere quod mandatum eſt, an nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandavit, utilius fore, ſuperque ea quæſtione expoſitæ diverſæ ſententiæ.*

IN officiis capiendis, cenſendis judicandiſque, quæ [2] [3] Græcè καθήκοντα [a] philoſophi appellant, quæri ſolet, an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, contrà quid facere debeas, ſi eo facto videri poſſit res eventura proſperiùs, exque utilitate ejus, qui id tibi negotium mandavit. Anceps quæſtio & in utramque partem à prudentibus viris [4] arbitrata eſt. Sunt enim non pauci, qui ſententiam ſuam una in parte [5] defixerint, & re ſemel ſtatuta deliberataque ab eo, cujus [6] negotium id pontificiumque eſſet, nequaquam putaverint contra dictum ejus eſſe faciendum, etiam ſi [7] repentinus aliquis caſus rem commodiùs agi

a *Officia, quæ conveniunt, quæ decent.*

---

1 *Quæſitum in philoſophia*] Editiones ante Carrionem: *in philoſophia eſt.* Regius: *Quæſitum eſſe in philoſophia.* Gronovius. Quam Gellii manum eſſe probat ſumma capitis 7. ſimiliter in infinitivo concepta. *Gronovius.*

2 *Græce* καθηκοντα *philoſophi*] Quædam membranæ, *quae Graeci* καθηκοντα *appellant.* Alioqui vocem illam *Graece* nec antiquiſſimæ editiones nec aliæ membranæ norunt. Et ſane a librariis adjectam fuiſſe credo, ut verbum Græcum deeſſe ſignificarent. Id enim non ſemel in poſterioris ætatis membranis accidiſſe monui. Ideo deleatur. *Carrio.*

3 *Quæ Græce* καθηκοντα *philoſophi appellant*] Voculam *Græce* nec antiquiſſimas editiones nec membranas ullas (præter unas, in quibus *Græci*) agnoſcere teſtis Carrio. Idem adfirmare poſſum de Regio. Intelligo etiam quemadmodum ea vox irrepſerit. nam in Rot. video, *quæ gr. philoſophi appellant.* Sic autem ſemper ille codex, ubi Graja vox occurrit: & τὸ *gr.* ponitur loco τῶ καθηκοντα, quod tranſmiſſum eſt; non pro vocabulo, quo Gellius uſus eſſet. *Gronovius.*

4 *Arbitrata eſt*] Libenter Gellius verba, quæ actionis tantum ſignificationem creduntur habere, ponit παθητικῶς. Sic hìc *arbitrata eſt*, pro, arbitrium de ea latum eſt. quod & Jureconſultis noſtris non eſt infrequens. *Sumptus*, inquit Ulpianus ad edictum, *arbitrantur pro facultatibus & dignitate defuncti.* l. ſiquis §. ſumptus de religioſ. & ſumpt. fun. Et alibi: *Si quis litigatorum defuerit, quia per eum factum eſt, quo minus arbitretur, pœna committetur &c. Pœnam autem is qui defuit committit, quia per eum factum eſt, quo minus arbitretur.* l. diem proferre §. ſi quis litigatorum de recept. arbit. *Carrio.*

5 *Defixerint*] Antiquiſſimæ editiones *defixerunt*, & poſtea *putaverunt*, pro, *defixerint* & *putaverint*.

6 *Negotium id potiſſimum eſſet*] Antiquiores omnes editiones, ut & membranæ *negotium id pontificiumque eſſet.* Quomodo viri docti ſcribendum eſſe jampridem viderunt. Quid ſit *pontificium*, docuit primum Alciatus, deinde alii: poſtremo vero eruditiſſimus Juretus ſuis ad epiſtolas Symmachi notis multa eam in rem congeſſit exempla. Arnobius libro adverſus gentes ſecundo, *ut*, inquit, *di certi certas habent apud vos tutelas, licentias, poteſtates, neque eorum ab aliquo quod ejus non ſit poteſtatis ac licentiæ poſtulatis; ita unius pontificium Chriſti eſt dare animis ſalutem & ſpiritum perpetuitatis apponere.* Carrio.

7 *Repentinus aliquis*] Meliores membranæ *aliqui.* Vetuſte *quis* & *qui* & *ques* & *qui*, *quibus* & *quis*, *ques* & *quos*. Falluntur enim vehementer, qui ſcribi *quis* pro *quibus* figurate exiſtimant: magis etiam illi, qui *queis* ſcribunt, niſi forte antiquiſſimam illam ſcribendi rationem *amiceis*, *ſocieis*, *magiſtreis*, quæ paſſim in veteribus eſt inſcriptionibus, ſequi vo-

Digitized by Google

fuerunt [12] [13] Poſtumiana imperia [14] & Manliana. Nam ſi tali [15] præceptori ratio reddenda ſit, nihil faciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. Inſtructius deliberatiuſque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis hujuſcemodi obſequendis, ſi exemplum quoque [16] P. Craſſi Muciani [17] clari ac inluſtris viri appoſuerimus. Is Craſſus à [18] Sempronio Aſellione & pleriſque aliis hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur habuiſſe quinque rerum bonarum maxima & præcipua; quòd eſſet ditiſſimus, quòd nobiliſſimus, quòd eloquentiſſimus, [19] quòd juriſconſultiſſimus, quòd pontifex maximus. Is, quum in conſulatu obtineret Aſiam provinciam, & circumſidere oppugnareque [20] Leucas oppidum

& veteres editiones *cui ea res*. Buſlid. *cui a rep. præc.* Dubium non eſt, quin ſcripſerit *cuia ea res*, de quo infra dicemus. *Carrio.*

12 *Poſtumiana imperia*] Poſtumium Tubertum dictatorem intelligit, qui bello Fidenati anno urbis conditæ CCCXII A. Poſtumium filium, quod non ſuo juſſu ſed ſponte præſidio progreſſus hoſtes fuderat, victorem ſecuri feriri juſſit, ut Valerius Maximus loquitur lib. 2. c. 7. Ab hac tamen opinione diſſentit Livius, qui Manlio ſolum Torquato hoc ſeveritatis exemplum tribuit, quod Manliana imperia dicantur, non Poſtumiana, cum tamen Poſtumius tempore prior fuerit. Hic tamen conjunxit autor noſter Poſtumiana & Manliana imperia. Livius tamen non diffitetur ita etiam alios hiſtoricos retuliſſe, ideoque noluiſſe tacitum prætenire Poſtumium.

13 *Poſtumiana imperia*] Omnes membranæ *Poſtumia imperia*. De Manlio Torquato Imperioſſo conſtans eſt apud omnes hiſtoria. de Poſtumio non item. Nam præter alios Livius libro IV ab ea ſeveritate illum videtur vindicare. *Carrio.* Etiam Regiæ membranæ in his ſunt quæ plane vindicant *Poſtumia*, unde id reſtituendum cenſui. Licet enim ubique id abolere potuerint, & ſupponere *Poſtumiana*, non licuit tamen illis ampliare *Poſtumiæ magiſtræ* in Catulli carmine veritatem.

14 *Et Manliana*] Qui Latino bello, vel ut Livius, Æquorum Volſcorumque, filium ſuum, quod provocatus à Geminio Metio duce Tuſculanorum ad dimicandum ſe ignaro deſcendiſſet, quanquam glorioſam victoriam & ſpecioſa ſpolia retuliſſet, abripi à lictore, & in modum hoſtiæ mactari juſſit, ut Valerius Maximus loquitur, *ſatius eſſe credens patrem forti filio, quam patriam militari diſciplina carere.* Quod tamen indigniſſime tulit juventus militaris, neque execrationibus in Imperatorem pepercit. Poſt victoriam illi in urbem redeunti, nemo ex junioribus occurrere voluit, quod indigne ferrent tantæ indolis filium tam crudeliter fuiſſe à patre necatum. Vide Liv. lib. 8. Val. Max. lib. 2. cap. 7. & lib. 9. cap. 3. & Gellium noſtrum lib. 9. cap. 13.

15 *Præceptori*] Qui aliquid præcipit, injungit.

16 *P. Craſſi Muciani*] De hoc Craſſo ita loquitur Cicero de clar. orat. *P. Craſſum valde probatum oratorem iiſdem fere temporibus accepimus, qui & ingenio valuit, & ſtudio, & habuit quaſdam etiam domeſticas diſciplinas. Nam & cum ſummo illo oratore, Ser. Galba, cujus C. filio filiam ſuam collocaverat, affinitate ſe devinxerat, & cum eſſet P. Mucii filius. fratremque haberet P. Scævolam, domi jus civile cognoverat.* De variis Craſſis, inprimis L. Craſſo, qui eloquentium juriſperitiſſimus vocabatur, ejuſdemque cum Q. Scævola comparatione, vide eundem Ciceronem.

17 *Clari ac incluti*] Quædam membranæ *ac illuſtris*. Carrio. At Reg. & Rottend. firmant *incliti.*

18 *Sempronio Aſellione*] Qui bellum Numantinum ſcripſit, cui ipſe interfuerat. Vide Gellium noſtrum lib. 2. cap. 13. Quod bellum confectum, exciſaque Numantia anno urbis IↃCXXI P. Mucio Scævola & L. Calpurnio Piſone Frugi Coſs. Complures Hiſtoriarum libros ſcripſit, nam quartum decimum alibi citat autor. Meminit ejus quoque Cicero lib. 1. de Leg. & Dionyſius inter Hiſtoricorum Romanorum diſertiſſimos illum recenſet.

19 *Quod juriſconſultiſſimus*] Schefferinus, *quod jureconſultiſſimus.* Gronovius.

20 *Leucas oppidum*] *Leucas* deeſt unis membranis Puteani: *oppidum* aliis, quod abeſſe poteſt. *Carrio.* Nec ſane hoc poſterius eſt vel in Regia vel Rottendorf. & ſatis eſt infra ſic appellaſſe. Scylax autem ſic cum vicinis urbibus Leucas enumerat *Æge*, *Leuca*, *Temnus*, *Smyrna*, ut illic emendavimus, adducto etiam Plinio, qui Leucen ponit in promontorio. *Jac. Gronov.*

Digitized by Google

ex malis duobus, quos apud eos vidiſſet, uter major eſſet eum mittendum curaret. Tum magiſter architecton, comperto quamobrem malum deſideraret, non, uti juſſus erat, majorem, ſed, quem eſſe magis idoneum aptioremque faciendo arieti, faciliorem que portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum vocari juſſit; & quum interrogaſſet, cur non, quem juſſerat, miſiſſet, cauſis rationibuſque quas dictitabat ſpretis, veſtimenta detrahi imperavit; virgiſque multum cæcidit, corrumpi atque diſſolvi officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere juſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non deſiderato reſpondeat.

ſii in hac ſua urbe nequiverint aliter agere, quam in aliis Ioniæ oppidis Νότιον Νοτιεὺς, Πτίλεον Πτιλιεὺς quoque, Χήσιον Χησιεὺς, ubi Stephanus addit exempla alia. Non dubito igitur quenquam negaturum in literis *mole*, quod proptie fuit in Rottendotfii membrana, vel *more athenienſium* prorſus latere *Marathesſienſium*. Hæc urbs Καρίας. ἔστι δὲ πόλις Ἐφεσίων, atque adeo in ditione adminiſtrantis Aſiam. Eſt vero & mirum & notabile, cur Gellius vocem ἀρχιτέκτονα maluerit Græce proferre, quam certe ejus manum oſtentant tot præſtantiſſima librorum veterum documenta, aliquid Græcum interpoſitum teſtantia, (quantumcuuque Salmaſius ſuum *nec dubium* urgeat) quum & ex Plauto aliiſque notus ſit Latinus architecton, & fragmentum Varrouis referat Nonius Marcellus, *Harum ædium ſumma atria conſutabant architectones*. Jac. Grouovius.

23 *Elatenſium*] Alii *Molatenſium* ediderunt juxta ſcriptutam veterum codicum: nam in anterioribus legebatur excuſis, *ad magiſtrum* ἀρχιτέκτονα *molis Athenienſium*. nondum tamen locus rectè habet. qui enim illi *Moleatæ* in Aſia? Μαλουᾶται Libyci nihil, opinor, huc faciunt. Scribendum aio: *ad magiſtrum architectonem Eleatenſium*. Ἐλαία urbs Aſiæ Æolica: τὸ ἐθνικὸν Ἐλαΐτης. unde Ἐλαϊτικὸς κόλπος. Legendum ergo eſſet: *Elaïtenſium*. non dubium eſt quin de his intelligat. Scribebam etiam aliquando, *Elatenſium*, τῶν Ἐλατειῶν. Ἐλατεῖς ab Elatea, quæ urbs maxima Phocidis: ſed prius veriſſimum. Nec dubium quin ſcripſerit *magiſtrum architectonem*. Cur enim Græca voce uteretur ubi Latina in uſu, *architecton* & *architectus*? ideo legendum etiam paulo poſt: *tum Magiſter architecton comperto quamobrem malum deſideraret*. Male eſt: *Magiſter* ἀρχιτέκτων. *Salm.*

Cap. XIV.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magniſque rebus geſtis, ſed familiæ pecuniæque inops; quum ei Samnites tamquam indigenti grave aurum donarent.

[1] Julius Hyginus, in libro de vita rebuſque illuſtrium virorum ſexto,

1 *Julius Hyginus*] De nomine ſcriptotis hujus vehementer ambigo. Nam a pletiſque *Higinus* vocatur; ab aliis *Higenus*. At ab optimis libris calamo exaratis *Higinius*. An vero idem ſit cum illo Auguſti liberto, item cum eo qui de limitibus agrorum ſcripſit, non minus incertum eſt. *Carrio.* Hic eſt ille, de quo Suetonius de Illuſtribus Grammaticis: *C. Julius Hyginus, Auguſti libertus, natione Hiſpanus, etſi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæſare Romam advectum, Alexandria capta. Studioſe & avide imitatus eſt Cornelium Alexandrum Grammaticum græcum, quem propter antiquitatis notitiam Polyhiſtorem multi, quidam hiſtoriam vocabant. Præfuit Palatinæ Bibliothecæ: nec eo ſecius plurimos docuit, fuitque familiariſſimus Ovidio poëtæ, & Cajo Licinio, conſulari hiſtorico: qui eum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſua, quoad vixit, ſuſtentatum*, Scripſit, ut ex Gellio noſtro liquet, *de vita rebuſque Illuſtrium Virorum*. Aſconius Pedianus in Piſonianam illius quoque meminit.

to, legatos dicit à Samnitibus ad C. [2] Fabricium Imperatorem populi Romani veniſſe, & memoratis multis [3] magniſque rebus, quæ benè ac benivolè poſt redditam pacem Samnitibus feciſſet, obtuliſſe dono grandem pecuniam, oraſſeque uti acciperet uteretur que: atque id facere Samnites dixiſſe, quòd viderent multa ad ſplendorem domus atque victus deſieri; [4] neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum eſſe: tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atque inde porrò [5] ad ventrem imum deduxiſſe; & legatis ita reſpondiſſe; dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere atque imperare poſſet, nunquam quicquam deſuturum: propterea ſe pecuniam, qua nihil ſibi eſſet uſus, ab iis, quibus eam ſciret uſui eſſe, non accipere.

Alia quoque conſcripſit, præter *exemplorum volumen*, quod citat Gellius lib. 10. cap. 18. *de Urbibus Italicis* pleniſſime ſcripſit, ut teſtatur Servius in lib. 7. Æneid. multa quoque alia citantur. Hodie præter Aſtronomicon, & fabularum librum nihil extat.

2 *Fabricium*] Intelligit Fabricium Luſcinum, quem *locupletem faciebat, non multa poſſidere, ſed modica deſiderare*. Ejuſdem hoc dictum erat, *quod malebat pauper divitibus imperare, quam dives pauperibus*. Vide Val. Max. lib. 4, cap. de Abſtinentia.

3 *Magniſque rebus, quæ*] Alio refertur oratio, quam ipſa verba. Non enim ad proximum *multis magniſque rebus* illud *quæ* poteſt applicari, ſed ad ea, quæ per multas magnaſque res intelliguntur. ſic apud Salluſtium in Catilinario: *repudiabat ſervitia, cujus ab initio ad eum magnæ copiæ concurrebant*. Carrio.

4 *Neque pro magnitudine dignitateque lautum paratum eſſe*] Fulv. Reg. Rottend. *pro amplitudine*, ut & quædam apud Carrionem membranæ. Porro non paullo elegantius idem ſe reddidiſſe ſic putat pro eo, quod erat *lautum paratumque*, ex Buſlidiano, quemadmodum *pranſum paratum* dixerunt. Admitto ſcripturam, cui favent & noſtri codices: ſed *paratum* accipio intranſitive, pro apparatu, quemadmodum ſæpe apud Tacitum. Annali tertio: *ut quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus*. Lib. 6. *Abdageſes gazam & paratus regios adjicit*. Noſter lib. 17, 2. *Magnum viaticum pro magna facultate & paratu magno nove poſitum eſt*. Lib. 19, 1. *magno cultu paratuque rerum & familiæ*. Pro eo alii *apparatum*. Auctor de corrupta eloquentia: *non ea ſolum inſtrui ſupellectile, quæ neceſſariis uſibus ſufficiat, ſed ſit in apparatu ejus & aurum & gemmæ*. Trogus lib. 21. *Dionyſius cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus*. Hunc *paratum* Fabricio ait non pro amplitudine ac dignitate ejus *lautum* eſſe: quemadmodum *lauta ſupellex* dicitur. Juvenalis Sat. 14. *cupiet lauto cænare paratu*. Gronov.

5 *Ad ventrem imum*] Tangebat eas partes, in quibus ſenſus ſunt, auditus, odoratus, viſus, guſtus, tactus. Voluptas enim nonniſi in ſenſibus. Qui hos regit virtute, abſtinens.

CAP. XV.

Quam importunum [1] vitium plenumque odii ſit futilis inaniſque loquacitas, & quam multis in locis à principibus utriuſque linguæ viris deteſtatione juſta culpata ſit.

Qui ſunt leves & futiles & importuni [2] locutores, quique nullo rerum

1 *Vitium ſit plenumque odii*] In ſuperius editis τὰ *plenumque odii* adhæſerant lemmati ſectionis præcedentis. Recte huc tranſtulit Carrio: & tamen ei commodiorem locum aſſignat Regius, in quo, *Quam importunum vitium plenumque odii ſit*. Gronovius.

2 *Locutores*] Quædam membranæ, *locutiores*. Carrio. At in Regiis erat *locutures*.

3 *Hu-*

rum pondere innixi verbis [3] [4]humidis & lapſantibus diffluunt; eorum orationem bene exiſtimatum eſt [5]in ore naſci, non in pectore: linguam autem debere ajunt non eſſe liberam nec vagam, ſed vinculis [6]de pectore imo ac [7] [8]de corde aptis moveri & quaſi gubernari. Sed enim videas [9]quoſdam ſic ſcatere verbis [10]ſine ullo judicii negotio cum ſecuritate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui ſeſe neſcire. Ulyſſem contra Homerus virum ſapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore [11]ſed ex pectore; [12]quod ſcilicet non ad ſonum

3 *Humidis*] Solent enim qui præcipites loquuntur, ſalivam una effutire. Perſ. Sat. I.

-- ſumma delumbe ſaliva
Hoc natat in labro.

Legunt quidam, *uvidis*. Uvida dicuntur proprie, quæ humorem intrinſecum habent, humida quæ extrinſecum. Sed explicat bene Caſaubonus ad Theophraſti λαλιάν.

4 *Lapſantibus*] Crebro vacillantibus.

Verbis humidis & lapſantibus] Regius, *ubidis*, unde Salmaſius *uvidis*. Rot. tamen *umidis*. Gronov.

5 *In ore naſci*] Manifeſte videtur auctor alludere ad Græcorum ἀπὸ γλώσσης ῥήματα, quæ talia certe erant, ut præter ſonum nihil haberent venuſtum. Sunt ea ſæpe iterata & hinc bene nota. *Jac. Gron.*

6 *De pectore imo*] Videtur id deſumptum ex Ægyptiorum Hieroglyphicis, apud quos ut ſcribit Horus Apollo lib. 2 καρδία φάρυγγος ἠρτημένη ἀγαθοῦ ἀνθρώπου στόμα σημαίνει. Lambecius. Quaſi ex Catullo, qui in Argonauticis inducit Ariadnen proferentem *querelas*, *Quæ quoniam vere naſcuntur pectore ab imo.* Itaque ſapienter concludit Carrio rectam eſſe vulgatam ſcripturam, quum liber calamo exaratus apud eum haberet *pectore uno*, in unis vero Puteani membranis *de pecto vivo*.

7 *De corde apertis*] Ita omnes editiones, peſſime. Vetus impreſſus & unæ Puteani membranæ *de corde aptis*. Hinc illæ lacrymæ. Neque enim dubium eſt, quin ex eo *apertis* librarii fecerint. Quidam MS. *aptiſſimis moveri*. Rectum erat *aptis*, quod in meliore Puteani libro eſt. Dicebant veteres frequenter *aptus ex hac re*, pro, connexus & dependens. Lucretius libro ſecundo: *Pergam connectere rem, quæ Ex hoc apta fidem ducat.* Apulejus de dogmate Platonis: *Hæc enim invicem ex ſe apta & connexa eſſe; idcircoque in igne atque in terra & aqua & aere eſſe ſitus.* Cicero: *Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe atque in ſeſe uno ſua ponit omnia.* Vide Nonium. Dicebant *aptum e re aliqua.* Cicero in Tuſculanis: *Fulgentem gladium e lacunari ſeta equina aptum demitti juſſit.* Virgilius Georgic. tertio: *ipſis e torquibus aptos Junge pares & coge gradum conferre juvencos.* Poſtremo cum dativo ſine præpoſitione ponebant; ut Ennius, *cælum ſignis ardentibus aptum.* Et ex eo Virgilius Æneidos quarto: *Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.* Ubi Servius: *ſatis perite loquitur. nam aptum dicit conjunctum ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι, non inſignitum ſtellis. Axis enim non habet ſtellas, qui eſt medius inter ſeptentriones: unde & Græce ἀνάστερος dicitur.* Poſtremo ad eundem modum quin *aptus de re aliqua* dixerint, dubium non eſt, etſi exempla jam non occurrant. *Carrio.*

8 *Aptis*] Vulgo *apertis*. Nullo ſenſu. Fruterius Veriſ. lib. I. cap. 19. recte legit *aptis*. Idemque teſtatur in veteri MS. & ſatis emendato, corrupte ita legi, *ac de corde aptiſſimo vehi*. Hinc legendum, *aptis moveri*, ſatis liquet. nam geminata ſyllaba crebro librariorum vitio, & *mo vehi* pro *moveri* poſitum. *Aptis*, idem eſt quod alligatis, aptatis. Feſtus, *comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant. Unde aptus is qui convenienter alicui junctus eſt.* ἅπτειν ſignificat Græcis eodem modo nectere, ligare. hinc apio, vel apo. Voce *aptis* hac ſignificatione uſus Catullus Ep. 18. *Aptis ſarcinulis & expeditis.* Ita & Cicero, Virgilius, & Lucretius loquuntur.

9 *Quoſdam: ſic ſcatere*] Particula media abeſt ab codice Regio. Sed neque apparuit in Rottendorſ.

10 *Sine ullo judicii negotio*] Vere id contingit amantibus, quod pulcherrime declarat Achilles Tatius lib. VI. Παρακαθίσας διελέγετο, ἄλλοτε ἄλλα ῥήματα συνάπτων οὐκ ἔχοντα νοῦν. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐρῶντες, ὅταν πρὸς τὰς ἐρωμένας ζητήσωσι λαλεῖν. Οὐ γὰρ ἐπιστήσαντες τὸν λογισμὸν τοῖς λόγοις, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἐρώμενον ἔχοντες, τῇ γλώττῃ μόνον χωρὶς ἡνιόχου τοῦ λογισμοῦ λαλοῦσιν. Jac. Gronov.

11 *Sed ex pectore*] Verſus prior Homeri, quem modo citat autor noſter, non hoc vult miſſam vocem ex pectore, non ex ore, ſed vocem magnam ex imis pectoris penetralibus adjumento validorum laterum pronunciari.

12 *Quo ſcilicet non ad ſonum magis &c. pertineret*] Si quid auctor voluerit, video, ſcribendum

 eſt:

ſonum magis habitumque vocis, quàm [13] ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiæque verborum coërcendæ vallum eſſe oppoſitum dentium luculentè dixit, ut loquendi temeritas non cordis tantum cuſtodiâ atque vigiliâ cohibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubiis in ore poſitis ſepiatur. Homerica, de quibus ſuprà dixi, hæc ſunt:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην [14] ἐκ στήθεος ἵη.

Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων[a],

M. Tullii quoque verba poſui, quibus ſtultam & inanem dicendi copiam graviter & vere deteſtatus eſt. *Dummodo*, inquit, *hoc conſtet, neque infantiam ejus qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat,* [15] *neque inſcientiam illius cui res non ſuppetat, verba* [16] *non deſint, eſſe laudandam. quorum ſi alterum ſit optandum, malim equidem indiſertam prudentiam, quàm ſtultam loquacitatem.* Item in libro de Oratore primo verba hæc poſuit: *Quid enim eſt tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubjecta ſententia* [17] *nec ſcientia?* Cum primis autem M. Cato atrociſſimus hujuſcemodi

a *Aſt ubi jam magnam fudit de pectore vocem.*
Dentis clauſtra tui vox qualis, nata, reliquit?

---

eſt: *quod ſcilicet non ad ſonum magis habitumque vocis quam ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem pertinet.* Gronovius.

13 *Ad ſententiarum penitus*] Omnes vulgati, *quam ex ſententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret*, quod pro Latino non habeo. Quidam Puteani, *ex ſententiarum penitus conceptarum altitudinem.* ab altero abeſt *ex.* Buſlidianus aperte, *quam ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret.* Manifeſto verum. *Pertinere* pro *pertingere* antiquis uſitatiſſimum. Salluſtius in hiſtoriis: *unde pons in oppidam pertinens explicatur.* Ulpianus ad edictum prætoris verba, *Quo minus illi cloacam, quæ ex ædibus ejus in tuas pertinet, qua de agitur, purgare reficere liceat*, interpretatur: *quod ait prætor* pertinet *hoc ſignificat, quod ex ædibus ejus in tuas pertinet, hoc eſt, dirigitur, extenditur, pervenit* l. 1. §. 1. & §. quod ait De cloacis. Pertinere ad aliquid, ut hic loquitur Gellius, Cicero, Cæſar, alii dixerunt. Cicero: *Quæ poteſt igitur contagio ex infinito pæne intervallo pertinere ad lunam?* Cæſar primo de bello Gallico: *Quæ pertinent ad inferiorem partem Rheni.* Carrio.

14 Ἐκ στήθεος ἵει. Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε] Schefferinus: ἐκ στήθεος & ποιόν σε. Regius, ἐκ στήθεος ΙΗΣΤΕΜΟΝ ποῖον σε. Ut videatur fuiſſe: ἐκ στήθεος ἵει. *Et*, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. Eſt enim prior ex Iliade, poſterior ex Odyſſea verſus. Itaque debuerunt copula iſta ſeparari. De ſecundo autem ſufficit hemiſtichion, quod poſuimus. *Gronovius.* Non aſſequutus fuit pater manum meam, quæ notavit in codice Regio legi ΣΤΗΘΕΟΣ ἵει ΕΤ ΠΟΙΟΝ, ut omnino clare probetur ſententia paterna. Salmaſius & Lambecius in ſua collatione id prætermiſerant.

15 *Neque inſcitiam illius*] Et Regius & Rottend. *inſcientiam*: quemadmodum & in emendatioribus Ciceronis ipſius exemplaribus jam habetur lib. 3 de Oratore cap. 35, unde hic locus depromptus eſt. Idem vocabulum Cæſari & Livio reſtituimus. Fruſtra igitur hic in Lambinum impetum facit Carrio. *Gronovius.*

16 *Non deſint eſſe laudanda*] Sic irrepſit, opinor, in Stephanicam, & omnes ſunt poſtea ſecuti. At ſcripti & editi alii, ut & apud Ciceronem eſt, *laudandam.* Idem.

17 *Nec ſcientia*] Buſlidianus *vel ſcientia*; & pro *hujuſmodi vitii* in membranis *hujuſcemodi*, in aliis *hujuſce*; item pro *inſectator eſt*, membranæ quædam *inſector eſt.* Carrio. Sane in Regio etiam *hujuſce vitii*, idque ſufficit: pro primo habet *ne ſcientia.*

18 *Si*

Digitized by Google

modi vitii inſectator eſt. Namque in oratione quæ inſcripta eſt [18] SI. SE. COELIVS. TRIB. PLEB. APPELLASSET. *Nunquam*, inquit, *tacet, quem morbus tenet loquendi*, [19] *tamquam veternoſum bibendi atque dormiendi.* [20] [21] [22] *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet; ita eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultet: itaque* [23] *auditis, non auſcultatis, tanquam pharmacopolam: nam ejus verba audiuntur;* [24] *verum ei ſe nemo committit, ſi æger eſt.* Idem Cato in eadem oratione eidem M. [25] Cœlio Trib. pleb. [26] vilitatem opprobrans non loquendi tantum, verum etiam tacendi, *Fruſto*, inquit, *panis conduci poteſt, vel uti taceat, vel uti loquatur.* Neque non meritò Homerus unum ex omnibus

18 *Si ſe Cœlius*] Mentio hujus orationis in Feſto in *ſpatiatorem* & v. *neniam*. Ejuſdem in v. *citeria* & v. *pro ſcapulis*. Cœlius hic, de quo & Macrob. Sat. III, 14 Senatorem non ignobilem eum vocat. Diſce ergo Tribunum pl. eſſe poſſe e Senatoribus.

19 *Tanquam veternoſum*] Feſtus: *Veternoſus dicitur, qui gravi premitur ſomno. Cato veternoſum hydropicum intelligi voluit, cum ait, Veternoſus quam plurimum bibit, tam maxime ſitit.* Exponit Donatus, *veternoſum vetere morbo confectum.* Hic autor noſter hydropem, & lethargum conjunxit, cum veternoſo tribuit bibendi & dormiendi neceſſitatem. Non omnes autem veternoſi ſunt hydropici, ſed plerique hydropici veternoſi ſunt.

20 *Quod ſi non conveniat*] Manifeſta ſcripturæ vulgaris eſt ſententia. Et tamen neſcio quid turbant hic membranæ. Liber Buſlidianus *quorum non conveniatis cum vocari debeat.* Quidam Puteani *ſi non conveniat cum convocari jubeat*; alter, *quod ſi non conveniatur, tamen convocari jubet.* Illud *tamen* pro eo quod vulgo eſt *tum*, rectum eſt & in antiquis exſtat editionibus. tum, tn̄, tm̄ iiſdem fere notis deſignabantur. *Carrio.*

21 *Quod ſi non conveniant, tum conv.*] Velim ego hunc locum ex veſtigiis MS. R. ita emendari, nec dubito quin veriſſime: *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet, ita eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultent.* Et paulo poſt pro *ſi æger eſt* lege, *niſi æger eſt.* Lambecius.

22 *Quod ſi non conveniant, tamen convocari*] Rottend. *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet ita cupidus orationis ∂ conducat qui auſcultet*: quemadmodum & Regius: nam in eo quoque τὸ *eſt* & τὸ *ut* deſiderantur: quæ tamen neceſſaria videntur, ut conſtet oratio. Niſi malis: *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet, (ita cupidus orationis eſt) conducit, qui auſcultet.* Nam illa ſupervacua litera *D* prorſus ſic formata eſt, ut ex nota τῦ *Eſt* nata videatur. *Gronovius.* Recte quod iſtæ inanes interpoſitiones tandem rurſus expellantur. Sed ſeries tamen orationis recte proceſſerit, ſi prorſus ex MSStis legas: *Quod ſi non conveniatis, cum convocari jubet; ita cupidus orationis conducat, qui auſcultet.* q. d. Ita tum præ cupidine loquendi vel conduxerit & pecunia promiſſa aut data arceſſere ſuſtineat. *Jac. Gronov.*

23 *Auditis non auſcultatis*] Cæcilius: *Audire ignoti quod imperant ſoleo, non auſcultare.* Pacuvius Chryſe: *Nam iſtis qui linguas avium intelligunt, Pluſque ex alieno jecore ſapiunt quam ex ſuo, Magis audiendum quam auſcultandum cenſeo.* Carrio. Hunc locum Pacuvii tamdiu ante ab Carrione notatum & propoſitum tamen etiam nuper venditare ſuſtinuit hoc loco Lambecius: quod quum ſit irreverenter factum, merito ex nota ejus, quam appoſitam habes, delevi.

24 *Verum ei ſe nemo committit, ſi æger eſt*] Claudicabit comparatio, ſi hoc mutabimus. Nam ſi quis æger agyrtæ iſti ſeſe committit, is profecto & auſcultat, non tantum audit hominem, quippe qui nihil aliud ſequatur, quam ut habeat emungatque imperantes ægrotos. At huic tribuno idem fieri, quod nundinali & circumforaneo pharmacopolæ ait Cato: audiri ambos, non auſcultari; hoc eſt, homines circumſtantes duci & lactari eorum tolutiloquentia, ſed neminem eis credere. *Gronovius.*

25 *Cœlio Trib. pl.*] In Regia membrana integre ſcriptum eſt *tribuno plebi*, quod & ipſum ſic notavi in Lincolnienſi libro, ut ſcias quomodo Gellius ſcripſerit & pronunciaverit. *Jac. Gronov.*

26 *Vilitatem opprobrans*] Sic alter Puteani & vetuſtiſſime editi libri, quod retinui. Sic infra libro XII cap. 12. *Tum Cicero inopinata opprobratione permotus.* Et lib. XVII, cap. 1. *Ut vel hac ipſa re, quod ita dicebat opprobaret adverſariis.* Carrio.

27 *Ther-*

Digitized by Google

bus [27] Therſiten, [28] ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον [a] appellat: modo verba illius multa, & ἄκοσμα [b] ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροεπὴς ἐκολῴα [c]? [29] Eupolidis quoque verſus de id genus hominibus conſignatiſſime factus eſt, λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν [d]; quod Salluſtius noſter imitari [30] volens, *loquax*, inquit, *magis, quam facundus.* Quapropter [31] Heſiodus poëtarum prudentiſſimus, linguam non vulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, proinde ut theſaurum; ejuſque eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta & parca & [32] modulata ſit:

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς· πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης [e].

[33] Epicharmium quoque illud non inſcite ſe habet,

[34] Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος [f].

Ex

a *Immodicum verborum, ſine judicio loquacem.*
b *Incondita*, vel *indecora.*
c *Sine modo loquax tumultuabatur*, vel *inſtar graculorum perſtrepebat.*
d *Blaterare optimus, dicendi minime potens.*
e *Linguæ theſaurus optimus mortalibus*
Parcæ, & modicæ gratia maxima.
f *Non idoneus ad loquendum, ſed tacendi impotens.*

27 *Therſiten*] Lycophron illum πιθηκόμορφον appellat. Interemptus hic poſtea ab Achille, cum in illum convitia jaceret, quod in Amazonum pugna Pentheſilea occiſa, poſt mortem illam Achilles deperiret, ut teſtatur eſt Κοΐντῳ Poëta Didymus in Homerum.

28 Ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον *appellat: modo verba illius*] Schefferinus, *appellabat verba.* ſine τῷ *modo*, quod vel Carrio vel Stephanus addiderunt, inſuave, cum ſequatur, *ſine modo.* Reg. ἀμετροεπῆ & ἀκριτόμυθον *appellabat, verbaque illius multa &* ἄκοσμα. Gronovius. Sed & in eo legitur *Therſitam*, quod habetur etiam in Schefferino. Sed neque in codice Regio mox legas ἀμετροεπὴς ἐκολῴα, ita ut illud adjectivum Gellius duxerit repeti debuiſſe: ſed id plane ibi omittitur, & omnino recte, quum ſatis ſit ſemel poſuiſſe, & nunc ſolius verbi ἐκολῴα adnectitur interpretatio. *Jac. Gronov.*

29 *Eupolidis*] Eupolidem laudat præter Horatium Quintilianus; qui lib. 10. Inſtit. Orat. ita loquitur: *Antiqua illa comœdia, tum ſinceram illam ſermonis Attici gratiam prope ſola retinet, tum facundiſſimæ libertatis: etſi eſt in inſpectandis vitiis præcipua, plurimum tamen virium etiam in cæteris partibus habet; nam & grandis, & elegans, & venuſta, & neſcio an ulla, poſt Homerum tamen, quem ut Achillem ſemper excipi par eſt, aut ſimilior ſit Oratoribus, aut ad oratores faciendos aptior. Plureis ejus autores, Ariſtophanes tamen & Eupolis Cratinuſque præcipui.* Vide & Horat. lib. 1. Sat. 4. Vixit Olympiade 88. ut ſcribit Euſebius in Chronicis. ſcripſit 17. fabulas. Citant eas paſſim autores antiqui, inprimis Athenæus, Pollux, Suidas, Stephanus. Naufragio in Helleſponto bello Laconico periit.

30 *Volens, loquax, inquit*] Uterque Puteani *volens adſcribit loq.* Carrio. Idem verbum ut mihi in Regio etiam apparuit, ſic ab Salmaſio, & fratre fuit notatum; ſicut ipſe in Lincolnienſi etiam notavi. *Jac. Gronov.*

31 *Heſiodus*] De cujus ætate, variant enim autores, uti & Homeri, alibi agemus.

32 *Modulata*] Modica.

33 *Epicharmium*] Epicharmus Syracuſanus comœdiæ inventor creditur. In cujus laudem extat Theocriti Epigramma Græcum, qui illum quoque inveniſſe comœdiam dicit. Sicut fortaſſe Sophron Siculus mimos, ut Salmaſius autumat. Laërtius Coum fuiſſe refert, & trimeſtrem in Siciliam perveniſſe, fuiſſe auditorem Pythagoræ, & ſcripſiſſe de rerum natura libros. De Medicina quoque commentarios Plinius & Columella citant.

34 Οὐ λέγειν δεινὸς] Regius: Οὐ λέγειν τύγ' ἐσσὶ δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. Quod eo magis placet, quia & metro & phraſi ſimile eſt Epicharmio

alii,

Ex quo hoc profecto ſumtum eſt;

Qui quum loqui non poſſet, tacere non potuit.

Favorinum ego audivi dicere verſus iſtos [35] Euripidi,

[36] Ἀχαλίνων ςομάτων,
Ἀνόμυ τε ἀφροσύνας,
Τὸ τέλος δυςυχία [a],

non de iis tantum factos accipi debere, [37] qui impia aut illicita dicerent; ſed vel maxime de hominibus quoque poſſe dici ſtulta & immodica blaterantibus; quorum lingua tam prodiga infreniſque ſit, ut fluat ſemper & æſtuet colluvione verborum teterrima: quod genus homines à Græcis [38] ſignificantiſſimo vocabulo χαλάγλωσσοι [b] appellantur. Valerium [39] Probum Grammaticum illuſtrem, ex familiari ejus docto viro comperi, Salluſtianum illud, *Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum*, brevi ante-

a *Effrenati oris, & enormis amentiæ, finis infortunium.*

b *Linguaces.*

alii, quod exſtat apud Plutarchum: Οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἔχεις νόον· χαίρεις δ' ἀδίς. Alludit Schefferinus, qui Οἱ λέγων σιγῶσι δινὸς. Gronovius. Literæ ſic in Regio conceptæ erant, ΟΥΛΕΤΕΙΗϹΤΥΓΕΕϹϹΙΔΕΙ- &c. Unde colligebam tunc οὐ λέγειν ἐς' (pro ἰδ') ὑγιές τι δύνας. Mox edidi *potuit* ex MSS. pro *poterat*.

35 *Euripidi*] Ita omnes meliores membranæ, non tantum hoc in nomine ſed in aliis etiam omnibus ſimilibus, de qua re & in Salluſtio dixi & hîc poſterius dicam. *Carrio.* Locus eſt in Bacchis verſ. 385.

36 Ἀχαλίνων ςομάτων] Ita ſane citat & Stobæus ſerm. 44, & vox Gelliana *infrenis* cum tot exemplis, quæ ex aliis ſequuntur, probat, recte dictum. In Regio tamen exſtat ΑΔΑΔΙΝΩΝ. Tanquam vellet Ἀλλ' αἰδέσιμον ςομάτων. Jac. Gronov.

37 *Qui impia*] Nam hæc verba Euripides profert contra profanam injuriam Penthei adverſus Bacchum lætitiæ datorem. Videndus eſt Plutarchus commentario περὶ τ' ἀδολεσχίας. Sententiæ ibidem elegantiſſimæ inveniuntur de modeſtia vitæ & tranquillitate amplectenda, de moderatione animi præſenti ſorte contenti.

38 *Significantiſſimo vocabulo* λάλυς *appellatos*] Fulv. *vocabulo* κακάγλωσσοι *appellatatur*. Regius, *vocabulo* κακάγλωσσοι *appellantur*. Forte, ἀθυρόγλωσσοι *appellitantur*. *Appellitare* 7, 20. *Sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat.* Claudius Germanicus: *montem Cœlium occupavit & à duce ſuo Cœlo ait appellitavit.* Gronovius. Sed Græcum illud, quod in Fulviano ac Regio ſervatur, omni favore excipi meretur, nec mutari debet. Eſt enim vere ſignificantiſſimum, quod nec de voce λάλος (quam idcirco ejeci) nec de altera ἀθυρόγλωσσος poteſt dici. Illud vero compoſitum agnoſcis, ut κατείδωλος in Actis, κατάδενδρος, καλάκαρπος apud alios, copiam earum rerum notantia, quas nomen ſubſtantivum exprimit. Sic quoque hi conſiderantur multis linguis ſimul garrientes ob immodicam loquacitatem. Maxime vellem audire, quum hæc verba Gellii & illud vocabulum λάλυς citaret ac deſcriberet ad Theophraſtum Caſaubonus, quid illi tandem viſum fuerit iſtud ſignificans eſſe, quod in iſto Græco agnoverit, quum nihil habeat niſi ſimplicem propriamque notionem, prout ineſt vocabulis omnibus, nihil ſane ſignificantius. *Jac. Gronov.*

39 *Probum Grammat.*] Marcus Valerius Probus ex civitate Phœnicæ Beryto oriundus. Huic Grammaticæ parti ſe dedit, quæ emendat antiquos autores. *Itaque*, ut Suetonius loquitur, *multa exemplaria contracta emendare, ac diſtinguere & adnotare curavit, ſoli huic nec ulli præterea Grammatices parti deditus. Hic non tam diſcipulos, quam ſectatores habuit. Nunquam enim ita docuit, ut Magiſtri perſonam ſuſtineret. Unum vel alterum, vel quum plurimos, tres aut quatuor poſtmeridianis horis admittere, cubanſque inter longos ac vulgares ſermones ſolebat legere quadam, idque perrare. Nimis pauca & exigua de quibuſdam minutis quæſtiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem Sylvam obſervationum Sermonis antiqui.* Floruit Romæ ſub Nerone, ut Euſebii Chronica monent. Citat quoque Gell. noſter lib. 17. cap. 8. commentarium *de occulta literarum ſignificatione Epiſtularum Cæſaris.* Scripſit eodem Gellio teſte de *Accentu quorundam Punicorum vocabulorum.* Extant *de literis antiquis* opuſculum, item commentarii in Bucolica &

Digitized by Google

antequam vita decederet, ſic legere cœpiſſe, & ſic à Salluſtio relictum affirmaſſe; *Satis loquentiæ, ſapientiæ parum*, quòd *loquentia* [40] novatori verborum Salluſtio maxime congrueret; *eloquentia* cum inſipientia minime conveniret. Hujuſcemodi autem loquacitatem verborumque [41] turbam magnitudine inani vaſtam facetiſſimus poëta Ariſtophanes inſignibus vocabulis denotavit in his verſibus:

Α'νθρωπον [42] ἀγριοποιὸν, αὐθαδόςομον,
Ε'χοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον ςόμα,
Α'περιλάλητον, [43] κομποφακελοῤῥήμονα [a].

Neque minus inſigniter veteres quoque noſtri hoc genus homines [44] in verba

a *Virum feroces reddentem alios, oris contumacis,*
Effrenis, immoderati, cujus ori nullus obex, vel janua,
Futilem, ampulloſis turgidum verbis.

Georgica Virgilii, *Grammaticarum Inſtit.* Libri duo.

40 *Novatori verborum*] In eo maxime reprehenſus Salluſtius, quod antiqua verba ex Catonis Originibus excerperet, unde auſus eſt Lenæus, teſte Suetonio in ejuſdem vita, eum appellare *priſcorum Catoniſque verborum ineruditiſſimum furem*. Apud Quintilianum lib. 8. cap. 3. occurrit vetus Epigramma,

Et verba antiqui multum furate Catonis,
Criſpe Iugurthinæ conditor hiſtoriæ.

De Catone tamen M. Tullius ita in Bruto loquitur: *Jam vero Origines ejus quem florem aut quod lumen Eloquentiæ non habent?* Sicuti autem quædam abſtruſiora apud illum occurrunt vocabula, ita elegantiſſimus & ſententiis florentiſſimus ſcriptor merito ab antiquis cenſetur, eumque laude omni ego ſuperiorem judico. Quintilianus illum cum Thucydide, Herodotum cum Livio comparare non veretur. Sane ſcriptor eſt plane Atticus, & Demoſtheni ſimilior, magis quam Cicero, ut recte judicavit Turnebus lib. 28. Adv. cap. 21. Neque video ejus tantam brevitatem & obſcuritatem eſſe, ut pleriqne antiqui innuunt. Melius judicium Julii Cæſ. Scaligeri, cum dicit in Orat. pro Cicerone: *A Salluſtio autem brevitatem illam peti debere cum ſcribis; neque quid velis intelligo, neque tam vulgi animo adeo conceptam, adeo perſuaſam, adeo decantatam in illo viro brevitatem unquam comprehendi. Nam, ſi, quoniam frequentibus aſyndetis utitur, aut quod non longis periodis ambit argumenta rerum, properare tibi videtur, iſto tibi quoque pacto brevibus atque interceptis ſaltibus centum milliariorum iter minus longum videbitur, quam unius modo ſtadii intervallum quod uno ſpiritu confeceris. Ac contra videmus Salluſtium ipſum, cum quid ſemel dicendum aſſumpſit, adeo perflare, ut ſæpenumero egredi videatur.* Novatorem hic appellat Gellius, & alibi lib. 4. cap. 15. *Verborum facundiam & novandi ſtudium cum multa prorſus invidia fuiſſe* affirmat. Antiquorum potius verborum affectator fuit. Quod in eo reprehendebat Aſinius Pollio, teſte Suetonio. Vide de hoc autore judicia Senecæ Epiſt. 114. & in controv. 25. lib. 5. Quintiliani lib. 2. cap. 5. lib. 3. cap. 10. & lib. 4. c. 2. lib. 10. c. 1. Vell. Paterculi lib. 2. Taciti, & aliorum.

41 *Turbam, &c. vaſtam*] Multitudinem turbulentam, incultam, incompoſitam. Vide Ariſtoph. in Pacis Actu 3. Scen. 2.

42 Αγριωπὸν] Ita omnes editiones. Sed legendum eſt ἀγριοποιὸν, ut in Ariſtophane legitur. Sic enim ſcholiaſtes explicat ἀγρίως σκληραγωγὸν καὶ ὠμὸν τοὺς τρόπους. Carrio. Clare in MS. Regio erat ἀγριοποιὸν.

43 Κομποφακελοῤῥήμονα] Exponit ſcholiaſtes Ariſtophanis βαρυῤῥήμονα, σκληρὰ καὶ συνδεδεμένα ἔπη λέγοντα. Φακέλους enim eſſe dicit graves & colligatos lignorum faſces. Et hinc fortaſſe faſcis. κόμπος autem inanem verborum crepitum, & vanam grandiloquentiam denotat. Attamen in MS. Regio eſt καλποφακελα, quaſi innueret urnas faſceſque verborum afferentem.

44 *In verba projectos*] Editio vulgaris *provectos*, non *projectos* exhibet. Ratione conjecturam illam confirmare facile, nunc veterum exemplarium teſtimonio confirmabo. Dicunt Latini, *Projectus ad eam rem*, (& quidem in malam partem) non *provectus*. ut Tacitus: *Gens ad libidinem projectiſſima*. Cicero non ſolum *projectos ad audendum* dixit, ſed etiam *projecta audacia* & *projecta cupiditas*. H. Steph.

45 *Bla-*

Digitized by Google

verba projectos, locutulejos, & [45] blaterones, [46] & lingulacas dixerunt.

45 *Blaterones*] Homines futiles & garrulos. *Blatire* quoque nugas agere. Sic uſurpat Plautus in Amphitruone Act. 2. Sc. 1. & in Curculione Act. 3. ſicut à *prope*, *propera*, ita à *blatio*, *blatero*. Non bene à piſce inutili. qui βλὰξ Græcis, unde & βλακεύειν, derivat Feſtus. βλὰξ autem ſimplicem, ſtupidum, fatuum quoque denotat.

46 *Et linguaces*] Hæc vox an Latina ſit, neſcio. Certe vix reperiri apud meliores ſcriptores exiſtimo. Optimæ & nunquam ſatis laudatæ membranæ *lingulacas*. quod verbum Feſtus interpretatur *genus piſcis vel mulier argutatrix*. Plautus in Caſina: *Vin lingulacas? Quid eo opus eſt, quando uxor domi eſt? Ea lingulaca eſt nobis. nam nunquam tacet.* Sed fallitur epitomater Feſti, dum ſolas mulieres *lingulacas* appellari tradit. nam & de viris dicitur. Varro: *Quare reſides lingulacæ obtrectatores tui jam nunc murmurantes dicant:* Μεμαθήκασί τις μᾶλλον μωραίνεται. *Lingulacas* piſces eſſe Varro & Feſtus docent. Soleas eſſe aut eis non abſimiles recte Hermolaus Barbarus monuit. Nos certe Belgæ ſoleas piſces nunc ſoleas, frequentius tamen *linguas tongben* appellamus. neque ulla eſt natio, quæ piſces marinos quam Belgica magis proprie nominet. Garrulos eodem modo *langbe tongben* appellamus. Plautus tamen a ſoleis videtur lingulacas diſtinguere. Nominaris enim ſoleis ſubjungit: *Vin lingulacas?* Carrio. Nihil derogo optimis membranis illis, quas deprædicat ad caput XVII. Interim ſæpius ita ſingulares potuerat citare. Quidquid ſit, in codice Regio plane exſtat *linguaces*, quam vocem opinor ab Carrione ſimiliter fuiſſe conſpectam in pluribus membranis, quæ bonitate non cederent illis, quas nunc vocavit optimas. Nec dubitabis Latinam vocem eſſe, ſi adhibueris delicias veterum in hac terminatione, quas pro parte collegit Nic. Heinſius, ut indicavi ad Ammianum Marcellinum XXXI, 10. *Jac. Gronov.*

Cap. XVI.

[1] *Quod verba iſthæc Quadrigarii ex Annali tertio*, ibi mille hominum occiditur, [2] *non licentia, neque de poetarum figura, ſed ratione certa & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt.*

[3] QUADRIGARIUS in tertio Annalium ita ſcripſit: *Ibi occiditur mille hominum. occiditur*, inquit, non, *occiduntur*. Item [4] Lucilius in tertio Satirarum;

[5] *Ad portam mille, à porta eſt* [6] *ſex inde Salernum.*

mille,

1 *Quod verba iſtæc Quadrigarii*] Regius, *iſta hæc*. Ut & lib. 1, 23 *poſtulatio iſta hæc*. Gronovius.

2 *Non licentia neque de p. figura*] An ita ſcriptum eſſe ab Gellio ſignificet ac teſtetur fides codicis Regii, quo nullus melior, ſæpe dubito. Scribitur ibi *licent* appoſita nota apoſtrophi, qui, ſi meum id arbitrium eſt, explanari debet *licenter*. Jac. Gronov.

3 *Quadrigarius*] De quo ſupra. Hæc pleraque pro ſuis infarcit Macrobius lib. 1. Saturn. c. 16.

4 *Lucilius*] De cujus Satira latiſſime explicat Caſaubonus lib. 2 cap. 3 de Romana Satira, & illic videri poſſunt, non huc allinenda.

5 *Ad portam mille &c.*] Turnebi acumen hunc verſum fecit conſpicuum, quaſi in eo diceretur idem, quod Varro edidit iter ad portam longius eſſe, quam a porta ad eum locum, quo tendimus, quia cunctamur diu, antequam porta exeamus. Itaque vidi ab aliquo adſcriptum [Sic vulgo dicimus *c'eſt une grande journee de ſortir de la ville.*] Id tamen Carrio ne memorare quidem dignatus ex vetuſtiſſimis quibuſdam editionibus legit *Ad portum mille a porta eſt, ſex inde Salernum*, & hinc colligit fragmenta verſuum, qui videntur pertinuiſſe ad iter quoddam Lucilii deſcribendum, donec ad Setinum acceſſerint finem: quæ ſi continuata ſic fuerunt, ita proceſſit iter, quaſi ex Lucania profectus fuerit verſus Larium. Quod uti nec affirmari a nobis nec negari poteſt, ita certe notare ſpatia inter portam & portum in tanto itinere nimis exiguum eſt. Unde mihi ex vera itineris deſcribendi ratione

 vide-

Digitized by Google

mille, inquit, *eſt*, non, *mille ſunt.* [7] [8] [9] Varro in octavodecimo Humanarum: *Ad Romuli initium* [10] *plus mille & centum annorum eſt.* M. Cato in I. Originum: *Inde eſt ferme mille paſſuum.* M. Cicero in ſexta in Antonium: *Itane* [11] *Janus medius in L. Antonii clientela eſt? quis unquam in illo Jano inventus eſt, qui L. Antonio mille nummûm ferret expenſum?*

videtur & priſcis editionibus ſcripſiſſe *Ad Portum mille a Pæſto eſt, ſex inde Salernum.* Portum intellige Alburnum, quem itineraria dicunt propinquiorem eſſe Pæſto, & longinquiorem a Salerno, ita ut qui a Pæſto Salernum petebant, aut ipſum Portum Alburnum tranſire deberent, aut propter illum. *Jac. Gronov.*

6 *Sex inde Salernum*] Ita & Macrobius. Vetus Editio, *exinde*, quam Turnebus ſequitur, quaſi Salernum vicinum fuerit portæ, atque ita exponit, quod portam egreſſi facile eò perveniant, quo proficiſci conſtituerunt. Salernum enim ab urbe remotius. In antiquiſſima Veneta legitur:

Ad portum mille eſt à porta: exinde Salernum. Forte legendum, *Ad portam mille eſt à portu, exinde Salernum*, ita ut Salernitanus portus intelligatur. Eſt autem Salernum Ptolemæo, Straboni, Appiano, Plinio Picentinorum oppidum, Colonia Romanorum teſte Livio, Paterculo, & Frontino.

7 *Varro*] Cujus encomium vide apud M. Tullium Ciceronem Acad. Qu. lib. 1. Quintilianum lib. 10. cap. 1. Auguſtinum lib. 6. de Civ. Dei cap. 2. *Qui tam multa legit, ut aliquid ei ſcribere vacaſſe miremur; tam multa ſcripſit, quam multa vix quenquam legere potuiſſe credamus.* Aug. teſte.

8 *Varro in XVIII*] Libri meliores *octavo decimo.* Quomodo veteres dixiſſe in Cenſorino, Macrobio, & ſupra monuimus. Illud tamen obſervandum, Macrobium, ſi optimas illius membranas & editiones ſequamur, hæc *ſeptimo decimo Humanarum* libro dare. *Humanarum* dico: nam *rerum* abeſt ab omnibus libris Gellii & Macrobii calamo exaratis. Præciſe dicebant *libri Humanarum*, *libri divinarum*, quod nos *libri rerum humanarum*, *libri divinarum rerum*, uti inferius ſæpe eſt animadvertere. *Carrio.* Locus memorabilis occurrit apud Ciceronem Ac. Qu. lib. 1. *Tum ego, Sunt, inquam, iſta Varro. Nam nos in noſtra urbe peregrinantes, erranteſque tanquam hoſpites, tui libri quaſi domum deduxerunt, ut poſſemus aliquando, qui & ubi eſſemus agnoſcere. Tu ætatem patriæ, tu deſcriptiones temporum, tu ſacrorum jura, tu ſacerdotum munera, tu domeſticam, tu bellicam diſciplinam, tu ſedem regionum & locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, cauſas aperuiſti: plurimumque Poëtis noſtris omninoque Latinis & literis luminis attuliſti, & verbis, atque ipſe varium & elegans omni fere numero poëma feciſti: philoſophiamque multis in locis inchoaſti; ad impellendum ſatis, ad docendum parum.* Scripſit & Hiſtorica aliaque, vide *Voſſ. de Hiſtor. Lat.*

9 *Varro in XVIII humanarum*] *Octavodecimo* meliores apud Carrionem libri, qui tamen etiam notat Macrobium, ſi optimas illius membranas & editiones ſequamur, hæc *ſeptimodecimo humanarum* attribuere. At ſic prorſus & perſpicue Rot. Regiusque: *XVII humanarum.* Gronovius.

10 *Plus mille & centum*] Non hoc ita intelligendum, atque ſi à Varronis ætate uſque ad Romuli initium fiat computatio, nam tum nondum ſeptingenti anni elapſi eſſent, ſed numerando à ſuperioribus ſæculis uſque ad Romulum.

11 *Janus medius*] *Janus* quoque erat Romæ nomen loci. In regione fori Romani duo Jani erant ad arcum Fabianum, ut ait Victor, incruſtati & adornati ſignis, ſuperior & inferior celebris mercatorum locus & fœneratorum: appareteque, ſpatium inter illos duos, ſuperiorem & inferiorem, vocatum fuiſſe Janum medium, ut Janus ſummus imuſque ideo appellatus ſit, quod & medius eſſet. *Turneb. lib. 26.* Ita Cornutus ad Palæmon. *Jani templum biforis in clivo Capitolino vetuſtiſſimum, conſtatis marmoreis, vel è Pariis columnis vidimus: quia in medio ejus clivi ſummitas, Janus ſummus: & imus, in extremo clivo appellatur. Locus ſub templo, medius etiam Janus dicitur, ubi puteal, & fœneratores incolerent.* Hier. Magius miſcell. 2. 12. Ego, inquit, in tanta vetuſtatis caligine, cenſuerim, Janum ab Horatio & Cicerone medium dici, quod inter duo fora ſacratus ſtaret, ad quem tanquam celebriorem ac ratione loci commodiorem & fœneratores & mercatores convenire ſolerent. Marcell. Donat. ad illud Suet. in Domitian. cap. 13. *Janos arcuſque cum quadrijugis extruxit*, annotat. Nos arbitramur, per Janos intelligendas eſſe portas illas magnas, quæ in viarum capitibus extrui ſolebant ab antiquis Romanis, unicâ tantum januâ aditum præbentes, vulgo *Portoni* dicuntur. Has pervias tranſitiones & Janos appellatos, quaſi januas dixeris. Dion *in Nerva* [illegible] appellavit, id eſt, fornices; quod etiam comprobamus autoritate Ovid. 2. *Faſt.* ſcribentis:

Carmentis portæ dextro eſt via proxima Jano:
Ire per hanc noli, quiſquis es, omen habet.

Dixit,

Digitized by Google

penſum? [12] In his atque multis aliis, *mille*, numero ſingulari dictum eſt. Neque hoc, ut quidam putant, vetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt: ſed ſic videtur ratio poſcere. *Mille* enim non pro eo ponitur, quod Græce χίλιοι[a] dicitur, [13] ſed quod χιλιὰς[b]: & ſicuti una χιλιὰς[c] & duæ χιλιάδες[d]; ita *unum mille* & *duo millia* certa atque directa ratione dicitur. Quamobrem id quoque recte & probabiliter dici ſolitum, *mille denariûm in arca eſt, & mille equitum in exercitu eſt.* Lucilius autem, præter quod ſupra poſui, alio quoque in loco id manifeſtius demonſtrat. Nam in libro quintodecimo ita dicit:

Hunc milli paſſûm qui vicerit atque duobus,
Campanus ſonipes [14] [15] *ſubcusſor nullus ſequetur*
Majore ſpatio; ac diverſus videbitur ire.

Item alio in libro nono:

[16] *Tu milli nummûm potes uno quærere centum.*

[17] *Mil-*

a *mille.* b *millenarius.*
c *millenarius.* d *millenarii.*

Dixit, *omen habet*, quia hæc porta ſcelerata dicta fuit poſt eladem Fabiorum. Ovidius lib. 2. de remedio amoris:

Qui puteal Janumque timet celereſque Calendas.

Ad hoc Turnebus lib. 6. 10. Utrum, inquit, de Jani templo, an de Jano, id eſt, de tranſitione quadam, quæ ad puteal Libonis eſſet, intelligendum eſt? nihilo ſecius illud Horat. l. 2. Sat. 3. *Poſtquam omnis res mea Janum Ad medium fracta eſt.* Nam & in fori Romani regione legimus fuiſſe Jani templum, & prope puteal Janos duos celebrem mercatorum locum auctore P. Victore. Ego igitur de templo non crediderim accipiendum. Eorum autem alter ſuperior dicebatur, alter inferior, eodem Victore autore. Unde & ab Horat. lib. 1. epiſt. 1. ſcriptum ſuſpicor: *Hæc Janus ſummus ad imum Perducet*; quod eſt, ſuperior ad interiorem uſque; ac medium eorum ſpatium Janus medius dicitur, ut ſuſpicor, ab Horatio & Cicerone lib. 2. officior. *à quibuſdam viris optimis ad medium Janum ſedentibus.* Non deſunt, qui tres Janos fuiſſe ſcribant. Livius lib. 41. de Fulvio Flacco Cenſore: *In his & cloacam circumducendam, & forum porticibus taberniſque claudendum, & Janos tres faciendos.* verum & plures in urbe Janos eſſe dixit Ovid. & tum intelligendæ tranſitiones, vel fornicata opera & arcus marmorei, ut ex Suetonio liquet.

12 *In his atque multis aliis*] Reg. & Rott. *in his atque in multis aliis.* Gronovius.

13 *Sed quod χιλιὰς*] Id vero nunquam fieri permiſit natura vocis *mille* vel *mile*, in quam inquirit Pecunia Vetus Patris lib. 1 cap. 10. *Jac. Gronov.*

14 *Subcurſor*] Equus ſuccuſſor, qui duriore gradu incedens inſeſſorem concutit. Succuſſator alibi dicitur Lucilio,

Succuſſatores tardi, rarique caballi:

quibus oppoſiti aſturcones, ſive thieldones, (*tellen* nos appellamus) quod tolutim & molliter glomeratis pedibus incedant.

15 *Subcurſor nullus*] Et oleum & operam perdidit Carrio in hoc ſuo *ſubcurſore* nobis probando. Nihil planius & verius eo, quod in vulgatis & apud Macrobium Noniumque, *ſuccuſſor*, ſive *ſubcuſſor* malis: cum præſertim ipſe Lucilius alibi, *Succuſſatoris tardi tetrique caballi.* Reg. & Rot. *ſuccuſtior.* Uterque etiam, *Majore in ſpatio.* Gronovius.

16 *Mille die nummum*] Mira ſcripturarum ubique varietas loci depravati index. Antiquiſſimæ editiones *mille die nummum poteſt uno quær.* quomodo nec verſus ſtare nec Gellianæ orationis ſententia poteſt conſiſtere. Buſlidianæ membranæ *Vnum mille potes.* rectius utraque Puteani *mille nummum potes u. q. c.* Dicerem rectiſſime, niſi haberent *mille* pro *milli.* Dubium non eſt, quin ſcripſerit Gellius: *milli nummum potes u. q. c.* quemadmodum etiam eſt apud Macrobium in abditis & editis libris, quanquam verſus hujus princeps vox apud Macro- bium

Digitized by Google

[17] *Milli paſſûm* dixit, pro *mille paſſibus*, *& uno milli nummûm*, pro, *unis mille nummis;* aperteque oſtendit *mille* & vocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, ejuſque pluratīvum eſſe, *millia*, & caſum etiam capere ablativum; [18] neque cæteros caſus requiri oportere, quum ſint alia pleraque vocabula, quæ in ſingulos tantum caſus, quædam etiam [19] quæ in nullum declinentur. Quapropter nihil jam dubium eſt, quin M. Cicero in oratione, quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit: *Ante fundum Clodii, quo in fundo, propter* [20] *inſanas illas ſubſtructiones, facile* [21] *mille hominum verſabatur valentium;* [22] non *verſabantur*. Quod in

bium exſtat *Tu*, quam fortaſſean noſter omiſerit; quod errori cauſam præbuit. Scripſerat Gellius *milli nummum*. Imperitus librarius mutavit & *mille* fecit. Acceſſit tertius etiam acutior: qui cum primorem vocem verſui deeſſe non animadverteret, illi fulciendo in medio verbum illud *die* appoſuit & tandem hunc verſum exſculpſit; *Mille die num. p u. q. c.* Carrio.

17 *Mille paſſuum*] Emendavi *milli paſſûm* item *uno milli nummum*, ſermonis ἀκολουθία id requirente & ex mente Gellii. Quo enim alioqui illa *& caſum etiam capere ablativum*, niſi in verſibus Lucilii is fuiſſet? Non parum tamen miror, unde in utraſque Puteani membranas vox *duo* invaſerit. Sic enim in illis eſt *mille paſſuum dixit pro mille paſſibus & uno mille duo nummum pro unis mille nummis*. Sed fortaſſe legerint ſupra *mille duo nummum potes una quærere centum*, & vox illa in verba Gellii ex verſu Lucilii deciderit. *Carrio*. Plane quæ in his duabus notis teſtatur Carrio, ſunt plena fidei, & ſi iſtud pronomen *Tu* non aliam affert firmitatem aut Lucilianæ aut Gellianæ manus, quam habet in hoc loco, omnino nihil certi habet. Nec enim exſtat vel in Regia membrana, vel Rottendorf. vel Lincolnienſi: etſi illic jam cœperit varietas: ſed vidi in recentiſſimo exemplari. Sed cauſa pendet ex præcedentibus, quæ Carrio non attigit. In Regio exſtat. *Item alio in libro* VIIII *mille*, in Lincolnienſi *libro* VIIII *Tuo mille*. Mox etiam in Lincolnienſi *uno mille duo nummum*, idque prorſus etiam tenet Regius. Hinc quum dicit *alio in libro*, patet voluiſſe indefinite loqui, ut ille numerus ſit vanus, unde adeo patet nonnullos feciſſe quidlibet, quum nihil ad eam propius accederet, quam *Item alio in libro, Vix mille nummum potes*, vel *milli*. Cæterum Lucilius iſte etiam lib. XXVIII dixit, *Cui ſæpe mille impoſui plagarum in diem*, citante Nonio pag. 496. Et *milliformis* exſtat in Prudentio. *Jac. Gronov.*

18 *Neque cæteros caſus requiri oportere*] Id quemadmodum Lucilius oſtendat, merito requiras: & tamen *oportere* accipere non quis ſine τῷ *oſtendit*. Rectius immo Rottend. Regiuſque novam hinc orſi periodon: *Neque cæteros caſus requiri oportet, cum ſint alia pleraque*. Gronovius.

19 *Quæ in nullum declinentur*] Hic vulgo erat *inclinentur*. Et meminit Carrio ſic infra. *à verbis inclinata ſunt*. Buſlidianam tamen ſcripturam, *declinentur*, ſe ſervaſſe, & Aliam qui volet, ſibi habebit. Volumus certe habebimuſque, & jubemus Buſlidianum cum ſua plebeja pulpa plorare. Noſtri *inclinentur*, exquiſitiuſque & Gellianum eſt. Lib. 2, 6. *Vexare autem quod ex eo inclinatum eſt*. Item, *Taxare preſſius crebriuſque eſt quam tangere, unde inclinatum eſt*. Gronovius.

20 *Inſanas ſubſtructiones*] Sicut in urbe, *ita* ruri laxitatis extremæ ædificia poſſidebant. Habitabant enim aulas viri illuſtres inſtar urbium. *In villis velut more Perſarum regias quaſdam conſtruxiſſe* Strabo autor eſt. Plin. lib. 36. cap. 15. nihil illis magis mirandum fuiſſe in toto terrarum orbe teſtatur, atque addit montes perfoſſos, valles coæquatas. Quin & maria conſtrata Salluſtius refert. De Lucullo, *quem ob injectas moles mari, & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacete magnus Pompejus Xerxem togatum vocare aſſueverat*, ut loquitur Paterculus, vide etiam Plin. Nat. Hiſt. l. 9. c. 54. & Varronem de Re Ruſt. c. 17. Et hæc complures privati factitabant. De Gordianorum villa audi Capitolinum. *Extat Gordianorum villa via Præneſtina, ducentas columnas uno periſtylio habens, quarum 50. Caryſteæ, Claudianæ 50. Syenitides 50. Numidicæ, pari menſura ſunt. In qua Baſilicæ centenariæ tres: cætera huic operi convenientia, & thermæ, quales præter urbem, nuſquam in orbe terrarum.*

21 *Mille hominum*] Servi, ut puto, intelliguntur. Quorum apud Romanos ingens multitudo. Athenæus ſcribit quoſdam Romanorum 10000. aut 20000 ſervorum habuiſſe, nec ut quæſtum ex iis facerent, ſed ut aſſeclas haberent. In Badiana Pariſ. ubique *mile* pro *mille* legitur.

22 *Non*

Digitized by Google

in libris minus accurate ſcriptis eſt: alia enim ratione *mille hominum*, [23] alia, *mille homines*, dicendum eſt.

22 *Non verſabantur*] Sic tamen in altero fragmento ex Republica Ciceronis habet Nonius Marcellus pag. 501. *Ut, quemadmodum ſcribit ille, cotidiano in forum mille hominum cum palliis conchylio tinctis deſcenderent.* Jac. Gronov.

23 *Alia mille homines*] Hæc verba ſunt in antiquiſſimis editionibus: nullæ tamen membranæ, ne illæ quidem, quas optimas nomino, ea receperunt, quanquam non videntur ſuperfluere. *Carrio.* Etiam abſunt a Regio, Rottend. Lincolnienſi.

Cap. XVII.

Quanta cum animi æquitate toleraverit Socrates uxoris ingenium intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadam Satira de officio mariti ſcripſerit.

[1] Xanthippe [2] Socratis philoſophi uxor moroſa admodum fuiſſe fertur & jurgioſa: [3] irarumque & moleſtiarum muliebrium per diem perque noctem [4] ſcatebat. Has ejus intemperies in maritum [5] Alcibiades demiratus, interrogavit Socratem, quænam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, inſueſco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & injuriam facilius feram. Secundum hanc

1 *Xanthippe*] De qua lege Laërtium in vita Socratis. Quamvis tamen eſſet moroſa, mortem ejus ægerrime tulit, & ut loquitur Valerius Maximus lib. 7. cap. 2. *Uxori Xantippæ inter fletum & lamentationem vociferanti innocentem eum perimi, quid ergo, inquit,* (Socrates) *nocenti mihi mori ſatius eſſe duxiſti?* Cæterum alii referunt, Apollodorum hoc dixiſſe.

2 *Socratis*] Qui Apollinis judicio ſapientiſſimus mortalium judicatus eſt. Anyti aliorumque odio incitatus Ariſtophanes in Ranis illum mordaciter laceravit. Ac poſtridie accuſatus violatæ religionis, & quod juventutem corrumperet, damnatus ad mortem, & veneno publico necatus eſt, vel, ut Seneca, Ep. 81. inedia potius, quam veneno mori maluit. Plato fruſtra pro illius defenſione orationem habuiſſe dicitur. Ultima ejus verba expreſſit Cicero lib. 1. Tuſc. Qu. ex Platone. Accuſatores juxta Diodorum lib. 14. poſtmodum ab Athenienſibus occiſi. Laërtius cæteros exilio, Melitum morte fuiſſe mulctatum tradidit. Plutarchus de Invidia & Odio, impatientia odii ſeipſos ſuſpendiſſe affirmat. Anytum ab Heracleenſibus lapidibus fuiſſe obrutum Themiſt. Or. 2. teſtatur. Ita variant autores. Nihil ſcripſiſſe Socratem veteres dicunt. Ejus tamen epiſtolas edidit Leo Allatius, quæ merito ſuſpectæ ſunt.

3 *Irarumque & moleſtiarum muliebrium* &c. *ſatagebat*] Rot. & Regius cum Fulviano *rerumque*. Tò *ſatagebat* ingeſſit Carrio ex uno Buſlid. & membranis optimis, faſſus omnes edit. & membr. pleraſque habere *ſcatebat*. Quod tamen Latinum non eſſe exiſtimo, neque locutionis illius exempla dari aſſevero, inquit. Immemor Lucretium ceciniſſe lib. 5. *ita ad ſatiatem terra ferarum Nunc etiam ſcatet, & trepido terrore repleta eſt*. Quod etiam obſervavit Voſſius de conſtruct. 1, 30. *Gronovius.*

4 *Satagebat*] Ita recte emendatum. In antiquis edit. *ſcatebat*. *Rerum ſuarum ſatagit*, apud Terentium aliosque probatos autores invenitur. quid ſit Satagere liquet ex Domitii Afri dicto de Sura, qui multis diſcurſantem, manus jactantem, aliis talibus intentum non agere ſed ſatagere dixit, teſte Quintiliano. *Satagere itaque moleſtiarum*, nihil aliud quam multa agendo ſibi ipſi & aliis moleſtias parere. Quales homines *Satageos* appellavit Seneca Ep. 97.

5 *Alcibiades*] Fuit hic Socratis diſcipulus. Hanc autem hiſtoriam aliter narrat Diogenes Laërtius: cum enim Alcibiades Socratem interrogaret, cur uxoris

Digitized by Google

hanc ſententiam quoque Varro in [6] Satira Menippea, quam [7] de officio mariti ſcripſit, *Vitium*, inquit, *uxoris aut tollendum aut ferendum eſt. Qui tollit vitium, uxorem commodiorem præſtat: qui fert, ſeſe meliorem facit.* Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem compoſita ſunt: ſed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere*. Id etiam apparet, ejuſmodi vitium uxoris, ſi corrigi non poſſit, ferendum eſſe Varronem cenſuiſſe; [8] quod ferri ſcilicet à viro honeſte poteſt. Vitia enim [9] [10] flagitiis leviora ſunt.

uxoris jurgia ferret, reſpondit ſe non minus illi malo aſſuetum, quaſi trochlearum injucundum ſtridorem exaudiret. Rurſum Socrates interrogans, cur ille anſeres ſtreperos aleret, reſpondiſſetque quia mihi ova pariunt, ſubjecit Socrates, at Xanthippe mihi liberos parit.

6 *Satira Menippea*] Quintilianus: *Alterum illud eſt & prius Satiræ genus, quod non ſola carminum varietate miſtum condidit Terentius Varro, Vir Romanorum eruditiſſimus.* Secutus eſt Ennium qui metrorum varietate poëmata ſua condierat, Varro autem etiam proſæ metra addiderat, imo Latina Græcis miſcuerat, & philoſophiam ſalibus & hilaritate, ut ipſe loquitur in Acad. apud Ciceronem, conſperſerat, & fatetur ſe Menippum imitatum eſſe. Itaque Fabius dicit Varronem præcepta ſapientiæ verſibus tradidiſſe, & cum Empedocle & Lucretio componit. Menippum autem Gadarenum imitatus Cynicum, & ridiculæ impudentiæ. De quo Strabo lib. 16. & Diogenes Laërtius. Hinc & Satira Menippea appellatur, non quod Menippus, ut voluit Probus ut ſextam Virgilii Eclogam, *omnigeno carmine Satiras ſuas expoliverit*, ſed quod ridiculares ſermones & carmina variorum poëtarum contexuerit, ut ex Νεκυίᾳ Luciani, qui Menippum expreſſit, liquet. Audi & Gellium noſtrum lib. 2. cap. 18. *Servus Menippus fuit, cujus libros M. Varro in Satiris æmulatus eſt, quas alii Cynicas, ipſe appellavit Menippeas.* Vide Caſaubonum de Satyr. Poëſi lib. 2. cap. 2.

7 *De officio mariti*] Satirarum Menippearum (plures enim fuerunt) multi tituli, & inſcriptiones fuere, ut ex Gellio & Nonio liquet.

8 *Quæ ferri ſcilicet*] Omnes editiones, *quæ ferri ſcilicet a viro honeſte poſſunt.* Uterque Puteani, *quæ ferre ſcilicet à viro* &c. In quarum utravis ſcriptura ſolœciſmus manifeſte apparet. Optimæ membranæ, *quod ferri ſcilicet a viro honeſto poteſt.* Vitium, inquit, uxoris ſi corrigi non poteſt, vir ferat: vitium enim, cum flagitio levius ſit, honeſte fertur. *Carrio.*

9 *Flagitiis*] Propter quæ divortium inſtitui poterat, imo etiam ſæpe nulla de cauſa factitabant veteres.

10 *Vitia enim flagitiis leviora*] Ex hac igitur eadem ratione Auguſtus in amicitiis ſibi præſcripſit vitia & delicta duntaxat modica perpeti apud Suetonium cap. 65. Cæterum hic locus placuit Hug. Grotio in notis ad Matthæum v, 32.

Cap. XVIII.

[1] Quod M. Varro in quartodecimo Humanarum, L. Ælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας [a] differentem falſa reprehendit: quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον [b] dicit falſum.

[2] [3] IN

a *de etymologia, vel origine vocis.*
b *originem & ex ea notationem.*

1 *Quod M. Varro* &c. *περὶ ἐτυμολογίας differentem falſa reprehenderit*] Sic Carrio, cum haberetur: *Quod M. Varro in libro de ratione vocabulorum XIV L. Lelium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum verborum falſa dixiſſe reprehendit.* Et adfirmat Regius alia, ſed poſtrema ſic edit: *magiſtrum ſuum & in ἐτυμολογίᾳ falſa reprehendit.* Et profecto τὸ *reprehendit* mutandum non erat. Statim enim: *quodque idem Varro in eodem libro falſum furis ἔτυμον dicit.* Hoc ordine Regius. Et ſic paſſim. Illud *falſa* tamen mihi ſuſpectum eſt. Forte: *L. Ælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας falſum*

[2] [3] IN quartodecimo rerum divinarum libro M. Varro doctiſſimum tunc civitatis hominem [4] L. Ælium erraſſe oſtendit; quod vocabulum Græcum vetus traductum [5] in linguam Romanam, proinde atque ſi primitùs Latinè fictum eſſet, reſolverit in voces Latinas ratione etymologicâ falſâ. Verba ipſa ſuper eâ re Varronis poſuimus. *In quo L. Ælius noſter literis ornatiſſimus memoria noſtra erravit aliquoties. Nam aliquot* [6] *verborum antiquorum Græcorum, proinde atque eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas. Non enim leporem dicimus, ut ait, quod eſt levipes: ſed quod* [7] [8] *eſt vocabulum antiquum Græcum.* [9] *Mul-*

ſum reprehendit. Schefferi: *magiſtrum ſuum G. falſa reprehendendum quodque*. Gronovius. Ex his & aliis, quæ vel Carrio vel reliqui annotaverunt, patet illud participium *diſſerentem* nec ex editis antiquis nec ex MSS. venire, ut omnino ſit alienum, nec debuerit ultra tolerari; expuliſſemque, niſi jam exſtaret in præmiſſo indice pag. 14 & 15. cui lemma hoc debet reſpondere. Certa interim eſt ratio codicis Regii; niſi forſan in vocibus *magiſtrum ſuum et in* copula iſta exſtiterit ex literis *cl*, id eſt, *clariſſimum*. Jac. Gron.

2 *In quartodecimo*] Moſellanus, qui Aldinam Editionem ſequitur, librariorum oſcitantiâ, hæc fieri potuiſſe exiſtimat, cum nihil rebus divinis conveniat cum ratione vocabulorum. Verum ex Cicerone Acad. Qu. lib. 1. apparet, Varronem *omnium divinarum humanarum rerum nomina* ſcripſiſſe. Itaque hæc convenire poſſunt. Hæc Editio veriſimiliter poſuit utrobique, *in quartodecimo Humanarum*. Thyſ. Sed editionis parva auctoritas eſt contra libros vetuſtos; & probabilius venit vocem *Humanarum* in lemmate fuiſſe ab extraneo interpoſitam, quum ibi ſuffecerit ſcripſiſſe *Varro in quartodecimo L. Ælium*, etſi noverim alibi plene id quoque extuliſſe. *Jac. Gron.*

3 *In quartodecimo humanarum libro*] Sic Carrio, quum Ro. & Ven. *In primo de ratione vocabulorum libro*; Aldus & Gryp. *In quartodecimo rerum divinarum libro*; Aſcenſius, *In quartodecimo de ratione vocabulorum libro*. Aldinam adfirmant Regius, Rott. Lincoln. Schefferi: adfirmat Nonius Marcellus: *Fures ſignificantiam habere à furvo, quod Romani veteres atrum appellaverint, & quod per obſcuras atque atras noctes opportuna ſit ejus mali effectio, eos dictos fures Varro rerum divinarum libro XIV.* Sic enim ibi è MSS. legendum. In eo autem libro multas vocabulorum origines eruiſſe Varronem teſtis ipſe noſter lib. 3, 16 & 15, 30. Atque inde eſt, quod mox ſubjicit: *Hæc Varro in primore libro ſcripſit de ratione vocabulorum ſcitiſſime.* Puta in primore quartodecimo rerum divinarum, in quo per occaſionem rationes vocabulorum complurium exſequitur. *Gronovius.*

4 *L. Lælium*] Non variant editiones. Buſlidiano deeſt prænomen, & habet *Ælium*. Scribe *L. Ælium*, videlicet literam ſingulariam prænominis deſignatricem ſequenti voci connexam vitii culpam ſuſtinere, quod in A. Gellio ſcimus eveniſſe. Loquitur de L. Ælio Stilone Præconino. quem ut hîc *doctiſſimum tunc civitatis hominem* appellat, ita infra libro XX cap. XI *doctiſſimum eorum temporum* fuiſſe dicet: & de eo, non de Lælio loqui Gellium docet lemma, dum Varronis magiſtrum vocat, quem L. Ælium fuiſſe nemo neſcit. Vide Antiquas noſtras commentario primo cap. 8. *Carrio.*

5 *In Linguam Romanam, &c.*] Ita ex Buſlidiano Codice emendavit Carrio. Vulgo, *pro meraco, & quaſi à ſe primitus factum eſſet, reſolvit, &c.*

6 *Verborum antiquorum Græcorum*] Rottend. *nam aliquot verborum Græcorum antiquatorum, proinde atque eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas.* Vellem quorum non niſi excerpta video, ipſos mihi codices intueri liceret: vix enim eſt, ut non plures ſanciant. *Gronovius.* At notavi & ego & frater ex Regio *antiquiorum*; & hic quidem etiam iſto ordine *verborum Græcorum antiquiorum*.

7 *Vocabulum antiquum Græcum*] Varro 4. de L. L. *Lepus, quod è Siculis quidam Græci dicunt λέποριν.* & lib. 3. de Re Ruſt. cap. 12. *L. Ælius putabat dictum leporem à celeritudine, quod levipes eſſet. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Æoles Bœotii λέποριν appellabant.* Salmaſius à λίπους derivat, atque illud à νίπους originem deducere voluit. Æoles enim & Attici ν in λ mutare ſolent. νίπους autem à celeritate pedum dicitur. Hinc quamvis piſces pedes non habeant, à celeritate in natando νίποδας Poëtæ appellant. νεῖν autem natare dicitur, vel celeriter aliquo tranſcurrere. hinc νέομαι, ἀπονέομαι de celeri abitu & reditu dicuntur. Sed hæc nimis argute & contorte Salmaſius.

N 8 *Eſt*

[9] *Multa enim vetera illorum ignorantur, quòd pro iis, aliis nunc vocabulis* [10] *utantur; & illorum eſſe plerique ignorent Græcum, quod nunc nominant* ἕλληνα [a]; [11] *puteum quod vocant* φρέαρ [b]; [12] *leporem, quod* λαγωὸν [c] *dicunt. In quo non modò Ælii ingenium non reprehendo; ſed induſtriam laudo.* [13] *Succeſſum enim fortuna, experientiam laus ſequitur.* Hæc Varro [14] in primore libro ſcripſit de ratione vocabulorum ſcitiſſimè, de uſu utriuſque linguæ peritiſſimè, de ipſo Ælio clementiſſimè. Sed in poſte-

a *Hellenem.* b *phrear, puteum.*
c *lagoum, leporem.*

8 *Eſt vocabulum antiquum Græcum*] Hæret hic Carrio, & vocabulum iſtud Græcum deſiderari putat. Sed non magis id huc reponi neceſſe fuit, quam illa, unde *Græcus* ὁ Ἕλλην & *puteus* τὸ φρέαρ dicuntur. Satis erat Varroni alibi hæc tradidiſſe. Meliores prodiſſent de re ruſtica libri; nullus reſtaret, inquit, ſcrupulus. Immo ne ſic quidem reſtat. Verba ſunt 3, 12. *L. Ælius putabat ab eo dictum leporem à celeritudine, quod levipes eſſet. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Æoles Bœotii* λέπορι *appellabant.* Eſt igitur id vocabulum λέπορις. Sed quia ſcripti *Æolis & bouum*, poſſis facere, *Æolis & Bœoti*, vel *Æolis & Iones*. Rurſum Varro de L. L. lib. 4. *Lepus, quod è Siculeis quidam Græci dicunt* λέποριν *à Roma quod orti Siculi, ut annales noſtri veteres dicunt, fortaſſe hinc illud tulerunt, & hic reliquerunt id nomen.* At hic, inquit Carrio, ſibi repugnat Varro & ſentit cum Ælio. Quî, quæſo? quia Siculos ait à Romanis oriundos nomen leporis ab illis accepiſſe, & λέποριν vocaſſe: inde in Siciliam tranſtuliſſe; neque tamen minus apud Romanos reliquiſſe. ſed Varronis verba, quæ ſuſpecta quidem viri docti habuerint, corrupta eſſe, neque, ut corrigi queant ſeſe invenire. Mihi aliter videtur. Siculi ante Aborigines tenuerunt loca, in quibus poſtea Roma condita eſt. Dionyſius: Τὴν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, ἣν νῦν κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, παλαιότατοι τῶν μνημονευομένων λέγονται κατασχεῖν βάρβαροι Σικελοί, ἔθνος αὐθιγενές· χρόνῳ δ᾽ ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι πολέμῳ μακρῷ τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι. Quorum Siculorum quia erat λέπορις ἀντὶ τοῦ λαγωὸς, cenſet Varro eos id vocabulum, jam tum, quum adhuc in Latio habitarent, in uſu habitum non modo ſecum abſtuliſſe trans fretum, ſed & illic locorum, quæ deſerebant, reliquiſſe. *Gronovius.*

9 *Multa enim vetera*] Medium iſtud abeſt ab Regio Rottend. Lincoln. Scheff. Eſt autem id procul dubio veriſſimum multa illorum vetera ignorari, quum id non aliter fiat. Sed idem Varro utinam dixiſſet, quæ fides debeatur annalibus illis Romanis veteribus, quos citat, ac ſtatuat Roma ortos Siculos, quum illi ipſi annales tantopere jam vacillent in rebus Regum Romanorum! *Jac. Gronov.*

10 *Utantur, & illorum eſſe plerique ignorent*] Non bene cohæret hæc oratio. Fortaſſe: *Multa enim vetera illorum ignorantur, quod pro iis, aliis nunc vocabulis utuntur. Ut illorum eſſe plerique ignorant Græcum, quod nunc nominant* ἕλληνα. Gronovius.

11 *Puteum*] Vel Græcis dicebatur βυθὸς à *fundo*. vel potius quod Græci aquam πύδιον appellarent: Heſychius, πύδιον τὸ ὕδωρ. Huc pertinet illud Varronis: niſi potius quod Æoles dicebant τὸ πύδιον καὶ πύταμον.

12 *Leporem, quod* λαγωὸν *dicunt*] Voſſius putat leporem ἀπὸ τοῦ λαγωοῦ deduci, atque γ in ρ mutari, ut ἀπὸ τῆς ῥωγὸς rupes. à λύκος, lupus, atque ita porro. Anxie hæc derivata. Græci autem λαγωὸν & δασύποδα leporem vocant. Falluntur illi qui δασύποδα putant eſſe cuniculum veteribus. Aliter conſtat ex Ariſtotele, Heſychio & Polluce. Vetus proverbium, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς. quod Comicus expreſſit, *Lepus tute es, & pulpamentum quæris*. ultimo hoc addo, quod lepus fortaſſe dicitur, quaſi λαίπους à celeritate pedum, λα enim eſt ἐπιτατικὸν, & auget ſignificationem.

13 *Succeſſum enim fortuna, &c.*] Si, inquit, præclarum aliquid tentes, id tuum eſt, eoque nomine laudari debes. Si ſuccedat, fortunæ eſt; & in ſolâ experientiâ tua laus eſt poſita. Sic plerumque conſiliorum etiam bene conſultorum eventum proſperum fortunæ damus, infelicem temeritati. Salluſtius hiſtoriarum lib. II. *Ad hoc rumoribus adverſa in pravitatem, ſecunda in caſum, fortunam in temeritatem declinando corrumpebant.* Sed locus ille apud Nonium etiam meam in corrigendis hiſtoriis Salluſtii fugit induſtriam. Omnino ſcribi debet *fortia in temeritatem*, quod probationis non eget. *Carrio.*

14 *In primore*] Antiqua Ven. Edit. *in primo libro.* Sed quomodo *primo libro* dicitur, cum antea decimus quartus appellatus fuerit? Aldina rectius *in primore dicti libri parte.* Primorem partem etiam dixit

Digitized by Google

poſteriore [15] ejuſdem libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani *furvum* atrum appellaverint; & fures per noctem, quæ atra ſit, facilius furentur. [16] Nonne ſic videtur Varro de fure erraſſe, tanquam Ælius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης [a] dicitur, antiquiore Græca lingua φὼρ [b], eſt dictum. Hinc per affinitatem litterarum qui φὼρ [c] Græcè, Latinè fur eſt. Sed ea res fugeritne tunc Varronis memoriam; an contrà aptius & cohærentius putarit [17] furem à furvo, id eſt nigro, appellari: in hac re de viro tam excellentis doctrinæ non meum judicium eſt.

a *fur, ſuppreſſor.* b *fur, latro.*
c *phor, fur, fucus.*

dixit Caro, & autor noſter lib. 16. cap. 5. Itaque falluntur qui in ſingulari numero non dici arbitrantur. Lucretius certe *primoris naſi*, & Tacitus *primori acie* dixit.

15 *Ejus libri parte*] Corrige operarum peccatum, & ſcribe, *ejuſdem lib.* quod & editiones & membranæ retinent. *Carrio.* Cui monenti cur non auſcultatum? Ita enim eſt & in Reg.

16 *Nonne ſic videtur Varro de fure erraſſe*] Illepide profectò ſic locutum Gellium credunt, cujus mores ubique in loquendo ſpirant aliquid amabile & ab iſto objectationis horrore averſum. At indicandum ego cenſui verbum poſtremum nec in Regio nec in Lincoln. mihi apparuiſſe. Et utique ſilentium ejus verbi eſt amœniſſimum, ubi vel ipſum vel aliud ei proximum intelligi percommode poſſit. Pane ut cap. 7. dixit. *Videturne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchum* dicturum, *qua eſt apud Ciceronem* futurum? Mox etiam Reg. *φὼρ dictus eſt.* Jac. Gronov.

17 *Furem*] Nugatur Varro, & ex eo Nonius. Imo & JC. Fures φῶρες Græcis ἀπὸ τῦ φέρειν, ab auferendo, quamvis & nonnunquam animo furtum fiat, ut teſtatur Sabinus apud Gellium lib. 11. cap. 19.

Cap. XIX.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

[1] In antiquis annalibus memoria ſuper [2] [3] libris Sibyllinis hæc prodita

1 *In annalibus*] Ex auctoribus qui hiſtoriam illam narrant de Sibyllinis libris Tarquinio oblatis, nemo eſt præter Solinum qui à Cumana Sibylla oblatos eos ſcripſerit. Ne Sibyllam quidem fuiſſe, qui illos vendiderit, certo liceat pronuntiare ex iis quæ ſcripta ſuper hoc reliquerunt idonei auctores. Dionyſius Halicarnaſſeus ſcriptor diligentiſſimus ac doctiſſimus, γυναῖκα οὐκ ἐπιχωρίαν tantum nominat, lib. 4. γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τ̃ τύραννον, οὐκ ἐπιχωρία, βίβλυς ἐννέα μεςὰς Σιβυλλείων χρησμῶν ἀπεμπολῆσαι θέλουσα. Gellius: *in antiquis annalib. &c.* Nec compoſuiſſe eam anum libros Sibyllinos, ne Sibyllam quidem ipſam fuiſſe dicunt; tantum abeſt ut Cumanam dixerint. Servius: *Sibyllina reſponſa incertum eſt cujus Sibyllæ fuerint, quanquam Cumanam Virgilius dicat, Varro Erythream eſſe. conſtat autem regnante Tarquinio quandam mulierem, quæ ſe Malteam diceret, obtuliſſe ei novem libros, in quibus dicerent fata & remedia Romana.* Cumanam eam Sibyllam fuiſſe quæ libros obtulit, non dicit Servius, immo nominat aliter, *Amaltheam* fortaſſe, quam & ipſam inter Sibyllas retulerunt. Sibyllam quidem dicit Plinius ad Tarquinium Superbum libros attuliſſe, ſed Cumanam non nominat. Verba ejus hæc ſunt lib. 13. cap. 13. *Inter omnes vero convenit Sibyllam ad Tarquinium Superbum tres libros attuliſſe, ex quibus igni duo cremati ab ipſa; tertius cum Capitolio Sullanis temporibus.* Anum illam extraneam & incognitam, quod Sibyllinos libros attuliſſet, ideo fortaſſe, Sibyllam vocavit Plinius, Amaltheam Servius nominat, quæ & ipſa fuit Sibylla. De ea Tibullus:

Quicquid Amalthea, quicquid Marpeſſia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit.

Cæterum nomen ejus anus, quæ Sibyllinos libros attu-

dita eſt. Anus hoſpita atque incognita ad [4] Tarquinium Superbum regem

attulit ad Tarquinum, in veteribus Annalibus, non erat vulgatum. Salmaſ. ad Solinum.

2 *Libris Sibyllinis*] Sibyllæ variæ fuere, & aliter numerantur à Clemente Alexandrino, Varrone, aliiſque. Vide Lactantinm lib. 1. & Auguſtinum De Civ. Dei lib. 18. cap. 23. Unde vero Sibyllarum nomen promanaverit, Græci admodum nugantur. Salmaſius diminutivum eſſe exiſtimat, à Σίβη Σίβυλλα, ſicut ab ὕρη ὕρυλλα, à σηκὸς σήκυλλα, de quo Heſychius. Quid ſi vox ſit orientalis à סבל *Sabal* ובכלה *Saboula* tanquam ſi *portatricem* dicas, ſive quæ habebat incolam Pythium, Quales etiam fatidicæ fœminæ ἐγγαστρίμυθοι dicuntur. Antiquiſſima certe Sibylla Sambethe, quæ aliis Chaldæa aut Hebræa, aliis appellata à Saba, unde Bacchus quoque oriundus & plures ἐνθουσιασμοί. Ab hac, ut loquitur Hermeas Philoſophus ſcholiis in Phædrum, omnes mulieres τ̃ μαντικὸν ἐλθοῦσαι βίον dictæ fuere Sibyllæ. Sibyllina oracula, quæ hodie leguntur officioſa fraude, ut gentiles ad Chriſtianam Religionem allicerent, conſcripta liquet, quibus tamen etiam antiqui Patres ad refellendas gentes abutuntur, quædam tamen ex antiquis Sibyllinis fortaſſe immixta fuere. Quænam alioquin apud gentiles illorum librorum fuiſſet auctoritas? Non poſſum hic præterire locum illuſtrem apud Tertullianum de Pallio, ubi in editione Beati Rhenani ita legitur: *Cum inter inſulas nulla jam Delos, harena Samos, & Sibylla non mendax, Æon in Atlantico Libyam aut Aſiam adæquans quæritur nunc.* Pamelius in ſua editione ſecutus Adriannm Turnebnm, legit, *ſi ille*, atque ad Platonem refert, primo quod ſuperius mentio facta Platonis, deinde quod Plato in Timæo teſtetur, ingentem inſulam in mari Atlantico ſubmerſam, ut & Plin. lib. 2. cap. 41. verum conſtanter & Salmaſii & noſtrnm ſatis antiquum manuſcriptum *Sibyllam* retinet: locus vero in Sibyllinis oraculis, quæ vulgo circumferuntur hic eſt,

Ἔσται ϗ Σάμος ἄμμος, ἐσεῖται Δῆλος ἄδηλος.

Et alibi:

Δῆλος δ᾽ οὐκέτι δῆλος, ἄδηλα δὲ πάντα τὰ Δήλου.

quod Salmaſius quoque notavit, ſed aliis verſibus: legendum autem apud Tertullianum hoc modo: *Et Sibylla non mendax autor* (pro *Æon*) *in Atlantico Libyam aut Aſiam adæquans* (ſcil. inſula) *nunc quæritur, &c.* Alibi quoque Tertullianus ex Sibyllinis oraculis citat hæc verba, *Decima genitura hominum, ex quo cataclyſmus prioribus accedit, regnavit Saturnus & Titan & Iamſetus* (id eſt, Japetus) *terræ & cæli fortiſſimi filii.* Quod in Sibyllinis oraculis hodie ita extat,

Καὶ τότε δὴ δεκάτη γενεὴ μερόπων ἀνθρώπων,
Ἐξ οὗπερ κατακλυσμὸς ἐπὶ προτέρους γένετ᾽ ἄνδρας,
Καὶ βασίλευσε Κρόνος, ϗ Τιτὰν Ἰαπετός τε,
Γαίης τέκνα φέριστα, ϗ οὐρανοῦ, ἐξεκάλεσσαν,
Ἄνθρωποι γαίης τε ϗ οὐρανοῦ ὄνομα θέντες.

Conferre hic alios Patres noſtri hic non eſt inſtituti. Euſebius quoque in partes adducit Virgilianam Eclogam, quæ ex Sibyllinis oraculis & de Chriſto vaticinia habere creditur. Vide Onuphrium Pauvinium, & Blondellum de Sibyllis.

3 *Sibyllinis*] De Sibyllis quæ ſcripta ſunt & ſatis nota, hîc recoquere, videtur illepidum, præſertim quum in illis conjecturis vulgo ſit parum veri, ad quod videntur hæc excerpta proxime acceſſura. Sibyllarum primam Perſicam fuiſſe ſcribit Nicanor in rebus geſtis Alexandri Magni, unde omnis Sibyllarum origo ad Perſas videtur referenda: quorum vivendi ratio univerſa tum conſiſtebat in agricultura. Porro ſtellæ ab vetuſtiſſimis Chaldæis credebantur inſignem vim habere in procurandis pluviis & imbribus ad fertilitatem ag iculturæ & paſtorali vitæ optatam, unde mu[illegible] onſtellitiones ab pecoribus & rebus ruralibus nominatæ ſunt etiam ſic x t ſignorum Zodiaci nominibus per eoſdem excogitatis, ut Aries, Taurus, etiam Gemini (non enim intelligi oportet de hominibus, quod ab Græca fabula corruptum eſt, ſed de pecoribus) Cancer, Leo &c. Secundum eoſdem autumnali tempori, quando fruges ad meſſem maturæ, præeſt ſignum Virginis ſeu Puellæ ſpicas in agro legentis. Nempe præcipua hujus ſigni ſtella eſt dicta Virginis ſpica, quæ ſpicarum faſciculum exhibere videtur, ut adeo Virginis ſignum cœleſte ſit tantum emblema puellæ, quæ meſſis tempore ſpicas legit. Apud Arabes & Perſas hoc ſignum vocatum eſt *ſumbul*, ſeu *ſumbula*, h. e. ſpica, quæ tamen proprie eſt tantum primaria hujus ſigni ſtella ſpicarum faſciculum repræſentans. Et hæc virginalis ſigni pars, nomine tamen totius Virgo ſubinde vocata, toti huic ſigno exprimendo ſufficiebat, cum plura vel pingere vel verbis prolixius deſcribere non eſſet neceſſarium. A Phœnicibus itaque & Chaldæis in Zodiaci animalium ſeriem inſerta eſt Virginis ſpicilegæ ſpica erecta eis dicta Σιβυλλα, melius reſcribendum Σιβυλα, ſub quo tamen nomine totum virginis ſignum intelligi ſolebat, adeo ut ſive Spica ſive Virgo hæc conſtellatio dicta fuerit, perinde eſſet. In poſterum ergo non Sibyllâ Cumanâ aut Erythræâ &c. aures noſtræ perſtrepant, ſed Sibylla cœleſtis eaque unica ac ſola audiatur & conſulatur. Hinc enim Sibyllinæ fabulæ origo. Cum enim hæc eſſet

Digitized by Google

regem adiit, novem libros ferens, quos eſſe dicebat divina oracula: eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus eſt: [5] [6] mulier nimium atque immenſum popoſcit. Rex, quaſi anus ætate deſiperet, deriſit. Tum illa [7] foculum coram cum igni [8] apponit, tris libros ex novem deurit; &, ecquid reliquos ſex eodem precio emere vellet, regem interrogavit. Sed enim Tarquinius id multò riſit magis dixitque anum jam proculdubio delirare. Mulier ibidem ſtatim tris alios libros exuſſit;

eſſet Virgo cœleſtis *Sibyllæ* ſeu *Spicæ* nomine ſignata, & illis temporibus ſcitum eſſet, (quia ænigmaticum & obſcurum, dum plana & omnibus patentia ſordeſcerent) & in eorum Mythologiâ ſpecioſum & ingenioſum, viſum eſt huic *Spicæ* ſeu *Virgini* aliquod θαῦμα tribuere, quaſi eſſet abſcondita revelans & occluſa retegens reſeranſque adeoque Vatem ſeu Prophetiſſam eandem appellare. Nam cum ab aſtris ſuam præteritorum & futurorum ſcientiam illæ gentes ſemper peterent, non erat illepidum nec veterum ingenio incongruum, huic *Vaticinatrici* Virgini (tanquam *ſcientiæ* cœleſtis fonti) Σιβύλλης ſeu *Spicæ* nomine ſubindicatæ, rerum Indicationes & Revelationes attribuere, & aſtute ad deluſionem vulgi (ut ſolebant) multa futilia de ea prædicare. Thyſ. Hyde in Hiſtoria Religionis Perſicæ.

4 *Tarquinium Superbum*] Lactantius Tarquinium Priſcum appellat. Si tamen quinquageſima Olympiade vixerit Sibylla, ut Solinus voluit, Tarquinii Priſci ætati convenit. Sed puto ſupinum errorem eſſe Solini. Plin. tamen lib. 34. cap. 5. Sibyllæ juxta Roſtra tres ſtatuas fuiſſe dicit Tarquinii Priſci ætate. Apponi locus Lactantii dignus eſt: *Septimam*, inquit, *Cumanam, nomine Amaltheam, quæ ab aliis Demophile vel Herophile appellatur, eamque novem libros attuliſſe ad Regem Tarquinium Priſcum, ac pro eo trecentos Philippeos poſtulaſſe, Regemque aſpernatum pretii magnitudinem, deriſiſſe mulieris inſaniam. Illam in conſpectu Regis tres combuſſiſſe, ac pro reliquis idem pretium poſtulaſſe. Tarquinium multo magis mulierem inſanire putaſſe. Quæ denuo tribus aliis combuſtis, cum in eodem pretio perſeveraret, motum eſſe regem; ac reſiduos trecentis aureis emiſſe, quorum poſtea numerus ſit auctus Capitolio refecto, quod ex omnibus civitatibus & Italicis & Græcis, & præcipue Erythrais coacti allatique ſunt Romam, cujuſcunque Sibyllæ nomine fuerunt.* Plinius tres tantum libros regi oblatos teſtatur, quorum duos Sibylla combuſſerit; tertius tempore Syllæ Capitolio incenſo perierit. Illa autem Sibylla quæ fata Romanorum ſcripſit, cum Erythræa quoque & Cumana confunditur à quibuſdam. Servius: *Dicitur autem Varro, ut Erythræam credat ſcripſiſſe, quia poſt incenſum Apollinis* (Capitolium debuiſſet dicere) *templum, in quo fuerant, apud Erythras inſulam ipſa inventa ſunt carmina.* Ariſtotel. de Admirandis, Cumæam (nonnemo tamen inter Cumæam & Cumanam diſtinguit. vide Lact. lib. 1.) & Erythræam eandem fuiſſe refert. Ovidius decem ſæcula vixiſſe tradit, idem ex Sibyllinis refert Phlegon Trallianus de Longævis. Juſtinus Martyr hanc Babylone oriundam fuiſſe tradidit.

5 *Nimium immenſum*] Vetus Edit. *Nimium atque immenſum.* Lactantius trecentos primo Philippeos, dein aureos appellat. Aureis nummis Philippeos interpretatur, quamvis tum nondum Philippei in uſu; cum nequidem Philippus in rerum natura eſſet. Philippeos itaque pro valore aureorum poſuit. Sed apud Romanos quoque aurei nummi tum in uſu non fuere. Namque ut docet Plin. lib. 33. cap. 3. Servius primus æs ſignavit. Ante Pyrrhi autem ætatem nummi argentei non fuere in uſu, ſerius aurei. De quorum valore ex pondere judicandum eſt. Aureus quidem juxta Hotomannum valet viginti quinque denarios, ſive centum ſeſtertios. Sed pondere variarunt aurei. Tempore Juſtiniani ex auri libra ſeptuagiſima duo cudebantur, qui & Solidi in Jure Civili dicuntur. Itaque ex uncia ſex aurei. Tempore Aureliani quadraginta aurei libra continebantur, neque plures cudere legitimum.

6 *Mulier nimium immenſum popoſcit*] Qualia apud Plautum, *Inſanum magnum*, & *Nimio plus*, *Nimio multo plus*, *Nimio minus multo*. Noſtri tamen *nimium atque immenſum*, ut olim vulgabatur. Sic cap. 2. *multa atque immodica diſſerebat.* Gronovius.

7 *Foculum*] Teſtam, vel aliud inſtrumentum, quo ignis continebatur. Ut ille Cn. Ovidius (ſic enim innuit codex Nazarianus eum fuiſſe appellatum) centurio apud Florum gerens foculum in caſſide, ut ſic potuerit in promptu haberi.

8 *Appoſuit & tres libros ex novem deuſſit, & ecquid*] *Deuſſit* Carrionis eſt, cum legeretur *deurit*. Rottend. & Fulvianus apud Muretum lib. 2 epiſt. 6. *tum illa foculum coram cum igni apponit, tris libros ex novem deurit.* Verba hæc video eadem forma è

exuſſit; atque idipſum denuo [9] placidè rogat, ut tris reliquos eodem precio emat. Tarquinius ore jam ſerio, atque attentiore animo fit; eam conſtantiam confidentiamque non inſuper habendam intelligit: libros tris reliquos mercatur nihilo minore precio, quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres [10] in ſacrarium conditi Sibyllini appellati. Ad eos, quaſi ad oraculum, [11] Quindecimviri adeunt, quum dii immortales publicè conſulendi ſunt.

Regio notata: ſed hic præterea: *& ſi reliquos eodem pretio emere vellet, regem interrogavit.* Notum eſt τὸ *Si* pro *An* imitatione Græcorum accipi. Martialis: *Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum?* Gronovius.

9 *Placide rogat, ut tris reliquos*] Quum ita hoc verbum exſtaret in Reg. & Rott. niſi quod hic pro *ut* retineret vulgatum *an*, putavi prorſus concedendum Regio, ut cujus fides foret certiſſima, quum etiam Puteani liber apud Carrionem exhiberet illud præſens *rogas*, quod multo hîc videtur eſſe tempeſtivius. Iſtud autem vetus *ut* videtur abſorptum ab illo ficto *interrogavit*, temere repetito ex antecedentibus, unde debuit interponi vocula *an* clariſſimæ ſuppoſitionis. Etiam ordo vocum *tres alios libros* ex Regio venit. *Jac. Gronov.*

10 *In ſacrarium*] Libri Sibyllini in delubro Junonis in arca lapidea, cella ſubterranea ſervabantur. Nam quod Servius hos libros in Apollinis templo fuiſſe ſcribit, errat. Sed vel memoria lapſus eſt, vel ad ſua tempora reſpexit. Auguſtus enim poſtmodum alios libros Sibyllinos condidit duobus forulis auratis ſub Apollinis Palatini baſi, quin & templum illud Palatini Apollinis idem condidit. Quod ſub Juliano Imperatore etiam conflagravit, & Sibyllina carmina fere eodem incendio perierunt, ut narrat Ammianus Marcellinus lib. 23. vide quoque Salmaſ. ad Solin. p. 78.

11 *Undecim viri adeunt*] Buſlidianus liber; *decemviri adeunt.* Solinus Pontifices eos ait conſulere. *Ejus librum ad Cornelium uſque Sullam Pontifices noſtri conſulebant. Tunc enim una cum Capitolio igni abſumptus eſt.* Varro decimæ Sibyllæ Tiburtis, quæ eſt Albunea, quæ Tiburi colitur ut dea juxta ripas Anienis, cujuſque in gurgite ſimulachrum inventum eſſe dicitur tenens in manu librum, ſacra ſenatum in Capitolium tranſtuliſſe ſcribit. *Harum*, inquit, *omnium Sibyllarum carmina & feruntur & habentur præterquam Cumææ; cujus libri occuluntur à Romanis! nec eas ab ullo niſi a quindecimviris inſpici fas eſt.* Scimus ab initio libris Sibyllinis cuſtodiendis duumviros fuiſſe appoſitos, deinde quinque viros, poſtremo vero quindecim viros. Sed x viri nihil huc pertinent. ad xv viros S. F. ut quidem in numiſmatibus & inſcriptionibus appellitantur, hæc referantur neceſſe eſt. Siquidem Feneſtella diligentiſſimus ſcriptor de xv viris dicens ait reſtituto Capitolio retuliſſe ad ſenatum C. Curionem conſulem, ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquiſita Romam deportarent. itaque miſſos eſſe P. Gabinium, M'Otacilium, L. Valerium, qui deſcriptos a privatis verſus circa mille Romam deportarunt. Adde quod Varro libro Antiquitatum rerum Divinarum quarto, quo libro de xv viris agebat, quindecimvirorum duntaxat occaſione omnes Sibyllas nominavit; cujus verba operæ eſt apponere: ſi prius monuerimus hæc ad eum librum omnino ſpectare. Primo libro divinarum de *rebus divinis* in genere agebat; altero *de Pontificibus*; tertio *de Auguribus*; quarto *de Quindecimviris ſacrorum*: atque ii ſunt quidem qui in rebus divinis agunt. Sed ubi agunt? *in ſacellis*, liber eſt quintus; *in ſacris ædibus* liber eſt ſextus, *in locis religioſis* liber eſt ſeptimus; Quando agunt? *in feriis*, liber octavus; *ludis Circenſibus*, liber nonus; *ludis ſcenicis*, liber decimus: qua de re agunt? *de conſecrationibus*, liber undecimus; *de ſacris privatis*, liber duodecimus; *de ſacris publicis*, liber tertius decimus. Quibus agunt aut operantur? *Dis certis*, liber quartus decimus; *Dis incertis*, liber quintus decimus; *Dis præcipuis & ſelectis*, liber ſextus decimus. Atque hæc eſt univerſi ullius operis rerum Divinarum a Varrone facta diſtributio. Rerum humanarum rum dabimus; cum XLI librorum fragmenta ſuum in ordinem, quoad ejus fieri potuit, reſtituta publicabimus. Igitur ſcripſit hæc Varro libro quarto rerum Divinarum. Verba ad C. Cæſarem Pontificem hæc ſunt. *Septima Sibylla fuit Cumana, nomine Amalthea: quæ ab aliis Demophile vel Herophile nominatur, eaque novem libros attulit ad regem Tarquinium Priſcum* (puto delendum) *ac pro eis trecentos Philippeos poſtulavit. Rex aſpernatus pretii magnitudinem deriſit mulieris inſaniam, illa in conſpectu regis tris combuſſit; ac pro reliquis idem precium poſtulavit. Tarquinius mulierem multo magis putavit inſanire. illa denuo tribus aliis exuſtis cum in eodem precio perſeveraret, motus eſt rex, ac reſiduos trecentis aureis emit: quorum poſtea numerus eſt auctus*

Digitized by Google

ſtus Capitolio refecto; quod ex omnibus civitatibus & Italicis & Græcis & præcipue Erythræis coacti allatique ſunt Romam, cujuſcunque Sibyllæ nomine fuerunt. Hæc Varro. Quod vero ait, *Capitolio refecto*; id eſt quod Plinius & Solinus tradiderunt Sullano tempore in incendio Capitolino libros iſtos periiſſe, poſt illa ergo alii libri Romam deportati ſunt, ut ſcribit Feneſtella. *Carrio.*

CAP. XX.

[1] *Quid Geometræ dicant ſchemata, quibuſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.*

FIGURARUM, quæ σχήματα [a] Geometræ appellant, genera ſunt duo; planum & ſolidum. Hæc ipſi vocant [2] ἐπίπεδον καὶ στερεόν [b]. *Planum* eſt, quod in duas partis ſolùm lineas habet, qua latum eſt & qua longum: qualia ſunt [3] [4] triquetra & quadrata, quæ in [5] area fiunt, ſine altitu-

a *formas, figuras.*
b *planum & ſolidum.*

1 *Quid Geometræ dicant ſchemata*] Regius, *Quæ Geometræ.* Gronovius.

2 Ἐπίπεδον] Planum ex Platone quoque vertit Cicero. Superficies etiam dicitur, quæ ſolam longitudinem & latitudinem habet; quæ & altitudinem, στερεὸν, ſive ſolidum corpus dicitur. Euclides ita loquitur, ἐπίπεδος ἐπιφάνειά ἐστιν ἥτις ἐξ ἴσου ταῖς ἐφ' ἑαυτῆς εὐθείαις κεῖται. Atque ut in Geometria, ita in Arithmetica quoque ἐπίπεδος καὶ στερεὸς ἀριθμὸς dicitur Vide Ariſtot. Metaph. lib. 5. & Problemat. Sect. 15. cap. 3. ubi in denario numero ponitur μῆκος, ἐπίπεδον, καὶ πρῶτον σύνθετον, *longitudo, ſuperficies, & primum compoſitum*, quo corpus στερεὸν intelligit.

3 *Triquetra*] Boëthius triangulos plurali numero appellat, ſed Valla affirmat non eſſe Latinum. verum & Cic. lib. 2. de Nat. Deor. & Columella lib. 5. cap. 2. utuntur.

4 *Triquetra & quadrata, quæ in area fiunt*] P. Colvius ad Appuleji Apol. contendit legendum, *quæ in arena fiunt*, & de docto abaci pulvere intelligendum. Specioſius quam verius. Vitruvius 1, 2. *Ichnographia eſt circini regulæque modice continens uſus, ex qua capiuntur formarum in ſolis arearum deſcriptiones.* Theorica Geometriæ MS. *Aut enim longitudo aut latitudo aut certe craſſitudo, quæ conſueto nomine altitudo a Geometris vocitatur, metiendo indagatur. Longitudo eſt, ut in lineis aliquam figuræ agrive aream includentibus, ut in itinerum ſpatiis, ut in arborum ædificiorumque ſublimitatibus, ut in fluminum, curruum aliarumve rerum lineari in directum poſita uſque ad certum terminum menſuratione: quæ videlicet linearis menſura vocatur. Latitudo ut in area ipſius vel planiciæ, quæ linearum certis includitur terminis, quantitate: quæ conſtrata vel plana dicitur menſura & Græce epipeda. Altitudo autem ut in craſſitudine vel ſpiſſitudine quarundam certæ menſuræ ſtructurarum, ſeu capacitate definitæ quantitatis vaſorum; quæ menſura ſolida vocatur. Atque hinc eſt, quod menſuras quaſdam, utpote pedes, nunc lineares, nunc conſtratos, nunc vero ſolidos vocitare ſolemus.* Gronovius.

5 *Area*] Juxta Feſtum proprie eſt locus vacuus. Ab area ruſticorum, in qua frumenta triturantur, deducit Varro lib. 4. de Ling. Lat. Hinc Geometræ ponunt pro loco plano. De hac voce vide Franciſcum Flor. Sabinum lib. 1. ſubſec. Lect. c. 9.

In Area] Colvius legit, *in arena*; quia mos olim erat Mathematicorum, eum aliquid demonſtrare, deſcribere vellent in abaco pulvere conſperſo ſuas lineas, circulos, numeros, notas virgula ducere. Hunc eruditum pulverem vocat Cicero lib. 11. de Natur. Deor. Seneca Epiſtol. 88. *Iſtane in Geometriæ pulvere hærebo.* & Ep. 74. *Utrum majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet non ad formam, licet alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & in eum in quo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterque forma fuit.* Vide Martianum Capellam lib. 4. & 7. apud quem graphica abaci pulveriſque hujus deſcriptio. Tertullianus de Pallio doctorem numerorum *arenarium* dixit. Unde putem pulveraticum dictum mercedem agrimenſorum, ſeu potius corollarium. Aggenus Urbicus: *Agrimenſores tres aureos accipiant, abſque pulveratico.* Et ſic accipienda in conſtitutione quadam Valentiniani & Theodoſii, quæ apud Frontinum. Hæc Colvius in notis in Apulejum. Verum *area* ſervari poteſt, quod vocabulum Geometris uſitatum.

6 *Ex-*

altitudine. *Solidum* eſt, quando non longitudines modò & latitudines planas numeri linearum efficiunt, ſed etiam [6] extollunt altitudines: [7] quales ſunt fermè [8] metæ triangulæ, [9] quas pyramidas appellant: vel qualia ſunt quadrata undique, quæ [10] κύϐυς [a] illi, [11] nos quadrantalia dicimus. Κύϐος [b] enim eſt figura ex omni latere quadrata: *quales ſunt*, inquit M. Varro, [12] *teſſeræ quibus in alveolo luditur: ex quo* [13] *ipſæ quoque*

a *cybus, alea.*
b *ab qualibet parte quadratum.*

---

6 *Extollunt altitudinem*] Neſcio quibus hoc placere potuerit contra veteres MSS. libros, & editiones, in quibus eſt, ut edidi. *Jac. Gronov.*

7 *Quales ſunt ferme metæ trianguli*] Giſanius ad Muretum emendat *triangulæ*, idque in Fulviano ſic legi teſtis Muretus: nec negat in ſuis eſſe quibuſdam Carrio: adſeruntque Regius & Rottendorfianus. *Gronovius.* Ex Lincoln. notavi *ferme metreti anguli*, ut pateat mirabiliter diſconveniſſe ſcriptores.

8 *Metæ*] Faſtigia acuminata. Crebra ejus vocabuli mentio apud agrimenſores antiquos, ut apud Frontinum & Hyginum. Heroni meta dicitur σκόπελος, quo lapis in acumen erectus denotatur. Et talis meta quoque in circo, prope quam quadrigæ ſe circumagebant. Ovid. lib. 10. Metam. dixit:

- - Metaſque imitata cupreſſus.

quod de cypreſſu fœmina intelligendum; inter marem enim & fœminam diſtinguunt Botanici, quarum hæc metâ in faſtigium convoluta, illa vero ramos in latus ſpargit. Meta itaque quia eſſet κωνοειδὴς, etiam Pyramis & Obelus à Cedreno dicitur.

9 *Quas Pyramides vocant*] *Hæc figura apud Geometras ideo ſic appellatur. quod ad ignis ſpeciem, τῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum, ut loquitur* Ammianus Marcellinus lib. 22. Pyramidis autem vocabulum forſan Ægyptiacum, quod illis *paramon.* Certe Arabes Ægyptiis vicini هرم *Haramon* Pyramidem, ſicut *albaramân*, duæ Ægypti Pyramides in occidentali ripa Nili dicuntur. *Haramon* itaque Pyramis dicta, H enim ſæpe in P mutatur. Ita Græci *palus*, ab ἕλος, *pubes* ab ἥβη. Ita *Haramon* Pyramis. Sicut הרמון Hebræis arcem, palatium denotat, uti ab altitudine quoque Hermon mons dictus videtur. A Pyramidibus Ægypti cæteras Pyramides dictas liquet.

7 Κύϐυς *ille*] Vitruvius lib. 5. in Præfat. *Cubus eſt corpus ex ſex lateribus, æquali latitudine planitierum quadratum. Is cum eſt jactus, quam in partem incubuit, dum eſt intactus, immotam habet ſtabilitatem, uti ſunt etiam teſſeræ, quas in alveo ludentes jaciunt.* In Geometria cubus inter ſolida numeratur, conjungit in Arithmeticis dynamin cum cubo Arnobius. Quid hoc ſit ſtatim ubi de numeris agemus, videbimus.

8 *Nos quadrantalia*] Eulogius in ſomnium Scip. *Octo primus cubus. κύϐον Græci, nos quadrantal dicimus.*

9 *Teſſeræ*]. In tabula luſoria duplex præcipue ludus ludebatur, calculorum, quos & latrunculos dicebant, & teſſerarum, quem & tabulæ luſum appellabant. Martialis:

Hic mihi biſſeno numeratur teſſera puncto.

Duodecim enim lineis ſive ſcriptulis tabula notata erat utrinque. Ex vario teſſerarum jactu varie per ſcripta & lineas movebantur ac diſponebantur calculi. Etiam luſus iſte teſſeris calculiſque conſtabat, & tabula in qua ludebatur, lineis multis diſtincta, per quas calculi movebantur ad teſſerarum jactum. Ludus autem triginta calculis conſtabat, quindecim nigris & quindecim albis. Quanquam in antiquiſſimo Palamedis ludo uterque quinque tantum calculos haberet, & quinas lineas, in quibus ſtatuebantur illi calculi. Inter illas alia quædam media ferebatur, quam ſacram vocabant, ad quam qui pervenerat, ad incitas redigebatur. Neque teſſeris ſed ſolis calculis hic res agebatur, ut Heſychius teſtatur. Apud Romanos tamen ſuperior modus uſitatus fuit, & ab Ægyptiis originem accepiſſe creditur, ut Plato in Phædro ſcriptum reliquit. nam πεττεία hæc curſum Solis oſtendebat per duodecim Zodiaci ſigna, ut Euſtathius monet. Tabulam luſoriam marmoream in theſauro antiquarum inſcriptionum oſtendit Gruterus, quam tamen talem tabulam eſſe ignorarunt hactenus eruditi. *Tabula autem*, inquit Iſidorus, *luditur pyrgo, calculis, teſſeriſque. Salm.* Cicero v Finib. 20 *inertiſſimos homines aut alveolum poſcere, aut quærere quempiam ludum.* Petronius ſimpliciter tabulam nominat: *Calculus in tabula mobile ducit opus. Calculum* enim vocat teſſeram, qua luditur; ut Lucilius *calcem. Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare Et calces.* Carrio.

10 *Ipſæ appellatæ κύϐοι*] Teſſeras ſive cubos à cubo denominari ſcribit autor noſter. Alii teſſerarum figuram, quæ cubi appellantur, cubo nomen dediſſe exiſtimant.

14 *In*

que appellatæ κύβοι [a]. [14] In numeris etiam ſimiliter κύβος [b] dicitur, quum omne latus ejuſdem numeri [15] æquabiliter in ſeſe ſolvitur, ſicuti fit quum ter terna ducuntur: atque idem ipſe numerus triplicatur. Hujus numeri cubum Pythagoras [16] vim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbem ſuum luſtret [17] ſeptem & viginti diebus, [18] [19] qui numerus

a *teſſeræ.* b *teſſera.*

14 *In Numeris etiam*] Quomodo igitur octonarium numerum primum cubum dixére? Appoſite Plutarchus in Problem. Rom. τῶν ἀριθμῶν αἰτεῖσθαι τὰ μὲν ἐννέα πρῶτος ἐστὶ τετράγωνος, ἀπὸ περιττοῦ καὶ τελείου τῆς τριάδος, τὰ δὲ ὀκτὼ πρῶτος κύβος ἀπὸ ἀρτίου τῆς δυάδος. Dicit primum tetragonum a triade eſſe novem, à dyade ſive binario numero cubum eſſe octo. Octonarium itaque primum actu cubum, ac ſolum intra denarium pariter parem dicimus. dixit Ariſtoteles in problematibus Sect. 15. decem proportionibus quatuor cubicos numeros perfici. Quod quomodo intelligendum ſit, vide Septalium in eundem locum. Cæterum cubum quoque cum dynami conjungunt antiqui autores. Arnobius lib. 11. *Quadragenarium iſtum ad te voca, & ex eo percontare non abſtruſum aliquid, non involutum, non de triangulis, non de quadratis, quid ſit cubus,* (ita enim legendum, vulgo *dibus*) *ſeſquioctavus aut ſeſquitertius numerus: ſed quod in medio ſitum eſt, bis bina, bis terna, quam efficiant ſummulam quærito.* Dynamis hic eſt numerus binarius myſticus Pythagoreorum, ut Photius ex Nicomacho nos docet. Binarius autem initium cubi. Dynamis quoque appellatur numerus quadratus. Diophantus l. 1. def. 2. καλεῖται ὁ μὲν τετράγωνος (ἀριθμὸς) δύναμις. Hero Alexandrinus, αὐτὸς δὲ ἀριθμὸς καλεῖται πλευρὰ τοῦ τετραγώνου, ὁ δὲ τετράγωνος, δύναμις, i. e. *Ipſe numerus vocatur latus quadrati, quadratus vero potentia.* Vetus autor Græcus de Numeris: τετραγωνισμὸς καλεῖται οἱ ἀριθμοὶ ὅτοι ἐπ' αὐτῆς. τρὶς τρεῖς, θ δύναμις. τρὶς θ. κζ κύβος. τρὶς κζ. πα δυναμοδύναμις. τρὶς πα σμγ δυναμόκυβος. τρὶς σμγ ψκθ. κυβόκυβος. Macrobius quoque & alii octonarium numerum ſolidum corpus efficere, primum cubum eſſe & perfectum aſſeverant. Et propter perfectionem πάντα ὀκτὼ, proverbio dixere veteres. Ideoque Photius in Nicomachi excerptis veneratos fuiſſe ſub variis nominibus octonarium numerum teſtatur, quamvis variæ de illo proverbio antiquorum ſcriptorum ſint opiniones. Audi & Macrobium ad Somn. Scip. lib. 1. cap. 5. *Sed & ad ipſam cœli harmoniam*, id eſt, *concinentiam, hunc numerum magis aptum eſſe non dubium eſt, cum Sphæræ ipſæ octo ſint, quæ moventur.* Audi & illum ibidem, *Pythagorici hunc numerum IUSTITIAM vocarunt: quia primus omnium ita ſolvitur in numeros pariter pares, hoc eſt in bis quaterna, ut nihilominus in numeros æque pariter pares diviſio quoque ipſa ſolvatur, id eſt, in bis bina bis. Cum ergo & contextio ipſius, pari æqualitate procedat & reſolutio æqualiter redeat, uſque ad monadem, quæ diviſionem Arithmetica ratione non recipit, merito propter æqualem diviſionem IUSTITIÆ nomen accepit.*

15 *Æqualiter in ſe ſolvitur*] Apud Carrionem & calamo exaratus & antiqua editio, *æquabiliter.* Conſentit Varicanus. Et ſic ſæpe mavult Cicero. Ad Quintum fratrem: *Parvi refert abs te ipſo jus dici æquabiliter & diligenter.* Gronovius. Sed & id ipſum notavi in Regio.

16 *Vim habere lunaris circuli*] Ternario ter multiplicato fit novem, tria novem faciunt viginti ſeptem. Novenarius autem ab impari primus quadratus. Eulogius ad Somn. Scipionis. *Eſt igitur quadratus numerus Novenarius, quia ex tribus in ſe triplicatis exoritur.* Itaque erat cubus generis imparis maſculinus. Idem Eulogius: *Ut à numero pari, qui fœmineus habetur, tribus illis limitibus duplicatis natus eſt cubus; ita tribus per naturam ter triplicatis, efficitur alius cubus generis imparis maſculinus*, quem cubum hic intelligit autor noſter, cum dicit juxta Pythagoram *vim lunaris circuli habere, quod & Luna orbem ſuum luſtret ſeptem & viginti diebus.*

17 *Septem & viginti diebus*] Luna revera totum Zodiacum menſtruo ſpatio percurrit, & diebus 29. cum dimidio fere ad ſolem redit, ipſique conjungitur. In conjunctione obſcura eſt, ſed quando inde recedit biduo poſt cum triginta fere gradibus à Sole receſſerit, in corpore ejus rotundo portio quædam lucida apparet, quæ corniculata cernitur, & à Græcis μηνοειδὴς appellatur. Progreſſa longius & jam 90. gradum, hoc eſt, quadrante circuli diſtans à Sole ſeptimo die dimidiata ſive διχότομος conſpicitur. Hinc turgeſcens quotidianis auctibus creſcente lumine, undecima jam propemodum luce ἀμφίκυρτος nominatur ac velut gibboſa apparet, donec tandem in Solis oppoſitione, quod ſit luce fere 15. tota lumine plena, & pleno orbe fulgens πανσέληνος dicitur. A quo loco ad Solem redeundo quotidianis iterum decrementis minuitur, & prima & viceſima luce iterum διχότομος, deinde μηνοειδὴς iterum & denuo corniculata ſplendet, donec perfecto circulo diebus 29. fere cum dimidio cum Sole conjungatur,

rus ternio, qui Græcè dicitur τριὰς [a], tantumdem efficiat in cubo. *Linea* autem à noſtris dicitur quam γραμμὴν [b] [20] Græci vocant. Eam M. Varro ita definit. *Linea eſt*, inquit, *longitudo quædam ſine latitudine & altitudine.* [21] Euclides autem brevius, [22] prætermiſſa altitudine, γραμμὴ [c], inquit, eſt μῆκος ἀπλατὲς: quod exprimere uno Latino verbo non queas, niſi audeas dicere *illatabile.*

a *ternarius.* b *ſcriptio recta.*
c *linea vel ſcriptio recta eſt longitudo.*

ad eaſdem vices reditura. Quod autem Gellius dicit 27. die curriculum ſuum finiiſſe Lunam, libro 3. cap. 10. ex Varrone 28 numerat. Cæterum notandum Lunarem menſem triplicem eſſe, περιοδικὸν, συνοδικὸν & φάσεως. Menſis periodicus eſt, cum Luna ab eodem puncto Zodiaci profecta, ad idem revertitur. quod tempus capit ſpatium 27⅓ dierum, juxta Plin. lib. 2. cap. 9. & Chalcidium in Timæum Platonis. Juxta Cleomedem lib. 1. Meteor. c. 4. dies 27½ dies 28 juxta Macrobium lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. Vitruvio lib. 9. c. 4. ſunt dies 28, & una circiter hora amplius. Capellæ 17 cum beſſe. Synodicus menſis eſt, cum Luna à Sole profecta eo redit. Quod fit juxta Cenſorinum die 29½ aliis die trigeſimo. Menſis φάσεως eſt, qui incipit ſecundo die à coïtu, duratque donec iterum decreſcat, atque evaneſcat. Vide Lindebrogii notas ad Cenſorinum.

18 *Numerus ternio*] Ternarius numerus perfectus habetur. Ariſtoteles de Cœlo lib. 1. cap. 1. παρὰ ταῦτα οὐκ ἐςὶ ἄλλο μέγεθος, διὰ τὸ τὰ τρία πάντα εἶναι, καὶ τὸ τρὶς πάντῃ. καθάπερ γάρ φασι καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν, καὶ τὰ πάντα, τρισὶν ὥρισαι. τελευτὴ γὰρ, μέσον, καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντὸς, id eſt, *Præter hæc non eſt alia magnitudo, quod tria ſint omnia; & ter undequaque. Quemadmodum etiam Pythagorici dicunt, omne & omnia tribus determinata ſunt. Finis enim, medium & principium eum numerum habent, qui eſt omnis.* Videndus quoque præter Marcianum Capellam, Porphyrius de vita Pythagoræ, Chalcidius in Timæum. In ſacris illo numero paſſim uſi gentiles. Imo de Diis ſuis dixerunt, τριχθὰ δὲ πάντα δέδασαι, i. e. *triſariam omnia diviſa ſunt.* Quin & ternarius numerus juxta Pythagoreos πάντα τὰ ἀνθρώπινα συνέχει, *omnia humana complectitur.*

19 *Qui numerus ternio, qui Græce dicitur*] Quatuor apud me, *& numerus*: volueratque etiam ex ſuis Carrio, ut prodidit in Notis. *Gronovius.* Sed & quod is teſtatur de quibuſdam membranis, ut *triennio* habeant pro *ternio*, idem pater in Regio, Rottend. & Lincoln. in alio vidi *tricennio*, quod ex Schefferi libro notavit etiam pater, quaſi indicarent a Gellio ſcriptum *trinionem*, quod aliquis poſtea mutans *er* ſuper ſcripſit, ſed cujus ultima litera tranſierit in *n*, unde gemina exſtitit lectio. *Jac. Gronov.*

20 *Græci vocant*] Alter liber Puteani *Græci grammen nominant.* Quod autem ſubjungit de Varrone; id de libro illius, quem de Geometria conſcripſit, eſt accipiendum. Hujuſmodi enim M. Varronem edidiſſe Caſſiodori indicio didicimus. *Carrio.* Miror de iſto uno libro, quum & Reg. & Rott. & Scheff. & Lincoln. habeant verbum *nominant.*

21 *Euclides*] Mathematicus ille celeberrimus, qui floruit tempore Ptolemæi Lagidæ, eoque regnante primus Alexandriæ docuit matheſin, ut ex Proclo Diadocho liquet. Alius fuit Euclides Socraticus, qui mathematica non ſcripſit, ut ex Laërtio apparet. A quo Philoſopho Megarici dicti. Vide Savilium prælectione in Euclidem prima.

22 *Prætermiſſa altitudine*] Non mirum eſt ab Euclide prætermiſſam altitudinem, quando nulla altitudo eſſe poteſt, niſi adſit latitudo.

CAP. XXI.

Quod Julius Higinus affirmatiſſimè contenderit legiſſe ſe librum P. Virgilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet, & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* ſenſu torquebit amaro.

VERSUS iſtos [1] ex Georgicis Virgilii plerique omnes ſic legunt:

At

1 *Ex Georgicis*] Extat locus lib. 2. Georg. v. 246. ubi & Serv. ita legit.

2 Com-

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perſeverat non hoc à Virgilio relictum; ſed quod ipſe invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii,

— & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Neque id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam viris [2] complacitum: quoniam videtur abſurdè dici, *ſapor ſenſu amaro torquet*; quum ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemet ipſo ſenſum habeat: ac proinde ſit quaſi dicatur; *ſenſus ſenſu amaro torquet.* Sed enim quum Favorinus Higini commentarium legiſſet atque ei ſtatim [3] diſplicita eſſet inſolentia & [4] inſuavitas illius; *ſenſu torquebit amaro:* riſit, &, [5] Jovem lapidem, inquit, quod ſanctiſſimum jusjurandum eſt habitum, paratus ſum ego jurare Virgilium hoc nunquam ſcripſiſſe; [6] ſed Higinum ego dicere verum arbitror. Non enim primus finxit hoc ver-

2 *Complacitum*] Antiqui, ut Diomedes Grammaticus teſtatur, paſſivis pro activis ſæpe abutuntur. *Complacet* tamen vix reperies pro ſimul placet.

3 *Diſplicita eſſet*] Diſplicuiſſet.

4 *Inſuavitas amaroris*] Hoc quid ſibi velit, neſcio. Neque enim credo Favorino aut res ipſa amara aut vox *amaroris* diſplicebat, cum id verbum ab Higino in Virgilio obſervatum etiam probaret, ut jam dicetur. Uterque liber Puteani, *diſplicita eſſet inſolentia & inſuavitas amaror. Is Jovem* &c. quod huic loco minime convenit. Optimæ membranæ hoc caput non habent. Scribe ex codice Buſlidiano *diſplicita eſſet inſolentia & inſuavitas illius; ſenſu torquebit amaro.* Vult enim Favorinum etiam in iis fuiſſe, quibus abſurde videbatur dici *ſapor ſenſu amaro torquet:* Addidi ex eodem libro Buſlidiano vocem *riſit*, quæ ab aliis omnibus abeſt. *Carrio.*

5 *Jovem lapidem*] Uterque liber Puteani & pleræque vetuſtiſſimæ editiones; *Jovem lapideum.* neſciebant videlicet quid eſſet Jovem lapidem jurare & Jovem lapideum non poterant ignorare. in Buſlidiano vera ſcriptura manſit. *Lapidem ſilicem*, inquit Feſtus, *tenebant juraturi per Jovem, hæc verba dicentes: Si ſciens fallo tum me dieſpiter ſalva urbe arceque bonis ejiciat uti ego hunc lapidem*, Carrio.

6 *Sed Higinum ego*] Verba ſunt hæc Favorini, non Gellii; probat ſententiam Higini Favorinus & in eam diſcedit, contra quam illi voluerunt qui & ſuperiora adjecta illa voce, *amaroris*, contaminarunt & Gellium a Favorino diſſidere ineptiſſime, ut reliqua omnia, ſibi obſervaſſe viſi ſunt. *Carrio.* Et hæc quæ ſcribit Carrio, pro veriſſimis habenda cenſeo, ſicut ipſum hoc caput bene reſtitutum ac ſuppletum imputari illi debet. Sunt enim omnia quæ ſequuntur, velut excepta ex ore Favorini, & tam is intelligitur per pronomen *ego* in verbis *ſed Higinum ego verum dicere arbitror*, (is enim ordo vocum eſt in Regio) quam in præcedentibus *paratus ſum ego jurare.* Nihil enim intercedit cauſæ, cur illud, quod prius poſui, deberet referri ad ipſum Gellium, quum in eodem ſenſu omnia connectantur. Omnino in illis *ſenſu torquebit amaro* eſt inſolentia & inſuavitas magna. Nam diſcedit ab ſolito figura loquendi *ſapor ſenſu torquebit*, quum ſapor guſtu torqueat, & inſuavitas ſimul magna adeſt. Et hæc inſolentia & inſuavitas non tam impingitur ab Favorino, quam ex concentu omnium doctorum hominum & in his Favorini tum quoque nutu aut alio modo aſſentientis ab Gellio profertur, contraque hanc Higini & aliorum ſententiam videntur alii vulgatum probantes objeciſſe immo inſolentiam vocis *amaror*, quam Favorinus hac occaſione nullam eſſe oſtendit, niſi apud indoctos, quia jam Lucretius fuit uſus. His adde notas Caſp. Barthii ad Statium v Theb. 392 Neque vero voces *ſed enim* oſtendunt Favorinum in alia fuiſſe ſententia quam erat Higinus aliique docti, & ſignificant aliud ac diverſum quid a ſuperioribus propoſitum iri; ſed ſunt voculæ ad amplificandum uſurpatæ & ad commode tranſeundum ad majorem illuſtratio-

nem,

Digitized by Google

rus ternio, qui Græcè dicitur τριὰς[a], tantumdem efficiat in cubo. *Linea* autem à noſtris dicitur quam γραμμὴν[b] [20] Græci vocant. Eam M. Varro ita definit. *Linea eſt*, inquit, *longitudo quædam ſine latitudine & altitudine.* [21] Euclides autem brevius, [22] prætermiſſa altitudine, γραμμὴ[c], inquit, eſt μῆκος ἀπλατὲς : quod exprimere uno Latino verbo non queas, niſi audeas dicere *illatabile*.

a *ternarius.* b *ſcriptio recta.*
c *linea vel ſcriptio recta eſt longitudo.*

---

ad eaſdem vices reditura. Quod autem Gellius dicit 27. die curriculum ſuum finiiſſe Lunam, libro 1. cap. 10. ex Varrone 28 numerat. Cæterum notandum Lunarem menſem tripliccem eſſe, περιοδικὸν, συνοδικὸν & φάσιος. Menſis periodicus eſt, cum Luna ab eodem puncto Zodiaci profecta, ad idem revertitur. quod tempus capit ſpatium 27⅓ dierum, juxta Plin. lib. 1. cap. 9. & Chalcidium in Timæum Platonis. Juxta Cleomedem lib. 1. Meteor. c. 4. dies 27½ dies 28 juxta Macrobium lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. Vitruvin lib. 9. c. 4. ſunt dies 28, & una circiter hora amplius. Capellæ 27 cum beſſe. Synodicus menſis eſt, cum Luna à Sole profecta eo redit. Quod fit juxta Cenſorinum die 29½ aliis die trigeſimn. Menſis φάσιος eſt, qui incipit ſecundo die à coïtu, duratque donec iterum decreſcat, atque evaneſcat. Vide Lindebrogii notas ad Cenſorinum.

18 *Numerus ternio*] Ternarius numerus perfectus habetur. Ariſtoteles de Cœlo lib. 1. cap. 1. παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλο μέγεθος, διὰ τὸ τὰ τρία πάντα εἶναι, καὶ τὸ τρὶς πάντῃ. καθάπερ γάρ φασι καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν, καὶ τὰ πάντα, τοῖς τρισὶν ὥρισται. τελευτὴ γὰρ, μέσον, καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντὸς, id eſt, *Præter hæc non eſt alia magnitudo, quod tria ſint omnia; & ter undequaque. Quemadmodum etiam Pythagorici dicunt, omne & omnia tribus determinata ſunt. Finis enim, medium & principium eum numerum habent, qui eſt omnis.* Videndus quoque præter Marcianum Capellam, Porphyrius de vita Pythagoræ, Chalcidius in Timæum. In ſacris illo numero paſſim uſi gentiles. Imo de Diis ſuis dixerunt, τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, i. e. *triſariam omnia diviſa ſunt.* Quin & ternarius numerus juxta Pythagoreos πάντα τὰ ἀνθρώπινα συνέχει, *omnia humana complectitur.*

19 *Qui numerus ternio, qui Græce dicitur*] Quatuor apud me, *& numerus*: volueratque etiam ex ſuis Carrio, ut prodidit in Notis. *Gronovius.* Sed & quod is teſtatur de quibuſdam membranis, ut *triennio* habeant pro *ternio*, idem patet in Regio, Rottend. & Lincoln. in alio vidi *tricennio*, quod ex Schefferi libro notavit etiam pater, quaſi indicarent a Gellio ſcriptum *trinionem*, quod aliquis poſtea mutans *er* ſuper ſcripſit, ſed cujus ultima litera tranſierit in *n*, unde gemina exſtitit lectio. *Jac. Gronov.*

20 *Græci vocant*] Alter liber Puteani *Græci grammen nominant.* Quod autem ſubjungit de Varrone; id de libro illius, quem de Geometria conſcripſit, eſt accipiendum. Hujuſmodi enim M. Varronem ediduſſe Caſſiodori indicio didicimus. *Carrio.* Miror de iſto uno libro, quum & Reg. & Rott. & Scheff. & Lincoln. habeant verbum *nominant.*

21 *Euclides*] Mathematicus ille celeberrimus, qui floruit tempore Ptolemæi Lagidæ, eoque regnante primus Alexandriæ docuit matheſin, ut ex Proclo Diadocho liquet. Alius fuit Euclides Socraticus, qui mathematica non ſcripſit, ut ex Laërtio apparet. A quo Philoſopho Megarici dicti. Vide Savilium prælectione in Euclidem prima.

22 *Prætermiſſa altitudine*] Non mirum eſt ab Euclide prætermiſſam altitudinem, quando nulla altitudo eſſe poteſt, niſi adſit latitudo.

CAP. XXI.

Quod Julius Higinus affirmatiſſimè contenderit legiſſe ſe librum P. Virgilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet, & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, *non, quod vulgus legeret,* ſenſu torquebit amaro.

VERSUS iſtos [1] ex Georgicis Virgilii plerique omnes ſic legunt:

At

1 *Ex Georgicis*] Extat locus lib. 2. Georg. v. 246. ubi & Serv. ita legit.

2 Com-

Digitized by Google

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perſeverat non hoc à Virgilio relictum; ſed quod ipſe invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii,

—— & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Neque id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam viris [2]complacitum: quoniam videtur abſurdè dici, *ſapor ſenſu amaro torquet*; quum ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemet ipſo ſenſum habeat: ac proinde ſit quaſi dicatur; *ſenſus ſenſu amaro torquet*. Sed enim quum Favorinus Higini commentarium legiſſet atque ei ſtatim [3]diſplicita eſſet inſolentia & [4]inſuavitas illius; *ſenſu torquebit amaro:* riſit, &, [5]Jovem lapidem, inquit, quod ſanctiſſimum jusjurandum eſt habitum, paratus ſum ego jurare Virgilium hoc nunquam ſcripſiſſe; [6]ſed Higinum ego dicere verum arbitror. Non enim primus finxit hoc ver-

2 *Complacitum*] Antiqui, ut Diomedes Grammaticus teſtatur, paſſivis pro activis ſæpe abutuntur. *Complacet* tamen vix reperies pro ſimul placet.

3 *Diſplicita eſſet*] Diſplicuiſſet.

4 *Inſuavitas amaroris*] Hoc quid ſibi velit, neſcio. Neque enim credo Favorino aut res ipſa amara aut vox *amaroris* diſplicebat, cum id verbum ab Higino in Virgilio obſervatum etiam probaret, ut jam dicetur. Uterque liber Puteani, *diſplicita eſſet inſolentia & inſuavitas amaror. Is Jovem* &c. quod huic loco minime convenit. Optimæ membranæ hoc caput non habent. Scribe ex codice Buſlidiano *diſplicita eſſet inſolentia & inſuavitas illius; ſenſu torquebit amaro.* Vult enim Favorinum etiam in iis fuiſſe, quibus abſurde videbatur dici *ſapor ſenſu amaro torquet*. Addidi ex eodem libro Buſlidiano vocem *riſit*, quæ ab aliis omnibus abeſt. *Carrio.*

5 *Jovem lapidem*] Uterque liber Puteani & pleræque vetuſtiſſimæ editiones; *Jovem lapideum.* neſciebant videlicet quid eſſet Jovem lapidem jurare & Jovem lapideum non poterant ignorare. in Buſlidiano vera ſcriptura manſit. *Lapidem ſilicem*, inquit Feſtus; *tenebant juraturi per Jovem, hæc verba dicentes. Si ſciens fallo tum me dieſpiter ſalva urbe arceque bonis ejiciat utei ego hunc lapidem*, Carrio.

6 *Sed Higinum ego*] Verba ſunt hæc Favorini, non Gellii; probat ſententiam Higini Favorinus & in eam diſcedit, contra quam illi voluerunt qui & ſuperiora adjecta illa voce, *amaroris*, contaminarunt & Gellium a Favorino diſſidere ineptiſſime, ut reliqua omnia, ſibi obſervaſſe viſi ſunt. *Carrio.* Et hæc quæ ſcribit Carrio, pro veriſſimis habenda cenſeo, ſicut ipſum hoc caput bene reſtitutum ac ſuppletum imputari illi debet. Sunt enim omnia quæ ſequuntur, velut excepta ex ore Favorini, & tamen is intelligitur per pronomen *ego* in verbis *ſed Higinum ego verum dicere arbitror*, (is enim ordo vocum eſt in Regio) quam in præcedentibus *paratus ſum ego jurare.* Nihil enim intercedit cauſæ, cur illud, quod prius poſui, deberet referri ad ipſum Gellium, quum in eodem ſenſu omnia connectantur. Omnino in illis *ſenſu torquebit amaro* eſt inſolentia & inſuavitas magna. Nam diſcedit ab ſolito figura loquendi *ſapor ſenſu torquebit*, quum ſapor guſtu torqueat, & inſuavitas ſimul magna adeſt. Et hæc inſolentia & inſuavitas non tam impingitur ab Favorino, quam ex concentu omnium doctorum hominum & in his Favorini tum quoque nutu aut alio modo aſſentientis ab Gellio profertur, contraque hanc Higini & aliorum ſententiam videntur alii vulgatum probantes objeciſſe immo inſolentiam vocis *amaror*, quam Favorinus hac occaſione nullam eſſe oſtendit, niſi apud indoctos, quia jam Lucretius fuit uſus. His adde notas Caſp. Barthii ad Statium v Theb. 392 Neque vero voces *ſed enim* oſtendunt Favorinum in alia fuiſſe ſententia quam erat Higinus aliique docti, & ſignificant aliud ac diverſum quid a ſuperioribus propoſitum iri; ſed ſunt voculæ ad amplificandum uſurpatæ & ad commode tranſeundum ad majorem illuſtratio-

nem,

Digitized by Google

verbum Virgilius inſolenter: ſed in carminibus [7] Lucretii [8] inventum eſt: nec eſt aſpernatus [9] auctoritatem poëtæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretii hæc ſunt,

---- [10] *Dilutaque contra*
Quum tuimur miſceri abſynthia, [11] *tangit amaror.*

[12] Non verba autem ſola, ſed verſus propè totos & locos quoque Lucretii plurimos ſectatum eſſe Virgilium videmus.

nem, quam certe allaturus eſt Favorinus ex obſervatione loci Lucretiani. Plane ut cap. xv. *Sed enim videas quoſdam ſcatere verbis*, quum in præcedentibus jam dixiſſet eſſe *leves & futiles* &c. Omnia recte procedunt, ſi ante verba *ſed Higinum* non puncto orationem abrumpas, ſed ſemicolon modo annectas, vel colon, ut ſane Carrio primus edens in Antiquis Lectionibus fecit, quibuſdam modo imitantibus, aliis punctum ponentibus, ſed male *Jac. Gron.*

7 *Lucretii inventum*] Vulgatæ editiones *in carminibus Lucretii inventum non eſt aſpernatus.* Uterque Puteani *in carminibus Lucretii inventum eſt, non eſt aſpernatus.* Manifeſta lectionis germanæ veſtigia. Lectio ipſa germana in libro Buſlidiano manſit; *in carminibus Lucretii inventum eſt, nec aſpernatus eſt auctoritatem poetæ.* Carrio.

8 *Inventum eſt: nec eſt aſpernatus auctoritatem*] Unius Buſlidiani germanam hanc lectionem cenſuit Carrio: in qua tamen facile aliquid ſcabri & male connexi apparet. Antea multo rotundius: *ſed in carminibus Lucretii inventum non eſt aſpernatus auctoritate poetæ ingenio & facundia præcellentis.* Mulcet tamen magis *non aſpernari auctoritatem*, quam *non aſpernari verbum auctoritati*: & in Rot. Schefferique video, *Lucreti inventus eſt non aſpernatus auctoritatem.* Fortaſſe, *inveniens non eſt aſpernatus auctoritatem.* Gronovius. In Regio poſtrema ſyllaba vocis *inventum* per notam ſcripta eſt, quæ ſolet *us* exprimere, legiturque *inventꝰ eſt non aſpern.* Sed ad conferendum iſtum codicem uſus fui editione Pariſina anni 1584 Hieronymi de Marnef, ubi legitur *ſed carminibus Lucretii*, ſine præpoſitione *in*, quæ eſt in exemplaribus, quibus Salmaſius, Lambecius & frater uſi ſunt, nec vel hi notaverunt abeſſe a codice Regio, aut ego notavi interponi. Sane patet in Carrionis libris exſtitiſſe. Quum tamen meis oculis fidere debeam, ſi abeſt illa præpoſitio, prorſus cenſerem Gellii manum fuiſſe *ſed carminibus Lucretii inventus eſt, non aſpernatus auctoritatem.* Jac. Gronov.

9 *Auctoritate poetæ*] Mala manus, quæ ſuperiora corruperat, his etiam corrumpendis occaſionem dedit. Omnino enim neceſſe erat, ut ſcriberetur, *auctoritate*, non, *auctoritatem*, ſi rectum erat; *in Lucretii carminibus inventum non aſpernatus eſt.* Volebant illi, *auctoritate*, valere, proinde quaſi diceres, *propter auctoritatem.* At contra Higinus dicebat Virgilium, *amaror*, in carminibus Lucretii inveniſſe, nec eſſe aſpernatum auctoritatem tanti poetæ. An autem ita ſcripſerit Virgilius, quod Favorinus & Higinus volunt, atque adeo ipſe Servius (ita enim notat: *amaror, amaritudo & eſt ſermo Lucretii, & vera lectio ipſa eſt. nam multi amaro legunt, ut ſit, ſenſu amaro.*) etiamnum in dubio eſt. Nam Pierius doctiſſimus & religioſiſſimus corrector Virgilianus in optimis codicibus *amaro* exſtare, & in aliis *r* altera manu fuiſſe appoſitum diligenter monuit. *Carrio.*

10 *Dilutaque contra*] Alter verſus cum medio in membranis non ſunt, neque huc pertinent. In quodam Puteani eſt, *delutaque.* Carrio. Quum ſic ingenue moneat Carrio, idque ſit verum, miror quid Thyſio mentis fuerit, ut illum ſeſquiverſum reponeret, ac moneret, ita eſſe in antiquis editionibus, ſed verſus illos deeſſe in Stephani & nupera editione. Ibi quidem nihil deeſt, quod adeſſe oportebat: nugatur autem, qui illas tredecim voces ſupervacuas nec ab Gellio adſcriptas inferit. In quam fidem teſtor nec in Regio, Rottend. Schefferi, Lincoln. nihil earum exſtare. *Jac. Gron.*

11 *Tangit*] Afficit.

12 *Non verba, &c.*] Quod multis verſibus haud difficulter oſtendi poſſet, ſi opus eſſet. Vide Macrob. Sat. l. 6. De Lucretio non bene ſentire videtur apud Ciceronem Quinctus frater, cum ejus *poëmata non ita multis luminibus ingenii, multæ tamen artis eſſe refert.* Neque Quinctiliani judicium lib. 10. approbatur. Ovidius multo melior judex,

Carmina ſublimis tunc ſunt peritura Lucreti,
Exitia terras cum dabit una dies.

Quin & ipſe M. Tullius hoc familiaris & amici ſui opus ob immaturam mortem non ſatis politum, caſtigavit, Euſebio teſte: 12 enim annis minor natu eſt Cicerone. Juvenis autem mente emota obiit. Cicero quoque & Cornelius Nepos eum ſuis ornant laudibus. Empedoclem autem maxime ſecutus, qui Græcis verſibus de Rer. Natura ſcripſit, quem etiam egregiis verſibus laudat,

Car-

Digitized by Google

Carmina quinetiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta,
Ut vix humana videatur ſtirpe creatus.

De quo cum Ariſtoteles dicat, ὅτι καὶ Ὁμηρικὸς καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονε, μεταφορικός τε ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιταγμασι χρώμενος, eundem ſublimibus & ingenioſis carminibus Lucretius expreſſit, & præter Homerum Græcoſque alios etiam Ennium imitatus eſt, utrumque autem & Lucretium & Ennium Virgilius. *Thyſius.* Verba iſta de morte Lucretii & modo ejus hauſiſſe apparet Thyſium ex Giſanio, qui in Lucretii vita ſic ſcribit: [Nunc & vigente ætate periit; & juvenili, in mentis errorem incidit. Nam, ut ex Euſebio colligi poteſt, juveni præbitum fuit philtrum. Hinc mente loco ſuiſque ſedibus permota, parum abſuit, quin omnes illi divini in hoc poeta igniculi fuerint exſtincti &c.] Ea ſane contraxit Thyſius paulo arctius, quam oportuerat, unde Pariſinus Prouſteus maluit ea contumelioſe vituperare, quam commode intelligere; nec reſponſo dignus eſt.

Cap. XXII.

An, qui cauſas defendit, rectè Latineque dicat [1]ſupereſſe ſe ei, quod defendit, & ſupereſſe, propriè quid ſit.

[2]Irroboravit inveteravitque falſa atque aliena verbi [3]ſignificatio ejus, quod dicitur, [4]*hic illi ſupereſt;* quum dicendum eſt, advocatum eſſe quem cuipiam, cauſamque ejus defendere. Atque id dicitur non in [5]compitis tantùm neque in [6]plebe vulgaria, [7]ſed in fo-

1 *Supereſſe ſe ei quod defendit*] Sic Carrio, quum eſſet, *ſupereſſe id quod defendit.* Forte etiam legendum: *ſupereſſe ſe ei quem defendit.* Gronovius. Apparet veterem lectionem innuere *ſupereſſe iis quos defendit.* Facta enim eſt numeri confuſio, ut cap. 26 *alteri ad alteros.* Ubi vide. *Jac. Gronov.*

2 *Irroboravit*] Invaluit. Vox non valde uſitata hac ſignificatione. Cæterum hæc verba abſolute poſita revera tamen activa eſſe poſſunt, ut ſubintelligatur *ſe.* Sic Virgil. *Nox humida cœlo præcipitat, ſeipſam* nimirum, ut Badius recte annotavit. Et ſic Scioppius in multis aliis judicat.

3 *Significatio quod dicitur*] Correxi ex duobus libris manuſcriptis *ejus quod dicitur.* Carrio. Illud tamen *ejus* non apparet in codice Regio, qui etiam mox habet *advocatum eſſe quempiam cauſamque*

4 *Hic illi ſupereſt*] Ita tamen Auguſtus locutus eſt, qui munditias ſermonis etiam teſte Gellio ſectabatur. Suetonius in Auguſto cap. 56. *Cum Aſprenas Nonius arctius ei junctus cauſam veneficii accuſante Caſſio Severo diceret: conſuluit Senatum, quid officii ſui putaret: cunctari enim ſe, ne ſi ſupereſſet, eriperet legibus reum; ſin deeſſet deſtituere ac prædamnare amicum exiſtimaretur.* ubi *ſupereſſe* pro defendere in judicio poſitum. *Supereſſe* quoque *rebus ſuis* pro conſulere, proſpicere, JCtis. cui contrarium inſuper habere, pro negligere. vide præter Palmer. in Spicil. etiam Janum Gulielmum lib. 2. veriſ. cap. 4. ubi & Ciceronis locum in hanc rem emendat. Barthius Adverſar. lib. 24. cap. 12. oſtendit Ciceroni *ſupereſſe* quoque dictum pro *adeſſe* lib. 2. de Republ. & Arnobius lib. 3. *Ludentis eſt Deus nobis ſupereſſe cuſtodes.* Item lib. 4. *Quis Libentium, quis Liburium credat libidinum ſupereſſe tutelis.* Ita Paulus JC. l. 2. de Curat. furioſ. Ulpianus leg. 12. de Tut. & Curat. ubi *ſupereſſe* denotat *præeſſe* vel potius curam habere. Vitruvius eadem ſignificatione dixit ſupra eſſe. Ita enim loquitur: *Rex cum jam civitate ſex lectos habuiſſet, nec tam cito ſeptimum idoneum inveniret, retulit ad eos qui ſupra bibliothecam fuerant, & quæſiit, ſi quem noviſſent ad id expeditum.*

5 *Compitis*] Compita ſunt viarum concurſus, item ædes ſacræ in triviis vel quadriviis poſitæ. Philargyrius in II. Georgicorum, *compitum, ut Trebatio placet, locus ex pluribus partibus in ſe vel in eaſdem partes ex ſe, via atque itinere dirigens, ſive is cum ara, ſive ſine ara, ſive ſub tecto, ſive ſub divo ſit, ubi pagani agreſtes buccina convocati ſolent certa inire conſilia. Hinc & lares compitalitii & feriæ compitalitiæ.* Perſii vetus interpres ad Satir. 5. *Pertuſa compita ſunt loca in quadriviis quaſi turres,* & addit, *merito pertuſa quia per omnes quatuor partes pateant,* & poſt ea, *vel compita ſunt, non ſolum in urbe loca, ſed etiam viæ publicæ, ac diverticula aliquorum confinium, ubi ædiculæ conſecrantur patentes.* Compita igitur pro quibusvis viis ponuntur quæ concurrunt. A competendo autem dicta. Gloſſæ, *competit,* συντρέχει.

O 3 *6 Plebe*

Digitized by Google

foro, [8] in comitio, [9] [10] apud tribunalia. Qui integre autem locuti ſunt, [11] magnam partem *ſupereſſe* ita dixerunt, ut eo verbo ſignificarent ſuperfluere & ſupervacare atque eſſe ſupra neceſſarium modum. Itaque M. Varro in Satira, quæ inſcripta eſt, *Neſcis quid veſper* [12] *ſerus vehat*, *ſuperfuiſſe* dicit immodicè & intempeſtivè fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In convivio legi nec omnia debent, & ea potiſſimum quæ* [13] *ſimul ſunt* βιωφελῆ [a], *& delectent potius:* [14] *ut id quoque videatur non defuiſſe magis*

a *quæ conducunt vitæ.*

6 *Plebe vulgaria*] Quidam liber calamo exaratus *vulgare*; ſed illud magis eſt e Gellii conſuetudine: quod ſemel monendum eſt, ne ſæpius cogamur repetere. Sic & *ſingularia* formavit libro nono capite quarto: *alios item eſſe homines apud eandem cæli plagam ſingulariæ velocitatis, veſtigia pedum habentes retro porrecta:* ut dixit Plautus Captivis, *his indico catenas ſingularias.* Et Turpilius Demetrio, *Homo unica eſt natura ac ſingularia.* Idemque Thraſyleone, *Non eſt mediocris rei neque fallacia vulgaria.* Afranius Privigno, *Dehinc temeritatem repudio vulgariam.* Sic *peculiarius*, *verſicolorius*, *angularius* occurrunt partim apud JCtos, partim apud Apulejum. *Carrio.*

7 *Sed in foro*] Vulgo *ſed in foro & in comitio apud tribunalia:* quaſi nuſquam niſi in comitio ſint tribunalia. Membranæ copulam illam *&* omittunt; itaque legunt *ſed in foro, in comitio, apud tribunalia.* elegantiſſime. *Forum eſt*, inquit Iſidorus, *exercendarum litium locus. adde quod ipſum cujuſque judicii tribunal forum dicitur.* Igitur & comitium forum dici poterit, & certe veteribus Græcis plerumque comitium eſt ἀγορά. Carrio.

8 *In comitio*] Quo populus conveniebat ſuffragiorum ferendorum cauſa. Pro concilio ampliſſimo apud Cic. 3. de Legibus accipitur.

9 *Tribunalia*] In quo edito loco curuli ſellæ inſidentes majores Magiſtratus tribubus jura dicebant. Nam ex ſubſelliis minores magiſtratus, teſte Aſconio Pediano, jus dicebant. formam tribunalis propoſuit Vitruvius lib. 5. cap. 1. hemicycli ſchemate. vide eundem quoque lib. 4. cap. 7.

10 *Apud tribunalia*] Generalius hoc eſt reliquis. Ubicunque enim jus dicitur, tribunal appellari poteſt. Eſt enim idem quod βῆμα, quod ſive loco conſueto ſit, ſive alibi erigatur, quemadmodum e ceſpitibus non raro fieri conſueviſſe legimus, nomen ſuum retinet. Itaque judex & tribunali præeſſe & pro tribunali dicitur cognoſcere. Ut autem conjungit Gellius *forum*, *comitium*, *tribunalia*, ita Cicero pro Seſtio forum, comitium, curiam. *Carrio.*

11 *Magnam partem*] Nota diſtinctionis locum corrupit. Putarunt Gellium dixiſſe *magnam partem ſupereſſe*, deque eo anquiſiviſſe, & eſſe interpretatum, *magnam partem ſuperfluere.* Atqui aliter longe locutus eſt Gellius. Igitur diſtinctionem muta, & ſcribe: *magnam partem*, ſupereſſe, *ita dixerunt;* ut illud *magnam partem* non ad *ſupereſſe*, ſed ad *dixerunt* referatur. *Qui integre locuti ſunt, magnam partem ita dixerunt*, id eſt, *magna ex parte*, ſive *magna pars eorum qui integre ſunt locuti.* Quæ loquendi ratio vulgo ignota doctioribus ſcriptoribus, qui integre, ut noſter ait, ſunt locuti, fuit uſitatiſſima. Sed ea plerumque ex illorum libris, mutantium imperitia, evanuit, aut in aliam neſcio quam vertit. Cæſar non ſemel ea eſt uſus: ut libro primo de bello Gallico: *Eos impeditos & inopinantes aggreſſus magnam partem eorum concidit.* Dele vocem *eorum*, & ſcribe: *Eos impeditos & inopinantes aggreſſus magnam partem concidit*, id eſt, magna ex parte. Ita ibi veteres optimi codices. Idem eodem: *Ex eo prælio circiter hominum milia* CXXX *ſuperfuerunt, eaque tota nocte continenter ierunt, in nullam partem noctis itinere intermiſſo.* Dele vocem *in* ab hominibus indoctis adjectam, & ſcribe: *nullam partem noctis itinere intermiſſo.* Carrio.

12 *Serus vehat*] *Serus* deeſt duobus libris Puteani & antiquiſſimis omnibus editionibus. Apud alios tamen Satiræ Varronianæ titulum ita conceptum invenio: *Neſcis quid ſerus veſper vehat.* Carrio.

13 *Simul ſint* βιωφελῆ] Ita edidi ex Regio libro, quum iſte modus requiratur. Vulgo perperam editur *ſunt.*

14 *Ut id quoque videatur non defuiſſe*] Anagnoſten audiſſe veteres inter epulandum notiſſimum eſt. Teſtes Cornelius Nepos in Attico 14, Plinius Paneg. 49, & lib. 3 epiſt. 1 & 5. lib. 9 epiſt. 1 & 17. Juvenalis Sat. 11. Noſter, 2, 22. & 3, 19. In his autem, quæ legerentur, tria requirit Varro, ut eſſent βιωφελῆ, ut jucunda potius quam auſtera, ut ne nimia. Hoc eſt, *ut id quoque*: quibus ſignificat, talia quoque hactenus, & uſque in eum finem, ut lectio omnes numeros convivii liberalis impleſſe, non aliquid ſupervacui & propter copiam faſtidiendi de-

Digitized by Google

magis quàm ſuperfuiſſe. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte aſſiſtere, atque ibi advocatum non incelebrem ſic poſtulare, [15] ut extra cauſam diceret, [16] remque quæ agebatur, non attingeret, tunc prætorem ei, cuja res erat, dixiſſe, advocatum eum non habere: & quum is, qui verba faciebat, reclamaſſet, [17] *ego illi* [18] *V. Cl. ſuperſum:* reſpondiſſe prætorem [19] feſtiviter: *tu plane ſuperes, non ades.* M. autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de jure civili in artem redigendo, verba hæc poſuit: *Nec verò ſcientia juris majoribus ſuis* [20] *Q. Ælius Tubero defuit; doctrina etiam ſuperfuit.* in quo loco [21] *ſuperfuit* ſignificare videtur, [22] *ſupra fuit* & *præſtitit*, ſuperavitque majores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti, tum & nimis abundanti: diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro de Rep. ſecundo idipſum verbum Cice-

detruſiſſe videatur. Recte igitur Carrio, & fruſtra Barthius 35 adverſ. 6. *Gronovius.*

15 *Ut extra cauſam*] Ita recte Carrio. vulgo, *ut quam cauſam*, niſi pro *quam quum* legendum ſit. Advocati autem uti olim, ita & hodie quidam inveniuntur venditores inanium verborum. Lepidiſſimum extat Epigramma Martialis lib. 6.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis:
Vicini queror has abeſſe furto:
Hoc judex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Sullas, Marioſque, Mutioſque,
Magna voce ſonas, manuque tota.
Jam dic Poſtume de tribus capellis.

16 *Remque quæ agebatur*] Non indocte Barthius, *qua de agebatur*: ſed illud tenent ſcripti & ſollicitandi nulla ratio eſt. *Gronovius.*

17 *Ego illi, vir clariſſime, ſuperſum*] Contra primus, quod ſciam, Janus Palmerius Mellerus 4 Spicilegiorum docuit ex Suetonio, Ulpiano, Inſtitutionibus, *ſupereſſe* pro præeſſe aut præſto eſſe in judicio Latine dici. Tentavit ex Cicerone 1 de Orat. 37 Guilelmius, ſed infeliciter, opinor. Arnobium auctorem addidit Stewechius. Qui poſt hos hoc tanquam de ſuo, aut ſero aut malo more egerunt. Carrio Gellii opinionem contra ineptiſſimas Spicilegi calumnias in Emendationum libro ſexto ſe defendiſſe ait. Iracundius quam decebat. non enim ſunt hæ calumniæ, nec poteſt aut debet hac parte Gellius defendi. Itaque in ipſum redundat, quod ſubjicit: ἢ δεῖ σιωπᾶν ἢ λέγειν ἀμείνονα. Gronovius.

18 *V. Cl.*] Hic titulus melioribus temporibus Senatoribus majoribuſque competebat Magiſtratibus, ut ex Cicerone quoque & Jure Civili liquet, ita & Proconſules & Provinciarum Præſides viri quoque Clariſſimi appellantur.

19 *Feſtiviter*] Riſu ſcilicet captato ex vocis ambiguitate, quam rationem Fabius lib. 6. inter ridicula recenſet. Feſtivus idem qui Græcis εὐτράπελος.

20 *Q. Ælius Tubero*] Plures fuere Q. Ælii Tuberones. De primo ita Cicero in Bruto: *Et quoniam Stoicorum eſt facta mentio, Q. Ælius Tubero fuit illo tempore L. Pauli nepos, nullo in Oratorum numero, ſed vita ſeverus, & congruens cum ea diſciplina, quam colebat, paullo etiam durior; qui quidem in triumviratu judicaverit, contra P. Africani avunculi ſui teſtimonium, vacationem Augures, quo minus judiciis operam darent, non habere: ſed ut vita, ſic oratione durus & incultus, horridus. Fuit autem conſtans civis & fortis, & inprimis Graccho moleſtus; quod indicat Gracchi in eum Oratio. Sunt etiam in Gracchum Tuberonis. Is fuit mediocris in dicendo, doctiſſimus in diſputando.* Hic igitur intelligitur, cum Cicero eum fuiſſe Stoicum affirmet, & Gellius poſtea dicat Tuberonem diſciplinas Stoicas & Dialecticas percalluiſſe. Quo pertinet quoque illud Ciceronis, doctiſſimum fuiſſe in diſputando. Valerius Maximus lib. 7. cap. 5. L. Paulum avum, P. Africanum patruum ejus fuiſſe teſtatur. Hujus pater Q. Tubero fuit L. Pauli filius. Alius fuiſſe videtur Q. Ælius Tubero, qui multa in jure ſcripſit, teſte Pomponio in l. 2. de Orig. Jur. Atque hic idem, quem Gellius lib. 14. cap. 2. citat, librumque laudat de officio Jud. *Vide Voſſ. de Hiſtor. Lat.*

21 *Superfuit, ſignificare videtur, ſupra fuit & præſtitit*] Barbariſmum eſſe criminatur Barthius: neminem legendo unquam comperiſſe dici *ſupra eſſe alicui*: ne Afrorum quidem, quod genus aliarum rerum audaciſſimum ſit, ita poſuiſſe. Sed τὸ *alicui*

Digitized by Google

Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo libro hæc ſunt: *Non gravarer, Læli, niſi & hos velle putarem, & ipſe cuperem te quoque aliquam partem hujus noſtri ſermonis attingere: præſertim quum heri ipſe dixeris, te nobis etiam* [23] *ſuperfuturum. Verum, ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis omnes te rogamus.* Exquiſitè igitur & compertè [24] Julius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſſimus, *ſupereſſe* non ſimplici ratione dici tam Latinè, quam Græcè: [25] [26] Græcos περιουσὸν [a] in utramque partem ponere; vel quòd ſupervacaneum eſſet, ac non neceſſarium, vel quòd abundans nimis & affluens & exſuperans. Sic quoque noſtros veteres *ſupereſſe* aliàs dixiſſe, [27] pro ſuperfluenti & ſupervacuo neque admodum neceſſario, ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere: aliàs ita, ut Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate ceteris anteiret, ſupra modum tamen & largius prolixiuſque flueret, quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum

a *præſtans & copioſum.*

---

alicui non eſt apud Gellium: qui *ſupra fuit* dixit, quemadmodum ter Virgilius: *& toto vertice ſupra eſt.* Gronovius.

22 *Supra fuit*] Id eſt, ſupra majores fuit, qui doctrina & juris civilis ſcientia inclaruerunt.

23 *Superfuturum*] Copioſiorem in dicendo futurum. Sic Thyſius. Etiam Prouſtius interpretatur *te ſuperaturum nos.* Quid igitur? An Lælius fuit tantus promiſſor? an illis colloquii ſociis adeo placuit tantus copiæ ſuæ proprius laudator? Non dicit Gellius eodem modo nunc illud verbum ſumi, ut in citatione præcedenti, ſed ut tantum neget temere tranſeundum. Itaque ex ſequentibus patet notari vel pro ſupervacaneo adventurum, vel ad abundantiam, ad affluentiam, ad exſuperantiam acceſſurum & dicturum aliqua. Hinc nunc rogant modo ne deſis, in parte ſcil. nondum exacte profligata; quum jocabundus Cicero neget illum poſſe inter illos eſſe ex ſupervacuo. Regius enim codex habet *verum id quidem fieri non poteſt*, ſine vocula *ſi*, quæ vera manus Tullii fuit. *Jac. Gronov.*

24 *Julius Paulus*] Poëtam, ut arbitror, intelligit, cujus & meminit autor noſter lib. 5. cap. 5. Citatur quoque Paulus Grammaticus à Chariſio qui in Cœlii Hiſtoriam, & nonnullas Comœdias Afranii ſcripſit. An idem ſit cum eo quem Tyrium oratorem fuiſſe, & legationem Romæ egiſſe ſub Hadriano refert Suidas, multum dubito. Certe alius fuit à celeberrimo Juriſconſulto, cujus opera toties in Pandectis citantur. Neque enim temporum ratio hoc patitur, cum is ſub Heliogabalo & Alexandro vixerit: itaque Gellius ejus meminiſſe non potuit. Et hunc Græcæ originis fuiſſe exiſtimat Hotomannus. Vide Cujac. lib. 21. cap. 26. obſerv.

25 Περιεῖναι] Quod ſignificat, præcellere, abundare.

26 *Græcos περιεῖναι in utramque partem ponere*] Sic Carrio, cum eſſet, *Græcos enim περιεῖναι etiam in utraque parte ponere.* Princeps editio: *Græcos enim περιεῖναι id eſt vivere adeſſe viciſſe etiam in utraque parte ponere.* Veneta Pincii ſimiliter, niſi quod *tam* pro *etiam.* Facile intelligeres τὰ *id eſt, vivere adeſſe viciße* interpretis eſſe: itaque in Aldina ſublata ſunt. Carrio neſcio cui veteri editioni attribuit: *Gr. en. περιεῖναι vivere adeſſe viciſſe tam in utraque.* Hoc arripuit vir doctus, & τὰ *vivere adeſſe* quidem pro expoſitione delevit, at ex *viciſſe tam* conjecit *vicißatim.* Sed contundunt contemnuntque iſta Regius & (qui alioqui pauca ſuis literis Græca expreſſa habet, quod unum ei ad ſummam bonitatem deëſt) Rottendorfianus exhibendo plane ac perſpicue: *Græcos enim περιουσὸν in utramque partem ponere.* Mox etiam uterque, *ſic noſtros quoque veteres.* Gronovius. Certe περιουσὸν mox a Gellio explicatur; iſtud adjectivum dico, non περιεῖναι, non verbum: nec quiſquam aperit, unde editiones receperint illud περιεῖναι, quod idcirco juſſi faceſſere ex hac reſtitutione Gellii.

27 *Pro ſuperfluenti & ſupervacuo*] Tres noſtri: *pro ſuperfluenti & vacuo.* Regius, *pro ſuperfluenti & vacibo.* hoc eſt, *vacivo.* Utrumque doctius. Nam & *vacuum* pro ſupervacuo exquiſitum, & *vacivus*

Digitized by Google

rum vult dicere: ſed neſcio quid aliud [28] indictum inſcitumque dicit. At ne Virgilii quidem poterit auctoritate uti, qui [29] in Georgicis ita. ſcripſit:

Primus ego in patriam mecum, modò vita ſuperſit.

hoc enim in loco [30] Virgilius ἀκυρώτερον [a] verbo uſus videtur; quòd *ſuperſit* dixit pro longinquius diutiuſque adſit. Illud contra ejuſdem Virgilii eſt aliquanto probabilius:

[31] *Florentiſque ſecant herbas, fluvioſque miniſtrant,*
Farraque, ne blando nequeant ſupereſſe labori.

ſignificat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore. An autem *ſupereſſe* dixerint veteres pro reſtare & perficiendæ rei deeſſe, quærebamus. Nam Salluſtius in ſignificatione iſta non *ſupereſſe*, ſed [32] *ſuperare* dicit. Verba ejus in Jugurtha hæc ſunt: *Is plerumque ſeorſum à rege exercitum ductare, & omnis res exſequi ſolitus erat, quæ Jugurthæ feſſo aut majoribus aſtricto ſuperaverant.* Sed invenimus in tertio Ennii annalium in hoc verſu,

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem,

id eſt, reliquum eſſe & reſtare. [33] Quod quia, id eſt, diviſe pronunciandum eſt, ut non una pars orationis eſſe videatur, ſed duæ. Cicero autem in [34] ſecunda Antonianarum, quod eſt reliquum, non *ſupereſſe*, ſed

a *minus proprie.*

citus pro vacuo antiquum & Plautinum eſt. Tres libri quoque apud Carrionem *vacuo*: ſed hæc librariorum σφάλματα ſunt, inquit ille. Longe ſecus ſentio. Suetonius Claudio IX. *In vacuum lege prædiatoria venalis pependerit.* Gronovius.

28 *Indictum*] Non ſolitum proprie tali ſignificatione dici; neque enim non dictum vult dicere, quia frequenter ita locutos fuiſſe pleroſque jam antea aſſeveravit.

29 *In Georgicis*] Lib. 3. ſicut & ſequentes verſus habentur.

30 *Virgilius ἀκυρολογίᾳ verbo*] Sic Carrio. Priores, ἀκυρώτερον. Noſtri: *hoc enim in loco Virgilius ἀκυρώτερον eo verbo uſus eſt.* Gronovius.

31 *Florenteiſque*] Hodie in Virgilio legitur, *pubenteſque.* loquitur autem ibi Poëta de admiſſariis equis, *& blandum laborem* ipſum coïtum appellavit.

32 *Superare*] Hanc vocis ſignificationem tanquam novam, ſicuti etiam *exercitum ductare*, an notavit Quintil. lib. 10. Cicero tamen pluribus locis ita loquitur, uno exemplo contenti erimus; *de eo quod ipſis ſuperat, aliis gratificari volunt.* lib. de Fin.

33 *Quod quidem diviſe pronuntiandum eſt*] Binæ membranæ apud Carrionem ut & noſtræ primaque Veneta editio: *quod quia id eſt diviſe.* Videri fuiſſe in autographo, *quod quia idem eſt*, & factum ex *idem τὸ id eſt* (ut quidem voluiſſe eum puto. nam expreſſum eſt, *idem* ex *id eſt*) cenſet Carrio. Ego vero etiam quid hic ſit, *quia idem eſt*, prorſus ignoro: certum autem habeo excidiſſe vocem Græcam, quæ ſignificet id, quod ſive Gellius, ſive aliquis interpres reddidit *diviſe*. Atque id poteſt fuiſſe διῃρημένως vel διασταλτικῶς. Gronovius. Egregium profecto eſt ſuſpicionis paternæ initium, qua Græcam vocem interiiſſe conjectat, quæ mox explicetur Latine: quam etſi repetere nequiverit, ut non omnibus dantur omnia, ſic ſufficit hactenus ſenſum hujus loci ſtabiliviſſe. Porro attendi oportet ad literas vocis *quia*, quæ ſubditæ fuerunt Græcis, & manifeſte docent eſſe vocem δίχα, quam ſic intercidere permiſerint librarii, ut dixerunt Græci δίχα ὄντας, δίχα γεγραμμένους, quod notum eſt. Sic in Virgilio *Jamque adeo ſuper unus eram.* Jac. Gronov.

34 *Secunda Antonianarum*] Reg. Rott. Scheff. *Antoniarum*, quod accedit ad *Poſtumia imperia*, quæ notavi in præcedentibus.

ſed *reſtare* dicit. Præter hæc, *ſupereſſe*, invenimus dictum pro *ſuperſtitem eſſe*. Ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum [35] [36] M. Ciceronis ad L. Plancum & in epiſtola Aſinii Pollionis ad Ciceronem verbis his; *Nam neque deeſſe reip. volo, neque ſupereſſe.* Per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe vivere. In Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in iis verſibus, qui ſunt ejus comœdiæ primi;

Sicut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem.

Cavenda igitur eſt non improprietas ſolùm verbi, ſed etiam [37] pravitas ominis, ſi quis ſenior advocatus adoleſcenti ſupereſſe ſe dicat.

35 *M. Ciceronis ad Plancum, &c.*] Vulgo, *ad L. Plancum & in epiſtola M. Aſinii Pollionis.* Prænomen utrumque à quibuſdam membranis abeſt. Cn. autem Plaucus, & C. Aſinius intelligendi, copula quoque delenda. Poſtremo nota, cum omnes illi epiſtolarum libri ad familiares appellentur, unumquemque tamen librum ſpeciatim certa appellatione ab aliis dignoſci, & ab ejus nomine mutuari titulum, ad quem prima libri illius eſt Epiſtola, etiamſi ad alios eodem libro non pauciores fortaſſis exteint epiſtolæ. Vix enim eſt, ut credam certum numerum ſingulis libris fuiſſe appoſitum. Itaque Nonius, aliique Grammatici librum epiſtolarum Ciceronis ad Memmium, ad Hirtium, ad Cæſarem, ad alios laudant ſæpe; primum vero, ſecundum, tertium, ac deinceps nunquam. Eſt hic igitur liber epiſtolarum ad Cn. Plancum, qui vulgo decimus appellatur, in eoque libro tres leguntur C. Aſinii Pollionis ad Ciceronem Epiſtolæ, in quarum poſtrema ita legitur: *Proximis literis conſilium meum expedietur, nam neque deeſſe neque ſupereſſe Reip. volo.* Non igitur inter fragmenta hæc verba reponenda fuerunt à viris eruditis, qui eorum collectioni præfuerunt. Nimirum vulgata ſcriptura corrupta, & antiquus mos librum quemque Epiſtolarum deſignandi ignoratus bonis viris impoſuit. Carrio lib. 1. Emendat. cap. 18.

36 *M. Ciceronis ad Plancum*] Sic Carrio, cum inveniret *ad L. Plancum.* Cnæus enim Plancus vocandus erat., inquit, & id contendit non modo 1. Emen. XVIII, ſed etiam in his notis. Negligentiam ſatis ſupinam! Quis enim ignorat L. Munatium Plancum, bis poſtea conſulem cenſoremque bello Mutinenſi, è Gallia, quam proconſule obtinebat, ſe reipublicæ venditantem? quam poſt paullo deſeruit & triumvirorum ſatelles factus ditatem proſcriptionis auxit triumpho de Rætis ducto & in tam gravi crudoque luctu mœrentibus gaudere coactis? *Plancium Cnæum* novimus, non *Plancum.* Aſinio verum eſt *C.* non *M.* prænomen deberi. Sed quid neceſſe eſt copulam exigi? quam & ſervant noſtri & ſtudioſe ab auctore interpoſitam puto: ut in illo, *in dies triginta inque denarios centenos.* Si qui acceperunt imperite, ipſi luant; non Gellius, qui recte ſcripſit: *in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola C. Aſinii Pollionis.* Quaſi eſſet, *& quidem in epiſtola.* Gronovius

37 *Pravitas omnis*] Emendavit egregie hunc locum Joſ. Mercerus ad epiſtolam tertiam Ariſtæneti, & non magis mirum putat in hoc loco hæſiſſe vocem *omnis* pro *ominis*, quam in locis Appuleji; & ita locum deſerit ut clarum ſatis per ſe, qualis certe eſt. Triginta annis poſt Caſp. Barthius in Adverſariis, ubi & Ariſtæneti illuſtrationi locum præbuit, & Mercerum nominavit, in hac reperta Gellii emendatione addidit explicationem hujus ominis, quæ cuilibet attendenti debet in mentem venire. Porro poſt annos XX proceſſit Lambecius, & non ſolum eandem Barthio rationem cum hoc loco, qui ſcilicet jam in furtum inciderat, deducit, ſed etiam ſe mendacii alligat, dum prætexit cum ſenſu id poſtulare MS. Codex enim Regius omnino habet *omnis*, idque ipſe ſcivit, qui in codice, quo uſus fuit ad conſerendum, ſcripſit *omnis l.* id eſt, legendum, etſi non ſit ita in codice vetere. Hæc quum ſit cauſa hujus loci, notat tamen Prouſtius [Ita ex MS. corrigit Lambecius] ut ſcias illum hominem libenter auſcultare ei, qui mentitur. Oportuit ita declarari tibi hiſtoriam hujus correctionis. *Jac. Gronovius.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXIII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus : quæve iſtius cauſa cognomenti ſit, hiſtoriaque iſta omnis ſuper eodem Papirio cognitu jucunda.

HISTORIA de [1] Papirio Prætextato dicta ſcriptaque eſt à M. Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cum multa quidem venuſtate atque luce atque munditia verborum. Ea Catonis verba huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, quum hæc dictavi. Quod ſi non virtutes dignitateſque verborum, ſed rem ipſam [2] ſcire quæris, res [3] fermè ad hunc modum eſt. Mos antea ſenatoribus Romæ fuit [4] in curiam cum [5] prætextatis filiis introire. Quum [6] in ſenatu res major quæpiam conſultata, eaque in diem poſterum prolata eſt; placuitque ut hanc rem, ſuper qua tractaviſ-

1 *Papirio*] Patriciam fuiſſe & antiquam familiam ex Cic. ep. 21. lib. 6. ad famil. conſtat.

2 *Scire quæris, res ferme*] Ita omnes membranæ & editiones. In optimis tamen eſt *ſcire quæres ferme ad hunc.* voce illa *res*, quæ iterum inculcatur, omiſſa. quod & Buſlidianus liber quodam modo repræſentat. Ego vulgatam lectionem huic non poſtpono; quam in mea etiam editione, ſi cum bona typographorum gratia potuiſſet fieri, retineri optabam. Igitur reponatur. *Carrio.*

3 *Ferme ad hunc modum eſt*] Ergo viri docti condemnant & pro inſiticio ſpernunt vocem, quæ in Regio MS. eſt. Quod tolerari non placet, & propterea ſuum locum illi reſtitui.

4 *In curiam*] Locus intelligitur, in quo Senatores conſilia agitabant. Varro lib. V. de L. L. *curiæ duorum generum, nam & ubi curarent Sacerdotes res divinas, ut curiæ veteres, & ubi ſenatus humanas; ut curia Hoſtilia, quod primus ædificavit Hoſtilius rex.* Erat & curia decima pars tribus. ſicut enim Romulus in tres tribus populum Romanum diviſerat, ita tribus in denas partes diſtinguebantur, quia in eadem curia per Curiones ſacra peragebantur.

5 *Prætextatis*] Prætexta puerorum (eſt enim etiam magiſtratus inſigne) erat toga alba purpureo prætexta limbo, quam pueri geſtabant uſque ad XVII. annum, cum virilem togam induebant. Hinc anni prætextati alibi Gellio dicuntur. Pueri itaque bullam cum prætexta geſtabant. Aſcon. in 3. Verr. *Simul cum prætexta etiam bulla ſuſpendi in collo infantibus ingenuis ſolet aurea, libertinis ſcortea.* Βουλὴ, vel Βολὰ potius, Tarentinis βόλλη, ἀναβολὴ, ἀμβολλὰν, atque hinc abolla. Atque Æoliſmum hoc ſapit. De Prætexta autem vide diffuſe loquentem Aldum Manutium in Quæſitis per Epiſtol. & præcipue Macrobium lib. 6. Saturn. qui pleraque hæc etiam ex Gellio more ſolito deſcripſit.

6 *Cum in ſenatu res major quæpiam conſultata*] Valde laborat & in univerſa hac periodo conſtituenda & in verbis nonnullis Carrio: parum tamen aut nihil efficit. Nam ſi compingi unam in periodum oportet, *cum in ſenatu*, & *Mater Papirii*, ut vulgo diſtinguitur, neceſſario *prolata eſſet*, *placuiſſetque*, ſcribendum eſt. Itaque non ſibi conſtat in eo quod edidit, adoptatque ex veteri editione, *Tunc quidem in ſenatu.* Affert tamen & ex Put. membranaceo: *Tum eum in ſenatum res major quæpiam conſulta, eaque in diem poſterum prolata eſt.* In quo miror eum non vidiſſe τὸ *conſulta* multo magis Gellianum eſſe quam *conſultata.* Regius quoque & Fulvianus & Scheff. *Tum cum in ſenatu.* Scribe: *Mos antea ſenatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. Tumque in ſenatu res major quæpiam conſulta, eaque in poſterum diem prolata eſt, placuitque, ut hanc rem, ſuper qua tractaviſſent, ne quis enuntiaret, priuſquam decreta eſſet. Mater Papirii &c. Tumque*, id eſt, & illo tempore. *Gronovius.* Et ſermo quidem ſic procedit optime: ſed iſta mutatio vocis *cum*, ſervatæ in omnibus ſcriptis libris, eſt paulo licentior; quam ideo vide an ſic ſervare præſtet: *Mos antea ſenatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filiis introire tum, cum in ſenatu.* Ovidius VII Met. 363 *Eurypylique urbem, qua Coæ cornua matres Geſſerunt tunc, cum diſcederet Herculis agmen.* Sæpe apud Phædrum, & ubique in narrationibus antiquis.

ctaviſſent, ne quis enunciaret prius quàm decreta eſſet: mater Papirii pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctatur filium quidnam in ſenatu Patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior. [7] Secretum rei & [8] ſilentium pueri animum ejus ad inquirendum everberat. Quærit igitur compreſſius violentiuſque. Tum puer, matre urgente, [9] lepidi atque feſtivi mendacii conſilium capit: actum in ſenatu dixit, utrum videretur [10] utilius [11] exque republica eſſe, unuſne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audivit, animo compaveſcit: domo trepidans [12] egreditur: [13] ad ceteras matronas defert quod audierat.

7 *Secretam rei*] Ita & Macrobius. Palatinus codex, ut annotaverat Gruterus in margine ſui quondam Gellii, ita diſtinguebat: *mulier fit audiendi cupidior ſecretam rei: & ſilentiam paeri animumqae ejus, &c.*

8 *Silentium deberi paer affirmans*] Suſpectus incipit mihi fieri Buſlidianus ille ubique ſupplementis tumens. Quis non videt hoc eſſe à mala manu? multoque commodius omnes alios libros: *Secretam rei & ſilentium pueri animam ejas ad inquirendam everberat.* Ille tamen docet etiam nihil magis proprie dictum, & ex promiſſo debitum ſequi, & in jure civili generale verbum *debeadi* eſſe, tum reipublicæ debitores ex reliquatione & pollicitatione fieri. Hoc ſcilicet deerat. Neſciremus alioqui juriſconſultum fuiſſe. Pro *everberat* Pricæus *evibrat* ex cap. 11 hujus libri.

9 *Lepidi atque feſtim*] Non diſplicet quod in melioribus Puteani membranis itemque collectaneis invenio *Lepidi atque feſtini*: ut *feſtinum* ſit *conſilium* quod feſtinanter & ex tempore capitur, quodque, ut ille decebat, etiamnum calidum eſt. Jam *lepidus* & *feſtivus* in iiſdem rebus videntur veteres poſuiſſe. Plautus enim locum modo lepidum alias feſtivum dicit, ut Bacchidibus: *Ubi bene ſit tibi locum lepidam dabo.* Et Rudente: *Haud longe oportet abeſſe homines hinc: ita hic lepidus locus.* Idem de *feſtivo*; in Milite. *Qua aſſediſtis cauſa in feſtivo loco*, & Pſeudolo: *ita magnis mundiciis Digni habiti atque loco feſtivo feſtive accepti ſumas.* Aliam tamen ſcripturam non damno. Carrio. Indigna eſt hæc captatio. Nam quidni hæc ut vicina ſunt in ſignificando, ita in uſurpando etiam junctim dixerint? ut ex Cicerone allegatur *lepor & feſtivitas orationis*, ut ad Herenn. 23 junguntur *lepida & concinna*, quæ cito *ſatiant aures.* Et ipſe Gellius cap. 25. *lepidæ magis atque jucundæ brevitatis.*

10 *Utilius magiſque è republica eſſe*] Ex Macrobio hoc inflixit noſtro Ludovicus, cum omnes editi ſcriptique: *utrum videretur utilius exque republica eſſe.* Quod ego exquiſitum & ſimile ducebam illi apud Senecam de conſt. Sap. 11. *Ut quiſque contemptiſſimas & ludibrio eſt, ita ſolatiſſimæ linguæ eſt.* Et apud Livium lib. 1. *eo majore gaudio quo prope metum res fuerat. Utilius exque republica* eſt magis utile & è republica. *Gronovius.*

11 *Exque republica eſſe*] Sic omnes membranæ Gellianæ, niſi quod in unis Puteani deeſt *eſſe*. Veteres ita loquebantur, ut *aliquid ex republica eſſe* dicerent. Cicero ad Brutum: *ſi minus id commodo reip. facere poſſes, ſive non exiſtimares ex republica eſſe.* Idem ad eundem, *ſi ta arbitraris utile fore & ex repablica eſſe, perſeqaere bello Dolabellam.* Plinius in epiſtolis: *Prolata lege de ſenata habendo jurare coëgit ex republica eſſe qaod cenſuiſſet.* Et Livius ſæpe. An vero dixerint, *atilius exque republica eſſe*, ignoro. Itaque amplector manuſcriptam Macrobii lectionem, quæ habet: *Utilius magiſque ex repablica eſſe*, quod aperte verum eſt. Neque enim agebatur an è republica eſſet alterutrum fieri, quod ille ut certum & conſtitutum ponebat; ſed utrum eorum eſſet utilius & magis è republica. *Carrio.*

12 *Egreditur*] Codex Palatinus: *Egreditur ad ceteras matronas, pervenit ad Senatum*, &c.

13 *Ad ceteras matronas*] Imperfecta eſt hæc in vulgatis libris oratio: *ad ceteras matronas pervenit. Ad ſenatum poſtridie matrumfamilias caterva lacrumantes atque obſecrantes orant. Ad ſenatum orare* Latinum non eſt; multo minus *obſecrantes adorare*: neque tamen rectius pleræque membranæ. Solus liber Buſlidianus, *domo trepidans egreditur, ad ceteras matronas defert, qaod audierat.* Quæ ſcriptura prope eadem eſt in Macrobio, niſi quod quædam deſunt; nimirum ita, *ad ceteras matronas affert, poſtridieqae &c. Carrio.* Itaque iſtud Buſlidiani codicis ſpecimen adeo placuit, ut novas editiones omnes occupet, quum tamen nec in Regio nec in Rott. nec in Scheff. exſtent illa *defert qaod audierat.* Ac licet Carrio expedire ſe hinc nequiverit,

Digitized by Google

rat. Perveniunt ad ſenatum poſtera die matrum familias caterva: lacrymantes atque obſecrantes orant una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes in curiam, quæ illa mulierum intemperies & quid ſibi poſtulatio iſthæc vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri [14] [15] deoſculatus conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam [16] ne introëant, præter ille unus Papirius: eique puero poſtea cognomentum, honoris gratia, inditum [17] Prætextatus: ob loquendi tacendique [18] in ætate prætextæ prudentiam.

rit, eſt tamen ratio expediendi ſatis commoda, quam videtur offerre codex Regius, unde hanc diſtinctionem notavi: *domo trepidans egreditur ad ceteras matronas, pervenit ad ſenatum poſtridie matrumfamilias caterva. Lacrimantes atque* &c. Eamque in hac editione ſequerer, ſi torrenti horum dierum poſſem reſiſtere. Etiam MS. Regius & Rottend. *Hoc illa ubi audivit.* Jac. Gronov.

14 *Deoſculatus*] Palatinus: *Exoſculatur*, i. e. blande approbat.

15 *Exoſculatur: conſultum facit*] Ita vulgo. Uterque vero liber Puteani *deoſculatur*. Optime Buſlidianus *deoſculatus conſultum facit*. *Conſultum facere*, pro *ſenatuſconſultum condere* vix alibi, credo, invenias. *Carrio*. MSSti tamen & Reg. & Rott. & Scheff. *exoſculatus* vel *exoſculatur*. Et *facere* vel *fieri ſenatuſconſultum* ubique occurrit, quum vero pars prior anteceſſerit, an non recte putat omitti poſtea, ut *Senatus* dicatur *facere conſultum*? Tum Reg. & Scheff. *atque puero*.

16 *Ne introeant niſi ille unus Papirius*] Lincoln. *introeant præter unus ille Papirius*. Rottend. *præter ille unus Papirius hocque puero poſtea*. Regius: *præter ille unus Papirius, atque puero poſtea cognomentum honoris gratia inditum Prætextatus*. Nec dubito, quin idem invenerint Carrio & eclogarii mei, ſed id tanquam inſolens & non ferendum inſuper habuerunt: perinde ut Macrobius, qui reddidit, *præter illum unum Papirium*. Muretus certe in Fulviano ſibi lectum teſtatur, *ne introeant præter ille unus Papirius*. Quod in Excerptis, quæ habeo, prætermiſſum eſt. At Gellius bonos auctores ſecutus eſt. Trogus Pompejus lib. 13. *Epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium civitatium exſules, præter cædis damnati reſtituebantur*. Eodemque libro: *ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum præter incendii ſpectaculo frueretur*. Suetonius Claudio 4. *nullo præter auguralis Sacerdotii honore impertitum*. Varro 1 de re ruſt. 41. *quare ex terra potius in ſeminariis ſurculos de ficeto, quam grana de fico expedit obruere, præter ſi aliter nequeas*. Cicero lib. 5. ad Attic. ep. 3. *nullas enim adhuc acceperam præter quæ mihi binæ ſemel in Trebulano redditæ ſunt*. Gronovius.

17 *Prætextatus*] Atque ita poſteri Papirii vocati ſunt. Familiæ enim ejus cognomina ſex fuere *Craſſi, Curſores, Mathones, Mugilloni, Pæſi, & Prætextati*. *Carbones* enim plebeji fuerunt. Vide Ant. Auguſtinum.

18 *In ætate prætextata prudentiam*] Miror hic mutum Carrionem, cum Reg. & Rottend. *in ætate prætextæ prudentiam*: quemadmodum & apud Macrobium exſtat. *Gronovius*.

Cap. XXIV.

Tria epigrammata trium veterum poëtarum, Nævii, Plauti, Pacuvii, quæ, facta ab ipſis, ſepulchris ipſorum inciſa ſunt.

Trium poëtarum illuſtrium [1] epigrammata, [2] Cn. Nævii, M. Plauti, M. Pacuvii, quæ ipſi fecerunt, & incidenda ſuo ſepulchro reli-

que-

1 *Epigrammata*] Inſcriptiones ſepulchrales. Interim unæ membranæ Puteani apud Carrionem *Trium p. illuſtrium tria epigrammata*.

2 *Cn. Nævii*] Comici hujus fabulæ paſſim citantur ab antiquis Grammaticis. Fragmenta ejus aliorumque veterum Poëtarum H. Stephanus edidit.

Digitized by Google

querunt, nobilitatis eorum gratia & venuſtatis, ſcribenda in his commentariis eſſe duxi. Epigramma Nævii plenum ſuperbiæ [3] Campanæ: quod teſtimonium eſſe juſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet;

> [4] *Mortalis immortalis flere* [5] *ſi foret fas:*
> *Flerent* [6] *divæ Camœnæ Nævium poetam.*
> [7] *Itaque poſtquam eſt* [8] [9] *Orcino traditus theſauro*;

Obli-

Propter maledicentiam Scipioni Africano & Metello invitus in carcerem compactus à triumviris capitalibus, poſtmodum liberatus, in exilium deinde actus Uticæ obiit, ut in Chronico Euſebiano tradit Hieronymus ad Olymp. 114. Bello Punico primo interfuit, quod etiam verſibus Saturniis deſcripſit, quod illi vitio vertit Ennius.

> ——— *Scripſere alii rem*
> *Verſibus, quos olim Fauni vateſque canebant,*
> *Cum neque Muſarum ſcopulos quiſquam ſuperarat,*
> *Nec dicti ſtudioſus erat.*

Et tamen ipſe hunc imitatus eſt, teſte Cicerone in Bruto.

3 *Campanæ*] Luxus & ſuperbia Campanorum etiam ab aliis ſcriptoribus reprehenditur. Innuere autem hic autor noſter videtur, Cn. Nævium Campanum fuiſſe.

4 *Mortales immortales*] Ita verborum ordinem mutavimus ſecuti optima collectanea, in quibus hujus capitis verba nulla præter iſthæc tria epigrammata fuerunt. Igitur in illis eſt, quod probavimus: rectène an ſecus, alii judicent. Omnes alioquin libri & nuper & olim vulgati *Immortales mortales ſi foret fas flere.* Carrio.

5 *Si foret fas*] Cum res humanas cum cæleſtibus comparant antiqui,. iræ numinum avertendæ ita loqui ſoliti. Virgilius Ceiri:

> ——— *Magno, ſi fas eſt dicere, peplo,*
> *Qualis Erechtheis olim portatur Athenis.*

Ovid. Metam. 1.

> *Hic locus eſt, quem, ſi verbis audacia detur,*
> *Non timeam magni dixiſſe palatia cæli.*

Vide Barth. Adverſ. lib. 34. cap. 3.

6 *Divæ Camœnæ*] Muſæ carminum præſides. Dictæ olim caſmenæ, & carmenæ, atque hinc carmen, carmenta, & carmentalia feſta.

7 *Itaque poſtquam eſt Orchino*] *Orcino* in Notis recte Carrio, ut *Orcini liberti*, *Orcini ſenatores*, *Orciniana ſponda.* Acidalius malit, *ita qui poſtquam.* Si quid mutandum; potius vellem, *obliſæ ſunt.* Gronovius.

8 *Orcino traditus theſauro*] Pro Acheronte poſuit, cui Orcus, quem eundem cum Plutone vel Charonte eſſe volunt Grammatici, præeſt. Verrius apud Feſtum, Orcum quondam Uragum dictum eſſe affirmat, unde per contractionem orcus appellatus ſit. An nomen hoc ex Oriente non profluxerit, quibus ארקא terram denotat, dubito. Certe pleraque quæ ad inferos pertinent nomina, ex fonte illo originem traxerunt. Ita Erebus, Acheron, Hebraica nomina vel Syra ſunt, quæ veſperam, vel occidentem & extrema rerum denotant. Atque hinc Poëtæ qui Erebo creatam noctem fingunt, νύκτα ἐρεβεννὴν dixerunt. Quod & viri eruditi alibi diffuſe oſtenderunt. Quinetiam ipſa Græcorum ſacra ex oriente petita. Vide Heinſium ad Nonnum, & Bochartum in ſuo Phaleg. Sed ad rem. Orcum igitur cum Plutone confudit Antiquitas, quem & Moloſſorum regem fuiſſe Aidoneum nomine, ex Euſebio Hieronymus, & Cyrillus lib. 1. adverſus Julianum reſtantur. Sed quare Orcinus hic theſaurus appellatur? Græcis θησαυρὸς conditorium qualecunque ſub terra denotat: ſi opes conditæ, θησαυρὸν χρημάτων appellant. Sic Plutarchus de Sollert. anim. θησαυρὸν foveam in arena appellavit, & in vita Philopoemenis carcerem quendam ſubterraneum. Latini ſaviſſas dixerunt. Vide Gellium noſtrum lib. 2. cap. 10. Per Orcinum igitur theſaurum vel ſepulchrum, vel regnum ſubterraneum Plutonis intelligitur.

9 *Orchio traditus*] Ita omnes libri & excuſi & calamo exarati. Solus Buſlidianus *Orchi traditus theſauri.* Cælius notavit Minutianum neſcio quem de orthographia *Orci theſauro* his in verſibus legiſſe. Sola collectanea *Orchino theſauro.* Fuit, qui *Orcivo* legendum putaret; quod non admitto, quanquam Victorium, Sigonium & Turnebum in ea ſententia fuiſſe non ignorem. Sic *Orcinus libertus* eſt in jure civili, ut ait Ulpianus in fragmentis titulo 11, *qui directo liber eſſe juſſus eſt*, quaſi Orci ipſius vel domini ad Orcum miſſi ſit libertus, & nulli quicquam debeat. Male enim Alciatus, qui non ab Orco, ſed ab ὀρθῶς vocem illam deduci & *Orthinus libertus* ſcribi voluit. Male etiam illi, qui *Orcivo* ſcribunt; cum in Pandectis Florentinis conſtanter infinitis in locis *Orcinus* habeatur. Et cur ab *Orco* potius *Orcivus* quam *Orcinus*? Pandectis Florentinis fidem derogare, nullis præſertim argumentis accedentibus, non eſt mei pudoris. Carrio. In Cod. Regio eſt *Orcho. Orchio* Rott. Nævium imitatus fuit

Oblitei ſunt Romæ [10] [11] *loquier Latina lingua.*

[12] Epigramma Plauti: quod dubitaſſemus an Plauti foret, niſi à M. Varrone poſitum fuiſſet in libro de poëtis primo:

[13] [14] [15] *Poſtquam morte datu'ſt Plautus, comœdia luget;*
[16] *Scena eſt deſerta. dein Riſus,* [17] *Ludu', Iocuſque,*

Et

fuit Ennius, cujus fragmentum citat Feſtus in *Ob* ex Iphigenia: *Acheruntem obibo, ubi mortis theſauri objacent.* Jac. Gronov.

10 *Lingua Latina loquier*] Hic iterum verborum ordinem mutavi ſecutus eadem collectanea & pleraſque membranas: in quibus eſt; *Obliti ſunt Romæ loquier Latina lingua.* In unis tamen iiſque recentioribus Puteani membranis erat, *loquier lingua Latina.* Elige utrum libet. *Carrio.*

11 *Loquier Latina lingua*] Sic Ludovicus, cum eſſet *Latina lingua loquier*] At quod in unis ejus & illis recentioribus erat membranis, id ſatis antiquæ & optimæ probant noſtræ in Reg. Rottend. Lincoln. *loquier lingua Latina.* Acidalius cur maluerit *loquei*, rationes edat ipſe. *Gronovius.*

12 *Epigramma Plauti quod*] Vulgares editiones; *Epigramma Plauti: quod dubitaſſem modo an Plauti foret.* Omnes membranæ; *quod dubitaſſemus an Plauti foret.* Optimè. Meliores tamen Puteani; *Epigramma Plauti quidem dubitaſſemus an Plauti foret.* Quam ſcripturam noſtræ præferrem, niſi viderem eum ſupra ita etiam abſolute dixiſſe *Epigramma Nævii;* ut hîc nullo adjuncto *Epigramma Plauti.* Carrio. Videtur illud *quidem* in Puteanis exſtitiſſe ex corrumpendo ſcripturam veterem *quod ne dubitaſſemus.* Sed & MS. Regius *poſitum eſſet.*

13 *Poſtquam eſt morte*] Verſus perturbatos primum in numeros ſuos reſtituimus. Deinde multa correximus. Quamquam, ſi vera eſt hæc reſtitutio, quod carmen probat ultimum, mirum eſt Plautum non ſuis, hoc eſt, comicis numeris potius quam alienis in epitaphio ſuo uti voluiſſe. *Carr.*

14 *Eſt morte captus.*] Sunt qui in vetere neſcio quo codice *mortem aptus*, exſtare monuerunt, quam ego ſcripturam in nullo hactenus exemplari potui reperire. Quod ſi ibi eſſe verum eſt, nihil poteſt commodius excogitari. *Aptus* ab *apiſcor*, qua voce veteres omnes ſunt uſi & nos de ea alibi diximus. Quædam membranæ; *mortem nactus.* Quod gloſſema videtur eſſe, & alterius illius interpretatio. Plures tamen libri manuſcripti, *morte captus.* In collectaneis eſt; *morte catus.* Hinc feci; *morte datus;* quod hoc in antiquo exemplari ſe reperiſſe vir mihi doctus aſſeveraret. *Morte*, pro, *morti.* Non quod ablativum pro dativo. Romani ponerent: ſed quod illi mutationi affinitas litterarum, quæ antiquis temporibus ſine ullo diſcrimine inter ſe commutabantur, locum dederit. Vide Quinctilianum libro I cap. XII, & Gellium infra libro X, cap. XXIV. *Carrio.*

15 *Poſtquam morte datuſt Plautus*] Sic habere meliores codices MSS. notat ad Catalecta Scaliger, atque ita legendum eſſe decernit. Alciatus, *poſtquam eſt morte captus*, vel *catus* pro altero: quod rejicit Gerh. J. Voſſius, & veram ſcripturam eſſe ait veterum librorum: *poſtquam eſt morte datus. Morte* pro *morti*, lib. II de arte Gram. cap. XVI. Carrio autem ſcribit eſſe qui in veteri neſcio quo codice *mortem aptus* exſtare monuerint: quam ſcriptutam in nullo exemplari ſe repperire potuiſſe. Quid dicas, niſi hac parte infelices fuiſſe? Ego è regio fida manu exſignatum, in Rott. cum maxime his oculis ſcriptum video: *poſtquam eſt mortem aptus Plautus.* Fatetur tamen Carrio, ſi hoc MSS. ſovere verum ſit, nihil poſſe commodius excogitari. *Mortem aptus*, ut Nepos Cornelius in Attico: *nactus eſt morbum, quem initio ipſe & medici contempſerunt.* Suetonius in Tito: *ad primam ſtatim manſionem febrim nactus.* Et idem forte in vita Virgilii: *dum Megara vicinum oppidum ferventiſſimo ſole cognoſcit, languorem nactus eſt.* Nec diſſimile illud Terentii: *More hominum evenit, ut quod ſum nactus mali, prius reſciſceres tu, quam ego, quod tibi evenit boni.* Higinus Aſtron. de Ophiucho: *mala plurima perpeſſus aliquando mortem adeptus.* Quin & ſecundo Triſtium Ovidius: *at nullum crimen adeptus eram.* Suetonius in Domitiano: *quod poſt deſtitutionem Nero, in adipiſcenda morte, manu ejus adjutus exiſtimabatur.* Idem ſignificat Fulvianus, qui *mortem adeptus.* Quod igitur omen ſuis in Plautum Divinationibus dedit Valens, cum in ipſo adeu hoc Plauti elogium tam immiſericorditer excarnificabat? *Τὸν ἀδύνατον* facit ſibi verſibus longis vel heroicis uſum Plautum. *Mortem aptus* nullo quantumvis inſubido ſcriptore, nedum Plauto dignum pronuntiat: denique ſenarios expartat: *Poſtquam Marcu' Attius Plautuſt demortuus, Deſerta ſcena eſt & luget comœdia.* Poſtremum, *Et numeri innumeri ſimul omnes conlacrumant:* nam tertio fatetur ſe medicum non eſſe. Utinam nulli horum eſſe voluiſſet! *Gronovius.*

16 *Scena eſt deſerta deinde riſus*] Ita omnes editiones. At meliores membranæ; *dein riſus.* Aperte verum. *Carrio.*

17 *Luduſ-*

Digitized by Google

Et [18] *numeri innumeri ſimul omnes collacrumarunt.*
Epigramma [19] Pacuvii verecundiſſimum & puriſſimum, dignumque ejus elegantiſſima gravitate:

Adoleſcens, tamen etſi properas, hoc te ſaxum rogat,
[20] *Utei ad ſe aſpicias: deinde quod ſcriptu'ſt legas.*
Hic ſunt [21] *poetæ Pacuviei Marcei ſita*
Oſſa. hoc volebam neſcius ne eſſes. vale.

17 *Luduſque jocuſque*] Fecit hæc vitiata in recentioribus editionibus ſcriptura, ut viri docti locum tentarint; atque ita ſcripſerint: *ſcena eſt deſerta: hinc ludus, riſuſque jocuſque.* At veteres editiones & omnes membranæ; *riſus ludus jocuſque.* Nihil fuit facilius quam ſcribere: *ſcena eſt deſerta: dein riſus ludus, jocuſque.* Sed videlicet deterruit eos ab hac ſcriptura intervallum litteræ *a* in *deſerta*, item poſtrema in *ludus.* Cum tamen, eo præſertim loco, illam litteram veteres ſæpiſſime longam conſtituerint, & aliam illam in metris peremerint. Apud Ennium, Lucretium, Lucilium & ipſum Plautum nihil eſt frequentius. *Luduſque* ab interprete & librario Pariſienſi eſt. *Carrio.*

18 *Et numeri innumeri*] Turnebus per numeros carmina, innumeros proſam orationem intelligit contorte admodum. Intelliguntur enim vel verſus complures & vix numerabiles, vel tales qui ad proſam accedunt, & non videntur numeri, quales eſſe ſolent verſus Comici, qui legibus ſæpe metrorum ſoluti ſermoni propiores ſunt.

19 *Pacuvii*] Quem Ennii nepotem fuiſſe Euſebius ac Plinius referunt. Quanquam durior illi horridiorque ſtilus fuerit, prout tempora illa ferebant, gravitate tamen ſententiarum, verborum pondere, & autoritate perſonarum clariſſimum fuiſſe Quintilianus affirmat, & Cicero eum ſummopere in Tragœdiis extollit.

20 *Uti ad ſe aſpicias*] Acidalius: *Uti ad ſe aſpiciens eudo quod ſcriptum eſt legas.* Gronovius.

21 *Poëtæ Marcei Pacuviei ſita*] Omnes edd. antiquæ, *Pacuvii Marci.* Scaliger mutavit in Catalectis, & ſecutus eſt Carrio, non tamen è codd. Gellianis, ſed è quibuſdam collectaneis ponens, *Marci Pacuvii:* & addens nihil referre quomodo ſcribatur. Si nihil refert, cur non relinquitur vetus? nam haud dubie membranæ ejus, ut & noſtræ, *Pacuvii Marci.* Et de induſtria ſæpe ſic ordinem nominum invertiſſe antiquos ad Livium & Senecas diximus. *Gronovius.*

Cap. XXV.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæſitumque inibi curioſius, quænam ratio ſit vocabuli induciarum.

Duobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui eſt *de bello & pace*, *Induciæ* quid ſint definit. *Induciæ*, inquit, *ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum.* Item alio in loco, *Induciæ*, inquit, *ſunt* [1] *belli feriæ.* Sed lepidæ magis atque jucundæ brevitatis utraque definitio, [2] [3] quam [4] plena aut proba eſſe videtur. [5] Nam neque pax eſt induciæ (bel-

1 *Belli feriæ*] Vacatio à bello: feriis enim ab opere vacabant.

2 *Quam plena & proba*] Quædam membranæ *quam plana & proba.* Uterque liber Puteani *quam plana & probata.* Optimæ membranæ nihil mutant. *Carrio.*

3 *Quam plena aut proba eſſe*] Reg. quoque & Rottend. *plana*, ut omnes Carrionis, præter unas, quas optimas appellat. Lincoln. & Quintus, *planata.* Infra: *magie feſtive quam aperte atque definite.* Gronovius.

4 *Plena*] Forſan, *plana.*

5 *Nam neque pax*] Plenius Buſlidianus, & quomodo debebat exprimi *neque pax neque feria ſunt induciæ belli.* Eo enim pertinet, quod ſequitur *bellum enim manet, pugna ceſſat.* Et voluit ſingula Varronis verba in utraque definitione admordere. *Carrio.*

6 *Tan-*

Digitized by Google

(bellum enim manet, pugna ceſſat.) neque in ſolis caſtris, neque paucorum [6] tantùm dierum induciæ ſunt. Quid enim dicemus, [7] ſi induciis menſum aliquot factis in oppida [8] caſtris concedatur? nonne tum quoque induciæ ſunt? Aut rurſus quid eſſe dicemus, quod in primo annali Quadrigarii ſcriptum eſt, [9] C. Pontium Samnitem à dictatore Romano ſex horarum inducias poſtulaſſe, ſi [10] induciæ paucorum tantùm dierum appellandæ ſunt? Belli autem ferias feſtivè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem [11] ſignificantiùs conſignantiùſque

6 *Tantum dierum induciæ ſunt*] *Induciæ ſunt* abeſt ab optimis membranis. Unde non leviter ſuſpicor, imo habeo affirmare, ita Gellium ſcripſiſſe: *nam neque pax neque feriæ ſunt induciæ belli (bellum enim manet, pugna ceſſat) neque in ſolis caſtris, neque paucorum tantum dierum*, poſtremis illis *induciæ ſunt* omiſſis & reliquis additis, quod quidem dubium non eſt. *Carrio.*

7 *Si induciis in menſum aliquot factis caſtris concedatur*] Sic omnino Rot. *in menſum aliquot*: in Regio, ut & Fulviano, aberat præpoſitio: conſtabat tamen utrique ut & Schefferino, *menſum*, Ovidio quoque & Senecæ in Tragœdiis uſurpatum. Dein Reg. & Rot. *factis in oppidi caſtris concedatur.* Recte, modo literam commutes unam, ſcribaſque *in oppida.* Nam *concedere caſtris*, ut *vita concedere* Tacito, primo annali: *Ut Agrippa vita conceſſit.* Et ſæpius. Virgilius 10. Æneid. *Jamque dies conceſſerat.* Silius lib. 3. *Solioque Quirinus Concedes.* Noſter 2, 16. *Cum hominum vita diſceſſiſſet.* Poſſis etiam legere: *induciis menſum aliquot pactis. Gronovius.*

8 *Caſtris concedatur*] Locus mutilatus, quem ex MS. R. auctiorem reddo. *Quid enim dicemus, ſi induciis in menſium aliquot factis in oppida ex caſtris concedatur.* Veriſſime ita ſcripſerat Gellius. Nam τὸ *in oppida* reſpondet illi quod paulum præcedit, *neque in ſolis caſtris.* Lambecius.

9 *C. Pontium Samnitem*] Hujus pater exercitum Romanum ad furcas Caudinas interclusum, non ſub jugum mittendum, ſed aut liberum dimittendum aut interimendum cenſuit. C. itaque Pontius Herennii filius contra præſcriptum patris exercitum Romanum fœde ſub jugum miſit, obſides ſexcenti equites imperati, qui capite luerent, ſi pacto non ſtaretur. Verum cum Veturius Poſtumiuſque Coſs. Roma reverſi poſtulante ipſo Poſtumio per fecialem Samnitibus dediti, eos tamen Pontius recipere noluit. Quem Papirius cum collega ita mox domuit, *ut ſeptem millia militum ſub jugum miſſa fuerint, prædaque ingens Luceriæ capta, receptis omnibus ſignis, armiſque quæ ad Caudium amiſerant, & quod omnia ſuperabat gaudia equitibus recuperatis, quos pignora pacis cuſtodiendos Luceriam Samnites dederant*, ut loquitur Liv. l. 9. Quod autem dicit autor noſter *C. Pontium Samnitem à dictatore Romano ſex horarum inducias petiiſſe*, hoc Livius non attingit. Quinetiam alii dictatori Lucio Cornelio victoriam hanc tribuunt, alii Conſulum & inprimis Papirii hoc decus fuiſſe affirmant. Audi Livium: *Haud ferme alia mutatione ſubita rerum clarior victoria Populi Romani eſt: ſiquidem etiam (quod quibuſdam in annalibus invenitur) Pontius Herennii filius, Samnitium Imperator, ut expiaret Conſulum ignominiam, ſub jugum cum cæteris eſt miſſus. Cæterum id minus miror obſcurum eſſe de hoſtium duce dedito miſſoque ſub jugum. Id magis mirabile eſt, ambigi, Luciuſne Cornelius dictator cum L. Papirio Curſore, magiſtro equitum, eas res ad Caudium, atque inde Luceriam geſſerit, ultorque unicus Romanæ ignominiæ, haud ſciam an juſtiſſimo triumpho ad eam ætatem ſecundum Furium Camillum triumphaverit, an Conſulum Papiriique præcipuum id decus ſit. Sequitur hunc errorem alius error, Curſorne Papirius proximis comitiis cum Q. Aulio Cæretano iterum ob rem bene geſtam Luceriæ continuato magiſtratu conſul tertium creatus ſit; an L. Papirius Mugillanus, & in cognomine erratum ſit. Convenit jam inde per conſules reliqua belli perfecta.*

10 *Induciæ paucorum dierum*] Induciæ non tantum in dies menſeſve, ſed in complures quoque annos extenduntur. Non itaque ſimpliciter verum, quod JCtus dicit in l. poſtliminium D. de captiv. *induciæ ſunt, cum in breve & in præſens tempus convenit, ne ſe invicem laceſſant.* Verum hoc intelligendum de brevibus induciis caſtrenſibus, quas contrahebant duces exercitus. Induciæ in annos viginti, triginta, quadraginta, etiam centum, quarum apud Livium exempla, à ſupremo magiſtratu utrinque fieri ſolitæ. Vide *H. Grotium.*

11 *Significantius conſignantiuſque*] Reg. & Rotten. *conſignatiuſque*, ſecus atque Carrioniæ. Sic lib. 2 cap. 1. *Quam lepide deſignateque dixerit.* Et cap. ſequenti: *qui proprie atque ſignate locuti ſunt.* Gron.

Q 12 *Ex-*

uſque ceſſationem iſtam pugnæ pacticiam ἐκεχειρίαν[a] dixerunt, [12] exempta una litera ſonitus [13] vaſtioris, & ſubjuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur & [14] manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut inducias ſuperſtitioſe definiret, & legibus rationibuſque omnibus definitionum inſerviret. Satis enim viſum eſt, ejuſmodi facere demonſtrationem; quod genus Græci τύπους[b] magis & ὑπογραφὰς[c], quàm ὁρισμοὺς[d] vocant. [15] Induciarum autem vocabulum qua ſit ratione factum, [16] jam diu eſt quod quærimus. Sed ex multis [17] quæ jam audivimus vel legimus, probabilius id, quod dicam, videtur. *Inducias* ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas *inde uti jam.* Pactum induciarum hujuſmodi eſt, [18] ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: ſed ex eo die poſtea uti jam omnia belli jure agantur. [19] Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit inde uti jam pugnetur: iccirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quaſi per quemdam coïtum & copulam nomen induciarum connexum eſt. [20] Aurelius autem Opilius, in primo librorum quos Muſarum inſcri-

a *Cohibitionem manuum.*

b *Deſcriptiones minus exactas, & rudi Minerva propoſitas.* c *Delineationes primas, deſcriptiones.*

d *Definitiones.*

12 *Exempta una litera ſonitus vaſtioris & ſubjuncta lenioris*] Rot. & Reg. *ſubuita.* Lege, *ſubdita* vel *ſubjecta.* Gronovius.

13 *Vaſtioris*] Horridioris propter duplex χ. legendum enim erat ἐχεχειρία.

14 *Manus cohibeantur*] Ἐκεχειρίαν, quaſi ἐχεχειρίαν dici vult autor noſter, ab ἔχω & χείρ. Ita inducias appellavit Thucydides lib. 5. Sicut etiam pro formula induciarum ponitur, ut ſcribit Scholiaſtes Thucydidis.

15 *Induciarum autem vocabulum*] Hugo Grotius lib. 3. de Jur. Bell. & Pacis cap. 21. putat veterem ſcripturam fuiſſe *Endoitia*, quod inde ſive à certo tempore fit otium. Apparet enim ex Gellio & Opilio veteribus per *t*; non per *c* literam hoc nomen ſcriptum, & quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam ſingulariter. Vetus itaque ſcriptura fuit *Endoitia*, nam otium tunc oitium enunciabant, ſicuti ex poina (nunc pœnam ſcribimus) punio, ex Poino Pœnus & Puuicus. Vide Servium in 1. Æneidos ad vocem *mœrorum.* Neque longe abit Donatus, cum inducias dictas vult quod indies otium præbeant.

16 *Jam diu eſt quod quærimus*] Fulvianus, Reg. Rott. *jam diu eſt cum quærimus.* Ut apud Plautum Mer. 3, 1. *Jam biennium eſt, cum tecum habet rem?* Et, *Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderunt.* Gronovius.

17 *Quæ jam audivimus vel legimus*] Non aſſequor, cur viri docti contemnant, quod præbet codex Regius: *quæ vel audimus.* Equidem iſtud *jam* eſt vana repetitio. Quod prætermitti non debet, infra ubi Gellius aperit ſententiam ſuam, & vult compoſitam vocem *quaſi tu dicas inde uti jam*, vocula poſtrema fuit ſane ab manu vetere, ſed a neſcio qua eſt eraſa tanquam ea non faciat ad rem. Porro tam potuit Gellius adhibuiſſe præſens quam præteritum. Etiam mox in eodem legitur *induciarum ejuſmodi.* Jac. Gronov.

18 *Ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur*] Tres eidem: *nihilque incommodetur.* Terentii & Ciceronis verbum. Ille in Andria: *magis id adeo mihi ut incommodet Quam ut obſequatur gnato.* Hic pro Quintio: *cum ipſi nihil alteri ſcientes incommodarint.* Gronovius.

19 *Quod dicitur dies certus præfinitus*] Nihil mali eſt in hac lectione: ſcripti tamen ſuſpicionem movent. Reg. enim & Rott. & Scheffers: *præfinitur.* Ut videantur velle: *Quod igitur certus dies præfinitur, pactumque fit.* Gronovius. Mox in Reg. legitur *cætum.*

20 *Aurelius autem Opilius*] Qui Chariſio & Feſto

ſcripſit, *Induciæ*, inquit, *dicuntur*, *quum hoſtes inter ſeſe* [21] *utrimque utroque alter ad alterum impunè & ſine pugna ineunt.* [22] [23] *Inde ab eo*, inquit, *nomen eſſe factum videtur*, *quaſi initiæ*, *hoc eſt*, *initus atque* [24] *introitus.* Hoc ab Aurelio ſcriptum propterea non præterii, ne cui harum noctium æmulo eo tantùm nomine elegantius id videretur, tamquam id nos originem verbi requirentes fugiſſet.

ſto frequens citatur, & juxta Suetonium de Illuſtr. Grammat. Epicurei cujuſdam libertus Philoſophiam primo, deinde Rhetoricam, noviſſime Grammaticam docuit. Ad exemplum autem Herodoti, Cephalæonis, qui Epitomen Hiſtoricam illo titulo teſte Photio conſcripſit, aliorumque, libros quoque ſuos ita indigetaverat, quod ut loquitur Suetonius, *ſcriptores ac poëtas ſub clientela Muſarum eſſe judicaret.*

21 *Utrimque utroque alteri ad alterum*] Quare hoc maluerit Carrio quam *alteri ad alteros*, quod prius legebatur & exſtat in noſtris, ignoro; jam enim ceſſant ejus Notæ, finitæ ad illud ἐκεχειρίαν *dixerunt.* Gebhardus hoc quoque ex Pal. revocavit 2. Ant. Lect. 6. ſed quod ille amplius, *utrimque ultro citroque*, non apparet in noſtris. *Gronovius.* Eſt tamen in Reg. *alter ad alteros*, non *alteri.*

22 *Inde ab eo.... quaſi initus*] Lege & ſupple ex MS. *Inde adeo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi initiæ, hoc eſt, initus atque introitus.* Hanc induciarum etymologiam juvat non parum Varronis ille locus lib. 4 de L. L. cap. 10. *Animæ & corporis diſceſſus, quod natis ſit exitus, inde exitium, ut cum in unum ineunt, initia.* Lambecius.

23 *Inde ab eo, inquit nomen &c. quaſi initus*] Reg. Rot. Vat. Schefferi: *Inde adeo, inquit, nomen eſſe factum videtur, quaſi inviæ, hoc eſt, initus atque introitus.* Forte *initiæ*, ut voluit Lambecius. *Gronovius.* Sed nuſpiam apparet τὸ *eſſe.*

24 *Introitus*] Legendum puto *Endoitus. Endoire* pro inire, hinc *Endoitiæ*, vel *indoitiæ*, vel induciæ, quod contractus de intermiſſione armorum iniretur. *Endu* autem & *indu* veteribus dicebatur promiſcue; hinc induperator, indigena, & contrà Endoperator, Endogredi. Apud Feſtum etiam occurrit, *Endoitium*, pro *initium*, quod multum facit ad confirmandum illud, quod jam modo produxi. Voſſius putat induciàs dictas, quaſi Endu otia. Aldus Manutius ab inducendo; Nonnemo quod *inter duces* fieret contractus.

Cap. XXVI.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percunctanti, an ſapiens iraſceretur.

Interrogavi in [1] diatriba [2] Taurum an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones quærendi quod quis vellet poteſtatem. Is quum graviter & copioſè de [3] morbo affectuve iræ diſſeruiſ-

1 *In diatriba*] Græci per διατριβὰς vel intelligunt congreſſum Philoſophorum diſputandi cauſa, vel ipſum locum in quo διατρίβουσι five ſeipſos exercent. *Thyſius.* Sed non id agitur: verum quo ſenſu id nunc uſurpetur ab Gellio. Itaque Prouſtius explicat *diſſertatione.* Quod & ipſum dubito an intelligat auctor; qui eadem mente id nunc uſurpat, qua lib. XVII cap. 20 *me in diatribam receptum*, ubi ille ipſe cogitur explicare *ſcholam.* Certe diſſertatio jam finita tunc erat, & poſt lectiones dabatur quærendi poteſtas. Addi poſſunt paterna de Muſeo Alexandrino: multaque de hoc vocabulo congeſſit Henr. Stephanus in Theſauro, & Wouwerius in Polymathia cap. 4. *Jac. Gronov.*

2 *Taurum*] Berytius hic fuit Philoſophus, vixitque ſub Antonino Pio, ſcripſit de differentia Dogmatum Platonis & Ariſtotelis, ut Suidas teſtatur. Commentaria quoque in Gorgiam Platonis citantur à Gellio noſtro lib. 6 cap. 14. & hic commentaria poſtmodum appellat auctor, ſed quænam intelligat dubium eſt.

3 *Morbo*] Stoico more loquitur: audi Ciceronem 1. Acad. *Cum antiqui perturbationem animi ex homine non tollerent, naturaque & condoleſcere, & concupiſcere, & extimeſcere, & efferri lætitiâ dicerent, ſed ea contraherent in anguſtumque deducerent, Zeno omnibus his quaſi morbis voluit carere ſapientem.* Vere tamen Stoicis non tam morbi, quam morborum initia erant. Vide Senec. Ep. 75. utrum autem ira deceat ſapientem, conſule Arrianum lib. 1. Diſſert. cap. 18. & 28.

ruiſſet, quæ & in veterum libris [4] & in ipſius commentariis expoſita ſunt: convertit ad me, qui interrogaveram, &, Hæc ego, inquit, ſuper iraſcendo ſentio. Sed &, quid [5] Plutarchus noſter vir doctiſſimus ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoque audias. Plutarchus, inquit, ſervo ſuo, nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibuſque philoſophiæ aures imbutas habenti, [6] tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, [7] cædique eum loro juſſit. [8] Cœperat verberari; & obloquebatur non meruiſſe ut vapulet; nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. Poſtremò vociferari inter vapulandum incipit: neque jam querimonias aut gemitus ejulatuſque facere, ſed verba ſeria & objurgatoria: [9] Non ita eſſe Plutarchum ut deceret, philoſophum iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iracundiæ ediſſertaviſſe: librum quoque [10] περὶ ἀοργησίας [a] pulcherrimum conſcripſiſſe; iis omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam convenire, quod provolutus effuſuſque in iram plurimis ſe plagis mulcaret. Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi iraſci videor? [11] ex vultune meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum eſſe me ira intelligis? Mihi quidem neque oculi opinor truces ſunt, neque os turbidum; neque immaniter clamo; neque in ſpumam ruboremve efferveſco: neque pudenda dico aut pœnitenda: neque omnino trepido ira & [12] geſtio. Hæc enim omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent.

a *De non iraſcendo.*

4 *Et in ipſis commentariis*] Sic jam in Aldina. At ſcripti & prima editio, *in ipſius commentariis*. Gronovius.

5 *Plutarchus noſter*] Fuit enim is Tauri Præceptor.

6 *Tunicam*] Interiorem tunicam, quam vocant ſubuculam & induſium. *Thyſ.* Imo ut veſtem propriam ſervorum, unde toties apud auctores Romanos *ſervilis tunica*. Ut apud Juſtinum Imulco e navi procedit *ſordida ſervilique tunica*.

7 *Cædi loro juſſit*] Magiſtratus virgis cædit nocentes, ſervos domini loris coriaceis. Falluntur itaque illi, qui lora virgulta eſſe putant, & quidem, ut Donatus putat, ex lauro. Lorum veteribus corium, unde & lura utrem coriaceum denotat.

Cædique eum loro] Mire conveniens locus cum Horatii ſcholiis ad librum II Epiſt. 2. *Secundum morem Romanum, qui ſervos ſuos ad gradus habenis, id eſt, loris ligatos flagellabant. Idcirco in media domo a gradibus ad timorem ſervis incutiendum habenæ pendebant.*

8 *Cœperat verberari; & obloquebatur*] Ita legitur in Reg. Rott. Scheff. & Lincoln. Cur igitur ejici placet copulativam? *Jac. Gronov.*

9 *Non ita eſſe Plutarchum, ut diceret*] Gebhardus è Pal. *ut deceret: philoſophum iraſci turpe eſſe*, 1 Antiq. Lect. 6. Fulvianus *ut deceret philoſophum eſſe*. Reg. & Rot. *non ita eſſe Plutarchum, ut Philoſophum deceret: iraſci turpe eſſe*. Sic & tollitur ambiguitas, & vera opinor lectio datur. Ipſum enim iraſci volunt turpe eſſe, & cuivis; non modo Philoſopho. Schefferi *doceret*. Gronovius. Quod ex Gebhardo citatur, de ſe etiam protulit Pricæus ad Apuleji Apolog. pag. 37 qui etiam ex neſcio quo exemplari Colonienſi ſuo citat *de mala iræ*. At hoc ipſum offert quoque ut Gellii manum Reg. & Scheff. non *iracundiæ*.

10 Περὶ ἀοργησίας] Scripſit Plutarchus librum de Ira, uti inter Latinos Seneca. Vide & Ariſtot. Moral. lib. 4. cap. 5. & qui contra Peripateticos immerito inſurgit, Lactantium de vero cultu lib. 6. cap. 19.

11 *Ex vultune meo, an ex voce*] Tacitus 1 ann. cap. 28. *Non vultu alienatus, non verbis commotior: adeo iram condiderat.*

12 *Geſtio*] Geſtu iracundiam oſtento.

13 *Dum*

Digitized by Google

ſolent. Et ſimul ad eum, qui cædebat, converſus, interim, inquit, [13] dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age. Summa autem totius ſententiæ Tauri hæc fuit. Non idem eſſe exiſtimavit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν[a]; aliudque eſſe non iracundum animum, aliud [14] [15] ἀνάλγητον & ἀναίσθητον[b], id eſt, hebetem & ſtupentem. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philoſophi affectus vel affectiones, Græci πάθη[c] appellant: ita hujus quoque motus animi, qui quum eſt ulciſcendi cauſa ſævior, ira dicitur, non privationem eſſe utilem cenſuit, quam Græci στέρησιν dicunt: ſed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

a *iræ vacuitatem & indolentiam.*
b *doloris & ſenſus expertem.*
c *paſſiones.*

---

13 *Dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age*] Fulvianus, Reg. & Rot. *tu hoc age.* Gronovius.

14 Ἀνάλγητον] Quod Stoici ſtatuunt, ſecus atque Peripatetici, qui moderandos eſſe affectus ſtatuunt, non extirpandos, quia natura eos hominibus inſevit. Appoſite Archytas apud Stobæum Serm. 1 γίγνεται ἐκ τῶν παθέων αἱ ἀρετὰ ϗ γενηθεῖσα πάλιν σὺν αὐταῖς συνίσταται, ὥσπερ τὸ καλῶς ἡρμοσμένον ἐκ τῶ ὀξέος ϗ βαρέος, ϗ τὸ εὔκρατον ἐκ τῶ θερμῶ ϗ ψυχρῶ, ϗ τὸ ἰσόῤῥοπον ἐκ τῶ βαρέος ϗ κούφω. οὐκ ἀφελεῖν ὦν δεῖ τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς. οὔτε γὰρ ὠφέλιμον ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον τῶ δέοντος ϗ τῶ μετρίω. Id eſt, *Naſcitur ex affectibus virtus, & nata cum illis conſiſtit. Sicut concinna modulatio ex acuto & gravi: item temperies ex calido & frigido: iterumque æquilibrium ex ponderoſo & levi. Non igitur tollere affectus oportet. Id enim inutile; ſed aptare ad id quod rationem decori & mediocritatis habet.*

15 *Aliud* ἀνάλγητον ϗ ἀναίσθητον. *Nam aliorum omnium*] Regius: *aliud* ἀνάλγητον *&* ἀναίσθητον, *id eſt hebetem & ſtupentem.* Rottend. *aliud* Gr. 1. *ebetem ac ſtupentem.* Prima quoque editio: *aliud* ἀ ἀλγητον ϗ ἀναίσθητον *id eſt hebetem ac ſtupentem.* Dein uterque calamo exaratus: *nam ſicut aliorum omnium.* Quæ vox omnino deſiderabatur. *Gronovius.* Voces *id eſt hebetem & ſtupentem* agnovit quoque Lincolnienſis, ut prorſus pro Gellianis haberi debeant.

A. GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
COMMENTARIUS.
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: [1] deque ejuſdem viri patientia.

IN-

1 *Deque ejuſdem viri patientia*] Si ſic ſcripſit auctor, ταυτολογεῖ, ubi neceſſe non eſt. Scribe: *deque ejuſdem viri parcimonia.* Temperantiam ejus in victu frugalitatemque intelligit. Juſtinus lib. 3 *Parcimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ aſſidua frugalitatis conſuetudine faciliorem fore.* Noſter 2, 23. *Parcimonia & victus atque cœnarum tenuitas.* Gronovius. Certe miratus fui, quemadmodum viri docti antea concoquere hanc injucundam & Gellio non uſurpatam vocis repetitionem potuerint. Itaque J. Mercerus adſcripſit *v.* *temperantia.* Id vidit Salmaſius, ſed nihil de eo attulit. Etiam ex Scheſferi codice annotavit id ipſum pater. Sive igitur ab alterutro horum excitatus fuerit, ſive antea id jam conceperit, incertum. Sed Regius & Rottend. plane vulgatum retinent, ut vel id ipſum vel aliquid ei proximum ab Gellio venerit. Prius elidimus. Reſtat igitur ut colligamus Gellium ſcripſiſſe *parcentia.* Analogia enim tuetur hanc formam, ut *amens*, *amentia.* Nonne decentiam ſic protraxit ipſe Cicero

 ab

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices [2] [3] firmandi, id quoque accepimus Socratem facere inſueviſſe. Stare ſolitus [4] Socrates dicitur, pertinaci ſtatu, perdius atque pernox à ſummo lucis ortu ad Solem alterum orientem, [5] inconnivens, immobilis; iiſdem in veſtigiis, & ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundus, tamquam quodam [6] ſeceſſu [7] mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Favorinus, de fortitudine ejus viri ut pleraque diſſerens, attigiſſet, πολλάκις, *inquit*, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων [a]. [8] Temperantia quoque eum fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia fere vitæ ſuæ tempora valetudine inoffenſa vixerit. In illius etiam [9] peſtilentiæ

a *A Sole uſque ad ſolem ſtetit erectior ſtipitibus arborum.*

---

ab *decens*? Utique ſic nihil abimus a vetere ſcriptura. Meminiſti quoque, quam libenter ſupra receperint illam imparentiam vel contra fidem codicum. Mox idem ille codex Reg. *Socraten*, & *internecivo*. Jac. Gronov.

2 *Firmandi*] Ita in MS. vulgo *firmamentum*. Pro *firmandi* forſan *firmandas* legendum, ut referatur ad *vices* (forte *vires*) non ad *corporis*.

3 *Firmamentum id quoque*] Cum Regio, Rottend. Fulviano ſic habeas: *corporis ad fortuitas patientiæ vices firmandi, id quoque accepimus Socratem facere inſueviſſe.* Livius lib. 27. *Inde cibo corpora firmare juſſi, ut ſi longior eſſet pugna, viribus ſufficerent.* Aurelius Victor de Mithridate: *quia adverſum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat.* Gronovius.

4 *Socrates*] Apud Ariſtophanem in Nebulis ſimilia fere invenies.

--- Καὶ μὴ κάμνεις, μήτ' ἑστὼς, μήτε βαδίζων,
Μήτε ῥιγῶν ἄχθει λίαν ---

--- *Neque fatigaris vel ſtando multum, vel eundo*
Neque algens multum doles ---

Quos verſus quoque citat Diogenes Laërtius. Cæterum quod inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis ſteterit à ſolis ortu ad ſolem alterum orientem, apud Laërtium non invenitur, niſi quod eum militaret tota nocte in uno habitu permanſiſſe referat. In eo autem imitatus eſt Ægyptiorum Gymnoſophiſtas, & Indorum Brachmanes, qui ad ſummam tolerantiam ſe exercebant. Vide Strabonem lib. 15. & Solinum, qui de Indorum ſapientibus ita loquitur: *Philoſophos habent Indi, quos Gymnoſophiſtas vocant, qui ab exortu adusque Solis occaſum contentis oculis orbem candentiſſimi ſideris contuentur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam areniſque ferventibus perpetem diem alternis pedibus inſiſtunt.* Vide & Plin. lib. 6. Hiſt. Nat. Cicer. lib. 5. Tuſc. Qu. Lucanum lib. 3. alioſque ſcriptores, & noviſſime Rogerium de Brachmanis, qui hodieque Bramines dicuntur, qui eoſdem imo graviores labores ſuſtentant. Sed hæc obiter. Socratis itaque laborum conſtantia ab autore noſtro hic prædicatur. Idem in paupertate dives, divitiarum contemptor Ælian. lib. 9. cap. 29. Etiam in ipſo frigore hyemis ipſam glaciem nudis calcabat pedibus, & ut loquitur Alcibiades in Platonis Sympoſio, ἀνυπόδητος δὲ διὰ τοῦ κρυστάλλου ῥᾷον ἐπορεύετο ἢ οἱ ἄλλοι ὑποδεδεμένοι.

5 *Inconnivens, immobilis*] Sic MSS. Colvius ad 2 Metamorphoſin, *inconnivus*, quo Appulejus ſolet uti. *Gronovius.*

6 *Seceſſu mentis*] Quem ἔκστασιν Græci appellant, quæ juxta Galenum vehemens melancholica motio. Nam quæ de mentis à corpore ſeceſſu ſcripſere veteres & recentiores, affanias eſſe arbitror, niſi divinæ fuerint ἐκστάσεις. Vide tamen Hippocratem lib. de Morb. Sacr. Galenum, Ariſtot. in lib. de Divinat. per ſomnium & Plutarchum de Dæmon. Socratis.

7 *Mentis*] Mens altior animi pars, rationum judicatrix, animus ſpiritus ipſe rationalis.

8 *Temperantia*] Hanc temperantiam in victu & amictu præter Platonem etiam prædicat Xenophon ἀπομνημον. α. Cicero lib. 2. de Fin. *Cibi condimentum illi fuiſſe famem, potionis ſitim* affirmat. Libanius in Apologia, ὕδωρ δὲ πίνων ἥδιον, ἢ Θάσιον οἶνον ἕτεροι, τότε πλεῖον ἐσθίων αὐτῆς Περσικῆς τρυφώμενος τραπέζης. Ideo Chryſoſtomus in Orat. ad Patr. infidel. illum rege Archelao beatiorem & ſplendidiorem fuiſſe affirmat.

9 *Peſtilentiæ vaſtitate*] Diogenes Laertius dicit tam parce ac temperate vixiſſe, ut quum Athenas peſtis ſæpenumero vaſtaret, ipſe nunquam ægrotave-

tiæ vaſtitate, quæ, in belli [10] [11] Peloponneſiaci principiis ipſam Athenienſium civitatem [12] internecino genere morbi depopulata eſt, iis [13] parcendi moderandique rationibus dicitur & à [14] voluptatum labe caviſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe; ut nequaquam fuerit communi [15] omnium cladi obnoxius.

taverit. Loquitur autem hic autor noſter de immani peſte, quæ afflixit Athenienſes tempore belli Peloponneſiaci. De qua vide Thucydidem lib. 2. & Poetam Lucretium lib. 6. qui elegantiſſime illam deſcribunt.

10 *Belli Peloponneſiaci*] Ex MS. R. ita legendum eſſe colligitur. Vulgo legitur, *qua in bello Peloponneſiaco inprimis, &c.* aliter, *inprime.* ſin vero *inprimis* retineatur, ſenſus eſt aliis quoque peſtilentiis, quæ civitatem Athenienſem afflixerant, inprimis vero bello Peloponneſiaco, à contagione illum immunem fuiſſe. Quod affirmat Diogenes Laërtius. Bellum hoc in Græcia longe atrociſſimum, maximeque diuturnum inter Athenienſes & Peloponneſios erupit Olympiade 87. cujus varia admodum fuit fortuna. Anno decimo induciæ factæ quinquaginta annorum, ſed poſt octo annos ruptæ. Ultimo à Lacedæmoniis victis ad Ægoſpotamon Athenienſibus, urbe capta, ineunte anno vigeſimo octavo finis bello impoſitus. Vide Thucydidem lib. 2. Diodor. Sic. lib. 12. Plutarch. in Pericle.

11 *In bello Peloponneſiaca imprime ipſam Athenienſium*] Quis non delectatus eſt τῷ *imprime?* At ex errore natum & hic duntaxat abolendum eſt. Jam tamen Romana & Veneta fovent editio, & inde revocavit Carrio, cum Aldus & deinceps dediſſent *inprimis.* Sed ſcribendum ex Fulv. Reg. Rott. Lincoln. *in belli Peloponneſiaci principiis Athenienſium civitatem.* Secundo enim ejus anno contigit. Agnoſco etiam originem corruptelæ in Rot. in quo eſt: *belli Peloponneſi ac ipne ipis athenienſium:* & quod ex Regio annotatum: *belli Peloponenſi acri principis athenienſium.* Mox lege: *iis parcendi moderandique rationibus*, non *is.* Gronovius.

12 *Internecino genere*] Quod omnes ſine diſcrimine penitus necabat. Ita & internecinum bellum dicitur, cum de capite & fortunis decernitur. Ita interficere & interimere dicitur. *Inter* enim ſignificat *penitus* in illis compoſitis.

13 *Parcendi*] Parce juxta diætam & moderate victitandi.

14 *Voluptatum labe*] Quæ corpus animumque frangunt, & debilitant.

15 *Omnium cladi*] Hinc Lucretius,

Nec poterat quiſquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.

CAP. II.

Quæ ratio obſervatioque officiorum eſſe debeat inter patres filioſque [1] in diſcumbendo ſedendoque, atque in id genus rebus domi foriſque, ſi filii magiſtratus ſunt & patres privati: ſuperque ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoriâ Romana petitum.

AD philoſophum Taurum Athenas, viſendi cognoſcendique ejus gratia, venerat V. Cl. [2] [3] præſes Cretæ [4] provinciæ: & cum eo ſimul

1 *In diſcumbendo ſedendoque atque in id genus rebus*] Nihil hic intolerandi. Quia tamen regius, *atque in genus*, fortaſſe ſatis habuit ſemel præpoſitionem poſuiſſe, & ſcripſit: *atque id genus rebus.* Gronovius. Sed quid eſt, quod in MS. Regio legatur *ſcribendoque*, non *ſedendoque*?

2 *Præſes*] Hoc vocabulum nonnunquam generale, & Proconſules, Legatos, Rectoreſque Provinciarum complectitur l. 1. ff. de offic. Præſidis. Vide Dion. lib. 4. Speciatim ii ſunt Præſides qui à Cæſare cum ſummo imperio in Provincias mittebantur, Proconſules à Senatu qui anno proximo conſulatum geſſerant, ſicuti & proprætores, qui præturam adminiſtraverant, quamvis & hi nonnunquam Proconſules appellarentur; Legati non ſuo ſed Principis nomine in diplomatibus utebantur, quia Princeps quaſdam Provincias ſibi reſervabat, in quas Legati mittebantur. Ita Pontius Pilatus Lactantio legatus Syriæ appellabatur.

3 *Præſes Cretæ provinciæ*] Apud Tacitum aliquoties qui præerat huic inſulæ, proconſul appellatur. In nummo habemus Proprætorem.

4 *Pro-*

mul ejuſdem præſidis pater. Taurus, [5]ſectatoribus commodum dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus, & cum aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur. Introivit provinciæ præſes & cum eo pater. Aſſurrexit placide Taurus: & poſt mutuam ſalutationem reſedit. Allata mox una ſella eſt, quæ in promptu erat; atque dum aliæ promebantur, appoſita eſt. Invitavit Taurus [6]patrem præſidis ut ſederet. Atque ille ait: *Sedeat hic potius, qui populi Romani magiſtratus eſt.* [7] *Abſque præjudicio*, inquit Taurus, [8] *tu interea ſede, dum inſpicimus quærimuſque utrum conveniat, tene potius ſedere qui pater es, an filium qui magiſtratus eſt.* Et, quum pater aſſediſſet, appoſitumque eſſet aliud filio quoque ejus ſedile, verba ſuper ea re Taurus facit cum ſumma, di boni! honorum atque officiorum [9]perpenſatione. Eorum verborum ſententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus [10]patrum jura cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum & [11]connivere: ſed quum extra rempubl. in domeſtica re atque vita ſedeatur, ambuletur, in convivio quoque familiari [12]diſcumbatur,

4 *Provinçiæ*] Devictæ armis regiones provinciæ appellantur, quæ alıeuis legibus & regimini obnoxiæ, atque etiam ſtipendiariæ & vectigales erant. Prout autem gubernabantur, vel Proconſulares, vel Proprætoriæ vel Præſidales appellabantur. Et ſicut quædam Populi, quædam Principis ceuſebantur, inprimis *validiores, & quas annuis Magiſtratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat*, ut loquitur Suetonius in Auguſto, ita crebro mutabantur, & quæ præcedenti anno Proconſulares, dein Proprætoriæ erant, prout vel Coſs. vel Prætt. in Provincias mittebantur. Sic & fiebant Præſidales, quæ fuerant Proconſulares, atque ita vice verſa. Cretam fuiſſe ſub jure Populi Dio Caſſius affirmat, hic apud autorem noſtrum Præſidalis fuiſſe videtur: niſi dicendum Præſidis nomen hic generaliter ſumi.

5 *Sectatoribus*] Diſcipulis, qui illum ſectabantur. Sectari proprie de philoſophorum diſcipulis dici, Donatus affirmat.

6 *Patrem Præſidis ut ſederet*] Rot. *uti ſederet.* Gronovius.

7 *Abſque præjudicio*] Ea conditione, ut nihil juris decedat filio.

8 *Interea ſede dum inſpicimus*] Ut in capite poſtremo libri præcedentis dixit: *interim dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age.* Sed tamen hoc loco MS. Regius habet *dum cum inſpicimus.* Utrum pro temerario æſtimandum, an dediſſe Gellium indicat, *tu interea ſededum, cum inſpicimus?* plane ut *agedum* &c. Jac. Gronov.

9 *Perpenſatione*] Accurata examinatione.

10 *Patrum jura cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus*] Sic MSS. Chr. Colerus Parer. cap. 10 ex Saliſberienſi: *qui in magiſtratu ſunt aut poteſtatibus.* Quod quæ neceſſitas imperet, non video. Tum ſatis durum illud, *jura patrum cum filiorum collata.* Gronovius.

11 *Connivere*] Diſſimulari, intercludi. *Proprie* enim *connivere* oculos claudere, atque per vices aperire. Nonnunquam ſimpliciter pro *claudi*. Ita oculi ſomno dicuntur connivere.

12 *Diſcumbatur*] In lectulis diſcubitoriis. Antiquitus autem tribus potiſſimum lectulis in conviviis utebantur. Unde & triclinia, & tricliniares lecti appellantur. Nonnunquam duo tantum lecti erant, quod biclinium apud Plautum dicitur. Sed tribus lectulis ut plurimum utebantur. Dignior autem locus habitus ultimus medii lecti, dominus vero convivii tertii lecti primum locum premebat. Ita dominus & honeſtiſſimus convivarum ſe invicem attingebant. Ita dixit Salluſtius in fragmentis Sertorium Imperatorem in medio lecto inferiorem diſcubuiſſe, Perpernam dominum convivii in imo. Mulieres quidem primo ſedebant, quod turpis viſus eſt in muliere accubitus teſte Iſidoro lib. 20. Sed poſtmodum quoque accubuiſſe ex Valerio liquet, qui ita loquitur lib. 2. cap. 1. *Fæminæ cum viris cubantibus ſedentes cænitabant: quæ conſuetudo ex hominum convictu ad divina penetravit: nam Jovis Epulo ipſe in lectulum, Juno & Minerva in ſellas ad cœnam invitantur. Quod genus ſeveritatis ætas noſtra diligentius in Capitolio, quam in ſuis domibus*

Digitized by Google

batur, tum inter filium magiſtratum & patrem privatum publicos honores ceſſare; naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quod ad me veniſtis, quod colloquimur nunc, quod de officiis diſceptamus, privata actio eſt. Itaque utere apud me [13] iis honoribus prius, quibus domi quoque veſtræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem ſententiam Taurus graviter ſimul & comiter diſſeruit. Quid autem ſuper hujuſcemodi patris atque filii officio apud Claudium legerimus, [14] non ab re viſum eſt ut adſcriberemus. Poſuimus igitur verba ipſa Quadrigarii ex annali ejus ſexto tranſcripta: *Deinde facti conſules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius ejus, [15] qui priore anno erat conſul. Ei [16] conſuli pater proconſul obviam [17] in equo vehens venit, [18] neque deſcendere voluit, quod pater erat: &, quod inter eos ſciebant maxima concordia convenire, lictores non auſi deſcendere jubere. [19] Ubi juxta venit; tum conſul ait, Deſcendere jube. Quod poſtea quam lictor*

bus ſervat: videlicet quia magis ad rem pertinet Deorum quam mulierum diſciplina contineri. De modo autem accumbendi apud Romanos audi Lipſium. *Accumbebant reclinata ſupera parte corporis in cubitum ſiniſtrum, infera in longum porrecta ac jacente: capite leviter erecto, & dorſo pulvillis modice ſuffulto. Primus decumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur pone dorſum ſecundi: Secundus vero ocriput obvertebat ad umbilicum primi pulvillo interjecto, pedes jacebant ad tergum tertii, & ſic deinceps tertius, ſic quartus.* Vide eundem lib. 3. Antiq. Lect. F. Urſinum & Ciaconium de Triclin. & Mercurialem de Arte Gymnaſt. l. 1. c. 11.

13 *Iis honoribus prius quibus domi*] Regius: *prius huc uſque quibus.* Nunquid *iis honoribus privilegiisque quibus domi quoque veſtræ te uti priorem decet?* Gronovius.

14 *Non ab re viſum eſt*] Regius: *non eſſe ab re viſum eſt.* Rott. *non eſſe abs re v. e.* Jac. Gronov.

15 *Qui priori anno*] More ſolito, cum priori anno conſul fuiſſet, miſſus erat Proconſul ad Provinciam adminiſtrandam.

16 *Conſuli*] Si quis enim occurreret Conſuli, equo deſcendere oportebat. Lictores, ſi ſponte non faceret, equo deſcendere jubebant.

17 *In equo vehens*] Ita antiqui loquebantur, pro *vectus.* Ita Cicer. 1. Nat. *Qualis ille maritimus Triton pingitur natantibus invehens belluis.* Ita & Livius lib. 22. aliique.

18 *Neque deſcendere voluit quod pater erat*] His verbis ſi fides, Fabius non movit ſeſe, quod patrem non oportere ſubmitti conſuli filio judicaret. At id falſum: voluit enim deſcendere, ac ſenſit hoc fieri oportere, ſed contatus eſt, ut tentaret filium. Quare ſuſpicabar: *Neque deſcendentem ultro, quod pater erat & quod inter eos ſciebant maxima concordia convenire, lictores non auſi ſunt deſcendere jubere.* Quod eſt, & lictores, cum ſponte non deſcenderet Fabius, veriti ſunt animadvertere, memores patrem eſſe conſulis & egregie concordes eſſe. Lictorum hæc argumentatio tacita erat, non Fabii. *Neque deſcendentem*, eſt, *& non deſcendentem.* De quo genere ad Statium. Sic infra cap. 4. *neque utra*, pro, *& neutra.* Gronovius. Utinam horum aliquid acciperet fidem ex antiquitate & codicibus ſcriptis! Ego enim, dum ſcribit eum Gellius deſcendere non voluiſſe, intelligo non de contumaci propoſito, ut licet daretur ſignum animadvertendi tamen non fuiſſe deſcenſurum conſtaret; ſed neque deſcendere voluit, eſt dedit ſpeciem, quaſi nollet deſcendere, nimirum manendo in equo & tamen uſque procedendo. Ita viſus fuit deſcendere noluiſſe, idque quia pater erat. Sed major moleſtia in ſequentibus, ubi omnia ſunt interpolata. Regius modo habet *tum Conſul nit quid poſtea lictor ille qui apparebat cito intellexit.* Etiam verba illa *deſcendere jube* ignorat codex Rottend. Lincolnienſis ſimiliter *conſul ait quod poſtea lictor.* Dubitari nequit Gellium hac in parte peſſime affectum eſſe; ſed qui perquam concinne, niſi fallor, ex ſcriptura vetere reficitur: *Tum conſul ait quid poſtea lictori illi qui apparebat. Cito intellexit. Maximum* &c. Proximus lictor ſic deſcribitur, qui apparebat κατ' ἐξοχὴν, quum certe omnes duodecim apparerent, quod ſæpius contingit. *Jac. Gronov.*

19 *Ubi juxta venit*] Valerius Maximus ita hanc hiſtoriam commemorat lib. 2. cap. 2. *Idem præſtitit ille Fabius, qui à Senatu legatus ad filium Conſulem*

lictor ille, qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconſulem deſcendere juſſit. Fabius imperio paret: & filium collaudavit, quum imperium, quod populi eſſet, retineret.

lem Sueſſam miſſus: poſtquam animadvertit eum ad officium ſuum extra oppidum proceſſiſſe, indignatus quod ex lictoribus XI. *nemo ſe equo deſcendere juſſiſſet, plenus ira ſedere perſeveravit: quod cum filius ſenſiſſet, proximo lictori, ut ſibi appareret, imperavit. Cujus voci Fabius continuo obſecutus: Non ego, inquit, fili, ſummum imperium tuum contempſi, ſed experiri volui, an ſcires Conſulem agere: nec ignoro, quid patriæ venerationi debeatur: verum publica inſtituta privatis potiora judico.* Intelligitur autem Q. Fabius Verrucoſſus, qui, ut refert Livius, filio Conſuli legatus ad Sueſſulam in caſtra venit bello Punico ſecundo. Quanquam enim Valerius conjungat duo exempla Fabiorum, prius de C. Fabio Rulliano, qui Fabio Gurgiti filio bello Samnitico legatus fuerat, poſterius tamen de illo intelligi non poteſt, cum Q. Fabius Rullianus octuaginta annis major fuerit. Itaque recte colligit Pigius Q. Fabium Verrucoſſum intelligendum eſſe.

CAP. III.

Qua ratione verbis quibuſdam vocabuliſque veteres immiſerint, h, litteræ ſpiritum.

[1] H Litteram, ſive illam [2] ſpiritum magis quam litteram dici oportet, inſerebant eam veteres noſtri pleriſque [3] [4] vocibus verborum firmandis roborandiſque, ut ſonus earum eſſet [5] viridior vegetiorque; atque id videntur feciſſe ſtudio & exemplo linguæ Atticæ. Satis enim notum eſt Atticos [6] [7] ἰχθῦν, ἵρον [a], multa itidem alia, [8] citra morem gentium

a *piſcem, irum.*

---

1 *H Literam*] An litera eſſet H, an aſpiratio, dubitant quoque antiqui. Eodem enim modo ſcribebatur Græcis Latiniſque, uti teſtantur Velius Longus, Terentius Scautus, Marius Victorinus, & Priſcianus. Ita ΗΟΔΟΙ, pro ὁδοὶ, ΠΗΙΛΟΣ, pro φίλος ſcribebant. Ex quibus videtur colligi revera literam fuiſſe. Diomedes lib. 2. ita ſcribit: H, inquit, *interdum conſonans, interdum adſpirationis creditur nota.* Sed revera potius adſpirationem fuiſſe tam apud Græcos quam Latinos verior ſententia. Vide Priſcianum lib. 1. de Numero Literar. apud veteres. Inter recentiores Politianum cap. 19. Miſcellan. Jov. Pontanum de Aſpiratione. Sicuti autem H Atticum, ita Digamma Æolicum F ſimilis eſt naturæ. Halitum enim quendam refert tam in principio, quam in medio dictionis. Quinetiam pro nihilo habetur, neque ſyllabam producit, ut in illo verſu,

Α'ρμας δ' Ϝερύσαντο θεοὶ, τοὶ δ' ὤμοσαν Ϝαίιν.

2 *Spiritum*] Halitum, aſpirationem, quia neque labiorum motu, neque dentium auxilio opus eſt.

3 *Vocibus verborum firmandis*] Revera ubi extrinſecus vocalibus adſcribitur, in tantum non ſonat, imo, niſi impetu fiat, vix auditur, conſonantibus ſonitum plurimum intendit. Cicero tamen de Perf. Oratore, nullum uſum fuiſſe aſpirationis in conſonantibus refert.

4 *Vocibus*] Id eſt, ſonis verborum. *Vox* hîc non pro verbo ſumitur, ſed ἀντὶ τῆς ἠχῆς, pro ſono. Non enim reſcribendum *vocalibus.* Feſtus prorſus eodem modo: *beluo dictus eſt immoderate bona ſua conſumens, ab eluendo, cui aſpiratur, ut aviditas magis exprobretur. Fit enim vox incitatior.* Joſ. Mercerus.

5 *Viridior*] Florentior, majoris vigoris. Legitur quoque teſte Badio, *virilior.* Sed prius retinendum.

6 Ἰχθὺν, ἶρον] Nonnulli vertunt *piſcem ſacrum*, atque in illo ſe admodum torquet Ludovicus Cœlius lib. 7. cap. 12. Alii pro Iro, ſeu paupere ſumunt. Scaliger ad oram Gellii ſui recte adſcripſerat ἰχῶρα. Ἰχὼρ autem tenuis humiditas dicitur, vel etiam tenuior ſanguis, vel exterius pro tenui ſanie ponitur. Vide Galenum, & C. Celſum lib. 5. cap. 25. Homerus Il. E. vulneratæ Veneri adſcribit,

Ἰχὼρ, οἷόν πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.

Quod in Alexandro vulnere ſaucio, cum Jovis Ammonis filius haberi cuperet, riſit Calliſthenes Philoſo-

tium Græciæ cæterarum, [9] inſpirantis primæ litteræ dixiſſe. Sic lachrymas, ſic ſepulchrum, ſic ahenum, ſic vehemens, ſic inchoare, ſic helluari, ſic hallucinari, ſic honera, ſic honuſtum dixerunt. In his enim verbis omnibus litteræ ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio viſa eſt, niſi ut firmitas & vigor vocis, quaſi quibuſdam nervis additis, intenderetur. Sed quoniam, *aheni*, quoque exemplo uſi ſumus, venit nobis in memoriam [10] Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum oſtendiſſe mihi librum Æneidos ſecundum, [11] mirandæ vetuſtatis, emptum in [12] Sigillariis XX aureis, [13] quem ipſius Virgilii fuiſſe credebat: in quo duo iſti verſus quum ita ſcripti forent,

[14] Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus
Exſultat telis & [15] luce coruſcus aëna,

addi-

loſophus. Attici igitur pro ἰχῶς, ἱχῶς dixerunt. Catullus ridet Arium, qui has adſpirationes inepte ſectabatur,

Chommoda dicebat, ſi quando commoda vellet,
Dicere, & hinſidias Arius inſidias,
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum quantum poſſet, diceret Hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber avunculus ejus,
Sic maternus avus dixerat, atque avia.
Hoc miſſo in Syriam requierunt omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter & leviter.
Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba,
Quum ſubito adfertur nuncius horribilis,
Ionios fluctus, poſtquam illuc Arius iſſet,
Jam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

7 *Ἰχθὺν ἱερὸν multa itidem talia citra morem*] Verterant *piſcem pauperem*: quod reprehendit Badius, & *ſacrum piſcem* facit. Sed MSS. *ἰχθὺν & ἵερον & multa itidem talia contra morem.* Ergo ut *ἰχθὺν ἀντὶ τοῦ ἰχθὺν*, ita *ἵερον ἀντὶ τοῦ ἱερόν. Gronovius.*

8 *Citra morem gentium Græciæ*] Præcipuæ dialecti, Attica, Ionica, Dorica, Æolica. Æoles adſpirationem haud agnoſcunt, Attici delectantur.

9 *Inſpirantis primæ literæ*] Videtur quæſitus nitor, *inſpirans litera*, pro aſpirata. Quamquam poſſis cogitare, *inſpirantes primam literam.* Sed nihil auſim mutare. *Gronovius.*

10 *Fidum Optatum multi nominis*] Ita interpolaſſe Stephanum ſcribit Barthius 35 adverſ. 7, cum legeretur *fidum optatumque*, unde conjicit *fidum opinatumque.* Sed noſſe debuit non illum, ſed recentiores interpolaſſe, quod erat in editione prima, idque reduxiſſe Carrionem. Video etiam in Rotten. *fidum obtatum multi. Optatos* autem complures exhibent Lapides antiqui. *Optatus* è libertis Claudii præfectus claſſis, Plinius 9, 17. *Gronovius.*

11 *Mirandæ vetuſtatis*] Curaverat Thyſius, aut typi ultro ſic conſuluerant, ut ex Petri Moſellani Annotationibus huc transferrentur verba, quibus ſcribitur Virgilium anteceſſiſſe Gellium trecentis ferme annis. Itaque Pariſiis id ſcriptum & publicatum eſt. Attamen operæ erit inſpicere ſtomachantem Prouſtium in Thyſii Batavi interpretis chronologicos canonas, ut doceret Ser. Delphinum, quando Virgilius obierit. At illi Pariſiis quærendi.

12 *Sigillariis*] Feſtis ſigillarium diebus, quæ ſequuntur Saturnalia. Macrobius lib. 1. cap. 10. *Saturnalia uno tantum die, id eſt, quartodecimo Calendarum ſolita celebrari: ſed poſt in triduum propagata ſigillariorum adjecta celebritas in ſeptem dies diſcurſum publicum & lætitiam religionis extendit. Nomen ex eo ſigillaribus, quod ultro citroque ſigilla, ſive imagunculas, & munuſcula alia miſſitarent.* Auſonius feſta ſigillorum appellavit. Turnebus lib. 23. c. 28. putat per ſigillaria aliquando intelligi locum hoc nomine, ubi libri aliæque res promercales venibant. Adducitque pro ſe Auſonium ad Paulum: *Pro quo ſi per ſigillaria in auctione veniret, neque Afranius naucidaret, nec Stichum ſuum Plautus offerret.* Mercatores enim venalia certis locis habebant ſigilla ſive imagunculas, aliaque munuſcula quæ ſibi invicem miſſitabant. A Sigillis autem Sigillaria appellabantur. Vide Senecam Ep. 12. & Suetonium in Claudio cap. 5. & Spartianum in Caracalla, & Hadriano.

13 *Quem ipſius Virgilii fuiſſe credebat*] Reg. & Rot. *credebatur.* Prægnantius; ſignificat enim non unius Optati, ſed commune codicem illum noſcentium id judicium fuiſſe. *Gronovius.*

14 *Veſtibulum ante ipſum*] De veſtibulo vide infr. lib. 16. cap. 5. Extant autem Virgilii hi verſus lib. 2. Æneid. v. 469.

15 *Luce aëna*] Pro aheni. Vide Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 12. Homerus Iliad. ν.

Αὐγὴ χαλκείη κορύθων ἀπολαμπομενάων.

16 Vir-

additam ſupra vidimus *h* litteram, & *ahena* factum. Sic in illo quoque [16] Virgilii verſu in optimis libris ſcriptum invenimus:

Aut foliis undam tepidi diſpumat aheni.

16 *Virgilii verſu*] Extat lib. 1. Georg. ℣. 296. Per *folia* ramum pampineum vel folia compaginata intelligere videtur, quibus ſpumam ruſtici auferebant: pro *tepidi* legiſſe videtur Servius *trepidi*. Audi illum: *tepidum dicitur, quia quod bullit, quaſi tremere videtur*. Pro *diſpumat*, apud Virgilium hodie legitur *deſpumat*. Et ita antiquiſſima Veneta editio. Willichius *deſpumat*, *defrutat* interpretatur, ſicut *defrutare vinum* dixit Columella. *Defrutum* autem dicebatur, *muſtum ex duabus partibus ad tertiam decoctum*, teſte Columella lib. 12. cap. 20. & 21. & juxta Marium Victorinum *defervere & decoqui* denotat.

CAP. IV.

Quam ob cauſam Gabius Baſſus genus quoddam judicii divinationem appellari ſcripſit: & quam alii cauſam eſſe ejuſdem vocabuli dixerint.

QUUM de conſtituendo accuſatore quæritur, judiciumque ſuper ea re redditur, cuinam potiſſimum ex duobus pluribuſve accuſatio [1] [2] ſubſcriptiove in reum permittatur; ea res atque judicum cognitio, [3] *divinatio*, appellatur. Id vocabulum quam ob cauſam ita factum ſit quæri ſolet. [4] Gabius Baſſus in tertio librorum quos de origine vocabulorum compoſuit, *Divinatio*, inquit, *judicium appellatur*, [5] *quoniam divinet quodammodo judex oportet, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit*. Nimis quidem eſt in verbis Gabii Baſſi ratio imperfecta, vel magis inops & jejuna. [6] Sed videtur eum ſignificare velle, iccirco dici divi-

1 *Subſcript.*] *Subſcribere* denotat quoque *inſcribere*, quando accuſator nomen ſuum profitetur, criminiſque reum accuſaturum. Ita Seneca in Apoloc. *Ducit illum ad tribunal Æaci: is lege Cornelia, quæ de Sicariis lata eſt, quærebat: poſtulat nomen ejus recipi. Edit ſubſcriptionem, occiſos Senatores* XXX, *Equites Romanos* CCCXV, *atque plures*. Ita promiſcue ſumitur in l. ult. D. de Priv. delict. l. ult. ff. de Furt. l. 24. D. Ad L Corn. de Falſ. l. 2. C. ad Sct. Turpil. Nonnihil tamen intereſt. Inſcriptio eſt profeſſio ipſa accuſatoris ſe Mævio vel Tirio litem criminis alicujus intentaturum eſſe, idque fiebat vel libello publico judici porrecto, vel querela publice depoſita. Is qui inſcripſerat, ſive publice nomen ſuum profeſſus erat, ſubſcribebat ſe profeſſum eſſe, & ad talionis pœnam ſe obligabat, ſi non probaſſet.

2 *Accuſatio ſubſcriptione in reum*] Immo *accuſatio ſubſcriptiove in reum*, ut ſcripti editique veteres. *Gronovius.*

3 *Divinatio*] Divinatio dicebatur, judicium de futuro, uter debeat accuſare, quo judex alterum alteri quaſi divinando præponit in accuſando, vel quod res ageretur ſine teſtibus & tabulis, atque ita judices veluti divinarent. Quod fiebat inprimis ſi inter accuſatores non conveniret. Alioquin plures ſimul accuſare poterant. Ita cum dubium eſſet, Cicero, an vero Cæcilius accuſaret Verrem, Cicero conſtitutus eſt. Multum enim intereſt uter accuſationem inſtituat. Quomodo hæc divinatio fieret, vide Aſconium Pædianum, Ciceronem, & JCtum Ulpianum in l. 16. ff. de Accuſat.

4 *Gabius Baſſus*] Vide lib. 3. c. 6. Apud Macrobium legitur, *Gavius Baſſus*. Itaque Scriverius putabat *Gavium* apud Gellium legendum. ſicut crebro illud nomen in antiquis inſcriptionibus occurrit, atque integrum permanſit lib. 10. cap. 17. Noct. Att. Res tanti non eſt, cum *b* & *v* ſæpe in ſe invicem commutentur.

5 *Quoniam divinare quodammodo judicem oporteat*] Romana editio, *oportet*. Lincoln. *Judex oportet*. Rot. & Reg. *divinc quodammodo judex oportet*. Fulvianus: *divinet quodammodo judex oportet*. Hoc verum. Cicero primo de Oratore: *ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio*. Gronovius.

6 *Sed videtur eum ſignificare velle*] Ex Reg. Rot. Vat. *videtur tamen ſignificare*. Gronovius.

7 *Ju-*

Digitized by Google

divinationem; quòd in aliis quidem cauſis [7] judex ea quæ didicit, quæque argumentis vel teſtibus demonſtrata ſunt, ſequi ſolet: in hac autem re, quum eligendus accuſator eſt, parva admodum & exilia ſunt, quibus moveri judex poſſit; & propterea, quinam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi divinandum eſt. Hoc Baſſus. [8] Sed alii quidam *divinationem* eſſe appellatam putant, quoniam quum accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ conjunctæque ſint, neque utra ſine altera conſtare poſſit; in hoc tamen genere cauſæ reus quidem jam eſt, ſed accuſator nondum eſt: & iccirco, quod adhuc uſque deeſt & latet, divinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

7 *Judex ea quæ dicit*] Jam apud Aldum ſic depravatum, non in Romana, non Veneta, quæ ambæ, *didicit*, quemadmodum etiam ſcripti: & conjecit Guil. Ranchinus 1 Var. 3. Non patronus modo, ſed & judex cauſſam diſcit. Seneca in ludo: *Quo non alius Potuit citius Diſcere cauſas, Una tantum Parte audita, Sæpe & neutra.* Gronovius. Non ſatis liquida hæc, neque ſufficientia ad purgandum Gellium. Unde ſic emendata etiam profert Pater libro IV pec. ver. cap. 3. Verum ſcias oportet iſtud *quæ* in nullo exſtare MS. nec Regio, nec Rott. nec Lincoln. ſed tantum, *quod in aliis quidem cauſis judex ea didicit; quæque argumentis vel t. demonſtrata ſunt, ſequi ſolet.* Quæ ſunt ſatis integra.

8 *Sed alii quidem divinationem*] Lege è ſcriptis, *alii quidam*. Gronovius. Sed ſic jam quoque editum fuit Pariſ. 1584.

CAP. V.

Quam lepide deſignateque dixerit Favorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem.

FAVORINUS de [1] Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas muteſve, [2] atque id commodiſſimè facias, de elegantia tantum detraxeris: ſi ex Lyſiæ, de ſententia.

1 *Lyſia*] Unus ex decem præſtantiſſimis oratoribus Græciæ. Succinctus hic, ſubtilis, elegans, ſed tenuis, cui ſi quid demas, ſententia turbabitur. Audi Ciceronem in Oratore: *Dicat igitur Attice venuſtiſſimus ille ſcriptor ac politiſſimus Lyſias. Quis enim id poſſit negare? dum intelligamus hoc eſſe Atticum in Lyſia, non quod tenuis ſit atque inornatus, ſed quod nihil habeat inſolens aut ineptum.* Accedat Fabius Quintilianus lib. 10. *Lyſias ſubtilis atque elegans, & quo nihil ſi oratori ſatis ſit docere, quæras perfectius. Nihil enim eſt inane, nihil arceſſitum: puro tamen fonti, quam magno flumini propior.* Vide Dion. Halicarnaſſæi de Lyſia judicium, Plutarchum, & Photium in Bibliotheca. Sicut itaque Lyſias preſſus, ita Plato luxuriat poëtico ſtilo, & demi quidem illi aliquid poteſt ſine ſententiæ diminutione, elegantia tamen & florida facundia perit.

2 *Atque id commodiſſime facias*] Reg. Lincoln. & Rot. *commodatiſſime.* Iidem cum editt. Romana & Veneta: *de elegantia tamen detraxeris.* Gronovius.

CAP. VI.

Quibus verbis ignaviter & abjectè Virgilius uſus eſſe dicatur; & quid iis, qui id improbè dicunt, reſpondeatur.

NONNULLI grammatici ætatis ſuperioris, in quibus eſt [1] Cornutus Annæus, haud ſanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in

Virgilium compoſuerunt, reprehendunt quaſi incurioſè & abjectè verbum poſitum [2] in his verſibus;

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Vexaſſe enim putant verbum eſſe leve, & tenuis ac parvi incommodi; nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immaniſſima rapti laniatique ſint. Item aliud hujuſcemodi reprehendunt,

—— Quis aut [3] *Euryſthea durum*
Aut illaudati neſcit [4] *Buſiridis aras?*

Illaudati parum idoneum eſſe verbum dicunt; neque id ſatis eſſe ad faciendam ſcelerati hominis deteſtationem: qui quòd hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude indignus, ſed [5] deteſtatione exſecrationeque totius generis humani dignus eſſet. Item aliud verbum culpaverunt:

[6] *Per*

1 *Cornutus Annæus*] Qui à Chariſio aliiſque etiam citatur. Vide Gell. lib. 9. cap. 10.

2 *In his verſibus*] In Bucolicis Ecloga 6.

Quid loquar aut Scyllam Niſi? aut quam ſama ſecuta eſt, &c.

Loquitur autem de utraque Scylla, Niſi & Phorci, *quam ſama ſecuta eſt, Dulichias vexaſſe rates.* Quamvis forſan miſcuiſſe ſabulas Poëta videatur. Propertius quoque lib. 4. Scyllam Niſi & Phorci confudiſſe videtur, cum ita loquitur:

Quid mirum in patrios Scyllam ſæviſſe capillos,
Candidaque in ſævos inguina verſa canes?

Et Ovidius:

Per nos Scylla patri canos ſurata capillos,
Pube premit rabidos inguinibuſque canes,

Idem:

Prætervita cautus Niſeïde navita gaudet.

Niſeïs eſt filia Niſi. Scyllæ itaque confunduntur, ſicuti etiam poëtæ Jovi, Herculi, Theſeo, quæ à pluribus ejuſdem nominis geſta ſunt, uni promiſcue adſcribunt. Alioqui Niſeïdem filiam Niſi Megarenſium Regis ſucciſo paterno crine arcem Minoï prodidiſſe, atque ipſam in cirin avem mutatam fingunt Poëtæ. Altera autem Scylla Phorci, & Cratæis Nymphæ filia (quam Apollonius Rhodius Hecatem quoque appellat) vel juxtà Heſiodum Phorbantis & Hecates filia, in ſaxum marinum in Siculo freto mutata fingitur. Quia autem fluctus alliſi cauum latratum imitantur, hinc pubetenus canibus ſuccinctam eſſe fabulantur. σκύλλος autem, uti & σκύλαξ catulum Græcis denotat. Thucydides lib. 4. per Charybdin, cui vicina Scylla, vorticoſum mare, quale in Siculo freto propter anguſtias hodieque eſſe ſolet, intelligit. Scyllam alii triremem piraticam fuiſſe tradunt, quæ mare Tyrrhenum Siculumque infeſtaret, atque ἀπὸ τῦ σκυλλεύειν, vel potius σκύλων nomen acceperit. Vide Servium ad dictum locum. & conſule ſimul Nannium lib. 6. συμμικτ. c. 6.

3 *Euryſthea durum*] Qui imperabat inſtinctu Junonis Herculi, ut varia monſtra conficeret, atque ita tandem periret. Vide Diodorum, & Higin. Verſus extant lib. 3. Georg. initio.

4 *Buſiridis*] Quem alii Phœnicæ & oræ maritimæ Præfectum, alii (inter quos Servius) Regem Ægypti fuiſſe dicunt, qui mactatos advenas Jovi ſacrificabat. Quem Hercules clava adortus cum filio Iphidamante & præcone Chalbe interemit. Ita Strabo, Plutarchus, Diodorus, Apollonii interpres. Hujus tamen laudes ſcripſit Iſocrates. Hunc nonnulli cum Pharaone eundem eſſe volunt, qui edicto truculento maſculam Iſraëlitarum ſobolem interimere conabatur.

5 *Deteſtatione execrationeque*] Sane jam nimis moleſte in eadem actione hæret bis explicanda ſine ulla differentia, præſertim quum iſtam deteſtationem jam præmiſerit. Itaque merito eam damnant libri veteres, quorum Regius *de retractione*, Scheff. *detractione*, Fulv. *detectione*, Lincoln. *detractatione*, quum antea legeretur *detrectatione*, quam vocem videntur temere Muretus & Carrio mutaviſſe in *deteſtatione*, prout videtur exſcripſiſſe quoque Macrobius. Sed iſtam juncturam apparet ſatis venuſte procedere, ut detrectationi omnium accedat exſecratio omnium: quæ quidem detrectatio jam magnæ ſignificationis eſt, ut XII, 1, *arborum vel frugum*

[6] *Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum.*

Tamquam ſi non convenerit dicere, *auro ſqualentem:* quoniam nitoribus ſplendoribuſque auri ſqualloris illuvies ſit contraria. Sed de verbo [7] *vexaſſe* ita reſponderi poſſe credo. *Vexaſſe* grave verbum eſt; [8] factumque ab eo videtur, quod eſt, *vehere:* in quo ineſt jam vis quædam alieni arbitrii. Non enim ſui potens eſt, qui vehitur. *Vexare* autem, quod ex eo inclinatum eſt, vi atque motu proculdubio [9] vaſtiore eſt. Nam qui fertur & raptatur atque huc atque illuc diſtrahitur, is vexari propriè dicitur: ſicuti [10] *taxare* preſſius crebriuſque eſt, quàm *tangere*, unde proculdubio id inclinatum eſt: & *jactare* multo fuſius largiuſque eſt, quàm *jacere*, unde id verbum traductum eſt: & *quaſſare*, quàm *quatere* gravius violentiuſque eſt. Non igitur quia vulgo dici ſolet vexatum eſſe quem fumo aut vento aut [11] pulvere, propterea [12] debet vis vera atque nativa verbi deperire; quæ à veteribus, qui propriè aut ſignatè loquuti ſunt, ita ut decuit conſervata eſt. M. Catonis verba ſunt ex oratione, quam de Achæis ſcripſit: *Quumque* [13] *Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret.* *Vexatam* Italiam dixit Cato ab Hannibale, quando nullum calamitatis aut [14] ſævitiæ aut immanitatis genus

gum indolem detrectare, quod paulo minus eſt, quam abjicere & execrari. Frontinus III, 6, 7. *Captivos quoſdam conciliatos ſibi remiſit, qui Craterum detrectarent.* Jac. Gronov.

6 *Per tunicam*] Extat lib. x. Æneid. verſ. 314.

7 *Vexaſſe*] Ita fere iiſdem verbis Virgilium defendit Probus apud Servium. alii volunt per tapeinoſin dictum. Nam non vexavit, ſed evertit rates. Similia Gellii noſtri ſententiæ habes apud Aſconium Pædianum in Divioat. Macrob. lib. 6. cap. 8. qui iiſdem fere verbis integroque capite Gellium expreſſit. Quinetiam Poëta ad Scyllæ etymon alluſit. σκύλλειν enim vexare denotat, ut ex Philoxeni aliorumque gloſſis oſtendit Voſſius.

8 *Factumque ab eo videtur, quod eſt vehere*] Hæc præclare illuſtrantur ab Salmaſio de Modo Uſurar. cap. 17, quem vide. Sed memoria illum decepit, dum ſcribit [Quod Agellius vel apud Agellium Cornutus Annæus ſic optime explicavit] quum Gellius contra Cornutum ſic explicans tueatur Virgilium ab Cornuti reprehenſione. Sed moleſtius hæc omnia confudit & transferendis iniquum ad modum partibus ea quæ reprehenſores effundunt cum Gellianis miſcuit Vir alioqui in literis ſummus Luc. Holſtenius in notis ad Paſſionem Perpetuæ & Felicitatis, quem totum locum, ut de eo cenſeas, apponi curavi, qui ita habet: „Tamen quod ad „ hunc noſtrum locum proprie facit, *vexandi* verbum; ut ait Gellius lib. 2 cap. 6, leve eſt ac parvi incommodi, nec tantæ atrocitati congruit, „ quanta homines repente a bellua immaniſſima „ raptantur & laniantur. quare Poëtam illic proprie ac ſignate locutum contendit, de jactatione „ navium citra naufragium. *Nam qui fertur & raptatur*, ait, *atque huc atque illuc diſtrahitur, is vexari proprie dicitur.* Quis talia probet? *J. Gron.*

9 *Vaſtiore*] Majore. Ita etiam apud Macrobium. Vet. ed. *vehementiore*, quod gloſſema ſapit.

10 *Taxare*] Feſtus: *Taxat, & taxatio, à verbo tango dicuntur.* Veteres *tago* dixerunt, pro *tango*. hinc taxare, æſtimare, quod crebro tactu fieri ſolet.

11 *Pulvere*] Additur in vet. Edit. *laborare videmus.*

12 *Debet vis vera atque natura verbi*] Malim, *vera atque nativa verbi.* Sic lib. 9. cap. 9. *nativæ dulcedinis.* Gronovius.

13 *Hannibal*] Teſtis clades ad Ticinum, Trebiam, Thraſymenum, & noviſſime Cannas, qua extrema clade *quadraginta millia peditum, duo millia ſeptingenti equites, & tanta prope civium ſociorumque pars cæſi.* Quæ poſtrema verba ita intelligenda ex quadraginta millibus æquam partem ſociorum cæſam, non præter quadraginta millia civium, etiam quadraginta civium Romanorum interempta fuiſſe. De Annibale vide Livium, Plutarchum, alioſque Romanæ Hiſtoriæ ſcriptores.

14 *Sævitia aut immanitatis*] Florus de Cannenſi clade:

genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullius IV. in Verrem: *Quæ ab iſto ſic ſpoliata atque* [15] *direpta eſt, ut non ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis jura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus* [16] *vexata eſſe videatur*. De [17] *illaudato* autem duo videntur reſponderi poſſe: [18] unum eſt ejuſmodi. Nemo quiſquam tam [19] efflictis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. Unde hic antiquiſſimus verſus [20] vicem proverbii celebratus eſt:

[21] Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν [a].

[22] Sed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt: iſque omnium peſſimus deterrimuſque eſt: ſicuti omnis culpæ privatio inculpatum facit. Inculpatus autem [23] inſtar eſt abſolutæ virtutis; illaudatus quoque igitur finis eſt extremæ malitiæ. Itaque Homerus non virtutibus appellandis, ſed vitiis detrahendis laudare ampliter ſolet. Hoc enim eſt:

[24] Ἤϋδα μάντις ἀμύμων.
Τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην [b].

Et

a *Quandoque eſt olitor valde opportuna locutus.*
b *Loquebatur inculpatus vates.*
Non inviti volabant.

---

clade: *Documenta cladis, cruentus aliquamdiu Aufidus; pons de cadaveribus juſſu ducis factus in torrente Vergelli, modii duo annulorum Carthaginem miſſi, dignitaſque equeſtris taxata menſura.* Pontis illius non meminit Livius, ſed Valerius Maximus lib. 9. cap. 11. quamvis corrupte legitur vulgo in *flumen Gelo*. in veteribus tamen libris Eliæ Veneti *Vergello* legi monet Colerus, atque ita reſtituit quoque Pighius. Ita apud Appianum Cornelius Lentulus Carthaginenſibus objicit captivos in fluvios conjeciſſe, ut uſum pontium præberent.

15 *Direpta eſt, ut non ab hoſte*] Rottend. & Lincoln. *non ut ab hoſte*, quemadmodum & apud ipſum Tullium legitur cap. 55. Ibidem *religionum*, ubi noſtra exemplaria *religionem*. Gronovius.

16 *Vexata eſſe videatur*] Hactenus recte iſta omnia. Sed miror à nullo annotari Virgilium ſumpſiſſe iſtud verbum plane ab Lucretio, qui ſic ſcribit libro VI. *Et quæcunque in eo tum ſunt deprenſa tumultu Navigia, in ſummum veniunt vexata periclum.* Quod ad defenſionem Maronis eſt validiſſimum. *Jac. Gronov.*

17 *Illaudato*] Qui nullis laudibus dignus eſt, qui omnibus vitiis, ut Salluſtius loquitur, coôpertus eſt.

18 *Unum eſt ejuſmodi*] Ro. & Lincoln. *ejuſcemodi*. Rott. Reg. & Aſcenſ. *hujuſmodi*. Gronovius.

19 *Efflictis*] Perditis moribus.

20 *Vicem*] Vetus Edit. *vice*.

21 Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς] Miror unde iſte μωρὸς invaſerit, niſi forte ex Macrobio Saturn. 6, 7. Regius & Pal. teſte Gebhardo, & utraque vetus editio: Πολλάκι καὶ κηπωρὸς vel κηπουρός. Fruſtra muneris omnium plane antiquiſſimi injuriam inſignem, ut fatuum illud μωρὸς defendat, miſeratur Gatakerus Adverſ. miſcell. I. 7. *Gronovius.*

22 *Sed enim, &c.*] Eraſmus putat eſſe tres ſenarios ita reſtituendos:

Sed enim, qui in omni re atque in omni tempore,
Omni vacat laude, is vir illaudatus eſt,
Iſque omnium eſt, deterrimuſque ac peſſimus.

23 *Inſtar*] Simulachrum, effigies, figura. Suetonius in Julio Cæſare: *cujus etiam inſtar pro æde Veneris genitricis poſtea dedicavit.* Apulejus Florid. II. *Pſittacus Indiæ avis eſt: inſtar illi minimo minus quam columbarum.*

24 Ἤϋδα μάντις ἀμύμων] Dubito an hoc debeat dici exemplum laudationis per privationem: quum licet ἀμύμων hanc naturam compoſitionis habeat, tamen uſus effecerit, ut quaſi ſuppreſſa illa proprietate & natura notet celebrem, egregium, ut notum ſatis eſt. Unde dubito an Gellius illo exemplo nunc fuerit uſus. Certe ſcire oportet in MS. Regio non exſtare has quatuor voces Ἤϋδα μάντις ἀμύμων. *Et*, nec convenit ſequentibus, quæ conſtant diſtinctis vocibus. Porro autem in Regio erat *& item aliud*. Jac. Gronov.

25 De-

Digitized by Google

Et item illud;

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον,
Οὐδὲ καταπτώσσοντ', οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι[a].

Epicurus quoque ſimili modo maximam voluptatem [25] detractionem privationemque omnis doloris definivit his verbis; ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις[b]. Eadem ratione idem Virgilius *inamabilem* dixit Stygiam paludem. Nam ſicut *illaudatum* κατὰ στέρησιν[c] laudis, ita [26] *inamabilem* κατὰ amoris στέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo *illaudatus* ita defenditur. *Laudare* ſignificat priſca lingua nominare appellareque. [27] [28] Sic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari. *Illaudatus* enim eſt quaſi *illaudabilis*, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus eſt Sicuti quondam à communi concilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen ejus, qui [29] tem-

a *Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona divum,*
Nec pavidum, nec nolentem decernere ferro.

b *Terminus magnitudinis voluptatum, omnis dolentis privatio.*

c *Secundum privationem.*

---

25 *Detractionem privationemque*] Ex Regio MS. notavi ipſe & Salmaſius *privationem detractationem detractionemque*. Inſpici id denuo oportet. *Jac. Gronov.*

26 *Inamabilem*] Virgilii verſus ſunt lib. 6. Æneid.
Fata obſtant, triſtique palus inamabilis unda,
Alligat, & novies Styx interfuſa coërcet.
Homerus Ὀδ. λ. ἀτερπέα χῶρον appellavit.

27 *Sic in actionibus civilibus*] In Jure Civili quoque laudare denotat citare, nominatim appellare, ita Pomponius in L. tenetur de Act. Empt. *Si tibi iter vendidero, ita demum auctorem me laudare poteris, ſi tuus fuerit fundus, qui acquirere ſervitutem volueris.* Ita laudare teſtem in Novellis Marciani appellatur. Vide & Turnebum lib. 2. Adverſ. cap. 11. Rationem idem reddit, quod quem quis teſtem nominabat, una & laudem ejus commemorabat, ne indignus teſtimonio dicendo videretur. Sed non opus erat hac interpretatione, nam *laudare* ſimpliciter pro *nominare* dicitur. Vide & Macrobium lib. 5. cap. 7. & Nonium in *laudare*.

28 *Sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur*] Ita tranſpoſuerunt τὸ *autem*, cum reperiſſent in ſcriptis: *Sic in act. civilibus autem*, & addiderunt τὸ *id*, quod in illis non erat. Verum tenuerunt Macrobiani codices: *ſic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari.* Hoc voluit & Giſanius ad Muretum & à Carrione Stephanus edidit. At quod ſequitur, Reg. & Ro. *Inlaudatus autem eſt quaſi inlaudabilis.* Macrobius: *Illaudatus ergo.* Gronovius. Habe igitur hanc Gellii ſuſpicionem confirmantia præclara hæc Dan. Heinſii juvenis ad Silium: „*Laudare* ut *laudator* „ vox funeſta, unde & poſteriores ſcriptores Græci, „ qui non res ſuas, ſed Romanas tractant, ἔπαινον, „ τὸ ἐπικήδειον vocant. Eſt autem *laudare* crebrius „ aliquem nominare, quod in funere alicujus fieri „ & in deploratione ſolet. Sic apud Livium lib. „ ab urbe condita 1 ſoror Horatii, quæ uni ex Curiatiis deſponſa fuerat, *flebiliter nomine ſponſum* „ *mortuum appellabat*, quod proprie *laudare* erat. „ Antiqua enim lingua erat *laudare* nominare & „ ὀνομάζειν ſimpliciter. Sic Maroni ad linguam „ antiquam plerumque alludenti *illaudatus Buſiris* „ eſt infandus & nunquam nominandus. Sic cum „ Homero Ἴλιον οὐκ ὀνομαστὸν dicitur *illaudatum Ilium* reddes optime. Et Euripidi ἀνώνυμος eſt „ illaudatus, ut cum Erinnyes ἀνώνυμοι θεαὶ dicuntur Iphigenia in Tauris. Εἰς τὰς Ἀθήνας δ' ἔπεμψε Λοξίας Δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς. „ Illaudatæ Deæ. quod quidem ex actionibus civilibus „ antiquorum manaſſe credo cum Gellio & Macrobio. Hæc ille, & ſatis laudanda. Verum inſignis ad hæc locus eſt Antonini Liberalis cap. 13. Βίαιος καὶ ὑβριστής, ὃν οἱ μὲν ἐπιχώριοι οὐδ' ὀνομάζουσι, ὑπὸ δὲ τῶν ξένων Τάρταρος ἐκαλεῖτο. Huc igitur etiam referri debet proverbium apud Zenobium & Diogenianum: Οὐκ ἐπαινεθείης οὐδ' ἐν περιδείπνῳ· ἐπὶ τῶν σφόδρα πονηρῶν, καὶ μηδενός, μηδὲ τοῦ τυχόντος ἐπαίνου ἀξίων· εἰώθασι γὰρ ἐν τοῖς περιδείπνοις τὸν τελευτήσαντα ἐπαινεῖν, καὶ εἰ φαῦλος ᾖ. Jac. Gronov.

[29] templum [30] Dianæ Epheſiæ incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium reſtat ex iis, quæ reprehenſa ſunt, quod *tunicam* [31] *ſquallentem auro* dixit. Id autem ſignificat copiam denſitatemque auri in ſquamarum ſpeciem intexti. [32] Squallere enim dictum eſt à ſquamarum crebritate aſperitateque; quæ in ſerpentium piſciumque coriis viſuntur. Quam rem & alii, [33] & hic quidem poëta locis aliquot demonſtrat:

[34] *Quem pellis*, inquit, *ahenis*
[35] *In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.*

Et alio loco,

Jamque adeo rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidis ita ſcribit,

Ejus ſerpentis ſquamæ ſquallido auro & purpura prætextæ.

Quic-

29 *Templum Dianæ Eph.*] Intelligit templum primum, cujus architectus Cherſiphron. Strabo: τὸν δὲ νεὼν τῆς Ἀρτέμιδος πρῶτος μὲν Χερσίφρων ἠρχιτεκτόνησεν, εἶτ' ἄλλος ἐποίησε μείζω, ὡς δὲ τοῦτον Ἡρόστρατός τις ἐνέπρησεν ἄλλον ἀμείνω κατεσκεύασαν, συνενέγκαντες τὸν τῶν γυναικῶν κόσμον, καὶ τὰς ἰδίας οὐσίας. διαθέμενοι δὲ καὶ τοὺς κίονας προτέρους. Quo innuit Cherſiphrona primum templum conſtruxiſſe, alium poſtea majus feciſſe, ultimo poſt incenſum templum ab Heroſtrato novam & meliorem templi ſtructuram fabricatam, collatis tum ex propriis facultatibus tum ex mundo muliebri ſumptibus. Quando itaque legimus Dinocratem architectum fuiſſe, non de primo, ſed ultimo templo intelligendum, quod longe auguſtius & admirabilius fuit. An de primo, ſecundove, vel tertio Plinius intelligendus, dubium eſt. ultimum intelligendum videtur. audi illum lib. 36. cap. 14. *Magnificentiæ vera admiratio extat templum Dianæ Epheſiæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræmotus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtravere carbonibus, dein velleribus lanæ. Univerſo templo longitudo eſt trecentorum quindecim pedum, latitudo ducentorum viginti: columnæ centum viginti ſeptem à ſingulis regibus factæ ſexaginta pedum altitudine. Ex iis triginta tres cælatæ à Scopa.* Alibi conſtructum hoc templum quadringentis annis dicit lib. 16. cap. 40. Sed pro cccc ibi legendum arbitror ccxx. facili librariorum errore. Templum itaque primum incendit Heroſtratus Olympiade centeſima ſexta, conflagravit ea ipſa nocte qua Alexander Magnus natus eſt. Addam ultimo Vitruvii locum de variis architectis: *primumque ædes Epheſi Dianæ Ionico genere ab Cherſiphrone Gnoſio & filio ejus Metagene eſt inſtituta, quam poſtea Demetrius ipſius Dianæ ſervus & Peonius dicuntur perfeciſſe.* Hoc itaque templum incenſum, auguſtius dein à Dinocrate reſtauratum. Vide Salmaſ. ad Solin. pag. 814.

30 *Templum Dianæ Epheſiæ*] MSS. & prima editio, *Eſeſi*, vel *Epheſi incenderat.* Quod cur mutarent, cauſæ nihil erat. Eſt enim, ut Græcis τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Vitruvius lib. 2. *Epheſi in æde ſimulacrum Dianæ.* Gronovius.

31 *Squallentem auro*] Ita quoque Servius ad lib. 10. Æneid. interpretatur. Squalidum & læve ſive λεῖον apud Lucretium opponuntur. Itaque ſqualentem auro horrentem, rigidam intellige.

32 *Squallere enim dictum eſt à ſquamarum*] Rott. & Lincoln. τὸ *eſt* ignorant. *Gronovius.*

33 *Et hic quidem Poëta locis aliquot*] Apud Macrobium, *hic idem*: & præfert Meurſius 4. miſcell. 9. *Gronovius.*

34 *Quem pellis, &c.*] Verſus extant Æneid. 10. verſ. 770. & ſequenti. Cataphractum autem equitem ibi intelligit. Erant enim viri & equi ferro muniti. Egregie Claudianus in Rufinum de lamellis conſutis:

Flexilis inductis hamatur lamina membris,
Horribilis viſu; credas ſimulacbra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo,
Par veſtitus equis - - -

Vide & Vegetium lib. 3. cap. 22.

35 *In plumam ſquamis*] *In plumam*, id eſt, in ſimilitudinem plumæ. Plumæ autem proprie erant in veſtibus notæ rotundæ ex auro vel purpura inſtar plumarum intertextæ & variatæ. Ita & laminæ rotundæ

Digitized by Google

Quicquid igitur nimis [36] inculcatum obſitumque aliqua re erat, ut incuteret viſentibus facie nova horrorem, id *ſquallere* dicebatur. Sic in corporibus incultis ſquamoſiſque alta congeries ſordium ſquallor appellatur: cujus ſignificationis multo aſſiduoque uſu totum id verbum ita contaminatum eſt, ut jam ſquallor de re alia nulla, quam de ſolis inquinamentis dici cœperit.

tundæ vel circuli ferri plumæ dicebantur. Sed proprie de veſtibus. Hinc & plumarii dicti. De arte plumandi ita Turneb. lib. ɪx. cap. 25. *Species quædam proprie eſt acu pingendi, cum clavi aut patagia, aut ſegmenta, aut ſcutulæ, aut teſſellæ ſic alia aliis ſuperaſſuuntur, ut plumam avium referant: unde & plumariorum & plumandi nomen ortum eſt per ſimilitudinem traductum, aut cum ſine aſſumento, acu pingendo plumæ avium referuntur.* Quinetiam ad artem textoriam vel inſertiones laminarum referetur. Servius: *pluma eſt armatura ubi in laminam ſe indit.* Conjungit hic poëta ſquamas cum pluma. De ſquama ita Donatus ad hunc locum: *Serpentis eſt & piſcis, quam facit compoſitio naturalis. nam & ordinibus digeſta eſt: & viarum plurimarum impreſſione diſtincta. Quicquid igitur in hanc ſimilitudinem facit artifex, ſquama dicitur. Hæc fit ex minutis laminis invicem ſe retinentibus, & ita digeſtis, ut eſt in avibus pluma.*

36 *Inculcatum*] Quaſi calcando impreſſum.

Cap. VII.

De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum quæſitumque eſt, an ſemper omnibuſque patris juſſis obſequendum ſit.

Quæri ſolitum eſt in philoſophorum diſceptationibus, an ſemper inque omnibus juſſis patri parendum ſit. Super ea re Græci noſtrique, qui de officiis ſcripſerunt, tres ſententias eſſe quæ ſpectandæ conſiderandæque ſint, tradiderunt; eaſque [1] ſubtiliſſime dijudicaverunt. Earum una eſt, [2] omnia quæ pater imperat parendum. Altera

1 *Subtiliſſime dijudicaverunt*] Reg. & Rot. *dijudicarunt* Gronovius.

2 *Omnibus quæ pater imperat*] Fulvianus, Reg. & Rot. *Omnia quæ pater imperat parendum.* Quod genus loquendi doctius & à vulgo remotum hic diſplicuit; at mox toleraverunt. Eſt autem contractum eo, quod integrum fuit, *per omnia, quæ pater imperat, ei parendum.* Gronovius. Itaque debuit hoc reſtitui, nec ulterius abigi ab Gelliano contextu, ut tandem feci; eo magis, quia Gellius ſolet ſequens relativum efferre eodem caſu, quo eſt præcedens adjectivum, ut ɪ, 3 *Theophraſtus in eo quo dixi libro.* Et cap. 25. *Iccirco ex iis quibus dixi vocibus.* Ita nunc *omnia quæ pater imperat parendum* dixit. Sed & ſcire oportet in titulo hujus capitis quum olim legeretur *an ſemper in omnibus patris juſſis obſequendum ſit*, inde Stephanum ediſſe *an ſemper omnibuſque patris;* ſed in MS. Reg. legi tantum *an omnibus patris juſſ.* idque ſufficit, & exprimi fuerat melius. Quod autem ad locutionem *omnia parendum* notant vel Thyſius [magis Latine dici *parendum omnibus*] vel Prouſtius [Gellius Athenis tamdiu commoratus in ſua Latinitate quandam Græcitatem vel contraxerat vel affectabat. Ita hic more Græcorum parere & obſequi omnia dicit, cum Latini parere vel omnibus vel in omnibus, uſurpent] ignoſcendum illis, qui iſtud neutrum plurale ignorari ab ſe oſtendunt. An igitur & illi, qui dicunt *tramites omnia plani*, *ſanctus omnia*, *cultus omnia*, *mitis omnia*, id faciunt, quia Athenis commorati fuerunt? Videri ea poſſunt in notis paternis ad Senecæ Conſolationem ad Marciam. Sidonius dicit 8 ep. 1 *per omnia conticeſcendum.* Macrobius vɪɪ, Saturn. 1 *gratum ſe ad omnia præbens Evandro.* Qui tamen & ipſe vɪ Sat. 8 *Ænean ſuum tanquam omnia pium.* Sed & helleniſmum ſi deſideras, habet Dio Chryſoſt. in oratione ɪɪ de Regno pag. 32 ὅτι πάντα ἄριστον ὅσιον δεῖ τὸν βασιλέα εἶναι, quod

Digitized by Google

ra eſt, in quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum. Tertia eſt, nihil neceſſum eſſe patri obſequi & parere. Hæc ſententia, quoniam [3] primore adſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea prius, quæ dicta ſunt, dicemus. Aut recte, inquiunt, imperat pater, aut perperam. Si recte imperat; non quia imperat parendum, ſed, quoniam id fieri jus eſt, faciendum eſt: ſi perperam; nequaquam ſcilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt, nunquam eſt igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque iſtam ſententiam probari accepimus: argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtendemus, frivola & inanis eſt. Neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri poteſt; [4] omnia eſſe, quæ pater juſſerit, parendum. Quid enim? ſi proditionem patriæ, ſi matris necem, ſi alia quædam imperarit turpia aut impia. Media igitur ſententia optima atque tutiſſima viſa eſt; quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum. Sed ea tamen, quæ obſequi non oportet, leniter & verecunde ac ſine deteſtatione nimia ſineque opprobratione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim & relinquenda eſſe dicunt, [5] quam reſpuenda. Concluſio vero illa qua colligitur, ſicuti ſupradictum eſt, nihil patri parendum, imperfecta eſt, refutarique ac dilui ſic poteſt: Omnia, quæ in rebus humanis fiunt, ſicut docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia. [6] Quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet ſive imperet pater, ſive non imperet. Sed quæ his contraria, quæque turpia & omnino iniqua ſunt; ea ne ſi imperet quidem. Quæ vero in medio ſunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα tum μέσα [a] appellantur, ut in militiam ire, rus colere, honores ca-

a *Indifferentia, media.*

---

interpretantur *patetque regem omnium optimum eſſe oportere* procul à mente ſcriptoris. *Jac. Gronov.*

3 *Primore*] Ita & alibi autor noſter loquitur, pro *primo*.

4 *Omnia eſſe quæ pater juſſerit parendum*] Magis Latine *parendum omnibus* dicitur. Sed Græcos hic imitatur, qui accuſativo & dativo hic utuntur. Quod Priſcianus quoque diligenter obſervavit. Philoſophorum quoque Græcorum ſententias dum hic exprimit Gellius noſter, etiam eorum loquendi morem imitatur. Statius quoque Papinius in Achilleide ita loquitur,

- - *Non adeo parebimus omnia matri*,

ita Latine dicitur, *parendum eſt omnia parentibus.* Poſtea Gellius noſter inuſitato quoque modo dixit, *quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum.*

5 *Quam reſpuenda*] Potius quam reſpuenda. Ita Græci ſæpe μᾶλλον omittunt. Et apud Latinos Plautus, Livius, Tacitus, Tertullianus, denique Juriſconſulti crebro ita loquuntur. *Thyſ.* At cur non notat, ſi notari hîc aliquid debet, veteres editiones præferre? *& relinquenda magis eſſe dicunt, quam reſpuenda:* ſed contra MSSios? Certe ſi id adverterent tamen, non eſſet neceſſaria hæc nota. Cæterum noſſe licet in MS. Regio fuiſſe *declinandam ſenſim & relinquendam*: unde geminum m ita eſt eraſum, ut adhuc ſatis appareat. *Jac. Gronov.*

6 *Quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt*] Meurſius trajiciendum cenſet: *aut honeſta ſunt aut turpia ſua vi. quæ recta aut honeſta*, 4 Miſcel. 9. Miſcere videtur, quæ ſeparanda ſunt. Nam illud propoſitum, *Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ita uti* (ſic

capeſſere, cauſas defendere, [7] uxorem ducere, uti juſſum proficiſci, [8] uti accerſitum venire; quoniam & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa neque honeſta ſunt neque turpia, ſed, proinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt aut reprehendenda: propterea in ejuſmodi omnium rerum generibus patri parendum eſſe cenſent; veluti ſi uxorem ducere imperet aut cauſas pro reis dicere. Quod enim utrumque in genere ipſo per ſeſe neque honeſtum neque turpe eſt; iccirco, ſi pater jubeat, obſequendum eſt. [9] Sed enim ſi imperet uxorem ducere infamem, [10] propudioſam, crimino ſam: aut pro reo [11] Catilina aliquo, aut [12] Tubulo, aut [13] P. Clodio cauſam dicere: non ſcilicet paren-

(ſic enim optimi codices) *docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia*, hoc, inquam, propoſitum ſophiſtarum eſt. Cui ſubjicit Gellius, *quæ ſua vi recta & honeſta*, hoc eſt, ſe iſtud admittere in illis, quæ non niſi recta & honeſta ſunt, quæque omnino & ubicumque turpia atque iniqua ſunt; & priora oportere fieri ſive præceperit pater, ſive non præceperit; poſteriora nec ſi præceperit. At tertium eſſe genus μέσων & ἀδιαφόρων, (*tum* ΜΕCaτaΔΙaΦΟΡΑ, Regius) quod quia diſſimuletur in argutiola illa, ideo illam reprehendit ut imperfectam. *Gronovius.* Omnino id quod inter duas Græcas voces in MS. Regio ponitur, eſt majuſculum T, unde Salmaſius collationi ſuæ adſcripſit [leg. tum μέσα & ἀδιάφορα] Sed nota illa ſolet poni pro voce *vel*, unde hodieque illa ſic utimur. *Jac. Gronovius.*

7 *Uxorem ducere*] Poteſt filius propter multas rationes in matrimonio imperium Patris eum omni reverentia detrectare. Multo minus pater filium filiamve ad nuptias cogere poteſt. Huc pertinent in Jure Civili leges l. 131. in pr. ff. de Verb. Oblig. l. 12. & 13. C. de Nupt. l. 21. & 28. ff. de Rit. Nupt. Non ſemper itaque parendum patri qui nuptias imperat, ſi turpe, ut Gellius poſtmodum monet, futurum ſit matrimonium, ſi genio ſuo adverſetur, atque ita porro. Vinculum nuptiarum debet eſſe mutua benevolentia. Neque hic imperium admittit amor, ſed pro arbitrio ſumitur. Imperata ut plurimum matrimonia litium fœcundam ſegetem, cauſaſque ſempiternas querelarum movent. Ita tamen ut nulla contumacia adſit, & honeſte detrectet, quod negari honeſte poteſt. Illud obiter notandum jure veteri filiæ ne quidem diſſentiendi à patre poteſtatem fuiſſe integram, cujus rei exempla apud Comicos Hiſtoricoſque habentur: Jure civili ne quidem diſſentiendi ulla poteſtas erat, niſi indignis moribus aut turpem ſponſum ei pater elegiſſet l. 12. §. 1. de Sponſal.

8 *Uti acceerſitum venire*] An potuit ita ſcribere, qui cap. 19 citat ex Catonis Originibus: *dictator jubet poſtridie magiſtrum equitum arceſſi?* Nihil dubitant tamen codices antiqui. Adde paterna ad Livium 36, 7. *Jac. Gronov.*

9 *Sed enim ſi imperet*] Sic editum eſt in editione, qua ipſe uſus fui, anni 1584, etiam in Gryphianis, quarum aliqua uſus eſt Lambecius; unde nec iſte nec ego quidquam annotavimus, quod ita reperiremus in codice Regio. Salmaſius & frater uſi fuerunt Stephanica, ubi exhibetur. *Quid enim? ſi imperet.* nec ipſi quidquam adſcripſerunt conniventes ſcilicet. Namquum editio Aſcenſiana anni 1536 etiam haberet *ſed enim*, ei Bourdelotius adſcripſit *St. quid.* Hinc ego & MSti Regii, ut puto, & veterum editionum ſcripturam repoſui. *Jac. Gronov.*

10 *Propudioſam*] Cujus turpitudo omnibus pudorem injiceret. Feſtus, vel potius ex Feſto Paulus: *propudium dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quaſi porro pudendam. quidam propudium putant dici, à quo pudor & pudicitia procul ſint.* Propudia hominum Græci καθάρματα appellabant juxta Scaligerum. Proprie tamen καθάρματα appellabantur homines ſcelerati & piaculares, exitio devoti, quique execrationibus obruti ad avertendam Deorum iram mactabantur.

11 *Catilina aliquo aut C. Bibulo*] Giſanius ad Muretum & Lipſius 1 Ant. 10 de conjectura, ut ajunt, ille *aut Tubulo*, hic *aut L. Tubulo* correxere. Nos in Rot. plane ac ſine ambiguitate videmus, *aut tubulo.* Gronov. Nec aliud ego notavi ex MS. Regio, ubi id ipſum nomen *Tubulo* exhibetur manifeſte. *Jac. Gronov.*

12 *Tubulo*] Antiquæ editiones *C. Bibulo.* H. Stephanus *Tubulo.* quem poſtrema editio ſequitur. Perperam autem *C. Bibulo* ponitur. Quis enim iſte Bibulus tam inſigniter improbus, ut inter Catilinas & Clodios meruerit cenſeri? nam de Bibuli gente nihil tale quod meminerim ipſe, vetus hiſtoria ſuppeditat. Scribo igitur *aut L. Tubulo.* Intelligo Tubulum illum, qui paulo ſupra Ciceronem prætor fuit, homo tam projecte improbus, ut ejus nomen, non homi-

rendum ; quoniam accedente aliquo turpitudinis numero deſinunt eſſe per ſeſe hæc media atque indifferentia. [14] Non ergo integra eſt propoſitio dicenda: aut honeſta ſunt quæ imperat pater aut turpia: [15] [16] neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον [a] videri poteſt. [17] Deeſt enim dijunctioni iſti tertium : aut neque honeſta ſunt neque turpia. Quod ſi additur, [18] poteſt ita concludi: nonnunquam eſt igitur patri parendum.

a *Sanum, legitimum, ſejunctum.*

hominis, ſed vitii eſſe videretur. Cauſa erroris fuit, quod forte ἀρχέτυπον aliquod *Bubulo* habuit. LIPS. *in antiq. lect.*

13 *P. Clodio*] Qui libidinibus fœdis infamis tres ſorores per inceſtum polluit, & muliebri veſte ſacra Bonæ Deæ & pulvinaria ſtupro contaminavit.

14 *Non eſt ergo integra propoſitio dicenda*] Fulvianus, Reg. & Rott. *dicendum*. Lege *dicentum*, vel *dicentium*, ut voluit & Muretus. *Gronovius*. Etiam Salmaſius ſtatim adſcripſit collationi ſuæ, *leg. dicentium*.

15 Ὑγιὲς νόμιμον] Putat H. Stephanus particulam copulativam omiſſam hic eſſe. Neque enim Græci hæc adjectiva ſine illa copula conjungunt, ſicut Latini aliquando conjungunt. Lege igitur ὑγιὲς καὶ νόμιμον.

16 *Neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον videri poteſt*] Suſpectum hoc Stephano: cum enim τὸ νόμιμον adjectivum ſit, æque atque τὸ ὑγιὲς, particulam connexivam interjici oportere. Acu rem tetigit. nam regius, ὑγιὲς & νόμιμον. Gronovius.

17 *Deeſt enim disjunctioni iſti tertium*] Reg. & Rot. *dijunctioni*. Varro lib. 1. de re ruſt. 2. *Dijungamus igitur, inquit, paſtionem à cultura*. Noſter lib. 16, 8. *Gronovius*. In Regio autem legitur. *Nec eſt enim dijunctio iſti tertium*, ut videatur Gellius dediſſe *dijuncto iſti*. Jac. Gronovius.

18 *Poteſt ita concludi, Nonnunquam eſt igitur*] Regius; *non poteſt ita concludi, Nunquam eſt igitur patri parendum*. Satis commode ; nam hæc iſtorum concluſio fuerat. In Rottend. etiam *Nunquam* eſt pro *Nonnunquam*. Gronov. Verum MS. Regius etiam præmittebat *Quod ſi turpia additur*. Jac. Gron.

CAP. VIII.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri [1] à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina.

[2] PLUTARCHUS [3] ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit, imperfectè atque præpoſterè atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurum dicit, verbaque ipſa Epicuri ponit ; ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. [4] τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς [a]. Nam præter-

a *Mors nihil ad nos; nam diſſolutum non ſentit. quod autem non ſentit, nihil ad nos pertinet.*

1 *A Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi*] Regius, *pacta in ſyllogiſmi*. Lege, *facta*. Et omittitur merito τὸ *ſit*, nam pro more ſuo potius τὸ *Eſt* intellexit auctor. *Gronovius*.

2 *Plutarchus, &c.*] Epicurum Dialectices imperitum fuiſſe, ac putaſſe omnem operam in ſpinoſis illis quæſtionibus ludi notum eſt. Itaque artis ignoratione crebro fluctuabat, atque id concludebat, quod neutiquam ex præmiſſis ſequeretur. Neque hic recte Epicurum defendit Gellius, qui intellexiſſe non videtur, quid in eo reprehenderetur. Neque enim difficile eſt conjicere, ita eum à Plutarcho reprehenſum, ut & ab eruditiſſimo Ariſtotelis interprete Alexandro Aphrodiſienſi reprehenditur: cujus hæc ſunt ex commentario in primum Topicorum: τοιοῦτος καὶ ὁ περὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ Ἐπικούρου λόγος εἰρημένος. εἰ γὰρ ἐκ τῶν λαμβανομένων προτάσεων, τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, συνάγεται τὸ, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, οὐκ αὐτὸς συνῆκται, ἀλλ' ὅτι τὸ διαλυθὲν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, οὐδὲ ὁ θάνατος τὸ διαλυθέν ἐστιν, ἀλλ' ἡ διάλυσις. οὐκ ἔδωκε δὲ ὁ δεῖ, τὸ διαλυθὲν, ἀναισθητεῖν, καὶ τὸ, τὴν διάλυσιν γενέσθαι ἀναισθήτως. Vide Muretum lib. 12. Var. c. 16.

3 *Secundo librorum*] Græci ita loquuntur, Latini *ſecundo libro*.

4 Τὸ δι. διαλυθὲν] Cur ita placuerit edere huc uſque, non

termiſit, inquit, quod in prima parte [5] ſumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις [a]. Tum deinde eodem ipſo quod omiſerat, quaſi poſito conceſſoque ad confirmandum aliud utitur. Progredi autem hic, inquit, ſyllogiſmus niſi illo priùs poſito, non poteſt. Vere hoc quidem Plutarchus de forma atque ordine ſyllogiſmi ſcripſit. Nam ſi, ut in diſciplinis traditur, ita colligere & ratiocinari velis, ſic dici oportet; ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις· τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς [b]. Sed [6] Epicurus, cuicuimodi homo eſt, non inſcitia videtur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. Neque id ei negotium fuit ſyllogiſmum tamquam in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus & [7] cum ſuis finibus dicere. & profecto, quia ſeparatio animi & corporis in morte evidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe ejus admonitionem, quod omnibus prorſus erat obvium. Sicuti etiam quod concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio: nam id quoque non imperite factum quis non videt? apud Platonem quoque multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiato converſoque ordine iſto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam [8] reprehenſionis contentione poſitos eſſe.

a *Mors animæ & corporis diſſolutio.*

b *Mors animæ & corporis diſſolutio. Quod vero diſſolutum eſt non ſentit. Quod autem non ſentit, nihil ad nos.*

---

non aſſequor, præſertim quum in interpretationibus jamdiu ponatur *non diſſolutum*. Scias igitur in Regio libro exhiberi τὸ τῶν διαλ. quod nunc putavi retinendum. Et ſane jam habent nonnullæ ex prioribus editiones. Aliud eſt infra. *Jac. Gron.*

5 *Sumere debuit: ὁ θάνατος*] Regius, τὸ θάνατον εἶναι ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσιν. Gronov.

6 *Epicurus cuicuimodi homo eſt*] Rottend. *cuimodi*, ut voluit Giſanius: qui de hoc multa congeſſit in Obſervationibus L. L. ſed adeo non diſtinguit *cuimodi* & *cuicuimodi*, ut alterum prorſus aboleat. Sed cum utrumque in MSS. & quidem emendatiſſimis reperiatur, apparet utrumque in uſu fuiſſe: ubi autem utrum commodius, ex ſenſu potius quam ex librariorum inæquali cura judicandum. Ita autem differre videntur, ut *cuimodi* ſit qualis vel quale, *cuicuimodi* qualiſcumque vel qualecumque. Veluti apud noſtrum 14, 1. *Atque illud etiam cuimodi eſſet, conſiderandum putabat.* Id eſt, quale eſſet, cujus generis, quam bene conveniens foret. Eodem libro cap. 6. *Cuimodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant.* Lib. 21, 1. *Cuimodi ſint ea, quæ reprehendiſti.* His omnibus locis certum eſt τὸ *cuicuimodi* non poſſe poni. At lib. 9, 2. *Demus huic aliquid æris, cuicuimodi eſt*, & Lipſius in membranis, quas laudat eximie bonas, & nos in binis haudquaquam malis invenimus. Significat, qualiſcumque eſt. Lib. 13, 21. *Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuicuimodi eſt.* Sic in unis & nos; in duabus *cuimodi*. Lib. 18, 3. *eandem illam ſententiam diſerti viri, cuicuimodi poſſet, verbis dicere.* Id eſt, quibus vel qualibuſcumque poſſet. Lib. 20, 1. *Quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum.* Sic recte Carrio: etſi noſtræ tantum *cuimodi*. Cicero de finibus 3, 9. *his tamen omnibus eos antepono, cujuſmodi ſunt, qui ſummum bonum in animo atque in virtute poſuerunt.* Lambinus, *cujuſcujuſmodi ſunt:* Giſanius retinet vulgatum. At in membranis bonæ notæ reperi, *cuimodi ſunt:* neque aliud ſignificat ille apud Gruterum mutilus, quem ait habere tantum, *eos aute potuimodi ſunt:* eliſum enim tantum *No*. Ergo ſcribe, *cuicuimodi ſunt.* Quo Ciceronem pro Sex. Roſcio uſum teſtis locuples Priſcianus in tertiodecimo: quod eidem ad Atticum 3, 22, in fine tertii quartique Tuſculanarum, inque ſecundo de legibus ex certiſſimæ fidei ſcriptis reſtituit Victorius: quem qui falli decrevit & *cuicuimodi* Latinum non eſſe, parum cavit ipſe, ne quid aſperius dicam. *Gronovius.*

7 *Cum ſuis finibus*] Quos Gellius transfert quoque ad philoſophos, quum magis uſitati eſſent apud declamatores, quibus curæ fuit, ne fines à ſe aut

ab

ab aliis ſtatutos impetu quodam libere volitantis & excurrentis eloquentiæ transſilirent, ſed ſuo veluti gyro continerentur, ut præclare docet Ludov. Creſollius in lib. IV Theat. Sophiſt. cap. 8. *Jac. Gron.*

8 *Reprehenſionis contemtione*] Ita jam edidit Stephanus. Poſteriores mutaverunt in *contentione*, quæ nulla hîc conſiderari vel intelligi poteſt, neque Plato contendit reprehendere. ſed crebro illo uſu oſtendit ſe de induſtria facere, & contempturum ſi quis reprehendat, ut ita juſte ſe facere opinetur. Itaque id repetendum ſtatui, præſertim quum perſpicue exigat codex Regius, qui habet *contemptione*. Moſellanus eſt qui illud *contentione* etiam exponit, quod dignum non judico, ut hîc ponatur. In eodem codice etiam pro antecedentibus *in docendo* legitur *incidendo*. Jac. Gronov.

CAP. IX.

[1] *Quod idem Plutarchus evidenti calumnia verbum* [2] *ab Epicuro dictum inſectatus ſit.*

IN eodem [1]libro idem Plutarchus eumdem Epicurum reprehendit, quod verbo uſus ſit parum proprio & alienæ ſignificationis. Ita enim ſcripſit Epicurus: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις [a]. non, inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ [b] dicere oportuit. Detractio enim ſignificanda eſt doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac prope etiam ſubfrigide Plutarchus [3] in Epicuro accuſando [4]λέ-

a *Terminus magnitudinis voluptatum, omnis ejus, quod dolet, exemtionem.*
b *Omnis moleſti.*

---

1 *Quod idem Plutarchus*] Ita edendum & denique revocandam ſecundam vocem putavi, quam vide quanto cum ludibrio tractent. Nam poſtquam ex Stephani editione pag. 55. excidit, attamen pag. 541. in indice capitum eam retinet: unde etiam abegerunt duæ minores editiones in hac regione excuſæ, ut nimirum ipſa capita cum indice conſentirent. Pariſina in uſum Delphini ſtultitiam priſcæ vacillationis iteravit, ut pag. 65. quidem poneret *Quod Plutarchus*, pagina autem 538. *Quod idem Plutarchus*. Omnino fœdiſſima varietas. Omnino MSSti retinent ubique *idem*. Jac. Gronovius.

2 *Ab Epicuro dictum inſectatus ſit*] *Inſectatus eſt* ſolet malle noſter. *Gronovius.*

3 *In Epicuro accuſando* λέξεις τηρεῖ] Ex Fulviano video notatum θηρεῖ. At Regius plane λεξιθηρεῖ. Huic enim debet, quod ſic legendum præcipit ad Solinum p. 1467. Salmaſius. Λεξιθήρες autem apud Epiphanium dici & λεξιθήρας vocularum aucupes, qui in ſacris literis πρὸς λέξιν accipiebant, quæ traherent ad falſorum dogmatum confirmationem, docuit Caſaubonus ad Athenæum 3, 19. His obnuntiat Reineſius Var. 1, 6. & deceptum eſſe Caſaubonum dictitat, qui cum in accuſandi caſu πληθυντικῶς legiſſet alicubi λεξιθήρας quintæ declinationis eam terminationem eſſe opinatus ſit; cumque aliter ſenſurum fuiſſe, ſi à ſimplice θήρα, θηρᾶν, θηρεύω deducta & compoſita introſpexiſſet. Equidem θηράδην λέξεις dicit Epiphanius lib. 2. Panarii p. 751. ἔτι δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἄρειος θηρᾶται λέξεις, τηρούμενος ἀεὶ τὰ πάντα, καὶ πυκνεργαζόμενος ἑαυτῷ τὰ μοχθηρά, οὐχ ὡς ἔχει τὸ θεῖον γράμμα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς νοεῖ &c. Suidas: Θηρολέξης ὁ τὰς λέξεις θηρώμενος. Rurſus: Θηρατὴς λέξεων, θηρευτής ἐστι ζώων χερσαίων καὶ ἐναλίων. Sed tamen idem: Θηρῶντες, ἐπιτηροῦντες. Et ipſum ſi quis Epiphanium diligentius evolverit, facile tantæ negligentiæ crimine Caſaubonum liberabit. Quid enim! An non niſi λεξιθήρας accuſandi caſu alicubi legit, qui legit Panarii libro 2. p. 758. Προτιθέασι τοίνυν οἱ λεξιθήρες αὐτό, ὡς πρόφασιν κατ' ἐχθρῶν εὑράμενοι ἐπιφέρουσι λέγοντες. qui pag. 801. περιελείπετο δὲ τοῖς λεξιθήρσι τὸ τοῦ πνεύματος ἁγίου πρόσωπον. Hæc profecto non niſi quintæ declinationis ſunt, nec poſſunt aliunde quam à λεξιθήρ derivari. Similiter quod invitis illi Muſis Gratiiſque fictum videtur λεξιθηρεῖν, idem habet Epiphanius lib. 1. p. 149. κἄν τι γὰρ Ταρσία ἑαυτὸν εἴπῃ, οὐκ ἀπὸ τούτου πάντως δίδοται πρόφασις τοῖς λεξιθηροῦσι τὰ εἰς ἑαυτῶν καταστροφὴν καὶ τῶν πειθομένων οὕτως ἔχειν. Eodem pag. 389. Κέχρηνται δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἀποκρύφοις τισίν, ὡς αἰσχυνόμενοι, ἀλλὰ καὶ ἐν μόναις ταῖς ῥηταῖς βίβλοις, λεξιθηροῦντες ἐκεῖνα μόνα ἅ τινα καὶ κατὰ τὸν νοῦν αὐτῶν παραπλέκοντες ἑτέρως μεταχειρίζονται. Ubi tamen editur λεξιθηρῶντες. Lib. 2. p. 456. Ἐπαίρονται δὲ πάλιν τῇ διανοίᾳ οἱ αὐτοὶ λεξιθηροῦντες ἀπαίρως. Eodemque pag. 771. Ἀλλὰ λοιπὸν λεξιθηροῦντες τὰ καλῶς καὶ ὀρθῶς εἰρημένα ὑπὸ τῆς γραφῆς. Socrates hiſtor. Eccleſ. lib. 6, 20. Καὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεῖ δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς

*λεξιθηρεῖ ª. [5] Has enim curas vocum verborumque elegantias non modo non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

ª *Voces aucupatur.*

τικὰς παραμίγνυσι λέξεις. Quod ex eodem repetit Suidas in Σιμίνιος. Sed repugnat analogia, quæ ὁ λεξιθήρας nominandi caſu requirit & λεξιθηρεῖν. Hic ergo nodus ut ſolvatur, cogitandum erat; non temere pronuntiandum auctore carere, quod certum ac præſentem haber. Quid dicemus igitur? nempe τὸ λεξίθηρ eſſe ἀποκεκομμένον ex λεξίθηρος vel λεξιθήρας, quemadmodum λίπα pro λιπαρὸν, κάρα pro κάρηνον, δῶ pro δῶμα, ῥᾶ pro ῥᾴδιον· λεξιθῆρος & λεξίθηρ placuiſſe, ut μάρτυρος & μάρτυρ, διάκτορος & διάκτωρ, & ſimilia: & ab hoc eſſe formatum λεξιθηρεῖν, non à θηρᾶν. Sic τιμωρεῖν, at φιλοτιμεῖσθαι à φιλότιμος· ſic τολμᾶν, at ἀτολμεῖν ab ἄτολμος. Tale eſt & σκιοθηρεῖν apud Heſychium: Φρίξας ὀρύττειν, σκιοθηρεῖν· οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μαθημάτων τιθέασι τὰς μεταπτώσεις λαμβάνειν καὶ σκιοθηρεῖν ἐπὶ τῶν Φρεάτων. Gronovius. Sane etiam apud Agellium a Creſollio lib. 11. cap. 3. Theatri Soph. agnoſcuntur λέξεις θηρῶντες, & ῥήματα θηρῶντες ex Diodoro notit Pet. Faber. libro 11. Semeſtr. cap. 16. ubi de utroque verbo habet plura tranſlatæ uſurpationis. Sed eodem fere tempore, quo pater citationem Reineſii notavit in charta, alius pariter eam adhibuit, ut inde in diſſertation. VII. de præſtantia numiſmatum pag. 656. doceret dicta vero alias una voce Αἰθιοποθήρας juxta ſimiles flexiones in caſu recto ejuſdem originis Ονοματοθήρας, Ορνιθοθήρας &c. ſatis lepide; nam hæc ſunt nomina maſculina primi caſus; quomodo illic conſideret Αἰθιοποθήρας, dixerit ipſe; utique & Æthiopicas Φιλοθήρας aliter conſiderari oportet. An vero doctrina notabilis eſt obſervaſſe compoſitiones ab verbo vel nomine θηρᾶν & θήρα? Jac. Gronov.

4 *Λέξεις τηρεῖ*] Salmaſius emendat λεξιθηρεῖ, id eſt, verba aucupatur. Apud Epiphanium λεξιθηρεῖν ſæpe hoc ſignificatu legitur, qui & λεξιθήρας multis locis verborum aucupes appellat, & qui omnia πρὸς λέξιν accipiunt. Vide Salm. ad Solin. p. 1267.

5 *Has enim curas vocum*] Juſte tamen à Plutarcho reprehenditur. Cujus enim ſtuporis eſt confundere id quod dolorem excipit ac patitur, cum eo quod dolorem facit? Neque Gellius recte defendit Epicurum, quod curas vocum, verborumque elegantias non modo non ſectetur verum etiam inſectetur. Hoc enim noſtra nihil intereſt quid ille ſectetur aut inſectetur. Sed qui tam ſæpe monuerat, diligenter videndum eſſe, quæ vis quæque notio unicuique voci ſubjecta eſſet, tam negligens eſſe in loquendo non debuit, ut aliud ſentiret, aliud diceret. Neque ſi Epicuro eſſe negligenti licuit, cauſa ulla eſt cur aliis diligentibus eſſe non liceat. *Muret. Var. Lect. lib. 11. cap. 16.* Poteſt tamen quis Epicurum excuſare, quod uſus ſit figura, quam Græci ἀντιμερίαν vocant, quando pars orationis pro altera parte ſumitur. *Moſell.*

CAP. X.

Quid ſint faviſſæ Capitolinæ: & quid ſuper eo verbo M. Varro Servio Sulpicio quærenti reſcripſerit.

[1] SERVIUS Sulpicius juris civilis auctor, vir bene literatus, ſcripſit ad M. Varronem, rogavitque ut reſcriberet quid ſignificaret verbum, quod in [2] cenſoriis libris ſcriptum eſſet. Id erat verbum *faviſſæ* Ca-

1 *Servius Sulpicius*] Præter omnes bonarum rerum diſciplinas, in Jure civili eruditionis Principem hunc Cicero & Quintilianus agnoſcunt. Quæſtura, prætoria & conſulari dignitate functus eſt. Conſulem fuiſſe cum M. Marcello Florus in Epitome Liviana CVIII Dio, Plutarchus teſtantur, quo tempore bellum civile inter Cæſarem & Pompejum ortum eſt. Valerius Max. lib. 1. c. 6. cum C. Volumnio conſulem fuiſſe refert, ſicuti etiam Livius lib. 2. Centum prope & octuaginta libros teſte Pomponio ſcripſit. Varii in Jure civili citantur, tum etiam à Grammaticis, & infr. lib. 4. c. 1. & 4.

2 *Cenſoriis libris*] Quibus cives Romani in ſua tribu, claſſe, centuria, item facultates æſtimabantur; & quia cenſorum munus templa & opera publica tueri, ideo in iiſdem *faviſſarum Capitolinarum* mentio facta. De tabulis cenſoriis earundemque cuſtodia vide Dionyſium Halicarnaſſeum.

Digitized by Google

ſecratis: at deinde eadem epiſtola negat quidem ſe in literis inveniſſe cur faviſſæ dictæ ſint: ſed [12] Q. Valerium Soranum ſolitum dicere ait, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinos *flaviſſas* dixiſſe: quod in eos non rude æs argentumque, ſed flata ſignataque pecunia conderetur. Conjectare igitur ſe detractam eſſe ex eo verbo ſecundam literam, & *faviſſas* eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus [13] æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum res veteres religioſas.

ficcs. Et quia poſtmodum Principes Pontificum nomen aſſumſere, teſte Dione lib. 53. inde illud quoque jus uſurparunt l. 9. D. A. R. D. l. 8. de Relig. & ſumpt. fun. l. ult. ut in poſſeſſ. Legat. niſi hoc ita intelligendum, ut Principum auctoritate Pontifices conſecrarent, ſicut olim per legem Papiriam non licebat rem ullam ſine injuſſu populi conſecrare, ut teſtatur Cicero pro Domo.

12 *Q. Valerium Soranum*] Vide Gyraldum de Poëtis Antiquis.

13 *Æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendum*] MSS. *æditui Capitolii uterentur ad cuſtodiendas*. Et poſterius quidem antehac vulgo edebatur: neque aſſequor, quare vel Carrio vel Stephanus mutaverint. *Gronovius*.

Cap. XI.

De Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

[1] L. Siccium Dentatum, qui tribunus plebi fuit Sp. Tarpejo, [2] A. Aterio conſulibus, ſcriptum eſt in libris annalibus, [3] plus, quam credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe: nomenque ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumque eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & xx præliis, cicatricem [4] averſam nul-

1 *L. Siccium Dentatum*] Apud antiquos ſcriptores modo Siccius, modo Sicinius appellatur. Ita cum princeps editio Solini ceterique omnes ſcripti editique libri, Sicinium legerent, maluit Delrius *Siccium* edere, quia eum ita vocet Dionyſius: quaſi non & multi *Sicinium*. Ita etiam alibi legitur in omnibus Solini exemplaribus: *quantum inter milites Sicinius aut Sergius*. Valerius Maximus *Sicinium* etiam appellat. nec aliter eum antiquæ Gellii editiones indigetant, nam in novitiis repoſuerunt *Siccium*. Plinii meliores libri *Sicium* nominant duobus locis. Fulgentio de priſco ſermone, ex Varrone *Sitium* pro *Siccium*. Apud Feſtum in voce *obſidionalis* etiam vocatur *Sicinius*. & apud Ammianum Marcellinum, duobus locis. ita enim veteres libros Marcellini habere notarunt eruditi. At Plinii meliores libri *Sicium* nominant lib. 22. cap. 4. mentio apud Livium lib. 3. L. Sicii fortiſſimi viri, qui in Sabinis per inſidias à ſuis obtruncatus eſt, fraude decemvirorum, quod in eorum invidiam ſermones ad populum ſereret de creandis Tribunis plebi. Hic ipſe L. Sicius Dentatus. At lib. 6. idem meminit L. Sicinii Tribuni plebis. Sane gens Romana *Sicia* fuit, & *Sicinia*. Titus Sicinius Sabinus conſul fuit, cum G. Aquilio Tuſco. *Salm.*

2 *Haterio*] Stephano unde placuerit initialem aſpirationem aſſumere, viderit. Non eſt certe in ullo codice MS. & quum Pariſiis notaverim *aternio*, tum Oxonii *A. Termo*. Vide Pigium ad annum v. c. ccxcix.

3 *Plus quam credi debeat, ſtrenuum*] Reg, *credi queat*. Gronovius. Si Regio codici adſcribi debet, quod Lambecius ab ſe inventum in margine annotavit. Hinc enim deceptum patrem opinor. Nam nec Boudelotius, nec Salmaſius, nec frater, nec ego tale quid in Regio libro invenimus. Et litera l, quam ſolet Lambecius ſuſpicionibus ſuis præponere, hic etiam præpoſita apparet, ſed paulo obſcurior. Unde pro nihilo id haberi decet. *Jac. Gron.*

4 *Averſam*] In tergo, corpore ab hoſtibus averſo, ut fugientes ſolent.

In legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis [2] axibus ligneis inciſæ ſunt, quaſque latas ab eo Athenienſes, ut ſempiternæ manerent, pœnis & [3] religionibus ſanxerant, [4] legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam: Si ob diſcordiam diſſenſionemque ſeditio atque diſceſſio populi in duas partes fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utrimque [5] arma capientur, pugnabiturque, tum qui, in eo tempore in eoque caſu civilis diſcordiæ, [6] non alterutra parte ſeſe adjunxerit, ſed ſolitarius ſeparatuſque à communi malo civitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortuniſque omnibus careto: [7] exſul extorriſque eſto. Quum hanc legem Solonis ſingulari ſapientia prædití legiſſemus: [8] te-

buit in *ad uſum emolumentumque*: quod præferunt editiones hodiernæ, quum iſtud ſit in Optimo MS. Regio.

2 *Axibus ligneis*] De qnibus agit Harpocration, & ad eum viri docti, eaque repeti hoc loco parum feſtive non decet. In duobus autem libris Oxonienſibus legi *aſſeribus* & *axeribus*, quod ita placet Cl. Scheffero lib. 2 de re vehic. cap. 7, ut quum ita legatur in antiquis libris teſtimonio doctiſſimorum virorum, non vero *axibus*, hoc ſciolos ſubſtituiſſe cenſeat. Sane in codice Regio ſimpliciter exſtat *axibus*, qui palmam fidei omnino cæteris aufert. *Jac. Gronov.*

3 *Religionibus*] Religioſo jurejurando. Solon enim adegit Senatum in leges ſuas jurare, & poſt Senatum ſingulos Archontes, addita pœna ut ab iis recedens Apollini Delphico ſtatuam auream pondere ſibi parem poneret. Quin & Populum Athenienſem obligavit, ut in annos centum leges ſervaret. Atque hæ leges tantæ auctoritatis fuere, ut ne tyrannus quidem Piſiſtratus eas abolere in animum induxerit ſuum. Et quanquam xxx. tyranni illas aboleverint, poſt paucos tamen annos ejectis illis iterum reſtitutæ ſunt, & per multa ſæcula viguerunt. Et quamdiu illæ in pretio, tamdiu floruit Athenienſis Reſpub.

4 *Legem eſſe Ariſtoteles*] Vereor, ne hinc aliquid exciderit. Nam fidus ille Regius habet *legem autem Ariſtot.* Quaſi de legis illius notabili ratione jam aliquid ante protuliſſet, ut nunc eam citare cogeretur. *Jac. Gronov.*

5 *Arma caperentur pugnareturque*] Hæc periodus poſtrema quum verbis legitimis & ex perſona legem ferentis terminetur, quam indecorum eſt eam oratione obliqua & ex perſona narrantis incipere? præſertim cum τὸ *inquit* nuſquam interponatur, quod hujuſmodi tranſitiones ſolum excuſat. Opportune igitur quatuor codices, *capientur pugnabiturque*: indicio directam omnem & ſibi ſimilem orationem fuiſſe, & quidem hoc modo: *Si ob diſcordiam diſſenſionemque ſeditio atque diſceſſio populi in duas partis fiet, & ob eam cauſam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque.* Gronovius.

6 *Non alterutra parti ſeſe adjunxerit*] Hanc Carrionis eſſe conjecturam reor: nam & ſcripti & antehac editi *alterutra parte.* Quod vereor, ne fuerit olim, *ad alterutram partem*, quemadmodum & paullo poſt loquitur, & ſæpe mavult Cicero. Ut famil. 1 ep. 8. *ad ejus me rationes adjungo.* ep. 9. *ad eorum cauſam me adjungerem.* Idem.

7 *Exul extorriſque*] Plutarchus de Sera numinis vindicta, ἄτιμον ſive ignominioſum vel infamem illum eſſe dixit, & παραλογώτατον νόμον eſſe affirmat: Laudat tamen in Solone hanc legem, prout loca alia citavit Meurſius in Themi Attica 1, 12. Hinc Lyſias in Oratione, quæ eſt κατὰ Φίλωνος δοκιμασίας, Philonem ἄτιμον probat, quod afflictis rebus defuiſſet Reip. cum inquilini illi legi eſſent obnoxii. Quod quidem in iis admitto civibus, qui auctoritate inter ſuos pollent, & qui non ſeditioni alendæ, ſed fulciendæ concordiæ partem honeſtiorem eligunt. Sed ut paſſim omnes hac lege tenerentur, jure iniquum arbitror. Quid enim? homines quieti, & qui nihil rerum novarum quærunt, qui ſeditionibus ſe non immiſcent, fortunarum, ut Gellius hic teſtatur, jacturam ideo patientur, vel extorres in exilium agentur? Et quid ſi juſtitia cauſæ non appareat, cui potiſſimum parti quis ſe addicere debeat? Ubi civiles diſcordiæ gliſcunt, aliquid ex iniquo utraque pars ut plurimum habet. In præcipiti civilium tumultuum fortuna eſt, neque melior ſemper pars victrix eſt. quid opus eſt in lubrica caſuum ſe demittere? Audi Ciceronem lib. 10. Epiſt. ad Attic. Epiſt. 1. *Ego vero Solonis, popularis tui, ut puto etiam mei, legem negligam, qua capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterius utrius partis fuiſſet.* Cum dicit Cicero *capi-*

[8]tenuit nos [9] [10] gravis quædam in principio admiratio, requirens quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimaverit, qui ſe procul à ſeditione & civili pugna removiſſent. Tum, qui penitus atque alte [11] uſum ac ſententiam legis introſpexerat, non ad augendam, ſed ad [12] deſinendam ſeditionem legem hanc eſſe dicebat: & res prorſum ſe ſic habet. Nam ſi boni omnes, qui in principio coërcendæ ſeditioni impares fuerint, [13] populumque partitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diviſi ſeſe adjunxerint: tum eveniet, ut quum ſocii partis ſeorſum utriuſque fuerint, [14] eæque partes ab iis, ut majoris auctoritatis viris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potiſſimum reſtitui conciliarique poſſit; dum & ſuos, apud quos ſunt, regunt atque mitificant, & [15] adverſarios ſanatos magis cupiunt quam perditos. Hoc idem Fa-

te ſanxit, non videtur intellexiſſe ultimum ſupplicium, ſed exilium; ut Gellius noſter. Sicut in Jure civili ita intelligitur, L. licet 103. de V. S. Ἄτιμον autem, ut ſupra monuimus, eum fuiſſe, qui legem hanc non obſervaret, Plutarchus refert. Exules quidem ἄτιμοι cenſebantur. Sed non omnes ἄτιμοι ſunt exules. Addi poteſt Rupertus ad Salluſtium pag. 542.

Extorriſque] De cujus vocis natura agit G. J. Voſſius in Etymologico.

8 *Tenuit nos gravis quædam in principio admiratio requirentes*] Quatuor membranaceis credo auctorem ſcripſiſſe, *requirens*. Sic Juſtinus 11, 6. *& in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio modo perſonam occiſi, modo cauſam occidendi conſiderant, pigere eum facti cœpit.* Regius quoque, *gravis admodum in principio admiratio*. Gronovius.

9 *Quædam*] In Margine Gelliani codicis mei ſcriptum erat, *admodum*.

10 *Gravis quædam*] In MS. Regio erat *gravis quemadmodum*, ſed ex his poſtremæ ſex literæ ſunt ſanequam recentes & ſecundæ manus, quum prior ſit eraſa: ſolum illud *quea* vetus eſt. *Jac. Gronov.*

11 *Uſum ac ſententiam legis inſpexerat*] Rot. *introſpexerat*. Regius, *introſpexerant*, & mox *dicebant*. Satis placet. *Gronovius.*

12 *Deſinendam*] Tranſitive hoc vocabulo Suetonius quoque utitur in Tiberio cap. 36. *Expulit & Mathematicos, ſed deprecantibus ac artem deſituros promittentibus veniam dedit.*

13 *Populumque partitum & amentem non deterruerit, ad alterutram partem diviſi*] Hic late gangræna ſerpſit. Primum Reg. Lincoln. Rott. *populum*, ſine particula copulativa. Dein Rott. *percitum*, ut & Palat. apud Elmenhorſtium in Appulejano indice, & ante Carrionem editi. Plautus Caſina 3. 5. *ne quid in te mali faxit ira percita.* Cicero pro Milone: *ſive illud animo irato ac percito feciſſet, ut incenſus odio trucidaret inimicum.* Ciceroni *percitus & iratus*, qui Plauto *ira percitus*: ſic Gellio *percitus & amens*, qui Appulejo *percitus rabie*. Super hæc pro *deterruerint* iidem *deruerint*, quod ſupereſt, ni fallor, de *deſeruerint*. Poſt quod verbum excidit adverſativa particula. Denique *dividi* tres pro *diviſi*, ſignificantes *dividui*: neque enim *dividus*, opinor, ut *promiſcus*, dixerunt. *Nam*, inquit, *ſi boni omnes, qui in principio coercendæ ſeditioni impares fuerunt, populum percitum & amentem non deſeruerint, ſed ad alterutram partem dividui ſeſe adjunxerint.* *Deſerunt* enim *populum*, qui ſeſe medios gerunt, & ab ejus civili pugna procul removent. *Dividui* autem, eligentes alii hanc, alii alteram diſſidentium partem. *Fuerunt* etiam, non *fuerint*, Rottendorfianus. *Gronovius.* Quæ ſatis lepide ad veterem ſcripturam reſtituta ſunt, ſi diſcedas ad iſta adverſativa *ſed* interpoſita, quæ nullam poteſt fidem habere, utpote rejecta ab MSStis libris. *deruerint* quoque non debet augeri, quum in illis literis lateat certe vera Gellii manus. Requiritur enim aliquid, ut boni ſe ad alterutram partem adjungant, illi præſertim qui in principio impares fuerunt coercendæ ſeditioni. Si enim illorum aliqui id ita tentarunt, ut hanc aut illam partem vituperaverint, & tanquam ſeditioſos contumelioſe traduxerint, illi certe fidem poſtea non reperient nec auctoritatem apud diſſidentes. Et id facile fieri poteſt. Itaque hoc præmonuit Gellius dicendo, *populum percitum & amentem non deriſerint, ad alterum*. Jac. Gronov.

14 *Eoque partes ab iis*] MSS. *æque*, vel *eque*. Scribe, *eæque partes*. Gronovius.

15 *Adverſarios ſervatos magis cupiunt*] MSS. *ſanatos*, ut edidit recte Carrio. Nam quemadmodum ſeditioſi & qui res novas moliuntur, *inſanire* ac

Digitized by Google

Favorinus philoſophus inter fratres quoque aut amicos diſſidentes oportere fieri cenſebat: ut, qui in medio ſunt utriuſque partis benevoli, [16] ſi in concordia annitenda parum auctoritatis quaſi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem diſcedant; ac per id meritum viam ſibi ad utriuſque concordiam mœniant. Nunc autem [17] pleraque, inquit, pars utriuſque amici, quaſi probe faciant, duo litigantes deſtituunt & relinquunt; deduntque eos advocatis malevolis aut avaris, qui lites animaſque eorum inflamment, aut odii ſtudio, aut lucri.

ac *furere*, ſic ex pœnitentia *ſanati* & *ad ſanitatem rediſſe* dicuntur. Tabulæ Duodecim: *idem juris ſanatibus quod fortibus.* i. ut Feſtus interpretatur; *qui cum defeciſſent à Romanis, brevi poſt redierunt in amicitiam quaſi ſanata mente.* Cæſar 5 Gall. *nihil hunc ſe abſente pro ſano ſacturum arbitrabatur, qui præſentis imperium neglexiſſet.* Et ibidem. *plebemque ad furorem impellit, ut facinore admiſſo ad ſanitatem reverti pudeat.* Auctor libri 8. *neque ad ſanitatem reliquorum deditione eſſe perductos.* Frontinus Strateg. 1, 9. *L. Sulla, cum legiones civium Romanorum pernicioſa ſeditione furerent, conſilio reſtituit ſanitatem efferatis.* Gronovius.

16 *Si in concordia annitenda*] Ptouſteus explicat efficienda. Verum MS. Regius legit *admittenda.* ubi etiam legitur *muniant.* Jac. Gronov.

17 *Pleraque, inquit, pars utriuſque amici*] Conjecturam Carrionis eſſe cenſeo. Rot. certe ac Reg. ut olim editum: *plerique, inquit, partis utriuſque amici.* Mox *τὸ & relinquunt* Rottendorfianus ignorat. *Gronovius.*

CAP. XIII.

Liberos *in multitudinis numero etiam unum filium filiamve veteres dixiſſe.*

Antiqui oratores, hiſtoriæque aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filiamve [1] *liberos* multitudinis numero appellarunt. [2] Id quoque nos quum in complurium veterum libris ſcriptum aliquotiens adverterimus, nunc quoque in libro [3] Sempronii Aſellionis rerum geſtarum

1 *Liberos*] Juriſconſulti illum non eſſe ſine liberis dicunt, cui unus filius vel una filia eſt, quia ſemper plurativo numero profertur. l. 184. ff. de verb. ſig. videntur tamen antiqui etiam liberum dixiſſe pro nato ſingulari numero. Ita Juſtinianus locutus eſt *inſt. de ſervili cognatione*, in illis verbis, *ut ſi quis in ſervili conſtitutus conſortio liberum vel liberos habuerit, &c.* Vide & l. 33. Cod. de inoff. teſt. & l. 8. §. 4. C. de ſecund. Nupt. Quintilianus decl. 2. *Liberi ac parentis non alius mihi videtur affectus quam quo rerum natura, quo mundus ipſe conſtrictus eſt.* Aurelius Victor in Nerva: *Trajanum in liberi locum & in partem imperii adoptavit.* Liberi autem proprie appellabantur, qui ex libero matrimonio nati erant. Locum Gellii expreſſit Donatus, in Heautontimor. Terentii: *Conſtat*, inquit, *antiquos oratores hiſtoricæque aut carminum ſcriptores, etiam unicum filium filiamque liberos multitudinis nomine appellaſſe.* Sicuti autem unum aliquando filium filiamve liberi denotabant, ita & nepotes, pronepotes, alioſque deſcendentes lex XII. tabularum complectebatur, ut ex legibus civilibus liquet.

2 *Id quoque nos cum in complurium*] Scribe ex Reg. & Rot. *Idque nos cum in complurium.* Alioqui moleſta *τοῦ quoque* repetitio eſt. *Gronovius.*

3 *Sempronii Aſellionis*] Inter diſertiſſimos hiſtoricos eum numerat Dionyſ. lib. 1. Antiq. *Thyſ.* Hic ille eſt C. Sempronius Aſellio, cujus hiſtoriarum liber primus perperam à Nonio in v. Bubo ſub Agellii nomine citatur. Quamvis noviſſimus ejus editor pro Agellio ibi Gellium legi malit, ut nimirum intelligatur Cn. Gellius auctor Dionyſio Halicarnaſſeo, Soſipatro, Macrobio & noſtro Aulo Gellio ſæpe laudatus. Sed profecto vir alioqui doctiſſimus non animadvertit iſtum Cn. Gellium non ſimpliciter hiſtoriam ſui temporis ſcripſiſſe, ſed annales inde uſque à prima Romanæ gentis origine;

Digitized by Google

rum quinto, ita poſitum eſſe offendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit: reſque eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. Ejus verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt: *Nam* [4] *Gracchus domo quum proficiſcebatur, nunquam minus terna aut quaterna milia hominum ſequebantur.* [5] Atque inde infra de eodem Graccho ita ſcripſit: [6][7] *Orare cœpit, ut ſe defenderent liberoſque ſuos: eum* [8] *quem virilis ſexus tum in eo tempore habebat, produci juſſit, populoque commendavit prope flens.*

ne; ut ita fragmentum illud Nonianum, ſi ad hunc Gellium pertineat, non ex hiſtoriarum, ſed annalium libro primo citari neceſſum ſit. Quare apud Nonium pro *Agellius hiſtor. lib.* I. omnino legi debet *Aſellio hiſtor. lib.* I. ut apud eundem in v. gliſcitur, *Aſellio hiſt. lib.* IV. Ejuſdem hiſtoriarum liber III citatur à Priſciano lib. 5. Sed ut apud Nonium *Agellius*, ita ibi male *Aſellius* vocatur. *Lambecius.* Qui per hujus notæ operam nihil niſi riſum fuit meritus, quum certe in fragmentis hiſtoricorum veterum ea ipſa Fulvius Urſinus ſub Sempronii Aſellionis nomine digeſſerit pag. 13 anno MDXVCV, diu ante ipſum. *Jac. Gronov.*

4 *Gracchus domo cum proficiſceretur*] *Proficiſcebatur* ſcripti, atque ex illis ſic puto edidiſſe Anton. Auguſtinum in Fragmentis veterum hiſtoricorum. *Gron.*

5 *Atque inde infra*] In Oxonienſium uno legi *atque idem infra.* Jac. Gronov.

6 *Orare cœpit, ut ſe def.*] In MS. R. erat *Orare cœpit quid, ut ſe defenderent* &c. Legendum cenſeo: *Orare cœpit Quirites, ut ſe defenderent.* Frequens enim in Hiſtoria Romana adverſus vim & injuriam fidem Po. Ro. & Quiritium implorare. Hinc *quiritare*, Quirites invocare, eorumque auxilium cum miſeratione depoſcere. *Lambecius.*

7 *Orare cœpit, ut ſe defenderent*] Ant. Auguſtinus: *Orare quidem cœpit id, ut ſe defenderent.* Non temere: nam reperit aliquid in MSS. quod ſic reddendum eſſe cenſeret, quamquam haud attigerit ſcopum. Reg. & Rot. *Orare cœpit id quidem, ut ſe def.* Uterque *quid* cum κεραίᾳ ſuper τοῦ *D*, ut ſolent τὸ *quidem* ſignificare. Ne putes ſolum *quid*, unde fingi *Quirites* poſſit, in Regio reperiri. Credibile eſt autem ſcripſiſſe Gellium *orare cœpit, inquit, ut ſe defenderent liberoſque ſuos.* Neque offendat quemquam, quod τὸ *inquit* ſupervacuum videtur, quia ſtatim ante præcedit τὸ *ſcripſit.* Nam ſic paſſim noſter. Inter alia lib. 10. 23. & lib. 11, 12. & lib. 13, 12. *Gronovius.* Profecto aſtutus voluit eſſe Lambecius ultra decorum. Sed ex vera vetere ſcriptura quam bene exiſtit *orare cœpit identidem*? Quum interim nihil vetet retinere ſcripturam veterem *orare cœpit id quidem*, quippe cujus intelligentia videtur pendere ex ſequentibus, quæ non habemus. In illis autem potuerunt ſequi nonnulla ab his diverſa, ut ſic quidem oraverit, cæterum addiderit mox nonnulla, in quibus non perrexerit orare. *Jac. Gronov.*

8 *Quem virilis ſexus tum in eo tempore*] Reg. & Rot. *virile ſecus.* Quæ non modo antiqui moris ac certæ veritatis lectio eſt, ſed etiam nota bonitatis horum exemplarium. non enim niſi præſtantiſſima & ex talibus tranſlata eam ſcripturam vocabuli hujus ſervant. Vide ad Livium. Dein Fulvius Urſinus τὰ *in eo tempore* cenſet inducenda, credo quod nihil ſignificent aliud quam *tum* præcedens. Suſpicabar: *eumque, quem virile ſecus unum in eo tempore habebat, produci juſſit.* Vel *unum eo tempore.* Gronovius. Niſi fuerit, *eum, quem virile ſecus ſecum in eo tempore* &c.

CAP. XIV.

Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt, CONTRA TIBERIUM EXULEM, *ſtitiſſes vadimonium, per,* I, *literam dicit, non* ſtetiſſes: *ejuſque verbi ratio reddita.*

IN [1] libro vetere M. Catonis, qui inſcribitur, CONTRA TIBERIUM EXU-

1 *Libro*] Intelligit librum M. Porcii Catonis Cenſorii, cujus orationes amplius centum & quinquaginta laudat Cicero in Bruto.

2 *Scri-*

Digitized by Google

EXULEM, [2] ſcriptum ſic erat, *Quid ſi* [3] *vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes?* Recte ille quidem *ſtitiſſes* ſcripſit: ſed falſi & audaces emendatores, *e* ſcripto per libros, *ſtetiſſes* fecerunt, tamquam *ſtitiſſes* vanum & nihili verbum eſſet. Quin potius ipſi nequam & nihili ſunt, qui ignorant, *ſtitiſſes*, dictum à Catone, quoniam *ſiſteretur vadimonium*, non *ſtaretur*.

2 *Scriptum quidem ſic erat*] Nullus hic uſus τοῦ *quidem*. Tranſmove igitur auctoribus membranis: *ſcriptum ſic erat, Quid ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſes? Recte ille quidem ſtitiſſes.* Gronovius. Hinc igitur apparet temerariam eſſe mutationem loci, ubi ponitur τὸ *quidem* in editione anni 1651, ut edant *recte quidem ille*, quod per imprudentiam ſequuti alii, ſane contra MSStos. & ideo vetui, ne nunc propagaretur. *Jac. Gronovius.*

3 *Vadimonium*] Ipſa ſponſio obeundi judicii dicitur, & vadimonium ſiſtere, illud quod promiſſum erat præſtare.

CAP. XV.

Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſunt ampli honores; & cur poſtea [1] *ad maritos & ad patres iidem iſti honores delati ſint: atque ibi quædam de capite legis Juliæ ſeptimo.*

APUD antiquiſſimos Romanorum neque generi neque pecuniæ præſtantior honos tribui quam ætati ſolitus: majoreſque natu à minoribus [2] colebantur ad deûm prope & parentum vicem; atque omni in loco, inque [3] omni ſpecie honoris, priores potioreſque habiti. A convivio quoque, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, [4] ſeniores à junioribus domum deducebantur, eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis traditum eſt: apud quos, [5] Lycurgi legibus, [6] major rerum omnium honos

1 *Ad maritos & ad patres*] Ita legitur in codice Regio, unde ſupplere poſterius *ad* non dubitavi, quod vulgo omittitur. *Jac. Gronovius.*

2 *Colebantur ad deum prope & parentum vicem: atque in omni*] Haud ſcio, ubi Carrio ediderit *celebrabantur*, quo delectatur Gebhardus 1 Antiq. 10. Scripti omnes *colebantur*, & tentandum non eſt. At iidem *atque omni in loco.* Gronovius.

3 *Faſces ſumendi*] Quum Valerius Publicola collega ſibi Lucretio Lucretiæ patre ſubrogato, illi, utpote ſeniori, faſces tradiderit. Qui honor, ut teſtatur Plutarchus in Publicola, ſemper poſtea ſenibus habitus fuit ob ætatem, non liberos. Itaque quum placuiſſet duodecim tantum faſces conſpici, ii alternis menſibus apud alterum Conſulem fuerunt: ita, ut priore menſe prior Conſul eos habuerit, ſecundo alter, atque ita porro viciſſim, ut teſtatur Dionyſius lib. 5. & Dio Caſſius lib. 54. Sumere autem eos prior ſolebat, qui major natu eſſet, idque obtinuiſſe videtur uſque ad L. Juliam, quæ honorem hunc detulit numero liberorum.

4 *Seniores à minoribus domum deducebantur*] Vat. Reg. Rot. *à junioribus.* Et placet, quia altero jam abuſus eſt. *Gronovius.*

5 *Lycurgi legibus*] Quod pluribus notatum. Audi Juvenalem Satyra XIII.

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerit, & ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi farra, & majoris glandis acervos.

Et Ovid. lib. 5. Faſtor.

Jura dabat Populo ſenior, finitaque certis
Legibus eſt ætas unde petatur honor,
Et medius juvenum non indignantibus ipſis
Ibat, & interior ſi comes unus erat.

Romani autem hæc à Lacedæmoniis accepiſſe videntur per Decemviros, niſi hæc antiquo Romanorum inſtituto adſcribenda ſint.

6 *Major rerum omnium honos majori ætati*] Reg. & Rot. *major omnium rerum honos ætati majori*, non ſine quodam auctu dignitatis in oratione. Sempronius Aſellio infra 5, 18. *Omnium rerum hoc interfuit.*

V

Digitized by Google

nos majori ætati habebatur. Sed poſtquam ſuboles civitati neceſſaria viſa eſt, & ad prolem populi frequentandam præmiis atque invitamentis uſus fuit: tum antelati quibuſdam in rebus, qui uxorem quique liberos haberent, ſenioribus neque liberos neque uxores habentibus. [7] Sic [8] capite ſeptimo legis Juliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas fit, non qui pluris annos natus eſt, ſed [9] qui pluris liberos, quam collega, aut in ſua poteſtate habet, [10] aut bello amiſit. [11] Sed ſi par utrique numerus liberorum eſt, maritus, aut [12] qui in numero maritorum eſt, præfertur. Si vero ambo & mariti & patres totidem liberorum ſunt, tum ille priſtinus honos inſtauratur; & qui major natu eſt, prior faſces ſumit. Super his autem, qui aut cælibes ambo ſunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti ſunt & liberos non habent, nihil ſcriptum in lege [13] de ætate eſt. Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere aut longe ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

fuit. Lib. 17, 18. *Quæ duo verba obſervanda præceperit omnium rerum longe ſalubria*. Lincol. etiam *major omni rerum*. Gronovius.

7 *Sic capite ſeptimo legis Juliæ*] Reg. Rot. Lincoln. *Sicuti Kap. VII. legis Juliæ*. Gronovius. Ut plane Michaelis Vaſcoſani editio anni M D XXXV & aliis.

8 *Capite ſeptimo Legis Juliæ*] Lex Julia ab Auguſto lata anno V. C. DCCXXXVI. dictaque eſt de maritandis ordinibus. Plures autem Leges Juliæ non à Julio Cæſare, ſed ab Auguſto latæ vel confirmatæ. Cæſar quidem poſt Africanum bellum exhauſta urbe præmia multitudini liberorum propoſuerat, ut Dio teſtatur lib. 45. Sed legem tulit Auguſtus, quæ & ægre introducta. Atque hæc poſtea Papiæ Poppææ immixta. Utriuſque legis capita quoque confuſa. Lex Julia & Papia ſæpe vocata JCtis.

9 *Qui pluris liberos*] Si placet habere quædam iſtius legis capita, hac lege Candidati præferebantur in petitione Magiſtratus, qui plures liberos haberent, teſte Tacito Annal. 2. In ſorte quoque Provinciarum præferebantur. Nonnunquam & ſententiam primi rogabantur l. 9. C. de Decur. Ad honores quoque citius promoveri poterant, atque anni remittebantur pro numero liberorum. Uti enim minores 25. annis honores capeſſere nequibant, ita liberi veniam ætatis merebantur. Hinc Ulpianus ad L. Papiam Poppæam l. 2. ff. de Minoribus ita loquitur: *Nec per liberos ſuos rem ſuam maturius à curatore recipiat; quod enim legibus cavetur, ut ſinguli anni per ſingulos liberos remittantur, ad honores pertinere Divus Severus ait, non ad rem ſuam recipiendam*. Ita qui quinque liberos habebat vigeſimo, qui tres vigeſimo ſecundo, atque ita deinceps pro ratione liberorum adſpirare ad honores poterant. Præterea qui in urbe tres liberos incolumes habebat, vel in Italia quatuor, aut in Provinciis quinque, liberi erant à cura, tutela, cæteriſque perſonalibus muneribus l. 2. de Exc. tut. & l. 1. C. qui numero liberorum & §. 13. Inſt. de Excuſat. non vero à patrimonialibus muneribus, quæ rerum & poſſeſſionum onera ſunt l. 2. §. 4. l. 10. & ſeq. de Vacat. mun. niſi ſexdecim liberorum multitudo fuerit l. 5. §. 2. jur. immun. Etiam nepotes proderant ex *filio* defuncto, ita tamen ut nepotes ex uno filio, patrem tantum univerſi repræſentarent, non vero ſinguli in capita numerarentur. Adoptivi non proderant, veruntamen emancipati; ſive enim ſint in poteſtate Patris, ſive emancipati, filii tamen erant juxta naturam. Præterea damnatorum liberi plures aſſem accipiunt ex conſtitutione Divi Hadriani l. 7. de Bon. damnat. Multitudo itaque liberorum ſua habebat præmia & commoda. Unde beneficio Principis jus quoque trium liberorum concedebatur iis qui nullos habebant.

10 *Aut bello amiſit*] Intelligit eos qui in acie pro Rep. ceciderunt, non qui per cauſam belli, in præſidiis, caſtris, parentibus abrepti ſunt, l. 18. de Excuſ.

11 *Sed ſi par utrique numerus*] Quidam manu exaratus, *Quod ſi par*. Gronovius.

12 *Qui in numero maritorum*] Vel ſponſos intellige, vel eos, quibus jus mariti conceſſum eſt. Quod fieri quoque ſolitum Dio teſtatur lib. 60.

13 *De ætate*] Reg. tamen & Rott. retinent *de ea ætate*, quod jam eſt in olim editis. *Jac. Gronov.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. XVI.

Quod Cæſellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione.

[1] Virgilii verſus ſunt è libro ſexto,

Ille, vides, pura juvenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca. primus ad auras
Ætherias [2] *Italo commiſtus ſanguine ſurget*
[3] *Silvius* [4] *Albanum nomen, tua* [5] *poſtuma proles;*
[6] *Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx*
Educet ſilvis regem regumque parentem.
Unde genus Longa noſtrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquam convenire;

Tua poſtuma proles,

Et

Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis regem.

[7] Nam ſi hic Silvius, ita ut in omnium fermè annalium monumentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, [8] ob eamque cauſam [9] prænomen ei Poſtumo fuit: qua ratione ſubjectum eſt?

Quem

1 *Virgilii*] Lib. 6. Æneid. ℣ſ. 760. & ſequentibus.

2 *Italo commiſtus ſanguine*] Æneas ex Lavinia Latini filia Silvium genuerat.

3 *Silvius*] Cui Aſcanius ſine liberis defunctus reliquit imperium.

4 *Albanum nomen*] Quia poſt illum Reges omnes Albani Silvii appellati ſunt. Canterus tamen lib. 2. Nov. Lect. c. 10. per nomen Albanum virum ſeu hominem Albanum intelligit.

5 *Poſtuma proles*] Non adeo male Cæſellius Vindex de hoc vocabulo judicavit. Neque enim Poſtumus dictus videtur, quaſi poſt humatum patrem natus, ſed tanquam poſtremus. Namque antiqui quoque auctores *poſtumi* vocabulo liberos ante patris obitum natos intelligunt. Ex antiquis quoque monumentis conſtat *Poſtumum*, non vero *poſthumum* ſcribi. In manuſcriptis Horatii quoque *Poſtume*, *Poſtume*, pro *Poſthume* ſcribitur. Silvius itaque poſtrema ſoboles fuit Æneæ. Etſi autem hoc vocabulum ea ſignificatione non ita uſitatum fuerit, tamen Tertullianus contra Gnoſticos illa voce utitur. Poſtumi autem qui poſt mortem patris naſcuntur, poſtremo quoque editi, non poſt humatum patrem intelliguntur, quantum ad generationem patris attinet. Vide Canter. lib. 2. Novat. cap. 10. Parthaſium Epiſt. 34. Et Voſſ. Anim. Gramm. c. 2.

6 *Quem tibi longævo*] Vel per longam ætatem incolumi, vel, ut Servius interpretatur *Deo*: additque *ævum proprie æternitatis eſſe, quæ non niſi in Deos venit.* Eadem fere Sulpitii Apollinaris hic ſententia eſt. Quid ſi longævum intelligamus in ſucceſſoribus? Neque etiam, quamvis Silvius poſt mortem patris natus eſſet, impedit Æneam longævum futurum fuiſſe. Quamvis enim longævus eſſet pater, filius tamen poſt mortem ejus naſci potuit. Ita vox illa *longævo*, abſolute ponetur, nulla ad filium naſciturum relatione. Et Poſtumus quoque dici poteſt, qui poſtremus etſi poſt mortem patris in lucem editus eſt.

7 *Nam ſi hic Silvius, ut in omnium*] Fulv. Reg. Rot. *Silvius ita ut in omnium.* Gronovius.

8 *Ob eamque cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit*] Heu pravitatem correctorum! Gellius olim ſcripſerat: *ob eamque cauſam prænomen ei poſthumo fuit*, & atteſtor ita legi in MS. R. De prænomine Poſthumi agit Varro lib. 8. Sic ab aliis rebus, inquit, cum eſſent duo Terentii aut plures, diſcernendi cauſa ut aliquid ſingulare haberent notabant, forſitan ab eo, quod qui mane natus diceretur, ut is

Digitized by Google

Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjunx
Educet ſilvis.

Hæc enim verba ſignificare videri poſſunt, Ænea vivo ac jam ſene, natum ei Silvium & educatum. Itaque hanc ſententiam eſſe verborum iſto-

Manius eſſet, qui luci Lucius, *qui poſt patris mortem Poſthumus.* Vide præterea Feſtum, Plautum in Aulularia, & Plutarchum in Coriolano. Id duntaxat moneo, cum Feſtus dicat, Poſthumus cognominatur poſt patris mortem natus, nequis miretur à Varrone & Gellio Poſthumus inter prænomina referri. Audiat enim Priſcianum lib. 2. *Invenimus tamen*, inquit, *multa in his quatuor ſpeciebus propriorum nominum, invicem pro ſe poſita; & quæ in aliis perſonis ſunt prænomina, hæc in aliis loco nominum accipiuntur, ut Tullius Servilius, hîc Tullius prænomen eſt: M. vero Tullius, hic nomen.* Et Valerius Probus, vel quiſquis auctor eſt libri de nominibus & prænominibus Romanorum: *Quæ olim*, inquit, *prænomina fuerunt, nunc cognomina ſunt, ut, Poſthumus, Agrippa, Proculus, Cæſar.* & idem aliàs: *Animadverto enim in Conſulum faſtis perplexum uſum prænominum & cognominum fuiſſe*, &c. Diligenter autem diſtinguendum inter *Poſthumius*, *Poſthumus* & *Poſtumus*, qua in parte ſæpius erratum eſt in bonis auctoribus. *Poſthumius* enim gentilium nomen eſt, Poſthumiæ genti proprium: *Poſthumus* vero prænomen quod imponebatur poſt humationem patris nato, unde etiam ejus ἔτυμον: *Poſthumus* contractè dicitur pro poſtremus, ut pro ſupremus ſummus, pro extremus extimus. Ita in Gloſſis Latinis quæ Iſidori nomine circumferuntur, exponitur, Poſtumus, ultimus, noviſſimus. *Lambecius.*

9 *Prænomen ei impoſitum fuit*] Reg. & Rot. *prænomen ei Poſtumo fuit.* Sic, inquam, non *Poſthumo*, uterque; & ut quiſque alius, in quo id nomen occurrit, vel fide vel antiquitate præcellit codex: ſic nummi & æra: ſic marmora, *Poſtumus* & *Poſtumius.* Sic & Græci Πόστυμος, non Πόσθυμος. Quamquam exploſum jamdudum eſt ludibrium diſtinguentium, quaſi *poſtumus* eſſet ultimus, *poſthumus* humato patre natus. Neque aut ratio dari ulla aut analogia oſtendi poteſt compoſiti ex hujuſmodi ſimplicibus tali ſignificatione provenientis. *Poſtprincipia*, *poſtliminium*, *poſtſcenia*, *poſterganeus* dixere. Sed quid his & iſtis ſimile? Titones ſic habeant. *Poſterus*, *poſterior*, *poſterrumus* antiquis fecit: hoc *poſterrumus* duobus modis contraxerunt, *poſtumus* & *poſtremus*, velut *extumus* & *extremus*: nec differens ab initio fuit ſignificatio. Deinde uſus, cujus eſt quantumvis generalia vocabula & formulas certis rebus ac materiis adſignare, obtinuit ut *poſtumi* dicerentur mortuo patre nati. Εὔσημον enim in hanc rem vocabulum habere, in quo neque mortis neque ſepulcri fieret mentio: & neceſſario hi liberorum ultimi erant, neque poſt eos alii eodem patre liberi creari poterant. Et hæc delecta notio adeo prævaluit, ut nativa pæne interiret: niſi quod hic eam Virgilius conſervavit, & homines docti ſequioris ætatis revocarunt. Vide Cujacium 3 Obſerv. 4. Guil. Canterum 2 Novar. 10. Voſſium 2 de anal. 25. Cum autem κύριον eſt τὸ *Poſtumus*; eo differt ἀπὸ τῦ *Poſtumius*, quod hoc gentis eſt, illud antiquiſſimis prænomen, poſtea & cognomen fuit. Sic *A. Poſtumius Albinus*: ſic *Poſtumus Cominius Auruncus*: ſic *M. Agrippa Poſtumus.* Hoc diſcrimen dumtaxat fuit ante tempora Cæſarum. Nam quod *Poſtumius* cognomen facit And. Schottus, aut id pertinet ad inferiora tempora, quæ omnia miſcuerunt; aut fucum ſibi factum in alios propagat. *Actiis* tribuit *Poſtumiorum* cognomen, auctore ſcilicet M. Seneca controv. 21. Sed *Actius Poſtumus* nunc ille in libris vocatur. *Cejoniis* ex Julio Capitolino, qui *Cejonium Poſtumium* Clodii Albini patrem nuncupat. *Juniis* ob *Junium Poſtumium* ex triginta tyrannis apud Trebellium Pollionem, ex corruptis opinor libris. Nullus enim in triginta tyrannis neque Junius neque Poſtumius: ſed *M. Caſſius Labienus Poſtumus*, & filius ejus, qui *Poſtumus Junior* interdum nominatur. *Liviis* ex Nonarum Caprotinarum fabula, in qua commenticius Fidenatium dictator *Livius Poſtumius* inducitur apud Plutarchum in Romulo & Macrobium: qui tamen ſi exſtitit, nihil ad gentes Romanas nominumque differentiam attinet, quippe ſic *Livius Poſtumius* foret, ut *Octavius Mamilius*, *Pontius Herennius*, *Decius Magius*, de quibus ad Livium diximus. *Pontiis* ob mulierem, quæ Tacito 13 annal. *Pontia*, 4 hiſtor. *Pontia Poſtumia* appellatur. *Rabiriis* propter illum, quem *C. Rabirium Poſtumum*, non *Poſtumium*, repetundarum reum defendit Cicero. *Sejis* ob *Q. Sejum Poſtumum* (ut Manutius & meliores libri) quem veneno ſublatum à P. Clodio, ut ædibus ejus potiretur, ſuſpicio erat, teſte Cicerone in oratione pro domo. *Gronovius.*

10 *Ce-*

iſtorum [10] Cæſellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, *Poſtuma*, inquit, *proles non eum ſignificat, qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt. ſicuti Silvius; qui Ænea jam ſene, tardo ſeroque partu eſt editus.* Sed hujus hiſtoriæ [11] auctorem nullum idoneum nominat. Silvium autem poſt [12] Æneæ mortem, ſicuti diximus, natum eſſe multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpicius inter cætera, in quibus Cæſellium reprehendit, hoc quoque ejus quaſi erratum animadvertit; erroriſque iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quòd ſcriptum ita ſit: *Quem tibi longævo*, inquit, non *ſeni* (ſignificatio enim eſt contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum jam ævum & perpetuum recepto immortalique facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, quum hominum vita diſceſſiſſet, immortalem atque [13] indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Hoc ſanè Apollinaris argute. Sed aliud tamen eſt longum ævum, aliud perpetuum. Neque dii longævi appellantur, ſed immortales.

10 *Cæſellius*] Citatur quoque à Chariſio lib. 1. & 2. Priſciano l. 10. ſæpius.

11 *Auctorem nullum idoneum nominat*] Reg. & Rot. *auctorem idoneum nullum nominat.* Et mox: *in quis Cæſellium reprehendit*, non *in quibus*. Gronovius.

12 *Poſt Æneæ mortem*] Et id noluit negare Virgilius, cujus mens fuit, *Quem tibi longævo* conceptum, ſed *ſerum* & te interim mortuo *Lavinia conjux Educet ſilvis.* His vero adjeci verbum *eſſe* quod editiones negligunt ex MS. Reg. & Rottend. Invitis eiſdem videas edi *tibi longævo. longævo, inquit, non ſ.* item *ſignificatio enim eſſet.* item *longum jam ævum perpetuum.* Jac. Gronov.

13 *Indigetem*] Quinam ſint indigetes oſtendit Servius ad 12. Æneid. *Indigetes duplici ratione dicuntur, vel ſecundum Lucretium, quod nullius rei egeant:*

Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,

vel quod nos eorum indigeamus, unde quidam omnes Deos indigetes appellari volunt. Alii patrios Deos indigetes dici debere tradunt. Alii ab invocatione indigetes dictos volunt, quod indigito eſt precor & invoco. Vel certe indigetes ſunt dii ex hominibus facti, & dii indigetes quaſi in diis agentes. Indiges igitur hic idem qui ἀφιερωθεὶς, id eſt, *inter Deos conſecratus.*

Cap. XVII.

Cujuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M. Cicero animadverterit: diſceptatumque ibi ſuper eo ipſo quod Cicero obſervaverat.

Observate curioſeque animadvertit M. Tullius *in* & *con* præpoſitiones verbis aut vocabulis præpoſitas tunc produci atque protendi, quum literæ ſequerentur, quæ primæ ſunt in *ſapiente* atque *felice:* in aliis autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc ſunt; *Quid verò hoc elegantius quod non fit natura, ſed quodam inſtituto?* [1] *indoctus dicimus brevi prima litera: inſanus producta: inhuma-*

1 *Brevi prima litera*] Non metro, ſed literæ ſono, *i* enim modo tanquam *ei* diphthongus pronunciatur, vel duplex *ii*, atque longiore litera ſcribebatur, hoc modo PIso. In antiquis agrariis & ju-

humanus brevi, infelix longa, &, ne multis, quibus in verbis eæ primæ literæ ſunt, quæ in ſapiente atque felice, productè dicuntur: in cæteris vero omnibus breviter. Itemque [4] *compoſuit, concrepuit, confecit: conſule veritatem: reprehendet. Refer ad auris: probabunt.* [5] [6] *Quære cur ita? ſe dicent juvari. Voluptati autem aurium morigerari debet oratio.* Manifeſta quidem ratio ſuavitatis eſt in his vocibus, de quibus Cicero loquutus eſt. Sed quid dicemus de præpoſitione, *pro?* quæ, quum produci & corripi ſoleat, obſervationem hanc tamen M. Tullii aſpernata eſt. Non enim ſemper producitur quum ſequitur ea litera, [7] quæ prima eſt in verbo *felix:* quam Cicero hanc habere vim ſignificat, ut propter eam rem, *in* & *con* præpoſitiones producantur. Nam *proficiſci* & [8] *profundere*, & *profugere*, & *profanum*, & *profeſtum* correptè dicimus; *proferre* autem, & *profligare*, & *proficere* productè. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis cauſam facere obſervavit, non in omnibus conſimilibus eandem vim aut rationis aut ſuavitatis tenet: ſed aliam vocem produci facit, aliam corripi? neque verò, [9] *con*, particula tum ſolùm producitur, quum ea litera, de qua Cicero dicit, inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius, *fœnoribus*, inquiunt, *coopertus* eſt. Præterea [10] *coligatus* & *conexus* productè dicuntur. Sed tamen videri poteſt in iis, quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea *n* littera: Nam detrimentum literæ productione ſyllabæ compenſatur. Quod quidem etiam in eo ſervatur quod eſt, *cogo.*

& judiciariis tabulis apud Urſinum *i* longum etiam per *ei* ſcribitur, in his vocabulis, SEINE, QUASEI, UBEI, atque ita porro; modo tanquam ſimplex *i* pronunciatur. Ita *e* quoque modo producitur, modo corripitur. Ita dixit auctor noſter lib. 6. cap. 15. *quieſcit e uſitate litera correpta* dici. Et ſimilibus aliis locis non de metro, neque de accentu loquitur, ſed de literæ natura, non de ſyllaba. Alioqui veteribus & accentus & ſyllabæ longæ ſæpe in pronunciatione diverſa habebatur ratio, tam apud Græcos quam Latinos. Quem ſonum quomodo exprimerent difficile dictu.

2 *Indoctus dicimus brevi*] Sic & in Rot. conſpicio, eſtque in Regio. At apud Ciceronem ipſum exhibetur *inclitus*. Gronovius.

3 *Concrepuit*] Vulgo præponitur *conſuevit*, ſed contra regulam ipſius Gellii.

4 *Compoſuit, concrepuit, confecit*]. Et ſcripti & editi antehac auctius, *compoſuit, conſuevit, concrepuit, confecit*: ut & ipſum apud Tullium legere eſt. Et merito; duo enim utriuſque generis exempla poſuit, breviter pronuntiati, *compoſuit* & *concrepuit*, producte *conſuevit* & *confecit*. Gronovius.

5 *Cur ita*] Vetus Editio, *cur ita ſit, dicent ſe probe juvari.*

6 *Quære cur ita. ſe dicent juvari*] Scripti cum prius vulgatis: *quære cur ita ſit? dicent juvare.* At apud Ciceronem datur: *quære, cur? ita ſe dicent juvari.* Gronovius.

7 *Quæ prima eſt in verbo Felix*] MSS. cum editis antehac: *in verbo Fecit.* Gronovius.

8 *Profundere*] Anceps tamen eſſe videtur, ſicuti & hæc vocabula *propello*, & *propulſo*, quorum prima ſyllaba Propertio & Lucano producitur, Lucretio corripitur. Uti & *propago* anceps Virgilio.

9 *Con particula*] Diomedes lib. 2. *Con in compoſitione complexa f, ut, confido, confeſtim, confertus, eodem modo s, ut conſulo, conſcendo, conſono, conſiſto, conſul, producitur. Eadem aliis literis præpoſita corripitur, ut conduco, contineo, convoco, converto, comprehendo, & ſic in ſimilibus.*

10 *Colligatus* & *connexus* producte dicuntur] In Regio eſt *dicitur*: in quo etiam paulo ante legitur *cum a litera, de qua Cic dixit, inſequitur*; unde Lambecius notavit *cum eam litera* &c.

11 *Non*

Digitized by Google

go. Neque repugnat quod, *coëgi*, correptè dicimus; [11] non enim ſalva id ἀναλογίᾳ [a] dicitur à verbo, quod eſt, [12] *cogo*.

a *Proportione literarum*.

11 *Non enim ſalva συναιρέσει*] Fulvian. Rot. Reg. *ſalva id ἀναλογίᾳ dicitur à verbo; quod eſt cogo*. Gronovius. Itaque & in codice Oxonienſi legebam *ſalva id gs dicitur*.

12 *Cogo*] Quod dictum contracte à *coago*, unde coëgi ſine ulla συναιρέσει, quæ vulgo in editionibus legitur.

Cap. XVIII.

Quod Phædon Socraticus ſervus fuit, quodque item alii compluſculi ſervitutem ſervierunt.

Phædon Elidenſis [1] ex cohorte illa Socratica fuit, Socratique & Platoni per fuit familiaris. Ejus nomini Plato illum [2] librum divinum de immortalitate animæ dedit. [3] Is Phædon ſervus fuit forma atque ingenio liberali, &, ut quidam ſcripſerunt, à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, [4] habuiſſeque in philoſophiæ [5] diſciplinis. Atque is poſtea [6] Philoſophus illuſtris fuit, ſermoneſque ejus de Socrate admodum elegantes leguntur. [7] Alii quoque non pauci ſervi fuerunt, qui pòſt philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille [8] [9] Menippus fuit, cujus libros M. Var-

1 *Ex coborte*] Ex collegio diſcipulorum Socratis.

2 *Librum divinum*] De immortalitate animæ, cui titulus Phædon, ubi Echecrati narrat ſermones à Socrate habitos eo ipſo die, quo ille veneno hauſto mortuus eſt, oſtenditque quanta conſtantia mortis extrema contempſerit, & divina de immortalitate animæ colloquia conſeruerit.

3 *Is Phædon ſervus*] Diogenes Laërtius ſcribit nobili familia natum fuiſſe, ſed captivum patria devicta infami quæſtui ſe addicere coactum fuiſſe, Alcibiadem autem vel Critonem monente Socrate eum redemiſſe. Gellius tamen hoc Cebeti adſcribit, cujus vitam lege apud Laërtium. An idem ſit quem in Phædone introducit Plato, dubium eſt. vide & Chalcidium in Timæum Platonis, & Xenophontis ἀπομνημονεύματα.

4 *Habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis*] Suavius in Regio, *aluiſſeque in philoſophiæ diſciplinis*. Ut *ingenium alere*. Sed & *alumni* pro diſcipulis. Cicero 4 de finib. *Quid ait Ariſtoteles reliquique Platonis alumni?* Ad Dolabellam: *te florere laudibus quaſi alumnum diſciplinæ meæ*. Gronovius.

5 *Diſciplinis*] Forſan, *diſcipulis*. Thyſ. Perperam & contra fidem antiquæ ſcripturæ. Quid? Nonne habemus apud Ciceronem IV Acad. Quæſt. 3. *Quod gravius ferremus, ſi quiſquam ullam diſciplinam philoſophiæ probaret præter eam, quam ipſe ſequeretur*. Et lib. 1 de Finibus c. 4. *In quibus, quantum potuimus, non modo quid nobis probaretur, ſed etiam quid à ſingulis philoſophiæ diſciplinis diceretur, perſecuti ſumus*. Habuit igitur vetus philoſophia varietatem, & in ea diſciplinas dixerunt. *Jac. Gronovius*.

6 *Philoſophus illuſtris*] Citat varios quoque ejuſdem dialogos Laërtius, & ab eo Eliacos Philoſophos appellatos affirmat. Præter Heſychium Mileſium, Suidam, etiam Origenes contra Celſum lib. 3. de illo agit. Quædam ex Phædone quoque citat Seneca Epiſt. 94.

7 *Alii quoque non pauci ſervi fuerunt*] Scire oportet vocem *ſervi* in MS. Regio non exſtare. Et ſane quum hæc verba referri debeant ad præcedentia *Is Phædon ſervus fuit*, ut clare pateat pergere Gellium in eadem telâ, poſſet videri ea vox adſcripta primo expoſitionis ergo tranſiſſe vitioſe in contextum. Cæterum miror adeo nullam in hoc loco habitam eſſe rationem viri doctiſſimi Joh. Jonſii, cujus idcirco verba integra his ſupponam unice hunc locum illuſtrantia & longe præſtantiora iſtis tralaticiis nugis, quæ nuper huc vocatæ fuerunt. *Jac. Gronov.*

8 *Menippus*] Cynicæ ſectæ Philoſophus, cujus ſtudi-

M. Varro in Satiris æmulatus eſt: quas alii Cynicas, [10] ipſe appellat Menippeas. Sed & [11] Theophraſti Peripatetici ſervus [12] Pompylus, & Zenonis Stoici ſervus, qui Perſæus vocatus eſt, & Epicuri, cui nomen [13] Mys fuit, philoſophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus ſervitutem ſervivit: ſed is [14] ex libertate in ſervitutem [15] venum ïerat: quem quum emere vellet [16] Xeniades Corinthius, & quid is artificii noviſſet per-

ridicularios ſermones in Satiris ſuis expreſſit Varro. Hic & vita & ſcriptis Cynicam impudentiam ſecutus. Strabo utcunque illum laudare videtur lib. 16. & cum Meleagro Gadarenſi componit, vituperat illum Diogenes Laërtius.

9 *Menippus &c.*] Sed qui philoſophi ſervi fuerint, indicat Gellius 2, 18. *Phædon* ſcilicet Socraticus, *Menippus*, cujus etiam meminit Laertius lib. VI Menipp. *Pompylus* Theophraſti peripatetici, cujus etiam meminit Macrobius lib. I Saturn. c. 11. ubi integrum hoc e Gellio caput pauciſſimis ſaltem mutatis manifeſto plagii indicio tranſcripſit, ſervum autem Pompolum appellat. Sed corrupte pro *Theophraſtus*, legitur *Philoſtratus*, qui inter Peripateticos nuſquam numeratur. Theophraſti autem ſervum fuiſſe Pompylum docet præter Gellium quoque Laertius l. V Theophr. Macrobii Saturnalia Manuſcripta pro *Pompylus* legunt *Populus*, cui voci *Publius* ſuperſcribitur, quaſi hoc nomen potius genuinum eſſe debeat. Editio Baſileenſis MDXXXV fol. *Polus* habet. Sed Pompyli nomen ſervo fuiſſe jam ſupra diximus. *Perſæus* in antiqua Arati poetæ vita, etiam *Perſius* dictus, Zenonis Stoici ſervus Gellio inter Philoſophos numeratur, & Epicuri *Mys*, *Diogenes* item *Cynicus* & *Epictetus*. De his & ſimilibus ſervis celebrioribus Hermippus noſter Smyrnæus egiſſe videtur. Johnſius in Hiſtoriæ Philoſophicæ libro II cap. 9. Ex his patet, quam vanum ſe & ineptum jactitet Menagius ad Diogenis Laertii Theophraſtum, ubi citat quoque & exſcribit hunc Gellii locum, & dicere aliquid voluit, quum dicere nihil poſſet, quod ſuum erat, nihil minus profecto dignum, quam ut his typis renovaretur. Itaque quemadmodum ipſe conſuluit in aliis, ita eandem pœnam paſſus fuit occaſione Perſæi, quem hîc quoque nominat Gellius, & de quo ille colligit nonnulla ad Diogenis Laertii Zenonem pag. 279 & ſeq. edit. Wetſten. ex Athenæi libro IV, ex Origene contra Celſum, ex Minutio Felice, omnia deſcribente Harduino in notis ad Themiſtium pag. 548, ſed pari voluntatis ingratæ indicio, ut videre ex collatione licet. *Jac. Gronov.*

10 *Ipſe appellat Menippeas*] Signare ac diſtincte ſatis. Cur igitur id exemplum non tenuit quoque lib. XIII cap. 29. *Satirarum M. Varronis, quas partim Cynicas, alii Menippeas appellant*, ipſum auctorem, qui certe in hac re agmen ducit, omittens? *Jac. Gronov.*

11 *Theophraſti Peripatetici ſervus Pompolus*] Non enim *Philoſtrati*, ut apud Macrobium I Saturnal. 11 legitur. Et *Pompylos*, ut olim edi curavimus, non *Pompolos*. Vide Laërtium. *Gronovius.*

12 *Pompylus*] Meminit Diogenes Laërtius in vita Theophraſti,' & Macrobius. Vulgo *Pompilius.*

13 *Mys fuit*] Vulgo in quibuſdam editionibus, *Irus.*

14 *Ex libertate in ſervitutem venum ierat*] Vir ſummus in Flor.bus Sparſis ad tit. de jure Perſonarum, ſcribit jure Romano neminem directe ſemetipſum vendere potuiſſe: quod licuerit apud Gtæcos, & inde hîc Diogenem *ex libertate in ſervitutem venum iſſe* dici. Aliter Laërtius Diogenes: Φησὶ δὲ Μένιππος ἐν τῇ Διογένους πράσει, ὡς ἁλοὺς καὶ πωλούμενος ἠρωτήθη τί οἶδε ποιεῖν. Et clarius infra: Καὶ πράσεως ἔτυχε γενναιότατα· πλέων γὰρ εἰς Αἴγιναν καὶ πειραταῖς ἁλοὺς, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην ἀπαχθεὶς ἐπιπράσκετο. Gronovius.

15 *Venum ïerat*] Antiqua Veneta Editio, *venierat*, aliter quoque in MS. *veniebat.*

16 *Xeniades Corinthius*] Membrana Regia id vult ab Gellio ſcriptum Græce, dum exhibet ΞΕΝΙΑΔΗϹ ΚΟΡΙΝΘΙΟϹ: itaque etiam mox iterum ΞΕΝΙΑΔΗϹ. Etiam in Lincolnienſi exſtabat *emere vellet gs & quid*, quæ ſolet illic interponi nota Græcarum literarum, ut ſtatim poſt *tum gs reſponſum*, ut omnino inde colligi oporteat codices Gellii vetuſtiſſimos Græce hæc exhibuiſſe, forſan ab Gellii manu ſic excipientes; dum putavit pronunciationem quoque in illa voce Græcam habere aliquid dulcedinis vel excellentiæ præ Latina. Cæterum major moleſtia hæret in verbis *& quid is artificii noviſſet percunctatus: Novi, inquit Diogenes* &c. Nam priora ſunt manca, nec cum præcedentibus bene cohærent, & participium non habet, unde ſuſtentetur, unde priores editiones adjecerant verbum *foret*, quod expulit rurſum Stephanus; & jure, quum id non habeatur in exemplaribus vetuſtis; ſed debuit melius incumbere ſanando. Etiam particula *is* non habetur in libro Regio. Omnia præclare cedunt, ſi legas; *Quem cum emere vellet* Ξενιάδης Κορίνθιος, *ecquid artificii noviſſet,*

Digitized by Google

percunctatus; Novi, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſponſum ejus [17] demiratus emit & manumiſit; filioſque ſuos ei tradens, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quòd is quoque ſervus fuit, [18] recentior eſt memoria, quàm ut ſcribi quaſi obliteratum debuerit. [19] [20] Ejus Epicteti etiam de ſe ſcripti duo verſus feruntur: ex quibus latenter intelligas non omnes omnimodis diis exoſos eſſe, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur; ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit pervenire curioſitas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις[a].

a *Servus Epictetus ſum natus, corpore claudus,*
Irus pauperie, deliciæ ſuperûm.

---

viſſet, percunctatus; Novi, inquit Diogenes &c. Vides id prorſus exigere veteres libros. *Jac. Gronovius.*

17 *Demiratus emit & manumiſit*] Rottend. & Regius, *manu emiſit.* Sed deeſt pronomen. Scribe: *Eum Xeniades reſponſum ejuſdem miratus emit & manu emiſit.* Sic enim & Rott. ut edebatur olim, non *ejus demiratus.* Gronovius.

18 *Recentior eſt memoria*] Defunctus itaque erat Epictetus. Suidas illum uſque ad M. Antonini tempora vixiſſe refert. quod pluribus argumentis non potuiſſe verum eſſe oſtendit Salmaſius, cum juxta computationem Lipſii ab exitu Neronis uſque ad Marci principia nonaginta & amplius anni numerentur. Epictetus autem erat ſervus Epaphroditi, qui Neroni cuſtos corporis erat.

19 *Ejus Epicteti*] Salmaſius hæc ſpuria eſſe judicat, & ab aliquo ſciolo adtexta. Neque illud diſtichon Epicteti eſſe videtur. In Anthologia Planudis adſcribitur Leonidæ, qui Poëta longe antiquior fuit Epicteto. Sed Planudem feſellit, quod in vetuſtiſſimo exemplari, unde Anthologiam ſuam decerpſit, præcedebat Leonidæ diſtichon . ψυδρὸν. Ea de cauſa & ſequens hoc in Epictetum, quod ſine auctoris nomine foret, non potuit, ut erat, ἄδηλον videri, ſed & auctorem invenit beneficio monachi. In illo Codice titulus his duobus verſibus fuit: Ἄδηλον, εἰς Ἐπίκτητον τὸν σοφόν. *Salm.*

20 *Ejus Epicteti etiam de ſe*] Tota hæc περικοπὴ una cum duobus diſtichis, neque in Regio neque in Rottendorfiano neque in Lincolnienſi neque Scheſferiano comparet. Itaque Salmaſius omnino eam ſpuriam & ab homine inepto attextam & donatam noſtro judicat, in Epictetum & Simplicium. Quod ſi tamen auctoris eſt, haud dubie ſcribendum: *non omnimodo deos exoſos eſſe.* Noverat enim ille veteribus *exoſum* eſſe, qui infeſtus eſt, non qui inviſus; ut & *peroſum*, qui odit, non qui eſt in odio. Et ſic ipſemet utitur lib. 15, 20. *mulieres fere omnes in majorem modum exoſus fuiſſe dicitur.* Editiones ſuperiores, *non omnes modo diis.* Apud Macrobium, *non omnimodo diis*: & ſic Guilhelmius 3 veriſ. 13. *Omnes omnimodis diis* Carrionis eſt. *Gronovius.* Sed & Pricæus ad Apuleji Mileſ. lib. 7 pag. 373 ſcribit ſibi perplacere hoc loco reponi *non omnibus modis diis* &c. eſſe & *omnibus* in Oxon. Codice τῷ *modis* negligenter omiſſo. Non aliter ac ſi ita lectorem inducere in fidem vellet, tanquam Oxonii codex eſſet, in quo hæc poſtrema pars Gelliani hujus capitis legeretur. Ego inſpexi illic codicem Collegii Lincolnienſis univerſum, & alterum uſque ad libri 111 caput quartum; ſed in neutro hæc extrema reperiebantur, ut videatur Pricæus loqui de collatione Macrobii, apud quem ſunt hæc verba, ubi videbimus. *Jac. Gronov.*

Cap. XIX.

Reſcire *verbum quid ſit, & quam habeat veram atque propriam ſignificationem.*

Verbum *reſcire* obſervavimus vim habere propriam quandam, non

ex communi ſignificatione cæterorum verborum, [1] quibus eadem præpoſitio, *re*, imponitur: neque ut, *reſcribere*, *relegere*, *reſtituere*, [2] dicimus; itidem, *reſcire*. Nam qui factum [3] aliquod occultius aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *reſcire*. Cur autem in hoc uno verbo, *re*, particula hujus ſententiæ vim habeat, equidem adhuc quæro. Aliter enim dictum eſſe, *reſcivi*, aut *reſcire*, apud eos, qui diligenter loquuti ſunt, nondum invenimus, quàm ſuper his rebus, [4] quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contra ſpem opinionemve uſu venerint. Quanquam ipſum *ſcire* de omnibus communiter rebus dicatur vel adverſis [5] vel proſperis vel exſpectatis. [6] [7] Nævius in Triphallo ita ſcripſit:

[8] [9] *Si*

1 *Quibus eadem præpoſitio Re imponitur*] Rottend. *quibus eadem præpoſitio præponitur*. Gronovius.

2 *Dicimus; itidem reſcire*] Reg. & Rott. & Lincoln. *neque ut reſcribere, relegere, ſubſtituere dicimus, itidem dicimus reſcire*. In τῷ *ſubſtituere*, quod & Lincoln. habet, manifeſtus librariorum error. *Idem.*

3 *Aliquod occultius*] At MS. Regius habet *occius*. Quod ſi utique tanti non eſt, ut reddendum Gellio videatur; certe meretur publice noſci & non huc uſque ſupprimi. *Jac. Gronov.*

4 *Quæ aut occulto conſilio latuerint*] Rot. & Regius, Romana Venetaque editiones, *conſulta conſilio*. id eſt, de induſtria, ſtudioſe id agentibus, quorum intereſt. Paulus 1 Recept. Sent. *Qui ſciens prudenſque ſe pro minore obligavit, ſi id conſulto conſilio fecit, licet minori ſuccurratur, ipſi tamen non ſuccurretur*. Noſter 6, 17. *Non ſponte neque opera conſulta*. Gronovius.

5 *Vel proſperis vel exſpectatis*] Multis libris abeſſe ſe videre verbum *exſpectatis*, & pro eo ſubſtitutum *inſperatis*, injuria & vi, queritur Chr. Colerus Parerg. cap. 20. Ego nullum librum tractavi; cui deeſſet *exſpectatis*: ſed poſt Cartionem ubique deſidero *vel inſperatis*: quod antea & editiones habebant & confirmant ſcripti, hoc modo: *vel adverſis vel proſperis vel inſperatis vel exſpectatss*. Nempe τὸ *inſperatis* refertur ad τὸ *adverſis*, ſicut τὸ *exſpectatis* ad τὸ *proſperis*. Idem.

6 *Nævius in Tryphallo*] MS. *in Tiphallo*. Quare omnino legendum cenſeo cum Baptiſta Pio, & vetuſtis aliquot codicibus excuſis: *Nævius in Ithyphallo*. Nec tam auctoritas id mihi & MS. fides perſuaſit, quam quod conſimilem prorſus, quamvis paulo manifeſtiorem, errorem in Nonio deprehenderim. Legitur ibi in noviſſima Merceri editione, & MS. Bibliothecæ Mazarineæ: *Longurio*, *id eſt*, *longus*; *Varro Tripallo περὶ ἀρρενότητος*: *Ego nihil Varro, ideo ita hic curat, qui ante me eſt, neſcio qui Longurio*. Pro quo indubitanter lege: *Varro Ithyphallo* ἢ περὶ ἀρρενότητος. Notum enim Varronem omnes ſuas Satyras dupliciter inſcripſiſſe αὐτογραφικῶς & κυρίως. Exemplo ſint ex iis, quarum fragmenta ad nos pervenere, Aborigines ἢ περὶ ἀνθρώπων φύσεως, Cygnus ἢ περὶ ταφῆς, ἔχω σε ἢ περὶ τύχης, Hecatombe ἢ περὶ θυσιῶν. Ad hunc, inquam, modum, quam περὶ ἀρρενότητος ſcripſerat ſatyram, aptius certe intitulare non potuit, quam ἰθύφαλλον, ipſo ſcilicet illius membri nomine, in quo virilitatis ſedes eſt. Quæ ſequuntur apud Nonium verba Varronis ita reſtituo: *Ego vero nihil video, ita hic obſcurat, qui ante me eſt neſcio qui Longurio*. Sed redeo ad Nævium, qui fabulam ſuam tranſtuliſſe videtur à Theocle veteri poeta Græco, qui ejuſdem nominis fabulam fecit, teſte Athenæo lib. 11. *Lambecius.*

7 *Nævius in Triphallo*] Ita MSS. Sicubi *tiphallo* illuſit oculis, inde factum, quod κεραία ſupra *T* literam ſignificans *R*, diſparuerat, aut non animadverſa eſt. Romana, Veneta, Aldus, *in tryphala*. Aſcenſius *in Ithyphallo*, ſecutus Baptiſtæ Pii conjecturam, quæ & Stephano in fragmentis veterum Poetarum placuit. Sed intercedit Tibullus in carmine ad Priapum: *At o Triphalle ſæpe floribus novis Tuas ſine arte deligavimus comas*. Quare ſuus quoque Varronianæ Satiræ apud Nonium Marcellum relinquendus eſt index, *Triphallus* ἢ περὶ ἀρρενότητος. Soſipater Chariſius lib. 1. *Calamiſtros Cicero in Oratore maſculine dixit, & Varro de ſcenicis originibus hunc calamiſtrum: ſed idem in Triphallo calamiſtra*. Et ſe prodit error Auſ. Popmæ, qui legit *Triphalus*, quia φαλὸς ſit apex galeæ cui criſta innititur, ſive conus, argumentum, ut ait, in milite virilis animi & vigoris, unde *Triphalos* ſit hæc Satira laudans in viris habitum gravem & ſeverum; contraque mollem & effæminatum vituperans. Τρί-

φαλ-

Digitized by Google

[8] [9] Si unquam quicquam filium reſcivero
[10] Argentum amoris cauſa [11] [12] ſumpſe mutuum:
Extemplo illò te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali: *Ea Lucani ubi reſciverunt, ſibi per fallacias verba data eſſe.* Idem Quadrigarius in eodem libro in re triſti & inopinata verbo iſto ita utitur: *Id ubi [13] reſciverunt propinqui obſidum, quos Pontio traditos ſuprà demonſtravimus: eorum parentes cum propinquis [14] capillo paſſo in viam provolarunt.* M. Cato in quarto Originum: *Deinde dictator jubet poſtridie magiſtrum equitum [15] arceſſi. Mittam te, ſi vis, cum equitibus. Sero eſt, inquit magiſter equitum: jam reſcivere.*

φαλλος, ut τριόρχης. ſed vis primæ ſyllabæ ad ſignificandum, quæ in τριωρυμία, *triſurcifer*, & ſimilibus. Sic Ariſtophanes Comœdiam ſcripſit Τριφάλητα Harpocrationi, Athenæo, Polluci, Heſychio, Suidæ memoratam. φάλης idem qui φαλλός. Gronovius.

8 *Si unquam*] Carrio legit *unquam ſi quicquam*, niſi hiatum his poëtis frequentem retinere videbitur.

9 *Si unquam quicquam*] Vatic. *Unquam ſi quicquam.* Gronovius.

10 *Argentum*] Melius *argenti*.

11 *Sumpſe*] Vulgo, *ſumpſiſſe*, ſed ita verſus non conſtat ſuperfluâ ſyllabâ. Ita Lucretius lib. 1. dixit *conſumſe*, pro *conſumſiſſe*. Eodem modo *ceſſe*, & *creſſe* pro *ceſſiſſe* & *creviſſe*. apud Horatium *diviſſe* pro *diviſiſſe*, apud Catullum *promiſſe*, pro *promiſiſſe*, atque ita porro.

12 *Sumpſiſſe mutuum, Extemplo illo*] Recte Fruterius 2. Veriſim. 11. *Sumpſe*. Recte opinor etiam, *Extempulo*: & videntur confirmare membranæ, habentes L literæ adjunctam notulam, quam in *ſiml* & *poplo* eadem ſcriptura mediæ vetuſtatis oſtendere ſolet, quum ſignificat *ſimul* & *populo*. Sed quis eſt ille locus, *ubi non deſpuitur*? Fruterius jubet videri, an hoc poſtremum aliquam lucem accipere poſſit à Feſto, cum ait: *Doliola locus in urbe ſic vocatur, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem ſacra in eodem loco defoderunt, ubi ſpuere alicui non licebat.* Actum agit: nam eodem nos ablegaverat Baptiſta Pius Annotat. poſter. 11. quanto luculentius, tanto minore ſpecie profectus aut veritatis. Interpretatur enim ad rotam figularem, ut multo ibi labore vexarentur. *Ubi non deſpuas*, inquit, id eſt ad Doliola: *dolia* autem ſignificant figulinam. Ego vero ſimpliciſſime intelligo, quod ſervi Plautini nominari nolebant, niſi deſpuendo deteſtarentur: ipſum ſcilicet piſtrinum. Ibi deſpuere non poterant molentes, capiſtrati propter παυσικάπην. Pollux lib. 7 cap. 4. *Τοὺς μὲν τοῖς οἰκέταις τοῖς ἔνδον ἐργαζομένοις ὑπὲρ τοῦ μὴ πάσσειν τῶν ἀλφίτων περιτιθεμένους, παυσικάπη ὀνομάζουσι· τροχοειδὲς μηχάνημα ὄν, τῷ τραχήλῳ περιαρμοζόμενον, ὡς μὴ δύνασθαι τῷ στόματι τὰς χεῖρας προσάγειν.* Gronov.

13 *Reſciverunt propinqui*] MS. Reg. *reſcierunt*. Etiam ex Rott. notatum video *reſcierint*. unde haud dubie firmatur codex Regius. Quod licet parvi momenti ſit, tamen videtur Gellius varietatem in exemplis captaviſſe, ut ſicut ex Catone habet *reſcivere*, ſic ex Quadrigario locum elegit, ut illud tempus aliter terminaretur, ac præterea in uno retineretur litera v, in altero evanuiſſet, ut in Cicerone *reſciit* & *reſcierit*. Jac. Gronov.

14 *Capillo paſſo*] Expanſo, diducto. namque à *pando* panſum & paſſum dixere veteres. Vide tamen Agellium noſtrum lib. 15. c. 15.

15 *Arceſſi*] Antiq. Ven. Ed. *accerſi*, quod idem ſignificare Velius Longus teſtatur, nimirum *vocari*. Complures veteres inter *arceſſere*, quod iis eſt prohibere, & *accerſere*, quod vocare, diſtinguunt.

CAP. XX.

Quæ vulgo dicuntur vivaria, *id vocabulum veteres non dixiſſe: & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum.*

X 2 Vi-

Digitized by Google

Vivaria quæ nunc dicuntur ſepta quædam loca, in quibus feræ vivæ paſcuntur, M. Varro in libro de re ruſtica tertio dicit *leporaria* appellari. Verba [1] Varronis ſubjeci: *Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, leporaria, piſcinæ. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ ſolent paſci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi noſtri dicebant, ubi* [2] *ſoli lepores ſint: ſed* [3] [4] *omnia ſepta ædificia villæ quæ ſunt, & habent incluſa animalia quæ paſcuntur.* Is item infrà in eodem libro ita ſcribit: *Quum emiſti fundum Tuſculanum à M. Piſone, in leporario apri fuere multi. Vivaria* quæ nunc vulgus dicit, ſunt quos [5] παραδείσους [a] Græci appellant: [6] quæ *leporaria* Varro dicit, haud uſquam memini apud vetuſtiores ſcriptum. Sed quod apud [7] Scipionem omnium ætatis ſuæ [8] puriſſimè loquutum legimus *roboraria*, aliquot Romæ doctos viros dicere audivi id ſignificare, quod nos *vivaria* dicimus; appellataque eſſe à tabulis roboreis, quibus ſepta eſſent: quod genus ſeptorum vidimus in Italia locis pleriſque. Verba ex oratione ejus contra Claudium Aſellum quinta hæc ſunt: *Ubi agros opti-*

a *Hortos, villarum partes circumſeptas.*

1 *Varronis*] Paulo aliter apud Varronem lib. 3. de Re Ruſtica cap. 3. hæc verba leguntur. *Ejus diſciplinæ genera ſunt tria*, pro eo, quod hic habetur, *villaticæ paſtionis genera ſunt tria.* Quod inde profluxiſſe videtur, quia apud Varronem initio capitis ſcriptum fuerat: *Primum dominum ſcientem eſſe oportet earum rerum, quæ in villis, circumve eam ali ac paſci poſſunt.* Et tamen Gellius hæc eſſe verba Varron. teſtatur.

2 *Soli*] Apud Varronem *Soliti.* Exiſtimat Fruterius verba hæc, *ubi ſoliti lepores ſint* ſignificare, quibus leporariis aſſueverunt, & in quibus morati ſunt.

3 *Septa ædificia villæ*] Varro, *ſepta affixa villæ.*

4 *Omnia ſepta affixa ædificia villæ quæ ſunt*] Sic in Stephanica Carrio. Priores cum MSS. *omnia ſepta ædificia villæ.* Apud Varronem lib. 3. cap. 2. *omnia ſepta affixa villæ quæ ſunt.* Gronovius.

5 Παραδείσους] Perſicam eſſe vocem lib. 5. memorabilium teſtatur Xenophon, Plutarchus in Demetrio, ſicut & Pollux lib. 9. cap. 3. Non tantum autem hortos, verum etiam ſepta ita appellabant, ut ex Philoſtrato in vita Apollonii Tyanei liquet, qui leones, urſos, aliaque animalia iis incluſa fuiſſe oſtendit. Græca verba ita ſe habent: μέλλων ὁ Δάμις πρὸς θήραν γίνεσθαι τῶν ἐν τοῖς παραδείσοις χωρίων εἰς οὓς λέοντές τε ἀπέκλειονται τοῖς βαρβάροις, καὶ ἄρκτοι, καὶ παρδάλεις.

6 *Quæ autem leporaria Varro dicit*] Particulam *autem* jam Aldus Badiuſque admiſerunt; non Romana, non Veneta, quemadmodum nec ſcripti. Sed majori laborat incommodo locus: non enim videtur facturus fuiſſe Gellius, ut vocem, quam non modo uſurpaverit Varro, ſed & tritavis notam fuiſſe pronunciarit, in dubium vocaret, eamque apud vetuſtiores exſtare palam negaret. Augent ſuſpicionem membranæ, in quibus ſpecto: *Vivaria a. quæ nunc vulgus quos Græci appellant gr. quæ leporaria Varro dicit, haud uſquam m. ap. antiquiores ſcriptum.* Unde conjicio: *Vivaria autem, quæ nunc vulgus, quos Græci appellant παραδείσους, quæque leporaria Varro, dici haud uſquam memini* &c. Ita in vulgus, quemadmodum inceperat, ſtringitur hæc cenſura, non in Varronem. *Gronovius.*

7 *Scipionem*] Cujus ingenium & eloquentiam Cicero in Bruto ſummopere laudat, ejuſque orationes commendat. Divinam ejus vocem appellat Porcius, ita ſcribens de Terentio:

Dum Africani voce divina inhiat avidis auribus.

Nonnulli enim ſuſpicabantur Terentium P. Scipionis & C. Lælii opera uſum, ut ex prologo Adelphorum liquet.

8 *Puriſſime*] Nam C. Lælius horridior & antiquitatis tenacior cenſebatur teſte Cicerone in Bruto, quamvis in cæteris Lælium Scipioni idem præponat.

9 *Cul-*

Digitized by Google

optime [9] *cultos atque villas expolitiſſimas vidiſſet, in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuere ajebat: inde corrigere viam, aliis per vineas medias, aliis per roborarium atque piſcinam, aliis per villam.* [10] Lacus vero aut ſtagna, quæ piſcibus vivis coërcentur clauſa, ſuo atque proprio nomine *piſcinas* nominaverunt. *Apiaria* quoque vulgus dicit loca, in quibus [11] ſiti ſint alvei apum: ſed neminem eorum ferme, qui incorrupte loquuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini aut dixiſſe. Marcus autem Varro de re ruſtica tertio, [12] μελισσῶνας [a], inquit, *ita facere oportet, quæ quidam mellaria appellant.* Sed hoc verbum, quo Varro uſus eſt, Græcum eſt: nam μελισσῶνες ita dicuntur, ut ἀμπελῶνες & δαφνῶνες [b].

a *Loca apibus frequentia.*
b *Vineta & laureta.*

9 *Cultos & villas expolitiſſimas*] Reg. & Rot. *cultos atque villas.* Deinde, *excelſiſſimo locorum mu ſtatuere.* Ita prorſus, *non locorum murum.* Putes librarium, quem ſecuti ſunt, qui utrumque exemplar effecerunt, cum per errorem tres poſteriores literas vocis *murum* ante tempus ſcripſiſſet, reliquas, quas prætermiſerat, deinde tamen ſubjeciſſe: ut fuerit, *excelſiſſimo loco murum*, quemadmodum Romæ & Venetiis jam ediderunt. Niſi malis *turrim*, ut ſpeculam ſignificet. Lincoln. *locorum muro ſtatuere.* Gronovius.

10 *Lacus vero & ſtagna quæ piſcibus*] Reg. Rot. Lincoln. *Lacus vero aut ſtagna piſcibus.* ſine τῷ *quæ*. Forte, *ſtagna piſcibus coercendis clauſa.* Gronov. Omittit pater vocem *vivis*, neſcio an quia diſplicebat ita, ut vel apponere detrectaret. Et ſane quis alter intelligit, aut de talibus agi dubitat, etſi non deſcribantur, nequaquam mortuis? etſi interdum apponantur quædam talia, non utique ad differentiam, & jam ante ſic dixit *in quibus feræ vivæ paſcuntur.* Supervacua tamen penitus eſt, & non etiam illam adhibuit de alitibus; nec ipſe Varro, dum ait: *Piſcinas dico eas, quæ in aqua dulci aut ſalſa incluſos habent piſces ad villam*, quum præmiſiſſet ridens *piſces niſi mortuos eſtis nunquam.* & vide an non ex indicio librorum veterum pateat in ea hærere vitium. Videtur enim dediſſe Gellius: *Lacus vero aut ſtagna, piſces quibus continentur, clauſa.* Jac. Gronov.

11 *Siti ſint alvei*] Sic ab Stephano venit, quum priores editi omitterent verbum, ut facit quoque grex vulgarium codicum; at MSti tam Reg. quam Rott. *ſiti ſunt alv.* quod non debuit mutari. Regius quidem mox etiam ignorat vocem *eorum.* Jac. Gronov.

12 Μελισσῶνας] Locus Varronis habetur lib. 3. cap. 16. atque ita hodie apud illum legitur, μελιττῶνας *ita facere oportet, quos alii* μελιτοτροφεῖα *appellant, eandem rem quidam mellaria.* additur vulgo, ut ἀμπελῶνες, & δαφνῶνες, nullo ſenſu, ſed in finem capitis hæc verba rejicienda ſunt.

Cap. XXI.

Super eo ſidere, quod Græci ἅμαξαν [a], *nos* ſeptemtriones *vocamus: ac de utriuſque vocabuli ratione & origine.*

AB [1] Ægina in [2] Piræum compluſculi earumdem diſciplinarum ſectatores

a *Plauſtrum.*

1 *Ægina*] Inſula Peloponneſo adjacens, Attica diſtans 12. mille paſſibus, quam Oenopiam dictam fuiſſe Ovidius teſtatur lib. 7. Metam.

Oenopiam veteres appellavere, ſed ipſe
Æacus Æginam genetricis nomine dixit.

vide præter Strabonem, alioſque, inprimis Pauſaniam in Corinthiacis.

2 *Piræum*] Portus hic Athenienſium tutiſſimus, de quo libellum ſcripſit Jo. Meurſius.

tores Græci Romanique homines eadem in navi [3] tramittebamus. Nox fuit, & clemens mare, & [4] anni æſtas, cœlumque liquide ſerenum. Sedebamus ergo in puppi ſimul univerſi, & lucentia ſidera conſiderabamus. [5] Tum qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα [a] eſſet, quid ἄρκτος [b], quid βοώτης [c], & quænam major ἄρκτος, & quæ minor, cur ita appellata, & quam in partem procedentis noctis ſpatio moverentur: & quamobrem [6] Homerus ſolam eam non occidere dicat, quum & quædam alia non occidant: ſcite iſta omnia ac perite diſſerebat. Hic ego ad noſtros juvenes convertor, &, Quid, inquam, vos [7] opici dicitis mihi? quare quod ἄμαξαν Græci vocant, nos *ſeptemtriones* vocamus? Non enim ſatis eſt, quod ſeptem ſtellas videmus; [8] ſed quid hoc totum, quod *ſeptemtriones* dicimus, ſignificet, ſcire, inquam, id prolixius volo. Tum quiſpiam ex iis, [9] qui ſe ad literas memoriaſque veteres dediderat, Vulgus, inquit, grammaticorum *ſeptemtriones*

triones

a *Plauſtrum.*
b *Urſa, major ſcilicet, & minor.*
c *Auriga, boum impulſor.*

3 *Tramittebamus*] Hoc etiam Stephani eſt. Priores editi *transmittebamus*, quod ſicut in Regio, ita in duobus Oxonienſibus legi, niſi quod interminando diſcrepabant *transmittebamur* aut *transmittebantur*. Jac. Gronov.

4 *Anni æſtas*] Ita loquitur auctor noſter lib. 19. cap. 5. *æſtate anni flagrantiſſima.*

5 *Tum quiſpiam ex iis qui eodem in numero*] Magnum vitium huic loco additum Carrio, dum demere laborat, aggravavit. Tres voculæ, *quiſpiam ex iis*, etſi exſtent omnibus in editis, tamen nec in Regio nec in Rot. nec in Lincoln. ſunt conſpicuæ. At τὰ *non occidant* allevit Carrio, ubi editi habebant: *cum & quædam alia ſcite tum iſta omnia ac perite diſſerebat.* In quibus τὸ *tum* jam a male curioſa manu eſt, nec apparet in ſcriptis. Nunc cognoſcas licet, quam levi brachio reddatur auctori ſuum, qui ſcripſerat: *Tum qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα eſſet* &c. *quamobrem Homerus ſolam eam non occidere dicat, tum & quædam alia, ſcite iſta omnia ac perite diſſerebant.* Nihil hic quod non ſit membranarum: præterquam quod *cum* in *tum* vertimus, & unicam literam adjecimus, *diſſerebant* pro *diſſerebat* exhibendo. quod qui non animadverterant neceſſarium eſſe, totum illud, *quiſpiam ex iis*, interpoſuerunt: quaſi non ſit ſatis paullo poſt id legi. *Gronovius.* Quæ ſane peregregia. Et omnino illud *quiſpiam ex iis* iteravit temere Carrio ex ſequentibus, unde jure illud expuli. Cæterum noſſe oportet in MSS. ut ipſo Regio, Rottendorff. Lincoln. non exſtare *quid ἄρκτος*, ut nec ſtatim vocem ἄρκτος. Et certe, quum perſpicue Homerus ἄρκτον & ἄμαξαν dicat non niſi vocabulo differre, quum res ſit eadem, vix videtur aliter egiſſe Gellius, quam ut MSSti indicant. *Jac. Gronov.*

6 *Homerus*] Extant verſus Il. 2. vſ. 487.

Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' Ὠρίωνα δοκεύει.
Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.

Id eſt,

Urſamque, quam & plauſtrum cognomine vocant,
Quæ ibidem vertitur & Oriona obſervat,
Sola autem expers eſt undarum Oceani.

Vide quæ hic adnotavit Didymus Scholiaſtes.

7 *Opici*] Rudes, imperiti, ſimplices more antiquo. Nomen ab Opicis antiquiſſimis Italiæ populis deductum, qui ad Tyrrhenum mare habitabant, ut conſtat ex Ariſtotelis l. 7. Polit. c. 10. & Dionyſio Halicarnaſſeo. Ita autem rudes etiam Cato apud Plin. lib. 39. cap. 1. appellat, & Gellius noſter lib. 11. cap. 16. & lib. 13. cap. 9. ita & Auſonius, Symmachus aliique loquuntur. *Thyſ.* In MSS. tamen & Regio & Rott. legitur *Opicii*, in Lincol. *Opidici*, unde videtur exſtitiſſe vulgatum *opiſici*: ut fortaſſe luſerint in quodam Opicio.

8 *Sed quid hoc totum, quod ſeptemtriones*] Vatic. *quid etiam hoc.* Quaſi dictet: *ſed etiam quid hoc totum.* Gronovius.

9 *Qui ſe ad literas memoriaſque veteres dediderant*] Et hoc parum prudenter Carrio. Scripti cum prius editis, *dediderat.* Ex iis puta Romanis quos Opicos vocaverat, nonnemo, qui ſe dediderat illis ſtudiis. *Gronovius.*

10 *Quin-*

triones à ſolo numero ſtellarum dictum putat. *Triones* enim per ſeſe nihil ſignificare ajunt, ſed vocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo [10] [11] quod *quinquatrus* dicimus, quod quinque ab idibus dierum numerus ſit; *atrus* nihil ſignificet. Sed ego quidem cum L. Ælio & M. Varrone ſentio, qui *triones* [12] ruſtico certo vocabulo [13] boves appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam [14] *terriones*, hoc eſt, arandæ colendæque terræ idoneos. Itaque hoc ſidus, quod à figura poſituraque ipſa, quia ſimile plauſtri videtur, antiqui Græcorum ἅμαξαι[a] dixerunt, noſtri quoque veteres à bubus junctis *ſeptemtriones* appellarunt; [15] id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi juncti *triones* figurantur. Præter hanc, inquit, opinionem, id quoque Varro addit, dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem [16] ſtellæ *triones* appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ quæque inter ſeſe faciant trigona, id eſt, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod poſterius eſt, [17] ſubtilius elegantiuſque viſum eſt. Intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, [18] ut ea forma eſſe triquetra videretur.

a *Plauſtrum.*

---

10 *Quinquatrus*] Quod quinque ab idibus dierum numerus ſit, ut Gellius hic affirmat & Varro lib. 5 de L.L. *Quinquatrus hic dies unus à nominis errore obſervatur proinde ut ſint quinque dictus, ab Tuſculanis poſt diem ſextum idus ſimiliter vocatur ſexatrus, & poſt diem ſeptimum ſeptimatrus, ſic hic quod erat poſt diem quintum idus, Quinquatrus.* Similia Feſtus. Soſipater lib. 1. quinque dies Iduum Quinquatrus appellavit. Ovidius de quinque his diebus, lib. 3. Faſtor.

Una dies media eſt, fiunt cum ſacra Minervæ,
Nomina quæ à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Cauſa quod eſt illa nata Minerva die.
Altera treſque ſuper ſtrata celebrantur arena,
Enſibus exertis bellica læta dea eſt.

Hæc varietas inde orta eſt, quod initio primus dies tantum feſtus eſſet, ſicuti etiam in Saturnalibus contigit. Feſtus: *Quinquatrus appellari quidam putant à numero dierum, qui fere bis celebrantur, qui ſcilicet errant, tam hercule, quam qui triduo Saturnalia, totidemque diebus Compitalia. Nam omnibus his ſingulis diebus fiunt ſacra.* Et Cicero pro uno die poſuiſſe videtur lib. 12. Epiſt. 25. Hoc feſtum celebrabatur 14. Kalend. April. & Minervæ dicatum, *quod eo die*, teſte Feſto, *ædes ejus in Aventino conſecrata eſt*, vel quod natalis ejus eſſe crederetur. Ideoque hoc quoque tempore publica erant Oratorum & Poëtarum certamina teſte Xiphilino. De pueris Juvenalis Satir. x.

Eloquium ac famam Demoſthenis aut Ciceronis
Incipit optare & totis quinquatribus optat.

Erant autem quinquatrus majores & minuſculæ. De majoribus jam dictum, minores colebantur Idibus Juniis. Feſtus: *Minuſculæ quinquatrus appellantur Idus Iuniæ, quod is dies feſtus erat tubicinum, qui Minervam colebant.*

11 *Quod quinquatrus dicimus*] Scripti, ut antea editum, *dicamus*. Gronovius.

12 *Ruſtico certo vocabulo*] Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *ruſtico cætero vocabulo*. Forte *cætera*, vel *cæteroqui*: aut τὸ *cætero* ea ſignificatione, qua iſta, accipiendum eſt. *Idem.*

13 *Boves appellatos*] Philoxeni gloſſæ: *Triones*, βόες ἀρχαῖοι. & apud Nævium, *Trionum hic moderator ruſticus.*

14 *Terriones*] Vel potius *teriones*, quod terram terant. Scaliger in Varronem *Striones* prius dictos autumat, à ſtria, quam terram ſulcando efficiunt.

15 *Id eſt, à ſeptem*] Præpoſitio non agnoſcitur ab ullo MSto, & plane vacat. *Jac. Gronov.*

16 *Stellæ triones appellatæ ſint*] Regius *appellativæ ſint*. Numquid *appellitatæ*? ut cap. ſequenti. *Gron.*

17 *Subtilius elegantiuſque viſum eſt*] Fulv. Reg. Rott. *elegantiuſque eſſe viſum.* Idem.

18 *Ut ea forma eſſe triquetra viderentur*] Edebatur: *ut ea forma eſſet, ut triquetra videretur.* Rot. *ut forma eſſet ut triquetra v.* Regius, *ut forma eſſet ut triquetra viderentur.* Fortaſſis, *ut forma eſſet, qua triquetra videretur.* Gronovius. Niſi tantopere ap-

Digitized by Google

apparear illud *viderentur* confirmatum, ut omnino Gelliaoum haberi debeat. Nam & Lincolnienſis haber. Hinc ita diſputo, quum vocula *vel* ſoleat exprimi modo † modo v†, literæ autem *nt* reſiduæ ex verbo *eſſent*, (prout ex Regio codice notavit Salmaſius) ſpeciem habeant ternarii numeri 111, videri ſcripſiſſe auctorem *forma eſſe trigona vel triquetra viderentur*. Jac. Gronov.

CAP. XXII.

De vento Iapyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibuſque, acceptæ è Favorini ſermonibus.

APUD menſam Favorini in convivio familiari [1] legi ſolitum erat aut vetus carmen [2] melici poetæ, aut hiſtoria partim Græcæ linguæ, alias Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in [3] carmine Latino ἰάπυξ [a] ventus; [4] quæſitumque eſt, quis hic ventus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis vocabuli ratio eſſet: atque etiam petebamus, ut ſuper cæterorum nominibus regionibuſque ipſe nos docere vellet, quia vulgo neque de appellationibus eorum, neque de finibus, neque de numero conveniret. Tum Favorinus ita fabulatus eſt: Satis, inquit, notum eſt, limites regioneſque eſſe cœli quatuor, [6] *exortum, occaſum, meridiem, ſeptemtriones.* [7] *Exortus* & *occaſus* [8] mobilia & varia ſunt; *meridies ſeptemtrioneſque* ſtatu perpetuo ſtant & manent. Oritur enim ſol non indidem ſemper; ſed aut *æquinoctialis oriens* dicitur, quum in circulo currit, [9] qui appellatur [10] ἰσημερινὸς [b], aut [11] *ſol-*

a *Iapyx.* b *Æquidialis.*

1 *Legi ſolitum erat*] Pervulgatus enim mos fuit antiquis ad menſam familiarem libros deferre, & recreare legendo convivas. Seneca Epiſt. 64 ubi inter alia: *Varius nobis ſermo fuit in convivio. Lectus eſt deinde liber Q. Sextii patris, magni viri & Stoici.* Eundem morem ſervaſſe Plinium Naturæ interpretem, teſtis eſt nepos ejus lib. 111 Epiſt. Cui uſui aluerunt ſervos, quos ab hoc officio *anagnoſtas* vocarunt, de quibus ad Atticum. *Philip. Carol.*

2 *Melici*] Vulgo *Meliti*. Lyricum, vel etiam quemcunque poëtam intelligit auctor noſter.

3 *Carmine Latino*] Forſan Horatii, qui lib. 1. Od. 3. ejus venti meminit.

4 *Quæſitum eſt quis hic ventus*] Scripti, ut editi antea, *quæſitumque eſt*: neque aut neceſſitati aut ornatui ſervit ablata copula. *Gronovius.* Itaque cum contra fidem codicum veterum ediderit Stephanus *quæſitum eſt*, omiſſa copulativa, idque poſt eum ſequutæ ſint temere editiones, correxi. *Jac. Gronovius.*

6 *Exortum, occaſum, meridiem, ſeptemtrionem*] Fulvianus, Lincolo. Reg. & Rot. *ſeptemtriones.* ut ſtatim & ter capite præcedenti. Sæpenumero enim ſic maluiſſe dicere animadvertas. Cicero lib. 2 de natura deorum: *Inflectes ſol curſum tum ad ſeptemtriones tum ad meridiem.* Gronovius.

7 *Exortus & occaſus*] Vide & Capellam lib. 8. cap. de curſu ſolis. Plin. lib. 2. cap. 19. Proclum cap. 19. Hypotypoſ. Aſtronom. Expreſſit autem hunc locum Gellii Apulejus de Mundo: *Favorinus non ignobilis ſapiens hæc de ventis refert; Quatuor mundi plagas imparem habere numerum ventorum, eo quod ortus & occaſus mutentur terna vice cum ſolis acceſſu. Meridies & arctos iiſdem ſemper regionibus notatæ.* Quæ præterea apud Apulejum occurrunt, ex autore noſtro petita videntur, vel à ſtudioſo ex Noctibus Atticis deſcripta ad marginem Apuleji, adjecta ab aliis in contextum admiſſa.

8 *Mobilia & varia ſunt*] Hinc & Hyginus de limitibus pag. 177. *Ortum & occaſum, qui eſt omni tempore mobilis.* Gronovius.

9 *Qui appellatur* ἰσονύκτιος *aut* ἰσημερινὸς] Regius ignorat τὰ ἰσονύκτιος *aut*. Et ea certum habeo inculcaſſe aliquem male ἑλληνίζοντα. Ut enim Græci *æquinoctium* voce non ἀπὸ τῆς νυκτὸς declinata ſed ἰσημερίαν appellant, ita & ſatis habuerunt *æquinoctialem circulum* ἰσημερινὸν κύκλον dicere. *Idem.*

10 Ἰσημερινὸς] Circulus hic æquinoctialis inter circu-

[11] *ſolſtitialis* aut *brumalis*, [12] quæ ſunt [13] θερειναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί [a]. Item cadit ſol non in eundem ſemper locum. Fit enim ſimiliter *occaſus* ejus aut *æquinoctialis*, aut *ſolſtitialis*, aut *brumalis*. Qui ventus igitur ab oriente verno, id eſt, æquinoctiali venit, nominatur *Eurus*, ficto vocabulo, [14] ut iſti ἐτυμολογικοὶ ajunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων [b]. Is alio quoque à Græcis nomine [15] ἀπηλιώτης [c], à Romanis nauticis [16] *Subſolanus* cognominatur. Sed qui ab æſtiva & ſolſtitiali orientis meta venit, Latine *Aquilo*, *Boreas* Græcè dicitur; eamque propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην [d] appellatum: [17] Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς [e], quoniam ſit violenti flatus & ſonori. [18] Tertius ventus, qui ab oriente hiberno ſpirat, *Vulturnum* Romani vocant: eum plerique Græci mixto nomine, quod inter *Notum* & *Eurum* ſit, εὐρόνοτον [f] appellant. Hi ſunt igitur tres venti orientales, *Aquilo*, [19] *Vulturnus*, *Eurus*; quorum medius

a *Æſtivæ converſiones & hibernæ.*
b *Ab oriente fluens.*
c *Abſolaris.*
d *Sereni auctorem.*
e *A boatu.*
f *Euronotum.*

circulos magnos numeratur, qui circa centrum Sphæram ambientes, eam in duo æqualia hemiſphæria ſecant. ſuntque numero ſex Horizon, Meridianus, Æquinoctialis, Zodiacus, & colurus æquinoctiorum, & colurus ſolſtitiorum. Æquinoctialis igitur eſt circulus magnus per motum primum, medio inter utroſque mundi polos loco, in ſphæra circumſcriptus. Quando autem ſol illum tranſit in principio arietis & libræ producit diem æqualem nocti per totum terrarum orbem.

11 *Solſtitialis*] Proprie autores probati per ſolſtitium, æſtivum, intelligunt; hybernum vix agnoſcunt, ſed brumam vocant. Ita Cicero, Virgilius, Horatius loquuntur. Vide Caſtalionem Var. Lect. c. 17.

12 *Quæ ſunt θερειναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί. Item*] Regius: *quæ ſunt χειμεριναὶ τροπαὶ item cadit.* ſine τοῖς θερειναὶ καὶ. Unde ſuſpicor ea vocabula interpoſuiſſe iſtic, qui alia parte excidiſſe ea non animadverterant; & ſcripſiſſe auctorem: *aut ſolſtitialis, quæ θερειναί, aut brumalis, quæ ſunt χειμεριναὶ τροπαί.* Gronovius.

13 Θερειναὶ, &c.] Quando ſol cancrum æſtivo tempore, Capricornum brumali tempore ingreditur, curſum vertit. hinc & tropicus cancri & capricorni appellatur.

14 *Ut iſti ἐτυμολογικοὶ ajunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων*] Reg. ἐτυμολόγοι. deinde, ut & Fulvianus: τῆς ἠοῦς. Scribe: *ut iſti ἐτυμολόγοι ajunt ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων.* Gronovius. Sed præterea ex Regio notavi *ajunt ὁ ἀπὸ τῆς*, unde patet integrum Gellii fuiſſe *ajunt ὁ ἀπὸ τῆς ἠοῦς*, ſicut mox ab eodem dicitur *Romanis nauticis* abſque præpoſitione *a*. Jac. Gronov.

15 Ἀπηλιώτης] Regius, ἀφηλιώτης. & utrovis modo recte ſcribi volunt. *Gronovius.*

16 *Subſolanus*] Vitruvius ſolanum vocat, qui aliis eſt eurus, eurum qui aliis vulturnus ab oriente hiberno, ſicut apud eundem Andronicus Cyrreſtes in tabula marmorea octogono ventorum poſuerat, ubi eurus vulturnum refert. Vide & Varr. lib. 3. c. 5. de Re Ruſt.

17 *Boream*] Ariſtoteles καικίαν vocat ventum ab ortu ſolſtitiali ſpirantem, quem Romani aquilonem appellabant, Andronicus & alii Græci boream. Ἀπαρκτίαν & βορέαν eundem facit Ariſtot. in Meteorolog. qui octo ventos tantum numerat. Auctor libri de mundo ἀπαρκτίαν quidem vocat, qui ab ipſo polo venit, cui βορέαν adjungit inter ſolſtitialem exortum & ſeptentrionem: diverſitas ex eo, quod duodecim ventos numerat, ut hinc colligi poſſit, opus illud non eſſe Ariſtotelis. *Salm.*

18 *Tertius ventus, qui ab Oriente hiberno ſpirat: Vulturnum*] Sic & ſcripti, niſi quod *Volturnum.* ut & mox, *aquilo*, *volturnus*, *eurus*. Gronovius. Unde igitur eſt, quod in poſtremis editionibus, etiam Pariſina Prouſtei, exhibeatur *tertium ventum?* quod ſane habent nonnulli ex prioribus, verum jam nominativus fuerat prælatus ab Stephano, cur non placuit parere? Jam ſimile occurrit cap. 13. *Nam Gracchus domo cum proficiſcebatur nunquam minus terna aut quaterna millia hominum ſequebantur.* Jac. Gronovius.

19 *Vulturnus*] Ita dictus à Vulturno Campaniæ oppi-

dius *Eurus* eſt. His oppoſiti & contrarii ſunt alii tres occidui; [20] *Caurus*, quem ſolent Græci [21] ἀργέστην vocare; [22] is adverſus Aquilonem flat: item alter *Favonius*, qui Græce vocatur ζέφυρος; is adverſus *Eurum* flat: tertius Africus, qui Græce vocatur λὶψ; is adverſus *Vulturnum* flat. Eæ duæ [23] regiones cœli *orientis occidentiſque* inter ſeſe adverſæ ſex habere ventos videntur. [24] Meridies autem, quoniam certo atque fixo limite eſt, [25] unum meridialem ventum habet: is Latine *Auſter*, Græcè νότος nominatur, quoniam eſt nebuloſus atque humectus: νοτὶς enim Græcè *humor* nominatur. *Septemtriones* autem habent ob eandem cauſam unum. Is objectus directuſque in Auſtrum, Latine *Septemtrionarius*, Græce ἀπαρκτίας appellatus. Ex his octo ventis alii quatuor detrahunt ventos; atque id facere ſe dicunt Homero auctore, qui ſolos [26] quatuor ventos noverit, *Eurum*, *Auſtrum*, *Aquilonem*, *Favonium*. [27] Verſus Homeri ſunt:

Σὺν

oppido, inde ſpirans ab oriente hiberno Romam verſus.

20 *Caurus*] Qui & Chaurus, & Chorus, & Caurus ſive Corus appellatur. Vegetius λιβόνοτον interpretatur, & ad ſiniſtram meridiani cardinis collocat. Agellius noſter ex adverſo Aquilonis ponit. Africum contrarium Aquiloni eſſe ſcribit Plinius, Chorum Vulturno. Horatius lib. 1. Od. 3. quoque Africum Aquiloni adverſum ſtatuere videtur:

— Nec timuit præcipitem Africum,
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Itaque hi venti ſæpe confunduntur. Vide Vegetium lib. 4. de Re Mil. cap. 28. Diverſitas tamen ſententiarum inde nata videtur, ut Salmaſii verbis utar, quod in recta linea Chorus & Aquilo invicem oppoſiti ſint adverſis frontibus. Chorus ab æſtivo occaſu fertur, Aquilo ab æſtiva & orientali meta venit. Similiter Africus & Vulturnus in altera linea ſeſe invicem reſpiciunt, hic ex hiberno oriente, alter ab occaſu brumali oriundus. Hunc ſitum eorum ſpectavit Favorinus, cum Vulturnum Africo, Aquilonem Choro vel Cauro contrarium ſpirare affirmat. Cæterum in decuſſata linea Chorus Vulturno, Africus ex adverſo Aquiloni reſpondet. Itaque hi venti κατὰ διάμετρον ſibi maxime adverſi, & à ſe invicem frontibus adverſis longiſſime diſtant. Vide Salmaſ. ad Solinum p. 1245.

21 *Ἀργέστην*] Apuleius de Mundo Thraſcian & Argeſtem ex eodem loco ſpirare innuit, quod falſum. Ex occaſu enim æſtivo venit ἀργέστης, Thraſcias inter ſolſtitialem occaſum & ſeptentriones poſitus. Emendat itaque illum Salmaſius ad Solinum p. 1239. quem vide.

22 *Is adverſus Vulturnum flat*] Scripti: *is adverſus Volturnum facit.* notiſſima & Ciceroni quoque uſitatiſſima loquendi ſuavitate: ut *facere cum aliquo*, vel *facere ab aliquo* dicimus, qui ſentit idem, aut ſtat à partibus iiſdem. Horatius: *Et ſapit & mecum facit & Jove judicat æquo.* Sic *adverſus aliquem facere.* Gronovius. Cæterum MS. Regius habet: *Tertius Africus, qui Græce* Λὶψ, *adverſus Vulturnum facit.*

23 *Regiones cœli*] Vegetius cardines appellat, Græci κέντρα.

24 *Meridies autem, &c.*] Revera cum regiones cœli octo ventis deſcribantur, atque antiquis quatuor fuerint Cardinales venti, intermedii etiam à meridie & ſeptentrione participant. *Salm.*

25 *Unum Meridionalem ventum*] Rot. quoque *meridialem.* quod ex Regio jam produxit & probavit Salmaſius ad Solin. p. 1248. *Gronovius.*

26 *Quatuor ventos*] Imo etiam duos, ſeptentrionalem, & auſtralem, teſte Ariſtot. Pol. 4. c. 4. reſpectu nimirum poli arctici & antarctici.

27 *Verſus Homeri ſunt*: Σὺν δ' εὖρος] Vix credi poteſt ab Gellio has Latinas voces cum duobus verſibus Homericis veniſſe; adeo ignorantur omnes ab MSS. Regio, Rottend. duobus Oxonienſibus. Et ſi in hoc capite eos poſuiſſet, non alterum mox repeteret in capite ultimo hujus libri: & quantopere turbaverunt ſenſum? Id docet vehementia Philip. Caroli ex hoc loco cum Budæo congredientis, tanquam ubi particula *partim* non geminata occurrat,

quum

Digitized by Google

Σὺν δ' εὖρός τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε, νότος τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων [a].

à quatuor cœli partibus, [28] [29] quas quaſi primas nominavimus, oriente ſcilicet atque occidente latioribus atque ſimplicibus, non tripertitis: partim autem ſunt, qui pro octo [30] duodecim faciunt: [31] tertios quatuor in media loca inſerentes, cum meridie ſeptemtriones: eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duos apud orientem occidentemque. Sunt porrò alia quædam nomina quaſi peculiarium ventorum, quæ incolæ in ſuis quiſque regionibus fecerunt, aut ex [32] locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua cauſa, quæ ad faciendum vocabulum acciderat. [33] Noſtri namque Galli ventum ex ſua terra flantem, quem ſævìſſimum patiuntur, [34] *Circium* appellant, à turbine, opi-

a *Simul eurusque cecidit & zephyrus notusque vehemens,*
Et boreas ſerenus, ingentem fluctum volvens.

quum prius *partim* intelligatur in voce *alii*, quæ anteceſſit, ut ſæpe. *Jac. Gronov.*

28 *Quas quaſi primas nominavimus*] Emendat Salmaſius, *quos quaſi primos nominavimus*, ita ut ad ventos referatur. Sed liquet ex contextu de Regionibus cœli autorem loqui, cum addit: *Oriente ſcilicet atque occidente latioribus atque ſimplicibus.*

29 *Quas quaſi primas nominavimus*] Regius, *nominabimus*. Scribe igitur: *quos quaſi primos nominabimus*, ut voluit & Salmaſius. Nam de ventis loquitur, non de partibus cœli: & illa, *Verſus Homeri ſunt* cum duobus ſubjectis verſibus includenda ſunt parentheſi. Quippe continens oratio eſt: *qui ſolos quatuor ventos noverit, eurum, auſtrum, aquilonem, favonium, à quatuor cœli partibus: quos quaſi primos nominabimus, oriente ſcilicet atque occidente latioribus, non tripertitis.* Gronovius.

30 *Duodecim*] Plures non eſſe ventos probare nititur Seneca lib. 4. quæſt: natur. Numerus nunc admodum excrevit; & quidni ulterius ſubtili indagine poſſunt numerari pro variis flexibus & inclinationibus?

31 *Inter hos quatuor in media loca*] Verba in vulgaris editionibus corruptiſſima corrigere ſeſe atque ex veſtigiis antiquæ lectionis reponere *tertios quatuor* præfatur ὁ πάνυ ad Solinum p. 1248. Recte ille quidem: ſed oſtentationis minus eſſe poterat. neque enim opus fuit difficili & moroſo examine veſtigiorum priſcæ lectionis, cum Regius plane atque aperte, ut & Rottend. Fulvianuſque, quod jam Mureto indicatum, præferant *tertios*: Lincoln. *faciant ternos quatuor*. Sed quid eſt *cum meridie ſeptemtriones?* nam hic quidem quo ſenſu hæc ponantur, haud facile quemquam demonſtraturum puto. Hac ergo parte aliquid e veſtigiis priſcæ ſcripturæ eruendum eſt: nam Fulvianus, Reg. Rott. *cur meridie.* Scribe: *Partim autem ſunt, qui pro octo duodecim faciant; tertios quatuor in media loca inſerentes circa meridiem & ſeptemtriones.* Duos ſcilicet circa auſtrum, & duos ab dextro & ſiniſtro aquilonis latere. *Faciant* autem ſcripti, melius quam *faciunt*. Gronovius.

32 *Locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua*] *Pollent*, quod è Pal. refert Gebhardus 1 Antiq. 10, erat vulgatarum ante Carrionem: ſed ſcripti meliores adfirmant *τὸ colunt*. At non male Regius: *aut ex alia qua cauſa*. Gronovius.

33 *Noſtri namque Galli*] Verba ſunt Favorini, qui ex Gallia oriundus erat, ut teſtatur Philoſtratus in vitis Sophiſtarum.

34 *Circium appellant*] Hunc ventum confundere videtur Favorinus cum Japyge, qui idem cum Argeſte. Circius autem vel Cercius inter Argeſtem & Thraſciam medius, vel cum Thraſcia idem, ut Salmaſius monet. Circium autem Gallicum appellabant Hiſpani teſte Iſidoro, quod à parte Galliæ flaret, atque ita ſimpliciter quoque appellavit Vitruvius. A Circo ſive turbine & vertigine dici autumat Gellius: ſicut & Nonius. Gallicam eſſe vocem arbitror, à tortuoſo impetu ita dictam, quod *Keren* hodie Belgis, & olim Gallis dicebatur, & hodie Britannis *Kyrch* impetum denotat. quamvis ſimilis ventus Auctori libri de Mundo κιρκίας appellatur. Ita quoque emendavit Theophraſtum de ventis Salmaſius, ubi vulgo Δερκίας pro Κιρκίας legitur, niſi cum Turnebo κίρκιος legendum ſit. Impetuoſus hic ventus & Galliæ peculiaris; compreſſus à montibus

 & in

opinor, ejus ac vertigine. [35] Japygiæ ipſius ore proficiſcentem quaſi finibus Apuli eodem, quo ipſi ſunt, nomine Japygem dicunt. Eum eſſe propemodum *Caurum* exiſtimo: nam eſt occidentalis [36] [37] & videtur adverſus *Eurum* flare. Itaque [38] Virgilius Cleopatram è navali prœlio in Ægyptum fugientem vento Japyge ferri ait. [39] Equum quoque Apulum, eodem quo ventum vocabulo, *Japygem* appellavit. Eſt etiam ven-

& in anguſtias circumactus Galliæ Narbonenſi ſæviſſime incumbit, turres & tecta dejicit, & quod mirum inter Pyrenæum & Gebennam maxime furit. De hoc vento ita Seneca lib. 5. Nat. qu. cap. 17. *Circio ædificia quaſſanti tamen incolæ Galli gratias agunt, tanquam ſalubritatem cæli ſui debeant ei. Divus certe Auguſtus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vovit & fecit.*

35 *Japyga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcentem eodem & ipſi nomine*] Hæc ſine dubio contaminatiſſima ſunt. Superiores editiones poſt τὸ *proficiſcentem* additum habebant *quaſi finibus*: id ſuſtulit Carrio. Regius *Iapigia ipſius ore proficiſcente quaſi finibus. Apulia eodem quo ipſi ſunt nomine.* Neque aliter Rottendorfianus, niſi quod *Japiga ipſius.* Ex Fulviano *Apuli eodem quo ipſi ſunt nomine* produxit & Muretus. Lincoln. *ipſius ore proficiſcente apulia eodem quo ipſi.* Salmaſius conjectat: *Japygiæ ſinus ore proficiſcentem, qui eſt Garganus, Apuli eodem*: quandoquidem apud Apulejum (ubi propemodum deſcribit hunc locum) legitur in libello de mundo: *Appuli Iapygem vero ex Iapyge ſinu, id eſt, ex ipſo Gargano venientem.* Apulejum, quæ Favorino accepta refert, à diſcipulo ejus mutuatum facile conceſſero: ſed ea ſua fecit ſummas rerum perſecutus, verborum liber. Nec vero ſi Apulejus dicere potuit, *ex Iapyge ſinu, id eſt, ex ipſo Gargano*, ideo licuit & Gellio Favorinoque dicere, *ex ore ſinus Iapygiæ, qui eſt Garganus.* Nam illud Madaurenſe leporem habet, qualem illud Flori, *Senatus, id eſt, Pompejus.* Vide ad Livii epitomen 87. Per quandam ſimilitudinem ſignificat ex Gargano deferri in ſinum, & dominari quidem in ſinu, ſed præcipuari ex monte. At quam belle ſonat *ſinus, qui eſt mons*, vel *os ſinus qui eſt mons*? Quos ſic facimus ſcribere, eos facile poſtea eſt reprehendere & pugnis pectere. Sed tamen prodigioſum hoc ulcus eſt, nec poteſt à nimium ſollicita manu curari. Vide an accipere poſſis? *Japygiæ pro terra prætendentem quaſi finibus Appuli eodem, quo ipſi ſunt, nomine Japygem dicunt.* Illud *quaſi* oſtendit ſermone figurato uſum: & *prætendere* verbum e militia petitum ſatis hic locum tuetur. *Prætendentem*, excubantem quaſi in ſpecula & vigilias agentem. Frontinus 2 Strateg. 3. *equites deinde in æquum procedere ac velut prætendere peditibus.* Gronovius. *Japygiæ ipſius ore* intelligo, non ſcilicet ex parte Italiæ magis occidentali, ut eſt regio Dauniorum Frentanorumque aut Samnitum orientem hunc ventum dici, ſed in ſola Iapygia, ut in hujus regionis ore concipiatur, & ſic emittat eum hæc Iapygia *proficiſcentem quaſi finibus*, non ſcilicet illic manentem & ſemper in ea obhærentem commorantemque ut tantummodo agnoſcatur in Iapygia, ſed & extra eam ſit notus, nempe in partibus magis orientalibus, ut ipſe ex Iapygia tanquam occidente procedat, adeo ut & Cleopatra in Ægyptum fugiens ferri Iapyge dicatur apud Virgilium, & Arrianus audeat lib. v. ἀναβάσεως Alexandri facere ejus mentionem in limitibus Indiæ quaſi per univerſam Aſiam eo nomine appellari ſolitus fuerit ventus ab occidente flans, τὸν δὲ (nempe Ἰνδῶν χώραν) ὡς πρὸς ἑσπέραν τε κατ' ἄνεμον Ἰάπυγα; unde eleganter Gellius eum conſiderat *proficiſcentem quaſi finibus*, quum Circius non niſi in illa parte Galliæ audiatur, aſſidue illic quaſi remanens & non proficiſcens; & hinc vide, annon ſcriptura vetuſtiſſimorum codicum ſalva & ſancta haberi debeat. *Jac. Gronov.*

36 *Videtur adverſus Eurum flare*] Atqui ſupra dixit Corum, qui idem cum Argeſte, & Iapyge, adverſus Aquilonem flare. Intricate hic loquitur Favorinus & dubito an ſe ipſum intellexerit, vel per Eurum Euronoton ſive Vulturnum denotavit. Sed quid commune Vulturno cum Aquilone? In recta collaterali linea Caurus Aquilonem, in decuſſata Vulturnum reſpicit. Ex hac confuſione reſpectuum intricatus hic locus. Vide quæ ſupra diximus.

37 *Et videtur adverſus Eurum flare*] Regius: *& videtur exadverſum eurum flare.* Ut Cornelius Nepos in Themiſtocle: *Quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent & exadverſum Athenas apud Salamina claſſem conſtituerent.* Sic & ipſi in MSS. deprehendimus. Noſter notat è Terentio lib. 7. cap. 7. *Gronovius.*

38 *Virgilius*] Lib. 8. Æneid. verſ. 709. & ſeq.

Illam inter cædes pallentem morte futura,
Fecerat ignipotens undis & Iapyge ferri.

39 *Equum quoque Apulum*] Extat verſus lib. 9. Æneid. verſ. 679.

—— procul Ornitus armis
Ignotis, & equo venator Iapyge fertur.

40 *Ca-*

ventus nomine [40] *Cæcias*, quem Ariſtoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat, ſed ut [41] ad ſeſe vocet, ex quo verſum iſtum proverbialem factum ait:

—— —— [42] κακά
Ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ Καικίας νέφος [a].

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alii plurifariam [43] venti commenticii ſuæ quiſque regionis indigenæ; ut eſt Horatianus quoque ille [44] *Atabulus*, quos ipſe quoque exſequuturus fui: addidiſſemque eos, [45] [46] qui *Eteſiæ* & *Prodromi* appellitantur, qui certo tempore anni, quum canis oritur, [47] ex alia atque alia parte cœli ſpirant: rationeſque omnium vocabulorum, [48] quia plus paulò adbibi, effudiſſem, niſi multa jam prorſus omnibus vobis reticentibus verba feciſſem, quaſi fieret à me [49] ἀκρόασις ἐπιδεικτική [b]. In convivio autem frequenti loqui ſolum unum ne-

a —— *Mala*
Ad ſe attrahens, ut Cæcias nubem.
b *Audientia ad oſtentationem comparata.*

40 *Cæcias*] Καικίας Græcis. Heſychius à Caïco fl. ita appellatum refert. Ita legendum eſſet, καικίας. Atque ita ſe ſcriptum inveniſſe in antiquiſſimo codice Agellii ſequenti Græco verſu teſtatur Salmaſius. Theophraſtus de Ventis Apeliotem cum Cæcia nonnullos confundere refert, ſecus atque ipſi videtur. Et ſane diverſi venti Cæcias & Apeliotes. Hic ab exortu æquinoctiali, ille ab ſolſtitiali fluit.

41 *Ad ſeſe vocet*] Quia ſpiritum reciprocat, & ad ſe trahit. Unde & ἀνακαμψίπνοος dicebatur. Vide auctorem Libelli de Mundo.

42 Κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων] Regius Ελκων εφ εαυτον ως καικιας. Scribe: Ελκων ἐφ' αὑτὸν ὡς ὁ Καικίας νέφος. Et ſic quoque apud Apulejum & Ariſtotelem meteorol. 2, 6 ſcribendum. Quod ſi placet retineri τὸ κακὰ, is finis erit verſus præcedentis. Idem Mureto viſum in Fulviano cum legiſſet: λύκων φαῦλον ὡς σκαικίας νέφος. Apud Plutarchum in Πολιτ. Παραγγ. ponitur: εἶτα ἤδη πάντα τὸν ἄλλον βίον ἕλκων ἐφ' ἑαυτὸν, ὥς τε Καικίας νέφη. Gronovius.

43 *Venti commenticii ſua quiſque regionis*] Lege cum Regio: *venti commenticii & ſua quiſque regionis indigenæ*. Idem.

44 *Atabulus*] Horatianum appellat, quia Horatius Satyr. 5. lib. 1. ejus venti meminit. Ita enim loquitur:

Incipit ex illo montes Apuliæ notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus.

Plin. lib. 17. c. 14. *Flatus Apulis proprius eſt Atabulus, hic ſi flaverit circa brumam exurit frigore areſaciens, ut nullis ſolibus poſtea recreari poſſint.* Horatii vetus interpres ita dictum cenſet, quod τὴν ἄτην βάλλει, hoc eſt, nocumentum peſtilentiamque inferat regionibus Apuliæ.

45 *Eteſiæ & Prodromi*] Plin. lib. 2. cap. 47. *Hujus* (*Caniculæ*) *exortum diebus octo ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant* (præcurſores) *poſt biduum autem exortus iidem Aquilones conſtantius perſtant diebus quadraginta, quos Eteſias vocant.* Eteſiæ dicti tanquam anniverſarii. Vide Ariſtotel. Meteor. 2. & Columellam lib. 2. cap. 27. Nonnunquam & in Zephyros eodem Ariſtotele teſte mutantur, quo reſpexiſſe videtur Gellius cum illos ex alia atque alia parte cœli flare, etſi dubitanter, dixit. Vide Aldum Manut. Quæſitis per Epiſt. Caſaubon. ad lib. 3. Strabonis & Wouwer. de Polymat. c. 11.

46 *Qui Eteſiæ & Prodromi appellantur*] Fac ex Reg. & Rottend. *appellitantur*. Gronovius.

47 *Ex alia atque alia parte cœli ſpirant*] Nonnemo è ſcriptis: *proſpirant*. Neque enim ſine auctore. Apulejus in Apologia: *Ea namque tabes ſi foras corporis proſpiravit.* Gronovius.

48 *Quia plus paullo adbibi effudiſſem*] Reg. *effuſiſſem*. Rot. *effuſiiſſem*. Recte Gebhardus *effutiiſſem*, 1 Antiq. 15. quo verbo noſter & lib. 5 cap. 1. utitur. *Gronovius*. Sed & in Reg. & Rott. videtur eſſe *quoniam*, in ſolita nota *qm̄*. Certe Salmaſius in collatione vocem eam explanatam adſcripſit mox pro vulgata *quaſi*, ubi etiam exſtant duæ iſte literæ in MS.

49 Ἀκρόασις ἐπιδεικτική] MS. Regius ἐπιδεικτιαστικα, quod præclarum, ſi reſtitueris ἐπιδεικτιαστική, nempe ab verbo ἐπιδεικτιᾶν, quod etiam dixerunt præter ἐπιδεικνύειν, etſi iſtud derivativum huc uſque ſit ignotum. *Jac. Gronov.*

 50 *M. Ca-*

Digitized by Google

neque honeſtum eſt, inquit, neque commodum. Hæc nobis Favorinus in eo, quo dixi, tempore apud menſam ſuam ſumma cum elegantia verborum, totiuſque ſermonis comitate atque gratia denarravit. Sed quod ait ventum, qui ex terra Gallia flaret, *Circium* appellari, [50] M. Cato tertio libro Originum eum ventum [51] *Cercium* dicit, non *Circium.* Nam quum de Hiſpanis ſcriberet, qui [52] citra Hiberum colunt, verba hæc poſuit: [53] *Sunt in his regionibus ferrariæ, argenti fodinæ pulcherrimæ, mons ex ſale mero magnus:* [54] *quantum demas, tantum adcreſcit. Ventus Cercius, quum loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* [55] Quod ſupra autem dixi, Eteſias ex alia atque alia cœli parte flare, haud ſcio an ſequutus opinionem multorum temere dixerim. P. Nigidii in ſecundo librorum, quos de vento compoſuit, verba hæc ſunt: [56] [57] *Eteſiæ & Auſtri anniverſarii*

50 *M. Cato*] Locus Catonis de vento Circio apud Gallos illuſtris eſt, ac mihi intelligendus videtur de campis illis ſaxoſis, qui inter Maſſiliam & Rhodani oſtia ſunt, in quibus reſte Strabone lib. 4. ἐν μέσῳ δ' ὕδατα, καὶ ἁλυκίδες ἐνίσταται καὶ ἅλες, & ſuperior quidem omnis regio προσήνεμος eſt, ſed in hunc maxime campum incumbunt, φασὶ γοῦν σύρεσθαι καὶ κυλινδεῖσθαι τῶν λίθων ἐνίους (quibus hic campus refertus eſt, unde λιθώδης dicitur) κατακλᾶσθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν ὀχημάτων καὶ γυμνοῦσθαι καὶ ὅπλων καὶ ἐσθῆτος ἀπὸ τῆς ἐμπνοῆς. Omnino de eadem re uterque loquitur. Ecce enim & ſalinæ & plauſtrum & armatum hominem. Cercius μελαμβόρειον πνεῦμα Strabo. Hi campi lapidei dicuntur Herculis præliorum memoria. Plinius lib. 3. cap. 4 de prælio Herculis in his locis contra Ligures, ubi ſaxis deſtituto Herculi Jupiter imbrem lapideum miſit. Æſchylus apud Strabonem lib. 4 elegantiſſimis verſibus. Sed jam hæc præoccupavit Caſaub. in Strabonem. *Hen. Valeſius.*

51 *Cercium non Circium*] Sic quoque Apulejus de Mundo. Id vero potuit contigiſſe interventu alicujus librarii, prout ita videmus vulgo apud Livium XXVIII, 22 alterum Bætis amnis nomen proferri *Cirtium*, quum emendatiſſimæ membranæ edant *Certim*, fortaſſis veram originem hujus appellationis, de qua tam furibunde contenditur, etiam Voſſio ad Melam agnoſcente Latinum vel Græcum, quum & Hiſpanis notum teſtentur tam Cato, quam Vulcanius ad Apulejum. *Jac Gronov.*

52 *Citra Hiberum*] Qui fluvius Hiſpaniæ nobiliſſimus per diviſionem olim Hiſpaniæ ſub imperio Punico & Romano.

53 *Sunt in his regionibus*] Reg. Rot. Lincoln. *ſed* pro *ſunt.* An fuit? *Strictura in regionibus ferrariæ.* Idem enim verbum ei rei proprium. Vide infra. *Gronovius.*

54 *Quantum demas, tantum adcreſcit*] Rott. *adorreſcit.* Reg. *adoreſcit.* Videtur velle *adoleſcit.* Plinius 6, 32. *arborum ibi proceritatem ad 114 pedes adoleſcere.* Idem 7, 16, *adoleſcit in tria cubita triennio.* Idem.

55 *Quod ſupra autem dixi*] Non ipſe dixerat, ſed Favorinus. Numquid igitur? *Quod ſupra autem dixit eteſias ex alia atque alia parte cœli flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerit.* An vero, *dixi?* nempe in perſona Favorini. *Gronovius.* In eodem autem Regio legitur *Publii enim Nigidii.*

56 *Auſtri anniverſarii*] Λευκόνοτοι Ariſtoteli Meteor. lib. 2. cap. 5, qui ſtata anni tempeſtate quoque ſpirant, ut Eteſiæ, & nubila detergent, ſerenitatemque reddunt. Horatius:

Albus ut obſcuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus ——

Sicuti autem Eteſiæ æſtate, ita Leuconoti verno tempore ſpirant, juxta Theophraſtum; Auctor tamen libri de mundo hybernum illis tribuit tempus & melius. Sicut enim Eteſiæ poſt ſolſtitium flare incipiunt, ita ex adverſo poſt brumam noti. Ariſtoteles Meteorol. lib. 2. cap. 5. de Eteſiis ventis: γίνονται μὲν γὰρ οἱ καλούμενοι λευκόνοτοι τὴν ἀντικειμένην ὥραν, οὐχ οὕτω δὲ γίνονται συνεχεῖς. Eteſiæ poſt ſolſtitium, Anniverſarii noti τὴν ἀντικειμένην ὥραν. Ergo poſt brumam. Non itaque eidem venti Eteſiæ, & auſtri anniverſarii, ſed diverſi imo adverſi. In eo tantum conveniunt, quod anniverſarii ſint & ſtato tempore ſpirent. Sicuti enim à ſolſtitio ſpirare auſpicantur Eteſiæ, quo tempore ſol deſcendit ex ſeptentrionali circulo, ita ab eadem plaga ſunt Eteſiæ.

Digitized by Google

ſarii ſecundo Sole flant. Conſiderandum igitur eſt quid ſit [58] *ſecundò Sole.*

Eteſiæ. Unde *flabra Aquilonum* Lucretio vocantur. Secundo itaque ſole, id eſt, ſecundum curſum ſolis ſpirant. Auſtri quoque anniverſarii ſecundo ſole poſt brumam flant à meridie, quando Sol ex meridie curſu converſo contra ſeptentriones aſcendit. Hæc ex Salmaſio, quem vide ad Solinum pag. 1260. & 1261. Rutgerſius male auſtros anniverſarios cum Eteſiis confundit, quos à meridie flare autumat. Vide Var. Lect. l. 3. cap. 15.

57 *Eteſiæ & auſtri anniverſarii*] Lege ex Reg. & Rot. *Et eteſiæ & auſtri.* Quod autem Gellius conſiderandum ait, quid ſit *ſecundo ſole*, quid aliud ſignificat quam ignorantiæ confeſſionem, inquit Salmaſius, & oſtendit ita dici, ut *ſecundo amni defluere*, in Solin. p. 1261. Recte, ſed poſt Joh. Iſacium Pontanum Analect. 1, 10. *Gronovius.* Porro Regius vocem ſecundam ſcribit Græce ΕΤΗCΙΑΙ, & Lincolnienſis habet *hec ſunt* gs *& auſtri*, ut Nigidius Græce illos appellaverit.

58 *Secundo Sole*] Ita ſecundo Sole flare ventus dicitur, qui contra curſum ſolis non flat, ſed à ſole fertur. Ventus enim qui cum ſole oritur, & à parte ſolis flat, & cum ſole occidente cadit, is omnino ſecundo ſole ſpirat. Vide Salmaſium ad Solinum p. 1260. & 1261. diffuſe diſſerentem. Eſt igitur *ſecundo Sole* eodem modo dictum, quo *ſecundo vento.*

CAP. XXIII.

Conſultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilii, quæ Plocium *inſcripta eſt.*

COMOEDIAS lectitamus noſtrorum poëtarum ſumtas ac verſas de Græcis, [1] [2] Menandro ac [3] Poſidippo aut [4] Apollodoro aut [5] Alexide, & quibuſdam item aliis comicis. [6] Neque quum legimus eas, nimium ſane diſplicent, quin lepide quoque & venuſte ſcriptæ videantur,

1 *Menandro*] Qui inſignis Comœdiæ ſcriptor floruit Olympiade 115. infr. XVII, 21 compluresque fabulas edidit, eod. lib. cap. 4, quem ſecutus præter alios Terentius, elegantia & puritate ſtili nulli ſecundus. In Andria Menandri ejuſdem nominis fabulam & ſimul Perinthiam expreſſit, ſicut & Eunuchum Menandri & Colacem una fabula, Heautontimorumenon, & Adelphos in Latinam linguam vertit. Donatus in ejus vita. Refert idem Donatus ex Conſentio, Terentium redeuntem è Græcia periiſſe in mari, cum centum & octo fabulis converſis à Menandro; alii tædio amiſſarum fabularum morbo implicitum periiſſe tradunt. C. Cæſar ideo illum dimidiatum Menandrum appellavit. Quantus autor fuerit Menander ex Quintiliano lib. 10. c. 1. liquet: *Menander*, inquit, *meo quidem judicio diligenter ad cuncta, quæ præcipimus, efficienda ſufficiat. Ita omnem vitæ imaginem expreſſit; tanta in eo inveniendi copia, eloquendi facultas, ita eſt omnibus rebus & perſonis & affectibus accommodatus.* Obiit in Piræeo natans Olympiade 122, ut teſtatur Euſebius. Eum ſolitus ſequi Cæcilius 111, 16.

2 *Menandro ac Poſidio aut Apollodoro*] Sic Aldina. Ro. & Ven. *Poſodio.* Rot. *Poſidonio.* Forte, *Poſidippo*, quem Comicum nobilem fuiſſe conſtat. Et ſic habet Badiana. *Gronovius.* Et in editione parva anni 1651 id ex Lilio Giraldo monitum.

3 *Poſidippo*] Ita legendum, non *Poſidio.* Cujus Comœdiæ ab Athenæo, Polluce, & Harpocratione citantur. Suidas quoque ejus mentionem fecit, & triennio poſt Menandri obitum fabulas ſcripſiſſe affirmat.

4 *Apollodoro*] Comico ejuſdem ætatis, quem Terentius in Hecyra & Phormione expreſſit. Apollodorus autem Gelous intelligitur. Fuere enim etiam Comici Apollodorus Caryſtius, & Tarſenſis.

5 *Alexide*] Cujus fabulæ crebro ab Athenæo & Stobæo citantur.

6 *Atqui cum legimus eas, nihil ſane diſplicent*] Lege ex tribus membranaceis: *Neque cum legimus eas nimium ſane diſplicent.* Hoc eſt, & cum leguntur ſolæ, non valde diſplicent, vel, aliquo modo placere poſſunt. Eſt enim admiratione Græcorum paullo iniquior Romanis ſuis, & hoc nomine jam aliquoties, forte nec immerito vapulavit. Lincoln. quoque, *neque tamen legimus.* Gronovius.

7 Ja-

tur, prorſus ut melius poſſe fieri nihil cenſeas. At enim ſi conferas & componas Græca ipſa, unde illa venerunt, ac ſingula conſiderate atque apte junctis & alternis lectionibus committas, oppidò quam [7] jacere atque ſordere incipiunt, quæ Latina ſunt: ita Græcarum, quas æmulari nequiverunt, facetiis atque luminibus [8] obſoleſcunt. Nuper adeo uſus hujus rei nobis venit. Cæcilii Plocium legebamus: haud quaquam mihi & qui aderant diſplicebat. Libitum eſt Menandri quoque Plocium legere, à quo iſtam comœdiam verterat. Sed enim poſtquam in manus Menander venit, à principio ſtatim, di boni! quantum [9] ſtupere atque frigere, [10] quantumque mutare à Menandro [11] Cæcilius viſus eſt! [12] [13] Diomedis hercle arma & Glauci non diſpari magis pretio æſtimata ſunt. Acceſſerat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxore divite atque deformi querebatur, quod ancillam ſuam, non inſcito puellam miniſterio, & [14] facie haud inliberali, coactus erat venundare ſuſpectam uxori quaſi pellicem: [15] nihil dicam ego quantum diffe-

7 *Jacere atque ſordere*] Vera ſunt, ſi quis infantiam Romanæ poëſios cum Græcorum ingeniis comparet. Verum ubi poëſis Romana ad faſtigium pervenit, etiam Græcos nonnulli poëtæ ſuperarunt. Vide Macrobium 5. Saturn: inprimis cap. 9. & Julium Cæſarem Scaligerum in Critico.

8 *Obſoleſcunt*] Gratiam dicendi ut obſoleta amittunt.

9 *Stupere atque frigere*] Hoc de iis dicitur, quæ parum habent artis & ingenii.

10 *Quantumque mutare à Menandro*] Sic MSS. ſic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius exhibendo *nutare* occaſionem dederunt Palmerio Mellero illud revocandi in 14 Spicilegiorum. Et notum Catulli: *tantum abhorret ac mutat*. Quin & noſter lib. 13, 3. *neceſſitudinem & neceſſitatem mutare longeque differre*. Regius tamen *quæcumque*. Itaque non poſſum quin ſuſpicer edidiſſe Gellium: *quantum ſtupere atque frigere, quæcumque mutuatur à Menandro, Cæcilius viſus eſt*. Nempe ſtupere ac frigere in illis, quæ mutuatur. *Gronovius.*

11 *Cæcilius*] Quem malum latinitatis autorem appellat Cicero lib. 7. Epiſt. ad Atticum Ep. 3. Sed adde infra xv, 24.

12 *Diomedis hercle arma*] Notum eſt proverbium, χρύσεια χαλκείων. Vide Homerum Il. 6. & Horat. lib. 1. Satira 7.

13 *Diomedis hercle arma & Glauci*] Quid ſibi volunt, cum in voce notiſſima tritiſſimaque vacillant codices? τὸ *arma* nuſquam integrum. Regius *hercleca merca & Glauci*. Rott. *herclcamerea & Glauci*. Scheff. *hercle amecta & glauci*. Lincoln. *hercle amerta & Gl.* Eſt præterea qui *hercle armamenta*. Aliquid latet. Cogitabam, *Diomedis hercle ἀμοιβαῖα & Glauci non diſpari magis pretio æſtimata ſunt*. Sic enim, non *exiſtimata*. Gronovius.

14 *Facie non inliberali*] Plautus Epidico: *forma lepida & liberali*. Perſa 4, 3. *adduxit ſimul Forma expetenda liberalem mulierem*. Terentius Eunucho: *honeſta facie & liberali*. Tamen è quodam veteri libro Lipſius, *inlætabili*. Noſtræ aves non addicunt. *Gronovius*. Sed & Regius *facie haud illiberali*. Quæ particula cur non retinetur? Nunc ſane reſtitui.

15 *Nihil dicam ego, quantum differat verſus utriuſque eximius*] Non nauci hæc oratio. Quod facile ſenſit Janus Guilelmius 2 Veriſimil. 24, & non incommode ſubjicit: *quantum differant. Verſus utriuſque eximios ſit ſatis.* Ἀλλὰ tamen δεῖν βαλανεύειν. Primum, *quantum differat* mutari metuit. Intelligendum enim, *inter eos*. Cicero act. 1 in Verr. *At vide quid differat inter opinionem meam & tuam.* Lib. 1 de nat. deor. *Si enim nihil inter deum & deum differt.* Deinde Rot. & Regius & Lincoln. *utriusque eximius ſi & aliis ad judicium faciendum exponi*. Scribes igitur: *Verſus utriusque eximi juſſi, & aliis ad judicium faciundum exponi.* Loquitur ut ſolebant veteres in ſtudiis adjutore anagnoſta vel librario utentes. Similiter lib. 1, 23. *Ea Catonis verba huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cum hæc dictavi.* Lib. 3 cap. 18. *Verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum poſitum eſt, notari juſſi.* Horatius lib. 1 Sat. ult. *I puer atque meo citus hæc ſubſcribe libello.* Gronovius.

16 E'x'

Digitized by Google

differat verſus utriuſque eximi juſſi, & aliis ad judicium faciendum exponi. Menander ſic:

[16][17][18] Ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἡ μέλλειν καθευδήσειν
Κατεργασάσα μέγα καὶ περιβόητον ἔργον,
Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης πρόσωπον;
[19] Ἡ γ' εὔγνωστος [20] εἶχέ με γυνὴ δέσποινα,
Καὶ τὴν ὄψιν ἣν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις.
Τί τὸ λεγόμενον ἐστί; δὴ τοῦτο [21] σιωπᾷν βούλομαι
Τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
Οἴμοι Κρεωβύλην λαβεῖν ἐμὲ, καὶ δέκα τάλαντα;
Γυναῖον οὖσα πηχέως. [22] Εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα [a]

Εἶ-

a *In utramque quia dotata eſt dormiet,*
Magno & egregio confecto negotio.
Domo ejecit mæſtam, quam cupiebat,
Ut omnes intueantur Creobulæ faciem,
Illa autem bene nota habet me uxor domina
Et aſpectum eorum, quæ poſſidet aſinus inter ſimias.
Quod dicitur? ſane iſtud tacere volo
Noctem plurimorum malorum auctorem.
Me miſerum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Mulierculam cubitalem, cujus eſt ſuperbia

Ἐπ' ἀμφότερα νῦν χ' ἡ 'πίκληρος οὖσα
Μέλλει καθευδήσειν, κατεργασάσα μέγα
Καὶ περιβόητον ἔργον. Ἐκ τῆς οἰκίας
Ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο.
Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης
Πρόσωπον· ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ
Δέσποινα καὶ τὴν ὄψιν, ἣν ἐκτήσατο,
Ὄνος ἐν πιθήκοις ἐστὶ δὴ τὸ λεγόμενον.
Τοῦτ' οὐ σιωπᾶν ἐστιν, εἰ καὶ βούλομαι.
Βδελύττομαι τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν
Ἀρχηγόν· Οἴμοι Κρεωβύλην λαβεῖν ἐμὲ,
Καὶ δέκα τάλαντα! Γύναιον οὖσα πηχέως
Οἷον 'στι τὸ φρύαγμα, πῶς ἀνυπόστατος.
Μὰ τὸν Ὀλύμπιον κ' Ἀθηνᾶν οὐδαμῶς.
Gronovius.

16 Ἐπ' ἀμφοτέραν] Joſephus Scaliger totum hunc Menandri locum à capite ad calcem ſuis numeris ſimul & priſtinæ lectioni reſtituit ad hunc modum.

Ἐπ' ἀμφότερον νῦν ἡ 'πίκληρος ἐς
Μέλλει καθευδήσειν κατεργασάσα μέγα
Καὶ περιβόητον ἔργον, ἐκ τῆς οἰκίας
Ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο,
Ἵν' ἐμβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρεωβύλης
Πρόσωπον. ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ
Δέσποινα καὶ τὴν ὄψιν ἣν ἐκτήσατο
Ὄνος ἐν πιθήκοις. τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ
Τοῦτ'; οὐ σιωπᾶν ἐστιν εἰ καὶ βούλομαι,
Οἴοντε μοι τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν
Ἀρχηγόν, οἴμοι, Κρεωβύλην λαβεῖν
Καὶ δέκα τάλαντα, γύναιον οὖσαν πηχέως.
Εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα πῶς ἀνυπόστατον,
Δία τὸν Ὀλύμπιον, καὶ Ἀθηνᾶν οὐδαμῶς
Παιδισκάριον, θεραπευτικόν τε λόγου. τάχιον
Ἀπαγχέσθω δή τις, ἢ γραῦν εἰσάγοι.

17 Ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος] Miſere adhuc habiti verſus: ſed juſti ſunt jambici ſenarii & facile in numerum redigendi, niſi ubi valde corrupti ſunt. Nihil vetat tentare, quod utcumque cadat, conatus laudabitur:

18 Ἐπ' ἀμφοτέραν] Intelligi poteſt οἰκεῖν. Sed parum conſtant ſequentia. Nam ἐπίκληρος ἦ, ſonat, *ut ſit ex aſſe bonorum patriorum hæres*, vel *dotata*, *locuples*. Tum etſi ſignificet, *quandoquidem eſt*, ut tranſtulerunt, id nihil ad rem faceret. Non enim Μέλλει (ſic enim pro Μέλλειν legimus) καθευδήσειν, quia locuples eſt, ſed ipſa locuples ſecura omnes contemnet ob rem ex ſententia geſtam. Νύ χ' eſt Homericum νύ κεν. Gronovius.

19 Ἡ γ' εὔγνωστος] Dixerat omnium eam in ſe converſuram oculos. Ab eo lepide deflectit ad formam vituperandam. Et eſt illa uxor domina ſatis conſpecta etiam ob vultum, quem ſortita eſt, (ideo ἣν ἐκτήσατο, non ἂν) Aſinus inter ſimias eſt, ut vulgo dicitur, hoc eſt, deformiſſima inter turpes. *Gronovius.*

20 Εἶχέ] Adſcriptum in margine Codicis Gelliani, ὥς μ' ἔχει.

21 Σιωπᾷν] Lege, οὐ σιωπᾷν.

22 Εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα] Fecimus, Οἷον 'στι τὸ φρύαγμα, Muliercula vix cubitum implens ſtatura, qualis eſt faſtu, ut intolerabilis. *Gronovius.*

Εἴπως ἀνυπόςατον. [23] Δία τὸν Ὀλύμπιον,
Καὶ Ἀθηνᾶν, ὐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπαινίδιον δὲ
Λόγυ τάχιον ἀπαγέσθω δὲ ὡς ἢ δὲ ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic.

SEN. *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit*
Occultare. MA. *Fere ita me uxor forma & factis facit.*
Si taceam; [24] *tamen indicium eſt. Quæ, niſi dotem, omnia*
Quæ nolis, habet. Qui ſapit, de me diſcet; qui, quaſi
[25] *Ad hoſtes captus, libere ſervio, ſalva urbe atque arce.*
Quæ mihi quidquid placet: [26] [27] *eo privatu' vin' me ſervatum?*
Dum ejus mortem inhio, egomet vivo mortuus
Inter vivos. Ea me, clam ſe, cum mea ancilla ait
[28] *Conſuetum. Id me arguit. Ita plorando, orando,*
Inſtando atque objurgando me obtudit, [29] *uti eam*
Venumdarem. Nunc credo inter ſuas æqualis
Et cognatas ſermonem ſerit: [30] *Quis veſtrarum fuit*
Integra ætatula, quæ hoc itidem à viro
Impetrarit ſuo, quod ego anus modo
Effeci, pellice ut meum privarem virum?
Hæc erunt concilia hodie. Differor ſermone miſer.

Præter venuſtatem autem rerum atque verborum in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere; quod quæ Menander præclare & apposite & facete ſcripſit, ea Cæcilius [31] nequaquam

Velut intolerabilis eſt. Iovem Olympium,
Et Minervam teſtor, nequaquam puellulam, famulam vero
Dicto citius quis abigat, vel in vicem ducat.

---

23 Δια τὸν Ὀλύμπιον] Lego, Μὰ τὸν τ' Ὀλύμπιον. Gronovius.

24 *Tamen indicium eſt*] Verbum ſubſtantivum ab Regio MS. rejicitur. *Jac. Gron.*

25 *Ab hoſte captus libere ſervio*] Recte Carrio, *Ad hoſtes*, & ſic ſcripti. Propertius: *ad veſtros ſedeam captiva penates.* Sed etiam legendum: *liber ſervio.* Ego, qui liber ſum, ſervio, & id ſalva republica, quæ præſtat libertatem civibus. *Gronovius.*

26 *Eo privatus*] Antiqua Veneta ita legit,
Quæ mihi quicquid places, eo privatum.
Forte legendum, *privatum it.* H. Steph. *eo privat. tu vin' me ſervatum?*

27 *Eo privatum vin me ſervatum?*] Nihil hic ſani. Tentabam: *eo privatum it vi me ingratiis.* Gronovius.

28 *Conſuetum*] Conſueviſſe, rem habuiſſe. De Paſſivis active ſumptis vide Voſſ. lib. 3. de Analog. cap. 5.

29 *Uti eam Venumdarem*] Reg. & Rott. *eam uti venderem.* Gronovius.

30 *Quæ veſtrum fuit Integra ætatula quæ hoc itidem*] Reg. & Rot. *Quis veſtrarum fuit integra ætatula qua hoc idem.* Optime. Nam τὸ *Quis* quo genere & numero declinarent, antiqui non obſervabant, ut notat Donatus. Terentius Eunucho 4, 4 introducit ancillam loquentem: *hunc oculis ſuis Noſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phædria.* Habes & *veſtrarum* pro *veſtrum* aſſertum. Vetus Poëta apud Varronem: *Quis tu es mulier, quæ me inſueto nuncupaſti nomine?* Gronovius. Id Hier. Columna ad Ennium pag. 331 vindicat huic poëtæ.

31 *Nequaquam potuit, ne quidem conatus eſt*] Sic Carrio, cum ederetur: *& quidem conatus eſt.* Sed male cohæret oratio. Scripti *nequa potuit qui conatus eſt.* Lege: *neque potuit, neque conatus eſt enarrare.* Gronovius. Verum unde hoc obrepſerit, non adſe-

quam potuit, ne quidem conatus eſt, enarrare; ſed quaſi minime probanda prætermiſit; [31] & alia neſcio quæ mimica inculcavit, & illud Menandri de vita hominum media ſumtum ſimplex & verum & delectabile, neſcio quo pacto, omiſit. Idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene vicino colloquens, & uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait:

Ἔχω δ᾽ [33] ἐπίκληρον Λαμίαν· οὐκ [34] εἴρηκά σοι
Τοῦτ᾽ οὐχὶ, κυρίαν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
[35] Καὶ πάντων ἀντ᾽ ἐκείνης [36] [37] ἔχομεν ἀφ᾽ ὅλων χαλεπῶν
Χαλεπώτατον, ἅπασι δ᾽ ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
Υἱῷ, πολὺ μᾶλλον θυγατρί. Πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις,
Εὖ οἶδα [a].

Cæcilius vero hoc in loco ridiculus magis, quam perſonæ iſti, quam tractabat, aptus atque conveniens videri maluit. Sic enim hæc corrupit:

SE. [38] *Sed tua moroſane uxor quæſo eſt?* MA. *Quam? rogas?*
SE. *Qui tandem?* MA. *Tædet mentionis quæ mihi,*

Ubi

a *Lamiam ex aſſe hæredem duxi, Non dixi tibi*
Id, Non tibi Dominam domus & agrorum,
Omniumque rerum. Pro illa habemus ex univerſis malis
Difficillimum, quod omnibus moleſta eſt non mihi ſoli,
Sed filio filiæque multo magis. Provinciam
Inexpugnabilem narras, ſat ſcio.

adſequor, quum nullus ſit codex vetus, qui vocem *quidem* ita amputet; immo omnes eam retinent prorſus integram, ut inde appareat manifeſte Gellium ſcripſiſſe *ne qua potuit quidem conatus eſt*. Jac.Gron.

32 *Et neſcio qua mimica inculcavit.*] Sic jam Romana, ſic Badius. Ven. & Gryphius: *inimica*. Guilelmius 2 Veriſ.24 ait olim lectum, *quaſi mimica;* unde facit: *neſcio qua ab ſe mimica*. Illud *quaſi* unius eſt Aldi. Scripti ut prima editio, utque Carrio reſtituit. *Gronovius.*

33 Ἐπίκληρον] Iſaacus Caſaubonus ita hunc locum reſtituit:

Ἔχω δ᾽ ἐπίκληρον Λαμίαν, οὐκ εἴρηκά σοι
Τοῦτ᾽; Οὐχί. Κυρίαν τ᾽ οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν.
Ὃ δ᾽ ἐστὶ πάντων ὅσσα ἐκ κείνης ἔχομεν
Μεγάλων τε καὶ πολλῶν χαλεπῶν χαλεπώτατον,
Ἅπασιν ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
Υἱῷ γὰρ πολὺ μᾶλλον, καὶ θυγατρί γε.
Πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις, εὖ οἶδα. * *

Aliter apud Prouſteum Grotius, ſed in medio vel tertio verſu ſimplex magis videtur exigi:

Ἓν δ᾽ ἀντ᾽ ἐκείνης ἔχομεν ἐξ ὅλων χαλεπῶν.

Ut in eo jocetur ſe quidem duxiſſe illam, ſed pro illa redundaviſſe ad omnes ſuos aliquid moleſtiſſimum præ univerſis, quæ moleſta ſunt, ut non ipſe modo hinc ſit infelix, ſed univerſi quos tangit. Ideo mutavit numerum. Locupletem intelligit, & unicam paternarum facultatum hæredem ſive illi jam obvenit, ſive defunctis parentibus obveniet hæreditas. Vide Pollucem in Onomaſtico lib. 8. & Harpocrationem.

34 Οὐκ εἴρηκά σοι. Τοῦτ᾽ οὐχὶ κυρίαν] Diſtingue: Ἔχω δ᾽ ἐπίκληρον, Λαμίαν. (οὐκ εἴρηκά σοι Τοῦτ᾽, οὐχί;) κυρίαν τῆς οἰκίας. Gronovius.

35 Καὶ πάντων] Ita quoque ſcriptum invenio, τῶν πατρῴων ἀντ᾽ ἐκείνης μὲν ὅλων τῶν, &c.

36 Ἀφ᾽ ὅλων] Prima editio Veneta Ἀπόλλων.

37 Ἔχομεν δ᾽ ἀφ᾽ ὅλων χαλεπῶν] Var. ἔχομεν Ἀπόλλων ὡς χαλεπῶν. *Gronovius.*

38 *Sed tua moroſane uxor*] Janus Gulielmus Veriſ. lib. 2. cap. penult. ita hos verſus legit:

Sed tua moroſane uxor eſt quæſo? an rogas?
Qui tandem? pudet mentionis; qua mihi
Ubi domum adveni, aſſedi, extemplo ſuavium
Datat jejuna anima. Nil peccat ſuavio,
Ut evomas vult, quod foris potaveris. Thyſ.

Sed MS. Regius cum altero Oxon. *quam erogas*. Rott. *quam me rogas*. Lincoln. *quam erogas*. Unde legendum apparet *Qua me rogas?* aut *Quam me rogas?* Salmaſius proferebat *ah! me rogas*, vel *va! me*

[48] [49] Εἰ μήτε ἀναλευχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
[50] Ἐπαμφιεάζεσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν,
[51] Ἀλλ' ἐν ἀκαλύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ
[52] Χειμαζόμενος, ζητῶν μὲν, ἄπορον δ' ἔχων τὸ μέρος
Ἁπάντων, [53] ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
[54] Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων, ἅπαντας νουθετῶ [a].

Ad horum autem ſinceritatem veritatemque verborum an adſpiraverit Cæcilius, conſideremus. Verſus ſunt hi Cæcilii trunca quædam ex Menandro dicentis, & conſarcinantis verba tragici tumoris.

—— Is demum infortunatus eſt homo
Pauper, qui educit in egeſtate liberos:
Cui [55] fortuna & res ut eſt continuo patet.

Nam

Nec adverſis oppreſſus ad communia vitæ,
Id contegere pecuniis poteſt:
Sed in deſtituta tegumentis & calamitoſa vita
Hibernans vivit, & moleſtiarum
Omnium particeps, bonorum compos eſſe nequit.
Unius rationem habens, cunctos monitos volo.

---

factio in illo: *Nam opulento famam facile occultat factio.* Quod mihi quidem dictum videtur, ut nihil melius, quicquid faſtidiat Gellius noſter. *Gronovius.*

48 Εἰ μήτ' ἀνατυχίσῃ] Iſaacus Caſaubonus ita legit:

Εἰ καί τι γὰρ ἀτυχήσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.

Hoc eſt,

Si enim acciderit ut incidat in gravius quoddam peccatum.

Sic accipitur ἀτυχεῖν etiam apud oratores; & evincit hanc eſſe ſententiam ſequens carmen Cæcilii ex hoc expreſſum & ſequenti,

Nam opulento famam facile occultat factio.

Mox illud vocabulum fœde depravatum eſt, ἀνακαταχυπτῳ. Fortaſſe ſcripſerat ἀκαλύπτῳ. *Deſtituta & nudata opibus vita.* Deinde ſcribe verſ. 7.

———— ἄπορον δ' ἔχων
Τὸ μέρος ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν, οὐ δυνάμενος.

Videntur autem deeſſe quædam ex iis quæ olim Gellius adſcripſerat.

49 Εἰ μήτε ἀνατυχίσῃ] Scribe cum Stobæo & Grotio: Μετ' ἂν ἀτυχήσας. Stobæus quoque εἰς τὰ λοιπά. Placet ſatis εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου. Cicero Lælio: *Quæ ſunt in uſu vitaque communi.* Lib. I de oratore: *Aliud eſt eſſe artificem cujuſdam generis & artis, aliud in communi vita & vulgari hominum conſuetudine nec hebetem nec rudem.* Eodem, *communium temporum graves caſus.* Hoc cum videret ὁ πάνυ, aſpernaturque τὰ λοιπὰ, cur in ſuperiorem verſum addidit *in præſens?* Sane cum hoc faceret, nondum videtur τὰ κοινὰ potius habuiſſe. *Gronovius.*

50 Ἐπαμφιέσθαι δύναται] Stobæus, Ἐπαμφιάσαι. Nec video cur alteri poſtponatur. *Gronovius.*

51 Ἀλλ' ἐν ἀνακαταχύπτῳ] Peſſime. Legendum è Stobæo, Ἀλλ' ἐν ἀκαλύπτῳ. Βίος ἀκάλυπτος, *vita obnoxia* vel *opportuna* Romanis. *Gronovius.* Quod ipſum ab aliis etiam doctis viris quum fuerit productum, & decompoſitum iſtud vulgatum ſit nullius ſententiæ, non dubitavi verum reſtituere, præſertim quum in Oratione XXXII Dionis Chryſoſtomi pag. 365, quem locum ſuo codici adſcripſerat vir eruditione maximus Henr. Valeſius, non aliter extaret jamdiu editum, ubi etiam explicat & certe ad hæc Menandri alludit: ὁλοκλήρως ἄθλιοι μηδεμίαν σκέπην μηδὲ περιβολὴν ἔχοντες ἀπὸ τῆς παιδείας ἀλλ' ἐν ἀκαλύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ χειμαζόμενοι, καθάπερ σκάφει σαπρῷ καὶ λελυμένῳ &c. *Jac. Gronovius.*

52 Χειμαζόμενος ζητῶν μὲν ἄπορον δ' ἔχων τὸ μέρος] Ex eodem: Χειμαζόμενος ζῇ, τὸ μὲν ἄπορον ἔχων τὸ μέρος ἁπάντων, τῶν δ' ἀγαθῶν. Gronovius.

53 Ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος] Suſpectum. Numquid οὐ γευσάμενος? Idem. Poteſt intelligi ἔχειν.

54 Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων] Hic verſus in Stobæo non eſt. Grotius ἀλγῶν. Idem.

55 *Fortuna & res eſt, ut continuo pateat*] MSS. *cui fortuna & res ut eſt continuo patet.* Unde fecerunt in prima ed. *cui fortuna & res eſt ut continuo pateat.* Videtur autem ſcribendum fuiſſe: *cujus fortuna transverſis continuo patet.* Hic eſt ille βίος ἀκάλυπτος, quæ vox ſatis oſtendit alienum eſſe Carrionium *pareat.* Cicero Bruto: *cujus in adoleſcentiam per medias quaſi laudes quadrigis vehentem transverſa incurrit miſera fortuna reipublicæ.* Seneca de vita beata 15. *morbos dico, funera, debilitates, & cætera ex transverſo in vitam humanam incurrentia.* I-

 dem

Nam opulento famam facile occultat [56] *factio.*

Itaque, ut ſupra dixi, quum hæc Cæcilii verba ſeorſum lego, neutiquam videntur ingrata ignavaque; quum autem Græca comparo & contendo, non puto Cæcilium ſequi debuiſſe, quod aſſequi nequiret.

dem epiſt. 117. *quibus animum labantem ſtudiis firmem; quemadmodum quæ me ex transverſo ferunt aguntque, procul à me repellam.* Gronovius. Pronomen *cui* in iſto caſu ita vides defendi ab fide vetuſtatis, ut non debeat fere moveri. Unde licet illud ſit perſuave, tamen & ſua Venus adeſt illis, *Cui fortuna & res, ut eſt, continuo patet.* Nec vero hic ſenſus continet aliud, quam declarationem βίυ ἀναλόγιν. Unde id ipſum repoſui, ut certe vetus.

56 *Factio*] Opulentiam hic teſte Nonio ſignificat, qui hunc verſum, licet corrupte, citat.

CAP. XXIV.

De vetere parſimonia, deque antiquis legibus ſumptuariis.

[1] PARSIMONIA apud veteres Romanos & victus atque cœnarum tenuitas non domeſtica ſolum obſervatione ac diſciplina, ſed publica quoque animadverſione, legumque complurium ſanctionibus, cuſtodita eſt. Legi adeo nuper [2] in Capitonis Atteji conjectaneis ſenatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Meſſala Coſſ. factum; in quo jubentur principes civitatis, qui [3] ludis Megalenſibus antiquo ritu [4] [5] mu-

1 *Parſimonia apud veteres Romanos*] Plinium & Plautum teſtem habemus, Populum Romanum non niſi farre & pulte per aliquot ſæcula vulgo uſum. Quod ſi nuptiæ, feſtivitas, aut lætius convivium eſſet; pro magno pauci piſciculi, & porcinæ aliquot pondo in oblonium adjecta. Similis in veſtibus frugalitas; & omnium ditium pauperumque è lana: atque ea nativi & albidi coloris, niſi quod ditiorum ſplendentes paulo magis, & nitidæ à ſullonia arte eſſent. Nam ſericum, holoſericum, ipſa lintea ſero innotuerunt, & timide etiam in paucorum uſum venerunt. *Lipſ. de Magn. Rom. lib.* 4. c. 5. Vide & Valerium Maximum lib. 2. cap. 5. & lib. 3. c. 3. & 4.

2 *In Capitonis Ateji conjectaneis*] Rom. & Ven. *commentariis.* Aldus, Badius, Gryphius, *collectaneis.* Reg. & Rottend. plane *conjectaneis*, ut edidit Carrio, & ita legendum monuit Fulvius Urſinus in appendice Triclinii Ciacconiani. *Gronovius.*

3 *Ludis Megalenſibus*] Qui in honorem matris deûm inſtituebantur pridie nonas Apriles, ut patet in Calendario Romano, ubi Megaleſiaci dicuntur appoſitis ad pridie nonas his literis *Ludi Megaleſiaci*, & producuntur ad v Idus, ubi eadem vocabula apponuntur, tanquam ad indicium ſpatii dierum, quibus continuantur; ita tamen ut Natalis Caſtoris & Pollucis in eoſdem incurrat a. d. VII Idus. Vide apud Lambecium in Commentariis Biblioth. Cæſ. Hinc ſodalitates & epulæ. Cicero in Catone majore: *Primum ſemper babai ſodales. Sodalitates autem me quæſtore conſtitutæ ſunt ſacris Idææ magnæ matris acceptis. Epulabar igitur cum ſodalibus omnino modice.* Et quidem mutua inſtituebantur convivia. Ovid. lib. 4. Faſtor.

Cur vicibus factis ineant convivia, quæro,
Tum magis, indictas concelebrentque dapes?
Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit,
Captant mutatis ſedibus omen idem.

Dicit poëta hoc ideo factum, quod ipſa ſedem ſuam bene mutarit Romæ in auguſtius domicilium. M. Junio Bruto inſtitutos fuiſſe refert Livius lib. 37. ubi ſimul agit de ædis matris Idææ dedicatione. Cicero de Aruſpicum reſponſis: *Nam quid ego de illis loquar, quos in palatio noſtri majores ante templum in ipſo Matris conſpectu Megalenſibus fieri celebrareque voluerunt?* Livius lib. 29. c. 14. Etiam comœdiæ auctoribus ædilibus hoc tempore agebantur, ut liquet ex Terentii comœdiis.

4 *Mu-*

Digitized by Google

[4] [5] mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe dominia agitarent, jurare apud Conſules [6] verbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumtus eſſe facturos, quam centenos [7] vicenoſque æris, præter olus & far & vinum; neque vino alienigena, ſed patrio, uſuros; neque [8] argenti in convivio plus pondo, quam libras centum illaturos. Sed poſt id ſenatus conſultum [9] lex Fannia lata eſt, quæ [10] [11] ludis Romanis, item [12] ludis plebejis & [13] Saturnalibus, [14] & aliis quibuſdam diebus, in ſingulos dies

4 *Mutitarent*] H. Stephanus & Turnebus Adv. lib. 2. cap. 24. *mutuitarent* legendum putant. Mutuitare autem denotat mutua celebrare convivia, alii *mutitare* hic dici autumant, quod epulas inter ſe mutarent, & viciſſim convivia conviviis. Durantius Caſcellius lib. 2. Var. c. 2. *munitare* legit, quod priſcis manducare, ut putat, denotat. Sed flocci eſt illa obſervatio. Legendum vel *mutuitarent*, vel ex eo correpte *mutitarent*. Forte dicendum ſacram eſſe vocem, *ἀπὸ τοῦ μυεῖσθαι*, vel *μυεῖν*, quod & ſacra docere, initiare ſignificat.

5 *Mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe dominia agitarent*] Sic Romana & Veneta. Aldus, Badius, Gryphius *convivia*. Ea occaſio fuit Fulvio, quo dictum eſt loco, & Lipſio 1 Saturn. 19 reſtituendi *dominia*. Et ſic Rottend. Regius *domina*. Sed ubique *mutitarent*, non *mutuitarent* placitum Turnebo, Fulvio, Stephano, vetantibus & ſcriptis lib. 18 cap. 2 & Ovidio 4 Faſtorum: *Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit, Captant mutatis ſedibus omen idem.* Gronovius. Quare igitur Heinſius ad citatum locum ex Faſtis Ovidii negat in verbo *mutitare* ſatis conſtare lectionem, adeo ut *mutuitare* veram eſſe lectionem apud Gellium ſe opinari dicat, quum omnes MSSti retineant *mutitare*? Nimirum illud præcedere debebat, ut inde procederet ad id, quod nunquam probare poterit, ut *mutuiter* ex Varrone audimus, ſic etiam fuiſſe adjectivum *mutuitus*, & Ovidio contra omnium MSStorum fidem pro *Tum magis* violentiſſime ingereret *Mutuita*. Interim in hoc Gelliano decidere nequivit Pricæus ad Appuleji apologiam pag. 189. *Jac. Gronov.*

6 *Verbis conceptis*] Concipere verba eſt formulam juramenti præſcribere, juxta quæ concepta verba jurabat is, à quo juramentum exigebatur. Unde & conceptio Juriſconſultis ipſa formula appellatur.

7 *Vicenoſque æris*] Aſſes.

8 *Argenti plus pondo quam libras centum*] Scribo, *plus pondo libras centum*, extrito *τῷ quam*: quod plurimum in tali loco omittere ſolent ac ſubaudire malunt; utique non *τοῖς pondo* & *libras* interponere conſueverunt. *Gronovius.*

9 *Lex Fannia*] Quam ſumtuariam legem quum editio Thyſii conjeciſſet in annum V. C. DLXXXIX, vitioſe procul dubio pro DLXXXXI, prout Sigonius, Onuphrius, Pigius referunt ad annum proxime vicinum DXCII, non potuit tranquille in eo conſulere Pariſinæ editionis curator, ſcribitque [Hi conſulatum inierunt anno V. C. non IↃLXXXIX, ut ait Batavus interpres, ſed IↃXCIII, ut demonſtrant Faſti conſulares & Caſſiodorus] En amari profecto cordis verba! De Caſſiodoro miror. Utor enim exemplari, quo fuit uſus Joſ. Scaliger, qui Conſulibus Q. Fulvio & T. Annio appoſuit numerum 600, unde ſi retro numeres, Fannius cum Meſſala veniunt in annum IↃXCII. Qui tamen Caſſiodorus ab Chronologis notatus fuit ob par Conſulum omiſſum ante Ap. Claudium & N. Fabium, hoc eſt, initium belli Punici primi, ubi idcirco adſcripſit Scaliger *M. Valerius Maximus Q. Mamilius Vitulus.* Uter igitur erravit magis? Quid autem de ea lege ſcribant Athenæus & Macrobius, apud eos videre eſt. Pigius inſuper ad annum iſtum DXCII citat *neque argenti facti in convivio* &c. *Jac. Gronov.*

10 *Ludis Romanis*] Qui & Circenſes, inſtituti à Tarquinio Priſco, qui Circum maximum extruxit, poſtmodum annuatim Jovi, Minervæ, ac Junoni ſacri, atque pridie nonas Septembris celebrati.

11 *Ludis Romanis, item ludis plebejis & Saturnalibus*] Rottendorf. faſtidit repetitum *ludis*. Gronovius.

12 *Ludis plebejis*] Ex Aſconio Pædiano patet eſſe ita dictos, quod eos exactis Regibus pro libertate plebis inſtituerint Romani, aut pro reconciliatione plebis poſt ſeceſſionem in montem Aventinum. Hos ædiles plebi edebant XVII. kalendas Novembris, & quidem per triduum.

13 *Saturnalibus*] Quæ in honorem Saturni inſtituta, multiſque ſæculis præceſſiſſe cunabula Urbis teſtatur Macrobius. Tum ludus & jocus, & libertas dominabantur, ſervis pro tempore licentia loquendi, & faciendi.

14 *Et aliis quibuſdam diebus*] Feſtis, quos nimirum vel publica vel privata ſolemnitas faciebat inſignes.

15 *De-*

dies centenos æris inſumi conceſſit, [15] decemque aliis diebus in ſingulis menſibus tricenos; cæteris autem omnibus diebus denos. [16] Hanc Lucilius poëta legem ſignat, quum dicit:

—— *Fanni* [17] *centuſſis miſellos.*

In quo erraverunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quod putaverunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris ſtatutos. Centum enim æris Fannius conſtituit, ſicuti ſupra dixi, feſtis quibuſdam diebus, eoſque ipſos dies nominavit: aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumtus incluſit intra æris alias tricenos, alias denos. [18] Lex deinde Licinia rogata eſt; quæ quum certis diebus, ſicuti Fannia, centenos æris impendi permiſiſſet, [19] nuptiis ducenos indulſit: cæteriſque diebus ſtatuit æris tricenos; quum & [20] carnis aridæ & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies [21] conſtituerit: ſi quic-

15 *Decemque oliis diebus*] Aliter Athenæus & Macrobius. Sed quid optime de his ſtatui debeat, patet ex paterno Reſiduo Pecuniæ Veteris pag. 663.

16 *Hanc Lucilius poeta legem ſignat.*] Rot. Lincoln. Reg. *legem ſignificat cum dicit Fanni centuſſis miſellos*, ſine copulativa. Nempe *s* litera more vetuſtiſſimorum eliditur. Nam *centuſſe miſello* luſit Janus Douſa, dum vitrea fracta conglutinabat. Pudenter autem Gellius, *hanc legem ſignificat*. Audacius, ſed ut excuſari poſſit, Macrobius, *a Lucilio feſtivitatis ſua more centuſſis vocatur*. At non ferendus jam Pighius, quum ad annum 595, quam legem, inquit, Lucilius poeta feſtive *Fannii centuſſim* appellavit. Nam *Fannii centuſſis miſelli* vel *Fannii centuſſis miſellum*, ſunt centeni æris, quos lege Fannia impendere permiſſum. *Gronovius*.

17 *Centuſſiſque miſellos*] Forſan legendum, *centuſſe miſellos* vel *miſello*, quo inopia denotatur. Ita Martialis dixit:

Centum miſelli jam valete quadrantes.

Invenio quoque annotatum forſan legendum eſſe,

—— *Fanni*

Centuſſis miſcella ——

revera enim Fannia lex centum aſſibus modum fecerat ſumptibus, ideoque feſtive Lucilius centuſſem appellaverat; miſcellam autem, quia pro dierum ratione varia, varius quoque & frugalis modus eadem lege impoſitus fuerat.

18 *Lex deinde Licinia*] Quam tulit P. Licinius Craſſus conſul cum Cn. Lentulo anno V. C. IↃCLXVI. Ante Liciniam, teſte Macrobio, lata fuit Lex Didia, quæ legem Fanniam poſt annos decem & octo conſecuta eſt. De qua idem Macrobius: *Ejus ferendæ duplex cauſa fuit: prima & potiſſima, ut univerſa Italia, non ſola urbs, lege ſumptuaria teneretur, Italicis æſtimantibus Fanniam legem non in ſe, ſed in ſolos urbanos cives eſſe conſcriptam. Deinde, ut non ſoli qui prandia cœnaſve majore ſumptu feciſſent, ſed etiam qui ad eas vocitati eſſent, atque omnino interfuiſſent, pœnis legis tenerentur.*

19 *Nuptiis ducenos indulſit*] Ex Regio notatum, *nuptus*. Intueor Rott. ibi vero, ne qua ſit dubitatio, *nuptꝰ*. Et auctore noſtro dignum cenſeo. *Nuptus* enim idem quod nuptiæ. Statius Pietate Abaſcantii: *Illa quidem nuptumque prior tædaſque marito Paſſa alio.* Aurelius Victor in Hoſtilio Mancino: *Eo die Numantini forte ſolenni nuptu filias locabant.* *Dies nuptûs* eſt dies nuptiarum. Sic ergo noſter: *quæ cum certis diebus, ſicuti Fannia, centenos æris impendi permiſiſſet, nuptus ducenos indulſit, cæteriſque diebus ſtatuit æris tricenos.* Perinde eſt, ac ſi dixiſſet, *nuptiarum ducenos indulſit.* Intelligimus enim *nuptus diebus* vel ex præcedenti vel ex ſubſequenti membro. *Gronovius*.

20 *Carnis aridæ & ſalſam. certa pondera*] Definit ea Macrobius, *ne amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & ſalſamentorum pondo libra.* Hoc in Licinia fuiſſe expreſſum dicunt Latini, an & in Fannia? Illi tacent. Sed Athenæus lege Fannia conceſſum ſcribit Patribus familias, ut quotannis quindecim talenta ſalitarum carnium abſumant. Juxta Macrobium tamen minor ſumma eſſet, nimirum mille quadringenta & ſexaginta circiter pondo, ſi quatuor libræ ſingulis diebus inſumantur. Annus enim conſtat trecentis ſexaginta quinque diebus & horis fere ſex. Quæ efficiunt millena ſexcentena pondo menſuræ Romanæ, quia talentum reſpondet libris Romanis ex Vitruvio. Vide Caſaubonum ad Athenæum lib. VII cap. 21, ubi etiam aridas vel ſalitas carnes docet dici καπυρὰ κρέα & ταριχευμένα aut ἁλιστά.

21 *Conſtituerit: ſi quicquam eſſet natum*] Editiones

quicquam eſſet natum è terra, vite, arbore; promiſce atque indefinite largita eſt. Hujus legis [22] [23] Lævius poëta meminit in [24] Erotopægniis. Verba Lævii hæc ſunt, quibus ſignificat [25] hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cœnamque ita, ut lex Licinia ſanxiſſet, pomis oleribuſque inſtructam;

Lex Licinia, inquit, *introducitur:*
[26] *Lux liquida hœdo redditur.*

Lucilius quoque legis iſtius meminit in his verbis: *Legem vitemus Licini.* Poſtea [27] L. Sulla dictator, quum legibus iſtis ſitu atque ſenio obliteratis plerique in patrimoniis amplis helluarentur, & familiam [28] [29] pecuniamque ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit, qua cautum eſt, ut [30] [31] kalendis, idibus, noniſque, diebus ludo-

nes priores: *ſed quicquid.* MSS. *conſtituit ſed quicquid.* Lege: *eumque & carnis aridæ & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituiſſet, quicquid eſſet natum è terra, vite, arbore, promiſce atque indefinite largita eſt.* Macrobius 2, 13. *Ne amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & ſalſamentorum pondo libra, & quod ex terra, vite arboreve ſit natum.* Feſtus: *Centenariæ cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centuſſibus, præter terra nata impendebantur.* In ſcriptis pro *aridæ* eſt *autem* vel *a.* quod ſignificat *autem* (numquid *aſſæ?*) *tamen* pro *natum.* Gronovius. Si tamen illam vocis *eumque* prolatationem licet probare, ſane factam contra codices veteres Gellii, quem nunc placet ad eos exigere. Et neſcio an ad exortum hujus conjecturæ vel plurimum contulerit eadem conſtructio tantum quod antecedens *quæ cum....permiſiſſet*, quæ recens dictabat ſimilem ſequi poſſe. Potes autem commode vel amare vulgatum *tricenos*; *eum & ... conſtituit: ſed quicquid*, vel *tricenos. Quin & .. conſtituit. Sed quicquid.* Alterutrum certe innuunt MSSti. A quibus tamen adhuc turbor in illo *cum & carnis autem* &. Vide an fuerit: *fumatæ carnis autem &.* Nam illud *aridæ* ſumſerunt ex Macrobio. *Jac. Gronov.*

22 *Lævius poëta*] Priſcianus citat Livium ex libro ſexto Erotopægnion, ſicut etiam Auſonius in Centone Nuptiali Livium Andronicum intellexiſſe videtur: ſed recte putat Salmaſius, verum hujus poëtæ nomen fuiſſe Lævium, pro quo Lælius & Livius adulteratum in libris.

23 *Lævius poeta meminit in Erotopægniis*] Quærunt, quis iſte *Lævius*, quæ *Erotopægnia*? & tentant *Livius.* Sero: debuiſſent enim ſcire ex Scaligeri Auſonianis 2, 27 Lævium Alceſtidem & Erotopægnia ſcripſiſſe. *Gronovius.*

24 *Erotopægniis*] Erotopægnia erant amatorii luſus, quam inſcriptionem in ſuis quoque ſecuti carminibus Nævius & Pacuvius, ut Nonius Marcellus teſtatur.

25 *Hædum, qui ad epulas fuit allatus*] Reg. & Rot. *fuerat.* Gronovius.

26 *Lux liquida*] Id eſt, vita: ita dicimus lucem intueri, pro vitam degere. Lucem autem liquidam dixit, ſicut aërem liquidum poëta. Non tamen vivus fuit hic hoedus adlatus, ut opinor, ſed bene apparatus, unde lux liquida jocoſe dicitur, quod quaſi à cœna dimiſſus fuerit & integer ſervatus & non laceratus.

27 *L. Sulla dictator*] Unde ab Cornelio ejus nomine hæc lex Cornelia appellata fuit, quam ipſe crebro tranſgreſſus fuit, vel in morte uxoris Metellæ, vel aliis conviviis, quæ memorat in ejus vita Plutarchus, materiam legis hujus recenſente Macrobio.

28 *Prandiorum gurgitibus*] Sicut profundi gurgites aquarum omnia abſorbent, ita illi conviviis etiam ſplendida patrimonia decoquebant. Paſſim Seneca & Plinius de hac re, & ex eis novitii.

29 *Pecuniamque ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent*] Reg. & Rot. *prandiorumque.* Unde Salmaſius: *familiam pecuniamque cœnarum prandiorumque.* Gronovius.

30 *Kalendis*] Quæ Junoni ſacræ erant, unde & ipſa Kalendaris appellata. Sicuti enim annum Jovis, ita menſes Junonis eſſe exiſtimarunt veteres. Unde Ovidius:

Vindicat Auſonias Junonis cura Kalendas.

Idibus erant ſacra Idulia, quibus agna Idulis Jovi cædebatur. Nonarum tutela Deo carebat teſte Ovidio.

31 *Kalendis, Idibus, Noniſque, diebus ludorum*] Lincoln. Ro. Ven. Ald. *noniſque diebuſque*

Digitized by Google

ludorum, & [32] feriis quibuſdam ſollemnibus [33] ſeſtertios tricenos in cœnam inſumere jus poteſtaſque eſſet; ceteris autem aliis diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges [34] Æmiliam quoque legem invenimus; qua lege non ſumtus cœnarum, ſed ciborum genus & modus præfinitus eſt. [35] Lex deinde Antia præter ſumtum æris id etiam ſanxit, ut, qui magiſtratus eſſet, magiſtratumve capturus eſſet, ne quo ad cœnam, niſi ad certas perſonas, itaret. [36] [37] Poſtremo lex Julia ad populum pervenit Cæſare Auguſto imperante: qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur; kalendis, idibus, nonis, [38] & aliis quibuſdam feſtivis trecenti; [39] nuptiis autem & repotiis HS. mile. Eſſe etiam dicit Capito Atejus edictum, [40] Divi-ne Auguſti, an Tiberii Cæſaris, non ſatis

Reg. & Rot. *Kalendis, Idibus, Nonis, diebuſque ludorum*. Gronovius.

32 *Feriis*] Feriæ publicæ vel erant ſtatæ, quod certo ſtatutoque tempore obſervarentur, ut ait Feſtus, ſicuti erant Saturnalia, Lupercalia, Agonalia, Carmentalia, vel conceptivæ, quæ quotannis in certum diem à Pontifice, vel Magiſtratu concipiebantur, ut Latinæ, Sementivæ, Paganalia, Compitalia. Erant quoque Imperativæ, quas pro arbitrio ſuo conſul vel prætor indicebat, vel erant nundinæ. De Feriis audi Ciceronem de L. L. *Feriis*, inquit, *jurgia amovento, eaſque in famulis operibus patratis habento. Itaque ut ita cadat in annuis anfractibus, deſcriptum eſto, certaſque baccas ſacerdotes publice libanto, idque certis ſacrificiis & diebus. Itemque alios ad dies ubertatem lactis, fœtuſque ſervanto: idque ne committi poſſit ad eam rem ratione curſus annuos finiunto, quæque cuique divo decora grataque ſint hoſtiæ providento.* Singulis autem menſibus à Rege Sacrorum vel à Prætore feriæ proclamabantur, quibus nullum opus facere licitum erat. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 16. per ſolemnes autem ferias non tantum ſtatas, quæ univerſo Populo communes quotannis certis ac conſtitutis diebus ac menſibus, & in faſtis ſtatis obſervationibus, ut loquitur Macrobius, annotatæ erant, atque ita ſolemnes dici poterant, ſed quaſcunque receptas hic intellige, forſan etiam privatas.

33 *Seſtertios tricenos*] Seſtertius nummus à ſemiſſe tertio dictus, quod duos aſſes & ſemiſſem tertii contineret, quum denarius valeret aſſes decem, ut ſic ejus foret pars quarta. Hotomannus lib. de Re nummar. legit *ſeſtertios trecenos*, ubi Agellius de feſtis diebus agit, ubi de aliis diebus, *tricenos*, pro *ternos*. Treceni ſunt ccc. ſeſtertii. Sed altera ſumma nimis exigua eſt præ illius ſæculi opibus. Si tamen lectio non mutetur, magna fuit illo tempore frugalitas. Regius ſane pro *ternos* habet *tricenos*.

34 *Æmiliam*] Quam tulit M. Æmilius Lepidus Cos. cum Q. Luctatio Catulo, anno V. C. lxxv. vide Macrob. Saturn. lib. 2. cap. 13. Cibaria hæc dicitur, quod cibis modus poneretur.

35 *Lex deinde Antia*] Poſt Æmiliam paucis interjectis annis lata ab Antio Reſtione.

36 *Lex Julia*] Complures leges, ſicuti hæc lex ſumptuaria, Juliæ appellatæ, quæ tamen ab Auguſto vel latæ, vel confirmatæ. Quam legem ſperni, vetitaque utenſilium pretia indies augeri C. Bibulus & ædiles conqueruntur apud Tacitum Annal. lib. 3.

37 *Poſtremo lex Julia ad populum*] Reg. & Rot. *Poſtrema lex Julia*. Omnino melius. Vide Obſervat. *Gronovius*.

38 *Et aliis quibuſdam feſtivis trecenti, nuptiis autem & repotiis*] Reg. & Rot. *feſtis*, ut cenſuit olim & Fulvius Urſinus. Dein Rot. *nupt9 autem & repni*. Ex Regio notatum *reponi*. Lincolu. *& reponiſent milies*. An fuit, *nuptus autem & repotii ſeſtortium mille*. Nam verba antiquaria in ipſa formula legum ſic concepta fuiſſe videri poſſunt. *Gronovius*.

39 *Nuptiis & repotiis HS. mile*] In antiquis editionibus, & H. Stephani, *HS. millies*, quæ ſtupendæ luxuriæ ſumma eſſet, non parcimoniæ, quam leges ſumptuariæ præſcribunt. Scribendum *ſeſtertii mille*, qui quinquaginta Caroleis æſtimantur Hæc non ſunt verba Thyſii, quod tamen dicit ille Hoſmannus in giganteæ ineptiæ Lexico in v. Repotia, ſed jam ante centum annos monita ab J. Lipſio ad III annalem Taciti & jam expreſſerunt editiones præcedentes; ut hujus hominis miſereri oporteat. In Regio tamen plane exſtat *ſeſtertii milies*.

40 *Divi ne Auguſti*] Plures leges ſumptuarias Auguſtum tuliſſe, ex verbis Taciti lib. 3. Annal. colligi videtur, cum dicit: *Tot à majoribus repertæ leges*,

Digitized by Google

ſatis commemini: quo edicto per dierum varias ſollemnitates à trecentis HS. [41] aduſque duo milia ſumtus cœnarum propagatus eſt; ut his ſaltem finibus luxuriæ efferveſcentis æſtus coërceretur.

leges, tot quas Divus Auguſtus tulit, illæ oblivione, hæ (quod flagitioſius) contemptu abolitæ, ſecuriorem luxum fecere.

41 *Aduſque duo millia ſumptus*] Reg. & Rot. *aduſque duo SS ſumptus.*

Cap. XXV.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν vocent.

In Latino ſermone, ſicut in Græco, alii ἀναλογίαν ſequendam putaverunt, alii ἀνωμαλίαν. Ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam Latinè [1] proportionem vocant. Ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum [2] conſuetudinem ſequens. Duo autem Græci Grammatici illuſtres [3] Ariſtarchus & Crates ſumma ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitavit. [4] M. Varronis ad Ciceronem de lingua Latina liber octavus nullam eſſe obſervationem ſimilium docet, [5] inque omnibus pæne verbis conſuetudinem dominari oſtendit. *Sicuti quum dicimus*, inquit, *lupus lupi, probus probi, &* [6] *lepus leporis: item paro paravi,* [7] *lavo lavi, pungo* [8] *pupugi, tundo tutudi; & pingo pinxi. Quumque*, inquit, *à cœno & prandeo & poto, & cœnatus ſum, & pranſus ſum, & potus ſum dicamus:* [9] *& ab adſtringor tamen & extergeor & lavor, adſtrinxi & exterſi,*

1 *Proportionem vocant*] Sicuti etiam Quintilianus lib. 1. teſtatur. Varroni dicitur *veritas & ratio quæ à ſimilitudine oritur*. Græci ἀλήθειαν vocant.

2 *Conſuetudinem*] Συνήθειαν Græci indigetant, quæ nimirum analogiæ crebro adverſatur. Aliquando enim conſuetudo cum analogia convenientiam habet.

3 *Ariſtarchus & Crates*] Analogiam ex Græcis oppugnavit Chryſippus, qui libros ſex teſte Varrone de Anomalia conſcripſit. Diogenes Laërtius in vita Chryſippi quatuor tantum illi adſignat libros. Hunc Crates nobilis Grammaticus expreſſit, & contra Ariſtarchum, qui contrarium defendebat, librum ſcripſit. Eſt autem is Crates Mallotes, cujus Suetonius lib. de Viris Illuſtr. mentionem fecit, ubi vocat Ariſtarchi æqualem. Atque hujus diſcipulum fuiſſe Panætium ex aliorum mente refert Strabo. Crates itaque cum Ariſtarcho contra Analogiam certamen conſeruit, & plures alii in ea materia ingenium ſuum oſtentabant. Vide Sextum Empiricum cap. 10. adverſus Grammaticos. Inter Latinos Julius Cæſar, teſte Suetonio, & Terentius Varro de Analogia libros, cujus libri mutili adhuc extant, ſcripſere. Noviſſime Voſſius libris quatuor de Analogia omnium induſtriam ſuperavit. Quem conſulere omni modo oportet.

4 *M. Varronis ad Ciceronem de lingua*] Præpoſitio *ad* neque in Regio neque in Rot. admiſſa eſt. Nec caret gratia vel quod is, ad quem ſcribitur liber, doceri dicitur, vel inflexa ſic & vermiculata oratio.

5 *Itaque in omnibus pæne verbis*] Si quinque membranis fides, legendum: *docet, inque omnibus pæne verbis conſuetudinem dominari oſtendit.* Gronovius.

6 *Lepus, leporis*] Fruſtra hic Analogiam deſiderat Varro, quia lepus ex Siculo eſt λέπορις, atque ita juxta Græcam terminationem declinarunt.

7 *Lavo, lavi*] Neque hæc ſimilia, nam lavo olim tertiæ conjugationis fuit; quod ex Plauto, Virgilio x. Æneid. & Horatio lib. 3. Od. 5. liquet.

8 *Pupugi, &c.*] A veteri *pugo*, unde & pugio nomen accepit. Sicuti *tutudi* à *tudo*, geminata ſyllaba ad modum fere augmenti Græcorum. A *tudo* tudes, Feſto, id eſt, malleus.

9 *Et ab adſtringor tamen & extergeor & lavor, adſtrinxi*] Sic Carrio, cum eſſet, *& adſtringor.* Reg. & Rot. *& à deſtringor tamen & extergeor & lavor deſtrinxi & exterſi & lavi.* Gronovius.

Digitized by Google

terſi, *& lavi dicimus. Item quum dicamus ab Oſco*, *Tuſco*, *Græco*, *Oſcè*, *Tuſcè*, *Græcè* : *à Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. Item à probus probè* , *à doctus doctè* ; *ſed à rarus non dicitur rarè*, *ſed* [10] [11] *alii rarò dicunt*, *alii rarenter*. Idem M. Varro in eodem libro : *Sentior*, inquit, *nemo dicit*, *& id per ſe nihil eſt: aſſentior tamen ferè omnes dicunt. Siſenna unus aſſentio in ſenatu dicebat: & eum poſtea multi ſecuti, neque tamen vincere conſuetudinem potuerunt.* Sed idem Varro in aliis libris, multa pro ἀναλογίᾳ tuenda ſcripſit. Sunt igitur hi tamquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rurſus pro ἀναλογίᾳ.

10 *Rarenter*] Cæcilio, Nævio, Livio Andronico, Ennio, Catoni uſitatum vocabulum. Derivatur ab inuſitato *rareo*, unde rareſco & rarefacio.

11 *Alii raro dicunt*, *alii rarenter*] Tres membranæ, *alii rariter*. Gronovius.

CAP. XXVI.

Sermones M. Frontonis & Favorini philoſophi de generibus colorum, *vocabuliſque eorum Græcis & Latinis*: *atque inibi color ſpadix cujusmodi ſit.*

FAVORINUS philoſophus, quum ad [1] M. Frontonem conſularem pedibus ægrum viſeret, voluit me quoque ad eum ſecum ire. Ac deinde, quum ibi apud Frontonem pleriſque viris doctis præſentibus ſermones [2] de coloribus vocabuliſque eorum agitarentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, ſunt Favorinus, in ſenſibus oculorum, quam in verbis vocibuſque colorum diſcrimina. Nam, ut alias eorum [3] concinnitates omit-

1 *M. Frontonem*, *&c.*] Non intelligitur hic Fronto, qui ter conſul fuit, & quidem tertium cum Trajano Imperatore III. conſule. Plinius in Panegyrico: *Recepit etiam conſulatum* (Trajanus) *ut daret*, *noverat moderationem hominum*, *noverat pudorem*, *qui non ſuſtinerent tertiò conſules eſſe*, *niſi cum ter conſule.* Quem oratorem quoque inſignem fuiſſe, & poëtis hortos & ædes conceſſiſſe ad recitanda poëmata oſtendit Juvenalis, cum inquit:

Frontonis platani, *convulſaque marmora clamant.*

Verum intellige Cornelium Frontonem Rhetorem, quem cum Herode Attico inter præceptores M. Antonini Philoſophi enumerat Capitolinus. De quo idem auctor: *Sed multum ex his Frontoni detulit*, *cui & ſtatuam in ſenatu petiit.* Quem quidem etiam conſulem fecit, ſed ſuffectum in duos menſes, ut reſtatur Auſonius in gratiarum actione. Et ipſe Fronto apud Chariſium in Epiſtola ad Marcum honores oblatos agnoſcit. Meminit ejuſdem Frontonis Capitolinus in vita Veri Imperatoris, & Macrobius lib. 5. Saturn. ſiccum dicendi genus illi tribuit. Hunc hìc intelligi arbitror. Plures tamen fuere Frontones, quorum mentio apud Antiquos. De illo priore, qui cum Trajano conſul fuit, puto loqui Joſephum de Bello Jud. cap. 7. qui ſub Tito in obſidione Hieroſolymitana meruit. Eundem fuiſſe tribunum Vigiliarum ex Tacito lib. 1. apparet. & huc pertinet Martialis verſus, ad Frontonem,

Clarum militiæ Fronto, *togæque decus.*

ſed de variis Frontonibus, vide Onuphrii Faſtos.

2 *De coloribus*] Quæ materia torſit omnium Philoſophorum ingenia, qui hoc faciunt cauſas rimando ut intelligendo haud quicquam intelligant. Vide Julium Cæſarem Scaligerum Exercit. 315. & Thyleſium de Coloribus.

3 *Concinnitates*] Convenientes, elegantes & ido-

Digitized by Google

omittamus, [4]ſimplices iſti & ruſi & virides colores ſingula quidem vocabula, multas autem ſpecies differentes habent. Atque eam vocum inopiam in lingua magis Latina video, quam in Græca. Quippe qui rufus color, à rubore quidem appellatus eſt: ſed quum aliter rubeat ignis, [5]aliter ſanguis, [6] [7]aliter oſtrum, aliter crocum; has ſingulas rufi varietates Latina oratio ſingulis propriiſque vocabulis non demonſtrat, omniaque iſta ſignificat una ruboris [8]appellatione, quum tamen ex ipſis rebus vocabula colorum mutuetur; & igneum aliquid dicit, & flammeum, & ſanguineum, & croceum, & oſtrinum, & aureum. [9]Ruſſus enim color & ruber [10]nihil à vocabulo rufi differunt, neque proprietates

idoneas diverſitates, peculiaribus vocabulis appellandas.

4 *Simplices iſti & ruſi & virides colores*] MSS. *iſti ruſ11 & viridi colores.* Lege: *ſimplices iſti, rufus & viridis, colores.* quod neſcio unde acceptum jam prodidit Badius. Ante quem vulgo, *iſti ruſi & virides.* Gronovius.

5 *Aliter ſangnis*] Purpureum tamen & aliquem ſanguinei coloris confudere veteres. Plinius de Tyrio colore: *Laus ei ſumma, color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu; idem & ſuſpectu refulgens. Unde & Homero purpureus dicitur ſanguis.* Sicut autem recentiores autores blattam purpuram vocarunt, ita blatteum ſanguineum denotat, vel θρόμβον αἵματος, id eſt, *ſangninem concretum.*

6 *Oſtrum*] Sicut apud Græcos ὄστρειον, ita apud Latinos oſtrum modo pro conchylio marino, modo pro ſanie ſive cruore, quo veſtes tinguntur, ſumitur. Ita & purpura ipſum piſcem & ſaniem denotat. A qua purpureæ pretioſiſſimæ veſtes appellantur, quod patet ex Plinii libro 9. cap. 36. & Vitruvii libro 7. cap. penult.

7 *Aliter oſtrum, aliter crocum*] Bene Carrio *crocum* ἀντὶ τοῦ *crocus*: & Rot. Regiuſque confirmant. Sed videtur excidiſſe, *aliter aurum*, propter verba ſequentia, *& crocenm & oſtrinum & aureum.* Gronovius.

8 *Appellatione, cum tamen ex ipſis rebus vocabula colorum mutuetur*] Scripti *mutuatur*, & ignorant τὸ *tamen.* Lege, *has ſingulas rufi varietates Latina oratio ſingulis propriiſque vocabulis non demonſtrat, omniaque illa ſignificat una ruboris appellatione; tantum ex ipſis rebus vocabula colorum mutuatur, & igneum aliquid dicit.* Idem.

9 *Ruſſus enim color*] Antiquiſſima Veneta editio, *Ruſſus enim color & ruber nihil à vocabnlo rubei differunt* Pro *Ruſſus* ſcribe *ruſſns.* Aldina editio, ſicut Badiana, pro *rubei*, *ruſi* legit. Rubeus color vix dicitur, ſed robeus antiquis. Varro lib. 2. de Re Ruſt. cap. 5. *Colore potiſſimus nigro, deinde robeo.* Et in antiqua inſcriptione, *omnibus annis vitulo robeo & verre.* Virg. tamen ait lib. 1. Georg.

Nunc facilis rubea teneatur fiſcina virga.

verum Servius virgam Rubeam ab oppido Italiæ Rubis dictam exiſtimat.

10 *Nihil à vocabulo ruſi differnnt, neque proprietates*] Salmaſius ad Solinum p. 1155 ex veterum librorum auctoritate diſtinguendum ac legendum ait: *nihil à colore ruſi differunt neque p. o. e. d.* Ξανθὸς *autem &* ἐρυθρὸς *&* πυῤῥὸς *&* Φοῖνιξ *habere quasdam*: haud dubie properans & memoriæ nimis confiſus: qui duo ſolennes morbi tantum virum ſæpenumero peccare juſſerunt. Nuſquam in vett. lib. *à colore ruſi differunt*, ſed Reg. & Rot. *à vocabulo ruſi dicuntur neque.* Lincoln. *nihil à vocabnlo ruſi dicnnt neqne.* Dein regius: ξανθος *autem &* ηρυθρος *&* πυρρος *&* πυρρος *&* Φοινιξ *habere quasdam* ſine τοῦ *ſed*: & hoc recte meminerat Salmaſius. Rot. quoque licet hic mutilus: ξανθὸς *autem Gr. &* Φοῖνιξ *habere quasdam.* Diximus τὸ *Gr.* notam eſſe Græci vocabuli aut plurium, quæ pingere ſupra captum librarii hujus eſſet. Sed ex iſtis colligimus auctorem ſcripſiſſe: *Ruſſus enim color & ruber nihil aliud vocabulo ruſi dicunt; ut neque proprietates ejus omnes declarant:* ξανθὸς *antem &* ἐρυθρὸς *&* πυῤῥὸς *&* κιῤῥὸς *&* Φοῖνιξ *habere quasdam diſtantias coloris ruſi videntur.* Illud *aliud vocabulo*, ut Horatius *alium ſapiente bonoque*, & *alius Lyſippo duceret ære.* Adjecimus κιῤῥος, neque enim fruſtra liber optimus & πυρρος & κυρρος. Heſychius: κιῤῥὸν πῦρ, ἐρυθρὸν, ξανθόν. Varinus Favorinus: Κιῤῥὸς, κάρινος, Κιῤῥὸν εἶδος χρώματος, τὸ κοινῶς κίτρινον. Etiam hinc patet nulla veteris codicis auctoritate defendi illud *à vocabnlo rubei*, quod è Gellio adducit vir doctus de lexicis pag. 37. *Gronovins.* Hinc igitur animadvertis perperam in editionem anni 1651 relatum eſſe *nihil a colore ruſi*, quod & ſequuta fuit Thyſiana.

tes ejus omnes declarant; [11] ξανθὸς autem & ἐρυθρὸς & πυῤῥὸς & φοῖνιξ[a] habere quaſdam diſtantias coloris rufi videntur vel augentes eum, vel remittentes, vel miſta quadam ſpecie temperantes. Tum Fronto ad Favorinum, non inficias, inquit, imus, quin [12] lingua Græca, quam tu videre legiſſe, prolixior fuſiorque ſit, quam noſtra: ſed in iis tamen [13] [14] coloribus, quibus modo dixiſti, denominandis, non proinde inopes ſumus, ut tibi videmur. Non enim hæc ſunt ſola vocabula rufum colorem demonſtrantia, quæ tu modo dixiſti, *rufus* & *ruber*; ſed alia quoque habemus plura [15] [16] quam quæ dicta abs te Græca ſunt: fulvus enim & fla-

a *Flavus & ruber & fulvus & pœniceus.*

Dein ſcire oportet quinque iſta vocabula Græca ex Regio codice exſignata fuiſſe nonniſi chirographo Salmaſii: non Bourdelotii, non Lambecii, non fratris, non meo, à quibus illud alterum *&* πυῤῥὸς ignoratur; & vereor, ut iſta repetitio manum Salmaſii deceperit. Inſpiciat codicem, cujus illa copia eſt. Iſta *aliud vocabulo* vellem vera: ſed omni vetuſtatis fide ſolam *à* præpoſitionem admittente cogimur dubitare, & cur non placuit *nihil a vocabulo rufi ducunt*, ut innuat literas priores *ru* etſi in tribus vocibus ſint eædem, non tamen indicare in eis aliquam cognationem? *Jac. Gronovius.*

11 Ξανθὸς] Ξανθὸς ὑπόλευκος eſt luteus pallidus, quem colorem ξανθὸν proprie Dores appellabant. Atticis autem eſt luteus flammeus, qui & πυῤῥὸς. Poëta crocum ξανθότριχα appellat, à quo color croceus, hoc eſt, luteus in rubrum vergens. Poëtæ Latini rubrum crocum vocant:

Nec fuerant rubri cognita fila croci.

Quidam τὸ ξανθὸν ſupra πυῤῥὸν collocant in gradibus coloris rubri percenſendis, alii infra. Favorinus apud Agellium in quibuſdam editionibus hoc ordine procedit in diſtantiis ſignandis rufi coloris: ξανθὸς δὲ καὶ πυῤῥὸς καὶ ἐρυθρὸς καὶ φοινικοῦς. Aliter tamen ſcribunt veteres libri, ex quorum auctoritate totus ille locus Agellii ſic diſtinguendus ac legendus: *Ruſſus enim color & ruber nihil à colore rufi differunt, neque proprietates omnes ejus declarant. Ξανθὸς autem, & ἐρυθρὸς, & πυῤῥὸς, & φοῖνιξ habere quaſdam diſtantias coloris rufi videntur.* Ut vulgo editum eſt, contrarium ſenſum efficit Favorini menti. πυῤῥὸν facit vicinum φοίνικι, ita enim vocat puniceum. Heſychius φοίνικα interpretatur πυῤῥόν. Alii πυῤῥὸν infra ξανθὸν ponunt, remittentes ac dilutiorem reddentes. *Salmaſ.* ad Solin. pag. 1155.

12 *Lingua Græca, quam tu videre legiſſe*] Quid eſt *legiſſe? utrum ἀναγνῶναι, an ἰδεῖν?* Neutrum profecto commodum. Scribe: *quantum videor legiſſe.* Sic modeſte de ſemetipſo loquitur Fronto. Quantum legendo percipere potui, agnoſco Græcam linguam uberiorem eſſe. *Gronovius.* Niſi poſterius ex duobus Græcis propoſitis placet intellectum ab Gellio, qui idcirco mox denuo Frontonem inducit dicentem, *quem tu Græce φοίνικα dixiſti*, quia ſcilicet is Græcam linguam elegerat. At Prouſteus in utramque autem ſecurus interpretari potuit, *quam apparet te didiciſſe*: quid niſi baceli ſimile? *Jac. Gronov.*

13 *Coloribus quibus modo dixiſti deſignandis*] Repone ex MS. R. pro *deſignandis denominandis.* Idem verbum excidit Macrobio Saturn. lib. 1 cap. 16, ubi vulgo perperam legitur: *Dies autem poſtridianos ad omnia majores noſtri cavendos putarunt: quos etiam atros, velut infauſta appellatione, damnarunt.* Reſcribendum omnino: *quos etiam atros velut infauſta appellatione denominarunt.* Lambecius.

14 *Quibus modo dixiſti, deſignandis*] Rotten. quoque *denominandis*, & Fulvianus apud Muretum. Immo & Romana Venetaque editiones. Quod vero apud Macrobium lib. 1. cap. 16. *Dies autem poſtridianos ad omnia majores noſtri cavendos putarunt, quos etiam atros, velut infauſta appellatione damnarunt.* hic, inquam non ego *denominarunt*, ſed *atrorum* ſcribi cenſeo. Nam *damnarunt* eſt quæſitæ elegantiæ, ut quod ex Lucano Florus: *hunc diem faſtis Roma damnavit.* Sic Plinio 18, 12 *faba in cibis Pythagorica ſententia damnata.* Potius igitur dixerit Macrobius: *quos etiam atrorum velut infauſta appellatione damnarunt.* Ut tranſlatio mollior eſſet adjecit *velut*, utique propter verbum *damnarunt*. Gronovius.

15 *Producta*] Vetus editio, *dicta.*

16 *Quam quæ producta abs te Græca ſunt*] Carrionis eſt *producta*: ſed MSS. ut editi prius: *quæ dicta abs te.* Gronovius.

17 *Pœ-*

Digitized by Google

& flavus & rubidus & [17] phœniceus & rutilus & luteus & ſpadix appellationes ſunt rufi coloris, [18] aut acuentes eum quaſi incendentes, aut cum colore viridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut virenti ſenſim albo illuminantes. Nam phœniceus, [19] quem tu Græcè φοίνικα [a] dixiſti, & rutilus, & ſpadix phœnicei συνώνυμος [b], qui factus Græcè noſter eſt, exuberantiam [20] ſplendoremque ſignificant ruboris; quales ſunt fructus palmæ arboris non admodum ſole incocti, unde ſpadici & phœniceo nomen eſt. Spadica enim Dorici vocant avulſum [21] è palma termitem cum fructu. Fulvus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habere: ſicut [22] poëta verborum diligentiſſimus,

a *phœnicem*. b *Cognominis*.

17 *Phœniceus*] Rubicundus inſtar immaturæ palmulæ. Sed confunditur ſæpe cum puniceo; qui ſummum ſplendorem ruboris habet. Græci tamen utrumque colorem φοίνικα appellarunt, nonnunquam φοινικοῦν puniceum. ſanguineus color φοίνιξ & φοίνιος, qualis purpuræ Tyriæ. A quâ tincturâ Phœnices dictos eruditi arbitrantur. Sed à Phœnice, qui idem cum Erythra rege ſive Edom, qui Eſavus, ita dicti. Et hinc mare Erythræum. Edom enim, Φοῖνιξ & Erythras idem denotant, nimirum rubicundum. vide Exod. 25. cap.

18 *Aut acuentes eum quaſi incendentes*] Lege, *quaſique incendentes*: vel, *& quaſi incendentes*. Gronovius. Lenius erit *acuentes eumque ſic incendentes*. Sed quid animadverto amplius in hoc loco contigiſſe, quod miror prateritum. Nam quum Vaſcoſanus in Aſcenſiana dediſſet *aut acuentes eum, quaſi incendentes, aut eum colore viridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut virenti ſenſim albo illuminantes*, quomodo & poſtea Stephanus exhibuit & alii; tum Pariſina 1584 tantum retinuit *aut acuentes eum, quaſi incendentes, aut eum virenti ſenſim albo illuminantes*. Nec è Regia membrana quidquam annotavi, ſed nec iſti, qui pleniorem copiam verborum cum illa comparaverunt. Certe etiam ab Rotteudorff. abfuiſſe video annotari voces illas *aut nigro inf. aut ver. ſ. al. illuminantes*, quæ tamen lecta ſunt in codice Schefferi, egoque iſta uberiora in Oxonienſibus MSS. legi, ut non oporteat turbari. *Jac. Gronov.*

19 *Quem tu Græce φοινικοῦν dixiſti*] Reg. & Fulvianus: φοίνικα, ut ſupra Φοῖνιξ pro φοινικοῦς. Quod junctim ſequitur, *noſter eſt*, ejurant ſcripti: mox iidem *exuperantiam* pro *exuberantiam* (ut lib. 4, 18 *fiduciæ atque exſuperantiæ ingentis.*) & *ſignificant* pro *ſignificat*: denique *ſpadici* & *phœniceo* pro *ſpadicis* & *phœnicei*. Præterea *factus Græce noſter* nullo ſenſu dicitur. Quibus omnibus diligenter exactis ſedit reſcribendum eſſe: *Nam phœniceus, quem tu Græce φοίνικα dixiſti, & rutilus & ſpadix phœnicei συνώνυμος, qui factus è Græco noſter eſt, exſuperantiam ſplendoremque ſignificant ruboris; quales ſunt fructus palmæ arboris non admodum ſole incocti, unde ſpadici & phœniceo nomen eſt*. Septem genera coloris rufi annumeravit, de quibus ſingulis deinde narrat aliquid proprium: hic de tribus *phœniceo, rutilo, ſpadice*; eo excellentiam quandam & aliquid ſplendidum rubens ſignificare, quod antea dixerat acuere & quaſi incendere colorem. *E Græco Romanum* ait factum, qui *ſpadix* appellatur: eſt enim nulla litera mutata Græce σπάδιξ. Quod quia de phœniceo non dixit, quaſi ea vox Græca idem ſignificante eſſet remotior, vereor ne *pœniceus*, pro *puniceus*, (ut *Pœnicum bellum* pro *Punico* ſolet efferre) hic, ubi ea vox occurrit, enuntianda ſit. Adde ad lib. 3 cap. 9. Jam illa, *ſpadici & pœniceo nomen eſt*, placuiſſe ante alia, quibus idem ſignificatur, monuimus ad Livium. *Gronovius.*

20 *Splendoremque*] Contradicere ſibi Gellius videtur, cum primo exuberantiam & ſplendorem coloris proponit, & deinde remiſſum ruborem inſtar immaturæ palmæ ſignificat. Conjungere hæc non debuit, cum phœniceus color diverſus ſit, licet Græci uno vocabulo φοίνικα appellent, & φοινικοῦς tamen etiam puniceus dicitur, ut ſupra dixi.

21 *E palma termitem cum fructu*] Sic & Pollux. At Heſychius ipſam palmam ſic dici innuit. Iſidorus ait Siculos ita vocare; unde Philargyrus deſcribit fructus palmarum neque diluti nimium coloris neque nimium preſſi. Colorem leucopyrum appellat Probus album & fuſcum (lege *fulvum*) ſic uti eſſe ſolet palmæ deficiens color. At Dioſcorides involucrum fructus palmæ vel etiam fructum appellat σπάθην, quam & ipſam Theophraſtus dixit palmitem vel termitem, unde poma vel racemi pendent. Sed & talis eſt badius color, Iſidoro, ἀπὸ τῆς βαΐδος, quæ ramum ſive potius termitem palmæ denotat.

22 *Poëta*] Virgilius.

23 *Ful-*

tiſſimus, [23] *fulvam aquilam* dicit & [24] *jaſpidem*, [25] *fulvos galeros*, *fulvum aurum*, & *arenam fulvam* & *fulvum leonem ;* [26] ſic Q. Ennius in annalibus *ære fulvo* dixit. *Flavus* contra videtur ex viridi & rufo & albo concretus, ſic *flaventes comæ*, &, quod mirari quoſdam video, *frondes olearum* [27] à Virgilio dicuntur *flavæ*. Sic multo ante Pacuvius [28] *aquam flavam* dixit, & *flavum pulverem ;* cujus verſus, quoniam ſunt jucundiſſimi, libens commemini:

Cedo tamen pedem [29] lymphis flavis: flavum ut pulverem
Manibus iſdem, [30] quibus Vlyſſi ſæpè permulſi, abluam;
Laßitudinemque minuam manuum mollitudine.

Ru-

23 *Fulvam aquilam*] Imitatus eſt Homerum, qui Il. ω. aquilam μόρφνον appellavit.

--- Αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
Μόρφνον θηρητῆρ' ὃν καὶ περκνὸν καλέουσι.

Inter aquilæ ſpecies ponit quoque Ariſtoteles de Hiſt. An. lib. 9. cap. 32. μόρφνος autem & περκνὸς dicitur obſcurus, ſubniger, vel etiam fulvus.

24 *Jaſpidem*] Extat lib. 4. Æneidos,

--- atque illi ſtellatus jaſpide fulva
Enſis erat, Tyrioque ardebat murice læna.

fulvam exponit Servius *viridem*. Plinius lib. 37. cap. 9. inter varia jaſpidum genera, etiam fulvum commemorat. Hoc idem juxta Servium Didymus & Nicander affirmant. Neque tantum jaſpis viridis invenitur, cujus vires prædicat Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 18. ſed purpurei, roſeique, aliorumque colorum quoque reperitur: ita ut non opus ſit *fulvam* exponere viridem.

25 *Fulvos galeros*] Ex lupina pelle. Virg. 17. Æneid. verſ. 688.

--- fulvoſque lupi de pelle galeros,
Tegmen habent capiti ---

ubi galerus pro galea poni videtur. galerus alioquin proprie ſacerdotalis pileus. Servius Danielis: *Suetonius tria genera pileorum dixit, quibus ſacerdotes utuntur, apicem, tutulum, galerum. Sed apicem pileum ſutile, circa medium virga eminente: tutulum pileum lanatum metæ figura: galerum pileum ex pelle hoſtiæ cæſæ.*

26 *Sic Q. Ennius in Annalibus*] Ita ſcribit anno 1595 Paul. Merula ſe emendare ad fragmenta Ennii pag. 1ↄↄ111, (ubi etiam *aere fulva* ut ſcribatur exigit) quum Salmaſius adſcripſerit *aere fulvo;* quum anno 1585 jam edidiſſet ita Henr. Stephanus. Sed nullus id probat codex vetus; ibi enim probatur vulgatum *ſicque Ennius*. Et ſane videntur in eo momentum afferre præcedentia *Sic poeta verb. dil.* quod plane eſt in Regio, ubi Stephanus edidit *ſicut*, ut opinor, contra MSStos meliores. Nam in aliis ſcio ita eſſe. Mihi quidem videtur probatio & ipſe ſermo melius ita procedere. *Jac. Gronov.*

27 *A Virgilio dicuntur flavæ*] Lib. 5. Æneid. verſ. 309.

Omnibus hic erit unus honos: tres præmia primi
Accipient, flavaque caput nectentur oliva.

flavam olivam viridem interpretatur Servius. Æſchylus quoque ξανθῆς ἐλαίας dixit, quod poſterior pars folii videatur porracei eſſe coloris juxta interpretem Græcum.

28 *Aquam flavam*] Sed id ſic dixit Pacuvius, ut poſteriores omnes fuerint imitati. Ovidius & paſſim in Faſtis, *Detulerit flavis in mare Tybris aquis.* Pedo ad Liviam. *Ipſe pater flavis Tiberinus abhorruit undis*, quæ exempla novit etiam Cluverius. Itaque commode ſatis iſtud epitheton illi adhibetur, quia aquæ incertus color eſt, ut ſcribit Feſtus Pompejus in v. Aquilus, quem & ipſum colorem ideo dicit ab aqua eſſe nominatum. Sed addit Cluverius multo verius Sidonium Apollinarem *fluenta* dicere *Anienis cærula*. nam cæruleus color albo propinquior eſt, quam flavo: nempe ipſi & nobis, prout vulgo flavum vocamus. Sed antiqui ſic dicunt ex viridi & albo mixtum, ut egregie & oportune Gellius noſter. Sed mox Reg & Rott. *fulvum pulverem*, quum in ipſis verſibus legat uterque *flavum*. Jac. Gronov.

29 *Lymphis flavis*] Id eſt, *aquis flavis*. flavus color proprie eſt, qualis in ſpicis maturis: talem aliquando colorem ſudo cœlo aquæ præ ſe ferunt, aliquando purpureum vel cæruleum. Aquilus color juxta Feſtum ab aquâ nomen accepit, cujus incertum eſſe colorem dicit.

30 *Quibus Vlyſſi ſæpe permulſi*] Quod optime capit perſonam ipſius matris Vlyſſis Anticleæ. De hac enim Cicero lib. 5 Tuſc. Quæſt. c. 16. *Hæcque ſunt minima, bona tamen dicantur neceſſe eſt; candiduli dentes, venuſti oculi, color ſuavis, & ea, quæ Anticlea laudat Vlyſſi pedes abluens, lenitudo orationis,*

Digitized by Google

Rubidus autem eſt [31] rufus atrior & nigrore multo inuſtus. [32] [33] *Luteus* contra rufus color eſt [34] dilutior; unde ei nomen quoque eſſe factum videtur. [35] Non ergo, inquit, mi Favorine, ſpecies rufi coloris plures apud Græcos, quam apud nos nominantur. Sed ne viridis quidem color [36] pluribus à vobis vocabulis dicitur. Neque non potuit Virgilius, colorem equi ſignificare viridem volens, cæruleum magis dicere equum [37] quam glaucum: ſed maluit verbo uti notiore Græco, quam inuſitato Latino. [38] Noſtris autem veteribus [39] cœſia dicta eſt, quæ à Græcis γλαυκῶπις [a], ut Nigidius ait, de colore cœli, quaſi cœlia. Poſtquam hæc Fronto dixit, tum Favorinus [40] ſcientiam rerum uberem, verborumque

a *Noctuinum viſum ſimulans.*

---

tionis, mollitudo corporis. Ut forſan ex eadem tragœdia & verſus ab Gellio citati & alluſio Tulliana exſtiterint. *Jac. Gronov.*

31 *Rufus atrore & nigrore multo mixtus*] Gebhardus e Pal. offert *atriore nigrore & multo mixtus*, 1 Antiq. 10. Fulvianus, Lincoln. Reg. & Rot. *Rubidus autem eſt rufus atrior & nigrore multo inuſtus.* Forſan, ut *inuſtæ maculæ*, *inuſta ſtigmata*. *Panis rubidus*, *ampulla rubida* apud Plautum & Feſtum. *Gronovius.*

32 *Luteus &c. color*] Qualis in ovorum vitellis, vel maturo pomo inprimis Cydonio, vel qualis in iis qui morbo Regio laborant, unde & lutea pellis Perſio Sat. 7. dicitur.

33 *Luteus contra rufus color eſt dilucidior*] Rot. & Regius, *dilucio*. Nempe *dilutior*, ut Salmaſius ad Solin. p. 256. poſt Gebhardum tamen 1 Antiq. 10. hic quoque poſt Muretum, qui ex Fulviano id profert. Neque aliter Lincolnienſis. Statim iidem codices tres *unde ei quoque nomen*, non *ejus*. Ut paullo ante *ſpadiei & pœniceo nomen*. Gronovius.

34 *Delutior*] *Dilutior* legit Salmaſius, aliter, *dilucidior*. Atque inde nomen accepiſſe voluit auctor noſter. Melius eſt ab herba, quæ lutum dicitur, nomen accerſere. Ita Maroni croceum lutum, ita Plinio, ita Vitruvio appellatur. Quo colore nuptialia vela ſive flammea tingebantur. Lucanus lib. 1.

Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.

Qualis herba lutum ſit incertum. Iſatin herbam, quæ & vitrum dicitur, quidam eſſe arbitrantur. Sed hæc non luteo ſed cæruleo colore inficit. Vide Salmaſium ad Solin. p. 254. & ſeq. Leonicenus de Plinii erroribus, & Ruellius Lyſimachiam eſſe exiſtimant. Operæ pretium eſt audire Vitruvium lib. 7. in fin. *Item qui non poſſunt chryſocolla propter caritatem uti, herba, quæ lutum* (ita legit Salmaſius, vulgo *luteum*) *appellatur, cæruleum inficiunt, & utuntur viridiſſimo colore.* Innuere videtur luteum colorem cum cæruleo mixtum chryſocollam, quæ viridiſſima eſt, imitari. Herbam ipſam cæruleo ſubtritam pro chryſocolla induci Plinius teſtatur lib. 33. cap. 5. Vide Philandrum ad caput ultimum lib. 7. Vitruvii.

35 *Non ergo, inquit, mi Favorine*] Reg. & Rot. *Non igitur, inquit, Favorine.* Gronovius.

36 *Pluribus ab illis, quam à nobis, vocabulis*] In Reg. Rot. Lincoln. non apparent *ab illis quam*. Has tres voculas inſeruerunt rudi illa emendandi ratione, qui cum haberent *pluribus à nobis*, non viderent τὸ *nobis* corruptum eſſe ex *vobis*. Sic enim tres illi ſpectati libri: *Sed ne viridis quidem color pluribus à vobis vocabulis dicitur. A vobis*, id eſt, à Græcis, quorum tu perſonam ſuſtines & cauſam agis. *Gronovius.*

37 *Quam glaucum*] Qua voce utitur Virgilius lib. 3. Georg. verſ. 81.

Luxuriatque toris animoſum pectus: honeſti
Spadices, glaucique color, deterrimus albus.

38 *Noſtris autem Latinis veteribus*] Ocius dele τὸ *Latinis*, quod mala manus interpoſuit, neque eſt in Regio aut Rott. aut Fulviano. Sic ſolet loqui, *veteres noſtri*. Vide ad lib. 1. cap. 10. *Gronovius.*

39 *Cœſia*] Donatus, *Cæſius, glaucis oculis, quaſi felis oculos habens, glaucos.* Hinc Minerva paſſim γλαυκῶπις appellata.

40 *Scientiam rerum uberem*] At quanto uberior & ſimplicior eſt locus Anonymi de vita Pythagoræ ab Holſtenio editus? Ὄψις τῶν δώδεκα χρωμάτων ἐστὶ κριτικὴ, λευκοῦ καὶ μέλανος, καὶ τῶν μεταξὺ ξανθοῦ, φαιοῦ, ὠχροῦ, ἐρυθροῦ, κυανοῦ, ἁλουργοῦ, λαμπροῦ, ὀρφνίνου. *Viſus judicat de duodecim coloribus, albo & nigro & cæteris interjectis, flavo, fuſco, pallido, rubro, cæruleo, purpureo, rutilo & luteo*, ut idem interpretatur. Ita & Feſtus in loco citato duos omnino naturales antiquis notos, id eſt, album & nigrum

rumque ejus elegantiam exoſculatus, [41] Abſque te, inquit, uno forſitan lingua profecto Græca longe anteiſſet. ſed tu, mi Fronto, quod in verſu Homerico eſt, id facis;

[42] Καί νυ κεν ἢ παρέλασσας ἢ ἀμφήριστον ἔθηκας [a].

Sed cum omnia libens audivi, quæ peritiſſime dixiſti, tum maxime quod varietatem flavi coloris enarraſti, feciſtique ut intelligerem verba illa ex annali quartodecimo Ennii amœniſſima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare [43] *marmore flavo:*
Cæruleum ſpumat mare conferta rate pulſum.

Non enim videbatur cæruleum mare cum marmore flavo convenire. Sed cum ſit, ita ut dixiſti, [44] flavus color viridi & albo mixtus, pulcherrime prorſus [45] ſpumas virentis maris flavum marmor appellavit.

a *Et certe aut præveniſti aut ambiguum feciſti.*

---

indicat; qui etiam habet Inſuaſum colorem, ſimilem luteo, qui fiebat fumoſo ſtillicidio. Et ſane videtur Fronto multum memoriæ ſuæ reliquiſſe in Italia. *Jac. Gronov.*

41 *Abſque te, inquit, uno forſitan lingua profecto*] Suſpicor ſcripſiſſe auctorem: *Abſque te, inquit, uno foret, lingua profecto Græca longe anteiſſet.* Neque enim in hac formula verbum omittunt. Terentius Phormione: *Abſque te eſſet, recte ego vidiſſem mihi.* Perſa: *Abſque me foret & meo præſidio, hic faceret te proſtibilem propediem.* Gronovius.

42 Καὶ νῦν ἐπ᾽ ἀρετῇ] Ex Homero hauſit Iliados ψ verſu 382.

Καί νυ κεν ἢ παρέλασσ᾽ ἢ ἀμφήριστον ἔθηκεν.

Sed paullulum inflexit ſcribendo παρέλασσας & ἔθηκας. Prorſus enim ſic codex Regius:

Καί νυ κεν ἢ παρέλασσας ἢ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Quod ſuſpicatus etiam fuerat Stephanus. Nam *facis* à Cartione noſtri confirmant, nec neceſſe eſt *feciſti*. Gronovius. Itaque apparet vanitas Prouſtei, qui ex indicio prorſus Thyſii ſcribit [fortaſſe alluſerit Favorinus ad hunc verſum Homericum] Non enim debuerat dicere fortaſſe, ubi inſpectio codicis fideliſſimi, ſervati in Regia bibliotheca, hoc eſt, loco, cui ipſe proximus vivit, omnem ambiguitatem præcidit.

43 *Marmore flavo*] Aquas maris *marmor* appellavit, ob nitorem, ſplendorem. μάρμαρος autem Græcis λευκὸν denotat, ut Heſychius teſtatur. λευκὸν autem & λαμπρὸν denotat, quod multa luce ſplendeat.

44 *Flavus color viridi & albo*] Reg. & Rot. *colore.* Fac: *Flavus color è viridi & albo mixtus.* Gronovius.

45 *Spumas virentis maris flavo marmore appellavit*] Reg. & Rot. *ſpuma virentis maris flavo marmor appellavit.* Vatic. *flavum marmor.* Lege: *ſpumam virentis maris flavum marmor appellavit.* Gronovius.

CAP. XXVII.

Quid T. Caſtricius exiſtimaverit ſuper Salluſtii verbis & Demoſthenis; quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium.

VERBA ſunt hæc gravia atque illuſtria de rege Philippo Demoſthenis: ἑώρων δ᾽ αὐτὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ

a *Videbam autem ipſum Philippum, cum quo nobis de imperio & principatu certamen erat, oculo effoſſa, clavicula fracta, manu & crure læſum, omne denique corporis membrum, quodcunque fortuna auferre cuperet, ultro offerentem, ut vitam in cæteris honoratam &glorioſam ageret.*

τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν.[1] Hæc æmulari volens Salluſtius de Sertorio duce in hiſtoriis ita ſcripſit: *Magna gloria*[2] *tribunus militum in Hiſpania*[3] *T. Didio imperatore*,[4] *magno uſu bello Marſico, paratu militum & armorum fuit: multaque tum ductu ejus*[5] *curata, primo per ignobilitatem*,[6] *deinde per invidiam ſcriptorum*[7] *celata ſunt*:[8] *quæ eminus facie ſua oſtentabat, aliquot adverſis cicatricibus & effoſſo oculo.*[9] *Quo ille dehoneſtamento corporis maxime lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua*[10] *glorioſius retinebat.* De utriuſque his verbis[11][12] T. Caſtricius cum penſi-

1 *Hæc æmulari volens Salluſtius*] Non video quid opus ſit Demoſthenis imitatione hæc ſcripſiſſe Salluſtium.

2 *Tribunus militum*] Hoc enim gradu in iſta provincia fuiſſe teſtatur aperte Plutarchus, vocans χιλίαρχον. Vulgo *tribus milibus*, etiam in antiquiſſima Veneta editione. Error inde profluxit, quod ſcriptum *trib. mil.* pro quo librarii ſubſtituerunt, *tribus milibus*. Thyſius. Reg. & Rottend. plene *tribus milibus*; unde vide, an non habuerit *tribunus militans*. Sic enim qui loquitur: ſatis intelligitur, quem tribunum dicat. Cæterum in uno codicum Oxonienſium vidi plane *Imperatore*. Jac. Gronov.

3 *T. Didio impeꝛante.*] Sic & Rot. Lincoln. regiuſque. Fulvianus, *imperatore*. Gronovius. Notavit reliqua Urſinus ad fragmenta Salluſtii, ut ea nunc repeti neceſſum non ſit.

4 *Magno uſu bello Marſico*] Notum eſt, *Venatu invigilant*. Quia tamen Rot. & Lincoln. *uſi*, ſuſpicor fuiſſe *magno uſui, bello Marſico, paratu militum & armorum fuit*. Gronovius.

5 *Curata*] Ita in MS. vulgo, *que rapta*, nullo fere ſenſu. niſi *rapta* ſive arrepta, id eſt, incurioſe ſcripta fuiſſe ab ignobilibus ſcriptoribus velit auctor noſter. Quid ſi totum locum ita legamus? *multaque tum ductu ejus curata, quæ raptim primo per ignobilitatem, deinde per invidiam ſcriptorum celebrata ſunt.* Ut innuat auctor noſter, egregia ejus facinora vel ab ignobilibus ſcriptoribus obiter memoriæ tradita fuiſſe, vel per invidiam ita non celebrata fuiſſe, ut virtus ejus merebatur. Thyſ. In quo MS. legatur iſtud *curata*, nequeo ſcire, & dixerit hoc ille. Verum Bourdelotius ſcripſit in margine tam *St. curata*, quam *St. celata*, quo innuit utrumque eſſe in editione Stephani, ex arbitrio ſuo ſic reponentis, quum in omnibus, qui inſpecti huc uſque ſunt, libris MSS. exſtet *que rapta & celebrata*. Nec vel alterutrum turbo. Sed quum adeo firmi in ſua lectione ſint codices veteres, vide an non velint *ductu ejus bene acta primo &c. invidiam ſcriptorum incelebrata*. Hæc enim compoſita creberrime adhibita diſplicuerunt poſterioribus librariis & mox editoribus. Dein pergo: *ſicut quibus faciem ſuam oſtentabat.* Advertis enim, quomodo habeant in hoc loco libri antiqui. *Jac. Gronov.*

6 *Deinde per invidiam ſcriptorum*] Sic quidem libri. Placet tamen Lipſii 4 Epiſt. Quæſt. 14. *per invidiam proſcriptorum*. Eſt enim *invidia* non tantum invidentis, ſed etiam illorum, quibus ea conflata eſt. Salluſtius ipſe in bello Catilin. *qui invidiam Ciceronis, quæ poſtea orta eſt, leniri credebant atrocitate ſceleris eorum, qui pœnas dederant.* Gronovius.

7 *Celata ſunt*] Ita Ciacconius correxit. Et in margine Voſſiani Codicis ita ſcriptum à Bourdelotio, qui cum duobus Regiis Mss. & uno Frederici Morelli Agellium contulerat. Juſtus Lipſius in Epiſtolicis hanc ſcripturam defendit, *per invidiam proſcriptorum celebrata ſunt.*

8 *Quæ eminus facie ſua oſtentabat*] Romana: *Cominus faciem ſuam oſtentabant*. Ven. *Cominus faciem ſuam oſtendebant*. Aldus: *qua eminus faciem ſuam oſtentabant*. Reg. & Rot. *quæ vivus faciem ſuam oſtentabat*. Lipſius: *Cominus faciem ſuam oſtentabat* Gronovius.

9 *Quo ille dehoneſtamento*] Hoc vocabulo etiam utitur Tacitus. Apulejus in Apologia etiam *inhoneſtamentum* dixit, & C. Gracchi verba Iſidorus lib. 2. Etymol. ita refert: *Pueritia tua adoleſcentiæ tuæ inhoneſtamentum fuit, adoleſcentia ſenectutis dedecoramentum, ſenectus Reip. flagitium.* Donatus in Eunuchum actu 1. ſcen. 2. paulo aliter hæc verba in hunc modum legit: *hæc*, id eſt, cicatrices, *ſunt virtutis inſignia, dehoneſtamento tamen eſſe corpori maxime lætabatur.*

10 *Glorioſius retinebat*] Plutarchus in vita Sertorii totum hunc locum expreſſit. Operæ pretium eſt illum audire: Τοῦ δὲ Μαρσικοῦ πολέμου συνισταμένου στρατιώτας προσταχθὲν αὐτῷ καταλέγειν καὶ ὅπλα ποιεῖσθαι, σπουδὴν καὶ τάχος προσθεὶς τῷ ἔργῳ, παρὰ τὴν τῶν ἄλλων νέων βραδυτῆτα καὶ μαλακίαν, ἀνδρὸς ἐμπράκτως βιωσομένου δόξαν ἔσχεν· οὐ μὴν ὑφῆκατο τῆς στρατιωτικῆς τόλμης, εἰς ἀξίωμα προεληλυθὼς ἡγεμόνος, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἀποδεικνύμενος ἔργα θαυμαστά, καὶ τὸ σῶμα τοῖς ἀγῶσιν ἀφειδῶς ἐπιδιδοὺς, τῶν ὄψεων ἀπέβαλε τὴν ἑτέραν ἐκκοπεῖσαν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ καλλωπιζόμενος ἀεὶ διετέλει. Τοὺς μὲν γὰρ

 ἄλλους

penſitaret, Nonne, inquit, ultra naturæ modum humanæ eſt dehoneſtamento corporis lætari ? ſiquidem lætitia dicitur exſultatio quædam animi [13]cum gaudio efferventiore rerum expetitarum. Quanto illud [14]ſincerius & magis rationibus conveniens ? πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον [a]. Quibus verbis, inquit, oſtenditur Philippus, non, ut Sertorius, corporis dehoneſtamento lætus, quod eſt, inquit, inſolens & immodicum ; ſed, præ ſtudio laudis & honoris, jacturarum damnorumque corporis contemptor, qui ſingulos artus ſuos [15] [16]fortunæ producendos daret [17] [18]quæſtu atque compendio gloriarum.

a *Offereatem quodcanqae membrum corporis fortuna auferre cuperet.*

ἄλλοις μὲν ἀεὶ τὰ μαρτύρια τῆς ἀριστείας περιφέρειν, ἀλλὰ καὶ ἀποτίθεσθαι στρεπτὰ, καὶ δόρατα, καὶ στεφάνους. Αὐτῷ δὲ τῆς ἀνδραγαθίας παραμένειν τὰ γνωρίσματα τοὺς αὐτοὺς ἔχοντι τῆς ἀρετῆς ἅμα καὶ τῆς συμφορᾶς θεατάς. Id eſt, *Bello Marſico ingruente juſſus delectum habere militum & arma parare, & induſtriam & feſtinationem adhibuit, ſupra cæterorum juvenum tarditatem & mollitiem, viri impigri ſibi gloriam peperit. Neque de militari audaciæ deflexit, ubi ad dignitatem ducis pervenit, verum & manu admiranda opera edidit, corporique in præliis minime pepercit, alterumque oculum exciſum amiſit. Ob quod etiam gloriabatur perpetuo, alios non ſemper ſtrenuitatis ſecum circumferre teſtimonia, ſed deponere torques, haſtas, coronas: ſibi fortitudinis inſignia permanere, quando eoſdem virtutis ſuæ & calamitatis habeat ſpectatores.*

11 *T. Caſtricius*] Qui juxta Gellium lib. 13. c. 21. fuit *Rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, ſumma vir auctoritate gravitateque, & à Divo Hadriano in mores atque literas ſpectatus.*

12 *T. Caſtricius cum penſitaret*] Reg. & Rot. *De utriuſque bis verbis T. Caſtricius cum judicaret.* Gronovius.

13 *Cum gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.*] Ro. *animi gaudio efferventiore eventu rerum expetitarum.* Aldus addidit τὸ *cum.* Carrio detraxit τὸ *eventu.* Rot. *animi gaudio efferventiore eventum.* Reg. *animi gaudio efferventior eventum.* Scribe: *Lætitia dicitur exſultatio animi gaudio efferventis ob eventum rerum expetitarum.* Gronovius.

14 *Sincerius & humanis magis rationibus conveniens*] Sic Carrio, cum fuiſſet, *& humanius magiſque omnibus conveniens.* Scripti: *ſinceriuſque & humanis magis communibus conveniens.* Lege: *quanto illud ſinceriuſque & humanis magis conditionibus conveniens.* Gronovius.

15 *Producendos*] Ita antiquiſſima Ven Edit. Aldina & Badiana *prodigendos.* Adnotatum invenio in margine Codicis Gelliani, *prodendos, prodendum iret.*

16 *Fortunæ producendos daret*] Sic quidem libri, ſed id ſignificat haud dubie *prodigendos,* ut Aldus, Badius, Gryphius jam reddiderunt. Juvat Lincoln. qui *prodicendos.* Gronovius.

17 *Gloriarum*] Gloria in plurali numero apud alios haud temere reperitur. Cicero tamen ſemel quod ſciam uſurpat: *Honorum gradus ſummis hominibus & infimis ſunt pares, gloriæ diſpares.* Thyſ. Potuit hæc notaviſſe ad 1, 2. *Has ille inanes cum flaret glorias.*

18 *Quæſtu atque compendio gloriarum*] Rott. & Reg. *atque compendio atque gloriarum.* Lege *quæſtu atque compendio auctuque gloriarum.* Gronovius.

CAP. XXVIII.

Non eſſe compertum cui deo rem divinam fieri [1]oporteat, quum terra movet.

QUÆ-

1 *Oporteat cum terra movet*] Sic fecit Carrio, quod erat ſatis inepte: *Cum terra movetur viribus.* Accipimus, quod dedit 1 Emend. 11. ſed hoc amplius cenſemus Gellium ſcripſiſſe: *cum terra movit.* Sic enim infra ipſe hoc capite, & lib. 4, 6. *Ut terram moviſſe nuntiari ſolet.* Suetonius Claudio: *obſervavitque ſedulo, ut quoties terra moviſſet, ferias advocata concione prætor indiceret.* Gronovius.

2 *Ter-*

Digitized by Google

Quænam eſſe cauſa videatur, [2] [3] quamobrem terræ tremores fiant, non modò his communibus hominum ſenſibus opinionibuſque [4] [5] compertum non eſt, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit, [6] ventorumne vi accidant ſpecus hiatuſque terræ ſubeuntium, [7] an aquarum ſubter in terrarum cavis [8] undantium fluctibus pulſibuſque, ita uti videntur exiſtimaſſe antiquiſſimi Græcorum, qui [9] Neptunum ἐνοσίγαιον ϗ σεισίχθονα [a] appellaverunt, an cujus [10] aliæ rei cauſa, alteriuſve dei vi ac numine, nondum etiam, ſicut diximus, pro certo creditum. Propterea veteres Romani, quum [11] in omnibus aliis vitæ officiis, tum in conſtituendis religionibus, atque in diis immortalibus animadvertendis, [12] caſtiſſimi cautiſſimique, [13] ubi terram moviſſe ſenſerant, nunciatumve erat, ferias ejus rei cauſa edicto imperabant;

a *Terræ concuſſorem.*

2 *Terræ tremores*] Ita Salmaſius. In omnibus libris ſcriptum erat, *terræ mores*, unde reſcripſerunt *terræ motus.* Promptum erat legere *terræ tremores.* Obſtare tamen Salmaſio videtur, quod terræ motus generalius vocabulum tremorem pulſumque terræ tanquam ſpecies comprehendat. Thyſ. Tanquam non mox in hoc ipſo capite, ubi Gellius præmiſit *ubi terram moviſſe ſenſerant*, deinde reddat, *per quem deorum dearumve terra tremeret.*

3 *Quamobrem terræ motus fiant*] Reg. & Rot. *terræ mores.* Lege, *terræ tremores*, ut præcepit Salmaſius. Suetonius Nerone cap. 48. *ſtatimque terræ tremore & adverſo fulgure paveſactus.* Galba 18. *Urbem quoque & deinde Palatium ingreſſum excepit terræ tremor & aſſimilis quidam mugitui ſonus.* Gronovius.

4 *Compertum non eſt*] Badius *non eſt* rejicit. Hunc autem modum loquendi confirmat ex antiquis auctoribus Budæus in Annotationibus ad Pandectas, quia in particula ſequenti *ſed ne* negationem præceſſiſſe ſatis liquet.

5 *Compertum non eſt, ſed ne inter*] Reg. Lincoln. Rot. ablegant *τὰ non eſt:* ut ſit, *non modo his communibus hominum ſenſibus opinionibuſque compertum, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit.* Obſervatum eruditis *non modo* ſæpe ſuffeciſſe antiquis pro *non modo non:* & reſtituimus Livio lib. 25. cap. 26. defendimus Senecæ de providentia cap. 1. *Gronovius.*

6 *Ventorumne vi, &c.*] Appoſite Seneca: *Quæramus ergo quid ſit, quod terram ab infimo moveat, quid tanti molem corporis impellat, quid ſit illa valentius, quid tantum onus vi ſua labeſactet: cur modo tremat, modo laxata ſubſidat, nunc in partes diviſa diſcedat: & alias intervallum ruinæ ſuæ diu ſervet, alias cito comprimat: nunc amnes magnitudinis notæ convertat introrſus, nunc novos exprimat: aperiat aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret; igneſque nonnunquam per aliquod ignotum antea montis aut rupis foramen emittat, aliquando notos & per ſecula nobiles comprimat. Mille miracula movet, faciemque mutat locis, & defert montes, ſubrigit plana; valles extuberat, novas in profundo inſulas erigit.* Neque hic locus eſt colligendi de eo exempla.

7 *An aquarum*] Vide Senecam lib. 6. Nat. Qu. cap. 6. 7. & 8.

8 *Undantium fluctibus pulſibuſque*] Reg. & Rot. *pulſibuſque fluctibuſque.* Scribe *pulſibus fluctibuſque.* Gronovius.

9 *Neptunum ἐνοσίγαιον ϗ σεισίχθονα*] Regius ignorat ἐνοσίγαιον καί. Vatic. *unum* σεισίχθονα. Gronovius.

10 *Aliæ rei*] Pro *alius rei.* Ita & Plautus *aliæ mulieri* dixit, Cicero *unæ rei*, Priſcianus *nullæ nationi.*

11 *In omnibus aliis vitæ officiis*] Scripti, *in omnibus vitæ officiis aliis.* Gronovius.

12 *Caſtiſſimi*] Puriſſimi, vel rituum obſervantiſſimi. Caſtus enim ſubſtantive etiam ritum religionis denotat. Varro Rer. Divin. lib. 1. *Noſtro ritu ſunt facienda civilius, quam Græco caſtu*, id eſt, ritu vel cæremonia. Nævius Bellō Punico: *Res divus edicit, prædicat caſtus.*

13 *Ubi terram moviſſe ſenſerant*] Livius lib. 35. *Romæ per idem tempus duo maximi fuerunt terrores, diutior alter ſed ſegnior: terra duos & quadraginta dies movit: per totidem dies feriæ in ſollicitudine & metu fuere, in triduum ejus rei cauſa ſupplicatio habita eſt.*

Digitized by Google

bant; ſed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſervari ferias oporteret, ſtatuere & edicere quieſcebant; ne, alium pro alio nominando, falſa religione populum alligarent. Eas ferias ſi quis [14] polluiſſet, [15] piaculoque ob hanc rem opus eſſet, hoſtiam, [16] SI. DEO. SI. DEÆ. immolabat, idque ita ex decreto pontificum obſervatum eſſe M. Varro dicit: quoniam & qua vi, & per quem deorum dearumve terra tremeret [17] incertum eſſet. [18] Sed de lunæ ſoliſque defectionibus, non minus in ejus rei cauſa reperienda ſeſe exercuerunt. Quippe M. Cato, vir in cognoſcendis rebus multi ſtudii, [19] incerta tamen & incurioſa ſuper ea re opinatus eſt. Verba Catonis ex Originum quarto hæc ſunt: [20] *Non libet ſcribere quod in tabula apud pontificem maximum eſt, quotiens annona cara, quotiens Lunæ aut Solis lumini caligo aut quid obſtiterit.* Vſque adeo parviſecit rationes veras ſolis & lunæ deficientium vel ſcire vel dicere.

14 *Polluiſſet*] Vel ſi feriis indictis conceptiſque opus aliquod fieret, vel religioſus cultus quocunque modo violatus eſſet.

15 *Piaculoque ob hanc rem opus eſſet*] Lipſii conjectura certa, cum ſcripti & editi *remotus eſſet. Si deo, ſi dea* non modo ſcriptorum, ſed & Romanæ, Venetæ, Aldinæ, Badianæ editionum eſt. In Gryphiana, *ſive deo, ſive dea*: quod corrigendum monuit Carrio. Cæterum pro *immolabat*, Rot. & Regius *immolabant*. Recte: nam *τὸ ſi quis* pro collectivo eſt. *Gronovius.*

16 SI DEO, SI DEÆ] Ita Dii tutelares urbium evocitabantur ambiguo nomine, SI DEUS, SI DEA. Ita in devotionibus urbium de nomine dubitabant; quarum hæc formula erat, DIS. PATER. VE IOVIS. MANES. SIVE. VOS. QUO. ALIO NOMINE. FAS. EST. NOMINARE. Neque tantum de nomine, ſed de ſexu quoque ſoliciti erant, ut teſtatur Arnobius l. 4. Quinetiam quædam ideo numina ſub utroque ſexu venerabantur. Ita Lunum & Lunam dixere, & Minerva ſub utraque ſpecie colebatur. Onomacritus in Hymnis, qui vulgo creditur Orpheus, ad Minervam ita loquitur:

Ἄρσην μὲν καὶ θῆλυς ἔφυς.

Quid autem eſſet τὸ ἄρσεν καὶ θῆλυ πρὸς τοῖς θεοῖς Hipparchus olim teſte Suida explicavit.

17 *Incertum eſſet*] Hæc ita intelligi ab nonnemine video, quaſi id populo manifeſtandum non cenſuerint, ne abſtraheretur à conſueta religione, & Deos Patrios quos ſumma animi veneratione amplecteretur, quorumque metu coercendus eſſet, poſtea contemneret; & ita retuliſſe hoc loco Gellium. Intelligat qui poteſt.

18 *Sed de lunæ motibus ſoliſque defectibus*] Quaſi lunæ proprii ſint *motus*, ſolis *defectiones*, & non utriuſque ſideris & *motus* & *defectiones*. Tolle igitur τὸ *motibus*, cui locus hic nullus, & ſcribe cum Reg. & Rot. *Sed de lunæ ſoliſque defectionibus.* Gronovius. Poſtremam quidem vocem habuerunt jam editiones ante Stephanum, qui ſolus ita levis fuit, ut ederet *defectibus*.

19 *Incerta tamen & incurioſa ſuper*] Reg. & Rot. *incerta tamen & incurioſe ſuper ea re opinatus eſt.* Cap 31. *ſiquis non incurioſe legit* Gronovius.

20 *Non libet*] Regius *non jubet*, ut apparet pro *lubet*. Vice verſa III, 3 in verſu Plauti habet Regius & Rott. *niſi ſoli libet*, ſed edunt *lubet*. Jac. Gronov.

CAP. XXIX.

Apologus Æſopi Phrygis memoratu non inutilis.

[1] ÆSOPUS [2] ille è Phrygia fabulator haud immeritò ſapiens exiſtimatus

1 *Æſopus ille*] Qui major Pythagora floruit quadrageſima Olympiade & apud Crœſum in pretio fuit; quinquageſima immerito rupe à Delphenſibus dejectus miſere periit. Fuit hic conditione ſervus, natura liber, corpore deformis, ingenio præſtans. Plato aliquotiens ejus mentionem fecit, oſtenditque leges ſæpenumero eſſe adverſas, cum natura liberum Æſopum, fortuna ſervilis illum fecerit conditionis. Nimirum multi in ſervitute liberalis conditionis ſunt, multi in libertate ſervi & man-

matus eſt; quum quæ utilia monitu, ſuaſuque erant, [3] non ſeverè, non imperioſè præcepit & cenſuit, ut philoſophis mos eſt, ſed feſtivos delectabileſque apologos commentus, res ſalubriter ac proſpicienter animadverſas, in mentes animoſque hominum cum audiendi quadam illecebra [4] induit. Velut hæc ejus fabula de aviculæ nidulo lepide atque jucunde præmonet, ſpem fiduciamque rerum, quas efficere quis poſſit, haud unquam in alio, ſed in ſemetipſo habendam. Avicula, inquit, eſt parva. Nomen eſt caſſita. [5] Habitat nidulaturque in ſegetibus, id fermè temporis, [6] ut appetit meſſis, pullis jam jam plumantibus. Ea caſſita [7] [8] in ſementes fortè congeſſerat tempeſtiviores. Propterea [9] frumentis flaveſcentibus pulli etiam tunc involucres erant. Quum igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum, monet eos, ut, [10] [11] ſi quid ibi rei novæ fieret diceretur ve, animadverterent, idque uti ſibi, ubi rediſſet, nunciarent. Dominus poſtea ſegetum illarum filium adoleſcentem vocat: &, Videsne,

mancipia ſunt vitiorum, ignorantiæ, & ſuis continuo affectibus in tranſverſum abripiuntur. Vide Ariſtotelem in Polit. Vitam ejus ſcripſit Maximus Planudes.

2 *Ille è Phrygia fabulator*] Ex Amorio magnæ Phrygiæ oppido. Diſtinctionis cauſa hæc addit: namque & fuit Æſopus Mithridatis anagnoſtes, qui de laudibus Mithridatis ſcripſit, & nobilis ille Tragœdiarum actor qui tempore Ciceronis vixit.

3 *Non ſevere non imperioſe præcepit*] Reg. & Rot. cum Fulviano: *neque imperioſe præcepit*. Gronovius.

4 *Induit*] Vulgo, *induxit*. Seneca Epiſt. 94. *Nulla res magis animis honeſta induit, quam bonorum converſatio. Induere animum artibus*, Tacitus quoque dixit. Thyſ. At Pricæus quoque ad Apuleji Apolog. pag. 186 legebat *induxit*, ut notat. Sed id quum jam olim adſciviſſent editiones nonnullæ, Lipſius vocavit corrumpere ad Tacitum xv annal. 45.

5 *Habitat nidulaturque in ſegetibus*] Sic omnes noſtri. *Habet* Schegkii nuſquam. Gronovius.

6 *Ut appetit*] Ubi in propinquo eſt; legitur in antiquis editionibus, *appetat*.

7 *Congeſſerat*] Ita Schegkius emendaverat ex ſuo Codice; vulgo legebatur *conceſſerat*, & apud Badium *conſederat*. Congerere autem idem eſt quod nidificare teſte Servio ad illum Virgilii Ecloga 3.

——— *namque notavi*
Ipſe locum, aëriæ quo congeſſere columbæ.

Congerere autem proprie eſt nidum conſtruere, unde & avium congeſtus dicitur, cum ad nidum conſtruendum feſtucas, floccos, herbas atque id generis alia congerunt. Græci *συμφορεῖν* & *συμφορουμένας ὀρνίθας* dixerunt.

8 *In ſementes conceſſerat tempeſtiviores*] Hic vates Schegkius epiſt. 6 Præmeſſ. legens *congeſſerat*.. ex Virgiliano, *aëriæ quo congeſſere palumbes*. Gronovius. Nec aliter Cicero lib. II Divin. cap. 32. *At in Lyſandri ſtatuæ capite Delphis exſtitit corona ex aſperis herbis, & quidem ſubita. Itane cenſes ante coronam herbæ exſtitiſſe, quam conceptum eſſe ſemen? herbam autem aſperam credo avium congeſtu, non humano ſatu.* Jac. Gronov.

9 *Frumentis flaveſcentibus*] Reg. *flaventibus*. Ut ſupra *efferventis*. Gronovius.

10 *Si quid ibi rei novæ fieret*] Nimis hoc durum atque coactum. Malim cum MS. R. *ſi quid interea novi fieret*. Vereor tamen, ne pro *interea interibi* ſcriptum fuerit à Gellio, quæ vox & ad veterem ſcripturam propius accedit, & ſimiliter occurrit lib. 9 cap. 2. *interibi, cum aliquot* &c. Lambecius.

11 *Si quid ibi rei novæ fieret*] Ita Rot. E Regio notatum, *ſi quid interea novi fieret*. Neutrum integrum cenſeo, ſed, *ſi quid interibi rei novæ fieret*. Plautus Captivis: *vos lavate interibi*. Et ſæpe. Noſter 3, 7. *Gronovius*. Quid ejus rei ſit, ſicut neſcio; ita teſtor in Regio codice non exſtare præter *ſi quid ibi rei novæ*. Sic Salmaſius, Bourdelorius, ego, frater legimus. Sed Lambecius exemplari ſuo adſcripſit pro ſubnotatis *ibi rei*, etiam diphthongo in τῷ *novæ* in margine *l interea*, & addit literam f, quam quum ſcriberet, intellexit *fortaſſe*. At ipſe poſtea inſulſe & inique retulit in ipſum vetus MS. In hoc teſtor me hærere, unde Thyſius etiam ſuſtinuerit ſcribere pro *rei novæ* MS.R.*Novi*. J.Gr.

12 *Ma-*

Digitized by Google

ne, inquit, hæc ematuruiſſe, & [12] manus jam poſtulare? iccirco die craſtini, ubi primùm [13] diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuam dent, & meſſem hanc nobis adjuvent. [14] Hæc ubi ille dixit, diſceſſit. Atque, ubi rediit caſſita, pulli trepiduli circumſtrepere, orareque matrem ut jam ſtatim [15] properet, atque alium in locum ſeſe aſportet: nam dominus, inquiunt, [16] miſit qui amicos rogaret, uti luce oriente veniant & metant. [17] [18] Mater jubet eos animo otioſo eſſe: ſi enim dominus, inquit, [19] [20] meſſem ad amicos rejicit, craſtino ſeges non metetur; neque neceſſe eſt, hodie uti vos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulum volat. dominus, quos rogaverat, opperitur. Sol fervit [21] & fit nihil: & amici nulli erant. Tum ille rurſum ad filium, [22] Amici iſti, inquit, magnam partem ceſſatores ſunt. Quàm potius imus, & cognatos affineſque & vicinos noſtros oramus, ut aſſint cras [23] tempori ad metendum. Itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant. Mater hortatur, ut tum quoque ſine metu ac ſine cura ſint: cognatos affineſque nullos fermè tam eſſe obſequibiles, [24] ut ad laborem capeſſendum

12 *Manus jam poſtulare*] Ad demetendum.

13 *Diluculabit*] Vix aliter quam in tertia perſona invenitur.

14 *Hæc ubi ille dixit, diſceſſit. atque ubi rediit*] Reg. & Rot. *Hæc ubi ille dixit, & diſceſſit, atque, ubi rediit caſſita, pulli trepiduli circumſtrepere.* Res levis prima fronte, ſed non levis culpa inſcitiæ, quæ ſcabiem ſuam huic loco affricuit. Non enim tantum quid eſſet *atque*, ipſa non cepit, ſed & alus quamvis eruditis, intellectum ejus abſtulit. Quo non minus hic delectatus noſter, quam Virgilius, cum caneret, *ſi brachia forte remiſit, Atque illum in præceps.* Vide 10, ult. & nos ad Livium 26. *Gronovius.*

15 *Properet atque alium in locum*] Quinque membranacei: *properet inque alium locum ſeſe aſportet.* Idem.

16 *Miſit qui amicos rogaret*] Rott. & Fulvianus *roget.* Loquitur tanquam de re nondum perfecta, ſed quæ eſſet in pendenti. *Gronovius.*

17 *Mater jubet eos à metu otioſos eſſe*] Lege ex MS. R. *Mater jubet eos animo otioſo eſſe*, id eſt, animo ſecuro & tranquillo. Ita Terentius: *Ubi te vidi animo eſſe omiſſo.* Ex contraria parte Cicero de Oratore lib. 2, *ſuſpenſo*, inquit, *animo & occupato Craſſum tibi reſpondiſſe video.* Conſule Eraſmum in proverbio, Otioſus eſto. *Lambecius.*

18 *Jubet eos à metu otioſos eſſe*] Rottendorfianus *à motu*; ſed *jubet eos animo otioſo eſſe* Fulvianum Muretus olim, Regiumque habere nuper prodidit Lambecius. Placet admodum, & ſumpſit à Terentio Andr. 5, 2. *Animo jam nunc otioſo eſſe impero.* Nihil aliud volunt ambo, niſi quod poſt paullo dicit noſter, *ſine metu & ſine cura eſſe.* Gronovius.

19 *Meſſem*] Aldina & Badiana editio, *meſſium.*

20 *Meſſem ad amicos*] Lincoln. *meſſium.* Rot. *meſſim* Gronovius.

21 *Et fit nihil, & amici nulli erant*] Plautus Curcul. 5, 3. *Velut decem minas dum ſolvit, omnis menſas tranſiit. Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco.* Cicero ad Trebatium 7, 18. *An hoc ſignificas, nihil fieri, frigere te?* Cæterum Reg. Lincoln. Rot. *& fit nihil & dies & amici.* Scribimus: *Sol fervit, & fit nihil: it dies & amici nulli erant.* Hoc poſterius membrum quaſi exegeſis eſt præcedentis. Plautus Pſeudolo 1, 2. *It dies, ego mihi ceſſo. I præ, puere.* Ovidius 1 met. *& euntem multa loquendo Detinuit ſermone diem.* Fulvianus quoque: *& fit nihil & dies amici.* Unde Muretus fere, ut nos. *Gronovius.*

22 *Amici iſti, inquit, magnam partem*] Editum antehac, *magnam in partem.* Scripti: *Amici iſti magnam partem, inquit, ceſſatores ſunt. Quin potius imus & cognatos adfines vicinoſque noſtros oramus.* Illud *Quam potius* Carrionis. *Quin potius imus*, ut noſtri ſcripti & editi, eſt. Cur non potius imus? lib. 3, 19. Iidem codd. *temperi ut pigneri.* Gronovius.

23 *Tempori*] Tempeſtive, in tempore.

24 *Ut ad laborem capeſſendum nihil evocentur*] Sic primus Aldus: neque aliter Vetus Etymologicon in membranis ex hoc noſtro, ut & Varrone, Fe-

Digitized by Google

dum nihil contentur, & ſtatim dicto obediant. Vos modò, inquit, advertite, ſi modò quid denuo dicetur. Aliâ luce ortâ avis in paſtum profecta eſt. Cognati & affines [25] operam quam dare rogati ſunt ſuperſederunt. Ad poſtremum igitur dominus filio, Valeant, inquit, amici cum propinquis. [26] Afferes primo luci falces duas: unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram; & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominum mater audivit; Tempus, inquit, eſt cedendi & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipſo enim jam vertitur, [27] cuja eſt res; non in alio, unde petitur. Atque ita caſſita [28] nidum migravit. Seges à domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Æſopi fabula de amicorum [29] [30] & propinquorum levi plerumque & inani fiducia. [31] Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quam ut in nobis tantum ipſis nitamur; alia autem omnia, quæ extra nos, [32] extraque noſtrum animum ſunt, neque pro noſtris, neque pro nobis ducamus. Hunc Æſopi apologum Q. Ennius

in

Feſto, Nonio &c. excerpta continens, bibliothecæ Academieæ. At Reg. & Rot. & Romana cæteræque editiones: *contentur*, vel *cunctentur*. Forte: *ut ad laborem capeſſendum nihil evocati contentur*. Gronovius. Sed & ante ubi editur *tam eſſe obſequibiles*, antiquæ editiones habebant *tam eſſe obſequibiles ait*. Expulſum eſt id verbum à Stephano, ſed agnoſcitur ab Reg. Rott. Oxon. Scheff. Quos cur non ſequimur? *Jac. Gronov.*

25 *Operam quam dare mutuam rogati ſunt ſuperſedent*] Reg. Rot. Fulv. *ſuperſederunt*. Gronovius.

26 *Afferes prima luce falces duas*] Regius *primo luci*. Hanc gemmulam ex putiſſimæ ac penitiſſimæ antiquitatis armariolis depromptam noſtro inviderunt οἱ κακόζηλοι. Terentius Adelph. 5. 3. *cæterum rus cras cum filio cum primo luci*. Varro lib. 5. *& ut in campo cum primo luci adſiet*. Idem Synephebo: *Hodie ſi poſſumus, quod debemus, populo, in foro medio, luci claro decoquere*. Et hoc ne Cicero quidem refugit. *Idem.*

27 *Cuja eſt res*] Reg. & Rot. *cuja res eſt*. Quod ſequitur, in iiſdem eſt, ut vulgo. Ex Fulviano notavit Muretus: *cuja eſt res, non aliunde petitur*. Gronovius. Id etiam animadverti in uno Oxonienſium.

28 *Nidum migravit*] Alio nidum tranſportans migravit. Inſolens modus loquendi. *Thyſ.* Non aliter ac Tullius lib. 1 Offic. 10. *ea quæ maxime videntur digna eſſe juſto homine, migrare interdum & non ſervare*. Quo ille modo ſæpius. Nec inſolens eſt ut neutrum mutetur in tranſitivum.

29 *Levi & inani fiducia*] Auctior voce hic locus in MS. R. ubi legitur: *levi plerumque & inani fiducia*. Optime. Quæ ſequuntur abſque interrogatione ita reſcribenda cenſeo. *Sed quid aliud ſanctiores libri Philoſophorum monent; ut in nobis tantum ipſis nitamur, alia autem omnia* &c. Particula *quam* nauci non eſt, & à nugatore quodam Gellio donata. Error ortus ex vocibus *quid aliud*. Paulo poſt legitur in MS. R. pro *extra noſtrum animum*, *extra noſtrum arbitrium*. Sed malim veterem lectionem. Ita Demophilus vetus Pythagoricarum ſententiarum collector: πάντως μὴ ἴδιον σὸν κτῆμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις; quod eſt, uti vertit noſter Gellius. Quicquid extra animum tuum eſt, ne pro tuo ducas. *Lambecius.*

30 *Et propinquorum levi & inani*] Rot. & Scheff. quoque, *levi plerumque & inani*. Nec Fulvianus aliter prodente Mureto lib. 2 epiſt. 6. *Gronovius.*

31 *Sed quid aliud ſanctiores libri Philoſophorum monent quam ut in nobis*] Omnino pro interrogatione hæc accipienda, nec poteſt tolli τὸ *quam*, niſi ut oratio omnis ac ſententia concidat. Nam ſi non interrogatur, τὸ *Sed quid aliud*, erit intelligendum, quaſi eſſet, *ſed aliquid aliud*. At non eſſe aliud vult auctor, quod monent graviores libri philoſophorum, aliud quod Æſopus ore fabellæ riſum movente prudens conſilium dat: ſed idem utroſque condoceſacere. Igitur faciendum erat: *Sed nihil aliud*: & tum tamen abeſſe τὸ *quam* non poſſet. *Idem.*

32 *Extraque animum noſtrum ſunt*] Hoc quidem etiam monent philoſophi, præſertim qui alia quam animi bona non agnoſcunt. Sed hæc quæſtio non eſt hujus loci: illa tanguntur, quæ non ſunt animi

tan-

in ſaturis ſcite admodum & venuſte [33] verſibus quadratis compoſuit: quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæ pretium eſſe [34] hercle puto.

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum;
Ne quid exſpectes amicos, [35] *quod tute agere poſſies.*

tantum, ſed etiam operæ manuſque, & in quibus licet agere vel non agere. Quare longe præfero quod eſt in Regio: *quæ extra nos extraque noſtrum arbitrium ſunt.* Epictetus: Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Et mox. Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια. *Extra noſtrum arbitrium ſunt* τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν & ἀλλότρια. Sic lib. 17, 1 diſtinguit, quæ *de noſtra voluntate noſtroque conſilio* poſſint fieri & quorum *nec conſilium ſit noſtrum nec arbitrium.* Lib. 19, 1. *Viſa animi non voluntatis ſunt neque arbitraria, probationes autem* eorum *voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu.* Gronovius.

33 *Verſibus quadratis*] Id eſt, Octonariis ſive octo pedum, qui quatuor habent combinationes, vel menſuras. Terentianus Maurus oſtendit Jambicum trimetrum, duobus pedibus additis, fieri quadratum. Sicuti ex hoc verſu,

Phaſelus ille quem videtis hoſpites,

fit Octonarius ſive quadratus hoc modo,

Phaſelus ille quem videtis hoſpites Sabinus eſt.

Quod Octonarios quadratos appellaverint, ex Matheſi deſumptum videtur; nam ſicut in cubica figura anguli ſunt octoni, quæ figura, ſicuti alibi vidimus, quadrantal dicitur, ita & quadratos verſus dixere, atque longos. De his verſibus audire operæ pretium Terentianum, quadratus jambicus quî fiat,

Sed hic trimetrus quando duplicem pedem
A capite ſumet, tunc quadratus dicitur.
Idemque dictus eſt & octonarius.
Ergò ante verſum collocaba jambicum,
Phaſelus ille quem videtis hoſpites:
Quadratus iſte talis effici poteſt,
Adeſt celer phaſelus ille, quem videtis hoſpites.

Addit idem auctor una ſyllaba in principio amota fieri Trochaicum catalecticum, quinetiam ex Hipponacteo acatalectico quadratum fieri una ſyllaba adjecta. Rufinus in metris Terentianis Boïſcum de Cyzico hujus carminis repertorem tradit: Fortunatianus, *Hic*, inquit, *quia quatuor metris conſtat, quadratus dicitur.* Per metra Syzygias intelligit.

34 *Hercle puto*] In verſum hæc verba male quædam editiones retulerunt.

35 *Quod tute agere*] Antiquiſſima Veneta, *quod tu per te agere poſſis.* Aldina, *quod tu agere poſſis.* Fruterius lib. 2. Veriſ. cap. 8. ita emendavit,

Nequid expectes amicos, quod tute agere poſſies.

Notandum quoque ſæpe apud Comicos vocales non abſumi, quod à Græcorum Poëſi traxit Romana Antiquitas. Vide Fruterium. In Badiana editione legitur, *nequicquam.* Thyſius. At Eraſmus in Adagio Suam quiſque homo rem meminit, citavit *Ne quid expectes amicos, facere quod per te queas.* Scaliger vero in verſibus Comicis, quum citaret *tute quod poſſis agere*, negat Gellium recte quadratos appellaviſſe, quum interim MSSti ſimpliciter, *quod tu poſſis agere.*

CAP. XXX.

Quid obſervatum ſit in [1] *undarum motibus, qui in mari alio atque alio modo fiunt, auſtris flantibus aquilonibuſque.*

HOC ſæpenumero in [2] undarum motu *obſervatum eſt*, quas Aquilones

1 *Undarum motibus qui in mari*] Sic Carrio. Priores, *motibus & quæ in mari.* Regius, *in undarum motibus quæ in mari.* Gronovius.

2 *In undarum motu obſervatum eſt*] Reg. Rot. Lincoln. negant hic noviſſe τὸ *obſervatum eſt*: negant item τὸ *quaſve.* Dein Rot. & *eadem* Lincoln. *ex earum.* Admodum igitur diffido integritati hujus loci. Neque erat neceſſe *aerem fluentem* interponi. Vide an fuerit: *Hoc ſæpenumero in undis notatum, quas aquilones venti, quaſque ex contraria cœli regione faciunt in mari auſtri atque africi.* Gronovius. Recte tamen *aerem fluentem* dicit, ut Seneca in Oedipo: *Lene ſed modicum fluens aura.* Hoc igitur obſervatum fuiſſe ſufficit, quum in lemmate

Digitized by Google

lones venti, quique ex eadem cœli regione [3] aër fluit, *quaſve* faciunt in mari auſtri atque africi. Nam fluctus qui flante aquilone [4] maximi & crebriſſimi excitantur, ſimul ac ventus poſuit, ſternuntur & conflaccescunt; & mox fluctus eſſe deſinunt. At non idem fit flante auſtro vel africo: quibus jam nihil ſpirantibus undæ tamen factæ diutius tument, [5] & à vento quidem jamdudum tranquilla ſunt; ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. [6] Ejus rei cauſa eſſe conjectatur, quòd venti à ſeptemtrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur, [7] undaſque faciunt non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas: quæ tantiſper erutæ volvuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus vis manet. Auſtri verò & africi ad meridianum orbis circulum atque ad partem axis infimam depreſſi, inferiores & humiles, per ſuprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus quàm eruunt: & idcirco non deſuper læſæ, ſed propulſæ in adverſum aquæ etiam deſiſtente flatu retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. Id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis verſibus, ſi quis non incurioſè legat, adminiculari poteſt: nam de auſtri flatibus ita ſcripſit;

[8] Ε῎νθα-

mate exprimit, & opinor alia varia intelligendo applicari poſſunt, quorum nihil judicavit Gellius exprimendum [illegible] dum *notatum*.

3 *Aër fluit*] Ventum cum aëre ejuſdem regionis conjungit auctor noſter. Ventus tamen & aër motus differunt. Aër eſt tenuiſſimus ſpiritus calidus & humidus. Ventus eſt exhalatio craſſior & concitatior; qui ubi ad mediam aëris regionem pervenit, ab aëre frigido & denſo protruſus, refracto & diſſultante impetu in obliquum flectitur reſilitque. Nonnulli Philoſophi ventum eſſe aërem motum cenſuerunt. Atque ita quoque medicorum Princeps libro de flatibus judicavit, & Theophraſtus lib. de ventis idem innuere videtur. Ventus quidem movet, verberatque aërem, ſed longe alius eſt ab aëre. Vide Ariſtotelem lib. 2. Meteorol. Idem tamen Philoſophus problem. Sect. 23. Probl. 11. τὸ πνεῦμα ὤθησιν ἀέρος eſſe, id eſt, *ventum eſſe impulſum aëris* ait. Verum ibi Ariſtoteles aëris nomine intelligere videtur ipſam exhalationem, quæ aërem movet. Venti exhalatio talis eſt, ut per aërem moveatur, & una cum ipſa aër. Neque tamen omnis aër per ſe motus ventus eſt. Rectè Alexander Aphrodiſeus: *Poteſt enim quandoque moveri ab aliquo caſu plurimum quidem aëris, quem tamen nullus ventum appellabit; cum non habeat principium quoddam & quaſi fontem, à quo fluxus venti naſcatur.* Ita igitur Ariſtoteles in Problematibus intelligendus, & Alexander quoque aërem exhalationem interpretatur. Alioqui Anaximandri contrariam opinionem Philoſophus in Meteor. ex profeſſo refutavit. *Thyſ.* Recte ad Gellium Lucretius VI, 685. *Ventus enim fit ubi eſt agitando percitus aer.* Hinc & Ampelius: *Venti fiunt ex aeris motu & inclinatione.* Scholiaſtes Arati. *Fit ventus ex aeris denſitate.*

4 *Maximi & crebriſſimi excitantur*] Hoc undecumque arripuit Carrio: & ſubſcribit Lincolnienſis. Sed Reg. & Rot. *creberrimi*. Gronovius. Itaque non debet citari iſtud *crebriſſimi* ut optima fide Gellianum, præſertim quum & priores editiones retineant *creberrimi*.

5 *Et à vento quidem jamdudum tranquillæ ſunt*] Gebhardus è Pal. *& à vento quidem jam tranquillæ ſunt dudum*, 1 Antiq. 2. Reg. & Rot. *jamdudum tranquilla ſunt*. Quod valde probo: & perinde eſt, ac ſi dixiſſet, *jamdudum tranquillitas eſt*. Hoc enim κατ᾽ ἐξοχὴν *tranquillum*, ut ad Livium 28, 27 notavimus. *Gronovius.*

6 *Ejus rei cauſa eſſe conjectatur*] Reg. & Rot. *cauſa eſſe hæc conjectatur*. Idem.

7 *Undaſque faciunt, non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas*] Lincoln. *ſed in intus*. Regius, *ſed initus*. Rott. haud ambigue *ſed imitus commotas*. Quod pari felicitate reſtituit Lipſius, etſi adhuc non auditus, infra 17, 10. *fontes imitus ignis eructari*. Idem.

 8 Ε῎ν-

[8] Ἔνθα νότος πόντοιο κλυδῶνα εἰς λάαν ὠθεῖ[a].

Contra autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

[9] Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων[b].

Ab aquilonibus enim, qui alti ſupernique ſunt, fluctus excitatos quaſi per prona volvi dicit: ab auſtris autem iis, qui humiliores ſunt, majore vi quadam [10] [11] propelli ſuſum, atque rurſum ſubjici. Id enim ſignificat verbum [12] ὠθεῖ; [13] ſicut in alio loco λάαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoque à peritiſſimis rerum philoſophis obſervatum eſt, auſtris ſpirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, aquilonibus obſcurius atriuſque: cujus rei cauſam, [14] quum Ariſtotelis [15] libros problematorum præcerperemus, notavi.

Cur

a *Ubi auſter maritimum fluctum in ſaxum impellit.*

b *Et boreas ſerenus ingentem fluctum volvens.*

---

8 Ἔνθα] Quæſivi hunc verſum apud Homerum, ſed fruſtra. Verſus quidem ſimilis, ſed non idem occurrit, Ὀδ. γ.

Ἔνθα νότος μέγα κῦμα ποτὶ σκαιὸν ῥίον ὠθεῖ:

Id eſt,

Huc auſter ingentem fluctum ad aſperum promontorium propellit.

9 Καὶ βορέης] Extat locus Ὀδ. ε. v. 295.

Σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσον, Ζέφυρός τε δυσαὴς,

Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων.

10 *Suſum, atque rurſum*] Antiquæ editiones, *ſurſum atque dejici.* Antiquiſſima Ven. Ed. pro *atque* legebat *utque.* H. Stephanus *ſuſum, atque rurſum dejici.* *Suſum* pro *ſurſum* dixere veteres, ſicuti *proſum* loco *prorſum.* Petrus Victorius in Varronem de Re Ruſtica ita legi quoque in manuſcriptis apud Varronem de R. R. lib. 1. cap. 6. teſtatur: *Qui colunt deoſum, magis æſtate laborant, qui ſuſum, magis hyeme. Verno tempore in campeſtribus maturius eadem illa ſeruntur, quam in ſuperioribus, & celerius hic quam illic coguntur: necnon ſuſum quam deoſum tardius ſeruntur ac coguntur. Suſum & deoſum* ſemper in MSS. inveniri teſtatur Victorius, atque *ſuſum* quoque in MSS. Codd. Plauti legitur. Ejuſdem originis *ſuſque deque*, quod denotat *ſurſum & deorſum* ἄνω καὶ κάτω: hinc *ſuſque deque habere*, negligere an quid ſurſum an deorſum eat.

11 *Propelli ſuſum atque rurſum ſubjici*] *Surſum prorſum* vel *rurſus prorſus*, vel *rurſus ac prorſus*, quid ſit ſcio: *ſurſum* quoque *deorſum* bene habet: ſed *ſurſum* vel *ſuſum atque rurſum* Carrionis unius commentum eſt. Quod tamen etiamſi recte diceretur, rei præſenti non congrueret. Scripti equidem *propelli rurſum atque ſubjici*, quod, credo, illum traxit in errorem: ſed illi nihil aliud ſignificant, quam quod antehac publicatum fuit, *propelli ſurſum atque ſubjici.* Ille putavit *rurſum ſubjici* eſſe decidere quod elevatum ac propulſum ſurſum eſſet. At *ſubjici* eſt id ipſum quod *propelli ſurſum*, intumeſcere & altius fieri. Sic Virgilius: *Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.* Et alibi: *Parnaſſia laurus Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.* Vide ad Livium 6, 24. *Gronovius.*

12 Ὠθεῖ] Legendum ex Homero, ὤθεσκε. Verſus extat Ὀδ. λ. verſ. 595. ubi de Siſypho ita loquitur,

Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον ———

Id eſt,

Lapidem ſurſum pellebat ad cacumen:

Thyſ. Recte quidem: ſed non ex arte ſumtus corrigendi impetus. Homerus quidem dicit ὤθεσκε: ſed non ideo Grammatici explicantes in ea forma hæreut, ſed ut recte Gellius in ὠθεῖ. Habes in ipſo Euſtathio ad Il. λ, 307. Ἐπειδὴ boreas τὰ κύματα κυλίει, ὥσπερ ὁ νότος ὠθεῖ. Id liceat Gellio imitari. Omiſi porro vocem λάαν, quæ in editionibus ſolet huic verbo præmitti contra codices MSS. & contra ipſius Gellii mentem, qui exponit, quid ſignificet verbum ὠθεῖ, non quid ſignificet verbum λάαν ὠθεῖ, quæ eſt ineptia. Quin immo hauſit id ab Bourdelotio, qui adſcripſit margini Au ὤθεσκε? Jac. Gronov.

13 *Sicut in alio loco*] Rot. & Lincoln. *ſicut alio in loco.* Gronovius.

14 *Cum Ariſtotelis libros problematum præcerpſimus*] Lege ex Regio & Rot. *problematorum præcerperemus.* Vide ſupra, & infra 3, 6. *Præcerpere* dictum, ut *præſtolare.* Ipſe lib. 14, 1. & Livius Apuleiuſque. *Idem.* Sed pejus eſt in editis *percerpſimus.*

15 *Libros problematum*] Extat locus apud Ariſtotelem Sectione 26. Problem. 38. verba ita ſe habent,

Cur auſtro ſpirante mare cæruleum fiat: aquilone obſcurius atriuſque? An propterea quòd aquilo minus mare perturbat? omne autem, quod tranquillius eſt, atrum eſſe videtur.

bent. Διὰ τί ποτὲ τοῦ μὲν νότου πνέοντος, ἡ θάλαττα κυανέα γίνεται; τοῦ δὲ βορέου ζοφώδης; ἢ ὅτι ὁ βορέας ἧττον τὴν θάλατταν ταράττει; τὸ δὲ ἀτακτότερον ἅπαν, μέλαν φαίνεται. In ultimis verbis pro ἀτακτότερον Gellius legiſſe videtur ἀταρακτότερον, i. e. *quod minus turbatur, quod tranquillius eſt.* Si communis lectio Græca (ἀτακτότερον) ſervetur, contrarium intelligitur., nimirum perturbatum mare nigrum videri. Ita antiquus interpres intelligitur, qui θάλατταν quoque κυανέαν mare nigrum interpretatur, ſicuti ea vox nonnunquam apud Græcos auctores ſumitur. Ita ultima verba ad auſtrum referri deberent, qui juxta Ariſtotelem ſequenti problemate in fine concitatior eſſe ſolet, aquilo autem primo impetu validior, in fine magis compoſitus & ſedatus. Et hæc ratio quoque eſſe videtur, quare citius aquilone deſinente undæ ſubſidant, auſtro autem remittente diutius maria intumeſcant. Dubitatione quoque non caret, an illud quod tranquillum eſt, nigrum colorem mentiatur. (Sunt enim hi omnes colores apparentes) Ariſtoteles utique Sect. 23. Probl. 23. ſibi contradiceret, qui tranquillam & quietam aquam albam videri affirmat, concitatam, minus albam vel *nigram*. Loquitur autem Philoſophus de motione modica; ſi enim aquæ maris tumidi tempeſtatibus flagellentur, colliſa & ſpumeſcens alba videtur. Atque illam rationem reddit, quod quieta aqua magis pellucida ſit, & viſum tranſmittat, mota autem aqua viſum impediat, & retundat, atque ita nigra eſſe videatur. Sicut mare quoque remotius nigrum eſſe videtur. Ubi notandum eſt Ariſtotelem dicere Κυανοῦν καὶ μέλαν εἶναι. Nigrum ita & cyaneum colorem quaſi unum eſſe innuere videtur. Κυανέαν itaque θάλατταν mare nigrum hic interpretari quis poſſet, ſecus atque Gellius qui cæruleum vertit, niſi quod poſtmodum Ariſtoteles mare ζοφώδη, id eſt, tenebricoſum flante aquilone eſſe affirmet. Contra antiquum igitur interpretem communemque lectionem, Gellii verſionem probat quoque Gaza. Quod autem ad Ariſtotelis locum attinet Sect. 23. Problem. 23. ubi quietam aquam albam, motam minus albam vel nigram eſſe affirmat, non ſentit Philoſophus allegato ab Agellio problemate aquam plane quietam eſſe nigram, ſed modice motam, nigrum colorem induere. Addit enim τὸ ἀταρακτότερον (aliter, ἀτακτότερον) ἅπαν μέλαν φαίνεται. *Quod minus turbatum eſt (vel incompoſitum) nigrum eſſe videtur.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER TERTIUS.

Caput I.

Quæſitum atque tractatum quam ob cauſam Salluſtius avaritiam dixerit non animum modò virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare.

[1] Hieme jam decedente [2] apud balneas Sitias in area ſub calido ſole cum Favorino philoſopho ambulabamus: atque ibi inter ambu-

1 *Hieme jam diſcedente*] Corrige ex MSS. *decedente*. Virgilius ecl. 2. *Sol decedens duplicat umbras.* Primo Georg. *Gnoſſiaque auratæ decedat ſtella Coronæ.* Et in quarto: *Te veniente die, te decedente canebat.* Horatius lib. 1 epiſt. 6. *Et decedentia certis Tempora momentis.* Curtius lib. 8. *Noctem, quæ decederet.* Gronovius.

2 *Balneas Sitias*] Ab auctore Sitio ita appellatas.

bulandum legebatur Catilina Salluſtii, quem in manu amici conſpectum legi juſſerat. Quumque hæc verba ex eo libro lecta eſſent: *Avaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupivit. Ea quaſi* [4] *venenis malis imbuta corpus animumque virilem* [5] *effeminat: ſemper infinita & inſatiabilis eſt: neque copia* [6] *neque inopia minuitur.* Tum Favorinus me adſpiciens, Quo, inquit, pacto corpus hominis avaritia effeminat? [7] quid enim iſtuc ſit quod animum virilem ab ea effeminari dixit, videor fermè aſſequi. Sed, quonam modo corpus quoque hominis effeminet, nondum reperio. Et ego, inquam, [8] longè jamdiu in eo ipſo quærendo fui; ac, niſi tu occupaſſes, ultro te hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus; atque inibi quiſpiam de ſectatoribus Favorini, qui videbatur eſſe in literis [9] veterator, Valerium, inquit, Probum

Innumeræ fuere privatæ. Recenſet S. Rufus in urbe octingentas. Publicæ inſtar urbium, vel ut Ammianus loquitur, in modum provinciarum extructæ. Antoninianæ 1600, Diocletiani 3200 ſellas habuerunt. Luxum in balneis etiam privatis admodum reprehendit Seneca. Unum tantum locum adducam, ne nimium diffuſus ſim. *Pauper*, inquit, *ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis ac precioſis orbibus refulſerint, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtiacta ſint; niſi illis undique & in picturæ modum variata circumlitio prætexatur; niſi vitro condatur camara, niſi Parius & Thaſius lapis, quondam rarum in aliquo templo ſpectaculum, piſcinas noſtras circumdedit; niſi aquam argentea epitonia fuderint. Et adhuc plebeias fiſtulas loquor, quid cum ad enea libertinorum pervenero? quantum ſtatuarum, quantum columnarum eſt, nihil ſuſtinentium, ſed in ornamentum poſitarum & impenſa cauſa? quantum aquarum per gradus cum fragore labentium? Eo deliciarum venimus, ut niſi gemmas calcare nolimus.* Vide Fulvium Urſinum in Appendice de Triclinio, Georgium Fabricium de urbe Roma c. 17. de conſtructione balnearum Vitruvium lib. 5. cap. 10 & qui hunc expreſſit, Palladium lib. 1. cap. 11. Sicuti autem hic Sitias Balneas commemorat auctor noſter, ita Martialis & alias meritorias nominat, Tuccæ, Fauſti, Fortunati, Grylli, Lupi, Pontici, Severi, Tigellini, atque ita porro.

3 *Apud balneas Sitias.*] Sic & prima editio Romana. Rot. *ſtitias.* Reg. *Sticias.* Lincoln. *Scitias* Alius *Scicias.* Numquid *Titias?* Martialis lib. 11 epig. 52. *Hic nullo comitante vel moleſto Thermis grandibus & ſuis lavatur. Anguſte Titius tamen lavatur.* Onuphrius quoque in augmento Aurelii Victoris ſub titulo, Quæ quo loco quave urbis regione reponerentur, non liquebat, appellat *Balinea Titii, Sophonii Tigellini* &c. *Gronovius.* Olim Lipſius huc referens verba Capitolini ex Gordiano, ubi memorantur thermæ Titianæ, confeſſus fuit ſe neſcire an in Agellii hoc loco inde reſtitui oporteat *balneas Titias*, non autem *Sitias*, ut libri; nec tamen ſe affirmare. Has Titias quoque cogitabat Salmaſius.

4 *Veneais malis*] *Qui venenum dicit*, inquit Cajus JC. de V. S. *adjicere debet malumne an bonum ſit. Nam & medicamenta venena ſunt.*

5 *Effeminat*] Cogitationes viriles deprimit, mulieribus ſimiles reddit, quæ divitiarum maxime capiuntur deſiderio. Ita Thyſius amavit hanc ſuam interpretationem, ut totidem verbis conceptam ſuppoſuerit etiam Salluſtio. Sed optimus interpres Cicero lib. 1 Offic. cap. 8 ubi quum dixiſſet, in quo vitio late pateret avaritia, & cur expeterentur divitiæ, pergit: *Delectant etiam magnifici apparatus, vitaque cultus cum elegantia & copia*; (en ſigna effeminati animi, idque procedit ad corpus, ſi perduret ineptia) *quibus rebus effectum eſt, ut infinita pecuniæ cupiditas eſſet.*

6 *Neque inopia*] Inopia non minui minime mirum. Meurſius legebat, *neque copia minuitur.*

7 *Quid enim iſtuc ſit*] Regius *fit*. Forte: *Qui enim iſtuc fiat.* Gronovius.

8 *Longe jam diu in eo ipſo quærendo fui*] Rot. *Ego inquam longe diu nec ipſe*, ſine τῷ *Et* à principio. Suſpicor: *Eo, inquam, longe diu & ipſe quærendo fui. Longe diu* eſt admodum diu vel valde diu. Ut apud Plautum, *Diu & longum, diu & multum.* Vulgaria ſunt *longe aliter*, *longe ſecus. Fui quærendo*, ut cap. 7. *eſſe exſpectando.* Idem.

9 *Veterator*] Qui in uſu & experientia rerum vetus eſt & conſenuit. Neque enim ſemper in malam partem ſumitur.

10 *Pe-*

Digitized by Google

bum audivi hoc dicere; uſum eſſe Salluſtium circumloquutione quadam poëtica, &, quum dicere vellet hominem avaritia corrumpi, corpus & animum dixiſſe, quæ duæ res hominem demonſtrarent: namque homo ex anima & corpore eſt. Nunquam, inquit Favorinus, quod equidem ſcio, tam importuna tamque audaci argutia fuit noſter Probus, ut Salluſtium vel ſubtiliſſimum brevitatis artificem [10] periphraſin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam ſanè doctus. Is quoque à Favorino rogatus, [11] ecquid haberet ſuper ea re dicere, hujuſcemodi verbis uſus eſt. [12] Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit, quique [13] ſeſe quærenda undique pecunia dediderunt, eos pleroſque tali genere vitæ occupatos videmus; ut, [14] ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque virilis, exercendique corporis ſtudium relictui ſit: [15] negotiis ſe plerumque umbraticis & ſellulariis quæſtibus intentos habent; in quibus omnis eorum vigor animi corporiſque elangueſcit, &, quod Salluſtius ait, effeminatur. Tum Favorinus legi denuo verba eadem Salluſtii jubet; atque, ubi lecta ſunt, Quid igitur dicemus, inquit, quod multos videre eſt pecuniæ cupidos & [16] eoſdem tamen corpore eſſe vegeto ac valenti? Tum ille [17] ita reſpondit, non herclè inſcitè: Quiſquis eſt, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen eſt

10 *Periphraſin poëtarum*] MSS. *periphraſis.* hoc eſt periphraſes. nam ſemel id auſi non ſolent in uno ſiſtere. Et prægnantior hic numerus eſt. *Gronovius.*

11 *Et quid haberet*] Omnino, *ecquid*, ut olim editum. nam MSS. ubique fere hæc confundunt: eoque non illi, ſed ratio in his ſequenda eſt. Rot. & Reg. *rogatus eo quid haret.* Vox ultima compendium ſcribendi eſt: quod non aſſecutus ſerior librarius audaciſſime reddidit *horum*, idque tranſpoſuit, ut in Lincoln. habetur: *& quid horum ſuper ea re diceret*, quemadmodum Pal. fere apud 1. Gebhardum 2 Antiq. lect. 4. Lib. 14, 1. *An quod ita ſerio judicatoque exiſtimaret, non habeo dicere.* Lib. 17, 20. *Habesne nobis dicere in libris rhetorum veſtrorum tam apte compoſitam orationem?* Idem.

12 *Quos, inquit, avaritia minuit & corrumpit*] Diu quæſiſſe ait Gebhardus, quid eſſet *minui avaritia*, ſubjicitque *inivit.* Ego eo verbo haudquaquam offendor. Sed Reg. & Rott. *Quorum inquit.* dein Reg. *avaritiam tenuit & corrupit*: Rot. *avaritia intenuit & corrupit.* Scribe: *Quorum, inquit, avaritia ingenium corrupit.* Idem.

13 *Seſe in quærenda undique pecunia*] Præpoſitio neque in MSS. neque in editionibus vetuſtis Romana, Ven. Aldina, Vaſcoſani, Gryphii conſpectui eſt. Dein Reg. *ſeſe quærenda pecunia*, ſine τοῦ *undique* Rot. *ſeſe quærenda undique pecunia.* Lege. *quique ſeſe quærundæ unice pecuniæ dediderunt.* Lib. 19, 2. *qui duabus iſtis belluinis voluptatibus ſeſe dediderunt.* Idem.

14 *Sicut & alia in his omnia*] Præpoſitio videtur vacare. Bene autem Carrio vel Stephanus, *relictui ſit*, & confirmant ſcripti, ubi vulgo edebatur *relictum ſit.* Sicut alia ſunt his relictui & inſuper habentur, ita & labor. *Idem.*

15 *Negotiis ſe plerumque*] Rot. *Negotiis qu ſplerumque.* Regius: *Negotiis enim ſe plerumque.* Idem.

16 *Euſdem eum corpore eſſe vegeto & valenti*] MSS. *eoſdem tamen corpore eſſe vegeto ac valenti.* Eſt autem τὸ *tamen* & in ſuperioribus editionibus, neque mutaſſe operæ pretium eſt. *Idem.*

17 *Ita reſpondit, non hercle inſcite*] Ita volunt ab Gellio in anteceſſum de reſponſo ejus hominis judicatum fuiſſe, quum profecto ſufficeret ejus mentem & ſententiam includi reſponſo Favorini, quod in fine ſequitur. Et quid eſt, quod in codice Regio legatur *reſpondit*, *reſpondis.* Sic & notatum ex Rottendorff. Sed plane duo Oxonienſes: *Tum ille ita reſpondit: Reſpondes non hercle inſcite*, ut poſtremæ hæ voces reſpiciant objectionem Favorini, quæ præmiſſa eſt, & quæ in MSS. legitur *Quid igitur, inquit, dicimus*, non *dicemus.* Jac. Gronov.

18 *Eum*

eſt benè habito ac ſtrenuo, aliarum quoque rerum vel ſtudio vel exercitio [18] eum teneri neceſſarium eſt; atque in ſeſe colendo non æque eſſe parcum. Nam ſi avaritia ſola ſumma omnes hominis partes affectionesque occupet, & ſi ad incuriam uſque corporis graſſetur, ut per illam unam neque virtutis neque virium, neque corporis, neque animi cura adſit; tum denique [19] is vere dici poteſt effeminato eſſe & animo & corpore, qui neque ſeſe, neque aliud curet, niſi pecuniam. Tum Favorinus, aut hoc, inquit, quod dixiſti probabile eſt, aut Salluſtius odio avaritiæ [20] plus, quam potuit, eam criminatus eſt.

18 *Eum teneri neceſſarium eſt*] Rot. *neceſſe eſt.* Reg. *neceſſum eſt.* Atque ita reponendum. *Gronov.*

19 *Is vere dici poteſt effeminato eſſe*] In Rot. video *tum denique id vere.* Neque aliter Regius, ſed hic præterea *effeminando.* Conjicio: *tum denique id vere dici poteſt effeminando eſſe animo & corpori, qui neque ſeſe neque aliud curet, niſi pecuniam.* Intelligendum, *animo & corpori ejus, qui.* Rot. etiam *eſſe corpore & animo.* Regius, *curent poſt pecuniam.* Rot. & Lincoln. *curent niſi pecuniam.* Quaſi τὸ *qui* plurativo numero velint ſignificare intellectum τῶν *eorum.* Gronovius. Illud *curent poſt pecuniam* in Regio haberi ſcribitur ex chirographo Salmaſii, cui neſcio quod obhæſerit. Certe enim reliqui ita illic non legimus, & exſtat *niſi.*

20 *Plus quam potuit eam criminatus eſt*] P. Scriverius malebat, *plus quam oportuit.* Gronovius.

CAP. II.

Quemnam eſſe natalem diem [1] *M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, poſtve eam nati ſunt: atque inibi de temporibus terminiſque dierum qui civiles nominantur, & uſquequaque gentium varie obſervantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea muliere quam maritus non jure uſurpaviſſet, quia rationem civilis anni non habuerit.*

QUÆRI ſolitum eſt, qui noctis hora tertia, quartave, ſive qua alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat, isne quem nox ea conſecuta eſt, an [2] qui dies noctem conſecutus eſt. [3] M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit, *Homines*, inquit, [4] *qui ex media nocte ad proximam mediam noctem in* [5] *his horis* XXIIII

1 *M. Varro dicat eorum*] In Regio non apparet vox *eorum*: neque opus ea eſt: ſed & ſæpe illam inculcarunt auctoribus inviiis. Similiter ipſum principium: *qui noctis hora tertia quartave ſive alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat.* Non enim putavit neceſſario ſibi dicendum eſſe, *dies natalis eorum.* Gronovius.

2 *Qui dies noctem conſecutus eſt*] Verbum ſubſtantivum non video in Rot. Et ſufficit: *isne quem nox ea conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus.* Idem.

3 *M. Varro*] Hæc ex Gellio Macrobius commentariis ſuis inſeruit lib. 1. Saturn. cap. 3.

4 *Qui ex media nocte ad*] Olim, *qui media nocte* Sed è Macrobio, qui totum hoc caput deſcripſit, addiderunt præpoſitionem *Ex.* Reg. Lincoln. Rot. *qui in media.* Rot. amplius: *qui in media nocte naſcuntur ad proximam mediam noctem in his horis* XXIIII *una die nati dicuntur.* De particula nolim contendere, quam Macrobius ex meliori codice, quam nobis ſunt, hauſiſſe videtur. *Gronovius.*

5 *His horis* XXIIII] Sic editum in Badiana, ſic in

XXIIII *nati ſunt*, *una die nati dicuntur*. Quibus verbis ita videtur [6]dierum obſervationem diviſiſſe, ut, qui [7]poſt ſolem occaſum ante mediam noctem natus ſit, is ei dies natalis ſit, à quo die ea nox cœperit: contra vero, [8]qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcatur, eo die videri natum qui poſt eam noctem diluxerit. [9]Athenienſes autem aliter obſervare idem Varro in eodem libro ſcripſit, eoſque à ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem eſſe dicere. Babylonios porrò aliter; à ſole enim exorto ad exortum ejuſdem incipientem totum id ſpatium unius diei nomine appellare: multos verò in terra Umbria unum & eumdem diem eſſe dicere à meridie ad inſequentem meridiem. [10]*Quod quidem*, inquit, *nimis abſurdum eſt. Nam qui*

in Gryphiana explanavit *viginti quatuor*. Neſcio an recte. Nam qui in capite ſequente ſcribit *illas unam & viginti*, & quidem bis, videtur etiam nunc explanate ſcripturus *his horis quatuor & viginti*. Jac. Gronov.

6 *Dierum obſervationem diviſiſſe*] Dies alii naturales, alii civiles: Civiles 24. horis, quibus cœlum vel potius terra circumrotatur, finiebantur. Naturales dies in duodecim horas dividebantur, & pro ratione dierum horæ creſcebant vel decreſcebant. Cæterum antiquioribus temporibus nullus fuit horarum tam apud Græcos quam Romanos uſus, nulla horologia. In duodecim tamen partes etiam Herodoti ætate dies dividebatur, verum æquinoctialis. Operæ pretium eſt videre Salmaſium in Solinum pag. 641.

7 *Poſt ſolem occaſum*] Macrobius qui Gellii eadem verba recitat, *poſt ſolis occaſum*, & poſtmodum pro *ſole occaſo* ſimiliter *ſolis occaſu* ſcribit. ſed auctor noſter ita paſſim loqui ſolet. *Thyſ.* Interim ſcias in codice Regio mox non exſtare *ſole occaſo*, ſed *ſole occaſu*.

8 *Qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcatur*] Rot. *qui in poſterioribus* VI *horis noctis naſcitur*. Gronovius.

9 *Athenienſes*] Plin. lib. 2. c. 77. Ita & Judæi dies numerabant & Libyes, ut Stobæus ex Nicolao Damaſceno refert Serm. 165. ita & Germani. Tacitus de Mor. Germ. *nec dierum numerum, ut nos, ſed noctium computant. Sic conſtituunt, ſic condicunt, ut nox ducere diem videatur.* Vide Lindebrogium in vocabulario ad leges Germanicas. De Gallis idem teſtatur Cæſar lib. 6. *Galli ſe omnes à Dite patre prognatos prædicant, idque à Druidibus proditum dicunt. Ob eam cauſam ſpatia omnis temporis, non numero dierum, ſed noctium definiunt: & dies natales & menſium, & annorum initia ſic obſervant, ut noctem dies ſubſequatur.* Atque hæc ex mundi prima origine tradita gentilibus, quia tenebræ primo incumbebant terræ, antequam lux fieret. Hinc Hymnographus antiquus hymno Noctis,

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Id eſt,

Noctem concelebro genetricem hominumque Deûmque.

Thyſius. Hæc etſi ſæpe collecta fuerint, tamen delere non debui, vel ideo, ut appareret, quam leviter illa deſcribere potuerit Stephanus Morinus in libello de Horis Salvificæ Paſſionis pag. 70 & ſeq. Neſciebam illum virum idcirco huc veniſſe. Adi interpretes & commentatores ad Geneſin 1, 5.

10 *Quod quidem, inquit, nimis abſurdum eſt*] Jac. Cujacius Obſerv. 15, 32 legit *minus abſurdum*. Et ſic editum Gryphio. *Nimis* haud dubie verum eſt. Abſurdum enim eundem duos proprie dictos habere natales. Id autem evenit hac Umbrica diei æſtimatione. Qui natus eſt Calendis matutino vel ante ſextam finitam, ejus natalis ſunt Calendæ. At idem dies poſt ſextam incipit cenſeri Quartus vel Sextus Nonas. Natus igitur videtur iſte & Calendis & quarto vel ſexto Nonas. Sed hæc mera cavillatio eſt. nam quod ait eum diem, qui poſt Calendas eſt, etiam videri debere iſtius natalem, id verum eſt de die naturali, non civili Umbrorum. Civiles enim Umbrorum Calendæ cum ſexta exierant. Itaque qui poſt ſextam naſcebatur, ejus natalis erat quartus vel ſextus Nonas, haudquaquam Calendæ. *Gronovius.* Acutus hoc loco eſt Prouſteus, & infirmum omnino argumentum ſic novit retorquere in Varronem. [Quid enim? ſi quis apud Romanos kalendis hora VI noctis fuerit natus, nonne pariter dies ejus natalis videri debebit & partim kalendarum, & partim ejus diei, qui ſequetur?] Quid dubitamus Varronis adverſarium à ſe ipſo intricatum lepide aſpicere? Atqui ex principio hujus capitis patet id Romæ quæſitum fuiſſe ante Varronem, qui judicavit id decidi poſſe, ex cujus ſententia

qui kalendis hora ſexta natus eſt apud Umbros, dies ejus natalis videri debebit [11] *& kalendarum dimidiatus, & qui eſt poſt kalendas dies ante horam ejus diei ſextam.* Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare [12] à media nocte uſque ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt Romana [13] partim diurna, alia [14] nocturna: ſed ea, [15] quæ inter noctem fiunt, diebus addicuntur, non noctibus. quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, [16] [17] qui proximus eam noctem illuceſcit. ad hoc, ritus quoque & mos auſpicandi eandem eſſe obſervationem docet. nam magiſtratus, quando una die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo [18] auſpicave-
runt

tia reſponderi oportet Prouſteo, prorſus natum Romæ kalendis hora ſexta noctis, ſequutæ diem kalendas, ejus natalem incidere in poſtridie kalendas, nec eſſe diviſum; nec videri poſſe natalem diem ejus partim kalendarum, partim ejus diei, qui ſequetur. Qui naſcitur hora ſexta noctis, naſcitur poſt mediam noctem, quando jam tempus attributum diei poſtridie kal. currit & adnumerari illi ſolet. Et autem hæc ridicula differentia Umbrorum, quod duorum dierum partes dimidias adſcribant unis kalendis vel idibus, idque ridebant Romani, quia certus integer dies debebat illis appellationibus attribui. Certe quum Atia ad ſolenne Apollinis ſacrum media nocte veniſſe dicitur, id tempus pertinuit ad ſequentem diem. *Jac. Gronov.*

11 *Et Kalendarum dimidiatus*] Reg. & Rot. *dimidiarum.* Tum in eiſdem *ante horam ejus diei ſextam.* Forte: *ante horam ejuſdem ſextam.* Gronovius.

12 *A media nocte*] Rationes ſuo more quærit Plutarchus Quæſt. Rom. 84. Inter alias hanc veriſimilem reddit, quod crediderint Romani tum inchoandum diem, *cum ſol vel in medio cæli eſt, vel in oppoſito ejus puncto. Hoc autem poſterius melius congruit. Sol enim à meridie verſus occaſum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto verſus ortum ad nos.* De hoc more locus egregius Pauli l. 8. D. de Feriis: *More Romano dies à media nocte incipit, & ſequenti noctis media parte finitur, itaque quicquid in bis viginti quatuor horis, id eſt duabus dimidiatis noctibus & luce media actum eſt, perinde eſt quaſi quavis hora lucis actum eſſet.* Vide & l. 5. D. qui teſt. fac. poſſ. & l. 1. D. de Manum. & Cujacium obſerv. 15. 32.

13 *Partim diurna, partim nocturna*] A mala manu eſt. Noſter enim Salluſtiani moris æmulus ſcripſerat: *partim diurna, alia nocturna.* Sic Reg. & Rot. & Macrobius. *Gronovius.*

14 *Nocturna*] Qualia Baccho ſacra, quæ teſte Servio ideo quoque Nyctelia appellantur. Quæ ſint nocturna ſacra, vide Politianum 1. miſcell.

15 *Quæ inter noctem fiunt*] Sic MSS. non *internoctu*, ut fruſtra Lipſius & idem Livio ingerens Freinshemius. Vide ad Livium 29, 14. & 32, 29. *Gronovius.*

16 *Proximus eam noctem*] Tanquam ſi *proximus* eſſet præpoſitio accuſativum regens: ita Saluſtius, *Proximi Hiſpaniam Mauri ſunt.*

17 *Qui proximus eam noctem illuceſcit*] Sic ſane Plautus, Cicero, Livius. Rot. tamen *luceſcit.* Gronovius.

18 *Auſpicaverunt*] Ita antiqui loquebantur, ut ex Plauti variis locis liquet. Eodem quoque vocabulo Arnobius paſſim utitur. Quomodo augures, & auſpices templa cœli ſive regiones aſpexerint, alibi dictum. Auſpicia autem fiebant vel cum, vel ſine obnuntiatione. Utràque poteſtas agendi cum populo tollebatur, primò vel ſi nulla omnino ſigna de cœlo monſtrarentur, nec obnuntiaretur quicquam, altero quum cœleſti ſigno viſo quod publicam calamitatem portendere videretur, obnunciaret is, qui auſpicabatur, ei, qui cum populo ageret. Quod inſtitutum lege lata P. Clodius ſuſtulit, ut teſtatur Cicero pro Sextio. Vide Aldum in commentariis ad illam orationem. Scaliger in Feſtum internuntiationes, & obnuntiationes diſtinguit, quod nuntiationes eſſent Augurum, obnuntiationes Magiſtratus, quanquam & illæ nonnunquam confunduntur. Obnuntiationis etiam meminit Arnobius l. 2. *cœlo ſervatis aut otioſas facitis obnuntiationibus actiones?* Græci obnuntiare vocant ἀπαγορεύειν. Quænam autem concionem impediant, vel dirimant, oſtendit Ariſtophanes in Nebulis: inprimis fulmen, pluvia, & ſimilia negotium impediebant. *Thyſ.* Locum hunc adhibet Paulus Merula de Comitiis cap. 31 ſed in quo deſcribendo nimis remiſſe fuit verſatus.

19 *Au*

runt agendum, poſt mediam noctem [19] auſpicantur, & [20] poſt meridiem [21] ſole magno; auſpicatique eſſe & [22] egiſſe eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, [23] [24] quos nullum diem abeſſe Roma licet, quum poſt mediam noctem proficiſcuntur, & [25] poſt primam facem ante mediam ſequentem revertuntur, [26] non dicuntur abſuiſſe unum diem; quando

19 *Auſpicatur & poſt exortum ſolem agunt*] Sic advocat Lipſius, teſtatus tamen libros pleroſque veteres habere, *& poſt meridiem ſole magno*: unde ſe corrigere: *& poſt meridiem ſolem agunt*. Apud Gryphium invenio illud *poſt exortum ſolem*: nam Rom. Ven. Ald. Vaſcos. *poſt meridiem ſole magno*. At Rot. & Reg. *& poſt meridiem ſolem agnum*. Unde quid poteſt commodius fieri Lipſiano? Quod tamen non ſatisfacit Er. Puteano in Genialibus ſermonibus, qui multo cum honore magiſtri, fatetur recte reſtituiſſe Lipſium, ſed erraſſe vult Gellium, qui dicere debuiſſet, *poſt occaſum ſolem agunt*. alioqui licere interpretari Romanos, perinde ut Athenienſes, diem a ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem pro die uno habuiſſe. Sed cum ſol occaſus ſuprema tempeſtas foret, quid erat, obſecro, quod magiſtratus publice auſpicato poſt ſolem occaſum agerent? Dein cum pluribus argumentis Gellius utatur, ſufficit hoc argumento demonſtrari, tempus à media nocte uſque poſt meridiem unius diei æſtimationem non excedere: atque ita nec Babyloniorum nec Umbrorum ſimilem Romano morem. Accedunt alia, quæ ſatis aperte & ab Athenienſibus Romanos ſeparent. At Scioppius de ſtilo hiſtorico, memorabilem vocat Lipſii ſolœciſmum *meridiem ſolem*, & poſt multa, ut mos hominis erat, acerba dicta impingit nobis, *poſt meridiem ſolum agunt*; vel *poſt meridie* vel denique *poſt meridiei ſolem*, omnia nugatoria. Non erat Lipſius tam ridiculus, neque puериliter ſibi perſuaſerat, *τὸ ſol occaſus* dici ut *Urbs Roma*: & potius turpiſſimum eſt Scioppium neſciviſſe, *meridiem ſolem* accepiſſe Gellium pro meridiano, ut *Pontus Scythes* pro Scythico apud Senecam, *Phryges luci* pro Phrygiis apud Statium, *amor advena* pro peregrino apud Ovidium, *Dialectus Doris* pro Dorica apud Suetonium, *ſtellæ errones* pro erraticis Nigidio, quod refert noſter hoc libro cap. 10. *Gronovius*.

20 *Poſt meridiem ſolem agunt auſpicati*] Manca & mutila hæc eſſe clamat Eryc. Puteanus, ſeque reſtituere: *cum poſt mediam noctem & poſt ex. ſ. agunt auſpicati*. Sed meliores editiones adhibuiſſe debebat. non enim Stephanus modo, ſed & Ro. Aldinaque cum MSS. & Macrobius *auſpicatique*. Idem.

21 *Sole magno*] Id eſt alto, nondum occaſui vicino. Lipſius Elect. lib. 2. cap. 3. legit contra fidem MSS. *Et poſt meridiem ſolem agunt*, & putat, ut dicitur *poſt occaſum ſolem*, ita *poſt meridiem ſolem* dici. Inepte. *occaſus* enim non ſubſtantive ſed adjective ſoli jungitur. Vulgo legitur, *& poſt exortum ſolem agunt*. Thyſ. Et hoc quicquid eſt, & præcedentia ſatis conſideravi. Sic quoque tamen ſoleo legere *& poſt meridiem ſolent agere*. Jac. Grov.

22 *Egiſſe ex eodem die dicuntur*] Rot. *& eodem*. Sed neutra particula utilis, atque adeo abolenda: præterea neque aut Regius aut Macrobius eam agnoſcit. *Gronovius*.

23 *Nullum diem*] Abnoctare Tribuni non poterant, quia illorum officium erat ſua præſentia & interceſſione injuriam Populi prohibere. Itaque januas tam noctu quam interdiu, ceu aſyla miſerorum, patentes habebant. Livius tamen ſcribit Tribunos in Siciliam miſſos ad P. Scipionem ex illa inſula retrahendum, niſi tum nondum lex hæc lata fuerit, vel quod potius arbitror, lege ſoluti fuerint. *Thyſ.* Tanquam lex illa & verba Gellii agant de abſentia, quam ipſi ſumunt ad ſua negotia aut remiſſionem, non ad cauſam reipublicæ. Cur omittit de feriis Latinis apud Dionyſium lib. 8 pag. 554? Addendus Servius ad locum Virgilii mox citatum ab Gellio. *Jac. Gronov*.

24 *Quos nullum diem abeſſe Roma licet*] Er. Puteanus ex Macrobio ſupplet, *nullum integrum diem*. Non ſubſcribunt manu exarati. Vide Cujacium 24 Obſervat. 16, & noſtrum 13, 12. *Gronovius*.

25 *Poſt primam facem*] Quæ erat inter veſperam, & noctem concubiam. *Ita enim noctem dividebant, ut diei noviſſimum tempus ſuprema tempeſtas vocaretur, inde veſpera, ab hoc tempore fax, deinde concubia nox & inde intempeſta, quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Poſt mediam noctem mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, inde* (Veteres & MS. libri habent *conticinium*) *conticuum, cum & galli conticeſcunt, & homines etiam tum quieſcunt, deinde diluculum, id eſt, cum incipit dies dignoſci, inde mane cum dies clarus eſt*. Ita loquitur Macrobius, quem vide lib. 1. Saturn. cap. 3. ſub finem.

26 *Non dicuntur abſuiſſe unum diem quando*] In Rot. conſpicor: *non videntur abſuiſſe unum diem, quoniam*. Ex Regio quoque mihi notarunt *quoniam*. Gronovius. Sed & *videntur* clare in eo exſtat.

quando ante horam noctis ſextam regreſſi [27] parte aliqua illius in urbe Roma ſunt. [28] [29] Quintum quoque Mucium juriſconſultum [30] [31] dicere ſolitum legi, [32] [33] non eſſe uſurpatam mulierem, quæ kalendis Januariis apud

27 *Partem aliquam illius in urbe Romana ſunt*] Sic Aldus & Gryphius. Sed Regius Rot editionesque Rom. Ven. Steph. *parte aliqua illius in urbe Roma ſunt.* Macrobius: *partem aliquam in urbe conſumunt.* Gronovius.

28 *Q. Mucium*] Intelligit Q. Mucium Scævolam, qui ut juris civilis (quod etiam in artem redegit libris XVI. 1 l. 2 D. Orig. juris) peritia, & eloquentia fuit celeberrimus, ut teſtatur Cicero lib. 1. de Oratore; ita reipublicæ eam præſtitit, ut ſcribit Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. *At ne Q. quidem Scævolæ, quem L. Craſſus in conſulatu collegam habuit, gloria parum illuſtris. Qui Aſiam tam ſancte & tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam ituris Magiſtratibus, exemplum atque formam officii Scævolam decreto ſuo proponeret.* Syllanis temporibus à Mario interfectus, cum proſcriptionem fugeret, aramque Veſtæ amplecteretur. paſſim ob doctrinam citatus.

29 *Q. quoque Mucium juris conſultum*] Reg. & Rot. *jureconſultum.* Lib. 4, 2. *propterea quæſiverunt jureconſulti veteres.* Sic & Macrobius. *Gronovius.*

30 *Legi*] Macrobius habet *lege.* Atque ita legendum videtur. Uſuraria enim uxor erat ſine legibus juxta Servium.

31 *Dicere ſolitum legi*] MSS. & Macrobius: *dicere ſolitum, lege.* Suſpicari liceat: *Q. quoque Mucium dicere ſcilicet, Lege non eſſe uſurpatam.* Quod nihil aliud eſt quam, *Q. quoque Mucius dicit ſcilicet.* Vide Obſerv. 3, 9. *Gronovius.*

32 *Non eſſe uſurpatam mulierem*] Uſu partas ac quæſitas uxores eas fuiſſe quæ matrimonii cauſa in domum abſque coëmtionis ſolennibus deductæ toto vertente anno cum viro adſueſſent: quæ poſt id temporis ex 12. Tab. in manu mancipioque viri fuerint, quaſi uſu, id eſt, poſſeſſione viro mancipatæ. Uſum enim pro poſſeſſione veteres dicebant. Et ita 12. *Tab.* ſcriptum erat: *Annuus uſus eſto.* Unde & *uſucapionis* nomen. Uſum vero legitimum fuiſſe dominiorum quærendorum & adipiſcendorum modum nemo ambigit. Et vel juris civilis auctoribus tacentibus, ejus rei unus locupletiſſimus eſſet teſtis Horatius, cum ait:

Si proprium eſt, quod quis libra mercatur & ære,
Quædam, ſi credis conſultis, mancipat uſus.

Proinde quemadmodum res mobiles, vel ſe moventes, anno poſſeſſæ, poſſeſſoris, ex jure Quiritium, fiebant: ita mulierem quæ cum viro una matrimonii cauſa anno integro morata eſſet, ei uxorem cum re & effectu partam conciliatamque fuiſſe ſuſpicari poſſumus. Probabile hoc facit, quod annui hujus uſus interrumpendi interpellandique gratia trinoctio perfecto à viro uxorem abnoctare lex 12. Tab. jubebat. Hoc enim de uſurpatione uxorum, id eſt, uſus earum interruptione, ex Q. Mucio Scævola Gellius & ab eo mutuatus Macrobius prodiderunt. Cujus uſurpationis quæ fuiſſet utilitas non video, niſi in manum & mancipium viri per annuam poſſeſſionem mulier tranſitura fuiſſet. Quorſum enim, quæſo, de uſurpatione annui uxorum uſus lege cautum fuiſſet, ſi non ejuſmodi uſu aliquid viro præter nudum matrimonii nomen acceſſiſſet? Nam ad uxoris inane conſortium (id eſt, conventionis in manum viribus deſtitutum) conſequendum, annum exſpectari nihil attinebat, quod mero conſenſu, mutuaque voluntate, protinus conjuges nanciſcebantur. Neceſſe eſt igitur amplius aliquid annuo uſu maritum nactum ac conſecutum fuiſſe. Quæ res exiſtimandi copiam præbet, ut, quemadmodum ſervus venditus & traditus, neque tamen emtori mancipatus, nec in jure ceſſus, nec ab ipſo annum poſſeſſus, in bonis tantum ejus erat; non autem, quoad horum quid interveniſſet, ex jure Quiritium ejus fiebat: ſic quæ nec farre nec coëmtione in manum conveniſſet, ſed in domum duntaxat pro uxore deducta eſſet mulier, uxor quidem habebatur: ceterum non ante in manum viri conveniſſe cenſebatur, quam apud eum annum nulla trinoctii abſentia interpoſita impleviſſet. Tranſacta vero annua die, tum uſu viro quæſita uxor judicabatur, pro eoque erat ac ſi in manum ſolennibus verbis conveniſſet, utpote uſu ac poſſeſſione, quod ſolennitati defuerat, ſupplente. *Briſſ. de R. N.* Servius ad lib. 1. Georg. Virgilii id clare teſtatur, de tribus modis connubiorum loquens, quem audire operæ pretium eſt: *Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant: uſu; ſi, verbi gratia, mulier anno uno cum viro, licet ſine legibus, fuiſſet: farre, cum per Pontif. Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam ſalſam conjungebantur, unde confarreatio appellabatur; ex quibus nuptiis patrimi & matrimi naſcebantur: coëmptione vero, atque in manum conventione, cum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat* (Dionyſius Halicarn. lib. 2. illud de confarreatione ſcribit) *ut ſi quis prior fuiſſet defunctus, locum hæreditatis juſtum alteri faceret.* Et mox addit, *quod quæcunque in manum convenerat, omnia protinus quæ doti dicebantur, marito ſerviant.*

33 *Non eſſe uſurpatam mulierem*] Macrobius, *lege*

Digitized by Google

apud virum cauſa matrimonii eſſe cœpiſſet, & ante diem quartum kalendas Januarias ſequentis [34] uſurpatum iſſet. Non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro uſurpandi cauſa ex duodecim tabulis [35] deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex kalendis. [36] Iſthæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad obſervationem diſciplinamque juris antiqui pertinentia quum in libris veterum inveniremus, non dubitabamus quin [37] Virgilius quoque id ipſum oſtenderit, non expoſitè atque aperte, ſed, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quaſi operta veteris ritus ſignificatione.

Torquet, inquit, *medios nox humida curſus:*
Et me ſævus equis oriens afflavit anhelis.

his enim verſibus oblique, ſicuti dixi, admonere voluit diem, quem Romani civilem appellaverint, à ſexta noctis hora oriri.

lege non iſſe uſurpatum mulierem. Intellige cum effectu. *Lege non iſſe uſurpatum* eſt non legitimo more firmaſſe uſucapionem, vel uſum, quo fiebant juſtæ nuptiæ. Ut conſtaret matrimonium uſu, trinoctium abeſſe matronam à viro juris erat. Quæ itaque it uſurpatum a. d. IV Calendas Januarias, non implet trinoctium. Prima quidem nox inter quartum & tertium Calendas integra eſt. Secunda inter tertium & pridie Calendas, item ſolida eſt. At tertia non eſt integra, quia horæ poſt meridiem noctis ſive poſt ſextam non ſunt diei præcedentis, qui annum finit, ſed Calendarum Januariarum; quæ novum annum incipiunt. Utrum adamabis, non inepte facies. *Uſurpatam eſſe* nempe à marito: non effeciſſe, ut uſurpata judicaretur, ut uſu uxor fieret. quemadmodum in lemmate: *quam maritus non jure uſurpaviſſet. Uſurpatum iſſe* ſi mavis, ſupinum ſumendum eſt παθητικῶς, nempe abnoctaſſe, ut à marito uſurparetur. quemadmodum mox, *uſurpatum eſſet*, & *uſurpandi cauſa*. Gronovius.

34 *Uſurpatum*] Ut uſurparetur. Paulus l. 2. de Uſurp. & Uſuc. Uſurpationem dicit eſſe uſucapionis interruptionem, oratores autem frequentem uſum appellare.

35 *Deberet*] Forſan legendum, *non deberet*. Atque ita Sigonii ſententia perſpicua forer. Sed nihil affirmo.

36 *Iſthæc autem omnia*] Reg. & Rot. *Iſte*, & in utroque τὸ *Ad* deſideratur. Quid ſi fuerit: *Iſtas autem omnis de dierum temporibus & finibus obſervationes, diſciplinam antiqui juris continentis, quum in libris veterum inveniremus*. Gronovius.

37 *Virgilius*] Extant verſus lib. 5. Æneid. verſ. 738. ubi Servius quoque Aulum Gellium citat, & Ciceronem in Auguralibus. Sicuti autem ex hoc verſu etiam probat Romanos à media nocte diem inchoaſſe, ita affirmat Etruſcos & Athenienſes à ſexta hora diei incipere. Si Etruſcos poſuit pro Umbris, verum dixit: de Athenienſibus, ut ſupra vidimus, aliter ſcribunt probati auctores, nimirum ab occaſu ſolis diem incœpiſſe.

Cap. III.

De noſcendis explorandiſque Plauti comœdiis, quoniam promiſcè veræ atque falſæ nomine ejus inſcriptæ feruntur: atque inibi quod Plautus in piſtrino, & Nævius in carcere fabulas ſcriptitarint.

Verum eſſe comperior, quod quoſdam bene literatos homines dicere audivi, qui pleraſque Plauti comœdias curioſè [1] atque [2] con-

1 *Atque contente lectitaverunt*] Rot. *lectitarunt*. Reg. *lectitarant*. Alius & Lincol. *lectitaverant*. Mox priores duæ, *ambigua crediturum*. non *credituros*, Scribe: *qui pleraſque Plauti Comœdias curioſe atque con-*

[2] contentè lectitarunt, non indicibus [3] Ælii, nec [4] Sedigiti, nec [5] Claudii, nec [6] Aurelii, nec [7] Accii, nec [8] Manilii ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto moribuſque ingenii atque linguæ ejus. [9] Hac enim judicii norma Varronem quoque eſſe uſum videmus. Nam præter illas unam & viginti, quæ Varronianæ vocantur; quas idcirco à ceteris ſegregavit, quoniam dubioſæ non erant, ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur; quaſdam item alias probavit [10] adductus ſtylo atque facetia ſermonis Plauto congruentis, eaſque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit; ſicuti iſtam quam nuperrimè legebamus, cui eſt nomen, [11] *Bœotia*. Nam quum in illis una & viginti non ſit, & [12] eſſe Aquilii dicatur; nihil tamen Varro

contente lectitarit; non indicibus Ælii &c. *ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, crediturum.* Gronovius. Etiam in inſcriptione capitis habet Regius codex *quod Plautus & Nævius in carcere fabulas ſcriptitarent.* Jac. Gronovius.

2 *Contentè*] Summa attentione vel contentione. Ab corpore transfert ad animum. Cicero 5. Tuſc. Q. 34. de Socrate, *cum uſque ad veſperum contentius ambularet.*

3 *Ælii*] Vulgo, *Helii Sedigiti.* Apud Gellium noſtrum mentio L. Ælii Stylonis Præconini lib. 2. cap. 21. lib. 5. cap. 21. & mentionem ejus fecit Suetonius de Illuſtr. Gramm. Ælius quoque Meliſſus librum de loquendi proprietate ſcripſit, quem citat quoque auctor noſter lib. 18. c. 6, uti & Chariſius. L. Ælii Galli meminit quoque Varro. Thyſ. Sed quum jam ultra centum annos ita ediderit Henr. Stephanus, & poſt editi id retinuerint, neſcio quid velit iſtud [vulgo *Helii Sedigiti*] multo ineptius ſcriptum ab eo ſtatuo, qui modo anſus fuit edere, [corrupte legebatur pro eo, quod nuper repoſuit vir doctiſſimus.]

4 *Sedigiti*] Librum ſcripſit de Poëtis, & Vulcatius Sedigitus vocatur. vide auctorem noſtrum lib. 15. cap. 24. In antiquiſſima Venetâ editione *Sedigiti* nomen non habetur.

5 *Claudii*] Quem citat Varro lib. 6. de LL. *Aurelius*, inquit, *ſcribit deliquium eſſe à liquido: Claudius, ab eliquato.*

6 *Aurelii*] P. Aurelium Opilium intelligere videtur, quem quoque citavit Gellius lib. 1. c. 25. Vide Suetonium Lib. de Illuſtr. Gramm. cap. 6. Ubi dicit illum libellum quoque edidiſſe, qui inſcribebatur *Pinax.* Verba Suetonii hæc ſunt: *Hujus cognomen in pleriſque indicibus & titulis, per unam literam ſcriptum animadverto; verum ipſe id per duas effert in paraſtichide libelli, qui inſcribitur Pinax.* Cæterum Aurelium quoque cum Claudio conjunxit Varro lib. 6. de L. L. ſub finem.

7 *Accii*] Qui Διδασκαλικῶν libros novem teſte Chariſio ſcripſit, item παρέργων & πραγματικῶν libros, citante Nonio. Hunc alii Attium appellant, & cum Poëta confundunt, quod alibi quoque L. Accius Poëta judicium ſcripſerit de Poëtis Homero & Heſiodo, teſte Gellio noſtro lib. 3. cap. 11. Actium quoque ſimul cum pontificalibus libris citat Varro de L. L. lib. 4. pag. 26.

8 *Manilii*] Forſan Mallius intelligitur, qui à Macrobio citatur lib. 1. Sat. c. 10. Idem Manlius & Manilius apud Varronem appellatur.

9 *Hac judicii norma*] Sic Cicero lib. IX. ad famil. commendat Servium fratrem Pæti literatiſſimum, *quod facile diceret, hic verſus Plauti non eſt, hic eſt, quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum & conſuetudine legendi.* Jo. Wouwerius.

10 *Adductus ſtilo atque facetia*] Rot. *philo atque.* ut tamen ſubjectis punctis τῷ *P* & τῷ *H* ſupra ſcribatur eadem manu *F.* Regius *filo.* Recte atque eleganter. Cicero in Lælio: *Nos autem a te potius: quamquam etiam ab iſtis ſæpe quæſivi & audivi: ſed aliud quoddam filum orationis tuæ.* de Oratore lib. 2. *Omnes etiamtum retinebant illum Pericli ſuccum, ſed erant paulla uberiore filo.* Lib. 3. ejuſdem operis: *Hæc formanda filo ipſo & genere orationis.* Oratore: *ſi tenues cauſæ, cum etiam argumentandi tenue filum.* Et in epiſt. ad Dolabellam, *munuſculum levidenſe craſſo filo.* Noſter 16, 19. *Celeri admodum & cohibili oratione vocamque filo tereti & candido.* Sic Symmacho *elaboratam ſoloci filo cantilenam* reſtitutum virtute Scioppii, fruſtra ſibi vindi cantibus aliis. *Gronov.*

11 *Bœotia*] Tranſlata fuit ex Antiphane, quem citat Pollux lib. 10. & Athenæus lib. 14.

12 *Eſſe Aquilii dicatur*] Citatur etiam à Varrone lib. 5. de L. L. Sed locus corruptus. *Accenſum*, inquit, *ſolitum ciere Bœotia* (ſcilicet Comœdia) *oſtendit, quam Comœdiam alii eſſe dicunt: hoc verſu, Ubi pri-*

Digitized by Google

ro dubitavit, quin Plauti foret, neque alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, ſi vel hos ſolos verſus ex ea fabula cognoverit; qui quoniam ſunt, ut de illius more dicam, [13] Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos & adſcripſimus. [14] Paraſitus ibi eſuriens hæc dicit:

Ut illum di perdant, [15] primus qui horas repperit,
Quique adeò [16] primus ſtatuit hic ſolarium.
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem,
Nam [17] me puero [18] uterus erat ſolarium

Multo

primum accenſus clamaris meridiem. pro *alii* legendum *Aquilii.* Scaliger tamen legit *Ælii.* Alii docti Viri *M. Accii*, ut Plautus intelligatur.

13 *Plautiniſſimi*] Ex Schefferino notatum video *Plautiſſimi.* Jac. Gronovius.

14 *Paraſitus eſuriens*] Habes ſimillimam eſurientis paraſiti querelam in Alciphronis rhetoris epiſtola; quæ, quoniam elegans eſt & hactenus inedita, non ingratum fore arbitror, ſi integram eam hic adſcripſero.

Τρεχέδειπνος Λοπαδεκχύτῳ,

Ο᾽ γνώμων οὔπω σκιάζει τὴν ἕκτην· ἐγὼ δὲ ἀποσκλῆναι κινδυνεύω τῷ λιμῷ κεντούμενος. Εἶεν ὥρα σοι βουλεύματος Λοπαδ᾽ χθαμβὲ, μᾶλλον δὲ μοχλῷ καὶ καλωδίῳ ἀπάγξασθαι. Εἰ γὰρ καὶ ὅλην καταβαλοῦμεν τὴν κίονα τὴν τὸ πικρὸν τοῦτο ὡρολόγιον ἔχουσαν, ἢ τὸν γνώμονα τρέψομεν ἐκεῖσε νεύειν, ᾗ τάχιον δυνήσεται τὰς ὥρας ἀποσημαίνειν, ἔσαι τὸ βούλευμα Παλαμήδειον· ὡς νῦν ἐγὼ αὖος ὑπὸ λιμοῦ καὶ αὐχμοῦ. Θεοχάρης δὲ οὐ πρότερον καταλαμβάνει τὴν στιβάδα, πρὶν αὐτῷ τὸν οἰκεῖον ἁρμόττοντα φράσαι τὴν ἕκτην ἑστάναι. Δεῖ οὖν ἡμῖν τοιούτου σκέμματος, ὃ καταστρατηγήσασθαι καὶ παραλογίσασθαι τὴν Θεοχάρους εὐταξίαν δυνήσεται. Τραφεὶς γὰρ ὑπὸ παιδαγωγῷ βαρεῖ καὶ ἀγρυπνίᾳ οὐδὲν φρονεῖ νεώτερον, ἀλλ᾽ οἷά τις Λάχης ἢ Ἀπολήξιας, αὐστηρὸς μὲν τοὺς τρόπους, καὶ οὐκ ἐπιτρέπει τῇ γαστρὶ πρὸ τῆς ὥρας, ἢ ἐκεῖνος τοῦ πίμπλασθαι. ἔῤῥωσο. Lambecius.

15 *Primus qui horas repperit*] Cenſorinus: *Horarum nomen non minus annos* CCC. *Romæ ignoratum eſſe credibile eſt. Nam duodecim tabulis nuſquam nominatas horas invenias, ut in aliis poſtea legibus, ſed* ANTE MERIDIEM. Accenſi autem clamabant quodnam diei tempus eſſet, antequam horologia Romæ eſſent. Varro lib. 5. de L. L. *Hoc idem Coſconius in Actionibus ſcribit, prætorem accenſum ſolitum tum eſſe jubere, ubi ei videbatur eſſe horam tertiam* (id eſt, tempus illud quod poſtmodum hora tertia metiebantur) *inclamare horam eſſe tertiam, item meridiem, & horam nonam.* Plinius lib. 7. *Duodecim tabulis ortus tantum & occaſus nominantur, poſt aliquot annos adjectus & meridies, accenſo Coſſ. id pronunciante.* Porro quod Cenſorinus ſcribit per CCC. annos nullum uſum horarum fuiſſe, jam antea dixerat, *In horas duodecim diviſum eſſe diem, noctemque in totidem vulgo notum eſt. Sed hoc credo Romæ poſt reperta ſolaria obſervatum.* Horologia autem cum horis quando primum Romæ in uſu fuerint, non ita proclive dictu, verum quadringentos ſeptuaginta ſeptem annos elapſos fuiſſe, cum à M. Valerio horologium in foro poſitum, Plinius commemorat. Apud Græcos horarum & horologiorum uſus non multo anteceſſit Alexandri Magni ætatem. Vide *Salmaſium* ad Solinum pag. 651. Quando igitur auctor noſter dicit, *primus qui horas repperit*, ad Romanos referendum, niſi Antiphanem ad verbum latine reddiderit Plautus, vel quiſquis Bœotiæ comœdiæ auctor eſt.

16 *Primus ſtatuit hic ſolarium*] De primo Solario Romæ ita Cenſorinus: *Quorum antiquiſſimum quod fuerit, inventu difficile eſt. Alii enim apud ædem Quirini primum ſtatutum dicunt* (nimirum à L. Papirio Curſore Plin. lib. 7. cap. 60. A. V. C. CDLX. ubi vide Pigium, qui ex Plinio id vocat horologium ſolarium, *alii in Capitolio, nonnulli ad ædem Dianæ in Aventino. Illud ſatis conſtat nullum in foro prius fuiſſe, quam id quod M. Valerius Meſſalla, Catina capta ex Sicilia advectum, ad roſtra in columna poſuit. Quod quum ad clima Siciliæ deſcriptum, ad horas Romæ non conveniret, L. Philippus cenſor juxta conſtituit.* Ubi Pigius monet corrigendum prænomina in M. & Q. De Horologio autem Siculo veriſimile eſt loqui hic Comicum.

17 *Me puero*] Si Plauti hæc ſit comœdia, de tempore ſolarii poſiti haud difficilis conjectura, quod hic dicit auctor noſter ſe puero nullum aliud niſi ventrem fuiſſe ſolarium. Plautus floruit ſcripſitque initio ſecundi belli Punici, anno V. C. circiter quingenteſimo trigeſimo quinto. *Thyſ.* Cæterum Plautus ſupponit ſe agere de oppido, non de Roma.

18 Ute-

Digitized by Google

Multo omnium iſtorum optumum & veriſſimum,
Ubi [19] *ubi iſte monebat eſſe, niſi quum nihil erat.*
Nunc etiam quod eſt, [20] *non eſt, niſi Soli lubet.*
Itaque adeò jam [21] *oppletum eſt oppidum ſolariis.*
Major pars populi aridi reptant fame.

Favorinus quoque noſter, quum Nervolariam Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita; & audiſſet ex ea comœdia verſum hunc,

[22 23] *Scrattæ, ſcrupedæ, ſtrictivillæ, ſordidæ:*

delectatus faceta verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates ſignificantium, Vel unus hercle, inquit, hic verſus Plauti eſſe hanc fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoque ipſi nuperrimè quum legeremus *Fretum* (nomen eſt id comœdiæ, quam Plauti eſſe quidam non putant) haud quicquam dubitavimus [24] quin Plauti foret, & omnium maxime genuina. Ex qua duos hos verſus exſcripſimus, ut hiſtoriam quæreremus [25] oraculi arietini.

— *nunc*

18 *Uterus*] Salmaſius legit *venter*. Dicit Paraſitus ſe puero ventrem fuiſſe ſolarium, id eſt, ubi eſuriebat, cibum ſumſiſſe, non quando hora imperat. Certe Rottend. & Scheff. habent *vetus erat ſol*, ſed Regius *veter erat*, ad quod proxime accedit *venter* Salmaſii. Ita Lipſius. *Vetus* in aliis edit. & ſervari poteſt. Dicit paraſitus, *vetus hic erat ſolarium*, *hic* ſcilicet in ſtomacho vel ventre, quem manu pulſabat vel oſtentabat paraſitus.

19 *Ubi iſte monebat eſſe, niſi cum*] Diſtinguendum & legendum cenſeo: *Ubi iſte monebat, eſſe, niſi cui nihil erat.* nam *eſſe* eſt edebant, veſcebantur. *Gronovius.*

20 *Non eſt, niſi ſoli*] Ro. Ven. Vaſcos. *non eſtur*, quod & ſenſus & modulatio carminis requirit. Reddidimus idem verbum Militi Plautino. *Epityro, ut apud illum eſtur inſane bene.* Gronovius. Contra MSS. tamen, qui omnes tenent ſolum *eſt*.

21 *Oppletum eſt oppidum ſolariis*] De Roma dici nequit. Unicum enim tum erat ſolarium ex Sicilia allatum. Neque ex Antiphane hoc Poëta tranſtulit, qui floruit nonageſima octava Olympiade, verum tum neque horæ repertæ, neque horologiorum uſus, niſi horoſcopia, quæ Anaximander invenit, ſine horarum uſu intellexerit Comicus. Forſan Paraſitus riſus captandi cauſa hæc ſuo more exaggeravit. Vide Salmaſium ad Solinum pag. 650.

22 *Stratea, ſcrupeda, ſtrativolæ*] Apud Varronem, *Scrantiæ ſcrupedæ ſtritabillæ, tantalæ.* Apud Feſtum *Scraptæ.* Apud Nonium *Scraptæ ſcrupedæ ſtrictivillæ ſordidæ.* Regius: *Scrattæ ſcrupedæ ſtrittivillæ ſordidæ.* Rott. *Stratte ſcr. ſtrittivillæ ſord.* Tertius, *Stracte ſtrupe deſtrati nilbe ſordidæ.* In antiquiſſ. cod. Nonii *eſt: ate crupede ſtrictibelle ſordidæ.* In quibus omnibus nihil ſani. Nos ad Plauti Caſinam tentavimus. *Gronovius.*

23 *Scrattæ*] Quæ diverſa multifariam de his ſcripta ſunt, videre licet ſuis locis. In editione Gellii nihil judicavi æquius aut conſultius eſſe, quam exprimere libri vetuſtiſſimi ſcripturam, a qua per ſomnia opinor diſceſſum fuit, etſi mirari non oportebat iſta comica opprobria ex vulgo ſumpta non ſatis liquide a nobis percipi. Varro, Feſtus, Nonius habeant ſua, Gellio etiam non invideamus ſua, nec conjecturas ingeniis, quarum nulla eſt, quæ hanc chartam fatigare debeat. *Jac. Gronovius.*

24 *Quin & Plauti foret & omnium maxime*] Priorem copulativam deleverunt nuperrimi. Reg. & Rot. *quin ea Plauti foret & omnium quidem maxime genuina.* Quidam *gemina*, alius *germana.* Gronovius.

25 *Oraculi arietini*] Intelligit Jovis Ammonis Oraculum in Lybiæ deſertis. Licet autem certa & infallibilia haberentur Oracula Jovis Hammonis, nihilominus verbis flexis intortiſque conſtabant, inſtar arietinorum dei cornuum. Atque ideo cornibus arietinis Deum conſpicuum fuiſſe Servius in IV. Æneidos affirmat. *Jovi*, inquit, *Hammoni templum cum ſimulacro cum cornibus arietinis conſtitutum, quod ideo fingitur, quia ſatis ejus involuta ſunt reſponſa.* Ad Jovem Hammonem referendum videtur, qui reſponſum tale aliquando dederit, ut quodcunque quis feciſſet in malum cederet. Niſi
ad

Digitized by Google

——— *nunc illud eſt.*

Quod arietinum reſponſum magnis ludis dicitur:

[26] *Peribo, ſi non fecero: ſi faxo, vapulabo.*

Marcus autem Varro [27] in libro de comœdiis Plautinis primo [28] Accii verba hæc ponit: *Nam* [29] *nec Gemini, nec Leones,* [30] *nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compreſſa, nec Bœotia unquam fuit, neque adeò* [31] Ἄγροικος [a], *neque* [32] *Commorientes:* [33] *ſed M. Aquilii.* In eodem libro Var-

a *Agreſtis.*

ad cornua flexa & intorta Ammonis reſpexerit. Silius Italicus lib. 9.

Ac patrius flexis per tempora cornibus Ammon.

Fortaſſe ad Jovis Hammonis Oraculum ne reſpexit quidem Poëta, & per arietinum reſponſum intelligit intortas & ſophiſticas tendiculas, quibus ab utraque parte quis capitur. Has Quintilianus vocat Ceratinas, tanquam ſi argumentationes cornutas dicas. Ita loquitur lib. 1 cap. 10. *Non quia ceratinæ aut crocodilinæ poſſint facere ſapientem, ſed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli.* Tales captiunculas etiam Lucianus in primo νεκρικῶν dialogo, κέρατα καὶ κροκοδείλους appellavit; ſicuti in Sympoſio philoſophorum, & in Gallo gryphorum illorum meminit. Stoici autem, ut alibi vidimus, p. 6. captioſis illis utebantur argumentis. Diogenes Laërtius in Zenone, κερατινοῦ λόγου mentionem fecit: Diodorum autem illum primum inveniſſe affirmat in ejus vita idem Diogenes. Quædam tamen exemplaria κερατίνην ibi legunt. Idem Laërtius in vitâ Euclidis Eubulidem Mileſium ceratinis ſimilibus captionibus plurimum indulſiſſe refert. Vide quoque Politianum cap. 54. Miſcell. Arietinum igitur reſponſum forſan idem atque κερατινὸς λόγος, intorta nimirum argumentatio. Interim MS. Regius habet *Arretini* & *Arretinum.*

26 *Peribo ſi non fecero*] Hoc oraculum eſſe eum Gellio cenſet Turnebus. Sed multum dubito an tale oraculum fuerit, & an non ſimpliciter ſit intelligendum.

27 *In libro de comœdiis Plautinis primo actu verba*] Quid hoc? an Varronis ille liber fabulæ inſtar in certos actus diviſus erat? & ut id fuerit, an verba quæ ex eo libro hîc citantur ipſius Varronis ſunt? Certe prius illud affirmare abſurdum eſt, poſterius etiam piaculum. Nam ſi ipſi Varroni judicium hoc de fabulis Plautinis addicamus, conſequens erit eum ſibimet non conſtare, cum in hiſce verbis Bœotiam Plauti genuinam fabulam eſſe neget, quod paulo antea indubitanter affirmavit. Rem tam impeditam ope Manuſcripti Regii expedio, ubi ſcriptum erat: *Marcus autem Varro in libro de comœdiis Plautinis primo Accii verba hæc ponit,* &c. Rectiſſime. Sunt ſcilicet verba, quæ hîc ex Varrone citantur, Accii illius, quem Gellius ait indicem ſcripſiſſe ſuper fabulis Plautinis, quæ dicuntur ambiguæ. Quare vides, quam temere H. ST. τὸ *actu* velut otioſam vocem editione ſua excluſerit. Sed nec ipſa Accii verba abſque mendo ſunt. Quis enim ille M. Acuticius, quem Bœotiam & alias aliquot fabulas Plauto falsò adſcriptas fuiſſe ait? In MS. erat *M. Accilii.* Ego reſcribi velim *M. Aquilii.* Confirmant hanc lectionem præter veſtigia veteris ſcripturæ, ipſius Gellii hæc verba, quæ paulum præcedunt: *Sicut iſtam,* inquit, *quam proxime legebamus, cui eſt nomen Bœotia; nam cum in illis una & viginti non ſit & eſſe Aquilii dicatur, nihil tamen Varro dubitavit, quin Plauti foret* &c. Similiter erratum eſt apud Varronem de Lingua Lat. lib. 5 in hiſce verbis: *Accenſum ſolitum ciere Bœotia oſtendit, quam Comœdiam alii eſſe dicunt.* ubi omnino legendum: *quam Comœdiam Aquilii eſſe dicunt.* Quamvis non deſint, qui *alii* in *Ælii* mutandum cenſent, ſed, quod pace eorum dixerim, minus recte. *Lambecius.* Miteris qui nunc dicat ſe in MS. legiſſe *M. Accilii.* Nam certe ibi legitur, quod mox prodet paterna nota; quod ita eſſe conſentit chirographum Salmaſii, ipſius Lambecii, Bourdelotii, fratris, meum, & quidem omiſſa particula *ſed.*

28 *Accii*] Vulgo legitur *actu.* Intelligit autem Accium, vel potius Attium. de quo ſupra egimus, qui διδασκαλικῶν libros ſcripſit, in quibus agebat de poëtis, eorumque fabulis. Ex quo Chariſius lib. 1. hæc verba citat: *Quam varia ſint genera poëmatorum, Bæbi, quamque longe diſtincta ab aliis, noſce.* Locum de Euripide citat quoque Nonius in *Temerius.*

29 *Nec Gemini, nec Leones*] Scribe ex MS. *Nec Gemini Lenones.* Quam fabulam Priſcianus lib. 6. citat.

30 *Nec Condalium*] Citat Varro lib. 5. de L. L.

31 Ἄγροικος] Hoc titulo inter Græcos, Philemonem & Antiphanem comœdias ſcripſiſſe Athenæus teſtatur. Latine quoque *Agricus* citatur, atque ita forte hic legendum. Salmaſius ſane in ora ex MS. Regio notavit *Agroecus.*

Digitized by Google

Varronis id quoque ſcriptum eſt, Plautium fuiſſe quempiam poëtam comœdiarum, [34] cujus quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe quaſi Plautinas, [35] cum eſſent non à Plauto Plautinæ, ſed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque triginta: ſed homo eruditiſſimus L. Ælius quinque & viginti eſſe ejus ſolas exiſtimavit. [36] Non tamen dubium eſt, quin iſtæ & quæ ſcriptæ à Plauto non videntur, & nomini ejus addicuntur, veterum poëtarum fuerint, & ab eo [37] retractatæ & expolitæ ſint; ac propterea [38] reſipiant ſtilum Plautinum. Sed enim [39] Saturionem & [40] Addictum & tertiam quandam, cujus nunc mihi nomen non ſuppetit, in piſtrino eum ſcripſiſſe Varro & plerique alii memoriæ tradiderunt, quum pecunia omni, quam in operis artificum ſcenicorum pepererat, [41] in mercationibus perdita, inops Romam rediſſet; & ob quærendum victum ad circumagendas [42] molas, quæ truſatiles appellantur, operam piſtori lo-

32 *Commorientes*] Hanc fabulam tamen Terentius in prologo Adelphorum Plauto tribuit, cum ita loquitur:

Synapothneſcontes Diphili Comœdia eſt,
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam,
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripuit
Meretricem. In prima fabula eum Plautus locum
Reliquit integrum, eum hic locum ſumſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.

Dicit Terentius Συναποθνήσκοντες Comœdiam eſſe Diphili, eodem nomine Alexidis quoque Comœdiam citat Athenæus.

33 *Sed M. Acutici*] Scriptus *M. Hatrutici*. Reg. & Rot. *M. Accii Titi*. Lambecius, *M. Aquilii*. Gronovius.

34 *Cujus quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ*] Stephanus edidit accurate *PlautI*. Sed ſcire intereſt vocem *cujus* nec in Regio nec in Rottend. exſtare; ſed neque in Lincoln. ut videatur ſcripſiſſe; *poëtam comœdiarum: quoniam fabulæ PlautI Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe* &c. *Jac. Gronov.*

35 *Cum non eſſent à Plauto Plautinæ, ſed à Plautio Plautianæ*] Quid ergo vult nos docere Gellius, ab Antonino non dici Antoninianas? An non *foſſa Druſiana* apud Tacitum, ξίφη Δρουσιανὰ apud Dionem aliud oſtendunt? adeo ut id nequeat pro fide argumenti invicti adhiberi. Eſt enim id in pluribus. Certe tunc non meminit cladis *Varianæ*. Idem.

36 *Non tamen dubium eſt*] Reg. & Rot. *Neque tamen*. Gronovius. Sed & porro in Regio eſt, *quin iſtæ quæ ſcriptæ.*

37 *Retractatæ & expolitæ*] Ita mutavit Stephanus, quum priores ederent *expolitæque*. Sed MS. Reg. ut & Scheff. & Lincoln. tantum *retractatæ expolitæ ſint*, ut videtur ideo, quod vetus ſcriptura fuit *retructatæ & politæ ſint*. Jac. Gronov.

38 *Reſipiant dictum Plautinum*] Cur receſſerunt à membranarum *ſtilum Plautinum*? Ro. & Ve. *recipiant dictum Plautinum*. Aldus, Vaſcos. Gryphius *Recipiant ſtilum Plautinum*. Notavit & Juretus ad Symmachi lib. 1. ep. 26. *Gronovius*.

39 *Saturionem*] Cujus Comœdiam Feſtus aliquoties citat.

40 *Addictum*] Citat quoque illum Anonymus Virgilii interpres. Male in quibuſdam Editt. *Aditum*.

41 *In mercationibus perdita*] Reg. Rot. Lincoln. *in mercatibus*. Gronovius.

42 *Molas, quæ truſatiles appellantur*] Erant apud antiquos molæ aſinariæ, truſatiles, vel manuales. Aſinariæ ab aſinis, manuales ab hominibus verſabantur. Aſini machinarii meminit JC. l. 12. §. 10. de Inſtruct. & Inſtr. Leg. contra tamen cenſent Grapaldus, Scaliger, & Salmaſius. Græcis μύλη proprie inferior lapis, ὄνος ſive aſinus, & in l. 18. §. 2. ita loquitur JC. *Aſinam molendariam & molam negat Neratius inſtrumento fundi contineri.* Sicuti Græci molam & aſinam, ita & hic diſtinguit Juriſconſultus. μύλον καὶ ἐπιμύλιον vocant 70. Interpretes Deut. 24. verſ. 6. Inventæ & poſtmodum molæ aquariæ, de quibus videndus Vitruvius lib. 10 cap. 10. & Palladius lib. 1 cap. 42. Quales molæ juxta flumina torrida, & quæ impetu rotas circumagere queunt, paſſim hodie videntur. Antiquioribus temporibus, fruges in pilis terebant. Servius ad illud Æneid. 1.

Et torrere parant flammis, & frangere ſaxo, inquit: *Apud majores noſtros molarum non erat uſus,*

locaſſet : ſicuti de Nævio quoque accepimus fabulas eum in carcere duas ſcripſiſſe, Hariolum & Leontem; quum ob aſſiduam maledicentiam & probra [43] in principes civitatis [44] de Græcorum poëtarum more dicta, [45] in vincula Romæ à [46] triumviris conjectus eſſet. Unde poſt à tribunis plebei exemptus eſt, quum in iis, quas ſupra dixi, fabulis, delicta ſua & petulantias dictorum, quibus multos ante læſerat, [47] diluiſſet.

uſus, frumenta torrebant, & ea in pilas miſſa pinſebant, & hoc genus erat molendi, unde & pinſores dicti ſunt, qui nunc piſtores appellantur.

43 *In Principes civitatis*] Scipionem Africanum & Metellum.

44 *De Græcorum poëtarum more*] Intelligit veteris Comœdiæ autores, qui ſumma mordacitate etiam optimos quoſque lacerabant, ut ex Ariſtophane liquet.

45 *In vincula*] Carceri mancipatum fuiſſe etiam Plautus in Milite glorioſo oſtendit,

Nam os columnatum Poëtæ ineſſe audivi barbaro,
Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.

Innuit Nævium, quem Græco more barbarum, id eſt, Latinum poëtam vocat, in vincula conjectum, atque ipſum propter oris petulantiam & mordacitatem columnis carceris conſtrictum fuiſſe. Turnebus putat brachium velut columnam ſuffulſiſſe mento, dum fabulas ſcribebat. Alii putant vincula columnæ ſimul annexa & capiti fuiſſe. Forſan ad Mæniam columnam reſpicit, ubi judicia exercebantur à Triumviris. Cicero in Cluentiana de Q. Manilio Triumviro: *Ex petulanti*, inquit, *& improbo ſcurra in diſcordiis civitatis ad eam columnam, ad quam multorum ſæpe conviciis perductus erat, cum ſuffragiis populi pervenerat.* Meminit & alibi Cicero de Divinatione.

46 *Triumviris*] Capitalibus. Iudices, vel, ut alii legunt, vindices rerum capitalium Salluſtio dicuntur, creatique primum M. Curio Dentato & P. Rufino Coſſ. ut ex Livii lib. 9. apparet. Hi maleficii ſuſpectos conquirebant, comprehendebantque, carceris cuſtodes erant, damnatoſque à prætore in carcere carnifici necandos tradebant. Ipſi quoque de ſcelere eorum, qui cum cives Romani non eſſent, in urbe tamen habitabant, item vilibus perſonis judicabant, facinoriſque convictos puniebant, atque ea judicia in foro Romano ad Mæniam columnam exercebant. Eidem mulctam, ſive ſacramentum (ita vocabant æs quod pœnæ nomine pendebatur) exigebant, ſicuti Feſtus nos docet in verbo *ſacramentum*. Adde Fabr. Semeſt. lib. 2 cap. 6. & Rævardum lib. 2. Variorum.

47 *Diluiſſet*] Poſtmodum tamen Metello aliiſque nobilibus inviſus in exilium pulſus, Uticæ obiit, ut in Chronico Euſebiano Hieronymus prodit.

Cap. IV.

Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem ſenectam [1] barbam & genas radere moris fuit.

[2] IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptum eſſe animadvertimus, [3] P. Scipioni Pauli f. poſtquam de Pœnis triumphaverat, cenſorque fuerat, eidem diem dictum eſſe ad populum à Claudio Aſello tribuno plebei, [4] cui equum in cenſura ademerat:

1 *Barbam & genas radere moris fuit*] Sic Aldus, Vaſco. Gryphius. At Ro. Venetaque *radere patrii moris fuerit*. Regius, *radere mos patrius fuit*. Gronovius.

2 *In libris*] Sicuti de vita & rebus Africani Majoris ſcripſiſſe etiam varios docet noſter lib. 7. Noct. Att. cap. 1.

3 *P. Scipioni Pauli filio*] Quem P. Scipio Africani Majoris filius à Paulo Æmilio in adoptionem acceperat, qui deinde Scipio Æmilianus & Africanus minor dictus, eò quod Africam devicit, & Carthaginem funditus delevit.

4 *Cui equum in cenſura ademerat*] In publica Equitum recenſione, moris erat. Equites equum

 ſuum

merat: eumque, quum eſſet reus, neque barbam deſiſſe radi, [5] neque non candida veſte uti, [6] neque fuiſſe cultu ſolito reorum. Sed, quum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuiſſe conſtaret, [7] [8] quod de barba raſa ita ſcriptum eſſet mirabamur. Comperimus autem cæteros quoque in iſdem temporibus nobiles viros barbam in ejuſmodi ætate raſitaviſſe: iccircoque pleraſque imagines veterum non admodùm ſenum, ſed in medio ætatis ita factas videmus.

ſuum manu ducentes ad ſellam Cenſorum venire: ſi probaretur, præterite ſolenni verbo jubebant; ſin ſecus, equum adimebant, vendique jubebant.

5 *Neque non candida veſte uti*] τὸ *Non* videtur abundare. intelligitur enim ex præcedenti *deſiſſe*. Alioqui dicendum fuiſſet: *neque non candida veſte uſum*. Gronovius.

6 *Neque fuiſſe cultu ſolito reorum*] Rei enim ſordidati mutata veſte, promiſſis capillis Populo miſericordiam movere ſoliti. Non itaque barbam vel capillos tondebant, non candida ſed obſoleta veſte ipſi & propinqui reatus tempore utebantur. Quæ itaque hìc Gellius de Scipione Æmiliano, Plutarchus de Macro, Valerius Maximus de Rutilio referunt, quod nec veſtem mutaverint, nec barbam promiſerint.

7 *Quod de barba raſa, &c.*] Antiquioribus temporibus erant intonſi Romani. Anno fere CDLIIII ab urbe condita tonſores Siculos primum admiſere, ut auctor eſt Plinius lib. 7. Natur. Hiſtor. Itaque viri erant imberbes, ſicuti ex numiſmatibus aliiſque monumentis liquet. Primus Adrianus hunc morem mutavit, ut ex Xiphilino, Spartiano in Hadriani vita, & nummis liquet. Juvenes autem barbatulos fuiſſe dicit Cicero. Miratur itaque Gellius barbam Scipioni jam quadragenario raſam fuiſſe. Qui vel barbam non alebant, vel radebantur, vel pſilothro aliove medicamento, pilos extirpabant.

8 *Quod de barba raſa ita ſcriptum eſſet mirabamur*] Periodus hiſtoriæ illuſtrior ſane, ut plura hujus Scipionis, præſertim apud Gellium, ſed eadem paulo moleſtior, ex quo Lipſius aperire voluit in Excurſu B ad XIV annalem Taciti de Scipione Agellium verba priſca Annalium retuliſſe, & mirabundum parum cepiſſe: & Philippus Carolus effutire *Quod denique miratur Agellius, Scipionem jam ſexagenarium barbam raſitaſſe.* Quorum hoc etſi ſtolidum ſit, & Scipio ad eum numerum non pervenerit, videtur tamen habuiſſe LX pro noſtris XL annis, ut vulgo leguntur. Quin etiam Thyſium vides hoc loco annotaſſe barbam Scipioni jam quadragenario raſam eſſe. Jam vero quum tribunatus Acilii incidat in urbis annum DCXIV, Scipio hic autem fuerit mortuus anno DCXXIV, qui erat ejus vitæ ſextus & quinquageſimus, apparet decennio ante mortem ei eveniſſe, quod nunc refertur, quum ageret XLVI ætatis annum. Sedem igitur vitii, quo infectum hunc locum jam conſtat, ponere in voce *minorem* non videtur conſultum, quoniam tum caput X hujus libri & XV libri præcedentis, tum caput XIV libri tertii decimi probant ſatis cautos fuiſſe ſcribas in vocibus *major* & *minor* non confundendis, ſed adhibendis, ubi ratio ſingulas videbatur requirere. Omnino vitium hæſit in numero, qui quacunque ratione fuit conceptus, certe litera *x* denarium numerum notatura ex vacuo abundat, ſcripſitque Gellius *minorem L annorum fuiſſe*. Jac. Gron.

CAP. V.

Delitiarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbè ſimul & feſtiviter.

[1] PLUTARCHUS refert Arceſilaum philoſophum vehementi verbo uſum eſſe de quodam nimis delicato divite; qui [2] incorruptus tamen

1 *Plutarchus refert*] Locus eſt in lib. præcept. San. & Sympoſiacon lib. 7 cap. 5.

2 *Incorruptus tamen & caſtus & perinteger*] Poſteriorem copulativam editiones priſcæ agnoſcunt nullæ. Vaſcoſ. ſatis audacter, *& caſtitatis integræ*. Fulvii codex *caſtus & ſtupro integer*. Reg. & Rot. *tamen & aſtu per integer*. Puto utrobique conjunctionem delendam, ut ſit: *qui incorruptus tamen, caſtus, perinteger dicebatur*. Gronovius. Attamen ad Gellii manum videtur manifeſte ducere Fulvi-

gus

Digitized by Google

men & [3] caſtus & perinteger dicebatur. Nam quum vocem ejus infractam capillumque arte compoſitum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatiſque plenos videret: Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis, poſterioribus an prioribus.

nus codex, eique prorſus conſentientes Reg. & Rott. ſi ex eis dividas literas ſcribaſque *& à ſtupro* vel *ſtupris integer*, ut Suetonius Audaſium *corpore non integrum* dixit. Cæterum hæc Arceſilai collectio aut parum aut nihil diſtat ab illa Africani minoris narrata VII, 12. *Jac. Gronov.*

3 *Caſtus & perinteger*] Antiquiſſ. Edit. *Caſtus perinteger*. Badius, *caſtitatis perintegræ*. Sed & in notis Aſcenſianis *& caſtus perintegre*.

CAP. VI.

De vi atque natura palmæ arboris; quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur.

PER hercle rem mirandam [1] Ariſtoteles in ſeptimo Problematorum & Plutarchus in octavo Sympoſiacorum dicit. Si [2] ſuper palmæ, inquiunt, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas onereſque, ut magnitudo oneris ſuſtineri non queat; non deorſum palma cedit, [3] nec intra flectitur, ſed adverſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur recurvaturque. [4] Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus Palmam ſignum eſſe placuit victoriæ; quoniam ingenium ejuſmodi ligni eſt, ut urgentibus opprimentibuſque non cedat.

1 *Ariſtoteles in ſeptimo Problematum*] Fulvianus, Reg. & Rot. *problematorum*, ut ſupra 2, 30. Feſtus in *Naucum*: *Gloſſematorum autem ſcriptores fabæ grani* (putamen,) *quod hæreat in ſabulo*. Soſipater lib. 1. *Alitera terminata ſingularia neutra nulla inveniuntur, niſi peregrina, ut poema, toreuma, emblema, de quibus dubitatur, quem caſum genitivum & ablativum habeant pluralem. Legimus enim toreumatum & toreumatorum: item toreumatis & toreumatibus.* Idem eodem: *Poematorum & in ſecundo & in tertio Varro ſæpe dicit, & his poematis, tamquam nominativo hoc poematum ſit, & non hoc poema. nam & ad Ciceronem undecimo, horum poematorum & his poematis oportere dici ait. Itaque Cicero pro Gallio poematorum & in Oratore poematis dixit. Sed & Q. Lælius ex principibus Grammaticis librum ſuum ita inſcripſit: De vitiis virtutibuſque poematorum. Accius quoque Didaſcalicorum nono. Nam quam varia ſint genera poematorum, Babi, quamque longe diſtincta, ab aliis noſce.* Gronovius.

2 *Supra palma, inquit*] Reg. & Rot. *inquiunt*. Bene, nam & ad Ariſtotelem & Plutarchum refertur. *Idem.*

3 *Nec intra flectitur*] Saliſberienſis, *in terram flectitur*, ut notavit Chr. Coletus Parerg. 20. addito, Neſcio quam bene. Et videtur alterum ſcitius, nam *intra* eſt in ſeſe. *Idem.*

4 *Propterea, inquit Plutarchus*] Locus eſt Sympoſ. lib. 8 cap. 5. ubi alias quoque rationes adfert Plutarchus, inprimis quod ut folia ſemper durant, vigentque, ita gloria ſemper viget & immortalis eſt. Notumque eſt id ipſum affirmari & ab Strabone lib. XV pag. 731, quo etiam vergit narratio Xenophontis lib. VII *κυροπαιδ.* de turribus, quarum fundamina ex palmis Cyrus eſſe voluit. De Palma vide quoque Plin. lib. 13 cap. 4. Dioſcoridem lib. 1 cap. 126 Theophraſtum lib. 2 de Hiſtor. Plant. cap. 8. Neque enim verbis auctorum deſcribendis implere chartam tempus monet, ut ex Thyſio tamen facit editio Suetonii Ultrajectina ad Auguſti caput 94 pueriliter Plutarchum & Gellium congerens Mox autem MS. Regius *ingenium ligni ejuſmodi eſt*.

Digitized by Google

CAP. VII.

Hiſtoria ex annalibus ſumta de Q. Cædicio tribuno militum: [1] verbaque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

PULCHRUM, dii boni! facinus Græcarumque facundiarum magniloquentia condignum, M. Cato in libris Originum de [2] Q. Cædicio tribuno militum ſcriptum reliquit. Id profectò eſt ad hanc fermè ſententiam. Imperator Pœnus in terra Sicilia, bello Karthaginienſi primo, obviam Romano exercitui progreditur; [3] colles locoſque idoneos prior occupat. Milites Romani, uti res nata eſt, in locum inſinuant fraudi & perniciei obnoxium. Tribunus ad conſulem venit: oſtendit [4] exitium de loci importunitate & [5] hoſtium circumſtantia. Maturum cenſeo, inquit, ſi rem ſervare vis, faciundum, ut [6] [7] quadringentos aliquos milites [8] ad verrucam illam ([9] ſic enim M. Cato locum editum aſperumque appellat) ire jubeas; eamque uti occupent imperes horteriſque: hoſtes profecto ubi id viderint, fortiſſimus quiſque & promtiſſimus ad occurſandum pugnandumque in eos prævertentur, unoque illo negotio ſeſe alligabunt: atque illi omnes quadringenti proculdubio obtruncabuntur.

Tu

1 *Verbaque ex Originibus M. Catonis*] Reg. *de Originibus*. Et obſervavi ſæpius, ubi utrumque opportunum, hoc illo veteres maluiſſe. *Gronovius.*

2 *Q. Cædicio*] Calpurnium Flammam appellat Florus lib. 2 cap. 2. Differentia itaque in nomine apud autores probatos invenitur. Hinc Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 5. *Idem fecit ſub Attilio Calatino conſule is, cujus varie traditur nomen. Alii Laberium, nonnulli Q. Cædicium, plurimi Calpurnium Flammam vocitaverunt.* Vide & Plin. lib. 22 cap. 6. & Livii Epitom. lib. 17. ipſumque Livium lib. 22 in oratione Manlii Torquati.

3 *Colles locoſque*] Ad ſaltus Camerinenſes.

4 *Exitium*] Antiquiſſima Veneta, *exitum*. Si prius ſervetur, ſenſus eſt, ultimam perniciem propter loci importunitatem exercitui imminere. Sin *exitum* legas, liberationem ex illo loco intelligit.

5 *Hoſtium circumſtantia. Maturum cenſeo*] Fulvii margo dubium è ſcripto, an ab ipſius ingenio: *oſtendit exitium de loci importunitate & hoſtium circumſtantia maturum. Cenſeo, inquit, ſi rem ſervare vis, faciendum.* Et ſic etiam Scioppius de ſtilo hiſtorico. *Maturum*, propinquum, imminens. Cicero 2 de divin. *Edidit hæc Calchas, quæ jam matura videtis.* Gronovius.

6 *Quadringentos*] Livius, Florus, Frontinus, alii trecentos commemorant.

7 *Quadringentos aliquot milites*] Hoc Carrionis vel Stephani. ſed MSS. & ſuperiores editi, *aliquos*. nec fuit mutandum. Plautus Menæchmis 5, 5. *Elleborum potabis ſaxo aliquos viginti dies.* Ubi perperam Scaliger quoque *aliquot*. Lambinus opportune addidit ex Varrone: *eſſe oportet braſſicam crudam ex aceto, & poſt aliqua folia quinque.* Gronov.

8 *Ad verrucam illam*] Reprehendit Quintilianus Catonem, quod ſaxeam verrucam pro ſaxeo colle dixerit, humili nimirum vocabulo, ſi ad modicam cutis aſperitatem collium ſublimitatem conferas. Notat Salmaſius hunc tumulum non tam inſeſſum fuiſſe quam circumſeſſum, ut Epitomes Livianæ auctor loquitur lib. 17. Itaque tumulum inter medios hoſtes ſitum fuiſſe arbitratur, idque ex Livio lib. 22 probat. Deturbandi igitur hoſtes non ex illo colle, quem non inſederant, ſed perruptis illorum caſtris, collis vacuus fuit occupandus. Ita quidem Salmaſius. Sed non opus eſt ita argutari. Circumſeſſum & inſeſſum, ut Florus loquitur, collem fuiſſe arbitror. Et poteſt tumulus, ut loquitur Livius, ſitus fuiſſe inter medios hoſtes, & quod ipſi hoſtes tamen illum inſiderent.

9 *Sic enim M. Cato*] Nulla nota iſtius prænominis eſt in Reg. & aliis. *Jac. Gronov.*

10 *Con-*

Digitized by Google

Tu interea, occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia niſi hæc, ſalutis via nulla eſt. Conſul tribuno reſpondit, [10] conſilium quidem fidum atque providens ſibi viderier: ſed iſtos, inquit, milites quadringentos ad eum locum in hoſtium [11] cuneos quiſnam erit qui ducat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; me licet ad hoc periculum utare: ego hanc tibi & reipublicæ animam do. [12] Conſul tribuno gratias laudeſque egit. Tribunus & quadringenti ad moriendum proficiſcuntur. Hoſtes eorum audaciam demirantur: [13] quorſum ire pergant, in exſpectando ſunt. Sed ubi [14] apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intendere; mittit adverſum illos Imperator Karthaginienſis [15] peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circumveniuntur; circumventi repugnant. Fit prælium diu anceps. Tandem ſuperat multitudo. [16] Quadringenti omnes cum uno perfoſſi gladiis, [17] aut miſſilibus operti cadunt. [18] Conſul interibi dum ea pugna fit ſe in locos tutos atque editos ſubducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum divinitus in eo prælio uſus venit, non jam noſtris ſed ipſius Catonis verbis ſubjecimus. [19] Verba Catonis: *Dii immortales tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. Nam ita* [20] *evenit: quum ſaucius multifariam*

10 *Conſilium quidem fidum atque*] Rot. ignorat τὸ *fidum*. Regius, *Conſilium quidem iſtud aque providens ſibi viderier.* quæ vera lectio eſt. *Gronovius.*

11 *Cuneos*] Collectam & ſtipatam militum multitudinem. Quid proprie ſit cuneus docet Vegetius lib. 3 cap. 19. *Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ juncta acie, prima anguſtior, deinde latior procedit, & adverſariorum ordines rumpit: quia à pluribus in unum locum tela mittuntur, quam rem milites nominant caput porcinum.* Iſidorus nodum & cuneum hoc modo diſtinguit: *Nodus*, inquit, *proprie eſt denſa peditum multitudo, ſicut turma equitum. Dictus autem nodus pro difficultate, quod vix poſſit reſolvi. Cuneus eſt collecta in unum militum multitudo, &c. eo quod in unum omnes coguntur miſſilibus.*

12 *Conſul tribuno gratias laudeſque egit*] Reg. & Rot. *agit*. Gronovius.

13 *Quorſum ire pergant, in exſpectando ſunt*] Præpoſitio neſcitur à Regio. Sic ſupra hoc libro cap. 1. *Eo, inquam, longe diu & ipſe quærendo fui.* Idem.

14 *Apparuit ad eandem verrucam*] In Reg. & Lincoln. particula deeſt. Rot. quoque, *apparuit adem verrucam.* Lege, *Sed ubi apparuit ad eam verrucam.* Idem.

15 *Peditatum equitatumque illos quos in exercitu*] Pronomen *illos* in primo reperio Aldo. Romana & Veneta cum MSS id hinc arcent. Sed præterea Regius: *peditum equitumque quos.* Sic igitur ſcribe: *Mittit adverſum illos imperator Karthaginienſis peditum equitumque quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos.* Gronovius.

16 *Quadringenti omnes tum una perfoſſi*] Jo. Pricæus ad 4 Apul. metam. recte judicavit locum eſſe corruptum, eoque tentat, *omnes ad unum.* Eruditius Reg. & Rot. *omnes cum uno perfoſſi.* Genus eſt loquendi, qualia notavimus Obſervatorum in Script. Eccleſ. cap. 3. & Maniſſa Pec. vet. cap. 1. *redire cum decimo, cum centeſimo aufugere, cum ſexageſimo capere.* Gronovius. Notam Pricæi totam exſcripſit & capiti undecimo libri ſextidecimi ſubjecit ut ſuam infamis fur Jacobus Oiſelius.

17 *Aut miſſilibus operti*] Telorum multitudine obruti.

18 *Conſul interibi dum ea pugna fit*] Lincoln. *interibi dum ea pugna ſe.* Rot. *Conſul inter ibi dum ea puga ſe.* Reg. *Conſul interim dum ibi pugnatur ſe in locos tutos atque editos ſubducit.* Gronovius.

19 *Verba Catonis*] Hæc non ſunt in Rot. neque manu prima in Regio, ubi ad marginem poſita ſunt, unde ab imprudenti librario inſerta videntur. *Idem.*

20 *Evenit cum ſaucius*] Reg. & Rot. *Eveait ut cum.* Lege igitur: *evenit, ut cum ſaucius multifariam*

Digitized by Google

fariam ibi factus eſſet; tum vulnus capiti nullum evenit: cumque inter mortuos defatigatum vulneribus [21] *ægreque ſpirantem,* [22] *quòd ſanguen defluxerat, cognovere, eum ſuſtulere. Iſque convaluit: ſæpeque* [23] *poſt illa operam reipublicæ fortem atque ſtrenuam perhibuit: illoque facto, quòd illos milites ſubduxit, exercitum cæterum ſervavit. Sed idem* [24] *benefactum in quo loco ponas, nimium intereſt.* [25] [26] *Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui ſimile apud Thermopylas fecit. Propter ejus virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclutiſſimæ decoravere* [27] *monimen-*

riam ibi factus eſſet, tum vulnus capiti nullum evenerit. Idem.

21 *Ægreque ſpirantem*] Et hoc à Carrione vel Stephano. nam priores, *atque ſpirantem.* Scripti etiam *atque*, ſed ignorant τὸ *ſpirantem.* Subeſt haud dubie aliquid gravioris vitii. nam Rot. *defatigatum vulneribus atque quod ſunguen defluxerat.* Nec aliter Lincoln. niſi quod *ſanguinem.* Scheff. *vulneribus utque quid ſanguinis deſt.* Regius, *defatigatum vulneribus atque quod ſanguineis ejus defluxerat.* Ubi illud, *iater mortuos defatigatum vulneribus atque cognovere*, integrum & Catonis eſſe cenſeo quam quod maxime. *Atque* enim idem quod cito, celeriter. de quo ad Livii lib. 26, 39. & noſter lib. 10, 29. Qui etiam utitur lib. 17, 20. *Hæc verba ubi lecta ſunt, atque ibi Taurus mihi, Heus tu, inquit, rhetoriſce.* Sed his interjecta monſtrum alunt. Suſpicabar, *ut ſanguen ore ejus effinxerant.* Etſi enim caput ſauciatus non erat, tamen & ſuo & hoſtium cruore faciem poterat habere maculatam. *Effingere* autem ſic Catonianum verbum, de re ruſt. cap. 68 *fiſcinas ſpongia effingat.* Nec Ciceroni ſpretum, pro Sextio: *e foro ſpongiis effingi ſunguinem.* Et fortaſſis hîc quoque Priſcus ille: *cumque inter mortuos defatigutum vulneribus atque, ut ſanguen ſpongia effinxerant, cognovere, eum ſuſtulere.* Quando autem Stephanus edidit *deſetigatum*, ne hoc quidem ſilendum puto, in Rot. eſſe *defatigatum*, ſed τῷ A priori ſubjecto punctulo ſupraſcribi *E.* Gronovius. Ex ſcriptura Regii codicis exiſtit omnino ſimpliciter & perquam probabiliter *ſanguen genis defluxerat.* Sed etiam ille ipſe codex retinet *eumque*, ut eſt quoque in priſcis editionibus; unde omnia optime ſequuntur, *eumque inter mortuos defatigatum vulneribus atque quod ſanguin* (nam ſic notabiliter MS. Regius) *genis defluxerat, cognovere.*

22 *Quod ſanguen*] *Sanguen* pro *ſanguis* uſurparunt Veteres, Ennius, Lucretius, Varro, alii.

23 *Poſt illa*] Sic edi curavit Stephanus, quum antea legeretur *poſt illam*, prout eſt etiam in MSSris. Quam vana igitur cura Freinshemii in notis ad Florum 2, 2. 14 notantis [Ubi tamen pro *poſt illam* reſcribendum putem *poſt illa*, hoc eſt, poſtea; niſi quis ita malit; *ſæpeque poſt illam, operam* &c. ut ſit ſenſus: exhibuiſſe ſæpe Reip. utilem operam, poſt illam, nempe de qua ſermo erat] Hæc ſcilicet ignorabant illi proceres literarum, qui anno 1632 ævum agitabant.

24 *Benefactum in quo loco*] Aldus, Vaſcoſ. Gryphius, *loco in quo ponas.* Regius & Romana: *quo in loco.* Gronovius.

25 *Leonidas Lacedæmonius*] Vide Herodotum lib. 7. Strabonem lib. 9. Valerium Maximum lib. 2. cap. 2. Pauſaniam in Laconicis. Cteſias in Excerptis nonnihil variat. Seneca Epiſt. 82 hunc Q. Cæditium cum Leonida quoque comparat. Audi ejus verba: *At ille Leonidas quam fortiter illos allocutus eſt? Sic, inquit, commilitones prandete, tanquam apud inferos cœnaturi. Non in ore crevit cibus, non beſit in faucibus, non elapſus eſt manibus? Alacres illi & ad prandium promiſerunt, & ad cœnam. Quid dux ille Romanus* (nomen tacet, quia in ejus nomine differunt auctores) *qui ad occupandum locum milites miſſos, cum per ingentem hoſtium exercitum ituri eſſent, ſic allocutus eſt: Ire Commilitones illo neceſſe eſt, unde redire non eſt neceſſe.* Trecentis viris tam inſigne facinus auſum fuiſſe Leonidam Herodotus ſcribit & Plutarchus in Parallelis cap. 4. uti & Cicero de Fin. 2. quingentos habet Diodorus, ſexcentos Juſtinus. Mille autem Lacedæmonios eduxerat antea ſine ſociis, ut refert Diodorus. Verum in hoc conflictu trecentos tantum fuiſſe refert Herodotus; complures enim pugnam detractabant.

26 *Leonidas Lacedæmonius laudatur qui ſimile*] Neque in Regio neque in Rot. conſpicuum eſt τὸ *laudatur.* Tum uterque, *Leonidas lacu qui ſimile.* Lego: *Leonidas Laco conſimile apud Thermopylas fecit.* Gronovius.

27 *Monimentis*] Sepulti illi qui ceciderant, in loco, qui ideo πολυανδρεῖον appellatus fuit. Quinque quoque erectæ ibidem columnæ cum inſcriptionibus. vide Strabonem lib. 2. Supra tumulum Leonidæ erectus lapideus leo, teſte Herodoto.

Digitized by Google

nimentis, ſignis, ſtatuis, elogiis, hiſtoriis, aliiſque rebus gratiſſimum id ejus factum habuere. At tribuno militum parva laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atque rem ſervaverat. Hanc [28] Q. Cædicii virtutem M. Cato tali ſuo teſtimonio decoravit. Claudius autem Quadrigarius annali tertio, non Cædicio [29] nomen fuiſſe refert, ſed [30] Valerio.

doto. Spartanorum in columna hæc erat inſcriptio.

Ω ξεῖν' ἀπαγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
Κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις.

Id eſt,

Hoſpes Spartanis dic nos hic eſſe ſepultos,
Præſtantes patriis legibus obſequium.

Ex qua inſcriptione liquet omnes fuiſſe cæſos. Ariſtodemum tamen & Eurytum pugnæ non interfuiſſe refert Herodotus, ex quibus tamen Eurytus pugnando poſtmodum occubuerit, Ariſtodemus Lacedæmonem reverſus ignominia multatus fuerit.

28 *Q. Cædicii virtutem*] Reg. & Rot. *Q. Cædicii tribuni virtutem.* Gronovius.

29 *Nomen fuiſſe refert, ſed Valerio*] Reg. & Rot. *fuiſſe ait ſed lauerio.* unde *Laberio* Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryphius. nec video, quæ potior auctoritas fuerit ſive Carrioni, ſive Stephano, ut ſupponerent *Valeria.* Idem.

30 *Valerio*] Ita emendavit Carrio lib. 1. Emendat. cap. 7. fretus optimorum librorum auctoritate, eodemque modo ex membranis emendat locum Frontini lib. 4 cap. 5. antiquæ tamen editiones legunt *Laberio.*

Cap. VIII.

Literæ eximiæ conſulum [1] C. Fabricii & Q. Æmilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ.

Quum [2] Pyrrhus rex in terra Italia eſſet, [3] [4] & unam atque alteram pugnas proſperè pugnaſſet, [5] ſatiſque agerent Romani, & [6] pleraque Italia ad regem deſciviſſet: tum [7] Ambracienſis quiſpiam [8] Timochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium conſulem furtim venit, ac præmium petivit; &, ſi de præmio conveniret, promiſit regem venenis necare: idque facile [9] eſſe factu dixit, quoniam filii ſui [10] pocula in convivio regi miniſtrarent. Eam rem Fabricius ad ſenatum ſcripſit. Se-

na-

1 *C. Fabricii & Æmilii*] Reg. *& quæ Æmilii.* Lege, *& Q. Æmilii.* Gronovius.

2 *Pyrrhus*] Qui à Tarentinis in Italiam vocatus contra Romanos, vario eventu pugnavit. vide Plutarchum in Pyrrho, & Juſtinum lib. 18 cap. 1. & Florum lib. 1 cap. 18.

3 *Unam atque alteram pugnam*] Poſt primam pugnam, teſte Plutarcho, hoc contigit. Quæ ab utraque parte cruenta admodum, Pyrrho periclitanti victoriam conceſſit. Poſt hanc itaque pugnam Timocharis facinus erupit. Prima autem pugna contigit inter Pandoſiam & Heracleam ad Sirin fluvium. Altera ad Aſculum, ubi iterum victoria Pyrrho ceſſit.

4 *Et unam atque alteram pugnam*] Cur diſplicuit, quod eſt in ſcriptis: *& unam atque alteram pugnas proſpere pugnaſſet.* Gronovius.

5 *Satiſque angerentur Romani*] Uterque MS. *agerent*, ut olim Lipſius 1 Elect. 12. Lib. 19, 1. *complorantibus noſtris omnibus atque in ſentina ſatis agentibus.* Vide quæ ſcripſimus ad Plauti Bacchides 4, 3. *Idem.*

6 *Pleraque Italia*] Poſt primam pugnam caſtra à Romanis deſerta cepiſſe Pyrrhum teſtatur Plutarchus, ſocias civitates alienaſſe, agros late populatum non plus quam triginta ſex millibus ab urbe abfuiſſe.

7 *Ambracienſis*] Ambracia oriundus; quæ urbs in Epiro, Regia Pyrrhi.

8 *Timochares regis Pyrrhi am.*] MS. Regius *regit Timochares Pyrrhi am.* Quæ tranſpoſitio videtur docere incertam vocis *regis* ſedem, ut non ab Gellio venerit, ſed ex margine irrepſerit, qui etiam ſine prænomine edit *ad Fabricium.* Jac. Gronov.

9 *Eſſe factu dixit*] Sic Reg. ſic Lincoln. De aliis nihil annotatum invenio. Expulſum fuit verbum ab Stephano, quum haberent priores. *Idem.*

10 *Pocula in convivio miniſtrarent*] Facile fero,

Ff ſiquis

natus legatos ad regem miſit; mandavitque ut de Timochare [11] nihil proderent, ſed monerent uti rex circumſpectius ageret, atque à proximorum inſidiis ſalutem tutaretur. Hoc ita, uti diximus, in Valerii Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad conſulem ſcripſit; neque legatos à ſenatu miſſos, ſed à conſulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias ſcripſiſſe, captivoſque omnes, [12] quos tum habuerit, veſtiviſſe & reddidiſſe. Conſules tum fuerunt C. Fabricius & Q. Æmilius. Literas, quas ad regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt, Claudius Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo: [13] *Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis injuriis* [14] *continuo animo ſtrenui, commoti inimiciter, tecum bellare ſtudemus. Sed* [15] *communis exempli & fidei ergo viſum eſt, uti te ſalvum velimus; ut eſſet quem armis vincere poſſimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus,* [16] *qui ſibi precium à nobis*

ſiquis tamen liber antiquus ablegaret τὸ *pocula*, non repugnarem. Iuſtinus lib. 12. *Caſſandrum, qui cum fratribus Philippo & Jolla miniſtrare regi ſolebat.* hoc eſt, ut ipſe mox explicat, prægustare ac temperare regis potum. Tacitus 1 hiſtor. *Servili deinceps probro reſperſus eſt, tanquam ſcyphum aureum in convivio Claudii furatus. Et Claudius poſtera die ſoli omnium Vinio fictilibus miniſtrari juſſit.* Regius: *filius ſuus pocula in convivio miniſtraret.* Gronovius.

11 *Nihil proderent*] Timocharis nomen ſuppreſſum fuiſſe etiam Valerius Maximus affirmat lib. 6 cap. 5. Eutropius proditorem nominatum fuiſſe affirmat, ſicuti hic poſtmodum Quadrigarius Niciam appellat, Cicero nomen ſubticet lib. 3. Offic. cap. 22.

12 *Quos tum habuerit reſtituiſſe & reddidiſſe*] Lincoln. *habuerit neſciviße & reddidiße.* Reg. & Rot. *quos tum habuit veſtiviſſe & reddidiſſe.* Quod profecto male mutarunt: nam dona hujuſmodi, veſtimentorum ſcilicet, & olim, & hodie præcipue in Oriente frequentia. Sacræ literæ meminerunt: & Ælianus inter Δῶρα τὰ ἐκ βασιλέως διδόμενα τοῖς παρ' αὐτὸν ἥκουσι πρεσβευταῖς refert τῶν Μήδων, lib. 1. ποικ. 22. Præterea homines ab hoſtibus capti detractis ſpoliis quam culti eſſe ac nitidi veſte ſoleant, nemo ignorat. Ut igitur gratius rex faceret munus ſuum, merito hanc eis injuriæ notam abſterſit. *Gronovius.*

13 *Conſules Romani*] Epiſtolam Conſulum hoc modo citat Plutarchus. Γάιος Φαβρίκιος καὶ Κόιντος Αἰμίλιος ὕπατοι Ῥωμαίων Πύρρῳ βασιλεῖ χαίρειν. Οὔτε φίλων εὐτυχὴς ἔοικας εἶναι κριτὴς, οὔτε πολεμίων. Γνώσῃ δὲ τὴν πεμφθεῖσαν ἐπιστολὴν ἀναγνοὺς, ὅτι χρηστοῖς καὶ δικαίοις ἀνδράσι πολεμεῖς, ἀδίκοις δὲ καὶ πονηροῖς πιστεύεις. Οὐδὲ γὰρ ταῦτα σῇ χάριτι μηνύομεν, ἀλλ' ὅπως μὴ τὸ σὸν πάθος ἡμῖν διαβολὴν ἐνέγκῃ, καὶ δόλῳ δόξωμεν ὡς ἀρετῇ μὴ δυνάμενοι κατεργάσασθαι τὸν πόλεμον. Ita Plutarchus, additque Pyrrhum intellectis inſidiis medicum puniviſſe, & Fabricio Populoque Romano gratiæ referendæ ergo gratis captivos donaſſe.

14 *Continuo animo ſtrenui commoti*] Reg. & Rot. *animo tenui.* Vix audeo fateri, quod ſuſpicor, nimirum fuiſſe: *Nos pro tuis injuriis continuis animotenus commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus.* Neque *animotenus* durius quam *pubetenus*, *capitetenus*, *oretenus* & ſimilia. *Animotenus commoti* foret imitus, penitus, toto pectore commoti. *Gronovius.*

15 *Communis exempli & fidei viſum eſt*] Omnes antea editi, ut Reg. & Rot. *communis exempli & fidei ergo viſum eſt.* Fuerit fors aliquis codex, in quo legeretur *fidei gratià*, aut etiam *fidei gratià ergo*: non propterea utrumque amovendum eſt: ut voluit God. Stewechius ad Arnobii ſextum, id quod ſtatim Carrio Stephanuſque ſunt ſecuti. Quos non minus peccaſſe puto, quum τὸ *armis* ſuſtulerunt, ubi MSS. & editi, *quem armis vincere poſſemus.* Africanus apud Juſtinum lib. 31. captum ab Antiocho *armis ſe recepturum filium* dixit. Cicero Phil. 3. *in eam urbem rediit armis, è qua exceſſerat legibus.* Idem.

16 *Qui ſibi pretium*] Rot. & Reg. *præmium.* Quæ eſt, ubi indifferenter ponantur. Ut in C. Gracchi oratione apud noſtrum lib. 11, 10. *Neminem noſtrum invenietis ſine pretio huc prodire.* Et mox: *Hi quoque petunt non à vobis bonam exiſtimationem, verum à Mithridate rei familiaris ſuæ pretium & præmium.* Eſt ubi alteri locus, alteri non ſit. Vide 2 Obſ. 25. *Idem.*

1 *Ga-*

Digitized by Google

nobis peteret, ſi te clam interfeciſſet. Id nos negavimus velle; neve ob eam rem quicquam commodi exſpectaret: & ſimul viſum eſt, ut te certiorem faceremus; ne quid ejuſmodi ſi accidiſſet, noſtro conſilio civitates putarent factum. & quòd nobis non placet precio aut præmio aut dolis pugnare. Tu, niſi caves, jacebis.

CAP. IX.

Quis & cujuſmodi fuerit, qui in proverbio fertur, equus Sejanus, & qualis color equorum ſit qui ſpadices vocantur: deque iſtius vocabuli ratione.

[1] GABIUS Baſſus in commentariis ſuis, item [2] Julius Modeſtus in ſecundo quæſtionum confuſarum hiſtoriam de equo Sejano tradunt dignam memoria atque admiratione. Cn. Seium quempiam ſcribunt fuiſſe; eumque habuiſſe equum natum [3] Argis in terra Græcia: de quo fama conſtans eſſet, tamquam de genere equorum progenitus foret, qui [4] Diomedis Thracis fuiſſent; quos Hercules Diomede occiſo è Thracia Argos perduxiſſet. Eum equum fuiſſe dicunt [5] magnitudine inviſitata, cervice ardua, [6] [7] colore phœniceo, [8] [9] flora & comanti juba; omnibus-

1 *Gabius Baſſus*] Apud Macrobium lib. 1. Saturnal. legitur *Gavius Baſſus*. In antiquis quoque inſcriptionibus Gavius & Gavia occurrit. Gaviam quoque gentem fuiſſe ſatis liquet, ſed cognomina aliquando in prænomina mutantur. Etiam ita legitur apud Gellium noſtrum lib. 10 cap. 17. Noct. Att. Sed leviculum eſt; V enim & B ſæpe in ſe invicem mutantur. Lactantio lib. 1. *C. Baſſus* vocatur; ſcribendum *G. Baſſus*. Fulgentius quoque corrupte, *Galbius Baſſus*. Carrio judicat, hunc eundem eſſe Gavium Baſſum, qui Trajano imperante oræ Ponticæ fuit Præfectus, quem laudat Plin. lib. 10. Epiſt. 22. Non raró enim Gellius illos autores citat, qui ſuæ ætati æquales vel pauló ſuperiores fuere.

2 *Julius Modeſtus*] Aliquotiens illum quoque citat Macrobius lib. 1. Saturnal.

3 *Argis*] Argos Hippium intelligit in Peloponneſo nobilem urbem. Horat.

Aptum dicit equis Argos, diteſque Mycenas.

Homerus ἵππιον & ἱππόβοτον appellat. Strabo notat cum Ἄργος ab Homero ſine adjectivo ponitur, Peloponneſon intelligi; cum Ἀχαιικὸν additur, ipſam urbem. Vide Stephanum de Urbibus.

4 *Diomedis Thracis*] Qui rex Thraciæ cum equos, ut in fabulis eſt, humana hoſpitum carne paſceret, ab Hercule equis objectus eſt. Ovid.

Quid cum Thracis equos humano ſanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris præſepia vidi?

Vide Diodor. Sic. lib. 5.

5 *Magnitudine inuſitata*] Reg. *inviſitata*. Gronovius.

6 *Colore phœniceo*] De hoc colore vide quæ ſupra dicta ſunt pag. 191. intelligit hic autem non dilutum puniceum colorem ſive badium obſcurum, ſed, ut poſtmodum loquitur, colorem exuberantiſſimum inſtar cocci vel purpuræ. Quod merito ſuſpectum eſt, an tales equi unquam fuerint reperti.

7 *Colore phœniceo*] Reg. *pœniceo*. quemadmodum infra quoque & hic & Rot. *pœniceum*. Vetuſtiſſima tabula ænea: *quei. eorum. in. ameicitiam. populei. Romanei. bello. Pœnicio. proxumo. manſerunt.* Muretus in Fulviano fuiſſe ait *puniceo*. Supra 2, 26. *Gronovius*.

8 *Flora & comanti juba*] Aliter, *flava*. Sed in in MS. R. *flora comanti juba*, id eſt, juba diffuſis & ſplendidis comis inſigni. *Flora* pro *florida*. Floridus autem color vegetus, multo lumine radians. Græcis λαμπρὸς vel εὐάνθης & ὀξὺς dicitur. Contrarius eſt color ſurdus Plinio. Vide Salmaſ. ad Solinum p. 200.

9 *Flava & comanti juba*] Rot. *flora & comanti juba.*

omnibuſque aliis equorum laudibus quoque longè præſtitiſſe: ſed eumdem equum tali fuiſſe fato ſive fortuna ferunt, ut quiſquis haberet eum [10] poſſideretque, ut is cum omni domo, familia, fortuniſque omnibus ſuis ad internecionem deperiret. Itaque primum illum Cn. Sejum dominum ejus à M. Antonio, qui poſtea Triumvir Reipublicæ conſtituendæ fuit, capitis damnatum miſerando ſupplicio affectum eſſe: eodem tempore Cornelium Dolabellam conſulem, in Syriam proficiſcentem fama iſtius equi adductum Argos devertiſſe; cupidineque habendi ejus exarſiſſe; [11] [12] emiſſeque eum ſeſtertiis centum milibus: ſed [13] ipſum quoque Dolabellam in Syria bello civili obſeſſum atque interfectum eſſe: mox eumdem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Caſſium, qui Dolabellam obſederat, abduxiſſe. Eum Caſſium poſtea ſatis notum eſt [14] [15] victis partibus fuſoque exercitu ſuo miſeram mortem oppetiiſſe: deinde Antonium poſt interitum Caſſii, parta victoria, equum illum nobilem Caſſii requiſiſſe; & quum eo potitus eſſet, ipſum quoque poſtea victum atque deſertum deteſtabili exitio interiſſe. Hinc proverbium de hominibus

juba, ut & Regius: unde jam Salmaſius hunc locum emendavit ad Solinum p. 1330. De vocabulo præclare Servius ad Æneid. 12, 605. *Flavos Lavinia crines*] *Antiqua lectio FLOROS habuit, id eſt, florulentos, pulcros; & eſt Ennianus ſermo. Probus ſic annotavit: Neotericum erat FLAVOS. ergo bene FLOROS. nam ſequitur, ET ROSEAS LACERATA GENAS. Attius in Bacchis: Nam flori crines viden ut propexi jacent? In iiſdem, Genas lanugo flora nunc demum irrigat.* Pacuvius Antiopa: *cervicum floros diſpergite crines.* Ita enim ibi legendum. Adde Colvium ad 8 Met. Apuleji. Muretus è Fulviano notat *florea*. Gronovius.

10 *Poſſideretque, is cum omni domo*] Sic quidem & Ro. Ven. Vaſcoſ. ſive Aſcenſii. At Aldus Gryphiuſque: *ut quiſquis haberet eum poſſideretque, ut is cum omni domo* &c. Et ſic MSS. Diximus de hac ejus particulæ iteratione ad Livium lib. 28, 9. Et occurret ea nobis iterum in noſtro lib. 6, 10. *Athenienſes caverant, ut qui Megaris civis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res homini capitalis eſſet.* Lib. 14, 1. *ut quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus*, &c. *ut exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cœlo vinctum gubernari.* Idem.

11 *HS. centum millibus*] Juxta Scioppii & Gronovii computationem fuerint ſcutati vel ducatones 2500. Voſſius 5000 computaret, quia ſeſtertius illi ſtufero fere Hollandico æſtimatur, Gronovio duabus blancis Hollandicis. De Seſtertiis & Re Nummaria omnium accuratiſſime ſcripſit Vir Cl. præſtantiſſimuſque & Collega amiciſſimus Joh. Fredericus Gronovius.

12 *Emiſſeque HS centum millibus*] Sic Ro. & Veneta. Aldus, Vaſco. Gryphius cum MSS. *emiſſeque eum HS centum millibus.* Nec video cauſam, cur deleri pronomen meruerit. *Gronovius.*

13 *Ipſum quoque Dolabellam*] Dolabellæ, Caſſii, M. Antonii & Cæpionis interitus toties deſcripti plane pleneque ſunt, ut nihil minus neceſſe ſit, quam eos pro notis Gellianis hîc ſubjectos memorare: immo Gellius propter eos non legitur nec editur, ut ex bellorum ſcriptoribus eos præſtet petiviſſe.

14 *Victis partibus*] Ita & Badii editio. Antiquiſſima Veneta aliæque editiones *victis Parthis.* Sed quorſum hic Parthorum mentio, cum intelligat exitum Caſſii in campis Philippicis bello civili? Emendat itaque Lipſius lib. 1. Elect. cap. 7. *victis partibus.* Partes ſunt factiones & turbæ civiles. *Thyſ.* Itaque quod mireris, etiam Prouſteus, admodum rarus inſpectando Gellii chirographo, nunc ſine Lambecii nomine, voces Lambecii pro ſuis ponit, tanquam ſenſus & hiſtoriæ fides id poſtularent. Quot ſodes anni ſunt, quum jam Gellianus lector id ſcivit, ut hinc vides? Pudeat Lambecium, ſi nihil aliud potuit dicere.

15 *Victis Parthis*] Hoc in Ven. Ald. & cæteris repetio. At Romana & Vaſcoſani cum Regio: *Victis partibus*, idque monere prævertit Lipſius 1 Elect. 7. Giſanium quoque monuerat Muretus ſic eſſe in Fulviano. *Gronovius.*

16 *Au-*

Digitized by Google

nibus calamitoſis ortum, dicique ſolitum; *ille homo habet equum Sejanum.* Eadem ſententia eſt illius quoque veteris proverbii, quod ita dictum accepimus: [16] *aurum Tholoſanum.* Nam quum oppidum Tholoſanum in terra Gallia Q. Cæpio conſul diripuiſſet; multumque auri [17] in ejus oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabilique exitu periit. Hunc equum Gabius Baſſus [18] vidiſſe ſe Argis refert haud credibili pulchritudine, vigoreque & [19] colore exuberantiſſimo. Quem colorem nos, ſicuti dixi, [20] Phœniceum, Græce partim φοίνιχα, alii σπάδιχα appellant: quoniam [21] palmæ termes ex arbore cum fructu avulſus ſpadix dicitur.

16 *Aurum Tholoſanum*] Juſtinns lib. 32. *Tectoſagi autem cum in antiquam patriam Tholoſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Tholoſenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cæpio Romanus Conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia, auri pondo quinquies decies centum millia. Quod ſacrilegium cauſa excidii Cæpioni exercituique ejus poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut ultor ſacræ pecuniæ inſecutus eſt.*

17 *In ejus oppidi templis*] Aliter hæc referabi Juſtino lib. 32. patuit. Templa autem uti auro donatitio ntplurimum referta erant, ita & pecunias homines divites in templis ſecuritatis cauſa deponebant, ut ex Herodiano lib. 1 de templo Pacis apparet, quod ſub Commodo exuſtum eſt.

18 *Vidiſſe ſe Argis refert*] Pronomen nec in Regio vidi nec in Lincoln. Et ſolent frequenter malle omittere. *Jac. Gronov.*

19 *Colore exuberantiſſimo*] Reg. & Rot. *exſuperautiſſimo*, ut conjecit olim Colvius ad Apulejum de dogmate Platonis. Supra 2, 26. *Gronovius.*

20 *Phœniceum Græce partim*] Regius: *quem colorem nos, ſicuti dixi, pœniceum dicimus.* Forſan & malis *Græci.* Idem.

21 *Palmæ termes*] An oblitus fuit Gellius tam propinquo loco id jam dictum eſſe? vide 11, 26.

CAP. X.

Quod eſt quædam ſeptenarii numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animadverſa; de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè.

M. Varro in primo librorum, qui inſcribuntur *Hebdomades vel de Imaginibus*, ſeptenarii numeri, [1] quem Græci ἑβδομάδα appellant, [2] virtutes poteſtateſque multas variaſque dicit. *Is namque numerus,* in-

1 *Quem Græci ἑβδομάδα appellant*] Reg. & Rot. *ebdoma.* ut dubitare poſſis, ἑβδομάδα an ἑπτάδα voluerint. *Gronovius.* Hæc vetuſtorum codicum varietas inde forſan orta eſt, quod alii Græcè, alii Latine hanc vocem ſeribentes (nam certe in Lincolnienſi erat *ebdomadem* & infra de medicis muſicis, haud dubie Græcis loquens, ait *hebdomadam*) monuerunt ailos ultimam ſyllabam potius omittere, quam ſic fruſtrari. Niſi & ab Græcis τὰ ἑβδομα eo modo fuerint uſurpata. *Jac. Gronovius.*

2 *Virtutes poteſtateſque*] Nempe quia Pythagoras Arithmeticique & Muſici hunc perfectum eſſe numerum cenſebant, ſicuti affirmat quoque Cicero in Somnio Scipionis, ideo a plurimis ſimilia collecta ſunt. Hunc numerum quoque Virginem appellabant, quod neque gigneret ex ſe alium, neque genitus eſſet. Oribaſius in Hippocratis Aphoriſm. lib. 2. Aph. 22. *Septenarius numerus maxime verſatur in Arithmetico numero, & criticis diebus, quia in ſe continet parem & imparem: & intra denarium ſolus neque gere-*

inquit, [3] *ſeptentriones majores minoreſque facit in cœlo*, *item* [4] *vergilias*, [5] *quas* πλειάδας *vocant. facit etiam ſtellas*, *quas alii* [6] *erraticas*, [7] *P. Nigidius errones appellat.* Circulos quoque ait in cœlo circum longitudinem axis ſeptem eſſe; è quîs duos minimos, qui axem extimum tangunt, [8] πόλυς appellari dicit; ſed eos in ſphæra, [9] quæ κρικώτη vocatur, propter brevitatem non ineſſe. [10] Ac neque ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret. [11] nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma; in ſeptimo

rat, *neque generatur*, *cum alii aut generent aut generentur.* Similia habet Hierocles in Aurea Carmina, Philo de Mundi Opificio, aliique. Sicuti Virgo, ita & Minerva ideo appellata, ut Chalcidius in Timæum Platonis, Eulogius in Somn. Scipionis, aliique veteres teſtantur. Quinetiam in ſacra pagina ſeptimus dies ſacer & ſepties ſeptenus annus, qui jubilæus vocatur, in veneratione fuit. Et uti ſeptimo die perfectus mundus, & ab opere ſuo quievit Deus, atque ideo ſacer fuit, ita Joſephus adverſus Appionem, & Philo non uni urbi, aut regioni, ſed univerſo feſtum diem fuiſſe affirmant. Et Dio Caſſius l. 32. morem per ſeptenos dies computandi ab Ægyptiis ad omnes homines profluxiſſe teſtatur, & vetuſtiſſimum affirmat Herodotus lib. 2. Veneratio itaque ſeptenarii numeri, quem & myſticum appellat D. Hieronymus, ex ſacra Scriptura per traditionem originem ſuam accepiſſe videtur, & ex multis Scripturarum locis teſtimonia afferri poſſunt.

3 *Septentriones majores minoreſque*] Urſam majorem & minorem intelligit. Hyginus: *utramque Arcton noſtri ſeptentriones vocarunt.* Urſa minor ſeptem habet ſtellas, major ſeptem clariores inter viginti ſeptem.

4 *Vergilias*] Ita dictæ *à vere* juxta Feſtum, *quod extremo vere oriantur.* Has Græci πλειάδας appellarunt. Proclus tantum ſex numerat in tergo tauri, Plinius in cauda ſeptem. Quæ recepta eſt opinio.

5 *Quas* Πλειάδας *vocant*] Sic Aldus & Vaſc. & Gryphius. Ro. & Ven. *quas Græci* Πλειάδας *vocant.* Regius: *quas* Πλειάδας *Græci vocant. Gronovius.* Modo ante habebat MS. Reg. *minoreſque in cœlo facit.*

6 *Erraticas*] Planetas intelligit.

7 *P. Nigidius*] Eſt hic P. Nigidius Figulus, qui Julii Cæſaris tempore vixit, omnium rerum ſingulari notitia excellens, quo in extinguenda Catilinæ conjuratione ſocio atque adjutore uſus eſt Cicero. Quæ autem hic citat Gellius noſter, ex libris de Sphæra proculdubio deſumpta ſunt. Servius ad 1. Georg. ex Sphæra Græcanica & Barbarica quædam citat, & complura Commentat. in Germanici Aratea. Ejus fragmenta collegit Ianus Rutgerſius Var. Lect. lib. 3. cap. 16. Sed hæc jam oportuit dicta ad 11, 26.

8 Πόλυς] Polos, ſive vertices, circa quos mundi Sphæra circumagitur. Cic. 2. de Nat. Deor.

Extremuſque adeò duplici de cardine vertex
Dicitur eſſe polus.

Proclus de Sphæra: Ἄξων καλεῖται τῦ κόσμου διάμετρος αὐτῦ, περὶ ἣν στρέφεται· τὰ δὲ πέρατα τῦ ἄξονος πόλοι λέγονται τῦ κόσμου· τῶν δὲ πόλων ὁ μὲν λέγεται βόρειος, ὁ δὲ νότιος.

9 *Quæ* κρικώτη *vocatur*] Interpres Græcarum vocum Gellii *pertuſam* interpretatur. κρίκος ſignificat annulum vel circulum, hinc κρικωτὴ annulis vel circulis conſerta dicitur. Leontius Mechanicus Sphæram κρίκων, ſive circulorum appellavit, & κρίκων quoque & ἐμποκρίκιον eadem ſignificatione indigetavit. vide Cœlium Rhodiginum Lect. Antiq. lib. 5. c. 13. Sed & ipſum H. Stephanum in Theſauro v. Κρίκος.

10 *Atqui neque ipſe Zodiacus*] Lincol. Ro & vetuſtiores editi: *At neque.* Regius, *Ac neque.* Et vix videtur adverſativæ locus eſſe. Vulgo nunc *Atque.* Gronovius.

11 *Nam in ſeptimo ſigno*] Ita quoque Macrobius lib. 1. in ſomnium Scipion. cap. 6. *Sol quoque ipſe*, *de quo vitam omnia mutuantur*, *ſeptimo ſigno vices ſuas variat. Nam à ſolſtitio hyemali ad æſtivum ſeptimo pervenit ſigno*, *& à tropico verno uſque ad autumnalem tropicum ſeptimi ſigni peragratione producitur.* Intelligendum autem hoc ex veterum ratione computandi vel numerandi vulgo talia. Quum dicunt, *in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma*, primum ſignum ſignificant, quo eſt ſolſtitium; poſtremum quo bruma: & viciſſim. Solſtitium fit, poſtquam ſol introitum fecit in Cancrum; bruma, poſtquam in Capricornum. Sunt igitur à ſolſtitio in brumam ſigna, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus. Et ſic à bruma in ſolſtitium, Capricornus, Aquarius, Piſces, Aries, Taurus, Gemini, Cancer. Eodem modo poſſunt menſes numerari. Et hæc ſolennis erat antiquis conſuetudo. Sic Olympias & Græcis & Latinis

Digitized by Google

ſeptimo bruma à ſolſtitio. In ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde quoque illos, quibus [12] halcyones hieme anni in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dicit. Præterea ſcribit [13] lunæ curriculum confici integris quater ſeptenis diebus. [14] *Nam duodetriceſimo luna,* inquit, *ex quo veſtigio profecta eſt, eodem redit:* auctoremque opinionis hujus Ariſtidem eſſe Samium: in qua re non id ſolum animadverti debere dicit, quod quater ſeptenis, id eſt, octo & viginti diebus conficeret iter luna ſuum; ſed quòd is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus dum ad ſemetipſum progreditur, [15] omnes, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat, ipſumque ſe addat, facit numerum octo & viginti: quot dies ſunt curriculi lunaris. Ad homines quoque naſcendos vim numeri iſtius porrigi pertinereque ait: *nam quum in uterum,* inquit, *mulieris genitale ſemen datum eſt; primis ſeptem diebus conglobatur coagulaturque, fitque ad capiendam figuram idoneum. Poſt deinde quarta hebdomade,* [16] *quod ejus virile ſecus futurum eſt,* [17] *caput & ſpina, quæ eſt*

tinis dicitur pro tempore quinquennii, quum revera tantum modo quadriennium complecteretur. Et contra quinque anni pro Olympiade. Seneca: *Quinta cum ſacrum revocarit æſtas.* Nimirum idem annus habetur quintus prioris & primus incipientis Olympiadis. Notum ex inſtituto Cæſaris quartum quemque annum eſſe biſſextilem. Id *luſtrum* dicit Ovidius, quæ vox Romanis proprie quinque annos ſolidos ſignificat, ſine reſpectu præcedentis luſtri:

Hic anni modus eſt: in luſtrum accedere debet,
Quo conſummetur partibus, una dies.

In luſtrum, eſt, in quinque annos, in quintum quemque annum. Revera autem quartus eſt. Plinius de eadem intercalatione lib. 2. cap. 8. *quinis annis dies adjici:* &, *quinto anno unus intercalaris dies additur* Sic hodieque à priſcis accepto vocabulo Medici dicunt *tertianam:* Sic in faſtis numeramus *tertio Calendas, Nonas, Idus,* qui alter vel ſecundus eſt ab Calendis, Nonis, Idibus. Et plura talia obſervari poſſunt. Ita recte annotavit *Cl. Gronovius.*

12 *Halcyones*] Nonius Marcellus: *Nidulatur, Varro hebdomadon primo: Dies deinde illos, quibus Halcyones hieme in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dixit.* Jac. Gronovius.

13 *Lunæ curriculum*] Vide Notas ad lib. 1. c. 20. Audi Macrobium: *Luna octo & viginti prope diebus totius Zodiaci ambitum conficit. Nam etſi per triginta dies ad ſolem, à quo profecta eſt, remeat; ſolos tamen fere viginti octo in tota Zodiaci circumitione conſumit: reliquis ſolem, qui de loco in quo eum reliquit abſceſſerat, comprehendit. Sol enim unum de duodecim ſignis integro menſe metitur. Ponamus ergo ſole in primâ parte arietis conſtituto ab ipſius, ut ita dicam, orbe emerſiſſe Lunam, quod eam naſci vocamus. Hæc poſt viginti octo dies & horas fere ſeptem ad primam partem arietis redit; ſed illic non invenit ſolem. Interea enim & ipſe progreſſionis ſuæ lege ulterius abſceſſit, & ideo ipſa necdum putatur eò unde profecta fuerat revertiſſe: quia oculi noſtri tunc non à prima parte arietis, ſed à ſole eam ſenſerant proceſſiſſe. Hunc ergo diebus reliquis, id eſt duobus, plus minus conſequitur, & tunc orbi ejus denuò ſuccedens, ac denuo inde procedens rurſus dicitur naſci.* Vide & Joſephum Scalig. lib. 1. Chron. c. 4.

14 *Nam duodetriceſimo*] Si modo ſic dixit Varro, & ex loco citato Macrobii patet aliquid reſiduum. Notabilis ſcriptura in Regio: *Nam die detriceſimo.* An exciderunt literæ *un*? Jac. Gronov.

15 *Omnes &c. numeros*] Etiam unitatem, quamvis non numerus, ſed principium numeri ſit. Nam unum, duo, tria, & quatuor faciunt decem: & quinque, ſex, & ſeptem faciunt octodecim: quæ ſimul octo & viginti faciunt. Hoc item obiter notandum, quod in omni ſupputatione quatuor prima conſtituunt denarium ſui generis, ſicuti 1. 2. 3. 4. decem, 10. 20. 30. 40. centum. 100. 200. 300. 400. mille, & ita deinceps. *Badius.*

16 *Quod ejus virile fœtus futurum eſt*] Lege cum Lipſio, *virile ſecus.* Sic enim plane regius codex. Vide etiam, ni grave eſt, quæ ſcripſimus ad Livium lib. 26, 47. *Gronovius.*

17 *Caput & ſpinam*] Putat hic Varro in fœtu formando ſeptenarium quoque numerum vim & efſica-

eſt in dorſo informatur. Septima autem fere hebdomade, id eſt, nono & quadrageſimo die, totus, inquit, *homo in utero abſolvitur*. Illam quoque vim numeri hujus obſervatam refert, quòd ante menſem ſeptimum [18] neque maſculus neque femina ſalubriter ac ſecundum naturam naſci poteſt; & quod hi, qui [19] juſtiſſime in utero ſunt, poſt [20] ducentes octuaginta dies, poſtquam ſunt concepti, quadrageſima denique hebdomade ita naſcuntur. Pericula quoque vitæ fortunarumque hominum, [21] quos climacteras Chaldæi appellant, [22] graviſſimos quoſque fieri affirmat ſeptenarios. Præter hoc modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes. Quod eſſe magis verum arbitramur, quàm quod [23] Herodotus, homo fabulator, in primo hiſtoriarum, inventum eſſe ſub terra ſcripſit [24] Oreſti corpus cubita longitudinis habens ſeptem; quæ

ficaciam habere, & quidem per partes formari fœtum. Variæ de generatione hominis apud antiquos fuere ſententiæ. Ariſtoteles lib. 3. de Part. Anim. cap. 4. cor primum formari arbitratur, quod hominis vitam maxime contineat. Hippon & Alcmæon caput, teſte Plutarcho lib. 5. de Plac. Phil. cap. 17. Galenus de Fœt. Form. cap. 4. ſtatuit jecur primum fœtus fundamentum eſſe. Hippocrates l. 1. περὶ Διαίτης omnia membra ſimul exiſtere affirmat, & cum eo Stoici, ut Cenſorinus teſtatur.

18 *Neque maſculus*] In Regio tantum *neque mas*. Jac. Gronovius.

19 *Juſtiſſime*] juſto admodum tempore. Reg. *juſtiſſimo*.

20 *Ducentos octuaginta dies*] Unde extiterit, ignoro. Sed priores Stephano editi habent *poſt ducentos ſeptuaginta tres dies* vel *poſt* CCLXXIII. *dies*. Hunc numerum res ipſa poſcit, quum quadraginta hebdomades dierum includantur ducentis & ſeptuaginta diebus, & poſt eos incipit jam labi prima & quadrageſima. Immo ſic quoque habet explanata ſcriptura Regius codex: & Schefferi, & Lincoln. per notas numerorum, quum in Rott. hæc ſint omiſſa. *Jac. Gronovius.*

21 *Climacteras Chaldei*] Κλιμακτὴρ ἀπὸ τοῦ κλίμακος, quod certis numeris, velut per ſcalarum gradus aſcendat, atque colligatur. *Scanſilem* vocat Plin. lib. 7. cap. 49. Sunt autem climactericorum duo genera: aut enim ἑβδοματικοὶ ſunt, (qui numero ſeptenario conſtant.) aut ἐννατικοὶ, qui novenario. Firm. lib. 4. cap. 14. De anno Climacterico ſexagenario tertio agit quoque Gellius lib. 15. c. 7. quem præcipue videri periculis inſignem Julius Maternus auctor eſt, quoniam numerus uterque ſeptem & novem decretorii maleficique ſunt, & ad vitam ſuccidendam pollentes in unum quaſi confluant. Sed utique hæc veterum delitia arbitror. Deus cuncta nutu ſuo gubernat temperatque.

22 *Graviſſima quæque fieri adfirmat ſeptenariis*] Regius & Lincolnienſis *graviſſimos quoſque*, tum *ſeptenarios*. Quam ob rem Salmaſius in libro de annis climactericis corrigit: *Periculi quoque vitæ fortunarumque hominum quos climacteras Græci appellant*. Sed quid opus facere κλιμακτῆρας *periculi*, cum ipſa pericula ſint κλιμακτῆρες, & κλιμακτῆρες pericula, ut ipſe ibidem docet. Quid clarius verbis Valentis: Καὶ νόσους ἐπισφαλεῖς ἰδόντα κλιμακτῆρας ἢ κινδύνους. Nimirum turbavit illum mutatio generis, cum *graviſſimos quoſque ſeptenarios* non reſponderet τῷ *pericula*. Sed hæc noſtri elegantia eſt: quum enim vel ad prius *pericula*, vel ad poſterius *climacteras*, poſſet referre, quod dicendum reſtabat, poſterius elegit, tanquam minus vulgare. Quintilianus lib. 5. Inſt. 9. *Unde Sp. Melii Marcique Manlii popularitas ſignum affectati regni eſt exiſtimatum*. In Rot. major pars hujus capitis deſideratur. *Gronovius.*

23 *Herodotus homo fabulator*] Ita antiqui & recentiores complures cenſuerunt. Ælius Harpocration olim de ementita hiſtoria Herodoti integrum librum ſcripſit teſte Suida. Falſitatis quoque illum arguit Strabo lib. ult. Geograp. ſuæ. Joſephus lib. 1. contra Appionem errore deceptum potius exiſtimat. Vide tamen H. Stephani Apologiam pro Herodoto.

24 *Oreſti corpus*] Sicut Virg. *immitis Achilli, infælicis Ulyſſi*. Unde autem ſic edant, viderint; in MS. Regio eſt *Oreſtis*. Non opus autem erat hic Herodotum mendacii accuſare, cum ex antiqua & recentiori hiſtoria vaſti & proceri corporis homines fuiſſe dubium non ſit. Multa tamen fabulis immixta. Filios Anac gigantes fuiſſe affirmat ſacra Scriptura

Digitized by Google

quæ faciunt pedes duodecim & quadrantem : niſi ſi , ut [25] Homerus opinatus eſt, [26] vaſtiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum: & nunc [27] quaſi jam mundo ſeneſcente , rerum atque hominum decrementa ſunt. Dentes quoque & [28] in primis ſeptem menſibus & [29] ſeptenos ex utraque parte gigni ait, & [30] cadere annis ſeptimis , & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis. Venas etiam in hominibus, [31] vel potius arterias, [32] medicos muſicos dicere ait numero moveri ſeptenario :

Scriptura Num. 13. ℣ſ. 29, 34. & terra Baſan Gigantum terra appellabatur , ut eſt Deut. 3. ℣ſ. 13. cujus lectum quoque deſcribit ejuſdem cap ℣ſ. 11. *Ecclectus ejus lectus ferreus , nonne in Rabboth filiorum Ammon? novem cubitorum longitudo ejus , & quatuor cubitorum latitudo ejus ad cubitum hominis.* Præterea multa alia vernilia de eodem gigante referunt Iudæi , quæ referre piget tædetque. Neque veriora quæ antiqui nonnulli autores prodiderunt. Nam de inventis oſſibus immanium gigantum , pleraque haud admitti poſſunt. Oſſa enim illa plerumque effodiuntur ex arenis, aliiſque locis maritimis , quæ forſan fuerint marinarum belluarum oſſa caſu quodam illic obruta. Neque reperire vix liceat virum fide dignum , qui ſepulchra fabrefacta ſuis uſurpaverit oculis. Suetonius certe alibi dixit, eſſe Capreis immanium belluarum ferarumque membra prægrandia, quæ dicebantur gigantum oſſa. Eundem errorem reperit Peireſcius, cum ad illum Tuneto molarem , ut putabat , hominis dentem miſiſſet Io. Arcoſius , ut teſtatur Gaſſendus lib. 4. in vita Peireſcii Aquæ Sextienſis Senatoris. Quod autem hic auctor noſter ſcribit de Oreſte, etiam Solinus ſcribit lib. 1. *Priſcorum autem* , inquit, *teſtantur molem etiam Oreſtis ſuprema, cujus oſſa Olympiade quinquageſima & octava Tegeæ inventa à Spartanis oraculo monitis diſcimus impleſſe longitudinem cubitorum ſeptem.*

25 *Ut Homerus opinatus eſt*] Illo ℣ſ.

Οἷοι νῦν βροτοὶ εἰσὶν ἐπιχθόνιοι ἀνθρώποι.

Quod expreſſit Virgilius,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

26 *Vaſtiora , prolixioraque fuerint corpora*] Primos initio mundi homines vegetos fuiſſe , corpore & animo excelluiſſe veriſimile , ut Philo Judæus lib. de Mundi opificio oſtendit. Sed ſingulis ſæculis decreſcere homines poëtarum vel malè feriatorum hominum commentum eſt. Juvenalis:

Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero ,
Terra malos homines nunc educat atque puſillos.

Ita etiam Plinius cenſuit : *In plenum cuncto mortalium generi minorem in dies menſuram fieri , raroſque parentibus proceriores: conſumente ubertatem ſeminum exuſtione , in cujus vices nunc vergat ævum.* Et ſimilia quoquo habet Phlegon Trallianus. Ultimis verbis ad Ecpyroſin vergere ſuam ætatem voluit Plinius. *Quod ad decrementa hominum pertinet* , etiam teſte Columella, *Tremellius falſo credidit parentem omnium terram , ſicut muliebrem ſexum , anili jam ætate confectam , progenerandis eſſe fœtibus inhabilem.* Audi & Lucretium,

Jamque adeo affecta eſt ætas , effætaque tellus ,
Vix animalia parva creat , quæ cuncta creavit
Sæcla , deditque ferarum ingentia corpora partu.

Sed hæc falſa. Eadem eſt natura , neque adhuc effœta. Ineptum quoque eſt decreſcere homines , cum per ter quaterque mille annos ejuſdem fuerint ſtaturæ.

27 *Quaſi jam mundo ſeneſcente*] Non temere eſt, quod Reg. & Rot. *mundum ſeneſcentem.* Vide an abolendum ſit bis verbum ſubſtantivum, ut habeamus: *niſi, ut Homerus, opinatus eſt vaſtiora prolixioraque corpora hominum antiquorum , & nunc quaſi jam mundum ſeneſcere rerum atque hominum decremento.* Gronovius.

28 *In ſeptem menſibus primis*] Hac ſerie placuit has voces digeſtas exhibere ex MS. Regio , ubi nunc edebant *in primis ſeptem menſibus*, olim *in ſeptem primis menſibus* , ut agnoſcas ineptiam.

29 *Septenos ex utraque parte*] Non omnes enim dentes ſimul ex gingivis erumpunt. Nam alioqui ubi perfectus eſt ordo dentium , ſimul viginti octo vel triginta duo in utraque maxilla eſſe ſolent.

30 *Cadere annis ſeptimis*] Circa ſeptimum annum & decimum quartum ſolent alii prodire excidentibus prioribus , in utraque maxilla decem , quatuor inciſorii , duo canini , & quatuor maxillares. Vide Solonem in eo fragmento cujus initium eſt,

Παῖς μὲν ἄνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος, ἕρκος ὀδόντων,
Φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν.

vide & Cenſorinum cap. 14.

31 *Vel potius arterias*] Non hic agit de numero arteriarum vel venarum , ſed dicit ſeptenario numero vel modo muſico ipſas venas arteriaſque magis ſubſultare.

32 *Medicos muſicos*] Qui muſica medicinam factitabant. De qua arte egit quoque Theophraſtus, & Phrygio modulo levari iſchiacos ſcripſit. Quod

Digitized by Google

nario: quod ipſi appellant τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν[a], quæ fit in collatione quaternarii numeri. [33] Diſcrimina etiam periculorum in morbis majore vi fieri putant in diebus, [34] qui conficiuntur ex numero ſeptenarii: eoſque dies omnium maximè, ita ut medici appellant, [35] [36] κριτικὰς ἢ κρισίμους cuique videri, primam hebdomadam & ſecundam & tertiam. [37] Nec non id etiam eſt ad vim facultateſque ejus numeri augendas, quod, quibus inedia mori conſilium eſt, [38] ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſitè, ſed alia quoque ibidem congerit frigidiuſcula; veluti [39] ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda, & ſapientes item veteres ſeptem fuiſſe, & curricula ludorum [40] circenſium ſolemnia ſeptem eſſe, [41] & ad oppugnandas Thebas duces ſeptem delectos. Tum ibi

a *Per quaterna conſonantiam.*

---

ex Theophraſto refert quoque Athenæus lib. 14 cap. 10 & 11. Cenſorinus de Die Natali cap. 14. *Plerique aliter moti, duos iſtos numeros ſubtiliter diſcreverunt, dicentes, ſeptenarium ad corpus, novenarium ad animum pertinere. Hunc medicinæ corporis & Apollini tributum, illum Muſis, quia morbos animi, quos appellant* πάθη, *Muſica lenire ac ſanare conſueverit.* De Muſica veterum, quamque vim ad affectus movendos habeat, vide Ariſtot. lib. 8. Pol. cap. 5. De Harmoniis quoque egit Plato lib. 3. de Republ. De conſonantiis illis, vide Ariſtoxenum lib. 2. Harmon. Audi Martianum Capellam lib. 9. de Nuptiis Philologiæ. *Et in his alia ſibi congruunt, alia diſcrepant, ſed diſcrepantium nimia multitudo: convenientia per ſingulos tropos ſunt ſex, id eſt,* διὰ τεσσάρων, *quod de quatuor dicimus:* διὰ πέντε, *quod de quinque:* διὰ πασῶν, *quod ex omnibus concinit. Illud etiam quod ex omnibus & quatuor conſtat, vel ex omnibus, & ex quinque, vel bis ex omnibus, quod* δὶς διὰ πασῶν *dicitur. Sed illud quod* διὰ τεσσάρων *hoc eſt ex quatuor dicitur, recipit ſonos quatuor, ſpatia tria, tonos duo ſemit, hemitonia quinque, dieſis verò decem, & eſt in epitriti ratione, ut ſunt quatuor ad tres.*

33 *Diſcrimina etiam periculorum in morbis*] Hippocrates lib. 4. de Morbis, *morbos judicari diebus imparibus* dixit. In morbis autem acutis dies ſeptimus (nonnunquam etiam quartus pro vehementia morbi) dies criticus cenſebatur, quo die de ſalute vel periculo ægri medici judicabant,

34 *Qui conficiuntur ex numero ſeptenarii*] Reg. *ſeptenario*. Gronovius. Sed in eodem eſt etiam *putat*, non *putant*.

35 Κριτικὰς ἢ κρισίμους] Criticus dies eſt qui judicat; Κρίσιμος, id eſt, judicabilis, in quo de morbo vel ægro judicatur à medico. Celſus: *Eſt autem & alia etiam de diebus ipſis dubitatio, quoniam antiqui potiſſimum impares ſequebantur, eoſque tanquam de ægris judicaretur,* κρισίμους nominabant. Alexander Aphrodiſeus l. 2. Probl. 47. Καὶ τὰ νοσήματα δὲ ἀναλόγως τῷ ἑπτὰ ἀριθμῷ κρίνεται, id eſt, *morbi quoque eodem modo numero ſeptenario judicantur.* Apollini quoque ſeptenarius numerus ſacer, ut teſtatur Proclus in Timæum lib. 3.

36 Κρισίμους *cuique videri*] Vetuſtæ edd. *cuiquam*. Regius & Lincoln. tantum modo *cui*. Forte: κρισίμους *eis videri*. nempe medicis muſicis. *Gronovius*.

37 *Nec non id etiam eſt ad vim*] Reg. *Neque non id etiam ſumit ad vim facultateſque ejus numeri augendas*, Varro ſcilicet. *Idem*.

38 *Septimo demum die mortem oppetunt*] Illi qui calidioris ſicciorisque ſunt temperamenti, difficilius famem ferunt, quam qui frigidioris & humidioris. λιμὸς autem teſte Hippocrate ξηραίνει τὰ σώματα. Non eadem itaque omnium ratio, ſicuti etiam valetudine adverſa correpti diutius inediâ vitam protrahunt. Quouſque fame quis vitam protrahere poſſit, vide Levinum Lemnium de occult. Nat. mirac.

39 *Septem opera in orbe terrarum miranda*] Reg. & Lincol. *in orbe terræ miranda*. nam Rot. finit hoc caput in verbis *rerum atque hominum decrementa ſunt*. Gronovius.

40 *Circenſium ſolennia ſeptem eſſe*] Si hoc potuit ab Varrone tam religioſe ſpectari, quam fuerat ille Domitiano diſſuaſurus, ne Circenſium die miſſus ſingulos à ſeptenis ſpatiis ad quina corriperet, ut ab eo factum tradit Suetonius cap. 4? *Jac. Gronov.*

41 *Ad oppugnandas Thebas duces ſeptem electos*] Non invenio in editis ante Gryphium. Omnes enim ut

Digitized by Google

ibi addit ſe quoque jam [42] duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe: [43] ex quibus [44] aliquammultos, quum proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis non comparuiſſe.

ut Reg. & Pal. apud Gebhardum 2 Antiq. 4. *delectos*. Gronovius.

42 *Duodecimam annorum Hebdomadam*] Id eſt, Octuageſimum quartum annum, quo hæc conſcripſerat Varro.

43 *Ex quibus aliquantum, quum proſcriptus*] Ro. Ven. Ald. Vaſcoſ. Gryph. *aliquamdiu*. Optime Regius: *aliquammultos*. Cicero lib. 4 in Verr. *Sunt veſtrum, judices, aliquammulti, qui Piſonem cognorunt*. Et reſtituendum id vocabuli quoque cenſeo Apulejo lib. v. *Sed antequam multum viæ laboranti veſtigio pererraſſet, inſcio quodam tramite delabente accedit quamdam civitatem*. Florentinus: *Sed aliquammultum*. Lege: *Sed cum aliquammultum viæ*. Gronovius.

44 *Septuaginta hebdomadas librorum*] Id eſt, quadringentos nonaginta libros. Divus Hieronymus ſcribit Origenem ſex M. librorum ſcripſiſſe, quod nequaquam fuerat crediturus, niſi omnes perlegiſſet.

Cap. XI.

Quibus & quam frivolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe quam Homerum natu antiquiorem.

Super [1] ætate Homeri atque Heſiodi non conſentitur. Alii Homerum quam Heſiodum majorem natu fuiſſe ſcripſerunt, in quîs [2] Philochorus, & [3] Xenophanes: alii minorem; in quîs L. Accius poëta & [4] Ephorus hiſtoriæ ſcriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, [5] uter prior ſit natus parum conſtare dicit; ſed non eſſe dubium, quin aliquo tempore eodem vixerint; [6] [7] idque ex epigrammate oſtendi,

1 *Ætate Homeri atque Heſiodi*] De qua utraque diſputandi materiam ſumſit Ill. Salmaſius in Plinianis Exerc. pag. 865, quas violare deſcribendo non oportet; certe non has chartas impleri quum illic pateant: nunc Gellium ſolum audiviſſe ſatis eſt.

2 *Philochorus*] Cujus paſſim meminerunt antiqui ſcriptores, Strabo, Plutarchus, Laërtius in Protagora, Ælianus, alii. Scripſit Hiſtoriam de Rebus Atticis, Olympiadum libros duos, & nonnulla alia.

3 *Xenophanes*] Intelligitur, ut puto, Xenophanes Colophonius, qui contra Homerum & Heſiodum jambos & elegias ſcripſit. Vide Diogenem Laërtium.

4 *Ephorus*] Hiſtoricus, Iſocratis diſcipulus. Scripſit xxx. libris hiſtoriam Græcam; ſed qui vir mire ſollicitus de patriæ laude hunc quoque illi vindicare voluit, & qua fabulæ ſerie, docet Plutarchus apud Allatium cap. 6 Qu. qui eum *non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decipi, ſæpe decipere* dixit. Quod & Diodorus Siculus lib. 1. affirmat, ſtylum tamen ejus lib. 5. laudat. Vide Voſſium de Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 7.

5 *Uter natus ſit prior*] Numquid *natu*? Ut mox: *per quæ oſtendi putat Heſiodum natu priorem*. Sic enim Reg. & Rot. non ſolum *oſtendit*. Gronovius. At ordo verborum in editionibus eſt *uter natus prior ſit*, quum in Regio legatur *uter prior ſit natus*, quem ut Gellianum nunc repoſui. Interim in Rott. non legebatur illud *natus*.

6 *Idque ex epigrammate oſtendit*] Reg. & Rot. *oſtendi*: pendet enim ex ſuperiori, *Varro dicit*. Gronovius.

7 *Ex epigrammate*] Quod eſt Ἡσίοδος Μούσαις Ἑλικωνίσι τόνδ᾽ ἀνέθηκα Ὕμνῳ νικήσας ἐν Χαλκίδι θεῖον Ὅμηρον. Quod Salmaſius judicat probabilius eſſe ab Heſiodi amatoribus & admiratoribus confictum fuiſſe, qui palmam illi & coronam dare contra Homerum parati erant. Et tamen contra hujuſmodi adulteratores & præſertim ſacrorum hymnorum falſos victores induſtriam Græcam quoque excubare ſolitam probabile eſt non minus. *Jac. Gronov.*

di, quod in tripode ſcriptum eſt, qui in monte Helicone ab Heſiodo poſitus traditur. Accius autem in primo Didaſcalico levibus admodum argumentis utitur, per quæ oſtendit Heſiodum natu priorem. *Quòd Homerus*, inquit, *quum in principio carminis Achillem eſſe filium Pelei diceret, quis eſſet Peleus, non addidit. Quam rem procul*, inquit, *dubio dixiſſet*, [8] *niſi ab Heſiodo jam dictum videretur. De Cyclope itidem*, inquit, *vel maximè quòd unoculus fuit, rem tam inſignem non præteriiſſet, niſi æque prioris* [9] *Heſiodi carminibus vulgatum eſſet*. De patria quoque Homeri multo maximè diſſenſum eſt. Alii [10] Colophonium, alii Smyrnæum, ſunt qui Athenienſem, ſunt qui Ægyptium dicant fuiſſe, Ariſtoteles tradit [11] ex inſula Io natum. M. Varro, in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma appoſuit:

[12] *Capella Homeri candida hæc tumulum indicat:*
[13] [14] *Quod hac Iëtæ mortuo faciunt ſacra.*
[15] Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου.
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, [16] Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

a *Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri, Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ,*

---

8 *Niſi ab Heſiodo jam dictum videretur*] Rot. & Lincol. *videret*. Gronovius.

9 *Heſiodi carminibus vulgatum eſſet*] Reg. & Rot. *invulgatum*. Verbum, quod neſciremus à Cicerone noſtrum accepiſſe, niſi exſtaret ad Atticum lib. 2, 1. *quo die Allobroges invulgarunt*. Noſter & in præfatione: *non aſpernentur, quaſi nota invulgataque*. Lib. 4, 9. *reverenda & reformidanda ſunt magis quam invulganda*. Lib. 18, 1. *decreti cujuſpiam ex philoſophia perperam invulgati purgatio*. Gronov. Ita quoque Lincolnienſis.

10 *Colophonium*] In quæ omnia inquiſivit diligentiſſime Leo Allatius de Patria Homeri.

11 *Ex inſula Io natum*] Τὸ *natum* amandant Reg. & Rot. quorum ille *ex inſul' cho*: alter, *ex inſul' co*. Scribe: *ſunt qui Ægyptium dicant fuiſſe, Ariſtoteles tradit ex inſula Io. M. Varro in libro &c.* Gronovius. In Regio tamen legitur *ſunt etiam qui Ægyptium*. qui & cum Lincoln. habet *tradidit*: ſed ample hic Lincoln. *tradidit ex Io inſula natum in conſulatu M.* qualicunque regione certantes augere conetur.

12 *Capella Homeri*] Inſculpta hæc ſepulchro, quod candida capra Homero Ietæ parentarent.

13 *Quod hac Ietæ*] Ita Salmaſius emendat, ex vetere ſcriptura, quam ita ſe habere dicit, *quod acietæ*. Antiquiſſima Veneta & Badiana editio, *quod ariete*, quod Petrus La Sena in Cleombroto tentavit ingenioſe nimis explicare, & citat Allatius cap. xiv. Legitur quoque, *quoi ara Ietæ*, (quod in nupera Pariſina ex prioribus repetivit Prouſteus, incredibili vanitate, quum tanto meliora eſſent inventa) &, *quoia ara rite* quæ videnda in ejuſdem Allatii capite xi, ubi ipſe conjicit *Quod* vel *Quoi capra Ietæ*. Quinam autem ſunt Iëtæ? Qui inſulam Ion incolebant, & ſepulchrum Homeri monſtrabant, ac ſeorſim Clymenes matris, ut teſtatur Pauſanias in Phocicis. Quum igitur Salmaſius tam commode & molliter & ex vetere ſcriptura rem conſtituiſſet, mirari oportet Philippum Carolum notantem ex duobus Varronis verſibus colligere eſſe, Homeri tumulo capram inſculpi conſueviſſe, eique in ſacris arietem mactatum eſſe, cujus rei cauſas videas apud Fr. Luiſinum. Quum omnia illa ſint nugacia & falſa. Non enim dicitur conſueviſſe inſculpi, ſed ab ſolis Ietis ita factum eſſe. Et ſane inaniora ſunt, quæ ibi prodit Luiſinus.

14 *Quod ara Ietæ mortuo*] Vett. edd. *Quod ariete*. Reg. *Quod aciete*. Rot. *Quod acietem*. Unde belle Salmaſius: *Quod hac Ietæ*. nam & in Rott. primæ literæ τοῦ *acietem* ſuperpoſita eſt aſpiratio. Stephanus: Ἴος, νῆσος τῶν Κυκλάδων ἀπὸ Ἰώνων οἰκισθεῖσα, ὅπου ὁ Ὅμηρος [illegible]. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Φοινίκη ἡ Ἴος. Ἔστι καὶ Λυδίας. Ὁ πολίτης, Ἰήτης καὶ Ἰῆτις. Gronovius.

15 Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι] Ante Aldum [illegible]. Reg. & Rot. his Græcis carent. E Pal. profert Gebhardus 2 Antiq. 23. ἐρίζουσι ἀλλήλαις περὶ, conjicit autem ἐρίζουσι.

Digitized by Google

ἱδρύνται. Poſſet legi ἱδρυνθέντων aut, ſi retines τὸ κλυτῷ, quando in editionibus priſcis adjecerunt Latine, de ſtirpe inſignis Homeri, placeat, Ἑπτὰ πόλεις ἱδρύνται κλυτῷ περὶ ῥίζαν Ὁμήρου. Solent enim τῷ Δ ἀντὶ τοῦ Ζ abuti. *Idem.*

16 Ἴος] Quædam editiones habent Χῖος. Utrumque recte. De Io ſupra Ariſtoteles dixit. Sed & olim ibi lectum *Chios* fuiſſe ingerit Allatius cap. 6 de Patria Homeri.

CAP. XII.

Largum atque avidum bibendi à P. Nigidio doctiſſimo viro novo & [1] *propemodum abſurdo vocabulo* biboſum *dictum.*

BIBENDI avidum P. Nigidius [2] in commentariis grammaticis *bibacem* & *biboſum* dicit. *Bibacem* ego, ut *edacem* à pleriſque aliis dictum lego. [3] [4] *Biboſum* dictum nondum etiam uſquam reperi, niſi apud [5] Laberium; neque aliud eſt quod ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut, *vinoſus*, aut, *vitioſus*, ceteraque, quæ hoc modo dicuntur: quoniam à vocabulis, [6] non à verbis, inclinata ſunt. [7] Laberius in mimo (vel primo) qui Salinator inſcriptus eſt, verbo hoc ita utitur:

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

1 *Propemodum abſurdo vocabulo*] Regius: *Largum atque avidum bibendi P. Nigidio doctiſſimo viro nova & prope abſurda vocabuli figura biboſum dictum.* Gronovius.

2 *In commentariis Grammaticis*] Quorum quid reliquum ſit, & quis progreſſus, vide in Jani Rutgerſii Variis lectionibus III, 16.

3 *Biboſum*] Clamoſus tamen, quo vocabulo utitur Quintilianus & Juvenalis, à *clamo* derivari videtur, niſi ab antiquo *clamos*, pro clamore, originem capiat.

4 *Biboſus dictum etiam nuſquam reperi*] Rot. *biboſum etiam nondum dictum uſquam inveni.* Reg. *biboſum dictum nondum etiam uſquam reperi.* Gronovius.

5 *Laberium*] Qui in mimis ſcribendis non mediocrem laudem judicio M. Tullii & aliorum conſecutus eſt. Sæpe à Gellio, Nonio, aliiſque veteribus Grammaticis citatur. Supra lib. 1 cap. 7.

6 *Non à verbis*] Regius *verbo.* Jac. Gronov.

7 *Laberius in mimo vel primo*] Sic jam Ro. & Veneta. Aldus, Vaſcoſ. Gryphius, *in mimo libro primo.* Reg. & Rot. *Laberius in mimo, qui Salinator inſcriptus eſt.* Recte igitur Phil. Rubenius ea verba cenſet adtexta à ſcriptore hæſitanti *primo* ſcriberet an *mimo*, Electorum lib. 2, 21. *Gronovius.*

CAP. XIII.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens, quum Platonis Philoſophi diſcipulus foret, audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum.

[1] HERMIPPUS hoc ſcriptum reliquit, Demoſthenem admodum adoleſcentem ventitare in Academiam, Platonemque audire ſolitum. Atque is, inquit, Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, quum

1 *Hermippus*] Qui vitas præſtantium virorum ſcripſit, ut ex Laërtio in Thalete, Athenæo pluribus locis perſpicuum eſt. Hunc quoque Plutarchus in Vita Demoſthenis commemorat ex aliorum libris teſtari, Demoſthenem Platonis auditorem fuiſſe.

quum ad Platonem pergeret, [2][3] compluriſque populos concurrentis videret; [4] percontatur ejus rei cauſam, cognoſcitque currere eos auditum [5] Calliſtratum. Is Calliſtratus Athenis [6][7] orator in republica fuit. Illi δημαγωγὺς appellant. Viſum eſt paulum devertere, experirique an ad digna auditu tanto properatum ſtudio foret. Venit, inquit, atque audit Calliſtratum nobilem illam τὴν [8] περὶ Ὠρωπῦ δίκην [a] dicentem: atque ita motus & demulctus & captus eſt, ut Calliſtratum jam inde ſectari cœperit; [9] Academiam cum Platone reliquerit.

a *De Orepo cauſam.*

---

2 *Compluriſque populos*] Suſpecta mihi ſunt iſta verba. Quomodo enim complures populi in una eademque civitate eſſe dicantur? nam etiamſi in unam eandemque civitatem complures è diverſis populis ac gentibus convenerint, non tamen ut opinor, ea multos habere populos dicenda eſt. Eſto igitur (quod tamen mihi non fit veriſimile) magnam hominum multitudinem tota è Græcia ad audiendum Calliſtratum, ſicut ad audiendos celeberrimos illos antagoniſtas, Demoſthenem & Æſchinem, Athenas confluxiſſe: nemini tamen ita loqui licuit, meo quidem judicio. Quomodo igitur locus hic parva cum mutatione emendari poterit? ſcribendum: *compluresſque è populo concurrentis viderit* H. Stephan. Verum non opus eſt eâ emendatione, cum per populos intelligat δήμους. Urbs enim Athenienſis in Κώμας, χώρα in δήμους diſtributa fuit, ut teſtatur Iſocrates in Areopagitico. ubi Interpres male δήμους *municipia* vertit. Φρατρίας καὶ δήμους conjunxit Plato lib. 6. de leg. Δημάρχοι autem τοὺς δήμους convocabant, quando neceſſe erat, eandemque poteſtatem habebant quam antea habuerant Ναυκραροι, ut ſcribit Harpocration in Lexico ſuo. *Thyſ.* At id totum ſcivit quoque Stephanus, & nihil inde boni ad Gellii verba. Nempe hæc concio non debet ſpectari velut contubernium Thaidis, ad quam conventus ex omni Græcia celebres erant, ut dixit lib. 1 cap. 8, ſed qui ad Academiam pergeret, poterat videre complures populos concurrentes, non utique ſingulos ex illis δημότας, ſed multos eorum hinc inde venientes & in urbem feſtinantes ad audiendum. Et id vult indicare Gellius. *Jac. Gronov.*

3 *Compluriſque populos concurrentes*] Hen. Stephanus & Guil. Ranchinus 1 Var. 3. corrigunt, *compluresſque è populo concurrentes.* Gronovius:

4 *Percunctatur ejus rei cauſam*] Reg. & Rot. *percontatur.* Idem.

5 *Calliſtratum*] Varii fuere Calliſtrati. An hic idem ſit, quem Harpocration citat, cuique opus περὶ Ἀθηνῶν tribuit, quod tamen alii Menecli Barceo adſignabant, dubium eſt.

6 *Orator in Rep. fuit. illi δημαγωγὺς appellant*] Dubitari poteſt juxta H. Stephanum, an omnes abſque ullo diſcrimine, qui Athenis in Rep. Oratores eſſent δημαγωγοὶ vocarentur, quamvis revera populum oratione ſua ducerent flecterentque. Julius tamen Pollux per δημαγωγὺς publicos Oratores intelligit: & Diogenes Laërtius ita Demoſthenem appellat. Apud Iſocratem ad Nicoclem δημαγωγεῖν denotat Populum ſive Remp. moderari. Oratorum illorum in Rep. Athenienſi ſummam fuiſſe poteſtatem ex antiquis monumentis ſatis perſpicuum eſt. Oratores itaque publici Demagogi quidem etiam appellabantur, verum non omnes Demagogi erant Oratores. Namque & exercitus ductores, & qui principem in Rep. locum obtinebant, ita appellabantur. Hinc Heſychius: δημαγωγὸς ἄρχων, ἐκ τοῦ τὸν δῆμον ἄγειν καὶ διοικεῖν. nonnunquam, ut idem teſtatur, δημαγωγεῖν idem quod ὀχλαγωγεῖν, id eſt, *turbas movere & concitare in populo.* Vide Loënſem lib. 9. Miſcell. cap. 16.

7 *Orator in republica fuit*] Reg. *oratorum unus fuit.* Gronovius. Quod nempe in ora libri ſui notavit Lambecius; ſed nemo alius vidit.

8 Περὶ Ὠρωπῦ] Quæ urbs diverſis temporibus concitavit moleſtias Athenienſibus, ut patet ex libro etiam VII cap. 14, quo utroque loco intelligitur eadem urbs, confinis Attico imperio & Bœotico. Prouſteus tamen illic notat eſſe Bœotiæ civitatem, in hoc autem loco urbem Macedoniæ. Ineptior eſt Phil. Carolus, dum ad hæc ſcribit *Calliſtratum dixiſſe cauſam de ὅρῳ quodam, de quo Plutarchus dicto loco.*

9 *Academiam cum Platone reliquerit*] Aliter hæc referuntur à Plutarcho in Demoſthene. Dicit enim audito Calliſtrato eum diſciplinis ſtudiiſque puerilibus relictis, declamationibus operam dediſſe ſub Iſæo. Nulla mentio Academiam & Platonem reliquiſſe, cum poſtmodum Platonis auditor fuerit, multumque ex ejus floridâ facundia in dicendo profecerit.

Cap.

Cap. XIV.

Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulam audivi, *aliaque ejuſcemodi qui dicat, vitioſè dicere, ejuſque vitii cauſas reddere M. Varronem:* [1] *nec quemquam veterum uſce verbis ita uſum eſſe.*

Dimidium librum legi, aut *dimidiam fabulam audivi*, vel quid aliud hujuſmodi, malè ac vitioſè dici exiſtimat Varro; *oportet enim*, inquit, *dicere dimidiatum librum*; *non*, *dimidium*. *&*, *dimidiatam fabulam*, *non dimidiam. Contra autem* [2] [3] *ſi ſextario hemina fuſa eſt, non dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt: & qui ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed dimidium. At ſi ſcyphus*, inquit, *argenteus mihi cum alio communis* [4] *in duas partes disjectus ſit; dimidiatum eum dicere eſſe ſcyphum debeò, non dimidium:* [5] *argenti autem, quod in eo ſcypho ineſt, dimidium meum eſſe, non dimidiatum.* [6] Differitque ac dividit ſubtiliſſimè, quid *dimidium dimidiato* interſit. & Q. Ennium ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſi quis ferat vas vini dimidiatum.

ſicuti [7] pars, quæ deeſt ei vaſi, non *dimidiata* dicenda eſt, ſed *dimidia*. Omnis autem diſputationis ejus, quam ſubtiliter quidem; ſed ſubobſcurè explicat, ſumma hæc eſt; *Dimidiatum* eſt quaſi *dismediatum*, & in partis duas pares diviſum. *Dimidiatum* ergo niſi ipſum quod diviſum eſt dici haud convenit. *Dimidium* verò eſt non quod ipſum *dimidiatum* eſt, ſed quæ ex *dimidiato* pars altera eſt. Quum igitur partem libri dimidiam legiſſe volumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audiſſe: ſi *dimidiam fabulam*, aut *dimidium librum* dicimus, peccamus; totum enim ipſum quo *dimidiatum* atque diviſum eſt, *dimidium* dicis. Itaque Lucilius eadem ſequutus, *Uno*

1 *Nec quenquam veterum iiſce*] Reg. *veterem biſce*. Jac. Gronov.

2 *Si è ſextario bemina*] Congius capiebat ſex ſextarios, ſextarius cotylas binas, quæ & heminæ dicuntur. Fannius,

At cotylas, quas ſi placeat dixiſſ: licebit
Heminas, recipit geminas ſextarius unus.

3 *Si e ſextario bemina fuſa eſt, dimidium, non dimidiatum*] Sane ita priores editi, quum tamen Pariſina anni 1584 *ſi è ſextario*, in qua viciſſim editione, ut & Vaſcoſani, exſtat vox *dimidium*, quæ in Gryphianis tam anni 1534, quam 1539, non habetur. Vaſcoſanus addidit, & ſequutus fuit Stephanus, quum in MS. Regio tantum appareat *ſi ſextario bemina fuſa eſt, non dimidiatum.* An hic ſenſus non bene conſtare poteſt, ſi intelligatur ſextario hemina affuſa vel infuſa? ut debuerint præpoſitionem a vel e interponere? Immo eſt dativus, & ſi ſextario ſit affuſa hemina, tam bene dici debet dimidiatus ſextarius fuſus, quam ſi inde tantum fuerit effuſum. Itaque delevi iſta adſciticia & nullum uſum adſerentia vocabula. Dimidium enim hoc optime intelligitur ex ſequentibus. *Jac. Gronov.*

4 *In duas partes disjectus ſit*] Lege vel invitis ſcriptis cum Vaſcoſano, *diſſectus*. Gronovius.

5 *Argenti autem*] Reg. *argentum autem*. Jac. Gron.

6 *Differit ac dividit ſubtiliſſime*] Reg. & Rot. *diſſeritque ac dividit ſubtiliſſime*. Jungit enim particula hæc verba cum eo, quod præceſſit, *dici exiſtimat*. Gronovius.

7 *Pars quæ deeſt ei vaſi*] Editiones priſcæ *deeſt a vaſe*. vel *e non vaſe*. Lincoln. *ei vaſe*. Reg. & Rot. *ei vaſo*. Recte omnino & antique. Cato apud noſtrum 13, 22. *Neque mibi ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum ullum eſt manu pretioſum.* Soſipater lib. 1. *Vaſi. Genitivo ſingulari I finita nomina geni-*

Digitized by Google

Uno oculo, inquit, *pedibuſque duobus dimidiatus*
Ut porcus.

& alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidem ut vendat ſcrutarius laudat
[8] *Præfractam ſtrigilem*, [9] *ſoleam improbus dimidiatam.*

Jam in viceſimo manifeſtius *dimidiam horam* dicere ſtudioſe fugit: ſed pro, *dimidia*, *dimidium* ponit in hiſce verſibus.

Tempeſtate ſua atque eodem uno tempore [10] *& horæ*
Dimidio, & tribus confectis dumtaxat eamdem
Et quartam.

Nam quum obvium proximumque eſſet dicere:

——— *& hora*
Dimidia tribus confectis:

vigilatè atque [11] attentè verbum non probum mutavit. Per quod ſatis apparet ne *horam* quidem *dimidiam* rectè dici, ſed vel *dimidiatam horam*, vel *dimidiam partem horæ*. Propterea [12] Plautus in Bacchidibus *dimidium auri* dicit, non *dimidiatum aurum*. Item in Aulularia *dimidium obſonii*, non *dimidiatum obſonium* in hoc verſu:

[13] *Ei adeò obſonii hinc juſſit dimidium dari.*

In Menæchmis autem *dimidiatum diem*, non *dimidium*, in hoc verſu:

[14] *Dies quidem jam* [15] *ad umbilicum dimidiatus mortuu-ſt.*

[16] M. Cato in libro, quem de agricultura conſcripſit: *Semen cupreſſi ſerito*

genitivo plurali RUM ſyllabam capiunt vaſorum. Et nominativus erit hoc vaſum. Cledonius: *Antiqui rectius dicebant vaſum, quomodo ſcamnum.* Caper de verbis dubiis: *Vas, alii vaſum.* Idem.

8 *Præfractam ſtrigilem*] Sive quâ equi, vel in balneis homines ſtringebantur. Strigilis balnearis figuram vide apud Mercur. Artis Gymnaſt. lib. 1 cap. 8. hinc *ſtrigmenta*, ſordes, quæ deſtringuntur ex corpore. Martialis in Apophoretis curvum inſtrumentum fuiſſe ſcribit,

Pergamus has miſit curvo diſtringere ferro,
Non tam ſæpe teret lintea fullo tibi.

Sympoſius Ænigmate 86.

Rubida, curva, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falſis auri mentita colorem,
Dedita ſudori, modico ſuccumbo labori.

Sive ut nonnulli quoque ſtrigilem pro vaſe apud Plautum in Perſa, & Ciceronem lib. 2. de Finibus exponunt. Strigles quoque vel potius ſtrigiles dicuntur apud Vitruvium canaliculi depreſſi in columnis, quod canaliculis ſtrigilum ſimiles ſint.

9 *Soleam*] Solea dicta quæ ſolum ſive plantam pedis tegebat. vide Gellium lib. 13 cap. 21.

10 *Et horæ Dimidio, tribus*] Reg. Lincoln. Rot. *Dimidio & tribus confectis.* Item poſt paullo, *nam quum obvium eſſet dicere, Dimidia & tribus confectis,* iidem. *Gronovius.* Sane illud *& tribus* legebatur in prioribus editis, unde nuperi praveexpulerunt. Mox etiam Reg. *Ac* vel *At quartam.*

11 *Attente verbum non probum mutavit*] Reg. & Rot. *vitavit.* nam unde ſciri poterat Lucilium prius verbum non probum poſuiſſe, & deinde correxiſſe. *Gronovius.*

12 *Plautus in Bacchidibus*] Scripti, *Plautus quoque in Bacchidibus.* Idem.

13 *Ei adeo obſonii*] Occurrit locus in Aulularia Act. 1. Scen. VI.

14 *Dies quidem*] In Menæchmis hic locus eſt Actu 1. Sc. 2.

15 *Ad umbilicum*] Ad meridiem: umbilicus enim media pars corporis.

16 *M. Cato in libro quem*] Hic iterum ſcripti: *M. etiam Cato.* Gronovius.

17 *Fe*

Digitized by Google

rito crebrum, ita uti linum ſeri ſolet. [17] *Eo cribro terram inſternito, dimidiatum digitum. Jam id bene tabula aut pedibus aut manibus complanato. Dimidiatum* autem, inquit, *digitum*, non, *dimidium.* Nam digiti quidem *dimidium*, [18] digitum autem ipſum *dimidiatum* dici oportet. Item M. Cato de Carthaginienſibus ita ſcripſit: *Homines* [19] *defoderunt in terram dimidiatos, ignemque circumpoſuerunt. Ita interfecerunt.* Neque quiſquam omnium, qui probè locuti ſunt, [20] his verbis ſecus, quàm dixi, uſus eſt.

17 *Eo crebro terram inſternito dimidiatum digitum. Jam id bene*] Quæ nunc tractamus exemplaria Catonis, præferunt: *Eo terram cribro incernito, altum digitum transverſum. eam terram tabula aut pedibus complanato*, cap. 49. Utcumque autem quædam hotum non inſpecto libro ex memoria fallente facile ſic edidiſſe auctor poſſit videri, tamen Reg. & Rot. oſtendunt eum non mutaſſe, *Eo cribro terram incernito.* Gronovius.

18 *Digitum autem dimidiatum*] Stephanus omiſit *ipſum*, idque probatur ab ſequutis editionibus, quum tamen MS. Regius *digitum autem ipſum dimid.* ut fuit olim in editis, quod idcirco reſtitui. *J. G.*

19 *Defoderunt in terram dimidiatos*] Qua crudelitate etiam alios fuiſſe uſos docent exempla collecta in paternis notis ad Senecam lib. 3 de Ira cap. 3.

20 *His verbis ſecus, quam dixi, uſus*] Parum intereſt: ſed tamen & Reg. & Rott. *ſequius quam.* Plautus Aulular. 3. 2. *quid diximus tibi ſequius quam velles.* Gronovius. Exempla poſt alios collegit Pricæus ad Apuleji Apolog. pag. 187.

CAP. XV.

Exſtare in literis perque hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, interclusa anima & vim magni novique motus non ſuſtinente.

COGNITO repentè inſperato gaudio expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus [1] [2] Polycritam nobilem feminam [3] Naxo inſula. [4] Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, [5] ætate jam edita,

1 *Polycritam*] Hiſtotiam hujus mulieris ita ſcribit Plutarchus de Virt. Mul. Cum bellum eſſet inter Mileſios & Naxios, Diognetus ex munimento contra Naxiorum urbem ſito, magnam abſtulit prædam, mulieres quoque ac virgines liberas. Inter illas Polycritam amore captus uxoris loco habuit. Cum feſtus in caſtris Mileſiorum ageretur dies, permittente Diogneto, Polycrita fratribus placentas miſit, tabellamque plumbeam inſeruit, qua hortabatur Naxios, ut noctu hoſtes vino ſomnoque ſepultos adorirentur. Id factum. Occupato itaque à Naxiis Caſtello, multiſque hoſtium interfectis, Diogneti ſalutem precibus Polycrita à civibus impetravit. Ipſa autem civibus ad portam occurrentibus, & ſerta offerentibus, impenſeque eam laudantibus, magnitudine lætitiæ in ipſa porta exanimis concidit. Ita Naxii Hiſtorici commemorant. Verum Ariſtoteles, teſte Plutarcho, non captam fuiſſe Polycritam affirmat, ſed Diognetum amore ejus flagrantem cuncta illi juramento addito promiſiſſe, quæ poſtularet, ſiu ea poriretur. Illam Delium caſtellum petiiſſe, Diognetum promiſſa præſtitiſſe. Ita cum Mileſiis pacem factam.

2 *Polycritam nobilem feminam*] Fulvianus *Policritan.* Gronovius.

3 *Naxo*] Vulgò, *è Naxo.* Ita legit Carrio ex veteribus libris. Utrumque recte dicitur. Ita *Vinum Chio*, vel *Leſbo*, more Græco dicitur. & Plautus in Mercatore, *Hoſpes Zacyntho.*

4 *Philippides*] Inſignis hic Comicus, cujus quædam fragmenta apud Plutarchum alioſque auctores invenias. Citat quoque ejus Comœdias aliquoties Athenæus. Hic Lyſimacho familiaris fuit, multaque per eum Populus Athenienſis ab eo ſuſcepit beneficia.

5 *Ætate jam edita*] Sic omnes libri. Lipſius

edita, quum [6] in certamine poëtarum præter ſpem viciſſet, & [7] lætiſſime gauderet; inter illud gaudium repente mortuus eſt. [8] De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt. Is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit unum [9] pugilem, [10] alterum pancratiaſten, [11] tertium luctatorem: eoſque omnes vidit [12] vincere coronarique [13] Olympiæ eodem die: & quum ibi eum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis, ſaviarentur, quumque populus gratulabundus flores undique in eum jaceret. [14] ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oſculis atque in ma-

cum fatetur ſe ignorare an vocis *Edita* vis hæc ſit, & ſubjicit *exita*, paſſus eſt aliquid humani. Neque opus τῷ *media* Scioppii. Eſt enim *edita*, quæ Ciceroni *acta decurſaque*, *provecta & decrepita*, *confecta*, eidemque & Livio *exacta*. Sic *edere vitam* pro finire lib. 5 de finibus: *locum ubi Pythagoras vitam ediderat*. Philipp. 12. *libenter extremum vitæ ſpiritum ediderim*. Pro Sextio: *ſi tunc in templo Caſtoris animam, quam vix retinuit, edidiſſet*. Apulejus de Deo Socratis: *ubi vita edita remeandum eſt*. Lipſio videtur occaſionem corrigendi dediſſe Feſti: *Ad exitam ætatem, ad ultimam ætatem*. Gronovius. Unde etiam patet audiri non debere illum, qui quum ſcripſiſſet edi vulgo *ætate jam edita*, inde ſubjicit ſe leviſſima & fere nulla mutatione formare *vieta*. Editur enim ſic vulgo, ſed caſte & ex fide optima codicum MSS. qui manum Gellii ſervant; ut error & contumacia plane ſit vel leviſſimum quid in eo mutaviſſe; utique vietam ætatem Gellio non placuiſſe colligas ſatis ex XIII, 2. Et ludit Phil. Carolus, quum cenſet non male etiam legas *ætate jam exacta*. Nec enim agitur, ut appareat quid non male etiam legas, ſed quid Gellius dederit. *Jac. Gronov.*

6 *In certamine Poëtarum*] Ita de aliis teſtatur Plinius lib. 7 cap. 53. *Gaudio*, inquit, *obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionyſius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ victoriæ nuntio.*

7 *Lætiſſime gauderet*] Id eſt, effuſiſſime. gaudio placide movetur animus, lætitiâ exultat, & geſtit, ut teſtatur, Cic. 4. Tuſcul. Annotatum à Medicis eſt, plures nimio gaudio, quam triſtitia mortem oppetere. Nimio gaudio diffluunt ſpiritus, triſtitia conſtipantur.

8 *De Rhodio etiam Diagora*] Hujus Diagoræ pugilis meminit quoque Cicero lib. 1. Tuſc. Qu. & Pindarus integra Oda VII in Olympicis illum laudibus extollit. Quam odam aureis literis in fano Minervæ collocatam affirmat ejuſdem ſcholiaſtes, quem vide.

9 *Pugilem*] Pugnis (unde nomen) vel cæſtibus pugnare conſuetum.

10 *Alterum Pancratiaſten*] Pancratium conſiſtebat lucta & pugilatu. Quique eo pugnabant non tantum pugnis, ſed cubitis, calce, intenſis viribus, conſerto corpore cum adverſario certabant. Quint. lib. 2. inſt. cap. 4. *Sicut ille exercendi corpora peritus, non ſi docendum pancratiaſten ſuſceperit, pugno ferire, vel calce tantum, aut nexus modo certos aliquot docebit; ſed omnia quæ ſunt ejus certaminis.* Quod convenit cum verbis Ariſtotelis, quibus ſcribitur ὁ δυνάμενος θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δὲ ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός, ubi vides hos ipſos tres manifeſte ſeparari, prout etiam Suidas pancratiaſtas dictos ait, ὅτι ταῖς χερσὶ καὶ ποσὶ πυγμομαχῶσι. Ex quibus Quintilianum & Suidam citavit jam Budæus & ex illo Stephanus; Ariſtotelem Faber in Agoniſt. 1, 9. & poſteà Falconerius in Athleticis.

11 *Luctatorem*] Luctatores omni modo corpore conſerto, brachiiſve implicitis nitebantur ſe invicem in terram proſternere. Hi nudi pudendis velatis luctabantur, & oleo injungebantur, etiam pulvere addito.

12 *Vincere coronarique*] Victores enim ſive ὀλυμπιονῖκαι corona oleagina donabantur. Quanquam autem hæc exigua eſſent virtutis præmia, tamen tanto apud ſuos in pretio habiti fuere, ut veluti triumphantes quadrigis in ſuas civitates inveherentur. Audi Vitruvium in præfatione lib. 9. *Nobilibus Athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea viciſſent, Græcorum majores ita magnos honores conſtituerunt, uti non modo in conventu ſtantes cum palma & corona ferant laudes, ſed etiam cum revertuntur in ſuas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias revehantur, è reque publica perpetua vita conſtitutis vectigalibus utantur.*

13 *Eodem Olympiæ die*] Commodiori ordine verborum Reg. & Rot. *Vincere coronarique Olympiæ eodem die.* Iidem cum Fulviano & Lincoln. *eos omnes.* non *eoſque*. Gronovius.

14 *Ibi in ſtadio inſpectante populo*] Quatuor MSS. *ibidem in ſtadio*. Idem.

14 *Apud*

Digitized by Google

manibus filiorum animam efflavit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus, quà tempeſtate [15] apud Cannas exercitus populi Romani cæſus eſt, anum matrem nuncio de morte filii allato, luctu atque mærore affectam eſſe, [16] ſed is nuncius non verus fuit; atque is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in urbem rediit: anus repentè filio viſo, copia atque turba & quaſi ruina incidentis inopinati gaudii oppreſſa exanimataque eſt.

15 *Apud Cannas*] Valerius Maximus lib. 9 cap. 12. ad lacum Thraſymenum hoc contigiſſe commemorat. Audi Valerium: *Vix veriſimile eſt in eripiendo ſpiritu idem gaudium potuiſſe, quod fulmen: & tamen potuit. Nunciata enim clade, quæ ad lacum Thraſymenum inciderat, altera mater ſoſpiti filio ad ipſam portam facta obviam, in complexu ejus expiravit. Altera cum falſo mortis filii nuntio domi mæſta ſederet, ad primum conſpectum redeuntis exanimata eſt. Genus caſus inuſitatum: quas dolor non extinxerat, lætitia conſumpſit.* Plinius tamen lib. 8 cap. 54. cum Gellio ſentit.

16 *Sed is nuntius non verus fuit, atque is adoleſcens*] Dele cum Regio poſterius *is*. Gronovius.

Cap. XVI.

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam ſit & à medicis & à philoſophis tradita: atque inibi poëtarum quoque veterum ſuper eadem re opiniones: multaque alia auditu atque memoratu digna; verbaque ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς.

ET medici & philoſophi illuſtres de tempore humani partus quæſiverunt, πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος [a]: & multa opinio eſt, eaque jam pro vero recepta, [1] poſtquam mulieris uterus conceperit ſemen, gigni hominem [2] ſeptimo rarenter, [3] nunquam octavo, ſæpe nono, [4] ſæpiusnumero decimo menſe; eumque eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non inceptos, ſed exactos. Idque Plau-

a *Quantum ſit hominis geſtationis in utero tempus.*

1 *Poſtquam mulieris uterus ſemen conceperit*] Hoc ordine verborum Reg. & Rott. ſed uterque præterea, *uterum.* Quod correxerunt, quibus obſervatum aut in memoria non erat, veteres *Uterum* & *Uterus* dixiſſe, ut ex Plauto & Turpilio notavit Nonius. Ille Aulularia: *Peris, mea nutrix, obſecro te, uterum dolet.* Hic Philopatro: *Diſperii miſera, uterum cruciatur mihi.* Poſſet igitur alicui naſci ſuſpicio apud Arnobium lib. 1, ubi legitur: *Nonne alius hæc utria, alius dicitis hos utres? Cœlus & cœlum* &c. olim ſcriptum fuiſſe: *hæc utera, alius dicitis hos uteros.* Gronovius. Apulejus Apolog. *O infelix uterum tuum, Pudentilla! o ſterilitas liberis potior!*

2 *Septimo*] Quod auctoritate Hippocratis probat IC. Paul. l. 12. de Stat. Hom.

3 *Nunquam octavo*] Jo. Meurſius *nonnunquam*, Animad. miſcell. 4, 9. Scripti vulgatum confirmant. Eam enim opinionem vulgi ſcribit noſter, quam poſtea refutat. *Gronovius.*

4 *Sæpenumero decimo*] Reg. Lincoln. Rot. *ſæpius numero*, ut Carrio fecit, & Stephanus edidit. Cujus etſi exemplum nunc in mundo non eſt, non tamen dubitamus, quin ex antiquiore aliquo hanc formam vocabuli hauſerit. Mox etiam ſcripſiſſe cenſeo: *eumque eſſe hominum gignendi ſummum finem.* Sic enim & alibi loquitur. *Idem.*

Plautum veterem poëtam dicere videmus [5] in comœdia Ciſtellaria his verbis:

——— *tum illa quam compreſſerat,*
[6] *Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam.*

Hoc idem tradit etiam Menander poëta vetuſtior, humanarum opinionum vel peritiſſimus. Verſus ejus ſuper ea re de fabula Plocio poſui:

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος [a].

Sed noſter Cæcilius, quum faceret eodem nomine & ejuſdem argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro ſumeret; in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octavum, quem prætererat Menander. Cæcilii [7] verſus hice ſunt:

Inſoletne mulier decimo menſe parere?
[8] *Pol nono, etiam ſeptimo, atque octavo.*

Eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe, neque temere à Menandro atque à multorum opinionibus deſciviſſe M. Varro uti credamus facit. Nam menſe nonnunquam octavo editum eſſe partum in libro quartodecimo rerum divinarum ſcriptum reliquit: quo in libro etiam undecimo menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit; ejuſque ſententiæ, tam de octavo quam de undecimo menſe, [9] Ariſtotelem auctorem laudat. Sed hujus de menſe octavo diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt [10] in libro

a *Mulier parit decimo menſe.*

5 *In Comœdiâ Ciſtellaria*] Verba hæc tertia à principio Scena inveniuntur.

6 *Decimo poſt menſe*] Reg. & Rot. *Decumo*. Sic & infra Regius *Nona*, *Decuma*, *Morta*. Gronovius. Ita jam edidit Vaſcoſanus, etiam Pariſina anni 1584. Itaque cur non reſtitueretur? Sed & bis infra tuetur hanc ſcripturam ille prior codex *nono atque decumo menſe*, & loco jam citato.

7 *Verſus hice ſunt*] Olim hæc edebantur *hi ſunt*. Stephanus dedit, ut modo citavi. Poſtea ediderunt *hicce ſunt*. MS. Reg. habet *hiſce ſunt*, ut & Lincoln. Manus dare oportuit Stephano, ut fecimus libentes. *Jac. Gronov.*

8 *Pol nono, etiam*] Reg. Rot. Lincoln. *Pol nonoque, etiam ſeptimo & octavo.* Gronovius.

9 *Ariſtotelem laudat auctorem*] Locus hic eſt apud Ariſtotelem lib. 7. de Hiſtor. Animal. cap. 4. Hunc locum expreſſit Plin. lib. 7 cap. 5.

10 *In libro Hippocratis*] Hippocrates in Aphoriſmis & lib. de Octimeſtri partu, & περὶ Σαρκῶν negat partum octimeſtrem eſſe extra Ægyptum vitalem. Locus autem quem hic citat auctor noſter, aliter in impreſſis libris habetur. Ariſtoteles tamen ſupra allegato loco, & lib. 4. de Generat. Anim. cap. 4. & Prob. 40. Sect. 10. octimeſtrem partum recipit. Plinius lib. 7 cap. 5. dicit *tranſlaticium in Ægypto eſſe octavo gigni & in Italia jam tales partus eſſe vitales, contra priſcorum opiniones.* De Naxiis mulieribus idem ſcribit Stephanus de Urbibus. Quid de octimeſtri partu ſentiendum ſit, vide Cæl. Rhod. lib. 20. Lect. Antiq. cap. 1. & lib. 22. cap. 13.

In libro Hippocratis qui inſcriptus eſt, περὶ τροφῆς] Liber Hippocratis περὶ τροφῆς, ſive de Alimento, valde mutilus, neque hæc verba inveniuntur, quæ hic citat Gellius. Expoſuerat Hippocrates varias ſuper tempore puerperii ſententias, dixeratque aliis quidem videri tempus id eſſe dierum CCX. qui quidem efficiunt ſeptem menſes, ſi quis Ægyptiorum more, quem tum fere ſequebantur, tricenos dies ſingulis menſibus tribuat: aliis trecentorum, qui eadem ratione efficiunt decem menſes, aliis denique CCXL. qui eadem ratione octo menſes efficiunt. Deinde ad hanc poſtremam opinionem reſpiciens ſubjicit ἔστι καὶ οὐκ ἔστι. Quæ verba quid

libro Hippocratis, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς[a], ex quo libro verba hæc ſunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις[b]. [11] Id tam obſcurè atque præciſè [12] tamque adverſè dictum [13] Sabinus medicus, qui Hippocratem commodiſſimè commentatus eſt, his verbis enarravit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν. οὐκ ἔστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι[c]. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiſſe hujuſmodi quaſi monſtruoſas raritates; ſed nono menſe aut decimo, neque præter hos aliis partionem mulieris ſecundùm naturam fieri exiſtimaſſe: iccircoque eos [14][15] nomina Fatis tribus feciſſe à pa-

a *De alimento.*
b *Eſt vero & non eſt octimeſtris partus.*
c *Videntur quidem tanquam animantia poſt abortum. Non vero ſunt, utpote ſtatim morientia; atque in præſens quidem apparent, poteſtate non exiſtunt.*

quid ſibi velint ne Mopſus quidem aut Oedipus divinarit. Sed legendum hoc modo ex Gellio noſtro, ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις, id eſt, *eſt autem & non eſt octimeſtris partus.* Atque ita intelligendum, eſſe quodammodo octimeſtrem partum, & quodammodo non eſſe. Poteſt enim menſe octavo mulier parere, ſed fœtus vitalis non eſt. Ita *Muretus* lib. 15. Var. Lect. cap. 12.

11 *Tam obſcure atque præciſe tamque adverſe*] Reg. & Rot. & Lincoln. *tanquam.* Sed id recte mutatum, & illa particula ab hoc loco prorſus aliena eſt. Cauſantur tamen non eſſe Gellii tam male de Hippocrate judicaſſe, quaſi ſibimet his in verbis parum conſtaret. Quaſi non æque liberi ſit judicii aliquid ab eo, ut præciſe atque obſcure dictum, accuſare. Sed non criminatur Coorum & medicinæ principem noſter: tantum de una ſententia pronuntiat, quod αἰνιγματωδῶς verba ſolummodo conſideranti & latentis ſub iis ſenſus ignaro cuivis in mentem veniret. *Eſt idem & non eſt*, quis neget obſcure atque ἀσυστάτως & inconſtanter dictum? At non hæc ſtitiſſe Gellium, nec reprehenſionem illam veram putaſſe, ſubjecta Cœlii Sabini enodatio ænigmatis hujus demonſtrat. *Gronovius.*

12 *Tamque adverſe*] Non probo hæc verba. Abſit enim ut credamus Gellium noſtrum de Hippocrate tam male judicaſſe, quaſi ſibimet in hiſce verbis non conſtaret. Dico legendum: *id tam obſcure atque præciſe, tanquam adverſe dictum*, &c. Ita profecto ſcripſerat Gellius. Videntur enim primo intuitu Græca iſtæc Hippocratis, ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις, adverſe eſſe dicta, ſed revera non ſunt, uti liquet ex ſubjunctâ Sabini interpretatione: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. Lambecius.

13 *Sabinus medicus*] Qui antiquior Galeno, ab eodem in hoc loco citatur.

14 *Fatis tribus*] Ita legit optimus liber Regiæ Bibliothecæ, ubi legitur in vulgatis *parcis tribus.* Ammianus *partilia fata* dixit, ut Græcorum Μοίρας interpretaretur, lib. 14 de Adraſtia: *Subſtantialis tutela generali potentia partilibus præſidens fatis.* ταῖς μοίραις, quas Græci quoque ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι appellatas volunt. Sed & μοῖρα idem quod μερίς. Videntur & μόρον dixiſſe ab eadem origine & cauſa. Unde μορίτης, *partitarius:* ſicuti Livium poëtam *mortam* pro *moera* dixiſſe Gellius hic teſtatur, ex quo Livii loco Cæſellius Parcæ unius de tribus nomen eſſe colligebat. Pernere hominis vitam credebantur illæ μοῖραι. Quibus ea per vim adimeretur, filo abſciſſo id fieri putabant, plena ſcilicet adhuc colo. Ideo πρὸ μοίρας θανεῖν de his proprie dici obtinebat. Adraſtum, qui vivus abſorptus eſt, neutes adhuc Parcas & plenas colos deprehendiſſe canit Statius. Ideo raptim rumpenda fuiſſe ſtamina. Supererat illi nempe quod viveret, niſi manus fatis per vim injecta eſſet. At qui per ſe & ſponte naturæ ſuæ moriebantur, exhauſto ſubtemine & vacua colo decedere exiſtimabantur, etiamſi ante diem obirent, quod longius illis filum diſpenſatum non eſſet. Sic fato ſuo mori is demum intelligitur, qui cauſa ex ſe nata, nec extraria aut foris arceſſita, moritur. Nam cauſæ mortis extraneæ & ab aliqua vi afflictæ, videntur fatum accelerare, ſtamen rumpere, & tempora vitæ conſtituta mutilare & abbreviare. Quando aliquis autem nulla alia cauſa aut vi extrinſecus illata decedit, tum ex ſorte naſcendi ſua non videtur longiora vitæ tempora habuiſſe deſtinata. Ita ſane *fatum* Latini & μοῖραν Græci proprie acceperunt. Præter fatum igitur cenſentur omnes cauſæ leti violentæ & arceſſitæ. Salmaſ. ad Solin. pag 1120. Ab hac trium Fatorum reſtitutione & illuſtratione qui potuit Salmaſius abſtinere ab Tribus Fatis in foro Romano?

à pariendo & à nono atque decumo menſe. Nam [16] *Parca*, inquit, *immutata litera una à partu nominata: item Nona & Decima à partus tempeſtivi tempore.* Cæſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis, [17] *Tria*, inquit, *nomina Parcarum ſunt, Nona, Decuma*, [18] *Morta*, & verſum hunc [19] Livii antiquiſſimi poëtæ ponit ex Ὀδυσσείᾳ:

Quando dies adveniet, quem profata Morta eſt?

Sed homo minimè malus Cæſellius, *Mortam*, [20] quaſi nomen accepit, quum accipere [21] quaſi Mœram deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libris legi, hoc quoque veniſſe uſu Romæ comperi: Feminam bonis atque honeſtis moribus, non ambigua pudicitia, in undecimo menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe; [22] factumque

Illa enimvero ſunt tantopere nota, ut inde nonnulli voluerint locum Cypriani expolire, quem tangunt Obſervata paterna in Eccleſ. ſcript. cap. XIV. & in quo nimium abſurdus nuper fuit Epiſcopus Oxonienſis, de quo alibi.

15 *Nomina Parcis tribus feciße*] Quatuor MSS. *nomina Fatis tribus.* quod Salmaſius ad Solinum jam ex regio produxit. Nos eandem vocem reſtituimus Martiano Capellæ lib. 1. *Hæc mox, ut Fata conſpexit omnia, quæ gerebantur in Jovis conſiſtorio, ſubnotare, ad eorum libros & pugillarem paginam cucurrit.* Ita lege, quum edatur, *facta ſubnotari.* Sed ipſe antea dixerat. *Clotho vero, Lacheſis Atropoſque, quoniam ſententias Jovis orthographæ ſtudio veritatis excipiunt, utpote librariæ ſuperûm archivique cuſtodes, cum ſenatum curiamque contrahi & ipſum Tonantem exuviis induſiari publice cernerent, magiſtratus in acta cæleſtiumque conſultum ſtilos acuunt, cerasque componunt.* Latinus Pacatus: *An ut illi majeſtatis tuæ participi Deo feruntur aſſiſtere Fata cum tabulis, ſic tibi vis aliqua divina ſubſervit, quæ, quicquid dixeris, ſcribat & ſuggerat.* Gronovius.

16 *Parca*] Tertullianus Partulam deam nominat, quæ partui præeſt. Locus ita ſe habet lib. de anima. *Hæc æſtimando etiam ſuperſtitio Romanam deam finxit Alemonam alendi in utero fœtus, & Nonam & Decimam à ſollicitioribus menſibus, & Partulam quæ partum gubernet, & Lucinam quæ producat in lucem.* Fortaſſe & Parta dea dicta fuerit, unde diminutive Partula appellata ſit. Durior utique hæc immutatio Parcam à partu nominatam eſſe. Sicuti autem tres finguntur Parcæ, ita hæc ſpeciali nomine dicta fuerit quod extra nonum decimumque menſem partui præeſſet. MS. Reg. *Parga.*

17 *Tria inquit nomina*] At in MS. Regio eſt *tria ſinequod nomina*, quaſi ſenſum verbi hujus putaret retroagendum ex inferiore verbo *ponit.* Quid lateat, ambigo. An voluit *Tria ſenequam nomina?* Jac. Gronov.

18 *Morta*] Eadem quæ μοῖρα. Quæ etiam pro bona aut mala fortuna dicitur. Moera quoque & Morta ejuſdem originis, à partiendo nimirum, quod Græcis μείρειν, & proprie eſt fatalis portio. Εἱμαρμένην Græci vocant fatum, ſive concatenatam rerum omnium neceſſitatem, μοῖραν fatum ſingulare. A Morta quoque mortis nomen apud Latinos. namque & Heſychius μορτὸν, θνητὸν appellat.

19 *Livii*] Livium Andronicum merito hic antiquiſſimum vocat, quem primum fabulas egiſſe Diomedes, & Gellius noſter lib. 17 cap. ultimo teſtantur. unde hi verſus,

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu,
Intulit ſeſe in bellicoſam Romuli gentem feram.

Cicero in Tuſculana prima: *Annis fere* CCCCXIV. *poſt Romam conditam Livius fabulam dedit C. Clodio, Caci filio, M. Tuditano Coſſ. anno ante natum Ennium.*

20 *Quaſi nomen*] Scilicet mortis. Nonnulli quoque, teſte Badio, ita legerunt, *Mortam quaſi mortem accepit, cum accipere quaſi* μοῖραν *deberet.* Alii ſic, *mortam quaſi nomen* (ſcil. unius Parcarum) *accepit, cum accipere quaſi mortem deberet.*

21 *Quaſi Mœram*] Per μοῖραν vel unam Parcarum, vel fatalem portionem denotabant. hinc & μοιρολογεῖν, themate genituræ propoſito futura prædicere. Et Mathematici ab hoc nomine μοίρας gradus ſignorum dixere. Cenſorinus de die Natali cap. 8. *ſunt autem hæ particulæ in unoquoque ſigno tricenæ, totius vero Zodiaci numero* CCCLX. *Has Græci Mœras cognominarunt, eo videlicet quod deas fatales vocant Mœras, & eæ particulæ nobis veluti fata ſunt.* Haſce μοίρας Julius Firmicus lib. 2 cap. 4. ait *eſſe infinitæ poteſtatis & licentiæ, & quæ fata hominum poteſtatis ſuæ auctoritate deſignent.*

22 *Factumque eſſe negotium*] Videtur auctor ſcripſiſſe:

Digitized by Google

que eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo poſtea concepiſſet, [23] quoniam decemviri [24] in decem menſibus gigni hominem, non in undecimo ſcripſiſſent: ſed divum Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo quoque menſe partum edi poſſe; idque ipſum ejus rei decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit requiſitis [25] veterum philoſophorum & medicorum ſententiis. Hodie quoque [26] in ſatira forte M. Varronis, quæ inſcribitur *teſtamentum*, legimus verba hæc: *Si quis mihi filius unus pluresve in decem menſibus* [27] *genuntur; ei ſi erunt* [28] ὄνοι λύρας [a], *exheredes ſunto: quod ſi quis undecimo menſe*, [29] κατ' Ἀριστοτέλη [b], *natus eſt; Accio idem quod Titio jus eſto apud me.* Per hoc vetus proverbium Varro ſignificat, ſicuti vulgo dici ſolitum erat de rebus inter ſe nihil diſtantibus, [30] *idem Accii quod Titii:* ita pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim. Quod ſi ita, neque ultra decimum menſem fetura mulierum protolli poteſt: quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Neptunum dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſæ:

[31] Χαῖρε γυνὴ φιλότητι· περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκν', ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
Ἀθανάτων [c].

Id

a *Aſini lyræ.* b *Iuxta Ariſtotelem.*
c *Gaude mulier amore, circumvoluto autem anno Liberos ſplendidos paries, quoniam non inanes concubitus Immortalium.*

---

pſiſſe: *factumque ei negotium propter rationem temporis*, Quintilianus lib. 5 Inſtit. 12. *quando ſi negotium innocenti facit, liberet noxia, qui admiſerit.* Gronovius.

23 *Quoniam decemviri*] In legibus XII Tabularum.

24 *In decimo menſe gigni hominem*] MSS. *in decem menſibus*, ut Carrio & Stephanus. Mox noſter: *pari eodemque jure eſſe in decem menſibus natos & in undecim.* Lib. 14, 1. *Quum in decem menſibus proximis in lucem ederetur.* Lib. 29 pr. D. de liberis & poſt. *Si quis mihi ex eo nepos ſive qua neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis natus nata erit.* Quare Marcilius ad l. XII Tabb. legit etiam, *non in undecim.* Sed proxime ſequitur: *D. Hadrianum, cauſa cognita, decreviſſe in undecimo quoque menſe partum edi poſſe.* Gronovius.

25 *Veterum philoſophorum*] Inter quos Ariſtoteles lib. 7. de Hiſt. Animal. cap. 4. verum improbat hos partus tanquam illegitimos Ulpianus in L. ſi ab inteſtato 3. §. poſt decem D. de ſuis & legit. Hæred.

26 *In Satira M. Varronis*] Reg. & Rot. *Hodie quoque in ſatura forte M. Varronis.* Et habent τὸ *forte* editiones ante Carrionem & Stephanum. *Gronov.*

27 *Genuntur*] Antiquo modo locutus eſt, pro *gignuntur*. Ita loquuntur Varro, Lucretius, Cenſorinus, Apulejus, etiam Juriſconſulti. *gignere* & *parere* aliquando confunduntur, ſicut ex Gellio liquet; & Plin. lib. 7 cap. 5. *Veſtilia quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit.* Thyſ. Si modo conſtiterit Stephano illiſve qui ſic mutarunt, fides calami Gelliani. Nam in prioribus editionibus habetur *gignuntur*, quod exſtat etiam in Regio & Rottendorff. *Jac. Gronov.*

28 Ὄνοι λύρας] Arbitrantur nonnulli natos decimo menſe homines eſſe ineptos, & obtuſi ingenii.

29 Κατ' Ἀριστοτέλη] Senſum nonnemo horum verborum hunc eſſe exiſtimat, *ſi decimo menſe nati, aſini ad lyram, id eſt, inepti, inſulſi, quia meos negare poſſum, exhæredes ſunto; ſi qui undecimo, quia plane mei non ſunt, licet Ariſtoteles putavit undecimo gigni poſſe.*

30 *Idem Accii, quod Titii*] Hoc titulo Satiram ſcripſerat Varro, quæ laudatur à Nonio. Henr. Valeſius. Quum interim MS. Regius nunc habeat *Atti quod Teti* & ſupra *Atcio idem quod Tecio*, quod Salmaſius adnotavit eſſe *Attio*.

31 Χαῖρε γυνὴ] Extant hi verſus ὀδ. λ. verſ. 247.

pro

Id quum ego ad compluris grammaticos attuliſſem ; [32] partim eorum diſputabant Homeri quoque ætate, [33] ſicuti Romuli, annum fuiſſe non duodecim menſium, ſed decem: alii conveniſſe Neptuno majeſtatique ejus dicebant, ut longiore tempore fetus ex eo grandeſceret : alii alia quædam nugalia. Sed Favorinus mihi ait περιπλομένου ἐνιαυτοῦ non confecto eſſe anno, ſed affecto. In qua re uſus verbo eſt non vulgariæ ſignificationis. [34] *Affecta* enim, ſicuti M. Cicero & veterum elegantiſſimi locuti ſunt, ea propriè dicebantur, quæ non ad finem ipſum, ſed [35] proximè finem progreſſa deductave erant. Hoc verbum ad hanc ſententiam [36] in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de provinciis conſularibus. Hippocrates autem in eo libro de quo ſuprà ſcripſi, quum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum conformatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet, neque id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet, ſed aliàs ocius fieri, alias ſerius; hiſce ad poſtremum verbis uſus eſt : [37] γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω καὶ ἐλάσσω [38] καὶ ὅλον κατὰ μέρος, καὶ οὐ πολλῷ δὲ καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων [a]. Quibus verbis ſignificat quod aliquando ociùs fieret, non multo

a *In hiſce vero & plures naſcuntur, & pauciores, & ex toto ac per partes, dicimus autem plures pluribus, & pauciores paucioribus.*

pro eo quod vulgò legitur ἐῶν, γυνὴ, vel γύναι legendum eſt. per φιλότητα φιλοτήσιον ἔργον intelligit.

32 *Partim*] id eſt, *pars eorum*. vide libri 10 c. 13.

33 *Sicut Romuli*] Decem enim tum fuere menſes. Verum Romulus annum ita primus non inſtituit, cum ante Romam conditam decimeſtrem fuiſſe in Latio conſtet, quod etiam apud alias plerumque gentes, ſicut Athenis quoque in uſu fuit. Ammonius Hermeas, Πρυτανεία δηλονότι ὁ χρόνος. Διῄρητο γὰρ παρ᾽ Ἀθηναίοις ὁ ἐνιαυτὸς εἰς δέκα πρυτανείας, ὅσαι καὶ φυλαὶ ἦσαν, καὶ ἐπρυτάνευσεν ἑκάστη φυλὴ κατὰ ἐνιαυτὸν ἅπαξ. ὅθεν καὶ τοὺς μισθοὺς, καὶ τὰ ἐνοίκια καὶ τὰς πρυτανείας κατὰ μῆνα ἐτέλουν. De Romulo audiendus & Ovidius lib. 1. Faſtor.

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
Scilicet arma magis, quam ſidera, Romule, noras,
Curaque finitimos vincere major erat:
Eſt tamen & ratio, Cæſar, quæ moverit illum,
Erroremque ſuum quo tueatur habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.

34 *Affecta enim*] Ciceronis verba ſunt : *Bellum affectum videmus, & fere, ut dicam, bene confectum.*

35 *Proxime fini progreſſa*] Sic. Ro. Ven. Gryphii. At MSS. Aldus, Vaſcoſ. *proxime finem*, ut cap. 2. *proximus eam noctem*. Lib. 15, 16. *quercum vidit proxime viam*. Alia dedimus ad Livium & in Obſervationibus. *Gronovius.*

36 *In Ciceronis oratione fuit quam*] Rot. *ſententiam Cicero in h' fuit quam*. Lincol. *ſent. Cicero in hoc fuit*. Reg. *ſententiam Cicero in hoc fecit*. Fortaſſis: *Hoc verbum ad hanc ſententiam Cicero in hac poſuit, quam dixit de provinciis conſularibus.* Quis enim non intelligit, τὸ *in hac* requirere *oratione?* Niſi mavis *fecit:* nec *facere verbum* minus videtur dici poſſe quam *facere verba*. Cogitabam etiam aliquando: *Cicero adhibuit, quum dixit.* Gronovius. Minus diſceſſeris à ſcripta lectione, ſi legas *Ciceroni inheſit, quum*. Jac. Gronov.

37 Γίνεται δὲ] In Hippocrate libro περὶ τροφῆς hic locus ita legitur. Γίνεται δὲ ἐν τούτοισι καὶ πλείω καὶ ἐλάσσω. Καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος, οὐ πολλὸν δὲ πλείω ἢ ἐλάσσω. τὰ δ᾽ ἐλάσσω τοσαῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοισιν ὅμοια. Accipiunt autem Interpretes de longiore & breviore fœtuum tempore, neque tamen multo productiore aut contractiore. Quod tamen non adeo certum eſt, quin aliquando variet. Gellius de velociore ac tardiore partuum editione exponit. Atque hanc lectionem Galenus quoque in ſuos commentarios tranſtulit.

38 Καὶ ὅλον κατὰ μέρος] Apud Hippocratem extat:

Digitized by Google

multo tamen fieri ociùs; neque quod ſerius, multo ſerius. Memini ego Romæ accuratè hoc atque ſolicitè quæſitum, negotio non rei tunc parvæ poſtulante, an octavo menſe infans ex utero vivus editus & ſtatim mortuus jus trium liberorum ſuppleviſſet; quum abortio quibuſdam, non partus, videretur menſis octavi intempeſtivitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu ac de undecimo menſe diximus quæ cognoveramus; viſum eſt non prætereundum quod in Plinii Secundi [39] libro ſeptimo naturalis hiſtoriæ legimus. Id autem quia extra fidem eſſe videri poteſt, verba ipſius Plinii poſuimus: *Maſſurius auctor eſt, L. Papirium prætorem, ſecundo herede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, quum mater partum ſe tredecim menſibus tuliſſe diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatum ei videretur.* In [40] eodem libro Plinii Secundi verba hæc ſcripta ſunt: [41] *Oſcitatio in nixu lethalis eſt,* [42] *ſicut ſternuiſſe à coitu abortivum.*

ſtat: καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος. Ut eodem libro: ταῦτα καὶ ὅλῳ καὶ μέρει. Et, ἡ μὲν ἐς ζωὴν καὶ ὅλῳ καὶ μέρεος. Pro iſtis autem, καὶ ὑπόμενον δὲ καὶ πλεῖω πλείονος καὶ ἐλάσσω ἐλάσσονος, illic habetur, ὑ πολλὸν δὲ πλείω καὶ ἐλάσσω. Gronovius.

39 *Libro ſeptimo*] Cap. V.

40 *In eodem libro*] Cap. VI.

41 *Oſcitatio*] Quia lapſas & languidas vires oſtendit, quibus integris ad nixum opus eſt. Quinetiam compreſſione ſpirituum nixus adjuvatur, oſcitatione vires enitendi flacceſcunt.

42 *Sicut ſternuiſſe*] Quia ſternutatio valido impetu corpus mover, ſemenque conceptum ejicit. Scribit tamen Hippocrates, *mulieri quam uteri vitia infeſtant, aut quæ difficulter parit, ſi ſternutamentum ſuperveniat, bono eſſe.*

Cap. XVII.

Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, [1] quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi, mercati ſunt preciis fidem non capientibus.

Memoriæ mandatum eſt Platonem philoſophum [2] tenui admodum pecunia familiari fuiſſe: atque eum tamen tris Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. Id ei precium donaſſe

1 *Quod tres libros Plato*] Carrio & Stephanus locupletius: *Id quoque eſſe à graviſſimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato.* Hoc ne quemquam offendat, ſciendum ſic legi in codice Regio. *Gronovius.*

2 *Tenui admodum pecunia familiari*] Non videtur tum fuiſſe tenui re familiari, cum à Dionyſio octoginta accepiſſet talenta. Audi Diogenem Laërtium in vita Platonis: Λέγουσι δέ τινες (ὧν ἐςὶ καὶ Σάτυρος) ὅτι Δίωνι ἐπέςειλεν εἰς Σικελίαν ὠνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικὰ παρὰ Φιλολάου μνῶν ἑκατὸν, καὶ γὰρ ἐν εὐπορίᾳ (φασὶν) ἦν παρὰ Διονυσίου λαβὼν ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα τάλαντα, ὡς καὶ Ὀνήτωρ φησὶν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, Εἰ χρηματιεῖται ὁ σοφός. Id eſt, *Ajunt quidam (ex quibus & Satyrus) Dioni illum ſcripſiſſe in Siciliam, uti tres libros Pythagoricos ſibi emeret à Philolao centum minis. Erat enim ſatis opulentus, acceptis à Dionyſio pluſquam octoginta talentis, ſicut etiam Onetor ſcribit in libro cujus eſt titulus, an pecunioſum oporteat eſſe ſapientem.* Non dicit hos libros Philolaum auctorem habere, ſed à Philolao emtos, quem Platonem audiviſſe, ſicuti etiam Eurytum Pythagoricum ſatis conſtat.

Digitized by Google

naſſe quidam ſcripſerunt [3] [4] amicum ejus Dionem Syracoſium. Ariſtotelem quoque traditum libros paucolos [5] Speuſippi philoſophi, poſt mortem ejus, emiſſe [6] talentis Atticis tribus. Ea ſumma fit numi noſtri [7] HS. duo & ſeptuaginta. Timon amarulentus librum maledicentiſſimum conſcripſit, qui [8] σίλλος inſcribitur. In eo libro Platonem philoſophum, [9] quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe, contumelioſe appellat, [10] quòd impenſo precio librum Pythagoricæ diſciplinæ

3 *Amicum ejus Dionem*] Laërtius magnam ſummam octoginta talentorum ei dono dediſſe Dionyſium refert, nihil de Dione, oiſi illi fuiſſe amicum; utpote cum Dionyſius Platonem propter liberiora de tyraooide verba occidere conſtituiſſet, commemorat idem auctor à Dione & Ariſtomene ex-ratum fuiſſe. Venditum deinde Platonem in Ægina inſula, cum capitali pœna ſancitum eſſet, ſi quis Athenienſium illam intraviſſet inſulam, ab Anniceride Cyrenæo, vel ut alii, à Dione ad redimendum miſſam pecuniam. Extat quoque Platonis in Dionem Epigramma, qnod Syracuſis ejus ſepulchro inciſum idem Laërtius commemorat.

4 *Amicum ejus Dionem Syracuſanum*] Lincol. *Syracuſum*. Reg. & Rot. *Syracoſium*. Virgilius: *Prima Syracoſio*. Gronovius.

5 *Speuſippi*] Succeſſit in Academia Platoni, cujus ſoror Potona ejus mater erat. vide Laërtium io ejus vita. Extant Speuſippi Ὅροι cum verſione Ficini.

6 *Talentis Atticis tribus*] Talentum Atticum valet LX. minas, ſive Philippeos vel Ducatones ſexcentos. Tria igitur talenta fuerint 1800 Philippei. vide quoque Petitum lib. 1. obſ. cap. 4.

7 *HS. duo & ſeptuaginta*] Seneca, & Priſcianus dixerunt talentum eſſe viginti quatuor ſeſtertia, hæc ſunt denariunt ſex millia, & ter ducta, ſeptuaginta duo ſeſtertia. Vide Gronovium noſtrum lib. 3. de vetere pecunia cap. 3. *Thyſ.* Interim MS. Regius perinde ut Lincoln. habet *ea ſumma numi noſtri ſeſtertia duo & LXX milia.* Ubi quum certe ita pateat vocem *milia* ab Gellio veoire, etſi ſcribatur integris literis *ſeſtertia*, videtur ea vox ab ſcriba veniſſe, eandem terminationem attribuente, quam videbat eſſe in *milia*, quum deberet nota HS aut ſimilis explanari *ſeſtertiûm*. Utique ſic non opus integrum vocabulum *milia*, quod exſtat in antiquis, non ſine violentia delere. Sane etiam lib. III cap. 3 de Pecunia Vetere ſcribit Pater apud A. Gellium *tria talenta Attica* explicari *ſeptuaginta duo millia ſeſtertiûm*. Et Gelliana exemplaria V, 2 ſcribunt *æris noſtri ſumma eſt ſeſtertia trecenta duodecim*, ut certo ſcias ab librariis non additum eſſe *millia*, ubi adeſſe oon oportebat. Nam τὸ *ſit* nequaquam requiſierim. *Jac. Gronov.*

8 Σίλλος] Heſychius: σίλλος, ἔμμετρον σκῶμμα, hinc & σιλλαίνειν, *irridere*. Quam vocem Pollux lib. 2 cap. 4. interpretatur ἐπὶ χλευασμοῦ σίειν τοὺς ὀφθαλμούς, ὅθεν καὶ χλευαστικὸν ποίημα σίλλος. ἰλλαίνειν etiam Hippocrati torquere oculos, & ἴλλος quoque oculum deootat, ἰλλὸς ſtrabum. Quicquid ſit, Sillorum celebris ſeriptor fuit Timon, ſectæ Pyrrhonianæ, qui à Phliunte Peloponneſi civitate Phliaſius appellatus fuit. Suidas: Τίμων Φλιάσιος, καὶ αὐτὸς φιλόσοφος τῆς Πύῤῥωνος ἀγωγῆς, ὁ γράψας τοὺς καλουμένους σίλλους, ἤτοι ψόγους τῶν φιλοσόφων βιβλία γ. Id eſt, *Timon Phliaſius, & ipſe Philoſophus ſectæ Pyrrhoniæ, qui ſcripſit quos vocant Sillos, ſive vituperationes Philoſophorum libris tribus.* Hoc opere dicteria ac convitia in Philoſophos dogmaticos maxime jaciebat. Citant illius verſus Diogenes Laërtius, Sextus Empiricus, Plutarchus, Athenæus, Stephanus de urbibus, Euſebius, Clemens Alexandrinus.

9 *Quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe*] Neque io Regio neque in Rot. oeque in Lincoln. viſuntur, *quem dixeramus*. Quare & illa, *tenui admodum pecunia familiari fuiſſe* cancellanda exiſtimo, tanquam per imprudeotiam librarii, poſtquam iterum *Platonem Philoſophum* ſeripſiſſet, oculis iu ſuperiorem partem aberrantibus repetita. qui quum litura maculare ſeriptum ſuum noluiſſet, & hæc ſupervacua reliquiſſet, ubi inculcaverat, ſequutus aliquis audaculus allevit quaſi ferrumen illud, *quem dixeramus*, ut viderentur commodius cohærere iis, quæ præcedunt, quæque ſequuntur. Nam *impenſo pretio* ſane Regius *immenſo*: ſed retinet *impenſo* Rottendorfianus: & id impendio elegantius eſſe quam alterum, neminem præterit. *Gronovius.*

10 *Quod impenſo pretio &c. continuaſſet*] Quem noo prima facie offendit verbum *continuaſſet?* Repone ejus loco ex MS. R. *concinnaſſet*, & ſalva res erit. Coocinoare, conficere, colligere, proprietatem habet à cinno, quod erat apud veteres potionis genus ex variis liquoribus confectum. Pro *impenſo pretio* MS. legebat *immenſo pretio*. Lambec.

11 *Ti-*

plinæ emiſſet, exque eo [11] [12] Timæum nobilem illum dialogum concinnaſſet. Verſus ſuper ea re Timonis hi ſunt:

[13] Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γάρ σε μαθητείω ὁ πόθος ἔχε.
Πολλῶν δ' ἀργυρείων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον.
Ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης [a].

a Et tu, Plato: nam te quoque diſcipulum cupido tenuit;
Multis autem argenteis nummis exiguum redemiſti librum.
Unde initiatus ſcribere doctus es.

---

11 *Timæum nobilem illum dialogum*] In quo de principio mundi, & natura univerſi agit. Pythagoras multa à Judæis accepit teſte Clemente Alexandrino lib. 1. περὶ στρωμάτων, & Origene lib. 1. contra Celſum. Idem ex Hermippo Fl. Joſephus lib. 1. contra Appionem teſtatur. Plato autem uti Pythagoram, ita & Moſen ſecutus videtur. Unde etiam Numenio Pythagorico apud Clementem Μωϋσῆς ἀττικίζων, id eſt, Moſes atticiſſans dicitur. Nomen autem huic dialogo à Timæo Pythagorico ſcriptore, quem hic introducit Plato, unde & τιμαιογραφεῖν Sillographo dicitur, ut Proclus in principio commentariorum in Timæum teſtatur.

12 *Nobilem illum dialogum continuaſſet*] *Concinnaſſet* Reg. Rot. Fulvii codex: & ita conjecit olim Jo. Meurſius in Critico Arnobiano & Miſcellis. Tum

Ἔνθεν ἀπαρχόμενος τοιαῦτα γράφειν ἐδιδάχθης.

Gronovius.

13 Καὶ σὺ Πλάτων] Verſus hos ita legendos arbitratur H. Stephanus.

Καὶ σὺ Πλάτων. Καὶ γάρ σε μαθητείας πόθος ἔσχε.
Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,
Ἔνθεν ἀπαρχόμενος τοιαῦτα γράφειν ἐδιδάχθης.

Id eſt,

Et tu Plato. Nam te diſcendi deſiderium cepit,
Multa autem pecunia exiguum tibi comparaſti librum,
Unde incipiens ſcribere talia didiciſti.

Ultimus verſus apud Lipſium de Stoica Philoſophia lib. 1 cap. 6. ita legitur,

Ὅθεν ἀπαρχόμενος Τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης.

Cum autem ex Timone hæc citet auctor noſter, Καὶ σὺ Πλάτων, minime ſuſpecta eſſe debent; cum enim Timon etiam alios Philoſophos carperet, per apoſtrophen utendo ellipſi ad Platonem ſermonem convertit, ut recte monuit H. Stephanus. Sane illud Τιμαιογραφεῖν etiam confirmat Jamblichus in Nicomachi Arithmeticam pag. 148 editus ab avunculo meo Samuele Tennulio. Etiam Henr. Valeſius in ſuo libro annotaverat: *Scribe*, ἠλλάξαο βίβλον, Ἔνθεν ἀφορμηθεὶς Τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης ex Jamblichi libro 3 de vita Pythagoræ, qui exſtat MS. in Biblioth. Regia. Prouſteus tamen ſoli glandi adſuetus ample annumerat ſuum ſtudium, quo hos verſus, ſcilicet mirum in modum deformatos ac mutilos, correxerit ex H. Stephani conjecturis. *Fruatur.*

Cap. XVIII.

Quid ſint pedarii ſenatores, *& quam ob cauſam ita appellati: quamque habeant originem verba hæc ex edicto tralaticio conſulum:* SENATORES. QVIBVS. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

Non pauci ſunt qui opinantur *pedarios ſenatores* appellatos, qui ſententiam in ſenatu non verbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur? quum [1] ſenatuſconſultum per diſceſſionem

1 *Senatusconſultum per diſceſſionem fiebat*] Duplex forma erat Senatusconſulti, vel enim ſenatores à conſule rogati ſententias dicebant, (atque hoc in cauſis graviſſimis ut plurimum obtinebat) vel per diſceſſionem, quid approbarent, indicabant. Conſul hac formula utebatur: *Qui hæc ſentitis, in hanc partem; qui alia omnia, in illam partem ite, quam ſentitis.* Et hoc vocant antiqui pedibus in ſententiam ire, vel in ſententiam diſcedere, vel in eandem concurrere. Et ſæpe hæc dicta ſunt.

ſionem fiebat, nonne univerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebant? atque hæc etiam vocabuli iſtius ratio dicitur, quam Gabius Baſſus in commentariis ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in veterum ætate, qui [2] curulem magiſtratum geſſiſſent, [3] curru ſolitos honoris gratia in curiam vehi. [4] in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent; [5] quæ ob eam cauſam *curulis* appellaretur: ſed eos ſenatores, qui magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus itaviſſe in curiam: propterea [6] ſenatores nondum majoribus honoribus functos *pedarios* nominatos. Marcus autem Varro in ſatira Menippea, quæ Ἱπποκύων inſcripta eſt, equites quoſdam dicit pedarios appellatos: videturque eos ſignificare qui [7] nondum à cenſoribus [8] in ſenatum lecti erant, ſenatores quidem non

2 *Curulem magiſtratum*] Cui jus erat Sellæ curulis, ut Dictator, Conſul, Cenſor, Prætor, Ædilis Curulis.

3 *Curru ſolitos, &c.*] Videtur Gellius curulem Sellam à curru derivare. Quod Iſidorus appoſite firmat. *Conſules olim* (inquit) *& prætores ob longinquitatem viæ curru in forum provectos: ideoque & ſellas quæ poſt eos vehebantur, in quibus ſedentes jura redderent, curules dictas.* Verius Lipſius arbitratur à Curibus Sabinorum oppido nomen accepiſſe. Curru autem in curiam vehi L. Cæcilio Metello honoris cauſa primum conceſſum fuiſſe vetus marmor in ejus elogium ſculptum oſtendit. *Thyſ.* Hoc marmor relinquimus viro Docto. Decreti hujus exemplum profert Gruterus pag. CCCLXXVI, 4, ſed Plinius finem ait fuiſſe *Tribuit ei populus Romanus*, quomodo bis id ex Plinio citat Schefferus de re vehicul. lib. I pag. 256 & lib. II pag. 200, non *tributum ei*, ut hîc citabatur. Sed quum Zamoſcius hinc diſſereret contra iſtum Baſſum, quia ſic videtur filius occupatus in laudando patre referensque cætera ſumma, nunc etiam relaturus, quod mediocres homines omnes ſunt conſecuti; excipit hunc Schefferus, & excuſato Baſſo voces *in curiam* pro ſuſpectis delet, quippe aliud eſſe jus utendi curru, aliud eundi curru in ſenatum. Eum vide. Hinc & diſputare potuit Harduinus ad Plinium VII, 44 deceptum videri Gellium, qui dicat ſenatores omnes qui ſella curuli uſi eſſent, in veterum ætate curru ſolitos honoris gratia in curiam vehi, quum id ſit uni conceſſum Metello; neque tam dignitati datum, quam pietati, & ex pietate profectæ luminum orbitati. Poſterius hoc vel cœcus videat; immo diſerte annotat Schefferus I, 255 *pro oculis datum*, quos nimirum rapto ex incendio ædis Veſtæ Palladio amiſerat. Tum liceat Gavio Baſſo aliquid peculiare habere. *Jac. Gronov.*

4 *In quo curru ſella eſſet*] Iſidorus ſellas poſt illos vehi ſolitas refert.

5 *Quæ ob eam cauſam curulis appellaretur*] Forma ejus in nummis crebra expreſſa: nec diſſimilis ſellis iis, quas Hiſpanicas appellamus, & quarum in aulis uſus. Deſcribit Plutarchus in Mario, & incurvis pedibus eas fuiſſe oſtendit. Itaque in gloſſis priſcis, ſella curulis explicatur ἀγκυλόπους; θρόνος βασιλικός. Illæ fuere ſublimes. Silius lib. 8.

Hæc altas eboris decoravit honore curules.

Et Lucanus lib. 5.

Lentulus è celſa ſublimis ſede profatur.

Non quod ſellæ ipſæ altiſſimæ, ſed quod adjuncti plures gradus. Caſſiodorus lib. 6. Epiſt. *Sellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus enixus aſcendit.* Ebore autem ex tectæ, vel ex ebore: ideoque Horatius lib. I. Epiſt.

— *Dabit ei ipietque curule*
Cui volet importunus ebur —

Et Athenæus lib. 5 cap. 4. de Antiocho Rege, *ſediſſe eum* ait *eburnea ſede ritu Romanorum*: ſignificans curulem. Nec aliter Græci vertunt ἐλεφάντινον θρόνον aut δίφρον. Cælatum & ſculptum illud fuiſſe Ovidius oſtendit lib. 4. de Ponto eleg. 9.

Signa quoque in ſella noſſem formata curuli,
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus. Lipſius.

6 *Senatores nondum majoribus honoribus functos*] Poſtremum vocabulum nec in Regio nec in Rot. comparet. Neque adeo dubito, quin abeſſe poſſit, atque elegantius ſubaudiatur: & *Senatores nondum majoribus honoribus* ſit dictum, ut noſter defendit, *Ipſe Quirinali lituo*, lib. 5, 8. Statim Rot. *in ſatura Menippea*. Gronovius.

7 *Nondum à cenſoribus*] Cenſorum enim munus erat ſingulis luſtris legere Senatum, quamvis bello Punico ſecundo M. Fabius Buteo Dictator ex SC. illud officium præſtiterit. Ex Livio lib. 23. modus legendi ſenatores, & quinam potiſſimum legerentur,

Digitized by Google

non erant; ſed quia honoribus populi [9] uſi quidem erant, in ſenatum veniebant & ſententiæ jus habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à cenſoribus in ſenatum lecti erant, ſenatores non erant: [10] & quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias, ſed, quas principes dixerant, in eas diſcedebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque conſules quum ſenatores in curiam vocant, ſervandæ conſuetudinis cauſa [11] tralaticio utuntur. Verba edicti hæc ſunt: SENATORES. QVIBVS. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET. Verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum [12] poſitum eſt, notari juſſimus, quem legimus [13] in mimo, qui, *Scriptura*, inſcriptus eſt:

Caput ſine lingua [14] *pedaria ſententia eſt.* Hoc vocabulum à pleriſque

tur, apparet, qui ira loquitur. *Recitato vetere ſenatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui poſt L. Æmilium & C. Flaminium cenſores curulem magiſtratum cepiſſent, necdum in ſenatum lecti eſſent, ut quiſque eorum primum creatus erat: tum legit, qui Ædiles, Tribuni pl. Quæſtoreſve fuerant: tum ex iis qui magiſtratus non cepiſſent, qui ſpolia ex Romano hoſte fixa domi haberent, aut civicam coronam accepiſſent. Ita* CLXXVII *cum ingenti approbatione omnium in ſenatum lectis, extemplo ſe magiſtratu abdicavit.* Verùm cenſorum hoc proprie munus fuit, ſicuti quoque Principem Senatus legere, ut Plutarchus & Livius referunt. Sequebantur tamen ut plurimum priorum cenſorum judicium, mortuo autem vel ſenatu moto alium ſublegebant.

8 *In ſenatum lecti erant, ſenatores quidem non erant*] Non video cauſam, cur prius illud *erant* Carrio & Stephanus obtrudant nobis, quod neque in MSS. olimque editis exſtat, & manifeſte turbat orationem. Cæterum mirum eſt tantos viros in re, quam quotidie oculis uſurpabant, neque valde ardua & difficili lolio victitaſſe. Vix erat quiſquam, opinor, ſenatorum, qui non aliquando pedibus iviſſet in ſententiam. Numquid igitur omnes *pedarii*? Haudquaquam. Neque enim *pedarii* dicti, quotquot pedibus in ſententiam diſcederent, ſed qui tantum pedibus irent, aut rariſſime aliter; ſive ipſi fiduciam non haberent dicendi, ſive non rogarentur, ut qui eſſent in poſtremis ſcripti. Ut Brutus *accuſator* vocatus, non quod non alii omnes nobiles adoleſcentes idem officium reipublicæ aliquando præſtarent, quantumvis invidioſum, ſed quod hic toties & quotidie & nonnunquam inſontibus periculum faceſſeret. *Gronovius.* Sane olim hic edebatur *in ſenatum lecti, Senatores quidem non erant* cui bene convenit cum MS. Rottend: Verum MS. Reg. habet *in ſenatum lecti erant, quidem non erant.*

9 *Uſi quidem erant*] Tolle τὸ *quidem*, quod item non eſt in MSS. & inepte hic reperitur. *Gronovius.*

10 *Et quia in poſtremis ſcripti*] Lego, *& qui in poſtremis.* Duo enim genera ſunt diverſa, curulibus magiſtratibus functi, & in poſtremis ſcripti. hi enim conſequebantur locum per cenſores, illi per magiſtratum à populo mandatum. *Idem.*

11 *Tralaticio*] Alludit Gellius ad edictum prætoris, quod tralaticium dicitur, de quo Aſconius Pedianus. *Henr. Valeſius.*

12 *Poſitum eſt notari juſſimus*] Reg. & Rot. *poſitum & notarius ſumus.* Videntur velle: *Verſum quoque Laberii, in quo id vocabulum poſitum, enotari juſſimus.* Puta per anagnoſten vel librarium noſtrum. Loquitur enim, ut qui dictaſſet opus ſuum. Vide quæ ſupra diximus ad lib. 2 cap. 23. *Gronov.*

13 *In mimo, qui Scriptura inſcriptus eſt*] Rot. *qs t e cure inſ e.* Reg. *Stricturae inſcriptus eſt.* Sunt equidem *Stricturæ* ferri aut æris. Cæſar lib. 3 Gall. *Cujus rei (cuniculorum agendorum) ſunt longe peritiſſimi Aquitani, propterea quod multis locis apud eos erariæ ſtricturæ ſunt.* Plinius lib. 34, 14. *Differentia ferri numeroſa &c. Stricturæque vocantur eæ omnes, quod non fit in aliis metallis, ab ſtringenda acie vocabulo impoſito.* Iſidorus tamen lib. 16 Or. 17. *In notitiam autem formarum metalla ita venerunt. Dum enim quacumque cauſa ardentes ſilvæ excoquerent terram, ex calefactis venis fudit rivos cujuſcumque ſtrictura. Sive igitur æs illud fuerat, ſive aurum. &c.* Harum qualiſcumque mentio nomen mimo facere potuit. *Gronovius.*

14 *Pedaria ſententia*] MS. Reg. *pedarii.* Lincoln. *pedae.* Verum videtur illud codicis Regii,

que barbarè dici animadvertimus. Nam pro *pedariis*, [15] *pedaneos*, appellant.

ſi id reſolveris in *pedarii*; quippe pedarii ſenatoris ſententiam eſſe caput ſine lingua, quod ſe exhibet in ſenatu, ſed non loquitur. *Jac. Gronov.*

15 *Pedaneos appellant*] Pedanei ſenatores non dicuntur, ſed judices, qui de levioribus cauſis cognoſcebant. l. 4. & l. fin. C. de Pedan. Judic. Theophilus χαμαιδικαστὰς appellavit, quod in imis ſubſellius aſſiderent. vide Nov. 82. & ibi Cujacium.

CAP. XIX.

Qua ratione Gabius Baſſus ſcripſerit, parcum hominem *appellatum*, *&* [1] *quam ejus vocabuli cauſam putarit: & contrà, quem in modum, quibuſque verbis Favorinus hanc traditionem ejus eluſerit.*

APUD cœnam Favorini philoſophi quum diſcubitum fuerat, cœptuſque erat apponi cibus; [2] ſervus aſſiſtens menſæ ejus legere inceptabat aut Græcarum quid litterarum aut noſtratium: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabii Baſſi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum. In quo ita ſcriptum fuit: *Parcus compoſito vocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: quoniam ſicut in arca omnia reconduntur, ejuſque cuſtodia ſervantur & continentur; ita homo tenax parvoque contentus omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca. Quam ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt.* Tum Favorinus ubi hæc audivit, Superſtitioſè, inquit, & nimis moleſtè atque odioſè confabricatus commolituſque magis eſt originem vocabuli Gabius iſte Baſſus, quam enarravit. Nam, ſi licet res dicere commenticias, cur non probabilius videatur ut accipiamus *parcum* ob eam cauſam dictum, quòd pecuniam conſumi atque impendi arceat & prohibeat, quaſi *pecuniarcus*. Quin potius, inquit, quod ſimplicius veriuſque eſt, id dicimus? [3] *Parcus* enim neque ab arca, neque ab arcendo ſed ab eo quod, eſt *parum*, & *parvum*, denominatus eſt.

1 *Quam ejus vocabuli cauſam putarit*] Reg. *quam eſſe ejus vocabuli.* Gronovius.

2 *Servus aſſiſtens menſæ legere inceptabat*] Reg. *temptabat* m. p. Rot. *legere tentabat.* Forte, *legere cœptabat.* Idem.

3 *Parcus*] Parcere etiam ſervare denotat. Virg. Æneid. x.

Argenti atque auri memoras quæ multa talenta
Gnatis parce tuis ——

parce, i. e. *ſerva* juxta Servium. Atque ita *parcus* à parcendo dici poteſt, quin parci parcunt, id eſt, conſervant res ſuas.

A. GEL-

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Sermo quidam Favorini philoſophi cum grammatico jactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in ſermone dictum, quibus verbis penus *à Q. Scævola definita ſit.*

[1] IN veſtibulo [2] ædium Palatinarum [3] omnis fere ordinum multitudo opperientes [4] ſalutationem [5] Cæſaris conſtiterant, atque ibi, in circulo doctorum hominum, Favorino philoſopho præſente, oſtentabat quiſpiam [6] grammaticæ rei ſcitior [7] ſcholica quædam nugalia, de gene-

1 *In veſtibulo ædium*] Eodem ſcilicet loco, quem innuit Suetonius, quum ſcribit Caligulam ſtetiſſe in veſtibulo ædium Kal. Januariis ad captandas ſtipes cap. 42. Sicut XVI, 1 in area Palatina Gellius cum aliis ſalutationem Cæſaris opperiebatur. Ex quibus locis quemadmodum quid fieri in hoc officio ſoleret, gemino exemplo declaratur, ita deſcribendo id veſtibulum oſtenditur XVI, 5, ibique de eo dici oportebit. *Jac. Gronov.*

2 *Ædium Palatinarum*] Palatium ſive Palatinus mons antiqua imperii ſedes, non tantum Euandri, Romuli, verum etiam ab Octavii Auguſti temporibus Imperatorum, nunc ſuffoſſionibus & ſubterraneis meatibus totus quaſi penſilis, ruinis deformis aut hortis occupatus.

3 *Omnis fere ordinum multitudo*] Nimium hoc & quantum turbæ ne Cæſareum quidem atrium capiat. Rectius Reg. & Rot. *Omnium fere ordinum multitudo.* Etenim, *omnis ordinum multitudo*, ſunt omnes, qui ſunt in tot ordinibus: *omnium ordinum multitudo*, eſt ingens hominum quovis ex ordine numerus. *Ordines* autem multi & varii; quin & plus quam unus *ampliſſimi*. Quod apud Suetonium viros ſummos Lipſium & Caſaubonum offendere non debuit. Veſpaſiano cap. 9. *Ampliſſimos ordines & exhauſtos cæde varia & contaminatos veteri negligentia purgavit.* Sic enim & Cicero pro Sulla: *ut inimicus eſſe ampliſſimis ordinibus, infeſtus bonis omnibus, hoſtis patriæ videretur.* Pro Milone: *ſi denique unquam locus in ampliſſimorum ordinum delectis viris datus eſt, ubi ſua ſtudia erga fortes & bonos viros, quæ vultu & verbis ſæpe ſignificaſſent, re & ſententiis declararent.* De haruſp. reſponſis: *Injecta eſt fax fœda ac luctuoſa reipublicæ: petita eſt auctoritas veſtra & gravitas ampliſſimorum ordinum, conſenſio bonorum omnium, totius denique civitatis ſtatus.* Quæ ſi recte atque acute inſpicias, facile colligas, præter ſenatum, qui κατ' ἐξοχὴν *ordo* & *ordo ampliſſimus*, hunc titulum datum judicibus, in quorum numero & equeſtris & tribunorum ærariorum decuriæ, qui non eſſent de ſenatu. Sic pro Sextio, *ordinum maximorum homines, quibus patet curia.* Poterant enim venire in ſenatum non lecti quidam à cenſoribus ſenatores. Hinc & pro Milone: Pompejus qui judicarent, *delegit è florentiſſimis ordinibus ipſa lumina.* Gronovius.

4 *Salutationem*] Cui apud potentiores hora prima & ſecunda matutina deſtinatæ erant. Martialis:

Prima ſalutantes atque altera continet hora.

5 *Cæſaris*] Hadriani, ut arbitror.

6 *Grammaticæ rei doctor*] Quædam edd. *doctior.* Reg. & Rot. & Lincoln. *ditior.* Lege, *Grammaticæ rei ſcitior* id eſt, nonnihil ſupra vulgum peritus. Plautus Ciſtel. 4, 2. *Non ſum ſcitior, quæ hos rogem.* Ovidius 9 de Neſſo: *membriſque valent ſcituſque vadorum.* hoc eſt, gnarus. *Gronovius.*

7 *Scholica quædam*] Annotarunt hunc locum editores

neribus & caſibus vocabulorum differens, cum arduis ſuperciliis, vociſque & vultus gravitate compoſita, tanquam interpres & arbiter [8] Sibyllæ oraculorum. Tum adſpiciens ad Favorinum, quamquam ei nondum etiam ſatis notus eſſet: *Penus quoque*, inquit, *variis generibus dictum & varie declinatum eſt.* [9] *Nam & hoc penus & hæc penus, & hujus peni &* [10] [11] *peneris & peniteris & penoris veteres dictaverunt. Mundum quoque muliebrem Lucilius in Satirarum ſextodecimo non virili genere, ut ceteri, ſed neutro appellavit his verſibus:*

Legavit quidam uxori [12] *mundum omne penumque.*
[13] *Quid mundum; quid non? nam quis dijudicet iſthuc?*

Atque horum omnium & teſtimoniis & exemplis conſtrepebat. quumque nimis odioſè ſibi placeret, interceſſit placidè Favorinus, [14] &, jam bone, inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abundè multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus, & ſcire haud ſanè poſtulabamus. Quid enim refert mea, ejuſque quicum loquor, quo genere *penum* dicam, aut in quas extremas literas declinem; [15] ſi nemo id non nimis barbarè fecerit? Sed hoc planè [16] indigeo addiſcere, quid ſit *penus*, & quo ſenſu

ſu

tores catalogi Bibliothecæ Cæſareæ, in quo ſunt Ἰωάννου Φιλοπόνου τοῦ Ἀλεξανδρέως σχολικαὶ ἀποσημειώσεις ἐκ τῶν συνουσιῶν Ἀμμωνίου.

8 *Sibyllæ oraculorum*] Tanquam iſti ſacerdotes ita ſe geſſerint.

9 *Nam & hoc penus, & hæc penus*] Nonius neutrum eſſe negat. Sed Feſtus *penora* dixit, idemque ex Afranio Priſcianus & Chariſius teſtantur. Fœminino genere etiam poſuit Lucilius:

Magna penus parvo ſpatio conſumpta peribit.

Et in Pandectis titulus *de Penu legata* legitur. *Penum* plurali numero carere ait Phocas; nam *penora*, quod apud Columellam & Feſtum occurrit, derivatur à *penus*. *Peni* in genitivo fit à *penum*, quo utitur quoque Terentius in Eunucho.

10 *Peniteris*] Hoc ab inuſitato nomine *penitus* derivari videtur.

11 *Peneris & Peniteris*] Notavit Thyſius [Vet. Ed. *Peniris & penitiris.*] Quod equidem eſt in Gryphianis etiam, & Pariſina 1584. At Vaſcoſanus dedit *penetiris.* Puto intereſſe, ut ſcias in codice Reg. legi *penuris*, unde manus ſecunda fecit *penoris*. Sequentes quinque voces idem codex ignorat, in quibus Gryphiana anni 1534 pro *penoris* habet *penois*. Jac. Gronov.

12 *Mundum*] Hunc priorem verſum citat quoque Nonius Marcellus. Mundum dicit Feſtus eſſe *ornatum muliebrem*, ſed diſtinguit Ulpianus in l. 25. §. 10. ff. de Auro & Arg. Leg. ubi cum primum de ornamentis muliebribus egiſſet, poſtmodum ita loquitur: *Mundus muliebris eſt, quo mulier mundior fit. Continentur eo ſpecula, unguenta, vaſa unguentaria, & ſi qua ſimilia dici poſſunt.* Crebro tamen pro quocunque ornamento muliebri mundus vel mundum ſumitur.

13 *Quid mundum, quid non?*] Vetus editio Ven. *Quod mundum atque penum?*

14 *Et, jam, bone, inquit, Magiſter, quicquid eſt*] Reg. cum Rottend. *& ambo inquit magiſter.* Lincoln. *& amabo ne inquit.* Forte: *&, Abunde, inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abunde multa docuiſti.* Suavis enim & ἐμφατικὴ adverbii repetitio. *Gronovius.* Non videntur tamen illuc conjecturam ſalubrem dirigere priſca exemplaria; quorum ſane Regium vult, *&, amabo, inquit* &c.

15 *Si nemo id non nimis barbare fecerit*] Reg. & Rott. membranæ, *fecerimus*, ut ſe ſcilicet una ibidem trahat. Poterat autem particula negans abeſſe: ideo Vaſcoſanus expunxit. Sed Græcos ſecutus eſt & Plautum, qui in Milite 5, 2. *Jura te non nociturum eſſe hominum hac de re nemini.* Πεπλεόνασται τὸ Οὐ κατὰ Ἀττικὴν συνήθειαν, inquit Scholiaſtes Homeri. *Gronovius.*

16 *Indigeo addiſcere quid ſit penus & quo ſenſu*] Rurſus uterque codex cum Fulviano: *indigeo diſcere.* Sed & duo priores: *& quo ſani.* Non temere eſt. Facile ſuſpicari, quod & Salmaſius exemplari ſuo adſcripſerat: *& qua fini id vocabulum dicatur*, hoc eſt, quouſque ſenſu ſeſe extendat & porrigat, quantum rerum complectatur. *Idem.*

17 *In*

Digitized by Google

ſu id vocabulum dicatur, ne rem cotidiani uſus, tamquam [17][18] qui in venalibus Latinè loqui tentant, alia, quàm oportet, voce appellem. Quæris, inquit, rem minimè obſcuram. Quis adeò ignorat *penum* eſſe vinum & triticum & oleum & lentem & fabam atque hujuſcemodi cætera? Etiamne, inquit Favorinus, milium [19] & panicum & glans & ordeum *penus* eſt? ſunt enim propemodum hæc quoque ejuſmodi. Cumque ille reticens hæreret: nolo, inquit, hoc jam labores, an iſta, quæ dixi, *penus* appellentur. Sed poteſne mihi, non ſpeciem aliquam de penu dicere, ſed definire genere propoſito & differentiis appoſitis [20] quid ſit *penus?* [21] Quæ genera & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. [22] Rem, inquit Favorinus, [23] planè dictam poſtulas, quod eſt difficillimum, dici planius. Nam hoc quidem pervulgatum eſt, definitionem ex genere & differentia conſiſtere. [24][25] Sed ſi item mihi præmandere,

17 *In venalibus*] In magine Voſſiani codicis *venabulis*. Thyſ. Talem variam lectionem qui profert, videtur ſere ignoraſſe, quid intelligatur in his venalibus. Sicut certe non intellexiſſe ſe oſtendit Prouſteus, dum interpretatur, *ut non appellem alio nomine quam oportet, rem qua utimur quotidie, ſicut utuntur, qui res venales volunt nominibus Latinis appellare.*

18 *Qui in venalibus Latine loqui tentant*] Ambo, *captant*. Fere autem venales è Dacia, Cappadocia, Syria, Ægypto, & hujuſmodi regionibus remotis advehebantur, eoque Latini ſermonis erant ignari. *Gron.*

19 *Et panicum & glans & hordeum genus eſt*] Iidem ambo *glandem*. Lincoln *glande*. Utrum ſcripſit *glandes*, an *glandis* nominativo ſingulari? Certe Nonius: *Glandis eſt plumbum in modum* glandis *informatum*. Idem.

20 *Quid ſit penus. Quot ſint penus genera & quas differentias*] Sic edebatur, quum Carrio fecit: *Quæ genera & quas differentias.* Scripti, *qui ſit penus, quod ſint penus & quas differentias.* Lege: *definire genere propoſito & differentiis appoſitis qui ſit penus. Quod tu, inquit, genus & quas differentias dicas, non hercle intelligo.* Nam & ubi vulgo τὸ *inquit* ponitur, nempe poſt *hercle*, in MSS. non apparet. *Idem.*

21 *Quæ genera*] Antiquiſſ. Ven. *Quot ſint penus genera.* Ita ut grammaticus philoſophum non intellexiſſe videatur.

22 *Rem, inquit Favorinus, plane dicam. poſtulas quod non eſt difficillimum*] Reg. & Rot. *dictam* ſine τελείας ὑποστιγμῆς, merito probante Lambecio. Quod ſequitur, Carrio fecit: nam Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryp. *quod difficilius eſt.* Quatuor calamo exarati, *quod difficillimum eſt.* Unde extrico: *Rem, inquit Favorinus, plane dictam poſtulas (quod difficile non eſt) dici planius* Cur enim difficillimum ſit, quod plane dictum eſt, alio modo & planius dici? Niſi σημαντικῶς locutum velimus. *Planius*, ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον. Gronovius.

23 *Plane dicam*] Corruptum hunc & male divulſum locum ita reſtituo: *Rem, inquit Favorinus, plane dictam poſtulas (quod eſt difficillimum) dici planius.* Vide quantum unica litera in ſenſu valeat, & quam temere & abſque ulla ratione in novitiis aliquot Gellii editionibus particula negativa verbis hiſce inſerta ſit. *Lambecius.*

24 *Sed ſi item mihi præmandere*] Vulgo male, *præmandare.* Apud Ciceronem lib. 2. de Oratore hujuſmodi proverbium uſurpatur, *omnia minima manſa tanquam infantibus pueris, ut ajunt nutrices, in os inſerere.* Cibum præmanſum in os inſerere idem eſt, atque rudius, craſſius planiuſque explicare rem haud difficilem, niſi ſit puer, vel rudis & imperitus. vide Eraſmum in Proverbiis.

25 *Sed ſi item mihi præmandare*] Eraſmus Deſiderius: *ſed ſi idem me tibi præmandere*, quod ſecutus Gryphius. Ios. Mercerus, *ſi id me tibi præmandare.* Neuter ſine magna ſpecie. Regius *ſed ſiſte mihi præmandere.* Unde Salmaſius: *ſi iſta mihi præmandare.* In Rot. video: *ſed ſi te mihi præmandate.* Alia excerpta: *ſi ita mihi præmandare.* Equidem *poſtulas te mihi præmandare* videtur eſſe Plautinum. Ut Aſinaria 1, 3. *Maledictis te meam ductare poſtulas.* Caſina 1. *Quod te poſtules Guſtare quidquam.* Et ibidem: *Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules.* Ejuſdem verbum *præmandare* Truculento 2, 4. *Mater ancillas jubet, Quoniam jam decimus menſis adventat prope, Aliam alíorſum ire, præmandare & quærere Puerum aut puellam, qui*

dere, quod ajunt, poſtulas; faciam ſane id quoque [26] honoris tui habendi gratia. [27] Atque deinde ita exorſus eſt: Si, inquit, ego nunc te rogem uti mihi dicas & quaſi circumſcribas verbis, quid *homo* ſit; non, opinor, reſpondeas hominem eſſe te atque me. Hoc enim, quis homo ſit, oſtendere eſt; non, quid homo ſit, dicere. Sed ſi, inquam, peterem ut ipſum illud, quod homo eſt, definires, tum profecto mihi diceres, hominem eſſe [28] mortale animal rationis [29] & ſcientiæ capiens; vel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus ſeparares. Proinde igitur nunc te rogo, [30] ut, quid ſit *penus*, dicas, non ut aliquid ex *penu* nomines. Tum ille oſtentator voce jam molli atque demiſſa, [31] Philoſophias, inquit, ego non didici nec diſcere appetivi; &, ſi ignoro [32] an ordeum ex *penu* ſit, aut quibus verbis *penus* definiatur, [33] non ea

ſupponatur mihi. Sed id verbum hic quam vim habeat, parum aſſequor: vix & in Plauto. Sic quidem MSS. & retinent ſpretis conjecturis *pervenari* & *percontari*: qui explicet, nuſquam. Uno modo videtur tolerari poſſe, ſi accipias poſitum, quaſi ſupra non exſtet τὸ *jubet*. quemadmodum ſolent abrupta interjectis quibuſdam oratione verbum, quod jam adhibuerunt, repetere aut ipſum aut ejus συνώνυμον, de quo ad Senecam & Livium. Sic foret, *mater*, inquam, *ancillas præmandare* (i. præmandat ſive jubet) *aliam aliorſum ire & quærere Puerum aut puellam.* Nam quod ex Cicerone pro Plancio addunt: *Emiſſus aliquis è carcere, & quidem emiſſus (ut cognoſtis) neceſſarii hominis optimique adoleſcentis rogatu: idem poſtea præmandatis requiſitus*; miror eſſe quemquam, qui corruptum & omnis ſenſus expers eſſe non ſtatim animadvertat. Nec melius Manutianum *propere mandatis* aut *per mandata*. Qui ſic conjicere poteſt, cum non miror Turnebi, quod ſolum [illegible], *prætoris mandato*, vel *mandatu*, rejicere. In Vatinii epiſtola eſt ſine dubio: *ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi.* Et hoc ſatis aſſequimur. Sed & τὸ *quod ajunt*, proverbio quodam uſum ſignificat. Itaque ſubſcribam Eraſmo & ego legamque: *Sed ſi me tibi præmandere, quod ajunt, poſtulas.* Vidi qui tentaret: *Sed ſi idem* [illegible] *quod ajunt, poſtulas.* At ille nimium ſibi licere voluit. *Gronovius.*

26 *Honoris tui habendi gratia*] Hic idem *moris tui gerendi gratia.* neque enim *honorem habere* dixiſſe, nec voluiſſe Favorinum, ſed *morem gerere* potius. Cur non igitur, *moris tibi gerendi?* nam *alicui morem gerere* dicimus, non *alicujus.* Haud videtur tamen ſine cauſa hic offendiſſe: quamquam vocabulo *honoris* offendi non debebat. Redundat τὸ *habendi.* nam *honoris tui gratia* vel *cauſa* eo ſenſu quo dicimus alias *in tuam gratiam, ut tibi morem geram, ut te demerear*, Plauto, Ciceroni, Livio frequens ſatis. *Idem.*

27 *Atque deinde ita*] Secundam vocem ignorat Rott. Pro prima Reg. habet *ae*, Lincoln. *at.* Vides vulgatum certe nullo nisi. Tu elige. *Jac. Gronov.*

28 *Mortale animal rationis*] Iſtud *animal* nec in Reg. nec Rott. nec Lincoln. exſtat: ſicut ſequens *animalibus* itidem omittitur in Reg. & Lincoln. In Rott. annotatum nihil eſt. Videre potes quid ex Cardano attulerit Philipp. Carolus. Etiam Regius, *tu profecto mihi dic.* Idem.

29 *Et ſcientiæ capiens*] Superfluum hoc in definitione eſſe videtur, cum ſufficiat dixiſſe hominem eſſe animal rationale. *Capiens* autem dixit, pro *capax.*

30 *Ut quid ſit penus dicas*] Scripti uterque: *ut qui ſit penus, dicas*, quemadmodum ſupra; in Regio etiam *uti.* Gronovius.

31 *Philoſophias*] Ita loqui amat Gellius, plurali pro ſingulari utens.

32 *An ordeum*] Inter penum recenſet Ulpianus lib. 3. §. 8. de Penu legata.

33 *Non ea re literas neſcio*] Quid voces *ea re* ſibi velint, non videre ſeſe ait vir doctus, & credere legendum *non propterea literas.* At volunt illæ idem quod apud Plautum Aulul. 4, 10. *Ea re repudium remiſit avunculus cauſa mea.* Et Ciceronem 4 Acad. Quæſt. *Eſt hoc quidem rei illius ſignum aut argumentum, & ea re id ſequor.* Salluſtius 4 hiſtor. *Scio equidem tibi magnas opes virium, armorum & auri eſſe: & ea re à nobis ad ſocietatem, ab illis ad prædam peteris.* Gronovius. Notaverat ſane ad hæc verba Lambecius [Quid voces iſtæ *ea re* ſibi velint, non video. Credo legendum *non propter-*

Digitized by Google

ea re litteras quoque alias neſcio. [34] Scire, inquit ridens jam Favorinus, quid *penus* ſit, [35] non ex noſtra magis eſt philoſophia quam ex grammatica tua. Meminiſti enim credo quæri ſolitum, [36] quid Virgilius dixerit, [37] *penum inſtruere* vel *longam* vel [38] *longo ordine.* Utrumque enim profecto ſcis legi ſolitum. Sed, [39] ut faciam te æquiore animo ut ſis, ne illi quidem veteris juris magiſtri, [40] qui Sapientes appellati ſunt, definiſſe ſatis recte exiſtimantur quid ſit *penus.* Nam [41] Q. Scævolam, [42] ad demonſtrandum *penum*, his verbis uſum audio: *Penus eſt*, inquit, *quod eſculentum aut poculentum eſt.* [43] *Quod ipſius patrisfamilias, aut liberûm patrisfamilias ejuſque familiæ, quæ circum eum aut liberos ejus eſt* [44] [45] [46] *& opus eorum facit, cauſa paratum eſt, ut Mucius ait, penus vide-*

propterea literas quoque alias neſcio] Verum in Emendandis attentior factus itidem notavit [retinenda particula *ea re* pro ob eam rem, qua præter ipſum Gellium aliquoties utuntur Lucretius, Cicero, Phædrus] Quod ſane ſufficiebat excuſando. Nihilominus & Marq. Gudius acer ad Phædri fabulam XI acerbe ſatis Lambecii caſtigandi hanc occaſionem arripuit. Verius fuerat Lambecium ſibi reliquiſſe.

34 *Scire inquit*] Reg. *ſcire ñ inquit.* Quaſi vellet, *ſcire næ inquit.* Jac. Gronov.

35 *Non ex noſtra magis eſt philoſophia, quam grammatica tua*] Reg. & Rot. *quam ex Grammatica tua.* Gronovius.

36 *Quid Virgilius dixerit*] Extant verſus lib. 1. Æneid. verſ. 707.

Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, & flammis adolere penates.

37 *Penum inſtruere*] *Inſtruere* hic legit Favorinus, apud Virgilium hodie *ſtruere* legitur, id eſt juxta Servium, *ordinare, componere. Unde & ſtructores dicuntur ferculorum compoſitores.*

38 *Longo ordine*] Servius hæc ita interpretatur: *id eſt, diſpoſitione ſecundum Tullium: qui in Oeconomicis dicit, quid ubi ponendum ſit. Nec enim debent univerſa confundi.* Donatus ad quinquaginta famulas refert, *ad quarum curam pertinebat procuratio cellarii, & Deorum Penatum cultus: illas ſine dubio viciſſitudo longo ordine tangebat.* Nulla apud illos interpretes mentio in quibuſdam libris *ordine longam* legi.

39 *Ut faciam æquiore animo ut ſis*] Et hic deleverunt genus Plautinæ in loquendo feſtivitatis. Nam Reg. & Rot. *ut faciam te æquiore animo ut ſis*, pro, æquiore animo eſſe. Aulular. 4, 10. *Quem ego avum feci jam ut eſſes filiæ nuptiis.* Moſtellar. 2, 1. *Si ego advenientem ita patrem faciam tuum, Non modo ut intreat, verum etiam ut fugiat.* Epidic. 4, 2. *Exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem.* Perſa 5, 1. *ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant.* Gronovius.

40 *Qui Sapientes appellati ſunt*] Pomponius JC. in l. 2. De Origine Juris, §. 37. P. Sempronium à à populo Romano ſapientem appellatum refert, nec quenquam ante hunc aut poſt hunc hoc nomine cognominatum fuiſſe. Idem tamen de L. Acilio paragrapho ſequenti refert, & Cicero in Lælio: *Scimus L. Acilium apud patres noſtros appellatum eſſe ſapientem, quia prudens eſſe in Jure Civili putabatur.* Hinc & Juriſperiti prudentes appellantur, & Jurisprudentia Ulpiano ſapientia civilis dicitur. Eadem ipſa annotavit Philipp. Carolus.

41 *Q. Scævolam*] Quem citat quoque in hanc rem JC. in l. 3. ff. de Penu legata, ſicuti & Sabinum, qui eadem fere verba proponit, Ariſtonem, alioſque.

42 *Ad demonſtrandum penum*] Reg. *ad demonſtrandam penu.* Voluit fortaſſe mutare genus, ut eſſet aut *ad demonſtrandum penu*, aut *ad demonſtrandam penum*, ut erat in Rott. quemadmodum juris conſultis, *De penu legata.* Gronovius.

43 *Quod enim ipſius patris familias*] Particula cauſalis nec in Reg. nec in Ro. nec in Lincol. eſt. Dein Rot. *liberûm*, ut plerumque malebant. Rurſus Reg. & Rot. *patris familias ejus, quam circum eos.* Nec cerno, quid opus ſit, *ejusque familiæ*: quaſi religio eſſet dicere *pater familias ejus quæ:* & *τὸ familias*, quum effertur *paterfamilias*, ita foret tanquam glebæ adſcriptum, ut de eo nihil poſſit prædicari & affirmari, ſed tantum de patre. *Familias* utique nihil hic aliud quam *familiæ.* Scribe igitur: *Quod ipſius patrisfamilias aut liberûm patrisfamilias ejus, quæ circum eum aut liberos ejus eſt.* Gronovius.

44 *Opus eorum*] Nam ſervi & famuli ad familiam pertinebant. Vet. Edit. *opus non facit*, quæ

videri debet. [47] *Nam quæ ad edendum bibendumque in dies ſingulos prandii aut cœnæ cauſa parantur, penus non ſunt: ſed ea potius, quæ hujuſce generis longæ uſionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eo quod non* [48] *in promtu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta ſunt.* Hæc ego, inquit, quum philoſophiæ me dediſſem, non inſuper tamen habui diſcere: quoniam civibus Romanis Latine loquentibus rem non ſuo vocabulo demonſtrare non minus turpe eſſet, quam hominem non ſuo nomine appellare. Sic Favorinus [49] ſermones in genus communes à rebus parvis & frigidis abducebat ad ea, [50] quæ magis utile eſſet audire ac diſcere, non allata extrinſecus, non per oſtentationem, ſed indidem nata acceptaque. Præterea de penu adſcribendum hoc etiam putavi, [51] Servium Sulpicium in reprehenſis Scævolæ capitibus ſcripſiſſe, [52] [53] Cato

lectio ſi ſervetur, intelligenda juxta l. 3. §. 6. de penu legata: *Sed quod diximus*, inquit, *uſus ſui gratia paratum: accipiendum erit, & amicorum ejus, & clientium, & univerſorum quos circa ſe habet, non etiam ejus familiæ, quam neque circa ſe neque circa ſuos habet: puta ſi qui ſunt in villis deputati, quos Q. Mucius ſic definiebat, ut eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent. Sed materiam præbuit Servio notandi, ut textorum & textricum cibaria adjiceret contineri. Sed Mucius eos voluit ſignificare, qui circa patremfamilias ſunt.* Familiam itaque ſive famulos alienos excluſit Mucius.

45 *Et opus non facit*] Quorſum hæc verba? Reſcribendum ex MS. Reg. *& opus eorum facit.* Lambecius.

46 *Et opus non facit*] MS. uterque: *& opus eorum facit*: quod ex altero jam laudavit Lambecius. Videntur negandi particulam ſubjeciſſe ex l. 3. π. 6 D. de penu legata: *Sed quod diximus uſus ſui cauſa paratum, accipiendum erit & amicorum ejus & clientium & univerſorum, quos circa ſe habet: non etiam ejus familiæ, quam neque circa ſe neque circa ſuos habet; puta, qui ſunt in villis deputati: quos Q. Mucius ſic definiebat, ut eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent. Sed materiam præbuit Servio notandi, ut textorum & textricum cibaria adjiceret contineri: ſed Mucius eos voluit ſignificare, qui circa patremfamilias ſunt.* At Mucius verba illa tantum de villaticis facit, qui opus in villis & agris facerent. Eoque reſpiciunt etiam Baſilica. Καὶ ὅπερ ἦν διὰ τὴν χρῆσιν τῶν φίλων αὐτοῦ ἢ τῶν προσφύγων καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν ὑπεξουσίων αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ τῶν ζώων· οὐ μὴν διὰ τὴν ἀλλοτρίαν φαμιλίαν οὔτε διὰ τὰ ἐν ἀγρῷ ἐργαζόμενα ἢ μισθούμενα ζῶα. Ergo *qui opus eorum faciunt*, ſunt οἱ μὴ μισθούμενοι, qui non locantur. *Gronovius.*

47 *Nam quæ, &c. in dies ſingulos*] Servius: *Inter penum & cellarium hoc intereſt, quod cellarium eſt paucorum dierum; unde & in cella dicitur importatum frumentum, penus vero temporis longi.*

48 *In promptu ſint, ſed intus & penitus habeantur, penus dicta ſunt*] Rot. *ex eo quod non in promptu eſt, ſed intus & penitus habeatur, penus dicta eſt.* Nec diſcedere ab hoc Regium & Lincoln. voluiſſe inde conjicio, quod ex eis excerptum video dumtaxat *in promptu eſt.* Fac igitur & *habetur.* Illud autem, *ea potius quæ* &c. *contrahuntur & reconduntur, penus dicta eſt*, elegans & antiquum. Terentius: *Amantium iræ amoris redintegratio eſt.* Ovidius de arte lib. 3. *Veſtes, quas geritis, ſordida lana fuit.* Seneca de vita beata cap. 21. *Seculum illud, in quo cenſorium crimen erat paucæ argenti laminæ.* Ubi fruſtra Freinshemius ad Florum corrigit *erant.* Gronovius.

49 *Sermones in genus communes*] Scripti *commune.* Sed recte opinor Mercerus: *ſermones id genus communes.* Mox uterque: *quæ magis utile eſſet.* Idem.

50 *Quæ eſſet magis utile*] Ordinem hunc mutavi ad indicium paternum ex Regio exemplari. A quo etiam, perinde ac Rott. offertur *rem non vocabulo demonſtrare* omiſſa voce *ſuo.* Et ſane ſi id poſtulat Gellius ex Favorino, quid fiet rebus, quæ in Latino ſermone ſuum vocabulum non habent, & ubi Tiberius requirebat rem per ambitum verborum deſcribi? Etſi id quidem nunc non videatur tangere, id tamen agit, ut quæ vocabula ſunt, accurate iis res deſignentur, nec miſceantur, & ad aliquam rem notandam adhibeantur, quum ad eam non pertineant, ſed ad diverſam. Hinc rem non vocabulo demonſtrare videntur, qui ita agunt. *Jac. Gron.*

51 *Servium Sulpicium*] Vide quæ diximus p. 145.

52 *Scio*

Digitized by Google

[52] [53] Cato Ælio placuiſſe non quæ eſui tantum & potui forent, ſed [54] tus quoque & cereos in *penu* eſſe, [55] quodque eſſet ejus ferme rei cauſa comparatum. [56] [57] Maſſurius autem Sabinus, [58] in libro juris civilis ſecundo, etiam [59] quod jumentorum cauſa apparatum eſſet, quibus dominus uteretur, *penori* attributum dicit. [60] Ligna quoque & virgas & carbones, quibus conficeretur *penus*, quibuſdam ait videri eſſe in *penu*. Ex his autem, [61] quæ promercalia & [62] uſuaria in locis iſdem eſſent, ea ſola eſſe *penoris* putat, [63] quæ ſint uſui annuo.

52 *Seio Ælio*] Antiq. Veneta *Saco Helio*. lege *Sexto Ælio*. De quo Cicero in Bruto: *Numeroque eodem fuit Sextus Ælius, juris quidem civilis omnium peritiſſimus, ſed etiam ad dicendum paratus.* De quo Ennius, teſte Cicerone lib. 1. de Oratore:

Egregie cordatus homo Catus Ælius Sextus.

Conſul fuit cum T. Quintio Flaminino, Anno V.C. DLV, cujus conſulatus meminit quoque Plutarchus in Flaminino. Tantæ fuit integritatis & continentiæ, ut tantum duo pocula argenti, quæ acceperat à ſocero L. Paullo, devicto Rege Perſeo, habuerit, ut teſtatur Plinius lib. 33 cap. 11. Scripſit in jure complures libros, inprimis, Jus Ælianum, Tripartita, & Commentaria, quæ, ut puto, hoc in loco intelliguntur. Thyſii hæc ſæpius dicta & congeſta ſunt, ut poſt hæc utique repeti nequeant ab viro χαρίεντος ingenii. In nomine autem quid certius poteſt ex tanta varietate, non tam MSStorum (hi enim ſibi conſtant & exigunt dativum prorſus integre ſcriptum, cumque quatuor modo literarum, quum & Lincoln. habeat *Saco*) quam typis editorum codicum, quorum præſidibus placuit crebro ludere, eligi, quam *Cato Ælio*, quod plane ibi indicatur, & eſt maxime ſpecificum? Itaque id plane reſtitui. Taceo enim de Prouſteo, & ejus pronunciatione [legendum Sexto Ælio] quia is ſemper ſapit alieno ingenio. *Jac. Gronov.*

53 *Sejo Ælio placuiſſe*] Ald. *Sejo Helio*. Ro. & Ven. *Saco helio*. Reg. & Rot. *Sato Aelio*. Sed *Sex. Cæcilium* poſcit l. 3 D. de penu leg. *Sex. autem Cæcilius etiam thus & cereos in domeſticum uſum paratos contineri legato ſcribit.* Et meminit ejuſdem lib. 20, 1. Vide Menagium cap. 23 Amœnitatum. *Gronovius.*

54 *Tus quoque & cereos*] Ita & Sextus Cæcilius ſcripſit, ſi in domeſticum uſum parati fuerint. vide leg. 3. §. 9. in fine de Penu legata Ubi S. Cæcilio tribuitur, quod Ælio Gellius adſcribit, unde forſan hic ſupra emendandum *Sexto Cæcilio*.

55 *Quodque eſſet ejus ferme rei cauſa comparatum*] Id eſt, ſine quo penus non recte haberi poteſt. Audi Ulpianum in dictâ l. 3. §. ult: *Vaſa quoque penuaria quin contineantur, nulla dubitatio eſt. Ariſto autem ſcribit dolia non contineri. Et eſt verum ſecundum illam diſtinctionem, quam ſupra in vino fecimus. Nec frumenti, nec leguminum thecæ, arculæ forte, vel ſportæ, vel ſi qua alia ſunt, quæ horrei penuarii, vel cellæ penuariæ inſtituendæ gratia habentur, non continebuntur. Sed ea ſola continentur, ſine quibus penus haberi non recte poteſt.*

56 *Maſſurius Sabinus*] Perſius aliique *Maſurium* appellant. Vide ſupra lib. 3 cap. 16.

57 *Maſſurius autem Sabinus in libro juris civilis ſecundo*] Sic Carrio. nam priores edit. cum ſcriptis: *in juris civilis ſecundo*: excluſo τῷ *libro*. Et cur hoc auctori non permittamus? *Gronovius.*

58 *In libro, &c. ſecundo*] *Libro* in antiquis editionibus omittitur. In Catalogo Pandectis Florentinis præpoſito numerantur Sabini tres Juris Civilis libri, ſed ex iis nulla legum capita in Digeſtorum libros relata repeiiuntur.

59 *Quod jumentorum cauſa*] Ulpianus dicta l. 3. §. 7. *Simili modo & jumentorum cibaria penu continentur: ſed eorum jumentorum, quæ uſibus ipſius & amicorum deſerviunt: ceterum ſi quæ jumenta agris deſerviebant vel locabantur, legato non cedere cibaria eorum.*

60 *Ligna quoque & virgas*] Q. Mucius & Ofilius negaverunt penori ineſſe, Rutilius affirmabat, ſed ea quæ non vendendi cauſa parata eſſent. vide dictam l. 3. §. 9.

61 *Quæ promercalia*] Promercalia dicuntur, quæ reſervatis iis quæ ad proprium uſum pertinent, paterfamilias vendit. Ita Julius Cæſar, cum in Gallia fana templaque Deûm atque urbes expilaſſet, auroque abundaret, ternis millibus nummum in libras promercale per Italiam provinciaſque divendit, ut teſtatur Suetonius in vita Cæſaris cap. 54.

62 *Uſuaria in locis iſdem eſſent, ea ſola eſſe penoris*] Scripti: *Ex his autem, quæ promercalia & uſuaria iſdem in locis eſſe, ea ſola penoris putat, quæ ſatis ſint uſu annuo.* Gronovius.

63 *Quæ ſint uſui annuo*] Paulus JC. in l. 4. de Penu legata: *Item ſi quis ſolitus fructus ſuos vendere, penum legaverit, non omnia quæ & promercii cauſa habuit legaſſe videtur: ſed ea ſola, quæ in*

Digitized by Google

penum ſibi ſeparabat. Quod ſi promiſcue uti ſolebat, tunc quantum ad annuum uſum ei ſufficeret, familiæque ejus, cæterorumque, qui circa eum ſunt, legato cedet. Quod fere, inquit Sabinus, evenit in perſonis mercatorum, aut quotiens cella eſt olei & vini, quæ venire ſolebant in hæreditate relicta. vide & l. 60. §. 2. de Leg. 2.

CAP. II.

Quid differat morbus & vitium, & quam vim habeant vocabula iſta in edicto ædilium: & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diverſæque ſuper ea re ſententiæ.

IN edicto [1] ædilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum eſt, ſcriptum ſic fuit: [2] [3] TITVLVS. SCRIPTORVM. SINGVLORVM. [4] VTEI. SCRIPTVS. SIT: [5] COERATO. ITA. VTEI. INTELLEGI. RECTE. POSSIT. QVID. MORBI. VITII. VE. QVOI. Q. SIT. QVIS. FVGITIVVS. ERRO. VE. SIT. [6] NOXA. VE. SOLVTVS. NON. SIT. Propterea quæſierunt jureconſulti veteres, quod *mancipium morboſum* quodve *vitioſum* rectè diceretur: [7] quantumque *morbus* à *vitio* differret. [8] [9] Cælius

1 *Ædilium Curulium*] Utpote qui inter alia munera etiam rebus emendis & vendendis præeſſent.

2 *Titulus ſervorum ſingulorum*] Tituli, in quo virtutes & vitia ſervorum ſcribebantur, nulla mentio in verbis Ædilitii edicti, unde plura quædam Gellius ad hunc locum tranſtulit, ibique inſpici poſſunt, nec opus ſit hîc ſubjici. Hic titulus ſervorum collo appendebatur. Propertius lib. 4.

At quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio cum ſaliere foro.

Seneca de ſervis loquens, *cui dominus titulum impegit.*

3 *Titulus ſervorum ſingulorum*] Vix quidem unquam potui acquieſcere hac formula, tanquam cum fateatur de mancipiis agi, debeat mentio fieri *ſervorum*; præſertim poſtquam didici in Regio codice legi *ſcriptorum*. Id video exſtitiſſe & in Rottend. Hinc opinor *ſervorum* feciſſe eos qui ſequens maſculinum genus ita fulciri ab Gellio debuiſſe crediderunt, præſertim quum ſcripturam veterem non intelligerent. Sed cogitari oportuit non aliter loquutos fuiſſe ædiles, & quum dicant QVI MANCIPIA VENDVNT, addunt in edicto CERTIORES FACIANT EMPTORES QVID MORBI VITIIVE CVIQVE SIT, QVIS FVGITIVVS ERROVE SIT &c. Itaque id ſequuntur etiam juris conſulti hæc interpretantes, generis ratione ad intellectum, non ad vocem relata. Ergo & Gellius agnoſcit exigi titulum ſingulorum ſcriptorum nempe in libello, vel palam propoſito & nomina eorum, qui venales modo ducuntur, complexo, vel quem præco habet in manu, ut ex eo perſequatur ordinem vendendorum nominibus ſingulorum pronunciatis. *Jac. Gronov.*

4 *Uti ſcriptus ſit, curato*] Guil. Ranchinus 1 Var. 4. *curanto.* ſcilicet mangones ſive venaliciarii. *Gronovius.*

5 COERATO] id eſt, *curato.* Ita apud Auſonium *cœbus* pro *cubus*, *gœrus* pro *gyrus*, ita enim apud poëtam legitur,

Octo & octoginta gœris, & ſuper triborio
Additis ad hos priores gœros geminis orbibus.

Scaliger hic legit, *coirato.*

6 *Noxave ſolutus non ſit*] Id eſt noxali judicio ſubjectus, ut interpretatur JC. in l. 17. §. 1. Eod. Noxis tamen ſolutus etiam ſervus dici poteſt, ob cujus noxam nihil debetur, vel qui nemini eſt obnoxius, ſolutus omni obligatione, quæ ex noxa contrahitur, ſive noxam nullam commiſerit, ſive quod ſatis factum ſit. De Noxalibus Actionibus vide titulos Inſtit. & Pandectarum.

7 *Quantumque morbus à vitio differret*] Quid ſit morbus & vitium Cicero lib. 4. Tuſcul. oſtendit: *Morbum appellant*, inquit, *totius corporis corruptionem, ægrotationem morbum cum imbecillitate; vitium cum partes corporis inter ſe diſſident, ex quo pravitas membrorum, diſtortio, deformitas.*

8 *Cæcilius Sabinus*] Legitur quoque *Cælius*. Verba fere eadem occurrunt apud Ulpianum l. 1. §. 7. ff. de Ædilitio Edicto. Verba ita ſe habent: *ſed ſciendum eſt morbum apud Sabinum* (omiſſum videtur à *Labeone*) *ſic definitum eſſe, habitum cujuſque cor-*

lius Sabinus, in libro quem de edicto ædilium curulium compoſuit, Labeonem refert, quid eſſet *morbus*, hiſce verbis definiſſe: *Morbus eſt habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum ejus facit deteriorem.* Sed *morbum* aliàs in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis. Totius corporis *morbum* eſſe, [10][11] veluti ſit phthiſis aut febris: partis autem, veluti ſit cæcitas aut pedis debilitas. [12] *balbus autem*, inquit, *&* [13] *atypus vitioſi magis quàm morboſi ſunt: ut equus mordax, aut calcitro, vitioſus non morboſus eſt.* [14][15] *Sed cui morbus eſt, idem etiam vitioſus eſt. Neque id tamen contra fit. Poteſt enim, qui vitioſus eſt, non morboſus eſſe. Quamobrem, quum de homine morboſo* [16] *ageretur, nequaquam*, inquit, *ita diceretur:* [17] QVANTI. OB. ID. VITIVM. MINORIS. ERIT. De

corporis contra naturam, qui uſum ejus ad id facit deteriorem, cujus cauſa (hæc verba apud Gellium non habentur) *natura nobis ejus corporis ſanitatem dedit. Id autem alias in toto corpore, alias in parte accidere, namque totius corporis morbus eſt, puta phthiſis id eſt tabes, febris: partis, velut cæcitas* (Addit Gellius *aut debilitas pedis*) *licet homo itaque natus ſit.*

9 *Cæcilius Sabinus in libro*] Reg. & Rot. & Lincoln. *Cælius Sabinus*, quemadmodum Carrio & Stephanus ante annos LXXXV ediderunt. Adde Menagium cap. 22 Amœnitatum. *Gronovius.*

10 *Veluti phthiſis aut febris*] Morbi quidam totius corporis atque ſubſtantiæ ſunt, ut phthiſis, gangræna. Febres etiam putridæ non totius ſubſtantiæ, ſed ſimplicis intemperiei morbi ſunt.

11 *Veluti phthiſis aut febris, partis autem veluti cæcitas*] Hæc quoque mutilari neceſſe non erat. Scripti *veluti ſit phthiſis.* dein, *veluti ſit cæcitas.* Gronovius.

12 *Balbus autem, inquit, & atypus*] L. 10. π. 5. D. de ædil. edict. *balbus & blæſus & atypus, iſque qui tardius loquitur.* Gloſſarium vetus: *Atubus* μογιλάλος, μογγός. Et rurſus: *Hatubus* μογιλάλος. Scaliger 2 Auſon. Lect. 9 *attubus* facit, & Auſonii epiſt. 22 legi vult: *Canus, comoſus, hiſpidus, trux, attubus.* Satis placet τὸ ἄτυπος. Idem.

13 *Atypus*] Occurrit quoque illud vocabulum in l. 10. §. ult. ff. de Ædilit. Edicto. ubi ita legendum eſſe ex Pandectis Florentinis monet Budæus, nam vulgo *antripus* legebatur, vel etiam *atraphus*. *Athiphus* legitur in antiquiſſima Veneta, in Badiana *atypus*, recte. Gloſſæ Philoxeni, *batubus* (lege *atypus*) μογιλάλος, id eſt, qui ægre & impedite loquitur: μογιλάλοι Aëtio lib. 8 cap. 38. οἱ μόγις διαλέγονται. Dicuntur & ἀγκυλόγλωσσοι, niſi quod Aëtio μογιλάλοι dicantur, qui ex affectione quadam, alii qui etiam ex nativitate impedite loquuntur. Paniciatus apud Gyraldum legit *aphtha*, Egnatius *aphthicus*, id eſt, qui aphtis ſive ſerpentibus oris ulceribus laboraret. Sed hoc non vitium ſed morbum eſſe ex medicorum libris liquet. Gyraldus legebat *alphicus*, id eſt, qui vitiligine vel impetigine laborat. De qua ita loquitur C. Celſus: *Vitiligo quoque, quamvis per ſe nullum periculum adfert, tamen fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres ſpecies ſunt, alphos vocatur, ubi color albus eſt & fere ſubaſper, & non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur: interdum etiam latius & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit, &c.* Ex quibus Celſi verbis elici quoque arbitratur, *alphon* vitium tantum, non morbum eſſe. Utique & JC. Trebatius in l. 6. de Æd. Ed. *impetiginoſum, non eſſe morboſum* dixit, *ſi eo membro ubi impetigo eſt, æque recte utatur.* Omiſſis aliorum divinationibus, *atypus* retinendum eſt. Atypi autem Budæo appellantur, qui non ſatis expedito plectro linguæ utuntur, neque expreſſa verba pronunciant. Sicuti enim ἔκτυπος *expreſſum*, ita ἄτυπος contrarium denotat.

14 *Sed cui morbus eſt*] Forſan legendum, *qui morboſus eſt*. Primis enim editionibus leguntur ſequentia verba, *is etiam vitioſus eſt* & quæ ſequuntur de *morboſo*, & *vitioſo* idem confirmare videntur.

15 *Cui morbus eſt, id etiam vitioſum eſt*] Sic Carrio. Priores, *is etiam vitioſus eſt*. Lincoln. *id etiam vitioſus eſt*. Reg. & Rott. *idem etiam vitioſus eſt*. Gronovius. Vetuſtiſſima ſequi præſtat.

16 *Ageretur, nequaquam, inquit, ita diceretur*] Lege cum tribus membranis: *Quamobrem, cum de homine morboſo agetur, nequaquam, inquit, ita dicetur*. Gronovius. Sed in Regio & Lincoln. eſt *neque inquit*.

17 *Quanti ob id vitium minoris erit*] Non male: ſed quia ſcripti, *quando*, videtur auctor reliquiſſe, *quanto ob id vitium minoris erit*. Gronovius.

18 *Sues*

De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictum ædilium videretur venundatus, ſi ignoraſſet emtor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe ajunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum: [18] [19] ſues autem feminas, ſi ſteriles eſſent, & venum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. De ſterili autem muliere, ſi nativa ſterilitate ſit, Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. Nam quum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, [20] [21] putaſſet neceſſe: *non oportere* ajunt Trebatium [22] ei edicto appoſuiſſe, *ſi ea mulier à principio genitali ſterilitate eſſet.* At ſi valetudo ejus offendiſſet, exque ea vitium factum eſſet, ut concipere fetus non poſſet; tum ſanum non videri, & eſſe in cauſa redhibitionis. [23] De myope quoque, [24] qui *luſcitioſus* Latinè appellatur,

18 *Sues autem feminas*] Hæc pertinent ad ſecundam partem edicti, quæ agit de jumentis & pecore. vide l. 38. ff. de Æd. Ed. Male hæc Gellius cum prima parte, quæ agit de ſervis, commiſcuit. *Thyſ.* At has edicti partes non reſpicit Gellius, & jungit, quæ putabat jungi poſſe commode, ut ſunt exempla ſterilitatis in eunucho, ſue, muliere.

19 *Sues autem fœminas ſi ſteriles eſſent*] Rot. & Reg. *Sues etiam fœminas.* Gronovius.

20 *Neceſſe*] Abeſt à veteri editione.

21 *Putaſſet neceſſe non oportere ajunt Trebatium ei edicto appoſuiſſe*] Locus ſatis vexatus. Romæ datum & Gryphio repetitum: *putaſſet non oportere Trebatium ex edicto appoſuiſſe.* Aldus, *putaſſet neceſſe autem Trebatium ex edicto appoſuiſſe.* Vaſcoſanus & Aſcenſius: *putaſſet neceſſe ajunt Trebatium.* Fulvii quoque Urſini codex exſulatum mittit τὰ *non oportere*, & Lincoln. qui *neceſſe autem Trebatium.* Rott. & Reg. *putaſſet neceſſe eſſet Trebatium ex edicto apoſe.* Lege: *Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt. nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam, putaſſet, negaviſſe Trebatium ex edicto agi poſſe, ſi ea mulier à principio genitali ſterilitate eſſet.* In illo *negaviſſe* intelligimus ex ſuperioribus *dicunt*: itaque cur interjicerent τὸ *ajunt*, nihil erat cauſæ. *Negaviſſe* autem, ut mox: *Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. Ex edicto agi poſſe*, i. redhiberi mulierem poſſe: ut paullo ante, *Sues autem fœminas, ſi ſteriles eſſent & venum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. Genitali ſterilitate* Reg. Rot. nec non Fulvianus, ſine media præpoſitione *IN*, ut item ſupra: *ſi nativa ſterilitate ſit.* Gronovius. Hæc quum procedant optime; tum ſane in Regio codice notavi *putaſſe ajunt Trebatium*, quod neſcio quî fugerit oculos: unde patet τὸ *neceſſe* degeneraviſſe ex *negaſſe* non *negaviſſe*, (quod quidem opportune hîc excogitatum eſt) & verbum *ajunt* prorſus veniſſe ex manu Gellii: ſicut enim nec ipſum verbum *dicunt* neceſſarium hoc loco eſt, & ab præcedente *ajunt* commode poterant omnia pendere, quod tamen Gellio placuit interponere; ita hoc poſtremum *ajunt*, quod ſane poteſt abeſſe, ita quoque videtur etiam appoſitum voluiſſe. *Jac. Gronov.*

22 *Ei edicto*] Vetus editio, *ex edicto.*

23 *De myope quoque*] Myopem cum luſcitioſo hic confundit auctor noſter. Sed myopes juxta quoſdam acute vident propinqua & noctu acutius, remota non vident. Auctor Iſagoges: μύωπας δὲ λέγουσι τοὺς τὰ μὲν σύνεγγυς βλέποντας τὰ δὲ πόῤῥωθεν μὴ ὁρῶντας. Ita & Ariſtot. Probl. Sect. 31. P. Ægineta lib. 3. cap. 22. Aphrodiſeus lib. 1. Prob. 74. Luſcitioſi interdiu vident, non veſperi aut noctu. Plinius lib. 28. cap. 11. luſcitioſos Græcis νυκτάλωπας dici teſtatur. Quos Galenus nocturno tempore non videre affirmat. Ulpianus JC. in l. 10. §. 4. ff. de Ædil. Ed. *Sed & νυκτάλωπα, id eſt, luſcitioſum, morboſum eſſe conſtat, id eſt, ubi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino, quod genus morbi Græci νυκταλωπίαν* (ita legendum) *appellant. Luſcitionem eam quidam eſſe putant, ubi homo lumine adhibito nihil videt.* Contra Hippocrates lib. 2. Prædict. νυκτάλωπας noctu acutius cernere commemorat. Cæterum duplex & contrarium oculorum vitium eſſe videtur, quod Latini luſcitionem appellant. Plinius lib. 11. cap. 37. *Multorum viſus fulgore ſolis conſtat, nubilo die non cernentium nec poſt occaſus. Alii interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt.* Myopia itaque diverſa antiquis; illam quæ primo membro à Plinio ponitur, amplectuntur Varro, Nonius, apud quem corrupte μύωπις legitur, & Ulpianus, alteram Feſtus Pompejus & Fulgentius Planciades.

24 *Luſcitioſus*] Idem & nuſcitioſus Feſto appellatur, cum inquit: *Nuſcitioſum Attejus Philologus ait appellari ſolitum, qui propter oculorum vitium parum*

Digitized by Google

tur, [25] & περὶ νωδοῦ [a] diſſenſum eſt; [26] alii enim redhiberi omnimodo debere, alii contra, niſi id vitium morbo contractum eſſet. Eum verò, cui dens deeſſet, Servius redhiberi poſſe reſpondit; Labeo in cauſa eſſe redhibendi negavit. *Nam & magna*, inquit, *pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morboſi ſunt. & abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines, quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignuntur.* Non prætereundum eſt, id quoque in libris veterum juriſperitorum ſcriptum eſſe *morbum* & *vitium* diſtare: [27] quòd *vitium* perpetuum, [28] *morbus* cum acceſſu diſceſſuque ſit. Sed hoc ſi ita eſt; neque cæcus neque eunuchus morboſus eſt, contra Labeonis, quam ſuprà dixi, ſententiam. Verba Maſſurii Sabini appoſui ex libro juris civilis ſecundo: *Furioſus* [29] *mutuſve, cuive quod membrum lacerum læſumque eſt, aut obeſt quominus ipſe aptus ſit, morboſi ſunt.* [30] *Qui non longè videt, tam ſanus eſt, quam* [31] *qui tardius currit.*

a *De edentulo.*

---

parum videret, ac P. Opilius Aurelius nuſcitiones eſſe cæcitudines nocturnas, Ælius Stilo, qui plus videret veſperi, quam meridie, nec cognoſceret, niſi quod uſque ad oculos admoviſſet.

25 *Et περὶ νωδοῦ quoque diſſenſum*] Sic Gryphius. Romæ & Venetiis: *Demum ope περὶ νωδοῦ id eſt de edentulo quoque.* Aldus & Vaſcoſ. omiſerunt *τὰ id eſt edentulo quoque.* Sed in ſcriptis nec τὸ *&* περὶ νωδοῦ ullum veſtigium eſt. Et ſane quæ ſequuntur, id additamentum ſpernunt ſegregantque; tantummodo enim de myope pronuntiantur: quum ſi junctim nominaſſet ambos & quaſi diviſionem dicendorum feciſſet, de priore ſic loquendum habuiſſet: *myopem vel luſcitioſum alii redbiberi debere.* Homo non indoctus quum ad marginem poſuiſſet exemplaris ſui περὶ νωδοῦ, hoc tanquam auctoris in id, quod parabat, exemplar retulit librarius. *Gronovius.*

26 *Alii enim redbiberi omnimodis debere*] A Carrione: olim enim *omnino.* Ego ut illud haudquaquam improbo, ita ex mera libidine inculcare antiquis incivile cenſeo. Regius, *alii eum.* & hoc quoque argumentum eſt *τὰ περὶ νωδοῦ quoque* ſuppoſita eſſe. Dein Reg. Rott. Lincoln. *omnimodo.* Idem.

27 *Quod vitium perpetuum*] Ita quoque loquitur JC. in l. 101. §. pen. D. de V. S. *Verum eſt morbum eſſe temporalem corporis imbecillitatem, vitium vero perpetuum corporis impedimentum.* Et Nonius Marcellus: *Morbum à vitio prudentia veterum ſic voluit ſeparari: ut ſit morbus, quum acceſſit, utique aut temporis aut contagii; vitium perpetua & inſanabilis atque irrevocabilis cauſa.* Medici tamen hæc vocabula quoque confundunt. Ita Celſus lib. 3. c. 6. *Vitium levius & vehementius* pro *morbo* dixit, & lib. 7. c. 14. Atque ita Scribonius Largus paſſim loquitur.

28 *Morbus cum acceſſu diſceſſuque ſit*] Ambo ſcripti *deceſſuque.* Cornelius Celſus lib. 3 cap. 3. *Aliæ diem noctemque acceſſione & deceſſione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ cum decedunt, ſudorem movent, aliæ non movent.* Gronovius.

29 *Mutus*] Ulpianus in l. 9. *Mutum morboſum eſſe Sabinus ait: morbum enim eſſe, ſine voce eſſe, apparet. Sed qui graviter loquitur, morboſus non eſt, nec qui ἀσαφῶς, id eſt, obſcure. Plane qui ἀσήμως, id eſt, ſine ulla ſignificatione loquitur, hic utique morboſus eſt.*

30 *Qui non longe videt*] Reg. Rot. Lincol. *Qui natura longe minus videt.* Scilicet *natura* eſt imbecillitate oculorum, ut ſupra loquitur, nativa; non orta ex valetudine. *Gronovius.*

31 *Qui tardius currit*] Antiquiſſ. Ven. Ed. *Qui tardus currit.*

Digitized by Google

CAP. III.

Quòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carvilianum divortium: atque inibi quid ſit proprie pellex: quæque ejus vocabuli ratio ſit.

MEMORIÆ traditum eſt, [1] [2] quingentis fere annis poſt Romam conditam, nullas [3] rei uxoriæ neque actiones [4] neque cautiones [5] in urbe Romana aut in Latio fuiſſe: [6] quia profectò nihil deſiderabantur, [7] nullis etiam tunc matrimoniis divertentibus. Servius quoque Sulpicius in libro, quem compoſuit de dotibus, tùm primùm cautiones rei uxoriæ [8] neceſſarias eſſe viſas ſcripſit, quum Sp. Carvilius, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis, divortium cum uxore fecit; quia liberi ex ea, corporis vitio, non gignerentur, [9] [10] anno urbis conditæ IↃXXIII [11] M. Ati-

1 *Quingentis fere annis*] Puto hîc excidiſſe vocem *plus*, & ſcriptum olim fuiſſe à Gellio: *quingentis plus fere annis P. R. C.* uti ſupra lib. 17. cap. 21. *Poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus fere centum ſexaginta.* Si enim ſimpliciter legas *quingentis fere annis P. R. C.* idem prorſus valet particula *fere*, quod formula *non longe minus*, qua conſimili ratione utitur lib. 20 cap. 1. *A quo tempore*, inquit, *ad hunc diem anni eſſe non longe minus ſeptingenti videntur.* Hanc autem ſignificationem hoc loco particulæ *fere* attribuere, contra ipſum Gellium eſt, qui paulo poſt expreſſim ait, Sp. Carvilium Rugam primum feciſſe divortium ſub Conſulatu M. Atilii & P. Valerii, qui, uti volunt accuratiores Chronologi, incidit in annum v. c. IↃXXVII. Quare aut vocula *plus* hic inſerenda eſt, aut cum Tertulliano legendum *ſexcentis fere annis P. R. C.* Tertulliani locus eſt Apologetici cap. 6. *Ubi eſt illa*, inquit, *felicitas matrimoniorum de moribus utique proſperata, quâ per annos ferme ſexcentos ab Urbe condita nulla repudium domus ſcripſit?* &c. *Lambecius.* *Fere* tamen pro *circiter* hic poni videtur, & in ea particula continetur paulo plus aut minus, ut ajebat Ennius; prout nempe res poſcebat, ut hoc loco plus.

2 *Quingentis fere annis*] Numero rotundo: ut Florus à Romulo in Cæſarem Auguſtum ſeptingentos computat. Neque aliter MSS. Cujacius tamen *ſexcentis* malit ex Tertulliani de Monogamia & Apologetico, 1. Obſerv. 39. Lambecius, *quingentis plus fere annis.* Gronovius.

3 *Rei uxoriæ neque actiones*] Quoties nimirum poſt divortium de dote contentio eſt, juxta Boëthium in Topica Ciceronis. Ejus actionis hæc formula erat, QUANTUM ÆQUIUS MELIUS, ut Cicero lib. 3. offic. teſtatur. vide tit. Dig. & C. *Soluto matrim.* & l. un. C. de Rei uxor. Actione.

4 *Neque cautiones*] Cautiones dicuntur promiſſiones, fidejuſſiones, vel ſatisdationes.

5 *In urbe Romana*] Antiq. Edit. *in urbe Roma.* Imo ſic legitur in codice Regio.

6 *Quia profectò*] Legitur quoque, *quum profectò non deſiderabantur*, vel *quia profectò nihil deſiderabatur*, ut eſt in Regio.

7 *Nullis etiam tunc matrimoniis divertentibus*] Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. ne quidem fuiſſe eam libertatem primis & antiquis temporibus teſtatur, ideoque tam longo temporis ſpatio nulla divortia fuiſſe.

8 *Neceſſarias*] Rectè, quia antea nulla erat libertas divertendi.

9 *Anno urbis conditæ* IↃXXIII.] De anno primi divortii ipſe ſibi Gellius non conſtat. Infra enim lib. 17 cap. 21 id factum dicit anno v. c. IↃXIX. hîc contrà anno IↃXXIII. Utrobique haud dubie in ſcriptura numeri erratum eſt. Reſcribendum cenſeo IↃXXVII, in quem annum V. C. incidit conſulatus M. Atilii Reguli & P. Valerii Flacci, uti placet Varroni, Verrio Flacco, & aliis diligentioribus temporum ſcriptoribus. *Lambecius.*

10 *Anno V. C. DXXIII*] Scriptus uterque, *quingenteſimo vigeſimo tertio.* At lib. 17 cap. 21 eum annum edit quingenteſimum undeviceſimum. ad quem annum vide Stephanum Pighium in annalibus. *Gronovius.*

11 *M. Atilio P. Valerio Coss.*] Dicit hoc factum Dionyſius anno poſt quingenteſimum viceſimo, centeſima trigeſima ſeptima Olympiade, M. Pomponio & C. Papirio coss.

12 Ca-

Digitized by Google

Atilio, P. Valerio coſs. atque is Carvilius traditur uxorem, quam dimiſit, egregiè dilexiſſe, [12] cariſſimamque morum ejus gratia habuiſſe; [13] ſed jurisjurandi religionem animo atque amori prævertiſſe; quod [14] jurare à cenſoribus coactus erat uxorem [15] [16] ſe liberûm quærendûm gratia habiturum. *Pellicem* autem appellatam, [17] probroſamque habitam [18] eam, quæ juncta conſuetaque eſſet cum eo, [19] in cujus manu mancipioque alia

12 *Cariſſimamque morum ejus gratia habuiſſe*] Chriſt. Colerus *morum ejus gratiam*, Parergorum cap. 20. Non videtur neceſſarium. *Gronovius.*

13 *Sed jurisjurandi*] Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. etiam teſtatur jurare coäctum à cenſoribus liberorum gignendorum gratia ſe matrimonium colere: erat autem ei conjux ſterilis.

14 *Jurare à cenſoribus coactus*] Iisdem pæne verbis refert hoc divortium Dionyſ. Halicarn. lib. 2. Πρῶτος ἀπολύσας λέγεται τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Σπύριος Καρβίλλιος, ἀνὴρ οὐκ ἀφανὴς, ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν Τιμητῶν ὀμόσαι, τέκνων ἕνεκα γυναικὶ συνοικεῖν. Solennis autem formula legitimi conjugii, *liberorum quærendorum gratia*, quam Ariſtænetus elegantiſſime Græce reddidit, ἐπ' ἀρότῳ παίδων γνησίων γαμετὴν ἄγειν· Damaſcius in vita Iſidori γυναῖκα παιδοποιὸν ἄγειν, Pythagoras in Symbolis γυναικὶ πλησιάζειν ἐπὶ τεκνοποιΐᾳ. Similem habes divortii cauſam apud Photium in Excerptis ex Iſidori Philoſophi vita: ὁ δὲ πάντων σωφρονέστατος Θεοσέβιος, καὶ τὴν πρὸς γυναῖκα παιδοποιὸν ὁμιλίαν ἐδέξατο. ἐπεὶ δὲ παῖδας οὐκ ἐγέννα αὐτῇ, κατασκευασάμενος ὁ Θεοσέβιος τὸν τῆς σωφροσύνης δακτύλιον, ὦ γύναι, φησὶ τῇ γυναικὶ, πάλαι μὲν σοι ἐπιδέδωκα δακτύλιον παιδουργοῦ συμβιώσεως ἁρμοστήν· νῦν δὲ τοῦτον ἐπιδίδωμί σοι σωφροσύνης, ἐπίκουρόν σοι παρεσόμενον ἀεὶ τῆς σώφρονος οἰκουρίας. εἰ μὲν οὖν δύνασαι τε καὶ θελήσεις ἐμοὶ συμβιῶναι τὸν καθαρεύοντα τρόπον· εἰ δὲ μὴ, ἔξεστιν ἀπαλλάττεσθαι πρὸς ἕτερον, ἰδιωτικῶς καὶ πράως ἐκδιδομένη παρὰ φίλῃ φίλῳ &c. Ubi inprimis nota elegantiſſime vocari annulum pronubum ſeu ſponſalicium, ἁρμοστὴν παιδουργοῦ συμβιώσεως, & cum uxore legitime congredi τὴν πρὸς γυναῖκα παιδοποιὸν ὁμιλίαν δέχεσθαι. Lambecius. Illuſtrare ſe venditat, quod diu ante illum fuit nemini ignotum: & formulam ſolennem fuiſſe, notavit Lipſius ad Taciti undecimum annalem cap. 27, ſeu dicas *ſuſcipiendorum* ex Tacito, ſeu *procreandorum* ex Auguſtino aliisque, ſed melius & magis proprie *quærendûm*, ut retinuit Valerius Maximus, quæ omnia ibi citantur, & ad Valerium retulit Rupertus pag. 4[?]9, & clariſſima fide teſtantur exempla priſca ab Feſto Pompeio ſervata in v. Quæſo; eaque rurſus annotata fuerunt ad Deſ. Heraldo ad Arnobii librum VII pag. 263, ubi plena vela pandit & verba hujus & rei declarationi, ut nunc ob cauſam ſingularem refert Pater. Itaque hinc etiam voluit Gellius ſcribere 14, 1. *Nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur*, ut & 17, 21. ubi rurſus ait *uxorem ſe liberûm quærendorum cauſa habere*, non *ducere*, ut citat ibi Heraldus. Verum omnia Romanæ hujus loquutionis pignora præponderat id quod Valerius Probus nobis reliquit, nempe literas ſolitas uſurpari I.N.Q.Q. eaſque notare JVSTIS NVPTIIS QVÆSITVS QVÆSITA. *Jac. Gronov.*

15 *Se liberûm quærendorum*] Hoc in ipſo matrimonio hîc contigiſſe liquet. Initio matrimonii antiquitus hoc curabant auſpices, poſtmodum proxenetæ veteris conſuetudinis veſtigia ipſo nomine uſurparunt. Valerius Maximus lib. 2 cap. 1. *Apud antiquos non ſolum publice, ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumpto: quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur. Qui quamvis auſpicia petere deſierint, ipſo tamen nomine veteris conſuetudinis veſtigia uſurpant.* Idem Cicero l. 2. de Divinatione refert. De liberis quærendis ita loquitur ex Varrone Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 16. *Mundus cum patet, deorum triſtium atque inferûm quaſi janua patet, &c. propterea uxorem liberorum quærendorum cauſa ducere religioſum eſt.*

16 *Liberum quærendorum gratia*] Regius, *quærendum.* Rott. *quærundum.* Ut Ennius Andromeda: *Liberum quæſendum familiæ matrem ſuæ.* Creſphonte: *Ducit me uxorem liberum ſibi quæſendum gratia.* Gronovius.

17 *Probroſamque habitam eam quæ*] Nec Regius nec Rott. nec Lincoln. τῷ *eam* utuntur. *Gronovius.*

18 *Eam*] Abeſt à Badiana editione.

19 *In cujus manu, mancipioque*] In manu eſſe uxores dicuntur, & in manum mariti convenire, quotiens per coëmptionem matres familias fiebant. Mancipium quoque dominium vocabatur, quod per nexum acquiſitum eſſet. Mulieres autem, quæ erant in perpetua tutela, tutorum poteſtate emancipabantur, atque ita in manum mariti conveniebant. Fiebat itaque per hanc emancipationem minima capitis deminutio, ſicut Boëthius teſtatur, & expreſſe Ulpianus: *minima capitis deminutio eſt, per quam libertate & civitate ſalva ſtatus dumtaxat*

Digitized by Google

alia matrimonii cauſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus: [20] [21] PELEX. ASAM. IVNONIS. [22] NE. TAGITO. SI. TAGET. [23] IVNONI. [24] CRINIBOVS. DEMISSIS. [25] ARNVM. FEMINAM. CAIDITO. [26] Pellex autem quaſi πάλλαξ, id eſt, quaſi [27] παλλακὶς: ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum eſt.

hominis mutatur. Quod fit adoptione, & in manum conventione.

20 *Pellex aſam Junonis*] *Aram* Carrio à Feſto in Pellices mutuatus eſt; *aſam* fecit ipſe, quod antiquiſſimos hanc pro canina litera tradatur adamaſſe. Cæterum ſcripti ambo, ut ſuperiores editi *aedem*: deinde *agnum*, non *arnum*, quod L. Fruterius in epiſt. ad Muretum finxit ex Feſti *Arnæ caput*. Gronovius.

21 ASAM] *Aram* antiquos etiam *aſam* appellaſſe ſatis conſtat. Cauſam Macrobius ex Varrone refert lib. 3. Saturn. cap. 2. cujus hæc verba ſunt: *Varro Divinarum libro quinto dicit aras primum aſas dictas; quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus eas teneri. Anſis autem teneri ſolere vaſa, quis dubitet? Commutatione ergo literarum aras dici cœptas, ut Valeſios, & Fuſios dictos prius, nunc Valerios & Furios.*

22 NE. TAGITO] Antiquo more loquendi, pro NE TANGITO, uti vulgo hic legitur.

23 JUNONIS] Juno enim nuptiarum præſes cenſebatur.

24 CRINIBUS DEMISSIS] Fruterius legit, *crinibus demeſſis*, quod erat magnum probrum, cum in honorem Junonis comere capillos ſolitæ eſſent mulieres. Tibullus lib. 4. Eleg. 6.

Lota tibi eſt hodie, tibi ſe lætiſſima comſit,
Staret ut ante tuos conſpicienda focos.

25 ARNUM FEMINAM] Veteres editiones, *agnum feminam*. ARNUS ἀπὸ τȣ ἀρνὸς, genitivo caſu ex ἀρὴν derivatur. Ἄρνα autem maſculino & fœminino genere Græci agnum vel agnam appellabant. *Arnam* fœminino genere quoque dixit Feſtus: *Arnæ caput, agnæ caput.* Oves & agnas ſacrificari ſolitas Junoni ſatis conſtat. Fulgentius de Priſco ſermone: *Bæbius Macer, qui faſtaliadierum ſcripſit, ait, Iunoni eas, quæ geminas parerent, oves ſacrificare, cum duobus agnis altrinſecus alligatis, quas oves ambignas* (Ita emendandum pro *ambiguas*) *vocari, quaſi ex utraque parte agnos habentes.*

26 *Pellex autem*] Ab inuſitato verbo *lacere*, quo verbo Lucretius non ſemel utitur, *pellicere* derivatur, hinc *pellices* dictæ, quæ amatoriis verbis alienos viros ad ſe pellicerent. Ex eodem fonte *pellacem* Ulyſſem dixit Virgilius 2. Æneid. & *pellacia ponti* Lucretio. Alii pellicem à pellendo dictam exiſtimant, quod legitimam uxorem à marito ſere pellat.

27 Παλλακὶς] Adoleſcentula, vel etiam concubina. Hinc Heſychio ἐκπαλλακίδιοι, ſpurii, nothi.

CAP. IV.

Quid Servius Sulpicius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de jure atque more veterum ſponſaliorum.

SPONSALIA in ea parte Italiæ, [1] quæ *Latium* appellatur, hoc more atque jure ſolita fieri ſcripſit Servius Sulpicius in libro, quem ſcripſit [2] de dotibus: *Qui uxorem*, inquit, *ducturus erat*, [3] *ab eo, unde du-*

1 *Quæ Latium*] In margine mei codicis adſcriptum, *quod Latium.* Antiquum Latium ſitum erat inter Tiberim & Circeios ad quinquaginta millia paſſuum, ut ſcribit Plinius lib. 3. cap. 5. Auctis finibus, teſte Servio inter Tiberim & Vulturnum. Vide Cluveri Italiam.

2 *De Dotibus*] Id juxta Gellium teſtatur Neratius lib. 2. Membranarum in l. 8. D *Cauſa data, cauſa, &c.* Ex eodem proculdubio libro ſunt, quæ citantur in l. 79. *De Iur. Dot. & in l. 6. de Dote Præleg.*

3 *Ab eo unde ducenda erat*] Interpretatur Prouſteus: poſtulabat ut is, a quo erat accipienda in uxorem, promitteret fore ut illam certo haberet couju-

Digitized by Google

ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri; [4] *cui daturus erat, itidem ſpondebat* [5] *daturum. Is contractus ſtipulationum* [6] *ſponſionumque dicebatur ſponſalia. Tum, quæ promiſſa erat,* [7] *ſponſa appellabatur; qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur; qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat. Judices cognoſcebant. Judex, quamobrem data acceptave non eſſet uxor, quærebat. Si nihil juſtæ cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum, qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat, condemnabat.* Hoc jus ſponſaliorum obſervatum dicit Servius ad id tempus, quo civitas [8] univerſo Latio [9] lege Juliâ data eſt. Hæc eadem [10] Neratius ſcripſit, in libro, quem de nuptiis compoſuit.

conjugem. Quod ſi is ſenſus eſt, qui ſane videtur eſſe; quid igitur? an non & is ipſe intelligitur per voces præcedentes *qui uxorem ducturus erat?* Omnino quidem. atque ita is qui uxorem ducturus erat poſtulabat talem promiſſionem ab ſeſe ipſo: nam ab ipſo erat accipienda in uxorem, ut interpretatio eſt Prouſtei. Debuerat igitur edere *qui uxorem daturus erat*, ut edidit Stephanus; quod videtur placuiſſe patri, unde intelligit qui collocaret filiam pater aut puellam auctor, ſtipulabatur à proco ductum iri: idque videtur ſententia requirere, ſed contra MSStos, qui habent illic *ducturus*, vel *dicturus*. Jac. Gronov.

4 *Qui daturus erat, itidem ſpondebat daturum*] Non aliter Romana & Veneta. Aldus, Vaſcoſ. Gryphius ignorant τὸ *daturum*. Ignorant & Reg. & Rot. qui præterea cum tertio: *cui ducturus erat*. Lego: *cui daturus erat, idem ſpondebat*. Nam qui collocaret filiam pater aut puellam auctor, ſtipulabatur à proco ductum iri. Procus id ipſum, nempe ab ſeſe domum ductum iri, ſpondebat & repromittebat. Quod ſequitur, mancum & numeris defectum videtur: *Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur aut non ducebatur, qui ſtipulabatur, ex ſponſu agebat*. Nam τὸ *non dabatur* reſpicit ſtipulantem, τὸ *non ducebatur* ſpondentem: non igitur nec ſtipulationes ſolas, nec ſolum qui ſtipulabatur, commemorari ſufficit; verum dicendum erat: *Sed ſi poſt eas ſtipulationes ſponſioneſque uxor non dabatur aut non ducebatur, qui ſtipulatus fuerat aut qui ſpoponderat, ex ſponſu agebat*. vel *agebant*. Sic ſequitur: *quamobrem data acceptave non fuiſſet uxor*. nam ita ſcripti, non *eſſet*. Item, *quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari*. Denique: *qui ſpoponderat, quive ſtipulatus erat*. Sic enim ſcribo, quia τὸ *aut* in utroque ſcripto [illegible]. Gronov.

5 *Daturum*] Ita ant. Ven. Ab Aldina Edit. & quibuſdam aliis abeſt.

6 *Sponſionumque dicebatur*] Bourdelotius, Salmaſius, Lambecius, frater in codice Regio non viderunt has voces; ego autem notavi abfuiſſe modo *que dicebatur*, ut legatur illic *is contractus ſtipulationum ſponſionum ſponſalia*, quod mihi videtur præclarum etiam. Sed & infra legebatur ibidem *eum, qui ſpoponderat, qui ſtipulatus erat*, abſque *aut*, ut jam notavit pater. Jac. Gronov.

7 *Sponſa appellabatur*] Huc quoque pertinet l. 2. & 3. D. de Sponſal. primo Virgo *ſperata* dicebatur; cum conventa erat conditio, *pacta*; ubi interpoſitæ ſtipulationes, *ſponſa*. Arnobius lib. 4. contra Gentes: *Habent ſperatas, habent pactas, habent interpoſitis ſtipulationibus ſponſas*. Vide Briſſonium de Formulis p. 543.

8 *Quo civitas univerſo Latio*] Civitatis jus, ferendi ſuffragii, & adipiſcendorum magiſtratuum, ſociis & Latinis omnibus tributum, belli Italici extinguendi cauſâ. Vide Sigonium de Antiquo jure Latii. Velleius Paterculus lib. 2. *Tam varia atque atrox fortuna belli Italici fuit, ut per biennium continuum duo Romani Conſules, Rutilius ac deinde Cato Porcius ab hoſtibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, utque ad ſaga iretur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperii ſui Corfinium legerant, quod appellarunt Italicum. Paulatim deinde recipiendo in civitatem (quod jus antea efflictim petierant) qui arma aut non ceperant aut depoſuerant maturius, vires refectæ ſunt.*

9 *Lege Iulia*] Hanc legem tulit Sextus Julius Cæſar Conſul cum L. Martio anno DCLXII. L. Cæſarem hujus legis auctorem eſſe cenſet Manutius, qui cum P. Rutilio conſul fuit. Lex autem Julia appellata, quod Rutilio in prælio occiſo, ſolus eam Cæſar tuliſſet.

10 *Neratius*] Neratium Priſcum intelligit, quem admodum familiarem fuiſſe Trajano conſtat. Membranarum, Reſponſorum, & Regularum libros conſcripſiſſe ex Jure Civili liquet. Liber quidem hic de Nuptiis in Jure Civili, quod ſciam, non citatur.

Ll 3 ſed

ſed huc referri poſſe videntur, quando Neratius l. 5. & l. 20. D. de Jur. Dotium citatur. *Thyſius.* Interim MSS. Reg. & Lincoln. habent *Veratius*, quod ipſum nomen & eruditione clarum teſtatur Macrobius, quem vide, niſi ſit is idem Veranio: nam quum à Macrobio citatur in Pontificalibus Quæſtionibus, ejus mentionem ex hoc ſcripto antiquoties facere videtur Feſtus ille Pompejus. *Jac. Gronov.*

CAP. V.

Hiſtoria narrata de perfidia haruſpicum Etruſcorum: quodque ob eam rem verſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt; Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

STATUA Romæ [1] in comitio poſita [2] Horatii Coclitis fortiſſimi viri [3] de cælo tacta eſt. [4] Ob id fulgur [5] [6] piaculis luendum, haruſpices ex Etruria acciti, inimico atque hoſtili in populum Romanum animo, inſtituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Atque illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam transponi, quem ſol [7] oppoſitu circum undique aliarum ædium nunquam illuſtraret. Quod quum ita fieri perſuaſiſſent, delati ad populum proditique ſunt; & quum de perfidia confeſſi eſſent, necati ſunt. conſtititque eam ſtatuam, proinde ut veræ rationes poſt compertæ monebant, in locum editum ſubducendam, atque ita [8] in area Volcani ſublimiori loco ſtatuendam: [9] eaque res benè & proſperè reipubl. ceſſit. Tunc igitur, quòd in

1 *In comitio*] Fuit comitium foro conjunctum, imo pars fori à Palatii porta incipiens, & finiens ad templum quod nunc vocatur D. Mariæ Novæ, quo S.P.Q.R. etiam coïre ſolitus fuit. Hinc Varro lib. 4. de Ling. Lat. dicit comitium inde primum nomen accepiſſe, quod comitiis curiatis Populus illuc conveniret. Et frequentes illic fuere ſtatuæ.

2 *Horatii Coclitis*] Qui ſuſtinuit ſolus exercitum Hetruſcorum, & ponte ſublicio rupto incolumis ad ſuos transnatavit. Cocles autem appellatus, quod unum oculum in alio prælio amiſiſſet. Cocles enim μονόφθαλμος.

3 *De cælo tacta eſt*] Fulmine percuſſa.

4 *Ob id fulgur*] Fulgur ſæpe cum fulmine confunditur. Ita Plinius, aliique dixerunt, *ſacra fulgura terris condi.* Hinc & Fulgurales libri apud Ciceronem lib. 1. de Divinat. *Quod*, inquit, *Hetruſcorum declarant aruſpicini, & fulgurales, & rituales libri.* In primis celebrantur Fulgurales Tagetis libri. *Thyſ.* Quum potuerit Thyſius ita ſcribere, & obſervare ex Plinio *ſacra fulgura terris condi*, non debuit in nota ſequente ſcribere fulmine icta à Pontifice ſub terra certis ritibus condebantur, idque ex Lucani loco, ubi is id ipſum innuit, quod indicavit Plinius: unde eam partem delevi. *Jac. Gronov.*

5 *Piaculis luendum*] Sacrificio, vel quocunque alio modo expiandum. Variæ autem erant locorum fulguritorum expiationes. Primo ovem vel bidentem ſacrificabant, unde bidental ipſe locus appellatus fuit fulmine tactus & expiatus ove, ut Cornelius Fronto loquitur.

6 *Piaculis luendum*] Livius 1, 26. *Itaque ut cædes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur.* Infr. cap. 6.

7 *Oppoſitu circum undique aliarum ædium*] Reg. *quem ſol oppoſitu circum montis aliarumque ædium nunquam illuſtraret.* Gronovius.

8 *In area Volcani*] Nam Vulcanale erat ſupra Comitium, ut ſcribit Feſtus in v. Statua. In qua etiam erat ædes Concordiæ, teſte Livio lib. IX, ita ut lib. X. aream Vulcani & Concordiæ connectat. Itaque recte Gellius ſtatuit aream iſtam eſſe ſuperiorem Comitio locum. *Pam. Nardinus.*

9 *Eaque res bene & proſpere reipubl. ceſſit*] Reg. *ex quo r. b. ac proſpere P. R. ceſſit*, quaſi voluerit *reipublicæ populi Romani.* qui codex etiam infra modo habet: *in Etruſcos haruſpices male conſulentes vindicatum fuerat.* Jac. Gronov.

10 *An-*

Digitized by Google

in Etruſcos haruſpices malè conſulentes animadverſum vindicatumque fuerat, verſus hic ſcitè factus cantatuſque eſſe à pueris urbe tota fertur.

Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

Ea hiſtoria de haruſpicibus ac de verſu iſto ſenario ſcripta eſt in [10] Annalibus Maximis libro undecimo, & in Verrii Flacci libro primo rerum memoria dignarum. Videtur autem hic verſus de Græco illo Heſiodi verſu expreſſus:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

10 *Annalibus Maximis libro undecimo*] Citat hunc locum G. J. Voſſius in principio operis de Hiſtoricis Latinis, ſed ut finiat in voce *maximis*; duas reliquas voces omittat, quæ tamen eximie docent modum, quo confecti erant iſti Annales Maximi, nempe digeſti per libros, & quidem octoginta, ut teſtatur Servius in loco, quem citat Theod. Ryckius in diſſertatione. Quod tamen mira quadam ratione compoſitum corpus fuit, ſi quum in Annali Pontificum lib. IV narratio habeatur Penatium Deorum Lavinium revertentium ſub Aſcanio, & Reges Albanos dictos Silvios, Aremuli caſuum libro VI, libro II habuerit hiſtoriam Remi per laſum vincti Albamque abſtracti, mox à Romulo manu paſtorum in manipulos diſtributorum oppreſſo Amulio vinculis liberati, ut cenſet colligitque & ſcribit idem ibi pag. 437 Rycquius. Certe non iſto ordine reponuntur à viris doctis Fragmenta Ennii. Sed Originis gentis Romanæ auctor dicit *At veru lib.* II *Pontificalium proditur*; & cogitare oportuerat etiam citari ab eo *Cæſar Pontificalium libro* I.

CAP. VI.

Verba veteris S. C. in quo decretum eſt hoſtiis majoribus expiandum, quòd in ſacrario haſtæ Martiæ moviſſent: atque inibi enarratum quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ: [1] *quid item* porca præcidanea: *quòdque Capito Atejus* ferias *quaſdam* præcidaneas *appellavit.*

VT *terram moviſſe* [2] nunciari ſolet, [3] eaque res procuratur. ita in veteribus memoriis ſcriptum legimus, nunciatum eſſe ſenatui, [4] in ſacrario [5] in regia [6] haſtas Martias moviſſe. Ejus rei cauſa ſenatuſconſultum

1 *Quid item tempora præcidanea*] Lepidum hoc, ſed nuſquam lectum. *Subſeciva* novimus *tempora*, non *præcidanea*. Niſi putarunt, quia & feriæ temporis rationem habent, ut *feriæ præcidaneæ*, ſic & *tempora* dici *præcidanea*. Sed in hoc toto capite nihil de temporibus præcidaneis. Quid lectorem moror? Prima ſyllaba τῶ *tempora* repetita eſt poſteriore vocis præcedentis. Gellius autem ſcripſit: *quid item porca præcidanea*. Gronovius.

2 *Nunciari ſolet*] De quo ritu Romanorum egit lib. I cap. 28.

3 *Eaque res procuratur*] Id eſt, certis ritibus expiatur. Proprium hoc vocabulum in prodigiorum expiatione. Cicero de Divinat. *In monſtris interpretandis, procurandiſque magna vis eſſe videtur in Aruſpicum diſciplina.*

4 *In ſacrario in regia*] Recte diſtinguit, quum Romæ eſſent etiam plura & Collinis Saliis & Palatinis ſua fuerint ſacraria, & publica illic fuerint, quale præter Opis Conſivæ (citatum ab Feſto *Præfericum vas æneum ſine anſa appellatur, quo ad ſacrificia utebantur in ſacrario Opis Conſivæ*, quod prætereunt indemonſtratum deſcriptores Urbis) etiam Saturni aliud citatur, aut Numæ. Hoc *Saliorum Sacrarium* vocat Valerius Max. I, 8, II. *Sacrarium Martiale* Feſtus in v. Oletum: idque annexum videtur fuiſſe regiæ ex loco Dionis, quem ſupplevi in Supplementis cap. 16, ubi ὅπλα τὰ Ἄρεια καλὰ τῷ ἀρχαίῳ κατά τι πάτριον κείμενα dicuntur, & idem eorum motus contigiſſe narratur. *Jac. Gronov.*

5 *In regia*] Vel in Palatio, vel in Regia proprie dicta pontificum, quæ erat in Sacra Via non procul à Veſta.

tum factum eſt M. 7 Antonio A. Poſtumio coſs. ejuſque exemplum hoc eſt: QVOD. C. IVLIVS. L. F. PONTIFEX. NVNCIAVIT. IN. SACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. ANTONIVS. CONSVL. 8 HOSTIIS. MAIORIBVS. IOVI. ET. MARTI. PROCVRARET. ET. CÆTERIS. DIS. QVIBVS. VIDERETVR. PLACANDIS. VTI. PROCVRASSET. SATIS. HABENDVM. CENSVERVNT. SI. QVID. SVCCIDANEIS. 9 10 OPVS. ESSET. ROBIGVS. ACCEDERET.

Quòd

à Veſta. Regia Numæ antiquiſſimis temporibus, atque templum Veſtæ juxta ſe poſita, ut teſtatur Victor in deſcriptione urbis. Poſt exactos reges, reges quoque ſacrorum, qui abſolute quoque reges dicebantur, & regio in ſacris officio fungebantur, juxta Veſtam habitabant, & quia ædes contiguæ erant Veſtæ, eas Veſtalibus donavit Auguſtus. Vide Dionem lib. LIV. & Feſtum in vocabulo, *Sacram Viam, &c.*

6 *Haſtas Martias moviſſe*] Sponte vel vi divina commotas fuiſſe. Haſta autem Romanis & Sabinis Martis ſimulachrum fuit. Clemens Alexandrinus in Protreptico: Ἐν Ῥώμῃ τὸ παλαιὸν, τὸ δόρυ φησὶν γεγονέναι τοῦ Ἄρεως ξόανον Οὔαῤῥων ὁ συγγραφεύς. Sabini quoque Curinum Martem dixere, quod curis illis eſſet haſta teſte Feſto. Pro quibus poſtmodum nomina *quiris* & *Quirinus* uſurpata ſunt. Hinc quoque Romulus poſt mortem Quirinus appellatus fuit.

7 *Antonio & Poſtumio coſs.*] Anno urbis Romæ 654 in Annalibus Pigii.

8 *Hoſtiis majoribus*] Hoſtiæ & victimæ ſæpe confunduntur. Victimas tamen majora eſſe ſacrificia, quam hoſtias, Iſidorus & Fronto teſtantur. Ita maxima victima taurus, maxima hoſtia ovis. Sed hic quæcunque majores in genere ſuo hoſtiæ intelliguntur, & quidem eximiæ.

9 *Opus eſſet, Robigus accederet*] Poſſis interpretari, præter Jovem & Martem cæteroſque deos, & Robigo, ne rubigo, non ſolum frumenta & arbores, ſed nec haſtarum & armorum Romanorum ferrum, corrumperet adederetque, fieri voluiſſe Patres. Meminit ejuſdem lib. 5, 12. Sed Reg. & Rott. *robus ſuccideret.* quod præfert Salmaſius ad Solinum pag. 1359. & explicat acute ex Feſti, *Robum rubro colore & quæ ruſo* (corrigit *quaſi ruſo*) *ſignificari, ut bovem quoque ruſtici appellant, manifeſtum eſt.* Ubi, ut ſæpe nimius & vehemens erat, nihil in his ſuccidaneis vidiſſe Gellium arguit: à *ſuccedendo* enim eas dici, non à *ſuccidendo.* Atqui utraque opinio ſubſcriptores priſcos habuit. Feſtus: *Succidanea hoſtia appellabatur, quæ ſecundo loco cædebatur, quod quaſi ſucciderctur, dicta. Quidam à ſuccedendo, non à ſuccidendo dictam putant.* Et quam facile in SC. poteſt ſcriptum fuiſſe, *robus ſucciderctur*? Nec videtur ab alia origine hoſtia *ſuccidanea* deduci quam *præcidanea*, de qua non dubitant, quin à *præcidendo* dicatur. Feſtus: *Præcidanea agna, quæ ante alias cædebatur. Item porca quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo juſta non feciſſet, id eſt, glebam non objeciſſet: quod mos erat eis facere priusquam novas fruges guſtarent.* Rurſus: *Præcidere, ante cædere, id eſt, ante immolare.* Nonius Marcellus: *Præcidaneum eſt præcidendum.* Varro de vita Po. Romani lib. 3. *Quod humatus non ſit, hæredi porca præcidanea ſuſcipienda Telluri & Cereri: aliter familia pura non eſt.* Denique vix eſt in talibus aliquid pro explorato decernere. At ὁ πᾶν quam intelligenter, quum advocat: *ſatis habendum cenſuerunt ſi quid ſuccidaneis?* nam tria illa prima vocabula non ad hoc membrum, ſed ad præcedens pertinent, hoc modo: *uti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt.* Idque eo ſenſu, quo apud Livium lib. 22 in ſacro vere voto: *Qui faciet, quando volet, quaque lege volet, facito: quoque modo faxit, probe factum eſto* &c. Ita ſibi cavebant à piaculis. *Gronovius.*

10 ROBIGUS ACCEDERET] Intelligi hic exiſtimant nonnulli Robigum deum, de quo Varro lib. 5. de R. R. *Quarto Robigum ac Floram, quibus propitiis neque rubigo frumenta atque arbores corrumpit, neque non tempeſtive florent: itaque publicæ Robigo feriæ, Robigalia; Floræ, ludi Floralia inſtituti.* Feſtus: *Robigalia dies feſtus VII. Calendas Majas, quia Robigo deo ſuo, quem putabant rubiginem avertere, ſacrificabant.* De hoc Feſto agit Ovidius lib. 4. Faſtorum. Sed quorſum hic mentio Robigi Dei, niſi forſam SCtum factum menſe Aprili. VII. enim Calendas Majas fuere Robigalia. Robigus tamen Deus hic locum non habere videtur. Namque antea dictum, JOVI. MARTI. ET. CÆTERIS. DIS. QUIBUS. VIDERETUR. PLACANDIS. In margine Voſſiani codicis, ex Ms. pro ROBIGUS ACCEDERET, habebatur, ROBUS SUCCEDERET. In alio codice inveni, ROBIUS. Robi autem boves à colore robo, quem Græci ξανθὸν appellant, Feſto appellantur. In antiqua quoque inſcriptione robius vitulus occurrit, quæ ita ſe habet: UT PRÆTOR, CUI HÆC REGIO SORTI OBVENERIT, LITATURUM SE SCIAT, ALIUSQUE

Quòd *ſuccidaneas hoſtias* ſenatus appellavit, quæri ſolet quid verbum id ſignificet. In Plauti quoque comœdia, quæ Epidicus inſcripta eſt, ſuper eodem ipſo verbo requiri audio in his verſibus:

[11] *Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam,*
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

[12] *Succidaneæ* autem *hoſtiæ* [13] dicuntur, *e*, litera per morem compoſiti vocabuli in, *i*, literam commutata. Nam quaſi *ſuccædaneæ* appellatæ: quoniam, ſi primis hoſtiis litatum non erat, aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur. Quæ, quaſi prioribus jam cæſis, luendi piaculi gratia, ſubdebantur & ſuccidebantur; ob id *ſuccidaneæ* nominatæ, litera, *i*, ſcilicet [14] tractim pronunciata. Audio enim quoſdam eam literam in hac voce barbarè corripere. Eadem autem ratione verbi [15] *præcidaneæ* quoque hoſtiæ dicuntur, quæ ante ſacrificia ſollemnia pridie cæduntur. *Porca* etiam *præcidanea* appellata, quam piaculi gratia [16] ante fruges novas captas immolari Cereri mos fuit, [17] [18] ſi qui familiam funeſtam aut non purgaverant, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procuraverant. Sed porcam & hoſtias quaſdam præcidaneas, ſicuti dixi, appellari vulgo notum eſt; *ferias præcidaneas* dici, [19] id, opinor, à vulgo remo-
tum

USQUE QUIS MAGISTRATUS VOLCANALIBUS, X. CAL. SEPTEMB. OMNIBUS ANNIS VITULO ROBEO ET VERRE. Servius, *Multi ob hoc dictum putant, quod robus color deorum ſit.*

11 *Men' piacularem*] Extant hi verſus in Epidico, Actu I. Scena 2.

12 *Succidaneæ autem hoſtiæ*] Feſtus: *Succidanea hoſtia appellatur, quæ ſecundo loco cædebatur, quod quaſi ſucciderctur, dicta. Quidam à ſuccedendo, non à ſuccidendo dictam putant.* Ita enim Feſti locus legendus videtur. Paulus: *Succidanea hoſtia dicebatur, quæ ſecundo loco cædebatur. Sic appellata eſt à ſuccedendo*, vel uti etiam legitur, *à ſuccidendo.* Servius quoque ad VIII. Æneid. *Si per marem litare non poſſent, ſuccidanea dabatur femina, ſi autem per feminam non litaſſent, ſuccidanea adhiberi non poterat.*

13 *Dicuntur E litera per morem*] Reg. & Rott. *dicuntur aliter per morem.* deinde, *in literam nam quaſi*, ſine τῷ *commutata:* ut & Lincoln. Forte: *Succidaneæ autem hoſtiæ videntur A & E literis per morem compoſiti vocabuli in I literam verſis, quaſi ſuccaedaneæ appellatæ.* Gronovius. Sed figuram *æ* patet ab Gellio agniiam pro litera; & hinc oſtendunt libri veteres ſcripſiſſe eum *æ litera per morem comp.*

14 *Tractim pronunciata*] Producte, longo tractu.

15 *Præcidaneæ quoque hoſtiæ*] Præcidanea hoſtia, ut recte Scaliger, imitabatur Græcorum προτέλειαν. Præcidariam appellari debere Marius Victorinus lib. Art. Gramm. voluit. ſed utrunque recte dicitur *præcidanea*, & *præcidaria*, *ſuccidanea*, & *ſuccidaria.*

16 *Ante fruges captas*] Feſtus: *priuſquam novas fruges guſtaſſent.* Item, *antequam novam frugem præciderent.* Forſan igitur, *ante fruges carptas.* Virgilius tertio Georg. *Sed ſ.nmenta manu carpes ſata.* Gronovius.

17 *Si qui familiam*] Reg. *ſi quid fam.* Jac. Gronov.

18 *Familiam funeſtam*] Feſtus: *Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alias cædebatur. Item porna, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo juſta non feciſſet, id eſt, glebam non objeciſſet: quod mos erat eis facere prius, quam novas fruges guſtarent.* Similiter Marius Victorinus: *Non eſt ut emendaſtis, porca præcidanea, ſed præcidaria, quæ frugum cauſa immolatur, qui juſta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccarunt, bis porca contrahitur; quam omnibus annis immolari oporteat, antequam novam quaſi dapem mereat de ſe capere.*

19 *Id, opinor, à vulgo remotum eſt*] Vide ut magni viri obliviſcantur interdum pudoris & gravitatis ſuæ, dum inſultant aliis, & nimis volunt plus ſcire videri. Scaliger ad locum Feſti, cujus meminimus: Si Gellius conſideraſſet *præcidaneum ſacrum* dici,

nun-

tum eſt. Propterea verba Ateji Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure [20] compoſuit, ſcripſi: [21] *Tib. Coruncanio pontifici maximo* [22] *feriæ præcidaneæ* [23] *in atrum diem inauguratæ ſunt. Collegium decrevit* [24] *non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ eſſent.*

nunquam miratus eſſet *præcidaneas* etiam *ferias* dictas fuiſſe. At, o bone, ubi miratur Gellius *ferias* fuiſſe dictas *præcidaneas?* Ille vero non hoc miratur, ſed, ut ſibi ſatis, vulgo minus notum, non ſibi tantummodo credi vult, ſed & Atejo Capitoni, atque ita operam dat, ut alii mirari deſinant. *Gronovius.*

20 *Compoſuit, ſcripſi. Ibi Coruncanio*] Sic in Aldo primo reperi. Romæ & Venetiis dederunt *ſcripſi Lib. Cornucario.* Reg. & Rott. *Corin* vel *Coruncario,* & Lincoln. *ſcripſit ibi Coruncanio.* Emenda: *propterea verba Ateji Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure compoſuit, adſcripſi. Ti. Coruncanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in diem atrum inauguratæ ſunt.* Idem.

21 *Tib. Coruncanio*] Quem laudat Pomponius in l. 2. §. 38. De Orig. Jur. & Cicer. lib. 3. de Orator.

22 *Feriæ præcidaneæ*] Quæ ſunt Atejo Capitoni feriæ præcidaneæ, Græcis ex προτέλειος ἡμέρα, ut Scaliger ad Feſtum monet, ſuccidanea, τὰ δεύτερα ἡμέρα. Et videntur à præcedendo nomen accepiſſe. Ita apud JCtos ſuccedaneus vel ſuccidaneus uſurpatur apud Ulpianum in l. 3. in fin. ff. de Adminiſtr. tut. & in l. 4. ff. de Mag. conven.

23 *In atrum diem*] De dierum differentia vide infra lib. 5. cap. 17. & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 16.

24 *Non habendum religioni*] Sic loquitur & M. Tullius 2 de Officiis: *Nec tamen, ut hoc fugiendum eſt, ita habendum religioni contrarium, nocentem aliquando defendere.* Lib. 1 de divinat. *Nec eam rem habuit religioni, objecto ſigno, at peritis videbatur, ne committeret prælium.* Feſtus: *Salinum cum ſale in menſa ponere figulis religioni habetur.* Convenit autem hoc decretum Pontificum cum illo Livii lib. 22. *Si atro die ſaxit inſciens, probe factum eſto.* Gronovius.

Cap. VII.

De epiſtola Valerii Probi grammatici ad Marcellum ſcripta ſuper accentu nominum quorundam Pœnicorum.

Valerius Probus grammaticus [1] inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit. Is [2] *Hannibalem* & *Haſdrubalem* & [3] *Hamilcarem* ita pronunciabat, ut [4] [5] penultimam circumflecteret: ut teſtis eſt epiſtola ejus ſcripta ad Marcellum, in qua Plautum & Ennium multoſque alios vete-

1 *Inter ſuam ætatem*] Id eſt, inter ſuæ ætatis homines. Plautus in Sticho: *Quæ inter continuum perdidi triennium.* Titinnius: *Quæ inter decem Annos nequiſti unam togam detexere.* Vide Acidal. Divinat. in Stichum cap. 3. *Phil. Carol.* Adſcripſit tamen Lambecius exemplari ſuo *intra.*

2 *Hannibalem*] Ultima ſyllaba in Hannibal producitur, quia בעל i. e. *baal* orientalium exprimit. Atque hinc Græcorum Βῆλος, Hannibal autem Pœnis denotabat *dominam gratiæ.*

3 *Hamilcarem*] Derivari videtur à מלך & עריץ quæ *regem fortem* denotant. Hinc & Melicartus nomen accepit, & ex Aritz Ἄρης Græcorum. ſicut autem hæc propria nomina, ita & numina fuere Orientalium & Pœnorum. Ex eodem fonte Molech, & Milicus apud Sil. Italicum lib. 3. vide Seldenum De dîs Syris Syntagma. c. 6. Scaligerum in Append. de Emend. Temp. De his quoque Punicis vocabulis late Aldubretus Cordubenſis Libro Hiſpanico quem de Antiq. Hiſp. edidit.

4 *Penultimam circumflecteret*] Penultima longa exiſtente natura, & ultima brevi, neceſſe eſt penultimam circumflexo tono enunciare, id quod Latinis Græciſque commune eſt. Vide Voſſ. de Arte Gramm. lib. 2. c. 9.

5 *Circumflecteret ut teſtis eſt epiſtola ejus*] Reg. & Rott. & Lincoln. *circumflecteret ut eſt epiſtola,* ſine vocabulo *teſtis.* Scribendum eſt: *ita pronunciabat, at pænultimam circumflecteret, teſte epiſtola ejus ſcripta ad Marcellum.* Gronovius.

6 *Ex*

veteres eo modo pronunciaſſe affirmat. Solius tamen Ennii verſum unum ponit [6] ex libro, qui *Scipio* inſcribitur. Eum verſum [7] quadrato numero factum ſubjecimus; in quo, niſi tertia ſyllaba de Hannibalis nomine [8] circumflexa ponatur, numerus clauſurus eſt. Verſus Ennii, quem dixit, ita eſt:

[9] *Qui propter Hannibalis copias conſiderant.*

6 *Ex libro qui Scipio inſcribatur*] Poëma ab Ennio compoſitum fuiſſe videtur de Rebus geſtis P. Cornelii Scipionis Africani. Ex quo libro trochaicos quoque verſus citat Macrobius lib. 6. Saturn. cap. 2. & cap. 5.

7 *Quadrato numero*] Vide ad libri 11 cap 29.

8 *Circumflexa ponatur, numerus claudus eſt*] Reg. & Rott. *circumflexe promatur.* Lege: *niſi tertia ſyllaba de Hannibalis nomine circumflexe pronuntietur.* Dein uterque idem liber: *numerus clauſurus eſt.* Rectiſſime. Sic enim dixit pro *claudicaturus.* Placuiſſe autem *claudere* & producta media & correpta pro *claudicare* copioſe ad Livium diſputavimus. Lincoln. eodem alludit exhibendo *clauſus eſt*. Gronovius.

9 *Qui propter*] In marg. Cod. Voſſ. *Quapropter.* Thyſ. Id vero eſt codicis Regii, nec id ſolum, ſed *Qua propter Hannibalis copias Conſederat.* Quod adeo non placet G. I. Voſſio, ut in Hiſtoricis Latinis pag. to ſcribat apud Gellium perperam *Qui* pro *Et qui* vel *Quique* legi vulgo, unde edit *Quique propter Annibalis copias conſederant.* Qua tandem auctoritate? Et quid non potuit his fragmentis contingere? *Jac. Gronov.*

Cap. VIII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem quum odiſſet inimicuſque eſſet, deſignandum tamen conſulem curavit.

[1] Fabricius Luſcinus magna gloria vir magniſque rebus geſtis fuit. P. Cornelius Rufinus [2] manu quidem ſtrenuus & bellator bonus, [3] militarique diſciplina peritus admodum fuit; ſed furax homo & avaritia acri erat. Hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur: oſuſque eum morum cauſa fuit. Sed quum in temporibus reipubl. difficillimis conſules creandi forent; & is Rufinus peteret conſulatum; competitoreſque ejus eſſent imbelles quidam & futiles: ſumma ope adniſus eſt Fabricius, uti Rufino conſulatus deferretur. Eam rem pleriſque [4] ammirantibus, quòd hominem avarum, [5 6 7] cui eſſet inimiciſſimus,

1 *Fabricius Lucinus*] Lege cum MS. Reg. *Luſcinus*, approbante Valerio lib. 2 cap. 9. Emendo obiter Porphyrionem, qui ad illud Horatii od. 12 lib. 1. *Gratus inſigni referam Camana Fabritiumque*, Fabricium, inquit, *Licinium* ſcilicet. Lege, *Luſcinum.* Lambecius. Miror à viro docto ſic citari Gellium, quum poſſet, debebat certe noſſe, Henr. Stephanum recte jam edidiſſe, nec aliter in editione Lugdunenſi ann. 1644. exhibitum eſſe.

2 *Manu quidem ſtrenuus & bellator bonus*] Regius, *manus quidem ſtrenuus.* quod forte non adſpernabile. *Gronovius.*

3 *Militariſque diſciplinæ admodum peritus fuit*] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *militarique diſciplina peritus admodum fuit.* Rott. *militariſque diſciplina præditus admodum fuit.* Non poſſum dedignari olim vulgatum, quod & in Regio eſſe ſuſpicor. Sic enim Suetonius Claudio 42. *Quum utroque, inquit, ſermone noſtro ſis peritus.* Ubi etiam nonnulli infuſcare voluerunt, *paratus* fingendo. L. 19. D. de inſtr. & inſtrum. *arte fabrica peritus.* Gronov. In MS. Regio plane legitur in genitivo *militariſque diſciplinæ per.*

4 *Ammirantibus*] Ita in MS. pro *Admirantibus.* ut in Vett. libris ſæpe *pro admitto*, *ammitto* legitur.

mus, creari conſulem peteret, quem hoſtiliter oderat: Fabricius inquit, *Nihil eſt quod miremini, ſi malui compilari*, [8] *quàm venire*. Hunc Rufinum poſtea [9] bis conſulatu & dictatura functum cenſor Fabricius [10] ſenatu movit, ob luxuriæ notam; [11] [12] [13] quod decem pondo libras [14] ar-

5 *Cui eſſet inimiciſſimus*] Laborant hæc verba manifeſto gloſſematis vitio: quis enim non videt, inani & inepta geminatione idem dici, *cui eſſet inimiciſſimus*, & *quem hoſtiliter oderat*? Quare alterutrum omnino tolli debet, malim ego poſterius. In MS. R. hic locus mutilus erat, concipiebatur autem hoc modo: *Eam rem pleriſque admirantibus, quod hominem avarum, cui eſſet inimiciſſimus creari compilet quam hoſtis vendat*. Quantum quidem ex hiſce verborum reliquiis conjici poteſt, puto ſcriptum fuiſſe: *Nihil eſt quod miremini, ſi malim, ut Conſul me compilet, quam hoſtis vendat*. Cenſeo tamen vulgaram lectionem potius retineri poſſe, cum brevitate ſua majus acumen habeat. Interim quam ex MS. eruimus παραφράσεως loco ſit. *Lambecius*.

6 *Cui eſſet inimiciſſimus*] Locus vulgò etiam in antiq. Ven. Ed. ita legitur, *cui eſſet inimiciſſimus creari Cos. peteret, quem hoſtiliter oderat*. Alterutrum certo gloſſematis vitio inſertum eſt. In MS. R. locus mutilus hoc modo concipiebatur: *quod hominem avarum cui eſſet inimiciſſimus creari compilet quam hoſtis vendat*. Ex quibus verborum reliquiis conjicit Lambecius ſcriptum fuiſſe: *Nihil eſt quod miremini ſi malim, ut Conſul me compilet, quam hoſtis vendat*. Sed vulgata lectio majus acumen habet.

7 *Cui eſſet inimiciſſimus*] Subjungitur ſtatim, *quem hoſtiliter oderat*: quorum alterutrum non poteſt non eſſe ſuſpectum. Sed prius MSS. habet auctores: poſterius an habuerit, ambiguum reddunt exemplaria, quibus utimur, hic mutila. Regius enim & Rott. *quod hominem avarum, cui eſſet inimiciſſimus, creari compilet quam hoſtis vendat. Hunc Rufinum* &c. Lincoln. *creari complet quam hoſtino vendat. Hunc Ruf.* Schefferi: *creari cuperet quem hoſtino dat hunc Rufinum*. Numquid fuit: *crearit conſulem; Malo, inquit, me inimicus compilet, quam hoſtis vendat*. Gronovius. Ergo hactenus adjutum ab MSS. agnoſco Gellium, ut appareat audacia primorum editorum, quos non puduit ita ex arbitrio ſuo replere Gellium indecoro & longo narrationis tractu & diverſo, quam is dederat quantum video, componentes omnia ad exemplum Quintiliani ſic narrantis *Malui à cive meo ſpoliari*, quum Gellius ſubjunctivum uſurpandi prætulerit lubidinem. Sed ex conatibus novis reſtituendi & emendandi non video cauſam & originem corruptelæ, ut ſolet illa plerumque apparere in geminatione aliqua vocis, per quam oculus ſcribentis in fruſtrationem incidit, & poſtremæ attendit omiſſa prima, quod per verbum *creari* hoc loco opinarer contigiſſe, etſi nunc eò pervenire mihi non liceat. *Jac. Gronov.*

8 *Quam venire*] Vendi ab hoſte, ſi per ignaviam alterius conſulis vincerentur Romani. Quintilianus lib. 12. Inſtit. cap. 1. ita παραφράζει, *Malui à cive meo ſpoliari, quam ab hoſte venire*.

9 *Bis Conſulatu*] Primum conſul fuit cum Man. Curio Dentato, ſecundò cum C. Junio Bruto Bubulco. De Dictatura ejus vid. Liv. lib. 8. c. 17.

10 *Senatu movit*] Cenſorum enim hæc auctoritas, ut Senatorem Senatu movere poſſent, quod ſola præteritione fiebat tempore luſtri.

11 *Quod decem pondo libras*] In Antiquiſſima Ven. Ed. quam Aldina aliæque veteres ſequuntur, corrupte legebatur, *quod decem pondo argenti factitaret*. Ita enim Gellius quoque noſter loquitur lib. 17 cap. 21. ibidemque dicit cauſam notæ ſubſcriptam, quod cum comperiſſent Cenſores C. Fabricius Luſcinus & Q. Æmilius Papus *cœnæ gratia decem pondo argenti facti habere*. Vide & Valerium Max. lib. 2. c. 9. & Tertullianum in Apolog. cap. 6. Porro in MS. recte legitur *decem pondo libras* uſitato more loquendi veteribus, ita ut pondo acceſſio ſit libræ, partiumque aſſis. Ita non tantum pondo libram, verum etiam pondo beſſem vel ſemiſſem dicebant. Vide Gronovium de Pec. Vet. pag. 59. Simpliciter autem pondo libram denotat. Feſtus: *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras*.

12 *Quod decem pondo argenti factitaret*] Corrige Gellium ex Gellio, & lege: quod decem pondo argenti facti *haberet*. Ita infra lib. XVII cap. 21. Ita Tertullianus eadem de re loquens Apolog. cap. 6. *Quonam*, inquit, *illæ leges abierunt ſumptum & ambitionem comprimentes? quæ patricium, quod decem pondo argenti habuiſſet, pro magno titulo ambitionis ſenatu ſummovebant*. Nec dubium quin etiam Varronis illud fragmentum ex eadem hiſtoria deſumtum ſit, quod in vulgatis Nonii editionibus corrupte ita citatur: *Multitudo*, inquit Nonius, *cum ſit numeri populorum, ut quidam putant, Varro pro multo non abſurde adſcripſit de vit. pop. Ro. lib. 2. Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miſerat furandum, quod propter cenſoriam ſeveritatem nihil luxurioſum habere licebat*. Mercerus maluit legi pro *miſerat furandum*, *iis erat furandum*: Quod quid ſibi velit, non capio. Legendum puto: *Nihilo magis*

Digitized by Google

[14] argenti facti haberet. Id autem, quod ſupra ſcripſi, Fabricium de Cornelio Rufino [15] ita, ut in pleraque hiſtoria ſcriptum eſt, dixiſſe, M. Cicero non aliis à Fabricio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, [16] [17] [18] quòd ejus

magis propter argenti facti multitudinem jus erat excuriandi &c. Ut ſcilicet ſubintelligatur Varronem poſtquam in præcedentibus de Rufini duobus conſulatibus & dictatura mentionem fecerat, hæc ſubjeciſſe eum nihilo magis à cenſoribus excuriatum fuiſſe, propter luxuriæ notam, quod decem pondo argenti facti haberet, Vide Valerium Max. lib. 2 cap. 9. Sed ut id quoque addam, voce *excuriare* pro ſenatu movere, ſeu curia excludere, ipſe Varro ſimiliter uſus eſt in *Ἱπποκύων*: *Apollonium*, inquit, *excuriabant, quia nihil habebat*. Quare ne quis putet temere hîc à nobis eam vocem adhibitam eſſe. Vide Nonium in v. excuriari. *Lambecius.*

13 *Quod decem pondo argenti factitaret*] *Pondo libras argenti* recte Carrio & Stephanus. Sic enim & Regius Rottendorfianuſque ac Lincolnienſis: & genus loquendi in Pecunia vetere illuſtravimus. Sed *factitaret* nihili eſt, pro quo recte Freinshemius ad Flori ', 18 *facti haberet*. Quod autem Varronis fragmentum è lib. 2 de vita po. Romani nobis conſervavit Nonius: *Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miſerat furandum, quod propter cenſoriani ſeveritatem nihil luxurioſum habere licebat*: ei præclare conſuluit Joſ. Mercerus, ſcribendo, *iis erat furandum*. Senſus, quem vir doctiſſimus requirit, hic eſt. Hodie, quando *Unde habeas, quærit nemo, ſed oportet habere*, & niſi expoſito argento abacos rumpas, ſordidus & *μικρόψυχος* audis, neceſſario furandum eſt viris nobilibus, ſi bono modo nimias opes invenire non potuerunt. Felicius agebant majores noſtri, quibus furandi (hoc eſt rempublicam depeculandi, privatos aut fraudandi aut concutiendi) nulla erat neceſſitas: quippe quos luxuriæ inſtrumentum, propter quod infames divitiæ petuntur, poſſidere cenſoria notio atque animadverſio non pateretur. *Gronovius.* Ita eſt. Freinshemius in Floro illam notam abſolutam eſſe non cenſuit, niſi hunc Gellii locum illic adductum ſic corrigeret, & *factum argentum* exponeret. Sed jam decem annis ante eum Ludov. d'Orleans ipſum iſtud purgaverat ad Tacitum 3 annal. 53, cui juſtior honor habebitur; ſiquidem ita acquieſcere nos oportebit. Sed ſicut libro 17 c. 21 potuit Gellius ſcribere *decem pondo argenti facti habere*, ita certe in hoc loco potuit illud *facti* omiſiſſe. Et ſic tamen nemo non intelligeret argentum factum. Itaque videndum, an non indicare nunc voluerit Gellius, quo modo ad id cognoſcendum venerint cenſores, & ipſe Rufinus in culpa fuerit, ut ſic notaretur, nimirum *quod decem pondo libras argenti jactitaret*. vel verbis prædicando tantum à ſe poſſideri, vel ſemper oſtentando. Quicquid ſit, certe putida admodum eſt Lambecii ambitio. *Jac. Gronov.*

14 *Argenti facti*] Libra argenti ut centum denariis, ita quadringentis æſtimabatur ſeſtertiis.

15 *Ita ut in pleraque hiſtoria eſt*] Scripti, *uti in pleraque hiſtoria ſcriptum eſt*. Sed & *τὸ Scriptum* omnes editi ante Stephanum: qua auctoritate vel ipſe vel Carrio id delerint, ignoramus. *Gronovius.* Voculam *in* non agnoſcit Reg.

16 *Quod ejus gratiam dedignatus non eſſet*] Attende & deridebis ridiculam hanc lectionem. Emendo auctore Cicerone & veſtigio veteris ſcripturæ: *Quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet*. Ita profecto dictarat Gellius, ſed ob ultimam ſyllabam vocis *Conſul* male ab exſcriptore omiſſam, pro *con* quod ex veteri ſcriptura ſupererat, *non* ſubſtitutum eſt: & ne reliqua quoque verba omni prorſus ſenſu carerent, alii porro ex *gratia gratiam*, & ex *deſignatus dedignatus* fecerunt. *Lambecius.*

17 *Quod ejus gratias dedignatus conſul eſſet*] In antiquiſſ. Veneta legitur, *quod ejus gratiam dedignatus non eſſet*. quam Aldina & aliæ veteres & recentiores ſequuntur. Lambecius ex veſtigio veteris Scripturæ legit, *quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet*, & putat ultimam ſyllabam vocis *conſul* à librario omiſſam fuiſſe, & poſtmodum pro *con*, *non* ſubſtitutum fuiſſe. Quod uti veriſimile eſt, ita integra ſententia *dedignatus* hic ſervari poteſt.

18 *Quod ejus gratiam dedignatus non eſſet*] Genus loquendi non reprehendimus. Plautus Captiv. 5, 3. *Mos eſt oblivisci hominibus, Neque noviſſe, cujus nihili ſit facienda gratia.* Cicero pro Plancio. *Neque enim ad negligendam meam gratiam debet valere, quod dixit idem vos nec nocentes nec litigioſos eſſe.* Rurſum Plautus Curcul. 2, 3. *Scires velle gratiam tuam, noluit fruſtrarier.* Livius lib. 6. *quod ex errore gratiam potius ejus ſibi quam ſuam gloriam petiit.* Sed tres ſcripti codices: *quod ejus dedignatus eſſet*: ſine *τῷ gratiam*, ſine adverbio negandi. Lambecius igitur: *quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet*. Idem ex Fulvii Urſini libro notatum habeo: ſed & hujus conjecturam eſſe ſuſpicor. Prior vox, fateor, aut aliqua idem ſignificans, abeſſe non poteſt: poſterior facile intelligitur, & perinde, ut prior, manum antiquam non habet ſuffragantem. Sit igitur, *quod ejus gratia deſignatus eſſet* Sive malis, *ejus ſtudio, beneficio, opera.* Gronovius. Niſi etiam aliud evanuerit, quod per primæ ſyllabæ in verbo *deſignatus* ſimilitudinem probabilius

ejus gratias dedignatus conſul eſſet, dictum eſſe refert in libro ſecundo de Oratore. [19] [20] Verba Ciceronis hæc ſunt. *Arguta etiam ſignificatio eſt, quum parva re & ſæpe verbo res obſcura & latens illuſtratur: ut quum C. Fabricio P. Cornelius homo, ut exiſtimatur, avarus & furax, ſed egregie fortis & bonus imperator gratias ageret, quòd ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & gravi: Nihil eſt quo mihi gratias agas*, inquit, *ſi malui compilari quàm venire.*

reddi videtur, *quod ejus ope deſignatus*, quum toties Cicero *opes & potentiam* jungat, Livius *opem auxiliumque.*

19 *Verba Ciceronis hæc ſunt*] Eadem hodie extant apud Ciceronem lib. 2. de Orat. cap. 66. ubi de facetiis ſententiarum riſuque argute captando agitur.

20 *Verba Ciceronis hæc ſunt*] Horum uſque ad finem capitis in MSS. nullum veſtigium eſt: & dubito, an auctor adſcribenda ea judicarit. *Gronov.*

CAP. IX.

Quid ſignificet propriè, religioſus, *& in quæ diverticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis ejus ſuper ea re ſumta.*

NIGIDIUS Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta M. Varronem doctiſſimus, [1] in undecimo commentariorum grammaticorum refert verſum ex antiquo carmine memoria hercle dignum:

Religentem eſſe oportet; religioſum nefas.

[2] Cujus autem id carmen ſit, non ſcribit. Atque in eodem loco Nigidius, *Hoc*, inquit, *inclinamentum ſemper hujuſcemodi verborum, ut, vinoſus, mulieroſus, religioſus*, [3] *nummoſus, ſignat copiam quamdam immodicam rei, ſuper qua dicitur. Quocirca* [4] *religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligaverat, eaque res vitio aſſignabatur.* Sed præter iſta, quæ Nigidius dicit, [5] alio quodam diverticulo ſignificationis [6] *religioſus* pro [7] caſto atque obſervanti cohibentique ſeſe certis

1 *In undecimo commentariorum grammat.*] Trigeſimus quoque liber à Nonio citatur. An plures fuerint, dubium. Citat quoque Nonius Nigidium in voce *Religio*, ſed male Gellium exſcripſit. Sicut autem crebro ejus verba exprimit, ita nomen ejus ſupprimit, forte quia recentior: ſæpe tamen veterem auctorem, ſed obſcurum laudat. Paſſim quoque Gellium intelligit, cum *ſapientes & prudentes* dicit.

2 *Cujus autem id carmen ſit, non ſcribit*] Rott. *non refert.* neque abſurde id verbum repetitum videtur. *Gronovius.*

3 *Nummoſus ſignat copiam.*] Prima vox neque in Reg. neque in Rot. conſpicua eſt: dein uterque, licet parum interſit, *ſignificat*. Idem.

4 *Religioſus is appellabatur*] Refutat poſtea hanc ſententiam Gellius. Putarunt nonnulli religionem à relegendo dictam, ut Cicero lib. 2. de Natur. Deorum, cujus verba citat G. I. Voſſius in Etymologico, ubi etiam patet diſcedere ab eo Lactantium ad τὸ *religare*, quo reſpicere etiam videtur Nigidius per verba *religione ſeſe alligaverat.*

5 *Alio quodam diverticulo*] Flexione nominis à ſolita ſignificatione.

6 *Religioſus pro caſto*] Feſtus: *religioſi ſunt qui facienda & vitanda diſcernunt*, ut citat Macrobius. Hodie

certis legibus finibuſque dici cœptus. Simili autem modo illa quoque vocabula, ab eadem profecta origine, diverſum ſignificare videntur, *religioſi dies*, &, *religioſa delubra*. [8] *Religioſi* enim *dies* dicuntur triſti omine infames impeditique; in quibus & res divinas facere & rem quampiam novam exordiri temperandum eſt: quos multitudo imperitorum pravè & [9] perperam *nefaſtos* appellant. Itaque M. Cicero in [10] libro epiſtolarum nono ad Atticum, *Majores*, inquit, *noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt* [11] *Allienſis pugnæ*, [12] *quam urbis captæ;* [13] *quòd hoc malum ex illo. Itaque alter religioſus etiam nunc dies*, [14] *alter in vulgus ignotus.* Idem tamen M. Tullius, in oratione de accuſatore conſtituendo, *religioſa delubra* dicit, [15] non ominoſa nec triſtia, ſed majeſtatis venerationiſque plena. Maſſurius autem Sabinus, in commentariis [16][17] quos de indi-

Hodie apud Feſtum ita reperitur: *Religioſi dicuntur, qui faciendarum prætermittendarumque rerum divinarum ſecundum morem civitatis dilectum habent, nec ſe ſuperſtitionibus implicant.* Et mox apud eundem: *Religioſus eſt non modo Deorum ſanctitatem magni æſtimans, ſed etiam officioſus erga homines.*

7 *Caſto*] Vitæ probatæ atque integræ.

8 *Religioſi enim dies*] Dies atri, *quibus aliquid, niſi quod neceſſe erat, nefas habebatur facere*, teſte Feſto Pompejo.

9 *Perperam nefaſtos appellant*] Suetonio tamen & Tacito nefaſti dies pro atris nonnunquam ponuntur. Neque id mirum, cum omnis ater nefaſtus etiam ſit, ſed non omnis nefaſtus ater, cum dies feſtus etiam ſit nefaſtus, quo jus non dicebatur. Dies nefaſti etiam Græcis ἀποφράδες dicuntur, qui cum ταῖς μελαίναις ſive atris etiam confunduntur Dioni Caſſio, Luciano, aliis. Plato lib. 6. de L. L. ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινες ἀλλ' ἀποφράδες ὦσι. Ἀποφράδες tamen dies proprie nefaſti apud Græcos ſcriptores, qui de rebus Romanis ſcribunt. Hinc Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 9. Antiquit. Rom. atram diem μέλαιναν καὶ ἀποφράδα dixit.

10 *Libro Epiſtolarum nono ad Atticum*] Epiſtola quarta.

11 *Allienſis pugnæ*] Allia fluvius ex Cruſtuminis montibus ortus in Tiberim defluit. Diſtabat juxta computationem Plutarchi nonaginta ab urbe ſtadiis. Livius ad undecimum lapidem ſtatuit. Ad hunc fluvium poſtridie Idus Quinctiles tribuni militum (nam hoc anno Urbis CCCLXV Roma non Coss. ſed tribunos militares pro Coss. habebat. Vide Liv. lib. 5. cap. 37.) legiones ad Alliam flumen educentes à Gallis pugna ſunt victi.

12 *Quam urbis captæ*] Quod tamen poſtmodum inſecutum eſt.

13 *Quod hoc malum ex illo*] Id eſt, quod ex malo cladis Allienſis orta calamitas urbis à Gallis occupatæ.

14 *Alter in vulgus ignotus*] Abeſt vocabulum *ignotus* apud Nonium, ſed ex Gellio & Cicerone reſtituendum.

15 *Non ominoſa*] Ad marginem Voſſ. Cod. ex MS. *non ignominioſa*.

16 *Quos de indigenis compoſuit*] Juſtus Lipſius putat probabilius legendum eſſe titulum, *de indigitamentis*, qui ad religionem & ſacra apte referri poteſt. Qualem quoque librum Granius Flaccus teſte Cenſorino cap. 3. ſcripſit. Indigitamenta ſunt βιβλία ἱερατικὰ in veteribus gloſſis, in quibus ſacrorum ritus, ac deorum nomina velut catalogo comprehendebantur. Cæterum, uti probabilis hæc Lipſii emendatio, ita in Veteribus Editionibus & MSS. conſtanter legitur *de Indigenis*, niſi quod in Editione Pariſienſi Jo. Ludovici Tiletani, quæ cum Aſcenſionis notis prodiit anno CIↃ IↃXXXVI. legatur corrupte, *Ingeniis*. An de Indigenis vocabulis vel potius hominibus, qui popularium ſuorum ritus & vocabula optime norunt, intelligendum ſit, dubium eſt. Potuerunt hæc hiſtorico libro inſerta eſſe, ſicut idem Faſtorum & Memoriales libros conſcripſit.

17 *In commentariis, quos de indigenis compoſuit*] Lipſius mallet *de indigitamentis*, 1 Elect. 7. *Gronovius.* Eique ſe aſſentiri ſcribit Rupertus ad Enchiridion Pomponii pag. 436. Brevius tamen poſſis *de Indigetibus*, ubi potuit occaſio attrahi agendi de religioſo: niſi forſan etiam dixerit *de Indigetis*. Jac. Gronov.

18 *Propter*

Digitized by Google

indigenis compoſuit, *Religioſum*, inquit, *eſt quod* [18] *propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt, verbum* [19] *à relinquendo dictum,* [20] *tanquam cærimoniæ à carendo.* Secundùm hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra; quia horum cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, [21] quorum laus immodeſta eſt, [22] *religioſa* ſunt, quæ non vulgo ac temere, ſed [23] cum caſtitate cærimoniaque adeunda & reverenda & reformidanda ſunt magis quàm invulganda: ſed dies *religioſi* dicti, quos ex contraria cauſa, propter ominis diritatem, relinquimus. [24] Iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno:

Tum, quod dem ei, recte eſt. Nam, nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.

Quòd ſi, ut ait Nigidius, omnia iſtiuſmodi inclinamenta nimium ac præter modum ſignificant, & iccirco in culpas cadunt, ut, *vinoſus, mulieroſus, verboſus, moroſus, famoſus*: cur *ingenioſus, formoſus & officioſus* & *ſpecioſus*, quæ pariter ab ingenio & forma & officio inclinata ſunt; cur etiam [25] *diſciplinoſus, conſilioſus, victorioſus*, quæ [26] M. Cato ita

18 *Propter ſanctitatem*] Ut ex Macrobio lib. 3. Saturn. c. 3. liquet *ſanctum interdum idem eſſe quod venerabile, incorruptum, inviolatum.* Vide Feſtum in voce, *Religioſus.*

19 *A relinquendo dictum*] Ita etiam ex Servii Sulpicii mente refert Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 5. & Aggenus Urbicus de Limitibus agrorum, quia nimirum exempta ſunt uſibus humanis. Lactantius aliique ex Patribus à religando religionem deducunt.

20 *Tanquam cærimoniæ à carendo*] Ita quoque Macrobius eodem, quem modo citavi, libro & capite. Alii à Cære Thuſciæ opido, vel à Cereris ſacris, qui *ceremonias* ſcribunt. Scaliger à *cerus*, quod antiquis *ſanctum* denotat.

21 *Quorum laus immodeſta eſt*] Lege cum Reg. & Rott. *quorum laus in modo ſtat.* id eſt, quæ laudantur, ſi modica & pauca ſunt, quorumque cumulus in vituperationem cadit. *Gronovius.*

22 *Religioſa ſunt*] Hoc verbum, quod ab editionibus omnibus prioribus abeſt, recte inſeruit H. Stephanus. Nullus alioquin fuerit ſenſus. *Thyſius.* Dubito an recte efferat, quod in animo habebat. Non enim verbum, ſed utrumque quod citatur ab Stephano additum eſt contra editiones perinde præcedentes ac MSStos antiquos. An laudabili exemplo, patebit ita. In Regio codice pro illis *immodeſta eſt* legitur *in modo eſtat.* Hinc videtur Gellius ſcripſiſſe. *Secundum hanc Sab. interpretationem templa quidem ac delubra* (nempe ſic vocantur, ut in antecedentibus dictum eſt,) *quia horum cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus in modo eſt, ac quæ non vulgo* &c. *Jac. Gronovius.*

23 *Cum caſtitate cerimoniaque adeunda*] Rott. *adeundem*, ſed penultimam literam *V* ſuperpoſitâ ſignificans corrigendam. Regius etiam & Lincoln. *adeundum. Quæ adeundum* docte atque antique, ut *pœnas in morte timendum.* Varro de re ruſti. 1, 17. *Præfectos alacriores faciundum præmiis.* Et mox: *de operariis, qui præſtabunt aliqui, communicandum quoque cum iis, quæ facienda ſunt, opera.* Eodem lib. c. 20. de bubus: *quos rudes neque minores trimos neque majores quadrimos parandum.* Adde ſi lubet 1 Obſerv. 7. Dices numquid ergo & *reverendum & reformidandum*, tum *invulgandum.* Potuiſſet utique ſic etiam hæc efferre; tamen quia vulgatis hic ſcripti conſentiunt, nihil mutem, & crediderim utroque loquendi genere adhibito ludere auctorem voluiſſe, præſertim cum τὸ *Quæ* ſit ambiguum, & commode ad τὸ *adeundum* caſu quarto, ad ſequentia primo accipi poſſit. *Gronovius.*

24 *Iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno*] Aldus edidit *Terentius in enua.* In Regio pro his verbis tantum legitur *& terrenti juſtum.* in Lincoln. *ac Terentius tum.* Certe nomen Comœdiæ vix videtur ab Gellio additum. Ex Rott. nihil video notatum. *Jac. Gronov.*

25 *Diſciplinoſus*] Similia multa vocabula collegit Barthius Adverſ. lib. 36 cap. 6.

26 *M. Cato*] Intelligitur M. Porcius Cato Cenſorius. Citat Nonius in verbo *diſciplinoſus* Catonem de *Re militari.* Vegetius lib. 1. cap. 8. eundem citat de *Diſciplina militari.*

27 *Aſ-*

ita [27] affiguravit; cur item *facundioſa*, quod [28] Sempronius Aſellio tertiodecimo rerum geſtarum ita ſcripſit, [29] *Facta ſua ſpectari oportere; non dicta, ſi minus facundioſa eſſent:* cur, inquam, iſta omnia nunquam in culpam, ſed in laudem dicuntur; [30] quamquam hæc quoque incrementum ſui nimium demonſtrent? an propterea, quia illis quidem, quæ ſupra poſuit, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? nam & *gratia*, ſi nimia quidem atque immodica, & *mores*, ſi multi atque varii, & [31] *verba*, ſi perpetua atque infinita & obtundentia, & *fama*, ſi magna & inquieta & invidioſa ſit, neque laudabilia neque utilia ſunt. *Ingenium* autem & *officium* & *forma* & *diſciplina* & *conſilium* & *victoria* & *facundia*, ſicut ipſæ virtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur; ſed [32] quanto majora auctioraque ſint, etiam tanto laudatiora ſunt.

27 *Affiguravit*] Sic legitur in cod. Rott. at Reg. ſimpliciter *ita figuravit*. Lincoln. *Ita afiguravit*, ut miter unde venerit heſternum *effiguravit*. Jac. Gronov.

28 *Sempronius Aſellio*] Vide Lib. 2. Noct. Attic. cap. 13. & lib. 13. c. 20. ubi & decimumquartum lib. Hiſtor. citat. Similiter & Chariſius lib. 2.

29 *Facta ſua ſpectari oportere, dicta non*] Quid opus naturalem ordinem orationis inverti, cum ſcripti *non dicta?* Gronovius.

30 *Quamquam hæc quoque incrementum*] Reg. & Rott. & Lincoln. *hæc cum incrementum*. Forte: *Cur, inquam, iſta omnia nunquam in culpam, ſed in laudem dicuntur, quamquam æque incrementum ſui nimium demonſtrent?* Gronovius. Equidem illo *hæc* carere facillime ſermo Gellii poteſt. Sed ſi conſideres codices vetuſtos, in iis plane agnoſcas latere, *quanquam eccum incrementum ſui n.* Jac. Gron.

31 *Verba ſi perpetua atque infrunita*] Et ſcripti & antehac editi: *perpetua atque infinita*. quod omnino neceſſarium eſt. ἀπεραντολογίαν enim ſignificat. Si roges Carrionem, cur *infrunita* maluerit, nihil habebit reſpondere, quam quia minus vulgare vocabulum eſt, etſi ad mentem auctoris nihil faciat. *Gronovius*.

32 *Quanto majora auctioraque ſint, etiam tanto*] Rott. *ſunt m ito etiam tanto*. Reg. *into etiam tanto*. vel *inito*. Scribe: *ſed quanto majora auctioraque ſunt, multo etiam tanto laudatiora ſunt*. Plautus Menæch. 5, 2. *Si ille quid deliquerit, Multo tanto illum accuſabo, quam te accuſavi amplius*. Sticho 2, 2. *Nimio impertior multo tanta plus quam ſperes*. Apulejus Apolog. *Accipe aliud pari quidem ſtultitia, ſed multo tanto vanius & nequius excogitatum*. Idem.

CAP. X.

Quid obſervatum de ordine rogandarum ſententiarum in ſenatu, jurgiorumque in ſenatu C. Cæſaris conſulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

ANTE legem, quæ nunc de ſenatu habendo obſervatur, [1] ordo rogandi ſententias varius fuit. Aliàs primus rogabatur, qui à cenſoribus princeps in ſenatum lectus fuerat, [2] aliàs qui deſignati conſules erant:

1 *Ordo rogandi ſententias, &c.*] Dionyſius Halicarnaſſeus multis in locis teſtatur, olim apud Rom. morem fuiſſe, ut primi ſeniores, deinde minores natu interrogarentur: idque ita intelligendum, ut ſecundum magiſtratuum ordinem ſententiam dicerent; Conſulares primo, Prætorii ſecundo, Ædilitii tertio, Tribunitii quarto, Quæſtores quinto loco.

2 *Alias qui deſignati conſules erant*] Poſt comitia conſularia deſignati conſules primo rogabantur, Cice-

erant : quidam è conſulibus ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti, quem iis viſum erat, honoris gratia, extra ordinem ſententiam primum rogabant. Obſervatum tamen eſt, quum extra ordinem fieret, ne quis quemquam, ex alio quàm [3] ex conſulari loco, ſententiam primum rogaret. C. Cæſar in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur: ex iis quatuor principem rogabat M. Craſſum; ſed, poſtquam filiam Cn. Pompejo deſponderat, primum cœperat Pompejum rogare. Ejus rei rationem reddidiſſe eum ſenatui [4] Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert: itaque ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. Id ipſum [5] Capito Ateius in libro, quem [6] de officio ſenatorio compoſuit, ſcriptum reliquit. In eodem libro Capitonis id quoque ſcriptum eſt, *Cajus*, inquit, *Cæſar conſul M. Catonem ſententiam rogavit. Cato* [7] *rem quam conſulebatur, quoniam non è rep videba-*

Cicero Philipp. v. *Qui ordo in ſententiis rogandis ſervari ſolet, eundem tenebo in viris fortibus honorandis. A Bruto igitur conſule deſignato, more majorum exordium capiamus.* Qui autem priore loco conſul deſignatus erat, primus rogabatur, ſicut primus quoque conſul rogabat ſententias. Itaque honos erat conſulem priori loco creari. Ita refert Plutarchus M. Lepidum ante Q. Catulum, Cn. Pompejo adnitente, conſulem eſſe renunciatum. Quare autem Coſſ. deſignati primi rogarentur vide Appianum Civilis Hiſtoriæ lib. 2.

3 *Ex conſulari loco ſententiam*] Hinc colligit vir ὁ τυχὼν (eſt Remeſius lib. III Var. Lect. pag. 593) primum ſententiam rogatum conſularem, qui quod plures conſulatus geſſiſſet, primæ ſententiæ fuerit, & *Princeps ſenatus* appellaretur, tum *princeps ſententiæ*, teſte Cicerone de haruſpicum reſponſis. Atqui non tradit Gellius *principem ſenatus* dictum, qui plures conſulatus geſſiſſet; neque id verum eſt, ſed princeps ſenatus habebatur, qui primus à cenſoribus eſſet in ſenatum lectus. Rurſum Cicero non docet iſtum talem *principem ſententiæ* appellatum: nihilque ibi reperio, quod huc pertineat, niſi ſenatum aliquid ſtatuiſſe principe Cn. Pompejo ſententiam dicente. Quem tum primum rogatum facile conceſſerim: ſed is adeo non fuit princeps ſenatus, ut ne ſenator quidem fuerit. *Principes ſententiarum* alicubi nominari memini eos, qui primi aut in primis ut plurimum rogarentur. Neque aliter Cicero 3 de Orat. *Ab eo viro quem quærimus auctorem publici conſilii & regendæ civitatis ducem & ſententiæ atque eloquentiæ principem, in ſenatu, in populo, in cauſis publicis eſſe volumus.* Quemadmodum apud Juſtinum & alios *princeps Thebanorum* Iſmenias, *princeps Eliorum* Hellanicus, id eſt, unus è primoribus. Sed quemquam unum & ſolum perpetuo fuiſſe ac dictum eſſe *principem ſententiæ*, ut erat per quinquennium & appellabatur *princeps ſenatus*, nuſquam ad hoc traditum obſervavi. *Gronovius.*

4 *Tiro Tullius*] Cujus varia ſcripta citat Agellius, *Epiſtolas* lib. 7 cap. 3. lib. 10 c. 1. *Pandectas*, *de variis atque promiſcuis Quæſtionibus*, *de uſu atque oratione linguæ Latinæ*, lib. 13 c. 9. Citantur quoque ejus ſcripta à Plutarcho.

5 *Capito Ateius*] Hic ſtudiis civilibus excellens Labeoni ſemper in juris tractatione & in Rep. gubernanda adverſus fuit. Cui cum ſucceſſiſſet Maſſurius Sabinus, Labeoni vero Nerva, auctæ quoque illæ fuere diſſenſiones. Scripſit *Commentaria ad* XII. *Tabulas*. *Conjectaneorum libros*, ut auctor noſter refert lib. XIV. cap. VII. *De Pontificio jure* citante iterum Gellio lib. 4. cap. 6. Librum ſextum Pontificalem in partes vocat Feſtus in voce, *Mundus*, & Macrobius lib. 7. Saturnal. cap. 13. ejuſdem verba ex libro de Pontif. jure adſcribit, de annulorum geſtatione, eâ occaſione, quod nefas eſſe ſanciret deorum formas anulis inſcribi. Ex *Collectaneorum* libris auctor quoque noſter librum nonum, qui inſcriptus erat, *de Publicis Iudiciis* citat lib. 4. cap. 14. & de Jure Sacrificiorum lib. x. Macrobius lib. 3. Saturn. Denique occurrit hic liber ſingularis de *officio Senatorio*, pro quo quædam editiones habent, *Senatoris*.

6 *De officio ſenatoris*] Operarum errorem in Carrionis & Stephani editione cenſeo, quum & in ſcriptis & antiquitus impreſſis ſit *ſenatorio*. Gronovius.

7 *Rem quam conſulebatur*] Colerus ad Valerium Maximum corrigit, *quam conſulebat*. Quid opus? Sed

Digitized by Google

debatur, perfici nolebat. [8] *Ejus rei gratia ducendæ, longa oratione utebatur* [9] *eximebatque dicendo diem.* [10] *Erat enim jus ſenatori, ut, ſententiam rogatus, diceret antè* [11] *quicquid vellet aliæ rei & quoad vellet. Cæſar conſul* [12] *viatorem vocavit; eumque, quum finem non faceret,* [13] *prehendi loquentem & in carcerem duci juſſit. Senatus conſurrexit: proſequebatur Catonem in carcerem. Hac,* inquit, *invidia facta Cæſar deſtitit, & mitti Catonem juſſit.*

Sed Reg. & Rott. *quæ conſulebatur.* Cicero 10 famil. 22. *Propter tarditatem ſententiarum moramque rerum cum ea, quæ conſulebantur, ad exitum non pervenirent.* Pro Muræna: *Quæ conſuluntur autem, minimo periculo reſpondentur.* Idem.

8 *Ejus rei gratia ducendæ*] Colerus expungit τὸ *ducendæ.* Injuria: eſt enim ut *ducere comitia, ducere bellum, ducere judicium.* Gronovius. Regius vero *ejus rei ducendæ gratia.*

9 *Eximebatque dicendo diem*] Id eſt, diem conſumebat. Poſt ſolis autem occaſum S&tum perſcribi nequibat. *Extrahere diem* dixit Valerius. Idem enim refert *invito C. Cæſare conſule adverſus publicanos dicendo in curia diem extraxiſſe.*

10 *Erat enim jus ſenatori, &c.*] Hinc Tacitus Annal. lib. 13. ex perſona Thraſeæ, *licere Patribus, quoties jus dicundæ ſententiæ accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in ea poſtulare.*

11 *Quicquid vellet alii rei*] Jo. Meurſius Anim. Miſc. 4, 9, tentat *ali rei*, tanquam ab *alis* pro *alius.* Sed ſcripti plane: *quicquid vellet aliæ rei.* Quod mutandum non fuit. Cælius apud Priſcianum lib. 6. *Nullius aliæ rei, niſi amicitiæ cauſa.* Noſter 9, 4. *Emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ cauſæ obnoxia.* Gronovius.

12 *Viatorem*] Apparitorem. Columella in Præfat. lib. 1. *Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, & cum conſilium publicum deſiderabatur, à villis arceſſebantur in Senatum. Ex quo qui eos evocabant, viatores nominati ſunt.* Vel etiam cives qui ruſticabantur frequenter à magiſtratibus vocabantur. Vide Feſtum in *Viatores.*

13 *Prehendi loquentem*] Scripti *prendi.* Gronov.

CAP. XI.

Quæ qualiaque ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta, [1] *de Pythagora memoriæ commendavit. & quæ item Plutarchus eundem in modum de eodem Pythagora ſcripſit.*

[2] OPINIO vetus falſa occupavit & convaluit, Pythagoram philoſophum [3] non eſitaviſſe ex animalibus, item abſtinuiſſe [4] fabulo, quem κύαμον Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta ſcripſit:

> [5] Καὶ κυάμων ἄπο χεῖρας [6] ἔχειν ἀνιῶντος ἐδεστῶ,
> Κἀγὼ, Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε, λέγω.

Ex

1 *De Pythagora memoriæ commendavit*] Reg. *memoriæ mandavit.* Et id ſufficere puto, ut cap. 13 hujus libri. *Gronovius.*

2 *Opinio vetus falſa*] Reg. *Opinio vetus & falſa.* Idem. Prout nempe à Lambecio annotatum eſt.

3 *Non eſitaviſſe ex animalibus*] Communis hæc veterum fuit ſententia. Laërtius inde corporis ſalubritatem & mentis ſagacitatem provenire ſtatuit. Utique inter antiquos Patres Tertullianus de cibis Judaicis, & Hieronymus I. ad Jovin. carnis uſum ante diluvium illicitum fuiſſe exiſtimant. Vide c. 1. Geneſ. ℣ſ. 29. & c. 9 ℣ſ. 3. multis rationibus hoc probat Menaſſe Ben-Iſrael. Qu. 9 in Geneſ.

4 *Fabulo*] Faba. Ita loquitur Gellius.

5 Καὶ κυάμων, &c.] Corrupte priore verſu legitur ἀνιῶντος, pro quo quædam editiones ἀνιώντων. H. Stephanus legit,

Ex eadem item opinione M. Cicero in libro de Divinatione primo, hæc verba poſuit: *Jubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba veſcerentur,* [7][8] *quod habet inflationem magnam is cibus tranquillitatem mentis quærentibus contrariam.* Hæc quidem M. Cicero. Sed [9] Ariſtoxenus muſicus vir literarum veterum diligentiſſimus, [10][11] Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro,

Καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν, καὶ ἀναιμον ἔδεσθαι.
Et Latine reddit,
Evitare fabas, nihil auctum ſanguine veſci,
Quondam ut Pythagoras, ſic ego præcipio.
Quid ſi legatur ἀνιῶντας ἔδεσθαι, ut moleſtum ac triſte eſſe dicat fabas comedere? Poſſet quoque ἀνιάτον legi, ut innuat Poëta fabas attingere nefas eſſe, immedicabile autem eſſe comedere.

6 Ε᾽χειν ἀνιώντων ἔδεσθαι] Tentaveram ἀμβλυτον· ut eſſet ἀπέχειν ἔδεσθαι κυάμων χεῖρας ἀμίαντον. Sed forte melius H. Stephanus, ἔχειν καὶ ἀνιῶντ᾽ ἔδεσθαι. Gronovius. Et id quidem ſatis molle ac benignum. Interim doleo in hodiernis MSS. codicibus hæc Græca non reperiri, atque etiam non exſtare cauſam, cur quum ad annum uſque 1534 ediderint ἀνιώντων, ita repente ſequuti editores parere potuerint prælis Aſcenſianis, à quibus primum anno 1536 exhibitum fuit ἀνιώντος, ut habet Gryphiana anni 1539, quum præcedens anni 1534 retineat geminum ω. Quæ vero cauſa fuit mutandi, quum utrumque eſſet venæ peſſimæ? nec melior erat verſio, quam idcirco Stephanus ad ſuam ſcriptionem tranſtulit; Græcum adſcivit Prouſteus, vocans *Stephani conjecturam, qui ſic emendat*, quum neutra voce utatur Stephanus. Latinam interpretationem à Thyſio accepit. Et ſane licet ille vocis hujus ἀναιμον veſtigia, id eſt, quaſdam reliquas ejus literas ανω habeat, an & voculam καὶ tueri ita poteſt? Ferocius & acerbius tamen multo eſt, quod nuper ex Anglia Bentlejus trajecit, quum edidiſſet ἔχειν ὁ ἀνίαντον, monens, verſiculum priorem ita poteris emendare ἔχειν ἀνίατά τ᾽ ἔδεσθαι, & ἀνίατο addit ſe hîc intelligere ἄψυχα. Tanquam verbum ἔχειν non fuiſſet centum annis ante ab Stephano emendatum. Alia Græca ſic defendit, ut dum ipſe in noxa eſt unus, Callimachum velit traduci maximum novatorem. Quæ vel exigua propinquitas eſt inter ἀνίατά τ᾽ & ἀνίαντον? Mihi quidem ſemper adhæſit, nec etiamnum ab eo diſcedo ἔχειν, ἀνιῶντος ἔδεσθαι. Ita nihil credo ratum nunc ſcripſiſſe. Si ſcribas ἀπιόντων, videre potes viciniam literarum. *Jac. Gronov.*

7 *Quod habet inflationem magnam*] Dioſcorides lib. I c. 98 dicit non tantum inflare, & concoctu difficilem eſſe, verum etiam tumultuoſa ſomnia facere. Vide & Galen. lib. I de Alim. facult. & lib. VII ſimpl. medicam. Plutarchus quoque Sympoſiacôn lib. 8 quæſtione decima ait, *cibos certos eſſe, qui difficiles ſomnos faciant, & animam perturbent: teſtatumque id fieri fabarum exemplo & polypodis capite, quibus abſtinere jubentur, qui divinare per ſomnos cuperent.*

8 *Quod habet inflammationem magnam is cibus*] Editiones antehac: *quæ res habet inflationem magnam. is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius.* Ex Ciceronis, quæ nunc exſtant, exemplaribus videtur mutationem ſumpſiſſe Carrio: quamvis ibi quoque ſit, *tranquillitati mentis quærenti vera.* In ſcriptis nihil video ab editis olim diſtans, niſi quod *contrariam* Rot. quoque Reg. & Lincoln. non *contrarius.* Itaque ſuſpicor, ſic non apud ipſum Tullium, apud Gellium dumtaxat fuiſſe: *ne faba veſcerentur, quæ res habet inflationem magnam, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam.* Nam illud, *quæ res*, non eſt plebejum, ſed alibi & ipſius Ciceronis, ut notavimus 3 Obſerv. 24. Ad Atticum 4, 10. *Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. Fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt.* Vix eſt ut non horum verborum explicatio ſit *is cibus.* quo in contextum recepto ab imprudenti librario malus aliquis medicus & interjecit *conſtat eſſe*, (quas voces Stephanus ex editione ſua omiſit) ac barbare fecit *contrarius* ἀντὶ τοῦ *contrariam.* Quid eſt autem, cur triumphet Stephanus *inflammatione* pro *inflatione*, quam tenent omnes libri, ſubjecta? Vide Lud. Nonnium de re cibaria 1, 9. *Gronovius.*

9 *Ariſtoxenus muſicus*] Citat quoque Athenæus Δειπν. lib. 14. librum ejus τῶν Συμμικτῶν Συμποτικῶν, ſive *miſcellanearum convivivalium quæſtionum.* Hujus Harmonicorum libri tres hodieque extant, nuper meliori verſione & notis à Meibomio aucti. Adhibendus Th. Reineſius lib. III Variar. lect. cap. 9.

10 *Ariſtotelis &c. auditor*] Quem mortuum probris laceravit, quod ſcholæ ſucceſſorem reliquiſſet Theophraſtum, cum ipſe inter ejus auditores magnam gloriam eſſet conſecutus, ut teſtatur Suidas. Idem Xenophilum Pythagoricum audivit, quem hoc eodem capite familiarem Ariſtoxeni appellat auctor noſter.

11 *Ari-*

Digitized by Google

libro, quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum quàm fabis: quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum & lævigaret. [12][13] Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε· λίαν [14] κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ[a]. [15] Porculis quoque minuſculis & hœdis tenerioribus victitaſſe idem Ariſtoxenus refert. Quam rem videtur [16] cognoviſſe ex Xenophilo Pythagorico familiari ſuo, & ex quibuſdam aliis natu majoribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multum aberant. Ac de animalibus [17] Alexis etiam poëta in [18] comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur, docet. Videtur autem de [19] κυάμῳ non eſitato cau-

a *Pythagoras inter legumina ſabam maxime approbavit. movendi enim & diſcutiendi vim habere. Ideoque maxime illa utebatur.*

11 *Ariſtotelis philoſophi auditor*] Reg. *Ariſtoteli.* Ut poſt paullo *carmina Empedocli.* Sic enim etiam hujus terminationis vocabula in caſu patrio inclinabant. Et *Sophocli*, *Euripidi*, *Oreſti*, ſimiliaque noſter alibi. *Gronovius.*

12 *Iſta*] Aliter, *ipſa.*

13 *Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi*] Regius *ipſa.* Gronovius.

14 Κινητικόν τε γὰρ εἶναι καὶ διαφορητικόν] Gebhardus notavit in Palatino κινητικόν τε γὰρ εἶναι· neque aliter Romana & Veneta editiones. Aldus mutavit, &, puto, jure. *Idem.*

15 *Porculis quoque minuſculis*] Lactantes porculos intelligit, qui Græcis γαλαθηνοί. Abſtinuiſſe iis quam maxime juxta quorundam opinionem refert Diogenes Laërtius in vitâ Pythagoræ. Porphyrius in ejuſdem vita gallinas & teneriores porcellos ſacrificaſſe commemorat. Idem Porphyrius lib. 1 περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. ἱστοροῦσι δέ τινες καὶ αὐτοὺς ἅπτεσθαι τῶν ἐμψύχων Πυθαγορείους, ὅτε θύοιεν θεοῖς. Id eſt, *Sunt qui narrant Pythagoreos ipſos non omnino animatis abſtinuiſſe, cum ſacrificarent Diis.*

16 *Cognoviſſe ex Xenophilo*] Lenius ſcripti: *è Xenophilo.* Gronovius.

17 *Alexis*] Quem ducentas & quadraginta quinque fabulas ſcripſiſſe Suidas teſtatur. Plutarchus præcepta quoque voluptatis ab Alexide tradita ſcribit. Platonem philoſophum in comœdiis traduxiſſe Diogenes Laërtius teſtatur. In Pythagoricos hi verſus citantur,

Οἱ Πυθαγορίζοντες γάρ, ὡς ἀκούομεν,
Οὔτ' ὄψον ἐσθίουσιν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲ ἓν
Ἔμψυχον, οἶνόν τ' οὐχὶ πίνουσιν μόνοι.
Ἐπιχαρίδης μὲν τὰς κύνας κατεσθίει
Τῶν Πυθαγορείων εἷς, ἀποκτείνας γε μήν·
Οὐκ ἔτι γὰρ ἐστὶ ἔμψυχον ——

Id eſt,

Pythagorici enim, ut audimus,
Nec obſonio veſcuntur, nec alio quopiam
Animato, vinumque ſoli non bibunt.
Epicharides quidem canes devorat
Unus Pythagoricorum, occidens tamen,
Nam tum non amplius eſt animatum.

An hos verſus reſpexerit Gellius, dubito. De Alexide vide ſupra 11, 23.

18 *Comœdia quæ Pythagoræ Vita inſcribitur*] Rot. *pythagoruua inſcribitur.* Reg. & Lincoln. *pythagoræ via.* Cum βίος Πυθαγόρου hiſtoricus, non comicus, titulus videatur, & Athenæus lib. 2 laudet Alexin Πυθαγορίζουσαν, Gellium quoque edidiſſe, *quæ Πυθαγορίζουσα inſcribitur*, probabiliter cenſet Th. Reineſius 3 Var. 3. *Gronovius.* Quæ quidem conjectura nobis tanto favorabilior accidere debet, quia in omnibus MSS. eſſe *Pythagori*, non *Pythagoræ* ſcimus, in quo labebatur calamus patris. Ita vidi eundem alicubi annotaviſſe à Cratino ſimiliter ſcriptam Πυθαγορίζουσαν, quam citat Suidas in Ξενοφάνης. Sed de ſententia Reineſii audi tamen ita judicantem Joh. Jonſium in Hiſtoria Philoſoph. 1, 19. [Eſt qui Gellium hîc ex Athenæo corrigendum cenſeat, neque magnopere repugno] Apparet tamen ex hac codicum veterum ſcriptura non fuiſſe id vocabulum Græce ſcriptum, ſed Latine, ſicut eorum ſcribæ omnes Latinis literis ediderunt: unde judicabam Pythagoræ vel Pythagori viam inſcriptam eſſe reſpectu habito ad literam Y, quam Pythagoræ literam vocat Auſonius, cui Philoſophus ille vitam & duas ejus vias comparabat. *Jac. Gronov.*

19 Κυάμῳ *non eſitato*] Lucianus Pythagoram apud inferos dicentem introducit, par eſſe ſcelus comedere fabas, & capita parentum. Citatur à Clemente lib. 3. Στρωμ. hic verſus,

Ἴσόν τι κυάμους τρώγειν, κεφαλάς τε τοκήων.

Id eſt,

Eſt æquale fabas comedere, atque capita parentum.

cauſam erroris fuiſſe, quia in Empedocli carmine, [20] [21] qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, verſus hic invenitur:

Δειλοὶ, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι [a].

Opinati enim ſunt plerique [22] κύαμον legumentum vulgo dici. Sed [23] qui diligentius ſcitiuſque carmina Empedocli arbitrati ſunt, [24] κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare dicunt; eoſque [25] more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους appellatos, [26] quia ſint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν [b]; [27] & genituræ humanæ vim præbeant, [28] iccircoque in Empedocli verſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere. Plutarchus quoque homo in diſciplinis gravi auctoritate in primo librorum, quos de Homero compoſuit, Ariſto-

a *O miſeri, miſeri, tactum vitate fabarum.*

b *Ad implendum uterum validi, atque adeo in cauſa feturæ.*

20 *Qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt*] Rutgerſius legit, *Quo diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt.* *Sequi* autem interpretatur narrare, deſcribere, more Græcorum, qui ἔσπετε μοι μοῦσαι, nonnunquam dicunt αἰτεῖ νυ εἰπεῖν. Empedoclem autem Pythagoræ dogmata carmine divulgaſſe, ac ob id eorum cætu prohibitum fuiſſe manifeſto tradit Laërtius. Vide Rutgerſ. lib. IV. Var. cap. XIX. Uſitata tamen lectio hic ſervari poteſt. Pythagoræ enim diſciplinas ſectatum Empedoclem ſatis conſtat. neque opus eſt hic λατινολογεῖν.

21 *Qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt*] Rutgerſius 4 Var. 19 *quo.* *Secutus* ab Aldo eſt & firmant ſcripti. Ro. & Ven. *ſectatus.* Gronovius.

22 Κύαμον *legumentum vulgo dici*] Rot. *cianius.* Dein Rot. *legumentum dicitur.* Lincol. *legumentum à vulgo dicitur.* Regius, *legumentum dicitur à vulgo dicitur.* Nimirum legendum: *Opinati enim ſunt plerique* Κυάμυς (puta in verſu Empedoclis) *legumentum dici, ut à vulgo dicitur*, quod etiam odoratus fuit Salmaſius. *Gronovius.*

23 *Qui diligentius anquiſitiuſque*] Et hoc Carrionis: nam ſcripti & editi veteres, *diligentius ſcitiuſque.* Alludit Lincoln. qui *ſatiuſque.* Gronovius.

24 Κυάμους *hoc in loco*] Κύαμος quoque Græcis pars illa, qua ſecus muliebre cenſetur; ἀπὸ τοῦ κύειν. Sed & κύαμον, id eſt, fabam pudendi fœminini formam referre ait Ariſtoteles apud Laert. Hinc forſan κυαμίζειν puellæ dicuntur, quæ maturæ virum appetunt. hinc Iacchus κυαμίτης (ita illum Heſychius appellat) dicebatur, à muliebris membri contrectatione, cujus Orphica meminerunt apud Clementem Alexandrinum. Gellius hic interpretatur teſticulos. Certe fabam in ſacris Eleuſiniis nominari fas non erat, ut Pauſanias teſtatur. Vide Salmaſ. ad Sol. p. 751. Cælius Rhodiginus l. 17. Antiq. Lect. cap. 17. per κυάμους ova intelligit, quod in iis ſit animalium γένεσις, à quibus abſtinebant quoque Pythagorici teſte Laërtio. Alii, inter quos Plutarchus De educandis liberis, fabis abſtinere ita interpretantur, ut magiſtratus fugerent, qui olim ſuffragiis per fabas latis in primis apud Athenienſes creabantur. Juxta literam tamen hæc Plutarch. in Probl. (à ſeipſo diſſentiens l. περὶ τῆς παίδων ἀγωγῆς) Cicero, Laërtius, Lucianus, alii acceperunt. Ex Ægyptiorum placitis forſan hæc hauſit Pythagoras. Namque Herodotus ſcribit, neque ſerere fabam, neque comedere Ægyptios, atque etiam à conſpectu ejus abhorrere.

25 *More Pythagoræ operte atque ſymbolice*] Quam ſententiam ideo & Phil. Carolus amplectitur; ut enim pleraque alia in ænigmate protulit, ſic nunc ſecretum aliquem & moralem ſenſum hoc vocabulo nominaſſe, neque ſecundum literam accipi debere fabam pronunciat, etſi eum non explicet.

26 *Quia ſint* εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν] Rot. *quod ſint Gr. & genituræ.* Reg. *quod ſint* αἴτιοι τοῦ κυεῖν *& genituræ humanæ vim præbeant.* Illa εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ καὶ non agnoſcit. Lincoln. *quid ſint.* Gron.

27 *Et genituræ*] Hæ quinque voces ſunt interpretis verba, non Gellii, & à Bad. & Ald. Ed. abſunt. *Thyſius.* Nequaquam, & abſtinuiſſet talia ſcribere, ſi cognitam habuiſſet ſcripturam codicis Regii.

28 *Iccircoque in Empedocli verſu*] Hoc ab Aldo eſt. Ro. Ven. Gry. *Iccircoque Empedoclem.* Scripti, *iccircoque in Empedoclem*, vel *in Empedocle.* Lege: *iccircoque & Empedoclem verſu iſto, non à fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluvio voluiſſe homines deducere.* Nam in minuta ſcriptura, quoties compendia ſectatur, inter præpoſitionem iſtam & conjunctionem parum intereſt. *Gronovius.* Niſi innuant auctorem dediſſe *iccirco eum Empedoclem.*

29 Ἀπ-

riſtotelem philoſophum ſcripſit eadem ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe; quòd non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. Verba ipſa Plutarchi, quoniam res inopinata eſt, ſubſcripſi: [29] Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς Πυθαγορικούς· χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις [a]. [30] Ἀκαλήφη autem eſt animal marinum, quod urtica appellatur. [31] [32] Sed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos [33] Plutarchus in Sympoſiacis dicit. Pythagoram verò ipſum ſicuti celebre eſt [34] Euphorbum [35] primo ſe fuiſſe dictitaſſe; ita hæc remotiora ſunt his, quæ [36] Clearchus & [37] Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuiſſe eum poſtea [38] Pyrandrum, deinde Callicleam, deinde feminam pulchra facie [39] meretricem, [40] [41] cui nomen fuerat Alcë.

a *Ariſtoteles à vulva, corde, & urtica marina, atque id genus quibuſdam aliis abſtinere Pythagoricos dixit, uti vero aliis.*

29 Ἀριστοτέλης δὲ] In dictis Pythagoræ quoque habetur *cor non comedendum*, quod tamen allegorice exponit Laërtius. Idem dicit ex Ariſtotele abſtinuiſſe uſu μήτρας καὶ τρίγλης. Per τρίγλην mullum intelligit H. Stephanus, Caſaubonus in Athenæum apuam triglitidem, vilem piſciculum. Operæ pretium eſt Laërtii Græca verba apponere: Παντὸς δὲ μᾶλλον ἀπηγόρευε μήτ' ἐρυθῖνον ἐσθίειν, μήτε μελάνουρον, καρδίας τε ἀπέχεσθαι καὶ κυάμων. Ἀριστοτέλης δέ φησι καὶ μήτρας καὶ τρίγλης. id eſt, *maxime omnium prohibuit neque erythinum comedere* (ita & Plinio vocatur, Ariſtoteli ἐρυθῖνος à rubore. ἔρυθρος tamen & ἐρυθρίνος quoque dicitur) *neque melanurum* (cujus meminit quoque Ariſtoteles & Plinius) *abſtinere item à corde & cyamis. Ariſtoteles vero dicit etiam matrice & trigla.* Item jecinore, ſicut idem Ariſtoteles in Deliorum Rep. teſte Laërtio commemorat.

30 Ἀκαλήφη] Alii legunt ἀκαλήφη, quod ἄκαλος ſit τῇ ἁφῇ, ſive noxia tactu, ſicuti urtica Latinis dicitur, quod uredinem capientibus infligat. Videtur autem ἀκαλήφη & plantam & piſcem denotare, ſicut urtica apud Latinos. Atque huc facit proverbium Pherecratis apud Athenæum lib. 3. cap. 12. ἀκαλήφαις ἐστεφανῶσθαι, id eſt, *urticis coronatum eſſe.* Cujus meminit quoque Scholiaſtes Ariſtophanis ad Comœdiam Ἱππεῖς, uti & Suidas Grammaticus. De hoc piſce vide Ariſtot. Hiſt. Anim. lib. 4.

31 *Sed & piſcibus nonnullis*] Athenæus lib. 7. ne guſtaſſe quidem piſces refert. Verba ejus hæc ſunt: οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν μὲν ἄλλων ἐμψύχων μετρίως ἀπτόμενοι, τινὰ δὲ καὶ θύοντες, ἰχθύων μόνων οὐ γεύονται τὸ παράπαν: id eſt, *Pythagorici cum modo aliis quidem animatis veſcuntur, quædam etiam ſacrificant, ſolos omnino piſces ne guſtant quidem.*

32 *Piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus*] Reg. & Rot. *piſcibus nullis*, (ita quidem ut in Reg. prima linea in voce *nullis* ſit eraſa) Lincoln. *piſcibus nullis.* Dein nomen philoſophi Chæronenſis neſcit hic Rot. atque id ſane poteſt integro ſenſu abeſſe. Sed neque de *nonnullis* neque de *nullis* Plutarchus, Locus eſt 8 συμπος. ubi legis, ὅτι δὲ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπείχοντο. Et, ἀλλὰ μὲν ἔστιν ὅτι μετρίως προσφερόμενοι, καὶ νὴ Δία θύοντες, ἰχθύος δὲ μὴ γεύεσθαι τὸ παράπαν ὑπομένουσιν. Et, ἡ τῶν Πυθαγορικῶν περὶ τὸν ἰχθὺν ἐπιχειρία. Numquid igitur fuit? *piſcibus nullis non*: aut *piſcibus μάλιστα abſtinere.* Gron.

33 *Plutarchus in Sympoſiacis*] Vide lib. 8. Qu. 8. ubi quærit, quare Pythagorici ex animalibus maxime piſces pro cibo ſint averſati.

34 *Euphorbum*] Heraclides Ponticus apud Laërtium refert dixiſſe Pythagoram, ſe aliquando fuiſſe Æthalidem, dein Euphorbum, poſtea Hermotimum, & Pyrrhum, poſt quem fuiſſe Pythagoram.

35 *Primo ſe fuiſſe dictitaſſe*] Pronomen *ſe* non apparuit in ullo ex tribus MSS. *Jac. Gronov.*

36 *Clearchus*] Hic fuit Solenſis, Ariſtotelis diſcipulus, cujus libros περὶ βίων aliquotiens citat Athenæus. In quibus procul dubio de Pythagoræ quoque vita agebatur.

37 *Dicæarchus*] Meſſenius, qui præter alia etiam vitas teſte Laërtio conſcripſit.

38 *Pyrandrum*] Quem hominem aſtutum & nequam fuiſſe refert Suidas. Unde technæ Pyrandri in proverbium abiere pro verſutiſſimis fraudibus. *Thyſ.* MS. autem Regius *Pyrrandrum*, qui præterea exhibet *deinda & kalidena*, ſicut & Lincoln. *thalidena*, at Rott. *callideria*. Itaque pro veriſſima apparet habendam ſuſpicionem Cl. Menagii ſtatuentis legendum videri *dein Æthaliden.* Jac. Gronov.

39 *Meretricem*] Scortum Periclis fuiſſe Lucianus in Gallo affirmat, ubi Micyllus miratur inſolens transformationis genus, quod ſcilicet ex ſcorto prodierit Philoſophus. *Moſell.*

40 *Alce*] Alii *Aſpaſiam* dictitant, inter quos Lucianus in Gallo. Legitur quoque *Alco.*

41 *Cur nomen fuerit Alce*] Non incommoda vox Ἀλκή, Lincoln. tamen *alio*: Reg. & Rott. *Alco*; quaſi fuerit Ἀλκὼ, ut Ἀκκώ. Gronovius.

CAP.

Cap. XII.

Notæ & animadverſiones cenſoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

Si quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, cumque indiligenter curabat, ac neque araverat, neque purgaverat; ſive quis arborem ſuam vineamque habuerat derelictui: [1] non id ſine pœna fuit; ſed erat opus cenſorium: cenſoreſque ærarium faciebant. Item ſi quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum viſus erat, *impolitiæ* notabatur. Id verbum ſignificat quaſi ſi tu dicas, *incuriæ*: [2] cujus rei utriuſque auctoritates ſunt: & M. Cato id ſæpenumero atteſtatus eſt.

1 *Ærarium faciebant*] Hæc nota ad plebeios pertinebat, quos aut tribu movebant, & ex honeſta ſive ruſtica tribu in urbanam ſive minus honeſtam transferebant, aut ærarios faciebant, qui privati jure ſuffragii æra pro capite tributi nomine perſolverent. Qui etiam in cæritum tabulas relati dicebantur. Vide Gellium noſtrum lib. 16 cap. 3. & Aſconium Pædianum in Divinat. Cic.

2 *Cujus rei utriuſque*] Utriuſque notæ cenſoriæ.

Cap. XIII.

Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſint.

[1] Creditum hoc à pleriſque eſt & memoriæ mandatum; [2] [3] iſchiaci quum maximè doleant, tum, ſi [4] modulis lenibus tibicen incinat, minui

1 *Proditum hoc à pleriſque eſt*] Reg. & Rot. *Creditum*. Melius; nam *proditum* & *memoriæ mandatum* ſenſu nihil differunt. Lib. 9, 7. *Vulgo & ſcriptum & creditum eſt folia olearum* &c. Ibidem verbum ſubſtantivum mihi ſuſpectum. *Gronovius.*

2 *Iſchiaci*] Ἰσχίας morbus dicitur coxendicis. ἰσχίον coxarum vertebra. Dicuntur autem ἰσχιακοὶ, & ἰσχιαδικοί.

3 *Iſchiaci cum maxime*] Liber uterque *iſchia cum maxime*. Scribe, *iſchiacis, cum maxime*. ut referatur ad τὸ *minui dolores*. Gronovius. Niſi probabilius ſit retineri ſimpliciter ſcripturam veterem, Gellio ſtudioſe eligente vocabulum Græcum ἰσχία, *iſchia*, ut magis diſerte alluderet ad dolores vel ægrotos inde ab Græcis appellatos iſchiacos vel iſchiadicos. *Jac. Gronovius.*

4 *Modulis lenibus*] Vereor, ut hæc ſatis fideliter relata ſint. Certe quidem Theophraſtus non lenibus modulis levari iſchiacos ſcripſerat: ſed harmonia Phrygia, quæ omnium vehementiſſima eſt, & aptiſſima ad animos audientium divino quodam furore incitandos. Ideoque eam adhibebant in orgiis Bacchi & Berecynthiæ; & hoc eſt quod ait Catullus:

Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo.

Et propterea ait Ariſtoteles tibiam adhibendam eſſe, ἐν οἷς ἡ θεωρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται ἢ μάθησιν. quod non animadverterunt, qui eum Ariſtotelis locum interpretati ſunt. Verum autem eſſe quod dixi de Theophraſto, conſtat ex his quæ ſunt apud Athenæum libro XIV. Ὅτι δὲ καὶ ἰᾶται μουσικὴ, Θεόφραστος ἱστόρησεν ἐν τῷ περὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἰσχιακοὺς φάσκων ἀνόσους διατελεῖν, εἰ καταυλήσοι τις τοῦ τόπου τῇ Φρυγιστὶ ἁρμονίᾳ. Sed & quod ſtatim ſubjicit de morſu viperarum, vereor ne non de viperis ſcripſerit Theophraſtus, ſed de iis phalangiis, quæ hodie vulgò Tarantulæ vocantur, quarum morſus, in Apulia ſi negligatur, lethalis eſt: neque aliud mali uſitatius aut exploratius remedium, quam in citharœdis & tibicinibus: quibus auditis, velut è gravi ſomno excitatus, qui morſus eſt, attonitus & extra ſe poſitus ſaltare ac tripudiare incipit; neque unquam deſinet, dum ne illi quidem intermittant, donec delaſſatus, ac ſudore fluens, propè exani-

Digitized by Google

minui dolores. Ego nuperrimè in libro Theophraſti ſcriptum inveni [5] viperarum morſibus tibicinium ſcitè modulateque adhibitum mederi. [6] Refert etiam idem Democriti liber, qui inſcribitur [7] [8] περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν [a]. In quo docet [9] [10] plurimis hominum morbis medicinam fuiſſe incentiones tibiarum. [11] Tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum mentibuſque; [12] & propterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum.

a *De peſtibus aut peſtiferis modis.*

---

exanimis concidat. Hoc quidem & certiſſimum & notiſſimum eſt, & à præſtanti medico Matthiolo literis proditum. *Muret. lib.* 14. *cap.* 6. Var. Lect.

5 *Viperarum morſibus tibicinem*] Lincoln. *tibicinum*. Reg. & Rot. *tibicinum ſcite modulateque adhibitum mederi.* Haud dubie ſuavius. Apulejus in Floridis: *Marſyas cum in artificio patriſſaret tibicinii.* Et de Antigenida: *cum eſſet in tibicinio apprime nobilis.* Eadem vox forſan reſtituenda Frontoni apud Soſipatrum in *Duum* lib. 1. *Veſtrorum duum principem & gnarum modulorum & tibicinii.* Vulgo *dictum* & *navum* & *tibicinum.* Uſus quoque noſter lib. 1 cap. 37. *Gronovius.*

6 *Refert etiam idem Democriti liber*] Τὸ *idem* Carrionis eſt emblema. nam priores omnes, *Refert & Democriti.* Scripti, *Refert etiam Democriti.* Adjectum illud *idem*, ut ſanarent vitium, quod luxando periodos & male diſtinguendo, verboque *eſt* interponendo contraxerant. Sic igitur omnia concipe: *Creditum hoc à pleriſque & memoriæ mandatum, iſchiacis, cum maxime doleant, tum, ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores, ego nuperrime in libro Theophraſti ſcriptum inveni. Viperarum morſibus tibicinium ſcite modulateque adhibitum mederi, refert etiam Democriti liber.* Idem.

7 Περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν] Ita ex ingenio ſuo edidit H.S.T. cum in ſuperioris temporis editionibus legeretur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κακῶν. Utrumque æque mendoſum. Legerim ex Laertio περὶ λοιμῶν κακῶν α΄. β΄. γ΄. Hoc enim titulo inter Democriti libros unum fuiſſe refert. *Lambecius.*

8 Περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν] In utroque ſcripto hæc Græca deſunt. Ro. Ven. Ald. Vaſc. Gryph. ἢ λογικῶν κακῶν. Unde Hier. Magius ἢ λογικῶν κακῶν (quod & Gryphii margines habent) reprehenſum Reineſio 2 Var. Lect. 1. Carrio, an Stephanus, fecerunt, quod editur. P. Lambecius è Diogene Laërtio: περὶ λοιμῶν κακῶν α΄ β΄ γ΄. Gronovius.

9 *Plurimis hominum morſibus*] Reſtituo ex MS. R. pro *morſibus morbis*. Ita Muſica apud Marcianum Capellam de ſe ipſa loquitur: *Perturbationibus animorum corporeiſque morbis medicabile crebrius carmen inſonui.* Sed fefellit correctores, quod paulum præcedit, morſibus viperarum tibicinii medelam adhibitam fuiſſe. Quippe non animadverterunt non Iſchiada ſolum & morſus viperarum, ſed ipſam adeo Phreneſin, Febrim, Peſtilentiam, Surditatem, & plures alias animi & corporis afflictationes veteres modulorum præſidio curaſſe: quod hoc loco innuitur, dum ait, plurimis hominum morbis medicinam fuiſſe incentiones tibiarum. *Lambecius.*

10 *Plurimis hominum morſibus medicinam fuiſſe*] Ab Aldo *morſibus* eſt ſicut idem eſt in Lincoln. t nam Ro. Ven. Vaſ. *morbis.* Regius cum Rottendorf. *plurimis hominum morbidis.* Recte omnino: affectos intelligit, ægrotos. Varro; de re ruſt. 16. *Cum ſunt apes morbidæ propter primores vernos paſtus.* Plinius lib. 8 cap. 26. *Atque ita profluvio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat.* Sed & utræque membranæ, *medicinæ fuiſſe*, ut Plinio toties *remedio eſſe.* Quod cur ſpernamus, nihil eſt cauſæ. *Gronovius.*

11 *Tanta prorſus eſt adfinitas corporibus*] Parum refert, ſed quæ libido mutandi vetera? Scripti enim hoc ordine verborum: *Tanta prorſus adfinitas eſt corporibus hominum, mentibuſque & propterea vitiis quoque aut medelis animorum & corporum.* Idem.

12 *Et propterea quoque vitiis*] Ita Ariſtoteles quoque judicat lib. 8. Polit. cap. 5. & Athenæus lib. 14. Δειπνοσ. cap. 5. & 6. & Hermogenes περὶ τῶν ἰδεῶν. Quintilianus: *Pythagoram accepimus, concitatos ad vim pudicæ domui inferendam juvenes, juſſa mutare in ſpondeum modos tibicina, compoſuiſſe.* Cæterum etiam Galenus & Cœlius Aurelianus talis incentionis meminerunt.

Cap. XIV.

Narratur hiſtoria [1] de Hoſtilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorum, ad quos à Mamilia provocatum eſt.

Quum librum nonum Atei Capitonis Conjectaneorum legeremus, qui inſcriptus eſt *de judiciis publicis:* decretum tribunorum viſum eſt gravitatis antiquæ plenum. Propterea id meminimus; idque ob hanc cauſam [2] & in hanc ſententiam ſcriptum eſt: A. Hoſtilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Mamiliæ meretrici [3] diem ad populum dixit, quod de tabulato ejus noctu lapide ictus eſſet, vulnuſque ex eo lapide oſtendebat. Mamilia ad tribunos plebei provocavit. Apud eos dixit [4] comeſſatorem Mancinum ad ædes ſuas veniſſe: [5] eum ſibi fas recipere non fuiſſe æde ſua; ſed quum vi irrumperet, lapidibus depulſum. Tribuni decreverunt ædilem ex eo loco jure dejectum, quo eum venire cum [6] coronario non decuiſſet: propterea, ne cum populo ædilis ageret, interceſſerunt.

1 *De Hoſtilio Mancino ædili & Mamilla*] Reg. *Mantino edulium &*, Numquid *ædili, ut & Mamilia*. Gronovius.

2 *Et in banc ſententiam*] Rot. Regiuſque, *& in hac ſententia.* Delenda præpoſitio, quæ inſerta eſt ab aliquo dubitante, *ET* an *IN* nota compendii duarum literarum in minutis characteribus ſignificaret. *Idem.*

3 *Diem ad populum dixit, quod de ambulacro*] Scripti: *dixit & quod & ambulato.* Lege: *Is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit eo quod de tabulato ejus noctu lapide ictus eſſet.* Juvenalis: *tabulata tibi jam tertia fumant.* Noſter 15, 1. *inſulam quandam occupatam igni, multis arduiſque tabulatis editam.* Prævertit hoc monere Salmaſius ad Solinum p. 1218. Statim uterque: *vulnuſque ex eo lapide oſtendebat.* non *oſtentabat.* Gronovius. Ex ſcripta autem lectione videtur ab Salmaſio deſignatas fuiſſe literas, ſcribendo *quod è tabulato.* Itaque & Henr. Valeſius ad Gellii ſui editionis Lugdunenſis apud Barthol. Vincentium MDLXXI calcem notaverat [132. *De ambulacro ejus.* Cod. Reg. *& ambulato ejus.* Unde Salmaſius conjicit, *è tabulato ejus*, Id eſt, *ἐκ τῆ στέγης*] Jac. Gronov.

4 *Comeſſatorem*] Qui poſt cœnam convivium in multam noctem protraxerat. Hoc enim proprie eſt *comeſſare.* Antiq. Ven. Ed. & Aldus *comeſatorem* legit. Sed plane Reg. *comeſſatorem*, prout incepit Gryphius edere anno 1539, forſan ex emendatione Vaſcoſani: is enim anno 1536 ſic exhibuit, ut nemo miretur id nunc repeti, præſertim quum ſic citaret Pigius ſupponens hanc ædilitatem incidiſſe in annum v. c. DLXXI, ubi & vocatur *Manulia*, & *oſtentabat*, & *eum ſibi recipere in æde ſua non fuiſſe.* Manuliam vocat quoque Dan. Heinſius ad Maximum Tyrium, & quamvis habeat ante oculos *κωμάζων*, vocavit tamen *commeſſatorem.* Denique citat *venire cum corona.* Sed perperam & leviter. Credibilius eſt fuiſſe appellatam Mámillam. Sed Reg. & Rott. vocant *Maniliam*, ut libertinam in illa gente. *Jac. Gron.*

5 *Eum ſibi fas recipere non fuiſſe in æde ſua*] Carrionis, opinor, eſt: nam τὸ *fas* & ſcriptis & editis prius exſulat. In marginibus Gryphii alii *viſum non fuiſſe*, alii *non voluiſſe.* P. Scriverius, *Animum ſibi recipere non fuiſſe.* Quæ omnia non intellecto exquiſito ſermone, de quo diximus 4 Obſervat. 8. Magis autem foret ex uſu loquendi, *in ædes ſuas.* etſi Rott. *eum ſibi recipere non fuiſſe æde ſua*, quomodo & Reg. ubi ſi poſſis admittere *ædes ſuas*, dictum foret, ut *recipere domum.* Gronovius.

6 *Coronario*] Corona. Qui enim genio indulgebant, coronis caput cingere ſoliti. Penes ædiles quidem popinarum, & fornicum, ſcortationum meretricum coërcitio; cæterum hic comiſſator libidinis cauſa eo venerat. Pro *coronario* forſan legendum, *corollario*, quo etiam corona intelligitur, ut ex Suetonii Auguſt. cap. 45. & ex Plinio lib. 21. liquet. Badius & Moſellanus per *coronarium* vel coronarum convivalium concinnatorem vel coronarium aurum, quod magiſtratus inſigne gerebat, intelligunt: ſed ab Phil. Carolo explicatur de habitu ebrioſorum.

Cap.

CAP. XV.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtii, [1] *quam inimici ejus cum inſectatione malignè reprehenderint.*

ELEGANTIA orationis Salluſtii [2] [3] verborumque fingendi & novandi ſtudium cum multa prorſus invidia fuit; multique non mediocri ingenio viri conati ſunt reprehendere pleraque & obtrectare: in quibus plura inſcitè aut malignè vellicant. Nonnulla tamen videri poſſunt non indigna reprehenſione; quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt, quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attentè dictum. Verba Salluſtii hæc ſunt: *Ac mihi quidem, tametſi haudquaquam par gloria ſequatur ſcriptorem* [4] *& auctorem rerum, tamen in primis arduum videtur res geſtas ſcribere: primùm quòd facta dictis exæquanda ſunt; dein, quòd plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentiâ & invidiâ dicta putant. Ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores; quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit:* [5] *ſuprà; veluti ficta pro falſis ducit.* Propoſuit, inquiunt, dicturum cauſas, quamobrem videatur eſſe arduum res geſtas ſcribere: [6] atque ibi non primum cauſam, ſed querelas dicit. Non enim cauſa videri debet, cur hiſtoriæ opus arduum ſit, quod ii, qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ ſcripta ſunt, aut vera eſſe non credunt. Obnoxiam quippe & objectam falſis exiſti-

1 *Quam inimici ejus*] Antiq. Venet. Ed. *quam inimici antea, &c. reprehenderunt.*

2 *Novandi ſtudium*] Vide lib. 1 caput 15.

3 *Verborumque facundia & novandi ſtudium*] Reg. & Rot. *Verborumque ſindi.* Monſtrant, *verborumque fingendi & novandi ſtudium.* id eſt, verborum fingendorum & novandorum, vel verba fingendi & novandi. Sic enim loquebantur. Plautus Captiv. 4, 2. *Nominandi tibi iſtorum erit magis quam edundi copia.* Varro 2 de r. ruſt. 1. *Sive enim aliquod fuit principium generandi animalium.* Cicero Phil. 5. *Agitur utrum M. Antonio facultas detur opprimendæ reipublicæ &c. urbis, agrorum ſuis latronibus condonandi.* Noſter lib. 16, 8. *Sui magis admonendi quam aliorum docendi gratia.* Ad rem pertinet, quod Pindarus Ὀλυμπ. θ' optat εἶναι εὑρησιεπὴς ἀναγεῖσθαι πρόσφορος ἐν Μοισᾶν δίφρῳ. Scholiaſtes, λόγων καινοτομικὸς εὑρετὴς ἐπὶ τὸ ἀναγεῖσθαι. Gronovius.

4 *Auctorem*] Chariſius lib. 2. legit, *actorem.* Et ſic habent etiam nonnulli MSSti, ſed aliter meliores.

5 *Supra*] Vetus Edit. *Supra ea.*

6 *Atque ibi non primum cauſam ſed querelas*] Reg. Lincoln. & Rot. *ibi cum primam cauſam.* Corrupta hæc certum habeo: ut commode inſtaurentur, ambigo. Niſi forte: *Atque ibi poſt primam cauſam pro ſecunda querelas dicit.* Gronovius. Mira equidem eſt doctorum hominum taciturnitas in loco tam pravo, qui adeo multi cognitam habuere veterem iſtam ſcripturam, & ita futilem inutiliter ſuppoſuerunt. Interim multum opinor præſtat perditum ſinere, quod perditum eſt, prout ex vetere prorſus cenſuerim aliquas voces excidiſſe per illud *am* vel *cauſam* repetitum. *Atque ibi cum primam cauſam . . . ſed querelas dicit.* Hoc vides indicari plane ab MSStis. Quæ autem exciderunt, fuerunt his ſimilia: *dixiſſet, mox non procedit ad alteram*, vel *ſecundam*, *cauſam.* In Lincoln. legitur: *ibi cum primam cauſam ſcilicet querelas.* Lepide interim intelligit & interpretatur Prouſteus: *Atque ibi non primum cauſam* difficultatis in hiſtoria, *ſed querelas* hiſtoricorum *dicit.* Hæc nimirum conveniunt ſententiæ, quam Gellius declarat! Salluſtius nihil agit de hiſtoricorum querelis, ſed ſuis. *Jac. Gronovius.*

exiſtimationibus [7] eam rem dicendam ajunt quàm arduam; quia, quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, [8] non opinionis alienæ erroribus. [9] Hæc illi malivoli reprehenſores dicunt. Sed, *arduum*, Salluſtius non pro difficili tantum, ſed pro eo quoque ponit, [10] quod Græci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod eſt tum difficile, tum moleſtum quoque & incommodum & intractabile. Quorum verborum ſignificatio à ſententiâ Salluſtii ſuprà ſcriptâ non abhorret.

7 *Eam rem dicendam magis ajunt quam arduam*] In ſcriptis ignoratur particula *magis*, nota veterum elegantia. *Gronovius.*

8 *Non opinionis alienæ erroribus*] Rot. *aliæ*. ut hoc ipſo libro reſtituimus *aliæ rei*. Nec pejore ſenſu *opinionis aliæ error* dicitur quam *diverſæ opinionis error*. *Opinio diverſa* & *opinio alia*, eſt alius opinio, adverſantis aut diſſentientis ſententia. *Gronovius.*

9 *Hæc illi malivoli*] Video quatuor poſtremas literas ultimæ vocis in Rott. non exſtitiſſe. Verum Reg. *Hæc illi mali malivoli*. Utrum deſpici oportet, ut cap. xx videbis fieri in *memorum* vel *memor memoriali*? An voluit libratius *male malivoli*? Jac. Gronov.

10 *Quod Græci* δυσχερὲς *aut* χαλεπὸν *appellant*] Neuter ſcriptus habet δυσχερὲς. *aut*. Rott. *quod Græci Xalepon appellant*. Uterque autem *intractabile*, ut olim edebatur, non *intrectabile*. Gronovius.

CAP. XVI.

De vocabulis quibuſdam à Varrone & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

M. Varronem & P. Nigidium, viros [1] Romani generis doctiſſimos, comperimus [2] non aliter locutos eſſe & ſcripſiſſe, quàm [3] *ſenatuis*, & [4] *domuis*, & *fluctuis*; qui eſt patrius caſus, ab eo, quod eſt, *ſenatus*, *domus*, & *fluctus*: [5] hinc *ſenatui*, *domui*, *fluctui*, cæteraque his conſimilia pariter dixiſſe. [6] Terentii quoque comici verſus in libris veteribus itidem ſcriptus eſt:

Ejus anuis, opinor [7] *cauſa, quæ eſt mortua.*

Hanc eorum auctoritatem quidam è veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt, quòd omnis [8] dativus ſingularis litera finitus, *i*, ſi non ſimilis eſt genitivi ſingularis, *s* litera addita genitivum ſingularem facit,

1 *Romani generis diſertiſſimos*] Carrionis & hoc. Scripti & olim editi *doctiſſimos*. Hæc laus illis convenientior. Lib. 3, 12. *à P. Nigidio doctiſſimo viro.* Hoc lib. 4 cap. 9. *Nigidius Figulus, homo, ut ego arbitror, juxta Varronem doctiſſimus.* Lib. 17, 7. *P. Nigidius civitatis Romanæ doctiſſimus.* Gronovius.

2 *Non aliter locutos eſſe & ſcripſiſſe*] Rott. *elocutos*. Lib. 5, 9. *planeque & articulate elocutus eſt.* Idem.

3 *Senatuis*] Hoc etiam teſte Chariſio Helenius Acro adnotavit in Adelphos Terentii.

4 *Domuis*] Ita Varro ταφῇ Μενίππου: *Perrexit in interiores partes domuis.*

5 *Hinc*] Antiquæ Edit. *huic*.

6 *Terentii quoque comici verſus*] In Heaut. Actu 2. Scena 3.

7 *Cauſa quæ eſt mortua*] Reg. & Rott. *quæ eſt emortua*. Gronovius.

8 *Dativus ſingularis litera finitus I*] Rott. *Dativus ſingularis I litera finitus*. Idem.

9 *Cum*

facit, ut, *patri patris*, *duci ducis*, *cædi cædis*. [9] Quum igitur, inquiunt, in caſu dandi, *huic ſenatui*, dicamus; genitivus ex eo ſingularis *ſenatuis* eſt, & non *ſenatus*. Sed non omnes concedunt in caſu dativo [10] *ſenatui* magis dicendum, quàm *ſenatu*. Sicut Lucilius in eodem caſu, *victu*, & *anu*, dicit, [11] non, *victui*, & *anui*, in hiſce verſibus;

Quod ſumtum atque epulas victu præponis honeſto,

& alio in loco, *Anu noceo*, inquit. [12] Virgilius quoque in caſu dandi *aſpectu*, dicit, non *aſpectui*.

—— *Teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.*

& in Georgicis:

Quòd nec concubitu indulgent.

[13] Cajus etiam Cæſar gravis auctor linguæ Latinæ [14] in Anticatone, *Unius*, inquit, *arrogantiæ ſuperbiæque, dominatuque.* Item [15][16] in Dolabellam actionis III. *Ibi iſti quorum in ædibus faniſque poſita & honori erant & ornatu.* [17] In libris quoque Analogicis omnia iſtiuſmodi ſine, *i*, literâ dicenda cenſet.

9 *Cum igitur, inquiunt, in caſu*] Verbum neſcit Rott. *Gronovius.*

10 *Senatui magis dicendum*] Sicut à *Senatui* per contractionem *Senatus* quoque dicitur, ita etiam Veteres uſurparunt *ſenatu* in dativo caſu pro *ſenatui*. Atque ita in ſimilibus nominibus. Vide Voſſium de Analogia lib. 2 cap. 18.

11 *Non victui & anui*] Reg. item Rot. *non victui nec anui.* Gronovius.

12 *Virgilius quoque*] Æneid. 6. & Georg. 4. Ita idem Poëta lib. 1. Æneid. *Parce metu Citherea.*

13 *Cajus Cæſar*] Nunquam aliter in Commentariis ſuis Cæſar loquitur. Priſcianus itaque errat, qui exiſtimat ſolos ita loqui poëtas. Namque & Salluſtius, & Tacitus ita loquuntur.

14 *In Anticatone*] Duos libros Julius Cæſar contra Catonem ſcripſit, cum ægre ferret Ciceronem in libro, cui titulus eſt *Cato*, Catonem Uticenſem ſuis laudibus cumulaſſe, quod ſibi hanc laudationem opprobrio eſſe duceret. Vide Plutarchum in Cæſare.

15 *Dolabellam*] Quem adoleſcens repetundarum poſtulaverat, cum eſſet annorum XXI, ut teſtatur Auctor Dialogi de Oratoribus. Vide Suetonium in Cæſare & Plutarchum in eodem. De hac accuſatione ita Val. Max. lib. 8 cap. 9. *Divus quoque Iulius, quam cæleſtis numinis, tam etiam humani ingenii perfectiſſimum columen vim facundiæ proprie expreſſit, dicendi in accuſatione Cn. Dolabellæ, quem reum egit, extorqueri ſibi cauſam optimam L. Cottæ patrocinio.*

16 *Is Dolabellam actionis III. Ibi iſti*] Carrionis fœtus. Romana, *actionis illubuiſti.* Aliæ, *actionis illibuiſti.* Reg. & Rott. *actionis in libuſti.* Scribe: *Item in Dolabellam actionis III lib. 1. Iſti, quorum in ædibus faniſque poſita & honori erant & ornatu.* Quemadmodum Ciceronis duæ ſunt actiones in Verrem, & poſterioris libri quinque. *Gronovius.* Niſi illud *libu* innuat *lib.* 11.

17 *In libris quoque Analogicis*] Quos duos Cæſar ſub tempus prælii Mundenſis conſcripſit, teſte Suetonio.

Cap. XVII.

De naturâ quarumdam particularum, quæ præpoſitæ verbis intendì atque produci barbarè atque inſcitè videntur, exemplis rationibuſque pluſculis diſceptatum.

Lucilii ex undecimo verſus ſunt:

Scipiadæ magno improbus [1] *objiciebat* [2] *Aſellus*
[3] *Luſtrum, illo cenſore, malum infelixque fuiſſe.*

objiciebat, *o*, literâ productâ multos legere audio, idque eo facere dicunt, ut ratio numeri ſalva ſit. Idem infra:

——— *& jam*
Conjicere in verſus dictum præconis volebam
[4] *GranI.*

[5] in hoc quoque prima verbi præpoſitio ob eandem cauſam producitur. Item quintodecimo:

[6] *Subjicit hinc* [7] *humilem &* [8] *ſufferctus poſteriorem.*

ſubjicit, *u*, literâ longâ legunt, quia primam ſyllabam brevem eſſe in verſu heroico non convenit. Item apud Plautum in Epidico, *con*, ſyllabam productam pronunciant,

Age nunc jam, orna te, Epidice, & pallium in collum conjice.

[9] Apud Virgilium quoque, *ſubjicit*, verbum produci à pleriſque audio.

— *& jam*

1 *Objiciebat*] In Voſſiano codice ex MS. legebatur, *obicicbat*. atque ita *conicere*, *ſubicit*, & ita porro. Idque verum arbitror, quia addit Auctor noſter, *idque eo facere dicunt, ut ratio numeri ſalva ſit.* Salva autem ratio ſi duplex *i* apponatur, ubi unum *j* vim conſonantis haber, quod monet poſtmodum Gellius.

2 *Aſellus*] Hic eſt ille in quem apud Ciceronem l. 2. de Oratore Scipionis jocus extat. *Cum* enim *Aſellus omnes provincias ſtipendia merentem ſe peragraſſe gloriaretur, agas*, inquit Scipio, *Aſellum.* Eſt autem Aſellus cognomen familiæ ex gente Sempronia: quo etiam referri debet Sempronius Aſellio hiſtoricus, qui ſub P. Scipione Africano tribunus militum fuit, & bellum Numantinum conſcripſit. lib. 2 cap. 13.

3 *Luſtrum*] Proprie Latinis quinquennale tempus denotat. Quo tempore cenſores cenſum inſtituebant, & niſi funeſtus eſſet annus, luſtrum condebant. Itaque cenſus aliquando agebatur, luſtrum non condebatur. Livius lib. 4. *Cenſus actus eo anno: luſtrum propter Capitolium captum, conſulem occiſum, condi religioſum erat.*

4 *GranI*] De Granio præcone Cicero in Bruto, vel potius Atticus: *Ita*, inquit, *tacitus tribunatus (Craſſi) ut niſi in eo magiſtratu cœnaviſſet apud præconem Granium, idque nobis narraviſſet Lucilius tribunum plebis neſciremus fuiſſe.* Atque huc verſus referendi videntur. Namque L. Craſſo, P. Naſicæ, aliiſque optimatibus aſperiorem fuiſſe ex Cicerone quoque conſtat.

5 *In hoc quoque prima verbi præpoſitio*] Carrionis manus. Ante illum: *In hoc quoque prima verbi præpoſitione ob candem cauſam producunt.* In quo nihil aliud mutari jubent membranæ, quam *producitur* in *producunt* & *prima* in *primi*, Scilicet quod inchoat verſum Lucilii. Nam quod de præcedente verſu vulgo additur *& jam*, nec in Reg. nec Rot. nec Lincoln. viſitur. Intelligimus autem *producunt* literam O: quemadmodum paullo ante, *Objiciebat O litera producta.* Gronovius.

6 *Subjicit hinc*] In Voſſ. cod. annotatum *ſubicit huic.*

7 *Hinc humilem & ſufferctus poſteriorem*] Scripti *huic, non hinc.* Deinde Ro. Ven. Ald. Gryph. *ſuſfercatus poſteriorem.* Vaſcoſ. & Aſcenſius *ſuffectus.* Gryphii margo, *ſuffractus.* Vulgatum Carrionis eſt, ut puto, & ſequitur Fr. Douza: etſi nihil tinniat ſufferti. Reg. & Rott. *ſuffer citus.* Fortaſſe: *Subjicit huic humilem & Suſcs catus poſteriorem.* Exemplum aut hiſtoriolam Carthagine petit, & Magiſtratum Punicum ait prudenter in locum neſcio cujus nobilis & contumacis aut ignavi ſuffeciſſe hominem humilem & fortunæ inferioris, ſed ſtrenuum atque idoneum. *Gronovius.*

8 *Sufferctus*] A ſufferciendo dicitur. Antiq. Ven. *ſuffercatus*, Badiana *ſuffectus. ſufferti* vocabulo etiam utitur Suetonius in Vita Neronis c. 20. Alii quoque legunt juxta Maſerium *ſuffert catus*. Thyſ. L. *ſufferctus* à ſuffarciendo, aut *ſuffertus*, quod idem eſt c litera euphoniæ gratia ſublata, ut *confertus* pro *conferctus*. Henr. Valeſius.

9 *Apud Virgilium*] Lib. 2. Georg.

10 *Quæ*

Digitized by Google

—— & jam Parnaſia laurus

Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.

Sed neque, *ob*, neque, *ſub*, præpoſitio producendi habent naturam; neque item, *con*; niſi quum eam literæ ſequuntur, [10] quæ in verbis, *conſtituit*, & *confecit*, ſecundùm eam primæ ſunt, vel quum eliditur ex eâ, *n*, litera: ſicut Salluſtius, *Facinoribus*, inquit, *coopertus*. In his autem, quæ ſuprà poſui, & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbarè protendi: ſecunda enim litera in his verbis per duo *ii*, non per unum ſcribenda eſt. Nam verbum iſtud, cui ſuprà dictæ particulæ præpoſitæ ſunt, non *icio* eſt, ſed *jacio*, [11] & præteritum non *icit* facit, ſed *jecit*: idque, ubi compoſitum eſt ex *a* literâ, *a* in *i* mutatur; ſicuti fit in verbis *inſilio* & *incipio*; atque ita vim conſonantis capit. & idcirco ea ſyllaba productius latiuſque paulò pronunciata priorem ſyllabam brevem eſſe non patitur; [12] ſed reddit eam poſitu longam; proptereaque & numerus in verſu & ratio in pronunciatu manet. Hæc, quæ diximus, eo etiam conducunt, [13] ut, quod apud Virgilium in ſexto poſitum invenimus,

Eripe me his invicte malis, aut tu mihi terram
Injice:

ſic eſſe *injice*, ut ſupra dixi, & legendum & ſcribendum ſciamus: niſi quis tam indocilis eſt, ut in hoc quoque verbo *in* præpoſitionem [14] metri causâ protendat. Quærimus igitur in *obicibus*, *o*, litera quâ ratione intendatur, quum id vocabulum factum ſit à verbo, *obicio*; & nequaquam ſimile ſit, quod à verbo *moveo motus*, *o*, literâ longâ dicitur. Equidem memini [15] Sulpicium Apollinarem, virum præſtanti literarum ſcientiâ, *obicis* & *obicibus*, *o*, literâ correptâ dicere; in Virgilio quoque ſic eum legere;

—— quâ vi maria alta tumeſcant

[16] *Obicibus ruptis.*

ſed

10 *Quæ in verbis*] Id eſt, quando conſonantes ſequuntur.

11 *Et præteritum non icit ſed jecit*] Reg. & Rott. verbo auctiores: *& præteritum non Icit facit, ſed Iecit*. Neque aliter Ro. & Veneta. Aldus delevit primus; eum alii ſecuti. *Gronovius.*

12 *Sed reddit eam poſitu longam*] Videtur eſſe, quam alioqui *poſitione* longam dicunt. Rott. tamen & Lincoln. *pro ſitu*, quod etiam in Palatino Ja. Gebhardus notavit 2 Antiq. l. 4. *Idem.*

13 *Ut quod apud Virgilium*] Reg. Rot. Lincoln. ignorant τὸ *quod*. An igitur & τὸ *invenimus* delendum? *Idem.*

14 *Metri causâ protendat*] Iidem tres, *metri gratia*. Idem.

15 *Sulpicium Apollinarem*] Quem aliquoties citavit Gellius, atque idem vel ejus filius eſt, cujus meminit Capitolinus in Vita Pertinacis.

16 *Obicibus ruptis*] Verſus extant lib. 2. Georg. v. 480. *Obicibus* autem hic pro *objicibus* ponitur conſonante, *j*, interjecta. Ita Claudianus quoque L. 1. de Rapt. Proſerpinæ loquitur,

Sive

Digitized by Google

ſed ita, ut diximus, *i*, literam, quæ in vocabulo quoque gemina eſſe debet, paullo uberius largiuſque pronunciabat. Congruens igitur eſt, ut *ſubices* etiam, quod proinde ut *obices* compoſitum eſt, *u*, literâ brevi dici oporteat. Ennius in tragœdiâ, quæ Achilles inſcribitur, *ſubices* pro aëre alto ponit, qui cœlo ſubjectus eſt, in his verſibus:

Per ego [17][18] deûm ſublimes [19] ſubices, [20] humidus
Unde oritur imber ſonitu ſævo & [21] ſpiritus.

pleroſque homines tamen legere audias, *u*, litera producta. Id ipſum autem verbum M. Cato ſub alia præpoſitione dicit, in oratione, quam de conſulatu ſuo habuit. *Ita hos*, inquit, *fert ventus [22] ad priorem Pyrenæum quos projicit in altum.* & [23][24] Pacuvius item in Chryſe: *promontorium, cujus [25] linguam in altum projicit.*

Sive quod objicibus diſcurrens ventus opertis.
Silius Italicus l. 4. corripit, cum inquit,
Et fidos certant obices arceſſere ſylvæ.
Sed tum conſonans *j* omittitur, vel non ſubintelligitur.

17 *Sublimes*] Legitur apud Nonium Vett. Cod. *ſublimas*. Ita & Accius & Salluſtius apud Nonium loquuntur. Lucretius eodem modo uſurpat,
At nunc per maria & terras ſublimaque cœli,
Multa modis multis varia ratione moveri
Cernimus.

18 *Deum ſublimes ſubices*] Feſtus: *Subices Ennius in Achille pro ſubjectis poſuit, cum dixit: nubes * Per ego deum ſubices humidas Unde oritur imber ſonitus aerio ſpiritu.* Reg. Rottendorfianuſque, *ſublimas ſubices humidas:* ut & apud Nonium. Non enim tantum *Sublimis* antiqui dicebant. Attius Phinidis: *Aut ſæpe ex humili ſede ſublima avolant.* Salluſt. 3 hiſtor. *ſublima nebula cælum obſcurabat.* Idem probarunt & Joſ. Mercerus & Ger. Jo. Voſſius. *Spiritu* e Feſto Carrionem ſumpſiſſe puto: nam ſcripti & ante illum editi: *Sonitu ſævo & ſtrepitu.* Gronov. Quum ita firmi ſint codices antiqui in illo *humidas* offerendo, vide, an non te componant ad probandum, *humigans unde oritur imber*, quomodo inde *confluges inhuminant* ex Lævio ſervavit Nonius, ut ſciverunt docti viri. *Jac. Gronov.*

19 *Subices*] Uti *obex* dicitur ab *objiciendo*, ita *ſubex* à *ſubjiciendo*. Hinc ſubices dicuntur nubes teſte Feſto, quod Diis ſubjiciantur. Scaliger ad Manilium *ſubices* dici exiſtimat, quod *ſubeant cœleſtia*. Græci μετέωρα appellant. *Subire* autem apud Manilium & Plinium etiam *aſcendere* denotat. Ita quoque Nonius ab altitudine diei ſubices affirmat, citatque Virgilii verſum Ec. IX.
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Ubi *ſubjicere* ſignificat ex inferiori loco ſe in altum attollere. Ita Lucretius l. 1. *ſubmittere* dixit,
——— *tibi ſuaves dædala tellus*
Submittit flores.
Et Virg. 12. Æn. *Et corpora ſaltu Subjiciunt in equos*, id eſt, ſurſum jaciunt.

20 *Humidus*] Feſtus & Nonius *humidas*

21 *Spiritus*] Feſtus, *ſpiritu*, antiq. Ed. *ſtrepitu*.

22 *Ad priorem Pyrenæum*] Unum ex montibus Pyrenæis primum aſpectu, vel propiorem. Moſellanus intelligit Pyrenæum ſaltum Hiſpaniæ citerioris, à quo diſtenduntur montes Pyrenæi, qui Galliam ab Hiſpania ſeparant.

23 *Pacuvius item in Anchiſe*] Legebat MS. R. *Pacuvius item in Chryſe*, optime. Pacuviani Anchiſæ, quod equidem ſciam, præter unum hunc Gellii locum nulla apud Auctores fit mentio. at Chryſæ ſæpius, cujus fragmenta à Cicerone, Varrone, Feſto, Nonio & aliis crebrò citantur. Quare hìc pro *in Chryſe*, *Anchiſe* ſubſtitutum cenſeo, ut conſimili errore apud Nonium in v. Auſcultare pro *Chryſe*, *qui ſe*: quod etiam doctiſſimo Mercero viſum eſſe gaudeo. *Lambecius.*

24 *Pacuvius item in Anchiſe*] Rott. quoque, *in Chryſe.* quod ex Regio jam prompſit & merito laudavit Lambecius. Lincol. *in chiſe.* Gronovius.

25 *Linguam*] *Lingua* Vet. Editio. Intelligit autem caput promontorii, quod in altum tenditur.

CAP.

Digitized by Google

Cap. XVIII.

[1] *De Africano ſuperiore ſumta quædam ex annalibus memoratu digniſſima.*

Scipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria præſtiterit, [2] quàm fuerit altus [3] animo atque magnificus, & qua ſui [4] conſcientia ſubnixus; plurimis rebus quæ dixit quæque fecit declaratum eſt. Ex quibus ſunt hæc duo exempla ejus fiduciæ atque [5] exſuperantiæ ingentis. [6] Quum M. Nævius tribunus plebei accuſaret eum ad populum, diceretque [7] accepiſſe à rege Antiocho pecuniam, ut conditionibus gratioſis ac mollibus pax cum eo populi Romani nomine fieret; & [8] quædam item alia crimini daret indigna tali viro: tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas vitæ ſuæ atque gloria poſtulabat, *Memoria*, inquit, *Quirites, repeto diem eſſe hodiernum, quo Hannibalem Pœnum [9] imperio noſtro inimiciſſimum, magno prœlio vici in terra Africa: pacemque & victoriam vobis peperi [10] inſperabilem. non igitur ſimus adverſum deos ingrati: ſed*

1 *De Africano ſup.*] Reg. *de paſſr.* Vult nihil aliud, ſed etiam certo certius indicare ab Gellio adſcriptum prænomen *de P. Afrie* Jac. Gronov.

2 *Quam fuerit altus animo atque magnificus*] Scribe cum Reg. & Rott. *altus animi.* Ut *egregius animi, felix curarum* & ſimilia. *Gronovius.*

3 *Animo*] In MS. *animi.*

4 *Conſcientia nixus pluribus rebus*] Ante Carrionem editi cum ſcriptis: *conſcientia ſubnixus.* Quod male truncatum, quum ſit idem quod confidens, elatus, in utramvis partem. Livius lib. 4. *Ubi illi patricii ſpiritus, ubi ſubnixus & fidens innocentiæ animus?* Silius lib. 4. *Subnixus rapto plebeji muneris oſtro.* Dein Rott. *plurimis rebus quæ dixit quæque fecit declaratum eſt.* Ubi τὸ *rebus quæ* debetur Carrioni, & defenditur iis, quæ notavimus 3 Obſerv. 2. nam priores, *quas dixit quaſque fecit.* Alterum ſancit & Regius. Lincoln. *quæ dixerit quæque fecit.* Gronovius. Prout quidem annotatum ab Bourdelotio, Salmaſio, Lambecio. Sed ipſe & frater plane etiam in eo notavimus *plurimis*, unde ſic edidi.

5 *Exſuperantiæ*] Eminentiæ. Cicero v. Tuſc. *Nonne omnem exuperantiam virtutis oderunt?*

6 *Quum M. Nævius*] Eandem hiſtoriam ita narrat Val. Max. lib. 1. c. 7. *Diem illi ad populum M. Nævius tribunus pleb. aut (ut quidam memorant) duo Petilii dixerant: quo ingenti frequentia in forum deductus, roſtra conſcendit, capitique ſuo corona triumphali impoſita, Hac, inquit, Quirites, die Carthaginem magna ſperantem leges veſtras accipere juſſi: proinde æquum eſt vos mecum ire in Capitolium ſupplicatum. Speciosiſſimam ejus deinde vocem æque clarus eventus ſecutus eſt: ſiquidem & ſenatum totum, & univerſum equeſtrem ordinem, & cunctam plebem Jovis opt. max. pulvinaria petens comitem habuit. Reſtabat ut tribunus apud populum ſine populo ageret, deſertuſque in foro cum magno calumniæ ſuæ ludibrio ſolus moraretur: cujus devitandi ruboris cauſa in Capitolium proceſſit, deque accuſatore Scipionis venerator eſt factus.* Vide etiam Livium libr. XXXVIII c. 50. & ſeqq. qui in indice orationis P. Scipionis nomen M. Nævii inveniri affirmat.

7 *Accepiſſe à rege Antiocho*] Hic eſt ordo vocum in MS. Reg. & prioribus editis, quem neſcio cur Stephanus mutaverit in *à rege Antiocho accepiſſe.*

8 *Quædam item alia crimini daret*] Non male. Livius lib. 1. *Crimini maxime dabant in Numitoris agros ab his impetum fieri.* Sed tres ſcripti *crimina.* Numquid *crimina jaceret?* Gronovius.

9 *Imperio noſtro inimiciſſimum*] At ego attentus notavi vocis ſecundæ literam primam eſſe u, & ſcribi *uro* ſuperducta lineola, qua notatur *veſtro*, non *noſtro*; quod quidem ego opinor nunc multo oportunius dici & blandius. Qua occaſione indicium indignationis meæ facio, quod in Juſtino 11, 12 edant viri docti *Quin vos in hæc noſtra caſtra ex illa obſidione tranſitis*, quum & in publicæ hujus bibliothecæ codice & in Thuaneo legerim *veſtra*, itemque ſic in Mediceis uno pluribus notaverit frater, & ſit longe efficacius. *Jac. Gronov.*

10 *Inſperabilem*] Inſperatam, quæ evenerit Romanis

ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, [11] *eamus* [12] *hinc protinus Jovi optimo maximo gratulatum*. Id quum dixiſſet, avertit, & [13] ire in Capitolium cœpit. Tum concio univerſa, [14] quæ ad ſententiam de Scipione ferendam convenerat, [15] relicto tribuno, Scipionem [16] in Capitolium comitata, atque inde ad ædes ejus cum lætitia & gratulatione ſollemni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ videtur habita eo die à Scipione, &, qui dicunt eam non veram, non eunt inficias, quin hæc quidem verba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum ejus præclarum. [17] Pœtilii quidam tribuni plebei à [18] Marco, ut ajunt, Catone inimico Scipionis [19] comparati in eum atque immiſſi deſiderabant in ſenatu inſtantiſſimè, ut pecuniæ Antiochenæ, [20] [21] prædæque, quæ

manis nihil tale cogitantibus. Sed MSS. Reg. & Rott. *inſpectabilem*, quaſi vellent *inexſpectabilem*.

11 *Eamus nunc protinus*] Reg. & Rot. *hinc*. Forſan tota oratio ſic conſtitit: *Ne igitur ſimus adverſum deos ingrati, cenſeo relinquamus nebulonem hunc, & eamus hinc Jovi optimo maximo gratulatum*. Habes autem hic verbum *gratulari* ea proprietate, de qua diximus 2 Obſerv. 19. *Gronovius*. Sed optime procedit ſenſus & verba ex ſcripta lectione: *Non igitur ſimus adverſum Deos ingrati, cenſeo: relinquamus nebulonem hunc, eamus hinc protinus Jovi* &c. Lincoln. *ingrati, & cenſeo*, prout quoque edidit Henr. Stephanus; ut videas eam voculam jactatam varie ab illis, qui Gellio aliquid voluerunt addere. *Jac. Gronov.*

12 *Nunc*] Voſſ. cod. *hinc*.

13 *Ire in Capitolium*] Reg. *ad Capitolium*, & poſtea ex vocibus *Scipionem in Capitolium comitata* duas medias eradi jubet plane ignorans.

14 *Quæ ad ſententiam de Scipione dicendam*] Superiores cum ſcriptis: *ad ſententiam de Scipione ferendam*. Et hoc magis judiciale verbum, quum alterum ſenatorium ſit. Cicero pro Cluentio: *Sua illum ſententia, quam palam omnes laturi eſſent, condemnatum iri*. Lib. 4 in Verrem: *De quo vos ſententiam per tabellam feretis*.

15 *Relicto tribuno*] Valerius in Capitolium quoque proceſſiſſe tribunum commemorat, Livius ſolum relictum cum ſervili comitatu, & cum præcone, qui ex Roſtris reum citabat, affirmat.

16 *In Capitolium*] Addit Livius etiam alia Deorum templa circuiiſſe. Poſtmodum tamen Scipio iterum vocatus, cum frater L. Scipio valetudine abſentiam ejus excuſaſſet, Liternum abiit, ubi defunctus eſt. variant tamen auctores, teſte Livio l. 38. Vide eundem cap. 56, ubi pro illo egregia oratio occurrit Tib. Sempronii Gracchi.

17 *Petillius quidam tribunus plebei*] Reg. & Rott. *Petilii quidam tribuni*: deinde *comparati in eum atque immiſſi deſiderabant*. Ut obſervavit Salmaſius ad Solinum pag. 1222. Sed quod ille *Petillios* dictos vult pro *Petillio*, ut apud Græcum illum, Ἐξῆλθεν Ἐκλεψέ τι καὶ Σαρπηδόνος, fefellit ſummum virum memoria Livius lib. 38. *P. Scipioni Africano, ut Valerius Antias auctor eſt, duo Q. Petillii diem dixerunt*. Valerius Maximus lib. 3 cap. 7. *Diem ad populum M. Nævius tribunus plebis, aut, ut quidam memorant, duo Petillii dixerant*. Ex Livii verbis etiam poſſis ſuſpicari noſtrum ſcripſiſſe: *Petillii Quinti tribuni plebei*, pro eo quod eſt *Petillii quidam*. Lincoln. *petunt quidam tribuni* &c. *comparati i. e. a. immiſſi deſiderabant*. Gronovius.

18 *A Marco &c.*] Cujus etiam extitiſſe orationem de pecunia Regis Antiochi teſtatur Livius.

19 *Comparati*] Vel mercede vel alio quocunque modo. *Thyſ.* Comparatus Κατασκευασθεὶς ſimiliter dicunt Græci & Demoſth. ſæpius. Porro in MS. Regio legitur plurali numero *Pœtilii comparati in eum atque immiſſi deſiderabant*. Henr. Valeſius.

20 *Prædæque*] Præda in publicis belli actibus erat populi Romani, ejus diſpenſandæ arbitrium aliquod Imperatoribus belli concedebatur, ita tamen ut rationes reddere deberent, alioqui in peculatus crimen incidebant. Vide Grot. de Jur. Bell. lib. 3. cap. 6.

21 *Prædæque quæ eo in bello capta erat, rationem redderet*] Annotavit jam Bourdelotius & Lambecius τὸ *quæ* non exſtare in MS. Regio, prout etiam ipſe vidi. Et Stephanus quid voluerit neſcio, dum adſcripſit Σημείωσαι, *que quæ*. Itaque licet ſileant alii, accipio manifeſtum indicium ulceris Gellio moleſti, quod latet in verbo *erat* prorſus inſiticio ex repetitione trium literarum, à quibus incipit vox ſequens. Scripſit Gellius: *prædæque eo in bello captæ rationem redderet*. Etiam in Lincoln. codice legitur *Antiochinæ*, & rectius, adhibendaque paterna ad VII, 19. *Jac. Gronovius*.

22 L.

quæ eo in bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim [22] L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea provincia legatus. [23] Ibi Scipio exſurgit; & prolato [24] è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ omniſque prædæ. [25] [26] Illi tum, ut palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id jam non faciam, inquit, nec meipſe afficiam contumelia. Eumque librum ſtatim coram diſcidit ſuis manibus, & concerpſit; ægrè paſſus, quod [27] cui ſalus imperii ac reip. accepta ferri deberet, rationem [28] pecuniæ prædaticiæ poſceretur.

22 *L. Scipioni Aſiatico fratri*] Rott. *Aſiaco fratri*. Regius. *Aſiacum fratri*. Lincoln. *Aſia cum fratre*. Prorſus puto Gellium ſcripſiſſe: *L. Scipioni Aſiageni*. Quod cognomen ei & apud T. Livium reſtituimus. *Gronovius*. In Regio plane eſt etiam *Aſiaco*, ut bene notavi.

23 *Ibi Scipio exurgit*] Livius ſcribit P. Scipionem, quum librum rationis ejus Lucium fratrem adferre juſſiſſet, *inſpectante ſenatu ſuis ipſum manibus concerpſiſſe*, *indignantem quod quum bis millies in ærarium detuliſſet*, *quadragies ratio ab ſe poſceretur*. Vide quoque Val. Max. lib. 3. cap. 7.

24 *E ſinu togæ*] Contractis togæ oris in medio fit ſinus vel capacitas. Vide tamen Turn. lib. 2. Adv. c. 26.

25 *Illi tum*] Scilicet Petilii inſtabant. Vetus Edit. *ille tum*, & ſupra pro *Petilii*, *Petilius*. Aldus legit *illa tum*, Badius *illatum*, Stephanus *allatum*.

26 *Allatum, ut palam recitaretur*] Et hoc Carrionium. Ro. & cæteræ: *Ille tum ut palam*. Scripti, *illatum*. Repone: *Illi tum* (ſc. Petillii tribuni plebei poſcere vel deſiderare) *ut palam recitaretur & ad ærarium deferretur*. Gronovius.

27 *Cui ſalus imperii ac reipub. accepta ferri deberet*] Veneta, *accepta fieri*. Et hoc malo. Notat enim Gellius auctores, quos ille in ſcribendo ſectabatur *acceptum referre* quam *ferre* dicere maluiſſe. Vide quæ ad majorem Plinium annotavimus. *Idem*.

28 *Ab eo ratio pecuniæ prædaticiæ poſceretur*] Scripti ejurant τὸ *ab eo*, & pro *ratio* habent *ratione*. Recte igitur Carrio: *rationem pecuniæ prædaticiæ poſceretur*, niſi *rationes* malis, ut *rationes in eo ſcriptas eſſe*. *Poſci aliquid*, ut *doceri aliquid*: quia & *poſcere aliquem aliquid*, ut *docere aliquem aliquid*, dicimus. Sic *exigi portorium*, de quo noſter alibi. *Idem*.

Cap. XIX.

Quid M. Varro in logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium.

[1] Pueros impubes compertum eſt, ſi plurimo cibo nimioque ſomno uterentur, hebetiores fieri, [2] [3] ad veterni uſque aut eluci tarditatem; cor-

1 *Pueros impubes*] Ita edidi, quum clare ita efferat codex Regius, idque ipſum ut Pichena, ſic ego in codice Mediceo Taciti, ut & Oxonienſi, variis locis animadverti, etiam Livio lib. 2 ex MSS. ſimiliter reddidit pater, ut mirer adeo conſpectum monumentum negligi aut ſperni, præſertim quum Gellius ſic edatur in titulo capitis. *Jac. Gronov.*

2 *Veterni*] Quo morbo qui laborant, gravi ſomno & ſtupore premuntur.

3 *Advertimuſque hinc eliei tarditatem*] Rott. *à due ternius que aut eluci tarditatem*. Quod addo, ut agnoſcatur fides librarii, quod non intelligebat, corrigere religioni habentis, & ut literas adſequi poterat, reddentis, quamquam diſcerptis vocibus. Nihil enim aliud vult quam quod è Regio docte collegit Salmaſius ad Solinum pag. 280. *hebetiores fieri ad veterni uſque aut eluci tarditatem*. Feſtus: *Elucum ſignificat languidum ac ſemiſomnum, vel, ut alii volunt aluciuatorem & nugarum amatorem*. Ex Gellio apparet affectum potius quam perſonam ſignificare, ut ſit languor & mæror ſemiſomni. Sic & libro 16, 2 *elucum* interpretatur *tarditatem quandam animi ac ſtuporem*. Neque hinc abeſt Tertulliani de corona: *Liberum apud Ægyptios Oſirin Harpocration induſtria hederatum interpretatur, quod hederæ natura ſit cerebrum ab eluco defenſare*. Intelligit enim, quam inter ebrietatis incommoda refert Seneca epiſt. 83, illam *ignorationem ſui, vertigi-*

corporaque eorum improcera fieri, minuſque adoleſcere. Idem plerique alii medicorum philoſophorumque, & M. Varro in logiſtorico ſcripſit, quæ inſcripta eſt [4] [5] *Capys aut de liberis educandis.*

tiginem capitis, tecta ipſa mobilia velut aliquo turbine circumagente totam domum. Gronovius. Quid ergo in editionibus particula *ad* non conſpicitur? Eam ſane nunc reponendam cenſui, ut vides. Nam Prouſteus quid niſi hebet instar alucinatoris, dum glande veſcitur? Adde I. Pricæi notas in Apulei Apologiam pag. 140. *Jac. Gronovius.*

4 *Capys*] Legendum arbitror *Cato*, ita Nonius pluribus locis Varronem citat, quanquam ablativo caſu *Cato*, corrupte pro *Catone*, niſi *Catus* fuerit inſcriptio, ut prudentiam in educandis liberis denotet.

5 *Capys aut de liberis educandis*] Joſ. Mercerus correxit *Catus*, ut apud Nonium perſæpe liber hic appellatur, & Gellio ipſi lib. 20, 1. Idem animadvertit Gerh. Jo. Voſſius in Originibus adverſus Auſonium Popmam, qui voluit *Cato*.

Cap. XX.

Notati à cenſoribus, qui audientibus iis dixerant joca quædam intempeſtiviter: [1] ac de ejus nota deliberatum, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus.

[2] Inter cenſorias ſeveritates tria hæc exempla in literis ſunt caſtigatiſſimæ diſciplinæ. Unum eſt hujuſmodi. [3] Cenſor adigebat de uxoribus ſollemne jusjurandum. Verba ita erant concepta: VT. TV. [4] EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES. Qui jurabat, cavillator quidam [5] [6] & canalicula & [7] nimis [8] ridicularius fuit. [9] Is locum eſſe ſibi joci

1 *Ac de ejus nota delib.*] Regius ampſe magis *ac de ejus quoque nota del.* Imo etiam habebat *acee de ejus q. n. d.* Et mox *caſtiſſima diſcipl.* tum *hujuſcemodi.*

2 *Inter cenſorias ſeveritates*] Scriptus uterque *Intercesſorum.* Ergo lege: *Inter cenſorum ſeveritates.* Gronovius.

3 *Cenſor agebat de uxore ſolenne*] Scripti *acebat.* Legendum, *adigebat.* Lib. 7, 18. *Hos, priuſquam proficiſcerentur, jusjurandum adegit.* Lib. 16, 4. *Cum delectus antiquitus fieret & milites ſcriberentur, jusjurandum eos tribunus militaris adigebat.* Seneca epiſt. 96. *Deinde facile cætera exiguntur mandanturque jusjurandum adactis.* Sic & Fulvius Urſinus, immo P. Ciacconius ad Cæſarem lib. 1 de bello civili. Dein ſcripti, *de uxoribus*, quemadmodum & editi ante Carrionem. Sed & Rott. *Verba erant ita concepta*, cum Aldo & Vaſcoſano: nam Ro. & Ven. *Verba hæc erant ita concepta.* Gronovius. Ubi Regius omiſſo τῷ *ita* habet tantum *verba erant concepta*, nec aliter Lincoln. Neque ſane plus requiritur. *Jac. Gronov.*

4 *Ex animi tui ſententia*] Hæc verba in jurejurando exigendo præmittebantur, quæ ſignificabant, *jura bona fide ad id quod rogabo*, deinde addebant cenſores, *tu uxorem habes?* Cicero in Academicis: *Quam rationem etiam majorum noſtrorum comprobat diligentia, qui primum* EX SUI ANIMI SENTENTIA *quemque jurare voluerunt.* Hanc formulam jurisjurandi etiam proponit Eumolpus apud Petronium. Livius quoque hæc ſolennia verba uſurpat.

5 *Canalicula*] Vulgo, *canicula*, à morſu. Sed canalicolæ dicti olim *homines forenſes, quod circa canales fori conſiſterent*, ut Feſtus teſtatur. Plautus in Curculione:

In foro infimo boni homines, atque dites ambulant,
In medio propter canalem oſtentatores meri.

Canalicula itaque dictus homo ſcurrilis dicacitatis. Per canales autem intelligit Salmaſius cancellos tribunalis, quos Græci δρυφάκτους appellant, atque ita Feſti locum interpretatur. Canalicola igitur homo forenſis, dicax, qui jura cavillationibus perturbat. Vide Salmaſ. ad Hiſtor. Auguſtam pag. 484. & ad Tertullianum de Pallio, Lipſium quoque lib. 2. Elect. cap. 3.

6 *Et canicula*] Probabiliter Lipſius: *& canalicola*, 2 Elect. 3. Feſtus: *Canalicolæ, forenſes, homines pauperes dicti, quod circa canales fori conſiſterent.* Juvat Plautus in Curculione. *Gronovius.*

7 *Nimis ridicularius*] Similiter fere Cicero in Bruto: *Longe autem poſt homines natos improbiſſimus C. Ser-*

Digitized by Google

joci dicundi ratus, quum ita, uti mos erat, [10] cenſor dixiſſet; VT. TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. [11] VXOREM. HABES? *Habeo equidem*, inquit, *uxorem*, [12] [13] *ſed non hercle ex animi mei ſententia*. Tum cenſor eum, quòd intempeſtive laſciviſſet, [14] in ærarios retulit; [15] cauſamque hanc joci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeveritas ejuſdem ſectæ diſciplinæque eſt. Deliberatum eſt de nota ejus, qui ad cenſores ab amico advocatus eſt, &, in jure ſtans, clarè nimis ac ſonorè oſcitavit: [16] atque inibi, ut plecteretur, fuit; tamquam illud indicium [17] [18] vagi animi foret & alucinantis, & fluxæ atque apertæ ſecuritatis. [19] Sed

C. *Servilius Glaucia, ſed peracutus & callidus inprimiſque ridiculus.* Idem loquendi genus puto olim fuiſſe in epiſtola 17 lib. 9 ad familiares, quæ vulgo ita incipit: *Non tu homo ridiculus es, qui cum Balbus noſter apud te fuerit, ex me quæras, quid de iſtis municipiis & agris futurum putem?* In antiquis excuſis & manuſcriptis aliquot codicibus, quos inſpexi, legitur: *Num tu homo ridiculus es? qui* &c. Ego vocem *num* truncam cenſeo, & ſcripſiſſe abſque interrogatione Ciceronem: *Nimium tu homo ridiculus es, qui* &c. Ita alibi Cato apud Gellium: *Nætu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare.* Lambecius. Hic tamen citavit *nimis ridiculus*, neſcio quare, & in ora codicis ſui adſcripſerat *mimus l.*

8 *Ridicularius*] Gaudet talibus antiquis vocabulis Auctor noſter. Ita alibi *vulgarius, ſingularius.*

9 *Is locum eſſe ſibi joci dicendi ratus*] Lincoln. *joci dici ratus.* Rot. *ſibi oci dicunt ratus.* Regius: *joci dicunt iratus.* Palam monſtrant, *joci dicundi ratus.* Gronovius.

10 *Cenſor dixiſſet, Tu ex animi tui ſententia*]. Sic Carrio. priores *Et tu*, quemadmodum ſuperius quoque. Scripti rurſus, *cenſor dixiſſet, Ut tu ex animi tui ſententia.* Hæc enim particula huic rei propria eſt. Vide 4 Obſerv. 14. *Gronovius.*

11 *Uxorem habes?*] Cenſores cum primis curam habuere rei uxoriæ, ne quis civis Romanus cœlebs & ſine uxore eſſet, quia propagatio ſobolis tum ad dignitatem, tum ad æternitatem urbis pertinebat. Cœlibatus itaque legibus coërcebatur, matrimonia privilegiis & favore publico fulciebantur. Ideoque cœlibes pœnæ nomine pendebant æs, quod *uxorium* Feſto dicitur, quod primi exegiſſe videntur M. Furius Camillus & M. Poſtumius cenſores anno ab V. C. CCCL. quorum memorabilia contra cœlibatum extant verba.

12 *Sed non ex animi tui ſententia*]. Vetus Edit. Ven. *non hercle.* Juſtus Lipſius legebat, *ex animi mei ſententia.* Petebat cenſor, ut jurans ex animi ſui ſententia verum diceret, utrum cœlebs eſſet, vel uxorem haberet; alter verba intorquens reſpondit præter expectationem, ſe non habere uxorem, qualem ex animi ſui voluntate vellet habere. Eundem vel ſimilem ſaltem jocum habes apud Ciceronem lib. 2. de Orat. inter Catonem cenſorem & Porcium Naſicam. Et huc reſpexiſſe videtur Auctor noſter. Vide Lipſ. lib. 1. Var. Lect. cap. 1. ſi retineamus, *ex animi tui ſententia*, cenſorem cavillatus eſt, quaſi pronior in uxorem ſuam fuerit, neque ex animi ſententia illa potiri poſſet, vel quod illi fortunam ſuam invideret.

13 *Sed non ex animi tui ſententia*] Quæ vero cauſa eſſet cenſori invidendi matrimonio hominis? Recte ſcriptus uterque: *Habeo equidem, inquit, uxorem, ſed non hercle ex animi mei ſententia.* Ubi peccavit etiam vel Carrio vel Stephanus, quum τὸ *hercle*, quod priores editiones ſalvum habebant, ſuſtulit. *Gronovius.*

14 *In ærarios retulit*] Aſconius in Divinat. *Qui plebejus erat in Cæritum tabulas referebatur, & ærarius fiebat ac per hoc non erat in albo centuriæ ſuæ, ſcilicet ad hoc ut civis eſſet: ſed tantummodo ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderet.* Suffragiis itaque privabatur, ut teſtatur Auctor noſter lib. 16. cap. 13. Vide & Strabonem lib. 5. & Horatium lib. 2. Epiſt. 6. Cenſorum munus erat, adimere ſenatori curiam, equiti equum, plebeio tribum, aut ſuffragium. Nonnunquam tamen, ſi gravius incideret peccatum, etiam ſenatores vel equites tribu moti, aut ærarii facti ſunt. Vide Livium lib. 4. & lib. 44.

15 *Cauſamque*] His animadverſionibus ſemper ſubſcriptæ fuere cauſæ, niſi in præteritione ſenatorum, cui rationem adſcribi haud veteris inſtituti fuiſſe tradit Livius lib. 39.

16 *Atque inibi prope, ut plecteretur, fuit*] Non putarunt impleri ſententiam, niſi *prope* ſuo inculcato. Tu vero auctoribus membranis id dele, & veterem ſcripturam non aliter intellige, parum ſcilicet abfuiſſe, quin plecteretur. *Gronovius.*

17 *Allucinantis*] Soluti, torpidi. Nonnulli hoc

[19] Sed quum ille dejeraſſet invitiſſimum ſeſe ac repugnantem oſcitatione victum, tenerique eo vitio quod [20] *oſcedo* appellatur; tum notæ jam deſtinatæ exemtus eſt. P. Scipio Africanus Pauli F. utramque hiſtoriam poſuit in oratione, quam dixit in cenſura, quum ad majorum mores [21] populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus [22] [23] Maſurius in ſeptimo memoriali ſeverè factum, *Cenſores*, inquit, *P. Scipio Naſica & M. Popillius quum equitum cenſum agerent: equum nimis* [24] *ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem ejus* [25] *uberrimum & habitiſſimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis quam equus curatior? quoniam, inquit, ego me curo,* [26] [27] *equum Statius nihili ſervus. Viſum eſt*

nomen ab ἀλύκη derivant, quod languorem cum oſcitatione denotat. Pſellus de veteribus medicinæ vocabulis: ἀλύκη ἡ μετ᾽ ἐκλύσεως ἀπορία. Ita *alucinari* ſcribendum eſſet.

18 *Vagi animi foret & allucinautis*] Reg. & Rot. *alucinantis*, ut id verbum ſcribendum eſſe diſputavit Salmaſius. *Gronovius*. In Regio legitur *eſſet vagi animi & alucinautis*, quod etiam notatum video ex Rottend.

19 *Sed cum ille dejeraſſet*] Reg. Rot. Lincoln. *dejuraſſet*. Gronovius.

20 *Oſcedo*] Vitium quo ſæpe oſcitando os diducimus. Sereno tamen ulcera oris denotat,

Hinc oſcedo fugit, cedunt quoque vulnera linguæ.

Sicuti Iſidorus quoque interpretatur, lib. 4. Orig. cap. 8. Vide Turneb. Adverſ. pag. 314. Marcello Empirico etiam ſcorbutus ita appellari videtur.

21 *Populum adhortaretur*] Acceſſio Carrionia. nam ſcript. & olim editi *hortaretur*. Gronovius.

22 *In ſeptimo memoriali*] Quædam veteres editr. *memorali*, aliæ *memorabilium*, lege *memoralium*. Nonius eundem locum citat ſed *lib.* 17. In vulgatis tamen legitur quoque *lib.* 7.

23 *Maſſurius in ſeptimo memoriali*] Reg. *in ſeptimo memorum memoriali*. Rott. *in ſeptimo memor memoriali*. Neuter *memorabilium*. Lincol. quoque *memoriali*. Gronovius. Et hoc loco manifeſte Regius *Maſurius*. Cæterum quum ita nunc conſtet legi in Gellii codicibus ſinceræ fidei & vetuſtatis probatiſſimæ; quid fiet verbis Iſ. Caſauboni ad Suetonii Julium cap. 7. „ Maſſurii Sabini libros Paulus „ JC. Memoralium appellat *in Pandectis l.* XLIV. „ *De verborum ſignif.* qui conſtanter apud A. Gellium & Macrobium *Memorabilium* inſcribuntur. „ Nam quod in nuperis A. Gellii editionibus mutatum id eſt, contra veterum librorum auctoritatem factum, quos nos vidimus antiquiſſimos. Inique tangit ac damnat curam fidemque Henr. Stephani, cujus conatuum varietas nota eſt, ita ut habere potuerit etiam veteres codices, & antiquiſſimos. Sed præſtaret ea nunquam excidiſſe Caſaubono. Adeo præter hoc vitium quoque fallit lectores, quum in ea lege tantum fiat mentio libri memorialium, prout etiam citavit Chr. Colerus in principio notarum ad Valer. Maximum, ſed ubi ipſe infeliciter alia confundit, de quo alibi. *Jac. Gron.*

24 *Strigoſum*] Morbum hunc eſſe jumentorum Nonius teſtatur, *qui corpora ſtringat aut fame aut alia vitii cauſa*. Intellige hic *macilentum*.

25 *Uberrimum & habitiſſimum*] Succi admodum plenum & pinguem.

26 *Statius meus ſervus*] Duo iſthæc verba *meus ſervus* ſpuria eſſe cenſeo, & à quodam alio gloſſematis loco adtexta. Nam ſi genuina ſunt, quorſum illa, quæ ſequitur explicatio nominis Statii? Cum quid ſibi velit nomen Statius, per adjunctum gloſſema *meus ſervus* jam antea clarum ſatis ac manifeſtum ſit. Quare ut in MS. R. ſimpliciter legendum, *Ego me curo, equum Statius*. Lambecius. Quod ſane permirum!, quum ipſe adſcripſerit in libro ſuo *nich ſervo*. Sed quod monſtri ſimile eſt, Lambecio ſe committens penitus Prouſteus & hinc ejus inopem opem commendans ſcribit [In omnibus fere editionibus legebatur *Statius ſervus meus*] Habeo ante oculos Aldinam, tres Gryphianas, quarum una fuit uſus Lambecius, Cervicorni, Stephani, quæ omnes habent *meus ſervus*, aliæ omittunt τὸ *ſervus*. Quanto melius erat Lutetiæ viventem ire & inſpicere ipſum codicem Regium, præſtantiæ equidem inæſtimabilis? *Jac. Gronov.*

27 *Equum Statius meus ſervus*] Reg. & Rott. plane: *Equum Statius nihil ſervos*. Lege: *quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius nihili ſervos.* hoc poſtremum terminatione antiqua pro *ſervus*. Sic lib. 17, 6. *Quod eum ſervus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret*. Quem paullo ante dixit *nequam & nulli pretii*. Plautus Menæch. 5, 6. *Recordetur* (bonus ſervus) *id, qui nihili ſunt, quid iis pretii Detur ab ſuis heris*. Gronovius.

28 *Ce-*

eſt parum reverens eſſe reſponſum, relatuſque in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſervile nomen fuit. Plerique apud veteres ſervi eo nomine fuerunt. [28] Cæcilius quoque ille comœdiarum poëta inclutus ſervus fuit: & propterea nomen habuit [29] *Statius*. Sed poſtea verſum eſt quaſi [30] in cognomentum; appellatuſque [31] [32] *Cæcilius Statius*.

28 *Cæcilius quoque ille*] Pronomen abeſt à MS. Reg.

29 *Statius*] Is fortaſſe aut alius ejuſdem nominis libertinus Scauro ſtomachanti paupertatem patris objecerat, qui quamvis patritius & nobilis, carbonatiam tamen exercuiſſet. Ex eo natam ferunt legem Liciniam & Mutiam, auctore Scauro, Coſſ. latoribus, de regundis civibus, quæ bellum Italicum magna ex parte conciliavit, quod cum vix liber eſſet aut civis, aut ne civis quidem, tam ſuperbe principem ſenatus appellaſſet. Turn. lib. 1. p. 109.

30 *In cognomentum*] Serius ſtirpis nomen factum, ut oſtendit de Statio Papinio Gevartius.

31 *Cæcilius Statius*] Cujus verſus in Scaurum extant apud Cic. l. 2. de Orat.

32 *Cæcilius Statius*] Uti aliis aliquot ſignis, ſic etiam appellatione antiquitus liberi à ſervis diſtinguebantur. Olympiodorus: Πάλαι, inquit, καὶ τοῖς ὀνόμασιν διεκρίνοντο οἱ ἐλεύθεροι τῶν δούλων. Atque ideo in libertatem vindicati aut nomen prorſus mutabant, aut quod fuerat nomen in cognomen vertebant, aſſumto novo prænomine, patroni plerumque, à quo manumiſſi erant. Exemplo ſit Cæcilius Statius, de quo in præſens Gellius agit. Elegantiſſime ad hunc morem alludit Perſius Sat. 5.

—— Heu ſteriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit? Hic Dama eſt non treſſis agaſo.
Verterit hunc Dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama, papæ —— ——
Hæc nova libertas, hoc nobis pilea donant.

Lambecius.

A. GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
COMMENTARIUS.
LIBER QUINTUS.

Caput I.

Quòd Muſonius philoſophus reprehendit improbavitque laudari philoſophum differentem à vociferantibus & in laudando geſtientibus.

[1] [2] Musonium philoſophum ſolitum dicere accepimus: quum philoſophus, inquit, hortatur, monet, ſuadet, objurgat, aliudve quid diſciplinarum diſſerit; tum, qui audiunt, [3] ſi ſummo

1 *Muſonium philoſophum*] De quo Philoſtratus in vita Apollonii, atque ejuſdem, ut puto, ſunt fragmenta, quæ leguntur apud Stobæum. Alter quoque Muſonius fuit Juliani tempore, cujus mentionem fecit Eunapius in vita Proæreſii. vide Suidam.

2 *Muſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus*] Et Reg. & Rottendorfianus & Lincolnienſis τῷ *dicere* nuntium remittunt. Aliquid latet. Forte: *Muſonium philoſophum locutum accepimus*. Gronovius.

3 *Si ſummo*] Vett. Editt. *de ſummo*. id eſt, ex intimo pectore. *Thyſ.* Itane? potius ſuperficiaria parte ejus; atque ita prorſus contraria ei, quod dixit 1, 15 *vinculis de pectore imo ac de corde aptis*. Jac. Gronov.

4 Si

Digitized by Google

ſummo & ſoluto pectore obvias vulgataſque laudes effutiunt; [4] [5] ſi clamitant etiam, ſi vocum ejus feſtivitatibus, ſi modulis verborum, ſi [6] quibuſdam quaſi frequentamentis orationis moventur, exagitantur, & geſtiunt; tum [7] ſcias & qui dicit & qui audiunt fruſtra eſſe: [8] neque illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. [9] [10] Animus, inquit, audientis philoſophum, [11] [12] ſi, quæ dicuntur, utilia ac ſalubria ſunt & errorum atque vitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium [13] prolixè profuſèque laudandi non habet. Quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt [14] & pudeat tacitus & pœniteat & gaudeat & admiretur. Varios adeò vultus diſparileſque ſenſus gerat; proinde ut eum conſcientiamque ejus affecerit utrarumque animi partium aut ſincerarum aut ægrarum philoſophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudem non abeſſe ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere verba ſed ſilentium: iccirco, inquit, [15] poëtarum

4 *Si clamitant etiam*] Formulam proponit Cicero lib. 1. de Orat. BENE ET PRÆCLARE! BELLE ET PRÆCLARE! vel ut Græci, καλῶς, σοφῶς, ἀληθῶς. Vide Plutarchum de Audit. Nonnunquam & nutu, geſtu, vel manuum applauſu laudabant. Videndus Lud. Creſollius in Theatro Sophiſt. lib. 3.

5 *Si clamitant etiam ſi vocum*] Et calamo propagati & typis ante Stephanicum: *ſi clamitant etiam ſi geſtiunt ſi vocum.* Ubi τὸ *geſtiuntſi* induxerunt, quia id verbum paullo poſt adhibetur. Suſpicor pro illo *geſtiunt* alterutro loco fuiſſe *exſiliunt*. Hoc enim quoque faciebant. Quintilianus Inſtit. 2, 2. *Minime vero permittenda pueris, ut fit apud pleroſque, aſſurgendi exſultandique in laudando licentia.* Et mox: *At nunc proni atque ſuccincti ad omnem clauſulam non exſurgunt modo, verum etiam excurrunt, & cum indecora exſultatione conclamant.* Gronovius.

6 *Quibuſdam quaſi frequentamentis*] Sic & lib. 1 cap. 11. *Si; ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros & modos & frequentamenta quædam varia tibicen incineret.* Scriptus tamen uterque *fretamentis*. Unde Salmaſius conjiciebat *irritamentis*. Idem.

7 *Scias & qui dicit & qui audit*] Alii, *audivit*. Reg. & Rot. *audiunt*. Dicit enim unus, audiunt multi. *Idem.*

8 *Neque illic philoſophum loqui*] Membranacei ambo; *neque illi philoſophum loqui*. Hoc quoque Plautinæ indolis. Amphitruonis prol. *Quæ illi ad legionem facta ſunt.* Captivis 2, 2. *Me ſaturum ſervire apud te ſumptu & veſtitu tuo Potius, quam illi, ubi minime honeſtum eſt, mendicantem vivere.* Idem.

9 *Animus is*] Ad (*inquit*) quoque vocula *is* referri poteſt. Henric. Petri & Gryphiana Editio habet, in margine, *Amicus enim.*

10 *Animus is, inquit, audientis philoſophum*] Scripti neſciunt pronomen; nec ſane, quid huc faciat, apparet. *Gronovius.*

11 *Quæ dicuntur utilia*] Lipſ. in Electis, *quæ dicundo utilia.*

12 *Si quæ dicuntur utilia*] Conditionalem particulam inſeruit Carrio. Scripti & prius editi, *philoſophum quæ dicuntur*. Igitur Lipſius 1 Elect. 3 tentat: *quæ dicundo utilia*. Malim: *Animus, inquit, audientis philoſophum dicentem, quæ utilia ac ſalubria ſunt.* Gronovius.

13 *Prolixe profuſeque laudandi*] Sic membranæ utræque, non *profundeque*, quod venditat è Palat. Gebhardus 2 Antiq. lect. 11. Suetonius Nerone: *A quibuſdam ex his rogatus, ut cantaret ſuper cœnam, exceptuſque effuſius, ſolos ſcire audire Græcos ait.* Plinius lib. 6 epiſt. 26. *Amo quidem effuſe, judico tamen.* Idem.

14 *Et pudeat tacitus & pœniteat*] Cum cætera ſint perſonalia, etiam hæc eſſe videntur. Quod raro apud idoneos auctores invenias. *Pudent* etiam occurrit apud Terentium, *pœnitent* apud Juſtinum. Vide Voſſium de Anal. lib. 3 cap. 42.

15 *Poëtarum ſapientiſſimus*] Cum Ulyſſes lib. 12 Od. labores ſuos recenſuiſſet, lib. ſequenti hic verſus occurrit:

Ὣς ἔφαθ'. οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.

Quod expreſſit Virg. lib. 2

Conticuere intentique ora tenebant.

16 *Uly-*

Digitized by Google

tarum ſapientiſſimus auditores illos [16] Ulyxi labores ſuos illuſtriſſimè narrantis, ubi loquendi finis factus, non exſultare nec ſtrepere nec vociferari facit, ſed conſiluiſſe univerſos dicit, quaſi [17] [18] attonitos & obſtupidos [19] delenimentis aurium [20] ad origines uſque [21] vocis permanantibus.

16 *Ulyxi*] De talibus genitivis affatim Voſſ. de Analog. lib. 2 cap. 9.

17 *Obſtupidos*] Legitur quoque in MS. *obſtipidos*. Pierius Valerianus in multis MSS. variorum auctorum *obſtipuit* ſe inveniſſe teſtatur, pro *obſtupuit*. Palmerius in Spicilegio legebat *obſtitos*, quod *attactos cælo* apud Feſtum Cloatius & Ælius Stilo interpretantur: atque ita attonitos & obſtitos recte jungi idem Palmerius arbitratur. Sed ſerva vulgatam lectionem.

18 *Attonitos & quaſi obſtipidos*] Quid voluit Carrio cum ſuo *obſtipidos?* niſi occaſio præbenda fuit bono Schegkio, ut *obſtitos* juxta in ſubjiceret. Recte ſcripti & editiones priſcæ, *obſtupidos*. Plautus Milite 4, 6. *Quid ſtas, obſtupida? quare non pultas?* Gronovius.

19 *Delenimentis*] Ita legitur in tribus MSS. & in editione ſua pater exhibuit, quod non intelligo, cur identidem mutetur in *delinimentis*.

20 *Ad origines uſque vocis permanentibus*] Vett. Editt. *permanantibus*. Vult dicere delinimenta aurium ita ad linguam perveniſſe, ut præ oblectatione nimia frenum linguæ cohiberetur. Illud delinimentum κηληθμὸν Homerus appellavit, cum ſuperiori verſui, quem citavi, addit,

Κηληθμῷ δ' ἔσχοντο κατὰ μέγαρα σκιόεντα.

Didymus κηληθμὸν, θέλξιν, τέρψιν, κήλησις γὰρ ἡ δι' ᾠδῆς τέρψις, καὶ ἡδονή. *Delinimentum* vocavit hic Gellius.

21 *Vocis permanantibus*] Regius addit ὡς φα· quod indicium videtur Græca quædam ſuis attexuiſſe Gellium, quæ perierunt. Sed facile poſſunt reſtitui ex Οδυσσ. N. principio:

Ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ·
Κηληθμῷ δ' ἔσχοντο κατὰ μέγαρα σκιόεντα.

Gronovius. Non debet eſſe dubium hoc indicium; nam id ipſum ſupra aliquoties jam occurrit, ut in libri IV capite XI. in priore citatione habet *ſcripſit* Κα, in poſteriore *ſubſcripſit* Πυθ. in tertia *invenitur* Διλ. in quarta *ſubſcripſit* Αριστο, & antea ſæpius. *Jac. Gronov.*

CAP. II.

Super equo Alexandri regis, [1] qui Bucephalas appellatus eſt.

EQUUS Alexandri regis & capite & nomine *Bucephalas* fuit. Emptum [2] Chares ſcripſit [3] talentis tredecim & [4] regi Philippo donatum: [5] æris noſtri ſumma eſt HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria viſum; quòd, ubi ornatus erat armatuſque ad prœlium, haud umquam

1 *Qui Bucephalus appellatus eſt*] Regius *Bucephalas*. Et mox in ipſa narratione *& capite & nomine Bucephalas*, non modo Reg. & Rot. ſed etiam Ro. Ven. Aldina editiones. Vaſcoſanus mutavit. Et ſic in optimis fere libris id vocabulum terminatur: ſic Strabo, Curtius, Oppianus. Sic etiam Plinius lib. 8 cap. 42. etſi vulgo id non appareat: *Bucephalan eum vocarunt*. Ita MSS. etiam vulgares. *Gronov.*

2 *Cares*] Chares Mytilenæus intelligitur, qui hiſtoriam Alexandri Magni conſcripſit. Citatur aliquoties ab Athenæo, & Plutarcho in vita Alexandri. *Thyſius*. Atqui ſi ſcivit hunc eſſe & ita vocari, cur in Gellii contextu relinquitur *Cares?* Voſſius pater in Hiſtoricis Græcis pag. 62 egit de Charete, & citavit hunc locum. Id Iſaaco filio non ſatisfecit, & in notis ad Juſtinum XII, 8 judicavit ponendum, *hiſtoriam fuſius ab Gellio narrari ex Charete, ita legendum*, Freinshemio hunc locum prætermittente in Indice ſcriptorum hiſtoriæ Alexandri. In MS. Reg. eſt *IKares*.

3 *Talentis tredecim*] Id eſt, 7800 Scutatis ſive Philippeis, eandem ſummam referunt Hs. CCCXII.

4 *Regi Philippo donatum*] Philonicus Theſſalus hunc equum Philippo obtulit venalem, ut teſtatur Plutarchus in vita Alexandri.

5 *Æris noſtri ſumma eſt HS CCCXII*] Reg. & Rot. expreſſis literis: *ſeſtertia trecenta duodecim*. Gronovius.

umquam inſcendi ſeſe [6] ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt; quod, quum in eo inſidens Alexander, [7] bello Indico, & facinora faciens fortia, in hoſtium cuneum non ſatis ſibi providens immiſiſſet, conjectis undique in Alexandrum telis, [8] vulneribus altè in cervice atque in latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen ac prope jam exſanguis è mediis hoſtibus regem vivaciſſimo curſu retulit: atque, ubi eum extra tela extulerat, illico concidit, [9] [10] & domini jam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio animam exſpiravit. Tum rex Alexander, parta ejus belli victoria, oppidum in iiſdem locis condidit; [11] [12] atque, ob equi honores, Bucephalon appellavit.

6 *Ab alio niſi à rege*] Reg. *niſi ab rege.* Idem.

7 *Bello Indico*] Contra Porum juxta Hydaſpem fluvium. Vide Curtium lib. 8 & Plutarchum in Alexandro, Diodorum Siculum lib. 17. Arrianum lib. 5.

8 *Vulneribus alte in cervice*] Scripti *altis.* Seneca Troadibus: *Alto neſandum vulneri ferrum abdidit.* Gronovius.

9 *Animam expiravit*] Plutarchus in Alexandro: *Ex prælio cum Poro commiſſo Bucephalas mortuus eſt, non extemplo, ſed poſt, ut pleri que produnt ſub vulnerum curatione; ut Oneſicritus eſt auctor, ob ſenium labore confectus, nam triginta annorum ætate eum deceſſiſſe refert.*

10 *Et deinde jam ſuperſtitis ſecurus q. cum ſ. h. ſolatio exſpiravit*] Scripti, Romana, Veneta; *& domini jam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio, animam exſpiravit.* Quæ mens Aldo fuit, ut hoc, quemadmodum fecit, interpolaret? Quæ Cartioni aut Stephano, ut una cum Vaſcoſano & Gryphio interpolanti aurem præberent? τὸ *domini* è Palat. etiam protulit Gebhardus 2 Antiq. Lect. 1. *Animam* autem *exſpirare* dixit & lib. 3, 15. *Cognito repente inſperato gaudio exſpiraſſe animam.* Gronovius.

11 *Bucephalon appellavit*] Salmaſius legit *Bucephalen.* Straboni lib. 15. Stephano & Heſychio Βουκεφάλεια appellatur, Bucephala, vel potius Bucephale Plinio & Ptolemæo. Ita Græci dicunt Εὐφράτην, & Εὐφρατίαν, Κασσιώτην & Κασσιωτικὴν, Καλλιώτην, Καλλιωτικήν. Vide Salmaſ. ad Solin. pag. 893.

12 *Atque ob equi honores*] Scripti *idque.* Dein *Bucephalon* & illi quidem: vix tamen eſt, ut non *Bucephalen* ſcripſerit Gellius, quod & Salmaſio viſum ad Solin. p. 893. etſi ſint, qui & iſto modo appellant. *Gronovius.*

CAP. III.

Quæ cauſa, quodque initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi.

[1] PROTAGORAM, virum in ſtudiis doctrinarum egregium, cujus nomen [2] [3] Plato libro ſuo illi incluto inſcripſit, adoleſcentem ajunt, victus

1 *Protagoram*] Hujus hiſtoriæ Laërtius meminit hunc in modum. Καὶ πρῶτος τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὗρεν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ παιδείας. φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὥς καὶ Ἐπίκουρός πού φησι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς Δημόκριτον, ξύλα δεδεκὼς ὀφθείς. id eſt, *& primus quidem invenit* τύλην (τύλη vel τυλος Scholiaſti Ariſtophanis denotat clavum ligneum) *in qua onera portant, ut Ariſtoteles in libro de Diſciplina refert. Erat enim, ut commemorat Epicurus, bajulus. Atque hoc modo delatus eſt ad Democritum, quum ligna ligaſſe viſus eſt.* Cæterum neque Plato, neque Plutarchus, neque Laertius tam diffuſe atque Gellius hiſtoriam hanc commemorant.

2 *Plato libro illi inclyto*] In dialogo, qui Protagoras, ſive Sophiſtæ, inſcribitur.

3 *Libro illi ſuo inclito*] Quis neget operæ pretium feciſſe Cartionem & Stephanum, quum ſic maluerunt, quam eum ſcriptis editiſque ante ipſos, *libro ſuo illi inclito?* Reg. Rot. Lincoln. *ſcripſit* pro *inſcripſit.* Gronovius.

4 *In*

victus quærendi gratia, [4] in mercedem miſſum; vecturaſque onerum corpore ſuo factitaviſſe. [5] Quod genus Græci ἀχθοφόρους vocant; Latinè *bajulos* appellamus. Is de proximo rure [6] [7] Abdera in oppidum, cujus popularis fuit, [8] caudices ligni plurimos funiculo brevi circumdatos portabat. Tum forte [9] Democritus civitatis ejuſdem civis, homo ante alios virtutis & philoſophiæ gratia venerandus, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam [10] incohibili, facilè atque expeditè incedentem: & propè accedit; & [11] juncturam poſituramque ligni ſcitè periteque factam conſiderat, petitque ut paulum acquieſcat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit, atque itidem Democritus acervum illum & quaſi orbem caudicum, brevi vinculo comprehenſum, ratione quadam quaſi geometrica librari contincrique animadvertit: [12] interrogavit quis id lignum ita compoſuiſſet: &, quum ille à ſe compoſitum dixiſſet, deſideravit uti ſolveret, ac denuo in modum eumdem collocaret. At poſtquam ille ſolvit, ac ſimiliter

4 *In mercedem*] Vet. Ven. *mercede*.

5 *Quod genus Græci βαςάζοντας vocant*] Excogitatum ab aliquo, in cujus exemplari Græca vox deerat. Præclare Regius: *quod genus Græci ἀχθοφόρους vocant*. Gronovius.

6 *Abderam oppidum*] Urbem Thraciæ non longe à Neſſi fluminis oſtio, quam Teïorum coloniam fuiſſe Herodotus lib. 1. teſtatur. Hinc forſan Eupolis apud Laërtium illum Teïum appellavit.

7 *In Abdera oppidum*] Ternæ membranæ ſine præpoſitione: *rure Abderam oppidum*. Dicebant autem τὰ Ἄβδηρα· Ergo ſcribendum: *Is de proximo rure Abdera in oppidum, cujus popularis fuit*, &c. *Abdera in oppidum* ut apud Tacitum, *Capreas in inſulam ſe abdidit*. Vide ad Livii librum 28, 42. Auctor bello Africano: *Itaque poſtquam caſtris non potuerant potiri, Uticam ſe in oppidum conjecerunt*. Valerius Maximus lib. 1 cap. 1. *Atque in id Virgines, & ſacra impoſita omiſſo cœpto itinere, Cære in oppidum pervexit*. Ubi non agnoſco, quod agnoſcit ex uno libro Colerus lubens, *Cære oppidum*. Gronovius.

8 *Caudices ligni*] Caudex vel codex veteribus appellatur plurium tabularum contextus, ut teſtatur Seneca c. 13. de Brev. vitæ. vide & Nonium, ubi de codicariis navibus agit.

9 *Democritus*] Qui ex atomis, quibus figura & varietas innumera, coagmentata omnia tradidit, omnemque motum ab iiſdem fieri. Quæ ſententia quoque Epicuri fuit. Idem ſentiebat atomorum vertiginem cauſam omnis generationis eſſe, ipſumque ſolem ex hujuſmodi vertiginibus, tumorumque circumferentiis eſſe compoſitum, infinitos eſſe mundos. Vide Laërtium in ejus vita, Heſychium Illuſtrem, Valer. Maxim. lib. 8 cap. 7 Euſeb. lib. 10. πρ. εὐ. cap. 2.

10 *Incohibili*] Quod cohiberi nequibat. Pleræque tamen Vett. Editt. legunt *incoibili*. Sed MSSti ſancte ſervant literam h.

11 *Vincturam poſituramque ligni*] Carrionis hoc. Plinius 16, 37 de ſalicis generibus: *aliæ* (pariunt) *virgas ſequacis ad vincturas lenticiæ*. Scripti tamen & ſuperiores editiones, *juncturam*. Gronovius. Idque omnino præferendum: non enim hîc agitur de vinciendo ſarmenta fruticibus ſalicum, aut ramulis frugiferarum arborum alligandis vimine, ſed de lignis variis commode jungendis, ut portentur inſtar faſcis, unde ſuaviſſime deſcribit acervum & orbem. Quod ſi id huc pertinere poteſt, *junctura* Horatii in Arte ab Acrone exponitur *compoſitio, ſtructura partium*. Cæterum in Regio etiam mox *paululum*.

12 *Interrogavit quis id lignum ita comp.*] MS. Reg. *interrogavitque quis*, quod opinor exſtabit & in aliis codicibus, etſi nihil annotatum videam. Sed neque in editionibus id animadverto. Et tamen potuit ita citare Pricæus in notis ad Apulejum pag. 178 neſcio unde, nec ipſe indicat. Mirum ni deleta ſit hæc copulativa ab illis, qui non attendebant, potuiſſe illud præcedens *atque* ab Gellio uſurpari, ut notaret ſtatim, in verbis *atque itidem Democritus* &c. Vide paterna ad 11, 29 & alibi. Sic enim perquam oportune copula immittitur. *Jac. Gronov.*

ter compoſuit: tum Democritus, animi aciem ſollertiamque hominis non docti demiratus, *Mi adoleſcens*, inquit, *quum ingenium* [13] *benefaciendi habeas, ſunt majora melioraque quæ facere mecum poſſis:* abduxitque eum ſtatim, ſecumque habuit, & ſumtum miniſtravit, & philoſophias docuit, & eſſe eum fecit, quantus poſtea fuit. Is tamen Protagoras [14] inſincerus quidem philoſophus, ſed [15] acerrimus ſophiſtarum fuit; [16] pecuniam quippe ingentem quum à diſcipulis acciperet annuam, pollicebatur ſe id docere, quanam verborum induſtria cauſa infirmior fieret fortior. Quam rem Græcè ita dicebat, [17] τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν a.

a *Inferiorem cauſam ſuperiorem efficere.*

13 *Benefaciendi*] Solerter aliquid agendi.

14 *Inſincerus quidem philoſophus*] Hic primus relicto ſincero & ingenuo philoſophandi more, ad ſophiſmata, & ineptas argutias & contortiunculas animum appulit. Exemplum ejuſmodi argutiarum extat apud Auctorem noſtrum lib. 5 c. 10. & Apuleium Flor. 18. Plato in Zenone teſtatur eum, cum annos ſexaginta vixiſſet, gloriatum fuiſſe, ſe per quadraginta annos juventutem corrupiſſe. Sophiſticen quoque exagitat Plato, in Dialogo cui nomen *Protagoras*. vide Laërtium in vita Protagoræ, Athenæum lib. 8. & Suidam.

15 *Acerrimus ſophiſtarum*] Cicer. lib. 1. de Nat. Deor. *Abderites quidam Protagoras, cujus à te modo facta eſt mentio, ſophiſtes temporibus illis quam maximus.*

16 *Pecuniam quippe ingentem*] Laërtius centum minas exegiſſe à diſcipulis ſingulis affirmat. Centum minæ valent mille ſcutatos ſive ducatones. Singulæ enim minæ valent centum drachmas ſive denarios. Hic autem primus philoſophorum mercede docuit, magnaſque divitias poſſedit, ut auctor eſt Plato in Zenone.

17 Τὸν ἥττω λόγον &c.] Meminit quoque τῶν λόγων Ariſtophanes ἐν νεφ. ẏſ. 114. & ẏſ. 881. ubi innocentiſſimo Socrati inſultat. De Gorgia Leontino refert Cicero lib. 2. de Fin. de quacunque quæſtione dicere ſolitum. *Audax*, inquit Cicero, *negotium; dicerem impudens, niſi hoc inſtitutum poſtea tranſlatum ad philoſophos noſtros eſſet. Sed & illum quem nominavi, & cæteros Sophiſtas, ut è Platone intelligi poteſt, luſos videmus à Socrate.* Vide Baſilium magnum ad Libanium Sophiſtam.

CAP. IV.

De verbo, duoetviceſimo, [1] *quod vulgo incognitum eſt, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.*

[2] APUD Sigillaria forte in libraria ego [3] & Iulius Paulus poëta vir memoria noſtra [4] doctiſſimus conſederamus: atque ibi [5] expoſiti erant

1 *Quod vulgo incognitum*] Verbum *eſt*, quod additur in editionibus plurimis, venit ex MSS. ſicut certe exſtat in Regio, unde nec oportuit omitti, nec debet anxietas noſtra eſſe nimia, ubi Gellius ipſe eam reſolvit alibi geminando, ut proxime in principio capitis 6, unde reſtitui. *Jac. Gronov.*

2 *Apud Sigillaria*] Vicum intelligit Romæ, ubi ſigna & imagunculæ, ſigilla, aliæque merces, etiam libri venales exponebantur. vide ſupra lib. 2 cap. 3.

3 *Et Iulius Paullus vir*] Omnes ante Stephanum: *Paullus poeta vir memoria noſtra doctiſſimus.* Nec ſecus ſcripti. Hunc titulum Paullo cur inviderint, ipſi viderint. Certe noſter & lib. 16, 10. *Iulium Paullum poëtam memoriæ noſtræ doctiſſimum.* Lib. 19, 7. *Iulius Paullus poëta vir bonus & rerum literarumque veterum impenſe doctus.* Gronovius.

4 *Doctiſſimus conſederamus*] Scriptus uterque, *conſideramus.* Et ſic interdum malebant. Cicero 3 Orat.

Digitized by Google

erant [6] [7] Fabii annales, bonæ atque ſinceræ vetuſtatis libri, quos venditor ſine mendis eſſe contendebat. Grammaticus autem quiſpiam de nobilioribus, ab emtore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat, ſed contrà [8] librarius in quodvis pignus vocabat, [9] ſi in una uſpiam litera delictum eſſet. Oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in libro quarto: *Quapropter tum primum* [10] *ex plebe alter conſul factus eſt, duoetviceſimo anno, poſtquam Romam Galli ceperunt.* Non,

Orat. *In ſilvam venitur, atque ibi magna cum audientis exſpectatione conſiditur.* Lib. 2 de Legib. *Sed ſi videtur, conſidamus in umbra.* Gronovius.

5 *Expoſiti erant*] In reliqua ſerie ad ſpectandum & promendum bene digeſta proſtabant venales.

6 *Fabii annales*] Intelligitur Q. Fabius Pictor, qui tempore Hannibalis, cum bellum Punicum ultima Italiæ minaretur, vixit, & hiſtorias ſcripſit, ſicut ex Appiano in Hannibalicis, & Livio lib. 21. & Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. liquet. vide ſupra lib. 1 cap. 12.

7 *Fabii annales, bonæ atque ſinceræ vetuſtatis libri*] In omnibus exemplaribus ſic interpunctum video. At aut tollendum comma poſt *annales*, aut alterum addendum poſt *vetuſtatis*, ſi mentem auctoris aſſequi volumus. Non enim ille dicit Fabii annales, qui eſſent libri bonæ & ſinceræ vetuſtatis, ſed libros annales Fabii, qui bonæ & ſinceræ vetuſtatis eſſent. Et ita gaudet loqui cum Sempronio Aſellione, ex quo advocat hoc libro cap. 18. *Annales libri tantummodo, quid factum quoque anno geſtumque ſit, ea demonſtrabant.* Item, *neque ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam poſſunt.* Gronovius.

8 *Librarius*] Sic enim etiam Latina voce dicebatur bibliopola, ut docemur ex Soſiis, qui duo fratres fuere librarii & bibliopolæ nobiliſſimi, ut ſcribit Acron ad Horatii Artem Poeticam, ad quos neſcio an alludat Jo. Wouwerius in Polymathiæ cap. 6, quum certe potuerit & ſcriptio librorum & venditio in eoſdem concurrere, prout hic etiam recenſuiſſe & contuliſſe cum ſimilibus exemplaribus potuit, ut de fide ejus foret certus. Alioquin ut erat plerumque id genus ignarum earum rerum, quas manu tractabat, ita hic venditor etiam glorioſus eſſe potuit aliena fide, ut βιβλιοκάπηλος mercem ſuam laudans, quo nomine traducitur ab Luciano in dialogo adverſus indoctum. Interim apparent hìc Sardi venales ſicut librarius lucro inhians, ita grammaticus non ſine pactione mercedis aut ſaltem ſpe adhibitus, quorum hic multo peſſimus eſt, quia in eo quod promittit, ultra modum indecore aberrat; niſi ea natio iſto tempore artem ſuam vehementer arctaverit, & notitiam temporis ac hiſtoriæ chronologis & hiſtoricis delegandam rata in ſolis vocabulis ſyllabiſque, & illis uſu aſſiduo percognitis, non etiam illis excellentius compoſitis, ſe occupaverit. Cæterum ſic quum traductus & oſtentatus ſit turpitudinis & inſcitiæ ergo ab Gellio iſte grammaticus, mihi quidem videtur id ſufficere, & nunc augere increpando ſerum videtur, præſertim quum Gellius non tam aperiat vetuſtiſſimum librum fuiſſe aut ſinceram ſcripturam, quam bonæ & ſinceræ vetuſtatis. Sed & in irritum cadit tota illa vehementia, qua in Gellium inſurgi poteſt, quaſi non decorum ſatis illi poſt tam accurate & ex profeſſo relatam adeo inſulſam & audacem iſtius mutationem nihil tamen aliud ſubjeciſſe, niſi *alio quoque loco ita* Fabium ſcripſiſſe: quippe id omne vanum eſſe oſtendunt probantque codices antiqui nec illa verba habentes & inde locum hunc mancum eſſe evincentes, multoque inde inanior omnino putari debet eſſe interpoſitio, qua ſcribetur *at alio quoque l.* Ego enim non ambigo plura excidiſſe occaſione repetitæ vocis *viceſimo* ante voculam *hic*, quod ſatis apparet ex eo, quod exemplari Salmaſiano adſcriptum video: [*Idem* exemplum affert Nonius è Varronis humanar. XVI] ut etiam ad Nonium obſervavit Ioſ. Mercerus, ubi ego in MS. legi *mortuus eſt anno duodecimo.* Jac. Gronov.

9 *Ni in una nuſpiam litera delictum eſſet*] Et ſcripti & olim editi: *ſi in una uſpiam litera.* Carrio alterum de conjectura feciſſe videtur, ex eo, quod Pithæus, Briſſonius, alii monuerunt ſponſiones fere particula *Ni* conceptas fuiſſe. Neque immemor hujus formulæ potuit eſſe noſter, qui lib. 7, 11, ex verbis Africani minoris ter repetitum ponit: *ni hoc ita eſt, quis ſpondet mille nummum?* Et lib. 14, 2, ex oratione M. Catonis: *ni vir melior eſſet Gellius quam Titius.* Sed illud *nuſpiam* meliori ætate ſermonis Latini nuſquam: nec Gellium id dedicare voluiſſe credibile eſt. Aut igitur faciamus *nuſquam*, aut, *ni in nulla uſpiam litera delictum eſſet.* Gronovius.

10 *Ex plebe alter conſul factus eſt*] L. Sextius primus ex plebe factus conſul, & collegam habuit L. Æmilium Mamercum. vide Livium lib. 6. contigit hoc anno ab V.C. 388.

Non, inquit, [11] *duoetviceſimo*, ſed, *duodeviceſimo* ſcribi oportuit. Quid enim eſt, *duoetviceſimo?* [12] Alio quoque loco hic ita ſcripſit; *mortuus eſt anno duoetviceſimo.* [13] *Rex fuit annos viginti & unum.*

11 *Duoetviceſimo*] Nonius tamen legit *duodeviceſimo*. Ubi legendum *duoetviceſimo*, *vel duoviceſimo*. nam *duodeviceſimus* decimum octavum denotat. Juxta Nonium autem viceſimum ſecundum ſignificat. Emendandus itaque Nonius cum exemplis, quæ adducit. Ex Gellio autem hæc mutuatum fuiſſe more ſolito non vane arbitror. Finis enim hujus capitis mutilus eſt.

12 *Alio quoque loco ita ſcripſit*] Vix eſt, ut hic non ſit aliquid mutili & defecti. nam ſcripti τὰ *alio quoque loco* ignotant. Præterea hoc ipſum exemplum non Fabii annalibus, ſed Varronis humanarum rerum lib. 16 acceptum refert Nonius Marcellus: etſi vulgo ibi *duodeviceſimo*, ſed *duoetviceſimo* legendum eſſe jam monuit Ioſias Mercerus. *Gronovius.*

13 *Rex fuit annos viginti & unum*] Hinc apparet ſupra legendum eſſe, *mortuus eſt anno duoetviceſimo*: quomodo enim duodeviceſimo anno, id eſt, decimo octavo, mortuus eſt, ſi rex fuerit per annos viginti & unum. *Thyſ.* Quum jam in Vaſcoſani editione eſſet annotatum: Rex fuit anno viceſimo primo indicat bene tranſcriptum ex archetypo *duo et viceſimo*: nam ſi duodeviceſimo mortuus eſſet, i. decimo octavo, non fuiſſet creatus rex anno viceſimo primo, ætatis videlicet ſuæ.

Cap. V.

[1] *Cujuſcemodi joco cavillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.*

[2] IN libris veterum memoriarum ſcriptum eſt Hannibalem Karthaginienſem apud regem Antiochum facetiſſimè cavillatum eſſe. Ea cavillatio hujuſcemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparaverat: [3] convertebatque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. Inducebat etiam [4] currus cum falcibus, & elephantos cum turribus; equitatumque frenis, ephippiis, [5] monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus Hanniba-

1 *Cujuſmodi joco cavillatus ſit Antiochum*] Vetuſtiores: *ſit in Antiochum.* Regius: *joco incavillatus ſit Antiochum.* Gronovius.

2 *In libris veterum*] Exſcripſit hæc Macrob. lib. 2 cap. 2.

3 *Convertebatque*] Exercitum producendo monſtrabat. *Thyſ.* At Prouſteus, monſtrabat ad oſtentationem. At commodius jam diu antea expoſuerat Aſcenſius, ante conſpectum ſuum procedere faciens, quod vulgus monſtram facere vocat. Plane enim intelligitur velut in decurſione campeſtri flectens ſpatia modo ad lævam, modo ad dextram, vel ut illi dicebant, modo ad ſcutum, modo ad haſtam, ita ab omni parte præbebat ſpectandum.

4 *Currus cum falcibus*] Perſarum hæc militia, qui falcatis curribus obvia quæque proterebant. vide Stewechium ad Vegetium, qui icones quoque exhibuit. De falcatis curribus Curtius lib. 4.

5 *Monilibus, phaleris*] Monile proprie ornamentum muliebre ex gemmis, quod ex collo dependet, teſte Iſidoro lid. 19 c. 31. περιτραχήλιος κόσμος Græcis dicitur. Et Virgilius lib. 1. Æneid. collo monile tribuit. Lib. 7. Æneid. ℣ſ. 278. monilia cum phaleris confundit, cum inquit,

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent.

De phaleris vide quæ dicta ſunt lib. 2 c. 12. Quicquid autem fronti, maxillæ, pectori equorum ornamenti addebatur, communi vocabulo phaleras nominaſſe videntur. Fronti Suidas, maxillæ Herodotus, pectori Servius & Plinius tribuunt. Proprie autem phaleræ equorum, monilia hominum dicuntur. Phaleræ tamen etiam hominibus aliquando tribuuntur. Juvenal. Satir. ult. *Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.* Phaleræ demiſſæ ad pectus pendebant, torque. collum magis ſtringebant & ambibant. Vide Lipſ. l. 5. de mil. Rom. cap. 17. Interim hanc locupletis copiæ in iſta virium

Digitized by Google

nibalem [6]adſpicit: &, Putaſne, inquit, conferri poſſe, [7]ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? tum Pœnus eludens [8]ignaviam imbelliamque militum ejus pretioſè armatorum: Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etiamſi avariſſimi ſunt. Nihil prorſus neque tam lepidè neque tam acerbè dici poteſt. Rex de numero exercitus ſui ac de æquiparatione æſtimanda quæſierat: reſpondit Hannibal de præda.

rium parte deſcriptionem Jo. Pricæus confert cum ſimilibus ad Apulejum lib. x Miles. pag. 621.

6 *Adſpicit*] MS. Macrobianum *inſpicit*. Quod probat Scriverius ad Martialem, ad illum locum,

Inſpectum velut emptor aut laniſta.

Petronius: *anumque inſpicere diligentius cœpi*. Thyſ. Locus iſte Martialis exſtat VI, 82. Sed ad eum illic nihil Scriverianum. Itaque miror ſic ambigue deſcribi, quod à Scriverio privatim indicatum fuit Pontano, prout is fatetur in notis ad Macrobium 2 Saturn. 2. Sed & ipſe inſpexi codices ſcriptos Macrobii, eoſque bene vetuſtos; nec tamen in illis aliter legebatur, quam *adſpicit*. Jac. Gronov.

7 *Ac ſatis eſſe credis Romanis*] Rott *credo*. Regius, *credam*. Quod foret, jubeſne me confidere? auctorne es, ut credam? *Gronovius*.

8 *Ignaviam imbelliamque militum*] Qua factum fuiſſe innuit Florus, ut tam facile ceſſerit lib. 2 cap. 8, ubi apparatum illius circa elephantos quoque deſcribit hoc modo: *Elephantis ad hoc immenſæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & ſuo ebore fulgentibus, aciem utrinque vallaverat. Imbellia* autem hic nove pro imperitia belli ponitur.

CAP. VI.

De coronis militaribus; quæ ſit earum triumphalis, *quæ* obſidionalis, *quæ* civica, *quæ* muralis, *quæ* caſtrenſis, *quæ* navalis, *quæ* ovalis, *quæ* oleaginea.

MILITARES coronæ multifariæ ſunt. Quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has fermè eſſe accepimus, *triumphalem*, *obſidionalem*, *civicam*, *muralem*, *caſtrenſem*, *navalem*. Eſt ea quoque corona quæ *ovalis* dicitur. Eſt item poſtrema *oleaginea*, qua uti ſolent qui in prœlio non fuerunt, [1]ſed triumphum procurant. [2]*Triumphales* coronæ ſunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id vulgo dicitur [3]*aurum coronarium*. [4]Hæ antiquitus [5]è lauru erant; poſt fieri ex auro cœptæ.

1 *Sed triumphum procurant*] Virtutis tamen cauſa oleagineam militibus quoque donatam Dio lib. 49. teſtatur. Quos auctores habuerit Gellius, quia ipſe non adſignat, dici vix poteſt. Forſan Claudium Saturninum ſecutus eſt, quem præſtantiſſimum in hac materia citat Tertullianus c. 5. de Corona mil.

2 *Triumphales coronæ*] Quæ à ſociis & amicis gentibus mittebantur Imperatoribus, atque in triumpho præferebantur, numero frequenti. In Scipionis Aſiatici triumpho aureas coronas 234. Livius numerat, Appianus in Cæſaris 2822. *Thyſ.* Exemplum occurrit in loco Valerii Maximi citato ad 4, 18.

3 *Aurum coronarium*] Non tantum coronæ, ſed aurum poſtmodum ad coronas miſſum, etiam cum gravi exactione in aliis cauſis. Lege Lipſ. de magn. Rom. lib. 2 cap. 9.

4 *Hæ antiquitus è lauru erant*] Rott. *antiquitus laurea*. Forte: *Hæ antiquitus laureæ erant*. Gronovius.

5 *E lauru erant*] Propter paupertatem, ut Feſtus affirmat.

cœptæ. [6] *Obſidionalis* eſt, quam ii, qui liberati ſunt obſidione, dant ei duci, qui liberavit. Ea corona graminea eſt: obſervarique ſolitum [7] ut fieret è gramine, [8] quod in eo loco generatum eſſet, intra quem clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronam gramineam ſenatus populuſque Romanus Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum ſecundo, quòd urbem [9] Romam obſidione hoſtium liberaſſet. *Civica* corona appellatur, quam civis civi, à quo ſervatus eſt in prœlio, teſtem vitæ ſalutiſque perceptæ dat. Ea fit [10] è fronde querna, quoniam cibus victuſque antiquiſſimus [11] quernus capi ſolitus ſit: [12] etiam ex ilice; quod genus ſuperiori proximum eſt, ſicut ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilii:

> *Advehuntur*, inquit, *cum ilignea corona & chlamyde.*
> *Di voſtram fidem!*

[13] Maſurius autem Sabinus in undecimo librorum memorialium, [14] civicam coronam tum dari ſolitam dicit, quum is, qui civem ſervaverat, eodem tempore etiam hoſtem occiderat; neque locum in ea pugna relique-

6 *Obſidionalis*] Caſtris totis obſidione liberatis, ut Plinius teſtatur lib. 22 cap. 5. Idem innuere videtur militem Imperatori hanc dediſſe, ſi totus exercitus unius virtute obſidione liberatus eſſet. Cæterum ad alios quocunque modo obſeſſos recte hoc extenditur.

7 *Ut fieret è gramine*] *Quia*, ut loquitur Plinius, *ſummum victoriæ indicium erat herbam porrigere victos.*

8 *Quod in eo loco generatum eſſet*] Reg. & Rott. *gnatum*. Lib 7, 11 ex Q. Claudio affert: *qui adprime ſummo genere gnatus erat.* Gronovius.

9 *Romanam*] Vet. Ed. *Romam*. Thyſ. Hinc & ſequuti tum Aldus, tum Gryphius. At ſic quoque codex Regius. In Lincolnienſi vidi *Romanam*, ut hoc ita exiſtimari debeat inoleviſſe ſerius.

10 *E fronde querna, quoniam cibus victuſque antiquiſſimus quernus capi ſolitus ſit*] Quatuor ſcripti *quernea*. Reg. & Rott. etiam *civus* mutatione literæ frequenti librariis: uterque item *fuit*. Tum pro *quernus* Reg. *quercus*: ſed neutra vox in Rott. habeturque *antiquis ſolitus fuit capi*. Poſſis conjicere: *è fronde quernea, unde cibus victuſque antiquis ſolitus fuit capi.* Aut etiam, *quoniam cibus victuſque antiquis è quercu carpi ſolitus fuit.* Gronovius. Contra Lincoln. *antiquitiſſimis* ſic amplificans vocem, quantum Rott. imminuit, ut omnino videatur lectioni Regii codicis acquieſcendum, quum de antiquis non ſatis deſignate adfirmetur. Certe optime procedit, *quoniam cibus victuſque antiquiſſimis è quercu capi ſolitus fuit.* Aldina etiam Gryphianæque & Aſcenſiana *querceus capi*, in quo patet proxime incedere eas voluiſſe ad MSStos, quod cur ab Stephano quantum video, mutatum ſit, vix aſſequor. *Jac. Gronov.*

11 *Quernus*] Vet. Edit. *querceus*. Ex glandibus victitari ſolitum etiam Plinius & Gal. lib. 2. de Alim. fac. teſtantur.

12 *Etiam ex ilice*] Plinius: *Civica iligna primo fuit, poſtea magis placuit ex eſculo Iovi ſacra. variatumque & cum quercu eſt, ac data ubique quæ fuerat, cuſtodito tantum honore glandis.*

13 *Maſurius*] Ita clare habebant Reg. & Lincoln. Utique Prouſteus non debuerat ex Perſio adducere *Maſſuri rubrica*. Mox neſcio cur in tam multis editionibus ſervetur *ſolitum*, quum in MS. Reg. plane exſtet quod repoſui. *Jac. Gronov.*

14 *Civicam coronam tum dari ſolitum*] Leges has præſcribit Plinius lib. 16 cap. 4. *Civem ſervare, hoſtem occidere, utque eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die, utque ſervatus fateatur, alias teſtes nihil proſunt, ut civis fuerit. Auxilia* (i. e. auxiliares copiæ) *quamvis Rege ſervato decus id non dant. Nec creſcit honos idem Imperatori conſervato, quoniam conditores in quocunque cive ſummum eſſe voluere. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti ſemper aſſurgi etiam ab ſenatu in more eſt. Sedendi jus in proximo ſenatui. Vacatio munerum omnium ipſi, patrique, & avo paterno.* Cauſas cur querna daretur corona, Plutarchus Qu. Rom. 92. proponit.

liquerat: aliter jus civicæ coronæ negat conceſſum. Tiberium tamen Cæſarem conſultum, an civicam coronam capere poſſet, qui civem in prœlio ſervaſſet & hoſtes ibidem duos interfeciſſet, ſed locum, in quo pugnabat, non retinuiſſet, eoque loco hoſtes potiti eſſent, reſcripſiſſe dicit, eum quoque civica dignum videri; [15] quòd appareret tam iniquo loco civem ab eo ſervatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiverit. Hac corona civica [16] L. Gellius vir cenſorius in ſenatu [17] Ciceronem conſulem donari à republica cenſuit, quod ejus opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ conjuratio detecta vindicataque. *Muralis* eſt corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum ſubiit, inque oppidum hoſtium per vim eſcendit. Iccirco quaſi muri pinnis decorata eſt. *Caſtrenſis* eſt corona, qua donat eum imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnans introivit. Ea corona [18] inſigne valli habet. *Navalis* eſt, qua donari ſolet maritimo prœlio qui primus in hoſtium navem [19] armatus vi tranſiluit. Ea quaſi [20] navium roſtris inſignita eſt. Et *muralis* autem

15 *Quod appareret tam iniquo*] Olim edebatur, *appareret è tam iniquo.* Scripti Reg. & Rot. *appareret & tam iniquo.* Lincoln. *apparet & tam.* Gronovius.

16 *L. Gellius*] Qui circa annum V.C. DCLXXXII. conſulatum geſſit cum Cn. Cornelio Lentulo, & cum eodem annis tribus poſt cenſor factus eſt. Vide Ciceronem pro Balbo, & in Verrem, Plutarchum in Craſſo, alioſque.

17 *Ciceronem conſulem donari è republica cenſuit*] Vetuſtiores Carrione, *à republica*: neque aliter ſcripti. Et ſenſu non deficitur. Nam *cenſere*, apud Latinos ſæpe ſic ponitur, ut ei præſens infinitivi pro gerundio jungatur. Juſtinus lib. 13. *Perdicca cenſet Roxanes exſpectari partum.* Plinius lib. 23, 1. *His nucleis ad purgationem non cenſuerim uti.* Sic ergo *cenſuit à republica donari* eſt cenſuit vel pro ſententia dixit eſſe donandum à ſenatu populoque Romano. *Gronovius.* Eadem mutatione denuo uſus fuit mox Stephanus ex conſilio Carrionis lib. 1 Emend. 5, quum edidit *inque oppidum hoſtium per vim eſcendit.* Bene, ſi ita graſſatus fuit ex MSS. quos obſcure prætendit Carrio. Sed priores editi habent *aſcendit*, & in Regio exſtat *aſcenderit.* Nuſpiam mihi occurrit τὸ *eſcendit.* Jac. Gronov.

18 *Inſigne valli*] Ideo & vallaris appellata. *Thyſ.* Quod hauſtum ex Paſchalio lib. 7 c. 3, ubi caſtrenſem & vallarem vix duas fuiſſe putat. Hoc vellem clare ab eis dictum fuiſſe, quid Gellius intellexiſſet per inſigne valli. Sed non deſerit Paſchalius (cujus miror in his Thyſianis nullam fieri mentionem, qui certe adhiberi debuit; ſic magna pars harum notarum potuit ſine damno non ſcribi) ſcribens [Ergo inſigne caſtrenſis coronæ fuit Vallus ex auro.] Quod ſi ita eſt, videtur debuiſſe etiam diſtincta fuiſſe caſtrenſis ab vallari, ſicut & caſtra ab vallis. Equidem per vallos etiam munita fuiſſe caſtra nemo ignorat. Sed tamen etiam caſtra potuerunt eſſe ſine vallis, & ſolis terrenis aggeribus munita, ut ſic quum inter munitionem valli & caſtrorum eſſet differentia, etiam fuerit inter præmia; & caſtrenſis hinc corona habuiſſe videatur inſigne valli ex terra confecti, vallaris autem vallorum caſtrenſium, prout ſunt in nummo familiæ Numoniæ cui Vaalæ cognomentum fuit. *Jac. Gronov.*

19 *Armatus vi tranſilivit*] Reg. & Rot. *tranſiluit.* Gronovius.

20 *Navium roſtris*] Navalem ſimplicem roſtris navium non diſtinctam fuiſſe arbitratur Lipſ. l. 5. de mil. Rom. cap. 17. aut certe aliqua nota diverſam fuiſſe à Roſtrata. Hæc enim in ſummo pretio, & non iis data, qui in navim aliquam tranſcendiſſent, (ſæpe id factum) ſed qui navale aliquod magnum decus aut victoriam magna induſtria peperiſſent. Data ducibus, & ſimilis aliquatenus obſidionali. Claſſicam quæ ducibus dabatur, majoris fuiſſe pretii, vix dubitari poteſt, & raro vel vix unquam illam conceſſam fuiſſe Dio Caſſius lib. 49. oſtendit, cum dicit, *Agrippam corona roſtrata aurea donavit, quod neque ante neque poſtea cuiquam contigit.* Vide & Vellejum lib. 2 cap. 81. Livium Epitoma 129. Senecam lib. 3. de Beneſ. c. 32. Duo exempla refert Plin. lib. 16 cap. 4.

autem & *caſtrenſis* & *navalis* fieri ex auro ſolent. [21] *Ovalis* corona myrtea eſt. Ea utebantur imperatores, qui ovantes introibant urbem. [22] ovandi ac non triumphandi cauſa eſt, quum aut bella non ritè indicta, neque cum juſto hoſte geſta ſunt; aut hoſtium nomen humile & non idoneum eſt, ut ſervorum piratarumque: aut, deditione repente facta [23] [24] impulverea, ut dici ſolet, incruentaque victoria obvenit. Cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius [25] ſed quaſi Veneris quidam triumphus foret. Hanc [26] myrteam coronam M. Craſſus, quum [27] bello fugitivorum confecto ovans rediret, inſolenter aſpernatus eſt: [28] ſenatuſque conſultum faciundum per

21 *Ovalis vero coronu*] Neuter ſcriptorum codicum habet τὸ *vero*: neuter ut nec Lincoln. mox τὸ *autem*: & ſunt hæ particulæ, quibus quaſi hiantem orationem connectere ſe male ſeduli putabant. Sed & vocabula tranſpoſuerunt. Hæc enim manus priſca: *Ovalis corona murtea eſt. ea utebuntur imperatores, qui ovantes urbem introibant. Ovandi ac non triumphandi cauſa eſt.* Gronovius. Et hanc ut veriſſimam ſequi debui. Non enim hæc pertinent ad proxime antecedentia; ſed redit auctor ad recenſionis formulam antea inſtitutam, ut patet ex ipſo capitis titulo, quem ordine exſequitur, ubi ſemper illas particulas neglexit, unde neque nunc apponi decuit. *Jac. Gronov.*

22 *Ovandi autem*] Plutarchus in Marcello ab ove nomen arceſſit, quod in ovatione oves non tauri vel boves ſacrificarentur, uti in triumpho fieri ſolitum. Et recte. Feſtus tamen à militari gratulantium clamore originem accepiſſe arbitratur, Dionyſius Halicarn. ἀπὸ τοῦ εὐάσμου. De ovatione vide Alex. ab Alex. Gen. Dier. lib. 6. cap. 17. & Onuphrium Panvinium de Triumpho.

23 *Impulverea*] Vett. Ed. *in pulvere*. Conjectura facilis legendum, *ſine pulvere*. Badius legit *impulvere*, adjective, unde alii legunt *impulverea*.

24 *Impulverea, ut dici ſolet, victoria*] Volunt hoc ipſum ſcripti exhibendo, *quibus in pulvere aut dici*. Neque inepte tamen Chriſt. Colerus Parergon cap. 10 ſuſpicatur, *impulvere, ut dici ſolet, victoria*. Sed juxta bene *impulvereus* formatur ἀπὸ τοῦ *pulvereus*, quam *impulvis* ἀπὸ τοῦ *pulvis*: quemadmodum à *cœna* fit *incœnis*, à *cœnatus incœnatus*. Nam *invulnerea*, quod homo doctus libro ſuo adſcripſerat, ludibrium eſt. *Gronovius.* Iſtud *impulvere* jam fuit in mente Moſellani, ut patet ex notis Aſcenſianis, ut vidit Thyſius notavitque attribuens Badio. Explicat autem Gellius Græcum ἀκονιτί, prout illuſtrat hanc vocem H. Stephanus in Theſauro Græcæ Linguæ.

25 *Sed quaſi Venerius*] Id concoquere Paſchalius nequivit; ideo quum circuiviſſet ad myrtum honori ſuo reſtituendam, negat ſententiam Gellii eſſe dignam ut referatur inter probas, miraturque quî Gellio lubitum ſit eam deprimere, & ovationem vocare triumphum Venereum. Et tamen ipſe potuit tandem colligere non agi de comeſſante & qui gratam noctem extorſit amicæ, non de Venere procace ac libidinoſa, ſed frondem intelligendam Veneris bellacis, victricis, triumphatricis, & quæ inter fortiora numina à ducibus fuit collocata, prout hinc Victoriæ ædes erat juncta ædi Veneris ſuper Pompeji theatrum, non aliter ac Pergami *Nicephorium* Veneriſque templum junguntur ab Livio 32, 33, & Ultraiecti in Juliæ Domnæ nummo memini vidiſſe literas apud politiſſimum D. Modeum VENUS VICTOR, ſi non in eis lateat VICTORIA. *Jac. Gronov.*

26 *Myrteam coronam*] De qua ita Plinius lib. 15 cap. 29. *Bellicis quoque ſe rebus inſeruit: triumphanſque de Sabinis Poſtumius Tubertus in conſulatu (qui primus omnium ovans ingreſſus urbem eſt, quoniam rem leviter ſine cruore geſſerat) myrto Veneris victricis coronatus inceſſit, optabilemque arborem etiam hoſtibus fecit. hinc poſtea ovantium fuit corona.* A myrto quoque Venus olim Myrtea dicta, quam poſtmodum Murciam appellarunt. Ita Plinius eodem cap. Vario lib. 4. de L. L. Plutarchus Qu. Rom. 20. teſtantur. Murcia tamen etiam marcoris & deſidiæ dea, de qua Arnob. lib. 14. Tertullianus lib. de Spectac. c 8. Auguſtinus lib. 4. de Civ. Dei cap. 16.

27 *Bello fugitivorum*] Duce Spartaco. De hoc bello agit Vellejus Paterculus lib. 2 c. 30. ubi ſermonem ita finit: *Hujus patrati gloria penes M. Craſſum fuit, mox Romanorum omnium principem.* Vide Florum lib. 3 c. 20. Plutarchum in Craſſo. Liv. Epit. 96. Eutrop. 6. Oroſ. l. 5. c. 24. & Appianum.

28 *Senatuſque conſultum faciendum*] Neſcio quomodo

per gratiam curavit, ut lauro, non myrto, coronaretur. M. Cato objecit M. Fulvio Nobiliori, quòd milites per ambitionem coronis, de cauſis leviſſimis, donaſſet. De qua re verba ipſa appoſui Catonis: [29] *Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quum oppidum captum non eſſet, aut caſtra hoſtium non* [30] *incenſa eſſent?* Fulvius autem, in quem hoc à Catone dictum eſt, coronis donaverat milites, quia vallum curaverant, aut quia puteum ſtrenuè foderant. Prætereundum non eſt, quod ad ovationes attinet: ſuper quo diſſenſiſſe veteres ſcriptores ſcio. Partim enim ſcripſerunt, qui ovaret introire ſolitum [31] equo vehentem: at Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ovantes dicit, ſequentibus eos non militibus ſed univerſo ſenatu.

modo id irrepſerit in poſtremas editiones, quum omnes priores edant conſenſu *faciundum*, nec ſcripti codices nunc adhibiti ab eo diſcrepent; unde ne propagaretur, monere debui & rebus intercesſi. Clare 4, 20 *dicundi* reſtiturum, & 5, 13 *faciundoque* ubi in Regio eſt *en*. Jac. Gronov.

29 *Nam principio quis vidit*] Membranarum ξυνωρίς, *Jam principio*. Gronovius.

30 *Incenſa eſſent*] Sermo dignus reprehenſorio ſpiritu Catonis, qui rem ipſam modo in ſe exiſtimans cavillatur. Nam ad faciendum illud actus fuit Fulvius non gratia aut ambitione, ſed æſtimatione laboris in illis operibus exhauſti, utpote ad Ambraciam, de cujus obſeſſæ miraculo ſtupebant annales Romani; idque debuerat Gellius admonuiſſe, quum alioquin illa ſimpliciter inſpecta non ſolerent donari coronis, nec mererentur; ſed omnia fuerunt extra ordinem. *Jac. Gronov.*

31 *Equo vehentem*] Id eſt, vectum. Ita cum Lucretius Tricipitinus de Æquis & Volſcis triumpharet, Veturio conceſſum à ſenatu, ut ſine legionibus equo veheretur. Ita Claudius Nero bello Punico ſecundo eques ſine militibus urbem introivit. Plerunque tamen pedites urbem ingrediebantur. *Thyſius*. Attamen MSS. *vehentes*, ut Reg. & Rott. aut *vehente*, ut Lincoln.

CAP. VII.

Perſonæ *vocabulum quàm lepidè interpretatus ſit, quamque eſſe vocis ejus originem dixerit Gabius Baſſus.*

LEPIDE [1] mehercules & ſcitè Gabius Baſſus in libris, quos de origine vocabulorum compoſuit, unde appellata [2] *perſona* ſit, interpretatur: à *perſonando* enim id vocabulum factum eſſe conjectat. *Nam caput*, inquit, *& os* [3] *cooperimento perſonæ tectum undique, unaque tantum vocis emittendæ via pervium, quoniam non vaga neque diffuſa eſt, in unum tantummodò exitum* [4] *collectam coactamque vocem ciet, & ma-*

1 *Mehercules*] Reg. & Lincoln. *mi hercules*.

2 *Perſona*] Non admittit hanc derivationem Scaliger lib. 4. de L. L. Vide Voſſ. lib. 2. Inſt. Poët. c. 28. forſan à Græco περιζώνη, ut voluit Scaliger: ζώσθαι autem induere Græcis reſte Pauſania denotat. Ita ab integumento perſona dici potuit. At Scaliger de Comœdia cap. 9 putat περὶ σῶμα.

3 *Cooperimento perſonæ tectum, undique tantum*] Non opinor de induſtria factum eſſe, ut in poſtremis editionibus ita ederetur mutata diſtinctione & omiſſa integra voce; certe cauſam non video, & omnino depravatur ſententia auctoris: unde veterem repoſui. *Jac. Gronov.*

4 *Collectam coactamque vocem & magis*] Rott. *vocem ciet magis*. Reg. *vocem ciet magisque*. Fiat igitur: *vocem ciet magis, magisque claros*. Sed præterea legendum: *quæ non vaga*. nempe via emittendæ vocis. non *quon*, ut vulgo: non *quoniam*

Digitized by Google

& magis [5] *claros canoroſque ſonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere & reſonare vocem facit ; ob eam cauſam perſona dicta eſt , o, litera* [6] *propter* [7] *vocabuli formam productiore.*

ut Carrio licet cum ſcriptis manu. *Ciet vocem*, movet, rumpit, emittit, incitat. *Gronovius.* Equidem conveniunt ſcripti codices, & quod eſt in Rottend. id ipſum exſtat non aliter in Regio Sed Salmaſius poſt notatum verbum *ciet* majore charactere ſcriptum adjecit, ſed ſpatio interjecto & minore eodem charactere *magiſque*, non ut lectum in MS. Regio, ſed ex conjectura ſua, quam iſta lectionis varietas ſtatim illi ſubjiciebat, nempe *vocem ciet magiſque & magis claros.* Plane MSSti innuunt *vocem ciet & magis claros*, (notabiliter in Regio vidi *ci&t*, ut rurſus in cap. 8 *& teſt autem*) quaſi copulativa intercideri t ob antecedens verbum *ciet* in eam deſinens, ut edidi. *Jac. Gronov.*

5 *Claros canoroſque*] Imo obſcuriores.

6 *Propter*] Forſan legendum, *præter*; quam ſuſpicionem effudit Aſcenſius.

7 *Vocabuli formam*] Derivatione literam productam eſſe innuit. quod in derivativis aliquoties contingit, cum in primitivis brevis ſit litera, vel ſyllaba.

Cap. VIII.

Defenſus error à Virgilii verſibus, quos arguerat Julius Higinus grammaticus: & ibidem quid ſit lituus; *deque etymologia vocis ejus.*

[1] *Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat*
Succinctus [2] *trabea ; lævaque ancile gerebat.*

in his verſibus erraſſe Virgilium Higinus ſcripſit, tanquam non animadverterit deeſſe aliquid hiſce verbis:

Ipſe Quirinali lituo.

Nam, ſi [3] nihil, inquit, deeſſe animadvertimus, videtur ita dictum, ut fiat, *lituo & trabea ſuccinctus*, quod eſt, inquit, abſurdiſſimum: quippe quum *lituus* ſit virga brevis, in parte, qua robuſtior eſt, incurva, qua augures utuntur; [4] quonam modo *ſuccinctus lituo* videri poteſt? Immo ipſe Higinus parum animadvertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraque dici per defectionem ſolent. Veluti quum dicitur, *M. Cicero homo magna eloquentia,* [5] [6] &, *Q. Roſcius hiſtrio ſumma venuſtate.* Non plenum hoc

1 *Ipſe Quirinali lituo*] Extant verſus lib. 7. Æneid. vſ. 187. Hoc baculo augures cœli ſpatia deſignabant, quia manu non licebat, & uti ſolebat Romulus augurii peritus, ſicut Plutarchus in Romulo refert. Quirinalem itaque lituum dixit, qualem poſtea Quirinus vel Romulus habuit, niſi Martis baculum quis intelligat, nam ante Romulum Mars Quirinus appellatus fuit. Quemcunque tamen regium baculum ſive ſceptrum intelligere hic quis poteſt. vide & Macrobium lib. 6 cap. 8. Saturn. qui ſuo more hæc ex Gellio tranſcripſit. Illuſtrat Turnebus lib. 9 c. 10. & lib. 30 cap. 5.

2 *Trabea*] Toga Regum & augurum de cocco & purpura, teſte Servio. Vel erat veſtis ſegmentata trabibus purpura expreſſis.

3 *Nihil deeſſe animadvertimus*] Reg. & Rott. *animadverterimus.* Gronovius.

4 *Quonam modo ſuccinctus lituo*] Ita habebant editi priores, ita codex Regius: cur hunc ordinem turbavit Stephanus edendo *lituo ſuccinctus*? Jac. Gronov.

5 *Atque Roſcius hiſtrio*] Manifeſte peccatum eſt in editione H. S T. ubi legitur *& quaſi Roſcius* &c. Utrobique reſcribendum : *& Q. Roſcius* &c. Prænomen

hoc utrumque, [7] non perfectum eſt: ſed enim pro pleno atque perfecto auditur. Ut Virgilius alio in loco [8] dixit:

> [9] *Victorem Buten immani corpore*,

id eſt, corpus immane habentem. & item alibi:

> [10] *In medium geminos immani pondere cæſtus*
> *Projecit.*

ac ſimiliter:

> —— *domus ſanie dapibuſque cruentis,*
> *Intus opaca, ingens.*

Sic igitur id quoque videri dictum debet, *Picus Quirinali lituo erat:* ſicuti dicimus, [11] [12] *ſtatua grandi capite erat. Eſt* autem, *erat*, & *fuit*, plerumque abſunt, cum elegantia, ſine detrimento ſententiæ. Et, quoniam facta *litui* mentio eſt, non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animadvertimus, utrum lituus auguralis [13] à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurum *lituus* dicta ſit. Utrumque pari forma [14] & pariter incurvum eſt. Sed ſi, ut quidam putant, tuba à ſonitu lituus appellata eſt [15] ex illo Homerico verbo, [16] Λίγξε βιὸς [a]: neceſſe eſt ita accipi ut virga auguralis à tubæ ſimilitudine *lituus* vocetur. Utitur autem vocabulo iſto Virgilius & pro tuba:

> [17] *Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.*

a *Inſonuit arcus.*

---

nomen *Quinti* in particulas *que* & *quaſi* mutatum eſt propter abbreviationem. *Lambecius.*

6 *Et quaſi Roſcius hiſtrio*] Sic Carrio, quum eſſet: *atque Roſcius hiſtrio.* Sed ex ſcriptis legendum, *& Q. Roſcius hiſtrio*, ut notavit Lambecius. *Gronovius.* Atqui non ſolus ita Stephanus edidit, ſed jam & Aldus, quod notatum Thyſio, idque plane exſtat in Lincoln. expreſſum; nec videtur aliter in nota innuiſſe ſcriptor codicis Regii q̃. Equidem prænomen ſive adſit, ſive abigatur, nihil confert, etſi id jam Badius adhibuerit: & debuit Lambecius id noviſſe, non ex ſuo nomine hanc lectionem venditare; majus dedecus eſt Prouſtei ſcribentis *ita legendum conjicere Lambecium.* Jac. Gronov.

7 *Non*] Vetus Ed. *neque.*

8 *Dixit*] Abeſt in Vett. Editt.

9 *Victorem Buten*] Virg. v. Æneid.

10 *In medium &c.*] Extat verſus l. v. Æneid. ℣ſ. 401.

11 *Statua*] Voſſ. cod. in margine, *fatua.*

12 *Statua grandi capite erat*] Utraque membrana: *Fatua grandi capite erat.* Quando mentionem fecit Pici, non mirum eſt addere aliquid de nuru ejus Fauni uxore. Juſtinus lib. 43. *Fauno uxor fuit nomine Fatua, quæ divino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præcinebat.* Bonam deam putatam ſcribit eandem Plutarchus in Cæſare. *Gronovius.*

13 *A tuba*] Cicero lib. 1. de Divinatione. *Romuli lituus, id eſt, incurvum & leviter à ſummo inflexum bacillum, quod ab ejus litui, quo canitur, ſimilitudine nomen invenit.*

14 *Et pariter*] Addunt quædam Edd. *in capite*, ſed refragatur vetuſtiſſima Ven. Ed. & MSS.

15 *Ex illo Homerico verſu*] Scripti quatuor, *Homerico verbo.* Mutatum opinor, quia duo verba ſunt & initium verſus. Sed *verbum* etiam dictum ſignificat complurium vocum. Suetonius Julio: *Verbum M. Catonis eſt, unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam rempublicam ſobrium acceſſiſſe.* Gronovius. Et jam in præfatione dixit Gellius, *Heracliti Epheſii verbum* πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει.

16 *Λίγξε βιὸς*] Extat locus Iliad. Δ. ℣ſ. 125. *λίγγω ſono, ſtrideo.* Didymus λίγξε, ποιόν τινα ἦχον ἀπετέλεσε. Heſychius λίγξαντα interpretatur ἠχήσαντα. Sed potius à λιτὸς lituus deducitur, quod tenuis & acuti ſoni ſit. Ennius:

> *Inde loci lituus ſonitus effundit acutos.*

17 *Et lituo*] Verſus extat Æneid. 6. ℣. 167.

Cap. IX.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumta ex Herodoti libris.

Filius Crœſi regis, [1] quum jam per ætatem fari poſſet, infans erat, &, quum jam multum adoleviſſet, item nihil fari quibat. Mutus adeò & elinguis diu habitus eſt. [2] Quum in patrem ejus [3] bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio [4] educto regem eſſe ignorans invaderet: diduxit adoleſcens os clamare nitens, [5] eoque niſu atque impetu ſpiritus vitium nodumque linguæ rupit, planeque & articulatè elocutus eſt, clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex vita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorſus deinceps incœpit. Herodotus in hiſtoriis hujus memoriæ ſcriptor eſt: ejuſque verba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert; [6] Α῎νθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον [a]. Sed & quiſpiam Samius athleta, [7] nomen illi fuit [8] Αἴγλης, quum antea non loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. Nam quum in ſacro certamine ſortitio inter [9] ipſos & adverſarios non bona fide fieret; & ſortem nominis falſam ſubjici animadvertiſſet: repente in eum, qui id faciebat, [10] ſeſe videre, quid faceret, magnum inclamavit. Atque is oris vinculo ſolutus, per omne inde vitæ tempus, non turbidè neque [11] adhæsè locutus eſt.

a *O homo ne occidas Crœſum.*

---

1 *Quum jam per ætatem*] Id eſt, cum jam ætas idonea eſſet ad loquendum: *Semeſtris tamen*, juxta Plinium, *locutus eſt Crœſi filius in crepundiis, quo prodigio totum id concidit regnum.* Ita ante ætatem locutus, & poſtmodum mutus factus fuiſſet. Sed potuit hic alter eſſe Crœſi filius, de quo Plinius loquitur.

2 *Cum vero in patrem ejus*] Hic quoque fulcrum labanti orationi ſe ſupponere crediderunt per τὸ *vero*, quod neque in Regio eſt, neque in Rottendorfiano neque in Lincoln. Primus etiam caret præpoſitione *In*. Dicimus autem utrumque *invadere aliquem* & *in aliquem*. Potius erit aliquid demi: nam pro *deducto* legendum videtur *educto*, & verbum ſubſtantivum removendum, hoc modo: *Mutus adeo & elinguis diu habitus, quum in patrem ejus, bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio educto, regem eſſe ignorans, invaderet.* Poſſemus quoque τὸ *Et* tollere: ſed maneat, licet accipiatur pro Etiam. *Gronovius.*

3 *Bello magno*] Contra Cyrum, qui urbem Sardes regiam Crœſi occupaverat.

4 *Deducto*] Aliter, *educto*. forſan *diducto*, ut alludat ad idem vocabulum, *diducto gladio*, & *diduxit os*.

5 *Eoque niſu &*] Vett. Edd. *eoque nixu, atque*.

6 Α῎νθρωπε] Vide Herod. l. 1. Ven. Vet. ἄνθρωπε.

7 *Nomen illi fuit* Αἴγλης] Rott. *fuit etlaoys*. Regius *fuit exλλογς*. Forte, *nomen ei fuit* Εχέδιος. Gronovius.

8 Αἴγλης] Valerius Max. lib. 1. tit. de Miraculis. *Ægles Samius athleta mutus, cum ei victoriæ quam adeptus erat, titulus & præmium eriperetur, indignatione accenſus vocalis evaſit.*

9 *Ipſos*] Forſan, *ipſum*. per *ipſos* alioqui intelligit, qui ejuſdem partes ſequebantur.

10 *Seſe videre quid faceret*] Reg. & Rott. *videre ſeſe quid faceret.* Gronovius.

11 *Adhæſe*] Gloſſarium Gellii, quod edidit Barthius, *adhæſe loqui, balbutire, male pronunciare.* Per omne itaque vitæ tempus expedite locutus eſt.

Cap.

CAP. X.

De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα *appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt.*

INTER vitia argumentorum longè maximum [1] eſſe vitium videtur quæ [2] ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. Ea quidam ex noſtris non hercule nimis abſurdè *reciproca* appellaverunt. Id autem vitium accidit hoc modo. Quum argumentum propoſitum referri contrà [3] convertique in eum poteſt à quo dictum eſt; & utrumque pariter valet: quale eſt pervulgatum illud, quo [4] Protagoram ſophiſtarum acerrimum uſum eſſe ferunt adverſus Euathlum diſcipulum ſuum. Lis namque inter eos & controverſia ſuper pacta mercede hæc fuit. Euathlus adoleſcens dives [5] eloquentiæ diſcendæ cauſarumque orandi cupiens fuit. Is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit, daturumque promiſit mercedem [6] grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat; dimidiumque ejus dedit tunc jam ſtatim prius quàm diſceret: pepigitque, ut reliquum dimidium daret, [7] quo primo die cauſam apud judices oraſſet & viciſſet. Poſtea quum

1 *Eſſe vitium videtur eorum quæ*] Quatuor ſcripti: *longe maximum eſſe vitium videtur, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. ſine τῷ eorum*, quod inſulſiſſe cenſeo, qui mirabantur nihil eſſe, quo referrent *τὸ quæ*. At eſt id ex genere ſcitamentorum, de quibus diximus ad lib. 4, 1. *ea quæ reconduntur, penus dicta eſt*. Gronovius.

2 Ἀντιστρέφοντα] Vide Ariſtotelem lib. 2. Rhetor. Certe *reciproca* potius dicerentur ἀναστρέφοντα, quippe cujus verbi uſus ad talia frequens eſt, deque eo ſatagunt viri docti ad Stephanum in voce ΑΓΚΥΡΑ; quum in noſtro particula ἀντὶ plane ſic non exprimatur.

3 *Controvertique poteſt in eum, à quo dictum eſt & utrumque*] Scripti & editi ante Stephanum, *convertique in eum poteſt*. quorum mutandi unde libido vel ipſi vel Carrioni exſtiterit, haud ſane intelligo. Melius autem Reg. & Rot. *& utrimque pariter valet* nempe & à parte actoris in reum aut unde petitur, & hinc adverſus illum. *Gronovius.* Id quidem tanto mirabilius eſt, quia ipſe Stephanus in Theſauro linguæ Græcæ inque iſto verbo citat hunc Gellii locum, nec aliter, quam vulgo recte legebatur, ut videre licet.

4 *Protagoram*] De hoc Philoſopho vide ſupra cap. 3. Quintilianus lib. 3. Inſtit. Euathlum à Protagora decem millibus artem didiciſſe teſtatur. Scribit Ariſtoteles lib. 9. Ethic. Protagoram ſolitum diſcipulos interrogare, quanti artem æſtimarent, & tantum ab iis accipere ſolitum. Cæterum quæ hic de Protagora & Euathlo dicuntur, alii auctores Coraci & Tiſiæ tribuunt, quos artis illius inventores & principes in Sicilia fuiſſe teſtatur M. Tullius. Huic quidem ſimilia refert Lud. Creſollius lib. 11 Theatri Soph. cap. 6.

5 *Eloquentiæ diſcendæ cauſarumque orandi cupiens*] Rectius Sareſberienſis *cauſaſque orandi*, inquit Colerus cap. 20 Parergon. Immo pejus. eſt enim, quale *verborum fingendi*, quod aſſeruimus lib. 4, 14. *Gronovius.*

6 *Grandem pecuniam*] Quum Lud. Creſollius libro 5 Theatri Soph. cap. 4 ex Quintiliano attuliſſet definitam ſummam, nempe decem millia denariorum, apponit; *quod idem ponitur ab Agellio lib.* 5. Neſcio ubi id viderit; neque enim procedit hic auctor ultra iſtam declarationem, ut & c. 3. *Jac. Gron.*

7 *Quo primo die cauſam apud judices oraſſet & viciſſet*] Reg. *primum*. Forte: *quo primam die cauſam*. Apulejus in Floridis: *Aut enim vinco, & judicio dimittor; aut vincor & pacto abſolvor, ex quo non debeo mercedem, ſi hanc primam cauſam fuero penes judices victus*. Mar. Becichemo puerilis in his verbis error videtur ita corrigendus, *hac prima cauſa*: & ſic ajunt Florentiæ legi. At ego *victus cauſam* Apulejo dignum helleniſmum puto, quam qui maxime: & tam molliter dici *cauſam vinci* quam *cauſam vincere, judicium vincere, Olympia vincere, Pythia cantare & certare*: quæ omnia certos aucto-

res

quum diutulè auditor aſſectatorque Protagoræ fuiſſet, & in ſtudio quidem facundiæ abundè promoviſſet, cauſas tamen non reciperet, tempuſque jam longum tranſcurreret, & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret; capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat, aſtutum. [8] Petere inſtitit ex pacto mercedem: litem cum Euathlo conteſtatur. & quum ad judices, [9] conjiciendæ [10] conſiſtendæque cauſæ gratia, veniſſent, tum Protagoras ſic exorſus eſt; Diſce, inquit, ſtultiſſime adoleſcens, [11] utroque id modo fore ut reddas quod peto, ſive contra te pronunciatum erit, ſive pro te. Nam, ſi contra te lis data erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego vicero: ſin verò ſecundum te judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea reſpondit Euathlus: [12] [13] Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni [14] iſſe obviam, ſi verba non ipſe facerem, atque alio patrono uterer. Sed majus mihi in iſta victoria [15] prolubium eſt, quum te non in cauſa tantùm ſed in argumento quoque iſto vinco. Diſce igitur tu quoque, magiſter ſapientiſſime, [16] utroque modo fore, uti non reddam quod petis: ſive [17] contra me pronunciatum erit, ſive pro me. Nam,

res habent, Ovidium, Tullium, Ennium, Horatium, Apulejum ipſum. Etenim in omnibus his intelligitur præpoſitio *Per*. At, quod ſequitur, etſi, quod ſciam, diſſimulent omnes, correctione indiget: *Ita me omnimodo liberat, ſi vinco, conditio; ſi vincor, ſententia.* Plane contrarium verum eſt: nam vincentem ſtringebat conditio, non liberabat; ut & victum ſententia cogebat ſolvere. Scribendum igitur: *ſi vincor, conditio;* (pactus enim erat, ne daret, ni viciſſet) *ſi vinco, ſententia*, ſcilicet judicum lite ſecundum me data. Et hoc ex Flor. ſtatim recipere debuerunt. *Gronovius.*

8 *Petere inſtituit ex pacto*] Sic & Rottendorfianus. Sed Regius cum prius editis, *inſtitit*. Idem.

9 *Conjiciendæ, &c. cauſæ gratia*] Conjicere cauſam eſt argumentum cauſæ judici ſtrictim & per indicem breviter exponere, ſive, ut Aſconius loquitur, in breve cogere, antequam ipſa cauſa ageretur. Quod Pandectæ quoque Florentini oſtendunt. videtur autem cauſæ conjectio ex XII. tabulis originem accepiſſe, in quibus ita habetur. IN. FORO. AUT. COMITIO. ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONJICITO. Ita regulam quaſi cauſæ conjectionem Sabinus appellavit l. 1. de R. I.

10 *Conſiſtendæque*] Conſiſtere quidem dicitur in judicio congredi, ſed *cauſam conſiſtere* Gellianum eſt, qui neutra pro activis crebro ſumere ſolet. Notavit Giſanius in Indice Lucretii.

11 *Utroque id modo fore ut reddas*] Scriptus uterque cum editionibus ante Stephanum, *uti reddas.* In Regio deeſt τὸ *id*. Gronovius.

12 *Potui, inquit, huic tuæ &c.*] Non ſatisfacit mihi hic locus, neque adeo ipſi rationi. Veterem lectionem ex MS. R. erui, quæ hæc eſt: *Opto, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obiam &c. Sed majus mihi in iſta victoria prolubium eſt, cum &c.* Erroris cauſa fuit vox *prolubium*, quæ cum paulo rarior eſſet, in *proludium* mutata eſt & ſono vicinam, & vulgo magis notam. Eadem voce in ſimili ſignificatione uſus eſt idem Gellius lib. 16 c. 19. *Feros*, inquit, *& immanes nautas prolubium tamen audiendi ſubit.* Lambecius.

13 *Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti*] Sic Rott. non *Opto*, ut Regius adverſus auctoris mentem. nam ſi alio patrono uteretur, id ſignum eſſet ipſum ſibi diffidere, atque ideo needum ſatis didiciſſe. At illud, *majus mihi in iſta victoria prolubium eſt*, ita prorſus Rott. ut Regius, atque ex eo Lambecius. *Majus* quoque Ro. & Veneta. Aldus primus *magis*. Gronovius.

14 *Eſſe obviam*] Vet. Ven. *iſſe obviam*, id eſt occurrere, diluere alia captione.

15 *Prolubium*] Quo vocabulo etiam utuntur antiqui, teſte Nonio in *Prolubium*.

16 *Utroque modo fieri, ut non reddam, quod petis*] Reg. & Rott. *utroque modo fore*, ut ſupra. *Gronovius.*

17 *Contra me pronunciatum erit*] Voſſ. cod. in notis MSS. legit, *fuerit*. Sic & MS. Regius.

18 *Du-*

Digitized by Google

Nam, ſi judices pro cauſa mea ſenſerint, nihil tibi ex ſententia debebitur: quia ego vicero. Sin contra me pronunciaverint: nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero. Tum judices [18] dubioſum hoc inexplicabileque eſſe, quod utrimque dicebatur, rati, ne ſententia ſua, utramcumque in partem dicta eſſet, ipſa ſeſe reſcinderet, rem injudicatam reliquerunt: cauſamque in diem longiſſimam diſtulerunt. Sic ab adoleſcente diſcipulo [19] magiſter diſciplinæ eloquentiæ inclutus [20] ſuo ſibi argumento confutatus eſt, & [21] captionis verſutè [22] excogitatæ fruſtratus fuit.

18 *Dubioſum*] Pro *dubio.* dixit etiam alibi Gell. lib. 3 c.3. De hoc autem capite & duobus actionum his modis videndus Marq. Frehetus in principio Deciſionum Areopagit.

19 *Magiſter diſciplinæ eloquentiæ inclutus*] Regius & Rottendorfianus vocem *diſciplinæ* nulli agnoſcunt. *Gronovius.*

20 *Suo ſibi*] In Voſſiani cod. notis *ſibi* expungitur.

21 *Captionis verſutæ excogitatu fruſtratus fuit*] Rott. cum editis antiquitus, *verſute excogitatæ.* Colerus Sareſberienſis ſcriptuтam & hic minime tegendam monet *verſute & cogitate.* Stephanus equidem Carriove injuria offenſi ſunt genere loquendi *fruſtrari captionis*, quod eſt, ut Plauti *falli ſermonis.* Regius, *verſutæ & excogitatæ.* Quod maxime probo. Suetonius Caligula: *Templum etiam numini ſuo proprium & ſacerdotes & excogitatiſſimas hoſtias inſtituit.* Gronovius.

22 *Excogitatæ*] Quædam editiones, inter quas H. Stephani, *excogitatu.*

Cap. XI.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum [1] non videri poſſe ἀντιστρέφοντα.

[2] Existimavit quidam etiam illud [3] Biantis, viri ſapientis ac nobilis, reſponſum conſimile eſſe atque eſt Protagorion illud, de quo dixi modò, antiſtrephon. Nam quum rogatus eſſet à quodam Bias, deberetne uxorem ducere, an vitam vivere cœlibem; [4] [5] Ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν. καὶ εἰ καλήν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν. οὐ ληπτέον ἄρα [a]. Sic autem hoc reſponſum convertunt: [6] εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα [b]. Sed minime hoc eſſe videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere converſum frigidius eſt infirmiuſque. Nam Bias propoſuit non eſſe du-

a *Aut pulchram habebis, aut deformem. Et ſi pulchram, habebis communem; ſi vero deformem, habebis pœnam. Utrumque autem non bonum. Non ſumendum igitur.*

b *Si quidem pulchram habebo, non habebo pœnam. ſi vero deformem, non habebo communem. Ducenda igitur uxor.*

1 *Non videri* ἀντιστρέφοντα] Regius ἀντιστρέφειν.

2 *Exiſtimavit quidam*] At cur non *exiſtimant*, ut palam Regius? quum utique ſequatur *convertunt.* Jac. Gronov.

3 *Biantis*] Bionis hoc dictum fuiſſe refert Diogenes Laërtius.

4 Ἤτοι καλὴν ἕξεις] Ven. Vet. pro ἕξεις legit ἄξεις. Citat Hieronymus l. 1. contra Jovinianum Theophraſti librum, in quo quæritur, an ſapienti ducenda ſit uxor.

5 Ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν] Ab Aldo provenit hoc. Romana Venetaque, Ἤτοι καλὴν ἄξεις· & mox: Εἰ μὲν καλὴν ἄξω. quæ laudat etiam è Pal. MS. Gebhardus 2 Antiq. Lect. 23. *Gronovius.*

6 Εἰ μὲν καλὴν ἕξω] Ven. Vet. legit ἄξω.

cendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod neceſſario patiendum erit ei qui duxerit. Qui convertit autem, non ab ſe defendit incommodum quod adeſt: ſed carere ſe altero dicit quod non adeſt. Satis eſt autem tuendæ ſententiæ, quam Bias dixit; quòd cum, qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινὴν habeat aut ποινήν. Sed Favorinus noſter, quum facta forte mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias uſus eſt, cujus prima πρότασις eſt, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν [a]; non ratum id [7] neque juſtum [8] disjunctum eſſe ait: quoniam non [9] neceſſarium eſt alterum ex duobus, quæ disjunguntur, verum eſſe. Quod in proloquio disjunctivo neceſſarium eſt. Eminentia enim quadam ſignificari formarum turpes & pulchræ videntur. Eſt autem, inquit, tertium quoque inter duo iſta, quæ disjunguntur: [10] cujus rationem proſpectumque Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam feminam & deformiſſimam [11] media quædam forma eſt; [12] quæ & à nimiæ pulchritudinis periculo [13] & à ſummæ deformitatis odio vacat. Qualis à [14] Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, *ſtata*, dicitur; quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινή. Quam formam modicam & modeſtam Favorinus non mehercle inſcitè appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.

a *Propoſitio eſt, aut pulchram habebis, aut deformem.*

7 *Neque juſtum disjunctum eſſe ait*] Reg. *neque juſtum disjunctivum eſſe ait.* Rott. *neque juſtum disjunctivum ait eſſe.* Satim Reg. & Rot. *quoniam non neceſſum ſit.* Lincoln. *quoniam non . . . eſt ſit.* Gronov.

8 *Disjunctum*] Voſſ. C. *disjunctivum.*

9 *Neceſſarium*] Aliter, *neceſſum.*

10 *Cujus rationem proſpectumque Bias non habuit*] Regius *perſpectumque.* Inde Salmaſius conjiciebat *reſpectumque.* Gronovius.

11 *Media forma quædam eſt*] Hac ſerie vocum ſcripti. *Idem.*

12 *Quæ & à nimiæ*] Ita Regius & Rott. ubi vulgo τὸ *&* negligitur. *Jac. Gronov.*

13 *Et ſummo deformitatis odio*] Immo *ſummæ*, ut tres membranæ. *Gronovius.*

14 *Q. Ennio in Menalippa*] Ex hac quoque tragœdia citant verſus Nonius, Priſcianus lib. 10. Macrobius lib. 6 c. 4. Juvenalis Satira VIII.

Ante pedes Domitî longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antiopes, ſeu perſonam Menalippes.

Menalippe autem à Neptuno compreſſa, expoſuit liberos in ſtabulo patris; Varro lib. 2. de Re Ruſt. cap. 5. *Hunc eſſe qui filios Neptuni è Menalippa ſervarit, ne in ſtabulo infantes grex boum obtereret.* Dionyſius quoque Halicarnaſſ. De Fig. Locut. & Euſebius de Præp. Euang. Euripidem ſimilem tragœdiam ſcripſiſſe refert, in qua ſapiens Menalippe egregie ſuam perſonam agebat. Ad hanc fabulam agendam geſtu maxime opus fuiſſe Cicero l. 1. de Offic. teſtatur: *Qui voce freti ſunt Epigonem, Medeamque; qui geſtu Menalippam, Clytæmneſtram eligunt.* Pro Menalippa Ennii legunt quoque nonnulli *Menalippo*, qui Tydeum occidit. Ita quoque verſus Juvenalis ſupra citatos legit vetus ejuſdem Poëtæ Scholiaſtes. Aliquid momenti huc attulerint forſan ea, quæ colligit Reineſius lib. III Var. Lect. cap. 2 pag. 374.

Cap. XII.

De nominibus deorum populi Romani Dijovis & Vejovis.

[1] IN

Digitized by Google

[1] IN antiquis ſpectionibus nomina hæc deorum ineſſe animadvertimus, [2] [3] *Dijovis & Vejovis.* Eſt autem etiam [4] ædes Vejovis Romæ inter arcem & capitolium. [5] Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi. *Iovem* Latini veteres [6] à juvando appellavere: eumdemque alio vocabulo juncto patrem dixerunt. [7] Nam quod eſt in eliſis aut immutatis quibuſdam literis Iupiter, id plenum atque integrum eſt *Iovispater.* Sic & [8] *Neptunuspater* conjunctè dictus eſt, & *Saturnuspater*, & *Ianuspater*, & *Marspater* (hoc enim eſt, *Marspiter*) [9] itemque Iovis *Dieſpater* appellatus, id eſt, diei & lucis pater. Iccircoque ſimili nomine [10] *Dijovis* dictus eſt, & [11] Lucetius; quòd nos die & luce quaſi vita ipſa afficeret & juvaret. *Lucetium* autem *Iovem* Cn. Nævius in libris belli Pœnici appellat. Quum Iovem igitur & Dijovem à juvando nominaſſent: [12] eum quoque contrà deum, qui non juvandi poteſtatem, ſed vim nocendi haberet (nam deos quoſdam ut prodeſſent celebrabant, [13] [14] quoſdam ut ne

1 *In antiqnis ſpectionibus*] Vulgo *ſpectationibus. Spectio in auguralibns ponitnr pro adſpectione*, ut teſtatur Feſtus. Varro lib. 5. de L. L. *Spectare dictnm à ſpecio antiqno, quo etiam Enníns uſus: Vos epulo poſtquam ſpexit. Et quod in auſpiciis diſtribntum eſt, qui habeant ſpectionem, qui non babeant.* Intelligit hic vel antiqua auguralia verba, vel inſcriptiones, quæ ſpectando leguntur.

2 *Vejovis*] Cod. Voſſ. in notis *Vedejovis.* paſſim per totum caput.

3 *Dijovis & Vejovis*] Non diſſimulandnm videtur in quatuor calamo exaratis eſſe, *Dijovis & vedijovis.* neque hic modo, ſed & mox, *ædes vedijovis: tum vedijovem appellaverunt.* denique, *ſimnlacrum igitur dei vedijovis.* Sane *Vedius* etiam appellatur Martiano Capellæ, & Papiæ in Gloſſis: *Vedins Pluto vel Orcus, id eſt malns divus:* ut ad illum notavit H. Grotius. *Gronovius.*

4 *Ædes Vejovis*] A Romulo Nonis Martiis dedicata. Quæ erat in regione VIII, juxta P. Victor. vide Faſtos Ovidii lib. 3. & Dion. Halic. l. 2.

5 *Eorum nominum rationem*] Regius, *Quornm.* Gronovius.

6 *A jnvando*] Alii à Jova vel Jehova dedncunt. Certe ab hac voce corrupte ἰάω, & ἰάζω, & ἰσίω nomen ſuum accepere, & hinc fortaſſe Græcorum Ζιὸς. Jupiter autem tanquam Jovis Pater, ſicut Græcis Ζιὸς πατήρ.

7 *Nam qnod eſt in eliſis aut immntatis*] Regius exploſa præpoſitione: *Nam quod eſt eliſis aut immutatis qnibuſdam literis Inpiter.* Gronovius.

8 *Neptnnns pater* &c.] Prorſus alludit Gellius ad verſiculos Lucilii Sat. 1. *Ut nemo ſic veſtrum, qnin pater optimns divûm Ut Neptunus pater, Liber, Saturnus pater, Mars, Janus, Qnirinus pater nomen dicatnr ad nnum.* Qui locus ex Lactantii libro III adſcriptus eſt exemplari Salmaſiano.

9 *Item, Iovis Dieſpater*] Ambo ſcripti: *itemque Iovis Dieſpiter.* Gronovius. Quorum Regius mox etiam non legit *appellatus eſt, id eſt;* ſed prins verbum ſubſtantivum ei ignoratur, & recte, quippe quod appoſitum fuit ab Stephano, quum in anterioribus non conſpiciatur, præſertim ſi ex Regio adſciſcatur *itemque*, quod omnino fieri debet, ut feci. Nam illud *itemque* animadvertes eſſe in Aldina & Vaſcoſani: cur citeriores omiſerunt? Contra paulo ante Reg. & Lincoln. *Sic & Neptunns pater conjuncte dictus eſt, Saturnns pater*, abſque &, quod interponunt vulgo. Utrum recte, an innuit *ſic & Neptunns pater conjuncte dictns, & Satnrnus pater? Jac. Gronov.*

10 *Dijovis*] Quaſi Deus Jovis, ut Diana quaſi Dea Jana.

11 *Lucetins*] Ita & Juno Lucetia dicta, quod lucis auctor ſit parturientes adjuvans. Feſtus: *Lucetium Iovem appellabant, quod eum lucis eſſe autorem credebant.* Gloſſæ, *Lucerius*, Ζιὸς. lege *Lucetius.*

12 *Eum qnoque contra Deum*] Regius. *eumque contra.*

13 *Quoſdam ne obeſſent placabant*] Ita Pavori & Pallori conſtituta fana. Liv. lib. 1 c. 27. Etiam publice Febri fanum in Palatio dicatum fuit, ut teſtatur Plin. lib. 2 cap. 7. Prudentius Hamartigenia:

Par furor illorum, qnos tradit fama dicatis
ConſecraſſeDeas, Febrem Scabiemqne, ſacellis.

Ita Plutonem, Furias, Infernaleſque Deos placabant. Arnobius lib. 3. *Non commemorabimus hoc loco*

ne obeſſent placabant) [15] *Vejovem* appellaverunt demta atque detracta juvandi facultate. *Ve* enim particula, quæ in aliis atque aliis vocabulis [16] variatim per has duas literas, cum *a*, litera media [17] immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum eumdemque inter ſeſe diverſum capit: nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicut aliæ particulæ plurimæ; propter quod accidit, ut quædam vocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint [18] [19] & utroqueverſum dicantur: veluti [20] *veſcum*, [21] *vehemens*, & [22] *vegrande*; de quibus alio in loco, uberiore tractatu facto, admonuimus: [23] *veſani* autem & *vecordes* ex una tantùm parte, quæ

Deam Lavernam furum, Bellonas, Diſcordias, Furias, & læva illa quæ conſtituiſtis numina, taciturnitatis ſilentio præteribimus. Vide & Auguſtinum lib. 4 de Civ. Dei c. 21. Etiam tempeſtates conſecratas fuiſſe refert Cicero lib. 3. Nat. Deor.

14 *Quoſdam, ne obeſſent, placabant*] Iidem ambo, ut & olim editi: *quoſdam ut ne obeſſent, placabant.* Gronovius.

15 *Vejovem appellaverunt*] Feſtus tamen *parvum Iovem*, id eſt, adoleſcentem interpretatur. Ovid.

Vis ea ſi verbi eſt, cur non ego Vejovis ædem,
Ædem non magni ſuſpicor eſſe Iovis?

Vetus marmor, FORTUNÆ. JOVIS. PUERI. PRIMIGENIÆ. ita & Jupiter Anxurus in Anxure oppido imberbis colebatur, & Juno Virgo, quæ Feronia dicebatur teſte Virg. lib. 7. Æneidos, *Axurus* tamen legendum Urſinus de Fam. Rom. arbitratur, quaſi *ἄξυρος*, ut in nummo argenteo Panſæ indigitatur, ab uno latere, JOVIS. AXUR. VIBIUS. C. F. C. N. ab altero PANSA. Ipſa etiam urbs Anxur, vel potius Axur, à Jove Axuro nomen accepit, ut præter Servium etiam Acron teſtatur, ad Horatii lib. 1. Sat. v. Ovidius itaque ſuſpicatur *Iovi non magno* ſive adoleſcenti vel puero ædem illam à Romulo conſecratam. Sed Gellius hic noxium numen intelligit. Quem non tantum Vejovem, ſed etiam Vedium appellarunt. Martianus Capella de Nupt. Philol. *In eo perenni ſtrepitu colliditur animarum, quam Vedius adjudicarit impietas, id eſt, Pluton, quem etiam Ditem Vejovemque dixere.* Papias: *Vedius, Pluto, vel Orcus.* Vejovis igitur idem qui Jupiter Stygius. Ita enim Plutonem appellavit Virg. lib. 4. Æneidos:

Sacra Iovi Stygio quæ rite incepta paravi.

Inter ſupremum, id eſt, cœleſtem & Stygium Jovem diſtinguit Arnob. lib. 2 & 3. Silius Italicus lib. 8. nigrum Jovem appellavit, cum inquit:

Nigro forte Iovi cui tertia regna laborant.

16 *Variatim per has duas*] Mira eſt & noſcenda editio Stephani, quæ hunc locum in MSS. & editis ita expreſſum longe aliter transformans exhibuit: *quæ in aliis atque aliis vocabulis varia, tum per has duas litteras tum, a, littera media immiſſa* &c. Quod quiſque conſideret.

17 *Immiſſa*] Voſſ. cod. *immiſta.*

18 *Utroqueverſum*] In utramque partem.

19 *Et utroqueverſum dicantur; veſcum, vehemens*] Reg. & Rott. cum Fulviano: *dicantur; veluti veſcum, vehemens.* Gronovius.

20 *Veſcum*] Phylargyrius in IV. Georg. *Veſcum*, inquit, *tria ſignificat, minutum, edule, & multum.* & in 3. Georg. *Veſcas, teneras & exiles. Nam veſcum apud antiquos ſignificabat macrum, & quaſi quod eſcam non reciperet.* Feſtus: *Veſcus, faſtidioſus:* ve *enim pro puſillo utebantur. Lucretius veſcum dixit edacem, cum ait,*

Nec mare quæ impendent veſco ſale ſaxa peresa.

Item: *Veſculi male curati & graciles homines, ve enim ſyllabam rei parvæ præponebant. Unde Vejovem parvum Iovem, & vegrandem fabam minutam dicebant.* Ita & Plin. lib. 7 c. 20. *corpore veſco, ſed eximiis viribus Tritanum.* Ovid. lib. 3. Faſtor.

—— Vegrandia farra coloni
Quæ male creverunt, parvaque veſca vocant.

Gloſſæ: *Veſcus ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής.* vide Gellium lib. 16 cap. 5.

21 *Vehemens*] Quaſi vemens, à *ve* & *mente*, quod mens perturbata ſit. hinc vehemens inſerta aſpiratione. vide ſupra lib. 2. Noct. Att. c. 3.

22 *Vegrande*] Auget hoc vocabulum, & minuit. Auget in illo verſu Perſii,

Ut ramale vetus vegrandi ſubere coctum.

Minuit in citatis jam verſibus Ovidii. Ita Varro de Re ruſt. lib. 2 cap. 2. *Vegrandes & imbecillas oves* dixit. Sentit cum Gellio etiam Feſtus.

23 *Veſani*] Vet. Ed. *Veſanos*, & poſt illa verba *ex una tantum parte*, additur, *dici.* Thyſ. Ita & Aldus. Sed etſi poſterior mutatio recepta eſt auctoritate codicum, ut ipſius Regii, & ſententia ad plenum conſtet, quum referri poſſint ad præcedens *dicantur*, ſcire tamen oportet in Regio eſſe *veſani autem & vecordes ex una tantum parte dicti, quæ* &c.

Tale

quæ privativa eſt, [24] quam Græci χατὰ σέρησιν [a] dicunt. Simulachrum igitur dei *Vejovis*, quod eſt in æde, de qua ſuprà dixi, [25] ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum plerique [26] Apollinem eſſe dixerunt; [27] immolaturque illi ritu [28] humano [29] capra: ejuſque animalis figmentum juxta ſimulacrum ſtat. Propterea Virgilium quoque ajunt, multæ antiquitatis hominem ſine oſtentationis odio peritum, numina læva in Georgicis [30] deprecari: ſignificantem quandam vim eſſe hujuſcemodi deorum in lædendo magis quàm in juvando potentem. [31] Verſus Virgilii hi ſunt:

[32] *In*

a *Per privationem.*

Tale participium delere non eſt noſtri juris. *Jac. Gronov.*

24 *Quam Græci στερητικὸν μορίον dicunt*] Regius: *quam Græci κατὰ σέρησιν dicunt*. Heſychius: Α ψιλώμενον σέρησιν δηλοῖ. Etymologicon magnum in Αἀγὲς. ἢ τὸ ἄθραυστον κατὰ σέρησιν. Noſter lib. 2, 6. *Nam ſicut inlaudatum κατὰ laudis σέρησιν, ita inamabilem κατὰ amoris σέρησιν deteſtatus eſt.* Gronovius.

25 *Sagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ*] Earum inſtar videre eſt in nummis gentis Cæſiæ & Liciniæ. *Gronovius.* Ubi Urſinus quoque jam loci

hujus Gelliani dedit indicium. Cælaturas vero has placuit ex imitatione editionis Pariſinæ afferri, etſi peſſimæ, quum jam in Romana editione Urſini addatur Liciniano Vejovi clare ſatis diadema, quod integrum neglexit Patinus. Sed tam Cæſiæ gentis nummo dantur ſagittæ tres, quam Liciniæ; quod neſcio cur ſic recidere voluerit in Cæſiano Urſinus. Hinc placet ex meis nummis dare nunc verum an-

tiquitatis hujus conſpectum, quia is vere confirmat ſagittas Gellianas, eaſque paratas ad nocendum, ubi tamen MSS. Reg. & Rottend. habet *parta*, Lincoln. *parte*. Sciendum ab Urſino etiam agnoſci Vejovis caput, cui ſupponitur fulmen, in gente Fonteja. *J. Gron.*

26 *Apollinem*] Macrobius l. 1. Saturn. cap. 17. *Hinc eſt quod arcu & ſagittis Apollinis ſimulacbra decorantur, ut per ſagittas intelligatur vis emiſſa radiorum . . . Sed quia perpetuam præſtat ſalubritatem, & peſtilens ab ipſo caſu rarior eſt: ideo Apollinis ſimulacbra manu dextra Gratias geſtant, arcum cum ſagittis ſiniſtra: quod ad noxam ſit pigrior; & ſalutem manus promptior largiatur. Alii*, ut ſuperius eodem capite loquitur, *cognominatum Apollinem putant, ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα; Exanimat enim & perimit animantes, cum peſtem intemperie caloris immittit.* Itaque morbo tali implicitos Ἀπολλωνοβλήτους appellabant, tanquam ſagittis Dei tactos. Apollo quoque λοίμιος Lyndiis colebatur.

27 *Immolaturque illi ritu bumano capra*] Τὸ *illi* neque in Regio neque in Rottend. neque in Lincoln. conſpectui. Suſpicor autem ſcribendum quod & Ant. Thyſio viſum, *ritu Romano*. Gronovius.

28 *Humano*] Forſan, *Romano*.

29 *Capra*] Ovid. lib. 3. Faſtorum,

Stat quoque capra ſimul; Nymphæ paviſſe feruntur

Cretides: infanti lac dedit illa Iovi. Thyſ.

Ex his verſibus patet honor capræ habitus à Romanis, plane ut Nymphis, quò adſtent Iovi huic: idque Ovidius ſcribit ex ſenſu Romano, qui plane diverſus à ritu aliorum & præſertim illo, quem codices Gelliani appellant *bumanum*, in quo propterea non poteſt latere ritus Romanus, ut tamen exiſtimant viri docti, qui de eo nihil poſſunt dicere. Unde conjiciebam *ritu Cumano*, ſicut ex Virgilio conſtat ſingularem cultum Apollinis fuiſſe circa Cumas, idque notatum ab omnibus. *Jac. Gronov.*

30 *Quoque deprecari*] Abeſt prima vox in Vett. Editt. Sed neque eſt in Regio MS. unde induxi.

31 *Verſus Virgilis bi ſunt*] Reg. Rot. Lincol. τῷ *bi* dant commeatum. *Gronovius.*

S s 3 32 *In*

[32] *In tenui labor, at tenuis non gloria, ſi quem*
[33] *Numina læva ſinunt, auditque vocatus Apollo.*

In iſtis autem diis, quos placari oportet, [34] uti mala à nobis vel à frugibus natis [35] amoliantur, [36] *Averruncus quoque* habetur & [37] *Robigus.*

32 *In tenui labor*] Extat l. 4. Georg.

33 *Numina læva*] Servius tamen & Philargyrius interpretantur proſpera, ut alibi, *intonuit lævum.*

34 *Uti mala à nobis vel à frugibus natis amoveantur*] Lege cum Reg. & Rott. *amoliantur.* nempe illi ipſi dii Petronius: *jamdudum enim cupiebam amoliri cuſtodem moleſtum.* Tacitus 3 hiſtor. *Eaque confeſſione, ſive aptum tempori mendacium fuit, invidiam crimenque agnoviſſe & à partibus Vitellii amolitus videbatur.* Noſter 19, 1. *His tunc verbis Stoicus divitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt.* Cæterum pro *Averruncus* Reg. Rot. Lincol. *Aurungus.* Gronovius.

35 *Amoveantur*] Codex Voſſianus in margine, *amoliantur.*

36 *Averruncus*] Θεὸς ἀποτρόπαιος. *averruncare* enim ſignificat *avertere.* ut ex Cicerone, Livio, Varrone, aliis, liquet. Legitur quoque *arungus* in vet. edit. Ita legendum *Aruncus*, vel *Auruncus*, ut in Philoxeni Gloſſis. etiam *auruncare* Feſto dicitur.

37 *Robigus*] Qui robiginem à ſegete averruncare credebatur, ut ſcribit Varro lib. 5. de L. L. Ejus feſtum Robigalia VII Kal. Majas, quia tum fere ſegetes robigo occupat, ut teſtatur Plinius lib. 18 cap. 29. vide & Feſtum in *Robigalia.* Huic Deo canis & ovis extis ſacrificabant. Ovid. lib. 4. Faſt.

Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ovis.

Inſtituit hæc ſacra Numa Pompilius. Lucum & ædem in regione v. ponit Panvinus, Ædem via Nomentana extra portam Catulariam. De cane cæſo & quidem lactente etiam Columella ita loquitur:

Hinc mala rubigo, virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur & extis.

Etiam cane rufa ſacra faciebant Caniculæ ſideri; Feſtus: *Catularia porta Romæ dicta eſt, quia non longe ab ea ad placandum Canicula ſidus frugibus inimicum rufæ canes immolabantur, ut fruges flaveſcentes ad maturitatem perducerentur.* ſicut Romani, ita & Rhodii Deum habuere, qui rubiginem propelleret. Templum enim iis erat Apollinis Erythibii. Ἐρυσίβην enim rubiginem Græci appellant. Rubigo autem tum ſegetes lædit, cum udos imbre culmos ſol ardens torret, ſicuti Plutarchus de Primo frigido teſtatur. Contra tamen Plinius lib. 18 cap. 27. *Plerique dixere rorem inuſtum ſole aëri, frugibus rubiginis eſſe cauſam, & carbunculi vitibus: quod ex parte falſum arbitror, omnemque uredinem frigore tantum conſtare, ſole innoxio.*

CAP. XIII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obſervato.

SENIORUM hominum & Romæ nobilium, atque in morum diſciplinarumque veterum doctrina memoriaque præſtantium, diſceptatio quædam fuit, præſente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum; quumque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda faciundoque officio [1] alios aliis anteferre, non conſtabat. Conveniebat autem facilè, conſtabatque, ex moribus populi Romani, primum juxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque noſtræ creditos; ſecundùm eos proximum locum [2] clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem patroci-

nium-

1 *Alios aliis anteferre, non conſtabat*] Regius & Lincoln. *conſtituebat.* Rott. *conſatuebat.* Sed quodcumque horum admiſeris, ſi attendas, apparebit orationem parum conſtare. Quin ego duas illas voces qualeſcumque improba manu inſertas cenſeo, poſtquam *cumque quæreretur*, per errorem ſyllaba repetita, pro *cum quæreretur*, feciſſet antiquus librarius. Quid enim, quæſo, conſummarius hoc ſermone? *diſceptatio quædam fuit præſente & audiente me de gradu atque ordine officiorum, cum quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribuſque facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda faciundoque officio alios aliis anteferre.* Gronovius.

2 *Clientes*] Ex Romuli lege hoc profluxit, ut

clen-

Digitized by Google

niumque noſtrum dediderunt; tum in tertio loco eſſe [3] hoſpites; poſtea eſſe cognatos affineſque. Hujus moris obſervationiſque multa ſunt teſtimonia documentaque in antiquitatibus perſcripta; ex quibus unum hoc interim, de clientibus cognatiſque, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud cenſores in Lentulum, ita ſcripſit: [4] *Quod majores ſanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere.* [5] *Adverſus cognatos pro cliente teſtatur*; [6] *teſtimonium adverſum clientem nemo dicit*: [7] *patrem primùm, poſtea patronum proximum nomen habere.* Maſſurius autem Sabinus, in libro juris civilis tertio, antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In officiis apud majores ita obſervatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini.* [8] *De qua cauſa feminæ viris* [9] *potiores ſunt habitæ*, [10] [11] *pupillarique tutelæ muliebris prælata: etiam adverſus quem* [12] *affuiſſent*, [13] *ejus filii tutores relicti in eadem cauſa*

clientes à patronis in capite & fortunis protegerentur. De quorum jure vide Dion. Halic. & Plutarchum in Romulo.

3 *Hoſpites*] Hæc neceſſitudo non tantum erat inter privatos, ſed etiam inter populos, vel ſingulos & civitates. Inter Eumenem Regem & Pop. Rom. publicum hoſpitium fuiſſe ſcribit Liv. lib. 7. cujus nota erat teſſera hoſpitalis, & Jupiter hoſpitalis vindex illius neceſſitudinis violatæ.

4 *Quod majores ſanctius habuere defendi pupillos*] Lud. Aurelius ad tertium Taciti annalem tentat: *Quid majores ſanctius habuere, quam defendi pupillos? quam clientem non fallere?* Gronovius. At hæc mutatio obliterat in hoc loco notationem gradus & ordinis, quem Roma in talibus ſervari ſtatuebat. Cato quidem ordinem ſcribendi ſic tenebit; ſed non utique eum, ut ſimul pateat eum judicare ſic obſervari debere, prout ipſe enumerat; quod aſſeveratiſſime ex eo probat lectio vulgata, quæ eſt & MSSrorum. & interrogatio eſt aliena. *Jac. Gronov.*

5 *Adverſus cognatos pro cliente teſtatur*] Quis? nempe patronus. ſed id ſic intelligi durum. Malim M. Catonem ſcripſiſſe: *Adverſus cognatos pro cliente teſtamur.* Gronovius. Sed Gellianus ille *nemo*, qui mox ſequitur, reſolvi debet in *non aliquis*. Et hinc intelligi integre. Sic vult auctor: *adverſus cognatos pro cliente teſtatur aliquis; teſtimonium adverſum clientem nemo dicit.*

6 *Teſtimonium adverſum clientem*] Utriſque tam patrono quam clienti hanc legem impoſuit Romulus, ut neque inter ſe accuſare, neque aut teſtimonio aut ſuffragio lædere, inimicitiaſve exercere licitum eſſet. vide Dion. Halicarn. lib. 1.

7 *Patrem primum, deinde patronum*] Magnum vero ἀνδρογάθημα Carrionis & Stephani, qui *deinde* ſubjecerunt, ubi priores editiones cum ſcriptis *poſtea*. Sic enim illi: *patrem primum, poſtea patronum.* Gronovius.

8 *De qua cauſa feminæ viris potiores ſunt habitæ*] Verbum ſubſtantivum tres expellunt membranæ. *Gronovius.* Reg. etiam vocem *viris*.

9 *Potiores habitæ*] Prælatæ ſunt viris, quod magis defenſione egeant non ſecus atque pupilli.

10 *Pupillarique tutelæ*] Vett. Editt. *pupillariſque tutela mulieri prælata.* Stephanus ſecutus Badium legit *muliebris*, & bene. Pupillaris enim tutela muliebri præfertur propter teneram ætatem. mulieres autem jure antiquo, quamvis pupillæ non eſſent, in perpetua erant tutela.

11 *Pupillariſque tutela muliebri prælata*] Reg. *mulieris lata.* Rottend. *mulieri prælata.* Guilhelmus Ranchinus divinat *pupillarique tutela muliebris prælata*, lib. 1 Var. lect. 4. *Gronovius.*

12 *Affuiſſent*] Senſus eſt: Qui tutores pupillum alium defenderant contra aliquem, qui putabat ſibi aliquid ex bonis pupilli deberi, idque judicio publico petebat; hi, inquam, ipſi tutores, qui in iſto judicio contra illum ſteterant, ſi ab eodem moriente in tutoribus filii eſſent relicti, etiam in iſta ipſa cauſa adjuvabant pupillum ab eo relictum. Nam quæ Thyſius aut ex ſe aut ex Moſellano affert, & quæ vides apud Prouſteum, aliena ſunt. *Filii* eſt genitivus, non plurale; vel ſi ita placet ac caſus fert, habeatur *filiis*, quando oportet etiam legas *pupillis*. Jac. Gronov.

13 *Ejus filii tutores relicti*] Reg. & Rot. *filiis tutores relicti.* Gronovius.

14 *Clarum*

ſa pupillo aderant. Firmum atque [14] clarum iſti teſtimonium rei perhibet auctoritas C. Cæſaris pontificis maximi; qui in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio uſus eſt: *Vel pro [15] hoſpitio regis Nicomedis, vel pro horum neceſſitate quorum res agitur, [16] defugere hoc munus [17] M.V. non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes ſine ſumma infamia deſeri poſſunt: [18] quibus etiam à propinquis noſtris [19] opem ferre inſtituimus.*

14 *Clarum iſti rei teſtimonium perhibet*] Hoc ordine verborum ſcripti. *Idem.*

15 *Hoſpitio*] De quo Suetonius in Cæſ. cap. 49.

16 *Defugere hoc munus Mumi non potui*] Sic edebatur. Carrio & Stephanus maluere *M.V. non potui.* Reg. *M vince non potui.* Rott. *M. unite n.p.* Lincol. & quartus. *M. Vincere.* Num fuit, *M. Vinici?* id certe nomen gentis Romanæ. Viſumque idem Ant. Thyſio. *Gronovius.* Vides poſtrema in nomine proprio jactari, quæ ideirco ferant agantque ſcribæ librarii pro lubitu. Cæſaris fuit *M. Vini*, ex qua ſtirpe eſt Vinius ſub Galba poteus. *Jac. Gronov.*

17 *M.V.*] Vetus Ed. *Mumi Vinici.* lege *M. Vinici.*

18 *Quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre*] Videtur dixiſſe Cæſar, *ante propinquos noſtros.* Gronovius.

19 *Opem*] Vet. Ven. Ed. *auxilium.*

Cap. XIV.

Quòd Appion doctus homo, qui Pliſtonices appellatus eſt, vidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.

[1] Appion, qui Pliſtonices appellatus eſt, literis homo multis præditus, rerumque Græcarum plurima atque varia ſcientia fuit. Ejus libri non incelebres feruntur, quibus [2] omnium fermè, quæ mirifica in Ægypto viſuntur audiunturque [3] hiſtoria comprehenditur. Sed in his quæ audiviſſe vel legiſſe ſeſe dicit, [4] fortaſſe à vitio ſtudioque oſtentationis ſit loquacior; [5] eſt enim ſanè quàm in prædicandis doctrinis ſuis venditator. Hoc autem, quod in libro Ægyptiacorum quinto ſcripſit, neque

1 *Appion, qui Pliſtonices appellatur*] Vulgo, *qui Polybiſtor.* Pliſtonicæ meminit Plin. 37 cap. 15. Clemens lib. 1. ϛεωμ. Tiberii tempore & ultra vixit, nam ab Alexandrinis ad Caligulam legatus fuit, ut Philo pro Judæis. Rerum Ægyptiacarum lib. quinque ſcripſit, ut teſtatur Tatianus Orat. ad Gentes. Etiam contra Judæos, cui reſpondit Joſephus adverſus Apionem. Legendum hic potius *Apion*, non *Appion*, ut recte annotavit Voſſius. Regius quidem non agnoſcit niſi unum p.

2 *Omnium*] Vet. Ed. *omnibus.*

3 *Hiſtoria*] V. Ed. *Hiſtoriam comprehendit.* MS. Reg. *quibus omnibus . . . hiſtoria comprehendit.*

4 *Fortaſſe à vitio ſtudioque oſtentationis*] Rot. & Reg. *fortaſſean vitio.* Quod conjectura olim deprehendit Euſtat. Suartius Analect. 3, 3. Habet etiam auctor lib. 7 cap. 3. lib. 11 cap. 9. & reſtituemus cum Deo volente lib. 17, 5. *Gronovius.* Quod utinam licuiſſet illi conſummare! Nunc quod his addendum videbatur, eſt, quod in Regio legitur *quæ vel audiſſe, vel.*

5 *Eſt enim ſane quam in prædicandis doctrinis*] Hic non ita felix Suartius: cauſatus enim neſcio quid horridum & moleſtum auribus ordinem ſonumque faciens, corrigit: *Eſt enim ſane nequam.* Aliter viſum veteribus. M. Cœlius ad Ciceronem lib. 8 famil. ep. 1. *Sane quam eos ſermones repreſſit.* Epiſt. 5. *Sane quam in quodam incili jam omnia adhæſerunt.* Ep. 6. *Appium à Dolabella reum factum, ſane quam non ea, qua exiſtimaveram; invidia.* Epiſt. 10. *Sane quam literis C. Caſſii & Dejotari ſumus commoti.* Ut alias *mirequam, valdequam, nimiſquam, oppidoquam* adhibere ſolent. *Gronovius.*

6 *Ro-*

neque audiſſe neque legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe [6] Romana vidiſſe oculis ſuis confirmat. [7] In circo maximo, inquit, venationis ampliſſimæ pugna populo dabatur. Ejus rei, Romæ quum forte eſſem, ſpectator, inquit, fui. Multæ ibi [8] ſævientes feræ, magnitudines beſtiarum excellentes, [9] omniumque inviſitata aut forma erat aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit; præterque omnes ceteros unius. Is unus leo corporis impetu & vaſtitudine [10] terrificoque fremitu & ſonoro, [11] toris [12] comiſque cervicum [13] fluctuantibus, animos [14] oculoſque omnium in ſeſe converterat. Introductus erat inter complures cæteros [15] ad pugnam beſtiarum [16] datus ſervus viri conſularis. Ei ſervo [17] Androclus nomen fuit. Hunc ille leo ubi vidit procul, repente, inquit, quaſi [18] admirans ſtetit: ac deinde ſenſim atque placidè tamquam noſcitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè movet, hominiſque fere corpori adjungit; cruraque ejus & manus propè jam exanimati metu lingua leniter demulcet. Homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amiſſum animum reciperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert. Tum, quaſi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres [19] hominem & leonem. Ea re prorſus tam ad-

6 *Romana*] Vet. Ed. *Roma*. Sic quoque MS. Regius.

7 *In circo maximo, inquit*] Verbum hoc non legitur in MS. Regio. qui neque iſtud agnoſcit in ſequentibus illis *ubi vidit procul, repente, inquit, quaſi*.

8 *Sævientes feræ magnitudine beſtiarum excellentes*] Lege cum memb. *ſævientes feræ, magnitudines beſtiarum excellentes.* Sic Cicero lib. 3 de orat. *Diſtributione partium ac ſeparatione magnitudines ſunt artium deminutæ.* Et ſic legendum conjecit Pricæus ad 4 met. Apuleji. *Gronovius.*

9 *Omniumque inuſitata aut forma*] Uterque *inviſitata*, ut & Pricæus ibidem advocat, contempta invidia Luſinini, cui moribus ſunt inviſis, qui ubique pœne *inuſitata* in *inviſitata* permutant. *Idem.*

10 *Terrificoque fremitu ac ſonoro*] Sic & vett. libri: neque eſt, cur aſpernere. Poſſet tamen aliquis ſuſpicari fuiſſe: *terrificoque fremitu ac ſonore.* Lucretius lib. 1. *Quæ belle tangere poſſunt Aures & lepido quæ ſunt fucata ſonore.* Sæpiuſque idem & alii. *Idem.*

11 *Toris*] Tori ſunt eminentes muſculoſæ partes, quæ nervis vel toris tanquam funibus ſunt compactæ.

12 *Comiſque*] Jubis. jubati ætate leones, generoſi. Lexius nullæ teſte Plinio lib. 8 cap. 16.

13 *Fluctuantibus*] Forſan, *fluitantibus*. ad comas refertur.

14 *Oculoſque omnium in ſe convertit*] Quanto melius hoc eo, quod libido Carrionis immutavit: *in ſeſe converterat.* Sic ſcripti, ſic ante illum editi. *Gronovius.*

15 *Ad pugnam beſtiarum*] Hæc pro ratione delicti fugitivorum pœna. Aliquando ſtigmata & notæ iis inurebantur, qui ſubverbuſtæ Feſto appellantur.

16 *Datus*] Vet. Ed. *Dacus*, quaſi ſervus è Dacia. Et ſic eum citat Per. Faber lib. 2 Semeſtrium.

17 *Androclus*] Vulgo *Androdus*, Æliano etiam Ἀνδροκλῆς appellatur. vide Hiſt. lib. 7 c. 48.

18 *Ammirans*] Ita paſſim in MS. legitur pro *admirans*. Immo apud ſolum H. Stephanum.

19 *Hominem & leonem*] Similis hiſtoria, quam Seneca lib. 2. de Benef. cap. 19. refert, *Leonem*, inquit, *in amphitheatro ſpectavimus, qui unum è beſtiariis agnitum, cum quondam ejus fuiſſet magiſter, protexit ab impetu beſtiarum.* Putat Lipſius eandem eſſe hiſtoriam cum hac Gelliana. Tempora quidem conveniunt, nam Appion eodem tempore vixit, ut ex Joſepho, Plinio, aliiſque auctoribus liquet. Sed non omnia conveniunt. Scribit Seneca, beſtiarium quondam leonis fuiſſe magiſtrum, deinde protectum ab impetu ferarum. Quæ hic paulo ali-

T t ter

admirabili [20] maximos populi clamores excitatos dicit, arceſſitumque à Cæſare Androclum, [21] quæſitumque cauſam cur ille atrociſſimus leonum uni [22] pepercifſet. Ibi Androclus rem mirificam narrat atque admirandam. Quum provinciam, inquit, Africam proconſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis ejus & cotidianis verberibus ad fugam ſum coactus; &, ut mihi à domino [23] terræ illius præſide tutiores latebræ forent, in camporum & harenarum ſolitudines conceſſi: ac, ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. [24] Tum ſole, inquit, medio [25] rapido & flagrante [26] ſpecum quamdam nactus remotam latebroſamque, in eam me [27] penetro & recondo. Neque multò poſt ad eamdem ſpecum venit hic leo, debili uno & cruento pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatumque vulneris commiſerantia: atque illic primo quidem conſpectu advenientis leonis territum ſibi & pavefactum animum dixit. Sed poſtquam introgreſſus, inquit, leo, uti re ipſa apparuit, in habitaculum illud ſuum, vidit me procul delitescentem, [28] mitis & manſues acceſſit: ac ſublatum pedem [29] oſtendere

ac

ter narrantur. Extat quoque hiſtoria leonis à juvene quodam, dum in Africa exercitum Rex Maurorum Juba duceret, ſagitta percuſſi, qui cum in ſylvam ſe recepiſſet, & anno poſt copias illuc Rex iterum traduceret, ab eodem leone juvenis ille correptus, & dilaceratus eſt. De Cretenſi puero à dracone latronibus occiſis erepto, quod illi aliquando familiaris fuiſſet, vide Ælian. Var. Hiſt. lib. 13 c. 46. & Photium in Biblioth.

20 *Maximus populi clamor excitatur. accerſitur*] Et hic ſibi multum Carrio permiſit. Romana editio: *maximos populi clamores excitatos dicit arceſſitumque à Cæſare Androdum, quæſitum cauſam, cur ille atrociſſimus leonum uni parciſſet.* Similiter aliæ vulgares, præter quæ ex Aldina *quæſitam* adoptarunt. Nec ſcripti ſecus, niſi quod nomen *Androclum* reddunt, de quo primus monuit Lipſius. *Quæſitum* Regius, *quæſitamque* Rott. ut tamen alteram lectionem ſuveat in margine. Poteſt videri auſum dicere, *quæſitum cauſam* Androclum, ut *interrogatum ſententiam* dicimus. Denique Regius, *leo uni parſiſſet*; Rott. *leoni parſiſſet*. Scribe: *cur illi atrociſſimus leo uni parſiſſet*. Gronovius.

21 *Quæſitumque*] Aliter, *quæſitamque*, vel *quæſita ab eo cauſa*.

22 *Peperciſſet*] Vett. Ed. *parſiſſet*.

23 *Terræ illius præſide*] Confundit proconſulem cum præſide. Macer J C. l. 1. ff. de Offic. proconſ. *Nomen præſidis generale eſt, eo quod & proconſules, & legati Cæſaris, & omnes Provincias regentes, licet ſenatores ſint* (legendum *non ſint*, intelligit enim equites) *præſides appellantur*.

24 *Tum ſole, inquit, medio*] Scriptus uterque: *Tum ſole medio, inquit.* Eodemque ordine verborum hæc ſuis inſerit Priſcianus lib. 6. Fulvii codex *meridiano*. Parum abeſt, quin ſuſpicer auctorem noſtrum ſcripſiſſe, *ſole meridie*. Quod ſequitur, *& arido & flagranti*, habet Priſcianus: unde Lipſius *ardido* 2 Elect. 5. Noſtræ membranæ, *rapido & flagranti*. Puto non aliter febrim dici *rapidam* lib. 12, 12. Et igneam ſignificat. Quippe ignis ἐν μάλιϛα ἀσιμώτατον ϗ ὀξύτατον, ut ait Maximus Tyrius diſſert. 38. *Gronovius*.

25 *Rapido*] Legunt alii *ardido*, Priſcianus *arido*.

26 *Specum quandam*] Specus in maſculino, fœminino & neutro dicitur.

27 *Penetro*] Penitus abdo. nove dixit Gellius.

28 *Mitis & manſuetus acceſſit*] Quare hoc maluerunt, quam quod habent binæ membranæ, & ſine dubio quicquid eſt meliorum? *mitis & manſues acceſſit*. Attius Meleagro: *Nunc ſi me matrem manſues miſericordia capſit.* Varro Ονος λύρας. *Non vidiſti ſimulacrum leonis ad Idam eo loco, ubi quondam, eum ſubito cum vidiſſent quadrupedem, Galli tympanis adeo fecerunt manſuem, ut tractarent manibus?* Gronovius.

29 *Oſtendere ac porrigere*] Sic in Stephani editione inceptum legi, & durant editiones ſequutæ in id ipſum, ut vocem *mihi* intervertant, quæ tamen eſt in prioribus editis & MS. Regio ita *oſtendere mihi & pergere*, pro *porgere*. Jac. Gronov.

30 *Veſti-*

ac porrigere, quaſi opis petendæ gratia, viſus eſt. Ibi, inquit, ego ſtirpem ingentem [30] veſtigio pedis ejus hærentem [31] revelli: conceptamque ſaniem vulnere intimo expreſſi: accuratiuſque, ſine magna jam formidine, ſiccavi penitus atque deterſi cruorem. Ille tunc mea opera & medela levatus, pede in manibus meis poſito recubuit & quievit. Atque, ex eo die, triennium totum ego & leo in eadem ſpecu [32] eodemque victu viximus. Nam, [33] quas venabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat; quæ ego, ignis copiam non habens, [34] [35] ſole meridiano torrens edebam. Sed ubi me, inquit, vitæ illius [36] ferinæ jam pertæſum eſt, leone in venatum profecto, reliqui ſpecum: &, viam ferme tridui permenſus, [37] à militibus viſus apprehenſuſque ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumque ad beſtias curavit. Intelligo autem, inquit, hunc quoque leonem, me tunc ſeparato, captum gratiam mihi [38] nunc etiam beneficii & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androclum tradit, eaque omnia [39] ſcripta circumlataque tabella populo declarat: atque ideo, [40] cunctis petentibus, dimiſſum Androclum & pœna ſolutum, leonemque ei ſuffragiis populi donatum. Poſtea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui revinctum urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androclum; floribus [41] ſpargi leonem: omnes ferè ubique obvios dicere: *Hic eſt leo hoſpes hominis, hic eſt homo medicus leonis.*

30 *Veſtigio pedis*] Ima parte pedis.

31 *Revelli*] Vett. Editt. *revulſi.*

32 *Eodemque victu*] MS. Reg. *eodemque & victu.*

33 *Quas*] Aliter, *earum, quas.*

34 *Sole meridiano toſta*] Vett. Editt. *ſole meridiano torrens.* ſed in MS. *toſta.*

35 *Sole meridiano toſta edebam*] Carrionis. Edebatur, quod & boni adfirmant codices: *torrens edebam.* Gronov. In Regio eſt *meridiano ſole torrens.*

36 *Ferinæ*] In cod. Voſſ. annot. *ferme.*

37 *A militibus*] Militibus ſtationariis ea cura incumbebat fugitivos ſervos inquirendi & cuſtodiendi, ut ex toto tit. ff. de ſervis fugitivis apparet.

38 *Nunc etiam beneficii*] Vox *etiam* abeſt à vet. ed. *Thyſ.* Nec eſt in Reg. aut Rott. unde nec cauſa erat, ut repeteretur.

39 *Scripta circumlataque tabella populo declarat*] Vellem: *eaque omnia ſcriptâ circumlatâque tabellâ populo declarata.* nempe tradit Apion. Ejuſmodi tabula eſt, cujus meminit Suetonius in Claudio, *Quum eſſedario, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulſiſſet rudem, tabulam illico miſit, admonens populum, quantopere liberos ſuſcipere deberet, quos videret & gladiatori præſidio gratiaque eſſe.* Gronovius. Sed & in Reg. legitur *tabula.*

40 *Cunctis petentibus*] Populi in arena præcipuum jus, & ad voluntatem ejus Domini ſe conformabant. pollex autem preſſus ſignum erat favoris & liberationis, converſus contra averſi animi indicium. vide Lipſium lib. 2. Saturn. cap. 22.

41 *Spargi leonem, omnes fere ubique obvios dicere*] Lincoln. *leonem, ubique omnes obvios dicere.* Regius, *leonem. Omnes ubique obvios dicere.* Rotten. *leonem. Omnes undique obvios dicere.* Nuſquam τὸ *fere.* Olim & copulativam adjecerant. *Gronovius.*

Digitized by Google

CAP. XV.

[1] *Corpuſne ſit vox, an ἀσώματον, varias eſſe philoſophorum ſententias.*

VETUS atque perpetua quæſtio inter nobiliſſimos philoſophorum agitata eſt; corpuſne ſit vox an incorporeum. Hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quod Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autem eſt, quod aut efficiens eſt aut patiens: id Græcè [2] definitur τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι [a]. Quam definitionem [3] ſignificare volens Lucretius ita ſcripſit:

Tangere enim aut tangi niſi corpus nulla poteſt res.

Alio quoque modo corpus eſſe Græci dicunt [4] τὸ τριχῆ διαστατὸν [b]. Sed vocem Stoici corpus eſſe contendunt: [5] eamque eſſe dicunt ictum aëra: Plato autem non eſſe vocem corpus putat. Non enim percuſſus, inquit, aër, [6] ſed [7] plaga ipſa atque percuſſio, vox eſt. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος.

a *Agens aut patiens corpus eſt.*
b *Trina dimenſione diſtans.*

1 *Corpuſne ſit vox an incorporeum*] Sic & Rott. At Regius *an incorpora*. Gronovius. Ita plane notavit Lambecius. Sed ego ex eodem ſcripſi *incorpom*.

2 *Definitur*] Vett. Editt. *dicitur*.

3 *Significare volens Lucretius ita ſcripſit*] MSS. Reg. & Rott. *Lucretius poeta ita ſcripſit*. Gronovius.

4 Τὸ τριχῆ διαστατὸν] Conſtat enim longitudine, latitudine, & profunditate.

5 *Eamque eſſe dicunt ictum aëra*] Diogenes Laërtius in vita Zenonis: ἔστι φωνὴ ἀὴρ πεπληγμένος. Eandem definitionem Seneca lib. 2. Nat. Qu. Diomedes lib. 2. & Priſcianus repetunt. Ideoque Stoici vocem corpus eſſe affirmabant. verba Laërtii in Zenone hæc ſunt: καὶ σῶμα δ' ἐστὶν ἡ φωνὴ κατὰ τοὺς Στωικοὺς, ὥς φησιν Ἀρχέδημός τε ἐν τῇ περὶ φωνῆς, καὶ Διογένης, καὶ Ἀντίπατρος καὶ Χρύσιππος ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν φυσικῶν. Πᾶν γὰρ τὸ ποιοῦν σῶμά ἐστι· ποιεῖ δὲ ἡ φωνὴ προσιοῦσα τοῖς ἀκούουσιν ἀπὸ τῶν φωνούντων, id eſt, *Sed & corpus eſt vox juxta Stoicos, ut ait Archedemus in libro de Voce, & Diogenes, & Antipater, & Chryſippus ſecundo Phyſicorum. Omne enim quod facit corpus eſt, facit autem vox, quæ à loquentibus ad audientes pervenit.* Idem legas apud Plutarchum lib. 4. de Placit. Philoſ. cap. 20. & Galenum in tractatu de Præcogn. cap. 5. & Euſtathium Il. B. Quinetiam eidem omnia eſſe corpora ſtatuebant, ne accidentibus quidem exceptis, ut teſtatur Sextus Empiricus adverſus Mathem. & Lucianus in Hermotimo.

6 *Sed plaga ipſa atque percuſſio*] Primus inter Philoſophos, teſte Laërtio, vocem πλῆξιν τοῦ ἀέρος appellavit. Facit huc locus Platonis, quem citat Plutarchus de Placitis Philoſ. lib. 4 c. 10. Πλάτων, inquit, τὴν φωνὴν ὁρίζεται, πνεῦμα διὰ στόματος ἀπὸ διανοίας ἠγμένον καὶ πληγὴν ὑπὸ ἀέρος διά τε ὤτων καὶ ἐγκεφάλου, καὶ αἵματος μέχρι ψυχῆς διαδιδομένην, id eſt; *Plato vocem definit ſpiritum per os à cogitatione* (vel *animo*) *impulſum, & plagam ab aëre per aures ac cerebrum, & ſanguinem ad animam uſque traductam.* Aliud proculdubio eſt plaga ipſa atque percuſſio, quam aër percuſſus. Simili modo loquitur Ariſtoteles lib. 2. de Anim. c. 8. ὥστε ἡ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις τοῖς μορίοις ψυχῆς πρὸς τὴν καλουμένην ἀρτηρίαν φωνή ἐστι. Inter πεπληγμένον ἀέρα & πληγὴν etiam recte diſtinguit Origenes lib. 2 & 4. contra Celſum, & Nemeſius de Nat. hom. c. 4. Neque illis vox corpus fuit. Concludam Latinis verbis Plutarchi lib. 4 cap. 40. *Pythagoras, Plato, Ariſtoteles incorpoream vocem ſtatuunt, non enim aërem eſſe, ſed figuram aëri hærentem & ſuperficiem certo quodam pulſu factam eſſe vocem. Omnis autem ſuperficies incorporea eſt. Movetur quidem cum corporibus, nullo tamen prorſus corpore conſtat, ſicuti flexa virga ſuperficies quidem nihil patitur, materia autem flectitur.* Vox itaque non eſt aër ictus, ſed plaga aëris & alterius corporis. Quæ ita juxta rerum naturalium peritos fieri ſolita. Aër à pulmonibus attractus impellitur ad laryngem, (cujus pars, quæ glottis dicitur proximum & adæquatum eſt organum) quæ duriuſcula eſt, & per muſculos varie aperitur, clauditurque, ibidemque colliſus fit vox vel reſonantia, cui edendæ inſerviunt inprimis lingua, palatum, dentes, labia. vide Galenum, Ariſtotelem, alioſque medicos, Philoſophoſque veteres.

7 *Plaga*

ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή· πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν· ἀλλ' ἡ πόση πληγὴ, καὶ σφοδρὰ, καὶ τόση δὲ ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι [a]. [8] Democritus ac deinde Epicurus ex [9] individuis corporibus vocem conſtare dicunt, eamque, ut ipſis eorum verbis utar, ῥεῦμα λόγων [b] appellant. [10] Hos alioſque tales argutæ delectabiliſque deſidiæ aculeos quum audiremus, vel lectitaremus; neque in his ſcrupulis aut emolumentum aliquod ſolidum ad rationem vitæ pertinens, aut finem ullum quærendi videremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait;

[11] *Philoſophandum eſt paucis. Nam omnino haud placet.*

a *Non ſimpliciter plaga aëris eſt vox. nam digitus quoque adactus aërem ferit, & vocem nequaquam edit. Sed plaga magna & vehemens & tanta ut exaudiri poſſit.*

b *Flumen ſermonum.*

7 *Plaga ipſa atque percuſſio vox eſt*] Tres membranæ auctiores vocula: *ſed plaga ipſa atque percuſſio, id vox eſt.* Gronovius.

8 *Democritus ac deinde Epicurus*] De quibus ita loquitur Plutarchus lib. 4. περὶ τῶν ἀρεσκ. c. 19. Ἐπίκουρος τὴν φωνὴν εἶναι ῥεῦμα ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῶν φωνούντων, ἢ ἠχούντων, ἢ ψοφούντων. τοῦτο δὲ τὸ ῥεῦμα εἰς ὁμοιοσχήμονα θρύπτεσθαι θραύσματα. ὁμοιοσχήμονα δὲ λέγεται τὰ στρογγύλα τοῖς στρογγύλοις, καὶ σκαληνὰ καὶ τρίγωνα τοῖς ὁμοιογενέσι. τούτων δὲ ἐμπιπτόντων ταῖς ἀκοαῖς, ἀποτελεῖσθαι τὴν αἴσθησιν τῆς φωνῆς. φανερὸν δὲ τοῦτο γίγνεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσκῶν ἐκρεόντων, καὶ τῶν ἐκφυσώντων κναφέων τοῖς ἱματίοις. Δημόκριτος καὶ τὸν ἀέρα φησὶν εἰς ὁμοιοσχήμονα θρύπτεσθαι σώματα καὶ συγκαλινδεῖσθαι τοῖς ἐκ τῆς φωνῆς θραύσμασι. Id eſt, *Epicurus vocem eſſe emiſſum à loquentibus profluvium, ſonantibuſve aut ſtrepentibus. Illam autem fluxionem in conformia comminui fragmenta. Conformia vero dicuntur teretia teretibus, & ſcalena & triangula ſui generis figuris. His fragmentis in aures incidentibus ſenſum vocis confici. Manifeſtum autem hoc eſſe ab utribus effluentibus, fullonibuſque veſtes efflantibus. Democritus quoque aërem in corpora uniformia frangi, & cum fragmentis ſive particulis vocis una volvi.*

9 *Individuis corporibus*] Atomis.

10 *Hos alioſque*] De voce tamen & viſu non tantum jucunda, ſed etiam utilis contemplatio eſt.

11 *Philoſophandum eſt paucis*] Turnebus, ut ſenarius ſit, legit:

Philoſophandum eſt mi paucis: nam omnino haud placet.

Sed putat Voſſius fuiſſe trochaicum quadratum iſtiuſmodi:

Philoſophari mihi eſt neceſſe: at paucis: nam omnino haud placet.

Saltem propius ita acceditur ad verba hæc Ciceronis, quæ ſunt lib. 2. Tuſ. Qu. *Neoptolemus quidem apud Ennium, philoſophari ſibi ait neceſſe eſſe:*

Sed paucis: nam omnino haud quidem placere.

Voſſ. ad Fragm. Ennii.

Cap. XVI.

De vi oculorum atque videndi rationibus.

[1] De videndi ratione deque cernendi natura diverſas eſſe opiniones philoſophorum animadvertimus. Stoïci cauſas eſſe videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea quæ videri queunt, emiſſionem, aëriſque ſimul

1 *De videndi ratione*] Videndus & Plutarchus lib. 4. de Plac. Philoſ. cap. 13. ubi veterum ſententias proponit, & Galenus lib. 7. de Placitis Platonis & Hippocratis, & Macrob. lib. 7. Sat. c. 14. Non vana eſt eorum opinio, qui viſum ſimul receptione ſpecierum, & emiſſione radiorum oculi ad aliquod intervallum fieri exiſtimant. Ejus ſententiæ fuit Empedocles, ſimiliſque Platonis συναύγεια. vide illum in Timæo. atque ita ſpecies radiis junctæ eum ad oculum pervenerint in retina tunica demum agnoſcuntur, quia ibi opaco corpore ſiſtuntur, non primario in cryſtallino, ut voluit Galenus. vide Plempii Ophthalmographiam.

Digitized by Google

mul intentionem. [2] [3] [4] Epicurus autem affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulachra quædam corporum ipſorum, eaque ſeſe in oculos inferre, atque ita fieri ſenſum videndi putat. Plato exiſtimat genus quoddam ignis luciſque de oculis exire: idque conjunctum continuatumque vel cum luce ſolis vel cum alterius ignis lumine, ſua vi & externa nixum, efficere, ut, quæcunque [5] offenderit illuſtraveritque, cernamus. [6] [7] Sed hæc ea, quæ non diutius muginandum: ejuſdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo ſuprà ſcripſimus, conſilio utendum eſt, qui deguſtandum ex philoſophia cenſet, non in eam ingurgitandum.

2 *Epicurus*] Atque etiam Democritus. vide Gaſſendum de Phil. Epic. part. 2. Sect. 1. cap. 11 & 12.

3 *Autem*] Abeſt à vett. ed.

4 *Epicurus autem affluere*] Ita prima, quantum video, Aſcenſiana, quum priores *effluere*. Illam ſecutus fuit Stephanus, ſed ut adverſativam interjecerit, quæ ubique ignoratur, etiam in MS. Regio, ut neſciam quid moverit Stephanum. Hanc eſſe ſortem hujus loci non videtur ſciviſſe Æg. Menagius, dum ad Diog. Laertii librum X citans hæc verba ſcribit *affluere* (an *effluere?*) *ſemper*. Certe verbum *affluere* eſt prorſus ſupervacuum: ejus enim vis eſt in verbo proxime ſequuto *in oculos inferre*. Itaque ut hoc fiat, debet præcedere notitia effluvii ex corpore, quod oculis objicitur. Prouſteus incondite quum ſequeretur Stephanicam, in notis tamen ſcribit [Scilicet ex corporibus ſimulacta corporum ipſorum effluunt] Etiam in titulo hujus capitis mutavit Stephanus, quum ederetur *de vi oculorum deque vid. rat.* quod ipſum penitus eſt in MS. Reg. *Jac. Gronov.*

5 *Offenderit*] In MS. *oſtenderit*.

6 *Sed & hic ea quæ diſſerimus imaginandum*] Sic Romana cæteræque, niſi quod Gryphiana omiſit τὸ *ea*. Regius & Rott. *ſed hac* (Reg. proprie *hæc*) *eaque non diutius muginandum.* Ergo conjecit vir doctus: *ſed neque hic diutius immorandum.* Mitius conſulere licet ſcribendo: *ſed hæc quoque non diutius muginandum.* De verbo habes apud Feſtum & Nonium Marcellum. *Eſt nugari*, inquit ille, *& tarde conari*. Dixit autem, *muginandum eſt hæc*, ut illa, de quibus ad lib. 4, 9 egimus. *Gronovius.*

7 *Sed & hic ea quæ diſſerimus imaginandum*] Vide miram metamorphoſin corruptiſſimi hujus loci. In MS. erat: *Sed hic eaque diutius imurnandum.* Latent hic veſtigia veteris & veræ lectionis, quæ profecto ita eſt: *ſed neque hîc diutius immorandum* &c. Poſtquam enim Gellius in præcedentibus diſſeruerat de videndi ratione ex diverſis philoſophorum opinionibus petita, hæc concluſionis inſtar addit. Reſpicit autem ad antecedens caput, ubi de philoſophica iſtac quæſtione agens, corpuſne ſit vox an incorporeum, ſimiliter concludit hoc Enniani Neoptolemi dicto: *philoſophandum eſt paucis: nam omnino haud placet.* Lambecius. Indignum ſane eſt lectionis ſcriptæ verba ita proponi & recenſeri ab Lambecio, ut voculam *non* penitus quoque emittat, quia ſic torquet eam propius ad ſuam conjecturam, quum ipſe chirographo ſuo eam agnoverit in exemplari, quo uſus eſt.

Cap. XVII.

Quam ob cauſam dies primi poſt kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus, quaſi religioſum plerique vitant.

VERRIUS Flaccus, [1] in quarto de verborum ſignificatione, dies, qui ſunt [2] poſtridie kalendas, nonas, idus, quos vulgus imperitè [3] *ne-*

1 *In quarto de Verborum ſignificatione*] Reg. & Rot. *ſignificatu.* ut & capite ſequenti editur. *Gronovius.*

2 *Poſtridie Kalendas, &c.*] Ita etiam Feſtus, & ex Feſto Paulus. Locus ſimilis, ſed pauló aliter apud Macrobium occurrit lib. 1. Saturn. cap. 16. *Dies*, inquit, *poſtridianos ad omnia majores noſtri cavendos putarunt; quos etiam atros, velut infauſta appel-*

[3] *nefaſtos* dicit, propter hanc cauſam dictos habitoſque atros eſſe ſcribit. *Urbe, inquit, à Gallis Senonibus reciperata, L. Atilius in ſenatu verba fecit, Q. Sulpicium tribunum militum* [4] *ad Aliam adverſus Gallos pugnaturum rem divinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe: tum exercitum populi Romani occidione occiſum, & poſt diem tertium ejus diei urbem præter Capitolium captam eſſe: compluresque alii ſenatores recordari ſeſe dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina poſtridie kalendas, nonas, idus, à magiſtratu populi Romani facta eſſet, ejus belli proximo deinceps prœlio* [5] *rem publicam malè geſtam eſſe. Tum ſenatus eam rem ad pontifices rejecit, ipſi, quod videretur, ſtatuerent. Pontifices decreverunt nullum his diebus ſacrificium rectè futurum.* [6] Ante diem quoque quartum kalendas vel nonas vel idus, [7] [8] tamquam ominalem diem plerique vitant. Ejus obſervationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. [9] Nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus: niſi quòd Q. Claudius Annalium quinto cladem illam pugnæ Cannenſis vaſtiſſimam factam dicit [10] ante diem quartum nonas Sextilis.

appellatione damnarunt: eoſdem tamen nonnulli communes velut ad emendationem nominis vocitaverunt. vide *reliqua*. Auguſtus etiam poſtridie nundinas & nonas tanquam inominatos dies vitabat, vel quod illi dies non bene ſibi vertiſſent, vel ad imitationem ſuperioris ſuperſtitionis. vide Sueton. in Auguſto cap. 92.

3 *Nefaſtos*] Vide ſupra IV, 9. Nonius tamen: *Atri dies dicuntur, quos nunc nefaſtos, vel poſteros vocant.*

4 *Ad Aliam*] Tacitus Hiſtor. lib. 2. *Funeſti ominis loco acceptum eſt, quod maximum Pontificatum adeptus Vitellius de ceremoniis* XV. *Kal. Aug. edixiſſet, antiquitus infauſto die Cremerenſi Alienſique cladibus.* MS. Regius plane ſcribit *Alliam*.

5 *Rem publicam*] Ita vet. Ven. A Bad. *publicam* abeſt. Aliæ vett. *Reip. malam geſtam*, nullo ſenſu. Alii legunt, *Reip. male geſtum*. In Voſſ. cod. pro *publicam* legitur, *populi*.

6 *Ante diem*] Eadem verba ex Gellio reperit Macrobius lib. 1. Sat. c. 16.

7 *Ominalem*] Macrobius, *inominalem*. & ita vett. edit. In Voſſ. cod. ad marginem, *innominalem*. Thyſ. Atqui hoc eſt in editione Pariſina Hieronymi de Marnef 1584.

8 *Tanquam inominalem diem*] Regius *nominalem*. Unde Salmaſius *ominalem*, hoc eſt, ominoſum, de Climacter. p. 824.

9 *Nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus*] Membranæ ambæ: *nihil nos ſuper ea re.* Mox item: *ante diem quartum nonas Sextiles.* Gronovius. Sed etiam quare edunt *cladem pugnæ Cannenſis* omiſſa voce *illam*, quæ eſt certe in Regio codice, & aliis bonis editionibus. Credidi me obſtrictum, ut ea reponeretur.

10 *Ante diem quartum*] Id eſt, die quarto ante nonas Sextilis, ſive Auguſti. De hoc more loquendi multis agit Salmaſius in Epiſt. lib. 1. Ep. CXXIV. *Ante diem* forſan dictum ut vitaretur ambiguitas, an ante an poſt Kalendas vel nonas dies intelligatur. Dicebatur quoque *in ante diem*. Priſcianus lib. 18. ex Ciceronis prima Invectiva: *meminiſti me in ante diem duodecimum Kalendarum Novembrium dicere in ſenatu, fore in armis certo die, qui dies futurus eſſet in ante diem ſextum Kalendarum Novembrium.*

Cap. XVIII.

In quid & quantum differat hiſtoria ab annalibus: ſuperque ea re verba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronii Aſellionis primo.

Histo-

HISTORIAM ab annalibus quidam differre eo putant, quod, quum utrumque ſit rerum geſtarum narratio, earum tamen propriè rerum ſit hiſtoria, quibus rebus [1] gerendis interfuerit is, qui narret. Eamque eſſe opinionem quorundam [2] [3] Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatu verborum quarto; ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit: poſſe autem videri putat nonnihil eſſe rationis in ea opinione, quod hiſtoria Græcè ſignificet rerum cognitionem [4] præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus [5] annales omnino id eſſe quod hiſtoriæ ſint; hiſtorias [6] non omnino eſſe id quod annales ſint; [7] ſicuti, quod eſt homo, id neceſſario animal eſſe; quod eſt animal non id neceſſe eſt hominem eſſe. Ita hiſtorias quidem eſſe ajunt rerum geſtarum vel expoſitionem vel demonſtrationem, vel quo alio nomine id dicendum eſt; annales verò eſſe, quum res geſtæ plurium annorum, obſervato cujuſque anni ordine, deinceps componuntur. Quum verò non per annos, ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea hiſtoria Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur, cujus Latinum interpretamentum ſcriptum eſt in libro [8] Sempronii Aſellionis primo: ex quo libro pluria verba adſcripſimus, ut ſimul ibidem quid ipſe inter [9] res geſtas & annales [10] eſſe dixerit oſtenderemus: *Verùm inter eos*, inquit, *qui annales relinquere voluiſſent, & eos, qui res geſtas à Romanis perſcribere conati eſſent*, [11] *omnium rerum hoc interfuit.* [12] *Annales*

1 *Gerendis interfuerit*] Id quidem durum & nimium, & ne quidem comprehenſum in ipſo verbo ἱστορεῖν: quare de hoc loco agit pater in Obſervat. ad Eccleſiaſticos cap. IX, & principio notarum ad Tacitum. Sufficit per ætatem potuiſſe intereſſe. *Jac. Gronov.*

2 *Verrius Flaccus*] Ejus opinionem ſequitur Servius ad l. I. Æneid.

3 *Verrius Flaccus refert in libro de ſignificatu verborum quarto*] P. Scriverius ad marginem exemplatis ſui notaverat: *in libro de ſignificatu verborum VIII.* hoc eſt, litera H. ubi de Hiſtoria tradiderat, etſi nunc de illa nihil ſit in fragmentis ſuperſtitibus. Singulos autem libros Verrii ſingulæ conſtituebant literæ. Inde capite præcedenti; *Verrius Flaccus in quarto de Verborum ſignificatione.* hoc eſt, Litera D. egit enim ibi de Diebus atris. *Gronovius.*

4 *Præſentium*] Dure ad eos qui præſentes fuerint hoc refert Stephanus, ut ex textu liquet.

5 *Annales omnino id eſſe, quod hiſtoriæ*] Huc igitur pertinet, quod aliquoties idem ſcriptum nunc annalium, nunc hiſtoriarum nomine appellatum legimus. Id contigit Originibus Catonis. & ſcriptis Tanuſii, ut docet Voſſius in Hiſtor. Latin. pag. 21. & 59. Id Calpurnii Piſonis operi, ut ibidem pag. 25. Itaque & ipſe Voſſius, quum ſciret ab Tacito dici annales Cremutii Cordi, ipſe tamen aliquoties vocat hiſtoriam pag. 112. Hinc igitur & Cicero ipſe libro I ad Quint. frat. epiſt. I cap. 3. *De quibus honore præſtat Tubero, quem ego arbitror, præſertim quum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos velit & poſſit imitari.* Jac. Gronov.

6 *Non omnino*] In Voſſ. cod. *omnino non.*

7 *Sicuti, quod eſt homo,*] Sicut genus & ſpecies inter ſe differunt.

8 *Sempronii Aſellionis*] Vide ſupra I, 13.

9 *Res geſtas*] Rerum geſtarum hiſtoriam.

10 *Eſſe*] Legendum credit H. Stephanus, *intereſſe*, ut poſtea Sempronius loquitur. Alioqui *diſcrimen*, ſive *diſcriminis* aut ſimile aliquid intelligi exiſtimat. Sed nihil mutandum.

11 *Omnium rerum*] Badius diſtinguit commate poſt *rerum.* Stephanus, ſed dure, ſuſpicatur legendum, *omnino nimirum.*

12 *Annales libri*] Cicero lib. 2. de Orat. ubi de Annalibus maximis, quibus res geſtas ſingulorum annorum Pontifex Maximus annotabat, verba feciſſet, ita de Annalibus ſubjungit: *Hanc ſimilitudinem*

Digitized by Google

les libri tantummodò [13] *quod factum quoque anno geſtum ſit ,* [14] *id demonſtrabant ,* [15] *id eſt eorum quaſi qui diarium ſcribunt , quam Græci* ἐφημερίδα *vocant. Nobis non modò* [16] *ſatis eſſe video quod factum eſſet id pronunciare , ſed etiam quo conſilio quaque ratione geſta eſſent demonſtrare.* Paulo pòſt idem Aſellio in eodem libro : *Nam neque alacriores* [17] *ad rempublicam defendundam , neque ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri commovere quicquam poſſunt. Scribere autem bellum quo initum conſule ,* [18] *& quo modo confectum ſit , &* [19] *quis triumphans introïerit ,*

dinem ſcribendi multi ſecuti ſunt , qui ſine ullis ornamentis monumenta ſolum temporum , hominum , locorum , geſtarumque rerum reliquerunt. Eidem *unam dicendi laudem putabant eſſe brevitatem ,* ut ibidem Cicero.

13 *Quod factum quoque anno geſtum ſit , id demonſtrabant*] Regius *geſtumque ſit.* Idem cum tribus aliis : *ea demonſtrabant.* Hanc mutationem numeri ferre non quiverunt. Atqui quod geſtum quoque anno factumque eſt , non unum eſt , ſed multiplex , ſed multa, ut merito eis plurale pronomen reſpondeat. *Gronovius.* Equidem ita notari ab Lambecio his oculis video, quaſi τῷ *geſtum* apponi debeat particula *que* , idque ut conferente codicem Regium. Sed non eadem advertit Bourdelotium , Salmaſium , me aut fratrem , ut vix credam ibi in iſto codice literas *que* aut notam *q3* quomodo ſcribit exſtare. Sed idem codex aliam anſam conſiderandi ex vero hujus loci præbet, dum in voce *tantummodo* quatuor poſteriores literas ignorat , ut notavit Bourdelotius, Salmaſius , ipſe ac frater , at Lambecius prætermiſit. De quo propterea non ambigens, exiſtimo Gellium longe aliud quid in animo habuiſſe, nempe *annales libri tantum quod factum, quoque anno geſtum ſit , ea demonſtrabant.* Videlicet in annalibus annotatum erat , quid unoquoque anno olim geſtum fuiſſet ; etiam ſimulatque modo & nuper & hoc tempore eſſet factum aliquid , ſimiliter annotatum licebat cernere , atque ita forma diarii præbebatur. Non enim tantum ſic apparet à Gellio diviſa eſſe *factum* & *geſtum*, ſed uti quoque ei placuiſſe elegantia junctarum vocularum *tantum quod*, quam illuſtrant notæ paternæ ad Livium 33, 4. Audacter edebatur , *geſtumve.* Jac. Gronov.

14 *Id*] F. Urſinus in vett. codd. legi teſtatur , *ea nos demonſtrabant.*

15 *Id eſt eorum quaſi qui diarium ſcribunt*] Tres iterum membranæ non tolerant τὸ *eorum.* Quid ſi deleamus inſuper τὰ *qui* & *ſcribunt* ? Longe quidem commodius vulgato videtur : *Id eſt quaſi diarium , quam Græci* ἐφημερίδα *vocant.* Gronovius.

16 *Satis eſſe*] Exponit Barthius , *ſatius eſſe.* Ita Cœlius , *ſatis videtur , & commodum eſt* conjunxit apud Chariſium l. 2. de tenuitate enim Annalium jam ante locutus eſt. *Satis* tamen ſervari poteſt. *bene eſt , quod ſatis eſt , ſatius autem melius eſt ,* ut Priſcianus loquitur.

17 *Ad rempublicam defendendam*] Rot. *defundam.* Reg. & Lincoln. *defendundam.* Sed graviore morbo hæc verba laborare videntur. Qui enim cognita facta majorum , vel nuda , nullam vim habent alacrioribus commovendis ad rempublicam defendendam ? habent profecto & quavis in ſe σπουδαίους καὶ αὐτοὶ ὁρμῶνται. Dein quid eſt *ſegniores ad rem perperam faciendam commovere?* ut ne ſcilicet nimis ad peccandum ſegnes ſint & cunctabundi ? At quo quiſque ad hoc ſtrenuior & promptior eſt , eo nequiorem putabam. Voluit , opinor , dicere , ſimplicem illam narrationem actorum non reddere alacriores, qui per ſe non ſint alacres & ingenerata ignavia marcent ac torpent ; nec ſegniores ad flagitia & ſcelera facere , quos ab iis inſitus non revocat pudor. Hoc quomodo dixerit , videndum. *Gronovius.* Iſtud *defendundam* admiſi ; quum perinde Gellianum videretur, ac 5, 19 *gignundis.* 6, 13 *edundi.*

18 *Et quomodo confectum ſit*] Regius : *& quo confectum ſit.* nempe etiam conſule. Aurigatur eodem Rott. in quo eſt : *& quoquo confectum ſit.* Gronovius. Sed etiam Regius *initum quo conſule.*

19 *Quis triumphans introierit & quæ eo in bello geſta ſint*] Sic Carrio , quum propagaretur : *introierit exque eo libro quæ in bello.* Regius & Rott. *introierit ex eo libro quæ in bello.* Emenda : *& quis triumphans introierit ex SC. quæque in bello geſta ſint iterare.* Nam τὸ *libro* adjectum , poſtquam τὸ *ex SC.* degeneravit in *ex eo.* Livius lib. 5. *De Patribus, non de hoſtibus , conſules triumphare velle. nunquam ante de triumpho per populum actum. ſemper æſtimationem arbitriumque ejus honoris penes ſenatum fuiſſe.* Gronovius. Opinor unicuique egregium viſum iri iſtud *ex SCto.* In voce *libro* quid lateat , quum expellere ſit violentum , id vero inquirendum ſupereſt. Et mihi cogitanti , quod ad hanc materiam pertinet , in mentem venit id ſuppoſitum eſſe ex *ubi &.* Habes totidem apices. Et eſt locus præclarus ad exiſtimationem juſtam de

rit, & [20] quæ eo in bello geſta ſint [21] iterare: non prædicare autem interea quid ſenatus decreverit, ant quæ lex [22] rogatiove lata ſit, neque quibus conſiliis ea geſta ſint: id [23] fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.

ſtudio hiſtoriæ Romanæ, ad quod parum ſtatuit hic Sempronius conferre illum, qui docuerit lectorem tempus inchoati belli & finiti, item quo duce ſit peractum, qui ideo triumphaverit: addiderit deſcriptionem regionis, in qua ſit geſtum & quæ in eo bello contigerint. Hæc nimirum ipſa ſunt, quæ habet Annæus Florus. Quod ſi verum volumus, ait Sempronius, talis ſcriptor ſi interim nihil cognoſcendum præbeat de reliquis, quæ ad gubernandam rempubl. ſunt neceſſaria, quæ nova ſenatus conſulta prodierint, aut per alios magiſtratus ac tribunos juſſa populi emanarint, & quibus artibus ea in hanc ſententiam conſtituta ſint; niſi, inquam, hæc quoque interveniant, omnino is narratiunculis oblectare proponit, non docere hiſtoriam Romanam. Hinc igitur contigit, ut talia compendia fuerint deteſtata ab eruditis, qui vixerunt, dum bona mens Romæ manſit, ut ad hoc exemplum noſtra etiam formare oporteat. *Jac. Gronov.*

20 *Et quæ eo in bello*] Ita reſtituendus locus ex MS. vulgo in antiq. edit. *exque eo libro, quæ in bello geſta ſunt prædicare, id fabulas eſſe prædicare ait.* Atque ita, ut ſupra, etiam H. Stephanus edidit.

21 *Iterare*] Antique, pro memorare, referre.

22 *Rogatiove*] Leges, plebiſcita atque id generis alia decreta rogationes appellabantur, quod tribus rogarentur, *Velitis jubeatis id fieri.* Cum reſpondiſſent, *uti rogas*, lex erat. Legitur quoque *qua rogatione.* Quod non contemnendum exiſtimat Barthius, quia multum intereſt ſcire, qua occaſione & cauſa, quibus rogantibus lex perlata ſit.

23 *Fabulas pueris eſt narrare*] Ita hyperbolice loquitur, quia illis narrationibus non augetur prudentia civilis. Fabula autem dicitur apud antiquos ſcriptores non tantum de fictis ſed etiam veris narrationibus. Pro *pueris* in antiqua edit. Roman. anno cIɔ cccc LXXII, *puris*, forſan legendum, *puras.*

CAP. XIX.

Quid ſit adoptatio, *quid item ſit* arrogatio, *quantumque hæc inter ſe differant; verbaque ejus quæ qualiaque ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat.*

QUUM in alienam familiam inque liberorum locum extranei ſumuntur, aut per prætorem fit aut [1] per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, quum à parente, in cujus poteſtate ſunt, [2] tertia mancipatione

1 *Per populum*] Jus antiquum hic proponit Auctor noſter. Sub principibus fiebat arrogatio principali reſcripto, ut ex jure civili liquet. Sed quando per populum fieri deſierit, ab eruditis dubitatur. Populi, non vero Principis mentionem facere Gellium ne mireris, quia antiquus mos tum adhuc in uſu fuit. Certe & Cajus in Inſtit. lib. 2. antiquum Jus proponit, etiam Ulpianus in Fragm. tit. 8. Accedit quod curiatæ legis uſum, quæ in comitiis fieret, in arrogationibus ſub Imperatoribus perduraſſe, ex Dionis lib. 39 & 43. Appiano lib. 3. Belli Civ. apparet. ita Tiberium, & Neronem adoptatum, ex lib. 1. Ann. & lib. 12. liquet. Quinetiam Tacitus lib. 1. hiſt. his verbis utitur, *ſi te privatus lege curiata apud Pontifices, ut moris eſt, adoptarem.* Ita loquitur Galba ad Piſonem. vide *Magium*, Miſcellan. lib. 4 cap. 6.

2 *Tertia mancipatione*] Boëthius lib. 3. in Topica Ciceronis ex Caji Inſtitutionibus de mancipatione hæc citat. *Eſt autem mancipatio imaginaria quædam venditio, quod ipſum jus proprium Romanorum eſt civium, eaque res ita agitur, adhibitis non minus quam quinque teſtibus Rom. civibus puberibus, & præterea alio ejuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui vocatur libripens. Is qui mancipium accipit, æs tenens ita dicit; Hunc ego hominem ex Jure Quiritium meum eſſe ajo, iſque mihi emptus eſt hoc ære, æneaque libra, deinde ære percutit libram,*

Digitized by Google

tione in [3] jure ceduntur; atque ab eo qui adoptat, apud eum [4] apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur ii, qui, quum ſui juris ſunt, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt: ejuſque rei ipſi actores fiunt. Sed arrogationes non temerè nec inexploratè committuntur. Nam [5] [6] comitia arbitris Pontificibus præbentur, [7] quæ *curiata* appellantur: ætasque ejus, qui arrogare vult, [8] an liberis potius gignundis idonea ſit, bonaque ejus qui arrogatur ne inſidioſè appetita ſint, conſideratur: jusque jurandum à Q. Mucio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando juraretur. Sed arrogari non poteſt, [9] niſi jam veſticeps. Arrogatio autem dicta; quia genus hoc [10] in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. Ejus rogationis verba hæc ſunt: VELITIS. IVBEATIS. QVIRITES. VTI. LVCIVS. VALERIVS. LVCIO. TITIO. TAM. IVRE. LEGE. Q. [11] [12] FILIVS. SIBI. SIET. QVAM. SI. EX. EO. PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EIVS. NATVS. ESSET. VTI. Q. EI. [13] VITÆ. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. [14] [15] VTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HÆC. ITA. VTI. DIXI. ITA. VOS. QVIRITES. ROGO. [16] Ne-

bram, indeque æs dat ei, à quo mancipium accipit. Interveniebant igitur tres mancipationes, & duæ manumiſſiones, ut ex l. ult. C. de Adopt. apparet. nam ſi filius tertia vice manumiſſus eſſet, fiebat ſui juris. tertia autem mancipatione ita vendebatur, & mancipabatur adoptatori, ut ei in jure cederetur, iſque illum tanquam filium ſuum aſſereret, & jure Quiritium adinſtar quodammodo ſervi vindicaret. Mancipatio igitur hæc erat ficta venditio, olim lege Romuli vera, ut teſtatur Dionyſius Halic. lib. 2. uno autem nummo vel duobus fiebat hæc venditio. vide Cajum lib. 1. & Theophilum lib. 1. tit. 9.

3 *In jure ceduntur*] Boëthius diſtinguit mancipationem, & in jure ceſſionem. Aliquis autem apud magiſtratum rem tenens ita loquebatur, *Hunc ego hominem ex Iure Quiritium meum eſſe ajo: deinde poſtquam vindicavit, prætor interrrogabat eum qui cedit, an contra vindicaret, quo negante aut tacente, tunc ei qui vindicaverit, eam rem addicit, idque legis actio dicitur.* Ita ex Caji Iuſtitutionibus Boëthius.

4 *Apud eum apud quem legis actio eſt*] Legis actio eſt id, quod fit ex præſcripto legis juxta ſolennem conſtitutumque morem: ſi lex igitur magiſtratum deſignaret, penes eum dicebatur eſſe legis actio l. 4. ff. de Adopt. l. 1. C. eod. l. 3. de offic. Proc.

5 *Arbitris etiam pontificibus*] *Quæ cauſa cuique ſit adoptionis, quæ ratio generum ac dignitatum, quæ ſacrorum, quæri à pontificum collegio ſolebat*, ut Cic. loquitur.

6 *Comitia arbitris etiam pontificibus*] Reg. & Rott. omittunt *etiam*. neque in ea particula hic eſt *vis ſua*. Gronovius.

7 *Quæ curiata appellantur*] Solita expediri per curias, quæ triginta fuere à Romulo inſtitutæ. Gellius ex profeſſo lib. 15 cap. 27.

8 *An liberis potius, &c.*] Cicero pro domo: *Quid eſt jus adoptionis, pontifices? nempe ut adoptet, qui nec jam procreare liberos poſſit, & cum poſſit ſit expertus:* & mox: *tum ne qua calumnia, fraus aut dolus adhibeatur.*

9 *Niſi jam veſticeps*] Pubes, qui jam pubertate veſtitus eſt, ut Feſtus loquitur, ſive qui major eſt quatuordecim annis. Contra *inveſtis* impubes dicitur, ut ex Feſto, Nonio, Macrobio, aliis perſpicuum eſt.

10 *In alienam familiam tranſitus*] Arrogato vel adoptato competebat hæreditas nominis, pecuniæ, ſacrorum, ut ſcribit Cicero pro Domo.

11 *Filius ſibi ſiet quam ſi*] Quatuor ſcripti condemnant τὸ *ſibi*. & quid eo eſt opus, quum dictum ſit *L. Titio*? Gronovius.

12 *Sibi ſiet quam ſi*] Plane Bourdelotius adſcripſit *ſibi* eſſe ex Stephano, ſicut etiam præcedens *Quirites*, quod certe non apparet in Regio. *Jac. Gronov.*

13 VITÆ NECISQUE] Ex lege Romuli, quæ à Decemviris confirmata. Jure novo caſtigare filium & corrigere tantum permiſſum; ſi vero gravius quid admiſiſſet, ad magiſtratum rem deferri leges jubent. Hæc tamen verba uſque ab *filio eſt*, deeſſe in MS. in margine antiqui codicis adſcriptum invenio.

14 *Uti patri endo filio eſt*] Edebatur antea, *uti pariendo*, quod ſe putat aſſerere Joh. Livinejus ad

 1 Pro-

[16] Neque pupillus autem, neque mulier, [17] quæ in parentis poteſtate non eſt, arrogari poſſunt: quoniam & cum feminis [18] nulla comitiorum communio eſt; & tutoribus in pupillos tantam eſſe auctoritatem poteſtatemque fas non eſt, ut caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubjiciant. Libertinos verò ab ingenuis adoptari quidem jure poſſe [19] Maſurius Sabinus ſcripſit. Sed id neque permitti dicit, neque permittendum eſſe umquam putat, ut homines libertini ordinis [20] per adoptationem in jura ingenuorum invadant. Alioquin, [21] ſi juris iſta antiquitas ſervetur, etiam ſervus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. Idque ait pleroſque juris veteris auctores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animadvertimus in oratione P. Scipionis, quam cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat, quod contra majorum inſtituta fierent, id etiam eum culpaviſſe, quod [22] filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. Verba ex ea oratione hæc ſunt: *In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre;* [23] *filium adoptivum tam* [24] *procedere, quam ſi ex ſe natum habeat; abſentes cenſeri jubere,* [25] *ut ad cenſum nemini neceſſum ſit venire.*

1 Propertii eleg. 3. explicando, qui partu editus eſt: alterum ait eſſe Fr. Hotomanni. Et eſt ejus, nec poſt hanc frugem inventam glans quærenda eſt. Porro non apice uno plus minuſve ſcripti. *Gronovius.*

15 *Endo*] Antique pro *in*.

16 *Neque pupillus*] Vide l. 17. ff. de Adopt. Non admittitur facile pupilli adrogatio, niſi quem vel naturali cognatione, vel alioqui ſanctiſſima affectione duci appareat. Impuberum autem & pupillorum eadem ferme fuere capita.

17 *Quæ in parentis poteſtate non eſt*] Sic utraque membrana: & ex ſuis, opinor, edidit Carrio: atque ita etiam legendum monuit Hier. Aleander ad Cajum. Ante Carrionem particula negandi aberat. *Gronovius.*

18 *Nulla comitiorum communio eſt*] Val. Max. lib. 3 cap. 8. *Quid feminæ cum concione? ſi patrius mos ſervetur, nihil.* Arrogatio autem auctore populo in comitiis fiebat. Atque in hanc rem facit l. feminæ 2. de R. I. & extat cap. 3 lib. 8. apud Val. Max. de Mulier. quæ cauſas egerunt.

19 *Maſurius*] Ita plane Regius.

20 *Per adoptationem*] Pergit igitur Gellius in uſurpanda voce, quam aliquoties ante præmiſit, ut quidem volunt viri docti. Quid ergo veteres editi habent *adoptionem*, perinde ut mox *in adoptionem*, ubi etiam ipſe Stephanus retinuit? Et ibi tamen video Bourdelotium appoſuiſſe literas *ta*, æque ac hoc loco *adoptationes*. Hanc mutationem literæ extremæ habet ex MS. Regio, ex quo ego & frater eam notavimus, quum reliqui prætermittant. Ego cur Gellius non ubique retinuerit vocem Juri veteri propriam, vix bene adſequor. *Jac. Gronov.*

21 *Si juris iſta antiquitas ſervetur*] Lipſius, *juris tantum æquitas*, 1 Elect. 21. *Gronovius.*

22 *Filius adoptivus*] Quod etiam traditum l. 2. §. 2. de Vacat. Mun. quia beneficia patribus data propter τὴν πολυπαιδίαν. Adoptivi autem liberi non erant liberi. Emancipati itaque proderant, non adoptivi.

23 *Filium adoptivum tam prodeſſe*] Sic perperam Carrio vel Stephanus pro eo, quod in ſcriptis & prius editis eſt *procedere*. Et id quam eleganter dictum ſit, monuimus ad Livium lib. 5, 49. *Gronovius.*

24 *Prodeſſe*] Vet. Ed. Ven. *procedere*, id eſt, *valere*, *prodeſſe*. Cato de R. R. c. 148. *Quot*, inquit, *dies per dominum mora fuerit, quo minus vinum deguſtet, totidem dies emptori procedent.* Sed retine *prodeſſe*, ut in MS. legitur.

25 *Ut ad cenſum nemini neceſſe ſit venire*] Scripti, *neceſſum*, quod & ſupra etſi parum referat, iiſdem auctoribus repoſuimus. *Gronovius.*

Cap.

CAP. XX.

[1] *Quod vocabulum Latinum Solœciſmo fuerit Capitoni Sinnio. Quid autem id ipſum appellaverint veteres Latini, quibuſque verbis Solœciſmum definierit idem Capito Sinnius.*

[2] [3] Solœciſmus Latino vocabulo à Sinnio Capitone ejuſdemque ætatis aliis imparilitas appellatus, vetuſtioribus Latinis [4] ſtribligo dicebatur, à verſura videlicet & pravitate tortuoſæ orationis, [5] quaſi ſterobiligo quædam. Quod vitium Sinnius Capito in literis, quas ad Clodium Tuſcum dedit, hiſce verbis definit: Solœciſmus eſt, inquit, impar & inconveniens compoſitura partium orationis. Quum Græcum autem vocabulum ſit ſolœciſmus; an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt, uſi eo ſint, quæri ſolet. Sed nos neque ſolœciſmum neque barbariſmum [6] apud Græcorum idoneos adhuc invenimus. Nam ſicut βάρβαρον, ita σόλοικον dixerunt. Noſtri quoque antiquiores Solœcum facile, Solœciſmum [7] [8] haud ſcio an umquam dixerint. Quod ſi ita eſt; [9] neque in Græco neque in Latino ſolœciſmus probè dicitur.

1 *Quod vocabulum Latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni Sinnio*] Sic Carrio. Romana, Veneta, Gryphii *ſolœciſmo fecerit Capito Aſinius*. Aldus, *ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio*. Vaſcoſanus: *ſolœciſmus fuerit Capitoni Aſinio*. Scribendum: *Quod vocabulum Latinum ſolœciſmo fecerit Capito Sinnius*. Eoque alludit Regius, qui *capit ſinnius*. Gronovius. Recte, ſed oportet ſcire in MS. Regio exſtare tantum *ſolœciſmo fuerit Capito Siſinnius*, reliqua vero hujus breviarii abeſſe, quod cernis accidiſſe per repetitionem vocis *Capito*, ut ſupra notavimus ſimiliter factum. Hinc proculdubio verbum *fuerit* non debet mutari, utpote quod ſicut in Regio exſtat, etiam exſtitit in aliis, unde id translatum eſt in editiones primas, quod haud dubie ſequutus fuit dativus caſus, quem habent illæ ipſæ, etſi omiſſus in Regio codice cum cæteris. *Jac. Gronov.*

2 *Sinnio Capitone*] Cujus præter alios crebro meminit Feſtus Pompejus. Vett. editt. hic legunt, *Aſinio Capitone*.

3 *Solœciſmus à Sinnio Capitone*] Et hic mutilatum à Carrione an à Stephano, quod habent & ſcripti & editi ſuperiores: *Solœciſmus Latino vocabulo à Sinnio Capitone* (ſic ſcripti: editi *ab Aſinio*) *ejuſdemque ætatis aliis Imparilitas appellatus*. Gronovius.

4 *Striblige*] Vox antiqua, qua utitur quoque verborum veterum affectator Arnobius lib. 1. στρεβλὸς Græcis *intortum*, *pravum* denotat, unde hoc vocabulum originem accepiſſe videtur.

5 *Quaſi ſterobiligo quædam*] Membranæ *ſtrobiligo*. Reſpicit enim τὸ στρεβλὸν. Gronovius. Quum antea legeretur *ſtribiligo*, prout eſt etiam in Aldina & Gryphianis, Stephano primo corripiente ad triſyllabicum. Sed etiam in Regio eſt *tanquam ſtrob*: non *quaſi*, quod eſt Stephani & poſteriorum editionum. Etiam in Regio legitur *impar atque inconv*. Jac Gronov.

6 *Apud Græcorum idoneos*] Præter Ariſtotelem uſus quoque nitidiſſimus auctor Lucianus in vir. Auct. Plutarchus Symp. 8. cap. 9. *Thyſ.* Hinc Bourdelotius ſe non coercet, quin notet ad Luciani Nigrinum ſe mirari Gellium ſcribere ſe apud Græcos hanc vocem non legiſſe. *Jac. Gronov.*

7 *Haud ſcio an unquam*] Ipſe tamen Gellius lib. 1 c. 7 utitur. Auctor quoque Rhetor. ad Herennium lib. 4. eodem vocabulo uſus. Inferiores ætate auctores crebro uſi, inter quos Martialis, Auſonius, alii.

8 *Haud ſcio an unquam dixerint*] MS. Reg. *dixerunt*. Quaſi Gellius diſtinxerit, *ſolœcum facile*, *ſolœciſmum haud ſcio an unquam*, *dixerunt*, ut ſic poſtremum hoc verbum reſpiceret non proxima, ſed anteriora. Quod quia præter exſpectatum, ideo corruperunt. *Jac. Gronov.*

9 *Neque in Græca neque in Latina ſolœciſmus probe dicetur*] Sic Stephanus. Priores, *neque in Græco neque in Latino*. Scripti planiſſime: *neque in Græca neque in Latina Lingua*. Gronovius.

Digitized by Google

CAP. XXI.

Pluria *qui dicat & compluria & compluries*, [1] *non barbarè dicere*, *ſed Latinè.*

Pluria fortè quis dixit ſermocinans vir apprimè doctus, [2] amicus meus; [3] [4] non herclè ſtudio oſtentandi, neque quo *plura* dicendum non putaret. Eſt enim doctrina homo ſeria & ad vitæ officia devincta ac nihil de verbis laborante. Sed, opinor, aſſidua veterum ſcriptorum tractatione inoleverat linguæ illius vox, quam in libris ſæpe offenderat. Aderat, quum ille hoc dixit, reprehenſor audaculus verborum, qui perpauca eademque à vulgò protrita legerat: habebatque nonnullas diſciplinæ grammaticæ [5] inauditiunculas, partim rudes inchoataſque, partim non probas; eaſque [6] quaſi pulverem ob oculos, [7] quum adortus quemque fuerat, adſpergebat. Sicut tunc amico noſtro, Barbarè, inquit, dixiſti *pluria*. Nam [8] neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habet. Ibi ille amicus ridens: Amabo te, inquit, vir bone, quia nunc mihi à magis ſeriis rebus otium eſt, velim doceas nos, cur *pluria* ſive *compluria* (nihil enim differt) non Latinè ſed barbarè dixerint M. Cato, Q. Claudius, Valerius Antias, L. Ælius, P. Nigidius, M. Varro; quos ſubſcriptores approbatoreſque hujus verbi habemus, præter poëtarum oratorumque veterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, Tibi, inquit, habeas auctoritates iſtas ex [9] Faunorum

1 *Non barbare dici ſed Latine*] Quod hoc cacoethes omnia in pejus mutandi? Ro. Ven. Ald. Vaſcoſ. *non barbare dicere*, ut & Regius. Gryphius apud me primus *dici*: & hoc ſecutus eſt Stephanus: deinde inventus, qui ſubjiceret *dicit*. Gronovius.

2 *Amicus meus*] Hunc ordinem extulit Stephanus, quum priores editi habeant *meus amicus*, quod eſt & in Regio, ſicut mox *non dicendum*.

3 *Studio*] Additur in Vett. Ed. *ferens*, aliæ *fervens*.

4 *Non hercle ſtudio oſtentandi*] Scripti, Ro. Ven. Ald. Gryphius, *ſtudio fetens oſtentandi*. Vaſcos. *ſtudio fervens oſtentandi*. Forte, *ſtudio ſemet oſtentandi*. Gronovius. Mallem propius ſcriptam lectionem aliquid daretur; & ſolet Gellius ad talia eſſe aſperior, ut magis videatur dediſſe *fetens*. Tum in argumento legitur in MSS. *compluriens*, ut etiam in ipſo capite, non *compluries*. Jac. Gronov.

5 *Inauditiunculas*] Regulas vulgares, quas audiendo acceperat.

6 *Quaſi pulverem ob oculos*] Proverbium hoc natum vel à militia veterum, quando cineres pulvereſque oculis hoſtium objiciunt, quod feciſſe Sertorium in ejuſdem vita Plutarchus refert; vel ex natura petitum. Scribit Plinius lib. 10 cap. 4. de Aquilis: *Primo & ſecundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, ſed etiam cum cervis prælia. multum pulverem volutatu conjectum inſidens cornibus excutit in oculos pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes.*

7 *Cum adortus quemque fuerat*] Perſuaſi mihi Gellium ſcita tmeſi dixiſſe: *quem adortus cumque fuerat.* Horatius 1 od. 16. *Quem criminoſis cumque voles modum Pones Iambis.* Sic in præfatione noſter: *in quas res cumque inciderant.* Gronovius.

8 *Neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habere*] Membranæ Reg. & Rott. *auctoritates.* Ut mox, *Tibi habeas auctoritates iſtas.* Sic apud Ciceronem fecerant *SC. auctoritas* pro *Senatus conſulti auctoritates.* Idem.

9 *Faunorum & Aboriginum ſæculo*] Quod ad *Faunos* attinet, antiquiſſimum illud & fabuloſum ſæculum intelligit, quo Faunus Saturni nepos Latio imperabat, de quo Virg. 7. Æneid.

Hinc

Digitized by Google

rum & Aboriginum ſæculo repetitas, atque huic rationi reſpondeas. Nullum enim vocabulum neutrum comparativum, numero plurativo, caſu recto, ante extremam, *a*, habet, *i*, literam; ſicuti, *meliora*, *majora*, *graviora*. Proinde igitur [10] *plura* & non *pluria* dici [11] conſuevit; ne contra formam perpetuam in comparativo, *i*, litera ſit ante extremam, *a*. Tum ille amicus noſter, quum hominem confidentem pluribus verbis non dignum exiſtimaret, Sinnii, inquit, Capitonis doctiſſimi viri epiſtolæ ſunt uno in libro multæ, opinor, poſitæ in [12] templo Pacis. Prima epiſtola ſcripta eſt ad [13] Pacuvium Labeonem, cui titulus præſcriptus eſt; PLVRIA [14] NON PLVRA DICI DEBERE. In ea epiſtola rationes Grammaticas poſuit, per quas docet [15] *pluria* Latinum eſſe, *plura* barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque ſimul diſces, ſi modò aſſequi poteris quod in ea epiſtola ſcriptum eſt, *pluria* ſive *plura* [16] [17] abſolutum eſſe ſive ſimplex; non, ut tibi videtur, [18] comparativum. Hujus opinionis Sinnianæ id quoque adjumentum eſt, quod, *compluries* quum dicimus, non comparativè dicimus. Ab eo autem quod eſt, *compluria*, adverbium eſt factum *compluries*. [19] Id quoque quoniam minus uſitatum eſt, verſum Plauti ſubſcripſi, ex comœdia, quæ Perſa inſcribitur:

Quid

Hinc Fauni & vates conjunguntur. Ennius,

——— *Scripſere alii rem*

Verſibus, quos olim Fauni vateſque canebant.

Aborigines autem antiquiſſimi Italiæ populi, qui tanquam αὐτόχθονες dicti. vide Dionyſ. Halic. lib. 1, & Cluverium in Italia.

10 *Plura & non pluria*] Voculam *&* nec in Regio nec in Lincoln. vidi, ſed etiam editio Aldina & Vaſcoſani ignorat, ut mox ait *ſimplex*, *non*, *ut tibi videtur*, *comparativum*. Gryphianæ adeo auxerunt, ſicut Stephanus edidit bis *extremam*, quum ulteriores habuerint *extremum*: tum in quinque poſtremis locis, ubi id vocabulum occurrit, in Regio exſtat *compluriens*, ut quater in Lincoln. Etiam Regius VII, 3 *quæ compluriens acta*. *Jac. Gronov.*

11 *Conſuevit*] Ita in MS. Vet. Edit. *convenit*.

12 *In templum Pacis*] In eo enim per Veſpaſianum exſtructa fuit etiam Bibliotheca. Hinc rurſus XVI, 8. commentarium L. Ælii ſcribit ſe legiſſe repertum in Pacis bibliotheca, ut notavit Lipſius in ſcripto de Bibliothecis, & ipſius templi amplitudinem retulit in libri III caput VI de Magnitudine Romana.

13 *Pacuvium*] In MS. ut annotatum in Vet. cod. *Pancinium*. Thyſ. In Lincoln. *Pautumium*.

14 NON PLURA] In eodem MS. hæc verba deſunt. *Thyſ.*

15 *Pluria Latinum eſſe*] Priſcianus lib. 7. dicit ablativos in *i*, facere pluralia in *ia*, idemque alio loco teſtatur antiquos *pluria* ſolitos fuiſſe dicere. Vide & Chariſium lib. 1. Quando *plura* vel *pluria* dicuntur, ab ablativo ſingulari *plure* fit *plura*, à *pluri pluria*. In genitivo ſemper *plurium* dicitur. Donatus ad Terentii Phormionem dicit veteres dixiſſe, *complure*, *compluria*, & ut credit, *plure* & *pluria*.

16 *Abſolutum eſſe*] Hoc non admittit Voſſius de Anal. lib. 2 cap. 24. & Julius Scaliger lib. 2. de Cauſ. L. L. cap. 101. Ita Terentius *complures ſervos* comparative dixit. Aliquando tamen poſitive etiam poni non iverim inficias, non voce tamen, ſed ſignificatione. *Thyſ.* Ipſe Gellius 3, 13. *Compluresque populos concurrentes videret.*

17 *Abſolutum eſſe ſive ſimplex*] Reg. Rot. Lincoln. *abſolutum eſſe & ſimplex*. Gronovius.

18 *Comparativum*] In eodem MS. *comparatum*. Thyſ.

19 *Id quoque quoniam*] Pro his in Regio legitur *ad quem*, forſan depravata nota, quæ continebat vocem *quoniam*, ut quum Gellius dediſſet *Id quoniam*, pronomen in præpoſitionem verterit. Certe iſtud *quoque* hinc in ſuſpicionem venit, ut temere interjectum. *Jac. Gronov.*

Digitized by Google

Quid metuis? Metuo hercle verò. Senſi ego compluries.

item M. Cato, in quarto Originum, eodem in loco ter hoc verbum poſuit: *Compluries eorum milites mercenarii inter ſeſe multi alteri alteros occidere; compluries multi ſimul ad hoſtes transfugere; compluries in imperatorem impetum facere.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

[1]*LIBER SEXTUS.*

CAPUT I.

Quem in modum reſponderit Chryſippus adverſus eos, qui providentiam conſiſtere negaverunt.

[2] [3] *** homines feciſſe dicatur: tantam vim eſſe ærumnarum & malorum. Adverſus ea Chryſippus quum in libro περὶ προνοίας [a] quarto diſſereret, Nihil eſt prorſus iſtis, inquit, imperitius, nihil [4] inſubidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, [5] ſi non eſſent ibidem mala. Nam quum bona malis contraria ſint; [6] [7] utraque neceſſarium eſt, oppoſita inter

a *De providentia.*

1 *Liber Sextus*] Voſſianus codex in margine teſtatur in MS. quodam librum ſeptimum ſexto præponi.

2 *Homines feciſſe dicatur*] Initium eſt ἀκέφαλον. Ex titulo autem liquet, notante Aſcenſio, contra providentiam diſputatum fuiſſe, aſſertumque arbitror caſum vel fortunam primos homines in lucem protuliſſe, cum tot calamitatibus & ærumnis affligantur, vel potius caſu cuncta mortalium circumrotari. Vetereseditiones pro *dicatur* legunt *dicitur*. In margine vet. cod. annotatum in MS. legi *dicunt*. I. Bourdelotius in R. MS. lacunam, in Morelli nullam eſſe affirmat.

3 *Homines feciſſe dicatur*] Hic liber non eſt in Rottendorfiano. contexitur enim fini libri quinti ſtatim initium ſeptimi, uſque ad capitis XX locum è Catullo adductum: *Inger mi calices amariores*: reliquum ejus voluminis magno noſtro malo periit. In Regio liber hic ſeptimo poſtponitur. Principium primi capitis ubique deeſt. *Gronovius.*

4 *Inſubidius*] Ita recte. vulgo, *inſipidius*; eſtque reſtitutio Carrionis in libro 1 Emend. cap. 12. ſed qua auctoritate adjecit Stephanus *imperitius, nihil*? Nulla ante eum editio id novit; ex quo ſcripto libro id traxerit, ignotum: nec amata Gellio talium multiplicatio ubique locum habet, aut lectori jus dat addendi alicujus ex ſuo ſenſu. *Jac. Gronov.*

5 *Si non eſſent ibidem mala*] Sic ſane MSS. Editiones ſuperiores non ſine magna ſpecie *itidem*. Ut & in fine hujus ſectionis. *Gronovius.*

6 *Utraque neceſſarium*] Cum Chryſippo tamen ſentit quoque Plato in Theæteto, quem vide.

7 *Utraque neceſſarium eſt*] Angl. & Scheff. *neceſſe*: Regius, *neceſſum*. Gronovius.

8 *Et*

Google

inter ſeſe [8] & quaſi mutuo adverſo quæque fulta niſu, conſiſtere: [9] nullum adeò contrarium ſine contrario altero. Quo enim pacto juſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent injuriæ? aut quid aliud juſtitia eſt, quàm injuſtitiæ [10] privatio? [11] quid item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignaviæ oppoſitione? quid continentia, niſi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contra imprudentia? proinde, inquit, homines ſtulti cur non hoc etiam deſiderant, ut veritas ſit & non ſit mendacium? Namque itidem ſunt bona & mala, felicitas & [12] infortunitas, dolor & voluptas. Alterum enim ex altero, [13] ſicuti Plato ait, verticibus inter ſe contrariis [14] deligatum eſt; [15] ſuſtuleris unum, abſtuleris utrumque. Idem Chryſippus in eodem libro tractat [16] conſideratque, dignumque eſſe id quæri putat, εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται [a]. id eſt, naturane ipſa rerum vel providentia, [17] quæ compagem hanc

a *An hominum morbi juxta naturam ſint.*

8 *Et quaſi mutuo, adverſo quæque*] Regius *adverſo quoque*. Lege, ut jam editum Gryphio: *mutuo adverſoque fulta niſu*. Gronovius. Video id ab Lambecio notatum, quum alii omnes, qui illum codicem inſpexerunt, ad has voces calamum non moverint. Opinor Gellio fuiſſe cauſam, ut ſcriberet *& quaſi mutuo adverſo quæque fulta niſu*, ſine diſtinctione. *Jac. Gronov.*

9 *Nullum adeo contrarium ſine*] Sic Carrio. Priores, *contrarium eſſe ſine*. Reg. Angl. Scheff. *Nullum adeo contrarium eſt ſine contrario altero*. Gronovius.

10 *Privatio*] Nulla bona definitio eſt per privationem vel negationem, juxta Ariſtotelem.

11 *Quid item fortitudo* &c. *quid continentia*] Sic equidem & noſtri. Verius tamen olim editum: *quî item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignaviæ oppoſitione? quî continentia* &c. Hæc poſtulat, quod ſequitur *quo modo*. Gronovius.

12 *Infortunitas*] Gellianum hoc & inſolens vocabulum pro *infœlicitate* ponitur.

13 *Sicuti Plato ait*] Locus Platonis talis eſt in Phædone, ἐὰν δέ τις διώκῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι ἀεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς ἡμμένω δύ' ὄντε. Καί μοι δοκεῖ (ἔφη) εἰ ἐνενόησεν αὐτὰ Αἴσωπος, μῦθον ἂν συνθεῖναι, ὡς ὁ θεὸς, βουλόμενος αὐτὰ διαλλάξαι πολεμοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐδύνατο, συνῆψεν εἰς ταὐτὸν αὐτῶν τὰς κορυφὰς, καὶ διὰ ταῦτα ᾧ ἂν τὸ ἕτερον παραγένηται, ἐπακολουθεῖ ὕστερον καὶ τὸ ἕτερον. i. e. *Si quis autem proſequatur capiatque unum, etiam alterum capere ſemper cogitur, quaſi ambo ex eodem vertice connexa. Et mihi videtur, (inquit) ſi hæc cogitaſſet Æſopus, fabulam facturum fuiſſe, videlicet Deum ipſum, cum hæc inter ſe pugnantia vellet conciliare, quandoquidem non poterat, in unum eorum vertices vel extremitates conjunxiſſe; ideoque cui unum adeſt, eidem ſtatim adfuturum per ſequelam alterum eſſe.*

14 *Deligatum*] Ita Aldus, & Badius. Vett. Editt. *deliquatum*. male.

15 *Suſtuleris*] Aliter, *ſi tuleris*, quod eſt in MS. Regio.

16 *Conſideratque dignumque eſſe id quæri*] Lib. 7. 17. *Et affers ea, quæ digna quæri tractarique ſunt*. Regius tamen *conſiderationeque*. Fortaſſe: *tractat conſiderationeque dignum & quæſitu putat*. Gronovius. Hoc etiam unius eſt Lambecii: quod ſi ita ſe habet, mirabiliter connivimus omnes aut ſtupuimus.

17 *Quæ compagem hanc mundi*] Deum mundum hunc condidiſſe ſaniores Philoſophi (Ariſtoteles tamen aliter cenſuit) & Poëtæ crediderunt. Ita Thales Mileſius, ita Anaxagoras, cujus hæc egregia ſunt verba: πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ πεφυρμένα. ὁ νοῦς δὲ αὐτὰ διῆρει, καὶ διεκόσμησε, καὶ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγε, id eſt, *cuncta ſimul erant immixta, at mens ea diſcrevit ornavitque, & quæ confuſa erant, ordinavit.* In primis videndus Plato in Timæo. Egregius hic locus occurrit Porphyrii in Timæum: *Opifex*, inquit, *ille univerſi, ſuo ſolo eſſe, quod & intelligere eſt, univerſo ſubſtantiam ſuppeditavit, individuus videlicet ipſe dividuo huic mundo. Cui enim mirum eſſe debeat, quod res incorporea corporeas producat, cum ex tenuiſſimo ſemine animal ingens, quod ex tot, tantis, tam variis partibus coagmentatum eſt, prodeat & creſcat? Etſi enim ſemen exile eſt, ratio ſane ſeminalis minime exilis, quæ tam magna facit, nec rurſus magna, quæ vel in minimis particulis*

Digitized by Google

hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & [18] debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. Exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios: numquam enim hoc conveniſſe naturæ auctori parentique rerum omnium bonarum. Sed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptiſſima & utiliſſima, alia quoque ſimul [19] agnata ſunt incommoda iis ipſis, quæ faciebat, cohærentia: [20] eaque non per naturam, ſed per [21] ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit, quod ipſe appellat, κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, quum corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior & utilitas ipſa operis poſtulavit, ut [22] tenuiſſimis [23] minutiſque oſſiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei majoris alia quædam incommoditas extrinſecus conſecuta eſt; ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offenſionibuſque parvis fragile. Proinde morbi quoque & ægritudines partæ ſunt, dum ſalus paritur. Sic hercle, inquit, dum virtus hominibus per conſilium naturæ gignitur, vitia [24] ibidem per affinitatem contrariam nata ſunt.

culis conſpiciatur, ſeſeque exerat. At ſeminalis hæc ratio materia indiget. Ratio divina non item, quæ nullius indiga omnia facit & fabricat: & licet omnia producat, moveatque, in ſua nihilominus materia permanet. Plutarchus quoque Sympoſ. 8. probl. 1. Platonem explicans, Deum ait mundi eſſe Patrem, non emiſſione ſeminis, ſed alia quadam vi genitabili materiæ inſerta. Dicunt autem Poëtæ amorem omnia condidiſſe. Hinc Orpheus vel quicunque hymnorum auctor eſt:

Πρεσβύτατόν τε καὶ αὐτοτελῆ πολύμητιν Ἔρωτα,

Ὃς ταῦτ' ἔσπειρεν ἅπαντα, διέκρινε τ' ἄλλα ἀπ' ἄλλων.

Id eſt:

Et antiquiſſimum ac ex ſe perfectum ſolertem amorem,

Quique produxit omnia, & ſecrevit alia ab alio.

Euſebius ex Phœnicum theologia lib. 1. ſcribit ſpiritum amore ſuorum principiorum tactum, factamque inde mixtionem, huic nexui nomen factum Cupidinis. Moſes quoque ſpiritus meminit, & in voce מרחפת amoris ſignificatio eſt. Inter Poëtas Latinos legendus hac de re maxime Ovidius, inter Græcos Heſiodus, & Ariſtophanes in Avibus.

18 *Debilitates*] Ἀσθενείας Græci dicunt.

19 *Agnata iis ipſis cohærentia*] Quaſi deſcriberet quædam extrinſecus corpori à principio adfixa & agglutinata, quæ ſimul ſequerentur tunc, quum illa orirentur atque adeo συνεζευγμένα. Sed hæc tamen non intelligit. Gellius quippe ſic vult interpretari illa συμφυῆ κακὰ, vel σύμφυτα, vel συγγενῆ ab Græcis dici ſolita, quum de formis imperiorum loquuntur, quibus ſingulis ſtatuunt ſimiliter inhærere aliquod nativum malum ad corrumpenda ea: à cujus modi ſimilitudine videtur à Chryſippo petita eſſe tota hæc meditatio de origine mali, quum interim alii dixerint ἓν παρ' ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. Non aliter agit de generibus dicendi lib. VII cap. 14, ubi *ſingulis orationis virtutibus vitia agnata eſſe ſcribit, quo earum modum ſimulacbris falſis ementiuntur.* Jac. Gronov.

20 *Eaque non per naturam*] Negativam hanc nec in Regio nec in Lincoln. reperi. An igitur innuunt *neque per n.*

21 *Sequelas*] Naturæ corruptæ primæva tranſgreſſione.

22 *Tenuiſſimis*] Cranium tamen ſatis craſſum eſt, cum ubique fere duplex ſit. Vide Lactant. de Opif. Dei c. 8. *Thyſ.* Non hoc agitur: nam ſit licet ſatis craſſum, eſt tamen fragile.

23 *Minutiſque*] Legitur quoque *munitiſque* in Voſ. cod.

24 *Ibidem*] Aliter, *itidem.*

Cap.

CAP. II.

[1] *Quo itidem modo & vim neceſſitatemque fati conſtituerit, &* [2] *eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium confirmaverit.*

FATUM, quod [3] Græci πεπρωμένην, vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc ferme ſententiam Chryſippus Stoicæ princeps philoſophiæ definit: *Fatum* eſt, inquit, ſempiterna quædam & indeclinabilis ſeries rerum & catena, [4] volvens ſemetipſa ſeſe & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque eſt. Ipſa autem verba Chryſippi, quantum valui memoria, adſcripſi; ut, ſi cui meum iſtud interpretamentum videbitur eſſe obſcurius, ad ipſius verba animadvertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto [5] εἱμαρμένην eſſe dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, [6] καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς [a]. Aliarum autem opinionum diſciplinarumque auctores huic definitioni ita obſtrepunt. Si Chryſippus, inquiunt, fato putat omnia moveri & regi, nec declinari tranſcendique poſſe [7] agmina

a *Fatum naturalem compoſitionem univerſorum, ab æterno, aliorum alia inſequentium, & poſt multum nihilominus exiſtente hac complicatione ſine transgreſſu.*

1 *Quo itidem modo & vim*] Lege *idem*. nempe Chryſippus. *Gronovius.*

2 *Eſſe tamen in nobis conſilii judiciique noſtri arbitrium*] To *noſtri* ſupervacuum eſt & inconſpicuum in optimo codice. *Gronovius.* Ut quidem adſcriptum eſt in editione Vaſcoſani, neſcio ab Bourdelotio, an alio. Reliqui enim in eo conſpeximus.

3 *Græci* πεπρωμένην *vel* εἱμαρμένην] Secundum & tertium vocabulum nec Regius nec Schefferi codex agnoſcunt. *Gronovius.* Et forſan voluit proprie *fatum* Græce exprimere, non congerere plura vocabula, quibus Græci in eo exprimendo fuerunt uſi, ſed quod Græci ex natura & proprietate linguæ ſuæ habuerunt Latino inprimis congruum. Πεπρωμένην tangit 13, 1. Sed & mox perſeverat in iſta una voce. *Jac. Gronov.*

4 *Volvens ſemet ipſa ſeſe & implicans*] Tolle ſupervacaneum *ſeſe*. Gronovius. Niſi placeat diſtinguere *volvens ſemet ipſa, ſeſe & implicans*, aut trajicere *& ſeſe impl.* Mox etiam Regius *apta nexaque*, prout infra per duo compoſita ſequitur *coacta atque connexa*. Jac. Gronov.

5 Εἱμαρμένην *eſſe dicit* φυσικὴν σύνταξιν] Regius & Schefferi: φυσικήν τινα σύνταξιν. Deinde & poſterior: καὶ κατὰ πολύ. Gronovius.

6 Καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν] Pro his verbis, ut veteres editiones habent, inter quas princeps Veneta, quæ prodiit ann. CIↃ CCCC LXXVII, antiquior editio, anni LXXII, cui Gaza operam ſuam tribuit, legit καὶ μὲν οὖν, quam & Veneta anni CIↃ IↃ IX. & aliæ quædam ſequuntur. Juſtus Lipſius de Phyſiol. Stoic. lib. 1 cap. 12, ubi hoc Chryſippeum fatum ample tractat quod vide, legit ἀπαράβατον. Thyſ. Sed & Latine vertit hæc Græca: *Fatum eſſe naturalem compoſitionem univerſorum, ab æterno, mutuo ſeſe conſequentium, immutabili & inviolabili hac complicatione*, quum non dicatur in Græcis *univerſa ſeſe conſequi*, nec etiam poſſint; & cur non ex Aldina maluit repetere *aliis ad alia conſequentibus*? ubi etiam eſt *& incommutabili manente ejuſcemodi complicatione.* Attamen Phil. Carolus Lipſiana illa ſic æſtimat, ut ſcribat Græca Chryſippi verba verbatim ſignificare, niſi quod Arnoldus vitioſe edidit *contemplatione.* Non potui hæc æquis oculis aſpicere. Non enim modo in his immutatio vel incommutatio vel inviolabilitas non conceditur, ſed vel minimus transgreſſus aut tranſcenſus in hac catena negatur, etſi hæc inſecutio partium diuturno tempore contigerit. In Prouſtei editione ſic vertitur: *naturalem connexionem omnium* rerum *ab æterno aliis alias conſequentibus: & quidem poſt multum* tempus *immutabili permanente tali complicatione.* Jac. Gronov.

7 *Agmina*] *Actus, ductus*, ut Macrobius interpretatur lib. 6 cap. 4.

na fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta [9] [10] non ſuccenſenda neque inducenda ſunt ipſis voluntatibuſque eorum; ſed neceſſitati cuidam & inſtantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ ſit rerum domina & arbitra, per quam neceſſe ſit fieri quicquid futurum eſt: & propterea nocentium pœnas legibus iniquè conſtitutas, ſi homines ad maleficia non ſponte veniunt, ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus [11] tenuiter multa & argutè diſſerit. ſed omnium fere, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia hujuſcemodi eſt: Quamquam ita ſit, inquit, [12] [13] ut ratione quadam principali neceſſariò coacta atque connexa ſint fato omnia; ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum proinde ſunt fato obnoxia,

8 *Non ſuſtentanda*] Ita vetr. editt. præter Aldinam, quam Gryphius ſequitur, quæ habet, *non ſubſiſtenda, neque inducenda*. R. M. teſte Bourdelotio, habet quoque *inducenda*. Forſan pro *ſubſiſtenda* ſcribendum, *ſuccenſenda*, vel *ſubſcribenda*, id eſt, attribuenda, imputanda.

9 *Neque condicenda*] *Condicere* proprie eſt Feſto, *dicendo denuntiare*, veteribus Græcis *συντάσσεσθαι μετ' ἐπαγγελίας*. *Condictio eſt in diem certum ejus rei, quæ agitur, denuntiatio*, Feſto iisdem auctore. ita & *condicere cœnam* Ciceroni & Suetonio in Tiberio dicitur pro *denunciare ſe adfuturum*. *Peccata igitur*, dicit Auctor noſter, *non condicenda ipſis voluntatibuſque eorum*, id eſt, non iis culpa peccatorum communi conſenſu indicenda, adſcribenda eſt.

10 *Non ſuſtentanda neque condicenda*] Aldus & Gryph. ut Britannici duo & Schefferi: *non ſuſtentanda neque inducenda*. Sed quid eſt *ſuſtentanda*? Priſcæ editiones Ro. Ven. Aſcenſii, *non ſubſiſtenda, neque condicenda*; cui ſi faverent calamo exarati, controverſiam non referrem: acciperem enim, ut apud Livium *ſubſiſtere feras*. Sed Regius, *ſuſcenſenda*. Solent autem ſcripti *ſuſcenſere* pro *ſuccenſere* exhibere. Videntur autem hæc verba ſimillima illis, quæ extant lib. 7 cap. 3 propius finem: *interim autem facta ſola cenſenda dicit atque in judicium vocanda, ſed voluntates nudas inaneſque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias*. Itaque parum abeſt, quin aut hic quoque ſcribendum decernam, *delicta non cenſenda*, aut ibi *facta ſola ſuccenſenda*: & hoc potius. nam quod ibi dicit *in judicium vocanda*, pro eo hic ponit *condicenda*. Sic in jure *ſtatus condictus dies*. Et apud Livium: *Quarum rerum, litium, cauſarum condixit pater patratus populi Romani Quiritium*. Gronovius. Quomodo tamen ſcribetur Gellius hic poſuere *condicenda*, quum & Britannici duo & Schefferi & Regius (uti & ipſe teſtor) præter Aldum & Gryphium confirment verbum *inducenda*. Omnino id mutari nequit, eſtque ipſum Ciceronis in Orat. II in Rullum cap. 34. *Ut iidem partim invidioſos agros à Sullanis poſſeſſoribus, partim deſertos, ac peſtilentes, à veſtris neceſſariis, à vobiſmet ipſis emtos, quanti velletis, populo Romano induceretis*, ubi ſimile exemplum præbet Manutius, ut notet Gellius imputanda & in rationibus purgandis obſervanda & inferrenda, ut debeant luere illa. *Peccata non ſuccenſenda* eſt uſus Gellianus, quem tam facile admitto, ac ſupra III, 10 *ad homines quoque naſcendos*; unde patet placere illi verba neutra ab Grammaticis dicta ſive regularia, ut eſt *ſuccenſeo*, ſive irregularia, ut eſt *naſcor*, interdum trahere ad activam & paſſivam ſignificationem, noterque ibi ad hominum principia, quibus nativitas eorum impletur, digerenda & abſolvenda. Talia ſunt V, 10. *Conjiciendæ conſiſtendæque cauſæ*. VII, 18 *jurejurando ſatisfacto*. Jac. Gron.

11 *Tenuiter*] Id eſt, *ſubtiliter*.

12 *Ratione quadam*] Vet. Ed. *Ratione quadam neceſſaria principali & coacta*.

13 *Ut ratione quadam principali neceſſario coacta*] Sic & Ro. Ven. Vaſ. niſi quod tranſpoſitis voculis *ratione principali quadam*. Aldus & Gryp. *ratione quadam neceſſaria principali & coacta*. Unde Reg. tollit copulativam. Lincoln. *ut ratione quadam neceſſario & principali coacta*. Schefferi; *ut neceſſario ratione quadam & participali coacta*. Numquid, *ut neceſſaria ratione quadam & participatu coacta atque connexa ſint fato omnia*. Capitolinus Vero: *participatu etiam imperatoriæ poteſtatis indulto*. Spartianus Iuliano: *Claudium Pompejanum è Tarracinenſi ad participatum evocavit*. Gronovius. Sed in Regio clare notavi *ut ratione quadam neceſſario principali coacta*. Et id retineri præſtat. Supponit primo eſſe rationem principalem: ſed unde? non ex conceſſu quodam elementorum aut aliarum partium, verum ab ipſa neceſſitate ortam; hinc *neceſſario principalem* vocat, aperte deſcriptionem hanc fato & ejus definitioni, quam præmiſit, accommodans. *Jac. Gronov.*

14 *Sce-*

noxia, ut proprietas eorum eſt ipſa & qualitas. Nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterque ficta; omnem illam vim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſiùs tractabiliuſque tranſmittunt. Sin verò ſunt aſpera & inſcita & rudia, nulliſque artium bonarum adminiculis fulta: etiamſi parvo ſive nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; ſua tamen [14] ſcævitate & voluntario impetu in aſſidua delicta [15] & in errores ruunt. Idque ipſum ut ea ratione fiat, naturalis illa & [16] neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ fatum vocatur. [17] Eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non vacent. [18] Hujus deinde rei exemplo non hercle nimis alienè neque illepidè utitur. [19] Sicut, inquit, [19] lapidem cylindrum ſi per [20] ſpatia terræ prona atque [21] deruta jacias, cauſam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris; mox tamen ille præceps volvitur, non quia tu id jam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus ejus & formæ volubilitas habet: ſic ordo

14 *Scævitate*] Perverſa voluntate, vel fortuna. H. Steph. *lævitate*. Thyſ. Sane in notis pag. 134, ſed non in ipſo contextu.

15 *Et in errores ruunt*] Regius, *& in erro reſerviunt*. Scribe: *in aſſidua delicta & in errores ſe ruunt*. Sic enim amant interdum. Plautus Trinum. 4, 1. *Imbres fluctuſque atque procella frangere malum, Ruere antennas, ſcindere vela*. Terentius Adelphis: *cæteros ruerem*. Horatius 2 Sat. 3. *Unde Divitias ærijque ruam, dic augur, acervos*. Ovidius lib. 12. *Cedentemque ſequens inſtat turbatque ruitque*. Gronovius. Ita literas diviſas in Regio propoſuit pater, quia Bourdelotius notavit ad oram *in . . . . . reſerviunt*; exſtat tamen in eo *& in errore ſerviunt*.

16 *Neceſſaria rerum conſequentia*] Non videtur ſpernendum, quod eodem ſenſu, ſed exquiſitius, Regius: *naturalis illa & neceſſaria rerum continentia*. ab ea ſignificatione τῷ *continens*, qua vicinum, contiguum, applicitum ſignificat. Ut ſit idem quod nexus, adhæſus, conſequentia, participatus, continuatio. Cicero: *Si omnia antecedentibus cauſis fiunt, omnia naturali colligatione conſerte contexteque fiunt*. Idem: *futura, quorum cauſas natura ita contineret, ut ea fieri neceſſe eſſet*. Gronovius. Vocem equidem iſtam Bourdelotius adſcripſit ſuo exemplari, non addito utrum à Regia, an Morelli membrana. Illam utique quotquot poſtea inſpeximus, vocem eam non notavimus.

17 *Eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens*] Suſpicor Gellium Ciceronis voce uſum ſcribendo: *quaſi confatale & conſequens*. De fato: *At ſi ita fatum ſit, Naſcetur Oedipus Lajo, non poterit dici, ſive fuerit Lajus cum muliere, ſive non fuerit: copulata enim res eſt & confatalis*. Et mox: *Hæc, ut dixi, confatalia ille appellat*. Chryſippus συνειμαρμένα. Gronovius.

18 *Hujus deinde rei exemplo*] Reg. Lincoln. Schef. *deinde fieri exemplo*. mox Regius *illepido*. Lego: *Hujus deinde figura exemplo, non hercle nimis alieno neque illepido, utitur*. Idem.

19 *Lapidem cylindrum*] Cylindrus lapis eſt oblongus & teres, inſtar columnæ, quo ruſtici obvoluto areas æquare ſolent, ut ex Virg. 2. Georg. Catone, aliiſque rei ruſticæ auctoribus conſtat. Eandem ſententiam & ſimile exemplum cylindri proponit Cicero de Fato: *Ut igitur*, inquit, *qui protruſit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem autem non dedit: ſic viſum objectum imprimet illud quidem & ſpeciem ſuam quaſi ſignabit in animo, ſed aſſenſio noſtra erit in poteſtate: eaque, quemadmodum in cylindro dictum eſt, extrinſecus pulſa, quod reliquum eſt ſuapte vi & natura movebitur*. Vide & Plutarchum de Fato, & de Repugnantiis Stoicorum.

20 *Spatia terræ prona atque deruta*] Meurſius in Critico Arnobiano & in Miſcellaneis *derupta*, ut & in quibuſdam eſt olim editis, in aliis *dirupta*. Ciceronis eſt ad Atticum, *deruere de laudibus cumulum*. Itaque non facile moverim. Alioqui ſimplicius foret *prona atque declivia*. Sed *deruta* quoque ſunt complanata, qua tumuli, verrucæ, colliculi fuerant, deruenda terra declivitatem nacta. *Gronovius*. Regius tamen & Lincoln. etiam *derupta*.

21 *Deruta*] Vet. Ed. *dirupta*, forſan *abrupta*.

ordo & ratio & neceſſitas fati genera ipſa & principia cauſarum movet; impetus verò conſiliorum mentiumque noſtrarum actioneſque ipſas, [22] voluntas cujuſque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, [23] his, quæ dixi, congruentia. [24] Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται,

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν, ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν [a]. Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam aut ignavos & nocentes & audaces: qui, quum [25] in culpa & in maleficio revicti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, [26] tamquam in aliquod [27] fani aſylum, &, quæ peſſimè fecerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt. [28] Primus autem Homerus ſapientiſſimus & antiquiſſimus poëtarum dixit in hiſce verſibus:

[29] Ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.

Ἐξ

a *Quare à Pythagoricis ſic dictum eſt,*
Cernas eſſe homini quæſitos ſponte dolores.
quia ſcilicet noxia cuique de ſemet adveniant, peccentque homines ſui appetitus motione, lædanturque ſuapte ſententia, & propoſito.

22 *Voluntas cujuſque propria*] Extat luculenta Chryſoſtomi Oratio, ὅτι οὐδεὶς βλάπτεται εἰ μὴ ὑφ' ἑαυτοῦ, id eſt, *quod nemo lædatur, niſi à ſeipſo.* Neque vero neceſſitas eſt reſpectu hominis, quod aliquid fiat, vel futurum ſit, neque Deus voluntatem humanam cogit. Videndus eſt Auguſtinus, qui luculente ea de re diſputat.

23 *His quæ dixit*] Fluctuat ſcriptura verbi in editis, quorum partem quum ſic edant, Aldina, Vaſcoſani, & aliæ *dixi*, quod eſt in Regio, & licet tertia perſona ſit in Lincoln. hoc tamen eſt verius. Præcedentia enim ſunt Gellii, qui præmonuit omnium, quæ ſcripſit, hujuſcemodi fere ſententiam eſſe. Propterea revocavi. *Jac. Gronov.*

24 Διὸ ὑπὸ] MS. Reg. Διὸ καί, & præter has nulla inſuper vox Græca adeſt, certo indicio voculam καί debere interponi. De verſiculo & prava olim lectione ejus agit Theod. Marcilius in comment. ad Carmin. Pythagor. pag. 381. *Idem.*

25 *In culpa & in maleficio revicti ſunt*] Gebhardus ex Pal. mem. *revincti* 2 Ant. Lect. 11. Scio jam olim ſic editum, ſed Carrio & ſenſum & meliores libros ſecutus mutavit. *Revicti* ſunt comperti & convicti. *Gronovius.*

25 *Tanquam in aliquod fati aſylum*] Hæc ſcriptura quomodo vel Carrioni vel Stephano manum adierit, difficile dictu eſt. Reſtitue ocius è prioribus & ſcriptis: *in aliquod fani aſylum.* Ecquis eſt mediocriter doctus, qui ignoret pleriſque templis jus aſyli fuiſſe? Salluſtius ad Cæſarem: *quam multi mortales poſtea ad Pompejum diſceſſerint, eoque per omne tempus belli, quaſi ſacro atque inſpoliato fano, debitores uſi.* Gronovius.

27 *Fani aſylum*] Aſylum fere templum erat, cui conſecrationis lege conceſſum fuit, ut inde rei ad ſupplicium rapi non poſſent. Quæ loca apud Romanos aucta. De quorum frequentia, præcipue ſi rei ad ſtatuas Principis fugiſſent, querela eſt apud Tacitum.

28 *Primus autem Homerus*] Regius alia parte uberius, alia reciſius: *Primus hoc Homerus ſapientiſſimus ille & antiquiſſimus poetarum dixit hiſce verſibus.* Gronovius. Ita ſane egit in notando Lambecius, quaſi voculam *hoc* immiſſam vellet codex Regius. Sed teſtes ſumus omnes in Regio legi tantum *Primus hoc ſapientiſſimus ille*, nomine proprio omiſſo, quod intelligi poteſt facillime, & ad ſummam veramque Homeri laudem non poteſt intelligi alius per hæc ſingularia & propria deſcriptus. Imo Bourdelotius id teſtatur non tantum de codice Regio, ſed & Morelliano. *Jac. Gronov.*

29 Ὢ πόποι] Extant hi verſus Οδ. α. ℣. 23. Quos alii huic metro incluſerunt: *Hei mihi, quid damnant mortales numina cæli? Eſſe aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipſis Vecordi præter fatum ſint mente dolores.*

30 *Chry-*

Digitized by Google

Ἐ'ξ ἡμέων γὰρ φασὶ κάκ' ἔμμεναι· οἱ δὲ ϗ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν[a].

Itaque M. Cicero in libro, quem de fato conſcripſit, quum quæſtionem iſtam diceret obſcuriſſimam eſſe & implicatiſſimam, Chryſippum quoque philoſophum non expediſſe ſe in ea refert, his verbis: [30] *Chryſippus æſtuans laboranſque, quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis,* [31] *intricatur hoc modo.*

a *Dîs facere invidiam mortalis culpa laborans*
Clamitat à nobis naſci mala, cum tamen ipſi
Per ſcelus arceſſant ſupra ſibi fata dolores.

30 *Chryſippus æſtuans*] Cicero cum oſtendiſſet & eos qui concedebant anteire viſa, nec tamen fato fieri aſſenſiones, quod proxima illa & continens cauſa non moveat aſſenſionem, & Chryſippum patefacta & explicata ſententia ſua ad eundem exitum venire, & illos non re ſed verbis duntaxat diſſidere: rationem ſubjunxit, qua hujuſmodi Philoſophorum ratiocinatio poſſet examinari, quam eſſe obſcuriſſimam & implicatiſſimam, & à qua neque Epicurus neque Chryſippus ipſe ſeſe potuerint expedire, teſtabatur: tandem concludebat his verbis, *Hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet: non ab atomis errantibus, & de via declinantibus auxilium petere.* Sed locus ille verbis aliquot, & fortaſſe ſententiis (quis enim his in rebus certi quid afferre ſe poſſe aſſeverabit?), locus, inquam, vacuefactus eſt. Hoc tamen liquet verbis illis: *Hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet*, alia fuiſſe adjuncta, adeoque cum his connexa, quæ exiſtant apud Gellium, & in fragmentorum numerum à viris doctis, malo dilectu, fuit relata. Scripſit Cicero: *Chryſippus æſtuans laboranſque, quonam pacto explicet & fato fieri omnia, & eſſe aliquid in nobis, intricatur. Hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet, non ab atomis errantibus, & de via declinantibus auxilium petere.* Scilicet arbitror aut poſtrema iſta verba è Noctibus Atticis excidiſſe, quod ſæpenumero extremis illarum capitibus accidiſſe docuimus, aut voces duas, *hoc modo*, quæ mihi hujus obſervationis indicium fecerunt, ab alio fuiſſe adjecta, ut ſequentis orationis deſignarent initium. Certe & eo apud Ciceronem loco hæc reponenda ſunt, & Gellius vel hoc vel illo pacto corrigendus. Ita *Carrio lib. 1 Em. cap. 13.*

31 *Intricatur hoc modo*] Lud. Carrio vult aut τὸ *hoc modo* deleri, aut pluribus Ciceronis verbis auctorem uſum 1 Emend. 13. *Gronovius.* Oportet igitur noſſe verbum tum *refert*, tum *pacto* non legi in cod. Reg. Certe τὸ *refert* etiam non erat in Lincoln. Hinc vide, an ea ſit manus & ſententia Gellii; Chryſippum quoque philoſophum non expediſſe ſemet his verbis: *Chryſippus æſt. lab. quonam explicet & fato o. fieri, & eſſe aliquid in nobis*, intricatur hoc modo. Gellius enim laudavit Chryſippea, & nunc ſuccenſet Ciceroni toties æſtuantem Chryſippum alibi per iſtud ſcriptum inducenti, tum in his verbis, & ideo ait eum hoc modo intricari. Sed & *explicit* legitur in MS. *Quonam*, ut alibi *quomodonam*. Jac. Gronov.

CAP. III.

Hiſtoria ſumta ex libris Tuberonis [1] *de ſerpente inviſitatæ longitudinis.*

[2] TUBERO in hiſtoriis ſcriptum reliquit, bello primo Pœnico Attilium Regulum conſulem, in Africa, caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prœlium grande atque acre feciſſe [3] adverſus unum ſerpentem in illis locis ſtabulantem, inviſitatæ immanitatis; eumque, magna

1 *De ſerpente inuſitatæ longitudinis*] Regius, *inviſitatæ magnitudinis.* Neque aliter mox idem: *inviſitatæ immanitatis.* Gronovius.

2 *Tubero*] L. Ælius Tubero, Quinti Ciceronis in Aſia Legatus, de quo M. Tullius ad Quintum fratrem lib. 1. Ep. Citant & laudant quoque illum Dionyſ. Halicarn. lib. 1. Antiq. Rom. Livius, Chariſius, Nonius, alii. Et Bagrada notus ex Floro aliiſque.

3 *Adverſus unum ſerpentem*] De quo Valerius

Digitized by Google

magna totius exercitus [5] conflictione, [6] balliſtis atque catapultis diu oppugnatum: ejuſque interfecti corium longum pedes centum & viginti [7] Romam miſiſſe.

Maximus hunc in modum: *Quæ quia ſupra uſitatam rationem excedentia attigimus, ſerpentis quoque à T. Livio curioſe pariter, ac facunde relata fiat mentio.* (Hæc narratio Livii intercidit) *Is enim ait in Africa apud Bagradam flumen, tantæ magnitudinis anguem fuiſſe, ut Attilii Reguli exercitum uſu amnis probiberet, multiſque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus eliſis, cum telorum jactu perforari nequiret, ad ultimum balliſtarum tormentis undique petitum, ſilicum crebris & ponderoſis verberibus procubuiſſe, omnibuſque cohortibus & legionibus ipſa Carthagine viſum terribiliorem. Atque etiam cruore ſuo gurgitibus imbutis, corporiſque jacentis peſtifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde ſummoviſſe caſtra. Dicit belluæ etiam coriam* cxx. *pedes longum, in urbem miſſum.*

4 *Serpentem illic ſtabulantem*] Sic Carrio & Stephanus. Noſtri ſcripti cum prius editis, *ſerpentem in illis locis ſtabulantem.* Gronovius.

5 *Conflictione*] Vet. Ed. *conflictatione.*

6 *Balliſtis & catapultis*] Balliſta lapides & ſaxa jaciebat, aliquando ad trecenta pondo, catapulta tela, quamquam hæc non ſemel confundantur. Tormenta autem hæc funibus vel potius nervis intendebantur.

7 *Romam miſiſſe*] Nempe Regulum Atilium. Tamen propter interpoſita, *eumque oppugnatum*, commodius foret *miſſum*. Gronovius.

Cap. IV.

[1] *Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ de Attilio Regulo à Karthaginienſibus capto literis mandaverit; quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit.*

Quod ſatis celebre [2] eſt de Attilio Regulo; id nuperrimè legimus ſcriptum in [3] Tuditani libris: [4] Regulum captum, ad ea quæ in ſenatu Romæ dixit, ſuadens ne captivi cum Karthaginienſibus permutarentur, id quoque addidiſſe; venenum ſibi Karthaginienſes dediſſe non [5] præſentarium, ſed ejuſmodi quod mortem in diem proferret; eo conſilio, ut viveret quidem tantiſper quoad fieret permutatio; poſt autem [6] graſſante ſenſim veneno [7] cor tabeſceret. Eumdem Regulum

1 *Quid idem Tubero novæ hiſtoriæ*] Edebatur *Tubero in hiſtoriis.* Sed illud reſtituit Carrio. Neque ſane aliter Regia & Schefferi membranæ: Regia quoque *memoriæ* pro *literis*. Conjiciebam: *Quid idem Tubero nova hiſtoria de Atilio Regulo à Carthaginienſibus capto memoriæ mandaverit.* Genus loquendi notæ ſuavitatis pro nono hiſtoriarum libro. *Gronovius.*

2 *Eſt*] Abeſt à Vet. Ed.

3 *Tuditani libris*] De quo dicenda collegit G. I. Voſſius in opere de Hiſtoricis Latinis. Hic enim eſt C. Sempronius Tuditanus, qui conſul fuit cum M. Aquilio anno Urbis Iↄc xxiv. Scripſit commentariorum libros, ex quibus commentarium tertium decimum citat Gellius noſter lib. 13 c. 14.

4 *Regulum captum*] Non opinor neceſſarium de modo redacti in captivitatem Reguli multa hìc ſubjicere ex ſcriptis, quæ unicuique ſunt in promtu, licet parum diverſis. Prouſteus amavit in hoc loco aliquid notare & exſuere ſe contra Hofmannum, qui lexicographus poſt Palmerium cenſeat omnino commentitium, & inter errata hiſtorica M. Attilii caveam & aculeos & palpebras reſectas numerat. At Hofmannus nullo ſigno hanc ſuam cauſam facit, & tantum reponit ipſa Grentemeſnilii verba, de ſe celans. *Jac. Gronov.*

5 *Præſentarium*] Aliter, *præſentaneum.*

6 *Graſſante ſenſim veneno cor tabeſceret*] Muretus ad Tacitum, *contabeſcere.* Quemadmodum & Regius. Idem quoque *veneni*, quaſi exciderit *τὸ vi*. Gronovius.

7 *Cor tabeſceret*] In Voſſ. cod. annotatum, in MS. eſſe *contabeſceret.*

8 *No-*

lum Tubero in hiſtoriis rediſſe Karthaginem, [8] noviſque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. *In atras*, inquit, *&* [9] *profundas tenebras eum claudebant; ac diu poſt, ubi erat viſus ſol ardentiſſimus, repente educebant, & adverſus* [10] *ictus ſolis oppoſitum* [11] *continebant, atque intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus, ne connivere poſſet, ſurſum ac deorſum* [12] *diductas inſuebant.* Tuditanus autem ſomno diu prohibitum atque ita vita privatum refert; idque ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captivos liberis Reguli à ſenatu deditos, & ab iis in [13] armario muricibus præfixo deſtitutos, eademque inſomnia cruciatos interîſſe.

8 *Noviſque exemplorum modis*] De ſupplicio Reguli variant inter ſe ſcriptores antiqui. Cicero in oratione contra Piſonem machinæ illigatum fuiſſe ſcribit, & reſectis palpebris vigilando. enecatum. Eam machinam Appianus caveam vocat, aculeis intus extantibus, nec ubi ſine corporis laceratione præclinare poſſet. Florus lib. 2 cap. 2. ſupplicio crucis affectum ſcribit; cæteri omnes inſomnia, etſi alio atque alio modo.

9 *Profundas*] Vet. Ed. Ven. *profundiſſimas.*

10 *Ictus*] MS. *ictum.*

11 *Continebant*] Hæc deſunt Cod. Reg. *Thyſ.* Vix intelligas, quid velit. Sed ab Bourdelotio ducta linea poſt vocem *oppoſitum* adſcriptum eſt *Hic deſinit C. Reg.* Ego tamen notavi vocem *Solis* eſſe poſtremam in illo MSto libro, prout vulgavi ex chirographo paterno in præfatione. *Jac. Gronov.*

12 *Diductas*] MS. *ductas.*

13 *Armario muricibus præfixo*] Interiori ſeceſſu vel machina aculeatis ſtimulis præfixa, inſtar muricis piſcis, cui ſunt aculei plures habentes cuſpides. Vide Plin. lib. 9 c. 33.

CAP. V.

Quòd Alfenus jureconſultus [1] *in verbis veteribus interpretandis erravit.*

[2] [3] ALFENUS jureconſultus, Servii Sulpicii diſcipulus, rerumque antiquarum non incurioſus, in libro [4] Digeſtorum trigeſimo & quarto, [5] Conjectaneorum autem ſecundo, *In fœdere*, inquit, *quod inter populum Romanum & Karthaginienſes factum eſt, ſcriptum invenitur, ut Karthaginienſes* [6] *quotquot annis populo Romano darent certum pondus* ar-

1 *In verbis interpretandis erraverit*] Scripti cum editis antehac *erravit.* Ut paſſim in his lemmaſi Gellius. *Gronovius.*

2 *Alfenus Iuriſconſultus*] Intelligitur P. Alfenus Varus, qui inter decem Servii Sulpicii diſcipulos Cæſaris ætate numeratur à Pomponio in l. 2 §. 44. De Orig. Iuris. Quem plurimum autoritatis habuiſſe, conſulemque fuiſſe idem refert. Citatur quoque aliquotiens in Iure civili.

3 *Alfenus juriſconſultus*] Scripti cum Romana & Aldina *jureconſultus.* Gronovius.

4 *Digeſtorum trigeſimo & quarto*] Scripſit Digeſtorum libros quadraginta, quos Paulus in Epitomen redegiſſe videtur, ut ex inſcriptione l. 30 & 31. *D. Locati*, ſimilibuſque legibus liquet.

5 *Conjectaneorum autem ſecundo*] Quædam Editt. habent, *conlectaneorum.* Ex Servio præceptore ſuo quædam collegiſſe videtur, ut ex l. 65. §. 8. ff. pro Socio, & l. 77. de V. S. elici poſſe videtur.

6 *Quotquot annis populo*] Sic Aldus jam, Vaſcoſanus, Gryphius. Et habet ſuam venerem. Varro lib. 4 de L. L. *Ager fundus quod fundat quotquot annis multa.* Eodem: *Ager reſtibilis qui reſtituitur ac reſeritur quotquot annis.* Nec longe: *Quod in agris quotquot annis rurſum facienda eadem, ut rurſus capias fructus, appellata rura.* Ubi mens igitur aut memoria Gebhardo, cum turpe hoc mendum & Latino juriſconſulto indigniſſimum pronuntiaret; & quod Popma laudaverit eum locum ad Catonem tanquam purum, revinci eum mem. Pal. auctoritate, in quibus ſit *quotannis* lib. 2 Ant. l. 20? Atqui ſic olim Romæ ac Venetiis editum fuerat, ne-

Digitized by Google

argenti [7] *puri puti. Quæſitumque eſt*, [8] *quid eſſet argentum purum putum. Reſpondi ego*, inquit, *eſſe* [9] *purum putum valde purum : ſicut novum novicium dicimus & proprium propicium , augere atque intendere volentes novi & proprii ſignificationem.* Hoc ubi legimus , mirabamur eamdem affinitatem viſam eſſe Alfeno *puri* & *puti*, quæ ſit *novi* & *novicii*. Nam ſi eſſet *puricium*, tum ſanè videretur dici, quaſi *novicium*. Id etiam mirum fuit, quòd *novicium* per augendi figuram dictum exiſtimavit; quum ſit *novicium* non quod magis novum ſit, ſed quod à *novo* dictum inclinatumque ſit. Iis ergo [10] aſſentimus , qui *putum* eſſe dicunt à *putando* dictum; & ob eam cauſam prima ſyllaba brevi pronunciant, non longa: uti exiſtimaſſe [11] Alfenum videtur, qui à *puro* id eſſe factum ſcripſit. *Putare* autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere, &, quod eſſe utile ac ſine vitio videretur, relinquere. Sic namque arbores & vites, & ſic etiam rationes *putari* dictæ. Verbum quoque ipſum *puto*, quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus , non ſignat profectò aliud quàm id agere nos in re dubia obſcuraque , ut, deciſis amputatiſque falſis opinionibus, quod videatur eſſe verum & integrum & incorruptum , retineamus. Argentum ergo in Karthaginienſi fœdere *putum* dictum eſſe , quaſi *exputatum* , excoctumque, omnique aliena materia carens, omnibuſque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. Scriptum eſt autem *purum putum* non in Karthaginienſi ſolùm fœdere, ſed tum in multis aliis veterum libris, tum in Q. quoque Ennii tragœdia, quæ inſcribitur *Alexander*, & in ſatira M. Varronis, quæ inſcripta eſt Δὶς παῖδες οἱ γέροντες[a].

a *Bis pueri ſenes.*

que ab eo Aldus ſine membranarum auctoritate abſceſſit. Et tamen , vel ſi repugnarent omnes codices, nec turpe nec Latino ſcriptore indignum vocitandum erat, quod ſi non meminerat Varronem familiare habuiſſe, à Popma didiciſſe poterat. *Gronov.*

7 *Puri puti*] Purgati & excocti. Varro lib. 4. de L. L. *Putare valet purum facere : ideo antiqui purum putum appellarunt.* & Feſtus : *imputatum nondum purgatum; putum enim eſt purum, unde putare vites dicimus , hoc eſt , detrahere , quæ impedimento ſunt ad fructum.* Alfenus Juriſconſultus puſulatum argentum in l. 3. Locat. appellavit. Pro *putum* dixiſſe etiam videntur veteres *puſum*, hinc *puſulum*, & *puſulatum*, Suetonio in Nerone & Martiali lib. 7 Epigr. *puſtulatum*, vel *poſtulatum* dicitur. Argentum igitur purum putum, quod excoctum , purgatum eſt. Purum tamen etiam dicitur, cui ſigna detracta erant atque emblemata, vel quod ſine ullis cruſtulis atque emblematis erat. Vide Fr. Luiſinum lib. 1. Parerg. cap. 2.

8 *Quid eſſet argentum purum putum*] Gebhardus notat in Pall. abeſſe τὸ *argentum*: ut & in Lincoln. & Schefferi membranis. *Gronovius.*

9 *Purum putum valde purum*] Fruſtra contra noſtrum & Budæum ſemetipſe coronat Fr. Luiſinus 1 Parerg. 26. Scimus *purum argentum* eſſe nonnunquam ſine ſignis & emblematis. Sic Juvenalis Sat. 9. *argenti vaſcula puri.* Et alludit aliud tamen ſignificans Martialis lib. 4 epigr. 39. Sed de eo inſubidum eſt hîc cogitare. Nec *purum putum* aliter dictum quam per ἐπίτασιν , ut *ſacroſanctum* , ut *ſartum tectum*, ut *pranſus paratus*, ut in arbitrio rei uxoriæ *quæ melius æquius*, in precibus *volens propitius*. Idem.

10 *Aſſentimus*] Lincoln. *aſſentimur.*

11 *Alſenum.*] Vet. Ed. *Alſenus.*

CAP.

CAP. VI.

Temerè ineptèque reprehenſum eſſe à Julio Higino Virgilium, quod præpetes *Dædali* pennas *dixit: atque inibi quid ſint* aves præpetes, *&* *quid illæ ſint aves, quas Nigidius* inferas *appellavit.*

[1] *Dædalus, ut fama eſt, fugiens Minoïa regna*
Præpetibus pennis auſus ſe credere [2] *cælo.*

In his Virgilii verſibus reprehendit Higinus, *præpetibus pennis*, quaſi impropriè & inſcitè dictum. Nam *præpetes*, inquit, *aves* ab auguribus appellantur, quæ aut [3] oportunè prævolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non apte igitur uſum verbo augurali exiſtimavit in Dædali volatu nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus nimis herclè ineptus eſt, quum quid *præpetes* eſſent ſe ſcire ratus eſt: Virgilium autem [4] [5] & Cn. Mattium doctum virum ignoraſſe, qui in [6] ſeptimo Iliadis, Victoriam volucrem, præpetem appellavit hoc verſu:

Dum [7] *det* [8] *vincenti* [9] *præpes Victoria palmam.*

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non pennas Dædali præpetes, ſed [10] longè diverſius, inquit;

——— *Quid*
Brunduſium pulchro præcinctum [11] *præpete portu?*

&, ſi vim potius naturamque verbi conſideraſſet, neque id ſolùm quod augures dicerent, inſpexiſſet; veniam prorſus poëtis daret ſimilitudine ac

1 *Dædalus, ut fama eſt*] Extant verſus Æneid. 6.

2 *Cælo*] Vet. Edit. hunc verſum addit,
Inſuetum per iter gelidas enavit ad Arctos.
Sed contra MS. Lincoln. qui tertium verſum non agnoſcit.

3 *Oportune*] Proſpere.

4 *Cn. Mattium.* Male in Vett. Editt. legitur *Trimatium.* Eſt autem Mattius ille qui & mimijambos exemplo Herodoti λογομίμων ſcripſit, & Iliada Homeri tranſtulit, ut Livius Andronicus, qui ducentis aliquot annis antea Odyſſeam Homeri Latine verterat. Fuit & doctiſſimus, & C. Cæſaris amiciſſimus. Hujus nomen varie depravatum eſt apud veteres grammaticos. Apud Macrobium *Attilius*, apud Nonium *Craſſus*, apud Priſciànum *Ninius Caſſius*, apud Diomedem *Cn. Atticus* appellatur. Ita *Scaliger* ad Varronem p. 15. Citat Cn. Mattium quoque Gellius noſter lib. 9 *cap.* 14. Plura de illo collegit Læv. Torrentius ad Suetonii Julium cap. 52. ubi hunc quoque locum ſic reſtituit.

5 *Et Cn. Mattium*] Sic recte Scaliger in Conjectaneis. nam libri fere *& trimatium.* Verſus Homeri Ιλ. η. εἰσόκε δαίμων Ἄμμε διακρίνῃ, δώῃ δ' ἑτέροισί γε νίκην. Gronovius.

6 *Septimo Iliadis*] Ita legendum, non ut veteres editiones, *ſecundo.* Expreſſit enim verſum Homeri Il. η.

——— εἰσόκε δαίμων
Ἄμμε διακρίνῃ, δώῃ δ' ἑτέροισί γε νίκην.

7 *Det*] Vet. Ed. *dat.*

8 *Vincenti*] MS. *vincendi.*

9 *Præpes Victoria*] Celer, alata.

10 *Longe diverſius inquit; Quid Brund.*] Varie jactatum iſtud *Quid.* Nam quum jam Aldus conſtituiſſet hunc locum, prout citavi; alii iſtud hinc ablatum trajecerunt ad ſuperiora, *Quid? cur autem* &c. Quum interim duumviri colligendis Ennii fragmentis incliti etiam ab Ennianis abigerent illud ipſum *quid.* At MS. Lincoln. *ſed longe diverſius. Quid Brund.* Et certe τὸ *inquit* aut *appellavit* vel ſimile poteſt facile ſatis intelligi, ut videatur Gellii eſſe *ſed longe diverſius quid, Brund.* Jac. Gronov.

11 *Præpete portu*] Ad quem facilis & fauſta navigatio.

Digitized by Google

ac tranſlatione verborum, non ſignificatione [12] propria utentibus. Nam quoniam [13] non ipſæ tantùm aves quæ proſperiùs prævolant, ſed etiam loci, quos capiunt, qui idonei feliceſque ſunt, *præpetes* appellantur; idcirco Dædali pennas *præpetes* dixit, quoniam ex locis in quibus periculum metuebat in loca tutiora pervenerat. *Locos* porrò *præpetes* & augures appellant; & Ennius in [14] annalium primo dixit,

[15] *Præpetibus hilares ſeſe pulchriſque locis dant.*

Avibus autem *præpetibus* contrarias [16] aves *inferas* appellari [17] Nigidius Figulus in libro primo augurii privati ita dicit: *Diſcrepat dextra ſiniſtræ, [18] præpes inferæ.* Ex quo eſt conjectare *præpetes* appellatas, quæ altius ſublimiùſque volitent; quum differre à *præpetibus* Nigidius *inferas* dixerit. Adoleſcens ego Romæ, tum quum etiam ad grammaticos itarem, audivi Apollinarem Sulpicium, quem in primis ſectabar, quum de [19] jure augurio quæreretur, & mentio *præpetum avium* facta eſſet, [20] [21] Erucio Claro [22] præfecto urbi dicere; *præpetes* ſibi videri eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellaverit: quoniam iſtas potiſſimum augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ prævolarent. Atque ibi hos Homeri verſus dixit,

[23] Τύνη

12 *Propria*] Abeſt à Vet. Edit. Sed eſt in MS. Lincoln.

13 *Non ipſæ tantum aves*] Servius ita loquitur ad verſum ſupra poſitum PRÆPETIBUS PENNIS, *vel velocibus, vel felicibus. Præpetes autem dictæ quod priora petant, vel ſummi volatus* (videtur alludere ad τὸ πέτασθαι, quod volare Græcis denotat) *vel qua præpetit volatum, vel quæ ſecundum auſpicium facit, & quidam præpetes tradunt non tantum aves dici, ſed etiam locos quos capiunt, quod idonei feliceſque ſunt, unde bene Dædali pennas præpetes, quia de locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora pervenit.* His ultimis verbis Servius Gellium expreſſit.

14 *Annalium primo*] Ita in vet. Ven. edit. & MS. invenio, in quibuſdam editt. additur, *non ut Virgilius.*

15 *Præpetibus*] Verſus conſtat, vel per cæſuram. Ita Virg. Æneid. 4. *Pectoribus inhians.* vel quod *h* pro litera habeatur. *Thyſ.* Sed Lincoln. ignorat vocem *hilares.*

16 *Aves inferas*] Servius Danielis ad 111. Æneid. *Sed præpetes aut ſuperiora petunt, & præpetes vocantur, aut inferiora, & dicuntur inferæ.* Aves itaque quæ felix præ ſe augurium alte volando ferebant præpetes dictæ. Infelices quoque *inebræ* dictæ, ut teſtatur Servius P. Danielis ab lib. 3. Æneidos. Feſtus: *inebræ aves, quæ in augurio aliquid fieri prohibent. Et prorſus omnia inebra appellantur, quæ tardant vel morantur agentem.*

17 *Nigidius Figulus*] De hoc ita Cicero de univerſ. *Fuit enim*, inquit, *ille tum cæteris artibus, quæ quidem dignæ libero eſſent, ornatus omnibus, tum acer inveſtigator ac diligens earum rerum, quæ à natura involutæ videbantur. Denique ſic judico poſt illos nobiles Pythagoricos, quorum doctrina extincta eſt quodammodo, cum aliquot ſæculis in Italia Siciliaque floruiſſet, hunc extitiſſe qui illam renovarit.* Vide ad 3, 10.

18 *Præpes inferæ*] Vet. Ven. ed. habet, *præpetibus inferæ.* Lincoln. *præpetes.*

19 *Iure augurio*] Ita & alibi locutus eſt. Aliter *augurum.*

20 *Erucio Claro*] Nominatur etiam in Pandectis l. 3. §. 2. de Off. Præf. Vig. Sed is alius ab iſto (fortaſſe ejus proles) qui ſub Antonino vixit, nec urbi ſed vigiliis præfuit. *Lipſ.* Elect. lib. 2 cap. 2.

Erucio Claro] Ita reſtituendum ex ipſo Gellio lib. 13 cap. 16. & Plinii Epiſtolis. In antiquis editionibus legitur è *L. Claro.*

21 *Erucio Claro*] Sic feliciter Lipſius, ex lib. 13, 16. nam *Lucio* (*elucio* Lincoln.) *Claro* codices. Lapidis exſtat titulus à ſacro Pæaniſtarum ordine politi. ΣΕΞΤΩΙ. ΕΡΟΥΚΙΩΙ. ΚΛΑΡΩΙ. Β. ΓΝΕΩΙ. ΚΛΑΥ-

Digitized by Google

[23] Τύνη δ᾽ οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν ὔτι μεταtρέπομ᾽ ὐδ᾽ ἀλεγίζω[a].

a *Tu vero avibus alas expandentibus jubes*
Obedire, quas ego minime moror, vel curo.

ΚΛΑΥΔΙΩΙ. ΣΕΒΗΡΩΙ. ΚΩΣ. quibus annum aperientibus Severum Septimium natum teſtis Spartianus. *Gronovius.*

22 *Præfecto urbi*] Præfectus urbi, ſub regibus & Coss., quando domo profecti, ne urbs ſine imperio eſſet, eam pro tempore moderabatur. Sub Imperatoribus perpetua erat poteſtas & quicquid criminis intra urbem, vel intra centeſimum lapidem admiſſum erat, ad illum pertinebat. Vide tit. ff. de Offic. Præf. urb. & Tacit. l. 6. Annal.

23 *Τύνη δ᾽ οἰωνοῖσι*] Extant hi verſus Iliad. μ. v. 237.

Cap. VII.

De Acca Larentia & Caja Tarratia, deque origine ſacerdotii fratrum Arvalium.

Accæ Larentiæ & Cajæ Tarratiæ, [1] ſive illa Fufetia eſt, nomina in antiquis annalibus celebria ſunt; earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem vivæ ampliſſimi honores à populo Romano habiti ſunt. Et [2] Tarratiam quidem virginem Veſtæ fuiſſe lex Horatia teſtis eſt, quæ ſuper ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt, inter quos jus quoque teſtimonii dicendi tribuitur; [3] *teſtabiliſque* una omnium feminarum ut ſit datur. [4] Id verbum eſt ipſius legis Horatiæ. Contrarium eſt in XII tabulis ſcriptum. [5] Improbus. intestabilis. q. esto. Præterea [6] ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire ac nubere voluiſſet, jus ei poteſtaſque exaugurandi atque nubendi facta eſt, muni-

1 *Sive illa Fufetia eſt*] Aldus aliique *ſive illa Suffetia eſt*, nec aliter Lincoln. niſi quod verbum abeſt.

2 *Tarratiam quidem virginem*] Plutarchus in Publicola Tarquiniam appellat, quæ vicinum campo Martio fundum Marti dedicaverit, ideoque magnos illam conſecutam honores fuiſſe, inter quos fuerit teſtimonii dictio, quam inter mulieres ſola obtinuit.

3 *Teſtabilis*] Idonea ad teſtimonium dicendum. Alioquin Veſtales quoque minorennes, ſimul atque ſacerdotium ingreſſæ erant, teſtamentum condere poterant, ut teſtatur Plutarchus.

4 *Id verbum eſt ipſius legis Horatiæ*] Sic reſtituimus Plinio lib. 35, 6. *Non prateribo C. Octavium ob unum Senatusconſulti verbum.* Gronovius.

5 Improbus intestabilisque esto] Turnebus Adv. lib. 38 cap. 14. ſummotis alienis quibuſdam & ſubdititiis verbis hanc legem ita legi debere arbitratur: *Qui ſi erit anteſtatus, libripensve fuerit, non teſtimonium fateatur, improbus inteſtabiliſque eſto.* Neſcio unde hæc priora verba textui Turnebus inſerat, multo minus, quæ verba ſummota velit, tanquam ſubdititia & aliena. Nihil hic ſuppoſititium apparet, omneſque editiones eodem modo ſe habent. Inteſtabilis autem ille eſt, *qui lege jubetur, ne ejus teſtimonium recipiatur, neve ipſi dicatur teſtimonium*, ut Cajus JC. loquitur.

6 *Si quadraginta annos*] Quale hoc privilegium, cum per triginta annos Veſtales Virgines miniſterio tantum ſacratæ eſſent? Audi Dionyſium: *tempus tricennale manere eas oportet, caſtas & à nuptiis vacuas, ſacra ex more facientes. Quo tempore decem annos diſcere debent, decem ſacris operari, decem docere.* Eadem alibi diviſio in Plutarcho. Atqui Labeo Antiſtius ſcripſit, *minorem quam annos ſex, majorem quam annos decem natum, capi fas non eſſe.* Ita Veſtales anno trigeſimo quarto, vel ſummum quadrageſimo potuerunt nubere. Quonam modo hæc conciliantur? Primis temporibus Virginitas perpetua fuiſſe videtur. Hinc Livius de Ilia dixit, *perpetua virginitate ſpem partus ei ademptam.* Neque etiam eadem terminatio annorum Albæ, unde oriundum hoc ſacerdotium: quinquaginta enim

 anni

munificentiæ & beneficii gratia, [7] quòd campum Tiberinum ſive Martium populo Romano condonaſſet. [8] Sed Acca Larentia corpus in vulgus dabat, pecuniamque emeruerat ex eo quæſtu uberem. Ea teſtamento, ut in Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt, Romulum regem, ut quidam alii tradiderunt, populum Romanum bonis ſuis hæredem fecit. Ob id meritum [9] à flamine Quirinali ſacrificium ei publicè fit: & dies è nomine ejus in faſtos additus. Sed Sabinus Maſſurius in primo Memorialium ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit. *Ea*, inquit, *mulier ex duodecim filiis maribus unum morte amiſit, in illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit; ſeque & ceteros ejus filios fratres arvales appellavit. Ex eo tempore* [10] *collegium manſit fratrum arvalium numero duodecim. Cujus ſacerdotii inſigne eſt* [11] *ſpicea corona & albæ infulæ.*

anni deſtinati: nam quod apud Dionyſium πενταε-τῆς χρόνον legitur, legendum πεντηκονταέτης. vide *Lipſium* de Veſtal. c. 5 & 5.

7 *Quod campum Tiberinum ſive Martium*] *Pulſis Regibus bona Tarquinii diripienda plebi tradiderunt, domum regiam & atrium ſolo æquaverunt. Amœniſſimam campi Martii partem poſſidebat Tarquinius, quam Marti conſecraverunt*, ut loquitur Plutarchus in Publicola. Vicinum autem illi alium fundum Tarquinia dedicavit. Non itaque Tarratia, vel Tarquinia (quam tamen vocem apud Plutarchum corruptam arbitror) totum campum Martium Populo Romano donavit, ſi vera ſint quæ Plutarchus refert.

8 *Sed Acca Larentia*] Diverſa ex variis veteribus vide apud Macrobium lib. 1 Saturn. cap. x.

9 *Flamine Quirinali*] Id eſt, *Martio*, ſicut Plutarchus teſtatur; Mars enim & Quirinus confunduntur. Flaminis tamen Quirinalis in honorem Romuli à Numa inſtituti mentio quoque eſt apud Livium, alios.

10 *Collegium manſit fratrum, &c.*] Quorum officium erat Cereri & Baccho pro vini & ſegetis ubertate ſacra facere. Hinc hoſtiæ ambarvales, quæ rei divinæ cauſa ter circum arva ducebantur.

11 *Spicea corona & albæ, &c.*] Quæ Cereri quoque acceptæ. Ovid. l. 4. Faſtor.

> *Tum demum, vultumque Ceres animumque recepit,*
> *Impoſuitque ſuæ ſpicea ſerta comæ.*

Et mox.

> *Alba decent Cererem: veſtes Cerealibus albas*
> *Sumite: nunc pulli velleris uſus abeſt.*

Colores cuique numini proprios enumerat Tertullianus de Pallio. *Infulæ autem ſunt*, juxta Feſtum, *filamenta lanea, quibus ſacerdotes, & hoſtiæ, templaque velabantur.*

CAP. VIII.

[1] *Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.*

[2] APPION Græcus homo, qui Pliſtonices eſt appellatus, facili atque alacri facundia fuit. Is quum de Alexandri regis laudibus ſcriberet, Victi, inquit, hoſtis uxorem facie incluta mulierem [3] vetuit in conſpectum ſuum deduci: ut eam ne oculis ſuis quidem contingeret.

1 *Notata quædam de Alexandro*] Ita repleviſſe hoc lemma videtur H. Stephanus, quum ab ulterioribus editis duo priora vocabula abeſſent, idque opinor Stephanum ita egiſſe ab Regio codice edoctum. Sed cur illum non integre exhibuit? Nam ibi legitur *Notata quædam de rege Alexandro*. Immo ſic quoque reddidit Stephanus in ipſa collectione pag. 558. ut inde etiam illic efferant ſequutæ editiones. Unde iſtud ſequutus ſui, quum non debeant differre. *Jac. Gronov.*

2 *Appion*] Vide ſupra lib. 5 c. 14.

3 *Vetuit*] Matrem uxorem, & filias in ejus conſpectum veniſſe Q. Curtius & Juſtinus referunt.

4 *Tem-*

Digitized by Google

ret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum videri continentiorem par ſit, Publiumne Africanum ſuperiorem, qui, Karthagine ampla civitate in Hiſpania expugnata, virginem [4] tempeſtivam, forma egregia, [5] nobilis viri Hiſpani filiam captam perductamque ad ſe patri inviolatam reddidit; an regem Alexandrum, qui Darii regis uxorem eamdemque ejuſdem ſororem prœlio magno captam, quam eſſe audiebat exſuperanti forma, videre noluit, perducique ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utramque declamatiunculam ſuper Alexandro & Scipione celebraverint, quibus abundè & ingenii & otii & verborum eſt. Nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere; Scipionem iſtum, verone an falſo incertum, [6] fama tamen, quum eſſet adoleſcens, haud ſincera fuiſſe, & propemodum conſtitiſſe hoſce verſus à Cn. Nævio poëta in eum ſcriptos eſſe;

Etiam qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſe;
Cujus facta viva nunc vigent; qui apud gentes ſolus
Præſtat: eum ſuus pater cum pallio uno ab amica [7] abduxit.

His ego verſibus credo adductum Valerium Antiatem adverſum cæteros omnes ſcriptores de Scipionis moribus ſenſiſſe; & eam puellam captivam non redditam patri ſcripſiſſe, contrà quàm nos ſuprà diximus, ſed retentam à Scipione atque in deliciis amoribuſque ab eo uſurpatam.

4 *Tempeſtivam*] Quæ Virgilio *jam matura viro, jam plenis nubilis annis*; qualem quæſitis coloribus Tertullianus delineat; *Huic membra completa ſunt, & pudor ubique veſtitur, & menſes tributa dependunt.* Vide eum in de Virginibus velandis cap. 11. Opponitur huic *virgo acerba* apud eundem & Varronem, qui aiunt: *Noluerunt majores noſtri virginis acerbæ aures Veneris verbis imbui.* Phil. Carol.

5 *Nobilis viri Hiſpani filiam*] *Nobiliſſimo gentis Indibili deſponſam arceſſitis parentibus & ſponſo inviolatam tradidit. Aurum quoque quod pro redemptione puellæ allatum erat, ſummæ dotis adjecit. Qua continentia ac munificentia Indibilis obligatus, Celtiberorum animos Romanis applicando, meritis ejus gratiam debitam retulit*, ut loquitur *Val. Max. lib.* 4 *c.* 3. Pro *Hiſpani*, in MS. citato in antiquo Codice, *Hiſpaniæ*.

6 *Fama tamen haud ſincera*] Immo id tam notum fuit, ut etiam milites ejus ſciverint φιλογύνην ὄντα τὸν Πόπλιον, ut loquitur Polybius x, 19. Sed iſta fama aut etiam nota in vulgus indoles Scipionis non debuit prodeſſe Antiati ad id, ut illuſtriſſimo facinori obtrectaret, cujus fidem vel certiſſimam facit hodieque clypeus argenteus in Rhodano repertus & ab Jac. Sponio publicatus, & inter ſculpturas, hoc eſt, Græcarum manuum artificia, à me additus Theſauro Græcarum Antiquitatum. *Jac. Gronov.*

7 *Abduxit*] In MS. *deduxit*.

Cap. IX.

Locus exemtus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ & orationis lepidiſſimæ.

Quod res videbatur memoratu digna, quam feciſſe [1] [2] Cn. Flavium Annii

1 *Cn. Flavium*] Ita etiam Cicero Ep. ad Att. 6. & Plinius. Livius C. Flavium Cn. filium appellat. Locum corruptum arbitror. Cauſam hanc, cur ædilis curulis factus fuerit, ita refert Plin. lib. 33. cap. 1. *Hinc namque publicatis diebus faſtis, quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus eſt, alioquin libertino patre genitus, & ipſe Appii Cæci ſcriba, cujus hortatu exceperat*

Annii filium ædilem curulem [1] L. Piſo in tertio annali ſcripſit, eaque res perquam [4] purè & venuſtè narrata à Piſone: locum iſtum totum huc ex Piſonis annali [5] tranſpoſuimus. *Cn.* inquit, *Flavius patre libertino natus [6] ſcriptum faciebat: iſque in eo tempore ædili curuli [7] apparebat, quo tempore ædiles ſubrogantur: eumque [8] pro tribu ædilem curulem renunciaverunt. At ædilis, qui comitia habebat, [9] negat accipere, neque ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flavius Annii filius dicitur [10] tabulas poſuiſſe; [11] ſcriptu ſeſe abdicaſſe: iſque ædilis curulis factus eſt. Idem Cn. Flavius Annii filius dicitur ad collegam veniſſe viſere ægrotum: &, in conclave poſt quam introivit, adoleſcentes ibi complures nobiles ſedebant contemnentes eum: aſſurgere ei nemo voluit. Cnæus Flavius Annii filius ædilis id arriſit. Sellam curulem juſſit ſibi afferri, [12] eam in limine*

ceperat eos dies conſultando aſſidue ſagaci ingenio, promulgaveratque ut ædilis curulis crearetur cum Q. Anicio Prænestino, qui paucis ante annis hoſtis fuiſſet, & præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres conſules fuerant. Additum Flavio, ut ſimul tribunus plebis eſſet. Quo facto tanta ſenatus indignatione exarſit, ut anulos ab eo abjectos fuiſſe in antiquiſſimis reperiatur Annalibus. Ita Plinius. Livius innuit non ante ædilitatem, ſed in ipſa civile jus repoſitum in penetralibus pontificum evulgaſſe, faſtoſque circa forum in albo propoſuiſſe, ut quando lege agi poſſet ſciretur. Idem ſcribit ſumma nobilium invidia concordiæ ædem dicaſſe. Addit idem, *Tantumque Flavii comitia indignitatis habuerunt, ut plerique nobilium annulos aureos & phaleras deponerent.*

2 *Cn. Flavium Annii F*] Hoc quoque apud Plinium lib. 33, 1, patris prænomen editur. Sed non ſine ratione Pighius, *Cn. F.* ut apud Ciceronem & Livium ſcribitur. Schef. *Anii.* Gronovius.

3 *L. Piſo*] Hic eſt L. Calpurnius Piſo, cognomento Frugi, ut Verrina V. Tuſcul. III. & Oratione pro Fonteio à Cicerone appellatur: idemque cognomen in nummis reperitur. Paſſim ejus meminerunt Dionyſius Halicarn. Plutarchus, Plinius, Cenſorinus, Arnobius, Lactantius, Macrobius, alii.

4 *Pure & venuſte*] Annales exiliter ſcriptos fuiſſe refert Tullius. Gravem tamen auctorem eſſe ſcribit Plinius lib. 2. Hiſt. Nat. cap. 53. ſimpliciſſima ſuavitate & rei & orationis illum uſum fuiſſe ſcribit Gellius noſter lib. 11 cap. 14.

5 *Tranſpoſuimus*] In editionibus Cervicorni & Gryphii & Hieronymi de Marnef ita ſcriptum video: in reliquis *compoſuimus*, quod erat in MS. Lincoln. *Jac. Gronov.*

6 *Scriptum faciebat*] Id eſt, ſcribæ munus exercebat. Ita & Livius ſub finem lib. 9. loquitur. Scribæ autem dicti, qui rationes publicas ſcribebant in tabulis, & mercenarii erant. Ideo dicit Livius, *quum appareret ædilibus, fierique ſe pro tribu ædilem videret, neque accipi nomen, quod ſcriptum faceret; tabulam poſuiſſe, & juraſſe ſe ſcriptum non facturum.*

7 *Apparebat*] Tanquam miniſter publicus. unde & Apparitores dicti. Cicero pro Cluentio: *Quid ſibi autem illi ſcribæ, quid lictores, quid cæteri, quos apparere vides, volunt?* Viles erant apud Romanos ſcribæ, & vel ſervi vel liberti, contra atque apud Græcos, ut C. Nepos in Eumene teſtatur. Sicuti autem ſcribæ privati erant & publici, ita hi erant honeſtioris conditionis. Vide Barth. Adverſ. 50. cap. 1.

8 *Pro tribu*] Ita antiquiſſimæ editiones. Aldina, Badiana, & Gryphiana legunt, *prima tribus*. Thyſ. Exemplum par illis quæ contigerunt in Livio 24 7 & 8. tum 26, 22. De his autem verbis vide paterna ad eundem Livium 9, 46. *Jac. Gronov.*

9 *Negat accipere*] Nomen, ſive ejus nullam rationem habiturum. Quorum petitio juſta legitimaque videbatur, eorum nomina ab eo qui comitiis præerat, accipiebantur, eorumque ratio habebatur: quorum illegitima petitio, eorum nomina non accipiebantur, & licet ſuffragiis populi renunciarentur, ſe non admiſſurum comitii Præſes teſtabatur. Nomen autem Flavii non accipiebatur, quod eſſet ſcriba, qui ad majores dignitates aſpirare nequibat, ut oſtendit Cujacius ad Tit. de Orig. Jur.

10 *Tabulas poſuiſſe*] Putat Barthius tabulas ſemper in promptu habuiſſe. *Tabellas* in MS. legitur.

11 *Scriptu ſeſe abdicaſſe*] Scribæ muneri renunciaſſe.

12 *Eam in limine appoſuit*] Potius *oppoſuit*. Huic verbo iniquior, quem minime vellem; orta tamen à li-

Digitized by Google

mine appoſuit, ne quis illorum exire poſſet: utique ii omnes inviti viderent ſeſe in ſella curuli ſedentem.

à librariis injuria, quorum non tanta fuit hic habenda ratio quam ſententiæ ac rei, quæ agitur. Paſſim enim inculcarunt illi *apponere* & *appoſitus*, ubi *opponere* & *oppoſitus* auctoribus placuerant. Nec difficile diſcrimen. nam ubicumque ſignificatur aliquid objectum, obtentum, adverſum, obſtans, impediens, obvium, ibi *opponere* & *oppoſitus* ſcriptitarunt: ubi vicinum, propinquum, adjacens, additum, ibi *apponere* atque *appoſitus*. Sic, *Menſibus antiquis appoſuitque duos*, item *hoc noſtris appone libellis*, bene habent. At etiam bene, *Oppoſita frondes velleraque alba tegunt*, & *frondem cunis oppoſuiſſe*, & *Partibus o. oppoſuiſſe manus*, & *oppoſita texit ſua corpora myrto*, & *oppoſita velatur janua lauro*, & *oppoſita lumina veſte tegit*, & *foliorum oppoſitu p. velatus*, & *ante oculos oppoſuitque manum*: quæ profecto ἀμείνω mihi ὑποψίας, καὶ τοῖς γραφεῦσι ἀγγέγραπται, quicquid promiſcui codices delirent. Omnia enim hæc objecta, prætenta, obtenta intelligimus, ut prohibeant videri, quod poſt ea latet; non tantum juncta vel contigua. Pariter, *in oppoſita lumina fixus humo*: eſt enim adverſa & objacens oculis. Quemadmodum etiam ſuavius, *in oppoſiti nemoris ſubiere latebras*, opinor, & eſt obvii, oblati. Nam *ſeras opponi*, *oppoſita janua fulta* vel *firma* vel *dura ſera*, & *dempſerat oppoſitas inſidioſa ſeras* ſine contatione recipio, nec quemquam veterum in his *apponi* vel *appoſitas* toleraviſſe cenſeo: atque id ſatis evincere in eadem re aut ſimili frequentata *obex*, *obdere*, *obſerare*, *oppilare*, *obturare*, *obſtruere*. non enim applicatio nuda & conjunctio exprimenda eſt, ſed adjunctio obſtaculi, moræ, impedimenti. Procris etiam meo judicio *oppoſitas agitato corpore frondes Movit*: non enim tantummodo juxta erant, ſed eam quoque operiebant, ut à Cephalo videri non poſſet nec agnoſci. Etiam *oppoſitis vincitur vitibus ulmus*, quas non tantum junctas habet, ſed etiam circumfluentes atque obvolutas. Tale & Nigidii apud auctorem noſtrum 7, 9 *Serpens ſi memordit, gallina deligitur & opponitur.* Plautus Vidularia: *Oppoſita eſt elaxendix: at ego dicam quid ſigni ſiet.* Varro lib. 4 de L. L. *Ocrea, quod opponebatur ob crus.* Bellum vero & hic noſtri *oppoſuit*, ſive januam reſpicias, quam pro fore obſidens claudebat; ſive nobiles adoleſcentes. quorum adverſa imminensque invidos & invitos feriebat oculos. *Gronovius.*

CAP. X.

Hiſtoria [1] ſuper Euclide Socratico; cujus exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt ad philoſophiam gnaviter ſectandam.

[2] PHILOSOPHUS Taurus, vir memoria noſtra in diſciplina Platonica celebratus, cum aliis bonis multis ſalubribuſque exemplis hortabatur ad philoſophiam capeſſendam, tum vel maximè iſta re animos juvenum [3] expergebat, [4] Euclidem quam dicebat Socraticum factitaviſſe.

1 *Super Euclide Socratico*] Regius *Euclidas*. Videtur ingerere: *ſuper Euclida Socratico*. Gronovius. Ibidem legitur *hortari adoleſc. ſuos ſolitus ad philoſophiam naviter ſect.* non *adhortari*, non *gnaviter*, & ſine verbo *eſt*.

2 *Philoſophus Taurus*] Cujus & commentaria in Gorgiam Platonis auctor noſter infra cap. 14. citat. Scripſit idem de differentiis Platonis & Ariſtotelis, de corporeis & incorporeis, & alia complura, teſte Suida.

3 *Expergebat*] Antique dixit, pro expergefaciebat. Exempla in eam rem ex antiquis auctoribus adducit Nonius. Hinc etiam *expergitus* Varro lib. 6. de L. L. Lucretius lib. 3. aliique veteres dixerunt.

4 *Euclidem, &c. Socraticum*] Hujus hiſtoriæ apud Laërtium nulla mentio. Fuit autem Euclides Socratis diſcipulus, & alius à Mathematico, qui floruit temporibus Ptolemæi Lagidæ, & primus matheſin Alexandriæ docuit, ut Proclus Diadochus 2. Commentar. teſtatur, hoc eſt xc. annis poſt Euclidem hunc Megarenſem. Meminit quidem Valerius Maximus lib. 8 c. 12. Platonem quoſdam ad *Euclidem geometram* miſiſſe, ſed mendum ibi latet, & recte. Mitalerius in Ed. ſua reſtituit, *Eudoxum geometram*. Ita legendum oſtendit Plutarchus de Deo Socratis, qui in geometrica quæſtione Eudoxi Cnidii Platonis diſcipuli meminit. Euclidem hunc noſtrum extremæ Socratis diſputationi interfuiſſe Plato in Phædone teſtatur. Hic, cum Megarenſis eſſet,

taviſſe. *Decreto*, inquit, *ſuo Athenienſes caverant, ut*, [5] *qui Megaris civis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus* [6] *eſſet, ut ea res ei homini* [7] *capitalis eſſet. Tanto Athenienſes*, inquit, *odio flagrabant finitimorum hominum Megarenſium. Tum Euclides, qui* [8] *indidem* [9] *Megaris erat, quique* [10] *ante id decretum & eſſe Athenis & audire Socratem conſueverat, poſtquam id decretum ſanxerunt, ſub noctem*, [11] *quum adveſperaſceret, tunica longa muliebri indutus &* [12] *pallio verſicolore amictus, & caput* [13] *rica velatus è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem commeabat; ut vel noctis aliquo tempore conſiliorum ſermonumque ejus fieret particeps: rurſuſque ſub lucem milia paſſuum paulo amplius viginti, eadem veſte illa* [14] *tectus redibat. At nunc*, inquit, *videre eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores* [15] *juvenum divitum; eoſque ibi ſedere atque operiri prope ad meridiem, donec diſcipuli* [16] *nocturnum omne vinum edormiant.*

Megaricorum ſectam conſtituit, uti Cic. l. 2. Tuſc. Qu. & Strabo teſtantur lib. 9. Qui & ἐριστικοὶ vocantur. Alii tamen Zenonem Eriſticæ ſectæ faciunt auctorem.

5 *Qui Megaris civis eſſet*] Ita Græci plurali numero appellant. Plinius Megaram vocavit. Ea civitas ſita erat in Hellade poſt Iſthmum ad oram Corinthiaci maris. Vide Stephanum de Urbibus. Pro *Megaris* autem legitur quoque *Megarenſis*.

6 *Eſſet, ea res homini*] Sic Carrio non modo in editione Stephani ſed etiam 1 Emendat. 3. At omnes & editi & ſcripti: *eſſet, ut ea res:* idque mutandum non fuiſſe ad 3, 9, monuimus. Idem ait in membranis extra ordinem correctum ſe reperiſſe, *capital eſſet*. Quæ vereor, ne fuerint Buſlidianæ, unde tales extra ordinem correctiones, interdum non bonas, hominem adſciviſſe ſupra notavimus. Sed & ipſe vulgatam ſe non mutare teſtatur, quum & calamo exarati libri eam defendant nec meminerit uſquam legi *eam rem capital eſſe*. Lincol. *prenſus eſſet ut ea res*. Gronovius.

7 *Capitalis*] Carrio in membranis correctum invenit, *capital*.

8 *Indidem*] Ex eodem loco. Ita vett. editt. vulgo *indiem*. Thyſ. Nota elegantem formulam & uſum loquendi. Sic Cicero pro Roſcio: *Servoſne, an liberos? Quos homines? Indidemne Ameria, an hoſce ex urbe ſicarios?* Cornelius Nepos in Epaminonda: *Habuit obtrectatorem quendam indidem Thebis*. Philipp. Carolus.

9 *Megaris erat*] Quidam teſte Laërtio illum Γελῷον fuiſſe voluerunt, ex Gela Siciliæ oppido oriundum.

10 *Ante*] Vet. Ed. *etiam ante*.

11 *Quum adveſperaſceret*] Ita melius in membranis legi teſtatur Carrio. vulgo, *priuſquam adveſperaſceret*. Forſan ita legi poteſt, *ſub noctem primam, quum adveſperaſceret*.

12 *Pallio verſicolore*] Tale pallium etiam *recinium* vocatur. Feſtus: *Recinium omne veſtimentum quadratum ii qui duodecim* (ſc. leges) *interpretati ſunt, eſſe dixerunt, vel togam qua mulieres utebantur, prætextam clavo purpureo*. Ricinium igitur pro toga vel pallio erat mulieribus. toga erat rotunda, pallium autem quadratum, ſub quo tunicam geſtabant. Vide *Salmaſ.* ad Hiſtor. Aug. p. 379. & ſeq.

13 *Rica velatus*] Vulgo, *& ora velatus. Rica autem eſt palliolum, ad uſum capitis factum*, ut Feſtus loquitur. *Rica* itaque ſunt *parva ricinia* ad caput velandum.

14 *Tectus*] Aliter, *intectus*.

15 *Juvenum divitum*] Vide Lucianum περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων.

16 *Nocturnum omne vinum*] Quia vino madidi nocturno poſt cœnam tempore fuerant.

Cap. XI.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, [1] *ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ decentia.*

1 *Ad officium gravitatis dignitatiſque vitæ decentia*] Reg. & Schef. *ducentia*. Haud dubie melius. *Gronovius*.

2 Ve-

Digitized by Google

Cum inquinatiſſimis hominibus non eſſe convicio decertandum, neque in maledictis adverſus impudentes & improbos [2] velitandum, quia tantiſper ſimilis & compar eorum fias, dum paria & conſimilia dicas atque audias, non minus ex oratione [3] Q. Metelli Numidici ſapientis viri cognoſci poteſt, quam ex libris & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli adverſus [4] Cn. Manlium tribunum plebei, à quo apud populum in concione laceſſitus jactatuſque fuerat dictis petulantibus: *Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam ſe ampliorem putat eſſe, ſi ſe mihi inimicum [5] dictitaverit, quem ego mihi neque amicum recipio neque inimicum [6] reſpicio, in eum ego non ſum plura dicturus. Nam eum indigniſſimum arbitror, cui à viris bonis benedicatur; tum ne idoneum quidem, cui à probis maledicatur. Nam ſi in eo tempore hujuſcemodi homunculum nomines, in quo pœnire non poſſis; majore honore quàm contumelia afficias.*

2 *Velitandum*] In MS. quodam *volutandum*. male.

3 *Q. Metelli Numidici*] Hic eſt Q. Cæcilius Metellus, vir magni animi, qui in exilium abire maluit, quam in legem Saturnini jurare. De hoc luculente loquuntur Cicero in Orat. poſt reditum ad Quirites, & in Senatu, pro Cornelio Balbo, pro Seſtio, in Piſonem, de Claris oratoribus, & in Epiſt. ad Lentulum. Epitome Livii *66*. Paterculus lib. 1. Auctor de Viris Illuſtr. cap. 62. (qui illum Smyrnæ exulaſſe ſcribit, Livius & Plutarchus, Rhodi) Val. Max. lib. 3 cap. 8. & lib. 4 cap. 1. Oroſius lib. 5 cap. 15 & 17. Appianus Bellor. Civ. lib. 1. & Plutarchus in Mario & Lucullo.

4 *Cn. Manlium tribunum plebei*] Lincol. *C. Mallium*. Schef. *C. Manilium*. ſed *C. Mamilium* legi ſuadet Pighius in annalibus a. V. C. 643. *Gronovius*.

5 *Dictitaverit*] Vulgo, *dictaverit*.

6 *Reſpicio*] Quidam codices non habent hanc vocem.

Cap. XII.

Quòd neque teſtamentum, *ſicuti Servius Sulpicius exiſtimavit; neque* ſacellum, *ſicuti C. Trebatius, duplicia verba ſunt, ſed à* teſtatione *alterum productum,* [1] *alterum à ſacro diminutum.*

[2] Servius Sulpicius jureconſultus, vir ætatis ſuæ doctiſſimus, in libro [3] de ſacris deteſtandis ſecundo, qua ratione adductus teſtamentum

1 *Alterum à ſacro diminutum*] Reg. *imminutum*. Gronovius. Sed profecto notabilius eſt, quod latet ac neſcio cur celetur, quum in codice Regio legatur: *ſed à teſtatione productum, alterum à ſacro imminutum*, ut vox *alterum* ſemel modo ab Gellio fuerit poſitum, ut crebro fecerunt eruditiores ex Latinis, ſed quia non intelligebatur hæc illorum dulcedo, hinc frequenter intruſum. Livius 5, 20. *Duæ ſenatum diſtinebant ſententiæ, ſenis P. Licinii . . altera Appii Claudii*, ubi Sigonius immittere voluit vocabulum *una* præter MSS. Adde paterna ad 29, 33. *Jac. Gronov.*

2 *Servius Sulpicius*] Vide quæ diximus ad 2, 10.

3 *De ſacris deteſtandis*] Ita in veteribus excuſis & calamo exaratis codicibus. Vulgo legebatur, *libro de Teſtamentis ſecundo*. Sed quid hic intelligitur per ſacra deteſtanda? Notandum veteri Jure Pontificio contineri, ut ſacra privata conſerventur, ac deinceps familiis prodantur. Hæredes itaque bonorum, etiam erant ſacrorum. Introducti poſtmodum modi, quibus peractis fraus legi fieret, quibus ſacra perimerentur. Id autem fiebat aut per emancipationem per æs & libram adhibito libripende, aut alio genere imaginariæ venditionis, quæ vocabatur coëmptio, adhibitis ſenibus coëmptionalibus, qui aſſe Cajano, hoc eſt nummo ſeſtertio

Digitized by Google

mentum verbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio. Nam compoſitum eſſe dixit à mentis conteſtatione. Quid igitur *calceamentum*, quid *paludamentum*, quid *pavimentum*, quid *veſtimentum*, quid alia mille per hujuſcemodi formam producta; etiamne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem videtur Servio, vel ſiquis alius eſt qui id prior dixit, falſa quidem, ſed non abhorrens, neque inconcinna [4] quaſi mentis quædam in hoc vocabulo ſignificatio; ſicut hercle [5] C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepſit. Nam in libro [6] de religionibus ſecundo, *Sacellum eſt*, inquit, *locus parvus deo ſacratus cum ara.* Deinde addit verba hæc: *Sacellum ex duobus verbis arbitror compoſitum ſacri & cellæ; quaſi ſacra cella.* Hoc quidem ſcripſit Trebatius: ſed quis ignorat *ſacellum* & ſimplex verbum eſſe, & non ex *ſacro* & *cella* copulatum, ſed ex *ſacro* diminutum?

ter accepto, & rurſus reddito hæredem abſolverent, ut Cicero pro Murena teſtatur. aut denique perimebantur ſacra deteſtatione, quæ ſolemnibus verbis ealatis com tiis celebrabantur, ut refert Gellius noſter lib. 15 c. 27. *Thyſ.* Addendus Jac. Gutherius lib. 11 de Jure Pontiſ. cap. 6. Verum & hic & ille, qui Gellio iſta ſubnexuit, nihil aliud quam Scaligeriana deſcripſerunt ad Feſtum in voce *Puri*. In Lincoln. erat *ſacris diſcentandis.*

4 *Quaſi mentis quædam*] Hanc alluſionem tantum eſſe nemo non videt. Similes alluſiones inveniuntur l. 1. in pr. de Acquir Poſſ. l. 1. de Novat. l. 3. de Damn. inf. l. 35. §. 1. de Mort. cauſ. don. l. 2. §. 2. de Reb. cred. Immerito itaque in Juſtinianum invehitur Valla lib. 6. Eleg. c. 36. Goeddæus in l. Nomen 164. de Verb. ſign.

5 *C. quoque Trebatio*] Qui tempore Julii Cæſaris & Auguſti floruit, Ciceroni admodum familiaris, ut Epiſtolæ ejus ad Trebatium, & Topica oſtendunt. In Jure Civili ſuo tempore principatum maximamque auctoritatem obtinuit, ita ut Auguſtus illum alioſque ſapientes de Codicillorum uſu conſuluerit, ut apparet ex pr. tit. Inſt. de Codicillis. Vocatur autem C. Trebatius Teſta, diverſus à Trebatio Sergiano, cujus mentio eſt in 2. 5. ff. de Hær. petit.

6 *De Religionibus*] Citatur quoque à Macrob. lib. 1. Sat. cap. 16. & lib. 3 cap. 3. & cap. 5. Atque ad hos libros pertinere quoque videtur l. 14 §. 11. de Relig. & ſumpt. fun.

CAP. XIII.

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in convivio agitatis, [1] quæ ſympoſiacæ vocantur.

FACTITATUM obſervatumque hoc Athenis eſt ab iis, qui erant philoſopho Tauro junctiores. Quum domum ſuam nos vocaret, ne omnino, ut dicitur, immunes & [2] aſymboli veniremus, conjectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionum. Unusquiſque igitur noſtrûm commentus paratusque ibat quod quæreret: eratque

1 *Quæ ſympoſiacæ vocantur*] Non male, ſed mutandum non erat, quod in Regio eſt & Schefferiano: *ſympoticæ*. Gronovius.

2 *Aſymboli*] Qui nihil in commune conferunt. Utitur Terentius in Phormione. Symbola proprie eſt quando communi ſumptu cœnaturi pecuniam conjectant, ut alibi loquitur Gellius. Græcum eſt συμβολὴ ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν. Symbolum pro annulo, arrha, vel teſſera ponitur, ejus qui convivium exhibet. Sed ad alias quaſcunque teſſeras extenditur.

3 *Edun-*

Digitized by Google

que initium loquendi, [3] edundi finis. Quærebantur autem non gravia nec [4] reverenda, ſed ἐνθυμήματα[a] quædam lepida & minuta & florentem vino animum laceſſentia. Quale hoc ferme eſt ſubtilitatis ludicræ, quod dicam. Quæſitum eſt, quando [5] moriens moreretur; quum jam in morte eſſet, an tum etiam quum in vita foret: & quando ſurgens ſurgeret; quum jam ſtaret, an tum etiam [6] quum ſederet: &, qui artem diſceret, quando artifex fieret; quum jam eſſet, an tum quum etiam non eſſet. Utrum enim horum dicas, [7] abſurdè atque ridiculè dixeris: multoque abſurdius eſſe videbitur, ſi aut utrumque eſſe dicas aut neutrum. Sed ea omnia quum captiones eſſe quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. Graviſſimi philoſophorum ſuper hac re ſerio quæſiverunt: & alii moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putaverunt; alii nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaverunt. Item de cæteris ſimilibus in diverſa tempora & in contrarias ſententias diſceſſerunt. Sed Plato, inquit, noſter [8] neque vitæ id tempus neque morti dedit; idemque in omni conſimilium rerum diſceptatione fecit. Vidit quippe utrumque eſſe pugnans: neque poſſe ex duobus contrariis, altero manente alterum conſtitui: quæſtionemque fieri per diverſorum inter ſeſe finium mortis & vitæ cohærentiam: & idcirco peperit ipſe expreſſitque aliud quoddam novum in confinio tempus, quod verbis propriis atque integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν[b] appellavit; idque ipſum ita, uti dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον[c]. [9] Ta-

a *Cogitata, menti obverſantia, ratiocinationes.*

b *Repentinam naturam, vel ex occulto venientem.*

c *Nam repentinum tale quid ſignificare videtur, tanquam ex illo trajiciens in alterutrum.*

3 *Edundi*] Ita Ven. editio. vulgo, *eundique.*

4 *Reverenda*] Aliter, *verenda.*

5 *Moriens moreretur*] Eo fit temporis puncto, quod inter mortem & vitam medium eſt. Vide S. Empir. Pyrrh. Hypot. lib. 3 cap. de Gen. & Cor.

6 *Quum ſederet*] Eos qui motum negabant, vel potius nihilo magis eſſe quam non eſſe dicebant, ſolitos hoc quæſtionum genere uti diſcimus ex eo, quod Herophilus medicus Diodoro philoſopho dixit, quum luxato humero ad ipſum veniſſet ut curaretur: *Aut in quo erat loco humerus exiſtens excidit, aut in quo non erat: at neque in quo erat, nec in quo non erat: Non ergo excidit.* Vide *Stephanum in Præfat.*

7 *Abſurde atque ridicule dixeris*] Sic apud me primus Aldus. Romana & Veneta cum Regio & Scheff. *ridiculoſe.* Hen. Stephanus in Pſeudocicerone negaverat *ridiculoſus* Latine dici. Quod arguit Io. Ladiſlaus apud Scioppium 4 Veriſim. 14. nam in Sticho Plautina a. 2. ſc. 1. *Advexit ſecum paraſitos ridiculoſiſſimos.* Imitatus Rufinus hiſtor. Eccleſ. 10, 17. *Tunc omnes ridiculoſus pudor habere cœpit, quod tam facile, tacente reo, factio compoſiti criminis patuiſſet.* Sic enim pro *docente eo* reſtituit ex MS Gebhardus. *Gronovius.*

8 *Neque vitæ neque morti*] Quum tamen hujus cauſa tunc magis vigeat, quam prioris, unde ſapienter Florus ſcribit 1. 6 *Inter Tarquinii mortem,* ſive pro mortuo illum habeat, ſed qui lateat & celetur,

[12] Tales apud Taurum ſymbolæ, taliaque erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, τρωγήματα [a].

a *Bellaria.*

letur, ſive pro vivo etſi lethaliter vulnerato cui fomenta adhibentur vel adhiberi ſimulantur; ut morti magis attribuendum id tempus ſtatuerit. *Jac. Gronov.*

12 *Tales apud Taurum ſymbolæ*] Aliter, *talia Symbola.* male. Symbolum & ſymbolam aliud eſſe ſupra diximus.

CAP. XIV.

Pœniendis peccatis tres eſſe rationes à philoſophis attributas, & quamobrem Plato [1] *tantum duarum ex his meminerit.*

POENIENDIS peccatis tres eſſe debere cauſas exiſtimatum eſt. Una eſt, quæ [2] νυθεσία, vel κόλασις, vel παραίνεσις dicitur; [3] quum pœna adhibetur caſtigandi atque emendandi gratia, ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat [4] correctiorque: altera eſt, quam ii, qui vocabula iſta curioſiùs diviſerunt, [5] [6] τιμωρίαν appellant. Ea cauſa animadvertendi eſt, quum dignitas auctoritaſque ejus, in quem eſt peccatum, tuenda eſt, ne prætermiſſa animadverſio contemtum ejus pariat & honorem [7] levet: idcircoque id ei vocabulum à conſervatione honoris factum putant. Tertia ratio [8] vindicandi eſt, quæ [9] παράδειγμα à Græcis nomi-

1 *Tantum duarum ex his meminerit*] Auget Regius, *meminerit, non trium.* Gronovius. Sed ab eodem vox *tantum* ignoratur.

2 Νυθεσία, &c.] Mirum eſt quod autor noſter νυθεσίαν, & παραίνεσιν, quæ vocabula proprie admonitionem & adhortationem denotant, punitioni, quæ κόλασις dicitur, intermiſceat, quum nihilo magis hæc cum illis quicquam commune habeant, quam verba cum verberibus habere dici poſſunt. Vide *Steph. in Præfat.* Eleganter dicitur *Admonitio*, unde & verbum *Admonere* idem valet ac coercere & caſtigare. Sic *admonitio fuſtium* in l. 7 D. de pœnis. Item *admonitio flagrorum* apud Columell. 2, 1. *Phil. Car.*

3 *Cum pœna adhibetur*] Ut remedium, curatio, fomenta. Si quis tamen bonæ fidei codex præferret *inhibetur*, non repugnarem. Vide ad Livium. *Gronovius.*

4 *Correctiorque*] In vet. quoque edit. legitur, *correctior.* forſan *correctus.*

5 Τιμωρίαν *appellant*] Proprie dicitur reſpectu punientis, maxime magiſtratus, κόλασις reſpectu pœnas luentis. A dignitate & conſervatione honoris Gellius dici putat: Sed τιμὴ Græcis non tantum honorem, ſed pœnam, & ultionem quoque denotat. Plato lib. 5. de LL. & in Protagora ac Gorgia κόλασιν & τιμωρίαν confundit. Ariſtoteles autem in Rhetor. ad Theodectem 1. diſtinguit eo modo atque dixi: Διαφέρει δὲ, inquit, τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιοῦντος, ἵνα πληρωθῇ. Servius τιμωρίαν ἀπὸ τῆς τιμῆς, id eſt, pretio derivat. Ita Virg. lib. 12. loquitur,

Illum Tydides alio pro talibus auſis
Afficit pretio.

Terentius: *Ego ob ſtultitiam pretium fero.* Τιμὴ utique etiam pro τιμωρίᾳ ponitur. τιμωρία ἀπὸ τοῦ τιμωρεῖν & τιμωρὸς deducitur, quaſi τὸ τιμῆς τοὺς καιροὺς ὁρῶν, id eſt, *pœnæ infligendæ & vindictæ occaſiones obſervans.* Thyſius. Sane quum eam τιμωρητικὴν in Tabula Cebes, nihil tale quod ad dignitatem punientis pertineret, cogitavit, ubi in ea nihil conſideratur, niſi quod ἔχει μάστιγα.

6 *Appellant*] In MS. *appellabant.*

7 *Levet*] Aliter, *Elevet.*

8 *Vindicandi*] Vet. Ed. *Vindictæ.*

9 Παράδειγμα] Quod exempli cauſa publice populo oſtendebatur. Appoſite ex Euſebio philoſopho Stobæus hæc adfert: ἀγνοεῖ δὲ τὸ μέγιστον, ὅτι καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς παρὰ τῶν πρώτως δικαιωσάντων, οὐχ ὡς κακὸν ἐπετιμήθη, ἀλλ' ὡς ἔσχατον, καὶ ἐν φαρμάκου λόγῳ, κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς κακίας ἐλευθερωθῆναι. ὅπως ἐπειδὴ οὐχ οἷόν τε ἦν ἄλλως, τούτῳ γε ἐν τῷ τρόπῳ ἀπολυθέντες τοῦ ἐνταῦθα δεσμοῦ, αὐτῇ ποιήσωνται φυγήν. Id eſt, *Ignorat vero quod maximum eſt, quod nec ipſa mors ab iis qui prima jura conſtituerunt, quaſi malum*

nominatur, quum pœnitio propter exemplum eſt neceſſaria, ut cæteri ſimilibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco veteres quoque noſtri [10] exempla pro maximis graviſſimiſque pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is, qui peccavit, citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat: aut ſpes contrà nulla eſt emendari eum poſſe & corrigi: aut jacturam dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt; aut non id peccatum eſt, [11] cujus exemplo neceſſario metu [12] ſuccurrendum ſit: tum, quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium viſum eſt. [13] Has tres ulciſcendi rationes & philoſophi alii plurifariam, & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe verbis apertis [14] duas ſolas eſſe pœniendi cauſas dicit: unam, quam primo loco propter corrigendum; alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: [15] προσήκει δὲ παντὶ, τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμά τι τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὁρῶντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχοι, φοβούμενοι βελτίους γίνωνται[a]. In hiſce verbis, facile intelligas τιμωρίαν Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quoſdam dicere, ſed ita ut promiſcuè dici ſolet, pro omni pœnitione. Anne autem quaſi omnino parvam & contemtu dignam prætererit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuendam læſi hominis auctoritatem, an magis, quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam præ-

a *Convenit autem omnem, qui punitur, ab eo qui recte punit, aut meliorem fieri, atque utilitatem percipere, aut exemplum aliis eſſe, ut alii videntes eum pati, metuentes meliores exiſtant.*

malum aliquod impoſitum, decretumque ſit: ſed ut extremum, & medicinæ loco, adverſus eos qui malitia liberari non poſſent. ut quoniam alia ratio non eſſet, hac via ſaltem, abſoluti vinculis, eam effugerent.

10 *Exempla pro m. g. pœnis*] Præſertim in locutione, qua dixerunt *ſtatuere exemplum*, quo in ſenſu etiam uſurparunt *documentum*, ut monent Obſervationes paternæ libro IV cap. XI. Hoc igitur reſpexit auctor ſcribens 6, 4 *noviſque exemplorum modis excruciatum*. Jac. Gronov.

11 *Cujus exemplo neceſſario metu ſuccurrendum ſit*] Niſi ſcripſit *occurrendum*. Nam *occurritur exemplo*, quod prævenitur, ac prohibetur, ne fiat. Cicero act. I. *Nunc id, quod facimus, ea ratione facimus, ut malitiæ illorum conſilio noſtro occurramus.* Gronovius.

12 *Succurrendum ſit*] Vett. editt. legunt *ſanciendum ſit.* ſed tum legendum, *exemplum.*

13 *Has tres ulciſcendi rationes*] Seneca lib. I. de Clem. cap. 22. *Tranſeamus ad alienas injurias: in quibus vindicandis hæc tria lex ſecuta eſt, quæ Princeps quoque ſequi debet: aut ut eum, quem punit, emendet; aut ut pœna ejus cæteros meliores reddat; aut ut ſublatis malis cæteri ſecuriores vivant.*

14 *Duas ſolas*] Primam etiam Plato in Protagora εὐθύνειν appellavit.

15 Προσήκει δὲ παντὶ] Similis locus eſt apud eundem Platonem in Protagora: οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων, καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτις ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται. ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν, οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται, (οὐ γὰρ ἂν τὸ πραχθὲν ἀγένητον θείη) ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ, μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. i. e. *Nemo enim ſapiens injuſte agentes punit, vel ejus cauſa quod injuſte egerit, qui tanquam bellua ſine ratione punit. Qui autem cum ratione conatur punire, non præteriti criminis cauſa pœnam infligit (neque enim quod factum eſt, infectum reddere poteſt) ſed futuri cauſa,*

prætermiſerit, quum de pœnis, non in vita, neque inter homines, ſed poſt vitæ tempus [16] capiendis ſcriberet, ego [17] in medium relinquo.

cauſa, ne iterum ipſe peccet, neque alius qui illum punitum viderit. Eodem modo de Legibus XI. loquitur. Vide quoque Senecam lib. I. de Ira cap. 15. qui Platonem quoque citat, Eundem de Clem. lib. I c. 22. & Lactant. de Ira Dei c. 18.

16 *Capiendis*] In MS. quodam *capiendum*.

17 *In medium relinquo*] Ita dicunt probati Auctores, *in memoriam habere*, *in poteſtatem habere*, *in poſſeſſionem eſſe*, ut Terentius, Cicero, & JC. loquuntur.

CAP. XV.

De verbo, quieſco, *an* e *litera corripi an produci debeat.*

AMICUS noſter homo multi ſtudii atque in bonarum diſciplinarum opere frequens, verbum, [1] *quieſcit*, uſitatè, *e*, litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis, [2] quaſi in præſtigiis, mirificus, communiumque vocum reſpuens nimis & faſtidiens, barbarè eum dixiſſe opinatus eſt; quoniam producere debuiſſet, non corripere. Nam, *quieſcit*, ita oportere dici prædicavit, ut *caleſcit*, *niteſcit*, *ſtupeſcit*, atque alia hujuſcemodi multa. Id etiam addebat, quod, *quies*, *e*, [3] producta, non brevi diceretur. Noſter autem, qua eſt omnium rerum verecunda mediocritate, [4] ne ſi Ælii quidem, [5] [6] [7] Cincii, & Santræ dicendum ita cenſuiſſent, obſecuturum ſeſe fuiſſe ait contra perpetuam Latinæ linguæ conſuetudinem; neque ſe tam [8] inſignitè locuturum, abſona inauditaque ut diceret: literas autem ſuper hac re fecit inter exercitia

1 *Quieſcit. uſitate, e, litera correpta dixit*] Non voluit hoc auctor noſter ſecundam in *quieſcit* corripi, quæ poſitione longa eſt, vel primam ſyllabam acui, cum accentus non meminerit, ſed hoc tantum, *e*, exiliter ſonare. Vocales enim iſtæ nunc tenuius exiliuſque, nunc craſſius productiuſque ad imitationem Græcorum à Romanis efferebantur. Vide *Voſſium* de arte Grammat. p. 61.

2 *Quaſi in præſtigiis*] Quando manuum celeritate quædam ita eſſe videntur, quæ non ſunt. Præſtinguitur itaque & eluditur acies oculorum à præſtigiatoribus, qui mirifica oſtentant.

3 *Producta*] Vet. ed. *producto*.

4 *Ne ſi Ælii quidem*] Intelligitur L. Ælius Stilo Præconinus, cujus meminit Gellius lib. 2 cap. 21. lib. 3 cap. 3. lib. 5 cap. 21.

5 *Cincii*] L. Cincii Alimenti meminit quoque Gellius lib. 16 cap. 4. & lib. 2 cap. 9. item Macrobius lib. · cap. 12.

6 *Satyri*] Non hic Fauni, ut ſupra locutus eſt, antiqui Italiæ populi, intelliguntur. In MS. quodam, *Santre*, unde *Santræ* legendum, cujus mentio in Terentii vita, quæ Tranquillum non Donatum auctorem habet: item apud Terentium Scaurum in Orthographia, & paſſim apud Feſtum, qui & una in *Nuptiarum* verbo nominat tres hoſce, quos Gellius conjunxit. Eorundem etiam libro primo, ſed locis diſtinctis, meminit Chariſius. Ita *Voſſ.* de Arte Gramm. lib. 1 c. 5.

7 *Cincii & Satyri*] *Sinnii*, opinor, *& Santræ* voluerunt docti viri. Recte poſterius, & juvant hactenus ſcripti, ut referant *Satire*. Hujus Santræ *de verborum antiquitate* advocat Nonius Marcellus. Feſtus quoque ſæpius ejus & Soſipater & Scaurus meminere. Sed & *Cincius de verbis priſcis* Feſto compluries memoratur, & nonnunquam ubi & Sinnii Capitonis meminit. Inventus eſt tamen, qui Satyros interpretaretur deos nemorum in Latio haud aliter ac Faunos celebratos. *Gronovius*.

8 *Inſignite*] Vulgo, *inſignitèr*. Ita & Cicero loquitur lib. 2. de Oratore, & Plautus paſſim. Gryphius legit *inſite*, typographorum, ut puto, errore, pro *inſcite*. Notandum tamen *inſignite* in pejorem quandoque partem accipi. Ita *inſignite* & *inſignitus* à Plauto ſæpe uſurpatur. *Thyſ.* Tres Gryphianæ mihi præſto ſunt; in omnibus video *inſignite*, in nulla iſtud *inſite*, quod ignoro qua in editione latens produxerit.

9 *Gra-*

Digitized by Google

citia quædam ludicra: &, *quieſco*, non eſſe his ſimile, quæ ſuprà poſui, nec à *quiete* dictum, ſed ab eo *quietem*; [9] Græcæque vocis ἴσχον καὶ ἔσχον Ionicè à verbo ἔσχω ἴσχω & modum & originem verbum illud habere demonſtravit: rationibuſque haud ſanè frigidis docuit, *quieſco*, *e*, litera longa dici [10] non convenire.

9 *Græcæque vocis*] Ridicula hæc derivatio. *Quieſco* dictum à *quieo*, quod forſan deducitur à κέω, *cubo*, unde κεῖμαι.

10 *Non convenire*] In antiquis Editt. verba ſeq. capitis extremis his verbis conjunguntur hoc modo: *ut diceret ejuſmodi quiſpiam*, &c. Initium ſeq. capitis eſt, *quum in Lycio*, &c. In MSS. *ut diceret* non habebatur. Unde recte conjecit Carrio lib. 2. Em. cap. 8. inchoandum eſſe ſequens caput, hoc modo, *Ejuſmodi*, &c. nam aliquotiens nonnulla eorum capitum verba, quæ primore loco debebant collocari, vel capiti proxime præcedenti cohæſerunt, vel in aliud longe caput ſunt tranſlata, ut oſtendit quoque Lipſ. in Antiq. lib. 1 cap. 10.

Cap. XVI.

[1] *Notatum verbum*, deprecor, *à poëta Catullo inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè, deque ratione ejus verbi, exemplíſque veterum ſcriptorum.*

[2] Ejusmodi quiſpiam qui tumultuariis & inconditis linguæ exercitationibus ad famam ſe facundiæ permiſerat, neque orationis Latinæ [3] uſurpationes veras didicerat, quum [4] in Lycio forte veſpera ambularemus, ludo ibi & voluptati nobis fuit. Nam quum eſſet verbum, *deprecor*, doctiuſculè poſitum in Catulli carmine; quia id ignorabat, frigidiſſimos verſus eſſe dicebat, [5] omnium quidem meo judicio venuſtiſſimos, quos ſubſcripſi:

Lesbia mî dicit ſemper malè, nec tacet umquam
De me Lesbia: me diſpeream niſi amat.
[6] [7] *Quo ſigno? quaſi non totidem mox deprecer illi*
Aſſiduè: verùm diſpeream niſi amo.

De-

1 *Notatum verbum*] Ante Carrionem, *Notum verbum*. In Regio utraque vox abeſt: neque illas magnopere requirimus. *Gronovius*.

2 *Ejuſmodi quiſpiam*] Hæc verba uſque ad *quum in Lycio* ſuperiori capiti annexa erant, etiam in antiquis editionibus. Locum hunc ita reſtituit Carrio.

3 *Uſurpationes veras*] Ita in membranis legi teſtatur Carrio lib. 2 Em. c. 8. In antiquis tamen editionibus legitur, *modos uſurpationesve ullas*.

4 *In Lycio*] Gymnaſium hoc illuſtre Athenis fuit, quod Theopompus à Piſiſtrato, Philochorus à Pericle conditum refert, ut teſtatur Harpocration. *Lyceum*, & *Lycium* dicitur, ἀπὸ τοῦ λυκείου. Forſan ita dictum quod Apollini Lycio ſacrum eſſet.

5 *Omnium quidem meo judic.*] Lincoln. *omnium in eo quidem meo jud.* ſeu probare libeat, ſive ut ortum ex repetitione mala damnare. *Jac. Gronov.*

6 *Quo ſigno*] In veteribus Gellianis exemplaribus, quorum deſcriptionem penes ſe habuit Joſephus Scaliger, ita hi verſus leguntur. Vulgo legebatur, *Cui ego quaſi eadem.*

7 *Quo ſigno? quaſi non totidem*] Sic Joſ. Scaliger conſtituit ex vetuſtis Gellii exemplaribus, quorum ſe penes ait eſſe deſcriptionem. Prius habebatur: *Cui ego quaſi eadem totidem.* Lincoln. & Schef. *Quo ſigno quas in totidem ea deprecor illam.* Sane τὸ *quas in* mirum non eſt pro *quaſi non* poni. *Totidem ea* ſubrepſiſſe videtur pro *totidem mala*. Ut integrum ſit:

Quo ſigno? quaſi non totidem mala deprecer illi
Aſſidue. verum diſpeream, niſi amo.

De verbo ſic ſentio, compoſitum valere pro ſimplici, & *deprecor* nihil hic aliud eſſe quam *precor*: ut

Deprecor hoc in loco vir bonus ita dictum eſſe [8] putabat, ut plerumque à vulgo dicitur, quod ſignificat valde precor & oro & ſupplico; in quo, *de*, præpoſitio ad augendum & cumulandum valet. Quod ſi ita eſſet; frigidi ſanè verſus forent. Nunc enim contrà omnino eſt: nam, *de*, præpoſitio, quoniam eſt anceps, in uno eodemque verbo diverſitatem ſignificationis capit; [9] ſic enim, *deprecor*, à Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, vel exſecror, vel depello, vel abominor. Contrà autem valet, quum Cicero pro P. Sulla ita dicit: *Quàm multorum* [10] *hic vitam à Sulla deprecatus.* Item in diſſuaſione legis agrariæ: *Si quid deliquero; nullæ ſunt imagines quæ me à vobis deprecentur.* Sed neque ſolus Catullus ita iſto

ut ſæpius apud Juſtinum. Eſt autem & *precor* ambiguum, ut non tantum *bonæ* & *piæ preces* ſunt, ſed etiam *malæ*, *iratæ*, *Thyeſteæ*, *Oedipodioniæ*. Cicero in Piſonem: *Neque vero ego, ſi unquam vobis mala precarer, quod ſæpe feci, in quo dii immortales preces meas audiverunt, morbum aut mortem aut cruciatum precarer.* *Thyeſtea illa exſecratio eſt.* Valerius Maximus lib. 4, 3. *Pro monſtro enim vocem accepit; continuoque Pyrrho & Samnitibus iſtam ſapientiam deprecatus eſt.* At in iſtis, quæ hinc componit Gellius, eſt equidem aliquid notatu dignum, non idem tamen, quod apud Catullum. Nam *deprecari vitam*, *deprecari ſe*, quæ propriè ſunt precari, ut vivere, ut impunito eſſe liceat, efferuntur iſtic cum effectu pro eis, quæ ſunt ſalvum præſtare ratis & admiſſis precibus, deprecatione auferre atque eripere periculo. Dein audacior fit tranſlatio, ut ſolo eventus intuitu, etiam ſine illa precum via, *deprecari* ſit periculo alicujus intercedere, periculum avertere ac depellere: ſic *ſervitutem deprecari* alicui, *letum deprecari*, *invidiam deprecari*, *odium & crimen deprecari*. i. ab his omnibus liberare, ſecurum atque inoffenſum reddere. Et hoc eo modo, quo, quæ propria ſunt oris & ſententiæ, ad factum ſignificandum converti. Sic *negare* pro non cedere, *revocare* pro referre aut revincire, *jubere*, *conſulere*, *ſtatuere*, pro facere, *excuſare*, pro purgare rebus & facto ac talia plurima. Sic pro excuſare & purgare accipit ipſe noſter 7, 3. *Legatoſque Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur.* Quod ſi quis malit *deprecer illam*, [illegible] vetuſta, vel, ut *bene Meſſalam ſua quiſque ad pocula dicat*, & *maledic illam verſibus*, facile concedam. *Gronovius.* Ex his patet pravam fiduciam fuiſſe Iſaaci Voſſii, tum juvenis non dubitantis, quin etiam in melioribus Gellii codicibus ſcriptum inveniatur *quia ſunt totidem mea* in notis ad Ignatii Epiſtolas; tum ſenis in editione obſervationum ad Catullum perſeverantis in ſemel admiſſo illo *quia ſunt totidem mea. Deprecor illam Aſſidue.* Quo nihil aliud evincit, quam ut Catullo impingat indecens [illegible], quum iſta ratio teſtandi amoris per exſecrationem fuerit cauſa, cur aſſidue illam deprecetur, unde antecedere debuit. Inepta eſt confeſſio deprecationis aſſiduæ, ut tunc per adverſativam rationem attexas amoris tui declarationem. MSS[illegible] clare patet velle *quaſi non totidem mea deprecer illam Aſſidue.*

8 *Putabat*] Vet. ed. *putat.*

9 *Sic enim, deprecor, à Catullo dictum*] *Deprecari* hic ſignificat, amoliri in caput ejus. Nam quum aliquis male imprecaretur, qui audiebat, [illegible] reſpondebat: *Quod quidem ætati tuæ atque capiti vertat.* Quicquid igitur imprecabatur Catullo Lesbia, id omne à ſe in ejus caput imprecabundus amoliebatur. Precari ne ſibi accidat, hoc eſt deprecari propriè. Itaque recte veteres Latini dicebant deprecari à capite & fortunis ſuis malam rem, aut periculum. ac verbum id Græcis eſt [illegible]. Conati ſunt quidam Gellium ſuper hujus epigrammatis enarratione reprehendere. Sed næ ipſi fruſtra ſunt. Non animadverterunt Catullum totidem verbis eadem convicia in caput Lesbiæ regerere. Itaque id plane eſt *deprecari à ſe alicui*, *deprecari à ſe in aliquem.* Nam nuſquam factum, ut *deprecor* ſimpliciter ſit *imprecor.* Neque Lesbia, quæ prima convitiatur Catullo, poteſt videri propriè deprecari Catullo. Id enim non patitur Latini ſermonis caſtitas. Sed Catullus, qui non vult hæc convitia in ſe cadere, religione ac ſuperſtitione vulgari ea in eam regerit. Idque, ut dixi, palam eſt deprecari. Ita *Scaliger ad Catullum p.* 109. Carpit tamen immerito Catullum Valla, de quo vide Floridum Sabin. lib. 1. Lect. Succiſ. cap. 8.

10 *Hic vitam à Sulla*] Lincoln. Schef. Excerpta bibliothecæ publicæ: *vitam ſit à Sulla.* Legendum: *quam multorum hic vitam eſt à Sulla deprecatus.* ut apud ipſum Ciceronem habetur cap. 26. *Gronovius.*

11 *Unum*

iſto verbo uſus eſt. Pleni adeò ſunt libri veterum ſimilis in hoc verbo ſignificationis, ex quibus [11] unum & alterum, quæ ſuppetierant, appoſui. [12] Q. Ennius in Erechtheo non longè ſecus dixit quam Catullus:

> [13] *Quibus nunc*, inquit, *ærumna mea libertatem paro,*
> *Quibus ſervitutem mea miſeria deprecor?*

[14] ſignificat abigo & amolior, vel prece [15] adhibita, vel quo alio modo. Item Ennius in [16] Creſphonte:

> *Ego quum meæ vitæ parcam; letum inimico deprecor.*

Cicero in libro [17] ſexto de republica ita ſcripſit: *Quod quidem eo fuit majus*, [18] *qui quum cauſa pari collegæ eſſent*, [19] *non modò invidia pari non erant, ſed etiam Claudii invidiam* [20] *Gracchi caritas deprecabatur.* Hic quoque item non eſt valde precabatur, ſed quaſi [21] propulſabat [22] & defendebat invidiam. Quod Græci [23] propinqua ſignificatione παραιτῶμαι[a] dicunt. [24] Item pro A. Cæcina [25] conſimiliter Cicero verbo iſto utitur. *Quid*, inquit, *huic homini facias? nonne concedas interdum ut excuſatione* [26] *ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odium deprecetur?* item in Verrem actionis ſecundæ [27] primo; *Nunc verò quid faciat Hortenſius? avaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? an hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumque defendat?* Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, [28] quæ Lesbiam, quòd & malediceret ei palam, reſpueretque & recuſaret deteſtareturque aſſiduè; & tamen eam penitus deperiret.

a *Deprecor*, *depello, removeo veluti petendo.*

---

11 *Unum & alterum*] Ovidius 1 Triſtium 3. *Qui modo de multis unus & alter erant.* Petronius cap. 68. *Aderat interpellanti mercenarius comes, & unus alterque infirmiſſimus vector.*

12 *Q. Ennius in Erechtheo*] Præter Gellium citant hanc tragœdiam Macrob. lib. 6 c. 4. Feſtus, Nonius in *Deprecor.*

13 *Quibus nunc, &c.*] Verba ſunt Colophoniæ, cum pater Erichthonius ex ſortibus pro Athenienſibus ſacrificaturus eſſet. Vide Hyginum fab. CCXXXVIII.

14 *Significat*] In MS. *ſignat.*

15 *Adhibita*] Vet. ed. *addita.*

16 *Creſphonte*] Legendum *Creſphonte*, cujus fabulæ aliquoties meminit Nonius, aliique. *Thyſ.* Rectè. Sed jam Stephanus ipſe, imo & varii ante eum jam ediderant, ut typorum error ſit in poſtremis. Sed aliud magis peculiare in hac fabulæ Ennianæ appellatione notavit Th. Reineſius, quod apud eum vide libro III Var. lect. c. 2. *Jac. Gron.*

17 *Sexto*] Vett. ed. *quinto.*

18 *Qui*] Vet. ed. *quia.*

19 *Non modo invidia*] Citat hæc verba quoque Nonius in *deprecor.*

20 *Gracchi caritas*] Uterque & Tib. & C. Gracchus accepti fuere populo ob agrarias leges. Sed uterque poſtmodum occiſus.

21 *Propulſabat invidiam*] Rom. & Ven. *propulſabat & defendebat invidiam.* Aldus, Vaſcos. Gryp. *propulſabat & defenſabat injuriam*, quod Scheff. & Lincoln. affirmant. *Gronovius.*

22 *Et defendebat*] In quodam MS. hæc abſunt.

23 *Propinqua*] In MS. *propria.*

24 *Item pro A. Licinio*] Schef. *paulo cēna.* Lincoln. *paulo cenna.* Scribe *pro A. Cæcina.* nam in ea oratione cap. 11 exſtant hæc verba. *Gronovius.*

25 *Conſimiliter*] Vet. ed. *ſimiliter.*

26 *Summe*] Ita Vet. ed. A quibuſdam editt. abeſt.

27 *Primo*] Vet. ed. *proœmio.*

28 *Quærens veniam quod & malediceret*] Schef. *que res qui & malediceret.* Lincol. *quæ res viam q. & maled.* Demonſtrant opinor: *Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quæ Lesbiam, qui & malediceret ei palam &c. Gronovius.*

CAP. XVII.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos; quantuſque numerus fuerit Athenis ante clades Perſicas librorum in bibliothecis publicorum.

LIBROS Athenis diſciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus poſuiſſe dicitur [1] Piſiſtratus tyrannus: deinceps ſtudioſius accuratiuſque ipſi Athenienſes auxerunt: ſed omnem illam poſtea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, [2] urbe ipſa [3] præter arcem incenſa abſtulit aſportavitque in Perſas. Hos porrò libros univerſos multis poſt tempeſtatibus [4] Seleucus rex, qui Nicanor appellatus eſt, referendos Athenas curavit. Ingens poſtea numerus librorum in Ægypto [5] à Ptolemæis regibus vel conquiſitus vel [6] confectus eſt ad milia fermè voluminum ſeptingenta: ſed ea omnia [7] bello priore Alexandrino, [8] dum diripitur ea civitas, non ſpontè neque [9] opera conſulta, ſed à militibus forte auxiliariis [10] incenſa ſunt.

1 *Piſiſtratus*] Athenienſium tyrannus, ingenio & facundia pollens, quique ſtudia literarum plurimum fovit, & dignus, cujus vitam peculiari induſtria proponeret Cl. Meurſius, ubi ne hoc quidem Gellianum remiſſe præterivit.

2 *Urbe ipſa*] Deſerta nimirum & vacua civitate. Infirmos tamen affectæque ætatis multos relictos fuiſſe ſcribit Plutarchus. Ab iis qui armis inepti eſſent, arcem ligno munitam, ut oraculo ſatisfacerent, tradit Pauſanias in Atticis. Cui & Herodotus aſtipulatur, pauperesque relictos affirmat.

3 *Præter, &c.*] Herodotus tamen l. 8. magno molimine obſeſſam incenſamque fuiſſe teſtatur, cujus verba apud ipſum legi debent.

4 *Seleucus rex*] De quo vide Appianum in Syriacis.

5 *A Ptolemæis regibus*] Audi Vitruvium in Præfatione lib. 7. *Reges Attalici magnis Philologiæ dulcedinibus inducti cum egregiam Bibliothecam Pergami ad communem delectationem inſtituiſſent, tunc item Ptolemæus* (Philadelphus) *infinito zelo cupiditatiſque incitatus ſtudio, non minoribus induſtriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare.* Magnam quoque in libris comparandis inter illos reges fuiſſe contentionem affirmat Galenus in lib. Hippocr. de Natura Humana. Vicit tamen Ptolemæus. Nam in Pergamenſi Bibliotheca fuere ducenta librorum millia, ut teſtatur Plutarchus in vita M. Antonii: in Alexandrina autem Bibliotheca ſeptingenta ferme millia fuere juxta Gellium noſtrum & Ammianum, juxta Joſephum quingenta, quadringenta juxta Senecam. Meminerunt quoque ejus Euſebius lib. 8. de Præpar. Euang. Ammianus lib. 22. Epiphanius in lib. de Ponder. duas ait publicas fuiſſe Alexandriæ bibliothecas, primam in Bruchio, à Ptolemæo Philadelpho conſtructam, ſecundam longo poſt tempore ædificatam fuiſſe in Serapeo, quæ & prioris ſoror dicebatur. In hac Bibliotheca, cui Philadelphi tempore præfectus erat Demetrius Phalereus, variarum gentium libri, vel ſua lingua vel converſi continebantur, ſicuti vetus teſtamentum à 70. interpretibus Ptolemæo auctore tranſlatum fuit in linguam Græcam. Primus igitur Ptolemæus Philadelphus bibliothecam hanc erexit, auxere admodum ſequentes reges.

6 *Confectus*] Comparatus.

7 *Bello priore Alexandrino*] Bello civili Pompejano, cum Cæſar in ipſa Urbe Alexandria bellum cum incolis gereret, & tuitionis ſuæ cauſa ignem in naves miſiſſet, qui vicina navalibus ipſamque bibliothecam corripuit.

8 *Dum diripitur ea civitas*] Hoc apud Dionem & Plutarchum non habetur.

9 *Opera conſulta*] Ex induſtria.

10 *Incenſa ſunt*] Periere juxta Senecam quadringenta millia librorum. Forſan igitur non tota Bibliotheca conflagravit, vel cum duæ fuerint, una tantum. Periit Olympiade CLXXXII. cum vix CCXXIV. annos ſteriſſet.

A. GEL-

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

[1] ***Admiranda quædam de P. Africano ſuperiore ex annalibus ſumta.***

[2] QUOD de Olympiade, Philippi regis uxore, Alexandri matre, in hiſtoria Græca ſcriptum eſt; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus eſt, memoriæ datum eſt. Nam & [3] C. Oppius & [4] Julius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani ſcripſerunt, matrem ejus diu ſterilem exiſtimatam [5] tradunt; Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperaviſſe. Poſtea in cubiculo [6] atque in lecto [7] mulieris, quum abſente marito cubans ſola obdormiſſet, viſum repente juxta eam cubare [8] ingentem anguem; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus, [9] elapſum inveniri non quiſſe: idipſum P. Scipionem ad haruſpices retuliſſe: eos, ſacrificio facto, reſpondiſſe [10] fore ut liberi [11] generentur: neque multis diebus [12] poſtquàm ille anguis in

lecto

1 *Admiranda quædam de P.*] Regius ignorat τὸ *quædam*. Gronovius.

2 *Quod de Olympiade*] Idem referunt Plutarchus in vita Alexandri & Juſtinus lib. 9.

3 *C. Oppius*] Qui vitas illuſtrium virorum ſcripſiſſe videtur. Plutarchus citat cum de vita Pompeji; vitam Marii Plin. lib. 11. Hiſt. Nat. c. 45. Eundem de vitâ Caſſii citat Chariſius.

4 *Julius Higinus*] Vide ſupra 1, 14. *Thyſ.* Itaque declarat G. I. Voſſius ſe non dubitare, quin ex eodem opere de vita rebuſque illuſtrium virorum ſint, quæ Gellius nunc ex Higino inter alios referre ſe dicit.

5 *Tradunt*] In MS. quodam, *cedunt*.

6 *Atque in lecto, cum abſente marito cubans ſola obdormiſſet*] Editi ſcriptique *in lecto mulieris*; quod cur truncarint Carrio aut Stephanus, ipſi rationem reddant. Dein Reg. & Rot. *ſola condormiſſet*, verbo Plautino & minus vulgato: ideo mutandum fuit. Milite 3, 2. *qui libitum eſt illi condormiſcere?* Rudente 2, 7. *da mihi aliquid, ubi condormiſcam, loci. Sc. Iſtic, ubi vis, condormiſce.* Moſtellaria 2, 2. *Abimus omnes cubitum, condormivimus.* Tum Reg. & Rott. *viſum repente eſſe juxta eam.* Gronovius.

7 *Mulieris*] Quædam edit. non habent hanc vocem.

8 *Ingentem anguem*] Ab Ægyptiis, Phœnicibus, Græcis, Romanis numinis vice ſerpens cultus fuit. An à primo impoſtore Adami & Evæ? Certe in antiquis Græcorum myſteriis acclamatum [illegible], & ſimul monſtratus ſerpens. Meminere Heſychius, Clemens in Protreptico, Plutarchus Alexandro, Chalcidius ad Timæum.

9 *Elapſum inveniri nequiſſe*] Scripti editique ante Stephanum, *non quiſſe*: idque potius interdum viſum antiquis monuimus ad Plinium. *Gronovius.*

10 *Fore ut liberi generentur*] Sic Carrio: nec mihi excidit Lucretii, *extra corpus durare genique.* Sed Reg. Rot. & quicquid eſt noſtrum, *gignerentur*. Idem.

11 *Generentur*] Vett. ed. *gignerentur*.

12 *Poſtquam*]. Vet. edit. *poſteaquam*.

13 Cæ

Digitized by Google

lecto viſus eſt, [13][14][15] mulierem cœpiſſe concepti fetus ſigna atque ſenſum pati: exinde [16] menſe decimo peperiſſe; natumque eſſe hunc [17] P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Karthaginienſes in Africa bello Pœnico ſecundo vicit. Sed & eum [18] impendio magis ex rebus geſtis quàm ex illo oſtento virum eſſe virtutis divinæ creditum eſt. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos ſuprà nominavi, [19] literis mandaverint Scipionem hunc Africanum ſolitaviſſe noctis extremo, prius quam [20] dilucularet, in Capitolium ventitare, ac jubere aperiri [21] cellam Iovis, atque ibi ſolum diu demorari quaſi conſultantem de republica cum Iove; [22] æditᴜoſque ejus templi ſæpe eſſe demiratos, quòd ſolùm id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſævientes neque [23] lattarent eum neque incurrerent. Has vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factaque ejus pleraque [24] admiranda. Ex quibus eſt unum hujuſcemodi. [25] Aſſidebat oppugnabatque [26] oppidum in Hiſpania, [27] ſitu, mœnibus, defenſoribus validum & mœnitum, re etiam cibaria copioſum: nullaque ejus potiundi ſpes erat, & quodam die jus in caſtris ſedens dicebat: atque ex eo loco [28] id oppidum procul videbatur. Tum è militibus, qui in jure apud eum ſtabant, interrogavit quiſpiam ex more in quem diem locumque [29] vadimonium promitti juberet. & Scipio manum ad ipſam oppi-

13 *Cœpiſſe*] Vet. edit. & MS. *concepiſſe*.

14 *Mulierem concepiſſe; concepti fœtus ſigna &c.*] Lege abſque interpunctione: *mulierem cœpiſſe concepti fœtus ſigna atque ſenſum pati*. Et ſenſus hujus loci integer erit, qui alioquin hæret. *Lambecius*.

15 *Mulierem concepiſſe: concepti fœtus*] Reg. & Rot. *mulierem cœpiſſe* Indicant nimirum: *mulierem cœpiſſe concepti fœtus ſigna atque ſenſum pati*. quod nec fugit Lambecium. *Gronovius*.

16 *Menſe decimo*] Nono impleto.

17 *P. Scipionem Africanum*] Cognomen medium nec in Regio nec in Lincoln. animadverti, ſed tantum *hunc P. Africanum*. Jac. Gronov.

18 *Impendio*] Supra modum, impenſe.

19 *Literis mandaverint*] Auctor de Viris Illuſtr. *P. Scipio ex virtutibus cognominatus Africanus, Iovis filius creditus: nam antequam conciperetur ſerpens in lecto matris ejus apparuit. Et ipſi parvulo draco circumfuſus nihil nocuit. In Capitolium intempeſta nocte eunti, nunquam canes allatrarunt. Nec hic quicquam prius cœpit, quam in cella Iovis diutiſſime ſediſſet, quaſi divinam mentem occepiſſet*. Vide & Livium lib. 26. & Plutarchum in Scipione.

20 *Dilucularet*] Diluculum appeteret. Ita auctor noſter locutus quoque eſt lib. 2 c. 19.

21 *Cellam Iovis*] Quam ſingulatim deſcribere conatus fuit Juſtus Ryquius in libell. docto de Capitolio Romano.

22 *Æditᴜos ejus templi*] Reg. & Rott. *æditumoſque*. de quo ipſe diſputat parum accurate 12, 10. Non enim *æditumus* dictum ut *finitimus*, *legitimus*, nec ex *æditumus* κατα συγκοπην extrita litera M factum eſt *æditᴜus*, ut volunt Etymologicon ſcriptores, ſed quum eſſet formatum *æditᴜus* ab æde tuenda, εὐφωνίας χάριν litera *M* interpoſita. Id mihi ſatis probat ipſum Lucretii *æditᴜentes*. Gronovius.

23 *Latrarent eum*] Forſan, *in eum*. Thyſ. At Ovidius dixit *latrare alicui* in libro 11 de Triſtibus, unde excitatus Heinſius etiam in libr. 11 Amorum eleg. 19 à verbis, *quid latrent nocte ſilente canes?* non potuit abſtinere conjecturam, qua pro prima voce ſupponit *cui*.

24 *Admiranda*] MS. *ammiranda*.

25 *Aſſidebat*] Obſidebat, vel prope urbem caſtra poſuerat.

26 *Oppidum in Hiſpania*] Cujus nomen Badium fuiſſe teſtatur Valerius Maximus.

27 *Situ*] MS. *ſitum*.

28 *Id oppidum procul videbatur*] Rot. & Reg. *viſebatur*. Gronovius.

29 *Vadimonium*] Sponſionem ſe ſiſtendi in judicio conſtituto die.

30 *Va-*

oppidi, quod obſidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco: atque ita factum. Die tertio, in quem [30] vadari juſſerat, oppidum captum eſt: [31] eodemque die in arce ejus oppidi jus dixit.

30 *Vadari juſſerat*] Vadimonium ſtatui & promitti.

31 *Eodemque die*] Lincoln. *eodemque eo die.*

CAP. II.

De Cæſellii Vindicis pudendo errore; quem offendimus in libris ejus, quos inſcripſit Antiquarum Lectionum.

TURPE erratum offendimus in illis celebratiſſimis commentariis Lectionum antiquarum [1] Cæſellii Vindicis, hominis Herclè [2] pleraque haud indiligentis. Quod erratum multos fugit, quamquam multa in Cæſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Cæſellius Q. [3] [4] Ennium in tertiodecimo annali, *cor*, dixiſſe maſculino genere. Verba Cæſellii ſubjecta ſunt: *Maſculino genere*, cor, *ut multa alia enunciavit Ennius. Nam in tertiodecimo annali, quem cor, dixit.* Adſcripſit deinde [5] verſus Ennii duo:

Hannibal audaci [6] [7] [8] *cum pectore dehortatur*
Ne bellum faciam: [9] *quem credidit eſſe meum cor?*

Antiochus eſt, qui hoc dicit, Aſiæ rex. Is admiratur & permovetur, quòd Hannibal Karthaginienſis [10] bellum ſe facere populo Romano volentem dehortetur. Hos autem verſus Cæſellius ſic accepit, tamquam ſi Antiochus ſic dicat: Hannibal me, ne bellum geram, dehortatur. Quod

1 *Cæſellii Vindicis*] De quo alibi diximus lib. 3 c. 16.

2 *Pleraque*] Notus Græciſmus. τὰ πολλὰ, intelligitur κατὰ.

3 *Tertiodecimo*] Aliter *in* XII. & ita in MS. quodam.

4 *Ennium in tertio decimo libro annalium*] Reg. & Rot. *in* XIII. *annali cor dixiſſe.* perinde ut mox in verbis Cæſellii, ubi admiſit Cattio. *Gronovius.* Id Salmaſius exponebat *in tredecimo annali.*

5 *Verſus Ennii duos*] Reg. & Rot. *duo*. Recte atque antique. Vide ad Livii lib. 35 cap. 21. *Idem.*

6 *Cum*] Vet. edit. *dum.*

7 *Dehortatur*] Nonius legit *de me hortatur*, id eſt, *me dehortatur*; & ita quoque habent MS. codices Nonii, tmeſi figura, quæ Lucilio ita erat familiaris, ut Auſonius Epiſtola ad Theonem illi domeſticam eſſe dixerit.

8 *Cum pectore dehortatur*] Scribendum utrobique *dum pectore de me hortatur*, docuit primus Jacobus Schegkius. Et poſteriore loco ſic omnino exhibent Regius & Rottendorfianus. *Gronovius.*

9 *Quem credidit eſſe meum cor?*] Ita & Nonius cum Cæſellio judicat.

10 *Bellum ſe facere, &c. volentem dehortetur*] Auctor fuerat Hannibal non in Græcia ſed in Italia ſedem belli ponere, quippe Romanos vinci non niſi ſuis armis poſſe. Vide Juſtinum lib. 31 c. 5. Ita quoque Livius lib. 34 c. 59. *Sententia Hannibalis una atque eadem ſemper erat, ut in Italia bellum gereretur. Italiam & commeatus & militem præbituram externo hoſti. Si nihil ibi moveatur, liceatque populo Romano viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere, neque regem neque gentem ullam parem Romanis fore.* De colloquiis Antiochi cum Hannibale & de bello Romanis inferendo, legendus quoque Polybius & Appianus.

11 *Æqua-*

Quod quum facit, [11] æquale cor putat habere me ei. quàm ſtultum eſſe me credit, quum id mihi perſuadere vult? hoc Cæſellius quidem, ſed aliud longè Ennius. Nam tres verſus ſunt, non duo, [12] ad hanc Ennii ſententiam pertinentes. Ex quibus tertium verſum Cæſellius non reſpexit:

Hannibal audaci cum pectore de me hortatur,
Ne bellum faciam: quem credidit eſſe meum cor
Suaſorem ſummum & ſtudioſum robore belli.

Horum verſuum ſenſus atque ordo ſic opinor eſt: Hannibal ille audentiſſimus atque fortiſſimus, quem ego credidi [13] (hoc enim eſt, [14] *cor meum credidit:* [15] proinde atque diceret, quem ego ſtultus homo credidi) fore ſummum ſuaſorem ad bellandum, is me dehortatur, diſſuadetque ne bellum faciam. Cæſellius autem forte [16] ῥαθυμότερον ῥαφῇ [a] iſta verborum captus *quem cor* dictum putavit, & *quem* [17] accentu acuto legit, [18] quaſi ad cor referatur, non ad Hannibalem. Sed non fugit me, ſi aliquis ſit [19] tam inconditus, ſic poſſe defendi *cor* Cæſellii maſculinum, ut videatur tertius verſus ſeparatim atque diviſè legendus. Proinde quaſi præciſis interruptiſque verbis exclamet Antiochus; *ſuaſorem ſummum!* ſed non dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

a *Negligentius junctura iſta verborum captus.*

11 *Æqualem cor putat habere me ei*] Carrionium eſt *equalem*. quaſi ſenſum, quem Cæſellius Ennii eſſe putavit, non poſſet exprimere Gellius, niſi & cum Cæſellio ſolœciſmum faceret. Omnes *equale*. Scribo: *ecquale cor putat habere me? & quam ſtultum eſſe credit?* Scribendum eſſe & pro *ei* vidit & Phil. Rubenius. *Gronovius.*

12 *Ad hanc Ennii ſent.*] Reg. *ad hanceennii*. Leg. *ad hancce Ennii ſent.*

13 *Hoc enim eſt*] Reg. & Lincolo. *hoc eſt enim.*

14 *Cor meum credidit*] Id eſt, ego credidi. ſimili modo & Græci & Latini loquuntur, & Πριάμοιο *vis Priami*, pro Priamo. Ita Horatius *Virtus Scipiade & mitis ſapientia Læli* pro Scipiade, & Lælio. Ita *Error Vlyſſis* pro ipſo Ulyſſe apud eundem. Atque ita in aliis. *Thyſ.* Alludere ad hæc verba videtur Perſius Sat. 6. *Cor jubet hoc Enni.*

15 *Proinde*] Vet. ed. *perinde.*

16 *Ῥαθυμότερον ῥαφῇ iſta verborum*] Sic primus Aldus. MSS. *rathimoterou junctura iſta*: alii *rhathimoterou id eſt junctura iſta*. Ro. & Veneta: ῥαθυμότερον *i. deſidioſius* ῥαφῇ i. *junctura iſta*. Bene opinor Aldus. *Gronovius.*

17 *Accentu acuto*] Ita pronunciabant in interrogationibus, in relativis utebantur gravi.

18 *Quaſi ad cor referatur*] Scribe cum melioribus, *referretur*. Scheſ. *refertur*. Gronovius.

19 *Tam inconditus*] Regius ſimul & Lincolo. *increditus*, pro *ineruditus*, ut ſeq. cap. *inerudite &* ἀναγώγως. Quin & ſtatim uterque *quaſi depræciſis*,

CAP. III.

[1] *Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit; & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus.*

1 *Quod Tullius Tiro*] Reg. *Quod Tiro Tullius.* Ut hoc ipſo capite. *Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus.* Et inferius: *His argumentis Tiro Tullius.* Et amaſſe ſic cognomen interdum nomini præponere notavimus alibi. *Gronovius.*

2 Civi-

[2] CIVITAS Rhodienſis & inſulæ oportunitate [3] & operum nobilitate & [4] navigandi ſollertia navalibuſque victoriis celebrata eſt. [5] Ea Rhodienſis civitas, quum amica atque ſocia populi Romani foret, [6] Perſa tamen Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico uſa eſt: connixique ſunt Rhodienſes [7] legationibus Romam ſæpe miſſis, id bellum inter eos componere. Sed, ubi iſta pacificatio [8] perpetrari nequivit, verba à pleriſque Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt, ut, ſi pax non fieret, Rhodienſes regem adverſus populum Romanum adjutarent. Sed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. At ubi Perſes victus captuſque eſt, Rhodienſes pertimuere ob ea, quæ compluriens in cœtibus populi acta dictaque erant: legatoſque Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur, & fidem conſiliumque publicum expurgarent. Legati poſtquam Romam venerunt, & in ſenatum intromiſſi ſunt, verbiſque [9] ſuppliciter pro cauſa ſua factis [10] è curia exceſſerunt, ſententiæ rogari cœptæ; quumque [11] partim ſenatorum de Rho-

2 *Civitas Rhodienſis*] Strabo lib. 14. dicit hanc urbem portubus, viis, muris, & reliqua ſtructura tantum antecellere alias, ut nullam ei æqualem nedum præſtantiorem dicere poſſimus. Locus hic dignus adſcribi. Θαυμαστὴ δ' ἐστὶ καὶ ἡ εὐνομία, καὶ ἡ ἐπιμέλεια πρός τε τὴν ἄλλην πολιτείαν, καὶ τὰ ναυτικά, ἀφ' ἧς ἐθαλασσοκράτησε πολὺν χρόνον καὶ τὰ λῃστήρια καθεῖλε, καὶ Ῥωμαίοις ἐγένετο φίλη, καὶ τῶν βασιλέων τοῖς φιλορωμαίοις τε καὶ φιλέλλησιν, ἀφ' ὧν αὐτόνομός τε διετέλεσε, καὶ πολλοῖς ἀναθήμασιν ἐκοσμήθη, id eſt, *Admiranda vero etiam eſt præclara legum conſtitutio, diligenſque cura tum reliquarum Reip. partium, tum maxime rerum navalium, quo factum, ut multo tempore mari dominata ſit, ac prædones ſuſtulerit, & Romanorum, regumque qui cum Romanis & Græcis amicitiam coluere, fuerit amica: quorum gratia & manſit libera, & multis donariis ornari meruit.*

3 *Et operum nobilitate*] Scheſ. *notabilitate*. Reg. & Rot. *nobilitatibus*. Nec juſtius numero ſunt offenſi, quam apud L. Senecam ad Polybium c. 36. *Gronov.*

4 *Et navigandi ſollertia*] Hinc & leges nauticæ Rhodiorum fuere celeberrimæ, adeò quidem ut leges nauticæ apud JC. Romanos Rhodiæ appellentur. Vide tit. Dig. ad L. Rhodiam de jactu. Et Baſil. lib. 53 tit. 8. Harmenopulus legum nauticarum, quæ non interciderunt, vetuſtiſſimas appellat, atque à Tiberii uſque tempore in mores Romanorum receptas fuiſſe.

5 *Ea Rhodienſis civitas*] Scio lib. 9, 13. *Ei Manlio cognomentum factum* Reg. & Rot. *Ea civitas*, abſque voce media. *Gronovius.*

6 *Perſa tunc Philippi filio*] Reg. & Rot. & quædam editiones *Perſa tamen*. Recte: nam τὸ *cum* interdum ea vi ponitur, qua *Quamvis*, *Etſi*. Cicero lib. 4. in Verr. *Cum omnia illa victoria ſua profana feciſſet, tamen religione impeditus non attigit.* Lib. 1 famil. ep. 9. *Qui cum illa ſentirent in republica, quæ ego, me tamen non ſatisfacere Pompejo gaudere ſe ajebant.* Idem.

7 *Legationibus Romam ſæpe miſſis*] Satis ſuperbe legatione uſi. Dicebant enim ſe ad Regem etiam legatos miſiſſe: per quos ſtetiſſet, quo minus belli finis fieret, adverſus eos, quid ſibi faciendum eſſet, Rhodios conſideraturos eſſe, ut teſtatur Liv. lib. 44 c. 14. Indecoræ erant illæ minæ. Quinetiam Perſeo Regi addictiores eſſe videbantur, immemores beneficii Romanorum, quando devicto Antiocho Syriæ Rege Lyciam & Cariam uſque ad Mæandrum fl. præter Telmeſſum Rhodiis dederant, ut idem teſtatur Livius.

8 *Perpetrari*] Forſan, *impetrari*.

9 *Suppliciter*] In quodam MS. *ſimpliciter*.

10 *E curia*] Idem MS. *ſecuri*. Thyſ. Equidem ita etiam Regius; ſed ſimul ſcire oportet in eo exſtare *facti ſecuri*. Unde apparet origo literæ unius *s*, & pravitas evincitur eorum, qui eam duplicarunt, & qui *de curia* ediderunt. Certiſſimum eſt, quod editur, cujus reſtituti laus debetur Malaſpinæ in notis ad Ciceronis epiſtolas ad Atticum 1, 1. *Jac. Gron.*

11 *Partim ſenatorum*] Pro *pars ſenatorum*. Elegans locutio. *Thyſ.* Ne ipſe quidem Gellius ſic appellat; ſed qua ratione dici potuerit, declarat 10, 13. Nunc autem menti Gellii obhæſit imitatio Catonis, ex quo mox producit *an partim eorum fuerint*.

Digitized by Google

Rhodienſibus quererentur, maleque eos animatos fuiſſe dicerent, [12] bellumque eò illis faciundum cenſerent: tum M. Cato exſurgit; & optimos fidiſſimoſque ſocios, quorum opibus diripiendis poſſidendiſque non pauci ex ſummatibus viris [13] [14] intenti infeſtique erant, defenſum conſervatumque pergit: orationemque inclutam dicit, quæ & ſeorſum fertur, inſcriptaque eſt pro Rhodienſibus, [15] [16] & in quintæ Originis libro ſcripta eſt. [17] Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haud quaquam rerum literarumque veterum indoctus: eoque ab ineunte ætate liberaliter inſtituto [18] adminiculatore & quaſi [19] adminiſtro in ſtudiis literarum Cicero uſus eſt. Sed profectò plus auſus eſt, quàm ut tolerari ignoſcique poſſit. Namque epiſtolam conſcripſit [20] ad Q. Axium familiarem patroni ſui confidenter & nimis [21] calidè, in qua ſibimet viſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri [22] ſubtilique ingenio & judicio percenſuiſſe. Ex ea epiſtola libitum forte nobis eſt reprehenſiones ejus quaſdam attingere; majore ſcilicet venia reprehenſuri Tironem, [23] [24] quàm tum ille reprehendit Catonem. Culpavit autem primum hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώγως [a], ut ipſe ait, principio nimis inſolenti nimiſque acri & objurgatorio uſus ſit; quum vereri ſeſe oſtendit, ne Patres, gaudio atque lætitia [25] rerum proſpere geſtarum de ſtatu mentis ſuæ deturbati, non ſatis

a *Sine inductione, vel ſequela.*

12 *Bellumque eo illis faciendum*] Lincol. & Schef. & variæ edit. *eos illis*. Reg. & Rot. & *eo* & *eos* aſpernantur. *Gronovius.*

13 *Infeſtique*] Vet. ed. *inſenſique.*

14 *Intenti infeſtique erant*] Reg. Rot. Schef. *inſenſique*. Forte, *intenti incenſique erant*. Gronovius.

15 *In quinto Originum libro*] Aliquoties orationes Catonis Originum libris inſertas fuiſſe perſpicuum eſt. Epitome Livii lib. 49. *Cum L. Scribonius, tribunus plebis, rogationem promulgaſſet, ut Luſitani, qui in fidem populo Rom. dediti, à Sergio Galba in Galliam veniſſent, in libertatem reſtituerentur, M. Cato acerrime ſuaſit. Extat oratio annalibus ejus incluſa.*

16 *Et in quinto Originum libro ſcripta eſt*] Scheff. & Lincoln. *Originis*. In Rot. verſiculus hic deerat. Reg. *& in quintæ Originis libro ſcripta eſt*. Elegantius. nam ut *prima Origo*, ſic & *primæ Originis liber* eſt primus Originum liber. *Gronovius.*

17 *Tiro autem Tullius*] Vide ſupra 1, 7.

18 *Adminiculatore*] Adjutore. Effuſe eum laudat Cicero, & in quadam epiſtola ſtudiorum ſuorum regulam appellat, Redegit utique Tiro fere omnes Ciceronis libros in ordinem.

19 *Adminiſtro*] Vet. ed. *adminiſtratore.*

20 *Ad Q. Axium*] Axii meminit quoque Cicero apud Suetonium in Cæſare cap. 9. hoc modo. *De hac ſignificare videtur & Cicero in quadam ad Axium epiſtola referens, Cæſarem in conſulatu confirmaſſe regnum, de quo ædilis cogitaverat.* Pro *Axium* vulgo legebatur *Atticum*, ſecus atque eſt in MS.

21 *Calide*] Vet. ed. *callide*. In Regio eſt *confidenter nimis & cal.*

22 *Subtilique ingenio & judicio*] De ingenio Tironis ſupra jam teſtatus fuit. Hoc igitur loco habent Regius & Lincoln. *ſubtilique judicio*. Jac. Gron.

23 *Reprehendit*] Vet. ed. *reprehenderit.*

24 *Quam tum ille reprehendit Catonem*] Vetuſtiores editi, *reprehenderit*. Τὸ *tum* ignorat Schefferianus. Reg. & Rot. *cum ille reprehenderit Catonem*. Recte: nam hæc ipſa cauſa eſt, cur impetrabilior apud quoſvis venia Gellio ſit reprehenſi Tironis, quod Tiro Catonem reprehendere non ſit veritus. *Gronovius.* Cæterum illud præcedens *reprehenſuri* non te offendit, mi lector? Editores negligenter prætermiſerunt; ſed tu vide, an non dederit Gellius *reprehenſuris?*

25 *Rerum geſtarum proſpere*] Reg. & Rot. *rerum proſpere geſtarum*. Gronovius.

26 Con-

ſatis [26] conſiperent; neque ad rectè intelligendum conſulendumque eſſent idonei: *In principiis autem*, inquit, *patroni, qui pro reis dicunt, conciliare ſibi & complacare judices debent: ſenſuſque eorum exſpectatione cauſæ ſuſpenſos [27] rigenteſque honorificis verecundiſque ſententiis commulcere; non injuriis atque imperioſis minationibus [28] confutare.* Ipſum deinde principium appoſuit, cujus verba hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque hominibus rebus ſecundis [29] atque prolixis atque proſperis [30] animum excellere, ſuperbiam atque [31] ferociam augeſcere atque creſcere, quod mihi nunc magnæ curæ eſt, [32] quod hæc res tam ſecunde proceſſit, ne quid in conſulendo adverſi eveniat, quod noſtras ſecundas res [33] confutet: neve hæc lætitia nimis luxurioſe eveniat. Adverſæ res ſe domant & docent quid opus ſit facto. [34] Secundæ res [35] lætitia tranſvorſum trudere ſolent à rectè conſulendo atque intelligendo. Quo [36] majore opere dico ſuadeoque, uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio [37] in poteſtatem noſtram redeamus.* Quæ deinde Cato juxta dicit, *ea*, inquit, *confeſſionem faciunt, non defenſionem: neque propulſationem tranſlationemve criminis habent, ſed cum pluribus aliis communicationem: quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt. Atque etiam*, inquit, *inſuper profitetur Rhodienſes, qui accuſabantur quòd adverſus populum Romanum regi magis cupierint faverintque, id eos cupiſſe atque faviſſe utilitatis ſuæ gratia: ne Romani*, [38] *Perſe quoque rege victo, ad ſuperbiam ferociamque & immodicum modum inſoleſcerent.* Eaque ipſa verba ponit, [39] ita uti infrà ſcriptum eſt. *Atque ego quidem arbitror Rhodienſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depugnatum eſt: neque regem Per-*

26 *Conſiperent*] Annotatum in margine vet. cod. invenio, *conſiſterent*; in MS. quodam, *concíperent*.

Conſiperent] Verbum antiquis uſitatum, ut *adſipio*, *præſipio*. Viſum aliter imperitis, qui idem verbum in Livio non concoxerunt lib. 1. *Romani ex arce hoſtium urbem cernentes, cum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur, non ſolum mentibus conſipere, ſed ne auribus quidem atque oculis ſatis conſtare poterant.* Nam vulgo ubique leges, *concipere*. Lipſ. lib. 1. Elect. cap. 7.

27 *Rigenteſque*] Rigidos, ſeveros, qui haud facile à ſententia ſua flecti poſſunt.

28 *Confutare*] Vet. ed. *confricare.*

29 *Atque prolixis*] In quodam MS. deſunt hæc verba.

30 *Animum excellere, ſuperbiam atque ferociam*] Hoc Carrionis eſt. Prius, *excellentem atque ſuperbiam.* Rot. & Reg. *animum excellere atque ſuperbiam atque ferocitatem.* Gronovius.

31 *Ferociam*] Vet. ed. *ferocitatem.*

32 *Quia hæc res tam ſecunde proceſſit*] Antea, *quod hæc res tam ſecunde proceſſerit.* Reg. Rot. Schef. *quod hæc res tam ſecunde proceſſit.* Gronovius.

33 *Confutet*] Vet. ed. *confricet.*

34 *Secundæ res*] Ita Sempronius Graechus priore victoria exultans ab Annibale tandem fœde victus eſt, ut teſtatur Livius.

35 *Lætitia*] Deeſt in quodam MS.

36 *Majore opere edico ſuadeo*] Quid opus τῷ *edico*, cum ſcripti perinde ut antehac publicati *dico*? Gronovius.

37 *In poteſtatem noſtram redeamus*] Qui enim immoderato gaudio exultat, impotens ſui non advertit quid agat, ſed totus fixus & occupatus in gaudio nullam aliarum rerum curam gerit.

38 *Perſa quoque rege victo*] Schef. Lincol. Rot. Reg. *Perſe.* qua inclinatione utitur ſæpius Cato, etſi utraque legitima ſit. *Gronovius.*

39 *Ita uti infra ſcriptum eſt*] Verbo *eſt* carent Reg. & Rot. *Idem.*

 40 *Non*]

Digitized by Google

Perſen viciſſe, [40][41] *non Rhodienſes id modò voluere, ſed multos populos ac multas nationes idem* [42] *noluiſſe arbitror. Atque haud ſcio an partim eorum fuerint, qui non noſtræ contumeliæ cauſa id noluerint evenire: ſed enim id metuêre, ſi nemo eſſet homo* [43][44] *quem vereremur, & quicquid luberet faceremus: ne ſub ſolo imperio noſtro* [45] *in ſervitute noſtra eſſent. Libertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. Atque Rhodienſes tamen Perſen publicè numquam adjuvere.* [46][47] *Cogitate quanto nos inter nos privatim cautius facimus. Nam unuſquiſque noſtrûm, ſi quis adverſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſumma vi contrà nititur, ne adverſus eam fiat. Quod illi tamen perpeſſi.* Sed, quod ad principium reprehenſum attinet, ſcire oportuit Tironem defenſos eſſe Rhodienſes à Catone, ſed ut à ſenatore & conſulari & cenſorio viro, [48][49] id, quod optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente; [50] non ut à patrono cauſam pro reis dicente. Alia namque principia conducunt reos apud judices defendenti, & clementiam miſericordiamque undique indaganti; alia, quum ſenatus de republica conſulitur, viro auctoritate præſtanti ſententiis quorumdam iniquiſſimis permoto, & pro [51] utilitatibus publicis ac pro ſalute ſociorum graviter ac liberè indignanti ſimul ac dolenti. Quippe rectè & utiliter in diſciplinis rhetorum præcipitur, judices de capite alieno deque cauſa ad ſeſe non pertinenti cognituros, ex qua præter offi-

40 *Non*] MS. *nos.*

41 *Non Rhodienſes id modo voluere*] Reg. & Rot. *noluere.* nempe nos ita depugnare, uti depugnatum eſt &c. *Gronovius.* Sed & in Regio eſt hæc verborum ſeries *Non Rhodienſes modo id noluere.*

42 *Noluiſſe*] Vet. ed. *voluiſſe.*

43 *Et quicquid*] Vet. ed. *quia quid luberet.*

44 *Quem vereremur & quidquid luberet*] Tò & Carrionis eſt, ſcriptis editiſque olim ignotum. Scribe: *ſi nemo eſſet homo quem vereremur, quodque luberet, faceremus.* i. & quod luberet, faceremus. *Gronovius.*

45 *In ſervitute noſtra eſſent*] Rot. *ſunt.* Rot. *ure ſunt.* Aliquid latet. Forte: *ne ſub ſolo imperio noſtro in ſervitute juſta eſſent.* id eſt, plena & mera *Idem.*

46 *Quanto nos privatim cautius, facimus*] Ita emendat Juſtus Lipſius lib. 1. Elect. cap. 7. Vulgò *nos noſtri nativi*, atque ita etiam in antiquis optimis editionibus habetur. *Noſtri* itaque delet Lipſius, & putat ex repetitione primæ voculæ *Nos* redundare. Quid ſi legamus, *nos* (ſenatores) *& noſtri nativi*, id eſt indigenæ. vel *noſtri nati vi*, nam poſtmodum additur, *ſumma vi contra nititur.* Sed nihil affirmo. In edit. Pariſ. Tiletani, quæ prodiit an. MDXXXVI. cum Badii Aſcenſii Annotationibus, *Nos conſternati vi cautius facimus.* Pro *nativi* legitur quoque *Latini.* Ita *Noſtri* tamen abundat.

47 *Cogitate quanto nos privatim cautius*] Hoc Lipſii eſt. Romana, Veneta, Ald. Gryp. *quanto nos noſtri nativi.* Vaſcoſ. vel Aſcenſii: *quanto nos conſternati vi cautius.* quæ & Gryphianæ cujusdam margini allinitur. Reg. & Rot. *quanto nos inter noſtrivatim.* Ex quo facillime conſit: *quanto nos inter nos privatim.* Groonovius.

48 *Id quod*] Aliter, *quod quidem.*

49 *Optimum eſſe publicum*] Id eſt, publico utiliſſimum. Unde mox variandi gratia ait *pro utilitatibus publicis indignanti.* ut contra dicitur *peſſimum publicum*, de quo in notis paternis ad Livium 4. 4.

50 *Non ut à patrono*] Ita in MS. in antiquis tamen editionibus additur, *ſolet*; ſed ſine auctoritate & otioſe.

51 *Utilitatibus publicis*] Quia Rhodii potentia & auctoritate præſtabant, contra illos bellum decernere non utile erat Romanis. *Rhodii*, inquit Livius lib. 42. *maximi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, ſed adjuvare etiam viribus ſuis bellum poterant.* Alios nimirum facile ad arma concitaſſent, atque ita grave bellum exarſiſſet. Expediebat autem Rhodios amicos habere. Scilicet.

52 *Ni-*

officium judicandi [52] nihil ad eos ſimul periculi vel emolumenti redundaturum eſt, conciliandos eſſe ac [53] [54] propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter exiſtimationi ſalutique ejus qui apud eos accuſatus eſt. At quum dignitas & fides & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut ſuadendum quid ut fiat, [55] [56] aut fieri jam cœpto differendum eſt: tum qui ſe in hujuſmodi principiis occupat ut benivolos benignoſque ſibi auditores paret, otioſam operam in non neceſſariis verbis ſumit. Jamdudum enim negotia periculaque ipſa rerum communia conſiliis eos capiendis conciliant: & ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris benivolentiam. Sed quod ait confeſſum Catonem noluiſſe Rhodienſes ita depugnari uti depugnatum eſt, neque regem Perſen à populo Romano vinci, atque id eum dixiſſe non Rhodienſes modò, ſed multas quoque alias nationes voluiſſe, ſed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere: jam hoc primùm Tiro improbè mentitur. Verba ponit Catonis: & aliis tamen eum verbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienſes noluiſſe victoriam eſſe populi Romani, ſed ſeſe arbitrari dixit id eos noluiſſe, quod erat proculdubio ſuæ opinionis profeſſio, non Rhodienſium culpæ confeſſio. In qua re, ut meum quidem judicium eſt, non culpa tantùm vacat, ſed dignus quoque laude admirationeque eſt; quum & [57] ingenuè & religioſè dicere viſus eſt contra Rhodienſes quod ſentiebat, & parta ſibi veritatis fide ipſum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & tranſtulit: ut eos idcirco vel maximè æquum eſſet acceptiores carioreſque fieri populo Romano, [58] quòd quum & utiles eſſent & vellent regi eſſe factum, nihil tamen

52 *Nihil ad eos ſimul periculi vel emolumenti*] Quo illud *ſimul!* Rot. & Reg. *adeo ſil emolumenti*. Τὸ *ſil* quod acceperunt pro *ſimul* (ſolet enim hoc ſic ſcribi virgula per literam l ducta) leviter corruptum eſt, & exſtitit *in τ̃ ad eos vl* etiam cum virgula per L ducta, quod ſignificat *vel*. Sic enim ſcripſit Gellius: *nihil ad eos vel periculi vel emolumenti redundaturum eſt*. Gronovius.

53 *Propitiandos*] Propitios reddendos. Utitur hoc vocabulo Curtius, Suetonius, Plinius, alii. Male itaque novum hoc vocabulum eſſe dixit Moſellanus.

54 *Propitiandos laudabiliter ac placabiliter*] Rot. & Reg. *τὰ laudabiliter ac* non agnoſcunt. *Gronovius*.

55 *Aut fieri jam cœpto*] Id eſt, *cum fieri jam aliquid cœptum eſt*.

56 *Aut fieri jam cœpto differendum eſt*] Scripti omnes *deſerendum*. Sed *occurrendum* auctor edidiſſe videtur. *Gronovius*. Immo literæ hæ ipſæ, quæ in MSS. exſtant, ultro videntur ſubjicere *deterrendum*. Deterremus enim & dehortamur tum ante opus quoddam imprudenter inchoatum, tum poſt id jam inceptum, ne profligetur, & ut auctor ſcribit *fieri jam cœpto*. Etiam vero infra in MSS. Regio & Lincoln. exſtat *vel occupandi vel deſerendi vel ulciſcendi*, ubi edunt *differendi*. Jac. Gronov.

57 *Ingenue &*] Hæc verba in quibuſdam editionibus deſunt.

58 *Quod cum & utiles illi eſſent & vellent regi, nihil tamen*] Duplex hic peccatum Carrionis; & addidit enim aliquid & detraxit, ſecus atque oportebat. Adjecit, quod nobis obvium nuſquam, τὸ *illi*; detraxit *eſſe factum*, quod ubique. Sic enim edebatur: *quod cum & utiles eſſent & vellent regi eſſe factum*. Adeone igitur longe aut vile Terentianum Adelph. 5, 7. *Dii tibi, Demea, bene faxint, cum te video noſtræ familiæ tam ex animo factum velle?*

men adjuvandi ejus gratia [59] fecerint. Poſtea verba hæc ex eadem oratione ponit*: Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroque, tantam amicitiam [60] relinquemus? quod illos dicimus [61] voluiſſe facere, id nos priores [62] facere occupabimus?* hoc, inquit, enthymema [63] nequam & vitioſum eſt. Reſponderi enim potuit, occupabimus certè: nam, ſi non occupaverimus, opprimemur, incidendumque erit in inſidias [64] à quibus ante nos non caverimus. [65] Rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius [66] poëtæ [67] Euripidæ; quod, quum Polyphontes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret, quòd ipſe ante conſilium de nece ejus cepiſſet, [68] Merope fratris uxor hiſce eum verbis eluſerit:

[69] Ei

velle? Guidetus ex Donati quibusdam ad hunc locum verbis *τὸ bene* ſubauditi ait. Immo, *quicquid* vel *quod optamus*. Hoc eſt enim *factum alicui velle*, cupere ut eveniant, procedant, rebus & facto contingant, quæ deſiderat optatque. Et omnis certioris cauſa *factum* potius quam *fieri* alicui *velle* dixerunt. Appulejus de Philoſophia, ubi de triplici Platonis amore: *Illas vero*, (animas amantium) *facetas & urbanas ſcilicet animas* (non corpora τ̃ ἐρωμένων) *bonorum deamare & ſtudere illis factumque velle; uti quam plurimum potiantur bonis artibus, & meliores præſtantioreſque reddantur.* Ita legi ſuadet oratio proxima; cum vulgo ſit: *illæ vero facetæ & urbanæ ſunt.* Eodem libro infra: *Quare ſuadendum eſt fundatoribus rerumpublicarum, ut uſque ad id locorum plebes ſuas taliter augeant, ut ad eundem rectorem noti eſſe poſſint, nec ſibimet incogniti. ſic enim fiet, ut omnes una mente ſint invicemque ſibi factum velint.* Et hic locus vulgo mire fœdatus, quem ſic haberi partim jubent, partim ſignificant ſcripti. Amat & Symmachus, ad cujus lib. 1 ep. 71. hoc quoque ex Gellio advocat Juretus. Simile apud Plautum, *Factum volo*, quod eſt non comica magis formula, ut ajunt, quam tranſlaticiæ humanitatis. quod eſt, Cupio tibi fieri, quod vis, & quantum in me eſt, ut fiat, operam dabo. Aſin. 3, 1. *Videbitur. factum volo. redito huc conticinio.* Bacc. 3, 3. *Serva tibi ſodalem & mihi filium.* Mn. *Factum volo.* Tam certum hoc tibi jam eſſe volo ac ſi factum ſit. Vicinum etiam in Andria, *Factum puta.* Subeſt tamen aliquid vitii, quod leviori [illegible] curabitur hoc modo: *quod cum id utile eſſet & vellent regi eſſe factum, nihil tamen adjuvandi ejus gratia fecerint. Id* puta, ut adjuvarent regem. *Gronovius.*

59 *Fecerint*] Aliter *facerent*.

60 *Relinquemus*] Aliter, *relinquimus*.

61 *Voluiſſe*] Aliter etiam in quodam MS. *noluiſſe*. Thyſ. Vereor ne virum egregium fefellerit viſus. Hoc enim loco conſpirant MSS. cum vulgatis in *τὸ voluiſſe*, ut debet legi; ſed antea habent *multas quoque alias nationes noluiſſe*, quod ſane illic perinde tolerari poteſt ac *voluiſſe*, quod præfertur in editionibus. *Jac. Gronov.*

62 *Facere occupabimus*] Perpetua & licita etiam parricidiorum apud tyrannos feſtinatorum excuſatio. Hinc Nicomedes monetur, ut crudelitate partis provocatus occupet inſidias & in auctorem retorqueat ſcelus apud Iuſtin. 34, 4. Ita Grypus Antiochus non pepercit matri apud eundem 39. 2. Omnia, ut apparet, originem traxerunt ex tragœdiis Græcorum. *Jac. Gronov.*

63 *Nequam*] Id eſt nihili, aut nequaquam ad rem faciens.

64 *A quibus ante nos caverimus*] Supervacuum *τὸ nos* arguunt Reg. & Rott. *Gronovius.* Quod ipſum pronomen etiam Regius & Lincoln. non agnoſcunt in verbis præcedentibus *tanta nos beneficia*.

65 *Recte, inquit, hoc vitio dat Lucilius Poëtæ Euripidi*] Rot. *Recteque, inquit.* Bene omnino. Dein Reg. & Rot. *Euripide.* quaſi voluerint *Euripidæ* prima declinatione. Sed & uterque: *quod ipſe ante de nece ejus conſilium cepiſſet, Meropa fratris uxor hiſce ad eum verbis eluſerit.* quamquam Rot. m. p. *illuſerit*. Gronovius.

66 *Poetæ*] Vet. ed. *Poëta*.

67 *Euripidi*] Ex qua Tragœdia non conſtat, quia complures perierunt; ſcripſit enim fabulas, ut quidam, 75, (ut alii 82) vel etiam plures teſte Suida.

68 *Merope fratris uxor*] Scribit Apollodorus lib. 2. Biblioth. Creſphontem non multo poſt ſuſceptum imperium Meſſenæ interfectum fuiſſe, cum duobus filiis, Polyphontem ſimul cum imperio Meropen invitam duxiſſe, hunc iterum à filio Meropes Ægypto occiſum, ac paternum imperium recuperaſſe. Quædam editt. habent *Ærope*, quæ fuit Catrei Cretenſis filia, Atrei uxor, ut Lycophronis interpretes teſtatur.

69 Ei

Digitized by Google

[69]Εἰ γὰρ σ' ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς, κλείνειν πόσις,
Χρὴ καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος ἦλθεν παρῆν[a].

At hoc enim, inquit, plane ſtultitiæ plenum eſt eo conſilio atque [70] ea fini facere [71] velle aliquid, uti nunquam id facias quod velis. Sed videlicet Tiro animum non advertit non eſſe in omnibus rebus cavendis eamdem cauſam: neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia vel occupandi, vel differendi, vel etiam ulciſcendi, vel cavendi ſimilia eſſe [72] pugnæ gladiatoriæ. Nam gladiatori, compoſito ad pugnandum, pugnæ hæc [73] propoſita ſors eſt, [74] aut occidere ſi occupaverit, aut occumbere ſi ceſſaverit. Hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circumſcripta eſt, ut idcirco prior injuriam facere debeas, [75] quam, niſi feceris, pati poſſis. Quod [76] tantum aberat à populi Romani manſuetudine occupare, ut ſæpe etiam in ſeſe factas injurias ulciſci neglexerit. Poſt deinde uſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honeſtis & nimis audacibus, [77] ac non viri ejus, qualis fuit, ſed vafris ac [78] fallacioſis, [79] & quaſi Græcorum

a *Si enim te, ut dicis, occiſurus erat maritus, Oportuit etiam te facere hoc in futurum, quando utique tempus adveniebat.*

69 Εἰ γάρ σε ἤμελλεν] Scribendum: Εἰ γάρ σ' ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς. Et ſequenti, ὡς χρόνος ἦλθεν παρῆν, duabus vocibus tranſpoſitis, ne verſus ſit vitioſus. *Gronovius.* Ut vidiſſe Iſaacum Caſaubonum notabatur jam in editione parva anni 1651, niſi quod volebat παρῇ & χρὴν.

70 *Ea fini*] Eo fine. ἀρχαϊκῶς. Virg. quoque lib. 4. Æn. ita loquitur.

71 *Nolle*] Aliter *velle*. Thyſ. Et ſane ita Regius cum Lincoln. Qua ratione demum patet ſtultitia, ut ſemper velis, & nunquam tamen exſequaris, etiam hinc ruſtico apud Horatium expectante.

72 *Pugna gladiatoriæ*] Regius interponit copulativam *&*, quæ quidem affert ſuum momentum. Multiplex ſcilicet eſt pugna, & omnis ad illum caſum patens; ſed vel maxime gladiatoria; ut *&* ponatur pro *& quidem*. Jac. Gronov.

73 *Propoſita ſors eſt*] Sic rurſus edidi cum priſcis, quum citeriores mutarent male in *præpoſita*, contra quam citaverat Lipſius 2 Saturn. 20. *idem.*

74 *Aut occidere ſi occupaverit*] Quanquam enim læſus vulneratuſque arma ſubmittat, nullum tamen jus adverſario liberandi. Hoc jus ſoli populo vel Principi competebat. Itaque gladiatores imminentem ſibi certam necem omni molimine avertere nitebantur, quia incerta erat miſſio. Nonnunquam etiam ſine miſſione dabantur gladiatores, quod idem erat, atque ad certam mortem dari, niſi vincas. Auguſtus hoc decreto prohibuit gladiatores ſine miſſione edi, nonnulli enim munerarii in certam mortem omnes dabant; imo nonnunquam percuſſos jacenteſque repeti jubebant, & cadavera ictibus diſſipari, ne ſimulata morte eluderent. Vide *Lipſ.* Saturnalia.

75 *Quam niſi feceris pati poſſis*] Cauſalis requiri particula videtur, *quod*, vel *quia*, vel *quoniam*, pro *quam*. Gronovius.

76 *Tantum aberat a po. Romano*] Male & hunc locum ἐκδόσεως Carrio: nam meliores cum editis olim: *à populi Romani manſuetudine.* Gronovius. Sed ad verbum *occupare* cur non attenderit ὁ μακαρίτης, vix dixerim. Id verbum exſtat in Lincoln. unde abeſt *manſuetudine*; ſed rejicitur & ignoratur ab Regio. *Jac. Gronov.*

77 *Ac non viri ejus, qualis fuit*] Reg. & Rot. *viri & qui alio fuit.* Fortaſſis: *ac non viri, ſi quis alius, gravis, ſed vafri, ac fallacioſi & quaſi Græcorum ſophiſtarum ſolertiis.* Infra in contrarium: *Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neque gravius neque munitius.* Gronovius.

78 *Fallacioſis*] Ita etiam Apulejus lib. 8. loquitur: *Promiſſioni fallacioſæ mulieris oppreſſus ſuccubuit Thraſillus.* Legitur quoque male in Ms. quodam *flagitioſis.*

79 *Et quaſi Græcorum ſophiſtarum*] Sophiſtæ antea philoſophiæ profeſſores appellabantur, ſed cum oſtentationis & quæſtus cauſa philoſophiam proſtituerent,

Digitized by Google

rum ſophiſtarum ſollertiis. Nam, *quum objiceretur*, inquit, *Rhodienſibus quod bellum populo Romano facere voluiſſent,* [80] [81] *nec negavit pœne, & ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent, etſi maximè voluiſſent: induxiſſeque eum dicit quam dialectici epagogen appellant,* [82] *rem admodum inſidioſam & ſophiſticam,* [83] *neque ad veritates magis quàm ad captiones repertam, quum conatus ſit exemplis decipientibus colligere confirmareque,* [84] *neminem, qui male facere voluit, plecti æquum eſſe, niſi, quod factum voluit, etiam fecerit.* Verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc ſunt: *Qui acerrimè adverſus eos dicit, ita dicit: hoſtes voluiſſe fieri.* [85] *Et quis tandem eſt noſtrûm, qui quod ad ſeſe attinet, æquum cenſeat* [86] *quempiam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur male facere voluiſſe? nemo opinor: nam ego, quod ad me attinet, nolim.* Deinde paulo infra [87] ita dicit: *Quid nunc? & quæ tandem lex eſt tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere voluerit,* [88] [89] *mille nummi dimidium familiæ multa eſto: Si quis* [90] *plus quingenta jugera habere voluerit, tanta pœna eſto.* [91] *Si quis majorem*

tuerent, in pejorem partem accepti ſunt, ut teſtatur Cicero l. 2. Acad. Qu. quinetiam qui contortis argutiis alios circumvenire nitebantur, ſive fuerint philoſophi, ſive rhetores, ita dicuntur, quos traducit Plato in Protagora.

80 *Nec negavit pœne*] Juſtus Lipſius legebat, *nec negavit plene, ſed ignoſci.* Veteres editt. *negavit pene.*

81 *Negavit pœne & ignoſci popoſcit, quia id non*] Editiones: *negavit pœne ſed ignoſci popoſcit quia:* præter Aſcenſianam, cui eſt, *non negavit plene ſed ignoſci popoſcit quia.* Lipſius: *nec negavit plene ſed ignoſci popoſcit.* Reg. Rot. Schef. Lincoln. *negavit pene ſed ignoſci quia.* ſine τοῦ *popoſcit.* Forte: *nec negat & poſcit ignoſci, quia.* Infra: *interdum, quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat.* Gronovius.

82 *Non rem admodum inſid.*] Nullus video, quorſum pertineat negativa præmiſſa, quæ per imprudentiam ſe immerſit in editionem anni 16·1, unde ſequentes non imitari debuerant, ſed repellere, ut feci; neque enim in ulla alia anteriore exſtat & vitiat ſenſum. *Jac. Gronov.*

83 *Neque ad veritatem magis quam ad captiones*] Scripti *veritatis* aut *veritates.* & hoc quidem optimi. *Gronovius.* Sed jam quoque editi.

84 *Neminem qui male facere voluit*] Ita apud JC. dicitur voluntatis pœnam neminem pati, quod tamen in crimine læſæ majeſtatis aliter obtinet. Neque hæc regula, ubi Reip. ſalus agitur, firma eſt. Satius enim eſt volentem hoſtilia facere, quamvis nondum fecerit, præoccupare.

85 *Et quis tandem eſt qui noſtrorum*] Scripti meliores: *Et quis eſt tandem qui veſtrorum.* tum *attineat.* & omnes ſine τοῦ *quemquam.* Lege: *Ecquis eſt tandem veſtrorum, qui, quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat pœnas dari ob eam rem.* Mox: *Ecquæ tandem lex eſt.* nam vetus ſcriptura eadem, ſive *Et, quis* vellent, ſive *Ecquis*, quæ tamen ſenſu differunt. *Gronovius.*

86 *Quempiam*] Aliter *quenquam*, in quodam Ms abeſt. Thyſ. Imo ab ipſo Regio, ut & Lincoln.

87 *Ita*] Abeſt à Vet. ed.

88 *Dimidium familia*] Familiæ nomen aliquando & perſonas & res continet. Hinc familiæ emtor dicitur, ut ex Ulpiano Inſt. tit. 26. & Quinctiliano declam. 308 liquet.

89 *Mille nummis dimidium*] MSS. *mille minus*, alii *nummis.* Scribendum: *Mille nummei*, vel, ut olim editum, *Mille nummum, dimidium familiæ, mulcta eſto.* Formula in eis adhiberi ſolita, in quibus, quæ per ſe peccabat paterfamilias, mille nummis ei luendum erat; ſi per quem è familia, quinquagenis. *Gronovius.* Præclare enodata ſententia. Sed quum optimi codices habeant illud *minus*, & in his Regius *min9*, an hinc non ſubodoramur ſcribam male excepiſſe vocem dictantis, & ſic ſcripſiſſe, quum dictaretur *minis? Mille minis* luat; *dimidium familiæ mulcta eſto.* Quid intereſt Græcæ an Latinæ originis vocabulo ſumma concipiatur? Immo ut cum Græcis Romanos in hoc conſentire oſtendat, prius Græce pronunciat, duo ſequentia Romane. *Jac. Gronov.*

90 *Plus quingenta jugera*] Licinius Stolo legem tule-

rem [92] *pecudum numerum habere voluerit,* [93] [94] *tantum damni eſto. Atqui nos* [95] *omnia plura habere* [96] *volumus, & id nobis impune eſt.* Poſtea ita dicit: *Sed ſi honorem non æquum eſt* [97] *haberi ob eam rem, quod bene facere voluiſſe quis dicit neque fecit tamen:* [98] [99] *Rhodienſibus male erit, non quod male fecerunt, ſed quia voluiſſe* [1] *dicuntur facere?* His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere & [2] conficere dicit Rhodienſibus quoque impune eſſe debere, quod hoſtes quidem eſſe populi Romani [3] voluiſſent, etſi maximè non fuiſſent. Diſſimulari autem non poſſe ait, quin paria & conſimilia non ſint plus quingenta jugera habere velle, quod plebiſcito colonis prohibitum fuit, & bellum injuſtum atque impium populo Romano facere velle: neque item inficiari poſſe, quin alia cauſa in præmio ſit, alia in pœnis. Nam beneficia, inquit, promiſſa

tulerat, qua cavebatur pœna x. M. æris, ne quis plus quingenta jugera poſſideret. Qua lege ipſe Stolo primus condemnatus fuit, *quod mille jugerum agri cum filio poſſideret, emancipandoque filium fraudem legi feciſſet*, ut loquitur Livius lib. 7. in fin. cap. 7. meminerunt hujus legis Varro l. 1. de R. R. Columella lib. 1. de R. R. cap. 3 ſed mendum incumbit illis verbis: *Criminoſum tamen ſenatori fuit, ſupra quinquaginta jugera poſſediſſe.* Pro *quinquaginta* legendum *quingenta*. Emendandus quoque eſt C. Nepos de Vir. Ill. c. 20. qui *centum jugera* habet, pro quingenta, *centum & quinquaginta* Stolonem poſſediſſe dicit, ubi legendum, *cum jugera quingenta haberet, & altera.* Vide quoque Appianum de Bell. Civ. lib. 1. Gellium noſtrum lib. 0. cap. 1. Val. Max. lib. 8. cap. 6. Vellejum lib. 2. Plinium lib. 18. cap. 3. Plutarchum in Camillo & Gracchis. Eandem legem quoque confirmavit Gracchus, ut ex Velleio liquet, & Plutarcho. In mendo itaque cubat Siculus Flaccus de conditione agrorum: *Gracchus* (inquit) *legem tulit, ne quis in Italia amplius, quam ducenta jugera poſſideret.* Pro *ducenta* legendum, *quingenta*. Quæ menſura autem eſſet jugeri, oſtendit Plinius lib. 18. cap. 3. *Jugerum vocabatur, quod uno jugo boum in die exarari poſſet: Actus, in quo boves agerentur, cum aratur uno impetu juſto. Hic erat* CXX. *pedum, duplicatuſque in longitudinem jugerum faciebat.* Eodem modo Columella lib. 5. cap. 1. Continuit itaque jugerum ducentos & quadraginta pedes; dimidium in latitudine ex dimenſione Quintiliani.

91 *Si quis majorem pecudum numerum*] Eadem lege Licinia cavebatur, ne quis plura quam centum pecoris majoris capita, quingenta minoris poſſideret.

92 *Pecudum numerum*] Infra dicit *de numero pecoris*. Sed nunc MS. Reg. egregie *pecuum*. Jac. Gron.

93 *Damni*] In Ms. quodam *damnum*.

94 *Tantum damni eſto*] Anglicanus, *tantum damnum eſto*. Reg. & Rot. *damna*. Ingerunt ſcilicet: *tantum damnas eſto*. SC. apud Frontinum de aquæductibus: *Si quis adverſus ea commiſiſſet, in ſingulas res in dena millia damnas eſſet.* Gronovius.

95 *Omnia plura habere voluimus*] Operatum Stephanicarum errorem credo: nam omnes alii cum ſcriptis, *Volumus*. quod res poſtulat. *Idem.*

96 *Volumus*] Aliter, *voluimus*.

97 *Haberi*] Vet. ed. *habere*.

98 *Rhodienſibus tale erit*] Corruptam eſſe & mutilam poſteriorem partem hujus ἐπαγωγῆς, quivis facile primo ſtatim intuitu videt. Legendum cenſeo ex veſtigiis MS. R. *Nec Rhodienſibus oberit, non quod male fecerunt, ſed quia voluiſſe dicuntur.* Lambecius.

99 *Rhodienſibus tale erit*] Fulvianus, *male erit*. ſed non ſecundant alii. Vir doctus corruptam & mutilam cauſatus poſteriorem hujus ἐπαγωγῆς partem legendum cenſuit: *nec Rhodienſibus oberit.* Caute, è veſtigiis MS. nam in ipſo codice *nec* non reperitur: eſt autem, ut & in Rot. *tamen*: *Rhodienſibus aberit* vel *taberit*. Unde recte fecit *oberit*. Sed negatio addenda non eſt, cum ſit per interrogationem pronunciatum: *Rhodienſibus oberit* &c? *Gronovius.* Immo in MS. Regio clare eſt *Rhodienſibus n̄ aberit quod non male.* Sic Bourdelotius, ego, frater notavimus. Hinc mihi certum eſt Gellii manum fuiſſe *Rhodienſibus noxa erit*, vel *noxæ*. J. Gron.

1 *Dicuntur*] Additur in Voſſ. C. ex Ms. *facere*. Thyſ. Imo & in Regio, unde reſtitui.

2 *Conficere*] In Ms. Voſſ. C. *confiteri*.

3 *Voluiſſent, etſi maxime*] Reg. Rot. Schef. cum omnibus ante Henricum editis: *& qui maxime*. Scribe: *quod hoſtes quidem eſſe populi Romani voluiſſent, at cummaxime non fuiſſent.* Gronovius.

Digitized by Google

miſſa opperiri oportet, [4] neque antè remunerari, quam facta ſint: injurias autem imminentes [5] præcaviſſe juſtum eſt, [6] quàm exſpectaviſſe. Summa enim profeſſio ſtultitiæ, inquit, eſt [7] non ire obviam ſceleribus cogitatis, ſed manere opperirique, ut, quum admiſſa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta ſunt infecta fieri non poſſunt, pœniantur. Hæc Tiro in Catonem [8] non minus frigidè ſane quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam neque ſolitariam nec improtectam hanc [9] epagogen facit: ſed multis eam [10] modis præfulcit, multiſque aliis argumentis convelat: &, quia non Rhodienſibus magis quàm reipublicæ [11] conſultabat, nihil ſibi dictu factuque in ea re turpe duxit, [12] quin omni ſententiarum via ſervatum ire ſocios niteretur. Ac primùm ea non incallidè conquiſivit, quæ non jure naturæ aut jure gentium fieri prohibentur, ſed jure legum rei alicujus medendæ aut temporis cauſa juſſarum: ſicut eſt de numero pecoris & [13] de modo agri præfinito aut ejuſmodi [14] aliquo. In quibus rebus, quod prohibitum [15] eſt fieri,

per

4 *Neque ante remunerari*] Et tamen ille ipſe Tiro in hiſtoriis legerat infinitis locis ſicut ſollicitatos quoſdam narrari ſola pollicitationum illecebra, ut poſtquam perfectum eſſet, ut illi vocabant, beneficium, quod vere erat ſcelus & facinus, donarentur, ita non minus multos præſenti pecunia allectos fuiſſe, ut non operirentur eventum beneficiorum. *Jac Gronov.*

5 *Præcaviſſe juſtum eſt magis quam*] Carrioni expungenti τὸ *magis* ſubſerviunt omnes ſcripti: & genus loquendi ſatis probatum eſt. *Gronovius.*

6 *Quum*] Vet. ed. *magis*, *quam*. Sed aliter in Ms.

7 *Non ire obviam ſed manere*] Qui fuit deteſtabilis proceſſus iræ & ſævitiæ Tiberianæ in Libone, cujus *cuncta dicta factaque, cum prohibere poſſet, ſcire malebat*, ut breviſſime officium veri prætoris & præſidis juſtitiæ deſcribere conſtituens Tacitus loquitur 1. annal. 28. Nam ubi non hodieque idem nefas pro exemplo habetur? *Jac. Gronov.*

8 *Non nimis frigide neque ſane inaniter*] Sic quidem ſcripti. At editi olim, *non minus frigide ſane quam inaniter*. Quam ego quidem Gellii mentem eſſe cenſeo, ſed verba ut propius abſint à veteri ſcriptura, legerem: *non minu frigide atque ſane inaniter*. Gronovius. Commode prorſus, ſi modo ea mens Gellii fuerit, qui videtur nunc quodammodo laudabilem oſtendere Tironem, qui nunc & mollius egit & probabiliora attulit, etſi refutando ſatis promta. Unde publicari oportet in codice Regio me notaviſſe *non rigide neque ſane inaniter*. Nam rigidior videbatur in præcedentibus, & quæ noviſſime attulit, talia ſunt, ut nonnullis placuerint & in uſum contulerint, ut docent exempla. Etiam Gellius mollior in depulſione, quæ additur. Etiam ibi ſic habet MS. Regius: *nuda nec ſolitaria nimis nec*. Jac. Gronov.

9 *Epagogen*] In vet. cod. Græcis literis legitur, ἐπαγωγὴν, id eſt, *Inductionem*. Thyſ. Aldus Græce ſine Latinis.

10 *Modis*] In Ms. quodam *monitis*.

11 *Conſultabat*] Vet. ed. *conſulebat*.

12 *Quin omnium ſententiarum*] Reg. & Rot. *omni ſententiarum via*. Sic apud Tullium 4 famil. 13. *certe omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, perveniri poſſe*. Ad Quintum: *Græci omnes vias pecuniæ norunt*. *Gronovius.*

13 *De modo agri præfinito*] Edebatur *de domino* aut *de dominio*. Scripti meliores *de domo*. Unde ante 80 annos Carrio & Stephanus *de modo*. Itaque ſero venit, qui nuper ſic corrigendum pronuntiavit. At idem homo bonus numero in Appulejo: *Avus illi modum reliquerat*. nam *modus agri* quid ſit & *modicum relinquere*, eſt unde diſcas: ſed *modum relinquere* quid eſt? aut unde noſces? *Gronovius.*

14 *Aliquo*] Additur Voſſ. C. ex MS. *modo*. Thyſius. Quod tantum abeſt, ut meruerit hoc loco annotari quaſi conductutum Gellio, ut omnes illæ tres voces *aut ejuſmodi aliquo* nihil boni contineant afferantque, ac vix poſſint videri veniſſe ab Gellii manu, quod probant codices Reg. & Lincoln. in quorum neutro conſpiciuntur. *Jac. Gronov.*

15 *Eſt*] Abeſt à vet. ed. Thyſ. Sed Regius ita exhibet *quod probibitum eſt, fieri quidem per leges non licet.*

16 Scor-

per leges quidem non licet: velle id tamen facere, ſi liceat, inhoneſtum non eſt. Atque [16] [17] eas res contulit ſenſim, miſcuitque cum eo quod neque facere neque velle per ſeſe honeſtum eſt; tum deinde, ne diſparilitas collationis evidens fieret, pluribus id [18] propugnaculis defenſat: neque tenues iſtas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehenſiones, qualia in philoſophorum otio diſputantur, magni facit, ſed [19] [20] id ſolùm ex ſumma ope nititur, ut cauſa Rhodienſium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut æqua judicaretur, aut quidem certè ignoſcenda: atque interim neque feciſſe Rhodienſes bellum neque facere voluiſſe dicit: interim autem facta ſola cenſenda dicit atque in judicium vocanda, ſed voluntates nudas inaneſque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias: interdum autem, quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat, & [21] ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet: ac niſi ignoſcant, metus in republica rerum novarum movet: ſed enim contrà, [22] ſi ignoſcatur, conſervatum iri oſtendit populi Romani magnitudinem. Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in ſenatu Rhodienſibus objectum erat, mirifica & prope divina reſponſionis figura eluſit & eluit. Verba adeò ipſa ponemus Catonis, quoniam Tiro ea prætermiſit. *Rhodienſes ſuperbos eſſe ajunt, id objectantes* [23] [24] *quod mihi à liberis meis minimè dici velim. Sint ſane ſuperbi:*

16 *Seorſum*] In cod. Voſſ. ex Ms. legitur, *ſenſim*.

17 *Eas res contulit ſeorſum miſcuitque cum eo*] Schef. *ſe uſum inſtituitque*. Reg & Rot. *ſenſim miſcuitque*. Nihil certius. Paullatim enim molliterque ac tacite oratorem eo devenire ſignificat. Lib. 10, 22. *Proinde tamen accipienda ſunt, quæ dicuntur, ut nos ſenſim moneri intelligemus*. ut memerimus tacito nomine de nobiſmet ipſis fabulam narrari. *Gronov.*

18 *Propugnaculis*] Id eſt, pluribus argumentis, quæ vice propugnaculorum erant. *Thyſ.* Ad librum v Polybii notaverat hanc vocem è Livio Iſ. Caſaubonus, ut paret ex notis Menii filii, quas publicavi p. 233.

19 *Ex*] Deeſt in Voſſ. cod. Ms.

20 *Id ſolum ſumma ope nititur*] Scripti publicatique antehac, *ex ſumma*. Et à Plauto ſumptum. Milite 3, 1. *Eaque expetere te ex opibus ſummis mei honoris gratia*. Mercatore 1, 2. *Ex ſummis opibus viribuſque uſque experire, annitere*. Symmachus lib. 7 epiſt. 118. *Amor in te meus ex ſummis opibus annititur, ut in dies ſingulos bonorum tibi cultus accedat*. ex reſtitutione Gaſp. Scioppii. *Gronovius.*

21 *Ignoſcentias*] Gellianum vocabulum hoc eſt.

22 *Si ignoſcatur*] Recte Salluſtius ad Cæſarem ait: *Qui clementia & benignitate imperium temperavere, his candida & leta omnia fuerunt, etiam hoſtes æquiores, quam aliis cives.* Audi & Senecam in Octavia:

> *Pulchrum eminere eſt inter illuſtres viros,*
> *Conſulere patriæ, parcere afflictis, fera*
> *Cæde abſtinere, tempus atque iræ dare,*
> *Orbi quietem, ſæculo pacem ſuo,*
> *Hæc ſumma virtus, petitur hac cœlum via.*

23 *Quod mihi à liberis meis minime dictum velim*] Ita edidit H. St. cum in antiquis editionibus legeretur: *quod mihi è liberis* &c. Utrumque mendoſe. Me judice vera lectio eſt: *Rhodienſes ſuperbos eſſe ajunt, id objectantes, quod mihi & liberis meis minime velim*. Sunt ſcilicet hæc verba ἀποτροπιασμὸς ſuperbiæ, quam Cato ſibi ſuiſque liberis ut pernicioſiſſimum malum deprecatur. Ita ex contraria parte clamant Judæi inter paſſionem noſtri Salvatoris: τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Abominandi autem hac formula, *Quod minime velim*, utitur Cicero Epiſt. fam. lib. 19 ep. 1. *Quamobrem ſive in Tuſculano, ſive in Cumano adire te placebit ſive quod minime velim, Romæ* &c. Idem lib. 12 ep. 8. *Si quod nolim, adverſi quid acciderit*. Et lib. 1. ad Q. fratrem ep. ult. *Verum hæc abſint velim*. Videntur Latini hoc loquendi genus expreſſiſſe ex Græcorum ὃ μὴ γένοιτο. Vide Laertium in elegantiſſimo

bi. Quid id ad nos attinet; idne iraſcimini ſi quis ſuperbior eſt quàm nos? Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neque gravius neque munitius adverſus homines ſuperbiſſimos facta, qui ſuperbiam in ſeſe amarent, in aliis reprehenderent. Præterea animadvertere eſt in tota iſta Catonis oratione omnia diſciplinarum rhetoricarum arma atque ſubſidia mota eſſe: ſed non [25] proinde ut in [26] decurſibus ludicris aut ſimulachris prœliorum voluptariis fieri videmus: non, inquam [27] diſtinctè nimis nimiſque comptè atque modulatè res acta eſt; ſed quaſi in ancipiti certamine, quum ſparſa acies eſt, multis locis Marte vario pugnatur: ſic in iſta tum cauſa Cato, quum ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſſima multorum odio atque invidiâ flagraret, omnibus promiſcè tuendi atque propugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optimè meritos commendat: [28] nunc, tanquam ſi innocentes purgat, ne bona divitiæque eorum expetantur, objurgat: [29] nunc etiam quaſi ſit erratum deprecatur: nunc ut neceſſarios reipublicæ oſtentat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis majorum; nunc utilitatis publicæ commonefacit. Eaque omnia diſtinctiùs [30] numeroſiuſque ac comptiùs fortaſſean dici potuerunt· fortiùs atque vividiùs potuiſſe dici non videntur. Iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis [31] aptis inter ſeſe & cohærentibus parvum quippiam [32] nudumque ſumſit, quod obtrectaret: tamquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum

non

Platonis Epigrammate: τῷ μάλῳ βάλλω σε &c. Apud eundem in teſtamento Ariſtotelis: ἐὰν δέ τι τῇ παιδὶ συμβῇ τι (ὃ μὴ γένοιτο οὐδὲ ἔσται) πρὸ τοῦ γήμασθαι &c. & ibidem paulo poſt: ἐὰν δέ τι πρότερον συμβαίνῃ Νικάνορι (ὃ μὴ γένοιτο) &c. Addenda hæc formula Briſſonio, ubi de teſtamentariis ſubſtitutionibus agit. Lambecius.

24 *Quod mihi à liberis meis dici minime velim*] Cur *à liberis* potiſſimum? Majore vi diceret, *à libertis meis*. nedum ſcilicet à civibus. Sed Regius & Scheff. & olim editi, *è liberis*: idem Reg. caret τῷ *dici*, quo nec opus eſt, cum intelligatur *objectari*. Lambecius igitur, *quod mihi & liberis meis minime velim*. Gronovius. Omnino ſic legitur in codice Regio; ſed ſimul noſſe intereſt loco τῦ *dici* eſſe ſpatium vacuum, quo ſignificat librarius aliquid ibi poſitum fuiſſe, quod non ſatis adſequebatur, ſicut modo ante in loco τ͂ *& eluit*. Jac. Gronov.

25 *Proinde*] Aliter, *perinde*.

26 *Decurſibus indictis*] In Ms. *diſcurſibus*. Ludicra ſpectacula tam pedeſtria quam equeſtria intelligit, quibus adjungit prælia voluptaria. Suetonius in Domitiano: *Spectacula magnifica aſſidue & ſumptuoſa edidit, non in Amphitheatro modo, verum & in circo: ubi præter ſollennes bigarum quadrigarumque curſus, prælium duplex etiam equeſtre ac pedeſtre commiſit, atque in amphitheatro navale quoque. Nam venationes, gladiatoreſque & noctibus ad lychnuchos: nec virorum modo pugnas, ſed & fœminarum.* Talia ſpectacula & alii Imperatores dedere.

27 *Diſtincte nimis nimiſque compte*] Sic Carrio & Stephanus. Priores, *diſtincte nimis ac compte*, ut & Scheff. Sed Regius & Rott. *diſtincte nimis atque compte atque modulate*. Τὸ *atque* ſic iterare ab ipſo Catone didicit. Sic hoc libro cap. 19. *Pulcrum atque liberale atque magnanimum factum Ti. Gracchi*. Gronovius.

28 *Nunc tanquam ſi innocentes purgaret*] Scripti cum prius editis, *purgat*. Lege, *nunc, tanquam ſint innocentes, purgat*, ut eſt omnino in Rot. *Gronovius*.

29 *Nunc etiam quaſi ſit err.*] MS. Reg. *Nunc & quaſi*.

30 *Numeroſiuſque ac comptius fortaſſean dici potuerunt*] Bene Carrio *fortaſſean*: ſic enim & ſcripti omnes: ſed iidem etiam *potuerint*: relegantque τὸ *ac comptius*. Gronovius.

31 *Aptis*] Connexis, ab apiſcor. Vulgo, ut etiam alibi, *apertis*.

32 *Nudumque*] Scriverius in ſuo codice adnotaverat, *nodumque in ſirpo*.

33 *Tan-*

non perpetratorum voluntates [33] tantum non cenſuerit pœniendas. Commodiùs autem [34] erectiuſque de his meis verbis, [35] quibus Tullio Tironi reſpondi modò, [36] exiſtimabit judiciumque faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere & legere curaverit. Ita enim nos ſinceriùs exploratiuſque vel corrigere poterit vel probare.

33 *Tantum*] Ita in Ms. abeſt in vet. ed.

34 *Erectiuſque*] Melius, ſicoti qui ſe erigunt, melius cuncta inſpiciunt. Scriverius legebat, *correctiuſque*.

35 *Quibus Tullio Tironi reſpondi modo, exiſtimabit*] Reg. & Rot. *reſpondimus*, *exiſtimabit*. Gronovius.

36 *Exiſtimabit*] Vet. ed. *æſtimabit*.

Cap. IV.

Cujuſmodi ſervos & quam ob cauſam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos *venundari ſolitos ſcripſerit, & quæ mancipia ſub corona more majorum venierint; atque id ipſum,* [1] ſub corona, *quid ſit.*

[2] Pileatos ſervos venum ſolitos ire, [3] quorum nomine venditor nihil præſtaret, Cælius [4] Sabinus juriſperitus ſcriptum reliquit. Cujus

1 *Sub corona*] Additur in vet. ed. *venire*. Thyſ. Sed id verbum expulſom eſt, qoia noo agnoſcit codex Regius, & res ipſa, quæ in hoc capite declaratur, ſic coocepta ſit, ut abeſſe poſſit.

2 *Pileatos ſervos*] Si hoc inſigni venderentor ſervi, venditor vitium aut morbum non præſtabat, vel quia hoc ſigno liberali ingenio, fide, & animo ſine vitio eſſe credebantur, vel quia ſive boni ſive mali eſſent, venditor ita vendebat emptoris periculo. Cæteri ſervi aperto capite venibant, & tantum concedebatur pileus, qoum libertate donarentur. Quanquam autem pileus libertatis inſigne erat, non tamen Romaoi cives utebantur. Nam ut plurimum aperto capite incedebant, idque hoc argumento probatur, quod nummi omnes veteres ſtatuæque ſunt ſine tegmine. Ita gratiſſimum Julio Cæſari fuit jus laureæ geſtandæ ad occultandum calvitium. Si pilei fuiſſent in uſu, quid opus laurea? In ſacris tamen, ludis, Saturnalibus, peregrioatiooe, vel militia etiam tegumento vel pileo uſi, vel etiam ægri capiti firmando. Ovid.

Arguat & macies animum, nec turpe putaris,
Pileolum nitidis impoſuiſſe comis.

vel ſenes debiliores, quod ex Varrone colligi videtur. In manomiſſionibus itaque potiſſimum pileus in uſu. In morte Neronis plebs pileata, teſte Suetonio, per totam orbem diſcurrit. Quorſum tum pileata, ſi pilei fuiſſent in uſu? Audi Sext. Aurelium: *Omnis Roma adeo interitu Neronis exultavit, ut plebs induta pileis manumiſſionum, tanquam ſævo domino exempta triumpharet.* Si pileis autem non uſi promiſcue Romani, cur conſule adveotante equo deſilire, caput aperire moris fuit? Hoc intelligendum putat Lipſius, quod lacinia togæ caput tectum fuerit. Vide eundem *Lipſium* lib. de Amphitheatro cap. 20. Pilei autem ſine margine erant, petaſi marginati. Atque eos ex ovium pellibus denſos ac villoſos fuiſſe affirmat Athenæus lib. 5. Δαι-ϖιοι. Thyſ. Ambigas jure, an hæc faciant ad rhombum. Attameo etiam ſic Phil. Carolus aſpicit hos pileatos, tanquam quo ſigno demonſtraverint ejuſmodi ſervos vendi, quorum nomine nihil promitteret venditor: cæteri enim ſervorum greges perpetuo aperto capite fuerunt; nec conceſſum eis jus pilei, quam libertate donabantur. Quam ſpecioſa fallacia! Pileati Romæ conſiderabantur non ono modo; ſed duntaxat dupliciter; nempe non libertatis modo datæ aut reſtitutæ iotuitu, ſed etiam vilitatis & ſellulariæ artis ergo. Itaque nunc Pileati venales diſtinguuotur ab illis, qui ſub corona vendebantur, quoniam hi recentes in ſervitutem redacti, & ideo ſupponebantur integri valenteſque & ſi tales noo eſſent, exigebatur indicium, ſi notum foret. at pileati ſunt jam adſueti & attriti operis & opificiis præſtandis, quæ exercebantur ab pileatis, qualem præſidem iſtorum expreſſere Vulcanum. Hi tales quum mutarunt dominum, idcirco nulla obligatione adſtrictum eum emancipabant & relinquebant emtori. *Jac. Gronov.*

3 *Quorum nomine venditor nihil præſtaret*] Id eſt, ſi vitia ſervorum non indicaſſet, nullam cautionem faceret de vitio vel morbo ſervi, neque redhibitio locum haberet. Vide in Jure Civili tit. ff. de Ædilit. Edict.

4 *Cælius Sabinus*]. *Cæcilius* lib. 4. c. 2. Att. Noct. appellatur. Sed *Cælius* emendandum eſt, ſicut qui-

 dam

Digitized by Google

Cujus rei cauſam eſſe ait, quod hujuſmodi conditionis mancipia [5] inſignia eſſe in vendundo deberent, ut emtores errare & capi non poſſent; neque lex vendundi opperienda eſſet: [6] ſed oculis jam perciperent quodnam eſſet mancipiorum genus. *Sicuti*, inquit, *antiquitus mancipia jure belli capta* [7] *coronis* [8] *induta veniebant, & icciτco dicebantur ſub corona venire. Namque ut ea corona ſignum erat captivorum venalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat ejuſmodi ſervos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præſtaret.* [9] Eſt autem alia rationis hujus opinio, cur dici ſolitum ſit captivos ſub corona venundari, quòd milites, cuſtodiæ cauſa, captivorum venalium greges circumſtarent: eaque circumſtatio militum corona appellata ſit. Sed id magis verum eſſe [10] [11] quod ſupra dixi, Cato quoque in libro, quem compoſuit de re militari, docet. Verba ſunt hæc Catonis: *Ut populus ſua opera potius ob rem benè geſtam coronatus ſupplicatum eat, quàm re malè geſta coronatus veniat.*

dam codices legunt. Succeſſit hic in diſciplina Juris Caſſio Longino, plurimumque Veſpaſiani temporibus potuit. Scripſit librum de Edicto Ædil. Cur. ideoque ſub eodem titulo aliquotiens in Jure Civili citatur. Quæ autem hic citantur, ex eodem libro deprompta videntur, quia de venditione ſervorum agit, quæ pertinet quoque ad ædilitium edictum.

5 *Inſignia*] Non puto intelligi excellentia, ſed ſigno quodam conſpicua.

6 *Sed oculis jam perciperent*] Reg. & Rot. *præciperent*. puta ante legem venditionis expoſitam. *Gronovius*.

7 *Coronis inducta venibant*] Immo *induta*, ut ſcripti cum editis. Perſius: *& illum Heſterni capite induto ſubiere Quirites*. Idem.

8 *Induta*] Aliter, *inducta*. male.

9 *Eſt autem alia rationis hujus opinio*] Nuſquam in MSS τὸ *bujus*. Lege: *Eſt autem aliæ rationis opinio*. Nam & ſic ſolet ἑλληνίζειν. Lib. 9, 4. *nulli aliæ cauſæ obnoxia*. Gronovius.

10 *Quod ſupra dixi*] Nimirum coronas capitibus venalium impoſitas fuiſſe. Quod Tertullianus quoque cap. 7. de Coronâ militis teſtatur.

11 *Quod ſupra dixi, Cato quoque in libro*] Reg. & Rot. addunt prænomen, *M. Cato*. Gronovius. Quorum Reg. ignorat inſuper vocem *quoque*. Lincoln. *quod ſupra dixi, quod Cato in libro*.

CAP. V.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memorata digna.

[1] HISTRIO in terra Græcia fuit fama celebri, qui [2] geſtus & vocis claritudine & venuſtate cæteris anteſtabat. Nomen fuiſſe ajunt Polum: tragœdias poëtarum nobilium ſcitè atque aſſeveratè actitavit. Is Polus unice amatum filium morte amiſit. [3] Eum luctum quum ſatis viſus

1 *Hiſtrio*] Scenicus. Hiſtriones autem non omnino inter turpes habitos ſcribit Macrob. l. 2. Saturn. c. 10. vide tamen Auguſtinum lib. 1. de C. D. c. 32. & lib. 2. c. 8. & tit. ff. de His qui not. inf.

2 *Geſtus*] Aliter, *geſtu*.

3 *Eum luctum cum ſatis viſus eſt eluxiſſe*] Reg. & Rot. τὸ *eſt* inducunt. *Gronovius*. Ut videtur, quò indicarent Gellium contexuiſſe, quæ per diſtinctiones vulgo diſcerpunt. Cohærent enim optime: *Is Polus unice amatum filium morte amiſit. Eum luctum quum ſatis viſus eluxiſſe rediit ad quæſtum artis, in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus geſtare urnam quaſi cum Oreſti oſſibus debebat.* Non enim debuit *Oreſtis* in hac parte edi, quum mox legeretur, *Et quaſi Oreſti amplexus* oſſa atque urnam. Quippe in codice Regio perinde nunc legitur *Oreſti*, quod propterea repoſui. 5, 1. *Ulyxi*. Jac. Gronov.

4 *Ele-*

Digitized by Google

viſus eſt eluxiſſe, rediit ad quæſtum artis. In eo tempore Athenis [4] Electram Sophoclis acturus geſtare [5] urnam quaſi cum Oreſti oſſibus debebat. Ita compoſitum fabulæ argumentum eſt, ut veluti fratris reliquias ferens Electra comploret [6] commiſereaturque interitum ejus [7] qui per vim exſtinctus [8] exiſtimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus oſſa atque urnam à ſepulchro tulit filii, & quaſi Oreſti amplexus opplevit omnia non ſimulachris neque imitamentis, ſed luctu atque lamentis veris & ſpirantibus. Itaque quum agi fabula videretur, [9] [10] dolor actus eſt.

4 *Electram Sophoclis*] Electra in Sophoclis tragœdia mortem fratris deplorat. Vide Sophoclem in Electra & Euripidem in Oreſte.

5 *Urnam*] Sepulchralem, in qua mortuorum oſſa & cineres recondebantur. Græci non ſemper corpora defunctorum cremabant, condere ea ſolíti erant πυέλοις, ex lapide ut plurimum factis, cui natura eſt corpora cito abſumere. Qualis erat Aſſius lapis, qui ideo σαρκόφαγος appellatur. De quo videndus Plinius & Dioſcorides. Græci πύελον, σορὸν & κιβωτὸν appellarunt, ſive arcam mortualem: τεῦχος ſive vas appellat Sophocles in Electra. Vide Salmaſ. in Solinum pag. 1203. & ſeqq. qui tamen fallitur, cum Græcos cadavera non cremaſſe dixit. Utique pro ratione temporum etiam concremata fuere cadavera. Ita matrem Oreſtis crematam ſcribit Euripides in Oreſte; idemque ex aliis probatis auctoribus oſtendi poteſt.

6 *Commiſeraturque*] Vetus edit. *commiſereaturque*, quædam ed. *commiſereturque*.

7 *Qui per vim exſtinctus*] Horum quatuor vocabulorum nec vola nec veſtigium in ſcriptis eſt, ſed tantummodo: *interitum ejus exiſtimatur*. Forte: *commiſereaturque interitum ejus exiſtimatum*. hoc eſt, falſo creditum. *Gronovius*.

8 *Exiſtimatur*] Ita vet. ed. Badiana legit, *exiſtimabatur*: neque enim extinctus erat, ſed Oreſtes ipſe, qui Ægiſthum ſibi necem molientem fugiens, in Phocidem ſe receperat & poſt XII. annos Argos reverſus, ignotus Electræ ſorori, eidem urnam tanquam mortui Oreſtis tradidit, quæ in lachrymas acerbas effuſa, tandem Oreſte ſe prodente, fratrem agnovit. Sophocles in Electra pathetice admodum hoc deſcribit.

9 *Accitus eſt*] Ita in MS. Vett. edit. legunt, *aſſitatus eſt*. Forſan, *actus eſt*.

10 *Dolor accitus eſt*] Operarum mendum in Stephanica putabam: ſed video ſic exaratum eſſe & in codice Schefferi. Priores, *aſſitatus eſt*. Reg. & Rot. *actus eſt*, ut conjecit Thyſius. *Gronovius*.

CAP. VI.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.

EX quinque his ſenſibus quos animantibus natura tribuit, viſu, auditu, guſtu, tactu, odoratu, [1] [2] quas Græci αἰσθήσεις appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca natura gignuntur aut [3] [4] [5] inora inauritave. [6] Nullum autem gigni animal Ariſtoteles dicit, quod

1 *Græci*] Additur in vett. editt. αἰσθήσεις.

2 *Quos Græci ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant*] Sic Stephanus, cum eſſet: *quos Græci* αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν &c. Scheff. *quos Græci αἰσθήσεις appellant*, nihil præterea. Reg. *quas Græci αἰσθήσεις appellant*. Rot. *quas Græci aiſteſeis appellant*. Ubi τὸ *quas* plane pro Gelliano habeo: nam cum utrovis modo loqui liceat, elegantiores tamen conſequenti reſpondere pronomen quam antecedenti malunt. *Gronovius*. Omni ſane modo nugatoria eſt hæc deciſio Stephani, ut nudas ſingulorum ſenſuum voces Græcas cenſuerit à Gellio ſcribi debere, prorſus nulli ignotas & quas in nullo MS. notatas inveniebat: alteram vero vocem utique in ſcriptis exſtantem & huc bene congruam exſulare hinc voluerit, unde compulſus fui verum eligere.

3 *Inora*] Legendum, *inodora*, ex Nonio, ut Badiana quoque Pariſienſis editio habet. Quænam

enim

Digitized by Google

quod aut guſtus ſenſu careat aut tactus. Verba ex libro ejus, quem περὶ μνήμης[a] compoſuit, hæc ſunt: [7] τὴν δὲ ἁφὴν καὶ γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῆ ζώων[b].

a *De memoria.*

b *Senſum & guſtum omnia habent, præter imperfecta animalium.*

enim animantia ſine ore, aut quod ori ſimile eſt, & per conſequens (quod tamen Gellius negat) ſine guſtu? niſi quis Plinio credat, qui lib. 7 cap. 2. Aſtomos Indiæ populos affirmat, qui oris expertes, odore per nares victitant.

4 *Inauritave*] Legendum ex Nonio, *inauditave*: *Inauditum*, inquit, Nonius, *quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum.* (Ita Gellium inprimis ſine nomine indigetat) *Quædam animalium aliud alio carent, aut* (apud Nonium vox *cæca* excidit) *à natura gignuntur, aut inodora, aut inaudita.*

5 *Inora inauritave*] Nonius Marcellus: *Inauditum, quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum eſt: quædam animalium aliud alio carent, & à natura gignuntur aut inodora aut inaudita.* Ubi Ioſ. Mercerus non dubitat, quin *veteres* iſti *prudentes* ſint ipſe Gellius, & in hoc inde reſtituendum: *aut inodora aut inaudita.* Quod admodum probabile eſt. Atque adeo etiam *inodora* conjecit Badius Aſcenſius. *Gronovius.* Pertinet igitur hic locus ſimilitudine ſua ad locum Taciti lib. IV. hiſt. c. 62, ubi in præſtantiſſimis & unice bonis MSS. legitur *inbonora ſigna*, ſolo hoc diſcrimine, quod duabus lineis ſtantibus ea vox ſit auctior. Unde hæc duo loca conferri è re doctrinæ fuerit. Nam nugari omnes, qui eas voces tetigerunt, facile demonſtres & tibi probes, ſi attendas, quam vereatur Lipſius, ipſe auctor ejus, id verbum cum fiducia Latinitati inſerere, nedum firmare *inbonora* ſigna, ſicut oſſa inodora & inhonora fluctuant in Perſii Satira 6. Certe in Gellio *inora* retineri debere notavit Phil. Carolus, quum ſic *inores oſtreas* dixerit Turpilius apud Feſtum; ut dixerint antiqui *inorus* & *inoris*, qui ore caret. *J. Gron.*

6 *Nullum autem gigni animal*] Reg. & Schefferi: *Nullum autem ullum gigni.* Videntur velle: *Nullum autem unum gigni animal.* Gronovius.

7 Τὴν δὲ ἁφὴν] Locus hic vel ſimilis occurrit apud Ariſtotelem in lib. de Somn. & vig. & lib. 2. de Anima. Non invenio lib. περὶ μνήμης. Thyſ. Itaque & Lambecius adſcripſit [immo de ſomno & vigilia] & Phil. Carolus quum annotaviſſet [Fefellit Auctorem ſua memoria. Nam locus ex Ariſtotele citatus περὶ μνήμης eſt in lib. de Somno & Vigilia, & ſecundo de Anima] ingreditur ſeriem ſimilium memoriæ lapſuum.

CAP. VII.

An, affatim, *quaſi* admodum *prima acuta pronunciandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum vocum accentibus.*

[1] ANNIANUS poëta, præter ingenii amœnitates literarum quoque veterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit: & ſermocinabatur [2] mira quadam & ſcita ſuavitate. Is *affatim*, ut *admodum*, prima acuta non media pronunciabat, atque ita veteres locutos cenſebat. Itaque ſe audiente [3] Probum grammaticum hos verſus [4] in Plauti Ciſtellaria legiſſe dicit:

[5] *Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum?*
[6] *Aliorum eſt affatim qui faciant. Sane ego*
Me volo fortem perhiberier virum.

cau-

1 *Annianus poëta*] Ejus mentio quoque lib. 9 cap. 10.

2 *Mira quapiam & ſcita*] Ita ſolus in tanto numero edidit Thyſius, quantum conficio, id fingens & aſſumens ex errore typorum editionis Amſtelodamenſis anni 1651 *quapam*; inverſa quarta litera, quum in omnibus antecedentibus ſit *quadam*, nec aliter in MSS. ut debuerit prudentius agere, & ego veterem ſcripturam reponere coactus fuerim. *Jac. Gronov.*

3 *Probum grammaticum*] De quo alibi diximus.

4 *In Plauti Ciſtellaria*] Potius *Clitellaria*, ut jam viderunt, qui fragmenta fabularum Plauti amiſſarum collegerunt. *Gronovius.*

5 *Potin' es tu homo*] At MS. Reg. *Potine tu homo.*

6 *Aliorum eſt affatim &c. Me volo*] Optimi: *Aliorum affatim eſt, qui faciant. ſane ego Me nolo fortem.* Eſt enim ſermo hominis, qui non metuit timidus vocari. *Gronovius.*

7 *Præ-*

cauſamque eſſe huic accentui dicebat, quod, *affatim*, non eſſent duæ partes orationis, ſed utraque pars in unam vocem coaluiſſet, ſicuti in eo quoque, quod *exadverſum* dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat, quoniam una non duæ eſſent orationis partes; atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his verſibus:

In quo hæc diſcebat ludo, exadverſum loco
Tonſtrina erat quædam.

addebat etiam, quod, *ad*, [7] præverbium tum ferme acueretur, quum ſignificaret ἐπίτασιν, quam [8] intentionem nos dicimus, ſicuti *adfabre* & *admodum* & *adprobe* dicuntur. Cætera quidem ſatis commode Annianus. [9] [10] Sed hanc particulam, [11] *ad*, ſemper, quum intentionem ſignificaret, acui putavit, non id perpetuum videtur: nam &, *adpotus* [12] quum dicimus & *adprimus* & *adprime*; [13] intentio his in verbis demonſtratur: neque tamen, *ad*, particula ſatis commode accentu acuto pronunciatur. *Adprobus* tamen, quod ſignificat *valde probus*, non inficias eo quin prima ſyllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inſcribitur Triumphus, vocabulo iſto utitur:

Hierocles hoſpes eſt mihi adoleſcens adprobus.

num igitur in iſtis vocibus, quas [14] non acui diximus, ea cauſa eſt quod ſyllaba inſequitur [15] natura longior, quæ [16] non fermè patitur acui priorem in vocabulis ſyllabarum plurium quàm duarum? *Adprimum* autem *longe primum* L. Livius in Odyſſea dicit in hoc verſu:

[17] *Ibi*

7 *Præverbium*] Vett. editt. habent *proverbium*. *Præverbium* autem dicitur, cum particula *ad* per compoſitionem præponitur verbo, id eſt, parti dictionis. Etiam Salmaſius diſerte annotavit in MS. Reg. eſſe *proverbium*.

8 *Intentionem*] Quoties incrementum notat, & augendi vim habet.

9 *Hanc*] Vet. ed. Bad. *Quod hanc*.

10 *Sed hanc particulam, ad, cum intentionem*] Superiores editi: *ſed hanc particulam, ad, ſemper cum intentionem*. Carrio vel Stephanus omiſerunt τὸ *ſemper*. At ſcripti hoc retinent, negligunt autem τὸ *ad*: optimi etiam interponunt τὸ *ſi*, hoc modo: *Sed ſi hanc particulam ſemper, cum intentionem ſignificaret, acui putavit; non id perpetuum videtur*. Gronovius. Neſcio quî ad has citationes venerit, quum ipſe ediderit *particulam, ad, quam ſemper, cum*. An illud *quam* invito ipſo irrupit?

11 *Ad quam*] In quodam MS. hæc deſunt.

12 *Quum dicimus*] Deeſt in quodam MS.

13 *Intentio his in verbis dem.*] Reg. *his in omnibus dem.* Lincoln. *his verſibus dem.*

14 *Non*] Aliter, *nos*.

15 *Natura longior*] Eam ſyllabam natura longam dicimus, quæ aut diphthongum, aut vocalem longam habet. Diomedes lib. 2. & Priſcianus hanc accentuum rationem habent. In triſyllabis & tetraſyllabis & deinceps, ſecunda ab ultima obſervanda eſt. Hæc ſi natura longior fuerit, inflectitur, ut *Romanus*, *Cethegus*. Si vero poſitione longa fuerit, acuitur penultima, ut *Catullus*, *Metellus*. Si autem brevis fuerit, prima ſervabit acutum. Si itaque ſequens ſyllaba ſit natura longior, priorem ſyllabam in triſyllabis non acui voluit Gellius. Secus dicendum, ſi poſitione longa ſit. Ita in *exinde* & *ſiquando* primam acuebant. Servius in VI. Æn. Exinde *una pars orationis eſt, & in tertia à fine accentum habet, licet penultima longa ſit*. Donatus in Eunuchum Act. V. ſc. I. Siquando *& prima ſyllaba acui poteſt, & media*. Cæterum notandum eſt, ut alibi quoque diximus, ſimul & accentus & longæ ſequentis ſyllabæ rationem habuiſſe Veteres.

16 *Non ferme*] Dubitat tamen de natura longæ Gellius, quia noverat aliam accentus, aliam ſylla-

[17] *Ibi denique vir ſummus adprimus Patroclus.*

[18 19] Idem Livius in Odyſſea *præmodum* dicit, quaſi *admodum. Parentes*, inquit, [20] *præmodum.* Quod ſignificat *ſupra modum;* dictumque eſt quaſi *præter modum:* in quo ſcilicet prima ſyllaba [21] acui debuit.

bæ productæ haberi rationem. Ultimis autem duabus longis tertiam ab ultima acui nec Latinus nec Græcus ſermo patitur.

17 *Ibi denique vir ſummus*] Reg. *ibid'que*. Rot. *ibidemque*. Conabar etiam aliquando *ſummis*: ut eſſet, ſummis proximus vel apud ſummos longe primus. *Gronovius.*

18 *Livius in Odyſſea*] Vide lib. 3 cap. 16.

19 *Idem Livius in Odyſſea*] Et cur non aut *Livius in eadem Odyſſea?* ut 3, 16. *In eodem libro Plinii Secundi*, aut *idem Livius in eadem Odyſſea?* ut 1, 15. *Idem Cato in eadem oratione.* Utique in capite etiam ſequente ſic loquitur, ſed quum ejuſdem ſcriptoris aliud opus innueret. *Item Laberius in Gallis* .... *Item idem Laberius in coloratore: ſed idem Plautus in Trigeminis*: non quum idem denuo ſcriptum citaret, aut ejuſdem ſcripti non diverſum librum, ut contra 1, 7 de Quadrigario. Regius etiam nunc habet *in dyſſia*, quum antea *in Odyſſia*, prout etiam 3, 16 Latine vocem eam exprimit, ut ſcias certam fuiſſe illius manum & ſine cauſa nunc omittendæ primæ literæ, cui nunc tamen non ſuccurro.

20 *Præmodum*] Toties in Gellio occurrit *præter*, (pro quo 5, 8 ponit p̃) totque alia loca primam iſtam ſyllabam continent; & tamen nuſpiam obſervavi in codice Regio iſtam notam, quam nunc bis exhibet, nempe p9. Aliis literis ut t, m &c. appoſitam memini, non huic literæ p.

21 *Acui debuit*] Reg. *debebit.*

Cap. VIII.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato.

[1] Delfinos [2] Venerios eſſe & amaſios non modò hiſtoriæ veteres, ſed recentes quoque memoriæ declarant. [3 4] Nam & ſub Cæſaris,

1 *Delfinos*] Amores erga pueros deſcribit quoque Athenæus lib. 13. Ideoque in emblematis & nummis ac ſtatuis Veterum exhibetur Delphin alato cupidine frenatus, vel qui dorſo ejus inſidet. Quod Delfini amore homines proſequantur, refert quoque Ariſtoteles lib. IX. Hiſt. anim. c. 48. Nota hiſtoria vel potius fabula, quam refert Herodotus lib. 1. de Arione Methymnæo, qui cum in mare proſiliiſſet, à Delfino Tænarum in Laconiam tranſvectus eſt. Complures tales narrationes proponit Plinius lib. 9 cap. 8. vide etiam Plutarchum de Compar. Anim. Ælianum lib. 6 cap. 15. Athenæum 7. Αὐτιον. Merito hæc ſuſpecta Julio Cæſari Scaligero in Comm. ad Ariſtot. hiſt. de Anim. Hinc Delfinos occidere, multo minus veſci grande nefas habitum apud Græcos, & Oppianus in Ἁλιευτ. parricidio comparat. Huc pertinet illud Athenæi l. 13. Cœranum à piſcatoribus vitam & libertatem Delfini pecunia redemiſſe.

2 *Venerios eſſe*] MS. *eſſe venereos.*

3 *Nam & ſub Cæſaribus*] Plinius lib. 9 c. 8. *Divo Auguſto principe Lucrinum lacum invectus pauperis cujuſdam puerum ex Bajano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, alleniſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flavii Alfii multorumque eſſet literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamvis occultus atque abditus, ex imo advolabat, paſtuſque è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinnæ aculeos velut vagina condens: receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, ſimili modo revehens pluribus annis, donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locum ventitans, triſtis & mœrenti ſimilis, (quod nemo dubitaret) deſiderio expiravit.*

4 *Sub Cæſaribus*] Qui tempore Gellii jam aliquo numero fuerant. An igitur iſte auctor ita invidit lectori notitiam temporis, ut tantum liceret ſcire ſub republica florente id non eveniſſe, ſed tempore libertatis oppreſſæ? & non etiam ſub quo potiſſimum Cæſare, aut quibus cujuſcunque Cæſarum annis? Bene credo de Gellio, & facturum fuiſſe opinor, ſi id voluiſſet. Sed diſerte habet codex Regius *ſub Cæſaris*, quod quemadmodum ab tot ingeniis potuit vilipendi & pro nihilo prætermitti? in tantum ut poſt Salmaſium id notaverit frater mecum; Lambecius & Bourdelotius omiſerint. Atqui eſt hæc veriſſima ſententiæ Gellianæ reſtitutio, qua illum ſtatim decorandum cenſui, ut propius notaret locum, non tempus, etſi id quoque ſic ſatis notetur, certe tempore Cæſarum contigiſſe. Et notiſſima illic fuit villa

Digitized by Google

ſaris, in Puteolano mari, ut [5] Apion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis ante [6] apud Naupactum, [7] ut Theophraſtus tradidit, [8] amatores flagrantiſſimi [9] quidam delfinorum cogniti compertique ſunt. [10] Neque ii amaverunt, [11] quod ſunt ipſi genus; ſed pueros forma liberali in naviculis fortè aut in vadis litorum conſpectos miris & humanis modis [12] arſerunt. Verba ſubſcripſi Apionis eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto: quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, [13] aurigationes refert; eaque omnia ſeſe ipſum multoſque alios vidiſſe dicit. [14] Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσηχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ [15] τὰς ἀκάνθας περιστέλλων,

a *Et ipſe igitur vidi juxta Dicæarchiam delphinum puerum amantem, & ad pueri vocem amoris œſtro percuſſum. Enimvero piſcis adnatans puerum tergo ſuſcipiebat, & pinnæ aculeos cohibens, ne di-*

villa Cæſaris. Tacitus lib. 14 annal. c. 9. Agrippina *tumulum accepit viam Miſeni propter & villam Cæſaris dictatoris.* Sed & in eodem MS ſemper legitur Apion, unico p, non gemino. *Jac. Gronov.*

5 *Appion*] Vide lib. 5 c. 14.

6 *Apud Naupactum*] Quod Ætoliæ oppidum eſt Straboni lib. 9. & Stephano de Urbibus.

7 *Ut Theophraſtus tradidit*] Eundem quoque citat Plinius. Veriſimile autem hæc ſcripſiſſe ἐν τῷ Ἐρωτικῷ, quem librum ſimili in materia citat Athenæus lib. 13.

8 *Amatores flagrantiſſimi quidam delphinorum*] Rom. Ven. Gryp. *flagrantiſſimi delphinorum quidam.* Aſcenſ. *amatores flagrantiſſimi delphini cogniti.* Etiam Aldus caret τῷ *quidam*, ut & omnes, quibus utimur, ſcripti. Cenſeo, reponas: *amores flagrantiſſimi delphinorum cogniti compertique ſunt.* Gronovius.

9 *Quidam delfinorum*] Vett. ed. *Delfinorum quidam.* Bad. *Delfini.* Thyſ. Imo ut jam dictum eſt, abſque τῷ *quidam* codex Regius *amatores flagrantiſſimi delphinorum cogniti*, quam ambiguitatem amœnam reor viſam Gellio.

10 *Neque ii*] MS. *neque hi.*

11 *Quod ſunt ipſi genus*] Cujus generis ipſi ſunt. *Thyſ.*

12 *Arſerunt*] Deperierunt, impatienter amarunt. Activum quoque verbum eſt apud Virg. Ecl. 2. *Corydon ardebat Alexin.* more Græcorum, quibus αἴθειν & neutrum & activum eſt. *Thyſ.* Ubi tamen Lambecius aliquando cogitavit *arceſſerunt.*

13 *Aurigationes*] Pueri, qui tanquam auriga dorſo inſidens delfinum moderabatur.

14 Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον] Hæc in Schefferi membranis rubrica notata ſic ſonant: Αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίας Ὑάκινθος ἐκαλεῖτο ποτ᾽ ἐπτοημένον δελφῖνα πρὸς παιδικὴν ψυχὴν πτερούμενος ὅστις τάς τε ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρωτὸς ἀμύξῃ φειδόμενος ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. ἐξεχεῖτο δὴ οὖν Ῥώμη καὶ πᾶσα Ἰταλία τῆς Ἀφροδίτης ξυνορῶντες ἠοχούμενον ἰχθύν. Ubi ſunt quædam vulgaris elegantiora & quæ ad rem pertinere videntur; etſi quædam etiam deſiderentur. Itaque vide an ex utriſque ſic poſſit inſtaurari locus: Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον ἐρῶντα παιδὸς (Ὑάκινθος ἐκαλεῖτο) καὶ ἐξεπτοημένον δελφῖνα πρὸς παιδικὴν φωνήν. Ἀτὰρ οὖν καὶ προσηχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων πτερούμενός τι καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τοῦ ποθουμένου χρωτὸς ἀμύξῃ φειδόμενος, ἱππηδὸν ἐπιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξεχεῖτο δὴ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία τῆς Ἀφροδίτης ξυνορῶντες ἠοχούμενον ἰχθύν. Quis non videt exquiſitius eſſe Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία ξυνορῶντες quam θεάσασθαι? Ælianus de animal. 6, 49. Ὁ δῆμος οὖν μαθόντες ταῦτα. LXX Deut. 21. Καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης δάμαλιν. Cap. 22. Καὶ ἐροῦσιν ἡ γυνὴ ἑτέρα. Tum melius eſt, ἠοχούμενον vectorem pueri, quam ὀχούμενον; τῆς Ἀφροδίτης (puta ἕνεκα) quam ἐκ ἴσατος. Gronov. Sed etiam hìc notari oportet pro iſtis Græcis in MS. Regio ab initio nihil haberi præter Αὐτὸς δ. Unde colligi oportet illud καὶ, unde in editis Græca iſta incipiunt, eſſe ſpurium nec veniſſe ab Gellio, ut deleri debeat. Deinde iſtud in Schefferi codice ἠοχούμενον uoice nos ducit ad veram lectionem & explicationem iſtarum aurigationum, ad quas alludit, corrigendo ἡνιοχούμενον. Denique dulciſſimum eſt illud πτερούμενος οὗτος. Nam quum omnia volatilia pennis inſtrui debuerint extrinſecus, delphinum interior impetus velut alatum coegit volare. Denique notatio loci non debuit omitti. *Jac. Gronov.*

15 Τὰς ἀκάνθας] Plinius hunc locum expreſſit,

λων, ἵνα μὴ τ̃ ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀπῆγε σταδίων. ἐξεχεῖτο δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν [16] νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. [17] [18] Ad hæc adjicit rem non minus mirandam. Poſtea, inquit, idem [19] [20] ille puer delfineromenos morbo affectus obiit ſuum diem. At ille amans, ubi ſæpe ad litus ſolitum adnavit, & puer qui in primo vado adventum ejus opperiri conſueverat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit exanimatuſque eſt; & in littore jacens, inventus ab his qui rem cognoverant, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt.

lectum corpus laceraret, & illum qui more equi ejus dorſum aſcenderat ad ſtadia ducenta deferebat. Roma igitur omniſque Italia effundebatur, ut videret ex amore natantem piſcem.

cum dicit, *pinnæ aculeos velut vagina condens.* Tales tamen aculeos in tergo Delphini non ineſſe Rondeletius, qui plurimos conſpexit, teſtatur lib. 16 cap. 8. de Piſcibus.

16 Νηχόμενον] Caſaubonus mavult νεόμενον.

17 *Adjicit*] In MS. quodam *adducit*.

18 *Ad hæc adjicit rem non minus mirandam*] Omnes ſcripti, *Ad hoc.* meliores etiam carent negandi particula, quæ tamen neceſſaria eſt. Forte: *Ad hoc adjicit non minus mirandum.* vel *miranda.* Gronovius.

19 *Amænus*] *Qui ad ſe amandum allicit*, juxta Feſtum. In MS. quodam, ut annotatum à viro docto in Cod. antiquo, legitur *amatus*.

20 *Ille puer delphino amænus*] E Fulviano notant *amatus*. Rot. *delfineromenos*. Reg. *delphineromenos*. ut monere occupavit Salmaſius in Addendis ad Solinum. Ἐρώμενος & Ἐρωμένη, deliciæ. Diomedes lib. 1. *Amicus, amicarius*, ἐρωμενοπαροχος, ἐρωμενοπαίδης, ἐρωμεναγωγός. A Delphino ſimiliter lib. 6 cap. 15. à cane, à graculo lib. 1 cap. 6. ab aſpide lib. 4, 54 de animal. ab anſere lib. 5, 29 pueros amatos refert Ælianus. *Gronovius.*

CAP. IX.

Pepoſci & memordi, pepugi, ſpepondi, & cecurri *pleroſque veterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per* o, *aut per* u, *literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per*, e, *atque id Græcæ rationis exemplo dixiſſe: præterea notatum, quòd viri non indocti neque ignobiles, à verbo* deſcendo, *non* deſcendi, *ſed* deſcendidi *dixerunt.*

[1] Popoſci, *momordi*, *pupugi*, *cucurri*, probabiliter dici videntur: atque ita nunc omnes fermè [2] doctiores hujuſcemodi verbis utuntur. Sed Q. Ennius in Satiris, *memorderit*, dixit per, *e*, literam, non *momorderit*. *Meum*, inquit, *non eſt;* [3] [4] *at ſi me canis memorderit.* Item [5] Laberius

1 *Popoſci & momordi*] Reg. *Pepoſci & memordi, pepugi, ſpepondi & cecurri.* prorſus ut editi ante Stephanum, niſi quod *occecurri*. Gronovius.

2 *Doctiores hujuſcemodi verbis utuntur*] Omnes ſcripti *hujuſce* ſine τῷ *modi*. Lege: *atque ita nunc omnes ferme doctiores hiſce verbis utuntur.* Idem.

3 *At ſi me canis memorderit*] In MS. erat: *Meum non eſt, alt'nus iſte canis memorderit.* Forteаn ſcripſit Ennius: *Meum non eſt, alterius ſi te canis memorderit.* Ut ſit proverbiali ſpecie dictum in eum, qui mali ſui cauſam non ipſi auctori, ſed alteri cuipiam imputat, ὥσπερ κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα. Ego certe Enniana iſtæc verba hoc ſenſu emendari malim, quam omni omnino ſenſu carere. Quia etiam metri ratione obſervata emendatio illa tolerari poteſt. Nam ſi τὸ *alterius* tollatur, integer reſtat ſenarius: *Meum non eſt, ſi te canis memorderit.* Eo autem verſuum genere, Ennium ſatiras aliquot ſcripſiſſe, videre eſt ex fragmento, quod citatur apud eundem Gellium lib. 18 cap. 2. *Lambecius.*

4 *At*

rius in [6] Gallis: *De integro patrimonio meo centum milia nummûm memordi.* Item idem Laberius in Coloratore: [7] *Itaque* [8] *levi pruna percoctus ſimul ſub dentes mulieris veni, bis ter memordit.* Item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo: *Serpens ſi memordit,* [9] *gallina deligitur & opponitur.* Item Plautus in Aulularia: *admemordit hominem.* Sed idem Plautus in Trigeminis non *præmordiſſe*, neque *præmemordiſſe* dixit, ſed *præmorſiſſe.*

Ni fugiſſem, inquit, *medium*, *credo*, *præmorſiſſet.*

[10] Item Atta in Conciliatrice: *Urſum ſe memordiſſe autumat. Pepoſci* quoque, non *popoſci* Valerius Antias libro Annalium quadrageſimo quinto ſcriptum reliquit. *Denique Licinius tribunus plebi* [11] [12] *perduellionis ei diem dixit, & comitiis diem à* [13] *Q. Martio prætore pepoſcit. Pepugero* æque [14] Atta in Ædilicia dicit: *Sed ſi pepugero metuet.* Ælium quoque Tuberonem libro ad C. Oppium ſcripto [15] *occecurrerit* dixiſſe Probus anno-

4 *At ſi me canis memorderit*] Non aliter apud Nonium legitur, qui deſcripſit hæc in *Memordi.* niſi quod ibi membranæ antiquiſſimæ, *ut ſi.* Reg. & Rot. *ac ſi me canis.* Gronovius.

5 *Laberius*] De quo ſupra 1, 7 & 3, 12.

6 *In Gallis*] Apud Nonium in v. *memordi*, ubi habet eadem, legitur, *Callis.*

7 *Itaque levi*] In Aldina, Badiana, Gryphiana editione, & MSS. uti verſus hic leguntur, ita monet Barth. Adv. l. 8 c. 18. verſus ſenarios jambicos reſtituendos,

—— itaque levi
Pruna percoctus ſimul ſub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit ——

8 *Levi*] MS. *leni.*

9 *Gallina deligitur, & opponitur*] Serpentium morſibus opitulari teſtantur rerum naturalium ſcriptores, ſi gallinæ vivæ diſcerptæ, calenteſque ſufficiantur. Plinius de gallinaceis idem tradit, cum dicit lib. 29 c. 4. *Carnibus gallinaceorum, ita ut tepeant avulſæ, appoſitis, venena ſerpentium domantur, item cerebro in vino poto.* Adverſus venenatarum beſtiarum morſus gallinarum cerebellum in vino epotum valere Dioſcorides quoque tradidit lib. 2 c. 2. Quinetiam ipſa ova: Plinius lib. 29 c. 3. *Adverſus ictus ſerpentium ova cocta tritaque, adjecto naſturtio illinuntur.*

10 *Item Atta*] Vet. edit. habent, *Accius*, atque ita corrupte quoque apud Nonium legitur. In MSS. *Atta.* Intelligitur Quinctius Atta Poëta. Feſtus: *Attæ appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Quod cognomen Quinctio Poëtæ adhæſit.* Meminit quoque ejus Horatius lib. 2. Epiſtol. 1.

Recte necne crocum floreſque perambulat Attæ
Fabula, ſi dubitem: clament periiſſe pudorem
Cuncti pene patres.

Hunc poëtam togatas docuiſſe monuit nos Porphyrio. Vide *Carrionem* lib. 1. Em. c. 14.

11 *Perduellionis*] Qui hoſtili animo in Remp. eſſet, idque certo facto declaraviſſet. Perduelles enim & duelles Veteribus hoſtes dicebantur. Illorum autem cauſa qui perduellionis accuſabantur, non apud Prætorem coram tribunali, ſed à Populo Rom. comitiis centuriatis cognoſcebatur. Vide Orat. Cic. pro Rabirio, & Val. Max. lib. 6 cap. 5.

12 *Tribunus plebeï perduellionis ei diem dixit*] Reg. & Rot. *tribunus plebi perduellionem ei diem dixit.* Scheff. *tr. plebis perduellionem ei dum dicit.* Sed & editi omnes uſque ad Stephanum, *perduellionem*, haud dubium argumentum hæc aliquid monſtri alere. Quod illud? Suſpicor auctori fuiſſe: *Licinius tribunus plebi perduellionem ei judicavit, & comitiis diem.* Neque enim ſolus, opinor, Livius dixit lib. 1. *P. Horati, tibi perduellionem judico.* Sed & ſcripti, *à M. Marcio.* Gronovius. Videtur excidiſſe particula *in*, tribunus plebi in perduellionem ei diem dicit, ut apud Liv. 43, 16 *diem dixit ad rogationem.* Jac. Gronov.

13 *Q. Martio*] Vet. ed. *M. Marcio.*

14 *Atta in Ædilicia*] Ita illum quoque citat Diomedes lib. 3. ſed corrupte ibi *Attius* legitur. Citat quoque Macrobius lib. 2 Sat. c. 14. Attam in *ſupplicatione.* Nonius in *Aquis caldis*, *Epigrammatis*, *Lucubratione.*

15 *Occecurrerit*] Vet. ed. *occecurrit.*

Digitized by Google

annotavit, & hæc ejus verba appoſuit. *Si generalis ſpecies occecurrit.* Idem Probus Valerium Antiatem [16] libro hiſtoriarum duodecimo *ſpeponderant* ſcripſiſſe annotavit; verbaque ejus hæc poſuit: [17] *Tib. Gracchus, qui quæſtor* [18] *C. Mancino in Hiſpania fuerat, & ceteri qui pacem ſpeponderant.* [19] [20] Ratio autem iſtarum dictionum hæc eſſe videri poteſt: quoniam Græci in quadam ſpecie præteriti temporis, quod παρακείμενον [a] appellant, ſecundam verbi literam, *e* [21] plerumque vertunt, γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρατῶ κεκράτηκα, λύω λέλυκα [b]. Sic ergo *mordeo memordi*, *poſco popoſci*, *tendo tetendi*, *tango tetigi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpepondi*, *curro cecurri*, *tollo tetuli* facit. Sic & M. Tullius & [22] C. Cæſar *mordeo memordi*, *pungo pepugi*, *ſpondeo ſpepondi*, dixerunt. Præterea inveni à verbo *ſcindo* ſimili ratione non *ſciderat* ſed *ſeſciderat* dictum eſſe. [23] L. Attius in Sotadicorum libro primo *ſeſciderat* dixit. Verba hæc ſunt: *Non ergo* [24] *aquila ita, uti prædicant,* [25] *ſceſciderat pectus.* [26] Ennius quoque & Valerius Antias, in libro hiſtoriarum

a *Præteritum perfectum.*

b *Scribo ſcripſi, facio feci, loquor locutus ſum, teneo tenui, lavo lavi.*

16 *Libro hiſtoriarum XII*] Reg. & Rot. *XXII.* Gronovius.

17 *Tib. Gracchus*] Tib. Gracchi clariſſimi atque eminentiſſimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo quæſtore & auctore turpiſſimum fœdus Numantinum in Hiſpania ictum fuerat.

18 *C. Mancino*] Hoſtilio, conſuli. De quo Cicero lib. 3. offic. *C. Mancinus, ut Numantinis, quibuſcum ſine ſenatus auctoritate fœdus fecerat, dederetur, rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius Sex. Atilius ferebant. Qua accepta, eſt hoſtibus deditus.*

19 *Ratio dictionum*] Vet. ed. *iſtarum dictionum.*

20 *Ratio autem dictionum*] Scripti, ut & editi ante Stephanum: *Ratio autem iſtarum dictionum.* Gronovius.

21 *Plerumque vertunt*] Niſi à vocali in indicativo verbum incipiat. Priſcianus dicit lib. 9. nihil eſſe apud Græcos in Arte gramm. quod non idem in lingua Latina obſervatum ſit. Sed de eo merito dubitatur.

22 *C. Cæſar*] Forſan in lib. de Analogia hoc monuit.

23 *L. Attius in Sotadicorum libro primo*] Vett. editt. habent *Accius.* Sic in vett. codd. & MSS. legitur, ſine quibus nihil temere mutandum; qui vel obſcœni fuere libri, quibus Sotadem, impurum ſcriptorem, imitatus eſt, qui cepit κιναιδολογεῖν, ut Strabo loquitur lib. 14. Cujus nimiam quoque maledicendi pruriginem, etiam ipſi Ptolemæo Philadelpho (quæ cauſa illi mortis fuerit) reprehendit Athenæus lib. 14. Vel Sotadeo metro libros ſuos ſcripſit, de quo metro ita ſcripſit Fortunatianus in fragmento: *Primus ſpondeus, ſecundus perijambus, tertius ſpondeus, quartus perjambus, quintus tribrachys, ſextus item tribrachys, ultimus ſpondeus. Et quod magis mirum videri poteſt, totus Sotadeus numerus è trochæis poteſt conſtare pedibus, & duo habet Ithyphallica metra, & unum trochæum pedem.* Alii aliter de Sotadeo Ionico ſcribunt. Sotades autem & proſa, ut ex Athenæo liquet, & vorſa oratione ſcripſit, ut Suidas teſtatur. Quocunque igitur modo Sotaden imitatus eſt Attius. *Thyſ.* Add. Hieron. Columnam ad fragmenta Ennii pag. 291.

24 *Aquila ita, uti prædicant*] Rurſum ſcripti & editi: *ut hi prædicant.* nempe poetæ. *Gronovius.* Sed inſuper Regius: *Num ergo aquila ita ut hi prædicant ſciciderat pectus*, prout etiam ibi legebatur ſemel *ſciciderat*, tum *ſcididerat*

25 *Sceſciderat*] Aliter, *ſeſciderat.*

26 *Ennius quoque*] Credo huic loco deeſſe quædam verba. *Thyſ.* Quæ ſententia non orta eſt ex Thyſio, ſed hic iteravit ex Aſcenſii notis, unde ad noſcendam ejus ſententiam ſic porro addi oportebat [Deſcendedi à deſcendo declinavit. & locum citatum, quem quia deſideratur, divinare non poſſumus. deinde additum eſt *Et Valerius Antias*] Qui defectus affirmari poteſt ideo certius, quod in MS. Regio vocula *&* non exſtet, claro indicio, illum ortum fuiſſe

Digitized by Google

rum [27] ſeptuageſimo quinto, verba hæc ſcripſit: *Deinde funere locato ad forum deſcendidit.* [28] Laberius quoque in Catulario ita ſcripſit:

Ego mirabar quomodo mammæ mihi deſcendiderant.

fuiſſe ex iteratione vocis *quoque*, quæ ut ab Gellio poſita fuit poſt nomen *Ennius*, ita progreſſus orationis fecit, ut repeteretur ante nomen *Valerius*. Itaque hinc eſt, ut ignoremus, citatio Ennii utrum pertinuerit ad verbum *ſcecidit*, an ad alterum *deſcendidit*, quum interim ex Melanippa Ennii citet Priſcianus lib. 10 *Quom ſaxum ſciciderit*. Ubi etiam jungit locum ex Sotadicis nunc citatum, ut ita appareat locum hunc Gellii tunc in oculis & mente Priſciani fuiſſe. Sed & hinc quoque factum videtur, ut hæc omnia ab τοῦ *Valerius Antias* bis ſcripta ſint in eodem Regio MS. *Jac. Gronov.*

27 *Septuageſimo quinto*] In quodam MS. LXXXV.

28 *Laberius*] In MS. quodam, *Valerius*.

CAP. X.

[1] Uſuſcapio *& copulate & recto vocabuli caſu dicitur, ita* pignoriſcapio *conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſt.*

UT hæc *uſuſcapio* dicitur copulato vocabulo, [2] *a*, litera in eo tractim pronunciata; ita *pignoriſcapio* [3] junctæ ſunt partes, & producte dicebatur. Verba Catonis ſunt ex primo epiſtolicarum quæſtionum: *Pignoriſcapio ob æs militare, quod æs* [4] *à tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulum ſeorſum fit.* Per quod [5] ſatis dilucet [6] hanc *capionem* poſſe dici, quaſi hanc *captionem*, & in uſu & in pignore.

1 *Uſuſcapio &c. eadem vocabuli forma dictum eſt*] Schef. *Uſucapio*. Regius, *dictum eſſe*. Lege: *Ut uſucapio & copulate & recto vocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio conjuncte & eadem vocabuli forma dictum eſſe.* Cur enim *uſuſcapionem* diceret, quæ eſt *uſucapio*? Et comparatio eſt in eo, quod utraque vox eſt compoſita, utraque recto caſu ſimiliter exit. Sed & in principio capitis Regius: *Ut hæc uſucapio*. Gronovius. Scias quoque nullam in codice iſto Regio copulativam apparere.

2 *A litera*] Quæ alias brevis eſt.

3 *Junctæ ſunt partes & producte dicebatur*] Sic Stephanus. Olim, *producta dicebatur*. Scripti nullas hic ferunt *partes*. Fortaſſe: *ita pignoriſcapio juncte A producta dicebatur*. Ut antea, *A litera in eo tractim pronunciata*. Gronovius.

4 *A tribuno ærario*] Pædianus Verrina tertia: *Pecunia attributa eſt, quæ in ſtipendium militum de ærario à tribunis ærarii adnumerari quæſtori ſolet.* Meminit quoque Varro lib. 4. de L. L. Cicero lib. 3. de L. L. inter minores magiſtratus enumerare videtur, quales erant quæſtores, tribuni militum, & ærarii, atque ita porro. Tribuni autem ærarii in Porcia Baſilica, non è tribunali aut curuli ſella, ſed è ſubſelliis, quia minores erant magiſtratus, jus dicebant.

5 *Satis*] Abeſt à vet. ed.

6 *Hanc capionem*] Familiare hoc poſtea in legibus & edictis. Sic *Dominii capio* in l. 18 §. 1. ff. de Damn. infect. integer quoque titulus in Jure civili, in ff. de mortis cauſa donat. & capionibus.

CAP. XI.

Neque levitatem *neque* nequitiam *ea ſignificatione eſſe, qua in vulgi ſermonibus dicuntur.*

[1] [2] LEvitatem plerumque nunc pro inconſtantia & mutabilitate dici audio, & *nequitiam* pro ſolertia aſtutiaque. Sed veterum hominum qui proprie atque integre locuti ſunt, *leves* dixerunt, quos vulgo nunc viles

1 *Levitatem*] Levitas gravitati opponitur vel proprie vel tranſlate. Pro inconſtantia & mutabilitate etiam Cicero utitur in Miloniana: *Reſiſtere & levitati multitudinis & perditorum temeritati.* Quæ ſit illa levitas, Pro domo ſua oſtendit: *Quod in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum ſic ſententiarum commutatio.*

2 *Levitatem appellaverunt p. q. vilitatem*] Et veterum tamen hominum mentem videtur plane ſervaviſſe

les & nullo honore dignos dicimus; *& levitatem* appellaverunt [3] proinde quaſi *vilitatem;* & *nequam* hominem [4] nulli rei neque frugis bonæ; quod genus Græci fere [5] [6] ἄσωτον ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηστον ἢ κακότροπον ἢ μιαρὸν [a] dicunt. Qui exempla horum verborum requirit, [7] ne in libris nimis remotis quærat, inveniet ea in M. Tullii ſecunda Antonianarum. Nam quum genus quoddam ſordidiſſimum vitæ atque victus M. Antonii [8] idem demonſtraturus eſſet, quod in caupona deliteſceret, quod ad veſperum perpotaret, quod ore involuto iter faceret ne cognoſceretur; [9] hæc & alia ejuſmodi quum in eum dicturus eſſet, *Videte*, inquit, *hominis levitatem.* Tamquam prorſus [10] iſta dedecora hoc vitio in homine notarentur. At poſtea, quum in eumdem Antonium probra quædam alia ludibrioſa & turpia ingeſſiſſet, ad extremum hoc addidit: *O hominem nequam! nihil enim magis proprie poſſum dicere.* Sed ex eo loco M. Tullii verba compluſcula libuit ponere. *At videte levitatem hominis! quum* [11] *hora diei decima fere* [12] *ad Saxa rubra veniſſet,* [13] *delituit in qua-*

a *Perditum*, (qui ſervari nequit,) *aut incaſtigabilem, aut nullius frugi, aut inutilem, aut male moratum, aut ſceleſtum.*

vaviſſe Suetonius Tiber. 3, ubi ait: *Salinator univerſas tribus in cenſura notavit levitatis nomine* &c. quod culpæ vocabulum à Livio non expreſſum videtur Suetonius ex vetuſtioribus monumentis repetiſſe. Ipſe Gellius ſuam explicationem videtur exemplo adjuviſſe 1, 15 *Qui ſunt leves & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapſantibus diffluunt.* Jac. Gronov.

3 *Proinde quaſi lenitatem*] At *lenitas* in vitio non eſt. Sed quia leves ait dictos, qui vulgo viles appellantur, credibile eſt etiam levitati comparaſſe *vilitatem*, ut cenſuerunt olim ſcribendum Chr. Colerus & Guil. Ranchinus. *Gronovius.* Hæc æqua ſunt, nec tamen huc aciem dirigunt codices MSSti, quorum Regius plane *perinde quaſi levitatem*, tanquam innueret *lævitatem*, quam differentiam in dictante figuare non potuit ſcriba.

4 *Nulli*] Vet. ed. *nihili neque rei.*

5 Ἄσωτος] Is dicitur, qui per ſe ſuaque opera perit, luxu & ganeæ ſtudio perditus. vide Ariſtot. lib. 4 cap. 1. Ἀκόλαστον *incaſtigabilem* verti, & tum opponitur κεκολασμένῳ, quem Latini *caſtigatum* appellant. Ita quoque dicitur intemperans, laſcivus, libidinoſus. Heſychius ἀκόλαστον interpretatur ϑρασεῖα, κακὸν, ἀσέλγεια, ὑβριστικόν. Quod autem Gellius voci *nequam* putat reſpondere ἄσωτος, ἀκόλαστος, μιαρός; H. Stephanus jure dubitat, an illa vox tantam ignominiam, vel etiam ſcelus in ſe recipiat. Notandum igitur vocem *nequam* proprie *inutilem*, *nullius frugi* denotare. Caper extremo libro de Orthographia, *Nequam non malum ſignificat, ſed inutilem.* Vide quoque Varronem lib. 9. de L. L. & Feſtum. Verum ad libidines amatorias & gravia etiam poſtmodum crimina & flagitia traductum illud vocabulum, uti ex Ciceronis Philippica ſecunda, aliiſque probatis auctoribus liquet.

6 Ἄσωτον ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηστον ἢ κακότροπον ἢ μιαρὸν *dicunt*] Scheff. *quod genus Græci fere* ἄσωτον ἀκόλαστον *dicunt.* Regius: *quod genus Græci fere* ἄσωτον *vel* ἀκόλαστον *dicunt.* Nihil amplius. *Gronovius.*

7 *Ne in libris nimis remotis quærat*] Parum intereſt, ſed ſcripti conſenſu: *ne in libris nimium remotis.* Idem.

8 *Idem demonſtraturus*] In Lincoln. erat *idem monſtraturus.* Sed ex Regio notavi, abeſſe vocem *idem* retento verbo compoſito, uti videtur mollius. *Jac. Gronov.*

9 *Hæc & alia ejuſmodi*] Optimi, *Hæc aliaque ejuſdemmodi.* Gronovius.

10 *Iſta dedecora hoc vitio*] Poſſis dubitare, annon ſcripſerit, *hoc convicio.* Idem.

11 *Hora diei decima*] Id eſt, duabus horis ante occaſum ſolis. Dies enim apud Romanos in duodecim ſemper horas dividebatur, quæ prout dies longiores vel contractiores erant, contrahebantur, aut porrigebantur.

12 *Ad Saxa rubra*] Quæ ſita erant inter urbem & Vejos, ut Livius lib. 2. teſtatur.

13 *De-*

Digitized by Google

quadam cauponula: atque ibi ſe [14] *occulens perpotavit ad veſperum:* [15] *inde ciſio celeriter ad urbem advectus domum venit* [16] *ore involuto. Ianitor rogat, Quis tu? A Marco tabellarius. confeſtim ad eam, cujus cauſa venerat, deducitur: eique epiſtolam tradit. Quam illa quum legeret flens (erat enim ſcripta amatorie: caput autem literarum hoc erat; ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum:* [17] *omnem ſe amorem abjeciſſe illius, atque in hanc transfudiſſe) quum mulier fleret uberius, homo miſericors ferre non potuit: caput aperuit: in collum invaſit. O hominem nequam! nihil enim magis proprie poſſum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato quum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret, idcirco* [18] *urbem terrore nocturno,* [19] *Italiam multorum dierum metu perturbaſti?* Conſimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, *nequitiam* appellavit luxum vitæ prodigum effuſumque in hiſce verbis: *Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprime ſummo genere gnatus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam conſumſerat.* M. Varro in libris de lingua Latina: [20] *Ut ex non & ex volo,* inquit, *nolo fit: ſic ex ne & quicquam, media extrita ſyllaba, compoſitum eſt, nequam.* P. Africanus pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populum: *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus ſunt, malitia atque nequitia. Utrum defendis, malitiam, an nequitiam, an utrumque ſimul? ſi nequitiam defendere vis, licet; ſed tu in uno ſcorto majorem pecuniam abſumſiſti, quam quanti omne* [21] *inſtrumentum fundi Sabini* [22] *in cenſum dedicaviſti.* [23] *ni hoc ita eſt:*

13 *Delituit*] Revera ut cognoſceret, quid in urbe ageretur. Nunciatum enim erat Cæſarem interfectum.

14 *Occulens*] In Cicerone legitur, *occultans.* Codex Reg. *occulans.*

15 *Inde ciſio*] Ciſium erat vehiculi biroti genus, quo utebantur ad iter velociter conficiendum, etiam citatum in Oratione pro Roſcio Amerino, cujus quoque meminit Auſonius epiſtola 8.

Cornipedes rapiant impoſita petorrita mulæ:
Vel ciſio trijugi, ſi placet, inſilias.

Ab eo ciſiarius dictus Ulpianus in l. 13. ff. locati: *Item quæritur, ſi ciſiarius dum cæteros tranſire contendit, ciſium evertit, & ſervum quaſſavit vel occidit, puto ex locato in eum eſſe actionem.* Vide Coraſium 3. Miſcell. 20. Male Maturantius in Ciceronem hic legit, *Caſſiâ*, & viam Caſſiam intelligit, cujus & marmor antiquum meminit.

16 *Ore*] Apud Ciceronem hodie legitur, *capite.*

17 *Omnem ſe amorem abjeciſſe illim*] Et hoc Carrionium. Apud Ciceronem editur *illinc.* Scripti omnes Gellii, *illi.* Verum puto, quod ab Romana uſque ad Stephanicam obtinuit: *omnem ſe amorem abjeciſſe illius.* Gronovius.

18 *Urbem terrore nocturno*] Rumor enim falſus de cæde Cæſaris ſparſus erat, & nocturnus Antonii in urbem introitus trepidationem auxerat.

19 *italiam multorum dierum metu*] Creditum enim Cæſarem occiſum, quod ex medio itinere Antonius ſubito domum reverſus eſſet.

20 *Ut ex non & volo nolo fit*] Sic habetur & apud Varronem lib. 9 extremo. At quos cum maxime verſamus, ſcripti omnes: *Ut ex non & ex volo nolo fit.* Gronovius.

21 *Inſtrumentum fundi in cenſum dedicaviſti*] Hinc reſtituendus notabilis locus Varronis lib. 4 de L.L. *Ædes ab aditu, quod plano pede adibant. Itaque ex ædibus efferri indictivo funere præco etiam eos dicit, qui è tabernis efferuntur, & omnes in cenſu villas inde dicimus ædes.* Dion. Gothofredus notavit in V. fuiſſe *inde dicamus*, uti edidit Gaſ. Scioppius. Dionyſius allevit; Id eſt, conſecramus, unde dicatio. At tu mihi crede Varronem ſcripſiſſe: *& omnes*

eſt: [24] qui ſpondet mille nummûm? ſed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ [25] perdidiſti atque abſumſiſti in flagitiis. Ni hoc ita eſt: qui ſpondet mille nummûm? Non vis nequitiam. Age malitiam ſaltem [26] defendas. Sed tu [27] verbis conceptis conjuraviſti ſciens [28] ſciente animo tuo: ni hoc ita eſt: qui ſpondet mille nummûm?

in cenſu villas dedicamus ædes. nam τῷ *inde* quis ibi locus? *Dedicamus* idem quod *deferimus*, de quo in Pecunia Veteri. Cicero pro Flacco: *At hæc prædia etiam in cenſu dedicaviſti.* Sive mavis *in cenſum.* Gronovius. Quod nempe videtur maluiſſe Cujacius lib. XXVII Obſerv. cap. 34.

22 *In cenſum dedicaviſti*] Caſaubonus conjicit legendum, *in cenſu indicaviſti.* Indicare idem quod Græcis τιμᾶν. *Dedicare* tamen præter *conſecrare*, etiam ſignificat *attribuere*; Feſtus: *dedicare eſt proprie dando deferre. In cenſum* itaque *dedicaviſti*, idem eſt atque, *in æſtimationem attribuiſti.*

23 *Ni hoc ita eſt*] Vet. ed. *ſi hoc ita eſt.*

24 *Qui ſpondet mille nummûm*] Id eſt, quis pro te cautionem faciet mille nummûm, te à nequitia & malitia purum eſſe? *Qui* pro *quis*, ita etiam Virg. *Nec qui ſim quæris Alexi.*

25 *Perdidiſti atque abſumpſiſti in flagitiis*] In Rot. video, *perdidiſti atque ſumpſiſti in flagitiis.* Nec ſpernere auſim vel ob Plauti Mil. 3, 1. *In mala uxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumptus eſt. In bono hoſpite atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur. Et quod in rebus divinis ſumas, ſapienti lucro eſt.* Atque adeo quia & ſuperiore membro eædem membranæ, *majorem pecuniam ab inſumpſiſti*, ſuſpicor & τὸ *ab* & τὸ *in* eſſe inſiticia, & ibi quoque ſcribendum: *in uno ſcorto majorem pecuniam ſumpſiſti.* Gronovius.

26 *Defendas*] Vet. ed. *defende.* MSS. *defendes.*

27 *Verbis conceptis conjuraviſti*] Cum jusjurandum publice præſtandum erat, adhibebantur qui præjurationes facerent, id eſt, conceptis verbis ante alios jurarent, poſt quos ille, à quo jusjurandum exigebatur, in eadem verba jurabat. Et hinc Gellius hic dicit, *conjuraviſti.* Vet. tamen ed. legit, *juraſti.*

28 *Sciente animo tuo*] Ex animi sui sententia, prout res ſe habebat, jurare profitebantur.

Cap. XII.

De tunicis chiridotis: quod earum uſum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

[1] Tunicis uti virum prolixis ultra brachia & uſque in primores manus ac prope in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas [2] Græco vocabulo noſtri [3] chiridotas appellaverunt: feminiſque ſolis [4] veſtem longe lateque diffuſam [5] decoram exiſtima-

1 *Tunicis*] Auguſtinus lib. 3. de Doctrin. Chriſtiana: *talares ac manicatas tunicas habere apud Romanos flagitium erat.* Cicero in Catilinam: *manicatis ac talaribus tunicis.* Prolixis illis & manicatis tunicis Barbaros uſos fuiſſe Herodianus non uno in loco indicat. Perſas prolixis atque uſque ad manus ac prope digitos uſos ſcribit Strabo lib. 15 Geogr.

2 *Græco vocabulo*] Quod exſtitit, quia apud Græcos in uſu fuit & ſine probri ſuſpicione, unde iis tectum Homerum dederunt in nummis, de qua re agit Leo Allatius in præfatione ſcripti de patria illius. *Jac. Gronov.*

3 *Chiridotas*] Manuleatas. Græci χειριδωτοὺς appellant. χειρῖδες ſunt manicæ. καρπωτοὺς etiam Græci vocant, quod uſque ad καρπὸν manus pertingant. Apud Capitolinum in Pertinace legitur quoque in antiqua editione, *Chirodita*, quod referre patet χειροδυτὰ, quod illæ manicæ manum quoque induerent. Δύειν enim Græcis *induere.*

4 *Veſtem longe lateque diffuſam decorem*] Sic Stephanica, quam ſecutæ *decoram.* MS. Schefferi, Ro. Ven. Vaſc. Gryp. editiones, *indecorem.* unde Lud. Aurelius conjecit, *ut decoram.* Rot. *diffuſam incedere.* Reg. Lincoln. Aldina *indecere.* Lego: *fœminiſque ſolis veſtem longam lateque diffuſam decere exiſtimaverunt.* Cauſa mali neſciſſe librarios aut non meminiſſe Plautina in Amphitr. *Ornatum capiam, qui potis decet:* &, *Iſtuc facinus, quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.* Noſter 9, 5. *arrogantius & elatius quam ætati ejus decebat.* Gronovius.

Digitized by Google

ſtimaverunt, ad ulnas cruraque adverſus oculos protegenda. Viri autem Romani [6] primo quidem ſine tunicis toga ſola amicti fuerunt: [7] poſtea ſubſtrictas & breves tunicas citra humerum deſinentes habebant, quod genus Græci dicunt [8] ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bonis artibus atque omni virtute præditus, P. [9] Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia quæ objectabat, id quoque probro dedit, quod tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba ſunt hæc Scipionis: *Nam qui cotidie unguentatus adverſum ſpeculum ornetur, cujus ſupercilia radantur, qui barba volſa feminibuſque* [10] *ſubvolſis ambulet,* [11] *qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore,* [12] *cum chiridota tunica* [13] *inferior accubuerit, qui non modo vinoſus ſed*

vius. Niſi *indecere* præſtet penitus ſervari, ut ſimile ſit illi *incavillari* in capitis 5 argumento lib. 5. *Jac. Gronov.*

5 *Decoram exiſtimaverunt*] Ita Gryphius edidit. Aſcenſius legebat *indecere*, uti & Aldus. *Indecere* idem eſt, quod *valde decere*. Steph. leg. *decoram*; vetuſtiſſimæ tamen editiones legunt conſtanter *indecoram*, id eſt *valde decoram*, ab *indecet*, in quo vocabulo *in* eſt ἐπιτατικόν.

6 *Primo quidem ſine tunicis*] Pædianus: *Cato prætor judicium, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub toga cinctus. In forum quoque ſic deſcenderat, juſque dicebat: idque repererat ex vetere conſuetudine, ſecundum quam & Romuli ætatis ſtatuæ in Capitolio, & in roſtris Camilli fuerunt togatæ ſine tunicis.* Thyſ. In quibus verbis legendum eſſe *Romuli & Tatii ſtatuæ* alibi oſtendi.

7 *Poſtea ſubſtrictas*] Tunicatum ſine toga apparere in publico, viliſſimæ ſortis erat indicium. Hinc apud Horatium, Tacitum, alios *tunicatus populus* pro infima plebe ponitur. tunicas igitur ſub toga geſtabant, eaſque cinctas, præcipue viri; ſub tunicis autem interulæ ſive ſubuculæ lineæ habebantur, quas cingi non fuit moris, quia breviores & ſtrictiores erant, atque preſſius corpori adhærebant. Varro apud Nonium: *poſtquam duas tunicas habere cœperunt, inſtituerunt vocare ſubuculam & induſium.* Vide Bayſium de Re Veſtiaria, & Oct. Ferrarium lib. 3 c. 8. De Re Veſt. & Aldum in quæſitis per epiſtolam. Thyſ. Vocem *lineæ* potuit omittere.

8 Ἐξωμίδας] Quaſi dicas, *exhumerales*.

9 *Sulpicio Gallo*] MSSti. *Gaulo*.

10 *Subvolſis*] Non raſis ſed extractis pilis circa femur vel pubem.

11 *Qui adoleſcentulus cum amatore*] Lego *adoleſcentulo*, inquit Gonſalius ad Petronium. Immo ipſum Sulpicium Gallum, olim adoleſcentulum, cum amatore, non opinor adoleſcentulo, ſed cum robuſto aliquo pædicone jacuiſſe, atque ab illa deteſtabili conſuetudine, quamvis grandiorem, exſuere mollitiem non quiſſe ſignificat. *Gronovius.*

12 *Cum chiridota tunica inferior accubuerit*] Hæc verba vir doctus ad Appuleji Apologiam, ut ipſe loquitur, aliquantillum emendans & gloſſemate expurgans fere ad hanc faciem componenda putat: *qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore in chiridota accubuerit:* & operam neque ſe neque lectorem hic luſiſſe ſperat deprehenſurum, quiſquis locum inſpexerit. Et opinio & ſpes hominem mire fruſtrata eſt. Thracii enim potius ruſtici ſic graſſari, quam boni vinitoris. Si *chiridota* appellata otioſum eſt addere *tunica*, qui patimur Tullium 2 Catilin. dicere, *manicatis & talaribus tunicis?* quare Plautum, *Manuleatam tunicam habere hominem addecet?* Si *in tunica* melius eſt quam *cum tunica*, cur Cicero in Bruto: *ſacrificium publicum cum læna faceret?* cur auctor ad Herennium: *Venit iſte cum ſago, gladio ſuccinctus?* Quantum autem demat ſententiæ, qui tollit τὸ *inferior*, nulla re alia opus eſt, quam ut intelligas, quid ſit *inferiorem accumbere*. de quo Salmaſius ad Ælium Spartianum pag. 64. *Idem.*

13 *Interior*] Vett. editt. *inferior*, hoc eſt ultimo loco lecti accubitorii. De quo Lipſ. ad Tac. Ann. lib. 11. Aliquando quidem inferior locus in medio lecto, ſi plures lecti ſtrati eſſent, honoratiſſimus locus erat, ut ex Salluſtii fragmentis apparet, cum dicit: *Igitur diſcubuere, Sertorius inferior in medio, &c.* Erat tamen revera ultimus locus lecti, ſed quia is locus proximus erat convivii domino, qui in primo tertii diſcumbebat, ideo juxta Plutarchum medii lecti locus ultimus tribuebatur convivarum digniſſimo. Rectius legitur *interior*, qui honoratior locus amaſio debebatur. Nam qui interiores, ſupra alios accumbebant, quod in ſtibadiis ſive in toro continuo ac ſemirotundo ſemper uſitatum erat. *Interior* quoque ad obſcœna referri poteſt. Ita Ju-

ſed [14] *viroſus quoque ſit: eumne quiſquam dubitet, quin idem fecerit quod cinædi facere ſolent?* [15] Virgilius quoque tunicas hujuſmodi, quaſi femineas ac probroſas criminatur:

Et tunicæ, inquit, *manicas*, [16] *& habent redimicula mitræ.*

Quintus quoque [17] Ennius Karthaginienſium tunicatam juventutem non videtur ſine probro dixiſſe.

lius Cæſar ſponda interior lecticæ Nicomedis dicebatur.

14 *Viroſus*] Virorum appetens, ſive agendo, ſive patiendo.

15 *Virgilius*] Lib. 9. Æneid.

16 *Et habent redimicula mitræ*] Servius in hunc locum: *Pilea virorum ſunt, mitræ feminarum, quas calanticas dicunt. Mitra autem proprie Lydorum fuit*, at Mæonia mentum mitra, *quem habitum imitati ſunt Trojani. Alii mitras meretricum eſſe voluerunt, quod hic eſt tanquam effeminatis objectum.* Pro *mitra* in quibuſdam exemplaribus legitur, *vittas*.

17 *Ennius*] Vide Nonium in v. *tunica*.

CAP. XIII.

Quem claſſicum *dicat M. Cato, quem* infra claſſem.

Claſſici dicebantur non omnes qui in [1] claſſibus erant, ſed primæ tantum claſſis homines, qui [2] centum & viginti quinque millia æris ampliuſve cenſi erant. *Infra claſſem* autem appellabantur ſecundæ claſſis cæterarumque omnium claſſium, qui [3] minore ſumma æris, quam ſupra dixi, cenſebantur. Hoc eo ſtrictim notavi, quoniam in [4] M. Catonis oratione, [5] qua Voconiam legem ſuaſit, quæri ſolet quid ſit *claſſicus*, quid *infra claſſem.*

1 *Claſſibus*] In quas ſex Servius Tullius populum diviſit, ut numerat Dionyſius. Apud Gellium noſtrum lib. 10 cap. 28. Tubero tantum quinque recenſet, nulla claſſis ultimæ habita ratione, in qua homines proletarii erant & capite cenſi. Proletarii mille & quingenta æris in cenſum deferebant, at capite cenſi aut nullo aut minori ſaltem quam proletarii ære cenſebantur. Ex his claſſibus centum & nonaginta tres centuriæ erant & quia primæ claſſis LXXX. erant centuriæ, XII. equitum, & ſex aliæ, & fabrum duæ, cæteras claſſes & centurias ſuis ſuperabant ſuffragiis. Itaque primæ claſſis cives primæ erant auctoritatis.

2 *Centum & viginti quinque millia æris*] Livius: *Ex iis qui centum millium æris, aut majorem cenſum haberent*, LXXX. *confecit centurias, quadragenas ſeniorum ac juniorum. Centum millia æris* ſunt tria millia florenorum Hollandicorum.

3 *Minore ſumma æris*] Secunda enim claſſis, ut refert Livius lib. 1. intra centum uſque ad quinque & ſeptuaginta millium cenſum inſtituta, tertia claſſis in quinquaginta millia cenſebatur, quarta claſſis in viginti quinque millia, quinta claſſis in undecim millia. Cæteri erant proletarii, vel capite cenſi.

4 *M. Catonis*] Vide Ciceronem de Senectute. Legitur in Vet. ed. *Ciceronis.* male· *Thyſ.* Feſtus Pompejus: *Recepticium ſervum Cato in ſuaſione legis Voconiæ cum ait.*

5 *Qua Voconiam legem ſuaſit*] Tulit hanc legem Q. Voconius Saxa tribunus plebis Anno V. C. DCCXCIV. *qui poſt eos cenſores cenſus eſſet, ne quis heredem virginem, mulieremve faceret*, ut teſtatur Cicero I. in Verrem c. 42. Lege quoque Voconia cautum (nam plura ejus erant capita,) ne plus cuiquam legaretur, quam ad hæredem hæredesve pertineret, ut monet Theophilus in Inſtit. Ad tit. de Leg. Falc. Cæterum quomodo conciliari poſſunt, quæ ex Cicerone, Aſconio, Auguſtino proferuntur, lege Voconia ſancitum fuiſſe, *Ne quis virginem vel mulierem heredem faceret, ac ne quidem unicam filiam*, cum Dio lib. 56. de mulieribus dicat, Voconia lege iis licitum non fuiſſe plus quam δύο ἥμισυ μυριάδας κληρονομεῖν, id eſt, *ultra* 25. *millia ſeſtertium hereditate capere.* Verum ſciendum, antiqua lege Voconia, quæ lata inter ſecundum & tertium bellum Punicum, teſte Auguſtino lib. 3. de Civ. Dei c. 21. omnes mulieres à ſucceſſione hæreditatis remotas fuiſſe. Epitome Livii lib. 41. *Q. Voco-*

Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem inſtitueret. Sed cum ea lex nimis rigida paulatim in deſuetudinem abiiſſet, acceſſit (ut puto) poſtmodum interpretatio prudentum, qua nimius rigor temperatus eſt. Primò qui cenſus non erat hæredem filiam relinquere poterat. Audi Ciceronem 1. in Verrem: *P. Annius Aſellus mortuus eſt, C. Sacerdote prætore. Is cum haberet unicam filiam, neque cenſus eſſet: quod eum natura hortabatur, lex nulla prohibebat, fecit, ut filiam bonis ſuis hæredem inſtitueret. Hæres erat filia: faciebant omnia cum pupilla, legis æquitas, voluntas patris, edicta prætorum, conſuetudo juris ejus, quod erat tum, cum Aſellus mortuus eſt.* Idem Cicero in eadem oratione: *Nam poſt te prætorem multi teſtamenta eodem modo fecerunt. In his nuper Annia. Ea de multorum propinquorum ſententia, pecunioſa mulier, quod cenſa non erat, teſtamento fecit hæredem filiam.* Cenſi itaque mulieres hæredes relinquere non poterant. Cenſus autem dicebatur qui centum millia poſſidebat, teſte Aſconio Pædiano. *Nam more veterum*, ut idem refert, *cenſi dicebantur qui centum millia profeſſione detuliſſent. Hujuſmodi adeo facultates cenſus vocabantur.* Forſan autem de ſolis cenſis ſive divitibus locuta eſt lex Voconia, nam dicit Cicero *lex nulla prohibebat*, ſed adverſatur, quod poſtmodum dicat, *legis æquitas, conſuetudo juris.* Quod autem ad Dionis locum attinet, dicit lege Voconia cautum (per interpretationem hoc additum arbitror) ut mulieres non plus quam 25. millia ſeſtertium hæreditate caperent, hoc ita interpretatur Hotomannus, ne qui cenſus eſſet, id eſt centum millia ſeſtertium poſſideret, inſtituere poſſet virginem ſive mulierem, ſupra quadrantem ſuorum bonorum. Neſcio autem quare locum Dionis Xylander ita verterit, qui ita ſe habet: τοῦτο γυναικῶν τισὶ καὶ παρὰ τὸν Οὐοκώνιον νόμον, καθ᾽ ὃν οὐδενὸς ὅτῳ δύο ἥμισυ μυριάδας οὐσίας κληρονομεῖν ἐξῆν, συνεχώρησε τοῦτο ποιεῖν; verſio talis eſt, *Quumque lege Voconia mulieribus interdictum erat, ne quæ majorem centum millibus nummum hæreditatem poſſent adire, ea quoque lege quaſdam ſolvit.* Nulla mentio eſt apud Dionem centum millium, ſed viginti quinque. Denique ex interpretatione legis Voconiæ *Fœminæ ad hæreditates legitimas ultra conſanguineas ſucceſſiones non admittebantur*, ut ſcribit Paulus lib. 4. ſent. 8. vide & §. 3. Inſtit. de Legit. Agnat. ſucceſſ.

Cap. XIV.

De tribus dicendi generibus: ac de tribus philoſophis, qui ab Athenienſibus ad ſenatum Romanum [1] legati miſſi ſunt.

Et in carmine & in ſoluta oratione genera dicendi probabilia ſunt tria, quæ Græci [2] *χαρακτῆρας* vocant, [3] [4] nominaque eis fecerunt ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Nos, quem primum poſuimus, [5] *uberem* vocamus, ſecundum *gracilem*, tertium *mediocrem*. *Uberi* dignitas atque amplitudo eſt: *gracili* venuſtas & ſubtilitas: *medius* in confinio eſt utriuſque modi particeps. His ſingulis orationis virtutibus vitia agnata ſunt pari numero, quæ earum modum & habitum ſimulachris falſis ementiuntur. Sic plerumque ſufflati atque tumidi fallunt pro uberibus, [6] ſquallentes & jejuni

1 *Legati miſſi ſunt*] Uſque ad Stephanum abfuit ab his titulis vox media, ab ipſo primum inſerta, quam teſtor in MS. Regio etiam non exſtare, ut nullam mereatur fidem. *Jac. Gronov.*

2 Χαρακτῆρας] Formas. De illis characteribus vide Demetrium Phalereum, & Longinum de ſublimi dicendi genere.

3 *Apponi*] H. Stephanus ex conjectura, *appoſita*. Deeſt in Bad. ed.

4 *Nominaque eis fecerunt apponi ἀδρὸν*] Quis non offendatur hic τῷ *apponi?* Henr. Stephanus conjecit *appoſita*. Regius codex & vulneris occaſionem & remedium monſtrat. Sic enim ſcriptum habet: *nominaque his fecerunt apponi* ex *non mecon.* ubi vides deſiderari primam vocem Græcam, duas alias partim Latinis literis exaratas; atque τὸ *appon* factum eſſe pro ipſo ἀδρόν. Nam quæ vulgo vocalis ei adhæret, ſequentis vocis ἰσχνὸν principium eſt. Tuto igitur refingas licet: *nominaque eis fecerunt ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.* Statim idem Regius: *Nos quoque quem.* Gronovius.

5 *Uberem vocamus*] Diverſitas hæc ſtili etiam temporibus inſervire debet.

6 *Squallentes & jejuni dicti pro gracilibus*] Rot. Lincol. Scheff. *dici.* Sed potius neutro eſt opus, & ita dictant membranæ Regiæ: *ſquallentes & jejuni*

jejuni dicti pro gracilibus, [7] incerti & ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria hujuſcemodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro eſſe dicit ubertatis [8] Pacuvium, gracilitatis [9] Lucilium, mediocritatis [10] Terentium. Sed ea ipſa genera dicendi [11] jam antiquitus tradita ab Homero ſunt tria in tribus; magnificum in Ulyxe & [12] ubertum, ſubtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Neſtore. [13] Animadverſa eadem tripertita varietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes [14] Romam ad ſenatum pop. Q. R. legaverant impetratum, [15] uti multam remitterent, quam fecerant iis [16] propter Oropi vaſtationem. Ea multa fuerat [17] talentûm fere quingentûm. Erant iſti philoſophi [18] Carneades ex Academia, [19] Diogenes Stoicus, [20] Critolaus Peripate-

pro gracilibus. Gronovius. AbSalmaſio ita id participium uncis incluſum eſt, quaſi indicaret id abfuiſſe ab MS. Regio. Sed plane in eo exſtat *dici*, prout in reliquis ſcriptis. An voluit igitur Gellius dicere *jejunidici?* vel ex imitatione Accii, cujus eſt *obſcuridicum* apud Nonium in v. Enoda, vel ut alter apud eum *dulcioreloquus*. Jac. Gron.

7 *Incerti*] Aliter *inferti*, vel *infecti*, id eſt, tincti, immixti.

8 *Pacuvium*] Vide ſupra 1, 24.

9 *Lucilium*] Quem lutulentum & incompoſito pede decurrere ſcribit Horatius lib. 1. Sermon. Sat. IV.

10 *Terentium*] Cujus nitorem & caſtitatem ſermonis omnes docti magni faciunt, lenem & *ſedatis vocibus* uſum Cæſar, & Cicero, citante Donato, ita in carmine teſtatur:

Tu quoque qui ſolus lecto ſermone, Terenti,
Converſum expreſſumque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis verſibus effers,
Quicquid come loquens ac omnia dulcia dicens.

11 *Jam antiquitus tradita*] Auſonius quoque illos heroas ita conjunxit in *Profeſſ. Burdig.* Epigr. 22. de Urbico loquens,

Priſcos Heroas ut & olim
Carmine Homeri commemoratos
Fando referres:
Dulcem in paucis, ut Pliſthenidem,
Et torrentem, ceu Dulichii
Ninguida dicta:
Et mellitæ nectare vocis
Dulcia fatis verba canentem
Neſtora regem.

12 *Ubertum*] Vet. ed. *uber eſt*.

13 *Animadverſa*] In Voſſ. codice habetur, in MS. hæc diſtincta fuiſſe tanquam ex alio cap.

14 *Romam ad ſenatum populumque Romanum*] Sic licet cum fiducia edant, tamen oportet ſcire vocem ultimam non reperiri in MSStis, qui etiam habent *ad ſenatum populi leg.* Plane patet vocem eam abundare & ex conſuetudine temere additam ab editoribus, quum Gellius recte omiſerit ob præmiſſum urbis Romæ nomen. *Jac. Gronov.*

15 *Uti mulctam remitterent quam fecerant propter*] Regius, *quam feceratis*. Repone: *quam fecerant iis*. id eſt, injunxerant. Lib. 11, 1. Cato: *Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum ivit, ei mulctam facit.* Et ita ſe legiſſe ſatis indicat, qui ſublegit hoc, Macrobius lib. 1 Saturn. 5. *Quos Athenienſes quondam ad ſenatum legaverunt impetratum, uti mulctam remitteret, quam civitati eorum fecerat propter Oropi vaſtationem.* Gronovius.

16 *Propter Oropi vaſtationem*] Oropus Bœotiæ urbs.

17 *Talentûm fere quingentum*] Plene talenta quingenta numerat Plutarchus. Valent illa Philippeos, ſive ducatones 300000. ſive novem vaſa auri.

18 *Carneades ex Academia*] Qui tertiæ Academiæ auctor. Sextus Empiricus Pyrrhon. Hypotypoſ. lib. 1, c, 33. *Academiæ autem fuerunt, ut ajunt, plures tribus. Una quidem eaque antiquiſſima Platonis: ſecunda & media Arceſilæ, qui fuit auditor Polemonis: tertia & nova Carneadis & Clitomachi. Sunt qui bis addant quartam Philonis, & Charmidæ. Sunt qui etiam quintam adjiciant Antiochi.* Vide de Carneade Ciceronem lib. 4. Acad. Qu. & Plutarchum contra Coloten.

19 *Diogenes Stoicus*] Cognomento Babylonius, (Laërtius natum fuiſſe Seleuciæ, ſed ob loci vicinitatem Babylonium dictum fuiſſe refert) Chryſippi auditor. Vide de eo Ciceronem lib. 4. Tuſc. Qu. Citat quoque eum Seneca lib. 3. de Ira c. 38. Fragmenta ejus quoque ſæpius in Stobæo citantur, quæ ingenio & ſapientia eum polluiſſe oſtendunt.

20 *Critolaus Peripateticus*] Ejus nullam in hac legatione mentionem facit Plutarchus. Ejuſdem Critolai

Digitized by Google

pateticus: & in ſenatum quidem introducti [21] interprete uſi ſunt C. Acilio ſenatore: ſed [22] ante ipſi ſeorſum quoque quiſque [23] oſtentandi gratia magno conventu hominum diſſertaverunt. Tum admirationi fuiſſe ajunt [24] Rutilius & [25] Polybius philoſophorum trium ſui cujuſque generis facundiam. Violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, ſcita & teretia Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. Unumquodque autem [26] genus, ut diximus, quum caſte pudiceque ornatur, fit illuſtrius: quum fucatur, atque prælinitur, fit [27] præſtigioſum.

tolai meminit Gellius lib. 9 c. 5. An idem ſit cum Critolao hiſtorico, quem citat quoque Gellius noſter lib. 9 c. 9. dubium eſt.

21 *Interprete uſi ſunt Cæcilio*] *C. Acilio* fecit auctore Plutarcho Lipſius 2 Elect. 3. Et ſignificat Regius exhibendo *Cæcilio*. Gronovius.

22 *Ante ipſi ſeorſum quoque quiſque*] *Tò quoque* nobis in ſcriptorum nemine apparuit. *Idem.*

23 *Oſtentandi gratia*] Carneades primo pro juſtitia, deiu contra eam diſſeruit. Itaque Cato tales legatos quamprimum dimittendos cenſuit. Vide Plutarchum in Catone, Quintil. lib. 5 c. 1. Plin. lib. 7 cap. 30.

24 *Rutilius*] Eſt hic P. Rutilius Rufus, qui tum de vita ſua, tum Numantini belli hiſtoriam ſcripſit. Laudat eum Livius, Vellejus, Valerius Maximus, Plutarchus, alii.

25 *Polybius*] Qui civili prudentia & ſcientia militari inclytus ipſis rebus interfuit, quas ſcripſit; Scipionis enim Africani Æmiliani in Africa comes fuit. Scripſit libros XL. ſed quinque primi ſalvi tantum & incolumes ad nos pervenerunt. Ex cæteris tantum excerpta habemus. Vide *Voſſ.* de Hiſtor. Græcis.

26 *Genus*] Addit H. Steph. *eorum que*.

27 *Præſtigioſum*] Vanum, inſtar præſtigiarum. Scriverius legebat *perti icoſum*.

Cap. XV.

Quam ſevere moribus majorum in fures vindicatum ſit, & quid ſcripſerit Mucius Scævola ſuper eo quod ſervandum datum commodatumve eſſet.

[1] Labeo, in libro de duodecim tabulis ſecundo, acria & ſevera judicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit: idque Brutum ſolitum dicere, [2] [3] furti damnatum eſſe, qui jumentum aliorſum duxerat, quam quò utendum acceperat; item qui longius produxerat, quam quem in locum petierat. Itaque [4] Q. Scævola [5] in librorum, quos de jure civili compoſuit, ſextodecimo verba hæc poſuit: [6] *Quod cui ſervandum datum eſt, ſi id uſus eſt; ſive, quod utendum acceperit, ad aliam rem atque* [7] *acceperit, uſus eſt, furti ſe obligavit.*

1 *Labeo*] Vide 1, 12.

2 *Damnatum*] In codice quodam annotatum, *damnatem*, & in ſeqq. *dixit*, *accepit*, *produxit*, *petiit* pro *duxerat*, &c.

3 *Furti damnatum eſſe*] Applaudant alii τῷ *damnatem* Scaligeri. Mihi non videntur hoc ferre, quæ præcedunt, *acria & ſevera judicia de furtis habita eſſe. Damnatus* igitur judicio & rebus, qui fecerat; non *damnas* ſolum declaratus lege dicitur, ſi quis faceret. *Gronovius.*

4 *Q. Scævola*] Vide ſupra 3, 2.

5 *In librorum quos d. i. c. c. ſextodecimo*] Regius *compoſuit* XIII, quod videant, qui mutarint.

6 *Quod cui ſervandum datum eſt*] Ita quoque in jure Juſtinianeo habetur. l. 40. & 54. & 76. ff. de Furt. l. 7. C. eod. l. 5. §. 8. ff. commodati & §. 6. Inſt. de Obligat. quæ ex Del naſc.

7 *Acceperit*] Vet. ed. *accepit*.

Cap.

Cap. XVI.

Locus exſcriptus ex ſatura M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus: & appoſiti verſus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit.

Varro in Satura, [1] quam περὶ ἐδεσμάτων [a] inſcripſit, lepide admodum & ſcite factis verſibus cœnarum ciborumque exquiſitas delitias comprehendit. Nam pleraque id genus, quæ helluones iſti terra & mari conquirunt, expoſuit, [2] incluſitque in numeros ſenarios. Et ipſos quidem verſus, cui otium erit, in libro, quo dixi, poſitos legat. Genera autem nominaque edulium [3] & domicilia ciborum omnibus aliis præſtantia, quæ profunda ingluvies veſtigavit, quæ Varro opprobrans exſecutus eſt, hæc ſunt ferme, quantum nobis memoriæ eſt. [4] Pavus è Samo, [5] Phrygia attagena, [6] [7] grues Melicæ, [8] hædus ex Ambracia, [9] pela-

a *De eduliis.*

1 *Quam περὶ ἐδεσμάτων*, &c.] Hanc Saturam citat quoque Auctor noſter l. 15. Sicuti Ennius etiam ἰχθυοφαγητικὰ vel potius ἡδυφαγητικὰ verſibus ſcripſit (vulgo corrupte apud Apuleium *edes Phagitica* legitur.) Ita Archeſtratus ἡδυπαθείας verſibus conſcripſit, quem imitatus Ennius, cujus verſus apud Apuleium leguntur.

2 *Incluſitque*] MS. Regius *expoſuit exincluſitque.*

3 *Et domicilia*] Sedes, regiones, ubi præ cæteris delicati cibi reperiantur.

4 *Pavus è Samo*] Varro lib. 3. de Re Ruſt. cap. 6. *Pavonum greges tranſmarini eſſe dicuntur in inſulis Sami in luco Junonis.* Ubi primum natos & nutritos, atque hinc in alias regiones tranſlatos refert Athenæus lib. 14. Δαιτνος. Ideoque in numiſmate Samio pavo inſculptus erat, & Junoni ideo ſacri pavones. Addit eodem capite Varro: *Primus hos Q. Hortenſius augurali adjiciali cœna poſuiſſe dicitur.* Similia de Hortenſio ſcribit Plin. lib. 10, cap. 20. & Ælianus lib. 5 de Animal. cap. 21. qui ſcribit ideo eundem ἀσεβείας ſive καταχρήσεως, *in jus vocatum, vel condemnatum fuiſſe.* Sed hac de re nulla apud alios Auctores mentio eſt. Scribunt quoque Varro & Plinius M. Aufidium Lurconem primum ſaginaſſe, & ex eo quæſtu reditus ſeſtertium ſexagima M. habuiſſe. Cum tanto itaque pretio emerentur, in deliciis erant apud Romanos. Quam ſtultitiam ridet Horatius lib. 2, Sat. 1,

Vix tamen eripiam, poſito pavone velis quin
Hoc potius, quam gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara avis, & picta pandat ſpectacula cauda.
Tanquam ad rem attineat quicquam; num veſceris
iſta,
Quam laudat pluma, coctove num adeſt honor idem?

Utique caro ejus dura, difficilis concoctu, ut teſtatur Galen. lib. 3 de Alim. fac. cap. 19.

5 *Phrygia attagena*] Horatius Ionicum attagenem (attagen autem & attagena dicitur) maxime laudat, & Martialis in Xeniis Ep. 61.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus attagenarum.

Sed Ionia non adeo diſtat à Phrygia, atque inde forſan in Ioniam delatæ. *Thyſ.* Nam & aliis locis volucres iſtæ celebrabantur, inprimis circa Marathonem ex teſtimonio iſto Ariſtophanis in Avibus: λειμῶνα τ' ἐρόεντα Μαραθῶνος, ὄρνις τε πτεροποίκιλος ἀτταγᾶς, ἀτταγᾶς. Jac. Gronov.

6 *Grues Melicæ*] Ex Melo inſula advectæ. Grues autem menſis Romanorum appoſitas fuiſſe teſtatur Plin. lib. 10 c. 23. & Horatius l. 2. Sat. ult. Marſilius Cagnatus lib. 1. Obſ. c. 18. legi hic poſſe arbitratur, *capræ Melicæ.* Sed lectio vetus ſervanda.

7 *Grues Melicæ*] Aves *Melicas* Latio Mediam paſcere cecinit olim Lutetiæ Fruterius, ut tradit Scioppius: Veriſim. 8. ſed gallinas puto ex Varrone de re ruſt. 3, 9. Ἐρωδιὸν ἐκ Μήλου inter τὰ εὐδόκιμα ἐδέσματα refert Pollux 6, 10. Rot. *Mellicæ.* Schef. *Melitæ.* Et eſt, qui in fertili ac vicina Coſyræ Melita grues has quærat. An invenerit dubium. Rara enim cogitationibus hominis fides. *Gronovius.*

8 *Hædus ex Ambracia*] Epiri oppido: pulcherrimos tamen hædos & maximos idem Varro lib. 3. de R.R. cap. 3. in Media inſula naſci ſcribit. *Melon* inſulam intelligere videtur.

9 *Pela-*

Digitized by Google

[9] pelamys Chalcedonia, [10] muræna Tarteſſia, [11] aſelli Peſſinuntii, [12] oſtrea Tarentina, [13] pectunculus Chius, [14] elops Rhodius, [15] [16] ſcari Cilices, [17] nuces Thaſiæ, [18] palma Ægyptia, [19] glans Hiberica. Hanc autem pera-

9 *Pelamys Chalcedonia*] Pelamydes vocantur thynni nondum adulti, teſte Ariſtotele lib. 6. Hiſt. Anim. cap. 16. & qui Ariſtotelem expreſſit Plinio l. 9. cap. 15. Verba Plinii hæc ſunt: *Cordyla appellatur partus, qui fœtus redeuntes in mare autumno comitatur. Limoſæ vero à luto* (πηλῦ) *pelamydes incipiunt vocari, & cum annuum exceſſere tempus thynni.* In Ponto autem maxime & circa Byzantium ſtabulabantur, juxta Chalcedonem rariores teſte eodem Plinio. πηλαμὶς per υ ſcribendum eſſe monet Heſychius. Pelamydes autem in particulas conſectæ condiri ſolitæ. Juvenalis Sat. 7.

---- Siccus petaſunculus, & vas
Pelamydum ---- ----

ubi vetus interpres: *Vocabulum eſt piſcium ſalſorum.*

10 *Muræna Tarteſſia*] Juxta freti Hiſpanici anguſtias, ubi ſita fuit Tarteſſus. Tarteſſiæ murænæ etiam meminit Ariſtophanes in Βατράχοις. Siculas tamen murænas etiam Varro laudat apud Macrobium l. 2. Saturn. cap. 11. De quibus ita Juvenalis Satir. v.

Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo ----

Quin & ex ipſo freto Siculo ad piſcinas magnatum traducebantur alebanturque. Quantopere delectati fuerint eo piſce Romani, Licinii nomen, cui murænæ nomen adhæſit, teſtatur. Vide Macrobium dicto loco, & Columellam, & Varronem, qui cap. ult. lib. 3. de piſcinis Hirrii & murænarum frequentia incredibilia narrat. Quomodo hi piſces apparentur, docet Apicius lib. 10. Rei Cul. cap. 2. De murænis quoque ex Theophraſto de Piſcibus egit Athenæus lib. 7. & cum anguillis & viperis cognationem quandam habere oſtendit.

11 *Aſelli Peſſinuntii*] Hi ὄνοι, ὀνίσκοι Græcis dicuntur, ut Oppianus lib. 1 ἁλιευτ. docet: quorum ſpecies ſunt callariæ, & bacchi, de quibus Plin. lib. 9. cap. 7. *Callariæ minores & bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideoque prælati minoribus.* Speciem aſelli, qui callarias appellatur, putant nonnulli eſſe Belgarum *Schelviſch*, bacchum autem *Cabeljau*. Sed difficilis eſt veterum piſcium cum noſtris comparatio. Vide de hoc piſce Athenæum lib. 7. Aſelli itaque Peſſinuntii ab urbe Peſſinunte olim Phrygiæ, poſtmodum Galatiæ oppido, nomen ſuum accepere.

12 *Oſtrea Tarentina*] Bajana laudat Auſonius ad Theonem:

Oſtrea Bajanis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in ſtagnis reflui maris æſtus opimat.

Oſtreorum quoque vivaria in Bajano inveniſſe Sergium Oratam ſcribit Plinius lib. 9, c. 54. Etiam Brundiſina & Britannica ibidem commemorat. Juvenalis Sat. iv.

---- Circeis nata forent an
Lucrinum ad Saxum, Rutupinove edita fundo,
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.

Thyſ. Cæterum MS. Regius habet *oſtrea Tarenti.* Et is ipſe cum Lincoln. ignorat ſequentem vocem *Chius*, tantum exhibentes *pectunculus belops*, unde colligas auctorem dediſſe *pecten Chius, elops.* Jac. Gronov.

13 *Pectunculus Chius*] Pectines & pectunculos videtur diſtinguere Plinius. Eos inter ὀστρακόδερμα recenſet Ariſtot. de Hiſt. Anim. lib. 9. cap. ult. vide etiam Athenæum lib. 3. Tarentinos laudat Horatius,

Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum.

14 *Elops Rhodius*] Idem refert Varro lib. 2. de R. R. c. 6. & Plinius l. 9. cap. 54. Columella lib. 8. c. 16. Pamphylio pelago non alibi naſci ſcribit.

15 *Scari Cilices*] Macrobius lib. 2. Sat. cap. 12. *Nec contenta illa ingluvies fuit maris ſui copiis, nam Octavius* (Optatus Plinio dicitur) *præfectus claſſis ſciens ſcarum adeo Italicis litoribus ignotum, ut nec nomen Latinum ejus piſcis habeamus, incredibilem ſcarorum multitudinem vivariis navibus huc advectam inter Hoſtiam & Campaniæ litus in mare ſparſit; miroque ac novo exemplo piſces in mari, tanquam in terra fruges aliquas ſeminavit: idemque tanquam ſumma in hoc utilitatis publicæ verteretur, quinquennio dedit operam, ut ſi quis inter alios piſces ſcarum forte cepiſſet, incolumem confeſtim & inviolatum mari redderet.* Inter piſces principatum tenet teſte Galeno. Carpathio mari, cui Cilicium vicinum, frequens. A quo hic *Cilices ſcari* dicuntur.

16 *Scari Cilices*] An ex Petronio, ubi *Siculo Scarus æquore merſus*, corrigendus ſit Gellius, quærit Pricæus ad Apologiam Appuleji. Parum autem abeſt, quin ipſe ſibi reſponſarit, cum addit ex Archelao σκάρον ἐν παράλῳ Καλχηδόνι τὸν μέγαν. Gronovius.

17 *Nuces Thaſiæ*] Amygdala eſſe dicit Macrobius lib. 2 c. 14. Verius nuces avellanas intelligi. Thaſiæ dicuntur à Thaſo inſula maris Ægæi Thraciæ proxima.

18 *Palma Ægyptia*] Præſtantiſſimam naſci in Judæa in valle Hierichunte, ubi ſylva palmeto & opobalſamo diſtinguebatur, Galenus teſtatur. *Thyſ.* Vid. Salmaſius in Plinianis Exercit. pag. 1320.

peragrantis gulæ & [20] in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam atque has undiquevorſum indagines cupediarum majore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi verſus Euripidi recordemur, quibus utebatur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus, tamquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum vitæ neceſſarium, ſed per luxum animi parata atque facilia faſtidientis, per improbam ſatietatis laſciviam. Verſus Euripidi adſcribendos putavi:

[21] Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυεῖν μόνον,
Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου;
Ἅπερ πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τοι
Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα [a].

a *Nam quid mortalibus opus niſi bis duobus modo,*
Cereris fructu, & aquam fundente poculo?
Quæ præſto ſunt & nata ut nos nutriant,
Quorum nunquam ſuppetit ſatietas, luxu vero
Aliorum edulium adminicula venamur.

19 *Glans Hiberica*] In quodam MS. *Hernica*, corrupte.

20 *In ſuccos inſuetos inquirentis*] Gebhardus, quia in MS. deerat τὸ *in*, tentat: *& ſuccos inſuetos anquirentis* 1 Ant. Lect. 15. At noſtri omnes præpoſitionem retinent, non omnes τὸ *inſuetos*. Gronovius.

21 Ἐπεὶ τί δεῖ] In vetuſtis editt. Ven. legitur in fine, τρυφῇ δέ τοι ἄλλων ἰδισμάτων θηρώματα. in alia vet. ed. pro ἰδισμάτων legitur ἰδεθῶν.

Cap. XVII.

Sermo habitus cum grammatico inſolentiarum & imperitiarum pleno de ſignificatione vocabuli, quod eſt obnoxius; *deque ejus vocis origine.*

Percunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel tentandi gratia, ſed diſcendi magis ſtudio & cupidine, quid ſignificaret *obnoxius*, quæque ejus vocabuli origo ac ratio eſſet. atque ille adſpicit me illudens levitatem quæſtionis [1] parvitatemque: Obſcuram, inquit, ſane rem quæris, multaque prorſus vigilia indagandam. Quis adeo [2] tam linguæ Latinæ ignarus eſt, [3] quin ſciat eum dici [4] *obnoxium*, cui quid ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incommodari & [5] [6] noceri poteſt, & qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ conſcium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractarique ſint. Tum vero

1 *Parvitatemque*] Vilitatem. Ita loquitur quoque Valer. Max. in prologo.

2 *Tam linguæ Latinæ ignarus eſt, qui neſciat*] Scripti omnes, *quin ſciat*. Et hoc videtur commodius. *Gronovius.*

3 *Qui neſciat*] In MS. *quin ſciat.*

4 *Obnoxium*] Feſtus: *Obnoxius is proprie dicitur, qui pœnæ obligatus eſt ob delictum*, ſive noxam & noxiam. Tranſlate pro quocunque obligato & devincto ſumitur.

5 *Ei*] Vet. ed. *eive*. aliter *&*.

6 *Noceri poteſt ei, qui habeat*] Scribe omnino: *incommodari & noceri poteſt; & qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ conſcium:* quod & vidit Acidalius ad Stichum Plauti. *Gronovius.*

7 *Obli-*

ro ego permotus, agendum jam [7] oblique, ut cum homine ſtulto, exiſtimavi: [8] Et cætera, inquam, vir doctiſſime, & graviora remotioraque ſi diſcere & ſcire debuero, quando mihi uſus venerit, tum quæram ex te atque diſcam: ſed enim [9] quia dixi ſæpe *obnoxius*, & quid dicerem neſcivi, didici ex te & ſcire nunc cœpi, quod non ego omnium ſolus, ut tibi ſum viſus, ignoravi; ſed, [10] ut res eſt, Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps, quid eſſet *obnoxius*, neſcivit. verſus enim eſt in Sticho illius ita ſcriptus:

[11] Nunc ego hercle perii plane, [12] non obnoxie.

quod minime congruit cum iſta, quam me docuiſti, ſignificatione. compoſuit enim Plautus tamquam duo inter ſe contraria *plane* & *obnoxie*; quod à tua ſignificatione longe abeſt. [13] At ille grammaticus ſatis ridicule, quaſi *obnoxius & obnoxie* non declinatione ſola, ſed re atque ſententia differrent, Ego, inquit, dixi quid eſſet *obnoxius*, non quid *obnoxie*. At tunc ego admirans inſolentis hominis inſcitiam, Mittamus, inquam, ſicuti vis, quod Plautus *obnoxie* dixit, ſi id eſſe nimis remotum putas: atque illud quoque prætermittamus quod Salluſtius in Catilina ſcribit, *Minari etiam ferro [14] ni ſibi obnoxia foret:* &, quod [15] [16] videtur notius pervulgatiuſque eſſe, id me doce. Verſus enim Virgilii ſunt notiſſimi:

Nam neque tunc aſtris acies obtuſa videri,
Nec fratris radiis [17] obnoxia ſurgere luna.

quod

7 *Oblique*] Qui ſimulans tanquam illi cederet, reſponſum tamen illudebar.

8 *Et cætera, inquum, vir doctiſſime & graviora remotioraque*] Optimi: *Et quæ cætera, inquam, vir doctiſſime, remotiora gravioraque ſi diſcere & ſcire debuero.* Nec ſupervacuum vel *ſi* vel *quæ*. Perinde eſt enim ac ſi dixiſſet, *& ſi quæ cætera*. Gronovius.

9 *Quia dixi ſæpe Obnoxius & quid dicerem neſcivi*] Rot. *qui dicerem*. Idem.

10 *Ut res eſt, Plautus homo linguæ*] Reg. & Rot. *ut res eſt, Plautus quoque homo linguæ*. Idem.

11 *Nunc ego*] Verſus apud Plautum in Sticho Act. 3. Sc. 2. ita legitur:

Perii Hercle vero plane, nihil obnoxie.

12 *Non obnoxie*] Obnoxie perire dicitur, qui non plane nec funditus perit, ſed ita punitur ut ob delictum alteri ſit obnoxius, atque ita ab illo pendeat eique ſubjectus ſit. Acidalius interpretatur *clementer*, ita ut per quem peris illi obnoxius ſis, gratiamque ei debeas. Vide Notas nuperas ad Plautum p. 595. Badius interpretatur *non ficte*, vel ſimulate. ſicuti obnoxii ſæpe obſequia præſtant ſimulato animo.

13 *At ille grammaticus*] Reg. & Lincoln. *atque ille g.*

14 *Ni ſibi obnoxia foret*] Obnoxia hic idem eſt atque morem gerens, ſicut obnoxii ſolent.

15 *Videtur vobis pervulgatius eſſe*] Cum cætera omnia ſingulari numero dicantur, ipſa ratio negat τὸ *vobis* hic ferri poſſe. Legendum me judice: *& quod videtur notius pervulgatiuſque eſſe, id me doce.* Cujus lectionis ſatis luculenta exſtant veſtigia in MS. R. *Lambecius*.

16 *Videtur vobis pervulgatius eſſe*] Rot. *nobis pervulgatiuſque eſſe*. Significat quod edit Regius: *videtur notius pervulgatiuſque eſſe*, Lambecio jam notatum. *Gronovius*.

17 *Obnoxia ſurgere luna*] Extant hi verſus 1. Georg. ℣ſ. 395. & ſeq. Luna fratris radiis obnoxia dicitur, quia Solis aſpectu varie illuſtratur (quando itaque ante conjunctionem cum ſole [illegible] videtur, non eſt obnoxia ſolis radiis,) *Obnoxia* itaque eſt quæ ſe ſubmittit, ſive quæ ſolis radios accipit,

quod tu ais, *culpæ ſuæ conſcium*. Alio quoque loco Virgilius verbo iſto utitur [18] à tua ſententia diverſe his verſibus:

—— juvat arva videre
Non raſtris hominum, [19] non ulli obnoxia curæ.

cura enim prodeſſe arvis ſolet, non nocere, quod tu de *obnoxio* dixiſti. Jam vero illud etiam Q. Ennii quo pacto congruere tecum poteſt, quod ſcribit [20] in *Phœnice* in hiſce verſibus?

[21] *Sed virum vera virtute vivere animatum addecet,*
Fortiterque innoxium vacare adverſum adverſarios.
Ea liberta'ſt, qui pectus purum & firmum geſtitat,
[22] *Aliæ res obnoxioſæ nocte in obſcura latent.*

At ille oſcitans & alucinanti ſimilis, Nunc, inquit, mihi operæ non eſt. Quum otium erit, reviſes ad me atque diſces quid in verbo iſto & Virgilius & Salluſtius & Plautus & Ennius ſenſerint. & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Si quis autem volet non originem ſolam verbi iſtius, ſed [23] ſignificationem quoque ejus varietatemque recenſere; ut hoc etiam Plautinum ſpectet, adſcripſi verſus [24] ex Aſinaria:

[25] *Maxu-*

cipit; epithetum itaque illud, *obtuſa*, quod ſuperiori verſu occurrit, repetendum eſt de Luna.

18 *A tua ſententia diverſe his verſibus*] Reg. & Rot. *diverſe in his verſibus*. Ut paullo poſt quoque loquitur. *Gronovius*.

19 *Non ulli obnoxia curæ*] Non ſubjecta ulli labori, vel curæ, vel ut Servius loquitur, *nihil labori noſtro debentia*. Locus eſt 2. Georg. ℣ſ. 438. & ſeq.

20 *In Phœnice*] Citant hanc quoque Tragœdiam Nonius & Chariſius lib. 2.

21 *Sed virum vera virtute*] In cunctis vett. libb. ſecundo verſu legitur, *Adjecit fortiter, eumque innoxium vocare*. Unde præſtantiſſimus Scriverius acute conjectabat ex gloſſemate hæc irrepſiſſe, ubi ſcriptum fuerit, adjecit FORTITER, *cum innoxium vocaret*, hoc eſt eum non obnoxium vocaret. Et forte *vocaret* ex *notaret* poſtea inolevit. Hoc gloſſemate furcillato; item ex *purum & firmum* altero ejecto, tanquam ab hæſitante ſcriba nato, ſic idem Ennii verſus in ſenarios redigebat:

—— Sed virum vera virtute vivere
Animatum fortiter adverſu' adverſarios
Ea liberta'ſt, qui pectus firmum geſtitat;
Res aliæ obnoxiæ nocte in obſcura latent.

vel ſi συνίζησις in *obnoxiæ* diſplicet,

Obnoxiæ res aliæ in obſcuro latent.

ut τὸ nocte repetitum ſit ex *obnoxiæ*. Et ſane vel hæc vera ſunt; vel ſaltem *innoxius* factum eſt ex *obnoxius*. quod quia de hoc agitur, ad oram fuerit adjectum, unde *innoxius* in textum ſit receptum. Quo uno obſervato non difficile fuerit, hinc facere Trochaicos quadratos:

Sed virum vera virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque cum (vel ἀρχαϊκῶς *emque fortiter*) *vacare adverſus adverſarios.*
Ea libertas eſt, qui pectus purum & firmum geſtitat,
Aliæ res obnoxiæ nocte in obſcura latent.

Hiatum vero verſu extremo ſuppleo hoc pacto:

Aliæ res obnoxiæ hoſti nocte in obſcura latent.

Nam cum ductus literarum in *hoſti* non multum abeat à ſequenti voce *nocte*: ſimilitudo ea occaſionem dare potuerit oſcitanti librario alterum prætereundi. Ita *Voſſius* in notis ad fragmenta Ennii. Ultimo verſu pro *obnoxiæ* Acidalius legebat, *obnoxioſæ*. Obnoxioſus eſt multum obnoxius; quo vocabulo etiam Plautus in Epidico & Trinummo utitur.

22 *Aliæ res obnoxiæ*] Acidalius cum conjecit *obnoxioſæ*, acu rem tetigit. Sic enim prorſus in Regio & Rot. legitur. Idem vero *obnoxium* & *obnoxioſum*, ut *ridiculum* & *ridiculoſum*. Gronovius.

23 *Significationem quoque ejus varietatemque recenſere*] Rot. *veritatemque*. Idem.

24 *Ex Aſinaria*] Extant hi verſus Act. 2. Sc. 2. ℣ſ. 16.

25 *Maxu-*

Digitized by Google

[25] *Maxumas opimitates gaudio effertiſſimas*
Suis heris ille una mecum pariet gnatoque & patri;
[26] *Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis ſint obnoxii*
Noſtro devincti beneficio.

Qua vero iſte grammaticus finitione uſus eſt, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo uſurpationem ejus notaſſe: quæ quidem congruit cum ſignificatu quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio in his verſibus:

— *Quamquam ego mercede huc conductus tua*
Advenio, ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium
Reare: [27] *audibis male ſi male* [28] *dixis mihi.*

25 *Maxumas opimitates*] Abundantiam, res ſecundas. Addit *effertiſſimas* à farciendo, qui enim farciunt aves, opimas reddunt. In vet. edit. corrupte legitur *optimitas*, in alia vet. *optimas.*

26 *Adeo ut ætatem*] Ita legendum. Vett. edit. habent, *adeo ut ætate.* Badiana Pariſ. *Devota ut ætate.*

27 *Audibis male*] Antique, ſicut apud Plautum *ſepelibis, ſentibis.*

28 *Dixis*] Vett. editt. *dicis.*

CAP. XVIII.

De obſervata cuſtoditaque apud Romanos jurisjurandi ſanctimonia: atque ibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

JUSJURANDUM apud Romanos inviolate ſancteque habitum ſervatumque id & moribus [1] legibuſque multis oſtenditur; & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue [2] [3] argumentum eſſe poteſt. [4] Prœlio Cannenſi Hannibal Karthaginienſium imperator ex captivis noſtris electos decem Romam miſit, mandavitque eis pactuſque eſt, ut, ſi populo Romano videretur, permutatio fieret captivorum; & pro iis, quos alteri plures

1 *Legibuſque multis oſtenditur*] Intelligit partim leges XII. tabularum, partim alias Juris civilis. Cicero II. de L. L. *perjurii pœna divina exitium: humana, dedecus.* Olim tamen qui juratus falſum teſtimonium dixerat, ſaxo Tarpeio dejiciebatur. Idem Cicero III. Offic. *Nullum vinculum ad aſtringendam fidem jurejurando majores arctius eſſe voluerunt; id indicant leges in XII. tabulis, indicant ſacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoſte devincitur fides: indicant notationes animadverſioneſque Cenſorum, qui nulla de re diligentius, quam de Iurejurando judicabant.* Poſtquam Cenſura eſſe deſiit, extra ordinem vindicari cœptum perjurium. Vindicari oſtendunt leges in Jure civili, l. 13. §. ult. l. 28. §. ult. ff. de Jurej. l. 22. C. de Dolo, l. 21. C. de Tranſact. l. 13. C. de Teſt. l. penult. C. de Dignitat. ſimilibuſque legibus.

2 *Argumentum eſſe poteſt. Prœlio Cannenſi*] Lectio interrupta. Nihil verius, quam legi oportere: *hoc quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſt. Poſt prœlium Cannenſe* &c. Vide Valerium lib. 2 cap. 9. *Lambecius.*

3 *Argumentum eſſe poteſt. Prœlio Cannenſi*] Lincoln. & Scheff. *Cannenſe.* Reg. & Rot. *prœlium Cannenſe.* Probabile igitur voluiſſe auctorem: *& hoc quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſt. Poſt prœlium Cannenſe Hannibal.* quod animadvertit etiam Lambecius. *Gronovius.*

4 *Prœlio*] Poſt prœlium. Val. l. 2. c. 2.

plures acciperent, [5] [6] darent argenti pondo libram S. [7] Hos priuſquam proficiſcerentur, [8] jusjurandum eos adegit, redituros eſſe in caſtra Pœnica, ſi Romani captivos non permutarent. Veniunt Romam decem captivi. Mandatum Pœni imperatoris in ſenatu exponunt. Permutatio ſenatui non placita. Parentes, cognati, affineſque captivorum amplexi eos, [9] poſtliminio in patriam rediſſe dicebant; ſtatumque eorum integrum incolumemque eſſe: ac, ne ad hoſtes redire vellent, orabant. Tum octo ex iis poſtliminium juſtum non eſſe ſibi reſponderunt, quoniam [10] dejurio vincti forent; ſtatimque, uti jurati erant, ad Hannibalem profecti ſunt. Duo reliqui Romæ manſerunt; ſolutoſque eſſe ſeſe ac liberatos religione dicebant; quoniam, quum egreſſi caſtra hoſtium fuiſſent, commenticio conſilio [11] regreſſi eodem die, tamquam ſi ob aliquam fortuitam cauſſam iſſent, [12] atque ita jurejurando ſatisfacto [13] rurſum

5 *Pondo libram S.*] Vet. ed. *darent a. p. l. ſcilicet & ſelibram.* Quæ ultima gloſſam ſapiunt. Pondo autem eſt acceſſio libræ, vel etiam partium aſſis. Plautus in Menæchmis: *atque huic ut addas auri tu pondo unciam.* Libra pondo nihil aliud eſt, quam libra pendendo vel ad pendendum. vide Gronovium de Pec. Vet. p. 58. & ſeq.

6 *Dari argenti pondo libram S.*] Olim *darent argenti pondo ſcilicet & ſelibram.* Stephanus jactat in ſua editione particulam *ſcilicet* librorum veterum auctoritate omiſſam. Verum hoc deprehendimus. Sed *darent*, ait, retineri potuit. Et debuit noſtris quidem auctoribus, in quibus conſtanter: *darent argenti pondo libram & ſelibram.* De *libra S.* vix auſim contradicere Carrioni, etſi non faveant illi membranæ. Sunt nummi ſexcenti, denarii centum quinquaginta. Lipſius non ultra *pondo libram* vult, tria ſequentia vocabula [illegible] ratus 1 Elect. 21. Ante Cannenſe prœlium *convenerat inter duces Romanum Pœnumque, ut quæ pars plus reciperet, quam daret, argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret*, teſte Livio. Conſentit Plutarchus: *εἰ δὲ πλείους οἱ ἕτεροι γένοιντο, διδόναι δραχμὰς ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κομιζομένων πεντήκοντα καὶ διακοσίας.* De hac aliquid Hannibalem ſumma remiſiſſe poſt victoriam ad Cannas & viliori licuiſſe, quibus abundabat, captivos mirum non eſt. Livius tamen auget pretium, qui narrat equiti eum ſtatuiſſe quingentos, pediti trecentos, ſervo centum quadrigatos nummos. *Gronovius.*

7 *Hos priuſquam proficiſcerentur, jusjurandum adegit*] Et hic potuiſſe retineri *jurejurando adegit* cenſet Henricus. Potuit, ſed non debuit, quia illud in ſcriptis, & multo ſolennius. Nec potuit autem nec debuit ſubſtitui, quod ille ſuſpicatur, *ad jusjurandum adegit*, quia vix Latinum eſt. Sed præterea ſcripti omnes: *Hoc priuſquam proficiſcerentur jusjurandum eos adegit.* Quid dicemus? Num *hoc jusjurandum* eſt hac formula jusjurandum? An faciendum, *Hos*, ut ſit pleonaſmus, qualium exempla damus 1 Obſerv. 23 extremo? An denique, *Huc priuſquam proficiſcerentur*? Gronovius. Certe igitur nequaquam vocula *eos* debuit elidi, tam certæ fidei; quod tamen à tempore Stephani jam obtinet in editionibus. Quis credat? *Jac. Gronov.*

8 *Jusjurandum adegit*] Vett. editt. *jurejurando adegit.* Suſpicetur quis ſcriptum *ad jusjurandum adegit.* Sed ſerva lectionem in textu. Ita locutus eſt Gellius lib. 4 c. ult. & lib. 16 c. 4.

9 *Poſtliminio in patriam rediſſe*] Et vox hoſtium & fictio juris in civem benefici, qui reipubl. cauſa in captivitatem redactus erat, & hinc civitate ſpoliatus. Talis autem erat, qui ex hoſtium loco fines ſuos intraverit, ut reſpondit JC. Paulus in l. 19. §. 3. eod.

10 *Dejurio*] Jurejurando. Dejerare etiam Terentius dixit, pro ſancte jurare.

11 *Regreſſi eodem die*] Sic eſt; potuerunt id facere eodem die; potuerunt etiam proximo, & effectus foret idem. Sed quis prævivit Gellio in *die* etiam iſto annotando? aut cui bono id annotaviſſe? Paulo poſt rediiſſe ſignavit Cicero, quo fraus foret occultior, idque probabili idcirco, ut forſan potius dicerentur eadem hora regreſſi. Quid quæris? Illud *die* non habetur in MS. Regio, unde ab aliis additum credas, ut venerit in viliora exemplaria, ſicut eſt in Lincolnienſi, ſed abeſſe debet. *Eodem* notat in eadem caſtra. *Jac. Gronov.*

12 *Atque ita*] Vet. editio, *itaque.*

13 *Rurſum injurati abiſſent*] Cicero lib. 1. de Offic.

ſum injurati abiſſent. Hæc eorum fraudulenta calliditas tam eſſe turpis exiſtimata eſt, ut [14] contemti vulgo [15] diſcerptique ſint, cenſoreſque eos poſtea omnium notarum & damnis & ignominiis affecerint; quoniam, [16] quod facturos dejeraverant, non feciſſent. [17] Cornelius autem Nepos, & in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandavit, multis in ſenatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur, ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeo [18] inteſtabiles inviſoſque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint.

fic. c. 13. de uno hoc ſcribit. Locus totus dignus qui apponatur. *Secundo autem Punico bello, poſt Cannenſem pugnam, quos decem Hannibal Romam adſtrictos miſit jurejurando ſe redituros eſſe, niſi de redimendis iis, qui capti erant, impetraſſent: eos omnes cenſores, quoad quiſque eorum vixit, qui pejeraſſent, in ærariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurisjurandi fraude culpam invenerat. Cum enim Hannibalis permiſſu exiſſet de caſtris, rediit paulo poſt, quod ſe oblitum neſcio quid diceret. Deinde egreſſus è caſtris jurejurando ſe ſolutum putabat, & erat verbis, re non erat. Semper autem in fide, quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum.* Teſte eodem Cic. lib. 3. de Offic. c. 32. de decem illis captivis non omnes uno modo ſcripſere. *Polybius*, inquit, *bonus auctor in primis ſcribit, ex decem nobiliſſimis, qui tum erant miſſi, novem revertiſſe à ſenatu re non impetrata: unum ex decem qui paulo poſt, quam egreſſus erat è caſtris, rediſſet, quaſi aliquid eſſet oblitus, Romæ remanſiſſe. Reditu enim in caſtra liberatum ſe eſſe jurejurando arbitrabatur: non recte. Fraus enim adſtringit, non diſſolvit perjurium. Fuit igitur ſtulta calliditas perverſe imitata prudentiam. Itaque decrevit ſenatus, ut ille veterator, & callidus, vinctus ad Annibalem duceretur.*

14 *Contempti vulgo diſpretique ſunt*] Exſultat in hac lectione Stephanus. Sed Lipſii conjectura eſt. Omnes ſcripti & editi antehac, *diſcerptique*. quod ille falſum pronuntiat. Certe, ſi intelligas, manibus: at quid ſi oratione, ſenſu, judiciis, ſannis, ſibilis? Falſum, eodem modo ſi accipias, quod Vellejus lib. 2. *Tribunus Canutius continua rabie lacerabat Antonium.* Quid cum Cicero pro domo: *Uxor mea, quam vexaviſtis, raptaviſtis, omni crudelitate laceraviſtis?* Cælius ad Ciceronem: *Quod dixi Curionem frigere, jam calet: nam ferventiſſime concerpitur.* Sic in diverſam partem *diripi* dicitur, quem omnes appetunt prenſantque, ut ad L. Senecam monuimus. *Gronovius.*

15 *Diſpretique ſint*] Antiquæ editiones legunt *diſcerpti*, quod interpretatur Moſellanus, conviciis & probris lacerati; neque enim diſcerptos interfectoſque ex Livio lib. 23. & Gellio liquet. Lipſius legebat *diſpretique*, vel *deſpretique*; *Deſpernere* enim apud Feſtum ſignificat *valde ſpernere*. Quid ſi *deſpectique*, vel *deſertique* legamus?

16 *Quod facturos dictitaverant*] Priores, *quod ſe facturos*. Omiſſum pronomen veterum librorum auctoritate ait Stephanus. Recte: ſed præterea Fulv. *pejuraverant*. Rot. *quod facturos degeraverant*. Regius: *quod facturos dejeraverant*. Sic igitur emenda. Lib. 11, 6. *In veteribus ſcriptis neque mulieres Romanæ per Herculem dejerant neque viri per Caſtorem.* Gronovius. Et IV, 20. tamen vidimus codices optimos ad Fulvianum pronos retinere literam u maluiſſe, quod mirum, ſi hoc etiam loco Gellius non retinuerit in tanta dejurii vicinia.

17 *Cornelius autem Nepos in libro Exemplorum quinto*] Citantur quoque hi libri à Chariſio lib. 1. Vixit Nepos Julii Cæſaris tempore, & amicus fuit Ciceronis, ut Gellius noſter teſtatur lib. 15 c. 28. Præter vitas Illuſtrium virorum, etiam Chronica ſcripſit tribus libris, ad quæ referendi verſus Catulli,

Quoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli tibi, namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Jam tum, quum auſus es unus Italorum,
Omne ævum tribus explicare chartis,
Doctis, Juppiter, & laborioſis.

18 *Inteſtabiles*] Poſt hæc verba in margine Scriveriani Codicis hæc tanquam Gelliana adſcripta ſunt: *Cum ſe contemni, deſerique ab omnibus animadverterent, lucem ulterius intueri non ſuſtinuerunt.* Hæc, ut puto, ex gloſſa hic inſerta. Sunt autem *Inteſtabiles* infames, dicendi teſtimonii incapaces. Cajus JC. in l. 26. ff. Qui teſt. fac. poſſ. *Cum lege quis inteſtabilis videtur eſſe, eo pertinet, ne ejus teſtimonium recipiatur, & eo amplius (ut quidam putant)*

Digitized by Google

tant) neve ipſi dicatur teſtimonium. Porphyrio ad Horatii verba lib. 2. ſerm. Satir. 3. *inteſtabilis & ſacer eſto*, ita loquitur: *Antique illos quos ad teſtimonium admitti nolebant inteſtabiles vocabant: deteſtabiles, quorum teſtimonium malum, & execrandum eſſet.*

CAP. XIX.

Hiſtoria ex annalibus ſumta de Tib. Sempronio Graccho patre Gracchorum tribuno plebei: [1] *atque inibi tribunicia decreta cum ipſis verbis relata.*

PULCHRUM atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronii Gracchi [2] in exemplis repoſitum eſt. Id exemplum [3] hujuſcemodi eſt: L. Scipioni Aſiatico P. Scipionis Africani ſuperioris [4] fratri [5] C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogavit: eumque ob eam cauſam [6] prædes poſcebat. Scipio Africanus fratris nomine [7] ad collegium tribunorum provocabat; petebatque ut virum conſularem triumphalemque à collegæ vi defenderent. [8] Octo tribuni, cognita cauſa, decreverunt. Ejus decreti verba quæ poſui, ex annalium monumentis [9] exſcripta ſunt. QUOD. P. SCIPIO. AFRICANUS. POSTULAVIT. PRO. L. SCI-

1 *Atque tribunorum plebis decreta*] Melius quidem ſic concipientur iſta quam *tribunicia plebis decreta*, prout exhibentur in editione Leidenſi a. 1644. Sed neſcio cur ſic placuerit vocem *inibi* ſupprimere toties uſurpatam Gellio. Sed & ita vox *plebis* eſt nullius momenti. Itaque reſtituiſſe me ſcias, prout inveni in Regio libro. In quo tamen noſcas oportet etiam nomen *Sempronio* non apparere, quod & ipſum omittitur crebro ab Gellio. *Jac. Gronov.*

2 *In exemplis*] Forte legendum, *in exemplis Nepotis poſitum eſt.*

3 *Hujuſcemodi*] Ita vet. ed. aliter, *hujuſmodi.*

4 *Fratri*] Additur in vett. editt. *cui.* Aliter, *cum.*

5 *C. Minucius Augurinus*] Reum factum L. Scipionem apud Q. Terentium Culleonem prætorem refert Livius lib. 38. Condemnatus, *quo commodior pax Antiocho daretur, Scipionem ſex millia pondo auri, quadringenta octoginta argenti plus accepiſſe, quam in ærarium retulerit.* Judicio à Q. Terentio perfecto, cum prædes non daret Scipio, *atque contenderet omnem quam accepiſſet pecuniam in ærario eſſe, nec ſe quicquam publici habere, in vincula duci cœptus eſt*, ut loquitur Livius, & tunc luculentam orationem habuiſſe dicitur P. Scipio, etſi alii illum, eum in vincula fratrem duci videret, repuliſſe à corpore ejus viatorem memoriæ reliquerint, & tribunis retinentibus magis pie quam civiliter vim feciſſe, ut ex quorundam relatu commemorat Livius: & hoc eſt quod dicit Seneca ad Polyb. c. 32. *Eodem enim die, quo viatoris manibus fratrem abſtulerat, tribuno quoque plebis privatus interceſſit. Tribuno plebis* dixit, cum alii dicant *tribunis.* Et recte monet Lipſius ſe non videre cauſam, cur *eodem die* dixerit, cum hoc eodem facto & ſtatim contigerit. Forſan igitur cum *tribuno interceſſiſſet* dicit, intelligit C. Minucium, qui fratri multam irrogaverat, & prædes popoſcerat, & in vincula ducere affectaverat. A quo Africanus, ut hic Gellius teſtatur, proculdubio eodem die ad collegium tribunorum provocaverat.

6 *Prædes*] Sponſores in cauſa publica. Feſtus: *Præs eſt is qui ſe obligat populo, interrogatuſque à magiſtratu, ſi præs ſit, ille reſpondet præs.* Scaliger pro *præs ſit*, legit *præs eſt*, id eſt præſens eſt, & ſe ſponſorem exhibet. Sed Varro dicit à præſtando dictum.

7 *Ad collegium tribunorum provocabat*] Primo luculentam orationem habuit, & deinde tribunos in auxilium vocavit. Tribuni cum in conſilium ſeceſſiſſent, reliqui omnes præter Gracchum pronunciarunt; prætori non intercedere tribunos, quo minus ſua poteſtate uteretur, ut teſtatur Livius.

8 *Octo tribuni*] Decem numero cum eſſent, ex iis C. Minucius multam irrogaverat juxta Gellium, atque ita non numeratur inter alios, Gracchus reſiſtebat. Atque ita revera fuere octo.

9 *Exſcripta ſunt*] Nam & ipſi tribuni ſic ſententias ſuas verbis concipiebant in tabellis, & de ſcripto pronunciabant hæc decreta, ut tetigit hæc pater lib. 4 Obſervat. cap. 1. *Jac. Gronov.*

10 INAU-

Digitized by Google

L. SCIPIONE. ASIATICO. FRATRE. QUUM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAJORUM. TRIBUNUS. PLEBEI. [10] HOMINIBUS. ACCITIS. PER. VIM. [11] INAUSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TULERIT. MULTAM. Q. NULLO. EXEMPLO. IRROGARIT. PRÆDES. Q. OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AUT. SI. NON. DET. IN. VINCULA. DUCI. JUBEAT. UT. EUM. A. COLLEGÆ. VI. PROHIBEAMUS. ET. QUOD. CONTRA. COLLEGA. POSTULAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMUS. QUO. MINUS. SUAPTE. POTESTATE. UTI. LICEAT. [12] DE. EA. RE. NOSTRUM. SENTENTIA. OMNIUM. DATA. EST. SI. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. COLLEGÆ. ARBITRATU. PRÆDES. DABIT. COLLEGÆ. NE. EUM. IN. VINCULA. DUCAT. INTERCEDEMUS. SI. EJUS. ARBITRATU. PRÆDES. NON. DABIT. QUO. MINUS. COLLEGA. SUA. POTESTATE. UTATUR. NON. INTERCEDEMUS. Poſt hoc decretum, quum Augurinus tribunus plebei L. Scipionem [13] prædes non dantem [14] prehendi & in carcerem duci juſſiſſet; tum Tib. Sempronius Gracchus tribunus pl. pater Tiberii atque Caii Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimicus gravis ob pleraſque in republica diſſenſiones eſſet, juravit palam in amicitiam inque gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe; atque ita decretum ex tabula recitavit. Ejus decreti verba hæc ſunt: [15] CUM. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS TRIUMPHANS. [16] HOSTIUM. DUCES. [17] IN. CARCEREM. CONJECTAVERIT. ALIENUM. VIDETUR. ESSE. [18] DIGNITATE. REIPUBLICÆ. IN. EUM. LOCUM. IMPERATOREM. POPULI. ROMANI. DUCI. IN. QUEM. LOCUM. AB. EO. CONJECTI. SUNT. DUCES. HOSTIUM. ITA. Q. L. CORNE-

10 *Omnibus accitis &c. irrogarit prædeſque ob eam*] Scripti perinde ut olim editi: *hominibus*, ut in interdicto apud Ciceronem pro Cæcina: *hominibus coactis armatiſque*. Dein iidem omnes: *irrogaverit prædeſque eum ob eam rem*. Gronovius.

11 INAUSPICATO] Nihil enim publice privatimque, niſi auſpicato gerebatur. Extat lex vetus Romuli, NE QUID INAUGURATO GERUNTO. *Inauſpicato* etiam ſumitur, pro inconſulto, temerarie.

12 *De ea re noſtrum ſententia omnium data eſt*] Reg. Fulv. Rot. *ſententia omnium ea eſt*. Gronovius.

13 *Prædes non dantem prehendi*] Reg. & Rot. & Lincoln. *prendi*. Idem.

14 *Prehendi & in carcerem duci*] Tribunis jus competebat intercedendi, idque & ſolenni verbo fiebat, VETO. ſi quis reſiſteret, per viatorem prehendi & in carcerem abripi poterat, ita ut conſules quoque prehendi atque in vincula duci ſæpe juſſerint. Factum hoc à prætore Q. Terentio dicit Livius, Val. Maximus à conſule.

15 CUM L. CORNELIUS SCIPIO] Verba decreti Tiberii Gracchi ita recitat Livius lib. 38 c. 60. *Quo minus ex bonis L. Scipionis quod judicatum ſit, redigatur, ſe non intercedere prætori. L. Scipionem (qui regem opulentiſſimum orbis terrarum devicerit, imperium populi Romani propagaverit in ultimos terrarum fines; regem Eumenem, Rhodios, alias tot urbes Aſiæ devinxerit Populi Romani beneficiis, plurimos duces hoſtium in triumpho ductos carcere incluſerit) non paſſurum inter hoſtes populi Romani L. Scipionem in carcere & vinculis eſſe, mittique eum ſe jubere.* Livius tamen ſuperius eadem fere verba Gellii habet, nimirum *juraſſe, ſibi inimicitias cum Scipionibus, quæ fuiſſent, manere, nec ſe gratiæ quærendæ cauſa quicquam facere. Sed in quem carcerem reges & imperatores hoſtium ducentem vidiſſet P. Africanum, in eum ſe fratrem ejus non duci paſſurum.*

16 *Hoſtium duces in carcerem conjectaverit*] Reg. & Rot. *conjectarit*. Gronovius.

17 IN CARCEREM CONJECTAVERIT] De P. Scipione Africano hoc refert Gracchus apud Livium. Sed Valer. l. 4 c. 1. L. quoque Scipionem appellat.

18 DIGNITATE] Vet. cod. A. DIGNITATE.

19 A COL-

Digitized by Google

NELIUM. SCIPIONEM. ASIATICUM. [19] A. COLLEGÆ. VI. PROHIBEO. Valerius autem Antias, contra hanc decretorum memoriam, contraque auctoritates veterum annalium, poſt Africani mortem interceſſionem iſtam pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni; [20] ſed damnatum eum peculatus [21] ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

19 A COLLEGÆ VI PROHIBEO] Interceſſio valida erat etiam inter tribunos ipſos, adeo ut uno ex collegio vetante, irritæ eſſent reliquorum omnium actiones.

20 *Sed damnatum*] Vid. Livium lib. 38.

21 *Ob Antiochenam pecuniam*] Reg. & Rot. *Antiochiam*. Sic Cicero de Academicis ſuis quædam vocat Ἀντιόχεια lib. 13 ad Atticum ep. 12. & *Antiochios*, qui ſectam Antiochi philoſophi ſequerentur, 4 Academ. *Gronovius*. Miror quum videam ita notatum ab Salmaſio: etiam ab Bourdelotio, niſi quod is in medio literarum *ia* ſuperſcripſerit literam *n*. Ego plene ex Regio notavi *Antiochinam*, ut ſupra. *Jac. Gronov.*

CAP. XX.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis ſibi non permiſſam ſuſtulit è verſu ſuo, Nola, *& poſuit,* Ora: *atque ibi quædam alia de conſonantia literarum jucunda.*

SCRIPTUM in quodam commentario reperi verſus iſtos à Virgilio ita primum eſſe recitatos atque editos:

[1] *Talem dives arat Capua & vicina Veſevo*
Nola jugo:

poſtea Virgilium [2] petiiſſe à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos beneficium petitum non feciſſe: [3] poëtam offenſum nomen urbis eorum, quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuo deraſiſſe, *ora*que pro *Nola* mutaſſe: atque ita reliquiſſe:

——— *& vicina Veſevo*
Ora jugo.

Ea res verane an falſa ſit non laboro; quin tamen melius ſuaviuſque [4] ad auris ſit, quam *Nola*, *Ora*, dubium id non eſt. [5] Nam vocalis in priore verſu

1 *Talem dives arat, &c.*] Extat hic verſus lib. 2 Georg. Vſ. 224. Divitem Capuam dixit vel propter divitias & luxum, vel propter ubertatem agrorum.

2 *Petiiſſe*] Additur in quodam MS. *beneficium*.

3 *Poëtam offenſum*] Servius ad lib. 8. Æneid. ad hunc verſum,

Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ,

legi quoque teſtatur, *mœnia Bellæ*. Et addit: *Multi Nolam volunt intelligi: & dicunt iratum Virgilium nomen ejus mutaſſe propter ſibi negatum hoſpitium: & ita aperte noluiſſe dicere, ſed oſtendere per periphraſin. Nam illic Punica mala naſcuntur, ut nunc* Bella *pro* Nola *poſuerit. Alii volunt accipi ut ſit Synalœpha, & legatur* Mœnia Abellæ. Aliter itaque Servius hæc narrat, verum Philargyrus ad citatum ſupra verſum *vicina Veſevo Ora jugo*, ita inquit, *Et hoc emendavit ipſe qui Nolam poſuerat. Nam poſtea offenſus à Nolanis, qui eidem aquam negaverant,* Ora *pro* Nola *poſuit.*

4 *Ad aures ſit, quam Nola, Ora*] An non etiam ad aures ſuavius eſt, *ad aures ſit Ora quam Nola?* Sic enim Reg. & Rot. *Gronovius.*

5 *Nam vocalis*] Nonnunquam vocalium concurſus ad elegantiam vel magnificentiam facit. Quod

ex

verſu extrema eademque in ſequenti prima canoro ſimul atque [6]jucundo hiatu tractim ſonat. Eſt adeo invenire apud nobiles poëtas hujuſcemodi [7]ſuavitatis multa, [8] [9] [10]quæ apparet navata eſſe, non fortuita: ſed præter cæteros omnis apud Homerum plurima. Uno quippe in loco [11]tales tamque hiantes ſonitus in aſſiduis vocibus pluris facit.

Ἡ δ' ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ[a]
Ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

atque item alio loco:

Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον[b].

Catullus quoque elegantiſſimus poëtarum in hiſce verſibus:

[12]*Miniſter vetuli puer falerni*
Inger mi [13]*calices amariores,*
[14]*Ut lex Poſtumiæ jubet magiſtræ*

[15]*Ebrio-*

a *Alter* (fons) *æſtate profluit ſimilis grandini,*
Vel nivi frigidæ, vel ex aqua (concreto) *cryſtallo.*
b *Lapidem ſurſum pellebat ad cacumen.*

---

ex Cicerone & Virgil. liquet. Ita Poëta dixit *Ilio alto*, & alibi *Inſulæ Ionio in magno.* Idem in Thucydide, Platone, Demoſthene, Herodoto, Homero paſſim invenies.

6 *Iucundo biatu*] Hiante enim & diducto ore fit illa pronunciatio, quando illa eſt concurſio vocalium.

7 *Suavitatis*] Ita in MS. Vet. edit. *ſuavitate.*

8 *Quæ apparet*] Ver. ed. *quæ appareat* & pro *navata* i. e. elaborata, vulgo *novata.* Extant verſus priores Il. χ. ℣ſ. 150. & 151. Poſterius extat *od.* λ. ℣ſ. 545. ubi de Siſypho loquitur Poëta.

9 *Quæ appareat novata eſſe*] Reſcribe: *quæ apparent navata eſſe, non fortuita.* A navus, ſtrenuus, fortis, deducitur verbum navare, quod valet, exquiſita diligentia elaborare. Quare elegantiſſime hîc opponitur τῷ αὐτοσχεδιάζειν ſeu fortuito aliquid agere. *Lambecius.*

10 *Quæ appareat novata eſſe, non fortuita*] Reg. Fulv. Rot *navata.* id eſt, conſulto & de induſtria poſita. *Gronovius.*

11 *Tales tanquam biatus & ſonitus in aſſ. v. pluribus facit*] Attende, & ſenſus idonei nihil elicies. Lego ex veſtigiis M. R. *Vno quippe in loco tales tamque biantes ſonitus in aſſiduis vocibus complures facit.* Nota ſimiliter hîc *tamquam* pro *tamque* ſubſtitutum eſſe, uti contra lib. 3 cap. 16. *tamque* pro *tanquam*, quod paulo ante monui. *Lambecius.*

12 *Miniſter vetuli*] Vetere vino delectabantur antiquitus Romani. De Surrentino vino illud ante annum vigeſimum adhuc crudum eſſe, teſtatur Galenus lib. 1. de Antidot. cap. 8. Ita enim loquitur: *De Surrentino autem quid me dicere opus eſt? quod omnes jam ſciunt, ante annum ferme vigeſimum adhuc crudum eſſe, vigeſimo enim tandem anno viget, potuique aptum diu perſeverat, nec facile amareſcit præſtantiaque cum Falerno contendit.* Sed nullum erat vinum, quod ætate Falernum vinceret. De Falerno Opimiano refert Plinius lib. 14 cap. 4. in ducenteſimum annum duraſſe.

13 *Calices amariores*] Manifeſto *amariores* pro meraciores intelligit, alludens ad Homericum, ζωρότερον δὲ κέραιε. Quod diverſe à veteribus exponi ſolitum cognoſces ex Plutarcho. Martialis autem aliter etiam exponit:

Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri juſſit amicis,
Largius Æacides vividiuſque merum.

hic largius & vividius eſt ζωρότερον. *Ita Scaliger in Caſtig. in Catullum.* Verum *amariores* etiam interpretari quis poſſet, pro *vetuſtiores.* Plinius lib. 14 cap. 4 de vino Falerno: *Etenim hæc natura vinorum in vetuſtate eſt, nec potari per ſe queunt, ſi non pervincat aqua, uſque ad amaritudinem carie indomita.* Vina itaque amara præ vetuſtate aqua ita diluebantur, ut ſentiri amaritudo non poſſet. *Calices* itaque *amariores*, ſunt minus aqua dilutæ.

14 *Ut lex Poſtumiæ*] In conviviis regna vini ſortiebantur, ut ex Horat. lib. 1. Od. 4. liquet. Sympoſiarchi illi, modum bibendi ſtatuebant. Qui magiſtri, arbitri conviviorum dicebantur; modimperatores Varroni apud Nonium. An autem hic legem publicam, quæ ita appellata forſan à Poſtumio, qui ædem Cereri & Libero & Liberæ vovit, Caſſius dedicavit, teſte Dionyſ. lib. 9. an potius Poſtumiam

mulie-

[15] *Ebrioſa acina ebrioſioris*;

quum dicere, *ebrioſo*, poſſet, &, quod erat uſitatius, *acinum* in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici ſuavitatem, *ebrioſa*, dixit propter [16] inſequentis à literæ concentum. Qui *ebrios* autem Catullum dixiſſe putant aut *ebrioſos* (nam id quoque temere ſcriptum invenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

mulierem convivii magiſtram intelligit? De talibus conviviorum præfectis vide Arrianum lib. 1. Diſſert. Epicteti, & Lucianum in Saturnal. Plutarchum in Apophthegm. & Gellium noſtrum lib. 15 c. 2.

15 *Ebrioſa acina*] Vett. editt. *Ebrioſæ acinæ*. Et forſan ita legendum, cum in vett. edd. in ſeqq. *Ebrioſi* legatur pro *Ebrioſo*. Acinæ autem ebrioſæ dicuntur quod medio ſucci uvarum hæſitent.

16 *Conſequentis*] In MS. quodam *inſequentis*. Thyſ. Is eſt ipſe Regius, qui plane ſic exhibet, *inſequentis a literæ*, quam vocalem temere eraſam repoſui, quia etiam ex Lincoln. notavi *conſequentis a literæ*. Jac. Gronov.

Cap. XXI.

Quoad vivet, &, quoad morietur, *cur id ipſum temporis ſignificent, quum ex duobus ſint facta contrariis.*

Quoad vivet quum dicitur, item *quoad morietur*, videntur quidem duæ res dici contrariæ: ſed idem atque unum tempus utraque verba demonſtrant. Item quum dicitur *quoad ſenatus habebitur*, & *quoad ſenatus dimittetur*: tametſi *haberi* atque *dimitti* contraria ſunt: unum atque id ipſum tamen utroque in verbo oſtenditur. Tempora enim duo quum inter ſe oppoſita ſunt atque ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio miſceatur; non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium ſequentis locus ipſe confinis demonſtretur.

Cap. XXII.

Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis & præpinguibus; quæſitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit.

Nimis pingui homini & corpulento cenſores [1] equum adimere ſolitos ſcilicet, minus idoneum ratos eſſe cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus. Non enim pœna id fuit, ut quidam exiſtimant: ſed munus ſine ignominia remittebatur. Tamen [2] Cato in oratione, quam *de ſacrificio commiſſo* ſcripſit, objicit hanc rem criminoſius, uti magis videri poſſit cum ignominia fuiſſe. Quod ſi ita accipias:

1 *Equum adimere ſolitos*] Locus hic interpolatus. De Cenſorum poteſtate & alibi & 4, 12 actum fuit. *Thyſ.* Hoc totum hauſit Thyſius ex editione Aſcenſiana, ubi publice citatio ejus loci exprimitur, & adſcribit Bourdelotius, ut, opinor, *locus interpolatus*, quum ſit integer, & infinitivus pendeat ab τῷ *ſcilicet*, ut ſatis probatum poſt alia in Obſervat. Patern. lib. 3 cap. 9. *Jac. Gronov.*

2 *Cato*] M. Porcium Catonem varias Orationes ſcripſiſſe paſſim patet.

3 Cu-

pias: id profecto exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum neque indeſidem viſum eſſe, [3]cujus corpus [4]in tam immodicum modum luxuriaſſet [5]exuberaſſetque.

3 *Cujus*] Aliter, *cui*.

4 *In tam immodicum luxuriaſſet exuberaſſetque*] Sic Carrio & Stephanus: ſed ſcripti & editi, *in tam immodicum modum*. Quod tenendum mordicus, quando à Catone Priſco id accepit noſter. Sic ille: *ne Romani Perſe quoque rege victo, ad ſuperbiam ferociamque & immodicum modum inſoleſcerent. Exuberaſſet* (ſi tamen id tentare licet) neque delendum neque *exſuperaſſet* faciendum, ſed forte *extuberaſſet*. Plinius lib. 19, 2. *Nec utique extuberante loco, ubi gignuntur aut rimas agente*. Lib. 21, 16. *Helxine rara viſu eſt, neque in omnibus terris. à radice folioſa ex ſativa media veluti malum extuberat, contectum ſua fronde.* Sic membranaceus Voſſianus. Lib. 37, 12. de gemmis: *Cavæ aut extuberantes gemmæ viliores videntur æqualibus.* Sed cur mutemus vulgatum, quod à Virgilio ſumpſiſſe auctor videtur lib. 1 Georg. *At ſi luxuria foliorum exuberat umbra.* Verbis factis, ἐλιτάνη, ἐκαχύθη, ἐκλαδόθη, *luxuriavit & uberavit*. Gronovius.

5 *Exuberaſſetque*] Forſan, *exſuperaſſetque*. Scriverius delet.

A. GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
COMMENTARIUS.
LIBER OCTAVUS.

Commentario octavo hæc inſunt.

[1]CAPUT I.

[2]HESTERNA noctu, *recténe an cum vitio dicatur: & quænam ſuper iſtis verbis grammatica traditio ſit: item quòd decemviri in* XII. *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt*.

CAP. II.

Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique uſu Latine loquentium minimè Latina ſint, neque in veterum libris reperiantur.

CAP.

1 CAP. I.] Hæc capita in vett. editt. hic non inſeruntur, abſunt quoque in MS. Morelli. *Thyſ.* Certe jam Aldus habet, præpoſitis his verbis *A. Gellii Noctium Atticarum liber Octavus hac ætate non reperitur. Sed ex vetuſtiſſimo exemplari hæc capita excerpta ſunt*, quæ ipſa ſunt per editiones continenter propagata, donec induxit Stephanus, quia ſane hæc capita in variis exemplaribus reperiuntur, ut ipſo Lincolnienſi.

2 *Heſterna noctu*] Proculdubio Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 4. deſcripſit ea quæ de hac locutione auctore non nominato apud illum iſtic ſuperſunt, & legi poſſunt; quæ forſan iiſdem verbis ex Gellio excerpta, docent *noctu* ac *diu* (quæ Quintiliano lib. 1 c. 4 adverbia ſunt) veros eſſe ablativos.

natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam [9] de exuberantia aut interitu ejus [10] lecta auditaque.

CAP. VIII.

Quid mihi uſu venerit interpretari & quaſi effingere volenti [11] locos quoſdam Platonicos Latina oratione.

CAP. IX.

[12] Quòd Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis facundiſſimus verba pauca ad populum Athenienſem facturus deturbatus verecundia obticuerit, [13] quodque idem hoc Demoſtheni, apud Philippum regem verba facienti, evenerit.

CAP. X.

Qualis mihi fuerit in oppido [14] Eleuſine diſceptatio cum grammatico quodam [15] præſtigioſo tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante; remotarum autem quæſtionum nebulas & [16] formidines [17] capiendis imperitorum animis oſtentante.

CAP.

9 *De exuberantia aut interitu ejus*] De admiranda memoria lege Plinium lib. 7 c. 24. Fabium lib. 11 c. 2. Senecam Patrem initio controverſiarum, qui de ſe refert ſe eo ordine atque recitata eſſent duo millia nominum reddidiſſe. Similia narrat de Simplicio quodam Auguſtinus lib. 4 cap. 7. de Anima. Lege miram hiſtoriam apud Muretum Var. Lect. lib. 3 c. 1. De interitu memoriæ vide Plin. lib. 7. qui de Meſſalla Corvino commemorat nominis ſui oblitum fuiſſe. Similia itaque vel eadem narravit hic, ut arbitror, Gellius.

10 *Lecta auditaque*] Forſan legendum, *lectu audituque digna*. Hoc forſan eſt nihil.

11 *Locos*] Aliter, *jocos*.

12 *Quod Theophraſtus*] Apud Diogenem Laërtium in vitâ ejus nihil tale invenio.

13 *Quodque idem hoc Demoſtheni*] Nihil hac de re apud Plutarchum in Demoſthene, ſed hoc commemoratur, cum decem legati miſſi eſſent ab Athenienſibus ad Philippum, atque inter illos eſſet Demoſthenes, Regem ad Orationem Demoſthenis accurate reſpondiſſe. Idem Ciceroni contigit, ut Appianus meminit lib. 2. de Bell. Civ. & Plutarchus in Cicer. dixit, acceſſiſſe eum ad dicendum trepidum, ac multis in cauſis medio ardore & ſtatu orationis vix tandem horrere & tremere deſiiſſe.

14 *Eleuſine*] Quam Atticæ urbem fuiſſe Cereri conſecratam, ex Mela, Ptolemæo, aliis notum eſt.

15 *Præſtigioſo*] Vano oſtentatore, inſtar illorum, qui præſtigiis populum ludunt. Non opus eſt itaque ut hic labores H. Stephanus.

16 *Formidines*] Intelligit captioſa argumenta, ab uſu ejus vocis, quo notabatur linea variis plumis penniſque avium conſerta, quæ ad retia ponebatur, & ſic genus omne ferarum inducebat. Seneca lib. 2 c. 11. de Ira: *Nec mirum, cum maximos ferarum greges linea pennis diſtincta contineat, & in inſidias agat, ab ipſo effectu dicta Formido.* Hanc aperte deſcribit Nemeſianus:

Linea quinetiam magnos circumdare ſaltus
Quæ poſſit, volucreſque metu concludere prædas,
Digerat innexas non una ex alite plumas.
Namque urſos, magnoſque ſues, cervoſque fugaces
Terrificant, linique vetant tranſcendere ſeptum.

Et Seneca lib. 1. de Clementia: *ſic feras lineis & pinna concluſas contine, eaſdem à tergo eques telis inceſſat; tentabunt fugam per ipſa quæ fugerant, proculcabuntque formidinem.* Uſus quoque Apuleius in Apolog. Oppianus lib. 4. de Venat. δειμαλέην μήρινθον, id eſt, *lineam formidoloſam*, & δῖμα πολύχροον, *formidinem multicolorem* appellat. Formido autem à formis, ſive imaginibus vel picturis & terriculamentis rerum nomen accepiſſe videtur. Vide Colv. ad Apuleium p. 258. & Turneb. lib. 5. Adv. c. 5.

17 *Capiendis imperitorum animis*] Ver. ed. *ad capiendos imperitorum animus.* Thyſ. Immo id continuatum per omnes editiones, uſque ad Stephanum, qui neſcio unde erutum dativum ſubjecit.

18 *Quæ*

CAP. XI.

[18] *Quam feſtivè reſponderit Xanthippæ uxori Socrates petenti ut per* [19] *Dionyſia largiore ſumtu* [20] *cœnitarent.*

CAP. XII.

Quid ſignificet in veterum libris ſcriptum, [21] plerique omnes; *& quòd ea verba accepta à Græcis videntur.*

CAP. XIII.

[22] Quopſones *quod homines Afri dicunt, non eſſe verbum Pœnicum, ſed Græcum.*

CAP. XIV.

Lepidiſſima altercatio Favorini philoſophi adverſus quemdam intempeſtivum de ambiguitate verborum diſſerentem, atque inibi verba quædam ex Nævio poëta & [23] *Cn. Gellio non uſitatè collocata: atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum exploratæ.*

CAP. XV.

Quibus modis [24] [25] [26] *ignominiatus tractatuſque ſit à* [27] *C. Cæſare Labe-*

18 *Quam feſtive*] In ed. Ven. I. de Tridino capp. 10 & 11. male confunduntur.

19 *Per Dionyſia*] Feſtis enim diebus, præcipue Liberi patris, majori impenſa genio indulgebant.

20 *Cœnitarent*] Vet. ed. *cœnitaret.*

21 *Plerique omnes*] Si plerique, quomodo omnes? Idem eſt, *atque ferme omnes.* I. Scaliger lib. 7. de Re Poët. cap. ult. ita interpretatur: *quomodo dicimus* ſex ſeptem *disjunctiva* VEL, *item* plus minus, *pro* plus vel minus: *ſic & dicimus* plerique omnes, *pro* vel plerique, vel fortaſſe omnes. ſed *plerus* quoque pro *plenus* ſumitur à græco πλήρης. Ita eſſet, *plene omnes.*

22 *Quopſones*] Corruptum vocabulum. pleræque editiones veteres legunt *Qupſones,* nullo ſenſu. Scaliger invenit in libro ſcripto Bituricenſi *Eupſones,* pro quo legit *Eudones*, pag. 32. ad Fragm. Em. temp. à Punico *Haudoni*, quod denotat χαῖρε κύριε. Forſan *Eudones* videtur dictum, pro *Adonis.* Æolica dialectus α crebro mutat in αυ, ut ναὸς, ναυὸς, ἀὴρ, αὐὴρ, αὐ vero in ευ quoque mutatur. Forſan igitur *Eudones* pro *Adonis* Afris dicebatur. Quod Græcum putavit eſſe Gellius, cum revera Syriacum vel Phœnicium ſit. Intelligi tamen forſan poteſt ἀϊδωνεὺς, qui idem atque ἅδης teſte Heſychio. Sed hæ ſunt conjecturæ. Ex quibus tamen hoc Scaligerianum pro bono habet Th. Reineſius de Punica Lingua cap. 12 num. 14, & *qupſones* vocat vocem nihili & quæ ne legi aut pronunciari quidem poteſt. Prouſteus utinam perinde Gellium juvaret, quam acer eſt in vituperando Scaligero! inprimis ridiculus in rogando, cur unus Biturigum codex eo ipſo quo citatur loco mendoſus Scaligero pluris eſt quam ceteri omnes? An non unus Regius codex Lambecio recte pluris eſt, quam ceteri omnes? Cur autem ſupponit eum librum in iſto loco mendoſum! quum utique ipſe nihil ſciat, nihilque afferre queat. Nonne Scaliger eſt, qui anno 1573 ſimiliter ex veteri ſcriptura emendavit 9, 3 *Macetæ*, quum omnes ex inſcitia ederent *Macedones* contra fidem MSStorum, ut jam conſtat, & ipſe ſequi debuit ab Stephano anno 1585 tantopere indicatum? Neſcio unde ortum ſit *Quopſones*, quod poſtremas editiones occupat. Omnino *Qupſones* præfert aliquid Græcum. Ut enim *quinorodon*, Græce κυνόρροδον, ὑπόκιστις *hypoquiſtis*, ſic κύψωνες potuerunt alio ſermone efferri, tanquam inſtar illius, qui catoblepas in eadem Africa Græce Græcis dicitur, mutata & fere corrupta declinationis parte per hanc translationem ad alium populum. *Jac. Gronov.*

23 *Cn. Gellio*] Vet. ed. legit, *Cn. Gallo.* Forſan legendum *Cæcilio.*

24 *Ignominiatus*] Stephanus qui hæc capita Gellii non eſſe contendit (quo jure alibi videbimus) putat Gellium dicturum fuiſſe, *quibus ignominiæ modis tractatus ſit*, vel *quam ignominioſe tractatus ſit.* For-

Digitized by Google

Laberius poëta : atque inibi appoſiti verſus ſuper eadem re ejuſdem Laberii.

Forſan pro *ignominiatus* legendum *ignominia notatus.*

25 *Tractatus*] Forſan *taxatus. Taxare*, inquit Feſtus, *idem eſt quod convitiis tangere.*

26 *Ignominiatus tractatuſque*] Stephanus conjicit, *Quibus modis ignominiæ tractatus.* vel, *Quam ignominioſe tractatus.* Alii, *ignominia notatus & taxatus.* Sed *ignominiatus*, quin ipſius auctoris ſit, & quidem ab aliquo vetuſtiorum, quo caremus, acceptum, nullus dubito. *Tractari* vero eadem ſignificatione deſendimus Plauto Milite a. 2 ſc. 6. *Meamne hic in via hoſpitam Tractatam & ludificatam, ingenuam & liberam.* Gronovius. Immo & *injuriatus* eſt apud Lucilium.

27 *A C. Cæſare*] Quid hoc capite comprehenderetur, oſtendit Macrobius lib. 2 Sat. cap. 7, quæ hic reponi non eſt neceſſe. Vide & Gellium noſtrum lib. 17 c. 14.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

[1]*LIBER NONUS.*

CAPUT I.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in [2] *undevice ſimo annali ſcripſerit rectiores certioreſque ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quam ſi deorſum.*

Q. Claudius in undevicesimo annali, quum oppidum [3] à Metello proconſule oppugnari, contra ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit ; *Sagittarius cum funditore utrimque ſummo ſtudio* [4] *ſpargunt fortiſſimè. Sed*

1 *LIBER NONVS*] In MS. Morelli & in antiquiſſ. Venet. titulus eſt LIBER OCTAVUS. In membranis Giſchni liber x. eſt : ſicuti in Cod. Tornæſiano. In Giſcl. membr. poſt x. incipit XII. In Voſſ. Cod. annotatum in quodam MS. haberi XIIII. novem autem primi deſunt, in toto corpore habentur libri XXIII. *Thyſ.* At hæc ſunt ipſa verba præpoſita codici Bibliothecæ Regiæ num. 659, unde potuit deſcripſiſſe Voſſius, ut & alii. In MS. codice bibliothecæ S. Marci exemplar plane eſt præferens titulos capitum, quos ita diviſos habet, ut concludat VICESIMO III COMMENTARIO, ſed ut interim quoſdam libros non diſtinguat, ut hac in parte vehementer hæſitarint.

2 *In duodevice ſimo annali*] Potuit hanc ſcripturam eligere Stephanus & edere, quum & in nonnullis codicibus forſan viderit, ut paterna manus teſtatur de Petav. & Voſſ. licet in ipſo capite retineret *undevice ſimo*, ut tanto probabilius aſſeveraret in his titulis alienam manum & Stephano incongruam. Nobis non licet, qui ſcimus, in codice S. Marci Florentiæ legi *undevice ſimo*, prout habent anteriores editi, unde id reſtitui, & de auctore titulorum edocti aliter ſumus. *Jac. Gronov.*

3 *A Metello*] An Metellus Numidicus, an alius intelligatur, dubium eſt. De Numidico vide 6, 11. *Thyſ.* Claudium hunc in duodevice ſimo annali egiſſe de bello Marſico colligitur ex Senecæ libro II Beneſ. c. 23 & Grumenti expugnatione : quo eodem tempore viguit C. Cæcilius Metellus Galliam Narbonenſem regens. *Jac. Gronov.*

4 *Spargunt fortiſſime*] Sagittas ex arcubus, lapides vel glandes ex fundis, qui ſummo cum impetu mittebantur. De Funditoribus ſive Balearibus ita loquitur Diodorus Siculus lib. 6. *In prælio lapides multo majores quam reliqui, jactant robuſte, ut aliquo tormento lapis miſſus videatur. In urbium expugnatione lapidum jactu eos, qui deſuper ex propugnaculis tuentur mœnia vulnerant. In pugna vero ſcuta, galeas, omneque armorum genus confringunt. Spargere* itaque vel de ſparſione ſagittarum lapidumque intelligi poteſt, (quod peculiare hìc vocabulum)

Digitized by Google

Sed ſagittam atque lapidem deorſum an ſurſum [5] *mittas, hoc intereſt; nam neutrum poteſt* [6] *deorſum verſum rectè mitti, ſed ſurſum utrumque optimè. Quare milites Metelli ſauciabantur* [7] *multo minus, & quod maximè opus erat* [8] *à pinnis* [9] *hoſtis defendebant* [10] *facillime.* Percunctabar ego [11] Antonium Julianum rhetorem, cur hoc ita uſu veniret, quod Quadrigarius dixiſſet, ut contigui magis directioreſque ictus fiant, ſi vel lapidem vel ſagittam ſurſum verſus jacias quam deorſum: quum proclivior faciliorque jactus ſit ex ſupernis in infima, quam ex infimis in ſuperna. Tum Julianus comprobato genere quæſtionis, *Quod de ſagitta*, inquit, *& lapide dixit, hoc* [12] *dè omni fere miſſili telo dici poteſt. Facilior autem jactus eſt, ſicuti dixiſti, ſi deſuper jacias, ſi quid jacere tantum velis, non ferire. Sed quum modus & impetus jactus* [13] *temperandus dirigenduſque eſt: tum, ſi in prona jacias, moderatio atque ratio mittentis* [14] *præcipi-*

bulum) vel de ipſis ſagittariis & funditoribus. Ennius, *Poſtquam deſeſſi ſunt ſtantes, ſpargere ſeſe*, pro diſpergere, diffundere.

5 *Mittas, hoc intereſt. nam neutrum*] Non bene videntur jungi τὸ *hoc* & τὸ *nam*. Si prius placet, ſufficere videtur: *deorſum an ſurſum mittas; hoc intereſt. neutrum poteſt deorſum verſum recte mitti.* Sin poſterius, & ſit, *deorſum an ſurſum mittas, intereſt. nam neutrum poteſt deorſum verſum recte mitti*, nihil requiras. *Gronovius.*

6 *Deorſum verſum*] Loquitur de ſagittis & lapidibus, quæ arcu, balliſta fundaque jaciuntur, ſecus ſi quis pila haſtaſque vel lapides manu torqueat; tum enim ex ſuperiori loco major vis atque impetus eſt, inprimis ſi non longe perpendiculi linea abſit. Hinc Tac. l. 17. *Ingerunt*, inquit, *deſuper Othoniani pila, librato magis ac certo ictu, adverſus temere ſubeuntes.* Livius lib. 7, 23. *Præter virtutem, locus quoque ſuperior adjuvit, ut pila omnia haſtæque, non tanquam ex æquo miſſa vana, quod plerunque fit, caderent, ſed omnia librata ponderibus figerentur.* Et lib. 10. dec. 3. *Pœni vana pleraque, utpote ſupino jactu, tela in locum ſuperiorem mittebant. Gravior ac pondere libratior ſuperne ex onerariis ictus erat.* Ita interpretatur hunc locum Hier. Magius lib. 2. Var. c. 16. Sed ſuperiora loca de ictibus & fixionibus telorum propinquis intelligi poſſunt. *Thyſ.* Addas licet de jaculis, quæ manibus emittuntur, verba Livii 25, 16. *Jaculis maxime aperta corpora Romanorum; & quum undique ex altioribus locis in cavam vallem conjectus eſſet, transfiguntur. Deorſum verſum* dicit pari copia, qua & ipſe mox & Cicero aliquoties ſcribit *ſurſum verſus* vel *verſum*, & alii. Sed & infra ad cap. 4 ex ipſo Varrone dantur ejus exempla in nota paterna, ut vane ideo dicatur Quadrigarius in hac iſtarum vocum junctura parum accuratus. *Jac. Gronov.*

7 *Multo minus*] Erant enim inferiori loco.

8 *A pinnis*] Acuminibus murorum, vel faſtigiis. Senſus eſt, quod facillime hoſtes à mœnibus & muris depellerent; eo uſu quo in argumento capitis 8 lib. 5. *Deſenſus error à Virgilii verſibus*, ut monet Phil. Carolus.

9 *Hoſtis defendebant facillime*] Regius & Voſſianus adjiciunt vocabulum *funditore.* Ex qua ſcriptura in Badiana Vaſcoſani fecerunt *funditores.* Sed non de his ſolis Claudius. Forte: *à pinnis hoſtis defendebant facillime fundis & arcu.* Gronov. Prout in petendis ex humili hoſtibus iſto duplici genere utebantur. Florus II, II de Gallogræcis: *Utrinque fundis ſagittiſque acti.* Sed nunc iſtud utrumque ſatis intelligitur ex præcedenti, ubi jungitur *ſagittarius cum funditore.* Hinc dum ſoli nunc repetuntur funditores, in his ſolis utrique poſſunt commode intelligi, ut fit ſæpius, atque ita non diſcedo à MSS.

10 *Facillime*] In Bad. Par. ed. additur, *funditores.*

11 *Antonium Iulianum*] Vide 1, 4.

12 *De omni fere miſſili telo*] Poſtremam vocem Giſelini abfuiſſe codici notat Lipſius 5 epiſt. q. 8. At non abeſt Regio, Petavianis, Voſſiano, aliis. Et Virgilius 10 Æneid. *telum quod miſſile libro.* Livius lib. 30. *telorum maxime miſſilium vis ingens congeritur.* Gronovius.

13 *Impetrandus dirigenduſque*] Non debui connivere ad corruptelam hanc nimis abſurdam, & quam credi vix poteſt tamdiu obtinuiſſe ortam ex editione Leidenſi ann. 1641, non dubie vitio typorum; & tamen inde huc uſque productam, ſed nunc recorrectam, ut vides. *Jac. Gronov.*

14 *Præcipitantia ipſa & pondere*] Voſſianus, *præcipi-*

Digitized by Google

cipitantia ipſa & pondere cadentis teli corrumpitur. At ſi in editiora mittas, & ad percutiendum ſupernè aliquid [15] *manum & oculos* [16] *conlinees: quo* [17] *modus à te datus* [18] *tulerit, eo telum ibit, quod jeceris.* Ad hanc ferme ſententiam Julianus ſuper iſtis Q. Claudii verbis nobiſcum ſermocinatus eſt. [19] Quod autem [20] ait idem Q. Claudius: *à pinnis hoſtis defendebant facillimè;* animadvertendum eſt, uſum eſſe eum verbo *defendebant*, non ex vulgari conſuetudine, ſed admodum proprie & Latine. Nam *defendere*, & *offendere*, inter ſeſe adverſa ſunt, quorum alterum [21] [22] ſignificat ἐμποδὼν ἔχειν, alterum, ἐκ ποδῶν [23] ποιεῖσθαι. Quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur.

cipitantia lucumque ipſa. Regius, *præcipitanti aliicunque ipſa.* Forte: *præcipitantia plerumque ipſa & pondere cadentis teli opprimitur.* Gronovius.

15 *Conlines*] Aliter, *collimes*, Giſ. cod. *conlinies.* Ed. vet. Ven. *conniveas.*

16 *Manum & oculos conlinees*] Ita ſcribendum, non *conlines*, quod nuper invaſit: non *conlimes* aut *connives*, ut olim vulgo. nam ſcripti meliores *conlinies* aut *collinies*, ut monuit primus Lipſius. Dicitur autem à *linea*. Cicero lib. 3 de finibus. *Ut enim ſi cui ſit propoſitum collineare haſtam aliquo aut ſagittam.* Et, *facere omnia, quæ poſſit, ut collineet.* Ita & Victorius & Manutius è vett. ſcriptis. Lib. 2 de divin. *Quis eſt enim, qui totam diem jaculans non aliquando collineet?* Triplex in his uſus verbi. *Collineare haſtam*, dirigere ac mittere ex deſtinatione & arte. *Collineare*, aliquando ſcopum attingere ac ferire. *Collineare manum & oculos*, intendere ad mittendum certius & felicius. Στοχάζεσθαι σκοποῦ, Græci. Ælianus lib. 8 de animal 10. οἱ μὲν ἄνθρωποι ῥᾳδίως ἰχνὺν λόγχαις ἀφιᾶσι στοχαζόμενοι αὐτῶν. Ita legendum. Vulgo λόγχαις. Geſnerus, ἢ λόγχαις. Gronov.

17 *Modo*] Badius legit *motus. modus* hic ſignificat *librationem.*

18 *Tulerit*] Ita Giſ. cod. Vet. ed. *fuerit.*

19 *Quod autem ait idem*] Reg. Petav. Voſſ. Lincol. Schef. exterminant τὸ *autem.* Gronovius.

20 *Ait idem*] In MS. *ait tandem.*

21 Ἐμποδὼν ἔχειν] Auctior aliquanto verbis Giſelini ſcripta lectio, ἐμποδὼν ἔχειν, id eſt, *incurrere in aliquid & incidere*, alterum ἐκποδὼν (melius ἐκ ποδῶν) id eſt, *avertere atque depellere.* nec hærebis, quin hæc interpretatio ab ipſo Agellio ſit. *Lipſ.* lib. 4. Epiſt. Qu. Ep. 8.

22 *Significat ἐμποδὼν ἔχειν alterum*] Omnes item noſtri: ἐμποδὼν ἔχειν, *id eſt, incurrere aliquid & incidere, alterum ἐκποδὼν ποιεῖσθαι* (quidam, ποιεῖν) *id eſt, avertere atque depellere*: ut Vict. Giſelini codex apud Lipſium. *Gronovius.* Et judicat quoque Philipp. Carolus non dubitandum, quin ab ipſo Auctore ſit interpretatio. In Reg. autem inveni & ipſe *in aliquid*, ſed pater omiſit præpoſitionem ex MS. 1. & ut. Voſ. ut notat.

23 Ποιεῖσθαι] In cod. Torn. ποιεῖν.

CAP. II.

[1] *Quibus verbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu amictuque nomen habitumque philoſophi ementientem.*

AD [2] Herodem Atticum, conſularem virum ingenioque amœno & Græca facundia celebrem, adiit, nobis præſentibus, palliatus quiſpiam & crinitus, barbaque propè ad pubem uſque porrecta; ac petiit [3] [4] æs ſibi dari εἰς ἄρτους[a]. [5] Tum Herodes interrogat quiſnam eſſet. Atque

a *Ad panes.*

1 *Quibus verbis*] Regius & Voſſian. & S. Marci Flor. *qualibus*, ut 10, 8.

2 *Herodem Atticum*] Vide lib. 1 c. 2.

3 Εἰς ἄρτους] Vulgo additur, *emendos ſcilicet*. quod gloſſema eſſe recte monuit Lipſius, atque abeſſe à membranis Giſelini.

4 *Æs ſibi dari εἰς ἄρτους id eſt, ad panes emendos ſcilicet*] Sic Romana & Veneta. Aldus, & ab eo Vaſcoſ. & Gryph. εἰς ἄρτους *emendos ſcilicet.* Hic quoque duo poſtrema vocabula juſſu codicis ſui delevit

cuipiam id genus, & philoſophum ſeſe oſtentanti dari juſſit mille nummûm, &, quum plerique dicerent nebulonem eſſe hominem, malum & malicioſum, & nulla re bona dignum: tum Muſonium ſubridentem dixiſſe ajunt; [14] ἄξιος οὖν ἐςὶν ἀργυρίου [a]. *Sed hoc potius*, inquit, *dolori mihi & ægritudini eſt, quod iſtiuſmodi* [15] [16] *animalia ſpurca atque probra nomen uſurpant ſanctiſſimum, & philoſophi appellantur. Majores autem mei Athenienſes nomina juvenum fortiſſimorum Harmodii & Ariſtogitonis, qui libertatis reciperandæ gratia* [17] *Hippiam tyrannum interficere adorſi erant, ne umquam ſervis indere liceret, decreto publico ſanxerunt: quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ devota ſervili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſſimum in hominibus deterrimis exſordeſcere? ſimili autem*, inquit, *exemplo ex contraria ſpecie antiquos Romanorum audio* [18] *prænomina patriciorum quorumdam male de republica meri-*

a *Dignus igitur eſt argento.*

13 *Æruſcanti*] Ita Aſcenſiana Par. edit. & poſteriores, vett. editt. *circumſtanti*. æruſcare autem eſt, ſtipem & æra undique colligere, Græcis dicuntur χαλκολογεῖν, & æruſcatores χαλκολόγοι, qui cibum quæſtumque ex mendaciis captabant, ut loquitur Auctor noſter lib. 14 c. 1. *Thyſ.* Videndæ Iſ. Caſauboni notæ ad Theophraſti Characteres pag. 182 & ſeq.

14 Ἄξιος ὖν ἐςὶν ἀργυρίου] Dignus argento, ut ita illum confeſtim dimittamus, vel innuit tacite pecuniæ poſſeſſionem ſæpe indignis contribui. Forſan alludit ad ſervos ἀργυρωνήτους, qui pretio comparantur. *Thyſ.* Immo dignus argento, quod relinquet illum qualis eſt, non emendaturo, ut ſimile ad ſimilem veniat.

15 *Probra*] Ita membranæ Giſel. & vetus edit. aliter, *probroſa*. ut Terentius hominem ſceleſtum *ſcelus* appellat, ita hic Gellius homines probroſos & conviciis dignos *probra* appellat.

16 *Animalia ſpurca atque probra*] Sic Rom. Ven. Ald. Gryph. Badiana Vaſcoſani *probroſa*: unde Lipſio alterum revocandi occaſio, & Vide, inquit, ne veteres ita dixerint. Vilum aliis *probra* dici hos homines, ut *ſcelus* Terentius hominem ſceleſtum appellat. Quod facilius tolerarem, ſi tantum probra dicerentur, nec præponeretur *animalia ſpurca atque*. Quare ſuſpicor aliquid aliud latere, ac fortaſſe, *animalia ſpurca atque inebra*. Id eſt, inauſpicata, mali ominis, quæ obvia viri boni vota & conſilium impediant. Feſtus: *inebræ aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent: & prorſus omnia inebra appellant, quæ tardant & morantur argentem.* Propius literis foret *proebra* ejuſdem originis, ſi eo ſignificatu valeret: ſed id amuletum Varro & Feſtus interpretantur. Quid ſi tamen *animalia ſpurca ac reproba*. Neque enim adeo diſtat à Tertulliani ſeculo Gellius, ut qua ille voce utitur, hic uti non potuerit. Is autem dixit in Apologet. *ſanguinem reprobi bovis mori optantis*, palam irridens probationem victimarum. Sic *reprobum animal* foret, quod Varroni *rejiculum*. Gronov.

17 *Hippiam tyrannum*] Hiſtoria celebratiſſima, quam denuo tangit Gellius noſter l. 17 c. 21, ubi *Hipparchum* dicit & rectius. Nam poſt Hipparchi cædem Hippias tres annos tyrannidem obtinuit, & quarto pulſus ad Darium confugit, anno viceſimo ante Marathoniam pugnam, ut ait Thucydides. Sed Gellius dicit *adorſos* fuiſſe Hippiam interficere, ita ut innuere videatur in animo habuiſſe, ſed fruſtra. Hipparchum itaque occiderunt conjurati. Heraclides lib. de Polit. per errorem eum cæſum refert, cum fratrem juniorem Theſſalum interimere cuperent: Hipparchum enim longe commodiorem duobus fratribus fuiſſe. Longe aliter hæc narrat Iuſtinus, cujus verba legi poſſunt.

18 *Prænomina patriciorum quorundam*] Suetonius in vita Tiberii cap. 1. de gente Claudia: *cum prænominibus cognominibuſque variis diſtingueretur, Lucii prænomen conſenſu repudiavit, poſtquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinii, cædis alter convictus eſt.* Ita decreto cautum fuit, ne quis gentis Manliæ M. Manlius vocaretur Liv. lib. 6. Feſtus in *Manliæ gentis* &c. Dio lib 51. *Edicto* (inquit) *cautum, ne quis ex eâ familia Antoniorum M. prænomen & ferret*. De L. Tarquinio Collatino qui propter nomen Tarquinii inviſus erat, & urbe pulſus, vide Liv. lib. 2.

 1 *Amyn-*

meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum, cenſuiſſe ne cui ejuſdem gentis patricio inderentur: ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipſis viderentur.

CAP. III.

Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato.

PHILIPPUS [1] [2] Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cujus virtute induſtriaque [3] Macetæ locupletiſſimo imperio aucti gentium nationumque multarum potiri cœperant, & cujus vim atque arma toti Græciæ [4] cavenda metuendaque inclutæ illæ Demoſthenis orationes [5] [6] concioneſque vocificant. Is Philippus, quum in omni fere tempore ne-

1 *Amyntæ filius*] Scaliger in Auſon. Lect. lib. 1 c. 21. ex veteri ſcriptura *filius* omittit Græco more, qui dicerent τοῦ Ἀμύντου. Thyſ. Sed non teſtatur Scaliger de induſtria eam vocem à ſe omitti. Ego autem in codice Thuanæo, cujus collationem die VII Junii 1671 abſolvi, reperiebam non modo *filius*, quam vocem habent omnes MSS. quos pater vel ego vidimus, ſed etiam *fuit filius*: idque prorſus opinor eſſe Gellianum, quum plane eodem modo 1, 4 *Antonius Iulianus rhetor perquam fuit . . . Is Iulianus* &c. Iterum cap. 8. *Phocion ex Peripatetica diſciplina haud ſane ignobilis vir fuit. Is librum compoſuit* &c. *Jac. Gronov.*

2 *Amyntæ filius terræ Macedoniæ rex, cujus virtute induſtriaque Macedones*] Scaliger Auſonianarum 1, 23 ex veteri ſcriptura, ut ait, omittit τὸ *filius*, mutatque *terræ Macetiæ*, dein *Macetæ*. Cautior & pudentior Lipſius 3 epiſt. q. 6, Scidæ, inquit, *Macetæ*: & id tu, Scaliger, nos docuiſti. Quaſi diceret, quæ ultra molitur ὁ πάνυ, non habere ſe pro docendis. Et certe vir in omnibus vehemens ſcalmo reperto navigium ſe reperiſſe prætulit. nam *Macetæ* apud me quoque duo Perav. duo Voſſ. Lincoln. & Regius. omnes *terræ Macedoniæ* & *Amyntæ filius*: etſi aliquid huic poſtremo ſimile Tito Livio 28, 12, reſtituerimus. Sed in his arbitrariis conſenſui priſcarum manuum, non libidini, parendum. Juxta ποιητικῶς eſt Hen. Stephani, mirum ſibi videri, cur non, ſicut *Macedoniæ* illic dixerat, ita etiam *Macedones* hic, aut certe, cur non *terræ Macetidis* illic, ſicut hic *Macetæ* dixerit. Nemini facit injuriam, qui jure ſuo utitur. Nec Ovidium modo, ſed omnes utique attentius ſcribentes excepiſſe quædam adverſus tales judices, in quæ nihil illis liceret, cenſeo. Ælianus libro 14 de animal. cap. 1 Θήραν ἰχθύων Μακέτω, inquit: & mox: Μακεδόνας ἐρῶντας λέγω ἐστί. Miretur etiam, cur non aut prius Μακεδονικὴν aut poſterius Μακέτας dixerit. *Gronovius.* Itaque etiam Periegetes ille ſub Nicomede ſcribit, μετὰ δὲ ταῦτα Μακεδόνων Αἶα τῆς Μακέτας Ἠμαθίας τε λεγομένης.

3 *Macetæ*] Ita recte. vulgo *Macedones*. Macedoniæ partem Μακετίαν appellatam fuiſſe ſcribunt Stephanus de urbibus & Heſychius, & inde totam regionem nomen accepiſſe Euſtathius in Dionyſium Periegetem. Macetæ itaque Macedones ſunt. Quos arbitrantur nonnulli cum כתים in ſacra ſcriptura eoſdem eſſe. Sicut enim à Javan ἴωνες dicti, qui & Iones, ita à Cethim filio Javan Cetheos dictos. Utique Machab. 1. habetur *Alexandrum egreſſum terra Cethim*. Citium quoque Macedoniæ urbs, Xenoph. de Ven. Vide *Bochartum* in ſuo Phaleg.

4 *Cavenda metuendaque*] H. Stephanus credit legendum *metuenda cavendaque*: quum caveamus ab iis quæ jam metuimus. Quædam editt. habent *& cujus vim atque arma toti Græciæ cavendam metuendamque*. Quod cum Latinum non eſſet, aliæ editt. legunt, *cujus arma atque vim &c.* Sed nomina illa non tranſponenda, ut ex vett. exemplaribus liquet. *Thyſ.* Cicero lib. 11 epiſt. 21 ad Brutum: *Quamobrem neque metuam quicquam & cavebo omnia.*

5 *Vocificant*] Ita membranæ Giſelini teſte Lipſio. Vet. edit. *notificant*. Uſus hoc quoque vocabulo Varro de R. R. lib. 3. *Itaque inſectantes à ſe ejiciunt fucos: quos vocificantes plures perſequuntur etiam paucæ.* ita autem dictum, ut *rumificant*. forſan tamen ſcriptum *vociferant* pro *vociferantur*. ſciendum tamen *notificant* etiam Latinum eſſe. Ovid. lib. 1. Eleg. 2.

Atque modum pœnæ notificare velis.

6 *Concioneſque vocificant*] Sic Lipſius. nec temere, ſed auctoribus membranis, quibus, quicquid eſt noſtrarum, adſtipulantur. Oſtenditque non ſine exem-

negotiis belli [7] [8] victoriiſque affectus exercituſque eſſet, [9] à liberali tamen Muſa & à ſtudiis humanitatis nunquam abfuit; [10] quin lepide comiterque pleraque & faceret & diceret. Feruntur adeo libri [11] epiſtolarum ejus munditiæ & venuſtatis & prudentiæ plenarum. velut ſunt illæ literæ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrum nunciavit. Ea epiſtola, quoniam curæ diligentiæque in liberorum diſciplinas hortamentum eſt, [12] exſcribenda viſa eſt [13] ad [14] commovendos parentum animos. Exponenda igitur eſt ad hanc ferme ſententiam. Philippus Ariſtoteli ſalutem dicit. Filium mihi genitum ſcito. Quod equidem dîs habeo gratiam: non proinde quia natus eſt, quam pro eo quod eum naſci contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, [15] ut eductus eruditusque abs te dignus exſiſtat & nobis & rerum iſtarum [16] ſuſceptione. Ipſius autem Philippi verba hæc ſunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ, αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ [17] τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

exemplo doctiſſimi Quiritium ſic noſtrum loqui. Abeat igitur, cui *in iis ὅπως* non ſuſpecta vox ſit: abeant *notificant* & *vociferant*: abeat omne Forſan. *Gronovius.*

7 *Affectus*] Occupatus, nove.

8 *Victoriiſque affectus*] Plautus Amphit. *Præda atque agro adoreaque affecit populares ſuos.* Gronovius.

9 *A liberali tamen Muſa*] Demoſthenes ipſe Philippum *hominum eloquentiſſimum* appellat in Orat. de Falſ. Legat. & Polyænus Stratag. lib. 4. non minores eum res oratione quam prælio confeciſſe ſcribit, & pluris æſtimaſſe verbis quam armis partas victorias. Juſtinus lib. 9 c. 8. *Inter hæc eloquentia & inſignis oratio, acuminis & ſollertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deeſſet ornatus.*

10 *Quin lepide comiterque*] Juſtinus: *Blandus pariter & inſidioſus alloquio; qui plura promitteret, quam præſtaret: in ſeria & jocos artifex.*

11 *Epiſtolarum*] Extant apud Demoſthenem variæ Epiſtolæ Philippi ad S. P. Q. Athenienſem. Una prolixa eſt, qua bellum Athenienſibus indicit: ad quam Epiſtolam Orationem habuit Demoſthenes.

12 *Exſcribenda viſa eſt*] Non concordant codices antiqui, quorum Regius, Voſſianus major tantum habent *ſcribenda*. Equidem ponit VII, 19 *ejus decreti verba quæ poſui, ex annalium monumentis exſcripta ſunt.* Alioquin in omni parte præcedente vix occurrit hoc compoſitum, ſed uſurpat auctor ponere, apponere, transponere, ſubſcribere, transſcribere, adſcribere, ſubjicere, ſumere. Sed plane ut nunc in his MSStis, ita IV, 6. *Propterea verba Ateii Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio jure compoſuit, ſcripſi.*

13 *Ad commovendos parentum animos*] Petav. memb. & duo Voſſ. *commonendos*. Gronovius. Etiam Thuan. Etiam S. Marci Flor.

14 *Commovendos*] MS. *commovendum.*

15 *Ut eductus*] Educatus. Plato lib. de Leg. educationem arcem & caput eſſe omnis virtutis affirmat. vide Plutarchum de Educ. Liber.

16 *Suſceptione*] Ita membranæ Giſelini, aliter *ſucceſſione*. melius reſpondet *ſuſceptio* vocabulo Græco διαδοχή.

17 Τῆς τῶν πραγμάτων] Scheff. τῆς τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. Verſio auctoris videtur poſcere τῆς τούτων τῶν πραγμάτων. *Suſceptione* autem cum Lipſiano ſcripti omnes. *Gronovius.*

CAP.

CAP. IV.

De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deque diris & [1] exitioſis faſcinationibus, atque ibi de feminis repente verſis in mares.

QUUM è Græcia in Italiam rediremus, & [2] Brunduſium iremus; egreſſique è navi in terram in [3] portu illo incluto ſpatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito vocabulo *præpetem* appellavit; faſces librorum venalium expoſitos vidimus. Atque ego avide ſtatim pergo ad libros. Erant autem iſti omnes libri Græci miraculorum fabularumque pleni: res [4] [5] inauditæ, incredulæ; ſcriptores veteres non parvæ auctoritatis [6] Ariſteas Proconneſius & [7] Iſigonus Nicæenſis & [8] Cteſias & [9] Oneſicritus [10] [11] & Polyſtephanus & [12] Hegeſias. Ipſa autem volumina ex diutino ſitu ſquallebant, & habitu

1 *Exitioſis faſcinationibus*] Reg. Voſſ. Pet. Schefferi: *effaſcinationibus*. Plinius lib. 37, 10. *Contra effaſcinationes auxiliari magi volunt*. Gronovius.

2 *Brunduſium iremus*] Vide libri VI caput 6.

3 *Portu illo incluto*] Portum hunc ita deſcribit Strabo l. ϛ. Καὶ εὐλιμενώτερον μᾶλλον τὸ Βρεντέσιον· ἑνὶ γὰρ στόματι πολλοὶ κλείονται λιμένες ἄκλυστοι, πολλῶν κόλπων ἀπολαμβανομένων ἐντὸς, ὥστ' ἐοικέναι κέρασιν ἐλάφου τὸ σχῆμα. ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα· σὺν γὰρ τῇ πόλει κεφαλῇ μάλιστα ἐλάφου προσέοικεν ὁ τόπος. Id eſt, *Adhæc Brunduſium portum habet bene commodum. Quippe multi includuntur uno oſtio portus, ab omnibus fluctibus tuti; intus receptis multis ſinibus; ita uti eorum forma cornibus cervinis ſimilis ſit, locus enim cum ipſa urbe maxime cervini capitis ſpeciem habet.* Lucanus lib. 5.

> —— *curvique tenens Minoïa tecta*
> *Brunduſii, clauſas ventis brumalibus undas*
> *Invenit, & pavidas hiberno fidere claſſes.*

4 *Incredulæ*] Quæ à nullo facile credi poſſent. forſan legendum, *incredibiles*.

5 *Inauditæ, incredulæ*] Si quid mutandum, (de quo tamen dubito) non *incredibiles* faciendum, ſed *incredundæ*. Neque enim fruſtra videtur hoc adamaſſe Appulejus, aut ſibi tantum debere. Lib. 1 met. *hiſtoriam magnam & incredendam fabulam*. In Apolog. *Magia duodecim tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta*. In Floridis, *cerimoniarum incredendas potentias*. Gronovius.

6 *Ariſteas Proconneſius*] Vixit tempore Cyri & Crœſi, & carmine ſcripſit hiſtoriam Hyperboreorum Arimaſporum, ut teſtatur Herodotus lib. 4. & Strabo lib. 13. Quales fabulas ſcripſerit, ex Plinio lib. 7. Nat. Hiſt. c. 2. liquet. Quin & fabuloſa de ipſo Ariſtea comminiſcuntur veteres. vide Apoll. in Hiſtor. Mirab. 2. Maximum Tyrium diſſert. 22 & 28. Origenem contra Celſum lib. 3. alios.

7 *Iſigonus Nicæenſis*] Plinius lib. 7. Hiſt. Nat. cap. 2. quædam etiam ex illo citat, quæ hic quoque commemorat Gellius.

8 *Cteſias*] Vixit tempore Cyri junioris, & Artaxerxem ſanavit, ut Diodorus Siculus lib. 2. teſtatur. Quæ ſcripſerit Photius ita indicat: *Cteſiæ Cnidii Perſica libris viginti tribus continentur: ſed in ſex prioribus res Aſſyriorum, & quæcumque res Perſicas præceſſere tractat: à ſeptimo autem libro de Perſicis rebus agit: ac in ſeptimo, octavo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, & decimo tertio, quæ ad Cyrum, & Cambyſem, & magnum illum Darium & Xerxem ſpectant, commemorat.* Idem Photius pleraque Herodoto contraria ſcripſiſſe teſtatur, illumque fabularum ſcriptorem appellaſſe. Sed ipſe nihil minus eſt quam ἀξιόπιστος, ut affirmat Ariſtoteles lib. 8. Hiſt. Anim. c. 28. Ita ut mirum ſit Diodorum Siculum illum ſecutum fuiſſe. Præter hæc etiam Indica ſcripſit, ut ex Photii Excerptis liquet. Vide *Voſſium* de Hiſt. Gr. lib. 1 c. 5.

9 *Oneſicritus*] Qui res Alexandri Magni, cujus comes erat, fabuloſe ſcripſit. Mentionem quoque eius facit Arrianus lib. 6. de Exped. Alex. Strabo, Plutarchus in Alexandro.

10 *Polyſtephanus*] Meminit quoque ejus ſcholiaſtes Apollonii lib. 1. Philoſtephanus apud Serv. forte idem.

11 *Et Polyſtephanus*] Immo *Philoſtephanus*. Animadverſum Jonſio lib. 1 hiſtor. philoſop. cap. 2. *Gronovius*.

12 *Hegeſias*] De quo Cicero in Bruto, & Dionyſius Halic. περ. Συνθέσ. ὀ. μ. Strabo lib. 14. ſub Ptolemæo Lago, & Philadelpho vixit.

13 *Li-*

bitu adſpectuque tætro erant. Acceſſi tamen, percunctatuſque precium ſum: &, adductus mira atque inſperata vilitate, [13] libros plurimos ære pauco emo; eoſque omnes duabus proximis noctibus curſim tranſeo: atque in legendo carpſi exinde quædam & notavi mirabilia & ſcriptoribus fere noſtris intentata; eaque his commentariis adſperſi: ut, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος [a] [14] inter iſtiuſmodi rerum [15] auditiones reperiatur. Erant igitur in illis libris ſcripta hujuſcemodi: Scythas illos penitiſſimos, qui ſub ipſis ſeptemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum veſci ejuſque victus alimento vitam ducere & [16] ἀνθρωποφάγους [b] nominari: item eſſe homines ſub eadem regione cœli unum oculum in frontis medio habentes, qui appellantur [17] Arimaſpi, qua fuiſſe facie [18] Cyclopas poëtæ ferunt: alios item eſſe homines, apud eamdem cœli plagam, [19] [20] ſingulariæ velocitatis, [21] veſtigia pedum habentes [22] retro porrecta, [23] non, ut cæterorum hominum, proſpectantia:

a *Auditus expers.*
b *Hominum devoratores.*

---

13 *Libros plurimos ære pauco emo*] Sic et Carrio & quicquid nobis ſubſervit. nam Lipſianus *multos*. Gronovius.

14 *In iſtiuſmodi rerum auditiones reperiatur*] Olim *auditionibus*. Sed Lipſius iſto modo ex Giſelini codice, & agnoſcere ſe ait phraſin veterem. Scimus, quo digitum intendat. Forſan & putavit, quale lib. 13, 15. *eruditionemque in bonas artes*. Gebhardus interim Antiq. 15 *rapiatur* legendum conjecit. Sed obſequendum Regio & Voſſiano: *inter iſtiuſmodi rerum auditiones reperiatur*. Gronovius. Sic & Thuaneus.

15 *Auditiones*] Ita in ſcriptis, vulgo, *Auditionibus*, Græci ἀκροάσεις appellant.

16 Ἀνθρωποφάγους] Ex Iſigono idem ſcribit Plinius lib. 7. Hiſt. Nat. c. 2. *Priores Anthropophagos, quos ad ſeptentriones eſſe diximus, dierum decem itinere ſupra Boryſthenem amnem, oſſibus humanorum capitum bibere, cutibuſque cum capillo pro mantilibus ante pectora uti, prodidit Iſigonus Nicæenſis*. De Anthropophagis ſcribit quoque Herodotus in Melpomene, de Scotis Hieronymus idem commemorat. In novo orbe complures tales populi reperiuntur.

17 *Arimaſpi*] Quos Æſchylus ideo μονῶπας vocavit. Ipſum quoque Arimaſporum nomen ex re illis inditum putant. Scythica enim lingua *ari* unum eſſe: *maſpon* oculum. Sed quibus curæ fuit veritatem rerum diligentius indagare, eam gentem arcu & ſagittis excelluiſſe memorant, quas cum dirigerent, alterumque, ut fit, oculum clauderent, adſiduique in eo ſtudio eſſent, dicti ſunt uno tantum oculo uti. Forcaſſis etiam, quod ei rei à pueris adſuefierent, alterius oculi orbe erant contractiore: verſaque paulatim, ut ſæpe accidit, in naturam conſuetudine patrum ſimiles filii naſcebantur: quæque in patribus deformitas ex oculorum inæqualitate ἐπίκτητος & adventitia, eadem in filiis innata atque inſita erat. Ita certe de quibuſdam in Aſia populis gravis auctor Hippocrates narrat; cum apud eos pulchrum haberetur, oblongo capite eſſe, ob idque nutrices recens editorum infantium tenella capita manibus contrectando ac comprimendo, globoſam & orbicularem figuram corrumperent, eaque faſtigarent, ac faſciis etiam adſtricta in acumen creſcere cogerent, paulatim ſtudium in naturam vertiſſe, ut omnes in gente oblongis capitibus naſcerentur; ex eoque Macrocephalos vocari. Ita ſcribit *Muretus* Var. Lect. lib. 12 c. 8.

18 *Cyclopas*] Quos fingunt poëtæ oculum in fronte habuiſſe, & Siciliam incoluiſſe. Addit Plinius *&* *Læſtrigonas*.

19 *Singulariæ*] Ita Gellius loquitur pro *ſingularis*, 17, 9. Turpil. *Homo unica natura & ſingularia*. Thyſ. Unde non dubitare de Lipſii hac correctione monet Dausqueius in Orthogr. pag. 79.

20 *Singularis velocitatis*] Meliores, ut Lipſianus, *ſingulariæ*. Gronovius.

21 *Veſtigia*] Plantas pedum.

22 *Retro porrecta*] Plinius, *averſis crura plantis, eximiæ velocitatis, paſſim cum feris vagantes*.

23 *Non, ut cæterorum hominum, proſpectantia*] Reg. & Voſſianus: *hominum proſproſum petetanti ſpectantia*. Scribe, *proverſum patentia aut ſpectantia*.

tia: præterea traditum eſſe memoratumque in ultima quadam terra, quæ [24] Albania dicitur, gigni homines, [25,26] qui in pueritia caneſcant, & [27] plus cernant oculis [28] per noctem, quam inter diem: item eſſe compertum & creditum, Sauromatas, qui ultra [29] Boryſthenem fluvium [30] longe colunt, cibum capere ſemper diebus tertiis, medio abſtinere. Id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libro [31] Plinii Secundi naturalis hiſtoriæ ſeptimo legi; eſſe quaſdam in terra Africa hominum familias [32] voce atque lingua effaſcinantium. Qui ſi im-

tia. Plautus apud Varronem lib. 6 de LL. *Ut tranſverſus, non proverſus, cedit, quaſi cancer ſolet*. Et explicat Varro: *Ut transverſus cedit, quaſi cancer; non proverſus ut homo*. Sive *prorſum* aut, quod habetur in Nigidii verbis lib. 10 cap. 4, *porroverſum* malis: eadem enim his omnibus vis. Sic *rurſum prorſum meare, rurſus, prorſus* reciprocare. Hoc lib. cap. 1. *Si vel lapidem vel ſagittam ſurſum verſus jacias quam deorſum*. Varro de re ruſt. 2, 7. *Ventre modico, lumbis deorſum verſum preſſis, ſcapulis latis*. Lib. 4. de LL. *Quod ita flexum, ut redeat ſurſum verſus*. Eodem libro: *Clivus proximus à Flora ſuſus verſus Capitolium vetus* (vocatur;) *quod ibi ſacellum Iovis, Iunonis, Minervæ; & id antiquius, quam ædis, quæ in Capitolio facta*. Ita legendum. Vulgo, *ad florales uſus*. Sed faciendum *ſuſus* pro *ſurſus* vidit Scaliger & recepit Scioppius, ſed male idem *a Flora*. niſi voluit, quod poſuimus. Lib. 8. *Omnes enim numeri a Duobus ſurſum verſus multitudinis ſunt, neque eorum quisquam habere poteſt ſingulare compar*. De re ruſtica 1, 31. *Vicia dicta a vinciendo, quod item capreolos habet ut vitis, quibuscum ſurſum verſum ſerpit ad ſcapum lupini*. Et lib. 2, 7. *ventre modico, lumbis deorſum verſum preſſis*. Quæ prodeſſe poſſunt Plauto in Amphitr. 5, 1. *Ego cunas receſſim rurſum verſum trahere & ducere*. Male corrigunt, ſed nec bene tuentur. Non enim *receſſim* aliud eſt quam *rurſum* aut *rurſum verſus*, ſed omne hoc, *receſſim rurſum vorſus*, unum eundemque motum ſignificat. Nec fecit nunc hoc, nunc illud, ut volunt, ſed continenter unum fecit inque unam partem, ipſa ut ceſſim vadens cunas ab imminentibus anguibus ſe verſus loco moveret. *Patentia* idem, quod extenta & porrecta: ut *multum in longitudinem & latitudinem patere*. *Spectantia* debet Horatio. *Gronovius*.

24 *Albania*] Quæ erat regio Scythiæ ad mare Hyrcanum.

25 *Qui in pueritia caneſcant*] Non temerarium eſt, quod in MS. legitur, *in pueria*. Ne errorem ſuſpiceris, in margine repetita vox eſt. Et id ejus libri olim ſcriptor ſolitus in rarioribus vocibus. *Lipſ.* Forſan ſcribendum *puertia*. Quod autem dicitur, *in pueritia caneſcere*, forte illi ita viſi quod albicantibus vel ſubflavis comis eſſent, quod lixivio quoque olim, ſicut etiam nunc, Batavos Germanosque effeciſſe oſtendit Martialis lib. 8. Epig. 33. & lib. 14. Ep. 26. ubi dicit,

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos.

Porro idem ex Iſigono tradit Plinius his verbis: *Idem in Albania gigni quoſdam glauca oculorum acie, à pueritia ſtatim canos, qui noctu plus quam interdiu cernant*. Nimirum qui glaucis oculis præditi, inſtar felium, ſplendore ſuo aërem tenebricoſum nocte illuſtrant. per *aciem* autem non pupillam oculi, ſed itidem intelligit Salmaſius. Pupilla, ſive κόρη omnibus animalibus nigra. Iris eſt circulus qui pupillam ambit, & diverſos colores induit. Vide *Salmaſ.* ad Solinum p. 190.

26 *Qui in pueritia caneſcant*] Lipſius e Victoris libro profert *pueria*. Petav. & alter Voſſ. *puertia*. Utrum fuit, *in juventa*, quemadmodum apud Plinium & Solinum, an potius, *qui impuberes caneſcant*. Gronovius. Ad MSS. lectionem nihil accedit propius, quam *in pueris*, à exorta pro involuta s.

27 *Plus cernant oculis*] De glaucis oculis idem refert Ariſtoteles lib. 5. de Gen. Anim. cap. 1.

28 *Per noctem quam inter diem*] An hæc ſit venuſtas quædam Gellio captata ex mutata præpoſitione, admodum dubito; quum certe nulla ſit. Erit vero, ſi corrigas *interdiu*, ut eſt in Regio. *Jac. Gronov.*

29 *Boryſthenem*] Fluvius Sarmatiæ Europææ.

30 *Longe colunt*] Id eſt, *habitant*. Plinius dicit *itinere dierum x ſupra Boryſthenem*.

31 *Plinii Secundi*] Extat locus lib. 7. Hiſt. Nat. c. 2. his verbis: *In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe ejuſdem generis in Triballis & Illyriis adjicit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent, interimantque, quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis; quod eorum malum facilius ſentire puberes. Notabilius eſſe quod pupillas binas in ſingulis oculis habeant.*

32 *Voce atque lingua effaſcinantium*] Qua, ſicuti etiam

Digitized by Google

ſi impenſius forte laudaverint pulchras arbores, ſegetes lætitiores, infantes amœniores, egregios equos, [33] pecudes paſtu atque cultu opimas; emoriantur repente hæc omnia nulli [34] aliæ cauſæ obnoxia: oculis quoque exitialem faſcinationem fieri in iſdem libris ſcriptum eſt: traditurque eſſe homines in [35] Illyriis, qui interimant videndo, quos diutius irati viderint; eoſque ipſos mares feminaſque, qui [36][37] viſu tam nocenti ſunt, [38] pupulas in ſingulis oculis binas habere. Item eſſe in montibus terræ Indiæ homines [39] caninis capitibus & latrantibus; eoſque veſci avium & ferarum venatibus: atque eſſe item alia apud ultimas orientis terras miracula homines, [40][41] qui monocoli [42] appellantur, ſingulis cruribus

etiam viſu, vel tactu fiebat effaſcinatio vel incantatio. Si quæ autem impenſius laudarentur, faſcino obnoxia credebantur: Virgilius,

Aut ſi ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Qui itaque alium laudabant, addebant *præfiſcini*, vel *præfiſcine*, id eſt, ſine faſcino, ut teſtarentur non ſe faſcinandi ſed laudandi animo, ſine ullo livore, candideque loqui. Qui tamen laudabatur, ei credebant nihil laudationem nocituram, ſi amuleto quodam præmunitus eſſet. Præterea ſuperſtitio veterum finitum numerum obnoxium, faſcino credebat; unde Catullus Epigr. 7.

Tam te baſia multa baſiare
Veſano ſatis & ſuper Catullo eſt:
Quæ nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Quod ut vitarent, *præfiſcini* verbum addebant, quo omnem invidiam amolirentur.

33 *Pecudes paſtu atque cultu optimas*] Omnes quidem & noſtri ſic, ut Lipſianus, tamen ingratiis librariorum retinco *opimas*. Gronovius.

34 *Aliæ*] Pro *Alii*.

35 *Illyriis*] Quorum regio ad dextrum latus maris Adriatici.

36 *Nocenti*] Legitur quoque *nocentes*.

37 *Viſu tam nocenti*] Reg. *viſu ita nocenti*. Sed Thuan. *viſus ita nocentis*.

38 *Pupulas in ſingulis oculis binas*] Vet. Ven. ed. *pupillas*. hi Græcis Δίκοροι tam viri quam mulieres à gemina pupula ita dicebantur, non ideo autem ita dicti, quod in eorum oculis congeminaret iſtud breve punctum, quo tuemur: ſed quod iridem ipſam duplici colore haberent. nam exterior iridis circulus qui album contingit in illis niger erat, & ejuſdem coloris, cujus pupilla. hinc duplicem habere pupillam crediti. Hi ſunt, quos διακυάνους etiam vocatos ſcribit Heſychius. Nam τὴν ἅλω nigram habent, hoc eſt, extimum iridis circulum, itidem ipſam exſiam, aut alio colore, pupulam nigram: *Salmaſ.* ad Solinum p. 190 & 191.

39 *Caninis capitibus & latrantibus*] Plinius lib. 7 cap. 2. *In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, unguibus armatum venatu & aucupio paſci. Horum ſupra centum viginti millia fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit.* De his Cynocephalis Cteſias in Indicis apud Photium ita ſcribit: καὶ συνιᾶσι μὲν παρ' ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, id eſt, *Ipſi, quæ alii loquuntur, intelligunt, ipſi loqui neſciunt.* Eidem Ἡμίκυνες Apollonio dicuntur. *Thyſ.* Scilicet debebant aliqui effingi, unde Ægyptius ille Anubis fuerit ſimulatus.

40 *Monocoli*] Κῶλα vocantur crura, hinc μονόκωλα δένδρα, quæ unico tantum ſtipite & trunco à terra attolluntur. Et μονόκωλα ædificia, quæ plura membra adjuncta non habent, ſed ſingulari ſtructura ſurgunt. Vide *Salmaſ.* ad Solin. p. 1006. & ad Hiſt. Aug. p. 118. Legitur quoque hic & apud Plinium *Monoſceloi*. Sed tum ſcribendum eſſet μονοσκελεῖς. Etiam corrupte *Monomeri* dicuntur in optima ed. Ven. And. Catharenſis CIↃCCCCLXXVII. Eoſdem dicit Plinius *Sciopodas vocari, quod in majori æſtu humi jacentes reſupini umbra ſe pedum protegant.*

41 *Qui monocoli appellantur*] Non una modo Veneta *monomeri*, ſed ab Romana omnes uſque ad Stephanicam. Petav. in charta: *monoruri*. Lincol. *monocruri*. Regius, Voſſ. major, Schefferi, *monoculi*. Voſſ. minor *monocoli*. quod primus publicavit Lipſius: οὐδ' ἀκούοντο Δαίμονες, dum haud dubie decernit emendandum, *monoſceli*, ut ſit apud Plinium. At noſſe poterat nec Græcum ſermonem tale vocabulum pati, & in antiquis MSS. Plinii, *qui monocoli vocantur* haberi docuiſſe jam Turnebum lib. 24. Adver. cap. 42. Quare gravius quoque feciſſet atque elegantius vir haudquaquam alienorum indigus, ſi non jactaſſet diu eſſe cum reſtituerit utrique

ribus [43] ſaltuatim currentes, [44] vivaciſſimæ pernicitatis: quoſdam etiam eſſe [45] nullis cervicibus, oculos in humeris habentes. Jam vero egreditur omnem modum admirationis, quod iidem illi ſcriptores gentem eſſe ajunt, apud extrema Indiæ, corporibus hirtis [46] & avium ritu plumantibus, nullo [47] cibatu veſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto victitantem: [48] Pygmæos quoque haud longe ab his naſci; quorum qui longiſſimi ſint, non longiores eſſe quam pedes duo & quadrantem. Hæc atque alia iſtiuſmodi plura legimus. Sed, quum ea ſcriberemus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædium nihil ad ornandum juvandumque uſum vitæ pertinentis. Libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod [49] Plinius Secundus vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenii dignitatiſque gratia, auctoritate magna præditus, non audiſſe neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe atque vidiſſe in libro naturalis hiſtoriæ ſeptimo ſcripſit. Verba igitur hæc, quæ infra poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumta: quæ profecto faciunt, ut [50] [51] neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſſima illa veterum poëtarum [52] de Cænide & Cæneo cantilena.

que auctori *monocolos*, quos eorum editores *monoſceles* hactenus nominarant: quum ab annis quinque & octoginta ſic omnes habuerint Gellii, & eandem lectionem ab annis non multo paucioribus oſtentent margines Plinii Dalecampiani. *Gronovius.*

42 *Appellantur*] Cod. Torn. *appellentur.*

43 *Saltuatim*] Saltu, aut ſaltando. Sed MS. Reg. *ſaltatim*; quod video expreſſum ab Phil. Carolo.

44 *Vivaciſſimæ*] Admodum vegetæ.

45 *Nullis cervicibus*] Idem ſcribit Plinius. Sed hæc ad monſtra referenda. Vide Fortunium Licetum de Monſtris. Hugo tamen Grotius lib. 4. Hiſtor. in fine ita loquitur: *Quædam horum tamen, & quod certiori teſtimonio firmatur, capite truncos homines, qui vultus in pectore gerant, aut eſſe, aut colli brevitate erectiſque humeris tales videri, haud pertinaciter refellam, ſatis gnarus, ut alibi ignium intemperie, ita vi frigoris nimia peccare naturam.*

46 *Et avium ritu plumantibus*] Plinius ita ſcribit: *Ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis, Aſtomorum gentem ſine ore, corpore toto hirtam veſtiri frondium lanugine, halitu tantum viventem, & odore, quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullumque potum, tantum radicum florumque varios odores & ſylveſtrium malorum* (Strabo addit [illegible]) *quæ ſecum portant longiori itinere, ne deſit olfactus: graviore paulo odore exanimari.* Uti hæc fabuloſa, ita odore nonnihil vitam poſſe protrahi ex Medicis conſtat. Quod autem dicit Auctor noſter, *avium ritu plumantibus*, de ipſo corpore intelligere ridiculum, nam hodie quoque videntur induti ornatique veſte plumanti ſerica.

47 *Cibatu*] Cibo. ita Plinius quoque loquitur.

48 *Pygmæos quoque*] Fabula de Pygmæis, quos Plinius in India, Mela in confinio Troglodyticæ & Æthiopiæ, alii in Scythia ponunt, inde nata videtur, quod ſummus calor ſolis, & ſummum frigus corpora exigua & contorta generat. Strabo lib. 17. Geogr. affirmat, in interiori Æthiopia omnia fere animalia exigua naſci, atque hinc natam de Pygmæis fabulam. Ita ad ſeptentrionem extremum contorta & brevia corpora Samoiedæ habent. Vide Ariſt. lib. 9. Anim. & lib. 2. de Gen. anim. circa finem, & Sect. 0. Probl. qui rationem reddit, unde nani, pumiliones, contortiſque membris homines naſcantur. vide quoque *Bartholin.* de Pygmæis.

49 *Plinius Secundus*] Extant ſequentia verba lib. 7 c. 4.

50 *Neque ridenda*] Ita ex membr. hæc verba, quæ vulgo aberant, reſtituit Lipſius. In vet. Ven. ed. ita quoque legitur.

51 *Neque reſpuenda neque ridenda ſit*] Sic Lipſius membro notat auctiorem e membranis ſe facere ſcripturam, quaſi vulgo deſit, *neque ridenda*. Addit ſic tamen etiam legi in Veneta. Immo & in Romana, Venetaque altera Phil. Pitii & Aldina & Badiana Vaſcoſani, & Gryphianis duabus, ut mirer, quo exemplari uſus fuerit. *Gronov.* Has certe inſpici à Lipſio æquum fuerat: ſed adhibuit forſan ille ſolam Antonii Gryphii anno 1566 Lugduni quoque editam, ubi membrum iſtud omiſſum fuit nonniſi vitio typorum. *Jac. Gronov.*

52 *De Cænide & Cæneo*] Cænis compreſſa à Neptuno

Digitized by Google

na. *Ex feminis*, inquit, *mutari in mares non eſt fabuloſum. Invenimus in annalibus* [53] *Q. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino conſulibus,* [54] *Caſini puerum factum ex virgine ſub parentibus; juſſuque haruſpicum* [55] *deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mucianus prodidit viſum eſſe à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet; nupſiſſe etiam; mox barbam & virilitatem proveniſſe uxoremque duxiſſe: ejuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Ipſe in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum* [56] *L. Coſſicium civem* [57] *Thyſdritanum: vivebatque quum proderem hæc.* Idem Plinius eodem in libro verba hæc ſcripſit: *Gignuntur homines utriuſque ſexus;* [58] *quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis.*

tuno ab illo hoc obtinuit, ut in virum mutaretur, & invulnerabilis eſſet. Nota fabula.

53 *Q. Licinio Craſſo*] Thuan. *que Lic.* Alii non mutant, ſed jam Pigius ad annum V.C. DLXXCII notavit ibidem Craſſi conſulis prænomen corrigi debere. Quid igitur mercedis erit vel Harduino notanti [Male ergo in Chiffl. cod. legitur *C. Licinio Craſſo*: & apud Gellium, *Q. Licinio*] vel Prouſteo [Itaque mendum irrepſiſſe ſuſpicamur, & pro Q. Licinio ſubſtituendum P. Licinium] Arduæ enimvero ſuſpiciones. Immo quum Caſſii prænomen in libro Regio non extet, videtur etiam ab Gellio non fuiſſe datum priori, ſed feriatam manum male præſcripſiſſe utrique. *Jac. Gronov.*

54 *C. Aſinii*] In Aldina & Aſcenſiana Ed. abeſt. Schedæ Lipſii *C. Aſini*. C. Tor. *C. Aſſini*. Alii *Caſſini*, non male. Locum enim denotat. *Caſſinum* autem vel potius *Caſinum* Novi Latii ſeu Volſci agri oppidum, cujus meminerunt Cicero, Cato de R.R. Columella, Plinius, alii. *Thyſ.* Sic 10, 2 *ancillam Cæſaris Auguſti* habes. Attamen recte judicat Vir Cl. Et miror, quid animi fuerit H. Stephano, quum Gryphianæ, atque etiam editio Pariſina Hieronymi Marnef 1584 retinuerint *Caſſini* vel *Caſini*, mutanti appellationem loci in proprium hominis anno 1585. Ipſe codex Reg. habet *Caſini*. Unde igitur ſuſtinuit ſibi imaginari Harduinus Gellium, cum hunc Plinii locum exſcriberet, videri legiſſe *Aſinii*, ſed ſane perperam ipſe ſic inſimulat contra vetuſtiſſimi exemplaris, quod Pariſiis eſt, fidem. De loco notavit bene Thyſius, ſed ex Lipſio. *Jac. Gron.*

55 *Deportatum in inſulam*] Julius Obſequens libello de Prodigiis variis locis dicit, hermaphroditos aruſpicum præcepto in mare deportari, undiſque ſubmergi ſolitos. vide Jac. Durantium Variarum lib. 1 c. 3.

56 *L. Coſſicium*] Aliud igitur nomen fœminæ. *Thyſ.* In Thuan. erat *Coſſicicſum*, quum prænomen Lucii Regius ignoraret.

57 *Thyſdritanum*] Θύσδρος oppidum Africæ ſatis notum.

58 *Quos hermaphroditos vocamus*] Vide Bauhinum lib. 2. De Hermaphrod. & monſtroſ. part. nat.

CAP. V.

Diverſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

DE voluptate veteres philoſophi diverſas ſententias dixerunt. [1] Epicurus voluptatem ſummum bonum eſſe ponit; eam tamen ita definit:

1 *Epicurus &c.*] Vulgaris eſt opinio Epicurum in voluptate corporis ſummum bonum conſtituiſſe. Cæterum Diogenes Laertius non tantum oſtendit temperanter vixiſſe, verum etiam virtutibus nobilem fuiſſe. Qualem autem voluptatem intelligat, ipſe Epicurus epiſtola ad Menœcea demonſtrat his verbis: τούτων δὲ πάντων ἀρχὴ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν φρόνησις, διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ πεφύκασιν ἀρεταί, διδάσκουσα ὡς οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως, καὶ καλῶς καὶ δικαίως· οὐδὲ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως ἄνευ τοῦ ἡδέως, συμπεφύκασι γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῷ ζῆν ἡδέως· καὶ τὸ ζῆν ἡδέως τούτων ἐστὶν ἀχώριστον. Id eſt, *Horum vero omnium initium eſt idemque maximum bonum prudentia. Quo-*

finit: [2] σαρκὸς εὐςαθὲς κατάςημα [a]. [3] Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. Ejus namque hoc verbum eſt: μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην [b]. [4] Speuſippus [5] vetuſque omnis Academia voluptatem & dolorem duo mala dicunt eſſe oppoſita inter ſeſe; [6] bonum tamen eſſe quod utriuſque medium foret. [7] Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum, neque bonum neque malum; quod ipſe Græco vocabulo ἀδιάφορον appellavit. [8] Critolaus Peripateticus & malum eſſe voluptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe, injurias, deſidias, obliviones, ignavias. Plato ante hos omnis ita [9] varie & multiformiter de voluptate diſ-

a *Firmam conſtitutionem carnis.*
b *Inſaanirem potius, quam voluptatem captarem.*

circa & Philoſophiæ optimum eſt prudentia, ex qua reliquæ omnes natæ ſunt virtutes, quibus docemur, non poſſe nos jucunde vivere niſi prudenter & honeſte & juſte; nec rurſus prudenter & honeſte & juſte, niſi jucunde vivamus. Sunt enim jucundæ vitæ virtutes innatæ, neque ab his jucunda vita ſeparari poteſt. Quinetiam antea invectus fuit ipſe Epicurus in eos, qui imperite exiſtimabant voluptatis nomine ἀοχλίαν ſe intelligere. Ipſe quoque temperantiam commendat, multumque ad ſanitatem conducere, & ad vitæ munia exercenda impigrum reddere affirmat. Quo reſpexit Horatius, imo ipſa verba Epicuri expreſſit.

—— *Quin corpus onuſtum*
Heſternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ:
Alter ubi dicto citius curata ſopori
Membra dedit, vegetus præſcripta ad munia ſurgit.

vide quoque Ciceronem lib. 2. de Fin. Stobæum de Epicuro Serm. xv. & xvII. Porphyrium lib. 1. de Abſtin. ab animat. Hanc ſententiam Epicuri de voluptate exprimit quoque Cicero ſub perſona Torquati lib. 1. de Finibus, *Clamat Epicurus, is quem vos voluptatibus deditum eſſe dicitis, non poſſe jucunde vivi, niſi ſapienter, honeſte, juſteque vivatur; nec ſapienter, honeſte, juſte, niſi jucunde.* Vide Ciceronem lib. 3 de Offic. 33, & Senecam lib. 4. de Benef. c. 2. & c. 10. & ſeqq. de Vita Beatâ. Diſtinguit quoque Lactantius Epicuri ſententiam ab Ariſtippi, cum lib. 3. de Falſ. Sap. cap. 7. ita ſcribit, *Epicurus ſummum bonum in voluptate animi eſſe cenſet, Ariſtippus in voluptate corporis.* Si voluptatem qualemcunque intellexit Epicurus, ut plerique volunt, vide quæ contra eos, qui voluptatem bonorum finem ſtatuunt, ſcripſit Ariſtoteles 10. Moralium.

2 Σαρκὸς] Eodem fere modo Metrodorus perfecte putabat beatum eſſe, *cui corpus bene conſtitutum eſſet, & ſit exploratum ſemper futurum*, ut Cic. 2. Tuſc. & 2 de Fin. & l. 3. Offic. teſtatur. vide Plut. lib. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον.

3 *Antiſthenes*] Vide Diogenem Laërtium in vita ejus.

4 *Speuſippus*] Platonis diſcipulus, de quo vide Laërtium.

5 *Vetuſque omnis Academia*] Platonis philoſophia mixta fuit ex Heraclitica, Pythagorica, & Socratica, atque hæc ſecta vetus appellabatur Academia. vide Laërtium in vita Platonis, Apuleium de Dogm. Plat.

6 *Bonum autem eſſe*] Nulla juſta cauſa fuit ſic mutantibus veterem ſcripturam & adverſativam ſubjicientibus pro *tamen*, quod exſtat in cod. Regio. Eſt enim elegantius, & præter exſpectatum, ut quum ſupponas duo mala ſibi oppoſita, medium tamen inter ea dicas bonum eſſe, quod vix fieri poſſe videatur, & continentia univerſa mala fore. Itaque licet id ita ſit; ſtatuunt tamen in his extremis malis aliud. Unde id reſtitui. In Lugdun. majore erat *bonum eſſe*. Jac. Gronov.

7 *Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum*] Cicero 3. de Fin. *Indifferentium alia æſtimabilia eſſe, alia contra, alia neutrum. Quæ æſtimanda, eorum in aliis ſatis eſſe cauſæ, quamobrem quibuſdam anteponerentur: ut in valetudine, integritate ſenſuum, vacuitate doloris, divitiis, gloria, alia autem non eſſe ejuſmodi. Itemque eorum, quæ nulla æſtimatione digna eſſent, partim ſatis haberi cauſæ, quare rejicerentur: ut dolorem, morbum, ſenſuum amiſſionem: partim non. Atque hinc exortum eſſe illud, quod Zeno προηγμένον, contraque quod ἀποπροηγμένον appellavit.* προηγμένα *præpoſita*, ἀποπροηγμένα *rejecta* idem Cicero appellat 1. Acad. *Præpoſita* autem vel potius *præcipua* dicit eſſe Sextus Empiricus; *quæ ſatis habent dignitatis, rejecta quæ ſatis indignitatis.* vide Gellium noſtrum lib. 12 c. 5.

8 *Critolaus Peripateticus*] Sic & lib. 7. c. 14.

9 *Varie & multiformiter*] Ut oſtendat in Philebo, ὡς ἡδονὴ κλῆμα ἐκ ἐστι πρῶτον οὐδ' αὖ δεύτερον, ita ut

diſſeruit; ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſupra poſui, videantur [10] ex ſermonum ejus fontibus profluxiſſe: nam proinde unaquaque utitur, ut & ipſius voluptatis natura fert, quæ eſt multiplex, & cauſarum, quas tractat, rerumque, quas efficere [11] vult, ratio deſiderat. [12] Taurus autem noſter, quotiens facta mentio Epicuri [13] eſſet, in ore atque in lingua habebat verba hæc [14] [15] Hierocli Stoici, viri ſancti & gravis: [16] ἡδονὴ τέλος, πόρνης δόγμα· οὐκ ἐστὶ πρόνοια οὐδὲν, πόρνης δόγμα [a].

a *Voluptas finis, meretricis dogma; non eſt providentia, meretricis dogma.*

---

ut voluptas neque poſſeſſio ſit prima neque ſecunda: Ibidem & in Phædone dolores voluptatibus immiſceri ibidem. In eo Epicurum aliquo modo ſequitur, quod vera voluptas prudentis ſit, lib. 9. de Rep. ita loquens, οὐδὲ παναληθὴς ἐστὶ ἡ τῶν ἄλλων ἡδονὴ, πλὴν τῆς τοῦ φρονίμου, οὐδὲ καθαρὰ ἀλλ' ἐσκιαγραφημένη τὶς, ὡς ἐγὼ δοκῶ μοὶ τῶν σοφῶν τινὸς ἀκηκοέναι, id eſt, *neque omnino vera eſt aliorum voluptas, præterquam prudentis, neque ſincera ſed umbratilis atque inanis, ut ego à ſapientum quodam mibi audiviſſe videor*. Cum Antiſthene & Critolao idem dicit nihil voluptate ejuſque exultatione immoderatius inveniri poſſe, ut in fine Philebi loquitur. De corporeis autem potiſſimum tum voluptatibus loquitur. Cum Speuſippo medium quoddam inter voluptatem & dolorem ponit lib. 6. de legibus. Ipſi autem Platoni ſumma felicitas ὁμοίωσις τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, id eſt, *aſſimilari Deo, quantum fieri poteſt*. atque hinc illi naſcitur gaudium firmum & ſtabile. vide Apuleium de Dogm. Plat. & de Philoſophia.

10 *Ex ſermonum ejus fontibus*] Ex quibuſdam antiquioribus Plato ipſe deſumpſit. *Thyſ.* Sed in exemplari Regio legitur *ex ſermonibus ejus fontibuſque profl.* Tanquam fontes maluiſſet ad ipſam Platonis perſonam transferre, non ſermones ejus, ut Propertius 2, 30. *Nondum etiam Aſcræos norunt mea carmina fontes.* Et Juvenalis VIII, 59. *Bibendis Fontibus Aonidum.* Etiam MS. Reg. *quas expoſui.* Jac. Gronov.

11 *Vult*] MS. *volet.*

12 *Taurus autem noſter*] Quem commentaria in Gorgiam Platonis ſcripſiſſe teſtatur Auctor noſter lib. 6 c. 14.

13 *Eſſet*] C. Torn. *erat.*

14 *Hæc Hieroclis*] Hic idem eſt, qui in aurea Pythagoræ (revera Lyſidis Pythagorici ſunt, qui Epaminondam, teſte C. Nepote & Diogene Laërtio, inſtituit) carmina commentarium aureum edidit, & quamvis Stoicus Pythagoreorum ſententiam optime expreſſit.

15 *Hierocli Stoici*] Ita edidit rite Stephanus, quum id exſtet in Regio & aliis, ut alibi *Sophocli* & ſimilia ſecundo caſu. Non debuit igitur id rurſus imperite mutari in *Hieroclis*, & caute in hoc egit Prouſteus. *Jac. Gronov.*

16 Ἡδονὴ τέλος πόρνης δόγμα. οὐκ ἐστὶ πρόνοια &c.] Quæ Thyſius & Prouſteus ad hunc locum ex Stephano attulerunt, apud eos videri poſſunt, cæterum prorſus puerilia, nec ſatis decora ad gloriam noſtrorum ſtudiorum. Scias igitur pro πρόνοια legi in Reg. Petav. πρόνοια. Quod quum debeat ſuppoſi in pluribus MSStis exſtitiſſe, (prout Thyſius id ponit ex cod. Tornæſ. & miſere deſerit) ſtupere omnino oportet, cur tot docti editores non animadverterint, & ne quidem quum jam melius eſſet in promptu admittere voluerint. En tibi igitur verba Viri Maximi & tum honore vitæ, tum doctrinæ magnitudine perquam reverendi Joh. Pearſoni ex Prolegomenis ad Hieroclem, ubi quum ita prout nunc edidi, hunc locum reſtituiſſet, iſta addit: [Duo nempe Epicuri dogmata jugulat & ex Philoſophorum ſcholis ad lupanaria amandat vir ſanctus & gravis; finem omnium ſeu ſummum bonum in voluptate ſitum eſſe: illud primum, providentiam, qua regi mundum vulgus autumat, nihil eſſe: hoc ſecundum.] Hæc quum illic ita ſint edita, tum video exemplari Salmaſiano ad notas Stephani pag. 170 adſcripta fere ſimilia, ſed manu mihi incognita, ut hujus quoque ſcriptoris (forſan Joſiæ Merceri) laus conſtet. [In V.C. reperi πρόνοια. Ideo lego: ἡδονὴ τέλος, πόρνης δόγμα. οὐκ ἔστι πρόνοια οὐδὲν, πόρνης δόγμα. Duo ſtatuunt Epicuri valde contraria Stoicis: non eſſe providentiam: & voluptatem eſſe finem bonorum. Stoici contra, virtutem finem, & eſſe providentiam. Utrumque Epicureorum exſecratur Hierocles vir ſanctiſſimus, & lupanaris eſſe ſtatuit potius, quam ſcholæ. Sane πρόνοιαν negare flagitiorum maximum. Eleganter Lucianus ἐν τῷ περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδ. πισ. τ. διαβ. Πρὸς δὲ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον ἄθεος καὶ ἀσεβὴς ὁ φίλος διαβάλλεται, καὶ ὡς τὸ θεῖον παρωθούμενος, καὶ τὴν πρόνοιαν ἀρνούμενος. Nam Gebhardus lib. 2 Antiq. 1 cap. 23 dum venditat è MS. πόρνης δόγμα ἀστεῖον, vitium addit vitioſis, quod minuere voluerat Carrio. *J. Gron.*

CAP.

Cap. VI.

Verbum, quod eſt ab ago, *frequentativum, in prima ſyllaba quonam ſit modulo pronunciandum.*

AB eo quod eſt, *ago*, &, *egi*, verba ſunt quæ appellant grammatici frequentativa, *actito*, &, *actitavi.* Hæc quoſdam non ſane indoctos viros audio ita pronunciare, ut primam in his literam [1]corripiant: rationemque dicunt, quoniam in verbo principali quod eſt, *ago*, prima litera breviter pronunciatur. Cur igitur ab eo quod eſt *edo*, *& ungo*, in quibus verbis prima litera breviter dicitur, [2]*eſito*, & *unctito*, quæ ſunt eorum frequentativa, [3]prima litera longa promimus? & contra, *dictito*, ab eo verbo quod eſt, *dico*, correpte dicimus? num ergo potius *actito & actitavi* producenda ſunt? quoniam frequentativa ferme omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis ex his verbis unde ea profecta ſunt in eadem ſyllaba pronunciantur; ſicut *lego lectus, lectito*, [4]facit; *ungo, unctus, unctito; ſcribo, ſcriptus, ſcriptito;* [5]*moveo, motus, motito: pendeo, penſus, penſito; edo, eſus, eſito: dico* autem, *dictus, dictito* facit: *gero, geſtus geſtito: veho, vectus, vectito: rapio, raptus, raptito: capio, captus, captito: facio, factus, factito.* Sic igitur, *actito*, producte in prima ſyllaba pronunciandum: quoniam ex eo fit quod eſt, *ago*, & *actus.*

1 *Corripiant*] Notum eſt poſitione longam eſſe primam ſyllabam in *actito*, ſed modo exilius pronunciabatur, modo productius tanquam A A geminatum.

2 *Eſito, & unctito*] Duplici E, & V, accedente ad *u* Græcorum, *unctito* tanquam *ounctito*. In ſcribendo geminare quoque vocales ſolebant Antiqui; poſtmodum adjecto apice, vel ſublato longitudinem vel brevitatem denotabant. Nævium & Andronicum geminaſſe vocales ſcribit Marius Victorinus lib. 1. De Ortograph. ſed pro I longo, Ei uſurpaſſe. De adjiciendo apice, ubi neceſſe eſt, ſcribit Quinctilianus lib. 1. cap. de Orthographia. Si quis plura volet, vide Lipſium de Linguæ Lat. Pron. & Voſſium de Arte Gramm. *l.* 1 *c.* 12. & *lib.* 2 c. item 12.

3 *Prima litera longa*] Regius *primam literam longam*. Sic quoque unus ex Lugdunenſibus. Quaſi verba illa *eſſito & unctito* acciperentur in genitivo caſu. *Jac. Gronov.*

4 *Facit*] Cod. Torn. ponit poſt *lectus*. Thyſ. Imo hunc ordinem dat Regius, ſic D. Marci, ſic duo Lugd. ut de eo dubitari nequear.

5 *Moveo, motus*] Ita in ſchedis Giſelini inveniens Lipſius id prætulit, quam vulgo peſſime, *moneo, monitus, monito*. Quis enim *monito* legit? *Thyſ.* Non aliter in noſtris melioribus. Etiam bene Voſſius *pendo, penſus, penſito* lib. 3 de analog. cap. 44.

Cap. VII.

De converſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die, deque fidibus [1] *id temporis ictu alieno ſonantibus.*

Vol-

1 *Id temporis*] Ita repetivi priorum editionum lectionem, quam Stephanus mutaverit peſſime in *iis temporibus*, idque ad hanc uſque ætatem ſequuntur recentes, quod miror. Nam ſcripti omnes cum priſtinis editionibus conſentiunt. Et quoties hac locutione delectatur auctor? Vide ad Macrobium lib. 1 Saturnal. cap. 17. Itaque nec ſcio, cur Stephanus hoc loco maluerit *volgo* edere, etiam contra

Vulgo & ſcriptum & creditum eſt [2] folia olearum arborum [3] brumali & ſolſtitiali die converti; & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, [4] [5] eam ſupra fieri atque exponi ad oculos & ad ſolem: quod nobis quoque ſemel atque iterum experiri volentibus ita eſſe propemodum viſum eſt. Sed de fidibus rarius dictu & mirabilius eſt: quam rem & alii docti viri & [6] Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo ſatis compertam eſſe; ſatiſque ſuper ea conſtare affirmat; [7] nervias [8] in fidibus brumali die [9] alias digitis pelli, [10] alias ſonare.

tra priores editiones, licet in uno forſan aut altero MS. exſtiterit, utique non in omnibus, & toties alibi reliquit *vulgo*, quod & hîc retinendum. *Jac. Gronov.*

2 *Folia olearum*] Verti folia quarundam arborum ſolſtitio æſtivo etiam Theophraſtus ſcripſit lib. 1. Hiſt. Plant. cap. 16. Ita enim loquitur: ἴδιον καὶ τὸ τῇ ἐλαίᾳ, καὶ τὸ τῇ φιλύρᾳ, καὶ τῇ πτελέᾳ, καὶ τῇ λεύκῃ συμβαῖνον· στρέφειν γὰρ δοκοῦσι τὰ ὕπτια μετὰ τροπὰς θερινάς. Καὶ τούτῳ γνωρίζουσιν, ὅτι γεγένηνται τροπαί. Id eſt, *Illud ſane peculiare, quod oleæ, tiliæ, ulmo, populo evenit. Vertere enim videntur* (foliorum) *partes ſupinas poſt ſolſtitium æſtivum: eoque argumento ſolſtitium confectum intelligunt.*

3 *Brumali*] De æſtivo refert Theophraſtus. Cæterum oleæ ſunt inter illas arbores, quæ perpetua coma virent etiam hyberno tempore propter λιπαρότητα, ut Theophraſt. ſcribit.

4 *Supra fieri*] Aliter *ſupraferri*. Alii legunt *ſuperferri*, Lipſius è Giſelini ſchedis legit *ſuperfieri* à *ſuperſio*. Ita Lucretius dixit *confieri* à *confio*. Thyſ. Alieniſſimum eſt, quod offert Iſ. Pontanus lib. 3 anal. c. 6 *ſupercieri*. Sed arbitror gratiam plurimam initurum me publice, ſi expoſuero hîc chartulam, quam inter liturarios paternos nuper reperi, quæ ſic habet.

5 *Eam ſupra fieri atque exponi*] Alias *ſupra ferri*, in ſchedis *ſuperfieri*, optime judice Lipſio, ut Lucretius *confieri*. At *ſuperfieri* non indiget exemplo τοῦ *confieri*, cum propria habeat tot apud Plautum, ſed non ea ſignificatione, cui ſit hîc locus. Ut in Sticho: *te vocem libenter, ſi ſuperfiat locus.* Et in Trinummo: *nam is de ſtultitia mea ſolus ſuperfit.* Neque aliter legendum Milite 2, 4 *Memini malas ut ſint malæ, mihi ſolæ æquo ſuperfit*, hoc eſt, plus quam partem æquam malitiæ muliebris habeo. Epidico: *quantum ſat eſt & plus ſatis ſuperfit.* Itaque vel ambiguitatis cauſa caviſſe hic Gellium dicere *ſuperfieri* certum habeo. Sed nec in ullo eſt noſtrûm, qui omnes *ſupra*. Quid igitur? Nempe noſter ante oculos habuit vel Theophraſtum vel qui ſimilia Theophraſteis ſcripſit: Στρέφειν γὰρ δοκοῦσι τὰ ὕπτια μετὰ τροπὰς θερινάς. Hæc ei ſubjecerunt: *quæ pars eorum fuerit inferior atque occultior, eam ſuppam fieri atque exponi ad oculos & ad ſolem.* Nam ὕπτιος ſuppus. Feſtus: *ſuppum antiqui dicebant, quem nunc ſupinum dicimus ex Græco, videlicet pro aſpiratione ponentes literam: ut cum ὕλας dicunt & nos ſilvas; item ἕξ ſex & ἑπτὰ ſeptem. Ejus vocabuli meminit etiam Lucilius: Si vero das, quod rogat, & ſi ſuggeri', ſuppus.* Ubi non admitto Scaligeri ſuppum cum proverbiali ſignificatu, tanquam ſi ſuggeris ſuppum, ſit, ſi illi ex ſententia reſpondes, ſi quod optat facis: etſi applauſerit Ja. Douſa præco pro Tibullo cap. 18. Immo ſine mutatione, *ſi ſuggeris ſuppus* eſt ſimpliciter, ſi præbes & ſubminiſtras ſupinus, diſſolutus, negligens. Eadem vox reſtituenda Lucretio lib. 1. 1059. *Ut per aquas quæ nunc rerum ſimulacra videmus, Et ſimili ratione animalia ſuppa vagari.* Sic optimæ membranæ Voſſianæ. Et ſtatim viſum probabat olim etiam Salmaſius. Vet. edit. *cuncta*. nam vulgo *ſubtus* à Lambino laudante Giſanio, libri autem *ſuapte*, *ſuapſe*, *ſupra*. Suppa, ut paulo ante *retro poſta*, ſurſum verſum quæ prona ſunt alioqui viventia. Sicut Græcis ὑπτιάζειν dicitur aleo, ſic & Latinis ſuppus. Iſidorus 18, 65. *Jactus quiſque apud luſores veteres à numero vocabatur, unio, binio, trinio, quatrio, quinio, ſenio. Poſtea appellatio ſingulorum mutata eſt, & unionem canem, trionem ſuppum, quatrionem planum vocabant.* Porro *fuerit*, non *fuerat* meliores membranæ. *Gronovius.*

6 *Suetonius etiam Tranquillus*] Ludicram hiſtoriam uti ſcripſit, ita Παιδιὰς Ἑλληνικὰς ejus partem putat fuiſſe Voſſius, quas Tzetzes citat Chiliade VI. Hiſt. LXXXV. uti & Suidas. Forſan tamen hæc Hiſtoria pars eſt ejus operis, quod ſcripſit De Romanorum ſpectaculis & certaminibus, teſte Suida.

7 *Nervias*] Nonius: Nervi *maſculini ſunt, ſicuti plerumque*: Nervia *Fœmininum apud doctos lectum eſt ſæpe. Verum Varro* ὄνος λύρας: *ſcientia doceat, quemadmodum in pſalterio extendamus nervias.*

8 *In fidibus*] Inſtrumento muſico. Alioqui & pro ipſis chordis ponuntur. A Græco autem σφίδη *fides*. Heſychius, σφίδη, χορδή.

9 *Alias digitis pelli*] Id eſt, *pulſari*. An voluit digitis pulſatas quieſcere, alias ſonare, an potius ſimul ſonare? quod ex confinio fieri poteſt. Neque enim de diverſis inſtrumentis eum loqui arbitror, ut uno tacto, aliud juxta poſitum reſonet.

10 *Alias ſonare*] Quam quæ digitis tactæ ſunt. Chordas tamen vel nervos aliquando ſponte ſonare à muſicis annotatum eſt. Si ratio naturalis ſit, aëris qualitas nonnunquam laxat vel intendit chordas. Si intendantur chordæ, bruma frigido tempore ex intenſione chordæ vocales fieri poſſunt. Etiam arte mechanica vocales chordæ factæ, ut ſtato tempore ſonitum ederent, ita quæ de Memnonis ſtatua dicuntur. Mechanico artificio tribuit interpres Juvenalis nondum editus ad illum verſum,

Dimidio Magicæ reſonant ubi Memnone chordæ.

ita loquitur: *Statua Memnonis filii Auroræ ita arte quadam mechanica compoſita, ut humana voce regem & ſolem ſalutaret. Poſtea rex Cambyſes volens hanc rem cognoſcere, dimidiam partem abſcidit, & ſic poſtea ſolem tantum non regem ſalutabat*. Strabo tamen lib. 17. dubitat de impoſtura, uti ſæpe in ſacris Gentilium factitatum. Nonnulli magica arte id fieri ſolitum affirmant. Sed multa arte magica fieri putantur, quæ naturalibus nituntur rationibus. De ſonitu diſſentiunt ipſi Autores. Locus interpretis Juvenalis humanam vocem tribuit, Strabo ſonitum πληγῆς ὐ μεγάλης, Plinius crepitum, Pauſanias quotidie ſub ortum ſolis ſonum edere, qualem vel citharæ vel lyræ nervi, ſi forte dum tenduntur, rumpantur.

Cap. VIII.

Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere, deque ea re Favorini philoſophi cum brevitate eleganti ſententiæ.

Verum eſt profecto, quod obſervato rerum uſu ſapientes [1] viri dixere, [2] multis egere, qui multa habeat; magnamque indigentiam naſci non ex inopia magna, ſed ex magna copia. Multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas, tuenda. Quiſquis igitur multa habens cavere atque proſpicere velit ne quid egeat, neve quid deſit, jactura opus eſſe non quæſtu; & minus habendum eſſe ut minus deſit. Hanc ſententiam memini à Favorino inter ingentes omnium clamores [3] detornatam inclu-

1 *Viri dixere*] Sic moneo legi in MSS. omnibus, nec cauſa fuit editoribus mutandi in *dixerunt*. Mox etiam MS. Lincoln. & Scheff. *ne cujus egeat*. Sed alii ſtant ab vulgato, & cap. 15 ſic dicitur, *ſi id uſus eſt*. Gronov.

2 *Multis egere qui multa habeat*] Non agitur hoc loco de avaritia, prout illam vituperare hic incipiebat Thyſius, ſed quod patet ex ſequentibus, de nimia magnificentiæ affectatione, quæ ſine plurimis opibus foveri nequit, & finem omnem modumque repellit.

3 *Detornatam*] Tanquam torno politam. Vett. editt. habent *exornatam*. Thyſ. Hoc pacto notari etiam poterat in editione Gryphiana anni 1539 & Hieronymi de Marnerf 1584 oſtentare margines *detonatam*. Utrumque enim id verbum exiſtimari decet ſuppoſitum ab eis, qui ignorarunt venuſtatem ſimilitudinis, eamque priſcis amatam, inter ſcribendum & hoc fabrile opificium; quam certiſſime affirmant propinqua verba *radere*, *ſcalpere*, ſed inprimis hoc *tornare*. Itaque MSSti hoc loco ſunt concordes in defendendo verbo *detornatam*, & jam gloſſæ MS. Scheff. rubrica, οἷον ἀντεξεσμένη καὶ ἐσμηγμένη καὶ τετορνευμένη, idque ipſum τορνεύω Latinis perinde ut Græcis, & poetis æque ac proſa ſcribentibus placuit, ut erudite collegit Lud. Creſollius in Theatri Rhetor. libri III cap. 26. Unde nec potuit niſi à bona ſententia alienatus fuiſſe Bentlejus, quum non coercitus ab ipſo exemplo Crinagoræ ſimiliter ita uſurpantis ad fragmentum Callimachi XI. Horatio invidit & eripere voluit *male tornatos verſus*, ut illi obtruderet *male ter natos*. Id apparet vel ex ipſius ſermone, quum dicit TER *male natos*, & mox *ter* MALE NATOS, ut ipſe vocem *male* ſemper adjungat ſuo participio, cui debet adhærere; ac Horatio culpam imponat, qui inde disjungat interpoſita voce *ter* contra Latinum morem & ipſius, apud quem ſic legis *male pertinaci*, *male diſpari*, *male ominatis*, *male feriatos* & alia. Qui autem poteſt culpari Horatius ob conjunctionem torni & incudis, quum uſurpet, ubi uſus & ſententia poſtulat utrumque? Sunt enim male tornati, quos qualicunque poliendi genere aggreſſus ſis, non tamen congruos & ſatis idoneos faciat requiſitus decor.

Digitized by Google

cluſamque [4] verbis his pauciſſimis, [5] τῷ γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι. [6] [7] οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχω, [8] ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω [a].

a *Illum enim, qui quindecim millibus chlamydum indiget, pluribus non indigere fieri non poteſt. Super enim illa quæ habeo egens nonnullis, ſi detraxero ex iis quæ habeo, acquieſco illis quæ habeo.*

decor. Itaque ubi tornus & levior politura vel emendatio non proceſſit, jubebat plane reddere incudi, hoc eſt, illa verba, quibus varie mutandis conabatur antea exprimere ſententiam, ſed quod non fiebat ſatis ex voto, abjicere prorſus. Incudi enim redditur, quum lineæ in ferro ductæ ob certam cauſam formamque, ſed erronee, debent explodi & ferri maſſa ad priorem ſormam cudi, ut ſervire queat illi negotio, cui deſtinatur. Sic male tornatos verſus jubebat reddere incudi, deſerenda ſcilicet ſpe correctionis, qua tamen erectus nequibat inde abſtrahere meditationem, ut prorſus in eo verſaretur; id plane relinquere jubebat, ut quæ rectiora fieri nolunt & opem torni ultra reſpiciunt, conferri rurſus curarentur ad incudem, ut longe alias diverſaſque voces pariat. An reddere incudi eſt incudem adhibere ad novos formandos? Certe non ea vis eſt verbi reddere, & redduntur incudi, quum materia recoquitur, ipſa quidem manens, ſed expellens & tundendo ejiciens, quicquid inſculptum illi ante & inductum ſcalpro erat. De Hecale poterat melius citare Jo. Meurſii caput decimum de Theſeo: inde enim deſcripta ſunt iſta, quæ ibi citantur. *Jac. Gron.*

4 *Verbis his pauciſſimis*] Multiplex & nullis terminis circumſcribenda licentia auctores antiquos habuit obnoxios, ut nihil non illis evenerit, præſertim Gellio noſtro. Hinc in codice Thuaneo, quem volvi, pro ſequentibus Græcis hic inſeruntur duo diſticha, quæ præfert Lipſius lib. 5 Epiſt. Quæſt. cap. 8 ab ipſo reperta in MS. poſt librum nonum, ut in aliis MSS. illic quoque apparent.

Cecropias noctes doctorum exempla virorum
Donat habere mihi nobilis Euſtochius.
Vivat & æternum lætus bona tempora ducat,
Qui ſic dilecto tanta docenda dedit.

Neque illic exſtat nomen vel Aurelii Romuli, ut in Lugdunenſi, vel integrum C. Aurelii Romuli, prout refert Lipſius, & utrumque in codicibus vidit pater in fine libri IX, ut diximus, & frater in codice S. Marci. Thyſius retulerat ad principium libri X præeunte Lipſio. Apparet interim Euſtochium fuiſſe emendatorem Gellii, ut legimus ſimiliter de aliis auctoribus, ut Livio contigit Nicomachus. *Idem.*

5 Τῷ γὰρ μυρίων] Alludit forſan Favorinus ad quinque millia purpurearum chlamydum, quas Lucullus prætori magnificos ludos edenti & tantum centum poſcenti commodavit, teſte Plutarch. in Lucullo. De eodem paulo aliter Horatius:

—— *Clamydes Lucullus (ut ajunt)*
Si poſſet centum ſcenæ præbere rogatus,
Qui poſſum tot, ait? tamen & quæram & quos habebo
Mittam. poſt paulo ſcribit ſibi millia quinque
Eſſe domi chlamydum: partem vel tolleret omnes.

Quibus ſubjungitur hoc epiphonema,

Exilis domus eſt, ubi non & multa ſuperſunt,
Et dominum fallunt, & proſunt furibus.

Plutarchus quoque ejuſdem Epiphonematis mentionem facit. Scribit enim, εἶς δὲ καὶ Φιλόξενος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νωμίζει πλοῦτον, οὗ μὴ τὰ παρορώμενα καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων ἐστί. Quæ tamen ab eo non omnino ita dicuntur. Nam paulo aliud eſt dicere, Non exiſtimare eſſe divitias, ubi quæ negliguntur, & latent, plura non ſunt iis quæ conſpiciuntur: quam quod legimus apud Flaccum, Exilem domum eſſe, ubi non ſupervacanea ſunt multa, & quum dominum lateant, furibus ſunt utilia. Sed quis apud Plutarchum putandus eſt ſubaudiri nominativus cum verbo νωμίζει? potius certe de Lucullo quam de Horatio eum intellexiſſe arbitror: ideoque νωμίζει lubentius ſcripſerim. *H. Stephanus* in Specim. Emend. ad Gell. p. 173. At Thyſius non debebat interpretari, *qui decem millibus vel quinque millibus chlamydum indiget*. Neque enim id Græci intelligunt, quum dicunt χιλίων καὶ πεντακισχιλίων, quomodo is mutavit quod ante eum efferebant, aut *decem millibus & quindecim millibus* aut *decem millibus & quinque millibus*, prout exprimit Prouſteus, quum utrumque ſit certo vitio vitioſum; nec Romani ita loquebantur. *Gronovius.*

6 Οἷς γὰρ] Οἷς περ vel οἷς ἄρα legendum conjicit H. Stephanus.

7 Οἷς γὰρ ἔχω] Non ſine ratione laborat in hoc Stephanus, & facile concedimus οἷσπερ potius ſcribendum, quam οἷς γάρ. Nimirum τὸ Ἐγὼ ſuperius præceſſit, dein hyperbaton & velut in παρενθέσει aliquid, cujus pars τῷ γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων ἐχόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι) οἷσπερ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω. Ego vero *** nam qui quindecim millia chlamydum habet, non exſolutus eſt omni neceſſitate pluribus egendi) egens aliquo ſupra quam habeo, demens de iis quorum copiam habeo, ſufficio in reliqua iis quæ habeo. *Sic Pater.*

8 Ἀρκοῦμαι] Pulchra ſunt Epicuri verba apud Stobæum: Ἐπίκουρος ὁ Γαργήττιος κέκραγε λέγων, ᾧ ὀλίγον οὐχ ἱκανὸν, τούτῳ γε οὐδὲν ἱκανόν· ἔλεγε δὲ ἑτοίμως ἔχειν, καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι.

μάζαν ἔχων καὶ ὕδωρ, id eſt, *Epicurus Gargettius, exclamat dicens: cui parum non ſufficit, ei nihil ſufficit, additque paratum ſe cum Iove de fælicitate certare, ſi polentam habeat & aquam.* Quod expreſſit Seneca Epiſtol. 110. *Habeamus aquam, habeamus polentam, Iovi ipſi de fælicitate controverſiam faciamus.* vide ſupra Gellium noſtrum lib. 7 c. 17.

CAP. IX.

[1] [2] *Quis modus ſit verba vertendi in Græcas ſententias;* [3] *deque his Homeri verſibus, quos Virgilius vertiſſe aut bene apteque aut improſpere exiſtimatus eſt.*

QUANDO ex poëmatis Græcis vertendæ [4] imitandæque ſunt inſignes ſententiæ, non ſemper ajunt enitendum, ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta ſunt, modum vertamus. [5] Perdunt enim gratiam pleraque, ſi quaſi invita & recuſantia violentius transferantur. Scitè ergo & conſideratè Virgilius, [6] quum aut Homeri aut Heſiodi aut Apollonii aut Parthenii aut Callimachi aut Theocriti aut quorumdam aliorum locos effingeret, partim reliquit, alia expreſſit. Sicuti nuperrime apud menſam quum legerentur utraque ſimul Bucolica Theocriti & Virgilii, animadvertimus reliquiſſe Virgilium, quod Græcum quidem mire quam ſuave eſt, verti autem neque debuit neque potuit. Sed enim quod ſubſtituit, pro eo quod omiſerat, non abeſt quin jucundius lepidiuſque ſit:

[7] Βάλ-

1 *Verba vertendi in Græcas ſententias*] Stephanus judicat dici à titulorum auctore per poëticam hypallagen & ellipſin adjectivi, cum illo ſubſtantivo *verba* jungendi: tanquam nimirum ſignificare voluerit, *quis modus ſit vertendi Græcas ſententias in Latina verba.*

2 *Quis modus ſit verba vertendi*] A titulorum auctore per Græcam & Poeticam hypallagen hoc dici ſomniat Stephanus. Sed vel his ipſis ex verbis colligere debuit titulorum auctorem non alium eſſe, quam totius operis: adeo exquiſita ſunt. Neque eſt difficilis aut poetica figura. Quis modus, inquit, vertendi verba, nempe ex Græco in Latinum. In Græcas ſententias, hoc eſt, ita ut prior illa Græcis expreſſa verbis ſententia maneat, & commode in verbis mutatis poſſit intelligi. Aliter vocabulum ſententiæ accipitur hîc, aliter initio capitis. *Ita Pater. Gronovius.*

3 *Deque his Homeri verſibus*] Non opus eſt, ut Stephanus putat, ut de omnibus, ſed quibuſdam Homeri verſibus intelligatur.

4 *Imitandæque*] Ita ſched. Giſelini, vulgo *mutandæque.* Serva *imitandæque* paſſionis ſignificatione. vel lege juxta H. Steph. *imitandæve.* nam non idem eſt *vertere* & *imitari.* Et Virgilius partim interpres fuit, partim imitator. *Thyſius.* Ita Lipſius è ſuo, & adſtipulantur omnes noſtri. Vulgo *mutandæque.* Sed Stephanus malit *imitandæve.* ne videatur jungere diverſa. Nodum in ſcirpo. Nam illa diverſa unum ſunt opus: is enim de quo auctor loquitur, vertit imitaturque: dum imitatur, vertit. *Hæc Pater.*

5 *Perdunt enim gratiam pleraque*] Horat. de Arte Poët.

Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres: nec deſilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.

In Lincoln. eſt *plena* vel *plera*, non triſyllabum.

6 *Quum aut Homeri*] Ex quibus eum propoſuiſſe ſibi varias partes ad imitandum, à doctis varie annotatum eſt, etiam ab ipſo Servio ſuis locis, ut mutatis perſonis res ipſas exprimeret. Etiam poetæ hi ſatis noti ſunt.

7 Βάλ-

[7] Βάλλει καὶ μάλοισι τ᾽ αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
Τὰς αἶγας παρελᾶντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει [a].
[8] *Malo me Galatea petit, laſciva puella:*
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.

Illud quoque alio in loco animadvertimus cautè omiſſum, quod eſt in Græco verſu dulciſſimum.

Τίτυρ᾽ ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε· καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν Λιβυκὸν [9] Κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ [b].

Quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε, verba hercle non tranſlaticia, ſed cujuſdam nativæ dulcedinis. [10] Hoc igitur reliquit, & cetera vertit non infeſtiviter: [11] niſi quod caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellavit. Auctore enim M. Varrone is demum Latine caper dicitur qui excaſtratus eſt.

[12] *Tityre dum redeo, brevis eſt via, paſce capellas,*
Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum,
Occurſare capro (cornu ferit ille) caveto.

Et

a *Ferit & malis caprarium Cleariſta*
Capras præteragentem, & ſuave aliquid admurmurat.

b *O Tityre mihi admodum amate, paſce capellas*
Et ad fontem duc Tityre, & illum coleatum hircum
Libycum Cnaconacaveto, ne te cornu feriat. εἰδ. γ.

7 Βάλλει] Extat εἰδυλλ. έ. Sed codices IV MSS. habent παρελάντα καὶ ἀδύ τι ποππυλιάχει, alius ποππυλιάζει, etſi ſcribatur ποππυμάζει. Nam M & ΛΙ confuſa ſunt.

8 *Malo me Galatea*] Elegantiſſimi hi verſus habentur Eclog. III. Exprimit Poeta laſciviam, cum petit malis: virginem, cum fugit: muliebre ingenium, cum cupit ſe videri.

9 Κνάκωνα] Hirci nomen proprium. Heſychio κνακὸν, λευκὸν, πυῤῥὸν, *album* vel *fulvum* denotat. Scholiaſtes Theocriti *album* quoque interpretatur, ἀπὸ τῆ κνήκης τῦ σπέρματος λευκῦ ὄντος. granum carthami intelligit, quod ſane album eſt. κνὰξ Heſychio quoque eſt γάλα ſive lac, unde lacteus color κνακός. Sed quomodo Heſychius dixit κνακὸν *album*, *rufum*? quia ſemen cneci album, flos luteus vel croceus. Heſychius: κνηκὸν (quod Dorice κνακὸν) τὸ κροκίζον χρῶμα ἐπὶ τῦ ἄνθυς, ὅτι δὲ ἐπὶ καρπῦ τὸ λευκόν. Κνηκίας, interpretatur quoque Heſychius, ψαρὸς ἵππος, qui albas maculas in nigro vel fulvo habet. Dioſcorides utique fructum κνίκυ (vulgo male ſcribitur κνίκυ) dicit album & rufum, vel quod color maculis ſparſus ſit, vel quod pallidus rufus. Hircus itaque forſan maculis albis & rufis vel nigris mixtus fuit: atque inde nomen accepit. De Cneco vide Theophraſtum lib. 6. cap. 4. de Hiſtor. Plant. De colore lege Salmaſ. in Plin. Exercit. pag. 895. & 896. MSS. habent ΚΑΙΝΝΩΝΑ aut ΚΑΝΩΝΑ; tum κορύξῃ.

10 *Hoc igitur reliquit*] Non defuit igitur linguæ, ſed ab ea defectus eſt. At quod ſupplevit, quanta cum gratia? Nam ſane hoc ipſum τὸ καλὸν ne ceteræ quidem ejuſdem Græciæ nationes ſua lingua queant explicare. Sed & *paſtas* dixit, longe quam ille efficacius, quas potum ducat. Eſt enim pecus minime ſiticuloſum. Et repetitio *paſcendi* in *paſtas* elegans eſt. Ita Jul. Cæſ. Scaliger lib. 5. de Art. Poët. cap. 5.

11 *Niſi quod caprum dixit*] Caprum pro caſtrato, ut plerique, ita Martialis dixit, *Dum jugulas hircum factus es ipſe caper*. Virgilius tamen ita loquitur etiam alibi, *Vir gregis ipſe caper*. Vetus autem interpres Theocriti tam ἐνόρχαν, quam ἐνέρχαν legiſſe videtur, cum inter ſcholia addat, ἡμιτομίαν. Ita forſan Virgilius legit. ἡμιτομίας eſt, cui unus teſtis exectus eſt. Sed vir doctus in Adverſariis pro ἡμιτομίαν legit ἢ μὴ τομίαν. *Thyſ.* Id unico loco defendit Pater lib. 2 Obſerv. cap. 15 adverſus Virum Cl. Nam qui *pleroſque* ſic dixiſſe ſcribit, vellem præter hos duos alium addidiſſet unum. *Gronov.*

 12 Ti-

Et quoniam [13] de transferendis ſententiis loquor, memini audiſſe me ex Valerii Probi diſcipulis, docti hominis & [14] [15] in intelligendis penſitandiſque veteribus ſcriptis bene callidi, ſolitum eum dicere, nihil quicquam tam [16] improſpere Virgilium ex Homero vertiſſe, quam verſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα,
Ἢ [17] κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον,
Τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
Πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα·
[18] Ῥεῖα δ' [19] ἀριγνώτη πέλεται· καλαὶ δέ τε πᾶσαι[a].

Qualis [20] *in Eurotæ ripis aut per juga Cynthi*
Exercet Diana choros; quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero; gradienſque deas ſupereminet omnis.
[21] *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.*

Primum omnium [22] id viſum eſſe dicebant Probo, quod apud Homerum quidem virgo Nauſicaa ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis recte atque commode confertur cum Diana venante in jugis montium

[a] *Qualis autem Diana incedit per montem ſagittis gaudens,*
Aut per Taygetum arduum, aut Erymanthum,
Seſe oblectans apris & velocibus cervis,
Simul cum illâ nymphæ, filiæ Jovis Ægiochi,
Agreſtes ludunt, gaudet vero mente Latona.
Omnes vero ipſa capite ſupereminet aut fronte.
Facilis vero cognitu eſt. pulchræ vero omnes.

12 *Tityre dum redeo*] Extant hi verſus Ecloga IX ℣ſ. 23. & ſeqq.

13 *De transferendis ſententiis*] Recte quidem, ſed in Regio, uno Lugdunenſi non apparet vox poſterior, nec requiritur. *Gron.*

14 *Intelligendis*] Cod. Torn. *legendis.*

15 *In intelligendis.. ſcriptis bene callidi*] Quum ſimul in Regio & Lugdun. pater inveniſſet *callidi*, ſuſpicatus fuit Gellium ſcripſiſſe *in intelligendis... bene callentis.* Plinius lib. 9 nat. hiſt. 29 de polypis: *cum alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet.* Gronovius.

16 *Improſpere*] Forſan, *præpoſtere.*

17 Κατὰ Τηΰγετον] *Taygetus* hic mons Laconicæ, *Erymanthus* Arcadiæ, ut notum eſt. Extant autem verſus Ὀδ. γ.

18 Ῥεῖα] Poſt hunc verſum in vett. editt. hic verſus additur:

Ὣς ἥ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.

Id eſt,

Sic illa inter ancillas excellebat Virgo indomita.

19 Ἀριγνώτη] Scholiaſtes, μεγάλως γνωστὴ καὶ φανερά.

20 *Qualis in Eurotæ ripis*] Extant verſus Æneid. 1. ℣ſ. 502.

21 *Latonæ*] Poſt hunc verſum in vett. editt. adjecti hi verſus,

Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat
Per medios, inſtans operi, regniſque futuris.

22 *Id viſum*] Ita Giſ. MS. Vett. ed. *diverſum. Diviſum* in alio MS. In margine mei C. adnotatum, *mirum id viſum eſſe.* Præterea *dicebant Probo* Germana hæc veritas. Refert enim hic Gellius audita à Probi diſcipulis. Vett. editt. habent corrupte, *dicebat Probus.* Thyſ. Ut bene & minutatim inſtructus diſcedas, Ro. Ven. *diverſum eſſe aiebant dicebat Probus.* Aldus neglexit *ajebant.* Scheff. *diviſum & probe.* Petaviani ambo *diviſum e.d. Probo.* Lincoln. *diviſum eſſe dicebant probro.* Alludunt nimirum ad id quod in Lipſ. Reg. & Lugd. integrum *id viſum eſſe dicebant Probo. Gronovius.*

23 *Quo-*

tium inter agreſtes deas; nequaquam autem conveniens Virgilium feciſſe, [23] quoniam Dido in urbe media ingrediens [24] inter Tyrios Principes, cultu atque inceſſu ſerio, *inſtans operi*, ſicut ipſe ait, *regniſque futuris*, nihil ejus ſimilitudinis capere [25] poſſet, [26] quæ luſibus atque venatibus Dianæ [27] congruit. Tum poſtea quod Homerus ſtudia atque oblectamenta in venando Dianæ honeſte [28] aperteque dicit; Virgilius autem, [29] quum de venatu deæ nihil dixiſſet, [30] pharetram tantum facit eam ferre [31] in humero, [32] tamquam ſi onus & ſarcinam: atque illud impenſe Probum eſſe demiratum in Virgilio dicebant, quod Homerica quidem Λητὼ [33] gaudium gaudeat [34] genuinum & intimum, atque in ipſo penetrali cordis & animæ vigens ([35] ſiquidem non aliud eſt γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ) ipſe autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & levia & cunctantia & quaſi in ſummo pectore [36] ſupernantia. Neſcire enim ſeſe quid ſignificaret aliud, [37] *pertentant*. Præter iſta omnia, [38] florem ipſius

23 *Quoniam Dido in urbe*] Perſonæ comparantur, non loca. Neque etiam in comparationibus omnis ſimilitudo requiritur.

24 *Inter Tyrios Principes*] Virgilius dicit, *Juvenum ſtipante caterva*. Atque ad hoc tantum ſequentem comparationem pertinere dicit Servius.

25 *Poſſet*] C. Torn. *poſſit*.

26 *Quæ luſibus atque venatibus Dianæ*] Dianam Homerus non deſcribit venantem, verum dicit ſagittarum jactu & capreis atque cervis delectari. Si enim eſſet in venatione, quare nymphas colludentes introducit? Infelix venatio, ubi fabulæ & luſus feras fugitant.

27 *Congruit*] C. Torn. *congruat*. Thyſ. Atqui plurimi ex MSS. *congrua*, ut velint eſſe adjectivum.

28 *Aperteque*] Aliter, *apteque*. Thyſ. Sed *aperteque* eſt in MSS. omnibus.

29 *Quum de venatu deæ nihil dixiſſet*] Neque Homerus hoc fecit, uti dixi. Et ſatius erat de venatione tacere, cum ad comparationem nihil attineret. Quinetiam, ubi dicit Poëta, *Exercet Diana choros*, recte ad illum locum ita obſervavit Servius: *Hoc non ad comparationem pertinet: ſed eſt poeticæ deſcriptionis evagatio; quod chori nec perſonis hic, nec locis congruunt. Saltantium enim & cantantium dicuntur.*

30 *Pharetram tantum*] Recte, quia & Dianæ & Apollinis erat geſtamen. Nymphæ ad latus gerebant, ſicuti ſoli Dii ἀμφαρέτρια, alii vero non, ſed detectam. Vide de his omnibus cum judicio diſſerentem Jul. Cæſ. Scaligerum lib. 5. Art. Poët. qui Criticus vocatur, cap. 3. Quin etiam pharetra Tyriarum virginum inſigne, ut Virgilius hoc verſu teſtatur,
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram.

31 *In humero*] In Cod. Torn. deeſt.

32 *Tamquam ſi onus & ſarcinam*] MS. *tamquam ſit onus & ſarcina*. Thyſ. Immo id exſtat in maxima codicum veterum parte. Cæterum & Jupiter fert fulmen, & Apollo lauream, & alia numina aliud; unde ibi cogitandum de onere & ſarcina? Cogitabat tamen Pater, an MSS. turbati forte vellent *tanquam onus & ſarcinam*. Gronov.

33 *Gaudium gaudeat*] Helleniſmi hujus imitatione dixerat ante Gellium Catullus: *Gaudia, quæ gaudeat.* Ante hunc Terentius: *Nunc ſcio mea ſolide gaviſurum gaudia.* Phil. Carolus.

34 *Genuinum*] Verum, ſolidum, nativum.

35 *Siquidem non aliud eſt*] Non video tam ingens hic denotari gaudium.

36 *Supernantia*] Supernatantia. In margine cod. Voſſ. legitur *ſupereminentia*. Thyſ. Imo id legitur in compluſculis MSS.

37 *Pertentant*] Servius interpretatur, *vehementer tentant. Alibi*, inquit, *leviter*, *ut*, blanda viciſſim gaudia pertentant mentem. *Sunt enim multa quæ pro locis intelliguntur, ut impotens, & ſatis, & minus, & nihil potens, ſignificat.* Quinetiam gaudia tacitum pectus pertentabant, quæ vehementem affectum oſtendunt; nimia enim lætitia vocis uſum adimit, & taciturnitatem parit. *Thyſ.* Sic verbo efficaciſſimo æquavit Latinus gaudium Latonæ, quo pectus illius non leviter tactum erat, ſed fortiter ictum atque perculſum. Si enim ſenſum & affectum rei non modicum exprimimus verbo *tenendi*, dicendo *deſiderio teneri*; quam augebitur vis rei, ſi dicas *tentari*? quam adhuc, ſi *pertentari*? Phil. Carol.

38 *Flo-*

Digitized by Google

ipſius totius loci Virgilium videri omiſiſſe, quod hunc Homeri verſum exigue ſecutus ſit;

Ρ'εῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quando nulla major cumulatiorque pulchritudinis laus dici potuerit, quam quod una inter omnis pulchras excelleret, [39] una facile ex omnibus noſceretur.

38 *Florem ipſius totius loci*] Non ab re videtur omiſiſſe illum verſum, quia propoſito non inſerviebat. Licet enim Deæ conveniat, non tamen continuo fœminæ, & viduæ, & fugitivæ, & ſollicitæ.

39 *Una facile*] Dixit tamen Virgilius, *gradienſque deas ſupereminet omnes*, quo expreſſit, ἀριγνώτη πέλεσθαι.

CAP. X.

Quod Annæus Cornutus verſus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudice operteque dixit, reprehenſione [1] ſpurca & odioſa inquinavit.

[2] ANNIANUS poëta & plerique cum eo [3] ejuſdem Muſæ viri ſummis aſſiduiſque laudibus hos Virgilii verſus ferebant, quibus Volcanum & Venerem junctos mixtoſque jure conjugii, rem lege naturæ operiendam verecunda quadam tralatione verborum quum oſtenderet demonſtraretque, protexit. [4] Sic enim ſcripſit:

—— ea verba locutus
Optatos dedit amplexus; placidumque petivit
[5] *Conjugis infuſus gremio per membra ſoporem.*

Minus autem difficile eſſe arbitrabantur [6] in iſtiuſmodi re dicenda verbis uti uno atque altero brevi tenuique eam ſigno demonſtrantibus, ſicuti Home-

1 *Inſulſa & odioſa*] Scripti *ſpurca & odioſa*, ut edidit Carrio. Sic Pater.

2 *Annianus poeta*] Vide lib. 7. cap. 7. & lib. 20. cap. 8. Inter cætera Feſcenninos quoque verſus ſcripſit.

3 *Ejuſdem Muſæ*] Ejuſdem ſcientiæ.

4 *Sic enim ſcripſit*] Æneid. VIII. ℣ſ. 405. & ſeqq.

5 *Conjugis infuſus gremio*] Ad hunc locum ita Servius. *Hoc eſt, ante concubuit, & ſic quievit. Probus vero & Carminius propter ſenſum cacephaton*, infuſum *legunt, ut ſit ſenſus, Dormiit cum conjuge dormiente, id eſt, petiit ſoporem infuſum, etiam conjugis è gremio. Alii* infuſus *legunt, ut ſignificetur coiſſe illos, & ſic ſopitos, & volunt eſſe emphaſin coitus, nam* infuſum gremio ſoporem *nihil eſſe dicunt: multi autem cacephaton accipiunt; ne duo epitheta videantur*, placidum & infuſum. *Alii figurate accipiunt*, placidum per membra, *pro eo quod eſt placidum membris.*

6 *In iſtiuſmodi re dicenda*] Sic bene huic loco adfuiſſe ſe cenſuit Stephanus, cujus id totum eſt, quum videret eam præpoſitionem exſtare in MSS. non *ad*, ut vulgo edunt *ad iſtiuſmodi reticenda*, qui ſupponunt Gellium habuiſſe ante oculos verba Trogi ex libro 1, *niſi etiam matrimonii reticenda publicaſſet.* Sed, ut dico, MSSti habent *arbitrabantur in iſtiuſmodi reticenda* vel *redigenda*, aut præpoſitionem omittunt. Eſt vero aliquid amplius in enarratione Virgilii, quam ut ſolum dicere ſtatuatur; imo ſeriem quandam & progreſſum factorum recenſet. Hinc videtur præclarum, quod à Salmaſio adſcriptum video, *in iſtiuſmodi re digerenda*. Gronovius.

7 Παγ-

Digitized by Google

Homerus dixit: [7] παρθενικὴν ζώνην, [8] καὶ λέκτροιο θεσμὸν, & [9] ἔργα φιλοτήσια. [10] Τὼ μὲν ἄρ' ἐν τρητοῖσι κατεύνασθεν λεχέεσσιν.

Tot vero & tam evidentibus ac tamen [11] non prætextatis, ſed puris honeſtiſque verbis venerandum illud concubii pudici ſecretum neminem quemquam alium dixiſſe. Sed [12] Annæus Cornutus, homo ſane pleraque alia non indoctus neque imprudens, in ſecundo tamen librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit, egregiam totius iſtius verecundiæ laudem inſulſa nimis & odioſa ſcrutatione violavit. Nam quum genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circumſpecte factos eſſe verſus dixiſſet: [13] *membra* tamen, inquit, paulo incautius nominavit.

7 Παρθενικὴν] Παρθενίην apud Homerum legitur Ὀδ. λ. verſu 244. Ita autem loquitur Poëta:

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν,
Solvit autem virginalem zonam, ſomnumque ſuperinfudit.

De zona ſæpe dictum fuit.

8 Καὶ λέκτροιο θεσμὸν] Occurrit hic verſus Ὀδ. ψ, ỽ. 295.

οἱ μὲν ἔπειτα
Ἀσπάσιοι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμὸν ἵκοντο.
- - Hi quidem poſtea
Mutuo ſe amplectentes veteris lecti legem repetiverunt.

9 Ἔργα φιλοτήσια] Occurrit apud Homerum Ὀδ. δ. ỽſ. 245.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἐτέλεσσε θεὸς φιλοτήσια ἔργα,
Cæterum poſtquam perfecit Deus amatoria opera.

10 Τὼ μὲν ἄρ' ἐν τρητοῖσι] Ita ex vet editt. & ipſo Homero Iliad. λ. verſu 448. emendandus eſt hic verſus. Vulgo legitur,

Τοὶ μετὰ ἄρ' ἐν τρητοῖσι κατευνάσατ' ἐν λεχέεσσι.

Apud Homerum legitur,

Τὼ μετὰ ἄρ' ἐν τρητοῖσι κατεύνασθεν λεχέεσσι,

Id eſt,

Et hi quidem in pertuſis cubarunt lectis.

Τρητοῖσι interpretatur ſcholiaſtes, τετρυπημένοις πρὸς τὴν τῶν χοινίων δέσιν, id eſt, *perforatis ad funium ligaturam.* Sed forſan ad rem Veneream trahendum eſt. *Thyſius.* Ant. Thyſius bene correxit hunc verſum ex Il. γ. Sic enim voluit opinor, etſi λ dederint operæ. Intellexit autem Annianus verecundiam poetæ unico in verbo κατευνάσθεν. Nam τὸ τρητοῖσιν ad rem Veneream trahere eſt pudorem violare ac quam Cornutum reprehenſione, tam interpretatione ſpurca & odioſa rem inquinare. *Sic Pater.* Gronovius.

11 *Non prætextatis, ſed puris honeſtiſque*] Egregie ex ipſa oppoſitione docet, quæ ſint illa prætextata verba. Hæc vero ſic dici, quod nubentibus depoſitis prætextis clamarentur obſcœna à multitudine puerorum, ut ex Feſto hodie conſenſu traditur, quis credat? ſcilicet quum res deponitur & omnino nulla hic apparet, verba eam induerint. Ut prætextatus puer dictus ab prætextæ uſu, ſic verba prætextata nequeunt dici niſi ab prætextis, non depoſitis, ſed ibi locum habentibus & præſentibus, ſive illa prætextatos tentarent, ſive quo alio afficerent eoſdem. Et venit in manum chartula paterna, in quâ ſic ab ipſo ſcriptum erat: Non ſatisfaciunt, quæ adhuc doctos viros protuliſſe comperi, cur prætextata de uſu dicerentur formoſorum & formoſarum. Et tamen non arduum eſt intelligere, qualia quam deteſtabili, tam frequenti more iſtorum hominum prætextatis de utroque ſenſu dici ſolebant, quibus ad nequitiam ſollicitarentur. *Idem.*

12 *Annæus Cornutus*] Vide ſupra lib. 2 cap. 6.

13 *Membra*] Improbe Corvino factum judicat Phil. Carolus, quia voluerit poeta hac vocula conjugale munus à ſimplice ſomno diſcriminare; ſimul adſpiciens ad verba Solonis, quæ Lucianus citat, quæque innuit JCtus in lib. XXIII ad legem Juliam de adulteriis, etſi hæc verba in vulgaris adhuc deſiderentur, etiam poſt admonitionem Budæi. Pudenda intellexit Probus; ſicut poetæ nonnunquam appellant. Unde illud in Priapejis:

Sed ruber hortorum cuſtos membroſior æquo.

Sed poeta Virgilius imitatus eſt Lucretium,

Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Irrigat - - -

CAP. XI.

De Valerio Corvino, [1] *& unde Corvinus.*

[2] De

1 *Et unde Corvini ſit cognomentum*] Voſ. Pet. Reg. cum Lipſiano: *& unde Corvinus*, ut ediderunt Carrio & Stephanus. *Sic Pater.* Florus 1, 14. *Et inde Corvini.*

[2] De M. Valerio, qui Corvinus appellatus eſt ob auxilium propugnationemque corvi alitis, haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum qui ſecus dixerit. [3] Ea res prorſus admiranda ſic profecto eſt in libris annalibus memorata. Adoleſcens [4] tali genere editus, [5] L. Furio, Claudio Appio conſulibus fit tribunus militaris. Atque in eo tempore copiæ Gallorum ingentes [6] agrum Pomptinum inſederant: inſtruebanturque acies [7] à conſulibus de vi ac multitudine hoſtium [8] ſatis agentibus. Dux interea Gallorum, vaſta & ardua proceritate, armiſque auro præfulgentibus, [9] grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat: perque contemtum & ſuperbiam circumſpiciens deſpicienſque omnia, venire jubet & congredi, ſi quis pugnare ſecum ex omni Romano exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremque ambiguis, impetrato prius à conſulibus ut in Gallum tam [10] inaniter arrogantem pugnare ſeſe permitterent, progreditur intrepide modeſteque obviam: & congrediuntur, & conſiſtunt, & conſerebantur jam manus; atque ibi [11] vis quædam divina fit. Corvus repente improviſus ad-

2 *De Maximo Valerio, qui Corv.*] Non capio ſenſum hujus loci, niſi legatur: *De Marco Valerio, quod Corvinus appellatus eſt* &c. Huic autem Valerio prænomen fuiſſe non Maximo, ſed Marco ex Livio & aliis hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus conſtat. Paulo poſt ubi legitur: *ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare ſeſe permitterent*: reſtitue: *in Gallum tam inaniter arrogantem.* Ita Livius de re ſimili loquens; *Armatum*, inquit, *adornatumque adverſus Gallum ſtolide lætum producunt.* Lambecius.

3 *Ea res prorſus admiranda ſic profecto eſt*] Reg. & Voſſ. *prorſus miranda.* Suſpicabar etiam timide ſub *re profecto* latitare nomen ſcriptoris antiqui, cujus verba mox refert Gellius: & forte ſcriptum fuiſſe: *ſic Peſtennio Feſta eſt in libris annalibus memorata.* Hujus enim Hiſtoriarum per ſaturam opus advocat Lactantius. *Sic Pater.* Gronovius.

4 *Tali genere editus*] Reſpicit ad initium capitis *M. Valerio*, atque hinc ex tali genere editum refert. Antiquiſſimam Valeriam gentem cum Tatio rege Romam veniſſe tradit Dionyſius lib. 4. De Valerio Publicola vide Plutarchum in ejus vita. Quidam hic legunt *Italo genere.* male. Juſtus Lipſius putabat non eſſe hæc verba Agellii, ſed antiqui cujuſpiam Annalium ſcriptoris, cujus nomen omiſſum ſit. Itaque cum antea parentes nominaſſet Valerii & decora gentis, ſubjecit, *tali genere*, nimirum quale memoratum. *Thyſ.* Sed quod ipſe Lipſius fatetur amico cuidam ſuo nulla vi perſuadere ipſum potuiſſe, etſi hoc verum eſſet.

5 *Furio & Appio*] Non enim potui aſſentiri Stephano ſic illa contrahenti, quum prænomen Furii ſicut forſan in nonnullis MSS. omiſſum eſt, ita in multis & bonis exſtat: in omnibus autem apparet nomen *Claudio.* Gronovius.

6 *Agrum Pomptinum*] Aliter, *Pontinus.* A Pometia dicitur *Pometinus*, *Pomtinus*, vel *Pomptinus*, & quia *m* ante *t* facile liqueſcit, *Pontinus.* Thyſ. Notus ager cum paludibus prope Tarracinam. Plane vero *Pomptinum* ſcribebat codex Thuaneus.

7 *A conſulibus*] Deeſt *à* in Giſ. membr. atque interpunctio fit poſt *acies.*

8 *Satis agentibus*] Ita MS. Giſelini & vet. Ven. ed. aliter *ſatagentibus.* Thyſ. Vide Lipſium 2 Epiſt. Quæſt. 16, quem miror, cur noluerit hunc locum accedere in librum 1 Elector. 21, ubi reſtituit verba eadem ex libro Gellii 3 cap. 8, ut ibi patet.

9 *Grandia ingrediens*] Ita vet. ed. Ven. anni CIↃ CCCC LXXVII, quæ vice MS. eſſe poteſt, & MS. Giſelin. vulgo *gratia dimicandi.* *Grandia ingredi* Græcanicum eſt. Homerus dixit μακρὰ βιβὰς, & Ammianus *grandia incedens.* Vide Lipſium citato loco.

10 *Immaniter*] MS. *inaniter.* Thyſ. Etiam Salmaſius & Bourdelotius mecum ita in codice Regio & pater ex Lugdunenſi notaverunt, ut debuerim id reponere.

11 *Vis quædam divina*] Quam exponit ample Livius: *Minus inſigne certamen humanum numine interpoſito Deorum factum. namque conſerenti jam manum Romano corvus repente in galea conſedit, in hoſtem*

advolat, & ſuper galeam tribuni inſiſtit, atque inde in adverſarii os atque oculos pugnare incipit, [12]inſilibat, obturbabat, unguibus manum laniabat, & proſpectum [13]alis arcebat; atque, ubi ſatis ſævierat, revolabat in galeam tribuni. Sic tribunus, ſpectante utroque exercitu, & ſua virtute niſus & opera alitis [14]propugnatus, ducem hoſtium ferociſſimum vicit interfecitque; atque ob hanc cauſam cognomen habuit [15]*Corvinus*. [16]Id factum eſt [17]anno quadringenteſimo quinto poſt Romam conditam. [18]Statuam Corvino iſti divus Auguſtus in [19]foro ſuo ſtatuendam curavit. In ejus ſtatuæ capite corvi ſimulachrum eſt rei pugnæque, [20]quam diximus, monumentum.

hoſtem verſus; quod primo ut augurium cœlo dimiſſum, lætus accepit tribunus. precatus deinde; Si divus, ſi diva eſſet, qui ſibi præpetem miſiſſet, volens propitius adeſſet. Dictum mirabile, tenuit non ſolum ales captam ſemel ſedem, ſed quotieſcunque certamen initum eſt, levans ſe alis, os oculoſque hoſtis roſtro & unguibus appetiit: donec territum prodigii talis viſu, oculiſque ſimul ac mente turbatum, Valerius obtruncat. Corvus è conſpectu elatus elam orientem petiit.

12 *Inſilibat, obturbabat*] Ita Giſ. membr. vulgo *inſibilat, obturbat*. Præterea MSSti *& unguibus*.

13 *Alis*] Giſel. cod. *alias*.

14 *Propugnatus*] Ita vet. ed. Ven. & MS. Giſ. vulgo *propugnantis*.

15 *Corvinus*] Valerius non Corvinus appellatus eſt, ſed Corvus, ut eſt in Faſtis Capitolinis. Suidas in v. Ἀμύττων ex incerto autore, Dione, ni fallor, hiſtoriam refert: Ἐπεὶ δὲ προῆγε τοῦ οἰκείου τάγματος, κόραξ ἐφιζάνει τῷ δεξιῷ τοῦ ἀνδρὸς βραχίονι, ἀντιπρόσωπος τῷ Κελτῷ κατὰ τὸν ἀγῶνα φερόμενος, καὶ τοῖς τε ὄνυξιν ἀμύττων τὸ πρόσωπον, καὶ ταῖς πτέρυξιν ἐπικαλύπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφύλακτον τῷ Βαλερίῳ τὸν πολέμιον παρέδωκεν τήν τε νίκην καὶ ἐπωνυμίαν χαρισάμενος· κόρβινος γὰρ ἐντεῦθεν ἐκλήθη. Henr. Valeſius.

16 *Id factum*] A ſuperiori verbo ſtatim poſt initium capitis, *adoleſcens*, uſque ad hunc locum putabat Scriverius eſſe verba Quadrigarii, qui pugnam Manlii Torquati ſimili modo infra c. 13. deſcripſit. *Thyſ.* Quam difficulter hoc credi poteſt? quam nihil momenti ad id credendum præbet Gellius? quam manifeſte is ipſe in cap. 5 ſignificat inde ſe petiſſe? imo & inde deſcribendi occaſionem declarat? Hæc omnia hinc abſunt. *Gronov.*

17 *Anno*] Aliter, *annis* cccccv. *Thyſ.* aut *quadringentis* v, ut eſt in Lugd. quum in Regio ſit *quadringentis quinque*.

18 *Statuam*] In porticibus, quæ ad latera fori erant, ſtatuæ erectæ Regum, ducumque Romanorum triumphali effigie. Suetonius in Auguſto cap. 31. *Proximum à dis immortalibus honorem memoriæ ducum præſtitit, qui imperium Populi R. ex minimo maximum reddidiſſent. Itaque & opera cujuſque manentibus titulis reſtituit: & ſtatuas omnium triumphali effigie in utraque fori ſui porticu dedicavit. Profeſſus eſt edicto, commentum id ſe, ut illorum velut ad exemplar, & ipſe dum viveret, & inſequentium ætatum Principes exigerentur à civibus.* Inter illas igitur ſtatuas etiam hæc Corvini fuit.

19 *In foro ſuo*] Auguſtus forum tertium præter Romanum & Julium conſtituit, in quo & Martis Ultoris templum dedicatum. Ovidius,

Ultor ad ipſe ſuos cœlo deſcendit honores
Templaque in Auguſto conſpicienda foro.

Inter urbis maxima opera recenſet Plinius. Reſtitutum poſtea ab Hadriano eſt, teſte Spartiano.

20 *Quam*] Giſ. MS. *ut*.

CAP. XII.

De verbis quæ in utramque partem ſignificatione reciproca & adverſa dicuntur.

UT *formidoloſus* dici poteſt & qui formidat & qui formidatur; ut *invidioſus*, & qui invidet & cui invidetur; ut *ſuſpicioſus* & qui ſuſpicatur & qui ſuſpectus eſt; ut *ambitioſus* & qui ambit & qui ambitur;

ut item *gratioſus* & qui adhibet gratias & qui admittit; ut *laborioſus* & qui laborat & qui labori eſt; ut pleraque alia hujuſcemodi in utramque partem dicuntur: ita *infeſtus* ancipiti quoque ſignificatione eſt. Nam & is *infeſtus* appellatur, qui malum infert cuipiam: & contra, cui aliunde impendet malum, is quoque *infeſtus* dicitur. Sed quod prius poſui profecto exemplis non indiget, Sic adeo multi loquuntur, ut *infeſtum* dicant inimicum atque adverſum. Alterum autem illud [1] ignorabilius obſcuriuſque eſt. Quis enim è medio facile dixerit, *infeſtum* eſſe, cui alter infeſtus eſt? [2] ſed & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro [3] Cn. Planco ſcripſit, [4] vocabulo hoc ſic uſus eſt: *Dolebam*, inquit, *judices, & acerbe ferebam, ſi hujus ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutem atque vitam ſua benivolentia, præſidio cuſtodiaque texiſſet.* Nos igitur de origine & ratione verbi quærebamus; atque ita in [5] Nigidianis [6] ſcriptum invenimus. *Infeſtum à feſtinando dictum. Nam qui inſtat*, inquit, *alicui, eumque properans urget, opprimereque eum ſtudet feſtinatque;* [7] *aut contra de alicujus periculo & exitio feſtinatur: is uterque infeſtus dicitur, ab inſtantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cuipiam vel paſſurus eſt.* Ne quis autem de *ſuſpicioſo*, quod ſupra poſuimus, & de *formidoloſo* in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat; [8] inveniet de *ſuſpicioſo*, apud [9] M. Catonem de re Floria, ita ſcriptum: *Sed niſi qui palam cor-*

1 *Ignorabilius*] Vet. ed. *ignobilius*. Thyſ. Sed contra MSS:os.

2 *Sed & veteres*] Sic edidi, quum neſciam cur prima vox in nuperis editionibus interciderit, quæ eſt firmata ab MSStis. *Gronov.*

3 *Cn. Planco*] Cod. Torn. *Plancio*. Extant hæc verba apud Ciceronem in principio Orationis. *Thyſ.* Sic Regius, Lugdun. S. Marci, qui omnes ignorant prænomen Tullii. Sed & ſic notavit pater. Mendum eum turpi eruditorum patientia conjunctum. Cn. Plancum novi, ſed Munacium, L. Munacii fratrem, vel ex xv Ciceronis ad Atticum, ubi & Buthrotius audit. At non hunc defendit ea oratione Cicero, unde verba ponit auctor Cn. eſt Plancius, qui exſulem Ciceronem Quæſtor in Macedonia liberaliter & benigne ſuſcepit & fovit. Igitur pro Cn. Plancio. *Scripſit ἀντὶ τοῦ dixit*, quanquam parum intereſt, imperant membranæ. *Gronov.*

4 *Vocabulo hoc ſic uſus eſt*] Citat quoque Nonius eundem locum.

5 *In Nigidianis*] Citat quoque Nigidium Nonius hoc modo: *infeſti proprietatem hanc eſſe Nigidius voluit, quaſi nimium feſtinantis ad ſcelus, vel fraudem.*

6 *Scriptum invenimus*] Vett. editt. legunt, *commentariis invenimus ſcriptum. Commentaria* aliquotiens citat Gellius, ut lib. 15 c. 3. l. 17 c. 13. aliiſque in locis. *Thyſ.* Sed hoc loco vocem iſtam MSSti neſciunt, ut bene ſit expuncta.

7 *Aut contra de alicuius periculo*] In margine Salmaſiani libri adſcriptum, eſt legi debere *de cujus*. Gronov.

8 *Inveniet de ſuſpicioſo*] Verbum iſtud debet eſſe ſuſpectum; adeo in multis & probis codicibus non reperitur. Et poteſt abeſſe, quia jam Gellius non jubet quærere aſſignato & indicato loco, ut facit alibi; ſed ipſa verba ab ſe exſcripta promit apponitque. *Idem.*

9 *M. Catonem de re Floria*] Cato enim contra Floralia, atque eorundem obſcœnitatem librum ſcripſit, poſtquam ſemel theatro abiiſſet. De his ludis ita ſcribit Lactantius lib. 1. de Falſ. Relig. *Celebrantur ergo illi ludi cum omni laſcivia convenientes memoriæ meretricis. Nam præter verborum licentiam, quibus obſcœnitas omnis effunditur; exuuntur etiam veſtibus populo flagitante meretrices, quæ tunc mimarum funguntur officio, & in conſpectu populi*

Digitized by Google

corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locaviſſet, [10] *& ſi fabuloſus & ſuſpicioſus fuiſſet; vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri.* [11] *Suſpicioſum* enim Cato hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. *Formidoloſum* autem, [12] qui formidetur, [13] Salluſtius in Catilina ita dicit: *Igitur talibus viris non labos inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus.* Item [14] C. Calvus in poëmatis, *laborioſus*, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

Durum, inquit, *rus* [15] *fugis &* [16] *laborioſum.*

Eadem ratione [17] Laberius quoque in Sororibus,

Æcaſtor, inquit, *multum ſomniculoſum:* & [18] Cinna in poëmatis:

Somni-

puli uſque ad ſatietatem impudicorum luminum cum pudendis motibus detinentur. Arnob. l. 7. *Exiſtimatur ſe tractari honorifice Flora, ſi ſuis in ludis flagitioſas conſpexerit res agi, & migratum ab lupanaribus in theatra.* Hanc Fl ram propudioſam meretricem fuiſſe teſtantur Plutarchus, Minutius, Auguſtinus. vide quoque Ovidium lib. 5. Faſtor. & Valerium lib. 2 cap. 10. *Res* itaque *Floria* eſſe videtur, quæ ad Floram vel Florim pertinet. Flora enim etiam Dea Floris appellatur Ovidio.

10 *Et ſi fabuloſus*] Ita ſe habet noviſſima editio Gellii, neſcio an vitio typothetæ. In omnibus, quas vidi, editionibus, legitur *famuloſus.* legendum *famoſus.* Neque enim ſervilis conditionis homo intelligitur, cum inter liberos homines recenſeat, dicit enim auctor noſter, *vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri.* Inter alios autem excipit *famuloſum.* Scribo itaque *famoſum.* niſi *fabuloſum*, pro *ſcenico* ſumas, qui infamis habebatur. vide tit. D. de His qui not. inf. *Thyſius.* Mira Thyſii levitas? Qui quum lib. 3 cap. 10 potuit patrem aſſidentem conſulere, id nunc facere detrectans maluit incertus vagari de noviſſima Gellii editione, & inter hoc cavillandi exemplum adſtringere ſe furti, quum illud *famoſus* ita videret à Stephano adſcriptum in margine, prout etiam in Salmaſiano exemplari ex Nonio hanc mutationem alius appoſuit. Sed pater ſic edidit ex Coleri Parergis, cujus videtur probaviſſe ſententiam, quum diſpliceret *famuloſus* perinde & *famoſus*: nec intelligit ſcenicum, aut hiſtrionem, quo ſignificatu eam hîc vocem ferri poſſe ſuſpicantur; ſed qui eum Horatio diceret *fabula quanta fui*; ſed eum, qui ludibrii aut contumeliæ cauſa multus in ore hominum verſatur. Sic Clodium Cicero vocat veterem fabularum poetriam. Qui ſic vixit, ut multis de ſe fabulis, rumoribus, ſermunculis, dictis jocoſis atque invidioſis originem & materiam præbuerit. *Gronov.*

11 *Suſpicioſum enim hoc in loco*] Calamo exarati omnes. *Suſpicioſum enim Cato hoc in loco ſuſpectum ſignificat.* Eſt enim ei *ſignificat* dicendo intelligit. *Sic Pater.* Idem.

12 *Qui formidetur*] Recte diſceſſit ita Stephanus ab prioribus editis, qui habebant *formidatur*, ac male id poſtea recipi placuit. Subjunctivus eſt in MSS. Regio, Petav. Lugd. aliiſque.

13 *Salluſtius in Catilinario*] Sic Carrio: ſed ſcripti & editi *in Catilina ita dicit.*

14 *C. Calvum*] Poëta laſcivus, ingenio pollens, familiaris admodum Catullo, adeo ut cum Catullo nominetur ab Horatio,

Nil præter Calvum & doctus cantare Catullum.

Ejus verſus in mortem Quinctiliæ laudat Catullus, & Propertius lib. 2. Eleg. Alius fuit Calvus orator, cujus Seneca & Quinctilianus meminerunt, quem quidam omnibus anteponere oratoribus non dubitarunt.

15 *Fugis &*] Cod. Torn. *fugi ſed.*

16 *Laborioſum*] Ita Catullus Nepotis *chartas doctas & laborioſas* appellat.

17 *Laberius quoque in Sororibus*] Citat quoque Nonius in verbo *ſomniculoſus.* Sed interpretatur barbare, *quo ad ſomnos vacet*, forſan ſcribendum *vocet.* Nam hic ille eſt, qui ſomnum conciliat, [illegible]. Et juxta Mercerum in Annotationibus ad Nonium forſan legi debet, *Ecaſtor muſtum ſomniculoſum.* Verba ſunt mulieris quæ muſtum ebiberat. *Thyſ.* Etiam Afranii ſorores citantur. Multi ex MSS. habent *ſoporibus.*

18 *Cinna in Poëmatis*] Hic tanto in pretio fuit Virgilio, ut ſe longe inferiorem illo in Bucolicis Eclog. 9. ſtatuat.

Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores.

Præter Epigrammata edidit opus elaboratum, ſed obſcurum, *Smyrnam* nomine, in quo poliendo no-

Digitized by Google

Somniculoſam ut Pœnus aſpidem [19] *Pſyllus.*

[20] *Metus* quoque & *injuria*, atque [21] alia quædam id genus, ſic utroqueverſum dici poſſunt. Nam *metus* hoſtium recte dicitur, & quum timent hoſtes & quum timentur. Itaque Salluſtius in hiſtoria prima, *metum Pompeji* dixit, [22] non quod Pompejus metueret (quod eſt uſitatius) ſed quod metueretur. Verba hæc Salluſtii ſunt: *Id bellum excitabat metus Pompeji victoris Hiempſalem in regnum reſtituentis.* Item alio in loco: *Poſtquam remoto metu Punico* [23] *ſimultates exercere vacuum fuit. Injurias* itidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quam qui faciunt. Quarum dictionum exempla ſunt facilia inventu. Illud etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ ultro & citro ſignificationis:

[24] *Et vulnere*, inquit, *tardus Ulyxi.*

quum diceret vulnus, non quod accepiſſet Ulyxes, ſed quod dediſſet. *Neſcius* quoque dicitur tam is qui neſcitur, quam qui neſcit. Sed ſuper eo *qui neſcit* frequens hujus vocabuli uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, *quod neſcitur. Ignarus* æque utroquevorſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

[25] *Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus.*

Sal-

vem integros annos impenderat. Extat in ejuſdem Smyrnam Epigramma Catulli.

19 *Pſyllus*] Crebra & aſpidis & pſylli memoria in nece Cleopatræ aliiſque occaſionibus, de quibus ut Africæ monſtris actum ſatis.

20 *Metus*] Cod. Torn. *metus quoque*. Thyſ. Atqui id habent jam Aldina & Gryphianæ aliæque: immo non aliter eſt in MSS. Reg. S.Marci, & ſic ſatis, quod infra ſequitur *ignarus æque utroque vorſum* &c. ubi tamen etiam nonnulli mutare voluerunt, ſed improbe. *Gronovius.*

21 *Alia quædam id genus*] Ex Petaviano annotatur *generis*, quod ſuſpicit & probat pater ad Livium 32, 37. Id ipſe quoque ſignavit ex codice Memmiano; ſed in quod tamen nullum alium conſentire vidi. *Idem.*

22 *Non quod Pompejus metueret*] Ita negligenter edunt, quum ſcripti codices, certe meliores, darent *non quò*, quæ Tulliana imitatio decebat doctrinam hujus ſcriptoris. Quin etiam Aldus, & Aſcenſius jam ſic ediderant: quaſi imprudenter corruperint ex ſimilibus mox verbis de vulnere Ulyxi, ſed occupavit monere pater ad Livium 39, 13. *Idem.*

23 *Simultates*] In margine mei cod. adſcriptum, *milites*. Thyſ. Quod quacunque ratione illuc venerit, non eſt niſi ſuſpicio Lud. Carrionis in Scholiis ad fragmenta Salluſtii p. 113.

24 *Et vulnere*] Extat lib. 2. Æneid. ℣ſ. 436.

25 *Quæ in locis neſciis, &c.*] Id eſt, in locis ignotis dubia & incerta ſpe ſumus. Extat Scena 5. Actus 1. in Rudente apud Plautum. vulgo etiam in antiquis editionibus legebatur nullo ſenſu, *Quæ incolis neſcius, neſcias peſſimus.* Vide & Nonium in *Neſcium.* Eodem modo *neſcia tributa* dixit Tac. Annal. 1. in Orat. Arminii ad Cheruſcos, pro *ignota* vel *quæ ignorantur.* & Virgil. Æn. 4. *liquitque volatile ferrum neſcius*, teſte Servio: niſi quis ibi accipiat pro ignorante; namque aufugientes cervas venator telis impetens, unam ex iis neſcius, id eſt ignorans, vulnerare poteſt, quia frondibus ſagittam immiſſam exiſtimat. Vide tamen Servium ad Virg. libro citato ℣ſ. 71. *Thyſ.* Sed arripuit aliquid in hoc loco, ut eum vocet perturbatiſſimum, Pricæus ad Apulejum pag. 432. quaſi talis foret, quia verba Plauti tamdiu differuntur, & non adjunguntur ſtatim illis quæ dici incipiant de voce *neſcius*, ut foret: *Neſcius quoque dicitur tam is qui neſcitur, quam qui neſcit. Plautus in Rudente. Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus. Sed ſuper* &c. Quod ſicut non turbarem, ſi ita digeſſiſſet Gellius; ita quum ſermoni demum ſuo de duabus

Salluſtius:

More humanæ cupidinis [26] *ignara viſundi.* Virgilius:

[27] *Ignarum Laurens habet ora Mimanta.*

bus idem notantibus vocibus prorſus abſoluto exempla omnium ſimul ſubjicere voluit, id ut pateremur, jure ſuo poſtulare potuiſſe videtur. *Gronovius.*

26 *Ignara viſundi*] Id eſt, ignota explorandi & inſpiciendi. Hæc quoque ex Gellio tranſſcripſit Nonius in verbo *ignarum.* Extat locus in Salluſtii Bello Jugurth. cap. 93. Ita vocabulo *ignari* uſus quoque eſt Tacitus: *per occulta & vigilibus ignara.* Ovid. x. Metamorph.

Jamque aderat Theſeus proles ignara parenti.

27 *Ignarum*] Extat verſus lib. 10 ỳſ. 709.

Cap. XIII.

Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis & hoſtis Galli provocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius ſummo loco natus [1] adprimeque nobilis fuit. Ei Manlio cognomentum [2] factum eſt Torquato. Cauſam cognomenti fuiſſe accepimus torquis ex auro [3] induvias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit. Sed [4] quid hoſtis & quod genus & quam formidandæ vaſtitatis, & quantum inſolens provocator, & [5] cuimodi fuerit pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium puriſſime atque illuſtriſſime ſimplicique & incomta orationis antiquæ ſuavitate deſcripſit. Quem locum ex eo libro Favorinus philoſophus quum legeret, non minoribus quati afficique animum ſuum motibus pulſibuſque dicebat, quam ſi ipſe coram depugnantes eos ſpectaret. Verba Q. Claudii, quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi. *Quum interim Gallus quidam* [6] *nudus,* [7] *præter ſcutum & gladios duos* [8] *torque atque armillis decoratus proceſſit: qui & viribus & magnitudine & adoleſcentia ſimulque virtute cæteris antiſtabat. Is maximè prælio commoto* [9] *atque utriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit,* [10] *utrinque quieſcerent* [11] *pugnæ. Facta pauſa eſt. extemplo*

1 *Adprimeque nobilis*] Duplex alioquin fuit Manlia gens, patricia, & plebeia, ut ex Cic. Philipp. 1. apparet. *Thyſ.* Fuerit. Quid inde? an plebeia nequivit apprime eſſe nobilis illo tempore, jam communicatis honoribus?

2 *Factum eſt Torquatus*] Sic veteres omnes, certe meliores habere video; quod cur auctori negatur, ut ſupponant dativum *Torquato*, qui ſane non melior? Ex uno Scheffer. ſcripſit pater *Torquati.* Recte Carrio vel Stephanus. *Gronov.*

3 *Induvias*] Indumenta. ſicut *exuvias* vocat ſpolia. *Thyſ.* Sed MSSti fere conſenſu agnoſcunt *induvies.*

4 *Quid hoſtis*] Vulgo *quis.* male.

5 *Cuimodi fuerit pugna*] Sic Lipſius è MS. & adfirmant apud me uterque Voſſianus. *Sic Pater.* Gron.

6 *Nudus*] Non loricatus.

7 *Præter ſcutum & gladios duos*] Scuta ingentia Germanis Galliſque, longi & graves gladii, quibus cæſim pugnabant. videntur ex hoc loco duos gladios geſtaſſe, alterum longiorem & graviorem, alterum leviorem inſtar pugionum, ſicuti hodieque effigies comitum Hollandiæ conſpiciuntur. Etiam Romanis ſuo tempore hoc in uſu fuiſſe affirmat Joſephus lib. 3. Excidii.

8 *Torque atque armillis*] Livius: *Verſicolori veſte, pictiſque & auro cœlatis refulgens armis.*

9 *Atque utriſque*] Sic omnes noſtri, non *utris*, ut Lipſius. *Ita Pater.* Gronov.

10 *Utrique quieſcerent pugnæ facta pauſa eſt*] Ita Carrio. Ut *levare religionis* Livius, *abſtinere aurarum calidæque viæ* Horatius, *liberare curæ* inquit Aul.

templo ſilentio facto [11] *cum voce maxima conclamat,* [13] *ſi qui ſecum depugnare vellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem* [14] *facies. Deinde Gallus* [15] [16] *irridere atque* [17] *linguam exertare. Id ſubito perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium civitati* [18] *accidere, ex tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico, proceſſit: neque paſſus eſt virtutem Romanam ab Gallo turpiter ſpoliari,* [19] *ſcuto pedeſtri &* [20] *gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. Metu magno* [21] *ea* [22] *congreſſio* [23] *in ipſo ponte, utroque exercitu inſpectante, facta eſt. Ita, ut ante dixi, conſtiterunt: Gallus ſua diſciplina* [24] *ſcuto projecto* [25] *cantabundus: Manlius animo magis quam arte confiſus* [26] *ſcu-*

Auſ. Popma. Priores pinguius *quieſcerent pugnare, pugnæ facta pauſa eſt.* Itaque homo eruditus, quia lib. 2, 28 noſtri invenit *ſtatuere & edicere quieſcebant;* qui Græciſmum ſubeſſe putarunt, ait, & *pugnæ* reponebant, omnino falſi. Diceret aliquid, ſi genere loquendi offenſi ex libidine ſic mutaſſent. At illi vetuſtatem ſecuti ſunt ducem, quod nobis ex Reg. duobus Pet. duobuſque Voſſianis conſtat. In minus ſinceris *pugnare* quidem retinetur, ſed deeſt τὸ *pugnæ:* cui ſine dubio illud ſubjecit, qui ut *quieſcere pugnæ* diceretur, parum intelligebat. Inter Popmæ exempla ſuſpectum primum vide ad Liv. 21, 62. Sed ſubjiciemus aliud è Siſenna lib. 3. *Occulti tacitique advenientium cohortium præſtolari incipiunt.* Neque enim ibi cum Popma legendum *advenientiam.* Sic Pater. *Gronov.*

11 *Pugna*] Ita Carrio emendat ex libro Buſlidiano. vulgo *pugnare, pugnæ facta pauſa eſt.* Quæ videntur eſſe à gloſſemate. Vulgata tamen lectio etiam tolerari poteſt.

12 *Cum voce maxima conclamat*] Sic jam Aſcenſiana & omnes ſcripti. Vulgo *inclamat.* Sic Pater.

13 *Si qui*] Carrio legit, *ſi quis.*

14 *Facies*] Ita Apulejus Metam. lib. 6. *Poteſt in aſino meo latere aliquid, vel vultus hominis, vel facies Deorum,* pro *faciei.* Vide ſequens c. 14.

15 *Irridere*] Vulgo additur *cœpit*, ſed abeſt à Giſelini membranis.

16 *Irridere cœpit atque lingua exerrare*] Poterat abeſſe τὸ *cœpit*, ut abeſt à cod. Giſelini: ſed quia ſervant omnes noſtri, delere non auſim. Sed utcumque iidem omnes *lingua exerrare*, tamen cum Regio *linguam exertare* malo. *Gronov.*

17 *Linguam exertare*] Aliter *lingua exerrare*, quod eſt juxta Lipſium linguam extra os projectam per irriſum reciprocare. Retine *exertare*, ita Livius quoque *exerere* dixit.

18 *Accidere*] Cartio legit, *accedere.*

19 *Scuto pedeſtri*] Aliud enim equeſtre ſcutum erat, Manlius autem eques pedeſtri prælio ſcutum mutavit.

20 *Gladio Hiſpanico*] Vetus liber, ut Carrio teſtatur, *gladio Spanico conſtitit contra Gallum. Hiſpania* etiam *Spania* veteribus dicitur. Ita in membranis Juſtini, & in optimis Q. Curtii exemplaribus legi teſtatur Bongarſius. Sed apud alios quoque ita ſcriptum invenitur. Qualis fuerit gladius Hiſpanicus vel Spanicus docet Polybius lib. 6. ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ταύτην δὲ περὶ τὸ δεξιὸν φέρει μηρὸν, καλοῦσι δὲ αὐτὴν ἰβηρικήν. Ἔχει δὲ αὐτὴ κέντημα διάφορον, καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον, διὰ τὸ τὸ ὑπόλισκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι. Id eſt, *una cum ſcuto gladium, quem geſtat ad dextrum femur, Hiſpanienſem vocant, habetque mucronem eximium, & ictum utrinque validum, quoniam lamina ejus firma eſt & ſtabilis.* Hiſpanicum enſem hic intelligit Auctor noſter, non quod revera tum temporis tales gladii in uſu eſſent (neque enim tum noti Hiſpani) ſed quod ad inſtar illorum, qui poſtea Hiſpanici dicti ſunt, fabricati eſſent. Hiſce punctim & cæſim pugnabant. tanta firmitas eorum erat, ut galeas dividerent teſte Seneca lib. 5. de Benef. Vide Lipſium l. 3. de Mil. Rom. Dial. 3.

21 *Ea congreſſio &c. facta eſt*] Sic omnes omnino noſtri: nuſquam quod uni ſuo delegat Carrio, *eam congreſſionem factum eſt.* Mala manus videtur & caret exemplo ſermo. Nam, ut *contumelia factum itur,* dicat ſane etiam *ea congreſſio factum itur:* non tamen auſim propterea dicere; *eam contumeliam factum eſt.* Cum dicitur *itur factum,* τὸ *factum* ſupinum eſt verbi activi: cum dicitur *eſt factum,* τὸ *factum* præteritum eſt. *Ita Pater.* Gronov.

22 *Congreſſio*] Legit Cartio, *eam congreſſionem,* &c. *Factum eſt* ex vetere libro, ſed ſerva ſolitam lectionem.

23 *In ipſo ponte*] Ad Anienem fluvium.

24 *Scuto projecto*] Objecto, immiſſo. Vide Livii de hac pugna locum.

25 *Cantabundus*] Alii legunt *cunctabundus*, vel *cautabundus.* Acidalius, *captabundus*, ſed retine uſitatam lectionem. Livius lib. 7. etiam de cantu, exul-

Digitized by Google

[26] *ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere* [27] *ſtudet, Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit,* [28] *atque de loco hominem iterum dejecit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit: dein continuo humerum dexterum* [29] *eodem* [30] *conceſſu incidit, neque receſſit uſquam donec ſubvertit,* [31] *ne Gallus impetum* [32] *icti haberet. Ubi eum evertit,* [33] *caput præcedit: torquem detraxit, eamque ſanguinolentam* [34] *ſibi in collum imponit. quo ex facto ipſe poſterique ejus* [35] *Torquati ſunt cognominati.* Ab hoc T. Manlio, cujus hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia [36] Manliana dicta ſunt: quoniam poſtea [37] bello adverſum Latinos quum eſſet conſul, filium ſuum ſecuri percuſſit; qui ſpeculatum ab eo miſſus, [38] ne pugnaret interdicto, hoſtem, à quo provocatus fuerat, occiderat.

exultatiooe, armorumque vana agitatione loquitur.

26 *Scutum ſcuto percuſſit*] Servius in 11. Æneid. *Qui ſcripſerunt de Arte militari, dicunt ſummum genus eſſe dimicandi, quoties calcato umbone adverſarii, ſe in hoſtilem clypeum erigit miles, & ita contra ſtantis vulnerat terga.*

27 *Studet*] Vet. liber *ſtuderet*.

28 *Atque de loco*] Ita Carrio. vulgo, *de loco certo*. Thyſ. Putabam *capto*, ſed ignorant eam vocem omoes noſtri, perinde ut Lipſianus. *Pro fecit* quod idem Lipſius, non invenio, niſi in uno chartaceo Petaviano. Sic Pater. Gronov.

29 *Eodem conceſſu*] Olim *concuſſu*. Lipſius è Giſel. *conceſſu*, quod ſit, eodem impetu, eadem aggreſſione. Scaliger *concæſu*. Reg. & Voſ. alter *conſenſu*. Alter ejuſdem Voſſ. & duo alii *congreſſu* aut *cæſu*. Petav. *conceſſu*. Et hoc verum puto, non tamen cum Lipſii ioterpretatione. Accipio enim *eodem conceſſu* Galli, eadem patientia ejus & ſtupore immobili, quo perturbatus non feſtinaverat reſilire ſubeuote longum ejus gladium Manlio: & acceperat intentatum in pectus ictum. *Eodem conceſſu*, eſt pariter, verbis Petronii, non repugnantis, juxta imprudenter ſe præbentis. *Sic Pater. Idem.*

30 *Conceſſu*] Ita Lipſius. Vet. codex *concuſſu*, quid ſi *congreſſu* legatur? inveni quoque *cæſtu* forſan *cæſu*, vel *concæſu*.

31 *Ne Gallus impetum icti baberet*] Carrio ex vet. cod. *iſtius*. Igitur cum MSS. auctoritatem putavere, tanquam jusjurandum mendacio prætexere crimioatur Titius. Sed & ſerius hic, qoum dicit, & ſcio. nam *iſtius* in cod. Buſlidiano lectum, ut male jam notaverat Lipſius 4 epiſt. 2, qui etiam *ictuis* inde conjecit, quod probarem, niſi omnes omnino noſtri tenerent *icti*, præter Reg. qui *in ictu*. Valde autem probabile, quod Scaliger ſub nomine Yvonis Villiomari prodidit 2, 4 hæc verba ſuperius eſſe collocanda hoc modo: *eo pacto ei ſub gladium Gallicum ſucceſſit, ne Gallus impetum icti baberet, atque Hiſpanico pectus hauſit.* Sic Pater. Gronov.

32 *Icti*] Ictus. Vet. cod. teſte Carrione *iſtius*. forſan legendum, *ictuis*.

33 *Præcedit*] Aliter, *præcidit*.

34 *Sibi in collum imponit*] Ita vetus codex, *cumque ſanguinoleutum ſibi imponit*. ſed refragatur Nonius in verbo *torquem*.

35 *Torquati*] Per militares facetias T. Manlius Torquati nomen accepit, *Dictator coronam auream addidit donum, miriſque pro concione eam pugnam laudibus tulit*, ut teſtatur Livius lib. 7.

36 *Manliana*] Vide ſupra Auctorem noſtrum lib. 1. c. 13. & quæ ibi annotata, pag. 64. *Thyſ.* Sed multi ex MSS. *Manlia*.

37 *Bello adverſum Latinos*] Ita etiam Livius, Valerius, Auctor de Vir. Ill. Oroſius lib. 4. ſcribunt. Salluſt. & Dionyſius Antiq. l. 4. bello Gallico illud contigiſſe referunt. Plutarch. hoc anno contra Samnites à Torquato pugnatum refert, contra hiſtoriæ fidem. Etiam confuſio in prænomine. Nam Salluſtius pro Tito A. Manlium appellat. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 1. Manlium poſtea *Imperioſi* cognomen accepiſſe affirmat. Sed fallitur. Hic enim fuit L. Manlius Titi pater, qui ab oſtentatione ſævitiæ ita dictus, ut teſtatur Livius l. 7. & Seneca l. 3. de Benef. c. 37. Idem fragmenta vetuſtiſſimorum marmorum Romæ effoſſa ſatis indicant.

38 *Ne pugnaret*] Hæc abſuot in Ms. & cod. Tornæſ. Thyſ. Reg. duo Pet. duoque Voſ. Lincoln. Schefferi, Th. neſciuot τὰ *ne pugnaret*: omnes autem *occiderat*, ut edidit Carrio, oon *occidit*. Sic Pater. Gronov.

CAP. XIV.

Quod idem Quadrigarius, [1] hujus facies, *patrio caſu probe & Latine dixit: & quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.*

QUOD autem ſupra ſcriptum eſt in Q. Claudii verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies:* id nos aliquot veteribus libris inſpectis exploravimus; atque ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. Sic enim pleraque ætas veterum declinavit, *hæc facies, hujus facies*, quod nunc propter rationem grammaticam *faciei* dicitur: corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus, *faciei* ſcriptum eſt, illo, [2] quod ante ſcriptum erat, obliterato. [3] [4] Meminimus & [5] in Tiburti bibliotheca invenire nos in eodem Claudii libro ſcriptum utrumque, *facies* & *facii*. Sed, *facies,* [6] in ordine ſcriptum fuit, & contra per *ii* geminum, [7] *facii*. neque id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimavimus. nam & ab eo quod eſt *hic dies* [8] tam *hujus dii*, & ab eo quod eſt *hæc fames* tam *hujus fami* dixerunt. Q. Ennius in ſextodecimo annali *dies* ſcripſit pro *diei* in hoc verſu:

[9] *Poſtremæ longinqua dies* [10] *confecerit ætas.*

Ciceronem quoque affirmat Cæſellius in oratione, quam pro [11] P. Seſtio fecit,

1 *Hujus facies*] Ita in aliis quoque vocabulis ſimilis terminationis ſæpe legitur. Lucretius lib. 4.

Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere idipſum
Quodcunque eſt, rabies unde illæ hæ germina
ſurgunt.

2 *Quod ante ſcriptum erat, obliterato*] Id palam agnovi quoque in exemplari Thuaneo, in quo erat ſcriptum *faciei*, ſed nequaquam à manu prima, ſed ſecunda quaſi correctrice. *Jac. Gronov.*

3 *Meminimus, &c. invenire*] Valla hunc modum loquendi ridet. Agrœtius antiquus grammaticus *memini* cum præſenti infinitivo non præterito ſcribendum auctoritate veterum auctorum probat.

4 *Meminimus & in Tib.*] Quidquid collationum penes me eſt, in eis aut omittitur vocula ſecunda aut legunt *etiam*. Nulla probat hoc Stephanicum *&*.

5 *In Tiburti bibliotheca*] Meminit Auctor ejuſdem bibliothecæ lib. 19. c. 5. dicitque in Herculis templo fuiſſe. Videtur publica fuiſſe, forſan Adriani, qui eo receſſu lætabatur. Vide *Lipſium* lib. de Biblioth. c. 8.

6 *In ordine ſcriptum fuit*] Giſanius in Indice Lucretiano ingerit ex vet. lib. *in ordinem*. Nemo noſtrum adſpirat: & quid eſt neceſſe? ſed obſervandum genus loquendi, *ſcriptum in ordine*, hoc eſt, in ipſa ſerie & contextu operis, *contra ſcriptum*, in margine pro varia lectione. *Sic Pater*. Gronov.

7 *Facii*] Quod à *faciei* deductum videtur. Ab iis quæ in *es* terminantur, quadruplex fuit genitivus, in *es*, *ei*, *ii*, & *e*. Ita dixerunt, *dies*, *diei*, *dii*, *& die*, ut late oſtendit Voſſius lib. 2. de Analog. cap. 19.

8 *Tam hujus dii, & ab eo, quod eſt hæc fames, tam hujus famii dixerunt*] Sic Ro. Ven. Aldi, Gryphianæ. Nec MSS. aliter, niſi quod *quam hujus fami*. Badiana Vaſcoſani & alia Pariſienſis anno ante Stephanicam nata *tam hujus dies quam dii & ab eo, quod eſt hæc fames tam hujus fames quam famii.* Videbantur enim particulæ iſtæ alieniore loco poſitæ aut hujuſmodi ſupplementum deſiderare. Ego vero utramque corruptam cenſeo, & pro eis reſtituendum *etiam* vel *item* hoc modo: *nam & ab eo, quod eſt hic dies, item hujus dii, & ab eo quod eſt hæc fames, item hujus fami dixerunt.* Cur enim *famii*. Sic Pater. *Gronov.*

9 *Poſtrema*] Alii legunt *poſtreme*, alii *poſtrema*.

10 *Confecerit*] Vet. ed. *quum fecerit*. Thyſ. Hoc *confecerit* ab Aldo eſt, & ſic ſcripti. Pet. Voſ. alter, Scheff. Lincoln. Thuan. Ro. & Ven. *quum fecerit*. Bad. *cum fecerit*. Reg. & Voſ. alter *quod fecerit*.

11 *P. Seſtio*] Apud Ciceronem legitur *pro P. Sextio*, in Ms. pleriſque *Seſtio*. Sed quia hic plebejus *Sextio* ſcribendum Puteanus arbitratur. Seſtia enim gens patricia, teſte Livio.

12 *Hæc*

fecit, *dies* ſcripſiſſe, pro *diei*. quod ego impenſa opera conquiſitis veteribus libris pluſculis ita, ut Cæſellius ait, ſcriptum inveni. verba ſunt [12] hæc Marci Tullii: *Equites vero daturos* [13] *illius dies pœnas*. quocirca factum hercle eſt, ut facile iis credam, qui ſcripſerunt [14] idiographum librum Virgilii ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

[15] *Libra dies* [16] *ſomnique pares ubi fecerit horas.*

[17] Id eſt, *Libra diei ſomnique*. Sed ſicut hoc in loco *dies* à Virgilio ſcriptum videtur: ita in illo verſu [18] nihil dubium eſt, quin *dii* ſcripſerit pro, *diei:*

[19] *Munera lætitiamque dii* —— ——

Quod imperitiores, *dei*, legunt ab inſolentia ſcilicet vocis iſtius abhorrentes. Sic autem *dies dii* à veteribus declinatum eſt; ut *fames fami, pernicies pernicii*, *progenies progenii*, *luxuries luxurii*, *acies acii*. Marcus enim [20] Cato in oratione, quam de bello Karthagnienſi compoſuit, ita ſcripſit: *Pueri atque mulieres extrudebantur fami cauſa.* Lucilius [21] in quintodecimo: *Rugoſum atque fami plenum.* [22] Siſenna in hiſtoriarum libro

12 *Hæc Marci Tullii*] In Regio neque nunc iſtud prænomen legitur, nec poſtea, ubi editur *Marcus quoque Tullius*. Gronov.

13 *Illius dies pœnas*] Purat Stephanus Cæſellium & Gellium uſos fuiſſe corruptis codicibus, vel quod Cicero referat non ſua ſed conſulis ἀρχαΐζοντος verba, vide cap. 12. Or. Ciceronis.

14 *Idiographum*] Propria manu ſcriptum.

15 *Libra dies*] Extat hic verſus Georg. 1. ℣ſ. 208. Hodie legitur, *libra die*, neque hujus genitivi Servius meminit. Quin & Priſcianus ita legit. Neque in antiquis Codicibus, etiam Ms. Bibliothecæ Leidenſis aliter legitur. Quidam etiam *dii* pro *diei* hic legerunt, teſte Chariſio.

16 *Somnique*] Noctem intelligit, quam ſomno metitur. Sub libra autem ut notum, æquinoctium eſt autumnale.

17 *Ideſt, libra diei ſomnique*] An credimus Gellium hæc conjunxiſſe & ſic concepiſſe ſententiam poetæ? certe enim non *libra dies ſomnique* intelligi poteſt, ſed libra fecerit pares horas dies ſomnique. Quid ergo? Scias, lector, voces illas omnes *pares ubi fecerit horas, id eſt, libra diei ſomnique* abeſſe ab codice Regio, ac licet in aliis legantur, tamen recte opinor & volente Gellio deletum iri. Non enim jam vult explicare. *Jac. Gronov.*

18 *Nihil*] C. Torn. *non*. Thyſ. Immo illud *nihil* eſt ſolius Stephani, qui primus intulit. Priores editi *non*, prout legitur etiam in MSS. ſed eorum nonnulli tranſpoſitis vocibus *dubium non eſt*. Gronov.

19 *Munera lætitiamque dii*] Extat hemiſtichium lib. 1. Æneid. ℣ſ. 640. Servius quoque dicit nonnullos *dii*, multos *die* pro *diei* legiſſe, ſicuti in aliquot Maronis Codd. MSſ. hodieque legitur, ſed ipſe legit *Dei*, id eſt Liberi patris, quo vinum denotat. Eſculenta miſerat Dido, quidni & potulenta? Scripſerat ante Virg.

Nec minus interea ſociis ad littora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga ſuum, pingues centum cum matribus agnos.

An hoc unius diei ſociis erit apparatum convivium? Et quidem ſine vino? Vide Parrhaſium Ep. 33. Corradus putat hæc omnia à Didone miſſa, ut Neptuno ſacrificarent: quæ res munera lætitiamque *Deo*, id eſt, Neptuno afferat.

20 *Cato*] Fuere Orationes Annalibus ejus inſertæ, ut alibi dictum eſt: neque enim ex profeſſo hiſtoriam de Bello Carthaginienſi ſcripſit, ut Colerus judicat ex eo, quod Nonius illum de *Bello Carthaginienſi* citat. In Epitome Livii lib. 49 luculentus ea de re locus, *Extat oratio annalibus ejus incluſa.*

21 *In quinto decimo*] Cod. Torn. XII. *Thyſ.* Immo hic numerus eſt in omnibus editis ante Stephanum; iſque probatur ab omnibus noſtris ſcriptis.

22 *Siſenna*] Deſignat L. Cornelium Siſennam, qui Hiſtorias conſcripſit, & in iis res Sullanas. De eo ita Salluſtius de Bello Jugurthino judicat: *L. Siſenna optime & diligentiſſime omnium, qui eas res dixere, perſecutus, parum mihi libero ore locutus videtur.* Meminit ejus quoque Cicero in Bruto & in primo de LL. cum laude. Vellejus Paterculus l. 2. bello Numantino juvenem fuiſſe dicit.

Digitized by Google

libro ſexto: *Romanos inferendæ pernicii cauſa veniſſe.* [23] Pacuvius in Paullo:

Pater ſupreme noſtræ progenii patris.

[24] Cn. Matius in Iliadis XXI.

[25] *Altera pars acii* [26] *vitaſſent fluminis undas.*

Idem Matius in [27] tertio & viceſimo,

[28] *An maneat ſpecii ſimulachrum in morte ſilentum.*

C. Gracchus de legibus promulgatis; *Ea luxurii cauſa ajunt inſtitui.* Et ibidem infra ita ſcriptum eſt. *Non* [29] *eſt ea luxuries,* [30] *quæ neceſſario parentur vitæ cauſa.* Per quod apparet eum ab eo quod eſt *luxuries luxurii* patrio caſu dixiſſe. Marcus quoque Tullius [31] in oratione, qua Sex. Roſcium defendit, *pernicii*, ſcriptum reliquit. Verba hæc ſunt: *Quorum nihil pernicii cauſa divino conſilio, ſed vi ipſa & magnitudine rerum factum putamus.* Aut *facies* ergo in caſu patrio, aut *facii* Quadrigarium ſcripſiſſe [32] exiſtimandum eſt. *facie* autem in nullo veteri libro ſcriptum reperi. In caſu autem dandi, qui puriſſime locuti ſunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, ſed *facie* dixerunt. Lucilius in Satiris:

[33] [34] *Primum*, inquit, *facie quod* [35] *honeſtatis accedit.*

Idem Lucilius in libro ſeptimo:

Qui te [36] *diligat, ætatis facieque tuæ ſe*
Fautorem oſtendat, fore amicum polliceatur.

Sunt

23 *Pacuvius in Paullo*] Citat Pacuvii verſum quoque Nonius in verbo PROGENII.

24 *Cn. Matius*] Vide ſupra lib. 6. cap. 6.

25 *Altera pars acii*] Deſumptus verſus ex Iliad. XXI. initio, ubi dicit partem copiarum Xanthum fluvium vitaſſe ἧπερ οἱ ἄλλοι ἀτυζόμενοι φοβέοντο, id eſt, *qua alii turbati fugerant.*

26 *Vitaſſent*] Ita in Ms. aliter *vitaſſet.*

27 *Tertio & viceſimo*] Cod. Torn. XIII, vel *tertio decimo*, ut eſt in editis, & hunc numerum firmant ſcripti Video notatum in exemplari editionis Gryphianæ Scaligerum feciſſe XXIII. *Gronov.*

28 *An maneat ſpecii*] Verſus deſumptus ex Homero Il. ψ.

Ὢ πόποι, ἦ ῥά τις ἐστὶ καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισι
ψυχὴ καὶ εἴδωλον - -

Vide Scaligerum ad Varronem p. 150. ubi plura loca Mattii cum Homericis comparat.

29 *Eſt ea luxuries*] Aliter, *ea eſſe luxurii.*

30 *Quæ neceſſario parentur*] Quaſi hæc Gracchi verba reſpiceret Varro, refert hujus fragmentum Nonius pag. 547 ex libro I de vita populi R. *Itaque ea ſibi modo ponere & ſuſpendere, quæ utilitas poſtularet, trulleum, matellionem, pelvim, naſiternam; non quæ luxuriæ cauſa eſſe parata.* Jac. Gronov.

31 *In oratione*] Extant hæc verba cap. 45. ejuſdem orat.

32 *Exiſtimandum eſt*] In quodam Ms. *exiſtimamus.*

33 *Primum*] Ita cum Scaligero hunc verſum emenda,

- - *Primum facie quod honeſtas*
Accedit - - -

34 *Primum, inquit, facie quod honeſtatis accedat*] Sic Carrio, cum ederetur *Et primum inquit facie honeſtas accedit.* Sed MSS. τὸ *Et* ignorant: dein omnes alii, *quod honeſte tantis accedit.* Lincoln. & Scheff. *q. onuſte tantis.* Scaligerum ajunt feciſſe . . *primum facie quod honeſtas Accedit*: poſſe quoque legi *honeſtæ*, & cod. Torneſ. *honeſtæ ſatis.* Certe iſta *ſatis* & *tantis* aliquid alunt monſtri. Forte: *primum facie quod honeſtæ Laus accedit.* Sic Pater. Gronov.

35 *Honeſtatis*] Legi quoque poteſt, *honeſtæ* C. Torn. *honeſtæ ſatis.*

36 *Diligat*] Vet. cod. *diligit.* Thyſ. Quis ille vetus codex fuerit, dici interfuit. Nam quotquot à me conſulti ſunt, habent ſubjectivum modum.

37 *Ta-*

Digitized by Google

Sunt [37] tamen non pauci qui utrubique *facii* legant. Sed [38] C. Cæſar in libro de analogia ſecundo, *hujus die*, & *hujus ſpecie*, dicendum putat. Ego quoque in Jugurtha Salluſtii ſummæ fidei & reverendæ vetuſtatis libro, *die*, caſu patrio ſcriptum inveni. Verba hæc ita erant : *Vix decima parte die reliqua*. Non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut, *die*, dictum quaſi, *ex die*, exiſtimemus.

37 *Tamen*] Aliter, *autem*. Sed alterum eſt in ſcriptis.

38 *C. Cæſar*] Vide lib. 1. cap. 10.

Cap. XV.

De genere controverſiæ quod Græce ἄπορον appellatur.

Cum Antonio Juliano rhetore, [1] per feriarum tempus æſtivarum, decedere [2] ex urbis æſtu volentes Neapolim conceſſeramus. Atque ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus cum utriuſque linguæ magiſtris meditans & exercens, ad cauſas Romæ orandas, eloquentiæ Latinæ facultatem: atque is rogat Julianum, uti ſeſe audiat declamantem. It auditum Julianus, imuſque nos cum eo. Simul introit adoleſcens; & [3] præfatur arrogantius & elatius, quam [4] ætati ejus decebat; ac deinde jubet exponi controverſias. Aderat ibi nobiſcum Juliani ſectator, juvenis promptus, & [5] proficiens, & [6] [7] offendens jam in eo quod ille

1 *Per feriarum tempus æſtivarum*] Julio & ex parte Auguſto menſibus judiciariæ res & lites ceſſabant. Plinius Junior lib. 8. Epiſt. 21. *Ut qui jam nunc adſueſcerent, & ab otioſis, & in triclinio audiri Julio menſe, quo maxime lites interquieſcunt.* De utroque menſe Seneca Apocolynth. ubi intempeſtivam Claudii diligentiam irridens, quod etiam tempore meſſis judiciis non abſtinuiſſet, eum ad Herculem loquentem inducit: *Nam ſi memoria repetis, ego eram, qui ante templum tuum jus dicebam totis diebus menſe Julio & Auguſto.* Audi & Papinium lib. 4. Sylvarum ad Marcellum:

Certe jam Latiæ non miſcent jurgia leges
Et pacem piger annus habet, meſſeſque reverſæ
Dimiſere forum. Nec jam tibi turba reorum
Veſtibulo, querulique rogant exire clientes.
Ceſſat centeni moderatrix judicis haſta.

Duplices autem feriæ erant meſſis & vindemiarum, ut ex l. 1. ff. de Feriis apparet. Per ferias itaque æſtivas meſſivæ potiſſimum hic intelliguntur, quia illæ æſtati, vindemiales magis autumno competebant. vide Suet. in Cæſ. c. 40. Hoc autem tempore deliciis Campaniæ Romanis uti familiare fuit, unde hic Gellius dicit Neapolin ſe conceſſiſſe.

2 *Ex urbis*] Vet. Ven. ed. *ex urbe*.

3 *Præfatur arrogantius*] Quem præfandi modum in declamatoribus illuſtratum habes ab Lud. Creſollio lib. iv Theatri Rhet. cap. 8.

4 *Ætati ejus decebat*] Ita & Terentius loquitur in Adelph. act. 3. ſc. 4. & act. 5. ſc. 8. Ad quem locum ita Donatus: *Antiqui, ſi addebant ſtatim verbum Facere, nos decet facere dicebant: ſi non addebant, Nobis decet, dicebant.* Ita quoque Plautus, & Salluſtius, Livius, aliique loquuntur. Latine itaque eo modo loquebantur, neque opus eſt ut quis dicat helleniſmum eſſe.

5 *Proficiens*] Qui jam multum in ſtudiis profecerat.

6 *Offendens*] Vet. ed. *oſtendens*. Eſt vero activum pro paſſivo, id eſt, *offenſus*.

7 *Offendens jam in eo*] *Offenſus* putamus legendum, ut Cicero *offendi in aliquo* ad Q. Fratrem, inquit Pricæus in Matthæum. Scimus: ſed etiam offendere in aliquo pro offendi dixiſſe eundem pro Milone: *Quæ ſi vos cepit oblivio, aut ſi in me aliquid offendiſtis, cur non id meo capite potius luitur, quam Piſonis?* Puta per intellectum pronominis dici: offendit enim ſeſe, qui aliquo impingitur. Et offendens ſe idem quod offenſus. Sic & offendens offenſus. *Hoc extremum Patris.* Gronov.

Digitized by Google

ille apud Juliani aures [8] in præcipiti ſtare & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controverſiam parum conſiſtentem, quod genus Græci ἄπορον vocant; Latine autem id non nimis incommode *inexplicabile* dici poteſt. Ea controverſia fuit hujuſcemodi: *De reo ſeptem judices cognoſcant; eaque ſententia ſit rata, quam* [9] *plures ex eo numero dixerint. Quum ſeptem judices cognoviſſent; duo cenſuerunt reum exſilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite pœniendum. Petitur ad ſupplicium ex ſententia trium judicum:* [10] *& contradicit.* Hac ille audita nec conſiderata, neque aliis, ut proponerentur, exſpectatis, incipit ſtatim mira celeritate in eamdem hanc controverſiam principia neſcio quæ dicere, & involucra ſenſuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; cæteris [11] omnibus [12] ex cohorte ejus, qui audire eum ſoliti erant, [13] clamore magno exſultantibus; Juliano autem male ac miſere rubente & ſudante. Sed ubi deblateratis [14] verſuum multis milibus finem aliquando fecit, egreſſique inde ſumus: amici familiareſque ejus Julianum proſecuti quidnam exiſtimaret percunctati ſunt. Atque ibi Julianus feſtiviſſime, *Nolite quærere*, inquit, *quid ſentiam: adoleſcens hic* [15] *ſine controverſia diſertus eſt.*

8 *In præcipiti*] Ex quo facilis cum igoominia lapſus.

9 *Plures in eo numero*] Anno 1644 incepit in editionibus hujus urbis legi, contra MSS. & propterea ſolo typorum vitio, quod ejeci. *Gronov.*

10 *Et contradicit*] Bene contradicit, quia quatuor eorum ſententiæ vincebant, quæ non ultimo ſupplicio afficiendum judicaverant, etſi diverſa pœna.

11 *Omnibus*] In quodam MS. *hominibus*.

12 *Ex cohorte ejus*] Tralatio ſumpta vel à ruſtica vel militari cohorte. Studioſa cohors Horatio quoque lib. 1. vide ſupra lib. 1 cap. 9 in fine.

13 *Clamore magno exultantibus*] Tales acclamationes uſitatæ uſque ad adulationem & jam notæ ſatis per laborem CL. Creſollii, qui & Philoſtrati βόμβον notavit pag. 290. & Themiſtii ἐκβεμβήσεις pag. 281, ut nihil Thyſius prodiderit ſuum.

14 *Verſuum multis millibus*] Notum eſt verſum in proſa quoque dici, nihilque aliud eſſe quam lineam verſam, tum enim vertitur ſtilus, & novam incipit. Hinc Juſtinianus titulo de Confirm. Digeſt. §. 1. dicit *opus in centum quinquaginta pene millia verſuum* conſummatum fuiſſe.

15 *Sine controverſia*] Nam poſſe hanc materiam controverſiæ eſſe patet ex eo, quod contradici jam ſtatuit; & vivo exemplo illuſtrat Plinius lib. VIII epiſt. 14. ubi ſimiliter ſunt tres ſententiæ tales. Verum in hoc loco nulla erat facta cauſæ conjectio, nec adverſarius contra conſtiterat, nimis celeriter concitato ad oſtentationem hoc homine, unde nec controverſia vere dici poterat. Hoc captat Julianus, ſed ambigue, ut rideat, dum videri vult laudare. Nam vulgo dicebant ſine controverſia pro eo quod omnes concedunt, ut Cicero in principio libri III de offic. ait Panætium *ſine controverſia* accuratiſſime de officiis ſcripſiſſe. Et neſcio an non ex eodem ambiguitatis joco ſit, quod MSSti non pauci legunt *Nolite quærere, inquit, ſententiam.* Quippe cui nec locus eſt, ubi controverſia non fuit. *Gronovius.*

CAP. XVI.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque vitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt.

PLINIUS Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros

bros reliquit, [1] quos *Studioſorum* inſcripſit; haud medius fidius uſquequaque aſpernandos. In his libris multa varie ad oblectandas eruditorum hominum auris ponit. Refert etiam pleraſque ſententias, quas, in declamandis controverſiis, lepide arguteque dictas putat. Sicut hanc quoque ſententiam ponit ex hujuſcemodi controverſia. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. Qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem in matrimonium & accepit.* [2] [3] *Is deinde, cuja uxor fuerat, fortiter fecit. Repetit eamdem. Contradicitur.* Eleganter, inquit, & probabiliter ex parte poſterioris viri fortis uxorem ſibi reddi poſtulantis, hoc dictum eſt: [4] *Si placet lex, redde:* [5] *ſi non placet, redde.* Fugit autem Plinium ſententiolam iſtam, quam putavit eſſe argutiſſimam, vitio non carere, quod Græce ἀντιστρέφον [a] dicitur, & eſt vitium inſidioſum & ſub falſa [6] lemmatis ſpecie latens; nihilo enim minus converti ex contrario idipſum adverſus eumdem poteſt: atque ita à priore illo viro forte dici: [7] *Si placet lex, non reddo:* [8] *ſi non placet, non reddo.*

a *Reciprocum.*

---

1 *Quos ſtudioſorum inſcripſit*] Plinius Junior, in Epiſtol. in qua de libris Avunculi agit: *Studioſi tres, in ſex volumina propter amplitudinem diviſi, quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit.* Thyſ. Itaque & in MS. Regio quum habeatur *ſtudioſe*, apparet in fine veterem ſcripturam eraſam, ſed cujus ſpatium modo fuit capax duarum literarum, non quatuor, ut vulgo, ita ut Gellius quoque ſcripſerit *ſtudioſos*. Etiam plerique MSS. mox *non medius fid.* quod mutarunt in *haud*. Gronov.

2 *Cuja*] Aliter, *cujus ea.*

3 *Is deinde, cuja uxor*] Mira concordia veteres codices negant primam voculam eſſe Gellii, cui deſcriptio ſequens placuerit magis ſola, tanquam ſatis demonſtrans, etſi meminerim t, t3 *ingenium naturamque illius, cuja res præceptumque eſſet.* Sed & nonnulli *uxor fuit.* Gronov.

4 *Si placet lex: redde*] Uxorem, quam tu legis hujus beneficio obtines, quamque ego nunc iterum forti facinore merui.

5 *Si non placet*] Quia nullo jure uxorem meam vindicare potuiſti.

6 *Lemmatis*] Ita in MS. Vett. edd. male *laudis.*

7 *Si placet lex, non reddo*] Quia legis voluntate acquiſivi.

8 *Si non placet*] Quia jure antea quæſitam mihi retineo, nunc vero lex non placet, ut reſtituam. Sic enim lex multis modis eſſet eluſoria. Sententia enim legis fuit, ut qui fortiter fecit, alterius uxorem ſibi vindicet in perpetuum. Sed Plinius contra Agellium defendi poteſt. Ἀντιστρέφον hoc eſt, *Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.* Non reddo, quia lege eam vindicavi: cæterum reſponderi poteſt, quod eadem lex alteri fortiter ſe gerenti lata quoque eſt, idem igitur illi competit beneficium. Quod ſi non placeat lex, nullo jure obtinuiſti, reſtitui itaque debet. *Thyſ.* Ex ipſis verbis patet ex Phil. Carolo iſta ab Thyſio ſumta eſſe. Quorum tamen neceſſitas nulla, & præter mentem legis, prout ab Gellio videtur accepta eſſe, noſtri illi huc procedunt. Non enim quod ſemel ceſſit præmio, videtur ex eo ſtatu demi poſſe. Optet ille donandus quodcunque: modo non optet, quod ſemel optatum eſt & laudabiliter donatum ſine cauſa pœnitentiæ. Coronæ & dona militaria ſemel alicui data non poterant opinor ab eo auferri, præſertim ubi is nihil peccaverat; neque ipſe qui acceperat, ſponte offerebat donantibus, ut iterum donarent aliis. Ita fœminam ſemel in præmium petitam nulla ratio videtur inde eximere potuiſſe. Poſt hæc autem verba in pleriſque codicibus ſubnectuntur duo iſta diſticha, quæ ab aliis citantur ſub nomine *Aurelii Romuli*, ab aliis *C. Aurelii Romuli*, in Lincoln. dicuntur *Agellii verſus*. Ab Regio tamen ignorantur. *Gronov.*

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

[1]LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Tertiumne conſul *an* tertio *dici oporteat : & quonam modo Cn. Pompejus, quum in theatro, quod erat dedicaturus,* [2] *honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio Ciceronis vitaverit.*

FAMILIARI meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. In his ſcriptum fuit me illi jam *tertium* ſcripſiſſe. Is ad me reſcripſit, petivitque ut rationem [3]dicerem, cur *tertium*, ac non *tertio* ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eâdem quid ſuper illo quoque mihi videretur, facerem ſe certiorem; *tertiumne conſul* & *quartum*, an *tertio* & *quarto* dicendum eſſet: quoniam Romæ doctum virum dicere audiſſet *tertio* & *quarto conſul*, non *tertium quartumque:* idque in principio libri [4] Cœlium ſcripſiſſe; & Q. Claudium in libro [5] undeviceſimo, *C. Marium creatum ſeptimo conſulem*, dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quam verba M. Varronis hominis, opinor, quam fuit Claudius cum Cœlio, doctioris. quibus verbis utrumque, de quo ad me ſcripſerat, decideretur. Nam & Varro ſatis aperte quid dici oporteret edocuit; & ego adverſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. Verba M. Varronis,

1 *LIBER DECIMUS*] In ſcedis MS. *Liber* XI. *incipit.* unde ſuſpicatur Lipſius è prioribus librum unum periiſſe. Idem poſt finem libri noni in Giſelini membranis legi dicit, *Liber* X. *explicit*, *incipit* XII. *feliciter.*

2 *Honores ſuos inſcriberet*] Quantum ſcio, id verbum ſic adſcitum eſt in omnes editiones, quum in codicibus ſcriptis ſit ſolum ſimplex *ſcriberet.* Id certe probat mox Gellius: *quod in theatro extremas literas non ſcripſit.* Quin etiam habent mox MSSti *nomenque ejus & honores ſcriberentur.* Etiam prænomen Pompeji volunt omittere. *Gronov.*

3 *Redderem*] Vulgo, *dicerem.* Thyſ. Immo id non vulgo tribui debuit, ſed ipſi Gellio, quum ſcripti libri omnes id renuant, & unus ſit Stephanus, qui ſuſtinuerit id mutare. Retineat Gellius ſuum, præſertim quum id facile queat æquiparare lectionem ſuppoſitam. Qua enim parte præſtat? *Gron.*

4 *Cœlium*] Intelligit Cœlium Antipatrum hiſtoricum, qui de bello Punico ſcripſit, ut teſtatur Cicero in Oratore & collegit de eo Voſſius in Hiſtoricis Latinis.

5 *Undeviceſimo*] Annotatum in margine Scriveriani codicis ex MS. *duodevigeſimo.* Thyſ. Video id ipſum notari ex codice Pal. alioquin omnes noſtri conſenſu maximo inhærent *undeviceſimo* vel *undevigeſimo.* Turbant editiones, quarum variæ habent *in libro* XI. Sic Gryphianæ duæ, ſic Colonienſis Cervicorni ſeu Hittorpii. Quod turbat, eſt illud *in principio libri Cœlium*, non addito numero,

ronis, ex libro diſciplinarum [6] IV. hæc ſunt: [7] *Aliud eſt quarto prætorem fieri & quartum: quod quarto locum adſignificat ac tres ante factos: quartum tempus adſignificat & ter ante factum. Igitur Ennius recte,* [8] *quod ſcripſit:*

Quintus pater quartum fit conſul:

& Pompejus timide, quod in theatro, ne adſcriberet, conſul tertium aut tertio, extremas literas non ſcripſit. Quod de Pompejo Varro breviter & ſubobſcure dixit, Tiro Tullius Ciceronis libertus in epiſtola quadam enarratius ſcripſit ad hunc ferme modum: *Quum Pompejus*, inquit [9] *ædem Victoriæ dedicaturus foret, cujus gradus vicem theatri eſſent, nomenque ejus &* [10] *honores inſcriberentur: quæri cæptum eſt, utrum* conſul tertio *inſcribendum eſſet, an* tertium. *Eam rem Pompejus* [11] *exquiſitiſſime retulit ad doctiſſimos civitatis. quumque* [12] *diſſentiretur, & pars* tertio, *alii* tertium *ſcribendum contenderent; rogavit*, inquit, *Ciceronem Pompejus, ut, quod ei rectius videretur, ſcribi juberet: tum Ciceronem judicare de viris doctis veritum eſſe, ne, quorum* [13] *opiniones improbaſſet, ipſos videretur improbaſſe. Perſuaſit igitur Pompejo, ut neque* tertium *neque* tertio *ſcriberetur: ſed ad ſecundum uſque T fierent* [14] *literæ: ut verbo non perſcripto res quidem demonſtraretur, ſed* [15] *dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt, in [16] eodem nunc theatro non eſt ita ſcriptum. Nam quum multis annis poſtea [17] ſcena, quæ pro-

ro, ut commodius dicat Cicero *L. Cælius Antipater in proœmio belli Punici.* Id igitur videndum, an inde numerus non exciderit, unde orta varietas aliqua. *Gronov.*

6 *IV.*] Cod. Torneſ. *quinto.* Thyſ. Miteris licet. Nam ita habent Aldina, Gryphianæ, Badiana, aliæ ante Stephanum, qui unus mutavit; & male, quia id factum contra MSStos, in quibus eſt *quinto.* Gronov.

7 *Aliud eſt quarto*] Romæ tamen hæc antiqua inſcriptio legitur: P. DECIUS. DECII. F. PRIMO. COS DE. SAMNITIBUS. TRIUMPHANS. SPOLIA. EX. HIS. CONSECRAVIT. ITERUM. ET. TERTIO. COS. Vide Laur. Vallam lib. 3. Eleg. c. 59. & H. Magium Miſc. 3. c. 9.

8 *Quod ſcripſit*] Vett. editt. *conſcripſit.* Ita legi poteſt: Ennius recte cum ſcripſit: *Quintu' pater quartum fit conſul.*

9 *Ædem Victoriæ*] Locus inſignis eſt apud Tertullianum lib. de Spectac. cap. x. *Pompejus Magnus ſolo theatro ſuo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriam animadverſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum ſed Veneris templum nuncupavit, cui ſubjecimus, inquit, gradus ſpectaculorum. Ita damnatum, & damnandum opus templi titulo prætexuit.* Thyſ. Locum hunc facile reliqui, quoniam ſolet huc citari. Cæterum in præcedentibus ſtrenue nugaqatur Thyſius. Vid. Alex. Donati Romam lib. 3 cap. 8.

10 *Honores inſcriberentur*] Quorum exemplum Plinius lib. 7 cap. 26 ex delubro Minervæ refert.

11 *Exquiſitiſſime*] In Scriv. cod. annotatum, *exquiſiturus.*

12 *Diſſentiretur*] Aliter, *diſſentirent.*

13 *Opiniones*] C. Torn. *opinionem.*

14 *Literæ*] Additur in veteribus editionibus, *tert.* ſcribe TERT.

15 *Dictio*] Pronunciatio.

16 *Eodem nunc theatro*] Non igitur hic videtur idem cum celeberrimo theatro Pompeji, quod fortuito igne exuſtum fuiſſe ſcribit Tacitus Annal. 1. & Seneca ad Marciam cap. XXII. verum idem à Cæſaribus refectum. A Tiberio imperfectum relictum, à Caligula abſolutum. Suet. in Tiber. c. 48. & in Calig. c. 21. & in Claud. c. 21.

17 *Scena*] Theatri pars, quæ inter duo ejus cornua extenditur. Hic erant perſonarum habitacula,

Digitized by Google

prociderat, refecta eſſet; numerus tertii conſulatus, non, uti initio, [18] primoribus literis, ſed [19] tribus tantum lineolis inciſis ſignificatus eſt. In M. autem Catonis [20] quarta Origine ita [21] ſcriptum eſt, *Carthaginienſes ſextum de fœdere deceſſere.* Id verbum ſignificat quinquies ante eos feciſſe contra fœdus, & tum ſextum. Græci quoque in ſignificandis hujuſcemodi rerum numeris, τρίτον ϗ τέταρτον dicunt, quod congruit cum eo quod Latine dicitur, *tertium quartumque.*

vel latibula. Vide Vitruvium lib. 5 cap. 8. Pollucem lib. 4 c. 19. Caſſiodorum lib. 4. Variarum, cap. ult. & Servium ad III. Georg. ad hunc verſum,

Vel ſcena ut verſis diſcedat frontibus ---

Auſonius quoque *ſcenas domorum*, vocavit *corpora ædificiorum*, ut Salmaſius adnotavit. Sed hic frons theatri adverſa intelligitur. Servius ad illa verba Virgilii lib. 1. Æn. Tum ſilvis ſcena coruſcis. *Scena inumbratio & dicta ſcena ἀπὸ τῆ σκιᾶς. Apud antiquos enim ſcena parietem non habuit: ſed de frondibus umbracula quærebant. Poſtea tabulata cœperunt in modum parietis. Scena autem pars theatri adverſa ſpectantibus, in qua ſunt regia.* Aulas regias & hoſpitalia appellat Vitruvius lib. 5 c. 7. *Ipſæ*, inquit, *ſcenæ ſuas habent rationes explicatas, ita ut mediæ valvæ ornatus habeant aulæ regiæ, dextra ac ſiniſtra hoſpitalia.*

18 *Primoribus*] Ita in MS. vulgo, *prioribus.*

19 *Tribus tantum lineolis*] Hoc modo, III. Quæ lineolæ quoque in veteribus editionibus adduntur. *Thyſ.* Perinde ut in iiſdem quoque eſt *literis Tert.* Sed præter MSS. à quibus abſunt.

20 *Quarta Origine*] Lege, *quarto Originum.* In vett. ed. habetur *quarto Origine.* corrupte. Thyſ. Id ſane præter exſpectatum; ut lector Gellianæ curæ adſuetus tam inſulſe cenſeret? Ab Aldo uſque nullam video editionem, in qua non legatur *quarta origine.* In conferendo MS. Lincolnienſi uſus fui editione Veneta anni 1491, in qua collatione notavi in iſto codice legi *quarta origine*, ut in edito aliter fuerit lectum; & fortaſſe corruptam hanc editionem nunc adhibuerit. Omnino iſtud *quarta origine* eſt doctiſſimum. Vide paterna ad lib. VII cap. 3. *Gronov.*

21 *Scriptum eſt*] Cod. Torn. *perſcriptum eſt.* Etiam Reg. & S. Marci.

CAP. II.

Quid Ariſtoteles de numero puerperii memoriæ mandaverit.

ARISTOTELES philoſophus memoriæ tradidit [1] mulierem in Ægypto uno partu quinque [2] pueros enixam; eumque eſſe finem dixit multijugæ hominum [3] partionis, [4] neque plures unquam ſimul genitos

1 *Mulierem in Ægypto*] Locus inſignis eſt Pauli JC. in l. 3. ff. ſi pars Hæred. Pet., qui ita loquitur: *Ideo nam* (lege *tam*) *multa de hujuſmodi re, tam varia, tam incredibilia creduntur, ut fabulis adnumerentur. Nam traditum eſt & quatuor pariter puellas à matrefamilias natas eſſe. Alioquin tradidere non leves auctores quinquies quaternos enixam Peloponeſi* (legendum *Peloponeſi*) *multas Ægypti uno utero ſeptenos. Sed & tergeminos Senatores cinctos vidimus Horatios* (*Cincios* legit Cujacius, & *vidimus Horatios* delet, quia Paulus illos videre nequivit) *ſed & Lælius ſcribit vidiſſe ſe in palatio mulierem liberam* (Serapiam nomine) *quæ ab Alexandria producta eſt, ut Hadriano oſtenderetur, cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa* (inquit) *dicebatur, quintum poſt diem quadrageſimum.* Cajus JC. in l. 7 §. 1. ff. de Reb. dubiis idem paulo aliter narrat, mulierem, quæ Serapias appellabatur, uno fœtu quinque liberos enixam. idem quoque refert Julianus in l. 36. ff. de Solut.

2 *Pueros enixam*] Hic ordo vocum eſt in MSS. omnibus noſtris, temere ab Stephano inverſus. Etiam Lugd. min. *eamque*: quod notabile, quoniam ſolet ita ſæpius finem uſurpare iſto genere. *Gronov.*

3 *Partionis*] λοχείας, pro *partus.* Ita & Plautus loquitur. *Thyſ.* Unde in uno MS. eſt *portationis*, in alio *partitionis.* Etiam in Regio ſuperſcriptum *parturionis.*

4 *Neque plures unquam ſimul genitos*] Rationem addit ex Ariſtotele Julianus JC. d. l. 36. *Nam*, inquit,

nitos compertum. Hunc autem eſſe numerum ait rariſſimum. Sed &, divo Auguſto imperante, qui temporum ejus hiſtoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiſſe quinque pueros dicunt; eoſque pauculos dies vixiſſe: matrem quoque eorum, non multo poſt quam peperit, mortuam; monumentumque ei factum juſſu Auguſti, in [5] via Laurentina; inque eo ſcriptum eſſe numerum puerperii ejus, de quo diximus.

quit, *Ariſtoteles ſcripſit quinque naſci poſſe, quia vulvæ mulierum totidem receptacula habere poſſunt.* Quod tamen non memini ab Ariſtotele proditum. Contra numerum locorum expreſſe agit lib. 4. de Gen. Anim. c. 4. Revera uterus unam cavitatem habet, & quæ de ſeptem cellulis à nonnullis prodita, jam dudum ab Anatomicis exploſa ſunt Fœtuum multitudo ſeminis quantitati vel qualitati imputanda. Placenta uterina ſola multis fœtibus ſufficit, & totidem funiculos ſuſtinet diviſis locis, quot ſunt embryones, ut teſtatur in hiſtoria ſimili depinxiſſe Beſlerum Bartholinus. Sed ad rem. Julianus itaque Ariſtoteli falſam ſententiam tribuit. Quod plures autem philoſophus nunquam genitos fuiſſe ſcribit, contrarium ſed rariſſime contingit, ut de Ægyptiis mulieribus ſupra retulit Paulus JC. idemque ex Trogo refert Solinus. Quamvis etiam illud dubitatione non caret. Quæ de prodigioſis partubus Albertus tradidit, fabulis propiora ſunt: quæ de Margarita comitis Hollandiæ filia vulgo tradita, ficta eſſe ex collatione temporum oſtendit Petrus Scriverius in Antiquit. Batav.

5 *Via Laurentina*] Quæ ad Laurentum ducit. Legitur quoque *Laurentia*. In Scriveriano cod. adnotatum invenio *Lavicana*. Quod ſi ex MS. ſit, forſan ſcribendum *Lavinia*. Urbs enim Laurentum, etiam Lavinium dictum, & Lauro-Lavinium, ut Servius teſtatur ad lib. 1. Æneid. Virg. ipſo initio. Incolæ Laurentes Lavinates ſæpe in antiquis inſcriptionibus appellantur. Via itaque Laurentina etiam Lavinia dici potuit. Si *Lavicana* ſervetur, quod non puto, eſt hæc via, quæ intra Eſquilinum & Cœlium, per Eſquilinam, ut inquit Strabo, portam exiens, vel ut alii Næviam, deducebat ad Lavicanum oppidum. Quicquid ſit, melior ſcriptura eſt *via Laurentina*, inprimis quia illa mulier in Laurente agro enixa eſt. *Thyſ.* Neque in ea ullum dubium, ut quam MSSti omnes noſtri tueantur. Hoc mireris licet, unum eſſe codicem Lincolnienſem, ex quo notavi *inque ſcriptum eſſe* omiſſa vocula *eo*, quæ foret elegantiſſima tmeſis, & certe Gellio digna. *Gronov.*

Cap. III.

Locorum quorundam illuſtrium collatio contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

Fortis ac vehemens orator exiſtimatur eſſe [1] C. Gracchus. Nemo id negat. Sed quod nonnullis videtur ſeverior, acrior, amplriorque eſſe M. Tullio; ferri id qui poteſt? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marium & quoſdam ex municipiis Italicis honeſtos viros virgis per injuriam cæſos à magiſtratibus populi Romani, quanta maxima invidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea re fecit. *Nuper* [2] *Teanum Sidicinum conſul venit,*

1 *C. Gracchus*] Quem deſcribit locus amplus & pleniſſimus Ciceronis de Clar. Orat. c. 33 quem vide. Ita autem geſtu, oculis, voce agebat, ut de cæde fratris agens etiam inimici ejus lachrymas tenere non poſſent, teſte eodem Cicerone. Vide quoque Auctorem noſtrum ſupra lib. 1 cap. xı.

2 *Teanum Sidicinum*] Campaniæ in Italia oppidum. Sidicinum cognomine dictum à populis Sidicinis, qui ea loca incoluere, & ad diſcrimen Teani in Apulia.

nit, [3] *uxor ejus dixit ſe in* [4] *balneis virilibus lavari velle. Quæſtori Sidicino* [5] *à M. Mario datum eſt negotium, uti balneis exigerentur qui lavabantur. Uxor renunciat viro parum cito ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe. Idcirco palus* [6] *deſtitutus eſt in foro: eoque adductus ſuæ civitatis nobiliſſimus homo M. Marius. veſtimenta detracta ſunt,* [7] *virgis cæſus eſt.* [8] *Caleni, ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis laviſſe vellet, quum magiſtratus Romanus ibi eſſet.* [9] *Ferentini ob eamdem cauſam prætor noſter quæſtores arripi juſſit, alter ſe de muro dejecit:* [10] *alter prenſus & virgis cæſus eſt.* In tam atroci re, ac tam miſera atque mœſta injuriæ publicæ conteſtatione, ecquid eſt quod aut ampliter inſigniterque, aut lacrymoſe atque miſeranter, aut multa copioſaque invidia, gravique & penetrabili querimonia dixerit? brevitas ſane & venuſtas & mundicies orationis eſt, qualis haberi ferme in comœdiarum feſtivitatibus ſolet. Item Gracchus alio in loco ita dicit; *Quanta libido quantaque intemperantia ſit hominum adoleſcentium, unum exemplum vobis oſtendam. His annis paucis* [11] *ex Aſia miſſus eſt, qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro legato.* [12] *Is in lectica ferebatur. Et obviam*

3 *Uxor edixit*] Ita in MS. Vet. ed. *uxorem dixit*. Cod. Tor. *uxor ejus dixit*. Thyſ. Quo perget editionum ambitio in declaranda inſulſa & incivili audacia hujus magiſtratus & uxoris ejus? Ut hæc ſcribatur edixiſſe? Quomodo? Utrum propoſito edicto ſub nomine feminæ, an per præconem? Ubi tale factum ſub republica? *Uxor edixit* eſt in quibuſdam MSS. ſed non ut ideo Stephanus debuerit id eligere & migrare ab prioribus editis, *uxorem dixit*. Sed illud ſive *em* poſtremum in voce *uxorem*, ſive *e* in principio verbi *edixit* natum eſt ex mala conſideratione notæ, qua ſcriptum fuit vocabulum *ejus*. Sic enim habet Regius, S. Marci Flor. Lugd. major aliique. Et id utique leniſſimum eſt, unde adſciſcendum cenſui. Legem M. Livii hujus Gracchi collegæ novimus, Ne quempiam ex ſociis Latini nominis in exercitu virgis cædere liceat, de qua Pigius ad annum V. C. DCXXXI. *Gronov.*

4 *Balneis virilibus*] Virilia enim à muliebribus diſtincta nonnunquam pariete interjecto, ut pudor viris mulieribuſque conſtaret, atque parſimoniæ cauſa duplex tale balneum igne calefaciebant. Vide quæ fuſe ſcripſit Fulvius Urſinus in appendice de Triclinio.

5 *A M. Mario*] Qui qua dignitate fuerit, difficile dictu eſt. Et cur Gellius non docet, quo is jure id negotium quæſtori dederit, ſiquidem is fuerit alius illo. Plerique ſcripti habent *Sidicinam Mario*. Lugd. min. *Sidiciomi*. Videntur innuere ipſum M. Marium fuiſſe quæſtorem Sidicinum, & ejus dignitatis jure pertinebat ad illum cura balneorum publicorum, ut pars vectigalium. *Gronov.*

6 *Deſtitutus*] Aliter, *defixus*.

7 *Virgis cæſus eſt*] Quod ſervile habitum, ut habetur in l. 10. ff. de Pœnis l. 7 §. 2. l. 9 §. pen. & l. ult. ff. de Injur. *Thyſ.* Ex more ſævitiæ in ſocios, ut jam docuit exemplo, quod narravit 1, 13, ubi Licinius etiam Craſſus veſtimenta detrahi imperavit, virgiſque multum cecidit architectonem Marathenſium, ut reſtituebam, ſociorum amicorumque populi Romani. *Gronov.*

8 *Caleni*] Cales civitas propinqua Teano Sidicino.

9 *Ferentini*] Hujus oppidi meminit quoque Horat. lib. 1. Epiſt. 17, ubi vetus ſcholiaſtes: *Ferentinum: Alii municipium volunt viæ Labicanæ ad* XLVIII *lapidem; alii Ferentinum, quod eſt in Tuſcis.*

10 *Alter prenſus*] Sic enim habent MSSti codices, ut S. Marci Florentiæ, ut Lincoln. Lugd. minor *penſus*, in quibus hæc verba integra referuntur, quum in aliis ab *Caleni* ad *cæſus eſt* omiſſa ſint, ut ipſo Regio. Vulgo *prehenſus*. Gronov.

11 *Ex Aſia*] Juſtus Lipſius legit indubitanter, *in Aſiam*. Thyſ. Sed recte contradixit CL. Schefferus lib. 11 Rei Vehicul. cap. 5.

12 *Is in lectica vehebatur*] Ut lecticis viri veherentur, Aſia devicta primum invaluiſſe videtur, nullumque antiquiorem lecticæ uſum eſſe ex hoc loco arbitratur Lipſius l. 1. Elect. c. 19.

13 *De*

Digitized by Google

viam bubulcus [13] *de plebe Venuſina advenit, & per jocum, quum ignoraret qui ferretur, rogavit* [14] *num mortuum ferrent. ubi id audivit; lecticam juſſit deponi:* [15][16] *ſtruppis* [17] *quibus lectica deligata erat, uſque adeo verberari juſſit, dum animam efflavit.* Hæc quidem oratio ſuper tam violento atque crudeli facinore nihil profecto abeſt à cotidianis ſermonibus. At, quum in ſimili cauſa, apud M. Tullium cives Romani innocentes viri, contra jus contraque leges, virgis cæduntur aut [18] ſupplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miſeratio? quæ comploratio? quæ totius rei ſub oculos ſubjectio? quod & quale invidiæ atque acerbitatis [19] fretum effervеſcit? animum hercle meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & ſonus verberum & vocum & ejulationum

13 *De plebe Venuſina*] Venuſia oppidum in confinio Lucaniæ & Apuliæ. ipſe Horatius Venuſinus.

14 *Num mortuum ferrent*] Lectica enim mortui efferebantur, ſi honeſtiores eſſent. Vide Lipſium lib. 1 Elect. cap. 19.

15 *Struppis*] Iſidorus lib. 19 c. 4. *Struppi vincula loro vel lino facta, quibus remi ad ſcalmos alligantur.* Τροπῶς vocavit Homerus Ὀδ. δ. Gloſſæ Philoxeni, *Stropas* (ita emendandum pro *Strepas*) τροπωτήρ. Etiam in gloſſis *Struppus* appellatur. Omnes tamen, quas hactenus vidi, editiones, præter ultimam, hic habent *Stuppis*. Quæ lectio non male quoque ſe habet. στύππη Græcis dicitur, vel στυπεῖον Polluci, qui fieri ait ἐκ λίνου καὶ καννάβεως. Ex Cannabi autem robuſtiſſimos funes parari uti noſtratibus notum eſt, ita Dioſcorides lib. 3 c. 148 teſtatur. In gloſſis quoque Cyrilli καννάβαρια, *Stupparias*, dicitur.

16 *Stuppis quibus lectica deligata erat*] Lege: *ſtruppis quibus lectica religata erat.* Iſidorus lib. 19 c. 4. *Struppi*, inquit, *vincula loro vel lino facta.* Et ſtatim addit Livii poetæ teſtimonium hoc: *Tuncque remos juſſit religare ſtruppis.* Lambecius. Præter & ante hunc jam egerat de ſtropis his Salmaſius in Solinianis pag. 17, & oſtenderat differentiam inter ſtruppos vel ſtroppos & ſtropos vel ſtrupos. Ut inde potuerit intelligere Pricæus, quod ſe non intelligere fatetur in notis ad Apulejum pag. 684 ita ſcribens [Pro *ſtrophiis* eſt qui *ſtroppis* corrigit, quod non intelligo. Poteſt vulgatum ferri (Beroaldum vide) ni *ſtuppis*, i.e. funibus malueris. Noſter de hirta coma ſua, in Apologia. *Stuppeo tormento aſſimilis.* Gracchus apud A. Gellium 10, 3. *Lecticam deponi juſſit, ſtuppis quibus deligata erat, uſque adeo verberari juſſit.*] ut agnoſcas huc ea pertinere. Mox & Scheffetus de Militia Navali 11, 5. ut certe Thyſiana nihil ex domo ſua adferunt, præterquam quod augentur. Nam certe non agitur hoc loco de materia, unde funes aut lora parantur, ſed de funibus & loris jam bene paratis, ut beneficium ultimæ editionis nequiverit agnoſcere. Denique etiam Henr. Valeſius libro ſuo adſcripſerat [leg. *ſtruppis.* Vide Scaligerum in Feſtum] Recte: & hunc Scaligerum vides deſcriptum ab Thyſio. Animadvertes in Scaligeri illic notis Suetonium eſſe poſitum ac citatum loco Gellii hujus. Iſtud vero *juſſit* ſic geminatum nullius eſt Veneris, ut poſterius videatur delendum. *Gronovius.*

17 *Quibus lectica deligata erat*] Vincula igitur illa eximi poterant. Aſſeres quos lecticarii ferebant, lecticæ illigati erant. Vide tamen Lipſium lib. 1 El.

18 *Supplicio extremo*] In MS. pro his *ſupplicio extimo* ſcriptum erat. Antique Feſtus: *Extimum extremum ſignificat, ita ut intimo ſit contrarium.* Varro Tithono ἢ περὶ γήρως. *Qua voluntatem ævitatis extima attigit metam ævitas.* Sed ut hoc obiter moneam. Ita vulgo corruptiſſime legitur Varronis hoc fragmentum apud Nonium in v. Ævum, cui emendando, quod ſciam nemo manum admovit. En tibi gemmam è ſtercore. Scripſerat olim Varro: *Quaſi volutatim extima attingit metam ævitas.* Sententia ex Philoſophorum ſinu depromta, quos de ævi volubilitate conſule. *Volutatim* ea figura dictum eſt, qua *minutatim*, *celeratim*, *ſaltuatim* &c. Lambecius. Non ſane dixerim, quo in MS. iſtud *extimo* repererit, quum nec ipſe in eis, quibus fui uſus, animadverterim, nec in collationibus ullis, quas ſub oculis habeo, videam. Sed in Regio, quem ipſe cum fratre adhibuimus, Tullii prænomen omittebat ſcriba, quum mox retineat *M. Ciceronis.* Gronov.

19 *Fretum effervеſcit*] Appoſite. Fretum enim teſte Varrone à fervendo dictum, *à ſimilitudine ferventis aquæ, quod in fretum ſæpe concurrat æſtas atque effervеſcat.* Ita *fretum ætatis* Lucretius dixit pro juvenili ætate. *Thyſ.* Sic 11, 24. *Luxuria effervеſcentis æſtus.*

num circumplectitur. Velut ſunt [20] iſta quæ de C. Verre dicit: quæ nos, ut in præſens potuimus, quantum memoria ſuppeditabat, adſcripſimus. *Ipſe inflammatus ſcelere & furore in forum venit. ardebant oculi. toto ex ore crudelitas eminebat. exſpectabant omnes, quo tandem progreſſurus aut quidnam acturus eſſet: quum repente hominem proripi atque in foro medio* [21] *nudari ac deligari & virgas* [22] *expediri jubet.* Jam hæc medius fidius ſola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri jubet*, tanti [23] motus horroriſque ſunt, ut non narrari, quæ geſta ſunt, ſed rem geri prorſus videas. Gracchus autem non querentis neque implorantis, ſed nunciantis vicem, *Palus*, inquit, *in foro deſtitutus eſt. veſtimenta detracta ſunt, virgis cæſus eſt.* Sed enim M. Cicero præclare, cum diutina repræſentatione, non cæſus eſt, ſed *cædebatur*, inquit, *virgis in medio foro Meſſanæ civis Romanus: quum interea nullus gemitus, nulla vox illius miſeri inter dolorem* [24] *crepitumque plagarum audiebatur, niſi hæc:* [25] *Civis Romanus ſum. hac commemoratione civitatis omnia verbera depulſurum, cruciatumque à corpore* [26] *dejecturum arbitrabatur.* Comploratione deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem deteſtationemque apud civis Romanos [27] incenſe atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit: *ô nomen dulce libertatis! ô jus eximium noſtræ civitatis!* [28] *ô lex Porcia legeſque Semproniæ! ô graviter deſiderata & aliquando reddita*

20 *Iſta quæ de C. Verre dicit*] In Lugd. majore abeſt verbum poſtremum. Lambecius voces utraſque *quæ* & *dicit* ſubnotavit punctis, ut ſolet plerumque, ubi quid à MS. abfuit. Sed nihil affirmo. Reliqui omnes nihil mutant. *Gronov.*

21 *Nudari, &c.*] In MS. *nudare*, *deligare*, *expedire*.

22 *Expediri*] Proferri. Citat Nonius in *Expedire*.

23 *Motus*] Aliter *metus*. In quodam MS. *motus terroriſque*.

24 *Crepitumque*] Aliter, *ſtrepitumque*. Thyſ. Ita & Regius & Lugd. major. Sed reliqui accedunt ad prius.

25 *Civis Romanus ſum*] Qui juxta leges verberibus non erat obnoxius. Illorum verborum auxilio D. Paulus verberum injuriam deprecatus eſt, ut Lucas in Actis Apoſtolorum cap. 22. ſcribit. Vide & Suetonium in Galba cap. 9. & Ciceronem v. in Verrem, unde hic locus deſumptus eſt. *Thyſ.* Hæc ſæpe dicta: ſed elegans & Verrinæ reverentiæ congruum exemplum præbent piratæ apud Plutarchum in Pompejo: qui quum cepiſſent aliquem civem Romanum, & id ſibi adeſſe clamantem, ἐκπεπλῆχθαι προσποιούμενοι, καὶ δεδιέναι, τούτῳ μηροὺς ἐπαίοντο καὶ προσέπιπτον αὐτῷ, συγγνώμην ἔχειν ἀντιβολοῦντες· ὁ δὲ ἐπιστεύετο ταπεινοὺς ὁρῶν καὶ δεομένους· ἐκ τούτου δὲ οἱ μὲν ὑπεδύον τοὺς καλτίους αὐτὸν, οἱ δὲ τήβενναν περιέβαλλον, ut ne amplius ignoraretur & palam præferret civem Romanum: ſic aliquamdiu ludibrio habitum in medio mox mari ſcalis oblatis per eas diſcedere lætum jubebant, aut ipſi impellentes mergebant. *Gronov.*

26 *Dejecturum*] Scripti omnes aut *duecturum* aut *diiecturum*. Idem.

27 *Incenſe*] H. Stephanus ex conjectura legit, *intente*. Forſan legendum, *impenſe*. Thyſ. Ita ſane legitur in Regio & Lugdun. majore. Sed & in Badiana ab Burdelotio aliove ſuperſcripta eſt litera p literæ c, unde videtur Thyſius id ſublegiſſe. Sed bene habet vulgatum, quod tuentur codices plures, prout *intenti incenſique* à Gellio dicuntur VII, 3 ex conjectura paterna. *Gronov.*

28 *O lex Porcia legeſque Semproniæ*] Quarum Porcia cavebat, ne quis magiſtratus civem R. virgis cæderet necaretve, ſed damnato exilium permitteret. Liv. lib. 10. & Cicero pro Rabirio ea libertatem civium lictori ereptam. Legem autem Semproniam tulit M. Sempronius tribunus plebis, ne de capite civis Romani injuſſu Populi judicaretur; qui indicta cauſa in civem Romanum animadvertiſſet, de

dita plebi Romanæ tribunicia poteſtas! huccine tandem hæc omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani [29] *faſces ac ſecuris haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? quid quum* [30] *ignes ardenteſque laminæ cæterique cruciatus admovebantur? ſi te* [31] *acerba illius imploratio & vox miſerabilis non* [32] *liniebat: ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemituque maximo commovebare?* Hæc M. Tullius atrociter, graviter, [33] copioſe apteque miſeratus eſt. Sed ſi quis eſt tam agreſti aure ac tam hiſpida, quem lux iſta & amœnitas orationis, verborumque modificatio parum delectat; amat autem priora idcirco, quod incompta & brevia & non operoſa, ſed nativa quadam ſuavitate ſunt, quodque in his umbra & color quaſi opacæ vetuſtatis eſt: is, ſi quid judicii habet, conſideret in cauſa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem: ad cujus vim & copiam Gracchus nec adſpiravit. Intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe; & id jam tum facere voluiſſe, quod Cicero poſtea perfecit. In eo namque libro, qui [34] de *falſis pugnis* [35] inſcriptus eſt, ita de Q. Thermo conqueſtus eſt: *Dixit à decemviris parum ſibi bene cibaria curata eſſe. juſſit veſtimenta detrahi, atque flagro cædi. decemviros Bruttiani verberavere. vidêre multi mortales. quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis*

hanc

de eo Populi quæſtio conſtitueretur: quod propter P. Popillium latum eſt. Cicero pro Rabirio, pro Cluentio, De Leg. 3. C. quoque Gracchus legem tulit, ne de capite civium Romanorum, injuſſu Pop. Rom. judicaretur. Plutarch. in Gracchis. Legem quoque antea Valerius Publicola ſcripſit, ut Dionyſius Antiq. lib. 5. & Livius lib. 2. teſtantur, quæ eum qui provocaſſet, virgis cædi, ſecurique necari vetuit, ſed cum plus paucorum opes, quam libertas plebis poſſent, ſæpius ab eadem familia renovata, ſed ſi quis adverſus eam feciſſet, nihil ultra quam improbe factum adjectum eſt. Quod vinculum legis non ſatis validum pœnam non irrogavit, donec pro tergo civium Lex Porcia gravem pœnam ſanxit, ut Livius commemorat lib. 10. c. 9.

29 *Faſces ac ſecuris*] Prætores lictores habebant cum ſex faſcibus (Verres autem, de quo agit Cicero, prætor Siciliæ erat.) Erant autem faſces iſti faſciculi virgarum, quibus erat obligata ſecuris, ita ut ferrum in ſummo extaret; quemadmodum ex picturis veteribus liquet. Videndus Plutarchus in Probl.

30 *Ignes ardenteſque laminæ*] Quibus miſere reos cruciabant, vel etiam enecabant. Prudentius in Hymno Vincentii inter tormenta *ungulas, & ſtridentem flammis laminam* recenſet. Aliquando palo alligatis lamina ardens picem in membra ſtillabat. Vide Juvenalem Satyr. 1. Porro ex Cicerone liquet hunc hominem in crucem actum. De his qui in cruce vel palo uſtulati vide Lipſ. de Cruce lib. . c. 10.

31 *Si te acerba illius imploratio*] Male quidam legunt, *improbatio*. Rei innocentes fidem Populi, fidem Quiritium, ut illis ſuccurrerent, implorabant. Fidem implorare nihil aliud quam auxilium in hac loquendi formula denotat, ut teſtatur Donatus in Andriam Terentii Act. 4. Sc. 1.

32 *Leniebat*] Apud Ciceronem legitur, *inbibebat*.

33 *Copioſe apteque*] Reg. S. Marci Flor. Lincoln. Lugd. major Petav. *apte copioſeque*. Lugd. min. *graviterque apte copioſeque*. Certe vides feriem vocum temere inverſam eſſe. *Gronov.*

34 *De falſis pugnis*] Recte. Ita & Nonius citat in *Vibices*. Putant nonnulli legendum *pœnis*, quia in eo fragmento ſævitiæ ac pœnarum mentio fit. Sed falluntur. Vide Joſ. Mercerum ad Tacitum pagina extrema. *Thyſ.* Et adſcriptum video exemplari Salmaſiano [Lipſ. *pœnis*. Var. 3, 14. male. nomen ſollemne criminis. Plautus Trucul. 704.]

35 *Inſcriptus*] Aliter, *ſcriptus eſt*.

36 *Ubi*

hanc ſervitutem ferre poteſt? nemo hoc rex auſus eſt facere; eane fieri bonis bono genere gnatis boni conſulitis? [36] *ubi ſocietas? ubi fides majorum? inſignitas injurias, plagas, verbera, vibices,* [37] *eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis atque multis mortalibus, te facere auſum eſſe?* [38] *ſed quantum luctum, quantum gemitum, quid lacrumarum, quantum fletum factum audivi? ſervi injurias nimis ægre ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute præditos, opinamini animi habuiſſe atque habituros dum vivent?* Quod Cato dixit, [39] *Bruttiani verberavere:* ne qui fortaſſe de *Bruttianis* requirat, id ſignificat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas populus Romanus adverſas pugnaviſſet; primi totius Italiæ Bruttii ad Hannibalem deſciverunt. id Romani ægre paſſi, poſtquam Hannibal Italia deceſſit ſuperatique Pœni ſunt, Bruttios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſociis habebant, ſed magiſtratibus in provincias euntibus parere & præminiſtrare, ſervorum vicem, juſſerunt. itaque hi ſequebantur magiſtratus, tamquam in ſcenicis fabulis qui dicebantur lorarii; &, quos erant juſſi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttiis erant, appellati ſunt *Bruttiani*.

36 *Ubi ſocietas*] Citat hæc quoque Nonius in *Vibices*.

37 *Eos dolores*] Apud Nonium Merceri *eis dolores*. Vulgati libri, *vis, dolores*. quod Mercerus verum eſſe credit. *Vis* in plurativo numero Salluſtius in Jugurtha utitur, *quibus pro magnitudine imperii vis & injurias omnis curæ eſſe decet.*

38 *Sed quantum luctum*] MS. Reg. *& quantum l.* In fine etiam quum MSS. noſtri plane omnes habuerint *dum vivent*, neſcio quare id placuerit mutare in editis recentioribus, non niſi auctore Stephano, quem video primum auxiſſe ſyllabas. *Gronovius.*

39 *Bruttiani*] In MS. Schegkii, *Brettiani* more Græco. *Thyſ.* Quæ inſuper ali viro docto afferuntur ex Strabone & Diodoro Siculo & Juſtino de nomine Bruttio, illa univerſa collegit Cluverius in Italia, unde nugaciter deſcripſit, ſed id quidem lepidum eſt, quod colligit non mirum Bruttianos pro ſervis & miniſtris crudelitatis poni, cum ipſa vox Bruttiorum ſervum denotet; quæ tantum diſtant, quantum terra ab cœlo, aut dies ab nocte; nec habent quidquam commune. Multæ malæ & viles origines ediderunt poſteritatem laudabilem. Itaque magis pertinet ad horum & ipſius appellationis illuſtrationem, quod Romæ fuerit *campus Bruttianus*, quem Famianus Nardinus horum hominum habitationi attribuit, velut ab his Bruttianis nominatum lib. VII de urbe Roma cap. XI. Lotarios vero & ſcenicas fabulas, quibus illi inſerviebant, egregie antiquis ibi uſurpatos monſtrat locus Xiphilini, quem citavit Lipſius libro II Saturnal. c. XI. Nam Thyſius huc nihil boni ſubjecerat. Nugatur interim Phil. Carolus, dum notat memoratu dignum eſſe morem Romanorum, qui ex gente captiva plerumque ſervos quoſdam Reip. ſeligebant ad varios uſus. Nec ullo exemplo congruo eum morem probat. In Bruttiis non mos fuit exercitus, ſed duritas, ſed ira, ſed vindicta adverſus proditores. In Carthagine tetenti in loco & opificio, in quo deprehendebantur. Sullæ factum huc non pertinet. Romanus mos fuit ex gente devicta milites & ſocios facere. *Gronovius.*

Cap. IV.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia.

Nomi-

NOMINA verbaque non poſitu fortuito, ſed quadam vi [1]ratione naturæ facta eſſe [2] [3]P. Nigidius in grammaticis commentariis docet; rem ſane in philoſophiæ diſſertationibus celebrem. quæri enim ſolitum apud philoſophos, [4]φύσει τὰ ὀνόματα ſint, ἢ θέσει[a]. in eam rem multa [5]argumenta dicit, cur videri poſſint verba eſſe naturalia magis, quam arbitraria. ex quibus hoc viſum eſt lepidum & feſtivum. [6]*Vos*, in-

a *Utrum natura nomina* ſint, *an ex impoſitione.*

1 *Ratione naturæ facta eſſe*] Videndus eſt Plato in Cratylo, ubi accurate pro utraque parte diſputat. Cratylus utique, qui κατὰ συνθήκην ab hominibus vocabula conſtituta arbitratur, addit tamen primigenia nomina quædam extare, quæ à priſcis autoribus inſtituta, quæ potentia majore quam humana, cæterorum vocabulorum fundamentum ſint. Inde tamen vocabulorum tantam perturbationem fuiſſe, ut longis annorum ſpatiis obfuſcata, vix ac ne vix quidem agnoſcantur primorum illorum vocabulorum veſtigia. Quæ Sacræ Scripturæ aliquo modo conveniunt. Namque ad Adamo juxta rerum naturâm impoſita vocabula inprimis primogenia. Eademque poſt confuſionem Babylonicam valde turbata ſunt, ut vix veſtigia niſi in primogenia lingua agnoſcantur.

2 *P. Nigidius*] Quem quomodo perſtringat *Muretus* l. 13 Var. Lect. c. 2, illic videre licet. Interim Galenus quoque ridet illud Chryſippi argumentum l. 2. de Plac. Hipp. & Plat. c. 2. Frigidos itaque Chryſippi ſyllogiſmos ſuo merito vocat Lucianus in Icaro-Menippo.

3 *P. Nigidius*] Ex Græcis quæ ſalva habemus fragmentis diſcimus apud antiquos de hac re aliquid actum eſſe. Id ex ipſis quoque Gellii verbis apparet, dum ait in philoſophiæ diſſertationibus celebrem cauſam, ſcilicet ab Græcis cultæ, prout quoque loca ab viris doctis annotata ſunt. Itaque gratias ſemper optimo Gellio egi, quod impertiverit nobis etiam per hos commentarios curam ſi non plurium Latinorum, duntaxat unius & certe doctiſſimi in iſtius contemplationis arbitratu. In quo etſi egerint temere, utpote nequaquam inſtructi eo fundamento, quod unice erat neceſſarium, & præter iſtam utramque linguam alia ſpernentes, & ideo argui poſſint; tamen arguendos in eo non magis nunc opinor, quam in aliis pluribus, quæ nihil niſi meram eorum infelicitatem & inſcitiam in veris rerum principiis declarant. Ea quum hodie pateant, certe tamen non ita bene agitur, ut non ſæpe ineptiora his ſæculis proferantur. Dicat Muretus ingenioſe fatua eſſe; modo non ſibi conſcius ſit ab ipſo multa edita eſſe ruſtice & obtuſe ſapida, prout eſt hic ipſe impetus in auctorem noſtrum. Gellius ſelegit hoc argumentum, ſed tantummodo ut lepidum & feſtivum, prout certe eſt, quomodo 1, 23 dicit *lepidum & feſtivum mendacium*. Itaque non penitus probat, non habet pro *vero & probo*, ut iſtas voces jungit 2, 7, non pro *probabili & firmo*, ut 10, 5, ſed hactenus modo, ut ſit lepidum & feſtivum. Sic dum vocat, non ſupponit magni ponderis eſſe, non validum ad illuſtrationem univerſæ rei; ſed neque forſan in docendo non leve ac futile, quæ duo adjectiva ſumſit Muretus ex ipſo Gellio 1, 15, ut ita Gellio per ſuas voces inſultet: interim tamen ſtatuit ineſſe quandam venerem, ut dignum exiſtimaverit, quod huc referret, nec id inane eſt. Ita nihil vetat lepidum & feſtivum coire in rem levem & futilem, prout feſtivos & delectabiles apologos dixit 2, 29, quos leves & futiles dicat alius. Licet liberque his addere Aſcenſiana iſta: [Sane quia primi parentes noſtri nomina rebus impoſuerunt, certum nobis eſt ſermonem omnem & nominum impoſitionem Dei eſſe donum; cum etiam in varietate linguarum à Deo irato facta tanta ſit adhuc concinnitas, ut humana ope fieri potuiſſe non credas. Deus autem & parens naturæ ut fragilitati noſtræ opitularetur, mul a quæ ipſe facit, ab natura facta videri voluit.] Hoc poſterius eſt Gellianum ex 6, 1, ubi explicat Chryſippum. *Gronovius.*

4 *Φυσει τὰ ὀνόματα ſint*] Ita rite hæc inſtauravit Stephanus, quum ante eum omitteretur verbum in editis; in MSStis mirifice turbaretur, in Regio quidem *philoſophos Gr. nominata ſunt Gr. In eam*, ut ego notavi, *ſint*, ut Lambecius & Bourdelotius. In Lugd. maj. *philoſophos* Φυσει TAO. *Nominata ſunt* HTE ECT. minore *philoſophos* ΦYCCITA ONOMATA *ſint* H ΘECE'. Omnino vides veriſſimum eſſe, quod editur. *Gronov.*

5 *Argumenta dicit, cur videri poſſint*] Ex Reg. notavit Lambecius *dicuntur viderint poſſint*. Lugd. major *multa arg. dī videri poſſint*, quæ nota eſt τοῦ *dicitur*. An volunt igitur? *multa argumenta dicit, ut videri poſſint*. Idem.

6 *Vos*, inquit,] Apud Græcos ἡμεῖς & ὑμεῖς ſpiritu aſpero & projecto pronunciatur.

inquit, *quum dicimus; motu quodam oris conveniente cum ipſius verbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emovemus, ac ſpiritum atque animam porro verſum & ad eos,* [7] *quibuſcum ſermocinamur, intendimus. at contra quum dicimus, nos; neque profuſo intentoque flatu vocis, neque projectis labris pronunciamus: ſed & ſpiritum* [8] *& labias quaſi intra noſmetipſos coercemus.* [9] *Hoc idem fit & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. Nam ſicuti, quum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum à natura rei, quam ſignificat, non abhorret: ita in his vocibus quaſi geſtus quidam oris & ſpiritus naturalis eſt. Eadem ratio eſt in Græcis quoque vocibus, quam eſſe in noſtris animadvertimus.*

7 *Quibuſcum ſermocinamur*] H. Stephanus legit, *quibus conſermocinamur*. Thyſ. Et ita ſane extat in nonnullis ſcriptis, ut ipſo Lincoln. Sed hæſitaſſe hoc loco librarios patet ex aliis, qui habent *quibus ſermocinamur* ut eſt in Lugd. maj. & ſic exhibuit Badiana. Sed id quod editur, probant Reg. S. Marci Flor. Lugd. min. aliique. *Gronovius.*

8 *Labias*] Ita præter Lucilium Plautus quoque in Sticho loquitur.

9 *Hoc idem fit*] Perperam quippe Stephanus ordinem harum vocum turbavit & contra MSS. *Gronov.*

CAP. V.

Avarus *ſimplexne vocabulum ſit, an compoſitum & duplex, ſicut P. Nigidio videtur.*

A*varus* non ſimplex vocabulum, ſed junctum copulatumque eſſe [1] P. Nigidius dicit in commentariorum undetriceſimo: [2] *Avarus enim*, inquit, *appellatur qui avidus æris eſt. ſed in ea copula*, e, *litera*, inquit, *detrita eſt. item* [3] *locupletem dictum* ait *ex compoſitis vocibus, qui* [4] *pleraque loca, hoc eſt, qui multas poſſeſſiones* [5] *teneret*. Sed probabilius id firmiuſque eſt, quod de *locuplete* dixit. nam de *avaro* ambigitur. cur enim non videri poſſit ab uno ſolum verbo inclinatum, quod eſt *aveo*: eademque fictura, qua eſt *amarus?* [6] de quo [7] nihil dici poteſt quin duplex non ſit.

1 *P. Nigidius*] Ita MS. Reg. perinde ut in ſumma capitis. Sed & mox omnes MSS. *è litera inquit*. quod cur mutant in *è inquit litera*?

2 *Avarus*] Videndus de utroque Voſſius in Etymologico *avarus*, quaſi *avidus auri*, extrito *u*. Sed tum melius diceretur *avidus æris*, quia poſt percuſſionem nummi in ære primum, non in auro veterum facultates conſiſtebant.

3 *Locupletem*] *Locuples dicebatur à copia locorum*, ut Fronto loquitur. vel potius *plenus locorum*, *locus* agrum denotat, *ples* abundantem, ab inuſitato *pleo*, unde *impleo*, *repleo*. Hanc derivationem etiam probat Plinius lib. 18 c. 3. & Iſidorus lib. 10.

4 *Pleraque*] In Scriveriano cod. annotatum *plurima*.

5 *Teneret*] Vett. cod. *tenet*. Thyſ. Certe Reg. S. Marci Flor. Lugd. uterque, Thuan. Lincoln. Petav. habent imperfectum. *Gronov.*

6 *De quo nihil dici poteſt*] Quaſi dicat, quod ſimplex eſſe negari non poteſt. *Thyſ.* Hanc explicationem H. Stephanus ſua manu adſcripſit editioni Badianæ.

7 *Nihil*] In MS. quodam omittitur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Multam dictam eſſe ab Ædilibus plebei Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta eſſet petulantius.

NON in facta modo, ſed in voces etiam petulantiores publice [1] Romæ vindicatum eſt. ita enim debere eſſe viſa eſt Romanæ diſciplinæ dignitas inviolabilis. Appii namque illius Cæci filia à ludis, quos ſpectaverat, exiens turbâ undique confluentis fluctuantiſque populi jactata eſt: atque inde egreſſa quum ſe male habitam diceret; *Quid me nunc factum eſſet*, inquit, *quantoque artius preſſiuſque conflictata eſſem, ſi P. Claudius frater meus navali prælio claſſem navium* [2] *cum ingenti civium numero non perdidiſſet? certe quidem majore nunc copia populi oppreſſa intercidiſſem.* [3] *ſed utinam*, inquit, *reviviſcat frater, aliamque claſſem in Siciliam ducat, atque iſtam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miſeram convexavit!* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam incivilia, C. Fundanius & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerunt ei [4] æris gravis viginti quinque milia. Id factum eſſe dicit Capito

1 *Romæ*] Abeſt à Cod. Torneſ. & vett. editt. *Thyſ.* Immo ab omnibus MSS. qui à nobis adhiberi potuerunt, & eſt unius Stephani donum, quo carere poſſumus. Certe id urbis nomen non addidit in principio capitis 11 lib. 3, ubi materia tamen ad Romam pertinet. *Gronov.*

2 *Cum ingenti civium numero*] Ex XCIII. captis navibus paucos evaſiſſe Polybius teſtatur.

3 *Sed utinam &c. reviviſcat frater*] Suetonius in Tiberio: *Claudia novo more judicium majeſtatis apud populum mulier ſubiit, quod in conferta multitudine ægre procedente carpento palam optaverit, ut frater ſuus Pulcher reviviſceret atque iterum claſſem amitteret, quo minor turba Romæ foret.* Valet. Maxim. lib. 8 cap. 1. addit optaſſe, *ut frater ſæpius conſul factus, infelici ductu nimis magnam urbis frequentiam minueret.* vide & Liv. Epit. lib. 19.

4 *Æris gravis viginti quinque milia*] Budæus & Scaliger per *æs grave* rude atque informe intelligunt, quos rejicit Salmaſius, atque idem de M. Uſur. c. 6. extra controverſiam eſſe ait, quamdiu aſſes fuere librarii, *grave æs* non alia notione acceptum fuiſſe, quam de ære ſignato; ubi vero imminutum aſſium pondus fuit, & illi lege Papiria ad ſemunciam redacti, *æris gravis* appellationem non niſi de infecto & rudi uſurpatam. At ego maxime controverſum exiſtimo, quod illi extra controverſiam eſt. Nam dum as libram pondo fuit, quæ ratio potuerit excogitare aut utilem ac neceſſariam reddere *gravis æris* appellationem nullus video: unius enim generis erat, quicquid erat: & quia grave erat omne, ideo nullum, quod *grave* diceretur. Nondum extiterat nomiſma, quod minori pondere accederet ad idem pretium, à quo ut appellando diſcerneretur, alterum grave nuncupandum erat. Tum demum opus fuit diſtinctione nominis, poſtquam aliud æs pondere levius eadem æſtimatione cœpit uſitari. Adeo ut vocabulum pœne non fuerit, niſi ex quo res fuit, hoc eſt eſſe deſiit. Ergo dum libralis as fuit, ignorabatur diſcrimen & nomen æris gravis: at circumſcripto aſſe, *grave æs* & de ſignato & de rudi prout res tulit, pro pecunia accipi facile concedam. Ita ſcribit *Gronovius de Pecunia Veteri lib.* 3. *c.* 15. Addit in fine capitis: Aut cogitemus factum Romæ, quod fit hodieque apud Suecones. Sunt nummi ærei; ſunt etiam maſſæ grandes quadratæ, in quatuor oris & medio alterius lateris ſignatæ. Ita credi poſſit uſum nummorum non ſtatim ſuſtuliſſe uſum maſſarum. Æs grave tum dixerint Romani & maſſas hujuſmodi ſignatas, poſtquam nummi pondus imminutum eſt. Sed illarum maſſarum pretium crevit pro ratione nummi: *Ita Vir Clariſſimus & amiciſſimus Collega Gronovius.* Quandoquidem autem hanc hiſtoriam contigiſſe refert Atejus bello Punico primo, adduci hic debet locus Plinii l. 33 c. 3. ubi ita loquitur: *Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impenſis Reſpublica non ſuffice-*

pito Ateius in commentario de judiciis publicis, bello Pœnico primo, Fabio Licino & Otacilio Craſſo conſulibus.

Anno V. C. DVII.

ret, conſtitutumque ut aſſes ſextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri, diſſolutumque æs alienum. Ita aſſe ſextantario facto, proculdubio adhuc aſſes librales extiterunt, qui *gravis æris* dicebantur. Quinetiam maſſa xx. librarum, quæ prius valuerat vicenos æris, tum cxx. aſſes valuit & appenſa eſt. Eadem ratio in aſſe unciario. Primis autem illis temporibus, quanquam leviori pondere aſſes ferirentur, proculdubio graves tamen non ſtatim aboliti. vel igitur de talibus aſſibus, vel maſſis æreis intelligendus hic locus.

Cap. VII.

Fluminum, quæ [1] ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Hiſtrum, proxima Rhodanum, ſicuti M. Varronem memini ſcribere.

Omnium fluminum, quæ in maria, qua imperium Romanum eſt, fluunt, quam Græci τὴν ἔσω θάλασσαν[a] appellant, maximum eſſe Nilum conſentitur: proxima magnitudine eſſe Hiſtrum ſcripſit Salluſtius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, diſſereret, [2] in tribus primis ejus terræ fluminibus Rhodanum eſſe ponit; per quod videtur cum facere Hiſtro æmulum. [3] Hiſtrus enim quoque in Europa fluit.

a *Mare internum* ſive mediterraneum.

1 *Ultra*] Ex textu eliei poteſt *intra* ſcribendum, niſi titulus, quod aliquoties contingit, non reſpondeat textui. Nilus tamen, & Danubius etiam extra limites imperii Romani ex parte fluunt, Rhodanus intra limites. Sed ita intelligendum eſt, flumina hæc ultra imperium fluere in mare, qua imperium Romanum eſt. *Thyſ.* Qui neſcio quo modo hanc notam conflaverit. Scivit credo & Aſcenſium commoviſſe illud *intra*, & ad Nonium ab Mercero prorſus reſtitui juſſum, quia ut Nilus non totus fluxerit intra Romanum imperium, certe & Rhodanus & Danubius ætate Gellii intra illius fines erant. Hinc igitur debuit quidem monſtrare Thyſius partem Danubii extra limites imperii Romani fluentem. Sed & Mercerus abit a ſcopo. Non enim Gellius quidquam ſtatuit ex ſe aut ſua ætate, ſed plane Varronem & Salluſtium citat, ut de illorum ætate agi nunc oſtendat; quando certe non omnis Danubius acceſſerat provinciis Romanis, & tam iſte, quam Nilus ultra imperium Romanum fluebat. Fluvii vero hi paſſim deſcribuntur, ut Thyſiana deleverim. Quomodo autem tuebitur ſe Muretus, quum lib. XIII Var. Lect. cap. 20 ſcribit [Tria maxima Europæ flumina eſſe Nilum, Iſtrum & Rhodanum traditum eſt.] Pudeat profecto. A quo enim ſanæ mentis id traditum eſt de Nilo? Quis credat de Mureto? Et tamen Phil. quoque Carolus, quum ex Arriano citaſſet *Iſtrum fluviorum per Europam maximum*, adjicit, [Pars major tamen Hiſtoricorum & Geographorum principatum Nilo defert.] Incredibilia prorſus. *Gronov.*

2 *In tribus primis*] Inter quæ Rhenus, Danubiuſque.

3 *Hiſtrus enim*] Reg. & Lugdun. major *Hiſtros.*

Cap. VIII.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionem, & quænam eſſe videatur cauſa hujuſcemodi caſtigationis.

[1] Fuit

[1] FUIT hæc quoque antiquitus militaris animadverſio, jubere ignominiæ cauſa militi venam ſolvi & ſanguinem dimitti. Cujus rei ratio in literis veteribus, quas equidem invenire potui, non extat: ſed opinor factum hoc primitus in militibus [2] ſtupentis animi atque à naturali habitu declinantis; ut non tam pœna quam medicina videretur. poſtea tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem; [3] quaſi minus ſani viderentur omnes qui delinquerent.

1 *Fuit hæc quoque*] Ex Plinio adducit Joannes Sarisburienſis lib. 6 c. 12.

2 *Stupentis animi*] Prout deſcribitur proprie miles Romanus fuiſſe in primo elephantorum conſpectu ſub Pyrrho. Itaque nequit ibi locum habere expoſitio Mureti, quia iſtud nolle in eo non habebat locum; tantundem probi habet excuſatio ab Thyſio tentata, quoniam non venit ab furto; ſed neque meticuloſus proprie dici potuit: ibi enim erant aliæ & pœnæ & ignominiæ. Mihi videtur olim hanc unam vel pœnæ vel ignominiæ ſpeciem fuiſſe inter milites, ut hinc Romanis in ore manſerit *dandum eſſe invidiæ ſanguinem*, Liv. 3, 14 & ſimile, quod deinde aliis notis inventis obtinuit in certo genere. Addenda Petri Fabri Semeſtria lib. 1 pag. 102, ubi & ipſe Lipſianas emendationes profert ut ſuas. Ceterum videtur in hoc loco placuiſſe librariis ludere, unde non pauci codices habent *ſtupentibus animi atque à naturali habitu declinatis*. Gronov.

3 *Quaſi minus ſani viderentur*] Hæc ratio ſubtilior. Muretus putat potius id factum, ut ſanguinem, quem cum gloria fundere pro patria noluerant; eum cum ignominia amitterent. Verum Lipſius hoc improbat, cum etiam in furto ſanguinis miſſio in uſu fuerit; nam Frontinus lib. 4. Strateg. ita loquitur, *M. Cato memoriæ prodidit in furto comprehenſis inter commilitones dextras eſſe præciſas, ſi lentius* (legendum, *lenius*) *animadvertere voluiſſent in principes, ſanguinem miſſum.* Juſtus Lipſius lib. 5. de Milit. Rom. dial. 18. primo emendat pro *in principes*, *in principiis*, nam in illo loco caſtrorum pleræque pœnæ exactæ. Stewechius in Notis ad Frontinum vulgata verba ſervanda autumat, & principes putat vel principales milites gregariis ac contubernalibus opponi. Sed ad rem. Mureti itaque ſententiam improbat Lipſius. Quis enim, inquit, in furto caſtigato, ſanguis pro patria fundendus fuit? Sed pro Mureto reſponderi poſſet originem hanc pœnæ fuiſſe, ſed poſtmodum ad alia delicta tralatitiam factam eſſe. Etiam alia quoque ratio addi poteſt, ut illi, qui in hoſtili ſanguine fundendo parci vel meticuloſi fuiſſent, ſuum ſanguinem amitterent. Potuit interea quoque eſſe nota meritæ mortis, ut Lipſius cenſet, ſed clementer condonatæ, cujus ſpecies erat ſanguinis miſſio modica.

CAP. IX.

Quibus modis quoque habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit, quæque earum inſtructionum ſint vocabula.

VOCABULA ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet, [1] *frons*, [2] *ſubſidia*, [3] *cuneus*, [4] *orbis*, [5] *globus*, [6] *forſices*,

1 *Frons*] Initium aciei. Cato de Re militari apud Nonium: *Una depugnatio eſt fronte longo, quadro exercitu.* Quæ verba Vegetius quoque uſurpat lib. 3 c. 20.

2 *Subſidia*] Quum Gellius jungat fronti ſubſidia, tanquam in acie modos diverſos, ſed proxime, apparet ſubſidia non debere intelligi auxiliares copias, ut video alios velle; dixiſſet enim magis proprie auxilia; ſed potius poſteriorem vel ſecundam aciem, in qua non utique ſunt auxiliares copiæ, ſed quæ conſtare poteſt ex ipſis triariis; quod notiſſimum. *Gronov.*

3 *Cuneus*] Literæ Δ aſſimilabatur. Anguſta in fronte acies paulatim ſe pandens in maximam longitudinem deſinebat. *Caput quoque porcinum* appellarunt. Vegetius lib. 3. de Re Mil. cap. 19. *Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ juncta acie prima anguſtior, deinde latior procedit, & adverſariorum ordines rumpit: quia à pluribus in unum locum tela mittuntur, quam rem milites appellant caput porcinum.*

4 *Orbis*] Unde toties orbem volvere apud Livium. Et hæc vox videtur exturbata eſſe ex verbis

 Cato-

Digitized by Google

ces, [7] *ſerra*, [8] *alæ*, [9] *turres*. Hæc & quædam item alia invenire eſt in libris eorum qui de militari diſciplina ſcripſerunt. tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita proprie nominantur: earumque rerum in acie inſtruenda [10] ſui cujuſque vocabuli imagines oſtenduntur.

Catonis de re militari apud Feſtum Pompejum in Serra: *Sive orbe opus ſit aut cuneo aut globo aut forcipe aut turribus aut ſerra uti adoriare.* Vulgo, *ſive forte opus ſit cuneo*, ut inde videas quem ante oculos habuerit Gellius in hac recenſione. *Gronov.*

5 *Globus*] *Qui* juxta Vegetium *à ſua acie ſeparatus vago ſuperventu incurſat inimicos.* figura quoque rotunda & globoſa fuiſſe videtur.

6 *Forfices*] Vel *forcipes* contrarii erant cunei figuræ. *Thyſ.* Vide Modeſtum in vocab. 27. Vegetium lib. 3 cap. 17. Ammianum lib. 16 *forcipis ſpecie*. Henr. Valeſius.

7 *Serra*] Paulus ex Feſto, *Serra præliari dicitur cum aſſidue acceditur, recediturque, neque ullo tempore conſiſtitur.* ad modum nimirum agitatæ ſerræ.

8 *Ala*] Vegetius l. 2 c. 1. *Equitum alæ dicuntur ab eo, quod ad ſimilitudinem alarum ab utraque parte protegant acies.*

9 *Turres*] Ordo militum in quadro, inſtar turris.

10 *Sui cujuſque vocabuli imagines*] Sic MSS. Verum pater margini adſcripſit *ſuæ*. Gronov.

CAP. X.

Quæ ejus rei cauſa ſit, quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito geſtaverunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus.

VETERES Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus: Romanos quoque homines ajunt ſic plerumque annulis [1] uſitatos. Cauſam eſſe hujus rei [2] Apion in libris Ægyptiacis hanc dicit: quod inſectis apertiſque humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, [3] repertum eſt [4] nervum quemdam tenuiſſimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire: propterea non inſcitum viſum eſſe eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis videretur.

1 *Uſitatos*] Uſos. ita & cap. 21 loquitur.

2 *Apion*] Sic Petav. Lugdun. uterque.

3 *Repertum*] Aliter, *apertum*, *compertum*. Thyſ. Ut Germanici cremati cor inter oſſa incorruptum repertum fuiſſe ſcribit Suetonius Cal. 1.

4 *Nervum quendam*] Sunt hæ ineptiæ. Idem ſcribit Macrobius lib. 7. Sat. cap. 13. Ibidem Ateius Capito ſcribit, uſum annulorum exemptum dextræ, quæ multum negotiorum gerit, ne crebro motu precioſi lapides frangerentur, & in digito illo, qui minus officii gerit, conſtitutum eſſe.

CAP. XI.

Verbum, mature, *quid ſignificet, quæque vocis ejus ratio ſit; & quod eo verbo vulgus hominum improprie utitur: atque inibi quod* præcox *declinatum* præcocis *facit*, *non* præcoquis.

M*ature* nunc ſignificat *propere* & *cito*, contra ipſius verbi ſententiam. aliud enim eſt *mature* [1] quam quod dicitur *propere*. Propterea P. Nigi-

1 *Quam quod dicitur propere*] Hæc in editionibus jam olim ſunt infuſcata contra conſenſum MSStorum

Digitized by Google

Nigidius homo in omnium bonarum artium diſciplinis egregius, [2] *Mature*, inquit, *eſt quod neque citius eſt neque ſerius: ſed medium quiddam & temperatum eſt.* Bene atque proprie Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur quæ neque cruda & immitia ſunt, neque caduca & [3] decocta, ſed tempore ſuo adulta maturaque. quoniam autem id, quod non ſegniter fiebat, *mature* fieri dicebatur, progreſſa plurimum verbi [4] ſignificatio eſt; & non jam quod non ſegnius, ſed quod feſtinantius fit, id fieri *mature* dicitur; quando ea, quæ præter ſui temporis modum properata ſunt, *immatura* verius dicantur. Illud vero Nigidianum rei atque verbi temperamentum divus Auguſtus duobus Græcis verbis elegantiſſime exprimebat. nam & dicere in ſermonibus & ſcribere in epiſtolis ſolitum eſſe ajunt, [5] σπεῦδε βραδέως [a]: per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhiberetur [6] & induſtriæ celeritas & diligentiæ tarditas. Ex [7] quibus duobus contrariis fit *maturitas*. Virgilius quoque, ſi quis animum attendat, duo iſta verba *properare* & *maturare* tamquam plane contraria ſcitiſſime ſeparavit in hiſce verſibus:

> [8] *Frigidus agricolam ſiquando continet imber,*
> *Multa, forent quæ mox cælo properanda ſereno,*
> *Maturare datur.*

Elegantiſſime iſta duo verba diviſit. namque in [9] præparatu rei ruſticæ per

a *Feſtina lente.*

---

rum omnium, quorum in nullo exſtat iſtud *quod.* Et ſane nihil inſuper requiram *aliud enim eſt mature quam dicitur*, nempe modo à me, quum notavi eo ſenſu dici. Pergunt MSS:i *Propterea P. Nigidius*, prout id novit quoque Stephanus. Sed & in Reg. mox iteratur *proprie P. Nigidius.* Gronov.

2 *Mature*] Idem ex Nigidio citant Servius ad illud Georg. 1. *Maturare datur*, Macrobius lib. 6. Saturn. c. 8. iiſdem fere, quibus Gellius verbis. & libellus vetus Grammat. de differentiis.

3 *Decocta*] Putrida. In quodam cod. annotatum, *decoqua.*

4 *Significatio eſt*] Ita quidem habetur in quibusdam MSS. ſicut etiam infra. Sed quis credat ideo progreſſam multum fuiſſe hanc ſignificationem, quoniam mature fieri dicebatur, quod non ſegniter fiebat? Longe commodius legi videtur in aliis *progreſſa plurimum verbi ſignificatione non jam quod* &c. Apparet enim iſtas voces ad ſequentem maxime pertinere. Etiam in Reg. aliisque bis eſt *feſtinantius*, ut habebant editiones ante Stephanum. Utique ſic Tacitus Gellio æqualis xv annal. 3 *Compoſitius quam feſtinantius agerent.* Gronov.

5 Σπεῦδε βραδέως] Quod vide apud Suetonium cap. 25.

6 *Et induſtriæ celeritas, &c.*] Hæc duo nomina *induſtria & diligentia* non ſolum dandi ſed & gignendi caſus eſſe poſſunt, prout nunc intelliguntur.

7 *Quibus duobus*] Potuit dicere *duabus.*

8 *Frigidus agricolam*] Extant hi verſus lib. 1. Georg. Vſ. 259. & ſeqq. Ad quem locum Servius: *Ordo eſt, Multa maturare datur & diligenter facere; quæ velis cælo ſereno properanter facere, non diligenter poteris facere, dum feſtinas & tardius ad laborem redibis. Oportet ergo, ut dum domi reſides ea quæ tibi præparare potes, & neceſſaria vides, parare ſtudeas: ut cum fuerit ſerenitas data, ſtatim ad laborem prodeas.* Citat idem mox Catonem, & (quod nota) Aul. Gellium.

9 *Præparatu*] Vett. editt. *properatu.* male. Vetus codex juxta Scaligerum legebat *preperatu.* Sic in compoſitis à *paro* dicitur *propero, impero*, quaſi *mando, ut quis paret. repero*, pro reparo, quæ tamen vocabula à *paro* originem ſumunt. *Thyſ.* Itaque & Stephanus edidit *preperatu.* Fateri tamen cogor in Regio, duobus Lugd. exſtare manifeſte *præparatu*, prout editum ab Aldo. Lincoln. *proparatu.* Gronov.

10 *Ph-*

Digitized by Google

per tempeſtates [10] pluvias, quoniam otium eſt, maturari poteſt: per [11] ſerenas, quoniam tempus inſtat, [12] properari neceſſum eſt. Quum ſignificandum autem eſt coactius quid factum & feſtinantius; tum rectius *præmature* factum id dicitur quam *mature*. ſicut [13] Afranius dixit [14] in togata, [15] cui titulus nomen eſt:

Appetis dominatum demens præmature præcocem.

In quo verſu animadvertendum eſt, quod *præcocem* inquit, non *præcoquem*. eſt enim caſus ejus rectus non *præcoquis*, ſed *præcox*.

10 *Pluvias*] Vulgo, *pluviaſque*. Sed referendum ad *tempeſtates*.

11 *Serenas*] Scilicet tempeſtates.

12 *Properari neceſſum eſt*] Forſan hic quædam deſunt, ut illa ex Catone, quæ apud Servium inveniuntur.

13 *Afranius*] Qui iiſdem temporibus in urbe floruit, quibus Terentius & Sext. Cæcilius in ſenium vergebant.

14 *Cui titulus nomen eſt*] Bad. edit. Νῖμος. in margine mei codicis adſcriptum *Nomius*. Forſan nomen Fabulæ fuit *Titulus*, vel *Tutulus*, id eſt, *miles*. Feſtus: *Tituli milites appellantur, quaſi tutuli, quod patriam tuerentur*. Thyſ. Sane in Aſcenſianis etiam notis dicitur rectius legi Νῖμος, nec ſcio cauſam. Certe quum Aldina & veteres haberent *nomen*, Seb. Gryphius notavit & anno 1529 edidit Νῖμος, quum anno 1534 dediſſet *nomen*. Hoc autem video confirmari ab MSS. omnibus non in Gellio tantum, ſed & Macrobio. Id merito non turbandum judicamus. *Gronov.*

15 Non *præcoquis*] Ita tamen etiam in recto caſu dicitur apud Nonium, qui ita ex Novio, vel Nævio, hæc verba adducit: *Huic puellæ præcoquis libido ineſt*. *Præcoquus* quoque Columellæ, & Martiali dicitur.

CAP. XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert: ibidem de ſimulacro volucri columbæ.

[1] LIBRUM eſſe Democriti nobiliſſimi philoſophorum de vi & natura chamæleontis, eumque ſe legiſſe Plinius Secundus [2] in naturalis hiſtoriæ viceſimo octavo refert; multaque vana atque intoleranda auribus deinde quaſi à Democrito ſcripta tradit, ex quibus pauca hæc inviti meminimus, quia pertæſum eſt. [3] Accipitrem avium [4] rapidiſſimum à chamæleonte humi reptante, & ſi eum forte ſupervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; cæteriſque [5] avibus laniandum ſponte ſua objicere ſeſe & dedere. Item aliud ultra humanam fidem. Caput [6] & collum

1 *Librum eſſe Democriti*] Hunc librum *de vita & natura Chamæleontis* non recenſet Diogenes Laërtius inter ejus opera. Cæterum in fine ejus vitæ ita dicit τὰ δ' ἄλλα ὅσα τινὲς ἀναφέρουσιν εἰς αὐτὸν, τὰ μὲν ἐκ τῶν αὐτοῦ διεσκευάσαι, τὰ δ' ὁμολογουμένως ἐςὶν ἀλλότρια, id eſt, *alia autem quæcunque nonnulli illi tribuunt, quædam ex illius libris compoſita ſunt, quædam omnium conſenſu aliena ſunt*. Ubi de Plinio & Columella aliiſque obſervavit Menagius, quæ non oportet ubique repeti.

2 *In naturalis hiſtoriæ viceſimo octavo*] Numerus ſic exprimitur in utroque Lugdun. Sed minor habebat *naturali*, unde patri in mentem veniſſe videtur *in naturali hiſtoria vigeſima octava*, ut ſæpe id captat auctor. *Gronov.*

3 *Accipitrem, &c.*] Vet. ed. *accipitrem avem rapidiſſimam*. Thyſ. Sed quod nunc editur, conſtat probari ab MSS.

4 *Rapidiſſimum*] Celerrimum, non, ut quidam hic exponit, rapinis deditum. Vide Plin. lib. 10. c. 8.

5 *Avibus*] Plinius habet, *animalibus*.

6 *Et collum*] Plinius, *guttur*.

7 *Robur*

collum chamæleontis ſi uratur ligno, quod appellatur [7] *robur*, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipſum uſu venire, ſi jecur ejuſdem animalis [8] in ſummis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitavi, ita eſt deridiculæ vanitatis: niſi idcirco plane poſui, quod oportuit nos dicere quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus, qua [9] plerumque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maxime ſollertia; eaque potiſſimum quæ diſcendi cupidiora ſunt. Sed redeo ad Plinium. ſiniſtrum pedem ait [10] chamæleontis [11] ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine [12] chamæleontis, & utrumque macerari unguento, colligique in modum [13] paſtilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, [14] qui id vas ferat, etiam ſi is in medio palam verſetur, à nullo videri poſſe. His portentis atque præſtigiis à Plinio Secundo ſcriptis non dignum eſſe cognomen Democriti puto. Vel illud quale eſt, quod idem Plinius [15] in decimo libro Democritum ſcripſiſſe aſſeverat? aves quaſdam eſſe certis vocabulis; & earum avium confuſo ſanguine gigni ſerpentem; eum ſi quis ederit, [16] linguas avium & colloquia interpretaturum. Multa autem videntur ab hominibus iſtis male ſollertibus hujuſcemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatiſque ejus perfugio utentibus. Sed id quod [17] Archytam Pythagoricum commentum eſſe atque feciſſe traditur, neque

7 *Robur*] Plinius, *Roboreis lignis*.

8 *In ſummis tegulis*] Plinius, *tegulis*, tantum. *Thyſ.* Tanquam aliquid recordaretur inſanæ opinionis, cujus notitiam dant Iſidori Gloſſæ: *Tegularia, maleficia, eo quod ſupra tegulas ſacrificent*. Quod neſcio quam bene Scaliger referat ad mentionem teſtæ in Catalectis. *Gronovius*.

9 *Plerumque capiuntur*] Ita reſtitui ex MSSris & anterioribus editis, quum ab Stephano ederetur vitioſe *pleraque*, idque inciperet ſerpere. *Idem*.

10 *Chamæleontis*] Plinius lib. 8. cap. 32. figura & magnitudine lacertæ eſſe, contra lib. 28. c. 8. crocodilo ſimilem eſſe dixit. Verum teſte Herodoto lib. 2. Iones etiam ita lacertam vocant. Qui dicit eas morari ἐν οἰνάνθαις, ſub pampino Tertullianus de Pallio. Vide Salmaſ. ad Solinum p. 873. & ſeqq. Diffuſe de chamæleonte egit Ariſtot. lib. 2. c. 14. de Hiſt. Anim.

11 *Ferro, &c.*] Plinius, *torreri in furno*.

12 *Chamæleontis*] De hac planta vide Theophraſtum de Plantis, lib. 9. c. 13. & Dioſcoridem lib. 3. c. 8. & 9.

13 *Paſtilli*] Globuli vel pilulæ ex unguento Horario dicuntur. Inter arida medicamenta recenſet Celſus lib. 5. c. 17. ἄρτισκοι, ſive exigui panes Græcis dicuntur, qui vel rotundi, vel oblongi. Vide Salmaſ. ad Solinum pag. 1332 & ſeq.

14 *Qui id vas ferat*] Pronomen non eſt in Mss. plurimis. *Gronov.*

15 *In decimo libro*] Cap. 49 & lib. 28. c. 4.

16 *Linguas avium*] Vide Plutarchum περὶ τοῦ λόγου τῶν ἀλόγων.

17 *Archytam Pythagoricum*] Cujus vitam deſcripſit Diogenes Laërtius, & paucis Heſychius Illuſtrius. Inter antiquos ſcripſit quoque ejus vitam Ariſtoxenus, quam laudat Athenæus lib. 12. eodemque capite. Ad quem etiam extant duæ Platonis Epiſtolæ. Nulla ejus ſcripta citat Laërtius. Citat tamen τὸ Ἁρμονικὸν Nicomachus lib. 1 de Arithmetic. & περὶ παντός Simplicius in Præfat. ad Prædic. Ariſtotelis, quædam etiam alia Stobæus. Ejuſdem librum de Agricultura (quamvis alium eſſe cenſeat Laërtius) citat Varro de R. R. lib. &c. 1. & Columella lib. 1 cap. 1. Fuit idem præſtantiſſimus Geometra, atque in ea arte cubum primus invenit, ut in Republ. Plato affirmat. Meminit ejus quoque Horatius lib. 1. Ode 28.

Te maris & terræ numeroque carentis arenæ
Menſorem cohibent, Archyta,

Digitized by Google

neque minus admirabile neque tamen vanum æque videri debet. nam & plerique [18] nobilium Græcorum & Favorinus philoſophus memoriarum veterum [19] exſequentiſſimus affirmatiſſime ſcripſerunt, [20] ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaque mechanica factum volaſſe. ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum & aura ſpiritus incluſa atque occulta concitum. Libet hercle, ſuper re tam abhorrenti à fide, ipſius Favorini verba ponere: [21] Ἀρχύτας Ταραντῖνος, φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὤν, ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκέτι ἀνίστατο. μέχει γὰρ τούτου [a].

a *Archytas Tarentinus, philoſophus ſimul & mechanicus, fabricavit columbam ligneam volantem. Quæ ſi aliquando conſideret, amplius non exurgebat. Hactenus enim.*

Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quicquam tibi prodeſt
Aërias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum morituro.

Inter claros Mathematicos nominat quoque illum Proclus ad 1. Euclidis.

18 *Nobilium*] Scilicet, ſcriptorum.

19 *Exequentiſſimus*] Qui preſſe memorias Veterum ſectatur, vel potius verbis exprimit. *Exequi verbis* etiam Cicero dixit pro *exprimere*.

20 *Simulachrum columbæ*] Simile quid de Jannelio Turriano, qui cum Carolo V. poſt depoſitum imperium in ſolitudine agebat, narrat Strada lib. 1. hunc in modum: *Et vero hic* (Turrianus) *inprimis fuit qui in Hieronymiano ſeceſſu, novis quotidie machinationibus, Caroli mentem, talium rerum avidam oblectabat. Nam ſæpe à prandio armatas hominum & equorum icunculas induxit in menſam, alias tympana pulſantes, tubis alias occinentes, ac nonnullas ex eis feroculas infeſtis ſeſe haſtulis incurſantes. Interdum ligneos paſſerculos emiſit cubiculo volantes revolanteſque, cœnobiarcha, qui tum forte aderat, præſtigias ſubverente.* Ariſtoteles lib. 1. de Anima teſtatur à Dædalo ligneam Venerem fabricatam, quæ argento vivo infuſo moveretur. Vulcani tripodes ſponte ſe moviſſe ſcribit Homerus Il. 1. ℣ſ. 375. Tales paſſim in fanis gentilium arte mechanica ſtatuæ inveniebantur, ſicut ipſe quoque teſtatur Plutarchus.

21 Ἀρχύτας &c.] Pro his in MS. Reg. & Lugdun. maj. erat ΕΡΙΧ ΤΑCΤΑ ΡΑΝΤΙ ΝΟCΤΑ. ubi clare vides notas duorum primorum vocabulorum; & ſic finiunt, incerto quid fuerit ſequuturum. In Lugd. min. ΑΡΧΥΤΑC ΤΑΡΑΝΤΙΝΟC ΑΛΛΑ ΚΑΙ. Gronov.

Cap. XIII.

Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint.*

[1] *Partim hominum venerunt*, plerumque dicitur quod ſignificat *pars hominum venit*, id eſt, *quidam homines*. nam *partim*, hoc in loco adverbium eſt: neque in caſus inclinatur, ſicuti *cum partim hominum*, dici poteſt; id eſt, *cum quibuſdam hominibus*, & quaſi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione [2] de re Floria ita ſcripſit: *Ibi pro ſcorto fuit, in cubiculum* [3] *ſurrectitavit è convivio, cum partim illorum jam*

1 *Partim hominum*] Ita etiam Cicero loquitur lib. 2. de Orator. *Sed eorum partim in pompa, partim in acie illuſtres eſſe voluerunt.* Ita etiam loquitur lib. 2. de Offic. Uſurpatur autem pro eo nominis caſu, quem ſignificatio & ſenſus requirit. Videtur eſſe accuſativus antiquus, & ſubintelligi *ad*, vel *quod ad partem*. Thyſ. Hæc ipſa loca adſcripſerat Burdelotius Badianæ editioni, qua uſus ille. Sed & ſic ipſe Gellius loqui voluit VII, 3. *Quumque partim ſenatorum de Rhodienſibus quererentur.* Gron.

2 *De re Floria*] Vide lib. 9 c. 12.

3 *Surrectitavit*] Crebro ſurrexit. Badiana & aliæ quæ-

jam ſæpe ad eumdem modum erat. Imperitiores autem *cum parti* legunt, tamquam declinatum ſit, quaſi vocabulum, non dictum quaſi adverbium. Sed [4] Q. Claudius in viceſimo primo annali inſolentius paulo hac figura eſt ita uſus. [5] *Enim cum partim copiis hominum* [6] *adoleſcentem placentem ſibi.* itemque Claudii in viceſimo tertio annali verba hæc ſunt: *Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratuum, an avaritia, an calamitate populi Romani eveniſſe dicam neſcio.*

quædam editt. habent *ſubreptitavit*, id eſt, frequenter & clam irrepſit, ut Veneri ſe dederet. *Thyſ.* Reg. *ſubrectitavit.* Lugd. min. *ſurrecitavit.* In majore eſt id quod editur.

4 *Q. Claudius*] Quadrigarius ſcilicet, de quo aliquoties diximus.

5 *Enim cum*] Vett. editt. *Eum enim cum.*

6 *Adoleſcentem*] Cod. Torn. *adoleſcentum.* Vett. ed. *adoleſcentium.* Et ita quoque noſtri MSS.

CAP. XIV.

Injuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.*

AUDIO, *illi injuriam factum iri*; audio, *contumeliam dictum iri*, vulgo quoque ita dici, vulgo & iſtam eſſe verborum figuram jam in medio loquendi uſu: idcircoque exemplis ſuperſedeo. ſed *contumelia illi*, vel, *injuria factum itur*, paulo eſt remotius. exemplum igitur ponemus. M. Cato pro ſe contra C. Caſſium: *Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia,* [1] *quæ mihi per hujuſce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miſerear, Quirites.* Sicut autem, *contumeliam factum iri*, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, id eſt: operam dari quo fiat; ita *contumelia mihi factum itur*, caſu tantum immutato, idem dicit.

1 *Quæ &c. factum itur*] Groſippus, vel potius Gaſpar Scioppius arbitratur locum Catonis eſſe corruptum; legendumque eſſe, *contumeliam, quam mihi factum itur.* Sed repugnant doctiſſimo viro hæc Gellii verba, quæ ibidem legas: *Sicut* contumeliam *factum iri ſignificat, iri ad contumeliam faciendam, id eſt, operam dari quo fiat: ita* contumelia *mihi factum itur* caſu *tantum* immutato *idem dicit.* Quid inde apertius, quam accuſativum mutari in nominativum: & ita jam Gellii tempore habuiſſe codices Catonis: & Gellio nullam fuiſſe mendæ ſuſpicionem? Hoc argumentum tanti puto, ut, ſi uſu veniat, multo cum Catone, quam aliter loqui malim. Sed rationem obtendit vir ille eruditus: ut, juxta quem, *itur factum*, integre ſit, *iter* vel *via itur ad factum contumeliam*, ſive, *ad faciendum contumeliam.* Nempe non ſatis diſtinguit inter nativum ſermonem, & conſuetudinem quæ ſæpe à nativo recedit. Primo, *ire factum* notabat ire iter ſeu *viam ad factum*, ſive, *ut quid fiat.* Sed quia quando itur, ut quid fiat, illud ob quod itur, effici ſoleat: eo κατὰ μετάληψιν, *ire factum*, cœpit ſumi pro *facere*, & *iri factum*, pro *fieri.* Itaque *ire factum contumeliam*, notat, *facere contumeliam*, verum *contumelia itur factum*, idem eſt, ac contumelia fit. Ita loquitur *Voſſius* libro de conſtructione cap. 54. Vide quoque Carrionem lib. 2. Antiq. Lect. cap. 1. *Factum* autem hic ſupinum, vel potius cum Scioppio, qui nulla ſupina ſtatuit, ſubſtantivum, & ſubintelligitur *ad* præpoſitum. *Factum* id eſt *ad factum*, vel *factionem*, ſive *ad faciendum.* Thyſius. Nec ſane Gellius ſigno hîc ullo oſtendit ſe hæſitare, nec rationem expedire; quippe ut omnino concedit prius in ore omnium eſſe, unde id pro puri Latiniſmi ſpecimine haberi debeat & ab grammaticis probatum, ita quoque poſterius ſtatuit conſiderari debere, etſi uſus non tam creber ſit in populo Latino, ut ne cogitaverit quidem de reddenda ratione. Huc multa collegerat pater cogitaveratque, ſed quæ jungere nequeo. *Gronov.*

Cap. XV.

De flaminis Dialis deque [1] *flaminicæ cærimoniis: verbaque ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coacturum ſe ad jurandum neque virgines Veſtæ, neque Dialem.*

Cærimoniæ impoſitæ flamini Diali multæ, item [2] caſtus multiplices, quos in libris, qui de ſacerdotibus publicis compoſiti ſunt, item in [3] Fabii Pictoris librorum primo [4] ſcriptos legimus. unde hæc ferme ſunt quæ commeminimus. [5] *Equo Dialem flaminem vehi religio eſt.* [6] *claſſem procinctam extra pomœrium*, id eſt, *exercitum armatum, videre: idcirco rarenter flamen Dialis creatus conſul eſt, quum bella conſulibus mandabantur.* [7] *item jurare Dialem fas numquam eſt. item annulo uti* [8] *niſi pervio caſſoque fas non eſt.* [9] *ignem è flaminia, id eſt, flaminis Dialis domo,* [10] *niſi in ſacrum efferri jus non eſt. vinctum, ſi ædes ejus introierit, ſolvi neceſſum eſt: & vincula per impluvium in tegulas ſubduci, atque inde foras in viam demitti.* [11] *nodum in apice* [12] *neque in cinctu neque alia*

1 *Flaminicæ*] MS. Reg. *flamineæ.*

2 *Caſtus*] Vulgo, *caſus*. Editt. vett. legunt *cautus*. Juſtus Lipſius primo legebat *caſtus*, & bene. Poſtmodum mutavit ſententiam, & *cautus* approbavit, quam propriæ ſignificationis vocem eſſe affirmat, & eo nomine accepit, quicquid in ſacris cavendum, & religionis gratia vitandum aut omittendum ſit. Sed *caſtus* omnino legendum. *Caſtus* enim tidem ſunt in ſacris, qui ritus. Varro lib. 1. Rerum Hum. apud Nonium, *Noſtro ritu ſunt facienda civilius, quam græco caſtu. Caſtus*, idem quod Græcis ἁγνεία. *In caſto Cereris conſiſtere* apud Feſtum, eſt ἁγνεύειν Δήμητρι, Cereri operari. Vide Scaligerum in Feſtum, & Varronem. Rituum illorum quorundum cauſas reddit Plutarchus in Quæſt. Rom. *Thyſ.* Et id probant Reg. Thuan. Lugdun. uterque, & Memm. Etiam ſic alibi videas religiones & caſtus conjungi ab Varrone apud Nonium in v. Caſtitas, ut nunc *cerimoniæ & caſtus*. Itaque nihil nocet Lipſio Guthesius, dum libro 1 cap. 32 de jure Pontificio contra eum tuetur *caſus*. Nugatur enim, dum dicit Lipſium & alios ſic emendare, quum adſciſcant, quod præbent antiqui libri: & Gloſſarii [illegible] huc vix pertineant. *Gronov.*

3 *Fabii Pictoris*] Vide lib. 1 cap. 12.

4 *Scriptos*] In quodam MS. non habetur.

5 *Equo Dialem*] Feſtus dicit, *hoc ideo fieri, ne ſi longius digrederetur, ſacra negligerentur.* Aliam habet rationem Plinius lib. 28. cum dicit: *Equinum vel damnatur inter venena, ideoque flamini ſacrorum equum attingere non licet, cum Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur.*

6 *Claſſem procinctam*] Feſtus quoque interpretatur *exercitum inſtructum.*

7 *Item jurare Dialem*] Reddit rationes Plutarchus Qu. Rom. XLIV. vel quia ſacrorum antiſtiti fides habenda, vel contra quod ſit publicum perjurii periculum, vel quod jusjurandum in execrationem perjurii deſinit, quæ triſtis eſt & diri ominis. Unde dira imprecari aliis ſacerdotes per leges non poſſunt.

8 *Niſi pervio caſſoque*] Id eſt patulo & vacuo, ſine ulla gemma vel lapide.

9 *Ignem è flaminia*] Ex flaminis domo. à *Flamen* fit *flaminius*, unde *flaminius Camillus, flaminius lictor, flaminiæ ædes.* Ubi itaque apud Ovidium vulgo legitur,

Ipſe ego Flaminiam poſcentem februa vidi,
Februa poſcenti pinea virga data eſt,

pro *Flaminiam*, Scaliger legit, *flaminiā.* In editione Neapolis legitur *Flaminicam* id eſt flaminis conjugem. Per *Flaminiam* ibi intelligi quoque poteſt *ſacerdotula, quæ Diali præminiſtrabat, eaque patrimis & matrimis.* (aliter legitur *patrima & matrima*) *id eſt, patrem matremque adhuc vivos habebat*, ut loquitur Feſtus. MS. Reg. *flamina.*

10 *Niſi in ſacrum*] Ita emendavit Lipſius lib. 1 Elect. 21. vulgo, *niſi ſacrum*. Feſtus: *ignem ex domo flaminia niſi divinæ rei gratia efferri jus non eſt.* Thyſ. An ſacrum non licet intelligere ſacro deſtinatum?

11 *Nodum in apice*] Ita vett. editt. & recte. Quædam editt. male, *neque in apice.* nuſquam enim vinctus

Digitized by Google

alia in parte ullum habet. ſi quis ad verberandum ducatur, ſi ad pedes ejus ſupplex procubuerit, eo die [13] *verberari piaculum eſt. capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet.* [14] *capram* [15] *& carnem incoctam* [16] *& ederam* [17] *& fabam neque tangere Diali mos eſt neque nominare. propagines è vitibus altius prætentos* [18] *non ſuccidet. pedes lecti, in quo cubat,* [19] *luto tenui circumlitos eſſe oportet: & de eo lecto trinoctium continuum* [20] *non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud ejus lecti fulcrum* [21] *capſulam eſſe* [22] *cum ſtrue atque ferto oportet. unguium Dialis & ca-*

vinctus Dialis, niſi in apice. Feſtus ex Titio: *Offendices ait eſſe Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius Choriola exiſtimat, quæ ſunt in loris apicis, quibus apex retineatur & remittatur, quæ ab offendendo dicuntur. Nam cum ad mentum perventum eſt, offendit mentum.* Idem: *Apex, qui eſt ſacerdotum inſigne, dictus eſt ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant.* Et rurſus: *Apiculum filum, quo flamines velatum apicem gerunt.*

12 *Neque in cinctu*] Varro dicit cinctum viris, cingulum mulieribus proprium fuiſſe, & à cingendo dictum, ut veſtis infra pectus corpus comprehenderet.

13 *Verberari*] Vel alio ſupplicio affici juxta Plutarchum Qu. Rom. cxi.

14 *Capram*] De qua habes integrum caput XIII libri II apud P. Caſtellanum de carnium eſu.

15 *Et carnem incoctam*] Quia cruda caro ingrata diis cenſebatur in ſacrificiis. quod ſacra quoque pagina innuit. Vide Levitici cap. 2 & 3. Plutarchus Qu. Rom. 110. rationes quoque adfert, vel quod crudarum carnium eſu ira interdicitur, vel quod cruda caro aſpectui adverſetur.

16 *Et ederam*] Rationem reddit Plutarchus in Qu. Rom. vel quod ſterilis ſit & inutilis hominibus, imbecillaque, eaque de cauſa aliis innitatur, atque umbra & virore ſuo noxia ſit, vel quod ipſa edera aſſumpta mentem turbet. unde & fanaticæ mulieres in Bacchicis ſacris illa utebantur, quòd furorem inducere crederetur. Utique juxta Theophraſtum lib. 3. de Plantis c. 18. hederæ amplexus non tantum arbores omnes infeſtat, verum etiam enecat alimenta exhauriendo. Scribit quoque Dioſcorides lib. 2 c. 175. nigræ hederæ ſuccum vel corymbos epotos corpus debilitare, mentemque alienare. *Thyſ.* Quem miror ſic abire, quum ſimpliciter ſcribat Feſtus fas non eſſe, ut dialis vel nominet ederam, pro eo, quod illa vincit ad quodcunque ſe applicat.

17 *Et fabam*] Propter hanc cauſam, ut ſcribit Feſtus Pompejus, *quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam & Lemuralibus jacitur larvis, & parentalibus adhibetur ſacrificiis, & in flore ejus luctus litera apparere videntur.* De duobus illis ſacris teſtantur Ovidius & alii antiqui ſæpius citati.

18 *Non ſuccides*] Interpretatur Lipſius, *non ſuccedet.* Non enim vetatur ſuccidere propagines vitium, ſed ſubire, ſicuti ex Plutarcho in Quæſt. Rom. Qu. 112. liquet. Quo ſignificare voluerunt, nefas eſſe flaminem inebriari. *Thyſ.* Recte, ſi hæc ut allegorica conſiderari oportet. Sed omnino exprimuntur hîc cærimoniæ ſimpliciter peragendæ, in quibus una eſt de non ſuccidendo propagines vitium altius prætentos, à quibus poterat offendi, quando vindemiam inchoabat. Varro: *Nam aliquot locis vindemiæ primum à ſacerdotibus publice fiebant, ut Romæ etiam nunc; nam flamen Dialis auſpicatur vindemiam; ut juſſit vinum legere, agnam Iovi facit, inter cujus exta cæſa & porrecta Flamen prorſus vinum legit.* De qua re video non cogitaviſſe Lipſium in noto Electorum capite, quum verba Plutarchi aliena huc refert, ubi quidem vetatur hederam tangere, & ὁδὸν διελθεῖν ἀναδενδράδος ἄνωθεν διατεταμένης. Sed vindemia non utique intelligitur περὶ τῆς ἀναδενδράδος, & ut poteſt ſane hæc, ita etiam humilis vinea debet contineri in vitium propaginibus. *Gronov.*

19 *Luto tenui*] An in ſignum originis humanæ, quæ juxta gentiles quoque, Homerum, Heſiodum, Ovidium terræ debetur, & in eam reſolvetur.

20 *Non decubat*] Pater putabat legendum *ſecubat*. Nam decubare idem quod decumbere. Gronov.

21 *Capſulam*] Vet. C. *capſam*.

22 *Cum ſtrue atque ferto*] Vulgo, *ferro.* male. Strues eſt genus libi, cujus in ſolo tracta farinacea multa, velut toruli aut digiti, ordine ſtructa & ſerie conjuncta ponebantur: velut in ſphærita ſphæræ vel globuli multi in ſolo placentæ ponebantur. *Fertum à ferendo* interpretatur Verrius: quod ad ſacrum ferretur. Alii *ferctum* dicunt, ut libi genus ſit quod intus aliqua re farciebatur. ita *Turnebus* lib. 14. Adverſ. c. 18. *Ferctum* & *forctum* Salmaſio *bonum* dicitur, ab eodemque fonte dicit ita libum appellari, quod bonum eſſet, χρηστόν. Hinc παγχρηστα quoque liba vocata. In antiqua inſcriptione legitur, PORCAM. ET. AGNAM. STRVIBVS. ET. FERTIS.

capilli ſegmina [23] *ſubter arborem felicem terra operiuntur.* [24] *Dialis cotidie feſtatus eſt. ſine apice ſub divo eſſe licitum non eſt: ſub tecto* [25] *uti liceret, non pridem à pontificibus conſtitutum.* Maſſurius [26] Sabinus ſcripſit, & alia talia quædam remiſſa: gratiamque aliquot cærimoniarum factam dicit. [27] *farinam fermento imbutam attingere ei fas non eſt. tunicam intimam, niſi in locis tectis,* [28] *non exuit, ne ſub cælo, tamquam ſub oculis Jovis, nudus ſit. ſuper flaminem Dialem in convivio,* [29] *niſi rex ſacrificulus, haud quiſquam alius accumbit. uxorem ſi amiſit,* [30] *flaminio decedit.* [31] *matrimonium flaminis niſi morte* [32] *dirimi non eſt jus.* [33] *locum, in quo*

23 *Subter arborem felicem*] Vulgo *ſiliquam*. male. Arbores quæ fructum nigrum vel nigram baccam ferunt inter infelices olim habitæ. Tarquinius Priſcus in Oſtentario Arborario, apud Macrobium lib. 2. Sat. c. 16. vel etiam quæ ſpinas gerunt, quibus infeſta ſunt folia, vel rami: uti aquifolium vel pyrum ſilvaticum, quæ aculeata ſunt. Ideo ilex quæ aculeos non habet inter felices cenſetur. Ita *Salmaſius* ad Solinum p. 525. & p. 962. Cæteræ itaque arbores felices cenſentur relatæ ab Varanio apud Macrobium citato loco. Plinius quoque infelices arbores appellat, & quæ religione damnatæ ſunt, *quæ neque ſeruntur, neque fructum ferunt.*

24 *Dialis cotidie feſtatus eſt*] Quidam legunt *teſtatus*. quod quocunque loco decedat, non moriatur inteſtatus. Turnebus legit *feriatus*. H. Stephanus *fertatus*, id eſt, fertis inſtructus: Niſi legendum ſit *fertarius*. Utique qui liba afferebant ſtrufertarii dicebantur. Feſtus: *Ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad ſacra ferebatur, nec ſine ſtrue altero genere libi, quæ qui adferebant, ſtrufertarii appellabantur.* Thyſ. Prouſteus exclamat mirum in hoc loco quantum ſe torqueant interpretes. At illi non tam ſe torquent, quam quidem ipſe nugatur & cæcus eſt. Unde enim probet illud *fertatus*, habet nihil. An & *libatus* dicetur, cui ſuppetit libum? Libri veteres habent ſimpliciter aut *ſertatus*, aut *fertatus*, aut *fertantus*, quod erat in Thuanæo. Ego ex his eligo *ferratus*, ut dicatur in veſtitu habuiſſe aliquid ferri, quo nempe apex erigatur & in altum extendatur, ne remiſſi aliquid aut laxi oſtendat. Hoc enim exemplum aſſerre malo, quia Lipſius ex verbis, quæ ſupra occurrunt *nodum neque in apice*, vocem ſecundam delet, quum aliter euratus apex potuerit eſſe in reliquis ſacerdotibus, aliter in flamine Diali *Gronov.*

25 *Uti liceret*] Alter, *utiliter*.

26 *Sabinus ſcripſit & alia talia . . dicit*] Equidem nemo non videt hæc verba eſſe moleſtiora, & unus eſt Stephanus, qui ſic edere incepit, quum antea legerent *Sabinus ſcripſit & alia quædam* omiſſo vocabulo *talia*. Sed & in poſtremis alia eſt in MSS. lectio. nempe *remiſſa; gratiaque aliquot cerimoniarum facta dicitur*. Hinc adſcripſit Pater margini ſuo. Lege: *ſub tecto uti liceret, non pridem à pontif. conſtitutum Maſſ. Sabinus ſcribit. Et alia quædam remiſſa, gratiaque aliquot cerimoniarum facta dicitur.* Ubi iſtud *uti liceret* acutiſſime ab illo repertum ex lectione MS. *utiliter &*, quam expreſſit Stephanus, quum inde editores feciſſent *uti libet &*. Gronovius.

27 *Farinam fermento imbutam*] Quia fermentum corruptum eſt, & cum acore putreſcit, & ſi nimium ſit, farinam plane acidam reddit & corrumpit, ut teſtatur Plutarchus Qu. Rom. 109. Farina nimirum aqua ſubigitur, priuſquam addatur ſal, & quia non perfecte coquitur, putreſcit, caloremque & acrimoniam à putredine concipit, ut & alia quæ putreſcunt omnia. Simul autem & tenuitatem partium & aciditatem acquirit, quemadmodum acetum putreſcente vino tale evadit.

28 *Non exuit*] Neque etiam poterat inungi tanquam in conſpectu Iovis. Vide Plutarchum Qu. Rom. 40. *Thyſ.* Sed multi ex MSS. innuunt Gellium ſcripſiſſe *tunica intima niſi in locis tectis non exuit ſe.*

29 *Niſi rex ſacrificulus*] Qui regibus ejectis creatus, ad exemplum Athenienſium, & quia Reges ſacra quædam publica obibant, nomen regium retinuit. Omnibus autem ille ſacris præerat, & nulli cedebat præterquam Pontifici. Livius lib. 2. *Regem ſacrificulum creant: id ſacerdotium Pontifici ſubjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.* Ejus uxor in antiqua inſcriptione REGINA SACRORUM appellatur.

30 *Flaminio*] Sacerdotio ſuo. Rationes adſert Plutarchus Qu. Roman. 50. vel quod mutilata & imperfecta eſſet familia, vel quod in plerique ſacris rebus obeundis uxor adeſſet, neque ea abſente peragi eas fas eſſet.

31 *Matrimonium*] Non erat itaque licitum repudium

quo buſtum eſt, numquam ingreditur. [34] *mortuum numquam attingit.* [35] *funus tamen exſequi non eſt religio. Eædem ferme cærimoniæ ſunt, quas* [36] *flaminicas Diales ſeorſum ajunt obſervitare. veluti eſt; quod* [37] *venenato operitur,* & *quod* [38] *in rica* [39] *ſurculum de arbore felici habet:* [40] & *quod ſcalas,*

pudium vel divortium, quia in ſacris uxores adeſſe oportebat, ut teſtatur Plutarchus, Farreatis quoque nuptiis eos in matrimonium convenire neceſſe erat teſte Servio.

32 *Dirimi*] Vet. cod. *dirumpi.*

33 *Locum, in quo buſtum eſt*] Feſtus: *Buſtum proprie dicitur locus, in quo mortuus eſt combuſtus & ſepultus, diciturque buſtum quaſi bene uſtum. Ubi vero combuſtus quis tantummodo, alibi vero eſt ſepultus, is locus ab urendo uſtrina vocatur. Sed modo buſtum, eò, quod ſepelitur, ſepulchra vocamus.* Feſtus hic per buſtum locum intellexit, in quo cadaver combuſtum eſt. Sed Gellius hic noſter buſtum à loco diſtinguit, & intelligit combuſtum cadaver. Ita & Servius ad XI. Æneid. *Pyra eſt lignorum congeries, rogus cum jam ardere cœperit dicitur, buſtum vero jam exuſtum vocatur.* Per buſtum tamen etiam ſepulchrum intelligi poteſt.

34 *Mortuum nunquam attingit*] Servius ad III. Æneid. *moris Romani fuerat ramum cupreſſi ante domum funeſtam poni, ne quiſquam Pontifex per ignorantiam pollueretur.* Similia ſcribit Servius ad lib. 4. Æneid. ad hæc verba, *Et fronde coronat funerea.* Præterea *cautum eſt, ne ſacerdos ejus domum ingrediatur, in qua ante quintum diem funus fuerit,* ut Servius in MS. Fuldenſi ad lib. I. Æneidos ſcribit. Imo ne tibias quidem funebres audire licitum fuit, teſte Feſto. Polluti autem funere minime ſacrificare poterant. Ex jure quoque Pontificio exceptionem proponit Servius ad lib. 6. Æneid. *Cum Pontificibus,* inquit, *nefas eſſet cadaver videre, tamen magis nefas viſum fuerit, ſi inſepultum relinquerent.*

35 *Funus tamen exequi*] Feſtus: *Funus proſecuti redeuntes ignem ſupergrediebantur, aqua aſperſi: quod purgationis genus vocabant ſuffitionem.* Etiam ipſæ ſtatuæ Deorum in viis poſitæ panno velabantur, ſi funus præteriret.

36 *Flaminicas Diales*] Quæ univiræ eſſe debebant. Tertullianus Exhortatione ad caſtitatem: *Monogamia apud ethnicos in ſummo honore eſt, ut & virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur, & ſic auſpicii initium eſt. Item in quibuſdam ſolemnibus, & auſpiciis, ut prior ſit univiræ locus. Certe Flaminica non niſi univira eſt, quæ & Flaminis lex eſt.* Trebellius Pollio de Calpurnia Titi conjuge: *Fuit ſancta & venerabilis femina de genere Ceſoninorum,* (ita legendum, non *Cenſorinorum*) *id eſt, Piſonum, quam majores noſtri univiram ſacerdotem inter ſacratiſſimas feminas adorarunt.* Neque licitum Flaminicis ſandalia ex morticino corio geſtare. Feſtus: *Mortuæ pecudis corio calceos aut ſoleas fieri Flaminicis nefas habetur; ſed & occiſæ alioqui, aut immolatæ, quoniam ſua morte extincta omnia tunc ſunt.*

Flaminicas] Vett. editt. *Flaminicas ſacerdotiſſas Dialis.* Thyſ. Pro quo Scaliger ad Feſtum pag. 72 citat *ſacerdotulas.* Si de induſtria, quid tentaviſſet, ſi ſciviſſet infra in Regio MS. ex edicto Prætoris haberi *ſacerdotalem* vel *ſacerdotulam Veſtalem?* Gronov.

37 *Venenato operitur*] Vulgo male legebatur, *bene nato.* Venenatum erat pallium Flaminicæ, quod flammeo colore venenatum, ſive tinctum erat. Venenum pro colore dici conſtat, unde apud Gellium noſtrum lib. 20. c. 8. Cn. Matius *venenare* dixit. Quale autem hoc pallium fuerit Flaminicæ, docet Servius ad lib. 4. Æneidos *vſ.* 36.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Veteri, inquit, *cæremoniarum jure præceptum eſt, ut Flaminica venenato operta ſit. Operta autem cum dicitur, pallium ſignificatur. Venenatum autem infectum.*

38 *In rica*] Vulgo, *virica.* L. Fruterius lib. 3 c. 11. in MS. Lovanienſi *in rica* ſe inveniſſe teſtatur. Feſtus. *Ricæ & riculæ vocantur parva ricinia, ut palliola ad uſum capitis facta. Granius quidem ait eſſe muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimiatur.*

39 *Surculum de arbore felici habet*] Intelligi arculum monuit Scaliger in Conjectaneis ad Varronem pag. 56. ubi & locum hunc reſtituit.

40 *Et quod ſcalas*] Ita emendavit Scaliger ad Feſtum p. 72. vulgo legebatur, *Et quod ſcalas, quæ Græce* κλίμακες *appellantur,* vel in antiq. Ven. ed. *Græcæ.* κλίμακες irreptitium eſſe videtur, ex gloſſa, cum *græce* legeret, & putaret vocabulum Græcum intelligi. Ita tamen etiam legi poteſt, *niſi quæ Græca* κλίμακες *appellantur,* ut de quibuſdam Græcis ſcalis intelligatur. Ad interpretationem hujus loci egregie facit fragmentum Servii ab Scaligero ibi citatum. *Thyſ.* Cæterum illud *niſi* ab Scaligero inſertum non occurrit in ullo MS. ſed Lincoln. habet *religioſum non eſt.* Omnino illud *niſi* poteſt abeſſe.

41 *Eſcen-*

las, niſi quæ Græcæ appellantur, eas [41] *eſcendere ei plus tribus gradibus religioſum eſt: atque etiam quum it* [42] *ad Argeos,* [43] *quod neque comit caput neque capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de ſacerdote Veſtæ adſcripſi: SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. JURISDICTIONE. [44] JURARE. NON. COGAM. Verba M. Varronis ex ſecundo rerum divinarum ſuper flamine Diali hæc ſunt: *Is ſolus* [45] *album habet galerum, vel quod maximus eſt, vel quod Jovi immolata hoſtia* [46] *alba fieri oporteat.*

41 *Eſcendere*] Ita Varro, Salluſtius, Livius, quoque loquuntur.

42 *Ad Argeos*] Meminerunt Varro, Feſtus, Ovidius, & Plutarchus. Audi primo Feſtum: *Argei loca Romæ appellantur, quod in his ſepulti eſſent quidam Argivorum illuſtres viri.* Gloſſarium ἀφίδρυμα interpretatur, id eſt, aram cum ſimulachro. *Argeos quoque*, ut Varro ait, *vocabant ſcirpeas effigies, quæ per virgines Veſtales annis ſingulis jaciebantur in Tiberin.* Fuere autem plura Argeorum ſacraria, ut Varro lib. 4. de L.L. docet hunc in modum: *Reliqua urbis loca olim diſcreta, ut Argeorum ſacraria in ſeptem & viginti partes urbis ſunt diſpoſita.* Livius lib. 1. *Multa alia ſacrificia, locaque ſacris faciundis, quæ Argeos Pontifices vocant, dedicavit.* xv. autem & xvi. Kalendas Apriles ſacra in Argeis peracta.

43 *Quod neque comit caput*] Hoc tempore Flaminicæ Diali vetitus concubitus, ungues ferro ſecare, crinem depectere, ſicuti etiam menſe Junio, cum ædes Veſtæ purgatur. Ovidius l. 6. Faſt.

Donec ab Iliacâ placidus purgamina Veſtâ
Detulerit flavis in mare Tibris aquis:
Non mihi detonſo crinem depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum, quamvis Jovis ille ſacerdos,
Quamvis perpetuâ ſit mihi lege datus.

44 JURARE NON COGAM] Atque hæc ratio inter alias, quare magiſtratu fungi Flamen Dialis non poſſet, quia magiſtratus in leges jurare cogebatur.

45 *Album habet galerum*] Paulus in Epitoma Feſti: *Albogalerus à galea nominatur. Eſt enim pileum capitis, quo Flamines Diales utebantur. Fiebat enim ex hoſtia alba Jovi cæſa, cui adjungebatur virgula oleagina.* Vide & Servium.

46 *Alba*] Vett. editt. *albato*. Thyſ. Et ſic MS. S. Marci Flor. cum Lugd. min. & Scheff. At Reg. Thuan. Lugd. maj. *alba id fieri*. Freinshemius interim non dubitat vocem *immolata* hinc delere, quaſi fuerit, *quod Jovi hoſtia albata fieri oporteat*, in Indice Flori v. *Dubium*. Et tamen galero albo cum albata hoſtia nihil commune eſt præter colorem. Neſcio an intellexerint ob ambiguum in verbo *fieri*; quod ut accipitur ſæpe de ipſo ſacrificio, ita nunc reſpicere videtur galerum, quem parari ait ſolere ex albæ hoſtiæ Jovi immolatæ pelle. Hoc dignum & conveniens fuit, quod ab auctore annotaretur. Etiam omnes ante habent *vel quod maximus*, ſine verbo *eſt*, quomodo edidit Stephanus, nec aſſequor, cur mutari placuerit. *Grenov.*

CAP. XVI.

Quos errores Julius Higinus in ſexto Virgilii animadverterit in hiſtoria Romana erratos.

REPREHENDIT [1] Higinus Virgilium, correcturumque eum fuiſſe exiſtimat, quod in libro ſexto ſcriptum eſt. Palinurus eſt apud inferos, petens ab Ænea, ut ſuum corpus requirendum & ſepeliendum curet. is hoc dicit:

[2] *Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram*
Injice, namque potes, [3] *portuſque require Velinos.*

quo,

1 *Higinus*] Vide lib. 1 c. 14. Commentarios illum in Virgilium ſcripſiſſe ex hoc loco & lib. 1. c. 6. liquet. lib. quoque 16. c. 6. ſicuti etiam ex Macrobio lib. 6. Saturn. cap. 9.

2 *Eripe me his*] Extant hi verſus lib. 6. Æneid. vſ. 365. & ſeq.

3 *Portuſque Velinos*] Turnebus interpretatur *paluſtres*. Nam Servius Veliam inde dicit nomen accepiſſe.

Google

quo, inquit, modo aut Palinurus noviſſe & nominare potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum invenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ regnante, poſt annum [4] amplius ſexcenteſimum, quam Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo nomine appellatum eſt? nam qui [5] ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto [6] ex terra Phocide fugati ſunt, alii Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. Inſcitiſſime igitur petit ut Æneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium. neque ſimile, inquit, illud videri debet, quod eſt in primo carmine;

Italiam fato profugus [7] Lavinaque venit
Litora.

& æque

cepiſſe, quod paludes græcis τὰ ἕλη dicuntur. Ita excuſat Virgil. Turnebus. Quid ſi portus ab amne ſimilis nominis ita dictus ſit, à quo poſtea ipſa urbs Velia appellata ſit? Utique Strabo lib. 6. dicit quoſdam urbis nomen ab Eleëte fluvio vel à fonte Hele deducere. Quinetiam multa permittenda ſunt Poëtis, neque tam anxie examinanda, cum in ea volentes incidant, non rerum ignorantia decepti. Vide quoque Rutgerſ. lib. 3. Var. c. 2.

4 *Annum amplius ſexcenteſimum*] Æneæ adventus in Italiam ſtatuitur anno ante Romam conditam 425. Regnatum à Regibus per 244. annos. Nam Servius quadraginta quatuor annos regnavit, Tarquinus viginti quinque. Manent igitur uſque ad Servium 175. anni. Junge ab Æneæ adventu in Italiam 425. annos cum annis 175. fient ſexcenti anni. Verum non convenient anni, ſi Vellejum Paterculum ſequamur, qui Romam conditam refert poſt Trojam captam annis CDXXXVII. quibus ſi addantur anni regii uſque ad Servium 175, duodecim plures erunt anni. Dionyſius Halicarnaſſeus 7. Olympiadis anno primo poſt Ilium captum anno 433. conditam Romam ſcribit. Ita plures fuerint anni octo. De Catoniana & Varroniana computatione, urbiſque Romæ natalibus vide Scaligerum lib. 5. de Emend. temp. & Onuphrium Panvinium Commentar. in Faſtos.

5 *Ab Harpalo, regis Cyri præfecto*] Harpalum quoque Ammianus Marcellinus, & Solinus, aliique appellant: Herodotus, Strabo lib. 6, Pauſanias, aliique Harpagum. Hiſtoriam quoque hanc pluribus refert Herodotus lib. 1. ubi dicit relicta Cyrno ſive Corſica inſula, ubi per quinquennium habitaverant Phocæenſium exules, eoſdem prælio navali à Tyrrhenis & Carthaginienſibus debilitatos Rhegium profugiſſe, atque ibi urbem Hyelam condidiſſe. Hyela eadem quæ & Elea, & Velia appellatur.

6 *Ex terra Phocide*] Non videtur Gellius diſtinguere inter Phocenſes & Phocæenſes. Phocis Græciæ regio, cujus metropolis Delphi, Phocæi aut Phocæenſes dicti à Phocæa urbe Joniæ. Dicere itaque debuerat Gellius terra vel potius urbe Phocæa vel Phocæenſi. Similis error apud Juſtinum lib. 42. ubi *Phocenſes* quoque appellat, quos Phocæenſes debuerat nominare. Phocenſium regionem dicit eſſe ſterilem, uti revera erat, ſed Phocæenſium in Aſia terra longe erat fertiliſſima, atque ubertate luxuriabat. Confudit itaque Phocenſes & Phocæenſes. Recte dixit ſcholiaſtes Thucydidis ad lib. 1. Φωκεῖς οἱ τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ Φωκίδος πόλεως. Φωκαεῖς οἱ τῆς Ἰωνίας ἀπὸ Φωκαίας πόλεως Ἴωνες ὄντες, id eſt, *Phocenſes Græciæ populi, ab urbe Phocide* dicti, *Phocæenſes Joniæ à Phocæa urbe, cum ſint Jones.* Thyſ. Horum partem agnoſcis ab Thyſio hauſtam ex Mauſſaco ad Harpocrationem pag. 214. Etiam Prouſteus vocat errorem veteribus ſatis familiarem. Sed audacior in hoc loco uterque & imprudentior Sirmondo ad Sidonium ita notante pag. 155. [Maſſilienſium urbem à Phocæenſibus Aſiæ populis conditam conſtat. Aliud autem fuerunt Φωκαεῖς, Phocæenſes à Phocæa urbe Aſiæ; aliud Φωκεῖς, Phocenſes à Phocide, quæ regio fuit in Hellade. Sed multi, etiam antiqui, Phocenſes & Phocidem nuncuparant, ex qua orti Maſſilienſes, vel nomina confundentes, vel hiſtoriam.] Poſterius utique verum non eſt. Si prius, certe tamen confuſio iſta traxit originem ab ipſis Phocæenſibus, qui urbem ſuam vocarunt & Φωκίαν. Unde aut ipſi aut alii non dubitarunt dicere Φωκεῖς. Hinc Scholia Oppiani pag. 145. Φωκαεῖς τῷ παλαιῷ. Ἔποικοι γὰρ τῆς Φωκίαν οἱ Κιλίκες. ἀρχαῖοι γὰρ οἱ Φωκεῖς. Plura jam docuerunt ex nummis ipſis. Nam fertilitas Phocææ iſta erat, ut Juſtinus vocet *maciem.* Gronovius.

7 *Lavinaque venit Litora*] Servius Danielis hic

nul-

& æque in ſexto libro:

[8] *Chalcidicaque levis tandem ſuperadſtitit ante.*

quoniam poëtæ ipſi quædam [a] κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere [9] ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Virgilius ſcivit de Lavinio oppido & de [10] colonia Chalcidicenſi. ſed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ poſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum divinaſſe apud inferos putat, proinde ut animæ defunctorum ſolent. Sed & ſi ita accipias, quamquam non ita dicitur, Æneas tamen, qui non divinabat, [11] quo pacto potuit requirere portum Velinum, [12] cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit? Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum [13] eſſe Virgilium putat [14] niſi mors occupaſſet. nam quum Theſea, inquit, inter eos nominaſſet, qui ad inferos adiſſent ac rediſſent; dixiſſetque,

—— [15] *Quid Theſea, magnum*
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove ſummo eſt.

poſtea tamen infert:

—— [16] *ſedet, æternumque ſedebit*
Infelix Theſeus.

[17] quî autem, inquit, fieri poteſt, ut æternum apud inferos ſedeat, quem

a *Per anticipationem.*

nullam prolepſim agnoſcit. Ita enim loquitur: *Hæc civitas tria habuit nomina: nam primum Lavinium dictum eſt à Lavinio Latini fratre. Poſtea Laurentum à lauro inventa à Latino; dum adepto imperio poſt mortem fratris civitatem augeret. Poſt Lavinium à Lavinia uxore Æneæ.* Alii tamen Lavinium ab Ænea conditum referunt.

8 *Chalcidicaque*] Extat verſus l. 6. ꝟſ. 17.

9 *Ex ſua perſona*] Quis ergo eſt Ovidius? Is vero non ex ſua perſona, ſed Pythagoræ ſcribit lib. xv Metam.

Fluctibus ambitæ fuerant Antiſſa Pharoſque,
Et Phœniſſa Tyros; quarum nunc inſula nulla eſt.

Et alia ibi ſimilia, quæ oſtendunt argumentationem Hygini non eſſe nimis firmam & perpetuam. *Gronovius.*

10 *Colonia Chalcidicenſi*] Intelligit Cumas. Cumani enim à Chalcide Euboica originem trahunt.

11 *Quo pacto potuit requirere &c.*] Tanquam in illis coloniis divinitus adſignatis non etiam divina ope aliquid fieret, ut ducerentur ad loca, de quibus ante ſciverant & noverant nihil. Certe Higinus non poterat invenire. Sed & Cadmo locum alias ignotiſſimum potuit monſtrare bos divinitus procumbens. *Gronov.*

12 *Cui nomen tunc*] Lambecius in margine notavit *cujus*; quod quum Pater opinaretur ab eo adſcriptum eſſe ex MS. Regio, videtur illi placuiſſe. Sed nec ego nec frater id ipſum vidimus. *Idem.*

13 *Eſſe*] Aliter, *fuiſſe.*

14 *Niſi mors occupaſſet*] Nam Æneidem imperfectam reliquit, & vulgatum eſt ultima voluntate caviſſe, ut concremaretur, ſed Auguſtum reſtitiſſe. *Thyſ.* Verum MSS. Reg. & Lugdun. maj. habent *mori*, quod etiam ferri poteſt.

15 *Quid Theſea*] Extant verſus lib. 6. Æneid. ꝟſ. 121. & ſeq.

16 *Sedet, æternumque ſedebit*] Extat verſus eodem lib. ꝟſ. 617. & ſeq.

17 *Qui autem, inquit, fieri poteſt*] Quidam hos verſus ita conciliant, Theſeum Herculis ope vivum liberatum fuiſſe, defunctum propter filium injuſte cæſum cruciatum. Brodæus lib. 1. Miſcell. pro *infelix Theſeus*, legit *Tereus*, ſed contra fidem exemplarium. Vide quoque Titium lib. 1. controv. cap. 11. De Fabula autem Theſei ſcribit Plutarchus in Ejuſdem vitâ, Aïdoneum Moloſſorum regem Theſea ſervaſſe captivum, donec eum Hercules liberaret. Idem ſcribunt Euſebius ex Philochoro in Atthi-

quem ſupra cum iis commemorat, qui deſcenderint illuc; atque inde rurſum evaſerint; præſertim quum ita ſit fabula de Theſeo atque ſi Hercules eum evellerit [18] de petra, & in lucem ad ſuperos eduxerit. Item in his verſibus erraſſe Virgilium dixit:

[19] Eruet ille Argos [20] Agamemnoniaſque Mycenas,
Ipſumque Æaciden, genus armipotentis Achilli;
Ultus avos Trojæ, [21] templa & temerata Minervæ.

Confudit, inquit, & perſonas diverſas & tempora. nam neque eodem tempore neque per eoſdem homines cum Achæis & [22] cum Pyrrho bellatum eſt. [23] Pyrrhus enim, quem dicit Æaciden, de Epiro in Italiam transgreſſus cum Romanis depugnavit adverſus [24] M. Curium, [25] in eo bello ducem. [26] Argium autem bellum, id eſt, Achaïcum, multis poſt annis à L. Mummio Imperatore geſtum eſt. poteſt, inquit, igitur me-

dius

Athidis libro ſecundo, Hieronymus & Cyrillus lib. 1. contra Julianum Apoſtatam.

18 *De petra*] Pauſanias in Phocicis & Apollonii interpres ſcribunt Panyaſin poëtam cecinisse Theſeo & Pirithoo ita ſaxum adnatum fuiſſe, ut inde avelli nequirent, quod ingens ſaxum eis loco ſedis & vinculorum eſſet. Addit Apollonii & Homeri interpres Herculem ſumma vi ab immobili ſaxo Theſeum detraxiſſe, Pirithoum nulla vi potuiſſe. Quo reſpexit Horatius,

Nec Lethæa valet Theſeus abrumpere charo
Vincula Pirithoo.

Videndi ſunt Diodorus Siculus, Pauſanias, Plutarchus, & Apollodorus.

19 *Eruet ille Argos*] Verſus extant Æneid. 6. ỷſ. 838. & ſeqq.

20 *Agamemnoniaſque Mycenas*] Quibus Agamemnon imperabat. Nam Mycenarum regno etiam Argivum adjecerat, & quicquid eſt regionis uſque ad Corinthum & Sicyonem poſſidebat, ut teſtatur Strabo lib. 8.

21 *Et temerata*] C. Tor. *intemerata.*

Templa & temerata Minervæ] Virgilius lib. 2. Æneid.

Fatale aggreſſi ſacrato avellere templo
Palladium, cæſis ſummæ cuſtodibus arcis,
Corripuere ſacram effigiem, manibuſque cruentis
Virgineas auſi divæ contingere vittas.

22 *Cum Pyrrho bellatum*] Auget MS. Reg. *cum Pyrrho in Italia bellatum*, ſed quæ videtur fruſtranea repetitio, præſertim quum & plane habeat *in Italiam*, quod mox ſequitur. *Gronov.*

23 *Pyrrhus enim, quem dicit Æaciden*] Per Æacidem quoque Pyrrhum Epirotarum regem hic intelligit Servius. Alii Perſeu intelligunt qui à Paulo Æmilio ductus in triumphum. Hic ad Achillem genus ducebat, de quo Propertius,

Et Perſen proavi ſimulantem pectus Achilli,
Quique tuas proavus fregit, Achille, domos.

Silius quoque de Philippo, patre iſtius Perſæ ita loquitur,

Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni,
Æacidum ſceptris, proavoque tumebat Achille.

Non confudiſſe autem Virgilium perſonas diverſas diverſaque tempora oſtendere nititur Pontanus in Animadv. ad Gellium. Quando enim primo Poëta dicit,

Ille triumphatâ Capitolia ad alta Corintho,
Victor aget currum, cæſis inſignis Achivis.

Mummium ſignificat, qui cognominatus eſt Achaïcus. Poſtea cum dicit IPSUMQUE ÆACIDEM, Perſem intelligit, qui ad Achillem genus referebat. quem Paulus devicit & Macedonum imperium delevit, atque ita Trojæ ruinas ultus eſt. Male tamen Pontanus ad Paulum refert quæ de Argis & Mycenis à Poëta dicuntur. Hæc enim ad L. Mummium melius referuntur, qui captâ Corintho totam Græciam tributariam fecit, & in provinciam redegit, ut teſtatur Pauſanias in Achaïcis lib. 7. & Strabo, lib. 8. Quæ cum ita ſint, etiam Epirus, ubi Æacidæ regnabant, eandem ſortem obtinuit. Verſus itaque hos omnes ad L. Mummium referri poſſe arbitror. Per *Æacidem* enim non Pyrrhum, non Perſem, ſed regnum Epiroticum intelligo.

24 *Curium*] Qui conſul prælio Pyrrhum devicit. Vett. editt. legunt *Manium Curium.*

25 *In eo*] MS. quoddam *eodem.*

26 *Argium autem bellum*] Argivos & Achæos confundit Homerus, ut Strabo lib. 8. oſtendit. Vett. editt. pro *Argium* legunt *Argivum.*

3 Lu-

dius eximi verſus, qui de Pyrrho importune immiſſus eſt. quem Virgilius proculdubio exempturus, inquit, fuit.

CAP. XVII.

Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus [1] luminibus oculorum ſeſe privaverit, & ſuper ea re verſus Laberii pure admodum & venuſte facti.

DEMOCRITUM philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, virum præter alios venerandum, auctoritateque antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe privaſſe; [2] quia exiſtimaret cogitationes commentationeſque animi ſui in contemplandis naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, ſi eas videndi illecebris & oculorum impedimentis liberaſſet. Id factum ejus modumque ipſum, quo cæcitatem [3] facile ſollertia ſubtiliſſima [4] conſcivit, [5] Laberius poëta in mimo, quem ſcripſit [6] Reſtionem, verſibus quidem ſatis munde atque graphice factis deſcripſit; ſed cauſam voluntariæ cæcitatis finxit aliam: vertitque in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. Eſt enim perſona, quæ hæc apud Laberium dicit, divitis avari & parci, ſumtum plurimum [7] aſotiamque adoleſcentis [8] viri deplorantis. Verſus Laberiani ſunt:

[9] *Democritus Abderites phyſicus philoſophus*

[10] *Cly-*

1 *Luminibus oculorum*] Falſum hoc eſſe dicit Plutarchus περὶ πολυπραγμοσύνης. Cic. l. 5. Tuſc. dubitat an verum ſit, necne. Neque Laertius neque Heſychius Illuſtrius in vita Democriti meminerunt. Hieronymus tamen 117. cap. contra Jovinianum tractatu 2. eo quoque reſpexit, cum dicit: *Quoſdam legimus effodiſſe ſibi oculos, ne per eorum viſum ſeu uſum à contemplatione Philoſophiæ avocarentur.* Thyſ. Sane Cicero in iſto libro Tuſculanarum mentionem Democriti habet, ſed alia de cauſa: verum de oculis rumorem tangit libro v Finib. cap. 29, ubi dicit *oculis privare.* Gronov.

2 *Quia exiſtimaret cogitationes*] Aliter Tertullianus in Apologet: *Democritus*, inquit, *oculis ſe privavit, quod mulieres ſine cupiditate intueri non poſſet.*

3 *Facile*] Nimio & ignito ſplendore, quem aſſiduo obtutu aſpiciebat.

4 *Conſcivit*] Male emendat H. Stephanus *concivit. Conſcivit* à *conſciſco* derivatur, quod ſignificat decernere, vel κατὰ μετάληψιν, exequi, quod decreveris. Ita apud Ciceronem & alios *conſciſcere mortem* dicitur.

5 *Laberius poëta*] Vide ſupra 1, 7 & 3, 12.

6 *Reſtionem*] Citat quoque ejuſdem nominis poëma Gellius noſter lib. 16 cap. 7. Vett. editt. male legunt, *Rectiorem* vel *Rectorem.*

7 *Aſotiamque*] Vett. editt. habent ἀσωτίαν τε, & adduntur interpretis verba, id eſt, *luxumque & propinationem.* Unde Stephanus conjectabat *popinationem*, ſed fruſtra, quum nihil ſit in MSS. Sed & Joh. Mellerus Palmerius eadem conjectura fruebatur in Spicilegio VII pag. 108. *Gronov.*

8 *Viri*] Vett. editt. recte, *filii. Si viri* retineatur, Græciſmus eſt, qui ἄνδρα γίνονται, vel υἱοὶ dicunt. *Thyſ.* Immo ex MSS., & quidem noſtris omnibus, reſtitutum iſtud *viri*; & quid opus eſt audire nunc de filio, quum id fiat in ipſo fragmento? *Gronov.*

9 *Democritus Abderites*] Ita reſtituit hos verſus H. Stephanus, cum in aliis editionibus confuſe admodum legerentur. Turnebus lib. 14. Adverſ. cap. 18. verſum 6. & ſeq. ita legebat,

Sic ego ſplendore fulgenti pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ.

Idem

[10] Clypeum conſtituit [11] contra exortum Hyperionis;
[12] Oculos effodere ut poſſet ſplendore æreo.
Ita radiis ſolis aciem effodit luminis,
Malis bene eſſe ne videret civibus.
Sic ego fulgentis [13] ſplendorem pecuniæ
[14] Volo [15] lucificare exitum ætati meæ;
Ne in re bona [16] eſſe videam nequam filium.

Idem lib. 28. cap. 32. pro *elucificare* legit, *luſcificare*, id eſt, cæcare.

10 *Clypeum conſtituit*] Plutarchus appellat ἔσοπτρα πυρωτήρια, atque ex eorum refractione cæcitatem juxta quoſdam ſibi conciliaſſe ait. Vitra utique concava & ſpecula ſoli oppoſita facile ignem concipiunt. Pelvis quoque ærea ſplendicans radiis ſolis objecta ſi firmo obtutu aſpiciatur, noxia oculis & cæcitatem inducere poteſt: ſicuti hiſtoriæ referunt, eos qui ex tenebris ſubito ſplendorem lucis & ſolis aſpiciunt, videndi uſum amiſiſſe.

11 *Contra exortum Hyperionis*] Clypeum ſoli oppoſitum. Hyperiona Cœli & Telluris filium fabulatur Apollodorus, Solis patrem Diodorus, quod primus ſolis, lunæ, aliorumque æſtrorum motus cum cura obſervaverit. Hinc Hyperiona Solem appellant Poëtæ, vel quod ſupra nos incedat, ut nomen Græcum indicat.

12 *Oculos effodere*] Potius dicendum fuerat, *viſu privare*. neque enim oculi effoſſi fuere, ſed acies viſus imminuta, & perdita.

13 *Splendorem*] Nonius, *ſplendore*. Vett. editt. *ſplendore in pecuniam*. Lambinus legebat, *ſplendore fulgentis pec.*

14 *Volo*] Cod. Torn. *velo*.

15 *Elucificare*] Luce privare. Citat quoque hunc locum proculdubio ex Gellio Nonius. Vett. editt. legunt *lucificare*. Thyſ. Magnus labor ingeniorum. In quibus mirari oportet doctiſſimum G. J. Voſſium in Etymologico iſtud *elucificare* proferentem, ac ſi plane conſtaret Laberium ſic uſurpaviſſe, à quo longiſſime abeſt. Neque enim ullus nunc eluco locus eſt; nec etiam vel unus codex MS. primam iſtam literam probat, ut non aſſequar, unde Nonio illud verbum obtigerit, ſive ex ipſo Laberio ſive ex Gellio. Ego autem in Nonio MS. illic inveni *Elucificare, lucidare, dictum à luce*. Certe jam ubique in antiquis libris occurrit vel *lucificare* vel *lucrificare* vel *ludificare*, pro quo Turnebus libro citato repoſuit *luſcificare*, quem non placet indictum præteriri ab Voſſio, dum verbo alieniſſimo, quod idcirco expuli ex hac editione, nimis inhiat. Lector eligat. *Gronov.*

16 *Eſſe videam*] Lamb. *videam eſſe*.

Cap. XVIII.

Hiſtoria de Artemiſia, deque eo certamine quod apud Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclutis decertatum eſt.

[1] Artemisia Mauſolum virum amaſſe fertur ſupra omnis amorum fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Mauſolus autem fuit, [2] ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ; ut quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores, provinciæ [3] Græciæ præfectus. [4] ſatrapen Græci vocant.

1 *Artemiſia*] Strabo lib. 14. Hecatomni filiam fuiſſe dicit, ſororem uxoremque Mauſoli, qui inter fratres major natu in imperio ſucceſſit, & ſine prole decedens id uxori reliquit, illa præ deſiderio mariti tabe mortua fuit Alexandri tempore.

2 *Ut M. Tullius*] Lib. 3. Tuſcul. Qu. cap. 31. etiam Pauſanias lib. 8. Halicarnaſſi regem appellat, item Vitruvius lib. 2 cap. 8. Plinius 36, 5.

3 *Græciæ*] Forte *Cariæ*. Lipſius legendum putat, *Provinciæ Præfectus*, vel *Provinciæ à Rege Præfectus*. in cod. Torn. legitur *Græcæ*, quod Caſaubonus interpretatur de Aſiaticis Græcis, non iis qui in Græcia. Alioquin Græcia nunquam à Rege Perſarum in provinciam redacta fuit. *Thyſ.* Sane eſt hoc unicum exemplum ſatrapiæ hujus Perſicæ, & ideo ſuſpectum viris doctiſſimis, ſed non etiam

Digitized by Google

cant. is Mauſolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt; Artemiſia luctu atque deſiderio mariti flagrans uxor oſſa cineremque ejus mixta odoribus contuſaque in faciem pulveris aquæ indidit, [5]ebibitque: multaque alia violenti amoris indicia feciſſe dicitur. Molita quoque eſt ingenti impetu operis, conſervandæ mariti [6]memoriæ, [7]ſepulcrum illud memoratiſſimum, dignatumque numerari [8]inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. Id monumentum Artemiſia quum [9]Dis Manibus Mauſoli dicaret; [10]ἀγῶνα, laudibus ejus dicundis, facit; ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum ampliſſima. Ad eas laudes decertandas veniſſe dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua [11]præſtabili [12]Theopompus, [13]Theodectes, [14][15]Naucrites.

MSStis libris, qui omnes confirmant illud *Græciæ*. Itaque licet Lipſius molliter & ſpecioſe ſuccurrat, (quod non dixerim, probatitne pater, an perſtiterit in *provinciæ Cretæ*, quod certe illi fuit in mente) ego tamen illam ejicere timens, videndum cenſeo, an non convenerit arrogantiæ Aſiaticæ, poſtquam Perſarum reges bellare cum Græcis inceperunt, tunc ab illis ſatrapias auctas fuiſſe, unamque dictam ſatrapiam Græciæ, etſi auctores vulgo nobis non indicent niſi ſatrapas, Phrygiæ, Lydiæ, Joniæ, Cariæ, etiam maritimæ oræ. Sane & Hecatomnum Καρίας ἐπίσταθμον dictum notavit ex Græcis ſcriptoribus Briſſonius. Id vero jocoſum, quod quum clarus ſit locus Ciceronis in Tuſculanis & nota Mauſoli mentio illic, docti tamen viri, qui Ciceronem curarunt, hanc citationem Gellii retulerint in fragmenta Ciceronis librorum incertorum, quod delendum puto, etſi re ipſa mihi id nuper noluerim attribuere: & ſufficit, ut nunc moneam. Provinciam Græciæ hoc ſenſu dici poſſe, quod incolæ lingua Græcorum uterentur, ut ſtatuit Pricæus, ita illi relinquo. *Gronovius.*

4 *Satrapen Græci vocant*] Græcis literis σατράπην Cod. Torn. legit, revera autem Perſæ ita vocarunt, à quibus Græci hoc vocabulum accepere, ut ex Herodoto, Iſocrate in Panegyrico, Heſychio & aliis liquet. Quod autem Mauſolum non Cariæ regem, ſed Satrapen fuiſſe quidam memoriæ tradiderunt, forſan inde natum videtur, quod Pyxodarus frater Mauſoli, cum ad regnum perveniſſet, res Perſicas amplectens, Satrapam accerſivit ad ſocietatem regni, qui mortuo Pyxodaro regionem illam poſſedit, & Adam filiam Pyxodari in uxorem duxerat, atque Halicarnaſſi, ubi regia ſedes erat, obſidionem, cum Alexander eam cingeret, ad tempus aliquod ſuſtinuit. Vide Strabonem lib. 14.

5 *Ebibitque*] Hæc Theopompus. Suidas illam phthiſi obiiſſe ſcribit. idem teſtatur Strabo lib. 14. Val. Max. lib. 4 cap. 6. de hoc inſolenti amore ita ſcribit: *Quid de illo inclyto tumulo loquare, cum ipſa Mauſoli vivum ac ſpirans ſepulchrum fieri concupierit, eorum teſtimonio, qui illam extincti oſſa potione aſperſa bibiſſe tradunt.*

6 *Memoriæ*] Vett. editt. addunt, *cauſa*. Secus in MS.

7 *Sepulchrum illud memoratiſſimum*] Quod patet hodieque ex auctorum locis, qui ſuperſunt. Sed mox unus MS. Reg. *dignumque*.

8 *Inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula*] Vide Leonem Allatium in Notis ad Philonis Byzantii lib. de VII. orbis ſpectaculis.

9 *Dis Manibus*] Vett. editt. legunt *Diis M. Sacris* Manuſc. *Dis manibus ſacris.* forſan D. M. S. Iſidorus lib. 8 cap. ult. *Manes dicunt Deos mortuorum, quorum poteſtatem inter Lunam & terram aſſerunt.* Sed proprie ſic vocantur *animæ defunctorum.* Vide tamen Feſtum, Servium ad III. Æneid. & Apulejum lib. de Deo Socratis.

10 *Ἀγῶνα*] Id eſt, *certamen*, quæ ipſa adduntur in quibuſdam editt. ſed interpretis verba ſunt.

11 *Præſtabili*] Mavult ita loqui Gellius, quam *præſtanti*.

12 *Theopompus*] Qui tempore Philippi & Alexandri Magni vixit. Varias exemplo Iſocratis præceptoris ſui ſcripſit orationes, inter quas ἐπιτάφιον ἐπὶ Μαυσώλῳ commemorat Anonymus deſcriptione Olympiadum ad Olymp. CIII. annum I. Fuit idem inſignis hiſtoricus. vide *Voſſium* de Hiſtor. Græc. lib. I c. 7.

13 *Theodectes*] Cui cognomen *Phaſelites*; qui Platonem, Iſocratem, & Ariſtotelem audivit, & funebrem quoque orationem in laudem Mauſoli habuit, & poſtmodum ab arte oratoria ad ſcribendas tragœdias ſe accinxit.

14 *Naucrites*] Suidas Naucratem Erythræum & in Iſocrate idem Erythræum Naucratitem appellat, quo

Digitized by Google

crites. ſunt etiam qui [16] Iſocratem ipſum cum iis certaviſſe memoriæ mandaverint. ſed eo certamine viciſſe [17] Theopompum judicatum eſt. is fuit Iſocratis diſcipulus. exſtat nunc quoque [18] Theodecti tragœdia, quæ inſcribitur, Mauſolus: in qua eum magis quam in proſa placuiſſe [19] Higinus in exemplis refert.

quo innuere videtur eum ex Naucrati Urbe Ægypti juxta Strabonem oriundum fuiſſe. Idem commentarium in Homerum ſcripſit, ut teſtantur Stephanus de Urbibus, & Euſtathius.

15 *Naucrites*] Scribe: *Theodectes Naucratites*, ex Plutarcho & Iſocrate. At Phaſelites fuit Theodectes. Itaque aliud eſt dicendum. Naucrates Iſocratis diſcipulus fuit teſte Cicerone & Dionyſio Halicarnaſſeo non ſemel. Henr. Valeſius. Prouſtei notæ hunc ignorant.

16 *Iſocratem ipſum*] Scribit hoc Suidas non de Iſocrate Athenienſi, ſed Apolloniate, qui erat Ampolæ philoſophi filius, & majoris Iſocratis diſcipulus, Platonis quoque aſſiduus auditor, qui Orationes quoque nonnullas edidit.

17 *Theopompum*] Theodectem victorem fuiſſe refert Suidas, quoſdam tamen victoriam Theopompo tribuere.

18 *Theodecti tragœdia*] Tragœdias juxta Suidam quinquaginta ſcripſit. Meminit ejus quoque Ariſtoteles in Ethicis, & Euſtathius. Quintilianus eum ita memoria excelluiſſe ſcribit, ut ſemel auditos verſus & quidem multos protinus reddere ſolitus eſſet. Videndus & Plutarchus in Alexandro.

19 *Higinus in exemplis*] Vide quæ de illo diximus lib. 1 c. 14.

Cap. XIX.

Non purgari [1] neque levari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alii quoque peccaverunt, ſimilitudo; atque inibi verbum ex oratione ſuper ea re Demoſthenis.

Incessebat quempiam [2] Taurus philoſophus ſevera atque vehementi objurgatione adoleſcentem [3] à rhetoribus & à facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum: quod factum [4] quidem eſſe ab eo diceret [5] inhoneſte & improbe; at ille non ibat inficias [6] feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinemque delicti exemplorum uſu [7] & conſuetudinis venia [8] deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo de-

1 *Neque lavari*] Cod. Torn. *levari.* ubi & poſt *ſimilitudo*, hæc adduntur, *atque inibi verba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis.* Sicuti etiam in Editt. vett. habetur. *Thyſ.* Imo ſunt & in MSS. unde reſtitui & lavari locum habet alibi non hîc.

2 *Taurus philoſophus*] Vide lib. 6 cap. 10 & 14.

3 *A Rhetoribus & à facundiæ ſtudio*] In MS. quodam hæc verba non habentur. verum tamen retine. *Thyſ.* Peculiaris tamen fuit patris in hoc loco ſententia, quum adverteret poſtea Taurum quodammodo tangere & ridere ob hunc ſtudiorum tranſitum, ita ut poſt mentionem philoſophiæ tranſeat ad citationem Demoſthenis, non aliter ac ſi primo philoſophos adiſſet, mox converſus ad rhetores, quorum Demoſthenen in illo tempore magis quaſi veneraretur. Hinc ſcribere tentabat *ad rhetores & facundiæ ſtudium à diſciplinis philoſophiæ.* Prouſteus judicat eum non negaſſe ſe *male* feciſſe. *Gronov.*

4 *Quidem*] Vett. editt. *quiddam.* Thyſ. *Quidem* legitur in Lincoln. Sed MSS. reliqui conſtanter *quidam.* Idque non eſt cur removeatur. Alius enim cum iſto quopiam ſic potuit egiſſe, quod audivit Taurus & ad occaſionem loquendi inde venit. *Gronov.*

5 *Inhoneſte & improbe*] Taurus ipſe philoſophiam profeſſus hic non ſtudium philoſophiæ, quæ res ſanctiſſima eſt, reprehendit, ſed vitium juventutis deſultoriæ, quæ vel faſtidio vel opinatæ ſapientiæ præſumptione, quæ Platoni δοξοσοφία dicitur, ad alia feſtinat.

6 *Feciſſe*] In quodam MS. abeſt.

7 *Et conſuetudinis venia*] Legitur quoque, *conſuetudine veniam.*

8 De-

defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non abducunt; ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis [9] vincta eſt, [10] quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem [11] in primore pueritia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, adverſus eum, qui, ut tu nunc facis, peccatum ſuum peccatis alienis exemtum purgatumque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγε, ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ [12] εἴ τις ἐκείνων προήλω, σὺ ταῦθ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν [13] σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει[a]. Sic Taurus omni ſuaſionum admonitionumque genere utens ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

a *Tu vero ne dicas, ſæpe ita eſſe factum, ſed decuiſſe fieri. Neque enim ſi quid aliter aliquando, quam leges jubent, factum eſt, idque tu imitatus es, propterea jure abſolveris; quinimo multo magis debet in te ſtatui. Ut enim ſi quis illorum antea damnatus eſſet, tu iſta non ſcripſiſſes* (loquitur Demoſthenes de decreto ſine auctoritate ſenatus promulgato) *ita ſi tu nunc pœnas dederis, alius non ſcribat*. Extant hæc verba initio orationis adverſus Androtionem.

8 *Deprecabatur*] Id eſt, excuſabat, expurgabat, aut ne vera turpitudo exiſtimaretur, verbis contendebat. Gellius alibi dixit *deprecari* etiam ſignificare *depellere*. & Quint. lib. 3. *deprecationem eſſe* dixit *depulſionem*.

9 *Vincta*] In quodam MS. *juncta*.

10 *Quaſi quædam cantilena*] Numerus rhetoricus.

11 *In primore*] Vett. editt. *primori*.

12 Εἴ τις ἐκείνων προήλω] Vett. editt. εἴ τις ἑάλω.

13 Ἂν σὺ νῦν ἁλῷς,] In Demoſthene hodie legitur ἂν σὺ νῦν δίκην δῷς. Thyſ. Eodem Salvianus lib. VII de Gubern. Dei tendit. *Nequaquam facere nos improbos improbitas debet aliena; quia quemlibet hominem magis ſibi præſtare convenit, ut ſit bonus, quam alteri, ut ſit malus: & plus laborandum eſt, ut placeamus Deo per honeſtatem, quam hominibus per impuritatem.* Phil. Carolus.

CAP. XX.

Quid ſit rogatio, *quid* lex, *quid* plebiſcitum, *quid* privilegium, *& quantum iſta* [1] *omnia differant.*

QUÆRI audio, quid *lex* ſit, quid *plebiſcitum*, quid *rogatio*, quid *privilegium*. [2] Atejus Capito publici privatique juris peritiſſimus, quid *lex* eſſet, hiſce verbis definivit. *Lex*, inquit, *eſt generale juſſum populi aut plebis rogante magiſtratu*. Ea definitio ſi probe facta eſt; neque de imperio Cn. Pompeji, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodii quæſtio, neque alia id genus populi plebiſve juſſa, *leges* vocari poſſunt. non ſunt enim generalia juſſa; neque de univerſis

1 *Omnia*] In quodam MS. *nomina*.

2 *Atejus Capito*] De quo alibi dictum, inprimis lib. 4 c. 10.

3 *Ab-*

Digitized by Google

verſis civibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca privilegia potius vocari debent, quia veteres *priva* dixerunt, quæ nos *ſingula* dicimus; quo verbo Lucilius in primo ſatirarum libro uſus eſt:

—— [3] abdomina thynni
Advenientibus priva dabo, [4] cephaleaque, acarne.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diviſit: quoniam in populo omnis pars civitatis omneſque ejus ordines contineantur; plebes vero ea dicitur, in qua gentes civium [5] patriciæ non inſunt. *Plebiſcitum* igitur eſt, ſecundum eum Capitonem, lex, quam plebes, non populus, accipit. ſed totius hujus rei juriſque, ſive quum populus, ſive quum plebes rogatur, [6] ſive quod ad univerſos pertinet, caput ipſum & origo & quaſi fons *rogatio* eſt. iſta enim omnia vocabula [7] cenſentur *roga-*

3 *Abdomina thynni*] Vulgo *thynnia*. Nonius quoque in verbo *privum* hos verſus ita citat,

Ad cœnam adducam, & primum bis abdomina thynni
Advenientibu' priva dabo.

Thynnariæ piſcationis meminit quoque Ulpianus JC. in l. 13. ff. *Commun. Præd.* Ex thynnis autem ſalſamenta fiebant, inter quæ celebriora ὡραῖα Græcis, & μελάνδρυα & κύβια dicebantur, de quibus agit Salmaſius in Solinianis pag. 1317, quæ contraxit & deſcripſit hoc loco Thyſius non neceſſaria. Nota autem editiones, in quibus eſt *thynnia*, habere *venientibus*, ut ſcias naturam illius vocalis.

4 *Cephaleaque, acarne*] Hoc ſufficit ita nunc edidiſſe, quoniam tot MSS. Thuan. S. Marci Flor. Mem. Pet. Lugd. min. Lincoln. id jubent. Etſi enim unus Regius literam *a* non habeat (ita enim hoc eſt, & teſtatur in Addendis pag. 1357 ad Solin. Salmaſius, & forſan etiam ita erit in Lugd. maj. quia de eo pater nihil notavit, & Thyſius quoque quum dixiſſet in MS. eſſe *carne*, ſubjicit cod. Torneſ. legere *Acarne*) id factum, quia librarius eam alia ratione appicturus ideo in ſcribendo non appoſuit, quod dein abiit inobſervatum ut ſæpius. Quum vero à multis hæc tentata ſint, Colvius & Salmaſius ſatis magni ſunt auctores. Id neſcio quemadmodum intellexerint: quippe mihi videtur hæc dici primo caſu, nec à præcedentibus pendere, ſed ſequentibus, in quibus ſuſpicor ſequutum fuiſſe verbum *aderunt* vel *accedent*, quod definire nequeo. *acarne* habent illi quos dixi codices, non *acarnæ*, ut ſe in MS. legiſſe ait Turnebus 21 Adv. 21. Mirum non eſt ex *cephaleaque carne* non potuiſſe ab Prouſteo elici ullum ſenſum: ſed apparet quoque ejus robur & venuſtas, dum cum Turnebo libenter ſe lecturum fatetur *carnem & cephaleam*, qua carnem capitis intelligat Lucilius, qui execraretur vel ſic loqui, vel eam apponere convivis. *Gronov.*

5 *Patriciæ non inſunt*] Juſtinianus inquit: *Plebis autem appellatione ſine patriciis & ſenatoribus cæteri cives ſignificantur.* Sed hoc referendum videtur ad illa tempora, cum patriciis ſolis honores & dignitates paterent. Ex quo autem tempore plebi aditus ad magiſtratus, etiam ſenatum eſſe cœpit, ſenatores plebejis opponi deſierunt. Patricii genere ſemper à plebejis diſtincti fuere, quanquam ordine tenus plebeji quoque aliquando in ſenatu erant. Nobiles ab Aſconio Pediano etiam inter plebejos recenſentur, quorum tamen parentes curuli aliquo magiſtratu functi erant.

6 *Sive quod ad univerſos pertinet*] Jam ſequi debebat, *ſive quod ad ſingulos.* De his enim duobus modis ſicut ante inceperat agere per voces *neque de univerſis civibus, ſed de ſingulis*, ita nunc debebat progredi. Hinc certe pater judicabat talia deeſſe, prout adſcripſit uni ſuorum exemplarium. Certe in hoc loco fallaces fuiſſe librarios vel inde patet, quod etiamnum in codice Regio abſint illa *accipit ſed totius hujus rei juriſque ſive cum populus*, ut patet ex iteratione vocis *populus*. Gronov.

7 *Cenſentur*] In cod. Torn. additur hoc loco *continenturque*. Thyſius. Mire hoc loco Vir ille bonus. Non enim in iſto ſolum codice ſic legitur, ſed omnibus, quantum reor, MSS. atque etiam editis ante editionem H. Stephani, niſi fallor; de quo quum nonniſi bene cogitaret pater, id ſequutus fuit. Sed quum hîc additur, non debet mox repeti. Huc pertinet, quod pater notavit verbum *continenturque*, quum in Voſſ. min. eſſet prætermiſſum, adſcriptum eſſe inter lineas. Ab Thuaneo aberat *enim*. Gronov.

Digitized by Google

gationis principali genere & nomine continenturque. nam, niſi populus aut plebes rogetur, nullum plebis aut populi juſſum fieri poteſt. Sed quamquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis non magnam vocabulorum illorum differentiam eſſe animadvertimus. nam & *plebiſcita* & *privilegia* [8] tranſlato nomine *leges* appellaverunt; eademque omnia confuſo & indiſtincto vocabulo [9] *rogationes* dixerunt. Salluſtius quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit; & *privilegium*, quod de Cn. Pompeji reditu ferebatur, *legem* appellavit. verba ex ſecunda ejus hiſtoria hæc ſunt. *Nam Sullam conſulem de reditu ejus legem ferentem ex compoſito TR. PL. C. Herennius prohibuerat.*

8 *Tranſlato nomine*] Reg. Lugd. maj. *tranſlatio.* An innuunt *tranſlaticio?* Gronov.

9 *Rogationes*] Quæ quemadmodum peragerentur, vide apud Briſſonium de Formulis lib. 2 p. 129 & ſeqq.

Cap. XXI.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino verbis, noviſſime &, noviſſimus, [1] *obſervantiſſime vitarit.*

Non paucis verbis, quorum frequens uſus eſt nunc & fuit, M. Ciceronem noluiſſe uti manifeſtum eſt, quod ea non probaret; velut eſt & *noviſſimus* & *noviſſime*. Nam quum & M. Cato & Salluſtius & alii quoque ætatis ejuſdem verbo iſto promiſce [2] uſitati ſint; multi etiam non indocti viri in libris id ſuis ſcripſerint; [3] abſtinuiſſe eo tamen tamquam non Latino videtur. quoniam qui doctiſſimus eorum temporum fuerat, [4] L. Ælius Stilo ut novo & improbo verbo uti vitaverat. [5] propter-

1 *Obſervantiſſime*] Vett. editt. *obſervatiſſime.* Thyſ. Sed id parum eſt, præ illo, quod obſervari meruerat unice. Nam vett. iſtæ editt. omnes habent *noviſſimus uti obſerv. vitarit*, inſerto iſto verbo, quia inde pendere integritatem loquendi putabant uſque ad ipſam Stephanianam & Lugd. Batavam anni 1644. Porro quum in codicibus ſcriptis verbum *uti* non exſtaret, etiam librarii veteres in deſcribendo offenſi varie deſeruerunt hunc locum, ut Lugd. min. *Quam ob cauſam Cicero biis ūo verbis noviſſime eſt*, Reg. *noviſſime eſt uſus.* etiam ſine prænomine Ciceronis. Donec pater incidens in duos MSS. ſolo verbo *uti* carentes inde Gellium reſtituit, haud dubie intentus imitationi Plautinæ, quam ſæpius annotavit antea. Plauti autem eſt in Curculione II, 3, 19. *Proinde ſe domi contineant; vitent infortunio.* Et alibi. *Gronov.*

2 *Uſitati ſunt*] Sic perperam propagatur ex editione Stephani, quod ſtupeas, quum & MSS. & editi antea recte habeant *ſint*, quod repetivi. *Gronovius.*

3 *Abſtinuiſſe eo*] Lepidum eſt videre quam proni ſint ſinguli ad ligna colligenda cadente quercu, & Gellium in hoc ulcere fœdare. Nam quum jam Aſcenſius notaverit ab Codro Urceo & Petro Crinito & Politiano id animadverſum, tamen & Beroaldum & poſtea Cujacium, Thom. Bangium, Freinshemium in Indice Flori Chr. Arnoldus ſcribit arguiſſe idem ad Phil. Carolum, quem & ipſum hæc ſcabies titillavit, quum & Marinum Becichemum noſſet, qui loca tria Ciceronis indicaverit. In hoc illuſtri cenſuræ opere negligitur cura Andr. Schotti in libro III Nodor. Cic. cap. 17, ubi ab Gellio deceptum indicat Romanum Valkenſem. Non potuit igitur effugere Thyſius, quin enumeraret tria notiſſima Ciceronis loca. Valeant ſane omnes & fruantur ſua induſtria! *Gronov.*

4 *L. Ælius Stilo*] Ita MS. Bituricenſ. teſte Cujacio

Digitized by Google

[5] propterea quid M. quoque Varro de iſta voce exiſtimaverit verbis ipſis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem [6] ſexto demonſtrandum putavi: [7] *Quod extremum*, inquit, *dicebatur, dici noviſſimum cæptum vulgo. quod mea memoria* [8] *ut Ælius,* [9] *ſic ſenes alii,* [10] *quod nimium novum verbum eſſet, vitabant. cujus origo ut à vetere vetuſtius ac veterrimum: ſic à novo declinatum novius* [11] *& noviſſimum.*

jacio Obſervat. lib. 5 cap. 36. vulgo *Ælius illo*. Thyſ. Præclara hæc Cujacii emendatio, & palam confirmata ab MSS. Regio, ut qui habet *Ililius Stilo*, ſed *Ielius Stilo* Pet. Lugd. uterque, Lincoln. ut meritiſſime adſciverit Stephanus. *Gronov.*

5 *Propterea quid*] Ita MS. Buſlid. teſte Carrione. Vett. editt. ita habent: *Propterea id M. quoque Varronis ex libro de Lingua Latina* VI. *demonſtrandum putavi.* Thyſ. Satis confuſe hoc. Nam Aldina habet *propterea*q; *id M. quoque Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem v dem.* Hanc ſequitur Badiana & duæ formâ minutiſſimâ Antonii Gryphii & Hieronymi de Marneſ, & ita citat etiam Carrio. Aliæ Gryphianæ *propterea id.* cætera ſunt eadem, ita ut conſentiant omnes editiones in citationem ex libro quinto, ut alias debeat innuere Thyſius, in quibus viderit *Sexto*, quod eſſe tantum ſcio in omnibus MSS. ex quibus Regius & Lugd. major in præclaro illo ſupplemento habent *verbis ipſius Varronis ex.* Et vix dubito, quin exſtiterit quoque nomen proprium in illis opertis bibliothecarum ſacris, unde hæc producit Carrio lib. 1 Antiq. Lect. 8, etſi ille nomen *Varronis* omittat. *Gronov.*

6 *Sexto*] Ita MS. & vett. editt. inter quas princeps Veneta. Hodie lib. quincto apud Varronem hæc leguntur.

7 *Quod extremum*] Apud Varronem hodie legitur, *à quo etiam extremum noviſſimum quoque dici cæptum volgò.* In MS. Bituricenſi Cujacii: *quod extremum dicebant, dici noviſſimum cæptum vulgò.*

8 *Ut Ælius*] *Ut* hic irrepititium eſt, quia librarii in corruptum Varronis codicem inciderant, ubi legebatur *ſic ſenes*, pro quo *Siſenna* lego. *Thyſ.* Non debet acumini Thyſiano attribui, quum Scriverii codex extet, unde hoc deſcripſit pater [*Siſenna, alii.* Tò *ut* addiderunt ſcioli Varroni lib. 5 decl. p. 55, 56 ſc.] Nec vel unus tamen codex eſt, in quo iſta vocula non appareat. Inſuper ſic habent veteres omnes *quod mea memoria ut Ælius, ſic ſenes alii, quod nimium novum verbum eſſet.* unde tamen Regius codex omittit τὰ *novum* & *eſſet*, quod poſtremum ignoratur etiam ab Lugd. min. *Gronov.*

Ælius] In optimæ notæ Varronianis editionibus etiam Scaligeriana legitur, *Ælius Gallus.* Carrio putat depravatum eſſe Varronis locum, atque ex eo Agellium noſtrum, inprimis quia Buſlidianus codex ita habet & Bituricenſis Cujacii *Ælius Tilo* pro *Stilo*, & vocem illam *Gallus* à gloſſemare primum in Varronis, deinde in Gellii libros invaſiſſe, ideoque eſſe ejiciendam. Quin etiam doctiſſimum Turnebum fugit ratio, qui Ælium Gallum Varronis eſſe magiſtrum exiſtimarit, cum id in Stilonem magis convenire Carrio oſtenderit. In vett. quoque editionibus nulla *Galli* mentio, ſed *Lælius* pro *L. Ælius* ſimpliciter vocatur. Cæterum ſi quis obnixe *Ælium Gallum* retinere velit, præcipue quia in vetuſtis Varronis editionibus ita legitur, etiam in vetuſtiſſima Veneta anni 1496. notandum Ælii Galli mentionem quoque fieri apud Feſtum in *poſtliminium*, idemque hunc in verbo *tribunitia* lib. 12. de Verb. ſignif. citat, & Gellius noſter l. 16 c. 5. ejuſdem meminit, quamvis ibi corrupte *Cæcilius Gallus* legatur. Citatur quoque in codice Florentino l. 57. D. de Verb. ſign. hoc modo. *Ælius Gallus lib. 1. de Verbor. quæ ad jus pertinent ſignif.* Eodem referri poſſunt *l.* 19. *ff. de Uſur.* & l. 77. *de V. S.* Non eſt hic idem, ut arbitror, cum Ælio Gallo, cujus expeditionem in Arabiam deſcripſit Strabo lib. 16. quem putat Caſaubonus Poëtam fuiſſe Virgilio familiarem. Verum ea de re hic diſputandi locus non eſt. Vide tamen Servium ad Eclogam ultimam Virgilii. Cæterum uti dixi, potius hic locus de L. Ælio Stilone intelligendus, ſicuti ex Bituricenſi codice liquet, ubi *Tilo* pro *Stilo* legitur. De quo inſignis locus Ciceronis in Bruto: *Fuit is vir omnino egregius, & eques Romanus cum primis honeſtus, idemque eruditiſſimus & græcis literis & latinis, antiquitatiſque noſtræ & in inventis rebus & actis, ſcriptorumque veterum literate peritus, quam ſcientiam Varro noſter acceptam ab illo, auctamque per ſeſe, vir ingenio præſtans, omnique doctrina pluribus & illuſtrioribus literis explicavit.*

9 *Senes alii*] Apud Varronem legitur, *ſenes aliquot.* Ita quoque Bituric. & Buſlid. Mſſ. forſan pro *ſic ſenes alii*, legendum *Siſenna, alii.* Siſennam alibi quoque Varro laudat.

10 *Quod nimium novum verbum*] Varro: *Nimium novum verbum quod eſſet.*

11 *Et noviſſimum*] Addit Varro, *quod extremum.*

Digitized by Google

Cap. XXII.

Locus exemtus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, *de falſæ philoſophiæ probris: quibus philoſophos* [1] *temere inceſſunt, qui emolumenta veræ philoſophiæ ignorant.*

Plato veritatis homo amiciſſimus, ejuſque omnibus exhibendæ promtiſſimus, quæ omnino dici poſſint in deſides iſtos ignavoſque, qui [2] obtento philoſophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non gravi, neque idonea, vere tamen ingenueque dixit. nam etſi Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta indignaque in philoſophos confert: proinde tamen accipienda ſunt quæ dicuntur, ut nos ſenſim [3] moveri intelligamus, ne ipſi quoque culpationes hujuſcemodi mereamur, neve inerti inanique deſidia cultum & ſtudium philoſophiæ [4] mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis ex [5] libro, qui appellatur Gorgias, ſcripſi: quoniam vertere ea conſilium non fuit, quum ad proprietates eorum nequaquam poſſit Latina oratio adſpirare, ac multo minus etiam mea. [a] φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, χαρίεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ· ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώ-

a *Nam philoſophia ſane, ô Socrates, res eſt venuſta, ſi quis illam moderate in adoleſcentia attingat: ſin autem ultra modum in ea moratus fuerit, hominum corruptela. Quamvis enim bono à natura ingenio ſit præditus, tamen ſi diutius per ætatem jam provectam philoſophetur, neceſſario omnium rerum imperitus evadet, quarum futurum egregium, bonum, bene celebratum virum habere peritiam oportet. Nam & legum urbanarum & verborum, qui-*

1 *Temere inceſſunt*] Sic tandem in Paterna editione anno 1611 reſtitutum, quum mira pertinacia legerent omnes antea *inceſſuit*, & hinc notari in Badiana debuit. Stephanus etiam ſic quidem ederet pag. 270, ſed in collectione capitum pag. 567 expoſuit plurale hoc, quod non ſequuta eſt editio Lugd. Bat. anni 1644. Sed ut ſcias omnia, & Bourdelotius adſcripſit haud dubie ex Regio, & pater id ipſum ex Memmiano adnotavit, ut poſthac in dubium ne veniat.

2 *Obtento philoſophiæ nomine*] MS. Reg. *obtentu philoſophiæ*. Sed dein verba ſequentia uſque ad *veræ philoſophiæ* in eo omiſſa ſunt librarii oculis per ſimilitudinem juncti verbi deceptis. Itaque & veteres editi legebant *obtentu philoſophiæ nominis*, ubi ſane ſcripti confirmabant illud *obtentu*, ſed pro poſteriore voce nunc video in ſcriptis *nominum*, nunc *nomine*, quod in pluribus apparet, atque inde concinnavit Stephanus quod editur. Videtur hinc auctorem dediſſe *obtentu philoſophiæ & nomine*. Paulo ante MS. Reg. habebat *indeſinens iſtas &c.* *Iſtas* quidem etiam Petav. Sed Lugd. uterque etiam habet *indeſinens*, ut videatur aliud latere. *Gronov.*

3 *Moveri*] Aliter, *moneri*. Thyſ. Non tantum: nam Steph. edidit *ut nos non ſenſim moveri*, illam negativam probante utroque Lugd. quum editiones pleræque gerant *ut nos ſenſim moneri*, quod eſt & in optimis ſcriptis, idque retineri oportet, quo mens Gellii etiam vere explicatur.

4 *Mentiamur*] Lucianus quoque illos inſectatur in Nigrino. *Thyſ.* Qui id habet ab Stephano: is enim Badianæ editioni adſcripſit.

5 *Libro*] Ita dialogum appellat.

6 Cum

χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἰς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται· ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου·

Λαμπρός τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος,
Ιν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τοῦτο. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ', οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μεταχεῖν; φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν· ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος ἔτι φιλοσοφεῖ, καταγέλαστον, ὦ Σώκρατες, τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας· ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι, οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι, καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα, καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι· ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται, καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας· παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον· τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα, ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν οὔτε καλοῦ, οὔτε γενναίου πράγματος· ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, οὗτος ὁ ἀνήρ· ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλε-

bus in conſuetudine hominum tam publice quam privatim ad contractus uti decet ; voluptatum præterea cupiditatumque humanarum, &, ut breviter comprehendam, morum prorſus ſiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam vel publicam vel privatam ſe conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & civiles viri, ſi in veſtras ſcholas diſputationesque deſcendant. Evenit enim illud Euripidis,

Qua in re clarus quiſque eſt, ad eam properat,
Et diei partem illi plurimam impartit,
Ut ipſe ſeipſum ſuperet præſtantia.

ubi vero inferior ſit, inde fugit illudque vituperat: aliud vero laudat, quadam ſui ipſius benevolentia exiſtimans ſeipſum ita laudare. Verum præſtare arbitror amborum participem fieri, philoſophia quidem quatenus diſciplinæ gratia deceat, nec turpe eſt adoleſcenti etiamnum philoſophari. Sed cum grandior natu philoſophiæ adhuc incumbit, res eſt, Socrates, valde ridicula. Equidem ſimillime affectus ſum erga illos, qui philoſophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aſpicio puerulum, cui decorum adhuc eſt loqui ita balbutientem ludentemque, delector; feſtivumque & liberale mihi videtur, puerilemque decens ætatem. Quoties vero puerum audio verba expeditius exprimentem, moleſtum quiddam mihi oboritur, aureſque offendit meas: atque ſervile quippiam præ ſe ferre videtur. Cæterum quum virum quis audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viroque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philoſophantes mihi evenit. In adoleſcente enim philoſophiam dum cerno, valde delector, decenſque judico, atque ingenuum aliquem eſſe hominem hunc exiſtimo; eum vero qui non philoſophetur, illiberalem, nec unquam præclarum aliquid ac generoſum de ſe præſtiturum. Sed quando grandiorem natu philoſophantem adhuc animadverto, nequedum ſtudia ejuſmodi deſerentem, verberibus jam hunc virum, Socrates,

 in

ἔλεγον, ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι, φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων, ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα, ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δέ, ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν, ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν, οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖς, ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι, καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖο ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καί τοι, ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς· εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας; νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ, τι χρήσαιο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβάς, κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἄν, εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν, ὦ Σώκρατες, εἴ τις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν, μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτόν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀτεχνῶς δὲ ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ τοιοῦτον (εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξεστιν) ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ γαθέ, ἐμοὶ πείθου, παῦσαι δ' ἐλέγχων· πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει· καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφείς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας,

Ἐξ

indigere cenſeo. Quippe quod modo dicebam, huic accidit homini, ut etiamſi generoſa natura præditus ſit, tamen parum virilis evadat, fugiens mediam civitatem, & fora, in quibus Poëta inquit viros fieri præſtantiſſimos; abſcondatque ſeſe cum tribus vel quatuor pueris in angulo vitam ducens ſuſurrando, nihil unquam liberale aut magnum aut idoneum prolaturus. Erga te autem, Socrates, bene atque amice affectus ſum. Itaque idem mihi erga te, quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cujus modo mentionem feci, accidiſſe periclitor. Talia enim nunc mihi quædam adverſus te dicere venit in mentem, qualia adverſus fratrem ille dicit: Profecto ea, Socrates, negligis, quæ curæ eſſe tibi conveniebat, & ingenium mentis adeo præſtans ſpecie quadam puerili conformas, utpote qui nec in juſtitiæ conſultationibus verba recte feceris, neque conveniens probabileque eligas, nec aliis prompte conſulere poſſis; quamvis, ô amice Socrates, ne mihi ſuccenſeas. Benevolentia enim erga te mea proferam. Nonne turpe ducis ſic comparatum eſſe, quemadmodum arbitror & te & alios omnes, qui philoſophiam diutius perſequuntur? Nempe ſi te nunc quis, aut alium è cœtu veſtro quempiam comprehendat, inque carcerem trahat, dicens te, injuriam quamvis nullam inferas, inferre tamen certe quid ageres, non haberes, ſed vacillares oſcitareſque defenſionis tuæ prorſus ignarus. Proinde adductus in judicium vel ab tetro admodum moleſtoque accuſatore, ultimo ſupplicio, modo illi placeret, afficerere. Jam verò quomodo id ad ſapientiam ſpectat, Socrates, ſi quæ ars nacta ingenuæ mentis virum reddat deteriorem, adeo ut nec ipſe ſibi opem ferre valeat, nec ex graviſſimis periculis ſe aut alium quemquam ſervare, ſed inimicorum rapinis exponat cunctas facultates, ipſe inſcite ſine ullo honore in urbe victitet? Jam vero ejuſmodi virum, etſi dictu ſit agreſtius, licet ſuper genam impune pulſare. Quamobrem bone vir me audi, ac jam in vanis verſari argutiis deſine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea, ex quibus ſapere videaris: iſta vero arguta ſive deliramenta appellari oportet, ſive nugas,

Unde

Ἐξ ἂν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις·
ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. Hæc Plato ſub perſona quidem, ſicuti dixit, non proba, ſed [6] cum ſenſu tamen intelligentiæque communis fide, & cum quadam indiſſimulabili veritate diſſeruit; non de illa ſcilicet philoſophia, quæ virtutum omnium diſciplina eſt, quæque in publicis [7] ſimul & privatis officiis excellit, civitateſque & rempublicam, ſi nihil prohibeat, conſtanter & fortiter & peritè adminiſtrat; ſed de iſta futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promovente: [8] in qua id genus homines conſeneſcunt male feriati, quos philoſophos eſſe & vulgus putat, & is putabat, ex cujus perſona hæc dicta ſunt.

Unde vacuæ habitandæ tibi domus ſunt, *aliis relinque. Denique imitare non eos, qui hæc exigua captant, ſed eos, quibus victus & gloria & alia bona adſunt complurima.*

6 *Cum ſenſu tamen int. com. fide*] Pater hîc deſiderabat *ſenſus tamen* &c. Idque videtur & Salmaſius adſcripſiſſe. *Gronov.*

7 *Simul & privatis*] MS. Reg. *ſimul in priv.*

8 *In qua id g. h. conſeneſcunt male feriati*] Procul dubio non animadverterat has voces Th. Reineſius lib. 1 Var. lect. cap. 4. ubi nimium attentus in *Ti oas male feriatos* Horatii negat hanc locutionem in aliis habere locum, & hinc deridet ludos ab viris doctis ſæculi proximi in uſu harum vocum editos, etiam paulo retroſiores non uſurpaſſe, aliaque infrenis laſciviæ documenta, quæ per hunc locum riſui exponuntur. *Gronov.*

CAP. XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit jus marito in adulterio uxorem deprehenſam necare.

QUI de victu atque cultu populi Romani ſcripſerunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem [1] abſtemias egiſſe, hoc eſt, vino ſemper, [2] quod temetum priſca lingua appellatur, abſtinuiſſe dicunt: inſtitutumque ut [3] cognatis oſculum ferrent [4] reprehendendi cauſſa, ut odor

1 *Abſtemias egiſſe*] Dionyſius lib. 2. Antiq. cap. 26. refert Romuli lege mulierum graviſſimum crimen habitum, non tantum ſi pudicitiam maculaſſent, verum etiam ſi vinum bibiſſent, quod crederet temulentia mulieres ad nefarias accendi libidines. De hujuſmodi autem criminibus mariti cum cognatis cognoſcebant, & pœnam infligebant ſuo arbitrio. Vide & Val. Max. lib. 2 cap. 1. Item Valerius lib. 6 cap. 3. ſcribit Egnarium Metellum uxorem, quod vinum bibiſſet, fuſtim intermiſſe. *Idque factum*, inquit, *non accuſatore tantum, ſed etiam reprehenſore caruit; unoquoque exiſtimante, optimo illam exemplo violatæ ſobrietatis pœnas pependiſſe.* Porro vide Plutarchum Qu. Rom. 6. Tertullianum in Apolog. cap. 6. Apud Athenæum Polybius lib. 6. ſcribit non potuiſſe fallere mulieres, quæ vinum bibiſſent tum propter oſculandi morem, tum quod cellæ vinariæ iis non committerentur.

2 *Quod temetum priſca lingua appellatur*] Gloſſæ Cyrilli, οἶνος παλαιὸς interpretantur. Etiam Hebræi vinum grave חמר appellant. Vox TEMETI in antiqua lege Romuli occurrebat.

3 *Ut cognatis*] Dicit Athenæus ad conſobrinos uſque hoc in uſu fuiſſe. Affinibus quoque & propiu-

Digitized by Google

odor indicium faceret ſi bibiſſent. Bibere autem ſolitas ferunt [5] loream, [6] paſſam, [7] murinam, [8] & quæ id genus exſtant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris pervulgata ſunt: ſed M. Cato non ſolum [9] exiſtimatas, ſed multatas quoque à judice mulieres refert non minus,

pinquis idem jus ſcribit fuiſſe Arnobius lib. 2. & Tertull. Apol. cap. 6.

4 *Reprehendendi*] Lege, *deprehendendi cauſa*: ipſa id ratio poſtulat. De hoc autem Romanorum more conſulantur Plinius, Tertullianus, Servius in Virgil. Athenæus & Dionyſ. Halicarnaſſ. Tacite quoque eò alludit Martialis Epigram. lib. 5. *Fætere multo Myrtale ſolet vino. Sed fallat ut nos, folia devorat lauri, Merumque cauta fronde, non aqua miſcet. Hanc tu rubentem prominentibus venis Quoties venire, Paule, videris contra, Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.* Lambecius. Quem ſicut ſolum novit in hoc loco Prouſteus, ita viciſſim quaſi ne noviſſet quidem, ſubjecit Thyſius [Forſan, *deprehendendi*. reprehenſio hic locum non habet.] Sed uterque ſe fruſtratur. Non enim dicit auctor id factum eſſe deprehendendi cauſa, an bibiſſent, ſed quia interdum id ſuſpicabantur aut ſciebant, reprehendendi & caſtigandi verbis: unde licet *deprehendendi* exſtet in MS. Regio, non tamen probum videatur. Quid autem illis duobus facias, quum jam God. Steweehius ad Arnobii librum 11 citet *deprehendendi*, neſcio ex qua editione; neque enim in ulla offendi. Sed Steweehius duas has voces non habet pro Gellianis, ſed impuro gloſſemate; nec addit cauſam, ut poſſit frui ſuo palato: nos ad talia non ſumus projecti nimium. Ibidem vero Steweehius citat auctores idem confirmantes, unde deſcribentem Thyſium hîc imminui. *Gronov.*

5 *Loream*] Vett. editt. ſcribunt *lauream*. Varro *loram*, qui de illa ita loquitur lib. 1. de R.R. c. 54. *Quæ calcatæ uvæ erant, earum ſcapi cum folliculis ſubjiciendi ſub prelum, ut ſi quid reliqui habeant muſti, exprimatur in eundem lacum. Cum deſiit ſub prelo fluere, quidam circumcidunt extrema, & rurſus premunt, & rurſus eum expreſſum, circumſititium appellant, ac ſeorſum, quod expreſſum eſt, ſervant, quod reſipit ferrum. Expreſſi acinorum folliculi in dolia conjiciuntur, eoque aqua additur. Ea vocatur lora, quod lota acina ac pro vino operariis datur hyeme.* Vide & Columellam lib. 12 c. 40. & Plinium lib. 14 c. 10.

6 *Paſſam*] Vett. editt. *paſſum*. Varro lib. 1. de Vita Pop. Rom. apud Nonium *Paſſum nominabant, ſi in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in ſole aduri.* Nonius: *Paſſum dicitur genus liquoris, quod ex uva paſſa cogitur.* Juvenalis Sat. XIV.

Qui gaudet pingue antiquæ de litore Cretæ
Paſſum & municipes Jovis advexiſſe lagenas.

Vide quoque Columellam lib. 12 c. 39.

7 *Murinam*] De qua Feſtus dicit: *Quidam id dici putant ex genere uvæ, murrinæ nomine.*

8 *Et quæ id genus ſapiant*] Lectio haud dubie adulterina. Superioris temporis editiones pro *ſapiant* partim legunt *optant*, partim *epotant*. Quod ni MS. R. auctoritas obſtaret, legerem ſimpliciter, *atque id genus potu dulcia*. Sed inibi ſcriptum erat: *& quæ id genus expiant potu dulcia*. Quare potius legendum videtur; *& quæ id genus exſpirant potu dulcia*: ut ſcilicet exſpirare hoc loco reſpondeat Græcorum ἀποπνεῖν & ἀποπνεῖσθαι, quatenus exponitur διὰ τοῦ ὄζειν, Latine *olere* vel *redolere*. Ita Tertullianus Apologetici cap. 6 de re ſimili loquens: *Idcirco*, inquit, *& oſcula propinquis offerre neceſſitas erat, ut ſpiritu indicarentur*; ubi *ut ſpiritu indicarentur* idem eſt quod Gellius ait, *ut odor indicium faceret*. Sed nota perperam vulgo apud Tertullianum *judicarentur* legi. *Lambecius.* Vett. editt. pro *ſapiant* legunt *epotant*. Alii, *optant*: forſan legendum, *ſapam & quæ id genus potu dulcia*. MS. *ſapiam*. Sapa autem ſumitur pro muſto ad mediam partem decocto, ut Nonius ſcribit, vel ad tertiam partem, ut Plinius teſtatur lib. 23 cap. 2. *Thyſ.* *Epotant* placuit Sigonio in citatione, qua utitur lib. 1 de jure civium R. cap. 9. Sed Marcilius ad Leges XII tabb. pag. 272. *Atque id genus epotare*, idque ait eas facere ſolitas, cum diis libarent. Sed is maluit ſuas vires ex arbitrio adhibere, quam eas gubernare ex vetere lectione omnibus ſcriptis illa *& quæ* firmantibus. Pater meus adſcripſit F. *temperant*. Sed & hoc nimis recedit à MSS. in quibus eſt vel id quod produxit Lambecius *expiant*, vel *æpiant* in Petav. vel *acpiant* in utroque Lugd. & Mem. Hinc vides ultro oriri *quæ id genus exſtant*. Quod ita probavi, ut iſto vulgato *ſapiant* expulſo alterum receperim. *Gronov.*

9 *Exiſtimatae, ſed*] Codex Reg. *Exiſtimat, ſed &*. Quod quum videret Salmaſius, illi aut alteri valde placuit, ut aliquis adſcripſerit optime ita Lipſ. El. 1. 21. & ita libri MS. Quum interim Chr. Colerus in Patergis 10, 72 legat *æſtimatas*. Aurelius ad Tacitum 2 ann. 50 ſcribat [Lege fidenter *inexiſtimatas*.]

10 *Si*

Digitized by Google

minus, [10] ſi vinum in ſe, quam ſi probrum & adulterium admiſiſſent. Verba M. Catonis adſcripſi [11] ex oratione, quæ inſcribitur DE DOTE, in qua id quoque [12] ſcriptum eſt, in adulterio uxores deprehenſas jus fuiſſe maritis necare: [13] *Vir*, inquit, [14] *quum divortium fecit, mulieri judex pro cenſore eſt. imperium, quod videtur, habet. ſi quid perverſe tetréque factum eſt à muliere, multatur: ſi vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* [15] De jure autem occidendi ita ſcriptum: *In adulterio uxorem tuam ſi* [16] *deprehendiſſes*, [17] *ſine judicio impune necares. illa te* [18] [19] *ſi adulterares, digito non auderet contingere; neque jus eſt.*

10 *Si vinum in ſe*] Ita vett. editt. concinnius, quam ſi vulgatam lectionem ſequamur, *vinum bibiſſent. Admittere in ſe vinum*, & *admittere adulterium*, lepida, ut Lipſius loquitur, vocis alternatio eſt.

11 *Ex oratione*] MS. Reg. *ex orationum*, quod ferri poſſe vides. *Gronov.*

12 *Scriptum*] Aliter, *inſcriptum*. male.

13 *Vir &c. judex pro cenſore eſt*] Sententia plana ut ſit, ita intellige, virum quamdiu cum uxore eſt, quodvis imperium & jus habere in uxorem, & cum in virorum mores aut cenſor, aut judex inquirat, mulieribus contra ſolum maritum & judicem eſſe & cenſorem. Ita *Lipſius* lib. 1. Var. Lect. c. 13.

14 *Quum divortium fecit*] Lipſius legit ex conjectura, *niſi quum divortium fecit*, Neque enim vir cum divortium fecit, poteſtatem in uxorem quam habuit retinet. *Thyſ.* Id ita novit Prouſteus, ut ſcribat nonnullos immerito ſuſpicatos. Sed neſcivit iſtos nonnullos ſibi non conſtitiſſe. Quippe ad Tacitum 2 ann. 50 idem Lipſius legebat *facit* abſque *niſi*. Aurelius ad Tacitum interponit *haud*. Itaque pater ſubtrahendo adjuvabat legens: *Vir, inquit, ni divortium fecit.* Vide an fuerit *qui non divortium fecit*. Gronov.

15 *De jure occidendi*] Scripti omnes legunt *dicendi*. Gronov.

16 *Deprehendiſſes*] Ita in MS. Vett. editt. *prehendiſſes*. Thyſ. Immo id confirmatur ab omnibus ſcriptis.

17 *Sine judicio impune necares*] Ex lege Romuli maritus uxorem in adulterio deprehenſam occidere impune potuit.

18 *Si adulterares*] Buſlidianus codex teſte Carrione & prodente Lipſio habet hæc auctius, *ſi adulterares, ſive tua adulteria audiret*. An hæc verba Catonis ſint, merito dubitatur: ex margine gloſſatoris librariorum culpa in textum irrepſiſſe arbitror. *Thyſ.* Immo Reg. S. Marci, Mem. *ſive tu adulteriare*. Lugd. maj. *ſive tu adulitare*. min. *ſive tu adulterare*. Lincoln. *ſive tu adulterareris*. Salmaſius adpoſuit [Scribo: *ſive tu adulterarere*] Quod quilibet ſubeſſe videat, etſi Lambecius, quum neſcio unde adſcripſiſſet *libet tu adulteriare* inde conjecerit *licet tu adulter reperiare*.

19 *Si adulterares &c.*] Idem dicit Perigone Pythagorica libro de mulieris concinnitate apud Stobæum ſerm. 173. Φέρειν δὲ χρὴ τῶ ἀνδρὸς πάντα κὴν ἀτυχῇ κὴν ἁμαρτῇ κατ᾽ ἄγνοιαν ἢ νοῦσον ἢ μέθην ἢ ἄλλῃσι γυναιξὶ συγγίνηται. ἀνδράσι μὲν γὰρ ἐπιχωρέεται ἁμαρτίη αὕτη· γυναιξὶ δὲ οὐκέτι, τιμωρίη δὲ ἐφίεται. ὥστε δεῖ τὸν νόμον δεῖ καὶ μὴ ζηλοτυπίην· φέρειν δὲ καὶ ὀργὴν καὶ φειδωλίην καὶ μεμψιμοιρίην καὶ ζηλοτυπίην καὶ κατηγορίην, κἢν τι ἄλλο ἔχῃ ἐκ φύσιος. Vide Iſocratem in Nicocle p. 67. Henr. Valeſius. Etiam Salmaſiano exemplari adſcripſit alius: Plautus Mercat. *Ecaſtor lege dura vivunt mulieres.*

CAP. XXIV.

Die priſtini, die craſtini, *&* die quarti, *&* die quinti, *qui elegantius locuti ſunt, non ut ea vulgo dicuntur nunc.*

D*Ie quarto* & *die quinto*, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ εἰς πέμπτην [a] dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro

Sss rudi

a *In quartam & quintam.*

Digitized by Google

rudi atque indocto deſpicitur : ſed M. Tullii ætas ac ſupra eam non, opinor, ita dixerunt. *die quinte* enim & *die quinti* [1] pro adverbio [2] copulate dictum eſt, [3] & ſecunda in eo ſyllaba correpta. [4] Divus etiam Auguſtus linguæ Latinæ non neſcius, [5] munditiarum patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis plurifariam ſignificatione iſta dierum non aliter uſus eſt. [6] Jus autem erit, perpetuæ veterum conſuetudinis demonſtrandæ [7] gratiâ verba ſollemnia prætoris ponere; quibus more majorum [8] ferias concipere ſolet, quæ appellantur Compitalia. ea verba hæc ſunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. [9] QUIRITIBUS. COMPITALIA. ERUNT. QUANDO. CONCEPTA. FUERINT. [10] NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. Neque prætor ſolum, ſed pleraque omnis vetuſtas

1 *Pro adverbio*] Ita quoque Macrobius 1 Sat. 4. Niſi quis velit ablativum eſſe, atque antiquos in quibuſdam E vel I pro O poſuiſſe. *Thyſius*. Mirum ni ſic doctus ex Minerva Sanctii lib. 4 totum quod ille ſtatuit, timuit aperire, & rem modo ſummam tetigerit: is autem contendit deeſſe vocem *ſolis*. Atqui ſic facta videmur *poſtridie, meridie*, quæ apparet in unum coacta ſine reſpectu ejus vocis. *Gronov.*

2 *Copulate dictam eſt*] Macrobius habet, *copulative*. Et ſimul innuit ita legi, *diequinte*, & *diequinti*, quod ex ſequentibus ejuſdem verbis liquet: *Indicium eſt quod ſyllaba ſecunda corripitur, quæ natura producitur, cum ſolum dicitur die.*

3 *Et ſecunda in eo*] Regius ignorat particulam primam, prout mox *etiam*, ſcribens *Divus Auguſtus*.

4 *Divus etiam Auguſtus*] De quo ita Suetonius in ejus vita c. 86. *Genus eloquendi ſecutus eſt elegans & temperatum: vitatis ſententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, & reconditorum verborum, ut ipſe dicit fœtoribus: præcipuamque curam duxit, ſenſum animi quam apertiſſime exprimere.*. Tacitus: *Auguſti prompta ac profluens, quæ deceret principem, eloquentia fuit.* Gellius noſter lib. 15 c. 7. elegantiam orationis, neque moroſam, neque anxiam ſed ſimplicem facilemque laudat. In vett. editt. poſt *Auguſtus* legitur *memoriarum veterum exequentiſſimus*. Thyſ. Sed præter MSStos, qui omnes ea non agnoſcunt, & ideo recte ab doctis & ſapientibus editoribus omiſſa ſunt, præſertim quum illa in capite 12 hujus libri attributa ſint Favorino. *Gronov.*

5 *Munditiarum*] Cod. Torn. *munditiarumque*. Thyſ. Et Regius aliique. Sunt tamen & qui ignorant copulam.

6 *Is autem*] Badiana Pariſ. ed. *jus autem*. Atque ita legit quoque Meurſius ad Macrobium. Acidalius ad Vellejum legit, *ſatis autem erit*. Thyſ. Illud *jus* auctoritate ſua firmavit quoque Mercerus ad Nonium quem ſequutus nunc ſum, quia MSS. conſentiunt in *is*, quod ei voci eſt propinquum maxime. *Gronov.*

7 *Gratia*] Delet Acidalius.

8 *Ferias concipere ſolet, quæ appellantur compitalia*] Hæc ſacra fiebant Laribus publice in compitis, privatim in foco, Cato de R. R. *rem divinam niſi compitalibus in compito, aut in foco, ne faciat.* Erant hæ feriæ inter conceptivas, *quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiebantur in dies certos vel incertos*, ut ſcribit Macrob. l. 1. Sat. c. 16. Varro lib. 5. de L. L. *Compitalia dies adtributus laribus, ut alibi: ideo ubi viæ competunt tum in compitis ſacrificatur; quotannis hic dies concipitur.* videtur tamen Dionyſ. lib. 4. Antiquit. ſtativa ponere, quandoquidem Saturnalibus, quæ per aliquot dies a. d. XVI. Kal. Januarias celebrabantur, ſcribit compitalia ſucceſſiſſe. Sed audiamus horum ſacrorum originem ex ipſo Dionyſio. *Servius Tullius per omnia compita juſſit à vicinia laribus propitiis ſacella exſtrui, & lege ſtatuit, ut quotannis ſacrificia illis fierent, ſingulis familiis liba conferentibus. Quem diem feſtum Romani ad mea uſque tempora conſtanter celebrabant, paucis poſt Saturnalia diebus cum primis venerandum & magnificum, à compitis Compitalia eum vocantes. Illi enim κομπτὰς compita appellant, & ſervant antiquum ritum in ſacris, quia ſacrificia & rem divinam Laribus per ſervos faciunt, omni ſervitutis indicio per hæc tempora ademto.* Vide Ovidium lib. 5. Faſtor. ✠ſ. 34. & ſeqq.

9 QUIRITIBUS] Annotatum quoque invenio, QUIRITUM.

10 NEFAS] Aliquid hic ſubintelligitur, alio die præter conſtitutum compitalia habere, forſan vel opus facere, aut ſimile quid. *Thyſ.* Patet non intellexiſſe, quum nihil ſubintelligatur, niſi *eſto* vel *ſit*, & edicatur eſſe nefas, ut juriſdictio non celebretur per iſtum diem.

11 *Ver-*

tuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius [11] verſus Pomponiani in mentem, qui eſt ex Atellana, [12] quæ Mævia [13] ſcribitur:

[14] *Dies hic ſextus, quum nihil egi: die* [15] *quarte moriar fame.*

ſuppetit etiam [16] Cœlianum illud ex libro hiſtoriarum ſecundo: [17] *Si vis mihi equitatum dare, & ipſe cum cætero exercitu me ſequi; die quinti Romæ in Capitolium, curabo tibi cœna ſit cocta.* Et hiſtoriam autem & verbum hoc ſumſit Cœlius ex Origine M. Catonis; [18] in quo ita ſcriptum eſt: *Igitur dictatorem Karthaginienſium magiſter equitum monuit; Mitte mecum Romam equitatum. die quinti* [19] *in capitolium tibi cœna cocta erit.* Extremam iſtius vocis ſyllabam tum per *e*, tum per *i*, ſcriptam legi. nam [20] ſane quàm conſuetum iis veteribus fuerat litteris his plerumque uti indifferenter; ſicuti [21] *præfiſcine*, & *præfiſcini*, *proclivi* & *proclive*. atque alia item multa hoc genus varie dixerunt: *die priſtini* quoque eodem

11 *Verſus Pomponiani*] L. Pomponii meminit quoque Vellejus Paterculus l. 2. cap. 9. dicitque illum *novitate inventi à ſe operis commendabilem* fuiſſe. Intelligit autem Atellanarum ſcriptorem, de quo Euſebius: *L. Pomponius Bononienſis Atellanarum ſcriptor clarus habetur.*

12 *Quæ Mævia*] Vett. editt. male, *quæ Metui aſcribitur.* Sed Macrobius habet *Mevia* pro *Mævia.* Thyſ. Intereſt audire lectiones MSStorum, quorum Reg. Petav. S. Mar. Flor. exſerte habent id quod Thyſius edit ex veteribus editis. Sed Lugd. min. *quē & uias cribitur.* Hinc vides, unde illud *metui* ſit exortum, perinde ut origo verbi *aſcribitur*, ubi variæ editiones addunt literam *d*, quum debuiſſent inde fingere *quæ Mævia ſcribitur.* Ex diphthongo enim *ae* involutâ exſtitit nota &. Quum autem Mævia illa ſit rerum omnium ignotiſſima, conjiciebat pater *Necyia* vel Græce Νεκυία *inſcribitur.* Gronov.

13 *Scribitur*] Lege, *inſcribitur.*

14 *Dies hic ſextus*] Forſan hic legendum *dies hic tertius* & pro *egi*, *edi.* Ita dies quartus congruit. vel ita interpretari quis poteſt, *die abhinc quarto moriar fame.* Notandum autem in hoc verſu *dies* & *die* κατὰ συνίζησιν efferendum, cum ſit trochaïcus.

15 *Quarte*] C. Torn. *quarti.*

16 *Cœlianum illud*] In Codice vetere Macrobii male poſitum erat, *Cæcilianum.* Cœlius Antipater hiſtoricus intelligitur.

17 *Si vis mihi*] Sic & Macrobius. Sed Gelliani codices, ut Reg. S. Marci, Lugdun. minor. habent *ſi quis*, hoc eſt, ſi impetras abs te, ut des. tum in Regio non eſt *me ſequi*, ſed ē q́ unum ſcilicet *ſequi.*

18 *In quo*] MS. *in qua.* Thyſ. Hoc ipſum vidi quoque in Regio, nec poteſt dubitari, quin ſit elegantiſſimum. Sed in præcedentibus laboratur. Quippe Lambecius in collatione adſcripſit *ex* III *Originum Catonis*, incertum ex MS. an ſua conjectura. Nec ego nec quiſquam in MS. id vidimus. Inhæſit tamen illi pater, ut hinc cogitaret *ex Origine* IV *Catonis.* Satis acute. Ego tamen ſemper cogitavi *ex* X *Origine M. Catonis, in qua.* Gronovius.

19 *In Capitolium*] Recte. in vett. edit. *Capitolio.*

20 *Sanequam conſuetum iis veteribus fuerat*] Vehementer corruperat hunc locum Stephanus contrà omnes quas vidi priſcas editiones, quarum eſt iſta lectio, quam citavi, exhibendo *nam ſane quum conſuetum iis veteribus fuerit*, pro quo Batava anni 1644 *ſanequam fuerit*, cujus tamen auctor & novit & allegat, quomodo hic locus citetur Scaligero ex veteri codice ad Feſtum in v. *Proſpera. Fuerit* quidem legitur, ſed in paucis & non optimis codicibus. Omnino id venit ex negligentia conſideratæ dulcedinis, quam habuerunt Latini in uſu illius vocis *ſanequam*, quæ tamen ubique patet. Ante τὸ *veteribus* Scaliger omittebat vocem *iis*, ſicut caruit ea Lugd. major, ſed cæteri omnes caſte retinent. *Gronovius.*

21 *Præfiſcini*] Vulgo, *priſtini*, & *priſtine*, verum ex Macrobio legendum *præfiſcini* & *præfiſcine.* Thyſ. Non tam ex Macrobio, in cujus loco etiam varietas eſt, quam ex MSS. omnibus, in quibus tamen non eſt hic ordo, quem ab Scaligero datum

Digitized by Google

dem modo dicebatur: quod ſignificabat [22] *die priſtino*, id eſt priore; quod vulgo *pridie* dicitur, converſo compoſitionis ordine, quaſi *priſtino die.* atque item ſimili figura *die craſtini* dicebatur; id erat, *craſtino die.* ſacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium, *diem perendini* dicunt. Sed ut plerique *die priſtini*, ita M. Cato in oratione contra [23] Furium, *die proximi*, dixit. *quarto* autem [24] Cn. Matius, homo impenſe doctus, in mimijambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus; in his verſibus:

Nuper die quarto ut recordor, [25] *& certe*
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut [26] *die quarto* quidem de præterito dicamus: *die* autem *quarte* de futuro.

commendat Thyſius, ſed quem nunc exhibui; neque ulla cauſa eum vetat, etſi mox aliter ſequatur.

22 *Die priſtino, id eſt, priore*] Livius IV, 32. *Ipſe poſtero die, quum Etruſci pleni animorum ab priſtini diei meliore occaſione quam pugna in aciem proceſſiſſent.* Curtius VIII, 4. *Primus dies quietum iter præbuit; proximus ei nondum quidem procelloſus & triſtis; obſcurior tamen priſtino.* Gronov.

23 *Furium*] In margine codicis mei, *Furnium.* Thyſ. Scripti an editi? Ego utique nuſpiam inveni hoc poſterius, & per omnes & Lugd. maj. confirmatur Macrobianus Furius, qui & ſic ab Nonio ſcribitur, inepte *Proximi* ſic accipiente, quaſi illud in aliis quoque conſtructionibus pro proximo ſolitum fuiſſet intelligi. *Gronov.*

24 *Cn. Matius*] Vide ſupra lib. 6 cap. 6. & lib. 9 cap. 14.

25 *Et certe*] Levinejus legit *exerte*, legi quoque poteſt *excetra*; ut de muliere improba loquatur, quæ inſtar hydræ vel viperæ ſit. Ita loquitur quoque Plautus in Caſina Act. 3. Scena 5. atque aliis in locis. Livius *Excetræ delinimenta & veneficia* dixit. Poteſt tamen retineri vulgata lectio, ita ut ante initium verſus aliud quid dictum fuerit, cui poſtmodum reſpondeat illud, *& certe.* Thyſ. Non poteſt tantum, ſed & debet retineri, quippe quod eſt in MSS. tum præterea clarum ac certum, quum illa alia ſint incerta & dubia: denique & alii auctores ſic ſcripſerunt.

26 *Die quarti quidem de præterito*] Itaque credetur Gellius contra uſum & auctoritatem veterum concluſiſſe, utpote quum in exemplis ab eo productis & *die noni* & *die quinti* intelligantur de futuro manifeſte. Etiam alia exempla in ſcriptoribus reſiduis exſtant de futuro: & ratio ipſa id quoque dictat in *die craſtini.* Scias autem ita pro ſua auctoritate edidiſſe Thyſium, quum in prioribus editis omnibus, quos ante oculos habeo, exſtet *die quarto quidem.* Sequentia vero in Reg. S. Marci Flor. Mem. Pet. Lugd. utroque leguntur ita *die quarte autem*, ſub quo videtur intellexiſſe etiam *quarti*, non expreſſiſſe. *Gronov.*

CAP. XXV.

Telorum & jaculorum gladiorumque atque inibi navium quoque vocabula, quæ ſcripta in veterum libris reperiuntur.

TELORUM, jaculorum, gladiorumque vocabula, quæ in hiſtoriis veteribus ſcripta ſunt, item navigiorum genera & nomina libitum forte nobis eſt ſedentibus in rheda conquirere: [1] iiſque vicem aliarum ineptia-

1 *Iiſque vicem*] Vulgo, *neque itidem.* Lipſius, *inque vicem.* C. Tor. *neque idem.* Thyſ. Idque ipſum legitur in variis MSS. quum alii *aequidem*, vel *neque id.* Certe optime videtur Stephanus reparaviſſe Gellium parte Lipſii conjecturæ admiſſa, parte in melius mutata, quum illud *vicem* ſine præpoſitione *in* amet auctor. Hæc vero armorum vocabula toties conſiderata & expoſita ſunt, ut nunc idem

ineptiarum vacantem ſtupentemque animum occupare. Quæ tum igitur ſuppetierant, hæc ſunt; *haſta*, *pilum*, *phalarica*, [2] *ſemiphalarica*, *ſoliferrea*, [3] *geſa*, *lancea*, *ſpari*, [4] *rumices*, *triſaces*, *tragulæ*, [5] *frameæ*, [6] *meſanculæ*, [7] *cateiæ*, *rumpiæ*, *ſcorpii*, [8] *ſibones*, [9] *ſiciles*, *veruta*, *enſes*, *ſicæ*, *machæræ*, *ſpatæ*, *lingulæ*, *pugiones*, *clunaculæ*. De *lingula*, quoniam eſt minus, frequens, admonendum exiſtimo, lingulam veteres dixiſſe gladiolum oblongum in ſpeciem linguæ factum, cujus meminit Nævius [10] in tragœdia Heſiona. Verſum Nævii appoſui:

Sine mihi gerere morem [11] *videar* [12] *lingua; verum lingula.*

item

idem facere velle ſit alieniſſimum; unde Thyſiana magnam partem rejeci. *Gronov.*

2 *Semiphalarica*] Talis ab Iſidoro cubitalis deſcribitur, quam manu jaculabantur. *Thyſ.* In Regio & Lincoln. ea vox non exſtat: de aliis nihil notatum habeo.

3 *Geſa*] Pro *geſa* plurique antiqui auctores *gaſa* ſcribunt. Heſychius γαισὸς appellat. Legitur quoque *Geſæa*, prout edidit Stephanus, & in Regio erat *geſea*, in Lincoln. *geſaca*.

4 *Rumices, triſaces*] Ita emendat Lipſius. vulgo erat *rumegeſtri*, *faces*, vel *falces*. Dividi debent voces quæ turpiter cohæſerant. *Thyſ.* Unde habeat illud *rumegeſtri*, non aſſequor, quum & ipſe Lipſius 1 Elect. 7 citet *rumigeſtri falces*, & in MSS. omnibus ſit *rumi geſtri faces*. Unde patet veriſſimum Lipſianum hoc, & ceſſent vel Turnebi *runæ ceſtri*, vel Thyſii quoque *rumices ceſtri*, quum non quæratur, quomodo poſſit quoque legi, ſed quid perſpicue afferant libri veteres. Eſt tamen aliqua pars in hoc Joſ. Scaligeri, ut qui rumices jam odoratus fuerat in Conjectaneis ad Varronem pag. 58, ubi & ipſe citat *rumigeſtri*. Gronov.

5 *Frameæ*] Reliquiæ nominis manent in Germanica & Belgica lingua, quando inſtrumentum acutum etſi in alium uſum *priem* appellamus.

6 *Meſanculæ*] Legendum *meſancula*, μεσάγκυλον Græcis amentatum jaculum.

7 *Cateiæ*] Servius ad hunc verſum Virgilii lib. 7. Æneid. ℣. 741.

Teutonico ritu ſoliti torquere cateias.

Cateia tela Gallica ſunt, unde & Teutonicum ritum dixit. (Gallos itaque cum Teutonis confundit.) *Cateiam quidam aſſerunt, teli genus eſſe tale quale aclides ſunt, ex materia quam maxime lenta, cubiti longitudine, tota fere clavis ferreis illigata, quam in hoſtem jaculantes, lineis quibus eam adnexuerant, reciprocam faciebant. Cateiæ autem lingua Theotiſca haſtæ dicuntur.*

8 *Sibynæ*] Ita recte emendat Turnebus. vulgò legebatur *ſibones*. Thyſ. Imo legebatur ante Turnebum *ſcibones*, eaque vox ſane à me in Lincoln. reperta, ut potuerit in aliis quoque exſtitiſſe, obtinuit ad ipſum Stephanum uſque, qui ex MSS. edidit *ſibones*. Ita enim in illis legitur. Quod ab inſequentibus plane ad Turnebi arbitrium mutari in vocem magis uſurpatam non probo, præſertim quum illa vox varie hic illic ſcribatur ſibynæ, ſybinæ, συβῖναι, ut nihil vetet eandem quoque pronunciatam *ſibon*, quippe & κέλητες *celoces*: unde id retinui. *Gronov.*

9 *Sicilices*] Ita habetur in Badiana editione, ſicuti Turnebus quoque emendat. Vulgò legebatur, *ſilices*. Erant autem haſtæ ſpiculis latis præditæ. Feſtus hunc Ennii verſum citat,

Incedit veles vulgò ſicilicibus latis.

Ad quem locum ita Scaliger: *Gloſſarium*, *ſicila*, σμίλη, ἀροδιον, *ſicilum* ξυρὸν σκυτέως. *Sicila*, σμίλη χειρότομος. *Eſt vox magnæ Græciæ; eo nomine intelligebant, quicquid ſecandi vim habet. Inde Sicilia dicta, quia ab Italia abſecta. Inde ſicilire prata.* Utroque igitur modo legi poteſt, vel *ſicilices*, vel *ſiciles*, ut quædam editiones habent. *Thyſ.* Itane oportuit agere, ut primo dicas legi vulgo *ſilices*, deinde in quibuſdam editionibus *ſiciles*, & in Badiana tantum eſſe *ſicilices*? Quin ſcias in omnibus editis à Aldo uſque ad Stephanum legi clare *ſicilices*; iſte primus dedit *ſiciles*, quippe quod exſtabat in MS. Regio, & ideo mutari non debuit. Scaligeriana reliqui. quoniam ſunt doctiora, quam ut à me deleantur. Sed Thyſii opus fuit non omittere Salmaſiana ad Hiſtoriam Auguſtam pag. 273, omnino huc pertinentia, *Gronov.*

10 *In tragœdia &c.*] Varro ſub finem l. 6. *Multa apud Poetas reliqua eſſe verba, quorum origines poſſunt dici, non dubito, ut apud Nævium in Heſiona enimvero gladii lingula à lingua*, ubi paucula deeſſe, quæ hic ex Gellio reſtitui poſſunt, notavit Scaliger.

11 *Videar*] Forſan, *utar haud lingua*.

12 *Haud lingua*] Abeſt vocula *haud* à vett. ed. & c. Tor. *Thyſ.* Ita habet Gellius à viro docto duas

item *rumpia* genus teli eſt Thracæ nationis : poſitumque hoc vocabulum in Q. Ennii annalium quartodecimo. Navium autem, quas reminiſci tunc potuimus, appellationes hæ ſunt: [13]*gauli*, *corbitæ*, *caudiceæ*, *longæ*, *hippagines*, *cercuri*, *celoces*, vel, ut Græci dicunt, *celetes*, *lembi*, *oriæ*, *lenunculi*, *actuariæ*, quas Græci ἐπικώπους vocant vel ἐπιβάτιδας, *proſumiæ*, vel *geſeoretæ*, vel *horiolæ*, *ſtlatæ*, *ſcaphæ*, *pontones*, *acatiæ*, *hemioliæ*, *phaſeli*, *parones*, *myoparones*, *lintres*, *caupuli*, *camaræ*, *placidæ*, *cydarum*, *ratariæ*, *cataſcopium*.

notas, in quarum neutra agnoſcat vel minimum auxilium. Vocula *haud* eſt ſolius Stephani, in nullis MStis, nullis ante eum editis reperienda, ut hinc debuerit deterreri ab iſta conjectura *utar haud lingua*. In cod. Reg. eſt *videtur*. Quodcunque eligas, videtur nihil mutandum, utpote quum potuerint verba hujus verſiculi in plures perſonas fuiſſe diviſa, ut alter dixerit *ſine mihi gerere morem*; alter *videtur linguâ*, nempe tibi morem geras; cui ſubjicit rurſum prior forſan ſciſcitans *verum lingula*? nempe an licebit mihi morem gerere? *Gronovius.*

13 *Gauli*, *corbitæ* &c.] Ita in hoc loco actum eſt, ut quæ nota erant, omnes voluerint ſcribere; quæ obſcura & remota, nullus attigerit. Mireris univerſa hæc non fuiſſe digna habita ab Nonio, quorum per ſingula iter ad illuſtrandum, dum excerpit quædam in capite de Genere navigiorum pag. 532: porro Bayſium citare, nec quidquam movere præter *lenunculum*, quam vocem male ſpectavit etiam Lud. Carrio ad Salluſtii fragmenta pag. 137; etiam Rycquio ad Tacitum XIV ann. 5 afferente, in nonnullis codicibus apud Gellium legi vocabulum *remunculorum*, & ideo nec ipſum ſpernendum; quum ſi loquuntur de editis, omnes ab Aldo ad Stephanum ita exhibeant; ſin de MSStis ne unus quidem, quippe in quibus omnibus video *renunculorum*: rurſus Cl. Schefferum in militia navali pag. 83 tantum tentare quandam partem, ut corrigat *Actuariæ quas Græci ἱστιοκώπους vocant vel ἐπακτρίδας*, quum ſciret, certe ſcire deberet ab Salmaſio ibi repoſitum fuiſſe *ἐπικώπους vocant vel ἐπιβάτιδας*, quod rideas ab Friſica ſimia in ſe transferri in Arriani editione pag. 381. In MSStis autem eſt *Græci iſtoopus*. ubi clare patet κώπους. Quod difficillimum eſt, certe mihi videtur, *vel geſeoretæ* (*geſoretæ* in editionibus ante Stephanum, quæ tamen in indices retulerunt utrumque ut ſciverint) *vel horiolæ*, deſtituitur ab omnibus, pro quo Stephanus edidit *vel geſeoretæ vel orcæ*. Sed in MSStis eſt *orioles cattæ* pro *oriolæ ſtlata*, ut habet etiam Aldus & reliquus editionum grex, quibus oriolis palàm convenirent aptiſſime *ſerilla*, quæ Verrius opinabatur appellari navigia Iſtrica, ſed contradicente Feſto, quem vide. In literis autem *vel ges* ſunt veſtigia vocis *holcades*, in literis *coretæ* Græcorum κώπων. Hoc neſcio, cur *ſcaphæ* in editionibus poſtremis ſint omiſſæ, quas reſtitui ex MSS. fide. Etiam in voce *modiæ* (Stephanus edit *mædiæ*, ex qua correxerunt *hemioliæ* nec improbo) videretur potius latere *ſchediæ*. Interim ab Henr. Valeſio hæc adſcripta erant: [Κέρκουροι, quod in Cercyra, quæ Latine Corcyra, primum inventi. De Corcyræorum peritia rei navalis Thucydides lib. I. Schol. Ariſtoph. in Εἰρήνῃ pag. 633 ad illa Ναξιουργὴς κάνθαρος. πλοῖα ἦν οὕτω λεγόμενα κάνθαροι ἐν Νάξῳ γινόμενα τῇ νήσῳ· καὶ Κνιδουργεῖς δὲ ἄλλας ναῦς ἀπὸ Κνίδου καὶ τὸν κέρκουρον ἀπὸ Κερκύρας, καὶ τὸν παρόνα ἀπὸ Πάρου, quæ leguntur etiam apud Suidam in Ναξιουργὴς κάνθαρος.] Gronov.

CAP. XXVI.

Inſcite ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quod transfretationem transgreſſum *dixerit*, & transgreſſos *qui* transfretaſſent.

[1] ASINIO Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit, [2] & quibuſdam aliis [3] C. Salluſtii iniquis dignum nota viſum eſt,

1 *Aſinio Pollioni*] Vide lib. I cap. 22. Hic librum ſcripſit quo Salluſtii ſcripta reprehendit. Hujus vitam lege apud Voſſium de Hiſtoricis Latinis lib. I c. 17.

2 *Et quibuſdam aliis*] Ita Suetonius Lenæo Grammatico diſplicuiſſe Salluſtium propter Pompejum patronum ſcribit. Et de Livio idem teſtatur An-

eſt , quod in primo hiſtoriarum maris tranſitum [4] tranſmiſſumque navibus factum, *transgreſſum* appellavit; eoſque , qui fretum transmiſerant, quos *transfretaſſe* dici ſolitum eſt, *transgreſſos* dixit. Verba ipſa Salluſtii poſuit : *Itaque Sertorius levi præſidio relicto ,* [5] *in Mauritania* [6] *nactus obſcuram noctem , æſtu ſecundo* [7] *furtim aut celeritate vitare prælium in transgreſſu conatus eſt.* ac deinde infra ita ſcripſit : *Transgreſſos omnis* [8] *recipit mons* [9] *præceptus à Luſitanis.* Hoc igitur & [10] minus proprie & ἀπερισκέπτως [a] & nullo gravi auctore dictum ajunt. nam *trans-*

a *Haud circumſpecte.*

Annæus Seneca ſic ut eodem hoc vocabulo utens ſcribat: *Titus Livius tam iniquus Salluſtio fuit , ut hanc ipſam ſententiam , & tanquam tranſlatam , & tanquam corruptam , dum transferretur , objiceret Salluſtio. Nec amare Thucydidis facit, ut illum præferat : ſed laudat quem non timet: & facilius putat poſſe à ſe Salluſtium vinci , ſi ante à Thucydide vincatur.* Vide quoque Senecam Epiſt. 114. & Gellium noſtrum lib. 1 cap. 15. & lib. 4 cap. 15.

3 *Salluſtii*] Stephanus etſi ita edat, tamen cenſet ſcribendum *Salluſtio.* Vett. editt. habent *C. Salluſtius inique dignus nota viſus eſt.* Thyſ. Sed quod edidit Stephanus, hauſit procul dubio ex MSS. quum ita legatur in Reg. Lugd. utroque , Petav. Id mirum, quod tamen ſcribendum cenſet *Salluſtio.* Vix credideris ab ingenio ejus id venire, ſi ſcias ita plane in Regio legi, quum reliqui conſentiant in genitivum *Salluſtii.* Utrumque ferri poteſt. *Gronov.*

4 *Tranſmiſſumque*] Trajectum. Ita Cæſar lib. 5. quoque uſurpavit. Cicero *tranſmiſſionis* vocabulo utitur.

5 *In Mauritania*] Lipſius Epiſtol. Qu. lib. 4. legit *in Mauritaniam* & præſidium relictum Carthagine Nova putat, non in Mauritania. Ex Plutarcho liquet de hiſtoria, qui narrat Sertorium cum tribus millibus militum confugiſſe Carthaginem Novam, atque ibi conſcenſis navibus in Mauritaniam trajeciſſe. Sed ad Salluſtii ſententiam vox requiritur. Vulgata in Agellio lectio concipitur , *furtim aut celeritate.* Quid ſi legamus *furtim abiit, celeritate vitare prælium in transgreſſu conatus* poſtrema voce inducta. Certe *avit* pro *abit* tralaticius error. Ita *Lipſius.* Thyſ. Quorum nulla pars probatur ab codicibus ſcriptis in editum conſentientibus ; quod etiam cur non bene ſe habet , quum plus vice ſimplici Sertorius potuerit id fretum trajeciſſe? Attamen Schefferi codex legebat *Mauritaniam.*

6 *Nactus obſcuram noctem*] Citatur hic quoque locus à Nonio, ſed corrupte. Ita autem loquitur. *Transgreſſus à pedum gradu proprie dicitur , ſed auctoritas vetuſtati liberiorem uſum loquendi dedit, ut Salluſtius Hiſtor. lib. 1. & de his qui navigaſſent, & de ipſis navibus eo verbo uti valuit, in quibus gradus non ſit deſertio:* (ſcribendum juxta Mercerum *in quibus gradus non ſit , de Sertorio*) *Nactus obſcuram noctem æſtu ſecundo* (locus mutilus, atque ex Gellio reſtituendus) *ac inde qui* (lege ex Gellio, *ac inde infra*) *transgreſſus omnis recipit mons præceptus à Luſitanis.* Duo itaque exempla coaluerunt in unum, omiſſis aliquot vocibus.

7 *Furtim aut celeritate*] Quidam legunt , *furtivaque celeritate.* Achilles Statius, *furtim ac celeritate.* forſan *furtiva celoce.* Lipſius *furtim abiit.*

8 *Recipit mons*] In vulgatis fragmentis additur mons Ballera, quæ fuerit in Mauritania , ſi ſuperiorem Lipſii lectionem admittamus, ſin ſecus, Hiſpaniæ. Servius MS. Fuldenſis hunc montem *Belloiam* vocat , pro quo Putſchius reſtituit *Belona* , cujus meminit Stephanus.

9 *Præceptus*] Antea captus , inſeſſus. Ita invenit MS. Nonio Junius, ita in Buſlid. MS. Agellio Carrio. Eodemque modo vett. editt. atque inter eas princeps Veneta anni CIↃ CCCC LXXVII. Vulgo in quibuſdam editionibus legitur *receptus.*

10 *Minus proprie & nullo gravi auctore*] Ita huc uſque legitur Gellius perinde ſollicitis editoribus, quam fuerunt librarii ſcribæ maximam partem, unde hic locus erit ſatis magnum ornamentum hujus editionis & paternæ meæque induſtriæ. Nam memini, quemadmodum hæſerim quum Pariſiis conferens codicem Regium in eo reperirem minus *proprie . . GR. & nullo*, poſita litera S ſuper illam R. ut ſic palam indicaret excidiſſe aliquid Græcum. Id neglectum à Stephano , prætermiſſum ab Salmaſio annotavit & Burdelotius & Lambecius , & frater. Nequivimus ultra procedere. Sed laudabiliter occurrit Lugdun. major exhibens *proprie* ET ΑΠΕΡΙC-ΚΕΠΤωC *& nullo* ; id quod præclare ſpectavit pater & inſtauravit Gellium eo adverbio , quo nunc contextum auctoris à me auctum vides. *Gronov.*

tranſgreſſus, inquit, à tranſgrediendo [11] dicitur, idque ipſum ab ingreſſu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *tranſgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque ſerpentibus neque navigantibus; ſed his ſolis [12] qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud ſcriptorem idoneum aut navium *tranſgreſſum* reperiri poſſe, aut pro transfretatione *tranſgreſſum*. Sed quæro ego, cur non, ſicuti *curſus* navium recte dici ſolent, ita *tranſgreſſus* etiam navibus factus dici poſſit? præſertim quum brevitas [13] tam anguſti freti, qui terram Africam Hiſpaniamque interfluit, elegantiſſime tranſgreſſionis vocabulo quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi tranſgredive in navigantibus; volo uti reſpondeant, quantum exiſtiment [14] intereſſe, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re ruſtica. *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus eſt, ut & oppidum prope amplum ſit, & mare aut amnis, qua naves ambulant.* Appetitas porro hujuſcemodi tranſlationes habitaſque eſſe pro honeſtamentis orationis [15] Lucretius quoque teſtimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod eſt nimio confidentius, quam illud de navibus Salluſtianum. verſus Lucretii hi ſunt:

[16] *Præterea radit vox fauces ſæpe, facitque*
Aſperiora foras gradiens [17] *arteria clamor.*

propterea Salluſtius in eodem libro non eos ſolum, qui navibus veherentur, ſed & ſcaphas quoque nantes progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui: [18] *Earum aliæ paululum progreſſæ nimio ſimul & incerto onere, quum pavor corpora agitaverat, deprimebantur.*

11 *Dicitur*] Cod. Torn. *dicuntur*. Thyſ. Item Lugdun. maj. Similiter editiones, ſed quæ item exhibebant *trangreſſus & ingreſſus, inquit, à transg.*

12 *Qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur*] Quaſi hoc obſervaret Pomponius Mela ſcribit 2, 2. *Eſt & regio, in qua Perſarum exercitus diviſas ſpatio pelagoque terras auſus pontibus jungere (mirum atque ingens facinus) ex Aſia in Græciam pedes & non navigatu maria transgreſſus eſt.* Gronov.

13 *Tam anguſti freti*] Hoc oſtium maris mediterranei, ubi maxime anguſtum eſt, circiter LXX. ſtadiorum eſt juxta Strabonem lib. 2. *Thyſ.* Sed aliud & magis ignotum & Gellio ſalutarius ab viro docto animadverti debuit. Quid enim eſt, quod mutans Stephanus edidit *anguſti freti, qui,* quum legeretur *quod?* Id ſcias ab eo factum ex fide MSStorum, in quibus aut ita legitur ut Lugd. min. Petav. Lincoln. aut *fretu qui.* Unde Pater præclare reſtituebat *anguſti fretus, qui.* quod confirmat ipſe Gellius XIII, 20, & inſuper Nonius Marcellus variis exemplis adſtructis docet. *Gronov.*

14 *Intereſſe ingredi atque ambulare*] Ex uno Petaviano notatum video, *intereſſe inter ingredi a. a.*

15 *Lucretius*] Citat hunc quoque locum Nonius ex Gellio. Extant verſus lib. 4 vſ. 25. In vett. editionibus duo hi præcedentes verſus adduntur,

Corpoream quoque enim vocem conſtare fatendum eſt,
Et ſonitum, quoniam poſſint impellere ſenſus. Thyſ.

Sed à MSS. abſunt, ut merito omiſerint.

16 *Præterea*] Vett. editt. *Præterradit enim.*

17 *Arteria*] Neutro genere dixit, cum tamen Græcis ἀρτηρία ſit fœminini generis. Dicit autem Lucretius aſperam arteriam aſperiorem fieri clamore, id eſt raucediuem comparari, dum nimio impetu vocis fauces cum arteria raduntur. Quinetiam exſiccatur nimiis clamoribus; arteriam enim aſperam modice humidam eſſe oportet ad vocem ſimul cum aliis organis formandam.

18 *Earum aliæ*] Citat hunc quoque locum Nonius. MS. Buſlid. *eadem.*

CAP.

Digitized by Google

Cap. XXVII.

Hiſtoria de populo Romano deque populo Pœnico, quod pari propemodum vigore fuerint æmuli.

IN literis veteribus [1] memoria exſtat, quod par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni. neque immerito æſtimatum. [2] Nam cum aliis quidem populis de uniuſcujuſque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. Ejus rei ſpecimen eſt in illo utriuſque populi verbo factum, [3] quod [4] Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienſes epiſtolam, [5] ubi ſcriptum fuit populum Romanum miſiſſe ad eos haſtam & caduceum, ſigna duo belli aut pacis: ex quis utrum vellent eligerent; quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent. Karthaginienſes reſponderunt neutrum ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent utrum mallent relinquere; quod reliquiſſent, id ſibi pro [6] lecto futurum. Marcus autem Varro non haſtam ipſam neque ipſum caduceum miſſa dicit, ſed [7] duas teſſerulas: in quarum altera caduceum, in altera haſtæ ſimulacra fuerunt inciſa.

1 *Memoria exſtat*] Non opinor fuiſſe aliquam peculiarem cauſam Thyſio, ut vocem primam expelleret, optime cognitam in MSS. & editis: credo fuiſſe typorum mendum. *Gronov.*

2 *Nam cum aliis quidem populis*] Henr. Stephanus eſt, qui primus edidit *æſtimatum*, pro *exiſtimatum*, quod habent anteriores editi contra fidem MSS. in quibus omnibus video *æſtimatum*. Sed debuit progredi; quippe quum ſequens vocula *nam* ſimiliter in nullo exſtet antiquo codice; ut haud dubie juncta omnia poſuerit Gellius: *Neque immerito æſtimatum cum aliis quidem populis de un. reip. cum P. a. d. o. t. imperio decertatum.* ubi quod adjiciebatur verbum *eſt*, plane etiam ab otiante manu venit, nuſpiam in MSS. *Gronov.*

3 *Quod*] Vett. editt. *quum*. Thyſ. Sane invitis codicibus antiquis: verum nec τὸ *quod* in illis eſt. Habent omnes *factumq. quæ Fab.* aut *factumque Q. Fab.* Cur igitur non dedit Stephanus, qui prior mutavit *factum, quo Qu. Fabius?* Gronov.

4 *Q. Fabius*] Livius lib. 21 cap. 18. ſcribit poſt Saguntinam calamitatem miſſos Carthaginem legatos, inter quos princeps fuerit Q. Fabius, ad percunctandum, publicone conſilio Annibal Saguntum oppugnaſſet. Poſt tergiverſationem, *Romanus*, ait Livius, *ſinu ex toga facto, hic, inquit, vobis bellum & pacem portamus; utrum placet ſumite: ſub hanc vocem haud minus ferociter, daret utrum vellet, ſucclamatum eſt. Et quum is iterum ſinu effuſo bellum dare dixiſſet, accipere ſe omnes reſponderunt, & quibus acciperent animis, iiſdem ſe geſturos.* Paulo aliter Florus lib. 2 cap. 6. *Tergiverſantibus Pœnis dux legationis, quæ, inquit, mora eſt? Fabius. In hoc ego ſinu bellum pacemque porto, utrum eligitis? Succlamantibus bellum* (in eo differt Livius à Floro) *Bellum igitur, inquit, accipite, & excuſſo in media curia togæ gremio, non ſine horrore, quaſi plane ſinu bellum ferret, effudit.* Vide quoque Polybium lib. 3. Appianum de Bello Hiſpan. *Thyſ.* Itaque nec lectum nec auditum quidquam eſt de hoc imperatore Romano Fabio. Itaque ut neſcio qui contigerit, certe tamen contigiſſe mihi videtur, ut hic locus ſit verſus ex auctore Græco, qui ſcripſerat αὐτοκράτωρ πρεσβευτής, qui perperam Latine ſpectatus dederit imperatorem. *Gronov.*

5 *Ubi*] Aliter, *ibi*. Thyſ. Nempe contra MSS.

6 *Lecto*] Aliter, *electo*. Thyſ. Unus Regius ſervat compoſitum: cæteri habent *prælectos, profecto*, quæ dirigunt ad ſimplex, quod repoſuit Stephanus. In præcedentibus plerique ſcripti innuunt, *quod elegiſſent ad unum.*

7 *Duas teſſerulas*] De duabus teſſeris paulo aliter narrat Pomponius JC. in l. 2. § 37. de Orig. Jur. Ita autem loquitur: *Deinde Q. Mucius* (quidam *Fabium* legunt, ſed nihil temere mutandum cenſet Andreas Alciatus Par. 4. c. 17.) *quia ad Carthaginienſes miſſus legatus, cum eſſent duæ teſſeræ poſitæ, una pacis, altera belli, arbitrio ſibi dato utram vellet referret Romam; utramque ſuſtulit, & ait Carthaginienſes petere debere, utram mallent accipere.*

tranſgreſſus, inquit, à tranſgrediendo [11] dicitur, idque ipſum ab ingreſſu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *tranſgredi*, convenire non putavit neque volantibus neque ſerpentibus neque navigantibus; ſed his ſolis [12] qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud ſcriptorem idoneum aut navium *tranſgreſſum* reperiri poſſe, aut pro transfretatione *tranſgreſſum*. Sed quæro ego, cur non, ſicuti *curſus* navium recte dici ſolent, ita *tranſgreſſus* etiam navibus factus dici poſſit? præſertim quum brevitas [13] tam anguſti freti, qui terram Africam Hiſpaniamque interfluit, elegantiſſime tranſgreſſionis vocabulo quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi tranſgredive in naviganbus; volo uti reſpondeant, quantum exiſtiment [14] intereſſe, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re ruſtica. *Fundus*, inquit, *eo in loco habendus eſt, ut & oppidum prope amplum ſit, & mare aut amnis, qua naves ambulant.* Appetitas porro hujuſcemodi tranſlationes habitaſque eſſe pro honeſtamentis orationis [15] Lucretius quoque teſtimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod eſt nimio confidentius, quam illud de navibus Salluſtianum. verſus Lucretii hi ſunt:

[16] *Præterea radit vox fauces ſæpe, facitque*
Aſperiora foras gradiens [17] *arteria clamor.*

propterea Salluſtius in eodem libro non eos ſolum, qui navibus veherentur, ſed & ſcaphas quoque nantes progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui: [18] *Earum aliæ paululum progreſſæ nimio ſimul & incerto onere, quum pavor corpora agitaverat, deprimebantur.*

11 *Dicitur*] Cod. Torn. *dicuntur*. Thyſ. Item Lugdun. maj. Similiter editiones, ſed quæ item exhibebant *trangreſſus & ingreſſus, inquit, à transg.*

12 *Qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur*] Quaſi hoc obſervaret Pomponius Mela ſcribit 2, 2. *Eſt & regio, in qua Perſarum exercitus diviſas ſpatio pelagoque terras auſus pontibus jungere (mirum atque ingens facinus) ex Aſia in Græciam pedes & non navigatu maria transgreſſus eſt.* Gronov.

13 *Tam anguſti freti*] Hoc oſtium maris mediterranei, ubi maxime anguſtum eſt, circiter LXX. ſtadiorum eſt juxta Strabonem lib. 2. *Thyſ.* Sed aliud & magis ignotum & Gellio ſalutarius ab viro docto animadverti debuit. Quid enim eſt, quod mutans Stephanus edidit *anguſti freti, qui,* quum legeretur *quod?* Id ſcias ab eo factum ex fide MSStorum, in quibus aut ita legitur ut Lugd. min. Petav. Lincoln. aut *fretu qui*. Unde Pater præclare reſtituebat *anguſti fretus, qui*. quod confirmat ipſe Gellius XIII, 20, & inſuper Nonius Marcellus variis exemplis adſtructis docet. *Gronov.*

14 *Intereſſe ingredi atque ambulare*] Ex uno Petaviano notatum video, *intereſſe inter ingredi a. a.*

15 *Lucretius*] Citat hunc quoque locum Nonius ex Gellio. Extant verſus lib. 4 ℣ſ. 25. In vett. editionibus duo hi præcedentes verſus adduntur,

Corpoream quoque enim vocem conſtare fatendum eſt,
Et ſonitum, quoniam poſſint impellere ſenſus. Thyſ.

Sed à MSS. abſunt, ut merito omiſerint.

16 *Præterea*] Vett. editt. *Præterradit enim.*

17 *Arteria*] Neutro genere dixit, cum tamen Græcis ἀρτηρία ſit fœminini generis. Dicit autem Lucretius aſperam arteriam aſperiorem fieri clamore, id eſt raucedinem comparari, dum nimio impetu vocis fauces cum arteria taduntur. Quinetiam exſiccatur nimiis clamoribus; arteriam enim aſperam modice humidam (eſſe oportet ad vocem ſimul cum aliis organis formandam.

18 *Earum aliæ*] Citat hunc quoque locum Nonius. MS. Buſlid. *eadem*.

CAP.

Cap. XXVII.

Hiſtoria de populo Romano deque populo Pœnico, quod pari propemodum vigore fuerint æmuli.

IN literis veteribus [1] memoria exſtat, quod par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni. neque immerito æſtimatum. [2] Nam cum aliis quidem populis de uniuſcujuſque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. Ejus rei ſpecimen eſt in illo utriuſque populi verbo factum, [3] quod [4] Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienſes epiſtolam, [5] ubi ſcriptum fuit populum Romanum miſiſſe ad eos haſtam & caduceum, ſigna duo belli aut pacis: ex quîs utrum vellent eligerent; quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent. Karthaginienſes reſponderunt neutrum ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent utrum mallent relinquere; quod reliquiſſent, id ſibi pro [6] lecto futurum. Marcus autem Varro non haſtam ipſam neque ipſum caduceum miſſa dicit, ſed [7] duas teſſerulas: in quarum altera caduceum, in altera haſtæ ſimulacra fuerunt inciſa.

1 *Memoria exſtat*] Non opinor fuiſſe aliquam peculiarem cauſam Thyſio, ut vocem primam expelleret, optime cognitam in MSS. & editis: credo fuiſſe typorum mendum. *Gronov.*

2 *Nam cum aliis quidem populis*] Henr. Stephanus eſt, qui primus edidit *æſtimatum*, pro *exiſtimatum*, quod habent anteriores editi contra fidem MSS. in quibus omnibus video *æſtimatum*. Sed debuit progredi; quippe quum ſequens vocula *nam* ſimiliter in nullo exſtet antiquo codice; ut haud dubie juncta omnia poſuerit Gellius: *Neque immerito æſtimatum cum aliis quidem populis de un. reip. cum P. a. d. o. t. imperio decertatum.* ubi quod adjiciebatur verbum *eſt*, plane etiam ab otiante manu venit, nuſpiam in MSS. *Gronov.*

3 *Quod*] Vett. editt. *quum.* Thyſ. Sane invitis codicibus antiquis: verum nec τὸ *quod* in illis eſt. Habent omnes *factumq. quæ Fab.* aut *factumque Q. Fab.* Cur igitur non dedit Stephanus, qui prior mutavit *factum, quo Qu. Fabius?* Gronov.

4 *Q. Fabius*] Livius lib. 21 cap. 18. ſcribit poſt Saguntinam calamitatem miſſos Carthaginem legatos, inter quos princeps fuerit Q. Fabius, ad percunctandum, publicone conſilio Annibal Saguntum oppugnaſſet. Poſt tergiverſationem, *Romanus*, ait Livius, *ſinu ex toga facto, hic, inquit, vobis bellum & pacem portamus; utrum placet ſumite: ſub hanc vocem haud minus ferociter, daret utrum vellet, ſucclamatum eſt. Et quum is iterum ſinu effuſo bellum dare dixiſſet, accipere ſe omnes reſponderunt, & quibus acciperent animis, iiſdem ſe geſturos.* Paulo aliter Florus lib. 2 cap. 6. *Tergiverſantibus Pœnis dux legationis, quæ, inquit, mora eſt? Fabius. In hoc ego ſinu bellum pacemque porto, utrum eligitis? Succlamantibus bellum* (in eo differt Livius à Floro) *Bellum igitur, inquit, accipite, & excuſſo in media curia togæ gremio, non ſine horrore, quaſi plane ſinu bellum ferret, effudit.* Vide quoque Polybium lib. 3. Appianum de Bello Hiſpan. *Thyſ.* Itaque nec lectum nec auditum quidquam eſt de hoc imperatore Romano Fabio. Itaque ut neſcio quî contigerit, certe tamen contigiſſe mihi videtur, ut hic locus ſit verſus ex auctore Græco, qui ſcripſerat αὐτοκράτορα πρεσβευτήν, qui perperam Latine ſpectatus dederit imperatorem. *Gronov.*

5 *Ubi*] Aliter, *ibi.* Thyſ. Nempe contra MSS.

6 *Lecto*] Aliter, *electo.* Thyſ. Unus Regius ſervat compoſitum: cæteri habent *prælectos*, *profecto*, quæ dirigunt ad ſimplex, quod repoſuit Stephanus. In præcedentibus plerique ſcripti innuunt, *quod elegiſſent ad unum.*

7 *Duas teſſerulas*] De duabus teſſeris paulo aliter narrat Pomponius JC. in l. 2. § 37. de Orig. Jur. Ita autem loquitur: *Deinde Q. Mucius* (quidam *Fabium* legunt, ſed nihil temere mutandum cenſet Andreas Alciatus Par. 4. c. 17.) *quia ad Carthaginienſes miſſus legatus, cum eſſens duæ teſſeræ poſita, una pacis, altera belli, arbitrio ſibi dato utram vellet referret Romam; utramque ſuſtulit, & ait Carthaginienſes petere debere, utram mallent accipere.*

CAP. XXVIII.

[1] *De ætatum finibus* pueritiæ, juventæ, ſenectæ, *ex Tuberonis hiſtoria ſumtum.*

[2] C. Tubero in hiſtoriarum primo ſcripſit Servium Tullium, regem populi Romani, quum illas [3] quinque claſſes, [4] juniorum cenſus faciendi gratia, inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptemdecim: atque inde [5] ab anno ſeptimodecimo, [6] quo idoneos jam eſſe reipublicæ arbitraretur, milites ſcripſiſſe: eoſque [7] ad annum quadrageſimum ſextum juniores, ſupraque eum annum ſeniores appellaſſe. Eam rem [8] propterea notavi, ut diſcrimina quæ fuerint judicio

1 *De ætatum*] Quædam editt. habent *ætatium*. Ita & Vellejus lib. 2. loquitur. Ita *civitatium*, *hæreditatium*, *facultatium*, apud probatos auctores atque etiam JC. in Digeſtis invenitur. Vide *Voſſium* lib. 2. de Anal. cap. 14. *Thyſ.* Ita etiam Phil. Carolus jubet notari inuſitatum genitivum in titulo hujus capitis præſcriptum, tanquam ſine dubio ita dediſſet Gellius. additque ſimilia aliorum vocabulorum. Scias tamen editores ante Stephanum concorditer exhibuiſſe *ætatum*, nec ex ullo MS. aliter notari, ſed quidem diſerte obſervatum illud *ætatum* in MS. Regio. *Gronov.*

2 *C. Tubero*] Vide lib. 6 c. 3. *Thyſ.* Ubi licet bis dicatur ſimpliciter *Tubero*, ut hic quoque edebatur ante Stephanum, tamen rite nunc apponitur prænomen ex MSS. in quibus eſt vel *K. Tubero* vel *C. Tub.* idem Stephanus mox omiſit voculam *in*, quæ itidem eſt in MSS.

3 *Quinque claſſes*] Vide ſupra l. 7 c. 13. Singulæ claſſes habebant ſuas centurias ſeniorum & juniorum. Potius *ſex claſſis* dicendum fuerat.

4 *Juniorum*] Forſan hoc irreptitium, vel legendum *ſeniorum & juniorum*. Nam utrique in claſſibus erant. *Thyſ.* Poſtremum hoc bene potuit ſcire. In eo quod præcedit, non aſſequor quas delitias faciat. An pigratus aperte nobiſcum agere, tacet nomen Phil. Rubenii? Hunc enim ad iſtam ſententiam commotum fuiſſe oſtendunt ejus Electa 11, 21, quoniam non juniorum modo illæ claſſes, ſed etiam ſeniorum; ideo colligit delendam eam vocem, niſi palam imperitiæ Tuberonem arceſſas. Eadem ſententia profertur ab Lipſio in ſelect. Epiſt. 1, 55. Utique non potuit tanta imperitia Tuberonis fuiſſe, nec ullius Romani, quin ſciverit claſſes utrumque genus complexas. Sed aliud agit Gellius, quippe qui conſilium Servii in eo ſtatuit vel præcipue conſtitiſſe, ut juniorum copia ſemper eſſet conſpicua, & ſciri poſſet, quo numero militaris ætatis innixa ſtaret reſpublica. Recte intelliges, ſi Gelliana verba bene conſtruas & diſtinguas ita, ut nunc edidimus; quod vulgo errantes ita edunt *quinque claſſes juniorum, cenſus*. Certe diſtinctio quæcunque illa non eſt neceſſaria. *Gronov.*

5 *Ab anno ſeptimodecimo*] Non minus. Ita affirmant, qui de Veteri militia inter antiquos ſcripſerunt. ut notavit Lipſius lib. 1 de Mil. Rom. cap. 2 unde hauſit omnia, quæ huc alleverat Thyſius, ibique poſſunt videri, unde etiam pejerat, quæ notavit de anno XLVI, ut nihil ediderit ſuum.

6 *Quod idoneos*] Ita Stephanus, quum ederent *quos:* & illud reor eſſe in quibuſdam ſcriptis. Sed Reg. S. Marci Flor. Mem. Pet. *quo idoneos*, idque eligo. *Gronov.*

7 *Ad annum* XLVI *juniores*] Nota, qui ſeniores & juniores fuerint Romæ. Eſt enim locus hic illuſtris, unde diſcimus, quid ſit prærogativa juniorum & prærogativa ſeniorum apud T. Livium, ac Ovidius lib. 6 faſtorum, initio, hanc diviſionem Romulo tribuit: *populum digeſſit ab annis Romulus, in partes diſtribuitque duas. Hæc dare conſilium, pugnare paratior illa eſt, Hæc ætas bellum ſuadet, at illa gerit. Sic ſtatuit, menſeſque nota ſecrevit eadem, Junius eſt juvenum, qui fuit ante ſenum.* Id eſt, Majus à majoribus. Sic enim & lib. 5 initio. Sed Servio Tullio tribuit Dionyſ. Halic. lib. 4 pag. 221, ubi ſex claſſes pro cenſu ait ab eo inſtitutas, in his juniores dictos, qui intra 45 annum eſſent, quam στρατευσίμων ἡλικίαν vocat: ſeniores vero, qui ſupra 45 annum eſſent, quos ad urbis cuſtodiam diſpoſuit. In prima claſſe erant 40 claſſes juniorum, totidem ſeniorum ex maximo cenſu &c. *Henr. Valeſius.*

8 *Propterea notavit*] Certe hæſerunt in eligendo editores. Nam quum Aldus tenuiſſet hanc tertiam perſonam, Cervicornus, Gryphius, Badius aliique ſumſerunt primam, uſque ad Stephanum, qui revocavit tertiam, & hæc eſt in Lugd. maj. quum minor aliique habeant primam, quæ videtur eſſe Gel-

Digitized by Google

dicio moribuſque majorum [9] pueritiæ, juventæ, ſenectæ, ex iſta cenſione Servii Tullii prudentiſſimi regis noſcerentur.

Gellii, loquentis de ſe, non de Tuberone, & ſuam ætatem inſtruentis, non quemadmodum Tubero id ſuos docuerit, referentis, quod certe Gellii parum intererat. Hinc & ipſe legi. *Gronov.*

9 *Pueritiæ, juventæ, &c.*] De Ætatis gradibus juxta Varronem, Hippocratem, Solonem, Staſeam Peripateticum, vide Cenſorinum c. 14. & Pollucem. lib. 2.

CAP. XXIX.

Quod particula, atque, *non complexiva tantum ſit, ſed vim habeat pluſculam variamque.*

[1] Atque particula, à grammaticis quidem conjunctio eſſe dicitur connexiva; & plerumque ſane conjungit verba & connectit: ſed interdum alias quaſdam poteſtates habet non ſatis notas, niſi in veterum literarum tractatione atque cura exercitis. Nam & pro adverbio valet, quum dicimus; *aliter ego feci atque tu:* ſignificat enim, *aliter quam tu*, & [2] gemina ſi fiat, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animadvertimus in Q. Ennii annalibus, niſi memoria in hoc verſu [3] labor:

> [4] *Atque atque accedit muros Romana juventus.*

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem à veteribus dictum eſt; *deque*. Et præterea pro alio quoque adverbio dicitur, id eſt, *ſtatim*. quod in his Virgilii verſibus exiſtimatur obſcure & [5] inſequenter particula iſta poſita eſſe.

> —— —— —— —— *ſic omnia fatis*
> *In pejus ruere, ac retro ſublapſa referri,*
> *Non aliter quam qui adverſo vix flumine lembum*
> *Remigiis ſubigit, ſi brachia forte remiſit,*
> [6] *Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.*

1 *Atque particula*] Eadem ex Gellio Nonius ſcribit.

2 *Gemina ſi fiat*] Ita MSS. & priores editi; quod cur Stephanus contulerit in *fiet* cauſam ignoro. Tum Regius habebat *ſignificatur enim*. Gronov.

3 *Labor*] Forſan ſcribendum, *labat*. Thyſ. Quod unde habeat, tacet. Sed ſcias in Regio MS. aut ſic legi, aut *labar*, qui mox ſemel tantum agnoſcit *atque*.

4 *Atque atque*] Nonius interpretatur, *feſtine*, *intrepidanter*.

5 *Inſequenter*] Aliter, *infrequenter*. Thyſ. Hoc quidem extat in Lugd. min. ſed prius in aliis, uno etiam *ſequenter*.

6 *Atque illum*] Servius quoque exponit, *ſtatim*. Verſus hi extant libr. 1. Georg. ỳſ. 200. & ſeqq. Ita in legibus XII. tabularum. SI. IN. IUS. VOCET. ATQUE. EAT. Quod idem eſt, atque ſi lex dicat, *Si quis alterum in jus vocat, atque vocatus vocantem ſtatim ſequitur*. Thyſ. *Atque* nonnunquam valere *ſtatim* probant viri doctiſſimi plures alii, quos erit ſatis nominaſſe: Palmerius in ſpicilegiis, Ludov. Carrio lib. II Emend. cap. 12. Barthius lib. XXV Adverſ. cap. 19. Aliud etiam illis indictum eadem de particula obſervavimus ad monumentum vetus de pila vitrea, & indicavimus in lib. 1 Variarum. *Phil. Carolus.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

[1] *LIBER UNDECIMUS.*

CAPUT I.

De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa quæ ſuprema *appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria. & quibus verbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit.*

[2] TIMÆUS in hiſtoriis, quas oratione Græca de rebus populi Romani compoſuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam ſcripſerunt; quoniam boves Græca vetere lingua [3] ἰταλοὶ vocitati ſunt, quorum in Italia magna copia fuerit: [4] bucetaque in ea terra gigni paſcique ſolita ſint [5] complurima. Conjectare autem poſſumus ob eandem cauſam, quod Italia tunc eſſet armentoſiſſima, multam, quæ appellatur *ſuprema*, inſtitutam [6] in ſingulos [7] duarum ovium, boum triginta: pro copia ſcilicet boum, proque ovium

1 LIBER UNDECIMUS] In principe Ven. edit. anni 1477. hic legitur DECIMUS, contra in quodam MS. Explicit lib. 11. Incipit 12. *Thyſ.* Atqui id non debet peti ex quodam MS. quod communiter in omnibus exſtat, certe noſtris.

2 *Timæus*] De quo vide Voſſium de Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 12.

3 *Ἰταλοὶ vocitati ſunt*] Loca Varronis, Columellæ, Feſti Pompeji, quæ huc retulit Thyſius, cum Gellio convenientia, ante fuerant congeſta ab Cluverio in Italiæ antiquæ pagina 7, ubi etiam de aliis opinionibus meminit. Sed ab hac etymologia notum eſt, quantopere abeat Bochartus in Canaan lib. 1. c. 23.

4 *Bucetaque*] Sunt loca, ubi boves paſcuntur, & armenta. Alii tamen legunt, *bucera*, quod denotat *armenta*, *cornutos boves*. Quod non eſt rejiciendum, quia ſequitur, *gigni paſcique*. Vide tamen Scaligerum ad Varronem p. 184. *Thyſ.* Relinquatur ſane cuique ſua poteſtas; ſed conſtet etiam ab Gellio ſcriptum eſſe *buceta*, quum id exſtet in noſtris omnibus MSS.

5 *Complurima*] Alii legunt, *compluria*.

6 *In ſingulos*] *In ſingulos dies*. Cod. Torn. *Thyſ.* Nequaquam ſic ille ſolus, ſed & S. Marci Flor. uterque Lugd. Pet. & editi tantum non omnes uſque ad Stephanum, qui ſubſtantivum omiſit tum in hoc loco, tum infra, ubi edebatur *multam dicere in dies ſingulos*, prout habent etiam MSS. Unus eſt Regius codex, qui locum mutat exhibendo *inſtitutam in dies ſingulos* pari ordine, quo infra; ut hæc mutatio poſſet movere aliquid ſuſpicionis. Pater dubitabat, numquid ſcripſiſſet auctor *in ſingulos reos?* Niſi lex Ateria innuere voluerit, eum cui ob culpam admiſſam mulcta dicta fuerit hodie, niſi die ſequenti veniat excuſatum ſe magiſtratui purgatumque, denuo mulctari, idque uſque per dies ſingulos iterari, donec huc deſcendat, eaſque mulctas eſſe deſtinato modo iſto inſtitutas; opinarer auctorem dediſſe *in ſingulas vices*. Gronov.

7 *Duarum ovium, boum triginta*] Feſtus: *Peculatus furtum publicum dici cœptus eſt à pecore, quia ab eo initium ejus cœpit; Siquidem ante æs aut argentum ſignatum ob delicta pœna graviſſima erat duarum ovium & triginta boum. Eam legem* (vel, *ea lege*)

ovium penuria. ſed quum ejuſmodi multa pecoris armentique à magiſtratibus dicta erat, [8] addicebantur boves oveſque aliàs precii parvi, aliàs majoris: eaque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcirco poſtea [9] lege Ateria conſtituti ſunt in oves ſingulas [10] æris deni, in boves æris centeni. *Minima* multa eſt ovis unius. *Suprema* multa eſt ejus numeri, cujus diximus: ultra quem multam dicere in ſingulos jus non eſt; & propterea *ſuprema* appellatur, id eſt, ſumma & maxima. Quando igitur nunc quoque à magiſtratibus populi Romani more majorum multa dicitur vel minima vel ſuprema; obſervari ſolet, ut [11] *oves* genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: [12] *M. Terentio quando citatus neque reſpondit neque excuſatus eſt*, [13] *ego ei unum ovem multam dico.* ac niſi eo genere diceretur, negaverunt juſtam videri multam. Vocabulum autem ipſum *multæ* idem M. Varro [14] uno & viceſimo rerum humanarum [15] non Latinum, ſed Sabinum eſſe dicit; idque ad ſuam memoriam man-

lege] *ſanxerunt T. Menenius Lanatus & Seſtius Capitolinus conſules.*

8 *Addicebantur*] Aliter perperam, *adigebantur.* Thyſ. Callide quidem illud, quum nulla addatur fides. Ita autem ſcio mutatum eſſe ab patre, ut cuique poteſt patere ex editionibus, & ille putabat nunc ita loquutum Gellium, ut apud Ciceronem II de Orat. 63 *Quanti addictus? mille nummûm.* Nec id temere, ut fere accedam; ſed nemo ex ſcriptis aliter, quam eſt in editis, niſi quod unus Lugd. maj. & quidem in raſo, habeat *adjebantur.* Ita hoc verbo non videtur Gellius reſpexiſſe officium judicis, qui addicebat, ſed ejus, qui mulctatus volebat ſatisfacere ſententiæ: ille oves, ille boves adigebat cujus pretii viſum fuiſſet, ut hic idem uſu venerit, quod Athenis explicante Harpocratione in ΜΕΙΟΝ & ΜΕΙΑΓΩΓΟΣ, quem vide. *Gronov.*

9 *Lege Ateria*] Quæ ad has voces ſubnotavit Thyſius, aliquoties alibi legas, prout eſt hic exhauſtus ab iis, qui leges Romanas recenſuerunt, locus, in quo tamen miror Pigium in anno V. C. 299 notantem aliquot exemplaria *Aretinam* exprimere hanc legem mendoſe. Certe editiones Aldi, Cervicorni, Badii, Gryphii eam vocem non ſic exprimunt, ſed *Aterina.* non etiam vidi in ullis MSS. quorum Reg. & S. Marci Flor. & Lugd. maj. & Perav. *Aternia*, Lugd. min. *Paternia*, Linc. *eternia.* Sed hæc duo capita ipſamque legem Ateriam Tarpejam peculiari Diſſertationis ſtudio illuſtrare contendit illuſtravitque Vir Politiſſimus & mihi Amiciſſimus Jo. Koolius Senator Amersfurtenſis. *Gronov.*

10 *Æris deni, &c.*] Feſtus: *Quæ pecudes, poſtquam ære ſignato uti cœpit Populus Rom. Tarpeia lege cautum fuit, ut bos centuſſibus, ovis decuſſibus æſtimarentur.*

11 *Oves genere virili*] Ita & Nonius ex Varrone Rerum Humanarum lib. XXIII. duo exempla adfert. Ultimum ex Gellio, qui idem citat, deſumptum videtur. Quinetiam ſi mulcta indicta eſſet boum oviumque, oves ſemper præponebantur teſte Plinio lib. 18 cap. 3. Vide & lib. 33 cap. 1.

12 *M. Terentius*] Vett. edit. *Marco Terentio.* Thyſ. Sic eſt, nec video cauſam, cujus illecebra deductus Stephanus ſuſtinuerit caſum iſtum dandi transferre in primum. Utique MSSti concordes ſunt in firmando iſto tertio caſu, niſi quod Lugd. min. hæreat in neſcio quo ſuperſcriptæ aut correctæ literæ incerto. An tolerare non potuit *M. Terentio . . ego ei*, præſertim turbatus exemplo Briſſonii? Ac id dictum eſt Romane, & ſicut Suetonius in Auguſto c. 67. *Thallo à manu, quod . . . crura ei fregit.* Et tale eſt, quod Gellius citat ex Catone XV, 12. *Zonas quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli.* Hunc auctori debui reſtituere ſuum, præſertim quum ita etiam legat Nonius in v. Oves. *Gronov.*

13 *Ego ei*] Omittit Briſſonius, *ei.*

14 *In uno & viceſimo*] Vetus cod. *undevigeſimo.* Thyſ. Immo MSS. omnes *uno viceſimo.*

15 *Non Latinum ſed Sabinum*] Alibi tamen lib. 4. de L. L. *ſingulas appellatas eſſe multas* dicit, *quod olim unum dicebant multa. Itaque cum in dolium aut culeum unum addunt ruſtici, dicunt etiam nunc multa.* Verùm Scaliger *multa* ibi interpretatur nume-

manſiſſe ait in lingua [16] Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti. ſed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντίφρασιν, ut quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem uſus & mos ſermonum is ſit, ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti ſunt, *multam dixit*, &, *multa dicta eſt:* non eſſe ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba hæc ſunt: *Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* poteſt autem videri [17] conſulta elegantia [18] mutaſſe verbum, quum in caſtris & [19] in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

numera, Idemque voluit multare proprie in auctionibus eſſe τὸ πλειστηριάζειν. Sed dubito an hæc vera ſint. *Multa* vel *mulcta* pœna videtur eſſe, quæ à re ruſtica originem accepit, quod pœnæ loco menſura vel vas emulcti lactis ſolveretur. Atque hinc ad pœnas poſtmodum pecuniarias tranſlatum arbitror. Vel *mulcta* dicta, quod ea invitis extorqueatur, emulgeaturque. *Thyſ*. Neſcio, an viderit aliquid paternum ad Plauti Stichum 13, 18. *Gronov*.

16 *Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti*] Idem Varro refert de L. L. lib. 6. & Strabo lib. 5. ita loquitur: *Sabinorum antiquiſſima eſt gens, & indigena, ab his originem duxere Samnites.*

17 *Conſulta elegantia*] Badius legit, *conſultò elegantiæ vitaſſe verbum* aut *elegans verbum.*

18 *Mutaſſe*] Aliter, *Vitaſſe*, in MS. *viſitaſſe*, forſan *vitiaſſe*. Thyſ. Variam hanc lectionem verbi *viſitaſſe* Bourdelotius adſcripſit editioni Badianæ; ego in nullo MSto vidi aut ab aliis notatam ſcio. Neque vero inde oportuit conjectare *vitiaſſe*. Per fidem! quis ita judicaret de Catone, niſi Thyſius? Ne memoria quidem ejus ineptiæ aut litura exſtare debuit. Sed aliter ipſe voluit. *Gronov*.

19 *In exercitu multa fieret*] Si multam non ſolverent milites, pignus capiebant tribuni, & dicebatur juxta Feſtum *Cenſio haſtaria*. Privabatur parte armorum miles, eaque pecunia debebat luere. Vide Lipſium lib. 5. De Mil. Rom. cap. 18.

CAP. II.

Quod elegantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu atque* [1] *victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.*

[2] *Elegans* homo non dicebatur cum laude; ſed id fere verbum ad ætatem M. Catonis vitii, non laudis, fuit. eſt namque hoc animadvertere, cum in quibuſdam aliis, tum in libro [3] Catonis, qui inſcriptus eſt, [4] Carmen de moribus. Ex quo libro verba hæc ſunt: *Avaritiam omnia vitia habere putabant; ſumtuoſus, cupidus, elegans, vitioſus,* [5] [6] *irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *elegantem*

1 *Victu*] Qualem Cicero in Orat. cap. 25 dicit *in epularum apparatu elegantem.*

2 *Elegans homo*] Ita Cicero Clodium notat: *Tu elegans, tu ſolus urbanus, quem decet muliebris ornatus, quem inceſſus pſaltriæ; qui levare vultum, qui mollire vocem potes.* Thyſius ex Philippo Carolo. Voluit vero Stephanus ſyllabam mediam ſcribi per tertiam vocalem, & ſic edidit ubique *eligans*, ſed contra bonos MSStos, ut ſibi tantum arrogare non debuerit.

3 *Catonis*] Deeſt in Cod. Torn.

4 *Carmen de moribus*] Effatum, de moribus emendandis proſa ſcriptum, ut liquet. Præcepta & edicta legum & ſanctionum carmina quoque vocabantur. Hinc Liv. *Lex horrendi carminis erat.*

5 *Irritus*] Homo nauci, inutilis. Legitur quoque *inritus*, ſicut etiam in veteribus monumentis invenitur.

6 *Irritus qui habebatur*] Non video in libris ſcriptis aliam mutationem, quam quod in Regio & S. Marci aliiſque ſit vel *irrituſque* vel *inrituſque*, in Scheff. *iritus.* Et tamen accipe, quid ex Scriverii

Digitized by Google

tem dictum antiquitus, [7] non ob ingenii elegantiam, ſed qui nimis lecto amœnoque [8] cultu victuque eſſet. Poſtea *elegans* reprehendi quidem deſiit; ſed laude nulla dignabatur, niſi [9] cujus elegantia erat moderatiſſima. Sic [10] M. Tullius [11] L. Craſſo & Q. Scævolæ non meram elegantiam, ſed [12] multam parſimonia miſtam laudi dedit: *Craſſus*, inquit, *erat parciſſimus elegantium; Scævola parcorum elegantiſſimus*. Præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam ſparſim & interciſe commeminimus: *Veſtiri*, inquit, *in foro honeſte mos erat: domi quod ſatis erat.* [13] *equos carius quam coquos emebant.* [14] *poeticæ artis honos non erat. ſi qui in ea re ſtudebat, aut ſeſe* [15] *ad convivia applicabat,* [16] *graſſator vocabatur.* Illa quoque ex eodem libro præclaræ veritatis ſententia eſt: *Nam vita*, inquit, *humana prope uti ferrum eſt; ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. item homines exercendo videmus conteri. ſi nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.*

vetii codice notaverit pater: [*biloſus*, *invidus*, ſed fruſtra. Huic loco medicinam facere debebat, qui communi omnium auctorum emendandi bono ferτur eſſe natus. Vide illum ad Pl. Trin. c. 1. initio. Vide & Grot. notis ad Capellam, qui titulum iſtum adſcripſit Meurſio.] Quid iſta velint, ignoro. Et præter iſta oſtendit ſibi varietatem hanc ſignificantium maxime diverſa vocabulorum diſplicuiſſe, ut crederet dediſſe auctorem *cupes*, *elegans*, (*vinoſus* Meurſ.) *luxurioſus*, *perditusque*, omnia ad profuſi hominis declarationem pertinentia, quum de omnibus avaritiæ oppoſitis loqui ſe velle occaſione ejus videatur Cato. *Gronov.*

7 *Non ob ingenii elegantiam*] Vett. editt. *Non ab ingenii elegantia*.

8 *Cultu*] Quo ſenſu in ejuſdem libri cap. 23 jungit *elegantiam & munditiam*. Id quod retulit Suetonius Aug. 73. *Inſtrumenti ejus & ſupellectilis parcimonia apparet etiam nunc, reſiduis lectis atque menſis, quorum pleraque vix privatæ elegantiæ ſunt.* Gronov.

9 *Cujus elegantia erat moderatiſſima*] Ita Cornelius Nepos de Attico loquitur: *Elegans, non magnificus, ſplendidus, non ſumtuoſus, omni diligentia munditiem, non affluentiam affectabat.* Thyſius ex Ph. Carolo.

10 *M. Tullius*] Extat ille locus in libro de claris oratoribus, ſive Bruto cap. 40.

11 *L. Craſſo & Q. Scævolæ*] Quorum egregiam comparationem habes in eodem libro.

12 *Multam*] Vett. editt. *multa*. Thyſ. Idque apparet placuiſſe patri, quamvis accuſativus firmaretur ab ſcriptis.

13 *Equos carius quam coquos emebant*] Plinius lib. 9. in contumeliam Rom. juventutis inquit: *coquos carius emunt quam equos.*

14 *Poëticæ artis honos non erat*] Quippe illa principio in Urbe contemptui habita. Quocirca minime mirari oportet, ſi M. Fulvio Nobiliori vitio datum eſt, quod is conſul cum eſſet in Ætoliam provinciam Q. Ennium ſecum duxiſſet. Factum tamen eſt, ut paulo poſt principes etiam viri, aucto imperio, domi foriſque pace adepta, ad hanc ſtudiorum partem animum inclinarint, ſummoque cultu atque honore illos habuerint, qui carmine abſolvendo viderentur admodum excellere. Ita *Crinitus* in Præfatione libri de Poëtis, qui videndus eſt.

15 *Ad convivia applicabat*] Male Barthius legit *convicia*. Vide Caſaubonum ad Theophraſti characterem περὶ κολακείας.

16 *Graſſator vocabatur*] *Graſſari* juxta Feſtum *antiquis erat adulari*. Ideo nimirum quod paraſiti & adulatores graſſentur per plateas ad captandam alienam menſam. Quam artem famelici quidam Poetæ non negligebant, divinamque ſcientiam proſtituebant. *Thyſ.* Adde Reineſium lib. 11 Var. Lect. cap. 7. p. 172.

Digitized by Google

CAP. III.

Qualis quantaque ſit, pro, particulæ varietas deque exemplis ejus varietatis.

QUANDO [1] ab arbitriis negotiiſque otium eſt, & motandi corporis gratia aut ſpatiamur aut vectamur; quærere nonnunquam apud memetipſum ſoleo res ejuſmodi, parvas quidem minutaſque & hominibus non bene eruditis aſpernabiles; ſed ad veterum ſcripta penitus noſcenda & [2] ad ſcientiam linguæ Latinæ cum primis neceſſarias: velut eſt, quod forte nuper [3] in Præneſtino receſſu veſpertina ambulatione ſolus ambulans conſiderabam; qualis quantaque eſſet particularum quarumdam in oratione Latina varietas. quod genus eſt præpoſitio, *pro*. Aliter enim dici videbam, *pontifices* [4] *pro collegio decreviſſe;* aliter, *quempiam teſtem introductum* [5] *pro teſtimonio dixiſſe:* aliter M. Catonem in Originum quarto, *prælium factum depugnatumque* [6] *pro caſtris*, ſcripſiſſe: & item in quinto, *urbis, inſulaſque omnis* [7] *agro pro Illyrio eſſe:* aliter etiam dici, [8] *pro æde Caſtoris:* aliter, [9] *pro roſtris:* aliter, [10] *pro tribunali:* aliter [11] *pro concione:* atque aliter, *tribunum plebis* [12] *pro poteſtate interceſſiſſe.* Sed has omnis dictiones, qui aut omnino ſimiles & pares, aut uſquequaque diverſas exiſtimaret, errare arbitrabar. nam varieta-

1 *Ab arbitriis*] Fuit enim Gellius lectus inter judices. Arbitri autem & judices quomodo differant, videndi JCC. libri. Feſto *arbitrium* dicitur, *ſententia, quæ ab arbitro dicitur.* Arbitrium quoque ponitur pro arbitri judiciſque officio circa ea quæ in judicio verſantur, formulaque non continentur. Ita *arbitrium judicis* in l. 24. §. pen. & ult. D. Solut. matrim. aliiſque legibus dicitur. Proprie *arbiter* veteribus tanquam inſpector, *arbitrium* inſpectio dicebatur. Hinc *arbitrium* pro arbitrorum ſententia ponitur. Aliter hic quoque legebatur *arbitris.*

2 *Ad ſcientiam linguæ Lat.*] Nihil moveo. Sed tamen aperte habet MS. Regius, *& aſciendam*, ſupra tertiam literam adſcripto *d.* Neſcio an ſignificet *& ad ſcienda linguæ Latinæ.* Sic *peragenda conſularis officii* apud Livium. *Gronov.*

3 *In Præneſtino receſſu*] Quo propter aëris temperiem æſtivo tempore ſecedere ſoliti. *Thyſ.* Unde pater cenſebat à Gellio plane ſcriptum *ſeceſſu* (ſic enim loquebantur) non *receſſu*, prout jam ante judicaverat etiam doctiſſimus Juretus ad Symmachi epiſtolam 2 libri r. *Gronov.*

4 *Pro collegio*] Ex ſententia & utilitate collegii.

5 *Pro teſtimonio*] Loco teſtimonii.

6 *Pro caſtris*] Vel ante caſtra, vel pro defenſione caſtrorum.

7 *Pro agro Illyrio*] In favorem Illyriorum cauſæ, & defenſionem.

Pro agro Illyrico] Vett. editt. *pro pago Illyrico.* Utique Plinius *pagum* non ſemel ſumit pro magna gente. Itaque præter vulgarem ſignificationem, qua κώμην, ſeu vicum denotat, etiam ſumitur de *regione tota* aut præfectura. Gloſſæ: Pagus, τετραρχία, χώρα, οἶκος. Thyſ. Utique Aldus habet *pro agro Illyrico*, ut pleræque deinde editiones ſequutæ. Si quis habeat *pago*, venit ex nota ſcribendi *p agro*, & hinc r emiſſo.

8 *Pro æde Caſtoris*] Ante ædem Caſtoris.

9 *Pro roſtris*] Vel in conſpectu roſtrorum, *vel* in ipſo ſuggeſto, quod ex roſtris navium Antiatium in foro juxta curiam Hoſtiliam extructum erat.

10 *Pro tribunali*] Coram vel in tribunali.

11 *Pro concione*] In conſpectu populi convocati ad audiendam orationem.

12 *Pro poteſtate*] Juxta poteſtatem aut ex officio ejus.

13 Non

tatem iſtam ejuſdem quidem fontis & capitis, [13] non ejuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profecto facile intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat veteris orationis uſum atque notitiam celebriorem.

13 *Non ejuſdem tamen eſſe finis*] Vocem ſecundam nec Regius nec Lugd. maj. agnoſcit, & poteſt ſubaudiri ex præcedente. Sed neque τὸ *nam* habetur in Regio. *Gronov.*

CAP. IV.

Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidi [1] æmulatus ſit.

[2] EURIPIDI verſus ſunt in Hecuba, verbis, ſententia, brevitate inſignes illuſtreſque. Hecuba eſt ad Ulyxem dicens:

[3] Τὸ δ' ἀξίωμα, κἂν κακῶς λέγῃ, τὸ σὸν
[4] Νικᾷ. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει a.

Hos verſus Q. Ennius, quum eam tragœdiam verteret, non ſane incommode æmulatus eſt. Verſus totidem Enniani hi ſunt:

[5] *Hæc tu etſi perverſe dices, facile Achivos flexeris:*
Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta, eademque oratio æqua non æque valet.

bene, ſicuti dixi, Ennius: ſed ignobiles tamen & opulenti [6] ἀντὶ ἀδοξούντων

a *Auctoritas vero, etſi male dicas, tua*
Vincit; nam ab inhonoratis veniens ſermo
Et ab honoratis, idem non tantundem valet.

---

1 *Æmulatus*] MS. Reg. *imitatus.* Et videtur voluiſſe varius eſſe Gellius. *Gronov.*

2 *Euripidi verſus*] Sic edidit Stephanus, quoniam ſimilia ante obvenerunt. Cæterum MSSti omnes in hoc loco *Euripidis*, ſed in argumento Reg. & Petav. & Lugd. uterque alterum retinent ſancte. Quin etiam Reg. mox habens *verbi ſententia* forſan temere illic literam *s* omiſit, quod in prima voce abolere debuerat: ut poſſimus H. Stephano gratias agere. *Idem.*

3 Τὸ δ' ἀξίωμα, &c.] Hos verſus ita reddit Interpres, quiſquis ille eſt, Græcorum vocabulorum Gellii,

Auctoritas vero, etſi male dicat, tua
Perſuadebit. Nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio
Et ab exiſtimatis, eadem haudquaquam tantundem valet

Hac verſione tanquam Gellii (quod miror) utitur Salmaſius ad Hiſtoriam Auguſtam p. 300. Verſiones illæ antiquis editionibus inſeruntur, ſed nihil minus quam Gellianæ ſunt. Extant hi verſus in tragœdia Euripidis Hecuba vſ. 293. & ſeqq.

4 Νικᾷ] Cod. Torn. νικᾷ. Thyſ. Idem probatur ab Regio, Mem. Lugd. utroque. Petav. ut pro veriſſimo haberi oporteat, nec potuerim vulgatum ferre *Gronov.*

5 *Hæc tu etſi perv.*] Lugd. uterque *Hæc tametſi.* Porro notavit Alciatus 8 Par. 11 rationem trochaici carminis ſeptenarii, quo utitur Ennius, ſatis indicare eum *Opinati* ſcripſiſſe, non *opulenti*, ideoque immerito à Gellio reprendi, ut adſcripſit pater. Cui addas licet G. J. Voſſium lib. 2 Iuſtit. Orator. cap. 9. pag. 305 ex indicio Joh. Iſaacii Pontani. Sed Philippus Carolus in his nihil ſane deſiderat, quia *ignobiles* ponuntur pro obſcuris; opulenti autem pro ſplendidis & inſignibus, quia illi utplurimum ſoli rerum potiuntur. *Gronov.*

6 Ἀντὶ ἀδοξούντων καὶ δοκούντων] Ἀδοξούντων interpretatur Scholiaſtes ἀτίμων, id eſt, *non honoratorum*, δοκούντων, ἐνδόξων καὶ ἐντίμων, id eſt, *celebrium, honoratorum.*

των & δοκιμήτων ſatisfacere ſententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδοξῦσι[a]; [7] neque omnes opulenti εὐδοξῦσι[b].

a *Inglorii ſunt.*
b *In bona exiſtimatione ſunt.*

7 *Neque omnes ignobiles*] Per *Ignobiles* Ennius obſcuros intellexiſſe videtur, per *opulentos* ſplendidos, illuſtres, quia illi utplurimum rerum potiuntur, illuſtreſque habentur.

CAP. V.

[1] *De Pyrrhoniis philoſophis quædam, deque Academicis ſtrictim notata, deque inter eos differentia.*

QUOS Pyrrhonios philoſophos vocamus, ii Græco cognomento [2] σκεπτικοὶ appellantur. id ferme ſignificat quaſi quæſitores & conſideratores: nihil enim decernunt, nihil conſtituunt; ſed in quærendo ſemper conſiderandoque ſunt, quidnam ſit omnium rerum de quo decerni conſtituique poſſit. ac [3] ne videre quoque plane quicquam neque audire ſeſe putant; ſed ita pati afficique, quaſi videant vel audiant. eaque ipſa, quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant, qualia & cujuſmodi ſint, cunctantur atque [4] inſiſtunt; omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confuſiſque ſignis veri atque falſi ita [5] inprenſibilem videri ajunt, [6] ut quiſquis homo eſt non præceps neque judicii ſui prodigus, his uti verbis debeat, quibus auctorem philoſophiæ iſtius Pyrrhonem eſſe uſum tradunt, ὐ μᾶλλον ὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ ὐδετέρως[a]. indicia enim rei cujuſque & ſinceras proprietates negant poſſe noſci & per-

a *Non magis ita hoc habet, quam illo modo vel neutro.*

1 *De Pyrrhoniis*] Vulgo male *Pyrrhonibus.*

2 Σκεπτικοί.] Aliter, σκεπλεταί, nullo ſenſu, pro quo Stephanus reponit σκεπτηταί, ſed dubitat tamen an hoc recipiendum ſit, quia tale vocabulum apud autores non occurrat, & novum ſit tale verbale à σκέπτομαι. σκεπτικοὶ habent vett. editt. Quod ſervandum, cum infra quoque idem vocabulum occurrat. *Thyſ.* Et adſcripſit Salmaſius: *ſceptice* in p. pro *ſcepticoe*, σκεπτικοί. Sic quoque legitur in utroque Lugd. Attamen σκεπτηταὶ plane exſtabat in Lincoln. Cæterum his annectere, quæ habet Diogenes Laertius, & in eo legi poſſunt, aut vulgo ſunt cognita, non eſt hujus temporis.

3 *Ne videre quoque plane quicquam*] Talem quoque ſententiam fuiſſe Empedoclis ſcribit M. Tullius in Lucullo: *Et tamen iſti Phyſici raro admodum cum hærent aliquo loco exclamant, quaſi mente concitati! Empedocles quidem ut interdum mihi furere videatur, abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire, nihil cernere: nihil quale ſit poſſe reperiri.*

4 *Inſiſtunt*] Tranſlatio ſumpta à viatoribus, qui ubi ad bivium aliquod pervenerint, incerti, qua progrediantur, diu cunctantur & inſiſtunt. Ita *Moſellanus.* Thyſ. Videtur hauſiſſe ex Cicerone XII Phil. 3. *Qui ſi pacis, id eſt, timoris noſtri nomen audiverit, ut non referat pedem, inſiſtet certe: quid enim revocante & receptui canente ſenatu properet dimicare!* Hinc patet nugatoriæ explicationis ſpecimen eſſe illud de bivio. Etiam in MS. Regio eſt *ea ipſa*, non *eaque ipſa*. Gronov.

5 *Inprenſibilem*] Vett. editt. habent, *incomprehenſibilem.* Thyſ. Sed præter MSStos, in quibus eſt, quod editur, aut *impenſibilem*, quod habet Reg. Mem. Scheff. aut *inpenſibilem*, ut eſt in Lugd. min. quum in majore ſit *impreſibilem*, ut hactenus recte dereliquerit priores Stephanus. Et ſic tamen ex hac varietate egreſſus pater dubitabat, an non vellent: *inſenſibilem*, perinde ut XVII, 10. *Id quoque inenarrabile eſſe ait & propemodum inſenſibile.* Gronovius.

6 *Ut*

percipi; idque ipſum docere atque oſtendere multis modis conantur; ſuper qua re Favorinus quoque ſubtiliſſime argutiſſimeque decem libros compoſuit, quos [7] πυῤῥωνείων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio & à multis ſcriptoribus Græcis tractata eſt, [8] in quid & quantum Pyrrhonios & Academicos philoſophos interſit. [9] utrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque comprehendi putant. ſed ex omnibus rebus proinde viſa fieri dicunt, quas φαντασίας[a] appellant; non ut rerum ipſarum natura eſt, ſed affectio animi corporiſve eſt eorum, ad quos ea viſa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ ſenſus [10] omnium movent, τῶν πρός τι[b] eſſe dicunt. id verbum ſignificat, nihil eſſe quicquam quod ex ſeſe conſtet, nec quod habeat vim propriam & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri: taliaque videri eſſe, qualis ſit eorum ſpecies dum videntur, qualiaque apud ſenſus noſtros, quo pervenerunt, [11] creantur: non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Quum hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonii dicant quam Academici, [12] differre tamen inter ſeſe & propter alia quædam, & vel maxime propterea exiſtimati ſunt, quod Academici quidem ipſum illud nihil poſſe [13] comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil eſſe verum videtur.

a *Imaginationes.* b *Relatorum.*

6 *Ut quiſquis*] Ita Badius recte legit. Vett. editt. habent, *ut quiſque*.

7 Πυῤῥωνείων τρόπων] Id eſt, *Pyrrhoniorum modorum*. Decem τόπους Pyrrhoniorum propoſuit Laertius. Quos & τρόπους appellabant. Sextus Empiricus Hypotyp. 1. cap. 14. Παραδίδονται τοίνυν συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Σκεπτικοῖς τρόποι, δι' ὧν ἡ ἐποχὴ συνάγεσθαι δοκεῖ, δέκα τὸν ἀριθμὸν, οὓς καὶ λόγους καὶ τόπους συνωνύμως καλοῦσιν. Favorinus itaque juxta decem τρόπους vel τόπους decem libros ſcripſit. Quos λόγους appellat Philoſtratus in ejus vita, eoſque impenſe laudat. Pyrrhoniæ ſectæ Favorinum valde addictum fuiſſe affirmat Galenus contra Academicos.

8 *In quid*] Vett. editt. *an quid*. Thyſ. Et MSSti ſane inter utrumque hærent: ſed omnes abigunt iſtud *inter*, quod poſt vocem *quantum* immittebatur ab editionibus. *Gronov.*

9 *Utrique enim σκεπτικοὶ*] Σκεπτικοὶ quia poſt longam inquiſitionem ἐπέχουσι, ſive *judicium ſuſpendunt*. ἐφεκτικοὶ ἐπέχοντες ſive *aſſenſum retinentes*. Ἀπορητικοὶ, *dubitantes*.

10 *Omnium*] Vett. editt. *hominum*.

11 *Creantur*] In quodem MS. *procreantur*.

12 *Differre tamen inter ſeſe*] Præter Gellianam, hanc quoque differentiam ponit Sextus, quod Arceſilas diceret ἐποχὴν eſſe bonam, aſſenſionem malam, idque ſecundum naturam, Pyrrho οὐ κατὰ φύσιν ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον. Academici quoque modeſtiores erant, & accuratiores. Cicero in Lucullo. *Non enim ſumus ii, quibus nihil verum eſſe videatur; ſed qui veris falſa quædam adjuncta eſſe dicamus, tanta ſimilitudine, ut nulla inſit certa judicandi & diſcernendi nota.* Confunduntur itaque ſæpe cum Pyrrhoniis, ſicut & Pyrrhoniis Dogmatici falſa impoſuerunt.

13 *Comprehendi quaſi compr. & nihil poſſe*] Hæc omnia ſunt omiſſa in editione Stephani, ut videtur, typorum lapſu.

CAP. VI.

Quod mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Caſtorem.

IN veteribus ſcriptis neque mulieres Romanæ per Herculem [1] dejurant; neque viri per Caſtorem. ſed cur illæ non juraverint Herculem, non obſcurum eſt. nam [2] Herculaneo ſacrificio abſtinent. cur autem viri Caſtorem jurantes non appellaverint, non facile dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum invenire eſt apud idoneos quidem ſcriptores, [3] aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecaſtor* virum. *Ædepol* autem, quod jusjurandum per Pollucem eſt, & viro & feminæ commune eſt. Sed M. Varro [4] aſſeverat antiquiſſimos viros neque per Caſtorem neque per Pollucem dejurare ſolitos; ſed id jusjurandum fuiſſe tantum feminarum ex Initiis Eleuſiniis acceptum: paulatim tamen, inſcitia antiquitatis, viros dicere [5] *ædepol* cœpiſſe; factumque eſſe ita dicendi morem: ſed *mecaſtor* à viro dici, in nullo vetere ſcripto inveniri.

1 *Dejurant*] Vett. editiones, *dejerant*. Forſan per Herculem non jurabant feminæ, quod muliebri fraude occiſus, Caſtor & Pollux quod à viris interfecti. Vide Apollodorum in Biblioth. lib. 7. *Thyſ.* Mirus eſt vir doctus, quod cauſam à Gellio poſitam non amet, nec tamen etiam refutans ſubnectat aliquid ab mulierum primarum Romæ ſcientia remotum & alienum. Gellius vero id putavit oriri ex hiſtoria Herculis Italica, quod & probabilius, ut mox patet ſatis dilucide ex citatione Macrobii & Propertii, quem utrumque Thyſius mutuatus fuit ex Phil. Carolo. *Dejurant* autem recte repoſuit Stephanus, quum & id ipſum & mox τὸ *dejurare* exſtet in omnibus MSS. præter Scheff. *Gronovius.*

2 *Herculaneo ſacrificio abſtinent*] Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 12. *Unde & mulieres in Italiâ ſacro Herculis non licet intereſſe: quia Herculi cum boves Geryonis per Italiæ agros duceret, ſitienti reſpondit mulier, aquam ſe non poſſe præſtare, quod feminarum Deæ celebrarentur dies, nec ex eo apparatu viros guſtare fas eſſet: propter quod Hercules facturus ſacrum deteſtatus eſt præſentiam feminarum, & Potitio ac Pinario ſacrorum cuſtodibus juſſit, ne mulierem intereſſe permitterent.* Hinc Hercules apud Propertium lib. 4 c. 10.

Maxima, quæ gregibus devota eſt ara repertis;
Ara per has, inquit, Maxima facta manus,
Hæc nullis unquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximii ne ſit inulta ſitis.

3 *Aut* mehercle] Vett. editt. *mehercules*. Crebro tamen ita loquitur Apulejus, cum mulieres introducit loquentes. *Thyſ.* Habet ex notis Aſcenſianis. Id & poſt Gellii ætatem evenit, & non in Italia, nedum Romæ. Cæterum jam & Aldus edidit *mehercle*, & Gryphianæ habent *mehercule*.

4 *Aſſeverat*] Vett. editt. *aſſeverare*.

5 *Ædepol*] Id eſt, Per ædem Pollucis. Etiam viri apud Comicos ita jurant.

CAP. VII.

Verbis antiquiſſimis relictiſque jam & deſitis minimè utendum.

VERBIS uti aut nimis obſoletis [1] exculcatiſque, aut inſolentibus novitatiſque duræ & illepidæ, par eſſe delictum videtur: ſed moleſtius equidem culpatiuſque eſſe arbitror, verba nova, incognita, inau-

1 *Exculcatiſque*] Antiquitate protritis, & quæ amplius in uſu non ſunt.

2 O'ψ-

inaudita dicere, quam invulgata & ſordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quæ ſunt inuſitata & deſita, tametſi ſunt vetuſta. Eſt adeo id vitium plerumque ſeræ eruditionis, quam Græci [2] ὀψιμαθίαν appellant; ut, quod numquam didiceris, diu ignoraveris, quum id ſcire aliquando cœperis, magni facias [3] quo in loco cumque & quacumque in re dicere: veluti Romæ, nobis præſentibus, vetus celebratuſque homo in cauſis, ſed repentina & quaſi tumultuaria doctrina præditus, quum [4] apud præfectum urbi verba faceret, & dicere vellet [5] inopi quendam miſeroque victu vivere & furfureum panem eſitare, vinumque [6] eructum & fœtidum potare: *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Adſpexerunt omnes qui aderant alius alium, primo triſtiores turbato & [7] requirente vultu, quidnam illud utriuſque verbi foret, [8] poſt inde, quaſi neſcio quid Tuſce aut Gallice dixiſſet, univerſi riſerunt. Legerat autem ille [9] *apludam* veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe; idque [10] à Plauto in comœdia, ſi ea Plauti eſt, quæ [11] Aſtraba inſcripta eſt, poſitum eſſe. [12] Item *floces* audierat priſca voce ſignificare vini fæcem è vinaceis expreſſam, ſicuti [13] fraces ex oleis: idque apud Cæ-

2 Ὀψιμαθίαν] Idem, quod hic Agellius, ſcribit Galenus lib. 2. de differ. pulſ. vide quæ notat Caſaubonus ad Theophr. characteres. *Thyſ.* Prout hos geminos notat Phil. Carolus.

3 *Quo in loco cumque*] Quocunque in loco. Tmeſis hæc etiam uſurpata Ciceroni, pro Seſtio, *Quod judicium cumque ſubierat.*

4 *Apud præfectum urbi*] Sic multi ex ſcriptis. Eſt tamen & qui habet *urbis.*

5 *Inopia quendam miſeroque victu*] Difficile cogitatu eſt, cur ſic maluerit mutare Stephanus, quod in præcedentibus legebatur, prout nunc reſtitui, utpote quod firmatur fide & Regii & S. Marci & utriuſque Lugd. immo omnium MSStorum. *Gronov.*

6 *Eructum*] Vapidum ab inuſitato *erugo*, quod derivatur à Græco, ἐρεύγομαι. Thyſ. Id hauſit Thyſius ex Scaligero ad Feſtum in v. Erugere. In Salmaſii exemplari adſcriptum erat *crucium*, cui ipſe poſtea ſuppoſuit [in Pet. Eructum] Jam & Colerus Parerg. 20, 72 legit *crudum.* Pater in Excerptis reperit *eruptum.* Gronov.

7 *Requirente vultu*] Ambiguo, dubio. *Thyſ.* Explicat plane Ovidius in epiſtola Bryſeidis. *Alter in alterius jactantes lumina vultum, Quærebant taciti, noſter ubi eſſet amor.* Gronov.

8 *Poſt inde*] Vett. editt. *poſt deinde.* Thyſ. Sed & multi ex MSS. ut Reg. S. Marci, Lugd. maj. nec niſi è noſtris Lugd. min. habet hoc *poſt inde*, quod legitur in verſibus Sueii apud Macrobium 11 Saturn. 14. *Suo poſt inde reventu Hoc genus arboris in prælatis finibus Grajis Diſſeruere. Poſt de inde* dicit XII, 5.

9 *Apludam*] Plinius lib. 28 c. 10. *Milii & panici & ſiſamæ apludam vocant, purgamenta; alii aliis nominibus.* Feſtus: *Apluda eſt genus minutiſſimæ paleæ frumenti, ſive panici, de qua Nævius:* Non hercle apluda eſt hodie, quam tu nequior. *Sunt qui apludam ſorbitionis liquidiſſimum putent genus; quod flatu dejiciatur, & quaſi adplaudatur.* Exſcripſit Nonius hunc locum Gellii more ſolito, in verbo *apluda.*

10 *A Plauto*] Badiana editio legit, *Pacuvio.*

11 *Aſtraba*] Varro & Feſtus Pompejus eam inter genuinas Plauti recenſent.

12 *Item floces*] Aliter, *flocces.* Eadem refert Nonius. Turnebus lib. 19. Adverſ. cap. 23. ait, floces vocari fecem, quia ei inſunt flocci quidam & panni. Unde Perſius Sat. v.

Pannoſam fecem morientis ſorbet aceti.

13 *Fraces*] Occurrit quoque illud vocabulum apud Columellam, Vitruvium, Plinium. In quibuſdam tamen codd. legitur *frages.* quas putat Turnebus dictas à frangendo, quia ſint fragmenta & reliquiæ olearum trapeto fractarum. In gloſſis, *frax* τρυγία γίγαρ. Nonius: *fraceſcere, tanquam friari, & putreſieri vetuſtate.* Varro lib. 1. de R. R. *Olea lecta ſi nimium diu fuerit in acervis, caldore fraceſcit, & oleum fœtidum fit.* Thyſ. Sed hic ſcire oportet in MSS. omnibus legi *fraces olei*, omiſſa præpoſitione media. In Regio erat quoque *fæcemme vini expreſſam.* Sic ille ſolus, nec perſpicio, ſi quid lateat. *Gronov.*

Digitized by Google

Cæcilium [14] in Polumenis legerat, eaque ſibi duo verba ad orationum ornamenta ſervaverat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis [15] apirocalus, quum adverſarius cauſſam differri poſtularet, Rogo prætor, inquit, ſubveni, ſuccurre: quonam uſque nos *bovinator* hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamavit; *bovinator eſt*. Commurmuratio fieri cœpta eſt à pleriſque, qui aderant, quaſi monſtrum verbi admirantibus. At ille jactans & geſtiens, Non enim Lucilium, inquit, legiſtis, [16] qui tergiverſatorem *bovinatorem* dicit. Eſt autem in Lucilii undecimo verſus hic:

[17] *Eſt tricoſus, bovinatorque ore improbus duro.*

14 *In Polumenis*] Eſt Græcus titulus, *ἐν πωλουμένοις* Vett. editt. legunt, *in polymenis*. Forſan legendum, *in Philumina*. Quæ Cæcilii Comœdia aliquoties à grammaticis laudata. Nonius in FACTIO. Cæcilius Filumena: *Eorum famam occultabat factio.* Thyſ. Hæc conjectura admodum diſpliceret Th. Reineſio, ſi viveret, ut qui occaſione hujus loci tentat eoſdem Polumenos reſtituere Priſciano lib. 11. Var. Lect. 1. *Gronov.*

15 *Apirocalus*] Vett. editt. Græce ſcribunt *ἀπειρόκαλος*. Quod denotat *decori rudem & imperitum, ineptum.*

16 *Qui tergiverſatórem bovinatorem dicit*] *Bovinatoris* vocabulum proprie ex agricultura deſumptum, poniturque pro *bove ſtrigante*, id eſt, qui unico ductu ſulcum non trahit, ſed interquieſcit, quod macilento plerumque vel ægro fieri ſolitum. Hinc per metaphoram *bovinatores* pro *tergiverſatoribus*, vel ut Nonius addit, *malitioſis* dicuntur. Iſidorus *bovinatores inconſtantes* appellat. Feſtus dicit *bovinari* eſſe *convitiari*. Gloſſæ Philoxeni, *Bovinatores*, *θορυβοποιοὶ*, *θρύλλον ποιοῦντες*, *ἢ ταραχὴν*.

17 *Eſt tricoſus*] Vett. edit. legunt, *hic ſtrigoſus*, Scaliger, *hitce ſtrigoſus*. *Striga* in re ruſtica dicitur ſulcus, qui continuo ductu peragebatur. Hoc vocant *protelo ducere*. Boves autem ſtrigant, cum in opere intermittunt, & quieſcunt. *Tricoſus* tamen hic quoque legi poteſt. Gloſſæ Philoxeni: *Tricoſus*, *αἰχ ιος, ἴκυλος, λαγγάω, αἰνδής*. *Triconem* quoque appellavit Lucilius. *Tricæ ſunt impedimenta & implicationes* juxta Nonium. In his verſibus *s* eliditur, & ſyllabam corripit, ideoque nonnulli literam hanc tanquam vacuam abjiciunt. Thyſ. In Regio legitur: *in Lucilio verſus Hic ſtrigoſus*. In Thuan. *verſus Hyſtrichoſus*, quaſi aliquid Græci ſaporis præferret. Petav. *verſus hic ſtrichoſus*, quod eſt etiam in Scheffer. ex quibus Gellianorum codicum veſtigiis cenſebat Cl. Mercerus ad Nonium legi debere *Hic ſt tricoſus*. Neſcio an vere: ſed video literam adjici, quæ non eſt in MSStis. qui certe clarius indicant *ſtrigoſus*, quod quum perinde conveniat bovinatori, quam *tricoſus*, cur non tenemus? *Gronov.*

CAP. VIII.

Quid ſenſerit dixeritque M. Cato de Albino; qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia ſibi ante ejus imperitiæ petita, compoſuit.

JUSTE venuſteque admodum reprehendiſſe dicitur A. Albinum M. Cato. [1] Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas [2] oratione Græca ſcriptitavit. In ejus hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris

1 *Albinus*] A. Poſtumius Albinus, conſul fuit anno ab V. C. IↃCIX. Literarum illum & diſertum fuiſſe ſcribit Cicero in Bruto. Hæc eadem ex Gellio repetit iiſdem fere verbis Macrobius in princ. Saturnalium. Plutarchus in Catone addit *veniam ei debere dari, ſi Amphictyonum decreto id ſcripſiſſet.*

2 *Oratione Græca ſcriptitavit*] Non ſine exemplo aut imitatione aliorum, qui recenſentur in opere G. J. Voſſii de Hiſtoricis Græcis.

3 *Eam*

Digitized by Google

bris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret. nam ſum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio à nobis alieniſſima eſt. ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. [3] Eam quum legiſſet M. Cato; Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. nam petere veniam ſolemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulſi peccavimus. [4] Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro [5] Cornelii Nepotis de illuſtribus [6] viris.

3 *Eam quum legiſſet*] Sic quidem codices Gelliani. At cur Thyſius non citavit hanc partem ex Macrobio, qui habet *ea?* in quo plane eſt ſententia Gellii vel Catonis universa, quæ præceſſerunt, reſpicientis. Sed ignoſcat mihi uterque, nec juſtitiam nec venuſtatem in hac moroſa & abrupta vituperatione agnoſco, ſicut etiam G. J. Voſſius teſtatur ſe veniam dare, quam patriæ amor ſatis impetrat pag. 131 in Hiſtoricis Græcis. *Gronov.*

4 *Tibi*] *Te* legit Macrobius, & rectius, niſi *tibi* referendum ad *ignoſceretur*. Thyſ. Perperam à viro docto conſideratur Macrobius; nam quod is habet *te*, habet quoque Gellius: ſed iſtud *tibi* apud Macrobium omittitur, proculdubio quod diſtantiam hanc verbi ab ſuo caſu non concoquebant, quæ mihi videtur ſuaviſſima. Eſt etiam qui pro iſto dativo conjecit *Albi*. Fruſtra protſus. *Gronov.*

5 *Cornelii Nepotis*] Locus hic non occurrit apud Nepotem, forſan in vita Catonis ſcripſit, nam tota vita Catonis hodie non extat, hoc quod reliquum eſt, pars tantum eſſe videtur. Vide Phil. Carolum.

6 *Viris*] Additur in C. Torn. XIII. *Thyſ.* Id exſtitit quoque in Petav. ſed in Reg. Thuan. *illuſtribus libris.* in S. Marci *libris* XIII.

CAP. IX.

Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta.

[1] CRITOLAUS ſcripſit legatos Mileto publicæ rei cauſa veniſſe Athenas, [2] fortaſſean auxilii petendi gratia; tum qui pro ſeſe verba facerent, quos viſum erat, advocaviſſe; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Mileſiis ad populum feciſſe: Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neque Mileſios auxilio dignos, neque ex republica id eſſe contendiſſe: rem in poſterum diem prolatam; legatos ad Demoſthenem veniſſe; magnoque opere oraſſe, uti contra ne diceret: eum pecuniam petiviſſe: & quantam petiverat abſtuliſſe: poſtridie, quum res agi denuo cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa col-

1 *Critolaus ſcripſit*] Quæ huc contulerat Thyſius, videbis rectius apud G. J. Voſſium de Hiſtoricis Græcis pag. 148.

2 *Fortaſſean*] Vulgo etiam in vett. editt. legitur, *fortaſſean dixerit*. male. Illud *dixerit* expungendum eſt. *Fortaſſean* adverbium eſt, pro *forſan*. Ita Varro aliique veteres loquuntur, crebro Apulejus, & Tertullianus. *Scaliger* in Varronem pag. 240. Interpoſitum itaque verbum ab iis, quibus vox *fortaſſean* ignota. Henricus Petri in ſua Baſilienſi edit. in margine annotavit, in antiquo libro deeſſe hæc tria verba, *fortaſſe an dixerit*. Thyſ. Ut Scaliger, ſic quoque Lipſius lib. 1 Elect. 21. Eorum monito obtemperans Stephanus non dubitavit etiam omittere verbum *dixerit*, quum tamen extſet in omnibus ſcriptis.

3 *Argy-*

Digitized by Google

collum cervicesque circumvolutum ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe ſynanchen pati; eo contra Mileſios loqui non quire: tum è populo unum exclamaſſe, non ſynanchen, quod Demoſthenes pateretur, ſed [3] argyranchen eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concelavit: quin gloriæ quoque hoc ſibi aſſignavit. nam quum interrogaſſet, [4] Ariſtodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet; & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

3 *Argyranchen*] In veteribus editt. Græcis literis συνάγχην, & ἀργυράγχην, legitur, quaſi *argenti anginam* quis dicat. Thyſ. In Regio eſt *arcyrechen*, qui etiam ante efferebat *poſt pridie;* nec, ita is ſolus, ſed & Lugd. min. *poſtpridiae*, & maj. *p⁹ pdie.* Denique bis *Demoſthenen* habent Regius & duo, quos citavi. *Gronov.*

4 *Ariſtodemum*] Meminerunt tragici poëtæ Cicero, Auguſtinus de Civ. Dei, Lucianus, alii. Auguſtinus lib. 2. de Civ. Dei ita loquitur: *Ariſtodemum tragicum auctorem maximum de rebus pacis ac belli legatum ad Philippum Athenienſes ſæpe miſerunt.*

CAP. X.

Quod C. Gracchus in oratione ſua hiſtoriam ſupra ſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit: verbaque ipſius C. Gracchi relata.

QUOD in capite ſuperiore à Critolao ſcriptum eſſe diximus ſuper Demoſthene; id C. Gracchus in oratione, qua [1] legem Aufeiam diſſua-

1 *Legem Aufeiam*] Legis *Aufeiæ* nec nomen nec materies alibi exſtat uſquam. Suſpectum tamen ipſum nomen, quum nulla ejus gentis inter Romanos occurrant veſtigia. Sed ut minimum recedamus à veteribus ſcriptis, *Sauſejam* legere poſſumus: ea enim gens & ex Cicerone & ex nummis & ex lapidibus antiquis eſt celeberrima. Pighius vel potius And. Schottus in Annalibus anno V. C. DCXXX, quo C. Sempronius Gracchus tribunus plebis fuit, ponit ei collegam *Auſejum*, qui hanc legem tulerit, atque ipſam legem ita format: *Uti. Nicomedes. Bithyniæ. Mithradates. Ponti. reges. Cappadociam. Ariarathis. ſocii. regis. occiſi. heredibus. reſtituant, &c.* Atqui verba Gracchi apud Gellium ſunt, qui ſuadeant hanc rogationem, eos à Mithradate præmium expectare. Nimirum Mithradates præmium dabit illi, qui eum coget decedere Cappadocia. Vides τὸ ἄτοπον. Haud dubie complexa fuit aliquid ea rogatio, quo de ambigeretur inter Nicomedem & Mithradatem; diſceptator autem eſſet Senatus populuſque Romanus: & eâ formulâ fuit, ut quod in ea expreſſum erat, id nollet Nicomedes, valde autem vellet Mithradates. Fortaſſe aliquid lucis in re crepera ſuppeditabit Juſtinus lib. 38. quo illi vel alter etiam quidem uſi ſunt, ſed atripuerunt id, in quo nullum Senatus populique Romani arbitrium exſpectaverunt reges. Exſtincta ſcelere Mithradatis Ariaratharum Cappadociæ regum familia, poſſeſſoque regno per Ponticum, timens malum vicinum Nicomedes ſubornavit puerum, cui adeſſet τοῖον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος, (quaſi Ariarathes ille Mithridatis affinis ſororius, quem cum duobus filiis pulcher affinis avunculuſque ſuſtulerat, tres, non duos tantum, filios genuiſſet) qui Romam profectus à populo Romano quaſi paternum atque avitum regnum Cappadociæ peteret. Contra Mithradates miſit Romam Gordium, qui Senatui aſſeveraret, (ita enim legendum apud Juſtinum: *Romam mittit, qui aſſeveret*, non *aſſereret*, quod hac ſignificatione Latinum non eſt) puerum Ariarathen, cui ipſe regnum tradidiſſe videri volebat, ut juſto hæredi, (erat autem ipſius filius, cui ludendi cauſa vocabulum ſolenue Cappadocum regibus impoſuerat) eſſe eo Ariarathe genitum, qui fidiſſimus fuiſſet ſocius populi Romani, ac pro ejus imperio fortiter pugnans bello Ariſtonici occubuiſſet, fratrem illorum, quos dominandi libidine occiderat peſſima mater. ut eſt apud Juſtinum lib. 37. Hoc eleganter idem vocat *ſtudium regum aliena regna falſis nominibus furantium.* Atque huic contentioni, comparata pecunia à Pontico legato, videtur ſeſe interpoſuiſſe ille quicumque Sauſejus, & tuliſſe

diſſuaſit, [2] in Demadem contulit verbis hiſce: *Nam vos, Quirites, ſi velitis ſapientia atque virtute uti, & ſi quæritis; neminem noſtrûm invenietis ſine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei cauſſa quiſquam ad vos prodit, niſi ut aliquid auferat. ego ipſe, qui apud vos verba facio, uti vectigalia veſtra augeatis, quo facilius veſtra commoda & rempublicam adminiſtrare poſſitis, non gratis prodeo: verum peto à vobis non pecuniam, ſed bonam exiſtimationem atque honorem. qui prodeunt diſſuaſuri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à vobis, verum à Nicomede pecuniam. qui ſuadent ut accipiatis, hi quoque petunt non à vobis bonam exiſtimationem, verum à Mithridate* [3] *rei familiaris ſuæ precium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine* [4] *placent, hi vel acerrimi ſunt: nam ab omnibus precium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, quum putatis eos ab his rebus remotos eſſe, impertitis bonam exiſtimationem. Legationes autem à regibus, quum putant eos ſua cauſa reticere, ſumptus atque pecunias maximas præbent:* [5] *item uti in terra Græcia, quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat,* [6] *talen-*

tuliſſe ad populum, ut ille Ariarathes, qui jam eſſet in poſſeſſione regni, pro vero agnoſceretur, & beneficio Populi Romani confirmaretur. Quæ rogatio ne acciperetur, diſſuaſores itidem pecunia data comparaverunt, qui cum puero Romam miſſo erant, Nicomedis legati. Gracchus autem nitebatur, ut Cappadocia exſtinctis veris regibus, una cum Lycaonia & Cilicia, quas de regno Pergameno ei contribuerant Romani, in formulam provinciæ redigeretur, & ſic Populi Romani vectigalia augerentur. Aut ſi Cappadocibus libertatem reliquit, (quemadmodum poſtea primo ſenatus) Lycaoniam certe Ciliciamque reperi partemque Provinciæ Aſiæ reddi voluit. *J. F. Gronovius.* Hæc ab patre ſic ſuppeditata Thyſio diſplicent tamen Prouſteo, unde ex Pighio an Schotto ſupponit tribunum plebis Auſeium, plane non anxius, utrum is Romæ auditus fuerit unquam, an ab Gellio vel cogitatus, nedum ex SCto lata lex Auſeia ſanxerit aliquid. Fruatur ſane ſuo more. Interim ne neſcias, Lincoln. habebat *legem auferri diſſuaſit* ut etiam codex Scheſferi. Lugd. Min. *quadam auſegam diſſ.*

2 *In Demadem*] Qui fuit orator Athenienſis Demoſthenis adverſarius, quem quidam, ut Plutarchus teſtatur, majorem Demoſthene oratorem fuiſſe commemorant. Ab Antipatro corruptus, poſtmodum tamen à Caſſandro interfectus eſt, proditioniſque pœnas dedit. Vide Plutarchum in Demoſthene & Phocione.

3 *Rei familiaris ſuæ*] Aliter, *familiaritatis ſuæ.*

4 *Placent*] Ita quoque MS. ſed omnino legendum, *tacent.* Forſan Gracchus more antiquo ſcripſerat, *ordines tacent.* J. F. Gronov. Iſtud *tacent* quum proferrent editiones, H. Stephanus mutavit in *placent*, quia id exſtat in omnibus MSS. idque videbat Stephanus. Itaque ut habet Gellius ſua peculiaria, opiner literam p non inaniter præpoſitam fuiſſe, ſed quæ notaverit præpoſitionem *per* in nota _ſ_, ſcripſeritque Gellius *pertacent.* Jac. Gronov.

5 *Item uti in terra Græcia*] Sic repoſui & auxi Gellium voce, quam ei deberi indicabat Regius, Lugd. maj. quum alii darent *uti ut in terra G.* Forſan & alii aliud, quibus non utor. Quin etiam mox idem ille codex Reg. exhibet *tempore Græcus tragœdus*, quod neſcio cur in aliis nullis occurrat. *Gronov.*

6 *Talentum magnum*] Atticum intelligit, quod conſtat ſexaginta minis, ſive ſex millibus drachmarum Atticarum, unde Rhemnius Fannius:

Cecropium ſupereſt poſt hæc docuiſſe talentum
Sexaginta minas, ſeu vis ſex millia drachmas,
Quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis.

Summum igitur hoc pondus fuit Athenis. Nullum itaque majus fuit, uti Priſcianus ſtatuit; quem docte refutat Vir Celeberrimus D. Gronovius Libr. de Pecun. Vet. Magnum autem dixere talentum Romani, quod aliud minoris æſtimationis eſſet, ut Neapolitanum, Rheginum, Siculum. Plautus quidem in Rudente talentum magnum vocat centum & viginti minarum, ſed hoc erat Ægyptiacum, vel Cyrenæum. Drama enim erat Cyrenis. *Thyſ.*

Digitized by Google

lentum magnum ob unam fabulam datum eſſe, homo eloquentiſſimus civitatis ſuæ Demades ei reſpondiſſe dicitur: Mirum tibi videtur, ſi tu loquendo talentum [7] *æquiſiſti? ego, ut tacerem, decem talenta à Rege accepi. Idem nunc iſti precia maxima ob tacendum accipiunt.*

7 *Acquiſiviſti*] Aliter, *quæſiſti*. Thyſ. Nec ſane quiſquam eſt, qui præceps illud H. Stephani probet, ut quum editiones ante eum exhiberent hoc poſtremum *quæſiſti*, liceret ipſi ſtatim id mutare & præbere *acquiſiviſti*. Certe etiam Reg. S. Marci Flor. & Lugd. maj. habent *quæſiſti*, unde id repetere debui, Lugd, min. *adquæſiſti* eodem dirigens. Scheff. *quiſiviſti*. Gronov.

Cap. XI.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri *&* mendacium dicere.

Verba ſunt hæc ipſa [1] P. Nigidii, hominis in ſtudiis bonarum artium præcellentis; quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine ſumme reveritus eſt. *Inter* [2] *mendacium dicere & mentiri diſtat. qui mentitur,* [3] *ipſe non fallitur,* [4] *ſed alterum fallere conatur: qui mendacium dicit, ipſe fallitur*: Item hoc addidit: *Qui mentitur*, inquit, *fallit,* [5] *quantum in ſe eſt: at qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt.* Item hoc quoque ſuper eadem re dicit: *Vir bonus*, inquit, *præſtare debet, ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat: alterum* [6] *incidit in hominem, alterum non.* Varie mehercle & lepide Nigidius tot ſententias in eamdem rem, quaſi aliud atque aliud diceret, [7] diſparavit.

1 *P. Nigidii*] Vide ſupra 3, 10 & p. 273.

2 *Mendacium dicere*] Neque hæc diſtinctio bona. Quia ſi ſuum mendacium dicat, mentitur. Si aliorum mendacium divulgat, & putat ſe verum dicere, non mentitur. Appulejus in Apolog. tali caſu *falli* dixit. Poteſt tamen etiam qui mentitur falli, quando putat ſe mentiri, & verum dicit. Ille enim non quidem opere ſed voluntate mentitur. Atque hoc etiam caſu non fallit alium.

3 *Ipſe non fallitur*] Nonius legit, *ipſe non falſus*. Thyſ.

4 *Sed alterum*] *Sed* abeſt à cod. Torneſ. *Thyſ.* Non tantum ab illo, ſed ab omnibus notæ melioris libris, ut Reg. S. Marci Flor. Lugdun. utroque, Petav. Itaque cur tolerarem, quod Latina lingua tam eleganter omiſit, eoque jure neglexit nunc etiam Gellius? Satisfacient abunde hic illic notata ab viris doctis, & ab Patre ad Livium 3, 71. *Gronov.*

5 *Quantum in ſe*] Poſt hæc verba I. Bourdelotius, qui Agellium cum duobus Mſſ. Reg. Biblioth. & unico F. Morelli contulit, ex Ms. hæc verba addit, *at qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt.* Thyſ. Monſtri inſtar eſt hanc periodum hic ſupponi velut notabile quoddam, & arcanum, quod non niſi ex Mſſ. Bourdelotio inſpectis cognoſci poſſet. Atqui nihil eſt, niſi merus typographorum lapſus, quorum oculos decepit iteratio verborum quatuor *quantum in ſe eſt.* Itaque ſicut in Badiana non exſtant; ita turpiter etiam ſunt omiſſa ab Stephano, prout ſic edidit in cap. ſeq. *duo vel diceret.* Exſtant vero in Aldina, Gryphianis quatuor, Hieronymi de Marnef. Ex eodem perverſo oculorum conjectu ſcias etiam ab ſcriba codicis Regii eſſe omiſſa. Sed exſtant præclare in S. Marci Flor. & omnibus Mſſ. aliis. Itaque curavi, ut etiam in hoc ſuo loco exſtarent. Nam monſtri ſimile reor, quum ex editione ſua Prouſteus quoque illa omiſerit. *Gronov.*

6 *Incidit in hominem*] Corrupte legitur apud Nonium, *indicet in homine*. Egregie Polybius lib. 12. Δύο μὲν τρόπους ἔφαμεν εἶναι ψευδῶν, ἕνα μὲν τὸν καθ' ἄγνοιαν, ἕτερον δὲ τὸν κατὰ προαίρεσιν, καὶ τούτων δεῖν τοῖς μὲν καθ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι τῆς ἀληθείας διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν ἀκαταλλάκτως ἔχειν. Thyſ. Hæc loci iſtius citatio & totidem verba ſunt adſcripta exemplari Salmaſiano: ſed prout ab Thyſio deſcripta erant, nec ſententia eis nec conſtructio conſtabat.

7 *Diſparavit*] Aliter, *diſperavit*. Thyſ. Eſt ineptia, quantum ſcio, ſolius Stephanianæ.

CAP.

Digitized by Google

Cap. XII.

Quod Chryſippus philoſophus omne verbum ambiguum dubiumque eſſe dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum eſſe putat.

[1] Chrysippus ait [2] omne verbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodem duo vel plura accipi poſſunt. [3] Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum*, inquit, *verbum eſt ambiguum:* [4] *nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit; nec aliud dici videri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit. at quum ego*, inquit, [5] *aliud ſenſi, tu aliud accepiſti:* [6] *obſcure magis dictum quam ambigue videri poteſt. ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit, ut qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere.*

1 *Chryſippus*] Qui quidem περὶ Ἀμφιβολιῶν duos libros, teſte Laërtio conſcripſit. Huc reſpexit Quintilianus lib. 7 cap. 10. de Ambiguo, cum inquit: *Amphibologiæ ſpecies ſunt innumerabiles, adeo ut philoſophorum quibuſdam nullum videatur eſſe verbum quod non plura ſignificet, genera admodum pauca.*

2 *Omne verbum ambiguum natura*] Reſpexit credo ſuum σωρείτην, θερίζοντα, ἡσυχάζοντα, quæque habebat ſimilis farinæ, de quibus egit noſter in lib. 1 cap. 2. *Gronov.*

3 *Diodorus autem*] Fuit Apollonii Croni diſcipulus, unde primo Apollonii, deinde Croni nomen accepit, ut teſtatur Strabo lib. 14. lib. 17. qui ut διαλεκτικώτατος Sexto Empirico lib. 1. adverſus Mathematicos c. ult. dicitur, ita filias quoque ejus eadem arte polluiſſe affirmat Clemens Alexandrinus Stromat. 4. vide Diogenem Laërtium in Ejus vita.

4 *Nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit*] Recte, niſi aut ultro velis jocari, aut tempora monent coguntque. Sed quum omnia tuta circumcirca ſunt, quum ſimpliciter quis agere vult ex civili diſciplina, nemo probus ita ſe inquinat, præſertim ubi negotiorum ratio eſt. Verba ipſa in hunc uſum reperta ſunt, de quibus ſolis & ſingulis nunc agit auctor. Itaque Hent. Valeſius huc annotaverat iſta [Sic amphibologiam nullam eſſe ſcripſit Hermogenes.] *Gronov.*

5 *Aliter ſenſi*] Cod. Torn. *aliud.* Thyſ. Immo & editiones ante Stephanum ea voce fruuntur, nec ullam in Mſſ. deprehendi varietatem, ut renunciare ei & Stephano editiones oporteat, prout in hac curavi. *Gronov.*

6 *Obſcure magis dictum videri poteſt, quam ambigue*] Hic ordo verborum eſt in Mſſ. Cæterum diſtinguit hæc duo ex imitatione Ciceronis aliquoties eadem duo adjectiva jungentis, præſertim ut oraculis illa convenire fateatur, quo forſan ſpectat quoque *obſcuridicum* in Accii Alpheſibœa, cui jungit *inenodabile.* Idem.

Cap. XIII.

Quid T. Caſtricius de verbis deque ſententia quadam C. Gracchi exiſtimaverit, quodque eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit.

[1] Apud T. Caſtricium diſciplinæ rhetoricæ doctorem, [2] gravi atque firmo judicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In ejus orationis principio collocata verba ſunt accuratius modulatiusque, quam veterum oratorum conſuetudo fert. ea verba ſicuti dixi com-

1 *Apud T. Caſtricium*] Cujus ætatem notat lib. 13 cap. 21.

2 *Gravi atque firmo judicio viri*] Prave ſic vacillarunt nonnullæ ex noviſſimis editionibus, quum in præcedentibus & in Mſſ. omnibus omnino id extaret, quod repoſui, quia de Caſtricio ita ſenſit, non de Graccho. Niſi fallor, prima ſic aberravit Lugduno-Batava anni 1644. *Gronov.*

Digitized by Google

compoſita ſunt hæc : *Quæ vos* [3] *cupide per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea ſi* [4] *temere repudiaritis, abeſſe non poteſt,* [5] *quin aut olim cupide appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.* Curſus igitur hic & ſonus rotundæ volubiliſque ſententiæ eximie nos & unice delectabat, tanto id magis, quod jam tunc C. Graccho viro illuſtri & ſevero ejuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi videbamus. Sed enim, quum eadem ipſa verba ſæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Caſtricio ſumus, ut conſideraremus, quæ vis quodve [6] emolumentum ejus ſententiæ foret; neque pateremur ut aures noſtræ cadentis apte orationis modis eblanditæ animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. quumque nos admonitione iſta attentiores feciſſet; Inſpicite, inquit, penitus, quid efficiant verba hæc; dicatque mihi quæſo [7] aliqui veſtrûm, an ſit ulla hujuſce ſententiæ aut gravitas aut gratia: *Quæ vos cupide per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis; ea temere ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non venit id profecto uſu venire, ut quod cupide appetieris, cupide appetiſſe, &, quod temere [8] repudiaveris, temere [9] repudiaſſe dicaris? at ſi opinor, inquit, ita

3 *Cupide per hoſce annos appetiſtis*] Ut ex Turpilio citat Nonius Marcellus: *Tamen oculis longa intercapedine appetunt cupide intui.* Et ex Ennio profert idem: *Stultus eſt, qui cupida cupiens cupienter cupit.* Gronov.

4 *Temere*] Suppoſiticium hoc vocabulum eſſe quidam judicant.

5 *Quin aut olim cupide appetiſſe*] Legi poſſe exiſtimat H. Stephanus pro *cupide*, *nimis cupide*. Ita ſuperiora quoque bene ſe haberent. Qui enim aliquid cupide appetit, reprehenſione dignus non eſt: ſed is demum qui nimis cupide quid appetit, & poſtea temere repudiat. *Thyſ.* Sed non hoc agitur, ut omnia bene ſe habeant; immo eſt hoc ſpecimen, unde appareat quam vim habeat concinnitas non tam in placendo & monendo & docendo, ſed decipiendo & offundendo, quod ſenſu deſtitutum eſt. Itaque ſophiſticum eſt, & tetigit Creſollius lib. 3 Theatr. Rhetor. cap. 25. *Gronov.*

6 *Emolumentum*] H. Stephanus legit *momentum*. Sicut poſtmodum quoque Gellius illo vocabulo utitur, cum dicit, *in quibus verbis omne momentum rei eſt*. In titulo tamen capitis etiam *emolumentum* legitur. Quædam editt. habent *monumentum*. Thyſ. Quæcunque hæc immutatio, ſane univerſa perinepta & contra fidem concordiamque certam veterum librorum. Sed & *emolumentum* nunc uſurpatur inſtar momenti & efficaciæ, quæ ſententiam notabilem perficit: unde & in titulo dicit *ſine ullo ſenſus emolumento*. XIII, 8. *Quod homines ignavi ac deſides operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes converterent*, non commoda, ſed effectus & vires. *Gronov.*

7 *Aliquis veſtrûm*] Phil. Pareus indicium dedit in Lexico Critico ex vett. libb. & hoc loco & mox in verbis *modulatus aliquis c. ſ. ſonitus* emendari debere *aliqui*. Ei libens obtemperavi, quia ſic ipſe etiam notavi ex Regio cod. Sic uterque Lugd. Sic Petav. Immo ſic jam in hoc loco (nam in poſteriore etſi pariter in codicibus *aliqui* exſtet retinet *aliquis*) ediderat Stephanus, à quo poſteriores iterum diſceſſiſſe non decuerat, ad amuſſim ſequuto Prouſteo, ut pateat alienis oculis uſum. Tum quoque iidem, quos recenſui, habent *hujuſce ſententiæ gravitas*, non interpoſita vocula *aut*. Idem.

8 *Repudiaveris*] Lincoln. plane *repudiaris*, non veritus ambiguum in temporibus. Fere obliviſcebar monere in titulo habere Regium cod. *exiſtimarit*, eodem alludentibus Lugdun. *Idem.*

9 *Repudiaſſe dicaris*] Id quidem profecto ſemper uſu venire non video. Non enim quod aliquis olim cupide appetivit, id utique innotuit, ut ſic cupiditas ejus palam traducatur. Etiam nonnulli ſpecie recuſantis appetiverunt flagranter & cupide. Non id utique perſpectum fuit ab aliis. Id videtur eſſe quod Gracchus habuit ante oculos. Et quare

Digitized by Google

ita ſcriptum eſſet: *Quæ vos per hoſce annos appetiſtis atque voluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim* [10] *cupide appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.* ſi, inquit, ita diceretur, gravior ſcilicet ſolidiorque fieret ſententia; & acciperet aliquid juſtæ in audiendo exſpectationis. nunc autem verba hæc, *cupide* & *temere*, in quibus verbis omne momentum rei eſt, non in concludenda ſententia tantum dicuntur; ſed ſupra quoque [11] nondum deſiderata ponuntur: &, quæ naſci oririque ex ipſa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res poſtulat, dicuntur. nam qui ita dicit; ſi hoc feceris, cupide feciſſe diceris, rem dicit ſenſus alicujus ratione collectam [12] & confectam. qui vero ita dicit; ſi cupide feceris, cupide feciſſe diceris: non longe ſecus dicit, atque ſi diceret, ſi cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi! nam, ſi quicquam in tam fortis facundiæ viro vitii vel erroris eſſe dici poteſt, id omne & auctoritas ejus exhauſit, & vetuſtas conſumſit) ſed uti caveretis, ne vos facile perſtringeret modulatus aliqui currentis facundiæ ſonitus; atque ut vim ipſam rerum virtutemque verborum prius penſitaretis: &, ſi quidem gravis atque integra & ſincera ſententia diceretur, tum, ſi ita videretur, [13] greſſibus quoque ipſis orationis [14] & geſtibus plauderetis: ſi vero frigidi & leves & futiles ſenſus in verba apte numeroſeque poſita includerentur, non eſſe id ſecus crederetis, quam cum [15] homines inſigni deformitate [16] ad facienda ridicula imitantur hiſtriones & geſtiunt.

quare ſi quis appetivit aliqua, dicetur poſtea appetiviſſe ea cupide? *Idem.*

10 *Cupide appetiſſe*] Sin ea adverbia *cupide* & *temere* auferantur principio, non video quomodo ponantur in concluſione. Nam fieri potuit, ut neque cupide prius appetierint atque voluerint, neque poſtea temere repudiarint, mutatis ſcilicet rebus & circumſtantiis. Ita *Badius.*

11 *Nondum*] In margine mei codicis emendatum, *modum*. Sed *nondum deſiderata* dicuntur verba, quibus uti nondum neceſſe erat, ut ex ſequentibus liquet.

12 *Et confectam*] Reg. *confertam.*

13 *Greſſibus quoque ipſis orationis*] Id eſt, modo procedentis orationis.

14 *Et geſtibus*] Vett. editt. *&* omittunt, quam lectionem quoque expreſſit H. Stephanus: ut ſenſus ſit, quod greſſibus orationis geſtibus applauderent. *Thyſ.* Habet certe Aldus, habent Gryphianæ & iſta Cervicorni: probatque copulativam codex Reg. S. Marci Flor. Lugdun. maj. Sed minor & Petav. omittunt, ut pateat olim ambiguam fuiſſe. Sed maneat tamen utpote teſtimonium nacta à melioribus. Cæterum lego *greſſibus quoque ipſis orationē & geſtibus pl.* ut *greſſus* intelligantur ſupploſio pedum, ut aliquoties Ciceroni dicitur. *Gronov.*

15 *Homines*] Aliter legitur, *hominibus.*

16 *Ad facienda ridicula*] In margine mei codicis adnotatum invenio, *ac facie deridicula.*

CAP. XIV.

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa vini uſum.

SIMPLICISSIMA ſuavitate & rei & orationis [1] L. Piſo Frugi uſus eſt in

1 *L. Piſo Frugi*] Vide libri VI caput 9. Annales ejus exiliter ſcriptos fuiſſe teſtatur Cicero in Bruto.

Digitized by Google

in primo annali, [2] quum de Romuli regis vita atque victu ſcriberet. Ea verba, quæ ſcripſit, hæc ſunt: *Eumdem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, ſi iſtuc omnes homines faciant, vinum vilius ſit. is reſpondit:* [3] *imo vero carum, ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

2 *Quum de R. r. vita atque victu*] Mem. Pet. *cum Romuli regis vitam atque victum ſcriberet.* Lugd. min. *cum Romuli r. vita atque victu ſcrib.* Lambecius annotavit neſcio unde: *in primo annalium de Romuli regis vita atque victu. Ea verb.* Gronov.

3 *Imo vero carum*] Recte dixit. Multi enim, ſi pro libitu biberent, large genio indulgerent. Sed quoſdam nunc inopia cohibet, quoſdam parcimonia, vel avaritia. Badius inſtingere hanc rationem Romuli nititur: ſi enim, inquit, omnes feciſſent, quod ille, vilius vinum fuiſſet, quia parum bibiſſent. Sed hoc non voluit Romulus, ſed uti omnes pro lubidine biberent.

CAP. XV.

De ludibundo *&* errabundo, *atque id genus verborum productionibus: & quod Laberius ſic* amorabundam *dixit, ut dicitur* ludibunda *&* errabunda: *atque ibi, quod Siſenna per hujuſcemodi verbum nova figura uſus eſt.*

LABERIUS [1] in *lacu Averno* mulierem amantem [2] verbo inuſitatius facto, [3] *amorabundam* dixit. id verbum Cæſellius Vindex in commentario lectionum antiquarum [4] ex figura ſcriptum dixit, qua *ludibunda, ridibunda* & *errabunda* dicitur, *ludens* & *ridens* & *errans.* [5] Terentius autem Scaurus, divi Hadriani temporibus grammaticus vel nobiliſſimus, inter alia quæ de Cæſellii erroribus compoſuit, in hoc quoque verbo erraſſe eum ſcripſit; quod idem eſſe putaverit, *ludens* & *ludibunda, ridens* & *ridibunda, errans* & *errabunda. nam ludibunda*, inquit, *& ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem vel errantem* [6] *agit aut ſimulat.* Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut Cæſellium

1 *In lacu Averno*] Titulus hic libri, vel fabulæ, dictus à noto lacu Campaniæ, Plutoni ſacro.

2 *Verbo inuſitatius facto*] Hoc Stephani eſt, nam priores *ficto*; nec ullam varietatem deprehendi in Mſſ. An non habes in cap. 16 *Aut ſi etiam vellem fingere* &c.? Et 12, 10. *Quod alterum* verbum *ſit recenti novitate fictum.* Gronov.

3 *Amorabundam*] Hoc vocabulum fruſtra apud alios antiquos auctores reperies. Denotat amoribus deditam. Ita alibi dicit Gellius *ſaltabundus, cunctabundus, indignabundus*, etiam *mare undabundum* lib. 2 cap. 30. apud Tacitum *concionabundus.* Sed hæc à verbis derivantur. Ita dicendum foret ab inuſitato *amorari, amorabundam* derivari.

4 *Ex figura*] Reg. & Lugd. maj. *ea figura*, quod placebat patri, ut verum eſt, niſi ex fine capitis reponi placet utrumque *ex ea figura.* In iiſdem erat *in commentario electionum.* Tum & Reg. *inter illa quæ.* Cæterum an non ſcripſit Gellius *ex ea figura dictum ſcripſit?* Gronov.

5 *Terentius autem Scaurus*] Cujus præter alios ſæpe meminit Diomedes: vixit hic, ut Auctor noſter teſtatur, temporibus Adriani. Pater fuit Scauri grammatici, qui præceptor fuit Ælii Veri, ut ſcribit Capitolinus in Veri vita. Libri veteres tamen ibi præferunt non *Scaurum*, ſed *Scaurinum.* Qui Scaurinus Scauri filius fuit, atque alium filium habuit; nomine Scaurinum, præceptorem Alexandri Severi, ut Lampridius memoriæ reliquit.

6 *Agit aut ſimulat*] Priſcianus libro quarto ita in-

Digitized by Google

lium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. non eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo duntaxat idem ſignificent, quod ea demonſtrant, à quibus producuntur. quid eſſet autem ludentem agere vel imitari; [7] non intelligere videri maluimus, quam inſimulare eum tamquam ipſum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæſellii criminantem, [8] & hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid & quantulum differret à *ludibundo ludens*, & *ridibundo ridens*, & *errabundo errans*, [9] cæteraque eorum ſimilia; an à [10] principalibus verbis paulum aliquid diſtarent, & quam omnino vim haberet particula hæc extrema ejuſmodi vocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in *vinolento* & [11] *lutulento* & *turbulento*, vacuáne & inanis ſit iſta hæc [12] productio, cujuſmodi ſunt, quæ [13] παραγωγὰς Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Quum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quod [14] Siſenna in quarto hiſtoriarum ejuſdem figuræ verbo ita uſus eſt: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum pervenit.* quod ſcilicet ſignificat, quum agros popularetur; non, ut Scaurus in conſimilibus verbis ait, quum populantem ageret vel quum imitaretur. Sed inquirentibus nobis, quænam ratio & origo eſſet hujuſcemodi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *lætabundus*, & *ludibundus*, multorumque aliorum id genus verborum, [15] εὐεπιβόλως [a] hercle [16] Apollinaris noſter ſibi videri ait,

a *Rectè, ingenioſe.*

inquit: *in bundus deſinentia ſimilitudinem habere ſignificant: ut vitabundus, ſimilis vitanti: prædabundus ſimilis prædanti; moribundus ſimilis morienti, errabundus, ſimilis erranti, furibundus ſimilis furenti.* Et paulo poſt: *Excipitur alternitatis cauſa, Rubicundus, quod in penultima ſyllaba pro* b, c *habuit, ne ſit abſonum, ſi rubibundus dicatur.* Similia tum alibi, tum decimo Æneidos Servius ſcribit, cum dicit, *moribunda, morienti ſimilis.* Vide Laurentium Vallam lib. 1. Eleg. cap. 9.

7 *Non intelligere*] Utique tamen non difficile hoc intellectu.

8 *Et hoc ab eo præteritum*] Copulativa nec eſt in editionibus ante Stephanum, nec in Mſſ. *Gronov.*

9 *Cæteraque horum ſimilia*] Reg. & Lugd. maj. *cætera quæ horum ſunt ſimilia.* Idem.

10 *Principalibus*] Vett. editt. habent *participialibus*, Thyſ. Id ipſum notavit quoque Pater ex Schedis Lugdun. quum in Scheff. extaret *participalibus.*

11 *Lutulento*] Vett. editt. habent, *luculento.*

12 *Productio*] Extrema terminatio.

13 Παραγωγὰς] Interpres Græcarum vocum Gellii, vertit *deductiones; derivationes.* Potius verte *terminationes*, cum aliquid fini vocabuli additur. *Thyſ.* Ms. Reg. *quæ παραγωγὰς dicunt.*

14 *Siſenna*] Vid. lib. 9 c. 14. prætorius fuit, ut ex Corneliana Ciceronis & Aſconio liquet. Sæpe ejus hiſtoria citatur à Nonio.

15 Εὐεπιβόλως] Aliter ἐπιβόλως. Thyſ. Contra Mſſtos, in quibus omnibus exſtat decompoſitum hoc, quod propterea laudabiliter ab Stephano reſtitutum eſt, quod & confirmat & explicat ex Suida in Theſauro: certe prorſus totidem literis exſtat in cod. Regio (etſi inde Lambecius notaverit *enpibolos*) Per. Mem. Lugd. utroque, Lincoln.

16 *Apollinaris noſter*] Sulpitius Apollinaris grammaticus. Atque hic idem eſt, qui Pertinacis poſtmodum præceptor fuit. nec enim poteſt ejus eſſe filius. Pertinax enim ſub Marco nomen habuit; & ſub eodem Sulpitius fuit magni nominis.

17 *Vim*

ait, particulam iſtam poſtremam, in quam verba talia exeunt, [17] vim & copiam & quaſi abundantiam rei, cujus id verbum eſſet, demonſtrare; ut *lætabundus* is dicatur qui abunde lætus ſit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore ſit: cæteraque omnia ex ea figura ita dici oſtendit, ut productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

17 *Vim & copiam*] Idem hæc nomina ſignificant, quod participia verborum frequentativorum, quando ea in uſu non ſunt.

CAP. XVI.

[1] *Quod Græcorum quorundam verborum difficillima eſt in Latinam linguam mutatio, velut quod Græce dicitur* πολυπραγμοσύνη.

ADJECIMUS ſæpe animum ad vocabula rerum non pauciſſima, quæ neque ſingulis verbis, ut à Græcis, neque, ſi maxime pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucide tamque apte demonſtrari Latina oratione poſſunt, quam Græci ea dicunt [2] privis vocibus. Nuper etiam quum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & ejus libri indicem legiſſemus, qui erat [3] περὶ πολυπραγμοσύνης; percunctanti cuipiam, qui & literarum & vocum Græcarum expers fuit, cujuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet; nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus: rem, [4] de qua ſcriptum fuit, dicturi hæſimus. Ac tum quidem primo, quia non ſatis commode opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem [5] librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quod, ut dicitur, verbum de verbo expreſſum eſſet. Nihil erat prorſus, quod aut meminiſſem legere me; aut, ſi etiam vellem fingere, quod non inſigniter aſperum [6] abſurdumque eſſet, ſi ex multitudine & negotio verbum unum compingerem: ſicuti [7] *multijuga* dicimus & *multicolora* & *multiformia*. Sed non minus illepide ita diceretur, quam ſi interpretari voce una velis [8] πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem quum

1 *Quod*] Forſan, *quo*.

2 *Privis vocibus*] Singulis vocibus, vel uno verbo.

3 Περὶ πολυπραγμοσύνης] Eſt hoc ſollicitudo de multis negotiis nihil ad nos pertinentibus. Qui tali vitio laborant, ardeliones Latinis vocantur, qui omnibus negotiis ſe immiſcent, & omnia agunt, nihilque perficiunt. Vide Martialis lib. 2 Epigr. 7. & lib. 4. Epigram. 79.

4 *De qua ſcriptum fuit*] Et cur non *ſcriptus*? Gronov.

5 *Librum ſcriptum eſſe*] Vox poſtrema non eſt in cod. Regio.

6 *Abſurdumque eſſet*] Mirum, unde in priores editiones venerit *abſurdum durumque eſſet*, & abjectum demum ab Stephano. Certe in nullo id apparet ex Mſſ. noſtris.

7 *Multijuga*] Vett. editt. *multijugia dicimus & multicoloria*. Thyſ. Utrumque contra Mſſ.

8 Πολυφιλίαν &c.] Uno verbo quis vertere poſſit, *ſocialitatem* (niſi *amicitiam multifariam* dicere oporteat) *verſutiam*, vel ſi ita loqui fas ſit, *verſatilitatem* & *corpulentiam*. Thyſ. Poterat addere ſibi ſuppeditatas eſſe has voces ab Phil. Carolo.

9 *Tum*

quum diutule tacitus in cogitando fuiſſem; reſpondi tandem, non videri mihi ſignificari eam rem poſſe uno nomine: & idcirco juncta oratione, quid vellet Græcum id verbum, pararam dicere. ad multas igitur res adgreſſio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græce dicitur, de qua hunc librum compoſitum eſſe inſcriptio iſta indicat. [9] Tum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus, [10] virtutemque eſſe πολυπραγμοσύνην ratus, Hortatur, inquit, nos profecto neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda & ad res obeundas plurimas cum induſtria & celeritate: nomenque ipſius virtutis, de qua loquuturus eſſet, libro ipſi, ſicuti dicis, non incommode præſcripſit. Minime, inquam, vero: neque enim iſta omnino virtus eſt, cujus Græco nomine argumentum hoc libri demonſtratur; neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere ſentio, aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quam poteſt maxime, [11] à varia promiſcaque & non neceſſaria rerum cujuſcemodi plurimarum & cogitatione & petitione. ſed hujus, inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obſcuriſſime dicere, quod à Græcis perfectiſſime uno verbo & planiſſime dicitur.

9 *Tum ille opicus*] Rudis, imperitus. Vide lib. 2 cap. 21. Vett. ed. habent *opicis verbis*.

10 *Virtutem eſſe πολυπραγμοσύνην, Hortatur*] Vett. editt. *virtutem quidem*. C. Torn. *virtutemque*. Thyſ. Certe hic locus perperam adminiſtratus fuit. Nam id quod eſſe dicitur in cod. Torn. eſt etiam in Reg. Pet. Mem. Lugd. maj. Lincoln. Sed in Lugd. min. eſt *virtutem qui eſſe* totidem literis. Sed inſuper ante *hortatur* habet Reg. Lugd. maj. *iratus*. Hinc egregie patri patuit corrigendum ſupplendumque eſſe *virtutemque eſſe πολυπραγμοσύνην ratus, Hortatur, inquit*. &c. quod plane nunc exprimendum putavi. *Gronov*.

11 *A varia*] Primæ vett. editt. legunt, *ab avaritia*. Thyſ. Etiam ſic MSſ. Sed apparet clariſſimum mendum.

CAP. XVII.

Quid ſignificet in veteribus prætorum edictis, [1] quod flumina retanda publice redemta habent.

EDICTA veterum prætorum, ſedentibus forte nobis [2] in bibliotheca templi Trajani, & aliud quid requirentibus, quum in manus incidis-

1 *Quod flumina retanda*] Omnino ſcribi oportuit *Qui*, prout mox in ipſo edicto legitur. Et ſane ſic in collectione capitum edidit Stephanus pag. 569, quum pag. 299 retineret *quod*. In MSſ. Regio & S. Marci eſt *qd*, ita ut poſtremæ literæ ſuperiorem partem transverſa linea trajiciat. *Gronov*.

2 *In bibliotheca templi Trajani*] Hæc eadem à gentili Principis nomine *Ulpia* Vopiſco appellatur. Arbitratur Lipſius primo in foro Trajani ſitam fuiſſe, deinde in collem Viminalem tranſlatam atque Thermas Diocletiani exornaſſe. Vopiſcus in Probo: *Uſus autem ſum præcipue libris ex Bibliotheca Ulpia, ætate mea Thermis Diocletianis*. Idem de eadem Bibliotheca in vita Taciti Imperatoris: *Ac ne quis me Græcorum alicui vel Latinorum exiſtimet temere credidiſſe, habet bibliotheca Ulpia in Armario*

cidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum invenimus; QVI. FLVMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. [3] EDVCTVS. FVERIT. QVI. DICATVR. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. *Retanda* igitur quid eſſet quærebatur. dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe [4] Gavii de origine vocabulorum [5] ſeptimo legiſſe [6] *retas* vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum [7] eminerent, aut in alveis eorum exſtarent, appellatasque eſſe à retibus, quod prætereuntes naves impedirent & quaſi [8] irretirent: idcircoque ſeſe arbitrari [9] *retanda* flumina locari ſolita eſſe, id eſt, purganda: ne quid aut moræ aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

rio ſexto librum Elephantinum, in quo hoc Sc. perſcriptum eſt: cui Tacitus ipſe manu ſua ſubſcripſit. Thyſ. Quod ipſum credunt quoque Alexander Donatus & Fam. Nardinus.

3 *Eductus fuerit*] Ita habent Mſſti noſtri omnes, unde ita videtur Stephanus correxiſſe, quum antea ederetur *adductus. Gronov.*

4 *Gavii*] Intelligit Gabium (Macrobius nominat Gavium) Baſſum. vide lib. 2 cap. 4. Vett. editt. habent *Caji.*

5 *Septimo*] Delet Bourdelotius ex MS. IV. videtur legi in C. Torn. quamvis ſæpe ita ſcribit V. ut affine ſit duobus II. Itaque legi poteſt VII. *Thyſ.* Equidem à ſolo Regio abeſt hæc vox, quum in aliis legatur.

6 *Retas vocari arbores*] Nulla harum arborum apud alios antiquos auctores, quod ſciam mentio. Qualeſcunque autem arbores vel frutices intelligit, quæ ex ripis eminent, vel etiam virgulta, & arundines in ripis provenientes. Belgæ noſtri *ritas* adhuc hodie aquaticas arundines vocant. *Thyſ.* Id notavit jam Aſcenſius de Flandris.

7 *Eminerent*] Primæ vett. editt. *corruerent.*

8 *Irretirent*] Vett. editt. *retinerent.*

9 *Retanda flumina*] *Retanda* à reti ita appellantur, non quod retæ vel virgulta *prætereuntes naves impedirent, vel irretirent*, ut Gellius noſter loquitur, atque iis flumina purgarentur, ſed quod reti ipſæ illuvies & virgulta navigationem impedientia ex fluminibus extraherentur, ipſique alvei fluminum purgarentur.

CAP. XVIII.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit, & qua poſtea Solon, & qua item Decemviri noſtri, qui duodecim tabulas ſcripſerunt: atque inibi adſcriptum, quod apud Ægyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata; ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoriâ ſententia.

DRACO Athenienſis vir bonus multaque eſſe prudentia exiſtimatus eſt, juriſque divini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterentur, primus omnium tulit. In illis legibus furem, cujus modi cumque furti, ſupplicio capitis pœniendum eſſe, & alia pleraque nimis ſevere cenſuit ſanxitque. Ejus igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto juſſoque, ſed [1] tacito illiteratoque

1 *Tacito &c. Athenienſium conſenſu*] Scribit tamen Plutarchus in Solone, Solonem Draconis leges ob

Digitized by Google

toque Athenienſium conſenſu obliteratæ ſunt. poſtea [2] legibus aliis mitioribus à Solone compoſitis uſi ſunt. Is Solo ex ſeptem illis inclutis ſapientibus fuit. is ſua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis, ſed [3] dupli pœna vindicandum exiſtimavit. Decemviri autem noſtri, qui poſt reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in duodecim tabulis ſcripſerunt, neque pari ſeveritate in pœniendis omnium generum furibus, neque remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prenſus eſſet, tum demum occidi permiſerunt, ſi aut, quum faceret furtum, [4] nox eſſet, aut interdiu telo ſe, quum prenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus liberos verberari [5] addicique juſserunt ei, cui factum furtum esſet, ſi modo id luci fecisſent, neque ſe telo defendisſent: ſervos item furti manifeſti prenſos verberibus affici & [6] è ſaxo præcipitari, [7] ſed pueros im-

ob aſperitatem & atrocitatem cunctas reſcidiſſe, præterquam quæ latæ eſſent de Sicariis.

2 *Legibus aliis mitioribus*] Quædam tamen etiam duriores fuerunt; nam Solonis quoque lex fuit, ut ex Demoſthenis Timocratea liquet, ſi quis ſupra quinquaginta drachmas furtum feciſſet, ad undecimviros raperetur, & morte multaretur. ſi quis item ex gymnaſiis veſtem vel etiam rem minimam ſurripuiſſet, aut ex balneo vel portu, quod excedat decem drachmarum æſtimationem, capitale erat. item manifeſti ſaccularii eadem pœna afficiebantur, ut Xenophon lib. 1. Ἀπομνημον. & Æſchines contra Cteſiph. teſtantur. Si quis tolleret, quod non poſuerat, capitale erat, ut teſtatur Diogenes Laërtius his verbis, ἃ μὴ ἔθου, μὴ ἀνέλῃ. εἰ δὲ μή, θάνατος ἡ ζημία, in via nimirum publica. Similem tamen legem etiam Judæis tribuit Joſephus in Antiq. Jud. gravemque pœnam fuiſſe affirmat. Præterea aliæ quoque leges duriores fuerunt, ut illa, *ſi quis oculum alterius excuſſerit, duobus oculis privator.* Ad cujus legis iniquitatem reſpexit quoque Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. cap. 7. Ebrietas quoque unius ex Archontibus capitalis erat. Si quis alterutri parti in ſeditione civitatis ſe non adjunxiſſet, ille in exilium mittebatur, ut Gellius noſter lib. 2 c. 12. teſtatur. ἄτιμον, id eſt, *infamem* fuiſſe ſcribit Plutarchus, capitalem pœnam ſancitam Cicero affirmat. vide ſupra.

3 *Dupli pœna*] Quædam editt. *duplici*. Cæterum hoc quoque addendum eſt ex Demoſthene adverſum Timocratem, dupli teneri furem, ſi recepiſſet dominus; decupli autem, ſi non receperit, & ſi Eliaſtæ videatur, condemnari poſſe, ut per quinque dies & noctes compedibus ſtringatur. Verba Demoſthenis hæc ſunt. ὅτι ἐάν τις ἀπολέσῃ, ἐὰν μὲν αὐτὸ λάβῃ, τὴν διπλασίαν καταδικάζειν· ἐὰν δὲ μή, τὴν δεκαπλασίαν πρὸς τοῖς ἐπαιτίοις, δεδέσθαι δ' ἐν τῇ ποδοκάκῃ τὸν πόδα πένθ' ἡμέρας, καὶ νύκτας ἴσας, ἐὰν προστιμήσῃ ἡ Ἡλιαία. Quid ſit autem ποδοκάκη, docet Heſychius & Harpocration, nimirum ξύλον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ. Etiam fures, qui dupli condemnabantur, vinculis ſtringebantur ignominiæ cauſa teſte eodem Demoſthene. *Thyſ.* Hæc verba ſic citantur ab Bocharto in Hierozoic. lib. 11 cap. 40, ut quum inducat ſcribentem *duplici pœna*, ipſe addat legendum *dupli*. Hinc in iſto magno corpore aliquoties conſpicitur *Gellius emendatus*. Nonne id præclarum? Neque enim potuit neſcire ita jam fuiſſe editum ab Stephano; aut ſi neſcivit, vitioſe commiſit ſua ſtudia veteri editioni. *Gronov.*

4 *Nox eſſet*] Verba ipſius legis de fure nocturno prodidit Macrobius iſta: SEI. NOX. FURTUM. FACTUM. ESIT. SEI. IM. SUCCISIT. IOURE. CAISUS. ESTO. De fure diurno & nocturno ita loquitur JC. Cajus in l. 4. §. 1. D. ad L. Aquil. *Lex* XII. *tab. furem noctu deprehenſum occidere permittit, ut tamen id ipſum cum clamore teſtificetur. Interdiu autem deprehenſum permittit occidere, ſi is telo ſe defendat; ut tamen æque cum clamore teſtificetur.* De diſtinctione nocturni & diurni furis, & quænam potiſſimum ratio fuerit apud Hebræos, Athenienſes, Romanos, vide Hugonem Grotium lib. 2. de Jur. Bell. & pac. cap. 1. §. 12.

5 *Addicique juſſerunt*] In ſervitutem.

6 *E ſaxo præcipitari*] E ſaxo Tarpeio. Appian. tamen l. 3. de Bel. Civili liberos homines tali ſupplicio affectos ſcribit.

7 *Sed pueros impuberes*] Ita reſpondit quoque Ulpianus in l. 23. D. de Furtis: *Impuberem furtum facere poſſe ſi jam doli capax ſit, Julianus libro vi-*

 ceſimo

impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam ſarciri. Ea quoque furta, [8] quæ per lancem liciumque concepta eſſent, proinde ac ſi manifeſta forent, vindicaverunt. Sed nunc à lege illa decemvirali diſceſſum eſt. nam ſi qui ſuper manifeſto furto [9] jure & ordine experiri velit, actio in quadruplum datur. *Manifeſtum* autem *furtum eſt*, [10] ut ait Maſſurius, *quod deprehenditur dum fit. faciendi finis eſt quum perlatum eſt, quo ferri cœperat.* Furti concepti, item oblati, tripli pœna eſt. Sed [11] quod ſit *oblatum*, quod *conceptum* & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque injucunda qui legere volet, inveniet Sabini librum, cui titulus eſt, *de furtis.* in quo id quoque ſcriptum eſt, quod vulgo inopinatum eſt, non hominum tantum neque rerum moventium, quæ [12] efferri occulte & ſurripi poſſunt, ſed fundi quoque & ædium fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui fundo, quem conduxerat, vendito, poſſeſſione ejus dominum intervertiſſet. Atque id etiam, quod magis inopinabile eſt, Sabinus dicit furem eſſe hominis judicatum, qui [13] quum fugitivus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tamquam ſe amiciens ne videretur à domino obſtitiſſet. Aliis deinde furtis omnibus, quæ nec manifeſta appellantur, pœnam impoſuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro [14] Ariſtonis jureconſulti, haud

ceſimo ſecundo digeſtorum ſcripſit. Item poſſe cum impubere damni injuria agi, quia id furtum ab impubere fit. Sed modum eſſe adbibendum ait. Nam in infantes id non eadere nos putamus, cum impubere culpæ eapaze Aquilia agi poſſe. Reſpondit quoque Paulus in l. 108. de R. I. *Fere in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur.*

8 *Quæ per laucem liciumque concepta ſunt*] Audi Feſtum grammaticum: *Lance & licio dicebatur apud antiquos; quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ aut virginum præſentiam.* Huue autem morem Romani ab Athenienſibus accepere; apud quos, qui res furtivas quærebant, nudi cincticulo amicti ædes ſuſpectas intrabant, cum prius Deos eſſent conteſtati ſe inveniendi ſpe quærere; ſi inveniſſent, is apud quem quærebatur, multabatur. Rationem reddit Scholiaſtes Ariſtophanis in Nubibus, quare nudi ædes ingrederentur, ne quid forte veſtibus conditum inferrent, dominoque ædium falſum crimen objectare poſſent. Lance autem ante oculos utebantur, quia non licebat viro externo intrare γυναικωνῖτιδα, ne corrumpendi fœminas potius quam furti concipiendi cauſa ingreſſus videretur. *Concepti* autem, ut Paulus teſtatur 2. Sent. 31. *is tenetur, apud quem furtum quæſitum & inventum eſt.* Item, *concepti is agere poteſt, qui rem concepit & invenit.*

9 *Jure & ordine*] Civiliter & ordinario modo, non criminaliter & extraordinarie.

10 *Ut ait Maſſurius*] Sabinus, quem aliquoties Auctor noſter alibi citavit.

11 *Quod ſit oblatum, quod conceptum*] Juſtinianus de oblato Inſt. de Oblig. quæ ex del. §. 4. ita loquitur: *Oblatum furtum dicitur, cum res furtiva ab aliquo tibi oblata ſit, eaque apud te concepta ſit; utique ſi ea mente tibi data fuerit, ut apud te potius, quam apud eum qui dedit conciperetur. nam tibi, apud quem concepta ſit, propria adverſus eum, qui obtulit, quamvis fur non ſit, conſtituta eſt actio, quæ appellatur oblati.*

12 *Efferri*] Cod. Torn. *auferri.* & ita quoque vett. editt.

13 *Quum fugitivus*] Furti enim tenentur, cujus ope & conſilio furtum factum eſt. Vide l. 52. §. 13. D. & §. 11. Inſt. de Furt. ubi ſimiles caſus proponuntur. Sabinus tali caſu etiam in factum dari actionem poſſe affirmat. l. 27. §. 21. Ad. L. Aquiliam.

14 *Ariſtonis jureconſulti*] Hic aliquotiens in Pandectis citatur. Qualis fuerit doctrinæ, & virtutis,

Digitized by Google

haud quaquam indocti viri: [15]apud veteres Ægyptios, quod genus hominum conſtat & [16]in artibus reperiendis ſollertes exſtitiſſe, & in [17]cognitione rerum indaganda ſagaces, furta omnia fuiſſe licita & impœnita. Apud Lacedæmonios quoque, ſobrios illos & acres viros, cujus rei non adeò ut Ægyptiis fides longinqua eſt, [18] non pauci neque ignobiles ſcriptores, qui de moribus legibuſque eorum memorias condiderunt, jus atque uſum fuiſſe furandi dicunt, idque à juventute eorum, [19] non ob turpia lucra, neque ad ſumtum libidini præbendum, comparandamve opulentiam, ſed [20]pro exercitio [21] diſciplinaque rei bellicæ factitatum: quòd & furandi ſollertia & aſſuetudo acueret firmaretque animos adoleſcentium, & ad inſidiarum aſtus, & ad vigilandi tolerantiam [22] & ad obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus dividunda ſcripſit, [23]vehementibus & illuſtribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impensè placuerunt, adſcripſimus: *Fures*, inquit, *privatorum furtorum [24] in nervo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Quàm castè autem ac religiosè à prudentiſſimis viris quid eſſet *furtum* definitum ſit, prætereündum non puto; ne quis eum

tutis, elogium luculentum Plinii oſtendit Epiſt. lib. 8.

15 *Apud veteres Ægyptios*] Tolerabantur apud eos furta, ſed certa conditione. Lege enim cautum, ut, qui furtis operam dare cupiunt, apud principem furum nomen ſuum profiterentur, atque ad illum cuncta furto ſurrepta deferrent; Si quis autem furto quædam amiſiſſet, indicabat illi præpoſito, atque ſua facile recuperabat, ita tamen ut quadrantem bonorum æſtimatorum perſolveret. Vide Diodorum Siculum lib. 1. Biblioth. c. 80.

16 *In artibus reperiendis ſollertes*] Res notiſſima & paſſim teſtata in ſacris libris gentiliumque, unde velut epitome faciens ſerus auctor expoſitionis totius mundi ab Jac. Gothofredo editæ ſcribit in certamine ſapientiæ inter Ægyptios & Græcos, utris principatus deberetur, argutiores & perfectiores Ægyptios inventos eſſe.

17 *Cognitione*] Aliter, *cogitatione*. Thyſ. Idque eſt in Regio.

18 *Non pauci neque ignobiles ſcriptores*] Quos citat & materiam hanc Gellii explanat doctiſſimus Nic. Cragius de republ. Lacedæm. III, 12.

19 *Non ob*] Cod. Torn. *non ad*. Thyſ. Etiam Regius, etiam Scheff.

10 *Pro exercitio diſciplinaque*] Tota Reſpubl. Laconum ad rem militarem erat compoſita; at major laus cenſebatur furtim & per dolum hoſtem ſuperare quam aperto marte; majorem etiam victimam immolatam ab eo qui per dolum victor fuiſſet, ſcribit Plutarchus in Marcello. Hæc itaque privata aſtutiæ militaris judicabant eſſe præludia.

21 *Diſciplinaque rei bellicæ*] Non infero his verbis litem ab MStorum codicum tanto numero & per omnes editiones probatis. Scias tamen licet in libro Thuaneo me inveniſſe *diſciplinaque R. P.* quod notat *reipublicæ*, in qua continetur ſimul civilis, ſimul bellica ratio, ut civitas illa putaverit è commodo ſuo eſſe juniores ita agere. Et ſane quæ ſequuntur, non bellicæ tantum rationis ſunt, ſed & urbanæ, ubi etiam locus inſidiarum exoritur perinde ut in bello. In eodem codice exſtabat quoque non *aſſuetudo* in reliquis libris firmata, ſed tantum *aſſueto*, quaſi innueret *aſſuetio*. Gronov.

22 *Et obrependi cel.*] Membrana Regia pergit eodem tenore *& ad obrependi cel.* quod eſt Gellianum, & tam ſupra, quam infra reſtitui. *Idem.*

23 *Vehementius*] Cod. Torn. & vett. editt. *vehementibus*. Thyſ. Eſt error haud dubie typographorum in Stephaniana, unde proceſſit. Scias tamen ita exhibuiſſe codicem Memmianum, in quo codice ſunt plura vel ſingularia vel abſurda. *Gronov.*

24 *In nervo atque in compedibus*] Vide hæc illuſtrantem Salmaſium de modo Uſurarum cap. XVIII. *Id.*

eum ſolum furem eſſe putet, qui occultè tollit, aut clàm ſurripit. Verba ſunt Sabini ex libro juris civilis ſecundo: *Qui alienam rem attrectavit, quum id ſe invito domino facere judicare deberet, furti tenetur.* Item alio capite: *Qui* [25] *alienum tacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur, ſive ſcit cujus ſit, ſive neſcit.* Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi, Sabinus ſcripſit de rebus furti faciendi cauſa attrectatis. Sed meminiſſe debemus, ſecundùm ea, quæ ſupra ſcripſi, furtum ſine ulla quoque attrectatione fieri poſſe, [26] ſola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin dominus furti ſit condemnandus, qui ſervo ſuo, uti furtum faceret, [27] imperavit.

25 *Alienum jacens*] Vett. editt. male *tacens.* Intelligit, quod alter perdiderat, vel ut poſtea auferret in via vel alibi poſuerat. Qui tale quid invenerat, indicare debebat *inveniſſe ſe illud & illud, redditurum ei, qui deſideraret.* Verba hæc eadem occurrunt apud Ulpianum libro quadrageſimo primo ad Sabinum, à quo mutuatus fuiſſe videtur. in l. *falſus creditor* 43. §. *qui alienum* 4. D. de Furt. Solonis ſimilem legem capitalem fuiſſe ſcribit Laërtius in Solone. *Thyſ.* An hoc intellexerit, neſcio. Id ſcio verbum *ſuſtulit* poſſe referri etiam ad ea, quæ non jacent. Neque vel unus codex Mſſ. probat illud Stephani *jacens*; ſed in omnibus eſt *tacens*, quod ut neceſſarium repetivi. Debuit enim, qui aliquid ſuſtulit, præſertim lucri ſui cauſa, indicare & vel rogare quemcunque, ſi liceret tollere, vel dicere ſe tollere aut ſuſtuliſſe. *Gronov.*

26 *Sola mente atque animo*] Nonne ipſum Homericum? Iliad. *α.* Μηδ᾽ οὕτως ἀγαθός περ ἐὼν, θεοείκελ᾽ Ἀχιλλεῦ, Κλέπτε νόῳ. Quam tamen alte tollantur hæc verba, videre licet ex Pricæi notis ad Evangelium Matthæi 5, 18, ad quod faſtigium ego iſta nequaquam evexerim. *Gronov.*

27 *Imperavit*] Vide l. qui ſervo 36. §. 1. D. de Furt. In fine hujus capitis in quodam MS. legitur EXPLICIT lib. XII. *Thyſ.* Atqui ſic fere in omnibus, ex modo, quem ſupra indicavimus.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER DUODECIMUS.

CAPUT I.

Diſſertatio Favorini philoſophi, qua ſuaſit nobili feminæ, ut liberos, quos peperiſſet, [1] *non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.*

1 *Non nutricum adhibitarum*] Vix aſſequaris, unde id venerit in omnes editiones & libros ſcriptos, exceptis ſolis membranis Regiis, in quibus eſt *aliarum*, quod longe præferas. Neque enim verbum *adhibere*, quod mox occupat ſatis commode, huc recte transfertur. *Gronov.*

2 *Puer-*

Digitized by Google

NUNCIATUM quondam eſt Favorino philoſopho, nobis præſentibus, uxorem auditoris ſectatoriſque ſui paululum ante enixam auctumque eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, & [2] puerperam viſum & patri gratulatum. Is erat loci ſenatorii ex familia [3] nobiliore. Imus unà, qui tum aderamus: proſecutique eum ſumus ad domum quò pergebat; & cum eo ſimul introgreſſi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatuſque aſſedit; atque [4] ubi percunctatus eſt, quàm diutinum puerperium & quàm laborioſi nixus fuiſſent, [5] puellamque defeſſam labore ac vigilia ſomnum capere cognovit; [6] fabulari inſtituit prolixiùs: &, Nihil, inquit, dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. [7] Sed quum mater puellæ parcendum eſſe ei diceret, adhibendaſque puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoque nutricationis grave ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, ſine eam [8] totam integram eſſe matrem filii ſui. quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abjeciſſe? aluiſſe in utero ſanguine ſuo [9] neſcio quid, quod non videret: non

2 *Puerperam viſum*] Res ipſa dictat ob ſomnum non vidiſſe: an ſi vigilaſſet, viſurus fuiſſet, & mos fuerit admittendi ad puerperas viros complures viſum venientes, dubito. Præclare mihi videtur in Regio ſcribi *& puerum viſum*. Idem.

3 *Nobiliore*] Vel patricia, vel ſimpliciter nobili. Neque enim omnes nobiles vel ſenatorii ordinis erant patricii. Vide ſupra x, 20. *Thyſ.* Recte, ſed valde ſera Romæ ætate id obſervatur. Sic autem edere cœpit Stephanus ex Mſſ. quum antea legerent *nobiliori*. Fere putes ſcripſiſſe *Nobiliorum*, hoc eſt, ex familia gentis Fulviæ. *Gronov.*

4 *Ubi percunctatus eſt*] Aliter, *ibi percontatus eſt*. Aldina editio omittit *ibi*. Thyſ. Bourdelorius in Badiana annotavit, quaſi τὸ *ibi* non eſſet in aliquo MS. quum in eis, quos habeo aut novi, exſtet. Sed iſtud *ubi* protulit pater ex ſua emendatione, quem ſequutus Thyſius, utpote quum ſit neceſſarium. *Gronov.*

5 *Puellam*] Mulierem adhuc juvenculam. poſt *puellamque* legit Stephanus, *ubi*, vel *poſtquam*. Thyſ. At quomodo Stephanus ita potuit legere, quod ante eum habent ſatis multæ editiones? Licet enim omiſerit Aldus & in ſuis Sebaſt. Gryphius & Cervicornus: non ſane etiam Antonius Gryphius, non Hieronymus de Marnef. Cæterum non eſt in Mſtis, ut merito omittatur. Sane pag. 153 in notis agit Stephanus arroganter ſatis, quaſi ipſe primus iſtud *ubi* excitaret. *Gronov.*

6 *Fabulari inſtituit prolixius*] Locus hic vehementer in animo fuit clariſſimo viro, cujus nuperam mortem lugemus, ut in Notis & ad Suetonii Vitellium & Epiſtolas Ciceronis ad Familiares moneret ſibi videri legendum *inſtitit*. Opinor ſemel dixiſſe ſatis fuerat. Scilicet quia viderat aliquid in notis paternis ad Livium 28 cap. ult. Sed male progreditur. Scias igitur codices veteres omnes conſentire in eam lectionem, quæ obtinet. *Gronov.*

7 *Sed quum mater puellæ parcendum eſſe ei diceret*] Non Regius, non Lugd. major, agnoſcunt illud *quum*, voculam *ei* Lincoln. Videtur Gellii ſcriptura fuiſſe: *Sed mater puellæ parcendum eſſe dicere, adhibendaſque puero nutrices, ne ad dolores q. i. e. t. m. q. n. g. a. difficile accederet. Oro te, inq.* Id.

8 *Totam integram*] Badius legit *totam integramque*. Thyſ. Alii *totam ac integram*. Unde valide confirmatur ſcriptura vetus in Auguſti epiſtola apud Suetonium in Claudio cap. 4. *Nam ſi eſt ἄρτιος, ut ita dicam, ὁλόκληρος*, contra Caſaubonum mutantem *&*, *ita dicam*, & Guietum legentem καὶ ὁλόκληρος. Gronov.

9 *Neſcio quid, quod non vid.*] Quaſi imitaretur Ovidium de cremato rurſus dicentem fine libri XII Met. *Et de tam magno reſtat Achille Neſcio quid, parvam quod non bene compleat urnam.* Et pulcherrime repetit *quod videat*, pro quo etſi Thyſius notaverit legi quoque poſſe *quem videat*, prout ſane exhibet Badiana, & inde traxiſſe Thyſium opinor, peccat

Digitized by Google

non alere nunc ſuo lacte quod videat, jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas naturam feminis [10] mammarum ubera quaſi quoſdam [11] nævulos venuſtiores, non liberûm alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim, quod à vobis ſcilicet abeſt, pleræque iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis, generis humani educatorem, arefacere & exſtinguere [12] cum periculo quoque averſi corruptique lactis laborant, tamquam pulchritudinis ſibi inſignia devenuſtet: quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibuſdam commenticiis fraudibus nituntur, [13] ut fetus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur; ne [14] æquor illud ventris [15] irrugetur, [16] ac de gravitate oneris & labore partus fatiſcat. Quod quum ſit publica deteſtatione communique odio dignum, in ipſis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, [17] inter ipſas artificis naturæ manus [18] interfectum ire: quantulum hinc abeſt, jam perfectum, jam genitum, jam filium proprii atque conſueti atque [19] cogniti ſanguinis alimonia privare? Sed nihil intereſt, (hoc enim dicitur,)

peccat violente contra omnes ſcriptos, nec præ vulgato deſiderari poteſt ab viro lingua Latinæ perito; quæ ut in talibus dicebat, *Quod natum eſt*; ſic in primordio nativitatis nunc quoque ait, *quod videat*. Gronov.

10 *Mammarum ubera*] Per ubera hic intelligere videtur ipſas papillas. Mammæ alioqui & ubera confunduntur. Græcis tamen οὖθαρ proprie beſtiis tribuitur, à quo *uber* nomen accepit. Horatius quoque diſtinxit, cum dicit, *Et mammæ putres, equina quales ubera*. H. Steph. ex conjectura legit *tubera*, juxta illud Apuleji, *ubi uber, ibi tuber*.

11 *Nævulos*] Nævum Onomaſticon vetus interpretatur ὑπερσάρκωσιν, id eſt, *aliquid ſuper carnem excreſcens*. Quo modo mammæ *nævi* dici poſſunt, ut papillæ *nævuli*. H. Stephanus ex conjectura legit, *torulos*. Thyſius. Omnino iſtud Stephani inventum eſſe ſupervacaneum. & recte *nævulos* legi patet ex iliis quæ notantur ab G. I. Voſſio in Etymologico, quod videtur & Thyſius habuiſſe ante oculos. *Gronov*.

12 *Cum periculo quoque averſi corruptique lactis*] *Averſi*, id eſt, *inbibiti*, atque hinc poſtmodum *corrupti*. Lac retentum putreſcit ubertate atque affluentia, vel in grumos concreſcit, mamillæ rubore ſuffuſæ obdureſcunt, & inflammantur, vel exulcerantur. *Thyſ*. Imo ab eo ore, in quod debebat educi, retroacti & compulſi aliorſum conſumi.

13 *Ut fetus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur*] *Aboriantur* paſſive dixit. Hoc tamen crimen variis ſuppliciis punitur in jure Romano: ſicut vicinum crimen merito exagitat Tertullianus in Apolog. qui ita loquitur: *Etiam conceptum utero, dum adhuc ſanguis in hominem deliberatur, diſſolvere non licet. Homicidii feſtinatio eſt, prohibere naſci, nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem deturbet, homo eſt, & qui futurus eſt, & fructus hominis in ſemine eſt*.

14 *Æquor*] Æqualitas ventris extenſa, rugarum expers, qualis in virginibus, vel mulieribus, quæ nondum pepererunt, eſſe ſolet.

15 *Irrugetur*] Ita Ovidius:

Scilicet ut careat rugarum crimine venter,
Sternatur pugnæ triſtis arena tuæ.

16 *Ac de gravitate oneris*] Quædam exemplaria *de* omittunt. Sed eodem modo dicitur, ut *laſſus de via*. Stephan.

17 *Interfectum ire*] Ignorantia veteris ſermonis quædam editiones habent, *interfectum iri*.

18 *Inter ipſas artificis naturæ manus*] Imitatio Naſonis ex libro xv met. manifeſta. *Fuit illa dies, qua ſemina tantum Speſque hominum primæ materna habitavimus alvo. Artifices natura manus admovit*. Gronov.

19 *Cogniti*] H. Steph. ex conjectura legit *congeniti*. quod vox *cogniti* ſupervacua. *Thyſ*. Id notum quoque habuit Juretus, & rejecit reſtituendum hoc loco cenſens *cognati*, quod illuſtrat ad Symmachum 8, 31. *Gronov*.

20 *Cujus*

Digitized by Google

tur,) dum alatur & vivat, cujus id lacte fiat. Cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus tam obſurduit, non id quoque nihil intereſſe putat, [20] cujus in corpore cujuſque ex ſanguine concretus homo & coalitus ſit? an [21] quia ſpiritu multo & calore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit? nonne hac quoque in re ſollertia naturæ evidens eſt, quod poſtquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, adventante jam partus tempore, [22] in ſupernas ſe partis profert, ad fovenda vitæ atque lucis rudimenta præſto eſt, & recens natis [23] notum & familiarem victum offert? Quamobrem non fruſtrà creditum eſt, ſicuti valeat ad fingendas corporis atque animi ſimilitudines vis & natura ſeminis, non ſecus ad eamdem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere. Neque in hominibus id ſolùm, ſed id pecudibus quoque animadverſum. nam ſi ovium lacte hœdi aut caprarum agni alantur; conſtat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus major plerumque vis & poteſtas eſt, ad earum indolem vel [24] detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipſius quod jacitur ſeminis: ac ſæpè videas arborem lætam & nitentem in locum alium tranſpoſitam, deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ, malùm, igitur ratio eſt, nobilitatem iſtam nati modò hominis, corpuſque & animum [25] bene ingeniatis primordiis inchoatum inſi-

20 *Cujus in corpore*] Videtur & in hoc dogmate, & in eo quod ſequitur, de vi & natura ſeminis, aliquid huc duxiſſe ex Pythagoreis, quæ tractat Jamblichus lib. 1 de Vita Pythag. cap. 31. *Gronov.*

21 *Quia*] Aliter, *qui à.*

22 *In ſupernas ſe partis profert*] Mammarum & uteri mirabilis eſt ſocietas, & ab utero ſanguis profluit ad mammas, quæ ſubſtantia ſpongiarum capax: glandulosa quoque adſunt corpora, in quibus vis eſt γαλακτοποιητικήν. Cum autem moveri cœperit fœtus, lactis indicia jam tum fiunt. Quomodo autem lac tum generetur, & in ſuperiores partes ſe proferat, docet Hippocrates lib. de Natura pueri: *Lac autem propterea neceſſario gignitur, cum uterus fœtu intumeſcens, mulieris ventrem comprimit; ſi eo pleno compreſſio illa contingat, quod in cibo & potu eſt pinguiſſimum, foras in omentum & carnem proſilit. Ac veluti ſi corium copioſo oleo perunctum quis imbibi ſinat, & ubi imbibit, corium ipſum premat, oleum utique exiluerit foras ex corio compreſſo: ſic etiam ſi venter pinguitudinem in ſe habeat à cibis & potibus, comprimaturque abuteris, pinguitudo proſilit in omentum & carnem. Et ſi rare carnis mulier fuerit, citius percipit ejus perſultationem; ſi non, poſterius.* Similis locus occurrit apud Hippocrat. lib. 1. Γυναικείων, & lib. περὶ Ἀδένων.

Profert] C. Torn. *perfert.*

23 *Notum & familiarem victum*] Eodem autem victu & ſanguine uti, tenellis infantibus ſalubre eſt.

24 *Detrectandam*] Vet. cod. *detractandam.* H. Stephanus ex conjectura, *deterendam.*

25 *Bene ingeniatis*] Ita primæ editt. atque inter illas princeps Veneta. H. Stephanus tanquam ſuam emendationem obtrudit. Gellius autem, ut fuit novator, vel hoc vocabulum finxit, vel ab alio fictum uſurpavit, participii ſpecie, cujus tamen nullum verbum eſt. *Thyſ.* Sed jam adſcripſit dudum aliquis ad exemplar Salmaſii, ſic loqui Plautum in Milite, *homo lepide ingeniatus*, Apul. in Flor. 4 *ingeniatus ad aſtutiam.* Omnino hanc lectionem Gellio vindicat quidquid veteris membranæ mihi fuit aut eſt præſto, niſi quod notabili varietate legebat codex Cl. Schefferi *bene initiatis.* Gronov.

Digitized by Google

inſitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut [26] ſerva aut ſervilis eſt, & [27] ut plerumque ſolet, externæ atque barbaræ nationis, ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. nam plerumque ſine diſcrimine, quæcumque id temporis lactens eſt, adhiberi ſolet. Patimurne igitur infantem hunc noſtrum pernicioſo contagio infici; & ſpiritum ducere in animum atque in corpus ſuum ex corpore & animo deterrimo? Id herclè ipſum eſt, quod ſæpenumerò miramur quoſdam pudicarum mulierum liberos parentum ſuorum neque corporibus neque animis ſimiles exſiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod quum verſus illos [28] Homeri [29] conſectaretur:

— Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής[a].

non partionem ſolam, [30] tamquam ille quem ſequebatur, ſed alituram quoque feram & ſævam criminatus eſt: addidit enim hoc de ſuo:

[31] *Hyrcanæque admôrunt* [32] *ubera tigres.*

quoniam videlicet in moribus [33] inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ jam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem, quis illud etiam negligere aſpernarique poſſit, quòd quæ partus ſuos deſerunt ablegantque à ſeſe, & aliis

a -- *Non igitur tibi pater erat equitator Peleus,*
Neque Thetis mater: glaucum autem te genuit mare,
Et rupes arduæ, quia tibi mens eſt crudelis.

26 *Serva aut ſervilis*] Tam apud Græcos, atque Romanos hoc ferme uſitatum fuiſſe comœdiæ docent.

27 *Ut plerumque*] Vett. editt. *& ut.* Thyſ. Immo hanc copulativam male omiſit Stephanus; quaſi mutans eam cum verbo *eſt*, quum in MSS. utraque vox reſervetur, id quod ſequutus iterum fui.

28 *Homeri*] Hunc locum ex Gellio expreſſit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 11. Sunt autem verba Phœnicis objurgantis Achillem ob animum præfractum & inexorabilem.

29 *Conſectaretur*] Sequeretur, imitaretur.

30 *Tanquam ille quem ſequebatur*] Ita edidit ex MS. Regio aliiſque H. Stephanus jam anno MDLXXXV, prout nunc teſtamur nos alioſque ibi vidiſſe, quod extabat etiam in Mem. Put. Lugd. utroque &c. quum neſcio unde darent *tanquam illam quam ille ſeq.* Et tamen omnia impendit Caſp. Scioppius, ut doceret reſtitutum hunc locum ſuæ potiſſimum benignitati deberi, qui eum velut ex clauſtris eruerit libro IV cap. 16 Veriſimilium, quæ edita ſunt anno CIϽ IϽ XCVI, ubi fatetur à Gyphanio hanc veteris libri lectionem ſecum communicatam. Et iſte etiam protulit in Obſervat. L. L. pag. 237. *Gronov.*

31 *Hyrcanæque*] Verſus integri extant apud Virgil. lib. 4. Æneid. ubi Dido in Æneam ita invehitur:

Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus; Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

32 *Ubera*] Forſan per ubera fœcundam penum mammatum intellexerit. Ita Græci *οὖθαρ ἀρούρης* dixerunt. Virgilius *uber glebæ.*

33 *Inoleſcendis*] Gellius ſeq. cap. 5. dixit, *Natura, quæ nos genuit, induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis quibus nati ſumus.*

34 Pa-

& aliis nutriendos dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo [34] parentes cum filiis natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem [35] diluunt, deteruntque. nam ubi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt; [36] vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur, omniſque impatientiſſimæ ſollicitudinis ſtrepitus conſileſcit. neque multo minor [37] amandati ad nutricem aliam filii, quàm morte amiſſi oblivio eſt. ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, unde alitur, occupatur, & proinde, ut in expoſitis uſu venit, matris quæ genuit neque ſenſum [38] ullum neque deſiderium capit. ac propterea obliteratis & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor eſt, ſed civilis & opinabilis. Hæc Favorinum dicentem audivi Græca oratione: cujus ſententias, communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli. amœnitates verò & copias ubertateſque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipiſci potuerit; mea [39] tenuitas nequaquam.

34 *Parentes cum filiis*] Hinc & mox repetit *amandati ad nutricem aliam filii*. Attamen Reg. *cum liberis*.

35 *Diluunt*] Extennant, dum nutrici magis quam matri amor communicatur. *Thyſ.* Margini Salmaſiano adſcriptum eſt [à pictura, coloribuſque. Cicero 1 de Offic. *Amicitias ſenſim diluere quam repente præcidere*. Sic omnes v. l. Laugius.] *Gronov.*

36 *Vigor ille materna flagr.*] Huc pertinet fabula Phædri, ubi agnus reddit rationem cani eum videnti educatum inter capellas libro III num 15. *Gronov.*

37 *Amandati*] Aliter, *amendati*. C. Torn. *commendati*. Thyſ. Procul dubio aliter hoc loco ſcripſit Gellius, quam voluerunt librarii. Præter enim iſta habet Regius *minor à commendati*, tanquam librario hærente in varietate & nihil auſo omittere. Itaque ſic etiam habet Lugd. major, quum minor ſolum *commendati*. Apparet omnino dediſſe Gellium *commendati*, quod verbum ita conſtruere neſcierunt, & hinc neque ſententiam & vim habuerunt cognitam. Eſt autem ut apud Higinum fab. 96. *Thetis Achillem* ſciens periturum *commendavit eum in inſulam Scyron ad Lycomedem regem*, ut ſit idem quod deponere. *Gronov.*

38 *Ullum*] Ita C. Torn. & vett. editt. vulgo *illum*.

39 *Tenuitas*] Vett. cod. non habent. Sed, *mea nequaquam*. Ita quoque loquitur lib. 10 c. 32.

CAP. II.

Quòd Annæus Seneca judicans de Q. Ennio, déque M. Tullio, levi futilique judicio fuit.

[1] DE Annæo Seneca partim exiſtimant ut de [2] ſcriptore minimè utili, cu-

1 *De Annæo Seneca*] Indignis modis Senecam excipit Gellius, qui ingenio, & facundia, & ſententiarum gravitate conſpicuus eſt, ut late oſtendit Lipſius Præfatione commentariorum in Senecam. Nimirum ideo Gellius ita ab hoc ſcriptore averſus, quod ſtilo diverſus eſſet. Hæc cauſa repudii. Materia ſublimis ſuo veluti cothurno turget, fortis, valida in dicendo. Neque tamen ſtilus (fatendum eſt) ubique probus, multum enim à puro & antiquo inprimis Ciceroniano deflectit. Ipſe Lipſius magnus Senecæ ſectator non omnia ejus laudat. Quintilianus lib. 10. Orat. cap. 1. circa finem multo modeſtius Gellio noſtro de eo loquitur, etſi propter ſtylum non admodum Senecæ addictus. Locum pro-

cujus libros attingere nullum precium operæ ſit: quòd oratio ejus [3] vulgaris videatur & protrita; res atque ſententiæ aut ut inepto inanique impetu ſint, aut ut levi & quaſi dicaci [4] argutia; eruditio autem [5] vernacula & plebeja, nihilque ex veterum ſcriptis habens neque gratiæ neque dignitatis, alii verò elegantiæ quidem in verbis parum eſſe non inficias eunt; ſed & rerum, quas dicat, ſcientiam doctrinamque ei non deeſſe dicunt, & in vitiis morum objurgandis ſeveritatem gravitatemque non invenuſtam. Mihi de omni ejus ingenio deque omni ſcripto judicium cenſuramque facere [6] non neceſſum eſt: ſed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Virgilio judicavit, ea res cuimodi ſit, ad conſiderandum ponemus. [7] In libro, enim viceſimoſecundo Epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos verſus Q. Ennium de Cethego antiquo viro feciſſe hos dicit:

— [8] Dictus ollis popularibus olim
Qui tum vivebant homines atque ævum agitabant,
[9] Flos delibatus populi, [10] & ſuada medulla.

ac

prolixiorem videas ibi licebit. Genus itaque dicendi non probat Quintilianus, ſed ita vituperat, ut ſummam pene tribuat laudem, teſte Eraſmo.

2 *Scriptore minime utili*] Siniſtrum hoc ineptiſſimi cujuſdam tenebrionis judicium hic recenſet Auctor noſter, non in omnibus approbat.

3 *Vulgaris videatur & protrita*] Judicium hoc ineptum. Melius Tacitus Annal. lib. 13. *Quanquam oratio compoſita à Seneca multum cultus præferret, ut fuit illi viro ingenium amœnum & temporis illius auribus accommodatum.* Thyſ. Et quando omnibus eadem placent? Cæterum hoc loco in Lugd. maj. legitur *vulgarias videatur*, unde patet certe à Gellio ſcriptum *vulgaria*, prout & fecit alibi & 9, 4 *ſingulariæ velocitatis*, & 12, 9. *libris vulgariis.* librario utramque lectionem quam in diverſis exemplaribus videbat exprimente. Mox habebat Lincoln. *aut ineptæ inanique impetu*. Gron.

4 *Argutia*] In eo Stoicos imitatur, qui etiam λεπτολογοῦσι.

5 *Vernacula*] Domeſtica, vulgari, quæ inter vernas familiamque domi uſitata eſt.

6 *Non neceſſum eſt*] Ita frequenter Autor noſter loquitur, interdum quoque Donatus.

7 *In libro viceſimo ſecundo*] Quæro, nec invenio. Vulgo etiam Epiſtolæ per libros diſtinguuntur. In quibuſdam tamen Mſſ. dividi Opſopœus & Gruterus teſtantur. Innuere idem ipſe Seneca videtur Ep. 33.

8 *Dictus ollis*] Paul. Merula in fragmentis Ennii pag. 495 citans hunc locum ait legi *Is dictus cunctis ollis popularibus olim*, quod ego nonniſi in Badiana vidi, inde ſcripſiſſe ait *Is dictus popularibus ollis:* nam & *olim* apud Ciceronem eſt expungendum. Id ſane nimium & peramarum. In Mſſ. omnibus eſt *hos dicitis, dictus tollis popular.* Patet hinc aperte nihil tentandum eſſe, niſi hoc *hos dicit: Is dictu 'ſt ollis pop.* Gronov.

9 *Flos delibatus populi*] Cicero: *Probe vero. Ut enim hominis decus, ingenium, ſic ingenii ipſius lumen eſt eloquentia, qua virum excellentem præclare tum illi homines florem populi eſſe dixerunt.* Sicuti autem Græci ἄωτον dicunt (ſic enim Theocritus Argonautas θεῶν ἄωτον ἡρώων appellat, & Pindarus athletam quendam ἄωτον patriæ ſuæ dixit) ita Ennius Græcos imitatus *florem delibatum populi* dixit. *Flos itaque delibatus* populi juxta Ciceronem eſt flore exquiſito eloquentiæ excellens. Legitur quoque hic verſus, *flos illibatus*, vel *delibatus.* Thyſ. Quorum hoc ſane eſt in quibuſdam Mſſ. Sed Reg. clare *delibatus* & Petav. *Gronov.*

10 *Et ſuada medulla*] Ita vett. editt. Cicero legit *ſuadæque medulla.* Badius etiam legit *ſuada medulla*, & putat appoſitionem eſſe, & emphatice appellatam non qualemcunque medullam, ſed ſuadam. Medulla ergo ſuada, vel quæ optima, vel quæ altiſſima inſideat, & ad medullam uſque penetret. Vide quoque Polit. Miſc. *Thyſ.* Plane conſtant ſibi veteres libri, ut Reg. Lugd. uterque Petav. habeant *populi ſuada medulla* ſine & vel

que.

ac deinde ſcribit de eiſdem verſibus verba hæc: *Admiror eloquentiſſimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudaſſe. Cicero certe inter ejus verſus & hos refert.* atque id etiam de Cicerone dicit: *Non miror*, inquit, *fuiſſe qui hos verſus ſcriberet; quum fuerit qui laudaret: niſi forte Cicero ſummus orator agebat cauſam ſuam, & volebat hos verſus videri bonos.* Poſtea hoc etiam addidit inſulſiſſimè: *Apud ipſum quoque*, inquit, *Ciceronem invenies etiam in proſa oratione quædam; ex quibus intelligas illum non perdidiſſe operam, quod Ennium legit.* ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quaſi Enniana; [11] quòd ita ſcripſerit in libris de republica: *Ut* [12] *Menelao Laconi quædam fuit ſuaviloquens jucunditas*, & quod [13] alio in loco dixerit, *breviloquentiam in dicendo colat.* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur: &, *Non fuit*, inquit, *Ciceronis hoc vitium, ſed temporis. neceſſe erat hæc dici, quum* [14] *illa legerentur.* deinde adſcribit Ciceronem hæc ipſa interpoſuiſſe ad effugiendam infamiam nimis [15] laſcivæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit: [16] *Virgilium quoque noſter non ex alia cauſa duros quoſdam verſus & enormes & aliquid* [17] *ſupra menſuram trahentis interpoſuit, quàm ut Ennianus* [18] *populus agnoſceret in novo carmine aliquid antiquitatis.* Sed jam verborum Senecæ piget. hæc tamen [19] & inepti & [20] inſubidi hominis joca non præteribo: *Quidam ſunt*, inquit, *tam magni ſenſus Q. Ennii, ut, licet ſcripti ſint* [21] *inter hircoſos, poſſint tamen inter* [22] *unguentatos placere.* &, quum

que. Hinc certiſſime videtur admittendum, quod offert Lincolnienſis perſpicue habens *ſuadai medulla*, & ſatis ſuſpicor non aliter ſcripſiſſe Ciceronem in Bruto c. 15. *Gronov.*

11 *Quod ita ſcripſerit in libris de repu. quod Menelao*] Sic edebatur ab Aldo & Gryphiis, ubi MS. Reg. habebat *de repro. M.* Lugd. min. *qui ita ſcripſerat in libris de rep. ut Men.* quod poſterius *ut* etiam erat in majore & Petav. idcircoque recte adoptatum ab Stephano: verum patet nunc inſuper legi debere *qui ita ſcripſerit.*

12 *Menelao Laconi*] Regi Lacedæmonis. De quo Homerus Il. γ. ỷſ. 213. & ſeqq. ita loquitur.

Certe quidem Menelaus ſuccincte loquebatur.
Pauca quidem, ſed valde acute, neque erat multorum verborum,
Neque in verbis peccans ———

13 *Alio in loco*] Lib. 5. de Repub. Lib. quoque 7. ad Atticum Epiſt. 19. *breviloquentem* ſe eſſe dixit.

14 *Illa*] Enniana.

15 *Laſcivæ*] Floridæ, comptæ. Quintil. *Ne recentis hujus laſciviæ floſculis capti, voluptate quadam prava deliniantur.*

16 *Virgilius quoque noſter*] Qui Ennium quoque imitatus eſt. Vide Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 1. 2. & 3. & ſeqq. Seneca Virgilium cum laude citat Epiſt. 21. ſine contemptu meminit Ep. 59. cum laude Ep. 95.

17 *Supra menſuram*] Sunt in Virgilio quidam verſus hypermetri, & ἀκέφαλοι, quos ſi ſupervixiſſet emendaſſet.

18 *Populus agnoſceret*] Codex Schefferi *adagnoſceret*, quod notandum. *Gronov.*

19 *Et*] Abeſt à C. Torn.

20 *Inſubidi*] Aliter *inſipidi*. Gellius etiam alibi *ſubidis* dixit, lib. 19 c. 12. & *inſubidi* lib. 1 c. 2. Atque ita in membranis teſte Carrione.

21 *Inter hircoſos*] Male olentes, & veteres agreſtes Romanos.

22 *Unguentatos*] Delicatos & deliciis diffluentes.

quum reprehendiſſet verſus quos ſuprà de Cethego poſuimus: *Qui hujuſcemodi*, inquit, *verſus amant*, [23] *liqueat tibi eoſdem admirari* & [24] *Soterici lectos*. Dignus ſanè Seneca videatur lectione ac ſtudio adoleſcentium: qui honorem coloremque veteris orationis [25] Soterici lectis compararit, quaſi minimæ ſcilicet gratiæ, & relictis jam contemtiſque. Audias tamen commemorari ac referri [26] pauca quædam quæ idem ipſe Seneca bene dixerit. quale eſt illud, quod in hominem avarum & avidum & pecuniæ ſitientem dixit: *Quid enim refert quantum habeas? multo iſtud plus eſt quod non habes.* bene hoc ſanè, bene. ſed adoleſcentium indolem non tam juvant quæ bene dicta ſunt, quàm inficiunt quæ peſſimè; multoque tanto magis, ſi & plura [27] quæ deteriora ſunt; & quædam in his non [28] pro enthymemate aliquo rei parvæ ac ſimplicis, ſed in re ancipite pro conſilio dicuntur.

23 *Liqueat tibi*] Vett. editt. *liceat ſibi*. Thyſ. Sic quidem certe, donec Stephanus ab codice MS. uno vel pluribus, quotcunque illi & quicunque fuerunt, edidit *liqueat*. Sic enim in ſcriptis legitur, niſi quod plerique *liqueant*, etiam deleto & quod eſt in vett. editt. Pater *ſibi* mutavit in *tibi* ſententia poſtulante. *Gronov.*

24 *Soterici lectos*] Turnebus putat *Soterici lectos* vocatos ab artificis nomine, rudes, impolitos, inelegantes, antiquos. Sicuti Archiaci lecti ab Archia nomen acceperunt. Tales erant Tuberonis lecti lignei. vide Senec. Epiſt. 95. Val. Max. lib. 7 c. 5. Ciceronem pro Muræna.

25 *Soterici*] In principe Ven. ed. legitur *Sotheri*, ſuperius autem *Sotheriti*.

26 *Pauca quædam*] Imo pleraque. Judicium hic tuum, Gelli, deſidero.

27 *Tanto quæ deteriora*] Vett. editt. non habent hanc vocem *tanto*. Sed ita legunt, *ſi & plura ſint, quæ deteriora ſunt*. C. Torneſ. *multoque tanto magis*. Thyſ. Quantum video, ſic legitur in ſcriptis omnibus, unde acceptam vocem Stephanus ad ſequentia deduxit, qui potuerat etiam feciſſe *ſi & plura tantoque deteriora*. Stephanum licet ſequantur editiones, ego tamen illis non conſciſco. Quum enim dici poſſit *altero tanto*, ut docuit Pater in Livianis 1, 36, cur non *multoque tanto magis?* Immo Plautum ſuum imitatur Gellius, in quo videas *nimio tanto plus*, *multo tanto plus* &c. Vide ad Stichum 2, 2. Quod mirum quî viris doctis fuerit ignotum. Hinc reſtitui quod eſt in Mſſ. *Gron.*

28 *Pro enthymemate*] Vett. editt. legunt Græce ἐνθυμήματι, id eſt, *commentatione*, vel *commento*, ut Quintilianus interpretatur, quod mentis actio omnis atque ſententia, enthymema nominetur.

Cap. III.

Lictoris *vocabulum qua ratione conceptum ortumque ſit, & ſuper eo diverſæ ſententiæ Valgii Rufi* [1] *& Tullii Ciceronis liberti.*

[2] Valgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, [3] lictorem dicit à ligando appellatum eſſe. quod,

1 *Et Tullii Ciceronis*] Optime Gellio conſuluit Stephanus, dum voces his ipſis ſubnecti ſolitas *verſus accepti* vel *acceptæ* hinc abegit rejectas in titulum capitis ſequentis, ubi certe requirebantur. Sed nequeo probare, quod quum in nonnullis editis legatur *Ciceronis liberti acceptæ*, quarum mediam vocem credo ſimiliter ab MSS. ſuppeditatam eſſe, illam ipſam mediam vocem pari modo reſecarit, quum perinde ibi voluerit Gellius eam conſpici, ac in capite ipſo; itaque illam repoſui. *Gronov.*

2 *Valgius Rufus*] Citat eum Chariſius, & Feſtus in *Secus*.

3 *Lictorem dicit à ligando appellatum eſſe*] Feſtus dictum putat à *ligandis faſcibus*. Nonius quoque Gellium ſuo more ſequitur, oſtenditque morem antiquum ligandorum qui caſtigandi eſſent ex M. Tul-

Digitized by Google

quod, quum magiſtratus populi Romani virgis quempiam verberari juſſiſſent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore ſolita ſint; iſque, qui [4]ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor ſit appellatus: utiturque ad eam rem teſtimonio M. Tullii, verbaque ejus refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio: [5]*Lictor*, inquit, *colliga manus.* Hæc ita Valgius. & nos ſanè cum illo ſentimus. ſed [6]Tiro Tullius M. Ciceronis libertus *lictorem* vel [7]à *limo* vel à *licio* dictum ſcripſit. [8]*licio enim tranſverſo*, [9]*quod limum appellatur*, *qui magiſtratibus*, inquit, *præminiſtrabant cincti erant.* Si quis autem eſt, qui propterea putat probabilius eſſe, quod Tiro dixit, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo verbo, quod eſt ligo, correpta eſt; nihil ad rem iſtuc pertinet. nam ſic ut à ligando lictor, & à legendo lector, & [10]à vivendo victor, & à tuendo tutor, & à ſtruendo ſtructor, productis quæ corripiebantur vocalibus dicta ſunt.

Tullio. Nonius ita loquitur: *Lictoris proprietatem à ligando dictam vetuſtas putat. Ita enim antiquitus carnificis officium fungebatur.* Lipſius legit, *Iſti enim a. c. o. fungebantur.* Antiquitus enim carnifices Romæ non fuere, ſed eorum vicem præſtabant lictores. cum Nonio quoque facit pleraque Grammaticorum pars. Lictores autem dicti à ſupino inuſitato *lictum.* veteres enim dicebant, ligo, ligui, lictum, ut frico, fricui, frictum, plico, plicui, plictum. Thyſius ex Lipſio & Mercero, ſed ſatis audax & ineptum & aliud ſuo tempore apparebit.

4 *Ex collegio viatorum*] Miniſtri magiſtratibus erant lictores, viatores, accenſi, ſcribæ, ſtatores, præcones. Viatorum itaque hic generale vocabulum. Vide Lipſium lib. 1. Elect. c. 23. *Thyſ.* Alioquin enim lictor non erat ex viatoribus, nec viator unquam faſces geſſit.

5 *Lictor, colliga manus*] Ita carmen hoc allegat quoque Livius lib. 1. Apud Ciceronem, *I Lictor.* Thyſ. Sed id carmen non dicitur viatori, nec unquam illi dictum eſt.

6 *Tiro Tullius*] Vide ſupra 1, 7.

7 *A limo*] Hoc ab hæſitante librario additum putat Mercerus in Nonium, quia poſtmodum, ubi iterum mentio fit Tironis, *licii* tantum, non *limi* meminit. Et abſurdum ex primæ ſyllabæ ſimilitudine *lictorem* appellatum. Vett. editt. pro limo habent *lino.* Quo faciunt veteres Lucani gloſſæ: *lictor eſt, qui viam facit magiſtratibus in populo. Dictus à lino, quod album linum propter inſigne circa caput habebat.*

8 *Licio enim tranſverſo*] Licium eſt proprie filum obliquum, quo ſtamina utrinque ligantur. Ab hoc licio, quo miniſtri publici cincti erant, dicta *furta per lancem & licium*, ut alibi diximus.

9 *Quod limum appellatur*] Vett. ed. corrupte habent *linium.* Iſidorus: *Limus eſt cinctus, quem publici habent ſervi: Ita dictus, quia tranſverſas habet purpuras & limas.* Iterum: *tranſverſa omnia antiqui lima dicebant. Hinc & limus vocabulum accepit, cingulum quo ſervi publici cingebantur obliqua purpura.* Idem refert Aggenus Urbicus, *limum eſſe cingulum, ideo quod purpuram tranſverſam habeat.* Ita ſcriptores Gromatici limitem in agris à *limo* ſive tranſverſo deducunt. Servius in Virgilii illud:

Velati lino, & verbena tempora vincti.

Ubi ait, *Caper & Hyginus, hoc loco dicunt lectionem eſſe corruptam. Nam Virgilium ita reliquiſſe confirmant, Velati limo. Limus autem eſt veſtis, qua ab umbilico uſque ad pedes teguntur pudibunda poparum. Hæc autem veſtis in extremo ſui purpuram limam, id eſt, flexuoſam habet, unde & nomen accepit. Nam obliquum limum dicimus.* Hinc etiam apud Arnobium lib. 4. *Limi Dii*, obliquitatum curatores dicuntur.

10 *A vivendo victor*] Badius legit, *à vehendo vector. Vivo* alioqui longum. Vett. primæ editt. legunt, *à vincendo victor.* male. *Thyſ.* Equidem inter hæc hæſitant quoque libri MSS. præſertim utrum *vivendo* an *vincendo.* Patri in mentem venit *à videndo viſor*, qualis dicitur Tacito. Vica Pota quum doceat olim dixiſſe *vicere*, forſan nunc eo auctor fuit uſus, ut ſcripſerit *à vicendo victor.* Gronov.

CAP.

Digitized by Google

Cap. IV.

Verſus accepti [1] ex Q. Ennii ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitaſque hominis minoris erga amicum ſuperiorem.

Descriptum definitumque eſt à Q. Ennio, in annali ſeptimo, graphice admodum ſciteque, ſub hiſtoria [2] Gemini Servilii, viri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumque veterum ac novorum ſcientia, quantaque ſervandi tuendique ſecreti religione, qualibus denique ad [3] mœniendas vitæ moleſtias fomentis, levamentis, ſolatiis, amicum eſſe conveniat hominis genere & fortuna ſuperioris. Eos ego verſus non minus frequenti aſſiduoque memoratu dignos puto, quàm philoſophorum de officiis decreta. ad hoc color quidam vetuſtatis in his verſibus tam reverendus eſt; ſuavitas tam [4] impromiſca tamque à fuco omni remota eſt, ut, mea quidem ſententia, pro antiquis ſacratiſque amicitiæ legibus obſervandi, tenendi, colendique ſint. quapropter adſcribendos eos exiſtimavi, ſi quis jam ſtatim deſideraret:

[5] Hæcce loquutus vocat, [6] qui cum bene ſæpè libenter
Menſam ſermoneſque ſuos rerumque ſuarum
Comiter impertit, [7] magnam quum laſſus diei
Partem fuuiſſet, de ſummis rebus gerundis,

Con-

1 *Ex Q. Ennii ſeptima*] Non enim potui acquieſcere arbitriò Stephani prænomen hinc expellentis, etſi ſequutæ editiones idem facere non dubitarunt. Id tanto ſecurius feci, quia Stephanus ipſe in collectione horum lemmatum pag. 570 id retinuit. *Gronov.*

2 *Gemini Servilii*] Alba diruta hanc gentem à Tullo Romam transvectam, & in patriciorum ordinem allectam fuiſſe teſtantur Livius lib. 1. & Dionyſ. Halic. lib. 2. Præter varia cognomenta etiam hoc *Gemini* fuit.

3 *Mœniendas*] Lege *minuendas* juxta principem Ven. edit. & quæ illam ſequuntur.

4 *Impromiſca*] Aliter, *impromiſcua*, id eſt, haud vulgaris.

5 *Hocce loquutus*] Ita princeps Veneta edit. vulgo *Hæc eloquutus.*

6 *Qui cum*] Aliter, *quo quum*. Thyſ. At Reg. *qd eum*. Thuan. *quo eum*. Lugd. uterq. *qd cum* Petav. *quod cum*. Valde opinor velle *quoi tum*. Gronovius.

7 *Magnam quum laſſus diei*] Juſtus Lipſius 2 Antiq. lect. 24 ita legit, *magna quum laſſus diei parti fuuiſſet. laſſus*, pro quo Vaticani quatuor habent *lapſus*. Muretus quoque in veteri libro diſerte ſe *laſſus* inveniſſe teſtatur. Princeps Veneta,

— magna cum lapſa diei
Pars foret, è ſummis rebus, parviſque regundis
Parti fuiſſet: de parvis ſummiſque gerendis.

Alteruter verſus ὑποβολιμαῖος eſſe videtur. Niſi quis hic diſtingui arbitretur *res regundas*, & *gerendas*. Badius legit,

— magna cum lapſa dies jam
Parte fuiſſet, de ſummis parviſque gerendis.

Turneb. hic legit, *de ſummis rebus ſecundis*. Lipſius legit *parti* pro *parte* more antiquo, *fuuiſſet* pro *fuiſſet*, geminatione literæ productum, ut *habuuerit fuuerit* apud Plautum, *fluuida* apud Lucretium, *luuit* apud Lucilium. Non improbat tamen Lipſius propoſitam hic in textu lectionem. Ego hanc quoque lectionem non rejiciendam arbitror,

— magna

Digitized by Google

Conſilio, [8] *indu foro lato, ſanctoque ſenatu,*
Cui res audacter magnas parvaſque jocumque
[9] *Eloqueretur*, [10] *cuncta maluſque & quæ bona dictu*
Evomeret ſi qui vellet, tutoque locaret.
[11] *Quo cum multa volup, ac gaudia clamque palamque.*
[12] *Ingenium, cui nulla malum ſententia ſuadet*
[13] *Ut faceret facinus, levis,* [14] *haud malus, doctus, fidelis,*
Suavis homo, [15] *facundus, ſuo contentus, beatus,*
[16] *Scitus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbûm*
Paucûm, multa tenens antiqua ſepulta, vetuſtas

Quæ

—— *magna cum lapſa dies jam*
Parte foret, ſummis rebus parviſque gerundis. Thyſ. Reg. *de ſummis rebus recundis*. Thuan. *regendis. regundis* Petav. & Lugd. min. *ſecundis* maj. Apparet igitur τὸ *regundis* eſſe quo dirigant optimi libri, quamvis Lincoln. *rebus gerendis*. Gronov.

8 *Indu foro*] In foro, ἀρχαϊκῶς metri cauſa, ita Lucretius *indugredi*, pro *ingredi*, *induperator* apud Juvenalem pro *imperator*.

9 *Eloqueretur*] Sic libri antiqui habebant. Vulgo, *eloqueret*, quod tamen etiam in principe Ven. ed. reperitur.

10 *Cuncta*] Aliter, *tincta maliſque*. Veneta: *quæ tincta malis*. Thyſ. Videamus Mſtos. In his Reg. & Lugd. maj. *Eloqueretur & cuncta malaque & bona dictu*. Thuan. *ea cuncta mala bonaque dictu*. Lugd. min. & Petav. & Linc. *Eloqueretur & cuncta maluſque & bona d.* Hinc patri meo oboriebatur *quæ juncta malis*. Nimirum vidit ambiguitatem hærere in τῷ *cuncta*, quod ex errore in libros veteres ſemel venit & ita manſit propter ſimiles literas veræ lectionis, quam opinor fuiſſe *Eloqueretur, & hinc juxta malaque & bona dictu Evomeret*. Gronov.

11 *Quo cum multa volup*] Lipſius juxta Vaticanos libros legit, *Qui cum multa volutat g.* Sed vulgatam tamen lectionem non rejicit. *Volup* κατὰ ἀποκοπὴν pro *volupe*, atque ita eliſo *è* verſus conſtat. *Volupe* autem pro *voluptate* ponitur. Vocabulo *volup* etiam utitur Plautus Aſinaria Act. 5. ſc. 3. *Hem ſenex ſi quid clam uxore ſua animo fuit volup.* Antiqui quoque *facul* pro *facile* dicebant. *Thyſ.* Quam lene eſt in Mſtis? *Quicum multa voluptas, gaudia clamque palamque.* Eſt enim in Thuan. plane ita, in Reg. *voluptate gaudia*. Lugd. min. & Petav. *multa volup gaudia*, quum major deficiatur voce *volup*. alii *voluptat gaudia*. Gronov.

12 *Ingenium*] Id eſt; tale erat. Lipſius legit, *Ingenio*, vel *ingenuo*.

13 *Ut faceret facinus*] Vulgo hi verſus ita legebantur,

Ut faceret facinus, lenis, tamen haud malus, idem
Doctus, fidelis, ſuavis, homo facundus, ſuoque
Contentus, ſcitus atque (vel *ſcituſque*) *beatus, ſecunda loquens in*
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua, ſepulta & ſæpe vetuſtas,
Quæ facit & mores vetereſque novoſque tenentem.

Hos verſus turpiter palantes ita ad ordines retraxit Lipſius auctoribus libris,

Ut faceret facinus levis aut malus: doctus, fidelis,
Suavis homo, facundus, ſuo contentus, beatus,
Scitus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua, ſepulta, vetuſta,
Quæ faciunt mores vetereſque novoſque tenentem.

Dicit autem Lipſius in libris, quibus ille uſus eſt, omnia ſolutæ orationis more præſcripta fuiſſe, eo tamen verborum ordine, quem religioſe ſervaverit. Pro illo tantum, quod in libris habebatur *verborum paucorum*, ut verſus conſtaret, reſtituit *verbum paucum*. Ex conjectura quoque pro *Quæ facit*, idem ſcripſit, *Quæ faciunt*. In hac editione ſervavimus, *vetuſtas Quæ facit*. Senſu bono. Atque ita quoque legit Turnebus auctore antiquo lib. 38. Adv. c. 24. Vulgati pro arbitrio additis, ademptis, inculcatis vocibus ſic turbant, ut verſuum illorum nec pes, nec caput appareat. *Lipſius* lib. 2. Elect. cap. 22. *Thyſ.* Immo *verbûm* pro *verborum* exſtat in omnibus quos nominare poſſum libris Mſtis præter unum Thuaneum, qui retinebat triſyllabum. Porro cenſebat Pater ſcribendum *vetuſtas Quem facit*. nam in Mſtis exhibetur verbum in ſingulari. *Gron.*

14 *Haud malus*] Lipſius, *aut malus*.

15 *Facundus*] In his omnibus litera *s* vim amittit. vide Priſcianum lib. & Diomed. lib. 1.

16 *Scitus*] Badius qui vulgatum verſum retinet, putat hic non tantum *s* abſumi, ſed ſequente vocali totam ſyllabam. Ita in Virg. verſibus quos tamen mutaverunt,

Digitized by Google

Quæ facit, & mores vetereſque novoſque tenentem.
[17] *Multarum veterum* [18] *legum Divumque hominumque*
Prudentem; [19] *qui dicta loquive tacereve poſſet,*
Hunc inter pugnas compellat [20] *Servilius ſic.*

[21] L. Ælium Stilonem dicere ſolitum ferunt Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe; picturamque iſtam morum & ingenii ipſius Ennii factam eſſe.

—— *molli ſuffultus hyacyntho,* & in illo verſu, *Inter ſe coiiſſe viros & decernere ferro.* ubi Seneca legit, *cernere.* Alibi, *Hic ſpecus horrendus, & ſævi ſpiracula Ditis,* ubi Servius legit, *horrendum.*

17 *Multarum*] Ita Lipſius emendat, vulgo *multorum.* Thyſ. Videtur in hoc pergendum ulterius, nempe *multarum rerum, legum, div.* &c. *Gronov.*

18 *Legum*] Vett. editt. *legis*, & tum legendum, *multorum.*

19 *Qui dicta*] Ita Lipſius. Vett. ed. *qui multa.*

20 *Servilius*] In antiquis tamen marmoribus legitur *Serveilius.* Ita apud Silium Italicum ſæpe produci reperies. Etiam Claudianus lib. 1. in Eutropium hoc verſu:

Indomitos curru Servilius egit Iſaurus.

Corruptum igitur magiſtellorum imperitia putat Douza ad Lucilium, atque ita reſtituendum.

21 *L. Ælium*] T. cod. Torn. & Giſanii. etiam Veneta, quæ corrupte legit *Scillonem.*

Cap. V.

Sermo Tauri philoſophi de modo atque ratione tolerandi doloris ſecundum Stoicorum decreta.

Quum [1] Delphos ad Pythia conventumque totius fermè Græciæ viſendum philoſophus Taurus iret; noſque ei comites eſſemus; inque eo itinere [2] Lebadiam veniſſemus, quod eſt oppidum [3] antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum ejus quempiam nobilem in Stoica diſciplina philoſophum ægra valetudine oppreſſum decumbere. tunc omiſſo itinere, [4] quod alioquin maturandum erat, & relictis vehiculis, pergit eum properè [5] videre; noſque de more quem in locum cumque iret ſequuti ſumus. & ubi ad ædes, in quis ille ægrotus erat, pervenimus; videmus hominem doloribus cruciatibuſque [6] alvi, quod [7] Græci colon dicunt, & febri ſimul [8] rapida afflictari; gemituſque ex eo compreſſos erumpere; ſpirituſque & anhelitus

1 *Delphis ad Pythia*] Illic enim celebrabantur, ut olim debuit docere eruditiſſimus Pet. Faber in Agoniſtico 1, 17, ubi idcirco hunc quoque locum auctoris noſtri profert. *Gronov.*

2 *Lebadiam*] Eſt hæc urbs Bœotiæ non procul à Chæronea, & Orchomeno. Meminit Pauſanias, Ptolemæus, Plinius.

3 *Antiquum*] Vett. editt. *Atticum.* male.

4 *Quod alioquin*] Ita Stephanus, princeps Ven. edit. *quod alio.* Badius *quo alio. quo* ſcilicet itinere. *Thyſ.* Recte elegit ergo Stephanus, ut quod perſpicue legitur in Reg. (nempe *alioquiN.* ſed ultima litera erat ſecundæ manus) Lugd. maj. Lincoln. & in min. *alioqui*, etiam Mem. Petav. *Gronovius.*

5 *Videre*] Forte *viſere.*

6 *Alvi*] Ita Carrio & Stephanus: vulgo *allabi.*

7 *Græci colon dicunt*] Κῶλον Græcis inteſtinum craſſum, morbus autem graviſſimuſque dolor κωλικὴ ὀδύνη appellatur. Quædam editt. hic legunt χωλὸν: forſan χολὸν, qui bilem quoque denotat qua jecur intumeſcit & accenditur. χολὰς quoque Heſychio

Digitized by Google

tus [9] è pectore ejus evadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam adverſum dolorem. poſt deinde quum Taurus & [10] medicos arceſſiſſet, colloquutuſque de facienda medela eſſet; & cum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam videbat, perhibito ſtabiliſſet; egreſſique [11] inde ad vehicula & ad comites rediremus: [12] Vidiſtis, inquit Taurus, non ſanè jucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes compugnanteſque philoſophum & dolorem. faciebat vis illa & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem cruciatumque membrorum; faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æquè ſuum: perpetiebatur & cohibebat coërcebatque [13] intra ſeſe violentias effrenati doloris. nullos ejulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem voces indecoras edebat: [14] ſigna tamen quædam, ſicut vidiſtis, exſiſtebant virtutis & corporis de poſſeſſione hominis pugnantium. Tum è ſectatoribus Tauri juvenis in diſciplinis philoſophiæ non ignavus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas eſt, ut contra voluntatem contraque judicium animi nitatur, invitumque hominem cogat ad gemendum confitendumque de malo morbi ſævientis; cur dolor apud Stoïcos indifferens eſſe dicitur, non malum? cur deinde aut Stoïcus homo cogi aliquid poteſt, aut dolor cogere, quum & dolorem Stoïci nihil cogere, & ſapientem nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus vultu jam propemodum lætiore, (delectatus enim videbatur illecebra quæſtionis:) Si jam amicus, inquit, hic noſter meliùs valeret, gemitus ejuſmodi neceſſarios à calumnia defendiſſet, & hanc, opinor, tibi quæſtionem diſſolviſſet: me autem ſcis cum Stoïcis non bene convenire, vel cum [15] Stoïca potiùs diſciplina. eſt enim [16] pleraque & ſibi & no-

ſychio inteſtinum dicitur. Forſan itaque hic morbus ex bilis efferveſcentia fuit. Forſan χολικὸν legendum, ut Galenus lib. 1. de Loc. Aff.

8 *Adrapida*] Aliter *rapida*. Forſan *arida*. Thyſ. Video adnotaſſe patrem Scriverio ex illo *adrapida* placuiſſe *ardida*. Sed quidquid ſit, ejus vocis *adrapida* fides nulla eſt: quum in omnibus certe noſtris legatur ſimplex *rapida*, quod ideo præferendum, ut fecit Stephanum ſecutus. *Gronov.*

9 *E pectore ejus evadere*] Nec opus *imo* adjicere, quod plerumque uſurpatur in deſcriptionibus poetarum; prout tamen cenſebat Joh. Priceus ad Apulej. Mileſ. lib. 1 pag. 21. Quæſo quid aliud intelligere potuit per voces *e pectore ejus?* Gronov.

10 *Medicos accerſiſſet*] Credo potuiſſe ab eo iſtud fieri circummiſſis ſervis aut comitibus. Sed in Regio erat ab ſecunda manu *acceſſiſſet*, quum Lambecius ex eo notaverit *accoppiſſet*. Verum optime ex Schefferi codice notavit Pater *arceſſiſſet*, de quo dubitari nequit, & ideo reſtitui. *Idem.*

11 *Inde*] Ita C. Torn. Aliter, *deinde*.

12 *Vidiſtis* &c. *ſed cognitu tamen utile*] Dignum philoſopho & conveniens & ex uſu velut ſumtum principium, ſimile illi, quod etiam ex ſapientiæ cultore pronunciatum, & quo poſteriora explicantur, profert Tacitus lib. 16 ann. *Specta juvenis, & omen quidem Dii prohibeant; ceterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Cæterum Regia membrana plane nunc ſingularis habebat; *egreſſique inde cum Tauro rediremus, vidiſtis, inquit, non ſ.* Gronov.

13 *Intra ſeſe*] Reg. & duo Lugd. *infra*. Idem.

14 *Signa tamen quædam*] Lugd. ſmin. *Signa tamen, ſicut quædam vidiſtis.* Idem.

15 *Stoica potius diſciplina*] Abeſt à cod. Torn. forſan legendum *Stoa*. Ita poſtea, *Ex eadem porticu.*

Digitized by Google

& nobis incongruens: ſicut libro, quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur. Sed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctiùs, ut ajunt, [17] & apertiùs; quæ fuiſſe dicturum puto [18] ſinuoſiùs atque ſollertiùs, ſi quis nunc adeſſet Stoïcorum. (noſti enim, credo, verbum illud vetus & pervulgatum, ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον [19] λέγε. [a]) atque hinc exorſus de dolore atque de gemitu Stoïci ægrotantis ita diſſeruit. Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri & caritatem: ita prorſus ut nihil quicquam eſſet carius [20] penſiuſque nobis, quàm noſmetipſi. atque hoc eſſe fundamentum rata eſt conſervandæ hominum perpetuitatis, ſi unuſquiſque noſtrum, ſimul atque editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum affectionemque caperet, quæ à veteribus philoſophis [21] τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν [b] appellata ſunt; ut [22] omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incom-

com-

a *Indoctius quodammodo loquere, ſed apertius.*
b *Prima ſecundum naturam.*

ticu. Thyſ. Ego certe eam vocem nec in Regio nec in Lincoln. reperi, ſicut nec pater in duobus Lugd. & aliis. Itaque eam ipſam quoque conjecturam adſcripſit in fine paginæ [*f. Stoa*] Opiner tamen Gellicum dixiſſe *cum Stoica*, ut 13, 10. *In grammaticam ſeſe atque dialecticam penetraverit.* Mox etiam Reg. *ſuper illa re.* Gronov.

16 *Pleraque & ſibi & nobis incongruens*] Vide lib. Plutarchi περὶ Στωικῶν ἐναντιωμάτων. & lib. ὅτι παραδοξότερα οἱ Στωικοὶ τῶν ποιητῶν λέγουσι. Vide quoque Paradoxa Ciceronis, & Lipſii Stoicam philoſophiam lib. 3.

17 *Et apertius*] Stephanus poſt hæc verba parenthesin facit, & ponit hæc verba *noſti enim &c.* Et tum clauſa parentheſi ſcribit, *quæ fuiſſe dicturum puto.* Ita enim apta membrorum junctura erit: quæ non eſſet, ſi facta illius ſinuoſitatis Stoici ſermonis mentione ſubjungeret, quod illam improbar, & illi repugnat proverbium. Ita *Stephan.* & ex eo Thyſ. Sed exemplari Salmaſiano, quo utor, illic in margine adſcriptum eſt, [Non credo.] Et ſane quoties trajectiones hujuſmodi occurrunt lectori relictæ, ut in ordinem redigat? Livius XXVI, 39. *Paucos ex multis trepida fuga incidentes ſemiapertis portarum foribus in urbem compulit; ne urbs eodem impetu caperetur.* Similis illic Stephano Tan. Faber inquit, [lego, *ſemiapertis, ne urbs eodem impetu caperetur, portarum foribus, in urbem compulit*] Ita ſtatuit ille Faber, qui ad Anacreontem pag. 179 notavit: [Solent autem tranſponi quandoque parentheſes, quod hic quoque factum eſt.] Præſtabit igitur relinquere intacta, prout exhibent MSSti. *Gronov.*

18 *Sinuoſius*] Involutius, ſubtilius ex Stoicæ diſciplinæ intimis penetralibus.

19 Λέγε] Omitti poteſt hoc verbum, ſicuti apud Ariſtophanem ἐν Βατράχοις Act. 5. ſc. 4. ubi Dionyſius Æſchylum & Euripidem inter ſe committit. atque Euripidi dicit,

Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον.

Atque ex hoc loco parœmia illa nata videtur. Scholiaſtes tamen dicit ab Ariſtophane hoc dictum fuiſſe juxta proverbium, σαφέστερόν μοι κἀμαθέστερον φράσον. Quod in idem incidit. Originem hujus proverbii nimis longe petit Eraſmus. *Thyſ.* Mirum eſt ab eodem Thyſio non eſſe additum ſe deſcripſiſſe hoc totum ex eodem Stephano, niſi quod ipſe ſtolide vocaverit Dionyſium, quem recte Stephanus Dionyſum. Vide Stephanum pag. 92. Etiam pater annotavit fortaſſis delendum τὸ λέγε. Gronov.

20 *Penſiuſque*] Magis æſtimatum, precioſius. Quia quæ maximi facimus, ſæpe nobis penſa ſunt. *Thyſ.* Immo gravius, ponderoſius, majoris momenti.

21 *Τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν*] Quibus præcipua & potiſſima intelliguntur. Hinc Chryſippus apud Lucianum interrogatus, quid facturus eſſet, ſi ad ſummum virtutis faſtigium perveniſſet, reſpondet, περὶ τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν καταγινήσομαι. Thyſius ex Stephani pagina 199.

22 *Omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis omnibus*] Credo ſententiam carere poſſe voce ultima. An Gellius addiderit, ſicut neſcio, ita teſtari poſſum in codice Regio illam mihi

Digitized by Google

commodis omnibus abhorreret. poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio eſt & utendi conſilii reputatio, & honeſtatis utilitatiſque veræ contemplatio ſubtiliorque & [23]explorator, commodorumque delectus: atque ita præ cæteris omnibus enituit & præfulſit decori & honeſti dignitas; ac, ſi ei retinendæ obtinendæve incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contemtum eſt. neque aliud eſſe verè & ſimpliciter bonum niſi honeſtum, aliud quicquam malum niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neque honeſta eſſent neque turpia, neque bona eſſe neque mala decretum eſt. productiones tamen & [24]relationes ſuis quæque momentis diſtinctæ diviſæque ſunt, quæ [25] προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα [a] ipſi vocant; propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipſum bene beatéque vivendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis neque in malis judicata ſunt. Sed enim quoniam his primis ſenſibus doloris voluptatiſque, ante conſilii & rationis exortum, recens natus homo imbutus eſt; & voluptati [26] quidem natura conciliatus, à dolore autem quaſi [27]ab gravi quodam inimico abjunctus aliena-

a *Primaria* vel *præcipua*, *& minus præcipua*, *ſecundaria*.

---

hi non apparuiſſe; quæ magna fides ad ſuſpectam habendam, etſi in reliquis exſtet. *Gronov.*

23 *Explorator*] Stephanus legit *exploratio*. Thyſius. Sed inique cum Stephano agit Thyſius, dum nihil aliud addit. Nam Stephanus legit *exploratio commodorumque delectus*, prout manifeſte edidit. In quibus illud *commodorumque* hauſit certe ex MSStis. Sic enim Regius, Petav. Lugd. uterque, Lincoln. Hoc enim admiſſo emendatio Stephani accipit majus pretium. Itaque foret ſimile ſpecimen, quod pag. to occurrebat *delectatio* pro *delectatior*. Quanquam *explorator* poteſt referri ad præcedentia, quod mihi placuit fieri ne contra Mſtos delinquerem. Sed in omnibus eſt *dilectus*. Gronov.

24 *Relationes*] H. Stephanus legebat *rejectiones*, vel *remotiones*.

25 Προηγμένα] Vocantur hæc apud Laërtium & Stobæum προηγμένα, & ἀποπροηγμένα, Cicero vocat *producta*, ſive *promota*, vel juxta ſenſum *præpoſita*, ſive *præcipua*, alia *rejecta*, quæ minoris pretii. Appoſite Laërtius προηγμένα appellat, τὰ ἀξίαν ἔχοντα, ἀποπροηγμένα τὰ ἀπαξίαν, id eſt, *producta ſunt, quæ æſtimationem, rejecta quæ non habent*. Vide ſupra p. 36. & p. 438. Προηγμένα itaque & ἀποπροηγμένα reponenda hic ſunt. Quid ſit προηγμένον Cicero lib. 3. de Fin. ita oſtendit: *Ut enim*, inquit, *nemo dicit in regia, regem ipſum quaſi productum eſſe ad dignitatem* (*id enim eſt προηγμένον*) *ſed eos, qui in aliquo honore ſint, quorum ordo proxime accedit, ut ſecundus ſit ad regium principatum: ſic in vita, non ea quæ primario loco ſunt, ſed ea quæ ſecundum locum obtinent*, προηγμένα *id eſt producta nominentur*. Addit quoque illis: *Quæ vel ita appellemus* (*id erit verbum è verbo*) *vel promota: vel ut illa, remota. Vel* (*ut dudum diximus*) *præpoſita, vel præcipua: & illa, rejecta. Re enim intellecta, in verborum uſum faciles eſſe debemus. Quoniam autem omne quod eſt bonum, primum locum tenere dicimus, neceſſe eſt nec bonum eſſe nec malum hoc quod præpoſitum vel præcipuum appellamus*. Quæ poſtrema cum Gellianis conveniunt. Vide quoque S. Empiricum 3. Hypotyp. 24. & Lucianum ἐν Βίων πράσει.

26 *Quidem*] Vett. editt. *quidam*. Thyſius. Sed hoc nihil eſt, neque habetur in ullis Mſſ. quorum Regius legit *quidem à natura*, quod non debet magis mutari, quam mox *ratio quoque à natura data*: qui etiam exhibebat paulo ante *ſed enim quod his*. Gron.

27 *Ab gravi*] Vet. ed. *à gravi*. Thyſius. Sed mirum, ſi non quid aliud hic lateat. In Pet. enim vox *quodam* non exſtat. In Reg. tantum eſt *gravi quo*: literæ *dam inimico* omiſſæ. Tu cogitabis.

natuſque eſt: iccirco affectiones iſtas primitus penituſque inditas ratio pòſt addita convellere [28] ab ſtirpe atque exſtinguere vix poteſt. pugnat autem cum his ſemper: [29] exſultantis eas opprimit obteritque, & parere ſibi atque obedire cogit. itaque vidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum cum petulantia morbi doloriſque [30] exſultantia colluctantem, [31] nihil cedentem, nihil confitentem, neque, ut plerique dolentes ſolent, [32] hejulantem atque lamentantem, ac miſerum ſeſe & infelicem appellantem, ſed acres tantum anhelitus & robuſtos gemitus edentem, ſigna atque indicia non victi neque oppreſſi à dolore, ſed vincere eum atque opprimere enitentis. ſed haud ſcio, inquit, an dicat aliquis ipſum illud quòd pugnat, quòd gemit, ſi malum dolor non eſt, cur neceſſe eſt gemere & pugnare? quia enim omnia, quæ non ſunt mala, moleſtia quoque omni non carent; ſed ſunt pleraque noxa quidem magna & pernicie privata, quia non ſunt turpia; contra naturæ tamen manſuetudinem lenitatemque oppoſita ſunt, & infeſta, per [33] obſcuram quandam & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam. hæc ergo vir ſapiens tolerare & [34] cunctari poteſt; non admittere omnino in ſenſum ſui non poteſt. ἀναλγησία [a] enim atque ἀπάθεια [b] non meo tantùm, inquit, [35] ſed quorumdam etiam ex eadem porticu prudentiorum homi-

a *Indolentia.* b *Affectuum vacuitas.*

28 *Ab ſtirpe*] Ita inquit Stephanus antiquos codices habere. An MSſ. intelligat neſcio. Certe omnes vett. ed. habent *obſtirpare*. Forſan legendum *extirpare*. In margine tamen mei cod. ita MS. legi adnotatur. *Thyſ.* Immo Stephanus ibi ſatis clare loquitur de exemplaribus ſcriptis pag. 91 & vetuſtos libros exigit ad typographica exemplaria. Et verum dicit Stephanus. Nam & Reg. Petav. Lugd. uterque, Lincoln. aliique habent *ab ſtirpe*, ut de eo ambigi non debeat. *Gronov.*

29 *Exſultantis*] Cod. Torn. *& exultantes*. Thyſ. Etiam noſtri omnes.

30 *Exſultantia*] Violenta eruptione.

31 *Nihil cedentem*] Neſcio. Sed MS. Reg. *nihil edentem*, quod certe ita fuit, niſi quod mox id ipſum dicat & fateatur. Etiam mox ille ipſe MS. *ſed agros tantum*, ſicut quoque *non victi nec oppr.* Gronov.

32 *Hejulantem*] Aliter, *ejulantem*.

33 *Obſcuram*] Cod. Torn. *inobſcuram*.

34 *Cunctari*] Morari, expectare dum deſævierint. Vett. ed. legunt *contari*. Utroque modo ſcribi hanc vocem teſtatur Donatus in Hec. act. 1. ſc. 2. Uti & Verrius apud Feſtum. Quod tamen Feſtus improbat, qui ita loquitur: *Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico uſu, qui conto pertentant cognoſcuntque navigantes aquæ altitudinem. Ob quam cauſam ait Verrius etiam ſecundam ſyllabam per O ſolere ſcribi. Mihi id falſum videtur, nam eſt illa percunctatio, quod is, qui curioſe quid interrogat, per cuncta res it; ut recte per u literam ſcribatur.* Quod de *percunctari* hic dicitur, idem de *cunctari* dicendum.

35 *Sed quorundam etiam*] Audi Senecam Ep. 57. *Quædam ſunt, quæ nulla virtus effugere poteſt. Admonet illam natura mortalitatis ſuæ. Itaque & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit. Non eſt hic timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis Rationi.* Et alibi juxta Stoicorum ſententiam Epiſt. 71. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo ſicuti ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente ſubmoveo. Memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. Altera eſt irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet. Altera rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida & indomita.* Affectus propriè Stoicis erant excurſiones cum impetu, ſive ὁρμῆ. Ubi intra modum erant, non affectus, ſed præludia illorum. Quæ exuere non eſt hominis. Vide Auctorem noſtrum lib. 19 c. 1.

36 Pa-

minum, ſicuti [36] Panætii gravis atque docti viri judicio [37] improbata abjectaque eſt. Sed cur contra voluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoicus, quem nihil cogi poſſe dicunt? nihil ſanè poteſt cogi vir ſapiens, quum eſt rationi obtinendæ locus. quum verò natura cogit, ratio quoque à natura data cogitur. quære etiam, ſi videtur, cur manu alicujus ob oculos ſuos repentè agitata invitus conniveat; cur fulgente cœlo à luminis jactu non ſua ſponte & caput & oculos declinet; [38] cur tonitru vehementius facto ſenſim paveſcat; cur [39] ſternumentis quatiatur; cur aut in ardoribus ſolis æſtuet, aut in pruinis immanibus obrigeſcat. [40] Hæc etenim, & pleraque alia non voluntas nec conſilium nec ratio moderatur; ſed naturæ neceſſitatiſque decreta ſunt. fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturam, monſtri vicem, nititur, ultraque modum ejus egreditur, [41] aut ſtupore animi aut immanitate aut quadam miſera & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuiſſe accepimus ferum quemdam [42] in ludo Cæſaris gladiatorem; qui, quum vulnera ejus [43] à medicis [44] exſecabantur, ridere ſolitus fuit: ſed ea vera & proba fortitudo eſt, quam majores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum & non tolerandarum. per quod apparet eſſe quædam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant, [45] aut ſuſtinendis. Quum hæc Taurus dixiſſet, vide-

re-

36 *Panætii*] Cujus meminit quoque ſumma cum laude Gellius noſter lib. 13 c. 26. Fuit patriâ Rhodius, teſte Strabone lib. 14. Hujus libros de officiis vel potius *περὶ καθήκοντος*, imitatus eſt Cicero, qui in Lucullo *Stoicorum prope princeps* dicitur.

37 *Improbata abjectaque*] Copulativa abeſt à Reg. quem ſcias tueri verba præcedentia *ex eadem porticu*, quum nonnulli ex MStis abigant duas primores voces, velintque dici *quorundam etiam porticu prudentiorum*, quod foret conveniens Tauro non nimis amante illam porticum, ut ante præmiſit. Attamen ſalva ſit ejus libri auctoritas; qui & mox hunc ordinem ſequutus ſum *manu alicujus* ex Reg. Petav. Lugd. utraq. quas editi invertunt. *Gronov.*

38 *Cur tonitru*] MS. Reg. *cur tonitruum.* abeſtque vox *ſenſim.* Idem.

39 *Sternumentis*] Vet. ed. *ſternutamentis.* Thyſ. Non una ſic vetus editio habet, ſed fere omnes; quum interim quadriſyllabum ſit in omnibus Mſſ. perinde ut *ſarmenta* dicta ſunt & *ſarpimenta*. Reg. Pet. Mem. habent quoque *ardore*. Gronov.

40 *Hæc etenim*] Sic edidit Stephanus, nec ſcio quod habuerit fundamentum. Mſſ. omnes, quos novi, præbent *hæc enim*: ex editis etiam multi. *Gronov.*

41 *Aut ſtupore animi aut immanitate*] Hanc diverſitatem Apathiæ oſtendit Laërtius, cum dicit: *Φασὶ δὲ καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ τὸ ἀνέμπτωτον εἶναι, εἶναι δὲ καὶ ἄλλον ἀπαθῆ τὸν φαῦλον, ἐν ἴσῳ λεγόμενον τῷ σκληρῷ καὶ ἀτρέπτῳ.* Id eſt: *Ajunt vero* (Stoici) *affectuum expertem eſſe ſapientem, ideo quia eſt ſtabilis & à lapſu remotus. Ajunt & ſtultum eſſe apathem, quod valet, ac ſi dicas, durum atque immobilem.*

42 *In ludo Cæſaris*] In quo Cæſaris gladiatores exercebantur, & alebantur, quibus præerant præfecti & laniſtæ. Tales quoque alii ludi complures. P. Victor & marmora priſca meminerunt *Ludi Gallici*, *Dacici*, *Magni*, *Mamertini*, *Matutini*.

43 *A medicis*] Singulis ludis erant medici, partim ut valetudinem curarent, partim ut vulnera ſanarent. Chirurgos tamen hic, qui medicorum nomine apud antiquos veniunt, intelligere videtur.

44 *Exſicabuntur*] Vett. ed. habent, *exſecabantur*, alia *exiccabantur*. Thyſ. Debuit addi ex editione Stephani *exſiccabantur*. Sed ſcias in Mſtis quibuſdam, ut & in multis editis, eſſe *execabantur*, aliis *exſecab.* quod cur non retinent? *Gronov.*

45 *Aut ſuſtinendis*] In libro, quo uſus fuit Lambecius

returque in eamdem rem plura etiam dicturus, perventum eſt ad vehicula, & conſcendimus.

becius ad conferendum, adſcripſit huic verbo *impares ſint*, neſcio unde: nec enim quisquam noſtrûm in Regio id annotavit. *Gronov.*

CAP. VI.

[1] *De ænigmate.*

QUÆ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam è noſtris veteribus [2] ſirpos appellaverunt: quale eſt quod nuper invenimus per herclè antiquum, perque lepidum, tribus verſibus ſenariis compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium conjecturas inquirendo acueremus. Verſus tres hi ſunt:

[3] *Semel minuſne, an bis* [4] *minus, non ſat ſcio:*
An utrumque eorum, ut quondam audivi [5] *dicier,*
[6] *Iovi ipſi regi noluit concedere.*

Hoc

1 *De ænigmate*] Ita Carrio emendavit. Vett. ed. legunt; *Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui autores ſcirpos appellarunt.* Thyſ. Mihi nullam contigit videre, in qua vox *autores* extaret; & tamen octo inſpexi excedentes ætate Stephanianam; & in his etiam omnibus non legebatur *ſcrupos*, quod venit ab Alciato 4 Parerg. 19. id quod improbe factum pronunciat Scaliger in Conjectan. ad Varron. ſed Aldina *ſcirpos*, Colonienſis Cervicorni *ſirpos*; quod citato loco firmat Scaliger. *Gronov.*

2 *Sirpos appellaverunt*] *Scirpus* vel *ſirpus* ænigma hic denotat, & nomen accepit non à *ſirpo* junco enodi, ſed à naſſa piſcatoria ex ſcirpis contexta. Poteſt tamen per ſirpum intelligi omne πλέγμα ex junctis viminibus contextum. Crinitus lib. 9 c. ult. hic legebat *ſcrupos*, ſed hic locum habere non poteſt, cum *ſcrupus* & *ſcrupulus* proprie lapillum denotat, qui pedem offendit, metaphorice quicquid animo moleſtum eſt, quibus omnibus ænigmatis vox non reſpondet.

3 *Semel minuſne*] Intelligit Terminum, qui Iovi, ut cæteri Dii, cedere noluit cum Capitolium exaugurarêtur. Ovid. lib. 2. Faſtor.

Quid nova cum fierent Capitolia, nempe Deorum
Cuncta Iovi ceſſit turba, locumque dedit.
Terminus (ut memorant veteres) inventus in æde
Reſtitit: & magno cum Iove templa tenet.
Nunc quoque ſe ſupra ne quid niſi ſidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.

Locus quoque luculentus eſt apud Lactantium lib. 1. de falſ. Religion. cap. 20. *Quid qui lapidem colunt informem, atque rudem cui nomen eſt Terminus? Hic eſt, quem pro Iove Saturnus dicitur devoraſſe: nec immerito illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet; eoque in loco multorum Deorum ſacella eſſent: conſuluit eos per auguria; utrum Iovi cedere, & cedentibus cæteris, ſolus Terminus manſit. Unde illum Poëta* Capitoli immobile ſaxum *vocat. Iam ex hoc ipſo quam magnus Iupiter invenitur, cui non ceſſit lapis, ea fortaſſe fiducia, quod illum de paternis faucibus liberaverat. Facto itaque Capitolio ſupra ipſum Terminum foramen eſt. in tecto relictum: ut, quia non ceſſerat; libero cælo frueretur. quo ne ipſi quidem fruebantur, qui lapidem frui putaverunt. Et huic ergo publice ſupplicatur, quaſi cuſtodi finium Deo: qui non tantum lapis, ſed etiam ſtipes interdum eſt.* Barthius Adv. lib. 16 c. 22. hos verſus ita legebat:

Semel minus? Non. Biſminus? non. Sat ſcio.
An utrumque? verum; ut quondam audivi dicier,
Iovi ipſi regi noluit concedere.

Ita & trimetri ſua ſibi conſtant lege, & acumen repetitis interrogatiunculis. Alioquin frigidum reſponſum. Poteſt tamen ita intelligi, ut ſemel, bis, imo ter Iove minus ſit, & noluerit tamen Iovi cedere.

4 *Minus*] Additur in aliis, *ſit*. Thyſ. Ita eſt. Editio Badiana eo verbo deſtituta eſt. Quod quum videret pater, exiſtimavit ſe habere cauſam ejus quoque omittendi, licet in aliis exſtaret. Mſſti habent *an bis minus non ſit ſat ſcio.* Quæ transpoſitio poſſet eam voculam ſuſpectam facere, præſertim

Digitized by Google

Hoc qui nolet diutius apud ſeſe quærere, inveniet quid ſit in M. Varronis de ſermone Latino ad Marcellum [7] libro ſecundo.

tim quum eo modo turbetur metrum. Sed cogitandum, an non Gellius conceperit ac ſcripſerit: *an his minus, non ita ſcio*. Deinde poterat Thyſius addere, ea quæ ab ipſo adlata ſunt de Termino, eſſe petita aut ex Politiani miſcellaneis cap. 36, aut ex Philippo Carolo. *Gronov.*

5 *Dicier*] Vett. ed. hic habent *ipſi*.

6 *Iovi ipſi*] Vett. ed. habent *Dicier Iovi*. Thyſ. Immo & MSti habent *audivi ipſi dicier Iovi regi noluit*. Quum igitur Gellius inſtruat ſenarios, eoſque nominet, inque primo & poſtremo verſu ſervet in quarto loco jambum, patet eſſe aliquid in verſu ſecundo moleſtum, & trajectionem vocis non recte factam. Dum cogito omnia, ita corruptum eſſe Gellium ſubodoror, ut vox *quondam* poſita ſit alieno loco: ſed quæ illuc invaſerit explicationis ergo ſuperpoſita voci *olim*, quæ ſequebatur in verſu tertio: non enim quondam audivit dici, ſed audivit dici quondam vel olim noluiſſe concedere. Hinc colliges ita eam fieri debuiſſe; *ut audii ipſi dicier Regi Iovi olim nol. conc.* Gronov.

7 *Libro ſecundo*] Ex his libris ad Marcellum citant quædam Soſipater, Chariſius, alii.

CAP. VII.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem veneficii confitentemque ad Areopagitas rejecerit.

AD Cn. Dolabellam proconſulari imperio provinciam Aſiam obtinentem deducta mulier [1] Smyrnæa eſt. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clàm datis [2] vita interfecerat: atque id feciſſe ſe confitebatur, dicebatque habuiſſe ſe faciendi cauſam, quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adoleſcentem optimum & innocentiſſimum exceptum inſidiis occidiſſent. idque ita eſſe factum controverſia non erat. Dolabella [3] retulit ad conſilium. nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat; [4] quòd & confeſſum veneficium, quo maritus & filius necati forent, [5] non admittendum impœnitum videbatur, & digna tamen pœna [6] in homines ſceleratos vindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas [7] ad Areopagitas, ut ad judices graviores exercitatioreſque,

1 *Smyrnea eſt*, Codex Reg. tantum *Smyrne eſt*, ut vel nomen mulieris intellexerit, vel pro *Smyrnæ*, quum ibi ageret. Hinc ab aliis Smyrnæa facta eſt ex Valerio Maximo, ad quem ſcio, quid notaverint viri docti. In eodem ſtatim vox *vita* non apparet. *Gronov.*

2 *Vita interfecerat*] Vita privaverat. ita Plautus quoque loquitur in Trucul. Act. 2. Sc. c. 6. ỹſ. 37.

Salvo, qui me interfeciſti pene vita & lumine.

3 *Retulit ad conſilium*] Valerius Maximus lib. 8 cap. 3. de Publ. Iudic. nihil de concilio refert, ſed Dolabellam neque punire neque abſolvere ſuſtinuiſſe.

4 *Quod & confeſſum*] Debeo credere voculam mediam in noviſſimis editionibus per typos fuiſſe omiſſam, non voluntate alterius, quia & requiritur, nec ullus codex ei litem movet: unde reſtitui. *Gron.*

5 *Non admittendum impœnitum*] Plerumque in MSS. codicibus Gellii hæc pronunciatio eſt, unde ſuſtinuit Stephanus ubique ita reponere. Nec reprehendo. Sed hoc tamen loco omnes quos adhibere potui tenent *impunitum*: niſi quod habeo ante oculos excerpta varietatum codicis ignoti & manus, ubi notatur [*impunitatum* MS. à prima manu.] *Id.*

6 *In homines ſceleratos*] Præpoſitio non exſtat in Regio, quaſi vellet Gellium ſcripſiſſe *& digna tamen pœna homines ſceleratos vindicatum iviſſet*. Idem.

7 *Ad Areopagitas*] Judicium celebratiſſimum, & ideo meritum induſtriam Cl. Meurſii, ut peculiari

Digitized by Google

que, rejecit. Areopagitæ cognita cauſa accuſatorem mulieris, & ipſam, quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe juſſerunt. Sic neque abſolutum mulieris veneficium eſt, quod per leges non licuit; neque nocens damnata pœnitaque, [8] quæ digna venia fuit. Scripta hæc hiſtoria eſt in libro Valerii [9] Maximi factorum & dictorum memorabilium [10] octavo.

liati ſcripto eos proſequeretur, quod debet conſuli. *Idem.*

8 *Quæ digna venia fuit*] Nequaquam. Potuit enim ad magiſtratum deferre crimen mariti & filii, ut juſte à magiſtratu punirentur. Neque enim mulieris erat privatam vindictam ſumere. *Thyſ.* Alia igitur Dolabellæ, & Areopagitarum mens atque etiam Valerii Maximi juſto dolore impulſam dicentis; alia noſtri temporis.

9 *Maximi*] In quodam MS. *Maximi* non habetur.

10 *Octavo*] Cod. Torn. *nono*. male. *Thyſ.* Ita etiam Reg. duo Lugd. Petav. Lincoln. & *nove* eſt in Thuan. Et potuit Gellius memoriter citans aberraviſſe. Schefferinus tamen videtur retinere *octavo*. Gronov.

CAP. VIII.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.

[1] P. Africanus ſuperior & Tib. Gracchus, Tib. & C. Gracchorum pater, rerum geſtarum magnitudine, honorum atque vitæ dignitate illuſtres viri diſſenſerunt ſæpenumerò de republica; & ea, ſive qua alia re, non amici fuerunt. ea ſimultas quum [2] diu manſiſſet, & ſolemni die [3] Jovi libaretur, atque ob id ſacrificium ſenatus in Capitolio epularetur; fors fuit, ut apud eamdem menſam duo illi junctim locarentur. tum quaſi dis immortalibus arbitris in [4] convivio Iovis optimi maximi dexteras eorum conducentibus, repentè amiciſſimi facti: neque ſolùm amicitia incepta, ſed affinitas ſimul inſtituta. nam P. Scipio [5] filiam virginem habens [6] jam viro maturam, ibi tunc eodem in loco deſpondit eam Tib. Graccho; quem probaverat elegeratque exploratiſſimo

1 *P. Africanus ſuperior*] Scipionem majorem intelligit. Hoc exemplum quoque habetur apud Plutarchum in Gracchis, Livium lib. 38. Valerium Maxim. lib. 4 c. 2.

2 *Diu manſiſſet*] In Reg. eſt *manſiſſent*, ut & Lugd. min. Sed in majore quum *diurnaſſet* reperiret pater, cenſuit legendum *diurnaſſet*. Gronov.

3 *Iovi libaretur*] Vett. ed. habent, *Iovi epulum libaretur*. Thyſ. Sed veteres ſcripti *epulum Iovi libaretur*. Vocem *epulum* ejecit Stephanus; nec aliud in ea eſt commendabile, quam quod ab Mſtis firmetur, ab nullo eorum, quod ſcio, omiſſa. Hinc & pater eam numero habuit nullo, idque non injuſte, quia & epulum liquide per ſequentia declaratur; niſi ſi potuerint & aliæ libationes in Capitolio ſolitæ fieri Iovi, unde mox epularetur quoque ſenatus præter illud unum celebratiſſimum.

4 *Convivio Iovis*] Quod ſolenne feſtum erat menſe Novembri, juxta vet. Cal. Conſtantini. *Iovis epulo*, inquit Valerius Maximus lib. 2 cap. 1. *ipſe in lectulum, Iuno & Minerva in ſellas ad cœnam invitantur.* Cœnam dialem appellat Seneca.

5 *Filiam virginem*] Filiam minorem natu Corneliam nomine. Livius lib. 38. ſcribit parum conſtare inter auctores, utrum poſt mortem patris deſponſata fuerit & nupſerit filia Africani Graccho, nec ne. Addit aliam fuiſſe opinionem, eum Gracchus L. Scipionem, qui in vincula ducebatur, exemiſſet, ſenatum eo die forſan cœnantem in Capitolio, petiiſſe ab Africano, ut inter epulas Graccho filiam deſponderet. Quod haud difficulter impetratum fuit.

6 *Jam viro maturam*] Notabilis in hoc loco Lincolnienſis, dum habet *jam jam viro mat.* Deinde

ſimo judicii tempore, dum inimicus eſt. Æmilius quoque Lepidus & [7] Fulvius Flaccus, nobili genere ampliſſimiſque honoribus & ſummo loco in civitate præditi; odio inter ſeſe gravi & ſimultate diutina conflictati ſunt. poſtea populus eos ſimul cenſores facit. atque [8] illi, ubi voce præconis renunciati ſunt, ibidem [9] in campo ſtatim, nondum dimiſſa concione, ultro uterque & pari voluntate conjuncti complexique ſunt: exque eo die & in ipſa cenſura & poſtea jugi concordia fidiſſimè ampliſſiméque vixerunt.

de in eodem legitur *explorantiſſimo*, quæ duo certe afferunt aliquid non inutile. *Gronov.*

7 *Fulvius Flaccus*] An recte ſic vocetur, ſcribit ſe neſcire Pigius ad annum V.C. 674. certe ab aliis cenſuram Nobilioris appellari, quum eodem anno Q. Fulvius Flaccus foret conſul. *Idem.*

8 *Illi ubi voce præc. renunciati ſunt*] Quum τὸ *ubi* in eodem Lincoln. negligatur, forſan etiam delendum verbum ſubſtantivum: ſed notabis etiam in Reg. legi *ultro utraque & p.* at in Lincoln. *ultro citroque & pari v.* Gronov.

9 *In campo*] Martio, perinde ut Valer. Max. 4, 1.

CAP. IX.

Quæ dicantur vocabula ancipitia, & quòd honoris *quoque vocabulum ancipiti ſententia fuerit.*

[1] EST plurifariam videre atque animadvertere in veteribus ſcriptis pleraque vocabula, quæ nunc in ſermonibus vulgi unam certamque rem demonſtrent, ita fuiſſe [2] media & communia, ut ſignificare & capere poſſent duas inter ſe res contrarias: ex quibus quædam ſatis nota ſunt, ut [3] *tempeſtas*, [4] *valetudo*, [5] *facinus*, [6] *dolus*, [7] *gratia*, [8] *induſtria*. Hæc enim fere jam vulgatum eſt ancipitia eſſe, & utroqueverſus dici poſſe. [9] *periculum* etiam, & [10] *venenum*, & [11] *contagium*, non, uti nunc di-

1 *Eſt plurifariam videre*] Talem modum loquendi poëtis tantum permittit Valla. Sed Gellius noſter ita quoque loquitur lib. 13 c.11. *Vina quoque dulciora eſt invenire.* Thyſ. Deſcriptum ex notis Aſcenſii; & alienum ab hoc tempore.

2 *Media & communia*] Reg. Mem. Lugd. min. Pet. Lincoln. *& incommunia.* Lugd. maj. *& in communi aut ſignificare.* Hinc utique evincitur particulam *in* veniſſe ab Gellio: cui ut ſubveniret pater, cogitavit ſcripſiſſe *media & in communi, ut ſign.* Satis commode; niſi lectio ipſa nos doceret infinitas fuiſſe voces, cui eam voculam præfixerint, quarum vix ratio nobis conſtat. Immo ſimilia Gellio placuiſſent, partim olim reſtitura illi, partim ex his collationibus. Ego certe nihil pecco, dum edo quod exſtat in Mſſ. *Gronov.*

3 *Tempeſtas*] Quæ pro procella ſumitur, & aliquando pro ſereno tempore. Cæſar lib. 4. de Bell. Gall. *Nactus idoneam ad navigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſolvit.*

4 *Valetudo*] Quo vocabulo & ſanitas & morbus denotatur.

5 *Facinus*] Bonum & malum factum.

6 *Dolus*] Feſtus: *Doli vocabulo nunc tantum in malis utimur, apud antiquos autem in bonis utebantur, hinc etiam dicimus ſine dolo malo: nimirum quia ſolebat dici & bonus.* Vide quoque titulum ff. de Dolo malo. & l. 1 §. 3. eod.

7 *Gratia*] Ita Terentius in Phorm. *bonam & malam gratiam* dixit.

8 *Induſtria*] Etiam ad mala refertur.

9 *Periculum*] Sumitur pro diſcrimine & experimento.

10 *Venenum*] Cajus libr. quarto ad legem duodecim tabularum, ſive l. 236. de V.S. *Qui venenum*

dicuntur, pro malis [12] tantùm dicta eſſe, multum exemplorum hujuſmodi reperias. ſed *honorem* quoque mediam vocem fuiſſe, & ita appellatum, ut etiam [13] *malus honos* diceretur, & [14] ſignificaret *injuriam*, id profecto rariſſimum eſt. [15] Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quam [16] de triumpho ſuo dixit, his verbis uſus eſt: *Qua in re quanto univerſi me unum antiſtatis; tanto vobis quàm mihi majorem injuriam atque* [17] *contumeliam facit, Quirites: & quanto probi injuriam faciliùs accipiunt, quàm alteri tradunt; tanto ille vobis* [18] *quàm mihi pejorem honorem habuit. nam me injuriam ferre, vos facere vult, Quirites: ut hic conqueſtio, iſtic vituperatio relinquatur.* [19] *honorem*, inquit, *pejorem vobis habuit*, [20] *quàm mihi.* cujus verbi ſententia eſt, quam ipſe quoquè ſuprà dicit: *majore vos affecit injuria & contumelia quàm me.* Præter hujus autem verbi notionem adſcribendam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimavi, ut definiremus Socratis eſſe decretum, [21] Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν, ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι [a].

a *Pejus eſſe injuria afficere, quam affici.*

---

num dicit, adjicere debet, utrum malum, an bonum. nam & medicamenta venena ſunt: quia eo nomine omne continetur, quod adbibitum naturam ejus cui adbibitum eſſet, mutat: cum id quod nos venenum appellamus, Græci φάρμακον *dicunt. Apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, boc nomine continentur. Unde adjectione alterius nomine diſtinctio fit. Admonet nos ſummus apud eos poëtarum Homerus. nam ſic ait:*

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Vide quoque l. 3. ad L. Corn. de Sicar. & l. 35. §. 2. de contrah. empt.

11 *Contagium*] Quod à contingendo dictum. Poſtmodo dictum de eo quod contingendo polluit.

12 *Tantum*] Stephanus legit *tandem*.

13 *Malus bonos*] Ita Euripides in Helena act. 1. αἰσχρὸν κλέος dixit, & contra in Phœniſſis κάλλιστον ὄνειδος, quod tamen plerumque in pejorem partem accipitur. *Muret.* lib. 6. Var. Lect. c. 18.

14 *Significaret injuriam*] Ut apud Ovidium lib. 11 Metam. inducitur Tellus querens: *Hoſne mibi fructus, bunc fertilitatis bonorem Officiique refers?* Gronov.

15 *Quintus autem Metellus Numidicus*] Hic eſt, qui contra Iugurtham bellum geſſit, de quo videndus Salluſtius, quem Vellejus *nulli ſecundum ſui ſæculi* appellavit. Inter claros quoque Oratores lib. 2. recenſet.

16 *De triumpho ſuo*] Vellejus Paterculus: *Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, & meritum; virtutique cognomen Numidici inditum.* Vide Sigonium comm. in Faſt. & triumph. Rom. ad annum DCXLIV.

17 *Contumeliam facit*] Hoc loquendi genus in Antonio Cicero reprehenderat. Sed & apud Plautum & Terentium crebra illius rei exempla ſunt. Neque tamen injuria notaverat Antonium Cicero: quod vulgo creditur. Nam Antonius ita dixerat, *facere contumeliam*, ut facere damnum, aut facere jacturam dicimus. Quomodo nunquam quiſquam, opinor, præter illum locutus invenietur. *Muret.* lib. 6. Var. L. c. 18. *Thyſ.* Adde Obſervationes paternas lib. III cap. 8. *Gronov.*

18 *Quam mibi*] Vett. ed. *quam gratiam mibi.* Thyſ. Sed contra Mſſ.

19 *Honorem pejorem*] Ita quoque interpretari quis poſſet, *ſub ſpecie bonoris pejori vel affecit injuria.* Ita *bonos* non foret anceps vocabulum. *Thyſ.* Id quoque totum eſt Aſcenſii.

20 *Quam mibi*] Vett. ed. legunt, *quam gratiam mibi.* Thyſ. Et hoc loco ſervant eam vocem codices antiqui.

21 Κάκιον] Eodem fere modo loquitur Socrates apud Platonem in Gorgia: οὐ νόμῳ ἄρα μόνον ἐστὶν αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, οὐδὲ δίκαιον τὸ ἴσον ἔχειν, ἀλλὰ καὶ φύσει. Id eſt, *Non ergo lege ſola, turpius eſt facere injuriam quam pati, & juſtum eſt æquitatem ſervare; ſed etiam ipſa natura.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. X.

Quòd æditimus *verbum Latinum ſit.*

Æditimus verbum Latinum eſt & vetus, [1] ea forma dictum, [2] qua *finitimus* & *legitimus*. [3] ſed pro eo à pleriſque nunc *ædituus* dicitur nova & commenticia uſurpatione; [4] quaſi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, [5] propter agreſtes quoſdam & indomitos certatores, qui niſi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. Varro, in libro ſecundo ad Marcellum de Latino ſermone, *æditumum* dici oportere cenſet, magis quàm *ædituum*; quòd alterum ſit recenti novitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. [6] Lævius quoque, ut opinor, in Proteſilaodamia *clauſtritumum* dixit, qui clauſtris januæ præeſſet; eadem ſcilicet figura, qua *æditumum* dici videbat qui ædibus præeſt. In Verrem M. Tullii in exemplaribus fideliſſimis ita inveni ſcriptum: *æditumi cuſtodeſque maturè ſentiunt*. in libris autem hoc [7] vulgariis, *æditui*, ſcriptum eſt. [8] Pomponii fabula Attellana eſt, quæ ita inſcripta eſt, [9] *Æditumus*; in qua hic verſus eſt:

Qui poſtquam tibi appareo atque [10] æditumor in templo tuo.

Ti-

1 *Ea forma*] Ita quoque apud Ciceronem in Topicis Servius Sulpitius loquitur.

2 *Qua finitimus*] Unde probet? Itaque alia ratio patefacta eſt ad 7, 1. *Gronov.*

3 *Sed pro eo à pler. n. ædituus dicitur*] Dubites, an non legatur aliquid interpolatum. Nam adverſativa in codice Reg. non exſtat: dein verbi poſtremi literæ ſunt eraſæ, cujus ſpatii principio ſunt inſcriptæ literæ *ea* . . . . Si tollas vocabulum utrumque, perinde integram habebis ſententiam accommodata in ſequentibus diſtinctione. *Gronov.*

4 *Quaſi à tuendis ædibus*] Varro lib. 6. de L. L. *Tueri duo ſignificat, unum ab aſpectu, alterum à curando & tutela: ut cum dicimus, bellum tueor, & tueri villam. A quo etiam quidam dicunt illum, qui curat ædes ſacras, ædituum, non æditumum. Sed tamen hoc ipſum ab eadem productum eſt origine.* Feſtus, & Soſipater diſtinguunt inter *æditumum*, quem ædis *intimum* vocant, & *ædituum* quem *ſacræ ædis tuitorem*, ſive curatorem appellant.

5 *Præter agreſtes*] Vett. ed. & C. Torn. legunt, *propter*. Thyſ. Immo ſic omnes Mſti, omneſque editiones ante Stephanianam.

6 *Lævius quoque*] Vide ſupra p. 185. Corrupte hic crebro citatur *Livius*, & Nævius. Vide Scaligerum in Auſonium pag. 163. Vett. edd. habent *Levinius*. Aldus, *Livius*. male. Meliores & antiqui codd. *Lævius* agnoſcunt, ut monet Fulv. Urſinus. *Thyſ.* Id certe in Gellio non ita ſe habet, quum MS. Regius literam i tueatur cum aliis: ſed duo Lugd. & Petav. habeant æ. Cæterum gravior moleſtia eſt, quam affert Reineſius lib. 3 Var. Lect. c. 2, ubi Gellium & Priſcianum conjungit, quaſi qui citaverint Nævium in tragœdia, quæ inſcripta fuerit *Proteſilaus Laodamia*. Quod non aſſequor. Nam in Priſciano lib. 6 editur *Nævius in Proteſilaodamia, Complexa ſomno corpora operiuntur*, ubi in MSto meo eſt, *Nevius in proteſilao. Laudamia complexa ſomno corpora operiuntur*. Debuerat Reineſium juſſiſſe cautius agere vel ipſa Voſſiana editio fragmentorum tragicorum, ubi patet ab horum unoquoque aliquid ſcriptum fuiſſe huc pertinens. *Gronov.*

7 *Vulgariis*, Aliter, *vulgatis*. Thyſ. Sed iſtud in Mſſ.

8 *Pomponii*] Vide ſupra p. 507.

9 *Æditumus*] Nonius citat in *Æditumo*.

10 *Æditumor*] Nonius legit *ædituor*.

11 Le-

Titus autem [11] Lucretius in carmine ſuo, pro *ædituis*, *æditueutes* appellat.

11 *Lucretius*] Lib. ultimo. In vett. edd. verſus quoque adducuntur illi,

—— oneratāque paſſim
Cuncta cadaveribus cœleſtum templa manebant,
Hoſpitibus loca quæ complerant æditueutes.

Cap. XI.

Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latendi peccent; quum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo [1] ex Sophocli poëtæ ſententia.

Philosophum nomine [2] Peregrinum, cui poſtea cognomentum Proteus factum eſt, virum gravem atque conſtantem vidimus, quum Athenis eſſemus, diverſantem in quodam tugurio extra urbem. quumque ad eum frequenter ventitaremus, multa herclè dicere eum utiliter & honeſtè audivimùs. in quibus id fuit, quod præcipuum [3] auditum meminimus. Virum quidem ſapientem non peccaturum eſſe dicebat, [4] etiamſi peccaſſe eum [5] dii atque homines ignoraturi [6] forent. non enim pœnæ aut infamiæ metu non eſſe [7] peccandum cenſebat, ſed [8] juſti honeſtique ſtudio

1 *Ex Sophocli*] MS. Reg. *& Sophocli.* Gronov.

2 *Peregrinum*] Vide ſupra p. 422. Hic cum imitari Herculis mortem cuperet, in conſpectu totius Græciæ ſe in rogum immiſit, Olympiade 236. ut Lucianus in ejus vita & Philoſtratus lib. 2 de Vit. Sophiſtarum in Herode teſtantur. Oriundus fuit ex oppido Helleſponti Pario, teſte Luciano: eique mortuo ſtatuam in foro erexerunt Pariani, ex qua oracula reddi credebantur, ut ait Athenagoras in Legatione pro Chriſtianis. *Thyſ.* Id in Reg. ſcribitur *Protheus*, quum, quod notari debet, in Scheſſeri codice legatur *Proteo*.

3 *Auditum*] Vett. edd. habent *auditu*. Thyſ. Sed contra Mſſ. quorum Reg. mox habuit *utiliter & honeſta*.

4 *Dii atque homines ignoraturi forent*] Ita & loquitur Cicero lib. 3. de Offic. *Satis nobis, ſi modo in philoſophia aliquid profecimus, perſuaſum eſſe debet, ſi omnes Deos homineſque celare poſſimus, nihil tamen avare, nihil injuſte, nihil libidinoſe, nihil incontinenter eſſe faciendum.* Atque adeo, quamvis lateat homines ſcelus, præterquam quod ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα, etiam *ipſius ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt*, ut loquitur Seneca. *Thyſ.* Sed has ſententias quo animo loqueretur iſte Peregrinus, declarat Vir Cl. Stephanus le Moyne, in Prolegomenis ad Varia Sacra, unde patet certe, quam Gellius & cum hoc univerſus illius temporis gentiliſmus ab eo deceptus fuerit. Et quæ vanitas occœcavit Gellium, ut talem ſententiam non maluerit ex ipſo Cicerone petere, qui fons fuit meditationis tam caſtæ. Adde excerptum Barthii libro xxxv Adverſ. cap. 7. *Gronov.*

5 *Etiamſi peccaſſe eum dii atque homines*] Hic igitur ille eſt, quicum vel in tenebris micaret Romanus.

6 *Forent*] In MS. *eſſent*.

7 *Peccandum*] C. Torn. addit *cenſebat*. Thyſ. Certe habet quoque Reg. & Lugd. maj. Et quod in nonnullis deſit, inde exiſtere videtur, quia ab verbo *etiamſi* tota iſta periodus uſque ad *cenſebat* omiſſa fuit, quoniam literæ poſtremæ verborum *dicebat* & *cenſebat* conturbabant oculos: ut ego quidem audacter feciſſe Stephanum exiſtimem, qui editiones eo verbo carere primus voluit, quum etiam ſatis crebro Gellius oſtenderit in eis ſe amare abundantiam. Sed etiam MS. Reg. habet *ignoturi forent*, quum Aldina omiſſo vocis principio exhibeat *raturi forent*, quam videtur innuere Cl. le Moyne appellans veterem editionem, in qua ſic viderit. Ne codicis Regii ſcriptutam prorſus negligas, evincet *ignotus* Plauti, quem ſæpe adhibet Gellius. *Gronov.*

8 *Juſti honeſtique*] More Græco loquitur, qui ſimili

Digitized by Google

ſtudio & officio. Si qui tamen non eſſent [9] tali vel ingenio vel diſciplina prædıti, uti ſe vi ſua ac ſponte facilè à peccando tenerent, eos omnis tunc peccare proclivius exiſtimabat, quum latere poſſe id peccatum putarent; impunitatemque ex ea latebra ſperarent. at ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutiùs poſſe celari, [10] repreſſiùs pudentiuſque peccabitur. Propterea verſus iſtos Sophocli prudentiſſimi poëtarum in ore eſſe habendos dicebat:

> Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ὁ πάνθ' ὁρῶν
> Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος [a].

Alius quidam veterum poëtarum, cujus nomen mihi nunc memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit.

a *Ad hæc nihil occulta, quandoquidem omnia videns*
Et omnia audiens, cuncta revelat tempus.

ſimili modo τὸ δίκαιον & τὸ πρέπον dixerunt. Huc faciunt verſus Horatii,

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

9 *Tali*] Cod. Torn. *tali vel*. Thyſ. Hanc quoque voculam delevit primus Stephanus, nequaquam laudabiliter, utpote quam tuentur MSSti omnes, unde repoſui. Regius inſuper habebat *vi ſua ac ſua ſponte*. Gronov.

10 *Repreſſius*] Vett. edd. habent *ſuppreſſius*. Thyſ. Male & contra MSS.

Cap. XII.

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacii.

Hæc quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum aſtu [1] res criminoſas citra periculum confiteri; ut ſi objectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſponſione joculari eludas, & rem facias riſu magis dignam quàm crimine. ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt, quum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. Nam quum emere vellet [2] in Palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet; [3] à P. Sulla, qui tum reus erat, mutuum [4] ſeſtertium viciens tacite accepit. ea res tamen, priuſquam emeret, prodita eſt, & in vulgus exivit: objectumque ei eſt, quòd pecuniam, domus emendæ

1 *Res criminoſas*] Quarum explicationem ab Scioppio prodıtam lib. IV Veriſimil. cap. 4. notaverat ad oram ſui exemplaris quoque Joh. Iſ. Pontanus.

2 *In Palatio*] In Palatino monte.

3 *A P. Sulla*] Extat oratio Ciceronis viceſimaquinta pro P. Sulla, quem L. Torquatus accuſabat tanquam conjurationis Catilinariæ participem.

4 *Seſtertium viciens*] Ducatonum millia 50. Thyſ. Nota Thyſio digna, quem miror non nunc quoque potius allınere de editionibus veteribus, utpote quum voces aliter ıbi lectas, aliter in MSS. ita conſtituerit cum Scaligero Pater lib. 3 de Pecunia vetere cap. 1. ubi id ita facit, ut oſtendat ſibi notam eſſe vett. libr. lectionem *mutuo*, quum tamen nequiverit ignorare, certe poſtea, in Regio legi *mutuaſſe ſeſtertium viciens tacita*, in aliis ſcribi *mutuo*, ſed ut ſupra poſtremam literam ſcribatur prima vocalis; in duobus Lugd. *mutua ſeſtertium vicies*, alter *viciens*, *tacita*: in Schefferi, *mutuaſſe ſextertium vicens tacite*. Hæc enim chirographo ıpſe ſuo adnotavit. *Gronov.*

5 A'nti-

dæ cauſa, à reo accepiſſet. tum Cicero, inopinata opprobratione permotus, accepiſſe ſe negavit, ac domum quoque ſe emturum negavit: atque adeò, inquit, verum ſit accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero. ſed quum poſtea emiſſet, & hoc mendacium in ſenatu ei ab inimicis objiceretur, riſit ſatis; atque inter ridendum, [5] ἀκοινονόητοι a, inquit, *homines eſtis, quum ignoratis prudentis & cauti patrisfamilias eſſe, quod emere velit, emturum ſeſe negare, propter competitores emtionis.*

a *Communis ſenſus expertes.*

5 Ἀκοινονόητοι] Vel ita, vel lege, ἀκοινώνητοι, ut in vett. edd. primis habetur, id eſt, *rigidi, auſteri, cum quibus nulla poſſit eſſe rerum vel verborum communio.* Ita Cicero quoque ad Atticum loquitur. *Stephanus.* Thyſ. Hæc ſubjecit Thyſius. At Stephanus in notis pag. 167 conjicit ἀκοινονόμητοι. œconomiæ imperiti.

CAP. XIII.

Intra kalendas *quum dicitur, quid ſignificet, utrum* ante kalendas, *an* kalendis, *an utrumque: atque imbi quid ſit in oratione M. Tullii*, intra Oceanum, *&* intra montem Taurum, *& in quadam epiſtola*, intra modum.

QUUM Romæ à conſulibus judex extra ordinem datus pronunciare intra kalendas juſſus eſſem; [1] Apollinarem Sulpicium doctum hominem percunctatus ſum, an his verbis, *intra kalendas*, ipſæ quoque kalendæ tenerentur: dixique ei me videlicet [2] datum, kalendaſque mihi [3] prodictas, ut intra eum diem pronunciarem. Cur, inquit, hoc me potiùs rogas, quàm ex iſtis aliquem peritis ſtudioſiſque [4] juris, quos adhibere in conſilium judicaturi ſoletis? Tum illi ego ita reſpondi: Si aut de vetere, inquam, jure, aut recepto, aut controverſo & ambiguo, aut novo & conſtituto diſcendum eſſet; iſſem planè [5] ſciſcitatum

1 *Apollinarem Sulpicium*] Hujus alibi quoque meminit Gellius. Vide ſupra 4, 17. *Thyſ.* Ubi ſicut eum vocat *Sulpicium Apollinarem*, quod etiam facit paulo infra, ita etiam hoc loco MS. Regius.

2 *Datum*] Additur in vet. ed. *indicem*. Thyſ. Typorum error: nam voluit *judicem*, quæ vox ante Stephanum in editiones addebatur, ſed contra MSStos, ut recte ſit deleta, niſi quod exſtiterit in Schefferino.

3 *Prodictas*] Quædam edd. etiam veteres male habent *productas*. prodicere enim diem, idem eſt atque *prodere*. Prodictio enim proditio eſt quæ in præſens valet. Vide *Scalig.* ad Feſtum pag. 153.

4 *Juris*] Stephanus *viris*, quod nullo jure præponit Barthius. Briſſonius *ſtudioſos juris* retinet. Atque ita quoque JC. loquuntur in l. 1. ff. de Offic. Aſſeſſ. l. 4. ff. de Extraord. Cognit. & l. 9. §. 4. ff. de Pœnis. Quo nomine JC. denotantur. Apud Suetonium in Nerone cap. 32. ita quoque ſcribendum. vulgo enim habebatur *ſtudioſis viris*. De variis JC. nominibus vide Cujacium lib. 7. Obſerv. cap. 21. *Thyſ.* Immo non Stephanus ita edidit, ſed plane *juris*. Verum editiones Aldinia Gryphianæque habent *viris*. Sed MS. Regius *juris, quod adhibere*. Gronov.

5 *Sciſcitatum*] Ita recte. aliter, *ſcitatum*. Ita Virg. lib. 2. Æneid. locutus, *ſcitatum oracula Phœbi*.

6 dA

Digitized by Google

tatum [6]ad iſtos quos dicis. ſed quum verborum Latinorum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit, [7]ſcævus profectò & cæcus animi forem, ſi quum haberem tui copiam, iſſem magis ad alium quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid exiſtimem.; ſed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis diſſeruero, ſed quod in ea re omnium pluriumve conſenſu obſervari cognoveris: non enim verborum tantùm communium veræ atque propriæ ſignificationes [8]longiore uſu mutantur; ſed legum quoque ipſarum juſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit, me & pleriſque aliis audientibus, in hunc ferme modum: Quum dies, inquit, ita præfinita eſt, ut judex intra kalendas pronunciet; occupavit jam hæc omnes opinio, non eſſe dubium, quin ante kalendas jure pronuncietur. & id tantùm ambigi video, quod tu quæris, an kalendis quoque jure pronuncietur. ipſum autem verbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet; ut, quum dicitur, *intra kalendas*, non alius accipi dies debeat quàm ſolæ kalendæ. nam tres iſtæ voces, *intra*, *citra*, *ultra*, quibus certi locorum fines demonſtrantur, ſingularibus apud veteres ſyllabis appellabantur, *in*, *cis*, *uls*. hæ deinde particulæ, quoniam parvo exiguoque ſonitu [9]obſcurius promebantur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba: & quod dicebatur, *cis Tiberim*, & *uls Tiberim*, dici cœptum eſt, *citra Tiberim*, & *ultra Tiberim*: [10] item quod erat *in*, accedente eadem ſyllaba, *intra* factum eſt. ſunt ergo hæc omnia quaſi contermina junctis inter ſe finibus cohærentia, *intra oppidum*, *ultra oppidum*, *citra oppidum*. ex quibus *intra*, ſicuti dixi, *in* ſignificat. nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubiculum*, *intra ferias*, non dicit aliud quàm *in oppido*, *in cubiculo*, *in feriis*. *intra kalendas* igitur non *ante kalendas*; ſed *in kalendis*, id eſt, eo ipſo die quo kalendæ ſunt. Itaque, ſecundùm verbi ipſius rationem, qui juſſus eſt *intra kalendas* pronunciare, niſi kalendis pronunciet, contra juſſum vocis facit. nam, ſi ante id fiat, non *intra* pronunciat, ſed *citra*. neſcio quo autem pacto recepta vulgò interpretatio eſt abſurdiſſima, ut *intra kalendas* ſignificare videatur etiam *citra kalendas* vel *ante kalendas*: nihil enim ferme intereſt. atque inſuper dubitatur, an *ante kalen-*

6 *Ad iſtos*] C. Torn. *ab iſtis.*

7 *Scævus*] A Græco σκαιὸς, vulgo *ſævus*. Alii, *lævus*. Ut Virg. *Si mens non læva fuiſſet.*

8 *Longiore uſu mutantur*] Unus ille Regius *vitantur*, quæ varietas jam ſupra occurrit.

9 *Obſcurius premebantur*] Neſcio utrum error typorum ſit in Thyſiana, an ab induſtria editoris ita legatur; certe etiam Lugduno-Batava anni 1644. Scias certe oportet editiones alias & MSStos quantum ſcio omnes habere id quod recepi. *Gronov.*

10 *Item quod erat*] Accuratiſſime unus ille Regius *item quæ erat*, quod pro veriſſimo debet reſtitui; nam intelligitur *particula*, quæ vox anteceſſit. Nihil obſtat ſequens *factum eſt*. Idem.

Digitized by Google

kalendas quoque pronunciari poſſit: quando neque ultra neque citra, ſed, quod inter hæc medium eſt, *intra kalendas*, id eſt, *kalendis* pronunciandum ſit. ſed nimirum conſuetudo vicit: quæ quum omnium domina rerum, tum maximè verborum eſt. Ea omnia quum Apollinaris ſcitè perquam atque enucleatè diſputaviſſet, tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priuſquam ad te irem, quærere explorareque, quonam modo veteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint. atque invenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe [11] iſto modo: *Locus intra oceanum jam nullus eſt, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora noſtrorum hominum libido iniquitaſque pervaſerit. intra oceanum* dicit, contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere *in oceano.* terras enim demonſtrat omnes, quæ oceano ambiuntur, ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt *citra oceanum*, non, *in oceano.* neque enim videri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa oceani dicuntur. Tunc Sulpicius Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum. ſed Cicero *intra oceanum*, non, ut tu interpretare, *citra oceanum* dixit. Quid enim poteſt dici *citra oceanum* eſſe, quum undique oceanus circumſcribat omnes terras & ambiat? nam *citra* quod eſt, id *extra* eſt. quî autem poteſt *intra* eſſe dici, quod *extra* eſt? ſed ſi ex una tantùm parte orbis oceanus foret, [12] tum quæ terra ad eam partem foret, *citra oceanum* eſſe dici poſſet, vel *ante oceanum:* quum verò omnes terras omnifariam & undiqueverſum circumfluat, nihil citra eum eſt: ſed, undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio ejus ſunt omnia, quæ intra oras ejus incluſa ſunt. ſicuti herclè ſol non citra cœlum vertitur, ſed in cœlo & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acutéque dicere viſus eſt. Sed poſtea in libro M. Tullii epiſtolarum [13] ad Ser. Sulpicium [14] ſic dictum eſſe

11 *Eſt autem modo locus*] Adſcripſit pater, nec quantum video, ſcriptura non recente [*Eſt autem hujuſmodi: Locus intra oceanum.* cap. 89] Omnino credi nequit, hunc locum ita editum & tractatum fuiſſe, ut nullus inſpexerit verba Ciceronis & hinc legitime ſecreverit Gelliana. Egregie MS. Regius: *atque invenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe iſto modo: Locus intra* &c. *nullus eſt*. Lugd. maj. *ſcripſis iſtoc m̄ locus*, convenienter & oportune. Nec aliter potui nunc edere. Inſpice ſodes vel Aldinam vel Aſcenſianam; videbis quam ſategerint in corrumpendo. *Gronov.*

12 *Tum quæ terra ad eam partem foret*] Vix credibilem in modum luſerunt ſcribarum manus in hoc auctore etiam mutilando, ubi in parvo ſpatio occurrerent eædem literæ vel idem verbum. Modo has omnes voces nulla agnovit editio, ne ipſa quidem Prouſtei: ex MSStis non alii agnoſcunt, niſi Regius & Lugd. major. ſine quibus quum ſententia non ſit integra, non ſui tergiverſatus bona fide eas admittere. *Idem.*

13 *Ad Ser. Sulpicium*] Extat locus Epiſtol. 4.

14 *Sic dictum eſſe*] Magna ignoratio ſcribentium. Lugdun. uterque *ſicut dict.* niſi quod in majore τὸ *ut* ſit eraſum. Sed Regius docet, quid velit illud *ſicut*, dum voci *dictum* adjicit *eſt*. Scribe igitur: *in*

eſſe invenimus, *intra modum*, ut *intra kalendas* dicunt, qui dicere *citra kalendas* volunt. Verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: *Sed tamen quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur me hanc rem publicam non putare, ſi perpetuò tacerem;* [15] *modicè hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis ſtudiis ſerviam. modicè* dixerat, id eſt, cum modo æquo & pari. deinde, quaſi hoc diſpliceret & corrigere id vellet, addit *aut etiam intra modum.* per quod oſtendit minus ſeſe id facturum eſſe, quàm quod fieri modicè videretur: id eſt, non ad ipſum modum, ſed retro paululum & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Seſtio ſcripſit, *intra montem Taurum*, ſic dicit, ut non ſignificet *in monte Tauro*, ſed *uſque ad montem Taurum cum ipſo monte.* Verba ſunt hæc ipſius M. Tullii, [16] ex ea, quam dixi, oratione: *Antiochum Magnum illum majores noſtri magna belli contentione terra marique ſuperatum* [17] *intra montem Taurum regnare juſſerunt: Aſiam, qua illum multarunt, Attalo, ut is in ea regnaret, condonarunt. intra montem*, inquit, *Taurum regnare juſſerunt.* quod non proinde eſt, ut, *intra cubiculum*, dicimus: niſi videri poteſt id eſſe, *intra montem*, quod eſt *intra regiones*, quæ Tauri montis objectu ſeparantur. nam ſicuti qui *intra cubiculum* eſt, is non in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipſi quoque parietes in cubiculo ſunt: ita, qui regnat intra montem Taurum, non ſolùm in monte Tauro regnat, ſed in his etiam regionibus quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur ſecundùm iſtam verborum M. Tullii ſimilitudinem, [18] qui jubetur *intra kalendas* pronunciare, is & *ante kalendas*, & *ipſis kalendis* jure pronunciare poteſt? neque id fit quaſi privilegio quodam inſitæ conſuetudinis, ſed [19] certa rationis obſervatione: quoniam omne tem-

in libro M. Tullii epiſt. ad Servium Sulpicium, ſicut dictum eſt, eſſe invenimus intra modum. Gronov.

15 *Modice dixerat hoc faciam*] Verbum poſterius non eſt in Regio, non Petav. Contrario delicto mox peccatur in noviſſimis Gellii editionibus, ut omittant verbum *addidit*, vel potius *addit*, prout habent MSS. & ex eis ita correxit Stephanus, quum priores retinuerint verbum præteritum. *Idem.*

16 *Ex ea quam dixi oratione*] Habeo excerpta MSS. in quibus notatur in MS. eſſe *quæ dixi*. Sed in Lugdunenſi majore explanate legitur *qua*, in minore per notam *q*, cui ſuperimponitur *a*. Haud dubie igitur teſtantur Gellium dediſſe *qua dixi*, quod genus loquendi ex Græcis tractum tantopere amat, prout librum xi clauſit, *Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi, Sabinus ſcripſit.* Idem.

17 *Intra montem Taurum*] Pacis leges Antiocho oblatæ, ut Europa abſtineret Aſiaque omni, quæ cis Taurum montem eſt, decederet, pro impenſis in bellum factis xv. M. talentorum. Vide Livium dicto lib. 37 c. 45.

18 *Qui jubetur intra calendas pronunciare*] Vide hac de re l. 133. de V. S. & l. 1. §. 9. ff. de ſucceſſ. edict.

19 *Certa rationis obſervatione*] Quæ quidem manifeſta eſt ex loco iſto Ciceronis ad Sulpicium, perinde ut *intra pretium emere*, *intra finem juris cedere*, ſimiliaque, quæ exiguntur in Obſervationibus Paternis lib. 1 cap. 10 fin. Et quæſo, an vel Sulpicius Apollinaris vel Gellius ignoratum habuerunt locum Suetonii in Vitell. c. 14. *Exacerbatus, quod poſt edictum ſuum, quo jubebat intra kalendas Octob.*

 urbe

Digitized by Google

tempus, quod kalendarum die includitur, intra kalendas eſſe rectè dicitur.

urbe Italiaque mathematici excederent, ſtatim libellus eſt propoſitus & Chaldæos dicere bonum factum, ne Vitellius intra eundem kalendarum diem uſquam eſſet. Utique iſta captatio de oceano merum frigus eſt. Quis enim neget illum qui eſt in Media, poſſe agentem de regione interpoſita inter illam & oceanum meridianum, dicere *terras intra oceanum?* Adde quod notavit pater ad librum ſecundum Hug. Grotii de jure belli & pacis cap. 2 num. 3, qui hac Sulpicii explicatione abutitur. *Gronov.*

Cap. XIV.

Saltem *particula quam vim habeat & quam originem.*

[1] *Saltem* particula quam haberet [2] principem ſignificationem, quæque vocis iſtius origo eſſet, quærebamus. ita enim primitus factam eſſe apparet, [3] ut non videatur, ſicuti quædam ſupplementa orationis, temere & inconditè aſſumta. atque erat qui diceret [4] legiſſe ſe in grammaticis commentariis P. Nigidii, *ſaltem* ex eo dictum, quod eſſet, *ſi aliter:* idque ipſum dici ſolitum per defectionem; nam plenam eſſe ſententiam, *ſi aliter non poteſt.* Sed id nos [5] in iſdem commentariis Nigidii, quum eos non, opinor, incurioſè legiſſemus, nuſquam invenimus. Videntur autem verba iſta, *ſi aliter non poteſt*, à ſignificatione quidem voculæ hujus, de qua quærimus, [6] non aberrare. ſed tot verba tamen in pauciſſimas literas cludere [7] improbæ cujuſdam ſubtilitatis eſt. Fuit etiam qui diceret homo in libris [8] atque in literis aſſiduus, *ſaltem* ſibi dictum

1 *Saltem*] Ita ſcribendum, non *ſaltim*, ut contendit J. Gulielmius lib. 1. Veriſimil. cap. x. Neque enim, ut à ſupinis *raptu*, *curſu*, *ſenſu*, *receſſu*, *captim*, *curſim*, *ſenſim*, *receſſim*, deſcendit, ad eum plane modum à *ſaltu*, *ſaltim*. Et errat in eo, quod Priſciani auctoritatem hic adducit. Ille equidem *ſaltim* à *ſaltu*, ſed in aliâ planè ſignificatione, *ſaltuatim* nimirum, deducit. Veteres enim grammatici, ut hic ex auctore noſtro liquet, undecunque potius in hac ſignificatione, quam à *ſaltu* hujus vocabuli originem deduxere. Sed & hodie quamplurimum non tantum à vulgo, verum etiam viris doctiſſimis in hujus adverbii ſignificatione erratur, dum illud uſurpant pro *ſolum*, ſive *tantummodo*. Veteribus enim *ſaltem* ſemper ſignificat τὸ [illegible], ſive *minimum*. Adi ſis Voſſium in de Vitiis ſerm. lib. 1 c. xxxv.

2 *Principem ſignificationem*] Quæ lætitia inceſſerit editores priores, ut exhiberent *principalem*, contra omnes quantum ſcio antiquiores codices, non intelligo. Recte prorſus ſanavit ac repoſuit Stephanus, quod cur Thyſio non placuit annotare, quum id opus ubique præſtet?

3 *Ut non videatur*] Sic MSS. vulgo, etiam in vett. edd. *ut quæ videatur.* Malè.

4 *Legiſſe ſe in grammaticis com.*] Τὸ *ſe* ignoratur ab Reg. & Lugd. min. quod ſolet omittere.

5 *In iiſdem commentariis Nigidii*] Ita ediderunt omiſſo prænomine; ſcilicet quia jam anteceſſerat. Sed Regius repetit *commentariis P. Nigidii*, atque is eſt unus inſtar omnium. Schefferinus etiam *commentariis Nigidiis.* Gronov.

6 *Aberrare*] Vet. edd. & C. Torn. *abhorrere.* Thyſ. Sic quoque codices noſtri, præterquam Lugd. min. qui retinet *aberrare.* Gronov.

7 *Improbæ cujuſdam ſubtilitatis*] Id eſt, pertinacis, indefeſſæ. Ut apud Virgilium, *labor omnia vincit improbus.*

8 *Atque literis*] Cod. Torn. *atque in litteris.* uti & vett. edd. *Thyſ.* Equidem ſic habet Aldina etiam & Aſcenſiana. Sed Gryphianæ omiſerunt indecenter, nec debuit ſequi Stephanus aliique, quum reperiatur in ipſo Regio, Pet. Scheff. & paſſim id obſervet ipſe Gellius. *Gronov.*

9 *Ex*

Digitized by Google

dictum videri *u* litera media [9] extrita. [10] *ſalutem* enim ante dictum, quod nos *ſaltem* diceremus. nam quum alia quædam petita & non impetrata ſunt; tum ſolemus, inquit, [11] quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere; *hoc ſaltem fieri aut dari oportere:* tanquam ſalutem poſtremo petentes, [12] quam impetrari certè & obtineri ſit æquiſſimum. ſed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen eſſe videtur commenticium: cenſuimus igitur amplius quærendum.

9 *Extrita*] Cod. Torn. *trita.* haud bene.

10 *Salutem enim ante dictum*] Sic Servius ad lib. IV. Æneid. ℣ſ. 327. *Saltem*, inquit, *ſermo tractus à captivis, qui cum frequentius ab hoſtibus caperentur, dicebant, ſublatis omnibus;* ſalutem concede. *Inde per ſynæreſin hic natus eſt ſermo, ut in contemptu rerum multarum petituri aliquid*, ſaltem dicamus; *Quaſi quod negari minime debeat, cum extremum aliquid petitur, inde neceſſitate additur*, ſaltem, *veluti ſalutem poſtremo poſcentes; vel ſalutem, ſi aliter non poteſt.* Ubi poſtrema verba legenda cenſeo, *vel ſaltem*, (ſubaudi, inde dictum) *ſi aliter non poteſt.* quemadmodum paullò ante Auctor noſter.

11 *Quaſi extremum aliquid petituri,*] Donatus ad illud Terentii Andr. Act. 2. ſc. 2. *Ut aliquot ſaltem prodat dies*, notat, *Saltem, deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem hoc verbo utimur.* Idem in Adelph. Terentii. *Saltem*, inquit, *eſt* ἰχαῖον. *natum eſt autem à captivis*, Saltem, *qui nihil aliud præter ſalutem à victore petunt.* Thyſ. Hæc loca Servii ac Donati deſcripſit ex indicio Voſſii in Etymologico, dicam, an Pricæo ad Apuleji Mileſia lib. 5 pag. 267.

12 *Quam impetrari certe*] Ita MSS. quum ante Stephanum legeretur *quam & impetrari certe.* Verius eſſe illud è MSStis prolatum docent verba Trogi apud Juſtinum plane ſicpoſita fine libri XI. *Communem omnium regum cauſam eſſe, quam negligere illi & indecorum & periculoſum eſſe.* Gronov.

Cap. XV.

Quòd Siſenna in libris hiſtoriarum adverbiis hujuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, celatim, vellicatim, ſaltuatim.

Quum lectitaremus hiſtoriam Siſennæ aſſiduè, hujuſcemodi figuræ adverbia in oratione ejus animadvertimus, cuimodi ſunt hæc, *curſim, properatim, celatim,* [1] *vellicatim, ſaltuatim.* ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt: [2] *Quàm maximè celatim poterat, in inſidiis ſuos diſponit.* item alio in loco: *Nos una æſtate in Aſia & Græcia* [3] *geſta literis idcirco continentia mandavimus, ne vellicatim aut ſaltuatim ſcribendo lectorum animos impediremus.*

1 *Vellicatim*] Vet. editt. *Velitatim*, & ita quoque infra.

2 *Quam maxime celatim*] Nonius hunc Siſennæ locum paullo aliter refert. *Quo magis celeratim inſidiis ſuos diſponit.* Et videtur *celeratim* melius dici, quam *celatim.* Cæterum ſi quis hujus generis plura adverbia deſiderat, adeat Voſſ. lib. 4. de Analog. c. 19. & 20. Et Cl. Dauſq. in Antiq. Nov. Lati Orthograph. Vol. 1. Tract. 3. cap. 4. ſect. 2.

3 *Geſta literis idcirco continentia mand.*] Hoc ordine verba Gellii in MSStis componuntur, quæ Stephanus exhibuit *litteris geſta idcirco contin. mand.* neſcio quam ob rem; alii *geſta idcirco literis contin. mand.* contra veteres codices, quos non habeo cauſam, cur nunc ſpernam. Id quod etiam oſtendit ſe noviſſe Pricæus ad Apuleji librum VIII pag. 442, ubi licet videat, quæ mens ſit Siſennæ, atque adeo obſtrepat ipſe ſibi mutandum nil; tamen quia ſimilis eſt Taciti locus, ſanari à ſe Siſennam venditat graviter corruptum, ſi reſtituat *Nos non una*

Digitized by Google

aſtate, tum *velitatim*. Mirum ni habeat & *militatim* ac ſimilia. Sed profecto locus & ſenſus Siſennæ eſt integer, etiamſi abſit negativa; & vanus eſt conatus alterum auctorem componere ad verba alterius, qui forſan non idem habuit in mente. Et ſcio Siſennæ ſimilem ſenſum in Polybio occurrere. Reponere etiam *continenter* non eſt cur probemus. Vocabula autem ſic deſinentia collegit Barthius lib. 36 adverſ. cap. 10. addiditque nonnulla Phil. Carolus, ubi Chr. Arnoldus citans ad hanc eandem rem Voſſium de Analogia immiſit Thyſio occaſionem & cupiditatem furti, ut vides. *Gronov.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER TERTIUSDECIMUS.

CAPUT I.

Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullii curioſior, quæ [1] *fuit in primo Antonianarum libro:* Multa autem impendere videntur præter naturam etiam prætérque fatum: *tractatúmque an idem duo iſta ſignificent*, fatum, *atque* natura, *an diverſum.*

M. Cicero in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: *Hunc igitur ut ſequerer properavi,* [2] *quem præſentes non ſunt ſequuti: non ut proficerem aliquid; neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram; ſed ut ſi quid mihi humanitus accidiſſet (multa autem impendere videntur præter naturam etiam prætérque fatum) hujus diei vocem teſtem reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga ſe voluntatis. Præter naturam*, inquit, *præterque fatum.* [3] an utrumque [4] idem valere voluerit, *fatum* atque *naturam*, & duas res

1 *Fuit*] V.C.C. *ſunt*. Ouz. Quid velit ignoro. Certe in Mſſ. Reg. Petav. eſt *fuit*. Sed ſequentia ſic digeſſit Stephanus etiam ex Mſſ. Lugd. utroq. Petav. quum ederent *in libro primo Antonianarum* pro qua voce in Petav. erat *Antoniarum* & Mem. An credimus iſtud *libro* hic uſurpatum à Gellio, quum in ipſo capite omittat? An non ipſa loci mutatio aperit falſum? *Gronov.*

2 *Quem*] V.C.C. *quæ*.

3 *An utrumque idem valere voluerit, fatum atque naturam*] Sic Adrianus Turnebus lib. 13. Adverſar. c. 9. nihil diverſi Fati & Naturæ nomine ſignificari putat; ſed unum idemque declarari; mortemque naturalem, mortem eſſe fatalem, cum ætate quis confecta extrema ſenectute moritur; mortem vero immaturam, quæ gladio infertur, nec fatalem eſſe, nec naturalem. Id autem intelligi poſſe ex oratione Ciceronis pro Cœlio, cujus in peroratione hæc habentur verba: *Nolite, judices, aut hunc jam natura ipſa occidentem, velle maturius extingui vulnere veſtro, quam ſuo fato.* Ubi diſerte morti naturali & fatali opponitur mors vulnere illata, vel pœnâ irrogata. Sic Alexander Aphrodiſienſis palam non tam fatetur, quam profitetur & clamat fatum & naturam idem eſſe hiſce verbis: δείκνυται ἄρα τὴν εἱμαρμένην μηδὲν ἄλλο, ἢ τὴν οἰκείαν εἶναι φύσιν ἑκάστου. Et mox: αὐτὴ γὰρ εἱμαρμένη τε καὶ φύσις ἡ αὐτή. Iterum: ταυτὸν ἂν εἴη τῷ κατὰ φύσιν τὸ καθ' εἱμαρμένην.

Rur-

res [5] καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου [a] poſuerit, an vero [6] diviſerit ſeparaſitque, ut alios caſus natura ferre videatur, alios fatum, conſiderandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs poſſe præter fatum: quando ſic ratio & ordo & inſuperabilis quædam neceſſitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint. niſi illud ſanè Homeri ſequutus eſt;

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδος εἰσαφίκηαι [b].

Nihil autem dubium eſt, quin violentam & inopinatam mortem ſignificaverit: quæ quidem poteſt rectè videri [7] accidere præter naturam. ſed cur id quoque genus mortis [8] extra fatum poſuerit, neque operis hujus eſt explorare, neque temporis. illud tamen non prætermittendum eſt, quòd Virgilius quoque idipſum quod Cicero de fato opinatus eſt, quum hoc in quarto libro dixit [9] de Eliſa, quæ mortem per vim potita eſt;

[10] *Nam*

a *In uno ſubjecto.*
b *Ne & præter fatum domum Plutonis ingrediaris.* Iliad. 5, 336.

Rufus: Φανερώτατα δὲ Θεόφραστος δείκνυσι ταυτὸν ὂν τὸ καθ' εἱμαρμένην τῷ κατὰ φύσιν, ἐν τῷ Καλλισθένει.

4 *Idem valere*] Prout in quibuſdam apud nonnullos ſcriptores locutionibus fit; ut quum Trogus apud Juſtinum 9, 8 de filiis Philippi, *qui partim fato, partim ferro periere.* Cicero Bruto 96. *Sic Hortenſii vox exſtincta fato ſuo eſt, noſtra publico*, ubi tamen ſimul ludit ambiguitate. Cui ſimilia alibi ſatis crebro leguntur, & ſine dubio naturalis mors intelligitur: quæ tamen non efficiunt, ut proprietas & natalis origo poſſit evaneſcere. Et in tali morte fatum cum natura convenit, ut duo impleantur. *Gronov.*

5 Καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου] In V. C.C. legitur καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, κεχωρισμένην καὶ φύσιν, & interpretatio ipſi contextui inſerta, *pro uno ſubjecto fatum & naturam*; ſed poſtrema verba haud dubie è gloſſemate ſunt. *Oud.* In duobus Lugdun. tres primores tantum exſtant voces, non reliquæ, quas agnoſcit codex Schefferi.

6 *Diviſerit ſeparaſitque*] Prout certe debent ſeparari, quum licentia quorundam in loquendo non exſtinguat proprietatem. Natura ſemel ſtatuit nihil eſſe perpetuum, atque ideo ſic ſe gerit, ut quæ maturuerunt, velit diſſolvi & exſtingui: unde propriè hæc eſt mors ſenum. Sed illi ſæpe intervenit fatum, ut præveniat naturæ conſtituta, imo etiam disjiciat. Sic enim fata deſcribuntur, ut modo invida rapuerint intra pueritiam intrave juventutem; modo benevolà nimis fecerint rejuveneſcere, quos naturæ more & jure oportebat mori. Sic fato periit Meleager. *Gronov.*

7 *Accidere præter naturam*] Mors omnis violenta præter naturam præterque fatum accidit; idque mortis genus luctuoſiſſimum Plinius Junior vocat lib. 1. epiſt. quæ non ex Natura nec Fatalis videtur. Unde Ariſtoteles mortis duo eſſe genera docet περὶ ἀναπνοῆς his verbis: θάνατος δ' ἐστὶν ὁ μὲν βίαιος, ὁ δὲ κατὰ φύσιν, βίαιος μὲν ὅταν ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν ᾖ, κατὰ φύσιν δὲ ὅταν ἐν αὐτῷ. *Mors*, inquit, *aut violenta eſt, aut ſecundum naturam. Violenta, cum principium vel cauſa eſt extrinſecus; ſecundum naturam, cum ea eſt intrinſecus.* Mors itaque violenta eſt, & præter naturam, quæ vel ex morbo, vel vulnere inflicto accidit; ſecundum vero naturam, quando quis ſenio confectus fato cedit. Plato in Timæo: θάνατος ὁ μὲν κατὰ νόσους καὶ τραύματα γιγνόμενος ἀλγεινὸς καὶ βίαιος, ὁ δὲ μετὰ γήρως ἰὼν ἐπὶ τέλος κατὰ φύσιν, ἀπονώτατος τῶν θανάτων.

8 *Extra fatum poſuerit*] Extra vel præter fatum, ut ſupra jam monitum, mori quis dicitur, cum ex cauſſa violenta & foris arceſſita aliquis vitam finierit. Hinc Petronius ancillam illam matronæ Epheſinæ, quæ inedia & mœrore animam è corpore expellere videbatur, ſic eam alloquentem introducit: *Quid proderit hoc tibi, ſi ſoluta inedia fueris? Si te vivam ſepelieris, ſi antequam fata poſcant, indemnatum ſpiritum effuderis?* Contra fato ſuo is moritur, qui cauſa ex ſe nata, nec extraria aut foris arceſſita vitam cum morte commutaverit. Quo pertinet illud Senecæ Tragici in Hercule Oetæo Act. 1.

Quota pars moritur tempore Fati.

& Taciti lib. 2. Annal. de rege Archelao: *Finem vitæ ſponte an Fato implevit.*

9 *De Eliſa*] Reg. Lugd. utrq. Pet. *Eliſſa.*

10 Nam

[10] *Nam quia nec fato, meritâ nec morte peribat.*

Tamquam in faciendo fine vitæ, quæ violenta ſunt, non videantur è fato venire. Demoſthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè ſignificantia de natura atque fato M. Cicero ſequutus videtur. ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt, [11] Ὑπὲρ Στεφάνου. Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων, τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, [12] ἀποθνήσκειν ἐθελήσει[a]. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixiſſe, id multo ante Demoſthenes [13] τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον[b] appellavit. Αὐτόματος enim θάνατος, quaſi naturalis & fatalis, nulla extrinſecus vi coactus venit.

a *Nam qui parentibus tantum ſe natum putat, fatalem atque ſpontis ſuæ mortem exſpectat: qui vero etiam patriæ, ob id, ne in ſervitutem redactam illam videat, occumbere volet.*

b *Fatum & ſpontis ſuæ mortem.*

10 *Nam quia nec fato*] Eſt vſ. 695. lib. 4. Æneid. de quo nota eſt exercitatio Salmaſii ad Solin. p. 1119.

11 Ὑπὲρ στεφάνου] V. C. περὶ στεφάνου, id eſt, *De Coronâ* ſibi ablata à Creſiphonte, quem Demoſthenis honorem Æſchines pulcherrimis actionibus fruſtra oppugnavit. nam victus tandem & factione & eloquentia inſuperabili Demoſthenis, in Rhodum abiit exulatum. M. Quis ille V. C. fuerit, dixerit. Scias Stephanum ita mutaviſſe, quod legitur in Lugdun. utroque, Memm. Petav.

12 Ἀποθνήσκειν ἐθελήσει] Mem. Petav. & uterque Lugd. δουλώσασαν.

13 Τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον] Idem eſt, quod Latinis dicitur, *ſuâ morte mori.* Suetonius in Julio Cæſare circa finem de percuſſoribus Cæſaris: *Percuſſorum autem fere neque triennio quiſquam amplius ſupervixit, neque ſuâ morte defunctus eſt.* Ita Seneca Epiſtol. ad Lucilium: *Bella res eſt ſuâ morte mori.* Jul. Firmicus Aſtronom. lib. 8 cap. 19. *Erit longævus, in ſenecta felix & qui ſua morte morietur.* Eodem modo & Græci locuti ſunt. Euſebius de Præpar. Euang. lib. 1. εἰ γὰρ θνήσκει ἰδίῳ θανάτῳ, εἰ μὴ βίᾳ τινὶ πληγὲν τοῦτο τὸ ζῶον. Epiphanius lib. 1. καὶ μή τις λεγέτω περὶ τοῦ Ἄβελ. εἰ γὰρ θανάτῳ ἰδίῳ τέθνηκεν. Ita Ptolemæus lib. 4. Tetrabibli ἰδίοις τελευταῖς θανάτοις & βιαίοις opponit invicem. *Ouz.* Hæc ſatis ſunt trita, & adduxit Suetonium Berneccerus ad citatum Juſtini locum.

CAP. II.

Super poëtarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

QUIBUS otium & ſtudium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere ac memoriæ tradere, de M. Pacuvio & L. Accio tragicis poëtis hiſtoriam ſcripſerunt hujuſcemodi. [1] Quum Pacuvius, inquiunt, grandi jam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma conceſſiſſet, Accius tunc [2] haud parvo junior profi-

1 *Quum Pacuvius grandi jam ætate*] Quæcunque huc collata erant de his duobus, intolerando furto ſubrepta erant ex Teſtimoniis, quæ collecta ab G. J. Voſſio in fragmentis veterum poetarum, ubi melius ea videbis, etiam Gellii hoc capite adjuncto: neque velis cum Ouſelio noſſe D. Julium Brutum Callaicum, qui fuit Junius. *Gronov.*

2 *Haud parvo junior*] Nota τὸ *parvo* adverbialiter poſitum. *Ouz.* Sic in Livio x, 45 reſtituit paterna induſtria *parvo admodum plures.* Quam vocem qui notat adverbialiter poſitam, nugatur. Quid ille cogitavit de verbis Antonii, *Sed quia te nimio plus diligo* apud Ciceronem x ad Attic. 8? *Gronov.*

3 *De-*

Digitized by Google

proficiſcens in Aſiam, quum in oppidum veniſſet, [3] devertit ad Pacuvium: comiterque invitatus, pluſculiſque ab eo diebus retentus, tragœdiam ſuam, cui *Atreus* nomen eſt, deſideranti legit. tum Pacuvium dixiſſe ajunt, [4] ſonora quidem eſſe, quæ ſcripſiſſet, & grandia: ſed videri ea tamen ſibi duriora paulum & acerbiora. Ita eſt, inquit Accius, uti dicis. neque id ſanè me pœnitet: [5] meliora enim fore ſpero quæ deinceps ſcribam. nam [6] quod in pomis eſt, itidem, inquit, eſſe ajunt in ingeniis: quæ dura & acerba naſcuntur, pòſt fiunt mitia & jucunda. ſed quæ gignuntur ſtatim vieta & mollia, [7] atque in principio ſunt uvida; non matura mox fiunt, ſed putria. relinquendum igitur viſum eſt in ingenio, quod dies atque ætas mitificet.

3 *Devertit ad Pacuvium*] V. C. C. *divertit.*

4 *Sonora quidem eſſe & grandia*] Pertinet huc Quintiliani ſummi ingeniorum æſtimatoris de Pacuvio & Accio judicium, quod exſtat Inſtit. Orat. lib. 10. c. 1. jam monitum & citatum ab Aſcenſio: agnoſcis longo vetuſtiorem Voſſio.

5 *Meliora*] Legendum forte *molliora*, ut ad Pacuvii verba *duriora & acerbiora* Accius reſponſionem accommodaverit. *Oiſ.* Sed *meliora* ſtabiliuntur ab omnibus Mſſ. idque *melius* pariter ad utrumque refertur. Nam Cicero acerbis opponit dulcia, duris mitia, ut mox etiam Gellius, quanquam in hoc codex Regius ignorat vocem *mitia*, exhibens tantum *poſt fiunt & jucunda.* Sicut in eodem legitur etiam *quod in pomis*, omiſſo verbo *eſt.* Gronov.

6 *Quod in pomis eſt*] Quod hic de pomis, ab aliis ſimiliter ad vinum tranſlatum, & cum eo hominum ingenia comparata, ut ex Seneca Epiſt. 36 notavit quoque Aſcenſius ex indicio Maſerii. Similiter Alexis comicus apud Athenæum, lib. 2. Deipnoſoph. juventutem vino novo comparat, ut ſæpe ab aliis factum, & iſtum locum ſpeciatim notaverat Phil. Carolus.

7 *Atque in principio ſunt uvida*] V. V. C. C. *atque à principio ſunt vivida.* quanquam τὸ *uvida* rectius. *Oiſ.* Neſcio quos vocet V. V. C. C. Nam in his notis procuddubio fallit. Editiones priores cernas habere *vivida.* Sed Stephanus recte mutavit, quum *uvida* legatur in Reg. Mem. Lugd. utroq. Nec ſane quiſquam aliter quam *in principio ſunt uvida*, niſi quod à Regio etiam ignoratur verbum *ſunt.* Cæterum hic locus in promtu non fuit Cl. Voſſio in Etymologico, & unde patet τὸ *vietus* non modo uſurpari, ubi notatur molle flaccidumque & flexibile ad ligandum, ſed etiam μεμαραμμένον & marcidum: quod Regius exprimit *vita*, Petav. & Mem. *veta*, ſed *vieta* uterque Lugd. *Gronov.*

Cap. III.

An vocabula hæc, neceſſitudo & neceſſitas, *differenti ſignificatione ſint.*

Risu prorſus atque ludo res digna eſt, quum plerique grammaticorum aſſeverant *neceſſitudinem* & *neceſſitatem* [1] mutare longè, longeque differre: ideo quòd [2] *neceſſitas* ſit vis quæpiam premens & cogens:

1 *Mutare longe, longeque differre*] In codice Scriveriano annotatum reperio. Lego, *mutare, longe longeque differre.* Tornæſian. codex & V. C. C. ad hunc modum, *mutare longe differreque.* In Tornæſ. edit. *mutare longe, longeque differre.* Quam ſcripturam interpungendam cenſeo. *Oiſ.* Pro vero habenda lectio ſimplex, prout eſt in Mſſ. omnibus: *mutare longe differreque.* niſi quod Reg. habeat *multa re.* Gronov.

2 *Neceſſitas ſit vis quæpiam premens &c.*] Sic Cornelius Fronto: *Neceſſitas immutabilis res eſt, ut mori neceſſitatis eſt. Neceſſitudo, vel ſanguinis vel meritorum.* Soſipater Chariſius: *Neceſſitas imperii, Neceſſitudo ſanguinis conjunctio. Salluſtius tamen Neceſſitudinem ſæpe pro neceſſitate ponit, nec unquam Neceſſitatem pro neceſſitudine, aut ipſe aut quiſquam Veterum.* In quo tamen falſus eſt Soſipater; Cicero enim & Cæſar *neceſſitatem* pro *neceſſitudine* dixerunt.

gens: *neceſſitudo* autem dicatur jus quoddam & vinculum religioſæ conjunctionis; idque unum ſolitarium ſignificet. ſicut autem nihil quicquam intereſt *ſuavitudo* dicas an *ſuavitas*, *ſanctitudo* an *ſanctitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, [3] *acritudo*, an, quod Accius in Neoptolemo ſcripſit, *acritas:* ita nihil rationis dici poteſt, [4] qui *neceſſitudo* & *neceſſitas* ſeparentur. itaque in libris veterum vulgò reperias *neceſſitudinem* dici, pro eo quod neceſſum eſt. ſed *neceſſitas* ſanè pro jure officioque obſervantiæ affinitatiſque infrequens eſt: quamquam, qui ob hoc ipſum jus [5] affinitatis familiaritatiſve conjuncti ſunt, [6] neceſſarii dicuntur. repperi tamen in oratione C. Cæſaris, [7] qua Plautiam rogationem ſuaſit, *neceſſitatem* dictam pro *neceſſitudine*, id eſt, jure affinitatis. Verba hæc ſunt: *Equidem mihi videor pro noſtra neceſſitate non labore, non opera, non induſtria defuiſſe.* Hoc ego ſcripſi de utriuſque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi iſtius, quum legerem [8] Sempronii Aſellionis veteris ſcriptoris quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt: *Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Æmilium Paulum,* [9] *nimis bonum imperatorem ſignis collatis non decertare, niſi ſumma neceſſitudo aut ſumma ei occaſio data eſſet.*

3 *Acritudo, an quod Acc.*] Codex Schefferi præbebat patri: *acritudo, an acritas, ſiquidem Accius in Neoptolemo ſcripſit acritas.* Gron.

4 *Qui*] V. E. *quin.* male. M. S. *quur.* Oiſ. Immo *quin* eſt in Reg. Petav. Lugd. maj. nam min. à prima manu habebat *qui*, cui à manu ſecunda adſcriptum ſuperne *n*. Gronov.

5 *Affinitatiſque*] V. C. *affinitatiſve.*

6 *Neceſſarii dicuntur*] Locum hunc vehementer dilexit Jo. Pricæus, ut in notis & ad Acta Apoſt. 10, 24 & ad Apuleji Mileſia lib. 1 laudaverit, prout ab aliis quoque de his vocibus eſt annotatum. Certe de *neceſſitatis* vi locum Ciceronis Nizolius præbuit Oiſelio, qui & Feſtum Pompejum & Nonium adire potuit ſine ulla laude, quippe omnibus affatim gnaris, ut idcirco neceſſum fuerit delere inutilia. Feſtum certe viderat citatum Phil. Carolo. *Gronov.*

7 *Qua Plautiam rogationem ſuaſit*] Ad Gellium debet ab Oiſelio Suetonius citari; ad Suetonium ab Torrentio ſimul & Caſaubono locus hic Gellii. Quid omnes hi merentur? Immo tanquam apud Caſaubonum hæc legi poſſe non ſufficeret, eandem ſarcinam nuper Suetonio appendit & alius merus in nugis. Deleantur omnia quia ſatis crebro dicta ſunt. *Idem.*

8 *Sempronii Aſellionis*] Sicut Thyſius ad 1, 13 & 2, 13 nihil niſi deſcripſerat Voſſium in Hiſtoricis Latinis; ita particulam reſiduam nunc de tempore editæ hiſtoriæ inde carpebat Oiſelius, quod nulli bono, & qui ſapit, adibit Viri Doctiſſimi ſcriptum. *Idem.*

9 *Nimis bonum Imperatorem ſignis collatis non decertare*] Antiquæ edd. Venetæ: *Non nimis bonum imperatorem ſignis collatis decertare.* Sed Urſiniani Codd. habent: *minus b. i. ſ. c. d.* Badius legit, *minus b. imp. ſ. c. decertare*, & *minus* refert ad *decertare*, non ad *imperatorem*. Ut ſenſus ſit, eumquicunque bonus ſit Imperator, minus, id eſt, non decertare ſignis collatis, niſi ſumma neceſſitudo aut ſumma ei data eſſet occaſio. *Oiſ.* Mira varietas, & magis miri iſti Urſiniani codd. antehac nuſpiam citati, & de quibus nihil monet præfatio. Certe Aldus jam edidit *nimis bonum* &c. ut Badius. Id Gryphius in quibuſdam tenuit, in aliis mutavit in *minus*. Stephanus auxit negativa interpoſita ante verbum *decertare*, idque ſequitur turba citerior, contra quam oportuit fieri. Certe enim Reg. Petav. Lugd. uterq. Lincoln. illud ignorant, confirmantes *nimis bonum imperatorem ſignis collatis decertare*, niſi quod *τὸ collatis* omiſſum eſt in Regio. Hinc video Patrem conjeciſſe *neminem bonum*, probabilius certe, quam ullus priorum. Citat & Phil. Pareus in Lex. Critici hac voce *Nimis*. Ego fere pronunciavero *τοῦ nimis* radices tam eſſe certas, ut exſtirpari nec poſſint nec debeant. Itaque *nimis bonum* dicit, non quo bonitas in immenſum exaggeretur, ſed magis extenuetur, ut ſit tam bonus, ut ejus bonitas noceat magis quam proſit, ut Cicero lib. 9 ad Attic. ep. 7 vocat *nimium optimatem.* Hunc igitur ait *nimis*

bonum

bonum imperatorem ſignis collatis decertare, *niſi ſumma neceſſ. aut ſ. occ. data eſſet*, non etiam ubi viderentur omnia æqua, quæ ſufficerent bono imperatori ad prælium committendum: vide Suetonium in Julio cap. 68, qui certe non fuit ſic nimis bonus. An riſit adhuc magis, & dixit *decertare*, *non ſi ſumma* &c.? Satis patet id ipſum eſſe, quod refert Valerius Max. 7, 2, 2. *Idem negabat aliter cum hoſte confligi debere, quam aut ſi occaſio obveniſſet, aut neceſſitas incidiſſet.* Gronov.

CAP. IV.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum reſcriptio.

IN pleriſque monumentis rerum ab Alexandro geſtarum, & [1] paulo antè in libro M. Varronis, qui inſcriptus eſt *Oreſtes*, *vel de inſania*, Olympiadem Philippi uxorem feſtiviſſimè reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrem [2] ita ſcripſiſſet: REX. ALEXANDER. IOVIS. HAMMONIS. FILIVS. OLYMPIADI. MATRI. SALVTEM. DICIT, [3] Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam: *Amabo*, inquit, *mi fili*, *quieſcas: neque deferas me*, *neque criminere adverſum Junonem. malum mihi* [4] *prorſum illa magnum dabit*, *quum tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris.* Ea mulieris ſcitæ atque prudentis erga ferocem filium comitas ſenſim & comiter admonuiſſe eum viſa eſt, deponendam eſſe opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus [5] ſupra fidem proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Jove.

1 *Paulo ante in libro M. Varronis*] Ad quem librum id referri oporteat, non bene patet viris doctis. Nam in indice, quem Stephanus vel ejus auctoritate alius confecit & editioni addidit, reponitur in nomen Satyræ, *Satyra Oreſtes ſeu de inſania:* quam neſcio unde viderit. At fragmenta per Scaligerum congeſta revocant ad Logiſtoricon pag. 164. Quod qualecunque ſit, quid quæſo ſibi volunt iſta *paulo ante?* An reſpectu ætatis qua vixit Gellius & qua vixit Varro, idque in comparatione intervalli, quod eſt à Gellii vita uſque ad Alexandri vitam & ejus ſcriptores? Sic videtur. Pater tamen aliquando cogitavit *& primore in libro*. Summa autem huic capiti præfixa non apparet in ullo veterum codicum, qui pro ea habent has voces *& de ſcripto Alexandri*, eaſque adjicit ſummæ capitis præcedentis, ita ut caput hoc quartum adhæreat capiti tertio. *Gronov.*

2 *Ita ſcripſiſſet*] Multi ex veteribus *ita reſcripſiſſet*. Idem.

3 *Olympias ei reſcripſit*] Epiſtolæ cujuſdam Olympiadis meminit J. Pollux Onomaſt. lib. 7. c. 9.

4 *Prorſum*] Pal. cod. *proſum*. Oiſ. Ita ſane & Lincoln. In Reg. eſt *prorſus*. Mox idem *pellicem eſſe illi confit*.

5 *Supra fidem proſperis*] In Reg. legitur *properis*.

CAP. V.

[1] *De Ariſtotele*, *& Theophraſto*, *& Menedemo philoſophis*, *deque eleganti verecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis.*

ARISTOTELES philoſophus annos jam ferè natus duo & ſexaginta, corpore ægro affectóque, [2] ac ſpe vitæ tenui fuit. tunc omnis ejus

1 *De Ariſtotele & Theophr.*] Ita probant libri antiqui ab Gellio ſcriptum eſſe, ubi vulgo copulam neſciunt.

2 *Ac ſpe vitæ*] V. C. C. *ac ſpe vitaque*. MS. *ac ſpe vitæque*. Oiſ. Sic jactatur hic locus in libris

 ſcri-

ejus ſectatorum cohors ad eum accedit, orantes obſecrantéſque ut ipſe deligeret loci ſui [3] & magiſterii ſucceſſorem; quo, poſt ſummum ejus diem, [4] proinde ut ipſo, uterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendáque, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in ejus ludo boni multi, ſed præcipui duo, Theophraſtus & [5] Menedemus. [6] ingenio hi atque doctrinis cæteros præſtabant; alter ex inſula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit facturum eſſe quod vellent, quum id ſibi foret tempeſtivum. poſtea brevi tempore quum iidem illi, qui de magiſtro [7] deſtinando petierant, præſentes eſſent; vinum ait, [8] quod tum biberet, non eſſe id ex valetudine ſua, ſed inſalubre eſſe atque aſperum; ac propterea quæri debere [9] exoticum vel Rhodium aliquod, vel Lesbium. id ſibi utrumque [10] ut curarent, petivit; [11] uſurúmque eo dixit, quod ſeſe magis juviſſet. [12] eunt, curant, inveniunt, adferunt. tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat. Firmum, inquit, hercle vinum & jucundum. petit mox Lesbium: quo [13] item deguſtato, Utrumque, inquit, oppidò bonum, ſed [14] ἡδίων ὁ Λέσβιος a. id

a *Suavius Lesbium.*

ſcriptis, ſed non optimis. Nam Reg. Lugd. uterq. Pet. habent, quod bene receptum eſt ab Stephano.

3 *Et magiſterii*] Magiſterium hic pro magiſtri dignitate ponitur. Onomaſticon vetus: *magiſterium*, ἀρχή. Nominis id etiam occurrit apud Caſſiodorum Variar. lib. 1. epiſt. 12. *Sume igitur Magiſterii inſulas dignitatis.* Sic enim V. C. C. ubi vulgo eſt *magiſteriæ*; quod etiam tamen ferri poſſit. Sic & Variar. lib. 3. epiſt. 12. *Implens etiam doctrina, quam ſuſceperat Magiſterii dignitatem.* J. Saresberienſ. lib. 8. De Nug. Curial. cap. 21. de Juliano Imp. ait eum viros congregaſſe *circa palatia, qui circumamicti pallio, magis habitu, quam magiſterio pandebantur.* Oiſ. Quem quæſo ex his Gellius novit auctorem? & ex quo illuſtrabitur? An Gellii locutio ex illis demum accipit ſententiam, quorum ævo tanta contigerat mutatio iſtiuslinguæ? An magiſterium vini ex Cicerone huic fuit ignotum, aut ex Suetonio magiſterium in ſacerdotiis? Immo notaverunt jam ex Plauto. *Gronov.*

4 *Proinde*] V. CC. *perinde.*

5 *Menedemus*] Omnino hic legendum *Eudemus*; quemadmodum viris doctiſſimis jam monitum. Menedemi enim Peripatetici vix ab alio auctore & alio loco ulla fit mentio; Eudemi vero plurima apud varios ſcriptores & honorificentiſſima; & ſemper Alexander, aliique ex optimis interpretibus, Theophraſtum & Eudemum, ut Ariſtotelis ſodales, & ejuſdem cum ipſo ſententiæ, prædicant, & adducunt. Ab hoc Eudemo nomen habent Ethica Eudemia, quæ vulgo Ariſtoteli tribuuntur; ſive ipſe eorum auctor ſit, ſive ei Ariſtoteles iſta dedicaverit; quorum tamen prius Jonſio veriſimilius videtur, apud quem de ejus ſcriptis vide plura de Scriptor. Hiſtor. Philoſoph. lib. 1. c. 15. *Oiſ.* Sed jam occaſione Damæ, qui vitam Eudemi prodiderat memoriæ, monuerat G. J. Voſſius perperam legi *Menedemus* apud Agellium, in Hiſtoricis Græcis pag. 350. In MSStis quidem nulla eſt mutatio; ſed in Thuaneo bis adſcriptum erat *vel Eudemus.* Prouſteus addit, his qui Eudemum cenſent eſſe ſubjiciendum, ſe fortaſſe aſſenſurum, ſi Eudemum illum probarent eſſe Rhodium. Atqui Voſſius non aliter eum appellat, & Jonſius teſtatur in Simplicio ſic manifeſte eum citari ut patria Rhodium. *Gronov.*

6 *Ingenio hi*] V. C. C. *ingenio ii.*

7 *Deſtinando*] V. C. C. *deſignando.*

8 *Quod tum biberet*] MS. *quod imbiberet.*

9 *Exoticum*] Peregrinum. quo ſenſu Apulejus lib. 1. Mileſiar. Prudentius in Pſychomachia, Ennodius in Panegyrico, Iſidorus lib. 19 cap. 22. Caſſiodor. Variar. lib. 9. Ep. 23. Sic Plautus Moſtellaria: *Olere unguenta exotica.*

10 *Ut curarent*] MS. *ut ei curarent.*

11 *Uſurumque eo*] MS. *uſurumque ex eo.*

12 *Eunt*] Quid ſi legas, *quærunt.*

13 *Item deguſtato*] MS. Thuan. *item guſtato.*

14 Ἡδίων ὁ Λέσβιος] Ac ſane vinum Lesbium veteribus commendatiſſimum, magnoque in pretio erat.

Digitized by Google

id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin, lepidè ſimul & verecundè, ſucceſſorem illa voce ſibi, non vinum delegiſſet. is erat è Lesbo Theophraſtus, ſuavitate homo inſigni linguæ pariter atque vitæ. itaque non diu pòſt, Ariſtotele vita defuncto, ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

erat. Clearchus apud Athenæum lib. 1 Deipnoſ.
---- ---- Λεσβίου πόματος
Οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν.
Id eſt,
Lesbio vino potui ſuavius aliud nullum eſt.
Apud eundem Archeſtratos Deipnologus, varia vinorum generoſorum genera recenſens, omnibus aliis Lesbium præfert, cum ſic concludat:
Ἀλλ' ἑνὶ τ' ἀλλ' ἐστὶν ἁπλῶς πρὸς Λεσβίων οἶνον.
Id eſt,
Uno ſed verbo nihil hæc ad Lesbia vina.

CAP. VI.

[1] *Quid veteres Latini dixerint quas Græci* προσῳδίας *appellant; & item quod vocabulum* barbariſmi *non uſurpaverint neque Romani antiquiores,* [2] *neque Attici.*

[3] QUAS Græci προσῳδίας[a] dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tùm [4] voculationes appellabant. Quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id

a *Accentus.*

---

1 *Quid veteres Latini dixerunt*] Neſcio quæ ſuperſtitioſa cuſtodia hujus verbi placuerit editoribus, quum in MSStis legatur *dixerint*, & ſic quoque exhibeat Stephanus pag. 572, ubi continuat ſeriem titulorum integram. Hinc debui cavere. *Gronov.*

2 *Neque Attici*] Hæc poſtrema verba nova erunt ei, qui caput prius quam ejus titulum leget: cum in capite nulla prorſus Atticorum fiat mentio. Sed ſive Gellii hæc ſit adjectio, ſive potius Pſeudogellii, quod ea contineat verum an falſum eſſe dicemus? Equidem minime dubito, quin & Attici antiquiores βαρβαρίζειν dixerint, non eam tantum ſignificationis formam ſequendo, quam habent μηδίζειν, ἀττικίζειν: verum & cum ſignificare volebant *Barbare loqui.* an etiam & hujus verbale βαρβαρισμὸς jam tum in uſu eſſet, ambigi poſſe ſcio: quod multa verbalia non eodem quo ipſa verba tempore uſurpari cœperunt. Sed vocem, cujus uſum recepta in aliis ſermonis forma permittebat (neque enim dubium eſt, quin μηδισμὸν, & ἀττικισμὸν & λακωνισμὸν illi quoque veteres Attici dixerint) pro uſurpata habere poſſemus etiamſi nullo id teſtimonio probari poſſet. *H. Steph.* Certe videtur id Gellius poſuiſſe reſpiciens ea quæ ſcripſerat capite vigeſimo libri quinti, quo recte lectorem remittit Aſcenſius. Ibi loquens de ſolœciſmo, in ipſo capite adjecit obiter de barbariſmo, quem in titulo omiſerat, quaſi nunc eam partem ſupplens. *Gronov.*

3 Προσῳδίας] Quænam vero Græcis ſint προσῳδίαι late dicet Sextus Empiricus lib. 1. adverſ. Mathem. cap. 5. Sic autem Diomedes accentum deſcribit lib. 2. *Accentus eſt Acutæ, vel Gravis, vel Inflexæ orationis elatio, vocisve intentio, vel inclinatio, acuto, aut inflexo ſono regens verba. Nam ut nulla vox ſine vocali, ita ſine accentu nulla.* Priſcianus lib. 15. Accentum deſcribit, quod ſit *certa lex & regula ad elevandam & deprimendam ſyllabam uniuſcujuſque particulæ orationis, qui ſit ad ſimilitudinem elementorum, literarum atque ſyllabarum.* Adde ſis Voſſium de Art. Gram. lib. 2 cap. 7. *Oiſ.* Sed & H. Stephanus in Linguæ Græcæ Theſauro non omiſit locum Gellii citare. Verum inſigne ejus ſpecimen eſt in Strabone lib. XIII pag. 601. Καὶ οἱ τὴν προσῳδίαν δὲ διαστρέφοντες γενναῖον ὡς θνήσκειν ἕκαστος ἂν δέξαιτο ἀγροικολογοῦσιν. Adhibe illic notas maximi Caſauboni. *Gronov.*

4 *Voculationes*] Hac voce etiam utitur Nigidius infra h. l. cap. 24. Apud Martianum Capellam lib. 3. cap. *de faſtigio*, accentus quoque *faſtigia* vocantur, idem vocat *cacumina*, *tonos* & *ſonos*. Sic & Diomedes lib. 2. *faſtigia* appellat, item Beda lib. de metris.

id vitium ſermonis non barbarum eſſe, ſed ruſticum, & cum eo vitio loquentes ruſticè loqui dictitabant. P. Nigidius, in commentariis grammaticis, *Ruſticus fit ſermo*, inquit, *ſi adſpires perperam.* itaque id vocabulum, quod dicitur vulgo [5] barbariſmus, qui ante divi Auguſti ætatem purè atque integrè loquuti ſunt an dixerint, nondum equidem inveni.

5 *Barbariſmus*] Ab Heſychio definitur παράτονος διάλεκτος, i. e. *à vero tono declinans loquendi ratio.* Euſtathio dicitur, *peccatum pronunciationis circa voces, aut tonos, ſeu accentus, ſicut ſolœciſmus circa ſyntaxin.* Suidas nimis generaliter Barbariſmum dicit eſſe vitioſa dicta præter conſuetudinem clarorum Græcorum, λέξιν παρὰ τὸ ἔθος τῶν εὐδοκιμούντων Ἑλλήνων.

CAP. VII.

Diverſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis.

LEÆNAS inter omnem vitam ſemel parere, eoque uno partu nunquam edere plures quàm unum, [1] Herodotus in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc ſunt: [2] ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας [a]. Homerus autem leones (ſic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici ἐπίκοινον [b] vocant) pluris gignere atque educare catulos dicit. verſus, quibus hoc aperte demonſtrat, hi ſunt:

Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν,
Ὧι ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες [c].

Item alio in loco idem ſignificat:

Πυκνὰ μάλα στενάχων· [3] ὥστε λὶς ἠϋγένειος
Ὧι ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἅρπασεν ἀνὴρ
Ὕλης ἐκ πυκινῆς [d].

Ea

a *Leæna vero animalium fortiſſimum & audaciſſimum, ſemel in vita parit unum. Enitendo enim ſimul cum fœtu pariter matrices projicit.*

b *Promiſcuum.*

c *Stetit, ſicut aliquis leo circa ſuos catulos,*
Cui quidem catulos ducenti occurrerint in ſylva
Viri venatores Extat Iliad. ρ, 133.

d *Crebro admodum ſuſpirans, ſicut leo pulchre jubatus,*
Cuique catulos venaticus ſurripuit vir
Sylva ex denſa. Extat ℣ſ. 318. Iliad. σ.

1 *Herodotus in 3. b. ſcriptum reliquit*] Regius, Lugd. maj. *reliquerit.* An voluit loqui per conceſſionem, quam mox deſtrueret. Sed & in hoc ipſo capite mox in eodem Regio legitur *invenerimus.* Etiam in utroque Lugd. mox legitur ἐὸν ἰσχυρὸν καί. Gronov.

2 Ἡ δὲ δὴ λέαινα &c.] Hoc autem veriſimile eſt Herodotum ab Ægyptiis accepiſſe; nam & Orus Apollo in Hieroglyphicis narrat, leænam quia non pariat bis, apud Ægyptios ſymbolum eſſe mulieris ſemel tantum enixæ. Quam opinionem etiam ſecutus eſt B. Baſilius Hexaem. homil. IX.

3 Ὥστε λὶς ἠϋγένειος] Habeo excerpta, quæ ex MS. pro his efferunt has literas ωC ΤΕ ΛΕΙC ΙΥΓΕΝ.

Etiam

Digitized by Google

Ea nos diſſenſio atque diverſitas quum agitaret inclutiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, [4] quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit. in quibus, quod ſuper iſta re ſcriptum invenimus, cum ipſius Ariſtotelis verbis, in his commentariis ſcribemus. verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium ſexto: Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον· ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέντοι τὸν ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος. τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστί· συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Νέσου ποταμοῦ. τίκτει δὲ ὁ λέων πάνυ μικρὰ, οὕτως ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις, τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἓν ἐλάττονα· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν· βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν [a].

a *Leonem averſum coire retroque urinam reddere, jam dictum eſt. coit paritque non quovis tempore, attamen quotannis: parit autem vere. Binos fere parit, neque plures ſenis, interdum etiam unum. Nam quæ narratur fabula, leænam parientem ejicere matricem, deliva eſt; ſed compoſita ex eo fuit, quod animal hoc rarum eſt. Ejus rei, qui fabulam confinxit, cauſſam ignoravit. Rarum igitur leonum genus eſt: rariſque gignitur locis, & tota Europa duntaxat inter Acheloum & Neſſum fluvios. Ipſa quoque leæna parit puſilla omnino, adeo ut poſt alterum ætatis menſem vix ingrediantur. Terræ Syriæ leænæ quinquies pariunt: primum quinos: poſt deinde pauciores; poſtremo nullum, ſed effœtæ agitant. Caret leæna jubâ; ſolus habet mas. Mutat dentes leo quatuor eos tantum, qui canini appellantur, duos ſuperiores, totidem inferiores; idque ætatis ſuæ menſe ſexto.*

Etiam Aldus edidit ὥς τι λὶς, etiam Badius, etiam uterque Gryphius, quorum Sebaſtiani tres editiones quum poſſideam ad codices MSStos comparatas, oportet ſtatuere etiam in illis MSStis ita lectum fuiſſe; certe etiam uterque Lugdun. ita habet. Cur igitur tam lævus fuit Stephanus, ut inceperit ὥστιν λὶς edere? An non vocalem iſtam ex cæſura cerebro ſatis producit pater ille doctrinæ? Ego certe revocavi. *Gronov.*

4 *Quos de animalibus exquiſitiſſime compoſuit*] Qua diligentia hi libri de Animalibus ab Ariſtotele compoſiti, ſic tradit Plinius lib. 8 cap. 16. *Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataque hac commentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ Græciæque tractu parere juſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatuſque alebant: quibuſque vivaria, armenta, alvearia, piſcinæ, aviaria in cura erant, ne quid uſquam gentium ignoraretur ab eo; quos percontando quinquaginta ferme volumina illa præclara de animalibus condidit.* Ubi poſtea Plinius ex Ariſtotele de Leonum Leænarumque naturâ ſubjungit. Eſt vero ſumtum ex cap. 31 lib. 6. de Hiſtor. Animal. Quod autem hic Ariſtoteles de terræ Syriæ leænis narrat, id de univerſis pronunciat lib. 6. de Generat. Animal. c. 21. ſequitur vero Plinius Hiſt. Nat. lib. 8 cap. 16. ut & Ælianus lib. 4. de Animalib. cap. 34. Nec aliter Oppianus initio lib. 5. de Venatione, & Philoſtratus lib. 1. de vita Apollonii c. 16. De Leonum natura præter eos, qui ex profeſſo de Animalibus ſcripſere, multa tradit etiam Voſſius lib. 3. de Idolol. cap. 52 & 53.

CAP.

CAP. VIII.

Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè ſapientiam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit.

[1] EXIMIE hoc atque veriſſime [2] Afranius poëta [3] de gignenda comparandaque ſapientia opinatus eſt, quod eam filiam eſſe Uſus & Memoriæ dixit. eo namque argumento demonſtrat, qui [4] ſapiens eſſe rerum humanarum velit, non libris ſolis, neque diſciplinis rhetoricis dialecticiſque opus eſſe; ſed oportere eum verſari quoque exercerique [5] in rebus communibus noſcendis periclitandiſque: eaque omnia acta & eventa firmiter meminiſſe: & [6] proinde ſapere ac conſulere ex his, [7] quæ

1 *Eximie*] Sie MS. & V. C. C. vulgo *maxime*. male. *Oiſ.* Neſcio quos ille homo exiſtimet V. V. C. ab MS. diverſos. Immo MSSti omnes habent *eximie*, quod caute recepit Stephanus. *Gronov.*

2 *Afranius Poëta*] Quibus temporibus Afranius floruerit, ſupra lib. 10 cap. 11. notatum.

3 *De gignenda comparandaque ſapientia*] Nequivi concoquere ferociam nuper his verbis ſubjectam, qua decernitur potius dicendam prudentiam hanc talibus parentibus ortam, & improprie Sapientiam noſtrum dixiſſe. Ut enim neſcio quam Sapientiam ſibi finxerit Afranius; certe nuperus erravit, quum meditationibus crebris & contemplationibus maxime acquiri nugatur, uſu vero minus, ſed hic prudentiam ſufficiendam. At cogitanda erat ſapientia Romana, quam ille populus, cujus pars fuit Gellius, indicavit in Catone & Lælio, dum eos cognominari placuit Sapientes, & oſtendas hos talis generis fuiſſe, prout ſuam ſapientiam deſcripſit. immo pleniſſime illis adfuit Afraniana, ſi modo recenſeri incipiant eorum vitæ, quæ ſunt percognitæ. Sciveris autem oportet hoc acumen ab Oiſelio deſcriptum eſſe ex Phil. Carolo, quem auctorem ex more furandi noluit agnoſcere. Euſtathius ad Iliad. α pag. 96 Rom. edit. ubi deſcribitur Neſtor: σύνεσιν αὐτῷ ἐπιμαρτυρῶν τὴν ἐξ ἐμπειρίας πολυχρονίου· μήτηρ γὰρ φρονήσεως ἐμπειρία. Habes utramque. Nam certe quod alii σύνεσιν dixerunt, à Cicerone verti ſapientiam docet H. Stephanus. *Gronov.*

4 *Sapiens eſſe rerum*] In Regio atque etiam Thuan. eſt *ſapiens rerum eſſe*. Sed in illo primo mox etiam legitur *rhetoricis dialecticis opus* ſine copulativa. *Idem.*

5 *In rebus cominus noſcendis*] Vox *cominus* ſenſui plane contraria eſt. Rectius legeretur *in rebus eminus noſcendis*; id eſt, πόῤῥωθεν, ſeu ex longinquo: ſed neque hoc probo, nixus MS. R. auctoritate, ubi ſcriptum erat: *in rebus communibus noſcendis*. Res communes vocat τὰ πᾶσι κοινῶς συμβαίνειν εἰωθότα. Ita communes ſenſus, Deus communis & communes literæ apud Phædrum, Auſonium, Tertullianum. Dicitur autem quadrupliciter aliquid commune eſſe, ἢ τὸ ἐν ταῖς μοίραις διαιρετὸν, ὡς κληρουχουμένη γῆ, ἢ τὸ ἀδιαίρετον ἐν χρήσει κοινῇ λαμβανόμενον, ἢ τὸ ἐν προκαταλήψει ἰδιοποιούμενον, ὡς ἐν θεάτρῳ τόπος, ἢ ἐν βαλανείῳ, ἢ τὸ ἀδιαιρέτως εἰς κοινὸν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν προβαλλόμενον, ὡς ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος. Vide Ulpianum in Demoſt. Orat. περὶ τῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ. Lambecius. MS. *in rebus communibus cominus noſcendis*, ita notatum in margine Voſſiani codicis. In eo autem fallitur Lambecius quod putet vocem *cominus* ſenſui plane hic contrariam eſſe; & rectius legi poſſe *in rebus eminus noſcendis*; id eſt πόῤῥωθεν ſeu ex longinquo. *Cominus* enim ut huic loco optime, ita *eminus* nullo modo convenire poteſt. Nempe eum, qui prudens & ſapiens rerum humanarum eſſe velit, debere ſe rebus ipſis tractandis immiſcere, periculaque ipſa ſubire, & ita cominus actione ipſa & uſu prudentiam acquirere. Sic Euphrates philoſophus apud Plinium lib. 1. epiſt. 10. *aſſirmabat eſſe philoſophiæ & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, judicare, promere & exercere juſtitiam, quæque ipſi doceant in uſu habere.* Oiſ. Quis ille Voſſianus codex ſit, in quo utraque vox exſtet, non intelligo. Ex utroque nihil notavit pater ad Gryphii editionem, in qua legitur *cominus noſc.* ſed in margine editionis Badianæ adſcripſit Bourdelotius *St. cominus* 1. *communibus*. Ad Regii codicis lectionem accedit Lincolnienſis. Neque enim quæritur utrum cominus an eminus fiat: ſed ut noſcat periclıteturque. Quis neſcit id non niſi cominus fieri? certe poſterius, certe in nonnullis. Sed qualitas rerum diſtinguenda eſt. Hinc edidi, quod vides. *Gronov.*

6 *Proinde*] Sie MS. vulgo *perinde*.

7 Quæ

Digitized by Google

[7] quæ pericula ipſa rerum docuerint, non quæ libri tantum [8] aut magiſtri per quaſdam inanitates verborum & imaginum, tanquam in mimo aut in ſomnio, [9] delectaverint. Verſus Afranii ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt:

Uſus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graji, vos Sapientiam.

Item verſus eſt in eamdem ferme ſententiam Pacuvii, quem [10] Macedo philoſophus, vir bonus, familiaris meus, [11] ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum:

[12] *Ego odi homines ignava opera & philoſopha ſententia.*

nihil enim fieri poſſe indignius [13] neque intolerantius dicebat, quàm quod homines ignavi ac deſides, [14] operti barba & pallio, [15] mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes converterent; & vitia facundiſſimè accuſarent [16] intercutibus ipſi vitiis madentes.

7 *Quæ pericula ipſa rerum*] MS. *quæ pericula ipſarum rerum.*

8 *Ac magiſtri*] V. C. C. *aut magiſtri.* Oiſ. Quod non debuit mutari, quum ſit in Reg. Lugd. utroq. & aliis Mſſ. in quibus etiam legitur *ſapere atque conſulere.* Gronov.

9 *Dictitaverint*] V. C. C. *delectaverint.* quod Stephanus accipit pro delectando dixerint, ſive delectabiliter dixerint. Lipſius in Electis leg. *dictaverint*, & errorem natum eſſe dicit ex priſcâ ſcripturâ *deictaverint.* Oiſ. Quum Mſſ. omnes edant *delectaverint*, id non debet cedere conjecturæ alicujus, ſi nihil aliud, incertæ; unde repoſui veterem. Et prægnantium iſtarum ſignificationum multa ſunt exempla, quarum unam bene nunc advertit Stephanus. *Gronov.*

10 *Macedo*] Ignotiſſimus hic, & in Reg. exemplari editur *Mecedo.*

11 *Scribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum*] Hunc A. Gellii locum expreſſit J. Saliſberienſ. lib. 4. de Nug. Curial. c. 6. *Unde & Philoſophi veteres imaginem Sapientiæ pro foribus omnium templorum pingi, & hæc verba ſcribi debere cenſuerunt:*

Uſus me genuit, peperit Memoria.
Sophiam me vocant Graji, vos Sapientiam.

Et hæc item: Ego odi homines ſtultos, & ignava opera, & philoſophicas ſententias.

12 *Ego odi homines, &c.*] Sic Alexander M. Calliſthenem philoſophum natum ex conſobrina Ariſtotelis, cum eum adorare & divinis honoribus proſequi recuſaret, in caveam juſſit includi, & ſpectandum circumduci ac tandem interfici, addens: *Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Odi ſapientiſtam ſibi qui non ſapit.*

13 *Neque intolerantius*] Alium fateor *intolerabilius* fuiſſe dicturum: ſed ſi *res incredulæ*, pro Res incredibiles dicere ſibi permiſit, hoc etiam ſibi permiſiſſe credibile eſt. Nævium ſaltem auctorem habere ſe dicere potuit ad illud *intolerantius* quod attinet, nam lib. 17 c. 7. eum *intolerantibus curis*, pro *intolerandis* dixiſſe ſcribit. *H. Steph.*

14 *Operti barba, & pallio*] Inſigne philoſophorum, crinem barbamque promittere, & pallio uti prælongo, de quo jam ſupra lib. 2 cap. 18. quædam notata. Addendus Caſaubonus ad Perſii Sat. 1 fin. & Salmaſius Not. ad Tertull. lib. de pallio pag. 3 & ſeqq. & Franciſcus Francus, hoc eſt, ipſe Salmaſius in Confutat. Animad. Ant. Cercoetii ſive Petavii pag. 1 & ſeqq. Chriſt. Arnoldus.

15 *Mores*] Mſſ. & V. C. C. H. Stephan. ex conjecturâ legit *honores.*

16 *Intercutibus ipſi vitiis madentes*] Sic V. C. C. in Voſſiano codice in margine notatum in quodam MS. pro *madentes* haberi *incidentes.* quod exſcriptoris vitium puto. H. Stephan. ex conjectura legit *ſcatentes.* Sed nihil mutandum. hoc enim modo & Martialis *artibus madidus* dixit lib. 1. Epigram. 40

Si quis Cecropiæ madidus Latiæque Minervæ
Artibus, & vera ſimplicitate bonus.

Digitized by Google

Cap. IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de Suculis & Hyadibus, quæ ſunt ſtellarum vocabula.

[1] Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adjutorque in literis ſtudiorum ejus fuit. is libros compluris de uſu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis atque [2] promiſcis quæſtionibus compoſuit. in his eſſe præcipui videntur, quos Græco titulo πανδέκτας inſcripſit, tamquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes. ibi de his ſtellis, quæ appellantur ſuculæ, hoc ſcriptum eſt: *Adeò*, inquit, *veteres Romani literas Græcas neſciverunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut ſtellas, quæ* [3] *in capite Tauri ſunt,* [4] *propterea ſuculas appellarint, quod eas Græci ὑάδας vocant; tamquam id verbum Latinum Græci verbi interpretamentum ſit: quia* [5] *Græce ὗες, ſues Latinè dicantur. ſed ὑάδες*, inquit, [6] *οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri* [7] *opici putaverunt, ſed*

1 *Tullius Tiro*] Vide ſupra lib. 1 cap. 7.

2 *Promiſcis*] V.C. *promiſcuis.*

3 *In capite Tauri*] Seneca Thyeſt. 852. *Hic qui nitido taurus cornu Prefert Hyadas.*

4 *Propterea ſuculas appellarint, &c.*] Eodem modo & ante Tironem patronus ejus M. Cicero caſcos illos reprehendit lib. 2. de Nat. Deor. *Tauro caput*, inquit, *ſtellis conſperſum eſt frequentibus; Has Græci ſtellas Hyadas vocitare ſuerunt à pluendo. ὕειν enim eſt pluere; noſtri imperite Suculas, quaſi à ſuibus eſſent, non ab imbribus nominatæ.* Et poſt eum Plinius Hiſtor. natural. lib. 27 cap. 26. *Nimborum argumento Hyadas appellantibus Græcis has ſtellas; quod noſtri à ſimilitudine cognominis Græci propter ſues impoſitum arbitrantes, imperitiâ appellavere ſuculas.* Sed & *ſuccula* dici poſſunt ἀπὸ τοῦ ὕειν, *pluere*, quia ortu ſuo coſmico pluvias & ſuccos inducunt. Germanici interpreti, qui C. Baſſus nonnullis audit, etiam placet ſtellas haſce Græcis Hyadas dictas, quia in modum literæ υ poſitæ ſunt; vel etiam quia natæ ex Atlante & Hya Oceani filia, Hyantem fratrem ab apro vel leone in venatu occiſum flentes pietatis & ſolatii cauſa in cœlum tranſlatæ ſint. Septem itaque numero ſunt hæ ſtellæ Hyades, in capite Tauri, quarum duæ in eductione cornuum, & quinque in facie ponuntur. De his Ovidius lib. 5. Faſt.

Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Græcus ab imbre vocat.

Alii cum Heſiodo duas iſtas in cornuum eductione omittentes, quinque tantum Hyadas ſtatuunt. Quæ ulterius ab Oiſelio adjecta erant de Palilicio & Arabicis, nullo more bono deſcripſerat ex Grotio ad Imagines pag. 46, ubi melius ea legi poſſunt.

5 *Græce ὗες, ſues Latine*] Unde progreſſu ſolito derivandi venit diminutivum *ſucula*, interpoſita litera, quæ vocalem ſecundam fulciret, ut ab bos bucula, quod Voſſius etiam conſiderat velut pro *bovicula*, ut ſic etiam primo fuerit *ſuicula*. Quod etſi accedat *canis canicula*, non tamen opinor neceſſe. Veniunt enim hæc ex agricultura & re pecuaria: quippe unde patet diu eas voces in lingua Romana fuiſſe, antequam vel Ὑάδες vel ὗς fuit in eam urbem advectum. Unde etiam ſequitur non debere ad has voces exigi analogiam aliarum vocum ſimiliter deſinentium, quæ proculdubio poſtea demum ſunt adſcitæ. Quomodo autem ſucula deinceps pervenerit ad Hyadas, non eſt meum dicere, quoniam cauſa potuit fuiſſe multiplex. *Gron.*

6 *Οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν ita ut*] Regius, Lugdun. uterque, Petav. augent ὑῶν, *id eſt, non à ſuibus, ita ut.* Idem.

7 *Opici*] Hoc verbo etiam uſus eſt auctor noſter ſupra lib. 2 cap. 21. & lib. 11 cap. 16. ubi vide notata. in vet. edd. eſt *rupici*, unde quidam *rupices* repoſuere; MS. ad marginem Voſſiani codicis notata lectio habet *ruſtici*. Sed proba eſt lectio contextus noſtri. Scaurus de Orthographia: *Ita ſatis per ſe poſita, aſpirationem ſui declararet, niſi opicus legat.* id eſt agreſtis & imperitus; unde Auſonio de Profeſſorib. c. 2?. *opicæ chartæ*, Sidonio Apollinari lib. 8. epiſt. 3. *opica tranſlatio.* Oiſ. Infra ex v. l. ſe reſtituiſſe *rupices* ſcribit Giſanius in Obſervationibus Ling. Lat. pag. 218. *Gronov.*

ſed [8] *ab eo, quod eſt* ὕειν, *appellantur. nam & quum oriuntur & quum occidunt, tempeſtates pluvias largoſque imbres cient.* [9] *pluere autem Græca lingua* ὕειν *dicitur.* Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed enim veteres noſtri non uſque eo rupices & agreſtes fuerunt, ut ſtellas hyadas idcirco ſuculas nominarent, quod ὕες Latine ſues dicantur: ſed ut quod Græci ὑπὲρ, nos *ſuper* dicimus, quod illi ὕπτιος, nos *ſupinus;* quod ὑφορβὸς, nos *ſubulcus;* quod item illi ὕπνος, nos primo *ſypnus*, deinde per *y* Grææ Latinæque literæ cognationem *ſomnus:* ſic quod ab illis ὑάδες, [10] à nobis primo *ſyades*, deinde *ſuculæ* appellatæ. Stellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt, ut Tiro dicit (nullum enim videtur præter eas ſtellas Tauri caput) [11] ſed hæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, ſitæ locatæque ſunt; ut ex earum poſitu ſpecies quædam & ſimulacrum eſſe videatur tauri capitis: ſicuti cæteræ partes & reliqua imago tauri conformata & quaſi depicta eſt locis regionibuſque earum ſtellarum, [12] quas Græci πλειάδας, nos *vergilias* vocamus.

8 *Ab eo quod eſt* ὕειν] In id videntur conſenſiſſe omnes, qui Hyadas deſcribunt pluvias; quorum aliquos collegit Heinſius ad Ovidium 1 Triſt. 10, 16. *Gronov.*

9 *Pluere autem & Græca l.*] Illud tertiæ voculæ momentum inſeruit H. Stephanus, quum nec in ulterioribus editis nec in Mſſ. reperiatur: unde certe præſtat non retinere nec habere inter Gelliana. *Idem.*

10 *A nobis primo ſyades*, &c.] Dum veteres illos & caſcos Agellius quovis modo defendere ab imperitiâ contra Tironem nititur, turpiſſime ſemetipſum hic proſtituit, cum nihil præter nugas nugaciſſimas in medium proferat.

11 *Sed hæ*] MS. *ſed eadem.* Oiſ. MS. Reg. *ſed hæ ita à circulo.* Scheff. *ſed hedem à cir.* Pet. *ſed eadem.* Lugd. min. *ſed he.* Gronov.

12 *Quas Græci* πλειάδας, *nos vergilias vocamus*] Videtur Auctor noſter velle, quaſi in reliqua Tauri imagine nullæ exſtarent ſtellæ, præter Pleiades, ſive vergilias vocatas. Quod omnino falſum. Pleiadum enim ſidus in dorſo Tauri ſitum, & vulgo ſeptem ſtellis conſtare dicitur, quanquam ſex tantummodo oculis conſpicuæ. Unde Ovidius lib. 4. Faſtor.

Pleiades incipiunt humeros relevare paternos,
Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

Græcis πλειάδες dictæ à πλεῖν, id eſt *navigare*, quia ab ortu earum verno navigationis tempus ut plurimum incipere ſolet. In fabulis etiam finguntur Atlantis ex Pleione Nympha, aliis Heſperidâ fratre Atlantis Heſpero prognatâ, filiæ; unde & à Patre quibuſdam *Atlantides*, à matre vero *Heſperides* appellantur. Cæterum in Pleiadum ſidere poſt Teleſcopium inventum, & eo ſpectatæ non tantum ſex, ſeptemve, verum plures quam quadraginta ſtellæ Galilæo viſæ, ut ipſe narrat in Nuncio Siderio; poſtea etiam per majora Teleſcopia plures quinquaginta aliis & mihi quoque apparuere.

Cap. X.

Quod ſororis *etymon eſſe dixerit Labeo Antiſtius* [1] *& quod* fratris *P. Nigidius.*

[2] Labeo Antiſtius juris quidem civilis diſciplinam principali ſtudio exer-

1 *Et quod fratris Nigidius*] Recte H. Stephanus concinnavit & ſupplevit hoc lemma ad codices Mſſ. Unum tamen neſcio cur omiſerit. Nam in Regio plane legitur *fratris P. Nigidius:* quod quum jam ante etiam ſic venerit uſu, ut notaremus, omnino etiam repoſui. *Gronov.*

2 *Labeo Antiſtius*] De hoc veterum Juriſconſultorum Principe vide quæ ſupra p. 54. notata ſunt.

exercuit, & conſulentibus de jure publice reſponſitavit; cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam ſeſe atque dialecticam literaſque antiquiores altioreſque penetraverat; Latinarumque vocum origines rationeſque percalluerat: eaque præcipue ſcientia ad enodandos pleroſque juris laqueos utebatur. Sunt adeo libri poſt mortem ejus editi, qui *poſteriores* inſcribuntur; quorum librorum tres continui triceſimus octavus & triceſimus nonus & quadrageſimus pleni ſunt id genus rerum ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum ſcripſit, multa poſuit partim lepide atque argute reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata eſt, quod quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturque ab ea domo in qua nata eſt, & in aliam familiam transgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impenſe doctus, non minus arguto [3] ſubtilique ἐτύμῳ interpretatur, *Frater*, inquit, *eſt dictus quaſi fere alter.*

3 *Subtilique ἐτύμῳ*] Quod mirum eſt. unus Schefferi habet ἐτυμολογίᾳ, quum reliqui accedant ad vulgatum. Delevi autem omnia, quæ his appoſuerat Oiſelius, deſcripta quippe ex Voſſii Etymologico, ubi inſpici illa eadem poſſunt; nec meliora ſunt Prouſtei, niſi quod intra aliud Feſti etymon de fratre maneat, de ſorore taceat. Quid autem fratriæ (vel ſodalitia) ſero poſt vocem fratris uſurpatam inductæ & à me Ciceroni lib. xv ad Atticum reſtitutæ faciunt ad natalem fratris? Quid autem jocabimur de communi puteorum uſu? niſi quod omnia conjecturis talium hominum patent. Fratres probabiliter dictos opinamur, quia per illos fragitur, vel frangitur, & in duo vel plura dividitur genus. De ſorore liceat ampliare. *Gronov.*

Cap. XI.

Quem M. Varro aptum juſtumque eſſe numerum convivarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis [1] & de bellariis.

Lepidissimus liber eſt M. Varronis ex ſatiris Menippæis, qui inſcribitur, [2] NESCIS QVID VESPER SERVS VEHAT. in quo diſſerit de apto convivarum numero, deque ipſius convivii habitu cultuque. dicit autem convivarum numerum incipere oportere [3] à Gratiarum numero,

1 *Et de bellariis*] Ita denique reſtitui jam ab Stephani tempore exulantem particulam mediam, ſervatam in editionibus ante illum, quas ex Mſſkis eam hauſiſſe hinc fides eſt; quoniam in Reg. Lugd. utroque & Petav. ſimiliter exſtat; eſtque is perpetuus Gellii mos. *Gronov.*

2 *Neſcis quid ſerus veſper vehat*] Proverbialis locutio, qua admonemur, ne præſentium rerum proſperitate temere inſoleſcamus, cum plane neſcii ac incerti ſimus, quemadmodum

—— *diem clauſo componet veſper Olympo.*

Hinc Livius Decad. V. lib. 5. *In ſecundis rebus nihil quemquam ſuperbe ac violenter conſulere decet, nec præſenti credere fortunæ, cum quid veſper vehat, incertum ſit.* Tracta autem videtur ab agricolis, quibus in more tempus veſperum magna cura obſervare, ut ex eo ventorum, nubili vel ſerenitatis ſigna colligant. Quo reſpexit Virgilius lib. 1. Georgic.

Denique quid ſerus veſper vehat, unde ſerenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auſter.

3 *A Gratiarum numero, &c.*] Omnia quæ his ſubje-

mero, & progredi ad Muſarum; id eſt, proficiſci à tribus, conſiſtere in novem: ut, quum pauciſſimi convivæ ſunt, non pauciores ſint quam tres; quum plurimi, non plures quam novem. *nam multos*, inquit, *eſſe non convenit, quod turba plerumque eſt turbulenta* [4] *** & Romæ*, inquit, *conſtat, ſed & Athenis, nuſquam, aut cubat. Ipſum deinde convivium conſtat*, inquit, *ex rebus quatuor; & tum denique omnibus ſuis numeris abſolutum eſt. ſi belli homunculi collecti ſunt,* [5] *ſi electus locus,* [6] *ſi tempus lectum, ſi apparatus non neglectus. Nec loquaces autem*, inquit, *convivas, nec mutos legere oportet;* [7] *quia eloquentia in foro & apud ſubſellia,*

ſubjecerat Oiſelius aut de Macrobio aut ex Capitolini Vero, paſſim dicuntur ab aliis; nullamque Gellii partem, multo minus novam editionem illuſtrant; & iſte tamen Macrobium hinc quoque vocat auctoris noſtri ſimiam, ſibi bene conſcius quot aliorum ſimia ipſe appellari deberet.

4 *Et Romæ*, inqnit, *conſtat, ſed & Athenis, nuſquam aut cubat*] Sic ſecuti ultimam viri docti editionem edendum curavimus, quamvis nullus fere ſenſus ex verbis hiſce mutilis erui poſſit. Veteres omnes Editiones conſtanter habent, *Et Romæ quidem conſtat, ſed & Athenis; nuſquam autem plures cubant.* Quod quamvis ſenſum admittat, haut tamen uſque quaque verum eſt; niſi Varronem reſpexiſſe dicamus ad id, quod ut plurimum fieri ſolebat, nempe ut triclinium ſterneretur, tres ſcilicet lecti diſcubitorii, in quorum unoquoque tres convivæ ad menſam fere accumbebant. In margine Voſſiani codicis notatum, in MS. quodam legi, *nuſquam autem cubat.* omiſſo τῷ *plures.* Oiſ. Uter igitur prudentius conſuluit, hiccine imitator editionis viri docti, an Prouſteus, cujus hæc nota eſt: [Vitioſus hic locus eſt, pleriſque in editionibus, nos antiquiſſimas ſecuti ſumus] Sane uterque feſtivus in verbis faciendis, quæ nihil prodeſſent Gellio, & deteſtabilem in modum iners. Præſertim vituperandus Oiſelius, quod noluit hac de re, unde expedire ſe nequibat, colloquicum viro docto, quem vocat, qui forſitan potuerat tunc aliquid conferre. Aſcenſius notat [Unde mitor adjectum *& Romæ quidem conſtat ſed & Athenis: nuſquam autem plures cubabant.*] Nequivit hunc locum omittere Ciacconius in Triclinio, unde citat pag. 44, ſed amputavit ante hæc verba: unde illum acutum Urſinum non fuiſſe incenſum miror ad ſubveniendum ex Mſſtis huic loco, quem nequibat ignorare affectum prorſus. Quid Stephanus in tot aſteriſcis vel omittendis τοῖς *ſed & Athenis* (in quo cum ſecuta Lugduno-Batava anni 1664) repererit auxilii, ignoro. Legebatur in Regio *& Romæ quidem conſtat, ſed & Athenisanis quam' cubat. Ipſum.* Hinc pater poſteriores feciſſe *Athenis nuſquam autem cubat Ipſum*, quod erat in Thuan. Lugd. utroq. Petav. Stephano hinc edente *conſtat nuſquam aut cubat ** Ipſum.* Unus interim ex omnibus Lugd. min. habet *romæ inquit conſtat*, quod amplexus quoque fuit Stephanus, forſan ex Memm. qui ſic quoque habebat, etſi id verbum *inquit* ſæpenimis ita reperi videatur, ut ibi aliquid lateat, quod neſcio an recte producam, ſed edam, quid mihi in mentem venerit, nempe *Et Romæ trinio quidem conſtat; ſed & Athenis Anytus ita tertius cubat.* vel, *ſed & Athenis, Anytuſque ita tertius cubat.* Suppono fabulam fuiſſe de Socratis accuſatoribus, quos ipſe Socrates in Apologia nominat, ſic convivantibus, qui Gellium adverterunt, ut in hac cauſa terni accubantes. In ſyllaba *in* & mox litera *m* ſpecto tres lineas, & hinc ternarium numerum, ſed qui diverſimode exprimendus, ſcribas induxit in errorem, non modo ut alii inde facerent *inquit*, alii *quidem*, ſed etiam mox ignoraverint has tres lineas explanare, primum per *ternio* aut *trinio*, ſecunda vice per *tertius.* Ut ſcias, quid Gellio contigerit, capite 12 hujus libri edit codex Scheff. *non quatuor auctoribus*, ubi debet eſſe *non iui auct.* ut noſtra exemplaria habent. *Gronov.*

5 *Si lectus locus*] Cod. Tornæſ. *ſi electus locus.* Oiſ. Nec aliter Reg. & Thuan. unde id prætuli.

6 *Si tempus lectum*] Hoc eſt, quod tempore celebretur, & nec maturius ineatur, neque in longum & multam noctem protrahatur. Urſinus ad Triclinium Ciacconii pag. 170.

7 *Quia eloquentia in foro*] Eo enim loco receptum facunde cauſas orare & eloquenter eloqui. Unde Arnobius lib. 1. adverſ. gent. *Pompa iſta ſermonis, & oratio miſſa per regulas, concionibus, litibus, foro, juſtitiiſque ſervetur, deturque.* Item Cyprianus Epiſt. 2. lib. 1. *In judicii contentione pro roſtris opulenta facundia volubili ambitione jactetur.*

ſellia, ſilentium vero non in convivio, ſed in cubiculo eſſe debet. [8]Sermones igitur id temporis habendos cenſet non ſuper rebus anxiis aut tortuoſis, ſed jucundos atque invitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles; ex quibus ingenium noſtrum venuſtius fiat & amœnius. *Quod profecto,* inquit, *eveniet, ſi de id genus rebus ad communem vitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis* [9]*loqui non eſt otium.* [10]*dominum autem*, inquit, *convivii eſſe oportet non tam lautum, quam ſine ſordibus: &* [11]*in convivio legi non omnia debent, ſed ea potiſſimum, quæ ſimul ſint* βιωφελῆ[a] *& delectent.* neque non de ſecundis quoque menſis cujuſmodi eſſe eas oporteat præcipit. his enim verbis utitur: [12]*Bellaria,* inquit, *ea maxime ſunt mellita,* [13]*quæ mellita non*

a *Vitæ utilitatibus conducentia.*

8 *Sermones igitur id temporis habendos, &c.*] Ejuſmodi ſermones Plutarchus vocat λόγους συμποσιακοὺς, *ſermones convivales*; & ἐπὶ κύλικι ζητήσεις, *quæſtiones inter vina.* Athenæus lib. 1. ἐπικυλικείους λόγους, Pollux lib. 6 cap. 18. ζητήματα κυλίκεια. Diogenes Laërtius in Arceſilao, ἐπικυλικείους ἐξηγήσεις. Theodectes, μνημόνια, quaſi ſermones memoriæ commendandos. Huc pertinent Plutarchi συμποσιακῶν, & Athenæi Δειπνοσοφιστῶν libri. item Apulei Convivales quæſtiones & ludicra, quorum antiqui crebro meminerunt; horum etiam exemplum habemus in Macrobii Saturnalibus.

9 *Loqui non eſt otium*] Regius, *de quibus in foro atque in negotiis agendi non eſt otium*, ſenſu ſatis abſoluto. Sic quoque Lugd. major.

10 *Dominum autem convivii*] Quem nimirum Latini Convivatorem appellant, utpote qui amicos aut hoſpites convivio excipit, Horatio dicitur Parochus & herus lib. 2. Sat. 8.

- - - vertere pallor
Tum parochi faciem nil ſic metuentis, ut acres
Potores. - - -
- - Sub hoc herus, hæc gravida, inquit,
Capta eſt murena.

Martiali lib. 12. Epigr. 48. dicitur *Cœnarum magiſter*; quanquam alias proprie *magiſter convivii* dicatur, qui *Arbiter bibendi*, item *Rex convivii*, unde *Magiſteria & Regna vini.*

11 *In convivio legi non omnia debent*] Mos enim erat aliquid ſive ex Poëta, ſive Hiſtorico inter cœnandum legere, cujus exemplum habemus non unum in Auctore noſtro, ut lib. 2. cap. 22. & lib. 3. cap. 19. item lib. 19 cap. 7. Cornelius Nepos de Pomponio Attico in ejus Vita: *Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnoſten; quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine aliqua lectione apud eum cœnatum eſt.* Sic Plinius Junior de Avunculo ſuo, lib. 3. epiſt. 5. & de ſemetipſo lib. 9. epiſt. 36.

12 *Bellaria*] Feſtus: *Bellarium & bellaria, res bellas appellabant.* Ita enim legendum ex Scaligeri emendatione. Gloſſæ Philoxeni: *bellaria*, τραγήματα. Et Onomaſticon Vetus: *Bellaria*, τρωγάλια. Eadem ratione & Græci *Bellaria* quia *bella* ſunt, appellant ὡραῖα. ὡραῖος enim *bellus* ac *pulcer*. Plauto dicuntur *res belliſſimæ*. Apuleius Mileſiar. lib. 10. *mellita edulia* vocat, & paulló poſt id genus inter, *Cruſtula, lucunculos, hamos, lacertulos, & complura ſcitamenta mellita.* Unde & qui ejuſmodi cupedias & edulia condita conficiebat *Piſtor Dulciarius* dictus. Gloſſæ Cyrilli: γλυκυσματοπράτης, *Dulciarius.* Item *Placentarius.* Eædem Gloſſæ: πλακουντάριος, *Placentarius, Dulciarius.* Firmicus Aſtron. lib. 8. *Faciet piſtores dulciarios, conditores.* Seneca Epiſtola 56. dicuntur *Libarii, & cruſtularii.* Afranius apud Nonium in *Lucuris* vocat *Scribilitarium*,

Piſtori nubat, cur non Scriblitario,
Ut mittas fratris filio lucunculos.

13 *Quæ mellita non ſunt*] Varro itaque Bellaria iſta melle condita, & dulciaria, ut ſtomacho noxia & concoctionem impedientia, non probat; & dicit bellaria iſta maxime mellita, hoc eſt ſalubria eſſe, quæ mellita non ſunt, ut ſupra Poma ſive mala, nuces, amygdalæ, piſtaciæ, & id genus alia, quæ naturâ parente, non arte producta, aut condita.

14 *Omne*

Digitized by Google

non ſunt. πέμμασιν[a] *enim cum* πέψει[b] *ſocietas infida.* Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*, ne quis forte in iſta voce hæreat; ſignificat id vocabulum [14] omne menſæ ſecundæ genus. nam [15] quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt; ea veteres noſtri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora eſt [16] invenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata: [17] dictaque eſſe ea Liberi bellaria.

a *Placentis.* b *Concoctione.*

14 *Omne menſæ ſecundæ genus*] Secunda menſa & *menſa pomorum* dicta, quia veteribus ex pomis, qua voce omnia τὰ ἀκρόδρυα comprehendebant. Vide Ciacconii Triclinium & ibi Urſinum pag. 54 & 71. Hinc antiquus Scholiaſtes Horatii à Torrentio ad lib. 4. Od. 5. adductus: *Antiquorum conſuetudo fuit, ut ſublata prima menſa, poneretur ſecunda; atque in ea poſitis pomis, infuſoque vino Diis libaretur.*

15 *Quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt*] Aliud tamen, ut obſervat *Salmaſius* ad Solinum, proprie πέμμα, aliud τράγημα. Pemma compoſitum quid & coctum, unde & nomen. Τράγημα ſimplex & ſic ſiccatum, ut uvæ paſſæ, caricæ, palmulæ & ſimilia. Hierophilus etiam coptas ſive placentas τραγημάτων appellatione complectitur, & ſic etiam πέμμα eſſet; ſane Galli inde *Tragea* ſua *Des Dragées* nominarunt. Δραγέα ſcribitur apud medicos Græco-barbaros, & compoſitio eſt pluribus rebus conſtans. Hierophilus in libro πῶς δεῖ διαιτᾶσθαι ἄνθρωπος ἐν ἑκάστῳ μηνὶ ſub nomine τραγημάτων tantum comprehendit amygdalas, piſtacia, nuces minutas, palmulas, ſive dactylos ſiccos & quæ ex his conficiebantur, coptas, ſive placentas, ut modo diximus. Ita quoque Alexander Trallianus lib. 7. apud Myceſpium, Ἀντίδοτος διὰ τραγημάτων componitur ex uvis paſſis, nucleis pineis, ſemine cucumeris, myrtis, ſemine apii, & palmulis. Et inde τραγήματα vocata quæ poſt cœnam data partim ſiti redintegrandæ, partim ad oris ſuavitatem faciendam, ſed ſicca fere & dulcia.

16 *Invenire comœdiis*] Eſt vitium editionis Thyſianæ in omiſſa præpoſitione.

17 *Dictaque eſſe ea Liberi*] Vett. ed. omnes, & cod. Tornæſ. item Macrobius Saturnal. l. c. ubi Gellii verba refert habent: *Dictaque eſſe ea Liberi bellaria.* Oiſ. Etiam in illis qui mihi auxilium præſtant, nullus eſt præter Lugd. min. qui non etiam probet vocem poſtremam, ut Stephano indulgeri tantum non debeat, nec ab ipſo ſic concedi quibuſdam forte codicibus auctoritatis exiguæ; & quoties interdum vox aliqua repetitur? Ideo revocavi. *Gronov.*

CAP. XII.

Tribunos plebis prenſionem *habere*, vocationem *non habere*.

IN quadam epiſtola Atei Capitonis ſcriptum legimus Labeonem Antiſtium legum atque morum populi Romani juriſque civilis doctum apprime fuiſſe. *Sed agitabat*, inquit, *hominem libertas quædam* [1] *nimia atque vecors; uſque eo ut Divo Auguſto jam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen penſumque nihil haberet, niſi quod juſtum ſanctumque eſſe in Romanis antiquitatibus legiſſet.* ac deinde narrat, quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus reſponderit. *Quum à muliere*, inquit, *quadam tribuni plebis adverſum eum aditi*, [2] *Gellianum ad*

1 *Nimia atque vecors*] Sic loquuntur iſti de illis, quos vident incorrupta libertate agere. Jam notatum hoc viris doctis ad Tacitum vel lib. 1 annal. 12, vel 3, 75. *Gronov.*

2 *Gellianum ad eum miſiſſent*] Fuit hic Gellianus haud dubie viator Tribunitius, ſic dictus ab incerto quodam Gellio, more Romano, quo ſervi publici à nobiliſſimis civium denominabantur. *Oiſ.* Cur iſte homo nequivit citare Juſt. Lipſii nomen, unde is utique deſcripſit, ut patet ex libro 1 Elect. cap.

ad eum miſiſſent, ut veniret & mulieri reſponderet: juſſit eum, qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere, [3] *jus eos non habere neque ſe, neque alium quemquam vocandi. quoniam moribus majorum tribuni plebis* [4] *prenſionem haberent, vocationem non haberent. poſſe igitur eos venire & prendi ſe jubere: ſed vocandi abſentem jus non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epiſtola legiſſemus, idipſum poſtea in M. Varronis rerum humanarum [5] uno & viceſimo libro enarratius ſcriptum invenimus, verbaque ipſa ſuper ea re Varronis adſcripſimus: *In magiſtratu*, inquit, *habent alii vocationem, alii prenſionem, alii neutrum. vocationem: ut conſules & cæteri qui habent imperium. prenſionem: ut tribuni plebis & alii qui habent* [6] *viatorem. neque vocationem, neque prenſionem: ut quæſtores & cæteri, qui* [7] *neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere poſſunt. & hæc omnia ſive adſunt quos vocant, ſive acciri juſſerunt. tribuni plebis vocationem habent nullam.* [8] *neque minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea ſunt uſi. nam quidam non modo privatum, ſed etiam conſulem in Roſtra vocari juſſe-*

cap. 22. Nec tamen is utique nobiliſſimos civium nominat, unde ſervi publici acceperint nomen. Sic nugæ creſcunt eundo. Nota eſt vanitas Clodii ab Lipſio iſtic allata. At ille à perſonis etiam nominatos dicit, qui vicerant quive adduxerant. Sed quis foret ille nobiliſſimus tandem Gellius? Unde igitur patebit hic mos Romanus, qui ſervos publicos à nobiliſſimis civium denominavit? Certe de Bruttianis aliter Gellius ſupra; de Picentibus aliter Strabo ac Lucanis. In Lincoln. eſt *Gallianum*. Sed video quidquid attulit Oiſelius, eſſe omne furtivum & Phil. Carolo averſum. Is enim ita explanat [Fuit is, opinor, viator tribunicius, dictus Gellianus ab incerto quodam Gellio, more Romano, quo ſervi publici à nobiliſſimis civibus nomen ſortiti ſunt. Nominabantur enim à perſonis, quæ vicerant, quæque adduxerant. Ita Clodius apud Dionem contendit ſervos illos è Cypro adductos Clodianos dici, quoniam ipſe Catonem illuc miſiſſet. Contra Cato Cyprios dici maluit, ſpretis conſiliis eorum, qui ab ipſo cognominandos cenſuere Porcianos.] Ita apparet, unde veniant iſti nobiliſſimi. Sed quam decens hoc par in compilando Lipſio? Quum interim quod ipſi addunt, eſt mera vanitas. Fuerit unus & alter Gellius: accedant plures; non idcirco nobiliſſimos. Nam & ſera republica demum celebrantur: nec ex ſtrage Crixi videntur fuiſſe ſuperſtites & Gelliani facti. *Gronov.*

3 *Jus eos non habere &c.*] Id firmari etiam poteſt auctoritate Lælii Felicis vetuſtiſſimi ſcriptoris; qui lib. 1. ad Quint. Mutium ſcribit: *Tribuni neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re poſſunt.* Oiſ. Citatio hæc debetur Car. Philippo.

4 *Prenſionem haberent*] Hoc adeo verum eſt, ut & conſules à tribunis in vincula duci potuerint. Sic Dio lib. 37. teſtatur, Metellum conſulem à L. Flavio tribuno in carcerem ductum eſſe. Item Livius lib. 9. cenſorem Appium à P. Sempronio tribuno prehendi & in vincula duci juſſum eſſe. Hæc non ſunt Oiſeliana, ſed Phil. Caroli.

5 *Uno & viceſimo*] Scheff. *undevigeſimo.*

6 *Viatorem*] Feſtus: *Viatores appellantur, qui magiſtratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque aſſidue homines ruſticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe: quod ex agris plerumque homines vocabantur à magiſtratibus, & frequens eorum erat ab agris ad urbem via.* Quibus conſentit Columella in præfat. lib. 1. *Illis temporibus proceres civitatum in agris morabantur, & cum conſilium publicum deſiderabatur, à villis arceſſebantur ad Senatum. Ex quo qui eos vocabant Viatores nominati ſunt.* Brevius Cicero in Catone Majore: *A villa in Senatum arceſſebantur Curius & cæteri ſenes; ex quo qui eos arceſſebant, Viatores nominati ſunt.*

7 *Neque lictorem*] De lictoribus vide ſupra lib. 12 cap. 3.

8 *Neque minus multi*] Vide, an non Gellius dederit *neque eo minus*, quod oræ ab patre adſcriptum eſt, nec ſine cauſa. *Gronov.*

Digitized by Google

juſſerunt. [9] *ego triumvirûm vocatus à Porcio tribuno plebis non ivi auctoribus principibus, & vetus jus tenui. item tribunus quum eſſem, vocari neminem juſſi, neque vocatum à collega parere invitum.* Hujus ego juris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror vana tunc fiducia, quum privatus eſſet, vocatum à tribunis non iſſe. quæ, malùm, autem ratio fuit vocantibus nolle obſequi, quos confiteare jus habere prendendi? nam jure prendi qui poteſt, [10] etiam in vincula duci poteſt. Sed quærentibus nobis quam ob cauſam tribuni, qui haberent ſummam coërcendi poteſtatem, jus vocandi non habuerint: quod tribuni antiquitus creati videntur [11] non juri dicundo, nec cauſis quereliſque de abſentibus noſcendis, [12] ſed interceſſionibus faciendis quibus præſentes fuiſſent; ut injuria quæ coram fieret, arceretur: ac propterea [13] jus abnoctandi ademtum; quoniam, ut vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & præſentium oculis opus erat.

9 *Ego triumvir vocatus* &c.] Hic videlicet locus eſt, quem citabat pater in pulcherrima reſtitutione ad libri 1 caput 12, quam edidi, prout ſcripiam reperi, & cui videtur *ὁ μάκαρ* voluiſſe hæc verba apponere, ſed fata obſtiterunt. Plane enim hîc legitur in Regio *ego triumvirum*, ut ex eo Bourdelotius, ego, frater notavimus Lambecio prætermittente, Bourdelotio etiam id confirmante ex M. Idem pater invenit in duobus, quos Lugdunenſes voco, unde non omiſi id reſtituere. Et neſcio an aliquid viderit Aſcenſius. Etenim in Badiana annotavit [Ego triumvir. i. ego triumvirorum in eo magiſtratu unus.] Sed & gratis edidit ſtatim Stephanus *à P. Porcio*, idque ſequutæ deinceps ſunt editiones, quum iſtud prænomen in nullo MS. exſtare intelligam, unde rejeci. *Gronov.*

10 *Etiam in vincula*] Egregie hunc locum ad Mſſtos exegit Stephanus & reſtituit: ſed prætereа in Regio fuit *& in vincula* &c. *Idem.*

11 *Non juri dicundo*] MS. codex, cujus collati excerpta habeo, legebat *jure*, quod eſt vere Romanum. *Idem.*

12 *Sed interceſſionibus faciendis*] Quas efficaciſſimas fuiſſe prolato tantum verbo VETO norunt omnes, qui hiſtoriam Romanam tangere incipiunt, ut ab Ouſelio id tarde doceatur. Sed gravior moleſtia his inhæret, dum verba in editionibus præfigi ante hunc locum ſolita *illud occurrit* expulit Stephanus, ſicut abſunt ab Mſſtis: verum ita enervatur oratio; neque enim iſta *quærentibus nobis* habent aliquid, cui applicentur. Hinc exiſtimabat Pater vocem *quod* inſuper tolli oportere, ut ſic commode reſpicerent ad verbum *videntur*. Excerpta collationis quæ habeo, teſtantur utrumque verbum eſſe in MS. Sed inter lineas, & à recentiore manu: in margine autem *repertum*. Prætereа in Mſſtis non legitur *quibus præſentes fuiſſent* (eſt id ab edentium arbitrio) ſed per ſingularem concipitur ſermo *quibus præſens fuiſſet*, nimirum quis eorum, & hæc numeri varietas potuit placuiſſe Gellio. Denique editiones ante Stephanum habebant *tribuni plebis antiquitus*. Ille mediam vocem ejecit, quum tamen eam approbent codices noſtri omnes. *Idem.*

13 *Jus abnoctandi*] Sic Mſſ. Vulgati: *Jus ad ſe vocandi*. Quod huic loco non quadrat. Tribunos enim integrum diem Roma abeſſe non licuiſſe, refert etiam Auctor noſter ſupra lib. 3 c. 2. Imo, ut Dio ait lib. 37. Tribuni nec ullam horam abeſſe ab urbe legitime poterant. Vel, ut magis arcte Appianus lib. 2. Civil. mœnia egredi iis non licuit; quippe quorum januæ nocte dieque patere deberent, ut parati ſemper eſſent ad deſideria & querelas miſerorum excipiendas, ut refert Plutarchus in Problematis. Hinc Livius lib. 9. ſcribit: *Imperium penes conſules, penes tribunos auxilium eſſe.* Oiſ. Impudenter ſatis: & illa poſtrema ex Phil. Carolo rapta, & prius de Mſſ. adſeveratum. Neque quiſquam veri tenax dixerit Mſſ. habere *abnoctandi*. Plane Regius & Ch. & Linc. *advocandi* Memm. *adnoctandi*. Lugd. min. *abnotandi*, major *ad notandum*. Sed in margine Memm. adſcriptum erat [L. *abnoctandi*] idque adſcivit Stephanus. *Gronov.*

CAP. XIII.

Quod libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, ædiles & quæſtores populi Romani [1] *in jus à privato ad prætorem vocari poſſe.*

QUUM ex angulis ſecretiſque librorum ac magiſtrorum in medium jam hominum & in lucem fori prodiſſem, quæſitum eſſe memini [2] in pleriſque Romæ ſtationibus jus publice docentium aut reſpondentium, an quæſtor populi Romani [3] ad prætorem in jus vocari poſſet. id autem non ex otioſa quæſtione [4] agitabatur: ſed uſus forte natæ rei ita erat, ut vocandus eſſet in jus quæſtor. Non pauci igitur exiſtimabant jus vocationis in eum prætori non eſſe, quoniam magiſtratus populi Romani procul dubio eſſet; & neque vocari, neque, ſi venire nollet, capi [5] atque prendi, ſalva ipſius magiſtratus majeſtate, poſſet. Sed ego, qui tum aſſiduus in libris M. Varronis fui, quum hoc quæri dubitarique animadvertiſſem; protuli unum & viceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcriptum fuit: *Qui poteſtatem neque vocationis populi viritim habent, neque prenſionis, eos magiſtratus à privato in jus quoque vocari eſt poteſtas. M. Lævinus ædilis curulis* [6] *à privato ad prætorem in jus eſt eductus. nunc* [7] *ſtipati ſervis publicis non modo prendi non poſſunt, ſed etiam ultro ſummovent populum.* Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. [8] ſupra autem in eodem libro quæſtores neque vocationem habere, neque prenſionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt; quæſtorque in jus ad prætorem vocatus eſt.

1 *In jus à privato ad prætorem*] Mirum eſt ita corrumpi aliena ſcripta poſſe. Reg. codex pro his habet *injuſſu privato à prætore:* quod poſterius *à prætore* exſtat quoque in Lugd. maj. *Gronov.*

2 *In pleriſque Romæ ſtationibus*] Stationes ſimpliciter omnia ſunt loca, ubi homines frequenter conſiſtere audiendi aut confabulandi gratia ſolent, quales porticus, forum, officina. Plinius lib. 1. Epiſt. ad Senecam. *Plerique in ſtationibus ſedent tempuſque audiendo fabulas terunt.* Sic ſtationes hîc ſunt loca, ubi Advocati de Jure conſulentibus reſponſuri convenire ſolebant. Vetus Scholiaſtes Juvenalis ad illud Sat. VII.

Figantur virides, ſcalarum gloria, palmæ,

notat: *Scalæ, armariola Advocatorum, vel ut quidam caſæ & ſtationes.*

3 *Ad prætorem*] In Regio iterum *à prætore.*

4 *Agitabatur*] MS. *agebatur.* Oiſ. Sic & Lincoln. & præter hunc nullus; ſed is infra potuit quoque legere *ædilis curialis.*

5 *Aut prendi*] V. C. *atque prendi.* Oiſ. Eſt quantum reſciſcere potui, ſolius Stephani mutatio, quum Mſſti omnes retineant *atque*, prout ante illum quoque edebatur, quod idcirco nunc etiam refectum.

6 *A privato ad prætorem*] Rurſum hîc impingit Reg. codex legendo *à privato & prætore.* Circa finem utitur eo ordine, *neque vocationem neque habere prenſionem.* Gronov.

7 *Stipati ſervis publicis*] Ad Tacitum lib. 2 annal. cap. 30 notavit Vertranius ex hoc loco auctorem dicere ſervos publicos eſſe ædilium ſtipatores. *Idem.*

8 *Supra autem in eodem libro &c.*] Varronis locus quem hic indicat Agellius, ab ipſo etiam nobis ſervatus eſt, & exſtat capite præcedenti.

CAP. XIV.

[1] *Quid ſit pomœrium.*

Pomœrium quid eſſet, augures Populi Romani, qui libros de auſpiciis ſcripſerunt, iſtiuſmodi ſententia definierunt : [2] *Pomœrium eſt locus* [3] *intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros* [4] *regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicii.* Antiquiſſimum autem pomœrium, quod à Romulo inſtitutum eſt, Palatini montis radicibus [5] terminabatur. ſed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquotiens prolatum eſt, & multos editoſque collis circumplexum eſt. Habebat autem jus proferendi pomœrii, qui populum Rom. [6] agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitum eſt, ac nunc etiam in quæſtione eſt, quam ob cauſam ex ſeptem urbis montibus; quum cæteri ſex intra pomœrium ſint, [7] Aventinus ſolum, quæ pars non longinqua nec in-

1 *Quid ſit pomerium*] In hoc lemmate vix aſſequor, cur non prævenerit patrem ille emunctæ naris Stephanus, præſertim in his ipſis lemmatibus, quum in eo ſane, quod præfigi ſolet, nulla fiat mentio pomerii, in quo tamen pars capitis tanta conſumitur, prout ab illis ſecabantur hæc capita. Videtur autem ad hoc ſubornatus fuiſſe ab codice Memmiano, in quo notat ejus chirographum plane ſic exſtare. Sed etiam annotavit hæc, in Chiſl. indice ſub initium totius operis præfixo legi ita: *Verba ex l. M. aug. quib. docet, quid ſit pomerium, & qui ſunt min.* ut certe & veniam in hoc & laudem meruerit reſtituto Gellio. Alii Mſſ. nihil afferunt boni, & hoc intercipiunt. Etiam adſcripſit pater [vide reliq. v Obſer.] quæ ego ubi ſint neſcio. *Gronov.*

2 *Pomerium*] De ritu condendarum Urbium vide Varronem lib. 4. de L. L. ubi & addit, *Principium, quod erat poſt murum, Pomerium dictum, ejuſque ambitu auſpicia urbana finiuntur.* Intra quos igitur fines in urbe auguria captabantur, eos ab auguribus effari determinarique moris erat, nec niſi de eorum conſilio eos poni mutarique licebat, idque ſpatium omne quod ab auguribus per circuitum urbis deſignatum erat ad urbana auſpicia captanda, pomerium dicebatur. Locum Livii habet jam Aſcenſius.

3 *Intra agrum effatum*] Servius ad lib. 6. Æneid. Vſ. 197. ſic notat: *Effata ſunt augurum preces. Unde ager poſt pomeria, ubi captabantur auguria, dicebatur effatus.* Et Varro lib. 5. de L. L. *Effata dicuntur, quod augures finem auſpiciorum cæleſtium extra urbem agris ſunt effati. Effari* enim *effata* verba Auguralia fuere. *Hinc*, ut Varro ibidem addit, *effari templa dicuntur ab Auguribus*; unde Cicero de legib. lib. 2. *Urbemque ad agros & templa liberata & effata habento.* Et lib. 13. Epiſt ad Atticum : *Orat Lepidus ut veniam (opinor Augures nihil habere) ad templum effandum.* Sic Livius lib. 10. *Sed fanum tantum, id eſt locus templo effatus, ſacratus fuerat.* Feſtus dicit *templum eſſe locum ita effatum, aut ita ſeptum, ut una parte pateat, anguloſque habeat adfixos ad terram.* Vide eum in *Minora templa*, & ibi à Scaligero notata.

4 *Regionibus certis*] Deſiderat Stephanus *certeis*; quod Pater in editione ſua mutavit; adſcripſit tamen in margine *certe bis* ut. (id eſt, uterque codex) *l. certeis.* Sane in Lincoln. eſt *certe bis.* Eſt autem hic locus ſimilis Ovidiano lib. 7 Metam. de Medea. *Et certis regionibus applicat angues*, ubi vide Heinſiana. Hinc & Livius 1, 44 dicit *certis circa terminis.* Gron.

5 *Terminabatur*] Romulus itaque cum Urbem conderet, ſolum Palatium pomerio incluſit. Vide Alex. Donatum de urbe Roma lib. 1 cap. 3, unde loca deſcripſit Oiſelius quæ hîc legebantur nihil ad Gellium afferentia.

6 *Agro de hoſtibus capto auxerat*] Tacitus Annal. lib. 12. de Claudio : *Et pomerium urbis auxit Cæſar more priſco; quo iis, qui protulere imperium, etiam terminos urbis propagare datur.* Vopiſcus in Aureliano: *His actis cum videret poſſe fieri, ut aliquid tale iterum, quale ſub Gallieno evenerat, proveniret; nec tamen pomerio addidit. Pomerio autem nemini Principum licet addere, niſi ei, qui agri Barbarici aliqua parte Romanam rempublicam auxerit.* Sic enim hic locus cum Salmaſio legendus.

7 *Aventinus ſolum*] Ancus Marcius tamen, cum ab ea parte urbem non ſatis munitam animadverteret, montem Aventinum muris foſſaque communi-

infrequens eſt, extra pomœrium ſit: neque id [8] Ser. Tullius rex, neque [9] Sulla, qui [10] proferendi [11] pomœrii titulum quæſivit, neque poſtea [12] D. Julius, quum pomerium proferret, intra [13] effatos urbis fines incluſerint. Hujus rei Meſſala aliquot cauſas videri ſcribit. ſed præter eas omnes ipſe unam probat, quod in eo monte [14] Remus [15] urbis condendæ gratia auſpicaverit, aveſque irritas habuerit, ſuperatuſque in auſpicio à Romulo ſit. *iccirco*, inquit, *omnes, qui pomerium protulerunt, montem iſtum excluſerunt, quaſi* [16] *avibus obſcœnis ominoſum.* Sed de Aventino monte prætermittendum non putavi, quod non pridem ego in [17] Elidis grammatici veteris commentario offendi: in quo ſcriptum erat, Aventinum antea ſicuti diximus, extra pomerium excluſum, poſt auctore [18] D. Claudio receptum, & intra pomerii fines obſervatum.

vit, atque ædificiis occupavit, ut teſtantur Livius, Dionyſius, Plinius, Strabo, alii.

8 *Ser. Tullius*] Livius lib. 1. geſta ejus deſcribens: *Ad eam*, inquit, *multitudinem urbi quoque amplificanda viſa eſt. Addidit igitur Servius duos colles, Quirinalem Viminalemque. inde deinceps auget Eſquilias, ibique ipſe, ut loco dignitas fieret, habitat; aggere, foſſis, & muro circumdat urbem; ita pomerium profert.*

9 *Sulla*] Auctor eſt Tacitus Annal. lib. 12. *Nec tamen Duces Romani quanquam magnis nationibus ſubactis jus proferendi pomerii uſurparunt, niſi L. Sulla & D. Auguſtus.* Verius autem Sulla titulum proferendi pomerii quæſivit, quam habuit; ille enim Populi Romani territorium non auxit, ſed ab hoſtibus antea occupatum recuperavit. Qua autem parte Sulla muros produxerit, pomeriique terminos ampliarit, incertum. Onuphrius putat Sullam eam urbis partem, quæ eſt verſus hortos Salluſtianos, portaſque Collinam & Viminalem ampliaſſe. Donatus etiam probabile exiſtimat Sullam ad portam Collinam produxiſſe pomerium; quanquam nullum hujus rei ſit veſtigium apud Auctores veteres.

10 *Proferendi pomœrii*] Unus Reg. *proferundi.*

11 *Pomerii*] MS. *pomerium.*

12 *D. Julius*] De Julio Cæſare agit idem Cl. Donatus in urbe Roma cap. 12, quem deſcripſerat Oiſelius nullo cum Gellii bono.

13 *Effatos urbis fines*] Regius & Lugd. maj. *effatos libri fines.*

14 *Remus urbis condendæ gratia*] Seneca de Brevitate vitæ cap. 4. *Hoc*, inquit, *ſcire magis prodeſt, quam Aventinum montem extra pomerium eſſe, propter alteram ex duabus cauſis; aut quod plebes eo ſeceſſiſſet, aut quod Remo auſpicante illo loco aves non addixiſſent.* Oiſ. Sed quem locum iſte rapuit ab Phil. Carolo.

15 *Urbis condendæ gratia auſpicaverit*] In Regio legebam *auſpicavit*, manifeſte pro *auſpicarit*, ut adeo ſit prorſus idem, quod contigit in Cicerone lib. 1 de Orat. 15, ubi ſicut hoc loco manifeſte cogitare debebam me in MS. iſto legere *auſpicarit*, ita illic quum eſſet *cognovit*, ne verba facerem, dixi me perſpicue in eo codice legiſſe *cognorit*, neque ideo Anglus ab Oxonio fidem meam tangat, quam vidit omnia reliqua ſinceram & integram. Quod paulo ante edidit Stephanus *videri ſcribit*, id eſt equidem in Mſſ. nonnullis, ut Petav. Mem. Sed Reg. Lugd. uterque Scheff. retinent *ſcripſit*, ut habebant editiones ulteriores. *Gronov.*

16 *Avibus obſcœnis*] Mali ſcilicet ominis. Feſtus in *Oſcum*: *Apud antiquos fere omnes obſcœna dicta ſunt, quæ mali ominis habebantur, ut illa Virgilii teſtimonio ſunt, ut ſuperiorum auctorum referre non ſit neceſſe, cum ait Harpyas, obſcœnos volucres: & obſcœnamque famem.*

17 *Elidis Grammatici*] Stephanus ediderat *Elydis*, & hinc in Indice conceptus erat *Elys*, quod in ignoto hoc homine ita conſuluit ex indicio Mſſtorum, quum ita notatum quoque videam ex Lugd. min. & Scheff. quum reliquos codices par attentio forſan non inſpexerit. Id nomen ad veterem ſcripturam redegit editio Lugduno-Batava anni 1644, & tamen in indice retinuit *Elys*, ſed vitioſe illic utitur *commentariis*. Id tamen ſic retinuit proxima editio: donec Thyſiana colophonem nugis additura dedit *Elis Grammaticus vetus in commentariis.* Hoc non decet. *Gronov.*

18 *D. Claudio receptum*] Ex hoc loco explicandus Tacitus Annal. lib. 12. ubi de Claudio quod pomerium protulerit, ſcribens, tandem concludit: *Et quos Claudius terminos poſuerit, facile cognitu & publicis actis præſcriptum.* Terminos enim intelligit, quos hic Gellius indicat, Aventinum nempe montem intra pomerii fines receptum. Quod niſi

ex

Digitized by Google

ex hoc loco conſtaret, non tam facile nobis cognoſcere liceret. De Claudio autem vetus item inſcriptio apud Gruterum teſtatur.

TI. CLAUDIUS
DRUSI F. CAISAR.
AUG. GERMANICUS.
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COSS. IIII.
CENSOR. P. P.
AUCTIS. POPULI. ROMANI
FINIBUS. POMERIUM
AMPLIAVIT. TERMINAVITQ.

Ampliavit vero poſt Britanniam Romano imperio adjectam. *Oiſ.* Quam manifeſte hæc furatus fuerit ex Alex. Donati Roma, patet ex ipſis verbis, quæ nequivit mutare. Scribit enim Donatus pag. 17. *Hi utique* termini, *de quibus Gellius*, (voluit *Tacitus*) *aliter non facile eſſet cognoſcere.*

CAP. XV.

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, & conſulem prætoremque *collegas eſſe; quædam alia de* auſpiciis. *item verba ejuſdem Meſſalæ* [1] *differentis, aliud eſſe* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere; *& qui magiſtratus à quibus avocent comitiatum.*

[2] IN edicto conſulum, quo edicunt [3] qui dies comitiis centuriatis futurus ſit, [4] ſcribitur ex vetere forma perpetua; NE. QUIS. MAGISTRATUS. MINOR. [5] DE. COELO. SERVASSE. VELIT. Quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. Super hac re meis verbis nihil opus fuit: quoniam liber [6] M. Meſſalæ auguris de auſpiciis primus, quum hoc ſcriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro verba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus. *Patriciorum auſpicia in duas ſunt diviſa poteſtates. maxima ſunt, conſulum, prætorum, cenſorum, neque tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut ejuſdem poteſtatis: ideo quòd collegæ non ſunt cenſores conſulum aut prætorum; prætores conſulum ſunt.* [7] *ideoque neque conſules aut*

1 *Differentis*] Haud utique differit Meſſala, aliud eſſe *ad populum loqui*, aliud *cum populo agere*; neque ſcribit Gellius Meſſalam de hoc differere, ſed id ex verbis ejus manifeſtum eſſe. *H.Steph.*

2 *In edicto Conſulum*] Conſules enim comitia habituri edicta proponebant; quibus dies comitiis habendis denuntiabatur. Unde Livius lib. 26. *Diem comitiis conſules edixerunt.* Et lib. 27. *Ipſe comitia in quem diem primum potuit edixit.* Item lib. 37. *M. Fulvius prætor literas mittit ad Conſulem, Senatui placere Romam reverti, & ex itinere præmittere edictum, quo comitia creandis Conſulibus ediceret. Paruit his literis Conſul & præmiſſo edicto Romam venit.*

3 *Qui*] Cod. Torn. & vett. codd. *quis:*.

4 *Scribitur ex vetere forma*] Reg. *ſcriptum.* Lugd. maj. *ſcripturus.* Et in omnibus *quis dies*, Stephano rejiciente literam ſibilantem.

5 *De cœlo ſervaſſe*] Non licuiſſe per leges comitiis de cœlo ſervare, & ſi qui ſervaſſet, non comitiis habitis, ſed priuſquam haberentur, nuntiare debuiſſe ſcribit Cicero Philip. II. *Quiſquamne divinare poteſt quid vitii in auſpiciis futurum ſit, niſi qui de cœlo ſervare conſtituit? quod neque licet comitiis per leges, & ſi qui ſervavit, non habitis comitiis, ſed priuſquam habeantur, debet nunciare.*

6 *M. Meſſala*] Ita repoſui ex editis & ſcriptis, quum prænomen aboleretur ab Stephano, illud non tolerante, quoniam adhærebat hoc caput priori: *Gron.*

7 *Ideoque neque conſules*] Si Stephano conſtitit ratio, habet, quo ſe tueatur. Ego ne ullum quidem intelligo eſſe codicem, quin habeat *ideo neque*, ut antea editi. Magis mirum eſt, unde placuerit Pigio ad annum U. C. 387. mox citare *Ideo neque cun-*

Digitized by Google

aut prætores cenſoribus, neque cenſores conſulibus aut prætoribus turbant aut [8] *retinent auſpicia. at cenſores inter ſe; rurſus prætores conſuleſque inter ſe &* [9] *vitiant & obtinent. prætor, etſi* [10] *collega conſulis eſt, neque prætorem, neque conſulem jure rogare poteſt, ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſervatum eſt: & ut in commentario tertiodecimo* [11] *C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, majus habet conſul: & à minore imperio majus* [12] *aut major collega rogari jure non poteſt.* [13] *prætores nos his temporibus prætore creante veterum auctoritatem ſumus ſequuti. neque iis comitiis in auſpicio fuimus.* [14] *Cenſores æquè non eodem rogantur auſpicio atque conſules & prætores. reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia: ideo illi minores, hi majores magiſtratus appellantur.* [15] *Minoribus creandis magiſtratibus* [16] *tributis comitiis magiſtratus, ſed juſtius curiata datur lege. majores centuriatis comitiis fiunt.* Ex his omnibus verbis Meſſalæ manifeſtum fit, & qui ſint

conſules aut prætores cenſorum, neque cenſores conſulum aut prætorum turbant &c. nulla prorſus auctoritate in tantum evagandi, niſi quod editiones quædam ante habuerint *ideo neque COSS. aut PRAET. CENS. neque CENS. COSS. aut PRAET. turbant*, quæ liceret unicuique explanare pro arbitrio. Scias obſtare Pigio MSτos libros. *Gronov.*

8 *Retinent*] Retinere ſive obtinere auſpicia dicuntur, quibus auſpicato magiſtratus addicuntur: turbare, quorum cauſa repetenda auſpicia ſunt; vitiare, quibus abdicunt aves magiſtratus. Senſus vero totius hujus loci eſt, quod una conſpicione, una cortumione (ſunt verba augurum propria, ut ex Varrone lib. 6. de L. L. notum) de prætoribus & conſulibus haberi auſpicia majora potuerint, non utique de cenſoribus & conſulibus ſimul, non de prætoribus & cenſoribus ſimul.

9 *Vitiant aut obtinent*] Pro hoc poſtremo Pigius in margine notabat, *retinent* forte. Sed incaſſum. Vide Paterna ad Livium III, 36. *Gronov.*

10 *Collega conſulis*] Patet ex locis Ciceronis & Livii, quæ citantur ab Pigio, ſæpe deſcriptis, etiam ab Oiſelio.

11 *C. Tuditani*] Hujus & meminit ſupra lib 6 cap. 4. ubi vide notata. Quæcunque veteres ex commentariis Tuditani laudant, ea fere univerſa ad res geſtas pertinent. Ejus elogium habes apud Ciceronem in Bruto: *Cajuſque Tuditanus, cum omni vita, atque victu excultus, tum ejus elegans eſt habitum etiam orationis genus.*

12 *Aut à majore collega rogari jure n. p.*] Hæc eſt editionum lectio, niſi quod nonnullæ etiam habeant *rogare*. Badius diſtinguendo etiam voluit ſuccurrere *aut à majore, collega rogari i. n. p.* Regius omittit præpoſitionem *a*, ut & Lugd. uterq. & Petav. idque ſequitur Stephanus, neſcio quo ſenſu. Lugd. maj. habet *aut majorem collega rogari*. In vulgatis Gellii male legi *aut à majore vel minore collega rogari* notat loco citato Pigius, qui pleniſſimo ſenſu & veriſſimo producit *& à minore imperio majus, aut à minore collega major rogari jure n. p.* Ea certe mens eſt Gellii, ſed quam nullus antiquus codex ſuppeditat aut firmat, etſi facile in iſta earundem vocum repetitione potuerit aliquid excidere. *Gronov.*

13 *Pretores nos his temporibus prætore creante*] Hæc ſeries eſt ab editione Lugd. Batava anni 1644, quum Stephanus & ante eum alii *Nos his temporibus prætores prætore cr.* quod neſcio cur mutatum ſit, quum ſic habeant etiam MSSti, etſi Reg. & Lugd. maj. *prætore prætores*. Idem.

14 *Cenſores æque non eodem, &c.*] Iiſdem igitur majoribus auſpiciis cum conſulibus aut prætoribus rogari cenſores nequeunt, ſed diverſa opus habent conſpicione & diverſa cortumione.

15 *Minoribus creandis magiſtratibus*] MSSti omnes noſtri *creatis*, quod propius convenit. Sed mirificus hoc loco Lugd. maj. in quo ſic legitur *appellantur reatibus magiſtratibas trib. com. magiſt. ſed juſtius*. Sane Meſſala luxuriat in repetitione vocis *magiſtratus*. Ita tamen ſe res habet, quando minores magiſtratus creati ſunt, dignitas illis confertur & traditur tributis comitiis. *Gronov.*

16 *Tributis comitiis*] Comitia tributa dicit auctor eſſe 15, 27 cum ex regionibus & locis ſuffragium feratur; curiata, cum ex generibus omnium; centuriata, cum ex cenſu & ætate.

17 *Ali-*

ſint magiſtratus minores, & quamobrem [17] minores appellentur. ſed & collegam eſſe prætorem conſuli docet, quòd eodem auſpicio creantur. Majora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt quàm aliorum. Idem Meſſala in eodem libro de minoribus magiſtratibus ita ſcribit: *Conſul ab omnibus magiſtratibus* [18] *& comitiatum & concionem avocare poteſt. prætor & comitiatum & concionem uſquequaque avocare poteſt, niſi à conſule. minores magiſtratus nuſquam nec comitiatum nec concionem avocare poſſunt. ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non poteſt. nec avocare alius alii poſſet, ſi concionem habere* [19] *volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſunt.* Ex his verbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere; aliud, concionem habere. nam [20] cum populo agere eſt rogare quid populum, [21] quod ſuffragiis ſuis aut jubeat aut vetet; concionem autem habere, eſt verba facere ad populum ſine ulla rogatione.

17 *Minores*] MS. ad marg. Voſſ. cod. *majores.* Oiſ. At nullus ita noſtrûm.

18 *Et Comitiatum & concionem avocare*] Comitiatum avocare, eſt impedire ne comitia habeantur. Avocare vero concionem eſt concionem à magiſtratu, qui eam advocavit, abducere. Quid autem ſit concio, docet Feſtus: *Concio ſignificat conventum, non tamen alium, quam eum, qui à magiſtratu, vel à ſacerdote publico per præconem convocatur.*

19 *Vellet*] Sic MS. & vett. editt. vulgo *volunt.* male. & mox legendum, *uti cum populo agant.* ablato *τῷ ne*, quod ſenſum turbat. *Oiſ.* Audax ſatis. Nam in illis Mſſtis, quorum notitia præſens eſt, nullus non habet *volunt*, niſi quod unus Scheff. *velle.* Cur autem dimidiata reſtitutione uti placuit, ut *vellent* quidem adſciſceretur, *τὸ ne* autem non deleretur? Ego non intelligo, cur in vulgatis quidquam male ſe habeat. Contigit enim interdum, & concionem habere voluerunt, uti ne cum populo agerent alii. Unde retinui vulgatum jam ab Aldo. *Gronov.*

20 *Cum populo agere*] Apud Feſtum habes: *Cum populo agere, eſt populum ad concilium aut concilia vocare.* Oiſ. Et locus hic Feſti Pompeji & hæc verba Gellii conjunguntur in adjectis Paulo Manutio de Senatu Romano, in Theſauro Antiq. Rom.

21 *Quod*] Cod. Torn. *quid.*

CAP. XVI.

Humanitatem *non id ſignificare quod vulgus putat; ſed eo vocabulo, qui ſinceriter locuti ſunt, magis propriè eſſe uſos.*

QUI verba Latina fecerunt, quique his probè uſi ſunt, [1] *humanitatem* non id eſſe voluerunt quod vulgus exiſtimat, quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & ſignificat dexteritatem quamdam benivolentiamque erga omnis homines promiſcam: ſed *humanitatem* appellaverunt id propemodùm quod Græci παιδείαν vocant; nos eruditionem [2] inſtitutionemque in bonas artis dicimus: quas qui ſinceriter cupiunt

1 *Humanitatem*] Quod multi notaverunt, hæc Nonius ſuo more etiam à Gellio mutuatus eſt, quem vide. Interim ſatis apparet eam ſignificationem huic voci non adfuiſſe ab primo. quum iſta dexteritas Romæ jam eſſet, nondum tamen iſta eruditio. Et tamen certe tunc jam quoque humanitas dicebatur, & notum uſurpatumque erat vocabulum in iſta virtute. Bene eſt, quod *veteres* dicat & citet Varronem ac Tullium. *Gronov.*

2 *Inſtitutionemque in bonas artes dicemus*] Wowerius de Polymathia c. 21. refert veteres libros habere: *Inſtitutionemque qua bonas artes didicimus.* *Oiſ.*

piunt appetuntque, [3] hi ſunt vel maximè humaniſſimi. hujus enim ſcientiæ cura & diſciplina ex univerſis animantibus uni homini data eſt; iccircóque humanitas appellata eſt. Sic igitur eo verbo veteres eſſe uſos, & cumprimis [4] M. Varronem Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant: quamobrem ſatis habui unum interim exemplum promere. Itaque verba poſui Varronis è libro rerum humanarum primo, cujus principium hoc eſt: *Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini eſt paulum modò humaniori ignotus.* *Humaniori*, inquit, non ita, ut vulgo dicitur, facili & tractabili & benivolo, tametſi rudis literarum ſit, (hoc enim cum ſententia nequaquam convenit;) ſed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognoverit.

Oiſ. Omnino tale quid in nullo noſtrorum Mſſ. animadvertimus. Sed MS. Regius ſtatim habebat *ſinceriter percupiunt*, ita ut altera linea primæ vocalis u eſſet inducta, ut voluerit *percipiunt*. Idem.

3 *Hi ſunt vel maxime*] Lincoln. *hi ſunt & maxime*. Idem.

4 *M. Varronem*] Quem præſentem cum Cicerone ſiſtit Joſ. Scaliger ad Rem ejus Ruſticam pag. 199. *Idem*.

CAP. XVII.

Quid apud M. Catonem ſignificent verba hæc inter os [1] atque offam.

ORATIO eſt M. Catonis Cenſorii, de ædilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc ſunt: *Nunc ita ajunt, in ſegetibus, in herbis bona frumenta eſſe. nolite ibi nimiam ſpem habere. ſæpe audivi,* [2] *inter os atque offam multa intervenire poſſe;* [3] *verumverò inter offam atque herbam, ibi verò longum intervallum eſt.* [4] Erucius Clarus, qui præfectus urbi

1 *Et offam*] Cod. Torn. & V. C. *atque offam*. Oiſ. Mireris oportet, cur Stephano placuerit ſic immutare, ubi non modo decus nullum Gellio inde conciliatur, ſed etiam peccatur contra editiones quantum novi omnes, ac ſimul codices ſcriptos; propterea Gellianum recepi. *Gronov.*

2 *Inter os atque offam*] Quod vide apud Eraſmum, quem cauſa non erat, ut Oiſelius deſcriberet, neque tamen agnoſceret. Is recte explicat inter os & cibum. Offæ proprietatem optime diſcimus ex Cicerone lib. 1 divin. 15. *Offa objecta neceſſe eſt aliquid cadere ex pulli ore*, prout idem alibi dicit *pultis offam*. Nec ſcio, quemadmodum iſte bis conſul ac literarum veterum ſtudioſiſſimus, ignorare iſtud potuerit. *Idem.*

3 *Verum vero inter*] Vett. edd. *verum inter*. Oiſ. Sed alterum præclare reſtituit Stephanus ex Mſſ. quantum ſcio, omnibus, certe quorum copia nobis fuit. Hanc abundantiam male adſpicientes alterum pro ſupervacuo deleverunt, aut quaſi illud ferri nequiret, niſi diceretur *verum enim vero*. Sed quum & Cicero ſic ludat in iſto *vero inquit, vero inquam, vero facis*, non debuit invideri Gellio, ut hoc luſu uteretur. Ipſe Stephanus pag. 183. hanc ſuam mutationem fatetur, ſed tamen ἐπέχω, quoniam ſequitur *vero*. Liceat fidere veritati priſcorum codicum, & credere ab Gellio ſic repetitum, quum in priore imitaretur ex Plauti Curculione act. 3, in princip. *Verum hercle vero*. Gronov.

4 *Erucius Clarus*] Caſſiodorus hunc ad A. V. C. IↃ CCCLXX. inter Coſſ. ordinarios refert, quanquam ſuffectum tantum fuiſſe argumento eſt, ut bene obſervat Onuphrius Comment. in lib. 2. Faſtor. 1. quod à Faſtis Græcis & libro Cuſpiniani omittatur. Erucii Clari viri conſularis mentio quoque eſt apud Plinium in Epiſtolis, Dionem in Trajano; Æl. Spartianum in Hadriano. Secundi ejus conſulátus meminit Vetus inſcriptio ab Onuphrio ad A. V. C. IↃ CCXXCVII adducta.

Mis-

Digitized by Google

urbi & bis conſul fuit, vir morum & literarum veterum ſtudioſiſſimus, ad Sulpicium Apollinarem ſcripſit, hominem memoriæ noſtræ doctiſſimum, quærere ſeſe & petere, [5]uti ſibi reſcriberet, quænam eſſet eorum verborum ſententia; tum Apollinaris, nobis præſentibus, (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eum diſcendi gratia,) reſcripſit Claro, ut viro erudito, breviſſimè; [6]vetus eſſe proverbium *inter os & offam* idem ſignificans quod Græcus ille παροιμιώδης verſus:

[7] Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου[a].

a *Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.*

Missus. ab. Imp. Hadriano. aug
Serviano. III. et. vibio. vero
Cos. brava. M. erucio. claro. II.
Cos. in. fr. P. XX. in. agro. P. XX.

5 *Uti ſibi reſcrib.*] Sic Reg. Lugd. uterq. Petav. non *ut*.

6 *Vetus eſſe proverbium*] In Regio non legitur vox poſtrema, & ſane poteſt ſubintelligi vel iſtud ipſum, vel dictum, aut ſimile: & ſane vetus fuiſſe patet ex Eraſmi expoſitione de offæ apud Romanos uſu, unde etiam in Offa Feſtus Pompejus citat antiquos. Alia eſt offa penita. Minucius Felix. *Canis qui candelabro nexus eſt, jactu offulæ ultra ſpatium provocatur.* Gronov.

7 Πολλὰ μεταξὺ πέλει, &c.] Stephanus emendat, πίπτει. quod rectum eſt, & ita verſum jam omnium fere in ore eſt. *Oiſ.* Sed non quia verbum *cadunt* eſt in Latina verſione, hinc probari poteſt auctorem ejus legiſſe πίπτει. Neque enim hîc ſupponitur lapſus aut caſus, ſed *cadunt* ibi notat exiſtunt, quod certe eſt πέλει. Alia quæ notavit Oiſelius, aut apud Eraſmum deprehendes; aut apud Schottum ad Zenobium, ut illa deleri hinc præſtiterit; quoniam ibi poſſunt legi. Græcæ autem parœmiæ eventum paſſus fuit Nero. Σιτουμένου γὰρ τοῦ Νέρωνος, ἐμπεσὼν τῇ τραπέζῃ σκηπτὸς διήλασε τῆς κύλικος ἐν χερσὶν οὔσης καὶ οὐ πολὺ ἀπεχούσης τοῦ στόματος, ut ait Philoſtratus libro IV de vita Apollon. cap. 14. Quemadmodum vero alii pro voce κύλικος ediderint κοτύλης, notavit St. Pighius in Mythologia in anni partes. *Gronov.*

Cap. XVIII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli verſum; & inveniri verſus verbis iſdem, aut paucis ſyllabis immutatis, apud diverſos poëtas temporibus variis natos.

Versus eſt notæ [1]vetuſtatis ſenarius:

[2] Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ[a].

eum

a *Sapientes tyranni ſapientum conſortio.*

---

1 *Venuſtatis*] Vett. editt. *vetuſtatis*. Oiſ. Et certe quum id manifeſte legatur in codice Regio, ambigi nequit, quin id venerit ab Gellio, præſertim quum venuſtas peculiaris in eo non appareat, unde id repetivi. Interim ſcias in Aldina & Gryphianis legi *venuſtatis*. Gronov.

2 Σοφοὶ, &c.] Sententia hæc, quaſi minus commode dicta, taxatur à Themiſtio Oration. XVI. quæ & Φιλάδελφος inſcribitur, hiſce verbis, Εὐριπίδης μοι, inquit, ἢ ὅστις δήποτε ἐστὶν ὁ ποιητὴς,

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, Gronov.

οὐκ ἦν, οἶμαι, ποιητὴς δίκαιος· οὐ γὰρ ἄν ποτε οὕτως ὑπέλαβε τυραννίδι φιλοσοφίαν, ἤδη τὰ ἀλλοτριώτατα ὁμονοεῖν, ἀρετὴν ὑπάρχειν καὶ μοχθηρίαν, ἀλλ᾽ ὥσπερ οἱ λίαν μελαγχολῶντες ἀποκλείουσι τοὺς θεραπεύοντας, οὕτω σοφίαν τυραννὶς οὐ προσίεται, hoc eſt, *Euripides, ſive quiſquis is fuerit poëta, qui illud protulit,*

Sapiunt tyranni ſapientum conſortio,

haud ſagaci ſatis mente mihi videtur exſtitiſſe; alioqui nunquam fuiſſet opinatus, eſſe philoſophiam tyrannidi gratam, aut conſociari potuiſſe, quæ ſunt à ſe invicem alieniſſima, improbitatem & virtutem. Sicut enim melancholia laborantes abigunt medentes, ita ſapientiam tyrannis neutiquam admittit. Verum ad hujus dicti auctorem excuſandum ſufficit, quod

eum verſum [3] Plato in Theæteto Euripidi eſſe dicit. quod quidem non admodum miramur. nam ſcriptum eum legimus in tragœdia Sophocli, quæ inſcripta eſt [4] [5] Αἴας ὁ Λοκρός [a]. [6] prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. Sed etiam ille verſus non minus notus :

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ [b].

& in tragœdia Sophocli ſcriptus eſt, [7] cui titulus eſt Φυλετίδες, & [8] in Bacchis Euripidi. Id quoque animadvertimus apud Æſchylum ἐν τῷ πυρφόρῳ Προμηθεῖ [c], [9] & apud Euripidem in tragœdia, quæ inſcripta eſt

a *Aiax Locrenſis.*
b *Senex ſenem ut puerum ducam te ego.*
c *In ignigero Prometheo.* ut apud Pollucem duobus locis.

τοῦ τυράννου appellatio, licet in partem ſequiorem jam ſumatur, temporibus illis ſatis honeſta habebatur, atque ipſis regibus & principibus quibuſvis attribueretur, ut obſervatum Euſtathio ad Iliad. α, & ad Odyſſ. 6, & auctori Etymologici magni. Itaque τύραννος in hoc verſu eſt Rex legitimus, non Tyrannus, ut vulgo accipitur. atque ſic ſenſus ejus veriſſimus eſt. Ad hanc mentem Seneca Epiſtol. cviii. *Qui in ſolem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur; Qui in unguentaria taberna reſederunt, & paulla diutius commorati ſunt, odorem ſecum loci trahunt; & qui apud philoſophum fuerunt, traxerint aliquid neceſſe eſt, quod prodeſſet etiam negligentibus.*

3 *Plato in Theateto*] Labitur hic Gellius. Non enim in Theæteto Plato, verum in Theage, & lib. 8. de Repub. hunc ſenarium adducit, & Euripidi tribuit; quem & ſequitur Joan. Stobæus Collect. Tom. 2. tit. 48. Reprehendit vero Platonem Ariſtides Rhetor in Apologia pro quatuor-viris, ubi Sophoclis eſſe ait. *Oiſ.* Non temere dixerim id ejus eſſe, quod forſan viderat in Gatakeri Cinno lib. 1 p. 47. Etſi potuerit Gellii eſſe, non tamen nunc videtur reatui affinis, quum purgetur ab codice Regio, in quo legebam *in Theeto*; quod etſi non prorſus alienum videatur ab vulgato, tamen accedit non minus ad *Theage.* Sapientius igitur Gellio conſulit Zenodotus, qui titulum ſcripti omiſit, etſi oſtendat mirum videri non debere, ſi horum alter pro altero citetur. Vide Cl. Meurſium in principio de Sophocle. *Gronov.*

4 Αἴας ὁ Λοκρός] Periit hæc Sophoclis Tragœdia, alia enim fuit ab ea quæ hodie exſtat, & *Ajax Lorarius*, ſive Αἴας Μαστιγοφόρος inſcribitur. Auctor hypotheſeos Græcæ Ajacis Lorarii: ἐν οἷς ἐστὶ καὶ κριός τις ἔξοχος, ὃν φησιν εἶναι Ὀδυσσέα· ὃν δήσας ἱμάσι τύπτει. ὅθεν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ πρόσκειται Μαστιγοφόρος· ἢ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ Λοκροῦ Αἴαντος. id eſt, *In quibus eximia quadam magnitudine aries eſt, quem Ulyſſem eſſe ſuſpicans ligatum flagellat; unde titulus huic Tragœdiæ inditus eſt Ajax Lorarius, aut ad differentiam Ajacis Locri.*

5 Αἴας ὁ Λοκρός] Sic edidi, quum nonniſi Oiſelius articulum omiſerit, ſane qui non apparuiſſe tamen notatur in Petav. aut Scheffer. *Gronov.*

6 *Prior autem natus fuit Sophocles quam Euripides*] Vide xvii, 21. In exemplari, quo uſus fuit Salmaſius, adſcribebatur γρ. *natu.* Forſan ipſius Merceri. Sic cap. 18 *filio longe natu minore.*

7 *Cui titulus* Φυλετίδες] Vett. edit. Φυλοκτήτης. Caſaubonus ad Athenæum lib. 8. Græcum negat eſſe φυλετίδες; & potius dicendum φυλέτιδες, aut φυλακίτιδες; ſed neutrum admittit, & verum eſſe cenſet Φθιώτιδες. Videtur enim ſibi in Græcorum commentariis reperiſſe alicubi Sophoclis *Phthiotas*, aut *Phthiotidas.* Quid ſi legatur hoc loco Αἰχμαλωτίδες, *Captivæ*? cujus fabulæ paſſim mentio apud Veteres, ut Heſychium, Etymologici Auctorem, Stephanum de Urbibus, & Ariſtophanis Scholiaſten ad Ranas. *Oiſ.* Quid boni eſt in tota hac nota? Caſaubonus vero non iſta pronunciat de voce Φυλετίδες, ſed Φυλοκτ. quod etiam Meurſius ſcribit non eſſe nauci, niſi quod citet Φιλοκτ. unde hic quaſi res non egeret probatione citat Φυλέτιδες, Tribules. Sed & Stephanus non dubitat, quin ſit mendoſum pag. 194. Si placet aliquid notabile cognoſcere, inſpiciendus eſt Prouſteus, qui dicit tibi periiſſe hanc Sophoclis tragœdiam, dictam Φυλετίδες. Sed oportet manus dare codicum antiqq. fidei, ex quorum Petaviano notatur *filotides.* Quid propinquius igitur, quam ut tragœdia induxerit mulieres vel reas furti vel vitio huic deditas, quas ἀπὸ τοῦ Φιλῆται potuit appellare Φιλητίδας? Sane in Excerptis MS. notari video Αἰχμαλωτίδες. Schefferi codex plane Φιλοκτήτης, de quo agit & Gatakerus in Adver. miſ. c. 10 p. 118. *Gronov.*

8 *In Bacchis Euripidi*] Eſt vſ. 193.

9 Ἰνὼ] *Ino.* Fabulam autem hoc nomine Euripidem ſcripſiſſe liquet etiam ex Hygino, apud quem lib.

Digitized by Google

eſt [9] Ἐιὼ, eumdem eſſe verſum abſque paucis ſyllabis. Æſchylus ſic:

Σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια [a].

Euripides autem ſic:

[10] Σιγᾷν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἵν' ἀσφαλές [b].

Fuit autem Æſchylus non brevi antiquior.

a *Silens ubi opus eſt, & tempeſtiva loquens.*
b *Silere ubi opus eſt, & loqui, ubi tutum eſt.*

lib. Fabul. capitis IV. lemma eſt, *Ino Euripidis.* Cujus argumentum haud dubie iſto capite traditur. *Oiſ.* Quamdiu hoc ante Oiſelium notaverat Th. Reineſius in libro III Var. Lect. cap. 2? *Gronov.*

10 Σιγᾷν θ' ὅπου, &c. λέγειν ἀσφαλῆ.] Steph. legit. Σιγᾷν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν τὸ ἀσφαλές. *Oiſ.* Miſerum ſolatium, atque etiam mirandum, quum in MSſ. legatur λεγειν ο ασφαλε. in Memm. Lugd. utroq. ut debuerit quoque Stephanus id vidiſſe & notum habuiſſe, ut cavere debuerit ab tanto hiatu oris per concurſum harum vocalium inducendo, quem tamen adeo invenuſtus fuit Prouſteus, ut in Gellio ſic ediderit, quod nunquam Gellius ſcripſit. Scheffer. λέγειν ἐν ἀσφ. Certe hinc ſcribi oportuit καὶ λέγειν ἵν' ἀσφαλές. quod & Pater vidit, & ille cujus excerpta MS. habeo ab libro XI ad finem hujus libri, & ego admittere in contextum ſuſtinui. In exemplari Salmaſii annotatum [ſimilis verſus in Æſchyli ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, Φιλεῖ δὲ σιγᾷν ἢ λέγειν τὰ καίρια. Sed & in Chœphoris habes hunc verſum: Σιγᾷν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν τὰ καίρια.] Gronov.

CAP. XIX.

[1] *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.*

QUUM [2] in domus Tiberianæ bibliotheca ſederemus ego & Apollinaris Sulpicius, & quidam alii mihi aut illi familiares; prolatus forte liber eſt ita inſcriptus: M. CATONIS NEPOTIS. tum quæri cœptum eſt, quiſnam is fuiſſet *M. Cato Nepos.* atque ibi adoleſcens quiſpiam, quod ex ejus ſermonibus conjectare potui, non abhorrens à literis; Hic, inquit, eſt M. Cato, non cognomento Nepos, ſed M. Catonis cenſorii ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorii viri, qui bello civili Uticæ necem ſibi gladio manu ſua conſcivit. de cujus vita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur, *Laus Catonis:* quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis cenſorii. Ejus igitur, quem Cicero laudavit, pater hic fuit M. Cato, cujus orationes feruntur inſcriptæ, M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris, ut mos ejus in reprehendendo fuit, [3] placidè admodum leniterque; Laudo, inquit, te, mi fili, quod in tantula ætate, etiam ſi hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras; auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. non unus autem, ſed complures M. il-

1 *De genere atque nom.*] Codex Petav. *ac nom.*

2 *In domus Tiberianæ bibliotheca*] MS. ad marginem Voſſ. cod. legit, *in domo Tiberianæ bibliothecæ.* In domo tamen Tiberiana, ſic Palatii pars dicta à Tiberio Cæſare, qui eam habitavit, aut etiam forte ſtruxit, fuit Bibliotheca inſtructa; cujus etiam meminit Vopiſcus in Vita Probi, ubi teſtatur, *uſum ſe præcipue è libris ex Bibliotheca Ulpia, item ex domo Tiberiana.*

3 *Placide admodum leniterque*] Lincoln. *perleniterque.* Gronov.

M. illius Catonis cenſorii nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim [4] M. ille Cato, qui & orator & cenſor fuit, filios habuit & matribus diverſos, & ætatibus longè diſpares. nam jam adoleſcente altero, matre ejus amiſſa, ipſe quoque jam multum ſenex, Salonii clientis ſui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. Ex majore autem Catonis filio, qui prætor deſignatus patre vivo mortuus eſt, & [5] egregios de juris [6] diſciplina libros reliquit, naſcitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius, M. nepos. is ſatis vehemens orator fuit; multaſque orationes ad exemplum avi ſcriptas reliquit, & conſul cum Q. Marcio Rege fuit: [7] inque eo conſulatu, in Africam profectus, in ea provincia mortem obiit. ſed is non ita, ut dixiſti, M. Catonis prætorii viri, qui ſe Uticæ occidit, & quem Cicero laudavit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis cenſorii, ille autem pronepos fuit, propterea neceſſum eſt patrem [8] hunc fuiſſe. hic enim nepos, cujus hæc modò prolata oratio eſt, filium quidem majorem Catonem habuit: ſed non eum qui Uticæ periit; ſed qui, quum ædilis curulis & prætor fuiſſet, in Galliam Narbonenſem profectus, ibi vita functus eſt. [9] Ex altero autem viro cenſorii filio longè natu minore, quem Salonianum eſſe appellatum dixi, duo nati ſunt L. Cato & M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: [10] ex-

que

4 *M. ille Cato*] De quo hujus Porciæ familiæ auctore inſpicies Familias Romanas Fulv. Urſini, ubi diſces, unde ſubripuerit, quæ his ſubnotaverat Oiſelius, verba Ciceronis & indicium de Cornelio Nepote; ſicut ſtemma ejus ab Gellio deductum & in γενεας redactum tradiixit ex Aſcenſio. Quo quidem ſtemmate ſubjici oculis totum hoc caput prætexens etiam Prouſteus, operæ pretium judicavit familiæ Porcianæ ſtemma exponere; quum ab Gellio tam clare enarretur, ut operam & tempus perdat, quisquis vel nutum oculi iſtuc injiciat. *Gronov.*

5 *Egregios de juris diſciplina libros reliquit*] Horum adhuc quædam fragmenta in juris noſtri libris hodie repetiuntur. Sic hujus Catonis regula eſt illa, quæ *Catoniana* dicitur in *l.* 41. §. 1. *D. de legat.* 1. & toto tit. *D. de Reg. Catoniana.* quæ & à Marciano in *l.* 86. §. *ult. D. de cond. & demonſt.* Catoniana ſententia appellatur, & à Juliano ſimpliciter Regula juris, *l.* 17. *D. quand. dies leg. ced.* qua cautum, ut legatum quod non valeret, ſi teſtamenti facti tempore teſtator deceſſiſſet, quandocunque is decedat, non valeat. Ejus etiam eſt, quod de eo, cui digitus de manu aut de pede præciſus eſt, pro morboſo habendo traditur in *l.* 10. §. 1. *D. de Ædil. Edict.* Et iſtud *l.* 44. *pr. D. ſoluto matrim.* de actione ſalva mulieri manente, licet ſocer genero ſuccedat. Exſtat præterea celebris ejus de dividuis & individuis ſtipulationibus diſputatio in *l.* 4. *D. de Verb. Oblig.* Ad hunc quoque pertinet, quod eſt de menſe intercalari pro additicio habendo in *l.* 98. *D. de V. S.* item iſtud, quod de liberatione ſervi refertur à domino adoptati in §. *ult. Inſt. de adopt.*

6 *Diſciplina*] MS. *diſciplinis.*

7 *Inque eo conſulatu*] Cod. Tornæſ. *in quo conſulatu.*

8 *Hunc fuiſſe*] V.C. *hunc ei fuiſſe.* Oiſ. Prave omiſſum ab Stephano, quum habeant omnes MSſti & editi, ut reſtituerim. Mox Regius hoc ordine procedit: *quum ædilis curulis fuiſſet & prætor.* Gronov.

9 *Ex altero autem viro*] Vox quarta vix bene congrua, & pro ea in Lugd. maj. erat *autem iro.* Sed quam egregie membrana Regia *ex altero autem illo?* Gronov.

10 *Exque eo*] MS. Reg. & Petav. *ex eoque*, ſane non parvo dulcius. Paulo ante exhibent codices nonnulli *Is Cato Marcus tribunus.* Lugd. min.

is.

que eo natus eſt [11] M. Cato prætorius, qui ſe bello civili Uticæ interemit, de cujus vita laudibuſque quum M. Tullius ſcriberet, pronepotem eum Catonis cenſorii dixit fuiſſe. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt, non ſolum generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoque ſpatio differre; nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto poſteriores fuerunt, quàm qui à majore fratre ejus geniti erant. [12] Hanc temporum differentiam facile animadverteris ex hac ipſa oratione, quum eam legeris. Hæc Sulpicius Apollinaris nobis audientibus dixit. quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognovimus, quum & laudationes funebres & librum commentarium de familia Porcia legeremus.

is ia marcus tribunus primæ vocali à impoſita oblique litera v. ſed Regius & Lugd. maj.

11 *M. Cato prætorius qui ſe bello civili Utice interemit*] Hujus quoque vita à Plutarcho deſcripta habetur in Catone Minore.

12 *Hanc temporum diff.*] Sic recte ſcias edidiſſe Stephanum, diſcedendo ab vetuſtioribus, qui inſerunt vocem *quoque* in nullo MS. repertam. *Gronovius.*

CAP. XX.

Quod à ſcriptoribus elegantiſſimis major ratio habita ſit ſonitus vocum atque verborum jucundioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur, quam regulæ diſciplinæque, quæ à grammaticis reperta eſt.

INTERROGATUS eſt Probus Valerius (quod ex familiari ejus [1] quondam comperi) *hasne urbis*, an *has urbes* & *hanc turrem*, an *hanc turrim*, dici oporteret, *Si aut verſum*, inquit, *pangis*, *aut orationem ſolutam ſtruis: atque ea verba tibi dicenda ſunt*, *non finitiones illas prærancidas* [2] [3] *neque fætutinas grammaticas ſpectaveris*, [4] *ſed aurem tuam interroga*,

1 *Quondam*] Cod. Tornæſ. & vett. editt. *quodam*. Oiſ. Immo ab Aldo ad ipſum Oiſelium omnes habent *quondam* excepta ſola Badiana Vaſcoſani. Ex Mſſtis uterque Lugd. & Petav. habent *quodam*: ſed Reg. aliique firmant alterum. Etiam in Salmaſiano exemplari aliquis adſcripſit [v. c. *quodam* bene.] Sed majoris ſcrupuli mora hîc lvexat. Si enim attendis, certe legis arenas diſſolutas *Interrogatus eſt* . . *inquit*. Hinc finem verbi *oporteret* nonnullæ editiones puncto appoſito ſignant. Nec vidi in Mſſ. aliis ullum ſubſidium. Sed in ſolo Thuaneo non exſtare verbum *eſt* notavi; quod ſi expuleris, omnia rectiſſime ſubſequuntur connexa. *Gronov*.

2 *Fætutinas*] Apud Apulejum in Apologia habes: *In fætutinis & olènticetis ſuis jaceat*. Sic Nonius *Moletrina* eodem modo dici ait, ut *ferratrina*, *fætutina*.

3 *Neque fætutinas*] Vox prima abeſt à cod. Thuan. Et poſſunt hæc optime inſtar appoſitionis intelligi, qua explicantur præcedentia. Nonnulli ſcribunt *fetudinas*. Codex Schefferi omittebat vocem *illas*. Gronov.

4 *Sed aurem tuam interroga*] Euphoniæ enim ſemper habenda ratio. *Nam*, inquit Marius Victorinus in Orthographia, *ut color oculorum judicio*, *ſapor palati*, *odor narium dignoſcitur*, *ita ſonus aurium judicio ſubjectus eſt*. Sic Cicero in Oratore, ubi Euphoniam in ſcribendo dicendoque commendans, ſubjicit: *Conſule veritatem*, *reprehen-*

 der:

roga, quo quid loco conveniat dicere. quod illa ſuaſerit, id profectò erit rectiſſimum. Tum is, qui quæſierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam interrogem? & Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Virgilius percunctatus eſt, qui diverſis in locis *urbes* & *urbis* dixit arbitrio conſilioque uſus auris. nam in primo Georgicω̃n, quem ego, inquit, librum manu ipſius [5] correctum legi, *urbis* per *i* literam ſcripſit. [6] Verba è verſibus ejus hæc ſunt:

Urbisne inviſere Cæſar [a],
Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta, ut *urbes* dicas; [7] inſubidius neſcio quid facies & pinguius. contrà in tertio Æneidos *urbes* dixit per *e* literam:

Centum urbes habitant magnas [b].

Hic item muta, ut *urbis* dicas; nimis exilis vox erit & exſanguis. tanta quippe juncturæ differentia eſt in conſonantia vocum proximarum. præterea idem Virgilius *turrim* [8] dicit, non *turrem*, & *ſecurim*, non *ſecurem*:

Turrim in præcipiti ſtantem [c].

Et

Incertam excuſſit cervice ſecurim [d].

quæ ſunt, opinor, jucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo utrumque loco per *e* literam dicas. At ille, qui interrogaverat, rudis profectò & aure agreſti homo, Cur, inquit, aliud alio in loco potius rectiuſque eſſe dicas, non ſanè intelligo. Tum Probus jam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, *urbis* an *urbes*. nam quum id genus ſis, quod video, ut ſine jactura tui pecces, nihil perdes, utrum dixeris. His tum verbis Probus & hac fini hominem dimiſit, ut mos ejus fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoque poſtea conſimiliter à Virgilio duplici modo ſcriptum invenimus. nam & *tres* & *tris* poſuit, eodem in loco, ea judicii ſubtilitate, ut ſi aliter dixe-

a Georg. l. 1. ỳſ. 25. & 26.
b Æneid. lib. 3. ỳſ. 106.
c Æneid. lib. 2. ỳſ. 460.
d Æneid. lib. 2. ỳſ. 224.

det: refer ad aures, probabunt. Quære, cur? ita ſe dicent juvari. Voluptati ergo aurium morigerari debet oratio.

5 *Correctum*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *collectum*. Oiſ. In Mſſ. omnibus præfertur litera l.

6 *Verba è verſibus*] Hæc non placuerunt ſcribis librariis, unde Reg. & Lugd. maj. *verbe verſibus*: ſed in Reg. ſecunda manus fecit *verba verſus ejus*. Mox codices omnes *Æneidis*, quod temere mutarunt. *Gronov.*

7 *Inſubidius*] Vett. editt. *inſipidius*. Verum & ſupra lib. 12 cap. 2. Gellius ait *inſubidi hominis*, & lib. 1 cap. 2. *inſubide*. ubi vide Notas. *Oiſ.* Melius eſt hæc relinqui Turnebo lib. 17 Adverſ. c. 1, aut Carrioni lib. 1 Emendat. cap. 12.

8 *Dicit*] Vet. C. *dixit*.

9 *Mu-*

Digitized by Google

dixeris [9] mutaveriſque, & aliquid tamen auris habeas, ſentias ſuavitatem ſonitus [10] claudere. Verſus ex decimo hi ſunt:

Tres quoque Threicios Boreæ de gente ſuprema [a],
Et tris quos Idas pater & patria Iſmara mittit.

tres illic, *tris* hîc. [11] penſicula utrumque & modulare: reperies ſuo quodque in loco ſonare aptiſſimè. ſed in illo quoque itidem Virgilii verſu,

Hæc finis Priami fatorum [b],

[12] ſi mutes & *hic finis* dicas, durum atque abſonum erit, reſpuentque aures, quod mutaveris. ſicut illud contrà ejuſdem Virgilii inſuavius facias, ſi mutes:

Quem das finem, rex magne, laborum [c]?

nam ſi ita dicas, *Quam das finem;* injucundum neſcio quo pacto & laxiorem vocis ſonum feceris. Ennius item *rectos cupreſſos* dixit contra receptum vocabuli genus hoc verſu:

[13] *Capitibus nutantis pinos rectoſque cupreſſos.*

firmior ei, credo, & [14] viridior ſonus eſſe vocis viſus eſt *rectos* dicere *cupreſſos*, quam *rectas*. contrà verò idem Ennius in annali duodeviceſimo [15] *aere fulva* dixit, non *fulvo;* non ob id ſolùm quòd Homerus ἠέρα βαθεῖαν [d] dicit: ſed quod hic ſonus, opinor, [16] vocabilior eſt viſus & amœ-

a ℣ſ. 350 & 351.
b Lib. 2. Æneid. ℣ſ. 554.
c Æneid. lib. 1. ℣ſ. 245.
d *Caliginem & nebulam profundam.*

9 *Mutaveriſque*] In editione Pariſina Hier. de Marneſ. præbent *mutuaveriſque*. Sed veriſſime Regius *mutariſque*. Gronov.

10 *Claudere*] Sic MS. recte. Vet. ed. *dividere*. male. Noſter ſupra lib. 1 cap. 7. *At ſi explicuit diceret, imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.* id eſt, claudicaret.

11 *Penſicula utrumque & modulare*] Sic Stephan. recte emendavit. Vett. edd. habent *Utrumque penſiculate, modulateque reperies, &c.* Quædam, *penſicula utrumque & moderare: rep. &c.* Al. *Penſicula utrumque moderate, reper.* Unde proba lectio quam expreſſimus. *Oiſ.* Quantum mendacium! Manifeſte enim in Stephani editione eſt *moderare*. Id patet unicuique. Iſte autem noſter nihil niſi expreſſit lectionem ab homine docto concinnatam in editione anni 1651. Reg. Thuan. Mem. Pet. Lugd. uterque *penſicula utrumque modulareque*. Hoc igitur exprimi oportuerat, ut veriſſimum. Hinc & in libro Salmaſii adſcriptum erat [*modulareque* V. C. bene] forſan ipſa Merceri manu. In Lincoln. erat *penſicula modulare utrumque*. Pater etiam adſcripſerat ſuo exemplari [Jun. *Utrumque penſiculate modulateque*. l. *Utrumque penſicula è modulatu* aut *modulamine*. Inf. h. c. *ſimili uſus modulamine*. Sc.] ut ſcias hæc Scriveriana eſſe. *Gronov.*

12 *Simul ut & hic*] Lege cum Mercero ad Nonium: *Si mutes ut* hic finis *dicas*, &c. *Oiſ.* Codex autem Reg. *ſi mutes & hic.* Lugd. maj. *ſi mutes hic & hic finis*, quum in minore ſit vulgata lectio. Sequi placuit Regium. *Gronov.*

13 *Capitibus, &c.*] Hunc Ennii verſum adducit quoque Nonius in voce *Cupreſſus*. Oiſ. Et ibi notavit Mercerus.

14 *Viridior*] Validior, quid ſi legas *vividior?* Oiſ. Plane ſic video notatum ex Scheff. codice; etiam ſic conjiciebat Scriverius. Sed alii codices obſtant, & videtur metaphoræ illius ſpecies veneranda. Immo qui id mutant, non ſatis norunt Gellium, qui ſe indicat & tuetur 2, 3. *Ut ſonus earum eſſet viridior vegetiorque.* Gronov.

15 *Aëre fulva, non fulvo*] Vide ſupra l. 2. c. 26.

16 *Vocabilior*] Sic C. Tornæſ. & vett. edd. al.

voci-

& amœnior. ſicuti etiam M. Ciceroni mollius [17] teretiuſque viſum, in quinta in Verrem, *fretu*, ſcribere, quàm, *freto: perangusto*, inquit, *fretu diviſa.* erat enim craſſius [18] vetuſtiuſque *perangusto freto*, dicere. Itidem in ſecunda, ſimili uſus modulamine, *manifeſto peccatu*, inquit, non *peccato.* hoc enim ſcriptum in uno atque in altero antiquiſſimæ fidei libro Tironiano reperi. Verba ſunt Ciceronis hæc: *Nemo ita vivebat, ut nulla ejus vitæ pars ſummæ turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut quum impudens fuiſſet in facto, tum impudentior videretur ſi negaret.* Hujus autem vocis quum elegantior hoc in loco ſonus eſt, tum ratio certa & probata eſt. Hic enim *peccatus*, quaſi *peccatio*, rectè Latineque dicitur: ſicut, hic *inceſtus*, non qui admiſit, ſed quod admiſſum eſt, [19] & hic *tributus* quod *tributum* nos dicimus, à pleriſque veterum dictæ ſunt. hic quoque *allegatus*, & hic *arbitratus*, pro *allegatione*, proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione ſervata, *arbitratu* & *allegatu meo* dicimus. Sic igitur *in manifeſto peccatu* dixit, ut, *in manifeſto inceſtu*, veteres dixerunt. non quin Latinum eſſet, *peccato*, dicere: ſed quia in loco iſto poſitum ſubtilius ad aurem molliuſque eſt. Lucretius æquè [20] auribus inſerviens *funem* feminino genere appellavit, in hiſce verſibus:

Haud, ut opinor, enim mortalia ſæcla supernè [a]
Aurea de cœlo demiſit funis in arva.

quum dicere uſitatius manente numero poſſet:

Aureus è cœlo demiſit funis in arva.

Sacerdotes quoque feminas [21] M. Cicero *antiſtitas*, dicit, non ſecundùm gram-

a Lib. 2. ſub finem.

vocalior. Quædam etiam, *hoc habilior.* Unde aliqui fecere *cohabilior.* Quid ſi legas *notabilior?* Oiſ. Id poſtremum fuit & aliis notum. Sed nequaquam tanti, ut id præferatur lectioni ab MSStis probatæ, quæ eſt in contextu, aut vel proferatur in notitiam. Sed verbum *eſt* merito in ſuſpicionem venit, ut quod non exſtat in Reg. aut Lugd. maj. quum Mem. Pet. deficiantur utraque voce *eſt viſus*, & neutra deſideratur. Mox Reg. *Sicuti Marco etiam Ciceroni.* Gronov.

17 *Teretiuſque*] MS. *rectiuſque.*

18 *Vaſtiuſque*] MS. *vetuſtiuſque.* Oiſ. Immo id eſt & in Reg. Lugd. utroq. Petav. Memm. Lincoln. Scheff. ut licet ſenſu non malo ſit *vaſtius*, id tamen pro ſuppoſito haberi debeat & immixto ab iis, qui alterum convenire vix putarunt, quum tamen & Cicero de Claris Orat. dicat *vetuſtius horridiuſque.* Sed inſuper Lugd. major inter *craſſius vetuſtiuſque* habet interpoſitum *q* cum eis ductibus, qui notare ſolent *quam*, ſcilicet volens indicare, quod eſt in Regio *craſſius jam vetuſt.* Quin etiam Schefferi codex habet *enim erat craſſius.* Sic denique venimus ad Gellii elegantiam. *Gronov.*

19 *Et hic tributus*] Sic repoſui, quum ex noviſſimis editionibus excidiſſet particula media. *Idem.*

20 *Auribus inſerviens*] In paterna editione contigit, ut editum ſit *ſerviens*, non editoris voluntate (nec enim ullus codex MS abit ab compoſito, & ille nihil prorſus annotavit) ſed typorum remiſſione, quam non debuit poſterior ſequi. *Gronov.*

21 *M. Cicero antiſtitas*] Sic & Attius Aſtianacte:

Utinam unicam ibi antiſtitam arcitenens ſuam
Tutetur! ———

Et

Digitized by Google

grammaticam legem, *antiſtites.* nam quum inſolentias verborum à veteribus dictorum plerumque reſpueret, hujus tamen verbi in ea parte ſonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius fani antiſtitæ*[a]. uſque adeò in quibuſdam neque rationem verbi neque conſuetudinem, ſed ſolam aurem ſecuti ſunt ſuis verba modulis penſitantem. *Quod qui non ſentiunt*, inquit idem ipſe M. Cicero, quum de numeroſa & apta oratione diſſereret, *quas auris habeant aut quid in his hominis ſimile ſit, neſcio.* Illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt; quòd quum dixiſſet quodam in loco κολοιούς τε ψῆράς τε[b], alio in loco ψηρῶν τε, ſed ψαρῶν[c] dixit:

Τῶν δ' ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν[d],

ſequutus non communem, ſed propriam in quoque vocis ſitu jucunditatem: nam ſi [22] alterum in alterius loco ponas, utrumque feceris ſonitu inſuave.

a Ex lib. 4. Ciceronis in Verrem.

b *Graculoſque ſturnoſque.* Exſtat Ιλιαδ. π. ψſ. 583.

c *Sturnorum.*

d *Horum ut ſturnorum it nubes, graculorumve.* Exſtat Ιλιαδ. ρ. ψſ. 755.

Et Corn. Severus:

Stabat apud ſacras antiſtita numinis aras.

Plauti quoque eſt in Rudente, *Veneriæque antiſtitæ.*

22 *Alterum in alterius loco*] MS. Reg. ſolus *in altero loco.*

Cap. XXI.

Verba T. Caſtricii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de veſtitu atque calceatu non decoro.

T. Caſtricius rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, ſumma vir auctoritate gravitateque, & à divo Hadriano in mores atque literas ſpectatus, [1] quum me forte præſente (uſus enim ſum eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores vidiſſet die feriato [2] tunicis & lacernis indutos & gallicis calceatos; *Equidem*, inquit, *maluiſſem vos togatos eſſe:* [3] *pigitum eſt, cinctos*

1 *Cum me forte præſente*] Sic edidi inſerta voce tertia, nactus licentiam ex codice Regio & Lugd. maj. ut dubitari de ea nequeat. Mox & illi & præterea Lugd. min. Petav. exhibebant *uſus enim ſum*, quod & ipſum recepi, non ut vulgo *uſus ſum enim.* Gronov.

2 *Tunicis*] Nihil facit ad illuſtrandum purgandumque Gellium larga deſignatio tunicæ aut lacernæ aliarumque veſtium, quarum in hoc capite fit mentio, præſertim quæ nihil afferat novi, & ſit exſcripta omnis ex felice Oct. Ferrarii induſtria, quæ in hoc campo uberrime ſe exercuit: unde illa omnia delenda hinc judicavi, monens & indicans unde peti debeant, ſicut de ſoleis & ſimilibus ad pedes pertinentibus non decet omnia ex Nigrino deſcribi, quum illic poſſint legi. Venimus ad Gellium, ſi quid in melius formari in eo poteſt hac notitia jam inde inſtructi.

3 *Pigitum eſt, cinctos ſaltem eſſe penulatos?*] Sic hæc periodus diſtinguenda; nam per interrogationis modum Caſtricius ſenatores diſcipulos ſuos increpat, an eos piguerit, cum ſoleis, ſive gallicis,

cinctos ſaltem eſſe & penulatos. ſed ſi hic veſter hujuſcemodi veſtitus de multo jam uſu ignoſcibilis eſt: ſoleatos tamen vos populi Romani ſenatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum eſt, non hercle vobis minus, [4]*quàm illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit.* Hæc me audiente Caſtricius, & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & ſeverè dixit. plerique autem ex iis, [5]qui audierant, requirebant, cur ſoleatos dixiſſet, qui gallicas, non ſoleas, haberent. Sed Caſtricius profectò ſcitè atque incorruptè loquutus eſt. omnia enim fermè id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta ſunt, [6]ſoleas dixerunt; nonnumquam voce Græca crepidulas. *Gallicas* autem verbum eſſe opinor novum, non diu ante ætatem M. Ciceronis uſurpari cœptum. itaque ab eo ipſo poſitum eſt in ſecunda Antonianarum. [7] *Cum gallicis*, inquit, *& lacerna cucurriſti.* neque in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego gravioris duntaxat auctoritatis ſcriptorem: ſed ut dixi, crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci χρηπῖδας vocant, ejuſque calceamenti ſutores crepidarios dixerunt. Sempronius Aſellio in libro rerum geſtarum quarto decimo, *Crepidarium*, inquit, *cultellum rogavit à crepidario ſutore.*

non calceis uterentur, cinctos etiam & penulatos foras prodire? hoc enim ſignum foret, eos quaſi iter paulo poſt facturos. *Oiſ.* Et ſtatim illi obſequutus fuit Prouſteus, prout patet ex ejus editione. Et ſane id ſublegitur ex interpretatione Ferrarii. Nec ſane in eo codices ſcripti poſſunt decernere. At ego voces illas *pigitum eſt* accipio interpoſitas, ut apud Macrobium 2 Saturn. 10 interjacit Scipio, *quod me reipubl. maxime miſertum eſt.* Paucioribus tantum id ipſum peragit Caſtricius, qui ſic videtur loquutus fuiſſe: *Equidem, inquit, maluiſſem vos togatos eſſe (pigitum eſt!) cinctos ſaltem eſſe & penulatos.* Res ſe ipſa oſtendit. *Gronov.*

4 *Quam illi*] M. Antonium intelligit.

5 *Qui audierant*] Sic omnes editi & ſcripti: unde igitur nuperrimi ſic remiſſe agunt, ut edant *audiverant*? Gronov.

6 *Soleas dixerunt*] Id probat optime Otto Sperlingius in diſſertatione de crepidis, quam volumini 11 Græcarum Antiqq. inſeruit.

7 *Cum gallicis & lacerna cucurriſti*] In fine capitis 31. Et quæ huc ex Ferrario attulerat Oiſelius, eadem ad Ciceronem relata ſunt ab Grævio, ſed tempeſtive retundente impetum Ferrarii, ut certe ultro facile cuivis patet. Unde illa ejeci, quum alibi poſſint legi.

Cap. XXII.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid Neriene *ſeu* Nerio *nomen importet.*

COMPRECATIONES deûm immortalium, [1] quæ ritu Romano fiunt, expoſitæ ſunt [2] in libris ſacerdotum populi Romani & in ple-

1 *Quæ ritu Romano fiunt*] Sic Mſſ. at vett. edd. *q. r. R. diis fiunt.* Oiſ. Sit ita, ſed boni Mſſti vocem *diis* expellunt, quibus paruit jure Henr. Stephanus.

2 *In*

pleriſque antiquis orationibus. In iis ſcriptum eſt [3] *Luam Saturni*, [4] *Salaciam Neptuni*, [5] *Horam Quirini*, [6] *Jurites Quirini*, [7] *Majam Vulcani*; [8] *Heriem Junonis*, [9] *Molas Martis* [10] *Nerienemque Martis*. Ex quibus id quod poſtremum poſui, ſic pleroſque dicere audio, ut primam in eo ſyl-

2 *In libris ſacerdotum*] Qui libri proprie *Indigitamenta* dicti. unde in Gloſſis veterib. *Indigitamenta*, ἱερατικὰ εἴδωλα. Sic autem dicebantur, quia in iis varia eſſent Deorum cognomina, ac ſacrificiorum feſtorumque ritus velut catalogo comprehenderentur, & quaſi digito indicarentur. Alii volunt *indigitare*, unde *Indigitamenta*, ſignificare *invocare*. & videtur in ea ſignificatione eſſe apud Macrobium lib. 1. Satur. cap. 17. cum ait: *Namque virgines Veſtales ita indigitant*, Apollo Medice, Apollo Pæan. *Oiſ.* Servius ad Georgic. 1, 21. *Nomina hæc numinum in Indigitamentis inveniuntur, id eſt in libris Pontificalibus; qui & nomina deorum & rationem ipſorum numinum continent.* Ubi porro vide.

3 *Luam Saturni*] Sic libri vetuſtiſſimi; in MS. quodam eſt *Lacam*, unde vett. edd. omnes habent *Laciam*. Turnebus Adverſar. lib. 19 cap. 11. primo cogitabat Laciam; quam ibi explicat, ſed mox redit ad Luam notam ex Livio. *Oiſ.* Non eſt quod hoc loco *Laciam* cogitemus ortam partim ex parte poſteriore ſequentis *Salaciam*, partim ex eo, quod pro *Luam* nonnulli ſcribæ exhibentes *Lucam* induxerunt poſteros in hoc ambiguum. Sed *Luam* egregie habet codex Regius, Lugd. uterq. quum in Mem. Pet. exſtet *Lucam*, in Lincoln. *Latam*, quaſi tenderet ad Laram. *Gronov.*

4 *Salaciam*] Salaciam quidam putant Neptuni uxorem fuiſſe, eandemque quæ Poëtis Amphitrite vocatur. Gloſſæ Vet. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεΐς. ſic dicta à ſalo, quod ſalum moveret. Vide ſis Joſ. Scaligerum in Appendice ad Conject. in Varronem. *Oiſ.* Cui addes Pricæum ad Apuleji apol. p. 90.

5 *Horam Quirini*] Nonius Marcellus: *Hora, Juventutis Dea. Ennius Annal. lib. 1.*

Teque Quirine pater veneror, Horamque Quirini.

Sic Merula apud Ennium legit, ut ſibi conſtet; in Nonio vero ſcribit, *Hora, Juventas Dea.*

6 *Jurites Quirini*] MS. *Virites Quiritii*. Vett. edd. *Jurites Quiritii*. Turnebus legendum cenſet *Curitis Quiritii*. Quia Juno *Curitis* ab haſta vocata. Feſtus: *Curitem Junonem appellabant, quia eandem ferre haſtam putabant.* Hinc, ut idem Feſtus habet, *Curiales menſæ, in quibus immolabatur Junoni, quæ Curis eſt appellata.* Ut Quiritius nomen Dei ſit, cujus in matrimonio eſſet Juno quædam *Curitis*. Junonis enim nomen multis deabus tributum. Alii, ut in contextu noſtro *Quirini* legunt; quod eodem redit; ſive enim *Quiritius*, ſive *Quirinus* legatur, haud dubie Deus aliquis belli præſes deſignatur, cum Mars etiam Quirinus vocetur. In Lexico Veteri eſt, *Quirinus*, Ἐνυάλιος. Sed & *Jurites* à jure dearum nomen habere poſſunt, quæ *Quiritii* vel *Quirini* filiæ fuerint. Moſellanus vocabulum *Jurites* quoquomodo à jurisjurandi religione derivatum putat, quod videlicet priſci Romani etiam jurijurando peculiarem quandam præfecerint deam; quæ futura eſſet ultrix jurisjurandi, ſi quis pejeraverat. *Oiſ.* Omnino quum librarii ipſi rem certam veritatemque nequaquam intelligentes hinc maluerint ductus quoſdam vetuſtiore atramento effictos ſimiliter imitari in parte doctrinæ Romanæ obſcuriſſima & impenetrabili, difficile eſt eam à nobis repeti. Ex MS. Regio ipſe notavi *quirinunvites quiritu*, Lambecius *quirini virites quirini* totidem lineis, quomodo & Lugd. maj. ſed minor *virites quiricii* Lincoln. *juriter quiriui* aut *icii*. Gronov.

7 *Najam*] Sic Stephanus primum edidit. Cod. Tornæſ. & vett. edd. habent *Majam*. MS. lectio ad marginem Voſſiani codicis notata *Manum*. Quæ quid ſibi velit mihi ignotum. Ad Majam quod attinet, illuſtratur ab iſtis, quæ habentur apud Macrobium Saturnal. lib. 1 c. 11, ubi cum Cincius Majam Vulcani uxorem appellarit, ex Pontificalibus indigitamentis id haud dubie hauſit; & inde etiam firmari poteſt *Majam* hic legendum eſſe. *Oiſ.* Videtur in Stephani editione eſſe lapſus modo typorum.

8 *Heriem Junonis*] Sic MS. Edit. Roman. *Herien*. Al. vett. edd. *Nerien*. Et hinc Turnebus *Nerienem Junonis* legendum exiſtimat, ut Nerio Junonis Curitis filia habeatur, ut & Mars Nerienis maritus. *Oiſ.* Membrana Reg. *berien*, Lugd. uterq. *beriem* ut & Petav.

9 *Molas Martis*] Turnebus Molas Martis filias eſſe putat, deaſque indigitari cenſet de nomine molarum, quod Mars, ut molis fruges, ſic bellis homines frangat, ac comminuat. Moſellanus vero Molas deas à molimine, hoc eſt, ſolicitis conatibus ipſius belli apparandi Veteribus intellectas opinatur. *Oiſ.* Sed MS. Reg. habebat *Moles*. ut & Scheff.

10 *Nerienemque Martis*] Sic Mſſ. At vett. edd. *Nerienem quoque Martis*.

Digitized by Google

ſyllabam producant, quo [11] Græci modo dicunt *Νηρεΐδας* [a]: ſed qui [12] probe loquuti ſunt, primam [13] correptam dixerunt, tertiam produxerunt. eſt enim rectus caſus vocabuli ejus, ſicut in libris veterum ſcriptum eſt, *Nerio*. quamquam M. Varro in ſatura Menippæa, quæ inſcribitur [14] *σκιαμαχία* [b], non *Nerio*, ſed *Nerienes* vocative dicit in his verſibus:

> [15] *Ted' Anna Perenna*, [16] *Panda*, [17] *te Lato*, *Pales*,
> [18] *Nerienes*, *& Minerva*, *Fortuna*, *ac Ceres.*

ex quo nominandi quoque caſum eumdem fieri neceſſum eſt. ſed *Nerio* à veteribus ſic declinatur, quaſi Anio. nam proinde ut *Anienem*, ſic *Nerienem* dixerunt [19] tertia ſyllaba producta. id autem ſive *Nerio* ſive *Ne-*

a *Nereidas.* b *Umbratilis pugna.*

11 *Græci dicunt* Νηρεΐδας] Vulgariter nempe. Nam Gellius potuit adhærere Latino vocabulo propius, quum nota ſit & illi quoque fuerit opinor Virgilii *Nerine Galatea*, prout illa fœminina Græci malunt interdum proferre, quod docet ibi Servius, in exemplum adducens *Adraſtine*, & à me in Arriano VII, 5 Expeditionis Alex. M. vindicata eſt *Amaſtrine*. Gronov.

12 *Probe*] Cod. Tornæſ. & V. C. *proprie*. Oiſ. Ita & Reg. & Lugd. maj.

13 *Correptam*] Cod. Torn. & V. C. *correptim*.

14 Σκιαμαχία] Vett. edd. addunt, vel κριομαχία, id eſt, *Arietum pugna*. Oiſ. In illis quos conſului omnibus vidi ΣΚΙΟΜΑΧΙΑ, ut amant in compoſitis eam literam. *Gronov.*

15 *Ted' Anna Perenna, &c.*] Ita hos verſus emendavit L. Carrio Antiq. Lect. lib. 1 cap. 1. cum vulgo, etiam in vett. edd. haberetur,

Theanna & Peranna, Pranda, Celato, Pales
Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

Scaliger vero primum verſum ita legit,

Te Anna & Peranna, Panda καὶ Λατῶ, *Pales.*

In Seriveriano Codice notatum reperio:

Te Anna, te Peranna, te Latona, te Pales,
Nerienes & Minerva, Fortuna ac Ceres.

Sunt qui legunt:

Θεὰ *Anna, Peranna, Panda,* καὶ Λατὼ, *Pales.*

A. Popma ad Varronis Fragmenta ita legendum cenſet:

Te, Anna, Perenna, Panda, καὶ Λατὼ, *Pales.*

Sed rectiſſima videtur Carrionis emendatio, quam edidimus *Ted' Anna, &c.* D. inſertum ad explendum hiatum; & *Anna Perenna*, non vero *Anna & Perenna*, ſive, *te Peranna*, quaſi duæ diverſæ eſſent deæ, cum una eademque ſit, quæ imploratur, *Anna Perenna* vocata. *Ted' Anna Perenna* autem dictum, ut bene obſervat Scaliger, more implorantium deos, qui ἐλλειπτικῶς fere id faciunt, ut *Dii veſtrum fidem*, & Plautus, *Tuam fidem Venus Noctuvigila*; item Satyra Varronis, *Hercules tuum fidem.* Cæterum *Anna Perenna* colebatur ad initium anni veteris, id eſt, Idibus Martii, qua annare perennareque commode liceret, ut ſcribit Macrobius Saturnal. lib. 1 cap. 12. Hinc Ovidius lib. 3. Faſtor. de ea agit. *Oiſ.* Attamen Mſſ. Reg. Lugd. uterq. Petav. *te anna ac perenna*. Lincoln. *te amina ac peranna.*

16 *Panda*] Sic enim, non *Pranda* legendum. In Gloſſis Philoxeni eſt, *Panda*, εἰρήνης Θεὸς, ſic Panda erit *pacis Dea*. Dictam autem Pandam, à pandendis ſive aperiendis portis, arbitratur Turnebus.

17 *Te Lato*] Vulgo *Celato*, unde docti homines fecere καὶ Λατώ. Turnebus hoc velut carie læſum exiſtimans, reponit *Latona*. Addit tamen ſuſpicione non carere Varronem Græce locutum, utpote ipſi haud inſolens, eumque ſcripſiſſe, *Te Lato* Dorice pro *te* Λατοῖ. Quod veriſſimum autumo; & ſic Latonam Apollinis & Dianæ matrem Græcis nominari vix quiſquam eſt, qui non norit.

18 *Nerienes & Minerva*] Ita recte etiam habet Aſcenſiana editio, male vero Stephanus omiſit copulam *&*; quod & fecit vet. ed. Romana. Carrioni plus venuſtatis habere videtur, ſi legatur,

Te Nerienes, Minerva, Fortuna ac Ceres.

Quod, ut modo notatum, more implorantium deos factum. *Oiſ.* Non Stephanus ſic nominari debuit, ſed varii ante illum; nam nec Aldus habet, nec vel Sebaſtianus vel Antonius Gryphii, ſed neque ullus ex ſcriptis ibi copulativam approbat. Itaque ut neſcio quid contigerit in hoc loco, ita certe cautela nocere non debuit. Cur enim diſtinguere ſic voluiſſe auctor ſupponitur per paria? Etiam Regius habet *Minervam*. Gronov.

19 *Tertia ſyllaba producta*] Ut ante paulo *tertiam pro-*

Digitized by Google

Nerienes eſt, Sabinum verbum eſt, eoque ſignificatur virtus & fortitudo. itaque ex Claudiis, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præſtanti fortitudine [20] *Nero* appellatus eſt. ſed id Sabini [21] accepiſſe à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. unde nos quoque Latinè *nervos* appellamus. *Nerio* igitur Martis vis, & potentia, & majeſtas quædam eſſe Martis demonſtratur. Plautus autem in Truculento conjugem eſſe Nerienem Martis dicit, atque id ſub perſona militis in hoc verſu:

[22] *Mars peregre adveniens ſalutat Nerienem uxorem ſuam.*

Super ea re audivi non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falſam novamque opinionem tribuiſſe, ut Nerienem conjugem eſſe Martis putaret. [23] Sed id peritè magis quam comicè dictum intelliget, qui leget [24] Cn. Gellii annalem tertium, in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam eſſe; [25] *Neria Martis te obſecro pacem dare, uti liceat* [26] *nuptiis propriis & proſperis uti, quod de tui conjugis conſilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos ſibi &* [27] *ſuis poſte-*

produxerunt: & infra, *tertia in eo nomine ſyllaba, contra quam ſupra dictum eſt, corripienda.* Attamen vox poſtrema non exſtat in Regio. Et forſan jam non id egit, ut attenderet ad iſtam ipſam quantitatem, ſed ſolam formationem. Etiam antea habebat *declinabitur*, ut & Lugd. maj. *Gronov.*

20 *Nero*] Suetonius de Tiberio: *Inter cognomina autem & Neronis aſſumpſit, quo ſignificatur lingua Sabinorum fortis & ſtrenuus.* Hinc in Gloſſis *Nero*, ἀνδρεῖος explicatur. Dicitur quaſi νεύρων, hoc eſt, *nervoſus ac compactis viribus.* Oiſ. Credo equidem; niſi Oiſelius hæc addidiſſet, non fuiſſet ei ſalvum decus. Hinc & qui Suetonium edunt, non poſſunt hinc abire, quin locum Gellianum citent. O boni! ſatis erat id factum ab Torrentio & Caſaubono, qui etiam commode ſternit viam derivationi; ſi modo eam tenuiſſe tunc Romani credi queunt. Itaque Grotius hinc & Neriam deducit citatam Paulo Apoſtolo ad Romanos 16, 15, ut opinor, nimis ſero. Venit enim illa ex gente Neria, cujus exſtat nummus apud Urſinum in Familiis Romanis, ubi etiam legas oportet dulcem admodum neniam Vaillantii. An igitur etiam Mars pro Sabino habendus eſt? *Gronov.*

21 *Accepiſſe à Græcis videtur*] Quæ his ſubjecit Oiſelius, poſſunt melius legi in notis ipſius Caſauboni ad Suetonium in Tiberio cap. 1. fine. Et poteſt Gellius frui ſuo invento: Suetonius euſque procedere fuit veritus, & ſubſtitit intra ſermonem Sabinum, qui potuit habere aliquid non ex Græco tractum. *Gronov.*

22 *Mars*] Exſtat Trucul. Act. 2. Sc. 6.

23 *Sed id perite magis*] Duæ mediæ voces in nonnullis codicibus aliter ſcribuntur, nempe *ſed imperite mag.* ut eſt in Mem. & Pet. Hinc alii corrigentes dederunt *ſed id imperite* vel *imperitiæ*, ut erat in Lincoln. Verum uterque Lugd. ſimpliciter *ſed id perite magis*, quum MS. Regius plane ignoret iſtam vocem tertiam. *Gronov.*

24 *Cn. Gellii*] Vide Voſſium de Hiſtor. Latin. lib. 1 cap. 8, ubi habebis omnia eadem, quæ inde ſuſtulerat Oiſelius.

25 *Neria Martis*] Scilicet, uxor. Ubi Lugd. min. habet *Nerio.*

26 *Nuptiis propriis*] Poteſt hoc intelligi, quemadmodum dicitur *propria uxor*, cum uxor non ad tempus ſed in perpetuam vitæ conſuetudinem ducatur. Sed & nihil vetat, quin æque bene, niſi forſan melius, legi poſſet: *nuptiis propitiis.* Oiſ. Quod quidem legi poteſt, prorſus eſt infinitum. Hinc & in legendo poteſt omitti copulativa, ut fecit Oiſelius in edendo, ſed contra omnes Mſſ. unde reſtitui. Cæterum quæ dicentur Nuptiæ propitiæ? an erunt aliquæ Deæ etiam ab Sabinis forſan cultæ? Deſinamus nugari; omnes ſcripti codices ſervant ſartum tectumque quod editur. *Propriis* habet ex Virgiliano *propriamque dicabo.* Etiam locum hunc citat Pricæus ad Apuleji apologiam, ubi *proſperum matrimonium* dici vides. *Gronov.*

27 *Suis poſteris*] Cod. Tornæſ. & vett. codd. *&*

Digitized by Google

poſteris, *patriæ pararent*. *De tui*, inquit, *conjugis conſilio*, Martem ſcilicet ſignificans; per [28] quod apparet non eſſe id poëticè à Plauto dictum; ſed eam quoque traditionem fuiſſe, ut Nerio à quibuſdam uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animadvertendum eſt, quod Gellius *Neria* dicit per *a* literam, non *Nerio*, neque *Nerienes*. præter Plautum etiam, præterque Gellium [29] Licinius Imbrex vetus comœdiarum ſcriptor in fabula, quæ Neæra inſcripta eſt, ita ſcripſit:

Nolo ego [30] *Neæram te vocent*, *ſed Nerienem*;
[31] *Quum quidem Marti es in connubium data.*

[32] ita ſe numerus hujuſce verſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba, contra quàm ſuprà dictum eſt, corripienda ſit. cujus [33] ſonitus quanta apud veteres indifferentia ſit, notius eſt, quàm ut plura in id verba ſumenda ſint. Ennius autem in primo annali in hoc verſu;

[34] *Nerienem Mavortis & Herclem*,

ſi, quod minimè ſolet, numerum ſervavit; primam ſyllabam intendit, tertiam corripuit. [35] Ac ne hic quidem prætermittendum puto, cuicuimodi eſt, quod in commentario quodam [36] Servii Claudii ſcriptum invenimus, *Nerio* dictum quaſi *Neirio*, hoc eſt, ſine ira & cum placiditate:

ſuis poſteris. Oiſ. Stephani opus eſt: ſed debet retineri, quum exſtet in omnibus ſcriptis.

28 *Quod apparet*] Cod. Tornæſ. *Quod ab re non apparet*.

29 *Licinius Imbrex*] Feſtus: *Imbrex*, *nomen cujuſdam comici*. Citat & eum Feſtus in voce *Obſlitum*, ubi hunc ejus verſum adducit;

Reſupina obſtito capitulo ſibi ventum facere cuniculâ.

Ubi pro *cuniculâ* reponendum *tuniculâ*, vel forſan *ſubuculâ*. Voſſius in de Poëtis Latinis dubitat, num hic idem ſit cum Licinio Tegula, qui floruit anno V.C. IↃ LIV. quo anno carmen ſcripſit à ter novenis virginibus decantandum, ut teſtatur Livius lib. 31. Cum Imbrex ſit incurvum genus tegulæ: Unde Plautus Moſtell. Act. 2. Sc. 4. *Quod meas confregiſti imbrices & tegulas*. Quaſi dicat imbrices & tegularum alias. Verum de hoc comico adhuc infra alicubi ad Auctorem noſtrum dicendum erit.

30 *Neæram te vocent*] Sic plane Lugd. min. At major *Neaerem*. Sed Reg. *Neaere* & Petav. *Neara*. Gronov.

31 *Quum quidem*, &c.] Voſſius, ne in jambico prima ſede ſit trochæus, pro *cum quidem*, mavult *Quandoquidem*, & ne ſic ſede tertia ſit trochæus, trajectis vocibus legit *es Marti*. Vel hoc pacto: *Quandoquidem in connubium Marti es data*.

32 *Ita ſe*] Cod. Tornæſ. *Ita autem ſe numerus*. Vett. codd. *Ita autem ſenarii numerus*, &c.

33 *Sonitus*] MS. *ſonus*.

34 *Nerienem Mavortis & Herclem*, &c.] In vett. codd. ſic legitur:

Nerienem Mavortis.

Et herclè, *niſi*, *quod minime ſolet numerum ſervare*, *primam ſyllabam tetendit*. Oiſ. Id ſane ſcivit etiam Henr. Stephanus, atque etiam pater. Sed iidem noverant ita edi contra codices Mſſ. & priorem partem vocis *niſi* revocari debere ad præcedens *hercle*, quæ eſt pulcherrima reparatio. *Gronov.*

35 *Ac ne hic quidem*] Ita Lincoln. Memm. Petav. quod videtur prætuliſſe pater, licet Reg. Lugd. uterq. Scheff. haberent *ac ne id quidem*, quod melius. *Idem.*

36 *Servii Claudii*] Cod. Torn. *S. Cladii*, ſed haud dubie legendum *Clodii*, quod idem eſt ac *Claudii*, & ſic etiam à Plinio appellatur. Meminit hujus Cicero Epiſtola ad Atticum: *L. Papyrius Pætus vir bonus amatorque noſtri mihi libros eos*, *quos Servius Claudius reliquit*, *donavit*. Item in Epiſtola ad Pætum: *Ut Servius frater tuus*, *quem literatiſſimum fuiſſe judico*, *facile diceret*, *hic verſus Plauti non eſt*, *hic eſt*; *quod tritas haberet aures notandi generibus poëtarum*. Fit & ejus mentio apud Suetonium lib. de Illuſtr. Grammat.

Digitized by Google

tate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa eſt.

Cap. XXIII.

M. Catonis conſularis & cenſorii pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine & non re.

[1] M. Cato, conſularis & cenſorius, [2] publicis jam privatiſque opulentis rebus, villas ſuas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit ad annum uſque ætatis ſuæ ſeptuageſimum. atque ibi poſtea his verbis utitur: *Neque mihi*, inquit, *ædificatio, neque* [3]*vaſum*, [4]*neque veſtimentum ullum eſt manupretioſum, neque pretioſus ſervus neque ancilla eſt. ſi quid eſt*, inquit, [5]*quod utar*, *utor.* [6]*ſi non eſt*,

1 *M. Cato, conſularis & cenſorius*] Sic de eodem ſupra lib. 7 c. 3. *A ſenatore & conſulari & cenſorio viro.* Cenſoris titulus poſtponitur conſulari; hoc vero neque temere fit, neque quod conſul fuerit antequam cenſor, ſed ex cenſuræ dignitate, quam Plutarchus in Catone Majore vocat κορυφὴν τῆς τιμῆς ἁπάσης, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἁπάσης ἐπιτελείωσιν, *Faſtigium quoddam omnium honorum & quodammodo omnium in republica actionum conſummationem.* Oiſ. Furtum ex notis Pricæi ad Apulei apologiam pag. 25.

2 *Publicis j. privatiſque topulentus rebus*] Ita violarunt Gellii manum illi, qui non attenderant niſi opulentos reges, & opulentas civitates dici, eoque faſcino ſe expedire ne ipſe quidem Stephanus potuit, qui tamen ſciebat & viderat in MSS. legi *opulentis.* Sic certe teſtor eſſe in Reg. Lugd. utroq. Mem. Petav. Scheffer. quod eſt oppido egregium. Et quomodo illi alteri intellexerunt publicis opulentum rebus Catonem, prout eum Stephanus proponit pag. 101? quod ſane deſtituitur ſenſu. At res opulentæ opponuntur rebus tenuibus, ut eſt apud Tullium. Etiam in Salmaſiano exemplari adſcriptum eſt [γρ. *tis*] Hinc ita placuit quoque edere. Iterum hic video adſcripſiſſe Patrem [v. reliq. v Obſer.] Qui etiam adſcripſit locum Martialis: *Et rudis hibernis villa natavit aquis.* Non dubito autem, quin lector incenſus guſtu hujus capitis & aliorum, ultro ſollicitetur ad percenſendam ex Plutarcho vitam hominis animo firmatiſſimi contra quæcunque vitia. Ideo partes inde per Oiſelium allatæ nihil videbantur facere ad illuſtrationem Gellii, præſertim quum ex Stephani citato loco ſint repetitæ. *Gronov.*

3 *Vaſum*] Sic enim veteres loquebantur, pro quo poſtea *Vas* dictum. Cledonius de Arte Grammatica: *Antiqui rectius dicebant vaſum, quomodo ſcamnum.* Dubius veluti Marcianus Capella lib. 3 ait: *Vaſum an vas dici debeat, quæritur.* Admittit iſtud & Chariſius Iuſtit. Gram. lib. 1. Apud Plautum Trucul. Act. 1. Sc. 1. eſt *Vaſum argenteum.* Hoc autem nomine non ſolum continentur, quæ edendi bibendique cauſa parantur, ſed etiam quæ ejuſmodi *vaſa* ſuſtinent, ac generatim res omnes mobiles, domuſque inſtrumenta: unde *vaſa conclamare* veteres dicebant, cum milites alio diverſuri jubebantur *res ſuas*, hoc eſt, *ſarcinas*, colligere. Unde & vox *convaſare*, ut apud Terentium Phorm. *aliquid convaſaſſem.*

4 *Neque veſtimentum ullum eſt manupretioſum*] Ita cum Stephano lego unica voce *manupretioſum*, eodem modo quo *manupretium* conjuncte dicitur. In V.C. eſt, quemadmodum & in vulgaris, *n.v.u. eſt in manu pretioſum..* Oiſ. Atqui non Stephani cauſa agitur, ſed Gellii, qui certe dixit *manu pretioſum*, hoc eſt, artificio & labore & tempore, quod exornando impenſum eſt, ut Plinius *pretioſum auro ſcrinium*, alibi *pretioſum colore ſuo.* Quum vero ita habeant codices ſcripti omnes, neque ullus agnoſcat voculam *in*, quam antiquitus addiderunt; tum MS. Regius ſic exhibet *neque veſtimentum ullum eſt manu pretioſum, pretioſus ſervus, neque ancilla*, poſt quam vocem miror ab Stephano adjici τὸ *eſt*, quod nuſpiam apparet in Miſſis. *Gronov.*

5 *Quod utar*] Vett. cod. *quo utar.* Oiſ. Immo iſtud *quod* exſtat ſaucte in omnibus libris Mſſ.

6 *Si non eſt, egeo. ſuum cuique, &c.*] Ita Stephanus legendum cenſet, & τὸ *egeo* explicat, quemadmodum

eſt, *egeo. ſuum cuique per me uti atque frui licet.* tum deinde addit: *Vitio vertunt*, *quia multa egeo. at egeo illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tuſculani hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus herclè promovet [7] ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamque inopiam, quam Græcæ iſtorum præſtigiæ philoſophari ſeſe dicentium, umbraſque verborum inanes fingentium; qui ſe nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, [8] quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

modum Galli dicunt *je m'en paſſe*. In vett. codd. legitur: *Si non eſt*, *ego ſum*, *cuique per me uti atque frui licet*. Unde amicus Stephani faciebat. *Si non eſt*, *ego ſum*, *cui ſe ſemper uti atque frui licet*, quæ vide citato loco, ubi & Stephani judicium.

7 *Ad exhortandam parſimoniam*] Stephanus pag. 27 ſuſtinuit fateri ſe illud *exhortandam* ſuſpectum habere: ſcilicet quia neſciebat aut non conſiderabat, quam libenter dicant Latini dixerint *hortari aliquam rem*, non ſemper *ad aliquam rem*, etiam *exhortari*, quod jam edocti ſumus ab patre ad Senecæ epiſtolam CXXI. ubi hunc quoque locum chirographo ſuo annotavit. Itaque non debuit vir alioquin doctus huc prorumpere, quum firment omnes antiqui codices. *Gronov.*

8 *Quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant*] Stephanus tollit poſtremam copulam, ac legit: *cum & habendo & egendo*, *cupiendo ardeant*. Id eſt, cum cupiditate ardeant non minus cum habent, quam cum egent. Cæterum Barthius Adverſar. lib. 2 cap. 12. & lib. 49 cap. 3. verba quædam neſcio ex quo codice tanquam A. Gellii in medium adducit, quæ poſtremis hiſce commentarii vice fungi poſſunt. Hujuſmodi autem ſunt: *Nam ſi divites potenteſque ſunt illi*, *qui ſe Philoſophos dicunt*, *truculenti tyrannidem exercent*; *ſi egent*, *nihil non agunt*, *adulantur divitibus*, *mentiuntur*, *captant cœnas & talia*. *Cupiendo vero ardent maxime*, *cum nihil illis ſatis ſit*. Si hæc verba Barthius in quodam A. Gellii codice invenerit, proculdubio pro gloſſemate præcedentibus à deſcriptoris manu adjecta fuêre. Vide ſis tamen Barthium locis allegatis, ubi plurima in hanc ſententiam congeſſit. *Oiſ.* Sed indicium debet Phil. Carolo. Barthius vero nullam codicis alicujus facit mentionem, ac modo citat *& talia*, modo *& alia*.

CAP. XXIV.

Quæſitum tractatumque quid ſint manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem ſignificantibus.*

[1] IN faſtigiis fori Trajani ſimulacra ſunt ſita circumundique inaurata equorum atque ſignorum militarium; ſubſcriptumque eſt, [2] EX MANUBIEIS. Quærebat Favorinus, quum in area fori ambularet, & amicum

1 *In faſtigiis*] Variis notis hoc loco Oiſelius carpſerat Lipſianam Magnitudinem Romanam libro III cap. 7, quum ex ſe nihil proferret, nihil adderet, loca tantum Ammiani & Caſſiodori ac voces Lipſii de columna extollens, quum ſupereſſent diverſa ad enarrandum, præſertim de ſtatuis virorum doctorum poſtea illic poſitis, ut Claudiani &c. & recitationibus factis, quod ſedulo notavit Brouwerus ad Venantium Fortunatum pag. 96, & ex quo repetit Al. Donatus de Roma. Id vero tolerandum non putavi, præſertim quum nihil facerent ad Gellium, qui magis illuſtratur ſolo conſpectu hujus nummi Optimi Principis, quem appono. *Gronov.*

2 EX MANUBIEIS] Dacicis nimirum. *Oiſ.*

Digitized by Google

cum ſuum conſulem opperiretur cauſas pro tribunali cognoſcentem, neque tunc eum ſectaremur: quærebat, inquam, quid nobis videretur ſignificare propriè *manubiarum* illa inſcriptio. Tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudiis doctrinæ multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, ſignificat *ex præda*; [3] *manubiæ* enim dicuntur præda, quæ manu capta eſt. Etiamſi, inquit Favorinus, opera mihi princeps & prope omnis in literis diſciplinisque Græcis ſumta eſt: non uſque eo tamen infrequens ſum vocum Latinarum, quas [4] ſubſicivo aut tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quòd eſſe dicantur manubiæ præda. ſed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentiſſimus, in oratione quam dixit de lege agraria kalendis Januariis contra Rullum, inani & illepida geminatione junxerit *manubias* & *prædam*, ſi duo hæc verba idem ſignificant, neque ulla re aliqua diſſident. atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipſa M. Tullii ſtatim dixit. [5] ea nos adſcribimus hic: *Prædam*, *manubias*, [6] *ſectionem*, *caſtra denique Cn. Pompeji ſedente imperatore decemviri vendent.* Et infrà itidem duo hæc ſimul junctim poſita dixit: *Ex præda*, *ex manubiis*, [7] *ex auro coronario.* Ac deinde ad eum convertit, qui manubias eſſe prædam dixerat; &, videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus verbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus ineptè & frigidè eſſe uſus? ac tali joco dignus, quali apud

Ita vero correxit Stephanus, quum libri Gelliani veteres edant MANUBIIS, prout antea fuit editum, & quidem ſicuti nunc, ita etiam infra: quanquam aliquoties pro eadem voce exhibeant Mſſti *manibus*. Gronov.

3 *Manubiæ, præda quæ manu capta eſt*] Aſconius Pædianus in III. contra Verrem auctor eſt, veteres manubias dixiſſe ſpolia quæſita de vivo hoſte nobili per deditionem. Suetonius ſimpliciter pro qualicumque rapina uſurpare videtur nec ab hoſte ſolum, ſed etiam à cive petita: *Sero*, inquit, *ad manubias converſus eſt*, cum de confiſcationibus nullo jure ſubnixis mentionem faceret. Noſter infra vult manubias eſſe pecuniam vel ex hoſte captam, vel ex præda vendita redactam. Et hæc videtur manubiarum propriiſſima ſignificatio; atque ſic manubiæ dicentur, quia ea pecunia eſt ex ſpoliis, quæ manu hoſti ſint detracta. *Oiſ.* Loca Nonii, Iſidori & etymologiam P. Nannii his ab Oiſelio attextam videre potes in Etymologico Voſſii, unde noſter deſcripſerat. Sed quod ad vocem attinet, apparet eam dictam formatamque eſſe, ut *excubiæ*, *exuviæ*, & ſimilia non tam à manu progreſſo derivationis initio, quam ab *manuor*, de quo verbo egit Gellius 16, 7, quod is ex Laberio obſervavit. *Gronov.*

4 *Subſicivo*] V.C. *Succiſivo.* Sed melius ſcribitur *Subſicivo*, prout legitur in antiqua inſcriptione Domitiani, quæ eſt pag. CIↃ LXXXI. n. 11. apud Gruterum. Subſicivum autem dicitur, quod ſubſecatur, ſive ſuccíditur, de re aliqua latenter demittur, ut ſubſicivæ horæ, quas ordinariis negotiis veluti clam ſubtrahimus. Vox autem proprie eſt agrimenſorum. *Oiſ.* Sane Mſſ. Reg. Lugd. uterq. Petav. aliique habent plane *ſubſicivo aut tum.* ut recte edidit Stephanus, quum anteriores *atque* ederent. Cæterum mox habet idem Reg. & Lugd. maj. *ignorem manubiarum interpretationem vulg.* Gronov.

5 *Sectionem*] Id eſt, Redemptionem, ut bene obſervat Salmaſius in De M. U. cap. 18, quem vane deſcripſerat porro Oiſelius.

6 *Ea nos adſcribimus hic*] Codex Reg. Lugd. maj. *ea nos hic adſcripſimus.*

7 *Ex auro coronario*] Aurum coronarium ſupra lib. 5 cap. 6. auctor noſter dixit eſſe *coronas aureas quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur.* Origo ejus ut ſocii & amici victori Imperatori coronas aureas offerrent.

apud Ariſtophanen facetiſſimum comicorum Euripides Æſchylum inſectatus eſt? quum ait,

> Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
> Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
> Ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
> Νὴ τὸν Δί', ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
> Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον [a].

Nequaquam verò, inquit ille, talia videntur, quale eſt μάκτρα & κάρδοπος [b]; [8] quæ à poëtis vel oratoribus Græcis noſtriſquè celebrandæ & ornandæ rei gratia [9] duobus eadem pluribuſve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet hæc repetitio inſtauratioque ejuſdem rei ſub alio nomine, in *manubiis* & in *præda?* num ornat, [10] ut alioqui ſolet, orationem? num eam modulatiorem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis cauſſa exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? ſicuti in libro ejuſdem M. Tullii, qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, ſi una voce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit.* nam [11] quum urbes totas ſemel dixiſſet; ſedes delubraque addidit, quæ ſunt ipſa quoque in urbibus. Item in eodem libro ſimili modo: *Siciliam*, inquit, *provinciam C. Verres per triennium depopulatus eſſe, Siculorum civitates vaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur.* Hæc, quid videtur, quum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam inſuper civitates addiderit; domos etiam & fana, quæ infrà poſuit, comprehendiſſet, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus eſſe, vaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe*, nonne unam & eamdem vim in ſeſe habent? ſanè. ſed quia cum dignitate orationis & cum gravi ver-

a *Bis idem nobis dixit ſapiens hic Æſchylus,*
Venio enim ad terram, inquit, & deſcendo.
Aſt venio idem eſt quod deſcendo
Ita per Jovem, ac ſi quis vicino dixerit,
Commoda tu mactram, vel, ſi vis arcam panariam. Exſtant hi verſus apud Ariſtophanem in Ranis Act. 5. Sc. 1.

b *Mactra & arca panaria.*

8 *Quæ à poëtis vel oratoribus*] MS. Reg. *quæ vel à poëtis vel oratoribus.* Sed majus momentum in eo quod ſequitur, ubi idem iſte codex non habet *celebrandæ & ornandæ rei gratia*, verum *venerandæ & orn. r. g.* id quod eſt perquam inexſpectatum, & certe Gellianæ veneris, ut intelligatur, ad venerationem extollendæ, venerabilis reddendæ. Accedit quodammodo, quod XIV, 4 dicit *Severis atque venerandis verborum coloribus.* Gronov.

9 *Duobus eadem pluribuſve nominibus*] Hujus ταυτοτητος exempla pulcherrima collegit Voſſius lib. 5. Inſtitut. Orator. cap. 3. §. 10.

10 *Ut alioqui ſolet*] Pro media voce Scheff. habet *aliquot.* ſed Reg. *aliqui.* Unde neſcio quî ſcribit in Lexico Crit. Pareus [*Nunc ornat, ut aliqui ſolet orationem.* Ita & ibi leg. nam in opt. cod. erat ſcriptum *alioqui*] Neſcio quid velint. *Gronovius.*

11 *Quum urbes totas ſemel*] MS. Reg. *quum plures urbes ſemel totas dix.* Idem.

12 *Et*

verborum copia dicuntur, quamquam eadem ferè ſint [12] & ex una ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur; quoniam & aures & animum ſæpius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno vocibus multis atque ſævis exſtruendo, ille jam tunc M. Cato antiquiſſimus in orationibus ſuis celebravit, ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt *De decem hominibus*, quum Thermum accuſavit, quòd decem liberos homines eodem tempore interfeciſſet, hiſce verbis eamdem omnibus rem ſignificantibus uſus eſt. quæ, quoniam ſunt eloquentiæ Latinæ tunc primùm exorientis lumina quædam ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεύειν [a]: *Tuum nefarium facinus pejore facinore operire poſtulas.* [13] *ſuccidias humanas facis*, [14] *tantas trucidationes facis, decem funera facis, decem capita libera interficis, decem hominibus vitam eripis, indicta cauſa, injudicatis, indemnatis.* Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in ſenatu pro Rhodienſibus, quum vellet res nimis proſperas dicere, tribus vocabulis idem ſentientibus dixit. verba ejus hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque hominibus in rebus ſecundis, atque prolixis, atque proſperis animum excellere, atque ſuperbiam, atque ferociam augeſcere.* Itidem Cato, ex Originum ſeptimo, [15] in oratione quam contra Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis ſuper eadem re uſus eſt: [16] *Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus; verumenimverò quum* [17] *tantam rem publicam agier arbitrarer.* Sed ante omnis apud Homerum ejuſdem rei atque ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:

Ἔχ-

a *Commemorare.*

12 *Et ex una ſententia cooriantur*] Hoc credidi eſſe integrum, utpote quod ſic legitur in ſcriptis. Recentiores ex editis nonnulli omiſerunt particulam *ex* vitioſe, ut ipſe Oiſelius. *Gronov.*

13 *Succidias*] Succidia proprie eſt pars ſuilla, ſalita & fumo durata, ac in quotidianos uſus in carnario ſervata. Varro l. 2. de R. R. c. 4. *Qui enim*, inquit, *fundum colit noſtrum, quin ſues habeat, & qui non audierit patres noſtros dicere, ignavum & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit potius ab laniario, quam ex domeſtico fundo.* Succidia autem dicta, quia in uſum aliquid quotidie inde ſucciditur. Papias: *Succidiæ, carnes porcorum in uſum repoſitæ: à ſuccidendo ſic dictæ.* unde ſuccidiam deſcribens Petronius ait: *Sincipitis vetuſtiſſima particula mille plagis dolata.* id eſt, cui ſæpius particula abſciſſa eſt. Sed ad alias quoque res unde aliquid ſuccidi poteſt, transfertur. unde Cicero in Catone hortum *alteram ſuccidiam* appellat: Sic Cato cum Thermum dicit *ſuccidias humanas facere*, id facinoris perpetrati exaggerandi cauſâ facit, quaſi dicat Thermum hominibus inſtar ſuccidiæ uſum fuiſſe, unde ſæpius aliquid ſucciditur.

14 *Tantas trucidationes*] Codex Reg. *tantam trucidationem*, in quo mox etiam legitur *incondemnatis*, non *indemnatis*, prout paulo ante Gellius dixit *villas inexcultas*, ut decompoſitis gaudens. *Gron.*

15 *In oratione contra Servium Galbam*] Hanc orationem quam in Origines ſuas retulit contra Servium Galbam, qui Prætor diripuit Luſitanos, Cato habuit ætatis anno LXXXV. eo ipſo, quo è vita exceſſit, ut teſtantur Cicero in Bruto, Plinius, Vellejus Paterculus. Lapſus itaque Plutarchus, qui dicit Catonem Servium Galbam accuſaſſe, cum natus erat annos XC.

16 *Multa me dehortata*] Hoc Orationis initium imitatur Salluſtius in Jugurtha: *Multa me dehortantur à vobis.*

17 *Tantam rempublicam agier*] Pro eo Regius habet *tantam rem peragier* cum Mem. & Petav. At Lugd. maj. *rempagier arbitr.* minor *rem agier.* Etiam Reg. *arbitraretur.* Gronov.

 18 *Utro-*

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ[a];

item in alio verſu:

Ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ', ἀνδροκτασίαι τε[b].

nam quum omnia iſta [18] utrubique multa & continua nomina nihil plus demonſtrent quàm prœlium, hujus tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variiſque verbis depicta eſt. Neque non illa quoque apud eumdem poëtam una in duobus verbis ſententia cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, quum inter Ajacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis uſus eſt:

Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθε[c].

in quo verſu non oportet videri alterum verbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum & conſarcinatum. eſt enim hoc inane admodum & futile. ſed quum in juvenibus gloriæ ſtudio flagrantibus pervicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ [19] leniter tamen ac blandè objurgaret, atrocitatem rei & culpam perſeverandi bis idem dicendo, alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplexque eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. Ne illa quidem ejuſdem ſignificationis repetitio ignava & frigida videri debet:

Μνηστῆρες δ' ἄρα Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
Ἤρτυον[d]. —

quod bis idem θάνατον καὶ μόρον[e] dixerit. indignitas enim moliendæ tam acèrbæ tamque injuſtæ necis miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterum quis tam [20] obtuſo ingenio eſt, quin intelligat,

Βάσκ' ἴθι οὖλε Ὄνειρε, καὶ
Βάσκ' ἴθ' Ἶρι ταχεῖα[f],

verba

a *Hectorem autem ex telis ſubduxit Jupiter, extraque pulverem,*
Extraque cædem, extraque ſanguinem, extraque tumultum. Exſtat Ἰλιαδ. λ. ὕſ. 163.

b *Prœliaque, pugnæque, cædeſque, homicidiaque.* Exſtat Ὀδυς. λ. ὕſ 611.

c *Ne amplius filii dilecti bellate, neque pugnetis.* Exſtat Ἰλιαδ. η. ὕſ. 279.

d *Proci autem Telemacho interitum mortemque Parabant* —— Exſtat Ὀδυσ. υ. ὕſ. 241.

e *Interitum & mortem.*

f *Vade, ſomnium pernicioſum.* Exat Ἰλιαδ. β. ὕſ. 8. ſequitur βάσκ' ἴθι, &c. quod eſt,
Vade, i Iri celer. Exſtat Ἰλιαδ. θ. ὕſ. 399.

18 *Utrobique multa & continua nomina*] Reg. *multa & cognomina.* Lugd. maj. *multa & connomina.* Gronov.

19 *Leniter tamen ac blande*] Dubium ſane, an id dederit Gellius. Habent quidem ita Petav. & Mem. & Lincoln. Sed Reg. Lugd. maj. Scheff. *leniter tamen ac placide*, quod eſt in editionibus, confirmant: unde Lugd min. omiſit penitus, exhibens *leniter tamen hac objurg.* Schefferinus inſuper *cum juvenibus*, non *cum in juvenibus.* Idem.

20 *Obtuſo ingenio eſt*] Lugd. maj. *obtonſo ingenio ſi*, Reg. *obtunſo ingenio ſit.* Mox *verba idem duo* legunt omnes, non ut edunt inverſo ordine *duo idem.* Idem.

21 *Etiamſi*

verba idem duo ſignificantia non fruſtrà poſita eſſe ἐκ παραλλήλου[a], ut quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Piſonem trigemina, [21] etiam ſi duræ auris hominibus non placent, non venuſtatem modò numeris quæſiverunt, ſed figuram ſimulationemque oris [22] pluribus ſimul vocibus verberaverunt. *Vultus denique*, inquit, *totus*, *qui ſermo quidam tacitus mentis eſt*, *hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit*, *feſellit*, *induxit*. Quid igitur? ſimile eſt, inquit, apud eumdem [23] *in præda* & *manubiis?* nihil profectò iſtiuſmodi. nam neque ornatius fit additis manubiis; neque exaggeratius modulatiuſve: ſed aliud omnino *præda* eſt, ut in libris rerum verborumque veterum ſcriptum eſt, aliud *manubiæ*. nam *præda* dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt: *manubiæ* verò appellatæ ſunt pecunia à quæſtore ex venditione prædæ redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ invidiæ gratia, decemviros ablaturos, perſequuturoſque & prædam quæ nondum eſſet venundata, & pecuniam quæ ex venditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam videtis, EX MANUBIEIS, non res corporaque ipſa prædæ demonſtrat (nihil enim captum eſt horum à Trajano ex hoſtibus) ſed facta eſſe hæc comparataque ex manubiis, id eſt, ex pecunia prædaticia declarat. *manubiæ* enim ſunt, ſicuti jam dixi, non præda, ſed pecunia per quæſtorem populi Romani ex præda vendita contracta. Quod per quæſtorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario ſignificari. nam [24] cura ærarii à quæſtoribus ad præfectos tra-

a *Ex geminatione.*

---

21 *Etiamſi duræ auris hominibus*] Elegans loquendi modus, quoties de ingenio ſive judicio alicujus ſermo eſt. Noſter hoc libro cap. 19. *Rudis & aure agreſti homo.* Sic Martialis lib. 6. epigr. 1. de ſuo libello ad lectorem, *quem ſi terſeris aure diligenti*, & eod. lib. Epigr. 82.

Cujus nequitias, jocoſque novit.
Aurem qui modo non habet Batavam.

Ita Perſius Sat. 1. *Vaporata lector mihi ferveat aure.* Dixit *aurem vaporatam* pro lectore ſtudioſo, frequenti & fervido. Idem Sat. v. *purgatas aures* pro *animo*. Oiſ. Vides furtum illaudabile ex Phil. Carolo & Chriſt. Arnoldo.

22 *Pluribus ſimul vocibus verberaverunt*] Præſtans ille Regius *everberaverunt*, unus is quidem ſane, ſed inſtar omnium, & quod ipſe Gellius ſibi vindicat 1. 23. *Secretum rei & ſilentium deberi puer affirmans animum ejus ad inquirendum everberat.* Gronov.

23 *In præda & manubiis*] MS. Scheff. *in præda & in manubiis*, quod & ipſum veriſſime Gellianum. Sed hinc egregie ſequitur in Regio; *Nihil, nihil profecto iſtiuſmodi eſt.* Idem.

24 *Cura ærarii à quæſtoribus ad præfectos ærarii tralata eſt*] Quod à Nerone primum conſtitutum videtur. Ille enim ad Præfectos curam tabularum publicarum à quæſtoribus tranſtulit, ut teſtatur Tacitus lib. 13. Annal. Varie autem adminiſtratum eſt ærarium, & illius ſæpius magiſtratus mutati. Sub libera enim republica primum quæſtoribus mandata eſt illius cura, ut notum ex Pomponio in *l.* 2. *§. deinde. D. de Origine Juris.* Deinde à Julio Cæſare duobus Ædilibus commiſſum eſt ærarium, ut ait Dio lib. 43. Rediit tamen modico tempore iterum ad quæſtores, & ab iis Auguſtus ærarii curam ad Prætores Prætoreſve tranſmiſit, teſte Suetonio in Auguſto. Deinde quæſtoribus iterum ejus cura à Claudio commiſſa, ut idem Suetonius in Claudio narrat. Poſtea Nero Prætura perſunctos & experientia probatos delegit, curamque tabula- rum

tralata eſt. Eſt tamen non nuſquam invenire ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temerè aut incurioſè *prædam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *præda* poſuerint; aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere conceſſum eſt ſcitè id periteque facientibus. ſed enim, qui propriè atque ſignatè loquuti ſunt, ſicuti hoc in loco M. Tullius, *manubias* pecuniam dixerunt.

rum pecuniarumque publicarum à quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit, ut modo ex Tacito diximus. qui tamen lib. 20. Annal. Veſpaſiano imperante à Prætoribus denuo ærarium tractatum fuiſſe ſcribit. Quare Auguſti tempore ærarium à prætoribus, Claudii à quæſtoribus, Neronis à Præfectis, Veſpaſiani à Prætoribus iterum tractatum. Præfectos deinde iterum à Trajano & ab Hadriano reſtituros ex Favorini apud Auctorem noſtrum verbis clarum eſt, & ex veteri Inſcriptione, qua Plinio Præfectura ærarii à Trajano delata eſt.

C. PLINIVS. C. F. C. N.
CÆCILIVS. SECVNDVS
PRÆF. ÆRARI. SATVRNI PRÆF.
ÆRARI. MILIT.

Adde his Briſſon. Antiq. Jur. lib. 3 cap. 19. & Gutherii de Offic. Dom. Auguſt. lib. 3 cap. 32. *Oiſ.* Non Oiſelius hæc debuit ſcribere, ſed mittere lectorem ad fontem, unde ipſe hauſit, hoc eſt, Lipſium ad librum XIII annalium Taciti in Exceſſu B. ubi iſte vir excellens citat in hoc loco Gellii *præfectos*, ſed addit [præfectos ita legerim, non *præfectum*] ut ille primus ſit, qui pluralem fecerit. Nam quum Aldus aliique amputarent vocem, edendo *præfect.* Gryphii integrarunt *præfectum*. Sed Lipſius nihil novit de voce *ærarii*; quam ſcire igitur oportet ab primo Stephano fuiſſe additam: unde autem, ardua & non peragenda conjectura eſt, quum nonniſi unus codex Scheff. eam habeat: reliqui omnes negent à Gellio vocem *ærarii* in brevitate octo vocabulorum repetitam fuiſſe, idque probabiliter, & hinc licet poſteriores ſequuti fuerint Stephanum, etiam nuperrime Prouſteus, utique incurioſe, ego vero nequivi Stephano manum dare, ſed delevi. *Gronov.*

CAP. XXV.

Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine, Valeri, *in caſu vocandi primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex ejuſdem verbis ad rectam ſcripturam pertinentia.*

P. Nigidii verba ſunt ex commentariorum grammaticorum viceſimoquarto, hominis in diſciplinis doctrinarum omnium præcellentis: *Deinde*, inquit, *voculatio qui poterit ſervari, ſi non ſciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi an vocandi ſint? nam interrogandi ſecunda ſyllaba ſuperiore tono eſt quam prima, deinde noviſſima dejicitur: at* [1] *in caſu vocandi ſummo tono eſt prima; deinde gradatim deſcendunt.* [2] Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed ſi quis nunc Valerium appel-

1 *In caſu vocandi ſummo tono eſt prima*] Sic ex Nigidii mente pronuntiandum eſſet *Valeri*. Neque hæc opinio probabilitate ſua caruit, quia vel in compoſitis vel in paſſis ſyncopen accentus retroagitur. Prævaluit tamen, ut Auctor noſter jam ſuo tempore factum ſcribit, ut penultima acueretur *Valeri*. & ratio eſt, quia vocativi ſyllaba media, eſt nominativi antepenultima, quæ cum evadit ſecunda in vocativo, eadem accentu notatur. Priſcianus l. 7. ait: *perfecti vocativi accentus* in talibus ſervari. Perfectum vero vocativum intelligit integrum more veteri *Valerie*. *Si enim non eſſet abſciſſio*, inquit, *debuerunt ejuſmodi vocativi*, *i. e. qui in i deſinentes penultimam correptam habent, antepenultimam acuere, ut Virgili, Mercuri; quod minime licet: nam penultimam acuimus.*

2 *Sic quidem P. Nigidius*] Prænomen in nullo antiquo legitur. *Gronov.*

3 *Unum*

pellans, in caſu vocandi, ſecundùm id præceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit: & quem *accentum* nos dicimus, *voculationem* appellat: & *caſum interrogandi* eum dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. Id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertimus. *Si hujus*, inquit, *amici vel hujus magni ſcribas*, [3] *unum i, facito extremam. ſin verò hi magnei, hi amicei, caſu multitudinis recto, tum ante*, [4] *i, ſcribendum erit, e, atque idipſum facies in ſimilibus. item ſi* [5] *hujus terrai ſcribas; i litera ſit extrema. ſi huic terræ; per, e, ſcribendum eſt.* [6] *item qui ſcribit mei ſtudioſus; per, e, & , i, ſcribat. at quum mi; tum per i unum ſcribendum eſt, non per e: quia dandi caſus eſt.* Hæc nos auctoritate doctiſſimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum ſcientiam quærunt, non prætermittenda exiſtimavimus.

3 *Unum i facito extremam*] Mſti concordes in *extremum*. Gronov.

4 *I ſcribendum erit ante* e] Vide ſis hac de re Lipſium De recta Pronunciat. L. L. cap. 8.

5 *Hujus terrai*] Scripti omnes *terræ*. Quod vulgo edunt, non exiſtimo ambigi poſſe; nec videtur Nigidius de eo quidquam præcipere. Hinc cogitandum.

6 *Item qui ſcribit mei* &c.] Graſſatus fuit in hoc loco H. Stephanus imperioſe, nec tamen dicas temere; niſi quod qua fide id fecerit, nec ipſe indicat, nec ego aſſequor. Scripti omnes cum priſtinis editis conſentiunt in iſta: *Item mei qui ſcribit in caſu interrogandi, velut cum dicimus mei ſtudioſus, per i unum ſcribat, non per e; at cum miei, tum per e & i ſcribendum eſt, quia dandi caſus eſt.* Tantum editiones habent *Item mi* & *mi ſtudioſus.* Cujus ſaltem memoria exſtet. *Gronov.*

Cap. XXVI.

De verſibus, quos Virgilius ſectatus videtur Homeri ac Parthenii.

[1] Parthenii poëtæ verſus eſt:

[2] Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ καὶ Εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

eum verſum Virgilius æmulatus eſt, itaque fecit duobus vocabulis venuſtè immutatis parem;

Glau-

a *Glauco, Nereique atque maris genio Melicerta.*

1 *Parthenii poëtæ*] Floruit hic Parthenius temporibus Ptolemæi Auletæ, (qui regnare cœpit Olymp. CLXXIV. an. II.) ſive initio principatus Auguſti; fuitque Poëta ἐρωτικὸς, utpote qui amatorio argumento ſe inprimis oblectaret, & Virgilii in Græcis præceptor, ut legimus apud Macrobium lib. 5. Saturn. cap. 17. Ex Suida cognoſcimus eum belli Mithridatici tempore captum fuiſſe; poſteaque ob eruditionem manumiſſum; ac perveniſſe uſque ad tempora Tiberii Cæſaris; quod Voſſius intelligit non de tempore, quo Tiberius imperare, ſed quo florere cœpit, ut cum Rhætos & Vindelicos vicit. Plura de Parthenio vide apud Voſſium lib. 2 cap. 1. de Hiſtor. Græc. & de Poët. Latin. cap. 8. *Oiſ.* Et hæc & quæ de ſcriptis ejus intertexta importune delevi, patet eſſe ex Voſſio deſcripta. Interim Suidas non dicit eum manumiſſum, ſed ἐρυθεὶς διὰ τὴν παίδευσιν.

2 Γλαύκῳ, &c.] Sic vett. C. C. legunt. Apud Macrobium vero lib. 5. Saturn. cap. 17. ſic legitur,

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ καὶ Ἰνώῳ Μελικέρτῃ.

Ubi τὸ Ἰνώῳ videmus, quod etiam Virgilius lib. 1. Georg. vſ. 337. expreſſit. Quod tamen non convenit cum verbis Auctoris noſtri, qui dicit eum hunc verſum æmulatum duobus vocabulis immutatis.

3 *Non*

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homerico [3] non ſanè re parem neque ſimilem fecit. eſſe enim videtur Homeri ſimplicior & ſincerior, Virgilii autem νεωτεϱικώτεϱος [a], & quodam quaſi ferrumine immiſſo fucatior:

Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι [b].

[4] *Taurum Neptuno, taurum tibi* [5] *pulcher Apollo.*

a *Novitatis ſtudioſior.*

b *Taurum autem Alpheo, taurumque Neptuno.* Exſtat Ἰλιάδ. λ. ὑſ. 727.

3 *Non ſane re parem*] Ita correxit Stephanus, quum priores darent *rem*, ut eſt in Lugd. min. quum major & Mem. obtinerent id quod elegit Stephanus. Ex Regio notavit Lambecius *rerum*. Apparent juſta, quæ Stephanum huc egerunt, & *res* pro dicto apud antiquos nota. *Gronov.*

4 *Taurum Neptuno*] Exſtat lib. 3. Æneid. ὑſ. 128.

5 *Pulcher Apollo*] Familiare hoc poëtis, cum Deos Deaſque alloquantur, eos pulchritudinis elogio honorare. Sic Ovidius lib. 15. Metamorph. Æſculapium pulcherrimum, & lib. 5. Triſt. Eleg. 4. Bacchum pulcherrimum, item lib. 4. Faſtor. Venerem pulcherrimam ſalutat. Similiter Horatius lib. 1 epiſt. 16.

—— *pulcha Laverna,*
Da mihi fallere, da juſto ſanctoque videri.

Et paſſim hujus generis exempla reperire eſt. *Oiſ.* Sed id totum deſcripſit ex Phil. Carolo, qui voluit hîc aliquid dicere aliud Gellio, ſed quidquid id eſt, tamen cum eo prorſus convenit. Indicat enim ſe cenſere Homericum *ſimplicitate*, Virgilianum *decoro* inſigne eſſe. Nihil aliud exiſtimatur ab Gellio, & pulchra numina ab veteribus dici ſolita nemo ne hodiernus quidem ignorare poteſt, qui paulum modo temporis in eis poſuerit. *Gronov.*

CAP. XXVII.

De ſententia Panætii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo; qua hortatur, ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique ſint.

LEGEBATUR [1] Panætii philoſophi liber de officiis ſecundus ex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio maximoque opere æmulatus eſt. [2] ibi ſcriptum eſt, cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maximè, quod eſſe hærereque in animo debet. id autem eſt ad hanc fermè ſententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac ſibi ſuiſque eſſe uſui volunt; [3] negotia periculaque ex improviſo aſſidua & prope quotidiana fert. [4] ad

1 *Panætii*] Vide notata lib. 12 c. 5.

2 *Ibi ſcriptum eſt, &c.*] Stephanus inter locos ob orationis ſtructuram ſuſpectos, non dubitat hunc futurum eſſe, ubi verbo perſonali verbi imperſonalis uſus dari videtur. Unde aliquis forſan hîc legendum cenſeret: *ibi ſcripta ſunt*. Probum tamen & Gellianum eſt, ut ex Vett. Codd. hic editum. *Oiſ.* Cur futurum dicunt, qui nunquam ante fuit? Cur ex perſona alterius ſuſtinent ponere mutationem, quam nullus eorum, qui tot anteceſſerunt, tentavit? Quum nullus ante Stephanum indicaverit ſe offenſum, cur de poſteritate malunt obſcœne præcinere? Vix videtur imminere poſſe id periculum, præſertim ab eo, qui Gellium ordine percenſens ad hunc locum veniat memor eorum, quæ habuerat lib. 1 cap. 7 de futuro infinito. *Gronov.*

3 *Negotia periculaque ex improviſo aſſidua & prope quotidiana fert*] Seneca ad Marciam cap. 16. *Plena & infeſtis variis caſibus vita eſt, à quibus nulli longa pax, vix induciæ ſunt.*

4 *Ad*

[4]ad ea cavenda atque declinanda proinde eſſe oportet animo ſemper promto atque intento, ut ſunt athletarum, [5]qui pancratiæ vocantur. Nam ſicuti illi ad certandum vocati projectis alte brachiis conſiſtunt, caputque & os ſuum [6]manibus oppoſitis quaſi vallo præmœniunt; membraque eorum omnia, priuſquam pugna mota eſt, aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adverſus vim & petulantias injuriarum omni in loco atque in tempore proſpiciens, debet eſſe erecta, ardua, [7]ſepta ſolidè, expedita, numquam connivens, nuſquam aciem ſuam flectens, conſilia cogitationeſque contra fortunæ verbera, contraque inſidias iniquorum, quaſi brachia & manus [8]protendens; ne qua in re adverſa [9]& repentina incurſio imparatis improtectiſque nobis oboriatur.

4 *Ad ea cavenda, &c.*] Sic Apulejus Mileſiar. lib. xi. ait *cauto circumſpectu vitam, quæ variis caſibus ſubjacet, eſſe muniendam.*

5 *Qui pancratiæ vocantur*] Melius leges *qui pancratiaſtæ vocantur*. Oiſ. Ita ſane vulgo etiam legebatur in editionibus Gellii. Sed cur hoc melius? Satis conſtat vulgo ſic appellari ſolitos. Interim tamen ſic quoque non melius fore judicavit Stephanus ab iſta editionum multitudine diſcedens atque etiam aliqua dicens de hoc novo pag. 139. Et recte. Nam & Regius & Thuan. & Mem. & Petav. & Uterque Lugdun. & quidquid membranarum queo nominare, exhibent *pancratiæ*, quamvis ſupra uſurpaverit vulgarem appellationem. Liceat nobis hoc etiam ab Gellio diſcere non per quinque tantum ſyllabas, ſed per quatuor quoque poſſe exponi id nomen. *Gronov.*

6 *Manibus oppoſitis*] Ipſa eſt Ovidii loquutio ex libro IX Metam. *Brachiaque oppoſui, tenuique à pectore varas In ſtatione manus, & pugnæ membra paravi.* Idem.

7 *Septa ſolide*] V.C. *ſepta, ſolida*. Oiſ. Attamen Reg. Thuan. Lugd. ut. habent *ſolide*, quod merito prælatum ab Stephano. Gravior autem nodus in ſequentibus, quum Regius & Lugd. maj. habeant *ſepta ſolide expedita jam ſollicitis nunquam connivens*, Thuan. *vocem ſollicite* mox immittat ante participium *flectens*. Sed ex Regio Pater conjiciebat *in ſollicitis nunquam conniv.* Gronov.

8 *Protendens*] V. C. *prætendens*. Oiſ. Immo noſtri Mſſ. præferunt vocalem o.

9 *Et repentina*] Reg. Th. Lugd. uterq. Mem. Pet. *& in repentina.*

Cap. XXVIII.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus, *dixit; an quid & quantum differret, ſi dixiſſet*, cum multis hominibus.

Verba ſunt Claudii Quadrigarii ex annalium ejus tertiodecimo: *Concione dimiſſa [1] Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum proficiſcitur. tota civitas eum reduxit.* Quum is liber eaque [2]verba M. Frontoni, nobis ei ac pleriſque aliis aſſidentibus, legerentur; & cuidam haud ſanè viro indocto videretur *mortalibus multis*,

1 *Metellus*] Sunt qui volunt eſſe Q. Metellum Macedonicum, fortunatiſſimum & honoratiſſimum, qui Conſul, Cenſor, Augur, triumphalis, & duobus luſtris princeps Senatus, filios & nepotes habuit conſulares & triumphales multos. de quo præter cæteros Vellejus Paterculus lib. 1. & Plinius Natural. Hiſt. lib. 13 cap. 13.

2 *Verba M. Frontoni*] Prænomen in Lugd. maj. non legitur; etſi id parum refert. Sed Lambecius notavit ex Regio *verba à Frontone*, quod eſt prorſus notabile, ut is ipſe habuerit librum legendum. *Gronov.*

Digitized by Google

tis, pro *hominibus multis*, ineptè frigideque in hiſtoria, nimiſque id poëticè dixiſſe: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, [3] Ain' tu, inquit, aliarum homo rerum judicii elegantiſſimi, *mortalibus multis* ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare cauſæ fuiſſe, [4] quòd vir modeſtus atque puri ac propè quotidani ſermonis *mortalibus* maluit, quàm *hominibus* dicere? eamdemque credis futuram fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi *cum multis hominibus*, ac non *cum multis mortalibus* diceret. Ego quidem, inquit, ſic exiſtimo, niſi ſi me ſcriptoris iſtius omniſque antiquæ orationis amor atque veneratio cœco eſſe judicio facit, longe [5] longeque eſſe amplius, prolixius, fortius, in ſignificanda totius propè civitatis multitudine, *mortales* quàm *homines* dixiſſe. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi poteſt; *multi* autem *mortales* neſcio quo pacto & quodam ſenſu inenarrabili omne fere genus quod in civitate eſt, & ordinum, & ætatium, & ſexus, comprehendunt. quod ſcilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiſcam multitudinem volens oſtendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium veniſſe* dixit, ἐμφατικώτερον[a], quàm ſi *cum multis hominibus* dixiſſet. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, quum ita, ut par erat, non approbantes tantùm, ſed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne exiſtimetis ſemper atque in omni loco, *mortales multos*, pro *multis hominibus*, eſſe dicendum; ne planè fiat Græcum illud de Varronis ſatura proverbium [6] τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον[b]. Hoc judicium Frontonis, [7] etiam de

a *Expreſſius.* b *In lente unguentum.*

3 *Ain' tu*] V.C. *An tu* & poſt *frigidum*, additur *dicis?* Oiſ. Sed contra meliores Mſſ.

4 *Quod vir modeſtus*] Credimus? ab hac virtute nunc tempus eſt commendare illum ſcriptorem? aut materia ipſa eam laudem admittit? Agitur de more loquendi, quem in hiſtoria tenuit. Itaque licet fœdati ſint codices reliqui omnes, & huc inferciant, quod nequaquam requiritur, lege cum MS. Regio *vir modeſti atque puri ac prope quotidiani*, quæ particulæ ſic quoque in aliis libris efferuntur. In eodem legitur *Nil autem*, quod præter Aldinam & Gryphianas agnoſcunt & alii Mſſ. ut non debuerit temere ex neſcio quibus mutare Stephanus. *Gronovius.*

5 *Atque longe*] Cod. Tot. *longeque.* Oiſ. Et id ipſum eſt in Reg. & Lugd. maj. In aliis habetur *longe atque eſſe.* Omnino reliqui Stephano, quod ipſe elegerat, ut videtur, motus ſimili loco cap. 1. libri ſeq. *& ſupra longe atque longe per infinitum*, quum major fides ſit ex judicio codicis Regii nunc aliter loqui voluiſſe. Illud permirum ſine ulla cauſæ dictione edi ab Stephano *amplius, prolixius, fortius*, quod non reor eſſe in ullo MSto, quum ante illum edita exemplaria habeant *amplius, prolixius, fuſius.* quod ipſum vel *fuſtius* exhibent etiam libri ſcripti. Et certe huc deſideratur non forte genus loquendi, ſed ſimile præcedentibus *amplum & prolixum*, quod optime dicetur *fuſum*; id ſcilicet, ut ſolent liquida, inſinuat per plurima & omnia, ut à nulla ſorte abſtineat. Reg. etiam mox *comprendunt.* Tum & deinde *ea nos omnes, quæ Fronto dixit.* Gronov.

6 Τὸ ἐπὶ τῇ Φακῇ μύρον] Subaudi, infundis: cum quippiam non ſuo loco ac tempore adhibetur.

7 *Etiam de parvis*] Habent Gellianæ editiones recentes id quoque ab Stephano, quum priores legerent *etiam in parvis.* At Mſſti noſtri ignorant qualemcunque particulam, & tantum habent *etiam parvis*

de parvis minutiſque vocabulis, non prætermittendum putavi; [8] ne nos fortè fugeret lateretque ſubtilior hujuſcemodi verborum conſideratio.

parvis, quod certe propinquius antiquæ lectioni, quam Stephanicæ. Sed quod mireris, in principio capitis ſequentis legit membrana Reg. & Lugd. maj. *de qua nata ſunt*, ubi etiam editiones ſine ulla ambiguitate exhibent *in qua*, tanquam innuerent illud *in* ibi ſatis crebro iterari, etiamſi his verbis non ſit admixtum. Et certe eſt, ubi utrique locus eſt in eadem notione. Interim legebat illic Scheff. *in ea ſignificatione, in qua nata*, augens etiam eandem præpoſitionem. *Gronov.*

8 *Ne nos forte*] An non ſeripſit auctor *vos?* Compoſuit enim hæc in liberorum uſus, ut ait in præfatione. *Idem.*

Cap. XXIX.

Non hactenus eſſe faciem, qua vulgò dicitur.

Animadvertere eſt pleraque verborum Latinorum ex ea ſignificatione, in qua nata ſunt, deceſſiſſe vel in aliam longè vel in proximam, eamque deceſſionem factam eſſe conſuetudine & inſcitia temere dicentium, quæ cuimodi ſint, non didicerint. ſicuti quidam faciem eſſe hominis putant os tantum & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: [1] quando facies ſit forma omnis, & modus, & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta, ut [2] ab aſpectu ſpecies, & à fingendo figura. itaque Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inſcribitur, *faciem* dixit *hominis*, pro corporis longitudine:

Ætate, inquit, *integra, feroci ingenio, facie procera virum.*

Non ſolùm autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cujuſquemodi aliarum, facies dicitur; nam montis & cœli & maris facies, ſi tempeſtivè dicatur, probè dicitur. Salluſtii verba ſunt ex hiſtoria ſecunda: *Sardinia in Africo mari facie veſtigii humani in Orientem quàm in Occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus [3] in Pœnulo *faciem*, pro totius corporis coloriſque habitu dixit. Verba Plauti hæc ſunt:

Sed earum nutrix qua ſit facie, mihi expedi.
[4] *Statura haud magna, corpore aquilo 'ſt. ipſa ea'ſt.*
Specie venuſta, ore parvò atque oculis pernigris.
Formam quidem hercle verbis depinxti probè.

Præ-

1 *Quando facies ſit forma omnis, &c.*] Hunc locum more ſuo deſcripſit Nonius in v. *faciem*.

2 *Ab aſpectu ſpecies*] Cur nunc compoſitum adhiberi debuerit, non aſſequor, quum ad manum haberet *ab ſpectu*, etſi deſcripſerit quoque Nonius, & Nonio Gellium jungat Pricæus ad Apuleji Apolog. pag. 89. *Gronov.*

3 *In Pœnulo*] Ex Act. 5. Sc. 2.

4 *Statura haud magna*] Fluctuant editi. Aldus enim & Sebaſtianus Gryphius habent *non*, quod Antonius aliique cum Stephano mutarunt in noſtrum *haud*, quod in nullo MS. apparet, & tam Reg.

Præterea memini Quadrigarium [5] in undecimo *faciem* pro ſtatura totiuſque corporis figura dixiſſe.

Reg. quam alii retinent *non*, perinde ac ſi innuerent Gellium citaviſſe memoriter, unde etiam interciderit vox *parvo*, quæ & ipſa non exſtat in Regio aliiſque. Certe jam olim notabat Aſcenſius: [In ſecundo quoque verſu legi poteſt *non*, ut habet Gellii codex: quod facile perſpiciet, qui jambici verſus naturam noverit.] *Gronov.*

5 *In undecimo*] Mercerus ad Nonium hic legendum cenſet *in primo*. & locum intelligit ex Manlii pugna cum Gallo, quem Auctor noſter adducit lib. 9 cap. 13. *Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies.* Oiſ. Sed certe ſcripti nulli adjuvant conjecturam viri doctiſſimi. Et ſane ſi illa omnia, quæ in his Noctibus ex Quadrigarii primo Annali adducuntur, vere in iſto expoſita fuerunt, ampliſſimam eſſe debuiſſe ſtatues iſtius libri materiam & diverſiſſima tempora in eum fuiſſe collecta.

Cap. XXX.

Quid ſit in ſatura M. Varronis, caninum prandium.

Laudabat venditabatque ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens [1] homo ineptè glorioſus, tamquam unus eſſet ſub omni cœlo ſaturarum M. Varronis enarrator; [2] quas partim Cynicas, alii Menippæas appellant. & jaciebat inde quædam non admodum difficilia; ad quæ conjicienda adſpirare poſſe neminem dicebat. Tum fortè ego eum librum ex iſdem ſaturis ferebam, qui [3] ὑδροκύων inſcriptus eſt. propius igitur acceſſi, &, Noſti, inquam, magiſter, verbum illud ſcilicet [4] è Græcia ve-

1 *Homo inepte glorioſus*] Poſſumus intelligere, & ſic cavet, ne ſcilicet glorioſum accipiamus modo meliore. Interim Reg. & Lugd. maj. *homo ineptus, glorioſus.* Vide an non huc conferant aliquid iſta libri 12 cap. 1. *totam integram.* Nam & Plautus ſic dixit Trinum 1, 2, 124 *Gregem univerſum voluit totum avertere.* Moſtell. 1, 2. *Sarcire poſſe ædes meas, quin totæ perpetuæ ruant.* Gronov.

2 *Quas partim Cynicas, alii Menippæas*] De Satiris Varronianis vide ſupra lib. 1 cap. 17.

3 Ὑδροκύων] Vett. editt. ὕδωρ κρυὸν, id eſt, *aqua rigens.* Videtur autem Varro hac Satyra inſectatus homines delicatiores, qui in potu utebantur aqua gelida & refrigerata. Veteribus enim in uſu aquam varia atque exquiſita arte, maxime nivibus refrigerare, ut ex Athenæo lib. 3. Deipnoſoph. conſtat. Unde Martialis:

Non potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive, commenta eſt ingenioſa ſitis. Oiſ. Accipit igitur in hac verſione κρυὸν pro κρυερὸν. Ita quidem & hæc nequit probari, & quod magis miretis, hujus vocis Latinam verſionem nulla editio anterior voluit profiteri, & quum unaquæque jactet dictionum Græcarum interpretationem, hæc ſola vox inde exulat, malo certe exemplo. Neque etiam Scaliger in fragmentis Varronianis quidquam affert. Quin neque editiones illæ, quæ exhibent iſtud ὕδωρ κρυὸν, tam voluerunt futiles eſſe, ut Oiſeliani ſaporis verſionem efferrent. Unus eſt Prouſteus, qui quum & ipſe ederet ὑδροκύων, ac nihil aliud noſſet, tantum nefas admittere ſuſtinuit, ut adponeret interpretationem *aqua rigens*, an expectandam ab Pariſiis? Prudentior Reineſius, quum auſus fuiſſet ſcribere lib. 11 Var. 6 *è Varronis ὑδροκύων*, id feſtine tranſcurrit, haud dubie ex inopia. Et certe poterat inde fieri facile ὑδροκάρδιον. Interim neſcio ſi fideliter illi ex Mſſ. hanc vocem promſerint. Nam ex Petav. video notatum ὑδρονιον; & utique in Lugd. utroque eſt ΥΔΡΟΚΥωΝ, quod plane extulit in ſua Antonius Gryphius ὑδροκύων: ſed in Reg. ΥΔΡΟΚΙωΝ, quod pro egregio & veriſſimo intueor affectante Varrone riſum in his titulis, dum comminiſcitur columnam aquatam. *Gronov.*

4 *Egregiam Muſicam* &c.] Ita legunt omnes S. E. & Eraſmus in enarratione hujus proverbii. At ſi quis pauló accuratius hæc verba penſitet, & cum Græcis unde expreſſa ſunt conferat, facilè deprehendet vocem *egregiam* huic loco malè convenire. Viderat id ex parte H. ST. qui propterea legi maluit: *Noſti, inquam, Magiſter, verbum illud, ſcilicet egregie vetus: Muſicam*, &c. Sed, quod ajunt, lutum luto purgavit. Omnino legendum ex MS. R. *Noſti*, in-

Digitized by Google

vetus; Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei? [5] oro ergo te, legas hos verſus pauculos, & proverbii iſtius, quod in his verſibus eſt, ſententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſequor: [6] indiſtincta namque fient & confuſa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. Tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus deſiderantibuſque, accipit à me librum [7] veterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum. accipit autem inconſtantiſſimo vultu & mœſtiſſimo. [8] ſed quid deinde dicam? non audeo herclè poſtulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ii magis in legendo deridiculi fuiſſent; ita & ſententias intercidebat, & verba corruptè pronunciabat. red-

inquam, Magiſter verbum illud ſcilicet è Græcia vetus: Muſicam &c. Græcis enim quondam celebratum adagium: οὐδὲν ὄφελος ἀποῤῥήτου ἢ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς; à quibus id poſtea Latini mutuarunt. Ita Suetonius in Nerone, *ſubinde*, inquit, *inter familiares Græcum proverbium jactans: Occultæ muſicæ nullum eſſe reſpectum*. Sed facile fuit pro *è Græcia egregiam* ſubſtituere propter adfinitatem literarum C & G quæ in ſcriptis codicibus ſæpius confunduntur. Adde quod paulo ſit infrequentius dicere, *verbum è Græcia vetus*, pro, *vetus Græcorum proverbium*. Lambecius. Plane ut MS. Reg. ſic quoque Lugdunenſis major habet *è grecia vetus*, quum in minore exſtet *egregiæ vetus*, aliis Mſſ. exhibentibus *egregia vetus*, Ordo enim verborum turbatus fuit ab ſolis edentibus. Ego autem quum in bibliotheca Thuanea conſuluerim codicem MStum, in quo non erat vox iſta *verbum*, ſane etiam carere ea poſſum, imo libenter volo. *Gronov.*

5 *Oro ergo te*] Sic habent ſcripti omnes & editi libri, idque nunc idcirco reſtitui, quum media vocula excidiſſet incurioſe ex editione paterna, quam non debuit cœce imitari Oiſelius. *Gronov.*

6 *Indiſtincta namque fient & confuſa, quæ legero*] Actum egit Oiſelius, dum huic citationi multas voces ſubnectit, quas rapuit vel ex Lipſii Centuria III Miſcellan. epiſt. 39, vel ex Hermanni Hugonis Re Literaria cap. 27, quos deſigno, quoniam inde peti poſſunt, ſi quem guſtus ad ea impellit. Interim Mſſii habent *indiſtincta namque & confuſa fient*. Quin etiam Regius legebat *quæ eque non aſſequor*. Gronov.

7 *Veterem, fidei ſpectatæ*] Non male; & ſunt hæc quotidiana inter doctos. Attamen turſum MS. Reg. ſed ſolus, *accipit à me librum fidei veterem*. Quin & in Thuan. videbam *ſpectata eſt luc.* An licet igitur cogitare *librum fidei veterem, ſpectatæ & luculente ſcr.?* ut habeat aliqnid ab Tacito. Sed & in Lugd. maj. erat *compluribus idem approbantibus. Accipit* vero bis exſtat in MS. Reg. ut etiam in omnibus aliis, eoſque fideliter ſequutæ ſunt editiones. Cur igitur ab tantis documentis abiit Stephanus, ut daret *accepit?* Hunc ſic deſolatum debui deſerere. *Idem.*

8 *Sed quid deinde dicam? &c.*] Melius erit, ſi cum Pricæo ad Apuleji Apologiam legas ac diſtinguas, *Sed quod deinde dicam non modo audeo hercle poſtulare, ut id credatur mihi.* Oiſelius. Qui habuit tunc, quum ſcriberet aut dictaret hanc notam, oculos manumque & mentem aliis intentam. Nec enim Pricæus vocem *modo* voluit audacter inſulcire; cujus vocis nulla apud eum litera exſtat, ut eam deleri oporteat. Sufficit reliquum iſtud ſine fulcro codicum veterum ab eo tentari. Neque enim ullus hanc ejus conjecturam juvat, ſicut nec ipſa Gellium. Sed neque ille ipſe multus eſt in firmanda hac diſtinctione aut lectione, ſcribens modo [Membrum periodi prava interpunctione laborat, ſimul tantillo mendo ut abſtergere vix operæ ſit. Duximus commouſtranda autem, ne tam contempſiſſe ea quam ignoraſſe videamur. Scribe & diſtingue igitur ad hanc faciem] Nam iſta continuatio Pricæana eſt inſipidior & interficit omnem ſalem & iſtud acumen, quo ſe ipſe per diſtinctionem interrogatoriam ſuſtinet, quaſi ambigens an vel dicere ſit utile aut oportunum. Proceſſurus enim in ſermone, quo narrare inceperat modum accipiendi libri, repente quaſi & poſt renovatam velut cogitationem revocans quoque linguam ſubjicit *Sed quid deinde dicam?* ut crebro occurrit. Accedit ad magnitudinem inſinuitam ſtuporis declarandam inexſpectata prorſus imminutio & fraudatio propriæ fidei, quæ meretur certe & debet alia quadam ratione collocari, quam in vulgario loquendi proceſſu. *Gronov.*

reddit igitur mihi librum multis jam ridentibus; &, Vides, inquit, oculos meos ægros aſſiduiſque lucubrationibus prope jam perditos: vix ipſos literarum apices potui comprendere: quum valebo ab oculis, [9] reviſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. ſed, in quo illis nihil opus eſt, id, rogo te, dicas mihi. *caninum prandium* in hoc loco, quem legiſti, quid ſignificat? atque ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus, exſurgit ſtatim: & abiens, Non, inquit, parvam rem quæris. talia ego gratis non doceo. Ejus autem loci, in quo id proverbium eſt, verba hæc ſunt: *Non vides apud* [10] *Mneſtheum ſcribi tria genera eſſe vini,* [11] *nigrum, album, medium, quod vocant* κιῤῥόν [a]; *novum, vetus, medium. & efficere* [12] *nigrum virus, album urinam,* [13] *medium* πέψιν [b]? *novum refrigerare, vetus calefacere, medium eſſe prandium caninum?* Quid ſignificet, *prandium caninum*, rem leviculam diu & anxiè quæſivimus. prandium autem abſtemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis

a *Gilvum.* b *Concoctionem.*

9 *Reviſe ad me*] Illuſtrat Doctiſſimus Juretus ad Symmachum pag. 134.

10 *Mneſtheum*] Omne quod ab Oiſelio huc fuerat adlatum, futiliter & fallaciter deſcriptum ex Reineſii libro II Var. Lect. c. 6, pro ſuo venditavit, ita ut ſe ſuſpicari etiam diceret, quod illic aperte ſtatuit vir iſte doctiſſimus.

11 *Nigrum, album, medium, quod vocant* κιῤῥόν, *&c.*] Quæ huc collata ſunt ab editione Badianâ, unicâ Oiſelio placitâ, illic cerni poſſunt, nihil inſtaurantia Gellium, quoniam negliguntur codices antiqui, ex quibus patet de melino ne cogitaſſe quidem Gellium. In Regio cod. nulla mentio Græcæ vocis; ſed plura illic omiſſa erant, opinor, ab iteratione vocis *medium*, ut ſolet. Lugd. uterque KIPPONEI *novum*, vel Κιῤῥὸν et *novum*, quorum prius eſt & in Petaviano. Lincoln. κιῤῥὸν *enim novum*, ut credibile ſit Græcam vocem eſſe ab manu auctoris: deque colore, quem denotat, agitur in paterna nota ad 2, 24. Sed etiam patet recte ab Stephano expulſa eſſe iſta *id eſt gilvum*. Gron.

12 *Nigrum vires*] Sic omnino legendum, cum ver. ed. Veneta A. CIↃ IↃ IX. & Aldina A. CIↃ IↃ XV, item Aſcenſiana, quod & Moſellanus vidit. Male in ver. edit. Rom. quod & H. Stephanus, & Vir Doctiſſimus in ultima, quam procuravit, editione retinuere, eſt, *Nigrum virus.* Nam ipſiſſima Meneſithei verba, quæ Varro innuit, exſtant apud Athenæum lib. I. Deipnoſoph. *Oiſ.* Niſi fallor, ſuffecerit hæc Oiſelii verba protuliſſe, ut appareat, & quam inepte judicaverit, & quam malevole potuerit agere. Neque enim Gelliana veritas pendet ab editionibus, ſed potius multo ab MSStis, qui toties coegerunt Stephanum ab editis diſcedere; eumque in talibus ſequuta fuit editio viri, ut ait, doctiſſimi. Etenim hoc loco MSſti omnes aut *virus* habent aut *viris.* Non ego id tantum ſcio & teſtor de illis, quorum manum novi: ſed idem omnes editi, dum in orâ id ſeruut. Verum male-doctus Oiſelius deceptus fuit per Græca verba, quæ deinde citat, ubi μέλας οἶνος dicitur & θρεπτικώτατος & τροφιμώτατος & δυναμικώτατος, quæ adjectiva is intellexit de corporis bene curati indiciis, unde accederent vires, (quod eſſe proprium veteris vini dicit Athenæus in verbis ab ipſo citatis δύναμιν δὲ τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖ,) quum intelligi oportuit de virilitate nutrita & in robur majus redacta. Sed hic homo non norat virus niſi in ſequiorem partem & maleficium, quum ex Tertulliano ab aliis jam monſtratum ſit *genitale virus.* Quare iſta vox non poteſt in dubium vocari. *Gronov.*

13 *Medium* πέψιν] Sive hic *melinum* cum Maſerio & Badio legas, ſive τὸ *medium*, quod omnes codd. habent, retinere malis, neceſſe eſt, intelligas *vinum gilvum*, quod concoctionem juvare modo ex verbis Mneſithei apud Athenæum vidimus; cujus & iſta ſunt eodem lib. I. Ὁ δὲ λευκὸς οἶνος, ἀσθενὴς καὶ λεπτός· ὁ κιῤῥὸς πέττει ῥᾷον, ξηραντικώτερος ὤν. Id eſt, *Vinum quidem album imbecillum eſt ac tenue; gilvum vero ſiccat valentius, & magis concoctionem juvat.*

14 *Ple-*

nis vino caret. quum igitur medium vinum appellaſſet, quod neque novum eſſet neque vetus, & [14] plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum eſſe dicant, aut vetus; nullam vim habere ſignificavit neque novi, neque veteris, quod [15] medium eſſet; icircò pro vino non habendum; quia neque refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod Græcè ἀναψύξαι dicitur.

14 *Plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum eſſe dicant aut vetus*] Id verius vero eſt; & probant ipſa Evangelia, ut apud Lucam v, 18. Ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν εὐθέως θέλει νέον· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστι. Nulla mentio aut cura vini medii; ſed tantum dicitur novum eſſe aut vetus. Ad hac cauſam quoque pertinet loquutio ſolenniter adhiberi ſolita in feſto Meditrinæ, qua exclamabant *Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor*, tanquam vino medio aut nullo aut prorſus ignoto, quia inuſitatum erat. Unde porro patet veritas ſimul & elegantia explicationis Gellianæ, qua medium, licet vinum eſſet, non tamen haberetur pro vino, quia nec effectus in eo erat, qui ab vetere aut novo vino ſolebat exiſtere, nec in loquela de potando ſolebat proferri, nec de tabernis peti; atque adeo diverſum quid & alienum ab vino videretur. Varro igitur hanc conſuetudinem perpendens putavit inde jocanti ingenio ſuo dari materiam, ut iſtud medium vinum relegaretur ad caninum prandium, prout ipſe explicat, in quo potaretur ex more canum, nihil nempe vini. Quod niſi fallor, ſatis ſimplex ſatiſque pronum eſt ad intelligentiam; neque ullus dubito, quin hæc Gelliana explicatio commode proceſſura eſſet ex argumento ipſius ſaturæ, modo illa exſtaret: nedum ut ab Sciolo traduci debeat pro nimis frigida. Certe alios, quibus ait jam animadverſum, Gellium in hujus proverbii explicatione lapſum, ipſos lapſos eſſe evincet. Sed & parcius licebit vocare proverbium, quod licet ſic & Gellio dicatur, utique eſt ſolius Varroniani joci, non ſecus ac Martiali viſa res ipſa fuit bene olere & eſurire, adeo ut qui non cœnaret, & tamen ungeretur, is videretur illi mortuus. Phil. Carolus autem non explicat antiquitatem, ſed tabernarum hodiernarum aſtus vitioſe traducit ad mentem Varronis, quam ipſe nequit noſſe, quod poterat Gellius: & inprimis ad curam ſibi ponere debuerat de vino medio ſic inuſitato antiquis, ut ne in loquela quidem obtineret. Sufficiat ad turbas eſſe prandium Centaurorum & Lapitharum. *Gronovius.*

15 *Medium eſſet: idcirco*] MS. Reg. *quod medium eſſet, & idcirco*, idque videtur mollius. Mox in eodem ſcribitur *quod Græce* GR *dicitur*. Etiam in Lugd. maj. *quod Græce* ψύχειν *dicitur*. Gronov.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER QUARTUSDECIMUS.

CAPUT I.

Diſſertatio Favorini philoſophi adverſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibuſque ſiderum & ſtellarum [1] fata ſe hominum dicturos pollicentur.

1 *Fata ſe hominum dicturos*] Verba concinnata ad id, quod in fine capitis ſcribitur *qui prod. art. futura omnia dicturos ſe profitentur*. Nunc tamen pronomen in neutro Lugdun. exſtat, prout nec appa-

ADVERSUM iſtos, [2] qui ſeſe Chaldæos ſeu genethliacos appellant, ac de motu deque poſitu ſtellarum dicere poſſe, quæ futura ſunt, profitentur, audivimus quondam Favorinum philoſophum Romæ Græcè diſſerentem [3] egregia atque illuſtri oratione. [4] exercendine autem, anne oſtentandi gratia ingenii, an quòd ita ſerio judicatoque exiſtimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorumque quibus uſus eſt, quod ejus meminiſſe potui, egreſſus ibi ex auditione properè annotavi; eaque

apparuit in Petav. idque omitti crebrò ab noſtro Gellio perinde ut ab aliis, exempla docent; ſed eorum inſtar eſt in libri VII cap. 18 *quoniam quod facturos dejuraverant non præſtitiſſent*, quod in hanc cauſam citavit & produxit H. Stephanus in Specimin. Emendat. p. 109. *Gronov.*

2 *Qui ſeſe Chaldæos*] Cicero de Divinat. lib. 2. *Chaldæi non ex artis*, inquit, *ſed ex generis vocabulo nominati, diuturna obſervatione ſiderum, ſcientiam putantur effeciſſe, ut prædici poſſet, quid cuique eventurum, & quo quiſque fato natus eſſet.* Hi ſunt, quos vulgo *Aſtrologos*, & *Judiciarios*, eorumque vanam profeſſionem *Aſtrologiam ἀποτελεσματικὴν*, ſive *Judiciariam* appellamus. Auguſtino lib. 4 cap. 1. 4 & 9. Confeſſ. *Planetarii* dicuntur. Olim etiam vulgò, at malè *Mathematici* generali nimis & ipſis minime convenienti nomine, dicti. Noſter ſupra lib. 1 cap. 9. *Vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos dicit.* D. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſt. cap. 21. *Qui Genethliaci propter dierum natalium conſiderationes, nunc autem vulgo Mathematici vocantur.* Quo nomine ut magis ſpecioſo & ipſi Chaldæi ſeſe jactarunt, ut teſtatur Sext. Empiricus lib. 5. adverſ. Mathemat. ubi ait ſe iſto libro ſcriptutum non adverſus Aſtronomian, ἀλλὰ πρὸς γενεαλογίαν, ἣν σεμνοτέροις κοσμοῦντες ὀνόμασιν οἱ Χαλδαῖοι, Μαθηματικοὺς καὶ Ἀστρολόγους σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύουσιν. *Sed adverſus genealogiam, quam Chaldæi magnificis ornantes nominibus, ſe ipſos Mathematicos appellant & Aſtrologos.* Hinc etiam in Cod. Theod. & Juſtinian. *Tit. de Maleficis & Mathematicis*; & Impp. *in l.* 5. ad omnem ambiguitatem vitandam *Chaldæos* & *Mathematicos* conjungunt, & omnem divinandi curioſitatem iſta lege perpetuo ſilere jubent. Vocantur etiam *Babylonii* Julio Firmico lib. 2. Aſtron. cap. 3. unde & *numeri Babylonii* apud Horatium lib. 1. Od. 2. *Nec Babylonios tentaris numeros.*

3 *Egregia atque illuſtri oratione*] Merito egregia atque illuſtris hæc Favorini adverſus Chaldæos oratio dicenda, ac neſcio an in tota antiquitate ſimilis reperiatur, ubi adeo ſuccincte, ac nervoſe, argumentorumque pondere futiliſſimæ hujus artis fundamenta evertantur. Quod etiam inter veteres fecit Cicero ex Panætio l. 2. De Divin. & Sextus Empiricus lib. 5. adverſus Mathematicos.

4 *Exercendine autem anne oſtentandi*] Non opiner ab Gellio tot literas conſcriptas fuiſſe: certe in Mſſtis ille numerus non reperitur, quorum Regius *exercendi autem non oſtentandi*. Lugd. maj. & Petav. *exercendi aut ne oſtentandi*, minor *exercendi aut anne oſt.* Scheff. *exercendine aut oſtent.* quod electum fuit ab editionibus ante Stephanum. Creſollius lib. 3 Theat. Rhet. c. 10 hunc locum citans non aliud agnoſcit quam *exercendi vel oſtentandi gratia ingenii.* Patrem video cogitaviſſe *exercendine autem atque oſtent.* Sed in tanta differentia nihil eſt conſultius, quam arctiſſime inhærere libro optimo. Non enim dubitare potuit Gellius, an ab Favorino aliquid fieret oſtentandi ingenii gratia: nimis hoc improbum, quam ut in eo ſupponeretur. Hinc & XVII, 12 in Favorino nihil præterquam diſputationes exercendi gratia agnoſcit. Sic patet auctorem nunc dediſſe *exercendi autem, non oſtentandi, gratia ingenii, an quod ita ſerio jud. ex. non habeo dicere.* Quum vero ſic Gellius in conjectura hæreat, Oiſelium potes cernere decidentem, opinor, teleſcopio ſuo ſuperantem & penetrantem adeo longi temporis intervallum: quaſi non illud foret hominum genus, quod in civitate Romana & vetitum fuerit ſemper & retentum, fatente Tacito ipſo lib. 1 hiſt. 22. Hinc licet multi forſan, & vel omnes exercuerint ſe contra illos, manſit tamen in pleriſque imbecillitas. Neque vero dubium eſt alienos ab Chaldæis fuiſſe philoſophos, neque id ex Cicerone lib. 2 Div. diſci demum debet: nota eſt contumacia Anaxarchi & ratiocinatio circa Alexandrum ingreſſurum Babylonem, ſed quæ tamen maximo Regi admodum fuit calamitoſa. Vide Juſtini librum XII cap. 13. Denique licet exſtarent SCta contra hos mathematicos Romæ, tamen non Octavius pater rejicere potuit Nigidium Figulum, non filius Theagenem, non Tiberius Thraſyllum, etſi ſub hoc publice expellerentur. *Gronov.*

5 *Diſci-*

Digitized by Google

eaque fuerunt ad hanc fermè ſententiam. [5] Diſciplinam iſtam Chaldæorum tantæ vetuſtatis non eſſe, quantæ videri volunt; neque eos principes ejus auctoreſque eſſe, quos ipſi ferant: ſed id præſtigiarum atque offuciarum genus commentos eſſe homines [6] æruſcatores, & cibum quæſtumque ex mendaciis captantes. atque eos quoniam viderent terrena quædam inter homines ſita [7] cœleſtium rerum ſenſu atque ductu moveri; quale eſt quod oceanus quaſi lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque; hinc videlicet ſibi argumentum [8] ad perſuadendum paraviſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum & parva & maxima, tamquam ſtellis atque ſideribus evincta, duci & regi. Eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdumque; ut, quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicujus, quod ei fortè de aquæ ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem eſt, ut exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cœlo vinctum gubernari. quod etſi vi & [9] ratione quapiam divina fieri poteſt; nequaquam id tamen cenſebat in tam brevi exiguoque vitæ ſpatio,

5 *Diſciplinam iſtam Chaldæorum tantæ vetuſtatis non eſſe*] Vett. edd. habent *tantæ venuſtatis*, quod & Nannius lib. 1. Miſcell. cap. 7. explicat *tantæ auctoritatis*. Sed rectiſſimum eſt *tantæ vetuſtatis non eſt*. Jactarunt quippe Chaldæi ad expeditionem Alexandri in Aſiam, elapſa eſſe annorum quadringenta & ſeptuaginta duo millia, ex quo ſidera obſervarunt, ut eſt apud Diodorum Siculum lib. 2. Unde Cicero Panætii auctoritatem ſecutus lib. 2. de Divinat. de Chaldæis: *Nam quod ajunt quadringenta & ſeptuaginta millia annorum in periclitandis, experiundiſque pueris, quicunque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, fallunt. Si enim eſſet factitatum, non eſſet deſitum: neminem autem habemus auctorum, qui aut fieri dicat, aut factum ſciat.* Id autem Chaldæi feciſſe videntur in æmulationem Ægyptiorum, qui quinquaginta annorum millia numerabant, ex quo ſiderum obſervationibus vacarent, & gloriabantur, Chaldæos ſui eſſe coloniam, ut refert Diodorus Siculus lib. 1. Hoc autem Chaldæi pernegabant. Sed quam vana hæc fuerit jactatio, cætera ut omittam, vel ex eo conſtat, quod Simplicius in l. 2. de cœlo, comm. XLVI. ſcribit Chaldæos non plures annos edidiſſe Calliſtheni de vetuſtate gentis percontanti, quam mille nongentos & tres, ad uſque Babylonem ab Alexandro captam. Quos annos ſi retro numeres, non multum ultra Abrahami Patriarchæ tempora excurrent. Denique Hipparchus & Ptolemæus Aſtronomiæ principes, nullas veterum Obſervationes ſiderum afferunt, quam quæ ſub rege Nabuchodonoſore apud Ægyptios Aſſyrioſve factæ fuerint.

6 *Æruſcatores*] Feſtus: *Æruſcare, æra undique, id eſt pecunias colligere.* Apud Auctorem noſtrum ſupra lib. 9 cap. 2. eſt *Æruſcans*, pro eo qui ſtipem undique colligit. Dicitur & *Æſculator*, Græcis χαλκολόγος, ut eſt in Gloſſis Cyrilli: χαλκολόγος, *Nummularius*, *Æſculator*. Eædem Gloſſæ & *Æſculor* interpretantur χαλκολογῶ. Hoc facientes hîc dicuntur *Æruſcatores*, & id genus hominum optime hic deſcribitur, cibum quæſtumque ex mendaciis captare; utpote qui planorum inſtar hinc inde vagantes, prædicendique artem jactantes, perinde circa hominum fortunas, eventaque pronunciarent, indeque lucrum captarent, ac jam facit circumforaneum vileque genus hominum, quos vulgò Bohemos & Ægyptios vocant.

7 *Cœleſtium rerum ſenſu atque ductu*] Joſeph. Scaliger ad Manilium legendum ait *cenſu*.

8 *Ad perſuadendum paraviſſe*] Tanquam id nimis foret, hinc in nonnullis codicibus ſcriptum modo *ad ſuadendum*, ut exhibet ipſe Reg. & Lugd. min. Paulo ante reſtitui *atque eos quoniam*, ubi media vocula, ab omnibus Mſſ. agnita, etiam editis, primum elapſa ex Stephani editione, ab cunctis deinceps negligitur, etiam ab ipſo Prouſteo, inique profecto. *Gronov.*

9 *Ratione quapiam divina*] Ex Petaviano notatur *quadam*. ſed id modo anteceſſit. Egregium eſt illud Regii codicis *ratione qua divina*. Idem.

tio, quantovis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi; ſed conjectari pauca quædam, verbo ipſius utar, παχυμερέστερον[a] [10] nullo ſcientiæ fundo concepta, ſed fuſa & vaga & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies eſt per intervalla media caligantium. [11] tolli enim, quod maximè inter deos atque homines differt, ſi homines quoque res omnis poſt futuras prænoſcerent. Ipſam deinde ſiderum ſtellarumque obſervationem, quam eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent, haudquaquam putabat liquide conſiſtere. nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus & vias & diſceſſiones [12] & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obſervaverunt; procedat, inquit, hæc ſanè diſciplina, ſed ſub ea modo inclinatione cœli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt: non enim poteſt, inquit, ratio Chaldæorum obſervationis manere, ſi quis eâ uti velit ſub diverſis cœli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorumque cœli ex devergentia [13] & convexionibus mundi varietas ſit, quis non videt? eædem igitur ſtellæ, per quas omnia divina humanaque [14] ferri, agi contendunt, ſicuti non uſquequaque pruinas aut calores cient; ſed mutant & variant, tempeſtateſque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldæis, alia in Gætulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? [15] Per autem, inquit, inconſequens, ipſum quidem corpus & habitum tam profundi aëris ſub alio atque alio cœli curvamine non eumdem manere; in hominum autem negotiis ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere, ſi eas ex quacum-

cum-

a *Craſſius & pinguiori Minerva.*

10 *Nullo ſcientiæ fundo concepta*] Sic denique ad Mſſios redegit hanc lectionem Stephanus, quum priores darent *ſcientiarum*. Cæterum reſtat aliquid peculiare in præſtantiſſimo illo codice Regio, ut pro ultima voce exhibeat *captos*, ut haud dubie Gellius ſcripſerit *nullo ſcientiæ fundo capto*, quod niſi ſit, hærere utique, errare & concuti neceſſe eſt. *Gronov.*

11 *Tolli enim, quod maxime* &c.] Hoc merum eſt Pacuvii, quod in fine capitis ponitur ab Gellio, ut Favorino hujus objectionis inventum non debeat attribui, præſertim quum & ulteriores philoſophi decreverint futura ignota mortalibus, vel ut Badius ex poeta Neſcia mens hominum fati ſortiſque futuræ. *Idem.*

12 *Et cœtus*] Intelligit Planetarum conjunctiones, quæ Græcis σύνοδοι dicuntur; de quibus paulo poſt uberius dicendum. Quibus contrariæ *diſceſſiones*, pro qua voce nonnulli Mſſ habent *diſſenſiones*, quod & notavit Scioppius.

13 *Et convexionibus*] Non utemur, credo, codicibus Reg. & Lugd. maj. in quibus eſt *convexationibus*. Gronov.

14 *Ferri, agi contendunt*] Vett. edd. *fieri contendunt*. Unde quidam leg. *cieri contendunt*. Oiſ. Iſte quidam eſt Iſaacius Pontanus lib. 3 anal. c. 6 quem vide, à quo id etiam exemplari ejus adſcriptum fuit. Interim nec hoc nec illud *ferri agi* ſe mihi commendare poteſt: quum Gellius jam non id agat, ut dominantem violentiam perſtringere voluerit, qui ſenſus eſt in conjunctione iſtorum verborum, ut notum. Utique in nullo exſtant Mſſ. Itaque ſpectentur in notis, in contextu quid poſſunt ſibi vindicare? Quantum video, Seb. Gryphius eis in margine locum dedit anno, 1539, & ſecutus Antonius 1566. *Gronov.*

15 *Per autem inquit inconſ.*] Non debet latere in MS. Regio legi, *per autem enim inquit inconſ.* vel pro conjunctione ſignificationis, quam iſtæ voculæ interdum prorſus eandem obtinent apud auctores. Mox in eodem erat *oſtendere ſic eas, ſi quacunque.* Gronov.

16 *Pro*

Digitized by Google

cumque terra conſpexeris. Præterea mirabatur id cuiquam [16] pro percepto liquere, ſtellas iſtas, quas à Chaldæis & Babyloniis ſive Ægyptiis obſervatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidius *errones* vocat) non eſſe plures quam vulgo dicerentur. poſſe enim fieri exiſtimabat, ut & alii quidam planetes pari poteſtate eſſent, ſine quibus recta atque perpetua obſervatio perfici non quiret; [17] neque eos tamen cernere homines poſſint, propter exſuperantiam vel ſplendoris vel altitudinis. Nam & quædam, inquit, ſidera è quibuſdam terris conſpiciuntur, earumque terrarum hominibus nota ſunt; [18] ſed eadem ipſa ex alia omni terra non videntur, & ſunt aliis omnino [19] ignariſſima. [20] atque, ut demus, inquit, & has tantummodò ſtellas, & ex una parte terræ obſervari debuiſſe; quæ tandem finis obſervationis iſtius fuit, & quæ tempora ſatis eſſe viſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtraret [21] aut cœtus ſtellarum, aut circumitus, aut tranſitus? Nam ſi iſto modo cœpta fieri obſervatio eſt, ut animadverteretur quo habitu, quaque forma, quaque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna ejus, & mores, & ingenium, & circumſtantia rerum negotiorumque, & ad poſtremum finis etiam vitæ [22] exſpectaretur, eaque omnia,

16 *Pro percepto liquere*] Sic omnino legendum. Vulgo non bene *pro præcepto liquere*. Idque ex Cicerone de Fato manifeſtum, ubi inquit: *Etenim ſi divinatio, quibuſnam à perceptis artis proficiſcitur? Percepta appello, quæ dicuntur Græce ϑεωρήματα. Non enim credo nullo percepto aut cæteros artifices verſari in ſuo munere, aut eos qui Divinatione utuntur futura prædicere. Sunt igitur Aſtrologorum percepta hujuſmodi, &c.* Percepta igitur ſunt obſervata, notata, ſpectata præcepta, & addidit Cicero vocabulum Græcum, Mathematicis uſurpatum, ad ambiguitatem vitandam; cum alioquin voce *percepti* etiam pro quavis comprehenſione & perceptione utatur. *Pro percepto* igitur *liquere* eſt pro ſpectato, certo, & de quo dubitari non debeat, habere.

17 *Neque eos tamen*] Errore typorum contigiſſe vero ſimile eſt, ut media vocula in editionibus nuperis omitteretur, nunc reſtituta. *Gronov.*

18 *Sed eadem ipſa ex alia omnino terra non videntur*] Sic ſidera circa polum Antarcticum nobis inconſpicua ſunt, quemadmodum & degentibus tot gradibus ultra Æquatorem verſus Auſtrum, ſidera circa polum noſtrum conſpici nequeant.

19 *Ignotiſſima*] Sic ed. vett. Steph. vero *ignariſſima*. Oiſ. Ita eſt, & Stephanus addit cauſam, nempe multis vocabulis ob novitatem aut raritatem depravari contigiſſe, quod & in hoc accidiſſe videamus. Quæ ab eo non pronunciantur vane & ſine probationis certæ notitia: ſed quod quum veteres libros variare animadverteret, iſtud tamen deprehenderet in melioribus, prout ſane exſtat in Regio & Lugd. maj. unde non dubitavi repetere, quum Gellius ipſe adſtruat 9, 12. Etiam Ph. Pareus ſcribit in Lex. Crit. quum in hoc loco citaviſſet *ignariſſima* [Sic v. l. vulg. *ignotiſſima*, quod eſt ex gloſſa] nec ſcio quem veterem librum innuat. *Gronov.*

20 *Atque, ut demus*] Sic optime Stephanus emendavit, cum legeretur *atque videmus*. in quibuſdam etiam *atque ut videmus*. Quorum neutrum ſententiæ congruit. *Oiſ.* Scripti tamen meliores habent omnes hoc poſtremum; unde ne quid pereat ab Gellio profectum, duntaxat oportuit fieri *atque uti demus*. In Lincoln. erat *atque videmus*, qui nequit ad illos accedere. Mox Reg. *qui præmonſtraret*. Gronov.

21 *Aut cœtus ſtellarum, aut circumitus, aut tranſitus*] Hoc eſt, quod Græcis diceretur τῶν ἀςέρων σύνοδοι, ἢ περίοδοι, ἢ ἐπεμβάσεις. Per ſtellarum enim cœtus, conjunctiones planetarum intelliguntur; per circumitus, eorum revolutiones, uti per tranſitus eorum à ſe invicem prætergreſſiones; quando ſcilicet planeta poſt conjunctionem cum alio planeta, vel ſtella, ab eo demum ſecedit.

22 *Exſpectaretur*] Cod. Torn. & vet. ed. *ſpectaretur*.

omnia, ut uſu venerant, literis mandarentur; ac poſtea longis temporibus, quum ipſæ illæ eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque eventura exiſtimarentur, [23] qui eodem illo tempore nati fuiſſent; ſi iſto, inquit, modo obſervari [24] cœptum eſt, & ex ea obſervatione compoſita quædam diſciplina eſt, nullo id pacto poteſt procedere. dicant enim, [25] quot tandem annis, vel potius quot ſæculis orbis hic obſervationis perfici quiverit. [26] conſtare quippe inter aſtrologos dicebat, ſtellas iſtas quas *erraticas* dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales viderentur, infinito prope & innumerabili numero annorum ad eumdem locum, [27] quum eodem habitu ſimul omnes profectæ ſunt, regredi; ut neque ullus obſervationis tenor, neque memoriæ ulla effigies literarum tanto ævo potuerint edurare. Atque illud etiam cuimodi eſſet conſiderandum putabat; quòd aliud ſtellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud poſtea quum in decem menſibus proximis in lucem ederetur. quærebatque, quî conveniret diverſam ſuper eodem fieri demonſtrationem: ſi, ut ipſi putarent, alius atque alius earumdem ſtellarum ſitus atque ductus alias atque alias fortunas daret. ſed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atque ipſo etiam illo maris atque feminæ coitu, jam declarari

23 *Qui eodem illo tempore*] Equidem dubites, an ita Gellius ſcripſerit, præſertim ſi noveris, vocem ultimam in MS. Reg. non extare, & ſubintelligi poſſe tum *loco*, tum *habitu*: imo vulgatam & nonnihil turbari, quum antecedat modo *temporibus*. Paulo ante *uſu venerat* notavit Scioppius. *Gronov.*

24 *Cœptum eſt & ex ea obſ.*] In Regio & Lugd. maj. deſideratur copulativa, quæ eſt in minore, quum editiones efferant *exque ea*. Lincoln. *cœptum eſt ex ea autem obſerv*. Agnoſcis indolem corruptelæ ſemper ſerpentis, quum Gellius dederit *obſervari cœptum, & ex ea obſ. compoſita quædam diſciplina eſt*. Idem.

25 *Quot tandem annis vel potius quot ſæculis*] Veriſſimum enim eſt eandem cœli conſtitutionem ne bis quidem redire etiam poſt ſæcula, non tantum centum, non mille, ſed prorſus innumerabilia; imo, ut modo diximus, impoſſibile eſſe, ut id unquam impoſterum contingat. Nullum itaque Chaldæorum decretum, quod tamen fieri debuerit ſi placitis eorum ſtandum, ex pluribus conſimilibuſque experimentis conſtitui poterit; cum ipſis non licuerit idem ſimileve experimentum ne bis quidem peragere.

26 *Conſtare quidem*] Cod. Tornæſ. & vett. *conſtare quippe.* Oiſ. Immo non aliter legitur in MſS. noſtris omnibus, & debet reſtitui, quum Stephani mutatio nullam habeat auctoritatem. Contra oratio hæc continet affirmationem de eo quod dixerat annos vel ſæcula. Hinc porro, quod omittit Oiſelius, nequit Stephano ignoſci, quod ediderit *ſtellas ipſas*, ubi univerſa codicum ſcriptorum vetuſtas exhibet *iſtas*, quæ vox certe eſt Gellii, inducentis Favorinum ratiocinantem ab certa quadam & parva ſtellarum parte, ut inde difficultatem augeat in cunctis. *Gronov.*

27 *Quum eodem habitu ſimul omnes profectæ ſunt, regredi*] Vett. codd. *Cum eodem hab. ſ. o. unde prof. ſunt, regredi.* Oiſ. Haud dubie locus eſt interpolatus, quod cauſata eſſe videtur magnitudo hujus periodi, & Oiſelius profert, quod ſcivit. Cæterum ita eſt, ut verbum iſtud *regredi* nullam queat fidem habere, quia non exſtat in ullo codicum antiquorum, quorum auxilio utor, niſi forſan in Scheff. de quo nihil notatum eſt. Utrique libro 3 cap. 10 ſcribit; *luna, ex quo veſtigio profecta eſt, eodem redit.* Porro iſtud *inde*, ſi meos & fratris oculos conſulas, non exſtat in codice Regio: ſi Bourdelotii & Lambecii, videntur illi legiſſe, nec poſtulo, ut mei præſtantur. Habe igitur, quod exſculpere potui: *ad eundem locum, cum eodem habitu ſimul omnes unde unde profectas jungi*, vel *uniri. Cum eodem*

clarari oportere dicebat, certo quodam & neceſſario ſtellarum ordine, quales qualique fortuna homines gignerentur: ac multo etiam antè, quàm pater ipſe atque mater naſcerentur, ex eorum genitura debuiſſe jam tunc proſpici, quinam olim futuri eſſent, quos ii creaturi forent, & ſuprà longè atque longè per infinitum: ut, ſi diſciplina iſta fundamento aliquo veritatis nixa eſt, centeſimo uſque abhinc ſæculo, vel magis primo cœli atque mundi exordio, atque inde jam deinceps, continua ſignificatione, quotiens generis auctores ejuſdem hominis naſcerentur, ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint, qualis qualique fato futurus ſit, quiſquis hodie natus eſt. Quo autem, inquit, pacto credi poteſt, uniuſcujuſque ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atque fortunam uni omnino homini certam deſtinatamque eſſe? [28] eamque formam, poſt longiſſima ſæculorum ſpatia, reſtitui, ſi vitæ fortunarumque ejuſdem hominis [29] judicia, in tam brevibus intervallis, per ſingulos majorum ejus gradus, perque infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpe ac tam multipliciter eadem ipſa, non eàdem ſtellarum facie denotantur? quod ſi id fieri poteſt, eaque diverſitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus, ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcentur, exordia: imparilitas hæc turbat obſervationem, omniſque ratio diſciplinæ confunditur. jam verò [30] id minimè ferendum cenſebat, quod non modò caſus eventaque quæ evenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominum ipſa [31] & arbitria, & varias voluntates appetitioneſque & declinationes, & fortuitos repentinoſque in leviſſimis rebus animorum impetus receſſuſque, moveri agitarique deſuper è cœlo putarent: tanquam quod fortè ire in balneas volueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum volueris, non ex aliqua diſpari variaque animi agitatione, ſed neceſſaria quadam errantium ſiderum reciprocatione contigerit: ut plane homines non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα [a], ſed ludicra & ridenda quædam [32] νευρόσπαστα [b] eſſe videantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbi-

a *Animalia rationalia.*
b *Nervis tracta*, ſive *fidiculis mota.*

eodem habitu eſt in editionibus prioribus, ubi τὸ *cum* præpoſitio eſt. Editio Lugd. Batava anni 1641 mutavit demum in *quum*. Gronov.

28 *Eamque formam*] Scaliger legit *eamque formaturam*.

29 *Judicia*] Cod. Torn. & vett. edd. habent *indicia*.

30 *Id minime ferendum*] Mem. Lugd, min. Pet. *ferundum*. Plane moris Gelliani, unde & VII, 4 editum nunc *in vendundo*. Gronov.

31 *Et arbitria & varias voluntates*] Lugd. maj. *arbitraria*. Sed Reg. *arbitrarias*. Idem.

32 Νευρόσπαστα] Habes hoc loco notam Oiſelii conſarcinatam partim ex citationibus quæ ſolent proferri ad caput XXXIIII Petronii, & larvam illam argenteam, cujus articuli vertebræque locatæ in omnem partem flecterentur, ita ut catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, partim ex notis Iſaaci Caſauboni ad Perſium & ad Athenæum: quæ omnia melius ibi leguntur, & ideo indicaſſe ſic ſuf-

arbitratu ſuo faciunt, ſed [33] ducentibus ſtellis & aurigantibus. ac ſi, inquit, potuiſſet prædici affirmanter, Pyrrhuſne rex, an M? Curius prælio victurus eſſet? cur tandem non de alea quoque, ac de calculis & alveolo audent dicere, [34] quinam ibi ludentium vincat? an videlicet magna ſciunt, parva neſciunt: & minora majoribus imperceptiora ſunt? ſed ſi magnitudines rerum ſibi vindicant, magiſque eſſe perſpicuas & facilius comprehendi poſſe dicunt: Volo, inquit, mihi reſpondeant, quid in hac totius mundi contemplatione, præſtantis naturæ operibus, in tam parvis atque brevibus negotiis fortuniſque hominum magnum putent; atque id velim etiam, inquit, ut reſpondeant: ſi tam parvum atque rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit, ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli plures ſimul ad eamdem competentiam naſci non queant: & [35] ſi iccirco gemini quoque non eadem vitæ ſorte ſunt, quoniam non eodem temporis puncto editi ſunt; peto, inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſvolantis, qui vix cogitatione animi comprehendi poteſt, quonam pacto aut conſulto aſſequi queant, aut ipſi perſpicere & deprehendere: quum in tam præcipiti dierum noctiumque vertigine minima momenta ingentes facere dicant mutationes. Ad poſtremum autem, & quid eſſet, quod adverſum hoc dici poſſet, requirebat; quod homines utriuſque ſexus omnium ætatium, diverſis ſtellarum motibus in vitam editi, regionibus, ſub quibus geniti ſunt, longè diſtantibus, omnes tamen iſti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut opidorum expugnationibus, aut eadem in navi fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemque ictu temporis univerſi ſimul interirent. quod ſcilicet, inquit, numquam eveniret, ſi momenta naſcendi ſingulis attributa [36] ſuas unumquodque leges haberent. quod ſi quædam, inquit, in hominum morte atque

ficit abactis furtivis nugis. Idem vero ſenſus peti poteſt ab comparatione imaginis in ſpeculo, in quo viſitur imago mire relata, ut ſimilis, ita mobilis, & ad omnem nutum hominis ſui morigera; eadem ſemper contemplantibus æquæva eſt, ab ineunte pueritia ad obeuntem ſenectam: tot ætatis vices induit, tam varias habitudines corporis participat: tot vultus ejuſdem lætantis vel dolentis imitatur, ut loquitur Apulejus in apologia. *Gronov.*

33 *Ducentibus ſtellis & aurigantibus*] Electa prorſus verba ad notandam privationem ſuæ poteſtatis; in quæ incidiſſe videtur auctor memor ejus quod ſcripſerat de verbo *vexare* 2, 6. *In verbo vehere ineſt jam vis quædam alieni arbitrii: non enim ſui potens eſt, qui vehitur.* Idem.

34 *Quinam ibi ludentium vincat?*] Cod. Torn. *Quiſnam ibi ludentium vincatur?* Oiſ. Illud *quinam* neſcio vel unde acceperit Stephanus, vel cur prætulerit. Nam alterum apparet in omnibus ſcriptis. *Gronov.*

35 *Si idcirco gemini quoque non eadem vitæ ſorte ſunt, &c.*] Apparet eum alludere ad illud Perſii ex ſatira VI. *Geminos horoſcope varo Producis genio.* Ad quæ verba quum Caſaubonus citet Auguſtinum ex libro V de Civitate Dei, ſubodoratis credo lævam Oiſelii rationem in eodem huc late adſerendo, ut in eo univerſa nota contineatur. Et is ipſe tamen jam olim hîc citatus fuit ab Aſcenſio. *Gronov.*

36 *Suas unumquodque leges*] Lugdun. uterq. Petav. *unumquidque.* Idem.

37 *Omnium*

atque vita etiam diverſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conventus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicunt obtingere: cur non aliquando poſſint omnia quoque paria uſu venire; ut exſiſtant per hujuſcemodi ſtellarum concurſiones & ſimilitudines Socratæ ſimul & Antiſthenæ, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorſus fieri poteſt. non igitur hac cauſa probe uti queunt, adverſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe iis dicebat, quòd non id quoque requireret, ſi vitæ mortiſque hominum rerumque humanarum [37] omnium tempus & ratio & cauſa in cœlo & apud ſtellas foret, [38] quid de muſcis aut vermiculis aut echinis, multiſque aliis minutiſſimis terra marique animantibus dicerent? [39] an iſta quoque iſdem, quibus homines, legibus naſcerentur, iſdemque itidem exſtinguerentur: ut aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus attributa; aut, ſi id non putarent, nulla ratio videretur, cur ea ſiderum vis in hominibus valeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ſicca & incondita & propemodum jejuna oratione attigimus. at Favorinus, ut hominis ingenium fuit, [40] utque eſt Græcæ facundiæ copia

37 *Omnium tempus & ratio*] Non male unus Petav. *omnium & tempus & r.* Gronov.

38 *Quid de muſcis, &c. multiſque aliis minutiſſimis terra marique animantibus dicerent*] Illuſtrantur hæc quoque Sexti Empirici verbis adverſ. Aſtrolog. Ἄλλως δέ τις ἀπορήσει, inquit, καὶ περὶ τῶν ἀλόγων ζώων. εἰ γὰρ παρὰ τοὺς συσχηματισμοὺς τῶν ἀστέρων τὰ κατὰ τὸν βίον ἀποτελέσματα πέφυκεν ἐκβαίνειν, ἐχρῆν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ ζωδίου μοίρᾳ, καθ᾽ ὃν ὄνος ἅμα καὶ ἄνθρωπος γεννῶνται, τὴν αὐτὴν ἐν ἀμφοτέροις ἀκολουθεῖν τοῦ βίου ἔκβασιν, καὶ μὴ τὸν μὲν ἄνθρωπον, πολλάκις ἐπιφανῶς πολιτευσάμενον περισπούδαστον εἶναι τοῖς δήμοις· τὸν δὲ ὄνον διὰ παντὸς ἀχθοφορεῖν, ἢ εἰς μύλωνας ἀπάγεσθαι. τοίνυν οὐκ ἔστι πρὸς τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις διοικεῖσθαι τὸν βίον ἢ εἴπερ ἐστὶν εὔλογον, ὑμῖν πάντως ἀκατάληπτον. Hoc eſt, *Dubitabit vero etiam quiſpiam alius de brutis animantibus. Si enim vitæ eventa & effecta ex ſtellarum figurarum conformationibus: cum in eadem parte ſigni ſimul nati ſunt aſinus & homo, oportet in utriſque eundem ſequi vitæ exitum: & non hominem, cum ſæpe præclare geſſerit rempublicam, honorari à populis, eiſque eſſe curæ; aſinum vero perpetuo ferre onera, aut abduci ad molendinum. Non poteſt ergo eſſe, ut vita adminiſtretur ex motu aſtrorum, aut ſi eſt conſentaneum, id vero à nobis minime poteſt comprehendi.* Sane ſi homines tantum conſiderarent ſortem cæterorum animalium, quæ, cum eiſdem temporibus, quibus homines plerumque naſcantur, fata tamen habeant diſſimillima, nihilo ſecius ſpectantibus aſtris, vaniſſimæ artis fundamentis quamplurimum derogarent.

39 *An iſta quoque*] Reg. Lugd. maj. *iſte*, ut videtur pro *iſta*, ut in præcedentibus intelligamus *animantes*, non *animantia*. Gronov.

40 *Aut, quæ eſt Gr.*] Cod. Torn. *utque eſt Gr.* & ita vett. edd. niſi quod non habeant *eſt*. Oiſ. Immo ſic eſt etiam in Reg. & Lugd. maj. Ab aliis quidem abeſt τὸ *eſt*, ſed retinetur *utque*: ut plane non videam auxilium, cui innixus Stephanus ediderit *aut*, unde compulſus fui eum deſerere, quum vera lectio etiam magis conveniret. Nam quod ait pag. 125 ſic ſcribendo magis laudari Favorinum, quam ponendo illam disjunctivam particulam, næ id vix intelligo; quum Gellius & Favorinum laudare voluerit & Græcam linguam: nec disjunctiva particula opus eſt. Majus incertum hæret in antecedentibus, ubi Stephanus edidit *& propemodum una oratione attingimus*, quod ſane vidit in codicibus ſcriptis, prout id exſtare ſcimus in utroque Lugdun. item Mem. & Petav. Quid autem id velit, aut quæ mens fuerit Stephani, non magis aſſequor, quam ipſe declarat notans pag. 124 ita ſe ediſſe, at illud *una* ſuſpectum eſſe. Credo equidem: neque enim

copia ſimul & venuſtas, latius ea & amœniùs & ſplendidiùs & profluentiùs exſequebatur, atque identidem commonebat, ut caveremus, ne quà nobis iſti ſycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut ſpargere. non enim comprenſa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; ſed lubrica atque ambagioſa conjectatione nitentes inter falſa atque vera pedetentim, quaſi per tenebras ingredientes, eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem; aut ipſorum, qui eos conſulunt, multa credulitate ducente, perveniunt callidè ad ea quæ vera ſunt: & iccirco videntur in præteritis rebus quàm in futuris veritatem facilius imitari. iſta tamen omnia, quæ aut temerè aut aſtutè vera dicant, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, [41] pars ea non eſt milleſima. Præter hæc autem, quæ dicentem Favorinum audivimus, multa etiam memini poëtarum veterum teſtimonia; quibus hujuſcemodi ambages fallacioſæ confutantur. ex quibus eſt Pacuvianum illud:

Nam ſi qui, quæ eventura ſunt, provideant;
Æquiparent Jovi.

item Accianum illud;

Nihil, inquit, *credo auguribus, qui aures verbis* [42] *divitant*
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

Idem Favorinus, deterrere volens ac depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis & quibuſdam aliis id genus, qui prodigioſis artibus [43] futura omnia dicturos ſe pollicentur, [44] nullo pacto adeundos eſſe, conſulendoſque hujuſcemodi argumentis concludebat. Aut adverſa, inquit, eventura dicunt, aut proſpera. ſi dicunt proſpera, & fallunt, miſer fies

enim in illis, quæ mox ut contraria in Favorino prædicat, eſt aliquid, quod huc videatur reſpicere. Omnino Stephanus male deſeruit codicem Regium, qui ſolus ſubvenit exhibendo *propemodum una in oratione* indicans clariſſime, ut quidem cenſeo *propemodum inani oratione attingimus.* Etiam in Regio legitur *ſed Favorinus.* Gronov.

41 *Pars ea non eſt milleſima*] Agnoſce arbitrium Stephani, qui ſic edidit, quum in editis prioribus legatur *non ſit mill.* quod ipſum habetur etiam in ſcriptis aut *ſit*; quod quidem poſtremum longe prætulerim, ut ſoleat in illis, quæ proferuntur cum quadam admiratione vel amplificatione, amare iſtum modum. Hinc quoque exiſtimavi ſemper recte legi in codice Regio v, 14. *Sed in iis quæ vel audiſſe vel legiſſe ſeſe dicit, fortaſſean vitio ſtudioque oſtentationis ſit loquacior*, non *ſit*, ut ibi exſtat vulgo. Mox *æquiperentur* notavit Scioppius. *Gronov.*

42 *Divitant*] Divites faciunt; ſic Nonius interpretatur, & adducit hunc Accii locum ex Aſtyanacte, & Turpilii Thraſyleone: -- *Dii me divitant.*

43 *Futura omnia*] Melius legeris *futura omina.* Oiſ. Sic eſt, ſatuo licet omnia procaci eſſe. Atqui nulla ſunt futura omina, nec poſſunt eſſe, quum omen ſemper ſit præſens, & ſic tantum intelligatur, ut præmonſtret aliquid futurum.

44 *Nullo pacto adeundos eſſe conſulendoſque*] Cur Stephanus veritus fuit parere codici Regio, in quo legi ſciebat *adeundos eos eſſe?* Notavit id Bourdelotius, Lambecius, & ipſe, qui nequaquam cenſeo id ſpurium eſſe, ſed veriſſimum Gellianæ copiæ. Itaque etiam id didici mox legi in Lugdun. maj. Etiam erat in Thuaneo. *Gronov.*

45 *Spe*]

Digitized by Google

ſies fruſtra exſpectando. ſi adverſa dicunt, & mentiuntur, miſer ſies fruſtra timendo. ſin vera reſpondent; eaque ſunt non proſpera, jam inde ex animo miſer ſies, antequam è fato ſias. ſi felicia promittunt, eaque eventura ſunt, tum planè duo erunt incommoda: & exſpectatio te [45] ſpe ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudii fructum ſpes tibi jam [46] præfloraverit. nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus.

45 *Spe*] Vet. ed. *Spei*. Oiſ. Certe id retinent veteres editi; nec opiner ab Stephano mutari debuiſſe, quum ſciret id ipſum exſtare etiam in Regio, & plane in Lugd. maj. quum Memm. & Petav. habeant *exſpectationis ſpes te ſuſp*. Mihi videtur elegantiſſimum illud *ſpei ſuſpenſum*, cui voci plerumque ſolent addere ablativum; ſed paſſim ludere inter ſecundum & ſextum caſum voluerunt, ut Tacitus xv ann. 53. *Animi validus & corpore ingens*. III hiſt. 53. *Immodicus lingua, obſequii inſolens*, quorum prioris patronus eſt Rhenanus, poſterioris Pichenà. *Gronov*.

46 *Præfloraverit*] Cod. Torn. *præflorabit* Vet. edd. *defloraverit*. Oiſ. Sed oportet audire Pricæum ita ſcribentem pag. 197 ad Apuleji apologiam: [Onomaſt. vet. *Præfloro* ἀπανθίζω. fors προαπανθίζω. Gellius lib. 14 cap. 2 ;ut. g. *fructum ſpes tibi jam præfloraverit*. nec ſequendas editiones putem legentes *defloraverit*.] Ita vellicat & vituperat editiones; at eum, qui huc reſtituit *præfloraverit*, immo à quo didicit iſtud decompoſitum προαπανθίζω, ingrate non agnoſcit. Peſſimum vitium. Quid quod monet ſero, quum jam Stephani editio Gellium reſtituiſſet, cujus vide notata pag. 124. Tetigit & pater in notis Livianis 37, 58. Non debeo autem tacere, in libro Schefferi exſtare *& futuri gaudii fr*. Gronov.

Cap. II.

Quem in modum diſſeruerit Favorinus conſultus à me ſuper officio judicis.

Quo primùm tempore [1] à prætoribus lectus in judices ſum, ut judicia, quæ appellantur privata, ſuſciperem; libros utriuſque linguæ de officio judicis ſcriptos conquiſivi, ut homo adoleſcens à poëtarum fabulis & à rhetorum epilogis ad judicandas lites vocatus, rem judiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, vivæ penuria erat, ex mutis, quod ajunt, magiſtris cognoſcerem. atque [2] in rerum quidem diffiſſio-

1 *A prætoribus lectus in judices ſum*] Hoc eſt, in Album judicum ſelectorum relatus. Erat enim olim Album, in quod referebantur, quos Prætor, vel cæteri magiſtratus, dirimendis privatis controverſiis operam dare volebant. Uude Seneca de Benefic. lib. 5. *Non poteſt ad hæc Judex ſumi ex turba Selectorum, quem cenſus in album & equeſtris hæreditas miſit*. Et Plinius in præfatione: *Quid te Judicem facis? cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo*. Ex hoc albo à Prætoribus ſumi ſolebant, qui de privatis litigatorum cauſis ſecundum jus civile & propoſitam actionis formulam cognoſcerent, & ſententiam ferrent. Selecti hi judices in Decurias duas tempore Jul. Cæſaris diſtributi; tertiam Decuriam poſt mortem Cæſaris adjeciſſe Antonium, notum ex Cicerone Philipp. v. & x. ubi & eam graviter exagitat. His tribus quartam adjunxit Auguſtus ex inferiori cenſu, quæ Ducenariorum vocaretur, judicaretque de levioribus ſummis, ut ſeribit Suetonius. Deinde & quintam Decuriam adjecit C. Caligula; cum vero Equites precarentur & adjici ſextam, à Servio Galba id eis negatum, ut teſtatur idem Suetonius in eorum Vitis.

2 *In rerum quidem diffiſſionibus*] Magna quædam æmulatio viros doctos invaſit loquendi de verbo *diffindere*, ſed præſcripto quaſi orbe & circuitu, quem non excederent in locis citandis, quum Politianus ſuſtuliſſet ſignum, ut notavit Aſcenſius, etſi diſſentiret Budæus. Loca ſunt ex Digeſtis præcipue,

fiſſionibus [3] comperendinationibuſque, & aliis quibuſdam legitimis ritibus, ex ipſa [4] lege Julia & ex [5] Sabini Maſſurii & quorumdam aliorum juriſperitorum commentariis commoniti & adminiculati ſumus: in his autem, quæ exſiſtere ſolent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diverſarum circumſtantia, nihil quicquam nos hujuſcemodi libri juverunt. nam, etſi conſilia judicibus ex præſentium cauſarum ſtatu capienda ſunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta ſunt, quibus ante cauſam præmoeniri judex, prxpararique ad incertos caſus futurarum difficultatium debeat, ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ [6] ſententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia; quæ dicebatur data numerataque. ſed qui petebat, [7] neque tabulis neque te-

pue, & Livio, & hic Gellianus. His gyrum ſuum abſolvit Henr. Stephanus pag. 120, ſatis impudenter, dum non vult agnoſcere Politianum. Verum iſtis ab Torrentio fuit additus ex Feſto & Horatio, eaque Torrentiana ſubnectere huic loco cum Livio & Digeſtis amavit Oiſelius, ut clare patet ex collatione, plane quaſi ſua, & tanquam judex ſedens inter Politianum & Budæum pronunciat hunc deceptum fuiſſe. Sed & Chr. Colerus ad Valer. Max. II, 10 & verbum hoc & locum Gellii tangit, ſic tamen ut citet quoque Cujacii Obſervationes XII, 18. Ita quum appareat ſedes ſingulorum, non eſt, cur denuo charta maculetur. Defuit viris egregiis notitia exemplarium vetuſtorum, ex quibus jam verba Gellii ſunt ſatis explanata. Licet enim in codice Regio legatur *diſſinitionibus*, ut & in Lincoln. tamen in Lugd. maj. quum ſit *diſſiſſionibus*, in min. *diſiſſionibus*, ut vidit etiam in MS. Politianus; ex his omnibus patet in prima ſyllaba præberi exordia ejus vocis; tum quia in nonnullis vox ea rarior tota deſcripta recte exſtat, probari id ſpecimen debet calami accurate ſequentis ſuum archetypum, ut dubitari ultra nequeat, quin perinde res, ſicut dies, dixerint diffindi, & continuæ actiones in Nerone præſertim notatæ, ab aliis quoque interſtitione aliqua diſcerni & interſcindi cœperint. Nihil vero agit denique hic quoque perſonam induens Jac. Gutherius lib. 3 de Jur. Pontif. cap. 14, agnoſcens dies diffiſſos & diffuſos, ut diverſos, quos nemo Latinus ſic docuit aut novit: quorum alteri exſtiterint à lege, diffuſi à Prætore & ipſo jure; tanquam prætoris interventus non eſſet, quum jure aliquid fieri dicitur: tanquam Gellius, quum jure magiſtratus & ſuo arbitrio diffiderit diem, non id fecerit legis imperio, Imo niſi legis imperium adeſſet & conceſſiſſet judici hanc poteſtatem, exercere eam nequiviſſet, & quum alter ex litigatoribus morbo ſontico laboras, tamen judicis auctoritas accedere debet ad diem diffindendum. *Gronov.*

3 *Comperendinationibuſque*] Id eſt, prolationibus in perendinum, hoc eſt, tertium diem. Comperendinatio enim erat ſecunda actio, & ſic dicta, quod perendino die ageretur, cujus propria notantur ab Cicerone III. in Verrem.

4 *Lege Julia*] Intellige Legem Juliam Judiciariam, quam C. Julius Cæſar tulit. Is enim, ut ſcribit Suetonius, Judicia ad duo genera Judicum redegit, Equeſtris ordinis ac Senatorii, Tribunos ærarios, quod erat tertium, ſuſtulit. Multa præterea hujus legis capita fuere, de ipſorum judicum ætate, dignitate, & conditione, de forma & conſuetudine judiciorum publicorum & privatorum. Mentio ejus fieri videtur à Calliſtrato *l. 41. D. de recept. arbitr.* ab Ulpian. *l. 2.* § 1. *D. de judic.* à Paulo *l. 4. D. de teſtib.* à Modeſtino *l. un. D. de leg. Jul. ambitus.*

5 *Sabini Maſſurii*] Hujus celeberrimi Juriſconſulti non ſemel meminit Auctor noſter. *Oiſ.* Cujus nomen nunc in utroque Lugd. editur *Maſyrii*, in Reg. *Maſirii*.

6 *Scientiæ ambiguitas*] Vett. editt. *Sententiæ ambiguitas.* Quæ lectio Stephano magis arridet. *Oiſ.* Quare igitur & primus & ſolus certiſſimam lectionem & ab editionibus quantum ſcio omnibus ante eum productam & ab MSſtis item omnibus confirmatam ſuppoſita falſa mutavit? Quod mireris; attamen Prouſteus *τὸ ſcientia* retinuit, interpretans, præcepta generalia juriſperitorum non ſufficiebant ad judicium ferendum; neſciente me, quemadmodum iſta conveniant. *Gronov.*

7 *Neque tabulis, neque teſtibus id factum docebat*] Gellius per tabulas non tantum Chirographarias Syngraphariaſque intellexit, ſed etiam expenſi tabulas & ſcripturam menſæ, quæ in tabulas quoque ab argentario ſive menſario regerebatur, in quibus rationes ſuas perſcribere ſolitus erat. Omnes igitur

teſtibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. ſed eum conſtabat virum eſſe [8] ferme bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ inculpatiſſimæ: multaque & illuſtria exempla probitatis ſinceritatiſque ejus expromebantur. illum autem, unde petebatur, hominem eſſe non bonæ rei, vitaque turpi & ſordida, convictumque vulgò in mendaciis, plenumque eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. is tamen cum ſuis multis patronis [9] clamitabat probari apud me debere pecuniam datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione. ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur, dimitti jam ſe oportere, & adverſarium [10] de calumnia damnari: quod de utriuſque autem vita atque factis diceretur, fruſtra id fieri atque dici. rem enim de petenda pecunia apud judicem privatum agi, non apud cenſores de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaveram in conſilium, [11] viri exercitati atque in patrociniis & in operis fori celebres, ſemperque ſe circumundique diſtrahentibus cauſis feſtinantes, [12] non ſedendum diutius, ac nihil eſſe du-

tur tunc ſolemnes debiri, ſi negaretur, probandi à creditore modos his duobus verbis *tabulis teſtibuſque* complexus eſt, omnes nimirum, quos ſpeciatim mox diducit & explicat, expenſi lationem, menſæ rationes, chirographi exhibitionem, tabularum obſignationem, teſtiumque interceſſionem. *Salmaſ.* De modo uſur. c. xi pag. 474. ubi quum inſuper explicet multis & large illos qui ſequuntur in Gellio, modos probandi mutui aut debiri, oportet illum à lectore adiri, non in varia fruſta diſcerpi ejus induſtriam, ut modus chartæ nimium acceſcat. Neque Oiſelius quidquam attulit, quo illuſtraretur Salmaſius, nec par fuit illi rei.

8 *Ferme bonum*] Id eſt, facile bonum, ut explicat Badius, quemadmodum in illo Terentii: *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum*, id eſt, non facile. Poſſes etiam hic legere *fama bonæ*, vel *famâ bonum*. Oiſ. Et cur non additur ex Phil. Paræo, pro valde, multum, egregie, qui hoc ipſum & locum Livii deſcripſit ex Giſanii Obſervationibus? Nam quod additur *famæ bonæ*, video notaviſſe patrem ex Scriverio, quod ne dubita fuiſſe & inſpectum Oiſelio. Sed nihil videtur mutandum, nec in explicando opus eſt diſcedere ab vulgata vocis *ferme* ſignificatione. Nam bonum vix reperit unum millibus è multis hominum conſultus Apollo: ita multa ad id requiruntur, ut ſeiviſſe Romanos patet ex conquiſitione viri optimi in recipienda Matre Idæa. *Gronov.*

9 *Clamitabat*] Ut rabulæ forenſes ſolent, quibus in more poſitum vociferationibus forum implere magniſque clamoribus ad ravim uſque judicum aures obtundere. Unde & Proclamatores & Clamatores Cicero eos vocat lib. 1. de Oratore. *Non enim Cauſidicum neſcio quem, neque Proclamatorem, neque Rabulam hoc ſermone noſtro conquirimus.* & lib. 3. de Orat. de Pericle: *At non hunc Clamator aliquis ad clepſydram latrare docuerat.* Latratores etiam Quintilianus appellat lib. 12. Inſt. Orator. *Super omnia perit illa, quæ plurimum Oratori & auctoritatis & fidei adfert, modeſtia, ſi à viro bono in Rabulam, Latratoremque convertitur.*

10 *De calumnia damnari*] Quaſi temere & doloſe peteret, quod ſibi non deberetur. Calumniator enim in jure dicitur, non tantum qui falſa crimina intendit, verum etiam qui temere alicui controverſiam movet, &, ut Paulus lib. 1. Recept. Sent. tit. v. ait, qui ſciens prudenſque negotium alicui per fraudem comparat. Hujus pœna olim jure veteri erat, ut in partem decimam litis mulctaretur, & impenſas ſolveret; ac interdum infamis fieret, quod nimirum violaſſet jusjurandum, quod conceperat de calumnia, *l. ult. Cod. Hermog. De calumniat.* poſtea conſtituta pœna quadrupli ejus pecuniæ quam calumniator acceperat, intra annum, ſimpli vero poſt annum, *l. 1. D. de calumniator.*

11 *Viri exercitati*] Titulus ſatis congruus illis, quæ adduntur, unde ab grege codicum veterum etiam ſervatur & agnoſcitur. Sed unus ille Regius, *viri exercitati*, quod quidem variis de cauſis præſtantiſſimum. *Gronov.*

12 *Non ſedendum diutius*] Sedere enim Judices di-

Digitized by Google

dubium dicebant, quin abſolvendus foret, quem accepiſſe pecuniam nulla probatione ſollemni docebatur. Sed enim ego homines quum conſiderabam, alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæque vitæ ac [13] defamatiſſimæ, nequaquam adduci potui ad abſolvendum. Juſſi igitur [14] diem diffindi, atque inde [15] à ſubſelliis pergo ire ad Favorinum philoſophum, quem in eo tempore Romæ plurimum ſectabar, atque ei de cauſa ac [16] de omnibus quæ apud me dicta fuerant, ut res erat, narro omnia, ac peto, ut & ipſum illud in quo hærebam, & cætera etiam quæ obſervanda mihi forent in officio judicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Favorinus, religione illa cunctationis & ſolicitudinis noſtræ comprobatâ, Id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, videri poteſt ſpecie tenui parvaque eſſe; ſed ſi de omni quoque officio judicis præire tibi me vis, nequaquam eſt vel loci hujus, vel temporis. eſt enim diſceptatio iſta multijugæ & ſinuoſæ quæſtionis, multaque & anxia cura & circumſpicientia indigens namque, ut pauca tibi nunc quæſtionum capita attingam, jam omnium primum hoc de judicis officio quæritur; ſi judex forte id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur, eaque res uni ei, priusquàm agi cœpta aut in judicium deducta ſit, ex alio quodam negotio caſuque alio quo cognita liquidò & comperta ſit; neque id tamen in agenda cauſa probatur: [17] oporteatne eum

dicuntur, cum cauſas cognoſcunt. Livius lib. 9. *Sedeo miſerrimus pater judex inter duos filios.* Cicero pro Rabirio Poſtumo: *Vos in A. Gabinium judices ſediſtis.* Apulejus Apologia: *Quod ſi modo judices de iſta cauſa ſederent.*

13 *Ac defamatiſſimæ*] Inepte ſatis in hac voce judicat Stephanus, quum negligens codices antiquos Gellii probat τὸ *deformatus* eſſe purioris Latinitatis & Ciceronis: non enim inde colligi debet ita hoc etiam loco legendum eſſe. Quod ſi τὸ *defamatus* ex Gellii loco altero profertur, nonne id ſatis vigoris affert ad nunc quoque credendum libris Mſtis omnibus? In omnibus enim ſine ulla ambiguitate legitur *defamatiſſimæ*. Et tamen potuerunt viri docti anteferre Stephanum, profecto iniquiſſime, & hinc rejeci. Et certe voluit Gellius aliquid diverſum priori adjectivo addere; ut quum vita ejus ſpurca eſſet rebus, etiam illa talis vulgo noſceretur per famam & ſermones. *Gronov.*

14 *Diem diffindi*] Sic legi ſcias plane in Regio. Thuan. Memm. Lugd. maj. Petav. ut illud juſſerit Gellius judex, non *diffundi*, nec ut diffuſum dicitur quod in diverſis locis conſtitutum eſt, ita poteſt etiam diffuſum dici id, quod nequit in diverſis locis eſſe. *Gronov.*

15 *A ſubſelliis*] Quæ propria erant ſedilia minorum magiſtratuum, ut Quæſtorum, Tribunorum, triumvirorum, judicum pedaneorum, & hujuſmodi minora judicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ut Conſules, Prætores, Proconſules & cæteri majores Magiſtratus, qui juriſdictionem cum imperio habent, ſed in ſubſelliis conſidebant. Suetonius in Claudio: *De majore negotio acturus in curia, medius inter Conſulum ſellas Tribunitio ſubſellio ſedebat.*

16 *De omnibus*] Cod. Tornæſ. & vett. cod. *de hominibus.*

17 *Oporteatne eum ſecundum ea quæ ſciens venit judicare, an ſecundum ea quæ aguntur?*] Et adhuc hodie tam veteres quam Juniores Juriſconſulti in partes abeunt in hac Controverſia decidenda, utrum cum aliud actis probatum reperiatur, aliud judex ipſe privatim ſecum ſciat, Judex ſecundum propriam ſuam ſcientiam judicare debeat? Pro hac opinione eſt Martinus antiquus Gloſſator; qui conſcientiam judicis privatam exiſtimat anteponendam eſſe actis & probatis; ejuſque ſententiam ex recentioribus Juriſconſultis etiam ſequuntur Coraſius *lib. 4. Miſcell. c. 20.* Franciſ. Balduinus ad *tit. Inſt. de Offic. Judic.* Oldendorpius lib. *De Æquit. & Jure cap. 13.*

eum ſecundum ea, quæ ſciens venit, judicare, an ſecundùm ea, quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri ſolet, an deceat atque conveniat judici cauſa jam cognita, ſi facultas eſſe videatur componendi negotii, officio pauliſper judicis dilato, [18] communis amicitiæ & quaſi pacificatoris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari ſcio, debeatne judex inter cognoſcendum ea, [19] quæ dicto quæſitoque opus eſt, dicere & quærere, etiam ſi, cujus ea dici quærique intereſt, neque dicat neque poſtulet. patrocinari enim prorſus hoc eſſe ajunt, non judicare. Præter hæc, ſuper ea quoque re diſſentitur, an ex uſu exque officio ſit judicis, rem cauſamque, de qua cognoſcit, interloquutionibus ſuis ita exprimere conſignareque, ut ante ſententiæ tempus ex his, quæ apud eum in præſens confusè varieque dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tempore movetur, ſigna & indicia faciat motus atque ſenſus ſui. nam qui judices, inquit, acres atque [20] celeres videntur, non aliter exiſtimant rem, qua de agitur, indagari comprehendique poſſe, niſi is, qui judicat, crebris interrogationibus neceſſariiſque interloquutionibus & ſuos ſenſus aperiat, & litigantium deprehendat. contrà autem, qui ſedatiores & graviores putantur, negant judicem debere ante ſententiam, dum cauſa utrimque agitatur, quotiens aliqua re propoſita motus

cap. 13. Ferdinand. Vaſquius *lib.* 4. *Illuſtr. Controverſ. cap.* 15. Hotomannus *Quæſt. Illuſtr.* 20. Joannes vero etiam antiquus Gloſſator contrariam ruetur opinionem, & judicem ex actis & probatis cenſet judicare debere, non; ex conſcientia ſua privata; & hujus ſententia plurimorum Interpretum calculo eſt recepta, quam ſequuntur ex recentioribus Juriſconſultis Alciatus in *c.* 1. *n.* 33. *ext. de off. ordinar.* Clarus in §. *fin. q.* 8. *in fin. & q.* 66. *n.* 2. Cravetta in Tract. *de Antiq. tempor. p.* 1. §. 8. *n.* 11. Menochius lib. 1. *arbitr. quæſt.* 24. *n.* 2. Covarruvias *lib.* 1. *Var. Reſol. cap.* 1. Rebuffus *in repet. l. quod juſſit. n.* 7. *De re judic.* Charondas *lib.* 1. *Veriſimil. cap.* 3. Cujacius *lib.* 12. *Obſerv.* 19. alii. quæ ſententia etiam mihi verior videtur. *Oiſ.* Hinc Salmaſiano exemplari adſcriptum eſt [contrarium eis quæ didicit lib. 2 cap. 4.]

18 *Communis amici & quaſi pacificatoris*] Ipſa commodi leniſque proceſſus venuſtas huc deduxit Stephanum, ut ita ederet, quum ante eum legeretur *amicitiæ*, neque ſcio uſpiam aliter exſtare, ſimul in MSStis, ſimul in editis ante Stephanum: quam concordiam divellere eſt ſtimulo corpus illidere; nec enim proficit, & judicii experientiam inquinat, quum Gellius ſe oblectare voluerit iſta varietate ſubſtantivorum rei & perſonæ, in quibus aſſidue ludit Latina Lingua, unde Gellium ſibi reddidi. Lincoln. quidem efferebat *cominus amicitiæ.* Gronov.

19 *Quæ dicto quæſitoque opus eſt*] Loquendi modus, ut in Salluſtiano illo præcepto: *Conſulto & ubi conſulueris, mature facto opus eſt.* Cod. Tornæſ. leg. *dicto quæſtuque.* At aliæ, ut & Stephani Editio habent: *Quæ dictio quæſtio opus eſt.* Quod Stephanus ait forſan videri poſſe aliquid commune habere cum Plautina hac phraſi:

Sed quid tibi nos mendice homo tactio eſt?

Vulgatam tamen lectionem, quam edimus, Stephanus etiam præfert. *Oiſ.* Immo in Stephani editione manifeſte legitur *quæſtioque opus.* Et quum Stephanus ſcribit hanc aliquid commune habere cum illa, adſcripſit alius exemplari Salmaſiano [Immo nihil] Sane Stephano ſic placuit operam ludere, & fruſtra hanc Erin in medium projecit, ut recte Pricæus in notis ad Apuleji apologiam pag. 120 hunc locum citans retinuerit, quod editur. Cæterum mox Reg. *dicere quærere* omiſſa copulativa, quod foret melius. *Gronov.*

20 *Celebres*] Cod. Tornæſ. & Alt. edit. *celeres* Quaſi *judices acres & celeres*, atque *ſedatiores & graviores*, ut re, ita & verbis magis oppoſiti videantur. *Oiſ.* Immo omnes noſtri MSſ. habent *celeres*, quod hinc reſtitui, defendente etiam iſta *vel* [illegible] *itate* prætoris xv, 5. ſupra uſurpavit *celebres.* Gronov.

Digitized by Google

tus eſt, totiens ſignificare quid ſentiat. eventurum enim ajunt, ut, quia pro varietate propoſitionum argumentorumque alius atque alius motus animi patiendus eſt, aliter atque aliter eadem in cauſa eodemque in tempore ſentire & interloqui videatur. Sed de his, inquit, & cæteris hujuſcemodi judicialis officii tractatibus, & nos poſthac, quum erit otium, dicere quid ſentiamus conabimur, & præcepta [21] Ælii Tuberonis ſuper officio judicis, quæ nuperrimè legi, recenſebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud judicem peti dixiſti; ſuadeo herclè tibi, utare M. Catonis prudentiſſimi viri conſilio: qui in oratione, quam [22] pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe [23] à majoribus memoriæ traditum obſervatumque ait, ut ſi, quod inter duos actum eſt, neque tabulis neque teſtibus planum fieri poſſit; tum apud judicem, qui de ea re cognoſceret, uter ex iis vir melior eſſet quæreretur: &, ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac ſecundùm eum judicaretur. in hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt qui petit, unde petitur deterrimus; & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. eas igitur & credas ei qui petit; condemneſque eum de quo petitur: quoniam, ſicuti dicis, duo pares non ſunt, & qui petit, melior eſt. Hoc quidem mihi tum Favorinus, ut virum philoſophum decuit, ſuaſit. Sed majus ego altiuſque id eſſe exiſtimavi, quàm quod meæ ætati & mediocritati conveniret, ut cognoviſſe & condemnaſſe de moribus, non de probationibus rei geſtæ viderer: ut abſolverem tamen [24] inducere in animum non quivi; & propterea

21 *Ælii Tuberonis*] Vide Notas lib. 1 cap. 22.

22 *Pro L. Turio contra Cn. Gellium*] Error eſt haud dubie typorum in citatione Salmaſii pag. 477 & 480 de modo uſurarum edentis *Gallium*, quum in appoſitis ſemper vocet *Gellium*. Sed nodus aſperior eſt, quum in cod. Reg. nihil apparet nominis *Turio*, ut neque in Lugd. maj. quum in minore, liberrimæ manus ſcripto, exſtet *taturio*, etiam aucta voce; in aliis ſimpliciter quod editur. Omnino colligo iſtum Turium petitum eſſe ex verbis Catonis mox ab auctore allegatis in fine hujus capitis, in quibus tamen potuit orator producere exemplum vel par in materia, quum tractabat in iſto orationis loco, pro cujus tamen altero non dicta fuit hæc oratio. *Gronov.*

23 *A majoribus memoriæ traditum*] Hîc legimus verba non Gellii, ſed Stephani, qui ita rem concinnavit incitatus ab verbis Catonis, quæ inferius citantur *ego à majoribus memoria ſic accepi*, cuum in ſcriptis libris exhibeatur *à majoribus majorum trad.*, unde editores priores fecerant omiſſa præpoſitione *moribus majorum*, certe rectius. Uſus enim & modus conſuetus agendi poteſt & ſolet tradi moribus majorum, quos continens perſeverantia propagat. Verum & ſic id æque ineptum, &, ut videtur, ſimulatum ex capitis tertii forma, ubi habent libri ſcripti *à majoribus philoſophiæ*. Sed non ut illic bene ceſſit, ita jam quoque. Non enim dici conſuevit tradi tum memoriæ à majoribus, quod eſt hiſtoriæ opus. Hinc conſideranti mihi videtur vetus ſcriptura clare ſuppeditare: *à majoribus jam olim traditum*. Gronov.

24 *Inducere animum non quivi*] In Regio tantum legitur *non qui*, altera ſyllaba omiſſa; ut videatur dediſſe Gellius *non quii*, ut ſolent illæ duæ vocales concludi in una, ſed majore ſcripta charactere. & capite præcedenti dixit *non quirent* & xv, 1, *non quiſſe*. Mox & Reg. & omnes alii *judicatu*, prout ante Stephanum, qui nullam dat cauſam, cur *judicato* ediderit; imo pro iſto pugnat pag. 120. Interim ſequutus fui MSſtos. *Gronov.*

25 *Ju-*

ca [25] juravi mihi [26] non liquere, atque ita judicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cujus commeminit Favorinus, hæc ſunt: [27] *Atque ego à majoribus memoria ſic accepi: ſi quis quid alter ab altero peterent, ſi ambo pares eſſent, ſive boni ſive mali eſſent, quod duo* [28] *res geſſiſſent uti teſtes non intereſſent, illi unde petitur ei potiùs credendum eſſe. nunc ſi* [29] *ſponſionem feciſſet Gellius cum Turio*, NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QUAM. TURIUS, *nemo, opinor, tam inſanus eſſet, qui judicaret meliorem eſſe Gellium quàm Turium. ſi non melior Gellius eſt Turio, potius oportet credi unde petitur.*

25 *Juravi mihi non liquere*] Stephani editio habet: *Juravi nihil non liquere.* male omnino. Illud autem *Juravi* ex more priſcorum judiciorum eſt, ubi jurati judices ſententiam dicebant. Cicero lib. 2. de Finib. *Addebat etiam ſe in legem Voconiam juratum, contra eam facere non audere.* Salvianus Epiſtol. 4. *Laturi ſententiam judices, qui nihil ſe niſi ex veritatis officio pronunciaturos eſſe juraverant; excludere tamen miſericordiam nec poſt ſacramenta potuerunt.* Oiſ. Sunt petita ex Phil. Carolo.

26 *Non liquere*] Idque more & exemplo majorum factum, cujus meminit & Cicero in Cluentiana: *Homines*, inquit, *ſapientes ex veteri illa judiciorum diſciplina, qui neque abſolvere hominem nocentiſſimum poſſint, neque eum, de quo orta eſſet ſuſpicio, pecunia oppugnatum re incognita condemnare nollent:* NON LIQUERE, *dixerunt.* Ejus nota erat NL. ut Condemnationis C. & Abſolutionis A. Aſconius Pædianus III. in Verrem: *Inter comperendinationem & ampliationem hoc intereſt, quod comperendinatio ex una tantum re dabatur, cum cauſam judex non intelligeret. & omnino, ſi videbatur judicibus bona cauſa, abſolvebant reum: ſi mala, non ſtatim damnabant, ſed hac excuſatione parcebant. Nam cum condemnandi nota eſſet C litera, abſolvendi A; ampliandi ſignum* NL *dabant, quo ſignificabant* NON LIQUERE: *unde Ampliatio naſcebatur.*

27 *Atque ego à majoribus memoria ſic accepi, &c.*] Salmaſius de M. U. cap. XI. verſus finem hæc Catonis verba emendatiora, quam vulgo leguntur, adfert, hoc modo: *Atque ego à majoribus memoria ſic accepi, ſi quis quid alter ab altero peterent, ſive ambo pares eſſent, ſive boni, ſive mali eſſent, quod duo res geſſiſſent, ubi teſtes non intereſſent, illi unde petitur potius credendum eſſe.* Ubi etiam totam hanc quæſtionem latius diſcutit & contra Favorini ſententiam pronunciat. *Oiſ.* Quæ omnia illic legi poſſunt. Cæterum in hac mutatione egregium eſt illud *peterent*, idque venit ex optimis & cunctis Mſſ. qui in promtu ſunt: ut merito in contextum admiſerint; ſicut contra jure neglexerunt illud *ſive ambo pares*, etſi placitum Stephano, quum in nullo ſit MSto, & ubique *ſi ambo* legatur. Verba autem illa *quod duo res geſſ. ubi teſtes non intereſſent* ſunt prætermiſſa ab librario codicis Regii. in Lincoln. neglecta erant *uti teſtes non intereſſent*. ſed in aliis retinetur *uti*, quod recte ſe habet. Jam vero peſſime agit Salmaſius, quum expellit vocem *ei*, quam adeo libenter Latini pro pleonaſmo interponunt, ut ſæpius jam probatum. Hæc decuerat annotari ab Oiſelio, potius quam ſcribere velut per omnia adſentientem ab Salmaſio adferri hæc emendatiora. *Gronov.*

28 *Res geſſiſſent*] Hoc eſt, contraxiſſent. Rei enim appellatio ad omnem contractum & obligationem pertinet, ut ait Ulpianus *l. 6. D. de V. S.* J. Rutgerſius lib. 5. Var. Lect. cap. 16. legit, *quod duo rei geſſiſſent.* id eſt, tam credendi, quam debendi reus.

29 *Sponſionem feciſſet Gellius cum Turio*] Hæc verba præbent exploratam fidem codicis Regii, ut quæ emineat ſuper alios, in quibus quum ita legatur ut vulgo edi vides, tum ille ſolus offert *feciſſent*, quod agnoſcis conveniens Gellianæ curæ, illuſtraturque in notis paternis ad Senecæ Controverſias num. 13, unde patet quam induſtrie & crebro iſta loquutio fuerit violata, etiam allato Claudii loco ex auctore noſtro 1x, 1, cui profecto addidiſſet hunc ipſum, ſi potuiſſet habere in promtu, à quo illum avertit ſcævitas Lambecii & Bourdelotii, quorum neuter annotavit. *Gronov.*

CAP. III.

An æmuli offenſique inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato.

Qui

Κύρου inſcriptum eſt. eo facto ſcriptoque ejus uſque adeò permotum eſſe Platonem ferunt, ut quodam in libro, mentione Cyri regis habita, [7] retractandi levandique ejus operis gratia, virum quidem Cyrum gnavum & ſtrenuum fuiſſe dixerit; παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. hæc enim verba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoque ad iſta, quæ dixi, accedere: quòd Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios compoſuit, [8] negat Socratem de cœli atque naturæ cauſis rationibuſque umquam diſputaviſſe; ac ne diſciplinas quidem cæteras, [9] quæ μαθήματα Græci appellant, [10] quæ ad bene beateque vivendum non [11] pergerent, aut attigiſſe aut comprobaſſe: iccircoque turpiter eos mentiri dicit, [12] qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. hoc autem, inquiunt, Xenophon quum ſcripſit, Platonem videlicet notavit: in cujus libris [13] Socrates phyſica & mu-

7 *Retractandi levandique*] Eſt omnino ſuppoſitum, licet vulgata codicum cohors conſpiret cum editis. Res ipſa dictat. Quid enim tantum affertur ab verbo primore? Sed clare indicat codex Regius, in quo eſt *ret paciandi*, quod totidem apicibus exhibet quoque Lugd. maj. Ne diu id circumlambam, aut diſcedam in alia, quæ menti meæ objecta fuerunt; vides in eo ſcripto manifeſte latere verbum *reſpaciandi*, quod Scaliger ibat reſtitutum Elegiæ in obitum Mæcenatis. Nec tamen hîc ferri poteſt ea notio, quam Scaliger aſſignat, finire curriculum & ſpatium ſuum, quod plane hinc alienum, ſed velut contrarii curſus inſtituendi & occurrendi obſiſtendique in ſpatio & ferendæ diverſæ opinionis, per quam iſte liber traduceretur pro mendaci. Forſan tamen latuerit aliud, quod tu vide. *Gronov.*

8 *Negat Socratem de cœli atque naturæ cauſis rationibuſque unquam diſputaviſſe*] Deſignat Gellius locum Xenophontis, qui ſatis longus exſtat lib. 1. Memorabilium, ubi inquit: Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτης οὐδὲν ἀσεβὲς, οὐδὲ ἀνόσιον, οὔτε πράττοντα εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ᾗπερ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι διελέγετο, σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἔφυ, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυε, &c. Id eſt, *Nemo vero unquam Socratem impii quidquam aut nefandi vel deſignare vidit, vel audivit dicere. Nec enim de rerum omnium natura ſic diſſerebat, uti complures alii, nimirum conſiderans, quo pacto is, qui à profeſſoribus ſapientiæ mundus appellatur, ortus ſit: quibuſque de cauſis neceſſariis ſingulæ res cœleſtes fiant. Imo eos qui his rebus occuparentur, fatuos eſſe demonſtrabat.* Videſis & reliqua quæ ſequuntur.

9 *Quæ μαθήματα Græci*] Ut jam dixit lib. 1 cap. 9.

10 *Quæ ad bene beateque vivendum non pergerent*] Majorem lucem hæc accipiunt ab iſtis Ciceronis, qui lib. 1. Tuſcul. Quæſtion. inquit: *Socrates mihi videtur, id quod conſtat inter omnes, primus à rebus occultis, & ab ipſa natura involutis, in quibus omnes ante eum Philoſophi occupati fuerunt, avocaviſſe Philoſophiam, & ad vitam communem adduxiſſe, ut de virtutibus & vitiis, omninoque de bonis rebus & malis quæreret, cœleſtia autem aut procul à noſtra cognitione cenſeret, vel ſi maxime cognata eſſent, nihil tamen ad bene vivendum conferre.* Et lib. 5. *Socrates autem primus Philoſophiam devocavit è cœlo & in urbibus collocavit, & in domos etiam introduxit, & coëgit de vita & moribus rebuſque bonis & malis quærere.*

11 *Pergerent*] Vett. codd. *pertinerent.* Oiſ. Dubium denuo, quos intelligat. Nam Mſſti quidem omnino exigunt *pergerent*, quod editiones inſcite mutaverunt egregie reparatum fuit ab Stephano. *Gronov.*

12 *Qui diſſertationes hujuſmodi Socrati attribuerunt*] Faciunt huc, quæ habet Laërtius in Platone: Φασὶ δὲ καὶ Σωκράτην ἀκούσαντα τὸν Λύσιν ἀναγινώσκοντος Πλάτωνος, Ἡράκλεις, εἰπεῖν, ὡς πολλά μου καταψεύδεθ' ὁ νεανίσκος; οὐκ ὀλίγα γὰρ ὧν οὐκ εἴρηκε Σωκράτης, γέγραφεν ἀνήρ. *Ferunt etiam Socratem, cum Platonem Lyſim recitantem audiſſet, Proh Hercules, exclamaviſſe, quam multa de me adoleſcentulus mentitur? non pauca enim quæ Socrates nunquam dixit, vir ille literis mandavit.*

13 *Socrates de phyſica & Muſ. & geometria diſſerit*] Sic apparet Gellium ex pravis codicibus eſſe editum, prout hæc lectio in vulgato grege Mſſtorum etiam occurrit. Verum eximie membrana Re-

gia

& muſica & geometrica diſſerit. Sed enim de viris optimis & graviſſimis ſi credendum hoc aut ſuſpicandum fuit ; [14] cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, nec invidiæ, neque de gloriâ majore pariendâ certationis : [15] hæc enim procul à moribus philoſophiæ abſunt, in quibus illi duo omnium judicio excelluerunt. quæ igitur eſt opinionis iſtius ratio? hæc profecto eſt, æquiperatio ipſa plerumque & paritas virtutum inter ſeſe conſimilium, etiam ſi contentionis ſtudium & voluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat. nam quum ingenia quædam magna duorum pluriumve in ejuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama, aut proxima: [16] oritur apud diverſos [17] fautores eorum induſtriæ laudiſque æſtimandæ contentio. tum poſteà ex alieno certamine ad eos quoque ipſos contagium certationis adſpirat, curſuſque eorum [18] ad eamdem virtutis calcem pergentium, quando eſt compar vel ambiguus, in æmulandi ſuſpiciones non ſuo, ſed faventium ſtudio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plato, Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmularique inter ſeſe exiſtimati ſunt; quia de iis apud alios, uter eſſet exſuperantior, certabatur; & quia duæ eminentiæ, quum ſimul junctæ in arduum nituntur, ſimulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

gia & Thuan. & Lugd. maj. *Socrates phyſica & muſica & geometrica diſſerit*, prout in talibus amaverunt plurale neutrum. Et quam libenter hoc ſciviſſet pater, quum ſcripſit libri ſecundi Obſervationum caput ſecundum? Ego certe nequivi cunctari, quin Gellio ſuum redderem. *Gronov.*

14 *Cauſam equidem arbitror non obtrectationis, nec invidiæ, &c.*] Quamvis Gellius hic, quæcunque veteres de Platonis & Xenophontis æmulatione, offenſoque inter ſeſe animo, tradiderunt, in meliorem partem interpretari, eaque elevare conetur; tamen ex ante notatis nimis quam manifeſtum eſt, eos invidiæ & æmulandi, imo obtrectandi ſtudio invicem laboraſſe.

15 *Hæc enim procul*] Liber Regius non agnoſcit vocem mediam, & abeſſe poteſt.

16 *Oritur apud diverſ. fautores &c.*] Habetne hoc Gellius ex ſeſe, an imitatur Corn. Tacitum XIV ann. 29. *Tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, ſcientia militiæ & rumore populi, qui neminem ſine æmulo ſinit, Corbulonis concertator.* Unde in Hiſtoriis etiam fœcunda gignendis inimicitiis civitas dicitur Roma; & meminimus, quid inter Hortenſium & Ciceronem contigerit, ex hujus relatione. *Gronov.*

17 *Fautores*] Cod. Tornæſ. *faviſores.* forſan ſcripſit *favitores*, quemadmodum Plautus loqui amat. *Oiſ.* Etiam in Thuan. Lugd. utr. Mem. Pet. ſimiliter legitur *faviſores*, & in Salmaſiano exemplari idem ab aliquo adſcriptum ita ut indicaret non male habere. Abeſt tamen ſuffragium Regii libri. *Gronov.*

18 *Ad eandem virtutis calcem*] Sic quidem omnes libri. Melius tamen erit, ſi legas, *ad eundem virtutis callem*, vel, *ad eundem virtutis collem.* Oiſ. Sic opinor judicabant olim & alii. Habent veteres iſtum *callem* in margine poſitum neſcio à quo; ſed nemo pronunciavit melius ita lectum iri, niſi hic Gellianus; idque facit, poſtquam egregie adeo metaphora illius calcis in circo demonſtrata fuit ab Salmaſio in Solinianis pag. 914, ubi ſicut hoc loco transfertur ad virtutem, ita profert Varronis locum ad vitæ currum eandem transferentis. Et jam quoque ab aliis factum erat, ut non debuerit rudere. *Gronov.*

Cap.

Cap. IV.

Quod aptè Chryſippus & graficè imaginem Juſtitiæ [2] modulis coloribuſque verborum depinxit.

[1] CONDIGNE mehercle & condecorè Chryſippus in librorum, qui inſcribuntur [3] περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς [a], primo, os & oculos Juſtitiæ, [4] vultumque ejus ſeveris atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Juſtitiæ, fierique ſolitam eſſe dicit [5] à pictoribus rhetoribuſque antiquioribus, ad hunc fermè modum: *forma atque [6] filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus; neque humilis neque atrocis, ſed reverendæ cujuſdam triſtitiæ dignitate.* Ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi voluit, judicem, qui [7] Ju-

a *De honeſto & voluptate.*

---

1 *Condigne mehercle & condecore*] Ita quum legatur etiam in codicibus ſcriptis, nihil erraverunt ſic edentes & juvat verbum frequens *condecorare*. Dubium tamen mihi videtur, an Gellius ita ſcripſerit, quia & in Regio & in Thuan. legi literas *cum decore*, quod nullus animadvertere voluit: ego ſicut & mihi notavi, ſic publice exiſtimavi indicandum. In iiſdem ſcribebatur *mehercule*. Gronov.

2 *Modulis coloribuſque verborum depinxit*] Merito Stephanus ait, Titulorum Auctorem, dum Chryſippum aliis quam Gellii verbis laudare vult, laudem ei minime convenientem tribuere. Modulos enim verborum ſive orationis Chryſippum minime ſectatum eſſe; itaque ad hunc modum titulum reformandum: *Vultus juſtitiæ ſeveris atque venerandis verborum coloribus à Chryſippo depictus.* Oiſ. Audire hæc licet, ſequi non licet, quia MSSti libri aliud præbent, nec id agimus, ut pateat, quid hodie poſſit dari, ſed quid antiquitas dederit. Et ſane moduli conſiſtunt quoque in delectu verborum & in ſerie partium ad gratiam ordinata.

3 Περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς] Meminit & horum Diogenes Laërtius in Catalogo librorum à Chryſippo conſcriptorum, circa finem, ubi decem eos fuiſſe ait περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἡδονῆς πρὸς Ἀριστοκρέοντα, ι. Fit eorum quoque mentio ab Athenæo lib. 3 cap. 12. lib. 9 cap. 4. & lib. 14 cap. 2. Quartum citat lib. 13 cap. 2. & quintum lib. 8 cap. 2. Sed & idem Athenæus lib. 4 c. 15. Chryſippum citat περὶ τοῦ καλοῦ; uti & Plutarchus de Contradic. Stoicorum; atque etiam Laërtius in Zenone Zitticeo. Quem librum non alium forte ab hoc libro περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἡδονῆς haud vane ſuſpicatur, quem honoris cauſa hîc nomino, Vir politiſſimi ingenii, Ægid. Menagius in elegantiſſimis doctiſſimiſque ſuis Obſervationibus ad Diogenem Laërtium p. 203.

4 *Vultumque ejus ſeveris, &c.*] Stephanus legit *Vultumque ejus totum ſ.* Oiſ. Nec in Mſſtis ea vox apparet, nec ſi Gellium legas, abeſſe ſentias, nec Stephanus ullam affert rationem, cur ſuſpicetur eam vocem deeſſe.

5 *A pictoribus rhetoribuſque*] Plane aſſentior Luc. Joan. Scoppæ, qui lib. 2. Collect. cap. 10. hoc loco legit *à pictoribus ſculptoribuſque*. Pictores enim longe melius conjunguntur cum ſculptoribus, quam cum rhetoribus. Ut omittam, quod deſcriptio imaginis, quam de Juſtitia facit Chryſippus, omnino hanc conjecturam confirmet. *Oiſ.* Hactenus nempe. Sed qua facilitate tranſit prima ſyllaba harum vocum ex una in alteram, quum omnes antiqui codices adverſentur & firment iſtud *rhetoribus*? Et ſane hoc in negotio pictores rhetoreſque potuerunt ſe invicem juvare & utrumque genus afferre aliquam partem, dum quod rhetores pingunt verbis, id pictores coloribus, ut quam imaginem illi concipiunt animo, hi in tabula exprimant. Tale quid certe eſt, ad quod pertinet Tabula Cebetis, utique ab pictore picta, & ſi non ab rhetore, certe facundo viro illuſtrata. Alioquin propius opinari quis poſſet *redemtoribus*, qui imaginem Juſtitiæ faciendam locantibus aliis ſuſceperant. *Gronov.*

6 *Filo virginali*] Id eſt, lineamento virginis. Filum enim idem eſt, quod lineamentum. Græcis χαρακτὴρ, περιγραφὴ εἴδους. Eodem modo Plautus dixit, *ſatis ſcitum filum mulieris.* pro forma & figura mulieris. Sic Lucretius lib. 2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo, ſimilique affecta figura.

[7] Juſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe gravem, ſanctum, ſeverum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocenteſque immiſericordem atque [8] inexorabilem, erectumque & arduum ac potentem, vi & majeſtate æquitatis veritatiſque terrificum. verba ipſa Chryſippi de Juſtitia ſcripta hæc ſunt: Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μηδὲ προσίεσθαι μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων· οἷς ἀκολούθως καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα, ὥς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν [9] προσφιλοῦς ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις προσάντους [a]. Hæc verba Chryſippi eo etiam magis ponenda exiſtimavi, ut promta ad conſiderandum judicandumque ſint: quoniam legentibus ea nobis [10] delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi Sævitiæ imaginem iſtam eſſe, non Juſtitiæ, dixerunt.

a *Dicitur autem virgo eſſe, per quod quaſi teſſeram innuitur, eam eſſe incorruptam, improbis nunquam concedere, non admittere orationem ſuavem, non deprecationem, non adulationem, non denique quicquam aliud tale. Quas ob res merito etiam triſtis pingitur ac contracta fronte, aſpectu contento & torvo, ut injuſtis terrorem incutiat, juſtis fiduciam præbeat: quando hujuſmodi facies juſtis grata, injuſtis moleſta eſt.*

---

7 *Juſtitiæ antiſtes*] Eodem modo Juriſconſulti ab Ulpiano *Sacerdotes Juſtitiæ* vocantur, quaſi ſacra illius Deæ adminiſtrantes, & quod debeant eſſe non tantum conſulti Juris, ſed Juſtitiæ. Sic Cicero in Philipp. VIII. Serv. Sulpicium prædicat, quod non magis Juriſconſultus, quam Juſtitiæ fuerit.

8 *Inexorabilem*] Scioppius adſcripſit *inorabilem*.

9 Ὡς πρὸς φίλους] Lege cum H. Stephano ὡς προσφιλοῦς. ut opponatur, quod ſequitur, τῷ προσάντους, ubi etiam particulam ὡς repetendam putat, ὡς προσάντους. Oiſ. Sed arbitrium Stephani oportebat eſſe temperatum ad vetera exemplaria, in quibus neutrum ex Lugdunenſibus agnoſcit uſpiam voculam ὡς: ſed neque Petavii. Etiam punctis ſubnotavit Lambecius. Certe quum Græcarum vocum Latini interpretes jam in Aldina editione reddiderunt, *quando hujuſcemodi facies juſtis grata*, apparet nec illos iſtud ὡς agnoviſſe, etiam illos legiſſe προσφιλοῦς, & vidiſſe oppoſitum τῷ προσάντους. Hinc delevi iſtud ὡς. Illud προσφιλοῦς annotavit & Scioppius. *Gronov.*

10 *Delicatiores*] Stephan. leg. *delicatiorum quidam diſciplinarum Philoſophi*. Oiſ. At in editione Lugdunenſi 1644 ſcribunt ſic legendum cum Is. Caſaubono. Optarem tamen largius evolviſſet Stephanus cauſam hujus mutationis, docuiſſetque quos illos delicatiorum diſciplinarum philoſophos intelligeret. An ergo hi ſunt philoſophi, qui arte per iſtam appellationem deſignata relicta, ut nimis tetrica, ad alienas diſciplinas, ut delicatas magis tranſeunt? Hoc volunt illa, quod tamen ferri nequit, nec intelligi. Adhæſit & pater, ut modo cogitaret, utrum illa *diſciplinarum philoſophi* forent ſupervacua, an ſcripſerit auctor *delicatioris quidam diſciplinæ philoſophi*, Me quod attinet, quum videam iſtam mutationem ingeri contra omnes ſcriptos libros, pergo legere, ut legi ſemper: *delicatiores quidam diſciplinarum philoſophiæ*. Conſtat enim philoſophia partibus compluribus; quarum aliæ aliis amabiliores. Hinc *delicati diſciplinarum philoſophiæ*, ut *vetus operis*. Gronov.

Cap. V.

Lis atque contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu vocativo vocabuli quod eſt, egregius.

Defessus ego quondam diutina commentatione, laxandi levandique

dique animi gratia, [1] in Agrippæ campo deambulabam: atque ibi duos forte grammaticos conſpicatus non parvi in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui; quum alter in caſu vocativo, *vir egregi*, dicendum contenderet, alter, *vir egregie*. ratio autem ejus, qui *egregi* oportere dici cenſebat, hujuſcemodi fuit: Quæcumque inquit, nomina ſeu vocabula recto caſu numero ſingulari, *us* ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam poſita eſt, *i*, litera; ea omnia caſu vocativo, *i* litera terminantur: ut *Cœlius Cœli*, *modius modi*, *tertius terti*, *Accius Acci*, *Titius Titi*, & ſimilia omnia. ſic igitur *egregius*, quoniam, *us* ſyllaba in caſu nominandi finitur, eamque ſyllabam præcedit *i* litera, habere debebit in caſu vocandi *i* literam extremam; & iccirco *egregi*, non *egregie* rectius dicetur. nam *divus* & *rivus* & *clivus*, [2] & ſimilia nomina, *us* ſyllaba terminantur, ſed ea quæ per duo *u* ſcribenda eſt, propter cujus ſyllabæ ſonum declarandum reperta erat nova litera, [3] quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audivit: ô, inquit, egregie grammatice, vel, ſi id mavis, [4] egregiiſſime, dic, oro te, *inſcius* & *impius* & *ſobrius* & *ebrius* & *proprius* & *propitius* & *anxius* & *contrarius*, quæ *us* ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam, *i* litera eſt, quem caſum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronunciare ea ſecundum tuam definitionem. Sed quum ille pauliſper [5] oppoſitu

1 *In Agrippæ campo*] Qui erat in ſeptimâ regione Urbis, Viâ Latâ dicta, ut eſt apud P. Victorem De Regionibus Urb. Rom. Hunc Agrippæ campum, porticu exceptâ, Auguſtus publici juris fecit, teſte Dione Caſſio lib. 55. Τό τε πεδίον τὸ Ἀγρίππειον, πλὴν τῆς στοᾶς, καὶ τὸ Διριβιτώριον αὐτὸς ὁ Αὔγουστος ἐδημοσίευσε. Ciſ. Locus hic notus, etiam Alex. Donato citatus, unde credo deſcripſit hic noſter. Sed acrius inquirentem vide Fam. Nardinum. Pater ad hunc campum referebat Martialis verba lib. x epig. 82. *Agrippæ tumidus negotiator Cadmi municipes ferat lacernas.* Hunc enim locum adſcripſit. *Gronov.*

2 *Et ſimilia nomina ut ſyllaba termin.*] Hæc in editis ante Stephanum non invenies, qui pro his habent *non us ſyllaba term.* nec aliter notavi ex ſcriptis, quod mirum eſt ab eo non tangi in noctibus Pariſinis: prout editiones poſt Stephanum mox ediderunt *quibus ante ultimam ſyllabam i litera eſt*, quum priores legerint *in quibus*, quod nunc repoſui credens typorum errorem. Quod ad priorem partem attinet, quum neſciam originem aut fulcrum impetus Stephanici, videtur auctor graviſſime errare. Nam Gellius negat eſſe ſimplicem ibi us ſyllabam, ſed eam, quæ per duo u u (ſic enim MS. Regius) ſcribenda eſt, ut præter literas us, quæ ſyllabam conficiunt, adſit adhuc alia litera, per quam natura ejus ſyllabæ admodum mutatur: id quod ita temere Stephanus non debuit Gellio auferre, & debet recorrigi. *Gronov.*

3 *Quæ digamma appellabatur*] Quod figuram F præſerebat, & pro V conſona uſurpabatur, Claudius vero Imperator hanc figuram invertit, & V conſonans per Ⅎ expreſſit, unde in vett. lapidd. DIⅎAI, AMPLIAⅎIT, TERMINAⅎITQVE, aliaque hujuſmodi, ſatis nota.

4 *Egregiiſſime*] Ad exemplum Pacuvii, qui in Medo dixit: *Mulier egregiiſſimâ formâ.* Ejus comparativo uſus Lucretius lib. 4.

Nam nihil egregiu' ſt, quam res diſcernere apertas

A dubiis - - -

Imo & ipſe Juvenalis Sat. x.

Egregius cœnat, meliuſque miſerrimus horum.

Ubi *egregius* pro *egregijus* poni & teſtatur Priſcianus, & ipſa ſententia clamat.

5 *Oppoſitu horum*] Scioppius annotavit *oppoſitione*, quod & inventum fuit in Petav. & ipſe notavi ex Lincoln. Sed ſingularis ille Regius *oppoſito*, forſan ut *prætexto*. Gronov.

Digitized by Google

poſitu horum vocabulorum commotus reticuiſſet, & mox tamen ſe collegiſſet; eamdemque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; diceretque & *proprium* & *propitium* & *anxium* & *contrarium* itidem in caſu vocativo dicendum, ut & *adverſarius* & *extrarius* diceretur: *inſcium* quoque & *impium* & *ebrium* & *ſobrium* inſolentius quidem paulo, ſed rectius per *i* literam, non per *e*, in caſu eodem pronunciandum, eaque inter eos contentio longius duceretur; non arbitratus ego operæprecium eſſe eadem iſta hæc diutius audire, clamantes compugnanteſque illos reliqui.

Cap. VI.

Cuimodi ſint quæ ſpeciem doctrinarum habeant, ſed neque delectent neque utilia ſint; atque inibi de vocabulis ſingularum urbium regionumque immutatis.

Homo nobis familiaris, in literarum cultu non ignobilis magnamque ætatis partem in libris verſatus, Adjutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. & ſimul dat mihi librum grandi volumine [1] doctrinis omnigenis, ut ipſe dicebat, præſcatentem; quem ſibi elaboratum eſſe ait ex multis & variis & remotis lectionibus; ut ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus & libens, tamquam ſi [2] copiæ cornum nactus eſſem: & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam. at quæ ibi ſcripta erant, prò Jupiter! mera miracula: quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus eſt; & [3] quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocratæ, & [4] cuimodi fuiſſe Homerus dicat [5] in Ulixis domo ἀδιφλῶες; quam ob cauſam Tele-

1 *Doctrinis omnigenis*] Hoc placet editionibus & vulgato gregi codicum ſcriptorum. Sed in Regio, Thuan. & Lugdun. maj. legitur *doctrine* aut *doctrinæ omnigenus*. Nequit ambigi, quin Gellius dederit *doctrina omne genus ut i. d. præſcatentem*, ut paſſim hanc formam adhibuit pro doctrina omnis generis. Porro autem Thuan. legebat *præſcantem*, Lincoln. & Scheff. *præſtantem*. Gronov.

2 *Copiæcornum*] Vett. edd. *copiæ cornu*, & ita notatum in margine Cod. Tornæſ. cum in ipſo contextu deletum eſſet *m*. Oiſ. Et iſtud *cornu* exſtat quoque in aliis ſcriptis. Sed tamen Reg. *cornum*, qui inſtar omnium eſt. Hinc igitur Stephanus ita editionem ſuam conſtituit, neſcio an ſatis conſulte. Nam ſcire oportet in Regio ſic legi *cornū actus*. Unde patet aut retineri debuiſſe vulgatum, aut ſi ea debet in dubium venire, ita formandum *cornum aptus*. Vide paterna ad 1, 24. *Gronov.*

3 *Quot fuerint Pythagoræ, &c.*] Reperiuntur viginti octo in Antiquorum monumentis, quibus Pythagoræ nomen fuit, & referuntur à Jonſio lib. 4. verſus finem De Scriptorib. Hiſt. Philoſ. Sic & viginti circiter Hippocrates Veteribus noti ſunt. *Oiſ.* Unde novit definire illum numerum? Ex fragmentis, quæ hodie ſuperſunt, forſan tot collecti ab eis ſunt: ſed quis, niſi temerarius, aſſeveret non plures fuiſſe? Ita autem quum Oiſelius dignetur hæc commentari, non oportuit nugas appellari ab eo, præſertim quum hodieque tam ſeduli ſint fuerintque viri docti qui auctorem aliquem edunt, ut inquirant in omnes cognomines, quotquot convocare poſſunt. *Gronov.*

4 *Cuimodi*] Cod. Torn. & vett. edd. *cujuſmodi*.

5 *In Ulixis domo ἀδιφῶες*] Vett. edd. habent Σε-
φῶες,

Telemachus cubans junctim ſibi cubantem Piſiſtratum non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit; & Euryclia Telemachum quo genere clauſtri incluſerit; & quapropter idem poëta roſam non norit, oleum ex roſa norit; [6]atque illud etiam ſcriptum fuit, quæ nomina fuerint ſociorum Ulixis, qui â Scylla rapti laceratique ſunt; utrum ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ[a] Ulixes erraverit κατὰ Ἀρίσταρχον[b], an ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα[c]. [7]Id etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud Homerum verſus [8]ἰσόψηφοι,

a *In interiori mari.*
b *Juxta Ariſtarchum.*
c *In exteriore juxta Cratetem.*

ῥῆνες, *Sirenes.* Quod Petr. Victorius Variar. Lect. l. 35 c. 16. huic loco non convenite ait; ſe vero in libro calamo exarato, & ſatis fideli reperiſſe Ἀδυρῆνες, unde poſtea alii fecere Ἀειρῆνες, quorum neutrum tamen uſquam apud Homerum exſtat. J. Caſaubonus totum hunc fœde corruptum locum ita corrigit: *Cuimodi Homerus fuiſſe dicat in Ulixis domo ὀστολόγον; & quam ob cauſam, &c.* atque hoc res ipſa poſtulare videtur. Nam referendum eſt ad illum Homeri locum Ὀδυσσ. χ.

Ὀστολόγει δέ τις ἔνδον εὐδμήτῳ ἐνὶ τοίχῳ.

Qui locus quam varie ſit expoſitus à Veteribus criticis, ex Euſtathio, Heſychio, aliiſque patet. Sed & hanc emendationem etiam confirmare videtur verus ille codex, in quo legitur ἀδυρῆνες per υ. quod hoc modo minus malum foret. Vix etiam dubium eſt, quin principium hujus vocis ὀστολόγον cum præcedenti *domo* fuerit confuſum, & τὸ ες ad finem fuiſſe adjectum ex illo &, quod ad ſequentem quæſtionem pertinebat. *Oiſ.* Qui ea peiivit ex excerptis; quæ addita ſunt editioni Lugdunenſi 1641. Enimvero adulatoriæ ſuſpicionum blanditiæ, & nihil aliud. Non oportet ſic evagari. Omnes Mſſ. habent ἀδρῆνες vel ἀδυρῆνες. Sed tres illas literas priores ſcriptas oportet concipere majuſculis literis, ita ΑΔΙ vel ΑΔΥ, qui characteres ſi jungantur propius, efficient literam M. Hinc Pater meus atque etiam Scioppius effinxerunt recte Μναστῆρες, niſi quod Scioppius ſcripſit μνηστῆρας. Certe id non debuit latere tamdiu. Etiam Scioppius voci *cubans* ſubnotatæ appoſuit τὸ *cubam*, & paulo ante notaverat *atque ibi ſcripta*, non *ad quæ*. Gronov.

6 *Atque illud etiam ibi ſcriptum fuit, &c.*] Huc faciunt, quæ de hujuſmodi grammaticorum & otioſorum hominum nugis exſtant apud Senecam Epiſtola 88. *Hoc quidem me quærere, utrum major ætate fuerit Homerus an Heſiodus, non magis ad rem pertinet, quam ſcire an minor Hecuba fuerit, quam Helena, & quare tam male tulerit ætatem. Quid, inquam, annos Patrocli & Achillis inquirere, ad rem exiſtimas pertinere? Quæris Ulyſſes ubi erraverit, potius, quam efficias, ne nos ſemper erremus? Non vacat audire, utrum inter Italiam & Siciliam jactatus ſit, an extra notum nobis orbem: neque enim potuit in tam anguſto error eſſe tam longus.* Et paullo poſt: *Quid inquiris, an Penelopa impudica fuerit, an verba ſæculo ſuo dederit, an Ulyſſem illum eſſe, quem videbat, antequam ſciret, ſuſpicata ſit.* Et magis inferius: *Quatuor millia librorum Didymus grammaticus ſcripſit: miſer, ſi tam multa ſupervacua legiſſet. In his libris de patriâ Homeri quæritur, in his de Æneæ matre verâ: in his libidinoſior Anacreon, an ebrioſior vixerit: in his an Sappho publica fuerit: & alia, quæ erant dediſcenda, ſi ſcires.*

7 *Id etiam iſtic ſcriptum*] MSS. *Idem etiam.*

8 Ἰσόψηφοι] Qui verſus Græcis dicantur ἰσόψηφοι notat Muretus Var. Lect. lib. 14 cap. 13. Nimirum quotum verſuum omnes literæ pro numeris acceptæ eundem numerum efficerent ac conſtituerent, eos verſus ἰσοψήφους vocabant. Cujuſmodi etiam exemplum in duobus nominibus in Epigrammate Græco ex lib. 2. Anthologiæ, adſert, quod ſi tanti videatur, apud ipſum vide ſis; pudet enim his nugis diutius immorari. In eorum tamen gratiam, qui hiſce, ſimilibusve adhuc delectantur, adſcribam quæ in Voſſiano quodam codice ad marginem notata reperio; nimirum, Ex MS. reg. num. cIↃ ccccxcIIX. p. 102. ἐν ταῖς ὁμηρικαῖς ῥαψῳδίαις εὑρίσκονται τοιαῦτα ἰσόψηφα.

Ἀλλ' ἀναχασσάμενος λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ,
Κείμενον ἐν πεδίῳ, μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε.

Exſt. Ἰλ. η. ỷſ. 264.

Μὴ μητρὸς σίτοιο κελεύετε μηδὲ ποτῆτος,
Ἄσασθαι φίλον ἦτορ ἐπεί μ' ἄχος αἰνὸν ἱκάνει.

Exſt. Ἰλ. τ. ỷſ. 306.

Ὄρτας αἰγυαλίους αἰθέμας καὶ κύματα μακρά,
Ἤκα ἀναρσίοις ἀνδράσιν ἐδηλήσαντ' ἐπὶ χερσίν.

Exſt. Od. ω. ỷſ. 110.

Iſopſepha nomina dicuntur, quæ ſuis literis ad numeri notam, quam unaquæque refert, æſtimatis eandem

ψῆφοι, & quorum ibi nominum [9] παραστιχὶς[a] reperiatur, & [10] quis adeò verſus ſit qui per ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcat; ac deinde qua ratione dixerit ſingulas pecudes in ſingulos annos [11] terna parere; & ex quinque operimentis, quibus Achillis clupeus mœnitus eſt, quod factum ex auro eſt, ſummum ſit an medium; & præterea quibus urbibus regionibuſque vocabula jam mutata ſint, quod Bœotia ante appellata fuerit Aonia, quod Ægyptus Aëria, quòd Creta eodem quoque nomine Aëria dicta eſt, quòd Attice Ἀκτὴ, quòd Corinthus Ephyre, quòd [12] Macedonia Ἠμαθία, quòd Theſſalia Αἱμονία, quòd Tyros Sarra, quòd Thracia antè Sithon dicta ſit, quod Seſton Ποσειδώνειον. Hæc atque item alia multa iſtiuſmodi ſcripta in eo libro fuerunt. quem quum ſtatim properans redderem, ὄναιό σου, inquam, doctiſſime virorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας[b]; & librum hunc opulentiſſimum recipe [13] nil prorſus ad noſtras [14] paupertinas literas congruentem. nam meæ Noctes, quas inſtructum ornatumque iſti, de uno maximè illo verſu Homeri quærunt, quem Socrates [15] præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat,

Ὅ, ττί τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται[c].

a *Continua ſeries.*

b *Proficiat*, ſive, *bene ſit tibi hujus multijugæ doctrinæ gratiâ.*

c *Quodcunque tibi in domibus malumque bonumque accidiſſet.* Exſt. Οδ. δ. ϒſ. 391.

eandem pæne ſummam efficiant, ſive δίστιχα fuerint, ut in Epigram. 61. lib. 6 cap. 12. ſive μονόστιχοι ut in his Homericis; ubi nimirum prioris diſtichi uterque verſus refert numer. 3498. ſecundi 2843. poſtremum vero claudicat. primus enim verſus habet 3102. alter 3436. forte mendum in edito: priori facile addideris τ 300. ſi ita legas.

Ὄρεας αἰγυλίους τ' ἀνέμους καὶ κύματα μακρά. Oiſ. Manus eſt Bourdelotii.

9 Παραστιχὶς] Muretus ait, Euſtathium notare à primis literis quinque primorum verſuum ultimi libri Iliados effici nomen λευκή. atque ibi etiam tradere, Veteres hujuſmodi quæſtiunculis luſitare ſolitos eſſe, quales aliquot ponit & explicat.

10 *Quis adeo verſus ſit, &c.*] Muretus non dubitat, quin illum ſignificet è lib. 3. Iliados.

Ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμον.

11 *Terna parere*] Quâ ratione dicat Homerus ſingulas pecudes in Africa in ſingulos annos terna parere, explicat Euſtathius in quartum Odyſſeæ. Quem ſi tanti putaveris, adire poteris.

12 *Macedonia* Ἠμαθία] Edebatur olim *Macedonis ora* Ἠμ. Unde ab Stephano expulſa *ora* eſt, ut prior vox ex maſculino tranſiret in muliebre; atque ita habent codices ſcripti, quorum penes me notitia. Id tamen gravata fuit editio Lugdunenſis anni 1644, & hinc ſequentes, conſpirando in *Macedonia*. Quod ut quivis intelligit, ita certe Gellium hoc modo non legimus: nam aut retineri debet *Macedonis*, aut ſcripſiſſe *Macetis*. Vide ad lib. 12 cap 3. *Gronov.*

13 *Nil prorſus*] Sic edidi ex editionibus antiquioribus, quibuſcum ſtant codices MSSti, aut totam vocem omiſerunt. Neſcio quid moverit Stephanum, ut mutaret literaſque augeret. Mox Reg. ignorat vocem *noſtras*. Idem.

14 *Paupertinas literas*] Id eſt, humiles & ſteriles. Sic apud Sidonium Apollinarem lib. 3. Epiſt. 7. *paupertini ſermonis* & lib. 7. Epiſt. ult. *paupertinus receſſus.* Ubi ſimiles loquendi modos Savaro obſervat.

15 *Præ omnibus ſemper rebus*] Vocem poſtremam ignorat Lincolnienſis, in quo etiam eſt *verſu Homerico*. Gronov.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VII.

Quòd Marcus Varro [1] Cn. Pompejo conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellavit iſagogicum, de officio ſenatus habendi.

CN. Pompejus conſul primùm cum M. Craſſo deſignatus eſt. eum magiſtratum Pompejus quum initurus foret, quoniam, per militiæ tempora, ſenatus habendi conſulendique, [2] rerum etiam expers urbanarum fuit, M. Varronem familiarem ſuum rogavit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν [a], (ſic enim Varro ipſe appellat,) ex quo diſceret quid facere dicereque deberet, quum ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quem ſuper ea re Pompejo fecerat, periſſe Varro ait in literis quas ad Oppianum dedit; quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum quarto. in quibus literis, quoniam quæ ante ſcripſerat non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem ducentia. primùm ibi ponit qui fuerint, per quos more majorum ſenatus haberi ſoleret; eoſque nominat [3] *Dictatorem*, [4] *Conſulem*, [5] *Prætores*, [6] *Tribunos plebi*, *Interregem*, *Præfectum urbi:* neque alii, præter hos, jus fuiſſe dixit facere ſenatuſconſultum; [7] quotienſque uſu veniſſet, ut omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent, tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior aliis eſſet, ei potiſſimum ſenatus conſulendi jus fuiſſe. addit deinde, extraordinario jure *Tribunos* quoque *militares*, qui pro *conſulibus* fuiſſent, item *Decemviros*, quibus imperium conſulare tum eſſet, item [8] *Triumviros reipublicæ conſtituendæ* cauſa creatos, jus

a *Introductorium.*

1 *Cn. Pompejus conſul primum*] Id tandem Gellio reſtitutum fuit in editione paterna anni 1651, quum diu editiones præferrent *Cn. Pompejo conſulatus primus*, multis ad marginem ponentibus *primum conſul*. Pater auctorem ſequutus fuit Ranchinum lib. 1 cap. 5. qui neſcio an placuerit Scioppio: quippe qui adſcripſit *cos. primum*, ita ut tamen relinqueret *Pompejo*. Gronov.

2 *Rerum etiam expers urban.*] Cujus donum ſit vox ſecunda, ſi ab Stephano diſceſſeris, nec aperire mihi nec aliis indicare queo. Ante illum video ignorari ab editionibus, perinde ab omnibus ſcriptis, ut ita infulciri non debuerit ſine ulla venia. Non opinor verò aut ex Gellio diſcendum aut in Gellio explicandum, quid ſit conſulere ſenatum, aut quales illi qui ſequuntur magiſtratus. His tamen deliciis ſe ſatiavit Oiſelius. *Idem.*

3 *Dictatorem*] De hoc & cæteris, qui recenſentur, magiſtratibus agit breviter P. Manutius capite VI de Senatu Romano, quem ab Oiſelio per verba etiam deſcriptum atque ita diſtractum docet res ipſa, ut nihil quidquam aliud dicat.

4 *Conſulem*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *Conſules*. Oiſ. Verum MS. Reg. pariter *Dictatores*, *Conſules*. ita & Thuan. & Seb. Gryphii editiones, quum Aldus daret DICTAT. COSS. Antonius edit *Dictatorem*, *conſules*, & ita quiſque pro lubitu. Sed debet præferri, quod poſui ex Regio. *Gronov.*

5 *Prætores*] Notandum Prætores jus convocandi ſenatum duntaxat habuiſſe eo tempore, quo Conſules Urbe abeſſent.

6 *Tribunos plebi*] Tribuni plebis M. Valerio & Sp. Virginio Coſſ. ſenatus convocandi jus ſibi uſurpare cœperunt, ut teſtatur Dionyſius Halicarnaſſ. l. 10.

7 *Quotiensque uſu veniſſet*] Reg. & Thuan. *uſus*. Sed & mox Reg. *Ait deinde*.

8 *Triumviros reipublicæ conſtituendæ*] Mſſ. Reg. & Mem. notabili ſcriptura exhibent *reip. reconſtituenda*

jus conſulendi ſenatum habuiſſe. poſtea ſcripſit de interceſſionibus: dixitque intercedendi, ne ſenatuſconſultum fieret, [9] jus fuiſſe iis ſolis, qui eadem poteſtate, qua ii, qui ſenatuſconſultum facere vellent, majoreve eſſent. tum adſcripſit de locis, in quibus ſenatuſconſultum fieri jure poſſet; docuitque confirmavitque, [10] niſi in loco per augures conſtituto, quod templum appellaretur, ſenatuſconſultum factum eſſet, juſtum id non fuiſſe. propterea & [11] in curia Hoſtilia, & in Pompeja, & poſt in Julia, quum profana ea loca fuiſſent, templa eſſe per augures conſtituta; ut in iis ſenatuſconſulta more majorum juſta fieri poſſent. inter quæ id quoque ſcriptum reliquit; [12] non omnis ædes ſacras, templa eſſe, ac [13] ne ædem quidem Veſtæ, templum eſſe. [14] poſt hæc deinceps dicit, ſenatuſconſultum ante exortum aut poſt occaſum ſolem factum [15] ratum non fuiſſe: [16] opus etiam cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore ſenatuſconſultum factum eſſet. docet deinde inibi mul-

endæ. Lugd. min. *rei. p. re conſt.* major *rei.* $\frac{7}{p}$ *re-conſt*. Ut appareat in archetypis exſtitiſſe aliquid, quod poſteriores nequiverunt aſſequi. Id vero Pater putabat fuiſſe *reipublicæ populi Romani conſtituendæ*, quod breviter ſcriptum ex more *rei p. ro. conſt.* quod ſatis pulchre inventum. Cæterum & vox *creatos* abeſt ab Regio codice.

9 *Jus intercedendi fuiſſe iis ſolis, qui eadem poteſtate, &c. majoreve eſſent*] Unde Cicero lib. 3. de Legib. *Ni poteſtas par majorve probibeſſit SC. perſcripta ſervanto.* Non itaque cuivis è Senatoribus intercedendi jus erat, ſed iis tantum, qui aut magiſtratus majores erant, aut Tribuni plebis. Vide Manutium cap. 10.

10 *Niſi in loco per augures conſtituto, quod templum appellaretur*] Hæc illuſtrantur melius per ipſa verba P. Manutii in libro de Senatu Romano cap. 4, quam infectis Oiſelii verbis. Sed & partes arripuit ex Zamoſcii ſcripto cap. 6 de eodem.

11 *In curia Hoſtilia*] Quidquid his ſubjecerat Oiſelius, erat raptum ex Zamoſcio cap. 6, prout inde etiam petita ſunt, quæ addidit de curia Pompeja & Iulia.

12 *Non omnis ædes ſacras, templa eſſe*] Huc faciunt quæ Varro habet l. 6. de L. L. *quod addit templa ut ſint dextra; ajunt ſancta eſſe, qui gloſſas ſcripſerunt: id eſt falſum; nam curia Hoſtilia templum eſt, & ſanctum non eſt: ſed hoc ut putarent ædem ſacram eſſe templum, & ſanctum eſſe; quod in urbe Roma pleræque ædes ſacræ, ſunt templa, eadem ſancta.* Olim enim, ut optime Scaliger ex eodem Varrone lib. 4. de L. L. ad Feſtum obſervat, leges ædium in ædibus ipſis in poſtico earum ponebantur; quæ inter alia continebant, utrum ædes illa eſſet templum, nec ne. Hinc Feſtus in *Opima ſpolia* ex Scaligeri emendatione: *Hujus ædis lex nulla extat, neque templum habeat, nec ne, ſcitur.* Apponebantur etiam leges dedicationis, quibus ipſæ ædes ſacræ fiebant, neque ſine exauguratione transferri poterant. Hinc Plinius ad Trajanum: *Diſpice ergo, Domine, an putes ædem, cui nulla lex dicta eſt, ſalva religione poſſe transferri.*

13 *Ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe*] Servii locum adtulit recte Zamoſcius cap. 6.

14 *Poſt hæc deinceps dicit*] Non reor ex cauſa & induſtriæ impetu factum eſſe, ut in editione Lugdun. 1644 omiſſa ſit prior vox. Certe legitur in aliis editis & ſcriptis, unde repoſui. *Gronov.*

15 *Ratum non fuiſſe*] Hinc eſt, quod in Philipp. III. Cicero Antonio conſuli objicit de Senatuſconſulto veſpertino, biſce verbis: *Quam miſera fuga? quam fœda? quam turpis? Præclara tamen Senatuſconſulta illo ipſo die veſpertina.*

16 *Opus etiam cenſorium feciſſe exiſtimatos*] Hoc eſt, Cenſores in eos, qui Senatum vel ante ſolis ortum, vel poſt ejus occaſum convenire faciebant, habere, quod punire & animadvertere deberent. Opus cenſorium, quod cenſura & animadverſione dignum. *Oiſ.* Sed quis ita conſideravit Latine ſcribens opus cenſorium? Quinam illi ſunt, quos legimus *opere cenſorio nudatos*? Opus cenſorium non faciunt, niſi ipſi cenſores. Opus cenſorium eſt *caſtigatio cenſoria* apud Plinium 18, 6. Itaque video Patrem conjeciſſe *opus cenſorium fuiſſe*. Cui poſtea adſcripſit [& ſic Scheff.] *Gronov.*

17 *Qui-*

Digitized by Google

multa, [17] quibus diebus habere ſenatum jus non ſit: [18] immolareque hoſtiam prius, auſpicarique debere, qui ſenatum habiturus eſſet: [19] de rebuſque divinis prius quàm humanis [20] ad ſenatum referendum eſſe: tum porrò referri oportere [21] aut infinitè de republica, [22] aut de ſingulis rebus finitè: ſenatuſque conſultum fieri duobus modis; [23] aut per diſceſſionem, [24] ſi conſentiretur: aut, ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipique à conſulari gradu. ex quo gradu ſemper quidem antea [25] primum rogari

17 *Quibus diebus habere ſenatum jus ſit*] Principium quod his appoſuerat Oiſelius, petitum fuit ex capite quinto Manutiani operis aliquoties citati; ſicut ſequentia vel media traxit ex capite VII Zamoſcii.

18 *Immolareque hoſtiam prius, auſpicarique debere*] Ubi collectanea Zamoſcii in caput VIII convecta pro ſuo ſpolio venditavit Oiſelius.

19 *De rebuſque divinis*] Omnia enim quæ ad religionem, cultumque deorum publicum pertinerent, Senatus decreto ſtabilita erant, cum & maxima pars juris divini ampliſſimi ordinis fidei, poteſtati & voluntati permiſſa eſſet. Hinc eſt, quod Tertullianus refert, nullum Deum Romæ cultum, niſi qui SC. adſcitus eſſet. Inde etiam eſt, quod apud Dionem lib. 39. legimus, nunquam ullum Sibyllinum carmen vulgatum, niſi id Senatus decreviſſet. Οὐ γὰρ ἔξεστιν οὐδὲν τῶν Σιβυλλείων, εἰ μὴ ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, ἐς τὸ πλῆθος ἐξαγγέλλεσθαι. De religione autem rebuſque divinis referre dicebantur conſules, cum prodigiis & oſtentis nunciatis, de iis quæ ad pacem Deorum, & ad avertendas eorum iras pertinebant, vel quæ librorum Sibyllinorum monitu fieri debebant, Senatum conſulerent. Livius lib. 22. de prodigiis & oſtentis quæ ex pluribus ſimul locis nunciata erant: *His*, inquit, *ſicut erant nunciata, expoſitis, auctoribuſque in Curiam introductis, Conſul de religione patres conſuluit.* Sic Cicero Epiſt. 5. ad Lentul. de Marcellino Cos. *Quod inſtituit referre de religione & ſæpe jam retulit, ab eo deduci non poteſt.*

20 *Ad ſenatum referendum eſſe*] Ad ſenatum autem referebant non ſolum conſules, vel alii magiſtratus, qui ſenatum habebant, ſed etiam omnes ii, quibus ſenatum convocandi jus erat; ſic ut eodem die diverſos magiſtratus de rebus diverſis ad ſenatum nonnunquam retuliſſe legamus. Omnia prorſus quæ ſequebantur, ſunt exſcripta ex Zamoſcii capite IX.

21 *Aut infinite de Republica*] De Republica referre dicebantur conſules, de eo, cum generatim ſive infinite, quod ad ſtatum publicum & ſalutem communem pertinebat, referebant. Livius lib. 24. *Perpetratis quæ ad pacem Deûm pertinebant, de Republica belloque gerendo, & quantum copiarum & ubi quæque eſſent Coſſ. ad Senatum retulerunt.* Et lib. 38. *Itaque Conſulibus novis, quo die de provinciis & de Republica retulerunt, ſenatus utriſque Ligures provinciam decrevit.* Sic Cæſar lib. 1. de Bello Civil. *Referunt Coſſ. de Republica in civitate.* & hujuſmodi exempla infinita apud Auctores occurrunt.

22 *Aut de ſingulis rebus finite*] Quod ſi conſules proprio motu non facerent, ſed relatione ſua generali de Republica res referrent adeo diverſas, ut non idem de omnibus decernendum Senatoribus videretur, tum petere ſolebant, ut relatio divideretur, deque ſingulis rebus ſeparatim conſulerentur. Cujus exemplum habemus apud Livium lib. 8. cum Camillus conſul de Latinis ad ſenatum retuliſſet, ac oratione ſua varia & diverſa complexus eſſet. *Principes Senatus*, inquit Livius, *relationem conſulis laudare; ſed cum aliorum cauſa alia eſſet, ita expediri poſſe conſilium, dicere, ut pro merito cujuſque ſtatueretur. Si de ſingulis nominatim referrent populis. Relatum igitur de ſingulis, decretumque.*

23 *Aut per diſceſſionem*] Si conſulas caput decimum Manutiani ſcripti de Senatu R. habebis omnia ordine quæ attulit Oiſelius; & hic tamen in medio citavit auctorem hunc ſuum, quaſi aut priora aut poſteriora forent ipſius. Sed tu crede omnia pura eſſe Manutiana.

24 *Si conſentitur*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *conſentiretur.*

25 *Primum rogari ſolitum*] Auctor noſter ſupra lib. 4 cap. 10. *Ordo rogandi ſententias varius fuit, alias primus rogabatur, qui à cenſoribus princeps in ſenatum lectus fuerat; alias qui deſignati conſules erant. Quidam è conſulibus ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti quem iis viſum erat honoris gratia, extra ordinem ſententiam primum rogabant: obſervatum tamen eſt cum extra ordinem fieret, ne quis quemquam, ex alio quam ex conſulari loco, ſententiam primum rogaret.* Qui locus & ibidem notata huic noſtro faculam accendunt.

gari ſolitum, qui [26] princeps in ſenatum lectus eſſet: tum autem, quum hæc ſcriberet, novum morem inſtitutum refert, per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare vellet, qui haberet ſenatum, dum is tamen ex gradu conſulari eſſet. Præter hæc [27] de pignore quoque capiendo diſſerit, deque multâ dicendâ ſenatori, qui, quum in ſenatum venire deberet, non adeſſet. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo ſupra dixi, M. Varro epiſtola [28] ad Oppianum ſcripta exſequutus eſt. Sed quòd ait ſenatusconſultum duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſententiis, aut per diſceſſionem; [29] parum convenire videtur cum eo, quod Atejus Capito in conjectaneis ſcriptum reliquit. nam in libro ducenteſimo quinquageſimo nono Tuberonem dicere ait, nullum ſenatusconſultum fieri poſſe non diſceſſione facta. quia in omnibus ſenatusconſultis, etiam in iis quæ per relationem fierent, diſceſſio eſſet neceſſaria; idque ipſe Capito verum eſſe affirmat. ſed de hac omni re alio in loco plenius accuratiuſque nos memini ſcribere.

26 *Princeps in ſenatum lectus*] Vide Pauli Manutii caput ſecundum de Senatu Romano, quod compilavit Oiſelius.

27 *De pignore capiendo diſſerit*] Ciceronem, Livium & Dionem in hac parte junxit P. Manutius cap. 6 de Senatu Romano, quorum verba attulit Oiſelius, & nihil aliud.

28 *Ad Oppianum*] Mirum eſt, cur ſemel intactam inviolatamque appellationem prætermiſſam, nunc tamen neſcio quomodo la'ant. Nunc enim in Thuan. & Lincoln. vidi *Oppimanum*. Scioppius adſcripſit *Opinianum*. ſ. *Opimium*, quæ totidem verba is etiam addidit circa principium capitis, ubi præponit *V. C.* Gronov.

29 *Parum convenire*] Imo optime Varronem cum Atejo Capitone ſive Tuberone hac in re convenire, ab Manutio demonſtratum eſt in citato capite 10.

Cap. VIII.

Quæſitum eſſe diſſenſumque, an præfectus Latinarum cauſa creatus, jus ſenatus convocandi conſulendique habeat.

Præfectum urbi [1] Latinarum cauſa relictum ſenatum habere poſſe [2] Junius negat. quoniam ne ſenator quidem ſit; neque jus habeat ſenten-

1 *Latinarum cauſa*] Feriarum ſcilicet. Erant autem Latinæ feriæ quæ concipiebantur à conſulibus vel Pontificibus quotannis, non certis diebus aut menſibus; ſic dictæ à Latinis populis. Varro lib. 5. de L. L. *Latinæ feriæ dies conceptivus dictus à Latineis populeis, quibus ex Albano monte ex ſacreis carnem petere fuit jus cum Romaneis, à quibus Latineis Latinæ dictæ.* Originem & rationem harum feriarum intelligere licet ex Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 4. ubi ſatis abunde de iis agit. Cum autem conſules hiſce feriis operam darent, moris erat, ut interim aliquis ex prima nobilitate Urbi præficeretur, qui Præfectus Urbi Latinarum cauſa dicebatur, de quo Auctor noſter hic ait, quæſitum fuiſſe, an jus ſenatum convocandi haberet? Hiſce autem feriis unum diem dicaverat Tarquinius Superbus, qui harum primus auctor; exactis vero regibus, alter additus eſt; ac demum anno ab U. C. CCLX. compoſita, quæ diu civitatem turbaverat de plebeio conſulatu, ſeditione, tertius, ut eſt apud Dionyſium Halicarnaſſeum lib. 6. circa finem.

2 *Junius*] Sic optime ex veteribus libris emendavit L. Carrio Emendat. lib. 1 cap. 19. cum vulgo male legeretur *Mutius*. Intelligitur autem Junius Gracchanus, cujus meminêre Varro lib. 5. de L. L. Cenſorinus de Die Natali, & Ulpianus *l. un. D. de*

ſententiæ dicendæ, quum ex ea ætate præfectus fiat, [3] quæ non ſit ſenatoria. Marcus autem Varro in quarto epiſtolicarum quæſtionum, & Atejus Capito in Conjectaneorum ducenteſimo quinquageſimonono, jus eſſe præfecto ſenatus habendi dicunt: deque ea re aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni contra ſententiam Junii refert. *nam & tribunis*, inquit, *plebis ſenatus habendi jus erat*, [4] *quamquam ſenatores non eſſent, ante Atinium plebiſcitum.*

D. de offic. quæſt. qui ex ejus libro ſeptimo De Poteſtatibus quædam refert. Et ad hos libros De Poteſtatibus etiam pertinere quæ Gellius hîc adducit, ſi quis cum Carrione exiſtimet, non longe aberrabit.

3 *Quæ non ſit ſenatoria*] Olim quidem ſenatores à Romulo lectos à ſenectute ſic dictos ex Feſto notum eſt. Poſtea autem & Juniores in Senatum lectos, ex hiſtoriarum monumentis conſtat; quænam tamen fuerit ætas ſenatoria dubium eſt. Onuphrius in Commentario primo Faſtorum, putat SC. factum fuiſſe eo tempore, quo Papirio Prætextato è Senatorum filiis ſoli in curiam venire permiſſum, ne cui minori XXV. annis in curiam aditus pateret. Sed verior videtur conjectura Sigonii, qui lib. 2. De antiq. Jur. Civil. Roman. c. 2. annum ſenatorium eum, qui ſequeretur quæſturam, fuiſſe ſuſpicatur; quæſturæ autem capiendæ legitimus annus fuit XXVII. Nititurque hæc conjectura auctoritate Valerii Maximi, ubi ſcribit: *P. Craſſo Q. Fabius narravit, quod in curia erat actum, memor eum triennio ante quæſtorem factum, ignaruſque nondum eum à cenſoribus in ordinem ſenatorum electum.* Item Ciceronis in Philippicis, qui de Octaviani præmiis diſſerens ita cenſet: *C. Cæſarem C. F. pontificem propr. ſenatorem eſſe, ſententiamque loco prætorio dicere, ejuſque rationem, quæcunque appetet, ita haberi, prout haberi legi liceret, ſi anno ſuperiore quæſtor fuiſſet.* Sed quanquam XXVII. anno quæſtor aliquis fieri potuerit, vix tamen quæſturam quiſquam hac ætate geſſit, vel ſi geſſiſſet, rarò in ſequentem annum luſtrum incidebat; ideoque forſan neminem ante 30. annum in ſenatorium ordinem lectum, haud abſque ratione quis ſuſpicaretur.

4 *Quanquam ſenatores non eſſent ante Atinium plebiſcitum*] Simpliciter videtur intelligendum, quod Tribuni plebis inter Senatores non haberentur, antequam id Atinio plebiſcito cautum fuerat. Lipſius tamen Elector. lib. 2 cap. 13. dubitat, num hoc plebiſcito cautum, ut nemo Tribunus niſi Senator eſſet. Sed durior hæc omnino interpretatio. Quamquam enim ſub extremis temporibus liberæ reipublicæ cautum fuerit, ne quis Tribunus fieret, niſi ſenator, id eſt, ne jus quidem haberet petendi Tribunatus, niſi jam ante è patribus, ut manifeſtum ex Suetonio de Auguſto: *Et quo conſtantius cætera exſequeretur, in locum Tribuni plebi demortui candidatum ſe oſtendit, quanquam Patricius, necdum Senator.* Ubi ut impedimentum ad Tribunatum Auguſto ponit, quod non fuerit ſenator. Hoc tamen non tam ab Atinio, qui è plebe, quam alio quodam, è patriciis conſtitutum videtur; utpote quo Tribunitia poteſtas à plebe etiam infima ad Senatum tranſlata, plebiſque potentia hoc modo enervata fuerit. Appianus lib. 1. Bell. Civil. dubitat, num à Sulla hoc factum, hiſce verbis: Τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλεν, ἀσθενεστάτην ἀποφήνας, καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἰ Σύλλας αὐτήν, καθὰ νῦν ἐστιν, εἰς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήνεγκεν. Id eſt, *Tribunitiam poteſtatem fere ſuſtulit, enervatam eam prorſus relinquens, lege latâ, ne quis qui Tribunus fuiſſet, alium ullum caperet magiſtratum. Nec liquido poſſim dicere, an Sulla hunc magiſtratum, uti nunc eſt à plebe tranſtulerit ad Senatum.* In quam partem magis etiam Lipſius inclinat. *Oiſ.* Videndus Zamoſcius de Senatu 1, 9. & Steph. Pigius in Annalibus A. V. C. DCXXIII.

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER QUINTUSDECIMUS.

CAPUT I.

Quod in Q. Claudii annalibus ſcriptum eſt, lignum alumine oblitum non ardere.

DECLAMAVERAT Antonius Julianus rhetor præterquam ſemper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter. ſunt enim fermè ſcholaſticæ iſtæ declamationes ejuſdem hominis ejuſdemque facundiæ, non ejuſdem tamen quotidie felicitatis. [1] nos ergo familiares ejus circumfuſi undique [2] eum proſequebamur domum: quum deinde ſubeuntes [3] montem Ciſpium conſpicimus inſulam quamdam occupatam igni [4] multis arduiſque tabulatis editam; & propinqua jam omnia flagrare vaſto incendio. tum quiſpiam ibi ex comitibus Juliani, Magni, inquit, reditus urba-

1 *Nos ergo familiares ejus c. u. e. p.*] Sic quidem vulgo & ſcripti alii & editi. Sed unus ille Regius ignorat primam vocem, idque adeo mihi probatur, ut occulere non debuerim. Nam quum ſit nota ſuavitas, qua Suetonius refert voces Julii, *Tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem*, ubi vulgus interponeret voculam *ego;* ita nihil video obeſſe, cur non in plurali id genus loquendi poſſit valere, quod certe videtur Gellius nunc adhibuiſſe. Idem codex mox habet *quum inde ſubeuntes* &c. Scioppius vult deleri voces duas *ejuſdem hominis*. Gronov.

2 *Eum proſequebamur domum*] Moris enim erat, ut Rhetores poſt declamationem feliciter peractam ſpecioſiſſimâ comitantium catervâ domum reducerentur. Sic Libanius in Progymnaſm. ait eos conſueviſſe παραπέμπεσθαι ἀπὸ τῦ βήματος λαμπροτάτως, *honeſtiſſimo comitio reduci poſt actiones glorioſas.* Cujus etiam exemplum præter auctorem noſtrum, habemus apud Eunapium, qui de Sophiſta Proæreſio poſt celeberrimam declamationem ſummo cum applauſu auditorum habitam, inquit: Ὁ δὲ ἀνθύπατος καὶ δορυφορῶν μετὰ πάντων ἢ τῶν δυνάμεων, ἐκ τῦ θεάτρου παρέπεμψε, *Proconſul vero cum omni ſatellitio ſive copiis ſuis comitatum è theatro honorifice deduxit.*

3 *Mentem Ciſpium*] Dum, libri Mſſti contumaciſſime nituntur in vitioſum *Caſpium;* at editiones ambigunt & paucæ infirmiores adhærent ſcriptis, ut Brixiana, ſed aliæ pleræque obnituntur illis & edunt *Ciſpium;* Stephanus equidem non debuit repetere Caſpium, qui nullus fuit, eum imitante editione anni 1644. Ergo pater anno 1651 repetivit *Ciſpium*, iſque ex Feſto & Varrone affatim notus eſt. *Gronov.*

4 *Multis arduiſque tabulatis*] Recte hîc adſcripſit Pater: *Juv. tabulata tibi jam tertia fumant*, ex ſatira III verſ. 199, unde explicatur proprietas inſulæ, quam citat nunc Gellius, & mox ab eo vocatur domus. Sed hinc apparet eam domum eamque inſulam eſſe, quæ pluribus tabularis elata conduceretur ab variis inquilinis, ut complures familiæ occuparent partem, prout erat hæc ratio collocandæ pecuniæ inter locupletes. Ex hac autem turba familiarum oriri facile poterant incendia. Opinor enim nota eſſe, quæ vulgo dicuntur de inſula, & ab Oiſelio repetebantur importune. *Idem.*

5 *Fore*]

urbanorum prædiorum ; ſed pericula ſunt longè maxima. ſi quid autem poſſet remedii [5]fore, ut ne tam aſſiduè domus Romæ arderent, venum herclè dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem. Atqui illi Julianus [6]læta, ut mos ejus fuit, inter fabulandum venuſtate, Si annalem, inquit, undeviceſimum Q. Claudii legiſſes optimi & ſinceriſſimi ſcriptoris, docuiſſet te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, quâ medelâ, quaque ſollertiâ ignem defenderes; ut ne ulla tua ædificatio è ligno, correpta atque inſinuata flammis, arderet. [7]Percontatus ego ſum, quid eſſet illud mirum Quadrigarii. Repetit: in eo igitur libro ſcriptum inveni ; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica [8]Piræeum ; & contrà Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia ſtructam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quiſse, quòd alumine ab Archelao oblita fuiſset. Verba Quadrigarii ex eo libro hæc ſunt: [9]*Tum Sulla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim*

5 *Fore*] Quid ſi legas *ferri?* Oiſ. Utrum homo eatus ſponte id profert ex ſe, an gnarus jam olim huic verbo offenſum Phil. Rubenium, & ideo ſubjicientem *fieri*, voluit aliquid diverſum & novum apportare? Certe cum videas licet lib. 2 Elect. c. 17 qui prætexit ita fœdiſſimum ſtigma tolli ex Gellio. Sed primo agit uterque contra libros MSStos omnes, quorum nullus non illud vulgatum approbat. Et quæſo an ſententia non eſt ſatis patens in talibus verbis *ſi quid poſſet remedii fore?* An non tempora ſæpe commiſcentur? an non licet ſubintelligere *ſperare?* Multa ſunt talia, quæ perſuadent Gellium non aliter ſcripſiſſe. *Gronov.*

6 *Læta inter fabulandum venuſtate*] Non eſt mirum ſic vulgo legi, nec quenquam de eo ambigere. Videntur enim integra, unde ſcribæ id ſtudioſe & continenter propagarunt. Sed in libro Reg. exſtat *fabulatur.* Unde ſtatim patet, quid lateat, nempe: *læta, ut mos ejus fuit, interfabulatus venuſtate.* Idem.

7 *Percontatus ego ſum, quid eſſet illud mirum Quadrigarii? Repetit: in eo, &c.*] Sic Mſſ. & vett. edd. Rom. & Venet. In Stephani editione, aliiſque quibuſdam legitur: *Percontatus ego ſum quid eſſet? librum Quadrigarii petit. in eo, &c.* Oiſ. Id totum verum. Sed nulla in his electio, nullum acumen Oiſelii, qui nihil niſi ſequitur editionem anni 1651, quæ cum ratione potuit mutationem Stephani rejicere, ante quem omnes opinor editiones ita habere, non tantum Roman. & Venet. Diſtinctio in editis diverſa eſt, ut quædam poſt, quædam ante *Quadrigarii* ponant. In Scheff. *reperit.* Pater videtur elegiſſe: *quid eſſet? Illud mirum Quadrigarii repetit.* Idem.

8 *Piræeum*] Piræeus Athenienſium portus, cujus ſingularia integro ſcripto illuſtravit J. Meurſius, unde omnia peti poſſunt.

9 *Tum Sulla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias*] Subeſt vitium Quadrigarii hiſce verbis. Lego: *Cum Sylla conatus eſſet magno tempore, eduxit copias, ut* &c. Senſus eſt, Poſtquam Sylla diu fruſtra tentavit eminus expugnare Archelaum, eduxit copias &c. Videndus integer ille Quadrigarii locus apud Gellium. *Lambecius.* Sed nugatur aeriter & negligenter, quum contra omnem fidem invertit ita *magno tempore*, quum ubique exſtet *tempore magno.* Deinde illud *eſſet* accepit ab Regio codice, in quo plane id ita habetur, quod debuit profiteri, ne falſo transferretur in ipſius ingenium. Cæterum ex Gellio non patet, illic agere Quadrigarium de univerſa expugnatione Archelai; utique ne nunc quidem iſta ſpes Sullæ eſt; ſed tantum everſio unius turris: qua dejecta nec ſic tamen expugnatus erat Archelaus. Haud dubie agitur de conſilio inſtituto verſus certam partem munimentorum Piræei, ſed quam aggredi commode nequibat, quamdiu turris illa propugnantium plena anteſtaret. Cæterum mox concurrunt Lipſius & Raderus tum in corrigendo *opere magno*, tum in hac vi aluminis illuſtranda ex Ammiano, quem non dubitavit velut ex ſuo apponere Oiſelius: hic in Poliorceticis 2, 4, ille ad Curtium 4, 6, 11, ubi adhibuit eum Freinshemius. In Lincoln. inveniebam *tempo magno.* An placet? *Cum Sulla conatus eſſet, impete magno eduxit* &c. Vide 19, 7. Neque enim albumen Rob. Titii nunc meretur mentionem. *Gronov.*

10 *Ita*

rim unam, quam ille interpoſuit, ligneam incenderet. venit. acceſſit. ligna ſubdidit. ſubmovit Græcos. ignem admovit. ſatis ſunt diu conati. numquam quiverunt incendere: [10] *ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. quod Sulla atque milites mirabantur; & poſtquam non ſuccendit, reduxit copias.*

10 *Ita Archelaus*] MS. Reg. *item.* unde adſcripſit Salmaſius: lego *idem.*

CAP. II.

Quòd Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores lætioreſque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles eſſe [1] *exiſtimaverit.*

EX inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens Platonicum [2] ſe eſſe philoſophum dicebat & viderier geſtibat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria jactabundus, & præterea [3] vini libidine adusque ludibria ebrioſus. is in conviviis juvenum, quæ agitare Athenis [4] hebdomadibus lunæ ſollemne nobis fuit, ſimulatque modus epulis factus, & utiles delectabileſque ſermones cœperant; tum ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat: atque id genus vili & incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum, idque ſe facere ex decreto Platonico prædicabat; tamquam Plato in libris, quos de legibus compoſuit, [5] laudes ebrietatis copioſiſſimè ſcripſiſſet, utilemque eſſe eam bonis ac fortibus viris cenſuiſſet. ac ſimul inter ejuſmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat; fomitem eſſe quemdam dicens & [6] incitabulum ingenii virtutiſque, ſi mens & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo & ſecundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem iſtam turpiſſimam, quæ labefacere & imminuere hominum

1 *Exiſtimaverit*] Cod. Reg. Lugd. uterq. Memm. Petav. *exiſtimavit.*

2 *Se eſſe philoſophum*] Quum ſic edit Stephanus, (& eſt ita in Lugd. min. quum ab maj. & Mem. & Petav. abſit vocula *ſe*) nihil aliud niſi diſceſſit ab editionibus, invertendo ſeriem vocum, quam illæ habent *eſſe ſe phil.* Sed in MS. Regio legitur *ſeſe philoſ.* idque ſatis eſt. *Gronov.*

3 *Vini libidine adusq.*] Codex Schefferi ignorabat vocem ſecundam. *Idem.*

4 *Hebdomadibus Lunæ*] Eſt inanis & ſtulta oſtentatio Oiſelii, dum ad hæc verba deſcribit ea ipſa, quæ collecta ſunt ab Jo. Meurſio in Græcia Feriata ad v. Ἑβδόμη, cui univerſa iſta gratia attribui debuerat. Ibi Meurſius quoque citat hunc locum Gellii, dicitque ſeptimo quoque lunæ die hoc feſtum celebrari ſolitum. Vix dixero, utrum vel ipſe hæc verba intelligam, vel Meurſius Gelliana. Videtur autem Meurſius intelligere ſolum ſeptimum diem menſis lunaris fuiſſe feſtum: at Gellius ait hebdomadas lunæ; atque adeo in iſto ſpatio plures feſtos dies celebratos, ut ſeptimum, quartum decimum, primum & viceſimum. Hi enim ſunt hebdomades lunæ ad inſtar ſabbatorum, ad quæ gentiles & præſertim iſti ſeri Platonici ſe compoſuerunt præſertim in luna ſuperſtitioſi, ut patet ex Procli vita ab Marino ſcripta cap. xi. *Gronov.*

5 *Laudes*] Cod. Tornæſ. *leges.*

6 *Incitabulum ingenii*] Apud Macrobium, qui integrum hoc caput, ut plurima alia ex Auctore noſtro deſcripſit, lib. 2. Saturn. cap. 8. legitur *ignitabulum ingenii.*

7 *Arbi-*

num mentes ſolet, laudavit; ſed hanc largiorem paulò jucundioremque vini invitationem, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi [7] arbitris & magiſtris conviviorum ſobriis, non improbavit. nam & modicis honeſtiſque inter bibendum remiſſionibus refici, integrarique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimavit, reddique eos ſenſim lætiores, atque ad intentiones rurſum capiendas fieri habiliores: & ſimul, ſi qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores ineſſent, quos [8] aliqui pudor reverens concelaret, ea omnia ſine gravi periculo, libertate per vinum data, detegi, & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. Atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe neque reſpuendas hujuſmodi [9] exercitationes adverſum propulſandam vini violentiam; [10] neque ullum umquam continentem prorſum ac temperantem ſatis fideliter viſum eſſe, cujus vita virtuſque non inter ipſa errorum pericula & [11] in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam cui [12] libentiæ gratiæque omnes conviviorum incognitæ ſint, quique illa-

7 *Arbitris & magiſtris conviviorum*] De his vide quæ ſupra notata ſunt ad VII, 20 & XIII, 11.

8 *Aliqui*] Vett. edd. *aliquis*. Sic cod. Tornæſ. ſuprapoſitum habet *s* in fine dictionis. forſan *alioqui*. Oiſ. Id quod recepit Stephanus, video probari ab Memm. Petav. Lugd. utr. Lincoln. Itaque & Pareus in Lex. Crit. ex vett. libb. ita emendandum monet. Attamen Reg. ſtat pro vulgato *aliquis*. Gronov.

9 *Exercitationes*] Ita quoque legit Macrobius. At Lipſius lib. 1. Elector. cap. 7. melius cenſet, ſi legatur *exerrationes*. Et eleganter ſic appellari ait mentis illos errores & quaſi alucinationes ante plenam ebrietatem.

10 *Neque ullum unquam continentem prorſum, &c.*] Verba Platonis lib. 1 Legg. ab quocunque poſſunt inſpici, cujus illa in vino diſputatio ab aliis tranſlata fuit ad amores: quo ſpectat iſtud Heliodori lib. 11 Æthiop. pag. 70. *Ταῦτα μὲν κ̀ ἐπαίνων ἄξια κατ᾽ ἐμὸ κριτὴν κ̀ ἄλλον, ὅς τις ἔρωτι προσπαλαίσας ἠγνόησε τὴν μοιχὴν ἰδίως, καὶ τὰ ἐκείνου σωφρόνως ἤγαγεν ἀπαραίτητα πλήρωματα.* Ubi ſicut dicitur *προσπαλαίσαι*, ſic Plato dixit *προσγυμνάζειν*, & proxime interpretatus eſt Gellius *exercitationes*, quæ non debuerunt ab Lipſio corrumpi. Non enim id agitur, quid eleganter potuerit dicere Gellius; ſed quid Latine verterit, & ibi proprietas loquendi requirat. Lipſius autem cur rejiciat *exercitationes*, quas novit eſſe in libris veteribus, nec verbo aperit. Scio longe aliter cenſere de his Lipſii bellariis Bernartium, quem videre potes ad Statium lib. VI Theb. 446, ubi eſt locus à Lipſio citatus ad verbum *exerrare*, ſed non agit, quod agere debet, & exercitationes ne quidem memorat. Et quare tacent illud, quod totum forte à gloſſa eſſe notat Lipſius, *adverſum propulſandam vini violentiam?* Gronov.

11 *In mediis voluptatum illecebris expl.*] Id certe nimis verum, & agnoſcunt ipſi ſenes in comœdiis, dum flagitiis ſuorum adoleſcentum quærunt umbram ex eo, quod egeſtas non ſivit ipſos facere. Hinc ab Tacito deſcribitur ſub Vitellio Fabius Valens diu ſordidus, repente dives, mutationem fortunæ male tegens, ut accenſis egeſtate longa cupidinibus immoderatus & inopi juventa ſenex prodigus lib. 1 hiſtor. c. 66. Ab conviviorum enim exemplo procedit hæc ratio ad omne genus delicias. Et ſunt talia infinita documenta, ut Platonis ſententia ſit æquiſſima. *Idem.*

12 *Libentiæ*] Libentiæ, ſive lubentiæ, ut bene J. Gulielmius obſervat, hic ſunt conviviorum lauticiæ, & quæ ultro citro reciprocant invitationes. Apulejus De Aſino aureo lib. 1. *Lectulo refoveo, cibo ſatio, poculo mulceo; jam ad lubentiam proclivis eſt joci & ſcitum eſt cavillum.* Eſtque hæc conviviorum vox propria, cum fronte jam exporrecta jocandi & ſeſe exhilarandi cuique lubido eſt. Unde Terentius Adelphis:

Hilarem ac lubentem fac te in nati nuptiis.

Hinc & *lubentes* pro lætis & hilaris, & ipſa hilaritas *lubentia* dicitur Plauto Aſinaria, Act. 2. Sc. 2.

Ubi nunc Libanum requiram, aut familiarem filium,
Ut ego illos lubentiores faciam quam lubentia eſt.

Et Sticho, Act. 2. Sc. 2.

Itaque onuſtum pectus porto lætitia lubentiaque.

illarum omnino expers ſit; ſi eum fortè ad participandas ejuſmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſſitas compulerit, deleniri plerumque & capi; neque mentem animumque ejus conſiſtere, ſed vi quadam nòva ictum labaſcere. Congrediendum igitur cenſuit, & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cumque iſta vini licentia cominus decernendum: ut adverſum eas non fuga ſimus tuti nec abſentia; ſed vigore animi & conſtanti præſentia, moderatoque uſu temperantiam continentiamque tueamur, [13] & calefacto ſimul refotoque animo, ſi quid in eo vel frigidæ triſtitiæ, vel torpentis verecundiæ fuerit, deluamus.

13 *Et calefacto ſimul refotoque animo*] Ante hæc verba in cod. Reg. exſtant literæ *te*, quaſi omiſſæ ab aliis librariis, quum earum vis ignoraretur. An voluit igitur? *tunc & calefacto*. Inſuper in eodem legitur *refetoque*. ita ut litera e ſuperſcripta ſit poſt ſyllabam ſecundam. Etiam pater ex Lugd. min. notavit *refactoque* vel *fac*. Lambecius quidem palam notat, quaſi in Reg. legeretur *refectoque*, & adſcripſit [*deinde refecto potione & cibo* Petron.p.66. vid. lib. 10, 1.] omnino veluti probaviſſet, quod alii videntur rejeciſſe, ne concurrerent duo verba compoſita ab *facio*. Sed non opus eſt alienis exemplis, quæ ſunt quidem infinita, quum jam ante dixerit Gellius *remiſſionibus refici*. Scioppius etiam adſcripſit *deluamur*. *Gronov.*

CAP. III.

Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit ſcripſeritque, quæ præpoſita eſt verbis aufugio *&* aufero. *& an in verbo* autumo *eadem iſta hæc præpoſitio eſſe videri debeat.*

Legimus [1] librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt Orator. in eo libro Cicero, quum dixiſſet verba hæc, *aufugio*, & *aufero*, compoſita quidem eſſe ex præpoſitione *ab*, & ex verbis, *fugio*, & *fero*; ſed eam præpoſitionem, quo fieret vox pronunciatu audituque lenior, verſam mutatamque eſſe in *au* ſyllabam; cœptumque eſſe dici *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*: quum hæc, inquam, ita dixiſſet; tum poſtea ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit: *Hæc*, inquit, *præpoſitio*, *præter hæc duo verba, nullo alio in verbo reperietur.* Invenimus autem in commentario Nigidiano verbum, *autumo*, compoſitum ex *ab* præpoſitione & verbo *æſtumo*; dictumque interciſè, *autumo*, quaſi *abæſtumo*, quod ſignificaret *totum æſtumo*, tamquam *abnumero*. Sed, quod ſit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis erudiſſimi, audacius hoc argutiuſque eſſe videtur, quàm verius. *autumo* enim [2] non id ſolùm ſigni-

1 *Librum Ciceronis*] Reg. *librum M. Ciceronis*. qui etiam mox legit *Quum inquam ita dixiſſet*, ubi ab aliis interponitur vocula *hæc*. Ab quo etiam & Schiff. & Lugd. maj. confirmatur priorum editionum ſcriptura *reperietur*, ubi per Stephanum ſupponi prave incepit *reperitur*. Gronov.

2 *Non id ſolum ſignificat*] Iterum Reg. & Thuan. repetit *non id ſolum ſignificat æſtimo*. ita autem

antea

ſignificat, [3] ſed & *dico* & *opinor* & *cenſeo.* cum quibus verbis præpoſitio iſta neque cohærentia vocis, neque ſignificatione ſententiæ convenit. Præterea [4] vir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ [5] M. Tullius non ſola eſſe hæc duo verba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis inſpici quærique dignum eſt, verſane ſit & mutata *ab* præpoſitio in *au* ſyllabam propter lenitatem vocis, an potius *au*, particula ſua ſit propria origine, & proinde, ut pleræque aliæ præpoſitiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta ſit: ſicuti eſt in illo verſu Homeri:

Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα ϗ ἔσφαξαν [6] ϗ ἔδειραν [a].

a *Retraxerunt quidem primum & jugularunt & excoriarunt.* Exſtat Iliad. *α* ℣ſ. 459.

---

antea ter quoque id verbum exhibuit. Sed Lugd. maj. habuit *ſignificat æſtumo.* Idem.

3 *Sed & dico*] Ita & Nonius: *Autumare eſt dicere.* Quod confirmat exemplis è Pacuvio in Peribœa: *Flexis non falſa autumare dictio Delphis ſolet.* Item Hermionâ: *Quid benefaciam ei, patris cujus opera te eſſe ultum autumat.* Lucilio lib. 28. *Socratium quid ante tyranno miſiſſe Ariſtippum autumat.* Et Plauto Amphitr. *Niſi hoc ita factum eſt, perinde ut factum eſſe autumo.* Sic in Gloſſis Philoxeni: *Autumat*, λέγει; *Autumator*, Ὀνομαστής.

4 *Vir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ*] Quanquam omnes ſic libri habeant, tamen illud *licentiæ* huic loco minime convenire nemo non animadvertere poteſt. Itaque multo melius cum Valente Acidalio in Lect. Vellej. leges: *Vir acerrimæ in ſtudio literarum diligentiæ.* Quæ lectio ſeſe ſatis commendat. *Oiſ.* Nec quiſquam, opinor, negaverit, id placiturum, ſi ita legeretur vulgo, aut ex MSStis appareret veniſſe ab Gellio, quum ſenſus videretur perfectus, certe nobis quidem. Itaque & Pater olim quoque ſic adſcripſit velut ex ſua conjectura. mox ex Acidalio ad Vell. 2, 64 appoſuit. Denique addidit Scriverium innuens [Sic & Sc. 4, 11. 5, 21. Idem in altero ex. *ſcientiæ.*] In quibus locis exſtant ſane aliqua diligentiam & aſſiduitatem exigentia. Acidalii conjecturam notavit quoque Iſaacius Pontanus. Etiam in Salmaſiano exemplari notatur [*ie. diligentiæ*] Sed jam olim hæc licentia fuit in oculis, quippe hinc commentabatur Aſcenſius [Si licentia in vulgata ſignificatione accipiatur, non videatur illi congruere epitheton *acerrimæ.* quocirca putem à liceor, quod eſt æſtimo aut exiſtimo, deductum, ut ſit acerrimæ cenſuræ.] Sed bonus ille homo jam excedit orbitam. Neque enim verbo liceor data eſt iſta ſignificatio, ut inde in ſubſtantivum traduceretur talis notio. Quid juvare hîc poſſit Prouſteus, diſce ex his verbis [Sic ubique legitur, licet hunc in locum non ita quadret id vocabulum] ut vides, rei bonæ vacuis. Ego ab codicibus antiquis non diſcedo, & de induſtria videtur ſic loquutus Gellius. Utique quum ſic auctor loquitur de Cicerone, non intellexit licentiam temerariam, procacem, vetitam, impotentem & indebitam; (qualem xv, 9 ille grammaticus in Cæcilio ſtatuit jungens licentiam audaciamque) neque enim Cicero talia meruit. Sed ita acerrime ſtudia dicit ab Cicerone tractata eſſe, ut liceat illi pronunciare ita & duo tantum talia verba ſtatuere. Quod tamen eſt periculoſum, quum memoria facillime queat fallere. Attamen tolerari id poteſt in Cicerone; imo quum iſte ita loquitur, oportet nos id revereri, ut quum ejus ſit acerrima in ſtudio literarum licentia. *Gronov.*

5 *M. Tullius non ſola eſſe hæc duo verba dixiſſet*] Ciceronis locus, quem denotat Gellius, exſtat in Oratore ad Brutum: *Quid ſi etiam abfugit, turpe viſum eſt: & abfer noluerunt? quæ præpoſitio præter hæc duo verba, nullo alio in verbo reperitur.*

6 Καὶ ἔδειραν] In vett. edd. adduntur & iſta ex Iliad. *ν.* ℣ſ. 41. Ἄβρομοι αὐΐαχοι, Id eſt, *Valde ſtrepentes, valde reſonantes.* Sic enim Euſtathius iſta interpretatur: Δηλοῖ δὲ τὸ ἄβρομοι, αὐΐαχοι, τὸ ἅμα βρόμῳ, ἅμα ἰαχῇ, Id eſt, *cum fremitu & clamore.* Dum vero iſta hîc ex Homero Gellius adducit, nimium literionem, atque grammaticis nugis nimis ſeſe addictum fatetur. *Oiſ.* Neſcio qua in re. Nam quæ hîc legis addi ſolita, ea expulit pater, quantum conjicio, motus iis, quæ diſputat G. J. Voſſius lib. 4 de Analog. cap. 24. pag. 236. *Gronov.*

Cap. IV.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine; quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum & eruditorum, multos [1] in vetere memoria altiſſimum dignitatis gradum aſcendiſſe ignobiliſſimos [2] prius homines & deſpicatiſſimos. Nihil adeò de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt, quæ [3] de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. eum Picentem fuiſſe, genere & loco humili; & matrem ejus à Pompejo Strabone, Pompeji Magni patre, bello ſociali, quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe; mox triumphante Pompejo Strabone, eum quoque puerum inter cæteros ante currum imperatoris ſinu matris vectum eſſe; poſt, quum adoleviſſet, victum ſibi ægrè quæſiſſe, eumque ſordidè inveniſſe [4] comparandis mulis & vehiculis, quæ magiſtratibus, [5] qui ſortiti provincias forent, [6] præbenda publicè conduxiſſet;

1 *In vetere memoria*] Neſcio cur id Gellio & ſociis fuerit admirationi, quum ab omni ævo id contigiſſe referant hiſtoriæ: & quid hoc magis mirum, quam ipſas regiones & urbes ab ſordidiſſimis incrementis produci? Sed non ſatis definit Gellius tempora illius veteris memoriæ, præſertim ſi Romanam ſolam cogitavit. Certe nunquam id magis accidit, quam in imperii mutatione, unde vel maximus talium numerus exſtitit ſub Auguſto, non amante niſi eos, qui novitatem ſuam amarent, idque omni obſequiorum genere demonſtrarent. Et hanc vetuſtatem opinor reſpexit iſte doctorum hominum ſermo. *Gronov.*

2 *Prius homines & deſpicatiſſimos*] Hæc omnia abſunt ab codice Regio, neſcio quomodo. *Idem.*

3 *De Ventidio Baſſo ſcripta ſunt*] Qualia etiamnum ſicut Gellius legit, nos legimus apud Valerium Maximum lib. 6 cap. 9, & Juvenalem Satur. 7. Quibus à Scioppio apponitur Vellejus lib. 2, quem & ipſum potuit legere Gellius, & Dio lib. 43. Sed in his convertendis accuratum videbis Stephanum Pigium in Annalibus Romanis ad annos 707, 710, 715.

4 *Comparandis mulis, &c.*] Quid ſi legas *confricandis*, vel *curandis mulis; & vehicula magiſtratibus, qui ſortiti provincias forent, præbenda, publice conduxiſſe.* Sane τὸ *confricandis* vel *curandis* ex infra dictis confirmatur. *Oiſ.* Immo fruſtra provocatur ad infradicta, quæ ſunt aliena ab eo, quod in hoc loco agitur, ubi non unum viliſſimum debuit poni, ſed aliquid potius generale, quo tamen iſtud viliſſimum contineretur. Cæterum non hæc ſunt primum excogitata ab Oiſelio (non enim erat tantus) ſed pater ad marginem notavit eadem ex Scriverio: qui etiam ex Gebhardi Analectis lib. 1 cap. 15 adſcripſit *copiandis*. Secundus error eſt, dum conatur relativum *quæ* poſt τὸ *vehiculis* modo ab Stephano ex MSStis opportuniſſime reſtitutum abjicere. Eſt autem ſatis vile iſtud *comparandis mulis & vehiculis*, ſi cogitetur illum ita dici comparaviſſe, ut qui eos etiam ipſe curaverit & circa eos omnia adminiſtraverit inſtar lixæ & veri mulionis. Attamen indicabo in Reg. cod. me legiſſe *comprandis*, ubi ſecunda manus lineolam duxit per imam partem literæ p: tum in verbo *conduxiſſet* eraſam literam poſtremam. *Gronov.*

5 *Qui ſortiti provincias forent*] Notum eſt, ſenatum, poſtquam ad eum de provinciis relatio facta eſſet, juſſiſſe provincias prætorias prætores ſortiri, conſules vero conſulares, ſive ſortiri, ſive inter ſe comparari; aut etiam, quamvis rarius, nonnunquam ipſum ſenatum utriſque pro ſuo judicio nominatim ſingulas extra ſortem decernere ſolitum.

6 *Præbenda publice conduxiſſet*] Magiſtratibus in provincias proficiſcentibus de viatico, ut veſtibus, vaſibus, vehiculis, mulis, tabernaculis, & id genus reliquis inſtrumentis de publico proſpici ſolebat. Unde Cicero lib. 4. in Verrem: *Majores noſtri*, inquit, *neminem, qui cum poteſtate aut legatione in provinciam eſſet profectus, tam amentem fore putarunt, ut emeret argentum; dabatur enim de publico: aut veſtem; præbebatur enim legibus: mancipium putaverunt; quo & omnes utimur, & non præbetur à populo. Sanxerunt, ne quis emeret mancipium,*

Digitized by Google

xiſſet; in iſto quæſtu [7] notum eſſe cœpiſſe C. Cæſari; & cum eo profectum eſſe in Gallias: tum quia in ea provincia ſatis naviter verſatus eſſet, & deinceps civili bello mandata ſibi pleraque impigrè & ſtrenuè feciſſet, non modò in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimum quoque ordinem perveniſſe: mox tribunum quoque plebi, ac deinde prætorem creatum, atque in eo tempore judicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio: pòſt verò conjunctis partibus, non priſtinam tantùm dignitatem reciperaſſe, ſed pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe: eamque rem tam intoleranter tuliſſe populum Romanum, qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis victitaſſe, ut vulgò per vias urbis verſiculi proſcriberentur:

Concurrite omnes augures, haruſpices:
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens.
[8] *Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.*

Eumdem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à M. Antonio provinciis orientalibus, [9] Parthoſque in Syriam introrumpentis tribus ab eo prœliis fuſos ſcribit, [10] eumque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita [11] publico funere ſepultum eſſe.

pium, niſi in demortui locum. Vide Livium lib. 42. ubi ait neminem ante L. Poſtumium conſulem in itinere faciundo ullis unquam ſociis, aut provincialibus in ulla re oneri aut ſumptui fuiſſe; quia magiſtratus mulis tabernaculiſque, & omni alio inſtrumento militari ornabantur. Hæc autem inſtrumenta locari ſolebant, & à redemptoribus publico conduci; quemadmodum hic Gellius Ventidium Baſſum ab initio feciſſe commemorat; qui ἡμιονολόγος, & præbendorum manceps fuit, ut notavit Iſ. Caſaubonus ad Suetonium in Auguſt. cap. 36.

7 *Notum eſſe cœpiſſe C. Cæſari & cum eo profectum eſſe*] Hoc poſterius verbum ſubſtantivum omittitur ab MS. Reg. Paulo poſt male nuperæ editiones copulativam negligunt ante τὸ *deinceps*, quum contra eædem perperam aſſentiuntur Stephano illam inſerenti ante vocem *pontificatum*, ubi ab MSStis & editis vetuſtioribus non admittitur, & delevi. Quinimmo illic habet liber Regius *ſed pontificatum ac deinceps conſulatum.* Gronov.

8 *Nam mulos qui fric.*] Cod. Regius *mulas.*

9 *Parthoſque in Syriam introrumpentes*] Sub ductu Pacori Parthorum regis filii: qua de re Plutarchus in Antonio, & Dio Caſſius lib. 49, aliique infiniti.

10 *Eumque primum omnium de Parthis triumphaſſe*] Ita & Dio l. 49. Καὶ συνέβη γε τῷ Οὐεντιδίῳ μόνῳ τά τε νικητήρια ἑορτάσαι, ὥσπερ καὶ μόνος ἐνίκησεν, καὶ δόξαν ἀπὸ τούτου καὶ ἐκ τοῦ παραλόγου ἅμα τῆς τύχης μείζω λαβεῖν. ἐν γὰρ τοῖς τοῦ Πομπηΐου τοῦ Στράβωνος ἐπινικίοις πομπεύσας ποτὲ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, αὐτὸς ἐπινίκια τῶν Πάρθων πρῶτος Ῥωμαίων ἤγαγε. Id eſt, *Sed ut Ventidius ſolus vicerat, ita ſolus quoque de Parthis triumphavit, eaque res & inſolitus fortunæ caſus auxêre gloriam Ventidii: quippe olim in triumpho Pompeji Strabonis cum aliis captivis ductus, primus poſtea temporis inter Romanos de Parthis triumphum duxit.* Similiter Plutarchus in Antonio: Οὗτος (Οὐεντίδιος) ἀπὸ Πάρθων ἄχρι δεῦρο τεθριάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γενόμενος μὲν ἀφανής, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας, τὸ λαβεῖν ἀφορμὰς πράξεων μεγάλων. Hoc eſt, *Hic* (Ventidius) *de Parthis ad hanc memoriam triumphavit ſolus: vir obſcuro loco natus, ſed per amicitiam Antonii magnarum rerum gerendarum accepit materiam.*

11 *Publico funere ſepultum*] De quo videndum caput quartum libri 1 Joh. Kirchmanni de funeribus Romanorum, & apparebit Oiſelii notam obtinere, quod inde petierit, ita ut ne quidem ſcripturam verbi ἔθαψε mutandam ſciverit.

Cap. V.

Verbum profligò *à pleriſque dici impropriè inſciteque.*

Sicut alia verba pleraque, ignoratione & inſcitia improbè dicentium, quæ non intelligant, deflexa ac depravata ſunt à ratione recta & conſuetudine; ita hujus quoque verbi, quod eſt, *profligo*, ſignificatio verſa & corrupta eſt. nam quum ab affligendo, & ad perniciem interitumque deducendo inclinatum id tractumque ſit, ſemperque eo verbo, qui [1] diligenter loquuti ſunt, ita uſi ſint, ut *profligare* dicerent *prodigere* & *deperdere*, *profligataſque* res quaſi *proflictas* & *perditas* appellarint: nunc audio ædificia & templa & alia ferè multa, quæ propè abſoluta affectaque ſunt, *in profligato eſſe* dici; ipſaque eſſe *profligata* jam. Quapropter urbaniſſimè reſpondiſſe prætorem non indoctum virum [2] Barvaſculo cuidam ex advocatorum turbâ Sulpicius Apollinaris in quadam epiſtola ſcriptum reliquit. nam quum ille, inquit, rabula audaculus ita poſtulaſſet, verbaque ita feciſſet; Omnia, vir clariſſime, negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie dixiſti, diligentia & velocitate tua profligata ſunt; unum id ſolum relictum eſt, de quo, rogo, audias: tum prætor ſatis ridiculè, An illa, [3] inquit, negotia de quibus jam cognoviſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio: hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio, ſive id audiam ſive non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem volunt, qui *profligatum* dicunt: ii qui Latinè loquuti ſunt, [4] non *profligatum*, ſed *adfectum*, dixe-

1 *Diligenter*] Forſan ſcripſerat *eleganter*. Sed & *diligenter* probum eſt, quemadmodum Macrobius lib. 6 c. 7. *Quod cum Virgilius anxie ſemper diligens fuerit in verbis*. Oiſ. Tanquam ipſi veniſſet in mentem ita conjicere, atque ita ſe revocaret. Sed ſcias ab patre etiam in ora adſcriptum ex Scriverio. Itaque potuerat hoc celari.

2 *Barvaſculo*] Ita revocavit lectionem hujus vocis H. Stephanus ad MSStos, prout ſic legitur in Reg. Lugd. utroq. Memm. Petav. quum in Scheff. exſtaret *barnaſculo*, in Chiffl. *barbaſculo*, quod expreſſit quoque editio Brixiana, & codici ſuo adſcripſit Scioppius. Et Aſcenſius notavit eſſe qui legant *Barbaſculo*. i. aliquantulum barbaro. Adeo nullam auctoritatem habet iſtud anterius *barbatulo*. Interim tamen quis ſibi imaginetur tale nomen vel cognomen Romæ fuiſſe? Et notavit Pater Scriverium legiſſe *vaſculo*. Mihi certe videtur coaluiſſe ex gemino *Barb. Aſculo*, quod explicari debuerat *Barbario Aſculo*, prout notus eſt Barbarius Philippus, aut Barbio, ut in Inſcript. M. GALLICINVS. VINDILLE. L. BARB. L. L. PHILOTERVS. *Gronov.*

3 *Inquit*] Abeſt à cod. Tornæſ. & vett. edd. *Oiſ.* Quid mirum, quum in nullo è ſcriptis id repererim? ut ſubintelligi maluerit Gellius. *Gronov.*

4 *Non profligatum, ſed affectum dixerunt*] Falleris utique Gelli; nam & qui probe & Latine locuti ſunt, *profligatum* pro *adſectum* dixêre. Sic M. Cicero Tuſculan. Quæſt. lib. 5. *Profligata jam & pæne ad exitum deducta quæſtio eſt.* Auguſtus item in Ancyrano lapide: CEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. Et Tacitus Hiſtor. lib. 2. *Profligaverat bellum Judaicum Veſpaſianus, oppugnatione Hieroſolymorum reliquâ.* Id eſt, prope abſolverat. *Oiſ.* Quis neget hunc bellum hominem in ſermonis Latini peritia? Solus ſcilicet eſt doctrinæ ſuæ faber. Ergo eadem ſuccinctus firmitate accedit & Prouſteus notans [Immo vero & ipſe Cicero id uſurpat, cum alibi, tum ad famil. lib. XII epiſt. XXX ad Cornificium. Uſurpat Livius ac fortaſſe alii complures] Ita quaſi hæc res adhuc in partu hæreret, nec in

lucem

Digitized by Google

dixerunt. ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis conſularibus. Ejus verba hæc ſunt: *Bellum adfectum videmus, & , vere ut dicam, pene confectum.* Item infrà: *Nam ipſe Cæſar quid eſt quòd in ea provincia commorari velit, niſi ut ea, quæ per eum adfecta ſunt, perfecta reipublicæ tradat?* Idem Cicero in Oeconomico: *Quum verò adfecta jam prope æſtate uvas à ſole miteſcere tempus eſt.*

lucem producta eſſet, audet dicere *fortaſſe.* Quam tardi veniunt bubulci? Atqui jam Aſcenſius adduxerat Cor. Tacitum. Sed nihil tam incredibile eſt, quam ab Freinshemio in indice Annæi Flori nihil aliud afferri, quam Gellium oppugnari ab Lipſio ad Tacitum 2 hiſt. 4. Quid igitur? An de vi & proprietate ſermonis Latini notaturus aut ſprevit aut ignoravit Obſervationes Giſanii in Linguam Latinam, qui in hoc verbo jam citat Muretum ad Senecam? An tantus vir adeo vilis eſt apud hos ſcabros puerulos? An Giſanii diſtinctionem ne noſcere quidem placet? Certe illa infelix eſt, dum ſuſtinet ſtatuere [Non enim dicebant *profligatam domum, templum,* diem, æſtatem, librum.] Contra enim ex marmore Ancyrano Lipſius notavit, cujus verba ſurantem Oiſelium idcirco hîc retinui, ut merito traduceretur. Inter iſta opera prorſus continetur & domus & templum. Et ſane Muretus ad Senecam non parcit nec Græcæ nec Latinæ copiæ ad Gellianum hoc juvenile explodendum, non cogitans convitio ipſum uti, quum ſcriberet ad Senecæ vitam beatam, cui id minime convenit; attamen præbens quoque Livium, Tacitum, & Ciceronem ſignificationis hujus auctorem, unde Lipſius videtur non niſi marmor Ancyranum allegare voluiſſe. Ego & hoc verbum *profligare* & ſuperius *noviſſime* dono libenter humanitati, qua erramus quotidie. *Gronov.*

Cap. VI.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo, [1] manifeſtum erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Ajace.

IN libro M. Tullii, qui eſt ſecundus [2] de Gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei, quem errorem eſſe poſſit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantum legerit Ὁμήρου τὸ η. quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in ea re M. Tullium, quam non eſſe animadverſum hoc poſtea, correctumque, vel ab ipſo, vel à Tirone liberto ejus, diligentiſſimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſiſſimo. ita enim ſcriptum in eo libro eſt: *Apud eumdem poëtam Ajax cum Hectore congrediens depugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur, ſi ſit forte victus, declaratque ſe velle, ut ſuum tumulum multis etiam poſt ſæculis prætereuntes ſic loquantur:*

[3] *Hic*

2 *Homeri librum* 7. ſc. Iliadis.

1 *Manifeſtum erratum*] Ita recte ab Stephano repoſitum fuit, quum antea darent *manifeſte eſſe,* vel *eſt, erratum,* quum in Reg. & Lugd. maj. extet *manifeſtum erat ut,* unde optime eum ſequutæ ſunt poſteriores. Cæterum idem Stephanus in collectione & indice omnium capitum pag. 575 exhibuit vitioſe *manifeſtum eſſe erratum,* in quo cur tam pervicaciter eum ſequuntur poſteriores, ut etiam Prouſteus id ſervet? Ipſe non arbitror hæc diſſimilia eſſe oportere, & hinc verbum delevi. Reg. porro, *in ea parte, qua ſcriptum.* Gronovius.

2 *De Gloria*] Meminit ipſe Cicero librorum ſuorum de Honore & Gloria. Apud Græcos etiam Cleanthes & Sphærus de Gloria ſcripſerunt, ut eſt apud Diog. Laërtium.

3 *Hic*

Digitized by Google

[3] *Hic ſitus eſt vitæ jampridem lumina linquens,*
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hæc aliquis. mea ſemper gloria vivet.

Hujus autem ſententiæ verſus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut ſepeliatur; ſed Hector dicit, & [4] Hector de ſepultura agit, priuſquam ſciat, an Ajax ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit.

3 *Hic ſitus eſt, &c.*] Homeri verſus lib. 7. Iliad. quos Cicero interpretatur, hi ſunt:
Ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνηῶτος,
Ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἕκτωρ.
Ὥς ποτέ τις ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.
Ad verbum:
Viri quidem hoc monumentum jam diu defuncti,
Quem olim præſtantem fortitudine interfecit illuſtris Hector.
Sic olim aliquis dicet: mea gloria nunquam peribit. Oiſ. Hi verſus ſolebant in editionibus exhiberi velut ab Gellio adſcripti. Ejecit Stephanus; nec enim repeteriuntur in MSStis, cui propterea parent citeriores, etiam Prouſteus, qui *Ὁμήρε τὸ η* interpretatur *Homeri octavum librum Iliados*, quia nempe ignorabat in numerandis Homeri libris non eſſe *ἐπίσημον βαῦ*: ſicut capite ſequenti *κλιμακτηρικὸν* derivat *ἀπὸ τῆ κλίμακος*.

4 *Hector de ſepultura agit*] Ejus ſcilicet, cum quo pugnaturus eſſet.

CAP. VII.

Obſervatum eſſe in ſenibus, quòd annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſervatione exemplum appoſitum epiſtolæ divi Auguſti ad Cajum filium.

OBSERVATUM in multa hominum memoria, [1] expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus, [2] ſexageſimum tertium vitæ annum

1 *Expertumque eſt in ſenioribus*] Præpoſitio iſta nulla apparet in MS. Reg. quod ſane notandum. Quippe ſequentia illa *ſenioribus pleriſque omnibus* non debent interpungendo dividi ab ſequentibus, quum pertineant ad verbum *venire*, & ſint tertii caſus. *Venire ſenioribus* dicit, ut Caligula *edixit reverti ſe, ſed iis tantum qui optarent*, apud Suetonium. Quod mireris, cum codicis Regii lectione conſpirat plane editio Brixiana. *Gronov.*

2 *Sexageſimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire &c. eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν*] Exſtat laborioſa Cl. Salmaſii cura circa hanc appellationem & ipſam rem opinionemque veterem; è qua non cenſeo in Gellio edendo id agi, ut grandia excerpta huc transferantur, quum illic legi queant ab illis, qui iſto ſtudio tenentur, prout fieri oportet ab vere ſtudioſis. Præſertim vero non huc afferri debebat talis locus, unde probaretur pleroſque veterum etiam antiquariorum & philologorum, & hinc quoque Gellium noſtrum ignoraviſſe, quid eſſet annus Climacter vel annus Climactericus, idque ideo, quaſi unum tantum videretur admittere annum Climactericum, nempe LXIII. Exerceat ſe hac in materia glorioſe Salmaſius; utique libro 3 cap. 10 Gellius oſtendit ſe ſcite, qui ſint climacteres, & de eo loco cenſere ex æquo neſcivit Oiſelius, nec potuit ſalva fide Salmaſius ſcribere illic in vett. codd. legi *graviſſima quæque . . ſeptenariis*, quum in ſuo exemplari ex Reg. cod. ipſe annotaverit *graviſſimos quoſque fieri ſeptenarios*. Porro in multis ſpecie diverſis, attamen ad eandem rem pertinentibus poteſt unum aliquid haberi excellentius & magis eximium, ac ubique ab Græcis & Latinis factum novimus, quod ſic appelletur; unde licet multi exſtiterint anni climacterici, tamen ex continuo vel vulgi more licebit Gellio iſtum ſic vocare *κατ' ἐξοχὴν*, idque poteſt Gellio donari. Illuſtrare Gellium oportet, ut eum ſalvum integrumque habeamus; quid in quaque re, quam tractat, ſolidi ac veri ſit, alio in loco deduci poteſt.

Digitized by Google

num cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea, qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque iſta proxima ſuperiore, quum [3] librum epiſtolarum divi Auguſti, quas ad Cajum nepotem ſuum ſcripſit, legeremus, duceremurque elegantia orationis neque moroſa neque anxia, ſed facili hercle & ſimplici; idipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus; ejuſque epiſtolæ exemplum hoc eſt: [4] VIIII Kalend. Octobr. *Have mi Cai,* [5] *meus ocellus jucundiſſimus: quem ſemper medius fidius deſidero quum à me abes; ſed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Cajum: quem, ubicumque hoc die fuiſti, ſpero lætum & benevalentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. nam, ut vides,* κλιμακτῆρα *communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum evaſimus. deos autem oro, ut,* [6] *mihi quantumcunque ſupereſt temporis, id ſalvis vobis traducere liceat in ſtatu reipublicæ feliciſſimo* [7] ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων [a] *ſtationem meam.*

a *Viriliter agentibus vobis & ſuſcipientibus.*

---

poteſt. Hinc omnia Salmaſiana pete ab Salmaſio, & noli credere Auguſtum neſciviſſe diſtinguere inter annum ſexageſimum tertium climactericum & fatalem; nam ſibi fatalem tunc non fuiſſe ipſe manifeſte dixit. *Gronov.*

3 *Librum epiſtolarum divi Auguſti*] Præter Epiſtolas Auguſtum etiam alia varia conſcripſiſſe ex Suetonio in ejus vita, aliiſque conſtat; quorum omnium quæ ſuperſunt fragmenta & reliquias collegit, diſpoſuit, & notis illuſtravit J. Rutgerſius lib. 2. Variar. Lect. c. 19.

4 *VIII. Kalend. Octobr.*] Lege *IX. Kalend. Octobr.* ut bene vett. cod. Nam ſcripſit hanc epiſtolam ipſo natali ſuo Auguſtus; is vero non in VIII. ſed in IX. Kalend. Octobr. incidit, ut ex Suetonio notum. *Oiſ.* Eſt error merus typorum in editione Lugd. Batav. anni 1644. quem nec advertetunt ſequentes: ſed ante eam Stephanica, Gryphianæ, Aldina, &c. numerum habent novenarium. nec aliter MSSti. unde ſic repoſui. Erat ſimiliter erratum in Brixiana. *Gronovius.*

5 *Meus ocellus jucundiſſimus*] Vett. codd. leg. *meus Aſellius jucundiſſimus;* unde τὸ *ocellus* factum. Notum illud Catulli,

Ni te plus oculis meis amarem.

Scriverio placuit olim: *mea ſalus jucundiſſima.* Oiſ. Scioppius annotavit V. C. *aſellus,* & alia manu *agellus.* Si placet audire jocos librariorum, *aſellus* exſtat etiam in fideliſſima membrana Regia, & video ſic quoque notatum ex Lugd. maj. Ex Memm. & Petav. & Lugd. min. *asſellus,* ex Ch. *ascellius.* Tanta eſt pertinacia literæ *a* in prima vocis ejus ſyllaba. Itaque & Brixiæ editum *Aſellius,* quod tanto magis laudo, quanto improbior videtur audacia omnium aliorum, qui ita ſuſtinent perfide tot antiquitatis ac veritatis pignora ſupprimere. Quæſo enim, ſi ab Auguſto ſcriptum fuit *ocellus,* idque retinuerit Gellius, fuitne ulla ratio librariis corrumpendæ vocis ejus? Non magis profecto, quam mox illud *oculi.* Quid igitur certius adſeverari poteſt, quam debuiſſe primam literam *a* obſervari pro ſigno, ad quod dirigi oporteret acum, ſi tangi Auguſtea manus poſſet. Ego certe illud *asſellus* cenſui ſemper inoleviſſe ex genuino *altellus,* ut delicate dictum Romæ novimus fuiſſe altellum Romulum ex Feſto. Hoc ſatis tenerum & molle mirabatur Gellius 13, 4. *Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus adjutorque ſtudiorum.* Gronov.

6 *Quantum mihi*] Cod. Tornæſ. *mihi quantumcunque.* Oiſ. Nec etiamnum ſcio, cur Stephano placuerit eam vocem ita decurtare. Scias nullum veterem librum eſſe, quin offerat *quantumcunque,* quod ideo in hac editione non debuit deſiderari. *Gron.*

7 *Stationem meam*] Prorſus non aſſequor, quemadmodum ita potuerint ab editionibus hæ duæ voces ſupprimi, ut H. Stephanus inde ſcribat pag. 99 in ſuperioribus editionibus epiſtolam Auguſti hiſce verbis Græcis claudi, cui ſi adjicias ex vetu-

ſtis libris *ſtationem meam*, non fore, quod ad hujus loci expoſitionem deſideres. Sunt tamen editiones, quæ potuerunt id ipſum tradere Stephano, & Brixiana certe ſic habet, ἀνδιχομένων. 1. *fortiter ac viriliter agentibus vobis: atque ſuccedentibus ſuſcipientibuſque ſtationem meam.* Etiam Iſ. Pontanus adſcripſerat ſuo exemplari *viriliter agentibus vobis atque ſuſcipientibus ſtationem meam*, qui etiam paulo ante pro voce *ſeniorum* cogitaverat *ſenecionum*. *Gronov.*

CAP. VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ [1] *obprobratione,* [2] *qua uſus eſt quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit.*

QUUM legeremus orationem veterem Favorini non indiſerti viri: quam orationem totam, ut meminiſſe poſſemus, [3] odio hercle iſtiuſmodi ſumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc, quæ appoſuimus, Favorini ſunt: *Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam eſſe, niſi, quum libentiſſimè edis, tum auferatur, & alia eſca melior atque amplior ſuccenturietur. is nunc* [4] *flos cœnæ habetur inter iſtos, qui-*

1 *Obprobratiune*] Al. *exprobratione*. Oiſ. Sed iſtud firmatur ab MSStis, neque debuit Stephanus in ipſo contextu uti *exprobratione*, ſed pag. 576 in collectione capitum *opprobratione*.

2 *Qua uſus eſt cum legem Liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit*] Horum verborum ne umbram quidem in ipſo capite habemus. Mirum autem eſt, niſi Gellins harum inſcriptionum auctor, unde librarii iſta hauſerint; neque enim Favorinus legem Liciniam de ſumptu ſuaſit. Sed nomen iſtud forte mendo non caret in ipſo capite; ideo & olim Pithœus *Fannii* nomen pro *Favorini* reponendum cenſebat. Sane notum eſt C. Fannium auctorem fuiſſe legis ſumptuariæ, quæ ſuo nomine Fannia appellata, de qua vide notas ſupr. lib. 2 cap. 24. *Oiſ.* Certe locus nodoſus, quia MSSti omnes firmant hunc Favorinum, & is nuſpiam præbetur ab hiſtoria. Non requiritur autem, ut in ipſo capite aliquid horum verborum habeamus. Sufficit in ipſo hoc lemmate nos edoceri, quæ occaſio fuerit hujus orationis, & locum ipſum continere cænas & luxuriæ obprobrationem. Utinam modo Favorinum iſtum daretur noſcere! Hinc in Salmaſiano exemplari aliquis adpoſuit [an *Favonii*?] Nomen profecto bene notum; ſed de quo nullus firmaverit; & tamen propterea notabile, quia Mich. Virdungus ad Agricolam Taciti ita prorſus citat. Pater ſuo libro adſcripſit, incertum ſua an Scriveriana, quoniam poſt numeros additur S. [Duo ſunt Favorini apud Gellium, alter vetus orator, alter cujus ſæpiſſime meminit. Dio lib. 69 apud Conſtantinum Por. in Hadriano, qui Γαλάτην vocat. Philoſtrat. in Sophiſtis. Lucianus in Demon. Gell. 1, 15. 9, 8. 10, 12. 11, 5. S.] Ita nihil etiamnum juvamur. Sed hanc fuiſſe ſententiam Scriverii hinc quoque elucet, quod ex eodem pater adſcripſerit *orationem veteris Favorini*. Ut aliquid igitur & ipſe afferam, nomen Favorini ſuſpectum ſane habeo, & quum id ſcriptum exhibeant primæ editiones per *Pha* in principio, judicavi in eo latere *P. Augurini*. Notum in republica Romana nomen P. Minucius Augurinus; ſed quod Pigius defectu faſtorum nimis raptim inde tollit, ita ut unum modo noverit diu ante tempus Fanniæ legis. Non poteſt autem dubitari, quin plures iiſdem nominibus ſucceſſerint, & aliquis vixerit ipſa illa ætate, qua legem eam ferri contigit. Non credo de literarum vicinia controverti aliquid poſſe. Videat alius commodiora. Habes L. Minucium Augurinum VII, 19. *Gronov.*

3 *Odio hercle iſtiuſmodi ſumptus*] Sic recte vetuſtiſſ. Roman. & Venet. edd. cum aliæ, *odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumptus*. Non ita bene. Et τὸ *eſſe* ſuperfluum eſſe, & ſenſum turbare jam olim Badius monuit, ac ideo in editione ſuâ ſuſtulit. *Oiſ.* Atqui id minime ſufficit, quum id verbum exſtet in libris ſcriptis, quod non debet ita temere abigi. Quin etiam in omnibus legitur *qua oratione totum*. Hinc habe, quod in ſuo exemplari notavit Pater: *qua oratione totum ut meminiſſe poſſemus, odio eſſe h. i. ſ. atque victus perdidicimus, verba hæc, quæ Favorini ſunt, appoſuimus.* Scriverius legebat *verbaque appoſuimus* delens nomen Favorini. *Gronov.*

4 *Flos cœnæ*] Solemne optimis Auctoribus id quod optimum & maxime decorum cujuſque rei, *florem*

quibus ſumtus & faſtidium [5] *pro facetiis procedit: qui negant ullam avem præter* [6] *ficedulam totam comeſſe oportere; cæterarum avium atque altilium, niſi tantum apponatur, ut* [7] *à cluniculis inferiori parte ſaturi fiant, convivium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem avium atque altilium qui edunt,* [8] [9] *eos palatum non habere:* [10] *ſi proportione luxuria pergit creſcere, quid relinquetur, niſi ut delibari ſibi cœnas jubeant, ne edendo* [11] *defati-*

florem appellare. Sic *flos vini* apud Plautum pro vino generoſiſſimo; *Flos flammæ*, & *Flos nardi* apud Lucretium. *Flos populi*, apud Ennium,

Flos illibatus populi, Suadæque medulla.

Et ſexcenta hujuſmodi paſſim occurrunt.

5 *Pro facetiis*] Citat hunc locum Pricæus ad Apuleji Apologiam, ubi is dicit *ſcio nonnullos facetiæ ſibi habere, res divinas deridere.* Ubi vox quidem eadem, ſed ſenſus longe alius; & nullus ambigit quin Latina vox ſit. Bene etiam habet in Appulejo; non in Gellio, ubi idcirco pater conjiciebat *pro cupediis*. Gronov.

6 *Ficedulam totam*] In ſummis enim deliciis ficedulæ habitæ. & cum à ſemetipſis fatui fere forent ſaporis, piper iis addebatur. Martialis libr. 13. Epigr. 5.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo
Cum tibi forte datur, ſi ſapis adde piper.

Unde apud Petronium in Trimalcionis lautiſſimi hominis cœnâ Encolpion ait: *Perſecutus putamen manu, pinguiſſimam ficedulam inveni piperato vitello piperatum.* Quam Petronius *pinguiſſimam*, Martialis *ceream* vocat, ob pinguitudinem toto corpore flaveſcentem. Nomen accepit, quia ficuum uſu pinguis fit. Varro lib. 4. de L. L. *Ficedulæ & Miliariæ à cibo: quod alteræ fico, alteræ milio fiant pingues.* Similiter Iſidorus lib. 12 cap. 7. Unde Martialis in Xeniis, Epigr. 49. cujus lemma *Ficedula.*

Cum me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Ideo & ficuum tempore venari ficedulas ex Alexandro Myndio ſcribit Athenæus lib. 2. Deipnoſoph.

7 *A cluniculis*] Unde Martialis lib. 3. Epigr. 67.

Cereus immodicis turtur te clunibus implet.

8 *Eos palatum non habere*] Hoc eſt, eos ſaporis ſenſu privatos eſſe. Palatum enim ut ſaporis ſedes quibuſdam conſideratur; unde Latinis crebro uſurpatur palatus pro delicatiori guſtu. Sic Cicero lib. 2. de Finib. *Non ſequitur ut cui cor ſapiat; ei non ſapiat palatus.* Quintilianus lib. 1 cap. 2. ægre fert, quod ante palatus puerorum, quam os inſtituitur. Unde Horatii illud notiſſimum:

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Ab his vero ſecedit Lactantius, qui putat eos falli, qui palato ſaporis ſenſum ineſſe velint. Sic enim lib. de Opific. Dei, cap. 10. *Nam quod attinet*, inquit, *ad ſaporem capiendum, fallitur quiſquis hunc ſenſum palato ineſſe arbitratur. Lingua enim eſt qua ſapores ſentiuntur.* Quod haud dubie hauſit ab Ariſtotele, qui lib. 1. de Hiſtor. Animal. in oris deſcriptione ſoli linguæ ſaporis ſenſum tribuere videtur, hiſce verbis: Τὸ δ' ἐντὸς σιαγόνων καὶ χειλῶν στόμα, τούτου μέρη, τὸ μὲν ὑπερῷον· τὸ δὲ, φάρυγξ· τὸ δ' αἰσθητικὸν χυμοῦ, γλῶττα, ἡ δ' αἴσθησις, ἐν τῷ ἄκρῳ, ἐὰν δ' ἐπὶ τῷ πλάτει ἐπιτεθῇ, ἧττον. Id eſt, *Quod intra maxillas ac labia continetur, os eſt. Cujus partes palatum, & fauces, & guſtus inſtrumentum lingua: in mucrone potiſſimum: nam lata pars minus ſentit.* Ad quæ verba Vir ſummus J. Cæſar Scaliger notat: *Guſtus ſedem in lingua cæteris animalibus Plinius tradit: homini etiam in palato. De palato hic Ariſtoteles nihil. At nos id experti ſumus: Plinio vero quis dixit in palato non eſſe cæteris animalibus? Nam ſale non ſolum linguam equis, verum etiam palatum fricamus ad guſtum acuendum.* Guſtus itaque ſedes tam palatus, quam lingua.

9 *Eos palatum non habere*] Negativa deſtituitur Reg. Thuan. Lugd. uterq. Lincoln. Etiam Scioppius notam delendi adſcripſit. Unde opinabar eam ſuppoſitam eſſe in vicem τοῦ *haud* abſorpti in verbi ſequentis principio: ſed patris affatim præſens & velox ingenium fuit inde legentis *eis palatum hebere*. Quanquam & *eos* ita retineri poſſit. *Gronov.*

10 *Si proportione luxuria pergit creſcere, &c.*] Ita hunc locum Joſ. Scaliger & L. Carrio contexere; cum in vulgatis antea legeretur: *Si proportione creſcit, & debere epulas creſcere. Videte quid relinquitur: niſi ut delibari ſibi cœnas jubeant, ne edendo defatigentur.* Unde Scriverius in ſuo codice olim faciebat, *Si proportione creſcente luxuriâ, debeant epulæ creſcere, videte quid relinq.* &c. Senſus vero totius loci eſt, ut bene notavit Scaliger; Si, inquit Favorinus, triclinia certant templis Deorum immortalium: quid relinquitur, niſi ut ſibi è patellâ libari dapes jubeant, ut Diis immortalibus, & Laribus Penatibus ſolet?

11 *Defatigentur*] Lugd. uterq. Lincoln. *deſatigentur.*

ſatigentur? [12] *quando ſtratus auro, argento,* [13] *purpura, amplior* [14] *aliquot hominibus, quàm diis immortalibus adornatur.*

gentur. Imo ſic jam edidit H. Stephanus. Tum & ſcripti omnes *relinquitur*; quod etiam retinet ipſe Scaliger, & citat tanquam ab Scaligero Virdungus loco citato, ubi voces *ne edendo defetigentur* prorſus vult ignorare & omittit. Sicut facit & Scaliger, incertum volens an immemor, quum exſtent in MSS. agnoſcens quoque vetuſtiſſimum Oratorem Favorinum. Ex quo quum Gellius citet iſta verba, perpende lector, an ſatisfacere tibi queant hæc nuper effuſa ad Juliani Cæſares pag. 17. *Un auteur Latin dans ſes Nuicts Attiques ſe plaignant du luxe des Romains dans leur Tables, ajoute, qu'ils faiſoient des licts aux hommes plus magnifiques, qu'aux Dieux mêmes.* Et pag. 21. *Il y à long temps, que Gellius parle du luxe des Romains en licts d'or, d'argent & de pourpre.* Mihi immanis & perdita videtur confuſio & temporum & auctorum. *Gronov.*

12 *Quando ſtratus auro, argento, &c.*] Hoc eſt, quod Manilius Aſtron. lib. 5. ait:

Hæc fuerat quondam Divis conceſſa figura:
Nunc jam luxuriæ pars eſt. Triclinia templis
Concertant, tectique auro jam veſcimur auro.

Quorum ſenſus, notante Scaligero, Ædes Deorum olim duntaxat bracteatæ & deauratæ erant, nunc vero & triclinia noſtra; tectique aureis lacunaribus veſcimur auro cavo; è vaſis nimirum, quibus cibum ſumimus, aureis. Cæterum de lectis & tricliniis aureis argenteiſque Plinius lib. 33 cap. 2, ubi & primum eorum laudat Auctorem. *Lectos vero mulierum jam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidiſſe primus traditur Carvilius Pollio eques Romanus, non ut operiret, aut Deliacâ ſpecie faceret; ſed Punicana. Idem & aureos fecit.* De Julio Cæſare narrat Suetonius, eum *in aureo lecto veſte purpureâ decubuiſſe.* E ſolido etiam argento poſtea factos conſtat ex Lampridio in Heliogabalo: *Solido argento factos habuit lectos & tricliniares.* Unde Ulpianus *l. 19. D. de aur. arg. leg.* ait; *Lectum plane argenteum, vel ſi quæ alia ſuppellex argentea ſit, argenti appellatione non continetur.*

13 *Purpurâ*] Id eſt, purpureâ ſtragulâ, vel veſte coopertus lectus. Ut in illis Suetonii de Julio Cæſare: *In aureo lecto veſte purpureâ decubuiſſe.*

14 *Aliquot hominibus*] Quibuſdam hominibus. Alii legunt *aliqua* & referunt ad purpuram. *purpura amplior aliqua hominibus, quam Diis immortalibus adornatur.* Oiſ. Citatur *aliqua* ab Scaligero, ſed id in aliquo vetere libro non apparet, ac ſignificantius eſt *τὸ aliquot*, quod in utroque Lugd. exhibeant *aliquod*.

Cap. IX.

Quòd Cæcilius poëta frontem *genere virili, non poëticè, ſed cum probatione & cum analogia appellavit.*

[1] Verè ac diſertè [2] Cæcilius hoc [3] Subditivo ſcripſit:

[4] *Nam hi ſunt inimici peſſumi, fronte hilaro,*
Corde triſti: quos neque ut apprendas, [5] *neque ut mittas ſcias.*

Hos

1 *Vere ac diſerte*] Copula non eſt in Reg. cod. qui ſane habet etiam *in Subditivo.* ut & in Lugd. maj. licet ab aliis abſit. *Gronov.*

2 *Cæcilius*] Inclytus comœdiarum poëta, ut à Gellio vocatur lib. 4 cap. 20. ubi & ait *Statii* cognomen habuiſſe. Floruit temporibus Ennii. Hieronymus in Chronico ex Tranquillo: Olymp. CL. an. 11. *Statius Cæcilius comœdiarum ſcriptor clarus habetur, notione Inſuber Gallus, & Ennii primum contubernalis. Quidam Mediolanenſem ferunt. Mortuus eſt anno poſt mortem Ennii & juxta Janiculum ſepultus.*

3 *Subditivo*] Cod. Tornæſ. *in Subditivo.*

4 *Nam hi ſunt inimici peſſumi, &c.*] Huc faciunt illa Auguſtini lib. 19. De Civit. Dei cap. 5. ex Tullio de Amicitiâ: *Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quam hæ, quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum, qui palam eſt adverſarius, facile cavendo vitare poſſis. Hoc vero occultum, inteſtinum ac domeſticum malum, non ſolum exiſtit, verum etiam opprimit, antequam proſpicere atque explorare potueris.*

5 *Neque ut mittas ſcias*] Apud Nonium in voce *frontem*, ubi hos Cæcilii verſus quoque adducit, eſt, *neque vitare ſcias.* Oiſ. Non id modo monuit Mercerus, quem jejunus iſte animus compilat, ſed etiam id ipſum; quod de inſcriptionibus fabularum partim Græcis, partim Latinis in Cæcilio & aliis

Digitized by Google

Hos ego verſus, quum de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo fortè [6] juvenum eruditiorum dixi. tum de grammaticorum vulgo quiſpiam nobiſcum ibi aſſiſtens non ſanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, quum [7] *fronte hilaro*, non *fronte hilara* dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil veritus eſt? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes ſumus, qui frontem improbè indocteque non virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum [8] auctoritas non *hanc*, ſed *hunc frontem* debere dici ſuadeant. quippe M. Cato in [9] quinto Originum ita ſcripſit: *Poſtridie ſignis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus atque* [10] *alis cum hoſtium legionibus pugnavit. recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus; Miſſas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto; ſed rationem dic, quam non habes. atque ego his ejus verbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magiſter, rationem falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus literis finita, quibus *frons* finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitivo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur: ut, [11] *mons, fons, pons, frons.* at ille contrà renidens, Audi, inquit, diſcipule, plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. Petebant ibi omnes, ut vel unum ſtatim diceret; ſed quum homo vultum

aliis vir ille doctiſſimus ſcripſerat in anteriore nota ab Ios: ipſo editum, & idcirco nunc omiſſum, quia in furti cauſam lapſum non debebat huic prodeſſe.

6 *Juvenum eruditorum*] Reg. Thuan. Lugd. min. *eruditiorum*, maj. *eruditionum*. Gronov.

7 *Fronte hilaro: non fronte hilara dixit*] Nonius. *Frontem fœminino genere Virgilius ait: Et frontem obſcœnam rugis arat. Maſculino Titinnius Setina. Quaſi Hermaphroditus fimbriatum frontem geſtas. Pacuvius: Fronte ſuppreſſa, innato fronte, vultu turbido.* Ubi præter Cæcilii exemplum, & alia ex Catone & Plauto adducit.

8 *Auctoritas*] Cod. Tornæſ. *Auctoritates.* Oiſ. Et id quidem certe approbandum, quum ſit in Reg. Thuan. Lugd. maj. & reſponſio grammatici videtur ad iſtum numerum mox reſpicere. *Gronov.*

9 *Quinto originum*] Inexſpectata varietas. Nam quum editiones nonnullæ darent *quinta*, Lugd. min. Thuan. Put. retinuerunt *quinto*: at Reg. & Lugd. maj. exhibent *primo*, verum omnes ante iſtud numerale adjectivum ſervant præpoſitionem *in*, quam neſcio cur omiſerit Oiſelius. *Idem.*

10 *Alis*] Male vulgo *aliis*. Notum enim, Alas dictas exercitus equitum ordines, qui circum legionis dextra ſiniſtraque, tanquam alæ in avium corporibus, locabantur. *Oiſ.* Recte. Sed de equitibus utique jam clare præceſſit. *Alis* ſane notatum video ex Mem. & Lugd. min. idque exemplari ſuo adſcripſit Iſaa. Pontanus, indicans locum libri 16 cap. 4, unde ſumta ſunt ab Oiſelio verba ad explicandum. Annotavit & Scioppius. Sane plus moleſtiæ hic adfuit aut adfuiſſe olim videtur, quia in MS. Reg. legitur *peditatu, peditibus atque al.* Nec aſſequor, quid lateat, ſi repudies, quod mihi in mentem venit, *peditatu, velitibus, atque alis.* Hæc enim tria fuerunt corpora diſtincta quondam in acie Romana. Etiam in Regio non legitur *pugnavit*, ſed *pugnavimus*. In iſto libro quinto fuit Cato hic admodum bellicus, ut patet ex capite 13, ubi dicit *in quinta Origine*, & mirum, ſi non & nunc ita literas fecerit. *Gronov.*

11 *Mons, fons, pons, frons*] Sic ad quatuor exempla auxit pater, quod ſcio. quum alii tertio acquieſcerent, ex Memm. & Petav. Ex aliis enim nihil video notatum. Quod propterea hic indico, quia tergiverſatus in eo eſt Prouſteus. *Idem.*

tum intorqueret, & non hiſceret, & colores mutaret: tum ego interceſſi; &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum [12] triginta dies: poſtquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.

12 *Triginta dies*] Alludit ad triginta dies æris confeſſi, de quibus in XII. Tabulis. Vide infra cap. 13. & lib. 20. cap. 1. *Oiſ.* Hæc eadem ex codice Scriverii deſcripſit Pater in ora ſui exemplaris.

CAP. X.

De voluntario & admirando interitu virginum Mileſiarum.

Plutarchus in librorum, quos [1] περὶ ψυχῆς [a] inſcripſit, primo, quum de morbis differeret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Mileſii nominis, fere quot tum in ea civitate erant, repentè, [2] ſine ulla evidenti cauſa, voluntatem cepiſſe obeundæ mortis; ac deinde plurimas vitam ſuſpendio amiſiſſe. id quum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori perſeverantium medicina adhiberi quiret; decreviſſe Mileſios, ut virgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent, [3] ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, quî eſſent prævinctæ, efferrentur: poſt id decretum virgines voluntariam mortem non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

a *De anima.*

1 Περὶ ψυχῆς] Horum librorum meminit & Auctor noſter ſupra lib. 1 cap. 3. Hiſtoria autem hæc adhuc hodie habetur apud Plutarchum lib. De Virtutibus Mulierum.

2 *Sine ulla evidenti cauſa*] Plutarrhus De Virtut. Mulierum ait, quaſdam putaſſe aërem veneno infectum in cauſa fuiſſe: Verba ejus, Τὰς Μιλησίων ποτὲ παρθένους δεινὸν πάθος καὶ ἀλλόκοτον κατέχειν, ἐκ δή τινος αἰτίας ἀδήλου. μάλιστα δὲ εἰκάζετο κρᾶσιν ἐκστατικὴν καὶ φαρμακώδη λαβὼν ὁ ἀὴρ, τροπὴν αὐταῖς καὶ παραφορὰν τῆς διανοίας ἐνεργάσασθαι. Id eſt, *Mileſias virgines quodam tempore atrox animi & abſurda inceſſit perturbatio: qua de cauſa, incertum: niſi quod putabatur aëris temperies veneno infecta & ad inſaniam excitandam parata, mutationem iſtam animorum atque alienationem effeciſſe.* Sunt, qui putent virgines haſce Mileſias laboraſſe furore uterino; Hippocrates enim περὶ παρθενίων, hoc morbo affectas nonnumquam ob oppreſſionem, quæ circa cor eſt, ſuffocationem ſibi parare, ſeſeque ſtrangulare ſcribit, vel etiam in puteos deſilire ac præcipitare; exiſtimantes hoc ut præſtantiſſimum remedium, omnemque utilitatem excedere; ſic ut voluptas quædam mortis tanquam boni cujuſdam expetendæ eas incedat. *Oiſ.* In Salmaſii codice adſcriptum eſt: Simillimum de Romanis & Superbo Caſſius Hemina apud Servium. *Tarquinius Superbus quum cloacas populum facere coegiſſet, & ob hanc injuriam multi ſe ſuſpendio necarent, juſſit corpora eorum cruci adfigi. hinc primum habitum eſt turpe mortem ſibi conſciſcere.*

3 *Ut eæ omnes*] Ita ſequor editiones omnes conſenſu hanc ſcripturam approbantes, uſque ad illam Lugd. Bat. anni 1614, quæ voculam *ut* repudiavitt, quod & fecit Prouſteus, alias ſolitus ſequi Stephanum, quum Stephanus tamen recte retinuerit. Habent enim MSS:i omnes, niſi quod multi *ut hæ omn.* & ſoleut Latini eam in talibus iterare, ut notavit pater ad 3, 9. *Gronov.*

CAP.

CAP. XI.

Verba ſenatuſconſulti de exigendis urbe Roma philoſophis: item verba edicti Cenſorum, quo improbati & coërciti ſunt qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala Coſs. [1] ſenatuſconſultum de philoſophis & de rhetoribus [2] Latinis factum eſt. M. POMPONIUS. PRÆTOR. SENATUM. CONSULUIT. QUOD. VERBA. FACTA. SUNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBUS. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. POMPONIUS. PRÆTOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. UTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QUE. SUA. VIDERETUR. UTI. ROMÆ. NE. ESSENT. [3] Aliquot deinde annis poſt id ſenatuſconſultum Cn. Domitius Ænobarbus & L. Licinius Craſſus Cenſores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt. RENUNCIATUM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QUI. NOVUM. GENUS. DISCIPLINÆ. INSTITUERUNT. AD. QUOS. JUVENTUS. IN. LUDUM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSUISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADULESCENTULOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAJORES. NOSTRI. QUÆ. LIBEROS. SUOS. DISCERE. ET. QUOS. IN. LUDOS. ITARE. VELLENT. INSTITUERUNT. HÆC. NOVA. QUÆ. PRÆTER. CONSUETUDINEM. AC. MOREM. MAJORUM. FIUNT. NEQUE. PLACENT. NEQUE. RECTA. VIDENTUR. QUAPROPTER. ET. HIS. QUI. EOS. LUDOS. HABENT. ET. HIS. QUI. EO. VENIRE. CONSUERUNT. VISUM. EST. FACIUNDUM. UT. OSTENDEREMUS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis ſolùm temporibus nimis rudibus,

1 *Senatuſconſultum de philoſophis, &c.*] Exſtat hoc Senatuſconſultum; uti & quod mox ſequitur Edictum Cenſorium, etiam apud Suetonium in principio libri De Claris Rhetorib. unde utrumque ab Auctore noſtro deſumptum videtur: ubi plura videri poſſunt in notis Iſ. Caſauboni.

2 *Latinis*] Hæc vox ſuſpecta eſt Stephano Pighio Annal. lib. 12. cum nec Suetonius, nec ipſum SC. ejus meminerit. ideoque putat forte ſuppoſitam, ut magis tritam, ab indocto librario pro voce *Inquilinis*. Nam M. Pomponius Prætor de extraneorum ſcholis adventiciis ad Senatum retulit; unde & vix dubium eſt, licet SC. verba non exprimant quam juriſdictionem is in Urbe obtinuerit, quin juriſdictio peregrina ejus provincia fuerit. *Oiſ.* Sed qui optime conſulat, conſul eſto. Prorſus inique videtur arbitrari Pigius, quum licet appellare poſſit extraneorum ſcholas adventicias, tamen probabile ſit Latine primo exercitam fuiſſe hanc rhetoricen, & Græculos magiſtros Romanam linguam addidiciſſe, ut magis dextre arreperent huic rerum domino & concionario populo, ſed artificioſe non inſtructo, moroſo etiam, & quem ruditatis avitæ non pœnitebat; non Romanos, quum cuperent primo philoſophica & rhetorica tractare, debuiſſe primum fatigari Græco ſermone apprehendendo. Latine hoc tempore & ſua lingua Romanos aggreſſi videntur Græci, ut guſtum excitarent, non dubitantes, Græca facile deinde acceſſura. Itaque nec dubitant codices antiqui, quorum fidem formula nulla poteſt ad aliquam notionem vocare. Nec felicior in hac ſuſpicione eſt Pigius, quam quum mox auget hæc ipſa ſcribendo *Patres conſulti de ea re ita cenſuerunt*, quum ſæpe omiſerint duas priores voces. *Gronov.*

3 *Aliquot deinde annis poſt*] Annis nimirum ſeptuaginta duobus. Factum enim hoc Cenſorium Edictum anno ab U. C. IↃCLXII. Nam hoc Urbis anno Cenſores fuere Licinius Craſſus & Domitius, ut eſt apud Plinium in principio lib. 17. Hiſt. Natur. Pighius vero ex Faſtis Capitolinis in Annalibus hos Cenſores refert ad annum V. C. IↃCLXI. C. Claudio Pulchro, Marco Perpenna Coſs.

4 *Dio-*

Digitized by Google

bus, necdum Græca [4] diſciplina expolitis, philoſophi ex urbe Roma pulſi: ſunt [5] verum etiam Domitiano imperante ſenatuſconſulto ejecti, atque urbe & Italia interdicti ſunt. qua tempeſtate [6] Epictetus quoque philoſophus propter id ſenatuſconſultum [7] Nicopolin Roma deceſſit.

4 *Doctrina*] Cod. Torn. *diſciplina*. Oiſ. Imo hanc vocem non ſolum Badiana & Aldina rite in contextu expreſſit, ſed etiam multæ editiones oſtentant in margine. Nec aliter Regius & uterq. Lugd. Petav. Lincoln. ut eam credere liceat Gellianam. Mox Reg. & Lugd. maj. legunt *philoſophi & ex urbe Rom*. An innuunt *expolitis exacti philoſophi & ex urbe?* ut bina verba binis comparaverit. *Gronov.*

5 *Verum etiam Domitiano imperante*] Hæc optime ſunt cognita & ab Suetonio aliiſque poſteritati tradita. Sed quum proprie hæc pertineant ad Romam, non oportuit hinc evagari ad quæcunque ſimilia aliorum temporum & populorum decreta, quod faciebat Oiſelius haud dubie hunc vel illum deſcribendo violans, nec Gellio quidquam boni conferens.

6 *Epictetus*] De hoc ſupra 1, 2 & 2, 19 quædam notata. Adde ſis Lipſium Manuduct. ad Philoſoph. Stoic. lib. 1. Diſſ. 19.

7 *Nicopolin*] Ubi etiam obiiſſe, omneſque illas Epicteti diſſertationes, quas ſcripto mandavit Arrianus, illic habitas fuiſſe exiſtimat Salmaſius, quum & libro 11 cap. 6 ſcribatur eum οἰκεῖν ἐν Νικοπόλει. Vide paginam 4 Salmaſianæ operæ in Epictetum & Simplicium. Attamen cod. Reg. habet *Neapolin*. *Gronov.*

CAP. XII.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſſimus.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit, [1] orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc ſunt: *Verſatus ſum*, inquit, *in provincia quomodo ex uſu veſtro exiſtimabam eſſe*, [2] *non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. nulla apud me fuit popina:* [3] *neque pueri eximia facie ſtabant.* [4] *ſed in convivio liberi veſtri modeſtius erant, quàm; apud principia.* pòſt deinde hæc dicit: *Ita verſatus ſum in provincia, ut nemo poſſit verè dicere aſſem aut eo plus in muneribus me accepiſſe; aut mea opera quemquam ſumtum feciſſe.* [5] *biennium fui in provincia: ſi ulla mere-*

1 *Orationem ad populum in concione habuit*] Occaſionem hujus orationis, quam Oiſelius deſcripſerat ipſis Stephani Pighii verbis, pravitate animi ſtolida, cum indicio citationis Chariſianæ de oratione Gracchi ad cenſores, rectius videbis in ejuſdem Annalibus ad annum Urbis 629, quem conſule. Annotavit pater ex Scriverio: *orationem ad populum habuit. in concione ea verba ſunt hæc.* Sed apparet Pigium non fuiſſe his aſſenſurum; nec ulli codices antiqui hanc trajectionem probant. Annotavit etiam Scioppius [Plutarchus in Graccho vertit hanc orationem.] *Gronov.*

2 *Non quomodo ambitioni meæ*] Adſcripſit is, qui codicem Petavianum contulit, [Simile omnino apud Sall. in Epiſtola Pompeji ad Senatum: *Hiememque in caſtris inter ſæviſſimos hoſtes, non per oppida, neque ex ambitione mea egi.* Notat Douza.]

3 *Neque pueri eximia facie ſtabant*] Stare proprie dicebatur de iis, qui ad menſam miniſtrabant, ut pocillatores. Hinc Auſonius de Ganymede:

Stat Jovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.

Suetonius in Cæſare: *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe objecit illi cum reliquis obſoletis.* Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 27. *Servus quum cœnanti ad pedes ſteterat, narrat quæ inter cœnam ebrius dixiſſet.*

4 *Sed in convivio*] MSS. Reg. & Lugd. maj. *& in convivio.*

5 *Apud principia*] Sic primus hunc locum ex optimo codice MS. correxit Petr. Victorius Var. Lect. lib. 3 cap. 5. cum vulgò legeretur *apud Principem.* Oiſ.

Digitized by Google

mea opera quemquam ſumtum feciſſe. [6]*biennium fui in provincia: ſi ulla meretrix domum meam introivit, aut cujuſquam ſervulus propter me ſolicitus eſt,* [7]*omnium natorum poſtremiſſimum nequiſſimumque exiſtimatote. quum à ſervis eorum tam caſte me habuerim, inde poteritis conſiderare, quomodo me putetis* [8]*cum liberis veſtris vixiſſe.* Atque ibi ex intervallo, *Itaque*, inquit, *Quirites, quum Romam profectus ſum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento* [9]*plenas domum reportaverunt.*

Oiſ. Non ex optimo ſcribit Victorius, ſed in Manuſcripto fidelique exemplari, cui accedunt Reg. Thuan. Mem. Petav. Lugd. uterq. unde dubitari de eo non debet, licet Scriverius vocem *principem* mutarit in *præceptorem*. Quod ad principia vero attinit, ea Oiſelius illuſtrare nequit, & licet incipiat contrectare Lipſiana, eorum tamen gloria integra eſt, quæ vide in libro v Militiæ Rom. dialog. 4. *Gron.*

6 *Biennium enim fui in provincia*] Τὸ *enim* abeſt à Cod. Tornæſ. Cæterum Gracchus hic dicit ſe biennium fuiſſe in provincia; quod omnino verum eſſe & Annales teſtantur. Plutarchus tamen eum triennio quæſtorem fuiſſe tradit. Lipſius olim Antiq. Lect. lib. 5 c. 4. putabat, aut hic *triennium*, aut apud Plutarchum *biennium* reponendum. Sed Pighius in Annalibus exiſtimat Plutarchum etiam annum quo Gracchus provinciam reliquit, & tribunatum petiit, ejus quæſturæ adjicere. *Oiſ.* Abeſt conjunctio etiam ab omnibus MSS. quorum copiam habui. Etiam Scioppius notat delendam. Abeat igitur. Cæterum Reg. & Scheff. retinent *ſolicitatus*.

7 *Omnium natorum*] Id eſt, omnium qui unquam, aut uſquam nati. Ita Lipſius in Electis hunc locum primus correxit, cum vulgò legeretur *omnium nationum*. Haud bene. *Oiſ.* Prætexit Lipſius vocem *nationum* non apte huc trahi. Id notaverat jam Aſcenſius, quum de τοῦ *poſtremiſſimus* aliquid dixiſſet, his verbis [Signandum etiam, quod ſuperlativus non conveniat cum genitivo in genere: dicit enim omnium nationum: ſed ſubauditur hominum] Certe antiqui codices univerſi mordicus retinent *nationum*, in cujus idcirco vocis literis, prout exſtant & ſcribi ſolent, perpenſis exhiberi debet corruptela, quam adverte ſi poſſis ſpectare in voce *latronum*. Gronov.

8 *Cum liberis vixiſſe*] Opinor typorum errorem fuiſſe in editione Lugd. Bat. anni 1644, quum vocem *veſtris* omiſit, quod non debuerunt citeriores ſequi, quum de MSSris nullum ſit dubium, & omnes habeant. Hinc repoſui. *Idem.*

9 *Plenas*] Cod. Tornæſ. *repletas.* Oiſ. Etiam Regius & Lugd. maj.

Cap. XIII.

[1]*De verbis inopinatis, quæ utroque verſum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.*

Utor, & *vereor*, & *hortor*, & *conſolor*, communia verba ſunt, ac dici utroque verſus poſſunt: *vereor te* & *vereor abs te*, id eſt, tu me vereris. *utor te* & *utor abs te*, [2] id eſt, tu me uteris. *hortor te* & *hortor abs te*, id eſt, tu me conſolaris. *teſtor* quoque & *interpretor* ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inuſitata; & an dicta ſint in eam quoque partem quæri ſolet. Afranius in Conſobrinis:

[3]*Hem*

1 *De verbis inopinatis*] Adſcriptum eſt exemplari Salmaſii, ſic xix, 2. *Aut inopinati rarioriſque verbi indagatio.*

2 *Id eſt, tu me uteris*] Pro his verbis in aliis omnibus Mſſ. legitur *id factum*, in Reg. *pro id factum*, nec aſſequor, quid velint.

Digitized by Google

[3] *Hem iſto parentum eſt vita vilis liberis:*
Ubi malunt metui, quàm vereri ſe ab ſuis.

hic *vereri* ex ea parte dictum eſt, quæ eſt non uſitatior. [4] [5] Novius in Ligartaca verbum, quod eſt, *utitur*, ex contraria parte dicit: *Quia ſupellex multa, quæ non utitur, emitur tamen:* id eſt, quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta Origine, *Exercitum*, inquit, *ſuum* [6] *pranſum* [7] *paratum cohortatum eduxit foras atque inſtruxit. Conſolor* quoque in partem alteram, præterquam dici ſolitum eſt, ſcriptum invenimus in epiſtola M. Metelli: quam quum in exſilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit. *At quum animum*, inquit, *veſtrum erga me video, vehementer con-*

3 *Hem iſto parentum, &c.*] Verſus hoſce laborare, dudum eſt, quod Viri Doctiſſimi animadvertêre; Muretus Var. Lection. lib. 7 cap. 4. hoc modo emendandos cenſet:

Horumce parentum eſt vita bilis liberis,
Qui malunt metui, quam vereri ſe à ſuis.

Et interpretatur de parentibus nimis ſeveris in liberos, quorum vita liberis bilis ſit, id eſt, amara, & odioſa, ita ut eorum mortem exoptent. Vulgo legebatur *vitabilis* unica voce, quæ nihili eſt. Lipſius vero Mureti emendationem haud probans, quia non putet Latinum eſſe, Ejus vita mihi bilis eſt; ideoque vitium contigiſſe exiſtimat, eò quod B & V. tam in ſcripturâ, quam pronuntiatione ſæpè olim confuſa fuerint. Unius igitur literæ mutatione locum ſic reſtituendum putat.

Horumce parentum eſt vita vilis liberis,
Qui malunt metui, &c.

Quomodo etiam Cicero locutus eſt Oratione in Catilinam: *Quorum eſt tibi videlicet auctoritas cara, vita viliſſima.* Et hoc modo ſenſus ſatis commodus efficitur. *Oiſ.* Mirus eſt Oiſelius, qui iſta ſic memorat, dum tacet de eo, quod prætulit Stephanus: cui licet placeat, & merito, *vita vilis* Lipſii, utique in primo vocabulo ab utroque diſcedit; id quoque jure, quia codices pleríque ita legunt *hem iſto*, ſed Reg. *Hemuſto*, unde vera lectio exſculpi debuit, quam opinor iſtam fuiſſe *Hei tu iſto*, ut illa *Hei tu* ſint finis verſiculi præcedentis. *Gronov.*

4 *Novius*] Sæpius hujus mentio fit apud Nonium Marcellum, qui complura ex eo exempla adducit. Fuit Atellanarum ſcriptor, claruitque circa tempora Pomponii itidem Atellanarum ſcriptoris, ut haurire eſt ex Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 10. *Mummius poſt Novium & Pomponium, diu jacentem artem Atellanicam ſuſcitavit.* Floruit itaque Novius circa Olymp. CLXXIII. ſi Pomponii tempore vixerit. De hujus enim ætate ſic Euſebius in Chronico Olymp. CLXXIII. ann. 1. *Pomponius Atellanarum ſcriptor clarus habetur.*

5 *Novius in Ligatraca*] Mendoſum eſſe nomen hujus fabulæ liquido conſtat. ASC. & GR. legunt *in Ligararta Licinaria.* C. Tor. *in Ligararea.* Aliquanto melius MS. R. *in Ligarchia Liganaria.* Me judice lege: *Novius in Lignaria.* Ejus nominis fabulam Novianam citat Priſcianus lib. 5. quamvis ibi perperam pro *Novius Nævius* legatur, quo modo ſæpius erratum in nomine hujus Poetæ. Lambecius. Præſtat enim ipſum produci Lambecium, ut pateat ejus varietas in allegando vel *Ligatraca* & ex Aſcenſio *Licinaria*, quum manifeſte illic exſtet *Liciniaria*, ut & apud Aldum. Licinaria eſt tantum in Gryphiana anni 1539. Verum in MS. Regio legitur *Novius inligat archiant in lignariam.* Hinc primo clare patet *Novius in Ligata.* Sequentia forſan erunt: *etiam in lignaria*, ut duobus locis uſurpaverit eundem verſum & ſenſum. Ut hic Ligatam docuit, ſic alius Suſpectam, alius Perſonatam. *Gronov.*

6 *Pranſum paratum*] Pranſi ac parati milites dicebantur duci ad pugnam, cum curatis corporibus & expediti in aciem ducerentur; unde poſtea in proverbium abiit *Pranſus paratus*, pro homine qui paratus eſt ad omnem caſum, rebuſque ſuis ſemper intentus. Hinc & olim Varro hoc nomine Satiram quandam inſcipſit, eoque utitur in Flexibulis: *Quare, ô Marce, pranſum ac paratum eſſe hoc minimè oportet.* Huic contrarium eſt, & diverſum ſenſum habet *Pranſus potus*; quod dicitur de homine diſſoluto, & temere negligenterque res ſuas agente. Unde Cicero pro Milone: *Adde inſcitiam pranſi poti oſcitantis ducis.* Plautus Menæchm. *Prandi ac potavi, ſcortum accubui.* Martialis lib. 4 Epigr. 90. *Prandeo, poto, cano, ludo, &c.*

7 *Paratum cohortatum*] Reg. *paratum & hortatum*, ut in exemplo ipſius ſimplicis maneat. Nonnulli MSS. præbent *paratum cohortavit*, quum Brixiana edat *cohortatus.* Gronov.

8 *Et*

conſolor: [8] & *,fides virtuſque veſtra mihi ante oculos verſatur. Teſtata* itidem & [9] *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione: [10] ut *teſtor interpretorque* verba communia videri debeant. Salluſtius quoque eodem modo, *Dilargitis proſcriptorum bonis*, dicit, tamquam verbum *largior* ſit ex verbis communibus. *Veritum* autem, ſicut *puditum* & *pigitum*, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe, non à vetuſtioribus tantùm videmus, ſed à M. quoque Tullio in ſecundo de Finibus. *Primum*, inquit, *Ariſtippi Cyrenaicorumque omnium, quos non eſt veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moveret, ſummum bonum ponere. Dignor* quoque, & *veneror*, & *confitcor*, & *teſtor* habita ſunt in verbis communibus. [11] ſic illa in Virgilio dicta ſunt:

> [12] *Conjugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.*

Et:

> [13] *Curſuſque dabis venerata ſecundos.*

Confeſſi autem æris, de quo facta confeſſio eſt, in XII. tabulis ſcriptum eſt, his verbis: [14] ÆRIS. CONFESSI. REBUS. QUE. JUDICATIS.

8 *Et fides virtuſque*] Sic repoſui copulativam in principio, quam omiſerat editio Lugd. Bat. anni 1644, & imitantur recentiores, quum ſit in omnibus ſcriptis libris. *Gronov.*

9 *Interpretata*] Itidem annotata in codice Salmaſii exempla tria, *in monſtris interpretandis*, & *ex quo ita illud ſomnium eſſe interpretatum*, item *clariſſimis monumentis teſtata conſignataque antiquitas.* Eſt & in Suetonii Nerone cap. 13. Quin ipſe Gellius ſic uſurpavit verbum *arbitror*. 1, 13. *Anceps quæſtio & in utramque partem à prudentibus viris arbitrata eſt*. Idem.

10 *Ut teſtor interpretorque verba communia haberi debeant*] Notavit Pater ſibi ea verba videri delenda & eſſe gloſſema. Et ſane ita jam antea clare Gellius id dixit, ut fruſtra nunc repetat. Mox in Salluſtii verbis ſcribit Cod. Reg. *dilargitis proſcriptorum verbis bonis*, neſcio utrum pro *urbis*, an *uberibus*. Idem.

11 *Sic illa in Virgilio dicta ſunt*] Non opinor ita locutum Gellium, quia nuſpiam ſic loquitur. Etiam tumultuantur ſcripti, quorum alii *ſic in Virgilio illa*, quum ederint priores *ſicut illa*. Sed Reg. & Lugd. maj. *Sigilla in Virg.* Lege: *Sigillatim Virgilio dicta ſunt*. Idem.

12 *Conjugio Anchiſa, &c.*] Exſtat lib. 3. Æneid. Vſ. 399.

13 *Curſuſque dabit*] Exſtat lib. 3. Æneid. Vſ. 385.

14 ÆRIS. CONFESSI, &c.] Hujus Fragmenti ex Legibus XII. Tabularum optimus interpres eſt ipſe Gellius infra lib. 20 cap. 1. ubi inquit: *Confeſſi æris ac debiti judicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſolverent: eoſque dies Decemviri Iuſtos appellaverunt, velut quoddam juſtitium id eſt, juris inter reos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem, quibus diebus nihil cum his jure agi poſſet.* Cæterum *Æris* nomine hic intelligitur quævis pecunia debita, imò etiam quævis res, quæ pecuniâ æſtimatur. Neminem verò, niſi plane hoſpes ſit in his rebus, fugit, Romanos primum ære rudi & gravi, quod in rebus contrahendis, & in ſolutionibus ſolebant appendere, deinde etiam ſignato ſeu nota publica percuſſo uſos fuiſſe. *Oiſ.* Interim non ceſſant libri veteres hoc loco legere: *Æris confeſſi rebuſque judicatis*, prorſus ſine ulla ſcripti cujuſquam hæſitatione, perinde ut etiam lib. 20 cap. 1. Itaque ego quidem neſcio, unde tam remiſſe nunc agi placuerit, ut rejecta veteri ſcriptura, ſpreta fide optimorum codicum, ſubjiciatur prorſus ut unice Gellio ſuum reddens Salmaſii ſuſpicio. Mendoſa dicit ea quæ vulgo leguntur verba. Quaſi neſciret, rogat quæ ſint illæ res judicatæ. Alio loco addit haberi vocem *jure*, quæ in hoc loco omittitur ante *judicatis*. Hinc accenſa fiducia pro *rebuſque* corrigit *debitique*, & hoc addi vult, ut ex credito debitum intelligatur. tanquam ſic intelligi nequiret iſtud *æris confeſſi*. No-

TIS. [15] TRIGINTA. DIES. JUSTI: SUNTO. item ex iiſdem tabulis quoque eſt: [16] QUI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENS. VE. FUERIT. [17] NI.

tus eſt locus de Modo uſur. cap. 18 pag. 818. At mihi videntur omnia recte ſe habere; quantumcunque forſan nihil videam. Haud dubie enim *æris confeſſi* includit quamcunque occaſionem debiti, ſive ex credito, ſive ex vendito, ſive ex conducto exortum ſit: unde videtur non dicere *æris alieni*. Hujus æris confeſſio facta eſt ab eis, unde petitur, atque ita hoc primum damnatur; mox debent accedere res judicatæ, ut ſcilicet proponatur ab æs confeſſis exceptio & excuſatio, cur non ſit ſolutum ad diem, & qui petunt, viciſſim ſua adferant, ut ſic utraque parte audita res judicentur, hoc eſt, prætor vel judex perpenſis omnibus pronunciet. Sic igitur *æris confeſſi rebuſque judicatis* lex præbet triginta dies juſtos per ellipſin ſatis claram. Hinc antiquum teneo. *Gronov.*

15 TRIGINTA. DIES. JUSTI. SUNTO.] Id eſt, ſunto illis, qui debitum vel confeſſi ſunt, vel etiam jure condemnati, triginta dies juſti ad conficiendam pecuniam; interim vero in jus ne vocantor, ſed jura pro illis ſtent ac ſileant. Hi quidem erant juſti dies privatis dati, quod ad exemplum videtur factum eorum, qui publice Juſti dicebantur, quando ſcilicet in tota urbe juris erant feriæ. Sic Juſti dies dicebantur triginta; cum exercitus eſſet imperatus, & vexillum in arce poſitum, ut ſcribit Feſtus; quibus diebus non licebat etiam hoſtem laceſſere. Alii erant *Præliares dies*, quibus licebat cum hoſte confligere. Idem Feſtus. *Præliares dies appellantur, quibus fas eſt bello hoſtem laceſſere: erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas fuit id facere.* Per *ferias publicas* Juſtos intelligit dies. Sed & *Præliares dies*, quibus in arce vexillum proponebatur ad imperandum exercitum, *juſtos* appellatos ſcribit Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 16. *Præliares*, inquit, *dies ab juſtis non ſegregaverim. Siquidem juſti ſunt continui triginta dies, quibus exercitu imperato vexillum ruſſi coloris in arce poſitum eſt.* Recte autem ex ſententia Salmaſii in De M. U. Macrobius præliares dies ab juſtis non ſegregandos putat, quia quacunque de cauſa jura Romæ ceſſarent, illi dies *juſti* appellati, quod in iis jus ſtaret, ceſſaretque. Inde à juſtis diebus *Juſtidium* (ſic enim vetuſtiſſimus liber apud Gellium ſcribit, quod vulgò *juſtitium*) appellarum, hoc eſt, tempus vel ſpatium juſtorum dierum, vel unus etiam juſtus dies, quo jure agi non licebat.

16 QUI. SE. SIERIT. TESTARIER.] Salmaſius ad Jus Atticum ex vetuſtiſſimis libris certiſſimâ, ut ait, conjecturâ, hujus legis verba ita ſcribenda cenſet. *Qui ſe am ſirit teſtarier, libripenſve fieri, ni teſtimonium fari iatur, improbus inteſtabiliſque eſto.* More enim illius ſeculi vulgato per tranſpoſitionem ſcriptum, *Qui ſe am ſirit teſtarier*. Ut hujus capitis ſenſus ſit, qui ſe ſiverit teſtem fieri, non poteſt teſtimonium defugere, & niſi veniat ad teſtimonium dicendum in judicio cum citetur ab eo, a quo amteſtatus eſt, improbus inteſtabiliſque ſit. Amteſtatio enim ipſa non erat teſtimonii dictio, ſed qui amteſtabatur aliquem, cum ſibi teſtem deſtinabat & præparabat, tactâ & vulsâ auriculâ, quaſi admonens teſtem eum ſibi eſſe futurum. Unde & apud Latinos *aurem vellere* pro admonere. Hinc vetus Interpres Horatii hæc verba amteſtantis aliquem fuiſſe dicit, *memento quod tu in illa cauſa mihi teſtis eris.* Idem ibi adnotat, prius dixiſſe ſolitum qui amteſtabatur ac teſtem faciebat, *licetne amteſtari?* niſi reſponderet ille, qui teſtis deſtinabatur, *licet*, invitum non licebat teſtem facere. Si autem *licet* reſpondiſſet, ac ſe ſiviſſet amteſtari, non poterat poſtea teſtimonium defugere, niſi improbus inteſtabiliſque haberi vellet. Ex modo deductis liquet, quantum errent, qui hanc legem ad *Teſtimonii denunciationem* referunt; quaſi qui denunciati teſtimonium detrectant, improbi inteſtabileſque eſſe hac lege declarentur. Cum lex loquatur de eo, qui, cum ſe jam ſiviſſet amteſtari, id eſt, cum jam ut teſtis rei vel actui alicui, item velut libripens adhibitus fuiſſet, poſtea teſtimonium ferre de eo, cui interfuit, detrectat. Quæ actio Græcis δίκη λειπομαρτυρίου dicitur. Non minus etiam errant, qui putant hoc legis caput pertinuiſſe ad cauſam formamque teſtamenti, quod per æs & libram fiebat. *Oiſ.* Hæc nullus neget ducta eſſe, & ea potuit Oiſelius huc transferibere. Sed vix placet iſtud genus trajectionis, quod ex more adtribuitur certo ſæculo. Hanc relinquere, ubi invenimus; curæ debet eſſe, facere non oportet. Etiam quos vetuſtiſſimos libros prætexit, non ſunt alii, quam Regius, unde ipſe notavit in ſuo exemplari, *qui ſecus ierit.* Sic enim explanat notam, quæ in illo MSto eſt *Sec*: nec male, ſed in qua tamen hæſerunt librarii ſcribæ, unde in aliis exemplaribus exſtat tantum *qui ſe ſierit teſtarier*, quod approbarunt editiones. Et ſane de ſimplici tantum egit agitque Gellius, non de compoſito. Hinc & patrem video aliquando adnotaſſe, F. *Qui ſe fierit teſtarier libripenſve fieri, ni teſtimonium fari eat*, quæ præterradunt Salmaſiana. Voſſius lib. 3 de Anal. c. 26. *Qui ſe fierit anteſtarier* &c. *ni teſtimonium fateatur*, ut Hotomannus, quum Marcilius ad legem XII tabb. ita jam citet. Sic tamen vetus ſcriptura ſalva non eſt, dum alii literas *eu* rejiciunt ſpernuntque, Salmaſius

vero.

Digitized by Google

[17] NI. TESTIMONIUM. FARIATUR. [18] IMPROBUS. INTESTABILIS. QUE. ESTO.

vero amplificar mutando in *am*. Videtur in iſtis tanquam tribus lineis occultari numerus III *ter*, quaſi lex exigeret non ſemel aliquem rogari de teſtimonio dicendo, & tunc ſtatim obligari aliquem, poſtquam tacta auricula ſemel id petiſſet alius, ſed tertia vice id fieri debere, & tunc recuſari non poſſe. *Gronov.*

17 NI. TESTIMONIUM. FARIATUR] Cujacius hic olim reponebat, *Si in teſtimonium feriatur*, id eſt, pulſetur, cogatur, ἀναγκαζέσθω. Hotomanno autem pro *fariatur*, corrigi placuit *fateatur*. Quomodo & legit Turnebus Adverſar. lib. 13 cap. 26. qui & ait non male *ferat* hic legi poſſe. Quorum nullum Salmaſio arridet, qui hic ſcriptum fuiſſe contendit, ut jam antea diximus, *Ni teſtimonium fari iatur*, id eſt, ni teſtimonium eat dicere; *μαρτυρεῖν iatur*, pro *eat*, ut aliâ lege *ni itur*, pro *ni it*. Et apud Priſcianum lib. 8. *Fitur*, pro *fit*, & *fiebatur*, pro *fiebat*. *Teſtimonium fari*, eſt teſtimonium dicere. In ipſo enim anteſtandi actu non dicebat teſtimonium is, qui teſtis fiebat, ſed teſtis deſtinabatur, teſtimonium paullo poſt in judicio dicturus de eo, quod actum eſſet. Qui hoc non faceret, poſtquam ſe teſtem fieri, ſive *anteſtari* paſſus eſſet, *teſtimonium defugere* dicebatur. Non enim teſtimonium defugit, qui non vult teſtis fieri, nec ſe ſinit anteſtari, ſed qui poſtea teſtimonium in judicio dicere recuſat, poſtquam ſe teſtem fieri permiſit. Hujuſmodi autem homo improbus inteſtabiliſque hac lege declaratur.

18 IMPROBUS] Huic & ſequenti proprius locus eſt in Inſtitutionibus tit §. 6. de Teſtamentis ordinandis.

CAP. XIV.

Quòd Metellus Numidicus figuram orationis novam [1] *ex orationibus Græcis mutuatus eſt.*

APUD [2] Q. Metellum Numidicum, in libro accuſationis in Valerium Meſſalam tertio, novè dictum eſſe annotavimus. verba ex oratione ejus hæc ſunt: [3] *Quum ſe ſciret in tantum crimen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, ſeſe* [4] *pecunias maximas exactos eſſe.* [5] *pecunias*, inquit, *maximas exactos*, pro eo quod eſt, *pecunias à ſe maximas exactas*. Id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, εἰσεπράξατό με ἀργύριον: id ſignificat, *exegit me pecuniam.* quod ſi id dici poteſt, etiam *exactus eſſe aliqui pecuniam* dici poteſt. Cæciliuſque eadem figura [6] in Hypobolimæo Æſchino uſus videtur:

Ego

1 *Ex orationibus Græcis*] Dura locutio, pro *ex lingua Græca.* & vix credibile hoc modo Gellium locutum ait Stephanus. *Oiſ.* Imo vanum totum.

2 *Metellum Numidicum*] De quo vide notata ſupra lib. 12 cap. 9.

3 *Quum ſe ſciret*] Cod. Toruæſ. & vett. edd. *quum ſeſe ſciret.* Oiſ. Etiam Regius & alii.

4 *Pecunias maximas exactos eſſe*] Græcorum more etiam Turnebo Adverſar. lib. 12 cap. 17. videtur locutum eſſe Cœlium lib. 8. famil. Epiſtol. 20. *Ne quod furore Paulini ademptus eſſet boni.* Sic enim conſtituendam putat ſcripturam, non *adeptus*. Ac ſi Græce diceretur ὥσπερ ἀγαθόν τι ἀφῃρημένος εἴη. Quemadmodum & Plautus in Trinummo. Act. 2. Sc. 4.

Quas ſponſione pronuper tu exactus es. Oiſ. Ad quem locum omnia hæc collecta obtulit Taubmannus. Et in notis Aſcenſii adfertur ſimile ex Hieronymo. Sed & nobis data fuit occaſio ſpectandi hoc locutionis genus ad Arrianum lib. VI Exped. Alex. cap. 14. Quum interim ſit ipſius Ciceronis pro Fonteio cap. 5. *Atque in his locis Servaeum Croduni & Vulchalone ab his portorium eſſe exactum.* Gronov.

5 *Pecunias, inquit, maximas exactos, &c.*] Vulgo legebatur: *Pecunias ſe maximas exactos, id nobis videbatur Græca figura dictum.* Pro quo Carrio Antiq. Lect. lib. 3 cap. 17. primus repoſuit: *Se maximas exactos pecunias, pro eo quod eſt, pecunias maximas à ſe exactas; id nobis videbatur Græca figura dictum.*

6 *In Hypobolimæo Æſchino*] Apud Feſtum in vo-

co:

Ego illud [7] *minus nihilo exigor portorium:*

Id eſt,

Nihilominus exigitur de me portorium.

ee *Noxia* citatur Cæcilius in *Hypobolimæo Chæreſtrato.* quæ alia eſt ab hac fabula, cui diſtinctionis cauſâ titulus inſcriptus *Hypobolimæus Æſchinus.* Scripſerat & aliam adhuc fabulam idem Cæcilius, cui titulus *Hypobolimæa Raſtraria.* cujus Nonius ſæpius mentionem facit. Alia adhuc erat fabula, quæ ſimpliciter *Hypobolimæus*, ſive *ſubditivus* inſcripta. cujus Auctor noſter meminit ſupra h. l. cap. 9. *Oiſ.* Priora omnia Scaligeriana ad iſtum Feſti locum. Interim in codice Regio legitur *Hypobolimæo ad Eſchiū*, quod Salmaſius dilatat *Eſchinun*, in Lugd. maj. *Hypoblimeo aeſbinon*, quod perpende.

7 *Minus nihilo*] Sic optime omnes codd. & vett. edd. quas vidi, habent. L. Carrio Antiq. Lect. lib. 3 cap. 17. ut hoc modo corrigat, ineptè profert:

Ego illud minus nihil exigor pecuniam.

Cap. XV.

Paſſis velis, & paſſis manibus *dixiſſe veteres*, [1] *non à verbo ſuo, quod eſt* patior; *ſed ab alieno, quod eſt* pandor.

AB eo quod eſt *pando*, *paſſum* veteres dixerunt, [2] non, *panſum*, & [3] cum

1 *Non à verbo ſuo, quod eſt Patior, &c.*] Rectè notat Stephanus, ſi verba huic capiti præfixa, eſſent Gellii, eum omnino ridicule & abſurde loqui dicendum. Si enim conſtat, participium iſtud *paſſis*, cum de velis & manibus dicitur, habere ſuum verbum *Patior*, quid venit in mentem veteribus, ut, cum hoc ſcirent, eo tamen participio ita uterentur, ut ſuo verbo nullum jus in ipſum eſſe vellent, verum id in alienum verbum transferrent? Participium autem *paſſus*, cum de velis & manibus dicitur, non eſt à *pando*, ut ab alieno, ſed omnino, ut à ſuo & genuino verbo. *Oiſ.* Potuit nunc etiam Gellio aliquid contigiſſe, prout illi contigit in arbitriis de vocibus *ſupereſſe* & *noviſſime*. Sed quam felices ſunt literæ, ut ſtatim parati ſint unci, qui exerrationes & lapſus retrahant! prout forſan nuncquoque aliquid illi excidit, quod ab omnibus vix poterit probari. Unde præter Stephanum exſtitit & Giſanius in indice Lucretii confeſſus ſe diſſentire ab Gellio, qui *paſſum à pando ſemper dici* contendit. Ego nec quod Stephanus effert, participium iſtud *paſſis*, cum de velis & manibus dicitur, habere ſuum verbum patior, nec hoc Giſanii penitus à Gellio dici video, quippe qui tantum à veteribus ſic ait dictum. Certum eſt enim, analogiam non intercedere, quin participium *paſſus* tam à *pando* deductum videri poſſit quam ab *patior*. Ut enim à *ſcindo ſciſſum*, *frendo freſſum*, *findo fiſſum*, quæ exempla notiſſima ſunt, ſic ab pando deduci potuit paſſum & paſſus. Hoc quum ita ſit, conſtitit tamen ab pando ductum fuiſſe *panſum* & *panſus*, ut mando, manſum, ſcando, ſcanſum. Quod adeo elatum eſt, ut nequeat ambigi, quin & primi inter Latinos ita dixerint; & Gellium id ignoraviſſe credam nunquam, quippe qui *pandor* agnoſcit verbum alienum à *paſſus*, & *multa gravia paſſos* Latini perpetuo habuerunt in ſermone. Unde quum poſſent ac deberent vitare confuſionem, ſicut caverunt in *prenſus* & *preſſus*; attamen ſurgente ætate melioris Latinitatis, & quum ingenia inciperent exerceri ſcribendo, inceſſit lubido, ut in illo *panſus* agnoſceretur aliquid aut inhabile aut non affatim gratum auribus, unde in reliquiis etiam, quas habemus, reperitur non frequenter, ſed quaſi communiter *paſſus* Gellio præbente Plautum & Cæcilium, quum à nobis præberi poſſint fere omnes boni poetæ. Sed quum melior ætas abiit, ſimul imminui cœpit uſus vocis *paſſus*, & placuit repeti *panſus* unde apud Minutium Felicem, apud Prudentium ex MSStis exemplaribus, quæ ſunt hujus auctoris ſane vetuſtiſſima, id proponit Giſanius in indice Lucret. in *Diſpanſus*. Hinc jam apparet, quos veteres dicat Gellius, & alienum verbum dici debere *pandor* in participio *paſſus*. Non diſputat contra Gellium, qui docet *panſum* dictum eſſe à *pando*. Crediderim ſatis Gellio ad manum fuiſſe *ſcando ſcanſum*, *mando mandere manſum*, & ſimilia τῆς Γραμματικῆς. Veteres dixiſſe *paſſum* ait, nempe quorum ſcripta exſtantia id demonſtrabant, non veterrimos, & quibus lingua Latina magis in uſu loquendi, quam ſcribendi. *Gronov.*

2 *Non panſum*] Errat Gellius, uti & Servius in Æneid.

Digitized by Google

[3] cum præpoſitione, *expaſſum*, non *expanſum*. Cæcilius in Synariſtoſis:

[4] Heri verò proſpexe eumce ex tegulis:
[5] Hæc nunciaſſe, & flammeum expaſſum domi.

[6] capillo quoque eſſe mulier *paſſo* dicitur, quaſi porrecto & expanſo, & *paſſis* manibus & velis *paſſis* dicimus, quod ſignificat diductis atque diſtentis. itaque Plautus [7] in Milite glorioſo, *a* litera in *e* mutata, per compoſiti vocabuli morem, *diſpeſſis* dicit, [8] pro eo quod eſt, *diſpaſſis:*

Credo ego iſthoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam,
Diſpeſſis manibus patibulum quum habebis.

Æneid. lib. 1. dum à *pando* veteribus *panſum* dictum negant. Ex *panſus* enim, ut G. Scioppius in Grammatica Philoſophica notat, factom fuit *paſſus*. *Diſpanſus* autem dixit Lucretius lib. 1. *Veſtes diſpanſæ in ſole ſereſcunt.* *Panſum* vero dictum à *pando* eodem modo, ut à *ſcando*, *ſcanſum*, à *tundo*, *tunſum*. Quamvis receptius fuerit *paſſum* dici. unde *paſſo velo* apud Plautum; apud Virgilium, *Crinibus paſſis*, apud Ennium & Cæſarem *paßis palmis* pro manibus expanſis. Plautus etiam, ut mox notat Auctor noſter, *diſpeſſus* dixit, pro *diſpaſſus*.

3 *Cum præpoſitione*] Reg. *cum ex præpoſitione.*

4 *Heri vero proſpexe, &c.*] Cod. Tornæſ. *proſpexiſſe.* Et ita etiam Nonius in verbo *paſſum*, ubi hocce Cæcilii exemplum adducit hoc modo:

Heri vero proſpexiſſe eum ſe ex tegulis,
Hæc nuntiaſſe, & flammeum expaſſum domi. Oiſ.

Et noſtri omnes codd. retinent vulgatum, quum tamen vix credi queat Stephanum ita graſſaturum ſine ullo ſubſidio.

5 *Hæc nunciaſſe*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *Hæc nuntiaſſet.* Oiſ. Nequaquam: nam & Badiana, & Aldina & Gryphianæ habent *nuntiaſſe & flammeum expaſſum*: quæ poſtrema interpretatur Proſteus *flammam per ædes fuiſſe graſſatam.* Credis?

6 *Capillo quoque paſſo*] Diſperſo & ſoluto. Habitus mulierum lugubris. Petronius de Matrona Epheſina: *Hæc cum virum extuliſſet, non contenta vulgari more funus paßis proſequi crinibus, &c.* Sic Terentius Heautontimor. Act. 2. Sc. 3. puellæ deſcribens lugubrem habitum inquit:

Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter.

Et ſexcenta ſimilia paſſim apud Auctores occurrunt. Adde ſis Plutarchum in quæſtion. Roman. ubi inquit, Cur filiæ, cum parentes efferuntur, ſint γυμνaῖς ταῖς κεφαλαῖς, καὶ ταῖς κόμαις λελυμέναις; *Intectis capitibus & crinibus paßis?* Oiſ. Cur igitur ingreditor recenſionem talium exemplorum, quæ ſibi conſcius erat deſcripſiſſe ex aliis? Cur Gellium alia ſuppeditantem non adhibuit? Sed nempe cum legerat vix aut remiſſiſſime. Oportune Lambecius annotavit ex lib. 2, 19 verba Quadrigarii: *Id ubi reſciverunt propinqui obſidum . . eorum parentes cum propinquis capillo paſſo in viam provolarunt.* Gron.

7 *In Milite glorioſo*] Exſtat Act. 2. Sc. 4. Vſ. 6. & 7.

8 *Pro eo quod eſt diſp.*] Vox ſecunda in Reg. nulla conſpicitur.

CAP. XVI.

De novo genere interitus Crotonienſis Milonis.

[1] MILO Crotonienſis athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt [2] olympiade quinquageſima coronatum eſſe, [3] exitum habuit vitæ

1 *Milo Crotonienſis*] Hunc Milonis caſum ſimiliter deſcribit Valerius Maximus lib. 9 cap. 12. *Milo Crotoniates*, inquit, *cum iter faciens quercum in agro cuneis adactis fiſſam vidiſſet; fretus viribus, acceſſit ad eam, inſertiſque manibus divellere conatus eſt: quas arbos excußis cuneis in ſuam naturam revocata compreßit, eumque cum tot gymnicis palmis lacerandum feris præbuit.* Adde ſis Ovidium in Ibin, Strabonem lib. 6. Suidam.

2 *Olympiade quinquageſima*] Quum nugax Oiſelis

vitæ miſerandum [4] & mirandum. quum jam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterque faceret fortè ſolus in locis Italiæ ſilveſtribus: quercum vidit proxime viam patulis in parte media [5] rimis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens, an ullæ ſibi reliquæ vires adeſſent, immiſſis in cavernas arboris digitis, diducere & reſcindere quercum conatus eſt, [6] ac mediam quidem partem diſcidit, divellitque. quercus autem in duas diducta partes, quum ille, quaſi perfecto quod erat connixus, manus laxaſſet, [7] ceſſante vi rediit in naturam; manibuſque ejus retentis incluſiſque ſtricta denuo & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit.

ſelii manus in grandi nota ad has voces nihil formaverit niſi deſcriptum ex Salmaſii Exercitationibus Plinianis pag. 38, commodius putamus id indicare lectori, quam temere molem hujus libri augere. In Lincoln. reperiebam *Olympiade coronatum*, quo affirmatur ſuſpicio Salmaſii, quum nota L. ſcriptus fuiſſet numerus, ab aliis ſuppoſitum temere fuiſſe I, quam iſte ſcriba omiſit. *Gronov.*

3 *Exitum habuit vitæ*] Reg. & Lugd. maj. legunt preſſius *exitum habuit è vita*, eſtque ipſius Tullii. *Gronov.*

4 *Et mirandum*] Quamvis hoc omnes libri habeant, Gloſſema tamen ſapere haud abſque ratione videtur. *Oiſ.* Oportuit eam ullo genere exprimi, ut ſciremus. Et forſan eſt aſtutus, ut reſciverit in codicibus antiquis eſſe aliquid incertum, & quod huic conjecturæ faveat, ut aliquis habeat *miſeræ vidit* mediis omiſſis. Sed ſcias ea omnia malæ fidei. Scilicet non placuit illi iſta alluſio earundem ſyllabarum. Quid igitur cenſuit de illis Ciceronis 4 Catil. 6. *Quia mihi vehementer hæc videntur miſera atque miſeranda*, quod egregie iſtic illuſtrat Scholiaſtes, quem ex paterno chirographo edidi.

5 *Rimis*] Sic primus, quod ſciam, repoſuit G. Ranchinus Variar. Lect. lib. I cap. 5. cum in omnibus libris legeretur *ramis*. haud bene. Nam *rimis* legendum, ut omittam, quod Valerius dicit, *quercum cuneis adactis fiſſam*, evincit ſententia, & verba illa, quæ ſequuntur, *immiſſis in cavernas arboris digitis*, id eſt, in rimas. His ſimilia videtur locutus Apulejus lib. 9. Metamorphoſ. *Hoc tibi dolium*, inquit, *nimis vetuſtum eſt*, *& multifariam rimis hiantibus quaſſum.* Et lib. 10. *Clauſis ex more foribus per quandam modicam cavernulam rimantur me paſſim expoſitis epulis inhærentem.* Ubi cavernula nihil aliud, quam rima. *Oiſ.* Imitatur editionem anni 1651.

6 *Ac mediam quidem partem diſcidit, divellitque*] Lege cum Ranchino, *Ac mediam quidem diſcidit, divellitque*, id eſt, arborem, evulſa illa vocula *partem*, quæ verum gloſſema videtur.

7 *Ceſſante vi*] Sic omnes. Sed MS. Reg. abigit ſeptem primas literas & tantum Gelliana agnoſcit *e vi*, quod videtur ſuaviſſimum, neque aliter dictum, quam Auguſtus apud Suetonium: *Sed ex magnis detrimentis præter ſpem paulatim retractus ſum.* Gron.

CAP. XVII.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.

[1] ALCIBIADES Athenienſis quum apud avunculum Periclen puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur; & arceſſi Pericles Antige-

1 *Alcibiades Athenienſis, quum &c. artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur, &c.*] Sic Plutarchus in Alcibiadis Vita: ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ μανθάνειν ἧκε, τοῖς μὲν ἄλλοις ὑπήκουε διδασκάλοις ἐπιεικῶς, τὸ δὲ αὐλεῖν ἔφευγεν ὡς ἀγεννὲς, καὶ ἀνελεύθερον. Id eſt, *Poſtquam ſe ad diſciplinas tranſtulit. aliis quidem obtemperavit magiſtris æquo animo, tibia autem canere refugiebat.* Ubi & rationem ſubjicit, quod plectri quidem & lyræ uſus nihil neque ex habitu, neque ex forma ingenuo digna depravaret, vultus vero ejus qui tibias ore inflat, vix à familiariſſimis dignoſci poſſet. Quod Cytharæ etiam uſus colloquium,

tigenidam tibicinem juſſiſſet, ut eum cane... tibiis, quod honeſtiſſimum tum videbatur, doceret: traditas ſibi tibias, quum ad os adhibuiſſet, inflaſſetque; pudefactus oris deformitate abjecit infregitque. [2] ea res quum percrebuiſſet; omnium tum Athenienſium conſenſu, diſciplina tibiis canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in commentario [3] Pamphilæ nono & viceſimo.

quium, nec concentum tolleret, tibia verò os obturaret & interſepiret, adeoque vocem & ſermonem auferret. Dicere itaque Alcibiades ſoleret, tibiâ canere debere Thebanorum filios, quippe qui diſſerere non noſſent; Athenienſes vero ſequi debere Minervæ & Apollinis exemplum, quorum illa quidem abjecerat tibiam, hic vero tibicinem etiam excoriaverat. *Oiſ.* Potui relinquere hanc citationem homini inepto, ſed ut rideretur. Nec enim dubito, quin & illam rapuerit ex Agoniſtico Per. Fabri, ubi libro 1 cap. IV non Gellius modo & Plutarchus junguntur, ſed & alii, quos illic vide; vel ex Leopardi Emendationibus 11, 13. Aut certe feciſſet melius, ſi lectorem miſiſſet ad ea quæ notata ſunt ab Brodæo ad Epigrammata lib. 3 cap. 7 pag. 321. Quæ omnia quum tamdiu ſcripta bene ſint, talis editor Gellii non niſi ludibrium debere voluit. *Gronov.*

2 *Ea res cum percrebuiſſet*] Similiter Plutarchus: *Statim dilata eſt inter pueros fama, merito Alcibiadem faſtidire tibiam, & ejus ſtudioſos deridere; unde ex oblectamentis liberalibus plane fuit exploſa & prorſus irriſa tibia.*

3 *Pamphila*] Videndus de hac docta fœmina, Voſſius de Hiſtor. Græc. lib. 2 cap. 7, quem non eſt opus in hac pagina deſcribere. Sed in codice Regio legitur modo *Scriptum hoc in com.* ſine verbo *eſt*, quod etiam omittitur in editione Brixiana; quum quod rideas, ita ederetur cap. 23 ante Stephanum, hic interpoſuit, firmantque MSS. Reg. Lugd. uterq. Lincoln.

CAP. XVIII.

Quod pugna belli civilis victoriaque C. Cæſaris, quam vicit in [1] Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per [2] cujuſdam remigis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patavii.

QUO C. Cæſar & Cn. Pompejus die [3] per civile bellum ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Patavii in Tranſpadanâ Italiâ memorari digna. [4] Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotii religionibus venerandus, & caſtitate vitæ ſanctus, re-

1 *Pharſalicis campis*] Brixiana editio *Pharſaliis*, prout etiam retinuit Stephanus pag. 576 in collectione capitum, ex imitatione velut Aldi, quum uterque in ipſo contextu neſcio cur mutaverint. Sed *Pharſaliis* hoc loco legitur in utroque Lugdun. Utique poetis amabilius fuiſſe adjectivum *Arcadius* nuper docuerunt ex MSStis viri docti. *Gronov.*

2 *Cujuſdam remigis*] Neſcio unde illud *remigis* primum hic irrepſerit; cum omnes vett. codd. & edit. habeant *cujuſdam Cornelii ſacerdotis;* quod ſane cum Auctore noſtro congruit. *Oiſ.* Sic eſt. Sed jam Aldus in collectione harum ſummarum edidit *cujuſpiam*, prout habet quoque Stephanus citata pagina 576, quum in contextu exhibeat id quod citat Oiſelius. Cæterum & Lambecius adſcripſit *cujuſpiam remigis*, prout exſtat & in utroque Lugd. etiam Petav. & Memm. Unde apparet id jam vetus eſſe, neque rem expedierim, ſi repudies id quod mihi occurrit; nempe ab Gellio diviſa eſſe ejus hominis nomina, ut in lemmate poſuerit cognomen Remex, in capite ipſo gentilicium nomen, dictuſque fuerit Cornelius Remex, cui pronomen addit Plutarchus. Unde erat majuſcula litera inchoandum. *Gronov.*

3 *Per civile bellum*] Scioppius ſubnotavit præpoſitionem: Et ſane illa interpoſita eſt ab Stephano, ſed ex MSStis, ut quam vidi in Reg. Thuan. Lincoln. Habent etiam uterque Lugd. & alii. Quæ quoniam in editis non erat expreſſa, inde nonnulli emendabant *confecerunt*. Idem.

4 *Cornelius quidam ſacerdos, &c.*] Hanc hiſtoriam, ſive fabulam mavis, Plutarchus in J. Cæſare,

Digitized by Google

repentè mota mente conſpicere ſe procul dixit [5] pugnam acerrimam pugnari, ac [6] deinde cedere alios, alios urgere, cædem, fugam, tela volantia, inſtaurationem pugnæ, impreſſionem, gemitus, vulnera, [7] proinde ut ſi ipſe in prœlio verſaretur, coram videre ſeſe vociferatus eſt; ac poſtea ſubito exclamavit, Cæſarem viciſſe. Ea Cornelii ſacerdotis hariolatio levis tum quidem viſa eſt & vecors: magnæ mox admirationi fuit: [8] quod non modò pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prœlii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: ſed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipſa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis repræſentata eſt.

ex deperditis T. Livii libris, hoc modo narrat: Ἐν δὲ Παταβίῳ, Γάϊος Κορνήλιος, ἀνὴρ εὐδόκιμος ἐπὶ μαντικῇ, &c. Quia enim longior eſt locus, Latine tantum eum referam; ſic itaque ſonat: *Patavii C. Cornelius augu alis ſcientiæ peritus, Livii hiſtorici civis & familiaris, ſub idem forte tempus operam dabat auſpicio. Hic primum, ut Livius auctor eſt, tempus prælii cognovit, præſentibuſque geri ait nunc rem, & prælium duces committere. Ubi iterum aves inſpexit, advertitque ſigna, fanaticus exiluit clamans, Vincis Cæſar. Obſtupeſcentibus illis qui aderant, detractâ capiti coronâ, juravit non prius ſe repoſiturum eam, quam arti res eſſet ipſa adſtipulata. Hoc Livius verum eſſe affirmat.* Hujus etiam rei ita meminit Lucanus lib. 7.

Euganeo, ſi vera fides memorantibus, Augur
Colle ſedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei diſpergitur unda Timavi,
Venit ſumma dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeji & Cæſaris arma.

5 *Pugnam acerrimam pugnari*] Sic Lucilius apud Donatum ad Eunuch. Act. 5. Sc. 2. & Adelph. Act. 5. Sc. 3 & 4. *Vicimus, o ſocii, & magnam pugnavimus pugnam.* Plautus in Pſeudolo Act. 1. Sc. 5.

Priuſquam iſtam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.

Nec abſimiliter Boëthius lib. 1. de Conſol. Philoſ. Proſ. 3. *Nonne apud veteres quoque ante Platonis noſtri ætatem, magnum ſæpe certamen cum ſtultitiæ temeritate certavimus?*

6 *Deinde cedere alios, alios urgere*] Ita voces diſpoſuit Stephanus, quum ederent *deinde alios cedere*, nec ſcio quo ſtimulo motus, quum nihil de eis notatum videam, niſi quod iſtud prius *alios* intelligam non exſtare in Lugdun. minore, ut valde ambigam ex hac trajiciendi temeritate, an non & hoc exemplum debeat addi illis, quæ notavit collegitque pater ad Livium 3, 37. *virgis cædi, alios ſecuri ſubjici*, docens ab elegantioribus ſemel poni, ubi vulgus iterat. Gronov.

7 *Proinde ut ſi ipſe*] F. *Perinde ac ſi ipſe.* Oiſ. Dignum auctore ſuo contra omnes MSStos.

8 *Quod non modo pugnæ dies &c.*] In Reg. eſt *quonam modo*. Lincoln. Lugdun. uterq. Petav. *quo non modo*. In codice Salmaſii adſcriptum eſt huic capiti: [Giraldus in deſcriptione Cambriæ cap. 16.] Et non diſſimile eſt, quod memoratur in notis Aſcenſianis. Gronov.

Cap. XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex ſatura, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων [a].

Non pauciſſimi ſunt, in quos poteſt convenire id quod M. Varro dicit in ſatura, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. Verba hæc ſunt; *Si, quantum operæ ſumpſiſti, ut tuus piſtor bonum faceret panem, ejus duodecimam philoſophiæ dediſſes; ipſe bonus jampridem eſſes factus. nunc, illum qui norunt, volunt emere [1] milibus centum; te, qui novit, [2] nemo centiſſis.*

a *De Eduliis.*

1 *Milibus centum*] Subintellige *æris*, vel ſi mavis *ſeſtertium*. Videtur Varro hic alludere ad ci-

Digitized by Google

vium cenſum maximum, qui primis temporibus Urbis fuerat centum millia æris. Sic Livius lib. 1. *Prima claſſis eorum fuit, qui centum millium æris, aut majorem cenſum haberent.* Poſtea vero cenſus maximus tot millia ſeſtertium fuiſſe videtur; quod haurire licet ex illis Aſconii Pediani ad lib. 1. Ciceronis in Verrem, ubi Ciceronis verba de P. Annio Aſello, *neque cenſus eſſet*, ita exponit: *Neque centum millia ſeſtertium poſſideret. Nam more veteri Cenſi dicebantur*, inquit, *qui centum millia profeſſione detuliſſent. hujuſmodi adeo facultates cenſus vocabantur.* Oiſ. Mireris, cur adeo huc non trahat ad eandem alluſionem iſtud Lucilianum. *Tu milli nummum potes uno quærere centum* ex lib. 1 cap. 16. Cæterum ex hac imitatione videtur Lucianus veniſſe ad ſuam τῶν Βίων Πρᾶσιν.

2 *Nemo centuſſis*] Sic MSS. & vett. edd. in aliis poſtea repoſitum *centuſſi*. Perperam, ut notat Vir Summus, neque abſque honore nominandus, Gronovius, in conſummatiſſimo Opere de Pecunia Veteri lib. 1 cap. 8. Nam *emere centuſſis* per ellipſin dicitur, pro emere ære, vel pondere centuſſis. Ibidem eodem modo antiquam lectionem reponit apud Statium in Riſu Saturnalicio:

Noſter purpureus novuſque charta,
Et binis decoratus umbilicis
Præter me mihi conſtitit decuſſis.

Ubi viri docti ſimiliter ſcripſerant *decuſſi*. Simili ellipſi Latine dici *valere quinqueſſis, decuſſis*, &c. nempe æs vel pondus, ſimileſque loquendi modos ab eodem Viro Summo exemplis adductis ibidem latius probatos vide ſis. Cæterum Centuſſis erat nummus æreorum omnium maximus, pretii & ponderis centum aſſium. Varro lib. 4. de L.L. *Centuſſis, à centum aſſibus, quo majus Æris vocabulum non eſt.*

CAP. XX.

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, vita, moribus, deque ejuſdem fine vitæ.

[1] [2] EURIPIDI poëtæ matrem [3] Theopompus agreſtia olera vendentem victum quæſiſſe dicit. patri autem ejus nato illo reſponſum eſt à Chaldæis, eum puerum, quum adoleviſſet, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum eſſe. pater interpretatus athletam debere eſſe, roborato exercitatoque filii ſui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen [4] per ambiguam ætatem receptus non eſt. pòſt [5] Eleuſino & [6] Theſeo certamine

1 *Euripidis poëtæ matrem*] Sic Valerius Maximus lib. 3 cap. 4. *Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demoſthenes habuerit; ipſorum quoque ſeculo ignotum fuit: alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditaſſe omnium pæne doctorum literæ loquuntur.* Caute addit *pæne* Valerius. Suidas enim à Philochoro demonſtratum ait Euripidis matrem non fuiſſe olerum venditricem, verum ex valde nobilibus: Οὐκ ἀληθὲς δὲ, inquit Suidas, ὡς λαχανόπωλις ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τῶν σφόδρα εὐγενῶν ἐτύγχανεν, ὡς ἀποδείκνυσι Φιλόχορος.

2 *Euripidi poetæ*] Sic denuo edidi ex Reg. Lugd. utr. Chiſl. Scheff. prout jam ediderat Stephanus, neſcio cur non auditus, adeo ut nec Prouſteus illi fidem habeat. Valebit credo poſthac tanta auctoritas. Utique aliquoties in Gellio jam patuit placuiſſe illi genitivum vel Euripidæ vel Euripidi, & notavit ex Priſciano Scioppius in Grammatica p. 203.

3 *Theopompus*] Multa de iſto hiſtorico vide ſis apud Magnum Voſſium in De Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 7.

4 *Per ambiguam ætatem*] Hoc vult, Euripidem inter athletas pueros in certamen non receptum fuiſſe, quia jam pubertatem attigiſſet. Puberes ambiguæ ætatis exiſtimati, quia non amplius pueri, neque dum viri; ſolis autem viris (quo nomine etiam juvenes intelligebantur, ſed qui plenam pubertatem attigiſſent, atque adeo militarem ætatem, quæ à ſeptimo & decimo anno inchoabatur) aut pueris impuberibus ad certamen gymnicum aditus patebat in antiquâ Græciâ. Quod latius à P. Fabro diductum vide Agoniſt. lib. 3 cap. 3.

5 *Eleuſinio*] In Eleuſiniis ſacris in honorem Cereris Eleuſinæ celebratis, majoribus quidem menſe Boëdromione, minoribus vero Antheſterione menſe, vigeſimo primo menſis die, qui erat Myſteriorum ſeptimus, certamen haberi ſolebat; cujus hic

mine pugnavit, & coronatus eſt. mox, à corporis cura ad excolendi animi ſtudium transgreſſus, [7] auditor fuit phyſici Anaxagoræ & [8] Prodici rhetoris, in morali autem philoſophia Socratis, [9] tragœdiam ſcribere natus annos duodeviginti adortus eſt. [10] Philochorus refert in inſula Salamine ſpeluncam eſſe tetram & horridam, [11] quam nos vidimus, in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. mulieres ferè omnes in majorem modùm exoſus fuiſſe dicitur: ſive quòd [12] natura abhorruit à mulierum cœtu, ſive quòd duas ſimul uxores habuerat, quum id [13] decreto ab Athe-

meminit Gellius, cum ait Euripidem in eo coronatum fuiſſe; quod porro illuſtrat Cl. Meurſius in Eleuſin. cap. 28, quod putide huc traduxerat Oiſelius, quum illic videri poſſit.

6 *Theſeo*] Feſtum in honorem Theſei Athenis, octavo menſis die Θήσεια dictum; de quo quod ex Græcis supereſt, collegit Meurſius in Græcia Feriata, nec debuerunt illa ipſa loca huc ab Oiſelio transſcribi.

7 *Auditor fuit phyſici Anaxagoræ, &c.*] De Euripide & quæ varia hic tanguntur, videre poteris Suidam alioſque.

8 *Prodici rhetoris*] Hunc à καλλιλογίᾳ commendat Maximus Tyrius Diſſert. VII. Tanti vero ejus Declamationes habitæ fuere, ut ſinguli, qui eas audire voluerint, quinquaginta drachmas, hoc eſt, quatuor coronatos Gallicos, & præterea duos regales Hiſpanicos, pendere conſueverint, ut eſt apud Suidam in Πρόδικος. Hujus etiam meminit Ariſtoteles lib. 3. Rhetor. cap. 14. Et Plato, qui eandem rem memorat in Cratylo, eâ cauſa δραχμιαίαν ἐπίδειξιν appellat. Celeberrimum autem ejus nomen reddit commentum illud, quo introducit mulieres duas Herculem adoleſcentem, exquiſita oratione, alteram ad virtutis, alteram ad voluptatis viam pellicientes. De quo Suidas.

9 *Tragœdiam ſcribere*] Quod qua occaſione ab Euripide inceptum, ſic narrat Suidas: Ἐπὶ τραγῳδίαν ἐτράπη, τὸν Ἀναξαγόραν ἰδὼν ὑποστάντα κινδύνους δι' ἅπερ εἰσῆξε δόγματα. *Animum vero ad tragœdiam ſcribendam appulit, cum vidiſſet Anaxagoram pericula ſubiiſſe & in diſcrimen capitis veniſſe propter dogmata quæ introduxerat.*

10 *Philochorus*] Magni nominis hic fuit hiſtoricus, qui floruit tempore Ptolemæi Philopatoris, variiſque ſcriptis inſignis, de quo plura habes apud Voſſium de Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 18. & Jonſium de Scriptorib. Hiſt. Philoſ. lib. 2 c. 9.

11 *Quam nos vidimus*] Quod ſi ita eſt, & certa quædam documenta ab Salaminiis ſervata, Gellium compulerint ad id credendum, vix ſane opus erat teſtimonio Philochori. Sed opinor, ut ſpelunca vel ſchola Homeri in inſula Chio debebat curioſos poſteros fatigare; ſic ſupponi idem debuit in ſpelunca Euripidea de Gellio, præſertim quum in vicina Attica aliquamdiu vixerit. Tu ſcias, mi lector, hæc verba abeſſe ab codice Regio, ita ut etiam in Lugd. maj. legatur *horridam qm ſcriptitavit*, mediis omiſſis. Certe etiam Regia membrana non agnoſcit *τὰ Euripides tragœdias*. atque etiam legit *in quam ſcriptitavit*. Gronov.

12 *Natura abhorruit à mulierum cœtu*] Id quidem qui probabitur in eo, qui duas ſimul uxores ſumſiſſe fertur? An facere id potuit contra naturam ſuam? Vix cenſeo. Cæterum ſatis notabile, quod nec tertiam nec poſtremam vocem probet liber Regius; ſed etiam exhibet *naturam abhorruit mulierum*. Nihil potuit eruditius. Livius 4, 45. *Propter cultum amæniorem ingeniumque liberius quam virginem decet, parum abhorrens famam.* Ita Lipſius oſtentabat ex Farneſio codice apud Tacitum XIV annal. 21. *Majores quoque non abhorruiſſe ſpectaculorum oblectamenta.* Gronov.

13 *Decreto ab Athenienſibus facto*] Ob raritatem hominum, quibus civitas exhauſta eſſet. Sic enim Athenæus lib. 13. Deipnoſoph. ubi refert Socrati duas ſimul uxores in matrimonio fuiſſe, Xantippem & Myrtonem Ariſtidis alicujus filiam, nec tamen id Socrati vitio datum ab ejus reprehenſoribus, quoniam ex decreto Athenienſium ob hominum penuriam, cui libuiſſet, duas uxores habere tum liceret. Quod & confirmat Diog. Laërtius in Socrate, qui ſic ſcribit Latine verſus: *Nonnulli ambas ſimul habuiſſe tradunt, ex quibus Satyrus eſt, & Hieronymus Rhodius. Nam Athenienſes eum civitatem viris exhauſtam procreatione liberorum augere vellent, decreviſſe referunt, ut urbanam quidem unam uxorem cives ducerent, liceret autem & ex altera procreare liberos, idque tum & Socratem feciſſe.* Ad præceptoris autem ſui exemplum etiam Euripides ſimul duas uxores domum duxiſſe videtur. Suidas tamen Euripidem non tam eas ſimul, quam ſecundam poſt primam repudiatam duxiſſe ſcribit, ubi & ejus mores recenſet hiſce verbis Latine

Digitized by Google

Athenienſibus facto jus eſſet; quarum matrimonii pertædebat. Ejus odii in mulieres Ariſtophanes quoque meminit ἐν ταῖς προτέραις Θεσμοφοριαζούσαις[a], in his verſibus:

> Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ καὶ λέγω,
> Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
> 14 Ἄγρια γὰρ ἡμᾶς, ὦ γυναῖκες, δρᾷ κακὰ,
> Ἅτ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς[b].

15 Alexander autem Ætolus hos de Euripide verſus compoſuit:

> Ὁ δὲ Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου
> Στρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν,
> Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον
> Μεμαθηκώς· ἀλλ' ὅ, τι καὶ γράψαι, τοῦτ' ἂν
> Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει[c].

Is, quum in Macedonia apud Archelaum regem eſſet, uteretur que eo rex familiariter, rediens nocte ab ejus cœnâ, canibus à quodam æmulo immiſſis dilaceratus eſt: & ex his vulneribus mors ſecuta eſt. ſepulcrum autem ejus & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore, ut in gloriæ quoque loco prædicarent; οὔ ποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης 16 ὤλετό που[d], quod egregius poëta morte obita ſepultus in eorum terra foret. quamobrem

a *In prioribus Theſmophoriazuſis.*

b *Nunc igitur omnes admoneo & dico*
Virum hunc ulciſci multis de cauſis:
Fera enim nobis, matronæ, facit mala,
Utpote in agreſtibus oleribus enutritus.

c *Anaxagoræ alumnus veteris*
Durus quidem mihi videtur ad ſalutandum,
Et ridendi exoſus, & jocari ne ad vinum quidem
Conſuetus; verum quicquid ſcripſerit, id
A melle & Sirenibus profluit.

d *Nunquam memoria tua, Euripides, peribit uſpiam.*

tine expoſitis: *Fuit autem homo ſeveris moribus præditus, & triſtis, & qui mulierum congreſſum fugiebat. Unde etiam oſor mulierum eſt habitus. Nihilominus tamen uxorem duxit, primum quidem Chærinam, Mneſilochi filiam, ex qua Mneſilochum, & Mneſarchidem, & Euripidem habuit. Hac vero repudiata habuit & alteram, quam æque impudicam eſt expertus.*

14 Ἄγρια γὰρ ἡμᾶς ὦ γυν.] Paulo ante Stephanum ſic inceperunt edere, quum priores omnes haberent ἄγρια γάρ τινα ὦ, quod eſt in omnibus etiam ſcriptis, aut τινας. Anton. Gryphius primus eſt, quod ſciam, qui adoptavit vocem ἡμᾶς. Sed neque antiquiores habent illud κακὰ, nec ex ſcriptis niſi Lugd. maj. quum in reliquis ſit ΔΡΑΚΑΛΛΑΤΕ vel ΑΡΑΚΑΔΑΜΤΕ, ſive quaſi ἄγρια ex ſeſe ſatis explicarentur, etſi κακὰ abeſſent, ſive celent ipſam vocem κακά. Etiam Scioppius poſt verbum δρᾷ annotavit κα ἄτηγ' ἐν. Mox tamen omnes retinent ἀγρίοις τοῖς λαχάνοις. Gronov.

15 *Alexander autem Ætolus*] Hic eſt Alexander Ætolus grammaticus, poëta tragicus, qui Ptolemæi Philadelphi temporibus floruit, unde & à Suida & Hephæſtionis Scholiaſte altero, in ſeptem tragicorum Pleiade reponitur. Præter hoſce ejus verſus ab Auctore noſtro hic citatos, tres alios etiam ejus verſus refert Strabo lib. 11. quos ipſos iterum recenſes lib. 14. Parthenius vero Eroticôn cap. 4. ex ejus Apolline elegantiſſimum adducit carmen.

16 Ὤλετό που] MSS. ὄλοιτο vel ολογτο vel οαυτο, quæ in idem vergunt, & adſcripſit Scioppius ἄλοι τόπυ. Bourdelotius adpoſuit ἄλῃ πῦ. Scriverio quid cauſæ fuerit, cur bis in hoc loco annotaverit ſcribendum eſſe *Macetæ* pro *Macedones*, quod ex libro ejus deſcripſit pater, nullus aſſequor. Οὐ κατ' ἐλεῦ- ται eſt Homericum. *Gronov.*

rem quum legati ad eos ab Athenienſibus miſſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

CAP. XXI.

Quòd à poëtis Jovis filii prudentiſſimi [1] *humaniſſimique, Neptuni autem ferociſſimi & inhumaniſſimi traduntur.*

PRÆSTANTISSIMOS virtute, prudentia, viribus, Jovis filios poëtæ appellaverunt, ut Æacum & Minoa & Sarpedona; ferociſſimos & immanes & alienos ab omni humanitate, [2] tamquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, [3] Cyclopa & [4] Cercyona & Scyrona & [5] Læſtrygonas.

1 *Humaniſſimique*] Hanc vocem de ſuo adjeciſſe τίλλογράφον putat Stephanus; quaſi neceſſe eſſe exiſtimarit, cum Neptuni filii dicerentur *inhumaniſſimi*, Jovis filios contra dici *humaniſſimos*; quod Gellius tamen non dicit. *Oiſ.* Sed non vetat intelligere. Certe & virtus Æaci & Minois prudentia ſic traduntur ab fabulis, ut comitem illam habuerint, & Gellius eam vult comprehendi non modo in iſtis, ſed & in viribus Sarpedonis, quas hoc diſcrimine ſeparat ab ferocia & immanitate aliorum. In Reg. autem legitur *Minoem*, Lugd. min. *Mino*. Gronov.

2 *Tanquam è mari genitos*] Hujus rationem reddit Phornutus de Deor. Natur. Διὰ δὲ τὴν θεωρουμένην βίαν παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ πάντας τοὺς βιαίους καὶ μεγαλεπιβόλους γεγονότας, ὡς τὸν Κύκλωπα, καὶ τοὺς Λαιστρυγόνας, καὶ τοὺς Ἀλωΐδας, Ποσειδῶνος ἐμύθευσαν ἐκγόνους εἶναι. Id eſt, *Ob violentiam autem in mari conſpectam, omnes quoque violentos & præfractos homines, ut Cyclopem; & Lyſtrygonas, & Aloidas, Neptuno prognatos eſſe fabulantur.*

3 *Cyclopa*] Polyphemum Neptuni filium. *Oiſ.* Sic quidem licet doctrinam monſtrare, cui placet. Sed quid de ejus fratribus ergo ſtatuendum? In MS. Regio erat *Cyclo & Cerc.* Sed in Thuan. legebam *Cyclopas & Scironas.* Neſcivit hic ſcriptor ſibi moderari. Haud dubie Gellius dedit *Cyclopas & Cercyona* &c. *Gronov.*

4 *Cercyona*] Hyginus in Fabul. cap. 158. Cercyonem Vulcani filium facit. Forte hic legendum *Bergiona*, ut eſt apud Melam lib. 2 cap. 5. *Oiſ.* Cauſa nulla eſt.

5 *Læſtrygonas*] Schegkius in Præmiſſis Epiſtol. 6. ad H. Stephanum, ex MS. profert *Læſtrygonas atque Theſea.* quod an legitime ſit, non diſputat, ſed aliorum judicio permittit, etiamſi Theſeus ob fortitudinem etiam pro Neptuni filio habitus fuerit. *Oiſ.* Habeat hoc Schegkius peculiare ſibi, neque enim aliquod ejus indicium in ullo noſtrorum codicum.

CAP. XXII.

Hiſtoria de [1] *Sertorio duce, deque aſtu ejus commenticiiſque ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandoſque ſibi utebatur.*

[2] SERTORIUS vir acer, egregiuſque dux, [3] & tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites ſi mendacium prodeſſet, & literas compoſitas pro veris lege-

1 *Sertorio duce*] Reg. & Lugd. maj. *Sertorio egregio duce.*

2 *Sertorius vir acer, &c.*] Hujus vitam egregiè deſcribit Plutarchus in Parallelis, qui videndus.

3 *Et tuendi*] Pro his Reg. *educendi*, quod etiam notavit Scioppius: unde in aliis ſcriptis & vulgatis olim exhibuerunt *& utendi.* Ergo adſcripſit pater: [Ste. *tuendi*, bene credo, ut *tueri ſcholam* in Illuſtr. Grammatic]. Ego tamen illud *utendi* ſic rejicere nequeo, quia videtur aliquid ſingulare in Sertorio annotare

Digitized by Google

legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat, ſi quid iſtæ res eum apud militum animos [4] adjutabant. Illud adeò Sertorii nobile eſt. Cerva alba eximiæ pulchritudinis & vivaciſſimæ celeritatis à Luſitano ei quodam dono data eſt. hanc ſibi oblatam divinitus, & [5] inſtinctam [6] Dianæ numine colloqui ſecum, monereque, & docere, quæ utilia factu eſſent, [7] perſuadere omnibus inſtituit: ac, ſi quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, à cerva ſeſe monitum prædicabat. id quum dixerat, univerſi, [8] tamquam ſi deo, libentes parebant. Ea cerva quodam die, [9] quum incurſio eſſet hoſtium nunciata, feſtinatione ac tumultu conſternata in fugam ſe prorupit, atque in palude proxima delituit; & poſtea requiſita periſſe credita eſt. neque multis diebus pòſt, inventam eſſe cervam Sertorio nunciatur. tum qui nunciaverat juſſit tacere: [10] ac, ne cui palam diceret, interminatus eſt: præcepitque, ut eam poſtero die repentè in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret: admiſſis deinde amicis poſtridie, [11] viſum ſibi eſſe ait in quiete cervam, quæ periſſet, ad ſe reverti,

notare auctor, quod pertinuit ad ipſius commodum. In eo eſt uti exercitu, & ſcire eum facere ſibi utilem, prout ita ſæpe Tullius notavit in epiſtolis uti his & illis hominibus. Certe Gellii eſt gerundia *utendi regendique* tanquam ejuſdem proprietatis & efficaciæ in ſyntaxi jungere. *Gronov.*

4 *Adjutabant*] Ita ſane legitur in variis MSS. Attamen Reg. *adjuvabant.*

5 *Inſtinctam*] Al. *inſtructam.* haud ita bene. *Oiſ.* Non video, nec etiam opinor in ulla editione alia id exſtare, præterquam in Stephanica: cujus præſes certe doctior erat, quam ut talem mutationem ſponte induceret, unde merum videtur eſſe typorum mendum, nec dignum, cujus ſervaretur mentio. Non eſt etiam ulla varietas in ſcriptis. Addendus Gebhardus lib. 1 Anal. cap. 15, *Gronov.*

6 *Dianæ numine colloqui ſecum, &c.*] Hoc ſtrategemate uſus Sertorius, ad exemplum aliorum, qui ut majori auctoritate & reverentiâ imperium & leges ſuæ à populo reciperentur, fingebant divinitus eas ſibi traditas; & quicquid populo præſcriberent, id divini numinis juſſu & inſtinctu facere, adeo ut ſub religionis ſpecie ſuperſtitionem ipſam foverent. Hac arte leges ſuas tradidere Lycurgus Lacedæmoniis, Solon Athenienſibus, Minos Cretenſibus. *Oiſ.* Sunt admodum diſſimilia; ut imperia integra ac legibus prorſus laudatiſſimum ad morem condendis & ſummo cum ſplendore ad longam diuturnitatem cuſtoditis conferantur cum hoc exigui temporis latrocinio? Ne dictu quidem res digna eſt, & propius foret, ſi abſurditatem Neronis huc traxiſſet in iſta icuncula puellari, cujus volebat credi monitione prænoſcere futura, & quæ ſunt ſimilis ineptiæ. aut ubi belluæ narrantur ſubito fuiſſe manſuetæ. *Gron.*

7 *Perſuadere omnibus inſtituit*] Quod monui lib. XII cap. 1, libenter præſto, ut ſciatur publice in cod. Regio & Lugd. maj. plane legi *inſtitit*, cujus & rationem nunc haberi debere exiſtimo, licet Bourdelotius, Salmaſius, Lambecius id neglexerint. *Idem.*

8 *Tanquam ſi Deo.*] Prout editur cap. 39 *Tanquam ſi ego dicam.* Et XVI, 2. *Tanquam ſi te dicas adulterum.* Attamen eximium eſt, quod patri in mentem venit & adſcriptum his eſt, nempe *tum quaſi Deo*, quod ipſum & Salmaſius adſinxit. *Idem.*

9 *Quum incurſio eſſet hoſtium nunciata, &c.*] Sic MSS. & vett. edd. In edit. Stephani eſt: *Cum incurſu eſſet hoſtium nuntiata feſtinatio, tumultu conſternata, in fugam ſeſe prorupit.* Oiſ. Quod quia nihil habet, quo ſe commendet, ab Patre etiam rejectum eſt, & compellimur pro non Gelliano rejicere; quum tamen inconſulte propaget Prouſteus, interpretans [cum propter incurſionem hoſtium imperata eſſet properatio] dubites, quid pejus ſit, quum utrumque peſſimum. *Idem.*

10 *Ac ne cui palam*] Vocula prima non exſtat in Regio: & certe commodius procedet ſermo, ſi libeat legere *juſſit tacere, ne cui palam diceret*, (vel *ne cui diceret, palam*) *interminatus: præcepitque.* Gronov.

11 *Viſum ſibi ait in quiete*] Ita Petronius: *Videbatur mihi ſecundum quietem Priapus dicere.* Similiter

verti, &, ut prius conſuerat, [12] quod opus eſſet facto, prædicare. tum Sertorio, quod imperaverat, ſignificante, cerva emiſſa in cubiculum Sertorii introrupit; clamor factus, & orta admiratio eſt: eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. [13] Memoriæ proditum eſt, ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, quum multis prœliis ſuperatus eſſet, neminem umquam ab eo deſciviſſe: quamquam id genus hominum eſſet [14] mobiliſſimum.

liter Cæcilius apud Minucium Felicem in Octavio: *Etiam per quietem Deos videmus.*

12 *Quid opus eſſet facto prædicare*] Reg. Thuan. Lugd. maj. *prædicere*. Id certe hic intelligitur & deſideratur. Cæterum mox in iiſdem legitur *tum ſervo quod imp. ſig.* vel *ſermo*, ut eſt in Lugd. maj. quod certe videtur clarius, ut ſervus ab eo miſſus ſit poſt congregatos amicos, qui ei, quicum conſtituerat, indicaret, amicos conveniſſe ad Sertorium, & quidem in eum locum. Sed iidem codices pariter habent *ſignificat*, quod etiam poteſt probari. Bourdelotius adſcripſit *ſignificato*. Scioppius etiam annotavit *repente & in eum locum*. Gronov.

13 *Memoria prodita eſt*] Hi ipſi codices etiam legunt *memoria prodita eſt*. Idem.

14 *Mobiliſſimum*] Ut Horatius de plebe Romana Od. 1.

Hunc, ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus.

Et Cicero Orat. pro Roſcio: *Quem hominem? levem? imo graviſſimum: mobilem? imo conſtantiſſimum.* Et Cæſar lib. 3. de Bello Gall. *Itaque cum intelligerent, omnes fere Gallos novis rebus ſtudere, & ad bellum mobiliter celeriterque excitari.*

Cap. XXIII.

De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

Hellanicus, Herodotus, Thucydides, hiſtoriæ ſcriptores in iiſdem temporibus fere [1] laude ingenti floruerunt, & non nimis longè diſtantibus fuerunt ætatibus. nam [2] Hellanicus initio belli Peloponneſiaci fuiſſe quinque & ſexaginta annos natus videtur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. ſcriptum hoc libro undecimo [3] Pamphilæ.

1 *Laude ingenti*] Quid ſi legas *laude ingenii*? Oiſ. Verius ſequaris, quod in Reg. & Lugd. maj. eſt *in iiſdem fere* aut *ferme temporibus*. Gronov.

2 *Hellanicus initio belli Peloponneſiaci*] De quo ut & reliquis duobus diligenter agit G. J. Voſſius in Hiſtoricis Græcis. *Gronov.*

3 *Pamphilæ*] De hâc vide quæ notavimus ad cap. 17. hujus libri.

Cap. XXIV.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis ſcripſit, de comicis Latinis judicarit.

[1] Sedigitus in libro, quem ſcripſit de poëtis, quid de iis ſentiat, qui comœdias fecerunt, & quem ex omnibus præſtare cæteris putet,

1 *Sedigitus in libro quem de Poëtis ſcripſit, quod de iis ſentiat*] Putidum hoc & inſulſum Volcatii Sedigiti de Latinis Comicis judicium, dudum eſt, quod à Viris doctiſſimis exploſum eſt, eoſque inter à J. Rutgerſio Var. Lect. lib. 4 cap. 19. *Oiſ.* Recte; ſed poſt illum non erat negligendus G. J. Voſſius libro

tet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his verſibus ſuis demonſtrat:

Multos incertos certare [2] hanc rem vidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem diſſolvam tibi:
Ut contra ſi quis ſentiat nihil ſentiat.
[3] *Cæcilio palmam Statio do comico.*
[4] *Plautus ſecundus facilè exſuperat cæteros.*
[5] *Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium eſt:*
[6] *Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.*

[7] *Poſt*

libro II Inſtitut. Poetic. cap. 23. Eum vero non nominat Oiſelius, quia plures inde partes arripuit: quarum nonnullas delevimus ibi reperiendas. Quum vero illuc diligentia lectoris ſit directa, non oportuit iſta lacerari, partes inde ſurripiendo, quæ huc immitterentur. Hinc neque eſt, ut annexa ab Oiſelio in Addendis de Sedigito aut ex 3, 3 aut Ciceronis verbis ac Suetonii monſtrato obſerventur, quum ſint omnia aliena. Interim licet cuique eligere ſuam Venerem, nec omnium rerum ratio exigi poteſt. Et Voſſius recte monet judicium ejus pro privato habendum nec accurato: præ quo ſuſpiciendus veterum conſenſus. Non in Senatu Romano perpetuus ordo certos quoſdam præpoſuit, non Euripides poematibus ſuis ſemper vicit. *Gronov.*

2 *Hanc rem vidimus*) Mira eſt pertinacia omnium codicum, ut legant *videmus*, ut etiam Scioppius ſuo codici adſcripſerit. Et certe eſſe hîc aliquid ſalebroſum, docet vox inſequens *tibi*, quæ docet illum ſuppoſuiſſe ſibi cum uno rem eſſe, ut dubitare liceat, an non ſcripſerit *hanc rem viderit*. Gronov.

3 *Cæcilio palmam Statio do comico*) Unde Statii cognomen Cæcilio adhæſerit, docet Auctor noſter ſupra lib. 4 cap. 20. Cæcilio Sedigitus palmam tribuit inter Comicos; facilius id fortaſſe factum quam decuit: quamvis enim de eo, cujus nulla exſtant ſcripta, judicari nihil poſſit, non parvi tamen Ciceronis judicium faciendum eſt, qui nunc *malum eum Latinitatis Auctorem eſſe*, nunc *malè locutum* dicit. Verum Acidalius Divinat. in Plaut. cap. 1. putat Sedigitum non tam ſermonis puri, quam argumenti rationem habuiſſe; quo nomine etiam Cæcilio palmam tribuit Varro apud Nonium: *In argumento Cæcilius poſcit palmam, in Ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus.* Sic Horatius etiam Cæcilium gravitate dicit vincere. *Oiſ.* Cæterum hæret in his aliquod incertum. Nam quum multi ex vulgaribus MSS. habeant *ſtatio docomico;* tum probatiſſimus ille Reg. legit *ſtatio do minico*. Lugd. maj. *ſtatio dandam minico*. Et ſane quum anteceſſerit *poetæ comico*, non eſt ſatis proba hæc repetitio vocis, cui nullum ineſt momentum. An credimus igitur ſcripſiſſe *do mimico* aut *metrico?* Gronov.

4 *Plautus ſecundus*] Ex Varronis ſententia in ſermonibus Plautus princeps, ut modò vidimus. Acidalius putat Sedigitum non inepte Plauto ſecundum locum dediſſe, ut Cæcilio primum, ab argumento ſcilicet: ut rerum argumentorumque omnium prima, verborum deinde ſermoniſque ſecunda ratio habeatur. Neque id diffitendum; quamvis enim Terentius ſermonis puritate multis paraſangis Plautum ſuperet; argumentorum tamen varietate & rerum copia itidem Terentius à Plauto vincitur.

5 *Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium eſt*] Sic in ultima editione edidit Vir doctiſſimus. Cum vulgo erat, ut & in cod. Tornæſ. & vett. edd.

Dein Nævius qui fervet pretio in tertio eſt.

Stephanus vero ediderat,

Dein Nævius qui fervet pretium tertiu' eſt.

Valenti autem Acidalio legere placet:

Dein Nævius, ſi quis erit, pretio in tertio eſt.

Quod ſenſum non incommodum admittit. Legere etiam poſſis, quemadmodum Gryphius olim edidit:

Dein Nævius, qui fervet, pretio in tertio eſt.

Adde infra lib. 17 cap. 21. *Oiſ.* Ex his quod produxit Stephanus, amplectitur quoque Voſſius. Attamen in optimis MSS. legitur *pretio in tertio eſt* vel *tertioſt*. Hinc quum iſtud ſive *fervet* ſive *fervet* nihili ſit, apparet antiquum eſſe, *dein Nævius qui ferret pretio in tertio eſt:* vel *dein Nævius qui ferret pretiom tertiom, eſt*. Gronov.

6 *Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio*] Ita legendus hic verſus è MS. vett. edd. habent:

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Melius ſane, quam eo modo, quo Stephanus edidit:

Si erit, quod quarto; dabitur Licinio.

Quem etiam ſecutus erat Vir Doctiſſimus in poſtremâ editione. Intelligitur autem hic Licinius

Im-

[7] *Poſt inſequi Licinium facio Attilium.*
[8] *In ſexto ſequitur hos loco Terentius.*
[9] *Turpilius ſeptimum*, [10] *Trabea octavum obtinet.*
Nono loco eſſe facilè facio [11] *Luſcium.*
Decimum addo cauſa antiquitatis [12] *Ennium.*

Imbrex, de quo jam ſupra ad lib. 13 cap. 22. quædam notavimus. Meminit hujus Licinii etiam Cicero lib. 1. de Finib. & libb. de Divinatione.

7 *Poſt inſequi Licinium facio Attilium*] Hic omninò Sedigiti judicium claudicat, qui Terentio præponit Attilium, quem Cicero lib. 14. ad Attic. Epiſt. 23. vocat *duriſſimum Poëtam*; Licinius etiam ferreum nuncupavit, eodem Cicerone teſte lib. 1. de Finib. his verbis: *A quibus tamen diſſentio, ut cum Sophocles vel optime ſcripſit Electram, tamen malè converſam Attilii mihi legendam putem: de quo Licinius:*

Ferreum ſcriptorem opinor; verum ſcriptorem tamen
Ut legendus ſit. ———

Ex quibus Ciceronis verbis liquet Attilium Sophoclis Electram Latine reddidiſſe, quamvis malè. Hujus etiam meminit Suetonius in Jul. Cæſare, ubi ait in C. Julii Cæſaris funerationis proceſſu, inter ludos cantata eſſe quædam ad miſerationem & invidiam cædis ejus accommodata, *ex Pacuvii Armorum Iudicio, & ex Electra Attilii, alia ad ſimilem ſententiam.* ubi male Caſaubonus *Attii* nomen pro *Attilii* reponit. Videtur tamen Attilius circa eadem tempora ac Attius vixiſſe, nimirum circa annum U.C. IↃ CXXII. Volcatius hic Attilium inter comicos recenſet; quamvis Sophoclis Electram tragœdiam verterit; quia quæ ex ſuopte ingenio ſcripſerit comici argumenti fuerint; unde & fragmenta illa, quæ Cicero, Varro, Macrobius ex eo adducunt, deſumpta eſſe videntur.

8 *In ſexto ſequitur hos loco Terentius*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *conſequitur*. Omnino vix ferri poteſt hìc Sedigiti cenſura, qui ſexto demum loco Terentium in comicorum ordine collocat. Cum Terentium tantopere venerata ſit Antiquitas, ut optimus & ipſe comicus Afranius ullum ei conferri, nedum præponi, vetet. Mirum etiam, ne quidem ullam Afranii mentionem à Volcatio fieri, quem optimus cenſorum Horatius ipſe Menandro conferre non dubitat. Unde Vellejus Paterculus eum juxta Terentium & Cæcilium ponit lib. 1. *Dulceſque Latini ſermonis facetiæ*, inquit, *per Cæcilium Terentiumque & Afranium, ſuppari ætate floruerunt.* Et Quintilianus lib. 10. Inſtit. Orator. cap. 1. Afranium in Togatis excellere ſcribit. Ex his etiam conſtare poteſt, quanti hoc Sedigiti judicium faciendum. *Oiſ.* Immo ita veteres editiones habent *conſequitur*, ut vocem *loco* tunc omittant. Et ſane ſic eſt in ipſo Regio.

9 *Turpilius ſeptimum*] Floruit hic Sextus Turpilius temporibus Terentii; & mortuus eſt admodum ſenex Sinueſſæ Olymp. CLXIX. ut ſcribit Hieronymus in Chronicis. Terentium amaſſe fertur Turpilius, iiſdemque ludis aliquando utriuſque fabulas actitatas. Ejus Thraſyleontem, Fugitivos, ac Leucadiam, item Demetrium, quem ex Alexide tranſtulit, laudant inter veteres Varro, Feſtus, Nonius, alii.

10 *Trabea octavum obtinet*] Iiſdem etiam temporibus atque Attilius, Trabea quoque comicus floruiſſe videtur. Meminit hujus Cicero lib. 2. de Finibus: *Nam & ille*, inquit, *apud Trabeam voluptatem animi Lætitiam nimiam dicit.* In libris etiam Tuſculanar. Quæſtionum multos Trabeæ verſus Cicero adſert.

11 *Luſcium*] Quem hìc nono loco adducit Sedigitus Luſcium, fuit Terentio æqualis; inter fabulas ejus Theſaurus memoratur, cujus argumentum Donatus in Eunucho recitat.

12 *Ennium*] Præter Annalium libros plures inſuper ſcripſit comœdias & tragœdias; quam ob cauſam ei propter antiquitatem decimum inter comicos hìc locum dat Sedigitus.

CAP. XXV.

De verbis quibuſdam novis, quæ in Cn. Mattii mimiambis offenderamus.

[1] CN. Mattius vir eruditus in mimiambis ſuis [2] non abſurde neque ab-

1 *CN. Mattius*] Vide notas ad lib. 6 cap. 6. *Oiſ.* Ubi quum Thyſius appoſuerit, quæ illi erant ad manum, Oiſelius id ad ſua decora arripiens, huc allevit, quæ videbat eſſe G. J. Voſſii libro 11 Inſtit. Poet. cap. 33. Ea ut illic inſpicias, moneo, ne temere in hoc furtum conferas, quæ ſunt alteri debita.

Digitized by Google

abſonè finxit, [3] *recentatur*, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεῦται, [4] id eſt, denuo naſcitur, atque iterum fit recens. Verſus, in quibus hoc verbum eſt, hi ſunt:

> *Jamjam albicaſcit Phœbus, & recentatur*
> *Commune lumen hominibus, voluptaſque.*

Idem Mattius in iſdem mimiambis [5] *edulcare* dicit. quod eſt, dulcius reddere, in his verſibus:

> *Quapropter edulcare convenit vitam;*
> *Curaſque acerbas ſenſibus gubernare.*

ta. Sed in Voſſio vitioſe editum ἀνανεῦται. Gronovius.

2 *Non abſurde neque abſone*] Vox tertia non exſtat in cod. Regio. *Idem.*

3 *Recentatur*] Nonius: *Recentari honeſte poſitum pro renovari, quod eſt Græcè ἀνανεῦσθαι.* Atque idem citat Mattii exemplum, quod ex noſtro hauſit.

4 *Id eſt, denuo &c.*] Non poteſt dubitari, quin hæc Latina explicatio ſit addita ab ipſo Gellio; ita certatim ingeritur ab MSStis omnibus Reg. Lugd. utr. Mem. Pet. Scheff. & quoſcunque alios appareт adhibitos in editionibus, quarum Brixiana hinc totam interpoſitam habet, aliæ partem in marginibus. Sed certum eſt legi ſuo ordine integram in MSStis, quibus obniti nolui. Certe etiam Scioppius ſic adſcripſit. Sed neque mox ullum ſcio exſtare codicem, qui non exhibeat *& voluptatis*, quæ certe poſtrema vox ſyllabas habet pares τῷ *recentatur*, unde non debuit ſic abjici ab editoribus. Utique id ipſum novit & Scioppius. *Gronov.*

5 *Edulcare*] Sic Nonius *Edulcare, pro dulcius facere*, & Mattii verba adducit, quæ ex Gellio deſcripſit. Simili modo *Obdulcare* dixit Cæl. Aurelianus tardar. paſſion. lib. 3 cap. 1. *Cætera coquentes, atque obdulcantes ſale & oleo agris offerunt.* Utitur & Ambroſius lib. 5. Hexaem. cap. 21. de melle: *Nec ſolum voluptati, ſed etiam ſaluti eſt: Fauces obdulcat, & curat vulnera.* Sic *Indulcare* eſt apud Tertullianum adverſ. Judæos cap. 13. *Hoc enim lignum tum in ſacramento erat, quo Moſes aquam amaram indulcavit.*

CAP. XXVI.

Quibus verbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum: ejuſque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

ARISTOTELES quid ſyllogiſmus eſſet his verbis definivit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων [a]. ejus definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: *Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſis quibuſdam & conceſſis, aliud quid,* [1] *quàm quæ conceſſa ſunt, per ea quæ conceſſa ſunt, neceſſario conficitur.*

a *Oratio in qua poſitis quibuſdam aliud quid poſitis neceſſario conſequitur per ea quæ poſita ſunt.*

1 *Quam quæ conceſſa ſunt*] Iſtud *quæ* non exſtat in Reg. Græca etiam ſic vidit in MS. Scioppius τεθέντων τινῶν ἐξ ἀνάγκης ἄλλό τι συμβαίνει. Gronov.

CAP. XXVII.

Quid ſint comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* tributa, *quid* concilium; *atque inibi quædam ejuſmodi.*

IN libro [1] Lælii Felicis ad [2] Q. Mucium primo ſcriptum eſt, Labeonem ſcribere, [3] *Calata Comitia* eſſe, quæ pro collegio pontificum habentur [4] aut Regis [5] aut Flaminum inaugurandorum cauſa. eorum autem alia eſſe curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatum calari, id eſt, convocari: [6] centuriata per cornicinem. iſdem comitiis, quæ

1 *Lelii Felicis*] Mireris ſane hunc Lælium Felicem ita ab ſcriptotibus de comitiis Romanis velut continua ſagatione jactatum extolli & prodici creberrime, adeo, ut denique Latinus Latinius debuetit revocare Gruchium, incondite ſcribentem, [unde etiam Lælius apud Gellium ait, juſtius lege curiata Magiſtratus dari quod ex Meſſala habemus]. Quum interim nullus ſategerit cognoſcere, quis ille tantus adjutor iſtorum ſtudiorum fuetit, aut quando vixerit; niſi quod Phil. Catolus ad XIII, 12 eum tradat vetuſtiſſimum ſcriptorem, nec dubitavit deſcriptor Oiſelius ſequi, quum de ejus ætate ſciverit nihil utetque iſte, niſi quod vel coætaneus vel poſterior Q. Mucio vixerit, unde nequit juſte ſic appellari. In Regio eſt *Lelia Fel.* Sed Scioppius annotavit *L. Ælii Fel.* Ita videlicet litera L varie poteſt conſiderari, & codex Reg. infra conſentit cum vulgaris in *Lelii*, & in Grammaticis citatur aliquis *Q. Lelius*. Gronov.

2 *Q. Mucium*] Scævolam Juriſconſultum, de quo ſupra lib. 3 cap. 2.

3 *Calata Comitia*] Primum omnia *Comitia Calata* dicta, hoc eſt, convocata; poſteà verò cum in deſuetudinem hæc verbum abiiſſet, retentum eſt nomen Calatorum Comitiorum in his tantum, quæ pro collegio Pontificum habebantur, aut Regis ſacrorum, aut flaminum inaugurandorum cauſa, de quibus hic Labeo; vel etiam quæ teſtamentorum condendorum cauſa fiebant, idque religionis cujuſdam & antiquitatis ratione. De quibus Gellius mox ſubjicit. Cæterum ad hujus capitis pleniorem intelligentiam, Antiquitatum Romanarum Scriptores Onuphrius Panvinus, Sigonius, J. Fetionius, Roſinus conſulendi; præ cæteris verò Nic. Gruchius, qui totum Comitiorum Romanorum negotium tribus libris doctiſſime & fuſiſſime complexus eſt. Nobis tantum hic litora legere animus eſt. *Oiſ.* Si ita oportet vocare miſeram & acerbam ex illis variatum partium rapinam, recte eſt; quum in eis, quæ ſubnotantur, nihil ſit, quod non ex horum ſcriptis detraxerit, & idcirco univerſum abominabile. At qui litora legit, & ipſe vela curat & fundum explorat, quoniam priorum orbitam nequit agnoſcere, quod noſter facere nequivit. Unde omiſi iſtas oneroſas citationes auctorum undique huc allatas, partemque deſcriptionum. *Gronov.*

4 *Aut Regis ſacrorum*] Sic omnes vett. edd. In editione Stephani, aliiſque ejus editionem ſecutis, deeſt τὸ *ſacrorum*, neſcio an Ms. cujuſdam auctoritate id factum. Forte Stephanus id pro gloſſemate habuit; ut qui ſatis notum putaret de rege ſacrorum hîc ſermonem eſſe, cum de flaminibus inaugurandis ſequeretur. Nos tamen non dubitavimus veterem lectionem poſtliminio reducere. Notum autem Regem ſacrorum, ſive Sacrificulum apud Romanos dictum, qui in Sacerdotum ordine primus eſſet & maximus, & in ipſis inaugurationis conviviis ſolus ſupra omnes accumberet, ut ſcribit Feſtus in verbo *Ordo ſacerdotum*. O.ſ. Ubi eſt igitur ille toties citatus codex Tor. vel Tornæſ.? non intelligo, quemadmodum iſti homines eo fuerint uſi. Atqui certe non legitur in codice Regio, ut vidi ipſe, Salmaſius, Lambecius, Frater, quum Boutdelotius obſervare omiſerit. Abeſt ab utroque Lugd. item ab Perav. & Lincoln. Niſi fallor, ſufficiens auctoritas nos cogit Stephanum laudare & ſequi & vocem eam rejicere, ut ab ſciolis interpoſitam.

5 *Aut Flaminum*] Ut Dialis, Quirinalis, Martialis, Vulcanalis, Furinalis, aliorumque. Singuli enim Dii ſuos habuêre Flamines cognominatos, ut ſcribit Varro lib. 4. de LL.

6 *Centuriata per cornicinem*] An hæc ergo non fuerunt tanti apud Gellium, ut ſicut curiam dixit calari curiatim, ita centuriata ſcriberet per centurias aut centuriatim coire? Certe merebantur eodem pretio haberi & enarrari. Jam verò & Stephanus olim edidit *curiatum*, ſervante editione anni 1633, prout inde retinuit quoque Prouſteus, interpretans *per lictorem curiarum convocans*. Porro iſtud *curiatum* ſervat non modo codex Regius, ſed Lugd. uterq. Petav. Quid quod Lincolnienſis edat *curiatum percalari*.

Digitized by Google

quæ calata appellari diximus, [7] ſacrorum deteſtatio & teſtamenta fieri ſolebant. tria enim genera teſtamentorum fuiſſe accepimus, [8] unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, quum viri ad prœlium faciendum in aciem vocabantur: tertium per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhiberetur. In eodem Lælii Felicis libro hæc ſcripta ſunt: *Is qui non univerſum populum, ſed partem aliquam adeſſe jubet, [9] non comitia, ſed concilium [10] edicere debet. tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re poſſunt: ita ne leges quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur quæ tribunis plebis ferentibus accepta ſunt. [11] quibus rogationibus antè patricii non tenebantur,*

lari. Vides, quum Gellius de centuriatis nihil tale prædicet, etiam non de curiatis voluiſſe referre *curiatim*, & ab MSStis moneri nos, ne temerarii ſimus in vetere & probo rejiciendo. Certe ego arbitrer ex ſcripto, quem poſtremum citavi, offerri nobis *per lictorem curiatum populi Romani calari.* Iſtud *curiatum* quidem nequivi ſpernere. *Gronov.*

7 *Sacrorum deteſtatio*] Supra lib. 6. cap. 12. breviter quid eſſet explicuit Thyſius ex aliis repetens, & tamen ita, ut fere cenſuerim non fuiſſe cauſam Cl. Grævio, cur in præfatione Tomi primi Antiquitatum Romanarum ita large ampleque porrigeret eandem hujus deteſtationis expoſitionem. Nunc agnoſco vel maxime repetitu neceſſariam eſſe, quum ne Prouſteus quidem ab Thyſio voluerit diſcere, ſed corruptam ex Gruchio crambem rurſus lectori apponat. *Gronov.*

8 *Unum, quod calatis comitiis*] Quæ hic de de teſtamentorum faciendorum tribus apud Veteres uſitatis modis breviter traduntur, haud aliunde meliorem lucem capere poſſunt, quam ab iis, quæ ſcribit Theophilus in Paraphraſi *Inſtitut. lib. 2. tit. 10. De teſtamentis*, quem vide.

9 *Non comitia, ſed concilium*] Hoc comitiorum & concilii diſcrimen videtur obſervare Cicero lib. . de Legib. *Quid enim majus eſt*, inquit, *ſi de jure quærimus, quam poſſe à ſummis imperiis & ſummis poteſtatibus comitiatus, & concilia vel inſtituta obnunciare, vel habita reſcindere.* Et poſt reditum in Senatu: *Tribunus pl. tulit, ne obnunciare concilio, aut comitiis liceret.* Livius tamen indifferenter comitiorum & concilii nomine in eadem re utitur. Sic lib. 3. *Judicii die cum excuſaretur ſolum vertiſſe exilii cauſâ, nihilominus Virginio comitia habente, collegæ appellati dimiſere concilium.* Item lib. 6, ubi agit de judicio Manlii, quod centuriatis comitiis peractum fuit, inquit: *In lucum Petilinum concilium populi indictum eſt.* Quod & alibi Livius non ſemel facit: ex quibus apparet Livium non ita anxiè obſervaſſe illam comitiorum & concilii differentiam, quam hic Lælius Felix ponit. Verum Lælius hic Comitiorum & Concilii nomen in maximè propriâ ſignificatione unumquodque accepit. Ut Comitia dicantur univerſi populi conventus ad aliquid ſuffragiis ſuis decernendum; Concilia vero partis populi conventus ad aliquid jubendum. Cujus generis erant, quæ à Tribunis plebis indicebantur comitia. Habebant enim jus vocandæ plebis, non univerſi populi. Itaque Tribuni pl. verius Concilia, quam Comitia habere dicebantur. *Oiſ.* Et id oſtendit Sigonius ab Livio etiam accurate obtentum lib. 1 Antiq. jure Civ. Rom. cap. 17.

10 *Edicere debet*] Ræyardo in Variis Lection. in libro ſing. protrib. cap. 16 placuit legere *edicere dicitur*, quem vide; nam & geminam promit interpretationem.

11 *Quibus rogationibus ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortenſius dictator*] Ante Hortenſium tamen jam anno ab U. C. CCCIV, ſeceſſione ſecundâ in Aventinum, L. Valerius & M. Horatius Coſſ. cum veluti in controverſo jure eſſet, tenerenturne patres plebiſcitis, legem centuriatis comitiis tulerunt, ut quod tributim plebes juſſiſſet, populum teneret, ut conſtat ex Livio lib. 3. Hanc legem poſtea confirmavit Q. Hortenſius dictator, lege lata, quæ ſuo nomine Hortenſia dicta; quod factum anno U. C. CCCLXVII. cum plebes tertiò ſeceſſiſſet in Janiculum. Denique idem iterum ſtatutum à dictatore Q. Publilio, anno U. C. CCCCXIII. Vide Liv. lib. 8. Oiſ. Sunt iſta notiſſima. Cæterum MS. Reg. *dictator legem tulit.* Porro Henr. Valeſius his adſcripſerat: Legis Hortenſiæ mentio eſt in Inſtitutis Iuſtiniani, apud Livium lib. XI. Ejus legis multa fuere capita; ut plebiſcitis omnis populus ac ſenatus teneretur; ut nundinæ factæ eſſent, eiſque agi cum populo fas eſſet. Macrobius pag. 222 Saturn. lib. 4.

bantur , donec Q. Hortenſius dictator eam legem tulit , ut eo jure , quod plebes ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Idem in eodem libro hoc ſcriptum eſt: [12] *Quum ex generibus hominum ſuffragium feratur, curiata comitia eſſe.* [13] *quum ex cenſu & ætate, centuriata:* [14] *quum ex regionibus & locis , tributa. centuriata autem comitia intra pomœrium fieri nefas eſſe; quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari jus non ſit: propterea centuriata in campo Martio haberi,* [15] *exercitumque imperari præſidii cauſa ſolitum: quoniam populus eſſet in ſuffragiis ferendis occupatus.*

12 *Quum ex generibus hominum ſuffragium feratur , curiata comitia eſſe*] Hunc locum exſequitur Gruchius in fine libri tertii de comitiis, qui poteſt inſpici.

13 *Quum ex cenſu & ætate , centuriata*] Quæ duo faciebant diviſionem populi per claſſium centurias. Primum hæc inſtituta fuere à Servio Tullio , qui populum in claſſes & centurias diſtribuit, ut refert Livius lib. 1. & adhuc melius Diònyſius Halicarnaſſ. lib. 4. & lib. 7. Ubi in cauſa Marcii Coriolani primum tributa comitia habita narrans, horum differentiam à comitiis centuriatis deſcribit, quibuſque modis ſuffragia in centuriatis comitiis colligi ſolerent omnium optime declarat: ita nempe centuriatim , & quod plures centuriæ juſſiſſent, id ratum haberetur. Fiebant autem illa tribus potiſſimum de cauſſis , quarum una erat creandorum magiſtratuum ; altera legum ferendarum , tertia judicii exercendi causâ.

14 *Quum ex regionibus & locis tributa*] Igitur a tribubus, quarum nomina locis inhærebant, Tributa Comitia nomen accepere; quibus non ſolum tributim diviſus populus ſuffragium ferret, ſed etiam quid plures tribus juberent, aut vetarent, ſpectaretur. Quatuor autem de cauſis potiſſimum tributa comitia habita fuere; primum, ad creandos minores magiſtratus; deinde ad ſacerdotes collegiorum cooptandos; tertiò, ad leges ferendas; poſtremum, quæ eorum etiam origo fuit, judiciorum causâ.

15 *Exercitumque imperari præſidii cauſa ſolitum*] Imperare exercitum hic nequaquam eſt rogare, ut optime jam pridem Doctiſſimus Gronovius contra J. Gutherium in libris De Jure Pontificio, obſervavit lib. 1. Obſervat. cap. 1. an vellent juberent Quirites arma præſidii cauſa capi, ſed convocare populum diſpoſitum per centurias, & ſub ſignis partem in campum Martium ducere ad ſuffragia ferenda, partem præſidii cauſa locare in Ianiculo. Denique, ut ex Varrone lib. 4. de L. L. conſtat, imperare exercitum eſt mittere accenſum circum muros, ut vocet in licium Quirites, hoc eſt, Populum Romanum Quiritium convocet ad Comitia Centuriata. Deinde locare, non quidem omnes centurias, ſed tamen bonam partem cum armis in arce, ut ibi excubarent, dum cæteri ſuffragia inirent. Moris enim fuit in omnibus Comitiis Centuriatis , ut in arce poneretur præſidium adverſus ſubitam hoſtium vim, quæ urbe vacuâ, profectoque ad ſuffragandum exercitu urbano, ingruere forte poſſet. Idque eſt, quod hic dicit Lælius Felix, *exercitum imperari præſidii cauſa ſolitum : quoniam populus eſſet in ſuffragiis ferendis occupatus.*

CAP. XXVIII.

Quòd erravit Cornelius Nepos, quum ſcripſit Ciceronem tres & viginti annos natum, cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe.

[1] Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens , & M. Ciceronis, ut qui maximè , amicus familiaris fuit. atque is tamen [2] in primo

1 *Corn. Nepos*] Vide ſupra lib. 7 cap. 18

2 *In primo librorum, quos de vita illius*] Ex hoc opere etiam fragmentum adducit Hieronymus Epiſtol. ad Pammachium. *Oiſ.* Hoc ipſum & cætera quæ ſubnectebantur , rapuerat Oiſelius ex Collectaneis G. I. Voſſii de Hiſtoricis Latinis, pag. 71. Attamen iſtud fragmentum non oſtendit libros aliquot ab Nepote de vita unius Ciceronis ſcriptos, quum

primo librorum, quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur; quum eum ſcripſit tres & viginti annos natum, [3] primam cauſam judicii publici egiſſe, Sextumque Roſcium parricidii reum defendiſſe. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus conſulibus ante diem III. nonas Ianuarias M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus conſulibus cauſam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum judicem dixit, [4] ſex & viginti anni reperiuntur. neque dubium eſt, quin poſt annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roſcium reum parricidii defenderit, [5] annos jam ſeptem atque viginti natus, [6] L. Sulla Felice Q. Metello Pio conſulibus. in qua re etiam [7] Feneſtellam erraſſe [8] Pedianus Aſconius animadvertit, [9] quòd eum ſcripſerit

quum hæc ſint ejus verba: *Fruſtra ſuſpicimus Tullium. refert enim Cornelius Nepos, ſe præſente iiſdem pene verbis, quibus edita eſt, eam pro Cornelio, ſeditioſo tribuno, defenſionem peroratam.* Certe in Memm. & Petav. legebatur *in primo librorum, quem de vita.* Gronov.

3 *Primam cauſam*] Reg. tamen *primum*, qui & mox *ante diem tertium nonas Januarium* plane indicans *Januarii.* In aliis tamen exſtitit *Januariaram*, Chiffl. *Januarias*, quod vidi etiam in Lincoln. *Idem.*

4 *Sex & viginti anni reperiuntur*] Sic Euſebius in Chronico, anno IV. Olymp. CLXXIV. *Viceſimo ſexto anno ætatis Cicero Quintium defendit.* hoc eſt, cum ageret annum vigeſimum ſextum. Quintii cauſam egit Cicero poſt Idus Martias M. Tullio Decula & Cn. Dolabella Coſſ. A.V.C. 672.

5 *Annos jam ſeptem & viginti natus*] Fallitur Gellius in ſupputatione annorum. Neque enim Cicero jam ſeptem & viginti annos natus, verum vigeſimum ſeptimum agens, ideoque viginti ſex tantum natus, pro Sexto Roſcio dixit. Totidem enim ſunt anni à Q. Cæpione & Q. Serrano, A.V.C. 647, quibus Coſſ. ante diem III. Januar. Non. natus eſt Cicero, ad L. Sullam Felicem & Q. Metellum Pium Coſſ. quibus Roſcium defenderit. His enim Coſſ. ante diem III. Non. Januar. Cicero viginti ſex annos abſolvit. Sic ut non viginti ſeptem annos natus dici potuerit, ſi nondum hos abſolviſſet, ſed tantum viginti ſex annos natus, quamdiu vigeſimum ſeptimum adhuc ageret. Dixit igitur anno ætatis vigeſimo ſeptimo, jam natus annos viginti ſex. Et hoc eſt, quod Quintilianus lib. 12. cap. 6. ſcribit, Ciceronem ſex & viginti annos natum pro Roſcio dixiſſe. Gellius itaque uno anno Ciceronis ætatem male auget, ut Feneſtella, quemadmodum mox dicemus, uno anno minus ejus ætatem facit. *Oiſ.* Abſit, ut exiſtimes potuiſſe hanc diſputationem prodire ex mente & acumine Oiſelii. Ille vero totum iſtud deſcripſit ex Steph. Pigii aut Schotti Annalibus ad annum V. C. 672. Sed injuſte captatur loquutio Gellii. Is enim dum in fine hujus capitis ſcribit Demoſthenem ſeptem & viginti annos natum dixiſſe cauſam illuſtriſſimam, prout etiam Cicero id fecit ſeptimo & viceſimo anno pro Q. Roſcio, apparet hanc utramque locutionem apud eum videri ejuſdem efficaciæ, ut idcirco illos reprehenſores audiri non deceat, & tuebatur Gellium quoque Fr. Fabricius. *Gronov.*

6 *L. Sulla Felice & Q. Metello Pio Coſſ.*] Anno ab U. C. IↃ C LXXIII. *Oiſ.* Sed cur Gellium non patiuntur ſe frui, & ſubducentes melius inſerciunt quæ prava ſunt. Egregie enim MS. Reg. *L. Sulla Felice II Q. Metello*, quod eſt certiſſimum, & miror ab Pigio adducente hæc Gelliana ad iſtum annum de eo nihil moneri. Iſte numerus binarius in Reg. ita ſcriptus eſt, ut fere tranſierit in literam *n*, ſed in Lugd. traj. ſatis diſtincti tractus ſunt, ut id debuerit jam Gellio reſtitui. Scioppius quoque opſuit eq. Gronov.

7 *Feneſtellam*] Floruit Feneſtella Auguſteo ævo. Quæ porro alleverat Oiſelius, erant deſcripta ex G. J. Voſſii opere de Hiſtoricis Latinis pag. 103, ubi melius leguntur.

8 *Pedianus Aſconius*] Hic ſub Veſpaſiano floruit; quemadmodum videre eſt ex eis quæ colligit & diſputat idem Voſſius lib. 1. De Hiſt. Latin. cap. 27.

9 *Quod eum ſcripſerit ſexto viceſimo ætatis anno pro S. Roſcio dixiſſe*] Jure Feneſtella ab Aſconio Pediano reprehenſus eſt. Non enim ſexto & viceſimo ætatis anno, ſed viginti ſex annos natus, ut modo diximus, Cicero cauſam pro Roſcio egit. Vigeſimum enim ſextum annum Cicero abſolverat ante diem III. Non. Januar. L. Sulla Felice & Q. Metello Coſſ. ideoque vigeſimum ſeptimum annum agens,

rit ſexto viceſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis, quàm Feneſtellæ error eſt; niſi quis vult in animum inducere, [10] ſtudio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, [11] quadriennium ſuppreſſiſſe; ut M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro Roſcio admodum adoleſcens videretur. Illud adeò ab utriuſque oratoris ſtudioſis animadverſum & ſcriptum eſt; quòd Demoſthenes & Cicero pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixerint, alter κατ' Ἀνδροτίωνος καὶ κατὰ Τιμοκράτους [a] ſeptem & viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, ſeptimoque & viceſimo pro Sex. Roſcio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diverſum, [12] alter tres & ſexaginta annos; Demoſthenes ſexaginta.

a *In Androtionem & in Timocratem.*

agens, ſive vigeſimo ſeptimo ætatis anno Roſcium parricidii reum defendit. Uno itaque anno minus dixit Feneſtella, cum ſexto & vigeſimo ætatis anno pro Roſcio dixiſſe ſcripſerit; quemadmodum Gellium, cum ſeptem & viginti annos natum putaverit, uno anno Ciceronis ætatem male auxiſſe, modò diximus. *Oiſ.* Omnia ſunt G. J. Voſſii in Hiſtoricis Latinis pag. 101, ubi agit de L. Feneſtella.

10 *Studio amoris*] Cod. Tornæſ. *Nepotem ſtudio amoris.* Oiſ. Nec ſufficit id annotaviſſe, nec editiones laudandæ ſunt, quæ penitus Gellium ſpoliant voce *Nepotem*, prout inchoavit Stephanica, quum ulteriores legerent *quadriennium Nepotem ſuppreſſiſſe.* At cum codice Tornæſ. conſpirant Regius, Lugd. major; quum reliqui omittant, quos judicavit Stephanus audiendos, violenta medicinæ ratione: quoniam iſti duo prægravant alios, unde ex iiſdem lego ſimul *orationem florentiſſimam*, prout habent, quod alii in poſitivo referunt. *Gronov.*

11 *Quadriennium ſuppreſſiſſe*] Peccat denuo hic Gellius, cum dicit Corn. Nepotem, qui ſcripſerat Ciceronem tres & viginti annos natum S. Roſcium parricidii reum defendiſſe, quadriennium ſuppreſſiſſe. Neque enim quadriennium, ſed tantum triennium aberrat. Ex Nepotis enim ſententia Cicero vigeſimum quartum ætatis annum agens pro Roſcio dixit, cum revera vigeſimum ſeptimum egerit annum. Triennij itaque ſolum, non quadriennii diſcrimen, ut Gellius putavit. *Oiſ.* Et hoc eſt totum Voſſii; ſed & hoc hæret captatione ſermonis, quem Gellius adhibet, qui tertium & ſeptimum poſt viginti connumeravit.

12 *Alter tres & ſexaginta annos*] Occiſus eſt Cicero Antonii juſſu, anno U. C. IↃ CCX. C. Vibio Panſa & A. Hirtio Coſſ. VII. Idus, ut teſtimonio Tironis liberti ſcribit Auctor Dialogi De Cauſ. corrupt. Eloquent. quod intelligendum de VII. Id. Decemb. quoniam Triumviri inierunt V. Kalend. Decemb. ejuſdem anni, ut eſt in lapide Coloriano. Vixit igitur Cicero annos LXIII. menſes VI. dies V. ſive annos LXIV. minus XXVI. diebus.

CAP. XXIX.

Quali figura orationis & quàm nova L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit.

DUÆ iſtæ in loquendo figuræ notæ ſatis uſitatæque ſunt, [1] *Mihi nomen eſt Julius*, &, *mihi nomen eſt Julio.* tertiam figuram novam hercle

1 *Mihi nomen eſt Juli, &c, mihi nomen eſt Julii*] Quid opinabimur? ſponte Oiſelii ſic editum eſſe, an typorum licentia? Nam ab Aldo ad Oiſelium uſque exhibetur *mihi nomen eſt Julio & mihi n. e. Julii*, ſine ulla varietate, quum pars poſterior in multis MSStis non extet, ſed ante Aldum Brixia dedit *mihi nomen eſt Julius, &, mihi nomen eſt Julio*, id quod obſervatum patri, qui hinc adſcripſit [olim *Julius.*] At vero codex Reg. aperte porrigit *mihi nomen eſt Julius, &, mihi nomen eſt Julio*, quo alludit etiam Lugdun. maj. Et hanc veram antiquamque eſſe lectionem colliges ex eo, quod dixi de

cle reperi apud [2] Piſonem in ſecundo annalium. verba Piſonis hæc ſunt: *L. Tarquinium collegam ſuum*, [3] *quia Tarquinium nomen eſſet*, *metuere*; eumque *orat uti ſua voluntate* [4] *Romam contendat. quia Tarquinium*, inquit, *nomen eſſet*, hoc proinde eſt, tamquam ſi ego dicam, [5] *mihi nomen eſt Julium.*

de vulgatiis codicibus MSStis: nam ſcriptor archetypi, quod illi ſecuti ſunt, oculos conjecit in vocem *Julio*, quum eſſet occupatus in ſcribendo primo exemplo, quod idcirco truncatum & omiſſum fuit, ut docet manifeſte codex Reg. Præterea non debuit potuitve omittere ſyntaxin per nominativum *Julius*, quoniam ea ipſe uſurus erat 17, 21. *Cui cognomentum Superbus fuit*, ſicut 2, 16 dixerat *cui nomen impoſitum Poſtumo fuerat*. Videbis autem ea convenire cum eis quæ notavit Pater ad Livium lib. 1. c. 1. *Gronov.*

2 *Piſonem*] Vide Voſſium de Hiſtoricis Latin. lib. 1. cap. 6. Oiſ. Hæc enim ſola relinqui hic oportebat, cæteris quæ ex inſigni iſto opere deſcripſerat Oiſelius, repudiatis: qui homo quam cæcus in has rapinas irruerit ex eo patet, quod ſicut Voſſius ſcribit Piſonem cum P. Mucio conſulatum geſſiſſe anno Urbis 1ⅽxx, ita ſequutus fuerit Oiſelius per eaſdem notas, integro centenario ætatem ejus detorquentes. *Gronov.*

3 *Quia Tarquinium nomen eſſet*] Eodem modo Livius lib. 1. *Cui parentes Aſcanium dedere nomen.* Et, *L. Tarquinium Priſcum dixere nomen.* Virgilius lib. 3. Æneid.

Æneadaſque meo nomen de nomine fingo.

Quaſi dicat, impono illis nomen Æneadas. Oiſ. Niſi micet in tenebris. Nam Reg. Thuan. Mem. Lugdun. uterq. Petav. *quia Tarquinio nomen eſſet*, prout ſane ediderunt etiam ex ſuo MSto Brixienſes, quomodo & mox *quia Tarquinio, inquit, nomen eſſet* repetunt illi ipſi atque etiam codices MSSti præter Reg. & Thuan. & Lugd. maj. exhibentes *quia Tarquinio inquit nomine eſſet*: cui quidem adſcripſit Salmaſius [corrupte] ſed ea exiſtimatio videtur modo tangere vocem *nomine*, quomodo illa non videtur eſſe mutanda, & temere mutatam eſſe patet ex eo, quod jam ante dictum fuerat *nomen*. Mox tamen retinetur *Julinm*. Sed & bis *Tarquinio* notavit Scioppius. *Gronov.*

4 *Romam contendat*] Ab Aldo adſciverunt id conſenſu editiones reliquæ præter Badianam Vaſcoſani, & Colonienſem Cervicorni, quæ ex Brixiana repetiverunt *Roma concedat*, quod ipſum Antonius Gryphius in ora monſtrare dignatus eſt; etiam in Salmaſiano exemplari adſcripſit aliquis, etiam Pater ſuo: quum interim in MSStis nulla ſit varietas, & omnes exhibeant *Romam contendat*, etſi alterum deſiderari videatur; quia pertinent verba ad hiſtoriam a Livio narratam 2, 2. quum Brutus Tarquinium aggreditur, ut perſuadeat abdicationem conſulatus & diſceſſum ex urbe Roma. Quod ſtatuo & ipſe, & inde conjicio ſervatis omnibus, quæ præbentur ab MSStis, ſed auctis *Roma incont.....at*, quod forſan fuit *in continenti exeat*, quæ videntur nimium concreſſe. *Gronov.*

5 *Mihi nomen eſt Julium*] In hoc loquendi modo *Julium* eſt adjectivum recti caſus. Ideoque barbare loqui, qui inde dicunt, *Eſt mihi nomen Petrum*, ait Voſſius in de Arte Gramm. lib. 7. c. 34. Servius tamen ad 1. Æneid. notat: *Dicimus autem, &, nomen eſt mihi Cicero, ut*, Hecyræ eſt huic nomen fabulæ, *&, Ciceronis, ut Salluſt.* Cui nomen oblivionis condiderant. *&, Ciceroni, ut*, Cui Romulo cognomen erat. *&, Ciceronem, ut*, Æneadaſque meo nomen de nomine fingo. *Melius tamen eſt dativo uti.*

CAP. XXX.

Vehiculum, quod petorritum *appellatur, cujatis linguæ vocabulum ſit, Græcæ an Gallicæ.*

QUI ab alio genere vitæ detriti jam & [1] retorridi ad literarum diſciplinas ſerius adeunt, ſi fortè iidem ſunt garruli natura & ſubarguti, oppidò quàm fiunt in literarum oſtentatione inepti & frivo-

1 *Retorridi*] Nihil boni ad proprietatem hujus vocis indagandam affert Oiſelius, niſi quod ex notis Salmaſii ad Lampridium in Alexandro Severo pag. 236 carpſit, dignius ibi totum legi, quam minuto hoc centone averti.

frivoli. quod genus profectò ille homo eſt, qui de *petorritis* nuper argutiſſimas nugas dixit. Nam quum quæreretur, [2] *petorritum* quali forma vehiculum, cujatiſque linguæ vocabulum eſſet; & faciem vehiculi ementitus eſt longè alienam falſamque, & vocabulum Græcum eſſe dixit, [3] atque id ſignificare volucres rotas interpretatus eſt: commutataque una litera *petorritum* eſſe dictum volebat, [4] quaſi *petorotum*. ſcriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum commentationum [5] libros anquiſierim, neque ſcriptum in his inveni, nec uſquam alioqui Probum ſcripſiſſe credo. *petorritum* enim eſt non [6] ex Græcâ dimidiatum, ſed [7] totum tranſalpibus. nam eſt vox Gallica. id ſcriptum eſt in libro M. Varronis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, quum de petorrito dixiſſet, eſſe id verbum Gallicum; [8] *lanceam* quoque dixit, non Latinum, ſed Hiſpanicum verbum eſſe.

2. *Petorritum*] Non in voce ipſa, non in fabrica quidquam adfertur ab Oiſelio, quod non ſæpius jam erat dictum: idque omne mox latiſſime digeſſit Cl. Schefferus libr. 11 de Re Vehicul. cap. 26.

3 *Atque id ſignificare*] Sane media vox quam otioſa eſt, & neſcio quid hoc loco acciderit, quum Lincoln. exhibeat *eum id ſignif.* Reg. tantum *atque ſignificare*. Lugdun. maj. *atque neſignificare*, quod videtur Gellianum. *Gronov.*

4 *Quaſi petorotum*] MSSti *petorrotum* vel *pectorrotum*. Porro Scioppius adſcripſit *commentariorum*, unde tamen abeunt noſtri codices in vulgatum conſentientes. Quin etiam ſicut in Gellio, ſic in Horatii utroque loco codex meus MS. inſigni vetuſtate præfert *petorrita* per duplex rr. Etiam in Quintiliano lib. 1. Inſtit. c. 6 vidi in codice Collegii Balliolenſis *petorritum* vel *petonitum*, ut diverſitas editionum ſit jocoſa & ridenda, neque inde debuerit Schefferus formare aliquid opinionis de diverſa originis exſtimatione. Quum interim Aſcenſius fingens eſſe, quod inter duos trahitur mulos aut equos geſtatorium, currus penſilis, putet dictum *petauro* ſimile. Id autem ſtupeo, qui nec Voſſius nec Schefferus putaverint huc advocandum Cluverium, qui in Germaniæ antiquæ ſcribit hæc ſatis notabilia [Idem vocabulum *riden* aliis dialectis dicitur *reiten* & *rijen*: ab hoc dictum puto illud Vehiculum Gallicum, quod Romani ſuo ore formatunt *petorritum*, referente Pompejo Feſto: quod is dictum eſſe ait a numero quatuor rotarum. quatuor autem Britannis Wallis hodieque dicitur *pedwar*.] Noviſſime tamen Menagius in Amœnitatibus revocavit ad Italos & Oſcos, & quidem procul dubio, & quidem errorem eſſe Varronis & Gellii. Sed ridenda eſt hæc arrogantia, quum plane nihil habeat, quo ſe ſtabiliat. *Gron.*

5 *Libros anquiſierim*] Scripturam hanc nullus vetus codex probat, ſed *adquiſierim* vel *acquiſierim*. Idem.

6 *Ex Græca*] Mem. Petav. *ex Græco*. Reg. & uterque Lugdun. & Scheff. *ex Græcia*, quod voluit Gellius. *Idem.*

7 *Totum tranſalpibus*] Tacet Oiſelius, quia nullus id attigit, quod ſciam. Laudandi tamen viri docti, qui ſic ediderunt, utpote nihil ſibi permittentes, ſed ſequuti libros antiquos, in quibus ita legitur, ut Reg. Mem. Lugd. utroque, Lincoln. unde alii fecerunt *tranſalpibus factum*, alii *tranſalpinum*, quum Badiana habeat *ſed tota Tranſalpibus factum*, quaſi vellet anſam dare conjectando *totum a Tranſalpibus factum*. Ego autem nullus ambigo hinc excidiſſe *voculam in* vel *de*, ut ſcripſerit *totum de trans Alpibus*, vel *totum in trans Alpibus*, ut ſolent iſtæ præpoſitiones duplicari. De Lancea mirum non eſt, quum & urbs eo nomine in Hiſpania fuerit, memorata Floro 4, 12, quæ docet in ea regione fuiſſe ſedem ejus vocis. *Idem.*

8 *Lanceam*] Hiſpanicam eſſe vocem tradit hic Varro. Sed & ipſum teli genus Hiſpanicum fuiſſe, ex Hiſpania in Italiam cum nomine delatum haud dubium eſt. Imo non Hiſpanis ſolis, ſed omnibus pariter Celtis & rem & nomen quondam fuiſſe communia, exinde haud vane deduci poteſt, quod Siſenna apud Nonium, id teli genus Suevis, Germanicæ genti, tribuat: *Gallia materibus, Suevi lanceis conſligunt.* Et Diodorus Siculus lib. 5. Germanis ſimul ac Gallis: Προβάλλονται δὲ λόγχας, ἃς ἐκεῖνοι λαγκίας καλοῦσι. *Haſtas jaciunt, quas ipſi Lanceas appellant.* Hodieque adhuc nobis id teli genus *lanze* dicitur, unde *Landtsknecht.*, quaſi dicas lancearium militem.

Cap.

Cap. XXXI.

Quæ verba legaverint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, quum ab eo obſiderentur, ſuper illa incluta Ialyſi imagine.

[1] Rhodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ, oppidumque in ea pulcherrimum ornatiſſimumque, obſidebat oppugnabatque [2] Demetrius dux ætatis ſuæ inclutus, cui à perítia diſciplinaque faciendi obſidii, machinarumque ſollertia ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς [a] fuit. [3] tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum parvo præſidio erant, aggredi & vaſtare atque abſumere igni parabat. in his ædibus erat memoratiſſima illa [4] imago Ialyſi, Protogenis manu facta illuſtris pictoris; cujus operis pulchritudinem præſtantiamque ira percítus Rhodiis invidebat. mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis: Quæ, malùm, inquiunt, ratio eſt, ut tu imaginem iſtam velis incendio ædium facto diſperdere? nam ſi nos omnes ſuperaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris. ſin verò nos vincere obſidendo nequiveris; petimus, conſideres, ne turpe tibi ſit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo geſſiſſe. [5] hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione deſita, & imagini & civitati pepercit.

a *Urbium expugnator.*

1 *Rhodum*] Vide ſupra ad lib. 7. c. 3.

2 *Demetrius*] Hujus vitam eleganter à Plutarcho deſcriptam habemus in Parallelis. Cæterum cauſam, quare Demetrius Rhodiis bellum intulerit, ait Plutarchus fuiſſe, quod ſocii forent Ptolemæi Ægyptiorum regis: Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις, inquit; Πτολεμαίῳ συμμάχοις οὖσι, καὶ τὴν μεγίστην ἑλέπολιν τοῖς τείχεσι προσήγαγεν. Hujus obſidii meminit & Vitruvius lib. 10. in fine, ubi & ipſe loquitur, perinde ut Gellius: *Rex Demetrius, qui propter animi pertinaciam Poliorcetes eſt appellatus.*

3 *Tum ibi in obſidione illa*] Vox poſtrema ignoratur ab MS. Reg. *Gronov.*

4 *Imago Ialyſi, Protogenis manu facta*] De qua colligendi, quod junioribus placuit hariolari aut antiquis ſcribere, operam ſumſit Carolus Datus in vita hujus pictoris inſtruente multum Plutarcho & Plinio aliiſque, qui interdum à ſe invicem diſſident.

5 *Hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione deſita, & imagini & civitati pepercit*] Hoc unde Gellius hauſerit, equidem neſcio. Sane Plutarchus non propter hanc legationem, ſed quod Rhodii ſtrenue ſe defenderent, Demetrium velamentum quæſiſſe, ut obſidione deſiſteret, ideoque Athenienſibus intercedentibus inter Demetrium & Rhodios fœdus ictum hac lege, ut ſocii Antigoni & Demetrii Rhodii præterquam contra Ptolemæum eſſent. Vitruvius etiam lib. 10. ait Demetrium cum claſſe ſua diſceſſiſſe, cum vidiſſet magnam ſuam machinam Helepolim, ſapientiâ & arte Diogneti Rhodienſium Architecti inutilem redditam. *Oiſ.* Utique hæc ſingula potuerunt convenire ad eandem cauſam, neque alterum ab altero hinc repudiatur, etſi auctores alii hoc, alii illud maluerint prætendere, & ſic diſtrahere. Certe enim quod ſcribit Gellius, habet quoque Plinius xxx, 10 his verbis: *Propter hunc Ialyſum ne cremaretur tabula, Demetrius Rex, cum ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit, parcentemque picturæ fugit occaſio victoriæ.* Sed pergit Plinius: *Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt, Demetrii caſtris* &c. Quod ſi ita fuit, ſicut omnino contigit, & Protogenes vixit in iſta obſidione, idque potuit Gellius ex ipſo etiam Plinio ſcire, ſed & præterea ex multis, & quidem tot aliis, ut nequiverit ignorare. Sunt enim hæc clara & prompta, quæ ſicut legi poſſunt à nobis, proculdubio plura monumenta exſtiterunt olim, unde & Plinius & Plutar-

chus & cum ipſis Gellius potuerunt haurire. Valuit huc uſque progredi CL. Datus, ut ſcriberet: *Per molte ragioni non e da preſtar fede a queſto racconto, ma particolarmente dicendoſi che Protogene foſſe già morto per l'aſſedio di Rodi, eſſendo certiſſimo ch'egli era vivo.* Sed deſtituit ita Gellium, nec auxiliari placuit contra quam decebat. Quid igitur tandem fiet huic bello *cum Protogene mortuo?* Nihil hîc notatum in lituraris mihi relictis video, niſi in exemplari Salmaſiano [Atqui vivebat: vide Plutarchum in Demetrio] ubi nempe id ipſum narratur, ſciunt omnes, & ſimile eſt illi quod ex Plinio adduxi. An dicemus erraviſſe in ætate pictoris? In re tam aperta, quam in utroque & in rege & in pictoris hiſtoria ſæpius memoravit, ego quidem id in animum meum nequaquam induco. Quinimmo apparet etiam acumen dicti prorſus eſſe obſcuratum hebetatumque ab illis, qui Gellium corruperunt. Nec enim acumen decens eſt ad jocum aut contumeliam, ſi rex magnanimus dicatur bellare cum pictore mortuo. Leoni mortuo incurſare bovem dixerunt, qui viribus major erat dum vivebat. Pictor ne par quidem eſt: nihil igitur ſalis in iſto pictore mortuo. Quid igitur dubitamus, quin Gellius ediderit *bellum cum Protogene & mortuo geſſiſſe.* Protogenes vivebat, mortuus erat Jalyſus, cujus picturam & imaginem qua ſola ſupererat, erat corrupturus? contra hos duos ita videtur bellum & machinas & ignes afferre; animo prorſus non regio, ut cum pictore bellaret ac mortui picta tabula. *Gronov.*

A. GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
COMMENTARIUS.
LIBER SEXTUSDECIMUS.

Caput I.

Verba Muſonii philoſophi Græca, digna atque utilia audiri obſervarique, ejuſdemque utilitatis ſententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

ADOLESCENTULI quum etiam tum in ſcholis eſſemus, ἐνθυμημάτιον[a] hoc Græcum, quod apposui, dictum eſſe [1] à Muſonio philoſopho audiebamus, & quoniam verè atque luculentè dictum, verbiſque eſt brevibus & rotundis vinctum, perquam libenter memineramus: ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει[b]. poſtea iſtam ipſam ſententiam

a *Commentatiunculam.*

b *Si cum labore honeſtum quippiam egeris, labor quidem abit, honeſtum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam, quod ſuave eſt, abit; quod turpe eſt, manet.*

1 *A Muſonio philoſopho*] Præclarum & doctum de hoc inclito philoſopho caput confecit Eruditiſſimus vir, Joh. Jonſius de ſcriptis Hiſt. Philoſ. lib. III cap. 7, quod huc integrum adhibebit prudens lector, utpote dignius, quam ut veniat in carnificinam Oiſelii.

a *Prio-*

tiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, poſitam legimus: quæ etſi laxioribus paulò longioribuſque verbis comprehenſa eſt, præquam illud Græcum quod diximus; quoniam tamen [2] priore tempore, antiquiorque eſt, venerabilior videri debet. verba ex oratione hæc ſunt: *Cogitate cum animis veſtris, ſi quid vos per laborem recte feceritis; labor ille à vobis citò recedet, bene factum à vobis, dum vivitis, non abſcedet. ſed ſiqua per voluptatem nequiter feceritis; voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos ſemper manebit.*

2 *Priore tempore, antiquiorque eſt*] Malim, *prior tempore, antiquiorque eſt*. Oiſ. Et quomodo igitur id venditat? utrum ab ſe excogitatum, an repetitum ex aliis? Non nominantur nunc editiones veteres toties citatæ, quæ tamen complures habeut nominativum; ſic Brixiana, ſic Aldina, ſic tres Seb. Gryphii, etiam illa Antonii, qui tamen *τὸ priore* adjunxit in margine, quod fecit quoque Pariſina Hieronymi de Marneſ. Ex aliqua harum id potuiſſe tolli nemo, opinor, miretur. Sed Badius, ſed Stephanus dederunt ablativum, quoniam is exſtat in MSStis Reg. Lugd. utr. Et hoc eſt Gellianum, ideoque retinendum. *Gronov.*

Cap. II.

Cuimodi ſit lex apud dialecticos percontandi diſſerendique, & quæ ſit ejus legis reprehenſio.

Legem eſſe ajunt [1] diſciplinæ dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur diſputeturque, atque ibi quid rogare, ut reſpondeas: tum, ne amplius quid dicas, quàm id ſolum, quod es rogatus, aut ajas, aut neges, eamque legem qui non ſervent, & aut plus, aut aliter, quàm ſunt rogati, reſpondeant, [2] exiſtimantur rudes indoctique eſſe, diſpu-

1 *Diſciplinæ dialecticæ*] Dialecticæ vox olim generatim à quibuſdam, præſertim Stoicis, pro tota diſſerendi & argumentandi arte accepta, ita ut ſub Dialectica & Τοπικὴν & Ἀποδεικτικὴν comprehenderent. Et διαλέγεσθαι, unde Dialectica dicitur, illis idem ſit, ac λόγῳ χρῆσθαι, id eſt, *ratione uti, ratiocinari, diſſerere, diſputare, argumentari*, quæ omnia eodem redeunt. Peripatetici tamen Dialectices vocem non tam generaliter accipere, ſed tantum ea uſi ſunt pro ea Logices parte, quæ docet ex probabilibus argumentari, ita ut Τοπικὴν ſub ea tantum intelligant. Ita enim Ariſtoteles vetereſque Peripatetici ejus Interpretes. Cæterum totum hoc caput adeo bonarum rerum ſterile eſt, ut nihil in eo dignum reperiatur, quod nos amplius morari debeat. *Oiſ.* Quam bene hic legit caput xx Polymathiæ Wouwerianæ? Extra quod quum ex ſe nihil proferre poſſet, & bonas res non in alio duceret, quam in ſuo delicio aut alia mixturæ alienæ deſcriptione furtiva, ſuſtinet ita pronunciare, quia ad dulcedinem hujus capitis guſtandam nequivit pergere, ignarus moris diverſi veterum philoſophorum in methodo vel ratione ac via veniendi ad verum, cujus unam in interrogando & reſpondendo poſuerint, de qua re eſt integrum caput xi libri ſexti apud Præſtantiſſimum Adamum Burſium in Dialectica Ciceronis elaboratiſſima, ſed quam hodierni negligunt & neſciunt; ubi poſtquam hoc ipſum quoque Gellii caput adhibuiſſet, ita concludit. [Quas leges & cautiones videtis maxime ad eum finem dirigi, ne falli, decipi, errare poſſimus diſputando, quod hoc genere dextertime effici, nempe interrogando & reſpondendo conſtat: in eoque Stoicos principes fuiſſe tradit Cicero. Propter hanc enim artem eorum interrogationes vocat laqueos lib. 1 de Orat. *Stoici vero te ſuarum interrogationum laqueis irretitum tenerent.*] Gronov.

2 *Exiſtimantur rudes indoctique eſſe*] Vox ſecunda non apparet in Reg. non in Thuan. non in Memm. Petav. Lugdun. utroque, item Linceln. Itaque omiſit Stephanus in editione ſua, quum alii neſcio unde adſciverint tam ante, quam poſt ipſam,

tandique morem atque rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in pleriſque diſputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabiliſque ſermo fiet, niſi interrogationibus reſponſionibuſque ſimplicibus fuerit determinatus. ſed enim eſſe quædam videntur, in quibus ſi breviter & ad id, quod rogatus fueris, reſpondeas, capiare. nam ſi quis his verbis interroget: poſtulo uti reſpondeas, *deſieriſne facere adulterium, an non?* utrumcumque dialectica lege reſponderis, ſive ajas, ſive neges, hærebis in captione, tamquam ſi te dicas adulterum. ſed quod minus eſt in interrogatione, id eſt addendum. nam qui facere non deſinit, non id neceſſario etiam fecit; falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis: & nequaquam procedere ad id poteſt, ut colligi concludique poſſit eum facere adulterium, qui ſe negaverit facere deſiſſe. quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos neceſſum eſt, ſi nihil amplius, [3] quàm quod interrogati erunt, reſponderint? nam, ſi ita ego iſtorum aliquem rogem; *Quicquid non perdidiſti, habeaſne, an non habeas?* poſtulo ut ajas, aut neges: utrumcumque breviter reſponderit, capietur. nam ſi non habere ſe negaverit, quod non perdidit; colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. ſin verò habere ſe dixerit; colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectiùs igitur cautiuſque ita reſpondebitur: quicquid habui, id habeo, ſi id non perdidi. ſed hujuſcemodi reſponſio non ſit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus eſt, reſpondet. & propterea id quoque ad eam legem addi ſolet, non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendum.

ut apparet, quia neſciebant digerere copulativam voci *indocti* annexam. Scias igitur eam non reperiri in Memmiano & Petav. codice, & eraſam eſſe in Reg. quum potuiſſe tamen videatur Stephanus illam tolerare. *Idem.*

3 *Quam quod interrogati erunt*] Reg. & Lugdun. maj. *quum quod interrogaverunt*. Quod idcirco ſignificandum duxi, ut appareat iſta corruptelæ ratio, qua ex duarum literarum ductibus coaluit una litera. *Idem.*

Cap. III.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit & tolerari fames, verbaque ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta.

Cum Favorino Romæ dies plerumque totos eramus: tenebatque animos noſtros [1] homo ille fandi dulciſſimus. atque eum quoquo iret,

1 *Homo ille fandi dulc.*] Sic repoſui, quum negligentiam noviſſimarum editionum, qua vocem ſecundam omittunt, animadverterem ſolis typographis exprobrari poſſe. *Idem.*

2 *Quaſi*

iret, [2] quaſi ex lingua prorſum ejus capti proſequebamur. ita ſermonibus uſquequaque amœniſſimis demulcebat. tum ad quemdam ægrum quum iſſet viſere, noſque cum eo una introiſſemus, multaque ad medicos, qui tum fortè iſtic erant, valetudinis ejus gratia, oratione Græca dixiſſet: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, quum antehac ſemper edundi fuerit appetens, nunc, poſt imperatam [3] inediam tridui, omnis ejus appetitio priſtina elanguerit. nam quod [4] Eraſiſtratus ſcriptum, inquit, reliquit, propemodum verum eſt: [5] eſuritionem faciunt [6] inanes patenteſque inteſtinorum fibræ, & cava intus ventris ac ſtomachi vacua & hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina [7] contrahuntur & connivent; tunc loco, in quem cibus capitur, vel ſtipato vel adducto, voluntas capiendi ejus deſiderandique reſtinguitur. Scythas quoque, ait eumdem Eraſiſtratum dicere, quum ſit uſus ut famem longius tolerent, faſciis ventrem ſtrictiſſimè circumligare. [8] ea ventris compreſſione eſuritionem poſſe depelli, creditum eſt. Hæc tum Favorinus, multaque iſtiuſmodi alia affabiliſſimè dicebat. Nos autem poſtea, quum librum forte Eraſiſtrati legeremus [a] διαιρέσεων primum, id ipſum in eo libro, quod Favorinum audiebamus dicere, ſcriptum offendimus. verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia hæc ſunt: ἐλογιζόμεθα

a *Diviſionum.*

2 *Quaſi ex lingua prorſum ejus capti*] Sic quidem omnes libri. Multo melius autem cum Stephano leges, *quaſi ex lingua ejus prorſum apti*. Id eſt, juncti, ſive vincti. ἐκ τῆς αὐτοῦ γλώττης ἀνδεμένοι. Vide notas ſupra lib. 1 cap. 15. *Oiſel.* Itaque ad exemplum hujus placuit & Prouſteo ſententiam Stephani de hoc loco exponere; nihil tamen addere, quid ipſe cenſeat, ſi potuit. Sed potuerat uterque præterire tacendo ſine noxa Gellii, quem aliter ſcripſiſſe docet concordia librorum veterum. Itaque pater adſcripſit citationem Pricæi ad epiſtolam II ad Timoth. 3, 5, ubi dicit Apoſtolus αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια, & ait apud Tacitum lib. 5 ann. dici allicere feminarum animos, quod Græce αἰχμαλωτίζειν, vulgato interpreti captivas ducere. Sic capi lingua alicujus atſenſu meliore habemus 16, 3 apud Gellium. *Gronov.*

3 *Inediam tridui*] Varia exempla eorum qui diu inediam pertulerint, collegit Lilius Gyraldus Dialogiſmo XVII. in Theſaur. Crit. Tom. II. pag. 426. Faciunt huc etiam libri copioſiſſimi Fort. Liceti, De his qui diu ſine alimento vivunt.

4 *Eraſiſtratus*] Si inſpexeris ſcriptum Pet. Caſtellani de vitis illuſtrium medicorum pag. 70, videbis in nota Oiſelii prorſus nihil fuiſſe, cur ei devinctus ſis. Immo ſi libet pergere, animadvertes hæc ipſa eſſe eadem illis, quæ affert Harduinus in indice auctorum, quem præfixit Plinio, ut certe parem furandi voluntatem ad ſcribendum attulerint uterque. Sciunt enim proculdubio, unde rapuerint per eadem veſtigia, quæ cognoſces, ſi inſpexeris & contuleris ita duo furum decora. *Gronov.*

5 *Eſuritionem*] Catullus:

Omnium pater eſuritionum.

Martialis:

Poſt hæc omnia forte ſi movebit
Bacchus, quam ſoles eſuritionem.

Unde & *Eſuritor* eidem Martiali lib. 3. Epigr. XIV.

Romam petebat eſuritor Tucius.

6 *Inanes patenteſque int. f. & cava i. v. ac ſt. vacua & hiantia*] Hic placuit auctori coacervare parallela & ſynonyma omnia, quæ ſunt ejus generis. Tale quid fecit Tacitus lib. 3 hiſtor. c. 33. *In vacuas domos & inania templa faces jaculabantur.* Gronov.

7 *Contrahuntur & connivent*] Ut Senecam agnoſcit idem Tacitus *frigidis jam artubus & clauſo corpore adverſus vim veneni.* Gronov.

8 *Ea ventris compreſſione*] Reg. *In ventris compr.* Idem.

9 Βέλ-

Digitized by Google

μεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπλωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν· καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ· ὕστερον δὲ οὐκέτι. deinde paulum infra: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἄσιτοι εἶναι, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης· σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπλωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει[a]. In eodem libro Eraſiſtratus vim quamdam famis non tolerabilem, quam Græci [9] βούλιμον appellant, in diebus frigidiſſimis multo faciliùs accidere ait, [10] quàm quum ſerenum atque placidum eſt: atque ejus rei cauſas, cur is morbus in eo plerumque tempore oriatur, [11] nondum ſibi eſſe compertas dicit. Verba quibus id dicit hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διὰ τί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις[b].

a *Cogitabamus itaque propter robuſtam ventris compreſſionem eſſe illam grandem inediam: & ii qui ſponte nimis abſtinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, poſt autem non amplius. Conſueverunt etiam Scythæ, ſi quando per aliquod tempus inediam ferre coguntur, latis faſciis ventrem cohibere, quaſi ita fames minus eos infeſtet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo ſit inanitas, ſit, ne eſuriant. Dum autem venter compreſſus admodum eſt, caret inanitate.*

b *Dubium autem eſt, indigenſque conſiderationis, cum in hoc, tum in ceteris famelicis, quare in frigoribus magis quam tepidis, hujuſmodi caſus incidat.*

9 Βούλιμον] Viri docti, qui ſub titulo Oeconomiæ Hippocratis illuſtrarunt res Medicas, adducunt & hunc Gellii locum & Galeni, quem deſcripſerat inde Oiſelius ſine illo in publicum commodo. Ab Alexandro etiam Tralliano lib. 8 c. 6. hoc modo deſcribitur: Ὁ βούλιμος καλούμενος ὡς καὶ τοὔνομα δηλοῖ, μέγας ἐστὶ λιμός. γίνεται δὲ, ὡς ὁ λόγος ὑποδείκνυσιν, ἀπὸ ἀμέτρου θερμότητος καὶ ἀσθενείας τοῦ στόματος τῆς γαστρός. ὅθεν εἰ μὴ προσφέροιντο τροφὴν ἀμέτρως λειποθυμοῦσι καὶ πίπτουσι. Id eſt, *Βούλιμος dictus, ut etiam nomen Græce indicat, magna eſt fames. Fit autem, ut ratio ſubindicat, ab immoderato oris ventriculi calore, & imbecillitate: unde niſi alimentum immodice aſſumant ægri, animo deficiunt, conciduntque.*

10 *Quam quum ſerenum, atque placidum eſt*] Male hic Gellius Eraſiſtrati verba ἐν ταῖς εὐδίαις, pro tempore ſereno accepit; quaſi frigus & ſerenum tempus ab Eraſiſtrato ſibi invicem opponerentur: cum εὐδία ibi non *ſerenitatem*, verum *teporem* deſignet, ut optime jam olim ab H. Magio Miſcell. lib. 2 cap. 2. animadverſum. Quamvis enim εὐδία etiam pro ſerenitate nonnunquam accipiatur, in eâ tamen ſignificatione hic locum habere nequit, ſed reddenda eſt per *teporem*. Quomodo quum & Hippocrates uſurpet aphor. XII part. II, ſic quoque optime ab Eraſiſtrato tempus frigidiſſimum tepidiori opponitur. *Oiſ.* Quin tu recte Gellium conſidera, qui diebus frigidiſſimis opponens ſerenum placidumque, primo excludit omne frigidum & hiemale ab hoc ſereno atque placido. Quod idcirco ubicunque intelligetur, non poteſt non ſupponi aliquid tepidum. Etiam in Memm. & Petav. exiſtit *placidiſſimum*. Gronov.

11 *Nondum ſibi compertas eſſe ait*] Hujus rei tamen rationem ſaltem veriſimilem vel Eraſiſtratus, vel etiam Gellius petere potuit ex Ariſtotele, qui Problemate IX. Sectiòn. VIII. quærit, quam ob cauſam bulimus temporibus frigidis & hyeme magis incidat, quam æſtate? Id vero aſſerit evenire, quod hyberno tempore calor ad interiora retractus validius operetur, magiſque alimenta aut aſſumpta, aut inexiſtentia abſumat; quibus abſumptis bulimum produci ait. Huc enim redeunt, quæ aliquomodo fuſius Ariſtoteles ibi diducit. Magius.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

Quo ritu, quibuſque verbis fecialis populi Romani bellum indicere ſolitus ſit his, [1] quibus populus Romanus bellum fieri juſſerat: & item in quæ verba conceptum fuerit jusjurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id jusjurandum remitti æquum eſſet.

[2] CINCIUS in libro tertio de re militari, [3] fecialem populi Romani bellum indicentem hoſtibus, telumque in agrum eorum jacientem, [4] hiſce verbis uti ſcripſit: QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. [5] HOMINES. QUE. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS. POPULUM. ROMANUM. BELLUM. [6] FECERE. DELIQUERUNT. QUE. QUOD. QUE. POPULUS. ROMANUS. CUM. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. BELLUM. JUSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPULUS. QUE. ROMANUS. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. [7] BELLUM. INDICO. FACIO. QUE. Item, in libro ejuſdem Cincii de re militari quinto, ita ſcriptum eſt: [8] *Quum dilectus antiquitus fieret,*

1 *Quibus populus Romanus*] Vocem ultimam video notari ab MSStis ignoratam. *Gronov.*

2 *Cincius*] Cincii nomen ſemel iterumque exſtat apud Macrobium in Saturnalib. ubi eum citat De Faſtis, item in ſuaſione legis Fanniæ. Haud dubie idem eſt, cujus de Re militari libros Gellius hic adducit; è quorum tertio, quinto & ſexto niſi Gellius unum alterumve fragmentum nobis ſervaſſet, idem plane fatum Cincius habuiſſet cum quam plurimis aliis ſcriptoribus Strategeticis & Tacticis antiquis, quâ Græcis quâ Latinis, quorum præter nudum nomen hinc inde apud quoſdam laudatum, nihil nobis hodie temporis & fortunæ injuriâ relictum eſt. Omnium qui de Re Militari, ſive Tacticis, aliquid ſcriptis conſignarunt, cum Antiquorum deperditorum, tum eorum, qui adhuc ſuperſunt, tam in Bibliothecis latentium, quam editorum, ut & Recentiorum ad ſua uſque tempora, Catalogum, judicio ſuo hinc inde de ipſis addito, collegit & inſeruit Libris ſuis De Studio Militari, Librorum iſte ſuæ ætatis Helluo Doctiſſimus G. Naudæus lib. 2 cap. 4. §. 6. & ſeqq. *Oiſ.* Sed Salmaſius jam annotavit [ita V. C. Sed correctum in eodem *Curtius*] At Lambecius ſimpliciter inter varias lectiones conjecit.

3 *Fecialem*] De collegio hujus ſacerdotii & ejus ſolennibus & indictione belli formulaque Liviana vel verborum vel actionis in telo jaciendo collectanea habent omnes, qui Romanas res ſcribendo attigerunt, ut vel ipſe Roſinus &c. ut opera Oiſeliana potuerit hactenus compendifieri. *Gronov.*

4 *Hiſce verbis*] Sic in editis & ſcriptis omnibus reperio. Editio Lugd. Bat. anni 1664 neſcio cur omiſit prioris verbi duas poſtremas literas. *Idem.*

5 *Homineſque populi Hermunduli*] Videtur Pater aliquando ſuſpectum habuiſſe illud *populi*. Sed magis ridiculum notavit errorem Ludovici Aurelii ad Tacitum 2 ann. 63 opinati hos eſſe illos, quos Tacitus vocat Hermunduros ex Germania, tanquam populus aliquis in vetere Latio ſemel nominari nequiviſſe ſtatuat. *Idem.*

6 *Fecere deliqueruntque*] Sic legitur in codicibus, quorum mihi notitia eſt. Et poteſt concedi hic luſus in terminationis varietate ferme inepta, quum imitentur & ſcriptores alii. Sed Scioppius incertum ingenio an ex ſcripto codice annotavit *facere deliquere*. Quod certe admodum videtur favorabile, modo ex MSS. legas *deliquerunt*. Equidem illud *que* quod adhæret huic verbo, non erat in codice Schefferi. *Idem.*

7 *Bellum indico*] MSSti omnes per ſimplex *dico*, manifeſta negligentia repetendi tres lineolas, ex quibus vel litera *m* vel ſyllaba *in* conſit. *Idem.*

8 *Quum dilectus antiquitus fieret*] Cujus ordinem & majeſtatem declarat Polybius lib. 6. & ejus

ret, & milites ſcriberentur, [9] *jusjurandum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hæc:* [10] IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU. DECEM. QUE. MILIA. PASSUUM. PROPE. FURTUM. NON. FACIES. DOLO. MALO. [11] SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES. SINGULOS. [12] EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. [13] LIGNA. NAPUM. PABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI. QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD. TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. C. LÆLIUM. C. FILIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM. CONSULEM. [14] SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT. PROTE-

ductum ſequens Lipſius De Militia Rom. lib. 1. Dialog. 3.

9 *Iusjurandum eos Tribunus militaris adigebat*] Citat hanc è Cincio formulam Lipſius in Militia Romana bis, tum 1, 6, tum v, 15. monens in loco priore hoc ſacramentum præſtitum à jam militibus & educendis, immo in ipſis jam caſtris, non quum milites ſcriberentur: in poſteriore plenius & diſtinctius à Cincio reponi verba hujus formulæ. Quid igitur notavit Oiſelius de ſuo? Nihil protſus, unde mihil potui ipſi relinquere. Certe melius erit inſpici ipſum Lipſium, & Nobiliſſimum Schelium pag. 183 ad caſtra Polybii & Higini. *Gronov.*

10 *In magiſtratu C. Laelii*] Ab Reg. Th. Lugd. maj. Mem. Petav. abeſt præpoſitio: tum iidem codices & Lincoln. habent *Magiſtratu verba C. Lælii.* Sic ſane & Scioppius notavit ex ſuis, tum præpoſitionem deleri, tum vocem *verba* inſeri. Lugd. min. *In Magiſtratu verba ac Lel.* Poſſet hinc videri ſcripſiſſe: *Magiſtratu, verbi gratia, C. Laelii &c. Idem.*

11 SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS.] Nota formulam quam Romani ab Athenienſibus mutuarunt. Apud eos enim Ephebi, ubi vigeſimo anno Civium albo inſcribebantur, ita jurabant, ὐ καταισχυνῶ τὰ ὅπλα, ὐδὲ καταλείψω τ̃ προςάτην, ᾧ ἂν τύχω, ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων, ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ. *Arma non deboneſtabo, nec prætorem quiſquis is fuerit, relinquam: pugnabo quoque pro aris & focis* ET. SOLUS. ET. CUM. PLURIBUS. Et paulò poſt: καὶ ἄν τις ἀναιρῇ τὺς θεσμὺς ὐκ ἐπιτρέψω, ἢ μὴ πείθηται, ἀμυνῶ δὲ ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ. *Et ſi quis leges receptas ſuſtulerit, niſi comprobaverit, non permittam. tuebor denique* ET. SOLUS. ET. CUM. RELIQUIS. OMNIBUS. Vide Jul. Pollucem lib. 8 cap. 30. *Lambecius.*

12 EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. &c.] Hoc eſt, ſi quid præter haſtam, haſtile, ligna, &c. inveneris, quod tuum non erit, illud, &c.

13 LIGNA. NAPUM. PABULUM.] Recte ita Stephanus primus edidit, ex vett. codd. qui habent *Ligna pompabulum.* Unde Lipſius haud dubie lib. 5. de Milit. Roman. Dial. xv. ubi Cincii verba adducit, fecerit *ligna, pomum, pabulum.* Sed *napum* potius legendum; quia ſyllaba *na* in principio vocis, omiſſa à librariis, quod eadem præcedentem vocem clauſerit. Iſtud autem ſæpius contingere in MSS. notum eſt, & exemplis demonſtrat Scioppius in De Arte Critica. *Oiſ.* Ita quidem eſt, ſed acumen iſtud vertitur facile in fraudem: & ſane vix ſine periculi metu tentari potuit, ut quum in Regio & aliis MSS. ne quidem vox *ligna* haberetur, ſed tantummodo *haſtile popabulum*, in aliis vox *ligna* retineretur, iſtis rebus tam ſpecifice neceſſariis immiſceretur napus. Nobiliſſ. Schelius pag. 186 ita agit, ut primum notet de pomo, idque quaſi velit probare; mox addit [alii libri pro pomo *Napum* habent, nec abſurdum ſit, uti poma, eximi quoque illa ſtricta lege id genus] ut ignorem, quos libros deſignet vir alioquin accuratiſſimus, quum neutrum ex eis pro vero haberi poſſit. Mihi certe veriſimilius multo videtur, ſi ex *pompabulum*, vel *pombabulum*, ut dederunt Brixiani, producatur *potus, pabulum*, ſive retineas *ligna*, ſive abigas. *Gronov.*

14 SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT.] Recte hunc locum Viri Doct. ſic legendum cenſuere. cum vulgo legeretur: *ſive ad quem eorum juſſerit.* In vett. vero edd. *Sive ad quem uter eorum juſſerit.* Unde Scriverius in ſuo codice ad marginem faciebat: *ſive ad quem alteruter eorum juſſerit.* Verum rectum eſt *jus erit.* Quemadmodum & apud Varronem lib. 5. de L. L. pro *ut juſſit vinum legere*, rectius legendum cenſet R. Fornerius Ret. quotid. lib. 4 cap. 18. *ut jus ſit vinum legere.* Et hoc modo ſuæ ætatis Juriſconſultorum literatiſſimus J. Gothofredus ad Leg. XII. Tabul. Ovidii locum lib. 6. Faſtorum emendat:

Adde quod Edictis, pompa qui funeris irent,
Artifices ſolos jus erat eſſe decem.

Ubi vulgo *Ædilis*, & *juſſerat.* Sed *Edicta* vocat Ovidius leges XII. Tabularum, quemadmodum etiam Plinius lib. 21 cap. 37. *Interdictum XII. Tabular.*

PERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRIDUO. PROXIMO. [15] QUICQUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUJUM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM. FACTUM. ESSE. VOLES. [16] Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent: & ut citanti conſuli reſponderent. deinde ita concipiebatur jusjurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus; *niſi harumce quæ cauſa erit*, [17] *funus familiare*, [15] *feriæve denicales, quæ non ejus rei cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is*

bular. Senſus Ovidii eſt: *Edictis jus tantum fuiſſe decem Tibiernes funeri adhibere*. In XII. autem Tabul. erat Lex. *Decem Tibicinibus foris efferre jus eſto*. Atque hæc obiter.

15 *Quicquid inveneris ſuſtulerisve ſine dolo m.*] Scioppius adſcripſit *quidquid de*, quas poſtremas literas in nullo exemplari reperio, niſi quod ex Scheff. notatum video *quod quidem*. Tum pro *ſine* annotavit *in*, quod ita etiam exſtat in Reg. Thuan. imo omnibus, etiam Brixienſibus ſic edentibus, quum editi anteriores id ſpernerent, Stephanus converterat in *ſine*, ſenſu ſatis commodo, & forſan meliore, quam eſt in eo, quod ſupponebat Scriverius *vi*, propius certe ad ſcripturam veterem. *Gron.*

16 *Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, &c.*] Melius cum doctiſſimo R. Schelio in diſſertationibus De Re Militari, poſt Notas ad Hygini Gromatici librum de Caſtrametatione à ſe editum, adjectis, cap. 1. hic apud Gellium legas, ac diſtinguas hoc modo: *Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent, & ut citanti Conſuli reſponderent, deinde ita concipiebatur jusjurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus, &c.* Agit enim hîc Gellius, licet præpoſtero ordine, ut ſupra monitum in jurejurando de furto non committendo, agit hîc, inquam, de jurejurando, in quod adigebantur milites vel in ipſo delectu, vel utique ſtatim poſt delectum, priuſquam dies præfiniretur quo adeſſent; tum enim jurabant *Conventuros ſe juſſu conſulum*, quoties conſules vellent. Militibus enim ſcriptis primum dies dicebatur ad conveniendum, tum delectu facto jusjurandum exigebatur ſe conventuros quocunque die & quoties conſules vellent. Hinc apud Livium lib. 3. L. Quintius Cincinnatus inquit: *Nobis vero nihil delectu opus eſt, cum quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba juraverint, conventuros ſe juſſu conſulis, nec injuſſu abituros. Edicimus itaque omnes, qui in verba juraſtis craſtina die armati ad lacum Regillum adſitis.* Cum itaque Gellius dicit *& ut citanti conſuli reſponderant, deinde ita concipiebatur jusjurandum, &c.* Senſus eſt, poſtquam milites ad nomen reſpondiſſent, & nomen dediſſent, tum eos ad jusjurandum adactos, ut juſſu conſulum ſemper & quotieſcunque ipſis neceſſum videretur, adeſſent. *Oiſ.* Quid mihi foret optabilius, quam in eadem poſſe concedere, qui nunquam dememiniſſe potero paternæ amicitiæ per ipſum hunc Gellium teſtatæ. Sed mirari cogor, unde hic locus ita corruptus fuerit, ut Brixia & Aldus & Badius & Gryphius uterque ederent *& ut citati*, quod ideo recte mutavit Stephanus in *citanti*, quod eſt in MSStis omnino omnibus; ſed iidem pertinaciſſime ignorant voculam *ut*, adeo ut etiam teſtetur Scioppius eam à ſuis codicibus abfuiſſe. in qua tamen eſt fundus Schelianæ mutationis. Sed ex fide MSStorum vox illa debet ejici, & connecti *quo die adeſſent & citanti conſuli reſponderent*. Et perinde jam poſt hæc intelligere licet [poſtquam ad nomen reſponderant & nomen dederant] deinde ita &c. *Gronov.*

17 *Funus familiare*] Juſta abſentiæ excuſatio erat funeris familiaris procuratio; quando ſcilicet aliquis ex familia ejus qui militiæ nomen dediſſet, fatis conceſſerat; cujus ſi eo die efferendum eſſet funus, miles conſcriptus id proſequi & ducere poterat. Officium enim hujuſmodi non ſine impia fraude negligi poſſe credebatur.

18 *Feriæve denicales*] Vett. edd. omnes male hic legunt *Feriæ vindemiales Kalendæque*. Aldina: *Feriæ denicales Kalendæque*. Et ſic quoque cod. Tornæſ. In H. Stephani editione legitur: *Feriæve devicales*. niſi mendum ſit pro *denicales*. Quuod tamen vocabuli monſtrum aliæ editiones poſt Stephanicam retinuēte. Scriverius in ſuo codice notaverat, forte legendum: *Feriæve denique aliæ, quæ non ejus rei cauſa in eum diem conjectæ ſunt.* Sed rectiſſimum eſt *Feriæve denicales*. Feriis enim Denicalibus familia funere polluta quibuſdam cærimoniis purgabatur. Feſtus: *Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui cauſa familia purgabatur.* De his etiam Cicero lib. 2. de Legib. *Nec vero tam Denicales, quæ à nece appellatæ ſunt, quia reſidentur mortui, quam ceterorum cæleſtium quieti dies, feriæ nominarentur, niſi majores eos, qui ex hac vita migraſſent, in deorum numero eſſe voluiſſent. Eas in eos dies conferre jus, quibus nec ipſius, neque publicæ feriæ ſunt.* Ex quibus poſtremis verbis etiam

Digitized by Google

is eo die minus ibi eſſet; [19] *morbus ſonticus, auſpiciumve quod ſine piaculo præterire non liceat, ſacrificiumve anniverſarium quod recte fieri non poſſet, niſi ipſus eo die ibi ſit; vis hoſtiſve,* [20] *ſtatus condictuſve dies cum hoſte: ſi cui eorum harumce quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quam per eas cauſas licebit, eo die venturum, adjuturumque eum, qui eum pagum, vicum, opidumve delegerit.* Item in eodem libro verba hæc ſunt: *Miles quum die, qui prædictus eſt, aberat, neque excuſatus erat,* [21] *infrequens dabatur.* Item [22] in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: [23] *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra ſiniſtraque tamquam alæ in avium corporibus locabantur. in legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.*

manifeſtum, Denicales ferias ſtatas non fuiſſe, cum Cicero dicat eas conferendas in eos dies, quibus nec privatæ ejuſdem familiæ feriæ ſint, nec ullæ publicæ. Per triduum celebratas idem docet Cicero paullo poſt: *Contra cenſuit habendas triduum ferias.* Quam religioſe vero hæ feriæ cultæ, conſtare poteſt ex iis, quæ tradit Columella, quod ne quidem mulos iis jungere licuerit. Sic enim lib. 2 cap. 22. *Nos apud Pontifices legimus feriis tantum Denicalibus mulos jungere non licere, cæteris licere.* Non mirum itaque earum celebrationem etiam juſtam excuſandi cauſam militi præbuiſſe, ſi die condicto non adfuiſſet. *Oiſ.* Reliqui iſta, non quia facerent ad illuſtrationem rei ignotæ aut commodum Gellii, ſed pateret, quam bonus centonator iſte fuerit. Nam neque quod recta elegerit, ipſi tribuendum eſt, ſed editioni paternæ. Quæ quum ſecunda poſt editionem Stephani prodierit, mentitur ſtrenue, quum jactat editiones alias poſt Stephanum retinuiſſe monſtrum vocabuli *devicales*. Non enim niſi una illa anni 1644 ſic impegit. Et cur ſic perſtringit lapſum unius *literæ*, quum & vocem *ipſus* mox ea editio omiſerit? Verum unicus loci hujus Gelliani patronus eſt Barn. Briſſonius, qui cum in ſcripto de Spectaculis & Feriis fere circa finem doctiſſime aggreſſus nominat illum, qui temere corrupit Ciceronemque & Feſtum Pompejum ac Columellam ad eas ferias ſtatuendas conduxit, quantum ruborem manibus Oiſelianis inferens? Certe illi nihil præter Briſſoniana potuerunt adferre. Sed id quoque nimis altum eſt, quam ut iſti homini poſſit attribui. Quomodo de funeribus Rom. ſcriberet Jo. Kirchmannus, niſi & ipſe has ferias attingeret? Hunc igitur in his tertis cognitum & uſurpatum videbis turpiter ab noſtro deſcribi lib. IV cap. 1, ne verbis quidem ejus mutatis. Briſſonium quoque annotavit is, qui codicem Petavii contulit. *Gronov.*

19 *Morbus ſonticus*] Quem illuſtrare conatur Cl. Menagius in juris Amœnitatibus. *Gron.*

20 *Status condictuſve dies cum hoſte*] In leg. XII. Tabul. erat: SI. STATUS. CONDICTUS. DIES. INTERCEDIT. CUM. HOSTE. ITO. Qui vero Status dies dicatur, explicat Feſtus: *Status dies vocatur, qui judicii cauſa eſt conſtitutus cum peregrino. ejus enim generis ab antiquis hoſtes appellabantur, quod erant pari jure cum populo Romano; atque hoſtire ponebatur pro æquare.* Plautus in Curculione:

Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundum.

Decemviri quidem in XII. Tabulis *ſtatum condictum diem* παραλλήλως conjunxêre, fuit tamen aliquomodo diſcrimen, ut jam olim obſervavit Marcilius. *Status* enim dies à Prætore ſtatuebatur; *condictus* vero ab ipſis litigatoribus ſive reis ſibi invicem denunciabatur in jure.

21 *Infrequens dabatur*] Lege cum Lipſio Antiq. lect. lib. 5 cap. 4. *infrequens dicebatur.* Sic Feſtus: *Infrequens appellabatur miles, qui abeſt, abſuitve à ſignis.* Alluſit Plautus in Truculento:

Ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum. Oiſ. Hoc ipſum quod publicavit Lipſius, etiam Scioppius adſcripſit cum eodem Plauti loco. Sed pater meus cogitabat *notabatur.* Sed inſuper Scioppius ad vocem *prædictus* ſcribit [v. c. *productus* ſ. *prodictus*] Idemque in ſuperioribus ſignabat legendum non *eo die venturum*, ſed *eo venturum.* Gronov.

22 *In libro ſexto hoc ſcriptum*] A Regio aberat vox tertia.

23 *Alæ dictæ exercitus equitum ordines*] Servius ad lib. 4. Æneid. ỳſ. 121. *Dum trepidant alæ* notat: *Alæ: Equites: ob hoc alæ dicti, quia tegunt pedites alarum vice.* Et lib. 9. Æneid. ỳſ. 604. *Ala Camilla.* Id eſt, *Equitatus. Alæ autem dicuntur equites, quod alarum vice pedeſtrem exercitum tegunt.*

CAP.

CAP. V.

Veſtibulum quid ſignificet, deque ejus vocabuli rationibus.

Pleraque ſunt vocabula, quibus vulgò utimur, neque tamen liquidò ſcimus, quid ea propriè atque verè ſignificent: ſed incompertam & vulgariam traditionem rei non exploratæ ſequuti, [1] videmur magis dicere quod volumus, quàm dicimus; ſicuti eſt *veſtibulum*, verbum [2] in ſermonibus celebre atque obvium: non omnibus tamen, qui illo facile utuntur, ſatis ſpectatum. animadverti enim quoſdam haudquaquam indoctos viros opinari, *veſtibulum* eſſe partem domus [3] primorem, quam vulgus atrium vocat. [4] C. Ælius Gallus, in libro de ſignificatione verborum, quæ ad jus civile pertinent, ſecundo, *veſtibulum eſſe* dicit, *non in ipſis ædibus, neque partem ædium, ſed locum ante januam domus vacuum; per quem à via aditus acceſſuſque ad ædis eſt,* [5] *quum dextrâ ſiniſtrâque*

1 *Videmur magis dicere*] Ex Petav. notatur *videmus*, quaſi propius accedere vellet ad lectionem codicis Regii, quæ eſt *audemus mag. d.* etſi iſtud s videatur factum ab ſecunda manu. ut nobile iſtud *Aude hoſpes contemnere opes*. Gronov.

2 *In ſermonibus celebre*] Reg. *in ſermonibus tam celebre*, hoc eſt, *tamen*: quam vocem videntur omiſiſſe, qui bis eam in tanta propinquitate conjungi gravabantur. Utique poterant literas tres *tam* minimum retinuiſſe in aliis exemplaribus. Sed eximie codex Regius, quem prorſus approbare oportet. Plautus Sticho v, 4. *At nos noſtro Samiolo poterio Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus noſtra mœnia*. Idem.

3 *Primorem*] Quamvis rarius in ſingulari reperiatur; dixit tamen & Cato *primorem partem*; uti & Lucretius lib. 7. *naſi primoris*; item Tacitus alicubi *primori acie*.

4 *Cæcilius Gallus*] Sic quidem etiam Macrobius lib. 6. Saturnal. cap. 8. ubi integrum hoc Gellii caput transſcripſit. Verum utrobique legendum *C. Ælius Gallus*, quem libros De Verborum ſignificatione ſcripſiſſe conſtat. Meminit ejus Feſtus in voce *poſtliminium*, & in *tribunicia*, ubi lib. 12. de Verb. ſignif. citat. Adducitur etiam in Pandectis Florentinis *l. 57. D. de Verb. ſignif.* hoc modo: *Ælius Gallus lib. 1. de Verbor. quæ ad jus pertinent ſignif.* Oiſ. Nonne tædia invadere debent legentem talia notarum furta? Quanto melius actum ab viro docto, qui codicem Petavii contulit, & in orâ adſcripſit? [A. Auguſtinus cap. 4 lib. 1 Emend. monet legendum *Aelius* ex l. 157 de ver. ſignif.] Utique hic Juriſconſultus legit tales libros. Aut ſi iſte vir doctiſſimus ſeneſcit, ubi Amœnitates Menagii? Hunc certe laudavit ſupra; at ille dignatus fuit eum nominare cap. 22 ejus politiſſimi ſcripti. Ne dubites, in Regio palam exſtat *Cælius Gallus*, unde ita nunc edidi. Admodum ignarus in hac parte eſt Voſſius in Etymologico. *Gronov.*

5 *Quum dextra ſiniſtraque inter januam tectaque, &c.*] Sic vett. codd. quorum lectionem hic revocandam duximus. In editione Stephanica eſt: *Cum dextra ſiniſtraque januam tecta ſunt viæ juncta; atque ipſa janua procul via eſt area vacanti interſita.* Quod vix ſenſum admittit. Unde & Vir Doctus in poſtrema ſua editione fecerat: *Cum dextra ſiniſtraque januarum tecta ſunt viæ juncta, atque ipſa janua procul via eſt a. v. i.* Haud multo melius. Sed proba eſt antiquorum codd. lectio. *Oiſ.* Ergo vult etiam ipſe experiri aut venditare, quam validus fuerit in diſcernendo pravo ab meliore, genuino ab ſuppoſito. Ante omnia idcirco proferri oportebat codicem Tornæſ. ut ejus fide probaret id quod audet ſcribere. Tantum enim abeſt, ut exhibeatur in his lectio veterum codicum, ut nullus ex eis confirmet vocem *inter*, non habet eam Reg. non Memm. Petav. neuter Lugdun. non Lincoln. non Scheff. pignora affatim multa & magna veritatis. Sed & oſtendere æquum fuit, quid illud foret *inter januam & tecta viæ juncta quæ ſint*, & quod ſpatium queat relinqui inter ea & januam. Immo nulla auctoritas libri ſcripti quem nominare poſſum, probat iſta *tectaque quæ ſunt*, etſi Scioppius inter voces *tecta & ſunt* adſcripſerit *quæ quæ*. Et in tanto incerto natans noſter revocat lectionem veterum codicum, ſed quæ nec intelligi poteſt, nec in Mſtis exſtat. Vir

ſtrâque inter januam tectaque, quæ ſunt viæ juncta, ſpatium relinquitur; atque ipſa janua procul à via eſt, areâ vacanti interſitâ. Quæ porrò huic vocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. ſed quæ ſcripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque [6]abſurda viſa ſunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eleganti ſcientia ornatum, hujuſcemodi eſt. *ve* particula, ſicuti quædam alia, tum intentionem ſignificat, tum minutionem. nam [7] *vetus* & *vehemens*, alterum ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumque eſt, alterum à mentis vi atque impetu dicitur. *veſcum* autem, quod ex *ve* particula & *eſca* copulatum eſt, utriuſque diverſæ ſignificationis vim capit. aliter enim [8] Lucretius *veſcum ſalem* dicit ex edendi intentione: aliter [9] Lucilius *veſcum* appellat cum edendi faſtidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius eſſet. in eo loco qui dominum ejus domus [10] ſalutatum venerant, priuſquam admitterentur, conſiſtebant: & neque in via ſtabant, neque intra ædis erant. ab illa ergo grandis loci [11] conſtitione, & qua-

doctus itaque, quem appellat, in hoc certe egit melius, quod expulſa voce ſpuria *inter*, & altera *quæ*, ſequutus Mſſ:os, voluit potius tantum indulgere Salmaſio ſic corrigenti de Modo Uſur. cap. xv pag. 660, quem ſi vanus ille & indoctus alienarum rerum coacervator non beoe legerit, qois miretur? Sed & iſta *ſpatium relinquitur* pro alienigena centone haberi debent, utpote in nullo ſcripto libro reperienda. Etenim ſcriptura vetus eſt, *cum dextra ſiniſtraque januam tecta quæ ſunt viæ juncta atque ipſa janua eſt* &c. mediis omiſſis. Hinc Salmaſios illam rite conſtitoi putabat lectionem. Verom ſi janoam intelligimus januam domus, ut paulo ante dixit, & mox rurſus innuit; non percipio, quemadmodum dextra ſiniſtraque janoarum ſint tecta viæ juncta. Immo tecta viæ juncta ſi qua fuerunt, oequiverunt illa eſſe dextra & ſiniſtra januarum, ſed rantummodo forium externarum vel januæ, per quam patebat introitus ex via in veſtibulum. Quid autem eſt, cur Macrobius hæc verba omiſit? an jam ipſius tempore ſic fuerunt corrupta, ut deſperaverit de bono ſenſu aut vera Gellii manu? Gellios omnino tale quid voluit *quum dextra ſiniſtraque arceant* vel *cingant* vel *ambiant tecta quæ ſunt viæ juncta: atque ipſa janua* &c. In iſta enim voce *januam* abſorptum eſt verbum, quo dicebar dextra ſiniſtraque ductam eſſe maceriam, quæ diſſepiret viam publicam ab veſtibulo & veſtiret. *Gronov.*

6 *Abſurda viſa ſunt*] Io MS. Regio videtur ſcriptum *abſurda inſunt*, ut collegit Bourdelotius & Frater. Certe exſtant tantum novem lineæ huc tendentes, ot dubitem an non Gellius dederit *abſurda nimis ſunt.* Idem.

7 *Vetus, vehemens*] Non habuit Stephanus cauſam expelleodæ copulativæ, quæ exſtat in omoibus ſcriptis, quos novi, & retiooerunt priores editi. *Idem.*

8 *Lucretius*] Lib. 1. ℣ſ. 326.

Nec mane quæ impendent veſco ſale ſaxa pereſa.

Gellio adſentit Feſtus ubi ſcribit: *Lucretius Veſcum dixit edacem.*

9 *Lucilius veſcum appellat cum edendi faſtidio*] Lucilii verba nobis ſervavit Nonios Marcellus: *Veſcum, minutum, obſcurum.* Lucilius lib. 26. *Quam faſtidioſum ac veſcum cum faſtidio vivere.* Ubi & addit ex Virgilio Georg. lib. 3. *Nec veſcas ſalicum frondes.* Item ex Afranio io Sororibus: *At puer eſt veſcis imbecillus viribus.* Sic Feſtus: *Veſcus, faſtidioſus; ve enim pro puſillo utebantur.*

10 *Salutatum venerant*] Salutatores Romæ paſſim divitum & potentiorum limioa obiiſſe, & matutinum *Ave* portaſſe vulgatum eſt. Uode Martialis lib. 1. *Et matutinum portat ineptus Ave.* Quo alludit Virgilius lib. 2. Georgic.

—— Ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum latis vomit ædibus undam.

Videndus etiam Seneca lib. 6. de beneſ. cap. 34. Juveoalis Satir. 3.

11 *Conſtitione*] Rectè ita vett. codd. quemadmodum jam olim à Turnebo etiam apud Nooium repoſitum. Male poſteriores apud Gellium, quomodo & apud Macrobium factum, edidere *conſiſtione.* Oiſ. Mira halucioatio loogi temporis. Nam

Digitized by Google

& quaſi quadam ſtabulatione, veſtibula appellata ſunt; ſpatia, ſicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus ſtarent, qui veniſſent, priuſquam in domum intromitterentur. Meminiſſe autem [12] debemus id vocabulum non ſemper [13] à veteribus propriè, ſed per quaſdam tranſlationes, eſſe dictum; quæ tamen ita ſunt factæ, ut [14] ab iſta, de qua diximus, proprietate non longè deſciverint. ſicut illud in ſexto [15] Virgilii:

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus orci,
Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ.

non enim veſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit; quod obrepere poteſt, tamquam ſi ita dicatur. ſed loca duo demonſtrat extra orci fores, veſtibulum & fauces: ex quibus & veſtibulum appellat ante ipſam quaſi domum, & ante ipſa orci penetralia; fauces autem vocat iter anguſtum, [16] per quod ad veſtibulum adiretur.

Nam quum Brixiæ editum eſſet *conſtitutione*, Aldus dedit *conſiſtione*. Id retinet Gryphius anno 1534, ſed anno 1539 edit *conſtitione*. Sed ex Mſſ. Reg. Mem, Petav. Lugd. ut. Lincoln. prorſus *conſiſtione*, quam unus Scheff. *gradus loci conſiſtitione* aberrationem certiſſimam ſcribentium demonſtret. Itaque repoſui, quod magis probabile. Regnaverunt enim hic eædem ineptiæ, quas ſequutus Voſſius in verſu Ennii ex Scipione *conſiſtere amnes perennes, arbores vento vacant*, etiam vult reſcribi *conſtitere*, quum meliores Mſſti & præſertim eximius Thuaneus vulgatum tueantur. Etiam Lipſius ad Taciti Hiſtorias 1, 10 ſic notat ex Pandectis *conſiſtiſſe* pro conſtitiſſe, neſcio ad quos prætextus. Similia autem noſtro vocabulo ſunt *nauſtibulum*, *proſtibulum*, unde neceſſitas hujus etymologiæ poteſt aſpici. *Gronov.*

12 *Debemus*] Cod. Tornæſ. & vet. ed. *debebimus*. Oiſ. Sed ex codice Reg. Stephanus mutavit, recte, licet alii futurum retineant; quippe & alii habent *debemus*, ut Scheff.

13 *A veteribus*] Cod. Tornæſ. *Veteribus ſcriptoribus*. Oiſ. Id certe recipi debuit, quum confirmetur ab iſto fidiſſimo Regio.

14 *Ab iſta, de qua diximus, proprietate*] Proprietatem vocat τὸ ἔτυμον vocis *Veſtibulum*. Mercerus in principio notarum ad Nonium Marcellum.

15 *Virgilii*] Lib. 6. Æneid. vſ. 273. 274.

16 *Per quod ad veſtibulum adiretur*] Huic explicationi contradicit Adr. Behotius lib. 2 Apophoret. cap. 20, quippe fauces ibi notare limen ipſum atque adeo aditum, qui veſtibulum excipit, unde veſtibulum nominatur prius, & vide ibi plura. Huc ſane pertinet altera citatio ex Virgilio *Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus* ſupr. lib. 2 cap. 3. *Gronov.*

CAP. VI.

Hoſtiæ, *quæ dicuntur* bidentes, *quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſint: ſuperque ea re P. Nigidii & Julii Higini ſententiæ.*

REDEUNTES Græcia, [1] Brunduſium navem advertimus. ibi quiſpiam linguæ Latinæ literator, Româ à Brunduſinis accerſitus, experiundum ſeſe vulgo dabat; imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim feſſus atque languens animus de æſtu maris. legebat barbarè inſciteque Virgilii ſeptimum, in quo libro hic verſus eſt:

Cen-

1 *Brunduſium navem advertimus*] Reg. & Lugdun. maj. hoc eſt, optimi legunt *Brunduſi* aut *Brundiſi nav.* Gronov.

2 *Si*

Centum lanigeras mactabat rite bidentis:

& jubebat rogare ſe, [2] ſi quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Doceſne, inquam, nos, magiſter, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oves appellatæ, ıccircoque *lanigeras* dixit, ut oves planiùs demonſtraret. poſthac, inquam, videbimus an oves ſolæ, [3] ut tu ais, bidentes dicantur; & an [4] Pomponius Atellanarum poeta in Gallis Tranſalpinis erraverit, quum hoc ſcripſit:

Mars tibi voveo facturum, ſi umquam [5] *redierit*, [6] *bidenti verre.*

ſed nunc ego à te rogavi, ecquam ſcias eſſe hujuſce vocabuli rationem. atque ille nihil contatus, ſed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantùm dentes habeant. Ubi terrarum, quæſo te, inquam, duos ſolos per naturam dentes habere ovem vidiſti? oſtentum enim eſt, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & irritatus: Quære, inquit, ea potiùs [7] quæ ex grammatico quærenda ſunt. nam de ovium dentibus opiliones [8] percontantur. facetias nebulonis hominis riſi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis compoſuit, bidentes appellari ait, [9] non oves ſolas, ſed omnes bimas hoſtias. neque tamen dixit apertiùs cur *bidentes*: ſed, quod ultro exiſtimabamus, id ſcriptum invenimus in commentariis quibuſdam ad jus pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, *d* litera immiſſa, [10] quaſi *biennes*: tum [11] longo uſu loquendi corruptam vocem eſſe, & ex

2 *Si quis quid omn. rer. vellet dicere*] Ita quidem vulgus coditum. Sed Reg. & Lugd. maj. ignorant voculam *quis*, habentque *ſi quid omnium rerum vellet diſcere.* Idque verbum ſic notavir ad oram pater, quaſi Scriverius huc advocaſſet, quum ipſe ex vulgato mallet *doceri*. Videtur autem præſtantia iſtorum codicum exigere, ut credatur Gellii manus *ſi qui id omnium rerum vellet diſcere*. Sic 5, 18. *Omnium rerum hoc interfuit*. Gronov.

3 *Ut tu ais*] Sic plene edidi ex prioribus editis, à quibus non diſſentiunt ſcripti; atque ita neſciebam quid cauſæ fuerit Stephano ejiciendi pronominis. *Idem.*

4 *Pomponius Atellanarum poëta*] Vide ſupr. lib. 10 c. 24.

5 *Redierit*] Apud Macrobium, qui Saturnal. lib. 6 cap. 9. verbotenus pæne hoc è Gellio deſcripſit, legitur, *rediero*.

6 *Bidenti verre*] Nimis quidem abrupte Gellius: neque enim ſequitur his duabus vocibus unam pecudem ſignificari debere, quum duabus quoque & ſacrificari & voveri poſſit. Immo quis negare auſit in his plane eſſe principium ſententiæ, qua Pomponius voluit proferre & deſcribere Suovetaurilia, ſatis nota & inſigni ſculptura per Sponium nuper illuſtrata? Itaque anceps hoc totum eſt, & niſi Gellius ipſe adſeveret ſequentia ab ſe recte eſſe inſpecta, non eſt, quod inde poſſet à nobis colligi. *Gronov.*

7 *Quæ ex grammatico quærenda*] Hoc ipſum notatur exſtare in Lugd. min: quum vulgo ederetur *quæ à grammatico*, at Lugdun. major, ut & Reg. Mem. Petav. aliique ignorent alterutram harum præpoſitionum. Et forſan voluit in eo ambiguus eſſe, prout crebro facit & Tacitus. *Idem.*

8 *Percontantur*] Macrobius, *percunctator*. Oiſ. Scioppius adſcripſit *percontator*. Verum in Mſ. Regio omiſſum eſt vocabulum *nemo*, ac *niſi*, & legitur, *nam de ovium dentibus opiliones percontantur*, quod imitatur Stephanus. *Gronov.*

9 *Non oves ſolas*] Reg. *nec oves ſolas.*

10 *Quaſi biennes*] Servius ad lib. 4. Æneid. *Bidentes autem*, inquit, *dictæ ſunt quaſi biennes: quia neque minores, neque majores licebat hoſtias dare:* Sic

Digitized by Google

& ex *bidennibus bidentes* factum: quoniam id videbatur eſſe dictu facilius leniuſque. Higinus tamen Julius, qui jus pontificium non videtur ignoraſſe, [12] in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari [13] *bidentes* ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipſa poſui: *Quæ bidens eſt*, inquit, *hoſtia*, *oportet habeat dentes octo*, *ſed ex his duo ceteris altiores*, *per quos appareat ex minore ætate in majorem tranſcendiſſe.* [14] Hæc Higini opinio an vera ſit, non argumentis, ſed oculis judicari poteſt.

Sic vetus Horatii Interpres ad lib. 3. od. XXIII. bidentes interpretatur *oves bimas*. bidentes etiam ſic dici quaſi *biennes* ab ætate, vult quoque Nonius Marcellus, & Macrobius ex Auctore noſtro. Sed verior eorum videtur opinio, qui *bidentes* à *dentibus* dictas velint. Nam, ut notat Scaliger in Conjectan. ad Varronem, ſi *bidens* dicta eſt quaſi *biens*, non *bidentis*, ſed *bidennis* vel *biennis* dicendum foret. A dentibus autem eſſe apparet etiam in *Ambidens*. De quo Feſtus: *Ambidens*, *ſive bidens ovis appellabatur*, *quæ ſuperioribus & inferioribus eſt dentibus.* Bidentes itaque erant hoſtiæ quæ & cornigeræ eſſent, & duos dentes eminulos haberent, in qua ſententia etiam ex Veteribus quamplurimos fuiſſe mox videbimus. Hinc vero Heſychius: Κεράιδες, τῶν προβάτων τὰ θήλεια τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα. His vero ſi carerent ineptæ erant ad ſacrificia & ἀτέλειοι. Neceſſe itaque erat in hoſtia, ut haberet duos dentes longiores aliis, unde bidens appellata; quemadmodum & in tauro τελείῳ requirebatur, ut diverſa haberet & patentia cornua, cujuſmodi boves *Patales* dicuntur Plauto in Truculento.

11 *Longo uſu loquendi corruptam vocem*] Hæc ratiocinatio & proprietas alibi forſan, in hoc negotio nequit bene cedere, quum utique *biennis* & hujus vocis vicina aut derivata caſte fuerint obſervata, quæque uſus certe non attrivit aut attaminavit. *Gronov.*

12 *In quarto*] Apud Macrobium eſt *in quinto.*

13 *Bidentes ſcripſit hoſtias qui per ætatem duos dentes altiores haberent*] Hiſce ſubſcribit Feſtus, qui etiam *bidentes* exponit *hoſtias quæ duos dentes cæteris longiores haberent*. Similiter Servius ad lib. 4. Æneid. ſtatim poſt verba modo citata ſubjicit: *Sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo*, *qui non niſi circa bimatum apparent*: *nec in omnibus*, *ſed in his quæ ſunt aptæ ſacrificiis inveniuntur.* Idem ad lib. 6. Æneid. *Bidentes*, inquit, *oves ſunt circa bimatum*, *habentes duos dentes eminentiores*; *quæ erant aptæ ſacrificiis.* Sic quoque Acron vetus Horatii ſcholiaſt. l. 3. Od. 23. *Bidentes proprie dicuntur oves*, *quæ duos annos habent*, *ſic vocatæ ab eminentioribus dentibus*, *qui circiter duos annos naſcuntur.* Et Iſidorus lib. 22 c. 1. *Ex ovibus quaſdam bidentes vocant*, *eo quod inter octo dentes*, *duos altiores habent*: *quas maxime Gentiles in ſacrificium offerebant.* Atque hoc modo capienda illa Philoxeni in Gloſſis. *Bidentes*: ἱερεῖα τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα αὐτὰ εἶναι. Intelligenda enim ſunt non ſimpliciter de duobus dentibus, ſed de duobus dentibus longioribus, & extra cæteros eminentibus.

14 *Hæc Higini opinio*] Ab Reg. abeſt vocula prima: & pro verbo *judicari* effert *videri*. Gronov.

CAP. VII.

Quòd Laberius verba pleraque licentius petulantiuſque finxit: quod multis item verbis utitur, de quibus an ſint Latina quæri ſolet.

[1] LABERIUS in mimis, quos ſcriptitavit, oppidò quam verba finxit prælicenter. nam & [2] *mendicimonium* dicit, & *mœchimonium*;

1 *Laberius*] Vide ſupra lib. 1 cap. 7 & ſæpius.

2 *Mendicimonium*] Nonius Marcellus: *Mendicimonium & Mœchimonium. Laberius in libro quem Cropium inſcripſit: in eo verba hæc inveniet, qui doctrinæ ſtudium putaverit adhibendum. In eo quoque libro Mannatus, quod eſt furatus, inveniet.* Quæ haud dubie ex Gellio noſtro hauſit. Ideoque, ut monuit quoque Mercerus, ſcribendum apud Nonium *Cophinum*, non *Cropium*. Oiſ. In quo tamen etiam ſcire licet, quid vir doctus, qui codicem

nium; & [3] *adulterionem*, *adulteritatemque* pro *adulterio;* & *depudicavit*, pro *ſtupravit;* & *abluvium* pro *diluvio;* &, quod in mimo ponit, quem *Cophinum* ſcripſit, *manuatus eſt*, pro *furatus eſt*; & item [4] in Fullone *furem*, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, *pudorem perdidiſti.*

multaque alia hujuſcemodi novat; neque non obſoleta quoque, & maculantia ex ſordidiore vulgi uſu ponit: quale eſt in Staminariis:

Tollet bona fide vos Orcus nudas [5] *in Catonium.*

& [6] *elutriare lintea*, & *lavandria* dicit, quæ ad lavandum ſint data, & *coicior*, inquit, *in fullonicam.* [7] *Ecquid properas? ecquid præcurris Caldonia?* item in Reſtione, *calabarriunculos* dicit, quos vulgus *calabariones:* item in Compitalibus, *malas* [8] *malaxavi.* Item in [9] Cacomemmone.

Hic

Petavianum contulir, adſcripſerit in margine: [Nonius in Mendicimonium & in Adulterionem. Sed utrobique corruptus titulus libri Laberiani. hic, *in primo:* illic, *Coprio.* Junius ex Gellio reponit *Cophino.* iſque titulus libri etiam apud Nonium in V. levis. Mihi tamen religio eſt non ſequi V. C. in quo ſcriptum eſt *Caprino.* & intelligo, *Caprino prælio.*]

3 *Adulterionem*] Videndus Nonius in hac etiam voce, & ibi Cl. Mercerus. Porro MS. Reg. habet *& adulterionem & adulteritatemque*, quaſi innueret excidiſſe aliquid adnexum ab eadem origine. *Gronovius.*

4 *Fullone*] Hoc nomine etiam fabulam conſcripſit Titinnius, quæ paſſim à Nonio citatur. quod non mirum, cum fullonum olim Romæ magna copia, unde & crebra eorum mentio in Juris noſtri libris. Cum enim togis albis utplurimum Romani uterentur, quæ facile ſordes contraherent, qui nitidiori cultui ſtudioſi, eos ſtatim fulloni poliendas curandaſque tradebant. Officium enim fullonis eſt *polire*, *curare*, *lavare.* His enim verbis Juriſconſulti noſtri utuntur, ut conſtat ex *l.* 31. *D. Loc. conduct. l.* 48. §. 4. *l.* 82. *D. de furt. l.* 2. *D. de cond. ſin. cauſ.* Et in inſtitut. *de locat. conduct.* §. 1. *Qua de cauſa ſi fulloni polienda curandave veſtimenta quis dederit.* Poliebantur autem & lavabantur cretâ, idque quo modo & ordine fieri deberet, lege Metella fullonibus dicta, præſcriptum erat, ut refert Plinius lib. 35 cap. 17. ubi & poliendi modum tradit, ex quo partim Iſidorus tranſcripſit lib. 16 c. 1. *Creta cimolia candida: quarum altera veſtimentorum precioſos colores emollit, & confricato ſulfure quodam nitore exhilarat: altera gemmis nitorem præſtat.* Sordes itaque cretâ elutæ, nitorque & candor veſtibus inductus. Hinc Titinnius Fullonibus à Nonio Marcello in *argutari: Terra hæc eſt non aqua, ubi tu argutari pedibus, cretam dum compeſcis, veſtimentaque lavas.* Ubi *argutari pedibus* dixit eleganter, quia fullones pedibus veſtimenta ſubagitare & comprimere ſolebant.

5 *In Catonium*] Quum ſeries literarum faciat, ut in Voſſii Etymologico Catomum excipiatur ab voce Catonium, hinc Oiſelius ex gemina hac pericope unum grandem notam congeſſit, quæ totam paginam impleret, ſed nihil contineret ſuum vel boni roboris. Confer modo ad ejus editionem, ſtatueſque jure me feciſſe, qui tam craſſum & doloſum compilatorem jecerim in Catonium. *Gronov.*

6 *Elutriare lintea*] Haud dubie pro *eluere lintea*, hoc eſt *lavare*, *ſordibus purgare.* In Veteri Onomaſtico: Elutrio, διαχέω. Sic *elutriare* idem erit quod *diffundere*, hoc eſt, *de vaſe in vas fundere.* Quæ ſignificatio, quomodo hic apud Laberium locum habere poſſit, non video. *Oiſ.* Adſcriptum in Salmaſii libro, *elutriatum vellus* Plinio. Mox liber Reg. *lavandaria.*

7 *Ecquid properas*] MS. Reg. habet *Et, quid properas? quid præcurris Caldonia?* Gronov.

8 *Malaxavi*] Id eſt, *mollivi.* Malaxo enim ſignificat *mollire*, *ſubigere.* à Græco μαλάσσειν, ejuſdem ſignificationis. hinc & μάλαγμα *malagma* pro fomento, quo apoſtemata molliuntur, ac matura redduntur. Unde & *commalaxare* pro *maturefacere*, notante Nonio Marcello, dixit Varro in Flexabulis, ſive περὶ ἐπαρχιῶν. *Nec dolere adiaphoron eſſe, quod philoſophiâ commalaxarem eâ patrem, neque irato mihi habenas dedi unquam, neque cupiditas non impoſuit frenos.*

9 *Cacomemmone*] Cod. Tornæſ. *Cacomnemone.* Vet.

Hic eſt, inquit, *ille* [10] *gurdus*, *quem ego*
Me abhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narravi.

item in mimo qui inſcribitur [11] *Natal*, *cippum* dicit & *obbam*, & [12] *camellam*, [13] & *pictacium*, & *capitium*: *induis*, inquit, [14] *capitium tunicæ pictacium.* præterea [15] in Anna Perenna, [16] *gubernium* pro *gubernatore*, & [17] *planum* pro *ſycophanta*. & *nanum* pro *pumilione* dicit. quamquam *planum* pro *ſycophanta* M. quoque Cicero in oratione ſcriptum reliquit, quam [18] pro Cluentio dixit. atque item in mimo, qui *Saturnalia* inſcriptus eſt, *botulum* pro *farcimine* appellat, & *hominem* [19] *levennam* pro *levi*. item in Necyomantia, [20] *cocionem* pervulgatè dicit, [21] quem veteres *arulatorem* dixerunt. Verba Laberii hæc ſunt: *Duas uxores; hoc herclè*

Vet. ed. *Cacomemnone*. Oiſ. Et probat Tornæſianum Regius.

10 *Gurdus*] Totum de origine Hiſpanica & pinguedine raptum ex Etymologico G. J. Voſſii, quod huc allcverat Oiſelius. Idem quum poſſis animadvertere in vocibus *cippus* (de quo noluit Oiſelius memorare Scaligeri notas ad Feſtum in v. ſilicernium, quia inde aliquid furabatur. etiam adſcripſit Joh. Iſaac. Pontanus *Legit Franc. Junius Lucium Cippum, Vide pag.* 108 *in notis ad Tertull.*) *obba*, *capitium*, *planus*, *nanus*, *botulus*, ut omnia his ſubnotata ex eodem libro fuerint ingrate rapta, putavi ſufficere, ſi intelligeres fontem, unde perinde ipſe poſſes petere. Certe Oiſelii mala opera eſt: & Laberius ut forſan primus uti potuit, ita non fuit uſus ſolus; certe quibuſdam, etſi nec primus. *Gronov.*

11 *Natal*] Vet. ed. *Nata*, *L. cippum*. Al. *Natta L. Cippum*. Unde Læv. Torrentius ad Horat. lib. 1. Sat. 6. totum hunc locum legit: *Qui inſcribitur Nata* vel *Natta*, *Alcippum dicit & Obbam.* Et *Natta* dicit inſcribi mimum hunc, ut modo citatus *Reſtio*. *Natta* enim celebre Pinariorum cognomen, ut *Reſtio* Antiorum erat cognomen.

12 *Camellam*] Camella dictum vas eximiæ artis, in quo mundus & jocalia uxoris erant, quod quoniam nuptialia munera ſoceri generis mittere lege prohibebantur, opertum in nuptiis ferebant. Uſus & ea voce Ovidius Faſtorum lib. 3.

Dum licet appoſita velut in cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque ſapam

13 *Et pictacium*] Reg. *& capitatium.*

14 *Capitium tunicæ pictacium*] Capitium *pictacium* hic apud Laberium explico *capitium pictum*, i. e. figuris exornatum, ſive intextum, & variegatum, quemadmodum dicebatur *toga picta*.

15 *In Anna Perenna*] Hujus nominis fabulam Laberii citat & Nonius Marcellus in *collabella*. Vett. edd. pro *in Anna Perenna*; hic habent *manua pro annua*. Quod quidam melius ſe habere dicunt, quam, ut poſtea editum, *Anna Perenna*. Veterem enim lectionem, etſi mendo non careat, viam tamen monſtrare dicunt, quo ad veram lectionem perveniri poſſit. Scribunt itaque, *Præterea manua pro annuas*. Adduntque Gellium hoc velle, *Manuare* verbum noviter factum fictumque à Laberio, pro *Annuere*. Manu enim vulgò & innuimus & annuimus alio alioque ſchemate. atque hinc natum Laberio verbum *manuare*. Ita ad oram veteris codicis manu Viri cujuſdam doctiſſimi annotatum inveni. Quamvis non omnia probem.

16 *Gubernium*] Reg. *guberinum.*

17 *Planum pro Sycophanta*] Collegit ſedulo de hac voce in Etymologico G. J. Voſſius, ubi quæ ille congeſſerat non modo de hoc plano, ſed etiam de voce *navus* & mox *botulus* quum furtive exſignaviſſet omnia Oiſelius, conſultius indicavi illa omittere, ut eadem legeres apud illum, qui genuerat.

18 *Cluentio*] Hiſce verbis: *Hic ille planus improbiſſimus, quæſtu judiciario paſtus.*

19 *Levennam*] Ita L. Carrio Antiq. Lect. lib. 1 cap. 6. primus repoſuit, cum vulgo legeretur *leucunam*, ſive *leenam*.

20 *Cocionem pervulgare dicit*] Uſus tamen & eâ voce Plautus in Aſinaria Act. 1 ſc. 3.

Vetus eſt, Nihili Cocio eſt. Scis cujus? non dico
amplius.

Ubi qui inſpexerit nuper appoſita ab patre, melius de proprietate hujus vocis formabitur, quam ſi percurrat varietatem à diverſis hìc illic proditam & ſine dilectu ab Oiſelio collectam, unde nihil proficiat.

21 *Quem veteres Arulatorem dixerunt*] Cod. Tornæſ. *Arillatorem* Feſtus: *Arilator*, *qui etiam cocio appellatur*, *dictus videtur à voce Græca*, *quæ eſt* αἶρε, *id eſt*, *tolle*, *quia ſequitur merces*, *ex quibus*

hercle plus negotii eſt, [22] *inquit Cocio: ſed ædilis viderit.* ſed enim in mimo, quem inſcripſit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, ſed probè Latineque uſus eſt Græco vocabulo. [23] *emplaſtrum* enim dixit ἔμπλαστρος [a], non genere feminino, ut iſti novicii ſemidocti. Verba ex eo mimo appoſui:

Quid eſt jusjurandum? emplaſtrum æris alieni.

a *Neutre genere.*

quid cadens poſſit tollere. Scaliger mavult *Arrilator*, & putat non ab *ara*, ſed ab *arra* ita dictum. Et Arrilatorem eſſe, qui empturiens data arra ſibi poſtulat credi. Quod & Meurſio placuiſſe vidimus, qui *Arrulatores* vocatos ab arra cenſet, qui etſi opulenti eſſent, tamen tricones eſſent maximi, arraque data reliquum perſolvere tergiverſarentur. In optimis tamen Gloſſis ſcribitur *Arillator*, & explicatur, Εὐψίτης, βωμολόχος. πραγματευτής. Item in Gloſſis Iſidori *Arilator*, *Cocio*, μεταβολεύς. Unde & Salmaſius contra Wiſſenbachium vix dubium eſſe putat, quin ita dictus ſit à diminutivo *aræ*. Nam *Arulator* eſt ab *arula*; & alio diminutivo, etiam *arillator* ab *arilla*. Hinc & optimus ille Gloſſarum Auctor βωμολόχον Græcè reddidit. Græcos autem grammaticos ait βωμολόχους exponere, de genere quodam hominum ſordido, vili & abjecto, qui lucelli gratia, quidvis facere ac pati ſuſtinerent: εὐτελεῖς τινες ἄνθρωποι, καὶ ταπεινοὶ, πᾶν ὁτιοῦν ὑπομένοντες ἐπὶ κέρδει. Aſſidebant enim aris, & carnes victimarum, quas domum referre ex ara jus erat, emebant, quas coctas poſtea pauperioribus venderent. Inde autem ad alios minutos lucelli ſectatores tranſlatum eſſe, qui quaslibet tenues merces emebant, ut ſcruta & alia quæcunque vilia mercimonia, ut illa poſſent carius revendere. *Oiſ.* Scioppius notavit *arylatorem*. Sed Mſ. Reg. *arillatorem*.

22 *Inquit cocio ſed &c.*] Scio quid dicant velintque. Tamen Mſ. Reg. exhibet. *hoc hercle plus negotii eſſet quid cocios exceles viderat.* Hinc editiones dederunt ab Brixienſi ad Stephanum *cocio ſex ædiles viderat*; quod etiam ita exſtat in aliis Mſſtis libris, ita ut nullus inde abeat: unde hic vel gnarus Lipſianæ conjecturæ in Exceſſu O ad ſecundum Taciti annalem *ſed ædiles viderint*, ſive inſcius, ita ut vides ſuſtinuit in Gellio mutare. Fragmenta hæc ſunt, in quibus præter codices priſcos aliquid conari eſt periculoſum. Hic vero locus jam corruptus hæſit diu in aliis Mſſtis, quippe quos damnat codex Regius, ille certe primarius; quem nunc apparet velle *hoc hercle plus negotii eſt. Ecquid, cocio? Seniles viderat.* Gronov.

23 *Emplaſtrum*] Mſſti prorſus omnes edunt bis vel *Implauſtrum* vel *Implaſtrum*? ſed ſolus Regius primo *emplauſtrum*, dein *inplaſtrum*. Lincoln. *Implaſtrium* & *Implauſtrum*. Idem.

CAP. VIII.

Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit, quod ἀξίωμα *dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.*

QUUM [1] in diſciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; [2] neceſſum fuit adire atque cognoſcere quas vocant dialectici εἰσαγωγάς [a], tum quia in primo περὶ ἀξιωμάτων [b] diſcendum, quæ M. Var-

a *Introductiones.* b *De pronunciatis.*

1 *Diſciplinas dialecticas induci*] Sic loquitur Auctor vitæ Perſii, *à quo introductus aliquatenus in philoſophica eſt*: quem locum adſcripſit pater. *Gron.*

2 *Neceſſum fuit adire*] At Reg. Mem. Petav. Lugdun. ut. habent *neceſſus*, nec dubito ita exſtare in pluribus. Quod prætermiſſum à viris doctis non oportet mirari. Nos dubitare oportet, an non Gellius vetuſtatem captaverit, quam ita locutam didicimus ex SCto vetere de Bacchanalibus, quod præmiſi editioni Ciceronis, ubi hæc ſunt verba: *Sei ques eſent quei ſibei deicerent, neceſus eſſe Bacanal habere.* Idem.

3 L.

M. Varro aliàs *profata*, aliàs *proloquia* appellat, commentarium de proloquiis [3] L. Ælii docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſè quæſivimus: eumque [4] in Pacis bibliotheca repertum legimus; ſed in eo nihil edocenter, neque ad inſtituendum explanatè ſcriptum eſt: feciſſeque videtur eum librum Ælius [5] ſui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. redimus igitur neceſſariò ad Græcos libros: ex quibus accepimus, [6] [7] ἀξίωμα eſſe his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀπόφαντον ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ [a]. hoc ego ſuperſedi vertere, quia novis [8] & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per inſolentiam vix poſſent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto viceſimo, expeditiſſimè ita finit: *Proloquium eſt ſententia in qua nihil deſideratur.* erit autem planius, quid iſtud ſit, ſi exemplum ejus dixerimus. ἀξίωμα igitur, ſive id proloquium dicere placet, [9] hujuſcemodi eſt: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam delevit: Milo cædis damnatus eſt: neque bonum eſt voluptas neque malum:* & omnino quicquid ita dicitur plena

a *Axioma dictum per ſe abſolutum, enuntiabile quantum ex ſemetipſo.*

3 *L. Ælii*] Ita recte L. Cartio Antiq. Lect. lib. 1 cap. 8. repoſuit, cum vulgo legeretur *Lælii*. Intelligitur hic autem L. Ælius Stilo, quemadmodum plenè vocatur ſupra lib. 10 cap. 21. cujus meminit & Suetonius in De Illuſtrib. Grammaticis; & ſæpius Feſtus Pompejus. L. Ælius ſimpliciter etiam vocatur à noſtro ſupra lib. 2 cap. 21. lib. 3 cap. 3. lib. 5 c. 21. item lib. 10 cap. 21. ubi vide notata.

4 *In Pacis bibliotheca*] In Bibliotheca Pacis Templo adjunctâ, quam intellexit quoque 5, 21. Meminit hujus Bibliothecæ etiam Galenus *lib.* 1. *de Compoſ. Medicam.*

5 *Sui magis admonendi, quam aliorum docendi gratiâ*] Inſolitus loquendi modus. Melius foret, *quam alios docendi gratia.* Oiſ. Huc uſque debuerunt Oiſelii verba relinqui, ut plane appareat, quam in ſtudiis ille fuerit inſolitus animadvertendi alicujus boni, qui locutionem ante ipſum natum probatam ab doctiſſimis viris optimam ita ignarus Latinorum dejicit. An is Gellium legit? Habuiſti utique 5, 10, & ante reſtituit Pater. Sed in his præſtans ante omnes fuit Clar. Mercerus ad Taciti 111 annalem cap. 25, ubi & hunc ipſum Gellii locum tutelæ ſuæ duxit. Nam reliqua loca de junctis his verbis *docere* & *admonere* omnia furtive abſtulit Jo. Pricæo ad Apologiam Apuleji pag. 121. *Gronov.*

6 *Ἀξίωμα definitum eſſe his verbis λεκτὸν αὐτοτελὲς, &c.*] Deſcripſerat hoc loco longam notam Menagii, & ſatis ſæpe ſpectatam, Oiſelius ad Diogenis Laertii Zenonem, ubi id ipſum Stoicum ἀξίωμα conſideratur. Quod quum iſtic legi queat, ſatis eſſe opinor. Et eſt hæc ipſa materia, quam tractavit quoque Burſius in Dialecticæ Ciceronis lib. v cap. 1 & 111, unde bonam iſtius doctrinæ partem ſatis audacter hauſit Menagius; etiam uterque non præterit hoc Gellii caput. *Idem.*

7 *Ἀξίωμα definitum eſſe his verbis*] Sic agnoſco revocatum eſſe in paterna editione, quum Stephanus ſecundam vocem antea ejeciſſet, neſcio qui receptam ab editionibus antiquis. Sed teſtor eam nec reperiri in codice Regio, nec in ullo Lugdun. non in Petav. nec in Lincoln. ut prorſus nequeat pro Gelliana agnoſci. Sed neque ſententia aut conſtructio deſiderat, quæ ſtatuit Gellium dicentem ſe ex Græcis accepiſſe his verbis ἀξίωμα eſſe &c. Quod quidni eſt integrum? Hinc quod non eſt Gellii, non cenſui retinendum. *Idem.*

8 *Et inconditis*] MS. Reg. *& conditis*, quaſi tunc facta & producta excogitataque intellexiſſet Gellius, quæ analogiæ caſtimoniam ſervantia non erant utique futura incondita. 1, 21 dicit *novum & improbum verbum*. Deinde idem *quas pati aures per inſolentiam vix ſolent* vel *ſolerent*. Nam id verbum ambigue ſcriptum. Sed & ſtatim voces *in libro* ignorat. *Idem.*

9 *Hujuſcemodi eſt*] Sic edidi ex illo ipſo optimo libro, miratus à Stephano id non factum, dum retinet vulgatum *hujuſmodi*. Sed & hic ipſe legit *planæ atque perfecta*, perſeverans in adjectivo ſemel poſito. *Idem.*

plena atque perfecta verborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut verum aut falſum eſſe, id à dialecticis ἀξίωμα appellatum eſt, à M. Varrone, ſicuti dixi, *proloquium;* [10] à M. autem Cicerone *pronunciatum.* quo ille tamen vocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt, *quoad melius*, inquit, *invenero.* Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, [11] id alii noſtrorum *adjunctum*, alii *connexum* dixerunt. id connexum tale eſt: *ſi Plato ambulat, Plato movetur. ſi dies eſt, Sol ſuper terras eſt.* Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel *conjunctum*, vel *copulatum* dicimus, quod eſt ejuſcemodi; *P. Scipio Pauli filius & bis conſul fuit, & triumphavit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mummii fuit.* In omni autem conjuncto ſi unum eſt mendacium, etiamſi cætera vera ſunt, totum eſſe mendacium dicitur. nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, *& Hannibalem in Africa ſuperavit*, quod eſt falſum: univerſa quoque illa, quæ conjunctè dicta ſunt, propter hoc unum quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, vera non erunt. Eſt item aliud, quod Græci [13] διεζευγμένον ἀξίωμα, nos *disjunctum* dicimus. [12] id hujuſcemodi eſt: *Aut malum eſt voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum eſt.* Omnia autem, quæ disjunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet: eorumque [14] oppoſita, (ἀντικείμενα Græci dicunt,) ea quoque ipſa inter ſeſe adverſa eſſe: ex omnibus quæ disjunguntur unum eſſe verum debet, falſa cætera. quòd ſi aut nihil omnium verum, aut omnia plurave quàm unum vera erunt, aut quæ disjuncta ſunt, non pugnabunt, aut quæ oppoſita eorum ſunt, contraria inter ſeſe non erunt; tunc id disjunctum mendacium eſt; & appellatur παραδιεζευγμένον [a]. ſicuti hoc eſt, in quo quæ oppoſita, non ſunt contraria: *Aut curris, aut am-*

[a] *Vitioſe disjunctum.*

10 *A. M. autem Cicerone pronuntiatum*] Locus quem Gellius innuit, exſtat lib. 1. Tuſculan. Quæſtion. ubi Cicero; *An tu*, inquit, *dialecticis ne imbutus quidem es? Inprimis enim hoc traditur, Omne pronunciatum (ſic enim mihi in præſentia occurrit, ut appellarem ἀξίωμα: utar poſt alio ſi invenero melius, &c.)*

11 *Id alii noſtrorum*] Ex his quoque primam vocem rejicit iſte liber, ut certe mox in ſimili exemplo edunt. *Gronov.*

12 *Διεζευγμένον ἀξίωμα*] Quod jam tetigit libro 11 cap. 7, ubi vocat *disjunctionem*, ſicut infra dicit *disjunctum* & *disjuncta*, quibus Scioppius bis adſcripſit *dijun*, neſcio unde, ſed videtur tamen ex Mſſ. quum & ipſe in nonnullis cernam *dijunguntur* utroque loco & *dijunctum.* Sed & locum hunc Gellii citat Henr. Stephanus in Theſauro Linguæ Græcæ. *Idem.*

13. *Id hujuſcemodi eſt*] Nec hoc poſtremum verbum probatur ab Regio libro, nec mox in illis *neque malum eſt.* Idem.

14 *Oppoſita (ἀντικείμενα Græci dicunt) ea*] Sic revocaſſe veterum editionum ſcripturam videtur pater, quam Stephanus ita mutaverat *oppoſita, quæ ἀντικείμενα Græci dicunt.* Sed ſane id Stephanus fecit ex auctoritate codicis Regii, quod omiſerat Salmaſius & Lambecius annotare, & hinc nequivit olim ſcire. Sed tu ſcias non in eo ſolum exiſtere, ſed & in Lugdun. maj. ut notavit poſtea pater, qui etiam ex Lugdun. Excerptis adſcripſit *propugnantia* pro voce *pugnantia.* Cæterum mox habet Reg. *in quo oppoſita non ſunt contr.* omiſſa vocula *quæ.* Idem.

15 *Sed*

Digitized by Google

ambulas, *aut ſtas*. nam ipſa quidem inter ſeſe adverſa ſunt: ſed oppoſita eorum non pugnant. *non ambulare* enim, & *non ſtare*, & *non currere* contraria inter ſeſe non ſunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ ſimul vera eſſe non queunt. poſſis enim ſimul eodemque tempore neque ambulare, neque ſtare, neque currere. [15] Sed hoc breve ex dialectica libamentum dediſſe nunc ſatis erit: atque id ſolum addendum admonendumque eſt, quòd hujus diſciplinæ ſtudium atque cognitio [16] in principiis quidem tetra & aſpernabilis inſuaviſque eſſe [17] & inutilis videri ſolet: ſed, ubi aliquantum proceſſeris, tum denique & emolumentum ejus in animo tuo dilucebit, & ſequetur quædam diſcendi voluptas inſatiabilis; cui ſane niſi modum feceris, periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam [18] apud Sirenios ſcopulos conſeneſcas.

15 *Sed hoc jam breve*] Ita ut vett. editiones, exhibent, refert quoque Reg. & Lugdun. maj. unde tertiam voculam delevit Stephanus, quia ſequitur *τὸ nunc*. Gronov.

16 *In principiis quidem tetra & aſpernabilis, &c.*] Quod hic Gellius de Dialectica addiſcenda, idem refert infra h. l. cap. 18. Varronem de diſciplinis Mathematicis dixiſſe. Nempe, *Voluptas vel utilitas talium diſciplinarum in poſtprincipiis exſiſtit, cum perfectæ abſolutæque ſunt; in principiis vero ipſis ineptæ & inſuaves videntur.*

17 *Et incivilis*] Utinam verbum aliquod cernerem additum Capiti xix Obſervationum ad Eccleſ. ſcriptores, quo defenderetur uſus vocis hujus in loco hoc, qui quidem ab ea eſt alieniſſimus. Et tamen eam repetivit Pater, quum Stephanus edidiſſet *& inutilis*, procul dubio non ſine fide & auctoritate antiquitatis. Nam plane in Regio & Lugd. maj. ſcriptum eſt *ac inutilis*, in Excerptis Thuan. & Lugd. min. & Petav. & Lincoln. *& inutilis*, quod idcirco libens repetivi. *Gronov.*

18 *Apud Sirenios ſcopulos*] Ut alii aliis quas averſamur rebus comparaviſſe probat & eruditiſſima dialectica Ciceronis ab Adamo Burſio conſcripta in fine. Habet autem Regius liber non *gyris*, ſed *ciris*, nec tamen opinor illum deſtinare ad *ſiros* vel ſubterraneos receſſus. *Idem.*

CAP. IX.

Quid ſignificet verbum in libris veterum creberrimè poſitum, ſuſque deque.

SUſque deque fero, aut *ſuſque deque habeo* (his enim omnibus modis dicitur) verbum eſt ex [1] hominum doctorum ſermonibus: in poëmatis quoque & in epiſtolis veterum ſcriptum eſt plurifariam: ſed facilius reperias, qui id verbum oſtentent, quàm qui intelligant. ita plerique noſtrûm, quæ remotiora verba invenimus, dicere ea properamus, non diſcere. Significat autem *ſusque deque ferre*, animo æquo eſſe & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & con-

1 *Hominum doctorum*] Prout hodieque exſtant loca Plauti ex Amphitruone & Ciceronis ad Atticum, illius quidem addentis verbum *habituram*, hujus plane omittentis, quomodo forſan & Gellius potuit ſcripſiſſe omiſſo verbo, ſed quod intercidit; aut addidiſſe verbum *eſſe*, quod & ipſum periit: unde illud *omnibus modis* non potuit multis placere, ut etiam Scriverius adnotaverit V.C. *duobus*: quam vocem priores editi habent marginibus impoſitam. *Gronov.*

2 *Ma-*

contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græce ἀδιαφορεῖν [a]. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu ſuſque deque fers.
[2] *Mater familias tua* [3] *in lecto adverſo ſedet.*
[4] *Servos ſextantis verbis nefariis utitur.*

M. Varro in Siſenna, vel de hiſtoria [5] *Quod ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ac poſtprincipia; ſuſque deque eſſet.* Lucilius in tertio:

[6] *Verùm hæc ludus ibi ſuſque omnia deque fuerunt:*
[7] *Suſque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocuſque:*
Illud opus durum, ut Setinum acceſſimus [8] *finem:*
[9] Αἰγίλιπτοι *montes, Ætnæ omnes, aſperi Athones.*

a *Indifferens habere.*

2 *Mater familias tua* &c.] Nemo vel dubitat de hac lectione, nec vel codices ſcripti alii vel editiones latum unguem hinc abſcedunt. Unus ille, ſed præſtantiſſimus Regius, *Sanatur familias tua.* Hinc aliquis, quisquis fuit ille Deotum, nequivit proferre aliquid commodius ad ſpeciem, quam quod vulgo in Mſſtis offertur. Et ſane ambigo, an mihi liceat huc vel accedere, quò aliquid aliud conet; quod tamen, quoniam palma in medio eſt, faciam. Apparet utique ſenſum quidem repletum eſſe, ſed quod ſecretiore facundia erat expreſſum, id retineri non potuiſſe. Videtur enim in eis, quæ poſui, latere *Caia cur familias tua in lecto adverſo ſedet?* Neque eſt nobis ignotum de Caja ſæpius illuſtrata, quod illis temporibus, quum concinnarentur vulgares Gellii codices, erat paulo magis absconditum; ut idem hîc contigerit, quod in Phædri fabula XVII, ubi quum non bene conſideraretur *videns*, ſuppoſita fuit *ovis*, ut ſagaciter perſpexit Nic. Heinſius. Ita videtur commune aliquid nunc eſſe ſuppoſitum, cum Laberius ediderit aliquid ſepoſitum à vulgo. *Gronov.*

3 *In lecto adverſo ſedet*] Lectus adverſus quis antiquis eſſet, vide apud Joſ. Scaligerum in Caſtigationibus ad Feſtum Pompeium poſt *Putus*, quas ipſe citat ad Propertium lib. 4 circa finem.

4 *Servos ſextantis verbis nefariis utitur*] Quia olim poſtremum verbum hinc erat avulſum & ſequentibus additum; inde Scaliger citat verſum Laberii ita;

Servis ſex tantis, vernulis nefariis.

Sctiverius verò in ſuo codice legendum notaverat:

Servus ſex ante vernulas nefarios
Fututor. -- --

Alii etiam legunt:

Servus exhauſtis nervis nefarius utitur.

Verum cum vetuſtiſſimi libri conſtanter habeant, ut edidimus, puto Laberium per *ſervum ſextantis*, intelligere *ſervum duorum aſſium*, hoc eſt, ſervum nequiſſimum & hominem nihili. Quaſi dicat, ſervus improbus nequiſſimuſque in præſentia uxoris tuæ verbis nefariis, hoc eſt, obſcænis & caſtis auribus indignis utitur, tuque iſtud nihil moraris. *Oiſ.* Si quidem hæc ejus ſunt. Certe quum & Stephanus edidiſſet *ſex tantis*, adſcripſit Salmaſius [leg. *ſextantis. Servos ſextantis* eſt ſervus nihili]. Quæ ſic concedi poſſunt, modo non ſextans cum Oiſelio explicetur per duos aſſes, quum ſic tantum exprimantur duæ partes unius aſſis in duodecim tales diviſi. Itaque niſi ab duodecim aſſium capite numerare inceperit, egregie erravit. Docent ſextantarii aſſes. Sed & pater adſcripſit, .i. ſervus qui eſt ſextantis. Scioppius vero: [forte: *verpis neſ.*] qui etiam delet *in* poſt *Varro.* Gronov.

5 *Quod ſi non horum omnium*] L. Carrio Antiq. Lect. lib. 2. cap. 15. ex Buſlidiano codice legit: *Quod ſi non omnino ſimilia eſſent principia, & poſtprincipia: ſuſque deque eſſet.* In vulgatis deerat τὸ *ac poſtprincipia.* Quomodo tamen legendum, indicant & Varronis iſta infra h. l. cap. 18. ubi *principia* & *poſtprincipia* ſimiliter conjungit. *Oiſ.* Idem legitur in pluribus aliis Mſſtis.

6 *Verum hæc ludus ibi*] Al. *Verum hic ludus ubi &c.*

7 *Suſque & deque fuere*] Franciſcus Douza ad Lucilii fragmenta legit, *ſuſque hæc deque fuere.*

8 *Finem*] Forte, *fines.* Oiſ. Apparet ludibrium. Quippe quid fiet voce *Setinum*, cur non & ea concinnatur plurali.

9 *Αἰγίλιπτοι montes*] Veram hanc hujus loci ſcripturam primus eruit Theodorus Canterus Var. Lect. lib. 2. c. 8. cum in Mſſ. legeretur αἰτίλιπτοι, quæ vox nihili, unius literæ mutatione in veram lectionem αἰγίλιπτοι reſtituitur. Quod ex Homero pluſquam

Digitized by Google

quam ſatis probatur, quippe apud quem ſæpius legitur: *ἦτε κατ' αἰγίλιπος πέτρας*, cum loquitur de ſcopulo aliquo prærupto, & rupe adeo altâ, ut præ altitudine à capris relinquatur. Deſcribens itaque Lucilius lib. 3 Satyrarum iter ſuum, quod Roma fecit Capuam, & inde ad fretum uſque Sicilienſe, ut notat Porphyrion in Horat. lib. 1 Sat. v. his verſibus indicare vult totum iter ad Setinorum, qui populi ſunt in Campania, uſque fines viatoribus tam fuiſſe commodum, ut etiam ludendo, connugando, & feſtivis jocis indulgendo fuerit peractum. Ubi vero ad Setinorum agros perventum eſt, ibi fuiſſe opus durum, ibi laborem. Nam exinde viam fuiſſe inſtar altiſſimorum montium, ita ut omnes Ætnæ & aſperi Athones viderentur. In vulgatis Gellii libris peſſime antea exſtabat: *ἐπὶ τὸ λιπον ut ajunt montes Ætnæ omnes atque aſperi Athones*. Oiſ. Salmaſius adſcripſit [pro *Αἰγίλιποι* in V.C. habetur Gr. quod indicat Græcam vocem deſiderari] Ego vix intelligo, quî potuerit hic locus tamdiu pro corrupto ſperni, utpote quum Excerpta Thuan. clare habeant a.Για.Βυ, Mem. *Αιπιλιπου*. Lugdun. min. *Αιπιλιποι*, maj. *αιπιατοι*, Lincoln. *αἰπιλιπου*. Etiam Scioppius notavit ex V.C. *αἰπόλιπον*, & *omnes* abeſſe: prout ea vox certe in nonnullis non exſtat, ſed habent tunc aliquid aliud, ut Lugdun. min. *Αιπιλιποι ait montes aetnea periathones*. quæ ſingula iſtuc tendunt, ut recte emendaverit Canterus: licet poſt eum notaverit Scriverius; ſ. *Cyclopum montes*. Modò non *Oetæ* ſcripſerit pro *Ætnæ*, ut in Græcis maneat. Interim hoc etiam loco legi publice intereſt, in libro primo Epiſtolarum Mureti num. LXXIV, quæ data eſt anno 1569 Giſanium huic ſcribete Lucilii verſus ita legendos ex veteri codice *Αἰγίλιποι montes Ætnæ* &c. quaſi neſciviſſet de Cantero. *Gronov.*

CAP. X.

Quid ſint proletarii, *quid* capitecenſi, *quid item ſit in* XII. *tabulis* aſſiduus, *& quæ ejus vocabuli ratio ſit.*

OTIUM erat quodam die Romæ in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum; legebaturque in conſeſſu fortè complurium [1] Ennii liber ex annalibus. in eo libro verſus hi fuerunt:

Proletarius publicitus ſcutiſque, [2] feroque
Ornatur ferro: muros, urbemque, forumque
Excubiis [3] curant.

Tum [4] ibi quæri cœptum eſt quid eſſet *proletarius*. atque ego, adſpiciens quempiam in eo circulo jus civile callentem familiarem meum, rogabam, ut id verbum nobis enarraret. &, quum ille ſe juris, non rei grammaticæ, peritum eſſe reſpondiſſet: Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, peritus juris es. nam Q. Ennius

1 *Ennii liber ex annalibus*] Vett. codd. *Ennii liber ex Annalibus tertius*. Ad quem Annalium Ennii librum etiam Merula in ſua editione hoſce verſus retulit. Stephanus primus libri numerum omiſit. *Oiſ.* Certe vox illa *tertius* non exſtat in Mſſ. ut neque in Nonio Marcello. Quia tamen ſtatim ſequitur *In*, videntur obliti fuiſſe aut noluiſſe geminare iſtas tres literas, in quibus vox iſta numeri illigata eſt, ut ſine vitio eum librum queas ſupponere. *Gron.*

2 *Feroque Ornatur ferro*] Ut hic *ferum ferrum*, ſic Lucretius lib. 2 dixit *fera ferri corpora*. Et eodem libro paulo ante *fera tela*. Oiſ. Quas ipſas citationes rapuit ex Merula, agnitas etiam Columnæ. Sed quod magis notabile dixeris, ne unus quidem ex codicibus Mſſ. tuetur illud *ſcutiſque*, tanquam ſcribæ aut ignoraviſſent eam vocem aut eas literas ſcribere nequiviſſent; ſed habent *publicitus jam ſi uti isque feroque*, ut & in Regio, aut *jam ſicuti iſque* aut abſque *τοῦ jam*, aut *ſicutuſque* aut *ſicutris*. Si poteſt ſupponi hæc ſcripta eſſe pro *ſcutiis* vel *ſcuteis*, prout edit Merula & in Nonio corrigit, bene eſt; niſi quod vetuſtiores pro illo ediderunt *excubiis* geminantes eam vocem incondite; at tu dicas fere dirigere ad *publicitus lanceiſque fer.* aut *ſiculiſque*, ut ſeculas novit Varro libro 4 de L. L. *Gronov.*

3 *Curant*] Vett. codd. *curat*. Oiſ. Niſi fuerit *curans*.

4 *Ibi quæri cœptum eſt*] Reg. *ibi quæſitum eſt*.

nius verbum hoc ex duodecim tabulis veſtris accepit: in quibus, ſi rectè commemini, ita ſcriptum eſt. [5] ASSIDUO. [6] VINDEX. ASSIDUUS. ESTO. [7] PROLETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX. ESTO. petimus igitur, ne annalem nunc Q. Ennii, ſed duodecim tabulas legi arbitrere; & quid ſit in ea lege *proletarius*, ſi vis, interpretere. Ego verò, inquit ille, dicere atque interpretari hoc deberem, ſi jus Faunorum & Aboriginum didiciſſem. [8] Sed enim quum *proletarii*, *& aſſidui*, *&* [9] *ſanates*, *&* [10] *vades*, *& ſubvades*, [11] *& vigintiquinque aſſes*, [12] *& taliones*, [13] *fur-*

5 ASSIDUO. VINDEX. ASSIDUUS. ESTO] Non Oiſelianæ ſunt iſtæ citationes, quæ huc congerebantur, ſed conſuluit Th. Marcilius ad XII tabulas pag. 82. Quod enim ad Nonium pertinet, ei vim infert non laudabilem.

6 VINDEX] Optime omnium Feſtus: *Vindex*, inquit, *ab eo quod vindicat, quo minus is qui prenſus eſt, ab aliquo teneatur.* Hinc in Gloſſis Philoxeni, *Vindex*, Ἔνδικος. Vindex itaque ſpeciatim appellatus, qui cum cuipiam eſſet injecta manus, ut ad prætorem judicemve duceretur, eum liberabat. Malè illi, qui *Vindicem* cum *Vade* confundunt. Vindex enim reum ab in jus eundi neceſſitate liberabat. *Vas* autem ad judicium vocatum, ſeu reum certo die affuturum promittebat.

7 PROLETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX. ESTO.] Sic MSſ. Alii leg. *Proletario civi quivis volet vindex eſto.* ſive *civi cuivis*, ut Turnebus, quod eodem redit. Illud *civi* tamen conſtanter MSſ. rejiciunt. *Quoiquis* autem antique pro *quiſquis* ſive *quivis*, ut etiam *cuicui* pro *quiqui*, ſive quicunque. Sententia itaque legis eſt, Homini aſſiduo, ſive locupleti, ſolum aſſiduum ſive locupletem fieri poſſe vindicem; at proletario ac nullius claſſis homini quiſquis velit, hoc eſt, non aſſiduum tantum, utpote meliorem, ſed etiam proletarium tanquam parem. Secus tamen Viro maximo in De Fœnere Trapezitico, videtur, qui non putat veriſimile acceptum proletarium proletarii vindicem. Ideoque verba Legis reſcribit: *Proletario civi, qui ſolvet, vindex eſto.* Quaſi qui proletario vindex eſſe voluerit, ſtatim ſolvere debuerit, ut eum vindicaret in jure. Hanc Salmaſii ſententiam Juriſconſultorum ſui temporis Doctiſſimus J. Gothofredus in Not. ad Leg. XII Tabul. non admittit; ſed putat ex legis mente quemlibet pro proletario admiſſum, quod proletarius aſſiduum invenire facile non poſſet. Denique ad mentem revocandum, multa in Leg. XII Tabul. in plebis gratiam ſancita fuiſſe. *Oiſ.* Sit hoc ſalvum Oiſelio. Sed unde illi nota eſt iſta conſtantia MSſtorum in rejicienda voce *civi?* Si de proletario iſto genere fateretur ſe loqui, poſſet venia dari. Immo ipſe Regius plane ita habet *aſſiduus eſt proletario jam civi cui quivis volet.* Item Lugd. maj. *aſſiduus eſt oleatorio jam civi cui quis volet.* Scioppius adſcripſit *cui quivis*, quum plerique noſtri *cui quis* & Ch. *cujus quis?* Marcilius edidit *cui cui volet*, ut ait, pro quiqui ſive quicunque, ex fide grammaticorum. *Gronov.*

8 *Sed enim quum*] Scioppius notavit *quam*, nec aliter habet liber Reg. & Petav. *Idem.*

9 *Sanates*] Lex in XII Tabulis erat FORCTI. SANATI. QUE. IDEM. IUS. ESTO. Qui autem ſic dicti fuerint, declarat Feſtus Pompeius, apud quem & ſervatorem ejus Scaligerum id videre licet, quem non libet nobis cum Oiſelio deſcribere, quia is liber quotidie ſtudioſis teri debet & inſpici. Ita ſcilicet defectores & rebelles conſiderabant ad ſanam mentem regreſſos ex imitatione Græcorum rempublicam, ut corpus hominis ſpectantium, qui etiam pertinaces in hoc morbo καχέκτας dixerunt, ut monſtratum ſummo viro Iſ. Caſaubono in Polybiani commentarii fragmento. *Idem.*

10 *Vades*] Hunc locum de vadibus & ſubvadibus executit Salmaſius de Modo Uſurarum cap. XVI, quem quum noverit & indicarit Oiſelius, miror maluiſſe tantam verborum copiam inde excerpere, quam penitus illuc lectorem dimittere, præſertim quum nihil in eo eſſet, quod moneret illum adhibere aliquid propriarum virium. Integra hæc illic adi, & ſatia te maximi viri doctiſſima meditatione. *Idem.*

11 *Et viginti quinque aſſes*] Pœna injuriæ levioris, ex Leg. XII. Tabularum, de qua in lib. XX cap. I, eamque legem ponit Marcilius LXIV, & illuſtrat pag. 188.

12 *Et taliones*] Talionis Lex hujuſmodi in XII. Tabulis erat: SI. MEMBRUM. RUPIT. NI. CUM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. Hanc quoque legem infra lib. 20 cap. I. Favorinus reprehendit, ob ulciſcendi acerbitatem, & exſequutionis difficultatem; cui etiam Cæcilius ſuo more reſpondet, Decemviroſque in talionis pœna in atrocioribus injuriis ſtatuenda defendit; & de hac agitur in *Inſtit. De injur.* §. *pœna.*

13 *Fur-*

Digitized by Google

[13] *furtorumque quæſtio cum lance & licio* evanuerint, [14] omniſque illa duodecim tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus centumviralium cauſarum, lege Æbutia lata, conſopita ſit: ſtudium ſcientiamque ego præſtare debeo juris & legum, vocumque earum, quibus utimur. Tum forte quadam Julium Paulum, poëtam memoriæ noſtræ doctiſſimum, prætereuntem conſpeximus. is à nobis ſalutatus, rogatuſque, uti de ſententia, deque ratione iſtius vocabuli nos doceret, Qui in plebe, inquit, Romana tenuiſſimi pauperrimique erant, [15] neque amplius quàm mille

13 *Furtorumque quæſtio cum lance & licio*] De Furto per lancem & licium quæſito, vide notata ſupra ad libr. XI cap. 18.

14 *Omniſque illa duodecim tabularum antiquitat, niſi in legis actionibus centumviralium cauſarum lege Æbutia lata*] Ex hiſce verbis Antonius Auguſtinus lib. de Legibus, Ceutumviralia judicia lege Æbutia conſtitura eſſe exiſtimat, quod etſi verba ipſa non exprimant, putat tamen utrumque & de centumvirali judicio, & de Legis actionibus XII Tabul. niſi earum cauſarum, quæ apud Centumviros eſſent agendæ, abrogandis fuiſſe cautum. Paulus vero Manutius in De Legib. Roman. ſimpliciter lege Æbutiâ XII Tabulas correctas fuiſſe putat. Cui accedit Hotomanus lib. de Legib. qui Æbutium Tribunum plebis de tollendis legum actionibus XII Tabularum legem rogaſſe ſcribit. Ant. autem Auguſtino ſubſcribit Sibr. Siccama lib. I cap. 8 De Centumvir. judicio. Neque id factum abſque ratione veriſimili. Cum enim ejus temporis hiſtoria, quo conſentaneum eſt Centumviros eſſe inſtitutos, apud Livium temporum injuria deperdita ſit, aliique ejus rei ſpeciatim non meminerint, conſtet vero Æbutiorum familiam eo tempore & poſtea diu varios magiſtratus geſſiſſe, putat ille Æbutium Tribunum pleb. legem de Centumviris populum rogaſſe, idque factum ipſius judicio Anno U. C. IↃXIII Q. Lutatio Cercone A. Manlio Coſſ. aut paulo poſt. Centumviri enim ex triginta quinque tribus electi ſunt, ut ex Feſto conſtat. Tribuum vero numerus demum anno U. C. IↃXIII. ad XXXV. pervenit, ut docet Florus Epitom. XIX. Igitur non ante, ſed vel eo ipſo anno, vel paulo poſt, Centumvirale judicium conſtitutum. Stephanus quoque Pighius in Annalibus, Centumvirale judicium lege Æbutiâ exiſtimat inſtitutum eſſe, ſed refert ad annum U. C. IↃXX. Q. Fabio Maximo, M. Pomponio Coſſ. Ex Gellii enim verbis videtur ſibi colligere Æbutiam legem latam eſſe, cum centumvirale judicium inſtitueretur: & eâdem XII. Tabularum leges de jure privato imprimis fuiſſe correctas & reformatas, actionibus quibuſdam certis & ſolemnibus, ut Pomponius *D. de Orig. Juris* tradit, compoſitis ad illius ſæculi ſtatum, & ad novi judicii exercitium accommodatis, quibus inter ſe homines diſceptarent, ne populus ut vellet ex legum tabulis XII. actiones diutius varie inſtitueret. Nam cum anno præcedenti, quo tribus ad numerum XXXV. ſuppletas diximus, novus Prætor qui inter cives & peregrinos jus diceret, priori urbano Romæ adjectus eſſet, acceſſit non diu poſt inſuper centumvirale judicium, ne in civitate potenti & in dies augeſcente juſtitia deeſſet. Quod & Pomponius *D. de Orig. jur.* non diſſimulat, qui poſt duos Prætores urbanum & peregrinum, centum viros litibus judicandis conſtitutos fuiſſe tradit. Quemadmodum igitur eodem quaſi tempore, ſic eâdem quoque de causâ, Prætorem alterum peregrinum, & centum viros Romæ creatos ex jam dictis liquet; ille quidem, ut collegam urbanum Prætorem judiciorum onere ſublevaret, hi autem, ut ſublevarent utrumque, creſcente ſimul cum ipſa Republica atque Imperio in tanta civitate, litium & cauſarum multitudine, privatis civibus apud exteras nationes & longinquis in regionibus negotiari incipientibus.

15 *Neque amplius, quam mille quingentum æris in cenſum deferebant*] Falſum eſt, ut optime notavit Salmaſius De Fœn. Trapezit. quod hic Jul. Paulus, ait tantulam ſummam, ut eſt mille quingentum æris, quæ efficiunt in auro illius ævi, tres aureos cum tribus aurei quartis, in cenſum delatam fuiſſe. Nemo enim, qui minus quam quinquaginta aureos in bonis haberet, aliquid in cenſum deferre ſolebat, quia nec in ulla claſſe erat. Minimus quippe cenſus ultimæ & quintæ claſſis fuit eorum, qui duodecim millibus æris & quingentis cenſebantur. Infra hunc cenſum poſiti omnes extra claſſes fuere, & capite, non ære, cenſebantur. Et quamvis inter hos etiam quidam gradus fuerint, ut inter divites, ita ut alii aliis aliquanto plus in ſubſtantia habuerint, omnes tamen *Proletarios* & *Capitecenſos* eoſdem dictos eſſe vult Salmaſius, non, ut Paulus hic, hoc diſcrimine ſeparatos *Proletarios* & *Capitecenſos*, quaſi hi pauperiores eſſent, illi minus. Unde & ridiculum eſſe ait, quod ſtatim

 hic

mille quingentûm æris in cenſum deferebant, *proletarii* appellati ſunt. qui verò nullo, aut perquam parvo ære cenſebantur, *capitecenſi* vocabantur. extremus autem cenſus capitecenſorum æris fuit [16] trecenti ſeptuaginta quinque. Sed quoniam [17] res pecuniaque familiaris obſidis vicem pignoriſque eſſe apud rempublicam videbatur; amoriſque in patriam fides quædam in ea, firmamentumque erat; neque proletarii, neque capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo, ſcribebantur; quia familia pecuniaque his, aut tenuis, aut nulla eſſet. proletariorum tamen [18] ordo honeſtior aliquanto, & re, & nomine, quàm capitecenſorum fuit: nam & aſperis reipublicæ temporibus, quum juventutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur, [19] armaque iis ſumtu publico præbebantur: & non capitis cenſione, ſed proſperiore vocabulo à munere officioque prolis edendæ appellati ſunt. quod, quum [20] re familiari parva minus poſſent rempublicam juvare, ſubolis tamen gignendæ copiâ

hic ſubjicitur: *Qui mille, aut perquam parvo ære cenſebantur, capitecenſi vocabantur. Extremus autem cenſus capitecenſorum, æris fuit trecenti ſeptuaginta quinque.* Si enim capite cenſi dicebantur, nullo ære cenſos conſtat. Et quid miſerius iſtis hominibus, in quorum ſubſtantia tota nihil amplius eſſet, quam trecenti & ſeptuaginta quinque aſſes, id eſt, triginta ſeptem drachmæ cum dimidia, ſive aureus unus cum vix dimidio? *Oiſ.* Niſi feſtinaverit vir maximus. Potuit enim & Servius noluiſſe aliquid neglectum & incognitum habere, ut etiam minimas pecunias, quæ in urbe eſſent, annotari oportuerit. Porro quum *proletarii* & *capitecenſi* vocabulis differunt, certe etiam rebus eos diſcretos fuiſſe ſtatueris ſecurius, etiamſi iſtius humilitatis proprias differentias & certe obſervatas tunc perdiderimus. Sane & capite cenſus debuit aliquid ad ſuam tutelam quoque indicare potuiſſe. *Gronov.*

16 *Trecenti ſeptuaginta quinque*] Sic cod. Tornæſ. & vett. edd. Stephanica vero editio habet CCCLXXX. *Oiſ.* Haud dubie lapſu typorum, quum & editi & Mſti alii omnes illos *ſeptuaginta quinque* agnoſcant. Etiam Salmaſius ad Stephani editionem annotavit *trecentis ſeptuaginta quinque*, quo modo Scioppius inter tertium C & literam L ſuper poſuit *tis*. Gronov.

17 *Res, pecuniaque familiaris*] Legendum forte, *Res, pecunia, atque familia.* Ut ſtatim de capitecenſis, *quia familia pecuniaque his aut tenuis.* Pecunia enim familiaque junctim poſita pro tota hominum ſubſtantia ſæpius apud Auctores occurrit, & non ſemel etiam apud noſtrum. *Oiſ.* Non venit opinor ad hoc prodendum niſi prolutus ex eodem fonte, unde pater petiit, quod adſcripſit ſuo exemplari [pecunia atque familia 18, 1 pecunia familiaque ubi vulg. familiaris. Sed ita leg. monuit Salm. Sc.] ut ſint Scriveriana. Sed nulla cauſa eſt, cur diſcedatur à Mſſ. qui conſpirant in vulgatam, & recte. *Gronov.*

18 *Ordo honeſtior*] Unde Salluſtius dicit à Mario conſcriptos *capite cenſos pleroſque:* quia ſi ad infimum uſque gradum deſcendit, etiam proletarios non omiſiſſe ultro videbatur colligi, quos tamen proletarios ſingulatim poſuit Caſſius Hemina in fragmento, quod citat Nonius, & emendat Freinshemius ad Florum III, 1. *Idem.*

19 *Armaque iis ſumptu publico præbebantur*] Hoc eſt quod Ennius ſcribit:

Proletarius publicitus ſcutiſque feroque
Ornatur ferro ——

Additque

—— *muros, urbemque, forumque*
Excubiis curant ——

Quibus notat Proletarios milites etiam ſcriptos, muros duntaxat cuſtodiſſe & urbem. Neque enim, in aciem id genus hominum educebant, aut cæteris legionibus immiſcebant, ſed in urbe retinebant ſub oculis & cura ſeniorum: Poſt Marium tamen & Capitecenſi vulgo in militiam ſcripti, cæteriſque militibus permixti.

20 *Re familiari parvâ*] Similiter hic legendum cenſeo, *Re familiaque parva.* Oiſ. Quis neget eſſe perfrictam frontem, aut invideat? Multa enim loca mutari oportebit, ſi hæc violentia impetraverit admiſſionem.

21 Ag-

piâ civitatem frequentarent. Capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, vel potius, ut Salluſtius ait, bello Jugurthino, milites ſcripſiſſe traditur; quum id factum antè in nulla memoria exſtaret. [21] Assiduus, in duodecim tabulis, pro locuplete & facilè facienti dictus, [22] aut ab aſſibus, id eſt, ære dando, quum id tempora reipublicæ poſtularent; aut à muneris pro familiari copia faciendi aſſiduitate. verba autem Salluſtii in hiſtoria Jugurthina de C. Mario conſule, & de capitecenſis hæc ſunt: *Ipſe interea milites ſcribere, non more majorum, nec ex claſſibus, ſed ut lubido cujuſque erat, capitecenſos pleroſque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem conſulis memorabant, quòd ab eo genere* [23] *celebratus auctuſque erat: & homini potentiam quærenti egentiſſimus quiſque oportuniſſimus.*

21 Assiduus *in* xii. *tab. pro locuplete, &c.*] Feſtus *Adſiduus* per *d* ſcribit: *Adſiduus dicitur*, inquit, *qui in ea re quam frequenter agit, quaſi conſediſſe videatur: alii adſiduum locupletem, quaſi multorum aſſium dictum putarunt; alii eum qui ſumptu proprio militabat, ab aſſe dando vocatum exiſtimarunt.* Quem ſcribendi modum Soſipater Chariſius reprehendit lib. 1. *Adſiduus quidam per* d *ſcribunt, quaſi ſit à ſedendo figuratum, ſed errant. Nam cum à Servio Tullio populus in quinque claſſes eſſet diviſus, ut tributum, prout quiſque poſſideret, inferret; ditiores, qui aſſes dabant, Aſſidui dicti ſunt; & quoniam ſoli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes aſſunt, Aſſiduos, ab aſſibus dixerunt.* Sane rectius aſſiduus cum pro locuplete ponitur, ſic dictus ab aſſibus dandis, quia *aſſes duit*, hoc eſt, *det*.

22 *Aut ab aſſibus, id eſt, ære*] Ita concinnavit editionem Gellii pater meus ex doctrina Salmaſii, quam prodit de Modo uſur. pag. 236, quum vulgo particula *aut* migraviſſet ante voces *pro locuplete*, ut in editione Stephani; & ſic citat Voſſius in Etymolog. aut quia iſtic aliæ ponunt particulam *&*, plane aboleretur, quum tamen in Regio legatur *dictus ab aſſiduis ab ere dando*, ut notavi ego & Bourdel. vel *dictus aſſiduus quaſi ab ære*, ut Lambecius, quum Salmaſius adſcripſerit *dictus aut ab aſſibus*, quæ eſt ejus emendatio prodita loco, quem citavi. Sed neque aliter ex codice Regio notavit frater, ut oculis ipſe meis aut chirographo diffidam. Interim illi aſſes potuerant ſine injuria ab origine hujus vocis excludi, ut opinor, quum & Livius ſub Numa flaminem Dialem inſtitutum ſcribat aſſiduum Jovis Sacerdotem, ita uſu ipſo ſignificans, ubi primum iſta vox fuerit in urbe Româ uſurpata. Gronov.

23 *Celebratuſque auctuſque*] Etſi ita ex Gryphiana anni 1539 repetiverit Stephanus, adeo ut id ipſum quoque imitatus fuerit Prouſteus, cenſui tamen nihil temere admittendum, quum ex Mſſtis nullus agnoſcat primam iſtam copulam *que*. Idem.

Cap. XI.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

Gens in Italia Marſorum orta eſſe fertur à Circæ filio: propterea [1] Marſis hominibus, quorum dumtaxat familiæ cum externis cogna-

1 *Marſis hominibus*] Locum hunc Gellii, Plinium aliosque de his maleficis non potuit præterire Phil. Cluverius in Italia Antiqua de his acturus lib. 11 cap. 15. Sed & ante illum ab aliis ſimilia collecta erant ex poetis, ut erubeſcendum ſit ludicris tam tritis Oiſelium defungi. Noviſſime de his bene egit Th. Reineſius lib. 1 Var. Lection. cap. 8.

mille quingentûm æris in cenſum deferebant, *proletarii* appellati ſunt. qui verò nullo, aut perquam parvo ære cenſebantur, *capitecenſi* vocabantur. extremus autem cenſus capitecenſorum æris fuit [16] trecenti ſeptuaginta quinque. Sed quoniam [17] res pecuniaque familiaris obſidis vicem pignoriſque eſſe apud rempublicam videbatur; amoriſque in patriam fides quædam in ea, firmamentumque erat; neque proletarii, neque capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo, ſcribebantur; quia familia pecuniaque his, aut tenuis, aut nulla eſſet. proletariorum tamen [18] ordo honeſtior aliquanto, & re, & nomine, quàm capitecenſorum fuit: nam & aſperis reipublicæ temporibus, quum juventutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur, [19] armaque iis ſumtu publico præbebantur: & non capitis cenſione, ſed proſperiore vocabulo à munere officioque prolis edendæ appellati ſunt. quod, quum [20] re familiari parva minus poſſent rempublicam juvare, ſubolis tamen gignendæ copiâ

hic ſubjicitur: *Qui mille, aut perquam parvo ære cenſebantur, capitecenſi vocabantur. Extremus autem cenſus capitecenſorum, æris fuit trecenti ſeptuaginta quique.* Si enim capite cenſi dicebantur, nullo ære cenſos conſtat. Et quid miſerius iſtis hominibus, in quorum ſubſtantia tota nihil amplius eſſet, quam trecenri & ſeptuaginta quinque aſſes, id eſt, ttiginta ſeptem drachmæ cum dimidia, ſive aureus unus cum vix dimidio? *Oiſ.* Niſi feſtinaverit vir maximus. Potuit enim & Servius noluiſſe aliquid neglectum & incognitum habere, ut etiam minimas pecunias, quæ in urbe eſſent, annotari oportuerit. Porro quum *proletarii* & *capitecenſi* vocabulis differunt, certe etiam rebus eos diſcretos fuiſſe ſtatueris ſecurius, etiamſi iſtius humilitatis proprias differentias & certe obſervatas tunc perdiderimus. Sane & capite cenſus debuit aliquid ad ſuam tutelam quoque indicare potuiſſe. *Gronov.*

16 *Trecenti ſeptuaginta quinque*] Sic cod. Tornæſ. & vett. edd. Stephanica vero editio habet CCCLXXX. *Oiſ.* Haud dubie lapſu typorum, quum & editi & Mſti alii omnes illos *ſeptuaginta quinque* agnoſcant. Etiam Salmaſius ad Stephani editionem annotavit *trecentis ſeptuaginta quinque*, quo modo Scioppius inter tertium C & literam L ſuper poſuit *tis.* Gronov.

17 *Res, pecuniaque familiaris*] Legendum forte, *Res, pecunia, atque familia.* Ut ſtatim de capitecenſis, *quia familia pecuniaque his aut tenuis.* Pecunia enim familiaque junctim poſita pro tota hominum ſubſtantia ſæpius apud Auctores occurrit, & non ſemel etiam apud noſtrum. *Oiſ.* Non venit opinor ad hoc prodendum niſi prolutus ex eodem fonte, unde pater petiit, quod adſcripſit ſuo exemplari [pecunia atque familia 18, 1 pecunia familiaque ubi vulg. familiaris. Sed ita leg. monuit Salm. Sc.] ut ſint Sctiveriana. Sed nulla cauſa eſt, cur diſcedatur à Mſſ. qui conſpirant in vulgatam, & recte. *Gronov.*

18 *Ordo honeſtior*] Unde Salluſtius dicit à Mario conſcriptos *capite cenſos pleroſque*: quia ſi ad infimum uſque gradum deſcendit, etiam proletarios non omiſiſſe ultro videbatur colligi, quos tamen proletarios ſingularim poſuit Caſſius Hemina in fragmento, quod citat Nonius, & emendat Freinshemius ad Florum III, 1. *Idem.*

19 *Armaque iis ſumptu publico præbebantur*] Hoc eſt quod Ennius ſcribit:

Proletarius publicitus ſcutiſque feroque
Ornatur ferro ——

Additque

—— *muros, urbemque, forumque*
Excubiis curant ——

Quibus notat Proletarios milites etiam ſcriptos, muros duntaxat cuſtodiſſe & urbem. Neque enim, in aciem id genus hominum educebant, aut cæteris legionibus immiſcebant, ſed in urbe retinebant ſub oculis & cura ſeniorum: Poſt Marium tamen & Capitecenſi vulgo in militiam ſcripti, cæteriſque militibus permixti.

20 *Re familiari parvâ*] Similiter hic legendum cenſeo, *Re familiaque parva.* Oiſ. Quis neget eſſe perfrictam frontem, aut invideat? Multa enim loca mutari oportebit, ſi hæc violentia impetraverit admiſſionem.

21 As-

piâ civitatem frequentarent. Capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, vel potius, ut Salluſtius ait, bello Jugurthino, milites ſcripſiſſe traditur; quum id factum antè in nulla memoria exſtaret. [21] ASSIDUUS, in duodecim tabulis, pro locuplete & facilè facienti dictus, [22] aut ab aſſibus, id eſt, ære dando, quum id tempora reipublicæ poſtularent; aut à muneris pro familiari copia faciendi aſſiduitate. verba autem Salluſtii in hiſtoria Jugurthina de C. Mario conſule, & de capitecenſis hæc ſunt: *Ipſe interea milites ſcribere, non more majorum, nec ex claſſibus, ſed ut lubido cujuſque erat, capitecenſos pleroſque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem conſulis memorabant, quòd ab eo genere* [23] *celebratus auctuſque erat: & homini potentiam quærenti egentiſſimus quiſque oportuniſſimus.*

21 ASSIDUUS *in XII. tab. pro locuplete, &c.*] Feſtus *Adſiduus* per *d* ſcribit: *Adſiduus dicitur*, inquit, *qui in ea re quam frequenter agit, quaſi conſediſſe videatur: alii adſiduum locupletem, quaſi multorum aſſium dictum putarunt; alii eum qui ſumptu proprio militabat, ab aſſe dando vocatum exiſtimarunt.* Quem ſcribendi modum Soſipater Chariſius reprehendit lib. 1. *Adſiduus quidam per* d *ſcribunt, quaſi ſit à ſedendo figuratum, ſed errant. Nam cum à Servio Tullio populus in quinque claſſes eſſet diviſus, ut tributum, prout quiſque poſſideret, inferret; ditiores, qui aſſes dabant, Aſſidui dicti ſunt; & quoniam ſoli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes aſſunt, Aſſiduos, ab aſſibus dixerunt.* Sane rectius aſſiduus cum pro locuplete ponitur, ſic dictus ab aſſibus dandis, quia *aſſes duit*, hoc eſt, *det*.

22 *Aut ab aſſibus, id eſt, ære*] Ita concinnavit editionem Gellii pater meus ex doctrina Salmaſii, quam prodit de Modo uſur. pag. 236, quum vulgo particula *aut* migraviſſet ante voces *pro locuplete*, ut in editione Stephani; & ſic citat Voſſius in Etymolog. aut quia iſtic aliæ ponunt particulam *&*, plane aboleretur, quum tamen in Regio legatur *dictus ab aſſiduis ab ere dando*, ut notavi ego & Bourdel. vel *dictus aſſiduus quaſi ab ære*, ut Lambecius, quum Salmaſius adſcripſerit *dictus aut ab aſſibus*, quæ eſt ejus emendatio prodita loco, quem citavi. Sed neque aliter ex codice Regio notavit frater, ut oculis ipſe meis aut chirographo diffidam. Interim illi aſſes potuerant ſine injuria ab origine hujus vocis excludi, ut opinor, quum & Livius ſub Numa flaminem Dialem inſtitutum ſcribat aſſiduum Jovis Sacerdotem, ita uſu ipſo ſignificans, ubi primum iſta vox fuerit in urbe Româ uſurpata. *Gronov.*

23 *Celebratuſque auctuſque*] Etſi ita ex Gryphiana anni 1539 repetiverit Stephanus, adeo ut id ipſum quoque imitatus fuerit Prouſteus, cenſui tamen nihil temere admittendum, quum ex MSſtis nullus agnoſcat primam iſtam copulam *que*. Idem.

CAP. XI.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

GENS in Italia Marſorum orta eſſe fertur à Circæ filio: propterea [1] Marſis hominibus, quorum dumtaxat familiæ cum externis cogna-

1 *Marſis hominibus*] Locum hunc Gellii, Plinium alioſque de his maleficiis non potuit præterire Phil. Cluverius in Italia Antiqua de his acturus lib. 11 cap. 15. Sed & ante illum ab aliis ſimilia collecta erant ex poetis, ut erubeſcendum ſit ludicris tam tritis Oiſelium defungi. Noviſſime de his bene egit Th. Reineſius lib. 1 Var. Lection. cap. 8.

nationibus nondum etiam permixtæ corruptæque ſunt, vi quadam genitali [2] datum eſt, ut ſerpentium virulentorum domitores ſint, & [3] incentionibus, herbarumque ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi præditos eſſe quoſdam videmus, [4] qui *Pſylli* vocantur: quorum ſuper nomine & genere quum in veteribus literis quæſiſſem; in quarto denique [5] Herodoti libro fabulam de Pſyllis hanc invenimus. Pſyllos quondam fuiſſe in terra Africa conterminos Naſamonibus: Auſtrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flaviſſe: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruiſſe: Pſyllos re aquaria defectos, eam injuriam graviter Auſtro ſuccenſuiſſe; decretumque feciſſe, uti armis ſumtis ad Auſtrum, proinde quaſi ad hoſtem, jure belli, [6] res repetitum proficiſcerentur: atque ita profectis ventum Auſtrum magno ſpiritus agmine veniſſe obviam; eoſque univerſos, cum omnibus copiis armiſque, cumulis montibuſque harenarum ſupervectis, operuiſſe: [7] eo facto Pſyllos [8] ad unum omnis interiſſe: itaque eorum fines à Naſamonibus occupatos.

2 *Datum eſt, ut ſerp.*] Ita nonnulli gregalium codicum, & ipſe etiam Lincoln. Sed interim alii omittunt verbum *eſt*, quibus auſcultavit Aldus & Gryphius uterque, quos neſcio cur deſerens Stephanus redierit ad priores. Sed egregie Reg. & Lugd. maj. *datum, ut & ſerp. vir. domitores ſint, & incentionibus.* Gronov.

3 *Incentionibus*] Incantationibus. Nam Marſos etiam cantaminibus uſos tradit Lucilius Satyr. lib. 20.

Jam diſrumpetur medius, jam ut Marſus colubros
Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

Inde etiam ex Pomponii Piſtoribus.

Mirum ni hæc Marſa eſt, in colubros callet canticulam.

Idem de Marſis tradunt Virgilius lib. 7. Æneid. & Silius Ital. lib. 7.

4 *Qui Pſylli vocantur*] De Pſyllis vide ſupra lib. 9 cap. 2.

5 *Herodoti libro*] Unicus ille Reg. *Herodici.*

6 *Res repetitum*] Non culpo viros egregios, qui ſic ediderunt, & video, quid fuerint ſequuti. Attamen in omnibus MSS. de quibus novi, lectum fuit *res petitum*, unde id ipſum annotavit quoque Scioppius. Sed ita & c. 13 Reg. & Lugdun. ut. *pro ferenda gratia.* Gronov.

7 *Eo facto Pſ.*] MS. Reg. *& facto Pſ.* & deinde *itaque fines à Naſamonibus occup.* omiſſa voce *eorum.* Idem.

8 *Ad unum omnis interiſſe*] Vide ad lib. 3 cap. 7.

Cap. XII.

De his vocabulis, quæ Cloatius Verus aut ſatis commodè, aut nimis abſurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.

Cloatius Verus in libris, quos inſcripſit *Verborum à Græcis tractorum*, non pauca herclè dicit curioſè & ſagaciter conquiſita, neque non tamen quædam futilia & frivola. *Errare*, inquit, *dictum eſt* [1] ἀπὸ τοῦ ἔρρειν; verſumque infert Homeri, [2] in quo id verbum eſt:

ἔρρ

1 Ἀπὸ τοῦ ἔρρειν] *A vagando, ſive ægre eundo.* Verbum ἔρρω, uſurpatur imprimis, cum quis in malam rem ire jubetur. Ut Homerus in verſu ſequenti.

2 *In quo id verbum eſt: Ἔρρ' ἐκ νήσου*] Ita prudenter corripuit H. Stephanus ejectis illis, quæ neſcio auctore ingeri ſolebant, ἔρρε κακὴ γλήνη, *& illud.* Gronov.

3 *Alu-*

ἔρρ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων [a].

Item [3] *alucinari* factum ſcripſit ex eo, quod dicitur Græcè ἀλύειν, unde *elucum* quoque eſſe dictum putat, *a* litera in *e* verſa, tarditatem quamdam animi & ſtuporem, qui alucinantibus plerumque uſu venit. Item *faſcinum* appellat, quaſi βάσκανον [b], & *faſcinare* eſſe quaſi [4] βασκαίνειν [c]. commodè hæc ſanè omnia, & [5] conducenter. Sed in libro quarto, *Fænerator*, inquit, *appellatus eſt, quaſi* φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον [d], *quoniam id genus hominum ſpeciem oſtentent humanitatis, & commodi eſſe videantur inopibus nummos deſiderantibus:* idque dixiſſe ait [6] Hypſicratem quempiam grammaticum; cujus libri ſanè nobiles ſunt ſuper his, quæ à Græcis accepta ſunt. Sive hoc autem ipſe Cloatius, ſive neſcio qui alius nebulo effutivit, nil poteſt dici inſulſius. *fenerator* enim [7] uti M. Varro in libro tertio de ſermone Latino ſcripſit, *à fenore eſt nominatus.* [8] *fenus autem dictum à fetu, & quaſi à fetura quadam pecuniæ parientis, atque increſcentis.* iccirco & M. Catonem & ceteros ætatis ejus *feneratorem*, ſine *a* litera pronunciaſſe tradit, ſicuti *fetus* ipſe & *fecunditas* appellata.

a *Abi ex inſulâ ocius peſſime viventium.* Exſt. Ὀδυσσ. κ'. ψ[illegible]. 72.

b *Invidum.* c *Invidere.*

d *Ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.*

---

3 *Alucinari factum ſcripſit ex eo quod dicitur* ἀλύειν] Si huc contuleris, quæ Joſ. Scaliger primo edidit ad Tibullum pag. 152 & ad Feſtum Pompejum p. 58, Joſ. Mercerus ad Nonium Marcellum pag. 123, Jo. Pricæus ad Apologiam Appuleji pag. 140, Salmaſius in Plinianis Exercitat. pag. 1279 & quæ jam tractata ſunt ſupra ad IV, 19, nihil videbis in utraque nota Oiſelii, quod ipſius ſit, ut nulla pars digna fuerit huc reponi.

4 Βασκαίνειν] Βασκαίνειν vero dicitur, quaſi φάεσι καίνειν, hoc eſt, *oculis* vel *adſpectu occido*, ut ſcribit Auctor Etymologici Magni, item Theocriti Scholiaſtes. Oculis autem *faſcinandi* vim ineſſe veteres crediddiſſe, conſtat ex Virgilio Eclog. 3.

His certe neque amor cauſſa eſt, vix oſſibus hærent.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Oiſ. Quod mireris, in MSſ. legitur jocoſe *faſcinare eſſe quaſi baſcinare.*

5 *Conducenter*] Editio Aldina, *Condecenter*. haud male. *Oiſ.* Sic credo judicarunt illi omnes, qui ſuſtinuerunt contra libros MSſ. ita edere, quo in numero ſunt omnes Gryphianæ. Sed jam olim recte Brixia dedit *conducenter*, ut habet Reg. Lugdun. uterq. Mem. Petav. *Gronov.*

6 *Hypſicratem*] Citatur hic etiam à Varrone lib. 4. de L. L. item à Feſto in voce *aurum*, ubi male vulgo *Hippocrates* editum: legendum enim, ut monuit J. Scaliger, *Hypſicrates*, qui de Romanis vocibus ſcripſit, quæ à veteri linguâ Græcâ derivantur. Alius ab hoc videtur Hypſicrates Amiſenus hiſtoricus, cujus mentio apud Lucianum in Macrobiis. *Oiſ.* Interim nomen id codex Regius concipit *Hypſicreantem.*

7 *Uti*] Cod. Torn. & v. edd. *ſicuti. Oiſ.* Dubito. Ab Brixia enim & Aldo ad Stephanum continenter video *ſicut:* & quum Lugdun. min. habeat *uti* (quod ſane adhibuit & Voſſius in Etymologico, ut patet, ex editione Stephani) tum Reg. & Lugd. maj. etiam Petav. habent *ſicuti*, quorum Regius paulo ante habebat quoque *nihil poteſt*. Etiam dubito, an editiones multæ habeant recte *neſcio qui alius;* nam & Aldus & codex Reg. legunt *neſcio quis alius.* Mox auget Regius *fenus autem dictum ait à fetu.* Gronov.

8 *Fenus autem dictum à fetu*] Varietates judiciorum de hac etymi ratione & hinc inventa alia collegit Voſſius in Etymologico, unde nulla cauſa fuit, ut deſcriberet Oiſelius, & inter notas Gellianas venditaret. Si placet, potes adhibere caput primum mantiſſæ Paternæ.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIII.

Quid ſit municipium, *& quid à* colonia *differat, & quid ſint* municipes, *quæque ſit ejus vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi, quòd divus Hadrianus in ſenatu de jure atque vocabulo* municipum *verba fecit.*

Municipes & *municipia*, verba ſunt dictu facilia & uſu obvia; & neutiquam reperias, qui hæc dicit, quin ſcire ſe planè putet quid dicat: ſed profectò [1] aliud eſt, aliud dicitur: quotus enim ferè noſtrûm eſt, qui, quum [2] ex coloniâ ex populo Romano ſit, non & ſe *municipem* eſſe, & populares ſuos *municipes* [3] eſſe dicat? quod eſt à ratione & à veritate longè averſum. ſic adeò & *municipia* quid, & quo jure ſint, quantumque à *colonia* differant, ignoramus: exiſtimamuſque meliore conditione eſſe *colonias*, quàm *municipia*. de cujus opinionis tam promiſcæ erroribus [4] D. Hadrianus, in oratione quam [5] de Italicenſibus, [6] unde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, peritiſſimè diſſeruit: mirarique ſe oſtendit, quòd & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenſes nominat, quum ſuis moribus legibuſque uti poſſent, in jus coloniarum mutare geſtiverint. Præneſtinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe oraſſeque, ut ex colonia in municipii ſtatum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus, ſub ipſo opido, ex capitali morbo revaluiſſet. [7] *Municipes* ergo ſunt cives Romani ex municipiis, le-

1 *Aliud dicitur*] Cod. Torn. & vet. ed. *atque aliter dicitur.*

2 *Ex colonia ex populo Romano*] Cod. Tornæſ. & vet. ed. *Ex colonia populi Romani.* Oiſ. Itaque totum hoc recipitur periculo Stephani, quum nullus MStus in id conſentiat, & ſimpliciter legant *ex colonia populi Romani*, ſicut Regius & Lugd. maj. habent etiam *atque aliter dicitur.* Gronov.

3 *Eſſe dicat*] Cod. Tornæſ. *ſibi eſſe dicat.*

4 *D. Hadrianus in Oratione*] Citatur D. Hadrianus Orationum XII. à Chariſio lib. 2. Scripſit etiam ſermonum libros, quorum primum idem Chariſius eodem libro laudat.

5 *De Italicenſibus*] Italicenſes dicti ab Italica urbe à Scipionibus in Hiſpania condita. Stephanus de Urbibus: Ἰταλικὴ πόλις Ἰβηρίας, τὸ ἐθνικὸν Ἰταλικήσιος. Condidit autem Scipio hanc urbem, cum rebus in Hiſpania compoſitis, de reditu in Italiam cogitans, omnes Italos vulneribus affectos in una urbe collocavit, quam de ipſorum patria Italicam appellavit, ut auctor Appianus Alexandrinus in Ibericis. *Oiſ.* Unde eſt inſanus error Vertranii ad Tacit. XI ann. 23. intelligentis ſocios Italici juris.

6 *Unde ipſe ortus fuit*] Unde ſcilicet D. Hadrianus originem duxit. Non quod in Italica natus fuerit, ut male ſcribunt Eutropius, & Hieronymus in Chronico Euſebiano. Origo quippe Imperatoris Hadriani vetuſtior à Picentibus, poſterior ab Hiſpanienſibus manat; ſiquidem Hadria ortos majores ſuos, apud Italicam, Scipionum temporibus, reſediſſe in libris vitæ ſuæ Hadrianus ipſe commemoraverat, ut ſcribit Spartianus in ejus vita. Majores itaque Hadriani fuere Italicenſes, ipſe vero natus eſt Romæ IX. Cal. Febr. Veſpaſiano ſepties & Tito quinquies Coſſ.

7 *Municipes ergo ſunt cives Romani ex municipiis*] Non erat cauſa Oiſelio, ut præmiſſo Feſti notiſſimo loco de ratione municipii, pergeret deſcribere verba Car. Sigonii lib. II de Antiquo Jure Italiæ capite ſexto & ſeqq. Ibi iſta poſſunt conſuli, teque, qui legis, mitto. *Gronov.*

8 *Mu-*

Digitized by Google

legibus ſuis & ſuo jure utentes, [8] muneris tantùm cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neque ulla populi Romani lege adſtricti, [9] niſi, inquam, populus eorum fundus factus eſt. primos autem municipes ſine ſuffragii jure [10] Cærites eſſe factos accepimus: conceſſumque illis, [11] ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotiis tamen atque oneribus vacarent, [12] pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſque. [13] hinc tabulæ Cærites appellatæ, verſa vice, in quas cenſores referri jubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis privabant. Sed [14] *Coloniarum* alia neceſſitudo eſt: non enim veniunt extrinſecus in civitatem,

8 *Muneris tantum cum pop. Roman. honorarii participes*] Per munus honorarium hic non intelligitur magiſtratus petendi jus, ſed quidam tantum dignitatis gradus; quod nempe honoris cauſa in civitatem Romanam accepti, cives Romani dicerentur, & in legione, tanquam cives Romani, non in auxiliis, ut ſocii, militarent. hoc eſt, quod Feſtus dicit, *quod æque cives Romani erant, & in legione merebant, ſed dignitates non capiebant.*

9 *Ni, inquam, populus eorum fundus factus eſt*] Vulgo, *Cum nunquam populus eor. f. f. eſſet.* At Mſſ. *Nunquam populus eorum fundus factus eſt.* Unde nihil facilius quam legere, ut jam olim edidit Stephanus, *Ni, inquam, pop. &c.* Oiſ. Juſte quidem hæc Oiſelius; ſed Stephanum miror, qui ſcire potuit gregalem Mſſtorum turbam legere *ni inquam* vel *nunquam*, ſed in codice Regio exſtare *niſi inquam*, quod ipſum ita integris literis legitur quoque in Lugd. maj. unde ineptus forem ſi voluiſſem ultra quercu veſci non reſtituendo, quod eſt eximium. Scioppius non debet nos morari, qui ſive ex MS. ſive ex ſe appoſuit vetus *Cum nunquam.* De populo fundo utique Oiſelius non erat, qui pronuntiaret; unde in trivio velut hærens miſeriam ſuam ipſe magna nota confeſſus eſt, præſertim quum nequiret inhærere explicationi Feſti *fundum* intelligentis *auctorem*: multo minus miſerabile illud ingenium Prouſtei. Feſto alligare ſe melius potuit CL. Grævius in notulis ad Ciceronis orationem pro Balbo, quoniam prælegi audiverat à patre Diſputationem, quam is conſcripſit de hac ipſa re, & ſi ita tempus & voluntas feret, huic Gellio forſan adjungam. Erat etiam in Regio, *nullis ab his neceſſitatibus.* Gronov.

10 *Cærites*] Sic dicti à *Cære*, nobiliſſimo Etruriæ opido, olim etiam *Agylla* dicta à Pelaſgis, à quibus condita fertur, ut ait Strabo lib. 5.

11 *Ut civitatis Romanæ quidem honorem caperent, &c.*] Hoc eſt, ut beneficii loco jure civitatis populi Rom. donarentur; ſic tamen, ut ad dignitates capiendas non admitterentur. Quo nomine Romani à Strabone taxantur, quaſi ipſi Cæritanos, non ut à ſe beneſactis ſuis meriti eſſent, tractaſſent, lib. 5.

12 *Pro ſacris bello Gallico ſuſceptis*] Livius lib. 5. poſt Gallos Roma pulſos, Senatuſconſultum factum ait, quo inter alia decretum: *Cum Cæritibus publice hoſpitium fieret, quod ſacra populi Romani ac ſacerdotes recepiſſent, beneficioque ejus populi non intermiſſus honos Deûm immortalium eſſet.*

13 *Hinc tabulæ Cærites appellatæ, verſa vice*] In quas ſcilicet referebantur non qui beneficii loco, ut ante Cærites; ſed qui ignominiæ cauſa moti tribu, ſuffragiis privabantur. In Cæritum tabulas autem referebantur plebei. Cenſores enim, ut ſcribit Aſconius Pedianus in Divinat. Ciceron. cives ſic notabant, *Ut qui ſenator eſſet, ejiceretur ſenatu; qui eques Romanus, equum publicum perderet; qui plebejus, in Cæritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ; ſed ad hoc eſſet civis tantum, ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderet.* Hinc apud Horatium lib. 1. epiſt. 6. *Cærite cera digni.* Oiſ. Ex hoc loco ſcribit Philip. Carolus ad noſtri auctoris librum IV cap. 13. In Cæritum tabulas relati ſuffragandi munere tantum privabantur, idque teſtatur pluribus ſe oſtenſurum. Quam inanis hæc fuiſſet opera! Sed videtur male uti verbo *ſuffragandi.* Gronov.

14 *Coloniarum*] Coloniæ quid, & unde ſint, declarat Servius ad illud lib. 1. Æneid.

——— *Tyrii tenuere coloni.*

Sane Veteres colonias ita definiunt. Colonia eſt cœtus eorum hominum, qui univerſi deducti ſunt in locum certum ædificio munitum, quem certo jure obtinerent. Alii: Colonia eſt, quæ Græce ἀποικία *vocatur, dicta autem eſt à colendo. Eſt autem pars civium aut ſociorum miſſa, ubi Rempublicam habeant ex conſenſu ſuæ civitatis, aut publico ejus populi, unde profecta eſt, conſilio. Hæ autem coloniæ ſunt, quæ ex conſenſu publico, non ex ſeceſſione, ſunt conditæ.* De

tem, nec ſuis radicibus nituntur: ſed ex civitate quaſi propagatæ ſunt: & jura inſtitutaque omnia populi Romani, non ſui arbitrii habent. quæ tamen conditio, quum ſit magis obnoxia & minus libera; potior tamen & præſtabilior exiſtimatur, propter amplitudinem majeſtatemque populi Romani, cujus iſtæ coloniæ quaſi effigies parvæ ſimulacraque eſſe quædam videntur: & ſimul quia obſcura obliterataque ſunt municipiorum jura, quibus uti jam [15] per innotitiam non queunt.

Coloniis plura qui deſideras, vide accuratiſſimè diſſerentem Marcum Velſerum l 4. & 5. Rer. Auguſtan. Vindelicatum.

15 *Per innotitiam*] Id vero egregium & Gellianæ lucubrationis ingenio reſtitutum denique, debetur curæ paternæ. Gnarum id fuerat editoribus primis, unde laudabiliter retentum ab editione Brixiana faſtidivit Aldus & omnis illa, quæ ſequitur, cohors uſque ad annum 1651, quando exoſculati ſuſtinuit editio docti hominis. Nec tamen amplecti voluit catus ille Prouſteus, ſed ignarus margaritarum. At nihil temere hîc agitur. Jam olim ſcribebat Giſanius in obſervationibus L. L. [Innotitia conjuncta vox à *notitia* pro ignoratione apud Agellium] unde colligebat patet eum in libris ſuis ita repériſſe. Hinc Phil. Pareus in Lexico Critico [*Ignotitia* pro ignoratio. Sed obſoletæ antiquitatis. Agellius 16, 13. *Et ſimul quia obſcura obliterataque ſunt municipiorum jura, quibus uti jam per ignotitiam non queunt.* Ita reperitur in MS. lib. Vid. *ignorantiam*] Stephani tanto turpior contumacia, quod vidit in codicibus id ſcriptum Gallicis. Non enim modo ita exſtat in Regio, ſed Memm. Chiſ. Petav. Lugdun. min. habet *ignotitiam*. Chirographum Scioppii probat etiam ipſi notum fuiſſe, qui etiam pro *effigies parvæ* adſcripſit *effigies paſuæ*, nec ſcio quorſum tendat. Sed neque verbum *uti* apparet in Reg *Gronov*.

CAP. XIV.

Quòd M. Cato differre dixit properare *&* feſtinare, *& quam incommodè Verrius Flaccus* [1] *vim verbi quod eſt*, feſtinat, *interpretatus ſit.*

[2] F*eſtinare* & *properare* idem ſignificare, atque in eamdem rem dici videntur. ſed M. Cato id differre exiſtimat: eaque hoc modo diviſa. verba ſunt ipſius ex oratione, quam de ſuis virtutibus habuit: *Aliud eſt properare, aliud feſtinare. qui unum quid maturè tranſigit, is properat: qui* [3] *multa ſimul incipit, neque perficit, is feſtinat.* Verrius Flac-

1 *Vim verbi quod eſt feſt.*] Ediderunt olim *verbum quod eſt f.* Vocabulum *vim* ignorat Regius, quum tamen retineat genuinum *verbi*. Notabile eſt in Lugdun. maj. *verbi quod eſt feſtinate TOIMON interpret.* Apparet igitur excidiſſe aliquid Græcum, quod apparet fuiſſe Ἐτοίμως, ut ſcripſerunt pro ἑτοίμως. Nam negligentia Stephani damnanda eſt, qua nunc edidit in hoc loco *feſtinare & properare*, at pag. 579 in collectione capitum *properare & feſtinare*, prout eſt in Mſſ. quum tamen editiones ſequantur perverſum ordinem. *Gronov.*

2 *Feſtinare*, &c.] Nonius Marcellus, *Feſtinare & properare veteres voluerunt habere diſtantiam.* Ubi Catonis exemplum ex Gellio petitum ſubjicit, adduque: *Verum utrorumque verborum ratio ſub hac ſignificantia proxima eſt veritati, ut ſit ſæpe animi properare ſtudioſe ad res aliquas contendentis; feſtinare corporis neceſſitatibus obſequentis.* Virgilius lib. 4.

Et medius properat Aquilonibus ire per altum

Idem Æneid. lib. 1.

Feſtinate viri, nam quæ tam ſera moratur
Segnities. ———

Aliter Cornel. Fronto lib. de Differ. voc. *Qui properat, apparet non eſſe feſſus. Qui feſtinat, videtur eſſe defatigatus.* Sed hæ grammaticorum argutiæ Veterum auctoritate facile refelli poſſunt, qui utroque verbo utuntur pro *accelerare*, niſi quod *feſtinare*, videatur motum & celeritatem majorem exprimere.

3 *Multa ſimul incipit*] Reg. & Lugd. maj. *multa ſibi incipit*. Gronov.

4 *Igna-*

Digitized by Google

Flaccus rationem dicere volens differentiæ hujus, *Feſtinat*, inquit, *à fando dicitur: quoniam iſti* [4] *ignaviores, qui nihil perficere poſſunt, plus verborum quàm operæ habent:* ſed id nimis coactum atque abſurdum videtur. neque tanti momenti eſſe poteſt prima in utroque verbo litera, ut propter eam unam tam diverſa verba, *feſtinare*, & *fari*, eadem videri debeant. commodius autem propiuſque viſum eſt, *feſtinare*, eſſe quaſi feſſum eſſe. nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is jam non properat, ſed feſtinat.

4 *Ignaviores*] Lipſius Elect. lib. 2 cap. 3. reponit *ignaviones.* quod formatum putat, ut Optiones, Voliones, Edones, Geriones, Geſtiones; à veteri verbo *ignavire*, quo Accius uſus eſt, notante Nonio.

CAP. XV.

[1] *Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.*

[2] THEOPHRASTUS, philoſophorum peritiſſimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; [3] Theopompus in Biſaltia lepores bina jecora.

1 *Quod Theoph. m. d. p. ſcr. reliquit*] Neſcio unde aut qua fide ſic conceperit hanc partem editio anni 1644, quæ & ſubſtulit ſequentem & Oiſelianam, quod dedecet. Repoſui quod vetus eſt & quantum ſcio, verum. *Gronov.*

2 *Theophraſtus*] Scripſit Theophraſtus inter alia multa, etiam ſeptem Libros De Animalibus, ut teſtatur Laërtius in ejus vitâ. Unde haud dubie hauſta, quæ Gellius hic ex eo de Perdicibus Paphlagoniæ tradit. Quod & facit Ælianus De Animalib. lib. 10 c. 35. Παφλαγόνων δὲ ἄρα περδίκων διπλῆν ὁρᾶσθαι καὶ καρδίαν Θεόφραστός πού φησιν. *Paphlagoniæ perdicum cor geminum reperiri Theophraſtus alicubi prodidit.* Et lib. 11 cap. ult. Πέρδικες ἐν Παφλαγόνοις δικάρδιοί εἰσι, ὥσπερ οὖν Θεόφραστος λέγει. *Perdices, ut ſcribit Theophraſtus, in Paphlagonia cor geminum habent.*

3 *Theopompus in Biſaltia*] Idem ex eo teſtatur Ælianus de Animal. lib. 5 cap. 27. Τοὺς ἐν ταῖς Βισαλταῖς λαγὼς διπλᾶ τὰ ἥπατα ἔχειν Θεόπομπος λέγει. *In Biſaltia duplex jecur habere lepores Theopompus ait.* Et lib. 11 cap. ult. Θεόπομπος τοὺς ἐν Βισαλτίᾳ λαγὼς, διπλᾶ ἥπατα ἔχειν ἕκαστόν φησιν. *In Biſaltiâ Theopompus ait, ſingulos lepores duplex habere jecur.* Putem hoc à Theopompo ſcriptum fuiſſe in eo libro, quem *Thaumaſia* inſcripſerat, cujus meminit D. Laërtius in Epimenide & Pherecyde. Item Servius ad Eclog. VI. Virgilii.

CAP. XVI.

Agrippas *à partus ægri & improſperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur* Proſa *&* Poſtverta.

QUORUM in naſcendo non caput, ſed pedes primi exſtiterant (qui partus difficillimus ægerrimuſque habetur) [1] Agrippæ appellati vocabulo [2] ab ægritudine & pedibus confícto. Eſſe autem pueros in

1 *Agrippæ appellati*] Gloſſæ Philoxeni: *Agrippa*, Ὁ ἐπὶ πόδας γενόμενος. Plinius lib. 7 cap. 8. *In pedes procidere naſcentem, contra naturam eſt. quo argumento eos appellavere Agrippas, ut ægre partos.*

2 *Ab ægritudine & pedibus confícto*] Legendum cum Salmaſio ad Solinum: *ab ægritudine partus confícto.* Ridiculum enim eſt illud de pedibus, cum Agrippam non ab ægritudine pedum, ſed ab ægro partu

in utero Varro dicit capite infimo nixos, ſurſum pedibus elatis; non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. nam pedes cruraque, arboris appellat ramos; caput, ſtirpem atque caudicem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam forte* [3] *converſi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri ſolent: ægriuſque tunc mulieres enituntur. hujus periculi deprecandi gratia aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum* [4] *altera* [5] *Poſtverta nominata eſt,* [6] *Proſa altera; à recti perverſique partus & poteſtate & nomine.*

partu dictum voluerint, ut modo ex Plinio vidimus. Et Gellium etiam ſic ſcripſiſſe indicat lemma capitis: *Agrippas à partu ægri & improſperi vitio appellatos.* Et ſic quoque Nonius, qui pleraque ex Gellio noſtro deſcribere ſolet: *Agrippæ, qui cum labore matris eduntur; hoc eſt, per pedes contra naturam, non per caput. Quaſi ab ægro partu.* Sed, ut bene ibidem notavit Salmaſius, ſuaviſſime ſomniarunt Veteres illi, quamquam doctiſſimi homines, qui *Agrippam* quaſi ægre partum dici putaverint, cum vocabulum ſit mere Græcum ὁ Ἀγρίππας. Sic τῦ Ἀγρίππας, ut nominis Græci meminit alicubi Vetus Theocriti Scholiaſtes. Latini itaque hoc nomen, ut alia multa, à Græcis deſumpſere; quod primum illis prænomen, poſtea vero cognomen fuit. *Oiſ.* Equidem video ita ab Salmaſio ſtatui locum mutandum, ut etiam autumet Gellium ita ſcripſiſſe: quum contra pateat ex omnibus antiquis codicibus probum & vetus eſſe id ipſum quod vulgo legimus. Nam ſane ægritudines pariendi poſſunt oriri ex pluribus aliis cauſis, & ex illis tamen nati non utique etiam dicuntur Agrippæ. Sed hic ſtatuitur ab Gellio unus ſingularis caſus, quo ægritudo partus contingit ex pravo embryonis ſitu, adeo ut pedes procedant. A quibus pedibus igitur deſcendit prima cauſa hujus ægritudinis, & idcirco etiam illi pedes in vocabulo ægritudinem partus notaturo debent locum habere & oſtendi, quod agnoſcit Gellius, dum tradit vocabulum ab ægritudine & pedibus confictum, inque eo abſit ut aliquid mutari oporteat. Scriverius etiam hic tentavit *difficillimus acerrimuſque*, & dicit *capite juſum nixos*, prout adſcripſit in ora ſua pater: ſed ut opinor nec credidit hic nec laudavit. *Gronov.*

3 *Converſi in pedes*] Scioppius notavit delendam præpoſitionem. *Idem.*

4 *Una*] Cod. Tornæſ. & vet. edit. *altera*. Oiſ. Certe non Regius tantum codex iſtud *altera* defendit, ſed omnes ſcripti libri, quos vidi; atque etiam ex editis nemo mutavit, niſi unus Stephanus, cujus cauſas ignoro, & ideo vane putans illum obſtrepere tot tantiſque fidei pignoribus repoſui verum. Cæterum Reg. habet *quarum altera Poſtverta cognominata.* Pro hoc autem nomine Scioppius poſuit *Poſueſta*, ac voce *proſa* appoſuit Porrima Ovid. 1 Faſt. Macrob. *Gronov.*

5 *Poſtverta*] In Lapide Veteri reperto apud Lingones ſub capite Mercurii & mulieris:

DEO. MERCURIO. ET. POS
TUERTE. C. ANTIUS. TITI
FILIUS. EX. VOTO.

Exſtat in Corp. Inſcript. apud Gruterum pag. 50. n. 9. Alio tamen ſenſu atque Varro, ſcribit Ovidius in Faſtis lib. 1.

Porrima placantur, Poſtvertaque, ſive ſorores,
Sive fugæ comites, Mænali diva, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, ceciniſſe putatur,
Altera venturum poſtmodo quicquid erat.

Sic Macrobius lib. 1 cap. 7. ubi de Jano ait: *Qui & præterita noſſet & futura proſpiceret, ſicut Antevorta & Poſtvorta divinitatis ſcilicet aptiſſimæ comites apud Romanos coluntur.*

6 *Proſa*] Al. *Prorſa.* Sed eodem redit, ſive *Prorſa*, ſive *Proſa* legatur. *Oiſ.* Huc uſque ille tolerandus fuit, quoniam reliqua ab eo attexta erant accurate deſcripta ex Etymologico Voſſii, & nihil aliud. Interim de his quoque agit Steph. Pigius in ſcripto, quod appellatur Themis dea, ita ut patefaciat cogitationes habitas de *Poſtventa*. Gronov.

CAP. XVII.

Quæ ratio vocabuli ſit agri Vaticani.

ET agrum Vaticanum, & ejuſdem agri deum præſidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque inſtinctu ejus dei, in

eo

Digitized by Google

eo agro fieri ſolita eſſent. ſed præter hanc cauſam M. Varro, in libris divinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. *nam* [1] *ſicut Ajus, inquit, deus appellatus, araque ei ſtatuta eſt, quæ eſt infima Nova via, quòd in eo loco divinitus vox edita erat: ita* [2] *Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent vocis humanæ initia. quoniam pueri, ſimul atque parti ſunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt: idcircoque* vagire *dicitur exprimente verbo* [3] *ſonum vocis recentis.*

1 *Sieut Ajus*] Nimirum *Locutius*. Livius lib. 5. *Expiandæ etiam vocis nocturnæ, quæ nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque templum in Novâ viâ Ajo Locutio fieri.* Meminit ejus rei & Cicero lib. 1. De Divinat.

2 *Vaticanus*] Auguſtinus de Civ. Dei lib. 4 cap. 11. *Ipſe in vagitu os aperiat, & vocetur Deus Vaticanus.* Sic enim ibi cum antiquiſſimis libris legendum, non, ut vulgò, *Vagitanus*. Quemadmodum & dict. lib. cap. 8. *Aut Vaticano, qui infantum vagitibus præſidet.*

3 *Sonum vocis*] Regius *ſono*. An voluit ſonos? *Gronov.*

Cap. XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur, &c item alia quæ κανονικὴ, & tertia itidem, quæ dicitur μελικὴ.

[1] Pars quædam Geometriæ [2] Ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad auris, [3] Κανονικὴ vocatur, qua muſici, ut

1 *Pars quædam Geometriæ Ὀπτικὴ appellatur*] Geometriæ voce hic Gellius generatim pro Matheſeos uti videtur, cum dicit Ὀπτικὴν & Κανονικὴν Geometriæ eſſe partes. Alioquin notum eſt, Arithmeticam & Geometriam proprie conſtituere diſciplinas mere Mathematicas, ſive puras: Opticam vero & Canonicam eſſe partes Matheſeos mixtæ. Hoc autem modo conſideratur Optica, ut Geometriæ ὑπάλληλος, ſive *ſubordinata*. Sicut enim Geometria agit de lineis, angulis, ſuperficiebus &c. in abſtracto conſideratis; ita Optica, quia ejus eſt proſpectus rationem reddere, in viſionis & illuminationis radiis lineas, angulos, ſuperficies, pyramidas, conos, axes, aliaque quæ ad Geometriæ objectum pertinent, conſiderat, iiſque utitur ad demonſtranda ea, quæ circa viſorios radios accidunt.

2 Ὀπτικὴ] Vulgo redditur *Perſpectiva*, melius vero diceretur *Adſpectiva*. Dividitur autem Optica ut plurimum in tres partes, pro triplici radiorum profuſione; in *Opticam* ſcilicet proprie ſic dictam, quæ agit de viſione & illuminatione, quæ ſimpliciter per rectos radios fit; in *Catoptricam*, quæ tractat de radio repercuſſo, ſive reflexo in κατόπτροις, ſive ſpeculis; ac denique in *Dioptricam*, quæ conſiderat viſionem & illuminationem per radios refractos, propterea quod tranſeant per medium raritate & denſitate differens, velut partim per aërem, partim per aquam, vel etiam per lentem convexam aut concavam, ut fit in Tubis Opticis.

3 *Κανονικὴ vocatur*] Latine dici poſſit *Regularis*. Sed Latini etiam Græcam vocem retinuere. Unde Vitruvius lib. 1 cap. 1. *Muſicen autem ſciat oportet, uti Canonicam rationem & Mathematicam notam habeat.* Nititur enim Muſica θεωρητικὴ partim Canonicâ ratione, partim Mathematica. Poſtea autem Harmonice dicta, quæ prius dicebatur Canonica. Quare autem prius ſic vocaretur, explicat Porphyrius in Harmonicis ex Ptolemaide Cyrenaicâ, clariſſima fœmina, ipſiſmet ejus verbis, ubi alia inter: Ἡ δ' ἐν Κανονικὴ πραγματεία κατὰ τίνας μᾶλλον ἐστὶ καθόλου; Κατὰ τοὺς Πυθαγορικούς. ἣν γὰρ νῦν Ἁρμονικὴν λέγομεν, ἐκεῖνοι Κανονικὴν ὠνόμαζον. Ἀπὸ τίνος Κανονικὴν αὐτὴν λέγομεν; Οὐχ, ὥς ἔνιοι νομίζουσι, ἀπὸ τοῦ κανόνος ὀργάνου παρωνομασθεῖσαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εὐθύτητος, ὡς διὰ ταύτης τῆς πραγματείας τὸ ὀρθὸν τοῦ λόγου εὑρίσκοντος. Id eſt, *Canonicum ergo ſtudium ſecundum quos generalius eſt? Juxta Pythagoricos. Quam enim nunc Harmonicam vocamus, Canonicam appellamus? Non, ut aliquibus viſum fuit, à canone inſtrumento; ſed à rectitudine. Siquidem ratio id, quod eſt rectum, repetit utendo canonibus, ſive regulis harmonicis.* Ut autem Optica Geometriæ, ita Canonica ſive Muſica Arithmeticæ ὑπάλληλος, ſive *ſubordinata eſt*. Quod & auctor noſter innuere videtur, cum addit: *Utraque*

Digitized by Google

ut fundamento artis ſuæ utuntur. Utraque harum ſpatiis & intervallis linearum, & ratione numerorum conſtat. Ὀπτικὴ facit [4] multa demiranda id genus, [5] ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant: item, [6] ut ſpeculum in loco certo poſitum, [7] nihil imaginet; alioſum tranſlatum, faciat imagines. [8] item, ſi rectus ſpeculum ſpectes, imago fiat

que harum ſpatiis & intervallis linearum, & ratione numerorum conſtat. Prius enim ad Opticam, poſterius ad Canonicam referendum.

4 *Multa demiranda*] Hæc illuſtrabat Oiſelius alienis exemplis, quippe quum Gellius non abſcedat à terris, ut docent exempla ſubjecta, ille tentans μετεωρολογίαν percenſebat cœlum, quatenus quotidie id perambulatur circa ſolem lunamque & ſtellas &c. De terris addebat vix quatuor aut quinque ludicra, quum Gellius ex magna turba, quam enumerare poterat, ſufficere putaverit illa quæ ponit: ut ſint addita in vacuum. *Gronovius.*

5 *Ut in ſpeculo uno &c.*] Ad quod præſtandum opus eſt ſpeculo concavo; ejus enim ope idem objectum poteſt habere in ſpeculo duas, tres, quatuorve imagines. Quod demonſtratur à Vitellione lib. 8. Opticæ, Propoſit. 25. 26. 40. & 41. ex Alhazeno, & ex utroque auctor Perſpectivæ Communis lib. 2. Propoſit. 46. 47. & 48. Hujuſque rei Praxin exhibet Maginus lib. De Phænomen. Speculi Concavi Sphærici, c. 13. Ratio vero eſt, quia poteſt ita collocari objectum & oculus, ut à pluribus punctis ſpeculi reflexio fiat ad oculum. *Alioquin fiunt & ſpecula quædam*, ut ait Seneca lib. 1. Nat. quæſt. cap. 5. *ex multis minutiſque compoſita: quibus ſi unum oſtenderis hominem, populus apparet, unaquaque parte faciem ſuam exprimente.* Sed de ejuſmodi ſpeculo non capiendus hic Gellius; quamvis quæcunque breviter hic de ſpeculis tangit magis quam explicat, hiſtorice potius id faciat quam philoſophice, ut & facit Apulejus in Apologia, licet aliquo modo accuratius, diſtinctiuſque noſtro; utpote qui pro diversâ ſpeculorum formâ diverſos eorum effectus recenſeat, hiſce verbis: *Videnturne vobis debere Philoſophi hæc omnia veſtigare & inquirere, & cuncta ſpecula vel uda vel ſuda ſoli videre? Quibus præter iſta quæ dixi, etiam illa ratiocinatio neceſſaria eſt, cur in planis quidem ſpeculis ferme pares obtutus & imagines videantur; in tumidis vero & globoſis omnia defectiora: at contra in cavis auctiora: ubi & cur læva cum dextris permutentur: quando ſe imago eodem ſpeculo tum recondat penitus, tum foras exerat: cur cava ſpecula, ſi exadverſum ſoli retineantur, appoſitum fomitem accendant? qui fiat, ut arcus in nubibus, varii & duo ſoles æmula ſimilitudine viſantur? Alia præterea ejuſmodi plurima, quæ tractat volumine ingenti Archimedes Syracuſanus, vir in omni quidem Geometria multum ante alios admirabili ſubtilitate, ſed haud ſciam, an propter hoc vel maxime memorandus, quod inſpexerat ſpeculum ſæpe & diligenter.* Inter Archimedis opera ſupereſt adhuc hodie libellus de ſpeculis uſtoriis parabolicis.

6 *Ut ſpeculum in loco certo poſitum nihil imaginet*] Hoc itidem ope ſpeculi concavi præſtari poteſt. Omne enim objectum exiſtens in centro ſpeculi concavi videri nequit, quoniam radii ab eo perpendiculariter cadunt ſuper ſuperficiem ſpeculi, atque ita in ſe ipſos redeunt, neque ad ullum aliud punctum declinant extra centrum. Cum igitur oculus ſit extra centrum, non poteſt videre id, quod eſt in centro. Hinc etiam ſequitur, oculum exiſtentem in centro ſpeculi concavi ſphærici, nihil præter ſe ipſum videre. Similiter oculus exiſtens in ſemidiametro ſpeculi concavi ſphærici, nihil eorum videt, quæ in illo ſemidiametro continentur. Quorum omnium demonſtrationem habes apud Joannem Piſanum Perſpectiv. Commun. lib. 2. Propoſit. 40. 41. & 42. *Oiſ.* Sed MS. Reg. habet *loco tcio*, Lugd. maj. *tertio.*

7 *Nihil imaginet*] Nullam reddat imaginem. Gloſſæ Vett. Εἰκονίζω, *Imaginor.* Hoc modo uſus Apulejus Apologia; *Atque ita quod extra tangunt ac viſant, id intra ſpeculum imaginentur.* Sidonius Apollinaris lib. 2. Epiſtol. 2. *In hanc ergo piſcinam &c. ſex fiſtulæ prominentes leonum ſimulatis capitibus effundunt, quæ temere ingreſſis veras dentium crates, meros oculorum furores, certas cervicum jubas imaginabuntur.* Lactant. l. 5 c. 14. *Sed terram digitis ſuis imaginatam metuant & adorent.*

8 *Item, ſi rectus ſpeculum ſpectes &c.*] Hoc eſt, ſi ſpeculum jaceat in plano horizontali, tuque juxta ſpeculum erectus ſtans in illud inſpicias, videbis imaginem tuam capite deorſum, pedibus ſurſum verſis. Idem continget, ſi ſpeculum ſit elevatum ſupra planum horizontale, ſive ſupra caput tuum, in illud inſpicienti imago tua everſa tibi apparebit. Idque ſemper fit in ſpeculis planis & convexis; in concavis vero ſpeculis ita collocatis aliquando everſa, aliquando erecta, ſeu in proprio ſitu imago apparet. Quibus autem caſibus alterutrum contingat de-

Digitized by Google

fiat tua hujuſmodi, ut caput deorſum videatur, pedes ſurſum. reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoque viſiones fallant; [9] ut, quæ in aqua conſpiciuntur, majora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis ſunt, minora. [10] Κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior menſura vocis [11] ῥυθμὸς dicitur, altior [12] μέλος. [13] Eſt & alia ſpecies Κανονικῆς, quæ appellatur [14] μετρική: per quam ſyllabarum longarum & brevium & mediocrium junctura, & modus congruens cum principiis Geometriæ, aurium menſurâ examinatur. *Sed hæc*, inquit M. Varro, *aut omnino non diſcimus: aut prius deſiſtimus, quàm intelligamus,*

demonſtratur ab Euclide in Catoptric. Propoſit. 2. & Vitellione lib. 8. Optic. Propoſit. 52. Iſta vero Mathematico ſtilo ſic enunciari ſolent. In cavis ſpeculis ſphæricis, Altitudines & Profunditates, aliquando apparent everſæ, aliquando vero ut re ipſa ſe habent; in planis autem & convexis ſpeculis, hujuſmodi Altitudines & Profunditates ſemper apparent everſæ. Si enim, verbi gratia, ſpeculum concavum ſphæricum jaceat in plano horizontali, ita ut concavitas ſurſum vergat, & in eodem plano erectum ſit perpendiculariter objectum quodcunque, ex. gr. baculus; dicitur hujuſmodi objectum reſpectu ſpeculi, Altitudo, ſeu Sublimitas. Si vero idem ſpeculum ſit elevatum ſupra planum horizontale, ita ut concavitas deorſum tendat, & in eodem plano erectum ſit objectum perpendiculariter, dicitur hujuſmodi objectum reſpectu ſpeculi, Profunditas.

9 *Majora ad oculos fiant*] MS. Reg. *in oculos.*

10 Κανονικὴ *autem longitudines & altitudines vocis emetitur*] Hoc modo ad Muſicam non parum conferet Geometria; cum ejus ſit quantitatem metiri. Sed & Geometriam Muſicæ inſervire, videre eſt ex toni & hemitonii leimatici διατομῇ, ſive *ſectione*; in quâ multum ſudabit Arithmeticus; Geometræ vero ex doctrinâ de magnitudinum dimenſione, facile negotium ex voto ſuccedet.

11 Ῥυθμὸς] *Modus*, *Numerus*. Eſt vero Rhythmica Muſicæ pars, quæ in voce conſiderat τὴν ταχύτητα, καὶ βραδύτητα, *celeritatem & tarditatem*. Numerat enim ſyllabas, eaſque ad aurium judicium examinat non habitâ ratione quantitatis, ut facit Μετρική. Agit autem Rhythmica de quinque rebus. I. De primis temporibus, ſive quæ primo ſenſu apprehenduntur. II. De generibus rhythmicis, pedumque differentiis. III. De celeritate, aut tarditate temporum. IV. De mutatione rhythmorum V. De facultate efficiendi rhythmos, quæ ῥυθμοποιΐα dicitur.

12 Μέλος] *Modulatio*, *Cantus*. Per Μέλος Gellius hic indicare videtur eam Muſices partem, quæ Veteribus Harmonica dicitur, quæque in ſonis perpendit acutum & grave. Sic enim Ptolemæus: Ἁρμονική δύναμίς ἐστι καταληπτικὴ τῶν ἐν τοῖς ψόφοις περὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ διαφορῶν. *Harmonica eſt facultas apprehendens ſonorum differentias ratione acuminis & gravitatis.* Hæc in Muſices ſcientiâ ordine prima erat, & elementa in primis complectebatur, ejuſque ſeptem erant partes. I. De Sonis. II. De intervallis. III. De Syſtematis. IV. De Generibus. V. De Tonis. VI. De Commutationibus. VII. De ipſa cantus Compoſitione. De quibus viſendi Antiquæ Muſicæ Auctores à Meibomio junctim editi.

13 *Eſt & alia ſpecies* Κανονικῆς] Sic repoſuimus ex MS. Cod. Tornæſ. & vett. edd. Malè Stephanus ediderat, quod & alii poſt eum retinuêre, *Eſt & alia ſpecies Geometriæ*. Metrica enim ſpecies eſt Canonicæ ſive Muſicæ, non Geometriæ. Nec obſtat, quod in titulo hujus capitis eſt, *& tertia itidem, quæ dicitur* μετρική. Inſcriptiones enim iſtæ non tam à Gellio, quam ſciolo quodam nugatore appoſitæ ſunt. *Oiſ.* En ut facile noſter potuit delabi in ſententiam illam Stephani, qua nihil ineptius unquam protulit? eam ver-, quæ non temere ab illo concepta fuit, peſſumdare? Inſcriptiones enim tanta antiquitas commendat codicum, ut liceat eas Gellianas credere, præſertim quum ipſe fateatur illas ab ipſo præfationi fuiſſe ſubjectas. Et cui ille ſciolo nugatori acceptas refert inſcriptiones deperditi libri octavi? Miror interim ab Stephano ſuppoſitum *Geometriæ* vocabulum, quod perinde ab Regio libro abeſt ac iſtud Κανονικῆς, licet vulgo editiones adſciverint, quas credo id hauſiſſe ex illis gregalibus codicibus male ſcriptis, qui exiſtunt plurimi. *Gronov.*

14 Μετρική] *Dimenſio*. Hæc tertia Muſices pars Metrica dicta, quæ circa ſyllabarum quantitates verſabatur, deſpiciebatque utrum breves vel longæ eſſent. Agebat vero de quinque hiſce rebus. I. De Elementis, ſive literis. II. De Syllabis. III. De Pedibus. IV. De Metris. V. De Poëmatis.

15 *In*

Digitized by Google

mus, cur diſcenda ſint. voluptas autem, inquit, *vel utilitas talium diſciplinarum* [15] *in poſtprincipiis exſiſtit, quum perfectæ abſolutæque ſunt: in principiis verò ipſis, ineptæ & inſuaves videntur.*

15 *In poſtprincipiis exiſtit*] Hac voce etiam alibi uſus Varro, ut in Siſenna, vel de Hiſtoria: *Quod ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ac poſtprincipia.* Et lib. 3. de R. R. *Quare unde velis me incipere, Axi dic. Ille, Ego vero, inquit, à poſtprincipiis, ut in caſtris, hoc eſt, ab his potius temporibus, quam ſuperioribus.* Sic enim recte hunc locum legit Scaliger, ubi & Varroniana hæc ex Gellio adducit. Eſt autem proverbialis loquendi modus à caſtris deſumptus, à poſt principiis incipere, in poſtprincipiis ſtare, in poſtprincipiis eſſe, cujus uſus ex hiſce Varronis verbis percipitur.

CAP. XIX.

Sumta hiſtoria ex Herodoti libro ſuper fidicine Arione.

CELERI admodum & [1] cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam ſcripſit [2] Herodotus ſuper fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & opido Methymnæus, terra atque inſula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi [3] Periander amicum amatumque habuit artis gratia. is inde à rege proficiſcitur terras inclutas Siciliam atque Italiam viſere. ubi eò venit, aureſque omnium menteſque in utriuſque terræ urbibus demulſit, in quæſtibus iſtic & voluptatibus amoribuſque hominum fuit. [4] Is tum poſteà, grandi pecunia & re bona multa copioſus, Corinthum inſtituit redire. navem igitur & navitas, ut notiores amicioreſque ſibi, Corinthios delegit. ſed eo Corinthios homine accepto, navique in altum provecta, prædæ pecuniæque cupidos cepiſſe conſilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniam cæteraque ſua, ut

1 *Cohibili oratione*] Gloſſæ Philoxeni: *Cohibilis, Facilis*, Εὔχρηστ. Supra noſter lib. 7 c. 14. *Genus dicendi ſubtile & cohibitum.* Appulejus Apolog. *Ordinatius & cohibilius eadem Græce & Latine adnitar conſcribere.* Oiſ. Jam Bourdelotius iſtum locum ex libro VII adſcripſit, cum altero lib. 5 c. 3 *Genere oneris tam impedito ac tam incohibili.* Sed erat aliud perpendendum. Nam in MS. Lugd. maj. legitur *celari*, ut videatur iſte ſcriba voluiſſe accurate ſequi exemplar antiquius quod habebat ante oculos, etſi nequiret intelligere, quum in eo legeretur *celarius* aut *celari'* prout expreſſe apparet in Regio. In quo etſi cauſa emendandi etiamnum mihi conſiſtat, non dubitavi tamen damnare iſtud vulgatum *celeri* ut nugatorium, (niſi quod Prouſteus poteſt interpretari volubilem, quum XI, 13 volubilem ſententiam interpretetur numeroſam, & vides quò iſtud procedat) & opinari Gellium dediſſe aliquid derivatum ab cælando. *Gronov.*

2 *Herodotus*] Lib. 8. Quod & facit Hyginus Fab. CXCIV. & Servius ad Virgilium Eclog. 8. licet paulò aliter. Sed & quæ corruptiora apud Servium exſtant, ex Gellio ſuppleri & corrigi poſſent.

3 *Periander*] Iſte Cypſeli filius fuit, ut conſtat ex Herodoto. addit vero principatum Olympiad. XXXIX. anno I. Sic enim Anonymus in Deſcript. Olympiad. ad iſtum annum. Quod & ipſum indicare vult Diog. Laërtius in ejus Vita, ubi ait eum floruiſſe circa Olympiadem XXXVIII. ac regnaſſe annis deinde LX. Ἤκμαζε δὲ περὶ τὴν τριακοστὴν ὀγδόην Ὀλυμπιάδα, καὶ ἐτυράννησεν ἔτη τεσσαράκοντα. Atque ita Suidas: Περίανδρος, Κυψέλου, Κορίνθιος. τῶν ζ σοφῶν, γεγονὼς κατὰ τὴν λη Ὀλυμπιάδα.

4 *Is tum poſtea*] Lugd. maj. *iſtinc poſtea.* In fragm. Thuan. vidi *iſte poſtea*, quomodo & Lincoln. Mox Reg. Mem. Ch. *amicitioreſque*, de quo tantopere ſatagunt in Cicerone. *Gronov.*

5 *Quod*

Digitized by Google

ut haberent, dediſſe: vitam modò ſibi ut parcerent, oraviſſe. navitas precum ejus harum commiſeritum eſſe illactenus, ut ei necem afferre per vim ſuis manibus temperarent; ſed imperaviſſe, ut jam ſtatim coram deſiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, ſpe omni vitæ perditá, id unum poſtea oravit; ut, prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent ſua ſibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. feros & immanes navitas prolubium tamen audiendi ſubit. quod oraverat, impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtanſque in ſummæ puppis foro, carmen, [5] quod Orthium dicitur, voce ſublatiſſima cantavit. Ad poſtrema cantus, cum fidibus ornatuque omni, ſicut ſtabat canebatque, jecit ſeſe procul in profundum. navitæ, haudquaquam dubitantes quin periſſet, curſum quem facere cœperant, tenuerunt. ſed novum, & mirum, & pium facinus contigit. [6] Delphinum repentè inter undas adnaviſſe, fluitantique ſeſe homini ſubdidiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito vectaviſſe; incolumique eum corpore & ornatu Tænarum in terram Laconicam devexiſſe. tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiviſſe: talemque Periandro regi, qualis delphino vectus fuerat, inopinanti ſeſe obtuliſſe: eique rem, ſicuti acciderat, narraviſſe. regem [7] iſthæc parum crediddiſſe: Arionem, quaſi falleret, cuſtodiri juſſiſſe: [8] navitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, ecquid audiſſent in iis locis, unde veniſſent, ſuper Arione? eos dixiſſe hominem, quum inde irent, in terra Italia fuiſſe: [9] eumque illic bene agitare, & ſtudiis delecta-

5 *Quod Orthium dicitur*] Carmen Orthium, ſive Orthius modus, talis erat modus, qui ad accendendos animos, exigendoſque trepidos in prælio efficax eſſet & accommodatus: videlicet intenſus, ſonorus & claſſicus. Sic Euſtachius ad Ἰλιάδ. λ'. Τοιοῦτος γὰρ παρὰ τοῖς μουσικοῖς ὄρθιος νόμος, ἤγουν τρόπος ἐκεῖνος οἷς τὸν πόλεμον ἐρεθιστικός. Τιμόθεος οὖν αὐλῶν τοιοῦτον ἄριστα Ἀλέξανδρον ἔπληττεν, ὡς εἰς τὰ ὅπλα εὐθὺς ἐκεῖνον ἀναπηδῆσαι. Et Scholiaſtes Vetus Ariſtophanis in Acharnenſibus: Ὄρθιος νόμος καλούμενος, διὰ τὸ εἶναι εὔτονος, καὶ ἀνάτασιν ἔχειν· ὡς δὲ λαλεῖ καὶ Ὅμηρος,

Ἔνθα στᾶσ' ἤϋσε θεὰ μεγά τε δεινόν τε,
Ὄρθι' Ἀχαιοῖσιν, μέγα δὲ σθένος ἔμβαλ' ἑκάστῳ.

Suidas: Ὄρθιον νόμον καὶ τροχαῖον. τοὺς δύο νόμους ἀπὸ τῶν ῥυθμῶν, ὠνόμασε Τέρπανδρος. ἀνατεταμένοι δέ εἰσι καὶ εὔτονοι. Ubi & idem exemplum ex Homero adducit. *Oiſ.* Quamdiu & quoties hæc dicta ſunt? Principia hujus notæ veniunt ex Henr. Stephani Theſauro in hac voce. *Gronov.*

6 *Delphinum*] Delphinos muſicâ mulceri ſcribit etiam Solinus cap. 12. ubi præter Arionis & alia exempla refert.

7 *Iſthæc parum crediddiſſe*] Id firmat ſane Herodotus: Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίης Ἀρίονα ἐν φυλακῇ ἔχειν, quum tamen Lugd. maj. exhibeat: *Regem iſtaegrarum*, ſed & Reg. *Regem iſte grarum*, quaſi oſtenderent literam p in vulgata *parum* veniſſe ex diviſione aliena literæ g, cujus major linea applicita literæ ſequenti conſtituit illam p. Quippe Gellius videtur ita narrare, quaſi certe quidem crediderit, ſed acriter ſuccenſuerit, & quum hic modus detegendi veniſſet illi in mentem, eum arripuiſſe. Iſta autem Herodoti verba explicantur in ſequentibus *quaſi falleret*. Atque ita videntur optimi Mſſti monere de Gellii manu, quaſi ea fuerit *Regem iſtabæc iratum credidiſſe*. Iſtud enim iota ſcriptum charactere j peperit g. *Gronov.*

8 *Navitas requiſitos*] Reg. & Lugd. maj. *inquiſitos*. Idem.

9 *Eumque illic bene agitare*] Occaſione citationis

Digitized by Google

delectationibuſque urbium florere; atque in gratia pecuniaque magnâ opulentum fortunatumque eſſe. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalum ejaculaverat, exſtitiſſe: navitas ſtupefactos convictoſque ire inficias non quiſſe. eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque eſſe fabulæ argumentum, quòd [10] ſimulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur, delphinus vehens, & homo inſidens.

ex Ammiano Marcell. in qua occurrit *bene vivere*, quod exponit in honore aliarumque bonarum rerum abundantia vivere, aperuit Jo. Pricæus mentem ſuam ad Evangelium Lucæ 1, 51, qua credidit Gellium eo ſenſu nunc dixiſſe *ævum bene agitare*; at ibi pro *ævumque* minus recte *eumque* in vulgatis legi. Crediderim procedere, ſi aliquot annos & permagnam vitæ partem in hac Italica peregrinatione poſuiſſe innueretur, quod nequaquam video. Itaque & MSſti coeunt in vulgatum, quod ſatis probabile. *Idem.*

10 *Simulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur*] Solinus Polyhiſt. cap. 7. *Eſt & Tænaron promontorium adverſum Aſricæ, in quo fanum eſt Methymnæi Arionis, quem delphine eo advectum imago teſtis eſt, ad effigiem caſus & veri operis expreſſa ære.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER SEPTIMUSDECIMUS.

CAPUT I.

Quòd Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Cœlio: & quid adverſus homines ſtolidiſſimos, pro eadem ſententia, verè digneque dici poſſit.

UT quidam fuerunt [1] monſtra hominum, qui de diis immortalibus impias falſaſque opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigioſi tamque vecordes exſtiterunt (in quibus ſunt [2] Gallus Aſinius & Largius Licinius, cujus liber etiam fertur infando titulo, [3] Ciceromaſtix) ut ſcribere auſi ſint M. Ciceronem parum integrè atque impropriè atque inconſideratè loquutum.

1 *Monſtra hominum, qui de diis*] An voluerunt ita ſtudere elegantiæ, cujus exempla dantur in notis paternis ad Livium 2., 12? Neſcio an conceiverit Gellius. Nam Reg. Lugd. ur. Perav. Lincoln. habent *quod de diis*, tanquam Gellius excuſaret ſe in appellatione convitii & monſtrorum. *Gronov.*

2 *Gallus Aſinius*] De quo ſi inſpexeris notam Beroaldi ad Suetonium Claud. c. 41 & Lipſii ad Tacitum lib. vi annal. c. 23, ſcias nihil dixiſſe Oiſelium, quod non ex alterutro hauſerit, ut ſic nec Gellio profuerit, nec in commune conſuluerit.

3 *Ciceromaſtix*] Præter Gallum Aſinium, & Largium Licinium, de quibus hic Gellius, aliorum etiam multorum iniquiora judicia expertus eſt Cicero, eorumque abſque cauſa juſta reprehenſionem effugere nequivit. Quod & teſtatur Ammianus Marcellinus lib. 22. *Herodianus aliique ſcriptores nobilium in literis ſtudiorum, inter quos Chalcenterus emicuit, multiplicis ſcientiæ captu memorabilis, qui in illis ſex libris, ubi nonnunquam imperfecte Tullium repre-*

quutum. atque alia quidem, quæ reprehenderunt, neque dictu, neque auditu digna ſunt. [4] ſed enim in hoc, in quo ſibimet ipſi præter cætera eſſe viſi ſunt verborum penſitatores ſubtiliſſimi, cedò, quale id ſit conſideremus. M. Cicero pro M. Cœlio [5] ita ſcripſit: *Nam quod objectum eſt de pudicitia; quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſque celebratum eſt; id numquam tam acerbè feret M. Cœlius,* [6] *ut eum pæniteat non deformem eſſe natum.* non exiſtimant verbo proprio eſſe uſum, quòd ait, *pæniteat*; atque id propè ineptum etiam eſſe dicunt. nam *pænitere*, inquiunt, tum dicere ſolemus, quum, quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra voluntate, noſtroque conſilio facta ſunt, ea nobis pòſt incipiunt diſplicere; ſententiamque in iis noſtram demutamus. neminem autem rectè ita loqui, [7] *pænitere ſeſe quòd natus ſit*, aut *pænitere quòd mortalis ſit*, aut *quod ex offenſo fortè vulneratoque corpore dolorem ſentiat:* quando iſtiuſmodi rerum, nec conſilium ſit noſtrum, nec arbitrium; ſed ea [8] ingratiis noſtris vi ac neceſſitate naturæ nobis accidant. [9] ſic hercle, inquiunt, non voluntarium fuit M. Cœlio, quali forma naſceretur; cujus eum dixit non pænitere: tamquam in ea cauſa res eſſet, ut rationem caperet pænitendi. Eſt hæc quidem, quam dicunt, verbi hujuſce ſententia; & *pænitere*, niſi in voluntariis rebus, non probè dicitur; tametſi antiquiores verbo ipſo alio quoque modo uſita-

reprehendit, ſillographos imitatus, ſcriptores maledicos, judicia doctarum aurium incuſat. Oiſ. Non eſt Oiſelianum, ſed bona fide Wouwerianum, ex cujus Polymathiæ pag. 138 & notulam hanc & Ammiani locum rapuit. *Gronov.*

4 *Sed enim in hoc, in quo*] Quum priores editi bene multi darent *ſed etenim hi in hoc, quo,* [in Badiana eſt *ſed enim hi in hoc quo*) Stephanus ſic & ſecundam vocem rectè imminuit, & judicavit pulchre trajici voculam tribus lineis conſtantem *hi* in *in*, Et certe utrumque hoc approbat Lugd. maj. quum reliqui Mſſti laudent ſolum iſtud prius. Porro Regius habet *ſed enim in hi in hoc quo.* Sed Lambecius notavit *ſed enim nilim hoc quo.* Apparet omnino poſt illud *enim* aliquid vocis excidiſſe. Nec aliud video, quam *ſed enim mihi in hoc, quo:* ſive ille dativus adſit verbo ſequenti *cedo*, ſeu ſit inſertus, ubi non requirebatur, & habeat gratiam pleonaſmi, prout ſæpe alibi, & Livius in ipſa præfatione. *Idem.*

5 *Ita ſcripſit*] Recte. ſed Reg. & Lugd. maj. *ſcribit*, & *ſubjectum* pro *objectum.* Idem.

6 *Ut eum pæniteat non deformem eſſe natum*] Ad Ciceronis exemplum verbo *pænitere* etiam de eadem re uſus Apulejus Metamorph. lib. 4. *Jam faxo hujus etiam illicitæ formoſitatis pæniteat.* Oiſ. Hauſit hunc locum ex indicio ipſius Pricæi, qui ad iſta Apuleji verba citat hunc Gellii locum, ut ex eo diſceret lector, quam eleganter & feſtive adeo iſta voce ibi uſus ſit Apuleius. *Gronov.*

7 *Pænitere ſeſe quod natus ſit*] Quam definitionem imitatus Nazarius in Panegyrico maluit dicere: *Jam illa vix audeo de tanto principe commemorare, quod nullam matronarum cui forma emendatior fuerit, boni ſui piguit.* Aliter Julius Firmicus: *Veſtigia ſua cum delicata quadam moderatione ſuſpendent, & pænitebit eos, quod viri nati ſunt.* Idem.

8 *Ingratiis noſtris*] Ita correxit Stephanus tam prope adhærens libris Mſſtis, quam potuit, quum ederetur *ingratis in corporibus noſtris.* In illis tamen opinor omnibus legitur *ingratiis* vel *ingratis in noſtris.* Certe quidem *noſtris* eſt ſupervacuum, ubi mox *τὸ nobis* ſequitur; quare ut ferri poteſt, ita ſi abſit requirat nemo. Suſpicor ſimilem ingratiis vocem latere ſub vocibus *in noſtris.* Neceſſitas vero iſta illuſtratur in Obſervationibus Paternis libro 2 cap. 2. *Idem.*

9 *Sic*] Cod. Tornæſ & vett. edd. *ſicut.* Oiſ. Ita ſane & omnes Mſſti.

Digitized by Google

uſitati ſunt; & *pænitet* [10] ab eo, quod eſt *pænè*, & à *pænuria* dixerunt: ſed id aliorſum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem ſub hac eadem ſignificatione, [11] quæ vulgò nota eſt, non modò ineptum hoc non eſt, quod M. Cicero dixit; ſed feſtiviſſimum adeò & facetiſſimum eſt. nam quum adverſarii, & obtrectatores M. Cœlii, quoniam erat pulcro corpore, formam ejus & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent: illudens Cicero tam abſurdam criminationem, quòd formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipſo errore, quem illudebat, ſciens uſus eſt: & *non pænitet*, inquit, *M. Cælium non deformem eſſe natum:* ut vel hac ipſa re, quod ita dicebat, opprobraret adverſariis ac per facetias oſtentaret, facere eos deridiculum, quod proinde Cœlio formam crimini darent, quaſi arbitrium ejus fuiſſet, quali forma naſceretur.

10 *Ab eo quod eſt pene & a penuria*] Reg. & Lugd. min. illud *a* non agnoſcunt. *Gronov.*

11 *Quæ vulgo nota eſt*] Reg. *nata.* Idem.

CAP. II.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata.

QUUM librum veteris ſcriptoris legebamus, conabamur poſtea memoriæ vegetandæ gratiâ indipiſci animo ac recenſere, quæ in eo libro ſcripta eſſent in utraſque exiſtimationes, [1] laudis aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc ſane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi veniſſet uſus, verborum ſententiarumque elegantium recordationes. velut hæc verba, [2] ex Q. Claudii primo annali, [3] quæ meminiſſe potui, notavi; quem librum legimus biduo proximo ſuperiore. *Arma*, inquit, *plerique abjiciunt: atque* [4] *inermi inlatebrant ſeſe.* Ibi

1 *Laudis, vel culpæ adnotamentis digna*] Grandem notam ab Oiſelio his appoſitam vides, ſed cujus partem utique ab ipſo venire tibi imaginaberis, quia citat nunc ipſe Wouwerii ejuſdem Polymathiæ caput 17, & Reineſium Variar. Lection. lib. 3 cap. 7. Sed non ita eſt. Nihil ex ſeſe addidit, & omnia melius ibi apud patres ipſos legi queunt; unde totam hanc injuriam expuli. His tamen oportebit adjungas Scaligerana ad Varronem pag. 212, unde meus homo bonam partem quoque levavit, quod conferenti res ipſa indicat. *Gronov.*

2 *Ex Q. Claudii*] Quadrigarii ſcilicet, cujus & lib. 1 cap. 7 & ſæpe alibi meminit.

3 *Quæ meminiſſe potui, notavi*] Goldaſtus ex V. C. ſcribit legendum in Gellio eſſe *mihi notavi* ad Petronii caput VI, ubi is dicit etiam; *Non notavi mihi Aſcylti fugam.* Sed ea vox in nullo noſtrorum codicum exſtitit. Et videtur vir doctus erraviſſe in citando hæc verba, quum debuiſſet ultima hujus capitis *Hæc ego quorum memoria p. l. ſuppetierat, mihi notavi.* Ubi annotavit etiam Scioppius, quum ita diſtinctionem concinnaſſet, adſcribens [ita interpungo.] Equidem editio Brixienſis jam habet *ſuppetierat: mihi notavi.* Gronov.

4 *Inermi*] Pro *inermes.* Nonius Marcellus: *Inermis pro inermibus*: datque exempla, alterum ex Salluſtio, alterum ex Siſenna. *Oiſ.* Addi poſſunt ex Tacito libro XV ann. c. 67, ubi notavi. Interim Lincoln, habuit *inermi latebrant*, & *ibi latebrant.* Gronov.

5 *Inla-*

Digitized by Google

Ibi [5] *inlatebrant*, verbum poëticum viſum eſt, ſed non abſurdum, neque aſperum. *Ea*, inquit, *dum fiunt*, *Latini*, *ſubnixo animo.* [6] *ſubnixo*, quaſi ſublimi & ſuprà nixo, verbum bene ſignificans, & non fortuitum: demonſtratque animi altitudinem, fiduciamque. quoniam, quibus innitimur, iis quaſi erigimur, attollimurque. *Domus*, inquit, *ſuas quemque ire jubet*, *& ſua omnia fruniſci.* [7] *fruniſci* rarius quidem fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps, infrà rariſſimum: dubitatumque eſt ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modò autem Latinum, ſed jucundius amœniuſque etiam verbum eſt *fruniſcor*, quàm *fruor*: & ut *fatiſcor* à *fateor*, ita *fruniſcor* factum eſt à *fruor*. [8] Q. Metellus Numidicus, qui caſtè pureque lingua uſus Latina videtur, in epiſtola, quam exſul ad Domitios miſit, ita ſcripſit: *Illi verò omni jure*, *atque honeſtate interdicti*: [9] *ego neque aqua neque igni careo*, *& ſumma gloria fruniſcor.* [10] Novius in Atellana, [11] quæ Parcus inſcripta eſt, hoc verbo ita utitur:

Quod

5 *Inlatebrant*] Nonius Marcellus etiam hinc notavit, ubi Gellium citat Cl. Merceтus.

6 *Subnixo*] Nonius Marcellus: *Subnixum*, *ſublime*, *hoc eſt ſuſum nixum. Cœlius* (Lege *Claudius* ex Gellio noſtro) *Annali lib.* 1. *Et Latini ſubnixo animo ex victoria inerti conſilium ineunt.*

7 *Fruniſci*] Nonius Marcellus: *Fruniſci pro frui.* Lucilius lib. 18. -- *Æque fruniſcor ego ac tu.* ſubjicit poſtea idem exemplum ex Claudio lib. 1. quem iterum malè *Cœlium* vocat; item ex Novio. *Fruniſci* etiam dixit Plautus Rudente Act. IV. Sc. *Heus mane*:

Hinc tu, *niſi malum*, *fruniſci nil potes.*

Sic enim ibi veteres libri: pro quo male in vulgatis *fruiſci*. Uſus & eo Cato, ut indicat Feſtus: *Fruniſcor & frunitum dixit Cato*, *noſque cum adhuc dicimus infrunitum*, *certum eſt antiquos dixiſſe frunitum.*

8 *Q. Metellus Numidicus*] Vide notata ſupra ad lib. 6 cap. 11.

9 *Ego neque aqua neque igni careo*] Hoc eſt, licet mihi Romæ aqua & igni interdictum ſit, neutrius tamen copia in loco, ubi dego, mihi deeſt. Ut enim veteri jure Quiritium civi Romano vita adimi non poterat: quod Cæſar apud Salluſtium in conjuratione Catilinaria elegantiſſime perſequitur; ita etiam eodem jure nemo invitus civitatem, aut libertatem amittebat, ut notum ex Ciceronis Oration. pro Balbo, pro Cæcina, & pro Domo ſuâ. Ne tamen delicta impunita relinquerentur, ratio à Romanis excogitata, qua noxii cives, ſalvis majorum ſuorum conſtitutionibus, civitate pellerentur. Itaque aqua & igni eis interdixerunt, ut his ſubſidiis, quibus vita humana continetur, deſtituti, in alias terras migrare, ſeque in aliam civitatem conferre cogerentur, in quam recepti Romanam civitatem amittebant; quia nemo duarum civitatum civis eſſe poterat, ut teſtatur Cicero pro Balbo & Cornelius Nepos in Vita Attici. Nominatim etiam in ipſa interdictione comprehendebatur, ne liceret eos, quibus aqua & igni interdictum erat, tecto excipere, & lege Juliâ De VI publica & privata tenebatur, qui eos recepiſſent, celaſſent, tenuiſſent, teſte Paulo Sentent. lib. 5. tit. 26. Hac itaque ratione Romani noxios ſuos cives, non palam, ſed vi ipſa è civitate expellebant, ut ſcribit Pomponius *leg. fin. D. de legationib.* Permanſit autem Romæ aquæ & ignis interdictio, uſque ad Auguſtum Imperatorem, qui deportationem primus in Rempublicam introduxit. Primus enim, ut ſcribit Dio lib. 56. conſtituit, μηδένα πυρὸς καὶ ὕδατος εἴργεσθαι τὰ ἐν ἠπείρῳ διατρίβειν. atque hoc modo deportatio in locum aquæ & ignis interdictionis ſucceſſit, ut eſt in *l.* 2. §. 1. *D. de pœnis. l.* 3. *D. ad leg. Jul. pecul. l. pen. D. de Var. & extraord. cogn.*

10 *Novius*] Vide quæ de eo diximus ſupra ad lib. 15 cap. 13.

11 *Quæ Parcus inſcripta eſt*] Sic jam edidit Stephanus, eumque titulum approbat ad Nonium Mercerus. Ex libris noſtris etiam ita profert Lugdun. min. & Perav. Alii retinent *Partus*, quod eſt priorum editionum, quum tamen Regius exhibeat *Parens*. Id vero inexſpectatum advenit, quod quum Mercerus mox in Nonio ediderit *magno opere*, atque ita

Bbb bb 3 etiam

Quod magno opere quæſiverunt, id fruniſci non queunt.
Qui non [12] *parſit, apud ſe frunitus eſt.*

Et Romani, inquit, *multis armis, & magno commeatu, prædaque ingenti* [13] *copiantur. copiari* verbum caſtrenſe eſt; nec facilè id reperias apud civilium cauſarum oratores: ex eademque figura eſt, qua *lignantur*, & *pabulantur*, & *aquantur. Sole*, inquit, *occaſo. Sole occaſo*, non inſuavi venuſtate eſt, ſi quis aurem habeat non ſordidam, nec proculcatam. In duodecim autem tabulis verbum hoc ita ſcriptum eſt: [14] ANTE. [15] MERIDIEM. CAUSAM. CONSCITO. QUOM. PERORANT. AMBO. PRÆSEN-

etiam in Gellio legant codices veteres, Regius, Lugdun. min. Lincoln. ut ſine dubio idem in aliis libris debuerint vidiſſe editores nonnulli, huc uſque tamen continenter lectum fuerit *magnopere*, quod putavi non ferendum, & prætuli melius, quod lib. XVI cap. 13. adſcitum quoque videbis jam olim. *Gronov.*

12 *Parſit*] Cod. Torn. *ſparſit.*

13 *Copiantur*] Id eſt, *augentur*: Nonius Marcellus: *Copiatur, à copia boneſte poſitum, ut lignantur, & pabulantur, & aquantur. Cœlius* (Lege denuò *Claudius*) *lib.* 1. *Armis & magno commeatu, & præda ingenti copiantur. Virg. Georg. lib.* 3. *Sub mœnibus urbis aquantur.* Copiari autem verbum caſtrenſe ſic formatum à *copia*, quod pro annonâ & alimentis Veteres accipiunt. Valerius Maximus lib. 5 cap. 1. *Cenſuitque ut domus ei Romæ quam optima conduceretur, & copiæ non ſolum ipſi, ſed etiam comitibus ejus publice præberentur.* Sic Caſſiodorus Variar. lib. 5. Epiſtol. 1°. de Præfecto annonæ. *Is certe debet eſſe glorioſus, qui ad copiam populi Romani probatur electus.* Unde & in Vet. Inſcriptione mentio fit Præfecturæ cujuſdam *A Copiis militaribus.*

14 ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONSCITO.] Sic cum vett. libb. hanc Legis XII Tabul. particulam legimus Et ita quoque eſt apud Auctorem ad Herennium lib. 2. ubi etiam aliquomodo plenior exſtat: hoc modo: NI. PAGUNT. IN. COMITIO. AUT. IN. FORO. ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONSCITO. Alii pro *cauſam conſcito*, hic legunt *cauſam conjicito*, vel *cauſam conjiciunto*, quemadmodum & ediderat Stephanus. Verum id neutiquam hic locum habere poteſt, cum non de *cauſæ conjectione*, verum de *cauſæ cognitione* verba hæc capienda ſint. *Cauſam* itaque *conſcito*, idem eſt, ac *cauſam cognoſcito*, ſcilicet, tu Prætor, ſive judex; quam interpretationem & in ſcriptis quibuſdam Codd. ad Herennium ad marginem adjectam ſe inveniſſe teſtatur Hotomannus Antiquitat. Roman. lib. 3. Et ſic in Gloſſis Cyrilli: συγγιγνώσκω, σύνοιδα. *Conſcio.* Apud Philoxenum vero in Gloſſis eſt, *Conſciſcit*, συγγιγνώσκει. Unde & quidam in XII. Tabul. legunt *conſciſcito.* Verum rectius eſt, & genuinum XII. Tabularum verbum *conſcito*, ut optime obſervat J. Gothofredus, non *conſciſcito*. non etiam, ut Rævardus vult, *gnoſcito*; ac multo adhuc minus *conjicito*, vel *conjiciunto*. *Conſcire* enim *cauſam* dicebatur Prætor, cum de cauſa apud ſe acta cognoſcebat. *Conjicere* vero *cauſam* quid ſit, docet Aſconius Pedianus hiſce verbis: *Cum*, inquit, *ad jus ventum eſſet, antequam cauſa ageretur, litigatores quaſi per indicem rem exponebant: idque dicebatur* Cauſæ conjectio, *quaſi cauſæ in breve coactio.* Litigatores itaque cauſam conjiciebant, Prætor vero cauſam conſciebat. Atque adeo verba hæc *cauſam conſcito*, non ad litigatores, ſed ad Prætorem ipſum jus dicentem referenda ſunt; idque etiam manifeſtum ex iis, quæ ſequuntur: QUUM. PERORANT. AMBO. PRÆSENTES. item, STLITEM. ADDICITO. Nam omnino neceſſe eſt, alios eſſe, qui poſtulant, ſive perorant, alium vero, qui, poſtulantibus aliis, de cauſa cognoſcat, & iis addicat. Sententia itaque Legis eſt, ut Prætor ante meridiem, cum actor & reus peroraſſent, id eſt, cauſam dixiſſent, de cauſa cognoſceret. Unde conſtat eos falli, qui *Cauſæ conjectionem* ex hâc Lege XII. Tabular. originem accepiſſe exiſtimarunt; quod & faciunt Notæ ſupra ad lib. 5 c. 10. *Oiſ.* Quæ ut ſunt erudite elaborata, ſic noſſe oportet totum comparari contra libros olim ſcriptos. Nam Reg. Mem. Ch. Lugd. ut. Petav. Lincoln. habent aut *conjiciunt*, aut *coniciunt* aut *conitiunt* aut *comciunt*. Hinc Brixiana editio *conjicito*, ſed Aldus dedit *conſcito*, quod ſecutæ ſunt editiones utriuſque Gryphii & Hieronymi de Marneſ. Hinc ad Stephani editionis oram adjecit quoque Scioppius [*conicintur.* leg. *conicito.* Afran. ap. Nonium in Conjic.] Porro quum Stephani editio hîc eſſet trunca, adſcripſit [*cum perorant ambo præſentes.* Adorare pro agere in leg. XII tab. SI. ADORAT. FVRTO. QVOD. NEC. MANIFESTVM. ERIT. Ita et Perorare. Eun. *Tu face vere quod tecum precibus pater orat.*] Gronov.

15 MERIDIEM] *Meridiei* mentionem in XII. Tabul.

SENTES. [16] POST. MERIDIEM. PRÆSENTI. STLITEM. ADDICITO. [17] SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO. *Nos*, inquit, [18] *in medium relinquemus.* vulgus *in medio* dicit. Nam vitium eſſe iſthuc putant: &, ſi dicas in medium ponere, id eſſe ſolœcum putant. ſed probabilius ſignificantiuſque ſic dici videbitur, ſi quis ea verba non incurioſe introſpiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non eſt. *Poſtquam nunciatum eſt*, inquit, *ut pugnatum eſſet in Gallos, id civitas graviter tulit. in Gallos* mundius ſubtiliuſque eſt, quàm *cum Gallis*, aut *contra Gallos.* nam pinguiora hæc, [19] abſolutioraque ſunt. *Simul*, inquit, *forma*, *factis*, *elo-*

Tabul. factam diſertis verbis hic habemus apud Gellium, & Auctorem ad Herennium lib. 2. item Cenſorinum de Die Natali cap. 22. ubi inquit: *Horarum nomen non minus annos* CCC. *Romæ ignoratum eſſe credibile eſt: nam* XII. *Tabulis nuſquam nominatas horas invenies, ut in aliis poſtea Legibus: ſed* ANTE MERIDIEM: *eo videlicet, quod partes diei, biſariam eum diviſi, meridies dividebat.* Quod autem Cenſorinus hic de horis, id ipſum teſtatur Plinius de *Meridie*, ſcilicet in XII. Tabulis non inveniri. Ita enim ſcribit lib. 7 c. 60. *Duodecim Tabulis Ortus tantum & Occaſus nominantur. Poſt aliquot annos adjectus eſt & Meridies, accenſo Conſulum id pronunciante, cum Curio inter Roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet talem ſolem.* (ſc. Meridianum) Quæ in ſpeciem contraria hoc modo cum J. Gothofredo concilianda exiſtimo. Nimirum, Lucem diei in Leg. XII. Tabul. in duas quidem partes παχυμερίτερον diſtinctam ſic fuiſſe, ut una *Ante meridiem*: altera *poſt meridiem* diceretur: *Meridiem* tamen ipſam in XII. Tabulis ſpeciatim deſignatam non fuiſſe; quia eo tempore, cum Leges XII. Tabularum conſcriberentur, nondum obſervatum fuiſſet exacte momentum illud, quod medium diem divideret.

16 POST. MERIDIEM. PRÆSENTI. STLITEM. ADDICITO.] Jubetur Prætor hac lege *Litem præſenti addicere*, hoc eſt, præſenti actionem dare, litigandique poteſtatem facere; non autem, ut aliqui volunt, abſentem cauſæ damno propter abſentiam multare, eamque præſenti adjudicare. Per ſolam itaque abſentiam neminem causâ cadere volebant Decemviri, cum conſtituerent Prætorem *poſt meridiem præſenti litem addicere*; ſed hanc abſentis pœnam ſtatuebant, quod, cum regulariter judicium, non niſi actore & reo præſentibus, conſtitui ſoleret, hoc tamen caſu, poſt meridiem nimirum, etiam ei, qui ſolus præſens erat, actionem Prætor daret, atque litigandi poteſtatem faceret.

17 SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO.] Ad hujus capitis illuſtrationem faciunt illa Varronis lib. 5. de L. L. *Suprema, ſummum diti: id à ſuperrimo* (ſc. dictum) *Hoc tempus* XII. *Tabulæ dicunt* OCCASUM. ESSE. SOLIS. *Sed poſtea Lex Plætoria id quoque tempus jubet eſſe ſupremum, quo Prætor in comitio* ſupremam *pronunciavit populo.* Et lib. 6. de L. L. *Supremum à ſuperrimo dictum. Itaque in* XII. *Tabulis*, SOLIS. OCCASU. DIES. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO. *Libri Augurum pro tempore*, tempeſtatem *dicunt: id eſt ſupremum Augurii tempus.* Addeſis Feſtum in *V. ſupremum* & Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 13. in fine. Sed & Cenſorinus de Die Natali cap. ult. inquit: *Plurimi ſupremam poſt occaſum Solis eſſe exiſtimant: quia in* XII. *Tabulis ſcriptum eſt ſic:* SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO. *Sed poſtea M. Plætorius Trib. plebis SC. tulit, in quo ſcriptum eſt: Prætor Urbanus qui nunc eſt, quique poſthac fiet, duos lictores apud ſe habeto, iſque uſque ad ſupremam jus inter cives dicito.* Lex itaque XII. Tabul. vult ſole occidente, ſupremum, ſive ultimum judiciorum terminum eſſe, judiciaque tum diſſolvi; ad ſolem vero occaſum uſque Prætorem jus reddere debere. Inter Leges Atticas, unde caput hoc deſumptum, ad verbum etiam hujuſmodi erat: Ο ΗΛΙΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΕΣΧΑΤΗ ΩΡΑ ΕΣΤΩ. Unde Muſonius apud Stobæum Serm. I. de capitali Socratis judicio agens, inquit, Καὶ τριῶν ἡμερῶν αὐτῷ δοθεισῶν τῇ πρώτῃ ἔπιεν, καὶ οὐ προσέμεινεν τὴν τρίτην ἡμέραν ΤΗΝ ΕΣΧΑΤΗΝ ΩΡΑΝ παρατηρῶν, ἐν ᾗ ἐστιν ΗΛΙΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ, ἀλλ' εὐθαρσῶς τῇ πρώτῃ. Id eſt, *Ac triduo ei* (Socrati) *conceſſo, primo bibit, & noluit tertii diei horam ſupremam exſpectare, donec Sol juga montium tranſcenderet*, (hoc eſt, donec Sol occideret) *ſed animoſe primo die bibit.*

18 *In medium relinquemus*] Huc igitur reſpexit auctor, ſcribens VI, 14 *ego in medium relinquo.* Ut Ovidius XV Metam. *In medium diſcenda dabat.* Mox Reg. Retav. Lugd. min. *ſolæciſmum putant. Et probabilius.* Gronov.

19 *Abſolutioraque ſunt*] Cod. Torn. & vett. edd. *Obſoletioraque ſunt.* Oiſ. Sic & Reg. aliique, & apnotavit Scioppius. Sed Lugd. min. *obſolutiora.*

20 *Præ-*

Digitized by Google

eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter [20] *præcellebat:* [21] *ut facile intelligeretur magnum viaticum ex ſe, atque in ſe ad rempublicam evertendam habere.* [22] *magnum viaticum* pro magna facultate, & paratu magno, novè poſitum eſt: videturque Græcos ſequutus, qui ἐφόδιον, à ſumtu viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac ſæpe [23] ἐφοδιάζον pro eo dicunt, quod eſt, *inſtitue* & *inſtrue. Nam M.* inquit, [24] *Manlius, quem Capitolium ſervaſſe à Gallis ſupra oſtendi, cujuſque operam cum M. Furio dictatore apud Gallos cumprimè fortem, atque exſuperabilem reſpublica ſenſit, is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat.* [25] *apprimè* crebrius eſt: *cumprimè* rarius, traductumque ex eo eſt, quod *cumprimis* dicebant, pro eo, quod eſt *in primis. Nihil ſibi*, inquit, *divitias opus eſſe.* nos *divitiis* dicimus. ſed vitium hoc orationis nullum eſt, ac ne id quidem eſt, quod figura dici ſolet. recta enim iſta hæc oratio eſt: & veteres compluſculè ita dixerunt. nec ratio dici poteſt, cur rectius ſit *divitiis opus eſſe*, quàm *divitias:* [26] niſi ſi qui grammaticorum nova inſtituta, ut τεμενῶν ἱερὰ [a], obſervant. *Nam hæc*, inquit, *maximè verſatur deorum iniquitas, quòd deteriores ſunt incolumiores: neque optimum quemquam inter nos ſinunt diurnare.* inuſitatè dixit *diurnare*, pro, *diu vivere.* ſed ex ea [27] figuratione eſt, qua dicimus [28] *perennare. Cum his*, inquit, *conſermonabatur. ſermonari* ruſticius videtur, ſed

a *Templorum ſacra.*

20 *Præcellebat*] Reg. *præcolebant.* Lugd. maj. *præcollebat.* Gronov.

21 *Ut facile intelligeretur magnum viaticum ex ſe atque in ſe ad rempublicam evertendam habere*] Ita primus L. Carrio lib. 2. Antiq. Lect. cap. 15. ex libro Buſlidiano reſtituit. cum in vulgatis poſt *magnum viaticum*, illa, *ex ſe atque in ſe &c.* non haberentur. *Oiſ.* Ea plane ſic exſtant in Lugdun. maj. Adde ipſum Stephanum pag. 163.

22 *Magnum viaticum*] Viaticum pro peculio & facultatibus militis dixit etiam Suetonius in Julio: *Ingreſſo civile bellum centuriones cujuſque legionis ſingulos equites è viatico ſuo obtulerunt.* Ut & Horatius lib. 2. Epiſt. 2.

—— *Luculli miles collecta viatica multis*
Ærumnis &c.

23 Ἐφοδιάζειν] Quum Stephanus edidiſſet ἐφοδιάζον, de quo tamen egit in Specimine emendationum pag. 164. Scioppius adſcripſit ἐφόδιον. Quod & ab Salmaſio adſcriptum ſuppoſita litera P. *Gronov.*

24 *Manlius quem Capitol.*] Quum in Reg. & Lugd. maj. pronomen non appareat, declarant in Quadrigario lectum fuiſſe *Manlius* (*Capitolium ſervaſſe à Gallis ſupra oſtendi cujuſque op. . . . ſenſis*) *is.* Idem.

25 *Apprime*] Veteres *Prime* dicebant. Scioppius. *Idem.*

26 *Niſi ſi qui*] Eſt Stephani. In Mſtis mediam voculam non video. *Idem.*

27 *Figuratione*] Ita Liber Buſlidianus, ut teſtatur Carrio Antiquar. Lect. lib. 3 c. 3. vulgo, *figurâ.* Oiſ. Reg. etiam cum ut. Lugd. probant Carrionis reſtitutionem.

28 *Perennare*] Hoc verbum Plauto familiare. Columella de R. R. lib. 1 cap. ult. *Ut & obſequantur ejus imperiis & diutius perennent boves non confecti vexatione ſimul operum, verberumque.* Et lib. 2. cap. 9. *Ita repoſita perennant diutius quam cætera.* Item lib. 12 c. 20. *Ea res ſi non in totum perennat, certe uſque in alteram vindemiam plerumque vini ſaporem ſervat.* Sic Ovidius de Arte:

Arte perennat amor.

Tertullianus De Reſurrect. *Conſtat non tantum oſſa durare, ſed & dentes incorruptos perennare.* & alibi non ſemel. *Oiſ.* Tangit hunc locum Marcilius ad Suetonium in Veſpaſ. cap. 5.

29 *Ser-*

ſed rectius; [29] *ſermocinari* crebrius eſt, ſed corruptius. *Seſe*, inquit, *ne id quoque, quod tum ſuaderet, facturum eſſe. ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem;* infrequens nunc in loquendo, ſed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *ſanctitudo fani eſt, ut* [30] *numquam quiſquam violare ſit auſus. ſanctitas* quoque & *ſanctimonia* non minus Latinè dicuntur; ſed neſcio quid majoris dignitatis eſt verbum *ſanctitudo*, ſicuti M. Cato in L. Veturium *duritudinem*, quàm [31] *duriciam* dicere gravius putabat: *Qui illius*, inquit, *impudentiam norat & duritudinem. Quum tantus*, inquit, *arrabo penes Samnites populi Romani eſſet.* [32] *arrabonem* dixit, ſexcentos obſides: & id maluit, quàm pignus dicere, quoniam vis hujus vocabuli in ea ſententia gravior acriorque eſt. ſed nunc arrabo in ſordidis verbis haberi cœptus: [33] ac multo videtur rectius *arra;* quamquam *arra* quoque veteres ſæpe dixerunt. [34] *Et complures*, inquit, *in laboribus miſerrimas vitas exegerunt: at hic nimiis in otiis conſumptus eſt.* elegantia utrubique ex multitudine numeri quæſita eſt. *Cominius*, inquit, *quà eſcenderat, deſcendit, atque verba Gallis dedit.* verba Cominium dediſſe Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat: neque eum Galli, qui Capitolium obſidebant, eſcendentem viderant. ſed *verba dedit*, haud ſecus poſuit, quàm ſi tu dicas, *latuit, atque obrepſit. Convalles*, inquit, *& ar-*

29 *Sermocinari*] Utitur & Sidonius Apollinaris lib. 2. Epiſtol. 9. *Diverſa cenſentes ſermocinabantur.* Et lib. 4 Epiſtol. 3. *Cui tamen ſermocinari Latialiter cordi eſt.*

30 *Nunquam quisquam*] Poſterius *quam* ſubnotavit Scioppius aut damnans aut in MS. non reperiens, quum noſtri codd. id probent; ſed tamen habuit Pater Excerpta ex Academiæ hujus Bibliotheca, ubi itidem aberant iſtæ quatuor literæ. *Gronov.*

31 *Duriciam*] Vett. codd. *duriciem.*

32 *Arrabonem*] Non ſententia tantum notæ, quam adjecit Oiſelius, ſed ipſa verba ſingula deſcripta ſunt ex G. I. Voſſii Etymologico, & talia ſunt, ut parum huc faciant. Nuper etiam hunc Gellii locum in Arrhabone citavit Vir Cl. Stephanus le Moine ad Polycarpum pag. 478. *Gronov.*

33 *Ac multo videtur rectius arra*] Sic recte vett. codd. Male correctores ediderant: *ac multo videtur ſordidius arra.* Vox autem *arra* ſæpius in Juris noſtri libris occurrit. Reperitur & apud Plinium, & Jul. Capitolinum in Maximino Juniore. Quæ inter *arram* & *pignus* differentia ſit, explicare conatur Iſidorus Origin. lib. 5 cap. 26. *Intereſt in loquendi uſu inter pignus & arram. Nam pignus eſt, quod datur propter rem creditam, quæ dum redditur, ſtatim pignus auſertur. Arra vero eſt primum quod pro re bonæ fidei contractu empta ex parte datur, & poſtea completur. Eſt enim arra complenda, non auferenda: unde qui habet arram, non reddit, ſicut pignus, ſed deſiderat plenitudinem.*

34 *Et compluriens Laberius*] Certe ſi quis alius locus, tum vel hic imprimis de correctorum audacia conqueritur. In antiquis editionibus pro *ſordidius arra* ſcriptum erat *rectius arra* & vere rectius. Dein poſt vocem *dixerint* interpunctum erat & incipiebat nova ἐκλογὴ ex Quadrigarii annalibus in hunc modum concepta: *Et compluries, inquit, in laboribus miſerrimas vitas exegerunt: & hic motus in otiis, inquit, conſumptus eſt.* Vide quæſo quam temere & verba & ſenſum veteris ſcripturæ immutarint, quæ licet mendoſa ſit, nilominus tamen integritatis ſuæ ſatis luculenta veſtigia retinet. Non dubito quin vera & genuina lectio ſit: *Complures, inquit, in laboribus miſerrimas vitas exegerunt: at hic nimiis in otiis conſumtus eſt.* Approbant hanc lectionem, quæ ipſe Gellius gloſſematis loco addit: *Elegantia*, inquit, *utrobique ex multitudinis numero quæſita eſt.* Multitudinis numerum intelligit, quem vulgo pluralem vocant, & reſpicit ad iſtæc verba *in laboribus* & *in otiis*, quæ duo elegantiſſime hoc loco Quadrigarius ſibi invicem oppoſuit. *Lambecius.* Hoc exemplum tibi dari debuit, ut diſceres, quemad-

Digitized by Google

& arboreta magna erant. [35] *arboreta*, ignobilius verbum eſt, *arbuſta* celebratius. *Putabant*, inquit, *eos qui foris atque qui in arce erant, inter ſe commutationes & conſilia facere. commutationes*, id eſt, collationes, communicationeſque, [36] inuſitatè dixit; ſed non hercle inſcitè, nec ineleganter. [37] Hæc ego non pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notavi.

modum Oiſelius noverit carpere & ubique ſibi ſimilis eſſe, quum hæc ſit ejus nota. [Sic optime huic loco genuinam lectionem è veſtigiis vett. codd. reſtituit Lambecius in Lucubrationibus Gellianis. In vett. enim edd. poſt vocem *dixerint* interpunctum eſt, quemadmodum & nos edidimus; ac poſtea incipit nova ἐκλογὴ ex Claodii Annalibus in hunc modum concepta, *Et compluries*, inquit, *in laboribus miſerrimas vitas exegerunt; & hic motus in otiis*, inquit, *conſumtus eſt*. Hæc cum non intelligerent Correctores, temere & verba & ſenſum veteris ſcripturæ mutarunt. Hoc enim modo legitur in Stephanicâ editione: *Quamquam arra quoque veteres ſæpe dixerint, & compluriens Laberius. Miſerrimas, inquit, vitas exegerunt, & hic nimis in otiis, inquit, conſumptus eſt.* Ex *laboribus*, fecerunt *Laberius*, quo nihil abſurdius fingi poteſt. Interpungendum enim poſt *dixerint*, cum veteribus libris. Et verba ſequentia ſunt ex Quadrigarii Annalibus, quæ Gellius excerpſit. Licet enim illa aliquomodo meodoſa ſint in vett. codd. nihilominus integritatis ſuæ ſatis luculenta veſtigia indicant. Nec dubitandum, quio veram & genuinam lectionem Lambecins eruerit; quam idcirco & in contextum Gellianum recipiendam judicavimus. Quippe quæ approberut ab iis, quæ ipſe Gellius Gloſſematis loco addit. *Eligantia*, inquit, *utrubique ex multitudinis numero quæſita eſt*. Multitudinis numerum dicit, quem vulgo pluralem vocant, & reſpicit ad iſta verba, *in laboribus*, & *in otiis*; quæ duo elegantiſſime hoc loco à Quadrigatio ſibi invicem oppoſita ſunt.] Habes vim Oiſelii, transfundentis Lambeciana, ſed ad rem & ſapientiam nihil. Quid mirum igitur, ſi & Prouſteus didicit oberrare chorda Lambecii, qui corruptum hunc locum reſtituerit? At cur Lambecius adeo vilipendit MStum Regium, lituum iſtius Gellianæ lucubrationis, & per paginas decantatum ſingulas? Cur Oiſelius obſcurat Tornæſianum? Sane & Scioppius ad Stephanicam notavit *compluriens inquit in laboribus miſerrimas vitas ex. & hic minus in.* Jam vero legit Regius & plane habet, ut edidit Stephaous, ut & Chif. Mem. Lugd. ut. & Lincolo. niſi quod Chif. tranſpooat *compluriens inquit Laberius*. Porro quum dicit *utrobique* hinc colligere licet eſſe duo loca, ſeorſum à Claudio poſita, quæ citantur, non connexa, quaſi unus ſit locus, in quo verba iſta omnia continenter ſe ſequantur; quod etiam videtur affirmari ex mutatiooe numeri, quod animadvertiſſe dixeris Stephanum. Neque ego tamen interventum Laberii laudare & ſervare volo, quod nomen extra oleas prorſus eſt. Sed iſtud Lambecianum *complures* contra omnes etiam libros eſt antiquos. Quapropter cenſeo ſic ex Claudio poſuiſſe Gellium. Et, *Compluriens*, inquit, *in tabernis miſerrimas vitas exegerunt*. Et, *Hic nimiis in otiis*, inquit, *conſumtus eſt*. Gronov.

35 *Arboreta*] In Gloſſario Gelliano, cujus particula à G. Barthio Adverſarior. lib. 8 cap. 16. edita, *Arboretum* explicatur, *Seminarium*.

36 *Inuſitate dixit*] Sic video in editione Paterna exſtare, prout editum Brixiæ ſecutus fuit Aldus Gryphiique. At Stephanus *non uſitate*, quod habet Petav. Lugdun. min. Lincoln. & aut ita exſtat in codice etiam Regio aut *non inuſitate*, oeque enim prærupte dixerim. Etiam pro *collationes* eſt in Reg. *conſolationes* id eſt, conſultationes. *Gronov.*

37 *Hæc ego &c. quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notavi*] Sic diſtinguo, non ut vulgo, *Hæc ego &c. q. m. p. l. ſuppetierat mihi, notavi.* Elegaos enim loqoendi modus *notare ſibi*. Quomodo non ſemel loquitur Petrooius: *Non notavi mihi Aſcylti fugam*. Et, *Notavit ſibi ad lunam tonſorem*. Item: *Proxima nocte cum miles notaſſet ſibi & lumen inter monumenta clarius fulgens*. Hic autem finis capitis ſecundi, ut primus, quod ſciam, monuit J. Lipſius lib. 1. Antiq. Lect. cap. 10. & caput tertium ſequens incipiendum à verbis *In ſermonibus &c.* quæ antea in vulgatis male uſque ad verbum *agitabamus*, huic capiti ſecundo adjecta erant.

CAP. III.

Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.

IN

Digitized by Google

IN ſermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus, adoleſcens quiſpiam non indoctus, [1] *ſparti* quoque uſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit: multiſque poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania advectum. Riſerunt hoc ad illudendum ex his, qui ibi aderant, unus atque alter, malè homines literati; quod genus ἀγοραίους [a] Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legiſſe Homeri ajebant, cui verſus hic fortè deeſſet:

Καὶ δὴ δῦρα σέσηπε νεῶν ϗ σπάρτα λέλυνται [b].

Tum ille prorſum irritatus, Non, inquit, meo libro verſus, [2] ſed vobis plane magiſter defuit, ſi creditis in eo verſu [3] σπάρτα id ſignificare, quod nos *ſpartum* dicimus. Majorem illi riſum ſubjiciunt: neque id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M. Varronis viceſimus quintus Humanarum. in quo de iſto Homeri verbo à Varrone ita ſcriptum eſt: *Ego* σπάρτα *apud Homerum* [4] *non plus ſpartum ſignificare puto, quàm* [5] σπάρτους, *qui dicuntur in agro Thebano nati. in Græcia ſparti copia modò cœpit eſſe ex Hiſpania.* [6] *neque ea ipſa facultate uſi Liburni. ſed hi* [7] *pleraſque naves*

a *Viles, mercenarios, circumforaneos.*

b *Atque adeo navium ligna putrefacta ſunt, & ſparta diſſoluta.* Exſt. Iliad. 6. yſ. 135. Plinius lib. 24. cap. 9, & lib. 19.

---

1 *Sparti*] De *Sparto* multis agit Salmaſius ad Solinum pag. 261. & ſeqq. qui videndus. Breviter tamen notandum, à Veteribus Græcis σπαρτὸν uſurpatum de herbis omnibus ad vitilia, nexilia & textilia aptis, ut ſunt *linum*, *cannabis*, *junci*, *geniſtæ*, aliaque id genus. Quod vel ex Dioſcoride patet, ubi σπάρτιον deſcribens ait: Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακρὰς, ἀφύλλους, στερεὰς, δυσκάστους, αἷς τὰς ἀμπέλους δεσμεύουσι, φέρει δὲ λοβοὺς ὥσπερ φασήλους, ἐν οἷς σπερμάτια φακοειδῆ, ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου. Hæc geniſtæ deſcriptio eſt, ea enim vitibus ligandis apta eſt. Latini vero *ſpartum* vocabant ſolam herbam Hiſpanicam, ex qua funes nectebant. Hujuſmodi funes ex Hiſpanico ſparto deſignat Horatius Epodôn libro, cum ait:

Ibericis peruſte funibus latus.

Sed & Græci poſtquam herbæ Hiſpanicæ notitiam habuere, eam etiam σπαρτὸν appellavere; quia quicquid vinculorum uſum haberet, & ad nexus aptum eſſet, σπαρτὸν vocabant.

2 *Sed vobis plane magiſter defuit*] Sic vulgo codices ſcripti & impreſſi. Sed Lugdun. maj. tantum habet *ſe nobis plane*, in quo hærendum foret, niſi Regius ediditſet *ipſe vobis*. Hinc vides egregium: Non inquit, *meo libro verſus ipſe*, *vobis plane magiſter defuit*. Quod intelligere nequiverunt, qui adverſativam exprimendam, non tacite ſupplendam, vane opinati ſunt, quod toties in Livio corruptum reſtituit Pater. *Gronov.*

3 *Σπάρτα id ſignificare*] Ita edidi Græce ſcripta prima voce, quomodo Gellium ſcripſiſſe firmat fides codicis Regii, ubi ipſa omiſſa eſt, ſed ejus loco poſitum G R, quo indicio ſignificat Græcum quid illic fuiſſe in exemplo, quo utebatur; & eodem modo quum pari ſigno teſtetur infra ſcriptum fuiſſe *Ego G R apud Homerum*, nequivi eſſe contumax. *Idem.*

4 *Non plus Spartum ſignificare puto*] Spartum ſcilicet Hiſpanicum, quod Romani ſolum hoc nomine vocabant.

5 *Σπάρτους*] De quibus erudita exſtat epiſtola Jo. Johnſii ab Marq. Gudio edita, ubi etiam Gellii hic locus adſertur. *Gronov.*

6 *Neque ea ipſa facultate uſi Liburni*] Hoc eſt, Neque ipſi Liburni qui olim re nautica & piratica claruêre, ſparto Hiſpanico, ſed plerumque naves ſuas loris ſuebant; cæteri vero Græci ſutilium navium ῥάμματα non ex lino tantum, ſed ex cannabo & ſtuppa, cæteriſque ſativis rebus, in quibus & linum, factitabant. *Salmaſius.*

7 *Pleraſque naves*] Retulit hoc Scaliger inter fragmenta Varronis pag. 29 & maluit edere *plerumque*, quod in ſcriptis quidem nullis exſtat, ſed Anton.

ves [8]*loris ſuebant: Græci magis cannabo & ſtuppa, cæteriſque ſativis rebus, à quibus* σπάρτα *appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito hercle, an poſterior ſyllaba in eo verbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit; niſi quia voces hujuſmodi, quum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diverſitate accentuum ſeparantur.

ton. Gryphius & Pariſiua Hieronymi de Marnef modo prætulerunt, neſcio unde. *Gronov.*

8 *Loris ſuebant*] Pront quam plurima in navibus habuerunt ex corio antiquitus confecta, aut etiam temporibus jam ſeris illæ gentes, quibus non fuit cauſa & occaſio commercii ad res magis idoneas huic uſui comparandum. *Idem.*

CAP. IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indignè in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quòd ſæpiſſimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus eſt.

[1]MENANDER à [2]Philemone, nequaquam pari ſcriptore, in certaminibus comœdiarum [3]ambitu gratiaque & factionibus ſæpenumerò vincebatur. eum quum fortè habuiſſet obviam, Quæſo, inquit, Philemo, bona venia dic mihi; quum me vincis, non erubeſcis? Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit, [4]in quinque ſolis viciſſe, quum eum ſæpe vincerent [5]aliquot poëtæ

1 *Menander*] Vide quæ ſupra de eo notata ſunt lib. 2 c. 23.

2 *Philemone*] Floruit quidem iiſdem temporibus Philemon atque Menander, ſed ætate tamen paulò major fuit. Patrem habuit Damonem, qui claruit ſub Alexandro Magno, Olymp. CXI. uti Philemon ſub Antigono rege. Suidas eum Syracuſanum facit, at Strabo Pompeiopoli Ciciliæ urbe natum refert. Appulëjus in Floridis mediæ comœdiæ poëtam facit, ubi etiam memoratu digna quædam de ipſo refert: *Poëta fuit hic Philemon*, inquit, *mediæ comœdiæ ſcriptor. Fabulas cum Menandro in ſcena dictavit, certavitque cum eo: fortaſſe impar, certe æmulus. Namque eum etiam vicit ſæpenumero, pudet dicere. Reperias tamen apud ipſum multos ſales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, perſonas rebus competentes, ſententias vitæ congruentes: joca non infra ſoccum, ſeria non uſque ad cothurnum. Raræ apud illum corruptelæ: & uti errores, conceſſi amores. Nec eo minus & leno perjurus, & amator fervidus, & ſervulus callidus, & amica illudens, & uxor inhibens, & mater indulgens, & patruus objurgator, & ſodalis opitulator, & miles prælitor: ſed & paraſiti edaces, & parentes tenaces, & meretrices procaces. Hiſce laudibus diu in arte comœdica nobilis*, &c. De eo etiam eſt illud Fabii Quintiliani lib. 10. Inſtit. Orat. cap. 1. *Habent tamen alii quoque comici, ſi cum venia legantur, quædam quæ poſſis decerpere: & præcipue Philemon, qui ut pravis ſui temporis judiciis Menandro ſæpe prælatus eſt, ita conſenſu omnium meruit credi ſecundus.* Varias conſcripſit fabulas, eaſque inter unam, quam Ἔμπορος inſcripſerat, ad cujus imitationem Plautus fecit ſuam nomine *Mercator*. Ut ipſe teſtatur in Prologo:

Græcè hæc vocatur Emporos Philemonis.
Eadem Latinè Mercator Marci Accii.

Grandis ætate demum obiit Philemon, & nonaginta ſeptem, vel, ut alii, novem annos vixiſſe dicitur. Mire de ejus morte variant Veteres, ut videre eſt apud L. Gyraldum De Poëtar. Hiſtor. Dialog. VII.

3 *Ambitu, gratiaque*] Sic apud Petronium: *Ego, inquit, poëta ſum, &, ut ſpero, non humilis ſpiritus, ſi modo coronis aliquid credendum eſt, quas etiam ad imperitos deferre gratia ſolet.*

4 *In quinque ſolis viciſſe*] Quod & teſtatur Suidas de Euripide: Δράματα δὲ αὐτῦ κατὰ μὲν τινας οε. κατὰ δὲ ἄλλους ϟβ. σώζονται δὲ οζ. νίκας δὲ ἀνείλετο ε. τὰς μὲν τέσσαρας περιών. τὴν δὲ μίαν μετὰ τελευτὴν, ἐπιδειξαμένου τὸ δρᾶμα τῦ ἀδελφιδῦ αὐτῦ Εὐριπίδυ. Id eſt,

poëtæ ignaviſſimi. Menandrum autem alii centum octo, partim centum novem comœdias reliquiſſe ferunt. Sed [6] Apollodori ſcriptoris celebratiſſimi hos de Menandro verſus legimus, in libro qui Chronica inſcriptus eſt:

> [7] Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπείθυς πατρὸς,
> Πρὸς τοῖσιν ἑκατὸν πέντε γράψας δράματα
> Ἐξέλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν[a].

Ex iſtis tamen centum & quinque omnibus, ſolis eum octo viciſſe idem Apollodorus eodem in libro ſcripſit.

a *Cephiſieus genere ex Diopeithe patre,*
Quinque & centum cum ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus, annos natus duo & quinquaginta.

eſt, *Fabulæ vero ipſius, ut quidam ajunt, fuere ſeptuaginta quinque, ut alii, nonaginta duæ. Exſtant autem ſeptuaginta ſeptem. Victorias quinque eſt adeptus. Quatuor quidem ſuperſtes; unam vero poſt obitum, actore fabulæ Euripide, fratris ipſius filio.* Alii Euripidem quindecies viciſſe tradunt. Unde & Iſ. Caſaubonus olim hic apud Gellium legebat: *in quindecim ſolis viciſſe.* Quia Græci ſcriptores teſtantur Euripidem νίκας λαβεῖν πεντεκαίδεκα.

5 *Aliqui*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *aliquot*. Oiſ. Sed & alii ſic Mſſ. ut neſciam unde petierit hanc mutationem Stephanus, quæ tolerari nequit, atque idcirco mutavi. Porro mox vidi in fragmento Thuaneo ſcriptum *Menandrum autem centum octo, partim* &c. omiſſa voce *alii*, quam tamen retinet reliqua copia librorum veterum. Et Lincoln. digerebat *in libro Chronica qui inſcribitur*. Gronov.

6 *Apollodori*] Fuit hic Apollodorus Atheenienſis Aſclepiadæ filius grammaticus, Panætii Rhodii philoſophi, & Ariſtarchi grammatici diſcipulus, inventor verſuum, qui τραγιάμβων nomine vocantur, ut auctor eſt Suidas. Vixit autem ſub Ptolemæo Euergete ſecundo. Ejus Chronica etiam, non ſemel citantur à Diogene Laërtio, ut in Empedocle: Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς Χρονικοῖς φησίν. Item in Thalete, Ariſtotele, Zenone, & alibi. Nec non à Diodoro Siculo Bibliothec. lib. 3. Luciano in Macrobiis, Clemente Alexandrino lib. 1. Στρωμ. multiſque aliis. Hujus ſunt, qui hodie adhuc ſuperſtites, Bibliothecæ, ſive de Deorum origine libri tres; qui olim longe plures fuerint; cum librum decimum quartum citet Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 17. & decimum ſeptimum Stephanus de Urbibus in Ἀγκαῖς. Plura de Apollodoro videſis apud Voſſium de Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 21. & Jonſium de Scriptorib. Hiſtor. Philoſ. lib. 2 cap. 15.

7 Κηφισιεὺς ὢν, ἔκ τε Διοπείθυς] Græcos verſus edidimus, quemadmodum eos olim correxit Doctiſſimus I. Caſaubonus. *Oiſ.* Non quod Oiſelius ſciverit, ubi id fecerit Caſaubonus, & hinc Gellio adferat aliquod commodum antehac ignotum; ſed quod præſes editionis anni 1644 verecunde appoſuerat in extremo fine, ut aliqua commoda ratio pedum exiſteret interpoſito τε, hoc iſte audaculus rapere & ita venditare non dubitavit. Cui ineptiæ intercedendum putavi deleto rurſus illo τε, quod in nullis eſt codicibus; & perinde potuit ſine iſta vocula ſcripſiſſe auctor Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπ. Sed qui ſcripſit eos verſus, probabiliter videtur ſecundam ſyllabam in voce Διοπείθυς produxiſſe. Reliqua licet ab Caſaubono retineas, ſed & ipſa eadem Salmaſius adſcripſit ſuo exemplari. *Gronov.*

CAP. V.

Nequaquam eſſe verum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem in libro, quem de amicitia ſcripſit, vitioſo argumento uſum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου[a] *poſuiſſe, totumque id conſideratius tractatum, exploratumque.*

M. Cicero in dialogo, cui titulus eſt Lælius, vel de amicitia, docere volens, amicitiam non ſpe, exſpectationeque utilitatis, neque

 pre-

a *Ambiguum pro confeſſo.*

Digitized by Google

precii mercediſque cauſa colendam; ſed, quo ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit, [1] expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil opis, nihilque emolumenti ex eâ percipi queat: hac ſententiâ, [2] atque his verbis uſus eſt; eaque dicere facit C. Lælium ſapientem virum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus: *Quid enim Africanus indigens mei?* [3] *ne ego quidem illius. ſed ego admiratione quadam virtutis ejus, ille viciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benivolentiam conſuetudo. ſed quamquam utilitates multæ & magnæ conſequutæ ſunt; non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ diligendi profectæ. ut enim benefici liberaleſque ſumus; non ut exigamus gratiam: (neque enim beneficium feneramur, ſed naturâ propenſi ad liberalitatem ſumus:) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis ejus fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus.* Hoc quum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam ſophiſta utriuſque linguæ callens, haud ſanè ignobilis, ex iſtis [4] acutulis & minutis doctoribus, [5] qui Te-

1 *Expetendam*] Ante hoc verbum Lincoln. interponit *ſed*, quaſi ita vellet conſtitutam habere Gellii ſententiam: *amicitiam non ſpe exſpectationeque utilitatis, neque pretii mercediſque cauſa colendam, ſed quò ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit; ſed expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil* &c. *Gronov.*

2 *Atque his verbis*] Reg. plane *verſibus*, quos couſtar etiam non poeticos eſſe. Tamen illud ſequens *eaque* videtur magis probare vulgatum. *Idem.*

3 *Nec ego quidem illius*] Exemplum inſigne licentiæ, quam ſibi tribuerunt editores poſteriores. Nam ſic primus edidit Stephanus, quum in prioribus legeretur *ne ego quidem*, quod ſanctè retinent codices ſcripti, nec oportuit mutare, ſi ratio Latinitatis habeatur, unde repoſui. Adſcripſit inſuper Scioppius quaſi inſerendum: *indigens mei? Minime hercle. At nec ego.* Idem.

4 *Acutulis & minutis doct.*] Recte & ex fide ſic mutavit vocem primam H. Stephanus pro eo quod vulgo exſtabat *argutulis*, quum id probent omnes Mſſti. Sed in tertiam tantus conſenſus non eſt. Etſi enim ſcripti quoque libri id exhibeant, tamen video in Badiana eſſe *minutulis*, quod expreſſit quoque Gryphius exemplari Lambeciano & in Reg. legitur pro ea *minoris*, cui in fine ſuperſcriptum eſt *bu*, quum Lugd. maj. plene planeque habeat *minoris*, ut fere credam aliud quid latere. Nam ſi plena fide alii codices propagaverunt iſtud *minutis*, certe non fuit cauſa, cur ullus ſcriba hinc manum averteret, perinde ut ſunt concordes cap. 8 in iſtud *minutim*. Nunc credo vocem ex inſcriptione petitam huc inſutam eſſe, quum ignoraretur Gelliana, & ſuſpicari licet tres lineas obſcuriuſcule ſcriptas coiiſſe fortuito in literam primam m, & vide an non Gellius dederit *ſpinoſis*. Idem.

5 *Qui τεχνικοὶ appellantur*] Quaſi dicas, *Artificiales.* Maximus Victorinus lib. I. de Grammat. Technicos interpretatur *artium traditores.* A mediæ ætatis ſcriptoribus Latinis *Artigraphi* nominantur, ut ſæpius facit Albinus Flaccus Alcuinus lib. De Sept. Artib. *Technicos* Gellius vocat minutos iſtos doctores, qui totam Philoſophiæ & Eloquentiæ Artem per præcepta, in compendium redacta, & libellos exiguos ſe tradere profitebantur. De quibus etiam Quintilianus lib. 2 cap. 14. *Nolo*, inquit, *ſe juvenes ſatis inſtructos, ſi quem ex his, qui breves plerumque circumferuntur, artis libellum edidicerunt, & veluti decretis Technicorum tutos putent.* Græci tamen Τεχνικῶν vocem in laude ponunt. Sic Eunapius in Juliano: Ἦσαν μὲν γὰρ καὶ κατὰ ταυτὸν ἕτεροι τινὲς παραψαύοντες τοῦ καλοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου δόξαν διαιρόμενοι. Ἀψίνης τε ὁ ἐκ Λακεδαίμονος, δόξαν ἔχων Τεχνικοῦ τινός. Id eſt, *Erant eodem tempore alii nonnulli, qui honeſtatis amore accenſi, ad illius gloriam aſpirantes animos erigebant, quos inter & Apſines Lacedemonius Technici,* (ſive, ut vertit Hadrian. Junius, *profeſſoris artium liberalium*) *nomen adeptus.* Sic in Platone οἱ περὶ τοὺς λόγους τεχνικοὶ, *dicendi artifices.* Tzetzes quoque Chiliad. II. Rhetorum Technicorum eloquentiam & in dicendo vim laudans, ait:

Δεῖξαι ῥητόρων ἀνδρείας τῶν Τεχνικῶν τὸ σθένος. Oiſ. Adhibe Wouwerii Polymath. caput VIII, ubi aliquid ex his occurrit; cætera aliunde rapta ſunt. Artigraphos & technicos tangit Voſſius lib. 3 Inſtitut. Orat. cap. 4.

6 *Ad*

τεχνικοὶ appellantur, atque in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo, neque apodictico, ſed ejuſdem quæſtionis, cujus eſſet ea ipſa res, de qua quæreretur, verbiſque id vitium Græcis appellabat, quod accepiſſet ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* ſumſit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: quum ipſum illud & ſoleat quæri, & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quove conſilio benignus liberaliſque ſit? utrum, quia mutuam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, [6]ad parem curam ſui provocet, quod facere plerique omnes videntur. an quia natura ſit benivolus, benignitaſque eum per ſeſe ipſa & liberalitas delectet ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione? quod eſt omnium ferme rariſſimum. argumenta autem cenſebat aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua & minime controverſa; idque apodixin vocari dicebat, quum ea, quæ dubia aut obſcura ſunt, per ea, quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. atque, ut oſtenderet beneficos liberaleſque, ad id, quod de amicitia quæreretur, quaſi argumentum exemplumve ſumi non oportere. Eodem, inquit, ſimulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento ſumi poteſt; ſi quis affirmet homines beneficos liberaleſque eſſe debere, non ſpe aliquâ compendii, ſed amore & ſtudio honeſtatis. poterit enim conſimiliter ita dicere. namque, ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur; ſic benefici liberaleſque non gratiæ reciperandæ ſtudio eſſe debemus. poterit ſanè, inquit, ita dicere: ſed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, quum [7]de utroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam videbatur peritè & ſcienter. ſed [8]videlicet eum vocabula rerum vera ignoraviſſe. nam beneficum & liberalem Cicero appellat; ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia feneratur; ſed qui benignè facit, [9]nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. non ergo obſcuro, neque ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo atque perſpicuo. ſiquidem qui verè beneficus liberaliſque eſt, qua mente benè aut liberaliter faciat, non quæritur. aliis enim longè nominibus appellandus eſt,

6 *Ad parem gratiam provocet*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *ad parem curam ſui provocet*. Oiſ. Fieri nequit, ut aliud quam typorum error eſſe credatur, quod in editionem Stephani inſinuavit. Ne enim dubites, ſine ulla diſcordia libri veteres omnes ignorant illud *gratiam*, & habent fideliter, quod non potui non reponere. *Gronov.*

7 *De utroque*] MS. Reg. *de utraque*. Idem.

8 *Videlicet*] Vett. codd. *videre licet*. Oiſ. Dubium quid agat. Certe ſic egregie reſtituit Stephanus ſuffultus auxilio & fide omnium MSſtorum, qui ſic *videlicet* exhibent contra ineptiam & ignorantiam editorum medii temporis, quum probe ſic ediderint jam Brixiæ & Aldus. *Gronov.*

9 *Nulla tacita ratione*] MS. Reg. *citata*, unde Salmaſius adſcripſit *incitandi* vel *incitatus*. Idem.

10 *For-*

eſt, ſi, quum talia faciat, ſui potiùs quàm alterius juvandi causâ facit. proceſſiſſet autem argutatori iſti [10] fortaſſean reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: *Ut enim benefice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim beneficè facere, etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circumſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. ſed quum beneficos liberaleſque dixerit; neque aliuſmodi iſti ſunt, quàm cujus eſſe eos ſuprà diximus, inlutis, quod ajunt, pedibus & verbis reprehendit doctiſſimi [11] hominis orationem.

10 *Fortaſſe an reprehenſio*] Sic ediderat jam pater anno 1651, & ſi Deus voluiſſet, porro reſtituiſſet, ut ipſe paulo ante obitum promittens ſcribebat ad v, 14. Qui cum id noluerit, & hoc ipſum nos adorare venerabiliter oporteat, ut ſcias potuiſſe id juſte ab eo fieri, plane ſic legitur in Regio, Mem. Chiſ. Petav. Lugdun. utroque, unde annotatum Bourdelotio, Salmaſio, Lambecio. Sed & notum id obſervatumque fuit primis editoribus, utpote quum ſic ediderint Brixienſes. Etiam annotavit Scioppius. Sed bona fide accipe, quid ipſe adſcripſerit ſuo exemplari, quanquam id non tam ex ſe quam ex Scriverio videatur ſcripſiſe [v. ed. ven. 1509. fortaſſe an reprehenſio. l. fortaſſean rep. lib. 11 & 1 lib. 19. Cujac. 9 Obſ. 10. Sc.] Prouſteus tamen hæc maluit ignorare. *Gronov.*

11 *Hominis*] Cod. Tornæſ. *viri.* Oiſ. Etiam Regius & Lugd. maj.

Cap. VI.

Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus [1] *in ſecundo librorum, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de* ſervo recepticio *ſcriptum reliquit.*

[2] M. Cato Voconiam legem ſuadens verbis hiſce uſus eſt: [3] *Principio* [4] *vobis mulier magnam dotem* [5] *attulit. tum magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. poſtea, ubi irata facta eſt, ſervum recepticium ſectari atque flagitare virum jubet.* Quærebatur, *ſervus recepticius* quid eſſet. libri ſtatim quæſiti, allatique ſunt Verrii Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inventum eſt, [6] *recepticium ſervum* dici nequam & nul-

1 *In ſecundo librorum*] Ita invertit Stephanus, quum priores ferme habeant *in librorum ſecundo*, quum Mſſti Reg. Petav. Lugdun. ut. *in libro ſecundo*, & pergit Regius *quod de obſcuris*, qui etiam habet *ſervo recepto.* Habes hæc ipſa verba 11, 8. *Gronov.*

2 *M. Cato Voconiam legem ſuadens*] Orationem hanc, qua legem Voconiam ſuaſit contra mulierum impotentiam, habuit Cato, Cæpione & Philippo Coſſ. eum eſſet quinque & ſexaginta annos natus, ut ipſe apud Ciceronem De Senectute prædicat. Cæterum de Lege Voconia videſis quæ ſupra lib. 7 cap. 13. notata ſunt; ſed iis omninò adde, quæ infra ad lib. 20 cap. 1. dicemus.

3 *Principio vobis mulier magnam dotem attulit*] Hæc Catonis verba Apulejus exprimere videtur Apologiâ: *Dixêre, me grandem dotem mox in principio conjunctionis noſtræ mulieri amanti, &c. extorſiſſe.* l. Pricæus.

4 *Vobis*] Vet. cod. *nobis.* Oiſ. Editiones credo. Sed Mſſ. unanimes in eo quod repoſitum ab Stephano, ut iſtud *nobis* reſpici non mereatur. MS. Reg. etiam *committat.* Mox *ſcriptum & inventum eſt.*

5 *Attulit*] Id eſt, adfert, ut explicat Soſipater lib. 3. Grammat. *Suſtuli, ejus perfecti inſtans ſuſtulo eſt; atque dicebant antiqui, Magnam dotem ad nos attollit. Cato: Magnam dotem attulit; quod geminum eſt. Dotem attulit, eſt adfert. Dotem attulit, & dotem attollit.*

6 *Receptitium ſervum*] Vitioſe hæc deſcripta ſunt ab Nonio Marcello in hac voce, ut ad eum notavit Cl. Mercerus.

7 Et

& nulli precii; qui, quum venum eſſet datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptuſque ſit: propterea, inquit, ſervus ejuſmodi ſectari maritum [7]& flagitare pecuniam jubebatur; ut eo ipſo dolor major & contumelia gravior viro fieret, quòd eum ſervus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem, cumque venia iſtorum, ſi qui ſunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc ſit. *recepticius* enim *ſervus* in ea re, quam dicit Cato, [8]aliud omninò eſt, quam Verrius ſcripſit. atque id cuivis facile intellectu eſt. Res enim proculdubio ſic eſt. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, [9] ea *recipere* dicebatur. [10] ſicuti nunc quoque in venditionibus recipi dicuntur, quæ excipiuntur, neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinummo uſus eſt in hoc verſu:

Poſticulum hoc recepit, quum ædis vendidit.

id eſt; quum ædis vendidit, particulam quandam, quæ poſt eas ædis erat, non vendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem volens, ***Mulier***, inquit, ***& magnam dotem dat, & magnam pecuniam*** [11] ***recipit:*** hoc eſt, retinet. ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit; pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam quum viro

7 *Et flagitare pecuniam jubebatur*] Gloſſæ Philoxeni: *Flagitaverit* μετὰ βοῆς ἀπαιτεῖν. hoc eſt, *cum clamore expoſcit.* Proprius ejus verbi uſus, quando ab obæratis pecunia credita repoſcitur. Sic Plautus in Pſeudolo:

——— Si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.

Idem Caſina:

Ducite ex animo curam atque æs alienum,
Nec quis formidet flagitatorem ſuum.

Hinc etiam Lactantius De Opif. Dei cap. 3. *Magniſque clamoribus conditionem priſtinam flagitant.* Oiſ. Vides furtum ex Priezo ad Apuleji Apolog. p. 169.

8 *Aliud omnino eſt*] Sic vulgo libri, nec eſt difficultas. Sed MS. Reg. diverſum voluiſſe videtur exhibens *omni veo*, quod explicaretur *omni vero.* Gronov.

9 *Ea recipere*] Et tamen obſtinatiſſime tenent MSSti *ea reciperare*, quod etiam adſcripſit Scioppius. *Idem.*

10 *Sicuti nunc quoque in venditionibus recipi dicuntur, quæ excipiuntur*] Ita genuinam lectionem ex Codice Tornæſiano reſtituendam curavimus. Male in vulgatis erat, *Sicuti nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur.* Oiſ. Recte factum. Et quum debuerit Stephanus ſcire ea verba exſtare in codice Regio, neſcio cur maluerit repellere, nedum tot inſecutos, à quibus ad oras video adſcriptum. Exſtant autem in Regio, ut dixi, & Lugdun. maj. Habebat Lincoln. *nunc quoque venditionibus quæ excipiuntur*, quaſi intelligeret quædam.

11 *Recipit, hoc eſt, & magnam d. d. & m. p. retinet*] Verboſa eſt hæc explicatio, nec tam explicatio, quam moleſta & tædioſa eorundem verborum repetitio. Quam neſcio an averſatus Stephanus de induſtria omiſerit decem priora vocabula, an vero typorum iſtud mendum ſit. Certe cæca ratione imitatus fuit Prouſteus. Neque enim Cato uſurpavit verbum *retinet*. Et tamen indicari oportet ſic legi in duobus optimis, Reg. & Lugdun. maj. Sed, ut dixi, verbum *retinet* non debet attribui Catoni; quippe qui eo uſus non fuit. Unde merito adſcripſit Pater: [Forte *recipit, hoc eſt, retinet*, deletis mediis.] Hoc quum perquam ſit probabile, neque ego vanis vocibus aut locum aut chartam concedendam putem, plane ſic edidi. Ipſum autem verbum hoc *recipere* illuſtrant notæ paternæ in Senecam Conſol. ad Marciam cap. 10. *Gronov.*

viro fortè irata repetere inſtituit; [12] apponit flagitatorem *ſervum recepticium*, hoc eſt, proprium ſervum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dederat doti, ſed retinuerat. non enim ſervo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo: ipſa enim ſunt per ſeſe evidentia, & quod à Verrio dicitur, & à nobis. [13] Quod utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

12 *Apponit flagitatorem*] Sic editiones, quantum ſcio, omnes; etiam codices reliqui ex ſcriptis. Sed Reg. & Lugd. maj. interponunt *et*. Scribe: *apponit ei flagitatorem*. Adhæret enim plerumque iſte caſus huic verbo. Et ſic quoque hinc Salmaſius adſcripſit ſuo libro. Mox ſcias oportet in Mſſtis legi *proprium ſervum ſuum*, ſicut habebant editiones priores, ſed in noviſſimis neſcio quid turbatur. *Gronov.*

13 *Quod utrum ergo videbitur*] Sic quod contemſerunt alii, tandem jus & locum ſuum obtinere potuit auctore patre, qui primus ita edidit, quum legerent editiones *& quod à nobis*. *Utrum ergo* &c. ſed contra Mſſtos Reg. Mem. Petav. Lugd. utrumque & Lincoln. Ubi eleganter iſtud *Quod* ex ſupervacuo ponitur, ut docuerunt & alii & Pater aliquoties ad Livium. Niſi forſan etiam ſcripſerit Gellius, *Quod utrum ergo videbitur cunque verius*, ut ſupra, *Quem in locum cunque*. Idem.

Cap. VII.

Verba hæc ex Atinia lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scævolæ viſa eſſe non minus* [1] *de præterito, quàm de futuro caviſſe.*

Legis veteris Atiniæ ſunt: [2] QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EJUS. REI. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. [3] Quis aliud putet in hiſce verbis, quàm de tempore tantùm futuro legem loqui? ſed Q. Scævola [4] patrem ſuum, & Brutum, & Manilium, viros apprimè doctos, quæſiſſe

1 *De præterito*] Cod. Tornæſ. in vett. edd. *De præterito furto*. Oiſ. Eſt jocus editionis Henr. Stephani, qui quum pag. 453 omiſiſſet verbum *furto*, pag. 581 in collectione ſummariorum bene habet additum, ut pateat nunc à typis fuiſſe neglectum: unde reſtitui, quum ſit in Mſſ. Sed pro vocabulo *viſa* MS. Reg. habet *facta*, & miro codicum concordique niſu legitur ubique ſcriptum *ſubrutum* aut *ſubruptum*, ut hoc notavit & Scioppius. *Gronov.*

2 QUOD. SUBREPTUM. ERIT. &c.] Sic ante legem Atiniam in XII. Tabulis Lex concepta erat: REI. FURTIVÆ. ÆTERNA. AUCTORITAS. ESTO. Hoc eſt, Res furtiva nunquam poteſt uſucapi, ſed ſemper manet penes eum, cujus fuit tempore furti facti, nec ullius temporis quamvis longiſſimi poſſeſſione ei adimi, aut alteri acquiri poteſt. Latius autem aliquomodo ſe extendit Lex Atinia, quam Lex XII. Tabul. latior quippe *ſubrepti*, quam *furtivi* ſignificatio; nam & res per uxorem amotas comprehendit. Præter Gellium Legis Atiniæ De Uſucapione meminit & Juſtinianus §. *furtiva Inſtitut. De Uſucap.* & Paulus *l. 4. D. eod.* ubi & refert exceptionem in Lege Atiniâ additam, quâ furti vitium elueretur, ſi nimirum res furtiva in poteſtatem ejus, cui ſurrepta erat, reverteretur. Hoc autem quomodo accipiendum ibidem explicat Paulus hiſce verbis: *Quod autem dicit Lex Atinia, ut res furtiva non uſucapiatur, niſi in poteſtatem ejus, cui ſurrepta eſt, revertatur, ſic acceptum eſt, ut in domini poteſtatem debeat reverti.* Idem Paulus in *l. ſequitur. §. quod autem D. eod.* ſcribit: *In lege Atinia in poteſtatem domini rem furtivam veniſſe videri, ſi ejus vindicandi poteſtatem habuerit, Sabinus & Caſſius ajunt.*

3 *Quis aliud putet*] Mſſti *alius*, quod annotavit & Scioppius. Tum Reg. mox ignorat *viros*. Gronovius.

4 *Patrem ſuum*] Q. Mucium Scævolam. Idem enim

Digitized by Google

ſiſſe ait, dubitaſſeque, utrumne in poſtfacta modò furta lex valeret, an etiam in antefacta? quoniam SUBREPTUM. ERIT. utrumque tempus videretur oſtendere, tam præteritum, quàm futurum. Itaque P. Nigidius civitatis Romanæ doctiſſimus, ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in tertio viceſimo [5] grammaticorum commentariorum: atque ipſe quoque idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. ſed anguſtè perquam & obſcurè diſſerit; ut [6] ſigna rerum ponere videas, ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ, quàm ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere; verbum *eſſe* & *erit*, quando per ſeſe ponuntur, habent atque retinent tempus ſuum. quum verò præterito [7] jugantur, vim temporis ſui amittunt, & in præteritum contendunt. quum enim dico *in campo eſt*, [8] *in comitio eſt;* tempus inſtans ſignifico. item quum dico, *in campo erit;* tempus futurum demonſtro. at quum dico, *factum eſt, ſcriptum eſt, ſubreptum eſt;* quamquam *eſt* verbum temporis ſit præſentis, confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. ſic igitur, inquit, etiam iſtud, quod in lege eſt; ſi dividas, ſepareſque duo verba hæc *ſubreptum*, & *erit*, ut ſic audias *ſubreptum*, tamquam *certamen erit*, aut, *ſacrificium erit*, tum videbitur lex in poſt futurum loqui. ſi verò copulatè permixteque dictum intelligas, ut *ſubreptum erit*, non duo, ſed unum verbum ſit, idque [9] unitâ patiendi declinatione ſit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quàm futurum.

enim nomen patri & filio fuit. Verba autem Q. Mucii, quæ Gellius innuit, referuntur haud dubie à Pomponio lib. 26. ad Q. Mucium, & habentur in *l.* 123. *D. de V. S. Verbum, Erit, interdum etiam præteritum, nec ſolum futurum tempus demonſtrat.* Quod Pomponius etiam aliquot exemplis confirmat.

5 *Grammaticorum commentariorum*] Mira corruptela codices Mſſti habent *aut cammaticorum*, aut *camaticorum* aut *commaticorum*, ut eſt etiam in editione Brixienſi, & notavit quoque Scioppius. Sed recte emendatum, quum etiam cap. 13 habeat Reg. *quos gammaticos inſcripſit*. Mox Reg. & Lugd. maj. innuebant, *videbatur tamen hoc dicere ſuum, verbum & eſſe & erit*. Gronov.

6 *Signa rerum ponere videas*] Salmaſius adſcripſit [forte *judices*] vel *judicet*: nec enim ſatis diſtinguo literam poſtremam. *Idem.*

7 *Jugantur*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *junguntur*. Oiſ. Plane omnes ita Mſſti, nec ſcio, unde Stephano petita ſit iſta mutatio. Mox pro verbo *contendunt* editio Anton. Gryphii & Hieronymi de Marneſ in oram recepit *concedit*, quod & patri meo in mentem venit.

8 *In comitio eſt*] Reg. & Lugd. maj. *& in comitio eſt*. Gronov.

9 *Unita*] Vett. Edd. *unica*.

CAP. VIII.

In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi quæri [1] agitarique ejuſmodi ſolita; cur oleum ſæpe & facilè, vina rarius congelaſcant, acetum haud fere umquam, & quòd aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

1 *Agitarique ejuſmodi ſolita*] Sic repoſui ex editionibus ante Stephanum, quantum ſcio, omnibus & MSto Regio aliiſque, quum ipſe ediderit *hujuſmodi*. Gronov.

2 *Tem-*

Digitized by Google

& arboreta magna erant. [35] *arboreta*, ignobilius verbum eſt, *arbuſta* celebratius. *Putabant*, inquit, *eos qui foris atque qui in arce erant*, *inter ſe commutationes & conſilia facere. commutationes*, id eſt, collationes, communicationeſque, [36] inuſitatè dixit; ſed non hercle inſcitè, nec ineleganter. [37] Hæc ego non pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notavi.

modum Oiſelius noverit carpere & ubique ſibi ſimilis eſſe, quum hæc ſit ejus nota. [Sic optime huic loco genuinam lectionem è veſtigiis vett. codd. reſtituit Lambecius in Lucubrationibus Gellianis. In vett. enim edd. poſt vocem *dixerint* interpunctum eſt, quemadmodum & nos edidimus; ac poſtea incipit nova ἐκλογὴ ex Claudii Annalibus in hunc modum concepta, *Et compluries*, inquit, *in laboribus miſerrimas vitas exegerunt; & hic motus in otiis*, inquit, *conſumtus eſt*. Hæc cum non intelligerent Correctores, temere & verba & ſenſum veteris ſcripturæ mutarunt. Hoc enim modo legitur in Stephanicâ editione: *Quamquam arra quoque veteres ſæpe dixerint, & complurie̅s Laberius. Miſerrimas, inquit, vitas exegerunt, & hic nimius in otiis, inquit, conſumptus eſt.* Ex *laboribus*, fecerunt *Laberius*, quo nihil abſurdius fingi poteſt. Interpungendum enim poſt *dixerint*, cum veteribus libris. Et verba ſequentia ſunt ex Quadrigarii Annalibus, quæ Gellius excerpſit. Licet enim illa aliquomodo mendoſa ſint in vett. codd. nihilominus integritatis ſuæ ſatis luculenta veſtigia indicant. Nec dubitandum, quin veram & genuinam lectionem Lambecius eruerit; quam idcirco & in contextum Gellianum recipiendam judicavimus. Quippe quæ approbetur ab iis, quæ ipſe Gellius Gloſſematis loco addit. *Eligantia*, inquit, *utrubique ex multitudinis numero quæſita eſt.* Multitudinis numerum dicit, quem vulgo pluralem vocant, & reſpicit ad iſta verba, *in laboribus*, & *in otiis*; quæ duo elegantiſſime hoc loco à Quadrigario ſibi invicem oppoſita ſunt.] Habes vim Oiſelii, transfundentis Lambeciana, ſed ad rem & ſapientiam nihil. Quid mirum igitur, ſi & Prouſteus didicit oberrare chorda Lambecii, qui corruptum hunc locum reſtituerit? At cur Lambecius adeo vilipendit MStum Regium, lituum iſtius Gellianæ lucubrationis, & per paginas decantatum ſingulas? Cur Oiſelius obſcurat Tornæſianum? Sane & Scioppius ad Stephanicam notavit *complurient inquit in laboribus miſerrimas vitas ex. & hic minus in.* Jam vero legit Regius & plane habet, ut edidit Stephanus, ut & Chif. Mem. Lugd. ut. & Lincoln. niſi quod Chif. tranſponat *compluriens inquit Laberius*. Porro quum dicit *utrobique* hinc colligere licet eſſe duo loca, ſeorſum à Claudio poſita, quæ citantur, non connexa, quaſi unus ſit locus, in quo verba iſta omnia continenter ſe ſequantur; quod etiam videtur affirmari ex mutatione numeri, quod animadvertiſſe dixeris Stephanum. Neque ego tamen interventum Laberii laudare & ſervare volo, quod nomen extra oleas prorſus eſt. Sed iſtud Lambecianum *complures* contra omnes etiam libros eſt antiquos. Quapropter cenſeo ſic ex Claudio poſuiſſe Gellium. Et, *Compluriens*, inquit, *in tabernis miſerrimas vitas exegerunt.* Et, *Hic nimiis in otiis*, inquit, *conſumtus eſt*. Gronov.

35 *Arboreta*] In Gloſſario Gelliano, cujus particula à G. Barthio Adverſarioc. lib. 8 cap. 16. edita, *Arboretum* explicatur, *Seminarium*.

36 *Inuſitate dixit*] Sic video in editione Paterna exſtare, prout editum Brixiæ ſecutus fuit Aldus Gryphiique. At Stephanus *non uſitate*, quod habet Petav. Lugdun. min. Lincoln. & aut ita exſtat in codice etiam Regio aut *non inuſitate*, neque enim præruptè dixerim. Etiam pro *collationes* eſt in Reg. *conſolationes* id eſt, conſultationes. *Gronov.*

37 *Hæc ego &c. quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notavi*] Sic diſtinguo, non ut vulgo, *Hæc ego &c. q. m. p. l. ſuppetierat mihi, notavi.* Elegans enim loquendi modus *notare ſibi*. Quomodo non ſemel loquitur Petronius: *Non notavi mihi Aſcylti fugam.* Et, *Notavit ſibi ad lunam tonſorem.* Item: *Proxima nocte cum miles notaſſet ſibi & lumen inter monumenta clarius fulgens.* Hic autem finis capitis ſecundi, ut primus, quod ſciam, monuit J. Lipſius lib. 1. Antiq. Lect. cap. 10. & caput tertium ſequens incipiendum à verbis *In ſermonibus &c.* quæ antea in vulgatis male uſque ad verbum *agitabamus*, huic capiti ſecundo adjecta erant.

Cap. III.

Verba M. Varronis ex libro quinto & viceſimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus eſt Homeri verſum.

IN

IN ſermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus, adoleſcens quiſpiam non indoctus, [1] *ſparti* quoque uſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit: multiſque poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania advectum. Riſerunt hoc ad illudendum ex his, qui ibi aderant, unus atque alter, malè homines literati; quod genus ἀγοραίους [a] Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legiſſe Homeri ajebant, cui verſus hic fortè deeſſet:

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται [b].

Tum ille prorſum irritatus, Non, inquit, meo libro verſus, [2] ſed vobis plane magiſter defuit, ſi creditis in eo verſu [3] σπάρτα id ſignificare, quod nos *ſpartum* dicimus. Majorem illi riſum ſubjiciunt: neque id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M. Varronis viceſimus quintus Humanarum. in quo de iſto Homeri verbo à Varrone ita ſcriptum eſt: *Ego* σπάρτα *apud Homerum* [4] *non plus ſpartum ſignificare puto, quàm* [5] σπάρτους, *qui dicuntur in agro Thebano nati. in Græcia ſparti copia modò cœpit eſſe ex Hiſpania.* [6] *neque ea ipſa facultate uſi Liburni. ſed hi* [7] *pleraſque naves*

a *Viles, mercenarios, circumforaneos.*

b *Atque adeo navium ligna putrefacta ſunt, & ſparta diſſoluta.* Exſt. Iliad. 6. ℣ſ. 135. Plinius lib. 24. cap. 9, & lib. 19.

1 *Sparti*] De *Sparto* multis agit Salmaſius ad Solinum pag. 261. & ſeqq. qui videndus. Breviter tamen notandum, à Veteribus Græcis σπαρτὸν uſurpatum de herbis omnibus ad vitilia, nexilia & textilia aptis, ut ſunt *linum*, *cannabis*, *junci*, *geniſtæ*, aliaque id genus. Quod vel ex Dioſcoride patet, ubi σπαρτίον deſcribens ait: Σπαρτίον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακρὰς, ἀφύλλους, στερεὰς, δυσκλάστους, αἷς τὰς ἀμπέλους δεσμοῦσι, φέρει δὲ λοβοὺς ὥσπερ φασήλους, ἐν οἷς σπερμάτια φακοειδῆ, ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου. Hæc geniſtæ deſcriptio eſt, ea enim vitibus ligandis apta eſt. Latini vero *ſpartum* vocabant ſolam herbam Hiſpanicam, ex qua funes nectebant. Hujuſmodi funes ex Hiſpanico ſparto deſignat Horatius Epodôn libro, cum ait:

Ibericis peruſte funibus latus.

Sed & Græci poſtquam herbæ Hiſpanicæ notitiam habuere, eam etiam σπαρτὸν appellavere; quia quicquid vinculorum uſum haberet, & ad nexus aptum eſſet, σπαρτὸν vocabant.

2 *Sed vobis plane magiſter defuit*] Sic vulgo codices ſcripti & impreſſi. Sed Lugdun. maj. tantum habet *ſe nobis plane*, in quo hærendum foret, niſi Regius edidiſſet *ipſe vobis*. Hinc vides egregium: Non inquit, *meo libro verſus ipſe, vobis plane magiſter defuit*. Quod intelligere nequiverunt, qui adverſativam exprimendam, non tacite ſupplendam, vane opinati ſunt, quod toties in Livio corruptum reſtituit Pater. *Gronov.*

3 *Σπάρτα id ſignificare*] Ita edidi Græce ſcripta prima voce, quomodo Gellium ſcripſiſſe firmat fides codicis Regii, ubi ipſa omiſſa eſt, ſed ejus loco poſitum G R, quo indicio ſignificat Græcum quid illic fuiſſe in exemplo, quo utebatur; & eodem modo quum pari ſigno teſtetur infra ſcriptum fuiſſe *Ego G R apud Homerum*, nequivi eſſe contumax. *Idem.*

4 *Non plus Sparteum ſignificare puto*] Spartum ſcilicet Hiſpanicum, quod Romani ſolum hoc nomine vocabant.

5 *Σπάρτους*] De quibus erudita exſtat epiſtola Jo. Johnſii ab Marq. Gudio edita, ubi etiam Gellii hic locus adſertur. *Gronov.*

6 *Neque ea ipſa facultate uſi Liburni*] Hoc eſt, Neque ipſi Liburni qui olim re nautica & piratica claruête, ſparto Hiſpanico, ſed plerumque naves ſuas loris ſuebant; cæteri vero Græci ſutilium navium ῥάμματα non ex lino tantum, ſed ex cannabo & ſtuppa, cæteriſque ſativis rebus, in quibus & linum, factitabant. *Salmaſius.*

7 *Pleraſque naves*] Retulit hoc Scaliger inter fragmenta Varronis pag. 19 & maluit edere *pleramque*, quod in ſcriptis quidem nullis exſtat, ſed An-

ton.

Digitized by Google

ves [8] *loris ſuebant: Græci magis cannabo & ſtuppa, cæteriſque ſativis rebus, à quibus σπάρτα appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito hercle, an poſterior ſyllaba in eo verbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit; niſi quia voces hujuſmodi, quum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diverſitate accentuum ſeparantur.

ton. Gryphius & Pariſina Hieronymi de Marnef modo prætulerunt, neſcio unde. *Gronov.*

8 *Loris ſuebant*] Prout quam plurima in navibus habuerunt ex corio antiquitus confecta, aut etiam temporibus jam ſeris illæ gentes, quibus non fuit cauſa & occaſio commercii ad res magis idoneas huic uſui comparandum. *Idem.*

Cap. IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indignè in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quòd ſæpiſſimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis victus eſt.

[1] Menander à [2] Philemone, nequaquam pari ſcriptore, in certaminibus comœdiarum [3] ambitu gratiaque & factionibus ſæpenumerò vincebatur. eum quum fortè habuiſſet obviam, Quæſo, inquit, Philemo, bona venia dic mihi; quum me vincis, non erubeſcis? Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit, [4] in quinque ſolis viciſſe, quum eum ſæpe vincerent [5] aliquot poëtæ

1 *Menander*] Vide quæ ſupra de eo notata ſunt Lib. 2 c. 23.

2 *Philemone*] Floruit quidem iiſdem temporibus Philemon atque Menander, ſed ætate tamen paulò major fuit. Patrem habuit Damonem, qui claruit ſub Alexandro Magno, Olymp. cxi. uti Philemon ſub Antigono rege. Suidas eum Syracuſanum facit, at Strabo Pompeiopoli Ciciliæ urbe natum refert. Appulèjus in Floridis mediæ comœdiæ poëtam facit, ubi etiam memoratu digna quædam de ipſo refert: *Poëta fuit bis Philemon*, inquit, *mediæ comœdiæ ſcriptor. Fabulas cum Menandro in ſcena dictavit, certavitque cum eo: fortaſſe impar, certe æmulus. Namque eum etiam vicit ſæpenumero, pudet dicere. Reperias tamen apud ipſum multos ſales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, perſonas rebus competentes, ſententias vitæ congruentes: joca non infra ſoccum, ſeria non uſque ad cothurnum. Raræ apud illum corruptelæ: & uti errores, conceſſi amores. Nec eo minus & leno perjurus, & amator fervidus, & ſervulus callidus, & amica illudens, & uxor inhibens, & mater indulgens, & patruus objurgator, & ſodalis opitulator, & miles prœliator: ſed & paraſiti edaces, & parentes tenaces, & meretrices procaces. Hiſce laudibus diu in arte comœdica nobilis*, &c. De eo etiam eſt illud Fabii Quintiliani lib. 10. Inſtit. Orat. cap. 1. *Habent tamen alii quoque comici, ſi cum venia legantur, quædam quæ poſſis decerpere: & præcipue Philemon, qui ut pravis ſui temporis judiciis Menandro ſæpe prælatus eſt, ita conſenſu omnium meruit credi ſecundus.* Varias conſcripſit fabulas, eaſque inter unam, quam Ἔμπορος inſcripſerat, ad cujus imitationem Plautus fecit ſuam nomine *Mercator*. Ut ipſe teſtatur in Prologo:

Græcè hæc vocatur Emporos Philemonis.
Eadem Latinè Mercator Marci Accii.

Grandis ætate demum obiit Philemon, & nonaginta ſeptem, vel, ut alii, novem annos vixiſſe dicitur. Mire de ejus morte variant Veteres, ut videre eſt apud L. Gyraldum De Poëtar. Hiſtor. Dialog. vii.

3 *Ambitu, gratiaque*] Sic apud Petronium: *Ego, inquit, poëta ſum, &, ut ſpero, non humilis ſpiritus, ſi modo coronis aliquid credendum eſt, quas etiam ad imperitos deferre gratia ſolet.*

4 *In quinque ſolis viciſſe*] Quod & teſtatur Suidas de Euripide: Δράματα δὲ αὐτοῦ κατὰ μέν τινας οέ. κατὰ δὲ ἄλλους ϙβ΄. σώζονται δὲ οζ΄. νίκας δὲ ἀνείλετο έ. τὰς μὲν τέσσαρας περιών. τὴν δὲ μίαν μετὰ τελευτὴν, ἐπιδειξαμένου τὸ δρᾶμα τοῦ ἀδελφιδοῦ αὐτοῦ Εὐριπίδου. Id eſt,

poëtæ ignaviſſimi. Menandrum autem alii centum octo, partim centum novem comœdias reliquiſſe ferunt. Sed [6] Apollodori ſcriptoris celebratiſſimi hos de Menandro verſus legimus, in libro qui Chronica inſcriptus eſt:

[7] Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπείθους πατρὸς
Πρὸς τοῖσιν ἑκατὸν πέντε γράψας δράματα
Ἐξέλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν[a].

Ex iſtis tamen centum & quinque omnibus, ſolis eum octo viciſſe idem Apollodorus eodem in libro ſcripſit.

a *Cephiſiene genere ex Diopeithe patre,*
Quinque & centum cum ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus, annos natus duo & quinquaginta.

eſt, *Fabula vero ipſius, ut quidam ajunt, fuere ſeptuaginta quinque, ut alii, nonaginta duæ. Exſtant autem ſeptuaginta ſeptem. Victorias quinque eſt adeptus. Quatuor quidem ſuperſtes; unam vero poſt obitum, actore fabulæ Euripide, fratris ipſius filio.* Alii Euripidem quindecies viciſſe tradunt. Unde & Iſ. Caſaubonus olim hic apud Gellium legebat: *in quindecim ſolis viciſſe.* Quia Græci ſcriptores teſtantur Euripidem νίκας νικῆσαι πεντεκαίδεκα.

5 *Aliqui*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *aliquot*. Oiſ. Sed & alii ſic MSſ. ut neſciam unde petierit hanc mutationem Stephanus, quæ tolerari nequit, atque idcirco mutavi. Porro mox vidi in fragmento Thuaneo ſcriptum *Menandrum autem centum octo, partim* &c. omiſſa voce *alii*, quam tamen retinet reliqua copia librorum veterum. Et Lincoln. digerebat *in libro Chronica qui inſcribitur*. Gronov.

6 *Apollodori*] Fuit hic Apollodorus Athenienſis Aſclepiadæ filius grammaticus, Panætii Rhodii philoſophi, & Ariſtarchi grammatici diſcipulus, inventor verſuum, qui τραγιάμβων nomine vocantur, ut auctor eſt Suidas. Vixit autem ſub Ptolemæo Euergete ſecundo. Ejus Chronica etiam, non ſemel citantur à Diogene Laërtio, ut in Empedocle: Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς Χρονικοῖς φησίν. Item in Thalete, Ariſtotele, Zenone, & alibi. Nec non à Diodoro Siculo Bibliothec. lib. 3. Luciano in Macrobiis, Clemente Alexandrino lib. 1. Στρωμ. multiſque aliis. Hujus ſunt, qui hodie adhuc ſuperſtites, Bibliothecæ, ſive de Deorum origine libri tres; qui olim longe plures fuerint; cum librum decimum quartum citet Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 17. & decimum ſeptimum Stephanus de Urbibus in Ἀγκαῖς. Plura de Apollodoro videſis apud Voſſium de Hiſtor. Græc. lib. 1 cap. 21. & Jonſium de Scriptorib. Hiſtor. Philoſ. lib. 2 cap. 15.

7 Κηφισιεὺς ὢν, ἔκ τε Διοπείθους] Græcos verſus edidimus, quemadmodum eos olim correxit Doctiſſimus I. Caſaubonus. *Oiſ.* Non quod Oiſelius ſciverit, ubi id fecerit Caſaubonus, & hinc Gellio adferat aliquod commodum antehac ignotum; ſed quod præſes editionis anni 1644 verecunde appoſuerat in extremo fine, ut aliqua commoda ratio pedum exiſteret interpoſito τε, hoc iſte audaculus rapere & ita venditare non dubitavit. Cui ineptiæ intercedendum putavi deleto rurſus illo τε, quod in nullis eſt codicibus; & perinde potuit ſine iſta vocula ſcripſiſſe auctor Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπ. Sed qui ſcripſit eos verſus, probabiliter videtur ſecundam ſyllabam in voce Διοπείθους produxiſſe. Reliqua licet ab Caſaubono retineas, ſed & ipſa eadem Salmaſius adſcripſit ſuo exemplari. *Gronov.*

Cap. V.

Nequaquam eſſe verum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem in libro, quem de amicitia ſcripſit, vitioſo argumento uſum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου[a] *poſuiſſe, totumque id conſideratius tractatum, exploratumque.*

M. Cicero in dialogo, cui titulus eſt Lælius, vel de amicitia, docere volens, amicitiam non ſpe, exſpectationeque utilitatis, neque

 pre-

a *Ambiguum pro confeſſo.*

Digitized by Google

precii mercediſque cauſa colendam; ſed, quo ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit, [1] expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil opis, nihilque emolumenti ex eâ percipi queat: hac ſententiâ, [2] atque his verbis uſus eſt; eaque dicere facit C. Lælium ſapientem virum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus: *Quid enim Africanus indigens mei?* [3] *ne ego quidem illius. ſed ego admiratione quadam virtutis ejus, ille viciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benivolentiam conſuetudo. ſed quamquam utilitates multæ & magnæ conſequutæ ſunt; non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ diligendi profectæ. ut enim benefici liberaleſque ſumus, non ut exigamus gratiam: (neque enim beneficium feneramur, ſed naturâ propenſi ad liberalitatem ſumus:) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis ejus fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus.* Hoc quum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam ſophiſta utriuſque linguæ callens, haud ſanè ignobilis, ex iſtis [4] acutulis & minutis doctoribus, [5] qui

Te-

1 *Expetendam*] Ante hoc verbum Lincoln. interponit *ſed*, quaſi ita vellet conſtitutam habere Gellii ſententiam: *amicitiam non ſpe exſpectationeque utilitatis, neque pretii mercediſque cauſa colendam, ſed quò ipſa per ſeſe plena virtutis honeſtatiſque ſit; ſed expetendam diligendamque eſſe, etiamſi nihil* &c. *Gronov.*

2 *Atque his verbis*] Reg. plane *verſibus*, quos conſtat etiam non poeticos eſſe. Tamen illud ſequens *eaque* videtur magis probare vulgatum. *Idem.*

3 *Nec ego quidem illius*] Exemplum inſigne licentiæ, quam ſibi tribuerunt editores poſteriores. Nam ſic primus edidit Stephanus, quum in prioribus legeretur *ne ego quidem*, quod ſancte retinent codices ſcripti, nec oportuit mutare, ſi ratio Latinitatis habeatur, unde repoſui. Adſcripſit inſuper Scioppius quaſi inſerendum: *indigens mei? Minime hercle. At nec ego.* Idem.

4 *Acutulis & minutis doct.*] Recte & ex fide ſic mutavit vocem primam H. Stephanus pro eo quod vulgo exſtabat *argutulis*, quum id probent omnes Mſti. Sed in tertiam tantus conſenſus non eſt. Etſi enim ſcripti quoque libri id exhibeant, tamen video in Badiana eſſe *minutulis*, quod expreſſit quoque Gryphius exemplari Lambeciano & in Reg. legitur pro ea *minoris*, cui in fine ſuperſcriptum eſt *bu*, quum Lugd. maj. plene planeque habeat *minoris*, ut fere credam aliud quid latere. Nam ſi plena fide alii codices propagaverunt iſtud *minutis*, certe non fuit cauſa, cur ullus ſcriba hinc manum averteret, per inde ut ſunt concordes cap. 8 in iſtud *minutim*. Nunc credo vocem ex inſcriptione petitam huc inſutam eſſe, quum ignoraretur Gelliana, & ſuſpicari licet tres lineas obſcuriuſcule ſcriptas coiiſſe fortuito in literam primam m, & vide an non Gellius dederit *ſpinoſis*. Idem.

5 *Qui τεχνικοὶ appellantur*] Quaſi dicas, *Artificiales*. Maximus Victorinus lib. 1. de Grammat. Technicos interpretatur *artium traditores*. A mediæ ætatis ſcriptoribus Latinis *Artigraphi* nominantur, ut ſæpius facit Albinus Flaccus Alcuinus lib. De Sept. Artib. *Technicos* Gellius vocat minutos iſtos doctores, qui totam Philoſophiæ & Eloquentiæ Artem per præcepta, in compendium redacta, & libellos exiguos ſe tradere profitebantur. De quibus etiam Quintilianus lib. 2 cap. 14. *Nolo*, inquit, *ſe juvenes ſatis inſtructos, ſi quem ex his, quæ breves plerumque circumferuntur, artis libellum edidicerunt, & veluti decretis Technicorum tutos putent.* Græci tamen Τεχνικῶν vocem in laude ponunt. Sic Eunapius in Juliano: Ἦσαν μὲν γὰρ καὶ κατὰ ταυτὸν ἕτεροι τινὲς παραψαύοντες τοῦ καλοῦ. καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου δόξαν διαιρόμενοι. Ἀψίνης τε ὁ ἐκ Λακεδαίμονος, δόξαν ἔχων Τεχνικοῦ τινός. Id eſt, *Erant eodem tempore alii nonnulli, qui honeſtatis amore accenſi, ad illius gloriam aſpirantes animos erigebant, quos inter & Apſines Lacedemonius Technici*, (ſive, ut vertit Hadrian. Junius, *profeſſoris artium liberalium*) *nomen adeptus.* Sic in Platone οἱ περὶ τοὺς λόγους τεχνικοὶ, *dicendi artifices.* Tzetzes quoque Chiliad. II. Rhetorum Technicorum eloquentiam & in dicendo vim laudans, ait:

Δεῖξαι ῥητόρων ἀκλαδεῖς τῶν Τεχνικῶν τὸ σθένος. Oiſ.
Adhibe Wouwerii Polymath. caput VIII, ubi aliquid ex his occurrit; cætera aliunde rapta ſunt. Artigraphos & technicos tangit Voſſius lib. 3 Inſtitut. Orat. cap. 4.

6 Ad

τεχνικοὶ appellantur, atque in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo, neque apodictico, ſed ejuſdem quæſtionis, cujus eſſet ea ipſa res, de qua quæreretur, verbiſque id vitium Græcis appellabat, quod accepiſſet ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* ſumſit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: quum ipſum illud & ſoleat quæri, & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quove conſilio benignus liberaliſque ſit? utrum, quia mutuam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, [6]ad parem curam ſui provocet, quod facere plerique omnes videntur. an quia natura ſit benivolus, benignitaſque eum per ſeſe ipſa & liberalitas delectet ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione? quod eſt omnium ferme rariſſimum. argumenta autem cenſebat aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua & minime controverſa; idque apodixin vocari dicebat, quum ea, quæ dubia aut obſcura ſunt, per ea, quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. atque, ut oſtenderet beneficos liberaleſque, ad id, quod de amicitia quæreretur, quaſi argumentum exemplumve ſumi non oportere. Eodem, inquit, ſimulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento ſumi poteſt; ſi quis affirmet homines beneficos liberaleſque eſſe debere, non ſpe aliquâ compendii, ſed amore & ſtudio honeſtatis. poterit enim conſimiliter ita dicere. namque, ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur; ſic benefici liberaleſque non gratiæ reciperandæ ſtudio eſſe debemus. poterit ſanè, inquit, ita dicere: ſed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, quum [7]de utroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam videbatur peritè & ſcienter. ſed [8]videlicet eum vocabula rerum vera ignoraviſſe. nam beneficum & liberalem Cicero appellat; ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia feneratur; ſed qui benignè facit, [9]nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. non ergo obſcuro, neque ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo atque perſpicuo. ſiquidem qui verè beneficus liberaliſque eſt, qua mente benè aut liberaliter faciat, non quæritur. aliis enim longè nominibus appellandus

eſt,

6 *Ad parem gratiam provocet*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *ad parem curam ſui provocet*. Oiſ. Fieri nequit, ut aliud quam typorum error eſſe credatur, quod in editionem Stephani inſinuavit. Ne enim dubites, ſine ulla diſcordia libri veteres omnes ignorant illud *gratiam*, & habent fideliter, quod non potui non reponere. *Gronov.*

7 *De utroque*] MS. Reg. *de utraque*. Idem.

8 *Videlicet*] Vett. codd. *videre licet*. Oiſ. Dubium quid agat. Certe ſic egregie reſtituit Stephanus ſuffultus auxilio & fide omnium Mſtorum, qui ſic *videlicet* exhibent contra ineptiam & ignorantiam editorum medii temporis, quum probe ſic ediderint jam Brixiæ & Aldus. *Gronov.*

9 *Nulla tacita ratione*] MS. Reg. *citata*, unde Salmaſius adſcripſit *incitandi* vel *incitatus*. Idem.

10 *Tor-*

eſt, ſi, quum talia faciat, ſui potiùs quàm alterius juvandi causâ facit. proceſſiſſet autem argutatori iſti [10] fortaſſean reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: *Ut enim beneſice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim beneficè facere, etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circumſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. ſed quum beneficos liberaleſque dixerit; neque aliuſmodi iſti ſunt, quàm cujus eſſe eos ſuprà diximus, inlutis, quod ajunt, pedibus & verbis reprehendit doctiſſimi [11] hominis orationem.

10 *Fortaſſe an reprehenſio*] Sic ediderat jam pater anno 1651, & ſi Deus voluiſſet, porro reſtituiſſet, ut ipſe paulo ante obitum promittens ſcribebat ad v, 14. Qui cum id noluerit, & hoc ipſum nos adorare venerabiliter oporteat, ut ſcias potuiſſe id juſte ab eo fieri, plane ſic legitur in Regio, Mem. Chiſ. Petav. Lugdun. utroque, unde annotatum Bourdelotio, Salmaſio, Lambecio. Sed & notum id obſervatumque fuit primis editoribus, utpote quum ſic ediderint Brixienſes. Etiam annotavit Scioppius. Sed bona fide accipe, quid ipſe adſcripſerit ſuo exemplari, quanquam id non tam ex ſe quam ex Scriverio videatur ſcripſiſſe [v. ed. ven. 1509. fortaſſe an reprehenſio. l. fortaſſean rep. lib. 11 & 1 lib. 19. Cujac. 9 Obſ. 10. Sc.] Prouſteus tamen hæc maluit ignorare. *Gronov.*

11 *Hominis*] Cod. Tornæſ. *viri*. Oiſ. Etiam Regius & Lugd. maj.

CAP. VI.

Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus [1] *in ſecundo librorum, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de* ſervo recepticio *ſcriptum reliquit.*

[2] M. Cato Voconiam legem ſuadens verbis hiſce uſus eſt: [3] *Principio* [4] *vobis mulier magnam dotem* [5] *attulit. tum magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. poſtea, ubi irata facta eſt, ſervum recepticium ſectari atque flagitare virum jubet.* Quærebatur, *ſervus recepticius* quid eſſet. libri ſtatim quæſiti, allatique ſunt Verrii Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inventum eſt, [6] *recepticium ſervum* dici nequam & nul-

1 *In ſecundo librorum*] Ita invertit Stephanus, quum priores ferme habeant *in librorum ſecundo*, quum Mſſti Reg. Petav. Lugdun. ut. *in libro ſecundo*, & pergit Regius *quod de obſcuris*, qui etiam habet *ſervo recepto*. Habes hæc ipſa verba 11, 8. *Gronov.*

2 *M. Cato Voconiam legem ſuadens*] Orationem hanc, qua legem Voconiam ſuaſit contra mulierum impotentiam, habuit Cato, Cæpione & Philippo Coſſ. cum eſſet quinque & ſexaginta annos natus, ut ipſe apud Ciceronem De Senectute prædicat. Cæterum de Lege Voconia videſis quæ ſupra lib. 7 cap. 13. notata ſunt; ſed iis omninò adde, quæ infra ad lib. 20 cap. 1. dicemus.

3 *Principio vobis mulier magnam dotem attulit*] Hæc Catonis verba Apulejus exprimere videtur Apologiâ: *Dixère, me grandem dotem mox in principio conjunctionis noſtræ mulieri amanti, &c. extorſiſſe.* I. Pricæus.

4 *Vobis*] Vet. cod. *nobis*. Oiſ. Editiones credo. Sed Mſſ. unanimes in eo quod repoſitum ab Stephano, ut iſtud *nobis* reſpici non mereatur. MS. Reg. etiam *committat*. Mox *ſcriptum & inventum eſt*.

5 *Attulit*] Id eſt, adfert, ut explicat Soſipater lib. 1. Grammat. *Suſtuli, ejus perfecti inſtans ſuſtulo eſt; atque dicebant antiqui, Magnam dotem ad nos attollit. Cato: Magnam dotem attulit; quod geminum eſt. Dotem attulit, eſt adfert. Dotem attulit, & dotem attollit.*

6 *Receptitium ſervum*] Vitioſe hæc deſcripta ſunt ab Nonio Marcello in hac voce, ut ad eum notavit Cl. Mercerus.

7 Et

Digitized by Google

& nulli precii; qui, quum venum eſſet datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptuſque ſit: propterea, inquit, ſervus ejuſmodi ſectari maritum [7] & flagitare pecuniam jubebatur; ut eo ipſo dolor major & contumelia gravior viro fieret, quòd eum ſervus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem, cumque venia iſtorum, ſi qui ſunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc ſit. *recepticius* enim *ſervus* in ea re, quam dicit Cato, [8] aliud omninò eſt, quam Verrius ſcripſit. atque id cuivis facile intellectu eſt. Res enim proculdubio ſic eſt. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, [9] ea *recipere* dicebatur. [10] ſicuti nunc quoque in venditionibus recipi dicuntur, quæ excipiuntur, neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinummo uſus eſt in hoc verſu:

Poſticulum hoc recepit, quum ædis vendidit.

id eſt; quum ædis vendidit, particulam quandam, quæ poſt eas ædis erat, non vendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem volens, *Mulier*, inquit, *& magnam dotem dat, & magnam pecuniam* [11] *recipit:* hoc eſt, retinet. ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam quum viro

7 *Et flagitare pecuniam jubebatur*] Gloſſæ Philoxeni: *Flagitaverit* μετὰ βοῆς ἀπαιτεῖν. hoc eſt, *cum clamore expoſcit.* Proprius ejus verbi uſus, quando ab obæratis pecunia credita repoſcitur. Sic Plautus in Pſeudolo:

——— *Si non dabis,*
Clamore magno & multum flagitabere.

Idem Caſina:

Ducite ex animo curam atque æs alienum,
Nec quis formidet flagitatorem ſuum.

Hinc etiam Lactantius De Opif. Dei cap. 3. *Magniſque clamoribus conditionem priſtinam flagitant.* Oiſ. Vides furtum ex Pricæo ad Apuleji Apolog. p. 169.

8 *Aliud omnino eſt*] Sic vulgo libri, nec eſt difficultas. Sed MS. Reg. diverſum voluiſſe videtur exhi-
7
bens *omni veo*, quod explicaretur *omni vero.* Gronov.

9 *Ea recipere*] Et tamen obſtinatiſſime tenent MSSti *ea reciperare*, quod etiam adſcripſit Scioppius. *Idem.*

10 *Sicuti nunc quoque in venditionibus recipi dicuntur, quæ excipiuntur*] Ita genuinam lectionem ex Codice Tornæſiano reſtituendam curavimus. Male in vulgatis erat, *Sicuti nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur.* Oiſ. Recte factum. Et quum debuerit Stephanus ſcire ea verba exſtare in codice Regio, neſcio cur maluerit repellere, nedum tot inſecutos, à quibus ad oras video adſcriptum. Exſtant autem in Regio, ut dixi, & Lugdun. maj. Habebat Lincoln. *nunc quoque venditionibus quæ excipiuntur*, quaſi intelligeret quædam.

11 *Recipit, hoc eſt, & magnam d. d. & m. p. retinet*] Verboſa eſt hæc explicatio, nec tam explicatio, quam moleſta & tædioſa eorundem verborum repetitio. Quam neſcio an averſatus Stephanus de induſtria omiſerit decem priora vocabula, an vero typorum iſtud mendum ſit. Certe cæca ratione imitatus fuit Prouſteus. Neque enim Cato uſurpavit verbum *retinet.* Et tamen indicari oportet ſic legi in duobus optimis, Reg. & Lugdun. maj. Sed, ut dixi, verbum *retinet* non debet attribui Catoni; quippe qui eo uſus non fuit. Unde merito adſcripſit Pater: [Forte *recipit, hoc eſt, retinet*, deletis mediis.] Hoc quum perquam ſit probabile, neque ego vanis vocibus aut locum aut chartam concedendam putem, plane ſic edidi. Ipſum autem verbum hoc *recipere* illuſtrant notæ paternæ in Senecam Conſol. ad Marciam cap. 10. *Gronov.*

ſiſſe ait, dubitaſſeque, utrumne in poſtfacta modò furta lex valeret, an etiam in antefacta? quoniam SUBREPTUM. ERIT. utrumque tempus videretur oſtendere, tam præteritum, quàm futurum. Itaque P. Nigidius civitatis Romanæ doctiſſimus, ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in tertio viceſimo [5]grammaticorum commentariorum: atque ipſe quoque idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. ſed anguſtè perquam & obſcurè diſſerit; ut [6]ſigna rerum ponere videas, ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ, quàm ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere; verbum *eſſe* & *erit*, quando per ſeſe ponuntur, habent atque retinent tempus ſuum. quum verò præterito [7]jugantur, vim temporis ſui amittunt, & in præteritum contendunt. quum enim dico *in campo eſt*, [8]*in comitio eſt;* tempus inſtans ſignifico. item quum dico, *in campo erit;* tempus futurum demonſtro. at quum dico, *factum eſt*, *ſcriptum eſt*, *ſubreptum eſt*; quamquam *eſt* verbum temporis ſit præſentis, confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. ſic igitur, inquit, etiam iſtud, quod in lege eſt; ſi dividas, ſeparesque duo verba hæc *ſubreptum*, & *erit*, ut ſic audias *ſubreptum*, tamquam *certamen erit*, aut, *ſacrificium erit*, tum videbitur lex in poſt futurum loqui. ſi verò copulatè permixteque dictum intelligas, ut *ſubreptum erit*, non duo, ſed unum verbum ſit, idque [9]unitâ patiendi declinatione ſit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quàm futurum.

enim nomen patri & filio fuit. Verba autem Q. Mucii, quæ Gellius innuit, referuntur haud dubie à Pomponio lib. 26. ad Q. Mucium, & habentur in *l.* 123. *D. de V. S. Verbum, Erit, interdum etiam præteritum, nec ſolum futurum tempus demonſtrat.* Quod Pomponius etiam aliquot exemplis confirmat.

5 *Grammaticorum commentariorum*] Mira corruptela codices Mſſti habent *aut cammaticorum*, aut *camaticorum* aut *commaticorum*, ut eſt etiam in editione Brixienſi, & notavit quoque Scioppius. Sed recte emendatum, quum etiam cap. 13 habeat Reg. *quos gammaticos inſcripſit*. Mox Reg. & Lugd. maj. innuebant, *videbatur tamen hoc dicere ſuum, verbum & eſſe & erit*. Gronov.

6 *Signa rerum ponere videas*] Salmaſius adſcripſit [forte *judices*] vel *judicet*: nec enim ſatis diſtinguo literam poſtremam. *Idem.*

7 *Jugantur*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *junguntur*. Oiſ. Plane omnes ita Mſſti, nec ſcio, unde Stephano petita ſit iſta mutatio. Mox pro verbo *contendunt* editio Anton. Gryphii & Hieronymi de Marnef in oram recepit *concedit*, quod & patri meo in mentem venit.

8 *In comitio eſt*] Reg. & Lugd. maj. *& in comitio eſt*. Gronov.

9 *Unita*] Vett. Edd. *unica*.

CAP. VIII.

In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi quæri [1]agitarique ejuſmodi ſolita; cur oleum ſæpe & facilè, vina rarius congelaſcant, acetum haud fere umquam, & quòd aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

1 *Agitarique ejuſmodi ſolita*] Sic repoſui ex editionibus ante Stephanum, quantum ſcio, omnibus & MSto Regio aliiſque, quum ipſe ediderit *hujuſmodi*. Gronov.

2 *Tem-*

PHILOSOPHUS Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerumque ad id diei, ubi jam veſperaverat. id enim eſt [2] tempus iſthic cœnandi frequens. ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat [3] aula una [4] [5] lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæſæ. Ea quodam die ubi paratis & exſpectantibus nobis allata atque impoſita menſæ eſt; puerum jubet Taurus [6] oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maxime natus octo, feſtiviſſimis ætatis & [7] gentis argutiis ſcatens. [8] guttum Samium oretenus imprudens inanem, tamquam ſi ineſſet oleum, affert, convertitque eum; &, ut ſolitum eſt, circumegit per omnem partem aulæ manum, nullum inde ibat oleum. adſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabundus, & concuſſum vehementius iterum in aulam vertit. idque quum omnes ſenſim atque [9] ſummiſſim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, *μὴ γελᾶτε*, inquit, *ἔνι τ᾽ ἔλαιον, ἀλλ᾽ οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον· κεκρυστάλλωται* [a]. [10] Verbero, inquit ridens Taurus, nonne is curriculo, atque oleum

a *Ne ridete, ineſt oleum, verum vos neſcitis, qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit; itaque congelatum eſt.*

---

2 *Tempus iſthic cœnandi frequens. ejus cœna*] Bourdelotius ſive ex Mſſ. ſive ex ſeſe adſcripſit *cœnandi. frequens ejus*. Etiam in Salmaſiano exemplari ſcriptum eſt: *cœnandi. Frequens ejus* V. C. Ego ex cod. Reg. notavi *frequentis*, idque præfero, quum pateat viros doctos hæſiſſe in iſto nominativo. qui ſeu referatur ad priorem partem, ſive ad poſteriorem, non eſt ſatis congruus. Vult Gellius multos accubuiſſe ex liberalitate Tauri, ſed parca; hinc cœnam vocat frequentem, ut *forum frequens, dies frequens: tempus iſthic cœnandi. Frequentis ejus cœnæ*. Sed oppido quam notabile eſt, quod ſequitur. In Regio enim libro & Lugdun. majore non legitur *fundus & fundamentum*: quibus quæ venuſtas adſit ita junctis, parum video; ſed *fundus & firmamentum*, quam vocem ex ipſo Tullio videtur legiſſe, qui præſertim ea delectatur, ante quem Afranius uxorem dixerat *firmamentum familiæ*. Gronov.

3 *Aula*] Feſtus: *Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas: quia nullam literam geminabant. Itaque aulicoqua exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant, id eſt, elixa*. Aulæ voce ſæpius utitur Plautus, cætera inter in Captivis dixit *frangere aulas in caput*. Hinc etiam *Aulularia* Plauti, dicta ab aulâ Euclionis auro referta. Apud Feſtum etiam eſt: *Auxilla, olla parvula*. Joſ. Scaliger ad Varronem ab *aula* etiam *aular* dictum vult, pro *ollæ operculo*, eadem ratione, qua dicitur *puteal*, pro *putei operculo*. Unde apud Varronem lib. 3. de R. R. cap. 15. legit: *In tenebris cum aular impoſitum eſt, fiunt pingues glires.*

4 *Lentis Ægyptiæ & cucurbitæ*] Cœnæ frugalis, tenuiſque ac plane philoſophicæ indicium. Utplurimum enim philoſophi in victu leguminibus veſcebantur, quæ inter lentes, fabæ, piſa, ſiliquæ, & ſimilia. Unde Perſius de philoſophorum victu:

—— *Siliquis & grandi paſta polenta*. Oiſ. Quantum hæc diſtant ab verbis Scaligeri in epiſtola ad Richardum Thomſonem, ubi tractat locum Syneſii in Opuſculis ejus variis antehac non editis? *Gronov*.

5 *Lentis Ægyptiæ*] Et proprie magis Peluſiacæ. Hæc enim pars proventu iſto abundanter floruit, unde tot loca eam commendantia, quorum aliqua collegit Bochartus in Phaleg. V, 3. *Gronov*.

6 *Oleum in aulam indere*] Sic vulgo, & intelligi poteſt. Sed dulce & ſpecioſum eſt, quod adſcripſit Pater: [ſ. *oleum in aulam videre*, & ſic MS. Salmaſ.] Certe Salmaſius in ora annotavit *videre*. In Lugdun. min. exſtabat *edere*, prima litera ante E eraſa, ut pateat ſerupulus illorum, qui ignorabant vim iſtius verbi, quod uſurpant pro petere, arceſſere. Videtur enim omnino id Gellius ſcripſiſſe, quum plane ita in MS. Lincolnienſi legerim ipſe. Adde paterna ad Livium XXI, 4 fine. *Idem*.

7 *Gentis argutiis*] Ad locum Ciceronis. *minimeque reſipiens patriam* de Epicuro Athenienſe. ſic Scioppius.

8 *Guttum Samium*] Quum de gutto nihil attulerit Oiſelius aut ſuum aut novum, ſed ſingula ſcripſerit ex Voſſii Etymologico, ſatius eſſe opinor iſtum locum indicare, quam hoc onus chartis dare.

9 *Summiſſim*] Cod. Reg. Lugd. min. *ſummuſſim*. Idem.

10 *Verbero, nonne is curriculo?*] Nihil habet in hic

Digitized by Google

oleum petis? ſed quum puer foras emtum iſſet; nihil ipſe iſta mora offenſior, Aula, inquit, oleo indiget; [11] &, ut video, intolerandùm fervit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere, conſideremus, cur [12] oleum quidem ſæpe & [13] facilè, ſed [14] vina rarenter congelaſcant? atque adſpicit me, & jubet quid ſentiam dicere. Tum ego reſpondi, conjectare me, vinum iccirco [15] minus citò coaleſcere, quòd ſemina quædam caldoris in ſeſe haberet, eſſetque natura ignitius; [16] ob eamque rem dictum eſſe ab Ho-

hac nota Oiſelius, quod non furatus fuit ex Priczo ad Apuleji Apolog. pag. 148. *Gronov.*

11 *Et, ut video, intolerandum fervit*] MS. Reg. *intoleratidum*, quod Bourdelotius explanat *intolerantidum*, Salmaſius *intoleratimdum*: unde etiam hic conjiciebat, [Forte *interim dum fervit*,] copulativa & deleta, quæ non exſtat in eodem codice. *Idem.*

12 *Oleum q. ſæpe & facile*] Putavit igitur Taurus oleum etiam congelaſcere. Quo nomine à Mureto Variar. Lect. lib. 13 cap. 11. caſtigatur; oleum enim frigore quidem craſſeſcere, ſed nunquam congelaſcere: quod ibi probat tribus ex Ariſtotele citationibus. Oleum itaque frigore denſius & craſſius quidem fit, nunquam autem congelaſcit, ſive κρυσταλλοῦται; quo verbo puer Atticus hic utitur; & ſuper quo verbo univerſa diſputatio hic inſtituta. Unde manifeſtum Taurum imperite παχυσμὸν olei κρυστάλλωσιν appellaſſe, ut ait Yvo Villiomarus, hoc eſt, Joſephus Scaliger Animadverſ. in Loc. Controverſ. Rob. Titii lib. 6 cap. 7. ubi Titius Taurum à Mureto male correptum ſcripſerat; quaſi Taurus non exiſtimarit oleum κρυσταλλοῦσθαι, verum mitigaſſet hoc verbum, & quod congelaſcere primum dixerat, id poſtea ſtare, concreſcere dixiſſet. Hoc vero eodem redit: nam quod congelaſcit, id ſtat, conſiſtit, & concretum eſt. Et quæritur hic diſertim, cur oleum ſæpe ſtet, vinum autem rarenter? Omnis autem dubitandi ratio tollitur, ſi vera eſt lectio, quam ſupra ex MS. Reg. adduximus: *Cur oleum quidem ſæpe & facile, ſed vina rarenter congelaſcant.*

13 *Facile ſtet*] In MS. R. erat: *cur oleum quidem ſæpe & facile: ſed vina rarenter congelaſcant.* Ita certe aptius cohæret hic locus, & habet majorem vim particula *quidem*, quam ut otioſam H. ST. extra editionem ſuam eliminavit. Attamen non fugit me, ſi quis veterem lectionem malit, eam ſic defendi poſſe, ut videatur hîc verbum *ſtare* dictum, qua ratione ſuperius ait, *mare Scythicum gelu ſtringi & conſiſtere.* Lambecius. Habes ipſa verba Lambecii, quæ Oiſelius neſcio in quod ſuum infundibulum miſſa neſcio quî ad ſuum judicium trahebat, adeo ut in fine notæ ſcribat ſe ex MS. Regio adduxiſſe hanc lectionem. Et ſane Stephanus expulit τὸ *quidem*, ſed non ſine cauſa, quia Gryphianæ editiones illud prave tranſpoſuerant edendo *conſideremus quidem, cur oleum ſæpe*, contra Brixianam editionem & Aldi. Porro viſu & cognitu dignum eſt, quonam modo lectionem codicis Regii referat Lugdunenſis major: *cur oleum quidem ſepe & faciles & vina rar.* Unde vides, quali ex fonte ortum ſit illud *ſtet*, quod quum in iſtis optimis libris non ſit, expulit merito Lambecius, nec debuit pœnitere, unde ego certe ejeci. *Gronov.*

14 *Vina rarenter congelaſcant*] Bene additum *rarenter*; ergo nonnunquam vinum etiam congelaſcit ex ſententia Tauri; quod in frigidioribus regionibus perquam frequens eſt. Unde & Virgilius de vinis congelatis in Scythia lib. 3. Georgic. dixit:

— *Cæduntque ſecuribus humida vina.*

Et Ovidius lib. 3. Triſt.

Nudaque conſiſtunt formam ſervantia teſtæ
Vina, nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.

Ubi loquitur de immoderato frigore in tractibus Ponti. Sic Xenophon lib. 7. de Expedit. Cyri, de populis Thynis: ἦν δὲ χιὼν πολλή, καὶ ψῦχος οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο καὶ ὁ οἶνος ἐν τοῖς ἀγγείοις. Id eſt, *Jacebat nix ingens & tantum frigus erat, ut etiam aqua ad cœnam allata, & vinum ipſum in vaſis congelaſceret.* Plinius tamen lib. 14. Hiſt. Natur. vini naturam non gelaſcere, ſed ad frigus ſtupere tantum ſcribit. *Oiſ.* Tria iſta priora loca etiam adnotata ſunt in exemplari Salmaſii, ut ab aliis jam collecta compilaverit.

15 *Minus cito coaleſcere*] Immo prorſus *congelaſcere*, ut exſtat in MS. Regio, quum alii codices habeant *convaleſcere*, quod vidi in Thuan. *Gronov.*

16 *Ob eamque rem dictum eſſe ab Homero αἴθοπα οἶνον*] Id eſt, *Vinum urens*, ſive *calidum* ex mente Gellii. Athenæus lib. 1. Deipnoſoph. ubi de virtutibus vini nigri agit, inquit: Ἐπαινῶν δὲ Ὅμηρος τὸν μέλανα οἶνον, πολλάκις αὐτὸν καὶ αἴθοπα καλεῖ, δυνα-

Homero αἴθοπα οἶνον, non, ut alii putarent, propter colorem. Eſt quidem, inquit Taurus, ita ut dicis; nam fermè convenit, vinum, ubi potum eſt, calefacere corpora. ſed non ſecus quoque oleum calorificum eſt: neque minorem vim [17] in corporibus calefactandis habet. ad hoc, [18] ſi iſta hæc, quæ calidiora ſunt, difficiliùs gelu coguntur; congruens eſt ut, quæ frigidiora ſunt, facilè cogantur. acetum autem omnium maximè frigorificum eſt: [19] atque id nunquam tamen concreſcit. num igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in levitate eſt? faciliora enim ad coëundum videntur, quæ levatiora levioraque ſunt. præterea id quoque ait quæri dignum: cur fluviorum & fontium aquæ gelu durentur: [20] mare omne incongelabile ſit? tametſi [21] Herodotus, inquit, hiſtoriæ ſcriptor, contra omnium ferme, qui hæc quæſiverunt, opinionem, ſcribit, mare Boſporicum, quod Cimmerium appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu ſtringi & conſiſtere. Dum hæc Taurus: interea puer venerat & aula deferbuerat: tempuſque eſſe cœperat edendi & tacendi.

μακάταλος τῷ ἰσὶ, καὶ μόνον ἐν ταῖς ἕξεσι τῶν πινόντων πλεῖστον χρόνον. Id eſt, *Vinum autem nigrum cum Homerus laudat, ſapicule id vocat αἴθοπα, id eſt, vel atrum, vel urens. Alendi enim corporis vim maximam habet, diutiſſimeque in eorum habitu permanet, qui biberunt.*

17 *In corporibus calefactandis*] Hoc datum eſt Gellio ab Stephano, quum codex Reg. haberet *calefacandis*, ut notavit etiam Lambecius. In Thuaneo vidi *calefatandis*, quum ederent *calefaciendis*, in Lugdun. autem majore legeretur *caleficandis*, ut ſcias voluiſſe ſcribas monſtra alere. Scioppius quoque præpoſitionem delebat. *Gronov.*

18 *Si iſta hæc, quæ cal. ſunt, diff. gelu coguntur*] Quum Salmaſius in codice Reg. cerneret *ſi ita eſt* (ut ſane ibi legitur, ut in Lugdun. maj. *ſi ita hæc*) & *cogantur*, cenſuit ſcripſiſſe Gellium, *ſi ita eſt, ut quæ calidiora ſunt, difficilius gelu cogantur*. Idem.

19 *Atque id nunquam tamen concreſcit*] Acetum nunquam concreſcere, ſive gelu conſtringi, falſiſſimum eſt. Nam in locis frigidioribus verſus alterutrum polum, tempore hyemis acetum non minus atque vinum congelaſcere, certiſſimum eſt. *Oiſ.* En crimen ſane ingens. Atqui Græci & Romani quum decidunt de rebus apud ipſos uſitatis, non reſpiciunt, quid eis fiat ultra Hyperboreos, ſed in ipſorum terris: ibi id erat probandum.

20 *Mare omne incongelabile ſit*] Taurum philoſophum à veritate rei hic aberrare, nemo noſtrum eſt, qui neſciat. Nam ipſum Oceanum in hiſce etiam oris quando durior hyems friguſque acriùs exiſtat, circa littora gelu ſtringi & conſiſtere novimus. Ex diariis etiam nauticis eorum, qui verſus Polum noſtrum navigationes inſtituère, ſcimus mare propter glaciem ibi impervium ut plurimum eſſe. *Oiſ.* Quid igitur? An Taurus non perinde ac Juvenalis ſupponi debet noſcere glacialem Oceanum? Quin tu ſepias te intra partes maris mediterranei & cogniti.

21 *Herodotus*] Locus quem innuit, exſtat apud Herodotum lib 4. ubi Scythiam deſcribens, cætera inter etiam hoc inquit. Quod Herodotus hic de mari Scythico & Boſporo Cimmerio gelu conſtricto ſcribit, omnino veritati conſonum eſt; & nugatur Gellius, ſive potius Taurus philoſophus, cujus verba hic referuntur, cum dicat id ab Herodoto factum contra omnium fermè opinionem.

Cap. XI.

De notis literarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deque aliis clandeſtinis literis ex vetere hiſtoria petitis: & quid ſcytale *ſit* Laconica.

Li-

LIBRI ſunt epiſtolarum C. Cæſaris ad C. Oppium & [1] Balbum Cornelium, [2] qui res ejus abſentis curabant. [3] in his epiſtolis, quibusdam in locis inveniuntur [4] literæ ſingulariæ ſine coagmentis ſyllabarum; quas tu putes poſitas incondite. nam verba ex his literis confici nulla poſſunt. erat autem conventum inter eos clandeſtinum de commutando ſitu literarum; ut in ſcripto quidem alia aliæ locum & nomen teneret, ſed in legendo locus cuique ſuus & poteſtas reſtitueretur: [5] quænam vero litera pro qua ſcriberetur, ante iis, ſicuti dixi, complacebat, qui hanc ſcribendi latebram parabant. Eſt adeo [6] Probi grammatici commentarius ſatis curioſe factus de occultâ literarum ſignificatione epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonii autem veteres, quum diſſimulare & occultare literas publice ad imperatores ſuos miſſas volebant, [7] ne, ſi ab hoſtibus forent eæ captæ, conſilia ſua noſcerentur, [8] epiſtolas id genus factas

1 *Balbum Cornelium*] De quo notat Juretus ad Symmachum 2, 18. *Gronov.*

2 *In his epiſtolis*] De toto hoc artificio occulte ſcribendi videndus Illuſtriſſimus Guſtavus Selenus in Cryptographiâ, & Gaſparus Schottus in Scholâ Steganographicâ.

3 *Qui res ejus abſentis curabant*] Eximius ille Reg. habet *rebus*, cui ſe adjungit Lugdun. maj. quod doctius eſt, quam ut potuerit ab librario venire. Sicut paulo poſt ab Tertulliano in Apologet. c. 46. *Curare ſaluti ſuæ* dicuntur Chriſtiani, ubi Apuleium adducit Heraldus. Macrobius 1 Saturn. 14 *Sacerdotes, qui curabant menſibus ac diebus.* Et cap. 21 *Δύναμις ὑλική, quæ fructibus curat.* Gronov.

4 *Literæ ſingulariæ*] Literæ ſingulæ: Feſtus: *Nota nunc ſignificat ſignum, nunc literas ſingulas, aut binas.* Notæ itaque & literæ. Et quod dicitur in *l. 6. §. ult. D. de bonor. poſſ. Notas, literas non eſſe*, intelligendum de ſcripturâ integrâ. *Oiſ.* Add. Wouwerii Polymathia cap. 6, ubi coagmenta ſyllabarum interpretatur, ductus aut lineas, quibus literæ connectuntur. Quod non videtur bene intellexiſſe: nam ductus & lineæ, quibus connectuntur literæ, poſſunt & ſcribi ſemper & ſi non ſunt ſcriptæ, nihil vetat ſemper pro ſcriptis habere; ſed licet adſint, non inde fit, ut verba confici poſſint aut non poſſint: pendent enim ab manu & conſuetudine ſcribentis. Sed Gellius intelligit conſonantes & vocales, quæ junctæ ſibi efficiunt ſyllabas Romanarum vocum, ut inde verba uſurpata conficiantur. In Cæſaris epiſtolis ſunt literæ, quas connectere ſequentibus nemo poteſt, & hinc ſingulariæ conſiderandæ ſunt, quia præcedentibus aut ſequentibus non adponuntur, ut faciant verbum. *Gronov.*

5 *Quænam vero pro*] Cod. Tornæſ. & vet. edd. *quænam vero litera pro &c.* Oiſ. Unus modo Petav. notatur fuiſſe eadem voce defectus; alioquin opinarer de typorum vitio; neque enim ullus alius eam deſerit, unde interfuit reponi.

6 *Probi grammatici commentarius*] Commentarius iſte omnino alius fuit à Libello Valerii Probi adhuc ſuperſtite, *De Notis Romanorum.* quo explicat Literarum Notas, quibus Romani veteres in publicis monumentis ut plurimum uterentur. Hoc verò Commentario, cujus hic Gellius mentionem facit, ea tantum explicaverat, quæ brevibus notis & ſingulariis literis exarata, & ſtudio occultata in C. Cæſaris epiſtolis eſſent. Qui ſcribendi mos Cæſari peculiaris erat in epiſtolis; cum cæteræ *Notæ* uſus eſſent communis; utpote in Legib. Senatuſconſultis, Plebiſcitis, Edictis, Judiciis, Teſtamentis, Conventionibus, aliiſque ſimilibus, adhiberi ſolitæ.

7 *Ne ſi ab hoſtibus exceptæ forent*] Ita habuerunt editiones priores, ut Brixiana, Aldi, Gryphianæ. Mutavit Stephanus, quum deprehenderet in Mſtis ita non legi, ediditque *eæ captæ forent*, quod nequivit probare patet, neſcio quamobrem. Certe enim vulgares libri habent aut *hæ captæ* aut *eae capite*: verum Regius *eæ forent captæ*, qui debet eſſe inſtar normæ, licet poſtea J. Gebhardus etiam ex MS. Pal. obducat idem illud *exceptæ* 2 ant. 18. Utique literas non opus eſt excipere inſidiis; poſſunt venire in manus hoſtium & capi ſine illis. unde placuit ſequi veteres libros, & ſingulatim Regium. *Gronovius.*

8 *Epiſtolas id genus mittebant. Surculi duo erant teretes, &c.*] Quæcunque hic Gellius de Scytale Lacedæmoniorum tradit, videtur deſcripſiſſe ex Plutarcho in Lyſandro. Accurate etiam eadem de re Suidas

Digitized by Google

factas mittebant. [9] Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari craſſamento, [10] ejuſdemque longitudinis, [11] deraſi atque ornati conſimiliter; unus Imperatori in bellum proficiſcenti dabatur, alterum domi magiſtratus cum jure, atque cum ſigno habebant. quando uſus venerat literarum ſecretiorum, circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei ſatis erat, complicabant, volumine rotundo & ſimplici; ita uti oræ adjunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. literas deinde in eo loro per tranſverſas juncturarum oras, verſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus, inſcribebant: id lorum literis ita perſcriptis revolutum ex ſurculo imperatori commenti [12] illius conſcio mittebant: reſolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat; [13] membraque earum & apices in partes diverſiſſimas ſpargebat. propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat; nihil quicquam conjectari ex eo ſcripto quibat. ſed ubi ille, ad quem erat miſſum, acceperat; ſurculo compari, quem habebat, capite ad finem, proinde, ut debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eumdem ſurculi coaleſcentes rurſum coibant; integramque & incorruptam epiſtolam & facilem legi præſtabant. hoc genus epiſtolæ Lacedæmonii Σκυτάλην appellant. Legebamus id quoque in vetere hiſtoria [14] rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illuſtrem (ſive ille Haſdrubal, ſive

das hiſce verbis, quæ apud eum vide, ſunt enim hæc centies dicta.

9 *Surculi d. e. teretes oblonguli*] Mirum eſt in Reg. exſtare *ſirguli duo erant teretes obloculi.* In Lugdun. maj. *tera & eſ obloculi.* In min. *Sinſ ſurculi duo.* Etiam Lincoln. *ſinguli duo.* Gronov.

10 *Ejuſdemque longitudinis*] Quæ vero fuerit longitudo, nemo Veterum præter Demetrium Tricli nium ad Pindari Olymp. Od. VI. tradit, qui ſcribit ſcytalen trium aut quatuor cubitorum longitudinem habuiſſe: Ὅτι πρός τινα πόλιν, inquit, οἱ Λάκωνες στρατηγὸν ἔπεμπον, βουλόμενοι δηλῶσαί τι αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων, οὐκ ἐπίστευον χάρτῃ, ἀλλὰ τοιοῦτό τι ἐποίουν. τορνεύοντες ξύλον στρογγύλον, τριῶν, ἢ τεσσάρων, πηχιαν, καὶ τέμνοντες εἰς δύο, τὸ μὲν ἐν τῷ ἐκπεμπομένῳ στρατηγῷ ἐδίδουν, θάτερον δὲ αὐτοὶ κατεῖχον. Id eſt, *Cum ad urbem aliquam Lacedæmonii ducem mitterent, aliquid arcani ipſi indicare cupientes, chartæ minime credebant, ſed ad iſtum modum agebant. torno elaborantes lignum rotundum, trium aut quatuor cubitorum, & in duo diſſecantes, partem unam huic, quem emittebant, alteram ipſi retinebant.* Scholiaſtes quoque ad eandem Pindari Odam, dicit lignum fuiſſe nigrum. Ἡ δὲ σκυτάλη, τουτέστιν. Λάκωνες, κήρυκας διαπεμπόμενοι, ξύλον μελάναντες, περιειλίσσοντο λευκῷ ἱμάντι, &c. *Scytale vero talis eſt. Lacedæmonii præcones paſſim mittentes, lignum, nigro colore tinctum, circumvolvebant loro albo.* Oiſ. In quo loco μελαίνοντες male putabat legi Scioppius pro λευαίνοντες.

11 *Deraſi atque ornati*] Editio Gryphii ann. 1539 in margine appoſuit *tornati*, quod in priore anni 1534 non factum. Imitati id ſunt Anton. Gryphius & Hieron. de Marnef. Salmaſius eandem conjectutam ex ſeſe appoſuit editioni Stephanianæ. *Gronov.*

12 *Illius*] Cod. Tornæſ. *iſtius*. Oiſ. Sed & Reg. licet alii tueantur vulgatum. Quæ autem de Scytale hîc aſſeverat Oiſelius, erant rapta ex Hermanno Hugone de ſcribendi Origine cap. XV.

13 *Membraque earum & apices*] Interpretatur Grotius literarum ductus aut partes ad Matthæum V, 18. Sed fere aliquid intelligit brevius, & quod per puncta aut omnis formæ, ſed inconditæ, ſegmenta eas habet ſecretas & divulſas, ut contingit literaturæ Græcæ, prætertim ſi character adhibeatur grandior, & lorum eſſet nullius latitudinis, quam dicit auctor modicam tenuitatem. *Gronovius.*

14 *Rerum Pœnicarum*] Adſcripſit Scioppius [Polybius deſignatus.] *Idem.*

15 *Pœ-*

ſive quis alius eſt, non retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis hoc modo abſcondiſſe. [15] pugillaria nova, nondum etiam cerâ illita, accepiſſe; literas in lignum incidiſſe; poſtea tabulas, uti ſolitum eſt, cerâ conleviſſe: eaſque tabulas tamquam non ſcriptas, cui [16] futurum id prædixerat, miſiſſe; eum deinde ceram deraſiſſe, literaſque incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt & alia [17] in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra barbarico aſtu excogitata. Hiſtiæus nomine fuit, loco natus in terra Aſia non ignobili. Aſiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Hiſtiæus, quum in Perſis apud Darium eſſet, Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nunciare furtivo ſcripto volebat. comminiſcitur opertum hoc literarum admirandum. ſervo ſuo diu oculos ægros habenti capillum ex capite omni, tamquam medendi gratiâ, deradit, caputque ejus leve [18] in literarum formas compungit. his literis, quæ voluerat, perſcripſit. hominem poſtea, [19] quoad capillus adoleſceret, domo continuit. ubi id factum eſt, ire ad Ariſtagoram jubet. & quum ad eum, inquit, veneris, mandaſſe me dicito, ut caput tuum, ſicut nuper egomet feci, deradat. ſervus, ut imperatum erat, ad Ariſtagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non eſſe fruſtra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita [20] literæ perlatæ ſunt.

15 *Pugillaria nova, nondum etiam cerâ illita*] In tabulis ligneis cerâ oblitis Veteres olim ſcripſiſſe notum eſt, unde *cerei pugillares;* ſic dicti, quia ſtilo in his pungendo ſcribebatur. Hujus ſingulari *pugillar* utitur Auſonius: *Bipatens pugillar expedi.* Pugillarium autem materia olim varia. Fiebant enim è buxo, unde πυξίον, è citro, ebore, laminis membraneis, &c. De ſingulis exempla habet Martialis. *Oiſ.* Sed & hæc ipſa deſcripta ſunt ex capite x Hermanni Hugonis de Origine ſcribendi.

16 *Futurum*] Cod. Tornæſ. *facturum*. Oiſ. Facile eſt hoc notare, quum ipſe Tornæſius id indicaverit. Scribit enim Juretus ad Symmachum lib. I epiſt. 71 [Eo modo, n. *facturam*, antiquus & manuſcriptus codex Tornæſii, ut ille fatetur in ſua editione. Cujus loco alii obtrudunt, *cui futurum id*] Mihi iſtam editionem videre non contigit. Interim & noſtri iſtud *facturum* videntur firmare, quum Petav. habeat *ſecturum*, Lugd. min. *cujus facturum*, Lincoln. *cui factum id*, Lugd. maj. *cui facturum id promiſerat*, quod plane offert etiam Regius, ut debeat merito præferri. Et videtur cauſa turbandi extitiſſe ab illis, qui voculam *ſe* non additam dolebant, quum tamen illam toties antea Gellius omiſit, ut v, 10. *Daturumque promiſit mercedem grandem pecuniam.* Gronov.

17 *In monumentis rerum Græcarum*] Exſtat hæc hiſtoria de Hiſtiæo apud Herodotum, qui lib. 5. ita ſcribit: Συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῖχθαι ἐκ Σουσίων παρ' Ἱστιαίου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρην ἀπὸ βασιλῆος. ὁ γὰρ Ἱστιαῖος βουλόμενος, &c. Sed longior eſt locus, ideoque apud eum melius leges.

18 *In formas literarum compungit*] Hoc eſt, literas ſtigmaticias impreſſit, ſive literas ſtigmate capiti ejus inuſſit. Quod Herodotus dixerat ἔστιξε. & Suſis veniſſe quendam τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλήν.

19 *Quoad capillus adoleſceret*] Notat Giſanius in Obſervationibus Ling. Lat. *quod* pro *quoad* uti antiquos, & uſurpans ad id hunc locum citat *quod capillus adoleſceret*, addito *ſic v. l. vulg. quoad.* Ergo id ipſum quoque in Lexicon Criticum retulit Pareus *e v. c.* Itaque oportet contra teſtari in omnibus noſtris exſtare vocem, prout vulgo edita fuit. Mox bis Lugdun. maj. *Ariſtagoran.* Gronov.

20 *Literæ perlatæ ſunt*] Scioppius etiam voluit *perlectæ*. Idem.

Digitized by Google

CAP. X.

Quid de verſibus Virgilii Favorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam ſequutus eſt: collataque ab eo ſuper eadem re utriuſque carmina [1] & dijudicata.

FAVORINUM philoſophum, quum in hoſpitis ſui Antiatem villam æſtu anni conceſſiſſet, noſque ad eum videndum Româ veniſſemus, memini ſuper Pindaro poëta & Virgilio in hunc fermè modum diſſerere: Amici, inquit, familiareſque P. Virgilii in his, quæ de ingenio moribuſque ejus memoriæ tradiderunt, dicere eum ſolitum ferunt, parere ſe verſus more atque ritu urſino. namque, [2] ut illa beſtia fetum ederet [3] ineffigiatum informemque [4] lambendoque id poſteà, quod ita edidiſſet, conformaret & fingeret; proinde ingenii quoque ſui partus recentes rudi eſſe facie & imperfecta: ſed deinceps tractando, colendoque reddere iis ſe oris & vultus lineamenta. Hoc virum judicii ſubtiliſſimi ingenuè atque verè dixiſſe, [5] res, inquit, indicium facit. nam, quæ reliquit perfecta expolitaque, quibuſque impoſuit cenſus atque dilectus ſui ſupremam manum, omni poëticæ venuſtatis laude florent: ſed quæ procraſtinata ſunt ab eo, ut pòſt recenſerentur, & abſolvi, quoniam mors præverterat, nequiverunt, nequaquam poëtarum elegantiſſimi nomine atque judicio digna ſunt. itaque quum, morbo oppreſſus, ad-

1 *Et dijudicata*] Certe Reg. *& indijudicata*. Quod quum non potuerit non veniſſe ab Gellio, tum collige ex ipſa capitis hiſtoria. *Gronov.*

2 *Ut illa beſtia fetum ederet ineffigiatum informemque, &c.*] Pervulgata hæc apud Veteres fuit opinio, urſas parere maſſam rudem, membriſque indiſtinctis informem, quam poſtea lambendo figurarent perficerentque, ut videre eſt apud Ariſtotelem lib. 6. Hiſt. Animal. cap. 30. Horum Apollinem in Hieroglyph. lib. 2 cap. 83. Plinium lib. 8 cap. 36. & ex eo Solinum cap. 29. Ælianum lib. 2. de Animalib. c. 19. alioſque. Sed fabuloſa hæc opinio inde ortum duxiſſe videtur, quia urſæ pariant catulos ſuos craſſiſſimis ſecundinis involutos, qui hoc modo contecti informis carnis ſpeciem præferunt; haſce autem ſecundinas mater dentibus rumpere & avellere ſolet, fœtumque ſuum à ſordibus lambendo purgare; quod & aliis animalibus in more eſt. Sic Dalechampius ad Plinii locum indicatum notat, ſe in utero gravidæ urſæ à venatoribus captæ, omnibus ſuis membris diſtinctos catulos formatos vidiſſe. Quod & de ſe teſtatur Jul. Cæſar Scaliger De Subtilitate Exercitat. vi. Sect. xv. ubi ſcribit: *Quid hujus fabulæ auctoribus fidei ſit habendum, ex hac hiſtoria cognoſces. In noſtris Alpibus venatores fœtam urſam cepere. diſſectâ eâ, fœtus plane formatus intus inventus.*

3 *Ineffigiatum*] Hoc verbo etiam utitur Ammianus Marcellinus lib. 26. *Aureos ſcilicet nummos effigiatos in vultum principis.* Item Apulejus lib. 1. Floridor. circa initium: *Vel truncus dolomine effigiatus.* Et lib. 2. Florid. *Magnu etiam vis æris, vario effigiatu, veterrimo & ſpectabili opere.* Ut & Sidonius Apollinaris lib. 6. Epiſt. 12. Minucius Felix in Octavio. Prudentius *περὶ στεφάνων*. Auguſtinus De Civ. Dei lib. 8. Lactantius, aliique.

4 *Lambendoque id poſtea*] Iſtud *que* in MS. Reg. non occurrit. *Gronov.*

5 *Res, inquit, indicium facit*] Ita recte delevit Stephanus, quæ aliunde erant addita, nec exſtabant in libris veteribus. Sed cur verterit etiam vocem tertiam in *judicium*, non percipio bene, & ideo repoſui, quod ubique legitur. Judicium bene ſequitur. Sed & Lambecius paulo ante pro *reddere* annotavit *addere*, & hinc pater ſcripſit [ſ. *addere ſe iis.* & ſic Reg.] quod nec ab Bourdelotio cognitum eſt, nec ab Salmaſio, nec à me, ut id non temere auſim probare. *Idem.*

6 *Pe-*

Digitized by Google

adventare mortem videret; [6] petivit, oravitque à ſuis amiciſſimis impenſe, ut Æneida, quam [7] nondum ſatis elimaviſſet, abolerent. in his autem, inquit, quæ videntur retractari & corrigi debuiſſe, is maximè locus eſt, qui de monte Ætna factus eſt. [8] Nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, quod de natura atque flagrantia montis ejus compoſitum eſt, [9] æmulari vellet; ejuſmodi ſententias & verba molitus eſt, ut Pindaro quoque ipſo, qui nimis opimâ pinguique eſſe facundiâ exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumidiorque ſit. atque uti voſmetipſos, inquit, ejus quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod eſt ſuper monte Ætna, quantulum eſt mihi memoriæ, dicam:

Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί· ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων'.

a *Cujus eructantur quidem inacceſ-*
ſi ignis puriſſimi
ex cavernis fontes: fluviique
interdiu quidem profundunt fluxum fumi

6 *Petivit, oravitque à ſuis amiciſſimis impenſe, ut Æneida, quam nondum ſatis elimaſſet, abolerent*] Hujus rei meminit quoque Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 24. Ac varia etiam exſtant Epigrammata in Catalectis Veterum Poëtarum à Scaligero editis, quæ Scholaſtici Veteres eâ de re confecere. Alia inter eſt C. Sulpitii Apollinaris Grammatici in Æneidem Virgilianam Epigramma, ad cujus imitationem cætera ab aliis facta ſunt.

Juſſerat hac rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygium quæ cecinere ducem.
Tucca vetat, Variuſque ſimul, tu maxime Cæſar
Non ſinis, & Latiæ conſulis hiſtoriæ.
Infelix alio cecidit prope Pergamon igni,
Et pene eſt alio Troja cremata rogo.

7 *Nondum ſatis elimaviſſes*] Neque enim cauſam video, cur hæc pronunciatio ejus verbi debuerit Stephano diſplicere contra pleroſque Mſſtos quantum ſcio, edendo *elimaſſet*, quod non niſi in uno Lugdun. min. invenio. Cæterum mox legunt fere Mſſti *adolerent*, neque ullum ſcio, in quo legatur *abolerent*, quo videntur editores Gellium voluiſſe componere cum epigrammatis ſcriptore. Sed Virgilius dicitur proprie egiſſe variis temporibus de comburendo & cremando. *Gronov.*

8 *Nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, &c. æmulari vellet*] Totum hunc locum ex Gellio more ſuo deſcripſit Macrobius lib. 5. Saturnal. c. 17. & Virgilium Pindari de Ætnâ deſcriptionem imitatum quidem eſſe, verum haud exæquaſſe vult. Joan. Jov. Pontanus verò in Dialogo Antonio pluribus contendit, Pindarum à Virgilio in Ætnæ montis deſcriptione ſuperatum; & irridet Favorinum, & omnes eos, qui dicunt Virgilium voluiſſe montis Ætnæ flagrantiam ad Pindari imitationem exſequi, eoſque cenſet delirare & cæcutire; cum nemo tam averſi aut parvi ſit ingenii, qui non palam videat Virgilium in verſibus ſequentibus ſe totum à Pindarica enarratione avertiſſe, ut nec verbis nec tralatione, qua ille utitur, parte aliqua ſimilis eſſe velit; quæ omnia uberiori orationis flumine à Pontano tractata dicto loco invenies. Huic adſtipulatur etiam Turnebus lib. 20. Adverſar. cap. 18. ubi ait Virgilium à Gellio & Macrobio injuria in verſibus, quos de Ætna ſcripſit, reprehendi; neque ex Pindaro eos eſſe imitatos, cum Virgilius de eo nihil tum cogitaverit. ſed potius rei fidem, & Lucretii lib. 6. deſcriptionem ſecutus ſit. Si quis autem non maligne æſtimare velit, multis partibus in Ætnæ deſcriptione Virgilium Pindaro anteponet, utpote qui tantum miraculum, tantumque prodigium orationis gravitate non videtur æquare.

9 *Æmulari vellet*] Tanquam de induſtria retineret verbum ab Horatio ſemel poſitum & ita ſemper uſurpandum *Pindarum quiſquis ſtudet æmulari* &c. *Gronov.*

Αἴθων. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι [10] πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δ' Ἁφαίστοιο κρουνοὺς [11] ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει· τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, [12] Virgilii verſus, quos inchoaſſe eum verius dixerim, quàm feciſſe:

[13] *Portus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens*
Ipſe; ſed horrificis juxta tonat Ætna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla,
[14] *Attollitque globos flammarum, & ſidera lambit:*
Interdum ſcopulos, avulſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæſtuat imo.

Jam principio, inquit, Pindarus veritati magis obſequutus, id dixit, quod res erat, quodque iſtic uſu veniebat, quodque oculis videbatur,

candentem; ſed in tenebris ſaxa rutila evoluta flamma in profundum defort maris æquor cum fragore. Illa autem Vulcani beſtia gurgites horrendiſſimos ejectat; Monſtrum quidem mirabile aſpectu: Sed & miraculum tranſeuntium, ſi audiant Exſt. Pythiod. od. 1.

10 Πέτρας] Hanc vocem aut decrevit abeſſe debere, aut ex Mſſ. notavit eam non conſpici illic Scioppius. Certe vocem Græcis licet immiſceat Aldus, in Latinis tamen eam ignorat. *Gronov.*

11 Ἑρπετὸν] Ad verbum *reptile*. ut etiam vulgo apud Pindarum redditur. Sed ſæpe τὸ ἑρπετὸν pro *quacunque beſtia* aut *bruto* accipitur, ut apud Homerum Ὀδυσσ. δ. Ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν ἑρπετὰ γίγνονται. Et ſic quoque apud Pindarum hoc loco capiendum. Quod quidem de Typhone intelligunt; quaſi Pindarus Typhonem *Vulcani beſtiam* appellaret. Sed potius cum Heraldo in Animadverſionib. ad Arnob. lib. 3. τὸ Ἁφαίστου ἑρπετὸν exponendum de ipſo igne, quem Pindarus appellat *Vulcani beſtiam;* quia ignis dicitur vorare, tanquam truculenta aliqua beſtia. Unde Arnobius lib. 3. adverſ. Gentes. *In tutela Vulcani eſt ignis, & materies ejus in illius regimine conſtituta eſt: & cur ædes frequentiſſime ſacras, atque urbium portiones ad cinerem patitur flammarum voracitate collabi?* Oiſ. Imo quia ſic conſiderare libet ignem vorantem, ut inde beſtia fieret, cur non ex eo fit Perſicus Deus, ubi quoque vorare dicebatur? Neque utique fons eſt ad ſimilitudinem beſtiæ formatus ejaculantis aquam, ut Pindarus eam in animo habuerit. Omnino igitur ſimpliciſſime, ut expreſſit auctor, ſic interpres converterit *illud Vulcani reptile*, ille ignis ſic volutus more ſuo ſubjicit ac in altum ſummittit ſcatebras horroris plenas. *Gronov.*

12 *Virgilii verſus*] Exſt. Æneid. lib. 3. ỳſ. 570. & ſeqq.

13 *Portus ab acceſſu*]. Reg. *& acceſſu*. Gronov.

14 *Attollitque globos flammarum*] Huc videtur reſpexiſſe Auſonius in Solone, cum inquit:

Quin flamma totum ſe per ambitum dabat,
Volvens in altum fumidos æſtu globos.

Sic Zeno Veronenſis De Daniele Sermon. 1. ubi loquitur de tribus pueris in fornace ardenti illæſis, ait; *Inter tetros undantis incendii globos.*

15 *In-*

Digitized by Google

tur, [15][16][17] interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare: Virgilius autem, dum in ſtrepitu ſonituque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus, nullâ diſcretione factâ, [18] confundit. [19] Atque ille Græcus quidem [20] fontes imitus ignis eructare, & fluere amnis fumi, & flammarum fulva & tortuoſa volumina in plagas maris ferre [21] quaſi quoſdam igneos angues, luculentè dixit: at hic noſter, atram nubem [22] turbine piceo & favilla fumantem, [23] ῥόον καπνοῦ αἴθωνα [a] interpretari volens, craſſe

a *Fluxum fumi calidum*, ſive, *candentem*.

---

15 *Interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare*] Ita & Strabo l. 6. de Ætna: Νύκτωρ μὲν οὖν καὶ φέγγη φαίνεται λαμπρὰ ἐκ τῆς κορυφῆς, μεθ' ἡμέραν δὲ καπνῷ καὶ ἀχλύϊ κατέχεται. *Noctu quidem clari etiam è vertice fulgores eduntur; interdiu vero fumo & caligine obtinetur.*

16 *Interdiu fumare Ætnam*] Quando id contigiſſe dicemus? Certe enim vitavit Virgilius, qui exempla ſatis crebra habuit diurni incendii, & clare flammantis; nec id in parte ſolum alicujus diei, ſed per totos dies & plures uno, & quidem continenter; ut debuerit utriuſque temporis nullam diſcretionem facere: nec id eſt confundere, ſed veritati obſequi.

17 *Interdiu*] Ex Reg. quidem nihil obſervatum. Sed Lugd. min. habet *interdii fumare*, at major plane *interdius*. quod omnino videtur Gellius ex Plauto ſuo imitatus. *Gronov.*

18 *Confundit*] Cod. Tornæſ. *confudit*. Oiſ. Et Reg. ac Lugdun. maj.

19 *Atque ille Græcus quidem, fontes imitus ignis eructare*] Non erant in adverbii hujus reſtitutione repetendæ Lipſii rationes ante centum annos ſcriptæ, quæ apud ipſum legi poterant lib. 2 Elect. cap. 3, quæ eſt Oiſelii ratio ad hunc locum; ſed potius provolvenda notitia ejus, quod factum ab patre ad 2, 30, ut dubitari de probitate adverbii nequeat. Quod eo ſecurius ab illo factum, quia codices Mſſti ultro ibi ſuppeditabant, quum in hoc loco cuncti retineant ſyllabas quatuor, & Lipſius præter analogiam & ſententiam habeat nihil, quo ſe tueatur. Sententia vero forſan poſſet integra & ſatis concinna haberi, ſi editum fuiſſet *fontes imis atriis ignis eructari*. Sic enim ut paſſivum exhibetur quoque iſtud verbum in MSStis, quantum novi, omnibus. *Imis atriis* ſcriptum fuit pro geminæ literæ i indicio, quod poſtea imminutum ut eſſet *imiſatris*, dedit occaſionem participio fingendo *imitatus*. Gronov.

20 *Fontes ignis ---- amnes fumi*] Hæc videntur commoviſſe omnium veterum admirationem, ut voces contrariorum elementorum ita ſubtiliter tamen nexas legerent. Quod etſi palam non dicant, ipſa æmulandi & uſurpandi frequentia fere clamat. Hinc ſcribit etiam quaſi explicaturus Conon narrat. 43 αἰθαλοῦντας ποταμοῦ δίκην φλόγα κατὰ τῆς χώρας.

Hinc Origenes adverſus Celſum lib. IV pag. 168. ποταμούς τινὰς ἔλεγεν ἐμπρησθῆναι αὐτῷ.

Hinc refert Scholiaſtes Apollonii Rhodii ex Agathocle ad IV, 761, altera vocatur νῆσος Ἡφαίστου, ἐν ᾗ πυρὸς ποταμοὺς φασὶν ἀνιέναι, quaſi vero id aliter nequiviſſet exprimere.

Hinc & Dio ſcribit in Tito Veſuvium habere πηγὰς πυρὸς ἀφθόνους.

Denique ample omnino Sozomenus libro II Hiſt. Eccleſ. pag. 477 Εἰς Σικελίαν ἐπὶ θέᾳ τῶν αὐτόθι κρατήρων, ἐν οἷς ἀεὶ μὲν ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀναδιδόμενον αὐτόματον παραφλάζει πῦρ· πολλάκις δὲ ὑπερχέον ποταμοῦ δίκην ῥεῖ. Unde poſſet colligi nihil mirum eſſe, ſi etiam Virgilius ſtatueretur huic imitationi adjeciſſe mentem, ſed hactenus, ut pudenter id faceret, ac ſaxa liquefacta diceret; tum flammas ad aliam torqueret ſimilitudinem exemplum transferendi ex Pindaro ſumens & ſequutus. *Gronov.*

21 *Quaſi quoſdam igneos angues*] Hæc ſimiliter Lipſii eſt emendatio, quam priori ſtatim ſubjunxit. Vulgo apud noſtrum, uti & apud Macrobium, intricatiſſime legitur, *quaſi quoſdam igneos amnes*. Sed legendum eſt *igneos angues*. Quod bene Lipſius ait facere interpretandis illis Pindari: αἰπεινὸν ἑρπετόν. Imagine quidem audaci & vere poëticâ, ſed quæ ipſi tamen arridet. *Oiſ.* Id tamen proprie non agitur, ſi fœtus ipſi ſuus arrideat. Verum hoc ſcias, quum Seb. Gryphius in maturatis tribus Gellii editionibus ita fuerit verſatus, tum ab illo ipſo in editione Macrobii 1556 plane exhibitum eſſe *quaſi quoſdam igneos angues*, quod potuit Lipſius vidiſſe & forſan vidit. Tanto magis autem mirari licet, quod & Reg. & uterque Lugd. & Petav. liquide exſerant *angues*, non *amnes*, ut hoc quoque potuerit Lipſius vidiſſe in MSS. *Gronov.*

22 *Turbine piceo & favilla fumantem*] Sic Suetonio è *favilla & carbonibus*.

23 Ῥόον καπνοῦ αἴθωνα] Quod addat Favorinus Virgilium hoc interpretari voluiſſe iſtis verbis:

Turbine fumantem piceo & candente favilla.

craſſe & immodicè congeſſit; globos quoque flammarum, quod ille κρουνοὺς[a] dixerat, duriter & ἀκύρως[b] tranſtulit. Item quod ait, *ſidera lambit;* vacanter hoc etiam, inquit, accumulavit & inaniter. Neque non id quoque inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile, quod *nubem atram fumare* dixit *turbine piceo & favilla candente.* non enim fumare, inquit, ſolent, neque atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi *candente* dixit pervolgatè & impropriè, pro ferventi favilla, non pro ignea & relucenti. [24] nam *candens* ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. [25] Quod ſaxa autem & ſcopulos eructari & erigi, eoſdemque ipſos ſtatim liquefieri, & gemere, atque glomerari ſub auras dixit; hoc inquit, nec à Pindaro ſcriptum, [26] nec umquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtroſiſſimum eſt.

a *Fluenta.* b *Impropriè.*

in eo ſane, ut in totâ hac de re ejus Diſſertatione, labitur, cum Virgilius potius præ oculis habuerit illa Lucretii lib. 6.

Funditque ardorem longe, longeque favillam
Differt, & craſſa volvit caligine fumum.

24 *Nam candens ſcilicet eſt a c. d.*] Bourdelotius adſcripſit quaſi ex MS. *ſcilicet & a.* Id ipſum obſervavit pater in utroque Lugdun. Unde cogitans duas modo literas antiquitus ibi ſcriptas exſtitiſſe conjiciebat à Gellio ſcriptum *ſcilicet ee a candore d.* pro *eſſe. Scilicet eſſe*, ut cap. 5. *ſed videlicet eum vocabula rerum vera ignoraviſſe.* Non oportet tacere, quod ſuperius animadverti exſtare in Lincolnienſi *vacanter hoc etiam, inquit, aereum accumulavit:* quum Salmaſius notaverit voces ab *item quod*, uſque ad *inaniter* deeſſe in Mac. quod vocabuli ſupplere neſcio. *Gronov.*

25 *Quod ſaxa autem & ſcopulos eructari, &c. dixit, hoc nec à Pindaro ſcriptum, nec unquam fando auditum*] Eſto, hoc à Pindaro non eſſe ſcriptum, an inde ſequitur, ut ais, nec nunquam fando auditum eſſe? Atqui ante Virgilium etiam Lucretius ſcripſerat lib. 6.

Extruditque ſimul mirando pondere ſaxa.

Et mox:

Atque efflare foras: ideoque extollere flammas,
Saxaque ſubjectare, & arenæ tollere nimbos.

Et neutrum etiam à rei veritate abiiſſe, indicant iſta Strabonis l. 6. Geograph. ubi de monte Ætna inquit: Καὶ ποτὲ μὲν ῥύακας ἀναπέμποντος, ποτὲ δὲ φλόγας καὶ λιγνῦς, ἄλλοτε δὲ καὶ μύδρους ἀναφυσῶντος. Id eſt, *Et aliquando flammas & fuliginem, interdum etiam maſſas exſufflat.* Hinc impudentia & inſcitia Grammaticaſtrorum nimis quam manifeſtatur, dum temere in Virgilio reprehendunt, quæ ipſe majori cum veritate dixerit, quam aut Favorinus, aut Gellius, qui hæc memoriæ conſignavit, ſcivêre.

26 *Nec fando unquam auditum*] Ne putes ea, quæ huc alleverat Oiſelius, fuiſſe ipſius; quippe collegit Pricæus ad Apuleii Apolog. pag. 19.

CAP. XI.

Quod Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu atque natura ſtomachi fiſtulæque ejus, quæ τραχεῖα dicitur, adverſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

ET [1] Plutarchus & alii quidam docti viri reprehenſum eſſe ab [2] Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, [3,4] quod potum dixit defluere

1 *Plutarchus*] Lib. 7. Sympoſiac. Quæſt. 1.
2 *Eraſiſtrato*] De quo vide quæ ſupra notavimus lib. 16. cap. 3.

3 *Quod potum dixit defluere ad pulmonem*] Platonis locus, qui innuitur, exſtat apud eum in Timæo, ubi de hominis formatione differens, alia inter

Digitized by Google

fluere ad pulmonem, eoque ſatis humectato demanare per eum, [5] quia ſit rimoſior, & confluere inde in veſicam; errorisque iſtius fuiſſe [6] Alcæum ducem, qui in poëmatis ſuis ſcriberet:

[7] Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται [a].

Ipſum autem Eraſiſtratum dicere, duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, vel fiſtulas; eaſque ab oris faucibus proficiſci deorſum: [8] per earumque alteram deduci delabique [9] in ſtomachum eſculenta omnia & [10] potulenta: ex eoque ferri in ventriculum, [11] quæ Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία;

a *Madeſacito pulmones vino; aſtrum enim nunc exoritur.*

---

ter pulmonum officium hiſce verbis deſcribit: Τὴν τοῦ πνεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν· πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας· ἵνα τό, τε πνεῦμα καὶ τὸ πόμα δεχομένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥᾳστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι. *Pulmonis ſpeciem inſeruerunt; primum quidem & mollem & exſanguem, deinde ita conſtitutam, ut fiſtulis quibuſdam, veluti ſpongia, intus diduceretur: ut, dum ſpiritum & potum reciperet, & refrigeraretur, reſpirationem & quietem in æſtu præberet.*

4 *Potum dixit defluere*] Nihil in his ſcrupuli vel ex ieſe, vel ex ſequentibus, ubi repetitione inſigni confirmari hæc vox videtur. Ac tamen Regius manifeſte habet *plotum.* hinc Lugdun.maj. plane id ipſum refert, ficut & margini ſuo adſcripſit Scioppius. Minor *plopotum.* Apparet clare dixiſſe; auctorem aliquid *prolutum.* Sed mox Regius quoque *defluere & pulmonem.* Gronov.

5 *Quia ſit rimoſior*] Regius & Lugd. *pmoſior*, & primæ literæ ſuperinſcripta eſt nota, quæ ſolet explanari in *pri.* An igitur ſcripſit Gellius? *quia ſit perrimoſior.* Idem.

6 *Alcæum*] Alcæus Mytilinæus Lyricus Poëta, temporibus Periandri, qui inter ſeptem Sapientes numeratur; & cum altero etiam eorum, Pittaco nimirum, inimicitias geſſit, teſte Diogene Laërtio in ejus vitâ. De Alcæo Quintiliani exſtat teſtimonium lib. 10. cap. 1. *Alcæus in parte operis aureo plectra merito donatur, quoniam tyrannos inſectatus eſt: multum etiam moribus confert: in eloquendo quoque brevis & magnificus & diligens, Homero ſimilis. Sed & in luſus & in amores deſcendit, majoribus tamen aptior.* Quam operis partem reſpexit quoque Horatius lib. II. Od. XIII.

Et te ſonantem plenius aureo
Alcæe plectro, dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli.

Hæc autem ejus Poëmatum pars fuit, quæ ad domeſticas ſeditiones & tyrannos, quos inſectabatur, ſpectabat, ut teſtatur Strabo lib. 15. Unde & Horatius lib. 4. Od. IX. *Alcæi minaces* vocat *Camœnas.* Vir fuit omnino gravis & ſeverus, quique patriam & foris, contra Athenienſes, & domi contra tyrannorum oppreſſionem, armis non minus, quam carminibus ſtrenue defendere conatus eſt. *Alcaico carmini*, quo genere potiſſimum utitur Horatius, nomen dedit, & Lyricorum prope princeps habitus; ſic, ut in arte modulandorum carminum præ cæteris excelluiſſe Alcæum Veteres teſtentur.

7 *Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ*] Ita recte Stephanus in ſua editione hunc Alcæi locum reſtituit; cum antea in omnibus editionibus corrupte legeretur:

Τόττε πνεύμονα οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄκρον περιστέλλεται.

Quam depravationem etiam Interpres Gellii ſecutus, verterat: *Pulmonem vino, ſummum enim contrahitur.* Oiſ. Si modo conſtiterit Stephano ratio ſcribendi πνεύμονας, quum non niſi ſingularem intelligam eſſe in MSStis, & utique ipſe interpres eo utitur, quem Oiſelius traducit, in hac parte non traducendum.

8 *Per earumque alteram deduci, &c.*] Quæ nimirum proprio nomine *Oeſophagus* dicitur. Οἰσοφάγος enim proprie dicitur hæc pars, per quam ἡ τροφὴ πορεύεται εἰς τὴν κοιλίαν, καθάπερ εἰς τι ταμιεῖον κοινὸν ἁπάντων μορίων, *cibus proficiſcitur in ventriculum, tanquam in penum cunctis partibus*, ut loquitur Ariſtoteles lib. 3. De Part. Anim. cap. 3. Latinis *gulæ* nomine venit.

9 *In ſtomachum*] Per *ſtomachum* Gellius hic videtur intelligere ſuperiorem ventriculi partem, ſive ipſum oſculum ventriculi. *Oiſ.* Abhinc incipit Oiſelius oſtentare doctrinam de notitia harum corporis partium: in qua tamen quum nihil dicat, quod ante fuerit ignotum, & omnia hauſerit vel ex Stephani Theſauro, vel ex Oeconomia Fueſiana Hippocratis editioni adjecta, ſcire licet iſtic omnia iſta utilius legi, utrobique etiam Gellio citato.

10 *Poculenta*] Regius manifeſte *potulenta*, quod annotatum quoque ab Scioppio, & ab Bourdelotio in pluribus MSS. inventum. Etiam per hanc literam t ſcribitur apud Ciceronem 2 Nat. Deor. 56, & Suetonium in Othone 2. *Gronov.*

11 *Qui Græce appellatur ἡ κάτω κοιλία*]. Non opinor.

λία; atque ibi ſubigi, digerique: ac deinde aridiora ex his [12] recrementa in alvum convenire, [13] quod Græcè κῶλον dicitur, humidiora per renes in veſicam. per alteram autem fiſtulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atque [14] inde rurſum in os, & in naris, commeare; perque eamdem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potus [15] cibuſque aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore labereturque in eam fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eâque offenſione intercluderetur animæ via; [16] interpoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ inde apud duo iſta foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς [a], quaſi clauſtra quædam mobilia, conniventia viciſſim & reſurgentia: eamque ἐπιγλωττίδα inter edendum bibendumque operire atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca potuve incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ commœnito. Hæc Eraſiſtratus medicus adverſus Platonem. Sed Plutarchus [17] in libro Sympoſiacorum, [18] auctorem Platonis ſententiæ [19] Hippocraten dicit fuiſſe: idem-

a *Appoſita lingua.*

nor quæſita eſt Gellio venuſtas ex eo, ſi hæc conſtructio foret diverſa ab aliis quæ ſequuntur, ubi relativum ponitur in genere, quod ei attribuitur ab ſequente ſubſtantivo. Itaque ſcias in Regio apparere, *quæ Græce*. & is unus ſufficit: attamen ſcias à Gellio perpetim obſervari, unde ſic repoſui. *Gronov.*

12 *Recrementa*] Sic quidem omnes libri. Macrobius tamen, qui lib. 7. Saturnal. cap. 15. quamplurima verbotenus ex hoc capite deſcripſit, videtur legiſſe *retrimenta*. Oiſ. At MSSti omnes *recreamenta*.

13 *Quod Græce κῶλον dicitur*] Sic habent Vett. Codd. & ita quoque Macrobius loco modo citato. In Stephanica editione legitur κοιλὸν. Quod etiam aliæ editiones poſtea retinuêre. Quid autem hæc vox ſignificet, fateor me ignorare, cum ne Græcam quidem putem. Κοῖλον quidem dicitur de quacunque cavitate; unde & κοῖλα dicuntur cavitates ſub oculis ſitæ; & κοῖλον etiam accipitur pro cavitate in imâ pedis plantâ, ſed qui κοιλὸν dixerit pro *alvo*, neminem inveniri puto. Itaque κῶλον cum Vett. Codd. & Macrobii auctoritate revocandum duximus. *Oiſ.* Recte equidem. Sed quid huic loco acciderit, vix aſſequor. Utique Stephanus, à cujus editione venit iſta labes, vocem hujus loci qualitercunque ſcriptam non retulit in indicem Græcarum vocum, quæ his Gellii libris ſunt inſertæ, ab ipſo confectum: & lib. 12 cap. 5 ea ipſa vox Latinis literis concepta eſt in ſimili prorſus ſenſu. Etiam patet, quid in Theſauro aperiat Stephanus ex MSS. in ſcribenda olim hac voce, nempe ſæpius κόλον, qua hîc uſi ſunt Brixienſes, & eandem margini appoſuit Scioppius.

14 *Inde rurſum in os*] Reg. *ſurſum*. Gronov.

15 *Cibuſque*] Macrobius: *cibusve*. Oiſ. Id plane ſic legitur in Regio: & Gellium ita ſcripſiſſe colligas quoque ex ſequentibus *eſca potuve* quaſi repetente eadem auctore.

16 *Interpoſitam eſſe arte quadam & ope*] Video id verbum placuiſſe patri, quum id notaret ex MS. prout hanc auctoritatem adſcripſit. Etiam in alio exemplari ſignavit codicem Mem. qui ſic haberet. Sed cæteri omnes & editi retinent *impoſitam*, quibus obluctari non oportuit, & in Mem. videtur iſtud *inter* temere iteratum ex præcedente verbo. Regius etiam habebat *opere*. Etiam in Lincoln. mox habetur quod mireris *clanſtra quædam G. conniventia*, quo ſignificat pro voce *mobilia* fuiſſe aliquid Græce ſcriptum in exemplo, unde deſcribebat. *Gronov.*

17 *In libro Sympoſiacorum*] Lib. 7. Quæſt. 1.

18 *Auctorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe*] Sane Hippocrates in libello περὶ καρδίας apertiſſimis verbis ſcribit portionem quandam potus ferri in pulmones per arteriam aſperam. Locus quia longior eſt, ut Græce transſcribatur, Latine huc redit: *Cor humiditatem tantam habet*, inquit, *quanta maxima ad æſtuantis medelam facit. Hoc humidum cor in ſerum vertit, pulmonis potum elambendo*

Digitized by Google

idemque eſſe opinatos & [20] Philiſtiona Locrum & [21] Dioxippum Hippocraticum, veteres medicos & nobiles: atque illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, [22] ἐπιγλωττίδα non iccirco in eo loco conſtitutam, ne quid ex potu

bendo ebibens, aſſumens & conſumens. Nam cum quis bibit, maximam partem in ventrem demittit. Gula enim velut infundibulum & potus copiam, & quæcunque expetimus excipit. Bibit autem & in guttur & arteriam, verum quaſi ex mamma ſugens (τιτθὸν δὲ οἷον, vel, ut alii, ἧττον δὲ, *minus vero*) *& quantum latere poſſit per rimam illapſum. Epiglottis enim operculum exactum ne permiſerit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* (πῶμα γὰρ ἀτρεκὲς ἡ ἐπιγλωσσὶς οὐκ ἂν δέξαιτο μεῖζον ποτοῦ οὐδέν.) *Cujus rei hoc eſt indicium: Si quis enim aquam cæruleo colore tinctam valde ſitienti bibendam dederit, præſertim ſui, (hoc enim pecus neque curam adhibet, & immundum eſt) deinde adhuc bibenti jugulum ſecuerit, hunc potu coloratum reperiet. Verum non cuivis hanc manuum actionem aggredi datur. Non igitur nobis fides eſt detrahenda de potu; quod in hominis guttur & pulmonem feratur.* Verum idem Hippocrates contrariam videtur tueri ſententiam lib. 4. de Morbis, ubi multis rationibus & argumentis, iiſque validiſſimis, eos convellit, qui potum in pulmonem ferri contendebant. Sed utraque hæc opinio facile conciliari poteſt ex iis, quæ tradit Galenus lib. 8. De Placitis Hippocratis & Platonis, ubi inquit: *Si Plato potum omnem in pulmonem ferri exiſtimat, merito accuſandus eſt: quippe qui apertiſſimam rem ignoret. Si vero portionem aliquam potus per aſperam arteriam in pulmonem deerrare arbitratur; probabile quidpiam dicit.* Ubi etiam Hippocratis argumenta ex lib. 4. De Morbis Galenus ſolvit, hac adhibita diſtinctione. *Si multa potio* ἀθρόως, *hoc eſt, conſertim in pulmones influat, ut ſpirationis vias occupet, tuſſim excitabit, vocem intercipiet, & difficilem ſpirationem pariet; quod ſi ſenſim per latera arteriæ aſperæ in pulmonem feratur, nec tuſſim, nec ullum irritationis ſenſum excitabit.* Hanc autem eſſe Hippocratis ſententiam: Libello enim περὶ καρδίας, portionem tantum potus in pulmonem deferri putat. at lib. 4. De Morb. eos refellit, qui univerſum potum in pulmones defluere aſſeverabant.

19 *Hippocratem*] Natus Hippocrates parentibus Heraclide & Praxithea, fuitque diſcipulus Herodici, qui ſub Artaxerxe Longimano claruit, & Διαιτητικὴν invenit. De eo Plinius lib. 7 cap. 37. ubi agit de iis, qui in artibus excelluêre: *Hippocrates renituit Medicinâ: qui venientem ab Illyriis peſtilentiam prædixit, & diſcipulos ad auxiliandum circa urbes dimiſit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decrevit Græcia.* Hunc *omnis medicinæ parentem* vocat Cornelius Celſus. Notum etiam eſt quam magnifice de eo Macrobius dicat: *Hippocrates, qui tam fallere, quam falli, neſcit.* Hinc eſt, quod ejus ſententias ut Dei vocem habendas eſſe, Galenus ſcribat lib. 1. De Uſu partium cap. 9.

20 *Philiſtiona Locrum*] Præter Plutarchum in Sympoſiacis, qui Philiſtionem Locrum vocat pervetuſtum hominem, & qui arte medica magnam ſibi gloriam paravit, Philiſtionis veteris medici meminit Plinius lib. 20 cap. 12. qui non alius ab hoc Philiſtione Locrenſi videtur; uti & ille, qui ab Athenæo lib. 12 cap. 3. inter ὀψαρτυτικῶν Scriptores recenſetur. Nec ab hoc Philiſtione Locro diverſus eſt Philiſtio Siculus Medicus, quo in medicina præceptore uſus eſt Eudoxus Cnidius, ut auctor eſt Callimachus in Tabulis, teſte Diogene Laërtio in Eudoxo. Floruit itaque temporibus Philippi Amyntæ filii, Regis Macedoniæ, circa Olympiad. CVI. Tribuitur huic Liber *De Diæta*, qui vulgò inter Hippocratis Opera exſtat.

21 *Dioxippum Hippocraticum*] Sic etiam diſertim hujus medici nomen exſtat apud Plutarchum. Nuſquam autem alibi, quod ſciam, inter Veteres medicos Hippocratis diſcipulos, Dioxippus nominatur, ſed Dexippus quidam Cous, qui Hippocratis diſcipulus fuit. Ita Galenus De optima ſecta ad Thraſybulum cap. 11. Ἀπολλώνιος δὲ καὶ Δέξιππος οἱ Ἱπποκράτους ἀκροαταὶ, οὐχ᾽ ὅπως οἶνον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὕδωρ ἐδίδοσαν. *Apollonius vero & Dexippus, Hippocratis diſcipuli, ne aquam indulgebant, nedum vinum.* De eo etiam Suidas: Δέξιππος, Κῷος ἰατρὸς, Ἱπποκράτους μαθητὴς, ὃς μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Ἑκατόμνου τοῦ Καρῶν βασιλέως, ἰάσασθαι αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἀπεγνωσθέντας Μαύσωλον καὶ Πιξώδαρον, ἐπὶ ὑποσχέσει ἰάσατο, τοῦ παῦσαι τὸν πρὸς Κᾶρας (leg Κῴους) τότε αὐτῷ ἐνστάντα πόλεμον. Id eſt, *Dexippus Cous, medicus, Hippocratis diſcipulus, qui arceſſitus ab Hecatomno Carum Rege, ut ipſius filios deſperatis morbis laborantes curaret, eos ea conditione ſanavit, ut bellum, quod tum adverſus Caras* (leg. *Coos*; veriſimile enim eſt, voluiſſe Dexippum bellum à patria ſuâ amoliri) *gerebat, deponeret.* Sed omnino Dioxippus hic apud Plutarchum & Gellium, non alius videtur, ac Dexippus Cous, ut à Galeno & Suida, aliiſque vocatur. Scripſit autem Dexippus Cous librum de Re Medica unum, & duos De Præcognitionibus; ut idem Suidas auctor eſt.

22 *Ἐπιγλωττίδα non iccirco in eo loco conſtitutam, ut quid, &c.*] Hac de re ex Dioxippo, ſive potius Dexippo, ita Plutarchus: Ἡ γὰρ μὲν πολυτίμητος

Digitized by Google

potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoque fovendo, rigandoque utiles neceſſarioſque humores videri) ſed appoſitam quaſi moderatricem quamdam arbitramque prohibendi [23] admittendive, quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretque in ſtomachi viam; potum autem partiretur inter ſtomachum & pulmonem; &, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neque univerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum ac repreſſum ſenſim paulatimque tramitteret: atque omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam derivaret.

τος ἐπιγλωττίδος οὐκ ἔλαθε τὸν Δεξίππον, ἀλλὰ περὶ ταύτης φησὶ τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ καταπόσει διακρινόμενον, εἰς τὴν ἀρτηρίαν ἐπιῤῥεῖν, &c. Hoc eſt, *Neque vero illam tanto honore dignatam epiglottidem ignoravit Dexippus, ſed ad eam ait humorem in degluticndo ſecerni, in arteriamque delabi, devolvente ſe in ſtomachum cibo: & in arteriam ſane eſculentorum nihil incidere: ſtomachum una cum ſicco nutrimento etiam aliquam humidi partem admixtam excipere. Eſt vero hoc probabile. Nam epiglottidem ait arteriæ præpoſitam eſſe veluti ſepimentum & penu, ut ſenſim paulatimque potum percolet, ne ſubito conſertimvè infuſus ſpiritum opprimat aut turbet, &c.*

23 *Admittendivé*] Sic omnino hîc legendum cum Acidalio in Lection. Vellejan. Nam & ſtatim ſequitur, *quod ex eo admitti in pulmonem deberet*. Male in vulgatis omnibus antea editum, *admiſcendivé*. Oiſ. Quaſi non ante fuiſſet notum iſtud verbum hoc loco, quum & Anton. Gryphius anno 1566 & Hieron. de Marnef anno 1584 id in oram conjectum addiderint, editio autem Badiana prorſus in contextum admiſerit; quod non video cur non propagaverint ſequuti. MS. autem Reg. habet. *moderatricem & arbitram.*

CAP. XII.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Favorino exercendi gratia diſputatis.

INFAMES materias, ſive quis mavult dicere inopinabiles; [1] quas Græci ἀδόξους ὑποθέσεις appellant, & veteres adorti ſunt, non ſophiſtæ ſolum, ſed philoſophi quoque: [2] & noſter Favorinus oppidò quàm libens [3] in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis uſu difficultatibus. ſicuti, [4] quum Ther-

1 *Quas Græci ἀδόξους ὑποθέσεις appellant*] Et viciniam aut differentiam ἀδόξων & παραδόξων, & rationem ſophiſtarum in laudando, quod eſt exiguum, Oiſelius furtive deſcripſit ex Lud. Creſollii Theatro Rhetor. 3, 9. ubi omnia iſta bene exſtant & legi debent. *Gronov.*

2 *Et noſter Favorinus*] Inde haud dubie eſt, quod Philoſtratus Favorinum lib. 1. De Vir. Sophiſt. inter Sophiſtas recenſeat, ejuſque vitam incipiat hiſce verbis: Καὶ Φαβωρῖνον τὸν φιλόσοφον ἡ εὐγλωττία ἐν Σοφισταῖς ἐκήρυξεν. *Et Favorinum Philoſophum eloquentia inter Sophiſtas prædicavit.* Paulo poſt etiam, ubi de rixâ inter Palæmonem & Favorinum, ſubjicit: Τοῖς μὲν οὖν Σοφιστὴν τὸν Φαβωρῖνον καλοῦσιν, ἀπόχρη ἐς ἀπόδειξιν καὶ αὐτὸ τὸ Σοφιστῇ διενεχθῆναι αὐτόν. *Favorinum ergo Sophiſtam appellantibus, ſatis eſt ad hoc probandum, quod cum aliquo Sophiſta certaverit.*

3 *In eas materias dicebat*] Niſi quid curvum latet. Videtur enim fictum ex eo quod ſequitur *in utramque cauſam dixit*. Nam notabiliter in Regio & Lugdun. maj. Mem. erat *deicebat*, in Thuan. *deiciebat*. Certe ipſa loquutio vulgata non ſatis pura nec congrua ſequenti, & tanquam ſcripti vellem: *incidebat* aut *exibat*. Gronov.

4 *Quum Therſitæ laudes quæſiverit*] Quem Homerus Iliad. β. ſic deſcribit:

Αἰσχι-

Digitized by Google

Therſitæ laudes quæſivit, &, quum febrim quartis diebus recurrentem laudavit, lepida ſanè multa, & non facilia inventu, in utramque cauſam dixit, eaque ſcripta in libris reliquit. [5]ſed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit; quem ſcripſiſſe ait, qui quartanam paſſus convaluerit, vireſque integras reciperaverit, fidelius conſtantiuſque poſteà valiturum. atque [6]inibi in iſdem laudibus, non hercle hac ſententiola invenuſtè luſit. verſus, inquit, eſt longo hominum ævo probatus:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ[a].

[7]eo verſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atque alio malè. quod quum ita ſit, inquit, ut in rebus humanis bene, aut male, vice alternâ ſit; hæc biduo medio intervallata febris quanto eſt fortunatior, in quâ eſt μιαμητρυιὰ, δύο μητέρες[b]?

a *Quandoque noverca eſt dies, quandoque mater.*
b *Una noverca, duæ matres.*

—— Αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,
Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
Κυρτὼ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· αὐτὰρ ὕπερθε,
Φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.

Id eſt:

—— *Turpiſſimus autem vir ad Trojam venit,*
Strabo erat, claudus altero pede, & ipſius humeri
Curvi & in pectus contracti, cæterum deſuper
Acutus erat capite, raràque conſperſus lanugine.

5 *Sed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit, &c.*] Non occurrit hodie, quod ſciam, in ſcriptis Platonis, quæ exſtant, hujuſmodi locus, ubi dicat, Eos qui ex febri quartana convaluerint, poſtea ſaniores, validioreſque exiſtere. Qui vitam Platonis conſcripſere, dicunt quidem Platonem ob Academiæ habitationem paſſum eſſe quartanam febrem menſes decem atque octo: ſed ſobrietate & diligentia ſua vires poſt febrem validiores, quam antea recuperaſſe. Et hinc forte eſt, quod Cicero ad Tironem lib. ult. ad Famil. 10. ſcribat: *Sed quando in quartanam converſa eſt vis morbi, ſpero te diligentia adhibita etiam firmiorem fore.*

6 *Inibi in eiſdem laudibus*] Præpoſitio non eſt in Reg. & mox *non herchac ſententiola.* Gronov.

7 *Eo verſu ſignificatur*] Non decet nimium fidere. Sic enim videntur finxiſſe poſteriores, qui veram Gellii manum & proxima inde apographa non aſſequebantur, ut ſenſus modo conſtaret. Sed ſimpliciter legitur pro his in Regio *verſus ſignificatur.* Apparet clariſſime primam vocem à ſcriba appoſitam, dum Græca præcedentia omittit, innuente verſum ibi ſcriptum fuiſſe, at Gellium poſt ſcriptum illum verſum Græcum incepiſſe *Significatur non omni* &c. *Idem.*

Cap. XIII.

Quin, *particulæ quot qualeſque varietates ſignificationis habeat, & quam ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit.*

Quin, particula, quam grammatici conjunctionem appellant, variis modis ſententiiſque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, quum quaſi increpantes, vel interrogantes, vel exhortantes dicimus: *quin venis. quin legis. quin fugis.* aliter, quum ita confirmamus: *Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus.* aliter autem, quum ſic componimus, quod quaſi priori videtur contrarium: *Non iccirco cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe & hone-*

ſtum exiſtimarit: à quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia Origine M. Catonis: *Haud eos*, inquit, *eo poſtremum ſcribo, quin populi & boni & ſtrenui ſient.* In ſecunda quoque Origine M. Cato non longè ſecus hâc particulâ uſus eſt: *Neque ſatis*, inquit, *habuit* [1] *quòd eam in occulto vitiaverat, quin ejus famam proſtitueret.* Præterea animadvertimus Quadrigarium in octavo Annalium particulâ iſtâ uſum eſſe obſcuriſſimè. ipſius verba poſuimus: *Romam venit. vix ſuperat,* [2] *quin triumphus decernatur.* item in ſexto Annali ejuſdem verba hæc ſunt: *Pæne factum eſt, quin caſtra relinquerent, atque cederent hoſti.* Non me autem præterit, dicere aliquem poſſe [3] de ſummo pectore, nihil eſſe in his verbis negotii. nam, *quin*, utrobique poſitum pro, *ut*; planiſſimumque eſſe, ſi ita dicas: *Romam venit, vix ſuperat ut triumphus decernatur.* item alio in loco: *Pæne factum eſt, ut caſtra relinquerent atque cederent hoſti.* [4] ſed utantur ſanè, qui tam expediti ſunt, perfugiis commutationum in verbis, quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, verecundiùs; hanc verò particulam, de qua dicimus, niſi quis didicerit [5] compoſitam copulatamque eſſe, neque vim tantùm conjungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam, numquam profectò rationes ac varietates iſtius comprehenſurus eſt. quod quia longioris diſſertationis eſt, poterit, cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inſcripſit.

1 *Quod eam in occulto vitiav.*] Editiones priores *eum*. Gronov.

2 *Quin triumphus decernatur*] Hoc loco *quin* videtur ſignificare *ut non*. Ita ut ſenſus ſit: Venit Imperator Romam, ubi vix auctoritate ſuâ evincere atque ſuperare poterat, ut ſibi triumphus non decerneretur. *Oiſ.* Itane? atqui plane alio modo exponit ea auctor in verbis ſequentibus. Deinde hæc ſententia tam obſcura eſt, quam videtur eſſe ab facto aliena. Quid enim? an ideo Romam venit, ut impediret ſibi triumphum decerni, & noluit triumphare? Certe contempſerunt nonnulli triumphum. Sed id non videtur innuere Quadrigarius; imo potius contra, vix eò rem inclinavit, ut triumphus decerneretur, plane ut in exemplo, quod ſequitur, etiam pro ut intelligi patet. Et plane jam olim notavit Aſcenſius: [Et in illo *quin triumphus*, videtur accipi pro ut.] Sed MS. Reg. *vix ſupererat.*, vel temporis vel auctoritatis tantum. *Gronov.*

3 *De ſummo pectore*] Id eſt, Incogitanter, ſive, re minime profundius cogitatâ & penſiculatâ.

4 *Sed utantur ſane &c.*] Id ipſum verbum conceſſivo ita modo quum mox ſequatur, apparet nunc aliud ab auctore allatum fuiſſe, quum bis idem in his dicere non deceat. Diverſa attulit, & ſic diverſa, ut ab uno perveniri ad alterum debeat. Hæc autem verba cito, quia MS. Regius in eis aperit mendum legendo *caducantur ſane*, ut videatur Gellius ſcripſiſſe *atque cederent hoſti ea. Ducantur ſane.* Sicut cap. 6 dixit: *ſi qui ſunt, qui Verrii Flacci auctoritate ducantur.* Mox etiam ille ipſe codex *niſi ſi quis*, quod ipſum ſupra reſpuebat. *Gronov.*

5 *Compoſitam*] Eſt enim *quin* compoſitum ex *qui* & *ne* pro *non*, & dicitur *quin* κατ' ἀποκοπὴν pro *quine*.

CAP. XIV.

Sententiæ ex Publii mimis ſelectæ lepidiores.

[1] PUBLIUS mimos ſcriptitavit, dignuſque habitus eſt, [2] qui ſuppar La-

1 *Publius*] Fuit natione Syrus, qua ratione Publius Syrus dictus. Floruit cum Laberio, minor licet

Digitized by Google

Laberio judicaretur. C. autem [3] Cæſarem ita Laberii maledicentia & arrogantia offendebat, ut acceptiores & probatiores ſibi eſſe Publii, quam Laberii mimos prædicaret. hujus Publii ſententiæ feruntur pleræque lepidæ, [4] & ad communem ſermonum uſum commendatiſſimæ. ex quibus ſunt iſtæ ſingulis verſibus circumſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere:

Malum eſt conſilium, quod mutari non poteſt.
[5] *Beneficium dando accepit, qui digno dedit.*
Feras, non culpes, quod [6] *vitari non poteſt.*
Cui plus licet, quam par eſt, plus vult, quàm licet.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.
[7] *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.*
[8] *Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.*

Fu-

cet ætate, ſub Julio Cæſare. Qua de re ſic Hieronymus in Chronico Euſebiano ad Olympiad. CLXXXIV. ann. II. *Laberius mimorum ſcriptor decimo menſe poſt C. Julii Cæſaris interitum, Puteolis moritur. Publius mimographus natione Syrus, Romæ ſcenam tenet.* Multis de ejus ſalibus & ingenio agit Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 7.

2 *Qui ſuper Laberio judicaretur*] Locus corruptus propter ignorationem paulo remotioris vocabuli. Lege indubitanter ex MS. R. *qui ſuppar Laberio judicaretur*. Senſus eſt, Publium mimographum tanto in honore fuiſſe, ut non ſuppar tantum Laberio judicaretur, ſed à Cæſare etiam ipſi præferretur. *Lambecius.* Hæc ab Oiſelio non tantum ſermone ipſius referuntur, ſed etiam laudantur. Et quis non ſtupeat Lambecium ſic auſum ſcribere, quum jam Stephanus id ipſum in Mſſtis animadvertens non aliter ediderit tot annis ante quam naſceretur iſte Lambecius nimium in hac parte procax. Non enim Regius ſolus ita habet, ſed plane Memm. Petav. Lugd. maj. *ſuppar*, minor & Thuan. *ſubpar*. Gronov.

3 *Cæſarem ita Laberii maledicentia & arrogantia offendebat*] De Laberio vide lib. 16 cap. 7. Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 7. dicit Laberium aſperæ libertatis equitem Romanum fuiſſe, & ſpecimen præbet.

4 *Et ad communem ſermonum uſum commendatiſſimæ*]. Ita edidit H. Stephanus. Vett. Codd. habent *commodatiſſimæ*. Et ita quoque videtur legiſſe Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 7. ubi hunc locum ex Gellio noſtro tranſcripſit, habet enim *accommodatiſſimæ*.

5 *Beneficium dando accepit, qui digno dedit*] Ita hunc verſum etiam citat Macrobius. Membranæ verò Mſſ. olim in Eccleſiæ Friſingenſis Bibliothecâ aſſervatæ, ex quibus beneficio M. Velſeri optima Mimijamborum Publii editio procurata, paulo aliter legunt:

Beneficium dando accipit, qui digno dedit. Oiſ. At ita jam Aldus & Gryphius.

6 *Vitari*] Macrobius, & Mſſ. Friſing. *mutari*.

7 *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni*] Si quidquam attuliſſet Oiſelius in grandi nota, quod non dictum eſſet ab Scaligero vel ad Manilium pag. 418 vel ad ipſos Syri mimos, retineri id potuiſſet: tanto autem ſtultior, quod celebret MS. Vetuſtiſſ. Gellianorum Excerptorum lectionem, quum nihil de iſtis Vetuſtiſſimis ſcribat Scaliger. Cujus quidem menti valde inhæſerunt derivata ab verbo *ſerere* ad hunc ſenſum, adeo ut in Catalectis pag. 39 notet etiam cruſtas marmorum, formas vocatas, quas aliter ἐμβλήματα, à conſerendo dixiſſe. Sed nimis incocte arripiens iſta omnia Oiſelius, oſtendit non ſibi eſſe lecta, quæ protulit Salmaſius in Solinianis pag. 1122, ubi ille vult *incerta* ex vetuſtiſſimis membranis, quas viderit, item Excerptis Macrobii eximiæ vetuſtatis, ut illic licet cognoſcere. Ego quam antiquas membranas viderim Macrobii, alias dicam: ſed ibi nonniſi *miſeria* legebatur, unde ſtatui *maceria* ſcriptum ab Syro, qualis vere eſt. Libri tamen Mſſ. in Gellio habent *inſerta*. Gronov.

8 *Heredis fletus*] Ita hunc verſum citat & Macrobius. In MS. tamen Friſingenſi legitur:

Heres fictus ſub perſona riſus eſt.

Quod vix ſenſum admittit. Prout vero hic citatur eleganter ſignificat, Fletum hæredis eſſe riſum perſonarum, id eſt, diſſimulatum. Gaudet enim, etiamſi fleat.

Furor fit [9] *læſa ſæpius patientia.*
[10] *Improbe Neptunum accuſat. qui iterum naufragium facit.*
Ita amicum habeas, poſſe ut fieri [11] *hunc inimicum putes.*
Veterem ferendo injuriam [12] *invites novam.*
Numquam [13] *periclum ſine periclo vincitur.*
Nimium altercando [14] *veritas amittitur.*
Pars beneficii eſt, quod petitur [15] *ſi bellè neges.*

9 *Læſa ſæpius*] Mſſti habent aut *inlæſa*, aut *illæſa*, ut videatur fuiſſe *illuſa*. Gronov.

10 *Improbe Neptunum accuſat*] Ita unico verſu hæc legenda; non ut vulgo, quaſi τὸ *improbe* pars foret verſus præcedentis. Eſt enim Trochaicus tetrameter; cujus hic ſenſus: Qui ſemel periculum expertus iterum exponit ſe periculo, imprudenter accuſat fortunam.

11 *Hunc*] Particula hæc abeſt apud Macrobium. In Scaligeriana mimorum editione hic verſus legitur hoc modo:

Ita habeas amicum, poſſe ut fieri inimicum putes.

Ut ſit Trochaicus. In MS. vero Friſing. eſt:

Ita amicum habeas, poſſe ut facile fieri putes hunc inimicum.

12 *Vites*] Apud Macrobium eſt *invitas*. Senſu non minus probo. & ita forte ſcripſerat Publius, cum in MS. Friſing. aperte ſit:

Veterem ferendo injuriam invites novam. Oiſ. Et is ſenſus requiritur. Quod ipſum verbum ſic quum exſtet in Reg. Thuan. Lugdun. utr. Mem. adſcivi in contextum. *Gronov.*

13 *Periclum ſine periclo*] Ita & Macrobius. In codice Friſingenſi eſt, *N. periculum ſine periculo v.*

14 *Veritas amittitur*] Sic quoque Macrobius. At MS. Friſingenſ. legit. *Veritas evertitur.*

15 *Si belle neges*] Ita etiam MS. Friſingenſ. apud Macrobium autem legitur, *ſi cito neges.* Oiſ. Adde Th. Marcilium ad leges XII Tabb. pag. 205.

CAP. XV.

Quòd Carneades Academicus elleboro ſtomachum purgavit, ſcripturus adverſus Zenonis Stoici decreta: deque natura, medelaque ellebori candidi & nigri.

[1] CARNEADES Academicus, [2] ſcripturus adverſus Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis elleboro candido purgavit; ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſque animi redundaret, & [3] inſtantiam vigoremque mentis labefaceret. tantâ curâ, tantoque apparatu ſui vir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Id quum in hiſtoria Græca legiſſem, quod *elleboro candido* ſcriptum erat, quid eſſet quæſivi. tum comperi duas ſpecies ellebori eſſe

1 *Carneades Academicus*] De quo ſupra VII, 14. Quod autem notabat Oiſelius alios auctores, quos ſcribit ſe opinari tribuiſſe perperam Chryſippo, quod ſolummodo ad Carneadem pertinebat, nequaquam ipſe opinabatur, ſed ut fur invadens opinionem Joh. Jonſii, eam transferebat ad ſe. Vide modo viri illius doctiſſimi de Scriptoribus Hiſtoriæ Philoſophicæ librum II cap. 1 pag. 117, ubi etiam diſtinguit, quem Zenonem nunc ex variis intelligendum cenſeat, nempe Tarſenſem aut Sidonium, quem & ipſum integra nota monſtrabat Oiſelius, ſed furtifica, & hinc omiſſa.

2 *Scripturus*] Nihil tamen hic Carneades ſcripſit, ut teſtantur Plutarchus & Laërtius. Animum itaque tantum ad ſcribendum induxit; nihil autem abſolvit. Valerius etiam Maximus lib. 8 cap. 7. cum non ſcribere, ſed diſputare voluiſſe ait.

3 *Inſtantiam vigoremque*] Rite id revocavit pater ex primis editionibus, quod ab Aldo erat mutatum in *conſtantiam*, ſed quod Brixiana profert, id probat Reg. Mem. Pet. Lugdun. ut. eſtque convenientius, & hinc annotavit quoque Scioppius. *Gronov.*

4 *Diſ-*

eſſe [4] diſcerniculo coloris inſignes, [5] candidi & nigri. eos autem colores non in ſemine ellebori, neque in virgulis, ſed in radice dinoſci. candido ſtomachum & ventrem ſuperiorem [6] vomitionibus purgari; nigro alvum, quæ inferior vocatur, dilui: utriuſque hanc eſſe vim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipſa, in quibus cauſa vivendi eſt, exinaniantur: amiſſoque omni naturalis alimoniæ fundamento homo exhauſtus intereat. Sed elleborum ſumi poſſe tutiſſimè in inſula Anticyra [7] Plinius Secundus, in libris Naturalis Hiſtoriæ, ſcripſit: propterea Livium Druſum, qui tribunus plebi fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigaſſe, & in eà inſulà elleborum bibiſſe ait; atque ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, [8] Gallos in venatibus tinguere elleboro ſagittas, quod his ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant: ſed propter ellebori contagium, vulnera ex ſagittis facta circumcidere latius dicuntur.

4 *Diſcerniculo coloris inſignes*] Modus loquendi Gellio peculiaris, pro, diverſo colore præditas, ſive, quæ diverſo colore diſcernuntur. *Diſcerniculum* enim proprie dicebatur acus, qua mulieres capillos ſuo diſcernebant. Varro lib. 4. de L.L. *Diſcerniculum, acus, quæ capillos mulierum ante frontem dividit.* Eadem & *diſcriminalis* vocata, item *diſcriminale*; & lapſus Iſidorus, qui *diſcriminale* ab acu diſtinguit.

5 *Candidi & nigri*] Certe apparet ea inhiaviſſe illi herbæ Oiſelium, qui tam multa huc contulerit dicta ſæpius & nota omnibus, quo magis probaret ſe indigere, ex Theophraſto & Dioſcoride, nunc Gellium firmantibus, nunc ab eo diſcedentibus; quæ cuncta hinc abigimus, utpote auctori noſtro non utilia. Hinc ab eodem Oiſelio mox editum *tribunum plebis*, quum Stephanus dediſſet *tribunum plebi*, ſancte ſequutis duabus Hollandicis editionibus, quoniam diſerte ſic Mſſ. Reg. duo Lugdun. Petav. Habeat igitur elleborum ſuum ſibi, quia eget. *Gronov.*

6 *Vomitionibus purgari*] Scioppius annotavit *vomitibus*, quod tamen in nullis noſtris libris reperi. *Idem.*

7 *Plinius Secundus in libris Naturalis Hiſtoriæ*] Et hoc & quædam alia hujus capitis tradit Plinius lib. 25 cap. 5. qui illic videndus.

8 *Gallos in venatibus*] Opportune huc annotando advocavit Joh. Iſ. Pontanus videndum Joſ. Scaligerum Auſon. Lect. lib. 1 cap. 9 & Vulcanium ad Gloſſar. in v. Τοξικόφαρμος, ubi etiam citat Scaligerum. *Gronov.*

CAP. XVI.

Anates Ponticas vim habere [1] venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti ſollertia.

ANATES Ponticas dicitur edundis vulgò venenis victitare. ſcriptum etiam

1 *Venenis detergendis*] Equidem & Brixiana & Aldina & quædam Gryphii editiones exhibent *detegendis*, quod arripuit in Veriſimilium libro IV cap. 16 Scioppius, ut inde fateretur ſibi videri legendum *detergendis*, vel *digerendis*, quod verbum ſequitur in ipſo capite. Sed actum egit: quippe poſterius jam adſciverat Badiana, & illa Hieronymi de Marnef itemque Antonius Gryphius: prius Stephanina, quæ decem & ultra annos editionem Veriſimilium anteceſſit. Interim in Mſtis vulgaribus eſt *degendis* aut *detegendis*, ſed in meliore id quod recte elegit Stephanus. *Gronov.*

2 *A Le-*

Digitized by Google

etiam [2] à Lenæo Cn. Pompeji liberto, Mithridatem illum Ponti regem [3] medicinæ rei & remediorum id genus ſollertem fuiſſe: [4] ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque ſanguinem vel potentiſſimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem, aſſiduo talium medelarum uſu, à clandeſtinis epularum inſidiis caviſſe: quin & ſcientem quoque [5] ultro tentandi gratia venenum rapidum & velox ſæpenumerò hauſiſſe: atque id tamen ſine noxâ fuiſſe. quamobrem poſtea, quum prœlio victus in ultima regni refugiſſet, & mori decreviſſet, venena violentiſſima feſtinandæ [6] necis gratiâ fruſtrà expertus, ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. [7] hujus regis antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios vocatur.

2 *A Lenæo*] Meminit hujus quoque Suetonius lib. De Illuſtr. Grammat. Hunc inter primos fuiſſe, qui apud Romanos de Re Medica quædam ſcriptis mandaverint, teſtatur Plinius l. 25. c. 2.

3 *Medicinæ rei*] Pro, *Medicæ rei*. Modus loquendi Gellianus. Sic infra lib. 18 cap. 10. inquit, *Medicinæ diſciplinæ libro attigi*. Oiſ. Sed & Higini fabula 274.

4 *Solitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis*] De anatum Ponticarum ſanguine Plinius lib. 29 c. 5. inquit: *Coagulum quoque agninum adverſus omnia mala medicamenta pollet; item ſanguis anatum Ponticarum. Itaque & ſpiſſatus ſervatur, vinoque diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant.* Sanguinem anatum utiliſſime in antidotis miſceri ſcribit quoque Dioſcorides lib. 2 cap. 97. Meminit & ejus Scribonius Largus Compoſit. Medic. CLXXXVII.

5 *Ultro & oſtentandi gratia*] Lectio ſuſpecta. Quæ enim in bibendo veneno oſtentatio? Ferri poſſet, ſi id non de Mithridate rege, ſed de Agyrta vel Præſtigiatore aliquo diceretur. Quare potius legendum videtur cum MS. R. *quin etiam ſcientem ultro tentandi gratia venenum* &c. Lambecius. VII, 14. *Ante ipſi ſeorſum quoque quisque oſtentandi gratia diſſertaverunt.* Gronov.

6 *Necis gratia*] At MS. Reg. Lugd. ut. Mem. Chiſ. Petav. *cauſa*, quod non debuerat ſperni. *Idem.*

7 *Hujus regis antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios vocatur*] Mithridatis antidoti plures apud Galenum lib. 2. De Antidotis cap. 1. 2. & 9. formulæ inter ſe diverſæ habentur. A quibus etiam abeunt formulæ, quæ exſtant apud Celſum lib. 5 cap. 23. & Scribonium Largum Compoſit. CLXX. Plane itidem diverſam habet Plinius lib. 23 cap. 7. ubi ſcribit: *In ſanctuariis Mithridatis maximi regis devicti Cn. Pompejus invenit in peculiari commentario ipſius manus compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano. Et qui hoc jejunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die.* Plinio in deſcriptione antidoti conſentit Serenus Sammonicus cap. 60.

Antidotos vero multis Mithridatica fertur
Conſociata modis, ſed Magnus ſcrinia regis
Cum caperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denas rutæ frondes, ſalis & breve granum
Iuglandeſque duas totidem cum corpore ficus.
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat. ——

Satis hæc compoſitio vilis eſt, ut ait Sammonicus; & vix homine plebejo, nedum rege digna. Plane etiam fallacem eſſe, ſcribit Joan. Rhodius in Notis ad Scribonium Largum, ſe obſervaſſe, cum peſtis Anno CIↃ IↃCXXXI. univerſam prope Italiam, ſed imprimis Patavinam urbem diris modis vaſtaret.

Cap. XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintumque Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quod tres linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam.

Q. Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quod loqui Græcè, & Oſcè, & La-

& Latinè ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cn. Pompejo bello ſuperatus eſt, [1] quinque & viginti gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem colloquutus eſt; ſed ut quemque ab eo appellari uſus fuit, proinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcitè, quam ſi gentilis ejus eſſet, locutus eſt.

1 *Duarum & viginti gentium linguas percalluit, &c.*] Sic omnes vett codd. In Stephanica editione eſt: *Quinque & viginti g. l.* Unde vero illud hauſerit, mihi ignotum. Sane & alii non niſi viginti & duarum gentium linguas Mithridatem calluiſſe ſcribunt. Ita Plinius lib. 7. Hiſt. Natur. cap. 24. *Mithridates duarum & viginti gentium rex, totidem linguis jura dixit, pro concione ſingulas ſine interprete affatus.* Item lib. 25 cap. 2. *Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LVI. quibus regnavit.* Idem teſtatur & Solinus cap. 7. qui Plinium exſcripſit; quod & Gellius hoc capite, quemadmodum & duobus proxime præcedentibus, haud dubie fecerit. *Oiſ.* Atqui non debebat id eſſe ignotum ei, qui Gellio aliquam utilem operam dare inſtituit. Stephanus enim ſic edidit ex ipſo Reg. libro, in quo plane id bis legitur. Jam vero & uterque Lugdun. ſic integre per literas exhibent, quum Petav. & alii quidam in lemmate legant *regem duobus & vig.* in ipſo autem contextu *ſuperatus eſt V et vig.* Gronov.

CAP. XVIII.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum pecuniaque data dimiſſum.

M. Varro in literis atque vita, fide homo multâ & gravis, in libro, quem ſcripſit *Pius, aut de Pace*, C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeveræ orationis, in cujus hiſtoria [1] notiones cenſorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprenſum ab Annio Milone [2] loris bene cæſum dicit, & quum dediſſet [3] pecuniam, dimiſſum.

1 *Notiones cenſorias*] Sic quidem omnes libri, Verum haud dubie legendum *notas*, vel *notationes cenſorias.* ut jam pridem, & primus quidem, quod ſciam, monuit Guiliel. Ranchinus Variar. Lection lib. 1 cap. 5. *Oiſ.* En ſpecimen judicii, quo iſte congeſſit hanc notarum turbam, idque poſt tam clara documenta certiſſimæ locutionis Romanæ, quæ adhibuit pater ad has notiones tuendas ad Livium XXVII, 25. Et tamen quod magis rideas, repetit quoque Prouſteus, quum nihil inficetius dici queat apud aures, quæ Ciceronem audiverunt. *Gronov.*

2 *Loris bene cæſum*] Petronius: *Lorum de perâ ſolvit & me cæpit non perſunctorie verberare.*

3 *Pecuniam*] Quid ſi legas, *& cum dediſſet pœnam?* ut ad modo dictum, *loris bene cæſum* reſpiciat. *Oiſ.* Sed quomodo ſatisfiet tunc prægreſſo lemmati, in quo dicitur pecuniâ datâ dimiſſus?

CAP. XIX.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus, & quæ duo verba obſervanda præceperit [1] omnium rerum longè ſalubria.

1 *Omnium rerum longe ſalubria*] Non oportet tacitum & incaſtigatum prætermittere judicium Stephani, quod auſus fuit de his verbis committere paginæ 79 ita ſcribens [Ad illa autem loquendi genera ut revertar, quibus Gellium minime uſurum fuiſſe puto, legimus in titulo capitis XIX libri XVII,

FAVORINUM ego audivi dicere Epictetum philoſophum dixiſſe, pleroſque iſtos, qui philoſophari videntur, philoſophos eſſe hujuſcemodi ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν. id ſignificat, [2] factis procul, verbis tenus. jam illud eſt vehementius, quod [3] Arrianus ſolitum eum dictitare in libris, quos de Diſſertationibus ejus compoſuit, ſcriptum reliquit. Nam quum, inquit, animadverterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus, audacem, confidentem linguâ, cæteraque omnia præterquam animum procurantem; iſtiuſmodi, inquit, hominem quum viderat ſtudia quoque & diſciplinas philoſophiæ contrectare, & [4] phyſica [5] adire, & meditari dialectica, multaque id genus theoremata [6] ſuſpicari ſciſcitarique, inclamabat deûm atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat: ἄνθρωπε, ποῦ βάλλεις; σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον· ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο. ἢν σαπῇ, ἢ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τι τούτων χεῖρον[a]. nihil profecto his verbis gravius, nihil verius: quibus declarabat maximus philoſophorum literas atque doctrinas philoſophiæ, quum in hominem falſum atque degenerem, tanquam in vas ſpurcum atque pollutum,

a *Mi homo, ubinam mittis? conſidera numquid purgatum vas ſit? nam ſi ad opinionem ea immittas, interierint. Sin computreſcant, in urinam, aut acetum convertentur; aut quid iis ipſis deterius.*

---

de duobus illis Epicteti verbis &c.] Quod ſane ferri nequit, & in Salmaſiano exemplari contra fuit adſcriptum: [optime.] Et ſic Gellius & Aſellio. I, 3. *Hunc autem locum, de quo ſatis quæſitum eſſe dixi, omnium rerum aliarum difficillimum ſtrictim transgreſſus eſt.* II. 15. *Apud quos Lycurgi legibus major rerum omnium honos majori ætati habebatur.* v 18 *Inter eos omnium rerum hoc interfuit*] Sed neque aliud legitur VI, 15. *Qua eſt omnium rerum verecunda medioeritate*, ubi plane patet eſſe ellipſin vocis *reſpectu* aut *ratione*, aut *uſu*, . XVI, 8. *Jubebat rogare ſe, ſi quis quid omnium rerum vellet dicere.* XIII. 27 *Ain tu, inquit, aliarum homo rerum judicii elegantiſſimi.* Græciſmus apertiſſimus & jam tactus 2, 15. *Gronov.*

2 *Factis procul, verbis tenus*] Huc pertinent, quæ habet Arrianus Diſſertat. Epictet. lib. 2 cap. 19. cujus inſcriptio: Πρὸς τοὺς μέχρι λόγου μόνου ἀναλαμβάνοντας τὰ τῶν φιλοσόφων. *Ad eos qui verbo tenus duntaxat ſe pro philoſophis gerunt.*

3 *Arrianum*] De quo vide quæ ſupra notata ad lib. I cap. 2. & Joh. Johnſium in Hiſtor. Philoſ. 3, 7 pag. 143.

4 *Phyſica*] Cod. Tornæſ. *Phyſicam*; & paulo poſt *Dialecticam*. Oiſ. Sed nequaquam Reg. (qui etiam ex verbis *iſtiuſmodi inquit hominem* mediam vocem monet delendam & ſtatim *videre*) nequaquam ullus ex eis Mſſ codicibus, quorum auxilio utor.

5 *Adire*] Quid ſi legeres, *Et phyſica audere?* Oiſ. Neſcio an id velit, quod expreſſum vides. Etſi enim conſtruere queat *audere meditari phyſica & dialectica*, apparet ei ignotum fuiſſe Græcorum φυσικά. Inſuper Gryphianæ tres habent *audire*: ſed contra fidem vetuſtatis, quæ ſanctum jubet haberi vulgatum. Et mirum eſt, qui hic infrenis homo ſe non continuerit. 16, 8. *Neceſſum fuit adire atque cognoſcere quas vocant dialectici εἰσαγωγάς.* Et 15, 33. *Qui ad literarum diſciplinas ſerius adeunt.* Gronov.

6 *Suſpicari*] Leges fortaſſe rectius, *ruſpari*, quod eſt, *ſcrutari*, ut Nonius exponit, ſive, *ſtudioſe quærere*. Quomodo eo uſus Accius in Nyctegreſia, & Meleagro, ut ex Nonio liquet; item Apulejus in Apologiâ, & Tertullianus de Pallio cap. 2. *Oiſ.* Id aliunde ſublectum Oiſelius aſtute pro ſuo venditat. Nam ſub nomine Scriverii id patet adſcripſit margini ſui exemplaris. Sed τὸ *ſuſpicari* firmatur ab omnibus ſcriptis. *Gronov.*

7 *Et quod ipſe* κυνικώτατον *urinam*] Sicut recte fecit Stephanus, quum eliſit verbum *dixit* ab editionibus interpoſitum; ita nequit probari, quod plane his verbis invideat ſuam integritatem. Etſi enim vulgares quidam certe amoveant τὸ *dixit*, nihilque reddant; tamen ſic loquutioni ſubripitur omne fulcrum,

Digitized by Google

lutum, influxiſſent, verti, mutari, corrumpi, [7]&, quod ipſe κυνικώτερον [a], urinam fieri, aut ſi quid eſt urina ſpurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Favorino audivimus, ſolitus dicere eſt, duo eſſe vitia multo omnium graviſſima ac tæterrima, intolerantiam & incontinentiam; quum aut injurias, quæ ſunt ferendæ, non toleramus, neque ferimus; aut à quibus rebus voluptatibuſque nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, ſi quis hæc duo verba cordi habeat, eaque ſibi imperando atque obſervando curet; is erit pleraque impeccabilis, vitamque vivet tranquilliſſimam. Verba duo hæc dicebat [8]ἀνέχου καὶ ἀπέχου [b].

a *Magis cynicum.* hoc eſt, *multo acerbius.*
b *Suſtine & abſtine.*

crum, licet ſequatur Prouſteus, ſed ita, ut in interpretando ſcribat [*& quod magis cynice* dicebat] Atqui clare excellens ille codex Reg. habet *& quod ipſe κυνικώτερον ait*, inque eo ſecundas illi faciunt Thuan. & Lugdun. maj. ut de eo nequeat dubitari. *Gronov.*

8 Ἀνέχου καὶ ἀπέχου] Siquidem Gellius ſtatuat ſic illa junctim fuiſſe ab eo pronunciata, quod certe ſtatuunt editiones exhibendo ea per hunc modum, quem ſane retinent etiam alii ſcripti: ſed in Thuan. legi ἀνέχου & ἀπέχου. Gronov.

Cap. XX.

[1]Verba ſumta ex Sympoſio Platonis numeris coagmentiſque verborum [2]ſcitè, modulatèque apteque exercendi gratiâ in Latinam orationem verſa.

Sympoſium Platonis apud philoſophum Taurum legebatur. verba illa Pauſaniæ inter convivas amorem vice ſua laudantis, ea verba [3]ita prorſum amavimus, ut meminiſſe etiam ſtuduerimus. Sunt adeò, quæ meminimus, verba hæc: πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρὰ, οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ἢ πίνειν ἢ ᾄδειν [4] ἢ διαλέγεσθαι. Οὐκ

a *Omnis enim actio ſic habet. Ipſa quantum in ſemetipſâ agitur, neque honeſta, neque turpis: quemadmodum eſt id quod nunc nos ipſi facimus, aut bibere, aut cantare, aut diſputare. Non enim eſt*

1 *Verba &c. ſcite, modulate, apteque exercendi gratia in Latinam orationem verſa*] Titulus hic omnino arrogantiſſimus eſt, nec modeſtiæ, quam Gellius alibi, & in ipſo etiam hoc capite, in Græcis vertendis adhibere ſolet, minime conveniens. Quod ſatis evincit, ut Henricus Stephanus quoque animadvertit, inſcriptionem hanc huic capiti potius à ſciolo quodam, quam ab ipſo Gellio, eſſe præfixam. *Oiſ.* Homines queruli oberrant eandem chordam. Oportebat oſtendi igitur, quando exiſterint iſti ſcioli, quum codices adeo vetuſti jam deſcripta habeant argumenta iſta ex exemplaribus, quæ ad ipſam Gellii ætatem fere acceſſerint: neque eſt tam hic titulus ad arrogantiam declinans aut ab modeſtia ſolita devians, ut non id ipſum velle Gellium ex ipſo capite appareat.

2 *Scite, modulateque apteque*] Sic edidi, prout referebat Stephanus pag. 581, quum in pag. 470 daret *ſcite modulate apteque*, quod ſequuntur omnes editiones, quum priores fingerent *ſcite modulateque & apte.* Sed quod repoſui, eſt in Regio libro, Lugdun. utroque, Petav. *Gronov.*

3 *Ita prorſum amavimus*] Scripti omnes *rurſum*, ut eſt adhuc in Brixana. *Idem.*

4 Ἢ ᾄδειν] Editi ante Stephanum ἢ λαλεῖν, nec ſcripti inde diſcrepant, etſi ipſe Gellius referat *amare.* Sed & mox Lugdun. maj. οὕτω δὴ καὶ. Idem.

 5 *At-*

οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καθ' αὐτὸ, καλὸν οὐδέν· ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ, τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται· μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρόν. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐρᾷν· καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾷν[a]. Hæc verba ubi lecta ſunt; [5] atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetoriſce (ſic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellitabat, exiſtimans eloquentiæ unius [6] extundendæ gratiâ Athenas veniſſe) videſne, inquit, ἐνθύμημα[b] crebrum, & coruſcum, [7] & convexum, brevibuſque & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactione devinctum? habeſne nobis dicere in libris rhetorum veſtrorum tam aptè, tamque modulatè compoſitam orationem? ſed hos, inquit, tamen numeros cenſeo videas ὁδοῦ πάρεργον[c]. [8] ad ipſa enim Platonis penetralia, ipſarumque rerum pondera, & dignitates pergendum eſt; non ad vocularum ejus amœnitatem, nec ad verborum venuſtates deverſitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonicæ modulis, non modò non repreſſit, ſed inſtinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quædam animalium parva & vilia ad imitandum ſunt, quas res cumque audierint viderintve, petulantia; proinde nos ea, quæ [9] in Platonis oratione demiramur, non æmulari quidem, [10] ſed lineas umbraſque face-

re

borum boneſtum per ſeipſum quicquam, ſed in actione, ut quidem eſt actum, ejuſmodi evenit. Nam honeſte geſtum & recte, boneſtum fit; contra vero, turpe. Eodem modo & amare: & amor, non omnis boneſtus eſt, neque commendatione dignus; verum is, qui amare boneſte adbortatur.

b *Commentum.* c *Obiter.*

---

5 *Atque ibi Taurus mihi*] *Atque* hoc loco eſt, ſtatim. Vid. ſupra lib. 10 cap. ultim.

6 *Extundendæ gratia*] Patet imitatio Virgiliana, unde merito ſic refinxit Stephanus, quum ederetur *exercendæ*, quum non hoc, ſed iſtud legatur in libris antiquis, aut *extudendæ*, quod eſt in Reg. quum in Lugd. maj. exſtet *exſtudendæ*. Lambecius ex Regio codice ſuſtinuit adſcribere *excudendæ*, & ſubnotare *extundendæ*. Gronov.

7 *Et convexum*] Sic eſt in quibuſdam Mſſ. ſed alii *connexum*, ut eſt in prioribus editis. Sane *convexum* eſt, quod mox deſcribit *brevibus numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum*. Idem.

8 *Ad ipſa enim Platonis penetralia*] Furtivus certe & occultus dolus Gellium videtur hìc vexare; dum vocem *ipſa* non agnoſcit vel Reg. vel Lugdun. maj. optimi codices. Quod alii non ferentes ita nude poni præpoſitionem diſtractam ſecretamque ab ſuo caſu videntur pronomen inſulſiſſe, repetitum ex ſequentibus. Hi ipſi duo codices mox non habent *petulantia*, ſed *putantia*, ut ego quidem opiner aliter Gellium ſcripſiſſe, præſertim quum non per petulantiam id faciant, ſed natura proclivitate quodque hoc illis ſit proprium, quodque ad ita faciendum nutent, etſi non aſſequar ſatis bene, quo verbo ſe oblectaverit Gellius. Satis quidem prope accedit, quod dixi. Quod ad verbum *inſtinxit*, id adſcivit Stephanus, quum vulgo legeretur *inſtruxit*, quod ipſum Stephano ſic largitur Lugdun. minor, quum major retineat prius *inſtruxit*, Regio, Petaviano, Lincoln. referentibus *inſtrinxit*, quod mihi videtur magis Gellianum. Scioppius adſcripſit *deverſit*, quod notavit etiam Bourdelotius. *Idem.*

9 *In Plat. oratione demiramur*] Lugdun. maj. habet quidem hanc lectionem, ſed ut ſuperſcriptum habeat *demoramur*. At Regius plane *denumerabamur*. Idem.

10 *Sed lineas umbraſque facere quæſivimus*] H. Stephanus veroſimile putat Gellium ſcripſiſſe, *ſed lineas umbraſque eorum facere quæſivimus*. Id eſt, ea delineare & adumbrare. *Oiſ.* Interpoſito ſcilicet vocabulo contra fidem omnium vett. codicum; quod eo minus in Stephano ſtupemus, quia majus

fact-

re [11] auſi ſumus. velut ipſum hoc eſt, quod ex illis iſdem verbis ejus effinximus: *Omne*, inquit, *omnino factum ſic ſeſe habet. neque turpe eſt quantum in eo eſt, neque honeſtum: velut eſt, quas facimus nunc ipſi res, bibere, cantare, diſſerere; nihil namque horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt.* [12] *quale quum fieret modo factum eſt, tale exſtitit. ſi recte honeſteque factum eſt, tum honeſtum fit: ſin parum rectè, turpe fit. ſic amare.* [13] *Sic amor non honeſtus omnis, neque omnis laude dignus.* [14] *ſed qui facit nos, ut honeſtè amemus.*

facinus impulit, quod mox tangit Oiſelius. Cæterum non putat Stephanus veroſimile eſſe, ſed rogat an non veroſimile ſit. *Gronov.*

11 *Quæſivimus &*] Has duas voces non habet Cod. Tornæſ. nec vett. edd. *Oiſ.* Prorſus intolerandas; nec capio quemadmodum ad id venerit Stephanus, unde ejeci. Sed tamen Prouſteus jam novit hæc interpretari *ſtuduimus & auſi ſumus*. Fruatur.

12 *Quale quum fieret modo factum eſt*] Stephano multo magis placet: *Sed quali, quum fieret, modo factum eſt*. Oiſ. In qua conjectura nihil eſt, quo lætari poſſit, & mirum ni id cogitare cœpit, poſtquam vidit in Regio libro exſtare *qualis*: inde illud s tranſtulit ex eoque fecit adverſativam, quam ſæpe Latini omittunt. *Gronov.*

13 *Sic amor non honeſtus omnis*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *ſic amare, ſic amor n. h. o.* Oiſ. Et certe nullus codex etiam MS. aliter legit, quia nec debet aliter legi, quum ita plane in Græcis ediderit Plato etiam retinente Gellio, ut cuilibet patere poteſt inſpicienti. Cur igitur ea non retinuit Stephanus, mire circa hæc graſſatus? *Gronov.*

14 *Sed qui facit*] Stephanus reponit, *ſed qui commonefacit*, quod reſpondet Platonis verbo ὁ προτρέπων. Quod neutiquam per verbum ſimplex *facit*, reddi poteſt. Oiſ. Sed jam Salmaſiano exemplari adſcripſit aliquis *cave mutes*.

CAP. XXI.

Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romanique illuſtres viri floruerint ante ſecundum bellum Carthaginienſium.

UT conſpectum quemdam ætatum antiquiſſimarum, item virorum illuſtrium, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus, ne in ſermonibus fortè [1] inconſpectum aliquid, ſuper ætate atque vita clarorum hominum, temerè diceremus; ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος [a], qui publicè nuper diſſerens Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecuniâ donatum, & Panætium Stoïcum cum ſuperiore Africano vixiſſe dixit: Ut ab iſtiuſmodi, inquam, temporum, ætatumque erroribus caveremus, [2] excerpebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruiſſent Græci ſimul atque Romani viri, qui vel

a *Ineruditus.*

1 *In conſpectum aliquid*] Habet Pricæus, quod imputet Aldo & Gryphiis, qui in editionibus ſuis diſcerpentes verbum primum dederunt ei cauſam notandi ad Apuleji Apologiam pag. 165 [cuſi pleraque omnes, *in conſpectum*; levi errore ſane: atqui induxit nonnullos, quorum nomina in his literis haud incelebria ſunt] Non enim ſic Brixiana, non Badiana, non poſtrema Stephani, qua debuerat Pricæus uti, & ad eam ſe componere. *Gronov.*

2 *Excerpebamus ex libris*] *Exercebamus* manifeſte ſcriptum fuit in Memm. Chif. Petav. Lugd. utroque. In Regio *etexercebamus*. Hinc licet mox nulla difficultas ab codicibus antiquis referatur ſequenti voci *excerptiones*, tamen pater conjiciebat probabiliter *excernebamus*. Idem.

 3 *Va-*

vel ingenio, vel imperio nobiles inſigneſque poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium: eaſque nunc excerptiones noſtras [3] variis diverſiſque in locis factas, curſim digeſſimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili curâ excellentium in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς[a] componeremus; ſed ut Noctes iſtæ quadamtenus his quoque hiſtoriæ floſculis leviter injectis aſpergerentur. Satis autem viſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis conjectura fieri poſſet. Incipiemus igitur à Solone claro: quoniam [4] de Homero & Heſiodo inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe vel iſdem ferè temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem; utrumque tamen ante Romam conditam vixiſſe, [5] Silviis Albæ regnantibus, annis poſt bellum Trojanum, ut [6] Caſſius in primo annalium de Homero atque Heſiodo ſcriptum reliquit, [7] plus centum atque ſexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos [8] in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta. [9] Solonem ergo accepimus

a *Congruentia tempora.*

3 *Variis diverſiſque in locis f.*] Notabile eſt, quod reperiebam in Thuan. *variis diverſiſque modis & locis.* Gronov.

4 *De Homero & Heſiodo*] De utriuſque horum ætate ex Variorum ſententia egit Auctor noſter ſupra lib. 3 c. 11.

5 *Silviis Albæ regnantibus*] Albâ ſcilicet Silvio, Æneæ Silvii filio; ad cujus annum regni ſextum, ſive num. Euſebian. Iↄ ccccxcvi. Hieronymus in Chronico Euſebiano ſcribit: *Quidam Homerum & Heſiodum his temporibus fuiſſe ſcribunt.* in quo ſequitur ſententiam Caſſii, ut bene ibi notavit Scaliger. Nam anni clx. cum numero Iↄcccxxxv, in quo Troja capta, compoſiti, efficiunt numerum Iↄ ccccxcv, qui numerus uno anno minor ſuperiori eſt, ad quem Hieronymus dixit quoſdam ſcripſiſſe Homerum & Heſiodum vixiſſe. Quod nullius eſt momenti, cum etiam ipſe Caſſius annis plus centum & ſexaginta, poſt bellum Trojanum, Homerum & Heſiodum floruiſſe ſcripſerit.

6 *Caſſius*] Intelligitur L. Caſſius Hemina, qui floruit ludis ſecularibus quartis C. Cornelio Lentulo, & L. Mummio Achaico Coſſ. anno. V. C. Iↄcviii. ut teſtis eſt Cenſorinus de Die Natali cap. 17. nec confundendus cum Caſſio Severo, qui ſub Auguſto & Tiberio vixit, ut aliqui faciunt. Voſſius lib. 1. De hiſt. Latin. cap. 7. & cap. 21.

7 *Plus centum atque ſexaginta*] Lipſius in Notis ad Vellejum Paterculum hic corrigendum cenſet, *Plus ducentis atque ſexaginta* ſcil. annis poſt bellum Troianum, ut hoc modo conveniat ſententia Cornelii Nepotis, qui in primo Chronicorum, ut ſtatim ſequitur, de Homero dixit, eum vixiſſe annis circiter centum & ſexaginta ante Romam conditam. Sed, ut optime Salmaſius ad Solinum notavit, hic annorum numerus apud Caſſium non eſt mutandus; cum opinio Caſſii nihil commune habeat cum ſententia Nepotis. Sed uterque alios ſequutus eſt auctores: Caſſius enim paullo plus quam centum & ſexaginta annos poſt Trojam captam Homerum vixiſſe voluit: Nepos vero annis centum & ſexaginta ante Romam conditam. Nepotis ſupputationi calculum addere & conſenſum omnes ferme Latinos ſcriptores, ex Salmaſio annotari poteſt. Adde 3, 11. Scholia Juvenalis ſcribunt ad Satiram vii vſ. 39. Fuit autem Homerus annis ante urbem conditam centum lx. poſt Ilium captum ducentis lx.

8 *In prima Chronicorum*] Præſtantem bonitatem ſuam exſerit in his verbis Regius exhibens *in primo Chronico*, quod loquendi genus frequenter jam illuſtratum eſt. *Gronov.*

9 *Solonem ergo accepimus*, &c. *leges ſcripſiſſe Athenienſium*] Omnes Auctores conſentiant Solonem hoc præſtitiſſe Olympiade quadrageſimâ ſextâ: quamvis alii alium ejus deſignent annum. Anonymus enim in Deſcriptione Olympiad. annum ponit tertium. Quod etiam confirmat Diogenes Laërtius

Digitized by Google

mus unum ex illo nobili numero ſapientum, leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni ejus triceſimo tertio. Servio autem Tullio regnante, Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, [10] Solone ante [11] in exilium voluntarium profecto: [12] quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. [13] Poſtea Pythagoras Samius in Italiam venit Tar-

tius in Solone, ubi dicit eum floruiſſe circa Olympiad. XLVI. ejuſque anno III. Archontem Athenienſium fuiſſe: atque eo tempore leges ſuas conſtituiſſe: quod veriſſimum eſt. Euſebius vero in Chronico ejuſdem Olympiad. anno II. Solonem leges ſuas ſcripſiſſe vult: *Solon*, inquit, *Draconis legibus antiquatis, extra eas, quæ ad ſanguinem pertinebant, jura ſua conſtituit.* Qui id etiam factum notat anno regni Tarquinii Priſci vigeſimo quarto, non vero trigeſimo tertio, ut Gellius ſcribit. Et ſane, eum Tarquinius Priſcus ſecundum Hieronymum in Chronico Euſebiano Romæ regnum adierit Olympiad. XL. an. III. vel, ut alii volunt, Olymp. XLI. an. II. ſive anno U. C. CXXXIX. Solon vero leges ſuas tulerit Olympiad. XLVI. neceſſario inde ſequitur, id non ultra vigeſimum quartum regni Tarquinii Priſci factum fuiſſe. Lapſus itaque hoc loco Gellius παραχρονισμῷ novem aut decem annorum: niſi forte quis dicat in Codicibus Gellii numerum mendoſum XXXIII. pro XXIII. irrepſiſſe. ideoque ita reſcribendum. *Oiſ.* Meurſius lib. I de Archontibus cap. 12 corrigit ſane *anno regni ejus viceſimo ſecundo.*

10 *Solone ante in exilium voluntarium profecto*] Solonem Athenis abiiſſe, poſtquam Piſiſtratus tyrannidem occupaverat, teſtatur etiam Diogenes Laërtius in ejus Vita: Ἤδη δὲ αὐτοῦ (Πεισιστράτου) κρατοῦντος οὐ πείθων, ἔθηκε τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ στρατηγείου, καὶ εἰπών, Ὦ πατρίς, βεβοήθηκά σοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς Κύπρον. i. e. *Sed cum Piſiſtrato jam dominante nemini perſuaderet, arma ante Pretorium deponens, & inquiens: O Patria & verbo & re opem tibi tuli, in Ægyptum atque in Cyprum navigavit.* Quamquam Laërtius in eo fallat, quod putaverit Solonem Piſiſtrato dominante demum in Ægyptum navigaſſe: eum omnino Solon hanc peregrinationem ſuſceperit, poſtquam leges condidiſſet, ut robur iis poſt abſentiam decennalem compararet, ut ex Plutarcho in Solone quoque obſervavit Meurſius in Solonis Vita. Sic etiam non videtur veroſimile, quod Plutarchus de Solone ſcribit, eum ſcilicet Athenis manſiſſe, etiam poſt occupatam à Piſiſtrato tyrannidem, quamvis amici ejus ſuaderent, ut abiret: quod etiam legere eſt apud Ælianum Var. Hiſtor. lib. 8 cap. 16. Sed præter Gellii & Diogenis Laërtii teſtimonium contrarium, illud ipſum etiam evinci poteſt ex Epiſtolis, quæ leguntur apud Laërtium, tam nomine ipſius Piſiſtrati ad Solonem datis, quibus eum ad reditum in patriam invitat: quam Solonis nomine ad Piſiſtratum Reſponſione, quâ reditum ſuum excuſat, utpote qui, eo dominante, ſibi honeſtus eſſe non poſſet. Quamvis enim haſce epiſtolas non à Piſiſtrato ipſo, nec Solone conſcriptas exiſtimem, ſed ipſorum nomine confictas, liquet tamen ex iis, Veteres in eâ fuiſſe opinione, Solonem ſub Piſiſtrati tyrannide Athenis non commoratum fuiſſe. Optime etiam Meurſius in Solone obſervat, tum demum Solonem profectionem in Lydiam ad Crœſum inſtituiſſe, ut tradit Diogenes Laërtius. Secus atque facit Plutarchus, & eo prior quoque Herodotus: qui in eo errant, quod commemorent Crœſum à Solone aditum, poſtquam confirmandis legibus in decennium peregre abiiſſet, quod neutiquam fieri potuit. Cum, ut antea etiam notatum, Solon leges ſuas ſcripſerit Olympiade XLVI. Crœſus vero regnare demum cœperit Olympiad. LIV. anno II. ut teſtatur Euſebius in Chronico.

11 *In exilium voluntarium profecto*] At Regius transfert adjectivum ad ipſum Solonem, legens *in exilium voluntario prof.* Gronov.

12 *Quoniam id ei prædicenti non creditum eſt*] Nam præviderat, ut docet Laertius cum Valerio Maximo.

13 *Poſtea Pythagoras Samius in Italiam venit*] Jamblichus De Vita Pythagoræ ſcribit, Eum veniſſe in Italiam κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα τὴν δευτέραν ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα, *circa Olympiadem ſexageſimam ſecundam.* Quod an ita ſe habuerit, mox videbimus. Cauſam vero, quare in Italiam Pythagoras profectus fuerit, refert Laërtius in ejus Vitâ, hanc fuiſſe, quod poſt longam peregrinationem in patriam reverſus, eam à Polycratis tyrannide oppreſſam offendiſſet. Εἶτα ἐπανελθὼν εἰς Σάμον, καὶ εὑρὼν τὴν πατρίδα τυραννουμένην ὑπὸ Πολυκράτους, ἀπῆρεν εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας. Cui conſentit Malchus, ſive Porphyrius De Vitâ Pythagoræ. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Πολυκράτους τυραννίδος Σαμίους καταλαβούσης, οὐ πρέπον ἡγούμενος ὁ Πυθαγόρας ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ βιοῦν ἀνδρὶ φιλοσόφῳ, διενοήθη εἰς Ἰταλίαν ἀπαίρειν. Id eſt, *Poſtea autem cum Samii Polycratis tyrannide oppreſſi tenerentur, Pythagoras indecorum ſibi viro philoſopho arbitratus, in ejuſmodi republica vivere, in Italiam cogitare cœpit.* Alii Syloſontem Polycratis fratrem & ſucceſſorem (quem Stra-

Digitized by Google

Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. [14] iſdemque temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, [15] Hippiæ tyranni frater. [16] Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hoſtilio Romæ regnante, jam tum fuiſſe poëmatis clarum & nobilem. [17] Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam, aut non longè amplius, [18] victos eſſe ab Athenienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugnam illam inclutam Marathoniam, Miltiade duce: qui poſt eam victoriam damnatus

Strabo lib. 14. adeo ſæviter regnaſſe ſcribit, ut plurimi Samum deſererent) ajunt non potuiſſe ferre. Quod rei veritati propius accedere videtur. Si enim Pythagoras, ut idem ſcribit Jamblichus, viginti duos annos in Ægypto verſatus ſit; atque eo ibi commorante, à Polycrate jam dominante Ægyptiorum Regi Amaſidi per literas commendatus ſit, ut refert Laërtius; non potuit ſane Pythagoras circa Olympiadem LXII. in Italiam abire, quippe quo tempore primum Polycrates dominari cœperit. Syloſon vero poſt Polycratis necem, Sami principatum à Dario Perſarum rege dono accepit Olympiad. LXVI. anno IV. qui fuit annus U. C. CCXLI. quo tempore adhuc Romæ Tarquinius Superbus regnabat; atque ita Pythagoras ſub Tarquinio in Italiam perveniſſe potuit, ut vult Auctor noſter. At Solinus ſub Bruto demum conſule Pythagoram Italiam adiiſſe ſcribit cap. 16. *In Samo*, inquit, *nihil nobilius, quam Pythagoras civis, qui mox offenſus faſtu tyrannico, relictâ domo patriâ, Bruto conſule, qui reges Urbe exegit, Italiam advectus eſt.* Sic Cicero Tuſculan. Quæſtion. lib. 4. ſcribit Pythagoram fuiſſe in Italia iiſdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit. Quicquid ſit de Pythagoræ in Italiam adventu, an fuerit ſcilicet ſub extremis regni Tarquinii Superbi temporibus, an vero, illo exacto, ſub Bruti demum conſulatu; iſtud certiſſimum eſt, Pythagoram Italiam non adiiſſe circa Olympiadem LXII. ut voluit Jamblichus, vel, quod eodem redit, paulo poſt initium regni Polycratis, ut Diogenes Laërtius, & Malchus in Vitâ Pythagoræ innuere videntur.

14 *Iſdem temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius*] Vide ſis ſupra lib. 9 c. 2.

15 *Hippiæ tyranni frater*] Qui etiam anno quarto poſt Hipparchi cædem Athenis ejectus eſt, hoc eſt, anno III. Olympiad. LXVII. ſive an. V.C. CCXLIV.

16 *Archilochum*] De quo vide ſis Lil. Gyraldum de Poëtar. Hiſtoria Dialog. IX.

17 *Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam, &c.*] Sic quoque Sulpitius Severus Hiſtor. Sacr. lib. 2. *Hic (Darius) ante quadriennium quam decederet, apud Marathonem pugnavit, celeberrimo Græcis Romaniſque hiſtoriis prælio. Id geſtum poſt Romam conditam anno fere ducenteſimo & ſexageſimo; Macerino & Augurino, Coſſ.* In tabulis tamen Capitolinis conſules hi referuntur ad ann. U. C. CCLXI. Anonymus in Deſcriptione Olymp. Marathoniam pugnam refert ad an. I. Olympiad. LXXII. quo Athenis Archon fuit Diognetus. Dionyſius etiam lib. 5. auctor eſt, prælium Athenienſium ad Marathonem accidiſſe ſedecim annis poſt mortem L. Bruti Romanorum primi conſulis. *Ὑστερεῖ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια καὶ τ' Βρύτυ ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτου πρῶτοι ἤρξαντο οἱ ὕπατοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογεγραμμένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν.* Quod eodem redit. Nam Bruti Regum exactoris mors incidit in Olympiad. LXVIII. annum I. cui annorum numero ſi ſedecim annos addas, reperies ann. I. Olymp. LXXII. qui poteſt eſſe annus CCLX. ab U. C. ſi ſententiam Eratoſthenis & ipſius Dionyſii ſequamur, qui, ut ſupra monuimus, Romam conditam ſtatuunt anno I. Olympiad. VII. à quo ſi deinceps ducentos ſexaginta annos numeres, habebis Olympiad. LXXII. ann. I. Ad quem etiam annum Marathoniam pugnam contigiſſe ſcribit Euſebius in Chronicis. Scaliger Marathoniam cladem refert ad ann. II. Olymp. LXXII. Hujus vero adverſarius Petavius lib. 10. de Doctr. Tempor. ad ſequentem, ſive ann. III. Olympiad. LXXII. qui ipſi, ex Varroniano calculo, eſt annus U. C. CCLXIV.

18 *Victos eſſe pugnam illam inclutam Marathoniam*] Sic reſtituit jure priſcam & ab Brixienſibus agnitam lectionem Pater, mire eam ſpernentibus medio tempore viris eruditis contra libros MSStos, quum & Regius & Thuan. & Mem. & Chif. & Petav. & uterque Lugdunenſis illum accuſativum caſum & inſignem Græciſmum probent fideliter & tueantur, ut non oportuerit eſſe tam contumaces. Id ignotum eſſe Prouſteo quis miretur aut invideat? Annotavit quoque Scioppius ex V. C. *Gronov.*

19 *Poſt*

tus à populo Athenienſi in vinculis publicis mortem obiit. tum Æſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem iſtis fermè temporibus tribunos & ædiles tum primùm per ſeditionem ſibi plebes creavit; ac non diu pòſt Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatuſque à tribunis plebi, ad Vulſcos, qui tum hoſtes erant, à republicâ deſcivit; bellumque populo Romano fecit. [19] Pòſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus, & pleraque Græciâ, Themiſtocle duce, navali prœlio, quod ad Salamina factum eſt, victus fugatuſque eſt. [20] atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo conſulibus, bello Veiente, apud fluvium Cremeram, [21] ſex & trecenti patricii Fabii cum familiis ſuis, univerſi ab hoſtibus circumventi, perierunt. Juxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autem per eas tempeſtates decemviros legibus ſcribundis creatos conſtitit; tabulaſque ab his primò decem conſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terrâ Græciâ maximum Peloponneſiacum, [22] quod Thucydides memoriæ mandavit, cœptum eſt circa annum ferè, poſt conditam Romam, trecenteſimum viceſimum tertium. qua tempeſtate [23] Olus Poſtumius Tubertus

19 *Poſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus, &c.*] Decem ſcilicet annis poſt Marathoniam pugnam certatum eſt ad Salaminem, ut teſtis eſt Thucydides lib. I.

20 *Atque inde anno fere quarto Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo Coſſ.*] In Faſtis Capitolinis ad ann. U.C. CCLXXVI. nominantur conſules C. Horatius Pulvillus & T. Menenius Agrippæ F. Atque ita horum Coſſ. nomina apud Gellium reponenda cenſet Pighius in Annalibus, *Menenio Agrippæ F. C. Horatio Pulvillo*. Conſentiunt Livius & Dionyſius Halicarnaſſ. qui C. Horatium Marci ejus, qui Capitolium dedicavit, & T. Menenium, Agrippæ Menenii, qui plebem patribus reconciliavit, filios fuiſſe ſcribunt. Gellius verò hoc loco à librariis corruptus, qui ignorarunt, quod Agrippa in Meneniis prænomen eſſet. Ex horum itaque Conſulatu, qui ad ann. U. C. CCLXXVI. in Faſtis Capitolinis collocantur, apparet Gellium exiſtimaſſe pugnam Salaminiam contigiſſe anno U. C. CCLXXII. qui quatro inde anno hos conſules fuiſſe dicit; ſub quorum conſulatu, ſex & trecentos patricios Fabios cum familiis ſuis apud Cremeram à Vejentibus cæſos eſſe ſcribit. Quod rectiſſime ab eo factum. nam hiſce Coſſ. cladem hanc Romani paſſi ſunt. Qui Varronianum U. C. calculum ſequuntur, Conſules hoſce fuiſſe volunt anno U. C. CCLXXVII. qui ipſis eſt ann. IV. Olymp. LXXV. Prochroniſmo duodecim annorum hinc recedit Euſebius in Chronicis, qui Fabios à Vejentibus cæſos notat ad ann. IV. Olymp. LXXII. Contra Anonymus in Deſcript. Olymp. parachroniſmo quinque annorum ſerius hanc cladem accidiſſe ſcribit. nimirum ann. I. Olymp. LXXVII. ubi ejus verba: Ῥωμαίοις πρὸς Οὐηϊεντὰς συστάντος πολέμου περὶ τὸν Κρεμέραν, Ῥωμαίων ἡττηθέντων, οἱ τριακόσιοι Φάβιοι, συγγενεῖς ἀλλήλων ὄντες, ἔπεσον. Quod ex ipſius ſententia incideret in an. U. C. CCLXXXI. Romam enim ipſe conditam ſcribit ad ann. I Olymp. VII. ut ſupra monitum.

21 *Ab his ſex & trecenti patricii Fabii*] Plane nauſeabam ad hoc tam placitum edentibus, ut quum præmittant *ab his*, tamen mox apponere voluerint *ab hoſtibus*; non potuit id fieri ab Gellio. Itaque inſpectis MSStis vidi illa *ab his* fuiſſe ab ipſis fabricata, quum in illis non agnoſcantur, ſed ejectis illis verba ſic exſtent tranſpoſita: *apud fluvium Cremeram Fabii ſex & trecenti patricii cum familiis ſuis* &c. quod eſt decentiſſimum. Sic autem habet Reg. Thuan. Lugdun. uterque. *Gronov.*

22 *Quod Thucydides memoriæ mandavit*] De quo notavit G. J. Voſſius lib. I cap. 4 de Hiſtoricis Græcis ea ipſa, quæ Oiſelius ſubjecerat. *Idem.*

23 *Olus Poſtumius Tubertus*] Male in vet. ed. & vulgaris eſt *Torquatus*, pro *Tubertus*. Oiſ. Ita egregie reſtituit Stephanus, ſed plane ex MSStis, qui integra tria nomina ſic exhibent.

Digitized by Google

bertus dictator Romæ fuit, qui filium ſuum, [24] quod contra ſuum dictum in hoſtem pugnaverat, ſecuri necavit. hoſtes tum populi Romani fuerant [25] Fidenates. [26] itaque inter hæc tempora nobiles celebreſque erant Sophocles, ac deinde [27] Euripides tragici poëtæ, & [28] Hippocrates medicus, & Democritus philoſophus: quibus, [29] Socrates Athenienſis natu quidem poſterior fuit; ſed quibuſdam temporibus iſdem vixerunt. Jam deinde, tribunis militaribus conſulari imperio rempublicam Romæ regentibus, [30] ad annum ferè conditæ urbis trecenteſimum quadrageſimum ſeptimum, triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à Lacedæmoniis Athenienſibus; & [31] in Siciliâ Dionyſius ſuperior tyrannidem tenuit, pauciſque annis pòſt, Socrates Athenis capitis damnatus eſt, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Vejos cepit. ac pòſt non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam, præter Capitolium, ceperunt. neque multò poſteà Eudoxus aſtrologus in terrâ Græciâ nobilitatus eſt: [32] Lacedæmoniique ab Athenienſibus apud Corinthum ſuperati, duce Phor-

24 *Quod contra ſuum dictum*] Melius forte leges, *Quod contra ſuum edictum*. Oiſ. At iſtud *forte* nihil niſi vacillationem intolerandam in ſermonis Latini uſu & peritia demonſtrat. Firmi ſunt omnes codices Mſſti in iſto *dictum*, nec quiſquam ex editoribus aute hunc ſuſtinuit vel dubitare de optima hujus locutionis præſtantia, prout certe eſt.

25 *Fidenates*] Bello Fidenati Gellius hoc accidiſſe vult; cum tamen alii bello contra Æquos & Volſcos in Algido, quibus cæſis Poſtumius dictator triumphavit, id contigiſſe referant. Livius lib. 4. Diodor. Sicul. lib. 12.

26 *Itaque inter hæc tempora*] Sic edidit Stephanus, quum anteriores præferrent *itaque qui inter hæc tempora*: & qui Salmaſiano exemplari uſus fuit, tuetur hanc locutionem verbis IV, 7. *Valerius Probus grammaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit*. Sed & reliquus codicum vetuſtorum grex id retinet per omnia. Cæterum Regius & Lugdun. maj. habent *itaque qui in hoc tempore*; unde videtur certiſſimum exiſtere *Ita quoque in hoc tempore*. Gronov.

27 *Ac deinde Euripides*] Vide ſupra libr. XIII cap. 18.

28 *Hippocrates*] De quo in cap. 13.

29 *Quibus Socrates Athenienſis natu quidem poſterior fuit*] Si Gellius Socratem etiam Hippocrate juniorem eſſe putaverit, in eo falſus eſt; novem enim ad minimum annis ante Hippocratem natus eſt Socrates; nimirum ann. IV. Olympiad. LXXVII. ut ex Apollodori Chronicis refert Laërtius in Socrate: Ἐγεννήθη δὲ (ὁ Σωκράτης) καθά φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς χρονικοῖς, ἐπὶ Ἀφεψίωνος, ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ἑβδομηκοστῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, Θαργηλιῶνος ἕκτῃ, ὅτε καθαίρουσι τὴν πόλιν Ἀθηναῖοι. Id eſt, *Natus eſt autem Socrates, ut ait Apollodorus in Chronicis, Apſephione Archonte, anno quarto ſeptimæ & ſeptuageſimæ Olympiados, ſextâ Thargelionis, quâ die Athenienſes urbem purgant*. Socratis itaque natalis incidit in an. V.C. CCLXXXV. Alii etiam, ut ſcribit Anonymus in Deſcript. Olympiad. Socratis annum natalem rejiciunt in an. IV. Olymp. LXXIV. Sed verior eſt Apollodori ſententia.

30 *Ad annum fere* C. V. CCCXLVII. *triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à Lacedæmoniis Athenienſibus*] Alios hic ſequitur Annales Gellius, atque ſupra fecit, ubi ſcribit Bellum Peloponneſiacum cœpiſſe ann. V. C. CCCXXIII. ubi Varronem ſecutus eſt. Iſtud autem duravit XXVII. annis amplius, hoc eſt, ad ann. V.C. CCCL. qui eſt an. I. Olymp. XCIV. quo demum tempore Athenæ Lyſandro captæ.

31 *In Sicilia Dionyſius*] Hic tyrannidem occupavit circa annum ultimum belli Peloponneſiaci.

32 *Lacedæmoniique ab Athenienſibus apud Corinthum ſuperati, duce Phormione*] Notabilis Gellii παραχρονισμὸς, qui hanc Lacedæmoniorum cladem collocat poſt Romam à Gallis captam, hoc eſt, poſt an. III. Olympiad. XCVII. ſive an. V.C. CCCLXIV. cum reverâ Lacedæmonii ab Athenienſibus, duce Phormione, navali prælio prope Corinthum profligati ſint anno tertio belli Peloponneſiaci, qui fuit ann. IV. Olympiad. LXXXVII. ſive ann. V.C. CCCXXV.

Hoc

Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe; damnatuſque capitis, ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus; ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt. eoque ipſo anno, qui erat poſt reciperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe, memoriæ mandatum eſt. aliquot deinde annis poſt [33] bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminonda, apud Leuctra ſuperaverunt: ac brevi pòſt tempore, in urbe Roma, lege Licinii Stolonis conſules creari etiam ex plebe cœpti, quum antea jus non eſſet, niſi ex patriciis gentibus, fieri conſules. [34] Circa annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum Philippus, Amyntæ filius, Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus eſt: [35] inque eo tempore Alexander natus eſt: pauciſque inde annis pòſt [36] Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. poſt inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam prœlio magno Athenienſes vincit. tum Demoſthenes orator ex eo prœlio

Hoc enim anno Phormio Athenienſium dux, Lacedæmonios navali prælio bis vicit: ſemel circa Rhium, ubi XLVIII. naves Lacedæmoniorum oppugnat, ac XII. αὐτάνδρους capit; quos deinde novâ navium acceſſione auctos rurſus aggreditur, ſed ambigua victoriâ recedit; mox vero ipſe Phormio XX. navibus auctus, Lacedæmonios in fugam conjecit Corinthum uſque, ut tradit Diodorus Sicul. lib. 12. & Thucydides lib. 2.

33 *Bellum Senonicum*] Sic etiam ſupra bellum Gallicum appellavit, quia à Senonibus, gente Gallicâ, illatum.

34 *Circa annum deinde urbis conditæ* CCCC. *Philippus &c. regnum Macedoniæ adeptus eſt*] Nimis ſecure hic Gellius numerum annorum expreſſit. Neque enim Philippus Amyntæ F. circa ann. V. C. CCCC. Macedoniæ regnum adeptus, verum ann. II. Olympiad. CV. fratri Perdiccæ ab Illyriis occiſo in Macedoniæ regno ſucceſſit, ut auctor Diodorus Siculus lib. 16. Qui incidit in ann. V. C. CCCXCV. Varronianum: quo anno etiam Athenienſes ad Methonem in prælio vicit. Circa annum verò V. C. à Gellio nominatum, ſive Olympiad. CVI. Philippus, re feliciter ubique geſtâ, ac variis gentibus devictis, & imperio ſuo ſubjugatis, ampliſſimum ſibi regnum acquiſiverat, ſtabiliveratque.

35 *Inque eo tempore Alexander natus eſt*] Natus eſt Alexander M. an. I. Olympiad. CVI. die VI. menſis Hecatombæonis, qua die templum Dianæ ab Heroſtrato incenſum conflagravit, ut ſcribit Plutarchus in Alexandro, & Diodorus Sicul. lib. 16. Item Anonymus in Deſcript. Olympiad. ad ejuſdem Olymp. annum. Qui ſecundum Varronem eſt ann. V. C. CCCXCVIII.

36 *Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt*] Iterum hic Gellius παραχρονισμὸν aliquot annorum committit, cum ſcribit Platonem paucis poſt Alexandrum M. natum annis in Siciliam ad Dionyſium juniorem profectum eſſe. Quod omnino fieri nequivit. Nam ante Alexandrum natum jam Plato tertiùm ex Siciliâ in patriam redierat. Ter enim Platonem in Siciliam navigaſſe ſcribit Diogenes Laërtius in ejus Vitâ; primò, ut inſulam & montis Ætnæ crateras inviſeret, quo tempore à Dionyſio majore Siciliæ tyranno adeo male habitus eſt, ut eum etiam venum dederit. quemadmodum etiam teſtatur Plutarchus in Dione, & Diodorus Siculus lib. 15. Quod accidit circa ann. III. Olympiad. XCVIII. hoc eſt, ann. V.C. CCCLXVIII. Quo tempore Plato jam quadrageſimum annum ætatis exceſſerat, ut ipſe teſtatur in Epiſtolâ ſeptimâ. Secundo autem profectus eſt ad Dionyſium Juniorem αἰτῶν γῆν καὶ ἀνθρώπους τοὺς κατὰ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ζησομένους, *locum atque homines poſtulans in Republica à ſe inſtituta victuros*, quod Dionyſium quidem promiſiſſe, non tamen præſtitiſſe idem ait Laërtius. Itaque in patriam rediens, quamvis ægre à Dionyſio dimiſſus, poſtea tertiâ vice Syracuſas profectus, Dionis Dionyſio reconciliandi causâ, ab utroque iterum iterumque arceſſitus.

lio ſalutem fugâ quæſivit; quumque id ei', quòd fugerat, probroſè objiceretur, verſu illo notiſſimo eluſit:

Ἀνὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται [a].

poſtea Philippus ex inſidiis occiditur; & Alexander regnum adeptus ad ſubigendos Perſas in Aſiam atque in Orientem transgreſſus eſt. 37 alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit, in Italiam venit, bellum populo Romano facturus. jam enim 38 fama, virtuſque felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere incœptabat. ſed prius, quàm bellum faceret, vita deceſſit. Eum Moloſſum, quum in Italiam tranſiret, dixiſſe accepimus, ſe quidem ad Romanos ire, quaſi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν. poſtea Macedo Alexander plerâque parte orientali ſubactâ, quum annos undecim regnaviſſet, obiit mortis diem. 39 neque ita longè pòſt Ariſtoteles philoſophus, & pòſt

a *Vir fugiens etiam rurſus pugnabit*, vel *pugnare poteſt.*

---

ceſſitus. Sed re infectâ denuo in patriam rediit ſoſpes. Paulo vero poſt Platonis diſceſſum, Dioclâm collectis copiis, in Siciliam navigans Dionyſium Syracuſis expulit, ac libertatem Syracuſanis reſtituit. Quod factum an. IV. Olympiad. CV. ut eſt apud Diodorum Sicul. lib. 16. qui eſt ann. V. C. CCCXCVII. uno anno antequam Alexander M. natus erat. Plato vero ejuſdem Olympiadis an. I. reverſus videtur; quippe qui in Epiſt. VII. ſcribat, ſe paulo poſt ſuum ex Siciliâ reditum, in Peloponneſo Dionem offendiſſe ludos ſpectantem Olympiacos. Ultra annum vero Platonem apud Dionyſium Syracuſis hæſiſſe, ex eadem Epiſtolâ Platonis facile colligi poteſt; ita ut Plato circa ætatis annum ſeptuageſimum, tertiam hanc in Siciliam profectionem ſuſcepiſſe videatur; poſt reditum vero ſuum adhuc vixit ad an. IV. Olympiad. CVIII. ſive V. C. an. CCCCVI. quo anno natus annos LXXXI. mortuus eſt, ut eſt apud Laërtium in ejus Vitâ.

37 *Alter autem Alexander &c. in Italiam venit*] Fuit avunculus Alexandri Magni, frater quippe Olympiadis, & Rex Epiri. Hic in Italiam à Tarentinis, auxilia adverſus Bruttios deprecantibus, ſollicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in diviſione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis ſororis ſuæ filio Oriens, ſibi Occidens ſorte contigiſſet, ut ſcribit Juſtinus lib. 12. Livius lib. 8. conſtare ſcribit, hunc Alexandrum in Italiam claſſem appuliſſe, T. Manlio Torquato III. & P. Decio Mure Coſſ. qui fuit an. V. C. CCCCXIV. ſive an. I. Olympiad. CX. Itaque ſeptem annis ante Alexandri Magni in Aſiam trajectionem. Plutarchus quoque lib. De Fortunâ Romanor. prope finem, Alexandri Moloſſi expeditionem priorem facit, cum ſcribit Alexandrum M. etiam de expeditione in Italiam ſuſcipiendâ cogitaſſe, ſub prætextu, quod Alexander Moloſſus apud Pandoſiam à Bruttiis & Lucanis eſſet occiſus, re verâ autem gloriæ ſtimulo & imperii æmulatione adverſus Romanos agitatum. Hoc modo verum eſſe nequit, quod Gellius de Alexandro Moloſſo mox ſubjicit, eum ſcilicet dixiſſe, cum in Italiam tranſiret; *ſe quidem ad Romanos ire, quaſi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν.* Cum eo tempore Alexander M. nondum in Aſiam trajeciſſet. *Oiſ.* At hoc quidem quiritandi genus non prodeſt Gellio, quod tamen hactenus etiam placuit Prouſteo. Primum igitur noſſe oportet *andronitin* & *gynæconitin* efferri in Mſſtis Latino more. Deinde neſcio quid turbarum hîc oſtendi ex Lincoln. dum profert *in andro intro ap in andronitin.* Sed & in Regio omittitur τὸ *ipſe.* Sic igitur irritatus Lambecius judicavit in Gellio ita legendum *ſe quidem ad Romanos iſſe* vel *iviſſe quaſi in andronitin; Macedonem ire ad Perſas quaſi in gynæconitin*, lib. II Biblioth. Cæſar. pag. 377, quod ſatis opportunum arbitror. *Gronov.*

38 *Fama virtuſque felicitatis Romanæ*] Eſt aliquid ambiguum. Nam Regius & uterq. Lugdun. tantum legunt *fama virtuteſque Romanæ.* Etiam ſic Thuan. qui inde mox etiam ſcribit *inceptabant.* Idem.

39 *Neque ita longe poſt*] Codex Regius eſt, & unus, qui legit *neque haut longe poſt.* Idem.

40 *Bel-*

pòſt aliquanto Demoſthenes vitâ functi ſunt: iſdemque fermè tempeſtatibus populus Romanus gravi ac diutino Samnitium bello conflictatus eſt: conſuleſque Tib. Veturius & Sp. Poſtumius in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumvallati, ac ſub jugum miſſi, turpi fœdere facto diſceſſerunt; ob eamque cauſam populi juſſu Samnitibus per Feciales dediti, recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum ferè & ſeptuageſimum [40] bellum cum rege Pyrrho ſumtum eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Cittienſis philoſophi celebres erant: eodemque tempore C. Fabricius Luſcinus & Q. Æmilius Papus [41] cenſores Romæ fuerunt; & [42] P. Cornelium Rufinum, qui bis conſul, & dictator fuerat, ſenatu moverunt: [43] cauſamque iſti notæ ſubſcripſerunt, quod eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratiâ decem pondo libras habere. Anno deinde poſt Romam conditam quadringenteſimo ferme & nonageſimo, conſulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appii illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco bellum adverſum Pœnos primum cœptum eſt. neque diu poſt Callimachus poëta Cyrenenſis Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus eſt. annis deinde poſteà paulò pluribus quàm viginti, pace cum Pœnis factâ, conſulibus Claudio Centone Appii Cæci filio & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romæ cœpit, [44] poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & ſexaginta, [45] poſt Menandri annis circiter quinquaginta duo-

40 *Bellum cum rege Pyrrho ſumtum eſt*] Non accuratum annorum numerum expreſſit Gellius, ut alias quoque non ſemel fecit, quo bellum cum Pyrrho Epirotarum rege cæptum eſt. Ex Faſtis enim Capitolinis fuit is annus V. C. CCCCLXXIII. Varronis vero ann. V. C. CCCCLXXIV. quo Pyrrhus Epirotarum Rex à Tarentinis in auxilium vocatus, venit cum exercitu, atque elephantis in Italiam.

41 *Cenſores Romæ fuere*] Anno nimirum V. C. CCCCLXXVIII. ſecundum Faſtos Capitolinos; Varroniano autem CCCCLXXIX. C. Fabricius Luſcinus, Q. Æmilius Papus cenſores luſtrum Romæ fecerunt XXXIII. Cenſa ſunt civium capita CCLXXI. M. cum CCXXIV. ut habet Epitome Liviana lib. 14.

42 *P. Cornelium Rufinum &c. ſenatu moverunt*] Vide ſupra lib. 4 cap. 8. & quæ ibi notata ſunt.

43 *Cauſamque iſti notæ ſubſcripſerunt*] Quum ſic olim ederetur, medio tempore exhibere inceperunt *ſubſcripſere*, quod recte Stephanus iterum mutavit, quia ſcripti omnes iſtam terminationem oſtentant. Sed & alterum, quod in his alienum eſt, & ipſe potuit noſſe, neſcio cur toleraverit; vidiſſe enim potuit in Regio legi *cauſam iſti* &c. ut certe ego vidi. Jam quoque pater notavit in Lugdun. majore ſimiliter legi, qui duo quum ſint optimi, proſcribo reliquos ut Gellianæ manus parum curioſos propagatores, & ita primo ſcriptum fuiſſe credo. Inſuper quum ex Stephani editione excidiſſet copulativa *quadringenteſimo ferme nonageſimo*, id placuit deinde ſequi, quum eam tueantur ſimul priores editiones & codices ſcripti, unde aliter egiſſe me vides. Ab uno tantum Lugdun. min. abeſſe video; cui ſimilem ſi fortaſſis habuit Stephanus, non oportuit illi tantum indulgeri. *Gronov.*

44 *Poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus fere centum & ſexaginta*] Si CLX. annos deducas ab ann. V. C. DXIV. obitus Sophoclis & Euripidis incidet in an. V. C. CCCLIV. ſive ann. I. Olympiad. XCV. ex Diodoro Siculo Apollodorum ſequente diſcimus eos obiiſſe eodem ann. III. Olymp. XCIII. ſive an. V. C. CCCXLVIII. ſed fortaſſe Gellius eos ſequitur, qui Sophoclem ſexennio poſt Euripidem deceſſiſſe volunt, ut etiam ſupra XIII, 18. notatum.

45 *Poſt Menandri annis circiter quinquaginta duobus*]

Digitized by Google

duobus. Claudium & Tuditanum conſules ſequuntur [46] Q. Valerius & C. Mamilius: quibus natum eſſe Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, ſcripſit: eumque [47] quum ſeptimum & ſexageſimum [48] annum ageret, duodecimum Annalem ſcripſiſſe, idque ipſum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde poſt Romam conditam [49] quin-

duobus] Deductis itaque ann. LII. ab ann. U.C. IↃXIV. mortalis Menandri erit an. V.C. CCCCLXII. ſive an. I. Olympiad. CXXII. Biennio tamen poſt Menandrum obiiſſe, colligi poſſe videtur ex Veteri Inſcriptione, quæ Romæ exſtat, & vulgata eſt in Corpore Gruteriano pag. 1027. n. 2. ubi ſcribitur, Menandrum obiiſſe anno ætatis quinquageſimo ſecundo, archonte Philippo, natum autem fuiſſe ſub archonte Soſigene.

ΜΕΝΑΝΔΡΟϹ. ΔΙΟΠΕΙΘΟΥϹ.
ΚΗΦΙϹΙΕΥϹ. ΕΓΕΝΝΗΘΗ.
ΑΡΧΟΝΤΟϹ. ϹΩϹΙΓΕΝΟΥϹ
ΕΤΕΛΕΥΤΗϹΕΝ. ΕΤΩΝ. Ν'
ΚΑΙ. Β'. ΕΠΙ. ΑΡΧΟΝΤΟϹ.
ΦΙΛΙΠΠΟΥ. ΚΑΤΑ. ΤΟ. Β'.
ΚΑΙ. Λ' ΕΤΟϹ. ΤΗϹ. ΠΤΟΛΕΜΑΙ
ΟΥ. ΤΟΥ. ϹΩΤΗΡΟϹ. ΒΑϹΙΛΕΙΑϹ.

Id eſt, *Menandrus Diopithis F. populo Cephiſieus, natus eſt Archonte Soſigene. Obiit annorum duum & quinquaginta, Archonte Philippo, anno altero & trigeſimo regni Ptolemæi Soteris.* Soſigenes vero archon Athenis fuit ann. III. Olymp. CIX. ſive an. V.C. CCCCXII. quibus ſi addas annos quinquaginta duos, habebis an. III. Olymp. CXVII. ſive ann. V.C. CCCLXIV. quod vero additur in Inſcriptione, Menandrum obiiſſe an. XXXII. Ptolemæi Soteris, iſtud ſane non convenit cum prioribus, ſed potius cum Gellio. Nam annus XXXII. Ptolemæi Soteris incidit in annum I. Olymp. CXXII. ſive ann. V.C. CCCCLXI. ſiquidem regni ipſius anni computantur à morte Alexandri Magni an. I. Olymp. CXIV. ſive an. V.C. CCCCXXX. In alterutro itaque erratum, vel in annis ætatis Menandri, vel in annis regni Ptolemæi Soteris, ſive Lagidæ aſſignandis. In Prolegomenis tamen Ariſtophanis totidem anni Menandro tribuuntur: τελευτᾷ δ' ἐν Ἀθήναις ἐτῶν ὑπάρχων νϛ'. Anonymus autem Olympiadum Scriptor Menandri mortem refert ad ann. II. Olymp. CXXIII. quo archontem Philippum, ſive eundem, quem Inſcriptio Vetus habet, iterum, ſive alium cognominem facit, Menandro vero L. tantum annos tribuit: Μένανδρος Διοπείθους Κηφισιεὺς κωμῳδοποιὸς ἐτελεύτησεν ἐτῶν ν'. Sed multum fallitur, nec ſibimet ipſe conſtat Anonymus; cum enim Menandri natalem faciat an. II. Olymp. CIX. archonte Soſigene; ſi inde numeres quinquaginta annos, habebis ann. I. CXXII. Quod convenit cum Gellio, & an. XXXII. regni Ptolemæi, quo Menandrum mortuum eſſe Vetus ait Inſcriptio. Ab his uno anno iterum abit Euſebius in Chronicis, qui Menandri mortem refert ad ann. IV. Olympiad. CXXI. ſive ann. V.C. CCCCLXI.

46 *Q. Valerius & C. Mamilius*] Sic alterius horum conſulum nomen legendum, non ut vulgo, *C. Manilius*. Conſules enim Romæ fuere C. Mamilius Furius, Q. Valerius Fabro ann. V.C. IↃXIV. ſecundum Faſtos Capitolinos, ſive Varron. an. V.C. IↃXV. Quo anno Ennium natum eſſe etiam ex Cicerone, Tuſc. Quæſt. lib. I. & Bruto; in verbis bene notis manifeſtum eſt. *Oiſ.* Sic corrigendum nomen conſulis jam monuit Paulus Merula atque etiam margini codicis ſui inſcripſit Lambecius. Sed quis docuit Oiſelium ſcribere *C. Mamilius Furius?* Sic in alienis acuti ad propria remittimur. Pigius mirabiliter ſcribit ad annum DXIV recte eoſdem conſules nominare Gellium, nec dubitat citare *Mamilius*, quaſi ita in Gellio exſtaret, quod in nulla editione reperio.

47 *Quum ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duodecimum Annalem ſcripſiſſe*] Qui fuit Varron. ann. V.C. IↃ LXXXII. Cæterum pro *duodecimum Annalem*, ut omnes habent libri, P. Merula in Commentariis ad Ennium lib. 18. legendum cenſet, *duodevigeſimum Annalem*, cui aſſentitur Voſſius lib. I cap. 2. De Hiſtor. Latinis, quaſi Gellius dicat, extremam Annalium partem, quæ ex Vargunteji diviſione libris 18. conſtitit, demum ab Ennio conſcriptam eſſe, triennio ante obitum ſuum. Ennium autem libros 18. Annalium conſcripſiſſe, deſignare videtur Diomedes lib. 3. ubi in Putſchiana editione legitur: *Epos Latinum primus digne ſcripſit is, qui res Romanorum* XIIX. *complexus eſt libris, qui & Annales inſcribuntur, quod ſingulorum fere annorum actus contineant; ſicuti publici Annales, quos Pontifices, Scribæque conficiunt de Romanis, quod Romanorum res geſtas declarant.* In aliis etiam Codd. apud Diomedem, teſte Merula, ipſum *Ennii* nomen expreſſum invenitur, hoc modo: *digne ſcripſit Ennius, is, qui &c.* Vide ſis etiam Voſſium dict. lib. I. De Hiſtor. Latin. cap. 2.

48 *Annum ageret*] Ita vulgo fateor in MSStis legi; ſed Reg. & Lugdun. maj. *haberet*. Gronov.

49 *Quin-*

Digitized by Google

[49] quingenteſimo undeviceſimo , Sp. Carvilius Ruga primus Romæ de amicorum ſententiâ divortium cum uxore fecit, [50] quod ſterilis eſſet, juraſſetque apud cenſores uxorem ſe liberûm quærendorum cauſa habere. eodemque anno C. Nævius poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, [51] in libro de Poëtis primo, ſtipendia feciſſe ait bello Pœnico primo; idque ipſum Nævium dicere [52] in eo carmine, quod de eodem bello ſcripſit. [53] [54] Porcius autem Licinius ſeriùs Poëticam Romæ cœpiſſe dicit in his verſibus:

> [55] *Pœnico bello ſecundo Muſa pinnato gradu*
> *Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem feram.*

[56] ac

49 *Quingenteſimo undeviceſimo*] Supra lib. 4 cap. 3. Gellius ſcribit divortium à Sp. Carvilio cum uxore factum ann. V. C. Iↄ xxiii. M. Attilio & P. Valerio Coſſ. unde annorum numerus hoc loco reponendus, Sed Conſulum nomina male appoſuit. Nam an. V. C. Iↄxxiii. non M. Attilius & P. Valerius, ſed M. Pomponius Matho & C. Papyrius Maſo Conſules fuêre, ut ex Faſtis manifeſtum. Atque ſub hiſce Conſulibus primum divortium Romæ factum fuiſſe, teſtatur etiam Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. ubi quam nominat Olympiadem 137; ea incidit in ann. U. C. Iↄxxii. ex Faſtis Capitolinis; qui eoſdem Coſſ. hoc anno habent, quos Dionyſius recenſet. Hic autem ex Varronis calculo eſt an. U. C. Iↄ xxiii. quo divortium primum Carvilium feciſſe Gellius ſupra ſcripſit. Itaque Conſulum nomina apud Gellium lib. 4 cap. 3. non autem annorum U. C. numerus utrobique mutandus in annum U. C. Iↄ xxvii. quo Conſules fuêre M. Attilius & P. Valerius , ut voluit Lambecius; ſub illis enim Coſſ. nulli Romæ Cenſores fuêre; à quibus tamen Sp. Carvilius jurare coactus fuit. *Oiſ.* Verum attendi debuit Gellium in libro iv c. 3 loqui ex Servii Sulpicii libro de dote , non ex ſuo ore , ut clare patet , ac bene notatur ab Pigio ad annum ᴅxix, ubi & iſte vir doctus ſatagit. Teſtor interim in Thuan. excerpto me legiſſe *quingenteſimo & viceſimo.* Gronov.

50 *Quod ſterilis eſſet*] Cod. Tornæſ. *quod ſterila eſſet.* Oiſ. Adſcripſit idem codici ſuo Scioppius. Etiam exſtat clare in Thuan. Lugdun. utroq. Mem. Petav. Tum nimis diu jam notatum videtur ab viris doctis, Feſto Pompeio, Giſanio ad Lucretium , G. J. Voſſio in Etymolog. Auſonio Popma de Uſu antiq. locut. libro i. pag. 45, ut non debuerit hinc diutius exulare, etſi de codice Regio nihil mutatum aut notatum videam. *Gronov.*

51 *In libro de poetis primo*] Reg. Thuan. Lugd. ut. Petav. habent *libris*, unde conjecit pater *in libris de poetis, prima ſtipendia feciſſe.* Gronov.

52 *In eo carmine , quod de eodem bello ſcripſit*] Verſibus bellum iſtud à Nævio conſcriptum fuit Saturniis dictis, ut teſtatur Feſtus: *Verſus antiquiſſimi, quibus Faunus fata ceciniſſe hominibus videtur, Saturnii appellantur; quibus & à Nævio bellum Punicum conſcriptum eſt.* Hoc bellum unico volumine & continenti ſcripturâ Nævius ſcripſerat: Cujus autem Octavius Lampadio diviſit in libros ſeptem, ut Suetonius inquit lib. de Illuſtr. Grammat.

53 *Porcius autem Licinius*] Hujus meminit & infra Auctor noſter lib. 19 cap. 9. ubi quoſdam ejus verſus adducit. Nobili proſapia apud Romanos ortum putat Gyraldus de Hiſtoria Poëtarum Dialog. x. Torrentius vero Comment. ad Horatium , libertum à Porciorum aliquo manumiſſum. Quicquid ſit, ſaltem conſtat Porc. Licinium variis ſcriptis, præſertim Epigrammatis conſcribendis excelluiſſe; poſt bellum etiam Punicum ſecundum floruiſſe, ſatis manifeſtum ex diſticho ſequenti; quo autem anno V. C. natus ſit, vel deceſſerit, cum Veteres ſileant, mihi incompertum.

54 *Porcius autem Licinius*] Scioppius adſcripſit in margine *Porcium Licinium.* Neque reor vererem ullum codicem eſſe , ubi non hæc duo nomina in quarto caſu exhibeantur. Andr. Schottus lib. ii Obſerv. cap. 16 negat ſe ſcire cur etiam Licinium illum nominet hoc loco Gellius. Itaque idem Scioppius adſcripſit prætetea [f. Licinum,] Quod ad Schottum attinet, non debuit magis id mirari in Gellio , quam in Soſipatro Chariſio, qui ſic citat quoque: *Fretus, hujus fretus, Porcius Licinius.* Et locum hunc Gellii advocat Voſſius de Poetis Latinis cap. 1. Porcius Licinus occurrit in Faſtis Romanis, ut iſto nomine fuerint proprie magiſtratus iſti. Sed potuit quid interveniſſe quod neſcimus, cur hic tali gemino gentili nomine fuerit indicatus. *Gronov.*

55 *Pænico bello ſecundo, &c.*] Etſi enim rudia quædam initia Poëſios Latinæ fuerint mox à primo

bello

Digitized by Google

[56] ac deinde annis fere pòſt quindecim bellum adverſus Pœnos ſumtum eſt: atque non nimium longe [57] M. Cato orator in civitate, [58] & Plautus poëta in ſcena floruerunt. [59] iſdemque temporibus [60] Diogenes Stoïcus, & [61] Carneades Academicus, & [62] Critolaus Peripateticus ab Athenien-

bello Punico, ut ex iis fabulis, quas Livius Andronicus, & haud longe poſt eum Cn. Nævius populo dediſſe conſtat, videtur tamen Porcius Licinius ob illuſtre incrementum, quod mox ſumpſerit bello Punico ſecundo, eo præſertim tempore ejus initium ſtatuere. Quo etiam reſpexit Horatius lib. 2. Epiſt. 1. ubi de populo Romano ſcribit:

Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et poſt Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles & Theſpis & Æſchylus utile ferrent.

56 *Ac deinde annis fere poſt quindecim bellum adverſus Pœnos ſumptum eſt*] Ex Faſtis Capitolinis belli Punici ſecundi initium fuit an. V. C. IↃ XXXV. ſecundum Varronem autem ann. V. C. IↃ XXXVI. P. Cornelio Scipione, Ti. Sempronio Longo Coſſ. Pax Carthaginienſibus data an. V. C. IↃ LIII. Varroniano, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto Coſſ.

57 *M. Cato orator*] Intelligitur Cato Major, qui & Cenſorius dicitur, cujus vitam Plutarchus conſcripſit. De eo enim Plinius lib. 7 cap. 27. ſcribit: *Tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator.* Unde & apud Juſtinum lib. 33. eodem modo, quo apud Gellium hic, *Cato Orator*, pro Majore, aut Cenſorio legitur. Catonem autem Majorem hoc loco intelligi vel inde manifeſtum, quod natus an. V. C. IↃ XX. ut colligi poteſt ex Cicerone De Senectute, ubi ipſe Cato ſe natum dicit ſex annos, poſtquam Livius Andronicus fabulam primum docuiſſet, Centone Tuditanoque Coſſ. florere cœperit bello Punico ſecundo, in quo ſub Fabio Maximo militaverit. Vixit autem uſque ad bellum Punicum tertium, quod cœpit an. V. C. IↃ CV. L. Marcio Cenſorino & M. Manilio Coſſ. ejuſque perſuaſione potiſſimum factum, quod Romani incitati Carthaginienſibus bellum indixerint.

58 *Plautus Poëta in ſcenâ*] Annum, quo Plautus fatis conceſſerit, indicat Cicero in Bruto: *Plautus P. Claudio, L. Porcio, viginti annis poſt illos* (Cethegum & Tuditanum) *quis ante dixi, Coſſ. mortuus eſt.*

59 *Iſdemque temporibus Diogenes Stoicus & Carneades &c. legati ſunt*] De celebri hac Athenienſium legatione ad S. P. Q. R. etiam Auctor noſter ſupra lib. 7 c. 14. egit. Plutarchus in Catonis Vita ſcribit hanc trium celeberrimorum virorum legationem è Græciâ Romam veniſſe Catone valde ſene. Annum deſignat Cicero in Lucullo, ſive Academ. Quæſt. lib. 4. ubi ex Clitomacho Carneadis diſcipulo, eam confert in conſules P. Cornelium Scipionem, & M. Marcellum, cum A. Albinus prætor Romæ eſſet, qui fuit annus Varronianus V. C. IↃ XCIX. hoc eſt ann. II. Olympiad. CLVI. Falſus itaque Gellius, qui iſtam legationem contigiſſe vult ſub bellum Punicum ſecundum, ante Ennii mortem; cum Ennius diem obierit an. V. C. IↃ LXXXV.

60 *Diogenes Stoicus*] De quo Athenæus lib. 5. Deipnoſoph. cap. 13. ita ſcribit: Διογένης Ἐπικούρειος, ἕξιν ἔχων ἱκανὴν ἐν οἷς μετεχειρίζετο λόγοις, τὸ μὲν γένος ἦν ἐκ Σελευκείας τῆς ἐν Βαβυλῶνι, ἀποδοχῆς δ᾽ ἐτύγχανε παρὰ τοῦ βασιλέως, καίτοι τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς λόγοις χαίροντι. Id eſt, *Diogenes Epicureus ſatis promptus atque diſertus, cum de re quapiam diſputaret, qui genus ducebat è Seleuciâ Babyloniæ vicina, acceptus gratuſque* (Alexandro Syriæ) *regi fuit, quamvis Stoicorum placitis gauderet.* Subjicit poſtea Athenæus, hunc Diogenem, mandato Antiochi, qui Alexandro in regno ſucceſſit, cum ejus virulentam maledicentiam pati non poſſet, occiſum eſſe. Regnare autem cœpit Antiochus ann. IV. Olymp. CLVIII. Itaque non diu poſt Diogenes Babylonius occiſus. Vixit autem annos LXXXVIII. ut teſtatur Lucianus in Macrobiis. Si itaque ponamus Diogenem occiſum Olympiad. CLIX. hoc eſt, circiter an. V. C. IↃ CX. annos fuit natus Diogenes LXXVII. quo tempore legationem cum Carneade & Critolao obierit.

61 *Carneades Academicus*] Scribit Laërtius in ejus Vita ex Apollodori Chronicis, Carneadem diſceſſiſſe ann. IV. Olympiad. CLXII. Φησὶ δὲ Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς ἀπελθεῖν αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἔτει τετάρτῳ τῆς δευτέρας καὶ ἑξηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, βιώσαντα ἔτη πέντε πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα. *Refert Apollodorus in Chronicis, cum rebus humanis exceſſiſſe Olympiadis centeſimæ ſexageſimæ ſecundæ anno quarto, cum vixiſſet annos octoginta quinque.* Antea dixerat Laërtius moriente Carneade, defectionem Lunæ factam; quod & teſtatur Anonymus in Olympiad. CLXII. notat: Ἔκλειψις σελήνης, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Καρνεάδης ὁ φιλόσοφος τὸν βίον μετήλλαξε. De Lunæ eclipſi idem tradit Suidas in Καρνεάδης. Mortuus itaque Carneades ann. IV. Olympiad. CLXII. qui eſt an. V. C. IↃ CXXV. Varron. cum vixiſſet annos LXXXV. ut præter Laërtium, etiam ſcribit Lucianus in Macrobiis. Cicero lib. 4. Academ. quæſtion.

nienſibus, ad ſenatum populi Romani, [63] negotii publici gratiâ, legati ſunt. [64] neque magno intervallo poſtea Q. Ennius, & juxta Cæcilius, & [65] Terentius, ac ſubinde & Pacuvius, & Pacuvio jam ſene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. ſed progreſſi longiùs ſumus, quum finem propoſuerimus annotatiunculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

ſtion. ait Carneadem vixiſſe annos xc. ut & facit Valerius Maximus lib. 8 cap. 7. ſed haud dubie numero rotundo, nec adeo accurato, uterque uſus eſt, ut quidem fecit Apollodorus in Chronicis. Petavius tamen in Miſcellan. Exercit. poſt Juliani Imper. Opera, cap. 8. ex Cicerone demonſtrare conatur, Carneadem adhuc in vivis fuiſſe ann. v. c. IↃ CLII. ſive ann. III. Olymp. CLXIX. cui iterum aſſentiri nequit, ſed hac in re Apollodori potius, quam Ciceronis teſtimonium ſequendum, contendit Jonſius De Scriptor. Hiſt. Philoſ. lib. 2 c. 14. cui & nos calculum adjicimus.

62 *Critolaus Peripateticus*] Hunc quoque Lucianus inter Longævos ponit, & vixiſſe ſcribit ultra LXXXII. annos. Quo vero anno v. c. obierit, incertum. Craſſus apud Ciceronem lib. 1. de Oratore, ait, ſe, cum quæſtor ex Macedoniâ veniſſet Athenas, inter cæteros viros celebres, etiam Critolaum peripateticum vidiſſe. Quæſturâ autem functus eſt Craſſus circa annum v. c. IↃCL. Si itaque tum temporis adhuc vixerit Critolaus; neceſſe eſt, ut legationis tempore tantum fuerit annorum circiter xxx. Quod autem Craſſus Critolaum Athenis viderit, dubio non carere, merito ſcribit Jonſius dicto lib. 2 cap. 14. quem vide ſis.

63 *Negotii publici gratiâ*] Supra lib. 7 cap. 14. Auctor noſter cauſam expreſſit, nempe, ut Athenienſibus multa quingentorum talentorum ob Oropi vaſtationem indicta remitteretur. Altius totum hoc negotium repetit Pauſanias in Achaicis, ſive lib. 7. ubi narrat, cum Athenienſes egeſtate potius, quam liberâ voluntate impulſi, (utpote qui Macedonico bello rebus acciſis, Græcorum jam prope egentiſſimi eſſent,) ſociam civitatem Oropum diripuiſſent, ab Oropiis Romanum Senatum appellatum; Senatum vero Romanum cum injuriam factam illis cenſuiſſet, Sicyonios juſſiſſe ab Athenienſibus multam petere, quanti ſcilicet illatam Oropiis injuriam ipſi æſtimasſent. Sicyonios autem diem judicii non obeuntibus Athenienſibus, multam illis quingentûm talentorum irrogaſſe; eam vero Athenienſes pendere recuſantes ad S. P. Q. R. provocâſſe; quod factum hac illuſtri legatione; quæ tantum valuit, ut Senatus Romani decreto ea multa ad centum duntaxat talenta redacta fuerit. Vide & Plutarchum in Catone Majore.

64 *Neque magno intervallo poſtea Ennius*] Falſiſſimum hoc. Nam Ennium jam XIV. annis ante hanc legationem diem ſuum obiiſſe, manifeſtum ex Cicerone in Bruto, & De Senectute, ubi ſcribit, eum mortuum Q. Marcio Philippo & Cn. Servilio Cæpione Coſſ. hoc eſt, ann. v. c. IↃLXXXV. ſive ann. IV. Olymp. CLII. Hieronymus tamen in Chronico Euſebiano mortem Ennii refert uno anno poſt, ac Cicero fecit, nempe ad Olympiad. CLIII. an. I. ubi notat: *Ennius poëta ſeptuagenario major articulari morbo periit: ſepultuſque in Scipionis monumento, viâ Appiâ, intra primum ab Urbe miliarium. Quidam oſſa ejus Rudiam ex Ianiculo tranſlata affirmant.*

65 *Terentius*] Floruit Terentius medio tempore inter bellum Punicum ſecundum ac tertium. Obitus annum notat Hieronymus in Chronico ad an. III. Olympiad. CLV. *Publius Terentius Afer Comœdiarum ſcriptor ob ingenium & formam libertate donatus in Arcadiâ moritur, qui primam Andriam antequam Ædilibus venderet, Cæcilio* (leg. *Acilio*. Nam Andria Terentii acta eſt an. v. c. IↃ LXXXVIII. Cæcilius autem jam deceſſerat ann. v. c. IↃ LXXXVI. anno ſcilicet poſt mortem Ennii, ut modo vidimus) *multum ſe miranti legit.* Is vero eſt annus v. c. IↃ XCVI. Triennio ita mors Terentii ante legationem Carneadis & ſociorum accidit.

[56] ac deinde annis fere pòſt quindecim bellum adverſus Pœnos ſumtum eſt: atque non nimium longe [57] M. Cato orator in civitate, [58] & Plautus poëta in ſcena floruerunt. [59] Iſdemque temporibus [60] Diogenes Stoïcus, & [61] Carneades Academicus, & [62] Critolaus Peripateticus ab Athenien-

bello Punico, ut ex iis fabulis, quas Livius Andronicus, & haud longe poſt eum Cn. Nævius populo dediſſe conſtat, videtur tamen Porcius Licinius ob illuſtre incrementum, quod mox ſumpſerit bello Punico ſecundo, eo præſertim tempore ejus initium ſtatuere. Quo etiam reſpexit Horatius lib. 2. Epiſt. 1. ubi de populo Romano ſcribit:

Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et poſt Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles & Theſpis & Æſchylus utile ferrent.

56 *Ac deinde annis fere poſt quindecim bellum adverſus Pœnos ſumptum eſt*] Ex Faſtis Capitolinis belli Punici ſecundi initium fuit an. V. C. Iↄ xxxv. ſecundum Varronem autem ann. V. C. Iↄ xxxvi. P. Cornelio Scipione, Ti. Sempronio Longo Coſſ. Pax Carthaginienſibus data an. V. C. Iↄ LIII. Varroniano, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto Coſſ.

57 *M. Cato orator*] Intelligitur Cato Major, qui & Cenſorius dicitur, cujus vitam Plutarchus conſcripſit. De eo enim Plinius lib. 7 cap. 27. ſcribit: *Tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator.* Unde & apud Juſtinum lib. 33. eodem modo, quo apud Gellium hic, *Cato Orator*, pro Majore, aut Cenſorio legitur. Catonem autem Majorem hoc loco intelligi vel inde manifeſtum, quod natus an. V. C. Iↄ xx. ut colligi poteſt ex Cicerone De Senectute, ubi ipſe Cato ſe natum dicit ſex annos, poſtquam Livius Andronicus fabulam primum docuiſſet, Centone Tuditanoque Coſſ. florere cœperit bello Punico ſecundo, in quo ſub Fabio Maximo militaverit. Vixit autem uſque ad bellum Punicum tertium, quod cœpit an. V. C. Iↄ CV. L. Marcio Cenſorino & M. Manilio Coſſ. ejuſque perſuaſione potiſſimum factum, quod Romani incitati Carthaginienſibus bellum indixerint.

58 *Plautus Poëta in ſcenâ*] Annum, quo Plautus fatis conceſſerit, indicat Cicero in Bruto: *Plautus P. Claudio, L. Porcio, viginti annis poſt illos* (Cethegum & Tuditanum) *quos ante dixi, Coſſ. mortuus eſt.*

59 *Iſdemque temporibus Diogenes Stoicus & Carneades &c. legati ſunt*] De celebri hac Athenienſium legatione ad S. P. Q. R. etiam Auctor noſter ſupra lib. 7 c. 14. egit. Plutarchus in Catonis Vita ſcribit hanc trium celeberrimorum virorum legationem è Græciâ Romam veniſſe Catone valde ſene. Annum deſignat Cicero in Lucullo, ſive Academ. Quæſt. lib. 4. ubi ex Clitomacho Carneadis diſcipulo, eam confert in conſules P. Cornelium Scipionem, & M. Marcellum, cum A. Albinus prætor Romæ eſſet, qui fuit annus Varronianus V. C. Iↄ XCIX. hoc eſt ann. II. Olympiad. CLVI. Falſus itaque Gellius, qui iſtam legationem contigiſſe vult ſub bellum Punicum ſecundum, ante Ennii mortem; cum Ennius diem obierit an. V. C. Iↄ LXXXV.

60 *Diogenes Stoicus*] De quo Athenæus lib. 5. Deipnoſoph. cap. 13. ita ſcribit: Διογένης Ἐπικούρειος, ἱκανὸς ὢν ἐν οἷς μετεχειρίζετο λόγοις, τὸ μὲν γένος ἦν ἐκ Σελευκίας τῆς ἐν Βαβυλῶνι, ἀποδεχθεὶς δ' ἐτύγχανε παρὰ τῷ βασιλεῖ καίτοι τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς λόγοις χαίροντι. Id eſt, *Diogenes Epicureus ſatis promptus atque diſertus, cum de re quapiam diſputaret, qui genus ducebat è Seleuciâ Babyloniæ vicina, acceptus gratuſque* (Alexandro Syriæ) *regi fuit, quamvis Stoicorum placitis gauderet.* Subjicit poſtea Athenæus, hunc Diogenem, mandato Antiochi, qui Alexandro in regno ſucceſſit, cum ejus virulentam maledicentiam pati non poſſet, occiſum eſſe. Regnare autem cœpit Antiochus ann. IV. Olymp. CLVIII. Itaque non diu poſt Diogenes Babylonius occiſus. Vixit autem annos LXXXVIII. ut teſtatur Lucianus in Macrobiis. Si itaque ponamus Diogenem occiſum Olympiad. CLIX. hoc eſt, circiter an. V. C. Iↄ CX. annos fuit natus Diogenes LXXVII. quo tempore legationem cum Carneade & Critolao obierit.

61 *Carneades Academicus*] Scribit Laërtius in ejus Vita ex Apollodori Chronicis, Carneadem diſceſſiſſe ann. IV. Olympiad. CLXII. Φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς ἀπελθεῖν αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἔτει τετάρτῳ τῆς δευτέρας καὶ ἑξηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, βιώσαντα ἔτη πέντε πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα. *Refert Apollodorus in Chronicis, eum rebus humanis exceſſiſſe Olympiadis centeſimæ ſexageſimæ ſecundæ anno quarto, cum vixiſſet annos octoginta quinque.* Antea dixerat Laërtius moriente Carneade, defectionem Lunæ factam; quod & teſtatur Anonymus in Olympiad. CLXII. notat: Ἔκλειψις σελήνης, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Καρνεάδης ὁ φιλόσοφος τὸν βίον μετήλλαξε. De Lunæ eclipſi idem tradit Suidas in Καρνεάδης. Mortuus itaque Carneades ann. IV. Olympiad. CLXII. qui eſt an. V. C. Iↄ CXXV. Varron. cum vixiſſet annos LXXXV. ut præter Laërtium, etiam ſcribit Lucianus in Macrobiis. Cicero lib. 4. Academ. quæſtion.

nienſibus, ad ſenatum populi Romani, [63] negotii publici gratia, legati ſunt. [64] neque magno intervallo poſtea Q. Ennius, & juxta Cæcilius, & [65] Terentius, ac ſubinde & Pacuvius, & Pacuvio jam ſene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. ſed progreſſi longiùs ſumus, quum finem propoſuerimus annotatiunculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

ſtion. ait Carneadem vixiſſe annos xc. ut & facit Valerius Maximus lib. 8 cap. 7. ſed haud dubie numero rotundo, nec adeo accurato, uterque uſus eſt, ut quidem fecit Apollodorus in Chronicis. Petavius tamen in Miſcellan. Exercit. poſt Juliani Imper. Opera, cap. 8. ex Cicerone demonſtrare conatur, Carneadem adhuc in vivis fuiſſe ann. v. c. IↃ clii. ſive ann. iii. Olymp. clxix. cui iterum aſſentiri nequit, ſed hac in re Apollodori potius, quam Ciceronis teſtimonium ſequendum, contendit Jonſius De Scriptor. Hiſt. Philoſ. lib. 2 c. 14. cui & nos calculum adjicimus.

62 *Critolaus Peripateticus*] Hunc quoque Lucianus inter Longævos ponit, & vixiſſe ſcribit ultra lxxxii. annos. Quo vero anno v. c. obierit, incertum. Craſſus apud Ciceronem lib. 1. de Oratore, ait, ſe, cum quæſtor ex Macedoniâ veniſſet Athenas, inter cæteros viros celebres, etiam Critolaum peripateticum vidiſſe. Quæſturâ autem functus eſt Craſſus circa annum v. c. IↃcl. Si itaque tum temporis adhuc vixerit Critolaus; neceſſe eſt, ut legationis tempore tantum fuerit annorum circiter xxx. Quod autem Craſſus Critolaum Athenis viderit, dubio non carere, merito ſcribit Jonſius dicto lib. 2 cap. 14. quem vide ſis.

63 *Negotii publici gratiâ*] Supra lib. 7 cap. 14. Auctor noſter cauſam expreſſit, nempe, ut Atheni-enſibus multa quingentorum talentorum ob Oropi vaſtationem indicta remitteretur. Altius totum hoc negotium repetit Pauſanias in Achaicis, ſive lib. 7. ubi narrat, cum Athenienſes egeſtate potius, quam liberâ voluntate impulſi, (utpote qui Macedonico bello rebus acciſis, Græcorum jam prope egentiſſimi eſſent,) ſociam civitatem Oropum diripuiſſent, ab Oropiis Romanum Senatum appellatum; Senatum vero Romanum cum injuriam factam illis cenſuiſſet, Sicyonios juſſiſſe ab Athenienſibus multam petere, quanti ſcilicet illatam Oropiis injuriam ipſi æſtimaſſent. Sicyonios autem diem judicii non obeuntibus Athenienſibus, multam illis quingentûm talentorum irrogaſſe; eam vero Athenienſes pendere recuſantes ad S. P. Q. R. provocâſſe; quod factum hac illuſtri legatione; quæ tantum valuit, ut Senatus Romani decreto ea multa ad centum duntaxat talenta redacta fuerit. Vide & Plutarchum in Catone Majore.

64 *Neque magno intervallo poſtea Ennius*] Falſiſſimum hoc. Nam Ennium jam xiv. annis ante hanc legationem diem ſuum obiiſſe, manifeſtum ex Cicerone in Bruto, & De Senectute, ubi ſcribit, eum mortuum Q. Marcio Philippo & Cn. Servilio Cæpione Coſſ. hoc eſt, ann. v. c. IↃlxxxv. ſive ann. iv. Olymp. clii. Hieronymus tamen in Chronico Euſebiano mortem Ennii refert uno anno poſt, ac Cicero fecit, nempe ad Olympiad. cliii. an. 1. ubi notat: *Ennius poeta ſeptuagenario major articulari morbo periit: ſepultuſque in Scipionis monumento, vid Appiâ, intra primum ab Urbe miliarium. Quidam oſſa ejus Rudiam ex Ianiculo tranſlata affirmant.*

65 *Terentius*] Floruit Terentius medio tempore inter bellum Punicum ſecundum ac tertium. Obitus annum notat Hieronymus in Chronico ad an. iii. Olympiad. clv. *Publius Terentius Afer Comœdiarum ſcriptor ob ingenium & formam libertate donatus in Arcadiâ moritur, qui primam Andriam antequam Ædilibus venderet, Cæcilio* (leg. *Acilio.* Nam Andria Terentii acta eſt an. v. c. IↃ lxxxviii. Cæcilius autem jam deceſſerat ann. v. c. IↃ lxxxvi. anno ſcilicet poſt mortem Ennii, ut modo vidimus) *multum ſe miranti legit.* Is vero eſt annus v. c. IↃ xcvi. Triennio ita mors Terentii ante legationem Carneadis & ſociorum accidit.

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER OCTAVUSDECIMUS.

Caput I.

Diſputationes à philoſopho Stoïco, & contrà à Peripatetico, arbitro Favorino factæ: quæſitumque inter eos, quantum in perficiendâ vitâ beatâ virtus valeret; quantumque eſſet in iis, quæ dicuntur extranea.

FAMILIARES Favorini erant duo quidam non incelebres in urbe Roma philoſophi. eorum fuit unus Peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter Stoïcæ. his quondam ego acriter atque contentè pro ſuis utrinque decretis propugnantibus, quum eſſemus unà omnes Oſtiæ cum Favorino, interfui. ambulabamus autem in littore, quum jam adveſperaſceret, [1] æſtate anni novi. atque ibi Stoïcus cenſebat & [2] vitam beatam hominum virtute animi ſolâ, & miſeriam ſummam malitiâ ſolâ poſſe effici, etiamſi cætera bona omnia, quæ corporalia & externa appellarentur, virtuti deeſſent, mali-

1 *Æſtate anni novi*] Recte obſervat Turnebus Adverſarior. lib. 23 cap. 8. Novum annum non uno modo dici apud Veteres; nonnunquam enim initium anni intelligitur, ut novum ver, nova æſtas, veris & æſtatis initium. Sic Ovidius Faſtor.

Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus.

Nonnunquam etiam novus annus eſt pars illa anni, quæ novas fruges, novoſque fructus parit. Tibullus lib. 1. Eleg. 1.

Et quodcunque mibi pomum novus educat annus.

Ita forte Gellius *æſtatem novi anni* dixit, quod æſtas novas fruges adferat. Sic Servius ad illud Virgilii Æneid. lib. 7.

Vel cum ſole novo denſæ torrentur ariſtæ:

notat: *Prima æſtatis parte. Nam proprie Sol novus eſt* VIII. *Kalend. Jan. ſed tunc non ſunt ariſtæ.* Alioquin & Romani annum vel Solem novum appellabant primum annum alicujus novi Imperatoris, vel Conſulis primum diem, quo magiſtratum inierat. Seneca Apolocynthoſ. *Quid factum ſit in cælo ante diem* III. *Id. Octob. Aſinio Marcello, Acilio Aviola Coſſ. anno novo, initio ſeculi feliciſſimi, volo memoriæ tradere.* Sic Statius de XVII. Conſulatu Domitiani lib. 4. Sylv. v.

Inſignemque aperit Germanicus annum
Atque oritur cum Sole novo.

Q. Symmachus lib. 1. Epiſt. 22. *Deindè gaudeo cum te conſulem novus annus exſpectat.* Sidonius Apollinaris Carmine II. in principio:

Et effulgens trabealis mole metalli,
Annum pande novum, Conſul vetus. Oiſ. Sed iſta omnia quidem nihil conferunt Gellio, licet eadem prorſus efferat quoque Petrus Broſſeus ad Caſſiodorum lib. 11 epiſt. 1, p. 36. Itaque adſcripſit exemplari ſuo Salmaſius. [Lege: *æſtate anni nova*, etſi in v. c. legatur etiam *novi.*] Hinc etiam pater ita adſcripſit. 1. *æſtate anni nova*, ut *æſtu anni medio.* cap. 10. *æſtate anni flagrantiſſima.* Niſi ferre liceat enallagen. *Gronov.*

2 *Vitam beatam hominum virtute animi ſolâ &c. effici*] MS. Reg. & Lugdun. maj. legunt *homini.* Gronov.

3 Sed!

malitiæ adeſſent. Ille contrà Peripateticus, miſeram quidem vitam vitiis animi & malitiâ ſolâ fieri concedebat, [3] ſed ad complendos omnes vitæ beatæ numeros virtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat. quoniam & corporis integritas, ſanitaſque, & honeſtus modus formæ, [4] & pecunia familiaris, & bona exiſtimatio, cæteraque omnia corporis & fortunæ bona neceſſaria viderentur perficiendæ beatæ vitæ. Reclamabat hoc in loco Stoïcus, &, [5] tamquam duas ille res diverſas poneret, mirabatur: quòd, quum eſſent malitia & virtus duo contraria, vita miſera & beata quoque æquè contraria, non ſervaret in utriſque vim & naturam contrarii; & ad miſeriam quidem vitæ conficiendam ſatis valere malitiam ſolam putaret, ad præſtandam verò vitam beatam non ſatis virtutem ſolam eſſe diceret. atque id maxime [6] diſſidere, neque convenire dicebat, quòd, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici poſſe, ſi virtus ſola abeſſet; idem contrà negaret beatam fieri vitam, quum

3 *Sed ad complendos omnes beatæ vitæ numeros virtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat*] Hanc Ariſtotelis, & Peripateticorum eſſe opinionem notum ex lib. 1. Ethic. cap. 3. ubi Ariſtoteles primas quidem contemplationi & Virtuti defert, negat autem eum poſſe dici felicem, qui in maximis doloribus calamitatibuſque verſetur, & Vitæ beatæ congruere putat, ut quis opibus, liberis, & amicis floreat. Sane, quicquid etiam à ſuperciliоſis & rigidioribus quibuſdam Magiſtris, Cenſuram ſibi in omnes abſque ſuffragio fruſtra arrogantibus, dici & incaſſum in contrarium adferri ſoleat, omnino, ut paucis totam rem complectar, ad bene beateque, & cum animi tranquillitate vivendum, neceſſe eſt, ut quis gerat mentem ſanam in corpore ſano, non deficiente crumenâ. A quibus non abeunt illa Scleniæ apud Stobæum Serm. c1.

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
Δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι.
Τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα
Τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων.

Id eſt,

Optima quidem eſt ſanitas viro mortali,
Deinde bonum ingenium:
Tertio divitiæ ſine dolo partæ:
Poſtremo vigens ætas inter amicos.

Notum etiam omnium ore celebratum Epigramma Martialis lib. 10. Epig. 47.

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Jucundiſſime Martialis, hæc ſunt:
Res non parta labore, ſed relicta;
Non ingratus ager, focus perennis:
Lis nunquam, toga rara, mens quieta;
Vires ingenuæ, ſalubre corpus;
Convictus facilis, ſine arte menſa:
Nox non ebria, ſed ſoluta curis.
Non triſtis thorus, at tamen pudicus:
Somnus, qui faciat breves tenebras:
Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis:
Summum nec metuas diem, nec optes.

4 *Et pecunia familiaris*] Pridem monuit Salmaſius ad Solinum hic legi debere, *& pecunia, familiaque*. Vide notas ſupra ad XVI, 10. Alibi etiam Auctor noſter: *Quod quiſque familiæ pecuniæque habebat, in medium dabant.* Oiſ. Ita igitur prodit nunc ſe, unde eiato loco ſic ſuſtinuerit ſine ullo juris prætextu negare rem familiarem, etſi & tunc aperui. Sed vides Salmaſium quoque fateri ſe deſtitui probatione omni: itaque ſicut in Solinianis prætexit nihil, ita ſolummodo adſcripſit etiam libro ſuo [*pecunia familiaque.* ita lege. Vide ſupra pag. 432] Mirum ſane eſt ab Martiale in enumerandis bonis illis non fieri mentionem famulitii ex horum ſententia. Sed ut is potuit omittere, ſic nunc quoque iſte peripateticus. *Gronov.*

5 *Tamquam duas ille res diverſas pon.*] Scias licet Stephanum ita ediddiſſe vocum ſeriem ex Mſtis, quantum ſcio, omnibus, ut mireris in prioribus exſtare *ille duas*. Sed inſuper in Lugdun. maj. legitur *& tam duas ille res.* immo ſic plane etiam Regius, codicum iſte optimus, ſed ubi literæ *m* aliquid eſt ſuperſcriptum ab diverſa manu, quaſi voluiſſet vulgatum *tamquam* ſupplere. Etiam in Thuaneo erat *ponere.* Idem.

6 *Diſſidere*] Reg. *diſſerere.* Hoc voluit, an *differre?* Edit. Brix. *diſſedere.* Idem paulo ante retinet ſeriem in prioribus editis ſervatam *ſolam eſſe virtutem.* Idem.

quum ſola virtus adeſſet: & quem daret haberetque virtuti abſenti honorem, eumdem petenti atque præſenti adimeret. Tum Peripateticus perquam herclè feſtivè, Rogo te, inquit, cum bona venia reſpondeas, an exiſtimes eſſe [7] vini amphoram, quum abeſt ab eâ unus [8] congius? [9] Hoc ubi accepit Stoicus: Minime, inquit, [10] vini amphora dici poteſt, ex quâ abeſt congius. hoc ubi accepit Peripateticus, Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam, quum deeſt ille unus, non fit vini amphora; & quum acceſſit, fit amphora. quòd ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphoram; itidem abſurdum eſt, unâ ſolâ virtute vitam fieri beatam dicere: quoniam, quum virtus abeſt, beata eſſe vita numquam poteſt. Tum Favorinus adſpiciens Peripateticum, Eſt quidem, inquit, argutiola hæc, quâ de congio vini uſus es, expoſita in libris: ſed, ut ſcis, captio magis lepida, quàm probum, aut ſimile argumentum videri debet. congius enim, quum deeſt, efficiet quidem, ne ſit juſtæ menſuræ amphora: ſed quum accedit [11] & adjicitur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet. virtus autem, ut iſti dicunt, non acceſſio, neque ſupplementum, ſed ſola ipſa vitæ beatæ inſtar eſt: & propterea vitam beatam [12] ſola una, quum adeſt, facit. Hæc atque alia quædam [13] minuta magis & nodoſa, tam-

7 *Vini amphoram*] Quæ quid ſit, & quæ ejus ratio ad congium, ex hiſce Voluſii Mæciani videre eſt: *Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, ſemodios ſex, congios octo, ſextarios quadraginta octo, heminas nonaginta ſex, quartarios centum nonaginta duos, Cyathos quingentos ſeptuaginta ſex.* Sic Feſtus: *Quadrantal vocabant antiqui, quam Græci amphoram dicunt: quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit ſextarios.*

8 *Congius*] Congius Romanus, menſura liquidorum, ſenos quaquaverſum habebat pollices Romanos, capiebatque ſextarios Rom. ſex. ac pendebat libras Romanas novem, ſi oleo: decem, ſi vino: tredecim & ſemis, ſi melle impleretur. Unde Cato de R. R. cap. 57. *Menſe quinto, ſexto, ſeptimo & octavo bibant ſervi indies ſextarium unum, in menſes congios quinque.* Si enim ſingulis diebus ſextarius unus hauriatur, triginta diebus ſive menſis ſpatio, congios quinque, hoc eſt, ſextarios triginta efficient. Apud Plinium lib. 14. Hiſtor. Natural. cap. 22. de ſtrenuis bibonibus legere eſt, qui bicongii & tricongii dicerentur, ut de Ciceronis filio, qui binos congios ſimul haurire ſoleret; & de Novellio Torquato, qui ſpectante Tiberio Imp uno impetu tres congios evacuâſſet.

9 *Hoc ubi accepit Stoicus*] Sic rite mutavit primam vocem Stephanus, quum iſta, non *hæc* legatur in pluribus vulgo Mſſ. Sed plus mali inſidet. Nam nihil horum exſtat vel in Regio, vel in Lugdun. maj. Quin etiam abfuerunt ab min. ſed ſecunda manus adſcripſit. Omnino probabile vix eſt illa ſic repetiviſſe Gellium, præſertim quum fruſtrationem oculorum duxiſſe ſcribas in hanc repetitionem probet Lincoln. in quo erat ſcriptum *hoc ubi accepit Stoicus Peripateticus minime.* Quod ipſum ſic ab Bourdelotio etiam ex MS. adpoſitum video. Equidem negligens totum illum quaternionem, animadvertes narrationem optime procedere. *Gronov.*

10 *Vini amphora dici poteſt*] Lugdun. maj. *amphoram*, itemque Lincoln. quaſi *τὸ eſſe*, quod antecеſſit, repeti intellectu vellent. *Idem.*

11 *Et adjicitur*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *& additur.* Oiſ. Certe & plerique noſtri, & meliores. Sunt tamen, in quibus alterum. Neſcio cur prætulerit hoc Stephanus. *Idem.*

12 *Ipſa ſola una*] Vox prior male repetita in editionibus quibuſdam (nam Anton. Gryphius eam rejecit) temere ſuſcepta eſt ab Stephano, quum ignoretur codici Regio, Lugd. utriq. Chiſl. Memm. Petav. Lincoln. Quid enim confert? *Gronov.*

13 *Minutis & nodoſis*] Velut ex more quorundam ſophi-

Digitized by Google

tamquam apud arbitrum Favorinum, in ſuam uterque ſententiam conferebant. ſed quum jam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſequuti Favorinum in domum, ad quam devertebat, diſceſſimus.

ſophiſtarum, de qnibus ſimilia multa & egregia collegit doctiſſimus Creſollius lib. 1 Theat. Rhet. cap. 4 & 5. ubi hæc verba non prærerit. *Gronov.*

CAP. II.

Cujuſmodi quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus; atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria.

[1] SATURNALIA Athenis agitabamus [2] hilarè prorſum & modeſtè, non, ut dicitur, remittentes animum, (nam remittere, inquit Muſonius, animum, [3] quaſi amittere eſt) ſed demulcentes eum paulum atque laxantes jucundis honeſtiſque ſermonum illectationibus. Conveniebamus autem ad eamdem cœnam compluſculi, [4] qui Romani in Græciam veneramus, quique [5] eaſdem auditiones, eoſdemque doctores colebamus. [6] tum qui & cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſolvendæ quæſtionis ponebat librum veteris ſcriptoris vel Græcum, vel Latinum, & [7] coronam è lauro plexam; totidemque res quærebat, quot homines iſtic eramus: quumque eas omnis expoſuerat, rem locumque di-

1 *Saturnalia Athenis agitabamus*] In Græciâ enim æque ac Romæ Saturnalia, Græcis Κρόνια appellata, & in Saturni honorem celebrata patet ex Cl. Meurſii Græcia Feriata & Macrobio.

2 *Hilare prorſus & modeſte*] Sic omnes Gellii ſcripti & typis excuſi. Et tamen cernes in notis ad Juliani Cæſares non modo citari *hilare ac honeſte*, ſed etiam Gallico ſermone traduci *& des occupations egalement plaiſantes & honeſtes*, non alia cauſa, niſi quod ſibi permittant impudenter eſſe negligentibus. Utique nunc de illo non erat cogitandum, quia mox ſequitur. *Gronov.*

3 *Quaſi amittere*] Quod in ſuo exemplo oſtendit Druſus Tiberii filius, quem idcirco Suetonius ab patre negat fuiſſe debita caritate dilectum, quia animi fluxioris remiſſioriſque vitæ erat, quum noctes conviviis, dies editionibus impenderet. Sed laudat hunc Gellii locum Caſaubonus ad Athenæum XII, 12, & quid in hoc ἀνέσεις, quid φιλολόγοις eleganter nunc explicari ait. *Idem.*

4 *Qui Romani in Græc.*] Ego quidem nihil notavi peculiare ex codice Reg. At Salmaſius margine appoſuit *qui Romam*, quum in contextu ſubnotaviſſet duas voces priores, adjiciens l. *qui Roma*. Iſtud *Roma* ſic plane in collatione libri Regii Lambecius in codice ſuo ſcripſit. *Idem.*

5 *Eaſdem auditiones*] Illuſtravit hanc vocem Jan. Wouwerii Polymathia cap. 4, unde omnia indecenter Oiſelius rapuit. *Idem.*

6 *Tum qui & cœnulam*] Sic rurſum ſupplevi, quum ex editione Stephani elapſum τὸ & ab nullis qui ſequuti fuerunt, repareretur, etſi ab omnibus Mſtis approbatum. *Idem.*

7 *Coronam è lauro plexam*] Intellige coronam ex integrâ fronde lauri plexam; Hujuſmodi enim coronæ, quos ex integris frondibus & intonſis veteres nectebant, *plectiles*, vel *nexiles* dicebantur. Unde apud Plautum Bacchid. Act. 1. Sc. 2. *Corona plectilis*, ad differentiam earum, quas ex mero folio funiculis ſuebant, quæ *tonſiles* vel *tonſæ* appellatæ, ideo quod ex foliis detonſis textæ eſſent, ut bene obſervat Salmaſius ad Solinum, ex Servio ad iſtum Virgilii verſum,

Ipſe caput tonſæ foliis ornatus olivæ.

Quem Servius recte de corona tonſili interpretatur. *Tonſa*, inquit, *olivæ*, *minutis foliis compoſita*. *Habitu-*

dicendi ſors dabat. quæſtio igitur ſoluta corona & præmio donabatur; non ſoluta autem tramittebatur ad eum, qui ſortitò ſucceſſerat. idque in orbem vice pari ſervabatur. ſi nemo diſſolvebat [8] quæſtionis ejus nodum, præmium ipſum & corona deo, cujus id feſtum erat, dicabatur. quærebantur autem res hujuſcemodi, aut ſententia poëtæ veteris lepidè obſcura non anxiè, aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio, aut [9] decreti cujuſpiam ex philoſophia perperam invulgati purgatio; aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati rarioriſque verbi indagatio, aut tempus item in verbo perſpicuo obſcuriſſimum. itaque nuper [10] quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio horum verſuum, qui ſunt in Saturis Q. Ennii uno multifariam verbo concinniter implicati. quorum exemplum hoc eſt:

[11] *Nam qui lepidè poſtulat alterum fruſtrari,*
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt; ſi non, ille eſt fruſtra.

[12] Se-

biturum ſe autem coronam tonſilem dixit. De Coronis porro antiquorum, earumque apud Veteres uſu, exſtat Opus inſigne Caroli Paſchalii. *Oiſ.* Citat & Pricæus ad Apuleji Apologiam pag. 21.

8 *Quæſtionis ejus nodum, præmium ipſum &*] Mirum eſt adeo ſecure hæc exhiberi in editis, quum nullus ita habeat liber vetus & ſcriptus. Certe quatuor poſtremæ voces abſunt ab Regin & Lugdun. maj. In minore & Memm. & Petav. legitur *queſtionis ejus deo, cujus*, in Lincoln. *queſtionis eadem cujus.* Chiſl. *queſtionis ejuſdem cujus.* In Thuaneo mirabiliter *Sine nodis ſolutæ corona quæſtionis ei deo.* Quidni igitur ſatisfacit ſimplex veritas libri Regii & Lugd. maj. *Si nemo diſſolvebat, corona quæſtionis ejus deo cujus id feſtum erat, dicabatur?* ut ſub unius coronæ voce præmium ſimul intelligatur, quod perſæpe faciunt veteres. Utique in fine ſimiliter de libro tacetur, quum corona quæſtionis Saturno detur, ut hietam faciant. Etiam liber iſte relinqui ſignificatur apud eum qui curaverat cœnam, utpote cujus fuerat. Et ſenſus eſt certe integer; etiam elegantius videtur dici *corona quæſtionis*, ut ſupplementum nodi plane non requiratur. *Gronov.*

9 *Decreti cujuſpiam ex philoſophiâ*] Sic ſupra lib. 12 cap. 4. 5. & 9. alibique ſententias philoſophorum *Decreta* appellat Gellius. Græci γνώμας & δόγματα vocant. Quintilianus lib. 8 cap. 5. *Sententiæ vocantur, quas Græci γνώμας appellant.* Appulejus lib. 1. de Dogmate Platonis: *Quæ autem conſulta, quæ δόγματα Græce licet dici, ad utilitatem hominum, vivendique & intelligendi & loquendi rationem extulerit, hinc ordiemur.*

10 *Quæſita eſſe numero ſeptem*] Quia ſcilicet ſeptem aderant convivæ; qui legitimus convivarum numerus olim habebatur. Vide ſupra 13, 11.

11 *Nam qui lepide poſtulat alterum fruſtrari*] Joſ. Caſtalio in Variis Lectionib. cap. 23. refert M. Ant. Muretum hoſce Ennii verſus ſic ſolitum explicare: Qui vult alium lepide fallere, dicere non debet etiam ac falli eum, quem ipſe fallere cogitat. Nam, ubi quis ſentit fruſtra alium operam dare, ut ſe fallat, tum niſi is, cui dolus tenditur, fallitur, is ipſe fruſtra eſt, qui eum fruſtrari volebat, hoc eſt, ipſe fallitur, qui fallere volebat. Nam *Fruſtrari*, eſt fallere; *Fruſtra eſſe*, falli, ac decipi. Valens vero Acidalius Divinat. & Interpretat. in Amphitruon. Plauti cap. 2. Ennii verſus hunc in modum reſcribendos putat:

Qui ſe lepide poſtulat alterum fruſtrari,
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt, non ille eſt fruſtra.

Oiſ. Moleſtior locus, quia libri veteres ſunt corrupti, & ſecundus verſus cum priore parte tertii non legitur in libro Regin. ac tum pergit *quem fruſtrasſent*, ſicut etiam Scioppius ad voces *quem fruſtra ſentit* adſcripſit *fruſtras*, id quod ex vetere codice notavit quoque Hier. Columna pag. 300 ad fragmenta Ennii. Et non aſſequor, quid hîc contigerit, quum eadem duorum inſignium virorum indicia

[12] Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, [13] quod Plato in civitate, quam in libris ſuis condidit, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit; [14] & præmia viris fortibus, ſummiſque bellatoribus poſuit ſaviationes puerorum & puellarum? Tertio in loco hoc quæſitum eſt; in quibus verbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſolvique poſſent? [15] *Quod non perdidiſti, habes: cornua non perdidiſti: habes igitur cornua.* [16] item altera captio: *Quod ego ſum, id tu non es: homo igitur tu non es.* Quæſitum id quoque ibi eſt, quæ eſſet hujus quoque ſophiſmatis reſolutio? *Quum mentior, & mentiri me dico, mentior, an verum dico?* Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: *Quam ob cauſam patricii* [17] *Megalenſibus* [18] *mutitare ſoliti ſint, plebes* [19] *Cerealibus?* Secundum ea quæſitum hoc eſt; verbum *verant*, quod ſignificat, *vera dicunt*, quiſnam veterum poëtarum dixerit? Sexta quæſtio fuit, aſpho-

dicia videam adſcripta exemplari ſuo ab patre. Sed præter hos eſt Bangius in Obſerv. Philol. pag. 1150. Citat quoque hunc locum Caſaubonus in Satira Rom. pag. 249 ad diverſitatem in ea metri notandam. *Gron.*

12 *Secunda quæſtio fuit*] In cod. Reg. non exſtant duo poſtrema, forſan ſuppleta, quoniam prima dicebatur enarratio, quum hæc videretur alterius modi, ſed fruſtra. Mox in eodem libro eſt *viris fortiſſimiſque bellatoribus*, quod placuit Salmaſio, adnotanti [ita alibi loquitur.] *Gronov.*

13 *Quod Plato in civitate &c. κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit*] Cod. Tornæſ. poſt *γυναῖκας* addit, *id eſt, communes eſſe mulieres cenſuit.* Oiſ. Id ipſum ſic exhibetur in Mſſ. plane omnibus, tanquam iſta explicatio foret Gelliana.

14 *Et præmia viris fortibus, ſummiſque bellatoribus poſuit ſaviationes, &c.*] Platonis locum è libro 5. de Republica præ oculis habuiſſe videtur, ubi inquit: Καὶ τοῖς ἀγαθοῖς γέ που τῶν νέων ἐν πολέμῳ, ἢ ἄλλοθί που, γέρα δοτέον καὶ ἆθλα ἄλλα τε, καὶ ἀφθονεστέρα ἡ ἐξουσία τῆς τῶν γυναικῶν ξυγκοιμήσεως, ἵνα καὶ ἅμα μετὰ προφάσεως ὡς πλεῖστοι τῶν παίδων ἐκ τῶν τοιούτων σπείρωνται. Id eſt, *Et illis qui inter juvenes præſtantiores ſunt in bello aut alibi, munera ac præmia danda ſunt, & alia, quin & uberior mulieribus congrediendi licentia, ut hac ſimul occaſione filii quam plurimi ex his ferantur.*

15 *Quod non perdidiſti, habes*] Vide ſupra lib. 16. c. 2. *Oiſ.* Ubi quia tacebat Oiſelius, & ipſe me continui. Nunc quum adjicit aliquid de ceratinis Quintiliani captionibus, & cornibus, materia ſyllogiſmi, Chryſippumque & Laertium & Senecam citat, ſcire oportet ſedulo id omne notaviſſe Creſollium lib. 2. Theat cap. 6, unde ſine docentis mentione deſcripſit noſter.

16 *Item altera captio*] Sic media codicum vett. turba. Sed Regius ignorat vocem primam, pro qua habet Lugdun. maj. *autem.* Etiam mox in eodem legitur: *Sed homo igitur.* Quin & procedit *Quæſitum ibi eſt*, omiſſis vanis vocibus. *Gronov.*

17 *Megalenſibus*] De Ludis Megalenſibus vide ſupra lib. 2 cap. 24.

18 *Mutitare ſoliti ſint*] Id eſt, mutua inter ſeſe dominia, ſive convivia agitare ſoliti ſint, ut Auctor noſter ipſe ſupra loco citato interpretatus eſt. Cauſam addit Ovidius lib. 4. Faſtor. quod Magna Deum Mater, ex Peſſinunte Phrygiæ Romam accita & tranſportata, ſedem bene mutaviſſet, & inde patricios viciſſim mutua inire convivia. Sic enim inquit:

Cur vicibus factis ineant convivia, quæro,
Tum magis indictas concelebrentque dapes?
Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit,
Captant mutatis ſedibus omen idem. Oiſ. Mſſti plerique legunt *motitare*, quod eſt & in editionibus primis.

19 *Cerealibus*] Ludi Cereales in honorem Cereris inſtituti, & celebrari à pridie Idus Aprilis per dies octo in Circo, proximo poſt Circenſes die, ut indicat Ovidius lib. 4. Faſtor. Cur autem Cerealibus plebes, ut patricii Megalenſibus, mutua agitare convivia ſolerent, cum nuſquam, quod ſciam, cauſam ejus rei Veteres promant, præſtat eam ſilentio involvere, quam temere divinando aliis forte riſum præbere. Quod fecit olim Moſellanus, qui ad hunc locum notavit, eam non admodum remotam eſſe; quod magnos magna deceant, parvos autem parva & ruſtica. Sic Patricius ordo, ut honeſtiſſimus in civitate, ita Megalenſia maximorum Deorum feſta; Plebs vero, ut infima eſt inter cives, ita quoque ruſticæ

Digitized by Google

aſphodelum [20] cujuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto verſu poſuerit:

> [21] Νήπιοι ὐδ' ἴσαζιν ὅσῳ πλέον ἥμιζυ παντὸς,
> Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ [a].

& quid item Heſiodus ſe dicere ſentiat, quum dimidium plus eſſe toto dicit? Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit: *ſcripſerim*, [22] *venerim*, *legerim*, cujus temporis verba ſint, præteriti, an futuri, an utriuſque? Hæc ubi ordine, quo dixi, propoſita, atque, ſingulis forte ductis, diſputata explanataque ſunt, libris coroniſque omnes donati ſumus; [23] niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de verbo *verant*. nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id verbum [24] in tertio decimo Annalium in iſto verſu:

> *Satin' vates verant ætate in agunda?*

Corona igitur hujus quæſtionis deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

a *Stulti neque ſciunt, quanto plus dimidium ſit toto,*
Neque quantum in malva & aſphodelo bonum.

ſticæ Deæ ſibi vindicaverit feſta. In quibus verbis non unus eſt error, præſertim quod exiſtimaverit ludos Megalenſes in honorem magnorum Deorum inſtitutos, cum tantum Magnæ Deûm Matri fiebant, ut recte notatum ſupra pag. 175.

20 *Cujuſmodi herba ſit*] Sic cod. Tornæſ. & vett. edd. in MS. Reg. legitur, *cujuſmodi herbarum ſit*. In Stephanicâ editione eſt, *cujuſmodi verbum ſit*. Haud ita bene. *Oiſ.* Mirum unde tam exacta notitia MSti Regii noſtro Oiſelio: quum in eo perſpicue legatur *cujuſmodi herbarumque Heſiodus*. In aliis autem Mſſtis legitur *cujuſmodi herba ſit quod*, in aliis *ſit que*. Lugdun. minor effert *cuimodi herba ſit, quod*. Hæc ſcriptura certe in priore voce tutatur locum ſuum, ſi adhibueris notata ad libri ſecundi caput 8. Cæterum ſero reprehendit Stephanum, quum eum nonniſi editio anni 1644 in hoc loco ſit imitata & Prouſteus, non etiam illa anni 1651, in verſu autem primo expellendo prorſus nulla. *Gronov.*

21 Νήπιοι ὐδ' ἴσασιν, &c] Hunc primum Heſiodi verſum & Cod. Torn. & vett. edd. habent. Male iſtum omiſit Stephanus in ſuâ editione. Ambo vero exſtant apud Heſiodum Ἔργων καὶ Ἡμερῶν ỳſ. 40. & 41.

22 *Venerim, legerim*] *Legerim, venerim* eſt in Reg. Lugdun. utroque, Petav. *Gronov.*

23 *Niſi ob unam quæſtionem*] In Memm. codice quum vidiſſet Pater *ob viam q.* venerat ei in mentem *ob vtam quæſtionem* i. *quintam*. Sed alii retinent vulgatum. *Idem.*

24 *In tertio decimo*] Sic edidi, quum explanate offerret codex Regius ſimul & Lugdun. maj. quum Brixia, Aldus, Badius, Cervicornus per numeri notam XIII expreſſiſſent, Gryphianæ autem editiones haberent *decimo tertio*, quod vulgo inde obtinuit; unde colligas licet de quibuſdam præcedentibus. Statim adſcripſit Scioppius *verat*. Idem.

CAP. III.

Quid Æſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſavit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet.

ÆSCHINES vel acerrimus [1] prudentiſſimuſque oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſævâ, criminoſaque

1 *Prudentiſſimuſque*] Vicit tamen hunc prudentia Demoſthenis, quippe cujus eloquentiæ vi & factionibus

Digitized by Google

noſaque & virulentâ, quâ Timarchum de impudicitia graviter inſigniterque accuſavit, nobile & illuſtre conſilium Lacedæmoniis dediſſe dicit virum indidem civitatis ejuſdem principem, virtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius de ſumma republica ſua, quidnam eſſet utile & honeſtum, deliberabat: tum exſurgit, ſententiæ dicendæ gratiâ, homo quiſpiam turpitudine priſtinæ vitæ [2] defamatiſſimus, ſed linguâ tunc atque facundiâ [3] nimium quantum præſtabilis. conſilium, quod dabat, quodque oportere fieri ſuadebat, acceptum ab univerſis & complacitum eſt; futurumque erat ex ejus ſententiâ populi decretum. ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonii, ætatis dignitatiſque majeſtate tamquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur, commoto irritatoque animo exſilit: &, Quænam, inquit, Lacedæmonii, ratio, aut quæ tandem ſpes erit, urbem hanc & hanc rempublicam ſalvam inexpugnabilemque eſſe diutius poſſe, ſi hujuſcemodi anteactæ vitæ hominibus conſiliariis utemur? Quod ſi proba iſta hæc & honeſta ſententia eſt; quæſo vos, non ſinamus eamdem dehoneſtari turpiſſimi auctoris contagio. atque ubi hoc dixit, [4] elegit virum fortitudine atque juſtitiâ præter alios præſtantem, ſed inopi linguâ & infacundum; juſſitque eum, conſenſu petituque omnium, eamdem illam ſententiam diſerti viri cuicuimodi poſſet verbis dicere: ut nulla prioris mentione habitâ, ſcitum atque decretum populi ex ejus unius nomine fieret, [5] quod ipſum denuo dixerat. atque ita, ut ſuaſerat

nibus in Republicâ victus, Rhodum exulatum abire coactus eſt, ubi ſuſtendandæ vitæ cauſa ludum literarium aperuit. Deinde Samum profectus, atque in inſulâ degens, non multo poſt obiit.

2 *Defamatiſſimus*] Reg. & Thuan. & Lugd. maj. *diffamatiſſimus*. Gronov.

3 *Nimium quantum*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *nimium quanto*. Æſchines in ipſa oratione dicit *εἰς ὑπερβολήν*. Scribit enim conſilium hujuſmodi fuiſſe datum *ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς βεβιωκότος μὲν αἰσχρῶς, λέγειν δ' εἰς ὑπερβολὴν δυνατοῦ*. *Oiſ.* Illud *quanto* eſt quidem in pluribus libris, imo in omnibus, quos adhibeo, etiam in ipſo Regio. Sed in Thuan. vidi notavique *quantum*, quod an venerit ſub oculos Henr. Stephani, neſcio: is certe id elegit quum animadverteret alibi placuiſſe Gellio, ut 1, 8 & ſæpius, ut citati ab Giſanio in Obſervationibus L. L. Carrio & Muretus docuerunt. Gryphius anno 1539 in margine poſuit *nimis quam*, quaſi Plautinæ Bacchides non ſervent *nimium quam es barbarus*. Gron.

4 *Elegit virum fortitudine, &c.*] Verba Æſchinis ſunt: *Ἅμα δὲ παρακαλέσαντας ἄλλον τινὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἄνδρα, λέγειν μὲν οὐκ εὐφυᾶ, τὰ δὲ κατὰ πόλεμον λαμπρόν, ϗ πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν διαφέροντα, ἐπέταξεν αὐτῷ τὰς αὐτὰς εἰπεῖν γνώμας, ὅπως ἂν δύνηται, ἃς εἶπεν ὁ πρότερος ῥήτωρ*. Id eſt, *Simul autem arceſſens alium quendam Lacedæmoniorum, virum haud ſane diſertum, ſed rebus bello geſtis illuſtrem, juſtitiaque & continentia præſtantem, juſſit, ut eaſdem ſententias, quas prior ille orator dixiſſet, prout poſſet, utcunque repeteret.*

5 *Quod ipſum denuo dixerat*] Nullus non judicaverit admodum tarde accedere hæc verba, quæ reſpiciunt *ſcitum & decretum*; adeo ut fere politior eſſet ſermo, ſi illa ſupprimerentur. Id credo cogitatum fuiſſe ab Patre, quum id tædii non probans conjecit forte ſcribendum; *qui id ipſum den. d.* Porro quum qui hujus actionis caput fuit, mox dicatur *prudentiſſimus ſenex*, cumque antea ſignificaverit fuiſſe unum ex illo principum ordine, quos Lacedæmonii ætatis dignitatiſque majeſtate tanquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur, quibus verbis clariſſime demonſtrat fuiſſe unum *τῶν γερόντων*, quibus illa deſcriptio proprie convenit; attamen

Prou-

rat prudentiſſimus ſenex, factum eſt. ſic bona ſententia manſit; turpis auctor mutatus eſt.

Prouſteus notat Gellium intelligere Ephoros, qui Lacedæmoniorum magiſtratus tribunis plebis apud Romanos ſimiles erant. Poſtremum notum eſt; ſed nunc tempus non erat id notare, quippe ad cauſam nihil pertinens, neque hoc negotium Romæ foret tribunicium; Ἔφοροι autem & γέροντες dicuntur Herodoto ab Lycurgo inſtituti, ut diverſi duo magiſtratus; quorum poſtremi manifeſte ab Gellio nominantur. Narratur hæc hiſtoria ab Plutarcho in præceptis de Rep. gerenda pag. 801, dicunturque οἱ ἔφοροι κληρώσαντες ἕνα τῶν γερόντων juſſiſſe id dicere. Sed Gellius plane illos Ephoros non rangit, & forſan alia etiam fuit hujus hiſtoriæ narratio, quam ſecutus fuit. *Gronov.*

CAP. IV.

Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi illuſit, quæſtione propoſita, quid verba iſta apud Salluſtium ſignificarent: [1] incertum ſtolidior, an vanior.

QUUM jam adoleſcentuli Romæ [2] prætextam & puerilem togam mutaſſemus; [3] magiſtroſque jam nobiſmetipſi exploratiores quæreremus: [4] in Sandaliario forte [5] apud librarios fuimus; quum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria noſtra præter alios doctus, jactatorem quempiam & venditatorem Salluſtianæ lectionis irriſit, illuſitque genere illo facetiſſimæ diſſimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. nam quum ille ſe [6] unum & unicum lectorem eſſe, enarratoremque Salluſtii diceret; neque primam tantùm cutem, ac ſpeciem ſententiarum, ſed ſanguinem quoque ipſum, ac medullam verborum ejus eruere atque introſpicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti venerarique ſe doctrinas illius dicens, Per, inquit, magiſter optime, exoptatus mihi nunc venis cum ſanguine & medullà

1 *Incertum ſtolidior an v.*] Ita quum ſcirem legi in Regio, Lugdun. utroque, Mem. Chif. nequivi dubitare, quin id ſequerer, præſertim quum H. Stephani editio pag. 58; in collectione capitum ita jam præferret. Certe illic non debuit aliter ſcribi, quam nunc, licet varietatem Stephani huc uſque omnes ſequantur & in titulo edant *perincertum*. Gronov.

2 *Prætextam*] Vide ſupra 1, 21.

3 *Magiſtroſque jam nobiſmet ipſi*] Recte ſic mutavit Stephanus pro eo; quod in vulgatis legebatur *ipſi*. Sic enim & uterque Lugdun. legunt. Sed in priore parte nimium fuit graſſatus. Neque enim ullus vel ſcriptus vel typis excuſus ante eum exſtat, in quo non legatur *magiſtroſque tum nob.* vel *tunc*, ut ego plane ignorem, unde iſtud *jam* arceſſiverit. Admirabile eſt, quod exſtat in Regio: *magiſtroſque tunc nobis noſmet ipſi.* Hoc notum habuit, nec aſſequor, cur ſpreverit, aut poſt eum alii non publicaverint, ut notitia conſtaret. Salmaſius etiam adſcripſit *prætextam puerilem toga mutaſſemus*. Gronovius.

4 *In Sandaliario*] Vide commentationes ad Suetoni Auguſtum cap. 57. Nam inde Oiſelius rapinam exercuit, *Idem*.

5 *Apud Librarios*] Qui nimirum libros deſcribebant, & vendebant. Unde in Gloſſis: Βιβλιογράφος, *Libellio*. Palladius De R.R. Præfatione libri de inſitione: *Quod volumina hæc ruris colendi ſerius quam juſſeras ſcripta ſunt, librarii ſegnior manus fecit.* Hinc & in Vett. Inſcriptionib. *Scribæ librarii* dicuntur. Et Vetus Horatii Interpres in De Arte Poëtica ex Suetonio notat: *Scriptor*, *librarius*, *bibliopola*. De Librariis & Scribis plura vide apud Barthium Adverſar. lib. 50 cap. 1. & Wouwerum De Polymathia cap. 6.

6 *Unum & unicum lectorem*] Non enim debet propagari nævus editionum ultimarum quæ legunt *doctorem*. *Gronov.*

7 Cu.

Digitized by Google

dullâ Salluſtii verborum. heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam verba ejus hæc in quarto hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent, de quo incertum fuiſſe ait, ſtolidiorne eſſet, an vanior. eaque ipſa verba, uti ſunt à Salluſtio ſcripta, dixit: *At* [7] *Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega ejus, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an vanior, legem de pecuniâ, quam Sulla emtoribus bonorum remiſerat, exigendâ promulgavit.* quæſitum ergo ex ſe Apollinaris, neque id ſe diſſolvere potuiſſe aſſeverabat, quid eſſet *vanior*, & quid *ſtolidior?* quoniam Salluſtius ſic ea ſeparaſſe, atque oppoſuiſſe inter ſe videretur, tamquam diverſa ac diſſimilia, nec ejuſdem utraque vitii forent: ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſque vocis & origines. Tum ille rictu oris [8] labearumque ductu contemni à ſe oſtendens, & rem, de qua quæreretur, & hominem ipſum, qui quæreret, Priſcorum, inquit, & remotorum ego verborum medullas & ſanguinem, ſicuti dixi, perſpicere & elicere ſoleo; non iſtorum, quæ proculcata vulgo & protrita ſunt. ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt & vanior, qui ignorat ejuſdem ſtultitiæ eſſe vanitatem & ſtoliditatem. ſed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonum reliquit, & abire cœpit. nos deinde eum tenebamus, urgebamuſque, & cum primis Apollinaris, ut de vocabulorum iſtorum vel differentia, vel, ſi ei ita videretur, ſimilitudine plenius apertiuſque diſſereret; & ut ne ſibi invideret diſcere volenti orabat. [9] atque ille, ſe jam planè illudi ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur. Nos autem poſteà ex Apollinari didicimus [10] *vanos* propriè dici, non, ut vulgus diceret, deſipientes, aut hebetes, aut ineptos, ſed, ut veterum doctiſſimi dixiſſent, mendaces, & infidos, & [11] levia ina-

7 *Cn. Lentulus*] Videndi annales Steph Pigii ad annum V. C. 631, neque enim ferri poteſt, quod delirabat Oiſelius. *Idem.*

8 *Labearumque ductu*] Sic Stephanus edidit è MSſ vulgo *labiorumque ductu*. Poſſis etiam legere *labiarumque ductu*. ut ſupra lib. 10 cap. 4. ubi ex Nigidio *labias* adfert. Cæterum labiarum ductu aliquem contemnere, idem valet, quod irridere; quod Plautus *labiis ductare* dixit: *Labiis dum ductant eum.* Græci eodem modo, ἐπὶ τῶν τὰ χείλη διαςρεφόντων. Heſychius: ἐπιμυλλαίνειν, χλευάζειν. ἐπὶ τῶν τὰ χείλη διαςρεφόντων. Vide Salmaſium ad Hiſtor. Auguſt. Scriptor. p. 283. *Oiſ.* *Labearumque* habent codices noſtri omnes.

9 *Atque ita ille*] Quum neſciam qua fide in Bavicas editiones irrepſerit vox media, quæ in nullo exſtat ſcripto vel ante annum 1644 edito, jure eam rurſus expuli. *Gronov.*

10 *Vanos proprie dici, &c. mendaces, & infidos*] Sic Nonius Marcellus: *Vanum eſt mendax.* & adducit varia ad id probandum loca. Sic Arnobius adverſus Gentes lib. 1. *Vanos, mendaces, ſtolidos* conjunxit. *Oiſ.* Adhibendus Jo. Pricæus ad Apuleji Apologiam pag. 78, ubi ex hoc loco Gellii eam conatur illuſtrare. Phædrus in fabula 88, ubi primo dixit *vanum animum*, mox vocat *ſtultam levitatem.*

11 *Leviaque & inania &c. aſtutiſſime componentes*] Vanos tamen dici, non qui aſtutiſſime tantum mendacia componunt, ſed etiam qui pro ingenitâ mentiendi voluptate ſine propoſito ſæpius mentiuntur; ac pro levibus, inconſideratis & ſimplicibus nonnunquam accipi, arguit locus Salluſtii in Conjurat. Catilinæ, ubi Q. Curii mores deſcribens, ait: *Huic homini non minor vanitas, quam audacia; neque reticere quæ audierat; neque ſuamet ipſe ſcelera*

inaniaque pro gravibus & veris aſtutiſſimè componentes : ſtolidos autem vocari non tam ſtultos & excordes, [12] quàm tetros, & moleſtos, & illepidos, quos Græci [13] μοχθηρὺς ϗ φορτικὺς dicerent. etyma quoque harum vocum, & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis. [14] quos requiſitos ego, & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, ut commentariis harum Noctium inferrem, notavi, [15] & intuliſſe jam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.

lera occultare, prorſus neque dicere, neque facere quicquam penſi habebat. Oiſ. Sit ſane ita: ſed id non rejicit Gellius, cæterum proprie dicens convenire aſtutiæ, ut inde produci poſſit etiam ad eos, qui ſine illa ſic agunt. Vide Servium ad iſtud Virgilii *Vane Ligus*, quod adſcripſit hoc loco Salmaſius, lib. XI Æn. 715.

12 *Quam tetros*] Requiritur aliud, ſi fides codici Regio, in quo eſt *ſtautros*, unde in Lugdun. maj. legitur *caſtros*. Stephanus videtur cenſuiſſe illi ſcripturæ ſatisfactum, ſi ederet *tetros*. Certe μοχθηρὺς καὶ φορτικὺς, quos indigne arripit Stephanus, dixeris *ſatyros*: hos agnoſcas & moleſtos ſimul & illepidos. Nonne enim collegit Caſaubonus in Satyrica poeſi illud in Satyris δυσχερεῖς, φιλοκέρτομοι, illas μορφὰς αἰσχρὰς, σκιρτητικὰς, & ex Plutarcho σατυρικὺς τοῖς βίοις ἀνθρώπυς? Gronov.

13 *Μοχθηρὺς ϗ φορτικὺς*] Id eſt, *Improbos & graves*. Henr. Stephanus concludit Gellium μοχθηρὺς feciſſe, ſi ita ſcripſerit, ut hic legitur, tetros & moleſtos, atque illepidos à Græcis μοχθηρὺς & φορτικὺς vocari. quod μοχθηρὺς cum φορτικὺς junxerit; magiſque veriſimile ſibi fieri, ὀχληρὺς cum φορτικὺς junxiſſe. quamvis nec *tetros*, nec *illepidos* ſatis apta ne horum quidem interpretatio ſit. *Oiſ.* Patet ex Stephani pagina 9 Noctium Pariſinarum tale momentum cogitationibus ejus exſtitiſſe. Sed id non multum fuiſſe in turbando Stephano patet item ex Theſauro ejus, ubi de voce μοχθηρὸς agit.

14 *Quos requiſitos ego & repertos*] Rutgerſius Variar. Lect. l. 3 c. 16. ubi Nigidii Figuli reliquias, quæ exſtant, collegit, digeſſit, & emendavit, hoc loco legendum cenſet: *quas requiſitas ego & repertas*, ſcilicet *Origines*. Oiſ. Libri veteres in vulgatum conſentiunt.

15 *Et intuliſſe me jam aliquo in loco*] Forte Gellius id fecerat lib. 8 cap. 14. ubi ex lemmate apparet, eum ex Nigidio origines quaſdam retuliſſe. *Oiſ.* Id ipſum video adſcriptum ſimiliter ab patre exemplari ſuo.

CAP. V.

Quòd Q. Ennius in ſeptimo annali quadrupes eques, *ac non*, quadrupes equus, *ut legunt multi, ſcriptum reliquit.*

CUM Antonio Juliano rhetore, [1] viro hercle bono & facundiæ florentis, complures adoleſcentuli familiares ejus Puteolis, [2] æſtivarum feriarum ludum & jocum in literis amœnioribus, & in voluptatibus pudicis honeſtiſque agitabamus. [3] atque ibi tunc Juliano nunciatur ἀναγνώστην [a] quemdam, non indoctum hominem, voce admodum ſcitâ & ca-

a *Prælectorem.*

1 *Viro hercle bono & facundiæ florentis*] Videnda Priczana ad Apuleji Apologiam pag. 201, unde penitus rapinam Oiſelii odoratis.

2 *Æſtivarum ludum*] Cod. Tornæſ. legit, *æſtivatum feriarum ludum*. Oiſ. Quum plane ſic augerent quoque & integrarent Regius cum Lugdun. maj. non licuit mihi deſerere Gellium ſuo verbo ſpoliatum, præſertim quum agnoſcerem eadem licentia id ab ſcribis nonnullis omiſſum eſſe, qua Stephanus incepit edere *adoleſcentes*, quum ſcripti & editi ante illum exhibeant id quod revocatum à me vides, & prave ab Stephano ſpectatum eſt. Certe neſcio. quando pater adſcripſit ſuo codici: [f. *æſtu anni*, ut 1, 2 1.7, 10. Sc.] quo notat nomen Scriverii. quibus ſubſcripſi: [videtur intelligi feriarum.] *Gron.*

3 *Atque ibi tunc Juliano nun.*] In Lincolu. *atque*

& canorâ Ennii Annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum neſcio quem iſtum Ennianiſtam. hoc enim ſe ille nomine appellari volebat. Quem quum jam [4] inter ingentes clamores legentem inveniſſemus (legebat autem librum ex Annalibus Ennii ſeptimum) hos eum primùm verſus perperam pronunciantem audivimus:

Denique vi magna quadrupes equus, atque elephanti
Projiciunt ſeſe.

[5] neque multis poſteà verſibus additis, celebrantibus eum laudantibusque omnibus, diſceſſit. Tum Julianus egrediens è theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnoſta & de quadrupede equo videtur? ſic enim profectò legit:

Denique vi magna quadrupes equus, atque elephanti
Projiciunt ſeſe.

ecquid putatis; ſi magiſtrum prælectoremque habuiſſet [6] alicujus æris, *quadrupes equus*, dicturum fuiſſe, ac non *quadrupes eques?* quod ab Ennio ita ſcriptum relictumque eſſe, nemo unus literarum veterum diligens dubitavit. quumque aliquot eorum, qui aderant, [7] *quadrupes equus*, apud ſuum quiſque grammaticum legiſſe ſe dicerent; & mirarentur quidnam eſſet, *quadrupes eques*; Vellem vos, inquit, optimi juvenes, tam accuratè Q. Ennium legiſſe, quàm P. Virgilius legerat, qui hunc ejus verſum ſequutus [8] in Georgicis ſuis, *equitem* pro *equo* poſuit his in verſibus:

Fræna Pelethronii Lapithæ gyroſque dedêre:
Impoſiti dorſo, [9] atque equitem docuêre ſub armis:
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

in quo loco, *equitem*, ſi quis modò non inſcitè, inepteque argutior ſit, nihil poteſt accipi aliud, niſi *equum*: pleraque enim veterum ætas & ho-

que ibi Juliano nunc. Thuan. *atque ibi nunc.* In Regio etiam exſtat *non doctum.* Gronov.

4 *Inter ingentes clamores*] Eſt hæc materia libri III capitis XX in Theatro Creſolliano, quò decentius potuiſſet lector ab Oiſelio mitti, quam ex pagina ejus 283 decerptam rapinam invenuſte objici. *Idem.*

5 *Neque poſtea multis verſibus additis &c. diſceſſit*] Quia ſcilicet pauci verſus reſtabant ex libro ſeptimo Annalium Ennii; ad cujus umbilicum fere pervenerat Anagnoſtes; quod vel liquet ex Fragmentis, quæ ex lib. 7. Annal. Ennii à P. Merula collecta ſunt, & collocata, quemadmodum Hiſtoriæ ſeries requirebat.

6 *Alicujus æris*] Id eſt, alicujus pretii. Sunt tamen qui legendum cenſent, *alicujus oris.*

7 *Quadrupes equus*] Hoc loco demum Scioppius notat legi *ecus*, quum in præcedente citatione ex voce *equus* poſtremum u induceret. At Reg. utrobique legit *quadrupe ſecus.* unde tamen non video aliquid commodi. *Gronov.*

8 *In Georgicis*] Lib. 3. Vſ. 115. & ſeqq.

9 *Atque equitem docuêre*] Ubi & Junius Philargyrus notat: *Hic Equitem ſine dubio equum dicit; maxime cum inferat, Inſultare ſolo.* Similiter ibidem Servius. *Equitem*, ait, *id eſt, equum. Nam pro equo rectorem poſuit.* Vide & Macrobium l. 6. Saturn. c. 9. ubi plurima more ſuo ex Auctore noſtro transſcripſit.

Digitized by Google

& hominem equo inſidentem, & equum, qui inſideretur, *equitem* dixerunt. propterea *equitare* etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum eſt, & homo equo utens, & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò vir adprimè linguæ Latinæ ſciens, *equum equitare* dicit his verſibus:

[10] *Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus,*
His equitat curritque: oculis equitare videmus;
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & ut non turbidæ fidei nec ambiguæ, [11] ſed ut puræ liquentiſque eſſet, *equus*ne, an *eques*, Ennius ſcriptum reliquiſſet; librum ſummæ atque reverendæ vetuſtatis, quem ferè conſtabat [12] Lampadionis manu emendatum, ſtudio pretioque multo unius verſus inſpiciendi gratiâ conduxi: &, *eques*, non, *equus*, ſcriptum in eo verſu inveni. Hæc tum nobis Julianus, & multa alia [13] erudite ſimul & affabiliter dixit. ſed eadem ipſa poſt etiam in pervulgatis commentariis ſcripta offendimus.

10 *Quis hinc currere equum, &c.*] Dixit Lucilius in Sophiſtas, ut olim F. Duzæ indicavit Joſ. Scaliger; Quaſi diceret, Tu vides currere equum tuis oculis, ergo tuis oculis currit. *Oiſ.* Et hîc notavit Scioppius, prout nunc editur, quod auctore patre fit, quum Stephanus noluerit progredi ultra vocem *oculis*, ita legi in V. C.

11 *Sed ut puræ liquentiſque eſſet*] Ita optime reſtituit Lipſius Elector. lib. 1. cap. 21. cum vulgo legeretur, *ſed ut pure liquentiuſque eſſet*. Liquentem enim & puram fidem Julianus opponit turbidæ; prorſus proprie. Liquens autem & pura fides, id eſt, clara & certa. *Oiſ.* Imo quod Lipſius ita corrigere ſe dicit, manifeſte editum fuit Brixiæ anno 1485, ut mirum ſit, cujus manu id ita potuerit perverti.

12 *Lampadionis manu emendatum*] Haud dubie idem eſt, cujus meminit Suetonius lib. De Illuſtr. Grammat. & Cajum Octavium Lampadionem vocat, quem ſcribit Nævii Bellum Punicum in ſeptem libros diviſiſſe, ut poſtea factum à Q. Vargonteio in Annalibus Ennii. Sed ex hoc Gellii loco manifeſtum, Veteres exiſtimaſſe Lampadionem corrigendis Ennii Annalibus etiam manum admoviſſe.

13 *Erudite ſimul & affabiliter*] Petav. & Mem. legunt *eludite*, & in hujus margine adſcriptum *Eludite*. Lugdun. maj. *eluditæ*. Thuan. *Ludite*, ſed Reg. plane *lucide* Lincoln. & Lugd. min. vulgatum ſervantibus, niſi quod iſte prior habeat etiam *affabiliter*. Gronov.

CAP. VI.

Quòd Ælius Meliſſus, in libro cui titulum fecit, de loquendi proprietate, *quem, quum ederet*, cornum *eſſe* copiæ *dicebat*, *rem ſcripſit neque dictu, neque auditu dignam: quum differre* matronam *&* matremfamilias *exiſtimavit differentiâ longè vaniſſimâ.*

[1] ÆLIUS Meliſſus in noſtrâ memoriâ fuit Romæ ſummi quidem [2] loci

1 *Ælius Meliſſus in noſtrâ memoriâ*] Vixit itaque hic Ælius Meliſſus temporibus Gellii. Lenæi Meliſſi meminit Suetonius De Illuſtr. Grammat. cap. 3. & cap. 21. Caji Meliſſi, quem Mæcenati gratum acceptumque fuiſſe ait; à quo etiam Auguſto inſinuatum, eoque delegante curam ordinandarum bibliotheca-

[2] loci inter grammaticos & temporis: ſed majore in literis erat jactantiâ & σοφιστίᾳ [a], quàm operâ. is præter alia, quæ ſcripſit compluria, librum compoſuit, ut tum videbatur, quum eſt editus, [3] doctrinæ inclutæ. ei libro titulus eſt ingentis cujuſdam illecebræ ad legendum ſcriptus. quippe eſt, *De loquendi proprietate;* quis adeò exiſtimet loqui ſe rectè atque propriè poſſe, niſi illas Meliſſi proprietates perdidicerit? ex eo libro hæc verba ſunt: *Matrona eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius, materfamilias: ſicuti* [4] *ſus, quæ ſemel peperit, porcetra; quæ ſæpius, ſcropha.* Utrum autem hoc de matrona, ac de matrefamilias Meliſſus excogitaverit ipſe, & conjectaverit, an ſcriptum ab alio quo legerit, hariolis profecto eſt opus. nam de porcetra habet ſanè auctorem Pomponium in Atellanâ, quæ hoc eodem vocabulo inſcripta eſt. ſed matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neque matremfamilias, niſi quæ ſæpius, nullis veterum ſcriptorum auctoritatibus confirmari poteſt. enimverò illud impendiò probabilius eſt, quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt, [5] matronam dictam eſſe propriè, quæ in matrimonium cum viro conveniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiam ſi liberi nondum nati forent: dictamque eſſe ita à matris nomine non adepto jam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi; unde

a *Inani ſapientia.*

---

thecarum in Octaviæ porticu ſuſcepiſſe ſcribit. Hunc proculdubio inter majores ſuos habuit Ælius Meliſſus, cujus mentionem facit Gellius.

2 *Loci inter grammaticos & temporis*] Vix dixeris, utrum promtius fuerit Prouſteo hæc explicare *dignitate & ætate provectus*, quod quemadmodum Latinitati probet, viderit: an Gryphiis ex copulativa *&* in margine apponere *ejus;* qua certe ratione diceretur aliquid valde ſupervacuum. Et quidem jam Stephanus in ſuo exemplari ſubnotavit vocem *temporis*. Salmaſius quum ex codice Reg. pro copulativa ſubjeciſſet *ſed*, ſuperſcripſit *Nonius*, in quo aliquid huc pertinens non animadverti, niſi quod de adjectivo *ſummum* tractet. Lud. Creſollius, quum hæc σοφιστία ad theatrum ejus referri poſſet, decenter illam obſervavit lib. 1 cap. 12, eamque ita citat, ut media hæc omitteret. Lugdun. min. *grammaticos & temporibus*, maj. *grammatico ſed temporis*. Vix me expedio, niſi legam *loci inter grammaticos & decoris*. Gronov.

3 *Doctrinæ inclutæ*] Scripſit forſan *doctrinæ multæ*. Oiſ. Sed iſtud *forſan* nihil eſt perinde ut *multa*.

4 *Sus quæ ſemel peperit, porcetra; quæ ſæpius, ſcropha*] Hanc lectionem ex editionibus antecedentibus revocavit pater, & confirmant ſcripti, quum Stephanus voce poſtrema omiſſa diſtinctionem quoque mutaviſſet. Utrumque prave. Sed id tamen potuit placere Prouſteo. *Gronov.*

5 *Matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimonium cum viro conveniſſet, &c.*] Sic & Servius ad Virgil. Æneid. lib. 11. notat, *rectius Matronam dici, quæ in matrimonio cum viro convenerit, & in eo matrimonio manſerit, etiamſi liberi nondum nati fuerint, dictam matris nomine, ſpe atque omine; unde & matrimonium dictum.* Matronas itaque hic Gellius dicit, quas Cicero in Topicis *uxores* ſimpliciter vocat; quæ ſcilicet in matrimonium conveniſſent; quo denotabant eam uxorem, non concubinam fieri, & in matrimonium, non in concubinatum datam. Unde Plautus Trinummo:

Sed ut inops infamis ne ſim, ne mihi hanc famam differant
Me germanam meam ſororem in concubinatum tibi
Sic ſine dote dediſſe magis, quam in matrimonium.

Feſtus autem ſcribit *Matronas eas eſſe, quibus ſtolas habendi jus erat.* Sic ut matronæ dicerentur notæ auctoritatis, ſpectatæque vitæ, & pudicitiæ fœminæ. Ut apud Livium lib. 10. *Ut nulla niſi ſpectatæ pudicitiæ matrona, & quæ uni viro nupta eſſet, jus ſacrificandi haberet.*

5. Ma-

unde ipſum quoque matrimonium dicitur. [6] matrem autem familias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioque, aut in ejus, in cujus maritus, manu mancipioque eſſet: quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui heredis locum veniſſet.

6 *Matrem autem familias, &c. quæ in mariti manu mancipiove, &c.*] Similiter Servius ad dict. Æneid. lib. 11. ſcribit: *Matrem familias eam eſſe, quæ in mariti manu mancipioque, aut in cujus maritus manu mancipioque eſſet: quomodo in familiam quoque mariti, & ſui heredis locum veniſſet.* Sic enim apud Servium legendum: In manum vero mariti mulier veniebat per coëmptionem. Unde Boëthius ad Topica Ciceronis inquit: *Matresfamilias erant, quæ inducebantur per coëmptionem.* Et Servius ibidem ſubjicit: *Alii matresfamilias dicunt illas, quæ in matrimonium* (lege, *in manum*) *per coëmptionem convenerunt. nam per quandam juris ſolemnitatem in familiam migrant mariti.* Quomodo id autem fieri ſolebat, notatum eſt ſupra lib. 3 cap. 2. *Oiſ.* Et quouſque id pertineat, nuper illuſtrans, ut ſolet, ex eruditione Romana ſolertiſſimus juris interpres Gerardus Noodt in Probabilibus 11, 9. Sicut eadem ad Nonii aberrantem ſcriptionem coercendam adhibuit Mercerus pag. 199. Alludit interim Gellius ad verba, quæ ſcripſit IV, 3, probroſam habitam pellicem, quæ *conſueta eſſet cum eo viro, in cujus manu mancipioque alia matrimonii cauſa foret*, ut bene annotavit Lambecius. Codex interim Regius habet *non in matrimonium totum*, quod ita tranſtulerunt, quum ſcriptum ſit forſan pro *ſolum*. Gronov.

CAP. VII.

[1] *Quem in modum Favorinus tractaverit intempeſtivum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot ſignificationes capiat* concio.

DOMITIO homini docto, celebrique in urbe Roma grammatico, cui cognomentum Inſano factum eſt, quoniam erat naturâ intractabilior & moroſior. ei Domitio Favorinus noſter quum fortè [2] apud fanum Carmentis obviam veniſſet; atque ego cum Favorino eſſem: Quæſo, inquit, te, magiſter, dicas mihi, num erravi; quod, quum vellem δημηγορίας [a] Latinè dicere, conciones dixi? dubito quippe & requiro, an vete-

a *Actiones ad populum.*

1 *Quem in modum Favorinus tractaverit, &c.*] Titulus hic eſt ſpurius, imo omnino mendax & repugnans iis, quæ à Gellio dicuntur, ut optime notavit Stephanus: neque enim Domitius homo doctus, & celeber Romæ grammaticus de verborum ambiguitatibus quærebat, ſed ipſe Favorinus ipſi quæſtionem movebat de *concionum* appellatione: ideoque potius reſcribendum: *Quem in modum Domitius grammaticus Favorinum tractaverit, &c.* Oiſ. Nota eſt acritudo Stephani in hoc genere, cui libenter ſecundas facit noſter. Et qui mirum? quum & in Salmaſiano exemplari adnotatum ſit [Falſus & contra mentem Gellii titulus, ſed corruptus ex comparatione tit. VIII, XIIII, niſi fallor.] Unde tamen excitus ante Oiſelium Pricæus, etiam diſputat neutiquam Favorinum tractaſſe, at tractari, ut interpellatorem intempeſtivum, quod ex ſerie totius capitis appareret, & præcipue his verbis ejus, *Non tempeſtive hunc hominem acceſſimus.* corrigendam itaque vulgatam lectionem, & hoc modo formandam: *Quem in modum Favorinum tractaverit quidam* (aut ſi malueris *Grammaticus quidam*) *intempeſtive de verb. amb. quærentem.* Ita ille ad Apuleji librum 8 Metam. p. 461. Hinc & pater adſcripſit: *Favorinum tractaverit intempeſtivus quidam.* In Brixiana editum, *intempeſtivum quedam.*

2 *Apud fanum Carmentis*] Solinus: *Pars infima Capitolini montis* n. verſus Tiberim, *habitaculum Carmentæ fuit, ubi & Carmentale fanum eſt, à quo* Car-

Digitized by Google

veterum eorum, qui electiùs loquuti ſunt, pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrociore, Nulla, inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt; quum vos quoque philoſophorum illuſtriſſimi nihil jam aliud, quàm verba auctoritateſque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. ego enim grammaticus vitæ jam atque morum diſciplinas quæro: vos philoſophi mera eſtis, ut M. Cato ait, [3] mortuaria gloſſaria. [4] namque colligitis lexidia, res tetras, & inanes, & frivolas, tamquam mulierum voces [5] præficarum. atque utinam, inquit, muti omnes homines eſſemus! minus improbitas inſtrumenti haberet. Quumque digreſſi eſſemus: Non tempeſtivè, inquit Favorinus, hunc hominem acceſſimus. videtur enim mihi [6] ἐπισημαίνεσθαι. ſcitote, inquit, tamen intem-

Carmentalis portæ nomen eſt. Unde & P. Victor in VIII. urbis Regione ponit *Templum Carmentale*, *alias Carmentæ*.

3 *Mortuaria gloſſaria*] Al. *mortualia gloſſaria.* quod eodem redit. Sic Plautus Aſinaria Act. 4. Sc. 1.

Hæc non ſunt nugæ, non enim mortualia.

Ubi Plautus ponit pro *næniis* ſive *carminibus præficarum*. Nævius veſtimenta, quæ in luctu ſumuntur, *mortualia* appellat:

Pallis petagiis, crocotis, malacis, mortualibus.

Et recte omnia, quæ ad mortuos pertinent, *mortualia* dici poſſunt. Unde & Cato hic *mortuaria gloſſaria* vocat, quæ mortuorum nomina perſcripta habebant. ut fieri ſolebat in limine conditoriorum, in quibus mortui condebantur, ut colligere licet ex Epiſtolâ LXI. Senecæ, ubi, quod alii *conditorium*, ipſe *conditivum* appellat: *Qui latitant & torpent*, inquit, *ſic in domo ſunt quomodo in conditivo. horum licet in limine ipſo nomen marmore inſcribas, mortem ſuam anteceſſerunt.* Eleganter vero Cato, per translationem philoſophos appellavit *mortuaria gloſſaria*, acriter eos pungens, quaſi ipſi non aliter, atque conditorii limen, nomina tantum mortua præ ſe ferrent, neque vivere ſe ullâ re præclarâ teſtarentur: ut notavit alicubi Meurſius lib. De Funere: vel etiam cum Turnebo adverſar. lib. 23 cap. 8. intelligere poſſis, quaſi Cato innuere vellet, eos tantum eſſe loquaces, & inanes verborum funditatores, præficiſque ſimiles, quæ in mortuos neniam argutam & nugacem canere ſolebant. *Oiſ.* Prima pars hujus notæ rapta ex Voſſii Etymologico; poſterior non *alicubi* notata in Meurſii ſcripto de Funere, ſed induſtrie petita ex capite 42, ubi habes & verba & loca quælibet. Gelliani vero codices tuentur *mortuaria*, non *mortualia*; quod idcirco præferendum, quia etiam congruit Gellio toties terminationem iſtam in litera r amplexo potius quam l. præſertim quum & Cato videri queat luſiſſe in utriuſque vocis pari exitu. Habent autem Reg. & Lincoln. *gloſaria*, quum Brixia ediderit *gloſiaria*.

4 *Namque colligitis lexidia, res tetras, & inanes*] Sic ex Carrionis mente edidit primum Stephanus: cum in vulgatis antea legeretur: *nam qui collegiſti & lectitaſti res tetras & inanes, &c.* quæ lectio nihili eſt. Scaliger vero in Conjectaneis ad Varronem, ubi hunc Gellii locum adducit, ſe legiſſe indicat: *nam qui collegiſtis & lectitaſtis res tetras & inanes, &c.* Aliquomodo quidem melius: Carrionis vero emendatio præferenda. Scriverius in ſuo Codice notaverat, veram hujus loci lectionem ſibi videri: *Vos philoſophi, mera eſtis, ut M. Cato ait, mortualia Gloſſaria, vanaque colligitis lexidia, res tetras, & inanes &c.* ad quam eruendam Carrio ipſi præiverat, *Oiſ.* Immo certe eſt hoc aliquid palmarium, quod præclara illa ætas intermortuum anterioris ævi ſupinitate & prava Latini ſermonis inſcitia reparavit; & certa obruſſa, quæ indicare poſſit differentiam codicum Gellii, ut eam admirari oporteat. Sed præclare optimi huc alludunt. Reg. *nam qui collegiſti & lexidia reſtra etras.* Thuan. *& lege idia res tractas inanes.* Lugd. maj. Mem. Petav. plane *collegiſti & lexidia res tetras.* Minor, *nam qui collegitis & lexidia res tetras.* Scioppius interim adſcripſerat [Plaut. Mortualia .i. nænias] item *colligitis & lexidia & res tetr.* dum Pontanus hæret in *Nam cui collegiſti.* Itaque ſibi habeant ſcriptiones & explicationes, quas hîc videmus. Patet ex libris antiquis Gellium dediſſe: *mera eſtis, ut M. Cato ait, mortuaria. Gloſſaria namque colligitis & lexidia.* Gronov.

5 *Præficarum*] Non eſt tempus transferendi huc partes vel ex Scaligeri Conjectaneis ad Varronem de L. L. vel Kirchmanni capite VI libri ſecundi de funer. & infinitis aliis. Legi enim præficæ jam poſſunt omnibus paginis. *Gronov.*

6 Ἐπισημαίνεσθαι] Sic quidem recte ediderat Stephanus, cum in vulgatis legeretur ἐπιμαίνεσθαι, hoc eſt,

temperiem iſtam, quæ μελαγχολία[a] dicitur, non parvis, nec abjectis ingeniis accidere, [7]ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν[b]; & veritates plerumque fortiter dicere, ſed reſpectum non habere μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου[c]. [8]vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? nonne, ſi id [9]Antiſthenes, aut [10]Diogenes dixiſſet, dignum memoria viſum eſſet? [11] Miſit autem paulò poſt Favorino librum quem promiſerat: [12]Verrii, opinor, Flacci erat. in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt: *ſenatum* dici & pro loco, & pro hominibus; [13]*civitatem* & pro loco, & pro opido, & pro jure quoque omnium, & pro hominum multitudine: *tribus* quoque & [14]*decurias* dici & pro loco, & pro jure, & pro hominibus. *concionem* autem tria ſignificare, locum, & verba, ſuggeſtumque, unde verba fierent. ſicut M. Tullius, in Oratione, quæ ſcripta eſt contra concionem Q. Metelli, [15]*Eſcendi*, inquit, *in concionem: concurſus eſt populi factus.* ſicut

a *Atra bilis.*
b *Sed affectionem fere hanc heroicam eſſe.*
c *Neque temporis, neque modi.*

---

eſt, *inſanire;* haud tamen bene idem Stephanus in Emendationibus ad Gellium, τὸ ἐπισημαίνεσθαι explicat, quaſi Favorinus intellexerit, Domitium grammaticum ſermone uti, qui aliquid portendat, & male ominoſus ſit. Melius multo Salmaſius in Exercitationibus Plinianis ad Solinum, ubi obſervat eodem modo, quo Febrium acceſſiones ἐπισημασίαι dicuntur, ut in Gloſſis: *Acceſſio*, ἐπισημασία; ita & in furoris morbo, cum poſt dilucidum intervallum inſania redit, ἐπισημασία. In hac vero ſignificatione Favorinus hic verbo ἐπισημαίνεσθαι utitur. Domitius enim iſte, de quo loquitur, homo fuit melancholicus & inſanus. Qui iſtâ intemperie laborant, aliquando habent intervalla, quibus ſunt remiſſiores, aliquando morbus iis recrudeſcit. Ἐπισημαίνεσθαι dicuntur, qui in acceſſu ſunt morbi, quos inſania rurſus percipit. Dicebat igitur Favorinus, haud tempeſtive Domitium acceſſiſſe, utpote qui jam inciperet ἐπισημαίνεσθαι, hoc eſt, qui jam eſſet in ipſo articulo τῆς ἐπισημασίας.

7 Ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι, &c.] Hæc enim eſt ſententia Ariſtotelis, quam copioſius tractat Sect. xxx. Problemate 1. ubi rationem reddere conatur, quam ob cauſam Homines, qui vel ingenio excelluerunt, aut in philoſophia, aut in civili ſcientiâ, aut in poëſi, aut in actionibus, melancholici fuerint? Ubi etiam videndus Septalius in commentariis, cui addeſis Cœlium Rhodiginum lib. 17. Antiquar. Lect. cap. 5.

8 *Vel ipſum quale hoc ex.*] Reg. *Vel ipſum hoc quale ex.* Sic & Lugdun. ut. quum Thuan. abjiciat iſtud *hoc*. Brixiæ dederunt *vel ipſum hoc quale hoc exiſt.* unde pejus retinuerunt poſteri. *Gronov.*

9 *Antiſthenes*] Hujus vitam deſcriptam habemus à Diogene Laërtio lib. 6.

10 *Diogenes*] Hunc Antiſthenis auditorem fuiſſe, tradit Laërtius in Diogene.

11 *Miſit autem paulo poſt*] Ex Lincoln. notaveram *miſit autem paulo Favorino.* Etiam videbam τὸ *poſt* non exſtitiſſe in Petav. Itaque expedivit me, quod ſatis notabile, unus ille Lugdun. min. clare habens *miſit autem poſt paulo*. Gronov.

12 *Verrii, opinor, Flacci*] Sic revocabat pater lectionem priſtinam, quam ſuperſtitioſe temeraverat Stephanus edendo *Verrii inopinor*, cui Salmaſius adſcripſit. [Leg. *ut opinor.*] Sane in Thuan. vidi *verſus ut opinor*. Et ex Lugd. min. notatum *verrii u. opinor*. Sed Reg. & Lugd. maj. nil mutant. *Idem.*

13 *Civitatem & pro loco & pro opido*] Poſterius *pro* ignoratur ab Reg. Thuan. Petav. Lincoln. uti debet exſtingui, quum locus & opidum pro uno eodemque dicantur. *Idem.*

14 *Decurias*] Legendum forte, *curias*. Oiſ. Hoc ipſum cogitabat quoque Fam. Nardinus in deſcriptione Romæ lib. 2 cap. 1. Etiam adſcripſerat oræ Scioppius.

15 *Eſcendi*] Sic in Veteribus puræ & liquentis fidei membranis reperiri teſtatur L. Carrio Emendat. lib. 1 cap. 5. ubi & plurima hujus generis exempla exhibet. In vulgatis antea erat *aſcendi*. Oiſ. Non omnibus tamen. Nam plane in Brixiana exſtat *Eſcendi*.

16 Item

ſicut idem M. Tullius in Oratore ait: *Conciones ſæpe exclamare vidi, quum aptè verba cecidiſſent. etenim exſpectant aures, ut verbis colligetur ſententia.* [16] item ſignificare cœtum populi aſſiſtentis, item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur, exempla in eo libro ſcripta non erant: ſed nos poſtea Favorino deſideranti harum omnium ſignificationum monumenta, & apud Ciceronem, ſicuti ſuprà ſcripſi, & apud elegantiſſimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potiſſimum expetebat, *concionem* eſſe dictam [17] pro verbis & oratione, docui titulo Tulliani libri, qui à M. Cicerone inſcriptus eſt: *Contra concionem Q. Metelli.* quo nihil profectò ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à Metello dicta eſt, oratio.

16 *Item ſignificare cœtum populi aſſiſtentis*] Ut in verbis Ciceronis modo adductis: *Conciones ſæpe exclamare vidi*, hoc eſt, cœtum. Idem Cicero Attico lib. 15. Epiſtol. 1. *Brutus noſter miſit ad me orationem ſuam habitam in concione Capitolina.* hoc eſt, in cœtu hominum, qui in Capitolio aderant.

17 *Pro verbis & oratione*] Sic etiam ipſe Gellius uſus ſupra lib. 9 cap. 3. *Incluta illa Demoſthenis orationes concioneſque, &c.*

CAP. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα; *atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia, Lucilii quoque verſibus declarari.*

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα[a], cæteraque hujuſmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι[b], qui ſe Iſocratios videri volunt, in collocandis verbis immodicè faciunt, & rancidè quàm ſint [1] inſubida, & inertia, & puerilia, facetiſſimè hercle ſignificat in quinto Saturarum Lucilius. nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quod ad ſe ægrotum non viſeret, hæc ibidem addit feſtiviter:

Quo me habeam pacto, [2] tametſi non quæris, docebo:
Quando in eo numero [3] mânſti, [4] quo in maxima nunc eſt

Pars

a *Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia, & ſimiliter cadentia.*

b *Inepti*, ſive mavis, *Infruniti*, *Opici*, ut alibi Gellius loquitur.

1 *Inſubida*] Al. *inſipida*. Oiſ. Ita ſane in editionibus ante Stephanum, ſed quibus non oportuit auſcultare Lud. Creſollium, virum doctiſſimum, in Theatro Rhet. lib. 3 cap. 8, ubi præclare illuſtrat eadem quæ hîc tractat Gellius. Nam plane *inſubida* legitur in Lugdun. utroq. Mem. quo alludit plane Reg. *inſubdita*, ut rectè judicaverit Carrio lib. 1 Emend. cap. 12. Porro Reg. Lugdun. ut. non *ſatyrarum*, ſed *ſaturarum*, quod repetivi. *Gronov.*

2 *Tametſi non quæris, docebo*] J. Duza pater, notante ejus filio Franciſco, olim legebat, ut verſus conſtaret: *tamenetſi haud quæri' docebo.* pro tametſi. Ut Catullus:

Quæ tamenetſi uno non eſt contenta Catullo. Oiſ. Adſcripſit etiam in ora Scioppius.

3 *Mânſti*] Pro *manſiſti*; Ita optime Nannius correxit lib. 4. Miſcell. c. 26. ubi vulgo erat *menſi*. Male omnino.

4 *Quo in maxima nunc eſt*] Vulgo:

- - Quo in maxima non eſt
Pars hominum - -

Unde Nannius dicto loco legit,

- - quo maxima non eſt
Pars hominum - - Cujus explicationem illic vide.

Pars hominum, ut periiſſe velis, quem nolueris, quum
[5] *Viſere debueris.* [6] *hoc,* NOLVERIS, *&* DEBVERIS, *te*
Si minus delectat quod [7] *ἄτεχνον Iſocratium eſt:* O' - -
χληρῶδεςque ſimul totum ac συμμειρακιῶδες:
Non operam perdo. [8] *Si tu hic.*

5 *Viſere debueris*] Τὸ *viſere* abeſt in quibuſdam edd. *Oiſ.* Etiam ab ſcriptis, ſed qui tum trajiciunt ita *quem viſere nolueris, cum debueris.* Sic Reg. Mem. Chiſ. Lugdun. uterq. Petav. Idemque in ora notavit Scioppius. Unde non ineleganter cogitabat Pater: *quem viſere nolue -- Ris, cum debueris. hoc nolue & debueris te.* Cæterum mox omnes aut perſpicue exhibent aut varia ſcripturæ fruſtratione alludunt *quod atechnon & Iſocratium eſt*, tanquam in hoc exitu tres ſyllabæ duplicata eliſione in unam coaleſcant. Et eam lectionem notavit in exemplari ſuo Scioppius. *Gronov.*

6 *Hoc Nolueris & Debueris te*] Franciſcus Duza ad Lucilium legit: *hoc Nol' & Debueris te*, more Enniano decurtatis verbis. Nimirum ut, ſi τὸ *viſere* retineatur, hoc modo verſus ſibi conſtare poſſit.

7 Ἄτεχνον] Sic omnes quidem libri. Scaliger vero in Auſonianis Lectionib. lib. 2 cap. 4. legit: *τεχνον Iſocratium eſt.* Fr. Duza: *Iſocrateum eſt.* Nannius:

—— *Iſocratium*
O'χληρῶδεςque ſimul ——

Ut prima ſyllaba in ὀχληρῶδες ad hunc *priorem* verſum pertineat. Quod tamen etiam fieri poteſt legendo, ut hic editum,

—— *Iſocratium eſt ὀ'* ——
χληρῶδεςque ſimul ——

Si penultima ſyllaba in *Iſocratium* abſorbeatur in *eſt*; pronunciando *Iſocrati' eſt ὀχληρῶδεςque, &c.* Scaliger tamen dicto loco poſt

—— τέχνον *Iſocratium eſt.*

Sequentem verſum ſic legendum cenſet:

Ληρῶδεςque ſi mitu: tum συμμειρακιῶδες.

8 *Si tu hic*] Scioppius *ſicuti hic*, ut fuit quoque in Mem. Chiſ. Petav. Etiam Lincoln. *ſicut hic.* Sed Reg. Lugdun. uterq. habent, quod editur. *Gronov.*

CAP. IX.

Quid ſignificet apud M. Catonem verbum, inſecendo. *quodque* inſecendo *potius legendum ſit, quàm, quod plerique exiſtimant,* inſequendo.

[1] IN libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis [2] de Ptolemæo contra Thermum, ſic ſcriptum fuit: *Sed ſi omnia dolo fecit, omnia avaritiæ atque pecuniæ cauſa fecit; ejuſmodi ſcelera neſaria,* [3] *quæ neque inſecendo, neque legendo audivimus:* [4] *ſupplicium pro factis dare oportet.*

1 *In libro vetere, &c.*] Principium, & maxima pars hujus capitis in vulgatis editionibus deerat, antequam Guil. Canterus Novar. Lection. lib. 2 c. 6. ex MS. Buſlidiano codice ſuppleverat. Unde & Stephanus in ſuâ editione id adjunxit.

2 *De Ptolemæo*] Intelligitur Ptolemæus minor, cui cognomen Euergetes II. ſive Phyſcon fuit; ſeptimus Ægypti Rex, & ſucceſſor Philometoris fratris. Vide Juſtinum lib. 38. Strabonem lib. ult. Athenæum lib. 4. & lib. 12. qui teſtes ſunt, Ptolemæum hunc tyrannum fuiſſe crudeliſſimum.

3 *Quæ neque inſecendo, neque legendo audivimus*] Sic hunc locum cum viris doctiſſimis legendum cenſemus. Guil. Canterus edidit: *quæ neque fanda, neque legenda audivimus.* Sed addit pro *fanda*, forte *inſecenda*; niſi quædam Catonis hic deſint. In H. Stephani, & Tornæſiana editione legitur, *quæ neque inſecenda, neque legenda audivimus.* Sed optime divinavit Canterus *inſecenda* pro *fanda* reponendum. *Fanda* enim irrepſit ex gloſſemate. Omnino autem legendum cum Rutgerſio Variar. Lect. lib. 4 cap. 19. & Auſonio Popma in Fragmentis Catonianis, quomodo etiam ſibi videri notaverat in ſuo Codice Scriverius; quemadmodum edidimus, *quæ neque inſecendo, neque legendo audivimus.* Oiſ. Verum Scioppius exiſtimavit forraſſe ſcriptum fuiſſe *ſcelera inſecenda, quæ neque fando neque legendo audivimus*: additque ad verbum *inſecenda*, ubi id in Stephani editione exſtat, deeſſe in vetere codice, ſeu tanquam & ipſe locum hunc in veteri codice viderit, ſeu potius ex indicio ipſius Canteri.

4 *Supplicium pro factis dare oportet*] Ita edidit Can-

tet. [5] *Inſecendo* quid eſſet, quæri cœptum? Tum, ex his qui aderant, [6] alter literator fuit, alter literas ſciens. hi duo inter ſeſe diſſentiebant, & grammaticus quidem contendebat. *inſequendo* enim ſcribi, inquit, debet, non, *inſecendo.* [7] quoniam *inſequens* ſignificat: dictumque eſt *inſeque*, quaſi, perge dicere, & inſequere. itaque ab Ennio ſcriptum in his verſibus:

Inſeque Muſa, manu Romanorum induperator
Quod quiſque in bello geſſit cum rege Philippo.

alter autem ille eruditior [8] nihil mendoſum, ſed rectè atque integrè ſcriptum eſſe perſeverabat; & Velio Longo non homini indocto fidem eſſe habendam: qui in commentario, quod feciſſet de uſu antiquæ loquutionis, ſcripſerit, non *inſeque* legendum apud Ennium, ſed *inſece:* ideoque à veteribus, quas narrationes dicimus, [9] *ſectiones* eſſe appellatas: Varronem quoque verſum hunc [10] Plauti de Menæchmis,

[11] *Hæc nihilo mihi videntur eſſe ſectius, quàm ſomnia,*

ſic enarraſſe: nihilo magis narranda eſſe, quàm ſi ea eſſent ſomnia. hæc illi inter ſe certabant. Ego arbitror & à M. Catone *inſecendo*, & à Q. Ennio [12] *inſece* ſcriptum, ſine *u* litera. offendi enim in bibliothecà Patrenſi librum

Canterus & alii poſt eum. Scriverius ad oram ſui codicis legendum cenſet: *Supplicium profectò iis dari oportet.*

5 *Inſecendo quid eſſet*] Ita ex verbis Catonis hoc loco, uti & infra reponendum; ubi aliæ habent editiones, *inſecenda.*

6 *Alter literator fuit, alter literas ſciens*] In MS. unde totum hunc Gellii locum eruit Canterus, additum erat, *id eſt, alterum* (leg. Canter. *alter*) *docens, doctus alter.* Sed optime factum à Stephano, qui hæc verba ut præcedentium gloſſema, è ſua editione jam eliminare fecit. *Oiſ.* Id quidem potuit facere Stephanus: ſed & lector potuit rurſus adſcribere, unde ſigno poſito poſt verbum *ſciens* adnotavit Scioppius *alter docens, doctus alter*, neſcio cur omittens *id eſt.*

7 *Quoniam inſequens ſignificat*] Legit Canterus: *quod in inſeque ſignificatur, dictumque eſt inſeque.* Oiſ. Non ſufficit. Quippe addi oportuit in MS. fuiſſe: *inſequenda enim ſcribi inquit, non inſecenda: quoniam inſequens ſignificat, traditumque eſſe inſeque:* Scioppius verò adſcripſit. [ſ. *inſequenda debere ſcribi cum qu. non inſecenda, quod inſeque ſignet, dictumque eſſe Inſeque.* vel, *quod in Inſeque ſignificatur, dictumque.*]

8 *Nihil mendoſum*] Ex Ms. edidit. Canterus *mendum*, unde ita ipſe in ora corrigit. Sed Scioppius viciſſim appoſuit *mendoſum*. Quam & in ſua ora adſcripſit [Sic Plautus Exſequi pro narrare. Amphit. 2. 2. ſ. 2. Perge exſequi. *Gronov.*

9 *Inſectiones*] Sic Ms. Alii hic *ſectiones* reponendum cenſent. Ut *ſectiones* dicantur *narrationes*, quia hæ ſectæ & diſtinctæ, ordineque ſuo diſtributæ. Verum *inſectiones* retinendum, tota diſputationis ſeries Gellii ſatis evincit.

10 *Plauti de Menæchmis*] Exſt. Act. v. Sc. VII. In Plautino verſu in Buſlidiano codice erat *ſectius.* ut notat Canterus; apud Plautum tamen in editis habent *ſecius.*

11 *Hæc nihilo mihi*] Scioppius appoſuit *Nihilominus eſſe videtur ſectius.* Et mox in vocibus *quam ſi ea eſſent ſomnia*, inducit iſtud *ea.* Gronov.

12 *Inſece*] Inſecere, eſt dicere, narrare. Nihil autem refert ſcribas, *inſeque*, an *inſece.* Sic ex Feſto Paulus: *Inſeque apud Ennium, dic.* Et in Gloſſis Philoxeni *Inſeque, εἰπέ.* Veteres enim promiſcue ſcribebant, *hujuſque* & *hujuſce.* Unde eadem *Fortuna hujuſce diei* apud Plinium lib. 14. & *Fortuna hujuſque diei* apud Ciceronem lib. 8. de Legib. Ut & apud Victorem De Reg. Urb. in Reg. x. *Vicus hujuſque diei Fort. ad.* Item *cujuſque*, & *cujuſce.* ſimiliter *inſeque* & *inſece.* Quæ vetus pronunciatio, ſive uſus, Grammaticis poſtea cauſam præbuit hæc ſubtilius diſtinguendi. *Oiſ.* Scioppius pro eo reponebat *inſcite.*

librum [13] veræ vetuſtatis Livii Andronici, qui inſcriptus eſt Ὀδύσσεια, in quo erat verſus primus, cum hoc verbo, ſine *u* litera,

Virum mihi Camœna inſece verſutum;

factus ex illo [14] Homeri verſu:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.

illi igitur ætatis & fidei magnæ libro credo. nam quod in verſu Plautino eſt, *ſectius quàm ſomnia*; [15] nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiamſi veteres autem non *inſeque*, ſed *inſece* dixerunt, credo quia erat levius, leniuſque: tamen ejuſdem ſententiæ verbum videtur. nam & *ſequo*, & [16] *ſequor*, & item *ſecta*, & *ſectio* conſuetudine loquendi differunt: ſed qui penitùs inſpexerit, origo & ratio utriuſque una eſt. doctores quoque & interpretes vocum Græcarum, Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα, καὶ, ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, dictum putant, quod Latinè *inſeque* dicitur. namque in altero, *n*, geminum, [17] in altero, *p*, eſſe tralatum dicunt. ſed etiam ipſum illud ἔπη, quod ſignificat verba, aut verſus, non aliunde eſſe dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν[a]. eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes ſermoneſque, *inſectiones*, appellitaverunt.

a *Ab eo quod eſt ſequi & dicere.*

13 *Vera vetuſtatis*] G. Canterus legit *mira vetuſtatis*. Alii: *mera vetuſtatis*. Sed *vera vetuſtatis* à librario lineolâ ſuper inductâ forte ſcriptum, pro *venerandæ*. Oiſ. Illud *mira* adſcripſit quoque Scioppius, cui etiam non placuit illa Stephanica *Caſmœna* unde induxit literam s.

14 *Homeri verſu*] In initio ſcilicet Ὀδυσσ. Deerat vulgo hic verſus; quem rectè primo inſeruit ex MS. L. Carrio Antiq. Lect. lib. 3 cap. 17. *Oiſ.* Sed non ex libro ſcripto, aut alia fide, quam ſua: quum Gellius omiſiſſe potuerit ideo quod confidebat omnibus eſſe notiſſimum, ideoque non apponendum.

15 *Nihil in alteram partem plus*] Prodidit Canterus *nihil in alteras plus*, id quod Scioppius etiam margini ſuo commiſit, qui etiam illa *ſequo & delebat*. *Gronov.*

16 *Et ſequor, & item ſecta, &c.*] Ab hiſce verbis demum ante G. Canteri ſupplementum, hoc caput incipiebat.

17 *In altero p.*] V. C. 6. Scioppius. At Lugd. min. *in altero q ee.* Lincoln. *in altero g eſſe.* Gron.

Cap. X.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus venarum pertentari putant, non arteriarum.

IN Herodis [1] c. v. villam, quæ eſt in agro Attico, loco qui appellatur [2] Cephiſiæ, aquis, & lucis, & nemoribus frequentem, [3] æſtu anni medio, conceſſeram. ibi [4] alvo mihi citâ & accedente febri rapidâ decubue-

1 *C. V.*] Id eſt, Conſularis viri; Vide lib. 1 cap. 2. & lib. 19 c. 12. *Oiſ.* Sed Brixia, ſed Aldus dederunt *CL-V*, & nullus ex Mſſtis inde abit.

2 *Cephiſiæ*] Κηφισία, tractus circa Athenas, ubi fuit Herodis Attici V. C. villa, ut notat Gellius hoc loco, & ſupra lib. 1 cap. 2.

3 *Æſtu anni medio*] Et ſic ſummo calore dominante. Sic ſupra lib. 1 cap. 2. *æſtu anni flagrantiſſimo.*

4 *Alvo mihi cita*] Id eſt, profluvio alvi laboranti. Sic

cubueram. Eò Calviſius Taurus philoſophus & alii quidam ſectatores ejus quum Athenis viſendi mei gratiâ veniſſent; medicus, qui tum in his locis repertus aſſidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer, & quibus modulis, [5] quibuſque intervallis accederet febris decederetque; tum in eo ſermone, quum jam me [6] ſinceriore corpuſculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoque idipſum comprehendere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβὸς; quod noſtris verbis profecto ita dicitur, *ſi attigeris venam illius*. Hanc loquendi imperitiam, [7] quod venam pro arteriâ dixiſſet, quum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tamquam in minimè utili medico offendiſſent, atque id murmure & vultu oſtenderent; tum ibi Taurus, ut mos ejus fuit, ſatis leniter, Certi, inquit, ſumus, vir bone, non ignorare te, quid vena appelletur, & quid arteria; quod venæ quidem ſuapte vi immobiles ſint, & [8] ſanguinis tantùm demittendi gratiâ explorentur; arteriæ autem motu atque pulſu ſuo habitum & modum febrium demonſtrent: ſed, ut video, pervolgatè magis quàm inſcitè loquutus es. [9] non enim te ſolùm, ſed alios quoque itidem errantes audivi venam pro arteriâ dicere. fac igitur, ut experiamur elegantiorem eſſe te in medendo, quàm in dicendo; & cum diis bene volentibus [10] operâ tuâ ſiſtas hunc nobis ſanum atque validum quàm citiſſimè. Hoc ego poſtea quum in medico reprehenſum eſſe meminiſſem; exiſtimavi non medico ſoli, ſed omnibus quoque hominibus liberis, liberaliterque inſtitutis turpe eſſe, ne ea

quidem

Sic infra etiam lib. 19 cap. 4. *alvum citam* dixit; item *alvum pronam atque præcipitem*. Scribonius Largus Compoſit. cxi. *alvum citatam*; quomodo & loquitur Cornel. Celſus De Re Medicâ lib. 1 cap. 6. qui & alibi *alvum citam* dixit.

5 *Quibuſque intervallis accederet febris*] Seneca Epiſt. 78. *Intervalla morbos tolerabiles faciunt.*

6 *Sinceriore corpuſculo*] Id eſt, ſine febre. Ita Scribonius Largus Compoſit. cxiii. *Datur unus jejuno ante meridiem, alter in noctem ex aquâ, ſi febres erunt: ex vino Signino, ſi ſincere corpus erit.* Hoc Celſus lib. 3 cap. 4. *ex toto integrum eſſe* dixit: & ibidem paulo ante: *cum jam bene venæ conquieverunt.*

7 *Quod venam pro arteriâ dixiſſet*] Veteres ita loqui ſolebant non tantum Græci, ſed & Latini. Haud itaque adeo pervulgate, aut inſcite Medicus iſte loquebatur: ut quidem Taurus eum feciſſe vult. Vide Foëſium in Oeconom. Hippocr. in φλὶψ, & J N. Loënſ. Epiphyllid. lib. 4 cap. 22. Cœl. Rhodigin. Antiq. Lect. lib. 3 cap. 14. *Oiſ.* Quum Oiſelius citare œconomiam iſtam ſuſtineat & lectori offerre, non erat cur inde magnam partem deſcriberet, quæ illic poterat melius inſpici, quum fruſtra tot literas hîc curaverit colligi; quod ut nulli bono factum verui.

8 *Sanguinis tantum demittendi*] Sic editi quidem. At Mſſti Lincoln. Memm. Chiſſ. Petav. *ademittendi*, nunc junctis literis & una voce, nunc diſtractis quaſi primæ duæ literæ præpoſitionem indicarent. Unde pater adſcripſit [an *adimitandi*] Sed Reg. & Lugdun. uterq. *admittendi*. Gronov.

9 *Non enim te ſolum, ſed alios quoque*] Particulæ adverſativæ *ſed* nullum indicium exſtat in Regio, hoc eſt, præſtantiſſimo codice: ut debeat apponi illis tot aliis exemplis, quæ collegit pater in Livianis. *Idem.*

10 *Opera tua ſiſtas*] Id expreſſum ex vulgata turba Mſſtorum librorum, quum Regius exhibeat *operam aut ſiſtas*, quaſi certe ſcripſiſſet *ope* toties ab Latinis in medendo uſurpata, ut ipſe Apollo *opifer* in Ovidio & ſic ipſe xvii, 11. *Arte quadam & ope naturæ.* An fuit *ope amabili?* Idem.

11 Sub-

quidem cognoviſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altiùs occultiuſque remota ſunt; & quæ natura nobis tuendæ valetudinis causâ & in promtu eſſe & in propatulo voluerit: ac propterea, quantum temporis habui [11] ſubſicivi, [12] medicinæ quoque diſciplinæ libros attigi, quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum, & ex his, cùm alia pleraque ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum de venis quoque & arteriis didiciſſe videor, ad hunc fermè modum. Vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici vocant, mixti confuſique cum ſpiritu naturali; in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritûs: arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis mixti confuſique cum ſanguine; [13] in quo plus ſpiritûs eſt, minus ſanguinis. Σφυγμὸς autem eſt intentio motus, & remiſſio in corde & in arteriâ naturalis, non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græcâ ita definitus eſt: [14] Σφυγμός ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀπροαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας [a].

a *Pulſus eſt diſparatio & contractio involuntaria arteriæ & cordis.*

---

11 *Subſicivi*] Recte ita Stephanus, quum medii dediſſent *ſubciſivi*, revocavit ex Brixiana, Aldina aliiſque anterioribus editionibus, ut XIII, 24. Efferunt ita & Reg. & Lugdun. ut. *Gronov.*

12 *Medicinæ quoque libros attigi*] An potuit ita edere Stephanus, ille tam diligens & ſedulus in Gellio ex omnibus ſubſidiis reparando? Vix editionem eſſe reor, vix ullum ſcriptum olim librum, in quo ſic legatur, ſed pariter in omnibus integram vocem legi animadvertas, quam idcirco reſtituere compulſus fui, ut vides, præſertim quum jam libro præcedente cap. 10 ſimiliter loquutus fuerit auctor, licet Stephanum imitentur editiones, quæ poſt illum uſque ad hanc prodierunt, ſed illaudabiliter. *Idem.*

13 *In quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis*] Ad hanc mentem capienda illa J. Pollucis in Onomaſtico, ubi ſcribit Ἀρτηρίαι δὲ εἰσιν ὁδοὶ πνεύματος, ὡς φλέβες, αἵματος. *Arteriæ ſunt viæ ſpiritus, ut venæ, ſanguinis.* Nam & arteriæ ſanguinem continent & vehunt, ſed magis ſpirituoſum, quam qui per venas ducitur. *Oiſ.* Forte ſic deſumtæ ſunt hæ deſcriptiones ex Cicerone lib. 2 de nat. Deor. ut ipſa ejus verba repetant, ſed plenius conſtructa, quæ refert Auſonius Popma lib. 1 de Differentiis verborum pag. 40.

14 Σφυγμός, *&c.*] Recepimus hic indubitatam H. Stephani emendationem, qui ἀπροαίρετος repoſuit, pro ἀδιαίρετος, quod in vulgatis legebatur; ſed neutiquam huic loco convenire poterat. Quid enim eſſet ἀδιαίρετος, *indiviſibilis*, cum Gellius ipſe dicat intentio & remiſſio naturalis, non arbitraria? hoc enim eſt ἀπροαίρετος, ſive *involuntaria*. Ab Ægineta autem lib. 2 cap. 11. pulſus ita definitur: Σφυγμός, κίνησίς ἐστι καρδίας καὶ ἀρτηριῶν κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν γιγνομένη, Id eſt, *Pulſus, motus eſt quo cor & arteriæ attolluntur, ſubmittunturque.* Apud Gellium etiam in vett. edd. poſt καὶ καρδίας, alia adhuc additur definitio hiſce verbis: Σφυγμός ἐστι παλμὸς ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας. Id eſt, *Pulſus eſt palpitatio aut fervor venæ, vel arteriæ.* Sed omnino ſpuria eſt, & rem minime gentium declarat. *Oiſ.* Fruſtra gloriatur tam ſero, quum in utroque non aliter conſulat, quam præiverant duæ Batavæ editiones, tum ejicientes hæc in capitis exitu ſpuria, tum exhibentes ἀδιαίρετος, ſicut ipſe etiam in contextu edidit, quicquid ſcribat in nota. Cur autem noſter cum Stephano ſic inſultat antecedentibus editoribus, quaſi tulerint, quod ferri hoc loco & convenire ei nequit? Cur ipſe Stephanus non dubitavit hoc exponere in Theſauro, & venditare ut proprium Theophili? Immo cur intelligi nequit, ſi dicatur, *Pulſus eſt diſparatio & contractio, quæ dividi aut ſeparari nequit ab arteria & corde?* An non in iſtis duabus partibus continenter illa duo eveniunt, & illis aſſidue inhærent? etſi mens & ſententia Gellii ſic non exhibeatur. Sed Stephanus fuit uſus aſtutiæ quodam genere, dum celat, quomodo ad iſtud ἀπροαίρετος venerit. Non eſt ejus mens tantum mota ab ipſo. Plane viderat in quibuſdam Mſſ. exſtare ἀπροαίρετος. Id notat Lambecius ex Regio. Id video notatum ex Memm. Lugdun. Petav. Hinc fons ejus conjecturæ, ſed perperam petitam ex Gellii explicatione confirmationem habentis, qua dicit non arbitrariam. Neque enim ut προαίρεσιν dixerunt arbitrium vel decretum, ſic nunc ἀπροαίρετος dici debuit, ſed naturale explicat non arbitrarium, non quod eſſe poſſit aut non eſſe,

Digitized by Google

eſſe, ſed quod ſemper adeſt, quod ex natura illis adfixum eſt. Hinc ſcripta lectio debuit retineri, ut pateret σφυγμὸν eſſe intenſionem motus & contractionem ἀποδιαγόμενον ἀρτηρίας καὶ καρδίας deſcendentem & devenientem ab arteria & corde. Gellius videtur iſtos genitivos junxiſſe cum diaſtole & ſyſtole, ſed Græci cum adjectivo, ut originem demonſtrent, etſi ſentiatur alibi. *Gronov.*

Cap. XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Cæſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.

Non hercle idem ſentio cum [1] Cæſellio Vindice grammatico, ut mea opinio eſt, haudquaquam inerudito. verùm hoc tamen petulanter inſcitéque; quod [2] Furium veterem poëtam dedecoráſſe linguam Latinam ſcripſit hujuſcemodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poëtica facultate viſa ſunt, neque dictu profatuque ipſo tetræ aut inſuaves eſſe: ſicuti ſunt quædam alia ab illuſtribus poëtis ficta durè & rancidè. Quæ reprehendit autem Cæſellius Furiana, hæc ſunt: quod terram in lutum verſam [3] *luteſcere* dixerit; & tenebras in noctis modum factas *nocteſcere;* & priſtinas reciperare vires *vireſcere;* & quod ventus mare cæruleum criſpicans nitefacit, *purpurat* dixerit: & opulentum fieri *opuleſcere.* Verſus autem ipſos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc verba ſunt, ſubdidi:

Sanguine diluitur tellus. cava terra luteſcit.
Omnia [4] *nocteſcunt tenebris caliginis atræ.*
Increſcunt animi. [5] *vireſcit vulnere virtus.*
[6] *Hîc fulica levis volitat ſuper æquora claſſis:*
Spiritus Eurorum viridis quum purpurat undas,
Quo magis in patriis poſſint opuleſcere campis.

1 *Cæſellio Vindice*] Sæpius ab Auctore noſtro & aliis citatur, ut notatum ſupra ad lib. 3 cap. 16.

2 *Furium veterem poëtam*] Intelligitur A. Furius Antias, ut ex lemmate capitis apparet. Floruit autem circa V.C. annum IↃCLII. Q. Lutatii Catuli familiaris, ut manifeſtum ex verbis Ciceronis in Bruto, quæ citantur ab G. J. Voſſio de Poetis Latinis, unde Oiſelius furtim ſubtraxit & ipſa & quæ adjuncta ſunt de Lutatio & altero Furio Bibaculo.

3 *Luteſcere*] Singula hæc verba, ut videtur, ea hoc ipſo Gellio animadverſa tranſtulit in Lexicon ſuum Nonius, ubi & quiſque inſpicere poteſt & ab Mercero ſunt collata, quæ idcirco tot notis onerare Gellium non debebant, ut factum. Scioppius vero delebat τὸ *ſunt* in his verbis *ſicuti ſunt quædam alia:* tum adſcripſit *criſpans* pro *criſpicans.* Gronov.

4 *Nocteſcunt tenebris*] Sed unicus ille Regius *tenebras*, ut ſupra occurrit *victus pugnam.* Idem.

5 *Vireſcit vulnere virtus*] Ita auſus reponere Oiſelius prætexit apud Nonium ſic legi, quemadmodum etiam in vett. codd. apud Gellium. Quod ſi verum, cur ipſe mox ſubjungit *cum in quibuſdam libris legatur vireſcunt.* Atqui id non exſtat in quibuſdam, ſed ita Regius, ita uterque Lugdun. ita Mem. Petav. Immo fatetur Mercerus in Gellio libros ſcriptos habere *vireſcunt.* Barthius ad Statium lib. v Thebaid. tam apud Gellium quam Furium in vetere libro teſtatur ſcriptum offendiſſe *virgeſcere*, quod ego nuſpiam animadverti. Pater aliquoties cogitavit *vireſcunt.* Modo non vocabulum *virtus* ex triſyllabico contractum ſit in biſyllabicum & ſcripſerit *virtûs*, pro, virtutes. *Idem.*

6 *Hîc fulica*] Cod. Tornæſ. & vett. edd. *Sicut fulica;* quod cum verſus non patiatur, quidam inde fecêre, *Sicut biulca*, &c. Sed *fulica* habent omnes libri. In Stephan. Ed. eſt, ut edidimus, *Hic fulica.* Notum autem fulicam eſſe avem aquaticam, quæ præcipue mari ſtagniſque amplioribus gaudet. Eam

Digitized by Google

tempeſtate imminente in ſiccum ſe recipere, ac clariore voce clangere, nautaſque admonere ferunt. Unde Virgilius lib. 1. Georgicor.

Jam ſibi cum curvis male temperat unda carinis,
Cum medio celeri revolant ex æquore mergi
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In ſicco ludunt fulicæ. ——

Et Plinius lib. 18 cap. 35. *Loligo volitans; conchæ adhæreſcentes, echini adfigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt: Ranæ quoque ultra ſolitum vocales, & fulicæ matutino clangore.* Cicero lib. 2. De Divinat. *raucam fulicem* eadem ſignificatione dixit. *Oiſ.* Citat hunc locum, ut vulgo legitur, Mart. Delrio ad Senecæ Medeam v. 322. Itaque Prouſteus in Aſceuſianis notis propinatum proceleusmaticum in ſecundo loco iterat. Verum Joh. Iſ. Pontanus adſcripſit [*fulca* pro *fulicæ* leg.] quod tanto probabilius, quoniam Mſſti noſtri plane non diſcedunt ab vulgato *ficut fulicæ.* Varro in Bimargo ſimilitudinem captabat aliunde, nimirum, *ut levis tippula lymfon, νυμφῶν, frigidos tranſit lacus*, quod citat Nonius. *Gronov.*

CAP. XII.

Morem iſtum veteribus noſtris fuiſſe, verba patiendi *mutare, ac vertere in* agendi *modum.*

ID quoque habitum eſt in oratione faciendâ elegantiæ genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde hæc vice [1] inter ſeſe mutuâ verterent. [2] Juventius in comœdiâ:

[3] *Pallium* inquit, *face ut ſplendeat.*

non-

1 *Inter ſeſe*] Id recipiendum putavi, quum non opiner exſtare ullum veterem librum, in quo legatur Stephani iſtud *inter ſe* neſcio unde petitum. *Gronov.*

2 *Juventius in Comœdiâ*] Ita optime hujus Comici nomen J. Rutgerſius Var. Lect. lib. 4 cap 19. repoſuit; & poſt eum G. Barthius Adverſar. l. 21 cap. 5. quoque, pro eo, quod vulgo legebatur, *Terentius in Comœdiâ;* quaſi ſequens exemplum e Terentio, ubi nuſquam exſtat, adduceretur. Sed Veteres libri, ut Cod. Tornæſ. & alii, referunt, *Iuventus in Comœdia.* Unde nihil certius, quam *Iuventius* hoc loco reponendum. Fuit autem Juventius inter Veteres Comicos olim clarus, etſi nunc longinquitate temporum obſcurus. Meminit ejus Varro lib. 5. de L. L. ubi hoſce ejus verſus citat:

—— *Gaudia*
Sua ſi omnes homines conferant unum in locum,
Tamen mea exſuperet lætitia. ——

Uti & lib. 6. ubi de eo ita inquit: *Scrupedam Aurelius ſcribit, quaſi Scauripedam. Iuventius comicus dicebat à vermiculo piloſo, qui ſolet eſſe in fronde cum multis pedibus.* E Juventio etiam Chariſius lib. 2. hæc verba adfert:

—— *Caput ei teſtatim defregera.*

Nil itaque mirum, quod Gellius etiam hoc capite ejus auctoritate utatur. *Oiſ.* Illuſtravit hoc ſcribendi genus ab Gellio obſervatum doctiſſimus Juretus ad Symmachum lib. 8 epiſt. 42, ſed auctorem Gellio citatum non tangit. Ergo laudavit in hac reſtitutione Rutgerſium G. J. Voſſius in Poeticis, eamque in contextum recepit Pater, firmatus conſenſu veterum codicum, in quibus eſt *Iuventus* aut *Iuventus* aut *Viventus*, quod poſtremum è V. C. notavit Scioppius.

3 *Pallium*, inquit, *face ut ſplendeat*] Mirum in modum hic verſus in Vett. lib. variat; & ut vulgo editur, nihil minus, quam quod Gellius vult, probare videtur. In vett. edd. eſt:

Pallium, inquit, *Flacci ut ſplendeat.*

In Cod. Tornæſ.

Pallium, inquit, *S. flocci ut ſplendeat.*

Ita etiam quidam Codex Giſanii, niſi quod pro *ſplendeat* male habebat *ſplendeam.* Alius item Giſanii referebat:

Pallium, inquit, *flocci ut ſplendida nunc.*

Sed cum Gellius hoc loco probare velit, *ne macules* agendi forma à Juventio venuſtius multo dictum eſſe, quam ſi dixiſſet patiendi modo *ne maculetur*, recte à viris doctiſſimis obſervatum eſt, duas iſtas voces neceſſario adjungendas. Valens itaque Acidalius ad Velleium ita hunc verſum legit:

Pallium face ut ne maculet.

Rutgerſius vero Var. Lect. lib. 4 c. 19. reſcribit:

Pallium, Philoti, ut ſplendeat, ne maculet.

Et duas voculas, *inquit S.* ejicit, tanquam à malâ manu. Nam cum dixiſſet Gellius, *Iuventius in Comœdia*, annotaſſe vult lectorem, *inquit ſcilicet.* Hoc enim τὸ S. valere è Probi literarum Notis manifeſtum. Pro *flocci* reſcribit *Filoti*, ut Comicæ mulieris nomen, quod etiam habetur apud Terentium.

nonne hoc impendio venuſtius, gratiuſque eſt, quàm ſi diceret, *ne maculetur?* Plautus etiam non diſſimiliter,

Quid eſt hoc? rugat pallium. amictus non ſum commodè.

itidem Plautus, *pulveret*, dicit, [4] quod non pulvere impleat, ſed ipſum pulveris plenum ſit:

— Exi tu Dave,
Age, ſparge: mundum eſſe hoc veſtibulum volo.
[5] *Venus ventura eſt noſtra.* [6] *non hoc pulveret.*

[7] in Aſinaria quoque *contemples*, dicit, pro *contempleris.*

Meum caput contemples, ſiquidem è re conſultas tua.

[8] Cn. Gellius in annalibus: *Poſtquam tempeſtas ſedavit, Atherbal taurum immolavit.* M. Cato in Originibus: *Eodem convenæ complures ex agro acceſſitavere. eo res eorum* [9] *auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo graves proſodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant*, inquit elegantiſſimè, pro, *mutantur.* Poteſt etiam id quoque ab eodem Varrone in VII. Divinarum ſimiliter dictum videri: *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tul-*

tium in Hecyrâ. Scriverius ad oram ſui Codicis ſic legendum cenſet:

Pallium, inquit, *ne maculet, ut ſplendeat volo.*

Deuique G. Barthius Adverſar. lib. 31 cap. 5. legit:

Pallium ne inquinet, flocci ut ſplendeat.

Et τὸ *ne inquinet* ἀντὶ τοῦ *ne inquinetur* poſitum ait, quod Gellius mox exponit appoſito deteriore *ne maculetur.* Quicquid ſit de variis horum emendationibus, iſtud ſaltem conſtat, Juventii verſum, ut vulgo editur, minime cum Gellianis verbis convenire. *Oiſ.* Adſcripſit ſubnotatis tribus vocibus *face ut ſplendeat* etiam Scioppius [*S. flocci ut ſplendeat.*] Quum tamen Regius exhibeat *pallium inquit flocci ut ſplendeam*, duo Lugdun. *flocci ut ſplendean*, atque adeo pateat interceptum aliquid eſſe, merito prætuli hanc corruptam ſcripturam, cui in fine appoſitum fuit id, propter quod ab Gellio citatur hic locus. Cæterum ex Regio & Lincoln. notavi *quam ſi diceret, maculetur* ſine vocula *ne* vulgo anteponi verbo poſtremo ſolita. Similiter video notatum ex Petav. Mirum eſt auctores ſic corrumpi potuiſſe. Nam ut multa mihi obveniunt, ſic magis ſuſpendor quam firmor, quum illa quæ adferuntur, diſpliceant, ut arceſſita magis, quam utilia. Ut enim variis uti queas, vel G. J. Voſſium vide libro V Art. Grammat. cap. 3, ſed certe in tenebris micantem, & neſcio cur Oiſelio ignotum. *Gronov.*

4 *Quod non pulvere impleat, ſed quod ipſum*] Semigellianum aliquid nunc tibi offerri ab Stephano ſcias, mi lector. Nam ut recte & ex fide Mſſtorum trajecit primas duas voces, ita poſterius *quod* prave retinuit contra quam videbat in Mſſtis eſſe, quorum Reg. Lugdun. uterq. Lincoln. Memm. Chiſ. Petav. habent, *quod non pulvere impleat, ſed ipſum* &c. Unde ſic edidi. *Gronov.*

5 *Venus ventura*] Scioppius *Venens.* Idem.

6 *Non hoc pulveret*] V. Cod. *nolo hoc pulveret.* Oiſ. Scilicet editionum. Sed ſic itidem notare poterat V. Cod. habere *hocce veſtibulum.*

7 *In Aſinaria*] Act. III. Sc. 1. Vſ. 35. Idem Plautus Amphitr. Act. 1. Sc. 1. Vſ. 285.

Certe edepol, quom illum contemplo, & formam
cognoſco meam

Vide Nonium Marcellum in *Contempla.* Oiſ. Interim Mſſti omnes Gelliani *mecum* mox pro *meum.* ut retinuit etiam Stephanus.

8 *Cn. Gellius*] Vide ad libri XIII caput 22. Etiam Scioppius adſcripſit hoc nomen.

9 *Auxit*] Pro, *auctæ ſunt.* Oiſ. Ubi MS Reg. habet *auſit:* ſicut pro *convenæ* mirabiliter in eo legitur *convenere*, priores editi pro eo efferebant *nomine.* Aldus *convertent*, quod nonnullæ in ora oſtentant, Memm. & Petav. Lincoln. *convenit*, prout & Scioppius annotavit. Sed Lugd. ut. & Chiſ. *convene.* An deceptus fuit ſcriba aliquis ab verbis ſimilibus & ſenſu, qui & in principio capitis ſequentis?

Tulliam [10] *eſt animum advertere.* Verba autem patiendi pro agentibus in omnibus fermè veterum ſcriptis reperiuntur: ex quibus ſunt pauca iſta, quæ nunc meminimus. *Muneror te*, pro, *munero:* & *ſignificor*, pro, *ſignifico:* & *ſacrificor*, pro, *ſacrifico:* & *aſſentior*, pro, *aſſentio:* & *feneror*, pro, *fenero:* & *pigneror*, pro, *pignero*: & alia iſtiuſmodi pleraque, [11] proinde ut in legendo fuerint obvia, notabuntur.

10 *Eſt animum advertere*] Recte, ſiquidem Stephano conſtitit aut ratio aut auctoritas. In noſtris enim libris aut apparet vulgatum *eſt enim advertere*, aut *eſt animadvertere*, quod legitur in Reg. Lugd. maj. Lincoln. & annotavit Scioppius, qui etiam incluſit angulis illa verba *inter duas filias regum*. Gronov.

11 *Proinde*] Cod. Tornæſ. *quæ proinde*. Oiſ. Etiam Reg. & Lugd. maj.

CAP. XIII.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertentatus à dialectico quodam ſophiſmatio impudenti.

[1] SATURNALIBUS Athenis aleâ quadam feſtivâ & honeſtâ luſitabamus hujuſcemodi. ubi convenerαmus compluſculi ejuſdem ſtudii homines, [2] ad lavandi tempus captiones, quæ ſophiſmata appellantur, mente agitabamus: eaſque quaſi talos, [3] aut teſſerulas in medium vice ſuâ quiſque jaciebamus. captionis ſolutæ, aut parum intellectæ, præmium, pœnave erat [4] nummus unus ſeſtertius. hoc ære collecto, [5] quaſi manuario, cœnula curabatur omnibus, qui eum luſum luſeramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum; tametſi Latina oratione non ſatis ſcitè, ac pænè etiam illepidè exponuntur: *quod nix eſt, hoc grando non eſt; nix autem alba eſt; grando igitur alba non eſt.* item aliud non diſſimile: *quod homo eſt,* [6] *hoc non eſt equus; homo autem animal eſt; equus igitur animal non eſt.* Dicere ergo debebat, qui ad ſophiſma diluen-

1 *Saturnalibus Athenis*] Vide notata ad initium cap. 2. hujus libri.

2 *Ad lavandi tempus*] Recte Stephanus contulit editionem ſuam adhæc verba, infeliciter ſpreta in editionibus aliis, ſed quæ approbat codex Reg. Lincoln. Lugd. maj. quum minor & Petav. *levandi*, eodem alludentes. De tempore balneorum & hora ſero Oiſelius aliquid detradere Fulvio Urſino maluit, quam illuc lectorem mittere, quum hæc tamen ſit ejus opera tum non longe ab initio Appendicis Triclinii, tum reperita in ipſo progreſſu: illic eſt Plinius, Martialis, Vitruvius. Sicut pudendum eſt ita operam & chartam ludi in mentione luſus talorum, quos quis non attigit? *Gronov.*

3 *Aut teſſerulas*] De teſſeratum ludo vide 1, 20.

4 *Nummus ſeſtertius unus*] Nummus erat argenteus, olim duobus cum ſemiſſe, poſtea quatuor valens aſſibus; Vide Notas ad 11, 24. *Oiſ.* Cæterum non aſſequor cauſam mutati ordinis harum vocum, qui in Mſtis & editis prioribus eſt idem, atque adeo nimium firmatus, quam ut per Stephanum vacillet, eſtque is ipſe, quem repoſui..

5 *Quaſi manuario*] Æs manuarium hîc Gellius vocat pecuniam, quaſi ex pluribus manibus collectam, ut optime olim obſervavit J. Caſaubonus ad Suetonium Auguſt. cap. 71. Quod ab eo tractum patet ex ipſis Gellii verbis, quæ antecedunt, quibus tamen adſcripſit Scioppius [ſ. *collato*] Mox habet liber Regius *luſus luſerant*. Et Lugdun. maj. *luſum luſeram uſurant autem.*

6 *Hoc non eſt equus*] Mſti potiores *non eſt hoc equus*. Gronov.

7 Num-

luendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in quâ parte, quoque in verbo captio foret; quid dari, concedique non oporteret. niſi dixerat, [7] nummo ſingulo multabatur. ea multa cœnam juvabat. libet autem dicere, quàm facetè Diogenes ſophiſma id genus, quod ſuprà dixi, à quodam dialectico [8] ex Platonis diatribâ per contumeliam propoſitum, remuneratus ſit. nam quum ita rogaſſet dialecticus: [9] *quod ego ſum, id tu non es*, & Diogenes annuiſſet; atque ille addidiſſet; *homo autem ego ſum:* quum id quoque aſſenſus eſſet, & contrà dialecticus ita concluſiſſet; *homo igitur tu non es:* hoc quidem, inquit Diogenes, falſum eſt, &, [10] ſi verum id fieri vis, à me incipe.

7 *Nummo ſingulo*] Poſſeſſor codicis Salmaſiani adſcripſit [Laudat hunc locum Nonius in v. Singulum] Forſan ipſe Mercerus, qui id ipſum oſtendit in editis notis. Sed & incidit in attentionem Voſſii lib. III Art. Grammat. cap. 42. *Gronov.*

8 *Ex Platonis diatribâ*] Hoc eſt, ex Platonis ſcholâ, vel ſinu, ut loqui maluit Lud. Creſollius hoc agens libro II Theatri Rhet. cap. 6, ubi etiam ſcribit *Diogenem aggreſſus ſic ἠρώτησεν.*

9 *Quod ego ſum, &c.*] De hujuſmodi captionibus videſis notata ſupra ad cap. 2. hujus libri.

10 *Si verum id fieri vis*] Unus eſt liber Regius, à quo abeſt vocula tertia. Et quæſo, cui non ſufficiunt iſtæ voces reliquæ, qui cogitabit modò præmiſſam fuiſſe voculam *hoc?* Gronov.

CAP. XIV.

Quid ſit numerus hemiolios, *quid* epitritos: *& quòd vocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt vertere in linguam Latinam.*

FIGURÆ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. ſed qui de numeris Latinè ſcripſerunt, Græca ipſa dixerunt; fingere autem noſtra, quoniam id abſurdè futurum erat, noluerunt. [1] quale enim fieri nomen poſſet hemiolio numero, [2] aut epitrito? eſt autem *hemiolios*, [3] qui numerum aliquem

1 *Quale enim fieri nomen poſſet hemiolio?*] Vitruvius tamen, qui ſub Jul. Cæſare vixit, ἡμιόλιον Latine jam verterat *ſeſquialterum*. Sic enim lib. 3. cap. 1. *Dimidia adjecta* (ſupra ſex) *cum facta ſunt novem, ſeſquialterum, qui ἡμιόλιος appellatur.* Sic in Gloſſis Philoxeni: *Seſqualtera*, ἡμιολία. Oiſ. Sic poteſt fieri, & eſt nota vulgaris, quam & Aſcenſius jam protulit ex Hermol. Barbaro & Budæo: ſed præſertim patet ſumtam ex loco Salmaſii, quem mox citat. Attamen in vocabulo Græco nulla mentio τοῦ *alter*: & commodius ac propinquius finxiſſet *ſeſquiaſſem*, quam as ubique explicet τὸ ὅλον. Sed vere Latinum eſt *ſeſquiplaris*, ut dedimus ad Arrianum initio libri VI Expeditionis Alexandri. *Gronov.*

2 *Aut epitrito?*] Idem Vitruvius & ἐπίτριτον Latine reddidit *tertiarium*. Ita enim ante verba modo adducta inquit: *Cum facta ſunt octo, quod eſt tertia adjecta, tertiarium, qui ἐπίτριτος dicitur.* Ubi Salmaſius De M. V. in antiquiſſimo codice pro *tertiarium* ſe reperiſſe dicit, *adtertiarium*, hoc modo: *Cum facta ſunt octo, tertiâ adjectâ, adtertiarium.* Sic Vitruvius ad verbum reddere voluiſſe videtur vocem Græcam, Latinâ à ſe confictâ; ut ἐπίτριτος ſit *adtertiarius*, qui totum habet & adhuc tertiam ejus partem. Veteres Gloſſæ ἐπίτριτον reddidêre *ſeſquitertium.*

3 *Qui numerum aliquem in ſeſe habet*] Cod. Torn. & vett. edd. *qui numerum aliquem totum in ſeſe habet.* Oiſ. Immo nullus ſcriptus codex inde diſcedit, ut videamur typi apud Stephanum feſtinaviſſe, quum etiam mox vocabulum idem retineatur. Salmaſius tamen de Modo Uſurar. pag. 314 citans ex Stephani editione hunc locum omitit vocem iſtam, quia negligentius in hac parte conferenda cum codice Regio fuit verſatus.

quem totum in ſeſe habet, dimidiumque ejus: ut tres ad duo; quindecim ad decem; triginta ad viginti. *epitritos* eſt, qui habet totum aliquem numerum & ejuſdem partem tertiam: ut quatuor ad tres; duodecim ad novem; quadraginta ad triginta. hæc autem notare meminiſſeque non eſſe abs re viſum eſt: quoniam, vocabula iſta numerorum niſi intelliguntur, rationes quædam ſubtiliſſimæ in libris philoſophorum ſcriptæ percipi non queunt.

CAP. XV.

Quòd M. Varro in [1] herois verſibus obſervaverit rem nimis anxiæ & curioſæ obſervationis.

IN longis verſibus, qui hexametri vocantur, item in ſenariis, animadverterunt Metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere poſſe ſingulos integras partes orationis, [2] medios haud umquam poſſe: ſed conſtare eos ſemper ex verbis aut diviſis, aut mixtis atque confuſis. Marcus etiam Varro, in libris Diſciplinarum, ſcripſit obſervaſſe [3] ſeſe in verſu hexametro, quòd omnimodo quintus ſemipes verbum finiret: & quòd priores quinque ſemipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo verſu atque alii poſteriores ſeptem: idque ipſum ratione quâdam geometricâ fieri diſſerit.

1 *Herois*] Vet. Cod. *heroicis*. Oiſ. Ne hiſcere quidem debuerat. Nam quum Brixiana, Aldina, Seb. Gryphii non aliter exhiberent quam *herois*, me dii quidam nugatores & nimis proni ad mutandum ſubjecerunt alterum contra Mſſios, quod ideirco juſtiſſime ejecit denuo Stephanus, & eſt prorſus oblivioni dandum. *Gronov.*

2 *Medios haud unquam poſſe*] Hoc eſt, tertium pedem in verſibus hexametris non poſſe habere integram orationis partem. quod tamen falſum eſſe, nec à Poëtarum Principe Homero aliiſque obſervari, aliquot exemplis adductis, evincere ſtudet Muretus Var. Lect. lib. 11 cap. 6. uti etiam facit in eo, quod Gellius de Varrone refert, eum ſcilicet *obſervaſſe in verſu hexametro, quod omnimodo ſemipes verbum finiret*. Gellium vero, ſive potius veterum Metricorum legem, & Varronem defendere conatur Joſ. Caſtalio Obſervat. in Criticos Dec. VIII. cap. 5. Utrumque qui tanti rem putaveris, videſis Lector.

3 *Se*] Abeſt à vett. edd. Cod. vero Tornæſ. habet *ſeſe*. Oiſ. Itidem Reg. & Lugdun. maj. unde reſtitui.

A. GEL-

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER NONUSDECIMUS.

CAPUT I.

Reſponſio cujuſdam philoſophi interrogati, quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

[1] NAVIGABAMUS à [2] Caſſiopâ ad Brundiſium, mare Ionium violentum, & vaſtum, & jactabundum. nox deinde, quæ diem primum ſequuta eſt, in eâ ferè totâ ventus à latere ſæviens navem undis compleverat. tum poſteà complorantibus noſtris omnibus, [3] atque in ſentina ſatis agentibus, dies quidem tandem illuxit: ſed nihil de periculo, [4] neque de

ſævitia

1 *Navigabamus*] Cum nimirum Gellius è Græciâ in Italiam rediret. Vide lib. 9 cap. 4, ubi etiam mentio Brundiſii.

2 *Caſſiopeiâ*] Caſſiopeia regionis nomen eſt in Epiro apud Ptolemæum, in quâ urbs dicta Caſſiope, uti & promontorium ejuſdem nominis; unde haud dubie Gellius navigationem inſtituerit. *Oiſ.* Id ipſum inquiritur accuratius ab Palmerio Grentemesnilio in Græciæ pag. 265, ut ſcias in oculos virorum doctorum hanc appellationem incurriſſe, & fere mirer, cur ad Suetonium Neron. 22. voluerit aliquid etiam tentare Grævius, ut nihil diceret quod ignoraretur, niſi iſtud [ſane apud Gellium in vetuſto libro pro *Caſſiopeja* legitur *Caſſopia*] quod valde dubito an poſſit probari. Certe ex libro Regio notavit Salmaſius Bourdelotius, Lambecius, ego, frater *à Caſſiopa Brunduſium*, ſimiliter Bourdelotius & ex alio. Etiam Lugdun. maj. ita habet; min. *à caſſio p. ad brundiſium*, quod plane vidi quoque in Lincoln. & exſtitit in Mem. Chiſ. Petav. Denique Scioppius, quum notaviſſet [Citat hoc caput Auguſtin. de civit. Dei lib. IX cap. IV] quod jam annotaverat quoque Moſellanus vel Aſcenſius, ſubjicit [al. Caſſiope] & ſic variis ductibus indicat ſe reperiſſe *à Caſſiopia* addito [f. *Caſſope.* In numiſmate eſt K. [illegible]] ut ſic iſta vocabula ſint ſatis cognita; ſed de libro iſto vetere vix credi queat; & fraus quædam videtur adiiſſe manum egregii viri, ut literam i tranſponeret in alienum locum, neque ſemper appellationes regionum & urbium ab auctoribus conceptæ conveniunt voci ipſorum incolarum aut nummis, quibus incuſæ ſunt. Ego nullus dubitavi ſequi codices optimos, & editiones priſcæ, ut Brixiana, Aldina, Badiana habent *Caſſiopia* litera e poſtea ab male otioſis addita. *Gronov.*

3 *Atque in ſentina agentibus*] Sic quidem omnes libri; nec mutat Carrio in Stephanicâ editione. Sunt qui legunt: *atque in ſentina ſe angentibus.* Propius veræ lectioni accedere videtur Scaliger ad Feſtum, ubi refert, *atque ſentinantibus*, id eſt, periculum vitantibus. Ita Feſtus, & ex eo Paulus: *Sentinare, ſatagere, dictum à ſentinâ navis, quam quis ut aqua liberet, evacuare contendit. Itaque ſentinare, ſubtiliter periculum vitare. Cæcilius in Æthrione: Cum Mercurio capit conſilium, poſtquam ſentinat ſatis.* Unde hic apud Gellium *ſentinare* manifeſto eſt, periculum vitare. Proprie tamen, ut ibidem notat Scaliger, *ſentinare* eſt ſatagere ad ſentinam. Unde ſentinatores, quibus cura ſentinæ delegata in navi. Paulinus ad Macarium de naufragio: *Unum ex omni numero nautarum ſenem ſentinando deputat.* Item: *Quid huic, quæſo, obfuit ſeni perſona ſentinatoris & in nautis viliſſima.* Oiſ. Jocoſa potius quam ſeria, ſi codices ſcriptos adhibeas. Vide ad 11, 7.

4 *Neque de ſævitia amiſſum*] Cod. Tornæſ. *remiſſum.* Vett. Edd. *de ſævitiave remiſſum.* Al. *nihil de periculo atque ſævitia remiſſum.* Lipſius in Elect. lib. 2

Digitized by Google

ſævitia amiſſum, quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, [5]& figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere imminereque, ac depreſſuræ navem videbantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplinâ Stoïcâ celebratus, quem ego Athenis cognoveram, non parvâ virum auctoritate, ſatiſque attentè diſcipulos juvenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inque illo tumultu cœli mariſque, requirebam oculis; ſcire cupiens quonam ſtatu animi, & an interritus intrepiduſque eſſet? atque ibi hominem conſpicimus impavidum, & [6]extrilidum, ploratus quidem nullos, ſicuti cæteri omnes, nec ullas ejuſmodi voces cientem, ſed coloris & vultus turbatione non multum à cæteris differentem. At ubi cœlum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagravit, accedit ad Stoïcum Græcus quiſpiam dives ex Aſia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum & familiæ; atque ipſe erat multis corporis animique deliciis diffluens. Is quaſi illudens, [7]Quid hoc eſt, inquit, ô philoſophe, quod quum in periculis eſſemus, timuiſti tu, & palluiſti? ego neque timui, neque pallui. & philoſophus aliquantum cunctatus, an reſpondere ei conveniret, Si quid ego, inquit, in tantâ violentiâ tempeſta-

lib. 2 cap. 9. præfert: *nihil de p. de ſævitiâ atque remiſſum.* ut & infra cap. 9. *Poculis mox ſermonibus atque tempus fuit.* Oiſ. Codex Regius habet *ſevitia vera miſſum*, (idque reperitur in variis ſcriptis libris fere vulgo) unde Salmaſius cogitavit *de ſævitiave remiſſum*, quod ſcias prorſus exſtare in editione Brixiana *nihil de periculo ſævitiave remiſſum.* Mutavit Aldus. Hinc vix videtur operæ eſſe, ut notem in Lugdun. min. legi *ſed nihil de periculo neque de ſervicia verti* (ſuperſcripto à) *amiſſum.*

5 *Et figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant*] Latine *Turbines* dicuntur. Quomodo vocantur procellæ, ſive venti impetuoſi è nubibus erumpentes ſine inflammatione, ſed magna celeritate in gyrum vagantes, ac plerumque deſuper à vertice irruentes. Qualis ventus hodie à nautis vocabulo ab Indis petito *Orancan*, & contracte *Orcán* vocari ſolet. *Vibratum Ecnephian* vocat Plinius lib. 2. Hiſtor. Natur. cap. 48. ubi utrumque deſcribens inquit: *Majori illati* (ſc. flatus repentini) *pondere, incurſuque, ſi late ſiccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ vocatur Græcis Ecnephias. Sin vero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint ſine igne, hoc eſt, ſine fulmine, verticem faciunt, qui Typhon vocatur, id eſt, vibratus Ecnephias.* Additque porrò de Typhone: *Defert hic ſecum aliquid abruptum è nube gelidâ, convolvens verſanſque & ruinam ſuam illo pulvere aggravans, & locum ex loco mutans rapidâ vertigine: præcipua navigantium peſtis, non antemnas modo, verum ipſa navigia contorta frangens.* Cauſa typhonis eſſe videtur vel venti ex oppoſitis plagis ſimul impetuoſe ſpirantes; vel etiam, quod ventus magno impetu ex aliquâ plaga erumpens verſus aliam, ibi reperiat impedimentum, quo in ſe ipſum contorquetur & circumagitur: quemadmodum videmus aquam celeriter motam, ſi obſtaculum ei objiciatur, ibi in gyrum quodam quaſi impetu circumagi.

6 *Extrilidum*] Vox Gellio noſtro ſingularis: neque uſquam alibi apud Veterum quenquam, quod ſciam, hodie occurrens. Ita ut plane jam inter obſoleta haberi debeat. quidam *extrilidum* idem volunt eſſe, quod exalbidum, quaſi Gellius ad vultus pallorem reſpexerit. Aliis *extrilidus* idem eſt, quod conſtans, infractus, extra læſionem conſtitutus: firmo & conſtanti aut intrepido animo eſſe: Et ſane ſimile quid Gellius hoc vocabulo exprimere velle videtur. *Oiſ.* Salmaſius adſcripſit [ita V.C.] Attamen Pater videtur pro nugaci aboleviſſe hanc vocem, ut conjiceret *conſpicimus pavidum & exterritum*, ut v, 14 *territum & paveſactum.* Gronov.

7 *Quid hoc eſt, inquit*] Gratius & venuſtius diſtrahitur in codice Reg. *Quid hoc, inquit, eſt, philoſ.* In quo paulo ante etiam legebatur *deliciis affluens.* Sane etiam Scioppius annotavit [V.C. Giphan. *affluens.*] Cujus obſervationes in Linguam Latinam huc

Digitized by Google

peſtatum videor paulùm pavefactus; non tu iſtius rei ratione audiendâ dignus es. ſed tibi ſane [8] Ariſtippius ille diſcipulus pro me reſponderit: qui in ſimili tempore à ſimillimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret, quum ille contrà nihil metueret? non eamdem eſſe cauſam ſibi, atque illi reſpondit. quoniam is quidem eſſet non magno opere ſollicitus pro animâ nequiſſimi nebulonis; ipſum autem pro Ariſtippia anima timere. his tunc verbis Stoïcus divitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt. Sed poſtea quum Brundiſium adventaremus, [9] mollitique eſſent venti maris: percontatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pavoris ſui, quam dicere ei ſuperſediſſet, à quo fuerat non ſatis dignè compellatus? atque ille mihi placidè & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto brevi quidem, ſed neceſſario & naturali pavore, majores noſtri, conditores ſectæ Stoïcæ, ſenſerint; vel potius, inquit, [10] lege: nam & faciliùs credideris ſi legas, & memineris magis. atque ibi coram [11] ex ſarcinulâ ſuâ librum protulit Epicteti philoſo-

huc quoque citavit Pater ex pag. 16. Ubi adducuntur hæc ipſa verba, ſed erronee, quum ea res ſic agatur, ac ſi Giphanius vulgatum *diffluens* ex v. l. voluerit tueri, quum præſcriptio τῦ Affluere, pro, abundare, perſpicue innuat contrarium & *affluens* reſtitui oporteat pro *diffluens*, quod eo minus miteris, quia ibidem quoque aberratur *ficut* poſito pro *Græcus*. Gronov.

8 *Ariſtippus ille pro me*] Cod. Torn. & vett. edd. habent: *Ariſtippus ille diſcipulus pro me.* Rem ipſam narrat & D. Laërt. in Ariſtippo: Εἰς Κόρινθον αὐτῷ (Ἀριστίππῳ) πλέοντί ποτε καὶ χειμαζομένῳ συνέβη ταραχθῆναι. πρὸς οὖν τὸν εἰπόντα, Ἡμεῖς μὲν οἱ ἰδιῶται οὐ δεδοίκαμεν, ὑμεῖς δὲ οἱ φιλόσοφοι δειλιᾶτε, Οὐ περὶ ὁμοίας, ἔφη, ψυχῆς ἀγωνιῶμεν ἕκαστοι. Id eſt, *Corinthum aliquando naviganti Ariſtippo, cum tempeſtate jactaretur, contigit perturbari. Dicenti ergo cuidam, Nos quidem idiotæ non timemus, vos autem philoſophi pavetis, Non enim, inquit, ſimili de anima ſinguli in diſcrimen adducimur.* Ælianus quoque Var. Hiſtor. lib. 9 cap. 20. *Oiſ.* Certe ita etiam Regius, & opinor omnes Mſſ. augent. Quod quum videret Scioppius, annotans poſt vocem *ille* [*diſcipulus* V.C.] adſcripſit f. *Ariſtippi.* Præclaro ad retinendam Gellii vocem, quam prave pro ſupervacua abjecerunt, conatu. Sed non erant ejicienda alia, dum alterum reſtituitur. Eſt enim ſimilis locus illi, quem de Polygnoto tractavimus, ut hinc aliquid intercideril. Quippe Gellius ſcripſit *Ariſtippius ille diſcipulus*, & mox *Ariſtippia anima*, quod mirum erit non etiam obſervatum Scioppio. Certe quum major culpa ſit omitti vocem Gellii & bene longam, quam duas literulas cum maxima veriſimilitudine reponi, utrumque non potui quin Gellio reſtituerem, præſertim quum codex Regius ſimiliter mox depravatus eſſet *à ſeſe molitus* exhibendo, ut erat quoque in Thuaneo, pro *amolitus*. Gronov.

9 *Mollitique eſſent venti maris*] Thuan. *mollicieque eſſent venti*, omiſſa quarta voce. Lugdun. maj. *mollicieque eſſent venti maris*, quomodo & minor, niſi quod litera *e* ſit eraſa. Reg. *mollicieque eſſent venti ac maris*, ut mecum habet ſcriptum Lambecius, quum Salmaſius referat *mollitieque*. Hinc adſcripſit Scioppius [*mollitiæque*. Ita V.C. Ful. & Giph.] Itaque eandem vocem adſcripſit & Pater addito [Giſ. Obſerv. LL. p. 140.] Ubi ille citat *mollitiæque eſſent venti, maris*, per C. adjicitque [*ita opt. codex, in alio vett. cod. modo*] cui Pater adſcripſit lectionem Regii codicis. Ergo in alio exemplari appoſuit Pater [f. *malaciaque eſſet venti ac maris*] quod opportuniſſimum. *Gronov.*

10 *Lege; & facilius credideris ſi legas*] Graſſatur utique & delirat Stephanus, dum auſus fuit ſic accidendo edere, quum proximi ante eum darent *lege. Nam facilius*, ut Hieronymus de Marneſ. vel *lege. Nam & facilius*, ut Brixiana, Aldina & Gryphianæ, non modo Sebaſtiani, ſed & illa Antonii, quo reſpicit omnis ſcripta lectio, quæ aut ita præfert, aut habet *legendam & facilius*, ut eſt in Reg. Lugdun. maj. Memm. Petav. quod ipſum clare illuc alludit, ut adeo iſtæ literæ *nam* Gellio auferri nequeant: quæ violentia quum mihi diſpliceat, reparavi, aliis, qui maluerunt Stephanum imitari, nihil invidens. *Idem.*

11 *Ex ſarcinulâ ſuâ*] Id eſt, de manticâ, interprete Saresberienſe lib. 7. De Nug. Cur. c. 1. ubi hoc A. Gellii caput tranſcripſit.

loſophi [12] quintum Διαλέξεων [a]; quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis [13] Zenonis & Chryſippi non dubium eſt. in eo libro Græcâ ſcilicet oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus: [14] Viſa animi, quas φαντασίας [b] philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie [15] accidentis ad animum rei pellitur, non voluntatis ſunt, neque arbitraria; ſed vi quadam ſuâ inferunt ſeſe hominibus [16] noſcitanda. Probationes autem, quas [17] συγκαταθέσεις [c] vocant, quibus eadem viſa noſcuntur, ac dijudicantur, voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu. propterea quum ſonus aliquis formidabilis aut cœlo, aut ex ruinâ, aut [18] repentinus neſcius periculi nuncius, [19] vel quid aliud ejuſmodi factum; ſapientis quoque animum pauliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt: non opinione alicujus mali præceptá, ſed quibuſdam motibus rapidis & inconſultis officium mentis atque rationis prævertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας [20] φαντασίας, id

a *Diſſertationum.* b *Imaginationes.*
c *Aſſenſiones, Approbationes.*

---

12 *Quintum Διαλέξεων*] Citat hic Gellius librum quintum Diſſertationum Epicteti ab Arriano digeſtatum. Hodie tantummodo quatuor hujuſmodi libri ab Arriano ſuperſunt: neque in iis locus locus, qui hic à Gellio adducitur, reperitur. Vide ſupra lib. 1 cap. 2. & lib. 17. cap. 19.

13 *Zenonis & Chryſippi*] Non miror refugiſſe Stephanum ab illa diverſitate, quæ in Brixiana, Aldina, Gryphianis ſervatur *Ζήνωνος & Chryſippi*, quum & Antonius Gryphius ita præceſſiſſet, & in multis libris MSStis ita Latine concipiatur. Attamen ſcias ab Regio retineri plane Græcum idque in *os* deſinens, quum Memm. plane *Zenonis*, Lugdun. ut. ΖΕΝωΝΙC. Omnino excellit Regius. *Gronov.*

14 *Viſa animi*] Sic & legiſſe J. Sariſberienſem conſtat. Cod. Tornæſ. *Viſiones animi*. Quædam è vett. edd. *Vires animi.* Male omnino. *Oiſ.* *Vires* quoque habet Chiſl. ſed *vis* Memm. & uterq. Lugdun. & Reg. omiſſo altero *à*, ut ante *Ariſtippea anima*. Sed plane *viſa* exſignatum in Thuaneo. Hinc etiam infra Reg. Lugdun. uterq. Thuan. habent *arbitrariae* vel *arbitrarie*, Scioppius adſcripſit *arbitrarie*, quum in aliis ſit *a bitrie*. Gronov.

15 *Accidentis*] Cod. Tornæſ. *bu* ſuper poſtremam ſyllabam poſitum habebat, & cum *rei pellitur* ſcriptum eſſet, *i* deletum erat. Unde ſatis commoda oritur lectio totius loci: *Viſa animi, quas φαντασίας Philoſophi appellant, quibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentibus ad animum repellitur, &c.* Oiſ. Explicandum igitur fuit, quid eſſet illud *repellitur*, & quò vel unde Ego quidem id verbum non reperi, niſi in Lincoln. & editione Hieronymi de Marnef, ut de eo dici non oporteat, nec cenſeri. Utique ſtatim repetit *primo animi ſui pulſu.*

16 *Noſcitanda. Probationes autem*] Edimus & diſtinguimus, prout Salmaſius recte rite que præibat pag. 32 ad Simplicium & citans hunc locum, & ita diſtinguendum monens, cui etiam obtemperavit Prouſteus religioni ducens, opinor, laudare Salmaſium. Vulgo editur *Noſcitandæ probationes autem.* Gronov.

17 *Συγκαταθέσεις*] A verbo *συγκατατίθεσθαι* à Stoicis Pyrrhoniiſque conficto: quod explicare ſolent per τὸ προσεπιδοξάζειν, hoc eſt, adſenſione ſua aliquid probare, ut ex ſequentibus manifeſtum.

18 *Repentinus neſcius periculi nuncius*] Lego, *repentinus neſcii periculi nuncius*, id eſt, quod neſcitur. Vide ſupra lib. 9 cap. 12. *Oiſ.* Quum nonnullæ editiones ponant in margine *neſcio cujus*, quod & Scriverius ſcripſerat.

19 *Vel quid aliud ejuſmodi factum*] Ita conſtituit Stephanus, detruncans verbum *eſt*, quod ab editionibus vulgo apponitur in fine. Et certe id iſtic etiam non reperitur in aliis MSſtis, quum tamen oratio requirat aliquid inſtar fulcri. Scias igitur ſolum Regium legere *vel quid aliud ex ejuſmodi factum.* Ibi vides ut lateat hoc ipſum verbum *eſt*, non in fine, ſed in medio ibique inferendum pro *ex*. Porro in Regio & Lugd. maj eſt *percepta*. Gronov.

20 *Φαντασίας, id eſt, viſa*] Ita ſupplevi ex codicibus optimis, Regio & Lugdun. maj. Videtur enim induſtrie id egiſſe Gellius, ut Latina Græcis ac viciſſim miſceret, ac ſignificationes interponendo illuſtraret: Itaque ſtitit nunc Græcas voces jungit Latinis;

id eſt, viſa iſthæc animi ſui terrifica non approbat: hoc eſt, οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ προσεπιδοξάζει, ſed abjicit, reſpuitque; nec ei metuendum eſſe in his quicquam videtur. Atque hoc inter [21] inſipientis ſapientisque animum differre dicunt, quòd inſipiens, qualia eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæva & aſpera, talia eſſe vero putat; & eadem incepta, [22] quæ quaſi jure metuenda ſint, ſua quoque aſſenſione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. hoc enim verbo Stoici, quum ſuper iſta re diſſerunt, utuntur. ſapiens autem, quum breviter & ſtrictim colore atque vultu motus eſt, οὐ συγκατατίθεται; ſed ſtatum, vigoremque ſententiæ ſuæ retinet, quam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit, ut de minimè metuendis, ſed fronte falsâ & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philoſophum ex decretis Stoicorum ſenſiſſe, atque dixiſſe in eo, quo dixi, libro legimus: annotandaque eſſe iccirco exiſtimavimus, ut rebus fortè id genus, quibus dixi, obortis, paveſcere ſenſim, & quaſi albeſcere, non inſipientis eſſe hominis, neque ignavi putemus, & in eo tamen brevi motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm, quòd eſſe ea, qualia viſa ſunt, cenſeamus.

tinis, ſic ſtatim Latinum verbum, quod videtur eſſe generale, indicat ſe ex Latino ſermone cepiſſe ad interpretationem Græcorum in hac parte peculiarium. *Gronov.*

21 *Inſipientis ſapientiſque &c.*] Hæc explanantur in Ciceronis libro IV Tuſcul. Quæſt. c. *6. Idem.*

22 *Quæ quaſi*] Vet. Edd. *tanquam.* Oiſ. Dicit aliquid, ſed minime integrum. Nam editi habent *tanquam ſi.* at in Mſtis eſt *quanquam ſi*, unde illud confecit Stephanus.

CAP. II.

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes.

Quinque ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur, guſtus, tactus, odoratus, viſus, auditus. Ex his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba exiſtimatur. ſed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, ea voluptas, ſicuti ſapientes viri cenſuerunt, omnium rerum fœdiſſima eſt; eoſque maximè, qui duabus iſtis belluinis voluptatibus ſeſe dediderunt, graviſſimi vitii vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς [a]. nos eos vel incontinentes dicimus vel intemperantes. ἀκολάστους enim, ſi interpretari coactiùs velis, nimis id verbum inſolens erit. iſtæ autem voluptates duæ guſtus atque tactus, id eſt, libidines in cibos atque in Venerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus [1] communes cum beſtiis, & iccircò in pecudum ferorumque anima-

a *Libidinoſos, vel incontinentes.*

1 *Communes cum beſtiis*] Sic in variis Mſſ. legitur, ſed notæ inferioris. At ille Reg. & Lugdun. maj. *cum belluis.* Utique id convenit cum titulo, unde etiam

malium numero habetur, quiſquis eſt his ferinis voluptatibus prævinctus. cæteræ ex tribus aliis ſenſibus proficiſcentes hominum eſſe tantum propriæ videntur. [2] Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi; ut vel auctoritas clari atque incluti viri tam infamibus nos voluptatibus deterreret. διὰ τί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γινομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται; οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῆς δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκ ἔτι; ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις· ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ, ἀτιμόταταί εἰσι· διὸ καὶ μάλιστα, ἢ μόναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει, &c. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ ſunt homini cum ſue atque aſino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle vivere, ut ederent & biberent; ſe bibere atque eſſe, ut viveret. [3] Hippocrates autem, divina vir ſcientia, de coïtu venerio ita exiſtimabat, partem eſſe quamdam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixerunt. namque ipſius verba hæc traduntur, τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

a *Cur qui in voluptate tactus & guſtus exſuperarunt, incontinentes dicuntur? ut qui circa res venereas ſunt, luxurioſi, quique ciborum luxu delectantur? Eorum tamen qui ciborum delectatione capiuntur, alii in lingua delectationem habent, alii in gutture. Unde & Philoxenus Gruis gulam optabat habere. At vero qui in videndo aut audiendo modum excedunt, non ſic nominamus? An quoniam voluptates, quæ ſiunt ab iis, communes ſunt nobis, & aliis animalibus? Ergo ſicut communes cum ſint, inhoneſtiſſimæ ſunt, ita & maxime aut ſolæ ſunt notandæ: quare eum qui his vincitur, vituperamus, & incontinentem & libidinoſum appellamus, quod peſſimis voluptatibus vincatur. Sed cum quinque ſint ſenſus, cætera animalia duobus iſtis modo dictis ſolummodo delectantur, cæteris autem vel nihil omnino delectantur, vel ex accidente in eis patiuntur.*

etiam quum vocem *nobis* vulgo ejecerunt, videtur tamen iſta vox per hæc verba confirmari. *Gronov.*

2 *Verba ſuper hac re Ariſtotelis*] Exſtant Problemat. Ariſtotelis Sect. 28. Problem. 7.

3 *Hippocrates autem, &c.*] Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. ult. ubi hocce Gellii caput ad verbum transſcripſit, eandem etiam ſententiam de coitu Hippocrati tribuit, cum ſcilicet eſſe parvum morbum comitialem. In Hippocratis tamen ſcriptis, quæ hodie exſtant, hujuſmodi verba non reperiuntur. Et Galenus Com. 1. in lib. 3. Epidem. Hippocratis, hujuſmodi dictum Democriti fuiſſe refert: Τίς γὰρ, inquit, ἀνάγκη γράφειν, Δημόκριτον μὲν εἰρηκέναι μικρὰν ἐπιληψίαν εἶναι τὴν συνουσίαν, &c. Quomodo etiam capiendus Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. 2. Μικρὰν ἐπιληψίαν τὴν συνουσίαν ὁ Ἀβδηρίτης ἔλεγε σοφιστής. Nam ὁ Ἀβδηρίτης σοφιστὴς eſt Democritus. Potuit tamen & Hippocrates idem dixiſſe; vel dicendum Gellium hic memoriâ lapſum. *Oiſ.* Plane agnoſcis compilatorem Menagii ad Diogenem Laert. lib. 1x pag. 410. Ut enim id ambigi nequiret, ſcribunt uterque id transſcribere in libri ſecundi Saturnal. capite ultimo, quum editiones Iſaaci Pontani certe conjiciant in caput octavum: & earum aliqua debuerant uti.

CAP.

Cap. III.

Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbiùs vituperari.

Turpius eſſe dicebat Favorinus philoſophus, exiguè atque frigidè laudari, quàm inſectanter & graviter vituperari: Quoniam, inquit, qui maledicit & vituperat, quanto id acerbiùs facit, [1] tam maximè ille pro iniquo & inimico ducitur, & plerumque propterea fidem non capit. ſed qui infecundè atque jejunè laudat, deſtitui à cauſà videtur: & [2] amicus quidem creditur ei, quem laudare vult, ſed nihil poſſe reperire, quod jure laudet.

1 *Tam maxime ille pro iniquo & inimico ducitur*] Ita edidit Stephanus pro eo, quod vulgo legebatur, *tam maximâ mole p. i. e. i. d* Male omnino. Et jam pridem J. Lipſius in Electis lib. 1 cap. 21. monuerat Gellium ſcripſiſſe, *tam maxime pro iniquo & inimico ducitur*, phraſi veteri & obvia in Plauto. *Oiſ.* Videre licet Stephanum ipſum hac de parte commentantem pag. 113, qui ſane debuerat fateri, quo duce ad hanc conjecturam venerit. Neque enim fuit omnino αὐτοδίδακτος; ſed adjutor illi fuit codex Regius, in quo exſtat *maximole pro iniquo.* Hinc vides, unde Stephano ſubnatus ſit *ille.* Quod autem eſt in Regio, idem habent Lugdun. uterq. Menini. At Chiſl. *maximo propinquo.* Lincoln. *maximo mole propinquo.* Hinc negari nequit, quin Gellii fuerit non *maxime*, ſed *maximo*, prorſus ut cap. 1. *talia eſſe vero putat.* Gronov.

2 *Amicus quidem creditur ei*] Hoc eſt Stephani: Alioquin & ſcripti & editi habuerunt *ejus*: quod cur illi debet cedere? *Gronov.*

Cap. IV.

Quamobrem venter repentino timore effluat; quare etiam ignis urinam laceſſat.

Aristotelis libri ſunt, qui Problemata Phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi & elegantiarum omne genus referti. in his quærit, quamob cauſam eveniat, ut quibus invaſit repentinus rei magnæ timor, plerumque [1] alvo ſtatim cita fiant? item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius ſtetit, [2] libido urinæ laceſſat? at de alvo quidem inter timendum prona, atque præcipiti, cauſam eſſe dicit, quòd timor

1 *Alvo ſtatim cita*] Vide Notas ſupra ad lib. 18 cap. 10.

2 *Libido urinæ laceſſat*] Exſtat apud Ariſtotelem Sect. 8. Probl. 3. ubi inquit: Διὰ τί ἐπειδὰν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; *Cur ſi juxta ignem ſteterimus urinandi deſiderio laboramus?* Additque Ariſtoteles: κ̓ ἐὰν πρὸς τὸ ὕδωρ, οἷον ἐὰν πρὸς τ̃ ποταμὸν, οὐρῶσι; ἢ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπόμνησιν δίδωσι τ̃ ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, κ̓ ἐκκαλεῖται τὸ προσιέν; αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα. Id eſt: *Item, ſi juxta aquam, ut puta juxta fluvium, ſteterint, mingunt? An quod omnis aqua memoriam in nobis excitat illius humiditatis, quæ eſt in corpore, & provocat ad egreſſum aptum? Ipſe autem ignis concretum in corpore relaxat, quemadmodum ſol nivem?* Hæc enim mens Ariſtotelis; & miror L. Septalium totum Problematis ſenſum inverriſſe, quaſi Ariſtoteles quæreret, Cur, ſi quis juxta ignem ſteterit, non excitetur ad mingendum; ſi vero juxta aquam, ad mejendum prolicеatur? Unde & Septalius pro αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ, &c. quemadmodum Ariſtotelem ſcripſiſſe vel ex Gellio noſtro liquet, legit: αὐτὸ δὲ τὸ ὕδωρ διαχαλᾷ, &c. Vertit enim: *Ipſa enim aqua congelatum in corpore humorem relaxat, quemadmodum ſol nivem.* Omnino male.

timor omnis ſit algificus, [3] quem ille appellat ψυχροποιὸν; [4] eaque vis frigoris ſanguinem caldoremque omnem de ſummâ corporis cute cogat penitus & depellat; faciatque ſimul, uti, qui timent, ſanguine ex ore decedente palleſcant: Is autem, inquit, ſanguis & [5] caldor in intima coactus movet plerumque alvum, & incitat. [6] De urina crebra ex igni proximo facta, verba hæc poſuit: τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα [a].

a *Ignis autem diſſolvit concretum, ſicutì ſol nivem.*

---

3 *Quem ille appellat* ψυχροποιὸν] Al. ψυχροποιοῦσαν. Neutro tamen uſquam, quod ſciam, vocabulo utitur Ariſtoteles in Problem. Sect. XXVII. ubi is non ſemel hanc quæſtionem tractat, ſed ſæpius dicit, timorem fieri διὰ τὴν κατάψυξιν, *propter refrigerationem*.

4 *Eaque vis frigoris*] Vet. Edd. *quæ vis f.* Oiſ. In Edit. Stephan. eſt, *qui vi frigoris*. Oiſ. Nihil mirum. Nam qui literas *ea* adnectunt præcedenti voci Græcæ & eam in ſex ſyllabas extendunt, literas ſequentes in pronomen coguntur mutare. Sed omnis vetus ſcriptura exhibet ψυχροποιὸν, *eaque vi frigoris*, à qua non oportuit receſſiſſe. *Gronov.*

5 *De urina crebra*] Sic Vett. Codd. At Stephanica editio: *De urina celebra*. Quid ſi legas: *De urina illecebrâ*. Oiſ. At id quod exhibuit Stephanus, conſtans omnium, certe plerorumque Mſſtorum lectio eſt. Sic enim & Reg. & Lugdun. ut. & Mem. Chiſ. Petav. Lincoln. nam quod in nonnullis eſt *celebrat*, ad idem pertinet. Ac ſane quum Nonius ex Accio *celebrem gradum* agnoſcat, cur non placet *celebra urina*, quum in iſtis terminationibus *celebris* & *celebrus* jam ſupra luſerit Gellius? Salmaſius ita adſcripſit [legendum ita ex V. C. Sed legendum puto *de urina elecebra*.] Gronov.

6 *Caldor in intima coactus*] Hæc inſtauratio priſcæ lectionis venit ab Patre, quum Gryphiana anni 1539, & Hieronymus de Marnef cum Antonio Gryphio, Stephanus & prior Batavica dare incepiſſent *in ultima*, idque ſequitur Prouſteus, ita ut nec nota nec interpretatione dignetur. Quod ad Mſſtos attinet, nullus ne dubitationem quidem aliquam adfert, & res ipſa quoque vindicat. *Gronov.*

Cap. V.

Ex Ariſtotelis libris ſumtum, quòd nivis aqua potui peſſima ſit, & quòd ex nive cryſtallus concreatur.

[1] IN Tiburte rus conceſſeramus hominis amici divitis, æſtate anni flagrantiſſima, ego & quidam alii æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philoſophiæ ſectatores. erat nobiſcum vir bonus ex Peripateticâ diſciplinâ, benè doctus, & Ariſtotelis unicè ſtudioſiſſimus. is nos [2] aquam multam ex dilutâ nive bibentes coërcebat, ſeveriuſque increpabat. [3] adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, & cumprimis Ariſtotelis philoſophi, rei omnis humanæ peritiſſimi: qui aquam nivalem fru-

1 *In Tiburte rus conceſſeramus*] Ita prædium ſcilicet circa Tibur, ubi ditiores æque, atque prope Tuſculum prædia ſua habere ſolebant, quo æſtate ſecedebant. Hinc *Tuſculana* & *Tiburtina* dicta illa prædia, quæ juxta alterutrum locum ſita erant. Seneca lib. 4. de Beneſic. cap. 12. *Nemo Tuſculanum, aut Tiburtinum emere paratus, ſalubritatis cauſa, & æſtivi receſſus, quoto anno emptus ſit diſputat: Cum emerit, tuendum eſt.*

2 *Aquam multam ex diluta nive bibentes*] Aquam nivalem Veteribus ad potum in deliciis fuiſſe conatur docere citatis auctorum locis Oiſelius, imo & quod rarenter facit, Prouſteus. Nonne id valde ſerum & inane eſt? Nonne ab aliis & multis iis præſtitum? Satisfacit vel una appendix Fulvii Urſini ad Triclinium Ciacconii, ubi patet id fieri vix poſſe ſine Martiale, & qui unum ex eo locum citat, habet ſatis multa. Nos chartam ita non perdimus. Sed peregregium eſt ad eam rem hoc velut vivum exemplum & ſpectaculum Gellii.

3 *Adhibebat nobis*] Non poteſt pro vili aut falſo rejici, quod unicus ille Regius codex ſervat *ſeveriuſque*

Digitized by Google

frugibus ſanè & arboribus fecundam diceret, [4] ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe; tabemque & morbos ſenſim, atque in diem longam viſceribus inſeminare. hæc quidem ille ad nos prudenter, & benivolè, & aſſiduè dictitabat. Sed quum bibendæ nivis pauſa fieret nulla; promit [5] è bibliothecâ Tiburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis commodè inſtructa libris erat, Ariſtotelis librum, eumque ad nos adfert. &, Hujus ſaltem, inquit, viri ſapientiſſimi verbis credite; ac deſinite valetudinem veſtram profligare. In eo libro ſcriptum fuit, deterrimam eſſe potu aquam è nive, itemque ſolidiùs latiùſque concretam eſſe eam, quam κρύςαλλον Græci appellant: cauſaque ibi adſcripta eſt hujuſcemodi: Quoniam quum aqua frigore aëris duratur & coit, neceſſe eſt [6] fieri vaporationem, & quamdam quaſi auram tenuiſſimam exprimi ex ea, & emanare. id autem, inquit, in ea leviſſimum eſt, quod evaporatur. manet autem, quod eſt gravius, & ſordidius, & inſalubrius: atque id pulſu aëris verberatum [7] in modum coloremque ſpumæ candidæ oritur. ſed aliquantum, quod eſt ſalubrius, diſſlari, atque evaporari ex nive, indicium illud eſt, quòd [8] minor fit illa, quæ antè fuerat, quàm concreſceret. verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumſi, & adſcripſi: Διὰ τί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυςάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν; ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζεται. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι [a]. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctiſſimo viro haberi

a *Cur aquæ ex nive glacieve liquatæ ſunt vitioſæ? An quia, cum aqua quævis gelu concreſcit pars tenuiſſima diſſlatur, & leviſſima evaporatur? Indicium illud eſt, quod deliquata fit minor, quam fuerit ante, quam concreſceret. Cum itaque quod ſalubrius eſt, defuerit: deterius fit quod relinquitur, neceſſe eſt.*

uſque increpabat, adbibebatque nobis: immo id longe numeroſius mihi videtur, quum illud alterum interſciſſum intempeſtive coerceat lectionem, & aliquoties Gellius ita fuit fruitus hac iteratione copulativæ. *Gronov.*

4 *Sed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe*] Eaudem de aquæ nivalis in potu noxâ quæſtionem tractat Macrobius Saturnal. lib. 7 cap. 12. ubi Avienum docens cauſam Diſarius ſubjicit ex Ariſtotele, quem in Phyſicis quæſtionibus, quo nomine haud dubie Problemata ejus deſignare ſic ait ſtatuiſſe: quum tamen verborum iſtorum ſenſus hodie in Problematis, quæ Ariſtotelis nomine circumferuntur, non magis inveniuntur, quam quæ Gellius tanquam ipſa Ariſtotelis verba, & cum Macrobianis convenientia, ſtatim ſubjicit; unde manifeſtum in Problematis iſtis olim quædam fuiſſe, quæ temporis injuria nobis invidit.

5 *E Bibliotheca Tiburti*] Vide 9, 14.

6 *Fieri vaporationem*] Reg. Thuan. Lugdun. maj. *evaporationem*. Et quare id nomen gravati fuerunt, quum mox retineant verbum? *Gronov.*

7 *In modum col. ſp. eand. oritur*] Hoc placet editoribus, quum MSti plerique foveant *oriuntur*. Ita enim Reg. Lugdun. ut. Memm. Petav. Ita quoque adſcripſit Scioppius. Unde Patri meo in mentem veniebat *convertitur*. Idem.

8 *Minor fit illa, quæ ante fuerat*] Quod mireris, ita jam editum fuit Brixiæ, quum tamen Aldus retinuerit *illo qui ante*. Hinc jactari pertexit hic locus, ita ut ſolus Seb. Gryphius anno 1534 ediderit *illo quæ*, prout etiam legitur in exemplari, quo uſus Lambecius, anno 1539 *illa quæ*; idque videtur blandiri præ alio potuiſſe, ut etiam Stephanus propagarit. Atqui Reg. Lugdun. uterq. Mem. Chiſſ. Petav. Lincoln. maſculinum bonâ fide confirmant, quem adſcripſit quoque Scioppius. Scilicet quia præter aetcam.

Digitized by Google

haberi Ariſtoteli: atque ita poſtea ego bellum & odium nivi indixi, alii inducias cum ea variè factitabant.

aerem nihil antecedit, quo is referri poſſit, ad quem tamen referri nequit, ideo mutari debuit in fœminarum modum. Tanquam non ſubintelligi ab Gellio potuerit aliquid commodum maſculino locum indulgens, n. amne aut fluvio aut rore aut madore. *Idem.*

Cap. VI.

Quòd pudor ſanguinem [1] *abextra diffundit, timor verò contrahit.*

IN Problematis Ariſtotelis philoſophi ita ſcriptum eſt: διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν· τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν [a]. hoc ego Athenis quum Tauro noſtro legiſſem; percunctatuſque eſſem, quid de ratione iſti redditâ ſentiret? Dixit quidem, inquit, probè, & verè, quid accideret diffuſo ſanguine, aut contracto: ſed cur ita fieret, non dixit. adhuc enim quæri poteſt, [2] quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat? quum ſit pudor ſpecies timoris: atque ita definiatur, timor juſtæ reprehenſionis. ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου [b].

a *Quam ob cauſam erubeſcunt, quos pudet; pallent qui metuunt, cum iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet? metu vero perculſis contrahitur ad cor, ita ut ceteris partibus deficiat?*

b *Pudor eſt timor juſtæ vituperationis.*

1 *Abextra*] Forte, *ad exteriora*. Oiſ. Quid eo opus, quum jam editio Badiana & Anton. Gryphii præbeant *ad extera?* aliæ Seb. Gryphii *ad extra*. Cæterum Stephani ſententia fuit in unam vocem contrahi debere duas alioquin præpoſitiones, ut patet ex ejus editione, quod revocavi. Quin etiam illud *exteriora* annotavit Pater in margine exemplaris ſui ut Scriverianum. *Gronov.*

2 *Quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat*] Solvere quæſtionis utriuſque nodum conatur Diſarius apud Macrobium Saturnal. lib. 7 cap. 11.

Cap. VII.

Quid ſit obeſum; *nonnullaque alia priſca vocabula.*

IN agro Vaticano Julius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum literarumque veterum impensè doctus, [1] herediolum tenue poſſidebat. eò ſæpe nos ad ſeſe vocabat, & oluſculis pomiſque ſatis comiter copioſéque invitabat. atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die, ego, & [2] Ju-

1 *Herediolum*] Vulgo, *Prædiolum*. Sed optime Vett. Codd. Non ſemel hac voce utitur Apulejus, ut in Apologia: *Dico exiguum herediolum*, &c. Et paulò poſt: *Num ipſum heredioli pretium invidioſum eſt.* Item lib. 2. Florid. *herediolum ſterile* dicit. *Oiſ.* Nam quæ alia adferebat loca ex Feſto Pompeio, Columella & Varrone, ſunt eadem, quæ contulit in Etymologicon G. J. Voſſius, & hinc deſcripta. Agnoſcunt autem hanc ſcripturam Reg. & uterq. Lugdun. & Petav. aut *herediolum*.

2 *Ju-*

& [2] Julius Celſinus, quum ad eum cœnaſſemus, & apud menſam ejus audiſſemus legi [3] Lævii Alceſtin, rediremuſque in urbem, ſole jam ferè occiduo; figuras habituſque verborum novè aut inſigniter dictorum in Læviano illo carmine ruminabamur: &, ut quæque vox indidem digna animadverti ſubvenerat, qua nos quoque poſſemus uti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc ſuppetebant, hujuſcemodi:

[4] *Corpore*, inquit, *pectoreque undique obeſo*,
Ac mente exſenſa, tardigenulo ſenio oppreſſum.

obeſum hîc notavimus [5] propriè magis, quâm uſitatè dictum pro exili atque gracilento. vulgus enim ἀκύρως, vel κατ' ἀντίφρασιν[a] *obeſum* [6] pro pingui atque uberi dicit. item notavimus, quòd *obliteram* gentem, pro *obliterata* dixit. item, quòd hoſtes, qui fœdera frangerent, *fœdifragos*, non *fœderifragos* dixit. item, quòd *rubentem auroram*, *pudoricolorem* appellavit, & *Memnonem nocticolorem*. [7] item, quòd *fortè*, *dubitanter*, & ab eo, quod eſt *ſileo*, *ſilenta* loca dixit, & *pulverulenta*, & *peſtilenta*, & *carendum tui eſt*, pro *te*, quodque *magno impete*, pro *impetu*; item quod *forteſcere* poſuit, pro *fortem fieri*; quodque *dolentiam*, pro *dolore*, & *avens*, pro *libens*; item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*. [8] quodque *manciolis*, inquit, *tenellis*, pro *manibus*: & [9] *quis tam ſiliceo?* [10] item *fuere*, inquit, *impendio infit*, id eſt, *impenſe fieri incipit*; quodque [11] *accipitret* poſuit, pro [12] *laceret*. His nos inter viam verborum

a *Improprie*, vel *per contradictionem*.

2 *Julius Celſinus*] Inſta hujus lib. cap. 10. *Julianus Celſinus* dicitur.

3 *Lævii*] Sic Vett. Codd. Lævii veteris Poëtæ meminit noſter & ſupra lib. 2 cap. 24. & lib. 12 cap. 10. item infra h. lib. cap. 9. *Oiſ.* Jam notavit maximus Scaliger in Auſonianis lectionibus 11, 27.

4 *Corpore*, &c.] Duas Oiſelius ad hoc fragmentum notas ſuſtinuit conſumere, quibus nihil afferret, niſi quod diu dixerat G. J. Voſſius in notis ad Tragicorum fragmenta pag. 62, quem citat quidem quaſi pro cauſa lectionis, ſed ſcias integram Voſſii notam ab eo diſcerptam in duas ita, ut nihil eſſet Oiſelianum. Ibi vide. Sed & quod tertium allinit de voce *Obeſum*, totum petitum eſt ex Merceri notis ad Nonii Marcelli iſtam partem: etſi quid ad Gellium Nonius? niſi forte notabiliter ex hoc illuſtrari poſſet? Vide etiam quemadmodum hæc citet Pricæus ad Apuleji Apologiam pag. 123.

5 *Proprie magis, quam uſitate*] Ut ſolet fieri, quum uſus ſit dicendi magiſter, quod notant Obſervationes Paternæ 11, 15. *Gronov.*

6 *Pro pingui atque uberi*] Admodum jactat in hoc loco ſuam operam Stephanus, quum tamen & Reg. & Lugdun. uterq. & Petav. invertant *pro uberi atque pingui*. Gronov.

7 *Item quod forte*] Scioppius adſcripſit *fonte*. Idem.

8 *Quodque manciolis, inquit, tenellis, pro manibus*] Lego, *quodque manucolis, inquit, pro tenellis manibus*. A *manu* enim confinxiſſe videtur Lævius diminutivum, *manucolus*, vel *manucola*. Oiſ. Adſcripſit Scioppius manicolis Scalig. Et ita Plaut. Pſeud. a. 5. S. 1.

9 *Quis tam ſiliceo*] Sic Stephan. ed. ex vett. Codd. vulgo erat *quieſcam ſi liceo*. Scribendum tamen Stephanus ſuſpicatur *ſilicio*: ut ſit ex ſilice fictum vocabulum, & ita dicatur quiſpiam *ſilicio*, ut Poëtæ aliquem ſilices, ſicut & ferrum in pectore geſtare dicunt.

10 *Item fuere*] Scioppius pro poſtremo *liere*. Gronov.

11 *Accipitret*] Derivatum verbum fortaſſe ab accipitre. Accipere autem Veteribus etiam eſt *rapere*. Hinc

& ac-

rum Lævianorum annotatiunculis oblectabamus. cætera enim, quæ videbantur nimium poëtica, [13] & proſæ orationis uſu alieniora, prætermiſimus: veluti fuit, quod de Neſtore ait, *triſæclisſenex*, & [14] *dulciorelo-quus*: item, quod de tumidis magniſque fluctibus inquit [15] *multigrumis*: & flumina gelu concreta, [16] *tegmine* eſſe *onychino* dixit: & quæ [17] multiplicia ludens compoſuit: quale iſtud eſt quod vituperones ſuos, [18] *ſubductiſuperciliicarptores* appellavit.

& accipiter à Lucilio dicitur *acceptor*. In Gloſſis etiam: *Acceptor* ἱέραξ.

12 *Jaceret*] Forſan, *raperet*; quamvis obſtent omnes Vett. Codd. Sed & *jaceret* probum eſſe poteſt, ut dicatur de accipitre aves prædante, qui, ut prædam naneiſcatur, ſe celerrimo volatu ex alto jacere ſolet. Hinc Lucano lib. 4. *Iaculique volucres* dicuntur Serpentes, ſeſe jaculi inſtar ex alto vibrantes. *Oiſ.* Animadvertas licet, quam præclara annotari queant. Quare autem non curant, ut Gellius τὸ *accipitret* exponat in eodem tempore, & hinc vel *rapiat* vel *jaciat* conjiciunt? Id enim debet fieri. Sed ſunt talpa cæciores. Video patrem adſcripſiſſe in exemplari ſuo [Reg. accipitret pro jaceret] Id didicit ex Lambecio, quippe qui ſolus id verbum annotavit, non alii ex Regio codice. Cui autem paulo humaniori id non ſtatim in mentem venit, ut penitus reſpondens verbo Læviano? unde id in contextum recipere non dubitavi. Mox in Regio erat *oblectabamur*. Gronov.

13 *Et proſæ orationis uſu alieniora*] Ita optime Stephan. pro quo antea erat, *exploſæ orat. u. a.* Oiſ. Scioppius adnotavit [ex. Ita V.C.Ful. & Giph.] Neſcio an reſpexerit ſimilia, aut cognita habuerit, quæ ſcribit Giſanius in Obſervationibus L. L. pag. 200. Agell. 19 c. 7 *ex proſæ orationis uſu.* ſic v. l. vulgo *exploſæ.*

14 *Dulcioreloquus*] Attrectavit hoc loco Oiſelius Pricæana ad Apuleji Apolog. pag. 21, unde omiſi. *Gronov.*

15 *Multigrumis*] Scioppios *muti.* Idque ipſum eſt in utroque Lugdun. Sed & in Lincoln. *imutigrumis.* Gronov.

16 *Tegmine onychino*] Tegmen onychinum glaciem vocavit Lævius, tralatione ſumpta ab *Onyche*; quo nomine Veteres æque gemmam & marmor deſignabant. Nam, ut ſcribit Plinius, lib. 37 cap. 6. tranſilit hoc nomen ex lapide Carmaniæ ad gemmam. Utrumque autem tam lapidem, quam gemmam ita Veteres appellarunt ab unguis candore.

17 *Multiplicia*] Id eſt, multo plura. *Oiſ.* Sed in Mſſ. omnibus video *multiplica*. Gronov.

18 *Subducti ſupercilii carptores*] Notavit Stephanos p. 113 ſe ſuſpicari perperam ex uno tria vocabula facta eſſe, unde & mox vocat tricompoſitum vocabulum. Id approbat Voſſius lib. 4. Inſtitut. Orator. neque enim debet in eo jactare, quaſi primus id moneret. *Idem.*

CAP. VIII.

Quæſtio an harena, cœlum, triticum, *pluralia inveniantur? atque inibi de* quadrigis, inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis: an ſingulari numero comperiantur?*

ADOLESCENTULUS Romæ priuſquam Athenas concederem, quando erat à magiſtris auditionibuſque obëundis otium, ad Frontonem Cornelium viſendi gratiâ pergebam; [1] ſermonibuſque ejus puriſſimis, bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec unquam factum eſt, quotiens eum vidimus, loquentemque audivimus, quin rediremus ferè cultiores, doctioreſque: veluti fuit illa quodam die ſermocinatio illius, levi quidem de re, ſed à Latinæ tamen linguæ ſtudio non abhorrens.

1 *Sermonibuſque ejus puriſſimis*] Regius tantum *plurimis*: Gronov.

Digitized by Google

rens. Nam, quum quiſpiam familiaris ejus bene eruditus homo, [2]& tum poëta illuſtris, liberatum eſſe ſe aquæ intercutis morbo diceret, [3]quòd harenis calentibus eſſet uſus; [4] tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares, ſed verbi vitio non cares. Cajus enim Cæſar ille, perpetuus Dictator, Cn. Pompeji ſocer, à quo familia & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, vir ingenii præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conſcripſit, *harenas* vitioſè dici exiſtimat; quòd *harena* numquam multitudinis numero appellanda ſit, ſicuti neque *cælum*, [5]neque *triticum*: contrà autem *quadrigas*, etiamſi currus unus equorum quatuor junctorum agmen unum ſit, plurativo ſemper numero dicendas putat; [6]ſicut *arma*, & *mœnia*, & *comitia*, & *inimicitias*: ni quid contra ea dicis, poëtarum pulcherrime, quo & te purges, & non eſſe id vitium demonſtres? De *cælo*, inquit ille, & *tritico* non inficias eo, quin ſingulo ſemper numero dicenda ſint, neque de *armis*, [7] & *mœniis*, & *comitiis* quin figura multitudinis perpetua cenſeantur; videbimus autem pòſt de *inimicitiis*, & *quadrigis*. ac fortaſſean de *quadrigis* veterum auctoritati conceſſero; *inimicitiam* tamen, ſicut *inſcientiam*, & *impotentiam*, & *injuriam*, quæ ratio eſt, quamobrem C. Cæſar vel dictam eſſe à veteribus, vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque ἑνικῶς[a] dixerit, pro deliciis;

[8]*Mea*, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

ini-

a *Singulari numero.*

2 *Et tum poeta illuſtris*] Sic vulgo exhibetur hic locus ab editentibus, niſi quod demum a Batavo ſit omiſſum τὸ *&*, idque imitata fuit altera anni 1651, nec ſcrutari poſſum, conſilio an temere. Solus ille, qui Petavianum librum contulit, ſubpunxit vocem *tum*, ut eam notaret ab Mſto abſuiſſe. Itaque ſi quid tentandum eſt, habes auctoritatem, præſertim quia illud *tum* mox repetitur. Ex Scriverio autem Pater adſcripſit [Forte Julius Paullus cujus meminit c. 7. aut Anianus.] *Gronov.*

3 *Quod harenis calentibus eſſet uſus*] Sicut Suetonius in Auguſti capite 80 agnoſcit principem confirmatum remedio harenarum, ubi ſic diligentes in veſtigando fuerunt viri docti, ut nihil attulerit Oiſelius, quod ibi dictum non fuerit, ut ideo hunc expunxerim ex hoc manipulo. *Idem.*

4 *Tum illudens Fronto*] Mirum cui ita hoc placuerit. Nam Brixiana & Aldina *adludens* habent, idque exſtat in Reg. Lugdun. ut. Petav. ut dubitari nequeat. Sed & Scioppius hoc ipſum adſcripſit. *Idem.*

5 *Neque triticum*] Huc facit verſus iſte, quo Virgilius à Bavio & Mævio ipſius æmulis reprehenſus eſt, quod *hordea* dixerit Georgicor. lib. 1. notante ibidem Servio:

Hordea qui dixit, ſupereſt ut tritica dicat. Oiſ. Vide Cledonium pag. 1898 ex editione Putſchii, ubi tribuit is Cornificio Gallo.

6 *Sicut arma*] Solus Regius *ſicut circa arma*, in quo etiam legitur *currus unus equorum junctorum*, ſine voce *quatuor*. quin & ſtatim *niſi quid*. Gronov.

7 *Et mœniis*] Reg. ac Lugd. maj. *& mœnibus*. quorum ille etiam *quin in figura*. Quum igitur & Stephanus hinc admonitus exhibuerit *mœnibus*, neſcio quid cauſæ pater habuerit, ut inde abiret. Notavit quidem in exemplari ſuo, in quo erat *mœnibus*, ad hanc vocem [*is* V. E. & Mſſ.] quod ſcripſi. antequam codices nunc Lugdunenſes inſpiceret, ut ex prioribus ſincera lectio nequiverit colligi. *Idem.*

8 *Mea voluptas, mea delicia*] Exſtat apud Plautum Pœnul. Act. 1. Sect. 2. ✠ſ. 152. ubi ſufficit annotata & repoſita eſſe, quæ Cl. Mercerus ad Nonium obſervarat, quum nihil ex ſe haberet Oiſelius.

 9 *Libro*]

inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratiſſimo [9] libro dixit:

[10] *Eo*, inquit, *ingenio natus ſum; amicitiam*
Atque inimicitiam in fronte promtam gero.

[11] ſed enim *harenas* parum Latinè dici, quis, oro te, alius aut ſcripſit, aut dixit? ac propterea peto, ut, ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt, promi jubeas: ut, [12] quam confidenter hoc indicat, æſtimari à te poſſit. Tunc, prolato libro de Analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandavi. nam, [13] quum prædixiſſet, neque *cælum*, *triticúmve*, neque *harenam* multitudinis ſignificationem pati; *Num tu*, inquit, *harum rerum naturâ accidere arbitraris, quòd unam terram, & plures terras, & urbem, & urbes, & imperium, & imperia dicamus; neque quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque harenam* [14] *in multitudinis appellationem convertere poſſimus?* his deinde verbis lectis ſibi Fronto ad illum poëtam; Videturne tibi, inquit, C. Cæſar de ſtatu verbi contra te [15] ſatis apertè ſatiſque conſtanter pronunciaſſe? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si à Cæſare, inquit, jus provocandi foret, ego nunc ab hoc Cæſaris libro provocaſſem. ſed quoniam ipſe rationem ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit; nos te nunc rogamus, ut dicas, quam eſſe cauſam vitii putes, & in *quadriga* dicenda, & in *harenis*. Tum Fronto ita reſpon-

9 *Libro*] Rectius leges, *loco*. Verba enim Ennii ex aliqua Tragœdiarum ejus eſſe videntur. *Oiſ.* Id ipſum ſub nomine Scriverii annotavit in exemplari ſuo Pater. Sed probabilius intelliges Ennii ſaturas, quæ talem certe titulum merentur, ex quibus excerpebat 2, 29 locum huic doctrinæ proximum. *Gronovius.*

10 *Eo ingenio*] Nonius hoc modo refert:

—— *Eo ego ingenio*
Natus ſum, amicitiam atque inimicitiam in frontem promptam gero.

Voſſius in Notis ad Collectanea Vet. Tragic. notat, *ingenio* fieri triſyllabon. & ſi *natus* ſcribas, eſſe jambicum octonarium. Sed putat Ennium *natu'* ſcripſiſſe, ut ſit trochaicus quadratus. Cæterum *inimicitiam* in ſingulari dixit quoque Pacuuius in Chryſe, *Sed ceſſo inimiciam integrare*, referente Nonio Marcello in *Integrare*. Oiſ. Scioppius annotavit *prompta*.

11 *Sed enim harenas*] Media vox abeſt ab Reg. *Gronov.*

12 *Quam confidenter hoc dicat*] Lambecius notavit quaſi in Regio legeretur *judicat*. Sed ſatis clare certeque ibi exſtat *indicat*, quod prorſus verum reor, etſi Salmaſius adſcripſerit [ſ. edicat.] Non id pertinet ad edicta de republica, ſed potius referatur ad feſta & ſacra, quæ indicuntur. Itaque quum ſic quoque exſtet in Lugdun. maj. id ſequutus fui. Alludit mox per voces *provocare* & *legis*. Idem.

13 *Quum prædixiſſet neque cælum triticumve*] Neſcio cur Stephanus noluerit præferre lectionem libri Reg. *quum ſupra dixiſſet neque cælum neque triticum*. Ex his prius eſt & in editis ante omnibus, quos vidi, & ex Mſtis non niſi Lugd. min. exhibet *prædixiſſet*, in quo ipſo abeſt τὸ *ne*, quod vulgo adjungitur voci *triticum*. Idem.

14 *In multitudinis appellationem convertere*] Regius egregia varietate *arenam multitudinis appellatione convertere*. Nam convertere eſt declinare per ſuos caſus. *Idem.*

15 *Satis aperte ſatiſque conſtanter*] Sic edidi, quum cernerem id jam edidiſſe Brixienſes, Aldum, Badium, Gryphios, nec aliter exſtat in Mſtis. Quin etiam ita notavit Scioppius. Quantum ſcio, primus Hieronymus de Marneſ vitioſe expreſſit *ſatiſque aperte, ſatis conſtanter*. Ei Stephanus alteram copulativam adjiciendo *ſatiſque* ingeminavit, in contrarium aberrante Prouſteo, dum dedit *contra te ſatiſque conſtanter*, ſed typorum opinor lapſu, etſi in præmiſſis Erratis nihil moneat. Lincoln. *ſatis apte ſatiſque conſt.* Immo Salmaſius notavit in verbis *his deinde verbis lectis ſibi* legendum eſſe *ibi*. Sed nec iſtud requiſiveris. *Idem.*

16 *Mul-*

reſpondit: *Quadrigæ* ſemper, etſi [16] multijugæ non ſunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor ſimul equi juncti *quadrigæ*, quaſi *quadrijugæ* vocantur. neque debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri unitatem: [17] eamdemque ibi rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari; nam quum *harena* [18] ſingulari numero dicta multitudinem tamen & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium; indoctè & inſcitè *harenæ* dici videntur: tamquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. ſed hæc ego, inquit, non ut hujus ſententiæ legiſque [19] fundus ſubſcriptorque fierem: ſed ut ne Cæſaris viri docti opinionem [20] ἀπαραμύθητον a deſtituerem, nam quum *cælum* ſemper ἑνικῶς dicatur, *mare* & *terra* non ſemper, & *pulvis*, *ventus* & *fumus*, non ſemper: cur *inducias*, & *cæremonias* ſcriptores veteres nonnumquam ſingulari numero appellaverunt? *ferias*, & *nundinas*, & *inferias*, & *exſequias* nunquam? cur *mel*, & *vinum*, atque id genus cætera numerum multitudinis capiunt? [21] *lac* non capiat? quæri, inquam, iſta omnia, & enucleari, & excuti ab hominibus negotioſis in civitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipſis, quæ jam dixi, demoratos vos eſſe video, alicui, opinor, negotio deſtinatos. ite ergo nunc; &, quando fortè erit otium, quærite, an *quadrigam*, & *harenas* dixerit è cohorte illa dumtaxat antiquiore, vel oratorum aliquis, vel poëtarum, id eſt, claſſicus, [22] aſſiduuſque aliquis ſcriptor, non proletarius? Hæc quidem Fronto requirere nos juſſit vocabula: non ea re, opi-

a. *Sine ſolatio.*

16 *Multijugæ non ſunt*] Explicat & illuſtrat Cl. Schefferus lib. 1 de re vehiculari cap. 12. pag. 145. *Gronov.*

17 *Eandemque ibi rationem*] Recte voces *de arena* ſuppreſſit Stephanus adſcitas ab editionibus antecedentibus, ſed quas ignorant Regius & Lincoln. & Petav. Nam de reliquis nihil annotatum video. Cæterum unde arceſſiverit is ipſe doctus vir vocem *ibi*, penitus ignoro, quum illa nuſpiam in ſcriptis appareat, quos dixi, in quibus eſt *eandemque rationem*. Idem.

18 *Singulari numero dicta*] Reg. *ſingulari in num. d.* Mox in eodem legitur *nam cur*, non *cum*, quaſi jam inde inciperet oppoſitionis exaggeratio. *Idem.*

19 *Fundus*] Id eſt, auctor. Vide ad 16, 13.

20 Ἀπαραμύθητον] Id eſt, *Confirmatione carentem*; Vel, *abſque ullo ſubſidio.* Vulgo reddebatur *ſine conſolatione.* Quæ vulgaris hujus vocis Græcæ ſignificatio hîc locum habere nequit: ut pridem animadvertit H. Stephanus. *Oiſ.* Sic eſt, & agit hoc modo iſte pag. 11. Sed ut apud Latinos *ſolatium* ponitur pro ſubſidio; ita nihil erraverit, qui ita interpretetur nunc iſtud Græcum, ut aliquod patrocinii ex ſermone auxilium nanciſcatur.

21 *Lac non capiat*] Sic legitur vulgo ex turba codicum ſcriptorum, quibus ſane non adeſt vera fides. Nam Reg. & Lugdun. maj. perſpicue habent *lacte non cap.* Et ne quid diſſimulem, lib. XII cap. 1 in MS. Regio ſcribitur *ad præbendum lacte*, quam lineam forſan nimis ſtudioſe obſervarunt, qui inde fecerunt *lactem*, unde alii *lac tunc*, ut vulgo fuit editum. *Gronov.*

22 *Aſſiduuſque aliquis ſcriptor, non proletarius*] Id eſt, ſcriptor aliquis notæ auctoritatis, non autem è vulgo. Unde tralatio hæc deſumpta ſit, innoteſcere poteſt ex notatis ſupra ad lib. 16 c. 10.

opinor, quod ſcripta eſſe [23] in nullis veterum libris exiſtimaret; ſed ut nobis ſtudium lectitandi in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod unum ergo rariſſimum videbatur, invenimus [24] *quadrigam* numero ſingulari dictam in libro ſaturarum M. Varronis, qui inſcriptus eſt, [25] *Exdemetricus*. [26] *harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore ſtudio quærimus, quia præter C. Cæſarem, [27] quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

23 *In nullis veterum libris*] Videtur id exigere ſententia, unde aut Stephanus aut alii proxime ejus ætatem ſic edere inceperunt, probante etiam Lugdun. min. quum Aldus, & Badius dediſſent *in illis*: at Brixiana & Gryphii *ullis*, quomodo etiam Reg. *Gronov*.

24 *Quadrigam numero ſingulari*] Quamvis tamen ipſe etiam Varro lib. 9. de L. L. innuere videatur, quaſi non ſatis apte *biga*, vel *quadriga* numero ſingulari dici poſſet. *Quadriga* quoque dixit Gratius Cynegetic.

Theſſalium quadriga decus, quam gloria patrum
Excitat. ——

Sic Papinianus l. 65. D. de leg. 1. *quadrigæ legatum*; & Ulpianus l. 29. D. de Verb. Oblig. *quadrigæ ſtipulationem* dicunt.

25 *Exdemetrius*] Regius habet *exdemiticus*, Salmaſius in eo legit *exdemeticus*, quod invenit pater in Lugdun. maj. Scioppius adſcripſit [F. *Rex Demetrius*] Lugdun. min. habebat *exdemetricis*. Gronov.

26 *Harenas autem πληθυντικῶς plurativo numero.*] Ita Virgilius:

—— *Quam multæ zephyro turbantur arenæ.*

Ovidius aliquoties.

27 *Quod equidem meminerim*] Reg. & Lugdun. maj. *quod equidem exmemin*. Mox legebat pater, *nemo id doctorum hominum edidit*. Gronov.

CAP. IX.

Antonii Juliani in convivio ad quoſdam Græcos lepidiſſima reſponſio.

ADOLESCENS è terrâ Aſiâ, de equeſtri loco, lætæ indolis, moribuſque & fortuna benè ornatus, & ad rem muſicam facili ingenio [1] ac libenti, [2] cœnam dabat amicis ac magiſtris, ſub urbe in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam principem ſibi vitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eamdem cœnam Antonius Julianus rhetor, docendis publicè juvenibus magiſter, Hiſpano ore, florentiſque homo facundiæ, & rerum literarumque veterum peritus: is, [3] ubi eduliis finis & poculis mox [4] ſermonibuſque tempus fuit, deſideravit exhiberi, quos habere

1 *Ac libenti*] Reg. & Lugdun. ut. *ac lubenti*. Mox ad vocem *ruſculo* ſcripſit Scioppius *Tuſculo*, quod videas jam cognitum in notis Aſceuſianis. *Gron.*

2 *Cœnam dabat &c. celebrandæ lucis annuæ*] Natali enim die convivia Veteres agitare ſolitos, notiſſimum jam ex Urſini appendice ad Ciacconii triclinium p. 180 edit. Amſtel.

3 *Ubi eduliis finis, & poculis mox*] Hoc eſt, ubi prima, & ſecunda menſa ſublata. In ſecundis enim menſis poculis Veteres indulgebant, &, ut ait Horatius lib. 2. Satyr. 2.

Ludus erat culpa potare magiſtra.

Innuit & Plinius lib. 12. Hiſt. Natur. cap. 1. ubi ſcribit: *Arbores poſtea blandioribus fruge ſuccis hominem mitigavere. Ex iis recreans membra olei liquor, vireſque potus vini, tot denique ſapores annui ſponte provenientes: & menſæ (depugnetur licet earum cauſa cum feris, & paſti naufragorum corporibus piſces expetantur) etiamnum tamen ſecundæ.*

4 *Sermonibuſque*] Sic Cod. Tornæſ. Unde Lipſius Elect. lib. 2 cap. 19. legendum putat, *ſermonibus atque*. Oiſ. Certe non ex codice Tornæſ. id putat Lipſius: Sed is citans, prout legendum putat, addit id mutare quoſdam contra libros & corrumpere, nec citat vel libros quoſdam vel lectionem eorum ullam, ut pateat acrius eum abreptum hæc poſuiſſe. Prorſus

Digitized by Google

bere eum adoleſcentem ſciebat, ſcitiſſimos utriuſque ſexus [5] qui canerent voce, & qui pſallerent. ac, poſtea quam introducti pueri puellæque ſunt, jucundum in modum Ἀνακρεόντεια pleraque, & Sapphica, & poëtarum quoque recentium [6] ἐλεγεῖα quædam erotica, dulcia, & venuſta accinerunt. Oblectati autem ſumus, præter multa alia, verſiculis lepidiſſimis [7] Anacreontis ſenis: quos equidem ſcripſi, ut interea labor hic vigiliarum, & inquies, ſuavitate paulíſper vocum atque modulorum acquieſceret.

Τὸν ἄργυρον [8] τορεύσας,
Ἥφαιστέ, μοι ποίησον,
Πανοπλίαν μὲν οὐχί·
(Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;)
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,

Νη-

* *Argentum cælans,*
Vulcane, mihi fabrica,
Non quidem quæcunque arma,
(Quid enim cum pugnis mihi?)
Cavum autem poculum
Quantum vales deprime,
Inque eo neque aſtra,
Neque plauſtra facias,

ſus enim libri omnes legunt *ſermonibuſque*, quod nulla cauſa eſt, cur attingatur. Res ipſa illuſtratur in Ciceronis Senectute vel Catone: *Me vero & is ſermo* delectat, *qui more majorum à ſummo adhibetur in poculo*, notus Urſino. Adde XII, XI. *Gronov.*

5 *Qui canerent voce, & qui pſallerent*] Pſaltrias enim & Symphoniacas in conviviis Veterum, qui delicatiores erant, adhibere moris erat. Vides in Ciacconii Triclinio ex Livio citari pſaltrias Sambuciſtriaſque & convivalia ludionum oblectamenta addita epulis, tum ex Suetonio Auguſtum delectarum inter cœnam pueris ſymphoniacis. Quod adeo ſolemne fuit, ut Macrobius etiam de Philoſophis emendatioris quoque vitæ non vereatur dicere lib. I. Saturnal. c. I. *Sed illorum ſupercilio non defuiſſe, qui pſaltriam intromitti peteret; ut puella ex induſtria ſupra naturam mollior, canora dulcedine, & ſaltationis lubrico exerceat illecebras philoſophantes.*

6 Ἐλεγεῖα *quædam erotica, dulcia & venuſta accinerunt*] Ita recte Vett. Codd. Vulgo ἐλεγεῖα *quædam* ἡρωϊκὰ *cecinerunt*. Olſ. Habes præclarum judicium. Nam cur vocem ἡρωϊκὰ meram Græcam potius Latino modo ſcribemus, quam iſtud præcedens Ἀνακρεόντεια? Porro ἐλεγεῖα eſt facticium vocabulum & recens, pro quo ex Regio codice notatur *de ſe itaque*. Sic enim habet *de ſe itaque quedam berotica*; cui ſecundas agit Lugdun. maj. *adele. ita quædam.* Quorum hoc ſatis perſpicue innuit *poetarum quoque recentium* ᾄδειν, *illaque quædam* ἐρωτικά. At vero codicis Regii ſcriptura videtur ducere ad *recentium idyllia quædam*, ut plane non moror vulgata. Omnes vero *cecinerunt*. Inſpexit hoc carmen Brodæus ad Anthologiam lib. II. pag. 255. *Gronov.*

7 *Anacreontis*] Anacreontem floruiſſe ſcribit Euſebius in Chronicis tempore Polycratis Samiorum tyranni; hic autem tyrannidem occupavit circa Olympiad. LXII. Sic & Pauſanias in Atticis, item Strabo lib. 14.

8 Τορεύσας] Id eſt, *cælans*. Vulgo male *tornans*, vel *torno laborans*, quaſi ſcriptum foret τορνεύσας. Multum enim inter ſe differunt τορεύω, & τορνεύω, quorum illud *cælo*, hoc *torno* ſignificat, unde artes diverſæ τορευτικὴ, & τορνευτική; quamvis ob vocabulorum ſimilitudinem, non tantum Neoterici, ſed ex Veteribus multi, artes iſtas & opera confuderint, ut pluribus demonſtrat Salmaſius ad Solinum pag. 1044. & ſeqq. ubi latam inter utrumque artificium differentiam eſſe probat. Ita Anacreon in hoc ᾠδαρίῳ poculum ſibi à Vulcano fieri petit, in quo nec arma nec aſtra cælata ſint, ſed vites uvis refertæ, & Bacchus cum Amore & Bathyllo uvas calcans.

9 Sen-

Μὴ ϛυγνὸν Ὠρίωνα,
(Τί Πλειάδεσσι κἀμοὶ,
Τί δ' ἄϛρα(ι Βοώτεω;)
Ποίησον ἀμπέλους μοὶ,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Καὶ χρυσέους πατοῦντας
Ὁμοῦ καλῷ Λυαίῳ
Ἔρωτα καὶ Βάθυλλον².

Tum Græci pluſculi, qui in eo convivio erant, homines amœni, & noſtras quoque literas haud incurioſè docti, Julianum rhetorem laceſſere inſectarique adorti ſunt, tanquàm prorſus barbarum & agreſtem; qui ortus terrâ Hiſpaniâ foret, clamatorque tantum, & facundiâ rabidâ, jurgioſâque eſſet, ejuſque linguæ exercitationes doceret, quæ nullas voluptates nullamque mulcedinem Veneris atque Muſæ haberet: ſæpéque eum percontabantur, quid de Anacreonte, cæteriſque id genus poëtis [9] ſentiret? & ecquis noſtrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias feciſſet? niſi Catullus, inquiunt, fortè pauca, & [10] Calvus itidem pauca. nam Lævius implicata, & Hortenſius invenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt, atque abſona. Tum ille pro linguâ patriâ, tamquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui, ut in tali aſotiâ atque nequitiâ [11] artium vinceretis: & ſicut in voluptatibus cultus atque victus, [12] ita in cantilenarum quoque multis

Nec triſtem Orionem.
(Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?)
Inſculpe vites mihi,
Et racemos in illo,
Et aureos calcantes
Simul pulchro Lyæo
Cupidinem & Bathyllum.

9 *Sentiret? & ecquis*] Reg. & Lugdun. maj. *Sentiret? & quis*, Apparet eos velle *ſentiret? Ecquis.* Lugd. min. *ſentiret & h' quis.* Gronov.

10 *Calvus*] Hic eſt C. Licinius Calvus, qui Catullo familiaris fuit, de quo collegit aliqua Voſſius de Rhetoricæ natura cap. 14. Adde ſis eundem Voſſium Inſtit. Orator. lib. 4 cap. 9. Etſi ſane de his ſingulis eadem, quæ protulit Oiſelius, alicubi viſurus ſis in Voſſianis ſcriptis, ut de Hortenſio in Poetis Latinis, ibidemque de Memmio: de Cinna in Imitatione cap. 6. fin.

11 *Artium*] Cod. Tornæſ. *arcinum.* Forte, *carminum.* Oiſ. Vel ita, vel *arcinnum*, quod & novit Scioppius, vel *artimium* legitur in Mſſtis. Id mutare in vocem *carminum* ut hic noſter, vel *artium*, ut priores editi, non eſt ſatis venuſtum, quum præcedat vox *tali*, in qua includitur & ſignificatur materia *ἀσωτίας* & nequitiæ ex præcedentibus, quæ per illam vocem reſpiciuntur. Nec ſane vocis *carminum* alius fons aut fundus eſt, quam quod modò præcedens ex lectione adhuc menti inhærebat. Vetus autem illa ſcriptura manifeſte celat ſub ſe *archimimum*, quem miror in tanta ingeniorum perſpicacia ſic latere potuiſſe, quum & appellatio ſit notiſſima, & opus ejus non modo cuique intelligatur, ſed quoque perquam huc conveniat & literis ſcriptis ſit proximum. Certe etiam primi editores exiſtimantes deſiderari accuſativum exhibuerunt *artium nos vinceretis.* Gronov.

12 *Ita in cantilenarum quoque multis anteiretis*] Legendum forte: *ita in cantilenarum quoque modulis anteiretis.*

13 *Vaſcos*

tis anteiretis. ſed ne nos, id eſt, nomen Latinum, tamquam profectò [13] vaſtos quoſdam & inſubidos, ἀναφροδισίας[a] condemnetis; permittite mihi, quæſo, [14] operire pallio caput, quod in quâdam parum pudicâ oratione [15] Socratem feciſſe ajunt: & audite, ac diſcite noſtros quoque antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poëtas, amaſios ac Venerios fuiſſe. tum reſupinus, capite convelato, voce admodum quàm ſuavi verſus cecinit [16] Valerii Æditui veteris poëtæ, item [17] Porcii Licinii, & [18] Quinti Catuli; quibus mundius, venuſtius, [19] limatius, preſſius, Græcum Latinumve nihil quicquam reperiri puto. Verſus Æditui:

Dicere quum conor curam tibi, Pamphila, cordis:
  [20] *Quid mî abs te quæram? verba labris abeunt.*
Per pectus miſerum manat [21] *ſubido mihi ſudor.*
  [22] *Sic tacitus,* [23] *ſubidus:* [24] *duplo ideo pereo.*

at-

a *Invenuſtatis.*

13 *Vaſcos quoſdam*] Ita hoc loco ſcribendum primus monuir Salmaſius ad Solinum pag. 124. pro quo male antea erat editum, *vaſtos quoſdam*. Oiſ. Hoc modo quum auſpicetur Oiſelius, & quæ ſequuntur, non ſolum his ſint ſimilia, ſed etiam probent aut eum non legiſſe notas paternas ad locum Livii in fine libri xxiv, nec Rubenii ibidem, aut iſtas illi diſplicuiſſe, non eſt cur ad dilatandum detur locus, quia nihil rationis, nihil ſuum in eis profert, ſed ipſa tantum Salmaſii, qui certe in Plinianis pag. 124 temere ſcribit [male ſcriptum habent editiones *vaſtos quoſdam*] quum ipſi Mſſti non aliter habeant, unde fideliter expreſſerunt editiones, & ſecuritas unica ſit illud ipſum ſervare, nec debuerit ad Hiſtoriam Auguſtam ſcribere iſtud *vaſcum* corruptum eſſe in Gellio. Barbarum, agreſte, rude, abſonum, vaſtum & inſubidum quidni optima ſunt parallela, quibus leve & inane, prout interpretatur ſuum *vaſcum*, non convenit. Unde nec paſſa fuit ratio mea, ut iſtud *vaſcos* pateret legi in Gellio, quod tamen olim ſic videtur ſe probaviſſe patri. *Gronov.*

14 *Operire pallio caput*] Melior eſt nota Aſcenſii, quam Oiſelii, quum ille jam tunc notaverit [ſic Apul. in x. Meta. Aſi. Laciniaque contegens faciem ſic ait, præ pudore .i. faciem cooperuit, ut liberius amorem explicaret. Sicque apud Platonem Socrates orationem parum caſtam habiturus pallio caput operuit.] Quid amplius eſt in Oiſelio? Nam locum Ovidii quem addit, deſcripſit ex Pricæo ad iſta Apuleji verba, tanto ineptius omnia, quod Pricæus in notis ad Apulejum adſcribit hæc verba noſtri Gellii, hoc eſt, invidit Aſcenſio, quod id feciſſet prior, nec ita id relinquere potuit. *Gronov.*

15 *Socratem feciſſe ajunt*] Ita Plato Socratem loquentem introducit in Phædro: Ἐγκαλυψάμενος ἐρῶ, ἵνα ὅτι τάχιστα διαδράμω τ λόγον καὶ μὴ βλέπων πρός σε, ὑπ' αἰσχύνης διαπορῶμαι. Id eſt, *Obvolutus dicam, ut celerius tranſcurram ſermonem, nec ad te reſpiciens ob pudorem impediar.*

16 *Valerii Æditui*] Citatur & Apuleio in Apologia inter eos, qui laſciva carmina fecêre. quo tempore autem vixerit, cum Veteres ſileant, nemo facile dixerit.

16 *Porcii Licinii*] Vide ſupra lib. 17 cap. 21.

17 *Quinti Catuli*] Sic optime Vett. Codd. Male in Stephanica editione, aliiſque poſtea editum, *Q. Catulli*. Intelligitur enim Q. Lutatius Catulus; de quo omnia collegit G. J. Voſſius in ſcripto de Poetis Latinis & Hiſtoricis Latinis.

18 *Limatius, preſſius*] Poſtremum hoc interpretari placuit Prouſteo magis conciſum; quaſi illud quoque requireretur aut de eo ageretur. Liber Reg. *perſius*. Lugdun. maj. *peſſius*. Hinc adſcripſit & Salmaſius & Pater legendum *terſius*. Gronov.

19 *Quid mi abs te quæram?*] Quid ſi legas, *quid me abſente querar?* Oiſ. Immo id ineptum & inficetum. Et tamen pater ſub nomine Scriverii id ipſum quoque notavit in ſuo exemplari. Cæterum cur nolunt publice innoteſcere legi in multis Mſſtis *membra labris*. Sic Reg. Mem. Chiſ. Petav. Lugdun. mai. Etiam id dignum notatu judicavit Scioppius.

20 *Subido*] Vett. Edd. *ſubito*. & ita edidit Joſ. Scaliger in Catalectis Veter. Poëtarum. Æditimum autem ſcripſiſſe *ſubido*, ex mox dicendis liquebit.

21 *Sic tacitus, ſubidus*] Scalig. *Si taceo ſubidus*.

22 *Subidus*] Adr. Turnebo Adverſ. lib. 17 cap. 1. *Subidus* deduci videtur à ſue; ut turpis ſit, & ſui

ſimilis,

atque item alios verſus ejuſdem addidit, non herclè minus dulces, quàm priores:

Quid faculam præfers, Phileros, quâ nil opu' nobis?
Ibimus, [25] hoc lucet pectore flamma ſatis.
[26] Iſtam non potis eſt vis ſæva exſtinguere venti,
Aut imber cælo candidu' præcipitans?
At contra hunc ignem Veneris, [27] niſi ſi Venus ipſa,
Nulla'ſt quæ poſſit vis alia opprimere.

item dixit verſus Porcii Licinii hoſce:

Cuſtodes ovium, [28] teneræque propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo'ſt.
Si digito attigero, incendam ſilvam ſimul omnem:
Omne pecus: flamma'ſt, omnia [29] quà video.

Q. Catuli verſus illi fuerunt:

[30] Aufugit mihi animus. credo, ut ſolet, ad Theotimum
Devenit. ſic eſt. perfugium illud habet.

Quid

ſimilis, & ineptus. Quaſi dicat, Ego tacitus & mutus, ut ſus adſto, neque explico, quid me urat, quidque à te poſcam, ita duplo pereo. Sic *ſubidus* idem erit, quod *inſubidus*, niſi quod particula *in* magis adhuc augere videatur. A Turnebo autem diſſentit C. Barthius Adverſar. lib. 37 cap. 4. & Poëtam nihil aliud velle dicere putat, quam ſcientem, videntemque, quod Plautus ait, ſe perire, duplici velut tormento. Unde & ipſe in eam ſententiam *ſabidus* ſcribendum arbitratur, cui contrarium erit *inſubidus*, non ſecus, atque *ſalſo* homini *inſulſus* opponi ſolet. Sed nugari omnino cum illo ſuo *ſabidus* videtur Barthius. Poëta enim reperit hoc ultimo verſu, quod antea dixit, *verba labris abire*, &, *ſibi ſubido per pectus ſudorem manare*; itaque dicit, cum *tacitus* & *ſubidus* ſit, ſe duplo perire. *Subidus* autem videtur à *ſubando* eſſe. Quaſi Poëta dicat, ſe, cum libidine æſtuet, & tamen tacere cogatur, ideo duplo perire.

23 *Duplo ideo pereo*] Ed. Scalig. *duplo iterum pereo*. Oiſ. Reg. & alii Mſſti *duplideo*.

24 *Qua nil opu' nobis*] Mſſti legunt *qua nil eſt opus n.* vel *qua nihil eſt opus n.*. Certe ubique adeſt verbum ſubſtantivum, quaſi fuerit *qua eſt nil opus nobis*. Gronov.

25 *Hoc lucet*] Scaliger in Catal. Vet. Poët. *heic lucet*. Oiſ. Etiam Gellii editiones Brixiana, Aldina, Gryphianæ. Sed Mſſti habent *ſic*. Unde Salmaſius legebat: *Ibimus ſic; lucet* &c. Lucere flammam illuſtrat Pet. Victorius lib. 13 Var. Lect. cap. 24.

26 *Iſtam non potis eſt*] Ita & Scaliger. Turnebus tamen Adverſ. lib. 14 c. 18. non ſatis intelligi commode poſſe arbitratur hunc verſum. Legit itaque:

Iſtam nam potis eſt vis ſæva extinguere venti.

Et ſane hoc modo ſenſus commodiſſimus redditur; poſſis etiam non minus commode legere:

Iſtam ſat potis eſt vis ſæva extinguere venti.

Vel ſi malis:

Iſtam omnem potis eſt, &c.

Ut corruptela ex ſcripturæ compendio orta fuerit. *Oiſ.* Iſtud *nam* quoque notatum eſt in Scioppiano & Salmaſiano. Illud *iſtam omnem* eſt ab Scriverio, ut video notaviſſe patrem. Sed Mſſti retinent *non*, quod poſitum pro *nonne*: idcirco interrogatione animavi verſiculos. *Gronov.*

27 *Niſi ſi Venus ipſa*] Al. *Niſi ſit Venus ipſa*. In Edit. Aldin. & Aſcenſ. eſt, *ſi non Venus ipſa*.

28 *Teneræque propaginis agnûm*] Hanc lectionem ſic purgatam ſibi attribuit Pet. Victorius lib. XII Variar. lection. cap. 11, ubi etiam illud *digito attingere* illuſtrat. *Gronov.*

29 *Qua video*] Al. *quæ video*.

30 *Aufugit mi animus, &c.*] Obſervat Voſſius Inſtitut. Poëticar. lib 3 cap. 11. hoc epigramma eſſe è Græco verſum, ac Catulum tantum pro Καλλιστράτου nomine, repoſuiſſe *Theotimum*. Quod cum Gellius aut neſciret, aut non attenderet, auſus eſt Latinum hoc opponere Græcorum lepôri. *Oiſ.* Voſſius nihil dicit de Gellii inſcitia. Sic illud *aut neſciret aut* eſt totum Oiſelianæ indolis, aut voluit ex Scaligero petitum aliquid oſtendere, ſed tacito, ac Voſſium nominare, ut contra Prouſteus nominat ſolum Scaligerum.

Quid ſi non interdixem, ne illunc fugitivum
Mitteret ad ſe intro, ſed magis ejiceret?
Ibimu' quæſitum. verùm, ne ipſi teneamur,
Formido. quid ago? da Venu' conſilium.

gerum. Cæterum Scioppius annoravit *Offugit*, prout eſt & in Mem. & Lugdun. min. & mox *verbum ne ipſi ti teneamur*, quæ prior vox ita legebatur & in omnibus ſcriptis, illud *ti* quibuſdam retinentibus, aliis rejictenribus, ut & iſtud *ne*. Quin etiam Scioppius *Porcii Licini* notavit, non *Licinii*. Gronov.

CAP. X.

Verba hæc, præter propter, *in uſu vulgi prodita etiam Ennii fuiſſe.*

MEMINI me quondam, & [1] Celſinum Julianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc graviter ægrum, [2] ire & viſere. [3] atque ibi, qui introducti ſumus, offendimus eum cubantem [4] in ſcimpodio Græcienſi, circum undique ſedentibus multis doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus viris. aſſiſtebant fabri ædium complures balneis novis moliendis adhibiti; oſtendebantque depictas in membranulis varias ſpecies balnearum. ex quibus quum elegiſſet unam formam, [5] ſpeciemque veris: interrogavit, quantus eſſet [6] pecuniæ conſpectus, ad id

1 *Celſinum Julianum Numidam*] Non eſt, quod his appellationibus controverſia referatur, quam nulla ejus temporis notitia inſtruit. Sed Mſſti optimi ſunt, qui negant hæc tria cognomina illi danda, exhibentes Reg. & Lugd. maj. *Julianum Idum*. Et cur igitur infra dicitor Julius Celſinus? prout jam quoque cap. 7 nominatus fuit. Apparet certe vocatum fuiſſe *Celſinum Julium Numidam*. Gronovius.

2 *Ire & viſere*] Ita recte Stephanus ex MS. Regio aliiſque, quum copulam vulgo omitterent: quod maluit tamen conſiderare aliter Scriverius, ut conjiceret *intervifere*. Sed fruſtra. Quin etiam doctiſſimus Juretus ad Symmachum lib. 4 epiſt. 15 iſtud *ire viſere* ex editione vetere oſtendit ſibi magis placere. *Idem*.

3 *Atque ibi qui introducti ſumus*] Vox tertia non exſtat in Lugdun. maj. Quod ipſum quum in codice Regio ita etiam animadverteret Salmaſius deſiderari, ſuſpicabatur legendum, *atque ubi introducti*. Idem.

4 *In ſcimpodio Græcienſi*] Scimpodion & κράβαττον vel κράββατον omnibus paginis & præſertim lexicorum jactatur, ut vel lippis ſit notum.

5 *Speciemque: interrogavit, &c.*] Ita magnus Salmaſius alicubi ad Hiſtoriam Auguſtam pag. 338. hunc Gellii locum adducit, omiſſo τῶ *veris*, quod in quibuſdam vett. edd. reperitur hoc modo: *ſpeciemque veris; interrogavit*, &c. Quod omnino ſenſum turbat. De Balneis enim vernis à privato homine extruendis hic aliquid ſomniare, ut fecit olim Moſellanus, abſurdum omnino videtur. Hiemalium quidem & Æſtivarum thermarum in Veterum ſcriptis nonnunquam ſit mentio, non tamen niſi à principibus viris exſtructarum; Vernarum vero nuſquam, quod ſciam; & tamen ſi fieret, non ideo hæc verba *ſpeciemque veris*, eo commode trahi poſſent, ut ſignificarent Frontonem ex variis balnearum formis & ſpeciebus, vernarum balnearum formam, ſpeciemque elegiſſe. *Oiſ.* Facile eſt inſultare aliis; & præſtaret ipſum protuliſſe aliquid boni. Quippe ſic omittere integram vocem quis probet? Cur autem omittit Lipſianum *operis* ſatis notum ex lib. 1 Elect. cap. 21? præſertim quum Stephanus quoque id ipſum expreſſerit. Libri vero ſcripti ſervant *veris*, niſi quod minor Lugdun. habeat *veneris*. Itaque ſcriptam lectionem revocavit pater, ut neſcio quo tunc ſenſu, ita *operis* non bene concinnum eſt, ubi mox iterator *totum opus*, etſi ſequatur etiam Prouſteus. Sed Pater quum cerneret in Mſſtis exſtare *veris*, adſcripſit poſtea ſc. faciendis, & opponitur pictis. Hinc & ipſe non potui ab eo diſcedere. *Gronovius.*

6 *Pecuniæ conſpectus*] Pecuniæ conſpectus, ut bene obſervat Salmaſius loco citato, eſt διατίμησις, & ſumma pecuniæ, qua erat opus ad earum bal-

totum opus abſolvendum? quumque architectus dixiſſet neceſſaria videri eſſe [7] ſeſtertia fermè trecenta; unus ex amicis Frontonis, [8] Et præterpropter, inquit, alia quinquaginta. tum Fronto dilatis ſermonibus, quos habere de balnearum ſumtu inſtiterat, adſpiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta eſſe alia opus præterpropter, quid hoc verbi eſſet, *præterpropter*, interrogavit? atque ille amicus, non meum, inquit, hoc verbum eſt, ſed multorum hominum, quos loquentis id audias. quid autem id verbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt; ac ſimul digito demonſtrat grammaticum, haud incelebri nomine Romæ docentem, ſedentem. tum grammaticus uſitati pervulgatique verbi obſcuritate motus, Quærimus, inquit, quod honore quæſtionis minimè dignum eſt. nam neſcio quid hoc prænimis plebejum eſt, & in opificum ſermonibus, quàm in hominum doctorum, notius. At enim Fronto, jam voce atque vultu intentiore, Itane, inquit, magiſter, dehoneſtum tibi [9] deculpatumque hoc verbum videtur, quo & M. Cato, & M. Varro, & pleraque ætas ſuperior, ut neceſſario & Latino uſi ſunt? atque ibi Julius Celſinus admonuit in tragœdia quoque Ennii, quæ Iphigenia inſcripta eſt, idipſum, de quo quærebatur, ſcriptum eſſe, & à grammaticis contaminari magis ſolitum, quàm enarrari. quocirca ſtatim proferri Iphigeniam Q. Ennii jubet. in ejus tragœdiæ choro inſcriptos eſſe hos verſus legimus:

[10] *Otio qui neſcit uti, plus negoti habet,*
Quàm quum eſt negotium in negotio.
Nam cui quod agat inſtitutum eſt; [11] *nullo negotio*
Id agit. ſtudet ibi. mentem atque animum delectat ſuum.

[12] *Otio-*

nearum abſolutionem. Eodem modo Græci σύνοψιν appellant. Gloſſæ Philoxeni: σύνοψις, *taxatio*. Sic eædem Gloſſæ *æſtimatum* explicant τὴν σύνοψιν, ἤτοι ἐξαργυρισμόν, ἤτοι διατίμησιν. Oiſ. At tamen MS. Reg. habet *pecuniæ ſumtus*. Id quidem plane exprimit Lucas in Evangelio cap. 14. ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν. Attamen Lugdun. maj. *quantus eſſet eſpectus ad id totum*

7 *Seſtertia ferme trecenta*] Hoc eſt, trecenta ferme millia ſeſtertiûm, ſive, trecenta millia nummûm; quæ efficiunt in monetâ Belgicâ Caroleos, ſive Florenos 15000.

8 *Et præter propter, inquit, alia quinquaginta*] Hoc eſt, circiter quinquaginta, plus minus quinquaginta, ut bene explicavit Salmaſius. Quinquaginta autem ſeſtertia valent Caroleos 2500.

9 *Deculpatumque verbum*] Hoc eſt, culpæ notis confixum, ut rejectitium, & damnatum. Vide Notas ſupra ad XVII, 2.

10 *Otio qui neſcit uti, &c.*] Voſſius in Caſtigationibus ad Fragmenta Veter. Tragicor. pag. 33 varia in his vulnera agnoſcit, cujus reſtitutionem ideo appoſuit Oiſelius. Sed quum illic omnia gerantur ſatis licenter, & ſine ulla venia codicum veterum, præſtat illa ipſa ibi legi & cognoſci, quam Gellio adſui, cui hactenus non profuit.

11 *Nullo negotio id agit*] Mire corruptus locus. Nam Reg. & Lugdun. maj. habent *in illis negotium*, quod pro fide & reverentia iſtorum codicum oportet proxime acceſſiſſe ad veterem lectionem & Gellianum. Memm. tamen & Petav. *in illo negotio*. Ex prioribus colligo ſcriptum olim fuiſſe *multum negotium Id agit*. Nota jam hæc ejus vocis commoditas & efficacia. *Gronov.*

12 *Otio-*

Digitized by Google

[12] *Otioſo in otio animus neſcit quid velit.*
[13] *Hoc idem eſt: neque domi nunc nos, nec militiæ ſumus,*
[14] *Imus huc: hinc illuc; quum illuc ventum eſt, ire illinc lubet,*
Incertè errat animus. [15] *præterpropter vita vivitur.*

Hoc ubi lectum eſt; tum deinde Fronto ad grammaticum jam labentem, Audiſtine, inquit, magiſter optime, Ennium tuum dixiſſe, *præterpropter*, & cum ſententia quidem tali, quali ſeveriſſimæ philoſophorum eſſe objurgationes ſolent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano jam verbo quæritur, [16] qui ſit notus hujuſce verſus ſenſus:

Incertè errat animus. præterpropter vita vivitur.

Et grammaticus ſudans multum, ac rubens multum, quum id plerique prolixius riderent, exſurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto, poſteà uni dicam, [17] ne inſcitiores audiant, ac diſcant. atque ita omnes, relicta ibi quæſtione verbi, conſurreximus.

12 *Otioſo in otio*] Ita legendum primus optime monuit J. Lipſius Antiq. Lect. lib. 4 cap. 4. cum male antea legeretur, *otioſo initio*.

13 *Hoc idem eſt: neque domi*] Mſſti libri auctiores, & literas quaſdam interpoſitas habent. Reg. *Hoc idem eſſe*, & nota plurium literarum vel unius impoſita poſtremæ. Lugdun. ut. Memm. *eſt em neque*. Petav. *eſt eumque domi*: Chifl. *hoc idem eſt. enim neque domi*. Id quod videtur veram plenamque lectionem exhibere. Hoc quod nunc nobis contingit, plane idem eſt, ut nempe neſciamus quid velimus, manere nempe hìc, an domum redire, aut ulterius pergere. Etenim ita agimus, ut neuter ſtatus nobis nunc adſit. Plane iſtud *enim* expreſſum in Brixiana. Scioppius: *Hoc idem eſt eni: neque domi nunc nos de milit.* Gronov.

14 *Imus huc, hinc illuc*] Ne id quidem pro vero amplecti licet, quum codicum optimus ignoret τὸ *huc*, habeatque *imus hunc illuc hinc cum illuc*. Plane patet fuiſſe vel transpoſitis vocibus: *Imus huc, illuc hinc, cum.* vel *imus hinc illuc; hinc, cum illuc ventum eſt; ire illuc lubet*. Nam & ſic in fine habet Reg. Scioppius *illinc jubet*. Idem.

15 *Præter propter vita vivitur*] Germana hæc plane lectio, ut vult Salmaſius ad Solinum pag: 879. pro quo perperam in Editionibus legebatur, *præter propter vitam vivitur*. Oiſ. Ita judicat Oiſelius, etiam antea confeſſus eo modo ſe curaviſſe edendum. Neque nos reſiſtimus, quum ſint erudita & digna Salmaſiano ingenio, quæ illic notata potes inſpicere, ſi modo placuiſſent Gellio, cujus omnia vetera exemplaria, mihi nota, exhibent accuſativum *vitam*, ut judice Salmaſio dici debuerit non in editionibus modo perperam legi, ſed etiam in Mſſtis. Sane Salmaſius adſcripſit ſuo exemplari *vita*, ac ſi ita viderit in MS. Regio; ſed Bourdelotius, Lambecius ego fraterque legimus *Vitam*, ut in reliquis codicibus antiquis, quos vel nunc affero ad purgandam hanc editionem, vel alii editores afferre potuerunt, dum retinent quartum caſum. Et quum utraque præpoſitio interdum inſtar adverbii, interdum ex proprietate ſua uſurpari ſoleat ſeparatim, quidni & junctim? Prouſteus exemplo Oiſelii didicit ſe totum tradere Salmaſio, atque etiam explicare prorſus lepide. *Gronov.*

16 *Qui ſit notus*] Scioppius, *motus*, quod in pluribus extat libris. *Gronov.*

17 *Ne inſcitiores audiant*] Quod J. Gebhardus lib. 2 Aut. cap. 18 protulit ex MS. Pal. *ruſticiores*, id integrum vidi in MS. Lincoln. Sed ignoratum omnibus aliis, quorum Regius etiam & Lugdun. uterq. habent *inſcitores*. Mox etiam in Reg. legitur *aut. ſi diſcant*, quaſi vellet *ac ſic diſcant*. Idem.

CAP. XI.

[1] *Ponit verſus Platonis amatorios, quos admodum juvenis luſit, dum tragœdiis contendit.*

CE-

1 *Ponit verſus Platonis*] Bene animadvertit Stephanus Tirlographum hic minime ſibi conſtare, ſed com-

Celebrantur duo iſti Græci verſiculi, multorumque hominum memoria dignantur, quod ſint lepidiſſimi, & venuſtiſſimæ brevitatis. neque adeo pauci ſunt veteres ſcriptores, [2] qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmant; quibus ille adoleſcens luſerit, quum [3] tragœdiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, [4] ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
Ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη [a].

Hoc diſtichon amicus meus οὐκ ἄμουσος [b] adoleſcens in pluris verſiculos licentiùs liberiúſque vertit. qui quoniam mihi quidem viſi ſunt non eſſe memoratu indigni, ſubdidi:

[5] *Dum* [6] *ſemibulco ſavio.*
Meum puellum ſavior,
Dulcemque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite;
[7] *Animula ægra & ſaucia*
Cucurrit ad labias mihi,
[8] *Rictumque in oris pervium,*

Et

a *Oſculans Agathonem, animam in labris tenebam,*
Ægra etenim venit tanquam tranſitura.
b *A Muſis non alienus.*

commentum ſuum detegere, cum hæc non itidem, ut in aliis pleriſque titulis legimus, ex Gellii perſona dicantur, ſed tanquam à quopiam, qui de Gellio loquatur. *Oiſ.* An igitur verbum *ponit* non poteſt aut non debet referri ad τὸ *caput?*

2 *Qui eos Platonis eſſe Philoſophi affirmant*] Quorum ſententiam etiam ſequitur Diogenes Laërtius in Platone; ubi hæc, aliaque epigrammata amatoria à Platone conſcripta, in medium adfert.

3 *Tragœdiis faciendis præluderet*] In poſteriore verbo nulla eſt varietas notata ex ſcriptis, nec à me viſa. Itaque & pater de Lugdunenſibus adſcripſit [Sic uterque] de quo aperuit ſententiam ad Senecæ Herculem Fur. ℣ſ. 222. Verum in Reg. eſt *quidem eos Platonis*. Lugd. maj. *quid eos:* item *quoque eodemque*, ubi Petav. *eodem quoque*, Lincoln. *eo quoque tempore*. Gronov.

4 Ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον] De hujuſmodi amantum deliciis Theocrit. Oariſt.

Αὐτὰν αὐτὰν δυναίμαν κ̀ τὰν ψυχὰν ἐπιβάλλειν.

Id eſt:

Utinam poſſem ipſum etiam animam adjicere Oiſ. Ita multis aliis voluit priſcam hanc amœnitatem cavere, ne hodie ignota eſſet, quum nimis multi eadem collegerint & jam anteceſſerit doctiſſimus Mercerus ad Ariſtænetum lib. 2 epiſt. 19 appoſito etiam ipſo Achillis Tatii loco.

5 *Dum ſemibulco ſuvio*] Scaliger in Catalect. Vet. Poëtar. *Dum ſemibulco buſio*. Scriverius in ſuo Codice: *Dum ſenibiulco ſuuvio*. Oiſ. Brixia dedit *ſembiulco*, quod plurimæ editiones retinent; demum Gryphiana anni 1539 *ſemibulco*. Sed admodum prave in Reg. *idem ipſe mibi vicos avio*. unde tamen veritas interlucet. Lugd. maj. *dempſe mibi vicos avio*. Cæterum progreditur Regius *meo puellum*, non *meum*.

6 *Semibulco ſavio*] Ut apud Catullum in Epithalamio *Semibiante labello*. Hoc eſt, quod Petronius de ejuſmodi oſculum dante, ait, *commovebat valgiter labra*. Exprimit & Lucian. ἑταιρ. διαλ. ubi Leæna inquit: Ἐφίλουν με τὸ πρῶτον, ὥσπερ οἱ ἄνδρες, οὐκ αὐτὰ μόνον προσαρμόζουσαι τὰ χείλη, ἀλλ' ὑπανοίγουσαι τὸ στόμα. Id eſt, *Oſculabantur me primo, perinde atque viri ſolent, non ipſa modo labia applicantes ſed os quoque ſubaperientes.*

7 *Animula ægra & ſaucia*] Scalig. & vett. edd. *Anima tunc ægra & ſaucia*. Scriverius: *Anima intus ægra & ſaucia*. Oiſ. Mſti libri nihil niſi *Anima ægra & ſaucia Currit* Forſan interlapſa litera *à* pro *Accurrit*. Certe *Anima* notavit & Scioppius, ut mox *Ubi tranſiliret*.

8 *Rictumque in oris pervium*] Scalig. & Scriver. *Oriſque rictum pervium*.

9 *Fuiſſet*

Digitized by Google

Et labra pueri mollia,
Rimata itineri tranſitus,
Ut tranſiliret, nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
[9] *Fuiſſet in cœtu oſculi;*
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
[10] *Et mira prorſum res foret,*
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus viverem.

9 *Fuiſſet in cœtu oſculi*] Sic Vet. Ed. Scal. & Scriver. *Fuiſſet in coïtu oſculi.* Sed *cœtu*, antique ſcriptum pro *coïtu.*

10 *Et mira prorſus res foret &c.*] Ita & Scaliger: Scriverius autem, cum in veteribus Codd. legatur:

Et mira prorſus res maneret ut ad me fierem
Mortuus, ad puerum intus viverem,

Ex veſtigiis hujus ſcripturæ, ſic hoſce verſus reſtituendos cenſebat:

Et mira prorſum res, forem
Manente apud me mortuus,
Ad puerum eunte viverem.

De animâ ſuâ ſcilicet, ita loquitur Amator; quâ apud ſe manente ſe mori dicit, ad amaſium vero tranſeunte, ſe demum vivere. *Oiſ.* Omnino libri veteres conſtanter *res moneret* vel *moveret.* Sed illud Stephani *at intus* nuſpiam, unde nec in hac editione tolerare potui.

CAP. XII.

Diſſertatio Herodis Attici ſuper vi & natura doloris, ſuæque opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

HERODEM Atticum conſularem virum Athenis diſſerentem audivi Græca oratione; in qua ferè [1] omnis memoriæ noſtræ univerſos gravitate, atque copia, & elegantia vocum longè præſtitit. diſſeruit autem [2] contra ἀπάθειαν Stoïcorum, laceſſitus à quodam Stoïco, tamquam minus ſapienter & parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amaverat. In ea diſſertione, quantulum memini, hujuſcemodi ſenſus eſt: quod nullus uſquam homo, qui ſecundùm naturam ſentiret & ſaperet, affectionibus iſtis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, voluptatis, carere [3] & vacare totis poſſet,

1 *Omnis memoriæ noſtræ univerſos*] *Omnes* legitur in Lugdun. maj. & Lincoln. Hinc putabat Patet habendum *homines.* Gronov

2 *Contra ἀπάθειαν Stoicorum*] Nihil vulgarius in Veterum ſcriptis hoc Stoicorum decreto: Sapientem Apathem, & Imperturbabilem eſſe, affectibuſque non commoveri. Quomodo autem ex Stoicorum mente intelligendum, uberius explicat J. Lipſius Manuduct. ad Stoic. Philoſoph. lib. 3 c. 7.

3 *Et vacare totis poſſet, & omnino non dolere; atque, &c.*] Ita Vett. Codd. In Stephanica Editione, aliiſque nonnullis eſt, *& vacare totus poſſet; atque, &c.* omiſſis verbis intermediis. *Oiſ.* At Mſſti *& vacare totius poſſet & rhetor* (al. *poſſet rhetor*) *non dolore.* Scioppius annotat *totius poſſet rhetoris non dolere:* ſicut mox pro verbis *plurimum imperio* appoſuit

ſet, & omnino non dolere; atque, ſi poſſet etiam obniti, ut totis careret, non ex re id melius, quoniam langueret animus & torperet, affectionum quarumdam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio, privatus. dicebat enim ſenſus iſtos, motuſque animi, qui quum immoderatiores ſunt, vitia fiunt, innexos implicatoſque eſſe vigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus; ac propterea, ſi omnino omnis eos imperitius convellamus, periculum eſſe, ne eis adhærentes, bonas quoque & utiles animi indoles amittamus. moderandos eſſe igitur, & ſcitè conſideratéque purgandos cenſebat, ut ea tantùm, quæ aliena ſunt, contraque naturam videntur, & cum pernicie agnata ſunt, detrahantur; ne profectò id accidat, quod cuipiam Thraco inſipienti & rudi, in agro, quem emerat, procurando, veniſſe uſu fabula eſt: Homo Thracus, inquit, ex ultimâ Barbariâ, ruris colendi inſolens, quum in terras cultioris, humanioris vitæ cupidine, commigraſſet, fundum mercatus eſt, [4] oleo atque vino conſtitutum. qui nihil admodum ſuper vite aut arbore colenda ſciret, videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortas excidentem, fraxinos ad ſummum prope verticem deputantem, ſuboles vitium è radicibus caudicum ſuper terram fuſas revellentem, ſtolones in pomis aut in oleis proceros [5] atque decretos amputantem: acceditque propè, & cur tantam [6] ligni atque frondium cædem faceret, percunctatus eſt. & vicinus ita reſpondit; Ut ager, inquit, mundus puruſque fiat, ejus arbor atque vitis fecundior. Diſcedit ille à vicino gratias agens, & lætus, tamquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam. tum falcem ibi ac ſecurim capit; atque ibi homo miſer imperitus vites ſuas ſibi omnes & oleas detruncat; comaſque arborum lætiſſimas, uberrimoſque

poſuit *plurum periret*, quod in pleriſque ſcriptis eſt. Sed in loco perdito non mihi ſatisfacin.

4 *Oleo atque vino conſtitutum*] Recte ita repetivit Stephanus ex Mſſtis, pro quo incepetat edi *conſitum*, ſed ex nimia licentia. Pater tamen aliquando cogitavit *conveſtitum*. Gronnv.

5 *Atque decretos amputantem*] Ita edidit Stephanus. In vett. edd. eſt, *atque decerptos amputantem*. Quod ſenſum non admittit, niſi legas, *neque decerptos amputantem*. Cod. Tntnæſ. habet, *decertos*, unde alii faciunt *deſertos*; & Stephanus inde fecit *decretos*. Quod hoc loco debet eſſe à *decreſco*; ſed quomodo in vulgari ſignificatione hîc lncum habere poſſit, nnn viden. Niſi forte quis putaverit *decretos* hic ſignificare *excretos*, ab *excreſcendo*. Nam hoc modo ſtolnnes proceros atque excretos amputare, optime dici poteſt. Aliquis etiam forte hariolabitur *decretos* hic eſſe poſitum, pro, *parvos, ſive non adeo altos*: Ut Gellius dicat, vicinum iſtum tam proceros, quam parvos ſtolones amputaſſe. Egn tamen malim legere, *excretos*, hoc eſt, enatns. *Oiſ*. Ecce præclaram copiam fructuum, ex quibus nullo uti licet; niſi quod ex poſtremn hoc videtur Prouſteus interpretationem ponere [inutiles ſureulos magnos & excreſcentes ad pomns & nleas arbores] Credis ? Pater cogitavit *detortos*. Sed vetus ſcripta lectin eſt *decertos*, nunc explanata per ſingulas literas, mndo per compendium *dectos*, ita ut ſupra literam c poſitum ſit circumflexi inſtar, ut exſtac in Lincoln. *Gronov*.

6 *Ligni atque frondium cædem*] Imitatus Apuleius lib. III Mileſ. de capillis, quns dicit cæde cultrorum deſectos, ubi notavit hunc locum Pricæus. Mox Pater legebat *Ei vicinus*. Gronov.

7 *Fru-*

que vitium palmites decidit, & [7] frutecta atque virgulta ſimul omnia, pomis frugibuſque gignendis felicia, cum ſentibus & rubis, purificandi agri gratiâ, convellit; mala mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falſa eruditus. Sic, inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui videri ſe eſſe tranquillos, & intrepidos, & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil iraſcuntur, nihil gaudent; omnibus [8] vehementioris animi officiis amputatis, [9] in corpore ignavæ & quaſi enervatæ vitæ conſeneſcunt.

7 *Frutecta atque virgulta*] Quæ hìc notaverat Oiſelius, erant ſumta partim ex Salmaſii Plinianis Exercitationibus, partim ex Etymologico Voſſii, inde ſcies loca poni pro ipſis fruticibus, & quomodo hæ voces dicantur. *Gronov.*

8 *Vehementioris*] Vett. Edd. *vehementioribus.*

9 *In corpore ignavæ*] Scribe cum Lipſio in Not. ad Taciti German. *in torpore ignavæ*, &c. *Oiſ.* Adſcripſit & Scioppius [Malim: *torpore.*]

CAP. XIII.

Quos pumiliones *dicimus, Græcè* νάνους *appellari.*

[1] STABANT forte unà in veſtibulo Palatii fabulantes Fronto Cornelius, & [2] Feſtus Poſtumius, & Apollinaris Sulpicius. atque ego ibi aſſiſtens, cum quibuſdam aliis, ſermones eorum, quos de literarum diſciplinis habebant, curioſius captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magiſter, ut ſim certus, an rectè ſuperſederim *nanos* dicere, parvâ nimis ſtaturâ homines, maluerimque eos [3] *pumiliones* appellare? quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris veterum memineram: *nanos* autem ſordidum eſſe verbum & barbarum credebam. Eſt quidem hoc, inquit Apollinaris, in conſuetudine imperiti vulgi frequens, ſed barbarum non eſt, cenſeturque linguæ Græcæ origine; [4] νάνους enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paulùm ſupra terram exſtantes. idque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ cum ſententia vocabuli competente; &, ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in *comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt [5] Α᾽χλαὴς. Fuiſ-

1 *Stabant forte unà in veſtibulo Palatii*] Salutandi proculdubio Cæſaris gratiâ; ut infra lib. 20 cap. 1.

2 *Feſtus Poſtumius*] Barthius Adverſar. 2. cap. 3. arbitratur hunc Poſtumium Feſtum eundem eſſe, cujus de Verborum ſignificatione libros aliquos habemus, & qui vulgo Sextus Pompejus Feſtus vocatur. pro quo ille reſcribendum putat *Poſtumius Feſtus*, ut hìc apud Gellium legitur. Sed cum nullo plane fundamento id fiat, ſatius Barthius iſta conjecturâ ſuperſediſſet.

3 *Pumiliones*] Videndus in Etymologico Voſſius, quem deſcriptum hìc videre nihil attinet. *Gronov.*

4 Νάνους *olim Græci vocaverunt*] Faciunt huc illa Ariſtotelis lib. 5. Hiſtor. Animal. cap. 24, ubi ſcribit, *Οἱ δὲ καλούμενοι γίννοι, γίνονται ἐξ ἵππου, ὅταν νοσήσῃ ἐν τῇ κυήσει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις οἱ νάνοι, ἐν δὲ τοῖς ὑσὶ τὰ μετάχοιρα· καὶ ἔχει δὲ, ὥσπερ οἱ νάνοι, ὁ γίννος τὸ αἰδοῖον μέγα.* Idem Ariſtoteles in Problematis Sect. x. Probl. XIV. quærit, quam ob cauſam nani ac pygmæi fiant?

5 Α᾽χλαὴς] Ita Vett. Codd. quod comœdiæ nomen merito quibuſdam ſuſpectum eſt; unde & malunt Α᾽κλαίης, quaſi dicas, *Minime plorans.* In Steph. Ed. eſt Α᾽καλίς. Nuſquam tamen alibi Veteres inter Ariſtophanis comœdias alterutro nomine

Digitized by Google

Fuiſſet autem verbum hoc à te civitate donatum, aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu eo uti dignatus fores, eſſetque id impendio probabilius, quàm quæ à [6] Laberio ignobilia nimis & ſordentia in uſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſtumius grammatico cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris, *nanos* verbum Græcum eſſe. tu nos doce, in quo de mulis, aut equuleis humilioribus vulgò dicitur, anne Latinum ſit? & apud quem ſcriptum reperiatur? Atque ille grammaticus, homo ſanè perquam in noſcendis veteribus ſcriptis exercitus, Si piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinare, quid de voce ullâ Græcâ Latinâve ſentiam, dicere; audeo tibi, Feſte, quærenti reſpondere, eſſe hoc verbum Latinum, ſcriptumque inveniri in poëmatis [7] Helvii Cinnæ non ignobilis, neque indocti poëtæ, verſuſque ejus ipſos dixit; quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc me [8] geniana per ſalicta
[9] Binis rheda rapit citata nanis.

quandam referunt. *Oiſ.* In Petav. clare ſuit ἀκαλεῖς, quum Brixiæ ediderint αἰκλαεῖς, etſi minime ploranıem quoque intelligant. Verum in Salmaſiano exemplari adſcribitur [In Ἑφόρῳ habes νανοφυεῖς. Sed omnino leg. ἀκαλός.]

6 *Laberio*] Supra lib. 16 c. 7. Auctor noſter notavit Laberium *nanum* pro *pumilione* dixiſſe.

7 *Helvii Cinnæ*] Cujus & meminit Gellius hujus libri cap. 9. *Oiſ.* Sed magis hoc nomen turbatur in antiquioribus libris, quam recentibus. Nam in Lugdun. min. ſcribitur *belvici inae*, quod valde appropinquat; in Lincoln. *belinici videri ne non ignob.* neſcio unde tot literis interpoſitis; verum in maj. Lugd. *belvicis*, in Reg. *belvicii.*

8 *Geniana per ſalicta*] Ita Stephanus edidit. In vulgaris erat, *genii nana per ſalicta.* Unde Dauſquius in Orthograp. nov. & antiq. Vol. 2. faciebat, *genuina per ſalicta.* Barthius vero Adverſar. lib. 4 cap. 10. reponit, *geniata*, id eſt, Genio quopiam habitata. ut ipſe quoque apud Statium Papinium repoſuit, *moles geniata*, de Coloſſo Domitiani, cujus Genio locum ſubditum Statius laborare dicit. Putat tamen in Cinnæ verbis aliquid hic proprii nominis latere. Sed in quo eruendo fruſtra laboretur. Quod tamen non deterruit Voſſium, quo minus in Etymologico hoc loco legendum cenſeret: *Genuſina per ſalicta*, vel, *Bebiana per ſalicta.* quia *Genuſini* ac *Bebiani* (qui in quibuſdam Frontini Codd. *Veviani* vocantur.) Apuliæ populi ſunt Plinio lib. 3. Hiſtor. Natural. cap. 6. *Oiſ.* Quis hinc alius exitus, niſi quam proxime adhærere optimis Mſtis, quos expreſſerunt accurate hactenus priſcæ editiones? quibus tamen ne Scaliger quidem abſtinet impingere crimen ineptiæ, dum edunt *geninana*, ut ſuum *geniana* offerat. Vide tamen eum ad Varron. R. R. pag. 146. Sed ita habeas. Reg. *genumana.* Sic & Lugd. maj. & Mem. & Petav. quod etiam notavit Scioppius, at Lugd. min. *genum'ana*, *genummana* Lincoln. Nec video, quid his junctius ſit, quam *Cenumana?* In Gallica regione Gallico etiam curru utitur. *Gronov.*

9 *Binis*] Alii libri, *Bigis* legunt.

Cap. XIV.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quòd Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem, ſubtilitatemque in vulgus non exeunt.

Digitized by Google

ÆTAS M. Ciceronis & C. Cæſaris præſtanti facundia [1] viros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, variarumque artium, quibus humanitas erudita eſt, columina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac diſciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo frequentique uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in vulgus exeunt; & obſcuritas [2] ſubtilitaſque earum, tamquam parum utilis, derelicta eſt. ſicuti ſunt, quæ paulò ante legimus in commentariis ejus, quos grammaticos inſcripſit; ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratiâ ſumſi. nam, quum de natura atque ordine literarum diſſereret, quas grammatici vocales appellant; verba hæc ſcripſit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. [3] *A & O ſemper principes ſunt: I & U ſemper ſubditæ. E & ſubit & præit. in Euripo præit; ſubit in Æmilio. ſi quis putat præire, U, in his verbis, Valerius, Vennonius, Voluſius: aut I in his, jampridem, jecur, jocum, jucundum; errabit; quod hæ literæ, quum præeunt, ne vocales quidem ſunt.* Item ex eodem libro verba hæc ſunt: [4] *Inter literam N & G eſt alia vis: ut in nomine anguis, &* [5] *angaria, & ancoræ, & increpat, & incurrit, & ingenuus. in omnibus enim his non verum N, ſed adulterinum ponitur. Nam, N, non eſſe, lingua indicio eſt. nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tangeret.* Alio deinde in loco ita ſcriptum: [6] *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui Ou, ex O & Y ſcripſerunt, quantæ, qui Ei, ex E & I. illud enim inopiâ fecerunt; hoc nulla re ſubacti.*

1 *Viros paucos habuit*] Et quæ igitur plures? Hinc pater aliquando conjecit *Viros non pauc.* ſive *haud pauc.* per ſimilitudinem imminutis literis. *Gronov.*

2 *Subtilitaſque*] Scioppius annotavit *ſublimitaſque*, quod nuſpiam mihi occurrit. In Salmaſiano exemplari eſt qui adſcripſit: [γρ. *tanquam*, ut al. ed. & v.c.] Editum enim erat in Stephaniana *tandem* contra omnem vetuſtatis fidem, unde editiones Batavæ ab eo receſſerunt prioribus recte adhærentes. Prouſteus tamen retinuit *tandem*, quod ne quidem convenit, ut opiner in Stephano typorum aberrationem. *Idem.*

3 *A & O ſemper principes ſunt, &c.*] Non adeo difficilis hic Nigidii locus. Nam de diphthongis Nigidium loqui, ſatis manifeſtum.

4 *Inter literam N & G eſt alia vis, &c.*] De hoc medio ſono inter N & G, quem Nigidius hoc loco per N adulterinum fieri dicit, vide quæ diſſerit Voſſius lib. 1. de Art. Gram. cap. 20. Noſtri enim non eſt hiſce diutius immorari. *Oiſ.* Ubi etiam citat locum Priſciani, prout poterat, & hinc appellationem illius adulterinæ literæ non novit, quam ex MS. reparavi in tertia Diſſertat. Epiſtol. ad Livium pag. 20. *Gronov.*

5 *Angaria*] Regius novit ſolummodo *angari.* Sic & uterque Lugdun. Mem. Petav. *Gronov.*

6 *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo*] Ad hæc verba annotavit Pater Rutgerſium lib. 3 Var. cap. 16 pag. 293, (ubi videbis hunc locum explicari ex vero contra Lipſium) & Reineſium lib. 3 Var. cap. 7 pag. 473, ubi notat inter Græcorum literas recenſuiſſe Ou. Interim Reg. *Græcos notatæ inſcitiæ arc.* & vox *quantæ* nulla apparet. *Gronov.*

Digitized by Google

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER VIGESIMUS.

CAPUT I.

Diſceptatio Sex. Cæcilii jureconſulti & Favorini philoſophi de legibus duodecim Tabularum.

[1] SEXTUS Cæcilius, in diſciplinâ juris,[2] atque in legibus populi Romani noſcendis interpretandiſque, ſcientia, uſu, auctoritateque illuſtri fuit. ad eum fortè in areâ Palatinâ, quum ſalutationem Cæſaris opperiremur, philoſophus Favorinus acceſſit, colloquutuſque eſt, nobis multiſque aliis præſentibus. In illis tunc eorum ſermonibus orta mentio eſt legum Decemviralium, quas Decemviri, ejus rei gratiâ à populo creati, compoſuerunt, [3] inque duodecim Tabulas conſcripſerunt. Eas leges quum [3] Sex. Cæcilius, [4] inquiſitis exploratiſque multarum urbium legibus, eleganti atque abſoluta brevitate verborum ſcriptas diceret: [5] Sit, inquit, hoc, Favorinus, in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus cupidè Tabulas iſtas duodecim legi, quam illos decem libros Platonis.

1 *Sextus Cæcilius*] De quo inquirendi hinc occaſionem ſumit Cl. Menagius cap. 23. Amœnitatum juris. *Gronov.*

2 *Atque in legibus*] Ita quoque hunc locum ſupplevi in MS. Regio, & Lugd. maj. prout perpetuus Gellii ſtylus eſt, idque exigit. *Idem.*

3 *Inque duodecim Tabulas conſcripſerunt*] Ita Cod. Torn. & vett. edd. In Stephan. ed. eſt: *compoſuerunt in* XII. *Tabulas.* Oiſ. Hoc modo aut crimine citabitur abſurdus Stephanus, qui contra codicem Tornæſ. tam multas literas *que conſcripſerunt* ſuſtinuerit omittere. Sed non ita eſt. Scias igitur τὸ *que* in Reg. Lugd. ut. Petav. Lincoln. non exſtare. Id quum animadverteret Stephanus, putavit ſupervacuum eſſe verbum quoque iſtud. Secuta fuit Stephanum editio Batava anni 16 4. Pater maluit veterum editionum rationem præferre. Stephanus placuit Prouſteo. Nec expedias facilius, quam ſi probes, quod Lambecius adſcripſit margini ad vocem *inque* ſubnotatam [c: *& in*] quaſi codex Reg. haberet ita, quod nos aliique ſuperſedimus annotare: quia certe nimium eſt iſtud Stephani. *Gronovius.*

4 *Inquiſitis exploratiſque multarum legum Civitatibus*] E variis enim locis & civitatibus Græcis, non Græciæ modo, verum quæ & in Italiâ erant, petitæ Leges XII. Tabularum. Sic enim ſuaſerat T. Romilius in Senatu, cujus verba referuntur à Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 10. Quod ita etiam factum poſtea narrat idem Dionyſius libro eodem. Idem tradit Livius lib. 3. *Miſſi Legati Athenas, juſſique inclytas leges Solonis ſcribere, & aliarum Græciæ civitatum inſtituta, mores, juraque noſcere.* Atque hoc modo capiendus Tacitus Annal. lib. 3. ubi ſcribit: *Creati Decemviri, & accitis quæ uſquam egregia, compoſitæ* XII. *Tabulæ.*

5 *Sit hoc inquit Favor.*] Neſcio cur hæc ita trajecerit Stephanus, quum edant priores *ſit inquit hoc Favor.* quod & tuentur MSS. niſi quod corrupte exhibeant *ſed* in prima voce, vel *ſic*, ut Brixiana.

Digitized by Google

nis de Legibus. ſed quædam iſtic eſſe animadvertuntur aut [6] obſcuriſſima, aut dura; aut lenia contrà nimis & remiſſa; aut nequaquam ita, ut ſcriptum eſt, conſiſtentia. Obſcuritates, inquit Sex. Cæcilius, non asſignemus culpæ ſcribentium, ſed inſcientiæ non aſſequentium. quamquam hi quoque ipſi, qui quæ ſcripta ſunt minus percipiunt, culpâ vacant. nam longa ætas verba atque mores veteres obliteravit, quibus verbis moribuſque ſententia legum comprehenſa eſt. [7] Trecenteſimo quoque anno poſt Romam conditam Tabulæ compoſitæ ſcriptæque ſunt. à quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longè minus ſeptingenti videntur. Durè autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus quid exiſtimari poteſt? niſi duram eſſe legem putas, quæ judicem arbitrumve jure datum, qui ob rem [8] dicendam pecuniam accepiſſe convictus eſt, [9] capite pœnitur: aut quæ [10] furem manifeſtum ei, cui furtum factum eſt, in ſervitutem tradit; nocturnum autem [11] furem jus occidendi tribuit.

Gellius autem ſtudioſe amat hæc interrumpere, ut non dubitaverim antiquum reponere. *Gronov.*

6 *Obſcuriſſima aut dura; aut lenia contra nimis*] Hic ordo verborum totus eſt ab Stephano, quum priores ederent *obſcuriſſima aut levia: contra dura nimis*, neſcio unde; nam in Mſtis legitur *obſcuriſſima aut levia contra nimis*, adeo ut vox *dura* appareat nuſpiam. Eſt vero moleſtum in iſta Stephanica digeſtione, quod *obſcuriſſima* dicantur in ſuperlativo, quum de his mox vel minimum ſequatur, & longe amplius diſceptetur de aliis qualitatibus; quæ in poſitivo dictæ ſunt. Hinc patet aliquid iniquum & alienum a Gellii manu; quod in eo colligebam conſiſtere & ex eo ortum eſſe, quum verſus finiviſſet in *obſcu-* & hinc ſequens debuiſſet incipere *ra aut duriſſima*, ſeptem primores literæ prætermiſſæ fuerint, & ſic exſtiterint *obſcuriſſima*, quæ non quadrabant; *duriſſima* neceſſaria intercciderint. Lego enim: *Sed quadam iſtic eſſe animadvertuntur aut obſcura aut duriſſima, aut lenia contra nimis.* Forſan aliqui vetus codex etiamnum latens nos inſtruet. *Gronov.*

7 *Trecenteſimo quoque anno poſt Romam conditam*] Forte, *Trecenteſimo quippe anno &c.* Anno autem trecenteſimo & altero, quam Roma condita erat, Leges XII. Tabularum à Decemviris compoſitas tradit Livius lib 3. Vide 17. 21. *Oiſ.* Quoniam tale quid requiri videbatur, ideo jam Brixiana cum Aldo mutaverunt in *trecenteſimo namque*, idque retinuit Badius, uterque Gryphius, ut mirer ab Oiſelio id non produci. Stephanus demum edidit *quoquè* omnino ex MSS. Reg. Lugdun. utr. Mem. Chiſ. Pet. Lincoln. Itaque Pater adſcripſit pro voce *quoque* ſubnotata III°*que* Gr. Nec ſcio quem ſignificet. Sed & perrexit annotare ad vocem, quam & Lambecius obelo notavit, & quis non ſubduxit? mox ſequentem *ſeptingenti*. [Ergo iſta diſſertatio anno V.C. habita milleſimo. Scr.] His ſubjecit: [Falſum. ergo ſexcenti Gr.] Hæc niſi fallor ſunt brevia & talia; ut quod ſequebatur Oiſelianum, tuto potuerit omitti. Dicit enim eadem. Sed videtur tamen Gellius prætuliſſe rotundum centenarium, illis qui excedunt annis non numeratis. Patens eſt hæc chronologia. Attamen quaſi occultum mendum foret, ſatagit Prouſteus in eo producendo & ſanando, ſed tranſlaticie. *Gronov.*

8. *Dicendam*] Hotomannus ad Leg. XII. Tabul. legendum putat, *judicandam*, Alii, *diſceptandam*. Oiſ. Hoc poſterius eſt Marcilii ad XII. Tabular pag. 47. *Judicandam* adſcripſit & Scioppius & Pater. Et certe ſic meminimus editum XIX, 8. *dicat*; ubi codices optimos habere monui *indicat*, iiſdem fere literis intermiſſis. *Gronov.*

9 *Capite pœnitur*] Al. *capite punit*. Capitis quidem pœnam in deſuetudinem poſtea abiiſſe, ſatis conſtat ex Juris noſtri libris, ubi ex Edictis Prætorum Judex, qui dolo malo perperam & inique judicaverit, dicitur litem ſuam facere, hoc eſt, ſi evidens arguatur ejus vel gratia, vel inimicitia, vel ſordes.

10 *Furem manifeſtum*] Huc faciunt quæ ſupra notata ad lib. XI. cap. 18. ubi etiam de nocturno fure.

11 *Furem jus occidendi trib.*] Hæc eſt gregariorum codicum ſcriptura, quam avide editores admiſerunt, ut quæ bene intelligeretur. Sed ut eſſe Gellianam manum vix credas, facit ipſa illa confuſio perplexa ipſarum vocum, etſi eâ forſan interdum

buit. dic enim, quæſo, dic, vir [12] ſapientiæ ſtudioſiſſime, [13] an aut judicis illius perfidiam [14] contra omnia jura, divina atque humana, jusjurandum ſuum pecuniâ vendentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciam, aut nocturni graſſatoris inſidioſam violentiam, non dignam eſſe capitis pœnâ exiſtimes? Noli, inquit Favorinus, ex me quærere, quid ego exiſtimem. ſcis enim ſolitum eſſe me [15] pro diſciplina ſectæ, quam colo, inquirere potiùs, quàm decernere. ſed non levis exiſtimator, neque aſpernabilis eſt populus Romanus; cui delicta quidem iſthæc vindicanda, [16] pœnæ tamen hujuſcemodi nimis duræ eſſe viſæ ſunt. paſſus enim eſt leges iſtas de tam immodico ſupplicio, [17] ſitu atque ſenio emori. ſicut illud quoque, [18] non humaniter ſcriptum, improbavit; quod ſi homo in jus vocatus, morbo aut ætate æger, ad ingrediendum invalidus eſt, arcera non ſternitur: ſed ipſe aufertur, & jumento imponitur, atque ex domo ſua ad Prætorem in Comitium novâ funeris facie effertur. quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad [19] reſpondendum pro ſeſe non idoneus, jumento adhærens in jus adverſario deportatur? Quod verò dixi, videri quædam eſſe impendio molliora: nonnè tibi quoque videtur nimis eſſe dilutum, quod ita de injuriâ pœniendâ ſcriptum eſt: [20] SI. INIVRIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QVINQVE. ÆRIS. POENÆ. SVNTO. quis enim erit tam inops, quem ab injuriæ faciendæ lubidine vigintiquinque aſſes deterreant? itaque quum eam

non abſtineat Gellius. Itaque convincat vetuſtas. Nam Reg. & Lugdun. maj. *furem jure incidendi trib.* miu. *jus occidenti*. Gronov.

12 *Sapientiæ ſtudioſiſſime*] Quaſi Græce diceres, Φιλοσοφώτατε.

13 *An aut judicis illius perfidiam, &c*] Ad hanc mentem Cicero lib. 4. in Verrem dixerat: *Non flagitioſum tantum, ſed omnium etiam turpiſſimum, maximeque nefarium mihi videtur, ob rem judicandam pecuniam accipere, precio habere addictam fidem & religionem.*

14 *Contra omnia jura*] Vox poſtrema abeſt ab Reg. & Lugd. maj. qui uterque codex etiam mox habet *jusjurandum ſua pecunia*. Gronov.

15 *Pro diſciplina ſectæ*] Erat quippe Favorinus Academicus. Vide XI, 5.

16 *Pœnæ tamen hujuſcemodi*] Ita merito reſtituit Pater, quod ab Brixia jam editum mutavit Aldus in *hujuſmodi*, ſequentibus Gryphiis aliiſque, etiam Stephano, quem æmulatus Prouſteus præter fas, quum & ipſe Regius, & duo Lugdun. & Mem. ac Chiſ. ſervent *hujuſcemodi*, idque adſcripſit etiam Scioppius, ut poſthac de eo ne ambigatur. *Gronovius.*

17 *Situ atque ſenio emori*] Sic ſupra lib. 2. cap. 24. Auctor noſter: *Legibus iſtis ſitu atque ſenio obliteratis.*

18 *Non humaniter ſcriptum improbavit.*] Reg. *inhumaniter ſcriptum improbitavit.* quem in poſtremo verbo approbat Lugdun. maj. *Gronov.*

19 *Reſpondendum pro ſeſe*] Scioppius notavit *proeſſe*. Gronov.

20 SI. INJURIAM. FAXIT. ALTERI. &c.] Vide ſupra XVI, 10. & iis adde, quæ apud Pariatorem Leg. Moſaicar. & Roman. tit. V. Paulus paucis immutatis quaſi ex Leg. XII. Tab. adducit. *Injuriarum actio aut legitima eſt aut honoraria. Legitima ex lege duodecim Tabularum:* QUI. INJURIAM. ALTERI. FACIT. QUINQUE. ET. VIGINTI. SESTERTIORUM. POENAM. SUBIT. Ubi, auctis quippe civium Roman. facultatibus, computatio fit ad *ſeſtertium*, quæ prius ex Leg. XII. Tabul. ad *aſſem* fieri ſolebat. *Oiſ.* Ubi primum Pithæus monet ex veteribus libris legendum *ab injuriæ faciendæ libidine*, ut reſtituit Stephanus, quum ederent *ab injuria facienda*. Adſcripſit & Scioppius [Feſtus: *Viginti quinque pœnæ ſignificat 25. aſſes.*

21 *Palmâ*

eam legem Q. Labeo quoque veſter in libris, quos ad duodecim Tabulas conſcripſit, non probaret; Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregiè homo improbus atque immani vecordiâ. is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus ſuæ [21] palmâ verberare. eum ſervus ſequebatur, [22] crumenam plenam aſſium portitans: [23] &, quemcunque depalmaverat, numerari ſtatim ſecundùm duodecim Tabulas, [24] quinque & viginti aſſes jubebat. propterea, inquit, Prætores poſteà hanc aboleſcere & relinqui cenſuerunt, injuriiſque æſtimandis [25] recuperatores ſe daturos edixerunt. Nonnulla autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem, ſicuti dixi, viſa ſunt, velut illa lex talionis: cujus verba, niſi memoria me fallit, hæc ſunt: [26] SI. MEMBRUM. RUPIT. NI. CUM EO. PACIT. TALIO. ESTO. præter enim ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoque [27] exſequutio juſta talionis poteſt. nam cui membrum ab alio ruptum eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionem velit, quæro, an efficere poſſit rumpendi pariter membri æquilibrium? in qua re primùm ea difficultas eſt inexplicabilis. Quid ſi quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? [28] quod enim per imprudentiam factum eſt, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus & conſultus non cadunt ſub ejuſdem talionis ſimilitudinem. quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exſequendâ talionè non licentiæ

21 *Palmâ verberare*] Depalmatio itaque etiam ſpecies levioris injuriæ ex XII. Tabul. habetur, ut manifeſtum ex hoc L. Veratii exemplo, à Gellio hic ex Labeone relato. unde levior injuria non tantum verbis, ſed etiam re, puta depalmatione fieri poteſt. Ineptiſſimi itaque, ut bene animadvertit J. Gothofredus ad Leg. XII. Tabul. qui hocce legis XII. Tabul. caput ad injuriam, quæ verbo fit, reſtringunt.

22 *Crumenam plenam aſſium portitans*] Cod. Tornæſ. & Ven. Ed. *ferens crumenam plenam aſſium.* Oiſ. Non aliter Reg. & Lugdun. maj. quum in aliis neutrum participium exſtet. In ora Salmaſiani exemplaris ita adſcriptum eſt [Non enim ſoliti ipſi ferre pecuniam. ſervis id mandabant. Theophr. Plut. Euſtath. Laertius. Notat Caſaub. in Apol. Ap. 15. Vide & Plautum Aſin.]

23 *Et quemcunque depalmaverit*] Reg. *ut quemque depalm.* perinde Lugdun. maj. *Gronov.*

24 *Quinque & viginti aſſes*] Ediderat Brixia *V. & XX. aſſes.* Sic Aldus dedit, Badius, Gryphii. Mutavit Stephanus in *viginti & quinque*, & inconſultæ poſteriores illum ſunt ſecuti, quippe contra etiam libros ſcriptos, non tantum editos. Hinc reſtitui antiquius, quum fere in Stephanica debeat videri error typorum, & utique infra retineant: *injurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerunt.* Gronov.

25. *Recuperatores*] Quorum crebra apud Veteres exſtat mentio; quodque eorum fuerit officium, præſertim colligi poteſt ex Oratione Ciceronis pro Cæcina, quam ad recuperatores habuit. Meminit & Plautus Bacchid. Act. 3. Sc. 3.

Poſtquam quidem Prætor Recuperatores dedit,
Damnatus demum vi coactus reddidit
Ducentos, & mille Philippûm.

Vide etiam Feſtum in *Reciperatio.* Hinc *recuperatorium judicium* apud Ciceronem, Suetonium, Plinium, quod per hujuſmodi judices datos exercebatur.

26 SI. MEMBRUM. RUPIT.] Ad quæ alluſit etiam XVI, 10. De hoc Leg. XII. Tabul. capite ita Feſtus: *Talionis mentionem fieri in* XII. *ait Verrius hoc modo:* SI. MEMBRUM. RUPERIT. NI. CUM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. *Neque id quod ſignificat indicat. puto, quia notum eſt; permiſit enim Lex parem vindictam.*

27 *Exſecutio juſta talionis*] Lib. Reg. & uterq. Lugdun. Petav. Lincoln. *juſte*, quod jam ediderat Stephanus, eique Scioppius adſcripſit *juſte*, Gronovius.

28 *Quod enim per imprudentiam factum*] Reg. tantum: *Quod enim imprudentia factum.* Gronov.

29 *Bre-*

licentiæ jus habet, ſed imprudentiæ? ſed & ſi prudens ruperit; nequaquam patietur aut altiùs ſe lædi, aut latiùs. quod cujuſmodi librâ atque menſurâ caveri poſſit, non reperio. quin etiam, ſi quid plus erit, aliterve commiſſum, res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa ſecandi partiendique humani corporis, ſi unus ob pecuniam debitam judicatus addictuſque ſit pluribus, non libet meminiſſe; & piget dicere: quid enim videri poteſt efferatius? quid ab hominis ingenio diverſius, quàm quòd membra & artus inopis debitoris [29] breviſſimo laniatu diſtrahebantur, ſicut nunc bona venum diſtrahuntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utrâque manu Favorinum, Tu es, inquit, unus profectò in noſtrâ memoriâ non Grajæ modo, [30] ſed & Romanæ rei peritiſſimus. quis enim philoſophorum diſciplinæ ſuæ leges tam ſcitè atque doctè callet, quàm leges tu noſtras Decemvirales percalluiſti? [31] Sed, quæſo tecum tamen, degrediare pauliſper è curriculis iſtis diſputationum veſtrarum Academicis, omiſſoque ſtudio, quicquid lubitum eſt, arguendi, tuendique, conſideres graviùs, cuimodi ſint ea, quæ reprehendiſti. nec ideo contemnas Legum iſtarum antiquitates, quòd pleriſque ipſis jam populus Romanus uti deſiverit. non enim profectò ignoras legum opportunitates & medelas, pro temporum moribus & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum præſentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum eſt, fervoribus mutari atque flecti: neque uno ſtatu conſiſtere, quin, ut facies cœli & maris, ita rerum atque fortunæ tempeſtatibus varientur. quid ſalubrius viſum eſt [32] rogatione illâ Stolonis jugerum de numero præfinito? quid utilius [33] plebiſcito Voconio de coërcendis mulie-

rum

29 *Breviſſimo laniatu*] Appoſuit Salmaſius [forte, *feriſſimo*.] Gronov.

30 *Sed & Romanæ rei perit.*] Stephanus dedit *ſed Romanæ rei*, quod ſecutus etiam Prouſteus, ut ſane habent libri nonnulli, Lugd. min. Petav. Lincoln. Verum Stephanus dum non hos, ſed librum Regium voluit imitari, ut opinor voluiſſe etiam facere librarios illorum codicum, mancam fecerunt orationem, & bonitati codicis illius fraudem ſtruxerunt, quum in eo rite recteque exſtet *ſed Romanæ quoque rei*; prout id ipſum quoque eſt in Lugdun. maj. in quo etiam legitur *non gratiæ modo*, quum Reg. plane *græce*. Gronov.

31 *Sed quæſo tecum tamen*] Ita primum repoſuit J. Lipſius lib. 1. Elect. cap. 21. pro quo vulgo erat, *ſed quæſo te, cum tamen degr.* Hoc modo pendula erat ſententia, & aliquid deeſſe videbatur. Quæ ſibi conſtat, reponendo antiquum ſermonis genus, *quæſo tecum tamen*. quomodo dicebant, pro *quæſo te*. Plautus Aſinaria:

——— *hanc jube orare mecum.*

Ennius:

——— *tecum precibus pater orat.*

32 *Rogatione illa Stolonis jugerum de numero præfinito*] Vide VII, 3. pag. 384.

33 *Plebiſcito Voconio, de coërcendis mulierum hereditatibus*] Q. Voconium legem tuliſſe, *Ne quis cenſus heredem virginem, mulieremve inſtitueret*, ſupra VII, 13. ex Cicerone lib. 1. in Verrem cap. 42. notatum eſt. Ubi cenſus eſt, qui centum millia ſeſtertium poſſideret, & in cenſum detuliſſet, ut notat Aſconius Pædianus ad dict. lib. cap. 40. Quod vero ibidem additur, quæ & communior Juriſconſultorum & Antiquariorum ſententia eſt, quaſi

Dio

Digitized by Google

rum hæreditatibus? quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ civium luxuriæ, quàm lex [34] Licinia, & Fannia, aliæque item leges ſumtuariæ? omnia tamen hæc obliterata & operta ſunt civitatis opulentiâ quaſi quibuſdam fluctibus exæſtuantis. Sed cur tibi eſſe viſa eſt inhumana lex omnium, meâ quidem ſententiâ, humaniſſima, quæ jumentum dari jubet ægro aut ſeni in jus vocato? [35] verba ſunt hæc de lege, SI. IN. IVS. VOCAT: SI. MORBVS. [36] ÆVITAS. VE. [37] VITIVM. ESCIT. QVI. IN. IVS. VOCABIT. IVMENTVM. DATO. [38] SI. NOLET. ARCE-

Dio lib. 56. ubi de lege Voconia ſic ſcribit: Τῶν δὲ γυναικῶν τισι καὶ παρὰ τὸν Οὐοκώνιον νόμον, καθ' ὃν οὐδεμιᾷ αὐτῶν οὐδενὸς ὑπὲρ δύο ἥμισυ μυριάδας οὐσίας κληρονομεῖν ἐξῆν, συνεχώρησε τοῦτο ποιεῖν. quaſi, inquam, Dio diceret lege Voconia cautum eſſe, *mulieribus non licere ultra viginti quinque millia ſeſtertium hereditate capere.* Id enim ſignificari volunt hiſce verbis: καθ' ὃν οὐδεμιᾷ αὐτῶν οὐδενὸς ὑπὲρ δύο ἥμισυ μυριάδας οὐσίας κληρονομεῖν ἐξῆν. Quæ Hotomanus explicat de quadrante omnium bonorum ejus, qui cenſus, hoc eſt, centum millia ſeſtertium profeſſus fuiſſet. Sed, ut optime notavit Clariſſimus Gronovius lib. 3. De Pecuniâ Veteri, c. 16. Si quod caput legis Voconiæ de quadrante bonorum fuerit, aliud omnino fuit, ab iſto, cujus meminit Dio. Dionis enim verba idem prorſus dicunt, quod Aſconius & alii, nimirum, non poſſe mulierem hæredem exiſtere illi, qui centum millia ſeſtertium poſſideret. Græci enim ſub μυριάδος vocabulo δραχμὰς ſubaudiunt. δραχμὴ autem nunquam pro *ſeſtertio* ſumitur, ſed ejuſdem eſt valoris atque *denarius*, qui quatuor continet ſeſtertios. Sic δύο ἥμισυ μυριάδες erunt viginti quinque millia denariûm, hoc eſt, centum millia ſeſtertiûm. Et οὐδεμιᾷ αὐτῶν οὐδενὸς ὑπὲρ δύο ἥμισυ μυριάδων οὐσίας κληρονομεῖν ἐξῆν, nihil aliud ſignificant, quam mulieres non poſſe capere hæreditatem alicujus, qui cenſum haberet majorem, aut non minorem viginti & quinque millibus denarium, ſeu centum millibus ſeſtertium. Hæc ita breviter, cum non ubivis obvia, ex ſententiâ Celeberrimi Gronovii, hic notare viſum; quem adire haud pigeat loco allegato.

34 *Licinia & Fannia*] De quibus agit 10, 24.

35 *Verba ſunt hæc de lege*, SI. IN. JUS. VOCAT.] Sic diſtinguendum eum J. Gothofredo ad XII. Tabul. ubi recte cum nonnullis aliis ſtatuit primam omnium in XII. Tabul. legem ab hiſce verbis incepiſſe, SI. IN. JUS. VOCAT, &c. Ejus autem legis tria aut quatuor fuiſſe capita ſive membra vult, quorum ultimum hic Gellius laudat hiſce verbis: *Verba ſunt hæc de lege*, SI. IN. JUS. VOCAT: SI. MORBUS. &c. Quorum ſententia eſt: caput hoc XII. Tabularum SI. MORBUS. ÆVITAS. VE. &c. legis, cujus prima hæc verba ſunt, SI. IN. JUS. VOCAT. membrum eſſe. Nonnullis enim Veterum in more fuiſſe, cum è XII. Tabulis legis alicujus caput aliquod referrent, legis principium illi αὐτὸ τοῦ κεφ. præmittere, non ſolum ex hoc Gellii loco, verum etiam ex Cicerone lib. 2. de Legib. & Porphyrione ad Horatii lib. 1. Sat. 9. quoad hanc ipſam legem primus obſervat idem Gothofredus in Notis ad Tabulam 1. Quemadmodum hodie adhuc quam plurimi, eum legis alicujus caput, ſive, ut vocant, παράγραφον laudant; prima legis ipſius verba prænotare ferme ſolent. Quem capitum ex XII. Tabulis laudandorum morem à Gellio hoc loco uſurpatum qui neſciebant, hoc caput apud Gellium ſic concipiebant, & corrumpebant: SI. IN. JUS. VOCATO. MORBUS, &c. ut fecit Hottomanus; vel ut Fr. Balduinus: SI. QUIS. IN. JUS. VOCATUR. SI. MORBUS, &c. *Oiſ.* Id multo clarius parebit, ſi intelligas, quemadmodum hic locus exſtet in codice Regio; nempe: *aut ſeni in jus vocato? Verba ſunt hæc legis, Si in jus vocato. Verba ſunt hæc de lege ſi in jus vocat, Si morbus*, quod ipſum totidem apicibus legitur in Lugdun. maj. Ubi illud *vocato* poſterius videtur exſtitiſſe appoſita extrema litera *o* pro *etc.* vel *&c.* aut ſimili. *Gronov.*

36 ÆVITAS. VE.] Ævitas hic uſurpatur pro ea, quæ alias apud probatos auctores dici ſolet *mala ætas*, id eſt, ſenectus, ſive ſenium: cui contraria *ætas bona*, item *bonum tempus*, id eſt juventus, ut apud Senecam Epiſtol. 1. *bono tempore uti incipias.* Et Epiſt. 47. *bona ætas eſt.* Vide Nonium Marcellum in *Senium.*

37 VITIUM. ESCIT.] Al. ESIT. pro *erit.* Sententia legis eſt: Si morbus aut ſenectus impedimento fuerit alicui in jus vocato; nimirum, quo minus ire poſſit, &c.

38 SI. NOLET.] Perperam Ræyardus ad leg. XII. Tabul. hic legendum cenſet, SI VOLET ARCERAM; NE STERNITO. quaſi Decemviri poſtulanti arceram reo ſterni vetarent. Sed probum eſt, ut habent omnes libri: SI NOLET, qui in jus vocabit ſcilicet, id eſt, *actor*, ſi nolit arceram

 ſternere

Digitized by Google

ARCERAM. NE. STERNITO. An tu fortè morbum appellari hic putas ægrotationem gravem cum febri rapidâ & quercerâ, jumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi ſuæ cubantem jumento impoſitum in jus rapi? Hoc, mi Favorine, nequaquam ita eſt. nam morbus [39] in lege iſta non febriculoſus, [40] neque nimium gravis, ſed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiæ demonſtratur; non periculum vitæ oſtenditur. cæteroqui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem legum iſtarum ſcriptores [41] alio in loco, non per ſe morbum, ſed *morbum ſonticum* appellant. [42] *jumentum* quoque non id ſolum ſignificat, quod nunc dicitur; [43] ſed vectabulum etiam, [44] quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres noſtri jumentum à jungendo dixerunt. *Arcera* autem vocabatur ploſtrum tectum undique & mœnitum, quaſi arca quædam magna veſtimentis inſtrata, qua nimis [45] ægri aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quænam tibi igitur acerbitas eſſe viſa eſt, quòd in jus vocato [46] paupertino homini, vel inopi, qui aut pedibus fortè ægris

ſternere in jus vocato, ad id præſtandum cogi nequit. Atque ita legendum omnino confirmatur verbis Varronis apud Nonium in *Arcera*, è Satirâ ejus, quæ *γεροντοδιδάσκαλος* inſcripta: *Vehebatur*, inquit, *cum actore vehiculo ſenex aut annoſus, cui arceram, ſi non vellet, non ſterneret.* Ita locum hunc à viris doctiſſimis etiam conclamatum, optime reſtituendum cenſuit doctiſſimus Juriſconſultus. J. Gothofredus. Ubi itidem *ſi non vellet* de actore intelligendum.

39 *In lege iſta*] In lege nimirum SI. IN. JUS. VOCAT. cujus membrum eſt caput SI. MORBUS. &c.

40 *Neque nimis gravis*] Neſcio unde hoc tres Batavicas editiones invaſerit, quum reliquæ, quantum ſcio, omnes conſentiant in *nimium*, neque ulla ſit varietas in ſcriptis, unde alterum repetivi; neque enim, quia mox *nimis ægri* dicuntur, ideo & nunc id poni debuit. *Gronov.*

41 *Alio in loco*] Hoc eſt, in aliâ lege. Quam J. Gothofredus ad priorem partem ſecundæ Tabulæ, quæ *de judicio ipſo* agebat, pertinuiſſe vult.

42 *Jumentum*] Nonius Marcellus: *Jumentum à jungendo veteres dictum putant, G litera in eo nomine attrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum.* Deſcripſit more ſuo ex Gellio, cujus tamen mentem non eſt aſſequutus. Quid jumentorum nomine comprehendatur, docet Ulpianus *l.* 38. *Ædiles* §. 4. *jumentorum. D. de Ædil. Edict.* Sed Veteres etiam pro vehiculo dixiſſe quod adjunctis pecoribus trahebatur, hic ex Gellio diſcimus.

43 *Sed vectabulum etiam*] Vide an habeant hoc iſti veteres ab Græcis, quorum Homerus ipſe Iliad. γ, 260, quum dixiſſet Priamum juſſiſſe ἑταίρους ἵππους ζευγνύμεναι, quo proprie explicatur Gellianum vectabulum, quod adjunctis pecoribus trahebatur; & deinde κατὰ δ' ἡνία τεῖνεν ὀπίσσω, Πὰρ δέ οἱ Ἀντήνωρ περικαλλέα βήσατο δίφρον: atque ita omni modo pateat vectos eſſe curru: tamen mox dicit de ipſo & Antenore, Ἐξ ἵππων ἀποβάντες. Nam de quercera febri, de morbo ſontico, de arcera, ut G. J. Voſſius in Etymologico, ſic alii tam multa conſignarunt, ut Oiſeliana prorſus non ſint Oiſelii, neque ideo hîc repetenda. Interim jam Scioppius annotavit [Imo Arcerra pro Arcella, quod eſt diminutivum ex Arcula. vid. Feſt.] *Gronov.*

44 *Quod adjunctis pecoribus*] Sic vulgarii inter ſcriptos, quod quiſque experiatur. Verum Regius & Lugdun. maj. habent tantum *junctis*, non ſecus ac ſi præpoſitio a intercidiſſet, *quod à junctis*, ut 19, 8. *Quatuor ſimul equi juncti.* Eſt autem in Regio *junctis temporibus pectoribus.* An additum voluit temonem, quaſi *junctis temoni pecoribus*? Gronov.

45 *Ægri aut ſenes*] Quos exemplis illuſtravit Joh. Schefferus in Re Vehicularia lib. 1. cap. 18. *Gronovius.*

46 *Paupertino*] Vulgò *pauperrimo*. Sed & ſupra lib. 14. cap 6. Gellius *paupertinas literas* dixit. *Oiſ.* Ut mirari oporteat, cur Cl. Schefferus citato loco continuet iſtud ſuperlativum producere, certe contra MSS. & optimum & alios.

47 *Ploſtrum*

ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi non quiret, [47] plauſtrum eſſe dandum conſuerunt? neque inſterni tamen delicatè arceram juſſerunt, quoniam ſatis eſſet invalido cuicuimodi vectabulum. atque id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam vacationem daret [48] fidem detrectantibus, juriſque actiones declinantibus. [49] ſed enim ipſum vide. injurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerunt. non omninò omnes, mi Favorine, injurias ære iſto pauco diluerunt: tametſi & hæc ipſa paucitas aſſium [50] grave pondus æris fuit. nam [51] librariis aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. ſed injurias atrociores, ut de oſſe fracto, non liberis modo, verumetiam ſervis factas [52] impenſiore damno vindicaverunt; quibuſdam autem injuriis [53] talionem appoſuerunt. quam quidem tu talionem, vir optime, iniquiùs paulò inſectatus es; ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepidâ quadam ſollertiâ verborum; quoniam talioni par non ſit talio, neque rumpi membrum facile poſſit [54] ad alterius

47 *Ploſtrum eſſe dandum*] Jam inceperat Stephanus hoc loco *plauſtrum* edere. Sed quia non indicaverat aperte cauſam diſcedendi ab perpetua editionum conſuetudine, & quia paulo ante retinuerat iſtud ipſum *ploſtrum*, Batavicæ editiones rejecerunt eum reverſi ad priores. Scias igitur in hac quidem parte membranas prorſus omnes edere *plauſtrum*, in ſuperiore autem arceræ deſcriptione ipſas optimas Regias, a quibus non fuit migrandum, ut nunc cavi. *Gronovius.*

48 *Fidem detrectantibus*] Fortè, *forum detrectantibus.*

49 *Sed enim ipſum vide. injurias*] Quum ita edidiſſet Stephanus, Scioppius voci poſtremæ præſcripſit *in*, eam ſcil. ipſam voculam, quam Aldus & Gryphius arripuerant, edentes *vide quod in injurias*, Aſcenſio rurſus omittente, neque mihi ſoc-eucurrit. Sed in Chifl. fuit *ipſum mibi injurias*, Lincoln. *ipſum mibi inde injur.* Hinc forſan cogites *Sed enim ipſum mibi vide. Injurias* &c. ut ſolent eleganter iſtum dativum interponere. Neque enim ferri poteſt in Pricæo ad Apulejum XI. Mileſ. pag. 703, dum augeri vult *Sed enim id ipſum*, & male in editis exſtare *ipſum* cavillatur ex 1, 19, ubi reperitur & reſpicitur quod dictum erat; hic de ipſa re intelligitur, quum prius ad accidentia pertineret. Neque hic fluctuant priſci codices, ut in Livio 23, 18. *Gronov.*

50 *Grave pondus æris*] Regius *gravitandus eret.* Lugd. maj. *gravitandus aeres*, ac ſi lateret aliquid. Etiam Regius *in eam tempeſtatem.* Gronov.

51 *Librariis aſſibus*] Primis enim temporibus As pendebat libram pondo. Varro lib. 4. de L. L. *as ab ære. Dupondius à duobus ponderibus, quod unum pondus aſſipondium dicebatur; idideo, quod as erat libram pondo.* Sic enim cum Cl. Gronovio lib. 1. de Pecun. Vet. cap. 6. ibi legendum cenſeo, non ut vulgo, *libræ pondus.* Poſtea autem aſſium pondere imminuto, cum librales aſſes deſignare ſcriptores volunt, *æris gravis* nomine eos appellare ſolent. Et falluntur, qui *æs grave* & *æs rude* habent pro eodem. *Æs grave* enim opponitur aſſibus unius ſextantis, unciæ, aut ſemunciæ. *Æs rude* autem ſignato. Hæc tantum in uſu fuit uſque ad Servii tempora; illud vero duravit uſque ad primum bellum Punicum, ut teſtis eſt Plinius lib. 33. Hiſt. Natur. cap. 3.

52 *Impenſiori damno vindicaverunt*] Pœnam indicat Paulus apud Collat. Leg. Moſaic. & Rom. tit. V. ex leg. XII. Tabul. niſi quod aſſium loco, ſeſtertiorum meminit: *Qui injuriam alteri facit, quinque & viginti ſeſtertiorum pœnam ſubit. Quæ lex generalis non fuit. Nam qui os fregit, ſi libero, trecentorum; ſi ſervo, centum quinquaginta ſeſtertiorum pœnam ſubit:* Sic enim ibi cum Viris doctiſſimis legendum.

53 *Talionem quoque appoſuerunt*] Non debui hoc novitium & in ſolis Batavis editionibus oſtentatum verbum tueri contra priſcas editiones & Mſſtos omnes, in quibus eſt vel *appoſuerunt*, vel *adpoſuerunt*, quod in idem recidit. Ex Memm. & Petav. video notatum *impoſuerunt.* Nec ignota mihi, quæ nuper placuit efferri de voce *apponere* & *opponere*. Gronov.

54 *Ad alterius rupturæ* ... *æquilibrium*] Clarus ſane horum ſenſus, modo ſint Gelliana. Nam Regius profert *poſſit dalterius rupta æquil.* Lugdunenſes aliique *poſſit id alterius*: tum iidem Lugdunenſes

terius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. verum eſt, mi Favorine, [55] talionem pariſſimam fieri difficillimè. ſed Decemviri minuere atque exſtinguere volentes hujuſcemodi violentiam pulſandi [56] atque lædendi, eo quoque metu coërcendos eſſe homines putaverunt: neque ejus, qui membrum alteri rupiſſet, & paciſci tamen de talione redimendâ nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut, an prudens imprudénſve rupiſſet, ſpectandum putarent; aut talionem in eo vel ad amuſſim æquipararent, vel in librili perpenderent: ſed potius eumdem animum, eumdemque impetum in eâdem parte corporis rumpendi, non eumdem quoque caſum exigi voluerunt, quoniam modus voluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. quod ſi ita eſt, ut dico, ut & ipſe æquitatis habitus demonſtrat; taliones illæ tuæ reciprocæ, argutiores profectò, quàm veriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoque eſſe hoc genus pœnæ putas: quæ, obſecro te, iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tute in alio feceris? præſertim quum habeas facultatem paciſcendi; & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris. quod edictum autem prætorium de æſtimandis injuriis [57] probabilius eſſe poteſt? nolo hoc ignores, hanc quoque ipſam talionem ad æſtimationem judicis redigi neceſſariò ſolitam. nam ſi reus, qui [58] depaciſci noluerat, judici talionem imperanti non parebat, æſtimatâ lite judex hominem pecuniæ damnabat. atque ita, ſi reo & pactio gravis, & acerba talio viſa fuerat, ſeveritas legis ad pecuniæ multam redibat. [59] Reſtat ut ei, quod de ſectione partitioneque corporis immaniſſimum eſſe tibi viſum eſt, reſpondeam. Omnibus quidem virtutum generibus

nenſes & alii etiam *ruptæ* præter Chifl. & Petav. ex quibus nihil ammadverto exſignatum. Hinc patet cogitavit *in alterius rupti*. Gronov.

55 *Talionem pariſſimam*] Sic omnino hic legendum ex veſtigiis Vett. Cod. in quibus eſt *trariſſimam*. Stephan. Edit. habet, *rariſſimum*. quod nihili eſt. *Talionem pariſſimam* dicit Gellius, quam antea *ad æquilibrium* fieri poſſe negavit Favorinus, & *talionis ſimilitudinem* appellavit. Ita & Plautus Curcul Act. IV. Sc. II. inquit: *Pariſſumi eſtis iibus*. hoc eſt, ſimillimi. *Oiſ.* Apparet hoc poſterius de ſuperlativo iſto furatum eſſe ex Merceri notis ad Nonium p. 109. ubi vir ille doctiſſimus reſtituebat *pariſſimum*. De altero ut ſcias, Reg & Lugdun. maj. edunt *rariſſime*, Lugd. min. & Petav. & Mem. *rariſſimum*, Chifl. *gratiſſimum*, ut & Lincoln.

56 *Atque lædendi; eo*] Cod. Tornæſ. & Vet. Ed. *atque lædendi talione, eo &c.*

57 *Probabilius eſſe poteſt*] Neſcio an hoc velit, quod videntur ſubjeciſſe editores. Itaque jam olim Brixiæ editum *eſſe bis poteſt*, quod retinuit Aldus ac Badius & Gryphius. Ita pronomen expulſum ab Stephano, quod tamen exſtat in omnibus ſcriptis, ſed ita ut ibi legatur *Probabilius eſſe ex his nolo*. Innuunt *probabilius, ecce, eſt his? Nolo* &c. *Gronov.*

58 *Depaciſci*] Al. *depeciſci*. Ita Appulejus Apologiâ: *Cum creditoribus depeciſcitur*. Oiſ. *Τὸ depeciſci* eſt in utroque Lugdun. & Petav. ſed in Regio eſt *depiſci*.

59 *Reſtat, ut ei*] Hæc verba & ſequentia uſque ad finem capitis *caute vivendi diſciplina eſt*, abſunt ab codice Regio, ut aliena auxilia circumſpici abhinc oporteat, non ſine Gellii damno, præſertim quum eadem lacuna quoque occupaverit Lugdunenſem, quem majorem voco, plerumque Regio ſimilem. Video autem Bourdelotium adſcripſiſſe editioni Badianæ [Ranconetus, cujus olim fuit ille codex, notavit, multa ꝟ. deſunt. *Gronov.*

60 *Fidem*

generibus exercendis colendiſque populus Romanus è parva origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit; ſed omnium maximè atque præcipuè [60] fidem coluit, ſanctamque habuit tam privatim, quàm publicè. ſic conſules clariſſimos viros hoſtibus confirmandæ fidei publicæ cauſa dedit. [61] ſic clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quàm propinquos, tuendumque eſſe contra cognatos cenſuit. [62] neque pejus ullum facinus exiſtimatum eſt, quam ſi cui probaretur clientem [63] diviſui habuiſſe. Hanc autem fidem majores noſtri non modò in officiorum vicibus, ſed in negotiorum quoque contractibus ſanxerunt; maximeque in pecuniæ mutuaticæ uſu atque commercio. adimi enim putaverunt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis omnium vita indiget, ſi perfidia debitorum ſine gravi pœnâ [64] eluderet. Confeſſi igitur æris ac debiti judicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſolverent: eoſque dies Decemviri [65] *juſtos* appellaverunt, velut quoddam [66] juſtitium, id eſt, juris inter eos quaſi inter-

60 *Fidem coluit*] Hoc fit, non ubi ædes illi exſtructa viget, quia habetur pro Numine, ſed ubi ſingulorum pectora inſidet, eaque templa habet; ubi fides & jusjurandum proxime legum ac pœnarum metum urbes regit, ut ait Livius 1, 21. id quod mox Gellius etiam declarat per exempla, quæ oſtendunt non in ædibus cultam ſtetiſſe, ſed inſediſſe mentes omnium & ſingulorum, ut nihil non ex fide agerent.' Vana ſunt Oiſeliana. *Gronov.*

61 *Sic clientem in fidem acceptum cariorem haberi*] Faciunt huc, quæ habet Gellius lib. 5. cap. 13. ex Catonis verbis.

62 *Neque pejus ullum facinus ex.*] Hoc denique ex Badio potuit repetere Stephanus, quum Brixia & Aldus ederent *prius*, quod mordicus tenuit Gryphius, etſi contra Mſtos, quorum Petav. Lincoln. omnino efferunt *pejus*, Lugdun. min. *poetus*, ita ut ſuper literam *e* ſcriptum ſit *ni*, unde ſolertiſſime excogitavit Pater *pœnius*. ut pœnire dixit ſemper pro punire; ita ſimplex antiquiſſime ſtatuens uſurpatum ab Gellio, unde eſt compoſitum *impune*. Gronov.

63 *Diviſui habuiſſe*] Vet. Ed. *diviſui habuiſſe*. Quomodo etiam Stephanus edidit. Turnebus Adverſar. lib. 24. cap. 43. *diviſui habere* explicat quæſtui habere, & cum altero dividere; quamvis etiam non improbet, ut hic editum, *diviſui habuiſſe*. Oiſ. Atqui debuit hoc improbare, quia id rejiciunt membranæ antiquæ omnes, quæ habent *diviſui*, & nuſpiam iſtud *diviſui*. Haud dubie alluditur ab Gellio aut illuſtratur Virgiliana *fraus innexa clienti*. Potes etiam inſpicere Torrentium ad Horatii librum 11 Od. 18. Vſ. 25. *Gronov.*

64 *Eluderet*] Ex indicio Joh. Iſacii Pontani videbis Rittershuſium cap. XII. comment. in XII t. tabb. claſſ. 3. par. 3 præterre *eluderet*, ut & antea *ſi quis probaretur*. Gronov.

65 *Juſtos appellaverunt*] Ut lib. XV. c. 13.

66 *Juſtitium*] Ita venimus ad locum, cui Salmaſius impendit caput XVIII. de modo Uſurarum, doctiſſimum certe, ſed in quo tamen occurrunt nonnulla, quibus vix licet aſſentiri; unde ab Oiſelio monendus erat lector, ut conferret omnino iſtam partem; non eadem ſic repetenda, ut per legis hujus voces impleret duo folia, quibus nihil diceret proprium, unde & ego ut conferatur iſtud caput cum præcedente & ſequente, ſuaſerim. Sic ſcribit Salmaſius illic [juſtidium, *id eſt*, *juris inter reos quaſi interſtitionem q. & c.* Ita ſcribit vetuſtiſſimus liber.] Et video etiam in margine exemplaris ſui adſcripſiſſe Salmaſium [immo *juſtidium*] Sed quis erit ille vetuſtiſſimus liber, quum & Regius & Lugdun. major hunc locum deſtituant, ut monui. Immo hæc facies eſt hujus loci in exemplari Salmaſiano, ut ne quidem cum Mſto ullo collatus fuiſſe appareat, quippe nulla varietate ſignatus; ita ut ego illud *juſtidium* non vetuſtiſſimi libri ſcripturam, ſed inuſtam menti Salmaſianæ meditationem habere compellar. Superest enim nobis & Memm. & Chiſ. plane *juſtitium* exhibentes, Petav. *juſticium*, prout quoque editum Brixiæ & ab Aldo, Lugdun. min. *juditium*, ut nullo jure huc invectam juſtidii mentionem opiner, ut facit pag. 810. Sed fateri cogor inprimis me ſtupere, quum audio verba Salmaſii ex paginâ 811. imâ. [Nec obſcure *juſtum* a

VINDICIT. SECUM. DUCITO. [72] VINCITO. AUT. NERVO. AVT. COMPEDIBUS. QUINDECIM. PONDO. [73] NE MINORE. AUT. SI. VOLET. MAJORE. VINCITO. SI. VOLET. SVO. VIVITO. NI. SVO. VIVIT. [74] QUI. EM. VINCTUM. HABEBIT. [75] LIBRAS. [76] FARRIS. ENDO. DIES. DATO. SI. VOLET. PLUS. DATO. Erat autem jus interea paciſcendi; ac niſi pacti forent, habebantur in vinculis dies ſexaginta; inter eos dies, [77] trinis nundinis continuis, ad Prætorem in Comitium

endo, uſpiam reperio, unde fluxerit. Habent enim Mſſti aut *quis endo*, prout edidit etiam Stephanus, aut *qui ſendo*. Cæterum neſcio cur Salmaſius ſcripſerit *vindicet*, quum antecedat *facit*. Cur enim non retinebitur idem modus? præſertim quum primæ editiones habeant *vim dicit*, ex Petaviano clare notetur *vindicit*: Marcilius id probet, ſed pro ipſo *vindicet*. Quod qualecunque ſit retinui, etſi in aliis Mſſtis poſtrema ſyllaba ſcribatur per notam, in Lincoln. exſtet *jure uni dicet*. Gronov.

72 VINCITO. AUT. NSRVO. AUT. COMPEDIBUS. XV. PONDO. NE. MINORE. &c.] Ita quidem libri. Melius autem iſti, qui legunt, *Ne majore, aut ſi volet, minore vincito.* quibus verbis freni dantur impotentiæ creditorum, ut ne majore poſſint vincire, minore, ſi velint, ut poſſint. hoc modo etiam infra dicitur, *ſi volet, plus dato.* Salmaſius autem De M. U. cap. 18. legendum cenſet: *Vincito aut nervo, aut compedibus quindecim pondo ne majoribus; aut, ſi volet, minoribus vincito.* Vel, ſi malis, *Vincito aut nervo, aut compede &c. ne majore, aut ſi volet minore, &c.* Nam ad compedes pondus referendum, non ad nervum. Compedes enim vincula pedum ſunt ferrea, quæ Græcis πέδαι dicuntur, ex ferro, inde in eis pondus ſpectabatur, quum nervus ex ligno. *Oiſ.* Hæc multis exſequitur Salmaſius, nec paucioribus hic morari gaviſus eſt Stephanus le Moyne in Notis ad Polycarpum pag. 500. etiam de vocibus *columbar* & κλοιὸς Theologice Salmaſium imitatus.

73 NE. MINORE. AUT. SI. VOLET. MAJORE.] Invertit hæc Scioppius, annotans [f. *ne majore a. f. v. minore.*] Gronov.

74 QUI. EM. VINCTUM. HABEBIT.] In privato ſcilicet carcere.

75 LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO.] Hoc eſt, Singulas libras farris in dies ſingulos. Vult itaque Lex XII. Tabul. addicto vinctoque ob debitum idem diarium dari, quod dari ſolebat ſervis, Libram nempe farris, ut teſtis Horatius lib. 1. Satir. v.

> ——— *Rogabat*
> *Denique cur unquam fugiſſet, cui ſatis una*
> *Farris libra foret, gracili ſic, tamque puſilla?*

Nec opus eſt in hac lege cum Rævardo *libram*, pro *libras* reſtituere; multo minus legere cum G. Fornerio Select. lib. 1. cap. 6. *libra*, ſeu, *libram S. farris*, id eſt, *ſelibram* ſive *libram ſemis*. Quaſi ſelibra diarii eſſet legitimus modus, cum revera legitimo fuerit anguſtior, ut apparet ex Bibaculo Catonis frugalitatem ſolito majorem ſic deſcribente:

> *Quem tres coliculi, ſelibra farris,*
> *Racemi duo, tegula ſub una*
> *Ad ſummam prope nutriunt ſenectam.*

Unde & querela illa deparci, ſive potius avari forſan mariti, apud Titinnium in Geminâ,

> ——— *Libram ajebant ſatis*
> *Eſſe ambobus farris intriti: plus comeſt*
> *Sola uxor.*

Fruſtra etiam, ut bene notat Salmaſius de U. M. à viris doctiſſimis ad hanc legem quæſitum de carceris publici diario, quis modus ejus fuerit ſolitus dari in publica cuſtodia habitis, & quæ δεσμωτηρίου δίαιτα. Cum addicti hic tanquam ſervi ejus, cui judicati addicebantur, haberi ſolerent. *In dies* autem hic eſt in ſingulos dies; quomodo hac loquendi formula etiam utitur Cato De R. R. cap. 58. ubi de vino familiæ ſingulis diebus dando ait: *menſe quarto in dies heminas.* &, *menſe quinto &c. in dies ſextarios* dandos. *Oiſ.* Quum in præcedentibus tanta ſit habita cura antiquitatis, non debuit huic parti ineſſe tanta ſocordia. Neque enim ullus vetus codex habet, quod hic editur, *libras farris in dies*, ſed vel *libras farciendo dies*, ut eſt in Lincoln. vel *libras feriendo dies* in Lugdun. min. & Chifl. vel *ferriendo*, ut Memm. & Petav. indubitabili indicio manus Gellianæ *libras farris endo dies*, prout etiam in ora ſui exemplaris adſcripſit pater ex Sc. ſed & ipſum annotavit Scioppius. Quod quum ſit adeo liquidum, non ceſſavi Gellio reſtituere. *Gronov.*

76 FARRIS] Non pro pane, ſed pro pulte farrea, miſitariter & antique. Marcilius ad leges XII. tabb. pag. 77. *Gronov.*

77 *Trinis nundinis continuis*] Hoc eſt, tribus nundinis ſe proxime inſeqentibus: ſive, ut alii dicunt, *per Trinundinum*: quod male ab Hotomanno ad Leg. XII. Tabul. aliiſque poſt eum, dicitur ſpatium

Digitized by Google

Comitium producebantur, quantæque pecuniæ judicati eſſent prædicabatur. tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, [78] aut trans Tiberim peregrè venum ibant. ſed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, noviſque terroribus metuendam reddiderunt. nam ſi plures forent, quibus reus eſſet judicatus, ſecare, ſi vellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis permiſerunt. & quidem verba ipſa legis dicam, ne exiſtimes invidiam me iſtam fortè formidare. [79] TERTIIS. inquit, NVNDINIS. PARTIS. SECANTO. SI. PLVS. MINVS. VE. SECVERVNT. SE. FRAVDE. ESTO. Nihil profectò immitius, nihil immanius: niſi, ut reipſa apparet, eo conſilio [80] tanta immanitas pœnæ

ſpatium viginti ſeptem fuiſſe dierum, ex eo, quod *Nundinæ* nono quoque die Romæ celebrari ſolitæ. Trinundinum enim, ſive tres nundinæ fieri ſolebant intra decem & ſeptem dies, cum ab unis Nundinis ad alteras dies ſeptem intermedii eſſent. Primus enim dies, & nonus, Nundinas habebat: & ſic Nundinæ nono quoque die celebrari dicebantur, ut manifeſtum ex Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 7. *Oiſ.* Atque ita pergit Oiſelius inambulare doctrinæ velut inauditæ, ſed quam ſcias ab eo totam deſcriptam eſſe ex Erycii Puteani Nundinis Romanis cap. 3. unde non meretur iſte impoſtor tantum ſpatium, quantum petit, & occupare inſtitit. Sed & hunc ipſum locum illic advocat Puteanus cap. XI. *Gronov.*

78 *Aut trans Tiberim peregre venum ibant*] Recte Turnebus lib. 24. Adverſ. cap. 43. hoc loco ſignificari putat, legem & conditionem venditionis iniquiorem, ut extra fines, qui venditus eſt, ſerviat, non in agro Romano; cum Tranſtiberina regio extra agrum Romanum proprie dictum eſſet, & in eo genere agri, qui peregrinus habebatur, cenſeretur, & jam Etruriæ attribueretur. Salmaſius autem cap. 18. De M. U. exiſtimat hanc Tranſtiberinam debitorum venditionem non magis locum unquam Romæ habuiſſe, quam ipſam ſectionem; quam, licet lege XII. Tab. permiſſam, nunquam tamen factam fuiſſe ipſe Gellius mox ſcribit. Inter tot enim querelas nexorum, quæ apud Livium & Dionyſium Halicarnaſſeum habentur, non magis ulla de hujuſmodi venditione, quam de capitis ſupplicio occurrit. Addicti enim, nexique omnes nihil plus quam ſervitutem ſuam complorant, & quæ ſervitutem comitari ſolebant, cruciatus, tormenta, vincula, ergaſtulum, carnificinam; nuſquam autem conqueruntur de venditione trans Tiberim factâ, aut de capitis pœna, aut de diſſectione corporis inter creditores. Quæ tria tamen poterant magnam invidiam facere Patribus, qui inopem plebem ære alieno oppreſſam, addictam ſibi & obnoxiam habebant. Unde cum nuſquam horum trium, vel unius ex tribus fiat mentio, magnum indicium eſt nihil horum fuiſſe uſurpatum. Plura in hanc ſententiam vide ſis apud ipſum Salmaſium dicto capite.

79 TERTIIS. NUNDINIS. PARTIS. SECANTO] Tertias nundinas perperam Marcilius Interpretam. ad leg. XII. Tab. pro tertio nundinarum die accipit. Tertiæ enim nundinæ hic ſunt nundinæ ex Trinundino poſtremæ ſive ultimæ, quibus Lex XII. Tabularum debitoris ſectionem fieri permittebat. De quâ etiam Quintilianus lib. 3. Inſtit. Orat. cap. 3.

80 *Tanta immanitas pœnæ denunciata eſt, ne ad eam unquam perveniretur, &c. quoniam ſævitia iſta pœnæ contemni non quita eſt*] Multis & merito ὁ πάνυ Salmaſius in de M. U. cap. 18. exagitat Gellium, vel Sextum Cæcilium hunc, quem diſputantem introducit Gellius, ob futilem hanc & nugatoriam plane ratiocinationem, quâ oſtendere nititur, neminem unquam debitorum in partes fuiſſe ſectum atque diviſum. Quamvis enim in totâ Hiſtoriâ Romanâ nullum exſtet exemplum debitoris à creditoribus diſſecti, quod lege XII. Tab. permiſſum; id tamen non exinde factum, ut vult Cæcilius, quod pœnæ ſævitia atque immanitas deterruerit homines, ne eam incurrerent. Quaſi vero per illud omne tempus, quo id fieri lege licuit, nemo commiſerit, quare in pœnam hanc incideret; nemo ſcilicet inventus fuerit ære alieno obrutus, nemo qui bonam copiam ejuraverit; nemo denique qui nexum inivérit, & creditori ſuo addictus apud eum ſervitutem ſervierit. Nihil enim horum contigiſſe tunc oportet, ſi quidem verum debeat eſſe argumentum iſtud, quo Cæcilius adſtruere conatur neminem unquam fuiſſe diſſectum, quia nimirum pœnæ immanitas cunctos deterruit, ne in eam inciderent. Nam qui creditori addici potuit, & in ſervitutem eidem dari, ille etiam ex eadem lege XII. Tab. ſi ita maluiſſet creditor, poterat necari,

aut

Digitized by Google

pœnæ denunciata eſt, ne ad eam unquam perveniretur. addici namque nunc & vinciri multos videmus, quia vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem neque legi, neque audivi; quoniam ſævitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas, Favorine, ſi non illa etiam ex duodecim Tabulis de teſtimoniis falſis pœna aboleviſſet: & ſi nunc quoque, ut antea, qui falſum teſtimonium dixiſſe convictus eſſet, è ſaxo Tarpejo dejiceretur, mentituros fuiſſe pro teſtimonio tam multos, quàm videmus? Acerbitas plerumque ulciſcendi maleficii, bene atque cautè vivendi diſciplina eſt. Hiſtoria de [81] Metio Fufetio Albano nobis quoque, non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt. qui quoniam pactum atque condictum cum rege populi Romani perfidè ruperat, binis quadrigis evinctus in diverſa nitentibus laceratus eſt; novum atque aſperum ſupplicium, quis negat? ſed, quid elegantiſſimus Poëta dicat, vide:

At tu dictis, Albane, maneres.

Hæc, taliaque alia ubi Sex. Cæcilius omnibus, qui aderant, ipſo quoque Favorino approbante atque laudante, diſſeruit, nunciatum eſt, Cæſarem jam ſalutari: & ſeparati ſumus.

aut ſi pluribus addictus fuiſſet creditoribus, inter omnes diſſecari & dividi. Quod itaque hoc nunquam factum fuerit, id creditorum humanitati potius imputandum, quam pœnæ ſævitiæ atque immanitati, quæ quemquam deterruerit. Neminem enim ſupplicii atrocitate deterritum fuiſſe, arguit multitudo vinctorum. Nam ad hoc vinciebantur, ut poſtquam in vinculis fuiſſent per dies ſexaginta apud creditorem, poſt trinundinum capite pœnas darent, aut trans Tiberim peregre venum irent. Sectio vero in partes tunc tantum locum habuit, ſi plures eſſent creditores, quibus reus eſſet judicatus. Tunc enim ſecare, ſi vellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis ex XII. Tab. iis permiſſum erat. Quod ſi non facerent, plane hoc ex creditorum humanitate accidiſſe, & quod pœnam lege conceſſam de debitoribus ſuis ipſis addictis ſumere nollent, ex modo adductis ſatis apparet. *Oiſ.* Sed neſcio an Salmaſius recte diſputet ac vela invectivæ intendat velis Gellii aut Cæcilii contraria. Agit ille præcipue de debitore, iſti de creditore, ut mihi videtur. Scribit ille *pœnæ immanitas cunctos deterruit, ne in eam inciderent.* At Cæcilius, *ad eam unquam perveniretur*, nempe a creditoribus, & illis, quibus erant addicti: qui tamen potuiſſent illuc venire, ſiquidem crudelitate paſcerentur; ut inanis ſit tota hæc conflictatio. Mox quidem aliquid projicit, quod ad Salmaſiana videtur ſpectare. Sed neque deterrimi homines vocati debent aut poſſunt, qui vetere illo tempore addicebantur, neque patet etiam eos cavere potuiſſe, quo minus iſta calamitas illos opprimeret, ut in ſuſpicionem venire potuerint contemtæ ſævitiæ illius pœnæ: ut hoc pertineat ad proximum modo membrum, non ad præcedentia longius. Opinor ita ut dico, intellexiſſe etiam Puteanum, dum ſcribit cap. XII. Sext. Cæcilius Juriſconſultus apud eundem Gellium egregie diſſerit, *tanta immanitas pœnæ* &c.

81 *Metio Fufetio*] Reg. Lugd. ut. Mem. Petav. *Metto*, prout jam inceperunt alibi reſtituere. Scioppius adſcripſit *Meto*. Gronov.

Cap. II.

Vocabulum ſiticinum, *in M. Catonis oratione quid ſignificet.*

Digitized by Google

SITICINES, ſcriptum eſt in oratione M. Catonis, [1] quæ inſcribitur, *Ne imperium ſit veteri, ubi novus venerit. Siticines*, inquit, *& liticines, & tubicines*. Sed Cæſellius Vindex in Commentariis lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait [2] *liticines* lituo cantare, & *tubicines* tubâ: quid iſtuc autem ſit, quo *ſiticines* cantent, homo ingenuæ veritatis ſcire ſeſe negat, Nos autem in Capitonis Atei Conjectaneis invenimus, *ſiticines* appellatos, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt, [3] vitâ functos & ſepultos: eoſque habuiſſe [4] proprium genus tubæ, [5] à cæterorum differens.

1 *Quæ inſcribitur*] Mſſti tantum *quæ ſcribitur*. Gronovius.

2 *Liticines lituo cantare*] Cujus meminit ſupra l. 5. cap. 8.

3 *Vitâ functos & ſepultos*] Vett. Edd. *vitâ functos, & finitos, & ſepultos*. Sed τὸ *& finitos*, omnino à malâ videtur eſſe manu. *Oiſ*. Neſcio an aliud velit quam quod Pater adſcripſit margini ex Scriverio [v. ed. vita functos & finitos & ſepultos. Varia lectio Scr.] Certe Brixienſes ita ediderunt. An & alii, non liber inquirere. Cæterum Elmenhorſtius in indice Apulejano in v. Definire citat hunc locum, *hoc eſt, finitos & ſepultos*: & addit ſic eum locum legere ex manuſcripto Bremenſi, & in vulgaris male eſſe *vita functos & ſepultos*. Diſſidet hoc certe ab omnibus Mſſ. quos novi. *Gron*.

4 *Proprium genus tubæ*] Quale hoc fuerit tubæ genus quod Siticines habuerint, qua canerent, à cæterorum tubicinum proprietate quadam differens, primus, quod ſciam, recte obſervavit Hieronymus Magius lib. 1. Miſcellan. cap. 1, ſcilicet, Siticinum tubas cæteris fuiſſe latiores ac longiores, quales in antiquorum ſepulchris exſculptas videre eſt, ipſoſque Siticines grave canere ſolitos, quod ex varia doctrina affirmantem ipſum illic vide.

5 *A cæterorum differens*] Vett. Edd. *qua canerent à cæterorum tubicinum proprietate differens*. Oiſ. Idque ſervant totum libri veteres, niſi quod vocem *proprietate* hinc expellunt, ut mirer Stephani rationem, qua abundare putavit etiam has voces *qua canerent*. Non ſufficit ea cauſa ad omittendum aliquid ex Gellio, qui amat interdum adfluere. Sed & aliunde videtur deceptus Stephanus, quippe qui etiam antea edidit, *quo ſiticines cantent*, nimium commotus ingenio Hieronymi Magii, ſic legendum illic monentis, quia de inſtrumento, non de modo loquatur. At id non erat in quæſtione, nec quia liticines ac tubicines ab inſtrumento canendi ſciat nactos appellationem, ideo ſupponere ſe indicat etiam ſiticines inde dictos eſſe, ſed negat ſe ſcire, quid ſit, *quod ſiticines cantant*. Sic enim legitur in Mſſ. quantum novi omnibus. Quaſi in anteceſſum plane fateatur ſe ſcire illos ſic non poſſe conſiderari, ut duos priores, ſed alio genere, quoniam in duabus primis ſyllabis non deprehendebat aliquid tale, quod in *liticines* & *tubicines*. Hinc non dixit, *quo ſiticines cantant*, ſed *quod*, unde ait ſe neſcire, cur ſiticines referantur inter cantores. Hic enim ejus eſt ſenſus. *Gronov*.

CAP. III.

Quam ob cauſam L. Accius poëta in Pragmaticis ſicinniſtas nebuloſo nomine *eſſe dixerit*.

[1] QUOS *ſiciniſtas* vulgus dicit, qui rectiùs loquuti ſunt, *ſicinniſtas*, literâ *N*. geminâ dixerunt. [2] *Sicinnium* enim genus veteris ſaltationis

tionis

1 *Quos ſiciniſtas*] Hoc caput in Vett. & vulgatis ante Stephani editionem, cum præcedenti cohærebat.

2 *Sicinnium enim genus veteris ſaltationis fuit*] Inanem ſumit operam Oiſelius, dum, dicam, furari, (hoc enim quod alii deteſtantur, amat) an quod nemo nunc ignorat, docere vult σίκιννιν, ita ut nihil dicat, niſi quod plena manu effuderunt J. Meurſius in Orcheſtra & Th. Reineſius lib. 1. Var. lect. cap. 2:, uterque hunc Gellii locum etiam citantes, Meurſio quidem ob etymi incertum teſtante dictum nebuloſum nomen ejus. Interim audias

dias

tionis fuit. ſaltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc verbum L. Accius poëta in Pragmaticis, appellarique *ſicinniſtas* ait ***nebuloſo nomine***: credo propterea ***nebuloſo***, quòd *ſicinnium* cur diceretur, ei obſcurum eſſet.

dias licet porro Oiſelium. *Gron.* Voſſius in Etymologico, *Sicinniſtas* vult eſſe mimos, qui vitam mortui repræſentarent, & *ſicinnium* ſaltarent; & Gellii verba ſubjicit; ex quibus tamen de vitæ mortui repræſentatione nihil haurias. Sic Jul. Cæſ. Scaliger lib. 1. De Re Poëtica cap. 18. inquit, apud Gellium Sicinniſtarum nomen legi eorum, qui ad tumulos modos facerent, quos Galenus τυμβαύλας vocat. Sed Scaligerum decepit, quod hocce caput cum præcedenti, ubi de *ſiticinibus* agitur, in vulgatis editionibus conjungi ſoleret. *Oiſ.* Et tamen ille Voſſius recte animadvertit ſaltabundos olim canere, quod poſtea ſtantes canebant in libro 11. Inſtitution. Poetic. cap. 28.

Cap. IV.

Artificum ſcenicorum ſtudium amoremque, inhoneſtum probroſumque eſſe, & ſuper ea re verba Ariſtotelis philoſophi adſcripta.

Comoedos quiſpiam, & tragœdos, & tibicines dives adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus liberos homines in deliciis, atque in delectamentis habebat. id genus autem artifices Græcè appellantur [1] οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται [a]. Eum adoleſcentem Taurus à ſodalitatibus, convictuque hominum ſcenicorum abducere volens, miſit ei verba hæc, ex Ariſtotelis libro exſcripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια [b] inſcriptus eſt. juſſitque, ut ea quotidie lectitaret: διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν; ἢ ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι; διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι. καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσὶν, ὁτὲ δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά [c].

a *Artifices circa Bacchum.*

b *Quæſtiones ad orbem ſcientiarum omne genus pertinentes.*

c *Cur Bacchici artifices ut plurimum improbi ſunt? An quia doctrinæ & philoſophiæ minime ſunt participes, propterea quod artibus neceſſariis magnam partem vitæ ſuæ impendunt, vitamque plurimum ducunt incontinentem; partem etiam in inopiâ; quod quidem utrumque vitia producit.*

1 Οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται] Inſpice caput XII. Polymathiæ Wouwerianæ, & videbis ſic omnia quæ huc congeſſerat Oiſelius, inde mala manu eſſe deſcripta, quæ poſt Wouwerium ab tot aliis aucta & illuſtriora ſunt facta. Ex cujus etiam libri capite XXIV. & XXVI. mox petivit iſta, quibus ornare voluit τὰ ἐγκύκλια, ut oſtenderet ſibi cognitam eſſe geminam ejus vocis efficaciam, ſed quarum alteram præfracte rejecit Menagius ad Diogenem Laertium libro V. Quæ ſæpius dicta tædet repetere. *Gronov.*

Cap. V.

Exempla epiſtolarum Alexandri regis & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita: eaque in linguam Latinam verſa.

Digitized by Google

COMMENTATIONUM ſuarum, artiumque, qua diſcipulis tradebat Ariſtoteles philoſophus, regis Alexandri magiſter, duas ſpecies habuiſſe dicitur. alia erant, quæ nominabat [1] ἐξωτερικά; alia, quæ appellabat, ἀκροατικά. Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, [2] facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. Ἀκροατικὰ autem vocabantur, in quibus philoſophia remotior ſubtiliorque agitabatur; quæque ad naturæ contemplationes, diſceptationesve dialecticas pertinebant. huic diſciplinæ, quam dixi ἀκροατικήν, [3] tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum [4] nec ad eam quemquam temerè admittebat; niſi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atque in diſcendo ſtudium laboremque exploraſſet. [5] illas vero ἐξωτερικὰς auditiones, exercitiumque dicendi eodem in loco veſperi faciebat; eaſque vulgo juvenibus ſine delectu præbebat; atque eum δειλινὸν περίπατον [a] appellabat, illum alterum ſuprà ἑωθινόν. [b] utroque enim tempore ambulans diſſerebat: libroſque ſuos, earum omnium rerum commentarios, ſeorſum diviſit, ut alii Exoterici dicerentur, partim Acroatici. Acroaticos quum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognoviſſet, atque ea tempeſtate armis exercitam omnem prope Aſiam teneret, regemque ipſum Darium prœliis & victoriis urgeret; in illis tamen tantis negotiis literas ad Ariſtotelem miſit, non eum rectè feciſſe, quod diſciplinas ἀκροατικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis invulgâſſet. *Nam quâ*, inquit, *aliâ re præſtare cæteris poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia? quippe ego doctrinâ anteire malim, quam copiis atque opulentiis.* Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam: *Acroaticos libros, quos editos*

a *Pomeridianam deambulationem.*
b *Matutinam.* ſc. deambulationem.

1 Ἐξωτερικὰ] *Extraria, Externa.* De Ἐξωτερικοῖς autem & Ἀκροατικοῖς Ariſtotelis multis agit ὁ πάνυ Salmaſius Comment. in Epictetum & Simplicium p. 218. & ſeqq. qui omnino videndus. Adſcripſit Scioppius [Ἐσωτερικὰ Clemens Alex. στρωμ. v. 237.

2 *Facultatem argutiarum*] Reg. & Lugd. maj. *facultatemque arg.* Gronov.

3 *Tempus matutinum*] Prout plures poſtea ſic diverſam temporibus ſcholam exercuerunt ut notavit Lud. Creſollius lib. 4. Theat. cap. 4. *Gronov.*

4 *Nec ad eam quemquam temere admittebat*] Ita Vett. Edd. & optimus quoque Codex, ut monuit Salmaſius; pro quo male in Stephanicâ Ed. aliiſque recentioribus eſt, *nec ad eam quemquam temere mittebat.* Oiſ. Ita eſt. Habet liber Regius compoſitum, quum neſcio unde reliqui præferant ſimplex *mittebant*, ut Memm. Chiſ. Lugdun. ut. Petav. Lincol. quos ſequi maluiſſe videtur Stephanus. Quin etiam mox liber Reg. & Lugdun. maj. *Libros quoque ſuos*, ubi alii habent *libroſque.*

5 *Illas vero ἐξωτερικὰς auditiones*] Egregie Stephanus vocem poſtremam cum duabus ſequentibus primum ex Mſ. Regio adjecit, prout exſtant quoque in Lugdun. utroque & Petav. Sed hoc miror, quod in voce tertia uſus fuerit charactere Græco, quum jam hic in Mſſtis incipiat ea vox Latine ſcribi, prout mox pergit facere. Nam quod Stephanus deinde edit *diſciplinas ἀκροατικὰς*, peccavit, quia Latinum edidit Gellius, unde ibi in Mſſtis eſt modo *agroaticas*, modo *agro atticas*, certiſſima fide requiri characteres Latinos, ut plane eſt in Regio. *Gronov.*

6 *Neque*

editos quereris, & non proinde ut arcana abſconditos; [6] *neque editos ſcito eſſe, neque non editos; quoniam his ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt.* Exempla utrarumque literarum, ſumta ex [7] Andronici philoſophi libro ſubdidi. [8] amavi autem prorſus in utriuſque epiſtolâ brevitatis elegantiſſimæ filum tenuiſſimum.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς [9] τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ---- ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ---- ἔρρωσο.

Hoc

6 *Neque editos ſcito eſſe, neque non editos. quoniam his ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt*] Ex his quidem Ariſtotelis ad Alexandum M. verbis apparet, Acroaticos libros à ſe vulgatos, brevius obſcuriuſque conſcriptos fuiſſe, quam ut quiſquam, qui ad auditiones Acroaticas non admiſſus eſſet, magnum poſſet ex iis capere emolumentum, vel in iis perlegendis mentem ſententiamque Ariſtotelis perſcrutari, aut quæ myſteria in iis laterent, ob ſtili nimirum & argumenti obſcuritatem, eruere. Non tamen inde ſequitur, quod Salmaſio quidem videtur, nempe Ariſtotelem etiam in Acroaticis diatribis, quando apud interioris admiſſionis diſcipulos diſceptaret, conſueviſſe res, quas tractabat, brevius obſcuriuſque inſinuare, quia ſcilicet agebat cum intelligentibus, & qui jam plurimum promoverant in diſcendi ſtudio, ita ut quaſi apud peritos ſingula potius ſignaret, quam latius uberiuſque explicaret; ſecus atque facere ſoleret in Exotericis, in quibus, ut artes tractabat magis ad popularem uſum accommodatis, ita ad popularem quoque captum omnia plenius planinſque diſceptare, fuſiori ambitu declarare, verbiſque circumvehi ſolitus. Sed & Ariſtotelem in Acroaticis auditionibus apud diſcipulos ſuos, res, de quibus diſſereret, non obſcure & breviter inſinuando potius quam declarando, verum admodum diſtincte, & clare, atque prout earum natura & difficultas requireret, ſatis prolixe, & perſpicue, quamvis etiam ſubtiliſſime, pertractaſſe, nemo facile in dubium vocare poteſt. Quorſum enim Ariſtoteles, apud intimos ſuos, & diſcipulos, quos participes doctrinæ ſuæ reddere volebat, ſenſus ſuos involviſſet? Et contrarium plane ex hâc epiſtolâ Ariſtotelis reſponſoriâ ad Alexandrum liquet. Conquereretur enim Alexandro quondam ejus diſcipulo, & auditori, quod Acroaticas diſciplinas, quibus ab ipſo eruditus eſſet, libris editis evulgaſſet, atque ita quaſi cuivis è populo palàm feciſſet, reſpondet Ariſtoteles, Libros Acroaticos à ſe vulgatos, his ſolis cognobiles futuros, qui ipſum in privatis auditionibus Acroaticis audiſſent: quia adcò obſcurè conſcripti eſſent, ut non facile aliquis, niſi qui ipſum de iiſdem rebus clarius & uberius diſſerentem audiviſſet, mentem & ſententiam eorum percipere poſſet. Libri itaque & commentarii Acroatici in vulgus editi ab Ariſtotele breviter & conciſe, atque adeò ſatis obſcure conſignati erant: Diſſertationes vero Acroaticæ coram auditoribus ſuis ſatis perſpicue & clare ab eo habitæ. *Oiſ.* Adnotavit Scioppius: *adytos.*

7 *Andronici*] Floruit Andronicus cognomento Rhodius, juxta Ammonium circa Olympiad. CLXXX. & fuit undecimus Peripateticorum in ſcholâ Athenienſi. Inter alia ſcripſit in Categorias Ariſtotelis; item Indicem librorum ab Ariſtotele & Theophraſto conſcriptorum, ut teſtis eſt Porphyrius in Vitâ Plotini, & Plutarchus in Sullâ, ubi & refert Andronicum libros Ariſtotelis & Theophraſti à Tyrannione emendatos deſcripſiſſe, &, cum antea paucis noti eſſent, in vulgus edidiſſe. A quibuſdam habetur Auctor Paraphraſeos in Libros ad Nicomachum ab Heinſio primum editæ, ſed perperam, cum plurima contrarium ſuadeant. *Oiſ.* Alia de eodem notavit Th. Reineſius epiſtola XXXVIII. ad Rupertum.

8 *Amavi autem prorſus*] Reg. Memm. Chifl. Lugdun. ut. Lincoln. nihil aliud, niſi *ſubdidi an autem prorſus*, vel *proſus*. Petav. *ſubdidi anaū prorſ.* Quod advertens Pater oportune ſubſcripſit, l. *amavi enim prorſus.* Gronov.

9 Τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων] Plutarch. in Alex. & Themiſt. in lib. 1. Phyſ. Scioppius.

Hoc ego verbum, ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quærens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quàm quod eſt ſcriptum à M. Catone in ſexta Origine. *Itaque ego*, inquit, *cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.*

CAP. VI.

Quæſitum atque tractatum, [1] *utrum ſit rectius dicere*, habeo curam veſtri, *an* veſtrûm?

PERCONTABAR Apollinarem Sulpicium, quum eum Romæ adoleſcentulus ſectarer, quà ratione diceretur, *habeo curam veſtri*, aut *miſereor veſtri?* & iſte caſus, *veſtri*, eo in loco, quem videretur habere caſum rectum? Is hîc mihi ita reſpondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque eſt jamdiu in perpetuâ quæſtione. videtur enim non *veſtri* oportere dici, ſed *veſtrûm*: ſicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν [a]. quo in loco ὑμῶν aptiùs *veſtrûm* dicitur, quàm *veſtri*, & habet caſum nominandi *vos*: quem tu rectum appellaſti. Invenio tamen, inquit, non paucis in locis, *noſtri*, atque *veſtri* dictum, non *noſtrûm* aut *veſtrûm*. [2] L. Sulla rerum geſtarum libro ſecundo: *Quæſo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri vobis in mentem veniat: noſque magis dignos creditis, quibus civibus, quàm hoſtibus utamini; quique pro vobis potius, quàm contra vos pugnemus: neque noſtro, neque majorum noſtrorum merito nobis id contingit.* Terentius [3] in Phormione:

Ita plerique ingenio ſumus omnes. noſtri noſmet pænitet.

[4] Afranius in Togatâ:

Neſcio qui noſtri miſeritus tandem deus.

& Laberius in Necyomantia:

Dum [5] *diutius detinetur, noſtri oblitus eſt.*

Dubium porrò, inquit, non eſt, quin eodem hæc omnia caſu dicantur; *noſtri oblitus eſt*, *noſtri miſeritus eſt*; quo dicitur, *mei pænitet*, *mei miſeritus eſt*, *mei oblitus eſt. mei* autem caſus interrogandi eſt, quem genitivum grammatici vocant, & ab eo declinatur, quod eſt, *ego*; hujus deinde plurativum eſt, *nos. tui* æquè declinatur ab eo, quod eſt, *tu*;

a *Habeo curam veſtrûm, & conſulo rebus veſtris.*

1 *Utrum ſit rectius*] Lugdun. min. *fiet*. maj. *verum etſi rectius*, tranſpoſitis literis confirmans ſcripturam minoris. Immo & Reg. plane *fiet*. Ex talibus indiciis innoteſcit titlographus. *Gronov.*

2 *L. Sulla*] Sicut 1, 12 ejuſdem ſcripti meminit.

3 *In Phormione*] Exſt. Act. 1. Sc. 3. Vſ. 20.

4 *Afranius*] Vide ſupra 2, 11.

5 *Diutius detinetur*] Scioppius annotavit *retinetur*. Quum in hac parte mancus ſit uterque codex, & Reg. & Lugdun. maj. teſtor tamen itidem legi in Lugdun. min. Mem. Petav. *Gronov.*

6 *Plautus*

Digitized by Google

tu; hujus itidem pluralivum eſt, *vos*. ſic namque [6] Plautus declinavit [7] in Pſeudolo in hiſce verſibus:

Si ex te tacente fieri poſſem certior,
Here, quæ miſeriæ te tam miſerè macerent;
Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,
Mei te rogandi, [8] *& tui reſpondendi mihi.*

mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod eſt, *meus*; ſed ab eo, quod eſt, *ego*. itaque ſi dicere velis, *patrem mei*, pro, *patrem meum*, quo Græci modo τ̄ πατέρα μȣ̃ dicunt, inuſitatè quidem, ſed rectè profecto, eâque ratione dices, quâ Plautus dixit, *labori mei*, pro, *labori meo*. hæc autem ipſa ratio eſt in numero plurativo; qua Gracchus, *miſereri veſtrûm*, & qua M. Cicero, *contentio veſtrûm*, & *contentione noſtrûm* dixit; quaque item ratione Quadrigarius in Annali undeviceſimo verba hæc poſuit: *C. Mari, ecquando te noſtrûm & reip. miſerebitur?* cur igitur Terentius, *pœnitet noſtri*, & non, *noſtrûm*, & Afranius, *noſtri miſeritus eſt*, non, *noſtrûm?* Nihil hercle, inquit, mihi de iſtâ re in mentem venit, niſi auctoritas quædam vetuſtatis non nimis anxiè, neque ſuperſtitioſe loquentis. nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, *veſtrorum*, pro *veſtrûm*; ut in Plauti [9] Muſtellariâ in hoc verſu:

Verum illud eſſe maxima pars veſtrorum intellegit,

quum vellet *maxima pars* dicere *veſtrûm*: ita nonnumquam [10] *veſtri* quoque dictum eſt *veſtrûm*. ſed proculdubio qui rectiſſimè loqui volet, *veſtrûm* potius dixerit, quàm *veſtri*. & iccirco importuniſſimè, inquit, fecerunt, qui in pleriſque Salluſtii exemplaribus ſcripturam iſtam ſinceriſſimam corruperunt. nam, quum ita in Catilina ſcriptum eſſet: *Sæpe majores veſtrûm miſeriti plebis Romanæ*: *veſtrûm* obleverunt, & *veſtri*

6 *Plautus declinavit*] Reg. perſpicue *declinatur*. Gronov.

7 *In Pſeodolo*] Exſt. in ipſo initio.

8 *Et tui reſpondendi mihi*] Quum Stephanus edidiſſet *& tis reſp.* Scioppius adſcripſit poſt primam voculam *tui*, ut ſit *& tuitis*, quod ſane ipſum legitur in omnibus vulgariis libris Mſſ. At Regius *& in tis reſpondendim ibi in enim*. Hinc & Lugdun. maj. *mei terrogandi z uitis reſpondendum ib im. N Plautus*. Nam iſtud *mei terrogandi* eſt etiam in Regio. Stephani lectionem ita tuetur Voſſius libro IV. de Analog. cap. 4. ut temerarios pronunciet, qui pro *tis* ſubſtituunt *tui*. Sed qualem ſe vocabit ipſe, qui adeo temere ſubruit fidem codicum veterum, quos mutilat quatuor aut duabus lineis? Verum id ſcripſit ignorans manum antiquam. Accedit, quod qui ſcripturus eſt mox *tis*, videatur modo ante ſcripturus etiam *mis*, non *mei*. In Plauto MS. legi *& tu reſp.* quod certe convenit τῷ *tis*, quod ad lineas. Etenim patet ex optimis illis duobus legendum *mei te rogandi, exin tis reſp.* Gronovius.

9 *Muſtellaria*] Exſt. Act. 1. Sc. 3. Vſ. 123.

10 *Veſtri quoque dictum eſt veſtrum*] Ita retinet Stephanus ex quibuſdam editis ante illum, prout legitur quoque in nonnullis ſcriptis. Interea ſcire oportet in optimis, hoc eſt, Regio & Lugdun. maj. ſcribi *dictum eſt pro veſtro*. Gronov.

ſtri ſuperſcripſerunt. ex quo in plures libros mendæ iſtius indoles manavit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere; eaque tunc ipſa, ita ut dicta fuerant, notavi.

Cap. VII.

Quàm diverſæ Græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum.

MIRA & prope adeò ridicula diverſitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur ſuper numero Niobæ filiorum. nam Homerus pueros, puellaſque ejus bis ſenos dicit fuiſſe, Euripides bis ſeptenos, Sappho bis novenos, Bacchylides & Pindarus bis denos. quidam alii ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.

Cap. VIII.

De iis quæ habere συμπάθειαν [a] *videntur* [1] *cum luna augeſcente ac ſeneſcente.*

ANNIANUS poëta in fundo ſuo, quem in agro Faliſco poſſidebat, agitare erat ſolitus vindemiam hilarè atque amœniter. ad eos dies me & quoſdam item alios familiaris vocavit. [2] ibi tum cœnantibus nobis, magnus oſtrearum numerus Româ miſſus eſt. quæ quum appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem, [3] ſed inuberes macræque eſſent: [4] Luna, inquit Annianus, nunc videlicet ſeneſcit; eâ re oſtrea quoque, ſicuti quædam alia, tenuis, exſuctaque eſt. Quum quæreremus, quæ alia item ſeneſcente Lunâ tabeſcerent? Nonne Lucilium, inquit, noſtrum meminiſtis dicere?

Luna

a *Concentum atque conſenſum* vertit Cicero lib. 6. de Divinat.

1 *Cum luna augeſcente*] Lugdun. maj. *cum lunam anſueſcente.* min. *cu lunā ac ueſcente.* Memm. & Chiſ. *cum luna an ſueſcente.* Vides aliud quid vulgato ſignificari. *Gronov.*

2 *Ibi tum cœnantibus nobis*] Stomachatur Pricæus, dicitque hoc otio eſſe abuti, cum vel præcedentia cominus inſpecta, ſatis ſuperque illud vocis ſupervacuum evincant, nec tamen parum heic turbare Expoſitores quoſdam, atque ita citat *ibi dum cœn.* ad Apuleji apologiam pag. 219. Atqui id ipſum exſtat in editione Gryphii, qua uſus fuit Lambecius. *Gronov.*

3 *Sed inuberes macræque eſſent*] At Reg. & Lugdun. maj. *Sed uberes macrus queque eſſent.* Quod vulgatur, eſt in aliis peioris notæ. *Gronov.*

4 *Luna &c. nunc ſeneſcit, eâ re oſtrea quoque &c. tenuis, exſuctaque eſt*] Al. *tenuia exſuccaque ſunt.* Communis & cuivis è vulgo etiam nota hæc opinio, Lunâ creſcente oſtrearum, conchiliorumque & concharum omnium corpora augeri, eâ vero decreſcente, rurſus minui; quam etiam quotidiana experientia confirmare videtur. Cauſa tamen ejus rei, & quare circa Plenilunium magis, quam circa Novilunium, oſtreæ, ceteraque teſtacea grandius incrementum capiant, pauciſſimis, imo nemini potius adhuc perſpecta. Qui propius ſibi ad eam accedere videntur, cauſam referunt in Lunæ humiditatem: quâ radiis Solis in Plenilunio percuſſâ, lucem inde in Terram advenientem volunt eſſe calidum quid humido commiſtum: atque adeo prolificum, nutriendoque idoneum. cujuſmodi nihil in Novilunio contingere poſſit. Ab hac tamen communi

Digitized by Google

Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras,
Et pecui addit.

eadem autem ipſa, quæ creſcente Lunâ gliſcunt, deficiente contrà Lunâ defiunt. ælurorum quoque oculi ad eaſdem vices lunæ aut ampliores fiunt, aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum eſt magis, quod [5] apud Plutarchum in IIII in Heſiodum Commentario legi; Cæpe tum revireſcit & congerminat decedente lunâ, contrà autem inareſcit adoleſcente. eam cauſam eſſe dicunt ſacerdotes Ægyptii, cur Peluſiotæ cæpe non edunt: quia ſolum olerum omnium contra [6] [7] lunæ aucta atque damna, vices minuendi & augendi habeat contrarias.

communi opinione ſecedit Doctiſſimus Iſ. Voſſius libr. de Motu Marium & Ventor. cap. 16. & putat non eſſe Lunam, aut ejus effectum, qui tumorem & pinguedinem oſtreis cæteriſque teſtaceis conciliet, ſed ejus rei cauſam refert in ipſum maris æſtum: quia in multis Indiæ locis, uti ad Cambajam, Bengalam, Javam inſulam, & alibi, ut referunt quam plurimi teſtes oculati, in Novilunio & Plenilunio inania ſunt pleraque teſtacea, eadem vero plena ſint in quadraturis. Iſtud autem inde fieri vult, quod in prædictis oris nullus compareat æſtus, quando Luna eſt vel plena vel nova, ſed demum quatuor aut quinque diebus ſerius, prout tardius citiuſve ea loca accedit Oceanus. Unde etiam in ſinu Cambaienſi & Peguano in Lunæ quadraturis maxime maria tumere, eademque ſubſidere Lunâ vel novâ vel plenâ. Ex hiſce apparere, non Lunæ adſpectu, ſed adventu æſtus ſaginari oſtrea, ait Vir Doctiſſimus. Cujus opinionem ob ſpecioſam, quâ non caret, veriſimilitudinem, hoc loco quoque referre operæ pretium duxi.

5 *Apud Plutarchum in IIII in Heſiodum commentario*] Latet anguis in herba. Reſcribendum omnino *apud Plutarchum in Iſin & Oſiridem commentario*: Verba ipſa Plutarchi quæ Gellius citat, hæc ſunt: *Οἱ δὲ ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ κρόμμυον παραφυλάττοντες, ὅτι τῆς σελήνης φθινούσης μόνον εὐτροφεῖν τοῦτο καὶ τεθηλέναι πέφυκεν.* Habes, erudite lector, veram corruptiſſimi hujus loci lectionem, & ſimul Prodromi noſtri finem. Lambecius. Hoc Lambecii ἄγαλμα ſic oſtentavit Oiſelius, & hujus exemplo Prouſteus, ut non notarum præconio celebrare ſatis habuerint, ſed & contemtui intulerint. Quod neſcio an indulgeat diſciplinæ noſtræ pudor, præſertim quum id fiat contra omnia vetera Gelliane manuteſtimonia, quæ habent aut *in quarto in eſiodum commentario*, aut *in IIII in eſiodum commentario*. Quid autem differt hæc citatio ab iſta libri VI. cap. 14. *Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit.* Ut mirer ſcribi ab Prouſteo vix quicquam eſſe abſurdius eo quod prius legebatur. Et quæſo quis ita illud Plutarchi ſcriptum citavit? Hinc licet omnibus modis blandiatur conjectura Lambeciana, eo tamen uſque progredi non ſuſtinuerim, contentus loci hujus admonitione; præſertim quum etiam citet Gellius libros Plutarchi de Homero, & ſæpe Plutarchus potuerit habuiſſe occaſionem ponendi illa ipſa verba. Ipſe Lambecius adſcripſit in exemplaris ſui ſumma ora *in Iſidis & Oſiridis*, infima *περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος*. Immo quod notari meretur, jam olim Scioppius pro illis IIII *in Heſiodum* ſubiecit in margine *Iſidis & Oſiridis*. Gronov.

8 *Lunæ aucta, atque damna*] Id eſt incrementa, & decrementa. Sic Seneca ad Marciam cap. 18. Lunam dicit eſſe *acceſſionibus damniſque mirabilem*. Et Manilius Aſtron. lib. 2.

Et cum damna tuas imitantur Delia vires.

Claudianus in Panegyr. Honorii:

- - - Oceani lunaribus æmula damnis:

Julius Firmicus in Præfat. l. I. Aſtron. *Quid Lunæ velox motus, aſſiduaque luminis vel augmenta in corporibus noſtris, & deficientis luminis damna ſentimus.* Et ſic Sidonius Apollinaris Carm. XV.

- - - Quid menſtrua luna
Incrementa parent, totidem cur damna ſequantur.

9 *Lunæ aucta atque damni vices*] Egregie hoc ad indicia Lugdun. maj. qui ſic habet *lunæ auctant quedam navices*. Sed Regius *augmenta* clare. Hinc notat Goldaſtus A. Gellium *damna Lunæ & aucta* pro deminutione & augmento dixiſſe ad Valerianum de bono diſciplinæ pag. 28. opponi enim inter ſe *auctum* & *damnum* ut apud Græcos *κέρδος* & *ζημία*. Quod reſpiciens Pater notavit ex Goldaſto *lucra* neſcio quomodo. *Gronov.*

CAP. IX.

Qualibus verbis delectari ſolitus ſit Antonius Julianus poſitis in Mimiambis, [1] quos Cn. Mattius ſcripſit.

DELECTARI mulcerique aures ſuas dicebat Antonius Julianus figmentis verborum novis [2] Cn. Mattii, hominis eruditi; qualia hæc quoque eſſent, quæ ſcripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuque amicam [3] reficere frigidam caldo:
[4] Columbulatim labra conſerens labris.

item id quoque jucundè lepidéque fictum dictitabat:

Jam tonſiles [5] tapetes ebrii [6] fuco,
Quos concha purpura imbuens [7] venenavit.

item

1 *Quos Cn. Mattius ſcripſit*] Ita rem conſtituit Stephanus, quia his ipſis conſummatur caput, quod ſupereſt. Sed primæ editiones habuerunt *Julianus poſitis in mimiambis. ſcripſit de innocentia ſua: cum ita dictitat: nunquam veſtimenta a populo poſci.* Quod deinde ita retinuerunt, ut alii ederent *dictat*, alii *de adoleſcentia ſua*. At Mſſti quoque legunt *Julianus poſciis in mimiambis ſcripſit de innocentia ſua cum ita dictitat numquam veſtimenta a populo poſci*, quæ ipſæ totidem literæ exſtant in libro Regio & Lugdun. maj. quum minor habeat *poſitus*. Ex his non tam oportet per temeritatem nonnulla abjici, quod facile feceris, ſed ſapienter agnoſci, quantum ex Gellio perierit, per varias confuſiones; Gelliana enim eſſe non dubitabis, etſi quo referri oporteat, non ante pateat, niſi poſtquam ex editione Stephani perlegeris ipſum caput, ad cujus finem agnoſcis hæc ipſa, ſed emendata, eſſe adjecta, quæ in nullo habentur Mſto. *Gronov.*

2 *Cn. Mattii*] Vide ſupra VI, 6 & XV, 15.

3 *Reficere*] Metri cauſâ pro *reficere*, Voſſius mavult, *reficit*. Oiſ. In Mſ. Regio eſt nota, quam Bourdelotius, Salmaſius, Lambecius explanant *eſt nunquam amicam*, ſed ſi recte conſideres, cerni & colligi tantum poteſt *nuquam*. Etiam Lugdun. maj. effert *ẽ nuq; amicam* pro *eſt nuq*. Et intelligo unde fecerint *ſinuque*, abjecto ſcilicet primo e fecerunt *ſi* ex *ſt*. Quod neſcio an decuit fieri, quum primam literam ſemper oportuerit, cui præfigenda mox major litera erat, ut ſolet apparere in omnibus Mſtis, ut reat prius fuiſſe ſcriptum ſimpliciter *ſnuque*, unde faciendum erat *Genuque amicam reficere*. Hoc enim verbum eſt in ſcriptis ſic omnibus. Itaque & Scioppius adnotavit ad verbum *reficere* [Ita Ful. v. c. Sed Scal. leg. *refice*. Gronov.

4 *Columbatimque*] Ne in ſecunda ſede ſit ſpondæus, forte melius leges, *Columbulatimque*, vel *Columbiatimque*, quod idem ſignificabit, ſcilicet, *more columbarum*. Quem & innuit Martialis lib. 12. Epigr. 66.

Amplexa collum baſioque tam longo
Blandita, quam ſunt nuptiæ columbarum.

Unde etiam Mœcenas: *Si quis fœminæ cirro criſpatæ labris columbatur.* Oſculum columbæ vocat Martialis lib. 1. Epigr. 110.

Iſſa eſt purior oſculo columbæ.

Cujuſmodi fiebat linguarum colliſione. De quo Appulejus Mileſ. lib. 6. *Accepturus ab ipſa Veneris ſeptem ſuavia, & unum blandientis linguæ adpulſu longe mellitum.* Et lib. 2: *Arctius eam complexus cœpi ſuaviari, jam patentis oris inhalatu cinnameo & occurſantis linguæ illiſu nectareo prona libidine allubeſcente.* Quod Tibullus dixit,

Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oſcula. ——— Oiſ.

Fruere ludicro otii Oiſeliani. Sed ſcias in Regio perſpicue ſcriptum eſſe *columbalatim labra*, cum annotavit Salmaſius [l. *columbulatim*] Et non minus clare in Lugdun. maj. exſtat *columbulatim*, quum minor habeat cum aliis MSS. *columbatim labra*. Ita nuſpiam in ſcriptis illa copulativa. Hinc nequivi arcere veram lectionem. Sed & Scioppius quum notaſſet copulativam deleri, addidit [Scalig. *columbulatim.*] Gronov.

5 *Tapetes ebrii fuco*] Citat hæc & explicat Salmaſius in Plinianis tum pag. 168. tum pag. 1000. ut tonſiles intelligas. *Gronov.*

6 *Fuco*] De quo pleniſſime multa vide ſis apud Salmaſium ad Solinum pag. 1144. & ſeqq.

7 *Venenavit*] Citat hunc locum illuſtraturus

iſtud

item illud:

Dein coquenti vaſa cuncta dejectat:
Nequamve [8] ſcitamenta [9] pipulo poſcit.

iſtud *venenare* pro tingere Salmaſius in Plinianis Exerc. pag. 268. unde Oiſelius deſcripſit ea quibus non eget Gellius; verum hoc ab illo accipias licet: Flammeum vero colorem, & purpureum, & venenatum pro eodem accipi docet Salmaſius ad Hiſtor. Auguſt. pag. 380.

8 *Scitamenta*] Quod breviſſime indicavit in Etymologico Voſſius, id Oiſelius neſcio quo ſtudio per ineptiam extendit, ut nihil doceret, *Gronov.*

9 *Pipulo poſcit*] Ideſt, *convitio poſcit*, Sic enim Nonius *pipulum* interpretatur & Iſidorus in Gloſſis. Hoc modo Plautus dixit Aulular. Act. 3. Sc. 2.

—— *Niſi reddi*
Mihi vaſa jubes, pipulo hic differam te ante ædes.

CAP. X.

Quid vocabulum, ex jure manum conſertum, *ſignificet.*

[1] EX. IVRE. MANVM. CONSERTVM. verba ſunt ex antiquis actionibus, quæ, quum lege agitur & [2] vindictæ contenduntur, dici nunc quoque apud Prætorem ſolent. Rogavi ego Romæ grammaticum celebri hominem famâ, & multo nomine, quid hæc verba eſſent? tum ille me deſpiciens, Aut erras, inquit, adoleſcens, aut ludis. rem enim doceo grammaticam, non Jus reſpondeo. ſi quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes, quæras licet. Ex Ennio ergo, inquam, eſt, magiſter, quod quæro. Ennius enim verbis hiſce uſus eſt. quumque ille demiratus aliena hæc eſſe à poëtis, & haud uſquam inveniri in carminibus Ennii diceret; tum ego hos verſus [3] ex octavo Annali abſentes dixi. nam fortè eos tamquam inſigniter præter alios factos memineram:

[4] *Pellitur è medio ſapientia. vi geritur res.*
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
[5] *Haud doctis dictis certantes, [6] ſed maledictis,*

[7] *Miſcent*

1 EX. IURE. MANUM. CONSERTUM.] Ita Steph. Ed. at Vett. Edd. *ex jure manu conſertum.* Oiſ. Sed *manum* tuetur codex Reg. Petav. Lincoln. Et qui potuit vel meminiſſe vitioſitatis editionum, ſi vel ſolum Briſſonii Formulas inſpexiſſet?

2 *Vindictæ*] Rei Vindicationes. Vett. Edd. habent *vindiciæ*. Oiſ. Sic etiam iſte Optimus codex, quum in Lugdun. maj. ſit *vindigie*.

3 *Ex octavo Annali*] Mireris in ſolo Lincolnienſi ſcriptum *ex* XVIII. *annali*. Gronov.

4 *Pellitur è medio*, &c.] Horum maximam partem verſuum paraphraſim & explicationem exhibet Cicero in Oratione pro Muræna, quam adduxit doctiſſimus Columna pag. 145. unde illi iſta citatio relinqui ab Oiſelio debuit; & qui non iſta contulerunt? Scioppius adſcripſit [*Tollitur* Cic. pro Muræna & lib. 2. epiſt. ad Trebat.]

5 *Haud doctis dictis* &c.] Citat & Calpurnius Piſo, ubi agit de Adnominatione, quam Paronomaſiam dicimus: *Cicero ait: facie magis quam facetiis ridiculus. Sic Ennius: Haud doctis dictis certare, ſed maledictis. Pacuvius:*

—— *me*
Terit fames: pavore fama concutit,
Lapit cor cura.

6 *Sed maledictis*] Reg. Memm. Chif. Lugdun. Petav. *nec maledictis*. Et iidem mox *inimicitiam* quibus accedit in hoc Lincolnienſis, ut liquidam non eliſerit Poëta. *Gronov.*

[7] *Miſcent inter ſeſe immicitias agitantes.*
Non ex jure manum conſertum, [8] *ſed mage ferro*
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolidâ vi.

Quum hos ego verſus Ennianos dixiſſem: Credo, inquit grammaticus, jam tibi. ſed tu velim credas mihi, Q. Ennium didiciſſe hoc non ex poëticæ literis, ſed ex juris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & diſcas, unde Ennius didicit. Uſus conſilio ſum magiſtri, quod [9] docere me ipſe debuerat, à quo diſcerem [10] prætermonſtrantis. itaque id, quod ex Jureconſultis, [11] ex libriſque eorum didici, [12] inſerendum his commentariis exiſtimavi. quoniam in medio rerum & hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. *Manum conſerere* eſt, de quâ re diſceptatur, in re præſenti, *ſive ager, ſive quid aliud eſt,* [13] cum adverſario ſimul manu prendere, & in eâ re [14] omnibus verbis vindicare. [15] Vindicia, id eſt, correptio

7 *Miſcent*] Legendum fortaſſe,
——— *Sed maledictis*
Muſſant, inter ſeſe inimicitias agitantes.
Oiſ. Miſeret profecto. Quodnam enim iſtud tempus muſſandi? clamor & ſtrepitus ferri omnia peragit. Et pater tamen id ipſum in ſuo margine notavit ſub perſona Se. quem ſupprimit iuique Oiſelius.

8 *Sed mage ferro*] Scripti omnes efferunt aut *ſed magis errore rei repet.* aut *ſed magis errore rei petunt.* Hinc conſtare debet; Gellium certe ſcripſiſſe *ſed magi' ferro.* Salmaſius etiam adſcripſit *conſertant.* Gronov.

9 *Docere me ipſe debuerat*] Multum vexata verba. Nam Brixia edidit modo *quod docere me debuerat.* Id ita auxit Aldus. Gryphius anno 15[?]9 *quo docere me ipſe deb.* quum iſtud *me* neſciat Reg. Lugdun. ut Lincoln. *Gronov.*

10 *Prætermonſtrantis*] Id eſt, ultra monſtrantis. Utpote qui ipſe docendi laborem defugiens, & à ſe amovens, in alios iſtum rejiceret, & indicaret, unde Gellius, quod quærebat, diſcere poſſet. *Oiſ.* Verum pater adſcripſit [Reg. *præmonſtrantis.*] Id illi præbuit Lambecius, qui ad vulgaram vocem hoc annotavit, quaſi prout cetera, id quoque eſſet ex codice Regio. Non tamen aut Bourdelotius aut Salmaſius aut ego aut frater id deprehendimus. Certe *præmonſtrare* aliquoties uſurpavit Gellius. *Gronov.*

11 *Ex libriſque eorum*] Cod. Tornæſ. *quodque ex libris eorum.* Oiſ. Atqui hæc ipſa manus eſt libri Regii, & hinc Lugdun. maj. *id quoque ex jure conſ. quoque ex libris eorum*: quaſi ex ejus arbitratu foret *id quodque ex jureconſultis, quodque ex lib.* Gronov.

12 *Inſerendum his commentariis*] Hoc ipſum vel *inſerendum* ſcribitur in libris antiquis, prout hoc eſt in Lugdun. maj. & alterutrum ſolet in hunc ſenſum adhibere Gellius. Surgit tamen Jan. Gebhardus lib. 2 Antiq. c. 18. & propinat *inſerciendum.* Gronovius.

13 *Cum adverſario ſimul manu prendere*] Sic Vett. Codd. In Steph. Ed. eſt, *ſimul adverſarium manu prenderit.* In aliis etiam, *cum adverſarium ſimul manu prenderet.* Oiſ. Hoc poſterius vidi in Lincoln. noviique Aſcenſius. ubi id tuetur quoque Budæus. Et Stephanicum huc non pertinet. Quod editur, plane eſt ex ipſo ritu.

14 *Omnibus verbis*] Forte, *ſolemnibus verbis.* Alii hic legunt, *optimis verbis.* ut dicitur, optimâ lege, optimo jure, &c. *Oiſ.* Prius editur ab Briſſonio, adſcriptumque eſt in Salmaſiano exemplari neſcio cujus manu.

15 *Vindicia, id eſt, correptio manus*] Ita Ed. Stephan. In Vett. Edd. eſt, *Id eſt, vindicia correptio manus, &c.* Unde faciunt: *Id eſt, vindicia correptâ manu in re atque loco præſenti &c. fiebat.* Sed Stephanica lectio præferenda. *Vindicia* hic dicitur ex Leg. Decemviral. quæ poſtea etiam *Vindicatio* appellata. Fiebat autem Vindicia correptione manus in re, atque in loco præſenti auctore Prætore ex XII. Tabulis. Hinc eſt, quod Vindiciam Gellius interpretetur, correptionem manus. Et quod καρπισμὸς à Clemente vocetur; à Chariſio autem καρπιστία, quod manus brachiali caperetur, qui carpus dicitur, ut obſervat Turnebus Adverſar. lib 13: c. 27. unde & *aſſertor* καρπιστὴς, & ipſa *aſſertio* καρπιστεία exponitur in Gloſſis Philoxeni. Alioquin *Vindicia* etiam dicitur *res,*

&

reptio manus in re atque in loco præſenti, apud Prætorem ex duodecim Tabulis fiebat, in quibus ita ſcriptum eſt: SI. QVI. IN. IVRE. MANVM. CONSERVNT. Sed poſtquam Prætores propagatis Italiæ finibus, [16] datis juriſdictionibus, negotiis occupati, [17] proficiſci vindiciarum dicendarum causâ in longinquas res gravabantur: inſtitutum eſt, contra duodecim Tabulas, tacito conſenſu, ut litigantes non [18] in jure apud Prætorem manum conſererent, [19] ſed ex jure manum conſertum vocarent; id eſt, alter alterum ex jure ad conſerendam manum [20] in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profecti ſimul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in jus in urbem ad Prætorem deferrent: & in eâ glebâ, tamquam in toto agro, vindicarent. idque Ennius ſignificare volens, ait, non, ut ad Prætorem ſolitum eſt, agi legitimis actionibus, neque ex jure manum conſertum, ſed bello, ferroque, & verâ vi, atque ſolidâ. quod videtur dixiſſe, conferens vim illam civilem, & [21] feſtucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellicâ & cruentâ.

de qua controverſia eſt, ut definivit Servius Solpitius, referente Feſto Pompejo; qui & ipſe ait: *Vindicia appellantur res ea, de quibus controverſia eſt; aut potius dicuntur vindicia inter eos, qui contendunt.* In Gloſſis quoque Philoxeni *Vindicia* redduntur, *τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα.* Quod convenit cum priori Feſti interpretatione. A quibus etiam non abeunt illa Aſconii in III. Verr. ubi quid *vindicia* ſint hiſce verbis docet: *Lis vindiciarum eſt, cum litigatur de eâ re apud Prætorem, cujus incertum eſt, quis debeat eſſe poſſeſſor: & ideo, qui eam tenet, ſatiſdat pro præde litis vindiciarum adverſario ſuo, quo illi ſatisfaciat, nihil ſe deterius in poſſeſſione facturum, de qua jurgium eſſet.*

16 *Datis juriſdictionibus*] Budæus apud Aſcenſium citat *latis*. Sed & Scioppius notavit [ſ. *latis*,] qui etiam adiecit ſtatim *diſcendarum*. Gronovius.

17 *Proficiſci vindiciarum, &c.*] Vett. Edd. *Paciſci vindiciarum dicendarum cauſa longinquas res gravabantur.* Quod Turnebo lib. 29. Adverſar. cap. 33. non diſplicet, & Paciſci longinquas res, interpretatur, pacta vindiciarum longinqua in præſentia contrahere & obire. Sed melius & ſimplicius videtur, *proficiſci v. d. cauſa in longinquas res g.* vel ut alii, *ad longinquas res.* Oiſ. In longinquum rus vel longinquas oras. Sc.

18 *In jure*] ſ. *endo jure* .I. apud Prætorem. SEI. QVEI. IN. IOURE. MANUM. CONSERVNT. VTREIQVE. SVPERSTITIBVS. PRAESENTIBVS. VINDICIAS. SVMVNTO. Scioppius.

19 *Sed ex jure manum conſ.*] Delevi Oiſeliana, quoniam erant mera Briſſoniana ex libro v. Formol. pag. 375. *Gronov.*

20 *In rem, de qua ageretur*] Lincoln. *in rem de re agerentur.* Clariſſime apparet in ejus ſcribæ antigrapho fuiſſe *in rem de qua re ageretur.* Gronov.

21 *Feſtucariam*] Alludit Gellius ad *feſtucam*, ſive virgulam illam, quæ olim in libertatum vindicationibus adhiberi ſolebat, quæ etiam *Vindicta* vocabatur. De qua Boëtius lib. II. in Topic. Cicer. notat, *quod eſſet virgula quadam, quam lictor manumitendi ſervi capiti imponens, eundem ſervum in libertatem vindicabat, dicens quadam verba ſolemnia; atque ideo virgula illa Vindicta vocabatur.* Hinc meminerunt Plautus Milite & Perſius Sat. v. *Oiſ.* an deſcribens ex Aſcenſio?

Cap. XI.

Quid ſit ſculna *verbum poſitum apud M. Varronem.*

[1] P. Lavinii liber eſt non incurioſe factus. is inſcriptus eſt, *de verbis ſordidis*. in eo ſcripſit [2] *ſculnam* vulgo dici, quaſi *ſeculnam*: *quem qui elegantius*, inquit, *loquuntur, ſequeſtrem appellant.* utrumque vocabulum à ſequendo factum eſt: quòd ejus, qui electus ſit, utraque pars fidem ſequatur. *ſculnam* autem ſcriptum eſſe in Logiſtorico M. Varronis, qui inſcribitur [3] *Catus*, idem P. Lavinius in eodem libro admonet. Sed quod apud *ſequeſtrem* depoſitum erat, *ſequeſtrò poſitum* per adverbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum:

Per deos immortalis, nolite vos [4] *ſequeſtrò ponere.*

1 *P. Lavinii*] Forſan hic ipſus eſt, qui à Macrobio lib. 3. Saturnal. c. 8. *Lævinus* vocatur. *Oiſ. V. C. Plini.* Scioppius.

2 *Sculnam*] In hoc Oiſeliano ſculna quum nihil conſpiceretur, niſi quod de eo Voſſius jam monſtraverat in Etymologico, jungendo Gloſſas, Gellium, Macrobium, quibus Sarisberienſem addens Pontanus dedit Oiſelio pleniſſimam copiam, unde nihil doceret. Etiam Robertus olim Stephanus ſcripſerat ſculnam pro ſequeſtro veteres uſurpaviſſe, quaſi ſeculnam; quo verbo uſus ſit Varro: nec voluit tamen citare Gellium, a quo is Varro ſuppeditatur. Non enim credo reſpexit eundem locum, quem Barthius lib. 26. Adverſ. cap. 14. excitavit ex Nonio in v. Aurigatur, & Oiſelius quoque huc retulit, ubi nihil habet loci. Quum vero id jam ſcriptum ſit ab Rob. Stephano, apparet quoque nihil adferri ab Voſſio, quod vel memoratu dignum ſit. Quomodo autem potuerunt ſculnam & ſequeſtrum ſibi imaginari eſſe ejuſdem originis? Certe ſicut ſequeſtrum vel ſequeſtrem unde eximie clariſſime patet ad Tacitum lib. III. Annal. cap. 71. ita *Sculna* nequit probabilius deduci ab ſequendo, quam omnia verba reliqua has tres literas in prima ſyllabâ habentia, quæ ſunt admodum quam multa. Salmaſius etiam de modo Uſur. cap. XVI producit hoc vocabulum, ſed ita, ut in eo hæreat, nec pro more queat in eo exſpatiari, facturus id procul dubio, ſi origo patuiſſet. *Gronovius.*

3 *Catus*] Vide IV, 19.

4 *Sequeſtro ponere*] Plaut. Mercat. *Immo ſequeſtro mihi data eſt.* Scioppius.

F I N I S.

Con-

Conſpectus notularum vel ſuſpicionum ac variarum lectionum, quas ad oram exemplaris ſui ſcripſerat G. Scioppius uſque ad 14, 4, ubi in ipſa editione illis uti incepimus.

PAG. 1 A. GELLII. AGELLII, in duobus antiquiſſ. ec. Et ita in ſingulis librorum ſequentium inſcriptionibus.

3 vſ. 8 Feſtivitates inſcriptionum. Plin. in præfat. feſtiviorem titulum.

5, 1 Lectionis ſuæ. Malim: ſuæ, id eſt, variæ, ut τὶς ex præcedenti vocula adhæſerit.

6, 1 De ridiculis & περὶ. De ridiculis & ſalibus & περὶ.

10, 1 Morio. in otio.

32, 13 Poſticum refrigerantibus. v. c. poſitu refrigeranti.

33, ult. κυριεύοντας. v. c. κυριεύοντας, & ἡσυχάζοντας, & σωφρίτας.

36, 1 Theorematibus. theorematis.

2 Oblectantes. deblaterantes.

4 Ea quæ addidit. f. addidi. & mox ἀναγκαστος pro ἀγελαστος, & ἀνδραπωδῶν.

7 atraque. atroque.

ult. καιδαν. καιίας.

37, 2 ἔτως. abeſt.

5 ἀνακραυγάσαντί σοι ἐὰν τις κακόχολος παρασᾶς. ἀνακραυγάσης ἄν σοι κακὸς χόλος πῶς παρασᾶς.

6 λέγε μοι σὺ τοὺς θεούς. λέγε μοι τοὺς θεοὺς σοιον.

9 κατηγορούμενον μνήμησον. κατηγορούμενοι τί κοινόσεις. His ille &c. ut reliqua Græca abſint.

38, 1 adoleſcens. adoleſcens.

19 ſapientium. ſapientum.

ult. capitali. capitalis.

39, 2 conſultanti. conſultavi.

8 Hic autem. Et hic autem.

16 Et in quibus cauſis. tres primæ voces deſunt.

40, 18 ejuſmodi ſic v. c. non hujuſmodi, ut Stephanus.

41, 13 μη συμπρ. μὴν συμπ. & mox μέχρι τῶν θεῶν.

42, 3 munimentis. ſic v. c. non imminentis. utilitatum ratione ſolidatur. abeſt vox media.

43, 1 ſicuti magnum. ſicuti cum magnum.

2 τότῳ. τότε.

7 tempeſtivius. tempeſtive.

9 τύτυ. τῦτο f. τυτῖον.

44, 5 cauſa differendi. cum differendi.

13 tantum coercuit &c. tantum coercuit. Hunc, inquit, amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus. hoc odium ita, ut te nunc oderim, tamquam fortaſſis poſt amaturus.

45, 5 φιλίας καὶ ἀπεχθείας. φιλίαι ἀπεχθείαι.

ult. ſpectabat, aut. ſpectabat, & aut.

48, 1 tradunt, traditum.

2 & nimis. nimiſque.

4 quin parum vir ore. cum parum vir & ore.

49, ult. ἀγροικότερος καὶ ἄπειρος. ἀναφρόδιτος καὶ ἀπειρόκαλος.

51, 8 magis id eſſe. magis eſſe.

9 in illud potius. in id potius.

11 aceidere. accedere.

52, 5 cum tanta. f. tum tanta.

53, 3 Iſdem. f. His demum.

penult. adierant ubi neque. media vox abeſt.

ibid. eſſent quo. eſſent his quo.

ibid. cognitoribus. agnitoribus.

55, ult. In centeſimo quinquageſimo. in Cl. Rectiſſime. Nam Quadrigarius Claudii prænomen habuit. Vide lib. 2. cap. 2. & 19.

56, 2 duodeviceſimo. duodevigeſimo.

5 ſi hæ res. ſi eæ res.

58, 1 Numero. Num vero.

5 ut rationem. ut & rationem.

6 faciamus. facias. Tum vocibus autem & tamen lineolam ſubduxit.

7 modulamentis. modulamentiſque.

10 conſpectiuſque. completiuſque.

ibid. imperfectiuſque. inperfectiuſque.

13 oratione. hortatione.

60, 4 ἢ τάλαντον. abſunt.

62, 3 Eum qui. Tum qui.

8 Biennium. Suidas: κατασπᾷ τῷ χρόνῳ ἤσκησεν.

63, ult. comiſſationem. comiſationem.

64, 8 dabant. dabat.

ibid. fuerit. fuit.

9 quod re. quod jure.

verbo. verbo Romano.

κοινόβιον. v. c. ereononcito. f. contubernium κοινόβιον.

65, ult. viri noſtri. vox poſtrema abeſt.

69, 10 Cretenſes. Clemens Pæd. l. 11. cap. 11.

71, 6 præmonſtraſſe. præmiuiſtraſſe.

72, 1 Efferveſcente. ferveſcente.

18 πολεμεῖν. κινδυνεύειν.

73, 1 Veſtali. abeſt.

Item quæ. itemque.

74, 4 deverſantur. deſervierant.

5 niſi quæ capta. Ita v. c. al. mſ. niſi quod fertur quæ.

13 Papiæ. Popiliæ.

77, 5 QUIRITIBVS Q. VTEI. QVAEI f. Quiritium uti quæ.

6 FOUIT.

6 FOUIT. fuit. f. fuat.
78, 3 cum dicit jus pontificium diſcere noluiſſe. m dicunt deficere nol.
5 capiat. capiar.
81, 3 Elatenſium. mole attenifium.
84, 6 magnitudine. amplitudine.
86, 4 ſed &. ſed etiam.
14 ſtultam loquacitatem. n. ſtultitiam loquacem.
ult. hujuſcemodi vitii. hujuſce vitii.
87, 4 conveniant tamen convocari. conveniatis, cum convocari.
88, 1 ἀμετροεπῆ. ἀμετροεπῆ &
ibid. modo verba. verbaque.
3 ἀμετροεπης. abeſt.
5 volens loquax. volens aſcribit loquax.
13 λέγων. v. c. λέγων συγνιοτι. al. εὐθέσιν.
89, 11 λάλως appellatos. καταγλωσσοι appellantur.
90, 7 ἀγροιωτείν. n. ἀγροιοτείν.
93, 1 mille numero ſingulari. Multum falletis, Agelli. Subauditur Negotium ſive Res.
11 Hunc milli. I pro E, ſicut Heri & here.
94, 1 milli. mille. bis.
96, 9 Humanarum. rerum humanarum.
97, 1 quartodecimo Humanarum. quartodecimo rerum Humanarum.
3 proinde. petinde. al. Mſ. perinde atque Latinum prius factum eſſet.
98, 1 multa enim vetera. multa vetera.
3 Ἑλληνα. hellena.
99, 5 eſt dictum. dictus eſt.
ult. Memoria. Suidas in Ηροφίλα.
101, 4 appoſuit. appouit.
5 deuſſit. deurit.
102, 1 placide interrogavit. placide rogatus.
104, 3 trianguli. triangulæ.
105, 2 æqualiter. æquabiliter.
3 idem ipſe. prius abeſt.
ibid. triplicatur. terplicatur.
106, 1 ternio. triennio.
108, 1 inventum eſt nec eſt. inventum non eſt.
4 dilutaque. Ita v.c.
109, 4 hic illi ſupereſt. Etiam Suetonius ſic loquitur.
110, 7 ſimul ſunt. ſimul ſint.
112, 4 verumſi id. τὸ ſi abeſt.
7 περιέναι. περιστὸν etiam
10 & ſupervacuo. & vacuo.
13 ſupra modum. ſuper modum.
113, 2 At ne. Ac ne.
5 ἀκυροτερον. ἀκυρότερον eo.
114, 4 Nam neque. lib. 1. famil. epiſt. 33.
ult. ſenior. ſeniorum.
115, 10 cum in ſen. tum cum in ſen.
116, 9 illa ut. illa ubi.
10 defert quod audierat. abſunt.
117, 1 perveniunt. pervenit.
4 iſthæc. r. v.c. iſta hæc al. mſ.
8 niſi ille. præter ille.
10 prætextata. prætextæ.
118, 6 orcino. orcho.
119, 4 morte datu ſt. V. C. mortem aptus, vel adeptus.
5 Ludu'. luctus.
121, 3 factis caſtris. factis in opidi caſtris. f. in opidum e caſtris.
122, 8 jam diu. cum diu.
9 quæ jam audiv. quæ vel audiv.
12 incommodi detur. incommoderur.
123, 3 quaſi initus. quaſi inviæ, hoc eſt, initus.
124, 1 in ipſis. in ipſius.
8 obloquebatur. & obloquebatur.
11 diceret philoſophum iraſci. deceret philoſophum eſſe iraſci.
126, 2 firmamentum. firmandi.
127, 1 bello Peloponneſiaco imprime. belli Peloponneſiaci principiis.
130, ult. ἰχθὺν, ὕειν, multa. ἰχθὺν & ἱππον & multa.
ibid. citra. contra.
131, 9 Sigillariis. Lib. 5 cap. 4.
ibid. credebat. credebatur.
132, 11 Gabius. *Gavius*, & mox *Gavi*.
13 divinare. divinet.
ibid. judicem. judex.
ult. eum. tamen.
133, 5 dicit. didicit.
16 commodiſſime. commodatiſſime.
136, 9 γὰρ καὶ μωρὸς. κεκυρὸς v.c. Æſch. Phrygis. Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατὰ καίριον εἶπεν.
13 malitiæ. militiæ.
137, 11 nominari. nominatus. Macrobius lib. 6. c. 7. Ulpian. de evict. ex leg. Herennius. Et quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudaverat i. nominaverat, nominatimque citaverat. Et lib. 3 cap. 17. Ejuſque ſententiæ Ariſtotelem laudat auctorem.
ibid. enim. mſ. autem. al. aut.
138, 1 Epheſiæ. Epheſi. Exſtat nomen ejus apud Strabon.
ult. prætextæ. Nonius.
139, 1 obſitum. v. c. opoſitumque f. opſitum.
ult. omnibus. omnia, ut infra mox.
141, ult. aut Tubulo. aut C. Tubulo.
142, ult. τὸ δ. τὸ γὰρ.
145, 1 λέξεις τινῶν. λέξεις θηρῶν.
146, ult. donariis. donis.
147, 1 at. ac. Et in ipſo capite ſemper delet ſecundum s in *faviſſa* & *faviſſas*.
11 Siccium. Siccium habet Dionyſius lib. 4. Sed corrupte. Plin. lib. 22. c. 5 Sicinium nominat, & ita eſt in arg. num. Livius & alii. ibid. A.

Digitized by Google

ibid. A. Haterio. Aternio.
148, 4 populi. ſpolia. Val. Max. lib. 4.
150, 9 eoque. exque.
151, 3 annitenda. adnitenda.
13 id quoque nos. Idque nos.
152, 5 proficiſceretur. proficiſcebatur.
7 orare cœpit ut. orare quidem cœpit id ut.
153, 2 recte ille. recte quidem ille.
15 a minoribus. a junioribus.
155, 8 poſtoma. Eutrop. in Silvio.
17 Silvius ut. Silvius ita ut.
158, 4 Quære cur ita ſe. quære cur? ita ſe.
159, 2 συναιρέσει. ἀναλογίᾳ.
163, 2 argentum amoris. argent' amoris.
ſumpſe. ſumſe.
11 Reſcivere. Conjungitur cum fragmento lib. x cap. xxiv.
164, 10 παραδείσους. Plin. lib. 8 cap. 52
165, 1 cultos & v. cultosatque v.
8 μελισσῶνες inquit. Sic & Mſ.
10 μελισσῶνες. meliſſones.
166, 4 quiſpiam ex iis. abſunt.
12 quid hoc. quid etiam hoc.
167, 3 quinquatrus. Chariſ. lib. 1. quinquatres παραλείπεται.
ult. eſſe triquetra. eſſet & triquetra.
169, 5 ἀπὸ τῆς ἴω. ὁ ἀπὸ τᾶς ἀῦς.
170, 2 ἀργίσῃ. ἐργάσῃ.
171, 5 faciant; inter hos. faciant ternos.
6 cum meridie. cur meridie.
172, 1 Japyga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcentem eodem & ipſi. Ιαπυγία ipſius Apuliæ ore proficiſcentem quaſi finib. Apulia eodem quo ipſi ſunt. Sed & vocem *Apuliæ* ſubnotavit, quaſi ignorarent eam Mſſti.
173, 5 ἐφ' ἑαυτὸν. ἐφ' αὑτοῦ. Senec. lib. 5. Nat. quæſt.
7 Atabulus. Atapulus v. c. Quod τινὲς ἄττα βάλλει. Et Senec. dict. lib. 5. Atabulus Apuliam infeſtat.
174, 5 tertio libro. in libris.
ult. Eteſiæ. abeſt hæc vox.
anniverſarii. ſtati. Plin. lib. 2 c. 49
175, 1 Secundo ſole. Seneca dicto lib. 5
7 ac Poſidio. aut Poſidio. Poſidippo Suid.
8 atqui quum. neque quum.
ibid. nihil ſane. nimium ſane.
176, 1 at enim. Et enim.
7 Libitum eſt. Libitum &c.
177, 4 κατεργάσατο. κατηργάσατο.
7 μοι γυνή. μεγάλη ἡ.
8 ὄψιν ὤν. ὄψιν ὤν.
9 τί τὸ. τὸ δὲ ſ. τό τοι.
12 ὕσαι. ὗσαι.
178, 1 Διὰ. Δία.
2 παιδιχάριον. παιδισκάριον.

δὲ. δὴ καὶ.
3 ἢ ἀρ' αὐτοὺς ἀγάγοι. ἀρ' ἄν τις ἀγάγοι.
6 fere. ferre.
9 libere. ſ. liber.
10 privat. tu. privatu.
15 Venundarem. venderem.
16 voſtrûm. veſtrarum.
17 itidem. idem.
179, 8 Τοῦτ' ἔχει. Τοῦτ' εἶτ' ἄρ' ἔχει.
9 ἀφ' ὅλων. ἀπολλύοιο.
16 rogas. erogas.
180, 3 foris. toris.
6 patre. patrem.
13 pigra hæc. pigra iſtac.
181, 1 Ει μοντα ἀνατοχίση. ἂν ἀτυχήσῃ.
3 ἀνακατακόπτω. ἀνακατακόπτω.
4 ζητῶν μὲν, ἀνηρῶν δ' ἔχων. τῶν τῶν μὲν ἀνηρῶν ἔχων.
5 ἀγαθῶν ἡ. ἀγαθῶν δ' ἡ.
12 fortuna. cui fortuna.
185, 2 Lævius. Livius. ex Auſon.
ult. noniſque diebus. nonis diebuſque.
186, 9 feſtivis. feſtis.
10 HS milies. ſ. HS. mille.
11 divine. divi Nervæ.
187, 2 duo milia. duo *f-f* v. c.
12 itaque in. inque.
ult. & ab adſtringor. ad adſtringor. ſequens vox *tamen* ſubnotata eſt.
189, 7 tamen. abeſt.
8 mutuetur. mutuatur.
ult. differunt. dicuntur.
190, 1 ξανθὸς δὲ. ξανθὸς autem.
Φοινικὸς. ſed habere. Φοινικὸς habere.
191, 6 deſignandis. denominandis.
7 ſpadicis & phœnicei. ſpadici & phœniceo.
192, 8 Cedo tamen. cedo tum ſ. tu
10 Laſſitudinemque minuam. Minuamque laſſit.
193, 1 atrore. atrior.
2 unde ejus. unde ei.
194, 4 ἐπ' ἀρετῇ. ἐπ' αὐτοῖ.
9 mare. mane. & in altero verſu *mare* ſubnotatum eſt.
marmore flavo. ſ. marmor flavom.
13 flavo marmore. v. c. flavom marmor. ſ. flavom.
195, 2 in Hiſpania. ſ. Imp. & mox verbum *imperante* eſt ſubnotatum.
4 cœrata. ante legebatur: quæ rapta.
per ignobilitatem. ſ. per nobilitatem.
5 quæ eminus facie ſua. quæ vivùs faciem ſuam.
197, 7 συνέχοντα. συνέχοντα. Ιλ. Ν. αὐθ' ἵνα ἵππους Ποσειδάων ἐνοσίχθων

198, 4 rem opus. prius erat: rem remotus. V. C. rem motus.
7 non minus. non nimis.
10 liber. luber.
201, 3 ſuperſedent. ſuperſederunt.
11 levi &. levi plerumque &
202, 4 Hoc erit. Hæc erit.
204, ult. percerpſimus. præcerperemus. Sect. 26. probl. 39
205, 1 Cur Auſtro &c. uſque ad finem omnia abſunt.
11 diſcedeute. decedente.
ſirias. Sterias.
208, 1 habito. habiuto V. C.
ult. noctem in his. noctem his, apud Macrob.
209, 1 una. Macrob. uno.
210, 3 ejuſdem diei. ejus diei.
4 nocte uſque ad. nocte ad.
ult una. uno.
211, 1 ageudum poſt. f. agendum cum poſt.
2 magno. magnum. Lipſius ait firmiter ſe legere: *poſt meridiem ſolem agunt*. Putat *ſol meridies* priſcam phraſin eſſe, ſicut *ſol occaſus*. Sed iſte eſt puerilis ſolœciſmus. nam Occaſus iſte Priſciauo eſt participium verbi *Occido*, pro eo qui occidit, ſicut obitus, diſceſſus, interitus, potus, ſenectus. Lipſius ridicule putat eſſe nomen ſubſtantivum, ſicut eſt *Meridies*. Alii libri pro *ſole magno* habent *ſolem agunt*. lego: *poſt meridiei ſolem agunt*. Sol meridiei eſt, quem infra 158 ſolem medium. 159 ſolem meridianum - - - nonniſi poſt meridiem agunt.
ibid. egiſſe ex eodem. egiſſe & eodem.
ult. non dicuntur. non videntur.
212, 1 quando. quoniam.
3 legi. lege.
214, 1 Sedigiti. Sedigitii.
2 Accii. Actii.
215, 3 de illius. de ipſius.
6 Horas repp. Plin. lib. 7. cap. ult.
ult uterus. veter.
216, 13 quin Plauti. quin ea Plauti.
14 omnium maxime. omnium quidem maxime.
ult. arietini. Arretini.
217, 2 arietinum Arretini.
3 Marcus autem. Marcus tamen.
4 primo verba. primo Actii verba.
5 Gemini nec Leones. Geminei Leones.
ult. Commorientes ſed M. Acutici. Commorientes M. Actii Titi.
218, 1 ſcriptum eſt. ſcriptum &
6 eſſe ejus. ejus eſſe.
non tamen. neque tamen.
9 dictum. ſtilum.
13 mereationibus. mercatibus.
219, 13 eidem diem. abeſt prior vox.
ult. Claudio Aſello. lib 4 c. 17
221, 1 caſtus & perinteger. a ſtupro integer.
9 inquit, arboris. inquiunt arboris.
222, 12 circumſtantia. Maturum cenſ. f. circumſtantia maturum. Cenſ.
13 quadringentos ccc. Liv. lib. 22. Flor. lib. 2
223, 7 laudeſque egit. laudeſque agit.
224, 1 tum vultus. tamen vultus.
2 ægreque ſpirantem quod. atque quod.
225, 1 ſtatuis. fortaſſe hæc vox delenda.
5 Valerio. Laberio. Liv. & Flor. M. Calpur. Flamae.
10 ſatiſque angerentur. ſatis agerent.
12 amicus. medicus f.
13 & ſi. ut ſi.
226, ult. pretium. praemium.
227, 10 Gabius. Gauius.
228, 8 habendi ejus. poſterior vox abeſt.
13 Parthis. partibus.
ibid. deinde Antonium. deinde poſt Antonium.
229, 4 Gallia. Italia.
6 Gabius. Gauis.
8 ex uberantiſſimo. ex uperantiſſimo.
9 Græce. Græci.
230, 2 πλειάδες vocant. πλειάδας Græci vocant.
232, 8 graviſſima quæque. graviſſimos quoſque.
9 ſeptenariis. ſeptenarios.
ult. cubita l. h. ſ. ἑπτάπηχυ.
233, 1 pedes duodecim & quadrantem. f. fuit ſcriptum pedes XII = =, id eſt pedes duodecim & trientem. Aut f. ſcribendum pedes $\overline{XS}$. nam πῆχυς pro quo Agellius cubitum vertit, ſeſquipes eſt.
234, 3 putant. putat.
4 ſeptenarii. ſeptenario.
8 mortem oppetunt. Hippocr. in lib. de carnib.
10 terrarum. terræ.
235, 3 aliquantum. aliquam multos.
ult. oſtendit. oſtendi.
236. 3 oſtendit. oſtendi putat.
8 vulgatum. invulgatum.
14 Quoi ara Jetæ. Quod acietæ. al. Quod hac Jetæ. Suid. Vid. Ful. Urſin. notis in orat. pro Archia.
237, 9 verbis. verbo.
10 vel primo. abſunt.
238, 6 ὀρόνυ. ὀρυνῦ.
239, 17 vaſi. Vaſo.
240 19 hinc. hic.

22 M. Cato. M. etiam Cato. cap. 151
241, 1 ioſternito. incernito
2 digitum jam. abeſt vox poſtrema
242, ulr. ibi. ibidem
245, 2 ὀκτάμηνος γένεσις id tam. τὰ ὀκτάμηνα id tamen
ibid. tamque. tamquam
245, 5 ἐστιν οὐ Φαῖν. ἐστὶν ὂν καὶ οὐκ ἔστιν Φαῖν
ult. Parcis. Fatis
246, 6 Morta. Apulejus Mortua
247, 12 inter ſe. inter ſeſe
248, 16 καὶ ὅλω. ὅλον καὶ
249, 1 ſerius m. ſerius. ſepios m. ſepius
250, 1 Syracuſanum. Syracoſium
6 quem dixeramus. abſunt
251, 1 continuaſſet. concinnaſſet
252, 2 Gabius. Gauios
253, 1 quidem. abeſt
3 qui nondum. ſi nondum
7 utuntur. mutantur
10 ſcriptura. ſtricturæ
12 pedaria. pedam
254, 8 inceptabat. attemptabat
10 Gabii. Gauii
17 Gabius. Gauius
255, ult. doctor. dicior
256, 6 peneris & peniteris. abſunt
ibid. penoris. penuris
9 omne penumque. omne atque penumque
10 quid non? oam quis dijudicet. quid penum? qui dividet
ult. addiſcere. diſcere
257, 1 qui in venalibus. v. c. qui juvenalib. al. aoriquior mſ. venalib. Rectiſſ. Vide Livium de Cumano prætore, cui a ſenatu permiſſum, ut Latine poſſet vendere
2 tentant. cœprant
11 dicam ed. poſtulas. dictam poſtulas
ibid. quod noo eſt. media vox abeſt
ult. mihi præmandare. tibi præmaudere
259, 8 demonſtrandum. demonſtrandam
261, 1 Seio. V. C. Sato. F. Cato
2 quodque eſſet. quod non eſſet
ibid. cauſa apparatum. f. cauſa paratum
8 quæ ſint. quæ ſatis ſint
262, 7 VTEI. abeſt
263, 6 veluti cæcitas. veluti ſit cæcitas
10 ageretur. agetur
ult. diceretur. dicetur
264, 3 Sues autem. ſues etiam
4 ſteriles. ſterilæ
5 ſterili. ſterila
7 Sanam, putaſſet neceſſe: non oportere ajunt. ſanam putaſſet, neceſſe ajunt
8 appoſuiſſe. appoſſe
ibid. genitali in. ultima vox abeſt
265, 9 diſceſſuque. deceſſuque
13 læſumque. læſumve
ibid. qui non longe. qui natura longe minus
267, 4 quærendorum. quærundorum
268, 2 aſam. mſ. ædem. Feſt. aram
269, 1 ductumiri. ductutum iri
ibid. qui daturus. cui ducturus
4 ſpopooderat ſponderat. ita & v. 8
270, 8 contrariis religionibus. contractis regionibus
12 confeſſi eſſent. confeſſent
ult. reip. ceſſerat. P. R. ceſſerat
272, 5 PLACANDIS. placantibus V. C. f. placandis: is uti, vel ibus ori
ult. ROBIGVS ACCEDERET. Robiis ſuccederet
273 9 quæ quaſi. duæ quæ
10 ob id. abſunt
15 immolari. immolare
275, 4 ponatur, numerus claudus. promatur numerus clauſurus
6 conſideraor. conſiderat
276, 2 compilari quam venire. compilet, quam hoſtis vendat
277, 1 argenti factitaret. argenti facti haberet. Liv. Flor. Val. Max. lib. 2
ult. quod ejus gratiam dedignatus non eſſet. f. quod ejus gratia deſignatus conſul eſſet
28?, 5 immodeſta eſt. in modo extat
283, 3 alii rei. aliæ rei
penult. ἔχει αἰνίττεσθαι ἰδεῖν. V. C. ἔχει αἰνίττεσθαι ἰδεῖν. & in dextero latere ἰδεῖν V. C.
285, 2 ſubduceret .1. reſtringeret. Lævigaret .1. ſolubilem redderet
3 verba iſta. verba ipſa
7 ex Xenophilo. e Xenophilo
ult. docet. id docet
286, 5 κινάμωμον ἀπὸ χειρὸς ἔχεσθαι. Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς, ubi, κυάμων ἀπέχεσθαι.
287, 2 abſtinoerunt. abſtinuerint
3 Plutarchi. Lib. 8 cap. 2 & 3
4 τοιοῦτον ἄλλον. τοιοῦτον τινὰ ἄλλον
6 nonnollis. mullis
10 Callicleam. V. C. Chalidenam. Sed Laërtius Calliclen.
288, 4 eumqoe intelligenter. eum quem dili--
15 Iſchiacis. Iſchiadicis
17 Iſchiaci. ἰσχιαδικοὶ Gr.
289, 3 etiam idem Dem. etiam Dem.
ibid. λοιμῶν ἢ λοιμικῶν. ῥευμάτων ἢ λογικῶν
4 morſibus medicinam. morbis medicinæ:
290, 4 nonum. VIII
ibid. Conlectaneorum. Conjectaneorum

8 Manilix. Maniliæ, ut mox Manilia
291 12 exæquanda ſunt. dein. ſunt exæquanda. dehinc
292 13 locutos. elocutos
294 10 Subjicit hinc. Subicit huic
ibid. ſufferctus. ſuffercitus
14 coujice. conice
295, 6 fenoribus. n. Facinorib. & Nonius
11 icit ſed. icit facit ſed
296, 6 Per ego. Ergo
Sublimes. Sublimas
humidus. humidas
7 ſonitu. ſtrepitu
11 in Anchyſe. in Chryſe
promontorium. promuntorium
297, 6 dixerit quæque fecerit. dixit quæque fecit
ult. inſperabilem. v. c. inſpectabilem f. ſpectab.
298, 1 camus nunc. camuſque hinc
ult. Antiochenæ) Antiochinæ
299 4 allatum. illa tum
6 ſtatim diſcidit. ſtatim coram diſcidit
8 prædaticiæ. prædacæ
300, 3 capys. cato.
9 agebat. v. c. acebat. f. adigebat. 1. l. 7. c. 18. Livius lib. 43 1. lib. 16 c. 4
301, 1 uti mos erat. cic. de Orat.
302, ult. meus ſervus. meus nihil ſervos
304, 5 is inquit. abeſt prior vox
306, 4 Permanantibus. ὡς φάθο δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ
Κηληθμῷ δ᾽ ἔσχοντο κατὰ μέγαρα σκιόεντα. v. c. od. μ.
8 Bucephalus. Bucephalas
9 eares. chares
306, 8 deinde jam. domini jam
ſolario exſpiravit. ſolatio animam exſpiravit
10 Bucephalon. Bucephaliam. Plutarch.
307, 2 Βασάζοντας. ἀχθοφόρος. Suid. οὗτος πρότερον ἦν φορτοβαστάκτης. ἐντυχὼν δὲ Δημοκρίτῳ καὶ φιλοσοφήσας, ἐπὶ ῥήτορι ἐτράπη.
308, 7 pecuniam. Suid. μνᾶς ἑκατόν. Diogen. Laërt. 1x
310, 3 annos viginti & unum. Plin. lib. 2 c. 23. Quantas enim dimetiens habet ſeptimas tantas habere circulum duo & viceſimas
311, 12 multifariæ. multæ variæ v. c.
312, 8 querna. quernea
9 ſolitus ſit. ſolitus fuit
ult. eodem tempore. In nummo Aemilii Lepidi corona inciſa eſt querna, & literæ circum C. S. H. O. civem ſervavit, hoſtem occidit. Vidend. Val. Max.
314, 6 impulverea. inpulverea. ἀκονιτί
8 myrteam. murteam
315, Gabius. Gauius.

19 diffuſa eſt. diffus' eſt
ult. vocem &. vocem ciet
316, ult. & quaſi Roſcius. & Q. Roſcius
319, 9 Protagoram. Sextus Empiricus Coracem vocat
323, 2 Veiovis. Vedijovis, utroque loco. & 325, 2
8 item Jovis. itemque Jovis
324, 7 dicantur veſcum. dicantur veluti veſcum
ult. parte quæ. parte dicti quæ
325, 1 στρατικόν. κατὰ στῆσιν
326, 4 amoveantur Averruncus. amoliantur Aruncus
5 M. V. Marci Vinici
6 quin a proximis. quin proximis
328, 15 comprehenditur. comprehendit
16 quæ audiviſſe. quæ vel audiviſſe
ibid. fortaſſe a. fortaſſean
329, 11 Androclus. Ælian. lib. 7. de Hiſt. animal. cap. 4 Ἀνδροκλῆς.
330, 9 medio. 1. meridiano
12 commiſerantia. f. commonſtrantia
ult. manſuetus. manſues
332, 7 τὸ δρώμενον. τὸ ἤτοι ποιῶν
ult, vox eſt. id vox eſt
333, 10 Philoſophandum. Cic. 2 Tuſc.
334, 14 ſignificatione. ſignificatu ut cap. ſeq.
337, 1 id demonſtrabant. ea demonſtrabant
2 id eſt eorum. abeſt vox poſtrema
4 conſilio quaque ratione. ex Polybio
5 alacriores ad defendendam. alacriores inquit ad defendundam
6 faciendam. faciundum
339, 5 arbitris etiam Por-. abeſt vox media
ult. PATRI ENDO FILIO. cic. pro domo: Te eſſe interrogatum, auctorne eſſes, ut in te Fonteius vitæ neciſque poteſtatem haberet, ut in filio.
340, ult. neceſſe. neceſſum
341, 2 fuerit Capitoni Sinnio. fecerit Capito Sinnius
13 nam ſicut. Aut ſicut
ult. neque in Græca. Ariſt. tamen elenchis. dixit σολοικισμὸν & σολοικίζειν
Latina ſol. Latina lingua ſol.
343, 14 eſſe ſive ſimplex. eſſe & ſimplex
17 id quoque. vox poſtrema abeſt
344, 1 ego compl. ego jam n. compl.
347, 8 apta connexaque. apta nexaque
348, 1 ſuſtentanda. ſucceuſenda
2 condicenda. al. indic. f imputanda
349, 10 deinde rei. deinde fieri
11 illepide. inlepide
350, 4 διὸ ὑπὸ. διὸ καὶ ὑπὸ
13 Homerus ſapientiſſimus. hoc ſapientiſſimus ille
351, 6 quonam pacto: abeſt vox poſterior
355, 7 Higinus. Julius Higinus

penult. & ſi vim. ſed ſi vim
357, 6 Accæ. Macrob. lib. 1 c. 5. Plinius 44, 10
358, 10 Larentiæ. abeſt.
16 Pliſtonices. πλειστονίκης. v. c.
359, 8 utramque. utrinque
ult. Cn. Flavium Annii. f. C. Flavium
360, 6 at ædilis. abeſt prior vox. f. at ille. ut de cos. dictum ſit
7 cn. Flavius Annii. c. Flavius cn.
9 cn. Flavius Annii. c. Flavius cn.
10 ægrotum: &. ægrotum. Eo. Plin. 33
361, 5 ſectandam. v. c. navandam G.
363, 6 cn. Manlium. v. c. c. Manlium
20 deteſtandis. v. c. diſtintandis f. ſacris deiectandis lib. 15 c. 26 ſactorum deteſtatio &c.
365, 1 edundi. eundi
368, 13 verecunda. verecundia
cineii & Satyri. Ancii & Santræ
369, 3 illud. iſtud
10 modicis. inconditis. Tres primi verſus fini ſuperioris capitis cohærebant
15 meo judicio. abeſt prior vox
18 De me Lesbia: me diſperеam niſi amat. De me: Lesbia me diſpereat niſi amat.
19 quaſi non tot. mox depr. illi. quia ſiu tot. ea depr. illam v. c.
370, 8 Quam multorum &c. Quis P. Sulla mitior? multorum hic vitam eſt a L. Sulla depr.
371, 8 Idem Ennius. f. item Ennius
9 deprecor. deprecer
14 παραιτῦμαι. παραιτεῖσθαι
15 Licinio. cecina.
19 Laudibus. ita v. c. & n.
372, 10 Nicanor. f. Nicator
374, 10 æditiuoſque. æditumoſque.
376, 1 æqualem. v. c. ecquale
ei quam. & quam
6 dehortatur. de me hortatur
13 ῥαφῇ. vinctura
15 referatur. referretur
377, 15 Rhodienſis. abeſt
378, 4 infeſtique. al. inſenſi. f. inceuſi
7 Tiro autem Tull. Liv. lib. 45
379, 11 opus ſit. opus ſiet
380, 1 voluere. noluere
3 noluerint. noluerunt
4 quicquid. quidquid. antea legebatur quia quid
6 atque. f. atqui
8 privatim. inter noſtri nativi
381, 5 differendum. deferendum
13 voluiſſe. noluiſſe
382, 7 recte. recteque
ult. Merope. Meropa
383, 1 [illegible]
7 differendi. deferendi
ult. qualis. v. c. qui alio f. aliâs
384, 9 tandem eſt qui noſtrorum, quod. eſt tandem veſtrorum qui quod
10 æquum. æquom
14 mille nummis. nummi
385, 1 pecudum. pecuum
damni. damnas
4 tale erit. male erit
386, 14 modo. v. c. domo. mendoſe
387, 2 ſeorſum. ſenſim
12 autem. tamen
ult. mihi a lib. mihi & lib.
388, 7 non inquam. non enim
13 tanquam ſi. quaſi
390, 5 coronis. corona
13 populus ſua. populus ſuus ſua. Feſtus
ult. cum ſatis. quoniam ſatis. f. quo jam ſatis
391, 13 quos Græci. quas Græci
ult. inauritave. Nonius: inauditave
392, 2 μανήμως f. αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶ
5 ἀτελῆ. ἀτελῶς n.
penult. eſt affatim. affatim eſt
ult. volo. nolo. Rectiſſ.
393, 5 verſibus. verſibus dicebat
11 ſed hanc. ſed ſi hanc
13 verbis. omnibus
19 quas nos. legendum quas Non
21 autem longe primum. f. acuta prima
22 Odyſſea. Odyſſia
395, 10 παιδὸς, καὶ. παιδὸς (ὑάκινθος ἐκαλεῖτο) καὶ φωνήν. ψυχὴν
396, 1 τὸν ποθούμενον χρ. ἀμύξιν. τῶ ποθουμένου χρ. ἀμύξῃ
3 [illegible]
4 delfino amœnus. delphineromenus v. c. in alio amatus, ex gloſſa
17 Satyris. Saturis
397, 2 levi. leni
4 opponitur. apponitur
5 Aulularia. Ut ad mem. Aulularia. nunc enim eſt ut ad mem.
398, 8 Sic ergo. ſic igitur
400, 7 caupona. n. cauponula
401, 2 Ianitor rogat. abeſt vox poſterior
401, 4 conjuraviſti. conjuraſti
404, 9 in claſſibus. in quinque claſſibus
ult. infra claſſem. Liv. lib. 41. Q. Volumnius Saxa Tr. pl. legem tulit, ne quis heredem mulierem inſtitueret. Suaſit legem M. Cato. extat oratio ejus. Aſcon. in Verr. Voconius legem tulerat, ne quis cenſus, hoc eſt, pecunioſus heredem relinqueret filium &c. Apud Livium pro *Volumnius* ſcribendum eſt *Voconius*, & apud Aſconium *filiam*, pro, filium.

406, 5 Homero. Ἰλ. α'
407, 5 rapida Carneades. Cic. de Orat. Divina quadam celeritate ingenii, dicendique copia Carneades
408, 5 Varro in Satyra. M. Varro in Satura
409, 1 Tartesſia. Tarteſia. Ariſtoph. Βατράχοις. ταρτησία μύραινα
2 pectunculus. κτεὶς Ath. lib. 3
411, 6 Plautus homo. Plautus quoque homo
413, 7 Chryſio. f. Chryſe
414, 1 libram s. V.C. libram & ſelibram
ibid. Hos. Hoc 4, 10
415, 4 dictitaverant. dejeraverant
417, 8 DATA EST. EA EST
418, 5 Antiochenam. Antiochiam
ult. quam Nola Ora. Ora quam Nola V.C.
419, 3 novata. navata
penult. Ingere. inger
421, 15 Item. idem
424, 8 Qupſones. Eupſones
427, 2 conlinees. conlinies
14 ingenioque. ingenio
428, 5 interibi. interim ibi
9 cuicuimodi. V. C. cuimodi. al. mſ. cuicumque
430, 7 Macedoniæ. f. Macetiæ
431, 2 Muſa. menſa
433, 6 αἰνήτους. vel ἀέτειος
434, 3 plus cernant. plus res cernant
437, 8 Coſſicium. f. Coſſutium
445, 7 πεφιλαμένη. πεφιλαωμένη
446, 2 intelligendis. in legendis
450, 1 Corvinus. Corvus in lapid. Capitol.
4 & Appio conſulibus. & Appio Claudio conſulibus
9 grandia ingrediens. Hom. μακρὰ βιβὰς εἰς κραδίων δολιχόσκιον ἔγχος
451, 3 alis. V.C. alas. al. mſ. alias
452, 7 illud. abeſt
10 Planco. Plancio
453, 2 æquum. æquom
3 enim hoc. enim Cato hoc
454, 5 non quod. non quo
8 Punico. Pœnico
455, maxime. maximo
ult. quiesceterent pugnæ. facta. ita & mſ.
456, 5 accidere. accedere
6 ſpoliari. expoliari
8 ea congreſſio. eam congreſſionem
9 ſacta. factum
457, 2 ſtuder. ſtuderet
4 ſucceſſit atque. ſucceſſit, ne Gallus impetum icti haberet. atque Scal.
dein. deinde
5 concæſſu. conceſſu. Scal. concæſu
6 ne Gallus impetum icti haberet. delet Scal.
12 ne pugnaret. abeſt a V. C. & videtur ſcholion
460, 13 pernicii. Pernicios. Chariſ. lib. 1. 21
18 houeſtatis. V. C. honeſte tantis f. honeſtitatis
ult. Fautorem oſtendat. V. C. Faviſorem oſtendat ſe
463, 7 fuerat. fuit
464, 17 creatum ſeptimo) creatum conſulem ſeptimo
465, 10 Victoriæ. Minervæ. Plin. VII, 27
468, 4 deſtitutus. V.C. deſtitus. Varro: ſi eorum colla in furcas deſtitutas incluſerat. Cujac. 10. 24
7 Ferentini. Scal. Ferenti
469, 3 ſtuppis. Vitru. & Iſid. ſtruppis
470, 10 deſtitutus. deſtitus
472, 12 Bruttii. Græci Βρέττιοι
474, 2 Spiritum, & mox, flatu. V, in Vos pronunciatur cum ſpiritu ſeu flatu vocis
476, 2 Fabio Licino Anno Urb. 508 M. Fabius Licinus M. Otacilius Craſſus II Coſ.
480, 14 viceſimo octavo. cap. 50
483, 1 imperitiores. Imò doctiores
15 quæ mihi. Omnino legendum quam mihi
485, 5 prætentos. v. c. prætextus. al. mſ. prætentis
6 & de eo. & in eo
7 neque apud. atque apud
486, 6 exuit. v.c. exuiſſe. f. exuit ſe
487, 2 quas flaminicas. flaminicas quas. Vide Servium
3 Venenato. fortaſſ. vere nato. Scal.
ult. Scalas. Scalam
488, 1 κλίμακες appellantur. κλίμαξ appellatur.
7 album habet. habet album.
8 alba fieri. alba id fieri
492, 4 Luminibus. ſed aliter Plutarch. in libro περὶ πολυπραγμοσύνης
14 quem ſcripſit. quem inſcripſit
493, 5 fulgentis ſplendorem pecu. fulgenti ſplendore in pecu
6 volo elucificare. al. ludificare. Velo lucificare. Turn. luſcificare
ibid. ætati. ætatis
494, ult. Naucrites. Naucrates
496, 6 primore. primori
9 ἀλλ' οὐχ ὡς προσ. ἀλλ' ὡς ὄντα προσ.
497, 5 cephaleaque carne. v. c. cephaleaque à carne
498, 10 TR. Tribunus
15 noluiſſe uti. uſus eſt pro Roſcio Comœdo
499, 4 ut Ælius. Ita & mſ.
501, 13 φιλοσοφεῖ. φιλοσοφῇ
503, ult. reprehendendi cauſa. fortaſſis delenda
504, 2 genus ſapiant. v.c. aepiant, al. epotant.

505,

Digitized by Google

505, 4 fecit. facit
5 tætreque. vel inique
506, 2 die quinte &c. Macrob. lib. 1, 95. Agellius hic ſtrenue nugatur. Nam *die quinte* nemo Latinus dixit. Apud Pomponium legendum eſt ; *die quart' emoriar fame*. Cum Prætor dicit *Die noni*, aut Die genitivus eſt, & ſubauditur luce, ut ſit *Luce diei noni*, aut ſupplendum eſt *Solis*, ut ſit *Solis noni die*. Similis eſt ratio in *die priſtini*, *craſtini*, *proximi*.
9 POPOLOROMANO. Macrob. Poſt Kal. Jan. cap. 4 lib. 1 Sed male
507, 3 ſextus. f. *eſt tertius*
egi. f. edi
5 dare. v. c. dati. f. darier
6 cæna ſit cocta. Macrob. cænam coctam
10 cocta erit. conjungitur cum fragmento lib. 2, c. 19
11 iis. his
508, 9 & certe. NB. *& certe* eſt correctio ejus quod dixit, *Ut recordor*, ut ſignificet ſe non falli memoria Cic. 6. Att. 3. *Qui neque puer legit, ut opinor, & certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo*
ult. iiſque. f. inque
509, 3 rumices. Scal. romiceſtri, vel runcaſtri. In Varron.
4 Sibones. v. c. Sibynæ, al. ſibines
510, 5 Græci Ιούτοδας voc. Græci τρόπλας voc.
6 pontones, vætitiæ. pontones vetutiæ
8 cydarum. Κύδαρος Pollux lib. 1
511, 20 radit. trudit
513, 6 nam cum aliis. abeſt vox prior
reipublicæ. Rep.
7 omoium. omni
516, 16 multam quæ. multamque quæ
517, 4 Ateria. a Sp. Tarpeio & A. Aterio lata
6 ultra quem. ita antiquior mſ. al. quam
518, 9 non in comitio. f. in comitio vero & apud populum, diceretur
519, 10 aut ſeſe. aut ſi ſe
ult. exercitio. exercitium
521, 15 opulenti. f. opinati
ult. opulenti. f. opinati
524, 9 mecaſtot. Imo apud Plautum ſt. ult. Afinar. Argyrippus utitur Ecaſtor.
525, 10 apludam edit. apludedauir
526, 10 Eſt tricoſus. ſtricoſus, & prior vox abeſt
527, 2 Natus in Latio. Macrob. Sat. 1 quem vide
9 viris. libris XIII
528, ult. Aufejam. f. Sauſeiam
529, ult. præbent. uti in. præbent. uti ut in
532, 4 quoniam. qũ ſ.
535, ult. εὐεπιβόλως. eucpibolos
537, 6 opicus. opicis
538, 2 retanda. Omnino legendum cretanda, ſicut eradicanda
6 Gavii. Gavi
541, 10 quod & furandi. quod ex furandi
542, 4 alienum jacens. f. alieoum quid jacens. l. falſus 5 qui alienum D. de fur.
546, 3 eſt; ut eſt; & ur
naiionis, ſi. nationis eſt, ſi
11 Homeri. Iλ. π.
548, ult. delibatus. f. illibatus
550, 2 liqueat. liceat ſ. & v. c.
553, 3 cuncta maluſque & quæ bona. & cuncta malaque & bona
4 qui. quid
5 volup ac. voloptas
9 ſcitus. ſcituſque
commodus, verbum. commodus, & vir
10 Paucûm. paucorum
ſepulta, vetuſtas. ſepulta, & ſæpe vetuſtas
554, 10 alvi. abbi
colon v. c. κοῖλον. f. κοιλίας
555, 3 medela. medella
561, 15 admittendum. f. amittendum
564, 10 deſioiremus. deſineremus
565, 6 præter agr. propter agr.
8 M. Varro. Aliter lib. 6 ad Cic.
566, 7 Peregrinum. Suid. in Ακκιανὸς
567, 5 ſuppreſſius. repreſſius
571, 12 quam dixi. qua dixi
ult. quoniam. q̃m. v. c.
578, 5 qui. quin
584, 9 cominus. communibus
587, 4 ropices. Ita & Giph. v. c.
hyadas. ὑάδας v. c.
8 ſic quod ab. Aliter Cic. lib. 2 de nat. deor.
589, 4 Romæ inquit conſtat nuſquam aot cubat. Romæ inquit conſtat ſed & Athenis nuſquam autem plures cubant. Scal. nuſquam alicubi. Et vocem *inquit* ſubduxit linea.
592, ult. quidam. quidem
593, 1 triumvic. Triumvirum
597, 13 poteſtates. v. c. p̃tates. f. partes.
598, 5 aut ante. & aute
12 creandis. creatis
600, 5 proponere. promere
601, 7 verſus. Didymus in ἰδ. 1. citat ex Dionyſio Thrace.
604, 5 natus eſt ei M. n. abeſt vox tertia
cognomentum. cognomen
607, ult. hoc habilior. vocabilior
609, penult. gallicis, caligis
610, 7 gallicas, caligas. ut & ỿſ. 21
13 gallicis. caligis

611,

Digitized by Google

612, 7 Ted Anna Perenna. Te Anna ac Perenna
613, 1 Nerienes eſt. abeſt vox poſtrema
15 dare. date
614, 10 ita ſe. ita autem ſe
16 cuicuimodi. cuicumodi
619, 13 Item. ſ. idem
penult. rempublicam agier. v. c. rem pagier ſ. peragier
620, 16 placide. blande
18 prædæ monſtrat. prædæ demonſtrat.
624, 13 cum ſtudio. abeſt prior vox
626, ult. Proverbium. Ath. lib. 4
627, 24 ſtatura haud m. ſtatura non m.
aquilo ſt. æquali
25 ore parvo. abeſt vox poſterior
628, 10 ὑδρεκχυαι. v. c. ὑδροχυοι al. ὕδωρ χεῖν al. ὑδροχεῖν
630, 10 Mneſtheum. m. neſteum v. c. al. in neſtheum

F I N I S.

ADDENDA NOTIS.

PAG. 32 col. 1 ỳ. 5 *Jactatulum?* ut barbatulus Ciceroni lib. 2 ad Attic. ep. 14.

34, 1, 8 Poſt *impolita.* adde. Potuerant meliora diſcere ex commentario Iſ. Caſauboni ad finem Satir. VI. Perſii: ibi indolem & ſoritis & ἀνοχαίζοντος affatim clare promit.

35, 2, fin. *Primum librum*] Imo hæc quæ ſubjicit, hodieque leguntur in Arriani libro ſecundo cap. XIX. Sic igitur corrige: niſi ſi alia tunc diſpoſitio aurei illius ſcripti. Simul exple lacunas aliquot hic hiantes ex eodem Arriano in verbis Græcis, quæ a capitis Agelliani fine. Lipſius II Elect. 3. Locus Arriani exſtat libro II Diſſert. Epict. cap. XIX. Nec audiendi, qui alium tum ordinem fuiſſe dicunt, cum ex libro I citet Gellius: error vero auctoris ipſius facile eſſe poteſt, cum libri ſinguli ederentur & venderentur, de quo alibi. Barthius lib. 35 adverſ. cap. 7

37, 2, 5 Athenæus lib. XI. adde. Mireris, cur Thyſius acquieverit citationi Voſſianæ ex lib. I. cap. I. de Hiſtor. Græc. quum longe amplius de utroque agat libro IV ejus ſcripti cap. 5. præſertim quum iſtic etiam citet hunc ipſum ex Gellio & Arriano locum.

39, 1, 10 *Ad caſum tam ancipitem medendum*] Non ea ratio loquendi placuit Gellio, quia ſtatuit verbum *mederi* cum accuſativo conſtrui poſſe, ſed ut velit transferri in aliam prorſus naturam, prout talia plura habet Gellius, ut in ipſius præfationis initio dixit, *quando animus eorum interſtitione laxari indulgerique potuiſſet.* 7, 19. *jurejurando ſatisfacto.*

41, 2, ult. adde. Gellio tamen denegari nequit ſua loquendi norma, qui quum continue uſurpet, & ab Phil. Rubenio lib. II Elect. cap. 16 adoratum ſit, ex capite 25 hujus libri, quod exſtat in Rottendorfiano, id certe pro vero debet admitti, præſertim quum ea ipſa verba repetat quoque XIX, 1. *Hæc Epictetum ſenſiſſe atque dixiſſe in eo, quo dixi, libro legimus.*

56, 1, 24 in fine adde. Hæc quum tam ſæpe tamque multis monita ſint, & ſic tamen ſuſtinuit Phil. Carolus in Animadverſionibus pag. 131 citare (Quomodo etiam lib. I cap. 7 locutus eſt *in centeſimo quinquageſimo annali libro Quadrigarii*) incondite confuſa verborum ſerie, & certe Gellius nunc vocem ſecundam ac tertiam non fuit loquutus.

58, 2, 7 eligantiſſimus. Sic tamen etiam legendum ſe putare confitetur G. J. Voſſius, ut ſcribit lib. IV Orat. Iuſtit. pag. 27. ſed fruſtra

59, 1, 14 Diogene Laërtio & Eunapio q. e. d. ſ. Philoſophorum. adde, ut vix aſſequaris, quid voluerit Th. Reineſius in Variis Lectionibus pag. 127 Phocionem Peripateticum ex Gellio occinere non deſinens.

62, 1 21 adde. Sic tamen hunc Pythagoricum morem, licet adeo bene cognitum, ulterius per hæc ipſa Gellii verba cognoſci ex

ex ſe voluit Th. Stanlejus ad Æſchyli Agamemnonem, pag. 801

65, 1, 1 adde. Iſtud *jure* jam fuiſſe agnitum ab Rittershuſio ſcribit Cl. Schefferus in libello de natura Philoſophiæ Italicæ pag. 155, ubi res ipſa oſtendit, quam miſerabiliter ignorans iſtud Salmaſii eximium aberraverit, non tantum in offerendo abſque verbo Romano, ſed etiam inſpectando iſto [illegible] ſimul apud Gellium, ſimul apud Jamblichum.

72, 1, 17 adde. Alioquin hunc Gracchi impetum ita placuit appellare etiam auctori dialogi de corrupta eloquentia & Apulejo in Apologia, ubi Pricæus iſtos duos junxit.

80, 2, 14 adde, Similem in triplici hac hæſitatione moram potes diſcere ex Obſervationibus paternis lib. 4 cap. 25

88, 2, 18 poſt verbum *notavi*, adde, ut videatur dediſſe Gellius: *Salluſtius noſter imitari volens adſcripſit: loquax immo magis, quam facundus.* Neque enim iſtud verbum ſic meruit abigi & ſperni.

88, 2, 21 *Et modulata ſit*] Vehementer me commovit Cl. Grævius, quum vidi ab eo ad Heſiodi verſum 719 ita conſideraviſſe hunc locum, ut colligat aut Gellium non intellexiſſe, quid eſſet κατὰ μέτρον ἰοῦσα, quod non ſit modulata, ſed modum tenens, quæ coercet & reprimit effrenem loquacitatem, aut forſan ſcripſiſſe *& parca & moderata ſit.* Certe enim utrumque multum & grave eſt. Atque ego neſcio, an non ex tali nota hauſerit Prouſteus interpretationem, ſcilicet magni momenti, *& moderata ſit.* Neutrum certe in iſta nota pro ſano admittendum. Nam utique in loquendo & voce promenda modulari habet vim & originem ab eo, quod modus illi imponitur actioni, & quum hic modus non ſit affatim determinatus in eo ſolo verbo, quippe quod ad aliam quoque notionem transfertur, hinc Gellius curate & ampliter id facit per adjunctas voces *parca & modeſta.* Itaque quum ſic ſatisfiat defenſioni Gellianæ; tum apparet id ab viro docto ejectum non conſiderante uſum & ſtilum Gellii in uſurpando iſto verbo, quem auctor jam oſtendit ſupra in capite primo, *in reperienda modulandaque ſtatus longitudiniſque præſtantia.*

89, 2, 15 adde. Et ſane etiam ab Cl. Menagio hoc ſignificantiſſimum acumen vocis λάλος explicari debuerat, certe peti licet, dum ad librum VII. Diogenis Laërtii & Zenonem pag. 274 edit. Amſtel. largiſſime hunc locum citat ex priſca & corrupta lectione, & nihil interim adjuvat illud ſignificans in v. λάλος.

119, 1, 5 adde. Quod mireris tamen, ipſe Salmaſius ad Solinum pag. 1221 Orcbivum Theſaurum vocat & judicat eleganter ſic dici, proculdubio temere feſtinans; niſi quod elegantia iſta pertinere videatur ad ſubſtantivum ſolum; cujus tamen locum iſtum ante oculos fuiſſe Thyſio docet vel ſola mentio faviſſarum, quam inde opinor hauſtam ab eo eſſe. Interim ut Theſaurus ſæpe dicitur de aliquo ſubterraneo, ita certe Orcinus Theſaurus notare quoque poteſt ipſam urnam, non utique terris abditam, ſed in exſtructo monumento locatam.

122, 2, 16 adde. Quis vero perſuadeat ſibi Romanos tam fuiſſe variarum vocum confingendarum & in unius vocabuli faſciculum colligendarum aptos ſartores. Sunt hæc nimis ingenioſa & ideo aliena ab ſpecie veri. Simplicitas circumſpicienda eſt. Hæc docet inducias eſſe moras quanticunque temporis, quæ in tempus & ſtatum, quo vibrantur ac moventur arma, inducuntur, ut tamdiu ceſſent & quieſcant. Ut in amicitiam inducere genus minime liberale dicit Cicero ex contrario.

133, fin. *Cornutus Annaus*] Indignis modis in hoc capite & hoc viro lapſus fuit doctiſſimus Johnſius, dum pro certo ponit, quaſi Gellius in hoc loco aliquid ſignaret de morte ejus, ut ſcribat lib. 11. cap. 7 Hiſtor. Philoſ. pag 217 hæc verba (Tempus exprimit Gellius, qui l. 11 c. 6. Annæum Cornutum ſub Nerone occiſum eſſe refert.) Non video, unde ejus petendi occaſionem habere potuerit.

134, 2, 20 *Non laude indignus*] Recte viri docti hactenus curaverunt, ut ad Mſtos & primas editiones revocatus Gellius careret illo *ſolum*, quod medii interpoſuerant. Sed inſuper oportet ſcire, in MS. Regio exſtare *non laude dignum*, quaſi noluiſſet repetere ſyllabam, (ita enim frequenter in Gellio peccatum) quam fortaſſis antea non didicerat, quum Gellius forſan dederit *non laude dedignum.*

135, 2, 7 poſt verbum *probet*? adde. Rectiore citatione hujus capitis & convenientiore ad Virgilii locum utitur politus ille Douſa ad Propertii locum lib. 11. eleg. 26. *Quicunque & venti miſerum vexaſtis Ulyſſem.*

137, 2, ult. *A communi concilio Aſia*] Hæ quatuor voces agnoſcuntur ab ſcriptis, niſi quod miſceut *concilio* & *conſilio*, quod poſterius fere tenuerunt quoque editiones. Doctiſſimo Juicto quum ad Symmachi librum IV. epiſt. 46 res præclare cederet in ſtabiliendo *provincialium commune*, nimium progreſſus fuit, quum cenſuit etiam licere ſuſpicari Aul. Gellium nonne tantum ſcripſiſſe *a communi Aſia decretum eſt*. Id enim vetant libri veteres. Vetat ex Trogo Juſtinus, cujus exemplum eſt VIII, 1. Thebani Lacedæmonios *apud commune Græciæ concilium ſuperbe accuſaverunt*, pro quo Plinius dicit lib. xxxv, cap. 9. *Amphictyones, quod eſt publicum Græciæ concilium.*

141, 2, 31 poſt τὸ manifeſte adde. Hi vero tres tales ſunt, quos neſarios & impios vocat Cicero lib. II de Officiis c. 14, quos idcirco defendere illic vetat, ut operoſe demonſtrandum ſibi putavit Joſ. Mercerus ad Nonium pag. 197, quam tamen laudem viri docti totam Fabricio tribuunt.

146, 2, 33 lege, IV Hiſt. 53

148, 2, 37 adde. Eodem modo, quem adhibet Pater in ſanando hoc loco, uſus jam fuit Mercerus ad Fulgentii expoſitionem pag. 211. Interim ſatis ſecure creditur Vaticano, ut inde proferantur *ſpolia*, quum liber Regius aliique retineant *populi*, fuit & Brixiæ fuit editum: *Quinquies vicieſque populi militaria babuit multijuga*, voce ſcilicet per notam ſcripta, unde in dubium venit. Mihi autem negotium facit copulativa *que* annexa τῷ *vicies*, nec intelligo cui bono, nec etiam opinor ſic locutus nunc eſt, ut ſolet *duo & viceſimus*. Prouſteus retinet *populi militaria dona*, nec tamen exponit, qualia fuerint iſta, quæ concedebantur iis, qui ex provocatione victores exiſtiterant, quomodo deſcribit provocatoria. Hinc patet ſcripſiſſe Gellium *pholeris item donatus eſt quinquies, vexillis novies. Teſtimonia militaria bobuit multijuga*. Scriptum erat *vexillis* 9. qui numerus degeneravit in literam q. Et vexilla autem illuſtrat Lipſius libro v. dialog. 17. de militia Romana, & teſtimonia iſta ſunt cognita ex Suetonii Galba.

150, 2, 32 adde. *Dividus* autem a divido tuetur Salmaſius ad Vopiſcum pag. 369 qui diviſus eſt; quum *dividuus* ſit, qui poteſt dividi. Interim accuratus noſter Gellius debuerat ſcire etiam ab aliis Græcis dictum eſſe Μετὰ τοσαύτας μαίνεσθαι καλῶν.

160, 2, 35 poſt τὸ Latina adde. Sic etiam libro XIX cap. 1 Ζήνωνος *& Chryſippi*, quod habent editiones, etiam ipſe Stephanus, nec cur mutaretur, cauſa erat.

161, 2, 29 adde. Jamdiu autem G. J. Voſſius notavit hos verſus eſſe Leonidæ ſub perſona Epicteti, ſed ita deceptum Gellium eos Epicteti ipſius eſſe putaviſſe, libro 1 Inſtitut. Orator. cap. 4

169, 2, 34 adde. Brixiæ editum: *Tertius ventus eſt, qui*

172, 2, 22 adde. Cæterum olim edebatur *Japyga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcentem quoſi finibus Apuli eodem & ipſi nomine japigem dicunt*, neſcio unde. Et tamen aliter hæc conſtituentem videre potes Torrentium ad Horatii oden III libri 1, quod mitor ſine ulla cura codicis antiqui

173, 2, 35 ſcribe, ignotum, & citetur hic locus ab Creſollio libro III Theatri Rhet. cap. 5, in quo eodem eſt etiam memoria verbi ἐνδιατρίβω

192, 1, 33 lege, exigit, prout etiam G. J. Voſſius in Arte Grammatica lib. 3 cap. 26)

199, 2, 11 lege, ſatu. Et eodem reſpexit Plautus in Rudente: *In nervo mille hodie nidamenta congeret.*

200, 1, 4 *Fac amicos adeas, & roges veniant*] Dulciſſimum mihi accidit, quod notavi e Regio libro *fac amicos eas & roges ven.* cujus ſapor quum non bene perveniret ad vulgares librarios, accuſativum inepte adjuvare voluerunt.

202, 2, 18 lege, appellaviſſe, ut jam ad fragmenta Ennii obſervavit Columna ſuſque deque ob hoc vituperium ſecurus: ſed quem idcirco aliter pronuntiantem valde miratur Caſaubonus de Romana Satira pag. 150, quum ſint octonarii ſive tetrametri trochaici perfecti, niſi quod in prioris verſus fine ſcribendum metri lex admoneat *poſitum*. Quibus ſimile in Græcis tangitur etiam ab Menagio ad Diogenem Laërtium in Platone pag. 142 Amſtel. edit. quum

204, 2, 18 lege, dicit ὠθισμοῦ, & id citat ipſe Gellius lib. VII cap. 20. Sed non

206, 2, 22 adde. Quod & ex alio reſpectu explicat & firmat Paterna Vetus Pecunia lib. I cap. 1

208, 1, ult. adde. Alioquin commode poſſis: *iſne quem ea nox conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus. Et M. Varro &c.*

Digitized by Google

218, 1, 29 adde. Non invideo tibi, lector, conniventiam Salmaſii, qui plane ad hunc modum iſta citat in Plinianis Exerc. pag. 1222, ita ut prorſus hac Gellii regula, quam omnino non eſſe invictam demonſtravi, acquieſcat.

229, 1, 16 *Hebdomades vel de Imaginibus*] Cujus duplicis tituli cauſam docte exſequitur Juretus ad Symmachi Auctarium pag. 313, & præſertim illuſtrat caput Gellii, quod mox ſequitur, in quo auctor agnoſcit imaginem Homeri lib. 1 Hebdomadon, quod verum eſt, ſed Gellius pertinaciter illic manet in altero titulo, n. de Imaginibus.

230, 2, 19 adde. Κρίνος. Citavit hunc locum & explicuit τὸν κρίνον Grotius ad Martiani Capellæ paginam 275

250, 2, 3 *Qui σίλλος inſcribitur*] Menagius ad Laërtii librum III occaſione Platonis hunc locum recenſens obiter injicit ſe malle Σίλλοι.

253, 2, 4 adde. Prout ſuſtulit hunc locum citans in præfatione tomi 1 Antiquitatum Roman. Cl. Grævius, ſed quod miror, non veritus duplicare in præcedentibus τὸ *erant*, quod tam clare eſt vitioſum.

262, 2, 5 adde. Salmaſius licet ipſe etiam ex codice Regio adſcripſiſſet oræ ſuæ *ſcriptorum*, tamen id recte ſpectare non quivit aut noluit, adeo ut de Modo Uſurarum pag. 663 ponere iſtud non dubitaverit, prout edi videbat

265, 2, 17 *Sed hoc ſi ita eſt*] Sic auxit hunc locum prima patris editio, quum in prioribus omnibus τὸ *ſi* non haberetur. In quo ne turbes, ſcito ſic plane legi in codice Regio, ut idcirco audiendus non ſit Mercerus in notis ad Nonium pag. 198 jubens ſcribere *ſi hoc ita eſt*, qui ſane hanc ſuſpicionem ſuam adſcripſit quoque editioni Stephani.

266, 1, 32 *Quingentis fere annis*] Vix dubito, quin recte ſenſum hujus loqutionis perceperit Lambecius, ſed quem prave applicuerit. Videntur enim ſi non cautiones (quippe quas ex Sulpicio negat Gellius) utique actiones ante annum quingenteſimum V. C. fuiſſe, ideo ſcilicet exortæ, quia anno CDXLVI L. Antonius quam virginem duxerat, repudiaviſſe uxorem narratur, ut notavit ad iſtum annum Piglus in faſtis, quem ibi vide

279, 2, 34 adde. de religioſo: prout Cato de illis habuit orationem, quam exſtitiſſe patet ex citatione Feſti in v. Sequeſter, dum dicit *Cato in ea oratione quam habuit de indigitibus*, ut non ſatis caute Wouwerius ſcribat in Polymathia pag. 95 libros vel libru[m] Catonis de indigetibus laudare Feſtum; quale quid tamen non dubitavit imitari Voſſius, dum in Hiſtoricis Latinis pag. 108 hunc Maſurium norat ſcripſiſſe libros juris civilis, quo & illos de indigenis pertinuiſſe arbitretur; unde etiam apparet ei placuiſſe vulgatum, quod ſane retineri poteſt, ſed ibi aliena materia eſt religioſi.

285, 2, 25 *adde:* repugno] Itaque mirum non eſt prodi ſimile judicium ab Menagio ad Diogenem Laërt. pag. 370, quum ſoleat ample iterare quæ ab aliis dicta ſunt. Apparet.

287, 1, 17 καὶ καρδίας καὶ ἀκαλήφας] Cl. Schefferus in ſcripto de natura & conſtitutione Philoſophiæ Ital. pag. 147 quum has voces citaret ita ut omitteret poſteriorem copulam, labyrinthum ſibi ſtruxit, unde evadere non quivit, ut fateretur ſe neſcire quid in his verbis ἀκαλήφη faceret, aut quomodo ad partem animalis veniret, & ignorare, an Plutarchum bene Gellius, aut hic Ariſtotelem inſpexerint, ſimiliaque alia, tanquam Ariſtoteles & ex eo Plutarchus quum dixiſſent ſpeciatim qua parte carnis abſtinerent, nempe duplici illa, etiam potuerint adjicere de piſce iſto

288, 1, 10 adde. Immo iſtud *creditum* extat jam in vetuſtis editionibus, ut ipſa Brixiana, unde id non debuit ab Gellio averti ulterius

304, 1, 17, adde. Sane illa *fretamenta* in Mſtis optimis agnita videntur quoque ſubjicere, *ſi clamitant etiam*, *ſi æſtuant*, *ſi vocum*

323, 2, 3 adde. Sed hanc collationem Lucilii & loci hujus Gelliani accurate jam inſtituerat Cl. Seldenus de Diis Syris Syntagm. II. cap. 1.

325, 1, 19 Urſinus, eumque induſtrie imitata eſt editio nupera Vallantii, ſane ut obſcuret univerſam ejus teli rationem; quod quum prope manum ſit triſulcum & triſidum, in mucrone coeat in unum hamum. Hinc

2, 24 adde. Potuerunt tamen dubitare in perſcribendo iſto *humano ritu* Obſervationes ad numiſmata antiqua nuperæ, ubi de Abderitarum nummo agitur.

326, 2, 7 *Secundum eos proximum locum clientes habere*] Non aliter fateor legi in libris Mſſ.

Mſſ. Attamen ſi meminiſti, quæ teſtatus eſt pater de loco libri III cap. 6, & quemadmodum ibi allegentur Gellii verba ex capite ſecundo libri III *proximus eam noctem*, cauſam videbis dubitandi de prima voce, an non ſubjecta fuerit ab male ſedulis, qui ſenſum voluerunt acclarare, quum ignorarent Latinitatem: & quum mox adderetur *tertio*, putarunt præcedere oportere *ſecundum*. Certe enim plena omnia ſunt *clientes habere locum eos proximum*, atque adeo ſtatim ſequi poſt parentes, ut præferantur aliis cognatis. Hæc utique eſt locutio auctoris, qui libro XX c. I id ipſum ita efferit: *Sic clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quam propinquos*

328, 2, 13 adde *vel*. Etiam editiones priores habent *audiſſe*, ut hoc incrementum inane prorſus venerit ab Stephano.

344, 2, 11 adde. ſenſu. Ita enim modo habent priores: *Nihil eſt prorſus iſtis, inquit, inſipidius*. Brixiana vero: *nihil eſt prorſus iſtis inquit nihil imperitius*. Non aliter ac ſi cenſens Stephanus hanc varietatem niti codicibus antiquis, judicaverit ſic poſſe coire & conciliari. Sed negant noſtri Mſſti.

345. 2, 17 *Id eſt, naturane ipſa rerum*] An ſit exemplar ſcriptum, a quo iſtud *ne* ut Gellianum nobis tradatur, perinde ut ſit ab editis, equidem ignoro, ſed & ab Regio & ab Lincolo. ſcio id ejurari, & repelli ab genuinis, quum & poſterior offerat *idem natura ipſa*, ſicut Aldus quoque edidit *Idem naturane ipſa*. Certe etiam de Morelli codice id annotavit Bourdelotius. Apparet igitur repetitionem ſimilium literarum negligenter omiſſam, quum perſcribi debuiſſet, nocuiſſe huic loco, quem ita reſtitues, *id eſt, ſi natura ipſa*.

355, 1, 6 *Quæ aut opportune prævolant, aut idoneas ſedes capiunt*] Hæc omnia ſunt verba Higini, cujus reprehenſionem his verbis conſiſtere & inde colligi ac procedere ſcribit Gellius. Et tamen nuper in Obſervationibus in Callimachum pag. 628 de avibus boni ominis dictæ, quales, ut de iis Gellius l. VI. c. VI, *aut opportune prævolant aut id. ſ. c.* Non oportet iſta ſic confundi, præſertim quum ob iſta ipſa Higinus arceſſatur ineptiæ. Similiter quum in fine capitis ſcribat Gellius ex ore Erycii Clari, cui præpetes dicit viſas eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellaverit, quoniam iſtas potiſſimum augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ prævolarent; ibidem pag. 634 videas dici (pro auſpicatis apud Græcos Romanoſque aves juxta Gellium l. VI. c. VI. *quæ ingentibus alis patulæ atque por. præv.*) Non omnino horum Gellius auctor edi debet.

378, 2, 23 *reprehenſuris*? quod jam olim propoſuit H Stephanus ea perſuaſione, ut hanc ſuam emendationem a quoquam reprehenſum iri non putaverit pag. 162

383, 1, 7 Χρὴ καί σε μίλλειν] Sic eleganter Oenomarchus Sophiſta fingit amatorem ſtatuæ puellaris illi inter alia dicentem: ἔχεις δὲ καὶ φωνὴν μέλλουσαν αἰεί.

383, 2 14 adde. Sed calamus videtur decepiſſe, quia in Regio prorſus legitur *viri ejus qui alio fuit*. Unde commodius reſtitueris, quod etiam neceſſarium exiſtimo *ac non viri, & ut qui alius, fidi*.

390, 1, 21 addo. Hinc Brixiana exhibet *quoniam ſatis viſus ē luxiſſe*, certiſſimo indicio alterutrum e ab ipſis in Mſ. non repertos. Cæterum Priczus eſt, qui teſtari ſuſtinuit ad Apologiam Apuleji pag. 50 in antiquis quidem & melioris notæ codicibus exſtare *cum luctum quoniam ſatis eſt viſus eluxiſſe*. Crede ſi placet; perinde ſcilicet, ac quum ibidem pag. 78 ex Gellii hoc loco citat *adſeverate aſſitabat*.

393, 1, 18 adde. Cæterum progredi oportet in declaratione codicis Regii, cujus tota lectio hæc eſt: *Sed ſi hanc particulam ſemper cum intentionem ſignificaret, acui putavit, non id perpetuum putavit*. Quod egregium & integerrimum erit, ſi leniter mutando habeas *ne id perpetuum putarit*.

427, 2, 21 adde. Et autem tota hæc explicatio jam edita ante Lipſium, prout integram expreſſerunt Brixienſes, qui mox etiam dederunt *quod hoc in loco Qu. Claudio dicitur*, quum in Reg. tantum exſtet *quod hoc in loco Claudio dic.* Sed alii interpoſitam habent præpoſitionem *a*. Peſſime interim degenerarunt noviſſimæ repetentes voculam *in*

441, 2, 29 adde Etiam Salmaſius in Hyles Jatricæ capite XXI. retinet, quod viderat legi in ſcriptis.

442, 1, 32 adde: *detonatam*, prout id quoque novit Cl. Juretus ad Symmachi Epiſtolas in Auctario p. 323.

455.

450, 1, 18 adde. Quod ut ſatis ingenioſe excitatum eſt, ita tamen melius erit non uti, quum iſtud adverbium non ſit habendum pro ſupervacuo, ſed afferat ſuam Venerem, quam oſtendere jam conatus fuit Gruterus in libro VII. Suſpicionum cap. 7

453, 1, 26 adde: margine Pariſinæ Vaſcoſani anni 1536, cujus eodem exemplari & ipſe uſus fuit & poſtea Bourdelotius, prout etiam in Salmaſiano exemplari ex Nonio hanc mutationem alius appoſuit. Immo iſtud *famoſus* jam in Gryphiana anni 1539 & Pariſina anni 1584 occupavit margines. Sed ut appareat ratio Thyſii ita perperam nunc ſcribentis cum patre meo, ecce chartulam ipſius manu ſcriptam, quæ mihi in manus venit. (Clariſ. & Optime collega, ſi quid annotaveris ad cap. 25 lib. 10 Agellii, rogo pro amicitia noſtra ut mihi communices. In commemoratione navium ultima editione habes *ἐπακτρίας* & *ἐπακτρίδας*, quæ in Editionibus aliis non inveniuntur. an noſti in MS. ita haberi? *ἐπάκτριδας* & *παρωνίδας* emendat Turnebus. Nuſpiam etiam Cattæ, ut in cæteris Editt. legitur, apparent. Vale Vir Præſtantiſſime. Tuus totus A. Thyſius.) Nec ſcio quid reſponderit. Sed pater

ibid. ult. præbuerit. Multis locis tali ſenſu uſurparunt fabulam, colligente, ut ſolet, Pricæo ad Apuleji Apologiam pag. 157, ubi vides *inquinatam fabulis*, *in nullam incidiſſe fabulam*, etiam *domus mea famoſa fabula*. Sed & ad Theophraſti Characteres producit ex Gloſſario Caſaubonus *ἀδολέσχης fabuloſus*. Ut igitur *ſuſpicioſus* etiam de ſuſpecto, ſic cur *fabuloſus* non poteſt ſimiliter paſſivo ſenſu dici, prout in Gloſſis activo? Colerus autem de illo agit in Parergis

ibid, 2, 31 *ſoporibus*. Etiam Salmaſio probatur iſtud muſtum ſomniculoſum ad Solinum pag. 842.

456, 1, 22. At Thyſius iſtud *inclamat* adſcribit Carrioni & Lipſio, quum id jam exſtet in editione Brixiana.

463, 2, fin. adde. Iſta ipſa diſticha etiam locata ſunt poſt hoc caput ab Brixienſibus.

465, 1, 4 aliqua. Unde ſi probabilitatem ſectari placet, equidem ſatis commode videri poſſet vulgata lectio exſtitiſſe ex his Gellianis corruptis, prout nunc habemus *principio lib.* 11, id eſt, undecimo, quæ vox ob aliam ſimilem ac ſequentem male accepta fuit.

472, 2, ult. ſacere. Patet hinc Bruttios ab Romanis fuiſſe habitos peſſime, & ad miſerrima miniſteria dejectos. Itaque ſicut nunc verberantes Bruttianos audimus, ita & *gerones Bruttianos* ſervavit Fulgentius in Expoſitione ſerm. antiq. etſi & prave intelligat, nec auctorem fateatur, ut vulgo bajulos fuiſſe ſuſpicer.

492, 2, 10 pag. 108. Immo Brixienſes clare jam habent *luxumque & popinationem*.

494, 1, 1 *Græcia* vel *Græca*.

497, 1, 32 Adv. 21, quem citans Pricæus ad Apuleji apologiam pag. 104 ſcribit in Gellii MS. *Æterna* ſe legiſſe Turnebum dicere. Mirum

2, ult. adde. Sane etiam potior ſeries verborum hæc eſt: *iſta enim omnia vocabula cenſentur continenturque rogationis principali genere & nomine*.

498, 2, 17 Vallenſem, & Jo. Brodæi ad Anthologiam lib. 1 pag. 163. Sed inter quos vel primus nominari deberet G. J. Voſſius, quia licet inter extremos arrepat, tamen quaſi unus & primus foret, acrior Gellium invadit libro IV. Inſtitut. Orator. pag. 17.

550, 2, 13 Sed & hunc loquendi modum annotabat Pricæus pag. 8 ad Apuleji apologiam.

574, 1, 5 In mente Quippe ut poteſt aliquis ſcriptor hiſtoriæ variarum orbis partium excedere tempora & in una regione conjunctim narrare res, quæ per plures annos geſtæ ſunt, quia ſic præſtat, quam eas divellere per annos ſingulos, prout inſtitutum ejus poſcebat: ita id ipſum concipi quoque poteſt de una æſtate & certis menſibus, dum ſermonem de hac regione habitum includunt res unius aut duorum aut trium menſium; at mox transgreſſus ad aliam gentem extendit ſe nec deſiſtit, niſi univerſam æſtatem & ſic ſex aut plures menſes explicaverit. Certe convenientiora Pricæo erant Taciti verba libro VI annal. cap. 38. *Quæ duabus æſtatibus geſta conjunxi, quo requieſceret animus a domeſticis malis.* Adde ex eodem XIII, 9. Et ſcio

576, 2, ult. ad Attic. 8. aut infra 13, 18 *Non brevi antiquior?* 10, 26. *Nimio confidentius.* Sic & apud Plautum *nimio celerius*, *citius*, *dulcior*.

81, 2, 8. Supplens. Sed neque G. J. Voſſio videtur ruſticum adamuſſim exprimere, quod Græcis *βάρβαρον* dicitur, & barbarum non.

non tam notare ruſticum, quam extraneum & peregrinum, quaſi ſermone utentes nec intelligunt nec intelliguntur, prout diſputat in principio operis de vitio ſermonis. Gellius tamen jungit 19, 9 *barbarum & agreſtem*.

584, 1, 18 Sapientes, quo etiam alluſit 17, 5, & oſtendat

586, 2, 17 multiplex; & poterunt his adhiberi Salmaſiana in Exercitat. Plinianis pag. 954

598, 2, 29 comitiis. De quibus quum hic locus ſit admodum conſpicuus, fieri non quivit, quin identidem inſpiceretur ac citaretur ab illis, quorum iſta cura fuit ut Comitia Romana noſcerentur, Sigonio & Gruchio, qui quum ſimpliciter hunc locum adducerent, offendit in eis legendis Latinus Latinius, ut pro voce *juſtius* legendum eſſe *jus* arbitretur, ut licet ſic habeant omnes codices, detrahenda ſit tamen ſyllaba, quæ per negligentiam adhæſerat, *ſed jus curiata*. Iſtud poſterius non videtur tam certum firmumque, quam prius, & dum omnes codices ita habent, periculoſum eſt inde aliquid delere. Quin tu crede ſcriptum eſſe *ſed jus illis curiata datur lege*.

605, 2, 5 *Laudationes funebres*] Hæ plurimum ad hiſtoriæ cognitionem proderant. Verumtamen cum in iis multa falſa pro veris affirmarentur, quo familia fieret illuſtrior, magna inde confuſio & varietas mendaciorum orta eſt in hiſtoria, ut teſtatur & queritur Livius lib. 8 in calce, & Cicero in Bruto; *niſi quem Appii Caci oratio hac ipſa de Pyrrho & nonnullæ mortuorum laudationes forte delectant, & hercules hæ quidem exſtant. Ipſæ enim familiæ ſua quaſi ornamenta ac monumenta ſervabant & ad uſum, ſi quis ejuſdem generis occidiſſet, & ad memoriam laudum domeſticarum, & ad illuſtrandam nobilitatem ſuam; quanquam his laudationibus hiſtoria rerum noſtrarum eſt facta mendoſior*. Porro Plinius lib. 7 cap. 11 teſtis eſt liberorum M. Catonis Cenſorii alios Salonianos, alios Licinianos eſſe dictos. Henr. Valeſius.

631, 2, 10 res falſa fuit

19 Lapitharum. Sed neque propius diſcedentem ab Gellio Jan. Gebhardum audiri fas eſt in Crepundiis 3, 1 interpretantem de viliſſimo; nam canibus intrito furfuraceo pane vita. Non ita ſemper, non ita dicitur in Evangelio, nec ita carnibus & variis earum calloſis appendicibus illic parci quotidie videmus

657, 1, 18 *Per quos m. m. ſenatus haberi*] Sed & Tribunis Celerum licebat ex lege populum convocare, ut docet Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 4 pag. 272 & — in oratione illa Junii Bruti. Henr. Valeſius

671, 2, ult. *Sed qui tantum legerit*] Veriſſime agit Gellius, dum talis generis erratum eſſe ſcribit, ſed tamen etiam Paulo Manutio in capite ſecundo de Senatu Romano placuit admonere id ab Gellio notatum eſſe, quum profecto tantillum ſatis eſſet ita ab Gellio inſignitum, ut lector Tullianus in eo non laberetur. Videtur autem Ciceroni id obveniſſe, quod verſiculos ſuos memoriter recognoſcens, quibus olim partes Homeri verterat (vide lib. 5 Finib. cap. 18) ab ſecundi verſiculi ſpecie ſit deceptus, quaſi in eo aliquis gloriaretur fore, ut utique ſe Hectoris, ducis maximi & præcipui, gladio cæſum poſteritas agnoſcat, ut apud Latinum poetam *Æneæ magni dextra cadis*. Hæc ſolita & occurrens paſſim conſolatio videtur eundem, qui ſecundum verſum pronunciat, quoque ſimulare, quaſi tertium verſum dicat, ita ſibi blandiens, tanquam qui hanc inſcriptionem de victore legat, dicturus ſit pariter ei ſatis gloriæ ſic contigiſſe, quod ab Hectore ſit occiſus, unde colliget eum fuiſſe talem, quem Hector ſuo congreſſu fuerit dignatus. Quæ etiam cauſa fuit, ut Tiro nequiverit quidem, etſi vidiſſet, id corrigere, quum materia præcedens foret talis generis, ut ſi quid corrigere inſtitueret, diſparia omnia fuiſſent futura. Itaque ſatis eſſe opinor à Gellio id indicatum.

677, 2, 22 notatum. Interim illi, qui nonniſi ad tertium exemplum accedunt, ancipites male & inſcite hærent, dum alii eligunt *frons*, alii *fons*. Quod

681, 1, 20 delendum. Abeſt & ab editione Brixiana. Abeat

2, 4 Lipſius, cui hæc conjectura oborta eſt ex citatione Homerica 15, 12 ἰλίγγιγγα ζώντας, vocem

695, 1, 6 jungere. Et voluit aliquo modo exprimere Latine Homericum Iliad. β, 207. Ὡς ὅγε κοιρανέων δίεπε στρατόν.

715, 2, 19 *deliquere*, prout plane vides editum eſſe ab Brixia. Quod

719, 1, 9 Scipione apud Macrobium lib. 11 *conſiſtere*

737, 1, 35 *Municipes ſine ſuffragii jure Cærites*] Municipia ſine ſuffragii jure Livius lib. 8 pag.

Digitized by Google

pag. 225 & 226 civitas ſine ſuffragio data. Fundus autem factus qui populus dicatur, docet Feſtus in v. fundus. Cum enim populus quidam ſe dedidiſſet populo Rom. ejus populi ager fiebat populi Romani, ut dicit Livius lib. 7 pag. 208 & pag. 252, & populi Rom. is fundus fiebat, id eſt, autor ſeu *βεβαιωτὴς* deditionem ratam ac perpetuam fore. Sic Senatus autor fieri dicitur. Sic venditor in jure autor appellatur, unde autoratum venit, & Cicero in ea pro domo: nemo civis Rom. aut civitatem aut libertatem poteſt amittere, niſi ipſe autor factus ſit. Plautus in Trinummo: *nunc mihi is propere conveniendus eſt, & quæ cum ejus filio egi, ei rei fundus pater ſit potior eo.*

745, 1, 20 *Contigit. Delphinum repente* &c.] Locus peſſime diſtinctus, quem ſic inſtaurabis. *Sed (novum & mirum & pium facinus) contigit Delphinum repente inter undas adnaviſſe, fluitantique* &c.

789, 2, 16 componere. Immo in hac voce adeo ſunt firmi, ut nemo cogitet *incompertum*, quod tamen videri poſſet Gellius dediſſe.

809, 1, 18 docuerunt, quum interim iſta ſic denſa confirmatio τῦ *quanto* probabiliter commovere nos poſſet ad cenſendum ab Gellio veniſſe *nimio quanto*, ut notum eſt Plautinum *multo tanto*.

810, 1, ult. conſtaret. Id quum jure exigam, tum non dubito fateri hanc me opinari ſolam eſſe manum Gellii, more aliorum comicorum, qui ita dixerunt *noſque noſmet perdimus, nos noſtri pœnitet.*

817, 1, ult. Cato, ſi diis placeat, aut certe illis, qui hæc ita conjunctim poſuerunt, hoc eſt, omnes, qui hunc locum tractarunt, videri

2, 11 præferenda; unde illam adoptavit Jo. Kirchmannus lib. 2. de funer. Rom. cap. 6

824, 1, 11 jam alibi ſimiliter fuerit

831, 2, 7 *ſentina ſatis agentibus*

880, 1, 12 Lambecius. Nec tamen credidit poſteritas unam talem hirundinem poſſe ver conſtituere, præſertim quum MSSii non conſentirent, nec ipſe Gellius, quippe quem reſpicere Pricæus debebat dicentem lib. 1. cap. 2. *Atque ibi tunc quum eſſemus apud eum in villa.* 14, 2. *Tunc ibi amici mei -- Viri exercitati. -- non ſedendum diutius ac nihil eſſe dubium dicebant* &c.

F I N I S.

INDEX

Digitized by Google

INDEX SCRIPTORUM
GRÆCORUM LATINORUMQUE
AB
A. GELLIO LAUDATORUM:
Prior numerus librum, poſterior capita libri deſignat.

A.

L. Acceius 14, 1
Atreo 13, 2
Didaſcalico primo 3, 11
Neoptolemo 13, 3
Pelopidis 2, 6
Pragmaticis 20, 3
Sotadicorum primo 7, 9
M. Acceius Pl. 4, 7. 18, 12. 19, 8
in comœdia 1, 7
Amphitryone 1, 7
Aſinaria 1, 22, 7. 17. 18, 12
Aſtraba 11. 7
Aulularia 3, 14. 7, 9
Bacchidibus 3, 14
Bœotia 3, 3
Caſina 1, 7
Ciſtellaria 3, 16
Clitellaria 7, 7
Epidico 4, 6, 17
Epitaphio ſuo 1, 21
Freto 3, 3
Menæchmis 3, 14. 18, 9
Milite glorioſo 15, 15
Moſtellaria 20, 6
Nervolaria 3, 3
Perſa 5, 21
Pœnulo 11, 18
Pſeudolo 20, 6
Rudente 9, 12
Sticho 7, 17
Trigeminis 7, 9
Trinummo 17, 6
Truculento 11, 21
Ælius Meliſſus libro de loquendi proprietate 18, 6
L. Ælius Stilo Præconinus 2, 21. 1, 3. 5, 21
commentario de proloquiis 16, 8
C. Ælius Tubero 14, 7, 8
in hiſtoriis 6, 3, 4
hiſtoriarum primo 10, 28
de officio judicis 14, 2
libro ad C. Oppium 7, 9
Æſchines in oratione qua Timarchum de impudicitia accuſavit 18, 3
Æſchylus ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ 13, 17
Æſopus Phryx in Apologis 2, 29
L. Afranius togatarum ſcriptor in togata 20, 6
in Conſobrinis 15, 11
in togata, Sella 13, 8
in togata, Titulus 10, 11
A. Albinus hiſtoria libro primo 11, 8
Alcæus in poematis 17, 11
Alexander Ætolus 15, 20
magnus epiſtola ad Ariſtotelem 20, 5
Alexis comicus 2, 23. 4, 11
in comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur 4, 11
Alfenus Varus libro Digeſtorum XXXIV. *Conjectaneorum ſecundo* 6, 5
Anacreon 19, 9
Andronicus philoſophus 20, 5
Annæus Cornutus commentario in Virgilium 2, 6
de figuris ſententiarum libro ſecundo 9, 10
L. Annæus Seneca ad Lucilium epiſtolarum libro XXII. 12, 2
Annianus poeta 7, 7. 9, 10
Antiſthenes Socraticus 9, 5
Q. Antiſtius Labeo 1, 12. 15, 27
commentariis ad XII. *tabulas* 1, 12. 20, 1
libro de duodecim tabulis ſecundo 7, 15
libris ad edictum prætoris 13, 10
libro ad edictum prætoris quarto ibid.
libris poſterioribus ibid.
ad edictum ædilium curulium 4, 2
Apollodorus 2, 23
in Chronicis 17, 4
Appion Pliſtonices 6, 8
in Ægyptiacis 5, 14. 10, 10
libro Ægyptiacorum quinto 5, 14. 7, 8
Ariſtarchus grammaticus 2, 25
Ariſteas Proconneſius 9, 4
Ariſtides Samius 3, 10
Ariſto L. C. 1, 18
Ariſtophanes 1, 15. 13, 23. 20, 11
in comœdia Αιλαις 19, 13
ἐν ταῖς προτέραις Θεσμοφοριαζούσαις 15, 20
Ariſt. 2, 12, 22. 3, 11, 16. 10, 2. 15, 26. 19, 2, 5
libro de animalibus ſexto 13, 7
epiſtola ad Alexandrum Magnum 20, 5
libro περὶ μνήμης 7, 6. 8, 7
libris problematum 1, 11. 2, 30
problematibus acroamaticis 20, 5
encycliis 20, 4
exotericis 20, 5
problematibus phyſicis 19, 4. 5, 6
problematum ſeptimo 3, 6
Ariſtoxenus in libro de Pythagora 4, 11
Arrianus in diſſertationibus Epicteti 17, 19. 19, 1
libro ſecundo 1, 2
Q. Aſconius Pedianus 15, 28
M. Aſinius Pollio epiſtola ad Ciceronem 1, 22
epiſtola ad Plancum 10, 26
C. *Atejus Capito* 13, 12, 24. 10, 22
in conjectaneis 2, 24. 10, 2
conjectaneorum libro nono, qui eſt de judiciis publicis 4, 14. 10, 6
conjectaneorum CCLIX. 14, 7, 8
in epiſtola quadam 13, 12
libro de jure pontificio quinto 4, 6
de officio Senatoris 4, 10
D. Auguſtus epiſt. ad Cajum nepotem 15, 7
in epiſtolis 10, 24
P. Aurelius Opilius in libro primo Muſarum 1, 25

Bac-

Index Scriptorum Laudatorum.

B.

Bacchylides 20, 7
Brutus 17, 7

C.

Cæcilius Gallus libro ſecundo de verborum ſignificatione, quæ ad jus pertinent 16, 5
Cæcilius Statius 5, 6
Chryſio 7, 17
Hypobolimæo Æſchino 11, 14
Plocio 2, 23. 3, 16
Polumenis 11, 7
Subditivo 15, 9
Synariſtuſis 15, 15
triumpho 7, 7
Cælius 10, 1
hiſtoriarum libro ſecundo 10, 24
Cælius Sabinus 7, 4
libro de edicto ædilium curulium 4, 2
Ceſellius Vindex 9, 14. 18, 11
in commentariis Antiquarum lectionum 2, 16. 3, 16. 7, 2. 11, 15. 20, 2
Callimachus 4, 11
C. Calvus 19, 9
in poematis 9, 12
Carneades 17, 15
Q. Caſſius primo Annalium 17, 21
Chares 5, 2
Chryſippus 11, 12
libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς 14, 4
libro περὶ προνοίας quarto 6, 1, 2
L. Cincius Alimentus, de re militari libro tertio 16, 4
libro quinto ibid.
libro ſexto ibid.
Q. Claudius Quadrigarius 5, 21
annali primo 1, 25, 2, 19. 7, 11. 9, 13, 14. 17, 2
annali tertio 1, 16. 3, 7, 8
quinto 5, 17
ſexto 2, 2. 17, 13
octavo 17, 13
undecimo 13, 18
tertiodecimo 13, 27
duodeviceſimo 1, 7.
undeviceſimo 9, 1. 10, 1. 15, 1. 20, 6
uno & viceſimo 10, 13
viceſimo tertio ibid.
centeſimo & quinquageſimo 1, 7
Clearchus 4, 11
Cloatius Verus in libris verborum à Græcis tractorum 16, 12
libro quarto ibid.
P. Cornelius Pauli F. Scipio Africanus in oratione, quam dixit in cenſura, quum ad majorum mores populum hortaretur 4, 20. 5, 19
in oratione pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populum 7, 11
in oratione contra P. Sulpicium Gallum 7, 12
in quinta oratione contra Claudium Aſellum 2, 20
L. Cornelius Sulla rerum geſtarum libro ſecundo 1, 12. 20, 6
Cornelius Nepos 17, 21
in primo Chronicorum ibid.
primo librorum de vita Ciceronis 15, 28
de viris illuſtribus 1, 18
libro exemplorum quinto 7, 18
Crates 2, 25
Critolaus peripateticus 9, 5. 11, 9
Cteſias 9, 4

D.

Democritus 5, 15
de vi & natura chamæleontis 10, 12
περὶ λοιμοῦ ἢ λοιμικῶν κακῶν 4, 13
Demoſthenes 2, 27. 10, 19
in orationibus 2, 3
in oratione ὑπὲρ στεφάνου 13, 1
Dicæarchus 4, 11
Diodorus Cronus 11, 12
Dioxippus Socraticus 17, 11

E.

Elis grammaticus vetus in Commentariis 13, 14
Empedocles in carmine 4, 11
Q. Ennius 7, 9, 12. 9, 4. 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17, 17. 18, 9. 19, 8
in annalibus 2, 26. 3, 14. 6, 6. 10, 29. 16, 10
libro primo 6, 6. 9, 13, 14. 13, 21
libro tertio 1, 22
libro ſeptimo 11, 4. 18, 5
libro octavo 20, 10
libro duodecimo 17, 21
libro tertiodecimo 7, 2. 18, 2
libro quartodecimo 2, 26. 10, 25
libro ſextodecimo 9, 14
libro duodeviceſimo 13, 19
in Achille 4, 17
in Alexandro 6, 5
in Creſphonte 6, 16
in Erechtheo ibid.
in Hecuba 11, 4
in Iphigenia 19, 10
in Menalippa 5, 11
in Neoptolemo 5, 15, 16
in Phœnice 7, 17
in Scipione 4, 7
in Satiris 2, 29. 7, 9, 12. 18, 2
Ephorus hiſtoricus 3, 11
Epicharmus 1, 15
Epicurus 2, 6, 8. 5, 15, 16. 9, 5
Epictetus 1, 21. 17, 19
libro quinto διαλέξεων 19, 1
Eraſiſtratus 17, 11
libro primo διαιρέσεων. 16, 3
Erucius Clarus epiſtola ad Sulpicium Apollinarem 13, 16.
Euripides 1, 15. 7, 3. 13, 17. 17, 4. 20, 7
Bacchis 13, 17
in tragœdia ibid.
in Hecuba 11, 4
Eupolis 1, 15
Euclides 1, 20

F.

M. Fabius Pictor libro annalium primo 1, 12. 10, 15
libro quarto 5, 4
Favorinus 1, 1. 9, 8. 10, 12
in oratione, quum legem Liciniam de ſumtu minuendo ſuaſit 15, 8
in περὶ Πυῤῥωνείων τρόπων 11, 5
Feneſtella 15, 28
Furius Antias 18, 11

G.

Gabius Baſſus in Commentariis 3, 9, 18
libris de origine vocabulorum & verborum 3, 19. 5, 7
libro tertio de origine vocabulorum 2, 4
libro ſeptimo 11, 17
Gallus Aſinius 17, 1

Yyy yy Cn.

Cn. Gellius 8, 14
in annalibus 18, 12
annali tertio 13, 22

H.

D. *Hadrianus oratione quam in ſenatu de Italicenſibus habuit* 16, 13
Hegeſias 9, 4
Helvius Cinna in poematis 9, 12. 19, 9, 13
Heraclitus Epheſius præfat.
Hermippus 3, 33
Herodotus in hiſtoriis 1, 11. 3, 9. 8, 4. 16, 19. 17, 8. 18, 2
hiſtoriarum primo 3, 10
libro tertio 13, 7
libro quarto 16, 11
Heſiodus 1, 15. 4, 5
Hierocles Stoicus 9, 5
Hippocrates 17, 11. 19, 2
libro περὶ τροφῆς 3, 16
Homerus 1, 11, 15. 2, 6, 21. 22, 26, 30. 3, 10, 16. 5, 9. 6, 2. 6. 7, 10. 9, 9, 10. 12, 1, 13, 3, 7, 20, 23, 25. 14, 6. 15, 3, 6. 16, 11, 17, 38. 18, 19. 20, 7
Q. *Horatius Flaccus* 2, 22
Q. *Hortenſius* 19, 9
Hypſicrates grammaticus libris ſuper his quæ à Græcis accepta ſunt 16, 12. 19, 2

I.

Iſigonus Nicaenſis 9, 4
C. Julius Cæſar 7, 9
in libris Analogicis ad M. Ciceronem 19, 18
in Anticatone 4, 16
libro de Analogia primo 1, 10
libro de Analogia ſecundo 9, 14
in Dolabellam actionis tertio 4, 16
in epiſtolis ad C. Oppium & Cornelium Balbum 17, 9
in oratione pro Bithynis 5, 13
in ſuaſione rogationis legis Plautia 13, 3
Julius Higinus 6, 6. 10, 16
commentariis in Virgilium 1, 21. 5, 8
in exemplis 10, 18
de vita & rebus Africani 7, 1
libro de vita rebuſque illuſtrium virorum ſexto 1, 14
de Virgilio libro quarto 16, 6
Julius Modeſtus ſecundo quæſtionum confuſarum 3, 9
Junius 14, 8

L.

D. *Laberius* 8, 15. 17, 14
in Auna Perenna 16, 7
in Alexandrea 16, 7
in Cacomemnone ibid.
in Catulario 7, 9
in Coloratore ibid.
in Compitalibus 16, 7, 9
in Cophino 16, 7
in Fullone ibid.
in Gallis 7, 9
in Gemellis 1, 7
in Lacu Averno 11, 15
in mimis 16, 7
in mimo primo, qui eſt, Salinator 3, 12
in mimo, qui eſt, Scriptura 3, 18
in natali 16, 7
in Necyomantia 16, 7. 20, 9
in Reſtione 10, 17. 16, 7
in Saturnalibus 16, 7
in Sororibus 2, 12
in Staminariis 16, 7
Lalius Felix ad Q. Mucium libro primo 15, 27
Levius 19, 9
in Alceſti 19, 7
in Erotopægniis 2, 24
in Proteſilaodamia 12, 10
Largius Licinius in libro qui Ciceromaſtix 17, 1
P. *Lavinius libro de verbis ſordidis* 20, 11
Lenæus Pompeji libertus 17, 16
C. *Licinius Imbrex in fabula Neæra* 13, 21
Licinius Mucianus 9, 4
L. *Livius Andronicus in odyſſea* 7, 7. 3, 16
odyſſea libro primo 18, 9
C. *Lucilius* 1, 3. 2, 24. 3, 14. 4, 16. 7, 3. 8, 5. 9, 14. 16, 5. 18, 5. 20, 8
primo ſatirarum 10, 20
tertio 1, 16. 16, 9
quinto 18, 8
ſeptimo 9, 14
nono 1, 16
undecimo 4, 17. 11, 7
libro quinto decimo 1, 16. 2. 17. 9, 14
libro ſexto decimo 4, 1
viceſimo ibid.
T. *Lucretius Carus* 5, 15. 7, 3. 12, 10. 13, 19. 16, 5
libro quarto 1, 21. 10, 16

M.

Manilius 17, 7
Maſurius Sabinus 3, 16. 5, 6, 19. 10, 15. 11, 18. 14, 2
Memorialium primo 5, 7
memoriali ſeptimo 4, 20
undecimo librorum memorialium 5, 6
in commentariis de indigenis 4, 9
libro ſecundo 4, 1. 2. 11, 18
libro tertio 5, 13
libro de furtis 11, 18
Cn. *Matius in mimiambis* 10, 14. 15, 25. 20, 9
iliados ſeptimo 6, 6
iliados uno & viceſimo 9, 14
iliados tertio & viceſimo 9, 14
Memmius 19, 9
Menander 2, 13. 17, 4
Plocio 2, 23. 3, 16
Q. *Metellus Numidicus in epiſtola quam quum in exilio eſſet ſcripſit ad Cn. & L. Domitios* 15, 13. 17, 2
in libro accuſationis in Valerium Meſſalam tertio 15, 14
in oratione adverſus Manlium. TR. PL. 6, 11
in oratione de triumpho ſuo 12, 9
in oratione, quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus 1, 6
Q. *Mucius Scævola* 4, 1
de jure civili libro ſexto decimo 7, 15
Q. *Mucius Scævola filius* 17, 7
Q. *Mucius Scævola pater* ibid.
Muſonius 16, 1. 18, 2

N.

Cn. Nævius 1, 24. 6, 8. 8, 13
libris ſive carmine belli Punici 5, 12. 17, 21
in Heſiona 10, 25
in Tryphallo 2, 19
Neratius libro de nuptiis 4, 4
P. Nigidius Figulus 2, 26. 3, 10. 4, 16. 5, 21. 8, 14. 10, 11. 11, 11. 13, 10. 18, 4. 19, 14
Augurii privati libro primo 6, 6
de animalibus libro ſecundo 7, 9
de extis 16, 6
de vento libro ſecundo 2, 22
de Virgilio libro quarto 16, 6
commentariis grammaticis 5, 2. 9, 12. 10, 4. 12, 14. 13, 6. 15, 3. 17, 13. 19, 14
libro undecimo commentariorum 4, 9
in tertio viceſimo 17, 7
viceſimo quarto 13, 25
in undetriceſimo 10, 5
Novius in Ligartaca 15, 13
in Atellana Parcus 17, 2

O.

Oneſicritus 9, 4
C. Oppius de vita & rebus Africani 7, 1

P.

M. Pacuvius 1, 24. 2, 26. 13, 8. 14, 1
Atreo 13, 2
Chryſa 4, 17
Niptra 13, 29
Paulo 9, 14
Pamphila commentario undecimo 15, 23
commentario nono & viceſimo 15, 17
Panætius libro ſecundo de officiis 13, 26
Parthenius 13, 25
Pericles Athenienſis 1, 3
Philemo 17, 4
Philippus Macedo epiſtola ad Ariſtotelem 9, 3
Philiſtion Locrus 17, 11
Philochorus 3, 11. 15, 20
Pindarus 17, 10. 20, 7
L. Piſo Frugi Annalium primo 11, 14
annali ſecundo 15, 29
annali tertio 6, 9
Plato 5, 15, 16. 6, 1, 13. 7, 9, 5. 17, 11, 12. 18, 2. 19, 11
de legibus 20, 1
libro primo 15, 2
libro ſecundo ibid.
de optimo ſtatû reipublicæ 14, 3
Gorgia 6, 14. 10, 22
Parmenide 8, 13
Protagura 5, 3
Sympoſio 17, 20
Theæteto 15, 17
C. Plinius Secundus in libris hiſtoriæ naturalis 17, 15
libro ſeptimo 3, 16. 9, 4
libro decimo 10, 12
libro vigeſimo octavo ibid.
libris Studioſorum 9, 16
Plutarchus 3, 5. 17, 11
commentario in Heſiodum quarto 20, 8
de Homero libro primo 4, 11
libro ſecundo 2, 8, 9
in Sympoſiacis 4, 11. 17, 11
libro octavo 3, 6
Ὁπόσαι ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετῶν διαφοραὶ 1, 1
περὶ ἀοργησίας 1, 26
περὶ πολυπραγμοσύνης 11, 16
περὶ ψυχῆς primo 1, 3. 15, 10
Polybius 7, 14
Polyſtephanus 9, 4
L. Pomponius Atellanarum ſcriptor in Æditumis 12, 10
in Gallis Tranſalpinis 16, 6
in Mævia 10, 14
Parcus 3, 17
in Parcetra 18, 6
M. Porcius Cato 2, 17. 4, 9, 12. 5, 21. 13, 22. 16, 12. 19, 10.
in carmine de moribus 11, 2
libro de agricultura 3, 14
libro de falſis pugnis 10, 3
quæſtionum epiſtolicarum libro primo 7, 10
libro de re ruſtica 10, 26
libro de re militari 7, 4
Originibus 3, 7. 10, 24. 18, 12
Originum primo libro 3, 16
ſecundo libro 17, 13
in tertio libro 2, 22. 17, 13
libro quarto 2, 19, 28. 3, 21. 10, 1, 11.
quinto 7, 3. 11, 3. 15, 9. 15, 13
ſexto 10, 5
ſeptimo 13, 23
in orationibus 13, 23
oratione de præda dividunda 11, 18
oratione ad milites contra Galbam 1, 23
de Achæis 2, 6
de ædilibus vitio creatis 13, 16
contra Furium 10, 24
contra Tiberium exſulem 2, 14
de bello Carthaginienſi 9, 14
de dote 10, 23
de decem hominibus 13, 23
de conſulatu ſuo 4, 17
de Carthaginienſibus 3, 14
de Luſitanis contra Ser. Galbam 1, 12. 13, 23
de ſacrilegio commiſſo 7, 22
de re Floria 9, 12. 10, 13
de Ptolemæo contra Thermum 18, 9. 20, 11
de ſuis virtutibus 16, 14
in M. Fulvium apud Cenſores 5, 13
in Lentulum apud Cenſores ibid.
in L. Veturium 17, 2
in ſuaſione legis Voconiæ 7, 13. 17, 6
ne veteri ſit imperium ubi novus venerit 20, 2
in oratione quam dixit Numantiæ apud equites 16, 1
pro L. Turio contra Cn. Gellium 14, 2
pro Rhodienſibus in ſenatu 7, 3. 13, 23
pro ſe contra C. Caſſium 10, 14
Si ſe Cælius TR. PL. appellaſſet 1, 15
Porcius Licinius 17, 21. 19, 7
Poſidius 2, 13
Pythagoras 6, 2

Q.

C. Quintius Atta in Ædilicia 7, 9
Conciliatrice ibid.

INDEX SCRIPTORUM

R.

Rutilius 7, 14

S.

Sabinus interpres Hippocratis 3, 16
C. Salluſtius Criſpus 1, 15. 2, 17. 4, 17. 9, 11. 10, 7, 21. 15, 13
Catilina 3, 1. 4, 15. 7, 17. 9, 11. 10, 6
in hiſtoriis 2, 27. 15, 15. 17, 18
in hiſtoria prima 9, 12. 10, 26
in hiſtoria ſecunda 10, 20. 13. 28
hiſtoria quarta 18, 4
Jugurtha 1, 22. 9, 14. 16, 10
Sappho 20, 7
Sedigitus Vulcatius libro de poëtis 15, 24
C. Sempronius Aſellio 1, 13
rerum geſtarum libro primo 5, 18
libro quarto 13, 3
libro quinto 2, 13
libro tertio decimo 4, 9
libro quarto decimo 13, 20
C. Sempronius Gracchus in oratione contra P. Popilium 11, 13
quum ex Sardinia rediit ad populum in concione 15, 12
de legibus promulgatis 9, 14. 10, 3
de Q. Popillo circum conciliabula 1, 7
in diſſuaſione legũ Saufeiæ 11, 10
Ser. Claudius commentario 13, 21
Ser. Sulpicius in reprehenſis Scævolæ capitibus 4, 1
de ſacris deteſtandis libro ſecundo 6, 12
epiſtola ad Varronem 2, 10
libro de dotibus 4, 3. 4
ad edictum Ædilium Curulium 4, 2
Sinnius Capito epiſtola ad Pacuvium Labeonem plura non pluria dici debere 5, 21
in literis ad Clodium Tuſcum 5, 20
L. Siſenna hiſtoriarum quarto 11, 15
hiſtoriarum ſexto 9, 14. 12, 15
Socrates 12, 9
Sophocles 12, 11
in tragœdia Αἴας ὁ Λοκρός 13, 17
in tragœdia Φυλοτίδες ibid.
Sotion in libro κέρας Ἀμαλθείας 1, 8
C. Suetonius Tranquillus 15, 4
hiſtoria ludicra libro primo 9, 7
Sulpitius Apollinaris 2, 16. 4, 17
in quadam epiſtola 15, 5
in epiſtola ad Erucium Clarum 13, 17
P. Syrus mimographus 17, 14

T.

Taurus philoſophus in Gorgiam Platonis commentario primo 6, 14
P. Terentius Afer 4, 16. 7, 7. 18, 12
Heautontimorumeno 4, 9
Phormione 20, 6
Q. Terentius Scaurus de erroribus Caſellii 11, 15
M. Terentius Varro 1, 20. 2, 18. 21, 28. 3, 14. 4, 16. 5, 21. 7, 14. 9, 9. 10, 7, 17. 11, 6, 8, 16, 18, 17, 4, 21. 18, 9. 19, 10
de comœdiis Plautinis libro primo 3, 3. 17, 21
in libris de lingua Latina 7, 11
libris ad Marcellum de lingua Latina 8, 12.
de lingua Latina ad Ciceronem libro ſexto 10, 21
libro octavo 2, 25
libro quartoviceſimo 16, 8
de poëtis primo 1, 24. 17, 21
libro de re ruſtica tertio 2, 20
de ſermone Latino ad Marcellum libro ſecundo 12, 6, 10
libro tertio 16, 12
in libris diſciplinarum 18, 15
libro quarto 10, 1
libris divinarum 16, 17
libro ſecundo 10, 15
libro ſeptimo 18, 12
quarto decimo 3, 16. 15, 30
in libro Rius, aut de pace 17, 18
epiſtolicarum quæſtionum libro quarto in literis ad Oppianum 14, 7, 8
epiſtola ad Ser. Sulpicium 2, 10
Hebdomadum vel de imaginibus libro primo 3, 10, 11
libris ſive antiquitatibus rerum humanarum 11, 1
libro primo 13, 16
quarto decimo 1, 18
octavo decimo 1, 16
uno & viceſimo 11, 1. 13, 12, 13
quinto viceſimo 17, 3
humanarum libro de bello & pace 1, 25
humanarum libro de diebus 3, 2
libro Iſagogico 14, 7
in logiſtorico Catus, ſive de liberis educandis 4, 19. 20, 11
in Siſenna vel de hiſtoria 16, 9
Satira Menippæa de officio mariti 1, 17
in Satira, Neſcis quid ſerus veſper vehat 1, 22. 13, 11
Satira Oreſtes ſive de inſania 13, 4
in Satira Teſtamentum 3, 16
in libro Satirarum qui eſt, Exdemetricus 19, 8
in Satira Menippea Ὑδροκύων 3, 18
Satira ὑδροκύων 13, 30
Satira περὶ ἐδεσμάτων 7, 16. 15, 19
Satira, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες 6, 5
Satira σκιαμαχία 13, 21
Theocritus Bucolicis 9, 9
Theodectes in Tragœdia Mauſolus 10, 18
Theophraſtus 4, 1. 8, 6. 16, 15
libro primo de amicitia 1, 3. 7, 8
Theopompus 15, 20. 16, 15
Thucydides 1, 11. 17, 21
Timæus in Hiſtoria Græca de rebus pop. R. 11, 1
Timon in Sillis 3, 17
Tiro Tullius Ciceronis libertus 13, 3. 4, 10
epiſtola quadam 10, 1
epiſtola ad Q. Axium 7, 3
in pandectis 13, 9
de variis atque promiſcis quæſtionibus ibid.
de uſu atque ratione linguæ Latinæ ibid.
C. Trebatius 4, 2
de religionibus libro ſecundo 6, 12
C. Tuditanus 6, 4
in commentario tertiodecimo 13, 14

M. Tul.

M Tullius Cicero 1, 11, 15. 2, 17. 7, 9. 8, 6. 10, 3, 18. 11, 2. 13, 15, 19. 20, 6
epiſtolarum ad Atticum libro nono 4, 9
epiſtolarum libro ad Ser. Sulpicium 12, 13
epiſtolarum libro ad Plancum 1, 22
de divinatione libro primo 4, 11. 15, 13
de fato 6, 2
de finibus libro ſecundo 14, 13
de gloria libro ſecundo 15, 6
de jure civili in artem redigendo 1, 22
in libro qui inſcribitur laus Catonis 13, 18
Lælio ſive de amicitia 1, 3. 17, 5
in Oratore 18, 7. 15, 3
de Oratore libro primo 1, 15
libro ſecundo 4, 8
Oeconomico 15, 5
in libris de republica 12, 2
libro ſecundo 1, 22
ſexto 6, 16
de accuſatore conſtituendo 4, 9. 13, 23
Antoniana prima 13, 1
ſecunda 1, 22. 7, 11. 13, 20
ſexta 1, 16
contra concionem Q. Metelli 18, 7
contra Rullum de lege Agraria 13, 23
in diſſuaſione legis Agrariæ 6, 16
in Maniliana de imperio Cn. Pompeji 1, 7
Miloniana 1, 16
pro A. Licinio 6, 16
pro M. Cælio 17, 1
pro Cluentio 16, 7
pro Cn. Plancio 1, 4. 9, 12
pro C. Rabirio 12, 3
pro Sex. Roſcio 9, 14
pro P. Seſtio 9, 16. 11, 13
pro P. Sulla 6, 16
de provinciis Conſularibus 3, 16. 15, 5
in L. Piſonem 12, 23
in Verrem 12, 10
in Verrem actionis ſecundæ primo 6, 16
oratione ſecunda 11, 19
tertia 12, 13
quarta 2, 6
quinta 1, 7. 13, 19

V.

Q. *Valerius Antias* 3, 8. 5, 21. 6, 8. 7, 19.
hiſtoriarum duodecimo 7, 9
quarto & viceſimo 1, 7
quadrageſimo quinto 7, 9
ſeptuageſimo quinto ibid.
Valerius Æditimus 19, 9
Q. Valerius Catullus 6, 16. 7, 20. 19, 9
Valerius Maximus factorum & dictorum memorabilium libro octavo 12, 7
M. Valerius Meſſala Augur 13, 14
Valerius Probus 1, 15. 7, 7, 9. 15, 30
commentario de occulta literarum ſignificatione C. Cæſaris 17, 9
epiſtola ad Marcellum 4, 7
C. Valgius Rufus de rebus per epiſtolam quæſitis libro ſecundo 12, 3
Velius Longus in commentario de uſu antiquæ loquutionis 18, 9
P. Virgilius Maro 1, 22. 2, 3. 6, 22, 26. 3, 2. 4, 1, 16, 17. 5, 8, 12. 6, 6. 7, 12, 17, 20. 8, 5. 9, 9. 10, 11, 14. 10, 11, 29. 12, 1. 13, 19. 25. 15, 13. 17, 10. 20, 1
in Bucolicis 9, 9
in Georgicis 1, 21, 22. 4, 16. 18, 5
libro primo 13, 20
Æneidos libro primo 10, 16
ſecundo 2, 3
tertio 13, 20
quarto 13, 1
ſexto 2, 16. 4, 17. 10, 16. 16, 5
ſeptimo 16, 6
decimo 13, 20
M. Verrius Flaccus 16, 14. 18, 7
de obſcuris Catonis 17, 6
rerum memoria dignarum libro primo 4, 5
de verborum ſignificatione libro quarto 5, 17, 18

X.

X*enophanes* 3, 11
X*enophon in Cyripædia* 14, 3
in commentariis dictorum & factorum Socratis ibid.

Z.

Z*eno* 9, 5. 17, 15

F I N I S.

LEGUM
ET
ALIORUM MONUMENTORUM,
Itemque incertorum ſcriptorum
INDEX.

Annales antiqui. 1, 19. 2, 11. 3, 15. 6, 7. 9, 11
Annales Maximi libro undecimo 4, 5
Decreta Tribunicia 7, 19
Decretum D. Hadriani 3, 16
Decretum ſenatus de mutuitatione 2, 24
Edicta veterum prætorum 11, 17
Edictum Ædilium curulium de mancipiis 4, 2
Edictum cenſorium de coercendis rhetoribus Latinis 15, 11
Edictum Conſulum de comitiis centuriatis 13, 14
Edictum perpetuum 10, 15
Edictum tralaticium conſulum 3, 18
Hiſtoria rerum Pœnicarum 17, 9
Laudationes funebres 13, 18
Leges duodecim tabularum 6, 7. 8, 1. 11, 18. 15, 13. 16, 10. 17, 12. 20, 1, 10
Leges Numæ regis 4, 3
Leges Solonis 11, 18
Legis Juliæ caput ſeptimum 2, 15
Lex Æmilia ſumptuaria 2, 24
Lex Antia ibid.
Lex Ateria 11, 1
Lex Atinia 17, 7
Lex Arrogationis 5, 19
Lex belli indicendi 16, 4
Lex Cenſoria 4, 20
Lex compitalium concipiendorum 10, 24
Lex Cornelia 2, 24
Lex Ebutia 16, 10
Lex Fannia 2, 24
Lex Horatia 6, 7
Lex Hortenſia 15, 27
Lex Julia de donanda civitate univerſo Latio 4, 4
Lex Julia de Judiciis 14, 2
Lex Julia ſumptuaria 2, 24
Lex jurisjurandi militaris 16, 4
Lex Licinia 2, 24. 15, 8. 17, 21. 20, 1
Lex Sempronia 10, 3
Lex Veſtalis virginis capiendæ 1, 12
Liber commentarius de familia Porcia 13, 18
Libri de Vita P. Scipionis Africani 3. 4
Libri de Auſpiciis Augurum P. R. 13, 14
Libri ſacerdotum P. R. 13, 21
Libri veterum memoriarum 5, 5. 10, 27
Monumenta hiſtoriæ Græcæ 10, 17, 18. 7, 9. 17, 15
Scriptores temporum Auguſti 10, 12
Senatusconſultum de philoſophis & rhetoribus Latinis 15, 11
Senatusconſultum vetus, quòd haſtæ Martiæ moviſſent 4, 6

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERUM ET VERBORUM In A. Gellio memorabilium.

Prior numerus librum, poſterior capita libri deſignat.

A.

Abluvium apud Laberium 16, 7
Abnoctandi jus 13, 12
Abſolutè poſita quædam 1, 21
Academici ut à Pyrrhoniis differant 11, 5
Acca Larentia qualis fuerit, quæque illi ſacra conſtituta 6, 7
Accentiunculæ 13, 6
Accipitret quid Levio 19, 7
Accius poëta quando floruerit 17, 21
Accii & Pacuvii poëtarum colloquium 13, 2
Acerbitas & acerbitudo 13, 3
Acetum cur haud fere umquam congelaſcat 17, 8
Achæi pugnam taciti ineunt 1, 11
Acies Romanorum ut inſtrui ſolita 10, 9
Acii, ſecundo caſu 9, 14
Acina, apud Catullum 7, 20
Acritas & acritudo 13, 3
Actiones rei uxoriæ in urbe Roma ante Carvilianum divortium nullæ 4, 3
Actito, frequentativum ab ago, quemadmodum prima pronuncietur ſyllaba 9, 6
Actuariæ naves 10, 25
Ad, præverbium quando acuatur 17, 7
Addicti à prætore debitores creditoribus ut tractati & habiti 20, 1
Addictam ſuam Plautus in piſtrino ſcripſit 3, 3
Adhæsè loqui 5, 9
Adjunctum dialecticum 16, 8
Admiratio magna non parit verba, ſed ſilentium 5, 1
Admodum, *adprobè*, *affabre* & ſimilia ubi acuantur 7, 7
Adoptio quid, & ut ab arrogatione differat, qui poſſint adoptare & adoptari 5, 15
Adoptivus filius utrum adoptatori inter præmia patrum proſit *ibid.*
Adprimus 7, 7
Adprobus quid ſignificet *ibid.*
Adverbia in *im.* 11, 15
Advertere navem 16, 6
Adultera uxor deprehenſa à marito impunè occiditur 10, 23
Adulterio, & adulteritas apud Laberium 17, 7
Æacus Jovis filius 15, 25
Æſchines acerrimus prudentiſſimuſque orator 18, 3
Æſchylus Euripide antiquior 13, 7
Quo tempore Athenis poëta celebris fuerit 17, 21
Ædepol, muliebre jusjurandum 11, 6
Ædes ſacræ non omnes templa ſunt 14, 7
Val. Æditui venuſtiſſimi verſus 19, 9
Æditumus, qua forma dictum 12, 10
Æditumus, Pomponii Atellana *ibid.*
Æditus, novum verbum *ibid.*
Æditumentes, apud Lucretium *ibid.*
Ægles Samius athleta 5, 9
Ægyptia lens 17, 8
Ægyptiacorum librorum numerus & interitus 5, 9
Ægyptus antea Aëria dicta 14, 6
L. Ælius Stilo ſui temporis doctiſſimus 10, 21. magiſter Varronis 1, 18. 16, 8. ejus ſententia de numero Plautinarum comœdiarum 3, 3
Ælurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores 20, 8
Q. Æmilius Papus cenſor 17, 21
Ænigma 12, 6
Cn. Domitius Ænobarbus cenſor 15, 11
Æquinoctium in ſeptimo ſigno Zodiaci 3, 10
Ærarii 4, 20
Aër fulva, apud Ennium 13, 19
Æris confeſſi judicatis quot juſti dies ex XII. tabulis 20, 1
Æruſcare 9, 2
Æruſcatores 4, 7
Æs confeſſum, in XII. tabulis 15, 13
Æſopi apologus 2, 29
Æſtatium fines 10, 28
Ætnæ conflagratio 17, 10
Affatim, quem accentum habeat 7, 7
Affecla, quæ veteres dixerint 3, 16
Affectum negotium 15, 5
Africus ventus 2, 22
Agendi verba in patiendi formam mutata 18, 12
Agere cum populo, & concionem habere ut differant 13, 15
Agnis caprino lacte altis lana durior 12, 1
Men. Agrippa conſul 17, 21
Agrippa qui? 16, 16
Agrippæ campus 14, 5
Ajus deus 16, 17
Alæ exercitus cur ita dictæ 16, 4
Alba linea, proverbium 20, 11
Albania profert homines in pueritia caneſcentes, item plus cernentes per noctem quàm per diem 9, 4
A. Albinus res Romanorum Græcè conſcripſit, quidque de eo ſenſerit M. Cato 11, 8
Alce meretrix 4, 11
Alcibiades tibias à ſe inflatas oris defor-

Digitized by Google

deformitate pudefactus abjecit 15, 17
Alexander Magnus quando natus; quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit 17, 21
Alexander Moloſſus quando in Italiam venerit ibid.
Alexandri & Scipionis Africani ſuperioris comparatio 6, 8
Alexandri ad Ariſtotelem epiſtola Latinè verſa 20, 5
Allegatus pro *allegatio* 13, 20
Alpheni I. C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores 6, 5
Alucinari 16, 12
Alveolo ludere 14, 1
Aluminis vis in igne depellendo 15, 1
Amata, prima virgo Veſtalis 1, 12
Ambitioſus 9, 12
Amicitia ad quid expetenda 17, 5
Amicei, numero plurali 13. 24
Amici diſſidentes ut reconciliandi 1, 3
Amici utilitatis cauſa quatenus delinquendum ibid.
Amicus ſuperioris quali ingenio eſſe debeat ex Ennii ſententia 12, 4
Amorabundus, Laberio 15, 15
Amor noſtri & caritas innata nobis à natura 12, 5
Amoris atque odii affectiones intra quem modum coercendæ 2, 3
Anacreontis ſenis verſiculi lepidiſſimi 19, 9
Anaxagoræ auditor Euripides 15, 20
Ancipitia vocabula 12, 9
Androcli, ſervi viri conſularis ad pugnam venationis dati & leonis mutua recognitio memorabilis 5, 14
Androgyni 9, 4
Andronicus philoſophus 20, 5
Anna Perenna 13, 22
Annales quid, & ut differant ab hiſtoria 5, 18
Annianus 20, 8
Annianus poeta 7, 7. 9, 10
Annulum cur & Græci & Romani in eo digito geſtaverint, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus 10, 10
Anticyra elleborum profert præſtantiſſimum 17, 15
Antiochus Aſiæ rex 7, 2
Antiſthenes Socraticus quid voluptatem eſſe dicat 9, 5
Antiſtitæ Ciceroni 13, 20
Antonius Julianus rhetor 15, 1 18, 5
ejus in oratione Ciceronis pro Cn. Plancio de verbo immutato tenuis ſententia 1, 4
ejuſdem jocus in adoleſcentem rhetorem 9, 15
quid illi reſponderit qui ei objiciebat quòd Hiſpanus eſſet 19, 9
Antigenides tibicen 15, 17
M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ 3, 9
Anuis, gignendi caſu 4, 16
Apluda 11, 7
Apiaria 2, 20
Apollodori de Menandro verſus 17, 4
Appii Cæci filiæ cur mulcta dicta fuerit ab ædilibus plebei 10, 6
Appion Pliſtonices homo doctus, at venditator doctrinæ ſuæ 5, 14. 6, 8
Apirocalus 11, 7
Appius Claudius Caudex conſul 17, 21
Apprime 17, 2
Aquilius Gallus judex 15, 28
Aquilo 2, 22
Arbitrium judicii humani liberum 6, 2
Arbor felix 10, 15
Arboreta 17, 2
Arcera, in XII tabul. 20, 1
Arceſilaus philoſophus quid molli & delicato diviti reſponderit 3, 5
Archelaus Mithridati præfectus 15, 1
Archelaus rex 15, 20
Archilochus quo tempore floruerit 17, 21
Archytas Pythagoricus ſimulachrum columbæ e ligno commentus, quod volaſſe dicitur 10, 12
Arduum, Salluſtio quid 4, 15
Areopagitæ judices graviores 12, 7
Ariſcon ex femina mas factus, antea Areſcuſa 9, 4
Argentum purum putum 6, 5
Argumenta reciproca, quæ Græcis ἀντιστρέφοντα appellantur, quomodo fiant 5, 10
Argumenta qualia eſſe debeant 17, 5
Argyranche 11, 9
Arimaſpi 9, 4
Arion fidicen delphino vectus 16, 19
Areſtarchus analogiam defenſitavit 2, 25
Ariſtippi dictum 19, 1
Ariſto I. C. 11, 18
Ariſtodemus actor fabularum 11, 9
Ariſtogiton 9, 2
Ariſtophanes comicorum facetiſſimus 13, 23
Ariſtophanes loquacitatem quibus vocabulis denotaverit 1, 15
Ariſtoteles Alexandri regis magiſter, ejuſque ad eum epiſtola Latinè verſa 20, 5
diſciplinarum ejus quas tradebat diſcipulis partes *ibid.*
commentarii ejus acroamatici & exoterici *ibid.*
quas diſciplinas promiſcè, quas paucos tantùm docuerit *ibid.*
ut ſucceſſorem ſibi elegerit 13, 5
quanti paucos Speuſippi libros emerit 3, 17
rei omnis humanæ peritiſſimus 19, 5
quando mortuus, & quando natus 17, 21
Ariſtoxenus muſicus 4, 11
Arma, multitudinis numero 14, 8
Arra 17, 2
Arrabo, quid Q. Claudio 17, 2
Arrogatio quomodo fiat: verba in eo ſollemnia: qui arrogari poſſint 5, 19
Arteria quid, ejuſque pulſus ad quid tangatur 18, 10
Artemiſia ut virum amaverit, ejuſque oſſa imbiberit 10, 18
Arvales fratres 6, 7
Arulator 16, 7
Aſelli Peſſinuntii 7, 16
Aſſentior, pro *aſſentio* 18, 12
Aſſes librarii, in XII tabulis 20, 1

Aſſi-

Aſſiduus, quid in XII tabulis 16. 10
Arabulus ventus 2. 22
Ateius Capito publici privatique juris peritiſſimus 10. 20
Athenienſes quanto Megarenſium odio flagraverint 6. 10
quos tres philoſophos legatos ad Romanos miſerint, & quo illi uſi interprete 7. 14
quando Perſas, quando Lacedæmonios vicerint 17. 21
quid *diem* dixerint 3. 2
Athenis tibiis cauere quando deſitum 15. 17
Athenis quantus librorum publicorum numerus ante clades Perſicas 6. 17
Atiniæ legis verba ut accipienda 17. 7
Atque, particula quam vim habeat, & quot ſignificationes 10. 29
Atrociores injuriæ 20. 1
Attica Α'κτὴ 14. 6
Attici adſpirare amant 2. 3
Atilius Regulus ſerpentem oppugnat 6. 3
memorabilis de eo hiſtoria, quum à Karthaginienſibus captus eſſet 6. 4
quo genere mortis affectus ſit *ibid.*
Atypus, vitioſus in edicto 4. 2
Avaritiam non animum modò virilem, ſed corpus quoque ipſum effeminare quam ob cauſam Salluſtius dixerit 1. 3
Avarus, unde 10. 5
Avens, pro *libens* apud Levium 19. 7
Aventinus ex ſeptem urbis montibus cur ſolus extra pomœrium ſit 13. 14
idem à D. Claudio intra fines pomœrii receptus *ibid.*
Averruncus deus 5. 12
Aves *præpetes* apud Virgil. 6. 6
inferæ *ibid.*
Aufero & *aufugio* quomodo ex *ab* præpoſitione compoſita 15. 3
Augures quas aves potiſſimum ſpectaverint 6. 6
D. Auguſtus linguæ Latinæ non neſcius 10. 24
Val. Corvino ſtatuam in foro poni curavit 9. 11
ancilla ejus quinque liberos enixa; ejuſque monumentum 10. 2
maturè ut Græcè expreſſerit 10. 11
ejuſdem ad Cajum filium epiſtola 15. 7
Aure agreſti homo 13. 19
Aurum coronarium 5. 6
Aurum Tholoſanum 3. 9
Auſpicari magiſtratus quando ſoliti 3. 2
Auſpicia patriciorum maxima, & minora 13. 14
Auſter 2. 22
Autumna tempeſtas 19. 7
Autumo quid & unde; Nigidiique in eo error 15. 3
Axioma dialecticum quod Græci dicunt, quomodo à Latinis dictum fuerit 16. 2
Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius ſcripſit 7. 3

B.

Babylonii quid *diem* dixerint 3. 2
Bagrada flumen 6. 3
Baculi 5. 3
Balbus, vitioſus in edicto 4. 2
Corn. Balbus 17. 9
Balliſta 6. 3
Balneæ Siriæ 3. 1
Barbam ante ſenectutem veteres radebant 3. 4
Barbariſmus ante Auguſti ætatem non erat in uſu 13. 6
Barvaſculus advocatus 15. 5
Beata vita ſola virtute fit 18. 1
Bella conſulibus mandata 10. 15
Bellaria 13. 11
Bellum jubere 16. 4
Benefactum ſemper manet 16. 1
Beneficia quæ remuneranda 7. 3
Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni 17. 5
Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri ἀντιστρέφοντα 5. 11
Bibax & *biboſus*, qua ratione dicatur 3. 12
Bidentes hoſtiæ quid, & unde 16. 6
Bimæ hoſtiæ 16. 6
Bœotia antea Aonia dicta 14. 6
Bœotia comœdia Plauto adſcripta Aquilii eſſe dicitur 3. 3
Bona ſine malis non conſiſtunt 6. 1
Bonum eſſe quod naturalis ratio dictat 12. 5
Boryſthenes fluvius 9. 4
Boſporicum mare congelaſcere 17. 8
Botulus, farcimen apud Laberium 16. 7
Bovinator 11. 7
Breviloquentia 12. 2
Bruma in ſeptimo ſigno Zodiaci fit à ſolſtitio 3. 10
Bruttiani decemviros flagro cædunt 10. 3
Magiſtratuum ſervi *ibid.*
Bucephalus equus Alexandri quanti emptus, ſuperque eo hiſtoria memorabilis 5. 2
Bucephalon oppidum nomine equi ab Alexandro conditum 1. 2

C.

Caduceus & haſta duo ſigna pacis & belli 10. 27
Cæcias ventus 2. 22
Cæcilius poëta quo tempore floruerit 17. 21
loci ejus de Menandro expreſſi 2. 23
ejuſdem à Menandri de menſibus genitalibus opinione diſceſſio 3. 16
Sex. Cæcilius I. C. cum Favorino ſuper XII tabularum legibus differit 20. 1
Cæcilius ſenator interpres trium philoſophorum ab Athenienſibus ad Romanos legatorum 7. 14
Q. Cædicii tribuni militum virtus, & præclarum facinus 3. 7
Cæli regiones quatuor 2. 22
Cælum an pluraliter dicatur 19. 8
de Cæneide & Cæneo cantilena 9. 4

Cæpe quam cum luna [illegible] habeat 20. 8
Q. Cæpio conſul 15. 28. Tholoſam diripuit 3. 9
Ceremoniæ unde dictæ 4. 9
Cærites primi municipes 16. 13
Cærites tabulæ *ibid.*
Cæruleus color 2. 25
C. Cæſar pontifex maximus 6. 13
gravis auctor linguæ Latinæ 1. 10
ſocer Pompeji 19. 8
quos in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos in ſenatu extra ordinem ſententiam rogaſſe dicatur, & quem ex illis quatuor primum 4. 10
Pharſalica ejus pugna victoriaque prædicta Patavii à ſacerdote Cornelio eo die quo fiebat 15. 18
Cæſellius Vindex non bene Furium poëtam reprehendit 18. 11
idem à Sulpicio Apollinare reprehenſus in Virgiliani verſus enarratione 2. 16
reprehenſus inique à M. Scauro 11. 15
pudendus ejus error 7. 2
Cæſius color 2. 26
Cajæ Tarratiæ qui honores tributi, & quod una omnium feminarum *teſtabilis* dicatur 6. 7
Calabarriunculi, Laberio 16. 7
Calari 15. 27
Callimachus poëta Alexandriæ quando floruerit 17. 21
Calliſtratus orator Athenienſis 3. 13
Calorificus 17. 29
Camella apud Laberium 16. 7
Camillus dictator quando Vejos ceperit 17. 21
Canes in Capitolio 7. 1
Canicula 4. 20
Caninum prandium in ſatira M. Varronis 13. 30
Cannabus 17. 3
Capi dicitur virgo Veſtalis, flamen Dialis, & augures 1. 12
Capionem etiam dici poſſe 2. 10
Capitecenſi qui, & quando primùm milites conſcripti 16. 10
Capitium Laberius dixit 16. 7
Captioſis interrogationibus non reſpondendum 16. 2
Carendum tui 19. 7
Carmentis fanum 18. 7
Carneades Academicus cur adverſus Zenonem ſcripturus elleboro ſtomachum purgaverit 17. 15
ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7. 14
Carviliani divortii quæ cauſa 4, 3. 17. 21
Caſcè loqui 1. 10
Caſſii mors 3. 9
Caſſiopea 19. 1
Caſſita, aviculæ nomen 2. 29
Caſtorem Romæ viri cur non juraverint 11. 6
Caſtrenſis corona 5. 6
T. Caſtricius rhetor 11, 13. 13, 20
Caſus interrogandi Nigidio quis 13. 25
Caſtus 10. 15
Cataſcopium 10. 25
Catamitus 7. 2
Cateiæ 10. 25
L. Cato 13. 19
M. Catonis Nepotis orationes *ibid.*
M. Cato Uticenſis *ibid.*
M. Cato Salonianus *ibid.*
M. Cato tribunus plebis *ibid.*
M. Cato ædilis curulis *ibid.*
M. Cato qui de juris diſciplina libros reliquit, orationes ad avi exemplum compoſuit & conſul fuit *ibid.*
M. Catonis Cenſorii quot filii, quot nepotes *ibid.*
inimicus Scipioni Africano ſuperiori 4. 18
ejuſdem exprobratio in pſeudophiloſophos 13. 23
quando floruerit 17. 21
ejuſdem cum C. Graccho & M. Cicerone comparatio facta 10. 3
à C. Cæſare conſule ſententiam rogatus verboſè nimis dicens in carcerem duci juſſus 4. 10
quàm fruſtra à Tirone Tullio reprehenſus fuerit, in ea oratione, quam pro Rhodienſibus habuit 7. 3
quid de A. Albino dixerit veniam deprecante, ſi quid in ea hiſtoria, quam de Romanorum rebus Græcè conſcripſerat, erratum eſſet 11. 8
ejuſdem loci vera lectio quæ 18. 9
Catonium apud Laberium 16. 7
Catulli verum elogium 7. 20
ejuſdem venuſtiſſimi verſus 19. 9
Caudicæ 10. 25
Caupuli *ibid.*
Caurus ventus 2. 22
Cecurri, non *cucurri* veteres dixere 2. 9
Celatim 12. 15
Celoces 10. 25
Cenſor quos notat in ærarios refert, & cauſam quare notaverit ſubſcribit 4. 20
Cenſores quum equiti præpingui auferant equum, utrum id eum ignominia fiat 7. 12
Cenſoriæ notæ 4. 12
Cenſoriæ ſeveritatis exempla 4. 20
Cenſorium opus *ibid.*
Cenſores ærarium faciunt 4. 12
Cephiſia Herodis Attici villa 1. 2
Cercuri 10. 25
Cercyon Neptuni filius 15. 2
Cerealibus plebs mutitare ſolita 18. 2
Chaldæorum vanam eſſe diſciplinam, neque tantæ vetuſtatis quam ipſi volunt 14. 1
Chamæleontis natura 10. 12
Chilonis Lacedæmonii dicta 1. 3
Chiridotæ tunicæ 7. 12
Chirographi exhibitio 14. 2
Chryſippus quid de providentia ſenſerit 6. 1
quid de neceſſitate & vi fati 6. 2
Stoicorum princeps *ibid.*
ſententia ejus oppugnata 6. 2
omne illi verbum ambiguum 11. 12
quibus Euripidi verſibus ſæpe uſus 7. 16
Ciborum delicatorum peregrinorumque genera 7. 16
Cibus ut in ſtomachum deſcendat 7. 16

M. Ce-

M. Cicero quando natus 15.28
in libio de amicitia quædam à Theophraſto mutuatus 1.3
verbi ab eo immutati arguiiam in oratione pro Cn. Plancio quam tenuiter Julianus rhetor explicaverit 1.4
verba ejus in quinta Verrina & & oratione de imperio Cn. Pompeji 1.7
cum M. Catone & C. Graccho collatus 10.3
eadem ſere ætate qua Demoſthenes ptimas cauſas egit 15.28
bene eum in Lælio ſuper amicitia argumentatum 17.5
quàm ineptè & ſtolidè à Gallo Aſinio & Largio Licinio fuerit repreheuſus 17.1
C. Cæſari coætaneus 19.14
manifeſtus ejus error ſuper Hectore & Ajace 15.6
Vir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ 15.3
quàm facetè crimen manifeſti mendacii à ſe amolitus ſit 12.12
veiborum diligentiſſimus 13.23
fruſtra cum Seneca repiehendii 12.2
ejus de ieditu quæſtio 10 20
ſuper verbis ejus in prima Antoniana inquiſitio facta 13.1
Ciuna poëta illepida fecit carmina 19.9
Cippus, apud Laberium 16.7
Circius ventus 2.22
Circuli ſeptem in cœlo circa axis longiiudinem 3.10
Ciſpius mons 12.1
Citra quid veteribus 12.13
Civica corona 5.6
Civitas, pio loco & pro hominibus 18.7
Claſſici qui M. C.-oni 7.13
Claſſis procincta 10.15
Claudere 1, 7.3, 19
Claud. Cento Appii Cæci filius conſul 17.2
Claudius Aſellus 3.4
Clientes neque fallendi neque deſerendi 5.13
quàm carieſſe debeant 20.1
Climacteres 3.10
Climactericus annus 15.7
Cloatius Verus quàm abſurde Latina multa ad originem Græcam redigere conatus ſit 10.12
P. Clodii de cæde quæſtio 10.20
Cocio apud Laberium 16.7
Cœnandi tempus Athenis 17.3
Coïtum Venereum quid Hippocrates dixerit 19.2
Colonia quid, & ut à municipio differat 16.13
Colorum varia genera 2.26
Columbæ ſimulachrum è ligno volans 10.12
Comicorum Græcorum certamina 17.4
Comitialis morbus 19.2
Comitiatum & concionem qui magiſtratus avocare poſſit 13.14
Comitiis centuriatis qui dies futurus ſit edicunt conſules 3.14
Comitia plurali numero ſemper 19.8
Comitia calata 15.27
centuriata *ibid.*
curiata *ibid.* & 5, 19
tributa *ibid.*
Comperendinationes 14.2
Compitalia quemadmodum à prætore concipi ſolita 10.24
Compluria & *complurius* rectè & Latinè dici 5.21
Comprecationes deorum immortalium 13.21
Communia verba 15.13
Commentationes apud Q. Claudium 17.2
Con, præpoſitio quando productè, quando correptè pronunciauda 2.17
Concilium quid 15.27
Concio, quot ſignificationum 18.7
Concionem habere aliud eſt, quam *cum populo agere* 13.15
Condictus dies cum hoſte 16.4
Confeſſum æs in XII tabulis 15.13
Confiteor, commune verbum 15.13
Conjicere, *conſiſtere cauſam* 5.10
Conjunctum dialecticum 16.8
Conſilioſus 4.9
Conſiſtio 16.4
Conſolor, commune verbum 15.13
Conſuetudo rerum domina 12.13
verborum domina 11.7
Conſules provocationem habent 13.12
Contagium, anceps vocabulum 12.9
Contemplo 18.12
Contraria apud dialecticos 16.8
Contrarium nullum ſine contrario altero 6.1
Convivæ quales legendi 13.11
Convivales ſermones quales eſſe debeant *ibid.*
Convivarum numerus abſolutus ſecundum M. Varronem *ibid.*
Convivium abſolutum quibus rebus conſtet *ibid.*
Copiari 17.2
Copulatum dialecticum 16.8
Cor Ennius maſculino genere non dixit 7.2
Corinthus Ephyre dicta 14.6
Coriolanus quando & quare à Romanis deſciverit 17.21
Corn. Dolabella equum Sejanum quanti emerit 3.9
ejus mors 3.9
Cornelius ſacerdos Patavinus 15.18
Coronarium 4.14
Coronarum militarium nomina 5.6
Corpora hominum antiquorum vaſtiora 3.10
Corporis humani modus *ibid.*
Corpus quid 5.5
Cornutus Annæus 2.6
nequicquam Virgilium reprehendit ſuper verſibus quibus Veneris & Volcani concubitus deſcribitur 9.10
Val. Corvinus unde ſic dictus 9.11
ſtatua illi ab Auguſto in foro poſita *ibid.*
Corvitæ 10.25
Coruncanius 1.10
M. Craſſus cum Cn. Pompejo conſul 14.7
ovalem coronam aſpernatus 5.6
P. Craſſus Mucianus quot bona in ſe habuerit, ejuſque geſta in Aſia 1.13

Crates grammaticus anomaliam defenſitavit 2. 25
Cremera flumen 17. 21
Crepidæ & crepidulæ 13. 21
Crepidarii *ibid.*
Creta antea Aëria dicta 14. 6
Cretenſes in acie cithara uſi 1. 11
Crimina quemadmodum ſine periculo confitenda rhetoribus 12. 12
Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7. 14
quid voluptatem eſſe dicat 9. 5
Crœſi filius infans loquutus: adoleſcens mutus factus quomodo loqui cœperit 5. 9
Cryſtallus ex nive concretus 19. 5
Cuicuimodi 9, 2. 13, 21
Cujuſcemodi 11. 16
Cuimodi 12. 2
Cum populo agere 13. 15
Cumprimè 17. 2
Cupediæ ciborum 6. 13
Curiata comitia 5, 19. 15, 27
Curiata lex 13. 14
M. Curius 10, 16. 14, 1
Curſus navium 10. 29
Curtius 12. 15
Cyclops Neptuni filius 15. 21
Cydarum 10. 25
Cylindros lapis 6. 2

D.

Darius rex 17. 9
Dei diverſæ ſignificationes 16. 16
Decemviri quando creati 17. 21
à Bruttianis flagro cæſi 10. 3
debitoris inopis membra diſtrahi jubebant 20. 1
decem menſibus gigni hominem, non undecim ſcripſerunt 3. 19
Decemvirales leges abſoluta brevitate ſcriptæ, ſed obſcuræ 20. 1
Decere, cum dandi caſu 2. 15
Decima una ex Parcis 3. 16
Decimi menſis partus *ibid.*
Deculpatus 19. 10
Decuria, pro loco & pro hominibus 18. 7
Defectio, & dicta per defectionem 5. 8
Defendere 9. 1
Definitio omnis conſtat genere & differentia 4. 1
Defunctorum animæ divinant 10. 19
Dehoneſtus 19. 10
Diarium 7. 18
Delicia, ſingulariter apud Plautum 19. 8
Delphini Venerii & Amaſii, & ſuper eo hiſtoria ſingularis 7. 8
Demetrius πολιορκητὴς 15. 31
Demoſthenes apud Philippum regem verba faciens obticuit 8, 8. 13, 9
nitidus cultus ei probro 1. 5
locus ejus à Cicerone expreſſus 13. 1
quid de Laïde meretrice poſcente pecuniam dixerit 1. 8
ut relicto Platone Calliſtratum rhetorem ſectatus ſit 2. 13
ut Mileſiorum legatos pecunia ab iis accepta eluſerit, jocularéque ejus ſuper ea re ad Ariſtodemum dictum 11. 9
ejus & Ciceronis ætatis collatio facta, qua primas uterque cauſas egit 15. 28
quid dixerit quum ſalutem fuga quæſiſſet; & ibi quando mortuus ſit 17. 21
Democritus philoſophus quando floruerit *ibid.*
ut Protagoram philoſophias docuerit 5. 3
cur ſe oculis privaverit 10. 17
ejus nomine non eſſe digna quæ eum Plin. ſcripſiſſe vult 10. 12
quid *vocem* appellet 9. 3
Demortua verba 9. 2
Dente aliquo carens venumdatus an redhiberi poſſit 4. 2
Dentes in homine quando gignantur 3. 10
Deos quoſdam Romani ut prodeſſent celebrabant, quoſdam ne obeſſent placabant 5. 12
Depalmare 20. 1
Depeciſci 20. 1
Depectere capillum 10. 15
Deperditus 5. 2
Deprecor quo ſignificatu à Catullo poſitum: quid propriè ſit, quæque in eo ratio 9. 16
Depudicavit apud Laberium 16. 7
Deſcendidi, pro, *deſcendi* 7. 9
Detornata ſententia 6. 8
Diagoras Rhodius in amplexu filiorum præ nimio gaudio mortuus 3. 15
Dialectica captio 19. 2
Dialecticæ ſtudium jucundum, ſed primo aſpectu arduum 16. 8
Dialecticorum lex interrogandi & reſpondendi, quæque ejus vitia 16. 2
Dialis flaminis & flaminicæ cærimoniæ variæ & obſervationes 10. 15
Dianæ Epheſiæ templum qui incenderat haud poterat nominari 2. 6
Dicendi tria genera 7. 14
Dicere indoctius & apertius 12. 5
Dicturum inimicos, apud Ciceronem 1. 7
Die caſu patrio 9. 14
Dies, ſecundo caſu apud Ciceronem & Virgilium 9. 14
Die priſtini & priſtine & ſimilia veteres dixere, non, ut nunc nos dicimus 10. 25
Die quarte & die quarto ut differant *ibid.*
Die quarto Laberio eſt *nudiusquartus* *ibid.*
Diem quid Athenienſes dixerint; quid Babylonii; quid Umbri; denique quid Romani 3. 2
Dies civiles *ibid.*
Dies primi poſt Kalendas, Nonas, Idus, cur atri habeantur; & cur dies quartus Kalendas, Nonas, Idus, ut religioſus vitetur 5. 17
Dieſpiter 5. 12
Differentia in definitione 4. 1
Diffiſſio 14. 2
Diffiſſus dies *ibid.*
Dignor, commune verbum 15. 13
Dii, generandi caſu apud Virgilium 9. 14
Dii qua re præcipue ab hominibus differant 14. 1

Digitized by Google

Dijovis 5. 12
Disjunctum dialecticum *ibid.*
Diluculat 16. 8
Dimidia bora an recte dicatur 3. 14
Dimidium plus toto 18. 2
Dimidius, &, *dimidiatus* quomodo differant; & ubi locum habeant 3. 14
Dio Syracuſanus amicus Platonis 3. 17
Diodoro Crono nullum verbum ambiguum 11. 12
Diogenes Cynicus ſervus 2. 18
ut ſophiſtam captioſè argumentantem eluſerit 18. 12
Diogenes Stoïcus ab Athenienſibus ad Romanos legatus 7. 14
Diomedis & Glauci permutatio 2. 33
Dionyſius Siciliæ tyrannus quo tempore fuerit 17. 21
Dioxippus Hippocraticus 17. 12
Diſciplinoſus 4. 2
Diſpeſſis manibus 15. 15
Diſpretus 7. 18
Divinatio in oratione quid 2. 4
Diurnare 17. 2
Doctiuſculè 6. 10
Corn. Dolabella proconſul Aſiæ cur ream veneficii mulierem ad Areopagitas rejecerit 12. 26
Dolentia, pro *dolore* Lævio 19. 7
Dolentes quid facere ſoliti 12. 5
Dolor apud Stoïcos indifferens *ibid.*
Dolorem ut ſapiens toleret *ibid.*
Dolori obſtat ratio *ibid.*
Doloris vis & natura quæ contra Stoïc. 19. 12
Dolus anceps vocabulum 12. 9
Dominatu, dandi caſu 4. 16
Domitiano imperante, philoſophi & rhetores urbe Italiaque ejecti 15. 11
Domitius Inſanus grammaticus 18. 7
Domuis gignendi caſu 4. 6
Draco Athenienſium primus legislator, ſeveriter leges tulit 11. 18
qua pœna fures affecerit *ibid.*
Dubioſus 5. 10
Dulcioreloquus Neſtor apud Levium 19. 7
Duo & viceſimo anno, ut dicatur 5. 4
Durities, duritudo 17. 2

E.

Ebrietatis laus 15. 2
Edulcare 15. 25
Effatus ager 13. 14
Egere multis & nihil habere veri philoſophi eſſe 13. 22
Ego & tu ut pronuncientur 10. 4
Egregie an *egregi* vocandi caſu dicendum eſſet quorundam grammaticorum ridicula decertatio 14. 5
Elæenſes Aſiani ſocii & amici populi Romani 1. 13
Elegantia olim in vitio 11. 2
Eleuſinium certamen 15. 10
Ellebori genera duo, eorumque vis 17. 15
Ellops Rhodius 7. 16
Elucificare 10. 17
Elucus 16. 12
Elutriare lintea, apud Laberium 16. 7
Empedocles Agrigentinus quando floruerit 17. 21
Empedocles teſticulos cur ἀνάμους vocet 4. 11
Emplaſtrum, ὑδιτήμας apud Laberium 16. 7
Emptionis competitores 12. 12
Ennianiſta 18. 5
Ennius quando natus 17. 21
cur tria corda ſeſe habere dixerit 17. 17
ut Euripidem æmulatus 11. 4
nequidquam à Seneca reprehenſus 12. 2
vera ejus lectio 18. 5
Enſes 10. 25
Epagoge dialectica 7. 3
Epaminondas Thebanorum dux 17. 21
Ephorus hiſtoriæ ſcriptor 3. 11
Epibatides 10, 25
Epictetus ſervus 2. 18
ejus in philoſophum impurum verba 17. 19
Domitiani tempore una cum cæteris philoſophis urbe & Italia ejectus Nicopolim deceſſit 15. 11
ejus de veris Stoïcis ſententia 1. 2
quæ duo vitia maxima dixerit 17. 16
lib. ejus διαλέξεων cum Chryſippi & Zenonis libr. conveniunt 19. 1
Epicurus quando floruerit 17. 21
ut voluptatem definiverit 2. 6
iniquè à Plutarcho in ſyllogiſmo reprehenſus 2. 8
ab eodem in frivolis verbis evidenti calumnia inſectatus 2. 9
voluptatem ſummum bonum eſſe ponit 9. 5
quid *vocem* appellet 5. 15
quas dicat eſſe videndi rationes 5. 16
Epitritos numerus quid 17. 14
Eques Romanus impolitiæ à cenſore notatus 4. 12
Eques, pro, *equo* 18. 5
Equinus color 3. 9
Equitare equo & homini commune 18. 5
Equiti præpingui quum cenſor equum aufert, an id cum ignominia fiat 7. 22
Equus mordax aut calcitro vitioſus 4. 2
Eraſiſtratus medicus 16. 3
Errabundus, & id genus verba quo ſignificatu dicantur 11. 15
Erraticas ſtellas Nigidius errones appellat 3, 10. 14, 1
Eructum vinum 11. 7
Erucius Clarus præfectus urbi 6. 6
idem bis conſul 13. 16
Eſcendere 5, 6. 10, 15. 17, 2, 18, 7
Eſt, *erat*, & *fuit* eleganter ſæpe abſunt 5. 8
Eſt, & *erit*, quando tempus ſuum retineant, quando non 17. 7
Eſuritionem quæ faciant 16. 3
Eteſiæ 2. 22
Euathlus Protagoræ diſcipulus quo pacto præceptorem ſuum fruſtratus ſit 5. 10

Euclides Socraticus quo modo, quum tamen ei Athenienſem urbem iogredi ooo liceret, eo iverit 6. 16
Eudoxus quando floruerit 17. 21
Εὐφωνίας quanta ratio à ſcriptoribus elegantibus habita 13. 20
Evibrati animi 1. 11
Eunuchus vitioſus eſt, & venumdatus redhibetur 4. 2
Euripides quaodo floruerit 17. 21
quot tragœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17. 4
quali joco Æſchylum apud Ariſtophanem inſectetur 13. 23
ejus verſum quemdam ut Favorinus acceperit 1. 15
verſus ejus expreſſi ab Eonio 11. 4
quid ei Lucillius vitio dederit 7. 3
verſus ejus in gulam 7. 16
Sophoclis verſum ei Plato attribuit & quod ſæpe integros verſus à Sophocle mutuatus ſit 13. 17
mater ejus qualis 15. 20
quid patri de eo Chaldæi prædixerint ibid.
Eleuſioio & Theſeo certamine coroonatus ibid.
Anaxagoræ Prodici, & Socratis auditor ibid.
mulicbris odii quæ illi cauſa ibid.
mors ejus, & ſepulchrum ibid.
Europa pars mundi 10. 7
Eurus ventus unde dictus, & quo alio nomine 2. 22
Exactus pecuniam quemadmodum Metellus Numidicus dixerit 15. 14
Exadverſum, in qua ſyllaba accentum habeat 7. 7
Ex. Animi. tui. sententia. in ceoſoriis animadverſionibus 4. 20
Exempla non excuſant 10. 19
Exemplum, maxima pœna veteribus 6. 14
Ex. Jure. manum. consertum. io antiquis actionibus quid? 20. 10
Expaſſus 15. 15
Expavidus 2. 18
Expenſilatio 14. 2
Expenſa meote 19. 7
Exſuperantia 4. 18
Extra ordinem ſententiam rogare 4. 10
Extrilidus 19. 1

F.

Fabæ inflant 4. 10
Q. Fabio Maximo graminea corona data 5. 8
Fabius Licinius cooſul 10. 6
Q. Fabius imperator quid ad Karthaginienſes ſcripſerit, quidque illi reſponderint 10. 27
Fabii quando, & ubi univerſi cum familiis ſuis, interempti 17. 21
C. Fabricius Luſcinus cenſor 17. 21
quid admiraotibus quòd Cornelium Rufinum inimicum & avaritiæ ſummæ hominem conſulem deſignari curaviſſet, reſponderit 4. 8
eumdem poſtea cenſor ſenatu movit 4. 8
C. Fabricius & Q. Æmilius coſſ. quid ad Pyrrhum ſcripſerint, quum eum veneno interficere Nicias quidam petito ab iis præmio propoſuiſſet 3. 8
quid Samnitibus ſibi aurum offerentibus reſponderit 1. 4
Fabulum 4. 11
Faciem, non eſſe quod vulgo dicitur 13. 29
Facies & *Facii* patrio caſu 9. 14
Facies hominis apud Pacuvium 13. 29
Facinus anceps vocabulum 12. 9
Factum itur contumelia, qua ratione dictum 10. 14
Facundioſus 4. 9
Fæturinus 13. 20
Falces 10. 25
Fallacioſus 7. 3
Fames minus tolerabilis hiberno quàm æſtivo tempore 16. 3
Fames ut diu tolerari poſſit ſi cibus abſit ibid.
Fami 9. 14
Famuloſus 9. 12
C. Fannius Strabo conſul 15. 11
Faſces 10. 3
Faſcinari 16. 12
Faſcinationes diræ 9. 4
Fati definitio, vis, neceſſitas 6. 2
Fati neceſſitas ibid.
Fatiſcor 17. 2
Fatum & natura num idem Ciceroni 13. 1
Fauces inferni apod Virgilium 16. 5
Faviſſæ Capitolinæ 2. 10
Favooius 2. 22
Favorinus philoſophus 1, 3, 10. 2, 1, 12, 26. 3. 1, 3, 16, 19. 4, 1. 5, 11. 10, 12. 12, 1. 16. 3
Gallus 2. 22
magna memoria vir 3. 23
Favorious orator ut in luxum cœnarum invectus ſit quum legem Liciniam ſuaſit 15. 8
Fax noctis prima 18. 1
Febris habitum & motum pulſu ſuo demonſtrat arteria 18. 10
Fecialis populi Romani quibus verbis & quo ritu bellum indicere ſolitus 16. 14
Feminæ oullam comitiorum communionem habent 5. 19
Feminæ in mares 9. 4
Feminas ſolas longa veſtis decet 7. 12
Fenerator 16. 12
Feneror, pro *Fenero* 18. 12
Feneſtellæ error ab Aſcooio notatus 15. 28
Fera animalia 19. 2
Feriæ cooceptæ 10. 24
Feriæ denicales 16. 4
Feriæ præcidaneæ 4. 6
Ferrum 10. 15
Feſtinare quid, & ut à properare differat 16. 1
Feſtucaria vis 20. 8
Feſtus Poſtumius 19. 13
Ficedula avis 15. 8
Fidenates quando hoſtes populi Romani 17. 21
Fides alieuo ictu ſonare 9. 9
Fidus Optatus grammaticus 2. 3
Filiorum erga pareotes officium 2. 2
Finis genere feminino apud Lucretiuoi 13. 19
Flagitinm & vitium 1. 17
Flamen Dialis] 10. 15
Flaminia 17. 5
Flammigare 17. 10

Cn. Fla-

Cn. Flavii Annii ædilis curulis res geſta memorabilis 6. 9
Flavus color 2. 26
Flocces vini 11. 7
Florens vino animus 6. 13
Fluctuit, patrio caſu 4. 18
Fluvii fonteſque gelu durari 17. 8
Fœdifragus 19. 7
Forfices in acie 10. 9
Forma ſtata & uxoria 5. 11
Formidoloſus 9. 12
Fors fuit 12. 8
Fortaſſean 11. 9
Forteſcere 19. 7
Fortitudo vera 12. 5
Forus puppis 16. 19
Fraces olei 11. 7
Frameæ 10. 25
Frater unde, ex P. Nigidii ſententia 13. 10
Frequentamenta 1, 11. 5, 1
Frequentativorum fere omnium prima ſyllaba quomodo pronuncietur 9. 6
Fretu apud Ciceronem 13. 20
Fretum Plauti comœdiam quidam eſſe non putant 3. 3
Frons virili genere ſecundum analogiam Cæcilius poſuit 15. 9
Frons in acie 10. 9
Corn. Fronto 19. 8
M. Fronto conſularis 2. 26
Fruniſcor 17. 2
Fuere impendio infit apud Levium 19. 7
Fulvius Flaccus & Æmilius Lepidus coſſ. ut in mutuam gratiam redierint 12. 8
Fulvius Flaccus conſul 17. 21
M. Fulvius Nobilior temere milites ſuos coronis ſæpe donavit 5. 6
Fulvus color 2. 26
C. Fundanius ædilis plebei 11. 6
Fundus cœnæ 17. 8
Fundus factus populus 16. 12
Funus familiare 16. 4
Fur manifeſtus & nocturnus quemadmodum è XII tabulis pœniantur 20. 1
Furax 4. 8
Furem quatenus occidere licitum 11. 18
Fures qua pœna Draco, qua Solon, qua decemviri adficerint 11. 18
Fures publici *ibid.*
Furioſus, morboſus eſt 4. 2
Furis ἔτυμον non verum à Varrone poſitum 1. 18
Furius conſul 9. 11
Furius poëta reprehenſione Cæſellii defenſus 18. 11
Furca quàm ſeveriter olim pœnita 7. 15
Furtum quàm caſtè à veteribus & integre definitum 11. 18
Furtum per lancem & licium 11, 18. 16. 10
Furtum manifeſtum, oblatum, conceptum 11. 18
Furtum quarum rerum fiat *ibid.*
Furtum ut fiat *ibid.*

G.

Galli quo conſilio & quo bello Romam ceperint 17. 21
Galli elleboro ſagittas tingunt 17. 15
Gabii Baſſi ſuper nomine partus traditio eluſa 3. 19
Gallica 13. 21
Gallus Aſinius ſine ratione Ciceronem reprehendit 17. 1
Gauli 10. 25
Gaudium inſperatum multis mortem attuliſſe 3. 15
Gellianus 13. 12
A. Gellius Favorinum ſectatus 14, 2. 16, 3
Sulpicium Apollinarem 6, 6. 13, 16. 20, 6
T. Caſtricium 13. 20
Romæ extra ord. judex à coſſ. datus 12. 13
à prætore adoleſcens in judices lectus 14. 2
quo conſilio, qua occaſione & quo ordine hoſce libros ſcripſerit *præf.*
L. Gellius vir cenſorius Ciceronem civica corona donari cenſuit 5. 6
Geminus Servilius 12. 4
Genera nominum tam anxiè inquirere frivolum 4. 1
Genethliaci Chaldæi, vanum hominum genus & fallacioſum 14. 2
Genitales menſes 3. 16
Genus in definitione 4. 1
Geometria poſt, quam in principio, jucundior 16. 18
Geſa 10 25
Geſcoretæ *ibid.*
Gilvum 13. 29
Gladiator compoſitus ad pugnam quid ſibi proponat 7. 1
Gladiorum vocabula 10. 21
Gladius Hiſpanicus 9. 13
Glans Hiberica 7. 16
Glauci & Diomedis arma 2. 33
Globus in re militari 10. 9
Gracilis forma orationis 7. 14
C. Gracchus vehemens orator 11 13
tibia ejus concionatoria 1. 11
ut quædam ejus ſententia à Caſtricio reprehenſa 11. 13
ejus de pudicitia & parſimonia quum è Sardinia rediit ad ad populum verba 15. 12
Tib. Gracchus Tiberii & Caji pater ut cum P. Africano ſuperiore in gratiam redierit, & ut filiam ejus duxerit uxorem 12. 8
Tib. Gracchus pro L. Scipione Aſiatico, quum Scipioni Africano inimicus eſſet, ne in carcerem duceretur, juſſu collegæ interceſſit 7. 19
Græca ut vertenda Latinè 9. 9
Græci cannabo & ſtupa naves ſuebant 17. 3
Græcorum quorumdam verborum difficillima in linguam Latinam tralatio 11. 1
Granius præco 4. 17
Gratia, anceps vocabulum 12. 9
Gratioſus 9. 12
Graſſator 1. 2
Griphi dialectici *ibid.*
Gubernius apud Laberium 16. 7
Gulæ deteſtatio 7. 16
Gurdus apud Laberium 16. 7

H.

H Spiritum qua ratione veteres verbis quibuſdam inſeruerint 2. 3
Habeo curam *veſtri* an *veſtrum*, utrum dicendum 20. 6
Habitus bene & male 3, 1. 14, 20
D. Hadrianus decrevit undecimo quoque menſe partum edi poſſe 3. 16

Halyattes Lydiæ rex bello Mileſio fidicines, fiſtulatores & tibicinas habuit 1. 11
Halcyones quot anni diebus & ubi nidulentur 11. 10
Hannibal ut Antiochum cavillatus 5. 5
quot ex illis decem captivis, quos Romam dejurio ab iis accepto legavit, ad illum redierint, & quo loco apud Romanos illi fuerint qui non redierunt 7. 18
Harena an pluraliter dicatur 19. 5
Hariolum ſuam Nævius in carcere ſcripſit 3. 3
Harmodius 9. 2. 17. 21
Harpalus 10. 16
Haruſpicum Etruſcorum perfidia 4. 5
Haſta 10. 15
Haſta & caduceus ſigna belli aut pacis 10. 27
Hegeſias hiſtoricus 9. 4
Hellanicus quo tempore vixerit, & qua ætate fuerit 15. 23
Hemiolios numerus 18. 14
Heraclitus Epheſius *præfat.*
Herculani corporis proceritas 1. 1
Hercules Olympicum ſtadium pedibus ſuis metatus *ibid*
ejus templum 16. 5
Herie Junonis, in comprecationibus 13. 2
Hermaphroditi 4. 4
Herodes Atticus V. C. 1. 2. 9. 2. 18. 10. 19. 12
Herodotus quo tempore vixerit, & qua ætate mortuus 15. 23
fabulator 8. 10
ejus & Homeri ſuper leonum partu diſſenſio 13. 7
Heroicii in verſibus quid M. Varro obſervaverit 18. 15
Herſilia ut apud T. Tatium, quum pacem oraret, precata ſit 13. 22
Heſiodus ne an Homerus antiquior, opiniones variæ 17. 21
quàm frivolè Heſiodum Homero antiquiorem eſſe L. Accius probare conatus ſit 3. 11
Heſterna noctu, priſcè dictum 8. 1
Herodes Stoïcus 9. 5
Higinus grammaticus 1. 2
Scipionis Africani ſuperioris vitam ſcripſit 7. 7
Hippagines 10. 25
Hipparchus Piſiſtrati filius quo tempore ab Harmodio & Ariſtogiton. occiſus fuerit 17. 21
Hippias tyrannus *ibid.* 9. 2
Hippocrates divina memoria 19. 2
Hiſter fluviorum qui ultra imperium Romanum fluunt ſecunda magnitudine 10. 7
Hiſtiæus 17. 9
Hiſtoria ut ab annalibus differat 5. 18
Hiſtorici viri munus *ibid.*
Hœdus ex Ambracia 7. 16
Hœdis ovium lacte alitis capillus tenerior 12. 1
Homerus quo tempore vixerit, in quibus tribus tria dicendi genera tradiderit 7. 14
ejus verſus præter vulgi opinionem à Varrone explicati 17. 3
variæ de ejus patria ſententiæ 3. 11
Hominis definitio 4. 1
Homines res poſtfuturas prænoſcere non poſſe 14. 1
Homo quoto menſe, poſtquam mulieris uterus ſemen conceperit, gignatur 3. 16
Honos anceps vocabulum 12. 9
Hora Quirini uxor in comprecationibus 13. 21
Horatia lex ſuper Caja Tarratia ad populum lata 6. 9
Horatii trigemini 1. 10
Horatius Cocles 4. 5
Hortenſius orator ob munditias corporis geſtumque in dicendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomine ſe compellari quàm ſuaviter reſponderit 1. 5
Hortenſius poëta inventuſtus 19. 9
Hortor, commune verbum 15. 13
Hoſpites quo loco apud Romanos 5. 13
Hoſtiæ præcidaneæ, item ſuccidaneæ 4. 6
Hoſtilia curia inter templa ab auguribus conſtituta 14. 7
Hoſtilius Mancinus Mamiliæ meretrici diem quare dixerit 4. 14
Humanus, aliud ſignificare quàm vulgò putatur 13. 16
Hypſicrates grammaticus 16. 12

L

Jaculorum vocabula 10. 15
Jalyſi imago apud Rhodios 15. 3
Januſpater 5. 12
Japyx ventus 2. 22
Idæus præco 3. 23
Idem Accii quod Titii, prov. *ibid.*
Idiographus liber 9. 14
Ignarus 9. 12
Ignis cur urinam laceſſat 19. 4
Ignominiatus 8. 14
Ignoſcentia 7. 3
Ilignea corona 5. 6
Illaudatus 2. 6
Illyrios homines eſſe, qui interimant videndo 9. 4
Imbellia 5. 5
Imparilitas, Solœciſmus à Sinnio Capitone vocatur 5. 20
Impendio 1. 2. 7. 1. 11. 18. 18. 6
Impeteeptus 14. 1
Impete magno, apud Levium 19. 7
Impolitia, in equis cenſendis 4. 12
Imprecabilis 17. 19
Inops ætate invalidus, ita ut ingredi non poſſit, quemadmodum ad prætorem è ſua domu ducatur, ex XII Tabulis 20. 1
In poteſtatem, & ſimilia 1. 7
Inamabilis 2. 6
Inceſtus 13. 19
Inclinamentum 4. 9
Incohibilis 5. 8
Incomprehenſibilia omnia eſſe, quo Pyrrhonii, quo Academici ſenſu dixerint 11. 5
Incontinentia, vitium maximum 17. 1
Indefinitum verbum quid 1. 7
Indeſes 7. 22

Indiæ

Indiæ in montibus homines caninis eſſe capitibus, nullis cervicibus, & oculos in humeris habentes; item corporibus hirtis & avium ritu plumantibus 9.4
Indipiſci 12, 1. 17, 2
Indiſſimulabilis 10.22
Indu 12.4
Induciæ, quid & unde dictæ 1.25
Induſtria, anceps vocabulum 12.9
Infacundia 11.16
Infans ut in utero matris formatur 3.11
Infeſtans 9.12
Infortunitas 6.1
Infra claſſem, quid Catoni 7.13
Infrunita verba 4.9
Ingenium tempore mitificatur 13.2
Ingratiis 17.1
Injectio manus in XII Tabulis 20.1
Injice, & ſimilia ut efferenda 4.17
Injicere, *conjicere*, & ſimilia qua ratione primam productam habeant *ibid.*
Inimicitia an ſingulari numero dicatur 19.8
Injuria, anceps vocabulum 12.7
Injuria factum itur apud Catonem 10.14
Injuriæ 9.12
Injuriæ atrociores 20.1
Injuriæ ut pœniantur ex XII Tabulis *ibid.*
Injurias ulciſci populus Romanus ſæpe neglexit 7.2
Injuriæ ut cavendæ ex Panætii ſententia 13.26
Inlatebrare, apud Q. Claudium 17.2
Inlutis pedibus 17.5
Inominalis dies 5.17
Inora animalia 7.6
Inſece, apud Ennium & Livium 18.9
Inſecenda, non, *inſequenda* legendum apud Catonem *ibid.*
Inſectiones *ibid.*
Inſignite 6.15
Inſomnia, feminino genere 6.4
Inſubidus 6, 1. 12, 2. 13, 19. 18, 8
Inſuperhabere 1, 19. 4, 1
Intentio 7.7
Inter os & offam, apud Catonem 13.17
Intercedendi jus 7.19
Internecinum genus morbi 2.1
Interpretor, commune verbum 15.13
Interſtitio 20.1
Intolerantia vitium maximum 7.11
Intolerantibus curis, apud Levium 19.7
Intra veteribus antea *in*, & quomodo ea poſtea uſi 12.13
Intra cubitum *ibid.*
Intra kalendas *ibid.*
Intra modum *ibid.*
Intra montem *ibid.*
Intra Oceanum *ibid.*
Invalentia 20.1
Invidioſus 9.12
Jonium mare violentum & vaſtum 19.1
Jovem unde Latini veteres appellaverint 5.12
Jovem lapidem jurare 1.21
Jovi alba hoſtia faciundum quare 10.15
Jovis Capitolini cella 7.1
Jovis convivium in Capitolio 12.8
Jovis filii prudentiſſimi & humaniſſimi à poëtis habiti 15.21
Iſchiacorum dolores modulis tibiæ minui 4.13
Iſigonus Nicæenſis hiſtoricus 9.4
Iſocratem ad Mauſolæum agonem iviſſe 10.18
Iſocratii 18.8
Iſopſephœ verſus, apud Homerum 14.6
Italia armentoſa 11.1
Italicenſes municipes 16.13
Italiæ terræ quæ origo 11.1
Italiam qui primi incoluiſſe dicantur 1.10
Italœ, boves apud veteres Græcos 11.1
Judex qualis eſſe debeat 14.4
Judex ut ad incertos juris caſus præmoneri debeat 14.2
Judex extra ordinem à coſſ. datus 12.13
Judex qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe convictus fuerit capite è XII Tabulis pœnitur 20.1
Judices cognoſcunt 4.4
Judicis veri officium 14.2
D. Julius pomœrium protulit 13.14
Jul. Celſinus 19, 7. 10
Jumentum, in XII Tabulis 20.1
Jupiter quaſi *Jovis pater* 5.12
Jurare conceptis verbis 7.11
Juris magiſtri 4.1
Jurisjurandi apud Romanos obſervata ſanctimonia 7.18
Jurisjurandi genera aliquot 11.6
Jusjurandum adigere 7, 18. 16, 4
Jurites Quirini, in comprecationibus 13.22
Jus trium liberorum 3.16
Jusjurandum militare quibus verbis conceptum 16.4
Juſtitia 6.1
Juſtitiæ imaginem quàm aptè Chryſippus depinxerit 14.4
Juventæ finis 10.28
Juſti dies, apud Decemviros 20.1

L.

Labeo Antiſtius legum atque morum populi Romani apprimè doctus 13, 10, 12
libri ejus poſteriorum poſt mortem editi 13.10
Laberius à Cæſare ignominiatus 8.14
multa verba prælicenter finxit 16.7
quibus rebus C. Cæſarem offenderit 17.14
ejus arrogantia *ibid.*
verſus ejuſdem ſuper privatione oculorum Democriti 10.17
Labiæ 10, 4. 18, 4
Laborioſus 9.12
Lacedæmonii in acie tibia uſi 1.11
furia illis exercitio & diſciplinæ 11.18
quando triginta tyrannos Athenienſibus præpoſuerint 17.21
quando ab Athenienſibus ad Corinthum victi *ibid.*

quid ſuper ſententia quam homo improbatiſſimus dixerat ſtatuerint 18. 3
quomodo literas quas ad ſuos imperatores mittebant, occultarint 17. 9
Lactis quo homo nutritur vis 12. 1
C. Lælius 17. 5
Læſtrygones Jovis filii 15. 21
Lætabundus 11. 15
Lætitia quid 2. 27
Læva numina, apud Virgil. 5. 11
M. Lævinus ædilis curulis 13. 13
Lais meretrix 1. 8
Laminæ ardentes 10. 3
Lampadio Ennium emendavit 18. 5
Lancea 10. 25
Lancea, Hiſpanicum vocabulum 15. 30
Largii Licinii Ciceromaſtix quam ineptus 17. 1
Largior commune verbum 15. 13
Lavandria, Laberio 17. 7
Laudare priſca lingua quid 2. 6
Laudari frigidè turpius, quàm acerbius vituperari 19. 13
Laurentina via 10. 2
Laus Catonis, Ciceronis liber 13. 2
Leænæ quoties in vita ſua pariant, & quot catulos uno partu 13. 7
Lebadia oppidum in Bœotia 12. 5
Lectica latus quidam ut à ruſtico Venuſino jculariter deriſus 10. 3
Lectica ſtupis deligata 10. 3
Leges conſenſu tacito obliterantur 12. 13
Leges ut mutentur pro ratione temporum & flectantur 20. 1
Leges duodecim tabularum quando ſcriptæ, quodque quibuſdam ſeveræ & quibuſdam molles viſæ *ibid.*
Legio quot centurias, quot manipulos, quot cohortes habeat 16. 4
Lembi 10. 25
Lenæus Cn. Pompeji libertus 17. 16
Lenunculi 10. 25
Legumentum 4. 16
Leonidæ Lac. laus 3. 7
Leoninæ φιλοστοργίας exemplum memorabile 5. 14
Leontem ſuam Nævius in carcere ſcripſit 3. 3
Æmilius Lepidus & Fulvius Flaccus cenſores una ut in gratiam mutuam redierint 12. 8
Leporaria 2. 20
Lepores in Biſaltia binis jecoribus 16. 15
Levenna: levis Laberio 16. 7
Levitas haud vulgari ſignificatu: & quos *leves* veteres dixerint 7. 11
Levius poëta implicatus 9. 9
Lex quid, & ut à privilegio & *plebiſcito* differat 10. 20
Libentiæ 15. 2
Liberalis, quis 17. 5
Liberos alendos proprio lacte 12. 1
Liberos etiam unum filium filiamve dixiſſe veteres 2. 13
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur 5. 19
Librorum inſcriptiones variæ *præfat.*
Libros publicè quis primus legendos præbuerit 6. 17
Liburni naves loris ſuebant 17. 3
L. Licinius Craſſus cenſor 15. 11
Porcii Licinii venuſtiſſimi verſus 19. 9
Licinius Imbrex comicus 13. 21
Lictor unde dictus 12. 3
Lignum alumine oblitum non incendi 15. 1
Linguam exertare 9. 13
Lingua recondenda ſecundum Heſiodum 1. 15
Lingula 10. 25
Lintres *ibid.*
Lis pecunia æſtimata 4. 4
Literarum in epiſtola C. Cæſaris & aliorum occulta ſignificatio 17. 9
Literarum quarundam jucunda conſonantia 7. 20
Liticines 20. 2
Lituus. quid 5. 8
Lituuſne auguralis à tuba, quæ *lituus* appellatur, an tuba à lituo augurali *ibid.*
Livius Druſus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram navigat ut elleborum bibat 17. 15
L. Livius poëta fabulas docere quando Romæ cœperit 17. 21
Locuples unde 10. 5
Longæ naves 10. 25
Longævus apud Virgilium ſenem non ſignificat 2. 16
Loquacitas quam magnum vitium 1. 15
Lorarii 10. 3
Lorea, muliebris potus 10. 23
Lua Saturni, in comprecationibus 13. 21
Lucretius 5. 12
Luca 11. 18
Lucilius poëta quando floruerit 17. 21
quid Euripidi vitio dederit 7. 3
Ludibrioſus 7. 11
Ludibundus 11. 15
Luere piaculis 4. 5
Luna augente vel creſcente quam συμπαθείας multa habeant 20. 8
Luna quot diebus orbem ſuum luſtret 1. 20. 3, 10
Lunæ motuum cauſa incerta 2. 28
Luſcitioſus ſervus venumdatus quatenus redhiberi poſſit 4. 2
Luſceſcere 18. 11
Luteus color 2. 26
Lutulentus 11. 15
Luxuria in cœnis 15. 8
Luxurii, ſecundo caſu 9. 14
Lycurgi lege maximus honos majori ætati habitus 2. 15

M.

Macedo philoſoph. 13. 8
Macedonia ἠμαθία dicta 14. 6
Machæræ 10. 25
Magniloquentia 1. 2
Magiſtratus qui prenſionem habeant, qui vocationem, qui neutrum 13. 12
Maja Volcani, in comprecationibus 13. 2

Malum quid 12.5
Malas malaxavi, apud Laberium 16.7
Maledicendum non eſſe improbis 6.11
Malum conſilium conſultori peſſimum, proverbium 4.5
Mamilia meretrix 4.14
Manciolis tenellis, apud Levium 19.7
Mancipia ſub corona vendita 7.4
C. Manlius conſul. 17.21
Manliana imperia 1, 13. 9, 13
Cn. Manlius tribunus plebei 6.11
M. Manlii mors 17.21
Manuatus eſt, & *Manuarius*, apud Laberium 16.7
Manubiæ quid 13.23
Manubias & prædam qua ratione Cicero conjunxerit *ibid.*
Manum conſerere, quidnam in antiquis actionibus è duodecim tabulis & apud Q. Ennium: utque id fieri apud prætorem ſolitum 20.10
Marathonia pugna quando pugnata 17.21
Marcius Rex conſul. 13.18
Mare, auſtris ſpirantibus glaucum & cœruleum, aquilonibus obſcurius atriuſque 20.30
Mare gelu non duratur 17.8
Maris in tempeſtate qui fit ut homines timeant & palleant 19.1
Mariti officium erga uxorem 1.17
M. Marius 10.3
Marſi ſerpentum virulentorum domitores 16.11
Marſpiter 5.12
Marſus Circes filius 16.11
Martiæ haſtæ quum moviſſent, qualibus piaculis id expiatum 4.6
Materfamilias & matrona 18.6
Materiæ infames 17.12
Matrimus 1.12
Cn. Mattius verbis novis uſus 15.25
figmenta ejus verborum venuſta 20.9
Mature, *Maturare*, quid & unde 10.11
Mauſolus rex Cariæ: aut ut alii volunt, Græciæ præfectus 10.18
ejus ſepulchrum *ibid.*
ad ejus certamen qui iverint, & quis vicerit *ibid.*
Mecaſtor, quale jusjurandum 11.6
Media ſive mediocris forma orationis 7.14
Medicinæ ut ſubſecivis horis operam dandum 18.10
Medium vinum 13.29
Megalenſibus patricii mutitare ſoliti 2.24. 18, 3
Mei, patrio caſu ab eo, quod eſt, *Ego* 20.6
Mei, & *mi* *ibid.*
AEL. Meliſſi grammatici error 18.6
Memmius durus poëta 19.9
Memordi, non, *momordi* dixere veteres 7.9
Memoria hominum morte deleri non debet 5.13
Menander poëta quam Plautus antiquior 3.16
quot comœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17.14
quid Philemoni dixerit quum ſæpe ab eo in comico certamine vinceretur 17.4
ejus comœdiæ à Cæcilio verſæ 2.23
Mendicimonium, *mœchimonium*, apud Laberium 16.7
Menippus philoſophus ſervus fuit 2.18
Menſæ rationes 11.2
Menſæ ſecundæ 13.11
Mentiri & mendacium dicere ut differant 11.1
Meretricum vitia quibus verbis Plautus deſignaverit 3.3
Merope 7.3
Meſanculæ 10.25
M. Val. Meſſala conſul 15.11
Q. Metellus Numidicus pure caſteque Latina lingua uſus 17.2
ejus oratio ob quid reprehenſa, & quem in modum defenſa fit 1.6
epiſtola ejus ad Domitios quum in exilio eſſet 15, 13. 17, 2
Q. Metellus Pius conſul 15.28
Metii Fufetii mors 20.1
Metus, duobus modis accipitur 2.12
Mihi & *tibi* ut pronuncientur 10.4
Mileſiæ virgines ut à voluntario interitu deterritæ 15.10
Mileſiorum legati ut à Demoſthene pecunia accepta eluſi 11.9
Milites quid jurare ſoliti 16.4
quo die adeſſe debuerint ut conſuli citanti reſponderent; quæque illis conceſſæ exceptiones *ibid.*
Militi ignominiæ cauſâ vena ſoluta 10.8
Mille hominum occiditur, quemadmodum dicatur 1.16
Milonis Crotonienſis athletæ miſerandus interitus 15.16
Miltiades 17.21
Minores magiſtratus & majores 13.15
Minos Jovis filius 15.21
Miracula varia 9.4
Miſeriam quid efficiat 18.1
Mithridateios potio 17.16
Mithridates Ponti rex remediorum adverſus venena peritiſſimus, ejuſque mors *ibid.*
quinque & viginti diverſarum gentium linguis loquutus 17.17
Moderamenta 13.6
Mœnia pluraliter ſemper 19.8
Mœra 3.16
Molæ Martis, in comprecationibus 13.22
Monocoli 9.4
Monſtra hominum varia *ibid.*
Morbi quando periculoſiores 3.10
Morbi vis 12.5
Morboſne natura fecerit una cum hominibus 6.1
Morbus, in duodecim tabulis 20.1
Morbus ſonticus 16, 4. 20, 1
Morbus ut à vitio differat in edicto ædilium curulium 4.2
Mori conſtituentes inedia, quoto die mortem oppetant 3.10
Moriens quo temporis momento moriatur 6.13
Morta. una ex Parcis 3.19
Mortales multi, & *multi homines* quid differant 13.28
Mortuaria gloſſaria 18.7
Q. Mucius pontifex maximus 5.19
Mulcedo 19.9
Mulier, ſi vinum bibit, à marito multata 10.23

 Mu-

Mulier ſterilis venundata, quatenus redhiberi poſſit, inter juris prudentes diſſenſum 4. 2
Mulieri vir judex 10. 23
Mulieres Romæ per Herculem non jurabant 11. 6
Mulieres Romanæ abſtemiæ oſculum cognatis ferebant, ut odor indicium faceret ſi bibiſſent 10. 23
Multa qui habet multis indiget 9. 8
Multa, Sabinum vocabulum 11. 1
Multa ſuprema, minima, quibus verbis dicta *ibid.*
Multam dicere, facere ibid.
Multigrumi fluctus, apud Levium 19. 7
Multijugus, multicolor, multiformis 18. 18
Mundum muliebre 4. 1
Mundus muliebris *ibid.*
Muneror, pro *munero* 18. 12
Municipes, & municipium, quid, & ut à colonia differat 16. 13
Mutæna Tarreſſia 7. 16
Muralis corona 5. 6
Murina, muliebris potus 10. 23
Muſicam abſconditam nulli rei eſſe 13. 30
Muſonius philoſophus 5. 1
quanti cuidam ærufcatori philoſophum ſeſe oſtentanti dari juſſerit 9. 2
ejus ſententia quædam à M. Catone diu ante Latine dicta 16. 1
Mutant, pro *mutantur* apud Varronem 17. 13
Mutitare 2, 24. 18, 2
Mutus morboſus eſt 4. 3
Myoparones 10. 25
Mys Epicuri ſervus 2. 8

N.

C. Nævius tribunus plebei Scipionem Africanum ſuperiorem accuſat 4. 18
Nævius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit 17. 21
fabulas duas in carcere conſcripſit 3. 3
verſus ejus in Scipionem Africanum ſuperiorem 6. 8
ejuſdem epigramma ſepulchro ſuo inditum 1. 24
Nani, apud Cinnam 19. 13
Nanus, id eſt, *pumilio* 16. 7
Naſci non poteſt ante menſem ſeptimum neque mas neque femina 3. 10
Natis ante noctis horam ſextam, uter dies natalis ſit 3. 2
Natura 6. 1
Natura quid primum in homine creaverit 13. 5
Natura & fatum num eadem Ciceroni 13. 1
Naturæ vis 12. 5
Navalis corona 5. 6
Naucrites in Mauſolæo certamine fuit 10. 18
Naves ut Liburni atque Græci contexuerint 17. 3
Navigantes *ingredi & tranſgredi* rectè dictum 10. 26
Navium vocabula 10. 25
Ne, particula privativa 13. 21
Ne id quoque 17. 2
Neceſſitas & neceſſitudo non differunt 13. 3
Nefaſti dies vulgo perperam dicti 4. 9
Corn. Nepos erravit quum Ciceronem annos tres & viginti natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe ſcripſit 15. 28
Neptuni filii inhumaniſſimi & ferociſſimi à poëtis habiti 15. 21
Neptuni nomina 2. 28
Neptunus qua ratione apud Homerum dicat puellæ à ſe compreſſæ, illam intra annum parituram 3. 16
Neptunuſpater *ibid.*
Nequitia non vulgari ſignificatu 7. 11
Neria, Cn. Gellio 13. 22
Nerienem, tertia correpta *ibid.*
Nerienes Martis, in comprecationibus *ibid.*
Nerienes vocandi caſu apud Varronem *ibid.*
Nerio quid Sabin. *ibid.*
Nervi unde *ibid.*
Nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare 9. 7
Nervolaria Plauti, inter incertas 3. 3
Neſcius 9. 12
Neuroſpaſta 14. 1
Ni *ibid.*
P. Nigidius Figulus 4, 9. 10, 11. 11, 10. 17, 7
Ciceroni & Varroni coætaneus 19. 14
Cicero eum reveritus 11. 11. 13, 23
commentationes ejus propter obſcuritatem non vulgatæ 19. 14
locus ejus difficilis ſuper literis *ibid.*
Nihil cum amaracino ſui, proverbium *præfat.*
Nihil cum fidibus graculo, proverbium *ibid.*
Nilus fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine 10. 7
Nimium quantum 1, 8. 15, 1. 16, 6. 18, 3
Niobe quot filios habuerit, variæ Græcorum ſententiæ 20. 7
Nivis aqua potui peſſima; frugibus & arboribus fecunda 19. 5
Noctefcere 15. 11
Noctilucor Memnon, apud Levium 19. 7
Nomen Tarquinium apud L. Piſonem 16. 9
Nomina non poſitiva eſſe, ſed naturalia, argutiſſimè à P. Nigidio diſceptatum 10. 4
Nomina quædam ſingulari, quædam numero plurali tantum dici, & quæ ratio 10. 8
Nomina quorumdam patriciorum, qui malè de republica meriti eſſent, ne cujuſdem gentis inderentur prohibitum eſt 9. 2
Nona una ex Parcis 3. 16
Nos & Vos ut pronuncientur 10. 4
Noſtrum & noſtri ubi locum habeant 20. 6

Novi-

Digitized by Google

Novicium 6. 5
Noviſſimus & *noviſſimè* cur Cicero non dixerit 10. 21
Nox, pro *noctu* in XII tabulis 8. 1
Nuces Thaſiæ 7. 16
Nutrices infantum quales plerumque eſſe ſoleant 12. 1
Nutriendos liberos eſſe feminis, non nutricum, ſed ſuo ſibi lacte. *ibid.*

O.

Ob, præpoſitionis natura 4. 17
Obba 16. 7
Obeſum quid 19. 7
Objicere, cur prima producta ponatur 4. 17
Obicibus cur primam productam habeat 1. 17
Obliquè agere 7. 17
Oblitera gens, apud Levium 19. 7
Obnoxie, in Plauto 3. 17
Obnoxius quid ſignificet, quæque ejus origo *ibid.*
Obſidionalis corona 5. 6
Obſtipidus 5. 1
Occidione occiſus 5. 17
Oceanus cum luna ſimul ſeneſcit adoleſcitque 14. 1
Oculorum quæ vis 5. 16
Offendere 9. 1
Officiorum quis ordo Romæ obſervatus 5. 13
Oleaginea corona 5. 6
Olearum folia quando convertantur 9. 7
Oleum cur ſæpe congelaſcat 17. 8
Olus Poſtumius Tuberius dictator Romæ quando fuerit 17. 21
Olympias Philippi regis uxor, Alexandri mater 7. 1
ejus ad Alexandri literas, in quibus ſeſe Jovis Ammonis filium dixerat, reſcriptio 13. 4
Olympicum ſtadium longius quàm cætera 1. 1
Omnimodis 2, 18. 4. 2
Oneſicritus hiſtoricus 9. 4
Opicus 11, 16. 13. 9
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani ſuperioris ſcripſit 7. 1
C. Oppius res Cæſaris curabat 17. 9
Oppoſita 16. 8
Opus divitias ut dictum 7. 2
Orantes in ſenatu exſurgunt 7. 3
Oranti ſenatori in ſenatu alia conducunt principia, quam patrono pro reo cauſam dicenti *ibid.*
Orationem in pectore, non in ore naſci debere 1. 15
Orationis virtutes 7. 14
Orbis, in re militari 10. 9
Oreæ 10. 25
Orcinus theſaurus 1. 24
Oreſti corpus non tam grande inventum fuiſſe quam Herodotus vult 3. 10
Otiæ 10. 25
Oriens æquinoctialis, brumalis, ſolſtitialis 2. 22
Ornatu, dandi caſu 4. 6
Ornithones 2. 20
Orthium carmen 16. 19
Oſcedo 4. 20
Oſtrea Tarentina 7. 10
Oſtreæ cum luna quam συμπάθειαν habeant 20. 8
Oſus 4. 8
Otacilius Craſſus conſul 10. 6
Ovalis corona 5. 6
Ovandi quæ cauſa *ibid.*
Ovantes, utrum pedibus an equis vehentes civitatem ingrediantur *ibid.*
Oves virili genere in multa dicenda 7, 8. 11, 1

P.

Pabulor 17. 2
Pacis bibliotheca 16. 8
Pacis templum 5. 21
Pactitia pugnæ ceſſatio 1. 25
Pacuvius poëta quando floruerit 17. 21
ejus epigramma ſepulchro ſuo inditum 1. 24
ejuſdem cum Accio poëta colloquium 18. 2
Pænitere unde, & quid propriè 17. 1
Palma Ægyptia 7. 16
Palmæ vis & natura, & cur ea ſignum victoriæ 3. 6
Panætio ἀναλγησία atque ἀπάθεια non probata 12. 5
Panætium M. Tullius æmulatus in libris de officiis 13. 6
Pancratiaæ 13. 16
Panda 13. 21
Papia lex de capienda Veſtali 1. 12
Papirius Prætextatus cur ita cognominatus 1. 23
Parcæ à partu: earum nomina 1. 16
Parcus, unde & ſuper eo Gabii Baſſi traditio eluſa 3. 19
Patones 10. 25
Parthenii verſus à Virgilio expreſſus 13. 26
Partim hominum, qua ratione veteres dixerint 10. 13
Partu uno quot pueri ſimul gigni poſſint 10. 2
Partus, poſtquam muliebris uterus ſemen genitale concepit, quoto menſe fiat, variæ tam medicorum quàm philoſophorum & auctorum veterum opiniones; & quoto menſe fiat ſecundùm Romanos 3. 16
Partus undecimo menſe poſt mortem mariti à femina quadam editus qualis fuerit judicatus 3. 16
Paſſa, muliebris potus 10. 23
Paſſis velis, & *paſſis manibus* à *pandor*, non à *patior*, veteres dixerunt 15. 15
Paſſo capillo *ibid.*
Patiendi verba in agendi modum à veteribus verſa 18. 12
Patrenſis bibliotheca 18. 9
Patri debita in omnibus rebus prærogativa quatenus conniveat filio magiſtratum gerente 2. 2
Patrima, matrima 1. 12
Patris juſſis quatenus parendum 2. 7

Patronis, qui pro reis dicunt, quid in principio orationis faciendum 7. 3
Pavere etiam ſapientis eſſe 19. 1
Jul. Paulus 1, 22. 5, 4. 19, 1
Pavus è Samo 7. 16
Peccata exemplis non purgari: ſuperque eo Demoſthenis dictum 10. 9
Peccatis pœniendis quot cauſæ 6. 14
Peccatu 13. 19
Peccatum nullum latere, ſed tempore revelari 12. 11
Pectunculus Chius 7. 16
Pecunia quibus modis data probetur 14. 2
Pedaneus, non *pedarius* dicendum 3. 18
Pedarii equites *ibid.*
Pellex quæ 4. 3
Pelamys Chalcedonia 7. 16
Peloponneſiacum bellum quo tempore fuerit 17. 21
Peluſiotæ cur cæpe non edant 20. 8
Penus varii generis, & quid ſit 4. 1
Popoſci non *popoſci* veteres dixerunt 7. 9
Pepugi, non *pupugi*, veteribus dictum *ibid.*
Perdices bina corda habere ſcripſit Theophraſtus 16. 15
Peregrinus, Proteus philoſophus quomodo non peccandum eſſe docuerit 12. 11
Periander Corinthi rex 16. 19
Pericles Alcibiadis avunculus 15. 17
ejus dictum 1. 3
Pernicii, *progenii*, patrio caſu 9. 4
Perſæ quando ab Athenienſibus victi 17. 21
Perſes Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos geſſit, victuſque fuit 7. 3
Perſeus Zenonis Stoïci ſervus 2. 18
Perſonæ ἄτυμον quàm lepidum Gab. Baſſus poſuerit 5. 7
Pertentant gaudia pectus, apud Virgil. 9. 9
Peſtilenta, *pulverulenta* loca apud Levium 10. 7
Petorritum, cujus linguæ vocabulum 15. 30
Phædon Socraticus ſervus 2. 18
Phalarica 10. 25
Phaſeli *ibid.*
Philemo comicus Menandrum vicit 7. 4
Philippides poëta præ nimia lætitia mortuus 3. 15
Philippus regnum Macedoniæ quando adeptus 17. 21
quando apud Chæroneam Athenienſes vicerit *ibid.*
ex inſidiis occiſus *ibid.*
ejuſdem ad Ariſtotelem epiſtola ſuper Alexandro recens nato 9. 3
Philiſtio Locrus vetus medicus 17. 11
Philolaus Pythagoricus 3. 17
Philoſophia deguſtanda non ingurgitanda 5. 16
Philoſophia graviter ſectanda 6. 10
Philoſophi falſi & veri ex Epicteti ſententia qui? 1. 2
Philoſophi aliquot qui ſervitutem ſervierunt 2. 18
Philoſophi jactabundi exemplum 1. 2
Philoſophi nomen cultu habituque mentientem quendam quibus verbis Herodes Atticus notaverit 9. 2
Philoſophi nomine, & non re, ut à Catone fuerint notati 13. 22
de Philoſophis urbe exigendis ſenatuſconſulti & edicti cenſorum verba 15. 11
Philoſophus ut audiendus 5. 1
Phœniceus color 2, 26. 3, 9
Phormio, Athenienſium dux 17. 21
Phrygia attagena 7. 16
Pictacium, apud Laberium 16. 7
Pigrium 15. 13
Pigneror, pro *Pignero* 18. 12
Pignoriſcapio, copulatè 7. 10
Pilum 10. 25
Piſcinæ 2. 20
Pindarus pingui facundia. verſus ejus ſuper deſcriptione Ætnæ non bene à Virgilio expreſſi 17. 10
Piſiſtratus tyrannus quo tempore vixerit 17. 21
idem primus libros Athenis legendos publicè dedit 6. 17
Placida, navium genus 10. 25
Planus, id eſt *ſycophanta*, apud Laberium 16. 7
Plato, veritatis amantiſſimus, quibus verbis philoſophos inceſſuerit, qui veræ philoſophiæ emolumenta ignorant 10. 22
quando ad Dionyſium Siciliæ tyrannum profectus ſit 17. 21
an Xenophonti male voluerit 14. 3
ejus & Lyſiæ oratio ut differat Favorini ſententia 2. 5
duas ſolum pœniendi cauſas ponit 6. 14
ejus elegans ſententia 2, 22. 13, 6
homo tenui pecunia 3. 17
Philolai Pythagorici libros quanti mercatus *ibid.*
ejus verſus amatorii liberius Latinè verſi 19. 11
quid voluptatem eſſe dicat 9. 5
quædam ejus exercitii gratiâ Latinè verſa 17. 20
Plautius comœdiarum ſcriptor, cujus comœdiæ quædam errore nominis Plauto adſcriptæ 3. 3
Plautus quando floruerit 17. 21
Latinæ linguæ decus 19. 8
comœdias in piſtrino ſcripſit 3. 3
elogium ejus verum 7. 17
ejus ſub nomine quot comœdiæ ferantur 3. 3
L. Ælii ſententia quot ſint *ibid.*
rectè Nerienem conjugem Martis dixit 13. 21
comœdiæ ejus ut dignoſcendæ 3. 3
XXI Varronianæ dictæ *ibid.*
epigramma ejus ſepulchro inditum 1. 24
Plebes ut à *populo* differat 10. 20
Plebiſcita 15. 27
Plebiſcitum quid 10. 20
Plerique omnes 8. 11
Plinius Secundus 9, 4. 11, 16
ejus parum cauta ſcriptio 9. 16
Plurali numero carentia 9. 8

Plu-

Pluria, rectè Latinè dici 5.21
Plutarchus 14.11
 inique Epicurum in ſyllogiſmo reprehendit 2.1
 eumdem non rectè etiam in verbis frivolis reprehendit 2.9
 quid illi ſervus objecerit, quem loco cædi jubebat 1.26
 opinionem Platonis de natura ſtomachi adverſus Eraſiſtratum tutatur 17.11
 libri ejus titulus *περὶ πολυπραγμοσύνης* quid ſibi velit 1.16
Pœni etiam de omnium rerum imperio decertarunt 10.27
Pœnicum bellum primum 17.21
Poëtarum Latinorum qui dulcedinem verſuum Anacreonticorum æquiperaverint 19.9
Pœtilius tribunus plebei à Scipione Africano ſuperiore rationes prædæ Antiochenæ poſcit 4.18
Aſin. Pollio fruſtra Salluſtium reprehendere conatus eſt 10.26
Polus hiſtrio celebris, ſuperque eo hiſtoria memoratu digna 7.5
Polycrata nobilis femina, nimio gaudio mortua 3.15
Polyphontes rex 7.3
Polyſtephanus hiſtoricus 9.4
Pomœrium auguribus quid, quique ejus proferendi jus habeat 13.14
Cn. Pomp. Strabo Pompeji Magni pater Aſculanos ſubegit 15.4
Cn. Pompejus Magnus conſul cum M. Craſſo 14.7
 Varronem rogat, ut librum faciat, ex quo diſcat quid facere debeat quum ſenatus ipſi conſulendus *ibid.*
 æde Victoriæ à ſe dedicata quomodo nomen honoris ſui theatro inſcribi juſſerit 10.1
 filia C. Cæſaris ei deſponſa 4.10
 ejus imperium 10.20
Pompolus Theophraſti ſervus 27.18
Pomptiuus ager 9.11
Ponticæ anates vim habent venenis detergendis 17.16
Pontifices pro collegio decernunt 11.3
Pontificium 1.13
Pontones 10.25
P. Popilius 11.13
Populabundus, apud Siſennam 11.15
Populus fundus factus 16.13
Porca præcidanea Cereri ſacra 4.6
Porcetra quid, & ut à ſue differat 18.6
Porcia lex 10.3
Porciæ familiæ nomina & genera 13.19
Porcius tribunus plebis 13.12
Poſtliminio redire 7.18
Poſtprincipia 16, 9 & 18
Poſtremiſſimus 15.12
Poſtverta dea 6.16
Poſtuma proles, apud Virgilium 2.16
Poſtumiana imperia 1.13
Sp. Poſtumius conſul 17.21
Præcipitantia 6.2
Præcox, *præcocis*, facit, non, *præcoquis* 10.11
Præda quid, & ut à *manubiis* differat 13.24
Præfectus Latinarum cauſa creatus an ſenatus conſulendi jus habeat 14.8
Præficarum voces 18.7
Præfiſcine & *præfiſcinè* 10.24
Præmandare 4.1
Præmaturè 10.11
Præmodum 7.7
Præmorſiſſe, apud Plautum, pro, *Præmordiſſe* 7.9
Prænestini ex colonis municipes à Tiberio facti 16.13
Præpes portus, apud Q. Ennium 6.6
Præpetes loci, apud eumdem *ibid.*
Præpetes pennæ apud Virgilium *idid.*
Præpoſitiones verbis præpoſitæ quatenus producantur, quatenus corripiantur, multis exemplis oſtenſum 4.17
Præpoſitionum quarumdam naturam ut Cicero obſervavit, non ſemper eamdem eſſe 12.17
Præſentarius 16.4
Præterpropter, apud Ennium 19.10
Præſtabilis 1.5
Prætextata verba 9.10
Prætores conſulum collegæ, conſules tamen rogare non poſſunt, & minori ſunt quàm illi imperio 13.14
Prætoris cujuſdam lepidum in advocatum dictum 1.22
Præverbium 7.7
Prenſionem tribunus plebei habet, non etiam vocationem 13.12
Primitus 6.2
Princeps 4.10
Priva quæ veteres dixerint 10.20
Privilegium quid? *ibid.*
Priuſquam Theognis naſceretur, proverb. 1.3
Pro particulæ varietas 11.3
Pro præpoſitio quando productè & quando correptè pronuncietur 2.17
Pro caſtris pugnatum 11.3
Pro teſtimonio teſtis dicit *ibid.*
Probi ad Marcellum epiſtola 4.7
Proclive & *proclivi* 10.24
Procurare, in haruſpicina 4.5
 in piaculis 4,6. 16,6
Prodicus rhetor 15.20
Prodromi 2.22
Productæ kalendæ 18.13
Profata, apud Varronem 16.8
Profligo verbum impropriè vulgo uſurpari 15.5
Proletarii, qui? 16.10
Proletariis Romæ honor habitus 2.15
Proloquium 5.11
Proloquium, quid? 16.8
Prolubium 16.19
Proludium 5.18
Proluvium rei Veneriæ 4.11
Promercalia 4.1
Promiſcè 6,14. 7,3. 10,2. 13,9
Promiſcus 11.16
Pronunciatum, Ciceroni 16.8
Properatim 12.15
Properare ut à *feſtinare* differat 16.14
Properare aliud quàm *maturare* 10.11
Propere *ibid.*
Proſa, dea 16.16
Proſumia 10.25

Pro-

Provocatio ad tribunos plebei 4. 14
Protagoras cujus conditionis homo fuerit, & ut ad philoſophiam adierit 5. 1
Protogenes pictor 5. 3
Prudentia indiſerta magis eligenda, quam ſtulta loquacitas 1. 15
Publii mimographi ſententiæ ſelectiores 17. 14
Publius ſuppar Laberio quàm gratus C. Cæſari fuerit *ibid.*
Pudor ſanguinem cur diffundat 19. 7
Pudoricolor aurora Levio *ibid.*
Pueritiæ finis 10. 28
Puerorum impubium victus ut moderandus 9. 19
Pugiones 10. 25
Pulveret, apud Plautum 18. 12
Horatius Pulvillus conſul 17. 22
Pumiliones Græcè νάνοι 19. 13
Pupillos defendere quam ſanctum apud Romanos 5. 13
Purpurare 18. 11
Purum putum, unde 8. 5
Putare *ibid.*
Pygmæi 9. 4
Pyramides, apud geometras 1. 20
Pyrrhonii philoſophi ut ab Academicis differunt 11. 5
Pyrrhonis philoſophi ſententia *ibid.*
Pyrrhus rex 3. 7. 10. 19
 quando bellum cum populo Romano geſſerit 17. 21
Pythagoras quando in Italiam venerit *ibid.*
 quibus cibis abſtinuerit ſecundum Plutarchum 4. 11
 neque de animalibus eum neque de fabis comedisse falſa opinio *ibid.*
 dictus Euphorbus, Pyrander, Callicleas, & deinde femina nomine Alce *ibid.*
 ejus diſcipulæ quis ordo 1. 9
Pythagoricis quantum temporis tacendi, quantumque dicendi imperatum 1. 9
Pythia 12. 5

Q.

Quadrantalia 1. 20
Quadriga, numero ſingulari apud Varronem 19. 10
Quadrigæ num ſingularem numerum habeant *ibid.*
Cl. Quadrigarii & Valerii Antiatis ſuper hiſtoria de Pyrrho rege veneno necando diſſenſio 3. 8
Quadrupes eques, non, *equus*, Ennius ſcripſit 17. 5
Quæſtor an in jus ad prætorem à privato vocari poſſit 13. 13
Quæſtor prædam vendit 13. 23
Quartum, & *quarto* conſul 10. 1
Quaſſare 2. 6
Querna corona 5. 6
Quernus cibus antiquiſſimus *ibid.*
Quieſco, & ſimilia utrum, *e*, producta an correpta efferantur 6. 15
Quin particulæ variæ ſignificationes, ejuſque in veterum ſcriptis obſcuritas 17. 13
Quinquatrus unde 2. 21
P. Quintium qua ætate Cicero defenderit 15. 28
Quintus Catulus curator reſtituendi Capitolii 2. 10
Quoad vivet, & *quoad morietur* cur idem ... ſignificent, quum ... ſint facta contraria 7. 21
QUOD SUBREPTUM ERIT. lege Atinia ut accipiendum 17. 7
Quoque pro, *quidem* 17. 2
Quotquot annis 6. 5
Quopſones, apud Afros 8. 13

R.

Radere barbam ante ſenectam ætatem Romani etiam moris fuit 3. 4
Rarenter 2. 25
Ratariæ naves 10. 25
Ratio ut nata in homine 12. 5
Recentatur, apud Mattium 15. 25
Receptitius ſervus, quis apud Catonem, præter Verrii Flacci ſententiam 17. 6
Recipere mulier dicitur ex dote *ibid.*
Rectos cupreſſos, apud Ennium 13. 19
Recuperatores à prætoribus injuriis æſtimandis dati 20. 1
Redhibitio in ſervis 4. 2
Referre gratiam 1. 4
Refrigerare, apud Varronem 13. 24
Relligio eſt dicere, apud Terentium 4. 9
Relligioſa delubra *ibid.*
Relligioſi dies *ibid.*
Relligioſus quid & quam πολύσημον, quoque ſignificatu ad eumdem modum inclinata nomina dicantur *ibid.*
Rem præſidio futurum, & ſimilia, & qua ratione dicantur 1. 7
Remus à Romulo in monte Aventino auſpicio ſuperatus 13. 14
Reorum cultus 3. 4
Reſcire quid 2. 19
Res profligata 15. 5
Res repetere, jus belli 16. 11
Reſtare 1. 22
Reæ 11. 17
Retanda flumina in prætorio edicto *ibid.*
Rex ſacrificulus ſolus ſuper flaminem Dialem accumbit 10. 15
Rhetor ut loqui debeat 1. 6
Rhetores Italia ut urbe ejecti, & ſuper eo verba edicti cenſorii 15. 11
Rhodanus fluviorum qui ultra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudine 10. 7
Rhodienſes amici & ſocii populi Romani ut ſe in bello Perſico geſſerint, quæ eorum conſilia, & ut à Catone in ſenatu defenſi, quum quidam è ſenatoribus bellum illis inferendum cenſerent 7. 3
Rhodii obſeſſi à Demetrio quæ verba ad illum ſuper Jalyſi imagine, quam incendere parabat, legaverint 15. 31
Rhodos inſula *ibid.*
Rica 6. 10
Ridibundus 15. 15

Digitized by Google

Robigus, deus 5.12
Roboraria 2.20
Robur 10.12
Rogare prætorem vel conſulem prætor non poteſt 13.14
Rogatio quid 10.20
Romani populi & Pœni collatio 10.27
Romanus populus quibus rebus è minimo maximus factus 20.1
Romani veteres quam Græcæ linguæ imperiti 13.9
Romuli regis egregia circa vinum reſponſio 11.14
Sex Roſcium qua ætate Cicero defenderit 15.28
Rubidus color 2.26
Corn. Rufinus à C. Fabricio ſenatu motus 4, 8, 17, 21
ab eodem conſul deſignari curatus, quum tamen ei inimicus eſſet *ibid.*
Rufus color 2.26
Rumices 10.25
Rnmpiæ *ibid.*
Rupices 13.19
Rutilus color 2.26

S.

Cæl. Sabinus J.C. 7.4
Sabinus medicus Hippocratis enarrator 3.16
Sacellum quid, & unde: in eoque Trebatii error 6.12
Sacrorum deteſtatio 15.27
Salacia Neptuni, in comprecationibus 13.21
Salluſtius proprietatum in verbis retinentiſſimus 10.20
novator verborum 1.15
in adulterio deprehenſus ab Annio Milone, loriſque cæſus 17.18
loci cujuſdam ejus cum Demoſthenico collatio facta 2.20
multi ejus obtrectatores 4.15
ſententia ejus contra invidorum calumnias defenſa *ibid.*
nequidquam ab Aſinio Pollione reprehenſus 10.26
vera ejus lectio 20.6
Salonius cliens M. Catonis 13.19
Saltem particulæ quæ vis quæque origo 12.14
Saltuatim 12.15
Samnites ad Fabricium legatos mittunt 7.14
Samniticum bellum 17.21
Sanates, in XII tabulis 16.10
Sanctitudo & ſanctitas 17.2
Sandaliarius Romæ 18.4
Sanguinem cur pudor diffundat; timor vero contrahat 19.6
Sanguinis dimiſſio inter ignominias militares 10.8
Sapiens an iraſcatur 1.26
Sapiens nil cogi poteſt 12.5
Sapiens quemadmodum dolorem ferat *ibid.*
Sapientiam filiam Uſus & Memoriæ eleganter Afranius dixit 13.8
Sarpedon Jovis filius 15.21
Satrapes 10.18
Saturionem ſuam Plautus in piſtrino ſcripſit 3.3
Saturnalia Athenis quemadmodum A. Gellius, aliique Latini qui ſtudiorum cauſa eò venerant, quæſtionum certationibus agitare ſoliti 18.2
Sauromatæ diebus tertiis cibum capiunt 9.4
Scævitas 6, 2. 20, 1
Q. Scævola non ſatis rectè *penum* definivit 4.1
Scaphæ 10.25
Scari Cilices 7.16
Scaurus grammaticus D. Hadriani temporibus 11.15
ut Cæſellium Vindicem reprehenderit *ibid.*
Scenicorum artificum ſtudium & amor non honeſtus 20.4
Schemata geometrarum 1.20
Scholica nugalia 4.1
Scythæ ἀνθρωποφάγοι 9.4
Scythæ quemadmodum famem diu tolerent 16.3
Scimpodium Græcienſe 19.10
L. Scipioni Aſiatico multa irrogata à C. Munatio tribuno plebei 7.19
P. Scipioni Africano à Claudio Aſello tribuno plebei dies dictus 3.4
idem eidem Aſello in cenſura equum ademit *ibid.*
ejus oratio contra Aſellum 7.11
P. Scipio Africanus ſuperior ut cum Tib. Graccho, Tib. & C. patre, in gratiam redierit, & affinitatem cum eo inſtituerit 12.8
vitam ejus qui ſcripſerint 7.1
ſigna, quæ ejus nativitatem præceſſere *ibid.*
cum Jove Capitolino loquutus *ibid.*
oppidum quoddam in Hiſpania ut expugnaverit *ibid.*
quàm altus animo fuerit & magnificus, exemplis oſtenſum 4.18
quid M. Nævio tribuno plebei illud apud populum, quòd pecuniam ab Antiocho accepiſſet, accuſanti reſponderit *ibid.*
quid fecerit Pœtilio tribuno plebei rationes à ſe pecuniæ Antiochenæ exigente *ibid.*
adoleſcens fama non ſincera, ita ut Nævius poëta in eum ſcriberet 6.8
Scirpi 12.6
Sciſcidi, pro, *ſcidi* 7.9
Scitan.enta 18, 8. 20, 9
Scorpii 10.25
Scribendi occultè exempla varia 17.9
Scriptum facere 6.9
Scruta, *ſcrutarius* 3.14
Sculna, apud Varronem 20.11
Scyron Jovis filius 15.21
Scytale Laconica 17.9
Secare, &, *ſectio* 20.1
Sectius, apud Plautum 18.9
Secundis rebus & proſperis homines in poteſtate ſua non ſunt 7.3
Secures 10.3
Securim, non, *ſecurem* 13.19
Sedavit tempeſtas 18.12
Sejanus equus, proverb. 3.9
Cn. Sejus à M. Antonio capitis damnatus 1.9
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes aſportaverat, Athenas referendos curavit 6.17

Sella curulis 3. 18
Sellarius quæſtus 5. 1
Semiphalarica 10. 25
Senatorem quis veſtitus, quis calceatus deceat, quis dedeceat 13. 20
Senatores non erant, etiamſi curulibus magiſtratibus functi, qui à cenſoribus in ſenatum lecti non erant 3. 18
Senatores, qui curulem magiſtratum geſſiſſent curru ſoliti in curiam vehi *ibid.*
Senatuis, & ſimilia patiendi caſu à M. Varrone & P. Nigidio poſita 4. 16
Senatum habere quibus diebus jus ſit 14. 7
Senatum habiturus auſpicari prius & hoſtiam immolare debet 14. 7
idem prius de rebus divinis quàm humanis ad ſenatum referre debet *ibid.*
Senatus conſulendi quibus ordine jus fuerit, quibus extra ordinem 14, 7, 8
Senatus, pro loco & pro hominibus 18. 7
Senatus in Capitolio epulatus 12. 8
Senatus per quos more majorum haberi ſolitus ſit 14. 7
Senatus-conſultum quot modis fiat; quique ſuper eo primus in ſenatu rogari ſolitus 14. 1
Senatus-conſultum per diſceſſionem factum 3. 18
Senatus-conſultum ubi fiat 14. 4
ante exortum ſolis, aut poſt occaſum factum ratum non eſt *ibid.*
Senecæ futile de Q. Ennio, P. Virgilio, & M. Cicerone judicium; varia item de eo judicia 12. 2
quæ bene dixiſſe dicatur *ibid.*
Senectuti olim amplus honor habitus 2, 15
Seniores à minoribus domum deducti *ibid.*
Seniores, qui 10. 28
Senonicum bellum 17. 21
Senſuum hominum quinque duos eſſe maximè belluis communes 19. 2
Senſuum naturalis defectio, & quid de ea Ariſtoteles 7. 6
Sententiam in ſenatu quibus dicere licuerit 3. 18
Sententiarum rogandarum in ſenatu quis olim ordo 4. 10
Septemtrionarius ventus 2. 22
Septemtrionum verum ἔτυμον 2. 21
Septenarii numeri vis 3. 10
Sequeſter 2. 11
Sequeſtro poſitum, apud Catonem *ibid.*
Sermonari 17. 2
Serpens inuſitatæ magnitudinis 6. 3
Serra, in re militari 10. 9
Q. Serranus conſul 15. 28
Sertorius quo aſtu barbaros milites ſibi conciliaverit, & in officio continuerit 15. 22
Servi in furto manifeſto prenſi ut pœniantur 11. 18
Servi pileati venumdati, quorum nomine venditor nihil præſtat 7. 4
Servilianus V. Cl. 1. 2
Servius Sulpicius I. C. 2, 10. 6, 12
Servius Tullius Romanorum rex 13. 14
quot claſſes juniorum cenſus faciendi inſtituerit, & quæ pueritiæ, juventæ, ſenectæ poſuerit diſcrimina 10. 28
Servus jure veteri in adoptionem etiam per prætorem dari poterat 5. 19
Seſton Ποσειδώνιον dictum 14. 6
Sexageſimus tertius annus in ſenibus periculoſus 15. 7
SI. DEO. SI. DEAE. in piaculis 2, 28. 15, 23
Sibones 10. 25
Sibyllini libri ut Romam venerint 1. 19
Sicæ 10. 25
Siccius Dentatus bellator magnus, Achilles Romanus dictus 2. 11
Siciles 10. 25
Sicinniſtas nebuloſo nomine cur Accius dixerit 20. 3
Sidera quædam à quibuſdam terris videntur, à quibuſdam non 19. 1
Sidicinus quæſtor 10. 3
Silenta loca, apud Levium 19. 7
Silvius poſt Æneæ mortem natus 2. 16
Simmius Capito 5. 21
Sinus togæ 4. 18
Siſenna adverbiis in *im* plurimum uſus 12. 15
Siticines, apud Catonem 20. 2
Siti *ibid.*
Socrates quando Athenis capitis damnatus & veneno necatus 17. 21
quid Alcibiadi quærenti cur uxorem ſuam tam acerbam domo non exigeret reſponderit 1. 17
eum umquam de rebus naturalibus diſputaviſſe negat Xenophon 14. 3
ejus patientia & temperantia 2. 1
Sol in cœlo vertitur 22. 1
Sol occaſus 17. 2
Soleæ 13. 21
Solidum, ſchema geometricum 1. 20
Soliferrea 10. 25
Solis defectus cauſâ incerta 2. 28
Solœciſmum quomodo Latini appellaverint 5. 20
Solon quando leges Athenienſium ſcripſerit 17. 21
ejus leges Athenis axibus ligneis inciſæ 2. 12
lex ejus penſitata, quæ pœnâ eos afficit qui ſeſe à civili ſeditione removiſſent. *ibid.*
qua multa fures affecerit 11. 18
Solſtitium & bruma 3. 10
Solſtitium in ſeptimo ſigno Zodiaci fit à bruma *ibid.*
Somnus nimius pueris nocet 4. 9
Sophiſmata 18. 13
Sophocles tragœdus quando floruerit 17. 21
ejus Electra 7. 5
ejus ſententia prudens 12. 11
antiquior Euripide 13. 18
verſus ejus Euripidi à Platone tributi. *ibid.*
Soror, unde dicta ex Labeonis ſententia 13. 10

Digitized by Google

Sortitio in ſacro certamine 5. 9
Soterici lecti 12. 2
Sotion Peripateticus 1. 8
Spadix 2, 26. 3, 9
Spari 10. 25
Sparti uſus quando in Græcia cœperit 17. 3
Spatæ 10. 25
Specii, interrogandi caſu 9. 14
Speuſippus philoſophus 3. 17
voluptas & dolor duo illi mala oppoſita, medium eorum bonum 9. 5
Spepondi, non, *ſpopondi*, dixere veteres 7. 9
Sponſaliorum ſollemnia ex Servii Sulpicii ſententia 4. 4
Sponſus, ſponſa *ibid.*
Sp. Carvilius Ruga primus divortium Romæ cum uxore fecit 4. 5
Squallere 2. 6
Squallor *ibid.*
Stadiorum in Græcia longitudo 1. 1
Stare pectus ſentibus, apud Lucilium 8. 4
Stata forma quæ Ennio, *uxoria* Favorino dicta 5. 11
Stationes Romæ jus docentium 13. 13
Stellarum ſiderumque obſervatio liquide non conſiſtit 14. 1
Stellarum non eſſe eam vim quam Chaldæi dicunt *ibid.*
Stitiſſes, non *ſtetiſſes* legendum apud Catonem 2. 14
Stlata 10. 25
Stoïci & Peripatetici diſputatio ſuper vita beata 18. 1
Stoïcus verus ex Epicteti ſententia 1. 2
Stolidi qui proprie 18. 4
Stomachi via, & quomodo cibi in eum deſcendant 17. 11
Stribligo 5. 20
Stupa 17. 3
Suadæ medulla 12. 2
Suavitudo & ſuavitas 13. 2
Sub corona venire 2. 4
Subductiſuperciliicarptores 19. 7
Subices 4. 17
Subnixo animo, apud Q. Claudium 17. 6
Suboles 19. 12
Subſecivum ſtudium & tumultuarium 13. 25
Subſecivum tempus 8, 10. 20. 11
Subſidio, in re militari 10. 9
Subſolanus ventus 2. 22
Succidaneæ hoſtiæ 4. 6
Succenturiari 15. 8
Succidaneum tergum, apud Plautum 4. 6
Succidiæ 13. 23
Suculæ ſtellæ ubi in cœlo 13. 9
Suffertus 4. 17
L. Sulla Felix conſul 15. 18
L. Sulla Piræeum oppugnat 15. 1
P. Sulla reus M. Ciceroni mutuam dat pecuniam 12. 12
P. Sulla proferendi imperii titulum quæſivit 13. 14
P. Sulpicio Gallo quid P. Africanus Pauli F. objecerit 7. 12
Sulpicius Apollinaris 4, 17. 12, 13, 16. 16, 5. 18, 4
Summovere populum 13. 13
Summus tonus 13. 24
Sumptuariæ leges 2. 24
Supereſſe 1. 22
Surſum cur certiores ictus fiant ſi quid mittas, quàm deorſum 9. 1
Sus quid, & ut à *porcetra* differat 18. 6
Suſpicioſus 9. 12
Suſque deque 16. 9
Syllogiſmi definitio ut ab Ariſtotele poſita eſt Latinè converſa 15. 26
Symbolæ 6. 13
Sympoſiacæ quæſtiones *ibid.*

T.

Tabularum obſignatio 14. 2
Tæuarus promontor. 6. 19
Talabarriones, apud Laberium 16. 7
Talenta Attica tria quot H S 3. 17
Talentum magnum 11. 10
Talionis pœna ex XII tabulis 20. 1
ad æſtimationem judicis redigi ſolita *ibid.*
Tarquinius Superbus Romanorum rex 1. 19
Taurus philoſophus quid A. Gellio reſponderit percunctanti an philoſophus iraſceretur 1. 26
A. Gellium convivio accipit 17. 8
Stoïcorum hoſtis 12. 5
Taxare 2. 9
Tegmine onychino flumina, apud Levium 19. 7
Telorum vocabula 10. 25
Tempeſtas, anceps vocabulum 12. 9
Templum 14. 7
Tempore revelantur omnia 12. 11
Tentamenti gratia 9. 15
Ternio lunæ 1. 20
Terræmotus cauſa incerta 2. 28
feriæ ob terræmotum indictæ *ibid.*
Terrai, gignendi caſu 13. 24
Terra movet 2, 28. 4, 6
Tertiumne conſul an *tertio* dici oporteat 10. 1
Teſtamenti genera tria 15. 27
Teſtimonium adverſus clientem nemo dicit 5. 13
Teſtimonii falſi convicti, de ſaxo Tarpejo dejiciebantur, ex XII tabulis 20. 1
Terentius quando floruerit 17. 21
Teſtium interceſſio 14. 2
Teſtor, commune verbum 15. 13
Thebani Lacedæmonios apud Leuctra quando ſuperaverint 17. 21
Themiſtocles Athenienſium dux quando & ubi Xerxem devicerit 17. 21
Theodectes 10. 18
Theophraſtus Peripateticus 1, 3. 8, 8. 16, 15
Theophraſtus Ariſtotelis ſucceſſor 13. 5
Theopompus in Mauſolæo certamine victor 10. 18
Theſeum certamen 15. 20
Thracia Sithon dicta *ibid.*
Thraeus homo 19. 12
Thucydides quo tempore floruerit, & qua ætate mortuus 10. 23
Tiberianæ domus bibliotheca 13. 18
Tiberius Cæſar conſultus de civica corona 5. 6

Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibetur 4.13
Tibiis uti quando Athenienſes deſierint 15.17
Tiburtina bibliotheca in Herculis templo 10.5
Timæus Græcè de rebus populi Romani ſcripſit 11.1
Timarchus ab Æſchine de impudicitia accuſatus 18.3
Timochares Pyrrhum veneno necare proponit: quod Niciam feciſſe vult Quadrigarius 3.8
Timon amarulentus in Platonem invectus 3.17
Timor cur ſanguinem contrahat 19.6
Tiro Tullius M. Ciceronis libertus 4,10. 7,3. 13,9. 15,9
quæ in oratione M. Catonis, quam pro Rhodienſibus habuit, reprehenderit, & quomodo ad ea reſponſum 7.3
Tis, generandi caſu apud Plautum 20.6
Titus Caſtricius 1.6
Toga virorum Romanorum primus amictus 7.12
Tollere, pro *corrigere* 1.17
Tonus ſummus 13.25
Toloſanum aurum 3.9
L. Torquatus 1.5
Manlii Torquati pugna cum Gallo quæ illi cognomen dedit 9.13
Tragula 10.25
Trajani templum 11.17
Trajani forum 15.25
Tranſalpibus 15.30
Transgreſſum navium rectè dici apud Salluſtium 10.26
Tres & *tris* Virgilio 3.19
Triangulæ metæ 1.20
Tribuni militares quando conſulari imperio Romæ 17.21
Tribuni plebei & ædiles quando creati *ibid.*
Tribuni plebei quot? 17.19
ad quid creati? 13.12
prenſionem, non etiam vocationem habent *ibid.*
neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re poſſunt 15.27
nullum eis diem Roma abeſſe licet 3.2
Tribunicium decretum ſuper L. Scipione Aſiatico 7.19
Tribus pro loco & pro hominibus 18.7
Tributa comitia 17.26
Tributus 13.19
Triſaces 10.25
Triquetra 1.20
Triſeclisenex Neſtor, apud Levium 19.7
Triticum an pluraliter dicatur 19.8
Triumphalis corona 5.6
Triumphus quo minus agatur quæ impediant 5.6
Triumviri reipublicæ conſtituendæ 14.7
Truſatiles molæ 3.3
Tubicines 20.2
C. Tuditani commentarii 13.14
M. Tuditanus conſul 17.21
Tumultuarium ſtudium 13.23
Tunica muliebris 6.10
Tunicæ virorum Romanorum 7.12
Tunicis uti prolixis viro indecorum *ibid.*
Turbulentus 11.15
L. Turius 14.2
Turres, in re militari 10.9
Tutelæ pupillari muliebris prælata 5.13
Tutorum in pupillos poteſtas 5.19
Tyros Sarra dicta 14.6

V.

Vagire 16.17
Valeri, in vocandi caſu prima ſyllaba acuta 13.25
Q. Valerius conſul 17.21
Valerius Probus grammaticus 4,7. 9,9
quodam loco apud Salluſtium pro, *eloquentia*, *loquentia*, legit 1.15
Vallum dentium *ibid.*
Vani, propriè qui 18.4
M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Cæſarique coætanei 19.14
Menippum in ſatiris æmulatus 2.18
qua ratione uſus ſit in Plauti comœdiis dignoſcendis 3.3
Varronianæ xxi Plauti comœdiæ appellatæ *ibid.*
libri ejus hebdomadum, quum proſcriptus eſſet, direpta ipſius bibliotheca non comparuerunt 3.10
ejus epiſtolæ ad Oppium quædam capita 14.7
Cn. Pompejo commentarium Iſagogicum dedit *ibid.*
in quibus tribus trium formarum orationis dicat eſſe exempla *ibid.*
Varro triumvir 13.12
tribunus plebei *ibid.*
Vaſum 13.12
Vaticanus deus unde 16.17
Ubera feminis ad quid à natura data 12.1
Uberes formæ dicendi 7.14
Ve, particulæ vis 5,12. 26,15
Vecors qua vi particulæ *ve* dicatur 5.12
Vehemens 16.5
Vehicula præbenda publicè conducta 15.4
Vejovis quis deus? quid ei immoletur, quod ejus ſimulacrum 5.12
Velia oppidum 10.16
Velitari 6.10
Velitatim 12.15
Velius Longus 18.9
Velocitatis ſingularis homines 9.4
Vellicatim 12.15
Vena quid, & ad quid exploretur? 18.10
Venæ in hominibus ſeptenario numero moventur 3.10
Veniam ſolvi militibus ignominioſum 10.8
Venationis pugna in circo 5.14
Venenum anceps vocabulum 12.9
Venenum præſentarium 6.4
Veneror, commune verbum 15.13

Venia quando deprecanda 11. 8
Venter timore repentioo cur efflluat 19. 4
Ventidius Baſſus humili loco natus tribunus plebei prætor & conſul. pontiſexque maximus, qui à M. Antonio hoſtis judicatus primus de Parthis triumphavit 15. 4
Ventorum varia nomina, unde ſinguli veniant, variæque de eorum numero opiniones 2. 22
Verant, apud Ennium 18. 2
Verba communia 15. 13
Verba dedit, apud Q. Claudium 17. 2
Verba nova etiam priſca dici 11. 17
Verba nova fugienda *ibid.*
Verba priſca & inſolentia fugienda 1, 10. 11, 17
Verba quæ in utramque partem ſignificatione reciproca dicuntur 9. 12
Verba vetera longa ætate obliterantur 20. 1
Verbis pluribus idem ſignificantibus quem in modum utendum & ad quid; eamque in rem teſtimonia auctorum plurima 13. 24
P. Virgilius multæ antiquitatis 5. 12
ritu urſino verſus peperit 17. 11
Æneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda *ibid.*
noo bene è Pindaro flagrantiam Ætnæ expreſſit 17. 10
quos verſus Parthenii ac Homeri imitatus ſit 13. 26
Lucretium etiam imitatus 1. 21
quibus verbis abjectè & ignaviter uſus dicatur; & quid illis, qui hoc dicuot, reſpondendum 2. 6
quibus verſibus civilem diem deſignaverit 3. 2
ut Græcos poëtas Latinè expreſſerit 9. 9
nequidquam ab Annæo Cornuto reprehenſus 9. 10
contra Higioum ab errore defenſus 5, 8. 6, 6
Nolam cur è verſibus ſuis exemerit 7. 20
quos verſos Homeri bene, quos malè vertiſſe exiſtimatus ſit 9. 9
fruſtra eum Seneca reprehendit 12. 2
duplex apod eum lectio 4. 1
quos ejus errores Higinus notaverit 10. 16
Veritas temporis filia 12. 11
Verrii Flacci error 16, 14. 17, 6
Verruca quid Catoni 3. 6
Verſus ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcens 14. 6
Vertenda Græca Latinè qoomodo? 9. 9
Veruta 10. 25
L. Verutius 20, 1
Veſcus 16. 5
Veſtalis qualis eſſe debeat, quibus rebus à ſacerdotio excuſetur, quo jure ſit ſimol atque capta eſt; ritusque capiendi, & cur capi dicatur: verba item ſollemnia pootificis maximi eam capientis 1. 12
Veſtalis prima à rege Numa capta *ibid.*
Veſtalis virgo cur *Amata* vocetur à pontifice *ibid.*
Veſtibulum quid, & unde? 16. 5
Veſtibulum inferni, apud Virgilium 16. 5
Veſticeps 5. 19
Veſtrorum, pro, *veſtrum* apud Plautum 20. 6
Veteres propriè & integrè loquuti 7. 12
Vexare, grave verbum 2. 6
Via Laurentina 10. 2
Viaticum, pro facultate & paratu magno 17. 2
Viator in carcerem ducit 4. 10
Viatores magiſtratuum licio transverſo cincti 12. 3
Vicem 10. 3
Victoria impulverea 4. 15
Victoria præpes 6. 6
Victoriæ ædes à Cn. Pompejo dedicata 10, 1
Victorioſus 4. 9
Victu, donandi caſu 4. 16
Videndi ratione: variæ ſecundùm varios philoſophos 5. 6
Victa poma 15. 5
Vindicia quid; & ut olim fieret 20. 10
Vini genera tria 13. 29
Vinum ut ſumendum, & ad quid, ſecundùm Platonem 15. 2
Vinum apud antiquos in convivio quare 17. 20
Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum 10. 23
Vinum cur rarius congelaſcat 17. 8
Vinum eructum 11. 7
Vinum Lesbium; item Rhodium 13. 5
Vinolentus, & id genus nomina quo in ſignificatu dicantur 11. 15
Viperarum morſibus tibiæ cantum mederi 4. 13
Vir mulieri judex 10. 23
Vir uxorem in adulterio deprehenſam impunè occidit; contrà uxor virum etiam deprehenſum ne contingere quidem poteſt 10. 23
Viteſcere 8. 11
Virgis cædi viris honeſtis civibusque Romanis indignum 10. 3
Viri Romæ per Caſtorem jurarunt 11. 6
Viri illuſtres qui floruerint poſt Romam conditam ante ſecundum bellum Karthaginienſium 17. 21
Virtutum æquiparatio etiam ſpeciem æmulationis creat 14. 3
Vita humana ferto ſimilis *ibid.*
Vitam beatam quid efficiat 11 2
Vita quæ duo maxima Epicteto 17. 19
Vitium quid, & ut à morbo differat io edicto ædilium curulium 4. 2
Vivaria quo nomine veteres appellaverunt? 2. 20
Ultra, veteribus *uls* 12. 13.
Ulyſſes apud Homerum non ex gutture, ſed ex pectore vocem mittit 1. 15
Umbri quid *diem* appellaverint 3. 2

Undarum motus cur alio modo aquilonibus, alio modo auſtris flantibus fiant 2. 30
Undiquevorſum 7. 16
Vocandi caſus nomina, ut, *Valeri*, ubi acuenda 13. 24
Vocationem qui habeant 13. 2
Vocationem tribunus plebei non habet, ſed prenſionem 13. 12
Voces etiam petulantiores Romæ pœuitæ 10. 6
Voconium plebiſcitum de coërcendis mulierum hereditatibus 20. 1
Vocalatio Nigidio quid 13. 25
Vocaltiones 13. 6
Vocum notæ *ibid.*
Volcani area 4. 5
Voluntas an pœnienda 7. 3
Volup 12. 4
Voluptas quid ſit, philoſophorum variæ opiniones 4, 5. 12, 5
Voluptatis definitio ſecundum Epicurum 2. 6
Voluptates fœdæ, quæque nobis cum belluis communes 19. 2
Vox, corpuſne ſit, an ἀσώματον, diverſæ diverſorum philoſophorum ſententiæ 5. 15
Urbanorum prædiorum magni reditus 14. 1
Urbes & *Urbis*, Virgilio 13. 19
Urinam cur ignis laceſſat 19. 4
Uſuſcapio copulatè dicta 17. 10
ut Uſurpetur mulier quamdiu ex XII tabulis viro abeſſe debeat 3. 2
Utor, commune verbum 15. 13
Vulcatii Sedigiti de poëtis Latinis judicium 15. 24

X.

Xeniades 2. 18
Xenophilus 4. 11
Xenophon an æmulus Platonis fuerit 4. 3
Xerxes quando Themiſtocle duce ab Athenienſibus fuerit victus 17. 21
Xerxes libros publicos Athenis aſportat in Perſas 6. 17

Z.

Zeno Citienſis & Epicurus Athenienſis, philoſophi celebres erant, quando bellum cum rege Pyrrho à Romanis ſumptum eſt 17. 21
Zeno cenſuit voluptatem eſſe indifferens 9. 5
ad Zenonis ſcripta refellenda quanta cura quantoque apparatu aggreſſus ſit Carneades 17. 15
Zephyrus ventus 2. 22
Zodiacus 3. 10
Zonæ plenæ argenti 15. 12

FINIS.

INDEX GRAECARUM VOCUM,

Quæ his Gellii libris ſunt inſertæ.

A.

Ἀγγεῖον 18. 10
Ἄγριοι homines 17. 3
Ἀδιάφορον 2. 7
Ἀδιαφορεῖν 16. 9
Ἁδρὸν dicendi genus 7. 14
Ἄδοξοι ὑποθέσεις 17. 12
Αἴγλης athleta quidam Samius 5. 9
Αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homerus 17. 8
Αἰθρηγενέτης Βορέας 2. 22
Αἰσχύνη 19. 6
Ἀκαλύφη 4. 11
Ἀκόλαστος 7. 11
Ἀκουστικοί 1. 9
Ἀκρατής 19. 2
Ἀκροατικὰ & ἐξωτερικὰ 20. 5
Ἀκροατικαὶ diſciplinæ ibid.
Ἄμαξαι 2. 21
Ἀμετροεπής 1. 15
Ἀμεταλῶτος 2. 20
Ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου 17. 5
Ἀναλγησία 12. 5
Ἀναλογία 2. 25
Ἀναπείθεσθαι 15. 25
Ἀνατομαί 10. 10
Ἀναψύξαι 19. 19
Ἀνέχου καὶ ἀπέχου 17. 19
Ἀντιστρέφοντα argumenta 5. 10. 9. 16
Ἀνωμαλία 2. 25
Ἀξίωμα 16. 8
Ἀοργησία καὶ ἀναλγησία 1. 26
Ἀπάθεια 19, 12. 12, 5
Ἀπειρόκαλον 1. 7
Ἀπαρκτίας 2. 22
Ἀπηλιώτης ibid.
Ἀποπροηγμένα 12. 5
Ἀπορητικοί 11. 5
Ἄπορον 9. 15
Ἀργέστης 2. 22
Ἄρκτος 2. 21

Ἀσώματον 5. 15
Ἄσωτος 7. 11
Αὐτόματος θάνατος 1. 31
Ἀχρεῖος 7. 11

B.

Βάρβαρον 6. 10
Βαστάζοντες 5. 3
Βέλεμνος 16. 3
Βοώτης 2. 21

Γ.

Γλαυκῶπις Lat. Cæſia 2. 26
Γραμμὴ Euclidi, quid 1. 20

Δ.

Διφθάδες 2. 20
Δειλινὸς περίπατος 20. 5
Δημαγωγοί 3. 13
Δημηγορίας 18. 7
ἡ διὰ τεσσάρων συμφωνία 9. 10
Διεζευγμένον ἀξίωμα 16. 8
οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται 1. 18
Δυσχερές 4. 15

E.

Ἑβδομάς 3. 10
Εἰς τετάρτην 10. 24
Εἰσαγωγαί 16. 8
Ἐγχειρίδιον 1. 25
Ἐνθυμήματα 6. 13
ἡ ἐξαίφνης φύσις ibid
Ἐξαμοίδης 7. 11
Ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20. 5
Ἐξωτερικαὶ diſciplinæ ibid.
Ἐπιγλωττὶς 17. 11
Ἐφημερὶς 5. 18
Ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν 20. 6
Ἐπίκοινον 13. 7
Ἐπίτασις 7. 7
Ἐρυθρὸς 2. 26
Εὐρόνοτος 2. 22
Ἐφεκτικοί 10. 5
Ἔφοδοι 17. 2
Ἐχεμυθία 1. 9
Εὐθὺς περίπατος 20. 5

Z.

Ζέφυρος 2. 22

Θ.

Θάλασσα ἡ εἴσω 10. 7

I.

Ἰάπυξ 2. 2
Ἰσοκατάληκτα 18. 8
Ἰσονύκτιος aut ἰσημερινὸς circulus 2. 22
Ἰσόποδες 10. 25
Ἰσχνὸν dicendi genus 7. 14

K.

Καθήκοντα 1. 13
Καπίστρωτος 7. 12
Κανονικὴ 16. 18
Κήδεσθαι ὑμῶν 20. 6
Κλέπτης 1. 18
Κλίμακες 10. 15
Κλιμακτηρικὸς 15. 7
Κιρρὸς οἶνος 13. 29
Κοιλία ἡ κάτω 1. 18
Κοινόβιον 1. 10
Κόλασις 6. 14
Κρηπῖδες 13. 20
Κρικωτὴ σφαῖρα 3. 10
Κριτικαὶ vel κρίσιμοι dies medicis ibid.
Κρύσταλλος 19. 4
Κύαμος 4. 11
Κῦδος 1. 20

Ααγ-

INDEX GRAECARUM DICTIONUM.

Λ.

Λαγωὸς 1. 18
Λὶψ 2. 11

M.

Μαθήματα 1. 9. 14, 3
Μαθηματικοὶ 1. 9
Μελαγχολία 18. 7
Μελισσῶνες 2. 20
Μέλος 16. 18
Μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2. 7
Μέσον dicendi genus 7. 14
Μετρικὴ 16. 18
Μετριότης 1. 26
Μικρὸς 7. 11
Μοῖρα πεπρωμένη καὶ εἱμαρμένη 6. 3
Μοχθηροὶ 18. 4
Μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ 13. 27
Μύωψ 4. 2

N.

Νάνος 19. 13
Νοτὶς humor 2. 22
Νότος Lat. Auſter. ibid.
Νυθισμα 6. 14
Νωδὸς 4. 2

Ξ.

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2. 26

O.

Οἶδα παρεῖναι 17. 20
Ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα 18. 8
Ἀντὶ ὁμολογουμένου τὸ ἀμφισβητούμενον 17. 5
Ὁπλίτης 16. 18
Ὁρισμοὶ 1. 25
Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς 1. 8
Ὀψιμαθία 11. 7

Π.

Πάθη 1, 26. 19, 12
Παιδιὰ 13. 15
Παραγωγαὶ 11. 15
Παράδειγμα 6. 14
Παράδεισοι 2. 20
Παραδιεζευγμένον ἀξίωμα 16. 8
Παρακοιμώμενος 11. 9
Παραιτοῦμαι 6. 16
κατὰ Παρακολούθησιν 6. 1
Πέρισσα 8. 18
Πέμματα quæ & τραγήματα 13. 11
Περιεῖναι 1. 22
Περίπατος δειλινὸς & ἑωθινὸς 20. 5
Περιπλόμενος ἐνιαυτὸς 3. 16

P.

Ῥυθμὸς 16. 18

Σ.

Σκεπτικοὶ 11. 5
Σόλοικον 5. 20
Σπάδιξ 3. 9
Σπάρτοι 17. 3
Σπουδὴ βραδέως 10 20
Στέρησις 16. 26
Στεφανικὸν μέτρον 5. 12
Συγκατάθεσις 12. 2
Συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16. 8
Συμφωνία ἡ διὰ τεσσάρων 3. 10
Συνάγχη, ſynanche 11, 9
Συνημμένον ἀξίωμα 16. 8
Σφυγμὸς 18. 10
Σχήματα, ἐπίπεδον καὶ στερεὸν 1. 20

T.

Ταυροτέρυγες 6. 6
Τεχνικοὶ 17. 5
Τεχνῖται οἱ περὶ τὸν Διόνυσον 20. 4
Τιμωρία 6. 14
Τραγήματα 6. 13. 13, 11
Τραχεῖα ἀρτηρία 17. 11
Τριὰς 1. 20
Τροπαὶ θεριναὶ καὶ χειμεριναὶ 2. 22
Τόνοι 1. 25
Τυφῶνες 19, 1

Υ.

Ὑγιὲς ἀξίωμα διεζευγμένον 2. 7
Ὑάδες 13. 9
Ὕπνος ibid.
Ὑπογραφαὶ 2. 25
Ὑπέλιος 13. 9
Ὑφορβὸς ibid.

Φ.

Φαντασίας 11, 5. 19, 1
Φθίσις, phthiſis 4. 2
Φιλανθρωπία 13. 15
Φοινικὸς, vel potius φοινικοῦς 2. 26
Φοῖνιξ 3. 9
Φορτικοὶ 18, 4
Φρέαρ 1. 18
Φυσικοὶ 1. 9
Φῶρ 1. 18

X.

Χαλκὸν 4. 15
Χαρακτῆρες 7. 14
Χειμεριναὶ τροπαὶ 2. 22
Χειριδωτοὶ tunicæ, à Lat. dictæ Chiridotæ 7. 12

FINIS.

INDEX

INDEX EORUM,

QUAE IN NOTIS ILLUSTRANTUR,

Numerus paginam, litera columnam monſtrat.

A.

A in compoſitis mutatur in E, 35. a
Abdera, 307. a
Ablativi in I faciunt pluralia in IA, 343. b
Abolla, 115. a
Aborigines, 343. a
Aborior, paſſive, 544. a
Academici philoſophi, 523. a
Acca Larentia, 358. a
Accentus, 581. b
Accenſi, ante horologia inventa, pro horologiis erant, 215. a
Accerſere, & *arceſſere*, 163. b
Accipere, id eſt, *rapere* 841. b
Accius, 214. a
Acclamationes in ſophiſtarum ſcholis, 462. a
Accuſativus pro dativo, 140. a
Acetum in locis frigidioribus congelaſcit, 766. a
Acies, pro inſtructo exercitu, 69. a
Acies, item *iris* in oculis, 434. b
L. Acilius *Sapiens* dictus, 259. b
Acinæ ebrioſæ quomodo dicantur, 420. a
A.C.NL. quid apud antiquos notent, 647. a
Acroatici libri Ariſtotelis, 877. a
Addicti judicati, an ſemper fuerint vincti ab creditore, 870. a
Addicti nexique, 872. a
Adhæſe loqui, 318. b
Adminiculum, 9. b
Admittere in ſe vinum, 505. a
Admonere & admonitio, 366. a
Adoptivus filius, non eſt filius; ſed emancipatus eſt, 340. b
Adſipio, 379. a
Advocati quidam, inanium verborum venditores, 111. a
Æacides, pro Pyrrho Epirotarum rege, 491. a
— & pro ipſo regno Epirotico, *ibid.* b
Æbutiorum familia, 731. a
Ædepol, 524. b
Ædes Vejovis à quo & quando dedicata, 323. a
Ædificia immenſæ magnitudinis, 94. b
Ædiles curules, 262. a
Ædilium munus, 290. b
Æditaus, & Æditumus quid differant, 565. a
Aër liquidus, 185. b
— quid ſit, 203. a
Ægina inſula, 165. a
Ægyptii à fabis abhorrebant, 286. b
— arguti, 541. a
Ægyptiorum menſes tricenorum dierum, 244. b
Ægles athleta, 318. b
Ælii plures, 214. a
S. Ælius, 261. a
Ælius Gallus, 499. b
— Meliſſus, 814. a
— Sedigitus, 214. a
L. Ælius Stilo, 97. b 368. a 499. b
Q. — Tubero, 111. b
Æmilia lex, 286. b
Æneæ adventus in Italiam, 489. a
Æquor ventris, 544. b
Ærarii, 288. a 301. b
Ærarium varie adminiſtratum, 621. b
Ære rudi utebantur primum Romani, 683. b
Æris nomine quævis pecunia debita, 683. b
Æris alicujus magiſter, 813. a
Ærope, 382. b
Æruſcare, 429. a 633. b
Æs grave, 475. a &, *æs rude*, 867. b
Æs manuarium, 828. b
Æſchines à Demoſthene ſuperatus, 808. b
Æſchinis Gratiæ & Muſæ, 4. b
Æſopus fabulator, 198. a
Æſopi tres, 193. a
Æſtas anni, 166. a
Æſtus anni, 822 b
Ætas militaris, 691. b
Ætatis puerilis, juvenilis, &c. gradus 515. b
Ætna, 773. a. b
Ætnæ deſcriptio Pindari, & Virgilii, 771. a. b
Ævitas, 865. b
Affectus à Stoïcis vocantur morbi, 123. b
— moderandos, non extirpandos Peripatetici docent, 125. a
— pro occupato, 431. a
Afranius, 480. a
Agamemnon, 491. a
Ἀγαμίου δίκη apud Athenienſes, 51. a
Agere cum populo, 599. b
Agylla oppidum Etruriæ, 737. a
Agmen, 46. b & 347. b
Ἀργέστης ventus, 170. a
Agrippa, prænomen in Meneniis, 793. a
Agrippæ campus, 653. a
— qui, & unde dicti, 739. a. b
Αἴδων, 395. a
Ajus Locutius, 741. a
Ἀκοινώνητοι, 568. a
Ἀκλάφη, 287. a
Ἀκαίλυτος homo, 36. a
Ala in militia quid, 478. b
Albania, 434. a
Albani reges unde Silvii nominati, 355. a
Albogalerus 488. b

Album judicum, 641. a
Alcaicum carmen, 775. b
Alcæus poeta, 775. a
Alcibiades, 63. b 95. b 688. a
Alexis comicus, 175. b 285. a
Alæ exercitus, 677. b 716. b
Alexander Ætolus, 693. b
Alexander M. quando natus, 795. a &c.
Alexander Rex Epiri, 796. a
Alfenus Varus, 353. a
Aliæ reï pro *alius reï*, & ſimilia, 197. b
Allienſis pugna, 279. a
Alluſiones in vocabulorum terminationibus ad origiuem, 364. a
Ἄλλαι δ᾽ ἄλλων ἐπιτεχνήσεις. proverb. 1. b
Altitudo eſſe non poteſt ſine latitudine, 106. b
Ἀλύκη, 302. a.
Alucinans, 301. b
Alvus cita, 822. b
Amantum deliciæ in oſculis, 854. a
Amaracus puer, & amaracina unguenta, 10. b
Amarior, id eſt, meracior, 419. b
Amaror, 108. b
Ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον λέγειν, proverbium, 556. b
Ambarvales hoſtiæ, 358. b
Ambracia Urbs, 225. b
Amico quautum tribuendum, 40. b
Ammirantibus, pro *admirantibus*, 275. b
Amor ex poëtarum ſententia omnia condidit, 316. a
Amphora quanti vini vas, 804. a
Amteſtatio, 684. b
Amuſſis, unde *amuſſim*, 46. a
Anacreon, 847. b
Ἀναφρόδιτος, 50. a
Anagnoſtæ ſervi, 108. a
Anatum ſanguis, in medicina, 784. a
Anaximander horoſcopi inventor, 216. a
Ancus Marcius, 595. b
Andronicus Rhodius, 877. b
Angerona Dea, 63. a
Animus, 126. b
Animo otioſo, omiſſo, ſuſpenſo, occupato eſſe, 260. a
Annales Maximi, 271. a 336. b
——— quid ſint, 337. a
Annianus poëta, 448. a
Annus quot diebus & horis conſtet, 184. b
Annibal, 135. b
Annus climactericus; 232. a
——— decimeſter, 248. a
Anquirere, id eſt circum quærere, 39. b
Ante diem, 336. b
Anthropophagi, 433. a
Antidotum Mithridatis, 784. b
Antiochus Rex, 571. b
——— Alexandri ſucceſſor, 800. b
Antiqui ſæpe paſſivis pro activis abutuntur, 107. a
Antiſthenes, 818. b
Antiſtia, 608. b
Ἄωροι de hominibus, 548. b
M. Antonini philoſophi præceptores, 188. a
Antonius Julianus, 45. a
Apathiæ diverſitas, 559. b
Ἀπαγορεύειν, 210. b
Ἀπαρεμπόδιστος, 36. b
Apluda, 525. b
Ἀποκήρυξις, 74. a
Apollo, 325. b
——— Lycius, 369. a
Apollodorus Aſclepiadæ filius, 757. a
Ἀπολλωνόβλητοι, 325. b
Ἀποκτείνω, 503. b
Ἀποφράδες dies, 279. a
Apollodorus, 175. b
Apparitores, 360. b
Appellare, in jure civili pro citare, 137. a
Appetens cupide reprehenſione dignus non eſt, 532. a
Aptare, id eſt alligare, 85. b
Aptus ab apiſcor, 119. a
Aptus ex aliquâ re, &, aliquâ re, 85. a
Aqua flava, 192. b
——— nivali in deliciis utebantur veteres, 838. a
Aquæ canoræ, 32. b
——— ſolidæ, 42. b
Aquila fulva, 192. a
Aquilo ventus, 169. b
Arbitri & judices quomodo differant, 520. a
Arbitror, paſſive, 79. a
Arbitrium, 520. a
Arbores infelices, 486. a
Arboretum, 754. b
Archilochus, 792. a
Ἄρχων & Ἰδιώτης opponuntur, 35. a
Archytas Pythagoricus, 481. b
Ardeo, 395. a
Area, propriè locus vacuus, 103. b
——— Capitolii, 146. a
——— Vulcani, & Concordiæ, 270. b
Ἄρνα, *agnus*, aut *agna*, 268. b
Arena, 846. b
Arenarius, 103. b
Ἀργᾶς, 48. b
Argei, 488. a
Ἄργος, ſine adjectivo apud Homerum pro Peloponneſo, 227. a
Argentum purum putum, 354. a
Argivos & Achæos confudit Homerus, 491. b
Argos, 227. a
Argutæ manus, ſervæ, 48. b
Argutari pedibus, de fullonibus, 722. b
Ariarathes, 523. b
Arietinum reſponſum, 217. a
Arietis militaris varia forma, 82. a
Arillator, 723. b
Arimaſpi μονῶπες, 433. a
Arion Methymnæus, 394. a
——— ejus fabula, 744. b 745. b
Ariſtarchus, 61. a
Ariſteas Proconneſius, 432. a
Ariſtippus, 438. a 833. a
Ariſto Jureconſultus, 550. b
Ariſtodemus poëta tragicus, 528. b
Ariſtoteles, 39. b
———, quomodo libros de animalibus ſcripſit, 583. b
Ariſtotelis problemata, 839. a
Ariſtoxenus muſicus, 284. b
Arithmetica, 63. b
Armillæ, 148. a
Arnus, hoc eſt *agnus* ἀπὸ τοῦ ἀρνός, 268. b
Arra, & *pignus* quid inter ſe differentiæ habeant, 253. a
Arrianus Epictetus, 35. b

Arriani diſſertationes Epicteti, 834. a
Arrianus, 786. a
Arrogatio auctore populo in comitiis fiebat, 340. a
Artemiſia, 493. a
Arteria, in neutro genere, 512. b
Arteriæ, 823. a 824. a
Artigraphi, 758. b
Aruſpices, 267. b
Aſa pro *ara* apud antiquos, 268. a
Aſconius Pedianus, 703. b
Aſellus, 294. a
Aſellus piſcis, 429. a
Aſinius Pollio, 510. a
Aſiæ populi quidam longis capiribus 433. b
As libralis, 475. a. b
Ἀπαθίαν non intellexit Epicurus voluptatis nomine, 438. a
Ἄσωτος, 400. a
As primis temporibus pendebar libram pondo, 867. a
Aſſerere, 528. b
Aſſeres lecticæ illigati, 469. b
Aſſidere, 374. b
Aſſiduus, & adſiduus, 733. a
Aſſius lapis σαρκοφάγος, 391. a
Ἀσθῖναι, 346. a
Aſtra an poſſint cognitionem ſortis humanæ præbere, 639. a
Aſtrologia judiciaria, 632. a
Aſtureones ſive Thieldones (*tellen*) equi, 93. b
As unciarius, 476. b
Aſylum, fere templum, 350. b
Atabulus ventus, 173. a
Ἀτρυπᾶ Σάλπιγξ, 67. b
M. Atilii, & P. Valerii conſulatus, 266. a. b
Atilius, 69. b
Ἄτιμοι, qui ſint, 150. a
Atinium plebiſcitum, 661. b
Atomorum vertigo, ſecundum Epicurum omnis generationis cauſa 307. a
Atque, id eſt, ſtatim, 515. b
Atta poëta, 357. a. b
Attagen, 408. b
Attica lingua Græcis perfectiſſima, 33. a
Attius, 214. b. & 217. b
Attulit, 760. b
Atypus, 263. a. b
Ἀτυχεῖν, 181. a
Avarus, 474. a
Audire & *auſcultare* quid differant, 87. b
Avernus lacus Laberii, ſcriptum, 534. a
Averruncare, 326. a
Averruncus Deus, *ibid.*
Avertere iter 61. b
Aves præpetes & inebræ, 356. a
Augures, 75. a
—— —— determinabant pomœrii loca, 595. a
Auguſti præſcriptum in amentia, 96. b
———— cura de libris Sibyllinis, 162. a
———— forum, 451. b
Auguſtus, quale eloquendi genus ſecutus ſit, 506. a
———— varia ſcripſit, 673. a
Avium congeſtus, 199. a
Aula, *auxilla*, & *aular*, 764. a
Aurei nummi, 101. b
Aurelius Opilius, 214. a
Aurem vellere, pro admonere, 684. b
Aures duræ, agreſtes, Batavæ, vaporatæ, 621. a
Aurigatio, 395. a
Aurum coronarium, 617. b
Aurunci, & Auſones, 66. a
Auſpicia, 210. b
Autumare, 667. a

B.

B & V. ſæpe commutantur, 132. b
Babylonii, pro genethliacis, 632. a
Bacchi ſacra Nyctelia, 210. b
Bacchus piſcis, 409. a
Baeren Belgicum, 70. b
Baleares, 425. b
Ballera mons, 511. b
Balliſta lapides & ſaxa jaciebat, 352. b
Balnea, 32. b. & 206. a
- - - hiemalia & æſtiva, 851. b
- - - virorum, & mulierum diſtincta, 468. a
Balneæ privatorum celebres, 206. a.
Βαρβαρίζειν καὶ βαρβαρισμὸς, 581. a
Barbariſmus, 582. a
Baſilius, 51. b
Βασκαίνειν, 735. a
Βάταλος, 48. a. b
Belgæ piſces marinos valde proprie nominant, 91. b
Bellaria, 590. b
Belli feriæ, 120. a
Bellum Peloponneſiacum, 127. a
- - - Senonicum, 795. a
Βῆμα, 110. a
Benefacere, 308. a
Bias, 38. a. & 40. b
Bibliotheca Alexandrina, & Pergamena, 372. a
———— Pacis, 725. a
———— Tiburtina, 458. a
Bibones ſtrenui, 804. a
Bidens, 721. a. b
Bidental. 270. b
Binarius numerus, 105. a
Blatero, & Blatire, 91. a
Βλὰξ καὶ βλακεύειν ibid.
Bœotia Plauti comœdia, 214. b
Bonum factum formula, 39. a
Boreas ventus, 169. b
Bovinari, & bovinator, 526. a
Brachialia, 148. a
Brachmanes, 126. a
Brunduſii portus, 432. a
Bruti exactoris Regum mors, 792. b
Bucephalus Alexandri Magni equus, 306. b
Buceta, & bucera, 516. a
Bundus, terminatio, quid ſignificet, 535. a
Buſiris, 134. b
Buſtum, 487. a

C.

Cadavera apud Græcos an cremata ſint 391. a
Cæcilius, 176. a
S. Cæcilius, 261. a
Cæcilius comicus, 676. a & 697. a
Q. Cædicius, Calpurnius Flamma, aut Laberius, 222. a
Cælius Sabinus, 389. b
—— Gallus, 717. a
Cæpio conſul, 229. a
Cære oppidum Etruriæ, 737. a

Cærites, 737. a, b
C. Cæſaris libri, 761. a
J. Cæſar, 261. b 293. b
J. Cæſaris Anticato, 293. a
——— libri Analogici, 293. b
——— mos ſcribendi epiſtolas, 767. b
Cæſellius, 157. a
Cajanus as, 363. b
Calculorum ludus, 104. b
Cales civitas, 468. b
Calliſthenes, 585. a
Calliſtratus, 238. a
L. Calpurnius Piſo, 360. a
Calumniator in jure qui dicatur, 643. b
C. Calvus poëta, 453. b
Calvus orator, 453. b
Camella, vas eximiæ artis, 723. a
Campani, 118. a
Campi lapidei, 174. a
Campus Agrippæ, 651. a
Canalicola, 300. b
Caneſcere in pueritia, 434. b
Canis alterius ſi te momorderit meum non eſt. proverbium, 396. a
Caniculæ ſideri ſacra cane rufa fiebant, 326. b
Cannenſis clades, 135. b
Cantabondus, 456. b
Caper eſt caſtratus hircus, 445. b
Capiens, id eſt *capax*, 258. b
Capitalis pœna Solonis legibus etiam ob parvum furtum indicta, 539. a
Capite minui, apud Jctos quid ſit, 76. a
Capi ex lingua alicujus, 711. a
Capillus paſſus, 657. b & 163. b
Capite cenſi, 731. b &c.
Capito Atejus, 75. b & 282. b
Capitula totius libri in anteriore libri parte poſita, 12. a, b
Capra Jovis nutrix, 325. b
Capua, cur dives vocetur, 418. a
Carmen, de præceptis, ætatis, &c. dictum, 518. b
——— Orthium, 745. a
Carmentæ habitaculum, 816. b
Carmentalia feſta, 118. a
Carminis etymon, 118. a
Carneades, 406. b 407. a
——— Academicus, 782. a, b 800. b
Carnis eſus, 283. a. b
Caro cruda ingrata Diis, 483. a
Caſſii exitus, 228. b
Caſſiopea, regionis nomen, 831. a
Caſſius Longinus, 390. a
——— Severus, 790. a
L. Caſſius Hemina, *ibid.* a
Caſtoris & Pollucis Natalis, 182. b
Caſtricius, 51. b & 196. a
Caſtus ſubſtantive, 197. b. & 279. a
- - - idem quod Græcis ἀγνεία, 484. a
Cataphractus eques, 138. b
Catapulta tela jaciebat, 352. b
Cateiæ, tela Gallica, 509. a
Cato (M. Porcius) 280. b
M. Cato cenſorius, 625. a
Cato Major, 800. a
Catoniana regula, ſententia, in jure, 604. a
Catonis oratio contra Ser. Sulpicium Galbam, 78. a & 619. b
——— Originum libri, 378. a
——— oratio, qua legem Voconiam ſuaſit, 760. a
Q. Catulus, 146. a
Catus liber M. Varronis, 300. b
Caudex, vel codex ligni, 307. a
Cavernula, id eſt *rima*, 688. b
Cauſæ criminales, 49. b
Cauſam conſcire, 750. a
Caurus, ventus, 170. a
Cautiones, 266. b
Celeratim, 573. a
Cella Jovis Capitolini, 374. a
Cellarium, 250. b
Cenſio haſtaria, 518. b
Cenſorii libri, 145. b
Cenſores ne quis ſine uxore eſſet maxime curabant, 301. a
Cenſores, 658. b
——— quomodo cives notaverint, 737. b
Cenſorum officium, 50. a
Cenſorum munus, 252. b 253. a
——— auctoritas, 256. b
Cenſura equitum, 219. b
Cenſus, quis dicebatur, 401. a
- - civium maximus, 691. a
- - minimus, 731. b
Cenſus, 834. b
Centuſſis qualis nummus, 691. b
Centuſſis emere, *ibid.*
Cephalæonis Epitome hiſtorica, 4. b
Cephiſia urbs, 32. a
Cephiſiæ, 822. a
Ceratinæ reſponſiones, 217. a
Cercyon, 694. b
Cereales ludi, 807. b
Ceres, 358. b
Cerimonia unde dicta, 280. a
Cerus antiquis *Sanctus*, 280. a
Χαίρειν ἐν δήμῳ, 70. a
Chaldæi, 63. b 632. a
Chaldæorum antiquitas, 633. a
Χειμαδευσαι, 254. b
Chamæleon, 481. a
Chares Mytilenæus, 305. a
Cherſiphron, architectus templi Dianæ, 138. a
Chilo, 38. a
- - gaudio obiit, 242. a
Chirurgi antiquis medici dicti, 559. b
Χιτωνίσκοι, 48. b
Χλανίς, *ibid.* a
Chordæ aliquando ſponte ſonant, 442. a
Χρύσεα χαλκείων, 176. a
Χολάς, 554 b
Chryſippus, 37. b 187. a 531. a 556. b & 651. a
Chryſes comœdia Pacuvii, 296. b
Cibaria lex, 186. b
Cicatrices averſæ, 147. b
Cicero, 90. a 423. a
- - quando occiſus, 704. b
Ciceromaſtyx, 746. b
Ciceronis & Demoſthenis mors, 48. a
Ciceronis libri ad familiares, 114. a
Cicones Thraciæ populi, 36. b
L. Cincius Alimentus, 368. a
Cinctum viris, cingulum mulieribus proprium, 485. a

Cin-

Cinna poëta, 453. b. & 848. a
Circius ventus, 171. b. & 174. a
Circulus æquinoctialis, 168. b
Circumſitium, 504. a
Ciſium vehiculi genus, 401. a
Ciſternæ, 146. b
Citare quomodo leges ex XII. conſueverint, 865. b
Cithara, 69. b
Citium urbs Macedoniæ, 430. b
Civem Romanum verberare non licuit, 470. a
Civiliter, 9. a
Civis duarum civitatum nemo eſſe poteſt, 749. b
Civitatis jus habebant Socii, & Latini omnes, 269. b
Clamitare in foro qui ſolcant, 643 a
Clamor militum *baritus*, 70. b
Clamoſus, 237. a
Clariſſimi Viri qui Romæ dicti, 111. a
Claſſes, in quibus diviſus Populus Romanus, 404.
Claſſis procincta, 68. b
Claudere, 59. b
- - - id eſt claudicare, 647. a
Claudia Appii Cæci filia, 475. a
Claudius pomœrium potulit, 596. b
Claudius Quadrigarius 55. b &c.
Cleanthes, 37. b
Clearchus, 287. b
Clemens vita, 71. a
Clementia, qualis virtus, 387. a
Clientes, & patroni, 326. b & 327. a
P. Clodius, 142. a
Cocio, 723. b
Cocles, id eſt μονόφθαλμος, 270. a
Cœli conſtitutio fere nunquam bis eadem fuit, 636. a
Cœlius Antipatrus, 464. b
- - - Tribunus plebis, 87. a
Coëmptio, id eſt imaginaria venditio, 363. b
Cærato, id eſt, *curato*, 262. b
Cognitores, 53. b
Cogo, 159. b
Cohibilis, 744. a
Cohors, vocabulum ruſticum, 64. a
- - Studioſa, 462. a
Coloniæ, 737. b
Color Floridus, 227. b
- - Surdus Florido contrarius, *ibid.* b
Color phœniceus, 227. b
Colores omnium philoſophorum ingenia torſerunt, 188. b
- - - varii, 190. a
- - - cuique numini proprii, 358. b
Columbulatim, 882. b
Comœdiæ auctoribus Ædilibus quando ederentur, 182. b
Comitia habituri conſules, edicta proponebant, 597. a
——— Tributa &c. 598. b. & 700. a. & 702. a
Comitia, & *concilia*, differunt, 701. a. b
Comitiatum avocare, 599. a
Comitium, 110. a.
——— foro conjunctum, 270. a
Commune aliquid eſſe quadrupliciter dicitur, 584. b
Communis Deus, ſenſus, literæ, 584. b
Compedes, 871. a
Compita, 109. b
Compitalia, 566. b
Complacet, complacitum, 107. a
Complures ſervi, populi, 343. b
Compluria, 343. b
Comperendinatio, 642. b
Concepti agere, 540. b
Conceptis verbis jurare, 183. a
Conciliabula, 55. a
Concinnare, 250. b
Conciunitas, 188. b
Concio, 559. a
- - pro cœtu hominum in concione, 819. a
Concionabundus, ſaltabundus &c. 534. a
Condicere, 348. a
Confertus, 294. b
Congerere, idem quod nidificare, 199. a
Congius, 239. a. & 804. a
Conjicere cauſam, 320. b & 750. b
Conjugii finis, 267. a
Connivere, proprie quid, 128. b
Con particula in compoſitione, 158. b
Conſciſcere, 492. a
Conſiſtere, in judicio, 320. a
——— *cauſam*, 320. a
Conſipio, 379. a
Conſortium, diſſortium, exſortium, 65. a
Conſtituo, 2. b
Conſueviſſe, hoc eſt rem habuiſſe, 178. b
Conſultorum ſeventus cui tribuamus, 98. b
Conſul deſignatus, 282. a
Conſules à tribunis in vincula duci potuerunt, 592. b
Contagium, 564. a
Contente, 214. a
Contumeliam facere, 564. b
Convaſare, 615. b
Convenire in manum mariti, de uxoribus, 267. b
Convivator quis, 590 a
Convivii magiſter, Dominus, Rex &c. *ibid.*
Conviviis pſaltriæ &c. adhibitæ, 847. a
Conviviorum præfecti, aut Sympoſiarchi, 419. b
Convivium Jovis, 562. a. b
Copia, pro annonâ, 750. a
Copiari, *ibid.*
Cor non comedendum Pythagoræ dictum, 287. a
Corax rhetor, 319. b
Corinthiæ mulieres, 60. a
Cornelius Nepos, 415. b
L. Cornelius Siſenna, 459. b
L. Cornelius Sulla, 77. b
Corn. Nepotis Vita Catonis, hodie mutila eſt, 527. b
Cornelia Lex, 185. b
——— P. Scipionis filia, 562. b
C. Cornelii auguris hiſtoria, 690. a
Cornua & cornicines &c. 67. a
Annæus Cornutus, 134. a
Corona Myrtea, 314. b
- - - navalis, roſtrata, claſſica, 313. b
- - - *plexa*, *plectilis*, *nexilis*, *tonſilis*, *tonſa*, &c. 805. b
Coronæ civicæ commoda, 312. b
- - - capitibus venalium impoſitæ, 390. b
Coronæ triumphales, 311. a.
Coronarius, 29.. b
Coruncanius, 65. a
Cotyla quæ & hemina, 239. a.
Cranium ubique fere duplex, 346. b
Craſſi varii, 81. b
M. Craſſus, 314. b.
Crates grammaticus, 187. a
Creta provincia, 128. a
Cretenſes, 69. b.

Crinibus demiſſis ſacrum facere Junoni magnum probrum erat, 268. a
Criſpus, 46. b
Critolaus Peripateticus, 406. b & 801. a
Critolaus, 527. a
Crœſi pater Halyattes, 69. b
Crœſus, 791. b
Cteſias, 432. b
Cubus, corpus ex ſex lateribus, 104. a
Cumani, 490. a
Cuneus in re militari, 223. a
——— militiæ vocabulum, 477. b
Cunctari & *contari* dicitur, 558. a
Cupreſſi ramus ante domum funeſtam poſitus, 487. a
Curia, 115. a
Curiæ triginta ex inſtituto Romuli, 339. b
Curiones, 115. a
M? Curius, 65. a
Currus falcati, 310. a
Curſim tranſire, legere, 8. b
Curulis à curru aut Curibus, 252. a
Cyclops, 433. b. & 694. a. b
Cylindrus lapis, 349. b
Cyno cephali, 435. b

D.

Damnum de luna, 881. b
Dandi caſus aliquando ſubintelligitur, 71. a
Danubius, 476. a
Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς, proverbium, 98. b
Datus, 329. b
Debere pecuniam, gratiam, beneficium, 46. b
Debitoris pluribus addicti pœna ex leg. XII Tabb. 872. b
Decet nos, & nobis, 461. b
Declamatorum præfandi modus, 461. b
Decretus, 856. a
Deculpare, 852. a
Decuriæ Judicum, 641. a
Decurſus ludicri 388. a
Dedicare, 402. a
Defrutare, 132. b
Dehoneſtamentum, 195. b
Dei quidam ne obeſſent placati, 323. b
Dejerare, 414. b
Deliciæ in numero ſingulari, 843. b
Delinimentum, 305 b
Delphin aculeos non habet, 396. a
Delphini homines amant, 394. a
Delphinos occidere apud Græcos grande nefas, 394. a
- - - muſicâ mulceri, 745. a
Demades orator, 529
Δημαγωγεῖν idem quod ὀχλοκοπεῖν, 238. b
Demagogi in Republica Athenienſi, 47. a. & 238. b
Δημαγωγός, 47 a
Demetrius Poliorcetes, 707. a
Democriti & Epicuri ſententia de voce, 333. a
——— ſententia de coitu, 836. b
Democritus; 307. a & 480. a & 492. a
Δήμου, id eſt *populi*, 238. a
Demoſthenes, 48. a & 59. a &c. 423. a
Demoſthenis περὶ στεφάνου Hiſtoria, 576 a
——— pater, 691. a
Denarius, 60. a
Dentes quot habeat homo, 233. b
Deorum cultus, & religio Senatusconſulto ſtabiliti, 659. a
Depalmatio, 863. a
Deportationem quis primus in Rempublicam introduxerit, 749. b
Deprecor, 370. b & 496. a
Deſpernere, 415. b
De ſummo pectore, 303. b & 780. b
Detornatus, 442. a
Deus an cogat voluntatem humanam, 357. a
- - id eſt Liber Pater, 459. b
Dexippus Cous, ſive Dioxippus, 777. b
Diagoras Rhodius, 242. a
Dialectus præcipuæ, 131. a
Dialectica, quid ſit, 709. a
Διαμυλλαίνειν, 811. a
Diana, quaſi Dea Jana, 323. b
Dianæ Epheſiæ templa tria, 138. a
Διατρύφανοι, 435. a
Diatriba quid ſit, 123. a
Dicæarchus, 287. b
Didia lex, 184. a
Die quinti pro adverbio dictum, 506. a
Dierum ratio apud Athenienſes, Judæos, Libyas, Germanos, Gallos, 209. a & 213. b
- - - differentia, 274. b
Dies apud Romanos à media nocte incipiebat, 210. a
- - apud Romanos in quot horas divideretur, 400. b
- - ater, 279. a
- - civilis & naturalis, 209. a
- - criticus, 234. a
- - juſti, præliares, 684. a
- - quando finitur ex L. XII. Tabb. 751. b
- - ſtatus, & condictus, 716. b
Digamma, 653. b
Dijovis, quaſi Deus Jovis, 323. b
Dii, Deæque poëtis pulchri, 624. a
- - limi, 551. b
- - tutelares evocabantur ambiguo nomine SI DEUS, SI DEA, 198. a
- - *veſtram fidem*, 612. a
Δίκαιον ϗ τὸ πρῶτον, 567. a
Δίκροοι, 435. a
Δίκη λιπομαρτυρίας, 684. b
Diligenter loqui, 670. a
Dilucidabit, 200. a
Diluere, 547. a
Dimenſio, id eſt μετρικὴ, 743
Diodorus, διαλεκτικώτατος, 531. a. filiæ ejus eadem arte polluerunt, *ibid.*
Diogenes, 37. b
——— Stoicus, 406. b & 800. b 818. b
Diognetus, 241. a
Diomedes Thraciæ rex, 227. a
Dionyſius Siciliæ tyrannus gaudio ſpiritum efflavit, 242. a
Directum, 44. b
Diſcerniculum, 783. a
Diſciplinoſus, & alia ejus generis vocabula, 280. b
Diſcumbendi ratio, 128. b
Diſpalare, 69. b
Diſparilitas, 3. a
Divinatio judicum, 132. b
Diviſio Populi Romani à Servio Tullio in claſſes, 404. a

Digitized by Google

Diviſio diei in duodecim Tabulis, 751. a
Divitare, 640. a
Divortii cauſæ, 96. b
Divortium primum quando Romæ factum fuerit, 799. a
Dolabella, 293. b
Dolo quam aperto Marte vincere major laus apud Lacedæmonios, 541. b
Dolus bonus, & malus, 563. b
Domus Tiberiana, 603. a
Dona vel donaria per Pontificem conſecrabantur, 146. b
Δραχμὴ, 60. a. & 865. a
Draco eripit latronibus puerum, 330. a
Δρύφακτοι, 300. b
Dubrolum, 325. a
DU, metri cauſa in compoſitis inſeritur, 553. a
Dupondius, 867. a
Duumviri, Decemviri, Quindecimviri ſacris faciendis, 75. a
Dynamis numerus binarius myſticus Pythagoreorum, 505. a

E.

Ea fini, 582. a
Ἐχέμυθος 62. b
Ecnephias, 872. a
Edulcare, 699. b
Effaſcinatio, 435. a
Effata, 595. a
Egeo, 615. b
Ἐγγαστρίμυθοι, 200. a
Egregiiſſimus, 653. b
Εἱμαρμένη, ſive fatum, 246. b
Εἰς πόλιν, pro ἐν πόλει, 57. b
Ἐκ πώγωνος σοφοί, 428. b
Ἔκστασις, 126. b
Ἔκτυπος, 263. b
Elæa urbs, 83. b
Ἐλαΐα ξανθή. 192. b
Elegans, 519. a
Ἐλεφάντινος θρόνος, 252. b
Eleuſina ſacra, 692. b
Eliaci philoſophi à quo appellati, 159. b
Elops piſcis, 409. b
Elutriare, 722. b
Emancipare, & emancipatio, 74. a & 76. a
Empedocles, 286. a. & 522. a
- - - - Græcis verſibus de rerum natura ſcripſit, 108. b
Endoire, pro inire, 523. b
Endoitium, 323. b
Ennii Erechtheus, 371. a
- - obitus, 801. b
- - cor, pro ipſo Ennio, &c. 376. a
Ennius, 519. b. & 698. b. & 275. a
- - ἐπὶ σφαγηλικὰ, 408. a
Enſis Hiſpanicus, 456. b
Enthymema, 550. b
Ephorus hiſtoricus, 235. a
Epicharmus, 38. a. & 88. b
Epicteti libellus, 5. b
Epictetus, 35. a. & 561. a. & 680. b
Epicurus, 142. a. & 545. b. & 437. a. & 439. a
Epigrammata, hoc eſt inſcriptiones ſepulcrales, 117. a
Ἐπισημασίαι, febrium acceſſiones, 218. a
Epitaphium Mauſoli, 494. b
Epulones, 775. a
Eques, pro *equo*, 813. b
Ἐρείπιοι 362. a
Erotopægnia, 185. a
Erraticus homo, 428. b
Ἔρρω, 734. a
Erucius Clarus, 356. b. & 600. b
Eruclum, ab inuſitato *erugo*, 525. a
Eruditiones, 3. a
Eruditus pulvis. 103. b
Eſcendere, 488. a
ES. in *es* terminatis verbis, quadruplex genitivus fuit, 458. b
Ἔστω ἀντὶ τοῦ ἔστω, 286. a
Eſſe in poteſtatem, vadimonium &c. 57. b
Eſt videre, 563. a
Eſuritio, 721. b
Eteſiæ, 173. b. & 174. b
Εὐαὶ, acclamatio in Græcorum myſteriis, 373. b
Euandri mater, 66. b
Euathlus, 339. a
Euclides, 106. b
- - - duo, 365. b
Eudemus, 510. a. b
Euphoniæ ratio habenda, 506. b
Εὐφωνία, id eſt vocalitas, 59. b
Euphorbus, 287. b
Eupolis poëta, 88. a
Euripides, 382. b & 691. b. & 692. a. b
Euripidis εἰκὼν, 602. b.
- - - mater, 691. a
- - - obitus, 797. b
Euryſtheus, 134. b
Excetræ delinimenta, 508. b
Excuriare, pro ſenatu movere, 277. a
Exequi verbis, 481. a
Exetrationes, 665. a
Exoſculari, id eſt blande approbare, 117. a
Ἐξωλεικὰ & Ἀγριαστικὰ, 876. a
Exoticum, id eſt peregrinum, 580. b
Expergere & expergitus, 361. a
Exſpirare, 504. b
Exſuperantia, 297. a
Extimum, 469. b
Extorris, 150. a
Extrahere diem, 203. a
Extrilidus, 132. b

F.

Faba putabatur ad mortuos pertinere, 483. a
Fabæ eſæ tumultuoſa ſomnia faciunt, 284. a. b
Fabam in ſacris Eleuſiniis nominare nefas, 286. a
Fabius Verrucoſus, 130. b
Q. Fabius, 513. a
——— Pictor, 309. a
Fabricii & Æmilii Epiſtola ad Pyrrhum, 226. a
Fabricius Luſcinus, 84. a. & 271. a
Fabula & ficta, & vera narratio dicitur, 338. b
Fabulæ togatæ, palliatæ, 33. a
Facere contumeliam, 564. b
Facies, pro faciei, 456. a
Facinus, bonum, & malum, 563. b
Factio, hoc eſt opulentia, 182. b
Fallacioſus, 383. b
Fames magna, unde, 712. a. b
Familia, 64. a
Familiæ nomen aliquando perſonas & res continet, 384. b
Famuli ad familiam pertinebant, 259. b
Fannia lex, 184. a
Farreatis nuptiis in matrimonium convenire Flamen Dialis debebat, 487. a

Falces

Digitized by Google

Faſces lictorum, 471. a
- - quomodo mutaverint conſules, 153. a
Faſcinum, 435. a
Faſtigia vocantur accentus, 581. b
Fati & Naturæ nomine quid ſignificetur, 574. a
Fatum, 245. b
Favillæ etymon, 146. a
- - - ſubterraneæ, 146. a. b
Faunus Saturni nepos Latio imperavit, 342. b
Favorinus philoſophus, 43. a
- - - ex Gallia oriundus, 171. b. & 523. a
- - - an ſophiſta fuerit, 778. a
Fax prima, 211. b
Feminæ an poſſint hæredes inſtitui, 404. a
- - - ſedentes cœnabant primo, poſtea accumbebant, 128. b
Feneſtella, 703. b
Fenus, unde dictum, 735. b
Fere, 266. a.
Ferentinum, 468. b
Feriæ æſtivæ, 461. a
- - denicales, 715. b
- - ſtatæ & conceptivæ &c. 186. a
Fermentum, 486. b
Ferre ſententiam, 298. a
Fertum ſive ferctum, 485. b. & 486. a
Ferum ferrum, 729. a
Feſti dies qui, 183. b
Feſtinare, 738. a
Feſtinum conſilium, 116. a
Feſtivus, 111. b
Ficedulæ, 675. a
Fidem implorare, 471. b
Fides, pro churda, 441. b
Filium caſtigare, non vero occidere, ex Jure novo licitum, 339. b
Filum, pro lineamento, 62. a
- - virginale, mulieris, 651. b
Fine & fini, 44. b
Fiſtula, 71. b
Flagitare, 761. a
Flamen Dialis, 484. &c.
- - - Quirinalis, id eſt Martius: 358. a
Flamines, 74. b. & 700. b
——— Diales, 77. b
Flaminica Dialis univira eſſe debet, 487. a
Cn. Flavius, 359. a
Flavus color, 192. b
Floces, 525. b
Flora, 455. a
Floralia. 452. b
Floria res, 451. a
Flos vocatur id, quod maxime cujuſque rei decorum eſt, 674. b
Foculum, 101. b
Fœtutina, *Moletrina* &c. 505. b
Folia, quibus ſpumam auferebant ruſtici, 132. a
- - - quarundam arborum ſolſtitio æſtivo vertuntur, 441. a
Formido, in venatione, quale inſtrumentum ſit, 423. b
Fortaſſean, 527. a
Forum qualis locus, 110. a
Fraceſcere, 525. b
Fraudes vitiorum, 34. a
Frequentamentum, 71. b
Fretum, à fervendo dictum, 469. b
Frons, id eſt, initium aciei, 477. a
- - - in feminino & maſculino genere, 677. a
M. Fronto, 188. a. b
Frunniſci, 749. a
Fruſtrari, & *fruſtra eſſe*, 8.6. b
Fucus, 882. b
Fugitivorum pœna, 329. b
Fulgur cum fulmine ſæpe confunditur, 270. a
Fulguritorum locorum expiationes, *ibidem*
Fulica, avis aquatica, 825. b
Fullones, 722. a
M. Fulvius, 519. b
Funditores, 425. b
Fundus, id eſt auctor, 845. a
Funeris familiaris cauſâ conſcriptus miles excuſabatur, 715. b
Funus publicum, 669. b
Furcæ Caudinæ, 121. a
Fures, à φῶρες, 99. b
- - quomodo occidere liceat, 539. b
A. Furius Antias, 825. a
Furor uterinus, 678. a
Furta apud Ægyptios certa conditione tolerabantur, 541. a
Furti tenetur cujus ope furtum factum eſt, 540. b
Furtivas res quærere in domo aliena quomodo licitum, 540. a
Furtivum, 762. a
Futurum, 54. a
Fuviſſet, *fluvida* &c. pro *fuiſſet*, *fluida* &c. antiquitus, 552. b

G.

Gabius Baſſus, 227. a
Γαλαλεμοὶ, 285. a
Galerus, 192. a
——— pro galea, 192. a
Gallus Aſinius, 746. a. b
Gaudere gaudia, 447. b
——— in ſinu, 70. a
Gaudio plures quam triſtitia mortui, 242. a
Gaudium immoderatum, 379. b
Gavia gens, 227. a
Gela Siciliæ oppidum, 362. b
Cn. Gellius, 151. b. & 613. b
Geminus Servilius, 552. a
Genethliaci, 632. a
Geniatus, 858. a
Genitivus pluralis quorundam verborum inuſitate in IUM finiens, 514. a
Geometria, 741. a
Geometrica, 63. b
Germani longis gladiis utebantur, 455. b
Geſtio, 124. b
Gigantes fuerunt, 232. b. & 233. a
Gignere & parere aliquando confunduntur, 247. b
Gladiatores, 383. a. b
Glandibus antiquiſſimi in cibum uſi, 322. b
Γλαυκῶπις Minerva, 193. b
Globi flammarum, *incendii*, 772. a
Globus, in militia quid, 478. a
Gloria, in plurali numero, 196. b
- - - quinam de illa ſcripſere, 671. b
Glorias flare, 35. a. & 196. a
Gurdianorum villa, 94. b
Gorgias profitebatur ſe ex mala cauſa bonam facturum, 51. b

Gorgias Leontinus, 308. b
Gracchi, Tiberius, & Cajus, 371. b
C. Gracchus, 55. a & 467. a & 529. a
Gracchus (Sempronius) 379. b
Graculo nihil cum fidibus, 10. a
Græcorum ſacra ex Oriente petita, 118. b
Græcia, 493. b
Granius præco, 294. a
Grandia ingredi, 450. b
Graſſari, 519. b
Gratia bona, & mala, 563. b
Gratiam referre & habere, 46. a
——— facere decreti, argenti, &c. 76. b
Griphus, 34. a
Gromatica ars, 63. a. b
Grues ex Melo inſula Romam vectæ, 408. b
Guſtus ſedes tam palatum quam lingua, 675. b
Gymnicum certamen erat virorum, & puerorum impuberum, 691. b
Gymnoſophiſtæ Ægyptiorum, 126. a

H.

Hadrianus ſcripſit libros Orationum, & Sermonum, 736. a
——— unde originem duxerit, *ibid.* b
Hædi pulcherrimi in Media inſula naſcuntur, 408. b
Halyattes Crœſi pater, 69 b
Hannibal, 274. a
——— quare ſedem belli in Italia ponere voluerit, 375. b
Hamilcar, 274. a
Harmonia poëtica & oratoria, 46. b
Harpagus, ſive Harpalus, 489. a
Harpocrates ſilentii Deus, 63. a
Haruſpices, 56. b
Haſta Romanis & Sabinis Martis ſimulachrum, 272. a
——— pura, 148. a
Hedera, 485. a
Hegeſias, 432. b
Hellanicus, 37. b
Herẽto non cito antiqua Juris formula, 65. a
Hercules, 31. a & 692. a
Herculis ſacro mulieres intereſſe non licet, 524. a
Herediolum, 840. a
Hermaphroditi, 437. b
Hermippus, 237. a
Herodes Atticus, 32. a
Herodoti Muſæ, 4. b
Herodotus, in hiſtoria nullius pretii, 232. b
Herophilus medicus, 365. a
Heroſtratus templum Dianæ primum incendit, 138. a
Heſiodi ætas, 235. a
Heſiodus, 88. b & 790. a
Hiberus fl. 174. a
Hierocles, 439. a
Hipparchus, 427. b
Hippias, *ibid.* & 792 a
Hippocrates, 777. a & 794. a
Hippocrates circiter viginti fuerunt, 654. b
Hircoſus, 549. b
Hiſpania, veteribus quoque Spania, 456. b
Hiſtrio, unde dictus, 49. a
Hiſtriones, 390. a
Homeri ætas, 235. a
——— patria, 236. a
Homerus, 790. a. b
Homines ſingulis ſæculis non decreſcunt, 233. a
——— primi vegetiores fuerunt, *ibid.*
——— decimo menſe nati, 247. b
Honos bonus & malus, 564. a
Honores & magiſtratus, 52. b
Hora Quirini, 611. a
Horæ apud antiquiores ignotæ, 209. a
——— olim Romæ ignotæ, 215. a
Horarum nomen quando Romæ innotuerit, 751. a
Horatius Coeles, 270. a
Hordea, in plurali numero, 843. b
Horologia quando primum Romæ adhibita, 215. b
Horologium Siculum, 215. b
Horoſcopum Anaximander invenit, 216. a
Hortenſius, & 48. b. 841. a
Hoſpitalis teſſera, 327. a
Hyades in cornu Tauri, 586. a
Hyella, Elea, Velia, eadem, 489. a
Hyginus, 83. a & 488. a
Hyperion, 403. a
Hypobolimæus Chæreſtratus, &c. Cæcilii fabula, 686. a
Hypſicrates, 735. b
Hyrcanus, 74. a

I.

Jacchus κυαμίτης, 286. a
Jacens auris, 58. b
Jani templum, 93. a
Jannelius Turrianus, 482. a
Janus, nomen loci, 92. b
Jaſpis fulva, viridis, purpurea &c. 192. a
Ἰχὼρ, 130. b
Idiota, id eſt privatus, 35. a
Idulia ſacra, 185. b
Jejuna anima, 180. a
ἱερὸς λόγος καὶ ἱερὰ τέχνη, de Chymia, 61. b
Iëtæ dicuntur qui Jon incolunt, 236. b
Ignarum, 455. a. b
Ignavio, & *ignavire*, 739. b
Ignominiatus, 424. b
Illaudatus, 136. a
Ἰλλὰς & ἰλλαίνειν, 250. b
Illaudatus, 136. a
Imaginor, 743. b
Imbrex, 614. a
Impendio, 374. a
Imperare exercitum, 702. b
Imperia Poſtumiana, Manliana, 81. a
Improba ſubtilitas, 572 b
Impubes furtumne facere poſſit, 539. b
Impugnatus, 52. a
Impulvereus, 314. a
In ante diem, 335. b
Inaudiriunculæ, 142. a
Inauditum, id eſt, quod non audit, 392 a
Inauſpicato, id eſt, inconſulto, 417. a
In caſto Cereris conſiſtere, 484. a
Incœnis, 314. a
Incendium bibliothecæ Alexandrinæ, 372. b

Incredulus, 432. a
Incredulæ res, pro incredibiles, 585. b
Indecere, 403. a
Indicare, 402. a
Indictum, 113. a
Indidem, 362. a
In dies, 871. b
Indigetes qui ſint, 157. b
Indigitamentum, 279. b 611. a
Indipiſci, 70. a
Induciæ in quod tempus extendantur, 121. b
Induciæ vocis etymon, 122. a
Induere animum artibus, 199. a
Indulcare, 699. b
Indulgeri paſſive, 2. b
Indurare, 42. b
Inediam tolerantium exempla, 711. a
Ineffigiatus, 770. b
Inermi, pro *inermes*, 748. b
Inexiſtimatus, 504. b
Infrequens miles, 716. b
Infulæ, 358. b
Inhoneſtamentum, 195. b
Inimicitia, 844. a
Injuriam facere quam pati turpius, 564. b
Inlatrare, 749. a
In medium relinquere 368. b
Inodora, 391. a
In præſens, 58. a
Inſcriptio columnæ ſupra tumulum Leonidæ, 225. a
Inſcriptiones librorum fucati decoris, 3. b
Inſecere, 821. b
Inſecendo audire, 820. b
Inſectiones, 821. b
Inſignite, 368. b
Inſperabilis, 297. b
Inſtar, 136. b
Inſubide, 693. a
Inſubidus, 606. b
Inter in quibuſdam compoſitis pro *penitus*, 127. b
Inter ſuam ætatem, hoc eſt inter ſuæ ætatis homines, 274. b
Interibi, 199. b
Intercedendi jus quibus Romæ fuerit, 658. b
Interceſſio Tribunorum, 417. a. & 418. a
Interdicere aqua & igni, 749. b.
Interior, & inferior in accumbendo, 403. b
Interulæ ſive ſubuculæ, 403. a
Inteſtabilis, 357. b 415. b
Intolerantius, pro intolerabilius, 585. b
Inventa, quæ alius perdiderat, quomodo habenda, 542. a
Jones unde dicti, 430. b
Jovem Lapidem jurare, 107. a
Jovis convivium, 562. a. b.
Iphitus, 31. a
Ira an deceat ſapientem, 123. b
Ire factum, 483. a
Itis in oculis, 434. b
Irritus, 518. b
Irroboravit, 109. a
Iſatis herba, 193. a
Ἴσχας, 288. a
Iſigonus Nicæenſis, 432. b
Iſocrates Apolloniates, 495. a
Ἰσόψηφοι verſus, 655. b
Itali unde dicti, 516. a
Italicenſes, 736. a
Iterum, & *Tertio* conſul, 465. a
Jubâ caret leæna, 329. a
Judex, utrum ex propria conſcientia, an vero ex probatis judicare debeat, 644. b
Judices privatarum cauſarum, 641. a
Judicia centumviralia, 731. a. b
Judiciaria lex, 642. b
Judicis inique & perperam judicantis pœna, 861. b
Judiciorum ultimus terminus ex L. XII. Tabb. 751. b
Jugeri menſura, 385. a
Julia lex, 186. b
Juliani plures, 45. a
Iulius Cæſar, 596. a
Iulius Modeſtus, 227. a
Iulius Paulus poëta, 112. a
Jumentum, 866. a
Juniores honorem ſenioribus tribuebant, 153. b
Junius Gracchanus, 660. b
Iuno, 268. a
Juno Curitis, 611. a
- - Kalendaris, 185. b
- - Luceria, 323. b
Junoni oves & agnæ ſacrificabantur, 268. b
Jupiter Ammon, 216. b
- - Anxurus, 324. a
- - capræ lacte nutritus, 5. a
- - Hoſpitalis, 327. a
- - Lucetius, 323. b
- - Olympius, 31. a
- - unde derivetur, 323. a
Jurare *ex animi ſententia*, 302. a
- - conceptis verbis, 402. b
Jurabant viri per Herculem, feminæ per Caſtorem & Pollucem, quare, 524. a
Jurati judices, 647. a
Juris periti prudentes appellantur quare, 259. b
- - ſtudioſi, pro juriſconſultis, 568. b
Jus eſſe, 714. b
Jusjurandum adigere, 414. b
- - pontificium, 365. b
Juſtidium, 684. a
Jus trium liberorum, 154. b
Juvenis vino novo comparatur, 577. b
Juventius, comicus vetus, 826. a

K.

Kalendæ, 185. b

L.

Labeo Antiſtius, 73. a. & 75. a 875. b
Laberius mimographus, 57. a 237. b. & 782. a
Labias coërcere, 474. b
Labiis ductare aliquem, 851. a
Laconum Reſp. ad rem militarem compoſita. 541. a
Lacere antiquum verbum, 168. b
Lacuna, 42. a
Lac quomodo generetur, 545. a
- - retentum putreſcit quare, 544. a
C. Lælius, 164. b
Lævius poëta, 185. a & 841. a
Laïdis amatores, 59. a. b
Lampadio grammaticus, 814. b
Lance & licio, 540. a
Lancea à λόγχη. 146. a
- - Hiſpanici teli genus, 706. b
Landsknegt, unde deducta vox, 706. b
Laſciva, id eſt *florida*, 549. b
Latium, 33. a & 268.
Latrare alicui, 174. b

La-

Latinæ feriæ, 660. a
Laudare, ſimpliciter pro nominare, 137. a 888. b
Lavinium, 490. a
P. Lavinius, 886. a
Lavo, olim tertiæ conjugationis, 187. b
Lebadia urbs Bœotiæ, 554. a
Leæna, cujus rei ſymbolum ſit apud Ægyptios, 582. b
Lecticis quando primum viri uſi, 468. b
Lecti Soterici, & Archiaci, 550. a
Lectica mortui efferebantur, 469. a
Lectus adverſus, 728. a
Legatus, 127. b
Legebatur ad menſam apud antiquos, 168. a 590. a
Leges ædium, 658. a
- - nauticæ Rhodiorum, 377. a
- - pacis Antiocho oblatæ, 571. b
- - XII. Tabularum, 860. b & 861. a
Legis actio, 339. a
- - Juliæ quædam capita, 154. a. b
Legiſlatores, qui divini numinis iuſtinctum fingebant, 695. a
Λείβειν, ἢ λίβειν, 9. a
Leonidas poëta, 161. a
Lenæo grammatico Saluſtius diſplicuit, 510. b
Lenæus grammaticus, 784. a
Leones jubati ſunt generoſi, 329. a
Leonidas Lacedæmonius, 224. b
Leonis indoles, 583. b
Lepidus, & feſtivus quid differant, 116. a
Lepus, 97. b
—— ex Siculo λέποριs, 187. b
—— *tute es & pulpamentum quæris*, 98. b
Levitas, 399. a
Λευκονότοι venti, 174. b
Λευκὴ. hæc vox ex quinque primis literis primorum verſuum ultimi libri Iliados efficitur, 656. a
Lex Æbutia, 731. a
- - Atinia, 762. b
- - de debitoribus in XII. Tabb. 872. b
- - Fannia, 674. a
- - Hortenſia, 701. b
- - in laudem proborum advocatorum, 51. a 642. b
- - Julia, 154. a & 269. b
- - Licinia, 184. a. b 385. a & 674. a
- - omnium prima in XII. Tabb. quomodo inceperit, 865. a
- - Papia Poppæa, 175. b
- - Porcia, 470. b. 471. a
- - Sempronia, 470. b
- - talionis, 730. b. & 863. b
- - Voconia, 404. b. & 760. a. & 864. b
Λεξιθυμία, 145. b
Libare, & libatio, 9. a
Libentiæ ſive Lubentiæ, 665. b
Liberi, de uno tantum libero, 251. a
- - qui ex libero matrimonio nati ſunt, 251. a
Liberis libri inſcripti, 2. a
Libra argenti, quanti æſtimaretur, 297. b
Librarii, 810. b
Libri Sibyllini ubi ſervati, 102. a
- - non multi ſed boni legendi, 7. b
Liburni re nautica, & piratica clari, 755. b
Licetne anteſtari formula, 684. b
Licinius Imbrex, 624. a & 698. a
Licinius Stolo, 184. b
C. Licinius Calvus, 848. a
Licium, 551. a. b
Lictor, colliga manus, formula, 551. a
- - - unde dictus, 550. b. & 551. a
Λίγχω, 317. b
Linea vox architectonica, 7. a
Lingua exerrare, 456. a
Lingua, id eſt caput promontorii, 296. b
Linguas duarum & viginti gentium percalluit Mithridates, 785. a
Linus, 38. a
Liquens fides, 814. a
Litem præſenti addicere, 751. b
Literæ ſtigmate capiti impreſſæ, 769. b
Lituus, 3, 6. a. & 68. b. & 317. b
Livius Andronicus, 185. a & 246. b
—— Saluſtio iniquus, 511. a
Locuples, 474. a
Λόγοι τεχνοτεχνικοί, 590. a
Longævus, 155. b
I longum per EI ſcriptum, 158. a
Lora, 304. a
Loris cædebantur ſervi, 124. a
Lua Saturni, 611. a
Lucere flammam, 850. a
L. Gellius, 313. a
Lucilius, 41. a & 91. a & 406. a
Lucretius, 108. b. &c.
Luctatores, 242. b
Lucus proprie ſylva ſacra, 32. a
Ludi Circenſes ſive Romani, 185. b
—— calculorum, & teſſerarum, 104. b
—— gladiatorii Romæ plures, 559. b
—— Megalenſes, 182. a
—— plebeji, *ibid.*
—— Saturnales, 183. b & 167. a
Luna totum Zodiacum menſtruo ſpatio percurrit, 105. b
Lunæ curriculum, 230. a
Lunaris menſis triplex, 106. a
Lunus & Luna, 198. a
Lupus, à λύκος, 98. b
Luſcificare, 495. b
Luſcitio, 264. b
Luſcius, 698. a
Luſtrum, 294. a
Q. Lutatius Catulus, 825. b & 849. b
Luteus color, 293. a
Lutum herba, 293. a
Lux liquida, 184. b
Lyceum, 369. a
Lyra ſæpe cum cithara confunditur, 69. b
Lyræ & plectri uſus an ſatis ingenuis conveniat, 688. b
Lyſias, 139. a

M.

Macetia, Macedoniæ pars, 430. b
Macrobii præfatio Saturnaliorum, 9. a
Madidas auribus, 585. b
Mænia columna, 219. a. b
Magiſterium, 580. a
Magiſtratibus in provincias proficiſcentibus neceſſaria de publico proſpici ſolebant, 668. b
Magiſtratus curules, 252. a
—— minores ex ſubſelliis jus dicebant, 110. a
—— Romani, 657. a. b

Magnam partem, id eſt, *magna ex parte*, 110. b
Maja Vulcani uxor, 611. b
Malaxare, & *commalaxare*, 722. b
Maltbare, 42. b
Mammæ & ubera aliquando confunduntur, 544. a
Manceps, 74. a
Manes, 494. b
Mancipatio, 338. b
—— & in jure ceſſio diverſa, 339. a
Mancipium, hoc eſt dominium per nexum acquiſitum, 267. b
C. Mancinus, 398. a
Manlia gens patricia, & plebeia, 455. a
Manlius Imperioſus, 457. b
Manlius Torquatus, 81. a
Manlius vel Mallius, 224. b
Manuare, pro annuere, 722. b
Manubiæ, 619. a
Manuculus, vel *manucula*, 841. b
Manupretium, 615. b
Marathonia pugna, 792. b
Marcius Coriolanus, 702. a
Maris mediterranei oſtium circiter LXX ſtadiorum, 522. a
Μάρμαρος hoc eſt λευκός, 194. b
Marmor de aquis maris, 194. b
Mars & Quirinus confunduntur, 358. a
—— Quirinus, 272. a & 611. b
Marſi, 733. a & 734. a
Martis Ultoris templum, 491. b
Mater Deûm, 182. a
—— *familias*, quæ ſit, 816. a
Mathematicæ diſciplinæ voluptas, 727. a
Mathematici, 63. b
—— deſcribebant figuras ſuas in abaco pulvere conſperſo, 103. b. & 632. a
Mathematicos (adverſus) argumenta, 632. b
Matrimonia Reip. fulcra, 51. a
Matrona, quæ dicatur, 815. b
Matius (Cnejus) 355. a
Mattius poëta, 46. a
Maturare, 479. a
Mauſolus Halicarnaſſi Rex, 493. a & 494. a. b
Mechanicæ artis eximia exempla, 482. a. b
Medici in pulſu ῥυθμὸν poſuere, 47. a
—— in ſingulis gladiatorum judicaverant, 559. b
Medicina muſicâ facta, 233. b
Medicinæ rei, pro *medicæ rei*, 784. a
Megalenſia, 807. b
Megaræ in plurali numero, 362. a
Megaricorum ſecta, 362. a
Meliſſus, Ælius, Lenæus, Cajus, 814. a
Melos, quæ pars Muſicæ, 743. a. b
Membrum, 449. b
Memini cum præſenti infinitivo, 458. a
Memmius, 848. a
Memnonis ſtatua, 442. b
Memoria admiranda, 423. a
Memoria etiam beſtiis, ſed reminiſcentia hominibus tantum tribuitur, 422. b
—— admiranda, 423. a
Menander, 175. a & 756. a. b
Menandri obitus, 798. a
Menalippe Ennii fabula, 322. a b.
Mendacium dicens, in eo falli poteſt, 568. a
Mendicimonium, 721. a
Menippus Cynicus, 159. b
—— ſervus, & ſatira Menippea, 96. a. b
Mens, 126. b
Menſa ſecunda etiam *pomorum* dicta, 592. a
Menſibus Julio & Auguſto, res judiciariæ ceſſabant, 461. a
Merope, 382. b
Meta, 104. a
Q. Metellus Numidicus, 363. a. 50. a & 564. a. b & 625. a
—— primus curru in curiam vectus, 252. a
Metempſychoſis, 61. a
Metopoſcopia, 62. a
Metrica, 743. b
Metrodorus, 438. a
Migrare nidum, 201. a
Mileſiæ virgines, 678. a
Mille, an dicatur in numero ſingulari, 888. a
Milicus, 274. b
Milites Caſtriciani, 51. b
—— ſcripti, 715. a
Militum delectus, 713. b
Milo Crotonienſis, 687. b
Mina, quantùm valeat, 308. b
Minerva, 198. a
Minervæ feſtum, 367. a
—— peplus, 4. b
Miniſtri magiſtratus, 551. a
C. Minucius, 416. b
Mithridates antidotus, 528. a. b & 784. b & 785. a
Mitra, 474. a
Mobilis de homine, 696. b
Μοιχάλιος, 163. a
Μοῖρα idem quod μίτος, 245. b
Μοῖρα mathematicis quid, 246. b
Molæ aquariæ, 218. b
—— aſinariæ, truſatiles, vel manuales, 218. b
—— Deæ, 611. b
Molech, 274. a
Monile, 310. b
Μονολιθα ædificia, 435. b
Monſtra ſine cervicibus, aut capitibus, 436. a
Morbi quidam totius corporis ſunt, 263. a
—— & vitia quid differant, 262. b & 265. b
Mori ſua morte, 576. b
Morientem mori, 365. a
Mors naturalis, fatalis, immatura, 574. a. b &c.
—— violenta, 575. b
Morta, eadem quæ Μοῖρα, 246. b
Mortualia, 817. a
Moſes, 251. a
Μοῦσα, 181. a
Mulier non potuit hæres inſtitui, illi qui centum millia ſeſtertium poſſideret, 656. a
Mulieres antiquo jure in perpetua tutela, 327. b
—— quæ plures liberos uno fœtu enixæ ſunt, 466. a. & 467. a
Mulieris ſemel enixæ ſymbolum eſt leæna, 382. b
Mulierum jus in marito adultero, 501. b
Μῶλυ & ἱππομάνες, 218. b
Mummius Achaïcus, 491. b
Mundi vertices, ſive poli, 230. b
Mundus muliebris, 256. a

Mundus à quo ſecundum veteres ſapientes conditus, 345. b
Munitare, 183. a
Munus honorarium, 737. a
Murcia Venus, 314. b
Murenæ Tarteſſiæ & Siculæ, 409. a
Mutius Scævola Juriſconſultus, 212. a
Muſæ, 118. a
Muſica, 63. b. & 741. b. & 43. a
——— corporis & animi morbis medetur, 289. b
——— veterum, 234. a
Muſonius philoſophus, 305. a & 428. b. & 708. b
Mutui aut debiti probandi modus, 643. a
Mutuitare, 183. a
Mutitare, 807. b
Mycenæ, 491. a
Myops, 264. b

N.

Nævius, 117. b & 162. b 799. b & 800. a
——— Uticæ obiit, 219. a
Nævus, id eſt ὀνειρώγμος, 544. a
Nani, 857. b
Natali die convivia agitare ſolebant veteres, 846. a
Natta, cognomen Pinariorum, 723. a
Naucrites, 494. b
Naves quibus rebus Græci fuerint, 755. b
Naupactum, 395. a
Navius, id eſt ſtrenuus, 419. a
Neceſſitas, & neceſſitudo, 577. b
Nefaſti dies 335. a
——— pro atris, 279. a
Negotia, ſordida, 74. b
Νεῖκός τε ῥέσμα, 97. b
Nequam, 382. b. & 400. b
Neratius Priſcus, 269. b
Nerio Junonis Curitis Filia, 611. b
Nero Claudius, 315. b
Nero, id eſt lingua Sabina, fortis, 613. a
Nervi, 441. b
Neſcia loca, tributa, 454. b
Neſcis quid ſerus veſper vehat, proverbium, 588. a
Neſcium periculum, 854. b
Nicomedes, 528. a. b
Nicoſtrata, Euandri mater, 66. b
P. Nigidius Figulus, 230. a & 356. b & 473. a & 812. b
Nimiu n quantum, 60. a
Nobiles, aut Senatorii ordinis non omnes patricii, 543. a
Noctis partes, 211. b
Noctu & diu, 421. b
Nodus in re militari, 213. a
Nomen accipere in comitiis, 370. b
Nomen, cum adjuncto accuſativo, 705. a. b
Nomina, quæ ad inferos pertinent pleraque ex oriente profluxerunt, 318. b
Nomophylaces, 50. a
Non cuivis homini contingit adire Corinthum proverbium, 60. a
NON LIQUERE, antiquorum judicum formula, 647. b
Notare ſibi, 754. b
Notificare, 430. b
Novenarius numerus, 105. b
Novellius Torquatus, 804. a
Novi Teſtamenti capita, 12. b
Novius Atellanarum ſcriptor, 682. a
Novus annus, qui dicatur, 802. a
Noxa ſolutus, 262. b
Nuces Thaſiæ, 409. b
Νουμήνιος, 264. b
Numerus octonarius, 105. a
——— ſeptenarius, 229. b
Nundinæ, 872. a. b
Nuptialia munera generis ſoceros mittere lege prohibitum, 723. a

O.

O facile in A mutatur, 146. a
Obdulcare, 699. b
Obelus, 104. a
Obeſus, 841. a
Obex ab objiciendo, 296. a
Obicibus, pro objicibus, 295. b
Oblatum furtum, 54. b
Obnuntiario, 210. b
Obnoxie perire, 411. a
Obnoxioſus, 412. b
Obnoxius, 410. a & 411. b
Ὀβολός, 60. b
Obſcœnæ aves &c. 596. b
Obſidionalis corona, 312. a
Obſtiti, 365. a
Oculi glauci, 434. b
Oculis faſcinandi vis fecundum veteres ineſt, 735. a
Offendices Flaminum, 74. b & 485. a
Οἰσοφάγος quæ pars animalis, 775. b
Oleaginea corona virtutis c. uſi militibus data, 311. a
Oleum an congelaſcat, 765. a
Oliva flava, 192. b
Ὀλυμπιονῖκαι corona oleaginea donabantur, 242. b
Olympia antea Piſa dicta, 31. a
Olympias, 373. a
Olympiadis epiſtolæ, 579. b
Olympiades, 31. a
Omen, ſemper de præſenti dicitur, 640. b
Ὄ μὴ γένοιτο, abominandi formula, 387. b
Ominalis dies, 335. b
Oneſicritus, 432. b
Ὄνος lapis molaris, 218. b
Onyx, gemma, & marmor, 842. b
Opici pro imperitis 166. b
——— antiquiſſimi Italiæ populi, *ibid.*
Opicus, id eſt, *rudis*, 537. a
Opicus, adjectivum, 566. b
Opilius (Aurelius) 122. b
C. Oppius, 373. a
Opprobrare, 87. b
Optica qualis ars &c. 741. a
Opus quæſito, conſulto &c. 645 b
Oracula Jovis Ammonis certiſſima, 216. b
Ὀργεῖα, 497. a

Digitized by Google

Orationes in foro habebantur, 589. b
Orationis elegantia qualis laudetur, 506. a
Orator debet vir bonus eſſe, 51. b
Oratorem Græci Rhetorem vocant, 47. a & 51. b
Oratoris geſtus, 49. b
Oratorum & Poëtarum certamina publica in feſto Minervæ, 167. a. b
Orcân, quid ſignificet, 832. a
Orcus, Pluto, Charon, iidem grammaticis, 118. a. b
Oreſtes, 233. a & 391. b
Ὄργια, 11. b
Origenes ſex M. librorum ſcripſit: D. Hieronymus perlegit, 235. b
Oropi direptæ per Athenienſes hiſtoria, 801. a
Oropus urbs, 238. b & 406. b
Orpheus, 38. a
Ortus & occaſus, 168. b
Orthius modus, 745. a
Os columnatum, 219. a
Oſca dicta, 49. a
Oſcedo, 302. a
Oſculandi feminas jus quibus, & quare erat, 503. b & 504. a
Oſculum columbæ, 882. b
Oſtrea Bajana, Brunduſina, & Britannica, 409. a
Ὄρμον, 189. a
Otioſum otium, 853. a
Ovatio, 314. a
Oves genere virili, 517. b
— ſi mulcta indicta eſſet boum oviumque ſemper præponebantur, *ibid.*
Οὐδὲ ὄφελος ἀποῤῥήτου καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς adagium, 629. a

P.

Pacis leges Antiocho oblatæ, 571. b
Pacorus Regis Parthorum filius, 669. a
Pacta virgo, 269. b
Pacuvius, 120. b
Pœnitere, 747. a
Palamedis ludus, 104. b
Palatum ſaporis ſedes, 675. a
Palatinus mons, 255. a
Παλλακὶς καὶ ἐπιπαλλακίδιοι, 268. b
Pallium Græcorum proprium, 35. a
Palma arbor, 221. b
Palmæ color, 191. b
— præſtantiſſimæ ubi naſcantur, 409. b
Pamphila docta femina, 689. b
Panætius, 187. a & 559. a
Panathenaicæ navis velum; peplum vocabatur, 4. b
Pancratium, & Pancratiaſtes, 242. b
Panda Dea, 612. b
Pando; à quo *panſum* & *paſſum*, 163. b
— *paſſus*, *diſpanſus* &c. 687. a
Παῖσαι ὀκτὼ, proverbium, 105. a
Panyaſis poëta, 491. a
Papirius, 115. a
Παράδειγμα, 366. b
Παράδεισος, Perſis quid ſignificet, 164. a
Paraſiti eſurientis querela, 215. a
Parcæ, ſive μοῖραι, 245. b
Parcere notat etiam ſervare, 254. a
Parcus à parcendo, 254. b
Pariſſimus, 868. a
Parthenius poëta, 623. a
Parrilia facta, 245. b
Partitionis, pro, partus, 466. b
Partim Senatorum, pro pars Senatorum, 377. b
— hominum, 482. a
Partula Dea, quæ partui præeſt, 246. a
Partus octimeſter, 244. a
Parvitas, 410. a
Paſco, à βόσκω, 146. a
Paſſis velis, *manibus*, 686. a
Paſſum, genus liquoris, 504. a
Paſtilli, 481. a
Patales boves, 721. a
Patres in liberos jus vitæ & necis ex lege Romuli habebant, 74. a
Patria in nuptiis poteſtas, 141. a
Patricii, 497. b
Patrimus & Matrimus, 73. b
Pavire & *depavire*, 60. b
Pauli non fuerunt in gente Claudia, ſed in Æmiliis, &c. 55. b
Pavones primò è Samo advecti, 408. a
Paupertinus, 866. b
Paupertinus ſermo; receſſus &c. 656. b
Pectines & Pectunculi piſces, 409. b
Pecudes in Africa qua ratione in ſingulos annos terna pariant, 656. a
Peculatus, 516. b
Pecuniam ferre non ſoliti Romani; ſed ſervis id mandabant, 863. a
Pedanei judices, 254. a
Pedibus in ſententiam ire, 251. b
Pelamydes ſunt thynni nondum adulti, 409. a
Pelaſgi, 66. b
Pellis Lutea, 193. a
Penaria, 591. a
Penetro, pro penitus abdo, 330. b
Penſiculare, & *penſitare*, idem, 40. a
Penſitare, 80. b
Penſius, 556. b
Penus, 261. a. b
Penus, in quo à cellario differat, 260. b
- - - penum, penora, 256. a
Peplus proprie palla feminea, 4. b
Peplus quale poëma, 5. a
Percepta, quid ſint, 635. a
Perdiccas, 795. a
Perduelles & duelles, 397. b
Peregrinus philoſophus, 422. a & 566. a
Perennare, 752. b
Periander, 744. b
Pericles, 45. a
Periculum, pro diſcrimine & experimento, 563. b
Periodus, 146. b
Περιβραχιόνιος κόσμος, 389. b
Permulctus, & permulſus, 68. b
Perpenſatio, 128. a
Perſarum ratio vivendi tempore Alexandri Magni, 100. b
Perſes, 491. a
Perſona unde derivata, 315. a
Pertædeo, perſonaliter, 35. a
Pertentare, 447. b
Pertinere, pro, pertingere, 86. a
Pertinax, 555. b
Pervigilium, 180. a
Πεύκη, 422. a
Peſtis Athenis, 127. a
Petorritum, 706. a
Phædon ſervus, 159. a. b
Phaleræ, 348. a &
Pharetra, 447. a
Pherecydes Scyrius, 61. a & 30. b

Phi-

Philemon, 756. a. b
Philippei nummi, 101. b
Philippides comicus, 421. b
Philippus Rex, 431. a & 243. a
—— Amyntæ F. 795. a
Philiſtio Locrus, 777. b
Philiſtio Siculus, *ibid.*
Philo, ἄτιμος, 149. b
Philochorus Hiſtoricus, 235. a
692. a
Philolaum audivit Plato, 249. b
Philonicus Theſſalus, 305. b
Philoſophi barbam promittebant, & detrito pallio utebantur, 428. a
—— quibus rebus ut plurimum in victu uterentur, 764. b
Philoſophorum inſignia, 485. b
—— divitum & pauperum vitia, 616. b
—— γνώμας Latini vocant *decreta*, *ſententias*, 806. a
Φιλότης, hoc eſt φιλοτήσιον ἔργον, 248. a
Phocæenſium exules, 489. a
Phocion, 59. a
Phocis, & Phocæa differunt, 489. b
Phœniceus color, 191. a
Phormio Athenienſium dux,
Phyſiognomonia, 62. a
794. b
Φόρμιγγες, 68. a
Phrygia harmonia, 288. a
Picea, 422. a
Pilei uſus apud Romanos, 369 a
Pinnæ murorum, 426. b
Pinſor, 219. a
Pinus, 422. a
Pipulo poſcere, differre, 883. b
Piræeus, portus Athenienſium, 165. b & 663. b
Piſa Græciæ civitas, 31. a
Piſiſtratus, 372. a & 791. a. b
L. Piſo Frugi, 533. a
Piſtores, 590. b
Pittacus, 38. a
Πίτυς, 422. a
Plancus, (L. Munatius) 114. a
Planetarii, 632. a
Planipes, 71. b
Plato, 64. a & 133. b & 249. a & 250. a & 251. a & 779. a & 795. b & 854. a
Platonis liber cui titulus Phædon, 159. a
—— ſententia de voluptate, 436. b
—— Philoſophia, 438. b & 439. a
Plauti obitus, 800. a
Plautus, quando ſcripſerit, 215. b
—— princeps in ſermonibus, 697. b
Plebs pileata in morte Neronis, 389. a
Plebei, 497. b
Pleiades ſtellæ in dorſo Tauri, 587. b
Plerique omnes, 424. a
Πλῆξις τοῦ ἀέρος id eſt vox, 332. b
Pliſtonices, 328. a
Plumæ in veſtibus, 138. b
Plumarius, 139. a
Plura, & pluria, 343. b
Plutarchus, 29. a & 124. a
Plutarchi commentarii in Ariſtotelis libros de Anima, 45. b
Pluto, 118. b
Poculis indulgebant veteres in ſecundis menſis, 846. a
Παιδικὰ quid ſit, 539. b
Pœna calumniatorum, 643. b
- - iſtius, qui injuriam alteri facit ex Leg. XII. Tabb. 862. b. & 867. b
Pœnam voluntaris nemo patitur, 384. a
Pœnitent. 304. b
Poëſis Romana, 176. a
Poëtæ in principio Urbis Romæ contempti, 519. b
Pollex preſſus, in amphitheatro ſignum favoris, 331. b
Πολυανδρεῖον locus vocatus, 224. b
Polybius, 407. b
Polycrates, 79. b
Polycrita, 241. a
Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει, 7. b
Πολυφιλία. 536. b
Πολυπραγμοσύνη, 536. a
Polyſtephanus, 432. b
Pomœrium, 595. a. b
L. Pomponius poëta, 57. a
Pomptinus ager, 450. b
Pompylus, 160. b
Pondo, 276. b
Pondo, & *libra pondo* 414. a
Pontificiam, 79. b
Pontius Samnis, 121. a
Populi jus in arena, 331. b
Porcius Licinius, 799. b. &c.
M. Porcius Cato, 78. a 152. a
Porus, 306. a
Poſidippus, 175. b
Poſt inde, 525. a
Poſtliminio reverſus quis dicatur, 414. b
Poſtprincipia, 744. a
Poſtridiani dies nefaſti, 334. b
Poſtverta, 740. a
A. Poſtumius Albinus, 526. a
Poſtumius dictator, 794. a
—— Feſtus, 857. a
—— Tubertus, 81. a
Poſtumi prænomen, 155. b
Poſtumus, 155. a & 156. a
Potus portio, an per aſperam arteriam in pulmones deferatur, 776. b
Præcidanea hoſtia, 273. a
Præcoquis, 480. b
Præda in bello parta erat populi Romani, 298. b
Prædam vendebant & in ærarium redigebant quæſtores urbani, 148. b
Prædes, 416. b
Præfectus Urbi, 557. a
Præfiſcine, 435. a
Præfectos curare tabulas publicas Nero fecit, 621. b
Præfectus urbi feriarum Latinarum cauſa, 663. b
Præmanſum cibum in os inſerere, 257. b
Præmetiva, id eſt primitiæ frugum, 9. a
Prænomina quædam mali ominis cauſâ repudiata, 429. b
Pranſus paratus potus, 682. b
Præpetes pennæ, 356. a
Præpes portus, 335. b
Prærogativa ſeniorum & juniorum Romæ quid ſit, 514. b
Præſipio, 379. a
Præſes, 127 a
Præſtigioſus, 407. b & 423. a
Præter fatum mori, 575. b
Prætor, 186. a
—— peregrinus, quando primum creatus, 731. b

Præ:6-

Prætores quando habuerint jus convocandi ſenatum, 657. b
——— lictores habebant, 471. a
Prætoris tralaticium edictum, 253. b
Prætexta puerorum, 115. a. b
Præverbium, 393. a
Πραιτις τ̃ βίων Luciani unde petita, 691. a
Precor, 370. b
Primore in libro, acie, 98. b 717. a
——— pro primo, 1,0. a
Primitiæ ſacrorum, 9. a
Proæreſius ſophiſta, 662. a
Probi liber, *De Notis Romanorum*, 767. a
Probus grammaticus, 89. b
Procedere, 349. b
Procincta claſſis, 69. a & 68. b.
Proconſul 127. b.
——— & præſes in quo differant, 3.0. a
Procurare, de prodigiorum expiatione, 271. a
Prodicus rhetor, 692. a
Prodicere diem, 568. a
Profligare, pro *efficere*, 670. b
Profunditas & altitudo in ſpeculis cavis ſphæricis quid ſit, 743. a
Projectus ad aliquam rem, 90. b
Pro in quibuſdam compoſitis anceps, 158. b
Proletarii, 404. a & 730. a & 731. b &c.
Prohibium, 320. b
Promercalia, 261. b
Properare, 738. a
Propitiandus, 381. a
Proportio apud Mathematicos 31. b
——— hoc eſt Ἀναλογία, 187. a
Propudioſus, 141. b
Pro præpoſitionis varia ſignificatio, 320. a, b.
Propugnacula, pro, argumenta, 387. a
Προεδρία Græcorum, 581. b
Proſum pro prorſum, 204. a
Protagoras, 306. a. & 308. a & 319. a
——— promittebat ſe ex mala cauſa bonam facturum, 51. b
Προτέλεια γάμων, 274. b
Provincia, quid ſit, 128. a
Provinciarum diverſitas, 128. a
Provincias ſortiri, 668. b
Proxenetæ, 167. b
Proximus cum accuſativo, 210. b
Pſaltriæ, 847. a
Pſyllus & aſpis in Cleopatræ nece celebres, 454. a
Ptolemæus Euergetes, ſive Phyſcoo, 820. a
Ptolemæus Philadelphus, 372. b
Ptolemæus Rex Ægyptiorum, 707. a
Puberes ambiguæ ætatis, 691. b
Publius Syrus, 780. a
Pudent, 3.4. b
Puella, id eſt mulier juvencula, 543. a
Pugil, 242. a
Pugio unde deducatur, 187. b
Pugillares cerei, 769. a
Pugnare pugnam, 690. a
Pugna ad Salaminem, 793. a
Pugo vetus verbum, 187. b
Pulchros Deos Deaſque vocant poëtæ, 624. a
Pulſus, 824. b
Pulvis eruditus, 103. b
——— *ob oculos*, proverbium, 342. a
Pulveraticus, 103. b
Pupilli arrogatio non facile admiſſa, 340. a
Purpureus color, 189. a
Purum putum, 354. a
Puſulum, & puſum, *ibid.*
Putare, hoc eſt purum facere, *ibid.*
Puteal, 764. a
Puteus, βυθὸς, 98. b
Pygmæi, 436. b
Pyramides Ægypti, 104. a
Pyra, 487. a
Pyrander, 287. b
Pyrenæi montes, 296. b
Pyrrhoniorum decem τόποι, 523. a
Pyrricha ſaltatio, 69. b
Pyrrhus Epirotarum Rex, 797. a
Pyrrhus Rex, 225. a
Pythagoræ dictum de fabas comedentibus, 285. b
——— viginti octo antiquis noti, 654. b
Pythagoras multa à Judæis accepit, 251. a
——— gallinas & teneriores porcellos ſacrificavit, 285. a
Pythagoras, 30. b & 38. a & 61. a, b & 287. b & 791. b. &c.

Q.

Quadrantal, 804. a
Quadriga, in numero ſingulari, 846. a
Quaſo tecum, pro, *quaſo te*, 164. a
Quæſturæ capiendæ legitima ætas, 661. a
Quantitas literæ aliquando in derivatione mutatur, 336. b
QUANTUM ÆQUIUS MELIUS formula, 266. a
Quatuor primi numeri in omni ſupputationis genere, conſtituunt ſui generis denarium, 431. b
Qui pro *quis*, 402. a
Quieſco, 369. a
Quindecimviri inſpiciebant libros Sibyllinos, 202. b
Quinquatrus, 176. a. b
Quintiliani judicium de Pacuvio & Accio, 577. a
Quiritius, pro Curinus, 272. a
Quirinalis lituus, 316. a
Quiritare, 152. a
Quiritius, 611. a
Quis, & *Queis* pro *Quibus* non dicitur, 79. b
QUOD MINIME VELIM abominandi formula, 387. b

R.

Rabies pro rabiei, 458. a
Rapere in jus obtorto collo, 8 0. b
Rapidiſſimum, 480. b
Ratenter, 388. a
Rareo, *ibid.*
Ratiocinari, 35. b
Recentari, 699. a
Recinium, 362. b
Recuperatores, & recuperatorium judicium, 863. b
Referre ad Senatum quibus jus, 659. a
——— de republica, *ibid.*
Regia pontificum, 271. b

Regia

Regia Numæ, 272. a
Regina Sacrorum, quæ dicatur, 486. b
Reguli ſupplicium, 353. a, b
Regum ſtatuæ in porticibus ad latera fori, 451. b
Rei militaris ſcriptores, 713. a
— quomodo uſtularentur, 471. b
— veſtem mutabant, barbam capilloſque alebant, 220. a
Relati in Cæritum tabulas, 282. b
Religio, unde dicta, 278. b. & 282. a
Religioſi, qui dicantur, 278. b
Res, latæ apud JCtos ſignificationis, 647. b
— humanas quum cæleſtibus comparant antiqui, quam adhibeant cautionem, 118. a
Reſicare, proſicare, diſſicare &c. 12. a
Reſtio, Antiorum cognomen, 723. a
Reta arbor, 538. b
Retinere, ſive, obtinere auſpicia, 598. a
Retorridus, 705. a
Reviſe ad me. 630. a
Rex ſacrorum, 186. a & 272. a & 486. b & 700. b
Rhetores poſt declamationem domum ducebantur, 662. a
— Roma pulſi, & eorum καινοδιδαχία, 52. a
Rhetorice ars mentiendi, 51.
Rhodii, 377. b. & 380. b. & 707. a
Rhodanus, 476. a
Rhodienſis civitas, 377. a
Rhodiorum leges nauticæ, *ibid.* a
Rhytmica de quibus rebus agat, 741. a
Rhythmus, 46. b
Rica & Ricula, 487. b
Ridicularius & ridiculus, 300. b
Rigens, 379. a
Rima, 688. b
Robi boves, 272. b
Robigus Deus, 272. b
— & robigalia, 326. b
Rogationes quomodo peractæ, 498. a
— appellantur leges, plebiſcita &c. 338. b
Romani antiquiores ſitonſi, 220. a
Romanorum miranda opera, 94. b
— veterum parſimonia & frugalitas, 182. a
Romuleus annus, 248. a
Romulus augurii peritus, 316. a
— ſolum palatium pomœrio incluſit, 595. b
Rubeus color vix dicitur, 189. a
Ruffinus bis Conſul, ſemel Dictator, 276. b
Ruſpari, 786. b
Rutilius Rufus, 407. a

S.

S cum tota ſyllaba in quibusdam verſibus abſumi, 553. b
Sabinus Maſſurius juriſconſultus, 261. b & 262. b & 642. b
— medicus, 245. b
Sacerdos corpore integro debuit eſſe, 74. a
Sacerdotes juſtitiæ, de JCtis, 652. a
Sacramentum, æs quod pœnæ nomine pendebatur; 219. b
Salacia, 611. a
Salernum Romanorum colonia, 92. a
Salii Martis ſacerdotes, 75. a
Salſamenta ex thymnis fiebant, 497. a
Saltem, 572. a & 573. a
Saltim, & ſaltuatim, 572. a
Saltare ſicinnium, 875. a
Salluſtius hiſtoricus, 90. a
Salutatio hora prima & ſecunda matutina fiebat, 255. b
Salutatores Romæ, 718. b
Sambuciſtria, 847. a
Samoiedæ, 436. b
Sanctus, 280. a
Sanguis ab utero profluit ad mammas, 545. a
Sanguinis miſſio inter ignominias militares, 477. b
Sanguen pro ſanguis, 214. a
Sapa, 504. b
Sapiens barba, 428. a
— qui eſſe velit debet rebus tractandis ſe immiſcere, 584. b
Sarcinula, 833. b
Sardes urbs regia Crœſi, 318. b
Satagere rerum ſuarum & Satagei, 95. b
Satis, & *Satius eſt*, 337. b
Satyri, 368. a
Saturnalia, 331. b & 167. a & 183. b & 186. a 506. b
Saxa rubra, 400. b
Scævitas, 10. b & 149. a
Scævola (Q. Mucius) 762. b
Scævus unde dictus, 569. a
Scari Cilices, 409. b
Scaurus, 303. a
Sceleris ſupplicium eſt in ſcelere, 566. a
Scelus, & *probrum*, pro homine ſceleſto, & probroſo, 429. a
Scena, 465. b
Scenæ domorum, 466. a
Scimpodium, 851. a
L. Scipio, 416. a
Scipio Africanus, 164. b
Scipio Africanus minor etiam Æmilianus dictus, 219. b
Scitare, 568. b
Scorbutus, 302. a
Scriba, 360. b
Scribæ, 810. b
Scribendi occultè artificium, 767. a
Scribere ad quid, id eſt in aliquem finem, 1. b
Scribilitarius, 590. b
Scriptum facere, 360. a
Scrupus & ſcrupulus, 560. a
Scyllæ duæ, 134. a
— etymon, *ibid.* b
Scytale Lacedæmoniorum, 767. b & 762. a, b
Sectari de philoſophorum diſcipulis, 128. a
Sectio, id eſt redemptio, 617. b
Secundarium, 12. a
Sedere, de judicibus, 643. b
Sedigitus, 214. a
Sedulitas, 52. b
Seleucus Rex, 372. a
Sellæ curules, 252. b
Semiphalarica, 509. a
Sempronius Aſellio, 81. b. & 151. b. & 281. a. & 294. a
Senatorem ſenatu movebant cenſores, 276. b
Senatores legendi modus, 252. b
— qui, 661. a
Senatoris dicentis ſententiam jus, 283. a

Senatum convocandi jus qui habuerint, 659. a
Senatu, pro *ſenatui*, 293. a
Senatusconſulti forma duplex, 251. a
Senatus Princeps, 253. a
—— Romanus, 658. a &c.
Seneca philoſophus, 547. a &c.
Seniores & juniores Romæ, qui dicerentur, 514. b
Sententias rogandi ordo in Senatu Romano, 281. a. b
Sentinare, 831. b
Septem ſapientes, 38. a
Sequi, 286. a
Sermocinari, 753. a
Sermones convivales, 590. a
Serpens inauditæ magnitudinis, 351. b
—— ab antiquis cultus, 373. b
Serpentium morſus quomodo curari poſſint, 397. a
Serra in militia quid, 478. b
Ser. Sulpitius, 145. a
Sertorius, 342. b. & 511. a. & 694 a&c.
Seryæ lac pueris præbebant apud Græcos & Romanos, 546. a
Servare de cælo, 597. a
Servi ad familiam pertinebant, 259. b
—— appellatione à liberis antiquitus diſtinguebantur, 303. b
—— pileati venditi quid ſignificet, 389. a. b
—— publici à nobiliſſimis civium denominati, 591. b
Servilius & Serveilius, 554. b
Servius Claudius, 615. b
Servius Pæti frater, 214. b
Servius Tullius, 596. a
—— primum æs ſignavit, 101. b
—— populum in claſſes & centurias diſtribuit, 702. a
Servorum ingens multitudo apud Romanos, 94. b
—— diarium, 871. a
Servos fugitivos inquirebant milites ſtationarii, 331. a
Sesquialterum, 829. a
Seſtertius, 186. a. & 228. a
Seſtia gens patricia, 458. b
Setinorum ager, 729. a
Sextarius, 239. a
L. Sextius primus ex plebe conſul, 309. b
Sextus Titius, 49. b
Sextus Turpilius, 698. b
Sibyllane fuerit quæ libros Tarquinio vendidit, 99. a, b
Sibyllæ, 100. a. b &c.
Sibyllina carmina ſenatus decreto ſolum vulgata, 659. a
Sicani, 66. a. b.
Sicilia unde dicta, 509. b
Sicinniſta, 865. a
Sicius Dentatus, 147. a & 888. b
Sigillaria feſta, 131. b
—— vicus Romæ, 308. a
Silentium Pythagoræorum, 62. b
Silices, haſtæ, 509. b
Silicius, 841. b
Σίλλος, σιλλαίνω &c. 250. b
Silvius, 155. a
Simul eſt, pro *ſimul atque eſt*, 76. a
Simulacrum Jovis Olympii, 31. a
Sincere corpus, 823. a
Singularius, peculiarius, verſicolorius, angularius, 110. a
—— pro *ſingularis*, 433. b
Sinnius Capito, 341. a
Sinuoſius, 556. b
Sirpus, vel Scirpus, 560. a
Siriæ balneæ, 205. b
Siticines, 874. a
Σκίπταλος, 204. a
Socrates, 95. a & 126. a. b. & 848. b. & 249. &c. a. & 794. a
—— duas habuit uxores, 692. b
Socrati inſultat Ariſtophanes, 308. b
Sol magnus, 211. a
Solarium Romæ primum, 215. b & 216. a
Solatium, 845. b
—— unde dictus, 54. b
Sole ſecundo flare, de ventis, 175. a. b
Solea, 240. a
Soleæ piſces, 94. b
Solidare vocabulum ex arte Architectonica, 42. a, b
Solœciſmus, an antiquiores Romani dixerint, 545. b
Solon Draconis leges ob atrocitatem abolevit, 538. b
Solon, 38. a & 790. b &c.
Solonis leges, 149. a
Solſtitium, 169. a
SOLUS NEQUE CUM PLURIBUS, formula in re militari, 714. a
Sonus medius inter N, & G. 859. a
Sophiſtæ, 383. b
Sophoclis Αἴας ὁ Λοκρὸς, 602. a
—— obitus, 242. a & 797. b
Σωρίτης, 33. a
Soſigenes archon, 798. a
Sotades, & Sotadici verſus, 398. a. b
Sotion, 59. a
Spargere, de ſagittis lapidibuſque, 425. b
Spartacus, 314. b
Spartanorum leges ἀγαμίου καὶ κακογαμίου, 51. a
Spartum qualis herba, 755. a. b
Σπάθη, 191. b
Spectio, 323. a
Speculorum varia genera, 742. a &c.
Specus, 330. b
Sperata virgo, 269. b
Speuſippus Platoni in Academia ſucceſſit, 250. a
Spolia, 148. b
Sponſa virgo, 269. b
Stadium, hujus vocis variæ ſignificationes, 30. b
Stare, 765. a
—— de iſtis qui ad menſam miniſtrabant, 685. b
—— pulvere, 422. b
Stationes, 594. a
Statuæ Romæ in porticibus ad latera fori, 451. b
Statius Cæcilius, 303. a
Statius ſervilis ſtirpis nomen factum ibid. b
Status longior, & productior, 30. b
Stoici, 36. b
—— mala non contemnebant, ſed Virtutem omnibus malis ſuperiorem dicebant, 34. b
—— vocem corpus eſſe affirmabant, 332. a
—— λεπτολογοῦσι, 548. a
—— captioſis utebantur argumentis, 217. a
—— affectus excurſiones cum impetu ſunt, 558. b
—— omnia, etiam accidentia, corpo-

Digitized by Google

corpora eſſe ſtatuebant, 332. a
Stomachus, de ſuperiore ventriculi parte, 775. b
Stoicorum ſententia de affectibus, 855. a
Striga in re ruſtica, 526. b
Stringere, 40. a
Strigiles, 240. a
Strigoſus, 302. b
Struere, & ſtructores, 259. a
Strues eſt genus libi, 485. b
Struppi, 469. a
Studia inutilia, 655. a. b
Στύππα, ἢ στυππεῖον, 469. a
Suadæ medulla, 548. b
Sub, eſt temperamentum plenæ pronuntiationis, 12. a
Subcuſſor equus, 93. b
Subices, 296. a
Sublima, & *ſublimas*, ibid.
Subidus, 849. b
Subjre, 296. a
Subidis, & *inſubidi*, 549. b
Submittere, 296. b
Subnixum, 749. a
Subreptum, 762. a
Subſecivum, ſive *ſubſicivum*, 11. b
——— vox agrimenſorum, 617. b
Subſellia, minorum magiſtratuum ſedilia, 644. b
Subſcribere, 132. a
Subverbuſtæ, 329. b
Succidanea hoſtia, 273. a
Succidia, 614. a
Suetonius, 441. b
Suffes ſtus à Suffarciendo, 294. b
Suffitio, 487. a
Συγκαταθέσθαι, 834. b
P. Sulla, 567. a
——— Dictator, 185. b
——— pomœrium auxit, 596. a
Sullæ cauſa publica, 49. b
Sulpicius Apollinaris, 295. b
Sumpſe pro *ſumpſiſſe* & ſimilia, 163. a
Sumptuariæ leges, 186. b
Συνίζησις, 55. a
Συνῴκεια. 287. a
Σύνοδος τῶν ἀρίστων, 635. b
Σύνοψις, 852. a
Superare, 113. a
Supereſſe alicui, *rebus ſuis*, pro *adeſſe*, 109. a, b
Surrentinum vinum, 419. b
Superficies, 103. a
Surrectitare, 482. b
Suſceptio, 431. b
Suſque deque, 204. b
Suſum, pro *ſurſum*, 204. a
Syllaba longa quæ, 393. b
Syllepſis, 54. a
Syloſon Polycratis frater, 791. b
Symbolum & ſymbola, 364. a
Symmetria, 31 b
Symphoniacæ, 847. a

T.

Tabula luſoria, 104. b
Tabulæ Cæritum, 737. b
——— menſariorum, 642. b
Tago pro *tango*, 135. b
Talenti genera varia, 62. b
Talentum Atticum, 250. a
——— magnum, 529. b
——— reſpondet libris Romanis 120, 184. b
Tametſi, 819. b
Tam maxime, 817. a
Tarantula, 288. a
Tarquinius Priſcus, 791. a
Tarquinius Superbus, 678. b
Tarratia aut Tarquinia Virgo Veſtalis, 357. a & 358 a
Tauri ſigni ſtellæ, 586. &c.
Taurus philoſophus, 63. b. & 123. a. & 124. a. & 361. a & 495. b
Ταυτότητος exempla, 618. b
Teanum Sidicinum, 467. b
Techna Pyrandri proverbium, 287. b
Technici, 758. b
Tectores, 42. b
Tectoſagi, 229. a
Ted' Anna Perenna, 612. b
Temetum, 503. b
Tempeſtas, pro procella & ſereno tempore ſumitur, 563. a
Templa auro donatitio & divitum pecuniis referta, 229. a
Templum 658. a
——— Pacis. 229. b
——— ——— bibliotheca ornatum, 343. a
——— Veſtæ, 272. a
Teneri deſiderio, 447. b
Terentius comicus, 164. b. & 175. a. & 406. a
Terentius Scaurus, 534. b
Terentii & Plauti comparatio, 697. b
——— laus, 698. a
——— obitus, 801. b
Terminus Deus, 560. a
Ternarius numerus, 106. a
Terra Græcia, Arabia, Italia, 31. b
Terræ motus & tremores quid differant, 197. a
Tertiarum, 829. a
Teſſeræ, 104. a, b
Teſtacea circa Plenilunium, magis, quam circa Novilunium creſcunt & quare, 880. b
Teſtamentorum faciendorum apud Veteres modi tres, 701. a
Teſtimonii falſi pœna, 413. a
Teſtimonium defugere, fari, feriri in id, 685. a. b
Θάλαττα ἀτεινία, 205. a. b
Thales, 38. a
Θανεῖν πρὸ μοίρας, 245. b
Theatrum Pompeii, 465. a. b
Theocles poëta, 162. b
Theodectes, 494. b. & 495. a. b
Theognis, 41. b
Theophraſtus, 284. b. & 739. a
——— ——— antea Tyrtamus dictus, 59. b
Theopompi liber *Thaumaſia* dictus, 284. b
Theopompus, 494. b & 691. b
Therſites, 88. a
Θησαυρὸς, conditorium qualecunque ſub terra, 218. b
Theſei fabula, 490. b
Theſeus & Peirithous, 491. a
Θήσεια, Feſtum in honorem Theſei, 692. a
Tholoſa, 229. a
Θρίαμβοι αἴμυλοι, 189. a
Thynni nondum adulti vocantur Pelamydes, 409. a
Tiberiana domus, 603. a
Tiberius Coruncanius, 274. a
Tiberius Gracchus Tib. filius, 398. a
Tibiæ, 67. b &c.
Tibicines ſacrorum, 75. b
Tiburtina prædia, 838. a
Timæus hiſtoricus, 516. a
Τιμὴ pro Τιμωρία, 366. b
Timochares, 225. a & 226. a

Τιμωρία καὶ κόλασις, 366. a
Typhon, 832. a
Typographi primi Græcis vocibus locum vacuum reliquerunt, 7. b
Tyrannio emendavit libros Ariſtotelis & Theophraſti, 877. b
Tyrannus de quibusvis principibus, 602. a
Tiro, Ciceronis libertus, 53. a
Tiſias, 319. b
Titinnius comicus, 722. a
Tituli librorum varii, 3. b. & 4. a
—— ſervorum vendendorum, 262. a
Tmeſis, *quo in loco cumque*, 525. a
Toga Romanorum propria, 33. a
Togæ ſinus, 299. a
—— Romanorum quomodo polirentur, 722. a
Togati in publico apparebant Romani, 403. a
Τορεία καὶ τορνεία, 847. b
Tria in corpore, 329. a
L. Torquatus, 49. a
—— quomodo nomen adeptus, 457. b
Torques à Torquendo, 148. a & 310. b
Trabea, 316. b
Tractim, 273. a
Τρώγημα, 591. a
Trajanus, 269. b
Tranſgreſſus, unde dicatur, 511. b
Transmittere, id eſt trajicere, 511. a
Trianguli, 103. a
Trabea comicus, 698. b
Trebatius, 364. b
Tribunal, 110. a
Tribu moveri, 288. a
Tribuni ab urbe abnoctare non poterant, 211. b & 593. b
—— ærarii, 399. b
—— decem numero erant, 426. b
—— plebis an ſemper Senatores fuerint, 661. b
—— plebis potuerunt è Senatoribus eſſe, 87. a
Tribus, 731. a. b
Tricæ, & tricoſus, 526. b
Triclinium, 589. a
Triclinia, lecti pretioſiores, &c. 676. a. b
Trigeminorum fratrum pugna quando acciderit, 65. b
Τρίγλα piſcis, 287. a
Triones. 167. b
Triquetra, 103. a
Triumviri capitales, 219. b
Tropicus Cancri & Capricorni, 169. a
Τροπαί, 469. a
Tubæ & Tubicines, 67. a. b. &c.
—— ficitinum, 874. a
Tubero (L. Ælius) 351. a
Tubiluſtrium, 67. a
L. Tubulus, 141. b
Tudes, id eſt malleus, à *tudo*, 187. b
Tuditanus (C. Sempronius) 352. a & 598. a
Τύλη vel τύλος, 306. a
Tullius Tiro, 282. b & 378. a
Τυμβαύλης, 875 b
Tum, *cum*, ſe invicem ſequuntur, 115. b
Tunicæ veterum, 48. b & 402. a & 403. a
—— ſerviles, 124. a
Turba vaſta, 90. b
Turris de ordine militum, 478. b
Tuſculana prædia, 838. a
Tutela pupillaris & muliebris, 327. b
Tutulus, id eſt mitres, 480. a

V.

V conſonans per ʒ expreſſum, 653. b
Vadimonium, 253. b. & 374. b
Valere quinqueſſis, decuſſis &c. 691. b
Valeria gens, 450. a
Valerius Æditūus, 849. b
Valerius Antias, 56. a
Valerius Corvus, 453. a
Valerius Soranus, 147. b
Valetudo, vocabulum anceps, 563. b
Valgiter labra commovere, 854. b
Valgius Rufus, 550. b
Vanum, 811. b
Variæ de primo hominis exordio ſententiæ, 232. a
Varro, 96. a & 97. b
Varro dupliciter omnes ſuas ſatiras inſcripſit, 162. b
Varronis encomium, 92. a
—— libri Rerum Divinarum, 102. b
—— liber de Geometria, 106. b
—— Satyra ὕδωρ νεῖον, 628. a
Vaſa conclamare, 615. b
Vaſtior, hoc eſt major, 135. b
Vas, adis, 730. a
Vaſum archaïſmus pro *vas*, 615. b
Varicanus Deus, 741. b
Ubera, pro ipſis papillis, 544. a & 546. b
Uber unde nomen acceperit, 544. a
Vedius idem qui Vejovis, 324. a
Vegrandis, 324. a
Vehens, pro *vectus*, 129. a
Vehemens, quaſi vemens, 324. b
Vejovis quaſi parvus Jovis, *ibid*. a
Velia, 488. b
Vena, pro *arteria*, 823. a
Venenare pro tingere, 883. a
Venenatarum beſtiarum morſus quomodo curandi, 397. a
Venenum, pro colore dicitur, 47. b
—— ſignificat etiam medicamentum, 563. b
Venire, id eſt vendi, 276. b
—— *in manum*, de muliere, 816. a
Ventidii Baſſi hiſtoria, 668. a. &c.
Veto, verbum ſolenne Tribunis, 417. a
Venti ſæpe confunduntur, 170. a
Ventos duodecim enumerat Seneca, 171. a
—— octo tantum numerat Ariſtoteles, 169. b
Ventus unde fiat, 203. a
—— quid ſit, *ibid*.
—— auſter, 205. a
—— aquilo, *ibid*.
Venuſia oppidum, 469. a
Vergiliæ, 230. a
Verruca de colle, 222. b
Verſus octonarii, 202. a
—— quadrati, *ibid*. b
—— de proſa oratione, 462. a
—— ἰσόψηφοι, 655. b
—— Saturnii, 799. b

Verſus

Verſus hexametri tertius pes poteſt habere integram partem orationis, 830. a
Veſta, & veſtalis, 73 a & 74 a & 76. b
Veſtibulum, 131. b
Veſticeps & inveſtis, 339. b
Veſtigium pedis, pro ima pedis parte, 331. a
Veſcum, 324. b
Veſcus, 718. b
Veterator, 206. b
Veternoſus, 87. a
Veternus, morbus, 299. a
Veturius, 315. b
Via Laurentina, 467. b
Viatores, 283. b & 551. a & 592. b
Viaticum, pro peculio & facultatibus militis, 752. a
Vibrare, & vibriſſare, 68. b
Victimæ & Hoſtiæ quid differant, 272. a
Victor unde dictus, 551. b
Videndi ratio, 333. a
Videre per quietem, 695. b
Vindex, 730. a
Vindicia, Vindicatio, 884. b
Vindicta, virgula qua lictor in manumiſſione utebatur, 885. b
Vini menturæ variæ, 504. a
Vino vetere delectabantur Romani, 419. a
Vincula lecticæ, 469. b
Vinum aliquando congelaſcit, 765. b
—— bibere lege Romuli mulieribus veritum, 503. a
—— calidum, quod Homerus αἴθοπα οἶνον vocat, 765. b
—— Falernum, 419. b
—— gilvum, 630. b
—— Lesbium, 589. b
Virgilii præceptor in Græcis Parthenius, 623. a
Virgilius Ennium imitatus eſt, 549. b
Virgines veſtales, 357. a
Virginis cœleſte ſignum, 100. b
Virgis nocentes cædebantur, 124. a
Virgo ſperata, pacta, ſponſa, 269. b
—— tempeſtiva & acerba, 359. a
Viroſus, 494. a
Viro externo intrare γυναικωνῖτιν non licebat, 540. a
Vis, in plurali, 472. a
Vita beata quibus rebus conſtet, 803. a
Vitam protrahere fame quouſque quis poſſit, 234. b
Vitiligo, 263. b
Vitium eorum qui præcipites loquuntur, 85. b
Vividior, 607. b
Ulpia bibliotheca Romæ, 137. a
Umbilicus media pars corporis, 240. b
Unguentatus, 549. b
Unus & alter, 171. a
Vocales ſæpe non abſumuntur apud Comicos, 202. b
Vocalium concurſus aliquando elegantiam facit, 419. b
Vocales ab antiquis in ſcribendo geminatæ, 440. a
Vocativus perfectus, 622. b
Vocalaito, 581. b
Voluptas, an ſummum bonum, 438. a
Volitatim, 462. b
Volupe, pro voluptate, 553. a
Vox pro ſono, 230. b
—— quid ſit, 332. b
Urbium condendarum ritus, 595. a
Urna ſepulchralis, 391. a
Urſa major & minor. 230. a
Urſæ non maſſam rudem ſed omnibus membris diſtinctos catulos pariunt, 770. a
Urtica, unde dicatur, 287. a
Uſque ad aram ſum amicus. Proverbium, 41. b
Uſucapio, 762. b
Uſuraria uxor, 212. a
Uſurpatio, 213. b
Uvidum, 85. a
Vulcani beſtia, 772. a & 773. b
Vulturnus ventus, 169. b
Uxor in adulterio deprehenſa lege Romuli à marito occidi poterat, 505. b
—— propria, 613. b
—— quæ dicatur, 815. b
Uxores uſu pariæ, 212. a
—— dicuntur in manu eſſe, 267. b
—— duas habuerunt Socrates, Euripides, 692. b
Uxorium, 301. a

X.

Xanthippe Socratis uxor, 65. a
Ξανθὸς color, 190. a
—— ξανθίζειν, *ibid.*
Xenophanes Colophonius, 235. a

Z.

Zeno, 37. b
Zenonis ſententia de voluptate, 438. b
Ζεὺς unde deriveiur, 324. a
Zodiaci ſignorum nomina à quibus excogitata, 100. b
Ζωστῆρες de calicibus, 419. b
Ζῶδια, 315. a

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM,
Quæ occurrunt in Notis utriuſque Gronovii.

A.

Abdera in oppidum, 307. a
—— τὰ, ibid.
Abhorrere aliquid, 692. b
Abſque me foret, 194. a
Acarne, 497. a
Acerbis dulcia, duris mitia opponuntur, 577. a
Aciei Romanæ tria corpora, peditatus, velites, alæ, 677. b
C. Acilio, 407. a
Ad alterutram partem ſe adjungere, 149. b
— amuſſim, 46. a
— hoſtes, 407. a
— *jusjurandum adigere* vix Latinum, 414. b
Adigere, 300. a
Adire diſciplinas &c. 786. b
Adoleſcere, 174. b
Adraſtine, 612. a
Adſignificare, 706. a
Adverſativa vox aliquando tacite ſuppletur, 755. b & 789. a
Æacus, 694. a
Ædes ſuas ſe recipere, 290. b
Ædituus & æditumus, 374. b
Æmulari, 771. b
Æquabiliter, 105. b
Æquinoctium Græci ἰσημερίαν vocant, 168. b
Aer fluens, 202. b
Æs confeſſum, 683. b
Æſtas anni, 802. b
Affluere, 833. a
Ἀγρυπνάγρυπνος, 36. b
Agrippæ unde dicti, 740. a
Αἰχμαλωτίων, 711. a
Alburnus portus, 92. a
Aliæ rei, 283. b
—— in dativo, 390. b
Aliquammulti, 235. a
Alii, ſemel poſitum, ubi quidam bis ponunt, 690. b
Aliud vocabulo, 182. b
Ἄλκη, 287. b
Altellus, 673. b
Alterum, ubi bis poni debebat in priori loco omiſſum, 363. a
—— tantum, nimium tantum &c. 550. a
Altum vulnus, 306. a
Alumni pro diſcipulus, 159. a
Amandum quouſque, 44. b
Amantes aliquando verba ſine ſenſu proferunt, 58. b
Amator, 107. b
Amaſtrine, 612. a
Ambiguum dicere non eſt ſeria agentis, niſi cum tempora cogunt, 531. a
Ambracia, 315. b
Amoliri aliquem, 326. a
Amor advena, 211. a
Ἄμικτος, 50. a
Ἀμύμων, 236. b
Anagnoſten inter epulandum audiebant veteres, 110. b
Anagnoſtâ utebantur veteres, 576. b. & 263. b
Ἀνέκδοτος, 36. b
Animo otioſo eſſe, 210. a
Animotenus, 226. b
Annales aliquando, aliquando hiſtoriæ idem ſcriptum appellatum, 336. a
Annales, 337. a
Annus quiſque quartus biſſextilis, 251. a
—— climactericus, 672. b
Anticlea Ulyſſis mater, 192. b
Antiochii, ſecta philoſophorum, 418. b
Ἀπερισκέπτως, 511. b
Ἀπηλιώτης, & ἀφηλιώτης recte ſcribitur, 169. b
Apollo maxime circa Cumas cultus, 323. b
Appellitare, 89. a. & 167. b
Apponere, & opponere, 361. a
A, præpoſitio omittitur, 169. b
Ἀπροαίρετος, 824. b
Ἀπροσδιόνυσος, 50. b
Aqua flava, 192. b
Aquæ canoræ, 32. b
—— color incertus, 192. b
Aquilus color, ibid.
Arbitror, 683. a
Arcella, diminutivum ex *arcula*, 866. b
Architecton, 83. a
Area in ædibus, 146. b
Argenti libras pondo &c. 277. a
Argentum purum, 154. b
Armis vincere, 226. b
Arrabo, 753. a
Artifices manus, 544. b
Aſinus inter ſimias, 177. b
Aſſuetio, 541. b
A ſtupris, aut à ſtupro integer, 221. a
At, interdum exordium, 2. a
Atque, 200. a
—— idem quod cito, celeriter, 224. a
—— iteratum, 388. b
Attagena volucris circa Marathonem celebris, 408. b
Auditiones, 805. b
Aves inebræ, 429. a
P. Augurinus, 674. b
Augurium jus, 8. b
Auguſtus confirmatus remedio harenarum calentium, 843. a
Axes lignei Athenis, 149. a

B.

Balbus Cornelius, 767. a
Balneæ Titiæ, 206. a
Balneorum tempus, 8 8. a
Barbarius Aſculus, 670. a
Bene vivere, avum bene agitare, 746. a

Biblio-

Bibliopola Latinis librarius, 509. a
Bidens verres, 720. a
Bona animi tantum quidam philoſophi agnoſcunt, 201. b
Brutus *accuſator* vocatus, 253. a
Bruttiani, 472. b
Bucephalas Alexandri M. equus, 305. a

C.

Cæcilius Metellus, 425. b
Cæde culcitrum defecti capilli, 856. b
Cælius Sabinus, 263. a
Cæruleus color, 192. b
Cæſaris villa, 394. b
Caterarum rerum pro *quod ad ceteras res*, 58. a
Calamiſtrus in genere maſculino, 162. b
Calcis metaphora, 650. b
Caligula, 255. a
Callere in aliqua re, 446. a
Campus Bruttianus, 472. b
Canalicola, 300. b
Caninum prandium Varronis, 631. a
Capitis perdere, 39. b
Capillus paſſus, 687. b
Capi alicujus lingua, 711. a
Capitecenſi & proletarii, 711. a
Capra Jovis nutrix, 325. b
Carpere fruges, 273. b
Caſſiopia, 811. a
Caſtus & cerimoniæ, 484. a
Catonium, 712. b
Cauſarum orandi, 319. b
Celebra urina, 838. b
Celeres judices, 645. b
Celſinus Julius, 851. a
Cenumana ſalicta, 818. a
Cenſere cum infinitivo, 313. a
Cercius ventus, 174. a
Certæ regiones, 595 b
Chaldæi, 632. b
Chryſippi libri, 6. b
Ciere vocem, 316. a
Civis Romanus à piratis male habitus, 470. a
Clam, cum accuſativo, 180. a
Claudeo, & *claudo* idem quod *claudico*, 58. b & 275. a
Clodius, 453. a
Colere, pro inhabitare, 66. b
Collectiones, 29. a
Collineare, 427. a
Colores duodecim, 193. b
Comeſſator & comeſſare, 290. a
Commendare, pro *deponere*, 547. b
Comparare, 68. b
Compellationes probroſæ, 49. a
Completius, 58. b
Complures, 54. a
Concedere caſtris, vita, 121. a
Concinnare, 251. a
Concionarius, ſtationarius, &c. 67. a
Condormiſcere, 373. a
Confatalis, 119. a
Confidens, 297. a
Confieri, 441. a
Congerere, 299. b
Conſcientiâ ſubnixus, 297. a
Conſideramus, pro conſcederamus, 308. b
Conſtitere, 719. a
Conſuli, 282. b
Conſultum conſilium, 161. a
Continens, id eſt contiguum, applicitum, 149. a
Corcyræi rei navalis periti, 510. b
Cordi habere alicujus monitum, id eſt, ſequi, 8. b
Corium in navibus antiquorum multi uſus, 756. a
Corona caſtrenſis & vallaris an differant, 313. a. b
Corona quæſtionis, 806. a
Cubantes portari ſolebant ægri aut ſenes, 866. b
Cuimodi, & cuicuimodi, quid differant, 143. a
Culina vitæ modulus, 30. b
Cultus, 519. a
Cum, id eſt *quamvis*, *etſi*, 377. b
Cum tunica, & in tunica, 403. b
— uno omnes perfoſſi, 223. b
Cupide, 532. a
Curare ſaluti ſuæ, *menſibus ac diebus*, 767. a
Curru utendi jus aliud, aliud cundi curru in ſenatum, 252. a

D.

Δ αὐτὶ τῆς Ζ, 237. a
Damnas eſto, 385. b
Dare crimini, 297. b
Dativus *mihi* eleganter interpoſitus, 867. a
Deblaterare, 36. a
Decedo, 205. a
Decompoſita apud Gellium, 619. b
Decubare, 485. b
Dedicare, 401. a
Defamatus, & defamatiſſimus, 644. a
Dejero, 415. b
Delibata honeſtas, 42.
Democritus, 492. a
Dentis proportio ad faciem, 31. b
Deorſum verſum, 426. a
Deos pulchros dixerunt veteres, 624. b
Deprecor, 369. b. & 370. a
Deruta, 349. b
De ſummo pectore, 303. a
Detornare, 441. a &c.
Detrectare, paulo minus quam abjicere & execrari, 135. a
Dialecticorum laquei, 34. a
Dialectus Doris, pro Dorica, 211. a
Dialis Flamen quando & à quo inſtitutus, 733. b
Diatriba, id eſt ſchola, 123. a
Dicare, 401. b
Διχα ὄντες, 113. b
Diem dicere in perduellionem, 397. b
Dies priſtinus, 508. a
Diffindere, 632. b. &c.
Diffuſum, 644. a
Digito attinge, 850. b
Dignum quæri eſt, 345. b
Dijungo, 841. b
Diluere amicitias, 547. a
Dilutior, 193. a
Diripi, quis dicatur, 415. a
Diſcernere, 44. a
Diſcere cauſas, de patrono, & judice, 133. a
Diſciplinæ, de varietate philoſophiæ, 159. b
Differere muſica, phyſica &c. 650. a

Divi-

Divinitus aſſignatæ coloniæ divina ope etiam ductæ ſunt, 490. a
Diviſui habere, 869. a
Dividuus, 250. b
Diurnare, 562. a
Dona militaria ſemel data, non poterant auferri, 463. b
Druſus, 805. a
Ducere comitia &c. 285. a
Dulcioreloquus, 406. a & 842. b

E.

Eare, 258. b
Ebrius fuco, 882. b
Edere vitam, 242. a
Effaſcinationes, 432. a
Effingere, 224. a
Effuſe, & profuſe, 304. b
Ei, pro pleonaſmo interponitur, 647. b
Εἰς ἀέρας, 428. a
Eligentiſſimus, 57[illegible] b
Elis grammaticus, 596. b
Elucus morbus, 299. b
Elucificare, 493. b
Ἐμβλήματα, 781. b
Emolumentum, 532. a
Ennii Creſphontes, 371. a
Eodem conceſſu, 457. a
——— reverti, 414. b
Eorum, omiſſum, 208. a
Ephori Lacedæmoniorum magiſtratus, 810. a
Epicuri duo dogmata valde Stoicis contraria, 439. b
Epicterus Nicopoli obiit, 680. b
Ἐπιδικάζειν, 173. b
Eraſiſtratus, 711. a
Ἐρώμενος & ἐρωμένη, 396. b
Eruditiones, 3. a
Eſſe quærendo, exſpectando, 206. b & 223. a
Eſt, Gellius ſæpe omittit, 142. a
Eſtur, 216. a
Etiam, pro, *adhuc*, vel *etiamnum*, 70. b
Eudemus, 580. b
Eudones, 424. a
Everberare, 621. a
Euſtochius, 443. a
Exactus ſum pecuniam, 685. b
Exadverſum, 172. b
Excitati viri, 643. b
Ex, &, *De Originibus* De Catonis opere. 222. a
Exiſtimatio, 43. b
Exoſus, 161. b
Ex republica eſſe, 116. b
Exſequi pro *narrare*, 821. b
Exſilire, 304. a
Exſpirare animam, 306. b
Ex ſumma ope, 387. a
Exuberare, 421. a
Ex ungue leonem, proverbium, 32. b

F.

Fabius Valens, 665. b
Fabuloſus, 455. a
Facere ab aliquo, cum aliquo, adverſus aliquem, 170. b
——— verbum, & verba, 248. b
——— *ut fit*, 259. a. b
Facetiæ, 675. a
Factum alicui velle, 382. a
Factum itur, 456. b
Familias, in paterfamilias, idem quod *familiæ*, 259. b
Fani aſylum, 350. b
Far, pro pulte farrea, 871. b
Fata hoc eſt Parcæ, 246. a
Fatua, ſive Bona Dea Fauni uxor, 317. b
Fatum, 575. a
——— & natura idem in quibusdam locutionibus, *ibid.*
Favorinus, 632. b
Favorini duo apud Gellium, 674. a
Fecialis, 713. a
Feciſſent aliquis cum aliquo, 647. b
Feriæ præcidaneæ, 271. a
Feſtinantius, 479. a
Fetens, 342. a
Fidem colere, 869. a
Filum orationis, 214. b
Fingere verbum, 534. a
Firmare corpus, 126. a
Fit nihil, 200. b
Flamen Dialis auſpicatur vindemiam, 485. b
Flori crines, 228. a
Fontes Aſcræi, Aonidum, 439. a
Fortaſſean, 760. a
Fratriæ, 588. a
Fratres, *ibid.* b
Fraus aliquando idem quod *malum*. 341. a
Frequens forum, dies, cœna, &c. 764. a
Frequentamentum, 304. a
Fretus, us, pro Fretum, i, 512. a
Fruſtrari captionis, 321. b
Fulvius Flaccus, 563. a
Fundus populus, 737. a
Furtum an ſola mente fieri poſſit, 542. b
Fuſius, 626. b
Futura mortalibus ignota, 634. a

G.

Galerus ex pelle hoſtiæ Jovi immolatæ, 488. b
Gellianus ſervus publicus, 592. a
Generis mutatio Gellio propria, 232. b
Geni pro *gigni*, 373. b
Gens devicta, quomodo à Romanis haberetur, 472. b
Geometricæ artis vocabula quædam, 103. a
Gerere morem alicui, 258. a
Γέροντες, Lacedæmone ab Lycurgo inſtituti, 810. a
Glandis in nominativo ſingulari, 257. a
Gratiam alicujus dedignari, 277. b
Gratulari, 298. a
Greſſus, 533. b
Grues Melicæ, 408. b
Grypus Antiochus, 382. b
Gurdus, 723. a

H.

Habere dicere, 207. a
——— religioni, 274. b
Hecatomnus, 494. a
Hercle non cito, 64. b
Hermogenes nullam dicebat eſſe amphibologiam, 53[illegible] b
Hermunduli, 725. b

Hiſto-

Hiſtoriarum compendia à Romanis deteſtata, 338. a
Hiſtoria nona, 351. a & 378. a
Homeri laus, 350. b
—— ſchola vel ſpelunca in inſula Chio, 692. b
Homerus, quomodo in nummis veſtitus ſit, 402. a
Honoris tui gratia, 258. b
Honos, pro injuria, 564. a
Hortari aliquam rem, 616. a
Humanitas, 599. a

I.

Jam diu eſt, 122. b
Ἰάπυξ ventus, 172. b
Id generis, 454. a
—— *temporis*, 440. a
Jejunidicus, 406. a
Jetæ, 236. b
Ignominiatus, 425. a
Ignobiles, pro obſcuris, 521. b
Illi, adverbium, 304. a
Illuceſcit, 210. b
Illudiare, & alludiare, 54. b
Imitus, 203. b
Imparens, pro non obediente, 80. a
Impatientia, 80. b
Inauditum, 392. a
Incivilis, 727. a
Inconnivus, 126. b
Incommodare, 122. b
Incredendus, 432. a
Indecere, 403. a
In decem menſibus nati, 247. a
Index, & indices libri, 6. b
Indicta feſta & ſacra, 844. a
Indigitamentum, 279. b
Inenodabile, 531. b
Inermi & inermes, 748. b
Inferiorem accumbere, 403. b
In flagitiis perdere, 402. a
Infrenis, 89 a
Ingenium animi corporiſque, 30. a
Ingeniatus, 545. b
In medium relinquere, *dare*, 751. b
Innotitia, & *ignotitia*, 738. a
In otio, in oſculis &c. 10. a
Inpurgabilis, & inpurgatus, 52. a
Inque ſcriptum, tmeſis, 467. b
Inſanire & furere, de ſeditioſis, 150. b
Inſcientia, 86. b
Inſenſibile, 522. b
Inſiſtere, 543. b
Infuſus color, 194. a
Inſubidius, 344. b
Inſubidum, 819. a
Inſulæ Romæ incendiis obnoxiæ, 662. b
Intenti incenſique, 470. b
Interibi, 199. b
Inter noctem, 210 b
Interfecta virginitas, 59. a
Interpretor, 683. a
Intra, id eſt in ſeſe, 221. b
—— pretium emere, 571. b
Introduci in philoſophica, 714. a
Invadere aliquem, & in aliquem, 311. a
Inveniens aliquid debebat rogare quemcunque ſi liceret tollere. 542. b
Invidiæ dare ſanguinem, 477. a
Inviſitata, 331. a
Invulgare, 236. a
Is. diverſa hujus nominis loca, 236. b
Ire viſere, 851. a
Iſchiaci, 288. a
Is relativum ex abundanti, 517. b
Jubet aliquando ſubauditur, 258. a
Judicum ordo ampliſſimus dictus, 255. b
Judicati, 870. b
Julius Paulus poëta, 308. b
Jureconſultus, 212. a
Juſtidium, 869. b

K.

Καχέκτης, 730. b
Καικίας, ventus, 169. b & 173. a
Κακόζηλος, 38. a
Κατὰ in compoſitis cum ſubſtantivis auget ſignificationem, 89. b
Κατὰ per ellipſin ſubintelligitur, 375. a
Κατασκευασθεὶς, 298. b
Καθάρματα, 141. b
Κερατίνος λόγος, 217. a
Κερκίας ventus, 171. b
Κέγχροι, 410. b
Κελευσμὸς, 305. b
Κωδωνίζειν, 73. a
Κλιμακτὴρ, 232. a
Κλιμακτῆρες, *ibid.* b
Κοιλιακὴ ὀδύνη, 554. b
Κόμαρος, 90. b
Κρίκος, 230. b
Κρίσιμος dies, 234. b
Κρόνια Græcorum ſunt Saturnalia Romanorum, 805. a
Κωμάζειν, 286. a
Κῶμος, *ibid.* a, b
Κυριεύων λόγος, 33. a, b

L.

Lacunam ſolidare, ſarcire, 42. a
Lælius Felix, 700. a
Lævius poëta, 185. a
Lancea, Hiſpanica vox, 706. b
Lara, 611. a
Larva argentea varias figuras exprimens, 637. b
Laudare, 137. a
Lautum paratum, 84. b
Lens Peluſiaca, 764. b
Cn. Lentulus, 811. a
Lepidum & feſtivum in rem levem & futilem coire poteſt, 473. b
Lepus, à λέπορις, 98. a
Leucas oppidum, 81. b
Levitas, 399. b
Lex Ateria, 516. b
—— Fannia quando lata, 183. b & 184. a
—— M. Livii, 468. a
Λεξιλογῶ & λεξίλογος, 144. a
Liber Pater, 50. b
Libertas nimia ac vecors, 591. a
Librarius, id eſt bibliopola, 309. a
Libra S. 414. a
Licinius Craſſus, 462. b
Lictor, qui apparet κατ' ἐξοχὴν, 129. b
Limen ante veſtibulum, 719. b

Linguax, 91. b
Lingulaca, *ibid.* a
Litera adulterina N quomodo dicatur, 859. b
—— Pythagoræ Y, 285. b
Longe diu, 206. b
Loqui deſignate, conſignate &c. 121. b
Lorarii, 472. b
Lucullus, 443. a
Lunæ hebdomades, 664. b
—— *damna & aucta*, 881. b
Luſtrum, 291. a
Lux, in genere maſculino, 201. a

M.

Macetæ, 430. a
Maceris terra, *ibid.*
Magis particula omiſſa, 292. a
Magiſtratibus minoribus dignitas tributis comitiis traditur, 598. b
Magiſterium, 580. a
Magnitudines, 329. a
Mala ratio, 52. b
Male feriatus, 403. b
Manſues, 330. b
Manuor (verbum) unde Manubiæ. 617. a
Maratheſienſes 82. b
Maſſilienſes, 489. b
Maſurius, 302. a
Matrimonium uſu factum, 213. a
Cn. Mattius, 698. a
Maturum, hoc eſt propinquum, imminens, 222. a
Maximo, hoc eſt, *maxime*, 837. b
Memoriales, annales, 6. a
Mentis, oris, vultus ingenium, 30. a
Mihi ſæpe πλανάζει, 747. a
Militum ſacramentum quando præſtitum, 714. a
Mille, iſtius vocis natura, 93. b & 94. a & 95. a
Milliformis, 94. a
Miniſtrare regi, id eſt prægustare regis potum, 226. a
Minos, 694. a
Μοχλευσὶ καὶ Φορτικὸ, 812. a
Modulus, 30. b
Modus agri, 386. b
Mollis, 32. a
Mollitia in plurali numero, 833. b
Monſtra hominum, 746. a
Morbidus, 289. b
Morte, pro, *morti*, 119. b
Mortem nanciſci, adipiſci &c. 119. b
Muginandum eſt hec, 334. b
Multa ſcire non facit meliores, 8. a
Multo tanto, 281. b
Mulctam facere, 426. b
Mulier quomodo dicatur venire in manum viri, 816. b
Multijugæ, 845. a
L. Munatius Plancus, 114. a
Munire viam, 42. b
Municipium, 736. b
Mutitare, 183. a

N.

Natura, 575. a
Naturâ minus videre, 265. b
Navata ſuavitas, 419. a
Neceſus, pro *neceſſe*, 724. b
Neceſſitatis vis, 578. a
Necyia, Pomponii atellana, 507. a
Negare, 370. a
Negotium alicui facere, 247. a
Nemo unus, 34. b
Neque autem, 68. a
—— nimium diſplicent, hoc eſt, non valde diſplicent, 175. b
—— pro *& non*, 129. b
Neria gens, 613. a
Nerine Galatea, 612. a
Nero, 601. b
—— fingebat ſe moneri de futuro per icunculam puellarem, 695. a
Neſcio quid, 543. b
Neſcius, 454. b
Neutrum plurale ſingulari alterius generis junctum, 139. b
Ni, particula in ſponſionibus, 379. b
Nicomedes, 382. b
Nidulari, 231. a
P. Nigidius, 292. a
Nilus non eſt Europæ fluvius habendus, 476. b
Nimium quantum, 59. b
———— immenſum, nimio plus &c. 101. b
———— *quam*, 809. a
Nimis bonus, 578. b
Nobiliorum familia, hoc eſt, familia gentis Fulviæ, 543.
Nomen illi erat Julius, & Julio, 705. a
Nominum ordinem de induſtria ſæpe inverterunt antiqui, 120. b
Nominativus pro accuſativo, 169. b
Non modo, pro *non modo non*, 197. a
Non ut ab hoſte, 336. a
Nos ejus familiares, &c. ſuavis locutio, 662. a
Notiones cenſoriæ, 785. a
Numerus rotundus, pro incerto, 266. a
———— ———— pro certo & finito, 861. b
Nundinæ Romanæ, 872. a
Nuptiæ propitiæ, 613. b
Nuptus, 184. b

O.

Obnoxioſus, 412. b
Obſcuridicum, 531. b
Obſcuridicus, 426. a
Obſtupidus, 305. a
Obtentus, ſubſtantivum, 500. b
Occius, 162. a
Occurrere exemplo. 567. a
Offæ proprietas, 600. a
Offendi in aliquo, 461. b
Offendens ſe, 461. b
Olympias pro tempore quinquennii, 230. b
Omnium rerum, græciſmus, 786. a
Opes & potentia, 278. a
Opici, 166. b
Opis, in medendo uſurpata vox, 823. b
Opponere brachia, 625. b
Ops & auxilium, 278. a
Optati, in lapidibus antiquis, 131. a
Opus cenſorium, 658. b
Orationis apud declamatores fines, 144. a
Orationem parum caſtam habituri pallio caput operiebant, 849. a
Orbem volvere, 477. b
Orbis, de acie, 478. a
Orcinus libertus, 118. b

Ordi-

Ordines plures quam unus ampliſſimi dicti ſunt, 255. a
Oſculandi mulieres jus cur cognatis conceſſum, 504. a
Ovidii libri de Arte Amatoria, 150. b
Ou, inter Græcorum literas, 859. b
Οὐκ [illegible] proverbium, 137. a

P.

Paratus, us, 84. b
Parcentia, 125. b
Parcimonia, *ibid.*
Participii in *di* elegans uſus, 291. a
Particula negans ex abundanti, 256. b
Partim, id eſt, *quidam*, 5. a
—— Senatorum, 482. b
Parvo, &, nimio plus non ſunt adverbia, 576. b
Paſſus à pando, 686. a
Pavire, depavire, 61. a
Pedarii Senatores, 253. & 254. a
Peragenda conſularis officii, 529. a
Πεῖαν, 601. b
Pereitus, 275. b
Peritus, 250. a. b
Peroſus, 261. b
Perrimoſior, 775. a
Perſe, pro, *Perſa*, 379. b
Pertacere, 529. b
Peſcennius Feſtus, 450. a
Petillus, 298. b
Petorritum, cum duplici rr 706. a
Philoſophi qui fuerunt ſervi, 160. a
Philoſtephanus, 432. b
Φειδῶ, 786. b
Φωνεῖς & Φωνῆς diverſi, 489. b
Phryges luci, 211. a
Pigitum eſt, 610. a
Pileati Romæ dupliciter conſiderabantur, 389. b
Piſo, 705. a
Pythia certamina Delphis celebrabantur, 554. a
Cn. Plancius, 452. a
Plautus, 257. b
Plurimus mos, 35. a
Pœniceus, pro *puniceus*, 291. b
Pœnitet quod &c. 747. b
Pontus Scythes, 211. a
Porcius Licinius, 799. b
Poſci aliquid, 299. b
Poſdippus, 375. b
Poſtridie, meridie, 596. a
Poſtrema, 740. b
Poſtulare, 257. b
Poſtumii, & Poſtumii, apud Romanos, 156. a b
Potulentum, 775. b
Præ aliquo eſſe, 42. b
Præcerpere, 204. b
Præcidanea hoſtia, 272. b
Præcidanea ſacra, 273. b
Præcidaneæ feriæ, 274. a
Præficæ, 817. b
Præfloro, 641. b
Præmandere, & præmandare, 257. b
Præmium ſæpe intelligitur ſub voce *corona*, 806. a
—— & pretium, 216. b
Præpoſitio ex abundanti, 688. b
Præpoſitiones *in trans* duplicatæ, 706. b
Præſtabilis & præſtabilior, 39. b
Prætendere, 172. a
Præter, valet *exceptâ*, 117. b
Prætextata verba, 449. b
Prætextatus, *ibid.*
Prætoris, & Juſtitiæ Præſidis officium, 386. a
Precor, 370. a
Pretioſum manu, auro, colore, 615. b
Princeps ſententiæ, 282. a
—— Senatus, *ibid.*
Problematorum, & problematum aliaque id genus, 221. a
Procedere, 340. b
Profligare, 670. b
Pronomen ſæpe omittitur, 229. b
—— conſequenti aliquando reſpondet, 391. a
—— crebro ab Gellio omittitur, 632. a
Proportio, 29. a
Proruere ὀρυγματικόν, 69. b
Προσκαλαίτεμ, 665. a
Proſperum matrimonium, 613. b
Proſpirare, 173. b
Pro tribu, 360. b
cum Protogene & mortuo bellum gerens Demetrius, 707. b
Proverſus, & tranſverſus, 434. a
Provincia Græciæ, 494. a
Proxime finem, 248. b
Pueri à diverſis animalibus amati, 396. b
Pulcher geometra, 31. b
Pulſis oſſa, 600. a & 601. a
Purum putum, *ſaſtum ſeſſum* &c. 354. b
[illegible] comœdia, 285. b

Q.

Quamplures, an Latine dicatur, 54. a
Quarta origo, 466. b
Quæ adeundum, 280. b
Quærere liberos, 267. a. b
Quæ res relativum, 284. b
Quæſitum cauſam, 330. a
Quis in genere feminino, 178. b
Quicunque tmeſi diviſum, 542. b
Quieſcere pugnæ, & alia id genus, 455. b
Quii, pro quivi, 646. b
Quin pro *ut*, 780. a
Quod ajunt, ſignificat proverbio quodam uſum ſcriptorem, 258. a
—— *natum eſt*, 544. a
—— ex ſupervacuo poſitum, 762. b
—— pro *quoad*, 769. b
Quotquor annis, 353. b

R.

Ratio, pro eo quod agitur, 341. b
—— philoſophorum veniendi ad verum, 709. b
Receſſim, 434. a
Recipere, 761. b
Recenſionis ſpecie nonnulli cupide quædam appetiverunt, 332. b
Reddere gratiam, peculium, 47. a
—— incudi, 443. a
Rejiculum animal, 429. b
Ῥήματα ἀπὸ [illegible], 85. a
Remunculi, 516. a
Reprobus, 429. b
Reſpatiari, 649. a
Reticenda, 448. b
Revicti, 350. a
Ridiculoſus, 365. b & 413. b
Robigus Deus, 272. a

Digitized by Google

Robus, 272. a
Roma gignendis inimicitiis fæcunda, 650. a
Ruere ſe, 343. a
Rumigeſtri, 509. a
Rupices, 586. b
Ruſum prorſum, 414. a
Ruſticior, 833. b

S.

S more vetuſtiſſimorum elidi- tur, 183. a
S, pro, R, apud antiquiſſimos, 268. a
Sacraria Romæ plura, 271. b
Sæpius numero, 243. b
Saudaliarius, 820. b
Sanequam, 507. b
——— mirequam, valdequam &c. 328. b
Santra, 568. b
Sarmenta, Sarpimenta, 559. a
Satrapæ, 494. a
Scarus, piſcis, 409. b
Scatere alicujus rei, 95. b
Scilicet cum infinitivo, 420. b
Scipio Aſiagenes, 299. a
——— minor, 220. b
P. Scipio φιλογύνης, 359. b
Scitus, hoc eſt gnarus, & ſcitior, 255. a
Scripſit, pro *inſcripſit*, 6. a
Scriptum in ordine, 458. a
Sculna, 886. a
Seceſſus, 520. a
Secus virile, 231. a
Seculæ, 729. b
Sededum, ſicut *agedum*, 128. a
Seditioſi, ex pœnitentia *ſanati*, &. *ad ſanitatem rediiſſe* dicuntur, 151. a
Sed particula, eleganter omiſſa, 530.a & 823. b
Seminis natura & vis, 545. a
Semiapertus, 556. a
Sempronius Aſellio, 152. a
Senatus κατ' ἐξοχὴν *ordo*, & *ordo ampliſſimus*, 255. b
Senſim miſcere, 387. a
Septemtriones maluerunt dicere quam ſeptentrionem, 168. a
Septemvirûm, Quindecimvirûm, id eſt, è Septemviris, è Quindecimviris: eſt imitatio Græcorum, 75. a
Sequeſter, 886. a
Sequius, 241. b
Serilla, navigia, 510. b
Sermo aliquando renovata cogitatione variat, 629. b
Servire ſervitutem, 74. a
Servi in piſtrino capiſtrati, 163. b
——— publici unde denominati ſint, 592. a
——— publici ædilium ſtipatores, 504. b
Servus nihili, 302. b
Servus ſextantis, 728. b
Seſquiplaris, 829. a
Severus Septimius quando natus, 357. a
Se, vocula omiſſa, 769. a
Sextus Cæcilius, 860. a
Si, pro *an*, imitatione Græcorum, 102. a
Sibones, 509. b
Siculi ante Aborigines locum, ubi Roma condita eſt, tenuerunt, 98. a
Signa vetera paulatim ſitu conſumebantur, 146. b
Σίμωνες, 874. b
Sinceras, 48. a
Sine controverſia, 462. b
Sitlcines, 874. b
Σκιοθηρῶ, 145. a
Sol meridies, 211. a. & 330. b
Solſtitium, 230. b
Sonore, 329. a
Sophiſtarum mos in diſputando, 804. b
Sophoclis tragœdia φιλοκτήτης, 602. b
Soſii, bibliopolæ nobiliſſimi, 309. a
Spadix color, 191. b
Σπάρτοι, 755. b
Spei ſuſpenſum, 641. a
Σφυγμὸς, 825. a
Spolia militaria, 148. b
Statuere exemplum, 367. a
Sterila mulier, 799. a
Stoici in diſputationibus utebantur interrogationibus & reſponſionibus, 709. b
Stratonis Τόπων προοίμια, 6. b
Strictura, 253. b
Strigoſus, 526. b
Stropi, 469 a
Struppi, 469. a
Suadæ medulla, 549. a
Subjicere, 204. b
Sublimis & ſublimus, 296. a
Subſidia, de ſecunda acie, 477. a
Subſiſtere feras, 318. a
Succidanea hoſtia, 272. b
Succuſſor, ſuccuſſator, 93. b
Scienda linguæ Latinæ, 520. a
Sufes, 294. b
Summum, 815. a
Συμφυῆ κακὰ, 346. b
Συνημμένα, 349. b
Σύνεσις, id eſt, Sapientia, 584. a
Supereſſe pro præeſſe aut in judicio præſto eſſe, 144. a
Superfieri, 441. a
Suppus, id eſt, ſupinus, 441. b
Supra eſſe alicui, 111. b
Sus, ſucula &c. 586. b
Syllabam producere, vel corripere, 612. b
Syracoſius, 250. a

T.

Tabella, qua quid populo declarabatur, 331. b
Tabularum, 290. a
Talentum Atticum, Æginetioum, 60. b
Tamen, particula proponendi contradictionem, 78. b
——— eleganter iteratum, 717. a
Tantum quod, 337. a
Tegularia, 481. a
Telum miſſile, 416. b
Tempeſtiva oſcula, 43. b
Tempora præcidanea, an dicatur, 271. a
Terminus, 561. a
Tertiana, medicis quid, 231. a
Thucydides, 794. b
Tibicinium, 289. a
Τιμησιγραφῶν, 251. b
T, in MSS. pro *vel*, 141. a
Tiro Tullius, 378. b
Tornati verſus, 442. b
Totus univerſus, totus integer, 628. a
Tractari, 425. b
Tranquillum, 203. b
Tremores terræ, 197. a
Tribuni in feriis Latinis, 211. b
——— ſententias de ſcripto pronunciabant, 416. b

Tri-

Trinio, 106. b
Triphallus ſatira Nævii, 161. b
Τριφάλης comœdiam ſcripſit Ariſtophanes, 183. a
Tunicis Græci uſi, 402. a

V.

Vacuus, & vacivus, 111. b
Vades, ſubvades, 730. b
M. Varronis libri Rerum Humanarum, 97. a
——— Satira Menippea, 160. a
Vaſtum, 849. a
Vaſum, hoc eſt *vas*, 239. b
Vectabulum, 866. b
Vedijovis, 323. a
Vedius, *ibid.*
Vejovis ſimulachrum, *ibid.*
Velitatim, 574. a
Venalium mancipiorum nomina in libello ſcripta habebat præco, 262. b
Venerandæ rei gratiâ, 618. a
Venire alicui, 672. a
Venus bellax, victrix, 314. b
Veratius, 270. a
Verba incondita, 725. b
Verbum ſingularis numeri ſubſtantivo plurali junctum, 260. b
——— etiam dictum complurium vocum ſignificat, 317. b
——— pro *verborum*, 553. b
Verrii Flacci libri de verborum ſignificatione, 336. a
Verum vero, 600. b
Veſcum, aridum, tenue &c. 9. b
Veſtibulum, 253. a
Veſtimentorum dona in Oriente frequentia, 126. a
VETO, 593. a
Via, id eſt, *modus*, 386. b
Vicem, ſine præpoſitione *in*, 508. b
Vicere verbum antiquum, 551. b
Victus cauſam, 319. b
——— *pugnam*, 792. b
Videre, 794. b
Victus, 577. b
Vincere cauſam, judicium &c. 319. b
Vinius, 328. b
Vinum vetus vires auget, 630. b
——— aut novum aut vetus, medii nulla cura, 631. a
Viridior, 607. b
Virus genitale, 630. b
Vis nativa verbi, 535. b
Viſor à videndo, 951. b
Vitam agere in nervo atque compedibus, 541. b
Vivere vitam &c. 74. b
Umbrorum Calendæ, 209. b
Vocabula in IM. deſinentia, 574. b
Voces contrariorum elementorum ſubtiliter nexæ, 773. a
Vocificare, 430. b
Uterus & uterum, 243. a
Uti hominibus, 695. a
Ut particula, 301. a
——— ——— iterata, 228. a
Vulgarius, 548. a
Vultu requirere, 525. a

Y.

Y Litera Pythagoræ, 285. b
Ὑάδες, 586. b & 587. a
Ὕπτιος, 441. b

FINIS.

CORRIGENDA IN CONTEXTU.

Pag.	vſ.	lege
40	17	ad adjuvandum
64	9	verbo Romano app.
67	6	gias inauditum atque inſolens
68	7	Quum
93	14	Item alio libro. *Tis*
102	2	eodem illo pretio
107	13	Faverino H. e. legiſſem
111	12	libro quoque de
129	13	auſi ſunt deſcendere
190	3	quadam
231	2	deinde illos
245	7	hujuſcemodi
257	13	definitionem omnem ex
264	10	ſanam
306	5	altis
314	8	Venerius quidam
317	11	Et *eſt* autem & *erat*
	15	Utrumque enim pari
322	6	facta eſſet forte
329	15	hominiſque ſeſe corpori
335	10	*rejecit, ut ipſi*
339	3	ipſi auctores
367	13	primo in loco
413	17	ſervatumque eſt. Id &
435	1	lætiores
471	6	leniebat.
482	8	ξυλίνων πιλουμένων· ὥστε
545	13	ſed in pecudibus
549	2	inter bonos ejus
	16	Virgilius
560	9	in requirendo
563	8	amiciſſimeque
602	1	quidem nos
605	8	animadvertetis
	9	legetis
681	15	id eſt, tu me hortaris. conſolor te & conſolor abs te, id eſt,

CF005787422

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN